

BIBLIOTHECA
JURIS
CANONICO-CIVILIS
PRACTICA,

IN QUATUOR TOMOS DIVISA.

EDITIO NOVISSIMA

Ceteris auctior.

BIBLIOTHECA
JURIS
CANONICO-CIVILIS
PRACTICA,
SEU
REPERTORIUM
QUÆSTIONUM MAGIS PRACTICARUM

IN UTROQUE JURE ETIAM ANIMÆ,

OMNIBUS IN UTROQUE FORO VERSANTIBUS

Atque animarum Curam exercentibus apprime utile, ac necessarium

STUDIO AC OPERA CONCINNATUM

FRANCISCI ANTONII BEGNUDELLI BASSI,

Tridentini SS. Theol. Doctoris, Cathedralis Ecclesiæ Frisingensis Canonici Capitularis ac S. Scholastici, nec non Celsiss. & Rev. DD. JOANNIS FRANCISCI Episcopi ac S. R. I. Principis Frisingæ Vicarii Generalis, Officialis ac Consiliarii Ecclesiastici.

Post plures Colonienses Editio prima Italica cæteris omnibus ornatior, in qua novissima præbentur Additamenta

Ex Operibus BENEDICTI XIV. Summi Pontificis feliciter Regnantis deprompta.

TOMUS PRIMUS.

MUTINÆ,

Expensis MODESTI FENTII Veneti.

M. D C C. L V I I.

SANCTISSIMÆ, AUGUSTISSIMÆ, GLORIOSISSIMÆ CÆLI, TERRARUMQUE

R E G I N Æ,

VIRGINI VIRGINUM PRIMICERIÆ

DEI GENITRICI DIGNISSIMÆ,

M A R I Æ,

SPECULO JUSTITIÆ

IMMACULATO,

ADVOCATÆ PECCATORUM

POTENTISSIMÆ,

PIENTISSIMÆ,

TUTELARI, PATRONÆ

SUPERAMABILISSIMÆ,

SUPERBENEDICTÆ.

SALVE REGINA!

PUS Juridicum humile , exiguum vigiliarum mearum partum , inter gravem tot diſtrahentium curarum molem , tandem obſtetricante Divina gratia elaboratum , dum ſacratiſſimis Tuis pedibus profunda humilitate ſubjicio , & ſacratiori auſu mitiſſimo miſericordiſſimæ Matris ſinui ſublimi reverentia admoveo ; videor mihi , illum ad ſingulariſſimum felic tatis ſuæ punctum ante *Speculum Juſtitiæ immaculatum* ſubito conſtituiſſe . Et quid ni ? ſi mundus immundus qua ſuperbus pulchritudinibus , qua horribilis atrocitatibus *Ænigmaticum Divinitatis Speculum* ſuffragio Apoſtolico audit, Tu Sereniſſima *Lux Juſtorum*, Lucidiſſimum *Doctorum Lumen*, viviſſimum Divinitatis Exemplar , inter eminentiſſimam gratiæ & gloriæ tuæ prærogativas hanc denominationem non æques ſpecialiſſime ? Certe magnus ille Venetorum Patriarcha S. Laurentius Juſtinianus Te ſpeculum perlucidum ſine auxeſi filiali devotione ſalutat; non minor gravis Eccleſiæ Doctor S. Ambroſius Te ut cauſam omnium virtutum exemplarem adorat , & , ut ſileam alios , ipſe primus æternæ veritatis Definitor

Spiritus

Spiritus S. ubi Te præliminariter Aquilæ Evangelicæ, prædilecto, & a Secretis Cordis JESU discipulo in muliere amicta sole apocalyptice præfiguravit, suavissimo suo illapsu Ecclesiam docuit, ut hoc speciali inter alia Lauretana mirabilia titulo Te veneraretur. SALVE ergo REGINA, & admitte, Clementissima Domina, ut aperiam in parabolis os meum, loquar propositiones ab initio, in decachordo symbolico psallat tibi anima mea, & demum lingua mea ex attributis specularibus pro causa sua feliciter & efficaciter oret & peroret. Speculum est *Mater intemerata*, utpote specierum in & a se diffusarum fœcundissimum, at *minime læsum*; *Amicus fidelis* reprehendens & laudans *incorrupta fide*; *Cos subtilissima* victricis & cordium triumphatricis, acuens arma pulchritudinis, inde *Splendor & acies*; *Lapis Lydius* censor strictissimus examinans auream gratiositatem oris & motis, *auri index*; *Consulens*, *Advocatus*, *& Secretarius intimus*, confidentialis secretorum domesticorum arbiter, cui *intima panduntur*; *Testis omni exceptione eminenter major*, cujus solius depositioni plena defertur fides, *sufficit unus*; *Fidejussor principalis*, sub cujus sola cautione secure proditur in publicum, *hoc duce tuti*. *Liber Institutionum* jam olim judicio orbis antiqui famosissima omnis decoris præscribens rudimenta, *nosce teipsum*; *Hieroglyphicum Justitiæ omnibus omnia, cuique suum* tribuens.

En succinctam Laudum Tuarum & indigentiarum mearum decadem! adaperio sensum, pando mysteria, decurro ardentissimis suspiriis & votis nuncupativis singula. *Mater intemerata!* Speculum *minime læsum*, ex quo Unigenitus Dei Filius splendor gloriæ, & figura substantiæ Patris, Sol Justitiæ intemerate prodiit, auxiliare, ut radii justitiæ sub Tua illuminatione collecti sine læsione conscientiæ & propriæ & alienæ intemerate & integerrime procedant in publicum! *Amica fidelis!* Speculum *incorruptæ fidei*, ad quod recurrit mens mea excitata verbis Proverb. VII. *n.* 4. *Dic Sapientiæ soror mea es, & Prudentiam voca amicam tuam*, Sedes Sapientiæ, imo prima sedium Divinarum assistrix Virgo prudentissima, dignare favore Tuo hos exiguos pure pro gloria Filii Tui, & Ecclesiæ utilitate susceptos conatus, ut fideles & sinceri ubique inveniantur! *Cos subtilissima* Idæa pulcherrima, per quam exemplatæ pulchritudines Paradisi animæ sanctæ acuerunt splendentia victricis decoris sui arma, & noverunt vulnerare cor dilecti vel in uno oculorum suorum, & in uno crine colli sui, a Te enim *Splendor & acies*, suscipe, quem infinitis Titulis Tibi consecro ingenii & laboris mei partum, ut ab Authore suo obscurus a Tua serenitate reddatur amœnus, & acceptabilis coram Deo & hominibus, non ad vanam vanæ laudis complacentiam, sed ad Numinis honorem, & animarum salutem! *Lapis Lydie!* aurea scientiarum & doctrinarum pulchritudo est veritas, veritatis Magistra, discrimina in hac opinionum multitudine verum a fucato Sapientiæ auro, utriusque vestigia detege, & quidquid minus sincerum ex humana forte fragilitate in oculis Tuis appareret, elimina, sicut ex nunc pro non expressis authoritativa mea protestatione habeantur! *Consulens & Advocata!* Tibi revelavi causam meam, Tu nosti, quo animo & qua intentione hoc opus susceptum sit, Suffice intima secretorum omnium meorum arbitra vires & media efficacia, ut, quod voto Tuo inchoatum est, exoptato consumetur fine! *Testis omni exceptione eminenter major!* cujus solius testimonio & depositione conscientia lætatur serena, pro millibus *sufficis una*; Esto mihi testis in cœlo fidelis, ut, dum venerit supremus Judex, reddere unicuique secundum *opera sua*, & insurrexerint in me testes iniqui, liberes animam meam testimonio fidei & veritatis! *Fidejussor principalis!* sub cujus cautione talentum modicum a Domino acceptum secure expendo, & Publico Bono impendo, Sponde pro anima mea ut Te Duce tuta recipiat Lucrum vitæ æternæ, & gratiam fidejussoris meæ non obliviscar in æternum! *Scutum impenetrabile!* sub cujus præsidio secure latito, subtilissimum infernalis basilisci virus, & omnia alia præsertim maledicarum linguarum *venena retorque*: O quantum, postquam ortus est Sol Justitiæ, & refulsit in hunc clypeum aureum, resplenduerunt montes ab eo! maxime *mons doctus* Frisingensis, in quo sicut in monte Sinai a tempore constructionis, dotationis, & fundationis Ejusdem in honorem Tuum mandavit Deus Legem continuo, & justitia ejus sicut montes Dei, defluxerunt rigantes gratiarum aquæ, & Sapientiæ clamitantis exauditus est Echo; patere ergo, ut minimum hujus Mariani montis membrum salvum se faciat in monte, super hunc montem sub Tua protectione requiescat, justitiam ibi apprehensam ibidem fundet, aquas gratiarum haustas ad originem suam reducat, & per Echonem reflexum ad sapientiam clamitet! *Liber Institutionum!* ex quo omnes erudiuntur ad justitiam; taceo Sanctos Anselmos, mellifluos Bernardos, sapientissimos Albertos Magnos, subtiles Scotos &c. sufficiat vel solum commemorare S. Raymundum de Pennafort, qui Tuo præcipue favore quinque Decretalium Libros collegit, instrue & adjuva infirmitatem meam, ut ego Tua deducente dextera felicem hujus compilationis terminum attingam! *Symbolum & Speculum Justitiæ immaculatum!*

Redde

Redde in hoc opere, quod Tuum est intentione, auxilio, & consecratione, *omnibus omnia, cuique suum* Deo gloriam & laudem, Tibi honorem & gratiarum actionem, Ecclesiæ utilitatem & incrementum, legentibus fructum centuplum, litigantibus pacem cum justitia, animabus salutem, & mihi meritum. Eia ergo Advocata & Patrona pientissima, superamabilissima, introeant in conspectu Tuo hi simplices sed devotissimi gemitus, inveniat gratiam humillima hæc deprecatio, & dum sic tenerrime & eviscceratissime invoco, clementissime & potentissime advoca, ita suspirat

Tuus

Devotissimus, Humillimus
Auctor.

TYPO-

TYPOGRAPHUS
AD
LECTOREM,
SUPER HAC ULTIMA EDITIONE.

Uanti sit valoris hæc quam tibi recens excusam offerimus, Reverendissimi admodum & Illustrissimi Viri D. D. *Francisci Antonii* BEGNUDELLII *Bibliotheca Juris Canonico-Civilis Practica*, vel ipse, LECTOR BENEVOLE, judicaveris, qui justus æstimator meriti, res æqua libra perpendens, illius pretium noveris. Cum igitur nihil laudis huic sat per se commendato operi addere posset suscipiendum de illo encomium, in ipso limine subsedemus, ne temere audaces, fortuna non juvante, votis impar cedat exitus, neve nostrum magis, quam alienum laudare incusemur.

Hoc etenim monitum te volumus, LECTOR AMICE, nos scilicet hic aliquid bene de te præsertim ex eo meritos esse, quod hanc novissimam Editionem non cæteris emendatiorem modo sis experturus, sed & multo auctiorem; utpote quæ innumeris dispersis per universum Opus additamentis, ordine suo concinnatis, ad rem apprime facientibus, & a peritissimis in Jure Viris, ex melioris etiam nominis Auctoribus, *Tuscho* nempe, *Sabello* & aliis prudenter excerptis, accurate selectis, & optime digestis ditata prodeat; quæ quidem ut legenti cuique patefierent, etiamsi suis inserta locis, nota hæc ¶ in materia, æque ac in Elencho Quæstionum cujuslibet Tomi, atque etiam incopiosissimo totius Operis Indice Generali apposita, his secernendis potissimum inserviet. Jam vero suscepti in gratiam tuam pensi, navatæque in spem & cum animo tibi obsequendi operæ non pœnitebit, si tibi gratus acceptusque evaserit noster hic labor; Quo fruere, & Vale.

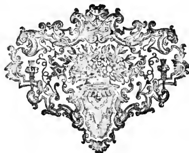
Ne vero quidquam nostro studio desit, quominus hæc prima Veneta editio ceteris aliis illustrior evadat, nonnullas adjecimus doctrinas ex operibus Supremi Pontificis, tam optime non minus de tota Catholica Ecclesia, quam de litteraria Repubblica meriti, Benedicti XIV. feliciter regnantis depromtas: easque asterismo *. indicavimus.

AUTHOR LECTORI.

UM forensium aut judicialium causarum, munerumque publicorum exercitationem, si non impossibilem, certe difficillimam quilibet experiri debeat, sine prævia Doctorum, tum Theologorum, cum materias Juris Canonici, ac Civilis tractantium notitia, ideo, ut facilius bono publico inservire possem, quamprimum me ad munera publica vocatum, aut vocandum comperi, protinus pro viribus insudare cœpi, ut ex prædictis Doctoribus mixtum aliquod *Repertorium* pro commoditate mea mihi formarem. Quod postea visum ab Amicis, ut publicæ luci traderem pluries solicitatus, sæpe vix non invitus precibus acquievi, sæpius renui. Prævaluerunt tamen diversæ, & iteratæ Amicorum instantiæ, quibus compulsus consensum dedi, ut iste meus qualis qualis labor in lucem prodiret, ratus, parvulo libello hunc comprehendi posse: dum autem citra opinionem meam animadvertisse uno aut altero Tomo contentum non esse, ab incepto opere non semel desistere cogitaveram, & hoc vel maxime, cum ob angustiam temporis, & continua negotia publica, ita ut mihi ipsi idem semper esse non potuerim, in tanta controversiarum copia, me ad omnia intentum esse non posse, præviderim. Prævaluerunt tamen, ut dixi, Amicorum instantiæ. Accipe proinde, BENIGNE LECTOR, eundem bono animo, & amicis lege oculis: & si videbis me non omnia discussa tradidisse, scias intentionem meam non fuisse tractatum aliquem formare, in quo methodice materias, ac Quæstiones discuterem, sed, ut dixi, solum *Repertorium* aliquod. Hinc mentem, & sententiam meam non in omnibus interposui, sed solum opiniones Doctorum retuli pro contingentia casuum, & circumstantiarum qualitates postea melius discutiendas: Nec mihi parum profuit; proderit proinde forte & tibi BENIGNE LECTOR: facile enim est bonas opiniones a malis discernere, quando authores desideratas materias tractantes inveniri possunt. Doctores in hoc opere citatos quos ad manus habui, quantum licuit, in fonte videre voluit: si tamen ab aliquibus male relatos, aut alias aliquid superfluum, sæpius repetitum, aut omissum inveneris, candore judicii tui supple, & Vale.

Appro-

Approbatio Ordinarii.

PRæsens Opus Canonicum, quod inscribitur *Bibliotheca Canonico-Civilis Practica* a Reverendissimo D. *Francisco Antonio* BEONUDELLIO BASSO Sacrosanctæ Theologiæ Doctore, Cathedralis Ecclesiæ Frisingensis Canonico, in Spiritualibus Vicario Generali, Officiali, & Scholastico, summo studio & diligentia congestum, & elaboratum, a Theologis lectum & approbatum, jussu & nomine Reverendissimi & Celsissimi D. D. JOANNIS FRANCISCI, Episcopi Frisingensis, S. R. I. Principis, &c. a me visum prælo, & publica luce dignissimum censeo, & ideo, ut imprimi possit, licentiam impertior.

Ex Commissione Rev.mi & Celsiss. Episcopi
Frising. S. R. I. Principis &c. &c.

Frisingæ die 17. *Junii* 1709.

Joannes Reischl S. S. Theol. Doct.
Celsis. ac Rev.mi. Principis & Episc.
Frising. Consiliarius Ecclesiasticus,
ad S. Vitum Canonicus.

Censura.

CAve tibi, quisquis es, & sine me abundantissime, & supra me imcomparabiliter pro insigni pretiositate hujus *Bibliothecæ Canonico-Civilis Practicæ*, vel sola simplex Reverendissimi & Illustrissimi Compilatoris & Authoris nominativa expressio, ac plenissime fidejubent pro purissimo *Catholicæ veritatis nitore* tum meritissima Doctoratus Theologici aureola, tum Supremæ in *Monte docto Frisingensi* Scholasteriæ character dignitate illustris; pro verissima & solida *sententiarum & opinionum probabilitate* exquisitissima longo usu & studio Canonum ac Legum comparata prudentia; pro tutissima *praxeos Securitate* administrata in tot sublimibus officiis publicis per plurimos annos cum incorruptibili integritate Justitia. Plura sicut nec a me expetenda, ita nec per me pro solutione publici debiti præstanda sunt. Sufficiat ergo, ad humiliter obediendum præcepto authoritative mandantis, & reverentialiter gratificandum humilitati petentis adimplere omnem justitiam, hoc unus simplicissime attestari, me præsens opus materiarum varietate amplum & rarum, methodo & scribendi ordine concinnum & suave, opinionum relatione accuratum & fidele, Legum & Canonum pondere grave, Doctorum numero & authoritate ponderosum, doctrinæ propriæ, ubi incidit, soliditate fundatum & securum, laboris & operæ magnitudine ingens, ab omni macula erroris, fidei, vel peccati alienum, ad publicam Boni publici utilitatem publica luce summe dignum maximo cum Studio legisse, justissime adeoque pro publico veritatis testimonio cum appositione nominis mei & propriæ manus subscriptione in fronte ejusdem, non tamen sine gloria, erubesco. *Frisingæ* 3. *Maii* 1709.

Fr. Albertus Reiffenstuel, Ord. Min.
S. P. Francisci Reform. Lector Jubilatus & S. S. Canonum actualis.

ELENCHUS VERBORUM, & QUÆSTIONUM

ac Summarium materiarum, quæ in Tomo Primo continentur.

In quo primi numeri denotant numerum marginalem cujusvis paginæ.

ABOR-

ABORTUS.

ABSENTIA.

¶ §. I.

Absentia quotuplex.

§. II.

De condemnatione in absentem.

§. III.

De absente habendo pro mortuo.

ABSOLUTIO.

§. I.

De absolutione pœnitentiali.

§. II.

De absolutione, quæ spectat ad forum externum.

ACCUSATIO.

Praxis Accusationis, ubi quid sit Accusatio, quid debeat continere, quinam accusare queant, quandonam accusator habeatur pro calumniatore, quandonam succumbat, quandonam in expensas damnetur, de præscriptione accusationis, &c.

ACQUISITA.

Ubi quatenus acquisitio filii prosit patri.

ACTIO.

ACTA.

ADMINISTRATOR.

ADULTERIUM.

§. I.

Praxis Adulterii.

§. II.

Cui competat jus accusandi adulterium, & quæ pœna de Jure Civili hodie statuatur.

§. III.

De effectibus adulterii, Vide *in ver.* Divortium.

ÆDIFICIUM.

ÆSTIMATIO.

Vide etiam *Peritus*.

ÆTAS.

¶ AFFINITAS.

Praxis affinitatis; ubi quid sit, & quotuplex, quandonam cesset, an compellatur affinis ad testificandum, & an detur successio affinium.

AGGRESSIO.

¶

ALIENATIO BONORUM ECCLESIÆ.

§. I.

Praxis alienationis bonorum Ecclesiæ.

§. II.

Solemnitates requisitæ a Jure in alienatione bonorum Ecclesiæ.

§. III.

Praxis Alienationis bonorum Ecclesiæ post Extravagantem Ambitiosæ.

§. IV.

Praxis Executionis Beneplaciti Apostolici.

An

APOCHA.

A P O S T A S I A.

¶ A Q U A.

Ubi potissimum de aqua e fundo superiori in inferiorem fluente.

¶

A Q U Æ D U C T U S.

A R B I T E R.

A R B O R E S.

A R C H I E P I S C O P U S.

¶ ARGUMENTUM a CONTRARIO DUCTUM.

¶

A R M A.

4 An

ARTICULI.

§. I.

Arculi positionales.

§. II.

Articuli probatoriales.

§. III.

Miscellanea aliqua de articulis.

¶ ASSECURATIO.

Praxis Assecurationis, ubi quid sit, an licita, & quænam sint jura & obligationes, tum assecurantis cum assecurati.

ASSESSORES. ¶

ASSOCIATIO.

ASTROLOGIA.

ATTENTATA.

S E C T I O II.

De Beneficiis affectis, quæ illa sint, & quis illa conferat?

§. VI.

Quibus sint conferenda Beneficia & intra quod tempus, & quomodo?

§. VII.

Quomodo Beneficia vacent?

§. VIII.

Praxis collationis Parochialium Beneficiorum, seu Parochialium conferendarum.

B O N A.

§. I.

Bona in genere, & Laicorum.

§. II.

De bonis Laicorum.

§. III.

De Bonis Ecclesiarum.

§. IV.

De Bonis Clericorum, Episcoporum, & Religiosorum.

BONA FIDES.

BRACHIUM SÆCULARE.

BREVE PONTIFICIUM.

BULLÆ.

¶ CALUMNIA.

§. I.

Calumnia quid fit, & quid Calumniator, & qua pœna puniatur; & qualiter probetur, vel præfumatur?

§. II.

Calumnia excufatur multis cafibus.

3 Quan-

CAMPANILE.

Campanile quid sit, & Campana ad quid inventa sint?

CANONES.

§. I.

Canones ligant omnes, & ab omnibus debent observari.

§. II.

Canones præferuntur Legibus, & quando.

§. III.

Canones æquitatem amplectuntur, & qualiter interpretandi.

CANONICATUS.

Praxis Erectionis Canonicatus.

CANONICUS & CANONICATUS.

CAPITULUM.

§. I.

Capitulum sede Episcopali plena.

§. II.

Obligatio, & Auctoritas Capituli Sede Episcopali vacante.

§. III.

Capituli consilium, aut consensus quando requirendus ab Episcopo.

§. IV.

Miscellanea.

CAPTURA.

§. I.

Quandonam habeat locum, & exequi possit, & quos capi possit?

§. II.

Captura, per quos, & a quibus committi possit, & quibus in locis criminaliter fieri.

§. III.

Ad capturæ justitiam quænam requirantur?

§. IV.

Effectus capturæ in flagranti.

CAR-

¶ CARCER.

§. I.

Carcer quid sit, & quid sit mala mansio?

§. II.

Carcerari nemo potest pro Debito Civili, & qualiter procedat?

§. III.

Carcerari non debet Clericus antequam constet de crimine.

§. IV.

Carceris perpetui pęna an possit imponi, & quid operetur?

§. V.

Carceratus quando possit contrahere, vel non, & quid possit?

CARCERATUS.

¶ CARDINALES.

§. I.

Cardinales quando esse cœperint, variæ opiniones recitantur.

3 Cœ-

§. II.

Cardinales qui sint, & eorum officium.

§. III.

Cardinalatus an sit officium, & an per promotionem ad Cardinalatum vacent alia beneficia, & officia?

§. IV.

Cardinales creantur a Papa.

§. V.

Cardinales familiares Papæ sunt unum corpus cum eo.

§. VI.

Cardinalium Privilegia multa.

§. VII.

Collegium Cardinalium quid possit sede vacante?

CATHEDRATICUM.

CAUTIO.

CEDULONES.

CENSURA.

§. II.

Censura excommunicationis.

60. Com-

§. III.

Censura suspensionis.

§. IV.

Censura Interdicti.

CENSUS.

§. I.

Census quid sit, & quis possit eum creare?

§. II.

Super quibus possit creari census.

§. III.

De pactis illicitis in censu.

§. IV.

Fundus censitus an vendi possit?

§. II.

Censum quis teneatur solvere, & in quo loco, ac tempore.

§. VI.

De extinctione Census.

CESSIO JURIUM.

CLAUSULÆ COMMUNES.

CLAUSULÆ APOSTOLICÆ.

CLERICI.

§. I.

Clericorum obligatio.

§. II.

Quæ sint prohibita Clericis; quæ permissa?

§. III.

In quantum conveniri possint Clerici?

§. IV.

Alia Clericis partim permissa, partim prohibita?

§. V

De aliis privilegiis Clericorum.

§. VI.

Quis cognoſcat, an Clericus gandeat privilegio fori, & an captus ſit Clericus?

§. VII.

De delictis & pęnis Clericorum.

COADJUTORIA.

¶ COEMETERIUM.

Cæmeterium Ecclesiæ quid sit, & ex quibus probetur, vel non?

COLLEGIATA ECCLESIA.

§. I.

Collegiata Ecclesia quæ dicatur, & ex quibus probetur?

§. II.

Collegiatarum Prælati, & Capitulum quid possint sine Episcopo?

COLONI.

COMMENDA.

COMPENSATIO.

COMPOSITIO.

CONÁTUS.

CONCESSIO.

¶ CONCILIUM.

§. I.

Concilium Generale per quem olim convocabatur, & hodie convocetur?

§. II.

Concilium Generale ex quibus causis possit convocari?

§. III.

Concilium Generale quam jurisdictionem habeat, & quamdiu duret?

§. IV.

Concilium Generale subest Papæ, & in quibus Papa subsit Concilio?

CONCIONATOR.

CONCUBINATUS.

CONFESSIO.

CONFIRMATIONIS SACRAMENTUM.

§. I.

Praxis Confirmationis, ut est Sacramentum.

§. II.

Praxis solemnitatum servandorum in Confirmationis Sacramento.

§. III.

De Patrinis.

CONFISCATIO.

§. I.

¶ *Confiscatio quid sit, quotuplex, & quando facta dicatur?*

6 Inu

§. II.

Confiscatio maxima pœna est, & qualiter de jure antiquo inducebatur, qualiter correcta, & hodie quibus casibus fiat?

§. III.

Confiscatio bonorum quibus casibus inducatur a jure, & ipso jure?

§. IV.

Confiscatio quibus competat, quando & qualiter fiat?

§. V.

Confiscatio particularis quando habeat locum?

§. VI.

Confiscatio bonorum an sit de jure, vel consuetudine, an odiosa, vel non?

§. VII.

Confiscatio bonorum operatur multa.

§. VIII.

Confiscatio generalis, seu universalis, quæ bona comprehendat, vel non?

§. IX.

Confiscatio universalis an comprehendat bona alterius territorii?

42. Si

CONTRACTUS.

CONTUMACIA.

CURA ANIMARUM.

¶ CURIA.

§. I.

Curia officialium quid?

§. II.

Curia Romana quid sit?

CUSTOS CARCERUM.

§. I.

Custos Carcerum quando teneatur de fuga carceratorum?

§. II.

Custos carcerum delinquens punitur multis modis.

§. III.

Custos Carcerum quando teneatur vel non, de morte carcerati?

§. IV.

Custos Carcerum habet multa privilegia.

DAMNUM & DAMNIFICANTES.

¶ D A T A.

§. I.

Data tempus attenditur.

§. II.

§. II.

Datæ tempus non attenditur.

§. III.

Data in concursu eadem, si est pluribus concessa, quis præferatur?

§. IV.

Data quando præsumatur fraudulenta, & in quibus?

DATIO IN SOLUTUM.

DEBITOR ET CREDITOR.

§. I.

Quando Debitor possit carcerari, & quando liberetur, tam ab obligatione solutionis, quam a carceribus?

SECTIO I.

De Cessione Bonorum.

SECTIO II.

De Capitulo Odoardus.

§. II.

De Delegatione & Dilatione moratoria.

§. III.

De excussione debitoris principalis.

§. IV.

De Jure Retentionis.

§. V.

Alia spectantia ad cessionem bonorum, & concursum creditorum.

§. VI.

De Jure offerendi quod competit posterioribus creditoribus & quomodo succedant in locum creditorum anteriorum.

§. VII.

Miscellanea Debitoram & Creditorum.

DECIMÆ.

§. I.

Quid sit Decima, & a quo Jure debita?

§. II.

Quinam teneantur solvere Decimas?

§. VIII.

§. V.

Decoctorum non sufficere bona, & qualiter distribuenda?

DECRETUM.

DECRETUM IRRITANS.

DEFENSIO.

DEGRADATIO.

DELEGATIO.

DENUNTIATIO.

DEPOSITUM.

DEROGATIO.

DESCENDENTIA.

DICTIO.

14.

§. II.

Dignitas quotuplex in Ecclesia?

§. III.

Dignitatum majoritas & præcedentia ex quibus cognoscatur?

D-I L A T I O.

DISPENSATIO.

§. I.

Quomodo Dispensatio interpretanda, & qualiter facultas dispensandi?

§. II.

Quis dispensare possit?

§. III.

De nullitate Litterarum.

§. IV.

Quænam in specie vitient gratiam?

40 Quid

§. V.

Impedimenta matrimonii super quibus dispensandum,

CAPUT I.

De impedimentis matrimonii in genere.

CAPUT II.

De impedimentis in specie.

§. VI.

Quot modis concedantur dispensationes in curia, & extra?

§. VII.

Dispensatio in forma pauperum.

137

§. VIII.

Causæ requisitæ ad dispensandum.

§. IX.

Dispensatio an præsumatur, vel qualiter probetur?

§. X.

Quædam dubia in materia Dispensationum.

DISTRIBUTIONES.

DIVISIONES.

6 De

DIVITIÆ.

DIVORTIUM.

DOCTORATUS, DOCTOR, & ADVOCATUS.

DOCTRINA CHRISTIANA.

DOLUS.

DOMICILIUM.

DOMINIUM.

DONATIO.

DOS.

DUBITANS.

DUELLUM.

EBRIETAS.

ECCLESIA.

§. I.

Ecclesiæ ædificatio.

§. II.

Ecclesiæ consecratio.

§. III.

Ecclesiæ pollutio, & reconciliatio.

§. IV.

Ecclesiæ Privilegia.

§. V.

Miscellanea de Ecclesia.

EDICTUM.

EDITIO.

ELECTIO.

§. I.

Electionis forma, & quotuplex illa sit, ad explicationem cap. quia propter de elect.

§. II.

Ad quos spectet Jus Electionis, & quinam sint ad illam vocandi?

§. III.

Qui eligere non possint?

§. IV.

De loco Electionis.

§. V.

De tempore eligendi.

29 Quid

53 An

§. V.

An emphyteusis caducata redeat ad Dominum libera ab omni onere, & an Emphyteuta recuperet melioramenta in illa facta?

§. VI.

De renovatione emphyteusis, & quis in ea sit præferendus, & an possit augeri canon?

§. VII.

Miscellanea Emphyteusis, & Emphyteuta.

EPISCOPUS.

§. I.

Quoad absolutionem.

§. II.

Quoad alienationem.

§. III.

Quoad administrationem.

ea,

89 An

§. XXVIII.

5 Quan-

EXCE-

EXCEPTIO.

§. I.

De Exceptionibus in genere, earum essentia, & divisione.

§. II.

De illis, qui possunt excipere vel non.

§. III.

Quæ exceptiones non comprehendantur in statuto prohibente exceptiones.

§. IV.

Miscellanea exceptionis.

98

11

§. XIII.

§. XIII.

Expectant primum officium, ut Canonicatum de numero, capit etiam supra numerum, & quando secus?

1 An habens gratiam expectativam ad primum vacans vel vacaturum officium officialium descriptorum pœnitentiariæ, capiat officium vacans per obitum officialis supra numerum descriptorum, alias deputati? *ib.*
2 Quid in expectante Canonicatum, & præbendam? *ib.*
3 Si numerus certus esset redactus post excessum deputatorum, quandonam expectans possit capere? *ibid.*

§. XIV.

Expectant certam determinatam præbendam, non capit aliam, & quando secus?

1 Habens expectativam ad certam determinatam præbendam, potestne capere aliam? *ibid.*
2 Quid si prima esset alteri debita? & materia. *ibid.*

§. XV.

Expectans Canonicatus sine præbenda præbendam, præfertur alteri expectanti in præbenda, & quando secus?

1 An Canonicus creatus cum expectatione primæ præbendæ per Papam, si concurrat cum habente expectativam conditionalem in forma pauperum, præferri debeat; etiamsi alius habeat clausulam *anteferri?* *pag. 432.*
2 An & quando Canonicus habens gratiam specialem ad præbendam, præferatur habenti generalem gratiam etiam cum clausula *anteferri?* *ibid.*
3 An & quando Canonicus habens gratiam conditionalem cum clausula *anteferri*, præferatur habenti gratiam puram sub eadem data ad quodcunque beneficium? *ibid.*
4 An & quando Canonicus receptus habens gratiam ad primam præbendam, præferatur posteriori expectanti in genere habenti clausulam anteferri? *ibid.*
5 An Canonicus receptus, vel habens specialem ad Canonicatum, si habeat datam anteriorem cum clausula *anteferri*, præferatur posteriori habenti generalem cum clausula etiam *motu proprio*, & *ex certa scientia*. *ibid.*
6 Quando Canonicus habens gratiam specialem ad præbendam sine clausula *anteferri*, & alter habens gratiam specialem cum clausula *anteferri*, concurrunt, quis præfertur? *ibid.*
7 Quid operetur clausula *anteferri* ad decretum irritans? *ibid.*

§. XVI.

Expectantes inter plures, si sint ejusdem datæ, & gratiæ, quis præferatur?

1 An Expectans sub eadem data præferatur habenti similem gratiam, si primo acceptasset, vel primo sibi provideri fecisset? *ibid.*
2 Quid si litteras primo exequutori suo præsentasset? *ibid.*
3 An hoc procedat contra expectantem auditorem Rotæ? *ibid.*
4 An præferatur is qui habet clausulam *anteferri*, in pari data & gratia? *ibid.*
5 Quemnam effectum habere debent plures concurrentes ad eandem rem multiplicabilem ordinario successivo? *ibid.*
6 Si sint ejusdem datæ, sed gratiæ sint dispares, quis præferatur? *ibid.*
7 Si habens gratiam in forma pauperum, haberet clausulam *anteferri*, an præferatur habenti gratiam puram de Canonicatu & præbenda? *ibid.*
8 An habens gratiam specialem ad certum beneficium præferatur habenti generalem sub eadem data ad primum vacaturum? *ibid.*
9 An habens gratiam anteriorem præferatur habenti posteriorem? *ibid.*
10 Quomodo procedat diligentia anterior in beneficiis? *ibid.*

§. XVII.

Expectant prior in data præfertur posteriori, & quando secus.

1 An prior in data præferatur posteriori, cum fuerit etiam primo receptus ad dignitatem postea vacantem, ad quam expectabatur? *ibid.*
2 An is præferatur qui habet datam anteriorem, etiamsi habens posteriorem primo esset provisus, vel primo acceptasset? *ibid.*
3 Quid si secundus in data acceptavit intra mensem datum primo acceptanti, quatenus primus postea accepter? *ibid.*
4 Quid de habente mandatum de providendo? *ibid.*
5 In gratia speciali de certo beneficio, an hæc præferatur gratiæ generali etiam primo loco concessæ; & de materia. *& n. 6. & 7. ib.*
8 Quid si habens prærogativam, passus sit labi mensem? *pag. 463.*
9 An habens datam anteriorem, habeat etiam clausulam præservantem graduatos in licita facultate, & alia. *ibid.*
10 Quando primus non servasset formam, an tunc posterior habens gratiam puram præferatur? *ibid.*
11 Quid si primus haberet gratiam præservativam? *ibid.*

§. XVIII.

Expectans ad collationem quorumcunque, capit ad collationem unius, non e converso.

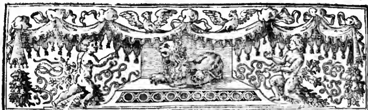
1 An habens gratiam expectativam ad primum vacaturum ad collationem quorumcunque collatorum capiat beneficium vacans? *& num. 2. ib.*
3 An Expectativa ad collationem quorumcunque collatorum, & collatricum, quænam capiat beneficia? *ibid.*
4 Si expectativa esset de beneficio ad collationem cujuscunque, an caperet beneficium ad collationem plurium simul? *ibid.*
5 Si mandatur conferri beneficium spectans ad collationem capituli, an veniat beneficium ad collationem solius Prælati majoris, vel etiam inferioris, licet sit de capitulo? *ibid.*
6 An valeat expectativa concessa ad collationem certæ Ecclesiæ, si Ecclesia sit unita alteri Ecclesiæ accessorie? *ibid.*
7 An idem sit in duabus Ecclesiis æqualiter unitis? *ib.*
8 An expectans ad collationem Patriarchæ, & Capituli Aquilegiensis capiat beneficium ad electionem capituli inferioris Ecclesiæ Collegiatæ Aquilegiensis? *ibid.*
9 Ad mandatum Papæ de providendo de beneficio spectante ad vicissitudinariam collationem, censeatur gravare eum cui scribitur pro sua vice, vel pro vice socii? *ibid.*
10 Licet qui privetur sua collatione vicissitudinaria, an tamen mandatum gravare censeatur alium, ad quem similiter collatio vicissim spectaret? *ibid.*
11 An idem sit in mandato de providendo de beneficio ad præsentationem plurium patronorum per vicissitudinariam præsentationem? *ibid.*

§. XIX.

Expectans beneficia ad collationem, non capit ad electionem?

1 Expectans habens mandatum a Papa, quod sibi provideatur de beneficio spectante ad collationem Episcopi & Capituli, an & quando possit consequi beneficium spectans ad eorum electionem. *ibid.*
2 Quid si tale beneficium spectans ad electionem Capituli & Decani, de consuetudine, & non de jure sit electum, &c. *ibid.*
3 An habens mandatum ad collationem, provisionem, præsentationem, & Conventus certi loci, conjunctim, vel divisim, capiat beneficium ad electionem monasterii, & confirmationem Abbatis? *ibid.*
4 An habens expectativam simpliciter ad dignitatem, capiat electivam? *ibid.*
5 An habens expectativam ad collationem, provisionem; præsentationem, electionem, seu quamvis aliam dispositionem Episcopi, capiat beneficia e-

lecti-

BIBLIOTHECA
JURIS
CANONICO-CIVILIS.

ABBAS.

§. I.

Abbatis Electio.

1 BBATIS electio; cum regulariter non possit fieri per sortes. *cap. Ecclesia vestra de sortileg.* Theologi & Canonistæ apud *Binsfeld de confess. malef. lib. 9. fol. mihi* 501. quia verissimum est illud Taciti *lib. 4. annal.* sorte & urna mores non discerni, & ideo suffragia senatus inventa, ut in cujusque famam vitamque penetrarent. vide Passerin. *de cap.* 1. *q.* 1. *&* 4. & in verbo *Electio*. ideo

2 Debet fieri inspiratione Spiritus sancti, quæ regulariter adest in electione; quia de fide est illud Evangelii: *ubicumque duo vel tres fuerint in nomine meo congregati, sum in medio eorum.*

3 Limita, cum alia via non suppeteret dirimendi litem, & alias esset utrinque paritas meritorum; dummodo serventur illa, quæ fuerunt servata in electione sancti Matthiæ. Ita Turrecrem. *in cap. quod autem* 26. *q.* 2. Armilla *in verbis sors.*

4 Hodie tamen in electione debet servari forma *cap. quia propter de Elect.* aliter est nulla, non obstante quacumque consuetudine contraria. Riccius *in prax. elect. p. 4. resol.* 29. apud quem Rota. Abb. in dicto *cap. quia propter*. Suarez de Religio. *tract. 3. lib. 2. cap.* 12. Quia consuetudo, nisi concurrat scientia Pontificis, & expressus ejusdem consensus, etiamsi sit immemorabilis, contra sacros Canones vel leges Pontificias non valet. Archidiac. *in cap. cum de beneficio de prab. in 6.* ubi Franch. Salas *de Legib. d.* 19. S. Antoninus *in summa p. 1. tit.* 16. Rot. apud Veral. *decis.* 204. Etenim lex inferioris non potest tollere legem superioris juxta DD. apud Sperel. *decis.* 133. & quod non sufficiat tacitus consensus, patet, quia multa tolerantur per patientiam & dissimulationem, quæ alias non tolerarentur, ad majus scandalum tollendum & vitandum. *cap. cum jam dudum de prab.* Cravet. *cons.* 96. Rot. apud Sperel. *loc. cit.* tum quia neque Imperator suis legibus potest præjudicare Juri Canonico. Abb. *in cap. inter alia de Immun. Eccles. cap. solita de major. & obedient. cap. 1. de constit.* Covar. pract. quæst. *cap.* 31. maxime post Concil. Trid. *sess.* 25. Sperel. *decis.* 182. Diana *p. 6. tract. 5. res.* 16. Lessius apud Sobat. *de impedim. matrim. cas. 1. n.* 30. de qua forma *cap. Quia propter*. vide etiam infra in verbo Electio litt. E.

5 Electionem ergo duo canonizant, subsistentia consensus, & formæ præscriptæ *in cap. quia propter*, non obstante consuetudine in contrarium: quia illud habet decretum irritans, vigore cujus irritatur omne factum in contrarium. Covar. *p. 4. cap. 6. §.* 10. & alii apud Sperel. *decis. 161. n. 10. seqq.* & tale decretum irritans, inducit formam substantialem, qua non servata, corruit totus actus, licet deficiat in minima parte. Unde unicum votum publicum irritaret totam electionem, nisi illud fuisset datum dolose, ad impediendum actum, ne fraus vel dolus alicui patrocinetur. Quod si Monialis alicui ostenderet suum votum, non vitiaretur per hoc electio, nisi tali modo esset causa, quod aliqua persona determinata eligeretur. Vide Sperel. *loc. cit.* vide etiam Garziam de benef. *part. 5. cap. 4.* ubi docet praxin electionis. Barbos. *de Jur. Eccles. lib. 1. cap.* 19. Ricc. *in prax. elect. p. 4. res.* 29. ob non servatam tamen formam, Electores non sunt privati ipso jure, sed debent procedere ad aliam electionem. Tusc. *Litt. E. concl.* 71. Ric. *loc. c. res.* 41.

Ante electionem debent vocari omnes Capitulares absentes, alias ad illorum instantiam & petitionem esset annullanda. Riccius in prax. elect. *resol.* 45. Nisi essent notorie inhabiles, taliter, ut nulla tergiversatione dicta inhabilitas celari posset. In dubio vero, an citandi sint inhabiles vel non, sunt citandi sub protestatione. Abb. & Butr. *in cap. Cumana de elect.* Riccius *l. c. resol.* 46. vide etiam Tusc. *litt. L. concl.* 967. 6

Præterea electio debet esse libera, ita ut non fuerit restricta ad aliquam determinatam personam, aut exclusa certa persona: unde si præsidens electioni Abbatis &c. mandavit scrutatoribus, ne reciperent suffragia pro certa & determinata persona, talis electio erit nulla, quia non fuit libera. Riccius *l. c. resol.* 30. qui testatur ita fuisse declaratum a S. Congregat. vide etiam in verb. Electio. litt. E. 7

Præterea debet esse etiam libera ita, ut nullus in ea intervenerit Laicus, nisi intervenerit pro bono pacis, & ad eligentium protectionem. *cap. ubi periculum.* & ibi DD. *de elect. in 6. cap. Messana & cap. quia propter de elect.* Rom. *cons.* 66. Garzias de benef. *p. 2. cap. 5. & p. 8. cap. 4.* Abb. *in d. cap. quia propter*. Sperel. *decis.* 181. Passerin. *de elect. cap.* 4. 8

Ideo electio facta per abusum Laicæ potestatis, est nulla ipso jure; dicitur autem facta per abusum laicæ potestatis, cum vel requiruntur Laici ut Coelectores, vel super certa persona eligenda eorum requiritur consensus, aut minæ intervenere. Secus si intervenerunt, etiam armata manu, ad protegendum. Innoc. *in cap. quisquis de elect.* Joa. Andr. *in cap. Messana de elect.* & DD. apud Sperel. *decis.* 181. per totam quibus accedit Abb. *in d. cap. Messana*, de quibus plura videri poterunt apud DD. & Passerin. *de elect. cap. 8. n.* 5. Barb. *in d. cap. quisquis*. Et electus per abusum laicæ potestatis, electioni consentiens, cadit jure suo, & fit ineligibilis imposterum in pœnam criminis. *cap. quisquis de elect.* 9

Cavendum vero, ne electioni interveniat Simonia, quia electio simoniaca est nulla ipso jure. Riccius in prax. elect. *resol.* 54. Marescot. *lib. 2. var. res. cap.* 35. Abb. *in cap. si alicujus de elect.* etiam ignorante electo, nec potest eligi alia vice, sine dispensatione Pontificis. Barb. *de Jur. Eccles. cap.* 19. 10

11 Limita, si electus se opposuit, & contradixit electioni simoniacæ, juxta Barb. *l. c.* Passerin. *l. c. cap.* 7. ubi qualiter probari possit, quare vitanda omnino sunt qualiacumque pacta in tali electione, sicut etiam tractatus ambitiosi, conventuales, pactionales, & conditionales, qui omnes ante electionem sunt irriti, & faciunt electionem vel irritam, vel irritandam. Basil. *in director. elect. part.* 3. *cap.* 3. Abb. *in cap. bona memoria de elect.* Miranda *in Manual. Prælat. p.* 2. *q.* 23. Diana *p.* 2. *tr.* 16. *resol.* 37. Tractatus tamen consultorius ante electionem non est prohibitus. *cap. si transitus dist.* 79. Cucchus. *Instit. Canon. lib.* 4. *tit.* 1. Gregor. *in Instit. Just. Canon. lib.* 1. *tit.* 29. *cap.* 4. Diana *loc. cit.* vide etiam Passerin. *de elect. cap.* 5. *q.* 4. *n.* 43. *& seqq.*

12 Præterea electio debet fieri de magis digno ad normam Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform.* Electio tamen facta de digno, omisso digniore, valet. S. Thom. 2. 2. *q.* 63. aliter omnis electio calumniam pateretur, & aperiretur janua infinitis controversiis.

13 Limita, si provisio est facienda per concursum. Barb. *Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 19. Certe debet fieri de digno, & non de indigno, aliter electio est nulla, uti si Abbas non habet ætatem 25. annorum, non sit professus, non sit sacerdos, non sit legitimus, sit corpore vitiatus; simoniacus, excommunicatus, homicida, Apostata, perjurus, prodigus, Neophytus, vel alterius monasterii. Abbas. Barb. *Jur. Eccles. cap.* 17. Et eligens scienter indignum, privatur jure eligendi, secus si ignoranter. *cap. cum in cunctis de elect. cap. quando eodem*, Decius *cons.* 522. Abb. *in d. cap. cum in cunctis*, pro ea vice tantum. Riccius *in prax. elect. l. c. & p.* 2. *resol.* 441. In dubio tamen præsumitur ignoranter elegisse: quia in dubio ea interpretatio est facienda, quæ excludat delictum: delicta enim non præsumuntur. *L. ea quæst. de Reg. Jur.* Menoch. *de præsum. lib.* 5. *præs.* 2.

14 Debet autem electio fieri intra trimestre, alias jus eligendi devolvitur ad superiorem, propter eorum negligentiam: quia tunc verum est dicere, quod non providerunt tempore debito. *cap.* 2. *de concess. præb.* Abb. *in cap. cum Ecclesia de elect.* Barb. *de Off. Episc. p.* 3. *alleg.* 126.

15 Limita, si inter electores pendet lis super potestate eligendi: quia ex quo per illos non stat, non possunt dici negligentes. Abb. *in cap. quoniam de Jurepatr.* Plura quoad Theoricam videri possunt inferius: Litt. E. in verbo, *Electio*.

Nunc ad praxin ipsam accedendo, si Regulares eligunt sine interventu Episcopi, debent eligere tres scrutatores, qui recipiant vota singulorum (ut dicetur infra, cum agetur de electione Episcopi) & servare omnia, quæ fuerunt præscripta *in cap. quia propter*. Si vero eligunt cum interventu Episcopi, uti in plerisque conventibus, maxime Benedictinorum &c. laudabili & longa consuetudine, & in Bavaria. 16

Peractis exequiis Prælati defuncti, expediuntur cedulones affigendi ad valvas Ecclesiæ Monasterii vacantis, in quibus citantur Regulares absentes, habentes tamen vocem activam, ad comparendum die certa in monasterio, & interessendum electioni faciendæ de novo Prælato &c. ut ex formula infra tradenda perspicuum erit, & muniuntur sigillo solito ejusdem monasterii, seu illius Capituli, & subscribuntur a Decano ac aliis Regularibus, vel a Decano solo sub nomine dignitatis, ac aliorum Canonicorum, uti dicendo: DECANUS ac CAPITULUM, in quo attendenda vel maxime consuetudo Conventuum erit, quia non ubique idem servatur stylus. 17

Cedulones ejusmodi uti dicebamus, debent affigi valvis Ecclesiæ, in quibus debent manere usque ad tempus arbitrarium; sed quibusdam in locis relinquuntur affixa, usque ad actum electionis. Et ut talis affixio faciat fidem, debet fieri relatio cuidam notario, illi vel maxime, qui cedulones subscripserit, & dein peracto actu sunt producendi in actis, ut possint in Archivio Curiæ Episcopalis registrari. 18

Verum quidem est, quod alicubi ultra hoc edictum citatorium, solent citari personaliter Regulares ad effectum prædictum, dummodo non agant in remotis, sed, ut dicebamus, consuetudo locorum erit observanda, quæ in hac parte non est contraria Sacris Canonibus, vel iis, quæ præscribuntur in *cap. quia propter de elect.* & cum sit rationabilis, utique valet, & est observanda. 19

Ut ergo facilior evadat praxis, pro iis locis, in quibus viget consuetudo, quod Ordinarius interveniat Electioni Abbatis, uti viget in Diœcesi Tridentina, & Frisingensi, nec non aliis Germaniæ, sequens poterit servire praxis, quam ordinatam subjicimus, & primo quidem forma Edicti hæc erit.

Forma Edicti citatorii absentium.

N. N. Senior; seu Decanus N. N. ambo Administratores capitulariter constituti. N. N. &c. N. N. &c. (*sequuntur nomina Regularium præsentium constituentium Capitulum*) *vel brevius*.

Nos Decanus & Capitulares Monasterii S. N. &c. universis & singulis dilectis Personis ad infra scripta negotia, seu electionem, interesse habere prætendentibus salutem, synceræ charitatis affectum, & pacem in Domino. Cum Reverendissimus Pater N. N. Abbas, (*seu &c.*) mense &c. & die &c. divina permissione in Domino dormierit, & ideo vacet officium Abbatiæ &c. Nos, de capite, antequam tempus a sacr. Can. præstitutum exspiret opportune providere volentes, ne dictum Monasterium diutius viduatum, Pastorisque solatio destitutum remaneat, cum gravi, cum in spiritualibus, tum in temporalibus dispendio, ac divini cultus detrimento, deliberavimus, præmissis præmittendis, ac servatis de jure servandis, ad electionem Canonicam, seu postulationem devenire, & opportune providere de futuro successore, & Pastore nostro, pro die currentis mensis præfixa, & unanimi consensu assignata, cum intimatione dierum sequentium, quousque effectus electionis, vel postulationis sequatur. Ut igitur nullus interesse prætendens ignorantiam hujus electionis, vel postulationis allegare possit, aut valeat, præfixionem ejusmodi omnibus, & singulis legitime intimandam duximus; prout præsentium tenore intimamus, juridice citantes omnes, & singulos, ut supra, jus prætendentes, quatenus pro prædicta die, hora in mane ad prædictum conventum nostrum compareant, ad effectum præmissum electionis, sive postulationis fiendæ: Aliter nihilo minus ad hujusmodi electionem Canonicam, sive postulationem, iisdem non exspectatis, nec ulterius vocatis, etiamsi prædictus terminus per nos prorogari contigerit in ejusmodi electionis, seu postulationis negotio, omnino canonice procedemus (vel ad eandem electionem seu postulationem) absentia quorumcunque jus prætendentium non obstante &c. In quorum &c. Datum in Monasterio.

Decanus & Capitulares.

(*Vel eorum Nomina*)

(L. S.)

N. Actuarius publicus.

Dein fit relatio, uti supra monebamus, affixionis, coram eodem Notario, qui eidem se subscribit.

20 Ex qua formula vides, post mortem Prælati solere deputari unum administratorem, ac Vicarium, qui interim regat monasterium, donec de successore fuerit provisum; quod officium maxime temporalia respicit, & convocare vocales ad electionem in tempore legitimo peragendam.

Nunc ut in praxi ulterius procedamus, comparet unus ex Capitularibus, qui nomine Capitularium, & loco ulterioris instantiæ, præsentat eorundem Capitularium preces ipsi Ordinario, & instat, ut die præstituta velit, vel personaliter se ad dictum monasterium transferre, vel deputare ad hunc effectum Commissarium, & dein Ordinarius facit decretum tenoris sequentis.

Reve-

Reverendissimus Dominus admisit prædicta, si & in quantum obtulit, vel personaliter se eo transferre ad effectum, de quo in instantia, vel alium Commissarium opportune deputare, & ita omnibus.

25 Quod si Ordinarius deputet aliquem tanquam Commissarium, qui se ad monasterium vacans transferat, & electioni præsit: tunc eidem debet litteras delegationis curare expediri ex officio. Et si sedes Episcopalis fuerit vacans, id perageτ Capitulum, quod, eadem sede vacante, succedit in omnem jurisdictionem Episcopi ordinariam, ut videre est apud Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 16. *de Reform.* Barb. *de off. Episc. p.* 3. *alleg.* 132. Passerin. *de potest. Capituli sede vacante &c.* aliter Commissarius vel delegatus veniret repellendus. Hinc

Institutum nostrum prosequi cupientes, non abs re futurum duximus, si ejusdem delegationis, vel litterarum Commissorialium, quæ Commissario erunt in tali casu & occurrentia tradendæ, formam exhibeamus. Ideo sit

Forma litterarum Commissorialium,

N. N. Dei & Apostolicæ Sedis Gratia Episcopus &c. (*vel*) Nos Decanus & Canonici Capitulares &c. Perillustri & Reverendissimo Domino N. N. J. U. D. Vicario nostro Generali in Spiritualibus (*vel*) Confratri & Vicario nostro Capitulari Salutem in Domino, & singularis benevolentiæ nostræ affectum: Cum R. R. D. D. Decanus, & Confratres Monasterii S. N. Ordinis S. N. intendant ad electionem, seu postulationem novi Prælati devenire, seque pro alicujus Commissarii deputatione, qui eidem electioni, juxta solitum, assistat, insinuaverint, & institerint: Hinc est, quod de legalitate, diligentia, & experientia Reverendissimæ D. V. plurimum confisi [*si est Capitulum: nam Episcopus alio utetur termino*] uti de tua prudentia, &c. plurimum confisi, eandem propterea in Commissarium ad effectum præmissum, constituendam & deputandam duximus, prout præsentium tenore constituimus, & deputamus, eidem jurisdictionem &c.

Decanus, Canonici, & Capitulum Ecclesiæ Cathedralis.

[L. S.]

N. Cancellarius Capitularis. m. p.

Facta electione, vel postulatione, fit actus publicus, in quo registrantur tam instantia, quam Cedulones, & litteræ Commissoriales, tenoris, qui mox infra sequetur, & in Archivio Cancellariæ spiritualis est registrandus. Prius tamen ad methodum, quæ venit servanda in ipsa electione, est accedendum.

Die ergo præfixo in Cedulonibus, & non antea coram Reverendissimo D. Commissario, conveniunt Capitulares, capitulariter congregati, prævia celebratione Missæ, post campanulæ sonitum ad locum electioni deputatum, postquam coram eodem Reverendissimo D. Commissario prius tractarunt de modo eligendi, & Decanus tanquam os Capituli, alloquitur alios de Capitulo dicens: *Venerab. & Honorab. DD. ac Fratres in Christo; placetne Dominationibus vestris, ut ad electionem, seu postulationem Abbatis, & Pastoris nostri deveniamus?* qui respondent, *Placet nobis*: & in unum convenientes super via hujusmodi electionis, vel modo; si placuerit scrutinium, fit electio per scrutinium, & Reverendissimus Commissarius scrutatoris munere fungens, se recipit ad locum suum, ubi paratus est calix, & sic devenitur ad votorum dationem, quæ debet fieri juxta professionis antiquitatem, eaque in scriptis dant, schedam in calice reponentes, & subinde ad priora sua loca revertentes: quibus peractis R. D. Scrutator Commissarius vota recipit, eaque secreto legit, & confert, & tandem comburit, & dein accedendo locum, ubi Capitulares sedent, dicit: *Omnes de Capitulo, unanimiter consenserunt in Adm. Rev. P. N.* deinde fiunt solitæ congratulationes, in templum Monasterii se conferunt, ubi alta voce, & devota, Canticum, *Te Deum*, cantatur, &, si electus sit absens, delegatur aliquis, qui nomine Capitularium illi significet, litteris a Reverendissimo Scrutatore confectis, electionem, & instet, ut illam acceptet, quam si acceptat, fit Abbas, & debet confirmari, juxta ea, quæ statim infra dicemus, dum de praxi confirmationis Abbatis tractabimus: Si vero recuset, ad novam electionem erit deveniendum.

Denique conficitur instrumentum publicum per Actuarium, seu Cancellarium Curiæ Episcopalis, qui tali actui est præsens; narrando totum tenorem electionis a capite usque ad finem, prout nos modo exposuimus, & publicatur coram duobus vel tribus testibus, rogatis ad hoc specialiter, & adhibitis. Et quia supra promisimus exhibere hujusmodi instrumenti formam. Ideo sequitur.

Forma Instrumenti actus Electionis.

IN Christi Nomine, Amen. Anno Nativitatis ejusdem &c. Indictione &c. Pontificatus sanctissimi D. N. N. Papæ Anno ejus &c. die vero &c. in loco &c. & in Sacristia Ecclesiæ S. N. ejusdem loci &c. ad præsentiam testium infra scriptorum &c. Noverint universi, & singuli hoc præsens publicum instrumentum inspecturi, quod cum a die &c. Mensis &c. proxime præteriti hoc Monasterium S. N. Prælati solatio careret, & vacaret, & destitutum esset per obitum quondam Reverendissimi Domini N. N. dicti Monasterii (*dum viveret in humanis*) Abbatis & Pastoris, sicut Domino placuit, vita functi, ejusque corpore honestæ ac debitæ Ecclesiasticæ sepulturæ tradito, ac exequiis factis, ut moris est, Admodum R. R. & circumspecti viri N. N. Decanus, & N. N. &c. Capitulares ejusdem Monasterii, qui tum præsentes erant, uti alias pro agendis Ecclesiæ rebus capitulariter congregari solent, coram Perillustr. & Reverendissimo Domino N. N. Vicario Generali, & specialiter ad hoc deputato ab Illustrissimo & Reverendissimo Capitulo &c. ut ex litteris patentibus ibidem actualiter exhibitis, quas sua Reverendissima Dominatio ad acta registrari mandavit, congregati, & convocati, ut moris est, ad videndum inter se, per quem modum & viam sanctius, & honestius ad electionem Prælati, & Pastoris procedere possent, tandem ad hanc diem peremptoriam per Dominum Decanum & Capitulares, citatis per publicum edictum omnibus, & singulis interesse prætendentibus hujusmodi electioni, seu postulationi, & prout ex eodem edicto ad acta pariter reproducto. Die itaque præmissa, utpote ad hunc actum statuta, præfati D. D. Decanus, & Capitulares præfati Monasterii, qui tunc præsentes erant, poterantque & debebant electioni, seu postulationi de futuro præposito, seu Abbate, & Pastore ejusmodi Monasterii interesse, prævia celebratione Missæ ad sonum campanulæ in Capitulo ejusdem Ecclesiæ, ad electionem, seu postulationem prædictam faciendam capitulariter congregati in unum, convenerunt, Capitulum inter sese facientes: Idem tunc D. Decanus ejusdem Monasterii, tanquam os ejusdem Capituli, allocutus est alios Dominos de Capitulo in generali dicens: *Venerab. ac Honorab. Domini, ac Fratres in Christo, placetne Dominationibus vestris, ut ad Electionem, seu Postulationem Abbatis, & Pastoris nostri deveniamus?* qui responderunt: „Placet„ ac ipsis in unum convenientibus super via hujusmodi electionis, viam scrutinii communiter elegerunt: Proindeque prælibatus Perillustr. & Reverendissimus Dominus Vicarius, & Commissarius Capitularis, ad hoc, ut supra, specialiter deputatus, & scrutatoris nomine, juxta laudabilem dicti Monasterii consuetudinem, fungens, se recepit ad locum N. ubi ad hunc effectum paratus erat calix, & sic deventum fuit ad actus ipsorum votorum, quæ singuli Canonici de Capitulo, juxta Professionis antiquitatem in scriptis dederunt, schedam in calice reponentes, & subinde ad priora loca revertentes. Quibus quidem votis per d. Reverendissimum scrutatorem in scriptis receptis, ut supra, eisque secreto visis, & collatis, & tandem combustis, sua Reverendissima Dominatio rediit ad locum, ubi con-

sedebant d. DD. Capitulares, & retulit ea, quæ per dicta vota receperat, dicens: *Omnes unanimiter de Capitulo in Admodum Rev. P. N. N. consentire, illumque postulare, a quo de Jure in Præpositum, & Pastorem sibi concedi*, quæ quidem relatio, toti Capitulo grata, & accepta fuit, & d. P. N. N. a quo de jure postularunt in Abbatem & Pastorem Monasterii prælibati, Tunc præfati Perill. & Reverendissimus Dominus Vicarius & Commissarius deputatus, & Admodum Rev. DD. Decanus & alii Capitulares, & personæ postulantes, gaudentes, & exultantes, se in ædem sacram ejusdem Monasterii contulerunt, ibique alta, devotaque voce canticum jucunditatis & lætitiæ *Te Deum laudamus &c.* cantarunt, Ecclesiæ organis, & campanis pulsantibus.

De quibus omnibus, & singulis præd. D. D. Postulantes petierunt fieri per me Notarium & Cancell. infra scriptum, unum, vel plura, publicum, seu publica instrumenta, & ita omni &c.

Acta, & publicata fuerunt omnia & singula supra scripta, in loco, sub anno, die & mense, & Pontificatu, quibus supra præsentibus ibidem DD. N. N. N. omnibus testibus notis, & specialiter adhibitis.

Abbatis Confirmatio, & Benedictio.

§. II.

1 Non eo ipso, quod aliquis fuerit in Abbatem electus, facultatem habet exercendi ea, quæ sunt ordinis, sed debet præcessisse benedictio Episcopi; sed quia benedictionem præcedere debet confirmatio, ideo de ea nunc agendum erit.

2 Confirmatio, alia est tacita, alia expressa. Tacita est, & sufficit, quæ scilicet imbibitur in ipsa benedictione, scienter non confirmato data, vel in mandato a Pontifice dato de benedicendo, quem scit non fuisse confirmatum, quando tamen electio non impugnatur: nam si impugnatur, confirmatio expressa requiritur. *cap. 1. de supplem. neglig. prælat.*

3 Porro confirmatio Abbatum &c. qui debent confirmari in consistorio, ut sunt exempti &c. antequam fiat, debet præmitti inquisitio per viciniorem Episcopum facienda, si Nuncius Apostolicus non possit, in qua veniunt eadem servanda, quæ servantur in inquisitione, quæ fit pro confirmatione Episcopi, juxta formam præscriptam a Gregor. XV. & Urbano VIII. apud Pyrr. Corrad. *in prax. benef. lib. 2. cap. 16.* Pacem Jordan. *de re Sacra lib. 1. tit. 1.* Paris. *de resignat. lib. 8. q. 6.*

4 Processus ergo inquisitionis ejusmodi est conficiendus a Nuncio Provinciali loci, vel Legato Sedis Apostolicæ, qui si non adsint, debet fieri ab Ordinario viciniore, & si aliquis ex prædictis sit consanguineus, vel affinis usque ad tertium gradum inclusive cum promovendo, excluditur ab hoc munere, & defertur ad illum, qui proxime sequitur, servato eodem ordine & gradu: ut scilicet primus sit Legatus Pontificis, secundus, Nuncius Provinciæ &c. tertius, ordinarius vicinior; qui si sit impeditus legitime, hoc officium eodem ordine transfertur ad alium Prælatum viciniorem illi, qui est impeditus. Et regulariter, illi, ad quos spectat facere processum inquisitionis super qualitatibus promovendi, debent etiam facere processum pro habenda informatione status Monasteriorum. Quod si in alio loco, scilicet regione, esset Monasterium, & in alio promovendus; tunc Prælatus inquirens super qualitatibus personæ, poterit subdelegare Episcopo viciniori ipsi monasterio, confectionem processus, pro informatione status Monasterii ejusdem. vid. Pyrrhum Corrad. & Pac. Jord. *loc. cit.*

5 Testes vero ii erunt assumendi, qui sint viri graves, pii, prudentes, docti, & qui de qualitatibus promovendorum rectum judicium ferre possint, & verum testimonium; & maxime qui sint versati in qualitatibus, quibus promovendus necessario debet esse instructus. Non ergo erunt recipiendi cognati, nimium familiares, vel inimici, seu æmuli promovendi. Unde inquirens debebit esse oculatus in observando, an testes ejusmodi exceptione laborent. Præterea, si videbitur expediens, debebit illis explicari vis juramenti, & perjurii, ac eorum pœnæ &c. Si vero inquirens non habeat notitiam promovendi, ut possit deligere, & vocare testes ex officio, poterit curare, ut ipse promovendus, vel alius det schedam, in qua sint ordine descripta, nomen promovendi, cognomen, patria, ætas, parentes, ordo, gradus, professio, functio, loca in quibus Theologiæ operam dedit, vel longo tempore fuit versatus, familiares, amici, aliæve personæ, quæ tam ipsum, quam parentes illius intime norint; quæ tamen scheda non erit inserenda processui, cum illa debeat servire tantum pro notitia eorum, quæ ab inquirente debent examinari. His ergo præmissis, instructionem ipsius processus formandi, vel testium examinandorum subjungamus.

Notandum tamen prius est, eosdem inquisitores non posse ejusmodi processum alii subdelegare, neque examen testium, nisi pro aliquo articulo particulari: uti videri potest apud Pyrrh. Corrad. & Pac. Jord. *lo. sup. cit.* 6

Instructio Interrogatoriorum faciendorum, in Inquisitione super qualitate promovendi.

Delato testi juramento (seorsim enim unus ab alio est examinandus) & eorum dicta extendenda sunt in specie, uti dicendo: „ *Ego agnosco eum &c.* „ non vero dicendo affirmative „ *Ita* „ vel negative „ *Non* „ interrogetur. 7

Primo, an cognoscat promovendum, a quanto tempore, ex qua occasione? an sit ipsi Consanguineus, cognatus, vel affinis? familiaris, æmulus, vel odiosus?

Secundo, an sciat, in qua Civitate, loco, vel Diœcesi, promovendus sit natus, & in causa scientiæ?

Tertio, an sciat, eundem esse natum ex legitimo matrimonio, honestis, & Catholicis parentibus, & in causa scientiæ?

Quarto, an sciat, cujus ætatis sit ipse promovendus, & in causa scientiæ?

Quinto, an sciat, eundem esse constitutum in sacris ordinibus, quibus, a quo tempore citra, & an ante sex menses, & in causa scientiæ?

Sexto, an sciat, eum in Ecclesiasticis functionibus, & in exercitio ordinum susceptorum dici versatum, in susceptione Sacramentorum frequentem, ac devotum, & in causa scientiæ?

Septimo, an sciat, eum semper vixisse Catholice, & in fidei puritate permansisse, & in causa scientiæ?

Octavo, an sciat, eum esse præditum vitæ innocentia, bonisque moribus, & an sit conversationis honestæ, & bonæ famæ, & in causa scientiæ?

Nono, an sciat, eum esse virum gravem: & prudentem, & in causa scientiæ?

Decimo, an sciat, eum esse gradu, vel in Jure Canonico, vel in Theologia Insignitum, quibus in locis, quanto tempore, & quo fructu SS. Canonibus vel S. Theologiæ, operam dederit, & an vere ea polleat doctrina, quæ in Abbate requiritur, ad hoc ut possit alios docere, & in causa scientiæ?

Undecimo, an sciat, eum aliquo munere functum esse, vel circa curam animarum, vel in regimine alterius Ecclesiæ, & quomodo in illis se gesserit, tam quoad doctrinam, quam quoad prudentiam, & integritatem, & mores, & in causa scientiæ?

Duodecimo, an sciat, eundem esse professum in Religione, a quanto tempore, & in causa scientiæ?

Decimo tertio, an sciat, eum aliquando publicum scandalum dedisse circa fidem, mores, doctrinam, vel aliquo corporis, aut animi vitio, aliove canonico impedimento teneri, quo minus possit ad dictam dignitatem promoveri, & in causa scientiæ?

Decimo quarto, an eundem existimet esse idoneum ad regendum bene monasterium in quo est promovendus, & an sit dignus, quod ad illud promoveatur, & an ejus promotio sit futura utilis & proficua, ipsius testis judicio, & quare id credat?

Si vero promovendus est ortus in Provincia, in qua non sunt Universitates, nec est consuetum suscipere gradum, tunc sufficiet, si testimonio virorum gravium, & Theologiæ, vel Juris Canonici peritorum constet, promovendum ea scientia Theologiæ vel SS. Canonum pollere, ut idoneus sit, ad ea docenda, quæ populum Christianum scire oportet, ac muneris sibi injuncti necessitati valeat satisfacere, & ad hunc sensum tunc erit formandum interrogatorium: juxta quod si testis deposuerit, se de scientia promovendi certum redditum 8

esse

esse, ex eo, quod promovendus specimen suæ doctrinæ publice dederit, vel se id privatim agnovisse; tunc plene probata diceretur scientia promovendi; aliter vero non, ad mentem Gregorii XIV.

Interrogatoria vero facienda in translatione Prælati a regimine unius Monasterii, ad regimen alterius: vide ea, quæ dicemus in praxi confirmationis Episcopi *sub Litt. E.*

Interrogatoria pro habenda Informatione status Monasterii.

9 Primo, in qua provincia, & statu, vel Diœcesi sit monasterium, & in causa scientiæ?

Secundo, cujus ordinis sit? & in causa scientiæ.

Tertio, quis sit numerus Monachorum, & quis eos, tanquam caput, regere consueverit, & in causa scientiæ?

Quarto, sub qua invocatione sit Ecclesia Monasterii, cujus structuræ, & qualitatis, an egeat reparatione, & in causa scientiæ?

Quinto, qui sint redditus mensæ conventualis, & in causa scientiæ?

Sexto, an Monasterium habeat aliquam Jurisdictionem temporalem, vel spiritualem, quam, & in quos, & in causa scientiæ?

Septimo, an habeat curam animarum, per quem hæc exerceatur, & in causa scientiæ?

Octavo, an vacet, quomodo, & a quo tempore citra, & in causa scientiæ?

10 Examine de persona promovendi, & statu Monasterii peracto, Notarius eas, una cum scripturis, scilicet fide Baptismi, & ordinationis in forma authentica producta, ac professione fidei, in instrumentum publicum rediget, & Prælatus, qui illum confecit ad Pontificem, clausum, & obsignatum transmittet, si Ecclesia vel Monasterium non sit ad nominationem, vel præsentationem Imperatoris vel Regis, tunc enim esset transmittendus ad Cardinalem protectorem Imperii, vel Regni.

11 Ipse vero Prælatus, qui formavit processum, per literas separatas, simul tamen cum processu mittendas, vel per subscriptionem hujusmodi processus, significabit, quanta fides testibus examinatis, eorumque dictis, & scripturis productis, suo judicio habenda sit, & simul, quid de promovendo ipse sentiat.

Et hæc est forma processus præscripta a Gregorio XIV. & renovata ab Urbano VIII. ut videri potest apud Pyrr. Corrad. *l. sup. c.*

Sed quia a promovendo debet edi professio fidei, & 12
præstari ulterius etiam juramentum fidelitatis, ideo in professione fidei, notanda sunt sequentia: quod scilicet ista debet fieri in manibus Prælati, qui formaverit inquisitionem, vel si promovendus longe distet, poterit Prælatus subdelegare ejusmodi professionis receptionem ordinario, cui promovendus vicinior erit.

Porro hæc professio debebit recipi præsente Notario 13
publico, & testibus, & professionem promovendus debebit edere flexis genibus, & in fine tanget ambabus manibus SS. Evangelia, eaque deosculabitur. Et duobus in locis, in quibus nomen, & cognomen ejus venit exprimendum, ea sua propria manu adscribet. Ulterius Prælatus recipiens se in fine exemplaris dictæ professionis, subscribet propria manu, & testabitur eam a se receptam fuisse, sub hac forma „ *Ego N. fidei „ professionem juxta præscriptam formam a R. P. D. N. „ in manibus meis ad verbum emissam, recepi, & ita „ testor manu propria.*

Tandem Notarius, qui præsens fuit publico instru- 14
mento in calce ejusdem exemplaris, immediate post subscriptionem Prælati Inquirentis, extense fidem faciet, de prædictæ professionis emissione, ac receptione præsentibus testibus, quorum nomina & cognomina exprimet.

Esset hic inserenda forma, tam professionis fidei, quam juramenti fidelitatis, sed quia hæ passim obviæ habentur, etiam apud Pyrrh. Corrad. *loc. cit.* ideo ultro omittuntur.

Emissa igitur professione fidei, conficitur de ea (ut supra dictum est) publicum instrumentum a publico Notario, tenoris sequentis.

Forma Instrumenti publici.

IN Dei Nomine Amen. Per hoc publicum instrumentum cunctis pateat evidenter, quod Anno a Nativitate Domini nostri Jesu Christi indictione &c. die vero &c. Mensis &c. Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & D. N. D. N. N. divina Providentia Papæ *(ponitur numerus)* Anno ejus &c. in majori Ecclesia N. & in ejus loco Capitulari: Perillustr. & Admodum Rev. Dominus Canonicus dictæ Ecclesiæ, præsentibus cæteris DD. Canonicis, flexis genibus, fidei Orthodoxæ professionem ad præscriptum Decreti S. Conc. Trid. nec non Constitutionis fel. rec. Pii IV. emisit: præsentibus NN. pro testibus ad prædicta vocatis, atque rogatis.

Potest etiam is modus servari, & ejusmodi attestationibus, qui est consuetus in instrumento possessionis, cui solet inseri ejusmodi fides. Quod tamen instrumentum aliis in locis extendi consuevit in calce formæ juramenti impressæ.

15 Quæ supra dicta procedunt in iis Abbatibus, qui in consistorio promovendi sunt, vel confirmandi, quales potissimum esse solent Abbates, habentes jura quasi Episcopalia. In aliis vero Abbatibus servantur quidem ferme eadem, sed aliqua omitti solent, juxta cujusque Diœcesis consuetudinem.

16 Sed his omnibus peractis, & eo ipso, quod quis fuerit in Abbatem electus, non tamen statim, facultatem habet exercendi ea, quæ sunt Ordinis (nisi quis habeat particulare indultum) ut supra meminimus. Sed debet præcessisse Benedictio Episcopi. Bene verum est, quod si Episcopus tertio requisitus, renuit benedicere sine causa, tunc in odium Episcopi negligentis, Summ. Pontifex, concedit iisdem facultatem eadem præstandi, ac si fuissent benedicti, & hæc usque eo, quo Episcopi contumacia duraverit, qua cessante, & benedicere Episcopo parato, cessat concessio, & Abbas benedictionem suscipere tenetur, & interim abstinere ab exercitio, nisi (ut supra dictum est) habeat privilegium exercendi Pontificalia, etiam sine benedictione: Ut declaravit S. Congr. apud Pac. Iord. *de re sacra lib.* 5. *tit.* 3. *num.* 22. *seqq.* vide Suarez *de Religios. tom.* 4. *tr.* 8. *lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 2. Canonist. *in cap.* 1. ubi gloss. *& cap. omnes, de suppl. negl. Prel.* Gavant. *in manual. Prel.* 5. Barb. *de Off. Episc. alleg.* 27. *n.* 54. & alii apud Jord. *loc. cit.* Quod privilegium supponuntur habere Abbates Monachorum juxta Tamburin. *de jure Abb. tom.* 1. *disp.* 11. *qu.* 23. apud Jord. *loc. cit. num.* 30.

Limita, si Episcopus benedictionem ex causa ratio- 17
nabili denegavit: quia rationabilis causa regulariter censetur excepta. *cap. cum dilecti de accusat.* tunc enim Abbas electus non poterit uti supra dicta concessione, sed debebit recurrere ad superiores Episcopi, & coram ipsis, jus suum prosequi. Jord. *l. c. n.* 31.

Limita secundo, supra dictam concessionem, quæ 18
competit Abbati in contumaciam Episcopi, non procedere in Abbatissa. Jordan. *l. c. n.* 33. Si autem Episcopus, qui debuisset Abbatem benedicere, vel non fuerit consecratus, vel legitime impeditus, aut Ecclesia Episcopalis omnino fuerit vacans, tunc concedendæ erunt Abbati dimissoriæ, ut benedici possit ab alio Episcopo, injuncto tamen Antistiti benedicenti, ut juxta formam Pontificalis, peracta benedictione, juramentum fidelitatis præstari solitum, & debitum, nomine Ordinarii dimittentis, recipiat, illudque in litteras patentes redactum, & benedicti subscriptione, ac sigillo firmatum, ad dimittentem transmittat. Forma autem litterarum dimissorialium erit sequens.

Forma Dimiſſorialium,

NOS &c. (*ſi fuerit ſedes plena, addatur*) ad infra ſcripta ſpeciali facultate ſuffultus. (*ſi fuerit vacans, omittatur.* Illuſtriſſimo & Reverendiſſimo nobis in Chriſto dilecto D. N. in Abbatem loci N. Canonice a Monachis N. electo, & a nobis, ſervatis de jure ſervandis, confirmato (*ſi fuerit proviſus a ſede Apoſtolica, dicatur*: Qui de Abbatia, cujus proviſus pro hac vice) (*ſi jure devoluto pertineat ad Pontificem, addatur* pro hac vice duntaxat) ad ſanctam Sedem Apoſtolicam, ex cauſis, de quibus in Bullis, per eandem ſedem, ad tui favorem expeditis, devoluta fuerit, proviſus, & per nos, uti executorem Apoſtolicum, in illius corporalem poſſeſſionem immiſſus extiteris: Salutem in Domino. Attenta ſedis Epiſcopalis hujus vacantia (*ſi fuerit alia cauſa, exprimatur*) tuis precibus favorabiliter annuentes, ut a quocunque Illuſtriſſimo & Reverendiſſimo D. Catholico Antiſtite gratiam & communionem ſedis Apoſtolicæ habente, tale benedictionis munus recipiendi, ipſique Domino Antiſtiti in propria Diœceſi, ſeu in aliena, de Reverendiſſimi Ordinarii loci conſenſu. Pontificalia exercenti, illud tibi impertiendi, facultatem, tenore præſentium concedimus, & elargimur. Qui quidem Reverendiſſimus Dominus Antiſtes juxta formam Pontificalis in benedictione facienda per Ordinarium, ipſa benedictione perata, a te, nomine Eccleſiæ hujus N. N. fidelitatis juramentum præſtari ſolitum, & debitum, recipiat, illudque in litteras patentes redactum, ejuſque ſubſcriptione, & ſigillo appenſo firmatum, ad nos tranſmittat, aliaque omnia faciat, & exequatur, quæ circa hujuſmodi benedictionis munus, neceſſaria erunt, & opportuna. In quorum, &c.

N. Vicarius, &c.

(L. S.)

N. Actuarius &c.

19 Porro, licet Abbatiſſæ ſit præfinitus annus ad petendam benedictionem, ita ut alias cadat jure ſuo, tamen tempus illud, non eſt præfinitum Abbatibus, cum nullum jus hoc determinet. Erubeſcimus autem ſine lege loqui. Pax. Jord. *de re ſacra lib. 5. tit. 3.*

20 Tandem notandum eſt. Abbatem ſemel benedictum, non poſſe amplius benedici, quia benedictio hæc, non eſt iterabilis, licet Abbas, ad majorem Abbatiam promoveretur, & in prima, habuiſſet tantum uſum Byrreti, in ſecunda vero mitræ, imo, licet litteras ſuæ benedictionis amiſiſſet, nec aliter poſſet probari; quo ultimo caſu tamen, poterit de novo benedici ſub conditione. Teſte Navar. apud Pac. Jord. *de re ſacra lib. 3. tit. 5.*

§. III.

Abbas quoad Jus exercendi Pontificalia.

1 Abbas igitur, ſi fuerit benedictus (ut ſupra dictum eſt) aut habeat privilegium illa exercendi etiam ſine benedictione, prout tale privilegium hodie apud Abbates exiſtere dicit Tambur. *de Jur. Abb. tom. 2. Diſp. 2. q. 3.* vid. etiam Zerola *in prax. p. 2. in verb. Abbas & in p. 1. eod. verb.* Jord. *l. ſup. cit.* habet jus utendi Mitra cum paſtorali, non tamen extra ſuam Eccleſiam per Diœceſin, etiam de ordinarii conſenſu, ſine Pontificis facultate, ut declaravit S. Congr. Concilii apud Pac. Jord. *de re ſacr. loc. cit.* qui tamen aliam declarationem priori contrariam allegat. Vide declarationes S. Congr. infra poſitas, *declar. 8.*

2 Limita quoad Eccleſias ſuæ unitas, in quibus poteſt cum mitra & paſtorali incedere, ſecus tamen extra illas, extra quas neque poſſunt mitram ante ſe facere deferri. Ita S. Congreg. apud eundem Pac. Jord. ſed vide infra *declar. S. Congr. 17.* Præterea non debet ſub mitra uti byrreto alterius coloris, quam nigri. Vide infra *d. declar. 8.*

3 In Provincialibus Conciliis, & Epiſcopalibus Synodis, ſi uſus Pontificalium ſit a Sede Apoſtolica conceſſus, uti poſſunt Mitris tantummodo aurificiatis, non tamen aureas, vel argenteas laminas habentibus. Clemens IV. in Decretali, *Ut Apoſtolice de Privile. in Sexto.*

4 Poteſt etiam Abbas tenere baldachinum, ſed ſine auro, & pompa, ter in anno ad ſummum, ſicut ter in anno poteſt Pontificaliter celebrare, cum uno tantum Diacono, Subdiacono, & alio in pluviali, licet non ſint damnandi, qui ad majorem Eccleſiæ decorem, majori utuntur pompa. Sex candelis uti poteſt, non ſeptem, qualiter poteſt Epiſcopus. Ita S. Rituum Congr. apud Pacem Jord. *de re ſacra loc. cit.* Vide declarationes infra *declar. 3. & 8.*

5 Ulterius Abbas benedictus, habet jus benedicendi paramenta, in quibus ſacra unctio non requiritur. S. Rit. Congr. ſup. cit. Tamb. *de jur. Abb. diſp. 23. q. 1. n. 5.* Suarez *de Religioſ. tom. 1. tr. 8. lib. 2. cap. 30.* ſed vide infra *declar. S. Congr. 19. & 18.* & Pacem Jord. *l. c. a n. 54.*

6 Pollutam Eccleſiam, aqua per Epiſcopum benedicta, reconciliare poteſt: imo ſi Epiſcopus diſtet per duas dietas, poterit ipſam aquam benedicere. Tambur. *l. c. diſp. 23. q. 10.* Pax Jord. *l. c. n. 59.* ubi Gavant.

Poteſt diſpenſare ſuper interſtitiis cum ſuis ſubditis, 7
quos ordinat ad minores. Riccius *in prax. tom. 2. p. 4. reſol. 584.* Tamburin. *de Jur. Abb. tom. 2. diſp. 2. q. 12. & 13.*

Non poteſt dare dimiſſorias non ſuis ſubditis. Idem 8
Ric. *reſol. 585. n. 2.* Pax Jordan. *l. c. num. 63.* ubi Sac. Cong. & alii.

Poteſt ordinare ad minores ſubditos Epiſcopi, cum 9
ejus dimiſſoriis. Zerola *in prax. p. 1. verb. Abbas.* Tambur. *de Jur. Abbat. tom. 2. diſp. 2. q. 7.* apud quem plurimi. Barb. *Jur. Eccleſ. lib. 1. cap. 17.* qui afferunt aliquas declarationes Sacr. Congr. Riccius tamen *l. ſup. cit. reſ. 585.* contrariam ſequitur opinionem, & fatetur ita fuiſſe declaratum a S. Congr. & Rot. quæ citatur, illiuſque totus tenor allegatur & ponitur a Tambur. *de Jur. Abbat. tom. 2. diſp. 2. q. 7.* & illius rationes hic adducere placuit, nempe quia Concil. Trid. *c. 10. ſeſſ. 23.* reſtringere voluit facultatem Abbatum, quam habebant de jure communi conferendi ordines minores, etiam non ſubditis juxta *gl. in cap. Abbates. verb. tonſuram de privileg. in 6.* dummodo in illos Juriſdictionem quaſi Epiſcopalem obtinerent: voluit inquam Concil. Tr. reſtringere hanc facultatem ad ſolos Regulares ſubditos, & patet ex eo, quod Concil. *l. c.* prohibet, ne Abbates dimiſſorias clericis ſæcularibus, ut ab aliis ordinentur, concedere poſſint: cum enim ejuſdem ſit ordinare, & dimiſſorias dare *cap. 1. diſt. 72.* profecto adempta facultate dandi dimiſſorias, videtur etiam adempta facultas ordinandi: Neque refert, quod Epiſcopus det ejuſdem facultatem Abbati: nam ſicut Pontifex non poteſt dare licentiam ordinandi illi, qui ordinatus non eſt, ut tradit Innoc. *in cap. quanto de cenſuet.* & fert communiſſima Theologorum; ita neque Epiſcopus per ſuas dimiſſorias poteſt dare facultatem Abbati, qui eadem ex diſpoſitione Concil. Trid. caret, & ideo conſecratio ſuffraganei, illi debet ab Epiſcopo delegari, qui alias fuerit capax. *cap. eadem de Offic. Ord.* Sic facultas audiendi confeſſiones committi non poteſt, niſi illi, qui habuerit capacitatem. Cum ergo Concil. Trid. hanc facultatem abſtulerit Abbatibus, ſequitur neceſſariò, etiam cum dimiſſoriis Epiſcopi hanc authoritatem fuiſſe ablatam: Quia hoc decretum Concilii eſt correctorium Juris communis (ut patet ex illis verbis „ *Non liceat impoſterum* „) ſed de Jure communi, ſicut Epiſcopi poterant delegare etiam Abbatibus, ut cum dimiſſoriis ordinarent ſuos ſubditos ſæculares, ergo ne Concilii decretum reddatur inutile, & ſuperfluum, concludendum eſt, illud aliquid ſuperaddere juri Communi, & ejuſdem juris diſpoſitionem immutare. Vide Pac. Jord. *de re ſacra lib. 5. tit. 3. n. 60.* (qui tamen utramque ſententiam probabilem judicat, in fin. cum Diana) qui ex eo maxime noſtram ſententiam confirmat, quod declarationibus ſacr. Congr. poſt decretum Urbani VIII. non ſit adhibenda fides, niſi in authentica forma, ſolito ſigillo, & ſubſcriptione Card. Præfecti, ac Secretarii ejuſdem, fuerint munitæ. Vide etiam Barb. *de Off.*

Epiſc.

Epifc. alleg. 3. *n.* 11. quamvis hodie in iftis Germaniæ partibus aliter fervetur.

§. IV.

Abbas quoad jura quafi Epifcopalia.

1 Cum quidam Abbates habeant jura quafi Epifcopalia, & territorium feparatum ab Epifcopo, ideo de iftis hæc pauca notare placuit.

2 Abbas non præfumitur habere jura Epifcopalia, nifi probetur, & oftendatur privilegium Apoftolicum, cum folus Papa illa poffit concedere. Abb. *in cap. cum contin̄g. nu.* 18. *de for. comp.* poft Joan. Andr. *in cap. cum Epifcopus de Off. Ord. in* 6. apud Rot. *decif.* 655. *p.* 3. *rec.*

3 Ita, ut an Abbas habeat jurifdictionem quafi Epifcopalem, five plenariam in fuos fubditos, tam in fpiritualibus, quam temporalibus, refpiciat petitorium, & interim dum fuper hoc cognofcitur, Epifcopus manutenendus fit in fua Jurifdictione, quam habet ex affiftentia juris, ftante maxime poffeffione. Rot. *decif.* 310. *p.* 4. *rec. tom.* 2.

4 Imo, fi loca, vel perfonæ, in, vel fuper quibus Abbas prætendit fe habere jurifdictionem quafi Epifcopalem, tam in fpiritualibus, quam temporalibus v. g. in caufis matrimonialibus, Confeffariorum approbatione & aliis ficut & in caufis criminalibus, fita fint intra fines diœcefis Epifcopi, hanc jurifdictionem Abbati contradicentis, tunc idem Epifcopus habet pro fe affiftentiam juris. *cap. perfonæ* §. *fin. de privileg. in* 6. Caputq. *decif.* 306. *n.* 2. *p.* 1. & *decif.* 201. *p.* 2. Card. Mantic. *decif.* 322. *n.* 1. & 2. apud Rot. Rom. *decif.* 600. *p.* 4. *rec. tom.* 3. & *decif.* 340. *p.* 15. *rec.* Tamburin. *de Jur. Abbat. tom.* 1. *difp.* 15. *q.* 8. *n.* 1. Ita ut Epifcopus veniat manutenendus, etiamfi non probaverit poffeffionem. Rot. *l. c.* Verall. *decif.* 306. *p.* 1. & alii apud aliam Rot. *decif.* 655. p. 3. *rec.* Tambur. *l. c. n.* 2. maxime in caufis matrimonialibus, approbationis confeffariorum, & etiam criminalibus, in quibus habet affiftentiam juris contra quofcunque Prælatos fe inferiores, etiam ex difpofitione S. Concil. Trid. *feff.* 24. *cap.* 20. §. *ad hec de reform.* & in fpecie quoad approbationem confeffariorum *in feff.* 23. *cap.* 15. *de reform.* & eft textus *in Clement. dudum* §. *ac deinde* & ibi Vital. & alii *de fepultur.* Rot. *decif.* 655. *p.* 3. *rec.* & *decif.* 600 *p.* 4. *rec. tom.* 3. ubi fubditur, quod licet alias S. Congreg. Concil. Interpretum declaraverit, Concilium non tollere immemorabilem, quam forfan habet aliquis Abbas exercendi jura quafi Epifcopalia, tamen, dum cognofcitur, an adfit hæc immemorabilis pro Prælato inferiori, idque per tres conformes, interim Epifcopus fit manutenendus. Et etiamfi adfint aliqui actus ad favorem Abbatis, per illos tamen non probatur poffeffio, aut quafi jurifdictionis Abbatis in præjudicium Epifcopi, non probata fcientia, & patientia ejufdem Epifcopi, de cujus jurifdictione agitur. *L. fi ego* §. 1. *ff. de public. L.* 2. & ibi Bald. *nu.* 1. *Cod. de Servitut. & aqu.* & alii apud Rotam *decif.* 560. & 655. *p.* 3. *rec.* Tambur. *l. c. num.* 17. qui *n.* 18. fubdit hanc fcientiam præfumi ex lapfu longi temporis. Et ad probandam poffeffionem in concurfu teftium fibi contrariorum, magis effet ftandum teftibus deponentibus pro Epifcopo, ob affiftentiam juris. Innoc. *in cap. auditis n.* 4. *verf. hinc colligitur de prefcr.* Felin. *in cap. licet caufam nu.* 9. *verf. & ibi etiam de probat.* Gabriel. *de teftib. conclus.* 4. *num.* 29. & alii apud cit. Rot. *decif.* 560. *p.* 3. *rec.* de his vid. infra *num.* 13.

5 Si tamen Abbas habeat revera jurifdictionem quafi Epifcopalem, & territorium feparatum ab Epifcopo, tunc poteft in Ecclefiis fibi fubditis ea exercere, quæ Epifcopus in fua Diœcefi, & Diœcefani nomen affumit, per ea quæ tradit Abb. *in cap. ficut venire num.* 3. *de excefs. Prelat. & in cap. Joannes* 2. *de teftamentis.* Rot. *decif.* 346. *p.* 1. *rec.* diciturque effe in dignitate conftitutus, & omnia propemodum poffe in fuo territorio (Nifi particulari lege prohibeatur) quæ Epifcopus in fua Diœcefi.

6 Sic poteft difpenfare juxta tradita per Concil. Trid. *feff.* 24. *cap.* 6.

7 Poteft dare licentiam Concionatoribus ad concionandum in fuo diftrictu. Riccius in *prax. var. refol.* 290. *part.* 2.

8 Poteft remittere denunciationes in matrimonio. Idem Ric. *loc. cit. refol.* 291. conferre minores ordines fuis fubditis. Grelinz. *conf.* 142. Gratian. *difcept. for. l.* 2. *c.* 212. Seraphin. *decif.* 467. Ciarlin. *contr. for. c.* 67. *n.* 28.

Poteft dare dimifforias fuis fubditis, & licentiam E- 9
pifcopo exercendi Pontificalia in fuo diftrictu, vifitare, exequi ultimas voluntates &c. Diana *p.* 4. *tr.* 4. *ref.* 211. Monet. *de commut. ult. volunt. c.* 5. Buard. *in Bullam Cœnæ l.* 3. §. 2. *q.* 8. Avila *de Cenfur. p.* 7. *difp.* 10. *dub.* 10.

Limita, eundem non poffe concedere licentiam ex- 10
trahendi aliquem ex Ecclefia, etiam in delictis exceptis, & notoriis, fed tunc recurrendum effe ad viciniorem Epifcopum. Ambrofin. *de Immunit. c.* 11. Bonac. *de imm. q.* 7. Ciarlin. *l. cit. cap.* 10. *n.* 34. Rodriquez *queft. regular. tom.* 2. *q.* 50. Peregrin. *de immun. Ecclef. c.* 14. Guazin. *ad defenf. reor. def.* 1. *c.* 31. *n.* 4.

Neque poteft habere oratorium privatum, nifi specia- 11
le defuper obtineat privilegium: fecundum Dianam *p.* 9. *tr.* 1. *refol.* 48.

Non poteft difpenfare ab irregularitatibus occultis. 12
Suarez *de pænit. difp.* 30. *fect.* 2. & *de Cenfur. difp.* 41. *fect.* 2. Riccius *in prax. irregul. ref.* 465. *part.* 1. Garz. *de benef. p.* 7. *c.* 11. *n.* 13. *ubi DD.*

Et quia fuperius diximus, Epifcopum effe in fua pof- 13
feffione Jurifdictionis manutenendum, donec oftendatur privilegium, aut immemorabilis confuetudo in contrarium, ideo notandum eft primo, quod ad impediendam manutentionem Epifcopo, non fufficiat allegare privilegium jura quafi Epifcopalia, aut exemptionem Abbatibus concedens, fed neceffarium eft illud exhibere, quod fit in forma probanti, & ad præfcribendum fufficiens: *d. cap. cum perfonæ* §. *nos volentes &* §. *fin. de privileg. in* 6. Tambur. *de jur. Abb. tom.* 1. *difp.* 15. *q.* 8. *apud quem alii.* qui tamen Tambur. *n.* 3. *in fine* fubdit & allegat unam Rot. Rom. in contrarium, & interim poterit Epifcopus ordinarius in eofdem libere jurifdictione fua uti. Tambur. *l. c. q.* 6.

Notandum fecundo, Epifcopo non dari manutentio- 14
nem fupra dictam, quando Abbas repetitur in quafi poffeffione exercendi jurifdictionem. Abb. *in cap.* 1. *n.* 4. & 8. *ut lit. pendent.* Marefcott. *var. refol. lib.* 1. *cap.* 11. *n.* 21. Tambur. *l. c. n.* 6. quod maxime procedit, fi una cum poffeffione concurrat privilegium exemptionis, ita tamen, ut hæc poffeffio abfque privilegio utpote habens refiftentiam juris, nifi effet longæva & confiderabilis, non fufficeret ad manutentionem obtinendam. Tambur. *l. c. n.* 9. *feqq.* quamvis illa poffeffio effet fufficiens ad offufcandam juris affiftentiam Epifcopi, ita ut tunc relicto judicio poffefforio, deveniatur ftatim, juxta ftylum Rotæ, ad merita caufæ, nifi etiam Epifcopus doceret de aliquibus actibus poffefforiis, quia tunc ipfe non Abbas effet manutenendus. Vid. Tambur. *l. c. a n.* 14. nec Epifcopus opus habebit probare illos actus fuiffe factos cum fcientia & patientia Abbatis, cum habeat pro fe affiftentiam juris, quæ relevat ab onere talis probationis.

Ut autem privilegia S. Pontificis Abbatibus fuffragen- 15
tur, ad effectum exercendi plenariam jurifdictionem in Populum & clericos fæculares (quidquid fit refpectu fuorum monafteriorum, & degentium in eis) debet per Abbatem oftendi, fibi fuiffe per Papam conceffam jurifdictionem quafi Epifcopalem cum feparatione territorii, a Diœcefi Ordinarii, & quod ipfe fe gerat tanquam Epifcopus. Ita Rot. *decif.* 340. *p.* 15. *rec.* quæ teftatur ita fuiffe pluries in illo S. Tribunali decifum.

Ubi enim Abbates habent territorium feparatum, tunc 16
illud territorium dicitur effe nullius diœcefis, ita ut nec in diœcefi nec de diœcefi alterius cenferi poffit, fed eft propria Abbatis Diœcefis, & per fe, refpectu cujus ipfi Abbates Diœcefani vocantur. *Gl. in clem.* 1. §. *volumus in verb. Diœcefani* & ibi Card. *in* 4. *queft. n.* 2. & alii apud Rot. *decif.* 324. *p.* 1. *rec.* nec fubjacent amplius ordinariæ jurifdictioni Epifcopi, Tambur. *de Jur. Abb.* p. 2. *difp.* 2. *q.* 26. cum aliis relatis a Rota *decif.* 225. *p.* 13. *rec. n.* 5. Interim tamen, præfumptio femper generalis eft, quod Ecclefiæ fitæ fint in aliqua diœcefi, donec probetur Abbatem habere territorium feparatum. *Cap. omnes* 16. *q.* 7. Rot. *decif.* 220. *p.* 9. *rec. tom.* 1. plurimi apud Tambur. *l. c. difp.* 15. *q.* 9. *p.* 1. Hujufmodi vero territorium feparatum folus Papa concedere poteft ex privilegio fpeciali, ad quem folum fpectat, ut partem feparet a Diœcefi. Hoftienf. *in c. cum contingat n.* 1. *de for. comp.* & ibi Butr. *n.* 11. *verf. de confuetudine autem.* Panorm. *n.* 18. & alii apud Rot. *d. decif.* 324. & vide de his etiam ftatim infra *in* §. *feq.*

An

17 An autem Abbas possit præscribere certam partem Diœcesis cum territorio separato, excludendo prorsus Episcopum in illo loco ab exercitio jurium Episcopalium? affirmativam cum Archidiac. *in c. cum Episcopus n. 2. verb. per alium de Off. Ord. in 6.* & ibi Joan. Andr. *sub n. 1.* & aliis pluribus docet Tambur. *de Jur. Abb. p. disp. 15. q. 9.* verum contrariam tuetur Rot. *in una Costanciensis Jurisdictionis Mercurii 18. Maii 1611.* quæ est in ordine *decis. 324. p. 1. rec. edit. Venet.* maxime quando agitur de territorio in genere, an præscribi possit (quidquid sit, quando ageretur solum ad effectum manutentionis, & negaretur territorium esse in Diœcesi Episcopi) ex quo esset monstruosum, quod duo capita insurgant in eodem corpore, quod natura abhorret, & jus respuit, atque ideo præscriptio fieret irrationabilis, & circa ea, quæ de sui natura præscribi non possunt, in quibus præscriptio etiam immemorabilis locum non habet. Et post Hostiens. Butr. Abbat. Bellam. citat etiam Gabr. *de prascr. concl. 1. n. 8. & 36. & in una Salisburgensis Jurisdictionis Mercurii 1. Julii 1643.* quæ ordine est *decis. 220. p. 9. rec. to. 1. edit. Vene. n. 29.* ubi dicitur, quod territorium separatum & distinctum non valeat acquiri, nisi ex solo privilegio.

18 Episcopus autem non est judex competens, cum dubitatur an privilegia exemptionum a S. Pontifice concessa sint valida, sed solus S. Pontifex: sed interim dum præfatus S. Pont. consulitur, Episcopus Ordinarius utitur jure suo, nisi Abbas sit in possessione, de quo vide Tambur. *de jure Abb. to. 1. disp. 15. q. 6.* & ut supra.

§. V.

Abbas quoad exemptionem, & etiam quoad subjectionem Episcopo debitam.

1 Supra in paragrapho antecedenti aliqua notavimus de Abbatibus exemptis nullius diœcesis, utpote habentibus territorium separatum, & propriam Diœcesim cum juribus quasi Episcopalibus, qui etiam, ideo ipsi etiam Diœcesani appellantur. Juxta Card. *in clem. 1. §. volumus q. 4. n.* Tambur. *de Jur. Abbat. p. 2. disp. 15. q. 9.* Nunc aliqua notanda sunt de Abbatibus exemptis, qui territorium separatum non habent, sed sunt in alterius Diœcesi: Ut *ex cap. cum Episcopi de off. ord. in 6.* Tambur. *l. c. n. 2.* quatenus uempe, & in quibus ipsi dependeant ab Episcopo, in cujus Diœcesi sunt, tam quoad jurisdictionem, quam quoad legem Diœcesanam. Et quidem

2 Notandum est primo, quod privilegium exemptionis non facit, ut loca exempta sint extra Diœcesin, & constituant territorium separatum, nisi a S. Pont. exemptionem concedente, id expresse exprimatur: licet enim non sint de Diœcesi, tamen remanent, & sunt in Diœcesi, *cit. cap. cum Episcopus* & ibi Franc. *in 2. notab.* & Gemin. *n. 3. de Off. ord. in 6. c. 2.* & ibi DD. *de constit. eod. lib.* Gl. *in clem. frequens in verb. primi anni de privileg.* Anchar. *in cap. postulasti. n. 45. de for. comp.* Felin. *in cap. grave n. 2. de off. Jud. ord.* & alii apud Rot. *decis. 324. p. 1. rec. per tot.* Tambur. *de Jur. Abbat. tom. 1. disp. 15. q. 9.* apud quem alii; cum illud exemptionis privilegium, solum eximat a subjectione, non autem a situatione, & denominatione. Vital. *in clem. 2. n. 44. de privil.* Tambur. *l. c.* ita ut quælibet Ecclesia censeatur esse in aliqua diœcesi, ut supra §. *antec. n. 15.* notatum est: & censeatur esse in illa diœcesi, cujus finibus magis adjacet ad tex. *in §. insulæ il. . inst. de rer. divis. L. adeo §. insula ff. de acquir. rer dom.* cum multis. Tambur. *l. c. n. 6.*

3 Et quod privilegium exemptionis non faciat, quod loca exempta sint extra diœcesin, maxime procedit, si illud privilegium non eximat loca, & castra, seu populum alias spectantem, seu spectantia ad monasterium exemptum: tunc enim exempti dicuntur habere tantum jurisdictionem in personis, & non in locis, cum remaneant in Diœcesi Episcopi, atque ita sub illius jurisdictione. *cap. per exemptionem* ubi Gemin. *n. 5.* Franc. & Anchar. *de privileg. in 6.* & alii Rot. *decis. 324. p. 1. rec. n. 6.* ubi docet, quomodo authores contrarii intelligendi sint. Tambur. *l. c. n. 3. & 4.*

4 Notand. secundo, quod, si inveniretur exemptio facta monasterii cum illius membris, tam sæcularibus, quam spiritualibus, quæ Abbas pro tempore possidet, & imposterum tam ipse, quam successores acquisituri sunt, non per hoc censerentur exemptæ etiam Ecclesiæ spectantes ad dictum monasterium, si illi non fuerint unitæ pleno jure; cum alias Monasterii membra dici non possent: & pars considerari non potest, nisi respectu totius, non obstante quod in locis, ubi dictæ Ecclesiæ situatæ sunt, Abbas habeat, & exerceat jurisdictionem temporalem, cum illa nihil habeat commune cum territorio, & jurisdictione spirituali: ut not. *in clem. 1. de excess. Prelat. & clem. 1.* ubi Imol. *de rescript.* Hostiens. *in cap. super eo n. 3. de paroch. & in cap. querimonia de Jurepatr.* & alii apud Rot. sæpe cit. *n. 9. & 10. & decis. 220. p. 9. tom. 1.* ubi etiam additur, quod quando donatur a laico aliquod territorium Ecclesiæ, non per hoc censeatur donata juridictio spiritualis, ob illius incapacitatem laicorum.

5 Notandum tertio, quod cum Episcopus habeat fundatam intentionem, exercendi jurisdictionem in omnes Ecclesias, & subditos existentes intra fines suæ Diœcesis: *cap. cum persona de privileg. in 6. cap. conquerente de off. ord.* Barbos. *de Off. & potest. Episc. p. 3. alleg. 127. nu. 23.* & alii apud Rot. *dec. s. 340. nu. 1. p. 15. rec.* Marescott. *var. resol. lib. 2. cap. 13.* Rot. *decis. 220. p. 9. rec. tom. 1.* Tambur. *de Jur. Abb. tom. 1. disp. 15. q. 1. n. 2.* & alii; ita ut manuteneatur ob assistentiam juris, ut supra §. *antecedenti* notavimus: Ideo Abbas prætendens exemptionis privilegium, illud debet plene & concludenter probare: ita cum multis Rot. *decis.* 340. p. 15. *rec.* Tambur. *l. c. q. 5.* ubi tradit etiam modum probandi tale privilegium. Cum de jure communi omnes Monachi Episcopo subsint, ex quo tota potestas ordinaria eodem jure communi in propria diœcesi sit penes Episcopum. *Cap. omnes Basilicæ & cap. domus 16. q. 7. & 10. q. 1. per tot.* Tambur. *l. c. q. 2.*

6 Notand. quarto, quod, quando Ecclesia est in Diœcesi Episcopi, nec probatur habere territorium separatum, generaliter omnia, quæ per privilegia exemptionis Episcopo expresse non adimuntur, illi censeantur reservata, & remaneant sub ejus jurisdictione. Ancharan. *cap. postulasti nu. 45. ante medium versic. quod probo de for. compet.* Rot. *decis. 324. p. 1. rec. n. 5.*

7 Sic sub generali exemptione, non comprehenditur exemptio a visitatione. Marescott. *var. resol. lib. 2. cap. 15. n. 2. & 3.* Gratian. *discept. for. discept. 870. n. 7.* Lotthet. *de re benef. lib. 1. q. 25.* & alii apud Rot. *decis. 220. p. 9. rec. tom. 1.*

8 Notan. quinto Episcopum dupliciter Abbatem sibi subditum habere posse: nempe lege diœcesana, & lege jurisdictionis. *cap. dilectus de off. jud. ord.* Tambur. *de jur. Abbat. tom. 1. disp. 15. q. 7. n. 1.* In lege Diœcesana continentur hæc: nempe convocatio ad synodum, & ad exequias solvendas clerico: exactio quartæ funeralis, sicut & decimarum: charitativum subsidium, Cathedraticum, & alia, de quibus Tambur. *l. c.* In lege autem jurisdictionis, continentur commissio, deputatio, & approbatio ad curam animarum, punitio delictorum, consecratio Ecclesiarum, altarium, vestium &c. consecratio Virginum, confectio chrismatis, cæteraque spectantia ad Sacramenta: de quibus *in cap. conquerente §. præcedenti de off. ord.* & Tambur. *l. c.* his breviter prænotatis, Sit

9 Conclusio prima: de Jure communi Abbates, & cæteri Regulares, sunt exempti a lege Diœcesana. *cap. 1. 10. q. 1. cap. inter cætera, 10. q. 3. & cap. quam sit; 12. q. 2. & cap. placuit, 17. q. 1.* Tamburin. *de jure Abb. tom. 1. disp. 5. q. 7.*

10 Conclusio secunda, de jure communi Abbates non sunt exempti a lege Jurisdictionis. DD. in *cap. dilectus de off. Ord.* Abb. *in cap. 1. de statu Monach.* Corkier *de Jurisd. ord. in exempt. p. 1. q. 16. n. 1.* Azor. *inst. Moral. p. 2. lib. 3. cap. 32. q. 2.* Tambur. *l. c.*

11 * Conclusio tertia. Ubi Abbas, aut Superior Regularis suam probat jurisdictionem Episcopalem, & Temporalem in Parochos, & Parochianos; & contra Episcopus probare nequit ampliorem in eosdem jurisdictionem ex alio capite sibi acquisitam fuisse, abstinere omnino debet Episcopus tam a visitatione, quam ab alio quocunque jurisdictionis actu in hujusmodi Parochos, & Parochianos. Bened. XIV. Constitut. *Firmandis. §. 12.*

12 Conclusio quarta. Abbates aliqui per speciales summorum Pont. concessiones, ab utraque lege immunes existunt. Ita Tamb. *l. c.*

13 Limitatur tamen primo hæc conclusio, in omnibus concernentibus curam animarum, & administrationem Sa-

Sacramentorum, quam Abbates in sæculares exercent: tunc enim quomodolibet Abbates sint exempti, subjiciuntur omnimodæ Jurisdictioni, visitationi, & correctioni ordinariorum: Ut ex constit. Gregor. XV. *la.* 18. *Bullari tom.* 4. apud Rot. *decis.* 220. *pag.* 9. *rec. tom.* 1. Concil. Trident. *Sess.* 25. *de Regular. cap.* 11. atque ita subjiciuntur in curam animarum concernentibus etiam visitationi, quæ comprehenditur sub cura animarum. Felinus *in cap. super litteris num.* 20. *de rescript.* Lotther. *de re benef. lib.* 1. *qu.* 25. *num.* 26. *seq.* & alii apud Rot. *decis.* 220. *p.* 9. *rec. tom.* 1. Tambur. *l. c. disp.* 15. *q.* 7. imo ex verbis dictæ Constitutionis Gregor. 15. comprehendi etiam Abbates habentes jurisdictionem quasi Episcopalem, firmat Lotther. *l. c.* apud Rot. *cit. decis.* 220. qui Regulares, exercentes curam animarum personarum sæcularium, etiamsi sint per nutum amovibiles per suos Abbates, tamen ad illam deputari per eosdem non possunt, nisi accedente Episcopi consensu, & prævio examine ex præcepto Concil. Trid. *d. sess.* 25. *de Regular.* Tambur. *l. c. q.* 7. *n.* 46. qui tamen *n.* 48. subdit, regulares curam animarum in personas sæculares exercentes, si delinquentes reperiantur, non esse ab Episcopo puniendos, sed suis superioribus Regularibus ad hunc effectum tradendos. Sed de hoc infra suo loco tractabimus.

14 Ecclesiæ ipsæ tamen Monasteriorum exemptorum, sicut & ipsa monasteria exempta, visitari ab Episcopo non possunt, nec Tabernaculum, aut alia hujusmodi monasteriorum exercentium curam animarum personarum sæcularium, sed solum huic potestati sunt subjectæ aliæ Ecclesiæ, seu capellæ monasterio exempto annexæ. Tambur. *l. c. num.* 50. ubi allegat Sac. Congr. Cardinalium ex Quaranta *in sum. Bullar. verb. privilegia Regularium & alios.*

15 Sic etiam secundo limitatur prædicta conclusio quoad approbationem ad confessiones: Nam Regulares Sacramentum pœnitentiæ exercere non possunt, nisi ab Episcopo prævio examine approbentur. Ex Concil. Trid. *Sess.* 23. *cap.* 15. *de reform.* Tambur. *l. c. q.* 7. *n.* 15.

16 Tertio limitatur in causis matrimonialibus, in quibus etiam exempti, subduntur Episcopo. Concil. Trid. *Sess.* 24. *de reform. cap.* 20. §. *ad hæc:* nisi habeant jurisdictionem privative quoad Episcopos, vel saltem immemorabilem pro se: ita Tambur. *l. c. n.* 37. ut supra.

17 Quarto limitatur in cultu festorum: nam dies festi, quos in sua diœcesi Episcopus observandos mandaverit, tenentur observare etiam exempti. Concil. Trid. *Sess.* 25. *cap.* 12. *de Regular.* quod tamen quomodo intelligendum sit, vide Tambur. *l. c. n.* 18.

18 Quinto limitatur in susceptione sacrorum ordinum (quidquid sit de quatuor minoribus ordinibus, de quibus supra meminibus) quos Regulares etiam exempti suscipere debent a proprio Episcopo. Tambur. *l. c. n.* 14.

19 Sexto limitatur in materia indulgentiarum, nam non possunt illas publicare, quas a S. Pontifice impetrarunt, sine ordinarii licentia. Barb. *de off. & potest. Episc. alleg.* 105. *n.* 69. Tambur. *l. c.*

20 Septimo limitatur in causa hæresis, nam in illa omnes exempti Episcopo subsunt: *cap. ad abolendam* §. *fin. de heret. cap. ut officii* §. *denique de heret. in* 6. Tambur. *l. c. n.* 25.

21 Plura de hac materia, an & quando Abbates seu Regulares etiam exempti Episcopo subsint, vid. cit. Tamb. *tom.* 1. *disp.* 15. *q.* 7. *per totam* & passim tota *disp.* 15. & plura etiam infra in verb. *Regulares.*

22 Et quia supra conclusione prima, & tertia, diximus, Abbates seu Prælatos immunes esse a lege diœcesana Episcopi, tamen limitatur prædicta conclusio, quando Monasteria Regularium habent parochias, Ecclesias, seu capellas, in quibus Abbates, per se, vel per Vicarios exercent curam animarum: nam illo casu, tenentur etiam ad subsidium Charitativum, & ad omnia quæ sunt legis Diœcesanæ, cum Monasteria Regularium in respicientibus curam animarum, neque a lege jurisdictionis, neque a lege Diœcesana sint exempta. Innoc. in *cap.* 1. *n.* 4. Butr. *reg.* 2. & Abbas *n.* 5. *de stat. Monach.* Guilielmus de Monte Lauduno in *clem. frequens n.* 5. *in verb. subsidia de excess. Prælat.* & alii apud Rot. coram Penia *decis.* 445. *edit. Venet. n.* 7. & 8. Barbos. *de off. & potest. Episc. alleg.* 87. *n.* 46. etiamsi monasteria sint exempta, si enim habeant populum non exemptum, tunc ratione illius tenentur ad subsidium charitativum. Bellencin. *de subs. charit. q.* 32. *n.* 5. *versic. & pro talibus.* Cochier. *de jurisd. Ordinarii in exemptos q.* 2. *num.* 2. Barbos *l. c. n.* 47. nisi sint exempta in capite & in membris. Gomezius in *tr. de subsid. charit. q.* 29. *n.* 22. & quamvis Tambur. *de jure Abb. tom.* 3. *disp.* 10. *q.* 4. credat prædicta intelligenda esse de Ecclesiis, quæ non sunt unitæ monasteriis privilegiatis, & exemptis, non autem de Ecclesiis unitis monasteriis privilegiatis, & exemptis, etiamsi habeant populum non exemptum, tamen, quia tantum putative loquitur, & neminem citat, non erit per hoc recedendum a prædictis. Cum enim subsidium charitativum persolvi debeat, non ob Monasteria, neque ob illorum Ecclesias, seu capellas directe, sed ob curam animarum in populum non exemptum, ut constat *ex DD. cit.* & ratione curæ animarum, tam Monasteria, quam illorum capellæ Episcopis tam quoad legem Jurisdictionis, quam quoad legem Diœcesanam subjecta sint, ut supra notavimus, sequitur, quod quæcunque illæ capellæ sint, & quibusvis Monasteriis unitæ demum sint, teneantur Abbates propter illas ad subsidium charitativum, & alia onera Episcopalia Episcopo persolvenda; sicut etiam comparere ad synodum, de quo infra in collectaneis.

Sic etiam, etiamsi, juxta sententiam cit. Tambur. 23
tom. 1. *disp.* 15. *q.* 16. contra Hostiens. Monasteria & Ecclesiæ, ac loca exempta, canonicam portionem, quæ alias Episcopo debetur de legatis factis piis locis, juxta *Can. de his*, 10. *q.* 1. *cap. decernimus & Can. constitutum*, 16. *q.* 1. solvere non debeant, tamen si Monasterium, vel Ecclesia exempta, habet capellas NB. vel populum non exemptum, tunc tenetur Episcopo ad eam portionem solvendam de legatis relictis illis capellis non exemptis per tex. in *cap. ex ore de privileg.* Inn. & Joann. Andr. *in cap. in nostro de sepultur.* Lap. *tract. de Canonica Episc.* §. *quia n.* 6. *vers. secundo quæritur.* Barb. *de potest. Episc. alleg.* 86. & alii apud Tambur. *l. c. n.* 5.

Et vice versa: si Monasterium ab Episcopi jurisdictione exemptum, habet Parochos non exemptos, tenetur Episcopo dare canonicam portionem de legatis dicto Monasterio factis ab aliquo de dicta parochia. Ubald. *p.* 2. *cap.* 4. *q.* 10. Tambur. *loc. cit.*

Etiam, quamvis Abbates & Regulares sint immunes 24
de jure communi a lege Diœcesana, tamen tenentur Episcopo Ordinario, vel Parochis, solvere quartam funeralem, *clem. dudum* §. *verum de sepult.* nisi speciali privilegio exempti sint. Tambur. *l. c. tom.* 1. *disp.* 15. *q.* 16. *n.* 4. & 8. quem vide, & etiam infra in verbo *quarta funeralis.*

An autem, qualiter & quando Abbates seu Regulares teneantur solvere decimas? Vide Tambur. *l. c. q.* 18. *per totam*, & infra in verbo *Decimæ.*

A B B A S.

Collectanea aliqua.

Abbas: *Vide etiam in verbo Prælatus, Monaste-* 1
rium, Regulares, Electio, Monachus.

Abbas, venit etiam appellatione Monachorum & Regularium, quia per assumptionem ad Abbatiam, non desinit esse Monachus, & Religiosus *cap. ult. extr. de Simon. cap. ex ore de privileg.* Tambur. *de Jure Abbat. tom.* 1. *disp.* 1. *q.* 7. & ideo privilegia favorabilia concessa religiosis, extenduntur etiam ad eorum Abbates. Tambur. *l. c. disp.* 16. *q.* 3.

Limitatur tamen in materia odiosa, quia tunc appellatione Monachorum non venit. *cap. statutum, cap. licet. can. de elect. in* 6. Tamb. *l. c. n.* 5.

Abbas, si Abbatiæ renunciare velit, debet renunciare in manibus superioris, potestatem habentis confirmandi, vel destituendi, non autem Capituli, vel Conventus, alias renunciatio est nulla, nec potest Capitulum in vim illius venire ad novam electionem. Navar. *cons.* 2. *de renunciat.* Tambur. *l. c. disp.* 13. *q.* 1. Et renunciatio facta in manibus non habentis potestatem confirmandi &c. est nulla, nec ullum affert renuncianti præjudicium etiam quoad possessionem. Rebuff. *de pacif. possess. n.* 311. Tambur. *l. c. n.* 9.

Promotus ad Abbatiam, non potest renunciare benefi- 3
cia, quæ ante promotionem possidebat, ad favorem alterius,

terius, cum illa, statim post adeptam pacificam Abbatiæ possessionem, vacent ipso Jure. Oldr. *cons.* 14. Panorm. *in cap. quanto de off. Ord.* Gigas *de pension. q.* 56. *n.* 50. & alii apud Tambur. *l. c. n.* 17.

4 Abbas, qui suo muneri sponte cessit, vel ab eo sine culpa depositus fuit, habet primum locum post Abbatem successorem in choro, & conventu, in memoriam pristinæ dignitatis. Joan. de Imola *in Clem. ne in agro de stat. Monach. vers. in ultima quæst.* Felin. *in cap. quæ in Ecclesiarum col.* 38. *n.* 81. *de rescr.* Tambur. *l. c. disp.* 13. *q.* 4. *num.* 6. secus vero si fuit depositus propter aliquod delictum. *l. Judices Cod. de dignit.* Tambur. *l. c.*

5 Abbates, & Prælati Episcopo inferiores, non exempti, non possunt recipere resignationes beneficiorum, nisi hanc facultatem præscripserint juxta Zabarel. *in clem.* 1. *sub num.* 16. *vers. aliquando de renunciationibus*. Butr. *in cap. quod in dubiis num.* 7. *de heret.* Paris. *de Resignat. benef. lib.* 7. *q.* 10. *num.* 9. Tambur. *l. c. disp.* 13. *q.* 8. *num.* 3. & hoc procedit, etiamsi Abbas præscripserit jus conferendi beneficia, nam hæc præscriptio non esset extendenda ad jus recipiendi resignationes, ob regulam, tantum præscriptum, quantum possessum. *Gl. in cap. auditis de præscr. in verb. interruptione*. Tambur. *l. c.* nisi tamen Abbates sint exempti, & habeant jurisdictionem quasi Episcopalem: tunc enim, sicut habent jus instituendi, seu ex justis causis, etiam invitos destituendi in beneficio, sicut possunt Episcopi, ita etiam jus habent recipiendi resignationes: ita cum Butr. *in cap.* 2. *n.* 3. *de in integr. rest. & in cap. ad audientiam n.* 6. *de his quæ vi met. caus. fiunt* & aliis docet Tambur. *l. c.* si tamen resignatio fiat libere, non autem ad favorem, cum tunc fieri debeat coram Papa. Garz. *de benef. p.* 11. *cap.* 3. *num.* 152. apud Tambur. *l. c.* ubi docet, idem dicendum esse etiam de permutationis beneficiorum receptione. Dictum est autem, nisi Abbates habeant jurisdictionem quasi Episcopalem: nam illa deficiente, Abbates, etiam alias exempti, non possunt resignationes, aut permutationes beneficiorum recipere. Ut ex Less. Azor. & aliis docet Tambur. *l. c.*

6 Ex privilegio Abbatibus concesso, usus mitræ, annuli, ac baculi pastoralis, non infertur, ad jurisdictionis concessionem, neque ad exemptionem: cum privilegium usus mitræ, & annuli, ac baculi pastoralis, detur in honorem Ecclesiæ, & non in amplitudinem officii. Rot. *decis.* 709. *n.* 4. *p.* 4. *divers.* apud Tambur. *l. c. disp.* 15. *q.* 5.

7 Abbati non licet mitram, Baculum pastoralem, & alia Pontificalia deferre, nisi in locis suæ Jurisdictionis. Tambur. *l. c. disp.* 21. *q.* 3. sicut neque dum adest Episcopus, nam tunc Abbas tanquam ejus inferior, mitram, & alia insignia, sibi ex privilegio competentia, dimittere debet. Joan. Andr. *in cap. cum contingat. de ætat. & qualit.* Tambur. *l. c.* Et in propria Ecclesia, præsente Episcopo sedere debet in sede inferiori, sive a sinistris Episcopi. Tambur. *l. c. q.* 8. *disp.* 21.

8 Possunt tamen pontificalia exercere, in aliis monasteriis aut locis ab ordinariorum jurisdictione exemptis, si ab eorum Prælatis invitentur: ita Tambur. *l. c. q.* 6. sed contrarium statuit Sacr. Congreg. ut infra *declar.* 10.

9 Abbas non potest de jure communi, præsente Episcopo, aut alio majore Prælato solemniter populo benedicere, potest tamen ex privilegio, de quo vide Tambur. *l. c. q.* 9.

10 Abbas non potest consecrare Ecclesias, etiamsi sint Abbatiales & Regulares, sed hoc spectat solum ad Episcopum Ordinarium, etsi essent exemptæ, quod si ordinarius absque justa causa illas consecrare recusaret, quilibet alius Episcopus id facere poterit. ita Tambur. *l. c. disp.* 23. *q.* 7. & 8. qui tamen *q.* 9. dicit, posse Abbatem, Ecclesias, cœmeteria, capitula, & oratoria propriæ congregationis solemniter benedicere, & hoc ex privilegiis eisdem concessis.

11 Abbates exempti, de jure communi, ad synodum diœcesanam accedere non tenentur. *cap. ex ore & ibi.* Panorm. *n.* 1. *de privil. Gl. cap. ut Apostolicæ verb. videtur, & cap. exemptione, verb. curam, de privileg. in* 6. Tambur. *l. c. disp.* 24. *q.* 4.

Limitatur tamen, nisi adsit consuetudo, ut ad synodum vocentur. *can. fin.* 18. *q.* 2. vel nisi habeant capellas, aut Ecclesias parochiales, cum cura animarum, etiamsi sint Monasterio exempto annexæ, quia tunc etiam exempti tenentur ad synodum accedere per se, vel per Capellanos suos ad dictam curam animarum expositos. Per tex. *in cap. ex ore de privileg. & cap.* 1. juncta Gl. *in verb. inst. cod. in* 6. Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. cap.* 2. Tambur. *l. c. n.* 4. *seqq.*

Ita etiam ad synodum comparere tenentur, si citentur, vel adversus illos opponantur querelæ in iis casibus, in quibus Episcopus contra ipsos procedere potest, ordinaria, vel delegata jurisdictione. *can. propter. dist.* 18. Tambur. *l. c.*

** Abbates, aliique Prælati inferiores jurisdictionem 12
Ordinariam habentes, Limina Apostolorum statutis temporibus visitare, & Ecclesiarum suarum statum exponere debent. Benedic. XIV. Const. *Quod sancta*. §. 5.

Abbas qui est vere talis, non autem tantum com- 13
mendatarius, ut dicit Zerola *in prax. verb. Abbas*, habet potestatem conferendi minores ordines suis subditis: ut docet Rodericus a Cunha, & alii apud Tanbur. *l. c. tom.* 2. *disp.* 2. *q.* 1. etiam sine Episcopi examine. Navar. *cons.* 14. *de privileg.* Zerol. *in praxi p.* 1. *verb. Abbas*. Cum istis tamen tribus conditionibus. Primo, quod sit Sacerdos, cum hæc collatio sit actus Ordinis, qui proinde exerceri non potest ab eo, qui caret ordine. Ex *L. si universæ Cod. de legat. cap. quod autem de Jure patr.* Secundo, ut propriis Monachis conferat, & tertio, quod sit benedictus: quamvis hæc tertia conditio ob privilegia a SS. Pontificibus concessa, hodie non sit necessaria; ut docet Tambur. *l. c. q.* 3. Zerola in praxi *p.* 1. & 2. *verb. Abbas*.

Abbas non potest potestatem, quam habet ordinandi 14
suos Monachos, aliis delegare, sed si ipse ordinare aut nolit, aut non possit, debet eos mittere ad Ordinarium, qui alias potestatem ordinandi habet, nec per hoc censetur dicto Ordinario facultatem hanc ordinandi demandare, aut delegare, sed tantum committere, aut licentiam dare ordinandi suos Monachos. *Cap. aqua de consecr. Eccl. vel Altaris. can. presbyteri dist.* 68. Tamburin. *l. c. q.* 4. dixi: ut debeant tunc mitti ad Episcopum ordinarium, quod tamen limitatur, si sedes Episcopalis diœcesis vacaret, aut in illa ordinationes non haberentur, forsan ob absentiam Ordinarii, quo casu Monachi possent a quocunque Episcopo ordinari juxta Tambur. *l. c. q.* 18.

Hinc, etiamsi possint Abbates ordinare ad minores ordines suos subditos, non possunt tamen ordinare illos, qui subditi non sunt, etiamsi sint Regulares, nisi accedant literæ dimissoriales suorum Prælatorum, & NB. consensus specialis Episcopi, juxta cujus diœcesin Abbas ordinator commoratur: ut ex Concil. Trident. *sess.* 22. *de reform. cap.* 10. docet Zerola *in prax. p.* 1. *in verb. Abbas*. Tambur. *l. c. q.* 7. sed an possint Abbates ordinare non sibi subditos cum dimissoriis Episcopi ordinarii? Vide supra §. 3. *n.* 9.

Quamvis possit Episcopus dare hos ordines minores & alios Clericis sæcularibus, subjectis jurisdictioni ipsorum Abbatum, etiam sine illorum dimissoriis, modo sint intra limites suæ diœcesis. Zerol. *l. c.* imo si tales subditi Jurisdictioni ipsorum Abbatum ordinandi mittuntur ad alios Episcopos; debent habere dimissorias ab Episcopo Diœcesano, nec requiritur consensus ipsorum Abbatum: Ita Concil. Trid. *l. c.* Zerola *in praxi l. c.*

Etiamsi Abbas regulariter ordinare non possit, nisi 15
Regulares sibi subditos, si tamen ordinaret non subditos, etiam sæculares ordinariis subjectos sine dimissoriis, hujusmodi ordinatio valeret, nec ordinati indigerent nova ordinatione, sed tantum dispensatione ab incursa suspensione. Ita Tambur. *l. c. q.* 8.

Abbas ordinando non subditos absque dimissoriis, in- 16
currit pœnam suspensionis a collatione ordinum. Conc. Trid. *cap. ult. sess.* 3. *de reformat.* Tambur. *l. c.*

Abbas, sicut non potest ordinare non subditos, ita 17
neque hodie Novitios ordinare potest (quidquid sit de jure antiquo) ob Conc. Trid. *sess.* 23. *de reform. c.* 10. Ubi decretum est, ut Abbates possint tantum Regulares sibi subditos ordinare, Novitii autem, sicut adhuc non sunt veri Religiosi, ita nec Abbatibus sunt simpliciter subditi; Erunt ergo mittendi ad proprium Episcopum. Ita Henriquez *lib.* 10. *cap.* 23. §. 3. *commentar. lit. G. G.* Miranda *in manuali Prælat. tom.* 1. *q.* 38. *art.* 9. *concl.* 2. Barbos. *de off. & potest. Episc. p.* 2. *alleg.* 3. *n.* 8. & *alleg.* 4. *num.* 63. & alii apud Tambur. *l. c. q.* 10. qui *n.* 4. in fine, subdit, tutius esse, si Abbates, tales novitios

etiam

etiam cum dimissoriis sui Episcopi omnino non ordinent, nec ordinandos Episcopis traderent, ex eo, quod postea e Religione exire possent, & ita fraudibus via aperiretur: quod præcavendum est. *cap.* 1. *de servis non ord.*

18 Quisnam autem sit Novitii Episcopus ordinarius, an ille, in cujus Diœcesi commorabatur Novitius, antequam Religionem ingrederetur? dubitatur inter DD. & pro Episcopo illius Diœcesis, in qua situm est Monasterium, stat Cucchus *lib.* 3. *inst. Mor. tit.* 1. *num.* 94. *de Regul.* Sanch. *in precep. Decal. tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 10. *nu.* 21. Riccius *in decis. Cur. Archi-Episc. Neapol. decis.* 118. *nu.* 6. *p.* 4. At contrariam, probabilem putat Barthol. de Vecchiis *in prax. serv. in admitt. ad Religion. Novis. disp.* 11. *dub.* 8. *n.* 2. Verum primam sententiam probabiliorem judicat Tamburin. *l. cit. q.* 10. *n.* 7.

19 Abbas non potest extra suum Monasterium minores ordines etiam suis subditis conferre, exemplo Episcopi, cui non licet in aliena diœcesi etiam suos subditos ordinare. Arg. *can. Episcopum non & seqq.* 9. *q.* 2. *& can. placuit.* 7. *q.* 1. *& clem. un. de for. compet.* & *cap. quoniam dist.* 69. Tambur. *l. c. q.* 13. *num.* 1. Quamvis Gloss. *in d. cap. quoniam verb. Monasterio*, defendat, Abbates, si ab aliis Abbatibus invitentur, in eorum claustris, non solum proprios, verum etiam illorum Abbatum invitantium subditos, ordinare posse, hocque probat ex *can. ult.* 9. *q.* 2. & illam secuti sunt Hostiens. Joan. Andr. & alii apud Tambur. *l. c.* verum id, ego crederem, ad summum procedere posse, si ambo monasteria tam invitantis, quam invitati, essent in una eademque diœcesi, secus si unum aut alterum esset in Diœcesi aliena: tunc enim, sicut non potest hodie post Concil. Trid. Episcopus ab Abbate invitatus in ejusdem Abbatis Ecclesia ordinare Religiosos, absque licentia ordinarii, in cujus Diœcesi Monasterium Abbatis invitantis exstit. Ut *in sess.* 6. *de reform. cap.* 5. & sequuntur Rodetic. *quæst. Regul. tom.* 3. *q.* 14. *ar.* 1. Mirand. *in manual. Prælat. tom.* 1. *q.* 38. *art.* 3. Riccius *in prax. for. Eccl. post. decis.* 576. *in notab. de materia Episcoporum*, ubi dicit ita fuisse decisum a S. Congr. apud Tambur. *tom.* 2. *disp.* 2. *q.* 19. Ita neque poterit Abbas ab alio Abbate alterius Diœcesis invitatus in ejusdem Ecclesia ordines minores conferre absque speciali consensu Ordinarii illius Diœcesis, in qua situm est dictum Monasterium Abbatis invitantis. Sed vide infra *declar.* 9. S. Congr. in qua prohibetur Abbatibus invitatis ab Ecclesiam exemptam, ne in illa Pontificalibus utantur.

20 Abbas potest cum ordinato, qui suspensus remansit propter ordinum susceptionem ante legitimam ætatem, cum ad eam pervenerit, & interim non celebraverit, dispensare, ipsumque a tali suspensione absolvere, imo & ab irregularitate incursa propter subsecutam celebrationem, quod dicitur de aliis. Ita aliqui apud Tambur. *l. c. q.* 13. qui tamen in fin. *n.* 11. cum Peyrino *tom.* 1. *privileg. sui Ordinis* subdit, quod dictus Prælatus, non poterit dicta facultate uti in foro fori.

21 Abbas, quamvis possit dispensare in interstitiis cum suis subditis, quos ad minores ordinandi potestatem habet, quoad eosdem minores ordines, ut supra §. 3. vidimus, non potest tamen dispensare in dictis interstitiis quoad ordines majores. Ex Concil. Trid. *sess.* 23. *de reformat. cap.* 11. Tambur. *l. c. q.* 24.

22 Non potest litteras dimissorias dare clericis sæcularibus sibi subditis. Concil. Trid. *d. sess.* 23. *cap.* 10. ubi derogatur omnibus privilegiis aut consuetudinibus etiam immemorabilibus. Sicut nec illas dare potest suis Novitiis, bene vero suis Religiosis professis. Ita Tamburin. *l. c. q.* 22. *&* 23. qui etiam *q.* 21. asserit, dimissorias litteras dare Monachis ordinandis, spectare ad Abbatem, non vero ad Episcopum.

23 Non potest hodie (quidquid fuerit de jure antiquo) reducere missas Capellaniarum aut anniversariorum ad minorem numerum; sed quomodocunque capellaniæ aut anniversariorum redditus tenues fiant, ita ut oneri missarum suppleri non possit, debebit fieri recursus ad Sum. Pontificem. Ita Tamburin. *l. c. disp.* 5. *q.* 10. *num.* 2. ubi allegat aliquod decretum S. Congregat. Cardinal. SS. Concil. interpret.

24 Non potest secularium confessiones audire, absque approbatione Ordinarii (quidquid sit, an possit audire confessiones suorum Monachorum absque dicta approbatione) nisi habeat speciale Pontificis privilegium. Concil. Trid. *Sess.* 23. *de reform. cap.* 15. Tamburin. *l. c. q.* 17.

25 Abbas, aut Monachi, non possunt administrare secularibus Sacramentum extremæ unctionis absque Parochi licentia, & aliter facientes incurrunt excommunicationem, ut habetur in *clem.* 1. *de privileg.* nisi in casu necessitatis; & hoc cum præsumpta dicti Parochi licentia: Sot. *in* 4. *dist.* 23. *q.* 2. *art.* 1. Sylv. *in verb. unctio extrema q.* 4. Reginald. *in prax. for. pœnit. lib.* 28. *n.* 61. apud Tambur. *l. c. disp.* 7. *q.* 2. qui excipit etiam Monasterii familiares, etiam sæculares, & Novitios, quibus proinde poterit Abbas hoc Sacramentum administrare.

26 Abbas potest suos Monachos excommunicare ex justa causa. Ut pluribus probat Tambur. *l. c. disp.* 14. *q.* 1. & est textus *in cap. cum ab Ecclesiarum. de off. Ordin. cap. cum ex Eccles. de major. & obed.* cum similibus: quod tamen procedit tantum respectu fori pœnitentialis, non autem contentiosi. Ut ex Buttio *in cap. cum contingat nu.* 13. *vers. quidam sunt habentes. de for. comp.* ubi etiam Abb. *n.* 29. *vers. puto tamen. n.* 33. notavit. Rot. *decis.* 15. *p.* 1. *rec. n.* 13.

27 Ita etiam potest excommunicare molestiam inferentes Ecclesiæ suæ, illiusque juribus, ut illa tueatur, non quidem judicialiter, cum nemo in causa propria judex esse possit, quia est suspectus. *can.* 1. 4. *quæst.* 4. *L. penult. ff. de arbitr. & tot. tit. ne quis in causa propria*. Sed tantum extrajudicialiter, & nullo juris ordine servato; licitum est enim ei vim vi repellere, suaque jura gladio Ecclesiastico, nempe excommunicatione, tueri: sicut taliter potest Episcopus, neque tunc taliter excommunicans potest allegari suspectus, quia tunc, non tanquam Judex, sed tanquam pars procedit. Butr. *cap. cum venissent n.* 10. *de judic.* nec in hoc casu excommunicatus appellare potest. Panormit. *in cap. venerabilis. num.* 3. *vers. primo casu de sent. excom.* & alii apud Tambur. *l. c. disp.* 14. *q.* 3. *n.* 3. qui *n.* 4. subdit, quod in tali casu non sit necessarium præmittere monitionem.

28 Etiamsi Abbates, & Regulares exempti juxta Tambur. *loc. c. q.* 4. non possint ab Episcopo excommunicari, si tamen incurrant aliquam excommunicationem ob aliquod crimen notorie commissum, cui erat annexa excommunicatio, ita ut tergiversatione celari non possit, poterunt ab eodem Episcopo & Ordinario loci denunciari, ut evitentur. Ut defendunt Zerola *in praxi Episc. verb. excommunic.* Navar. *cons.* 2. *de sent. excomm.* Abbas *in cap. significasti de for. comp.* & alii multi apud Tambur. *l. c.* qui tamen *nu.* 9. *seqq.* ex Navar. *lib.* 5. *cons. de sent. excom. cons.* 2. *n.* 2. subdit id procedere, si excommunicatio sit delicto commisso ab ipso jure annexa: secus si tantum ab Episcopo aliquid forsan prohibente sub pœna excommunicationis.

29 ** Extra actus Monasticos, ubi consuetudo viget, Abbas simplex præcedere debet Proto-Archimandritam. Benedic. XIV. Const. *Inter plures*. §. 16.

30 De cætero Abbates in Concilio provinciali post Episcopos, primum obtinent locum, quia in favorabilibus veniunt nomine Prælatorum. *Cap. decernimus de judic.* Tusch. *litt. A. conclus.* 11. Barbos. *de Jur. Eccles. univers. cap.* 17.

31 Præcedit etiam Dignitates, & Canonicos Cathedralis Ecclesiæ, dummodo isti non incedant capitulariter, vel processionaliter, quia tunc Ecclesiam repræsentant. *Pax Jord. de re sacra lib.* 5. *tit.* 3.

D E C R E T U M

Circa usum Pontificalium Prælatis Episcopo inferioribus concessorum.

A. S. R. Congregatione ordinaria habita coram Sanctissimo Domino Nostro ALEXANDRO Papa VII. emanatum. Die xxvii. Septembris M.DC.LIX.

SAcrorum Rituum Congregatio tollendis, ac eliminandis circa Ecclesiasticos Ritus, qui irrepserunt, abusibus sedulo intenta, post Episcoporum Cæremoniale evulgatum (quod quidquid ad ipsos in Sacris Cæremoniis pertinet abunde præscripsit) idem quoad inferiores Prælatos, qui Pontificalium usu fruuntur præstandum cura-

curare necessarium existimavit, ut excessus aboleantur uniformisque inducatur Sacrorum Ritus in omnibus, eo præsertim tempore, quo privilegia ipsi perperam interpretantes, obtendentesque, parum obsequi student decretis pluries ab eadem Sacra Congregatione hac in re met evulgatis, aut ipsa ignorare prætexunt. Quamobrem omnia simul, ut unico conspiciantur obtutu, cogere, perque capita dirigere constituit, quo facilius observentur.

I. Super Altari, in quo Sacra erunt facturi, septimum neqnaquam apponant Candelabrum.

II. Cathedram, seu Sedem fixam, & permanentem in eorum Ecclesiis ne detroeant, sed tribus ipsis diebus, quibus ex antiquis Decretis tantummodo Pontificaliter celebrare est iis permissum, mobili Sede, seu Cathedra utantur, quam nihilo minus simplici serico panno coloris Festivitati congruentis obducere poterunt non auro contexto, aut phrygio, sive basilico opere exornato.

III. Baldachinum adhibere supra Sedem poterunt non pretiosum, aut aureum, sed simplex, & eo, quod Altari super imponitur, materia, & opere inferius. Ad ipsam autem per duos tantum gradus in Presbyterii superficie stratos ascendatur.

IV. Non abacum alium præter parvam mensam, & in cornu Epistolæ parare faciant, in qua duo candelabra cum candelis, nec non Mitra, Calix, Missale, Thuribulum, Navicula, & reliqua ad celebrationem necessaria collocentur. Prope vero mensam eandem parieri hærens Baculus Pastoralis aptetur.

V. Dies vero, in quibus solemniter ipsis operari conceditur, sint de præcepto festivi, vel alii, in quibus ipsis Pontificaliter celebrare, Festivitatis ratio exigat, nempe Patroni loci, Fundatoris Ordinis, Tituli, & Dedicationis Ecclesiæ. Abstineant autem ab hujusmodi Pontificalium usu in Officiis, & Missis Defunctorum quocumque die etiam festivo, & de præcepto.

VI. Ad Ecclesiam accedentes licet Pontificaliter Divina peracturi, iisdemque absolutis ab Altari recessuri a suis Canonicis, vel Monachis (ut mos est Episcoporum) ne associari se sinant.

VII. Præter duos Sacrificii Ministros Diaconum nempe Evangelii, & Subdiaconum Epistolæ, duo alii tantum Diaconi cum dalmaticis, & unicus Presbyter cum pluviali eis assistant. Duo insuper Capellani, qui de mitra, & baculo ac totidem Acolythi pro candelabris inserviant. Præterea sex alii Canonici, vel Monachi, duo scilicet pluvialibus, duo planetis, totidemque tunicellis induti divinis hujusmodi interesse valeant, qui tamen non in sedibus, seu stallis choralibus, sed in scamnis absque postergalibus panno viridi laneo coopertis situ congruo accommodatis, moxque illinc removendis confideant.

VIII. Mitram preciosam, nisi illis expresse a Sancta Sede indultam non adhibeant. Sub Mitra pileolum nigri tantum coloris induant. Baculum pastoralem albo velo appenso deferant, ab iisque, & aliis Pontificalibus etiam de Ordinariorum licentia extra Ecclesias sibi subjectas prorsus abstineant, & neque in Processionibus, quæ ab eorum Ecclesiis per vias extra ambitum, vel Parochiam ducuntur, insigniis prædictis utantur, vel penes se perferri faciant.

IX. Regulares rochettum non deferant, nisi ex tali Ordine fuerint, cui indumentum hujusmodi competat.

X. Invitati ad Ecclesiam exemptam, nec in illa Pontificalibus uti valeant, nec ii, qui non fuerint Abbates perpetui, vel benedicti in propriis Ecclesiis uti possint privilegio perpetuis Abbatibus, vel alias benedictis indulto.

XI. Sacras vestes ex Altari non sumant, nisi Pontificaliter Divinis vacaturi.

XII. Indulgentias impartiri, vel publicare non audeant absque expresso S. Sedis indulto.

XIII. Pontificales benedictiones cum trina Crucis productione in Missis tantum Pontificalibus, nec non Vesperis, & Matutinis Pontificaliter itidem celebratis licere sibi tantum meminerint. Privatim vero populis, quamvis pleno jure subjectis, nisi expresse ipsis permissum fuerit, etiam Pontificalibus induti per Ecclesiam incedentes benedicere non præsumant.

XIV. Præsente Episcopo sine speciali Sedis Apostolicæ permissu etiam Pontificaliter celebrantes a benedictionibus cessent.

XV. Si Episcopus aderit, ipsius Sedes in cornu Evangelii uno saltem gradu eminentior Abbatiali est erigenda, hæcque altera gradu humilior, ut dictum est, in cornu Epistolæ collocetur. A latere Episcopi Canonici Cathedralis, prope Abbatem Canonici, vel Monachi Monasterii, & Abbatialis Ecclesiæ confideant. Confessionem cum Celebrante Episcopus faciat, isque thus thuribulo imponat, Evangeliorum textum osculetur, & populo solemniter (quamvis Abbas ipse Pontificaliter celebret) benedicat. Episcopus præterea trino ductu, & immediate Canonici Cathedralis duplici, moxque Abbas (nisi celebret) pariter duplici, ac subinde Canonici, vel Monachi Abbatialis Ecclesiæ unico tantum ductu thurificentur.

XVI. Abstineant tamen Episcopi, ubi consuetudo contraria non viget, a frequenti hujusmodi accessu ad Ecclesias exemptas in similibus actibus, & liberius Abbates valeant suis uti privilegiis.

XVII. In Ordinationibus Canonicorum, Clericorum, Monachorum, nec non in vestitionibus Monialium, & emissione professionis earundem etiam pleno sibi jure subjectarum, in benedictionibus sacræ supellectilis, cæterisque actibus (Missarum, Vesperarum, & Matutinarum solemniis ter tantum in anno, ut præfertur exceptis) neque in Ecclesiis, Oratoriis, aliisque locis tam publicis, quam privatis quantumvis exemptis, eisdemque Abbatibus pleno jure subjectis mitram, baculum, & quævis alia Pontificalia insignia, nisi de expressa Sedis Apostolicæ concessione, adhibeant.

XVIII. Ecclesiasticam supellectilem pro servitio duntaxat suarum Ecclesiarum, vel Monasteriorum benedicant.

XIX. Reliqua Pontificalia extra loca ipsis Abbatibus subjecta, vel pro servitio alienæ Ecclesiæ, aut in subditos pariter alienos etiam de licentia Ordinariorum exercere non valeant, puta campanarum benedictiones, calicum, & similium, in quibus sacra adhibetur unctio, nec non Minorum Ordinum collationes.

XX. Concionatoribus, qui eorum subditis Verbum Dei prædicandi onus acceperint, benedictionem elargiri non præsumant, sed Episcopis, quibus jus hujusmodi privative competit, omnino dimittant.

XXI. In Missis privatis quoad indumenta, cæremonias, ministros, Altaris ornatum, & benedictionis largitionem a simplici Sacerdote non discrepent; ac proinde sacras vestes induant in Sacristia, neque utantur Cruce pectorali, unico sint contenti ministro, aquam cum pelvi, & urceolo argenteo sibi ministrari non sinant, duasque tantum candelas super Altari adhibeant.

His autem Sanctissimo relatis, & in Congregatione Sacrorum Rituum ordinaria habita coram Sanctitate Sua per Eminentissimum, & Reverendissimum, D. Cardinalem Brancaccium accurate perlectis, mature discussis, Sanctitas Sua ea approbavit, & pro omnimoda eorundem observatione mandavit typis imprimi, ad valvas affigi, & publicari, ut elapso termino sex mensium a die publicationis eorumdem omnes, & singulos usu Pontificalium gaudentes tum Sæculares, tum Regulares quantumvis exemptos & speciali expressione indigentes afficiant, & arctent, ac si omnibus, & singulis eadem exhibita vel personaliter præsentata, intimata, seu notificata fuissent. Indulsitque præterea locorum Ordinariis, ut auctoritate Sedis Apostolicæ possint, imo debeant præfatos etiam per Censuras compellere.

Cumque nonnulli ex dictis Abbatibus, & Prælatis proprium habere possint territorium, juraque Episcopalia, nullisque subdantur Episcopis, qui eos coercere, si excesserint, valeant: eo casu a Sedis Apostolicæ Nunciis, si aderint, sin minus ab Archiepiscopis in quorum Provinciis, vel ab Episcopis Romano tantum Pontifici subjectis, intra, vel prope quorum Diœcesis limites eorum Ecclesiæ, vel Monasteria sita fuerint, tanquam a San-

Sancta Sede delegati ad hujusmodi Decretorum observationem prædicti omnino cogantur, Die xxvii. Septembris M. DC. LIX.

L. Episcopus Sabinen. Card. Sacchettus.
Loco † Sigilli.

Franciscus Maria Phœbeus Sac. Rit. Congreg. Secret.

Anno a Nativitate D. N. JESU Christ. 1660. Indictione 13. die vero 13. Februarii, Pontificatus autem Sanctissimi in Christo Patris, & Domini Nostri D. ALEXANDRI Divina Providentia Papæ Septimi anno ejus quinto, supra dictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, & Cancellariæ Apostolicæ, & in acie Campi Floræ, ut moris est, per me Andream Castruccium Apost. Curs.

Laurentius Barbigionus Cursorum Magister.

Praxis Electionis Abbatissæ.

1 Abbatissa debet eligi per scrutinium, votis Secretis, vocatis omnibus, per sonum campanulæ, quæ vocem habent, aliter; si non fiat per scrutinium, electio erit nulla. *Cap. quia propter, de elect.* Concil. Trid. *Sess.* 25. *cap. 6. de regular.* & de hoc vide, quæ supra diximus in praxi electionis Abbatis.

2 Potest tamen Episcopus, qui tali electioni, vel per se, vel per alium debet esse præsens, per se, vel per alium, vota singulatum percipere oretenus. Garz. *de benef. p. 5. c. 4. n.* 190. Riccius *in prax. resol.* 637. Zerol. *in prax. Episc. p.* 1. *in verb. Abbatissa. num.* 6. ubi sacra Congr. apud Sperel. *decis.* 161. *n.* 2.

3 Et si in ea intervenerit Novitia, electio laborat eadem nullitate. *cap. ex eo de elect. in* 6. Lapus, Abb. Archidiac. Gemin. Joan. Andr. Anchar. & Franc. apud Sperel. *l. c. n.* 38. Roman. *cons.* 64. & probatur etiam ea *cap. Messana de elect.* nisi tacite fuerit professa: quia tunc, licet non habeat vocem passivam, habet tamen activam, dummodo habitus Novitiarum, & professarum, sit omnino indistinctus; secus si esset distinctus. Sperel. *l. c.*

4 Porro ut possit eligi monialis in Abbatissam, debet habere 40. annos, & post expressam professionem, octo annos, & si talis non inveniatur in Monasterio, ex alio ejusdem ordinis Monasterio potest assumi: & si hoc quoque videbitur incommodum, una, ea iis, quæ in Monasterio sunt, & 30. annos excesserint, & quinque anoos professionis habuerint, & post professionem in Monasterio laudabiliter vixerint, poterit eligi. Neque Episcopus potest in dicta ætate dispensare, secundum plurimos apud Barbos. *de Jur. Eccles. univ. lib.* 1. *cap.* 45. *n.* 19. sufficit tamen, quod dictos annos attingat. Diana *p.* 7. *tract.* 12. *resol.* 9.

5 Neque potest eligi in Abbatissam, illegitima, sine dispensatione Pontificis, seclusis privilegiis Pontificis: neque bigama, vel si post votum castitatis fuisset prævaricata: DD. apud Barbos. *l. c. n.* 22. qui tamen est contrarius, circa bigamam, cum illa tantum impediat susceptionem sacrorum ordinum. Jam, vel talis Abbatissa est tantum triennalis, vel perpetua; si triennalis, elapso triennio debet renunciare officio, sub pœna excommunicationis, neque in Italia potest confirmari, licet secus sit extra Italiam. Barbos. *l. c.* neque talis Abbatissa triennalis est benedicenda. Si vero est perpetua, & consuetudo est, ut benedicatur, debet infra annum suæ electionis confirmatæ instare pro benedictione, aliter anno elapso, nisi justa causa, vel impedimentum excuset, ipso facto cadit jure suo, & alia est eligenda, & benedicenda per eos, ad quos pertinet. Quod tamen tempus non est præfinitum Abbatibus. Justa causa, est infirmitas vel Episcopi, vel Abbatissæ, negligentia Episcopi, sedes vacans &c. Propter negligentiam tamen Episcopi, non potest uti privilegio a Pontificibus concesso Abbatibus, exercendi suum Officium, uti supra dicebamus de Abbate. Pax Jord. *de Re Sacra l. 5. tit.* 3.

6 Et quia Abbatissa benedicenda, debet habere velamen, ideo debet esse Virgo, vel saltem talis debet reputari, quia si occulte fuisset corrupta, non teneretur se infamare. Pax Jord. *l. c. tit.* 4. vide etiam Barbos. *l. c. n.* 24.

7 Porro hæc benedictio debet fieri ab Episcopo in Missa Pontificaliter celebrata. Limita, si ista nondum habuit velum, sed simul cum benedictione debet illud recipere: tunc enim benedictio debet tantum fieri illis diebus, quibus Virginum consecratio permittitur. Vid. Pac. Jord. *l. c. tit.* 5.

Abbatissa, benedicta semel, non potest amplius be- 8
nedici, quia hæc non potest reiterari, licet non imprimat characterem, sicut nec solemnis pœnitentia imprimit characterem, & tamen iterari non solet.

Abbatissa ergo benedicta, acquirit usum suæ jurisdi- 9
ctionis, quæ tamen jurisdictio est exigua. Nam inprimis nullam habet jurisdictionem Ordinis, neque habet Jurisdictionem spiritualem, uti excommunicandi, suspendendi, vel interdicendi: nam Christus tradidit claves Petro, non suæ Matri Sanctissimæ. Hinc nihil potest suis Monialibus præcipere sub pœna excommunicationis. *cap. nova de pœnit.* Diana *part.* 5. *tr.* 9. *resol.* 16. ubi S. Thom.

Et licet habeat idem officium, quod Abbas in suo 10
Monasterio. Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *c.* 45. tamen non potest cum Monialibus dispensare circa jejunia regulæ proprie, vel circa esum carnium &c. sed tantum improprie, & declarative, & hoc non authoritate propria, sed Pontificia sibi delegata.

Imo neque potest imponere velum puellæ novitiæ, 11
nec ejus professionem recipere. Ciarlin. *contr. forens. cap.* 194. *n.* 31. ubi D. D. *in cap. statuimus*. 20. *q.* 2. Pax Jord. *l. c. tit.* 4.

Hæc in sensu proprio: nam in sensu improprio, potest 12
suspendere ab officio, & interdicere ab ingressu Ecclesiæ, in quantum potest præcipere, & Monialis ex voto tenetur obedire. Licet vero nullam habeat in Moniales Jurisdictionem spiritualem, habet tamen domesticam, sicut Mater in filias, & ideo, licet non possit dispensare in voto, potest tamen illud irritare, quia votorum obligatio pendet ex approbatione Abbatissæ.

Sed, potestne Abbatissa exire de Monasterio ex cau- 13
sa, uti ad jurandam fidelitatem Domino feudi, quam tenetur per se ipsam jurare? Respondetur, sine licentia petita ab Episcopo, non posse, si tamen petiit, & injuste sibi fuit denegata, potest, ita tamen, ut præstito juramento teneatur redire statim, & exire debeat cum honesta societate, & hoc ob privilegium, quod tali casu habet a Bonifacio VIII. *in cap. cum periculoso de stat. Regul. in* 6. quod non fuit adhuc revocatum. Bonac. *de claus. q.* 1. *punct.* 9.

Tandem, circa dotem Monialium notandum, posse 14
illam pacisci de interesse dotis non solutæ, sine periculo usuræ. Dian. *p.* 3. *tr.* 2. *resol.* 97. ubi Mirand. *in Man. Prælat.* Rodriquez *de dub. regul.* & alii.

Quoad formam servandam in benedictione ab Epi- 15
scopo, habetur in Pontificali Romano, ad quod te remitto. Quod si Abbatissa benedicenda sit extra territorium Episcopi, non poterit Episcopus illam dimittere ad hunc effectum, uti dicebamus de Abbate, sed erit necessarium mandatum Apostolicum ad hunc effectum. Pax Jord. *de Re Sac. lib.* 5. *tit.* 4.

Instrumentum vero publicum, si sit conficiendum 16
super actu electionis, poterit fieri juxta formam, quam tradidimus in praxi electionis Abbatis.

A B O R T U S.

Abortum procurans per alium, vel consulens, incur- 1
rit excommunicationem reservatam S. Pontifici, juxta constitutionem Sixti V. Diana *p.* 3. *tr.* 5. *resol.* 4. Idem disponit constitutio Gregorii XIII. si fœtus erat animatus, De Jure Civili vero, sive fœtus fuerit animatus, sive non, est arbitraria pœna. Menoch. *de arbitr. cas.* 357. Thesaur. *d.* 12. Ubi late & signanter *nu.* 9. quod ubi pœna Judicis arbitrio imponenda relinquitur, non possit Judex reum morti condemnare, Fachin. *lib.* 9.

cont. Jur. cap. 100. Quod in fœtu animato sit Capitalis, volunt Gomez. *var. resol. lib.* 2. *c.* 3. Clar. *in §. fin. q.* 68. Ofasch. *decis.* 60. Ubi late in decisione casus, de muliere, quæ ventris doloribus impulsa latrinam accesserat, & partum in cloacam effuderat, asserens se nescivisse, quod fuerit prægnans, Bart. & alii *in L. divus ff. de extraord. cognit.* Diana *p.* 7. *tr.* 5. *resol.* 5. apud quem in *loc. cit. tr.* 5. plura de hac materia videre poteris, & maxime de facultate absolvendi a pœnis in foro interno.

Abortum in se procurans fœmina fœtus non animati, punitur exilio; animati vero, pœna mortis. Si vero procurat abortum pecunia accepta, indistincte tenetur pœna mortis. Thes. *d.* 12. Menoch. *loc. cit* Farin, *q.* 122. *p.* 6. *n.* 155. Boss. *de homic. n.* 6.

3 Sed quod abortum fœtus animati procurans, non puniatur pœna mortis, videtur communior; quia talis non est proprie homicida, cum ante nativitatem aliquis homo dici non possit. Menoch. *l. c.* Thes. uti supra Fachin. *d. c.* 100. cui favet Farin. *de divers. & var. crim. q.* 122. *p.* 6. Qui tamen dicit contrariam esse communiorem. *n.* 145. Gomez. *de delict. cap.* 3. Clar. *in §. fin. q.* 68. Quæ tamen sententia a plurimis declaratur, quod procedat, cum fœtus non erat maturus, qualis est primum post octavum mensem: Si vero fuisset mortuus post octavum mensem, volunt intrare pœnam mortis, & sic discordantes sententiæ concordari possunt. Animatur vero fœtus solum post mensem octavum, juxta Gisland. sed verum est, quod animetur post 30. vel 40. dies, si est masculus; si vero est fœmina, post 60. dies. Vide Farinac. *n.* 149. qui indistincte vult, pœnam procurantis abortum, esse mortis, Vide etiam Menoch. *de arbitr. cas.* 257. *n.* 3. Et cum fœtus præsumatur animatus, ideo delinquens tenetur probare negativam, addend. ad Clar. *in §. fin. quæs.* 68. *n.* 9. *vers. item adde*. contra Gomez. *de delict. cap.* 3. *n.* 32.

4 Et poculum abortus præbens, sive detur ad impediendam conceptionem, sive ne conceptus nascatur, punitur ut homicida. Juxta *cap. si aliquis, de homic.* ubi Hostiens. Abb. Joan. Andr. Butr. & alii, Farin. *de homic. quæs.* 122. *part.* 5. *n.* 9. & 131. Sed addend. ad Clar. *n.* 7. dicit: Quod mulier medelas accipiens, ut non efficeretur prægnans, non debeat puniri pœna homicidii, sed mitiori, eademque pœna puniatur, qui dedit medelas. Ex Marsil. in *L. si mulierem. ff. ad L. Cornel. de Sicar.* Foller. *in pract. crim. in verb. pœnis debitis n.* 66. Quod extenditur etiam ad conficientem poculum abortionis, si mors fuerit secuta: si vero non fuerit secuta, plebei damnantur ad triremes, & honestiores puniuntur exilio. Farin. *l. c.* Thesaur. *decis.* 12. Menoch, *de arbitr. cas.* 356. & 358. de Jure vero Canonico excommunicantur, Juxta *cit. cap. si aliquis*,

5 Abortum non dicitur procurasse, qui mulierem, ignotans prægnantem percussit, & abortire fecit, vel sciens quidem percussit, sed non animo, ut sequatur abortus; qui animus debet conjecturari ex qualitate percussionis. Thesaur. *decis.* 12. *num.* 2. Menoch. *de arbitr. cas.* 358. *n.* 1. Ubi de præbente poculum amatorium, ex quo, præter animi propositum, mors secuta fuit. In addit. Farin. *quæs.* 122. *part.* 6. *de homicid. n.* 152.

6 Abortus fœtus nondum animati non potest licite procurari, etiam ad salvandam ab infamia puellam. Ita contra Pontium *de matrim. lib.* 10. *cap.* 3. Torreblanc, *de magia lib.* 2. *quæs.* 45. docet Dian. *part.* 3. *tract.* 5. *resol.* 11. Sanch. *de matrim. lib.* 9. *disp.* 9. *disp.* 20. ubi alii, & contraria sententia, quod nempe liceat procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur, est damnata a p. m. Innocentio XI. Imo, quod etiam abortum procurans ad salvandam a morte matrem ægrotam, non solum peccet quoad Deum, sed etiam [quod in foro externo aliqua pœna puniri possit, tenet Menoch. *de arbitr. cas.* 357. *numer.* 18. & 19. Quia debuit potius in omnipotentis Dei voluntate relinquere, quam fœtum directe occidere, quoniam misericordia Divina potuisset vel matrem salvare, vel illa per voluntatem suam ad se vocata, fœtum incolumem servare, ut sæpius accidit. Et filia, si est minor, & suasionibus matris abortum fecit, ut honorem salvaret, tunc excusatur quidem quoad forum externum. Decius *cons.* 535. non vitaret tamen pœnam arbitratiam. Bajard. ad Clar. *in §. fin. quæs.* 68. *n.* 6. *vers. item adde*. Apud quem Menoch. *d. cas.* 357. *in fin.*

7 Abortus est crimen mixti fori. Dian. *part.* 3. *tr.* 5. *resol.* 34. Antonel. *de regim. Eccl. lib.* 6. *cap.* 32. Vide Constitutionem Sixti V. quæ incipit *effrenatam*. Apud Quarant. *in verb. abortus:* in qua videbis pœnas maxime Clericorum abortum procurantium, aut consilium, opem &c. præstantium, apud Antonel. *l. c.* ubi etiam, quod quis non teneatur ad illas pœnas ante sententiam Judicis declaratoriam,

8 Abortum fetus animati si quis procuraverit, non dicitur commisisse delictum proditorium, ad effectum, ut gaudere non possit immunitate Ecclesiastica, etiam effectu secuto, Secundum Bonacin. *de censur. in pratic. disp.* 2. *quæs.* 3. *pun.* 16. §. 8. cum quo Antonel. *l. c. lib.* 1. *cap.* 9. §. 3. *n.* 83. & Dian. *part.* 7. *tr.* 5. *resol. ult.* Quia talis fetus, ob rationis defectum, non potest decipi; nam deceptio committitur contra illum, qui præcavere potest. Sed contrarium tenet Lezzana *in sum. tom.* 3. *verb. immunitas* Petegr. *de immun. Eccl. c.* 8. Farin. *in append. cap.* 8. & Pignatellus, contra id quod docuerat *tom.* 2. *cons.* 38. *num.* 33. citat declarationem S. Cong. *tom.* 6, *cons.* 4. *num.* 104. & 105. quæ si vera est, utique a secunda non erit recedendum, pro qua stant etiam Del Bene *de Immun. cap.* 16. *dub.* 20. *sect.* 2. *n.* 3. Idem Pignatellus etiam post allegatam declarationem S. Cong. *tom.* 9. *cons.* 18. *n.* 24. censet Medicum procurantem abortum fetus animati ad præservandam matrem a morte certo imminente non privari immunitate, quia talis actio ex sui natura est curativa, & mors intentioni illius est accidentalis.

9 Iisdem abortus pœnis subjiciuntur, qui sunt in causa, ut partus tam immature prodeat, ut diu vivere non possit. DD. apud Antonel. *l. c.*

ABSENTIA.

(Vide etiam Canonicus)

Praxis Absentiæ.

1 Absens, pro quo Notarius fuit stipulatus, acquirit jus & actionem, etiam sine cessione, seu ante ratificationem, vel acceptationem: Secus, si extraneus pro eo fuit stipulatus. Sperel. *dec.* 168. *n.* 9. Gabr. *de V. O. concl.* 1. *a n.* 95. *ex L. absenti. ff. de Donat.* Cyriac, *contr.* 322. Ante acceptationem tamen, vel ratificationem, non acquirit jus in re, sed tantum jus ad rem. Mantic. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 8. Sperel. *l. c.* Bichius *decis.* 33. *an.* 12, ubi DD,

2 Absens non potest acquirere possessionem etiam cum clausula *Constituti*; quia possessio sicut non amittitur, sic quoque non acquiritur sine animo; absens autem non potest habere animum possidendi, quia ignorat. Sperel. *dec.* 171. *a n.* 28. Postius *de manuten. observ.* 20. Tusc. *litt. P. concl.* 406. Ecclef. *observ. for.* 184. Gratian. *disc. for. cap.* 365. Mart. *de clausul. part.* 1. *claus.* 20. nisi secuta ratificatione: ideo, si antequam constitutarius ratificet, constituens expellatur possessione, non competit constitutario remedium recuperandæ. Eccles. *l. c.* D. D. apud Gratian. *l. c. num.* 18. ubi; quod non admittatur ratificatio post expulsionem e possessione ad effectum manutentionis in dicta possessione, etiamsi constituens sit pater pro filio minore 25. annis.

3 Absens ex justa causa dicitur præsens, sicuti etiam ille, qui mox est reversurus. Riccius *in praxi residentiæ. part.* 3. *resol.* 392. dummodo concurrat licentia superiorum. Idem *l. c. ref.* 393.

4 Absens non potest præsentari ad Juspatronatus, seu Beneficium. Riccius *in prax. Jurispatr. p.* 1. *resol.* 150. Franc. *in cap. fin. de Jurepatr.* Rochus de Curte *de Jurepatr. quæs.* 41. Abb. *in cap. ea noscitur, de his quæ fiunt a Prælat.* aliter præsentatio est nulla, & patrono curret tempus. Limita, si præsentatus aliunde esset notus, & examine non egens. Lambertin. *de Jurepatr. part.* 1. *lib.* 2. *quæs.* 11. Abb. *in cap. pastoralis, de Jurepatr.* Citradin. *de Jurepatr. part.* 6. *art.* 9. *quæs.* 32. Rot. apud Riccium *l. c. ref.* 152. Limita secundo, si præsentatio intra tempus legitimum fuit ratificata. DD. *sup. cit.* & Matesc. *lib.* 1. *var. resol. cap.* 83. apud quem Rot.

5 Absens causa studiorum non lucratur distributiones quotidianas (intellige de illis, quæ dietim distribuuntur.) Gratian *disc. for. cap.* 166. *num.* 17. Quarant. *in summ. Bullar. verb. residentia.* Sacr. Congr. apud Riccium *in prax. distrib.*

distrib. resol. 396. *& part.* 2. *in prax. var. resol.* 70. nisi distributiones succederent loco fructuum, qui dantur ex massa grossa in fine anni.

6 Absens Canonicus sine causa a choro, animo amittendi distributiones tempori absentiæ correspondentes, peccat mortaliter. Suarez *de relig. lib.* 4. *cap.* 10. Garz. *de Benef. part.* 3. *cap.* 2. *n.* 319. Squillante *de oblig. Cler. part.* 1. *dub.* 28. & tres declarationes Sacr. Congr. apud Dian. *part.* 2. *tract.* 12. *resol.* 31. & Garz. *l. c.* contra Bon. *de hor. Canon. Disp.* 2. *q.* 1. *pun.* 2. & alios.

7 Absens causa Reipub. habetur pro præsente, & residente. Rot. apud Bichium *decis.* 257. *n.* 22. & probatur *ex cap. ex parte, de Cler. non resid. & cap. cum non deceat*, 30. *de elect. in* 6. Seraphin. *decis.* 162. *n.* 2.

8 Absentiæ licentia data non incipit currere a die datæ licentiæ, sed a die ipsius absentiæ, nisi in litteris fuerit dictum *a die data*. Castrens. *cons.* 217. *n.* 1. *&* 2. *vers. breviter his non obstat.* apud Rot. *decis.* 434. *n.* 5. *seqq. part.* 4. *recent. tom.* 2.

9 Absentia ob morbum excusatur, imo, etiamsi absens in illum incidisset in absentia, non teneretur redire ad residentiam. Fagnan. *in cap. Clericos, de Cler. non resid. n.* 9. ad tex. *in cap. præsentium* 17. *q.* 1. Rot. *dec.* 117. *part.* 15. *rec. n.* 17.

10 Absentia ob prosecutionem litis in Beneficio, illiusque juribus, non requirit licentiam Episcopi, cum illa detur a Jure. Juxta Garz. *de Benef. cap.* 2. *n.* 10. *part.* 3. apud Rot. *dec.* 117. *part.* 15. *rec. n.* 19. vide in verbo *Canonicus n.* 10. *circa fin.*

11 Absentis ratificatio, in præjudicium promissoris retrotrahitur ad diem contractus, ac si ab initio emanasset. Rot. apud Bichium *decis.* 33. *n.* 10. Gratian. *disc. for. cap.* 667. *n.* 13. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *glos.* 10. *n.* 61. *&* 66. & alii apud cit. Gratian.

¶

§. I.

Absentia quotuplex.

1 Absentia generaliter sumpta est duplex; altera scilicet ordinaria, localis, sive naturalis, quæ ratione diversi domicilii, sive patriæ diversæ causatur altera vero extraordinaria, personalis, sive accidentalis, quæ causatur ratione discessus, & absentationis accidentalis a patria, sive domicilio proprio, ut bene explicat Odd. *de restit. in integr. p.* 1. *q.* 5. *art.* 7 *n.* 46. *&* 47. Bald. in l. 1. *C. Quod non objic. long. temp. præscript.*

2 Absentia magis in specie sumpta quoad personas, quæ, ut supra extraordinaria dicitur, est multiplex; nempe, necessaria & probabilis simul; necessaria tantum; probabilis tantum; & voluntaria, quæ singulæ qualiter excusent citatum in criminalibus, vide Clar. §. fin. *q.* 34. *per tot.* ubi Bajard. *remissive n.* 1.

3 Absens non dicitur ille, qui remansit in fundo per cognationem, & familiam stante animo revertendi, cum quis dicatur magis esse ubi amat, quam ubi animat. Vide Gratia. *discept. forens. cap.* 484. *n.* 16. *&* 944. *n.* 31. Paul. Christin. *decis. Belgic.* 136. *vol.* 1. Gonzalca *ad regul.* 8. *gloss.* 34. *a n.* 1.

Et quod non dicatur exire qui exit animo redeundi, *l. quid si fugitivus ff. De ædilit. edict.* Bald. *in l.* 1. *n.* 27. *Cod. De ser. fug.* Gregor. *decis.* 70. *n.* 5. Urceol. *Consul. forens. c.* 50. *n.* 39. *ubi Rot.* Faciunt tradita per Gratian. *discept.* 644. *n.* 32.

§. II.

De Condemnatione in absentem.

4 Absens regulariter de jure condemnari non potest, quia videtur solis præsumptionibus, & ex causa quodammodo incerta damnari, *l. absentem, ff. de pœn. l. absentem, Cod. de accusat. l.* 1. *C. de requi. reis & cap. afferte. De præsumpt.* Bellamer. *dec.* 716. *de accusat.* Boer. *decis.* 63. Fallit tamen in multis casibus, etiam de jure, & generaliter de consuetudine, secundum quam legitime citatus, si sit contumax, habetur pro confesso, & convicto, & pœnis etiam capitalibus pro qualitate delicti condemnatur, Menoch. *de arbitr. lib.* 1 *quæst.* 80. *n.* 138. Bajard. *ad Clar. fin. q.* 44. *n.* 2. &c. Card. Tusch. *litt. A. concl.* 37. *per tot.* & *litt. C. concl.* 1017. Cabal. *resol. crimin. cas.* 181. *num.* 1. *& seqq.* & est notissimum in

Practica. Adde Paul. Christin. *decis.* 88. *vol.* 4. & *ad leg. Municip. tit.* 2. *artic.* 25. *per tot.* Arisinin. Tepat. *var. sent. tit.* 298. *per tot.* & *tit.* 132. ubi plura de absentia, & absentibus. Late Farinac. *q.* 11. *per tot.* Sanfelic. *dec.* 71. *per tot.* Carpan. *ad novas Constitut. Mediol.* cap. *Omnium n.* 48.

§. III.

De absente habendo pro mortuo.

Absentia longa æquiparatur morti, *l. multa, ff. de condit. & demonstr.* Montan. *de tut. c.* 37. *n.* 21. *fol.* 181. ita ut si minor, vel alius diu abfuerit, & ignoretur an vivat, ejus propinquiores admittantur ad capienda bona cum cautione de illis restituendis, & reddenda ratione si reverti contingat; nisi absens ipse procuratorem, vel administratorem dimisisset, tunc enim vere mors esset probanda antequam admittantur propinquiores ad bona, Menoch. *de arbitr. cas.* 150. *n.* 16. Munoz *de ratiocin. cap.* 6. *n.* 47. *& seqq.* Boer. *decis.* 88. *n.* 1. Borgn. *de tut. n.* 331. Cravett. *consi.* 127. *in fine*, quos refert, & sequitur Balthas Thomas *tract.* 1. *de Curat. tit.* 13. *n.* 24. *fol.* 1163. Montan. ubi supra, Joseph Mele *in Addit. ad Gizzarel. decis.* 4. *n.* 91. Fontan. *de pact. nupt. tom.* 2. *claus.* 7. *gl.* 3. *p.* 1. *n.* 30. *& seqq.* Gutierrez *pract. quæst. lib.* 2. *q.* 7. *per tot.* Salgad. *Labyr. credit. par.* 1. *cap.* 9. *n.* 49. Magon. *dec. Luc.* 44. *n.* 11. *&c.* Patil. *cons.* 38. *vol.* 2. 5

Qualiter absentia æquiparetur morti, ita, ut subrogatus in casu absentiæ censeatur etiam subrogatus in casu mortis, Ricc. *Collect.* 1056. 3888. 3049. Sebast. Medic. *tract. mors omnia solvit. p.* 1. *n.* 95. &c. De Franch. *dec.* 255. *n.* 4. ¶ 6

A B S O L U T I O.

§. I.

De absolutione pœnitentiali.

** In casu necessitatis Præsbyteri Græci Catholici possunt Latinos absolvere, adhibita tamen forma absolutionis in Concilio Generali Florentino præscripta: postea dicere possunt orationem illam deprecativam, quam forma hujusmodi absolutionis dicere tantum consueverunt. Benedict. XIV. Const. *Etsi Pastoralis* §. 5. 1

Absolutio imposita a Sacerdote non approbato ab ordinario loci nulla est. Benedict. XIV. Const. *Apostolica indulta* §. 2. 2

Absolutio a Sacerdote impertita personæ complici in peccato turpi, extra casum necessitatis extremæ non tenet. Benedict. XIV. Constit. *Sacramentum Pœnitentiæ* §. 4. In mortis tamen articulo etiam absque necessitate, aut infamie, vel scandali periculo valida est. Idem Constit. *Apostolici muneris* §. 4. Verum Sacerdos ita absolvens incurrit pœnas, & censuras Summo Pontifici reservatas. Ibidem. 3

Absolutio Sacramentalis deneganda est ignorantibus mysteria Fidei, tenenda necessitate *medii* Benedict. XIV. Constit. *Etsi minime*. Ignorantibus autem necessaria necessitate *præcepti* differenda est absolutio. Sed si Pœnitens hujus ignorantiæ vincibilem reum se agnoscat, & accuset, ac intime dolens serio promittat operam impense daturum adiscendi etiam necessaria necessitate *præcepti*, absolvi potest. Ibidem. 4

Vide *Confessarius*. **

§. II.

De absolutione quæ spectat ad forum externum.

Hæc multiplex est. Primo est absolutio a censuris, quæ potest dari tam de præterito, quam de futuro sub conditio; quia eodem modo potest ferri etiam censura. Ita Covarruv. *in cap. alma mater. part.* 1. §. 11. *a n.* 6. Suarez *de censur. disp.* 7. *sect.* 8. Bonac. *de censur. disp.* 1. *quæs.* 2. *punc.* 7. Neque refert, quod absolutio, in foro pœnitentiali non possit dari sub conditione, quia hoc ideo procedit, quia non est in potestate Confessarii suspendere gratiam. 1

Potest autem hæc dari etiam absenti per procurato- 2

tem, litteras, vel nuncium. Sanch. Avilla, & Layman. apud P. Pirring. *lib.* 5. *tit.* 39. §. 4. *n.* 164. Pignatel. *tom.* 1. *conf.* 20. Thesaur. *de pœn. Eccles. part.* 1. *cap.* 22. *vers. tertia differentia*.

3 Datur hæc absolutio quandoque ad cautelam cum reincidentia, & quandoque absolute. Ad cautelam est licita, & valida, etiam quoad forum externum, ut patet ex praxi universali. Ugolin. *de censur. tab.* 1. *cap.* 22. Bonac. *l. c.* Suarez. *ut supra*. Covar. *in d. cap. alma. part.* 1. §. 2. Duard. *in Bull. Cœnæ lib.* 3. §. 2. *quæs.* 13. Et petens absolutionem ad cautelam, non dicitur fateri censuram, nisi agatur de modico præjudicio; nam, cum agitur de gravi præjudicio, probationes debent esse claræ, & non præsumptivæ. *L. faciant. C. de probat.* Abb. *in cap. prudentiam, de offic. Deleg.* Mascard. *de probat. tom.* 1. *concl.* 13. Rot. apud Bichium *decis.* 195. Covar. tamen *l. c. n.* 7. notandum dicit, quod allegans se injuste fuisse excommunicatum, plene fatetur excommunicationem eum ligasse, & ideo simpliciter absolvendus erit: at qui allegat excommunicationem nullam fuisse, tanquam latam v. g. post appellationem, absolvendus erit ad cautelam. Cum reincidentia datur ob periculum communionis, aut læsionis justitiæ. *cap. solet, de sent. excom. in* 6. Rot. *dec.* 9. *in nov.* apud Merlin. *dec.* 166. a suspensione quando detur, vide *cap.* 9. *de except. ubi* Gonzal. & Fagnan.

4 Porro cum reincidentia potest dari dupliciter: primo, ad tempus, vel effectum limitatum, uti ad ferendum testimonium juxta *cap. veniens, de testib.* & uti practicatur in Bullis, & gratiis *cap. Apostolica* §. *quo circa, de except.* & hæc absolutio datur duntaxat ad effectum reddendi capaces gratiæ factæ, puta testimonii ferendi &c. ita ut ad hunc effectum tantum suspendatur excommunicatio. Pyrrh. Corrad. *de re Benef. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 1. Paris. *de resign. Benef. lib.* 8. *cap.* 7. Unde si excommunicatus post hujusmodi absolutionem se ingerat in divinis, esset irregularis. *cap is cui, de sentent. excom. in* 6. nec potest habere Beneficium ab Ordinatio absque alia absolutione. Vide Paris. *l. c. n.* 127. ubi etiam *a n.* 120. quibusnam suffragetur hæc absolutio, ubi quod non suffragetur insordescentibus, hæreticis, irregularibus ob notoriam fornicationem, & aliis. Ut etiam infra in verbo *Censura*. Secundo, in perpetuum, cum, vel sub conditione satisfaciendi, qua non impleta, reinciditur in excommunicationem. Passerin. *de pollut. Eccles. disp.* 8. *cap.* 15.

5 Absolutio absolute data ab excommunicatione, & aliis censuris, sed per dolum, vel errorem, qui versetur circa causam finalem, non valet, ex defectu intentionis in absolvente, & quia errantis nullus est consensus. Suarez *de censur. disp.* 7. *sect.* 6. Bonacin. *l. c. num.* 2. *punc.* 8. Idem dic, si fuit obtenta per vim, vel metum cadentem in constantem virum, *cap. un. de iis, quæ vi, metusque causa fiunt; in* 6. Navar. *in man. cap.* 27. Ugolin. *de censur. tab.* 1. *cap.* 4. Bonac. & Suarez *l. c.* modo metus fuerit injustus.

6 Absolutio valide etiam datur, licet non fuerit satisfactum parti læsæ, neque data satisdatio: absolvens tamen peccat graviter contra justitiam. Navar. & Bonac. *l. c.* & probatur ex *cap. venerabilem, de sent. excom. in* 6. Limita, si absolvens absolvat jure delegato, & excedat fines mandati; tunc enim absolutio esset nulla. Vide etiam infra in verbo *Censura*.

7 ** Absolutio Calumniatorem quoad sollicitationem in Confessione, Summo Pontifici reservatur. Benedict. XIV. Const. *Sacramentum Pœnitentiæ* §. 3. Quemadmodum etiam absolutio Sacerdotis excipientis Confessionem complicis in peccato turpi. Ibid. §. 4. Sic etiam absolutio a Censuris incursis ob mercimonia super eleemosynis Missarum. Idem Const. *Quanta cura*. §. 5.

8 Absolutio a sententia excommunicationis latæ in Bulla Cœnæ, vel Greg. XIV. juxta communiorem, est reservata Summo Pontifici. Sperel. *dec.* 105. *n.* 43. ubi de veriori. Duard. *in Bull. Cœnæ lib.* 2. *cap.* 15. *quæs.* 16. Mar. Ital. *de immun. Eccles. cap.* 6. §. 2. Farin. *de immun. Eccles. cap.* 20. apud quem S. Congr. contra Ricciun, Barbos. Genuens. & Bellet. apud Sperel. *l. c.* Et quando excommunicatio fuit lata ob violatam immunitatem Ecclesiasticam, non est danda absolutio, nisi parti satisfacto, & reintegrata immunitate. Rot. apud Merlin. *decis.* 588. *n.* 1. Ubi tamen creditum non est liquidum, sufficit oblatio etiam verbalis. Idem Merlin. *n.* 4.

9 Quær. Absolutus a crimine, potestne amplius pro eodem molestari, ab eodem, vel alio Judice? Resp. negative, sive fuerit processum per viam accusationis, sive per viam inquisitionis, si tamen reus fuit absolutus definitive tanquam innocens, licet fuerit absolutus ob defectum probationum. Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 1. *num.* 8. Clar. *in* §. *fin. quæs.* 57. ubi late plura. Farin. *quæs. crim. lib.* 1. *quæs.* 1. Limita, si fuit absolutus non definitive, sed per interlocutoriam; uti cum clausula „ *Stantibus actis prout stant, & aliis de novo non* „ *supervenientibus*. „ modo processus non esset instructus. Covar. *var. res. lib.* 2. *cap.* 10. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 6. *cap.* 42. Cabal. *res. crim. cas.* 93. *a n.* 30. Ubi de tempore, quo molestari possit. Conclusio ampliatur, licet fuisset absolutio data ob compositionem cum fisco, quia hæc succedit loco pœnæ: vel a Principe gratiam obtinuisset. Thesaur. *decis.* 1. Capon. *disc. for. cap.* 1450. Limitatur secundo conclusio, cum diversa pœna venit irroganda: uti si Laicus Judex infligit pœnam temporalem, & Ecclesiasticus vult spiritualem infligere, uti excommunicationem, vel econtra; quia hoc modo potest ab utroque puniri. Vide Antonel. *l. c.* & Clar. *ubi supra*.

10 Absolutio a censuris, ob recursum ad Judices Laicos, non prodest, si post eam obtentam, iterum ad Laicos fiat recursus. Rot. apud Bichium *decis.* 455.

11 Quær. an absolutio, seu dispensatio concessa pro foro conscientiæ tantum, suffragetur etiam pro foro externo? & pro negativa stant glos. *in cap. de his, in fin. de accus.* Nav. *cons.* 23. *n.* 4. *de pœnit. & remiss. & cons.* 51. *de sent. excom.* Covar. *lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 3. *& in cap. alma p.* 1. §. 11. *n.* 16. Menoch. *de arbitr. cas.* 539. *n.* 31. Genuens. *in prax. cap.* 25. apud Carol. Thesaur. *de pœn. Eccles. cap.* 22. ubi alii. Qui dicunt, quod non obstante tali dispensatione, vel absolutione, Judex nihilominus procedere possit contra reum, ac si absolutus, vel dispensatus fuisset: & ideo, si taliter absolutus v. g. ab excommunicatione, celebravit postea, pro foro externo declarari posse irregularitatem incurrisse &c. Genuens. *l. c.* Layman. *lib.* 1. *tr. de censur. in commun. cap.* 7. *n.* 7. quamvis coram Deo non sit irregularis. Navar. *cons.* 82. *num.* 2. *de Simon.* Alii affirmativam tenent, ita, ut si constet de tali absolutione, non possit amplius Judex in foro externo procedere. Ita Dian. *tract.* 11. *resol.* 26. *tom.* 1. & alii apud Menoch. *l. c. cas.* 539. In hoc tamen ferme conveniunt, Ordinarium posse cum tali absoluto, benigne agendo, illam absolutionem etiam pro foro externo acceptare. Vide Thesaur. *l. c. vers. prima differentia*.

Absolutio a Juramento, vide *Habilitatio*.

ACCUSATIO.

Praxis Accusationis, ubi quid sit Accusatio, quid debeat continere, quinam accusare queant, quandonam accusator habeatur pro calumniatore, quandonam succumbat, quandonam in expensas damnetur de præscriptione accusationis, &c.

1 Accusatio est delatio alicujus criminis ad vindictam publicam, legitima interveniente subscriptione; tamen subscriptio ad pœnam talionis est hodie sublata. Clar. §. *fin. quæst.* 12. Guazz. *ad def.* 3. *cap.* 2. Card. Tusch. *litt. A. conclus.* 156. Paul. Christin. *decis.* 194. *per tot. vol.* 4.

2 Datur tamen etiam accusator civilis ad privatam utilitatem principaliter, juxta Rot. *par.* 2. *divers. decis.* 138. *n.* 5. *&c.* Plura de accusatione Conciol. & Romag. *ad Stat.* Eugub. *lib.* 4. *rub.* 1. *& seqq.* Gonzalez *in c.* 1. *n.* 5. *de Accusat.*

3 Accusatio continere debet annum, mensem, locum delicti, nomen accusatoris, & accusati, Judicis, & speciem criminis *l. libellorum ff. de accusat.* Dies autem, & hora non est necessaria, nisi factum esset punibile tantum in tali die vel hora, vel nisi petatur a parte pro sua defensione facienda, Clar. §. *fin. quæst.* 12. Guazz. *ad def.* 3. *cap.* 3. *per tot.* Tusch. *lit. A, concl.* 157. *& seqq.* Ricc. *collect.* 1219. Arismin. Tepat. *var. sent. tit.* 284. & 285. Vide plura de accusatione, & accusatoribus, Conciol. *resol. crimin.* verb. *Accusatio. resol.* 6. *&c.* Gomez *var. resolut.* 3. *cap.* 11. *num.* 4.

4 Accusare possunt omnes qui non sunt expresse prohibiti, & tales admittuntur si suam, vel suorum injuriam pro-

prosequantur, nec hodie attenduntur similes exceptiones, cum Judex simul ex officio procedens in casibus permissis suppleat omnem defectum ex persona accusationis resultantem, Clar. §. *fin. quæst.* 12. *per tot.* late Farinac. *quæst.* 12. Menoch. *de arbitr. cas.* 198. Tusch. *lit. A. concl.* 160. *& seqq.* Arismin. Tepat. *loc. sup. cit.* Guaz. *deff.* 3. *cap.* 1. *& seqq.* Gomez. *var. resol. tom.* 3. *c.* 1. *n.* 31.

5 Accusator de jure communi tenetur fidejussores præstare de accusatione prosequenda, & solvendis expensis in casum succumbentiæ; quod tamen hodie non est in usu, Clar. §. *fin. quæst.* 18. Maur. *de fidejuss. p.* 1. *sect.* 3. *c.* 30. Gratian. *discept. forens. cap.* 706. *n.* 42. Paul. Christin. *dec.* 194. *per tot. vol.* 4. ubi plura de hac materia, Menoch. *de Arbitr. cas.* 79. *n.* 5.

6 Accusator, sive instigator, non probans delictum, in dubio præsumitur calumniator; nisi aliqua justa causa possit excusari, ut si semiplene probavit, dummodo non sit solitus calumniari, vel si fuit deceptus a testibus, vel si probet audivisse à personis fide dignis, vel si necessitate officii accusaverit, vel si dolor immensus illum coegerit, vel si delictum sit atrox, & immane, vel si præcesserit diffamatio, vel si occisus ante mortem nominaverit accusatum, vel propter infirmitatem sexus, & similes; quæ licet excusent a calumnia, non excusant ab expensis, nec ab actione injuriarum, ut late declarat Menoch. *de arbitr. cas.* 321. *per tot. &c.* Vide Clar. §. *fin. quæst.* 62. Gratian. *discept. forens. c.* 33. *num.* 37. *& cap.* 706. *n.* 42. Guazz. *deff.* 3. *cap.* 13. ubi docet viginti quinque modos excusandi ab hujusmodi calumnia, Petr. Cobal. *resolut. crim. cas.* 166. *per tot.* ubi quod pœna accusatoris per calumniam est triremium in perpetuum, vel ad longum tempus, & prius mittitur super asino cum mitta per Civitatem; & alia de pœnis calumniatorum, vide late *per eum d. cas.* 166. *per tot. & cas.* 295. *per tot.* Farinac. & Vulpin. *in success. quæst.* 16. *per tot.* ubi quod dictæ causæ non solum excusant a calumnia præsumpta, sed etiam ab actione injuriarum, & ab expensis, juxta veriorem, & in praxi receptam opinionem, Sanfelic. *decis.* 54. & latius *decis.* 346. *cum plena Addit.* ubi quod accusator non tenetur ad expensas ex eo, quod non probaverit, nisi constet de vera calumnia, exceptis causis Syndicatus, in quibus non probans tenetur ad expensas vigore Pragmaticæ Regni, & idem Sanfelic. *dec.* 347. *cum Addit.* & Sabelli *in sua pract.* §. *denuntiatori.* Mascard. *de probat. conclus.* 24. & 25. *& conclus.* 254. Tusch. *litt. E. conclus.* 634. *per tit.* Paul. Christin. *decis.* 205. *volum.* 4. *& ad l. municip. tit.* 1. *art.* 9. Ricc. *collect.* 1218. ubi præcipue de instigatore, Benintén. *decis. Bononiens.* 46. Conciol. *verb. Accusatio. resolut.* 1. *cum addit.* ubi refert duos morte mulctatos. Petrus Benint. *concl.* 46. *n.* 2. qui citat Speculator. *in tit. de Accusator.*

7 Accusatore non probante, reus, etiamsi nihil de sua innocentia docuerit, est absolvendus; cum dicatur præsumptive de illa constare, imo accusator tenetur actione injuriarum; intelligendo ubi accusator nihil probavit; nam si indicia ad torturam subministraverit, tenetur reus, vel probationibus, vel per torturam illa purgare, Barbos. *de Axiomat. jur. Axiom.* 7. *per tot.* ubi idem est in civilibus, ut actore non probante reus absolvatur, & vide Sabelli *in* §. *Actor. n.* 1.

8 Quid autem si delator probavit crimen, & reus habuit justas defensiones, an adhuc delator sit condemnandus? Paul. Christin. *decis.* 125. *num.* 11. *&c. vol.* 5. ubi quod sic quando defensiones erant notæ ipsi delatori, & idem ego dicerem si per eas constaret de innocentia accusati, & de calumnia, vel falsitate accusationis.

9 Quod denuncians crimen, si detecta innocentia inquisiti fuerit absolutus, teneatur ad expensas, Thoro *Compend. decis. Neapolit. par.* 1. *verb. Denuncians.* ubi allegat Grammat. *decis.* 39. Farinac. *quæst.* 16. *num.* 12. *& seqq.* Cornazan. *decis. Luc.* 193. Ricc. *collect.* 1218. & 1219. idem Thoro *d. p.* 1. *verb. Querela*, ubi quod querelantes, si nil probaverint, possunt ab accusato de injuriis reaccusari, etiamsi a Superiore obtinuerint ne molestentur, quia tale rescriptum uti injustum non valet. Quas pœnas incurrat accusans per calumniam, Carol. Ant. Thesaur. *tract. de pœn. Eccl. par.* 2. *verb. Accusator. cap.* 1. ubi de restitutione, de infamia, irregularitate, & suspensione, & *cap.* 2. *&* 3. ubi etiam quid si efficiatur prævaricator, vel tergiversator. Accusator, absoluto accusato, quando in expensis condemnari debeat, vel non, cum distinctione veræ, aut præsumptæ calumniæ, quæ sint causæ excusantes, & plura pro excusatione, Mans. *consult.* 279. *per tot. lib.* 3.

Quod ad excusandum accusatorem a præsumpta calumnia, & ab expensis sufficiant indicia non solum ad torturam, de quibus non est dubium, sed etiam ad inquirendum simpliciter (intelligendo de speciali inquisitione contra aliquem) non autem leviora, Farinac. *quæst.* 16. *num.* 62. *& seqq.* & ita servatum Florentiæ se sæpius observasse testatur Sabellus, ut quando fuit formata inquisitio legitimis præcedentibus indiciis, nunquam fuerit accusator condemnatus in expensis, vel alia pœna; nisi de vera constiterit calumnia, & falsitate accusationis, etiam per defensiones post inquisitionem factas; nam tunc detecta calumnia, & falsitate, esset accusator non solum in expensis condemnandus, sed etiam severe puniendus; judex autem, qui ex necessitate officii procedit facilius excusatur, ut inquit Farinac. *loc. cit. n.* 63. 10

Prædicta doctrina, circa accusatorem, vel instigatorem non probantem in expensis condemnandum, vel arbitrarie puniendum pro calumnia, licet sit verissima, tamen in praxi raro admittitur a quibusdam Judicibus, eo sub prætextu quod retraherentur homines ab accusando, sed quam levis sit excusatio, vel potius gravis contra illos increpatio, ut ipsis, & calumniatoribus latior pateat aditus vexandi sæpe innocentes, miseri semel forte absque remedio experientur, si hac intentione egerint, secus si zelo justitiæ, ut est præsumendum, &c. Late videantur Farinac. *dict. quæst.* 16. *per tot.* Francisc. de Magistr. *in silv. Eccles. par.* 2. *lib.* 2. *tit.* 1. *c.* 17. *num.* 14. *fol. mihi* 105. ubi quod hodie raro, aut nunquam ad expensas condemnantur accusatores, ne terreantur, & ab accusando desistant; quod tamen debet intelligi, nisi constet de vera calumnia, quo casu ultra refectionem expensarum essent etiam graviter puniendi juxta qualitatem facti, & personarum. 11

Accusator falsus tenetur etiam cum periculo propriæ vitæ, & famæ manifestare falsam accusationem, si adsit spes, ut indebite accusatus liberetur, quia melior est conditio innocentis; secus autem si manifestatio non liberaret innocentem, Bonac. *disput.* 1. *quæst. ultim. num.* 21. P. Stephan. de Neapol. *de restit. lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 41. 12

Accusator secretus habetur pro inimico, & non potest esse testis, Ludovis. *decis.* 517. *n.* 11. *&* 12. vide Sabelli *in* §. *Testis. n.* 55. 13

Accusatio omnis tollitur regulariter spatio 20. annorum *l. querelam*, *C. de fals.* ita ut nec per Judicem possit ex officio procedi transacto dicto tempore, Clar. §. *fin. quæst.* 51. alios vide apud Sabelli *in* §. *Delictum*, & in ejus pract. §. *Malefici*, & §. *Prescrizione*, Barb. *de Præscrips. ad l. sicut. n.* 222. 14

Actio tamen civilis descendens ex delicto durat 30. annis, sicut aliæ civiles personales, Clar. *loc. cit.* Boer. *dec.* 26. *par.* 1. Guazz. *deff.* 2. *cap.* 2. *per tot.* 15

Accusatio pro crimine adulterii durat tantum quinquennio, Boer. *dec.* 26. Clar. §. *Adulterium*, *vers. Unum tamen*, vide Sabelli *in* §. *Adulterium n.* 18. Competit solum quibusdam personis, nempe sponso, marito, patri, fratri, avunculo, & patruo, *l. quamvis*, *C. de adult. & l. si uxor. ff. ad leg. Jul. de adul.* Ricc. *collect.* 236. Montan. *de tut. cap.* 17. *num.* 7. *fol.* 58. Caball. *resol. crim. cas.* 114. *per tot.* ubi intelligit tam de patre, fratre, & patruo mulieris, quam mariti, Franch. *decis.* 94. *&* 240. ubi quod quando adulterium esset notorium per confessionem, posset etiam Judex procedere ex officio; vide Paul. Christin. *decis.* 218. *n.* 1. *& seqq. volum.* 5. Bajard. *ad Clar.* §. *Adulterium n.* 14. ubi etiam quod ex dispositione Concilii Trident. *Sess.* 24. *cap.* 8. *de reform. matrim.* potest Ordinarius ex officio procedere quando est publicum, & præcessit trina monitio, Ciarlin. *controver.* 15. 16

Accusator, neque accusatus possunt sibi invicem facere positiones, & si fecerint non tenetur alter respondere, quia in judiciis criminalibus, vel etiam mixtis, in quibus possit aliqua criminalitas considerari veluti in causis turbatæ possessionis, vel damni dati, & similibus non admittuntur positiones; nam respectu accusatoris non potest facere positiones, quibus teneatur accusa- 17

cusatus respondere, quia positionibus criminosis, vel crimen continentibus non est respondendum, ut dicit Sabelli *in §. Positio num. 9. & 10.* licet enim accusatus possit interrogari a Judice, & ex sua confessione puniri, non inde sequitur, ut positionibus criminosis ab accusatore datis respondere teneatur; respectu vero accusati, nec ipse potest facere positiones accusatoris, & illum cogere ad respondendum, imo nec Judex debet permittere, etiam si accusator vellet illi respondere, quia posset adesse collusio, & accusator aliquid fateri contra veritatem, & fisci intentionem ad liberandum accusatum a pœna, & faciendum delictum impunitum, licet enim etiam desistente accusatore possit fiscus, & Judex prosequi, non inde sequitur quod accusator non possit magnum facere præjudicium in probationibus, quæ est potissima prohibitionis ratio, ut bene explicat Michalor. *de posit. cap. 30. per tot.*

18 Quod accusator non teneatur se repetere ad instantiam accusati super suis interrogatoriis, nec Judex permittere debeat ob timorem collusionis, Clar. *§ fin. quæst. 45. versic. sed hic incidenter*, Scacc. *de judic. lib. 2. cap. 7. n. 251.* Conciol. *resol. crim. verb. Accusatio. resolut. 12.* Zuff. *de legit. process. crimin. lib. 3. quæst. 180.* vide Sabellum *in §. Socius, n. 57. & in §. Repetitio.*

ACQUISITA.

Ubi quatenus acquisitio filii prosit patri.

1 Acquisita per filium si constet ex industria sua fuisse quæsita dicuntur adventitia, nec aliis fratribus sunt communicanda, *leg. Cum oportet*, Cod. *De bon. qualib.* Menoch. *de arbitr. cas. 126.* Michalor. *de fratr. par. 1. cap. 6. n. 3.* Merlin. *de legit. lib. 2. tit. 2. quæst. 26. n. 10.* licet Alciat. *consil. 334. n. 6.* teneat esse profectitia per quamdam fallacem consequentiam. Vide Sabelli in §. *Peculium*; late Arismin. Tepat. *var. sent. tit. 435.* ubi plura de bonis acquisitis per filium, & eorum administratione. De Luc. *de Credit. disc. 80. n. 16.*

2 Acquisita partim ex pecunia patris, & partim ministerio, & industria filii, in dubio pro medietate dicuntur profectitia, & illorum naturam sequuntur; pro alia vero medietate adventitia, & secundum illa regulantur; secus si appareret plus tribuendum esse industriæ filii, vel e contra, nam secundum id esset facienda distributio, Bart. *tract. de fratr. n. 2.* Merlin. *de legit. lib. 2. tit. 2. quæst. 26. num. 10.* Michalor. *cap. 6. num. 13.* Gratian. *discept. forens. cap. 543. n. 16. &c.* Boss. *de patr. potest. cap. 4. n. 64. & seq.*

3 Acquisita per filium proprio nomine negotiantem in dubio præsumuntur adventitia, & tanto magis si filius habitaret seorsum a patre; nisi adessent conjecturæ in contrarium, ut quia non sit industriosus, sed pauper, pater vero, cujus bona administravit dives, vel nisi nomine patris negotiatus fuerit, vel eo vivente communicavetit acquisita in usum familiæ, Menoch. *de arbitr. cas. 126.* Michalor. *de fratr. par. 1. cap. 6. num. 16. & seqq.* Rot. *par. 9. recent. decis. 420. n. 6. &c. & par. 12. decis. 335. n. 4. & seqq.* De Luc. *de Regal. disc. 150. n. 5.*

4 Acquisita a filio habitante cum patre, & illius bona administrante dicuntur profectitia, nisi aliter appareat; si vero seorsum habitet, & negotietur, dicuntur adventitia, & in dubio præsumitur pro possessore, Menoch. *de præsumpt. l. 3. præsumpt. 50. per tot.* Vide Paschal. *de virib. patr. potest. c. 3. n. 10. & seqq.* Rot. *par. 9. recens. dec. 420. n. 6. & seqq. & p. 12. decis. 335. n. 4. & seqq.* ubi quando spectent ad filium, & cadant sub hypotheca. Boss. *de pater. potest. cap. 4. n. 77.*

5 Acquisita per uxorem constante matrimonio præsumuntur ex bonis viri, ad effugiendum turpem quæstum; quod procedit etiam in uxore putativa, in concubina, in vidua intra annum luctus, etiamsi negaret se acquisivisse ex bonis viri, vel etiamsi commisisset adulterium; quæ præsumptio procedit etiam contra singularem successorem mulieris, & ad commodum hæredis, & singularis successoris mariti, etiamsi mulier diceret habuisse pecuniam ante contractum matrimonium. Cessaret autem quando maritus confessus esset pecuniam esse mulieris, in muliere industriosa, vel si constaret habuisse a consanguineis, vel ab Amasio, sive ex turpi quæstu, vel mulierem fuisse divitem, virum vero pauperem, sive bona alterius administrasse; sicut & quando mulier traduxit virum ad domum suam, & quoad bona ipsa, quæ sunt mulieris, & hæredum illius, cum maritus, & ejus hæredes possint solummodo repetere pretium; & quoad possessorium; nam in eo obtinebit mulier si sola possideat, ut late omnia declarat Menoch. *lib. 3. præsumpt. 51. per tot.* Paul. Christin. *decis. Belgic. 137. num. 9. &c. vol. 3.* Joseph. Ludov. *decis. Perus. 28.* Mascard. *de probat. concl. 30. per tot. vol. 1. conclus. 212.* ubi de vidua administrante bona pupilli, ut præsumatur ex illis acquisivisse, nisi aliter doceat, & *concl. 204.* ubi de bonis repertis penes uxorem, ut præsumantur quæsita ex substantia viri, & quando secus, Neviz. *in sylva nupt. fol. 68. &c.* Joan. Lup. *in repet. rubr. de donat. inter vir. & uxor.* Diaz *reg. 9. per tot.* Gabr. *comm. concl. tit. de præsumpt. conclus. 15. per tot.* Pac. Jordan. *Lucubr. vol. 3. lib. 14. tit. 21. n. 37. & seqq. ad 57. fol. 426.* ubi novem modis dictam præsumptionem ampliat, & quatuordecim limitat, quo ad limitationem supra positam quando bona alterius administravit, contrarium probat cum honestius possit præsumi ditata ex bonis viri sine delicto, quam alterius cum delicto, vide Sabelli *resol. cap. 8. n. 42. &c. & cap. 10. nu. 36. &c. & in §. Uxor.* Scopp. ad Gratian. *observat. 190. n. 2.*

ACTIONES.

Praxis Actionum.

Actiones regulariter cumulari non possunt, cum sen- 1
tentia in una, pariat exceptionem rei judicatæ in alia. Fachin. *lib. 12. controv. jur. cap. 1.* Limita in actione personali, & hypothecaria, quæ cumulari possunt. Merlin. *de pignor. lib. 5. tit. 2. quæs. 61.* quando nempe debitor possidet. Et probat ex *L. pro caution. 24. C. de pignor.*

Actiones petitorii, & possessorii, cumulari possunt, 2
cum unius cognitio dependet ab alia, maxime si possessio est dubia. Rot. *decis. 524. part. 5. rec. tom. 2.* nisi possessorium summariissimum fuisset ab utraque parte intentatum. Postius *dem manuten. obs. 7. nu. 41.* & DD. apud Ciarlin. *contr. for. cap. 119.* vel nisi uterque petat manuteneri. Menoch. *de retin. remed. ult.* Mascard. *de prob. concl. 1205.* Marescot. *lib. 1. var. res. cap. 36. n. 23.* Postius *d. obs. 7.* Et cumulato petitorio, ac possessorio, prius de possessorio cognoscendum est, DD. *cit.* & Postius *n. 52. d. obs. 7.*

Actio civilis, & criminalis ex eodem facto descen- 3
dens, contra eandem personam, æque principaliter cumulari non possunt, sed prius criminalis, dein civilis cognosci debet. Fachin. *lib. 9. c. 2.* ubi late, pluresque casus ponit. Thesaur. *decis. 18.* nisi una alteri sit præjudicialis; quia tunc præjudicialis præmittitur. Farin. *quæs. 100. cap. 2.* dicitur autem præjudicialis, quando sententia in una parit exceptionem in alia. Farinac. *l. c.* Ecclesia *observ. for. 14. n. 16.*

Actio Personalis, licet transeat in successorem uni- 4
versalem, secundum Noal. *de transmiss. cap. 25.* tamen non transit in successorem singularem. Idem Noal. *l. c.* nisi sit in rem scripta, vel cum hypotheca. Neque pœnalis, vel criminalis transit, quia delicta morte delinquentis extinguuntur. Limita quoad actionem pœnalem ad damna, & non ad vindictam publicam. Noal. *cas. 27. n. 7.* ubi pluribus comprobat textibus.

Actio criminalis regulariter spacio 20. annorum præ- 5
scribitur. *L. in omni ff. de divers. & tempor. præscr.* Clar. *in §. fin. quæs. 51.* Cabal. *resol. crim. cas. 239.* qui plures habent ampliationes, & limitationes. Antonel. *de regim. Eccles. lib. 1. cap. 45.* De Jure tamen Canonico nunquam præscribitur. Antonel. *l. c.* Civilis præscribitur 30. vel 40. annis. Riccius *in prax. part. 2. resol. 91.* Descendens ex crimine durat 30. annis. Antonel. *l. c.* & dicitur civilis, cum agitur ad vindictam privatam, Farin. *quæs. 100.*

ACTA.

Praxis Actorum.

Conclusio quasi certa est, quod acta coram Judice 1
Laico super immunitate Ecclesiastica, uti, an extractus ab Ecclesia gaudeat immunitate, non valeat, quia ad Judicem Ecclesiasticum spectat formare super hac re pro-

processum. Ciarlin. contr. for. cap. 10. nu. 44. Farin, in append. c. 22. Tusc. litt. E. concl. 10. Guazzin. ad defens. reor. defens. 1. cap. 31. Sperel. dec. 104. Antonel. de regim. Eccles. lib. 1. cap. 9. n. 38. Neque Judex Ecclesiasticus tenetur stare ejusmodi actis, & processui. Gratian. disc. for. lib. 3. cap. 596. Giurb. cons. 56. Guazzin. loc. cit. nu. 7. & probari potest ex cap. at si Clerici, de Judic. Clar. in §. fin. quæst. 36. n. 46. & ibi addend. n. 53. quæ dicit, opus esse novo processu etiam ad inquisitionem formandam, & quod Judex Ecclesiasticus debeat formare novum processum, vide apud Sperel. dec. 18. n. 10. & apud Ciarlin. disc. for. cap. 162. num. 16. contra alios aliter sentientes ante Bullam Gregorianam, post quam omnino Judex Ecclesiasticus debet formare novum processum. Limita, si a Judice Laico esset formatus processus contra reum, antequam confugerit ad Ecclesiam in contumaciam; tunc enim faceret aliquam fidem etiam in foro Ecclesiastico, Ciarlin. d. cap. 162. Mart. de jurisd. p. 4. caus. 102. Sbroz. de offic. Vicar. cap. 192. Sperel. d. decis. 18. Pignatel. cons. 128. tom. 1. Pax Jordan. tom. 2. lib. 11. tit. 3. n. 293. 298. & seqq. Giurba cons. 50. Vide Genuens. in prax. c. 6. n. 3. Thom. del Bene tom. 2. c. 16. dub. 43. sect. 1. n. 1. de Immun. Sic.

2 Quær. an acta unius Judicii probent in altero Judicio? Resp. Si alterum judicium tendat ad diversum finem, & effectum, adeoque varietur modus agendi, non probare. Juxta Abb. in cap. at si Clerici n. 12. de Judic. ubi Decius, & alii. Hinc si in primo judicio coram Judice Laico actum sit contra criminosum ad pœnam legalem, postea vero agatur super eodem crimine coram Judice Ecclesiastico ad pœnam Canonicam, & Ecclesiasticam, acta in Judicio Laicali, non probant coram Judice Ecclesiastico, ob variatum modum agendi, & quia ad aliam pœnam agitur. P. Pithing lib. 2. decret. tit. 1. sect. 3. de Judic. a n. 96. Decius in c. at si Clerici eod. Clar. in §. fin. lib. 5. quæst. 36. vers. alterius onero. Mascard. de prob. vol. 1. concl. 35. a n. 1.

3 Quomodo probentur acta, si illa fuerint deperdita? Resp. non probari testibus, nisi probetur etiam eorum deperditio. Ciarlin. contr. for. cap. 27. n. 27. apud quem Menoch. cons. 207. n. 37. Mascard. de probat. concl. 603. Neque præsumuntur, nisi probentur. L. fin. C. de Jur. & fact. ignor. Innoc. in c. ex insinuatione, de probat. & in cap. per tuas, de testib. Abbas, & Felin. in cap. 1. & cap. inter ceteras, de fide instrum. & in cap. dudum de convers. conjug. Mascard. de probat. vol. 1. concl. 35. a n. 1. Neque probantur assertione Judicis, licet idem Judex dicat in sententia, illis verbis „Viso libello, visis aliis &c.„ Felin. in c. quoniam contra, de probat. num. 57. Barbos. in cap. cum sit in Jure, de offic. deleg. quia Judex non habet officium attestandi, sed judicandi. Mascard. l. c. Limita, si duo judices de talibus actis testentur, quia tunc plene probant. Speculat. in tit. de sent. §. juxta, vers. sed pone. Limita præterea in sententia antiqua enunciante acta. DD. apud Mascard. l. c. n. 21.

4 Acta, quando sunt judicialia, faciunt notorium, & manifestum, ut ignorantia allegari minime possit. Rot. apud Bichium decis. 254. n. 16. & decis. 308. n. 4. Ursill. de Afflict. decis. 50. sub num. 1. & probatur ex cap. cum olim, ubi Abb. de V. S. Innoc. in cap. ex insinuatione n. 1. de appellat.

5 Acta primi judicii sunt transportanda, quamvis coram secundo judice causa pendeat per viam avocationis, & non appellationis. Guidopap. decis. 440. n. 2. Rot. apud Bichium decis. 290. n. 6.

6 Ita etiam acta primæ instantiæ sunt ab appellante integre transportanda. cap. cordi, de appellat. in 6. Gratian. disc. for. cap. 121. n. 9. Rot. apud Bichium decis. 529. n. 1. ubi plures decisiones citat. Limitat quoad acta realiter non producta, quæ proinde non sunt transportanda. Bichius l. c. sicut nec coram diverso Judice. Gratian. disc. for. 968. Bich. loc. cit. neque in causis diversis. Marescot. var. res. lib. 1. cap. 20. n. 25. Neque illa, quæ non relevant in causa prophana. Gratian. l. c. Rot. apud Bichium ut supra. Hinc est.

7 Quod acta in processu criminali, cum non probent in civili, non sunt transportanda. Bichius l. c. n. 6. nisi fuerint repetita in judicio civili. Bich. l. c. n. 18.

8 Acta, an sint transportanda integre, non attenditur, an fuerint ex adverso impugnata, sed an fuerint realiter producta; & ad Judicem appellationis spectat cognoscere de eorum revelantia. Bich. cit. n. 20.

Acta vero transportata esse integra, probatur ex attestatione actuarii, cui in hoc fides adhibetur. Rot. apud Bich. decis. 466. num. 7. nisi revera appareret non esse integra. Rot. cit. & decis. 529. n. 22. Et in dubio præsumuntur integre transportata. Bichius dec. 169. n. 27. & Rot. apud Coccin. dec. 115. n. 2. 9

Acta judicialia, si fuerunt lacerata, præsumuntur lacerata ab eo, contra quem dicta acta faciebant. Ex L. summa §. 1. ff. de pecul. Fulgos. cons. 173. Bal. cons. 150. Rot. apud Coccin. decis. 2302. n. 5. 10

Acta producta probant contra producentem. L. si filius ff. de interrog. act. Abb. & Felin. in cap. si venerabilis, de except. Rot. apud Coccin. decis. 248. Gozzadin. cons. 42. n. 9. Roman. cons. 65. in fin. Bal. in L. cum precum. C. de liber. caus. num. 3. Rot. apud Coccin. decis. 127. num. 4. 11

Acta sunt transportanda expensis appellantis in causis Ecclesiasticis, non vero in prophanis, etiam coram Ecclesiastico intentatis. Et ita intelligitur Conc. Trid. Sess. 24. cap. 2. de reform. ut declaravit Sacr. Congr. & tenuit Rot. apud Coccin. decis. 1483. n. 11. 12

Administratio, Administrator.

Administratores bonorum Ecclesiæ, & locorum piorum, tenentur reddere rationem Ordinario singulis annis, licet sint Laici, non obstante quacumque consuetudine in contrarium, nisi aliter fuerit cautum a fundatore, & si ex consuetudine, vel privilegio ratio est reddenda certis personis, tunc cum illis debet adesse Ordinarius, aliter factæ liberationes non valent. Concil. Trid. sess. 22. cap. 9. de reform. Rot. apud Merlin. dec. 473. a n. 4. Gratian. disc. for. 395. & decis. 188. num. 15. ubi citat can. judicatum dist. 89. ubi gloss. in vers. inter eos cap. ei qui appellat. §. nulli quoque officialium. 2. q. 6. Soc. de for. comp. in præfat. in princ. vers. primo ratione administrationis ad fin. & in cap. licet eod. & in cap. 2. de judic. Et probatur etiam ex L. omnes Cod. de Episc. & Cler. & cap. qualiter & quando de accus. & c. 1. de obligat. ad ratioc. Barbos. de potest. Episc. p. 3. alleg. 75. n. 57. Ansald. de jurisd. p. 2. tit. 11. cap. 14. Fagnan. in p. 2. tertii decretal. in cap. ad hæc de Relig. domib. Et ex hæreticis, Raiger de Regim. sæcul. lib. 3. clas. 1. c. 2. n. 23. Carpzov. in sua Jurisprudentia cap. 2. tit. 19. & 6. lib. 1. tit. 1. de Jurib. Episcop. Et si loca pia sint exempta, tenentur reddere rationes Episcopo, tanquam Delegato Apostolico. Valenzuola tom. 2. cons. 122. n. 38. ubi declarat. S. Congreg. Grass. de effect. Cleric. effect. 1. n. 606. Escobar. de ratiocin. cap. 7. n. 30. & 35. 1

Administratores omnes tenentur reddere rationem administrationis de eo, quod habuerunt, cum reliquorum consignatione. L. cum servus ff. de cond. & demonstr. L. si ita fuerit §. si vero & L. qui filium impuberem §. item quæsitum ff. de manumiss. testam. Bald. cons. 152. vol. 3. apud Cyriac. contr. 647. n. 1. excepto patre Mynsing. cent. 93. Paschal. de patr. pot. p. 1. cap. 2. n. 82. Escobar. de ratiocin. cap. 5. n. 28. qui tamen distinguit, quod pater non teneatur reddere rationem, quando administravit bona filii tanquam legitimus ejus administrator, cum tunc usumfructum habeat, & solam proprietatem filio restituere tenetur, & ita intelligendum esse dicit tex. in L. cum oportet §. non autem Cod. de bon. quæ liber. ibi. neque ratiocinia ei super administratione inferre. Et citat Bart. in L. litis §. pater ff. de neg. gest. Barbat. in rubr. de peculio Cler. & alios. Secus si administravit tanquam tutor, vel curator: tunc enim rationem reddere filio tenebitur, quia tunc nullum habet usumfructum. Ad tex. in auth. idem est §. cum autem Cod. de bon. quæ liber. 2

Administrator præsumitur sibi satisfecisse in bonis quæ administravit. Tusc. litt. C. conclus. 493. Capon. discept. for. 152. 3

Administrator obligatus ad ratiocinia, est irregularis. De facto tamen ordinatus potest ministrare. cap. un. de oblig. ad ratiocin. cap. 1. & 2. ne Cler. vel Monac. quæ irregularitas durat, durante obligatione: Quia talis præsumitur confugere ad Ecclesiam in fraudem creditorum. Limita, quoad administratores Ecclesiarum, miserabilium &c. Suarez de censur. d. 51. sect. 3. Bonacin. de censur. d. 7. q. 2. punct. 4. Datis vero ratiociniis seu rationibus, cessat esse irregularis, licet manserit debitor in ratiociniis, maxime præstita cautione. Bonacin. l. c. Admi- 4

istra-

nistrator piorum locorum potest conveniri coram Episcopo ut solvat: *Clem. quia contingit de Relig. domib.* Conc. Trid. *sess.* 22. *c.* 8. & S. Congreg. Antonel. *de Regim. Eccles. lib.* 1. *c.* 3. §. 6. Riccius *in prax. p.* 4. *res.* 579. apud quem declarationes S. Congr. & Conc. Trid.

5 Administrator convertens in proprios usus pecuniam publicam, vel alienam tenetur ad duplum, & punitur extraordinarie. Pasqual. *de patr. potest. p.* 3. *cap.* 9. apud quem alii.

6 Administrator Reipublicæ potest ejus bona hypothecare, dummodo pecunia fuerit versa in utilitatem Reipublice, Merlin. *de pign. lib.* 2. *tit.* 2. *q.* 73. Librum debet conficere, qui contineat, quid in singulos annos, menses, & dies, perceptum fuerit, & expensum, qua de caussa, cui datum, & a quo fundo fructus sint collecti. Menoch. *de arbitr. cas.* 208. Rot. apud Merlin. *dec.* 189.

7 Administrator, si alimenta præstitit, præsumitur ex bonis administratis præstitisse. Rot. apud Bichium *decis.* 67. *n.* 11. & 12.

A D U L T E R I U M.

§. I.

Praxis Adulterii.

1 Adulterium est, alieni thori violatio. Canonistæ *in cap. non mœchaberis* 32. *quæst.* 6. Hostiens. in summa *de adulter.* §. *quid sit adulterium.* Farin. *in prax. q.* 141. *de delict. carn. n.* 1. & 2. Clar. in §. *adulterium n.* 2. Est vitium usura gravius, & quovis alio delicto, excepto crimine læsæ Majestatis. Menoch. *de arbitr. cas.* 419. Farin. *de delict. carn. quæst.* 140. & plurimi apud Sperel. *decis.* 116. *n.* 34.

2 Adulterium de Jure Canonico punitur pœna excommunicationis in Laicis. Farin. *l. c.* Clarus in §. *adulterium. n.* 7. De Jure Divino, punitur pœna lapidationis. Exod. 20. De Jure vero Cæsareo, pœna mortis. §. *Lex. Julia instit. de publ. Judic. L. quamvis Cod. ad L. Juliam. de adulter.* Clarus *l. c.* Menoch. Farinac. Sperel. ut supra. In Clerico vero de Jure Canonico infertur pœna depositionis, & in Monasterium detrusionis. *cap. si quis Clericus. dist.* 81. Covar. *de Sponsal. p.* 2. *cap.* 7. Clar. & Menoch. *l. c.* Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 6. *cap.* 33. Sed hodie punitur mitius. Leo *in Thes. for. Eccles. p.* 3. *cap.* 4. *n.* 13.

3 Sed quomodo probatur adulterium? Resp. cum distinctione: in ordine ad pœnam, seu criminaliter non probatur testibus singularibus. Gomez *var. resol. tom.* 3. *cap.* 12. Clar. *in* §. *fin. quæs.* 53. *n.* 19. Farin. *de testib. quæs.* 64. *num.* 57. Cabal. *resol. crim. cas.* 293. probatur tamen conjecturis, dummodo sint violentæ. Mascard. *de prob. concl.* 57. Sanch. *de matrim. lib.* 10. *disp.* 12. *n.* 40. Cyriac. *contr.* 605. apud quem plura indicia videre poteris. Farin. *quæs.* 136. *num.* 3. quia copula carnalis est difficilis probationis. Menoch. *de arbitr. cas.* 116. *num.* 11. Debent tamen conjecturæ esse plures, & una non sufficit. DD. *sup. cit.* & Menoch. *de præsump. lib.* 5. *præs.* 41. & conjecturæ debent in suo genere esse plene probatæ. Gabr. *de prob. lib.* 1. *concl.* 1. *a num.* 61. Menoch. *de præs. lib.* 1. *quæs.* 91. Clar. *in* §. *fin. quæs.* 63. Mascard. *de prob. concl.* 1223. Thesaur. *dec.* 24. Farin. *quæs.* 86. *n.* 95. Quando vero agitur civiliter in ordine ad thori separationem, sufficiunt etiam testes singulares. Sanch. *de matr. disp.* 12. & fusius infra in verb. *Divortium.* Antonel. *l. c.* P. Pithing *lib.* 4. *tit.* 19. §. 1. Genuens. *in prax. cap.* 21. *n.* 17. Sperel. *dec.* 140. & probatur *in cap. ex litteris & cap. significasti, de Divort.* Imo, cum hoc delictum in abscondito patrari soleat, ad effectum separationis thori probatur etiam levioribus probationibus, & per conjecturas, ac præsumptiones. Farin. *de testib. quæs.* 64. *n.* 229. Cyriac. *contr.* 281. *n.* 26. Menoch. *cons.* 31. *num.* 18. & alii apud Rot. *recent. decis.* 818. *part.* 18. *tom.* 2. *num.* 3. & creditur etiam testi, etiamsi sit persona vilis, & infamis, ac mediator adulterii, cum agatur de facto proprio probando, quod in occulto patratur, nec solent in illo adhiberi personæ nobiles, sic etiam admittuntur familiares, & impuberes. Farin. *de test. quæs.* 62. Gabr. *de testib. lib.* 1. *concl.* 7. *n.* 1. Socin. jun. *cons.* 32. *n.* 10. & *seqq. lib.* 2. apud Rot. *cit. num.* 21. & *decis.* 337. *part.* 12. *rec. n.* 15. Et sufficit solum probare adulterium in genere cum diversis mulieribus commissum in variis locis, ac reiteratis vicibus, & testibus singularibus; ita ut, etiamsi alias in probatione cujuslibet actus, & adminiculi, requirantur saltem duo testes contestes, hoc tamen solum locum habeat, quando probandum est adulterium in specie unica vice commissum, aut certo loco &c. non vero quando probandum est adulterium in genere, pluries, in diversis locis, ac diversis temporibus commissum: tunc enim satis est, quod unus testis deponat de uno actu, & adminiculo, alter vero de altero &c. modo omnes ad eundem finem tendant. Pont. *de matrim. lib.* 9. *cap.* 23. *n.* 6. Surd. *cons.* 94. *n.* 14. apud Rot. *cit. a n.* 23. ubi alii. Et tandem, cum soleat fieri clam, & in occulto, & per necesse vix probari possit, ideo ad illius probationem sufficit, animum Judicis moraliter esse certum. Menoch. *cons.* 31. *n.* 18. & *seq.* apud Rot. *part.* 12. *rec. dec.* 337. *n.* 14. Non tamen remanet probatum ab unico teste, imo nec a pluribus de auditu alieno deponentibus, bene vero de auditu proprio alicujus actus copulæ &c. Rot. *dec.* 99. *part.* 16. *rec. n.* 2. Nec probatur per testes de mala fama deponentes, si adsint alii testes, quamvis pauciores, qui de bona fama deponant, cum in concursu credatur potius testibus de bona, quam de mala fama deponentibus. Corn. *cons.* 176. *ad fin.* Mantic. *dec.* 274. *n.* 12. Farin. *quæs.* 136. apud Rot. *cit. a n.* 5.

4 Adulterium est crimen mixti fori. DD. apud Ciarlin. *cap.* 50. *contr. for. n.* 52. quando tamen agitur criminaliter, non vero cum agitur civiliter ad thori separationem: tunc enim pertinet ad judicem Ecclesiasticum. Sperel. *dec.* 9. *n.* 29. Covar. *de sponsal. & matr. part.* 2. *cap.* 7. §. 6. *n.* 8. Sanchez *de matr. lib.* 10. *disp.* 8. Dian. *part.* 1. *tr.* 2. *resol.* 86. & *p.* 4. *tr.* 1. *res.* 16. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 6. *cap.* 33. Riccius *in prax. part.* 4. *resol.* 275.

5 Quær. an adulteria mutua compensentur? Resp. quod quoad pœnas civiles, non compensentur, secus vero quoad divortium, & amissionem dotis. Sanch. *de matrim. lib.* 10. *disp.* 8. *n.* 29.

§. II.

Cui competat jus accusandi adulterium, & qua pœna de Jure Civili hodie statuatur.

6 Pœna hæc regulatur a consuetudine Regionum, quæ admodum varia est. Certe de Jure, uti diximus, pœna adulterii est, ultra amissionem dotis, omniumque aliorum bonorum, quæ tempore accusationis ad adulterium spectant, ultimum supplicium. *L. quamvis ff. de adulter.* Covarruv. *in epitom. de sponsal. p.* 2. *cap.* 7. *num.* 16. Clarus *in* §. *adulterium n.* 7. Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. & *cas.* 419. Farinac. *de delict. carn. q.* 141. *num.* 44. Cabal. *resol. crimin. cas.* 200. in Gallia, & Italia, pœna gladii contra adulteros exolevit. Etiam in majori parte Germaniæ, mitior pœna successit. Ut testatur Pratus ad Pasqual. *de patr. potest. p.* 1. *cap.* 5. *fol. mihi* 73. & 74.

7 Accusatio vero adulterii competit mulieri per virum compressæ contra adulterum. Imo Patri, & Fratri viri. De Franch. *decis.* 94. Cabal. *resol. crimin. cas.* 7. Pratus *l. c. fol. mihi* 75. sed, transitne hoc jus querellandi etiam ad hæredes viri innocentis? ℞. cum distinctione: si vir jam querelam proposuerat, vel in vita fuerat conquestus, transit ad hæredes; quia tunc cessat præsumptio remissæ injuriæ ex taciturnitate, sic etiam si vir tacuit, quia ignoravit: nam tunc habetur querela pro proposita. *L. si quis filius. ff. de inoff. testam.* quia injuria ignorata, pro remissa non habetur. *L. mater ff. de inoff. testam.* Farinac. *l. c. num.* 115. Fontanell. *de pact. nupt. claus.* 7. *gloss.* 3. *p.* 12. *n.* 4. Noal. *de transmission. cas.* 47. qui materiam exacte tractat. Quod dictum fuit de querela, intellige de querela judiciali. Vid. DD. apud Noal. *l. c.*

8 Sed quid si vir scivit injuriam, sed repente decessit, vel alia legitima causa fuit impeditus ne accusaret? ℞. tunc transmitti hoc jus ad hæredes. Farinac. & Noal. *l. c.* apud quos communis. Porro in casibus, in quibus accusatio competit contra adulteram, competit etiam contra hæredes illius. DD. *cit.* & Noal. *ubi supra n.* 19.

9 Quid vero dicendum est, si uxor spectante, & permittente Marito cum ganeis lascivivit? poteritne vir tunc querelare uxorem? ℞. negative. Ratio est: quia volenti non fit injuria. *L. in diem ff. de acqu. pluv.*

arcem.

arcen. & Bart. *in L. marite in fin. ff. ad L. Jul. de adulter.* Pratus ad Pasqual. *de patr. potest. fol. mihi* 73. quod probat ex *L. nam alias ff. de jurejuran.* suam enim allegans turpitudinem non auditur. Licet contrarium teneat Sanselic. *decis.* 264. apud eundem Pratum.

10 Sed sicut Maritus potest adulteram querelare, potestne licite seu impune illam in adulterio deprehensam occidere? Idem dic de Patre filiam deprehendente in adulterio. Quæstio est duntaxat in ordine ad forum externum. Et resolutio est affirmativa, si occidat in continenti. Ita probatur ex *L. Patre & L. nec ea ff. ad L. Jul. de adulter.* dummodo quinque concurrant: Primo quod fiat in continenti, quo adulteram invenit. Secundo quod adultera sit in potestate mariti vel patris. Tertio, quod occidat in domo propria. Quarto, quod sit nupta filia, quinto, quod illam in flagranti adulterio deprehendat. Clar. *in §. homicidium num.* 48. Pasqual. *de part. potest. p.* 1. *cap.* 5. pœnam tamen extraordinariam non evitat. Pasqual. *l. c.* Farinac. *q.* 120. Imo potest impune occidere etiam adulterum, dummodo eodem impetu occidat filiam. Ut in cit. *L. patre.* Clar. *l. c.*

11 An nullo existente accusatore, vel nemine querelante possit contra hoc crimen ex officio inquiri? major est difficultas. Et quidquid sit de jure Civili, de Jure Canonico vix est dubitandum. Ita videtur decisum a Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 8. *de reform.* videri potest Farinac. *de Inquisit. q.* 14. *n.* 45. Bajard. ad Clar. *in §. adulterium n.* 31.

12 Quæstio est an vir conjugatus sit adulter, qui habet copulam cum soluta. ℟. negative de Jure Civili. *L.* 1. *Cod. ad L.* 1. *Cod. ad L. Juliam de adulter.* Cabal. *resol. crimin. cas.* 32. Clarus *in §. adulterium* & alii apud eosdem. Ubi, quod talis teneatur tantum de pœna stupri, & hanc conclusionem indubitatam vocant.

§. III.

De Effectibus Adulterii.

13 Plures sunt hujus criminis effectus. Primo tribuit causam separationi thori. Sed quomodo, & quando, dicetur infra in praxi divortii.

14 Secundo, inducit impedimentum criminis, & quidem dirimens matrimonium inter adulteros, dummodo cum adulterio concurrat occisio conjugis post adulterium, vel conspiratio facta ab uxore cum occidente animo ineundi cum illo matrimonium, vel econtra a secundo marito cum uxore occidente, & dummodo adulterium sit formale, id est, quod utraque pars sciverit se committere adulterium. Præterea, dummodo conspiratio non fuerit ficta, sed sincera. Sufficit tamen, quod promissio fuerit ab alia parte acceptata, licet ab eadem non fuerit facta repromissio. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 79. Gobat *de imped. matrim. cas.* 10. *n.* 197. Insuper debet promissio esse absoluta, vel purificata conditio ante mortem conjugis, sive præcesserit, sive fuerit subsecuta adulterio. Gobat. *l. c. n.* 199. Ignorantia etiam crassa mortis prioris mariti excusat ab incurrendo hoc impedimento. Gobat *uti supra nu.* 201. non sufficit tamen ignorantia juris, quod nimirum ex adulterio sequatur tale impedimentum, quia lex statuens hoc impedimentum, non est tantum pœnalis, sed irritativa contractus ad tollendum votum captandæ mortis. Gobat *l. c.* Diana *Moral. p.* 10. *tr.* 13. *resol.* 51. apud quem tamen aliqui tuentur contrarium.

15 Quæritur, an adulter, si maritus occidat adulteram uxorem in adulterio deprehensam, fiat irregularis? Negativam tenent Navarra *de restitut. lib.* 2. *cap. num.* 363. Covar. *p.* 4. *n.* 10. Castr. *lib.* 3. *de leg. pœn. cap.* 14. Aragon. *in* 2. 2. *q.* 64. *art.* 8. quia adulterium non ordinatur ad homicidium, quantum est de se ex parte adulteri. Diana *Moral. p.* 4. *tr.* 2. *resol.* 2. Imo licet adulter se defendendi causa occidat maritum: adhuc non fiet irregularis, uti contra Ugolin. *de irregul. cap.* 29. Molinam & alios docet Diana *l. c.* ubi Sotus *de Just. lib.* 5. *quæs.* 1. *art.* 9. Lessius *lib.* 2. *cap.* 9. *dub.* 15. *num.* 106. Hurtad. *disp.* 2. *de irregul. difficul.* 10. *nu.* 36. Sayr. *de censur. lib.* 6. *cap.* 17. *num.* 18. & alii plurimi. Quos vide *in cit. l. res.* 2. nisi occidens previderit, vel potuerit prævidere occisionem adulteræ. Suarez *de censur. disp.* 45. *sect.* 1 Laym. *tr.* 3. *l.* 3. *part.* 3. *de Just. & Jur. cap.* 10. *num.* 2.

Vel quia adulter temere se gerendo, mortis periculo 16
se, vel aggressorem exposuerit: quia nempe non sine periculo excitandæ rixæ ad peccandum cum aliena uxore accessit, & se defendendo maritum, vel patrem aggressorem occidit, secus vero si præter opinionem maritus, aut pater facinus intelligendo illum aggessus fuerit, & adulter illum, ob sui defensionem occiderit. Et citat Suarez *disp.* 46. *sect.* 1. *num.* 12. Coninch. *de Sacram. disp.* 8. *dub.* 9. *n.* 64. Dian. *d. res.* 2.

Æ S T I M A T I O.

(vide etiam *Peritus*.)

Praxis Æstimationis.

Æstimatio bonorum fieri nequit a perito, nisi illa 1
videat, etiamsi viderit ante æstimationem. Celsus *dec.* 160. *num.* 7. hinc æstimari non possunt bona jam consumpta, & quæ peritorum oculis subjici non possunt. Angel. *in L. pretia rerum* 63. *sub nu.* 3. *in fin. ff. ad L. Falcid. & in L.* 2. *num.* 7. *C. de rescind. vend.* Ciriac. *contr.* 61. *nu.* 4. & alii apud Othobon. *dec.* 199. *nu.* 11. etiamsi agatur de re Ecclesiastica, vel inter Ecclesiasticas personas. *cap. ad aures.* ubi glos. *in verb. tunc de reb. Eccles. non alien.* Rot. *decis.* 203. *p.* 12. *rec. num.* 3. Quamvis, quod æstimatio bonorum mobilium fieri possit, & subsistat, etiamsi non extent, quando illorum qualitas fuit descripta in inventario; tenet cit. Celsus *decis.* 356. *n.* 3. modo sint descripta cum suis quantitate, & qualitate clare, & expresse, ut periti fundatum judicium desuper formare potuerint: secus vero, si fuerunt tantum descripta in confuso, & sine dictis qualitatibus. Angel. *in L.* 2. *nu.* 7. *C. de rescin. vend. & in d. L. pretia rerum, n.* 3. *in fin.* apud Rot. *dec.* 83. *p.* 16. *rec. a n.* 6. & est tex. *in L. fin. §. sin autem dubius:* ibi. *quantitatem rerum. C. de Jur. deliber.* Et prædicta quod res non extantes æstimari non possint, procedunt in tantum, ut quis non possit super illorum æstimatione deponere tanquam peritus; secus tanquam testis. DD. *cit.*

Æstimatio concepta per dictionem *nunc*, vel, *eo ca-* 2
su, intelligitur de tempore contractus, & ad illud refertur. *L. si voluntate. C. de rescind. vend. cap.* 1. *& can. cum dilecti, de empt. & vend.* Curt. *in L.* 2. *n.* 16. *cod. tit.* apud Rot. *dec.* 197. *p.* 15. *rec. nu.* 6. *tom.* 1. Et regulariter æstimatio rei fieri debet secundum valorem currentem tempore contractus, non autem de præsenti. *L. bonitas L. ex mille ff. de evict.* Rot. *decis.* 26. *part.* 10. *rec.* Sic etiam æstimatio rei in solutum acceptæ debet fieri secundum tempus, quo creditor eam accepit. *L. pretia rerum. §. ult. ff. ad L. Falcid. L.* 3. *§. divi. ff. de Jur. feud.* Rot. *decis.* 46. *p.* 6. *rec.* Item æstimatio damni venit facienda respectu valoris de tempore, quo damnum infertur. *L. omnis hereditas. §. nunquam crescit. ff. de R. J.* Maresc. *var. res. lib.* 2. *cap.* 16. *n.* 7. apud Rot. *dec.* 229. *p.* 9. *rec. tom.* 1. *n.* 7.

Æstimatio facta a Magistratu, & peritis publice ele- 3
ctis, & posita in catastro, seu libro æstimi, habet præsumptionem pro se, ut res tanti valeat, quanti ibi fuit æstimata. Genua *de scriptur. priv. lib.* 5. *tit. de libr. æstimi quæs.* 4. *a n.* 1. *&* 13. apud Rot. *dec.* 703. *part.* 18. *rec. tom.* 2.

Sic etiam facta citatis creditoribus, & servatis ser- 4
vandis, probat valorem, saltem donec de errore doceatur. Rot. post Salgad. *labyr. cred. dec.* 32. *num.* 15. Rot. *dec.* 16. *p.* 19. *rec.* Imo etiam æstimationi extrajudicialiter factæ standum est, donec contrarium probetur. Paris. *cons.* 96. *n.* 32. *lib.* 1. Gregor. XV. *dec.* 320. *num.* 4. apud Rot. *dec.* 47. *p.* 7. *rec. num.* 7. *& dec.* 35. *p. rec. n.* 13.

In æstimatione mobilium stylus attendi debet text. 5
in cap. ex litteris 10. *de constit.* Bart. *in L. Jurisperitos* 33. *num.* 4. *ff. de excusat. tutor. & in L.* 3. *§. fin. ff. de testib.* Celsus *dec.* 356. *n.* 4.

In æstimandis ædificiis non sufficiunt murorum arti- 6
fices, sed sunt eligendi architecti. Anchar. *quæs. familiar. lib.* 1. *quæs.* 46. *n.* 10. *& seqq.* Caroc. *de locat. & cond. part.* 4. *tit. de melioram. quæs.* 2. *num.* 33. *fol.* 223. apud Celsum *dec.* 246. *n.* 9.

Æstimatio domus rusticæ non debet fieri principali- 7
ter, sed accessorie, & in quantum reddit utilius, vel

deto,

deterius prædium. Rot. *dec.* 457. *p.* 2. *rec.* & *in una Anconitana terrarum* 28. *Novembris coram Platto*. Et in bonis stabilibus debet fieri ex quantitate redituum. Decian. *de commun. respons.* 2.274. apud Dunozet. *dec.* 345. *num.* 3.

8 Æstimationem qui semel approbavit, impugnate amplius non valet. Rot. *dec.* 323. *p.* 17. *rec.* Et æstimationem, licèt faciendam, approbare dicitur, qui ad illam se retulit, puta dicendo, „*ut apparebit ex tali libro &c.*„ Bald. & Imol. *in L. si prior. ff. solut. matr.* Socin. sen. *cons.* 62. *n.* 9. *lib.* 4. & alii apud Rot. *decis.* 484. *p.* 18. *rec. tom.* 2. Sic etiam æstimationem impugnate, non valet, qui habet facultatem bona ipsa pro eodem pretio redimendi. *Rot. dec.* 115. *part.* 16. *rec.*

9 Æstimatio dotis in dubio facit emptionem, & venditionem, & ideo est restituenda in pecunia, seu illius pretium, nec sufficit restituere in natura. *L. plerumque ff. de Jur. dot.* glos. *in L. si inter virum, in verb. æstimata. C. eod.* quam communiter receptam dicunt Socin. *cons.* 57. *n.* 6. *lib.* 1. Ruin. *cons.* 137. *n.* 13. *lib.* 1. Boer. *dec.* 327. *n.* 11. apud Rot. *dec.* 113. *p.* 3. *rec. num.* 1. *L. quoties*, *L. cum dotem. C. de jur. dot.* Rot. *dec.* 101. *d. part.* 3. *n.* 1. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 74. *num.* 3. *seqq.*

10 Limit. primo si æstimatio facta fuit ad alium finem, quam ut faceret emptionem, sed solum ad cognoscendum valorem rei. Jas. *in L. ex conventione. num.* 3. *C. de pact.* Socin. sen. *cons.* 57. *num.* 7. *vers. quartus casus.* & *in cons.* 93. *num.* 7. *vers. tertio. lib.* 1. Covar. *pract. quæst. cap.* 28. *num.* 3. & alii apud Menoch. *l. c. num.* 15. Rot. *dec.* 406. *p.* 3. *rec. num.* 2. Et si in constitutione dotis ipsum prædium fuerit comprehensum, non autem quantitas, vel nulla præcedente promissione dotis in quantitate, æstimatio potius facta censetur ad probandum valorem prædii, quam ad constituendam emptionem. Grat. *disc. for. cap.* 489. *n.* 4. Rot. *dec.* 144. *part.* 17. *rec. n.* 6.

11 Limit. secundo, quando æstimatio facta fuit non ad favorem viri, nec illi bona æstimata dantur, sed ad favorem uxoris, illique data sunt: quæ bona, si ab uxore viro tradantur in dotem, nisi de alio contractu appareat, non censentur viro vendita, Corn. *cons.* 172. *num.* 2. *vers. circa quartum. lib.* 1. quem sequitur Menoch. *de præs. d. lib.* 3. *præs.* 6. *n.* 35. & alii.

Limit. tertio quando æstimatio non est facta conditione pretio. Bald. *in L. ex conventione. n.* 1. *vers. quod est verum. C. de pact.* Rot. *dec.* 131. *num.* 8. *p.* 2. *rec.* Covar. *pract. quæst. cap.* 28. *num.* 9. & Rot. *decis.* 167. *part.* 17. *rec. n.* 2. pretium tamen præsumitur justum, & contrarium alleganti incumbit probatio. Bald. *in L. per diversas. in* 4. *quæst. C. mandati*. Rot. *l. c. part.* 2.

ÆTAS.

Praxis Ætatis.

1 Sex sunt hominis ætates. Infantia, quæ durat usque ad septem annos. Pueritia, quæ durat usque ad quatuordecim in masculis, in fœminis usque ad duodecim. Adolescentia usque ad viginti quinque. Juventus, & virilitas, usque ad quinquaginta. Senectus, usque ad septuaginta. Decrepitus &c.

2 Proximus infantiæ, potest alium sibi obligare, etiam sine tutore, at se ipsum non potest, nisi sit proximus pubertati, cum Tutoris authoritate. Antonel. *de temp. legal. lib.* 2. *cap.* 1. dicitur proximus infantiæ ab anno septimo completo, usque ad decimum pubertatis, ab anno decimo & dimidio completo, in masculo; in fœmina, ab anno nono, cum dimidio completo; Nisi malitia suppleat ætatem, quod quando fiat, remittitur arbitrio Judicis. Menoch. *de arbitrar. cas.* 57. Antonell. *de temp. legal. lib.* 2. *c.* 1.

3 Senex, ad excusationem tutelæ, & curatelæ, dicitur ab anno septuagesimo completo. *Lib.* 1. *ff. de jure immunit.* Ad excusationem munerum publicorum personalium, a quinquaginta quinque annis. *L. ultima Cod. qui ætate vel profes. se excusare &c. lib.* 10. Antonel. *l. c. cap.* 2. *num.* 2. contra Narbonam *de ætate q.* 14. In reliquis casibus, in jure non decisis, relinquitur Judicis arbitrio. Menoch. *loc. cit. cas.* 59. Scaccia *de Judic. lib.* 2. *cap.* 8. *n.* 249.

4 Ad testificandum puberes tantum admittuntur, qui decimum quartum annum expleverunt, si sunt masculi, fœminæ vero post duodecimum in civilibus, in criminalibus autem, requiritur ætas 20. annorum expleta in masculis. Mascard. *de probat. conclus.* 1313. Antonel. *l. c. cap.* 3. *n.* 3.

Ad matrimonium contrahendum in masculis, requiruntur quatuordecim anni, in fœmina duodecim. *c.* 2. *de despons. impuberum*. P. Pirhing. *lib.* 4. *tit.* 2. §. 7. *n.* 33. *vers. notandum secundo* de Justis, *de dispens. lib.* 2. *c.* 2. *n.* 74. Pax Jord. *lib.* 9. *tit.* 1. *n.* 164. Antonel. *de tem. legal. lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 3. & 4. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 35. *num. ult.* Sanch. *de matr. lib.* 7. *disp.* 104. *num.* 12. Ad sponsalia de futuro, requiruntur septem anni, tam in masculo, quam in fœmina. *cap.* 1. *de despons. impub. in* 6. limita, ut *n.* 7. 5

Sed, valeantne sponsalia, vel matrimonium, ultimo die septennii, vel decimi quarti anni, aut paululum ante contracta? Affirmativam tenent DD. apud Gratian. *discept. for. cap.* 413. *num.* 23. Bonacin. *de matrim. qu.* 1. *p.* 4. *num.* 3. & *seq.* Diana *moral. p.* 3. *resol.* 274. *tract.* 4. Et quidem in utroque foro, juxta citatos & Antonel. *de tempore legali lib.* 2. *cap.* 4. 6

Limitatur, quod supra *num.* 5. dictum est, circa ætatem ad sponsalia, seu matrimonium requisitam, si malitia suppleat ætatem: tunc enim minor ætas sufficeret. Juxta *cap. continebatur de despons. impub.* & *cap. ult. de eo, qui cognovit consanguineam &c.* Sanch. *lib.* 1. *de matrim. disp.* 16. *a num.* 8. Bonacin. *de matrim. loc. cit.* Barbos. *de off. Episc. alleg.* 35. *num.* 20. Pax Jord. *lib.* 9. *tit.* 1. *num.* 264. *de re Benef.* Et quando dubitatur, an malitia suppleat ætatem, Episcopus potest dispensare. Barbos. *loc. cit. n.* 7. & 8. quem sequitur Antonel & Pax Jord. *loc. cit.* & alii, dummodo tales sint prope ætatem. 7

** Tamen pro majori actus solemnitate, & ne de validitate contractus matrimonii propter minorem ætatem hæsitari contingat, Apostolicæ dispensationis litteræ impetrari solent. Benedic. XIV. Const. *Magnæ nobis*. **

Ad condendum testamentum requiruntur quatuordecim anni in masculo, in fœmina duodecim completi. *L. qua ætate ff. de testam.* & dies cœpta, habetur pro completa. Idem dic de codicillis, & quacumque ultima voluntate. Pax Jord. *lib.* 10 *tit.* 20. *n.* 100. Antonel. *loc. cit. cap.* 5. *n.* 3. & *seq.* Idem dic de eligenda sepultura. Narbon. *de ætat. vers. annus decimus quartus q.* 47. Quia talis electio est pars ultimæ voluntatis. Antonel. *loc. cit.* Limita ante pubertatem, nisi malitia suppleret ætatem. Riccius *in prax. for. Eccles. p.* 4. *resol.* 294. *n.* 36. Antonel. *loc. cit. cap.* 6. *n.* 5. 8

Ad ingressum in Religionem, vel habitus susceptionem, in fœmina requiruntur duodecim, in masculo, quatuordecim anni completi. *cap. ad nostram de Regular.* Concil. Trid. *de Regular. Sess.* 25. *cap.* 17. Limita quoad conversos, qui ante viginti annos non debent suscipi, ut decrevit Clemens VIII. in Bulla quæ incipit „ *Cum ad regularem* „ apud Quarantam *in verbo Monasteria*. Ad professionem verò tam masculi, quam fœminæ, requiruntur sexdecim anni completi. Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 15. *de Regular.* & Conversi, non nisi expleto vigesimo. vide Riccium *in prax. for. Eccles. resol.* 60. *part.* 4. 9

Ad beneficia obtinenda, simplicia, & Jurispatronatus, requiruntur quatuordecim anni saltem inchoati, licet nec possessio, nec fructus tunc haberi possent. Concil. Trid. *sess.* 23. *cap.* 6. S. Congreg. teste Jord. *lib.* 10. *tit.* 20. *num.* 8. Antonel. *loc. cit. cap.* 8. Ciarlin. *contr. for. cap.* 211. *num.* 39. ubi quod nec Episcopus possit dispensare, ut aliquis obtineat Beneficium ante cœptum 14. annum. Gratian. *discept. for. cap.* 397. *n.* 17. nisi in fundatione, aliter esset cautum: tunc enim sufficeret etiam minor ætas. S. Congreg. apud Ciarlin. *loc. cit.* 10

Ad Canonicatum Ecclesiæ Cathedralis, de Jure antiquo, requirebantur quatuordecim anni inchoati. Juxta P. Pirrhing. *lib.* 1. *tit.* 14. *num.* 12. uti etiam ad Canonicatum Collegiatæ. Post Concil. verò Trid. ad Canonicatum Ecclesiæ Cathedralis requiritur talis ætas, ut infra annum ad ordinem, Canonicatui, aut dignitati annexum, promoveri possit. Ita Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. cap.* 12. & *sess.* 22. *cap.* 4. & *sess.* 23. *cap.* 12. *de reform.* Garzias *de benef. p.* 7. *cap.* 4. *num.* 19. ubi S. Congreg. Jordan. *lib.* 10. *tit.* 20. *num.* 14. Antonel. *de temp. legal. lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 8. quod tamen Concilium 11

cilium in Germania usu non est receptum, sed ad Canonicatus passim admittuntur, qui habent quatuordecim annos inchoatos, qui tamen ad Capitulum non admittuntur sine ætate requisita ad Subdiaconatum. Ad Collegiatas vero, ubi Conc. Trid. usu non fuit receptum, sufficiunt quatuordecim anni. Garz. *loc. cit.* Piasecus *in prax. Episc. p. 2. cap. 5. num.* 21. Antonel. *loc. cit. n.* 3. *cap. indecorum, de ætat. & qual.* Limita, si Canonicatui esset annexa cura animarum, quoad exercitium, tunc enim requiritur ætas debita curæ animarum. Jord. *l.* 10. *tit.* 20. *num.* 12. Barbos. *de off. Episc. alleg.* 60. *num.* 71. Antonel. *loc. cit. num.* 11. Et si est Pœnitentiarius, debet habere quadraginta annos. Trid. *sess.* 24. *de reform. cap.* 8. Jord. Garz. & Antonel. *l. c.*

12 Ad Curatum requiruntur viginti quinque anni saltem inchoati. *cap. cum in cunctis. §. inferiora de elect.* uti etiam ad Abbatiam. Garz. *l. c.* & Antonel. *l. c.*

13 Ad pensiones requiruntur septem anni: quia Concil. Trid. *sess.* 23. *c.* 6. nil innovavit quoad pensiones. Gigas *de pens. q.* 13.

14 Ad Episcopatum requiruntur 3. anni completi *cap. cum in cunctis de electione*. Garz. *de benef. p.* 7. *cap.* 4. *num.* 76. Barbos. & alii apud Dianam *moral. p.* 10. *c.* 16. *resol.* 86. Antonel. *de tempor. legal. lib.* 2. *cap.* 11.

15 Ad beneficia regularia, requiritur ætas viginti annorum, Juxta *Clem. ne in agro de stat. Monac. §. cæterum* Antonel. *l. c. lib.* 2. *c.* 8. *num.* 22. Garz. *de benef. p.* 7. *c.* 4. *num.* 81.

16 Ad Ordines, & quidem ad primam Tonsuram, requiruntur septem anni completi. *cap. nullus de tempor. ordin. in* 6. Trid. *sess.* 23. *de reform. cap.* 4. Tambur. *lib.* 7. *cap.* 6. *de ordine* §. 2. *num.* 3. Idem de quatuor minoribus secundum Tambur. sed quatuordecim requirit Narbona *de ætate ad annum septimum, q.* 9. *num.* 3. *& ad annum duodecimum. qu.* 1. *num.* 6. cum aliis. Ad Subdiaconatum sufficiunt viginti & unus inchoati. Ad Diaconatum, viginti tres. Ad Presbyteratum viginti quinque inchoati. Trid. *sess.* 23. *cap.* 12. *de reform.* Narbon. *de ætate ad annum vigesimum secundum*. Tambur. *loc. citat. numero* 7. *vide* Antonel. *loc. cit. c.* 12.

Ætas pro suscipiendis Ordinibus quoad Græcos eadem quæ pro Latinis requiritur. Bened. XIV. Consti. *Etsi Pastoralis*. §. 7.

17 Vicarius Episcopi debet habere viginti quinque annos, saltem inchoatos. Barb. *lib.* 3. *de Off. Episc. alleg.* 54. *num.* 3. Antonel. *loc. cit. cap.* 11. Jordan. *lib.* 12. *tit.* 1. *num.* 95. Neque in ea potest dispensare Episcopus. DD. *cit.* In inquisitione debent esse quadraginta anni saltem inchoati. *Clem. nolentes. de hæreticis.* Scaccia *de Judic. lib.* 1. *cap.* 87. *n.* 8. Jordan. *lib.* 10. *tit.* 20. Antonel. *l. c. c.* 11.

18 Ætas computatur a die nativitatis, non conceptionis. Covar. *par.* 2. *cap.* 8. §. 2. *num.* 3. *in epitom. lib.* 4. *decret.*

19 Ad obligationem jejunii requiritur, quod sit completus vigesimus primus annus, quæ obligatio jejunii cessat, postquam quis sexagesimum annum attigit. S. Thom. 2. 2. *qu.* 147. *art.* 4. *ad* 2. Tambur. *in Decalog. lib.* 4. *cap.* 5. §. 7.

20 Judex, uti nec arbiter, etiam de partium consensu, minor viginti annis, esse non debet. Riccius *in prax. for. Eccles. p.* 4. *resol. Eccles. p.* 4. *resol.* 117. uti nec Delegatus. *cap. cum vigesimum de offic. deleg.* Jordan. *lib.* 10. *tit.* 20. *a num.* 65. *& lib.* 13. *tit.* 7. *de arbitr. num.* 31. Speculat. *in tit. de arbitr.* §. 2. *num.* 4. Antonel. *de tempor. leg. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 1. *& seq.* Qui tamen *n.* 6. dicit, quod de partium consensu possit dari delegatus minor 20. ann. dummodo sit major 18. Procurator vero ad judicia, debet esse major viginti quinque annis. *cap. qui generaliter de procurat. in* 6. Antonel. *loc. cit.*

21 Ætas probatur primo testimonio parentum, consanguineorum, & aliorum domesticorum. Mascard. *de probat. concl.* 668. *vol.* 2. & probatur ex *L. consensu. §. plagis. Cod. de repud.* & testimonium patris, vel matris, facit semiplenam probationem. Barbos. *in cap. super eo.* 2. *de testib.* Rot. coram Caval. *dec.* 375. *n.* 1. Cyriac. *contr.* 371. Innoc. *in cap. in litteris de testib.* Antonel. *l. c. cap.* 13. imo, si cum testimonio parentum concurrat aliud adminiculum, ætas erit plene probata, Socin. sen. *cons.* 19. *num.* 17. *lib.* 1. Socin. jun. *cons.* 3. *lib.* 2. *num.* 10. Mascard. *de prob. concl.* 668. *num.* 15. apud Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præs.* 51. *num.* 28. quod tamen limitatur, si pater litigaret adversus filium: nam tunc non creditur testimonio patris de ætate filii, ad ipsius filii detrimentum. Bald. *cons.* 19. *lib.* 5. Cravet. *in tract. de antiquit. temp. in* 8. *part. primæ partic princip. n.* 36. *in fin.* Mascard. *d. cons.* 668. *n.* 16. apud Menoch. *loc. c. num.* 26. *&* 27. Limit. secundo, quando agitur de gravi præjudicio tertii. Bal. *in L. un. col.* 3. *in secunda oppósit. C. de confessis.* Abb. *in cap.* 2. ubi Felin. *col.* 3. *vers. fallit tertio, de fid. instrum.* & idem Felin. *in cap. litteras. col.* 3. *vers. primus est. de præsumpt.* secus si non ageretur de præjudicio tertii, vel certe ageretur tantum de levi præjudicio. vide Menoch. *loc. cit. a num.* 21. *ad* 25. *vers. conciliari forte*. Probatur etiam ex libro Paroch. Maschard. *de prob. concl.* 672. *num.* 18. Gratian. *discept. for. cap.* 155. *num.* 14. Antonel. *loc. cit. num.* 9. non tamen hora nativitatis, nisi & illa fuerit in libro scripta, cum Baptismus soleat subinde ad aliquot dies differri. Menoch. & Antonel. *l. l. cit.* Ita etiam ex fide Parochi, dummodo formiter extracta fuerit ex partita libri prout jacet. Beltramin. ad Gregor. *decis.* 359. *num.* 9. Antonel. *loc. cit. num.* 11. Ita etiam ex libro parentis, sed non nisi plusquam semiplene. Rot. coram Mantic. *dec.* 58. quod vero plene probet, docet Barbos. *in d. cap. super eo.* Cravet. *de antiquit. temporic. p.* 1. §. *vidimus n.* 36. Mascard. *de probat. conclus.* 669. *n.* 15. *vol.* 2. Antonel. *loc. cit. num.* 12. Tertio probatur ex indiciis, & conjecturis, cum sit difficilis probationis, & per testes de auditu. Mascard. *de probat. conclus.* 675. Cyriac. *contr. for. controv.* 371. Antonel. *loc. cit.* plura vide apud Conciol. *alleg.* 6.

ÆDIFICIUM.

Vide *Fabrica*.

¶ AFFINITAS.

Praxis Affinitatis; ubi quid sit, & quotuplex, quandonam esset, an compellatur affines ad testificandum, & an detur successio affinium.

Affinitas, secundum Canones, dicitur personarum proximitas ex quocumque coitu proveniens; secundum vero Jus Civile est personarum proximitas ex justis nuptiis proveniens, seu diversarum cognationum per nuptias copulatio. Et appellatur affinitas, quasi finium unitas; nam duæ cognationes diversæ per nuptias copulantur, ut altera ad alterius finem accedat, *l. non facile, §. affines, ff. de grad.* Oinot. *Instit. de nupt.* cap. *de arbor. affinit. num.* 5. &c. Card. Tusch. *litt. A, conclus.* 239. Nicoli *in Elucubr. utriusque Jur. de nuptiis num.* 18. 1

Affinitas est duplex; nempe legitima, quæ mediante matrimonio contrahitur; & illegitima, quæ per coitum illegitimum, & fornicarium oritur; prima, scilicet legitima, impedit matrimonium (sicut & consanguinitas) usque ad quartum gradum inclusive, & operatur alios effectus civiles repellendi a testimonio; Secunda vero nempe illegitima (quicquid erronee dicat Oinot. *ubi sup. num.* 11.) impedit matrimonium usque ad secundum gradum inclusive tantum, & non ultra, juxta dispositionem Concil. Trident. *Sess.* 24. *cap.* 4. *De reformat.* Petr. Cabal. *resol. crim. cas.* 44. *num.* 3. & *cas.* 200. *num.* 46. & *seqq.* Ric. *Collect.* 3098. Et in reliquis, pura ad effectum repellendi testes, compromittendi, & similibus provenientibus a Jure Civili non habetur in aliqua consideratione, tanquam illi incognita, & non secundum illius regulas contracta, Farinac. *de test. quæst.* 54. *num.* 74. & 75. Pac. Jordan. *Lucubr. volum.* 1. *lib.* 3. *tit.* 7. *num.* 269. *fol.* 255. Tusch. *d. concl.* 239. Nicoli *loc. cit. num.* 20. 2

Affinitatis Jure Canonico tria sunt genera, primum est, quod contrahitur per copulam carnalem mediante una persona; nam persona addita personæ per matrimonialem conjunctionem de Jure Civili, vel per aliam copulam de Jure Canonico, primum genus affinitatis constituit in eodem gradu attinentiæ. Secundum genus affinitatis est illud quod constituitur per aliam personam primo generi additam, copula carnali mediante. Tertium genus est, cum alia persona personæ secundi generis additur per copulam carnalem. 3

Circa primum genus dic quod quoto gradu consanguini-

guinitatis quis est conjunctus uxori meæ, eodem gradu affinitatis efficitur mihi conjunctus, & e contra.

4 Affinitas vero Jure Civili contrahitur tantum inter maritum, & consanguineos uxoris, & e contra inter uxorem, & consanguineos mariti; inter consanguineos autem mariti, & consanguineos uxoris nulla contrahitur affinitas; ex quo fit quod pater, & filius possunt ducere in uxores sibi matrem, & filiam, duo fratres matrem, & filiam, vel duas sorores.

5 Hodie secundum, & tertium genus affinitatis quoad lineas collaterales est sublatum, ita quod non sit impedimento matrimonii, sed tantum primum genus usque ad quartum gradum inclusive, sicut & consanguinitas; in linea autem ascendente, & descendente, sicut consanguinitas prohibet matrimonium in infinitum, ita & affinitas; nam qui affinitatis causa inter se parentum, & liberorum loco habentur, in matrimonio copulari nefas est; quapropter noverca non potest nubere privigno, nepoti, vel pronepoti ex privigno, & sic de aliis, ut bene omnia prædicta probat Oinot. *Institut. de nup. cap. de Arbor. affinit. num. 7. & seqq.* Seac. *in v. affinitas Institut. de nup. fol. mihi* 308. &c. aliique Interpretes, Paul. Comitol. *respons. moral. lib. 2. quæst. 119. per tot.* ubi tamen qualiter possit dari casus, in quo gener possit accipere in uxorem eam, quæ fuit uxor soceri sui. Nicoli *in Elucubrat. utriusque juris de nupt. & sponsal.*

6 Affinitatis causa cessante, cessat affinitas, & omnis effectus ab ea resultans; & ideo mortua persona, quæ affinitatis causa fuit, licet remaneat vinculum quoad matrimonia, poterit affinis pro affine testificari, & faciet fidem saltem arbitrio judicis; nec erit amplius locus statuto de compromissis, nec aliis similibus privilegiis, vel beneficiis, causa & intuitu affinitatis concessis, matrimonio ut supra excepto. Late Tiraquell. *tract. Cessante caus.* verb. *Affinitatis. num. 27. & seqq. inter regulas diversi. fol. mihi* 139. vide Sabelli *in §. statutum. de compromissis*, Card. Tusch. *litt. A. conclus.* 239. *num.* 8. *& seqq.* Ricc. *Collect.* 423. Ciatlin. *contr.* 170. *n.* 1. *& seqq.* ubi in terminis compromissi, Sebast. Medic. *tract. mors omnia solvit, p. 2. n.* 22. &c. *Addit. ad Sanfelic. dec.* 343. *vers. circa hunc effectum.*

Affinis non admittitur ad testificandum pro affine in criminalibus ad offensam, sed bene ad defensam, etiam si sit intra quartum gradum, Cravett. *consil.* 2. *nu.* 20. Boss. *de favor. def. num.* 9. Clar. §. *final. quæst.* 24. Guaz. *def.* 29. *cap.* 3. Farinaccius *quæst.* 54. *per tot.* Pac. Jordan. *Lucubr. vol.* 3. *lib.* 14. *tit.* 18. *num.* 179. &c. *fol.* 314. Mascard. *de probat. conclus.* 68. ubi plura an, & quando affinis probet pro affine, vel non. Honded. *cons.* 102. *nu.* 13. *vol.* 1.

7 Affinis non potest compelli ad testificandum contra affinem intra quartum gradum, nisi quando aliter veritas haberi non potest, Guaz. *def.* 14. *cap.* 11. *nu.* 9. Petr. Cabal. *resol. crim. cas.* 289. *num.* 11. Tusch. *litt. F, concl.* 225. *num.* 9. & *seqq.* Clar. *d. q.* 24. *num.* 22. Quid in consanguineo, vide Sabelli *in §. Consanguineus. nu.* 5. §. *Monitorium num.* 1. Giurb. *decis.* 94. *num.* 5. &c. ubi quod omnes testificari tenentur, si alii desunt testes, vel alios testes informatos nominare. Gomez *in tit. de delict. cap.* 12. *num.* 24.

8 Affinis sponte, & non coactus deponens contra affinem probat, dummodo appareat in actis voluntarie deposuisse; & quando dicatur aliunde veritatem haberi non posse, vide Guazzin. *defen.* 14. *cap.* 11. *num.* 21. ubi quod non sufficit si actu alii testes non intersuerint, sed requiritur quod habitu & potentia intervenire non potuerint; & docet Advocatum, ne sinat se decipere, Clar. *quæst.* 24. *versic. sciendum aliter dicentem, cum reprobetur* a Riminald. *jun. consil.* 360. *num.* 92. *lib.* 6. Farinac. *consil.* 39. *num.* 3. vide Michalor. *de fratr. part.* 3. *cap.* 50. *num.* 26. Farinac. *quæst.* 62. *limitat.* 3. *num.* 50. & *seqq.* ubi late quando dicatur veritas aliunde haberi non posse; vide Decian. *resp.* 48. *n.* 21. *vol.* 3.

9 Quod tamen affinis non allegans exceptionem sibi de jure competentem dicatur voluntarie deposuisse, Gratian. *discept. forens. cap.* 227. *num.* 22. vide De Luc. ad Gratian. [illegible] *discept. cap.* 227.

10 Affinitatis jure nulla successio datur *l. Affinitas C. Comm. de success.* præterquam inter virum, & uxorem quando non extant consanguinei intra decimum gradum, vel etiam illis extantibus in quarta parte, si conjux decedens sit dives, superstes vero inops, licet alia ratione, quam affinitatis, cum vir, & uxor non dicantur inter se affines, sed principium, & causa affinitatis, prout declarat Oinot. & alii, *Instit. de hered. quæ ab intest. defer. cap. de success. inter vir. & uxor. num.* 8. *& seqq.* & Sabelli in §. *Uxor.*

Ita ut affines non possint excludere fiscum, *l. vitrico, & l. affinitatis C. Commun. de success.* Oinot. ubi sup. *cap. de success. fisc. in Addit. num.* 22. *litt.* 6. Peregrin. *de jure fisci lib.* 4. *tit.* 3. *num.* 5. Ex comm. Doct. sent. *in lib.* 1. *C. unde vir.* ¶

¶ AGGRESSIO.

Aggressor inter plures rixantes si non appareat, præsumitur ille, qui aliqua injuria, vel vulneribus jam erat affectus; vel qui armatus accessit ad locum, ubi alium expectavit; vel qui fortior, & validior dignoscitur, respectu personæ, vel armorum, vel sociorum; vel qui sui natura rixosus est; vel qui fugientem, & & retrahentem insequitur; vel qui deinde gravius vulneratus reperitur; vel qui in rixa mortuus remansit; nam cum incertum sit quis fuerit aggressor, vel aggressus, superstes absolvendus est, non quidem in totum, sed tanquam aggressus puniendus pro excessu defensionis, si non probet periculum aliter se evadere non potuisse quam adversarium occidendo, cum in dubio sanctius sit nocentem absolvere, quam innocentem condemnare, Menoch. *de arbitr. cas.* 363. *per tot.* & *de præsumpt. lib.* 5. *præsumpt.* 39. Cabal. *resol. crim. cas.* 231. *per tot.* Pac. Jordan. *Lucubr. volum.* 3. *lib.* 14. *tit.* 22. *num.* 236. *& c. fol.* 437. Sabelli *resolut. cap.* 20. *nu.* 7. *& in Pract. crim.* §. *Diffesa. num.* 6. Farinac. *de homicid. quæst.* 125. *part.* 7. §. 3. *n.* 484. *& seq.* ubi etiam Vulpin. in *Suco nu.* 33. *& seqq.* Mascard. *de probation. conclus.* 72. *per totum*, Tusch. *litt. A. conclus.* 246. Peguer. *decis.* 24. Ricc. *Collect.* 296. *&* 691. Boer. *decis.* 237. *per tot.* ubi plura & quando aggressor præsumatur ille, qui interfectus remansit, Sanfelic. *dec.* 410. *cum Addit. per tot.* Basilic. *dec.* 26. *num.* 30. 1

Aggrediens aliquem animo vulnerandi tantum, si ex aliqua causa mutato proposito occidat, tenetur de rigore juris de vulnerato, & de occiso; quamvis de consuetudine ratione unitatis rixæ, vulnera tamquam minus delictum confundantur cum homicidio majore delicto, & sic punitur tantum de occiso; Intelligendo quando est eadem persona quæ vulneratur, & occiditur; secus si diversæ personæ, quarum una vulneretur, & alia occidatur; nam ratione diversitatis personarum imponi debet pœna vulne[illegible] & homicidii, Petr. Cabal. *resol. crim.* 158. *num.* 17. *& seqq. per. tot.* 2

Aggressus ab alio cum armis, vel alio instrumento ad offendendum apto, non tenetur expectare se percuti, sed potest præveniendo se defendere, ita ut probata aggressione, etiam quod non dicatur aggressum fuisse in periculo vitæ, præsumatur usum fuisse moderamine inculpatæ tutelæ, *l. si quis percussorem C. ad l. Corn. de Sicar.* Angel. *de malef. verb. Et dicto Titio se defendente, num.* 13. *& c.* Clar. §. *Homicidium. versic. sed quomodo*, Cab. *resol. crim. cas.* 88. *num.* 4. *& in tract. de omn. gener. homicid. num.* 231. Guazzin. *def.* 29. *cap.* 4. *num.* 20. Stephan. de Neapol. *tract. de resistit. lib.* 1. *cap.* 8. *per tot.* vide plures relato per Berlich. *concl.* 13. *num.* 7. *&* 8. *vol.* 4. 3

Aggressus ab alio (etiam sine armis) volente alapam præbere manu vacua, potest eum licite offendere, si sibi dedecus erat per aliam viam evadere, & potest etiam solum minantem offendere si sit solitus, & potens minas exequi; non enim tenetur expectare, ut minas exequi incipiat, sicut & causa honoris sui tuendi percutere, & vulnerare injuriantem, nec tenetur aufugere, vide Clar. §. *fin. q.* 60. *n.* 14. Guazz. *de def.* 29. *cap.* 4. *num.* 25. *& c.* Gratian. *discept. forens. cap.* 837. *num.* 5. *& c.* 4

Aggressus potest se defendere diverso genere armorum, & fortiori, imo contra arma non deferentem, quando aliter injuriam evadere non potest, Bart. *in l.* 1. *num.* 7. *C. Unde vi*, Cabal. *resol. crim. cas.* 428. *num.* 30. Guazz. *d. def.* 26. *cap.* 4. *num.* 28. Gratian. *discept.* 837. *nu.* 4. Sanfelic. *decis.* 410. latius Sabelli in *O. resol.* 20. *n.* 10. *& seqq.* ubi ampliatur etiam si sequatur mors insultantis, ac etiam si aggressus exoneret sclopum contra 5

tra insultantem, Thom. Trivis. *decis.* 58. ubi de Sacerdote occidente aggressorem filii, Conciol. *verb. defensio. resol.* 4. ubi an teneatur fugere aggressus. Berlich. *concl.* 13. *num.* 54 *& seqq.*

6 Quamvis autem aggressus possit licite se ipsum defendere, tamen ad id non tenetur, sed potest potius mortem pati, quam invasorem occidere, si prudenter credat se mori in statu gratiæ, & idem in incarcerato, qui licet possit non tenetur fugere ad vitandam mortem, Dian. *p.* 11. *tract.* 6. *resol.* 46. *in fine*, facit quod dicit Sabellus *in §. Homicidium nu.* 18. Vid. Molin. *in tract.* 3. *de just. disp.* 15.

7 Aggressus a furioso, amente, vel ebrio, an possit illum occidere cum moderamine inculpatæ tutelæ, maxime si sciat incidisse in amentiam, furorem, vel ebrietatem cum peccato mortali? Et videretur dicendum quod non, cum in tali statu non possint dici injusti aggressores, ex quo carent intellectu; sed contrarium nihilominus est verius, quia aggressus habet jus servandi vitam suam, etiam ab istis, ut late probat Dian. *part.* 11. *tract.* 6. *resolut.* 52. *per tot.* Baiard. *ad* Clar. §. *Homicidium num.* 78. ubi limitat nisi potuisset fugere, & non fugisset, quia tunc esset extraordinarie puniendus, cum tali casu fuga non sit ignominiosa, sed potius laudabilis, Conciol. *verb. Defensio resolut.* 4. 6. *& per tot.*

8 Si aggressus aggressorem suum vulneret, vel occidat legitime se defendendo, ad nullam restitutionem teneatur damni illati; secus autem si modum excesserit; nam tunc tenetur ad hujusmodi restitutionem integram, etiam si fuerit a Judice punitus, juxta tradita per Paul. Christin. *decis. Belgic.* 178. *num.* 8. *& seqq. volum.* 2. Vel saltem secundum alios pro rata culpæ, juxta tradita per Dian. *resol. moral. part.* 5. *tract.* 4. *resol.* 44. Et quando non fuit a Judice punitus, idem Dian. *loc. cit. resol.* 60. Vide quæ latius dicit Sabellus *in §. Homicidium num.* 10. *& §. Vulnus. num.* 14. Berlich. *concl.* 12. *num.* 3. *&* 6. *vol.* 4.

9 Quod occidens aggressorem justius agat, quam Judex vel Magistratus hominem ex lege vita privans, & quare, Petr. Royz. Maur. *decis. Lithuan.* 3. *num.* 475. *&c.* ubi quod ideo ille aliqua censura non notatur, Judex vero, vel Magistratus sic facit, late P. Steph. de Neapol. *tract. de restit. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 5. *& seqq.*

10 Aggressus ponens alium, vel alios tanquam clypeum ante se, vel se post alios recondens ne offendatur, & ad evitandos ictus, si aliquis alius ex hac causa occidatur, vel offendatur, non tenetur ipse, nisi dolose id egerit, ut alius offendatur, sed aggressor pro modo culpæ, licet non desint etiam volentes istum aggressum teneri aliqua pœna pro excessu defensionis, ponendo innocentem in periculo, ut colligitur ex traditis per Boer. *dec.* 84. *per tot.* vide Sabell. *in §. Homicidium. nu.* 17. ubi plura ad hoc propositum. Less. *de just. & jure lib.* 2. *cap.* 9. *dub.* 9. *per tot.* Vide Clar. §. *homicidium*, *num.* 31.

A L I E N A T I O.

§. I.

Praxis Alienationis bonorum Ecclesiæ.

1 In Jure prohibetur, & irritatur alienatio bonorum Ecclesiæ facta sine causa. Ut patet *ex cap. nullus de reb. Eccles. non alien. & tot. illo tit.* & facta sine solemnitatibus Juris, cum hac differentia, quod facta sine solemnitatibus sit nulla ipso jure, & facta sine causa, sit irritanda. Seraphin. *decis.* 278. ubi Rota, quæ sequitur Abbatem *in cap. si quis Presbyt. de reb. Eccles. non alien.* Rot. *decis.* 2. *de reb. Eccles. non alien. in antiquis*. Neque in contrarium quidquam facit alia Rota *decis.* 94. ubi dicitur: sine utilitate contractum, esse nullum ipso jure, non obstante Beneplacito Apostolico: quia id intelligitur ad normam doctrinæ Seraphini *decis.* 508. ubi dicitur: Beneplacitum Apostolicum non supplere defectum causæ, sed imo, defectum causæ reddere nullam interpositionem Decreti, quod etiam confirmatur ex Rot. apud Coccin. *decis.* 445. *num.* 2.

2 Alienationem ergo bonorum Ecclesiæ, duo canonizant: causa, & solemnitas Juris, ita, ut unum sine altero non sufficiat. *cap.* 1. *de reb. Eccles. non alien.* Tusc. *litt. A. concl.* 271. Quarant. *in sum. Bullar. verb. alienatio. num.* 15. Farinac. *decis.* 300. Ciarlin. *contr. for. cap.* 39. Sperel. *decis.* 154. Riccius *in prax. alienationis tom.* 1. *resol.* 1. Bonacin. *de alienat. bon. Eccles. d.* 1. Rot. coram Coccin. *d. dec.* 445. *num.* 1.

3 Ampliatur conclusio primo: in tantum esse veram, ut aliter alienans, ultra excommunicationem majorem, quam ipso jure incurrit, juxta Extra ag. Ambitiosæ *de reb. Eccles. non alien.* (ubi tamen illa fuit recepta) & ultra privationem beneficii ipso jure, cujus bona fuerunt alienata, ad normam dictæ Extravag. & aliarum, ut in eadem, etiam illa circumscripta, peccet mortaliter, & alienatione revocata, teneatur ad restitutionem pretii, in quantum illud fuit versum in rem alienantis, vel factus fuit locupletior. Ita ut sicut minor non potest cum aliena jactura locupletari, ita nec Ecclesia, quæ justitiæ cultrix existit. Riccius *loc. cit. resol.* 99. quia Ecclesia utitur jure minorum. Juxta *cap. auditis de restit. in integrum*. Marches. *de commiss. p.* 1. *cap.* 2. Gutterez *pract. quæst. lib.* 3. *cap.* 8. Riccius *loc. cit.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 183. *lib.* 2. Sperel. *decis.* 154. Secus si pretium non fuerat versum in utilitatem Ecclesiæ. Et quandoquidem hæc versio in utilitatem non præsumitur, debet ab emptore probari. Speril. *decis.* 154. *num.* 54. *seq.* Decius *cons.* 236. Molin. *de primogen. Hispan. lib.* 4. *cap.* 4. Gratian. *discept. for. cap.* 45. Rot. apud Cencium *de Censib. decis.* 287. & apud Seraphin. *decis.* 336. Riccius *in prax. alien p.* 1. *resol.* 2. sicut etiam tenetur probare utilitatem Ecclesiæ, quæ in dubio non præsumitur. Juxta Turricel. *de alien. bonor. Eccles.* 30. *num.* 17. *seqq.* Burat. *decis.* 814. ubi concordat Rotam, quæ sibi videtur contraria. Alex. *cons.* 160. Rot. *decis.* 463. Durand. *decis.* 250. Turricel. *loc. cit. cap.* 21. quæ procedunt, quando non fuerunt servata de jure servanda, & cum hoc temperamento, ut in ordine ad restitutionem in integrum petendam, sufficiat semiplena probatio: in ordine vero ad rescissionem, vel irritationem contractus, sit necessaria plena probatio. Juxta Turricel. *l. c. cit. cap.* 29. *num.* 40. vel, ut in ordine ad introducendam causam in judicio restitutionis, & obtinendi audientiam, ac commissionis, sufficiat semiplena probatio, etiam summaria, imo sufficit docere de fumo læsionis. Causa vero jam introducta in ordine ad restitutionem obtinendam, vel rescissionem contractus, requiritur plena probatio. Bellam. *decis.* 395. Burat. *decis.* 323. Turricel. *loc. cit.*

4 Ampliatur secundo, ut talis alienatio possit ab omnibus impugnari, eo quod ejusmodi judicium sit publicum, & populare, & ad res male alienatas in Ecclesiæ perniciem, competat actio popularis: omnium enim interest bona Ecclesiæ conservari, & eandem Ecclesiam esse locupletem. Seraphin. *decis.* 278. *&* 431. *lib.* 2. Turricel. *de reb. Eccles. non alien. cap.* 24. etiam sine mandato, ut patet. Ciarlin. *contr. for. lib.* 1. *cap.* 105. *num.* 36. si tamen nullitas sit talis, quæ per consensum partis non possit sanari. Licet Riccius *in prax. alienationis*, *p.* 1. *resol.* 9. teneat contrarium, qui citat Abb. *in cap. divers. fallac. de Cleric. conjug.* Felin. *in cap. ad nostram de jurejurand.* Ruin. *cons.* 33. Redoan. *de reb. Eccles. non alien. q.* 47. *&* 58. & Rotam Rom. coram Mantic. & Seraphin. *decis.* 374. cum ea tamen limitatione, quod actus fuerit consummatus: nam si non fuerit consummatus, concordat cum sententia affirmativa.

5 Ampliatur tertio, ut bona Ecclesiæ alienans nulliter ob non servata solemnitates Juris possit venire contra factum proprium. Per ea, quæ tradit Postius *de manuten. observ.* 57. *num.* 102. *&* 103. Ciarlin. *controv. for. lib.* 1. *cap.* 105. Sperel. *decis.* 154. licet jurasset, non contravenire. Abb. & DD. *in d. cap si quis Presbyter. de reb. Eccles. non alie.* ubi Hostiensis & Calder. Menoch. *de recuper. posses. remed.* 15. *num.* 101. Leo *in thes. for. Eccles. part.* 4. *cap.* 1. *num.* 72. & est tex. *in cap. intellecto de jurejur.* Ciarlin. *loc. cit. & cap.* 183. *num.* 67. & licet non teneatur restituere pretium, nisi fuerit versum in rem Ecclesiæ, vel illa fuerit facta locupletior, juxta Sperel. *decis.* 74. *a num.* 37. tenetur tamen de proprio evictionis. Rot. apud Cæsar. de Grassis *decis.* 2. *de Jurepatr.* Vetal. *decis.* 182. Sperel. *loc. cit. res.* 17. Turricel. *loc. cit. cap.* 26. dummodo agat nomine

Ecclesiæ, & noo proprio. DD. cit. quia tunc non potest venire contra factum proprium.

6 Ampliatur quarto, ut bona Ecclesiæ sic alienata, sint restituenda una cum fructibus. Butr. Imnol. Bctous, & alii *in cit. cap. si quis Presbyt. de reb. Eccles. non. alien.* Bald. & DD. *in L. jubemus Cod. de sacros. Eccles.* Felin. *in cap. cum. ne re Judic.* Menoch. *de recuper. possess. remed.* 15. Rodoan. *de reb. Eccles. p. 1. resol.* 18. Rot. apud Ciarlin. *c.* 105. Bonac. *de contr. d. 3. q. 2.* a die tamen contestatæ litis, quia tunc cessat bona fides. Ciarlin. *c. 183. n. 99.* quamvis aliqui apud eundem teneant, esse fructus restituendos a die alienationis. Turricel. *cap.* 27. Neque excusat error juris, sed tantum facti in foro externo. DD. *cit.* Pinel. *in L. 1. Cod. de rescind. vend.* Sperel. *decis.* 154. *nu.* 116. ut quia emptor putavit venditionem suisse factam cum debitis solennitatibus &c. & tunc fructus non debebuntur nisi a die moræ litis. Idem dic, si erravit quidem in Jure sed valde dubio, quia tunc æquiparatur errori facti. Turricel. *loc. cit. c. 27. n. 15. seqq.*

7 Ampliatur quinto, ut Ecclesia sit reintegranda in possessione bonorum male alienatorum, quia semper dicitur possidere, non obstante traditione: nam per Prælatum non potest interverti ejus possessio. Post. *de manuten. decis.* 305. *& observ.* 57. *num.* 102. Maresc. *var. resol. l. 2. c.* 25. Bonac. *de contr. d. 4. q.* 8. Ciarlin. *lib. 2. controv. for. c.* 183. *nu.* 22. & sic quoad possessionem civilem, debet manuteri, quoad naturalem vero, reintegrati. Turricel. *de alien. rer. Eccles. cap.* 27.

8 Porro alienatione prohibita, in nostra materia censetur etiam prohibita illa pignoratio, vel hypotheca, cujus difficilis sit reluitio. Covar. *l. 2. var. resol c.* 16. Neguis. *de pignor. p. 2. membr.* 2. Sperel. *decis.* 120. Mantic. *de tacit. lib. 12. tit. 28. n. 53. & 54.* quia talis prohibitio est favorabilis Ecclesiæ (sermo est de hypotheca speciali) & colligitur *ex cap. nulli de reb. Eccles. non alienan.* Redoan. *de reb. Eccles. non. alien. q. 2. c. 6.* Ciarlin. *l. c. nu. 106. & 111.* Limita in hypotheca generali. Covar. *l. 2. var. resol. c.* 16. Molin. *de Just. & Jur. d.* 466. Bonac. *de contr. d. 3. q.* 8. S. Congreg. apud Ciarlin. *loc.* quia hypotheca generalis, per se nihil sapit alienationis, cum per eam non transferatur jus in re §. *item Serviana. inst. de act. L. si rem §. proprie ff. de pignor. act.* Rot. apud Merlin. *de pignor. dec. 97. n.* 3.

9 Conclusio tamen principalis, suas habet limitationes. Et prima quidem limitatio est in alienatione necessaria, uti si debuit fieri ratione juris congrui, vel pacti de redimendo, vel Juris retractus. Rot. *decis.* 223. Turricel. *de reb. Eccles. non alien. cap.* 16. vel illa, quæ fit authore Judice pro solvendo ære alieno, contracto sub hypotheca generali bonorum Ecclesiæ. Rot. *decis.* 97. apud Merlin. *in tract. de pignor.* Turricel. *loc. cit. c. 15. l. 1. n.* 72. Dummodo æs alienum, vel obligatio ab Ecclesia fuerit contracta cum solennitatibus, alias secus: quia tunc eatenus, & in tantum Judex potest devenire ad alienationem, in quantum solennitas in ipsa obligatione interposita porrigit suum effectum ad tempus alienationis, ita ut solennitas dicatur inesse contractui alienationis. Seraph. *decis.* 1080. Idem dic de pacto de affrancando. Limita tamen, si res venit ad Ecclesiam, postquam jam erat affecta hoc pacto, vel obligatione prædicta; quia tunc æs alienum fuit rite conceptum, sicut etiam pactum licite appositum, quia author Ecclesiæ, nullas tenebatur adimplere solennitates; & sic dicitur alienatio esse necessaria causa authoris, non ipsius Ecclesiæ. R. d. *decis.* 97. apud Merlin. *loc. cit.* Porro alienatio ex causa necessaria in tantum valet, quanta est necessitas, aliter est nulla in totum. Ciarlin. *c. 105. n. 95. & c. 183. n.* 52. Natta *cons.* 162. Menoch. *de arbitr. cas. 182. n.* 32. Mascard. *de probat. concl.* 75. Turricel. *loc. cit.*

10 Secunda limitatio est, in alienatione quæ fit a Papa, vel de ejus mandato, quia etiam omissis quibuscumque solennitatibus valet; multo magis si fuit facta in ipsum Papam. Turricel. *loc. cit. c. 5. & 6. & 15.* nam summ. Pont. in ejusmodi bonis, liberam, & plenariam habet potestatem. Turricel. *loc. cap.* 9. Mantic. *decis.* 76. *&* 322. quia non est tantum simplex administrator, veluti alii inferiores, sed plenus Dominus, quod ampliatur, licet contrahat ut persona privata; sed quoad hoc Domini de Rota non fuerunt concordes. Tiraquel. *d. L. Connubii gl.* 7. Capyc. *decis.* 203. ubi Rot. Felin. *in cap. ex litteris de probat.* Riccius *in prax. alien. p. 1. resol. 34. n.* 4. Joan. Andr. *in cap. qui tacet de Reg. Jur. in* 6. Item cum alienatio prædicta fuit facta cum Beneplacito Apostolico, dummodo illud non sit subreptitium, & adsit causa; quia ubi major, minor cessat. Rebuff. *de alienat. rer. Eccles. n.* 15. Rol. *cons.* 15. *&* 96. Oldrad. *cons* 131. Abb. *in cap. 1. de confirm. util. vel inutil. & cons.* 47. Paris. *cons.* 24. Decius *cons.* 341. Capyc. *dec.* 16. Riccius *in prax. alienat. p. 1. resol.* 34. ubi Rota.

11 Tertia limitatio est, in illa alienatione, quæ fit urgente necessitate, propter quam, periculum sit in mora, ne, dum Romæ consulitur, Saguntum expugnetur, quæ tamen postea debet solennizari, aliter non valet. *L. Pomponius ff. de Negot. gest.* Redoan. *de reb. Eccles. non alien. q.* 19. Ugolin. *de off. Episc. capit.* 14. Ciarlin. *d. cap.* 105. *&* 83.

12 Et quod supra dicebamus, alienationem, non servatis solennitatibus, factam ex causa necessaria, puta æris alieni &c. valere, cum hoc temperamento intelligi debet, ut non sufficiat omnis necessitas, scilicet voluptuaria, in quam quis sponte se conjecit, uti cuncta dilapidando in fraudem Ecclesiæ. Seraphin. *decis.* 653. Rot. post Merlin. *in tract. de pignor. decis.* 97. Et necessitas debet esse talis, ut aliter obviari non possit. Merlin. *dec.* 775. Et si fit propter æs alienum, debet probari pretium fuisse versum in illam causam. Seraphin. *dec.* 338. & Rot. post Cencium *decis.* 36. Turricel. *de reb. Eccles. non alien. cap.* 16. Imo nec dicitur necessaria alienatio pro ære alieno &c. nisi creditores urgere possint, & in effectu urgeant pro solutione. *L. magis puto.* ubi Bart. *ff. de reb. cred.* Rol. *cons.* 33. Mantic. *de tacit. lib. 4. tit. 6. n. 6. &* 8. Sperel. *dec.* 154. *n.* 109. Posth. *de subhastat. inspect.* 2.

13 Quarta limitatio est in iis bonis Ecclesiæ, quæ semel fuerunt alienata servatis solennitatibus prædictis; quia talia fiunt perpetuo alienabilia, etiam sine solennitatibus. Garz. *decis.* 99. dummodo tamen semper concurrat evidens utilitas & eadem alienationis causa. Leo *in thes. for. Eccles. p. 1. cap.* 15. ubi exemplificat *num.* 3. Riccius *in prax. alienat. p. 1. resol.* 5. & dummodo cum dicta alienatione concurrant quadraginta anni, vel duæ alienationes fuerint secutæ cum solennitatibus. Idem Riccius *loc. cit. resol.* 26. Covar. *lib. 2. var. resol. cap.* 17. Decius *cons.* 142. Cæs. de Grass. *decis. 3. de reb. Eccles. non alien.* Rot. apud Riccium *loc. cit.* quia solitum, non dicitur, nec inducitur, nisi per duas alienationes, vel unam, cum spacio quadraginta annorum. Curt. *de feud. p. 2. q.* 8. Alex. *cons. 9. lib.* 3. Redoan. *de reb. Eccles. non alien. q.* 65. Clarus *in §. feudum q.* 13. licet non sint uniformes; quæ etiam procedunt in emphyteusi, & feudis. Decius *cons.* 88. Alex. *cons.* 189. Rol. *cons.* 1. Gonzal. *ad regul. 8. Cancel. gl.* 6. Barbos. *de offic. Episc. part. 3. alleg.* 95. Riccius *in prax. alienat. p. 1. resol.* 26. Modo duret prima causa alienationis, vel utilitas; secus si cessavit: uti quia res emphyteutica fuit facta melior. Abb. *in cap. ut super eo de reb. Eccles. non alien.* Quarant. *in sum. Bullar. verb. alienatio num.* 39. Ciarlin. *cap.* 8. Leo *in thes. for. Eccles. loc. cit.* Et semel transiens ad extraneos, semper transit. Ciarlin. *loc. cit.* apud quem alii.

14 Quinta limitatio est in iis bonis, quæ sunt modici valoris. *cap. terrulas.* 12. *qu.* 3. Redoan. *de reb. Eccles. non alien. q.* 2. Mascard. *de probat. concl* 75. Tusc. *litt. A. concl.* 275. Quarant. *in sum. Bullar. verb. alienatio num.* 41. Leo *in thes. for. Eccl. d. cap.* 15. Barbos. *de offic. Episc. p. 3. alleg.* 95. Ugol. *de potest. Episc. cap.* 14. Ciarlin. *contr. for. cap.* 18. Riccius *in prax. var. resol. p. 2. res.* 383. Genuens. *in prax. Archiepisc. cap. 75. num.* 3. qui tamen notat, aliud esse alienare terrulas, & aliud alienare modicam partem magni prædii Ecclesiæ: & hoc secundum fieri non posse, quia alias hoc modo paulatim possent alienari omnia prædia Ecclesiæ in fraudem legis, contra *L. non dubium. C. de LL.* Idem ampliatur ad illas terras quæ sunt inutiles, steriles, & incultæ. Turric. *de reb. Eccl. non alien. c. 15.* §. 3. Seraphin. *dec.* 401. ubi S. Congr. quod tamen procedit, quatenus concurrat præcisa necessitas, prædii exiguitas, quod sit inutilis, & longè distans. Rot. *decis.* 264. secus, si aliquam afferat utilitatem; tunc enim teste Turricel. *loc. cit. num.* 55. secundùm omnes, erunt necessariæ solennitates. Juxta Rot. *dec.* 644. &

sic

sic etiam dic de bonis incertis, quæ sine solemnitatibus alienari non possunt, quandò incertitudo est reducibilis ad certitudinem per specificationem bonorum. Et in dubio, retrulæ quæ dicantur, relinquitur arbitrio Judicis. Quarant. *in sum. Bullar. verb. alienatio.* Redoan. *de reb. Eccles. non alien. q.* 10. Riccius *in prax. alien. p.* 1. *d. resol.* 383. ratio est: in generali prohibitione, modica non veniunt. Abb. *in cap. ut super de reb. Eccles. non alien.* Felin. *in capit. fin. de sponsal.* Bald. *in cap. si proponente*, de rescr. *cap.* vero *terrulas*, intelligitur de valore viginti quinque scutorum auri. Ut declaravit S. Congr. apud Pyrh. Corrad. *de dispens. lib.* 9. *cap.* 4. *n.* 45.

15 Sexta limitatio est in illa alienatione, qua Episcopus bona suæ mensæ, vel illorum aliquam partem donat Capitulo; tunc enim non dicuntur bona Ecclesiæ alienari, cum perseverent in Ecclesia, & penes illam. Turricel. *loc. cit. cap.* 15. *n.* 17. ubi Rot. Mantic. *de tacit. lib.* 4. *tit.* 7. *n.* 58. Item in cessatione pensionis, & repudiatione hæreditatis. Turricel. *loc. cit.* Item si alienatio fuit facta ab una Ecclesia alteri Ecclesiæ: ut tenet Ciarlin. *contr. for. cap.* 18. *n.* 31. Riccius *in prax. alien. part.* 1. *res.* 35. Barbos. *de offic. Episc. alleg.* 95. *p.* 3. *num.* 55. cum multis aliis: nam omnes Ecclesiæ sunt sorores, & Ecclesiæ universalis, quæ est mater, parum interest, unam rem esse potius penes unam, quam aliam Ecclesiam. Bonac. *de reb. Eccles. non alien. & de contract. disp.* 3. *quæs.* 8. quamvis contrarium doceant Joan. Andr. Butr. Abb. & Imol. *in cap.* 1. *de reb. Eccles. non alien.* Redoan. *d. tit. quæs.* 2. *cap.* 20. *n.* 2. & 3. Bero. *cons.* 179. *n.* 3. & 4. *lib.* 1. Quarant. *in sum. Bullar. verb. alienatio. n.* 15. Gratian. *disc. for. tom.* 4. *cap.* 674. *n.* 4. Mantic. *de tacit. & ambig. lib.* 25. *tit.* 6. *n.* 66. & *lib.* 4. *tit.* 7. *n.* 58. & alii. Et quod, ubi est recepta Extravagans &c. requiratur etiam in hoc casu Beneplacitum Apostolicum, tenet Turricel. *loc. cit. cap.* 8. *n.* 11. & 12. ne una Ecclesia aliam spoliare possit cum diminutione cultus divini &c. & citat diversas Rotas. Hac contrarietate DD. stante, mihi prima arridet, quando versamur in alienatione ex titulo oneroso. Secunda vero Turricelli, & aliorum, ac Rot. apud Bichium *dec.* 442. *n.* 11. quod non liceat spoliare unum altare, ut aliud vestiatur, militat in alienatione ex titulo lucrativo: nam ex titulo oneroso non potest dici spoliari unum altare, cum loco rei recipiat pretium &c.

16 Ultima limitatio est in concessione puri usus. Quarant. *loc. cit.* Franch. *decis.* 10. Riccius *loc. cit. res.* 39. Ciarlin. *cap.* 18. Barbos. *loc. cit. alleg.* 95.

17 Porro alienatio in casibus a Jure permissis debet fieri ordine servato, ut prius mobilia viliora, dein pretiosiora vendantur *authent. hoc jus porrectum.* ubi DD. *C. de sacros. Eccles. L. magis puto. ff. de reb. cor.* Redoan. *de reb. Eccles. non alien. quæs.* 19. Mascard. *de probat. concl.* 75. Quarant. *in verb. alienatio in sum. Bullar. n.* 36. Ciarlin. *contr. cap.* 105. *n.* 63. Et tali casu venduntur plus offerenti; licet in rigore Juris contrarium videatur dicendum, cum Ecclesia debeat esse cultrix Justitiæ: quia tamen pretium subhastationis est justum, & utilitas licita Ecclesiæ est quærenda, & procuranda, ideo non est damnanda praxis fere universalis. Riccius *in prax. alien. resol.* 57. ubi late.

18 Sed quæres: bona Ecclesiæ nulliter alienata, sine solemnitatibus Ecclesiæ & juris, possuntne præscribi? R. cum distinctione: vel præscriptio incipit in vita illius qui male alienavit, & non valet præscriptio. Si vero post mortem ejusdem incipiat, valet præscriptio. Rot. quam refert Riccius *in prax. alienationis resol.* 32. Debet autem præscriptio esse quadragenaria. Burat. *decis.* 704. Cavaler. *decis.* 91. Turricel. *l. sup. c. cap.* 28. etiam quoad privilegia & jura, modo adsit bona fides, & non sit evidens tituli nullitas. Quod tamen hodie fuit sublatum ab Urbano VIII. qui prohibuit omnem præscriptionem contra Ecclesiam, excepta centenaria. Rot. *decis.* 47. & immemorabili. Turricel. *loc. cit. n.* 45.

§. II.

Solennitates requisitæ a Jure in alienatione bonorum Ecclesiæ.

19 Cap. *sine exceptione.* 12. *q.* 2. & *cap. dudum de reb. Eccles. non alien.* præscripsit hanc formam in hac alienatione observandam. Scilicet causam, tractatum, Consensum Capituli, & subscriptionem; & quidem si alienatio fit ab Episcopo, requiritur consensus Capituli Cathedralis, sin vero a Prælato Regularium, requiritur consensus Capituli Regularium. *cap.* 1. *de reb. non alien. in* 6. dummodo alienatio fiat de rebus Mensæ Episcopalis, vel Regularis. Si vero alienantur bona Ecclesiarum Parochialium, sufficit consensus Rectoris, & Episcopi. Tractatus vero debet fieri scriptura separata. Rot. *decis.* 716. *p.* 1. *divers.* Seraphin. *decis.* 1080. Turricel. *de reb. Eccles. non alien. cap.* 4. Qui quidem tractatus non præsumitur ex regula generali; quia ea, quæ sunt facti, non præsumuntur. Debet ergo probari: non probatur autem ex verbis enunciativis instrumenti alienantis, sed debet constare per instrumentum ad hoc specialiter tendens. Alex. *cons.* 17. *lib.* 4. Redoan. *loc. sup. cit. q.* 28. Anchar. jun. *cons.* 52. Ciarlin. *contr. for. lib.* 1. *cap.* 105. *num.* 64.

20 Secunda solennitas requisita, est consensus ejusdem Capituli, ut tenent DD. *sup. cit.* quibus adde Turricel. *l. c. cap.* 5. apud quem Veral. *decis.* 106. *p.* 1. Cavaler. *decis.* 439. Qui quidem consensus debet collegialiter, & capitulariter præstari, & non singulariter a singulis de capitulo. Rot. *decis.* 201. & 382. & 204. Turricel. *l. c.* qui consensus non requiritur tanquam personæ interesse habentis, sed tantum tanquam solennitas, ita, ut illius defectus non sit magnæ considerationis, si aliunde alienatio sit utilis. Ita tenet Seraphin. *decis.* 338. & 443. apud Turricel. *loc. cit. num.* 15. sed inhærendo communi, requiritur ad validitatem. Ut tenuit Turicel. *l. c. n.* 1. & 2. Declara tamen sufficere consensum Capituli supervenientem. Seraphin. *decis.* 1338. & Rot. *decis.* 118. quam citat Turricel. *l. c. n.* 18. & Rot. *decis.* 318. *p.* 5. *rec.* quamvis eadem Rota *in dec.* 294. *d. p. rec. tom.* 1. teneat contrarium, quod nempe consensus Capituli debeat intervenire tempore contractus ad illius validitatem, ne sufficere, si superveniat, quam sententiam verissimam appellat, ex quo receptissimum sit, consensum pro forma, & solennitate requisitum, in ipso actu interponendum esse. Ad tex. *in L. obligari §. tutor. ff. de auctor. tut. & alios.* Et citat Inn. Bald. & alios *in cap. cum consuetudinis, de consuet.* Bart. *num.* 3. Castr. *num.* 4. Jason. *num.* 44. *in L. si quis mihi bona §. jussum ff. de acquir. hered.* & alios. Quamvis secus dicat tenendum, quando consensus non requiritur pro forma: subjungens, pro forma & solennitate consensum desiderari, & requiri, quando interponendus est ab eo, de cujus præjudicio non agitur, sed propter actus solennitatem a Jure requiritur: e contra, quod, quando agitur, seu tractatur de præjudicio illius, cujus consensus exigitur, cognoscatur, dictum consensum pro forma, & solennitate non desiderari. Adhærendo primæ sententiæ, sub distinctione data, illa declaratur, dummodo consensus prædictus supervenerit ante intentatum judicium nullitatis: aliter nihil operaretur. Rot. *decis.* 294. *p.* 5. *rec.* Turricel. *l. c. num.* 19. *vers. intellige.* Bene tamen verum est: quod quando consensus supervenit, alienatio incipiat valere ex nunc, hoc est a die præstiti consensus, & non ex tunc, hoc est a die celebrati contractus. Turricel. *l. c. vers. item intellige.* Abb. *in cap. cum nos de his quæ fiunt a Præl. gl. in cap.* 1. *de reb. Eccles. non alien. in* 6. Rot. *decis.* 318. *p.* 5. *rec.* Debet autem talis consensus esse expressus, & tacitus non sufficit. Rot. *decis.* 204. *p.* 4. *diversor.* apud Turricel. *loc. cit. num.* 19. *in fin.* quæ procedunt in alienationibus perpetuis, non in temporalibus. Abb. *in cap. ea noscitur de his quæ fiunt a Prælat.* Alienatio tamen valebit etiam sine consensu, & tractatu, quando sit confirmata a Sum. Pontif. ut patet ex dictis supra in secunda limit. Quæ ampliantur procedere etiam in alienatione facta ab uno tantum Capitulari de sua præbenda, vel, ut melius loquamur, de bonis suæ præbendæ, ad quam etiam necessarius est tractatus, & consensus. Sicut etiam requiritur in alienatione bonorum Monasterii, quæ fit ab Abbate. Veral. *decis.* 106. Cavaler. *decis.* 439. ita ut sit necessarius consensus Monachorum, præstitus vel ab omni, vel a majori illorum parte. Merlin. *decis.* 887. Turricel. *loc. cit.* & si non sunt præsentes duæ ex tribus partibus Capituli, debent vocari absentes, & expectari; sicut etiam in Capitulo Cathedralis. Burat. *decis.* 573.

Seraphin. *dec.* 1080. & consentientes debent se hujusmodi alienationi subscribere, ex qua suscriptione, consensus præsumitur collegialiter præstitus. Rot. *decis.* 302. Et quia ex Seraphin. supra fuit dictum, consensum non esse tantæ importantiæ, ut constito de evidente utilitate, possit annullare alienationem, notandum est, in illa alienatione, de qua sermo est Seraphin. adfuisse confirmationem Pontificis, unde mirum non est, si parum ipse Seraphin. curavit de ejusmodi consensu; & ita etiam testatur Turricel. *l. c. vers. ult.* sed quando consensus præsumatur collegialiter præstitus, vide latius infra verbo *Capitulum*.

21 Tertia solennitas est, authoritas superioris, qui, quoad non exemptos, est Episcopus, quoad illos vero qui sunt exempti, uti sunt pleríque Regulares, Summus Pont. qui quoad illos est, & dicitur Diœcesanus. Durand. *dec.* 458. Veral. *dec.* 165. Rot. *dec.* 625. *&* 755. *& dec.* 270. Turricel. *de reb. Eccles. non alien. lib.* 1. *c.* 6. Et hæc quoque solennitas est supplebilis confirmatione Pontificis, juxta dicta in limitatione secunda. Notandum tamen est, quod quando alienantur bona Ecclesiæ, v. g. Parochialis, quæ habet Parochum, vel Rectorem, illa debeat fieri nomine ipsius Rectoris, non Episcopi; quia ad Rectorem pertinet administratio bonorum suæ Ecclesiæ, ad Episcopum vero tantum spectat protectio. Anchatan. *in cap.* 1. *de reb. Eccles. non alien. in* 6. Rot. *dec.* 355. Turricel. *l. c. n.* 6.

22 Quarta solennitas est causa, quæ quadruplex esse potest: scilicet necessitatis, utilitatis, pietatis, incommoditatis. Abb. *in cap. nullus de reb. Eccles. non alien.* Covar. *lib.* 2. *var. resol. c.* 17. *& c.* 16. *n.* 8. *&* 9. Ubi de alendis pauperibus, qui etiam propria culpa in paupertatem inciderunt. Quarant. *in sum. Bullar. verb. alienatio n.* 3. Ciarlin. *controv. for. lib.* 1. *cap.* 105. *n.* 46. Bonac. *de alien. rer. Eccles. d.* 1. *q. un. punct.* 1. Porro utilitas, vel necessitas in dicta alienatione, debet esse ita evidens, ut de ea dubitari non possit. Bellamer. *in cap. sine exceptione* 12. *q.* 2. Rol. *cons.* 15. *vol.* 1. Menoch. *in addit. ad lib.* 2. *de arbitr. cas.* 172. Riccius *in prax. alien. in prin.* ubi *de causis* uti, si bona sunt aquosa, sylvosa, sterilia, inundata, & infructuosa. Cavaler. *decis.* 45. Seraphin. *dec.* 29. Præterea majus pretium requiritur, quam res fuerit æstimata, & de evidente utilitate debet aliter constare, quam per publicam scripturam.

23 In dubio vero, an alienatio bonorum Ecclesiæ fuerit utilis, si fuit facta servatis solennitatibus, præsumitur, quod fuerit utilis. Sicuti etiam, si fuit facta a Pontifice, vel ejus executore confirmata. Rot. *dec.* 625. Seraphin. *dec.* 443. Coccin. *dec.* 370. Durand. *decis.* 250. & alii apud Turricel. *de reb. Eccles. non alien. cap.* 20. Item talis præsumitur ex lapsu triginta annorum cum observantia. Seraph. *dec.* 1073. Coccin. *dec.* 370. Mantic. *dec.* 101. dummodo dictum tempus fuerit lapsum usque ad ultimam horam, & momentum. Rot. *dec.* 103. Hoc autem tempus tantum incipit post mortem alienantis, nisi appareat alienationem fuisse factam bona fide; & dummodo observantia fuerit continua, nec interrupta actu contrario, & de illa constet certitudinarie. Rot. *decis.* 107. addit. ad Gregor. XV. *decis.* 354. Seraphin. *dec.* 1042. Post constitutionem tamen Urbani VIII. in locis, in quibus illa fuit recepta, non sufficit observantia trigenalis, sed debet esse centenaria. Juxta Rot. coram Eminentissimo Corrado 13. Junii 1646. *dec.* 219. Turricel. *l. c. cap.* 14. *&* 20. Neque conclusioni principali contrarius est. Mantic. *decis.* 340. Ubi dicitur solennitatem extremam præsumi, ex lapsu decenii: quia non loquitur in terminis nostris, scilicet alienationis bonorum Ecclesiæ, sed quando agitur principaliter ad acquirendum. Juxta Felin. *in cap. sicut de sent. & re judic.* Seraphin. *dec.* 1027. Et conclusio prædicta, quod utilitas alienationis, sicut etiam interventus solennitatum etiam Beneplaciti Apostolici, præsumantur ex lapsu triginta annorum, & observantia, ut supra; ubi Bulla Urbani non fuit recepta, vel ubi talis præscriptio fuit completa, antequam ista constitutio Urbani fuit edita; confirmatur per ea, quæ habentur apud Alexand. *cons.* 12. Gozzadin. *cons.* 73. Curt. jun. *cons.* 100. Marescot. *l.* 1. *var. resol. cap.* 13. Rot. apud Merlin. *dec.* 701. *n.* 9. *&* 10. ubi alii. Modo non constet de titulo infecto. Ciarlin. *contr. for. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 55. Crav. *cons.* 184. Honded. *cons.* 31. *&* 72. Farin. *decis.* 430. Ciarlin. *c.* 39. dummodo de titulo, cui adhæret solennitas, constet, ne concurrant duæ præsumptiones. Deducitur etiam ex gl. *in cap. pervenit*, ubi Imol. & DD. *de empt. & vend.* Auchar. *cons.* 136. Tusc. *litt. S. concl.* 326. Put. *dec.* 365. Seraphin. *dec.* 792. Farinac. *decis.* 694. Garz. *de benef. p.* 12. *cap.* 2. *a num.* 179. Turricel. *l. c. cap.* 14. *&* 20. & eo casu, observantia debet esse clara, ne, ut supra notatum est, concurrant duæ præsumptiones. Vide etiam Tusc. *litt. D. concl.* 309. sive adsit contradictor, sive non; sive Pontifex alienationem sciverit, sive ignoraverit. Limita, si jus resistit præscriptioni, & præsumptioni, & prohibet etiam præscriptionem triginta annorum, ut revera prohibet Urbanus VIII. Limita ulterius, si ante lapsum triginta annorum, lis fuit cœpta.

24 Porro, an alienatio sit utilis, vel nociva, totus contractus est considerandus, & non tantum ejusmodi partes, ut singulæ, & de per se sumptæ. Coccin. *dec.* 370. *&* 445. Sicut etiam valor rei, non fructuum, debet attendi. Seraphin. *dec.* 480. bene tamen est verum, quod res, quæ est minus utilis, possit vendi pro ea, quæ est utilior, vel majores reddit fructus, & emolumenta. Seraphin. *loc. cit.* Insuper debent observari proventus: & si simus in casu emphyteusis, vel locationis perpetuæ, debet haberi ratio sextæ partis diminutionis, quæ in tali contractu solet fieri, vel fit pro compensatione periculi, sterilitatis, & casus fortuiti, qui ad conductorem spectat. Et si Ecclesia non habet dominium directum, ejusdem æstimatio est deducenda. Seraphin. *decis.* 792. Præterea debent etiam librari illa, quæ probabiliter possunt accidere in valoris, vel rei diminutionem. Rot. *decis.* 720. apud Turricel. *de reb. Eccles. non alien. cap.* 17. sicuti etiam pactorum de meliorando factorum, item laudemii, vel pecuniæ, quæ solvitur pro ingressu. Item periculi suscepti forte a Conductore; & penes quem sint futura melioramenta. Neque est attendendus status calamitosus, sed communis cursus. Seraphin. *l. c.* Mant. *decis.* 101. & utilitas, vel damnum considerantur de tempore alienationis. Seraph. *dec.* 366. Cavaler. *decis.* 288. Turricel. *l. c.* apud quem plures.

25 E converso, alienatio non dicitur utilis, si fit tempore sterilitatis, vel belli; quia tempore calamitoso, nulla habetur utilitas. Mantic. *dec.* 101. Item tempore pestis. Merlin. *decis.* 887. Et sufficit, quod tempore quo celebratur contractus alienationis, perseveret calamitas in suo effectu, vel cessasset in se, & secundum se. Rot. *decis.* 78. Turricel. *loc. cit. capit.* 18. *num.* 32. *&* 33. Præterea non dicitur utilis alienatio, si in illa adsint pacta præjudicialia Ecclesiæ. Item si alienatio fuit facta in perpetuum pro tertia parte minus, quam ad tempus, vel si adest pactum affrancandi & tempore affrancationis non detur tantum Ecclesiæ, quod ascendat ad sextam partem. Rot. apud Merlin. *decis.* 887. *num.* 16. Item si bona fuerunt Laico concessa libere, & in perpetuum, pro hæredibus, & successoribus, nulla præstatione in favorem Ecclesiæ reservata, quia tunc nulla subest spes caducitatis. Rot. *decis.* 47. Item si alteretur solitum in præjudicium Ecclesiæ. Plura vid. apud Turricel. *loc. cit.*

26 Præterea, si alienatio bonorum Ecclesiæ fuit facta in Consanguineos, præsumitur damnosa. Rot. *decis.* 270. *&* 360. Merlin. *decis.* 702. Cæs. de Grass. *de reb. Eccles. non alien. decis.* 4. Rot. post Cencium *decis.* 36. Seraphin. *decis.* 1125. Greg. XV. *decis.* 356. Nisi longi temporis cursus, purget hanc suspicionem, vel nisi in vim Beneplaciti Apostolici fuerit facta. Quod etiam tenet Curt. jun. *de feud. p.* 2. *qu.* 7. Aleiat. *de præsum. reg.* 1. *præs.* 29. *n.* 1. & alii, quos refert, & sequitur Riccius *in prax. alien. p.* 1. *resol.* 16. Limita: si adest clausula „ sine præjudicio Ecclesiæ „ vel fuit facta cum debitis solennitatibus, consanguineis bonæ famæ. Nam est regulare, quod alienatio Ecclesiasticorum bonorum, non præsumitur facta in fraudem, quia dolus, & fraus non præsumitur. *L. dolum Cod. de dolo.* nisi alienans post alienationem possideret bona alienata; quia non præsumitur quis alienasse ea, quæ possidet. *L. sicut. ff. quibus modis pign. solv.* Bald. *in L. omnes ff. de his quæ in fraud. cred.* Mascard. *de prob. concl.* 815. Cravet. *cons.* 100.

27 Sed quia hucusque diximus alienationem factam sine solennitatibus de bonis Ecclesiæ, esse nullam: restat videre, an ita sit nulla, ut, si Ecclesia non reclamaverit,

sed

sed ratificavit potius, non valeat? Conclude; quod alienatio ut supra facta sine solemnitatibus, est nulla, etiam non reclamante Ecclesia. Uti dictum supra. Licet secus sit, si fuit facta sine Beneplacito Apostolico, in iis locis, in quibus fuit recepta extravagans Ambitiosæ. *de reb. Eccles. non alien.* servatis tamen alias de Jure servandis, & causa legitima concurrente, ut infra videbimus, cum sumus tractaturi de alienatione facienda cum Beneplacito Apostolico. Verum, quod alienatio facta sine solemnitatibus in tantum sit nulla, in quantum Ecclesia velit illam esse nullam, ita ut, si voluerit illam ratam habere, sustineatur, neque is, qui cum ea contraxit, possit objicere de nullitate alienationis, Ecclesia renuente, tenet Card. Mant. *de tacit. & ambig. vol. 1. lib. 4. tit. 7. num.* 53. ob rationem, quia, quod favore Ecclesiæ constitutum est, ad ejus læsionem, & odium non debet retorqueri. *L. quod favore. Cod. de LL. L. nulla. ff. eod. L. non eo minus. C. de procur.* & citat. Innoc. & Abb. & alios *in cap. 1. de iis, quæ fiunt a Prel. sine cons. Capit.* Butr. *in cap. si quis Presbyterorum. num.* 9. & ibid. Imol. *num.* 21. *vers. nec obstat. de reb. Eccles. non alien.* & alios. Idem videtur tenere Turricel. *cap.* 22. *num.* 4. Sperel. *dec.* 154. *num.* 115. *& dec.* 155. *a num.* 11. dummodo alienatio sit Ecclesiæ utilis. Quarant. *in sum. Bullar. verb. alienatio. n.* 34.

28 Quæres? Alienatio rerum Ecclesiæ facta ab Ecclesia, habita fide de pretio, diciturne utilis? Resp. talem alienationem dici damnosam Ecclesiæ, nec per illam transferri dominium. Rot. *decis.* 96. *&* 430. *p. 2. rec.* Cavaler. *decis.* 288. licet intervenerit Beneplacitum Apostolicum. Est quidem verum: quod tunc valeat in substantia contractus, ita ut ex eo competat efficax actio. Gregor. XV. *decis.* 113. quamvis non transferatur dominium, de quo loquuntur D. D. Dummodo Beneplacitum Apostolicum, non esset cum clausula: *si in evidentem*. Turricel. *de reb. Eccles. non alien. c.* 18.

Hactenus egimus de alienatione facta, vel facienda, ad normam juris, pro iis locis, in quibus non 29
fuit recepta Paulina secundum theoricam. Nunc descendendum est ad ipsam praxim servandam, ad normam juris Communis. Et quia de praxi servanda in alienatione bonorum mensæ Episcopalis, supra sufficienter locuti fuimus, cum ageremus de tractatu, & consensu Capituli, ideo, iis omissis, ne sæpius eadem recolamus, ad praxim alienationis bonorum, Ecclesiarum inferiorum, seu ad Parochiales spectantium, descendamus.

Comparet ergo Parochus, vel Syndici, aut Massa- 30
rii Ecclesiæ, de cujus bonis alienandis agitur, coram Ordinario, & supplicat, ut suum consensum ejusmodi alienationi, & authoritatem interponere velit, ex quo sit futura, cum evidente illius utilitate. Tunc Ordinarius facit rescriptum, tenoris sequentis; in quo deputatur Rector alius vicinus, ad effectum de quo sequitur.

NObil. & Admodum Rev. Dominus N. N. Parochus &c. sumptis testium juratorum Informationibus, tam super valore bonorum alienandorum, nec non redituum, qui ex illis percipiuntur, & super bonis, in quibus pretium solvendum erit investiendum fundorum venditorum, ac servatis alias de jure servandis, ut utilitati Ecclesiæ sufficienter caveatur, processum ad officium transmittat, quo viso, super petita facultate deliberabitur &c.

Et si supplicantes, essent Massarii tantum, qui talem alienationem affectarent, fune inscio Rectore, uti non raro fit, cum Laici hodie, (in eam temporum infelicitatem incidimus) administrationem Ecclesiæ affectent, & prætendant, etiam privative quoad Parochos, ideo solet rescriptum concipi, sub his verbis. „ Communi-
„ centur preces Nob. & Admodum Rev. D. Parocho
„ Ecclesiæ, a qua debet fieri alienatio, qui respondeat
„ ad primam juris, vel secundam, vel intra terminum
„ dictum tot &c.

Supposito vero, quod preces sint conceptæ sub nomine ipsius Parochi, etiam sine Massariis, fit rescriptum supra notatum, vel si magis placet, expeditur delegatio in eundem, juxta formam, quam trademus paulo infra, in eundem, vel bene visum. In qua quidem delegatione exponitur desiderium supplicantium, & delegatur quis ad susceptionem depositionis testium, prævio eorum juramento, coram Notario legali, vel alio sacerdote, super interrogatoriis sequentibus, postquam a peritis fuerit facta æstimatio, & a juratis, illorum bonorum.

Primo debent interrogari, seorsim, unus ab alio:
„ An bona talia, in tali loco, & in talibus confini-
„ bus, pluris valeant, quam fuerunt æstimata, (& si
„ affirmaverint) quanti, & in causa scientiæ, (si negent)
„ interrogentur pariter in causa scientiæ.

„ Secundo: qui redditus ex iisdem annuatim per-
„ cipi possint, & percipiantur, & in causa scientiæ.
„ (& si allegent mensuras, quæ sint diversæ ab illis, quæ sunt in loco Ordinarii Delegantis, taliter specificentur, ut Ordinarius clare easdem mensuras dignoscere possit.)

„ *Tertio:* an æstimatio dictorum bonorum imposterum
„ possit crescere, vel decrescere, & in causa scientiæ.

Ad generalia in forma.

Eadem interrogatoria fiunt testibus, qui examinantur pro emptione, & subrogatione aliorum fundorum, ex pretio priorum alienatorum. Ulterius interrogari debent.
„ An dicti fundi sint aquosi, arenosi, inundationibus
„ subjecti, steriles &c. & an remoti, vel propinqui &c.
Si vero alienatio fiat ex causa necessitatis, debebunt eadem observari quoad examen testium: & insuper, si necessitas oriatur ab ære alieno, quando, & quomodo dictum æs alienum fuerit contractum, & an servatis solemnitatibus, juxta supra notata.

Imo cauti Ordinarii non contenti depositionibus, solent committere uni Parocho per suas litteras, ut se extrajudicialiter apud fide dignos informet, an talis alienatio sit futura utilis, & informationem habitam Officio spirituali communicet; Non obstante etiam edicto citatorio, debent examinari testes super emptione fundorum aliorum pecunia habita ex alienatione. Nec facile permitti investiri dictam pecuniam, nisi in censibus, vel fundis; præmissis tamen edictis citatoriis, ut supra, & examine testium super fundorum valore. Responsiones vero sunt describendæ per extensum, prout sunt datæ, iisdem verbis.

Forma Delegationis.

NOs &c. Nob. & Admodum Rev. nobis in Christo dilecto Domino Parocho, loci N. salutem in Domino. Cum Nob. & admodum Rev. N. Parochus loci N. intendat alienare certa bona stabilia, cum causa evidentis utilitatis, vel necessitatis, & pro verificatione dictæ utilitatis evidentis, uti præfertur, opus sit jurata depositione testium duorum, vel plurium, Nos, aliis negotiis intenti, cupientes sumptibus superfluis parcere, tibi, de cujus sufficientia, & integritate, multum confidimus, hujusmodi examen demandandum duximus, prout tenore præsentium, demandamus. Committentes, quatenus assumpto Notario idoneo, & legali, testes inducendos, & verisimiliter informatos, servatis servandis, super retro scriptis Capitibus instructionis, ac aliis, pro opportunitate diligenter examines, quæ omnia in publicam formam redacta, & nemini pandita, nec non præsentes, vel earum copiam, ad nos, tuo sub sigillo, transmittas, in hoc &c. ad hoc &c. In quorum &c. Datum &c.

Capita vero instructionis, erunt eadem ipsa interrogatoria, quæ supra tradidimus, quibus poterit etiam pro opportunitate addi aliud interrogatorium, scilicet.

„ An ipsi testes judicent, talem alienationem, fore evidenter utilem, & quare?

Hactenus egimus de alienatione bonorum Ecclesiæ ad normam juris communis: nunc reliquum est, ut aliqua etiam tangamus de eadem alienatione juxta Extravag. Pauli II. quæ incipit: „ Ambitiosæ „ *de reb. Eccles. non alien.* apud Quarant. *in sum. Bullar. verbo* alie-

alienatio, pro iis locis, in quibus fuit recepta dicta Extravagans, & maxime pro Regularibus exemptis, a quibus persæpe contingit fieri ejusmodi alienationes. Ideo sit

§. III.

Praxis alienationis bonorum Ecclesiæ post Extravagantem Ambitiosæ.

30 De hac late discurrunt Riccius *in prax. alien. p. 1. per tot. a resol.* 1. & Turricel. *in suo doctissimo tract. de reb. Eccles. non alien. a cap.* 8. & Redoan. ac Quarant. *loc. sup. cit.* nos brevitati studentes, & ad praxin properantes, magis practicata ex illis delibabimus, sicut etiam ex aliis D. D. ut cuncta sub oculis habere possint, unico velut intuitu, quæ in variis sparsa authoribus reperiuntur. Uti apud Pyrr. Corrad. *in prax. dispens. lib.* 4. *per tot.* & alios.

31 In extravagante ergo *Ambitiosæ*, præallegata prohibetur alienatio bonorum Ecclesiæ, sine Beneplacito Apostolico, sub pœna nullitatis, & excommunicationis incurrendæ, tam ab eo, qui sic alienavit, quam ab illo, qui bona sic alienata receperit, & præterea, sub pœna interdicti contra alienantem, & si per sex menses, in eodem interdicto, animo indurato perseveraverit, sub pœna suspensionis, si Pontificali, seu Abbatiali dignitate præfulgeat: & contra alios, sub pœna privationis beneficiorum quorumcumque, quorum res, seu bona alienarunt, ipso facto incurrendæ, ita ut illa beneficia tanquam vacantia, possint ab Ordinariis conferri, nisi alias Sedi Apostolicæ essent reservata.

32 Ut vides ergo, Beneplacitum Apostolicum requiritur, in alienatione bonorum Ecclesiæ, virtute dictæ Extravag. *Ambitiosæ*, ubi illa fuit recepta. Quod ampliatur, licet alienatio fiat ab una Ecclesia, in aliam Ecclesiam. Juxta *cap.* 1. ubi Joan. Andr. Butr. Imol. & Abb. *de reb. Eccles. non alien.* Redoan. *de reb. Eccles. non alien. q.* 2. Berous. *conf.* 179. Quarant. *in sum. Bullar. verb. Alienatio. num.* 15. Mantic. *de tacit. & ambig. lib.* 25. *tit.* 6. Gratian. *disc. for. cap.* 674. Riccius *in prax. alien. p.* 1. *resol.* 35. Barbos. *de offic. Episc. p.* 3. *allegat.* 95. qui tamen duo, supra dictam opinionem non firmant, sed tantum testantur, ita practicari in Curia, ob recursum, qui solet haberi ad sacros. Sedem, pro ejusmodi alienationibus; interim tamen adhærent opinioni contrariæ, ea ducti ratione, quod mens Pontificis fuit consulere indemnitati Ecclesiæ, secundum Monald. *conf.* 91. & Ecclesiæ nomine, tunc accipitur Ecclesia universalis, non particularis, & sic universalis Ecclesia ex tali alienatione nullum patitur damnum, licet damnum forte subeat particularis, & parum revera intersit Ecclesiæ universali, quæ est mater, unam Ecclesiam filiam ditari cum detrimento alterius filiæ ita volentis, & ita tenuit Trivisan. *decis.* 56. *p.* 2. sed de hoc vide, quæ supra diximus *num.* 15. Præterea, Extravag. prædicta loquitur de alienatione, quæ fit in personas Laicas, ut patet ex ejusdem verbis NB. „ Prophanis usibus applicare, & cum maximo divini cultus detrimento „ quæ sane cessant, cum alienatio fit ab una Ecclesia, in aliam Ecclesiam. Et ita hanc posteriorem sententiam sequitur Barbos. *loc. cit.* Ciarlin. *contr. for. lib.* 1. *cap.* 18. *num.* 31. qui hanc opinionem vocat tutam etiam in praxi, ita ut Judex illam inoffenso pede possit sequi in judicando sine timore syndicatus, quia in dubiis, Judex non obligatur in syndicatu, ubi sunt diversæ opiniones, teste Clar. *in §. fin. q.* 38. Neque refert, quod habeatur recursus communiter etiam in ejusmodi alienationibus ad Sedem Apostolicam: quia id non infert, talem recursum haberi ex necessitate, sed ad abundantem cautelam, ab illo persæpe trepidante, ubi non est timor, & multa impetrantur a Pontifice, quæ possunt etiam concedi ab Ordinariis, vide etiam Bonac. *de contr. d.* 3. *q.* 8. *& de alien. rer. Eccles.* quamvis prior opinio revera videatur communior, & a Rot. canonizata *in recent. p.* 4. *tom.* 2. *decis.* 277. *& p.* 8. *decis.* 229. Ottobon. *decis.* 220. teste Turricel. *de reb. Eccles. non alien. cap.* 8. *n.* 11.

33 Limit. I. conclusionem prædictam, non requiri in alienatione fertularum, & rerum modicarum, ut in priori praxi abunde diximus. Limit. II. dictum Beneplacitum Apostolicum non requiri in transactione super bonis Ecclesiæ propter dubium litis eventum. Ursel. *leg. concl.* 85. *cap.* 19. Turricel. *loc. cit. cap.* 8. *num.* 24. Limit. III. in alienatione rerum mobilium non pretiosarum. Riccius *in prax. alienat. p.* 1. *resol.* 58. sicut nec in promissione de alienando, in qua non est necessarium Beneplacitum Apostolicum, quia promissio de alienando, & alienatio differunt, & cum simus in correctoriis, verba in proprio significatu, & stricte sunt accipienda. Riccius *loc. cit. resol.* 62. ubi aliud est donare, aliud promittere de donando, aliud vendere, & aliud promittere de vendendo. Ut habetur in *L. bona fidei. ff. de eo quod certo loco & in cap. pen. de elect. in* 6. Alex. *conf.* 173. *vol.* 2. Tiraquel. *de retr. fol.* 981. Limit. IV. in alienatione bonorum relictorum personis, vel Religiosis inhabilibus, sicut & in alienatione rerum, quæ servando servari non possunt. Riccius *loc. cit. a resol.* 64. *usque ad* 65. *& res.* 70. Barbos. *de Offi. p.* 2. *alleg.* 95. Turricel. *loc. cit. & cap. seqq.* Limit. V. In concessione emphyteusis bonorum Ecclesiæ, quando sunt solita in Emphyteusin concedi. Clarus *in §. emphy. q.* 43. Riccius *l. c. resol.* 79. Limit. VI. in repudiatione legati facti Ecclesiæ; quia hæc non est proprie alienatio. Riccius *loc. cit. resol.* 92. *usque ad* 95. *inclusive*. Limit. VII. in illa alienatione, quæ fit urgente causa pietatis. *cap. gloriæ Episcopi.* 12. *q.* 2. Abb. *in cap. fin. de Eccles. ædific.* Tabiena *in verb. alienatio.* Redoan. *de reb. Eccles. non alien. q.* 19. Quarant. *in summ. Bullar. verb. alienatio. n.* 42. Ugol. *de Offic. Episc. cap.* 14. Barbos. *de Offic. Episc. p.* 3. *alleg.* 95. Navar. *in manual. cap.* 27. ubi tamen Pontifex facile adiri non potest, & periculum est in mora. Ciarlin. *controv. for. lib.* 2. *cap.* 18. Limit. VIII. in alienatione bonorum Confraternitatum, vel Hospitalium Laicorum, quæ fuerunt erecta sine authoritate Episcopi, sed sunt sub Regimine sæcularium. Gabr. *lib.* 1. *var. concl. de pia causa conclus.* 1. *n.* 11. Menoch. *de recuper. remed.* 15. *n.* 35. Redoan. *loc. cit.* Abb. *in cap. nulli de reb. Eccles. non alien.* Franch. *in cap.* 1. *eod. in* 6. Ciarlin. *loc. cit. num.* 40. Castr. *conf.* 270. Tusch. *litt. A. conclus.* 273. Quarant. *loc. cit. num.* 28. Bonac. *de contract. d.* 3. *q.* 8. Alex. *lib.* 3. *conf.* 4. Limit. IX. in concessione usus tantum rei Ecclesiasticæ, in qua nullum transfertur dominum, nec utile, nec directum. *Clem. fin. ubi* Hostiens. *de reb. Eccles. non alien.* Felin. *in cap. quæ in Ecclesiarum de constit.* Franch. *decis.* 10. Quarant. *l. c.* Bonac. *loc. cit.* Riccius *l. c. resol.* 39. 61. *&* 65. Ciarlin. *loc. cit. n.* 25. Barbos. *de Offic. Episc. p.* 2. *alleg.* 95.

Nunc positis limitationibus conclusionis præcedentis, 34
reliquum est, ut ejusdem quoque ampliationes subnectamus. Prima ergo ampliatio est, requiri dictum Beneplacitum etiam in arborum, fundorum, Ecclesiæ incisione. Thesaur. *dec.* 142. & alii apud Riccium *l. c. resol.* 50. quia, cui est interdicta alienatio, est etiam interdicta deterioratio, quæ est species alienationis, & certe etiam in hoc casu militat ratio Extravag. *Ambitiosæ*, scilicet Ecclesiæ indemnitas. Ampl. II. procedere etiam in concessione fundi Ecclesiastici ad Emphyteusin, vel in feudum. Ut docent DD. & Clarus *in §. feudum q.* 13. Riccius *in prax. alien. p.* 1. *resol.* 76. nisi fiat solita infeudari, vel emphyteuticari: non dicuntur vero solita, si mensæ post præteritas infeudationes &c. fuerunt denuo incorporata. Et talis concessio reperitur interdicta ab utroque jure. *§. si emphyt. auth. de reb. Eccl. non alien. cap.* 2. *extra. eod.* DD. *in L. etiam ff. solut. matrim.* Ciarlin. *contr. for. lib.* 1. *cap.* 8. Tusc. *litt. E. concl.* 162. Riccius *in prax. resol.* 109. Bald. *in L.* 2. *Cod. de Jur. Emphyt.* Decius *in cap. præsenti de prob.* Alex. *conf.* 120. Gozzadin. *conf.* 39. Ampl. III. in locatione bonorum Ecclesiæ ultra triennium. Plot. *conf.* 19. Riccius *in prax. locat. p.* 1. *resol.* 109. Covar. *lib.* 2. *var. resol. cap.* 16. Barbos. *de Off. Episc. p.* 2. *alleg.* 95. quod triennium debet computari ex tribus annuis fructuum perceptionibus. Ita ut, si singulo triennio una tantum fiat perceptio, vel collectio, locatio habeat locum ad novennium. Barb. & DD. *mox cit.* Ita ut locatio facta ultra triennium sine Beneplacito Apostolico, sicut etiam emphyteusis ultra licentiam &c. sint nulla in totum, etiam quoad triennium. Riccius *in prax. locat. resol.* 115. Barbos. *loc. cit.* quia locatio talis interdicitur in ipsa Extravag. quod multo magis procedit in locatione ad longum tempus, quæ venit nomine alienationis. *L. codicillis ff. de leg.* 2. *Clem.* 1. *de reb. Eccles. non alien.* Boer. *decis.*

decis. 224. Affict. decis. 107. Covar. ll. c. Carocius de locat. p. 2. de locat. ad longum tempus q. 1. Ric. l. c. resol. 116. qui tamen num. 3. limitat id tantum procedere ad effectum invaliditatis locationis, non autem ut pœna incurratur, a qua tales locatores excusantur, nec incidunt in censuras. Et citat Calderin. in cap. cum contingat. de jurejur. Covar. loc. cit. & Rotas, idem tenet Turricel. lib. 1. cap. 1. n. 7. apud quem Rot. dec. 26. p. 2. divers. n. 3. ubi etiam, quod talis locator non fiat perjurus, etiamsi jurasset non alienare. Covar. lib. 2. var. res. cap. 16. n. 2. Idem dic, si fuit facta de novennio in novennium, quia habet vim perpetuæ locationis, quæ est prohibita. cap. nulli de reb. Eccles. non alien. Butr. in cap. Apostolica de donat. sicut etiam si fuissent factæ plures locationes ad quinquennium eodem tempore, etiam stando in terminis juris, quia censetur una locatio ad longum tempus facta in fraudem legis. Lapus alleg. 12. Felin. in cap. qua in Ecclesiarum de constit. Alex. cons. 104. lib. 3. Tiraquel. de retr. in præf. n. 11. Covar. lib. 2. var. resol. cap. 16. Roman. cons. 66. Turricel. l. c. lib. 1. cap. 1. & cap. 27. §. 2. ubi Rot. apud Mantic. decis. 26. Cavaler. decis. 288. Caroc. part. 3. de locat. & conduct. concl. 5. de reb. Eccles. locand. Et quod alienatio seu emphyteusis Ecclesiastica concessa pro tempore illicito, corruat etiam quoad licitum, tenet Mant. de tacit. lib. 5. tit. 5. qui rationes, & authoritates pro & contra adducit in hac quæstione valde controversa, ita ut DD. valde dissentiant, & in fine diversis distinctionibus conciliare conatur. Ciarlin. contr. for. lib. 1. cap. 105. ubi DD. Carocius de locat. l. c. concl. 6. Garz. de benef. p. 2. cap. 1. n. 48. seq. Maresc. lib. 2. var. resol. cap. 25. Idem Ciarlin. lib. 2. cap. 183. n. 79. contra Clarum in §. emphyt. q. 6. Gail. lib. 2. obs. 4. Dianam p. 8. resol. 3. ubi DD.

35 Quæres: an Beneplacitum Apostolicum concessum, ut bona Ecclesiæ possint dari in emphyteusin, suffragetur, ut eadem bona possint dari in censum perpetuum? Conclusio est negativa juxta communem apud Riccium in prax. alienat. p. 1. res. 55. quia a disparatis non fit illatio, & unus contractus multum differt ab alio. Capyc. decis. 96. Crescent. decis. 1. de censib. Imol. in cap. ad audient. de reb. Eccles. non alien. Abb. in cap. constitutus de Relig. domib. Gozzadin. cons. 73. Farinac. decis. 224. Barbos. de Offic. Episc. p. 2. alleg. 95.

36 Quæres II. An, quod dictum fuit, scilicet Beneplacitum Apostolicum requiri in locatione bonorum Ecclesiæ, quæ fit ultra triennium, procedat etiam in locatione fructuum, qui percipiuntur ex beneficio, ultra triennium, vel ad longum tempus? & resolve quod non. Quia sicut potest Beneficiatus, secundum omnes, dictos fructus alienare, ita etiam locare: Nam Paulus II. nullam fecit mentionem alienationis, vel locationis fructuum Beneficii, sed tantum bonorum Ecclesiæ. Covar. lib. 2. var. res. cap. 16. Redoan. de reb. Eccl. non alien. q. 6. Caroc. de locat. p. 3. tit. de reb. Eccles. non alien. num. 15. Zerola in prax. Episc. p. 1. verb. alienatio n. 3. vers. decima conclusio. Mantic. de tacit. lib. 5. tit. 3. & alii apud Garz. de benef. p. 2. cap. 1. a num. 22. qui contrarium cum multis tenet, nixus authoritate Rotæ, quam ipse refert, ex fundamento contrario; quia in Extravag. Pauli II. conceditur fieri alienatio de fructibus, & bonis, qui servando servari non possunt, ergo cum casus exceptus firmet regulam in contrarium, & quod non excipitur, remaneat sub dispositione juris communis, consentaneum est, fructus qui servando non servari possunt, alienari, vel locari posse, alias superfluum, & frustraneum fuisset summ. Pontificem dicere, & concedere, ut fructus, ac bona, quæ servando servari non possunt, alienari possint, si etiam illi, qui servari possunt, alienari potuissent. Quis de hoc dubitare potuisset? Garziæ consonat Riccius in prax. alien. p. 1. resol. 110. loquendo in terminis Paulinæ: licet in terminis juris contrarium forte esset dicendum. Juxta Abb. in cap. fin. ne Prælati vices suas. Sylvest. in sum. vers. simonia §. 14. & DD. cit. Præterea, cum Extravag. interdicat alienationem omnium rerum, & bonorum Ecclesiæ, quis dubitare potest, fructus beneficiorum esse inter res, & inter bona Ecclesiastica connumerandos? Rebuff. in cap. extirpandæ de præb. Mandos. de signat. tit. de indult. locandi redditus. Guttierrez lib. 1. canon. quæst. cap. 8. Quintanadv. lib. 2. n. 69. & Rot. apud Riccium l. c. n. 4.

37 Redeundo ad conclusionem principalem, illa ampliatur IV. procedere etiam in actione ad rem, quæ competit Ecclesiæ; nam illa non potest alienari sine Beneplacito Apostolico, vel cedi, si est ad rem immobilem, vel mobilem sed pretiosam, & quæ servando servari potest. Riccius in prax. emphyt. p. 3. resol. 163. & quia habens actionem ad rem, ipsam rem habere videtur. L. qui actionem ff. de Reg. Jur. Riccius in prax. Jurispatr. resol. 204. juxta quem actio ad Jurispatronatus, non potest vendi; nam actio judicatur juxta naturam rei, ad quam datur. Tiraquel. de retract. glos. 7. Thesaur. decis. 16. Bar. in L. potest ff. de author. tutor. Ampl. V. ut Beneplacitum Apostolicum, etiam in constitutione Jurispatronatus requiratur, quando scilicet de Ecclesia libera, fit Jurispatronatus, quia hæc etiam est quædam species alienationis, dum servitus imponitur Ecclesiæ. L. ult. Cod. de reb. alien. cap. nulli ubi Abb. de reb. Eccles. non alien. Redoan. eod. tit. q. 23. Lambert. de Jurepatr. lib. 1. q. 1. a. 4. Turicel. de reb. Eccles. non alien. cap. 8. ubi Rot. decis. 137. juxta quam, idem Beneplacitum requiritur etiam, & multo magis in distractione Jurispatronatus, etiam de consensu Patroni. Ut tenuit Rot. decis. 191. p. 5. & 129. p. 7. rec. apud eundem l. c. n. 13.

Ampliatur VI. idem Beneplacitum requiri etiam in alienatione Capellæ. Boss. de alien. rer. Eccles. num. 389. Turricel. loc. cit. ubi Rot. secus quoad purum usum, uti etiam dicitur de sepultura, cujus nudus usus potest dari sine Beneplacito Apostolico. Gratian. discep. for. cap. 210. qui ita testatur fuisse decisum a Rota. Ampl. VII. ut requiratur etiam in constitutione Procuratoris ad alienanda bona Ecclesiæ. Socin. cons. 87. Bald. in L. præses Cod. de transact. & in L. 2. Cod. si adversus transact. nam qui non potest alienare, non potest etiam facere actum, per quem sequi, & fieri possit alienatio gl. in L. item quia ff. de pact. Bar. in L. codicil. ff. de leg. 2. & cons. 282. Covar. lib. 2. var. resol. cap. 16. Put. lib. 3. decis. 55. Riccius in prax. alien. p. 1. resol. 89. Item in compromissis; quia compromissum est species alienationis. Ricc. in prax. p. 3. resol. 165. Item in transactione super rebus Ecclesiæ, quæ etiam est species alienationis. Turricel. loc. cit. cap. 8. n. 19. Addit ad Burat. decis. 690. & Rot. apud eosdem Riccius in prax. alien. Eccles. p. 1. res. 43. Farinac. de inquisit. q. 15. sicut etiam in dismembratione fructuum Ecclesiæ. Cassad. decis. 19. de præb. Riccius loc. cit. resolut. 44. Item in alienatione bonorum, Confraternitatum erectarum authoritate Episcopi. Idem resol. 45. secus in investienda pecunia, cum illa sit de genere illorum. quæ servando servari non possunt: pecunia enim rotunda est, & ideo ad alienas manus facile rotatur. Turricel. l. c. cap. 1. & 2. ubi Rot. Rom. apud Verall. decis. 106. Bur. decis. 590. Item in quolibet pacto, per quod bonorum Ecclesiæ dominium transfertur. Turricel. loc. cit. cap. 8. n. 38. Ampl. VIII. etiam in alienatione census activi, quem habet Ecclesia; quia etiam census venit inter bona immobilia, & ideo eodem modo regulatur, & iisdem prohibitionibus subjacet. Cencius in tr. de censib. p. 1. cap. 3. q. 1. a. 2. Gratian. discept. for. cap. 981. num. 37. & 38. Turricel. loc. cit. num. 43. Seraph. decis. 224. Mant. decis. 14. Burat. decis. 580. Idem dic in alienatione annuorum redditum: quia etiam isti veniunt inter immobilia. Tiraquel. de retr. lignag. §. 1. gl. 6. num. 6. circa med. Item in affrancatione nisi in præcedenti contractu celebrato cum Beneplacito Apostolico intervenisset pactum de affrancando. Seraphin. decis. 1080. Item in permutatione rerum Ecclesiæ. Ampl. IX. in hypotheca, quæ licet non veniat sub nomine venditionis, permutationis, vel donationis, tamen venit sub nomine alienationis. Cenc. de censib. q. 22. de qua plura vide in praxi superiori. Hic enim, cum simus in terminis Ambitiosæ, non est dubitandum: cum in illa etiam hypotheca expresse prohibita reperiatur, ut ex ejusdem liquet lectura. Saraphin. decis. 757. Rot. apud Cencium l. c. decis. 76. & post Merlin. de pignor. decis. 55. quæ procedunt in speciali hypotheca tantum, secus in generali. Turricel. loc. cit. cap. 8. Ampl. X. ut Beneplacitum requiratur etiam, quando pecunia constituta in proprietate, & non in usu, convertitur in emptionem bonorum pro Ecclesia. Rot. decis. 97. post Merlin. de pignor. Turricel. loc. cit. quia pecunia destinata ad emenda immobilia censetur res immobilis, ad affectum ut requiratur dictum Beneplacitum, vel solemnitates in ejusdem alienatione.

Et licet, secundum Riccium, Beneplacitum Apostolicum debeat præcedere alienationi, ut valeat, tamen 38

id

id limitatur, quando idem subsequitur facta mentione alienationis jam factæ; ita Riccius in prax. alienat. p. 1. resol. 24. Bossius de alien. bon. Eccles. num. 206. Turricel. loc. cit. cap. 8. num. 63. Bene verum est: quod si dictum Beneplacitum fuit expeditum eodem die, quo fuit facta alienatio, præsumitur præcessisse; quia id præcedere præsumitur, & censetur, quod de Jure præcedere debet. Bal. in L. cum in testam. ff. de hered. instit. Cassad. decis. 20. de præb. Crescent. decis. 4. de præsumpt. Riccius in prax. alien. p. 1. resol. 27.

39 Et quidem conclusio principalis adeo est vera, ut licet fuerit facta cum evidente utilitate, nullius sit valoris Monach. lib. 9. cons. 872. Macerat. lib. 1. var. resol. 1. & 50. Riccius in prax. alienat. p. 1. resol. 7. quod etiam docuit Suarez de LL. in ordine ad for. consc. lib. 5. cap. 14. Vasquez Opusc. de redditibus cap. 2. Bonac. de contr. d. 3. q. 8. Quamquam in sententiam contrariam iverit Quarant. in sum. Bullar. verb. alienatio; qui citat Decium, Rebuff. Navar. Capyo. decis. 16. Beret. cons. 92. Gabr. de rerum alien. concl. 1. Diana p. 1. tr. 8. resol. 77. qui restatur ita fuisse decisum a Rota, quia forma requiritur ad fraudes vitandas, vel ad impediendum Ecclesiæ detrimentum. Cum ergo habetur finis, propter quem fuit introducta forma, non est curandum de ipsa forma. Priori tamen opioioni Menochii, accedit Turricel. loc. cit. lib. 1. cap. 8. ubi Rot. decis. 300. Grass. decis. 4. Merlin. decis. 764. Sarmient. de reddit. Eccles. p. 1. cap. 2. Ciarlin. contr. Jur. lib. 1. cap. 8. Covar. in cap. cum ejus de testamen. Scaccia de commer. & Camb. §. 1. p. 2. q. 7. ampl. 19. num. 4. & multi ex DD. contrariis potius loquuntur in ordine ad forum internum, quam externum. Imo etsi fuerit impetratum Beneplacitum Apostolicum, tamen, si alienatio est facta ultra illud, totaliter est nulla. cap. 1. de feud. Bal. in L. 1. ff. de rer. divis. Riccius loc. cit. resol. 117. Clarus in §. emphyt. q. 9. Roman. in L. etiam. ff. solut. matr. Calderin. de jure emphyt. lib. 2. q. 23. quia cum forma sit indivisibilis, & contractus quoque individuus, subintrat illa regula, quod utile per inutile vitiatur. Clem. 1. de reb. Eccles. non alien. Lap. alleg. 80. Covar. lib. 2. var. resol. cap. 16. Afflict. decis. 107. Garz. de benef. p. 2. cap. 1. Ciarlin. contr. for. cap. 8. lib. 1. qui testatur ita fuisse decisum a Rot. Marescot. var. resol. lib. 2. cap. 25. Bonac. de contr. d. 3. q. 8. Gratian. discep. for. cap. 715. ratio est: quia videtur deficere consensus etiam quoad terminos validos. Turricel. de reb. Eccles. non alien. q. 10. n. 3. & 24. ubi Rot. decis. 202.

40 Sed queres: an hoc Beneplacitum præsumatur intervenisse? pro responsione, vide quæ supra diximus de praxi solennitatum a n. 23.

41 Dubium majus est: an alienatio facta sine Beneplacito Apostolico sit nulla absolute, vel Ecclesia tantum volente? ℟. quod si fuit facta cum solennitatibus, sed sine Beneplacito Apostolico, habet implicitum statum validitatis, Ecclesia non reclamante. Coccin. decis. 174. Merlin. decis. 255. & 219. Non obstante decreto irritante in Extravagante. Rot. decis. 107. quia Beneplacitum Apostolicum quod præcedat, non est de substantia actus, sed sufficit, quod ex post interveniat, quia Beneplacitum subsequens retrotrahitur. Durand. decis. 397. Mantic. decis. 201. talis enim alienatio sine Beneplacito Apostolico est nulla in favorem Ecclesiæ, cum ergo illa, quæ fuerunt inducta in favorem, non sint retorquenda in odium, ideo dicendum, quod talis alienatio in tantum laboret nullitate, in quantum Ecclesia vult, & non aliter. Crescent. de locat. decis. 1. Put. decis. 302. & 343. Seraphin. decis. 256. Mant. decis. 201. Merlin. loc. cit. Turricel. de reb. Eccles. non alien. cap. 22. & vide etiam supra num. 34. Neque est novum, quod contractus in favorem Ecclesiæ possit claudicare. Ut tenent communiter DD. apud Sperel. decis. 11. Mant. loc. cit. & de tacit. lib. 3. tit. 16. Grat. discep. for. cap. 202. Ciarl. contr. for. lib. 1. cap. 39. num. 46. Sperel. decis. 155. Riccius in prax. alien. cap. 7. qui citat Innoc. in cap. 1. de iis quæ fiunt a Præl. ubi Hostiens. & Zabarel. Panorm. in cap. diversis fallaciis de Cler. conjug. Dec. in cap. quæ in Ecclesiarum de constit. Put. decis. 310. & Rot. quam allegat Riccius l. sup. cit. Et sicut Ecclesia potest stare contractui nullo, obtento tamen Beneplacito, ita si alienavit salvo Beneplacito Apostolico, potest ante illius impetrationem pœnitere. Ciarl. loc. cit. cap. 39. num. 47. Rot. apud Mant. decis. 201. Mant. de tac. lib. 4. tit. 7. Gratian. disc. for. lib. 2. cap. 202. Molin. de primog. Hispan. lib. 4. cap. 3. Cephal. cons. 91. Turricel. loc. cit. cap. 12. vide Marescot. lib. 1. var. resol. cap. 14. Quæ quidem non procedunt quoad emptorem vel contrahentem cum Ecclesia, licet alienatio, vel contractus fuerit factus cum clausula „ salvo Beneplacito Apostolico „ & sic videatur conditionalis, in quo videtur esse locus pœnitentiæ, cum conditio nil ponat in esse L. substientis ff. de acquir. rer. dom. cap. 1. de spons. in 6. L. si quis sub conditione. ff. si quis omis. caus. Cassad. decis. 24. Riccius in prax. alien. p. 1. cap. 81. tamen adhuc non potest pœnitere. Mantic. decis. 201. & de tacit. lib. 4. tit. 7. Gratian. discep. for. lib. 2. cap. 202. Ratio est: quia quod contractus possit claudicare cum Ecclesia initus, fuit dispositum in favorem ipsius Ecclesiæ; ergo non debet operari effectum contrarium hoc privilegium competens Ecclesiæ, ita ut in ejus odium detorqueatur. Locus ergo pœnitentiæ non est: nisi alienans sit Ecclesia, vel alienatio fit ipsi Ecclesiæ. Marescot. & Turricel. l. c. & Ecclesia pœniteat.

Sed quid dicendum de alienatione reliquiarum sine Beneplacito Apostolico, eritne valida? ℟. affirmative. Quia hæc non est prohibita in constitutione Paulina Ambitiosæ &c. in qua tantum fit sermo de bonis temporalibus pretio æstimabilibus. Diana p. 10. tr. 14. resol. 21. ubi Riccius, Palaus, Antonel. Barbos. de potest. Episcopi p. 3. alleg. 95. Pellizzar. in manual. Regular. tom. 2. tr. 6. cap. 8. contra Pasqualigum, & nonnullos alios. 42

Hactenus dicta de alienatione bonorum Ecclesiæ, procedunt etiam in locatione, permutatione, transactione, censibus, emphyteusi, unionibus, dismembrationibus, compromissis &c. Turricel. l. c. lib. 1. & seq. ubi per totam hanc materiam sparsim tetigimus. 43

§. IV.

Praxis Executionis Beneplaciti Apostolici.

Quia Beneplacitum Apostolicum, diversimode solet concedi, & sub diversis clausulis, & diversæ clausulæ, pariunt diversum exequendi modum; ideo ordine procedendo, singuli pertractari debent. 44

Et primo quidem Beneplacitum, semper solet concedi cum clausula; si in evidentem &c. & ideo quædam pro delegato cum tali clausula veniunt adnotanda, quæ ab eodem observari debeant, ad vitandas nullitates: cum enim certum sit, Delegatum, si fines mandati excedat, nihil agere, & ejusdem acta subjacere nullitati. cap. per tuas de arbitr. cap. cum dilecto de rescr. cap. 1. de Off. Deleg. Ferret. cons. 248. Riccius in prax. resol. 109. & in praxi alien. p. 1. res. 102. Farinac. decis. 430. Ciarlin. contr. for. lib. 1. cap. 8. Seraphin. decis. 1307. Durand. decis. 205. & 250. & 397. Merlin. decis. 710. & 624. & 676. Turricel. de reb. Eccles. non alien. cap. 9. Ciarlin. contr. for. lib. 1. cap. 41. Ideo in primis debet cavere, ne litteras Apostolicas, seu Beneplacitum exequatur, antequam litteræ sibi fuerint præsentatæ; quia Executor Apostolicus non potest exequi litteras Apostolicas, ante earum præsentationem, & receptionem. Gabr. de execut. rei jud. concl. 3. Molin. de Justit. tr. 3. d. 599. Garz. de Benef. p. 6. cap. 2. apud quem Rot. in una Tridentina. Debent autem litteræ præsentari authentice, originales, vel earum Copia authentica. Ulterius debet observare, ne illas exequatur, postquam jam noverit mortem Pontificis re integra: quia tunc non est gratia facta, sed facienda. Uti ultra Gabr. in suis communib. concl. & DD. apud eundem, tenet Riccius in prax. alien. p. 1. resol. 105. qui citat Peguer. decis. Cathal. decis. 128. & Rot. de Off. Deleg. decis. 12. in nov. Jas. in L. morte ff. de jurisd. omn. Jud. Felin. in cap. relatum de Offic. Deleg. Cardin. in cap. petiisti 7. q. 1. Sperel. decis. 166. Ugol. de Irregul. lib. 4. cap. 62. Gig. de pens. q. 91. Sayr. lib. 7. cap. 14. Gutier. lib. 1. canon. quæst. cap. 15. Fontanel. de pact. nuptial tr. 1. claus. 4. gl. 13. p. 1. Bonac. de LL. q. 3. punct. 1. & 7. & probatur ex cap. si cui, de præb. in 6. Gabr. de præb. concl. 1. ubi late. Turricel. l. c. cap. 9. ubi Rot. Mant. decis. 41. Vide etiam Sanch. de matr. lib. 8. disp. 28. a n. 32. & 87. Ubi distinguit inter gratiam factam, & faciendam: ubi etiam quando censeatur gratia facta. Sed contraria quoque opinio non caret suis, & magni nominis patronis. Nam eam defendunt Garz. de benef. p. 6. cap. 2. a n. 296. Dian. Moral. p. 8. tr. 3. resol. 98. ubi Theolog. Noal. de transmis. cas. 53. ubi Rot. qui tamen videtur distinguere cum Sanch. l. c. pluresque ponit casus; quæ distinctio

ctio inservire potest pro concordatione textuum, & Doctorum, quod gratia facta non expiret morte concedentis, secus facienda. Mantic. *decis.* 41. Præterea est attendendum, quod delegatus, cui sit commissio „ si in evidentem &c. debet esse constitutus in Dignitate Ecclesiastica. *Cap. statutum de rescr. in* 6. Riccius *in prax. alien. p.* 1. *resol.* 100. Bellon. *cons.* 8. & Rota apud eundem Riccium, qui id extendunt ad quemcumque executorem litterarum Apostolicarum. Sperel. *decis.* 167. Sicut etiam, an Beneplacitum fuerit obtentum pro alienatione rerum Ecclesiæ, non facta mentione litis pendentis, vel appellationis interpositæ, nam tunc Beneplacitum est subreptitium. Riccius *in prax. alienat. p.* 1. *resol.* 74. & apud illum Felin. *in cap. super litteris de rescript.* Abb. *cons.* 98. *p.* 1. Roman. *cons.* 230. Gabr. *de Judic. concl.* 4. Afflict. *decis.* 220. Bellam. *decis.* 102. & alii. Sicut est subreptitium, si fuit obtentum pro facienda alienatione in aliquas personas, non facta mentione, quod illæ sint consanguineæ. Riccius *in prax. emphyt. p.* 3. *resol.* 160. Quia Delegatur „ Si in evidentem &c. „ potest cognoscere de subreptione. *Clem.* 1. *de rescript. cap. cæterum eod.* Abb. *in cap. super lite etiam eod.* Riccius *in prax. alien. p.* 1. *resol.* 100.

46 Sed quia supra diximus, Delegatum Apostolicum „ Si in evidentem &c. „ debere esse constitutum in dignitate, necessarium est investigare, an ejusmodi Delegatus in Dignitate constitutus possit subdelegare personis non constitutis in Dignitate Ecclesiastica? & est respondendum quod non. Juxta Rotam *de præb. in antiq. decis.* 58. Aufrer. *ad Capell. Tolos. decis.* 12. quia eadem ratio viget in utroque casu; ergo etiam idem Jus. *L. illud ff. ad L. Aquil.* tum quia subdelegatio est vera delegatio, & ab illa non differt, nisi, quod subdelegatio est secunda delegatio: ergo quod fuit dispositum in *d. cap. statutum*, convenit omni delegationi, tam primæ, quam secundæ, ergo etiam subdelegationi. Riccius in *prax. caus. deleg. p.* 1. *resol.* 430. vide infra in verb. *Delegatus & Executor*.

47 Delegatus ergo cum clausula „ Si in evidentem „ debet, & tenetur dictam clausulam examinare, & probare, seu verificare, aliter excederet fines mandati, & sic nulla foret alienatio exinde secuta. Quia vero diversimode potest illa clausula probari, judicialiter scilicet, & extrajudicialiter: ideo qua via Delegato sit incedendum, remanet inquirendum. Cum ergo hoc dependeat a verbis rescripti, quod stricte est interpretandum, & non extendendum ultra expressa. Riccius *in prax. alien. resol.* 120. sed ad unguem sunt reservanda rescripta. Rot. *de procur. in noviss. decis.* 13. *& diversor. decis.* 8. *p.* 1. Bald. *in cap.* 1. *an agnat.* Decius *cons.* 142. & Gasp. Thesaur. *decis.* 3. ideo diversas formas rescriptorum subjungemus, & modum procedendi, vel exequendi juxta illas.

48 Si ergo in Beneplacito Apostolico fuit injunctum Executori, ut processum formaret, & legitime inquireret super evidente utilitate, ante executionem alienationis necessario est præmittenda cognitio causæ, aliter alienatio laboraret vitio nullitatis. Merlin. *decis.* 702. *a num.* 42. Turricel. *de reb. Eccles. non alien. cap.* 10. *num.* 12. quia tenor litterarum Apostolicarum ad unguem est servandus. Rot. *p.* 1. *recen. decis.* 624. *& divers. p.* 4. *decis.* 189. Merlin. *loc. cit.* Boss. *de alienat. rer. Eccles. n.* 223. Cavaler. *decis.* 215. Turricel. *loc. cit. num.* 1. *&* 2. apud quem Rot. Idem dic: si in litteris adest clausula „ Vocatis vocandis „ vel „ si tibi constiterit „ quæ clausulæ important, & requirunt causæ cognitionem, & processum. Rot. *decis.* 624. *p.* 1. *rec.* & post Cencium de censib. *decis.* 36. Rubeus *in suis singul. de alien. rer. Eccles. obs.* 3. §. 1. *& decis.* 275. Riccius *in prax. resol.* 510. *p.* 3. Et quod clausula „ Si tibi constiterit „ sicut „ Vocatis vocandis „ importet processum, & causæ cognitionem, habet Merlin. *loc. cit.* Riccius *in prax. claus. p.* 3. *res.* 98. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 1. *num.* 80. ubi Rota, quod etiam procedit in clausula „ Servatis servandis „ quia hæc clausula æquipollet clausulæ „ Vocatis „ vocandis „ Rot. *decis.* 209. *&* 350. Durand. *decis.* 238. Idem dic de clausula „ Super quo conscientiam „ tuam oneramus „ nam licet hæc clausula de per se sumpta non obliget nisi ad extrajudicialem cognitionem, seu informationem, juxta Put. *decis.* 140. Merlin. *decis.* 702. qui ex Bal. admonet conscientiam, non ex capite tantum Judicis, sed ex utero legis regulandam. Cavaler. *decis.* 10. Quod etiam dicitur de clausula „ *Arbitrio tuo* „ & „ *prout tibi videtur* „ quæ priori æquipollet, tamen si istæ clausulæ sunt junctæ cum clausula „ Vocatis vocandis „ ab illa regulantur: sufficit tamen, ut clausulæ „ Vocatis vocandis „ per citationem generalem vocari interesse prætendentes, nisi interesse prætendentes essent certi. Turricel. *l. sup. c. cap.* 10. uti Rector &c. qui tamen non esset citandus, si Summ. Pontifici supplicavit. Quando vero in Beneplacito nulla ex supra scriptis clausulis adest, potest executor se informare extrajudicialiter super veritate narratorum, si nullus adest contradictor, quæ tamen extrajudicialis informatio non tollit citationem partis, licet unica tunc citatio sufficiat. Crescen. *de privileg. decis.* 12. & alii apud Turricel. *d. cap.* 10. *num.* 21.

Sed quid si in executione appareat evidenter de utilitate, licet non fuerint servatæ clausulæ rescripti, valebitne executio? ℟. affirmative. Rot. *decis.* 651. *p.* 1. *& dec.* 178. *p.* 2. *divers. & dec.* 572. *p.* 1. *rec. num.* 10. apud Turricel. *loc. cit.* Duran. *decis.* 225. quia finis talis rescripti est utilitas Ecclesiæ evidens, quam unice Papa intendit, nec aliud curat. Seraphin. *decis.* 480. *&* 1125. *&* 1338. quod tamen non nude est accipiendum, sed cum temperamento, scilicet: ut prædicta procedant, ut a principio gratia non fuerit nulla, vel subreptitia, ut si utilitas Ecclesiæ non proveniat ex causa narrata, sed ex alia æquipollenti, non vero in ordine ad hoc, ut forma præscripta in rescripto non sit servanda. Duran. *decis.* 225. Idem dic: si forma fuit præscripta, ut constet de utilitate; tunc enim per æquipollens servari potest. Put. *decis.* 252 *&* 246. Unde si de Ecclesiæ evidenti utilitate aliunde constet, est superflua formæ prescriptæ executio, cum sufficienter menti Pontificis fuerit satisfactum. Rot. apud Rub. *in suis singul. de alien. rer. Eccles. obs.* 4. §. 5. Turricel. *de reb. Eccles. non alien. cap.* 10. *a n.* 29. *vers. Item.* 49

Extra hos casus, & regulariter loquendo, alienatio facta, non servata forma præscripta in Beneplacito Apostolico, nullius esset valoris. Verall. *decis.* 250. Ottobon. *decis.* 153. Merlin. *sæpe cit. decis.* 702. *&* 887. Hinc si Pontifex dedit licentiam alienandi pro centum scutis, & fuit excessum, alienatio non valet. Rot. *decis.* 430. *p.* 2. *rec.* secus si minus fuit alienatum, quia dans facultatem ad id, quod est plus, censetur etiam dedisse ad id, quod est minus. Seraphin. *decis.* 401. Hinc nulla etiam foret alienatio, si Pontifex mandasset bona exprimi, & ab executore non fuerunt expressa. Riccius *in prax. resol.* 519. Merlin. 887. Turricel. *n.* 4. sic nulla quoque evadit illa alienatio, cujus pretium Pontifex mandavit investiri, & fuit habita fides de pretio. Durand. *decis.* 205. Turricel. *l. c. cap.* 10. Et sic si tempus in litteris fuit adjectum, temporis expressio, seu adjectio, stat taxative. 50

Porro cum Beneplacitum, uti supra dicebamus, soleat expediri cum clausula „ Si in evidentem „ & testium receptio desuper committatur. Rot. *decis.* 716. *p.* 1. *& decis.* 160. Durand. *decis.* 150. Turricel. *l. c. cap.* 7. de ejusmodi testium, ac probationum receptione, debet aliunde constare, quam ex Prælati assertione. *L. minorum Cod. de præd. min.* Rot. *decis.* 160. Cavaler. *decis.* 215. Merlin. *decis.* 887. Durand. *decis.* 250. & de tali observatione debet constare apud acta, & receptio testium, ac probationum requirit processum, & telam judiciariam: nisi in rescripto „ Si in evidentem „ derogetur Paulinæ, & Commissariis detur facultas extrajudicialiter se informandi. Abb. *cons.* 41. *lib.* 1. vel nisi Papa alicui simpliciter committat, ut se informet, secus si addas „ per receptionem testium vel probatio- „ num „ aut „ Juris Ordine servato, vel „ secundum „ formam Paulinæ. „ Turricel. *l. c. cap.* 7. *per tot.* apud quem Rota *decis.* 716. *p.* 1. *& decis.* 160. *divers.* Durand. *decis.* 150. Merlin. *decis.* 887. & alii sup. cit. Rot. post Cencium *de Censib. decis.* 336. *&* 36. Cavaler. *decis.* 439. 51

Et quia Beneplacitum Apostolicum in alienatione supplet omnes, & quascumque solennitates requisitas a Jure, (non tamen causæ) uti supra dicebamus. Seraphin. *decis.* 338. *&* 1080. *&* 1307. Turricel. *loc. cit. cap.* 9. Abb. *cons.* 41. *lib.* 1. Rot. apud Coccin. *decis.* 391. *&* 374. Merlin. *decis.* 775. dummodo concurrant potestas alienandi, & veritas causæ expressæ. Rot. *decis.* 2. *de confirm. util.* 52

vel

cti inutil. in novis. & decis. 430. *p.* 1. *rec.* & Beneplacitum non sit subreptitium. Rot. *p.* 2. *divers. decis.* 65. & *p.* 7. *recen. decis.* 94. apud Merlin. *decis.* 702. nisi adesset evidens utilitas Ecclesiæ, quia tunc subreptio non vitiaret. Seraphin. *decis.* 1174. Merlin. *decis.* 710. Turricel. *loc. cit. cap.* 9. vide etiam quæ supra diximus. Ideo eadem alienatio facta cum Beneplacito, etiam præsumpto tantum, contra prohibitionem fundatoris valet, non obstante quacumque prohibitione. Turricel. *loc. cit.* ubi Rot. *decis.* 114. Dummodo Pontifici fuerit narrata prohibitio alienationis facta a fundatore; quia alias hoc Beneplacitum, esset sub-vel obreptitium. Bene tamen verum est, uti mox supra, & alias diximus, quod, si ex actis constet de evidente ejusmodi alienationis utilitate, valet alienatio, non obstante subreptione Beneplaciti resultante ex taciturnitate prohibitionis factæ a testatore, seu fundatore. Cassad. *de præb. decis.* 12. Turricel. *l. c.* nisi tamen fundator prohibuisset alienationem etiam in melius, uti potuisset: cum hæc conditio non sit iniqua, vel inhonesta, aut turpis, & fundator possit apponere quascumque conditiones a Jure non reprobatas. Rot. *d. decis.* 114.

53 Utilitas vero debet considerari tantum de tempore factæ & perfectæ alienationis, seu de tempore præsenti: quia quando alienatio fit ex causa utilitatis, non sufficit illam fuisse utiliter cœptam, sed insuper est necessarium Ecclesiam alienantem fieri locupletiorem. Rot. *decis.* 65. & 178. & apud Rubeum *in suis singul. de reb. Eccles. non alien. obs.* 8. §. 10. Turricel. *l. c. cap.* 16. *num.* 18. aliter, licet contractus factus cum utilitate putativa valeat, tamen constito de læsione, Ecclesia restituetur in integrum. Coccin. *decis.* 445. Turricel. *l. c.* & *cap.* 19. apud quem Burat. *decis.* 774. Ciarlin. *contr. for. cap.* 135. Sperel *decis.* 154. Barb. *de Jur. Eccles. lib.* 3. *cap.* 30. *n.* 15. Limita, si alienatio fuit facta ex causa necessitatis; tunc enim sufficit, quod fuerit utiliter cœpta; qualemcumque deinde sortiatur effectum. ita Rot. apud Turricel. *l. c. cap.* 16. & DD. cit.

54 Quod vero ab initio hujus praxis ultimæ, ex ipsa Paulina diximus, alienantem sine Beneplacito Apostolico, incurrere in censuras, venit ampliandum, illas ab alienante non evitari pœnas dictæ Paulinæ, licet alienaverit reservato Beneplacito Apostolico, & non aliter, secuta tamen traditione ante dictum Beneplacitum: Riccius *in prax. alien. p.* 1. *resol.* 53. nisi eadem protestatio fuerit reperita etiam in ipsa traditione. Turricel. *l. c. cap.* 12. ubi Rota *decis.* 275. quia alias protestatio esset contraria facto. Franch. *decis.* 267. Curt. *de feud. p.* 4. *q.* 20. *num.* 112. Grammat. *decis.* 49. uti etiam declaravit Clem. VIII. teste Riccio *loc. cit.*

Claudamus hunc tractatum ipsa praxi, vel methodo 55
exequendi ejusmodi Beneplacitum Apostolicum „ si in „ evidentem „

Primo ergo solet porrigi supplex libellus S. Congre- 56
gationi Cardinal. Concil. Trid. in quo narratur desiderium alienandi aliquem fundum pro evidente ejusdem utilitate, & specificatur, in quo consistat dicta utilitas: cui libello supplici, solet subnecti signatura ejusdem Sac. Congr. juxta quam committitur Ordinario, quatenus existentibus veris narratis, licentiam concedat &c.

Præsentatis litteris, Ordinarius, quamvis posset se 57
extrajudicialiter informare de veritate utilitatis, & illa comperta, dare consensum nomine Sedis Apostolicæ, tamen ad majorem cautelam, facit examinari testes super veritate narratorum, & conficit processum, nullo alio vocato, vel citato, quia non adest ulla clausula, ut supponitur, id requirens.

Comparet ergo principalis, vel procurator pro ipso, 58
munitus legitimo mandato, & instat, ut Ordinarius velit aperire litteras, & agere juxta sibi commissa, qui facit Decretum offerens easdem litteras exequi juxta sibi mandata, & propterea, mandat expediri delegationem in personam Domini N. (si testes sunt in remotis) ad recipiendum testes, & eosdem examinandos pro verificanda juxta Decretum Sac. Congr. utilitate evidente Ecclesiæ. Litterarum vero delegatorialium formam, habes supra, una cum instructione, ad quam te remitto. Vel melius poterit concipi aliter dicta delegatio, ut practicatur, cum insertione litterarum Sac. Congregationis, & in illis etiam addi instructio Interrogatorium, super quibus debeant examinari testes, & formatum processum ad executorem transmittere oportebit. Propterea ejusdem delegationis, & instructionis formulam si subjunxerim, non inutile erit ad faciliorem, & expeditiorem praxin eorum, quæ præmisimus.

Forma Delegationis.

NOS &c. Executor ad infra scripta specialiter deputatus. Nob. & Admodum Rev. nobis in Christo dilecte. Pro parte admodum Rev. D. N. N. de loco N. præsentatus nobis fuit supplex libellus Sac. Congr. Eminentiss. Card. Concil. Trid. Interp. porrectus, una cum Decreto ad illum, tenoris subsequentis. (hic inseritur tenor libelli, & post illum tenor Decreti) Nos itaque cupientes præfatum Decretum exequi, D. V. de cujus sufficientia, experientia, & dexteritate plurimum confidimus, subdelegandam duximus, prout harum tenore subdelegamus, eandem requirendo, ut super expressis in dicto libello, servatis servandis se informet testium examine coram Notario legali recepto, & eorum depositionem suo sub sigillo nobis transmittat, ad effectum opportune deliberandi super ejusdem Decreti executione. In quorum &c. Datum &c.

Interogatoria vero regulariter sunt eadem, quæ supra tradidimus; quia tamen debent regulari secundum narrativam precum, quæ est verificanda, ideo ex illa debebunt desumi. Uti si fuit narratum, fundos, propter inundationem, vel propter torrentem vicinum, esse destructos, & egere reparatione tali, cui Ecclesia par esse non possit, debebit verificari per testes, quod destructio sit talis, & egeat tali reparatione, & quod Ecclesia par non sit, illi faciendæ; & ejusmodi.

Executor, acceptis testium depositionibus, si invenerit preces veritate niti, devenit ad executionem, & dat licentiam alienandi &c. ad normam Decreti Sac. Congr. in eum ferme, qui sequitur, modum.

N. N. tanquam specialiter delegatus, & Executor deputatus ab Eminentiss. DD. Cardinalibus S. Congr. Concil. Trid. Interpret. reverenter accepta, & visa delegatione prædicta, una cum testium, jussu suæ Illustrissimæ & Reverendissimæ Dominationis examinatorum servatis servandis, legitima depositione, eaque mature considerata & ponderata, quandoquidem ex eadem in supplici libello eidem S. Congregat. &c. pro parte N. N. porrecto contenta, veritate niti compererit, ac propterea per eos prætensum contractum, in ejusdem Ecclesiæ evidentem utilitatem vergere; ideo prædicto N. N. petitam facultatem concessit, & concedit &c. Actum, & publicatum die &c. Mensis &c. Indictione &c. Pontificatus &c. S. D. N. D. N. Papæ &c. anno ejusdem &c. in loco N. præsentibus in testes specialiter adhibitis. N. N.

A L I M E N T A.

Praxis alimentorum.

§. I.

Quis alere teneatur?

1 Pater tenetur alere filios, jure naturali, quia alimenta denegans, dicitur necare. *L. necare ff. de liber. agnosc. cap. jus naturale dist.* 1. & non valet statutum in contrarium, neque pactum, neque consuetudo, neque lex Principis, neque juramentum, quia esset vinculum iniquitatis, & jus naturale, ac gentium, est fortius potestate Principis. Pasqual. *de patr. pot. part.* 2. *cap.* 3. *n.* 4. apud quem alii. Ampliatur etiam ad filium emancipatum; licet enim habeatur pro mortuo, & non sit sub patria potestate, secundum *L. Gallus ff. de liber. & posthum.* quia hæc obligatio oritur ex jure naturali sanguinis, non patriæ potestatis, & emancipatio non tollit jus naturale & sanguinis. *L. jure sanguinis ff. de Reg. Jur.* Ampliatur, licet filius invito patre, matrimonium contraxisset, quia pœnam non meretur, quod fit lege permittente, non obstante statuto, vel pacto in contrarium, quia sunt contra bonos mores. Dec. *cons.* 231. *& in L. nuptias ff. de Reg. Jur.* Alex. *cons.* 1. *num.* 44. Surd. *de alim. q.* 6. *tit.* 1. Abb. *cons.* 12. Ampliatur etiam ad filium, qui fuit factus Monachus, sed postmodum exivit quacumque ex causa. Surd. *loc. cit. q.* 7. etiam ad legitimatum. Surd. *loc. cit. q.* 8. Ampliatur quarto, ut etiam filium bannitum alere teneatur, nisi hic esset hostis patriæ. Surd. *l. c. q.* 3. Pasqual. *de patr. potes. p.* 2. *cap.* 3. *a num.* 8. ubi Pratus Capon. *disc. for. cap.* 26. Ampl. quinto ad filios naturales, imo & spurios. Surd. *l. c. q.* 9. *&* 10. *cap. cum haberet in fin. de eo qui duxit in uxor. quam polluit per adult.* ubi Abbas. Covar. *de sponsal. p.* 2. *cap.* 8. § 6. *a n.* 1. Mant. *de conjectur. lib.* 8. *tit.* 5. *n.* 2. Menoch. *de præsum. lib.* 1. *q.* 35. *n.* 13. & quidem de jure Canonico in utroque foro; neque valet dispositio patris in contrarium. Gabriel. *l. inf. cit.* ubi quod hæc æquitas Canonica sit servanda etiam in terris Imperii. Ut per plures apud illum. Quidquid sit de Jure Civili. Sexto, ad filiam etiam spuriam, quam tenetur dotare, quia dos succedit loco alimentorum. DD. mox citati. & Paleot. *de noth. & spur. cap.* 49. Gab. *aliement. concl.* 1. Ampliatur ulterius ad Patrem spiritualem. Surd. *de alimen. q.* 11. quia fortius est vinculum cognationis spiritualis, quam carnalis.

2 Limit. I. quoad patrem adoptantem, qui, secundum communiorem, non tenetur alere adoptivum. Fachin. *lib.* 12. *contr. Jur. cap.* 60. *L. pen. Cod. de adopt.* Specul. *tit. qui filii sint legit. tit.* 19. Lambertin. *de jurepatr. lib.* 3. *q.* 3. *art.* 6. *n.* 15. Contrarium tamen tenet Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 2.

3 Limit. II. quod filio denegantur alimenta ex omnibus causis, ob quas potest exhæredari *gloss. in L. si quis ff. de liber. agnos.* Bart. *in L. divus ff. ad L. Pompejam de parricid. & in tit. de aliment. num.* 11. Abb. *in cap. cum haberet, de eo qui duxit in uxor. quam pol. per adult.* Bald. novel. *in L.* 1. *n.* 149. *ff. solut. matr.* Covar. *de spons. p.* 2. *cap.* 8. §. 6. *num.* 17. Qui tamen limitat, quod non possint negari illa alimenta, quæ sunt præcise necessaria in subsidium vitæ, excepta causa ingratitudinis, in quo ultimo casu omnimoda denegatio non esset iniqua. Gomez *de testam. cap.* 11. *n.* 13. causæ vero exhæredandi possunt videri apud Covar. *in cap. Rainutius n.* 9. *de testam.* Gomez *l. c.* Surd. *de alim. tit.* 7. *q.* 1. Hinc filio hæretico, possunt denegari alimenta. DD. *in cap. quintavallis de jurejur.* ubi Abb. Sic etiam filiæ hæreticæ, potest denegari dos. *L. cognovimus Cod. de heret.* Bal. novel. *de dote p.* 6. *special.* 16. Surd. *l. c. q.* 2. *nu.* 6. nam si ingratitudo tollit, quod naturali jure debetur. Bald. *in L. fin. Cod. de dot. promis.* Surd. *l. c.* multo magis hæresis. Sic excommunicato denegantur alimenta, ne causa alimentorum differat redire ad pœnitentiam. Limita tamen quoad alimenta hæretico deneganda, si etiam ipse alere debens, esset hæreticus, vel infidelis. Sic etiam filio, qui est hostis patriæ, denegantur alimenta. Surd. *l. c. q.* 3. quia hostis patriæ, potest a Patre impune occidi. *L. minime ff. de relig. & sumpt. fun.* Nell. *de Bannis, p.* 1. *q.* 48. *n.* 48. sicut & reus læsæ Majestatis in Principem.

4 Limit. III. quod filiæ, quæ peccavit in corpus, denegantur alimenta, quia potest exhæredari. Specul. *in tit. qui fil. sint legit.* §. 1. *n.* 16. Campegius *de dot. p.* 1. *q.* 13. Bal. *in L. fin. Cod.* *c dot. p om.* apud Surd. *de alim. tit.* 7. *q.* 4. Licet etiam pater esset luxuriosus, & meretricator, quia major exigitur castitas in fœminis, quam in maribus. Surd. *loc. cit.* Fulgos. *in auth. sed si post Cod. de inoff. test.* Covar. *de sponsa, p.* 2. *cap.* 7. §. 6. *num.* 5. quod tamen non procedit in matre meretrice, quæ non potest privare filiam alimentis, ob impudicos mores: quia nihil Judæus Judæo. *L. in arenam Cod. de inoff. test.* ubi Bart. nisi mater esset correcta. Surd. *loc. cit. num.* 12. Idem dic, si filia egit pœnitentiam: quia hæc abstergit omnem maculam. *Cap. ferrum dist.* 50. Abb. & Butr. *in cap. quintaval. de jurejur. cap. inter opera de sponsal.* imo sufficit, quod velit redire ad meliorem frugem: quia tunc debet dotari, ut nubendo, retrahatur a meretricio. Juxta *d. cap. inter opera.* Campeg. *de dot. p.* 1. *q.* 13. *in fin.* Surd. *loc. cit* Neque amittit dotem, vel alimenta filia, si tantum uni se subjecit, & non pluribus. Et probatur *ex L. si filiam Cod. de inoff. testam.* Abb. *in cap. cum decorum de vit. & honest. cler. & in cap. inter opera de sponsal.* Idem intellige, si peccavit in corpus suum post viginti quinque annos suæ ætatis. Quod tamen uni se subjiciens, non dicatur privanda dote, juxta mox dicta, habet suos contradictores. Vide Surd. *loc. cit. post num.* 34. *vers. hec opinio:* quia licet talis non sit infamis, est tamen turpis persona.

5 Sed quid si filius portionem suam, propria culpa dissipavit, teneturne pater illum alere? ℞. affirmative secundum communiorem DD. apud Surd. *loc. cit. tit.* 7. *q.* 5. *n.* 8. & Specul. *in tit. qui fil. sint legit.* §. *fin. n.* 12. *&* 16. Lambertin. *de Jurepatr. lib.* 3. *q.* 3. *principal.* 6. *n.* 13. Licet Surd. teneat, quod tantum titulo eleemosynæ teneatur. *n.* 11. Dec. *in cap. quæ in Eccles. de constit. n.* 36. Covar. *var. resol. lib.* 2. *cap.* 16. *n.* 9.

6 Quid si filius potest se ipsum alere? ℞. juste tali denegari a Patre alimenta: non tantum si potest vivere ex suis bonis, sed etiam ex suis operis: neque dotat filiam, quæ potest se ipsam dotare. Abb. & Butr. *in cap. cum haberet de eo, qui dux. in matr. quam pol. per adult.* Abb. *in cap. suam de Simon. n.* 10. & alii apud Surd. *loc. cit. cap.* 6. *n.* 1. *& seqq.* quamvis, quoad filiam dotandam, contrarium teneat *num.* 11. Limita si esset filio indecorum operari, vel artem exercere. Limita secundo, si ex bonis, vel arte, non posset habere alimenta sufficientia. DD. apud Surd. *loc. cit. a num.* 12. Quando vero filius dicatur posse se ipsum alere, relinquitur Judicis arbitrio. Surd. *loc. cit. d. cap.* 6.

7 Sed, ubi sunt præstanda alimenta? ℞. in domo alere debentis, non extra: nam extra nemo tenetur, neque Pater, neque Maritus. *gloss. in cap. significasti de divort.* Surd. *loc. cit. q.* 7. *& tit.* 4. *q.* 16. nisi subsit legitima causa illa petendi extra domum. Vide etiam d. Surd. *in quest.* 14. *&* 15. *tit.* 4.

8 Quid si Pater ipse egeat? ℞. non teneri. *L. pen. ff. de liber. agnosc.* quia ordinata charitas, incipit a se ipso. *L. præses Cod. de serv.* & tantum tenetur alere secundum suas vires.

9 Secundo, & principaliter, tenetur Avus paternus alere nepotem ex filio, & dotare neptem ex eodem: quia pater non tantum tenetur alere filium, sed etiam onera filii sustinere. Paleot. *de not. & spur. cap.* 47. *num.* 6. sive pater vivat, sive sit mortuus. DD. apud Surd. *de alim. tit.* 1. *q.* 12. Lupus *in cap. per vestras de don. inter vir. & uxor.* §. 24. Cravet. *cons.* 219. *n.* 1. Natta *cons.* 363. *n.* 5. Ampl. etiam ad nepotem spurium ex filio legitimo. Covar. *de sponsal. p.* 2. *cap.* 8. §. 6. *n.* 16. Surd. *loc. cit. q.* 12. Ampl. II. etiam ad nepotes legitimos & naturales ex filio spurio, & illegitimo. *cap. cum haberent, de eo, qui dux. in uxor. quam pol. per adult.* quia nomine liberorum, veniunt etiam nepotes. *L. liberorum ff. de Verb. sign.* Rol. *cons.* 54. *n.* 62. Paleot. *de not. & spur. cap.* 47. *n.* 6. Surd. *l. c. q.* 13. quidquid sit in fideicommissis, & aliis dispositionibus, de quibus vide Cyriacum *contr.* 8. Limita in nepote legitimo ex filio incestuoso, cui nihil relinqui potest, exceptis alimentis. Vid. DD. mox cit. Limita etiam in avo materno. Surd. *loc. c. q.* 16.

10 Tertio alere tenetur mater intra triennium, lactando filium. *L. pen. Cod. de patr. potes.* Glos. *in L. alimenta*

vers.

verf. materna Cod. de neg. geft. Glof. in d. cap. cum haberet. Paleot. de not. & fpur. cap. 48. Surd. l. c. q. 14. Ampliatur etiam ad filium fpurium. Abb. in d. cap. cum haberet. n. 9. quia fpurii de Jur. Canon. quoad alimenta redacti funt ad inftar legitimorum. Ampl. infuper etiam poft triennium in fubfidium patris. Surd. l. c. q. 14. num. 9. Campeg. de dot. p. 1. q. 22. Covar. de fponfal. p. 2. cap. 8. §. 6. num. 13. Ampl. tertio, ut mater infidelis teneatur alere filium fidelem. DD. cit. & Surd. loc. cit. num. 18. Ampl. quarto ad filios naturales, cum pater fit incertus, mater vero certa. Abb. in d. cap. cum haberet. Specul. in tit. qui fil. fint legit. §. 1. n. 17. Covar. loc. cit. cap. 8. §. n. 13. Surd. loc. cit. n. 11.

11 Quarto, filius alit patrem, etiam infidelem, & Judæum, non quidem ratione patriæ poteftatis, a qua eft liber, fed ratione naturalis charitatis. cap. fi qui, dift. 30. Surd. de alim. q. 18. tit. 1. Ampl. I. quoad excommunicatum: nam licet pater non teneatur alere filium excommunicatum, id tamen non habet locum in filio, licet alias correlativorum eadem fit ratio. L. non tantum ff. de re jud. Surd. l. c. q. 19. qui tamen num. 14. credit id demum procedere dum pater eft in extrema neceffitate, cum fit in fua facultate fe liberare ab excommunicatione. Et ratio eft: quia magis obligatur filius erga patrem, quam pater erga filium, & alimenta funt magis debita patri, quam filio, qui habet effe a Patre. cap. Moyfes 32. q. 2. cap. nafci 55. dift. cap. mulier dift. 86. Surd. l. c. n. 9. Ampl. II. ad filium fpurium; item ad fpiritualem: nam ficut pater fpiritualis debet alere filium fpiritualem, ita econtra, & hic militat regula correlativorum. Apl. III. ad matrem, quam filius alere tenetur. Surd. l. c. q. 22. Specul. in §. qui fil. fint legit. n. 35. Campeg. de dot. p. 1. q. 21. Idem dic de filiis naturalibus. DD. mox cit.

12 Porro obligatio alendi filios juxta dicta, tranfit ad hæredes patris, & refpective etiam ad hæredes filiorum. L. fi quis a liberis §. item refcriptum ff. de liber. agnofc. Menoch. de praf. lib. 1. q. 35. n. 14. fermo eft de hæredibus extraneis apud Surd. de alim. tit. 1. q. 23. & 24. ratio vero eft: quia hæres repræfentat defunctum. L. fi hereditatem ff. mandati. L. quoties Cod. de hered. inftit. & non debet effe melioris conditionis. L. in his, §. non debet. ff. de Reg. Jur. DD. apud Bonac. in Decalog. d. 6. q. un. punct. 5. n. 7. Covar. p. 2. cap. 8. §. 6. a n. 14.

13 Quinto, tenetur frater alere fratrem, vel fororem in fubfidium, & poteft a Judice cogi. Surd. de alim. tit. 1. q. 25. Rot. apud Marefcott. var. refol. lib. 2. cap. 83. n. 40. Pafqual. de patr. poteft. p. 2. cap. 3. n. 55. Imo tenetur fubminiftrare litis expenfas, pro confecutione fuæ partis, fi eft pauper, & non conftat de malo jure petentis. Eccles. obfer. for. obf. 10. Rot. apud Merlin. decif. 497. Tenetur autem alere fororem in domo teftatoris, donec nubat, nifi fubfit caufa in contrarium arbitrio Judicis; ut fi adfit turpitudinis fufpicio, vel fævitia hæredis &c. Menoch. de arbitr. caf. 170. n. 12. & 14. Surd. d. c. tit. 4. q. 15. n. 44. Paiatel. expedit. & annot. 73. Ampliatur etiam ad Sororem uterinam. Campeg. de dote p. 1. q. 23. Item ad fratrem Clericum de Bonis Ecclefiæ. Juxta cap. 1. de empt. & vend. Surd. de alim. tit. 1. q. 25. quia magis quam alii tenetur ad opera charitatis, licet foror effet dotata, fi nondum nupfit. Sur ut fup. q. 26.

14 Sexto, Confanguinei tenentur invicem fe alere. cap. cum quidam de jurejur. ubi Bal. & Felin. Surd. de alim. tit. 1. q. 28.

Hactenus egimus de iis, qui Jure fanguinis alere tenentur: jam videndum, quinam ex contractu, vel quafi, teneantur. Et

15 Primo: Monafterium tenetur alere filios egenos patris ingreffi Monafterium: quia onus alendi, tranfit ad hæredes. Abb. in cap. tranfmiffa n. 6. qui fil. fint legit. Felin. in cap. in præfentia de prob. Idem fi filius fuit ingreffus, & reliquit patrem egenum. Surd. l. c. q. 29. quod ampliatur etiam ad filios fpurios.

16 Secundo Ufufructuarius omnium bonorum hæreditatis, eos alit, quos pater alere tenebatur. L. Imper. in ff. ad Trebel. Surd. l. c. q. 30. n. 3.

17 Tertio. Fifcus de bonis confifcatis, alit filios condemnati etiam in vim læfæ Majeftatis, & hærefis. Quia bona patris, funt pro alimentis filiorum obligata. Decius conf. 376. Lupus in cap. per veftras num. 15. de donat. inter vir. & uxor. Tum quia habetur pro hærede tam in oneribus, quam in honoribus. L. 2. Cod. de vi publ. L. inter ff. de fidejuf. §. fin. Clar. in §. fin. q. 78. num. 23. & feqq. Ampliatur, quod teneatur etiam ad dotandum. Bald. in L. fin. Cod. de dot. promiff. Gigas de crim. læf. lib. 3. cap. 15. quamvis in contrarium inclinet Surd. l. c. q. 31. cui adhæret Farinac. in prax. tit. 1. p. 1. de delict. & pœn. q. 24. Peregrin. de Jur. Fif. lib. 5. tit. 1. cum agitur de crimine læfæ Majeftatis humanæ, & divinæ.

Quarto: Maritus alit uxorem. L. fi quis per uxor. ff. de donat. inter vir. & uxor. L. fi cum dotem ff. folut. matr. Surd. de alim. tit. 1. q. 32. five habet aliunde, five non: dummodo fit fana, & inferviat marito. Vide DD. apud Surd. l. c. Ampl. I. quod tenetur alere uxorem, quam duxit fine dote, vel fine illius promiffione. Innoc. in cap. per veftras de donat. inter vir. & uxor. Specul. in tit. qui fil. fint legit. §. 1. num. 28. Surd. l. c. n. 11. Ampl. II. fi dos illius periit cafu fortuito, & fine culpa uxoris d. L. fi cum dotem. 23. §. fi maritus. ibi. quid enim tam humanum eft, quam fortuitis cafibus mulieris, maritum, vel uxorem viri participem effe? Sanch. de matr. lib. 9. difp. 5. n. 10. Surd. de alim. tit. 7. q. 19. & 21. Bonac. in Decalog. d. 6. q. un. punct. 7. Ampl. III. licet fructus dotis non fufficerent, fi uxor eft fana. Gl. in d. L. fi cum dotem. Surd. de alim. tit. 1. q. 32. num. 16. Ampl. IV. licet uxor non fit in obfequio mariti, & hoc culpa ipfius mariti: quia tunc per uxorem non ftat, quo minus inferviat marito; uti fi ob fævitiem, vel adulterium mariti non eft in obfequio. Thefaur. decif. 130. Surd. loc. cit. q. 32. Sperel. decif. 138. n. 38. Pafqual. de patr. poteft. p. 3. cap. 4. n. 24. Limita, fi maritus re integra bene tractat uxorem, vel repetit, & culpa mariti fuit purgata, uxor vero non vult redire; tunc enim ultima mulieris culpa attenditur. Sanch. de matrim. lib. 9. difp. 5. Sperel. l. c. Farin. de delict. carn. quæft. 143. Surd. l. c. quæft. 32. n. 32. Sic etiam uxori feorfim habitanti a marito non debentur alimenta a viro etiam ex fructibus dotis ipfius, quamvis lis pendeat fuper fævitia viri, feu fuper feparatione thori, aut diffolutione matrimonii, fi receffit propria auctoritate; fecus, fi auctore Judice. Ita Afflict. dec. 10. n. 1. Marfil. in L. 1. §. cum quis latrones. nu. 8. ff. de quæft. apud Marefcot. lib. 2. var. ref. cap. 83. n. 66. & 67. ubi Rot. Ampl. V. quando uxor difceffit a domo mariti abfque propria, vel mariti culpa: tunc enim maritus, fi habet dotem, tenetur alere fecundum dotis fructus, & quantitatem. Surd. l. c. tit. 1. quæft. 32. n. 33. Et fic 18

Limita, fi uxor eft infirma, ita ut non poffit fervire marito; quia tunc difcedens a domo eft alenda a marito, quatenus fuppetunt dotis fructus. L. cum unufquifque. ff. de aliment. & melius in L. fi cum dotem. §. fi autem in fin. ff. folut. matr. Surd. l. c. quæft. 33. n. 7. & 13. ubi DD. Fontanel. de pact. nupt. clauf. 16. gloff. 2. p. 3. n. 65. Si vero fructus dotis non fufficiunt, an teneatur integre alere, vide Surd. l. c. a n. 14. Pafqual. de patr. pot. part. 1. cap. 5. n. 80. Si autem infirmitas non retrahat uxorem ab obfequiis mariti, debet eam integre alere, fi tamen maneat in obfequio mariti. Surd. d. quæft. 33. a num. 1. Sed fi uxor infirma habet aliunde bona, quidquid, confumptis fructibus dotalibus, fupereft, debet de fuo fupplere. De quo vide Surd. l. c. a num. 14. ubi etiam quando uxor habet patrem, vel fratres divites. 19

Præterea maritus, qui longa uxoris infirmitate fecit expenfas ultra exiguam dotem uxoris, fi eft inops, poteft ea retinere tempore reftitutionis dotis. Gafp. Thefaur. quæft. for. 52. p. 1. Pafqual. de patr. poteft. p. 1. cap. 5. n. 78. 20

Econtra, etiam uxor præftat alimenta marito inopi, fi illa eft dives. L. fi cum dotem. ff. fol. matr. Surd. l. c. q. 35. Sanch. de matr. lib. 9. difp. 4. Bonac. in Decalog. d. 6. q. un. punct. 7. num. 11. nifi maritus fit hoftis patriæ, licet effe bannitus, vel excommunicatus. Surd. loc. cit. num. 15. 21

Hinc etiam Monafterium alit maritum ejus, quæ de confenfu eft ingreffa monafterium, fi maritus fit pauper. Licet Surd. loc. cit. teneat contrarium, quafi fibi debeat imputare, quod dederit confenfum. Quem vide quæft. 37. 22

Quæ dicta funt de marito alere debente uxorem, limitantur, fi dotem promiffam maritus confequi non poteft, nifi indotatam duxiffet, quia tunc perfonam pro dote accepiffe præfumitur. Innoc. in cap. per veftras de donat. inter vir. & uxor. & alii apud Sperel. decif. 138. num. 23

n. 80. Imo potest illam expellere, non tamen propria authoritate, sed Judicis; quia non potest esse Judex in propria causa. *L. ne quis in sua causa & cap. cum venissent de Judic.* Covar. *de matrim. cap. 7. p. 2. in pr.* Surd. *de alim. tit. 7. q. 17. n. 11.* Gratian. *discept. for. c. 65.* Sperel. *d. decis.* 138. Bal. novel. *de dote p. 6. privileg. 43.* aliter debet cogi ad recipiendum, ut suæ possessioni restituatur. *cap. ex transmissa de restit. spol. & cap. porro ubi DD. de divort.* Quod tamen in tali casu non possit uxor expelli e domo, etiam Judicis auctoritate, sed tantum Judicem curare debere, ut dos promissa solvatur, defendit Covarruvias *d. part. 2. de spons. cap. 7. n. 2. vers. unde id verum*; ex quo maritus, & uxor teneantur jure naturali, & divino simul cohabitare; ibique contraria resolvit.

24 Conclusio, quod maritus teneatur alere uxorem, transit etiam ad ejus hæredes, intra annum luctus, quia non debent esse melioris conditionis, quam maritus. *L. maritum ff. sol. matr. L. mortuo reo ff. fidejussor.* Tum quia dos infra annum luctus est apud hæredes. *L. 2. ff. de alim. & cibar.* Surd. *l. c. q. 44.* nisi vidua aliunde habeat alimenta. Covar. *de sponsal. p. 2. c. 3. §. 9. n. 9.* Lupus *de usur. comment. 1. §. 4. n.* 86. Surd. *de alim. titul. 1. q. 44.* Ampliatur, ut etiam post annum hæredes teneantur alere viduam, quando est indotata, & non habet alimenta. DD. apud Surd. *l. c. q. 45. n. 27.*

25 Quinto: socer præstat alimenta nurui, & econtra, si aliunde non habent; quia pater tenetur non tantum filium alere, sed etiam ejus onera portare. Covar. *de sponsal. part. 2. cap. 8. §. 6. vers. tertio n. 5.* & nurus est habenda loco filiæ. Menoch. *de arbitr. cas. 348. n. 14.* licet dos fuerit amissa a filio. Surd. *de alim. tit. 1. q. 38. & 39.*

26 Sexto. Privignus alit novercam, si est hæres mariti, vel si non est hæres, est tamen dives, ne cum opprobrio mariti teneatur mendicare; quia alimenta debentur, quibus debetur reverentia. Covar. *de spons. p. 2. cap. 6. §. 10. num. 6.* ubi dicit: quod ea loco matris sit, ita ut cum illa matrimonium contrahere nequeat. Surd. *l. c. q. 40.* Vitricus tamen privignum non alit. Surd. *l. c. q. 41.*

27 Septimo: Tutori debentur a pupillo alimenta, dum conficit inventarium, vel facit iter, si est pauper. Surd. *de alim. tit. 1. q. 47.*

28 Octavo. Donatarius omnium bonorum alit donatorem pauperem, vide Clar. *in §. donatio q. 21. n. 3.* Surd. *l. c. q. 48.* juxta quos ob negata alimenta posset donatio revocari.

29 Nono: Discipulus alit Magistrum pauperem; quia eidem reverentia debetur, & habetur loco patris. *Cap. nonnullis de Magistr.* Innoc. *in cap. 1. eod.* Surd. *l. c. q.* 53. Rol. *cons.* 5.

30 Decimo: Ecclesia alit patronum pauperem, & dote perempta, dummodo probetur summa paupertas, hoc est, in sensu morali. Riccius *in prax. p. 3. res. 277.* Licet esset excommunicatus, etiam lite pendente super jurepatronatus. Item *resol.* 284. Tusc. *litt. P. concl.* 137. Ciar. *cap.* 209. Antonell. *de Regim. Eccles. lib. 3. cap. 6. §. 12.* dummodo Juspatronatus descendat a fundatione, & non aliter. Ventrigl. *de Jurepatr. annot. 1. §. 4.* Surd. *de alim. tit. 1. q. 54. & 161. n. 17.* Lambertin. *de Jurepatr. lib. 3. q. 3. art. 6.* debentur hæc alimenta deductis expensis. Limit. in Universitate patrona, cui non debentur alimenta. DD. *sup. cit.*

31 Undecimo. Dominus Vasallo, & econtra, subditis & econtra, alimenta præstant. DD. apud Surdum. *l. c. q. 56. & 57.*

32 Duodecimo: Concionatori debentur alimenta a populo. Sed contrarium in Praxi Concionatoris.

33 Decimotertio. Testes aluntur a producente, & Inquisitores ex officio, a fisco. Surd. *loc. cit. tit. 1. qu.* 62. Sicut etiam Judex, & Notarius, ubi accedunt ad examinandos testes. Surd. *l. c. q. 63.* sicut etiam Episcopo Visitanti, vel Visitatori. Surd. *q.* 64. & Concil. Trid. *sess. 24. cap. 3. de reform.* Ricc. *in prax. procurationis p. 4. resol.* 148. Pax Jord. *de re Benef. lib. 7. tit.* 18. ubi late de hac materia.

34 Decimoquarto: Obsides, & Carcerati, si sunt inopes, ab illis alantur, qui illos dederunt, & respective incarcerari fecerunt. Surd. *l. cit. tit. 1. qu.* 69.

35 Decimoquinto animal depositum alitur a deponente, & pignoratum a Domino. Surd. *qu.* 70.

Decimosexto: Confugientes ad Ecclesiam aluntur ab 36
Ecclesia, si propriis bonis, aut laboribus se sustentare non possint. Covar. *lib. 2. var. res. cap. 20. n. 17. vers. trigesimoprimo.* Clar. *in §. fin. quæst. 30. num.* 21. apud Surd. *quæst.* 73. & si propria bona habeant, impediri non potest, ne alimenta in Ecclesiam afferantur. Covar. *l. c.*

Decimoseptimo: milites aluntur a Republica. Surd. 37
quæst. 76. Et infantes expositi a populo, vel ab Ecclesia. Idem *quæst.* 81. Et pauperes alendi sunt a divitibus, saltem in foro animæ. Surd. *quæst.* 90. Abb. *in cap. cum causam, de elect.*

§. II.

Alimenta an debeantur pendente lite?

Pro primo Resp. affirmative, si filius sit in quasi pos- 38
sessione filiationis. Pasqual. *de patr. potest. part. 2. cap. 2. n.* 7. Sylvat. *lib. 1. cons.* 27. Surd. *l. c. quæst. 112. num.* 3. Menoch. *de præs. lib. 1. quæst. 35. num.* 3. apud quem, & apud Covar. vide, qualiter probetur filiationis quasi possessio. *part. 2. de spons. cap. 8. §. 3. n. 1.* Alciat. *de præsump. reg. 3. præs.* 38. Gabr. *lib. 1. de præsump. concl.* 14. Mascard. *de prob. concl.* 789. vide Surd. *de alim. tit. 1. quæst. 112. ad 117.*

Ita maritus tenetur alere uxorem, & subministrare 39
litis expensas pendente lite super divortio (modo non discesserit propria auctoritate, ut sup. *n.* 18.) vel alia ex causa secum litigantem. Surd. *quæst.* 118. Sperel. *dec.* 138. *post n.* 46. ubi etiam *n.* 109. quod Judex Ecclesiasticus, coram quo hæc lis pendet, sit etiam Judex alimentorum ratione incidentiæ &c. sicut etiam ratione expensarum.

Ita Monasterium debet alere Monachum secum liti- 40
gantem. Surd. *l. c. quæst.* 121. Sperel. *l. c. num.* 54. Pasqual. *l. c.* ubi Pratus *part. 3. cap.* 4. Menoch. *de præs. l. 1. quæst.* 35.

Ita etiam Dominus servum secum litigantem, uti 41
etiam Vasallum. Menoch. *loc. cit.* Surd. *ut sup. quæst.* 122.

Sed quid si alens pendente lite, per modum provisio- 42
nis causam vincat, repetitne alimenta præstita? Resp. negative. Surd. *loc. cit. quæst.* 124. Covar. *pract. quæst. capit.* 6. Menoch. *loc. cit.* Lancellot. *de attent. part. 2. cap. 4. limit. 11. num.* 27. quamvis Covar. *l. c.* verius judicet *num.* 7. hæc alimenta actori non aliter decerni, nisi data ab eodem idonea cautione de eis restituendis in casum succumbentiæ, ne pauperes invitentur ad temere litigandum.

§. III.

Alimenta qualiter petantur?

Quæ debentur ex dispositione Juris, petuntur offi- 43
cio Judicis: quia pro talibus alimentis non datur obligatio: qua deficiente, deficit actio. Surd. *de alim. tit. 3. q. 1.* datur enim tantum naturalis ratio præscribens alimenta.

Quando vero alimenta succedunt loco legitimæ, vel 44
dotis, tunc datur actio, & jure actionis petuntur: quia subrogatum induit naturam ejus, cui subrogatur. vide Surd. *loc. cit. q. 1. & 2.* Uxor tamen a marito petit alimenta Judicis officio: quia judicium alimentorum est separatum a Judicio dotis. Surd. *l. c. q. 2. n. 7.* contra Negusant. & alios.

Alimenta vero, quæ debentur vel ex contractu, aut 45
quasi, vel ex statuto, petuntur jure actionis. Surd. *tit. 3. a q. 1.*

§. IV.

Quæ veniant nomine alimentorum, & quanto tempore debeantur?

Alimentorum nomine veniunt ea, sine quibus cor- 46
pus humanum sustentari non potest. Surd. *de aliment. tit. 4. q. 1.* ubi communiter DD. uti cibaria, vestes, habitatio &c. Surd. *l. c.* Menoch. *de arbitr. cas. 170. num. 28. & 29.* Simon de Præt. *de interp. ult. vol. lib. 4. disp.* 11. Sicut etiam medicinæ, expensæ pro magistris, lectus equi pro status conditione.

47 Porro obligatin alendi durat usque ad morteio alimentarii, nisi ante se indignum reddidisset. Abb. *in cap. litteras de restit. spol.* Surd. *tit.* 4. *q.* 29. uti si filius, vel &c. oollet operari, dum sine dedecore potest. Surd. & Abb. *l. c.* vel alimenta relicta fuissent in testamento ad majus, vel minus tempus. Surd. *loc. cit. q.* 1. *tit.* 5.

48 Alimenta præteriti temporis possunt peti, quando debentur jure actionis, uti ex contractu, vel ultima voluntate. *L. libertis.* ubi Bart. *ff. de aliment.* Felin. *in cap. ex parte de accusat.* Surd. *l. c. tit.* 5. *q.* 1. *num.* 43. & alii apud Sperel. *decis.* 138. *num.* 40. secus, si uti a lege debita Judicis Officio petuntur: tunc enim alimentarius, si aliunde vixit, oec contraxit debita, alimenta prterita non petit. Surd. apud Sperel. *loc. cit.* quia alimenta, quæ debentur ex Judicis Officio ob legis dispositionem, non debentur, nisi in subsidium *L. si quis a liber. ff. de liber. agnosc.* Surd. & alii cit. Marescot. *var. resol. lib.* 2. *cap.* 83. *n.* 6. & 7.

49 Alimenta præstita ab eo, qui alere oon tenetur, repeti possunt; quia animus donandi non præsumitur, sed potius fatuitas, etiam inter consanguineos. Quod tamen limitatur, si fuerunt præstita pauperi: tunc enim præsumitur animus donaodi. *L. alimenta. Cod. de alim.* & si luut modica. Abb. *in cap. si quæstiones num.* 3. *de simin.* Monach. *de præs. lib.* 3. *præs.* 30. & 33. Surd. *de aliment. tit.* 6. *q.* 1, qui tamen *n.* 21. verius judicat, quod in dubio alimenta videantur donata etiam non pauperi, vide etiam Menoch. *l. c. præs.* 31. Sic alimenta præstita a matre, cum non tenebatur, censentur præstita pietatis officio, non animo repetendi. DD. apud Tranched. *cons.* 38. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 31. *num.* 1. Mantic. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 12. nisi contraria adesset conjectura, uti si sunt diuturna, licet data pauperi. Menoch. *de arbitr. cas.* 88. Mascard. *de probat. concl.* 76. Mant. *l. c.* Cyriac. *contr. for. cap.* 480. Tosc. *litt. A. concl.* 301. Surd. *de alim. tit.* 6. *q.* 1. & plura io casibus particularibus, uti mariti, uxoris, patris, filii, fratris, & consanguineorum, vid. Surd. *l. c. tot. tit.* 6.

§. V.

Alimenta, a quo Judice petenda?

50 Causa alimentorum est pia, & potest tractari coram Judice Ecclesiastico, & Laico. Bart. *in L. solent. ff. de aliment.* Lupus *in cap. per vestras de donat. inter vir. & uxor.* Gratian. *discep. for. cap.* 60. & 154. *num.* 11. Barb. *de Offic. Episc. p.* 3. *alleg.* 82. Ciarlin. *contr. for. cap.* 56. & suspendit causam principalem. Marescot. *var. resol. lib.* 2. *caq.* 83. *num.* 8. etiamsi opponatur quod alimenta sint illiquida: nam tunc deberet saltem fieri depositum pro illorum cautione. Maresc. *l. c.* ubi Rot. & ita est mixti fori, & datur locus præventioni; modo petantur pro paupere, secus si pro divite. *cap. significantibus de Offic. Deleg.* Barb. *l. c.* & DD. sup. *cit.* Covar. *de sponsal. p.* 2. *cap.* 8. §. 8. *num.* 6. Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 1. & 2. Diana *Moral. p.* 1. *tr.* 2. *resol.* 85.

ALTARE.

Praxis Altaris, ejusdem erectionis, & Consecrationis.

1 Altare, est locus sacer, vel ara, super qua sacrificium Deo offertur. Aliud est firmum, aliud portatile. Altare debet esse lapideum, & quidem portatile debet esse ex unico lapide, non ex pluribus simul unitis. Altare vero firmum non consecratum, potest esse ligneum, eo quod superponatur Altare portatile. Pax Jord. *de re sacr. lib.* 5. *tit.* 10. a oum. 1. seqq. apud quem Azor. *p.* 1. *lib.* 10. *cap.* 7.

2 Altare, oon debet construi super sepulchra hominum, & si fuerit super illa, seu unom illorum erectum, oon debet consecrari, nec in eo debet Missa celebrari. *cap. non oportet de consecr.* Pax Jord. *loc. cit. num.* 27. ubi Sacr. Congr. Episcoporum. Neque est consecrandum, si io Ecclesia fuit sepultum corpus Pagani.

3 Altare, ad hoc ut possit erigi, vel consecrari, debet habere competentem dotem arbitrio Episcopi, aliter est destruendum, quæ dos debet inservire pro ornamentis altari, & dotatio debet esse instrumentata, & instrumentum est præscotandum, ac producendum apud Officium spirituale vel io originali, vel alias in authentica forma. Jord. *l. c. a n.* 33.

4 Præterea Ordinarius, io erectione altaris debet observare, oe ejusdem exstructione ullum damnum inferatur Ecclesiæ, uti per rupturam murorum Magistrorum &c.

5 Quod diximus de dote Altaris assignanda, videtur limitare Pax Jord. *de re sacr. lib.* 5. *tit.* 10. in eo casu, quo erigitur in Ecclesia sufficienter ad hoc dotata, & diviti: In praxi tamen, hoc oon obstante, Ordinarii non solent ejusmodi liceotias concedere, nisi vel dos fuerit ipsi altari constituta, vel ejus loco aliquid competenter arbitrio Episcopi ipsi Ecclesiæ donatum.

6 Altare vero dotatum, accedente consensu Episcopi, censetur Beneficium Ecclesiasticum simplex: sine consensu vero, censetur legatum pium. *cap. quæsitum.* 1. *q.* 3. & *cap. recolentes.* apud Pac. Jord. *l. c. a n.* 36.

7 Et quia Altare aliud dicitur majus, aliud laterale; in structura majoris debet observari, quantum fieri potest, ut in orientem respiciat, servata tamen locorum consuetudine. Quoad reliqua vero altaria, ut lateralia, non adest certa regula, sed pro Ecclesiæ commoditate, vel opportunitate, veniunt exstruenda: Plura vide apud Pac. Jordan. *de re sacr. loc. cit.* Et quia altare non potest erigi sine Episcopi consensu; & non ab alio etiam ex ejusdem Episcopi delegatione, noo obstante quacumque præscriptione &c. Pax Jord. *loc. cit. a num.* 15. ideo praxin ejusdem consensus tradimus, in forma, quæ sequitur.

Forma licentiæ pro Erectione Altaris.

8 NOs &c. Universis, & siogulis præsentes visuris, & quibus expedit, notum facimus, quod precibus dilecti nobis in Christo N. N. loci N. Diœcesis N. favorabiliter annuentes, eidem facultatem, & licentiam concessimus, prout per præsentes concedimus, in Ecclesia Sancti N. erigendi novum altare sub invocatione Sancti N. dummodo tamen in eadem erectione facienda nullum damnum inferatur eidem Ecclesiæ quoad ædificium, & non aliter, alias, oec alio modo; ad quem finem deputamus Dominum Parochum N. qui locum invisere habeat, & considerare, ac omnibus diligenter perpensis, quatenus damnum aliquod prævideret, authoritate nostra, vobis inhibere debeat, prout & nos, nunc pro tunc, vobis eo, & tali casu inhibemus, oe ad ulteriora procedere præsumatis, sub pœna excommunicationis &c. usque ad aliam nostram deliberationem. Attenta tamen ejusdem antecedenti dotatione facta, ut ex publico instrumento per N. Notarium rogato, & nobis in forma probante exhibito, cum hac tamen conditione, quod dictum altare io bonam formam, & statum redigatur, & decenter ornetur, ac cum debito decore manuteneatur: prohibentes, ne antequam fuerit consecratum, & absque alia nostra prævia licentia, aliquis in eodem celebrare, vel celebrari facere præsumat, sub pœna excommunicationis &c. & suspensionis a Divinis, respective &c. Committentes propterea omnibus, & singulis, & præcipue D. Parocho, ne supra dictum N. in ejusdem operis perfectione molestent, aut impediant, vel ab aliquo molestari, aut impediri sinant. In quorum &c.

9 Altare, licet fuerit erectum, & decenter ornatum, non eo ipso est tale, ut io ipso possit celebrari, sed debet prius esse consecratum, adeo, ut licet Episcopus possit dispensare, ut celebretur in Ecclesia non consecrata, non potest tamen dispensare, ut celebretur in altari non consecrato. Archid. *in cap. sicut ac consecr. dist.* 1. Riccius *in prax. missarum p.* 4. *resol.* 101. Sotus *in* 4. *dist.* 13. *q.* 2. *art.* 3. & patet *ex cap. Presbyter. & cap. concedimus, & cap. altaria de consecr. dist.* 1. Abb. *in rubr. de consecrat. Eccles. vel Altar.*

10 Si tameo sacerdos ex incuria, vel etiam malitia, in illo celebrasset, remaneret consecratum: ut tenet Diana *p.* 9. *tr.* 7. *resol.* 18. ubi DD. ad eum modum, quo Ecclesia polluta remanet reconciliata, si in illa sacerdos.

dos celebravit, ut tenet Riccius *in prax. pollut. resol.* 262. *p.* 3. Diana *p.* 6. *tr.* 6. *resol.* 28. licet contrarium videatur sentire Pax Jord. *de re sacra. lib.* 5. *tit.* 12. *num.* 69. qui DD. citati etiam tenent, quod talis celebrans non fieret irregularis.

11 Quæ autem cæremoniæ, aut solennitates sint servande in altaris consecratione, vide Pontificale Romanum: Inter cætera vero substantialia est inclusio reliquiarum, ita ut alias consecratio sit nulla judicanda. *cap. placuit*, *cap. de fabrica de consecrat. dist.* 1. quod procedit tam in altari portatili, quam in firmo; quia ubi Jura non distinguunt, neque nos debemus distinguere. Reliquiæ vero debent esse Sanctorum ab Ecclesia canonizatorum. ita S. Congr. & vide Riccium *loc. c. t.* & Pacem Jord. *de re sacra lib.* 5. *tit.* 10. quam sententiam probabiliorem judicat *n.* 21. ex Azor. *p.* 1. *lib.* 10. *cap.* 27. *q.* 5. Fusch. *de visit. lib.* 1. *cap.* 21. *n.* 3. ubi quod contraria non practicetur, contra nonnullos volentes reliquias non esse de necessitate &c. & secundum probabiliorem, debent esse Martyris, neque loco illarum, licet haberi nullatenus possint, est ponendum unquam Corpus Christi. Porro istæ reliquæ debent includi in sepulchro altaris consecrandi ab Episcopo cum chartula, in qua sit descriptus dies, mensis, & annus &c.

12 Qualiter vero altare execretur, tractat pluribus Pax Jordan. *de re sacra. lib.* 5. *tit.* 11. quem vide. & *tit.* 12.

13 Sequitur modo, ut, postquam Episcopus altare consecraverit, vel alius de ejusdem Episcopi licentia, Episcopus consecrans faciat fidem, vel curet expediri litteras patentes, in quibus narret, & testetur, se tali anno, die, & mense &c. consecrasse altare tale, situm in Ecclesia N. loci N. sub invocatione S. N. & quatenus Consecrans non esset Episcopus Diœcesanus, debebit in iisdem litteris inserere „ Ad requisitionem „ seu „ De „ licentia Ordinarii loci attentis ejusdem impedimen„ tis &c. „ ac in eo inclusisse reliquias S. Martyris recognitas, & approbatas in chartula in qua est descriptus dies, mensis, & annus. Quæ litteræ patentes debent dari Rectori Ecclesiæ, vel illi, qui eandem præsentat, seu Patrono altaris, ad perpetuam rei memoriam, & probationem, earumque copia authentica exhiberi Ordinario loci, in cujus Diœcesi situm est altare, vel Ecclesia, in qua illud fuit erectum, ut easdem possit poni facere ad Registrum suæ Cancellariæ spiritualis, vel in Archivium, ut observatur in Episcopatibus bene regulatis: licet sciamus alicubi id etiam negligi, sed parum convenienter.

* Altaris *Portatilis*, seu *Viatici* privilegio gaudent Episcopi, super quo Missam celebrare, vel celebrari facere possunt, etiam extra propriam Diœcesim in Ædibus suæ habitationis, vel in quibus hospitio recipiuntur. Benedict. XIV. Const. *Magno*. §. 5. * 14

Hic præmissis, sequitur, ut pro praxis complemento litterarum patentium formam tradamus, quæ poterunt extendi, vel restringi pro contingentiarum opportunitate. 15

Forma litterarum de quibus supra.

N. Episcopus N. Dei, & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus. Universis, & singulis præsentes visuris, salutem in Domino. Notum facimus, quod nos die, & loco infra scriptis, in Pontificalibus existentes, consecravimus altare, in Ecclesia N. loci N. authoritate nostra Ordinaria erectum, dotatum, & sufficienter ornatum, ad gloriam Omnipotentis Dei, B. Virg. Mariæ, S. S. N. N. in memoriam &c. & in eo inclusimus Reliquias S. S. Martyrum N. N. recognitas, & approbatas in chartula inclusas, in qua diem, mensem, & annum descripsimus &c. ac singulis Christi fidelibus hodie unum annum, & in die anniversario consecrationis hujusmodi ipsum visitantibus, quadraginta dies indulgentiarum, in forma Ecclesiæ consueta, concessimus. In quorum fidem, has fieri jussimus, & sigillo nostro muniri mandavimus. Datum &c.

Quod si anniversarius dies sit impeditus, ita ut commode festum dedicationis, seu consecrationis celebrari non possit, recurritur ad Ordinarium, ut dispensare desuper velit, & concedere, ut alia die possit anniversarium festi dedicationis celebrari, qui mandat eandem licentiam expediri sub forma, quam dabimus in praxi consecrationis Ecclesiæ infra sub Litera E.

A N I M A L I A.

Praxis Animalium.

1 Animal vel fera a me vulnerata lethaliter, quam insequor cum spe, & morali certitudine capiendi mea est, non capientis, quia propter vulnus a me inflictum amisit libertatem naturalem, si vero adhuc fugere potest, fit primo capientis, quia tunc ex vulnere a me illato non amisit libertatem. Molina *de Just. & Jur. disp.* 42. quo tamen casu, si meum vulnus fuit causa saltem partialis quod caperetur, debet saltem de æquitate dividi. Lessius *de just. lib.* 2. *dub.* 10. *cap.* 5. Covar. *in reg. peccatum. par.* 2. §. 8. Reginald. & alii apud Bonac. *de restit. disp.* 1. *quæst.* 3. *p.* 7.

2 Animal captum in laqueo meo aut instrumento a me structo, sermo est de feris, aut volucribus, si exinde non potest se eximere, est meum non capientis, vel eximentis, secus si potest se eximere. Molina *d. disp.* 42. Less. *loc. cit. dub.* 11. Bonac. *loc. cit.* Rebbell. *part.* 1. *quæst.* 14. *in prælud. just.* contra Navar. *in man. cap.* 17. Covar. & alios.

3 Animalia, vel feræ, quæ naturalem habent libertatem, fiunt primo occupantis; licet prius fuerunt mansueta, si consuetudinem redeundi amiserunt: secus quæ libertatem naturalem amiserunt. Hinc peccant, qui ad sua columbaria esca traducunt alienas columbas. Lim. quoad eos, qui ponunt bonos cibos pro nutriendis suis columbis, quamvis per accidens attrahantur etiam aliæ columbæ. §. *gallinarum. Instit. de rer. divis.* ubi Oinot. Navar. *in man. cap.* 17. Molina *de Just. disp.* 48. Vasquez *de restit. cap.* 5. Bonac. *de restit. disp.* 1. *quæst.* 3. *p.* 7. Quando vero dicantur amisisse consuetudinem redeundi, aliqui volunt, quod tunc quando ad horas consuetas bis, vel ter non redierunt. Sylvest. *in verb. Inventum. quæst.* 2. Roderiquez *part.* 1. *cap.* 132. Alii si per triduum emanserunt. Azor. *par.* 3. *lib.* 1. *cap.* 13. Alii volunt esse relinquendum arbitrio boni viri. Bonac. *loc. cit.* ubi Molina, Turrianus, & alii. Secundum quos sufficiunt quindecim dies in locis, qui sunt vicini multis domibus.

Animal ad socidam retentum, si pereat, perit rustico, nisi sit mortuum naturali morte, vel casu fortuito, & tunc debet ostendi Domino, ut constet de morte & illi pereat. Pajarell. *exped. & annot.* 23. & 48. vide Cyriac. *controv.* 357. & infra *n.* 9. 4

Animal, si post emptionem infra triduum moriatur, moritur Venditori, quia præsumitur mortem habuisse originem a morbo præcedente contractum. Cabal. *cons.* 179. *lib.* 1. *per totum*. Boer. *dec.* 123. *num.* 12. circa medium. Jos. Ludov. *dec. Perus.* 118. *per totum*. Petrus Pacionus *alleg. civil. & can.* 162. *n.* 6. 5

Animalium mortem allegans debet illam probare, & quod evenerit absque culpa & dolo. *L. si quis fundum.* 10. §. *Imperator. ff. locati*. Adden. *ad decis. Lucen.* 26. *in* 1. addit. Pacion. *loc. cit. alleg.* 166. *num.* 2. & infra *num.* 10. 6

Animalium mors tanquam casus fortuitus spectat ad Dominum, non autem ad administratorem. *L. contractus. ff. de reg. Jur.* Rot. *decis.* 540. *p.* 1. *rec. num.* 8. 7

Animalia subrogata in locum demortuorum non faciunt novum armentum, seu gregem, seu remanent sub antiqua hypotheca, nam dicuntur idem armentum, & ejusdem naturæ, *L. grege*. 13. *juncta glos. in verb. tenebitur*, quæ allegat jura similia. *ff. de pignor.* ubi Odofr. *post med. vers. quia idem grex* & Ang. *in summario, & sub num.* 1. *in* 3. *notab.* Bart. *in L. cum tabernam.* 34. *ante fin. vers. tu dic. ff. de pignor.* apud Rot. *decis.* 566. *num.* 8. *p.* 4. *rec. tom.* 1.

9 Animalium mors, de jure, (ac multo magis ubi adest pactum, denunciari debet in tempore eorum Dominio etiam in casibus fortuitis, ut Dominus dignoscere possit, an sint mortua ex culpa, vel casu fortuito. ad tex. *in L. item quæritur. §. exercitu*, & ibi glos. *in verb. non denunciavit. ff. locati*. Socin. jun. *cons.* 85. *num.* 3. Bursat. *cons.* 11. *num.* 29. *lib.* 1. & *cons.* 309. *num.* 11. *lib.* 3. Gratian. *disc. for. cap.* 354. *num.* 23. Thesaur. *decis.* 108. *n.* 1. apud Rot. *decis.* 403. *n.* 18. & 19. *p.* 16. *rec.*

10 Animalium mors, quod fuerit secuta sine culpa conductoris, probari debet ab ipso conductore, quando in judicio est actor, Rot. *decis.* 359. *p.* 16. *rec.* ita tamen, ut si animalia sint de illis, quæ gregatim pascuntur, ut sunt oves, in quibus de facili mortalitas intrat, illorum mors probari possit per conjecturas, secus vero si animalia non sint de illis, quæ gregatim pascuntur, ut sunt equi, boves &c. nam tunc illorum mors concludenter probari debet. Ut distinguit Bart. *in L. quod ad præsens. num.* 1. *C. de muri regul. lib.* 11. Caroc. *de loc. & conduct. p.* 4. *tit. de imperitia Caprarii num.* 21. & 22. Ursil. ad Afflict. *decis.* 160. *n.* 26. & alii apud Rot. *d. decis.* 403. *p.* 16. ubi etiam traduntur plures casus, in quibus mortua dicuntur ob culpam conductoris, seu Custodis, aut famuli ipsius conductoris; ubi etiam quod dicti custodes, seu famuli super dictorum animalium morte deponentes ex certo morbo, *v. g.* jecoris infectione, non credatur. Ut respondit Rot. *decis.* 8. *num.* 12. & *decis.* 12. *num.* 11. post Pajatel. *expedit. caus. civil.* relata a Rot. *in d. decis.* 359. *n.* 6. & 10. & de materia ubi vide.

ANNATÆ.

Praxis Annatarum.

1 Annata, est onus extraordinarium, Tranched. *cons.* 103. *num.* 22. & est media pars fructuum solvenda Sedi Apostolicæ ab impetrante Beneficium. Gig. *de pens. q.* 26. Paris. *de resign. Benef. lib.* 10. *q.* 2. solvitur etiam ex distributionibus, quæ subrogatæ sunt fructibus Beneficii, vel ex quibus solvuntur fructus. Bonac. *de hor. Canon. d.* 2. *q.* 7. *punct.* 1. & quidem singulis quindecim annis.

2 Qualiter solvantur in Germania, vide *Germaniæ Concordata.*

3 Non possunt præscribi, quia solvuntur in recognitionem supremi dominii. Sylvat. *lib.* 1. *cons.* 50. Non possunt prohiberi a Principibus sæcularibus, etiam prætextu præscriptionis, nisi habeant Privilegium, quia debentur de jure Divino. DD. apud Dianam *p.* 7. *tr.* 1. *resol.* 22.

APPELLATIO.

Praxis Appellationis.

1 Appellatio debet in scriptis interponi, sive sit a definitiva, vel habente vim definitivæ, etiam extrajudiciali, sive interlocutoria, aliter non valet, licet Judex illi detulerit; sive appelletur ex intervallo, sive in continenti, sive Judice sedente pro Tribunali, (si loquamur de appellatione ab interlocutoria,) sive non sedente; nisi statutum adsit, quod in appellatione procedatur solemnitatibus Juris non servatis. Limita in definitiva, vel quasi, in qua, Judice sedente pro Tribunali potest viva voce appellari, Dummodo fiat in continenti. Scacc. *de appell. q.* 4. *art.* 1. & ita etiam interposita ab interlocutoria sustinetur, si Judex a quo, illi detulit. Scaccia *loc. cit.* quem vide.

2 Appellatio in suspensivo non admittitur in causis, quarum executio a Concilio Tridentino demandata est Ordinariis, appellatione remota. Benedic. XIV. Const. *Ad militantis Ecclesiæ*. §. 5. In his permittitur solum recursus, & appellatio in devolutivo. Ibid. §. 38. Excipe casus particulares a Judice superiore expendendos in quibus præscribitur forma concedendi Inhibitiones, nempe in calce literarum cum Inhibitione Canonicam executionem impediente, aut suspendente, sequens clausula adjicienda est; *Nos enim, attentis Juribus, & supplici libello Nobis præsentatis, atque in actis exhibitis, sic, ut præfertur, inhibendum esse, speciali Rescripto mandavimus*: Alias literæ ejusmodi sine tali clausula nullam vim inhibendi habent in casibus prædictis. Ibid. §. 39. Et Notarii non servantes prædictam formam infamiam, & inhabilitatem in causis Ecclesiasticis incurrunt, cum pœna pecuniaria quinquaginta ducatorum auri de Camera. Ibid. §. 40. Similiter appellatio a gravamine admitti nequit, nisi probato gravamine non reparabili per definitivam. Ibid. §. 43.

Appellatio suspensiva, ubi locum non habet, non in- 3
telligitur induta per ea, quæ disposita sunt circa valorem Citationum Cameralium, in Causis, potissimum, quæ ad Ecclesiasticam Disciplinam pertinent. Idem Constit. *Romana Curia*. §. 14.

Quando plures sunt sententiæ, non sufficit unica ap- 4
pellatio, sed tot debent esse appellationes, quot sunt sententiæ. Scacc. *loc. cit. a.* 3. *num.* 23. & quia appellationis fundamentum est gravamen, illud exprimi debet. P. Pirring. *de appellat. tit.* 8. *sect.* 2. Ecclesiæ *obs.* 10. *de appell.* Scacc. *loc. cit. a.* 4. Ciarlin. *cap.* 179. quod procedit in appellatione ab interlocutoria, secus a definitiva, Scacc. *loc. cit.* Specul. *tit. de appell.* §. *qualiter, num.* 2. Abb. *in cap. cum in Ecclesia* 38. *de appell. num.* 6. sic etiam ab interlocutoria habente vim definitivæ, in qua non est necessaria expressio gravaminis. Scacc. *loc. cit. n.* 28. & 37. ubi tamen limitat in quatuor causis.

Appellare possunt omnes, qui non prohibentur. Scac- 5
cia *loc. cit. q.* 5. prohibentur vero Primo, qui non detulit appellationi sui adversarii. Scac. *l. c. num.* 75. dummodo illa appellatio esset legitima. Secundo qui renunciavit appellationi. Scac. *num.* 81. & *q.* 17. *limit.* 2. Tertio, cum Judex a quo gravamen revocavit. *cap. cessante appell.* ubi DD. Scac. *num.* 117. Quarto Excommunicatus, Idem *l. c. num.* 83. Lancellot. *de attent. p.* 2. *cap.* 12. *limit.* 50. *num.* 15. Quinto Bannitus, tam judicialiter, quam extrajudicialiter. Sexto, contumax verus. Scac. *l. c. q.* 17. *limit.* 3. in singulis quidem actis, in quibus est contumax: item contumax in citatione ad sententiam, etiam in sententiis, quæ non transeunt in judicatum. Limita in contumacia procuratoris, quæ principali non nocet: sicut in muliere, rustico, & minore, item in eo, qui non est contumax in comparendo, sed tantum in agendo, nam hic appellare potest; Idem dicitur de observantia Rotæ, secundum quam appellat etiam verus contumax. Item in eo, qui appellavit, & fuit contumax in prosequenda appellatione; quia talis potest purgare suam contumaciam coram Judice a quo. Scaccia *l. c. q.* 17. *limit.* 3. vide plura infra in verbo *contumacia*.

Appellatio debet interponi coram Judice a quo. Lan- 6
cellot. *de attent. p.* 2. *cap.* 12. *ampl.* 15. *num.* 1. nisi subsit justa causa: de qua ibidem. Scaccia *de appell. q.* 6. quia illa appellatio debet esse nota, ut ulterius non procedat, & si plures Judices tulerunt sententiam, coram omnibus est appellandum. Neque sufficit appellare in tribunali Judicii, nisi adsit Judex; & ampliatur etiam ad appellationem extrajudicialem, aliter non valet, & nullum operatur effectum, nec suspensivum, nec devolutivum. vide etiam Eccles. *obs. for.* 1. *de appellat.* Limit. I. si non audet appellare ob justum, & probabilem metum Judicis: quia tunc poterit appellare coram honestis personis, præmissa protestatione, quod non audet appellare coram Judice a quo; dummodo hæc appellatio fiat intra decem dies coram persona publica, & contineat causas metus. Et licet appellans fuerit causa metus, adhuc valet talis appellatio, & sive metus incutiatur a Judice, sive a partibus, vel earum consanguineis. II. cum non potest haberi copia Judicis a quo. Neque sufficit appellare coram Judice ad quem, quando potest haberi Judex a quo, neque coram honestis personis, quando potest appellari coram Judice ad quem. Lancel. ubi supra, & Scaccia *l. c. n.* 28. Et quando fuit appellatum coram Judice ad quem, vel honestis personis, non operatur effectum suspensivum, nisi appellatio fuerit intimata Judici a quo. Lancell. *loc. cit. ampliat.* 15. Scaccia *n.* 31.

Appellatio debet fieri gradatim, non omisso medio. 7
Marant. in Specul. *p.* 6. *q.* 5. *n.* 368. Specul. *p.* 3. *de appell. vers. nunc. a num.* 1. Lancellot. *de attent. p.* 2. *cap.* 12. *ampl.* 21. Eccles. *obs. for.* 5. *de appellat.* Gail. *lib.* 1. *obs.* 119. Scaccia *l. c. q.* 7. & in dubio præsumitur interposita ad Judi-

cem

cem immediate superiorem, vel quando fuit dictum *ad judicem competentem*, vel quando „ *melius de Jure* „ & hoc procedit de utroque jure, aliter appellatio non valet. Limita primo, si fuit appellatum ad Papam. Item si per errorem, aut si pars non opponit, licet error non intervenerit. Bene verum est, quod qui scienter etiam, appellavit omisso medio, tamen potest variare, & intra legitima tempora redire ad Judicem competentem proximum, & ad eum appellare; quia alia appellatio fuit nulla, & quod nullum est, nullum præstat impedimentum, Scaccia *loc. cit. num.* 27. Limitatur præterea conclusio principalis, si proximus, ad quem erat appellandum, erat excommunicatus, suspensus, vel hæreticus, aut suspectus. Scaccia *num.* 37. Marant. *loc. cit.* Limit. insuper in pupillis, & viduis, qui possunt appellare omisso medio, uti etiam miserabiles personæ. Scaccia *q.* 8. *num.* 113. quo privilegio gaudet etiam mulier nupta, sed viro inutili. Covar. *pract. quæst. cap.* 7. *num.* 2. *vers. est & in hoc.* mi si vir est exul, captus ab hostibus &c. vel per divortium separatus; imo hoc privilegio gaudet etiam vidua dives. Gail. *lib.* 1. *obs.* 1. *fallent.* 28. *num.* 40. Marches. *de commis. p.* 2. *cap.* 4. etiam pupillus, licet fiat major post litem cœptam, gaudet hoc privilegio, sicut & vidua, licet post litem cœptam nuberet. Scaccia *loc. cit. num.* 118. Imo licet vidua, vel alia miserabilis persona cœperit Judicium coram Ordinario, adhuc potest petere se remitti ad Principem. Natt. *cons.* 590. Scaccia *num.* 120. Et hoc privilegium extenditur ad litis consortes, licet non sint miserabiles. Covar. Marches. Scaccia *loc. cit.* Dummodo lis non sit inter ipsas miserabiles personas, quia privilegiatus non utitur privilegio contra similiter privilegiatum. DD. cit. & Scaccia *n.* 128. quo tamen privilegio non gaudet Ecclesia, Universitas vel communitas, neque vidua inhonesta. Scaccia *n.* 130. & 131. Covar. & Marches. *l. c.* vel quæ occidit maritum, iidem. Scaccia tamen quod dicitur de Ecclesia, limitat in Monasteriis Monialium.

8 Appellatio a delegato, fit ad delegantem, sive sit delegatus a Principe, vel ab alio inferiore. Guidop. *de appell. q.* 32. Scac. *q.* 8. *num.* 15. vide etiam Covar. *pract. quæst. cap.* 4. Gail. *lib.* 1. *obs.* 121. Fachin. *lib.* 1. *q.* 78. Eccles. *obs.* 6. *de appell.* Antonel. *de Regim. Eccles. lib.* 5. *cap.* 11. Ab Ordinario, appellatur ad immediate superiorem, non tamen a Vicario Generali ad Episcopum. *cap. Romana de appell.* Marant. in Specul. *p.* 6. *art.* 2. *num.* 380. Marches. *l. c. cap.* 6. *n.* 19. Scaccia *num.* 53. quia habet idem tribunal cum Episcopo, non obstante consuetudine in contrarium. *cap. non putamus.* 2. *de consuet. in* 6. etiam in extrajudiciali. Scaccia *num.* 58. quæ tamen intelligenda sunt, quando Vicarius Generalis procedit uti Judex Ordinarius, scilicet in illis causis, quæ jure communi, & generali ei conceduntur, ob rationem allegatam, secus vero in aliis, quæ in hac generali concessione non veniunt, puta Beneficia conferre, si specialiter per Episcopum Vicario concedantur. ita distinguit Antonel. *l. c.* ex Marant. *part.* 4. *dist.* 5. *num.* 16. Sbrozz. *lib.* 3. *quæs.* 2. *num.* 20. *& seqq.* & ideo a Papa ad Deum appellari non potest, quia habet idem cum illo tribunal. DD. apud Scacc. *num.* 62. Neque ad Concilium, quia Ecclesia non potest habere duo capita: bene vero a Concilio ad Papam, quia est caput Concilii. idem *num.* 64. Diana *p.* 9. *tr.* 7. *resol.* 96. Bene potest appellari a Papa male informato, ad melius informandum. Gabr. *lib.* 2. *concl.* 1. *limit.* 3. *n.* 6. *de appellat.*

9 * Appellatio ab irrationabili judicio Episcopi a S. Pio V. permissa in devolutivo. Benedic. XIV. Const. *Cum illud.* §. 2. Quemadmodum etiam tacite a Concilio Tridentino. Ibid. §. 15. Idem servari debet in judicio Episcopi super Parochiali liberæ collationis, nempe admitti potest appellatio in devolutivo tantum; si judicium Episcopi instituentis sit conforme judicio Patroni præsentantis. Si vero Episcopus postponendum censuerit eum, quem Patronus Ecclesiasticus tamquam digniorem præelegerat, hujus appellatio admittitur etiam in suspensivo. Idem Constitu. *Reddita nobis*. Hæc autem appellatio propriis dirigitur regulis, quæ non applicantur appellationi a mala relatione Examinatorum. Ibid. In hujusmodi vero appellationis judicio, Judex *ad quem* non pronunciet, nisi comperto gravamine, & secundum *acta*, tam quoad doctrinam, quam quoad reliqua. Idem Consti. *Cum illud*. §. 16. In iis autem, quæ Episcopus a quo ex informata conscientia, ipsi revelaverit, omnimodam fidem ei habebit, & secreti legem custodiet. Ibid. In hujusmodi judicio duæ conformes faciunt rem judicatam. Ibid. §. 17.

10 Appellatio a sententia lata super nullitate in quacumque instantia semper suspendit executionem. Bened. XIV. Constitu. *Dei miseratione*. §. 11. Appellatio ab Judicis sententia jam lata super Matrimonii nullitate non est impedienda ullo pacto inter Conjuges; atque hujusmodi pacta quumodolibet conventa, etiam interposito jure jurando approbata, & confirmata, nulla, invalida, nullius roboris, & momenti sunt; ita ut neque in foro interno, neque externo sint obligatoria; & qui ea celebraverint, excommunicationis pœnam ipso facto incurrunt, a qua non nisi a Romano Pontifice absolutionem obtinere potest. Idem, Consti. *Nimiam licentiam*. §. 7.

11 Appellatio a sententia pro nullitate Professionis Regularis prolata, a Defensore Professionum ad hoc deputando in singulis Diœcesibus est interponenda, & prosequenda. Benedic. XIV. §. Consti. *Si datam*. Appellatio ab unica sententia lata pro nullitate Professionis semper suspendit executionem. Et licet non interposita fuerit, res non dicitur judicata; nec Professus exire potest e Claustris. Ibidem.

12 Appellatio in causa de damno dato ad eos Judices deferenda, ad quos pertinet aliarum causarum criminalium cognitio in secunda, & ulterioribus instantiis. Benedic. XIV. Consti. *Inveterata Reipublicæ*. §. 17.

13 Appellantes ad futurum Concilium excomunicantur, & respective Interdicto subjiciuntur Benedic. XIV. Constit. *Pastoralis Romani Pontificis*. §. 2. Item appellantes a gravamine, vel futura executione Litterarum Apostolicarum ad potestatem sæcularem. Ibid. §. 13. *

14 An deferendum sit appellationi, cognoscit Judex a quo. Scaccia *q.* 11. *art.* 1. In dubio vero, an appellatio sit legitima, tenetur Judex a quo illi deferre. Scaccia *loc. cit. num.* 6. & sufficit, quod summarie, parte etiam non citata, cognoscat. Licet autem non deferat Judex a quo, tamen interim nihil est innovandum, nisi esset notorium appellationem esse nullam, vel injustam. D. D. apud Scacciam *loc. cit. num.* 11. ubi Rota. Et an spectet ad Judicem ad quem cognoscere, an appellatio sit admittenda, vid. Scacciam *loc. cit. art.* 2. distinguentem, uti etiam modum procedendi in appellatione *tot. art.* 4.

15 Desertio appellationis a quo sit cognoscenda, & judicanda, controvertitur. ℞. tres esse desertionis species. Prima est: cum nulla appellatio fuit interposita, & ita sententia transivit in judicatum, & in hoc nulla est necessaria pronunciatio, & si esset necessaria, spectaret ad Judicem a quo. Scacc. *loc. cit. art.* 5. *num.* 149. Secunda est: quando appellatio fuit interposita, sed intra legitimum tempus non fuit introducta coram Judice ad quem, & ita nec in termino assignato a Judice a quo, nec in termino assignato a Jure fuit facta prosecutio, & tunc Judex a quo potest pronunciare desertam, potest etiam Judex ad quem adiri, ut pronunciet desertionem, partem in expensis condemnando, ita Scaccia *d. art.* 5. Ciarl. *contr. for. cap.* 133. Faber. *in Cod. defin.* 14. *tit. de tempor. & repar. appell.* Olasc. *decis.* 28. Abb. & Franc. *in cap. ex ratione de appell.* sed quod hæc cognitio spectet ad Judicem ad quem, maxime si hic inhibuit Judici a quo, tenent Marant. *p.* 6. *de appell.* Gratian. *discep. for. cap.* 40. Franch. *in d. cap. ex ratione de appell. in* 6. Eccles. *obs. for.* 7. *de appell.* qui citat Ciarl. propter inhibitionem, & manus appositionem. Et sic resolvitur tertius casus, sive tertia species desertionis, quando nempe appellatio fuit quidem introducta coram Judice ad quem, sed non prosecuta: tunc enim cognitio, & pronuntiatio spectat ad Judicem ad quem. ita Scacc. *num.* 151. secus, si appellatio non fuit introducta, ut est secundus casus *DD. citat.*

16 Dicitur autem appellatio deserta, si appellans summa vi non fuit nisus, ut causa in primo anno terminaretur, nisi evidentissimis rationibus ostendatur legitimum impedimentum; tunc enim datur ei alius annus; debet vero etiam probari impedimentum, non potuisse removeri. Vant. *de nullit. sent. ex defect. jurisd. ord. n.* 166. Menoch. *de arbitr. cas.* 118. Scacc. *loc. cit. quæst.* 15. *num.*

34. & 35. Sperel. dec. 85. Ciarl. loc. cit. num. 24. Maresc. lib. 2. var. res. cap. 74. Eccles. obs. for. 8. de appell. n. 8. Pajarel. exped. & annot. 98. De æquitate Canonica habet etiam tertium annum. Fachin. lib. 1. cap. 78. Eccles. obs. for. 8. de appell. dummodo subsit causa. Scacc. l. c. n. 27. seqq. Ciarlin. loc. cit. n. 4.

17 Desertio vero causæ appellationis in dubio non præsumitur. Ciarlin. cap. 133. n. 19. & quando dicatur, vide Rot. apud Merlin. decis. 275. Imo, ut evitetur desertio, omnis interpretatio capitur. Melin. decis. 56.

18 Sed quid si cum appellatione etiam nullitas principaliter intentata fuit; appellatione deserta etiamne deserta etiam nullitas? Resp. negative. Lancellot. de attent. nullis. pend. p. 2. cap. 17. num. 75. Sperel. decis. 85. num. 41. Ciarl. l. c. n. 98. & 102. Dummodo de nullitate aperte constet: alias secus. vide etiam Gail. lib. 1. obs. 135. ubi etiam, quod sublata appellatione, non censeatur sublata nullitas; adeoque rescriptum Principis cum clausula remota appellatione non tollere nullitatis quæstionem. ad tex. in cap. inter cæteras, de sent. & re jud. DD. in cap. pastoralis, de appellat. cum hæc sint duo separata remedia, quorum uno cessante, remanet aliud. de cap. inter cæteras.

19 Appellatione deserta, fit executio sententiæ, nec revocantur attentata; quia perinde est, ac si nunquam fuisset appellatum, & talis desertio confirmat sententiam, & aufert jurisdictionem a Judice ad quem. Tusc. litt. D. concl. 223. licet super desertione nil fuerit pronunciatum, & Judex ad quem nullam habet jurisdictionem in meritis. Eccles. obs. for. 9. de appell. Gail. lib. 1. obs. 137. Ciarlin. loc. cit. Et Judex a quo potest exequi sententiam etiam appellante non citato. Lancellot. de attent. p. 2. cap. 12. ampl. 1. num. 39. Ciarlin. tamen loc. cit. num. 66. cum Marant. contrarium tenet, cui adstipulatur Scacc. quæst. 11. n. 167. nisi deserta fuisset ob non interpositam appellationem.

20 Appellatio debet interponi intra decem dies a die intimatæ sententiæ. auth. hodie. C. de appell. Eccles. obs. for. 1. de appell. cap. præterea eod. cap. quod ad consultationem, de re jud. vide etiam Lancellot. d. cap. 12. limit. 50. a n. 46. ubi ampliat, & limitat.

21 Tempus vero appellandi currit de momento in momentum. Scacc. quæst. 12. Gail. lib. 1. obs. 139. Si vero pars fuit personaliter citata ad sententiam, tunc tempus currit a die latæ sententiæ, si hæc fuit lata in termino citationis. Rot. apud Scacc. l. c. num. 9. secus, si tantum fuit citata ad domum. DD. apud Scacc. l. c. n. 13. tunc enim currit a die habitæ notitiæ non tantum sententiæ, sed etiam gravaminis, ita ut notitia sententiæ sola non sufficiat. Scacc. & Eccles. l. c. Et sufficit scientia procuratoris, qui si non sit solvendo, principalis restituitur in integrum. Gail. & Scacc. loc. cit. apud quos alii. Lim. primo in gravamine successivo, ut & in carceratione. Lancel. lim. 50. num. 147. seq. ubi ampliat, & limitat. Scacc. loc. cit. Limit. secundo in comminatione, & præceptis factis absque causæ cognitione. DD. cit. & individualiter Scaccia num. 159. seq. Uti etiam in interlocutoria lata absque causæ cognitione, cum non transeant in rem judicatam. Lim. tertio, in tertio interveniente ad causam pro suo interesse, qui potest appellare intra decem dies a die habitæ notitiæ. Lancellot. l. c. d. limit. 50. n. 185. Scacc. ut sup. num. 154. quæst. 12. Limita quarto in paupere, qui ob paupertatem non potuit appellare intra decendium. Guidopap. de appell. quæst. 15. Scacc. n. 163. Lancellot. l. c. n. 60. qui tamen declarat id procedere in appellatione in scriptis, cum requiratur aliqua Impensa, secus in appellatione, quæ fit viva voce, & limit. 50. n. 132. seq. Cassad. dec. 6. de appell. Limita quinto in criminalibus; quia, ne innocens puniatur, tertius potest appellare quandocumque, Scacc. n. 171. qui tamen n. 172. tenet contrarium.

22 Tempus interponendæ appellationis non potest a Judice minui, nec augeri; sicut nec a partibus. Lancel. l. c. limit. 50. n. 85. ubi quod appellatio post. 10. dies non valeat etiam de consensu partium. Scacc. quæst. 14. n. 216. & 219. Tempus vero introducendæ, post a Judice ad quem prorogari ex causa, dummodo prorogatio fuerit petita ante lapsum fatalium: sicut etiam minui. Scacc. q. 15. art. 10. num. 188. seqq. Gail. obs. 140. Osasc. dec. 28.

23 Appellans debet petere Apostolos. cap. ab eo. 6. de appel. in 6. quia sunt pars appellationis. Marant. in Specul. p. 6. act. 2. n. 417. Cassad. dec. 8. de appell. Lancellot. l. c. limit. 50. n. 214. seqq. Scacc. quæst. 13. art. 3. Et si intra terminos juris illos non petit, videtur renunciasse appellationi. DD. mox cit. & est præsumptio juris, & de jure. Et non tantum semel, sed sæpius debet petere instantissime. d. cap. ab eo. Lancell. & Scacc. l. c. ut Judici debitus deferatur honor; sufficit tamen, quod unico contextu plures fiant instantiæ. Rot. & Cassad. apud Scacc. l. c. Limita, si Judex a quo statim detulit appellationi, & assignavit terminum ad prosequendum: tunc enim non est necesse petere tot instantiis Apostolos. Porro dicti Apostoli sunt etiam petendi in appellatione ab Interlocutoria. Scacc. n. 31. sicut etiam in appellatione extrajudiciali, scilicet a Judice procedente extrajudicialiter. Debent peti intra 30. dies. DD. apud Scacc. art. 4.

24 Porro appellans debet prosequi suam appellationem intra tempus a Jure præfixum, aliter fit deserta: quod quidem tempus a Judice non potest prorogari. Scacc. quæst. 15. n. 214. declara, ut nu. 19. seqq. Ecclesia tamen observat. 4. de appellat. id. fieri posse affirmat a Judice ad quem: imo quod etiam Judex a quo illud abbreviare possit ex magna causa, saltem ad incboandam prosecutionem. A partibus tamen prorogari potest. DD. in cap. ex ratione, de appellat. Marant. in Specul. part. 6. de appellat. n. 236. Osasc. decis. 28. Thesaur. decis. 244. Faber. in Cod. tit. de tempor. appellat. def. 2. Gail. obs. 141. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. glos. 10. num. 32. In qua tamen prorogatione non sufficit tacitus partium consensus: nec potest procurator prorogare sine mandato speciali. Scaccia n. 212. Eccles. l. c. n. 11. seq.

25 Et licet impedito non currant fatalia, tamen impedimentum probari debet ab appellante. vid. Scacc. l. c. art. 4. qualiter vero debeat probari, vide apud Abb. in d. cap. ex ratione q. 4. de appell. in 6. Mascard. de prob. concl. 885. imo etiam protestari, per se non stare. Sperel. decis. 85. num. 21. seqq. Ciarlin. cap. 133. n. 92. Gail. obs. 143. Thes. decis. 10. Et quod impedimentum probari possit per juramentum appellantis inspecta causa, & personæ qualitate, tenet Eccles. obs. 3. de appell. n. 7.

26 Fatalia incipiunt currere a die interpositæ appellationis. cap. ex parte 12. de rescr. Clem. sicut de appellat. Marant. in Specul. p. 6. actu 2. n. 228. Lancellot. de attent. p. 2. cap. 12. apud Scacciam l. c. cap. 15. art. 7. n. 162. & lapso primo fatali scilicet primi anni, si appellans fecit omnem diligentiam, ut causa terminaretur, non transit sententia in judicatam, sed requiritur etiam lapsus secundi fatalis, secundi nimirum anni. Felin. in cap. ex parte de rescript. Osasch. decis. 28. Marant. loc. cit. Scaccia art. 8. si vero non fecit diligentiam, sed solum appellavit, præsentavit commissionem, & nil aliud per annum fecit, transit in judicatam post lapsum primi fatalis; sicque concordat opiniones alias contrarias.

27 Quæritur, an impeditus debeat protestari, alias illi currant fatalia? R. si impedimentum est ex facto Judicis, adversarii, vel Legis municipalis, requiri protestationem: si vero impedimentum est ex parte appellantis, uti infirmitas, vel justa absentia, nisi possit suppleri per procuratorem, tunc excusat absque protestatione: idem dic, si impedimentum oritur ob aeris intemperiem, periculum maris, vel itineris, non est necessaria protestatio, quamvis quando stat per Judicem, non esse necessariam protestationem, si hoc est notorium, teneant DD. & Rot. quam sequitur Scaccia art. 9. ubi late. & DD. sup. cit. in num. 18. & signanter Sperel. d. decis. 85. a num. 33. seqq. ubi limitat.

28 Appellari potest a quolibet Judice. Scacc. q. 16. num. 1. Excipe. I. quia a Principe superiorem non cognoscente, non datur appellatio, uti nec a Pontifice, nec ab Imperatore, nisi sententia contineret manifestam iniquitatem, quia tunc ab Imperatore appellaretur ad Papam, qui ratione peccati esset Judex competens. Guidop. de appell. concl. 7. Scacc. loc. cit. limit. 1. num. 126. Neque a Concilio generali. Scacc. limit. 2. q. 16. Neque a sortis Judicio; quia fortuna, quæ est Deus, non habet superiorem. Marant. in Specul. p. 6. act. 2. n. 257. Scaccia l. c. limit. 6. Capon. d. for. 112. Faber. in Codicem tit. commun. divid. defin. 4. & ita a divisione per sortes facta, non datur appellatio. Scaccia l. c. num. 2. Rebuff. de appel. art. 3. gl. un. num. 6. Marant. l. c. Limita, nisi contineret magnam læsionem, & quidem enormem,

mem; vel ultra dimidium, quia tunc potest revocari per restitutionem in integrum. Ubald. de duob. fratr. p. 11. Oddo & alii apud Ciarlin. contr. for. cap. 118. num. 25. seqq. ubi ampliat, & limitat Tusc. litt. D. concl. 530. Fachin. lib. 8. contr. Jur. cap. 36. Rot. apud Pajatel. decis. 5. Neque a Consiliariis Principum. Scaccia limit. 21. Neque ab executore, nisi modum excedat. L. ab executore ff. de appell. cap. novit. eod. cap. quoad consultationem de re jud. ubi Abb. & Marant. de ord. jud. p. 6. actu 2. Capyc. dec. 34. Gallef. de form. Camer. oblig. Costa de port. rata. q. 138. Salgad. de protect. reg. p. 4. cap. 3. quæ procedunt tam in executore mero, quam mixto. DD. cit. quia si aliquod adest gravamen, non executor illud infert, sed Judex & ejus sententia. Rebuff. l. c. Scaccia loc. cit. limit. 24. Excessus vero est potestatis demandatæ transgressio. Salgad. l. c. & excessus potest fieri de re ad rem, de quantitate ad quantitatem, de persona ad personam, de tempore ad tempus, vel rejiciendo exceptiones admittendas, vel admittendo rejiciendas. Ut vero appellatio ab executore admittatur, debet specificari causa gravaminis. Salgad. l. c. num. 144. Pajatel. exped. & annot. 25. Ita non datur appellatio ab executore, quando executio continet purum factum. Salgad. l. c. cap. 5. n. 41. Ab excedente fines, semel tantum admittitur. Felin. in d. cap. quoad consultationem. Deci. in cap. novit. de appellat. Scaccia l. c. Porro appellatio ab executore mero, vel mixto non suspendit executionem in totum, sed tantum in ea parte, in qua est excessus. Marchesf. de commiss. p. 1. cap. 23. Salg. l. c. p. 4. cap. 3. num. 154. Scaccia de appell. q. 17. limit. 10. & 11. Excessus vero potest probari ex iisdem actis, & commissione. Menoch. de arbitr. q. 72. Salg. loc. cit.

29 Appellatio datur ab omnibus sententiis. Scaccia q. 17. apud quem Marant. l. c. Ofasch. decis. 61. Surd. de alien. tit. 8. privil. 6. num. 1. Lancell. de attent. p. 2. cap. 12. ampl. 5. num. 8. Excipe I. quia a tribus conformibus non datur. Marant. l. c. Scaccia uti supra. num. 1. limit. 1. quod procedit etiam in sententiis, quæ non transeunt in judicatum; quia neque in illis tunc datur appellatio. Gabr. lib. 2. de execut. rei jud. concl. 1. ampl. 6. etiam in causa matrimoniali. Scaccia l. c. n. 6. & si datur, non operatur effectum suspensivum. Et in matrimoniali, licet non detur appellatio, potest tamen supplicari. Dicuntur vero sententiæ conformes, quæ conveniunt in qualitate & substantia. Scaccia num. 21. Excipe II. quod renuncians appellationi non potest appellare. DD. apud Scacciam. q. 17. limit. 2. potest vero renunciari etiam in Beneficialibus: & procedit tam in renunciatione expressa, quam tacita; ut redeundo ad Judicem a quo. Marant. in Specul. p. 6. actu 2. limit. 20. num. 342. Gabr. de appellat. concl. 2. num. 1. Scaccia num. 14. Lancellot. de attent. p. 2. c. 12. ampl. 2. num. 3. seqq. & in præfat. num. 15. seqq. Excip. III. in contumace, qui non appellat. Sermo est de vero contumace, & quidem in singulis actibus, in quibus est contumax, etiam in illo, qui est contumax in citatione ad sententiam, etiam in sententiis, quæ non transeunt in judicatum, imo talis nec supplicat. DD. apud Scacciam limit. 3. quia talis contumax dicitur rebellis, appellatio vero conceditur oppresso, non rebelli. Dicitur autem verus contumax, qui personaliter fuit citatus. Marant. & Scacc. l. c. argumento L. 1. quand. appell. non recip. L. ex consensu ff. de appell. Ciarl. contr. for. c. 164. Sperel. decis. 48. num. 3. ubi de excommunicatione hujus contumacis, si fuit personaliter citatus. Merlin. dec. 745. num. 10. Ecclef. obser. for. 40. de appellat. Seraphin. decis. 792. qualis etiam dicitur, qui bis ad domum fuit citatus, sed personaliter inveniri non potuit. Limit. in contumacia procuratoris, quæ non nocet principali, quo minus possit appellare, nisi Dominus sciverit contumaciam procuratoris, & neglexerit. DD. apud Scacciam limit. 3. num. 8. & 9. Limit. secundo, in minore, muliere, & rustico. Ursill. ad Afflict. dec. 344. Scacc. num. 11. vide etiam infra in verb. contumacia. Limit. tertio de observantia Rotæ, quæ appellationem veri contumacis admittit. Limit. quarto, si contumax comparet Judice adhuc sedente pro Tribunali, seu in continenti, mox ac Judex recessit; quia reaudiretur. Limit. quinto quoad verum contumacem in agendo, ut in Judicio Legis Diffamari. qui potest appellare. Scaccia loc. cit.

Excipe IV. in notoriis, in quibus non datur appellatio: quare confessus & convictus, non appellat de utroque jure, etiam in criminalibus gravissimis, & qualibet simili causa. Limit. I. in confesso metu tormentorum. Limit. II. in appellatione, in qua exprimitur causa probabilis. Limit. III. ut quamvis non possit appellari, ita, ut Judex a quo non teneatur illi deferre; sed possit exequi, tamen appellatio tenet, ad effectum, ut Judex ad quem possit inhibere. Limit. IV. in ficte confesso, vel post sententiam. Licet in notorio confessionis non detur appellatio, tamen datur in notorio probationis, hoc est in convicto testibus. DD. apud Scacc. limit. 4. num. 73. idem dic in notorio per famam. Lancellot. l. c. & Scacc. n. 74. non tamen in delictis gravissimis, in quibus non datur appellatio, uti est hæresis. Farin. quæst. crim. 101. lim. 2. Scaccia num. 76. raptus virginis. Marant. Farin. & Scacc. l. c. crimen læsæ Majestatis. Guidop. de appell. qu. 120. & DD. mox cit. latrocinium insigne, barrataria, seditionis comminatio, simonia, falsa moneta; nisi appellans allegaret rationabilem causam; nam tunc audiretur; sicut non datur in condemnato ex præsumptione juris, & de jure. Farin. l. c. n. 124. ampl. 4. Scacc. n. 87. neque in capto in flagranti crimine. Scacc. n. 88. vide etiam P. Pirrhing. lib. 2. tit. 28. sect. 3. n. 4. 30

Excipe V. in possessorio, in quo non datur appellatio. Scaccia l. c. lim. 6. memb. 2. saltem ad effectum suspensivum. Sperel. dec. 85. num. 2. & dec. 96. a num. 1. Lancellot. de attent. appell. pend. p. 2. cap. 12. lim. 25. a num. 1. Gratian. disc. for. cap. 74. num. 5. Fachin. lib. 1. contr. jur. cap. 75. Maresc. lib. 2. var. res. cap. 75. imo in summariissimo non datur non tantum ad effectum suspensivum, sed nec ad devolutivum. Gratian. disc. for. cap. 310. num. 69. Seraph. dec. 1071. & 1295. Post. de manut. obs. 106. num. 33. ubi DD. Ciarlin. contr. for. cap. 190. a num. 1. Scaccia quæst. 17. lim. 6. membr. 2. num. 40. Sperel. dec. 96. num. 1. Fachin. & Maresc. l. c. Ecclef. obs. for. 194. a num. 3. Menoch. retin. remed. ult. num. 48. & seqq. & alii: quæ quidem procedunt de Jure Civili, secus de Jure Canonico, quod admittit appellationem etiam in summariissimo ad effectum devolutivum tamen tantum. DD. cit. & signanter Ecclef. l. c. num. 6. Gratian. disc. for. d. cap. 74. a num. 16. imo quod de Jure Canonico in omni plenario possessorio appellatio detur ad utrumque effectum, tam devolutivum, quam suspensivum, ex Clem. 1. de sequestr. possess. & fruct. tenet cit. Ecclef. l. c. num. 6. & citat Bart. in L. 2. n. 10. ff. de appell. recip. Papiens. in libel. in caus. spol. possess. gl. per vestram. num. 3. Rebuff. de sent. exec. art. 5. gl. 3. num. 5. Afflict. dec. 269. numer. 1. Covar. pract. quæst. cap. 23. num. 8. & alios. Idem tenet Lancel. l. c. d. limit. 25. cap. 12. num. 19. sic etiam, quod super spolio detur appellatio de Jure Canonico, tenet Menoch. recuper. remed. 15. num. 641. Pontan. de spol. lib. 4. c. 3. num. 41. apud Merlin. dec. 111. num. 3. notandum tamen est, quod in possessoriis causis potest tolli appellatio tam consuetudine, quam a statuto. Scacc. Lancel. & Sperel. l. c. n. 4. Extenditur præterea hæc quinta exceptio, quod appellatio a Decreto manutentionis utroque Jure sit prohibita. L. un. ubi DD. C. de manut. possess. Menoch. retin. d. remed. ult. num. 48. seq. Post. d. obs. 106. Sperel. dec. 96. Lancel. l. c. num. 28. Tusch. litt. M. concl. 79. Ciarlin. contr. for. cap. 128. tam quoad effectum suspensivum, quam devolutivum. Rot. post Cenc. de cens. dec. 242. num. 13. Cyriac. contr. 366. Declara; quod quando Judex in scriptis pronunciavit per modum sententiæ definitivæ, in prima persona, dicens: condemnamus, vel absolvimus, nam tunc Judex est functus jure & officio suo, & de jure Canonico datur appellatio ad utrumque effectum. DD. mox cit. secus si pronunciavit in tertia persona per viam Decreti, & interlocutoriæ. Marescot. l. c. vide etiam Ecclef. d. obs. 194. num. 6. in fin. Et generaliter appellatio a Decreto manutentionis datur, quando illud est notorie injustum, & nullum, ut nullam dubietatem, obfuscationem, vel disputationem recipiat. Post. & Ciarlin. l. c. plura videri possunt apud Scacciam loc. cit. usque ad membrum 7. maxime cum sententia in possessorio, potest in petitorio juvari, vel reparari, vel possessorium habet mixturam petitorii. Scacc. memb. 8. & 9. A sequestro tamen datur appellatio. Grat. discept. for. cap. 232. Post. de manutent. obs. 75. Ecclef. obs. 200. qui tamen citat 31

allo-

allegationes pro, & contra, quod intelligo, si constaret de possessione unius, & Judex nihilo minus apponeret sequestrum loco tuendi possessorem: & certe, si non est servata forma ipsius sequestri. Secus vero est, si de possessione litigantium non constabat, & Judex sequestrum decrevit, ne partes venirent ad arma, quia tunc nemo gravatur. De quibus vide Post. *loc. cit. n. 51. seqq.*

32 Excipe VI. in causis alimentorum, in quibus ad effectum suspensivum non datur appellatio, licet sit super parte alimentorum, maxime in alimentis ad sustinendam litem: item in pensione, & subsidio charitativo. Surd. *de aliment. tit. 8. privil. 60. n. 5.* Fachin, *lib. 1. contr. juris cap. 77.* Eccles. *obser. for. 166.* Limit. cum sententia est lata super alimentis præteritis. Rot. apud Scacciam *l. c. limit. 7. num. 14.* Lancellot. *loc. cit. limit. 24.* Surd. *l. c.* Limit. secundo, si petuntur jure actionis, nisi petens laboret inopia. sed Eccles. *loc. cit.* tenet id procedere, sive alimenta petantur jure actionis, sive officio Judicis, ut in nullo casu appellatio detur a sententia in causa alimentorum quoad effectum suspensivum, quando agitur de alimentis futuris, Et citat Angel. *in L. penult. num. 4. ff. de his, qui sunt sui, vel alien. jur.* ne interim alimentandus fame pereat stante inopia. Limit. præterea, quia petens alimenta, si sententia fuit contra se lata, semper potest appellare, & alimenta petere. DD. *mox cit.* Limit. denique quoad effectum devolutivum. Et quoad subsidium charitativum docetur a Bellene. *de subsid. charit.* quando sententia fuit lata ad favorem Episcopi, quia succedit loco alimentorum. *q. 55.* sicut de mercedibus, pensionibus, salariis &c. dicit Gig. *de pens. q. 96.* Grat. *dec. 53.* Peregrin. *de fideicom. art. 46.* Bal. *de dote p. 9. privil. 7.* Garz. *de benef. p. 1. c. 5. §. 4. n. 570.*

33 Excipe VII. in pia causa, in qua non datur appellatio, quia requirit celerem expeditionem. *L. fin. ff. de appellat.* Neque datur appellatio a sententia, in qua quis condemnatur ad reddendas rationes loci pii. Ita neque in causa dotis, quæ dicitur pia. Afflict. *dec. 261.* Osasch. *dec. 25. num. 20.* Scaccia *l. c. limit. 8.* Ita neque in causa mercedum, si hæ debentur pauperi, qui non habet, unde se alat. Rot. apud Scacciam *loc. cit. n. 8.* licet non constaret de paupertate famuli. idem *num. 9.* Ita neque a sententia, qua quis datur Tutor, vel Curator, appellari potest. *L. 1. §. si quis ff. quand. appel. sit.* Scaccia *l. c. n. 11.* tenet contrarium. *n. 12.*

34 Excipe VIII. in sententia arbitri, quæ non est appellabilis. Limita in arbitrio electo ex necessitate statuti; Item ex dispositione juris. Item limita de Jure Canonico, Item in arbitrio assumpto cum clausula, ut possit pronunciare simul prout de Jure. Item in reductione ad arbitrium boni viri. Item cum compromissum fuit factum sine pœna, Scaccia *loc. cit. limit. 13.* ubi DD. vide Fachin. *lib. 8. contr. Jur. cap. 96.* Pasqual. *de patr. potest. p. 1. cap. 8. num. 46.*

35 Excipe IX. In arbitratoris sententia, etiam de Jure Canonico, Scaccia *l. c. limit. 14.* Limit. in reductione ad arbitrium boni viri, licet tali reductioni fuisset renunciatum, & licet compromittens juraverit stare laudo arbitratoris. Rot. apud Scacciam *l. c. n. 2. vers. extende secundo,*

36 Excipe X. In sententia lata a Judice habente liberum arbitrium, Menoch, *de arbitr. lib. 1. q. 70.* Farinac. *qu. crimin. lib. 1. q. 17. num. 13.* apud Scacciam *l. c. limit. 15.* Limit. in habente tantum simplex arbitrium. Covar. *lib. 2. var. resol. cap. 12. num. 5.* Felin. *in cap. super his de accusat.* Porro non tantum a Judicis habentis liberum arbitrium sententia, sed etiam illius, cui causa fuit commissa, cum clausula „*tuam conscientiam oneramus*„ non datur appellatio saltem quoad effectum suspensivum; quia conscientia non habet alium superiorem quam Deum. Lancellot. *de attent. p. 2. cap. 12. limit. 10.* Scaccia *l. c. num. 3.* Tiraquel. *de retr. lignag. §. 4. gl. 1. num. 11.* & istis in casibus, debet appellari, si est appellandum, ad superiorem arbitri. Pirrhing. *l. 2. tit. 43. sect. 1.* Ciarlin. *c. 68.* ubi quando adest enormissima læsio.

37 Excipe XI. In sententia lata ad favorem Fisci super tributis, vel debito fiscali. *L. 4. L. ult. Cod. quor. appell. non recip. gl. in cap. tua nobis de decim.* Marant. in Specul. *p. 6. actu 2. limit. 11. num. 300.* Farin. *quest. crim. qu. 101. limit. 15. num. 70.* Scaccia *l. c. limit. 17.* & procedit exceptio etiam in collectis, quia in illis proceditur executive, etiam in contributionibus publicis, ob publicum Reipubl. bonum, scilicet damnum vitandum. Secus, si agatur de collectis præteritis, vel impositis ratione onerum præteritorum, in quibus non imminet damnum publicum. Osasch. *dec. 86. num. 3.* Lancellot. & Scaccia *loc. cit.* Limita, cum sententia fuit facta contra debitorem Fiscalem, ratione pœnæ, in qua agitur de lucro captando. Item limita, cum is, contra quem exigitur, allegat exemptionem. vide Scacciam *loc. cit.*

Excipe XII. In sententia lata, pro solvendis decimis, *cap. tua nobis de decim.* Marant. in Specul. *p. 6. actu 2. limit. 15. num. 304.* Riccius *in prax. p. 4. resol. 506.* Barbos. *in d. cap. tua nobis.* Antonel. *de Regim. Eccles. lib. 5. cap. ult. §. 7.* Limit. I. si lis est cum persona Ecclesiastica prætendente potiora jura in decimis. Præpos. & Gemin. *in cap. fin. de appell.* Barb. & Anton. *l. c.* Limit. II. si fuit appellatum a non admissione exceptionum. Riccius *loc. cit.* Limit. III. si controversia est inter duas Ecclesias prætendentes jus decimandi. Rot. apud Barb. *l. c.* Limit. IV. si fuit allegatum privilegium Pontificium, vel compositio. Scaccia *limit. 18. num. 2.* Joan. Andr. *in cap. tua nobis.* Limit. V. quoad effectum devolutivum. Si vero allegatur consuetudo, vel præscriptio, non datur appellatio. Riccius *l. c.* Monet. *de decim. cap. 8. n. 56.* Barbos. & Antonel. *l. c.* si allegatur alia similis injusta causa, quam rejicit cit. *cap. tua nobis 26. de decim.*

Excipe XIII. quod licet pœna a jure imposita non sit appellabilis, quia jus neminem gravat. *L. si qua pœna ff. de verb. signif.* Felin. *in cap. cum non ab homine num. 12. de Judic.* Farinac. *quest. crim. q. 101. limit. 12. num. 65.* Scaccia *limit. 23.* tamen ab illa parte sententiæ, quæ respicit factum, processum, & declarationem Judicis, datur appellatio, Capyc. *dec. 1. n. 19.* Scaccia *l. c.* vid. P. Pirrhing. *lib. 2. tit. 28. sect. 3. §. 4.* 39

Excipe XIV. quia a futuro gravamine non datur appellatio, Scaccia *l. c. q. 5. a num. 101.* quidquid aliqui contrarium senserint, quod procedit etiam de jure Canonico. Guidopap. *de appellat. q. 26. n. 36. tom. 5. fol. 58.* apud Scacciam *l. c. n. 102.* quem vide, 40

Excipe XV. in sententia, a qua victus appellavit, quia licet Judex omiserit victum condemnare in expensis, tamen victor non potest appellare *l. fin.* ubi DD. *Cod. quando provoc. non est necessar.* Specul. *de appell. §. in quibus sub n. 23.* quem sequitur Rot. allegata a Scaccia *q. 17. limit. 21.* Felin. *in cap. significaverunt de except. limit. 3.* Marches. *de Commis. p. 2. cap. 3. a n. 63.* Quia frustranea est talis appellatio, cum in causa appellationis victi, possit obtinere condemnationem. Limit. I. si Judex absolvisset victum expresse ab expensis. Limit. II. quando victus non appellat, & non fuit absolutus, neque condemnatus in expensis. vide Scacciam *d. limit. 21.* & DD. apud illum *n. 33. & seqq.* ubi videre poteris alias ampliationes, & limitationes. 41

Excipe XVI. ut a Decretis Visitationis, neque a synodalibus ad effectum suspensivum, detur appellatio, sed tantum ad devolutivum. Riccius *in prax. var. resol. part. 2. resol. 7.* Concil. Trid. *sess. 24. cap. 10. de reformat.* Scaccia *l. c. limit. 26.* Lancellot. *de attent. p. 2. cap. 12. limit. 18.* licet is qui appellat, allegaret exemptionem; quamvis postquam apparuerit de exemptione &c. illa gesta revocentur. DD. *cit.* nisi tamen de gravamine per definitivam irreparabili agatur, vel cum visitator citata parte, & adhibita causæ cognitione, judicialiter procedit: tunc enim appellationi locus erit, etiam quoad effectum suspensivum. S. Congr. apud Ciarlin. *contr. for. c. 125. n. 105.* 42

Excipe XVII. Ut ab eo, quod fecit major pars Capituli, non detur appellatio. juxta *capit. 1. de his quæ fiunt a major. part. Capit.* Scaccia *l. c. limit. 27.* nisi appelletur ex rationabili causa, 43

Excipe XVIII. in sententia de demoliendo post nunciationem novi operis. *L. 1. §. sed si is ff. de nov. oper. nunciat.* Lancellot. *de attent. p. 3. cap. 26. n. 78.* Scaccia *limit. 31.* quia qui ædificat post nunciatum novum opus, contempsit judicem, & ideo ei denegatur audientia. 44

Excipe XIX. in sententia lata virtute juramenti præstiti a reo, vel actore de mutuo eorum consensu, uno illud deferente. *L. non erit ff. de jurejur.* Marant. in Specul. *p. 6. actu 2. limit. 26. num. 332.* Seraph. *de privil. juram.* 45

juram. privil. 102. Osasch. *dec.* 61. Scaccia *limit.* 34. licet condemnatus vellet per rei evidentiam, ostendere contrarium. Et conclusio procedit etiam in juramento relato, quamvis Osasch. *loc. cit.* teneat a juramento relato appellari posse a referente, qui plures citat *num.* 6. *seqq.* Seraph. *l. c. num.* 14. imo etiam in sententia lata contra nolentem jurare non appellatur. Limit. I. si Judex rejicit legitimas exceptiones nolentis jurare, quia a tali rejectione datur appellatio. Limit. II. in causa matrimoniali; quia talis sententia nunquam transit in judicatum. Limit. III. in juramento suppletorio a Judice delato, quando agitur de admissione probationis faciendæ per juramentum. Seraph. *de privil. juram. privileg.* 102. *num.* 7. Item limita, quando defertur a parte parti authoritate Legis, vel statuti, uti juramentum in litem, tunc enim potest appellari. Seraphin. *privil.* 102. *n.* 15. *limit.* 4. Scaccia *l. cit. a num.* 7. Licet vero possit appellari ab illa interlocutoria, qua Judex mandat, admitti probationem juratoriam, non tamen potest appellari a delatione ipsa juramenti, quia est executio admittendæ probationis juratoriæ; & ab executione non datur appellatio. Seraph. & Scacc. *l. c.*

46 Excipe XX. quod a sententia Episcopi, Reum non gaudere immunitate Ecclesiastica, non datur appellatio, sicut nec fiscus potest appellare a sententia Episcopi, Reum gaudere dicta immunitate; quia reus, & fiscus non debent ad imparia judicari, nec melior debet esse conditio Fisci, ac rei. Farin. *cons.* 168. *& de immunit. Eccles. cap.* 22. Guazzin. *ad defens. reor. lib.* 1. *defens.* 1. *cap.* 31. *num.* 6. *&* 11. Diana Moral. *p.* 4. *tr.* 1. *resol.* 97. Ciarlin. *contr. for. c.* 116. *num.* 63. *seqq.* vide etiam cit. Guazz. *defens.* 36. *c.* 14.

47 Excipe XXI. in appellatione frivola, adeo, ut Judex deferens appellationi frivolæ peccet. Guidop. *de appell. q.* 120. *num.* 19. Rol. *cons.* 73. Lancellot. *de attent. p.* 2. *cap.* 12. *ampl.* 4. *num.* 12. ubi de appellatione confessi, & convicti. Scaccia *de appell. q.* 17. *limit.* 36. *n.* 3. Dicitur vero frivola, quæ est vana, & inanis, vel in qua nulla exprimitur causa, vel minus legitima. Sperel. *decis.* 48. Tusc. *litt. A. concl.* 360. Scaccia *de appell. q.* 2. *num.* 48. & in qua, causa non specificata, si sumus in interlocutoria, ut supra diximus. DD. *cit.* & Gail. *obs.* 130. Eccles. *obs.* 10. *de appell.* Item, cum nullum adest gravamen. Marant. in Specul. *p.* 6. *actu* 2. *n.* 347. vel in qua exprimitur causa manifeste falsa, vel calumniosa. Scaccia *d. n.* 48.

48 Excipe XXII. cum periculum est in mora. Lancell. *l. c. lim.* 43. Scaccia *l. c. limit.* 38. quia ubi periculum est in mora, recedimus a Regulis Juris. Uti in absolutione excommunicati in periculo mortis, qui, non obstante appellatione, potest absolvi. Item, cum imminet bellum, vel pestis. Item, cum debent reparari ædificia. Imo ob moræ periculum potest Judex procedere etiam non formato processu. Lancellot. *l. c. ampl.* 4. *n.* 17. Scaccia *d. limit.* 38.

49 Excipe XXIII. in facto proprio, in quo non datur appellatio DD. apud Scacc. *limit.* 39. Item in causis parvis, seu brevibus vel minimis de Jure Civili, quia non expedit utilitati publicæ; quænam autem causæ dicantur minimæ, relinquitur Judicis arbitrio. Menoch. *de arbitr. cas.* 72. *lib.* 2. *cent.* 1. *n.* 10. Scaccia *limit.* 40. Limita primo, quoad effectum devolutivum. Limit. secundo de Jure Canonico, secundum quod potest appellari tam in minimis, quam in magnis. *c.* 11. *de appell.* ubi gl. & Abb. quia appellatio fundatur principaliter super injustitia, quæ potest accidere tam in minimis, quam in magnis.

50 Excipe XXIV. in funeralibus expensis, quia expedit Reipublicæ, ne cadavera maneant insepulta. Scaccia *limit.* 45.

51 Excipe XXV. in sententia interlocutoria, a qua non datur appellatio de Jure Civili. *L. apertissimi Cod. de Judic.* etiam in criminalibus, quia tale gravamen, potest reparari per definitivam. Limit. de Jure Canonico, secundum quod appellatio ab interlocutoria datur. Differentia est: quia de Jure Civili Instantia durat triennio, & ita, si appellatio valeret, causæ fierent immortales. De Jure vero Canonico, instantia est perpetua. Scacc. *de Jud. limit.* 47. *membr.* 1. Imo etiam de Jure Canonico post Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 20. *de reform.* non potest ab interlocutoria appellari, nisi contineat vim definitivæ. vel gravamen per definitivam non reparabile. Riccius *p.* 1. *res.* 413. Scacc. *limit.* 47. *membr.* 1. *num.* 90.

Porro ab interlocutoria appellatur, si Judex, reo, vel actori petenti denegat copiam actorum. Scaccia *de Judic. q.* 101. juxta *L.* 2. *Cod. ut lit. pend. cap. perpetuus, de fid. instrum.* Item ab interlocutoria Judicis se declarantis competentem. idem *loc. cit. num.* 17. Item ab interlocutoria Judicis declarantis partem teneri ad jurandum de calumnia, ubi non tenetur. Scaccia *lib.* 2. *cap.* 1. *q.* 13.

Secus ab interlocutoria Episcopi declarantis, eum, qui fuit captus per Curiam sæcularem, esse clericum, ideoque remittendum &c. in qua non datur appellatio ad effectum suspensivum. *cap. fin. de sent. excom. in* 6. Guazzin. *ad defens. reor. defens.* 1. *cap.* 3. *n.* 7. Sperel. *decis.* 132. *num.* 70. & probatur *ex cap. si Judex Laicus de sent. excom. in* 6.

52 Præterea neque a definitiva inquisitionis in causa hæresis datur appellatio. *cap. ut inquisitionis de heret. in* 6. Simança *de Cathol. inst. tit.* 6. Farin. *de heres. q.* 185. Diana *part.* 4. *tract.* 8. *resol.* 20.

53 Neque in concursu ad Parochiales datur appellatio a relatione examinatorum, bene tamen a provisione Episcopi, ob constitutionem Pii V. apud Garz. *de Benef. p.* 9. *cap.* 2. *num.* 240. *tom.* 2. Idem dicendum in examine ad simplex Beneficium, non quidem ad effectum suspensivum, sed devolutivum a provisione Episcopi. DD. apud Garz. *loc. cit.* §. 1. Riccius *in prax. concurs. resol.* 374. *in p.* 1. Et tunc appellans potest provocare ad secundum examen in secunda instantia, etiam non docto prius de sumo gravaminis, licet electus a quo, vel contra quem fuit appellatum, recessisset a lite, vel fuisset mortuus. Garz. *loc. cit.* Maresc. *lib.* 1. *var. res. cap.* 52. *num.* 22. Antonel. *de Regim. Eccles. lib.* 3. *cap.* 5. §. 6. Rota apud Merlin. *dec.* 612. quæ tamen procedunt in provisione Episcopi aperte irrationabili, & dolosa. vide Maresc. *loc. cit. a num.* 22. *seqq.*

54 Et licet appellatio ab una sententia non faciat devolvere causam quoad aliam, juxta Rot. apud Merlin. *dec.* 30. tamen appellatio lata ab interlocutoria super actu, cum quo est connexa tota causa, suspendit in totum jurisdictionem Judicis a quo. Lancellot. *de attent. p.* 2. *cap.* 12. *limit.* 2. *n.* 25. Scaccia *de appell. q.* 17. *lim.* 47. *membr.* 2.

55 Et quando Judex ad quem pronunciavit *bene appellatum*, in appellatione ab interlocutoria, tota causa est cognoscenda a Judice ad quem, quia gravans in una causa potest allegari suspectus in aliis, si vero pronunciavit *male appellatum*, tota causa redit ad Judicem a quo. Scaccia *loc. cit. membr.* 3. Covar. *pract. quæst. cap.* 9. *n.* 5.

56 A sententia excommunicationis ad effectum suspensivum appellatio non datur; quia trahit secum executionem. *cap. cum contingat.* ubi Abb. *de offic. deleg.* Covar. *in cap. alma mater. p.* 1. §. 7. *num.* 5. *&* §. 10. *num.* 4. & alii apud Riccium *in praxi res.* 447. *p.* 1. plurimi apud Scacciam *de appell. quæs.* 17. *limit.* 22. *num.* 1. bene vero, datur ad effectum devolutivum, & interim appellans habendus est pro excommunicato, donec a Judice ad quem pronuncietur super appellatione. Pax Jord. *de re judic. lib.* 4. *tit.* 26. *de appell. num.* 438. Scaccia *loc. cit.* qui ad contraria respondet: nisi tamen hæc excommunicatio contineret intolerabilem, & patentem errorem; tunc enim appellari ab illa posset etiam quoad effectum suspensivum. Jord. *l. cit. num.* 439. ubi citat Farinac. *quæs.* 101. *n.* 69. *d. cap. cum contigat.* §. *in eo vero casu.* Ampliatur prædicta conclusio, ut non obstante appellatione hac possit is, contra quem lata fuit excommunicationis sententia, denunciari excommunicatus. Scaccia *l. c. nu.* 4. apud quem alii. imo & aggravari absque pœna attentatorum. Rot. *deci.* 59. *de appellat. in nov.* Scacc. *n.* 7. sed quod tamen contrarium æquius, & tutius videtur Lancelloto *de attent. part.* 2. *cap.* 12. *limit.* 21. *&* 22. *seqq.* Item privari interim fructibus sui Beneficii etiam non expectato exitu causæ. Scaccia *loc. cit. num.* 8. Limita, in sententia declaratoria aliquem incurrisse in excommunicationem, tam a Jure, quam ab homine latam, a qua conceditur appellatio, quæ suspendit declaratoriam. Felin. *in cap. Rodulphus. num.* 41. *&* 42. *de rescript.* Achiles *decis.* 4. *de sent. & re jud.* Pax Jord. *loc. cit. num.* 345. Rot. *divers. decis.* 100. loquens generaliter in qualibet declaratoria,

Lan-

Lancellot. *de attent. part.* 2. *cap.* 12. *lim.* 21. & alii apud Scacciam *l. c. num.* 36. & plures authoritates vide infra *in prax. censurarum.* nisi hæc declaratoria fieret ad executionem mandari executorialis rei judicatæ, quia hæc non posset per appellationem impediri, ut sit litium finis. Rot. *dec.* 478. *in novis. p.* 2. *num.* 2. apud Jordanum *num.* 436. Scaccia *num.* 44. Limita secundo in præcepto facto sub pœna excommunicationis, a quo potest appellari, tam judicialiter, quam extrajudicialiter, etiam quo ad effectum suspensivum; ita ut si Judex nihilo minus excommunicaverit, excommunicatio foret nulla. *cap. dilecti.* 52. *de appell.* Scaccia *num.* 47. quod dicitur de quacumque comminatione. Pax Jord. *num.* 440. sic etiam quando appellatur ante sententiam excommunicationis, appellatio juvat quoad utrumque effectum. Idem. *loc. cit.* Et ideo excommunicatio lata post interpositam legitimam appellationem nullum operatur effectum. Scaccia *num.* 54. subdens: quod Clericus excommunicatus post interpositam legitimam appellationem possit, pendente appellatione, absque alicujus irregularitatis incursu celebrare &c. neque vitari debeat. Debet tamen probari, quod excommunicatio sic lata post appellationem: & in dubio præsumitur, quod excommunicatio præcesserit, Scaccia *num.* 57. *seq.* & infra in verb. *Censura a num.* 21.

57 Quær. I. An appellationes tuitivæ a Judice Laico in causis Ecclesiasticis concedi possint? Resp. negative. Et contraria sententia fuit suspensa. vide Dian. *p.* 1. *tr.* 2. *resol.* 102. Gonzalez *in secundum librum Decretal. tit.* 1. *à num.* 7.

58 Quær. II. An appellatio a sententia secundum probabilem, vel etiam probabiliorem lata, sit licita? Resp. affirmative. Dian. *part.* 3. *tr.* 5. *res.* 104. ubi communis DD. quia tueri se via honesta licitum est, & quia potest esse, quod Judex ad quem amplectatur sententiam appellantis tanquam probabiliorem; si alias est probabilis; quia uni potest una sententia probabilior videri, alii vero alia.

59 Quær. III. An appellatio valeat, si acta non fuerunt integre transportata ab appellante? Resp. negative, Riccius *in prax. transport. actor. resol.* 8. *part.* 4. In dubio præsumuntur tamen transportata: non sufficit autem transportatio verbalis, sed requiritur realis. Riccius *l. c. res.* 12. *part.* 4. Maresc. *lib.* 2. *var. resol. cap.* 43. Eccles. *obs. for.* 13. *de appellat.* Gratian. *discept. for. cap.* 121. Ciarlin. *contr. for.* 148. Et si post binam monitionem non producuntur acta, pronunciatur contra illum etiam in expensis. Eccles. *obs. for.* 16. *de appell.*

60 Quær. IV. An appellatio extrajudicialis, seu provocatio ad causam incipiendam ad Archi-Episcopum; causa coram Episcopo nondum cœpta, si gravamen non fuit illatum extrajudicialiter ab Episcopo, sed a parte, valeat, vel querela, seu abreptio itineris? Resp. negative. Riccius *in prax. p.* 3. *res.* 27. nisi adesset gravamen, vel probabiliter timeretur. Eccles. *obs. for.* 19. *de appell. in cum. cap. bone memoriæ*, 51. *de appell.* Gail. *lib.* 1. *observ.* 120. Ciarlin. *contr. for. cap.* 145. Imo quod detur a quocumque gravamine extrajudiciali, tenet Rota apud Pignatel. *tom.* 1. *cons.* 3. sed in cit. Pignatel. gravamen erat illatum ab ipso Episcopo, quo casu procedit conclusio, quod appellare liceat extrajudicialiter, seu provocare ad Archi-Episcopum: secus, si gravamen est illatum a parte; nam tunc provocatio debet fieri ad primam instantiam, seu Episcopum, cui præjudicari non potest. vide Gail. *loc. cit.* an autem decernatur inhibitio Episcopo, seu Judici inferiori, vide Eccles. *l. c.* & DD. *ut supra.* ubi de materia hujus appellationis, & quando talis appellans sit remittendus ad Judicem ordinarium.

61 Quær. V. An appellatio detur a Decreto carcerationis, vel ab injusta carceratione? Resp. affirmative quoad devolutivum, & interim reus manet in carceribus: quæ appellatio tamen non debet a Judice ad quem admitti, nisi visis actis, & iis non visis, inhibitio non erit concedenda. Ciarlin. *contr. for. cap.* 125. *a num.* 65. Scaccia *quæst.* 17. *limit.* 47. *membr.* 1. *n.* 156. Tranchedin. *cons.* 32. Lancellot. *de attent. p.* 2. *quæst.* 12. *ampl.* 4. *a n.* 21. juxta quos appellans dum ad carcerem ducitur, nihilo minus incarceratur.

62 Quær. VI. An appellatio ad tribunal Dei sit licita? affirmat Del Rio, Caren. & alii apud Dianam *p.* 10. *tr.* 15. *resol.* 9. negat Menoch. *de arbitr. cas.* 388. Clar. *in §. fin. quæst.* 83. certe periculosa est: & quod talis puniatur arbitrario, dicit Menoch. *l. c.* & Clar. *vers. puniuntur.*

Quær. VII. An detur appellatio in causa præcedentiarum? Resp. quod non Concil. Trid. *sess.* 25. *de Regular. cap.* 13. etiam quoad Confraternitates Laicorum. Barb. *de Offic. Episc. alleg.* 78. *num.* 42. Riccius *in prax. p.* 3. *res.* 144. apud Antonel. *de Regim. Eccles. lib.* 3. *cap.* 18. quia in illis proceditur sine figura Judicii: quamvis admittatur quoad effectum devolutivum. Antonel. *loc. cit.* 63

Quær. VIII. An appellatio a citatione legitima transmissa a Judice Ecclesiastico, ad quem spectat cognoscere, an quis sit excommunicandus, valeat? Resp. negative: nam est frivola. Concil. Trid. *l. c. sess.* 25. *cap.* 3. utpote interposita, vel ad denegandam, vel ad protrahendam obedientiam. *cap. cum appellationibus, de appell. in* 6. Veral. *decis.* 328. Sperel. *dec.* 49. *n.* 30. *vers. frivola &c.* 64

Quær. IX. An a comminatione pœnali detur appellatio? Resp. affirmative, etiam post decem dies, quia gravamen est successivum. Scaccia *de appell. quæst.* 12. *n.* 159. Tusc. *litt. A. concl.* 355. Mascard. *de probat. concl.* 1235. Eccles. *obs. for.* 102. sicut a Decreto Judicis facto sine causæ cognitione potest quandocumque appellari. Gratian. *discept. for. c.* 239. *n.* 16. Limita, si comminatio fuit facta a Judice in termino assignato ad aliquid faciendum; quia tunc contumax succumbit. Mascard. *loc. cit.* Cyriac. *contr. for.* 348. *n.* 12. & alii apud Eccles. *loc. cit.* Idem dic, si terminus fuit assignatus cum comminatione æquipollente, uti peremptorie, vel sub pœna perpetui silentii. Ab ipsa tamen pronunciatione contumaciæ potest appellari. DD. *cit.* & Dec. *in cap. ex parte, de appell.* Marches. *de commiss. perricul. part.* 1. *c.* 3. *n.* 180. 65

Appellans potest in appellatione non deducta deducere, & non probata probare, & in illa potest purgare omnes errores, qui concernunt merita causæ. DD. apud Ciarlin. *contr. for. cap.* 94. *num.* 15. Fachin. *lib.* 1. *contr. jur. cap.* 79. Eccles. *obs.* 20. *de appell.* Et appellationis instantia sequitur causam principalem. Scacc. *de appell. quæst.* 11. Grass. *de effect. Cleric. eff.* 1. *num.* 1247. *seqq.* Tusc. *litt. A. concl.* 395. Ciarl. *contr. for. cap.* 188. *n.* 25. hinc Judex qui fuit competens in causa principali Ecclesiasticus v. g. vel Laicus, erit etiam competens in causa appellationis. 66

Appellans non potest revocare appellationem in præjudicium appellati. Maresc. *lib.* 1. *var. res. cap.* 5. *num.* 8. Scaccia *quæst.* 17. *de appell. limit.* 2. *n.* 95. & renuncians appellationi tenetur ad expensas. Pajasel. *exped. & annot.* 32. *num.* 14. ubi citat Innoc. *in cap. ex parte, de rescr.* Guid. Pap. *quæst.* 436. *num.* 36. & alios. Et appellans redeundo ad Judicem a quo dicitur renunciasse appellationi. *cap. gratum. de off. & pot. Jud. deleg. cap. sollicitudinem, de appell.* ubi & DD. & Pajasel. *l. c.* 67

Appellans frivole, non est ulterius citandus, etiam pro examinandis testibus contra ipsum. *cap. cum qui, de dol. & contum. in* 6. Vantius *de nullit. tit. quib. mod. sent. null. repar. poss. num.* 112. Gabr. *de citat. concl.* 1. *num.* 425. Sperel. *dec.* 48. *n.* 50. & condemnatur in expensas. Eccles. *obs. for.* 17. *de appell.* 68

Appellationi delatio facta per concessionem reverentialium, non statim operatur effectum suspensivum, maxime in casibus, in quibus ad hunc effectum appellatio non datur, sed solum devolutivum. Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 75. *n.* 25. cum reverentiales concessi intelliguntur sub conditione, quatenus sententia appellationem admittat, & quoad illam tantum partem, quæ admittitur. Socin. jun. *cons.* 18. *lib.* 1. apud Maresc. *l. c. n.* 26. ubi etiam, quod licet Judex a quo per admissionem talis appellationis a se abdicaverit jurisdictionem, non tamen efficit, quo minus Judex ad quem ad executionem sententiæ procedere possit. 69

APOCHA.

Praxis Apochæ.

Apocha, ut probet, debet esse subscripta a tribus testibus integræ famæ. *L. ut scriptura. C. qui potior. in pign.* & hæc qualitas est articulanda vel probanda. Negusan. *de pignor. p.* 5. *membr.* 2. & illi testes debent recogno- 1

cognoscere characterem suum. Negusan. *loc. cit.* Covar. *pract. quæst. cap.* 22. cum agitur de præjudicio tertii. Gabr. *de probat. concl.* 10. *num.* 22. Pajatel. *exped.* 81. *num.* 39. *seqq.* & tunc æquiparatur instrumento. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 1. *quæst.* 15. *num.* 9. si tamen testes fuerint mortui, sufficiet comparatio litterarum, saltem pro semiplena probatione. Gabr. *loc. cit. n.* 25. *seq.*

2 Apocha recognita, habet vim confessionis, & executionem paratam. Magon. *decis. flor.* 322. *num.* 4. contra ipsum debitorem, non vero contra alios. Gratian. *decis. for. cap.* 183. Bart. *in L. admonendi. ff. de jurejur.* Mascard. *de probat. concl.* 109. Eccles. *obs. for.* 108. & 244. *n.* 4. *seqq.* dummodo recognitio fiat in judicio, vide Gratian. *l. c. n.* 11. & 12.

3 Apocha ex lege Principis potest facere probationem plenam. Menoch. *de arbitr. quæst.* 25. Genua *de script. privat. lib.* 1. *quæst.* 4. *num.* 22. Grat. *dec.* 203. apud Ecclas. *d. obs.* 108. Et sic habere executionem paratam. Imo etiam ex pacto partium. Genua *l. c.* Rot. apud Zacch. *de oblig. camer. dec.* 91. & 104. licet ratione partium conventionis multi teneant contrarium. Innoc. *in cap. cum P. de fid. instrum.* apud Eccles. *l. c. n.* 14. Galles. *de oblig. camer. part.* 3. *quæst.* 2.

4 Apocha scripta a tertio de mandato alterius, qui nescit scribere, non tantum debet verificari, & probari per manus recognitionem a testibus, qui dicant, se fuisse præsentes, quando tertius scripsit, & se habere notam manum, sed insuper debet probari mandatum. Post. *de manuten. obs.* 98. *num.* 10. ubi Gratian. *disc. for.* 767. *a n.* 56. Scacc. *de Judic. lib.* 2. *c.* 11. *n.* 937.

5 Apocha recognita per testes, etiam plures, non probat, etiam semiplene, licet habeant notam manumscribentis. Covar. *pract. quæst. cap.* 22. *num.* 6. Menoch. *de arbitr. cas.* 114. *num.* 22. Eccles. *obs. for.* 49. *de appell. num.* 5. nisi aliter observet stylus Curiæ. Rot. apud Farinac. *decis.* 303. & 566. Eccles. *loc. cit.* nisi concurrant alia indicia arbitrio Judicis. Maresc. *lib.* 1. *var. resol. cap.* 79. *n.* 6.

6 Apocha recognita, vel pronunciata pro recognita, non præjudicat tertio habenti instrumentum posterius. Covar. *pract. quæst. cap.* 22. *n.* 5. Mascard. *de prob. concl.* 109. Gratian. *disc. for. cap.* 287. *num.* 3. & 28. Genua *de script. privat. lib.* 2. *n.* 219. Eccles. *obs.* 50. *de appell. n.* 1. & *seq.* quia recognitio non præjudicat tertio, Felin. *in cap.* 2. *de fide instrum.* apud Eccles. *l. c. obs.* 50. *n.* 4. & ibi Covar. *var. res. lib.* 2. *cap.* 11. *n.* 4.

7 Apocha testibus non subscripta, licet ex comparatione litterarum probetur, tamen non facit fidem. *L. Comparationes, de fide instrum.* Sylvat. *lib.* 1. *cons.* 42.

8 Apocha, vel scriptura privata, probat contra scribentem, si fuit recognita, vel ab ipso scribente, vel a duobus testibus, qui dicant, se fuisse præsentes, & vidisse scribere, vel concurrentibus adminiculis, dicantque se habere notam manum. Marescot. *lib.* 1. *var. res. cap.* 79. *num.* 10. Fachin. *lib.* 11. *cap.* 33. Cyriac. *contr.* 35. *num.* 13.

APOSTASIA.

Praxis Apostasiæ.

1 Apostasiæ tres sunt species, a fide, ab Ordine, & a Religione. Zerol. *in prax. verb. Apostata.*

2 Apostatæ a fide Catholica, qui v. g. Turcicam, vel Hebræam amplectuntur, iisdem pœnis sunt obnoxii, quibus Hæretici: quia sunt vere hæretici, deficiendo a fide Catholica, quam sont professi. Abb. *in cap.* 1. *n.* 3. *de apost. & reiter. Baptis.* Hostiens. *in sum. eod. num.* 3. Sylvestr. *verb. Apostasia. n.* 11. *quæst.* 8. Azor. *p.* 1. *lib.* 8. *cap.* 21. *quæst.* 7. P. Pirhing. *in lib.* 5. *Decretal. tit.* 9. *n.* 2. *in fin.* & revertentes ad fidem, quomodo sint puniendi, vide Antonel. *de Regim. Eccles. lib.* 6. *cap.* 12. *n.* 6. Genuens. *in prax. Apostata. p.* 3. *resol.* 11.

3 Apostatæ a fide, etiam occulti, sunt irregulares, sicut hæretici, & ut tales debent denunciari, de quo infra in verb. *Heretici.*

4 Apostata ab Ordine est, qui a statu Clericali, quem edito continentiæ voto, suscepit in manu Episcopi, ad statum conjugalem, vel ad Laicalem conversationem, dimisso habitu Clericali, propria temeritate transit. Hostiens. *in sum. de Apost. num.* 2. Sylvester *verb. Apostasia. quæst.* 2. *n.* 5. Farin. *tract. de hæres. quæst.* 183. §. 9. *n.* 115. apud Pirrhing. *l. sup. c.* §. 2. ubi *n.* 5. videre potes illius pœnas.

5 Apostata a Religione dicitur, qui ab illa discedit, animo dictam Religionem deserendi temere, & absque superiorum licentia. vide Riccium *in prax. Apostata. p.* 3. *res.* 10. Mascard. *de probat. concl.* 12. Menoch. *de arbitr. Jud. lib.* 2. *centur.* 6. *cas.* 546. & alios apud cit. Riccium. Pirrhing. *l. c. n.* 8. apud quem Sylvest. Rodriquez & Laym. Qui animus tamen deserendi Religionem non præsumitur, quando recedens statim revertitur. *cap. divortium, de pœnit. dist.* 1. *L.* 1. *ff. de V. O.* Mascard. *de probat. p.* 2. *concl.* 834.

6 Conclusionem limita quoad Novitios, qui, cum non fuerint professi, non dicuntur vere recedere a statu religioso. Bonac. *de claus. quæst.* 2. *part.* 11. §. 1. Sic etiam non omnis fugitivus a Religione dicitur Apostata, si habuerit animum revertendi, licet fugerit sine habitu. Sanctarel. *de Apost. cap.* 3. *dub.* 1. Suarez *de Relig. tom.* 4. *lib.* 3. *cap.* 2. Lessius *lib.* 2. *cap.* 41. *dub.* 15. Bonacin. *l. c.*

7 Porro nihil refert, an, qui temere, & sine superiorum licentia, Religionem deserit, quam professus est, cum proposito ad illam nunquam amplius revertendi, habitum religiosum retineat, an vero etiam illum abjiciat: nam nihilo minus verus Apostata censendus est. Sanch. *lib.* 2. *mor. cap.* 8. *num.* 4. Azor. *p.* 1. *lib.* 14. *c.* 17. *quæst.* 6. Farin. *de hæres. quæst.* 183. §. 1. *num.* 62. apud Pirrhing. *l. c. num.* 8. modo tamen Religionem omnino deserat, nec ad aliam, etiam laxiorem transeat, quo casu talis non esset Apostata. Imol. *in c. intelleximus, de ætat. & qual. in fin.* Capel. Tholos. *quæst.* 16. quamvis hodie secus dicendum sit ob Bullam Pauli IV. apud Zerol. *in prax. Episc. p.* 2. *verb. Apostata.*

8 Apostata non gaudet privilegio Religionis, a qua apostatavit. Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 19. *de Regul.* sermo tamen quoad hoc de iis est, qui reclamarunt contra professionem, & post Judicis sententiam. Bonac. *loc. cit.*

9 Apostata non potest petere alimenta a sua Religione, nec potest eligi in Abbatem, etiam post reditum, nisi fecerit pœnitentiam. Sanchez apud Pirrhing. *loc. cit. num.* 11. qui tamen contrarium probabilius dicit, ex quo hæc pœna nullibi in Jure inveniatur expressa.

10 Apostatæ a Religione non gaudent immunitate in Monasteriis, & Ecclesiis ejusdem Religionis, a qua apostatarunt; secus in aliis. Duard. Bobadil. Rebuff. Decian. apud. Farin. *de immun. cap.* 13. Ital. *lib.* 1. *cap.* 3. Diana *part.* 1. *tr.* 1. *res.* 23.

11 Apostatæ a fide, & a Religione incidunt in excommunicationem. An vero latæ, vel ferendæ sententiæ, vide Pirhing. *loc. cit. num.* 9. Zerol. *in prax. p.* 1. *verb. Apostata*, alias pœnas vide apud Bonacin. & Pirhing. *loc. cit.*

12 Apostata ubique capi potest a superiore, ut servus a domino, etiam extra illius territorium: quia possessor potest capere rem possessam, ubi illam invenit. *L. si quis ff. de acquir. possess. L.* 1. *C. ubi causa stat. L.* 1. *C. ubi curialis. cap. a nobis, de apost.* Sanctarel. *loc. cit.*

13 Apostata, an, & quando amittat Beneficia? vide Rebuff. *in prax. Benef. p.* 3. *de mod. amitt. Benef. n.* 47. Azor. *in sum. cap. de Apostata.*

14 Apostata non potest condemnari in contumaciam, ne fiat magis contumax. *cap. fin. de Regul.* ubi statuitur, ut Prælati fugitivos suos annuatim requirant, & ad Religionem revocent &c. cui accedit constitutio Urbani VIII. *edita* 21. *Septembris anno* 1624. quæ innovat Constitutionem *fel. rec.* Gregor. IX. relatam in *d. cap. fin.* apud Gonzal. *lib.* 3. *Decret. tit. de Regul. d. cap. fin.*

¶ AQUA.

Aqua, ubi potissimum de aqua e fundo superiori in inferiorem fluente.

1 Aqua fundi superioris est recipienda in fundo inferiore secundum naturalem loci situm, vel secundum consuetum, seu prout conventum fuerit inter dominos prædiorum *l.* 1. & 2. *ff. de aqua pluv. arcend.* Pract. Papp. *for. act. confess.* gloss. *servitus. num.* 19. Boer. *dec.* 352. & *cons.* 24. Ant. Gob. *tract. de aquis quæst.* 11. *per tot.* cum aliis sequentibus. Card. Tusch. *litt. F. concl.* 407. *num.* 22.

num. 22. *& seqq. & litt. S. conclus.* 221. *num.* 9. *& seqq.* ubi vide, & Cæpol. *plene de servit. aqueduct. num.* 71. *& seqq.* Rot. *in Bonon. Aquarum*, 9. Aprilis 1666. inter *Consult. Urceol. cap.* 76. *num.* 35. *vol.* 2. Thomat. *decis.* 147. *per tot.* ubi bene declarat, & de fulcis aquariis cum fovea in fine terrarum, Bich. *dec.* 291. *&* 314. ubi de diminutione, & deficientia aquæ promissæ, Rot. *par.* 15. *recent. decis.* 9. Francisc. de Angelis *in Astreal. patrocin. post tract. de confession. opusc.* 2. *num.* 228. ubi quod si nulla servitus sit debita, non facit vim, nec dolo tenetur, qui in agro suo fodiens aquæ venas incidit, & vicino fontem avertit, si id faciat non animo nocendi, sed ut agrum suum meliorem reddat, *per text. in l.* 1. §. *Denique, & l. si in meo fundo.* 21. *ff. de aqu. pluv. arcend.* ad Sperel. *decis.* 55. *num.* 12. *& decis.* 213. *num.* 4. *& seqq.* & alios, Conciol. & Romaguer. *ad stat. Engub. lib.* 6. *rub.* 24. *per tot.* ubi redditur ratio, quia fundus inferior recipit etiam pinguedinem defluentem a fundo superiore, & ideo etiam aqua est recipienda, licet damnum afferat, dummodo tamen servetur solitum, vel pactum, nihil dolose agatur, & ex nimio fluxu, nimia fundo inferiori læsio non afferatur, ad tradita per Paciehel. *tract. de distant. cap.* 8. *num.* 19. & alios citatos per Romaguer ubi supra, qui etiam se remittit ad Sabelli *in* §. *Aqua.* Bortal. Gatt. *cons.* 29. *per tot.* Ant. Gob. *consult.* 56. *per tot.*

Plura de aquarum diversione, an & quando sit licita, vel non, Francisc. Ant. Tranchedin. *consult.* 83. *per tot.* Costa *de facti scient. & ignorant. dist.* 1. *cent.* 2.

2 Potest tamen dominus fundi superioris illam avertere, ne in fundum vicini inferioris excurrat, etsi ipsi vicino noceat. Martha *vot. Pis.* 174. *num.* 2. *&c.* Menoch. *lib.* 6. *præsumpt.* 29. *num.* 13. Thomat. *decis.* 147. *num.* 11. vide Ant. Gob. *d. tract. quæst.* 12. *per tot.* Cyriac. *controv.* 310. *n.* 140.

Et aqua mea sitientibus agris meis non debet ad aliorum usum converti, *leg. Præses* 6. *Cod. de servit. & aqua*, Leoncil. *decis. Ferr.* 102. *n.* 7. De Luc. *de servit. dis.* 29. *n.* 9. *& disc.* 25. *n.* 5.

Plura de aquariolo, seu canali, quo mediante colligitur aqua, & an quis possit cogi illam in suo retinere, & alia, Cæpol. *de servit. urb. præd. capit.* 67. *per tot.*

3 An aqua possit projici, vel immitti in fundum alienum, vel stratam publicam? quid si sit lavatura, vel aliud putridum, & transeuntes, vel stantes percutiat, & maculet vestes, an dominus teneatur pro famulis, idem Cæpol. *d. tract. cap.* 68. *per tot.* Sabelli *in* §. *Via. num.* 3. ubi plura, & plures allegati. Pecch. *de servit. tom.* 2. *c.* 8. *quæst.* 31. *n.* 4. *quæst.* 36 *sub n.* 22.

4 Aqua pluvia si opere manu facto alicui noceat, qualiter iste possit agere, ut arceatur ne sibi noceat, opus factum destruatur, & damnum emendetur, quæ requirantur, & alia, *toto tit. ff. de aqua pluv. arcen.* late declarat Cæpol. *de servit. rustic. præd. c.* 5. *per tot.*

5 Aqua scaturiens in fundo superiori, licet per mille annos fluxerit in fundum inferiorem, potest averti, & impediri a domino fundi superioris, ne amplius decurrat in fundum inferiorem, cum talis cursus in mera ejus facultate consistat, nec dicatur aliquod jus quæsitum domino fundi inferioris, nisi intervenerit aliquod opus manu factum, & hominis ministerium in fundo superiore ad faciendum sic aquam excurrere, quia tunc non jure facultatis, sed servitutis diceretur decurrere, & quæsita servitus negativa non divertendi aquam a fundo inferiore, concurrente tamen scientia, & patientia domini fundi superioris, Cæpol *de servit. aqueduct. num.* 51. *& seqq.* cum aliis *per Rot. p.* 2. *divers. dec.* 164. *per tot.* Menoch. *de arbitr. cas.* 160. *n.* 7. plene Rot. *part.* 12. *recent. dec.* 119. *per tot.* ubi pluribus citatis probat non potuisse aquam a solito cursu diverti, stante opere manu facto in fundo superiore, pro illa derivanda in fundum inferiorem, & sic inducta servitute juxta prædictam distinctionem: quæ decisio est duplicata *in d. part.* 12. *dec.* 208. & rursus in alia causa *d. part.* 12. *dec.* 270. ubi de manutentione concedenda in quasi possessione juris percipiendi aquas, etiam ex unico actu acquisita, qualiter præsumatur scientia, vel non sit necessaria ad effectum manutentionis, sed tantum præscriptionis, adde Merlin. *decis.* 742. late Francisc. Maria Pecch. *tract. de aqueduct. lib.* 1. *cap.* 7. *quæst.* 4. *& seqq.* Ant. Gob. *tract. de aquis quæst.* 11. 12. *&c.* Rot. *part.* 15. *recent. dec.* 9. *per tot.* ubi cessante opere manu facto, & sic servitute non probata, potest aqua a domino fundi superioris diverti in præjudicium domini fundi inferioris, etiam si per mille annos fluxerit juxta prædicta. *& part.* 16. *dec.* 415. *per tot.* ubi plura, an & quando dominus fundi inferioris sit manutenendus in possessione aquæ, & denegatur manutentio, quia opus manu factum ad ducendum aquam processerat inscio domino fundi superioris, &c.

6 Aqua dicitur esse in dominio illius, in cujus bonis oritur, & postea illius, cujus bona ingreditur, cum solo cedat, & ideo tales domini bonorum dicuntur ea uti jure proprio, possuntque illam divertere ad libitum, & quo velint ducere donec in eorum respective fundis reperitur, nisi hujusmodi diversio fieret in præjudicium alterius, qui opere manu facto illam ad propria bona duceret. Intelligendo quando hoc jure servitutis faceret, quæ servitus non præsumitur, secus autem si jure familiaritatis, vel facultatis sibi concessæ; nam tunc non posset diversionem domino aquæ impedire, non obstante longissimo usu, imo etiam stante dicta servitute si scienter permiserit eam diverti a domino sibi præjudicat, Marth. *vot. Pis.* 174. *per totum*, Cæpol. *de servit. rustic. præd. cap.* 4. *num.* 51. *& seqq.* late Francisc. Maria Pecch. *loc. sup. cit.* Sanfelic. *dec.* 135. *num.* 1. *& seqq.* Novar. *collect.* 18. Altograd. *cons.* 97. *num.* 23. *& seqq. per tot. lib.* 2. Rot. in Ferrarien. *aquarum* 14. Novembris 1622. coram Pirovano, & in Bonnon. Molendini 1. Martii 1627. coram Merlino, inter impressas ejusdem *dec.* 261. ubi quod licet possit novum molendinum fieri, tamen potest aqua ab illo diverti per eum in cujus bonis decurrit, cum sit aquæ dominus, ut supra, Novar. in Prag. Regni *Collect.* 18. *per totum*. Ant. Gob. *tract. de aquis quæst.* 12. *& seqq.* ubi plura de aquarum retentione, & diversione, Burdellon. *cons.* 143. *num.* 35. *& seqq.* & optime probat Pax Jordan. *Lucubr. vol.* 3. *lib.* 14. *tit.* 12. *num.* 308. *&* 309. *fol.* 186 Ricc. *Collect.* 3091. *&* 3430. Gizzarel. *dec.* 34 *n.* 25. *&c.* Boet. *dec.* 352. *num.* 5. *& cons.* 24. *num.* 18. Ludov. *decis.* 133. Tusch. *litt. A. conclus.* 435. *&* 636. ubi plura quando aquæductus, vel jus irrigandi competat, qualiter probetur, conservetur, vel amittatur. Pech. *de servit. Aqueduct. q.* 4. *n.* 61.

7 Aqua, vel aquæductus pluribus concessus non expressis cujusque partibus, debet inter eos arbitrio judicis dividi pro mensura cujusque fundi, & non pro necessitate partis fundi, nisi alia subsit distributionis causa, ut bene exemplificat in duodecim unciis aquæ concessis, Menoch. *de arbitr. cas.* 128. *per tot.* Cæpol. *de servit. rust. præd. cap.* 4. *num.* 13. *&c.* Bellon. *cons.* 27. *n.* 1. Gravet. *cons.* 60. *num.* 3. Gratian. *discept.* 160. *num.* 28. facit idem Menoch. *de arbitr. cas.* 245. *per tot.* ubi de pascuorum communium divisione, & late Franc. Maria Pecch. *tractat. de aqueduct. lib.* 1. *cap.* 3. *quæst.* 17. *& seqq.* Ant. Gob. *de aquis quæst.* 8. *&c.*

8 Aqua si fuerit promissa in aliqua quantitate, alias quod promittens teneatur ad damna, & interesse, non potest promittens excusari si aqua defecerit, ex eo quod defectus proveniat ex naturali cursu, juxta quem modo fluere, modo deficere solet, quicquid sit quando simpliciter promissa fuerit aquæ defensio, vel manutentio juxta solitum, ad tradita per Bimium *consil.* 97. *num.* 46. Francisc. Maria Pecch. *tract. de aqueduct. lib.* 1. *cap.* 3. *quæst.* 16. Rot. *par.* 10. *recent. dec.* 26. *per tot.* quæ est in Romana permutationis 20. Februarii 1647. coram Bichio, ubi fuit resolutum promittentem teneri ad damna, & interesse ob defectum aquæ juxta conventa, quibus standum est, Menoch. *cons.* 226. *num.* 125. Bursat. *consil.* 156. *num.* 45. Thes. *dec.* 245. *num.* 6. & & alii ibidem citati, Ant. Gob. *de aquis q.* 20. Bich. *dec.* 291. 314. *&* 464. ubi an & quando tota aqua sit comprehensa in venditione, primus emptor sit præferendus, & jus derivandi aquam per modum facultatis sit imperscriptibile, & alia ad rem.

9 Aquam jus hauriendi habens ex puteo vicini non potest uti de nocte, & si utatur perdit illud, *leg. iter*, ubi Bart. *ff. com præd. l. si communem*, §. *si is*, *ff. quib. mod. ser. amitt.* Rom. *sing.* 819. & est ratio, quia de nocte non licet ire per civitatem, vel domos alienas, Cæpol. *de servit. urb. præd. cap.* 38. *de itin. seu actu*, ubi quod idem est in similibus servitutibus, cum possit debens servitutem illa non obstante, claudere januam

suam

ſuam de nocte, & ſic non permittere uſum talium ſervitutum de nocte.

10 Aqua quando eſt omnibus ſufficiens, primus qui habet Molendinum in flumine, non poteſt prohibere ſecundo ne aliud ædificet, quia hoc illi non nocet, Jaſ. *in leg. quominus. num.* 56. *&* 57. *ff. de flum.* Franch. *deciſ.* 183. *num.* 8. *&* 9. quos refert & ſequitur (licet per tranſennam) Rot. *part.* 10. *recent. dec.* 286. *num.* 6. *&* 7. vide alios citatos apud Sabellum *in verbo, aqua, num.* 3. *& in §. Molendinum.* Cæpol. *de ſervit. ruſtic. præd. cap.* 4. *num.* 41. *& ſeqq.* ubi facit plures diſtinctiones ad hoc propoſitum.

Poſſet tamen aqua diverti, & denegari, molendino inferius poſito, licet deducatur ex flumine publico, niſi ſervitus debeatur ſecundum Bald. *in l. aquam, ff. de ſervit.* quem refert, & ſequitur Bertachin. *in Repert. verb. Aqua.*

Sed vide eundem Bald. *conſ.* 241. *vol.* 2. ubi diſtinguit, & late Francisc. Mar. Pecch. *tract. de aquaduct. lib.* 1. *cap.* 3. *quæſt.* 12. *&c.* Ant. Gob. *tract. de aquis, q.* 9. *&c.* Cabed. *deciſ.* 119. *part.* 1. ubi quod aqua ex flumine publico ita demum duci permittitur, ſi ſine injuria, & damno alterius fiat; ſecus autem ſi deductio, vel derivatio aliis noceat, ut quia exiguior fiat, ac ad molendum, vel navigandum minus ſufficiens, per plura jura ibidem adducta. Vide Portugal. *de donat. Reg. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 11. *& ſeqq. per tot.* Gratian. *c.* 89. *n.* 2. *& ſeqq.*

AQUÆDUCTUS.

Praxis Aquaductus.

1 Aqua pluvialis ſuperioris agri per inferiorem accipi debet. Pajatel. *exped. & annot.* 83. *num.* 1. Ex ſuperioribus vero agris opere manu facto, non poteſt dirigi in agros inferiores invitis Dominis. *L.* 1. *&* 2. ubi gloſ. & DD. *ff. de aqua, & aqua pluv. arcen.* Antonel. *conſ.* 88. apud Tranchedin. *conſ.* 83. *n.* 1. ſi pervertatur curſus naturalis aquæ: ſi vero non pervertatur, poteſt; quia in re ſua quilibet facere poteſt, quod ſibi prodeſt, licet alteri noceat. Pajatel. *l. c.* Cyriac. *contr.* 576. *n.* 9. *& contr.* 688. *a n.* 61. *ſeqq.*

2 Aqua, quæ eſt in fundo alieno, acquiritur Domino fundi illius. *L.* 1. *ff. de aqua quotid.* Cancer. *var. reſ. capit.* 3. Capyc. Latro *conſ.* 8. Theſaur. *deciſ.* 245. *num.* 2. Tranchedin. *conſ.* 83. *num.* 13. ubi DD. Antonel. *loc. cit.*

3 Aquæ ducendæ per ſuum fundum facultatem concedens, ſi eum aqua immoderate lædit, non tenetur eam pati. Menoch. *de retin. remed.* 6. *num.* 107. Cyriac. *contr.* 576. *num.* 9. Pechius *de aquaduct. c.* 9. *q.* 17. Gobius *de aquis q.* 18. Tranchedin. *conſ.* 83. *numer.* 12. plura apud Cyriac. *contr.* 688. per totam.

4 Aqua, poſtquam fundum alicujus eſt ingreſſa, ille poteſt uti, quomodo vult, etiam invito Domino inferioris loci. Rot. apud Merlin. *dec.* 261. *n.* 6.

5 Aqua, quæ oritur in meo fundo, & derivatur in alium fundum meum, ſi hunc fundum vendo, videtur etiam venditum jus derivandi aquam in eundem fundum. Bart. *in L.* 1. *ff. de ſervit.* Tranchedin. *conſ.* 83. *n.* 13. Capyc. *dec.* 187. Jure tamen ſervitutis, non dominii. Cæpol. *de ſervit. ruſt. præd. c.* 4.

6 Aqua debetur pro quantitate prædiorum ad ratam, dietim, & horatim. *L. cum conſtat. ff. de aqua quotid.* Coſta *de portione rata quæſt.*

ARBITER.

Praxis Arbitrorum.

1 Arbiter eſt perſona idonea, ſive ex Legis præſcripto ſive ex conventione partium, electa, ut circa controverſiam exortam, ſuum judicium pronunciet. P. Pirhing. *lib.* 1. *tit.* 43. *num.* 1. Anacletus Reiffenſtuel *in l.* 1. *tit.* 43. *§.* 1. *n.* 5. Alius eſt juris, & neceſſarius, alius eſt voluntarius, vel Compromiſſarius. Juris dicitur, qui ex præſcripto juris eſt conſtituendus, ut *in cap. ſuſpicionis de Offic. Deleg. & cap. arbitr. eod. in* 6. Voluntarius dicitur, qui ex partium conventione fuit electus per Compromiſſum.

2 Ab arbitro Juris datur appellatio. *cit. cap. ab arbitris*; ſecus a Compromiſſario. *L.* 1. *Cod. de arbitr. cap. a judicibus* 2. *q.* 6.

Arbitri Juris habent quamdam Juriſdictionem, & coercitionem; quia habent poteſtatem, quæ eſt neceſſaria, ad expediendam cauſam: uti citare partes &c. at Compromiſſarii, carent juriſdictione, & habent tantum notionem: quia privati juriſdictionem conferre non poſſunt. Arbitri Juris poſſunt cogi ad ſuſcipiendum munus, non ita compromiſſarii, qui arbitratores vocari ſolent. 3

Arbiter electus in diſcordia ab aliis arbitris, non dicitur arbiter, ſed conſultor, ita ut non poſſit dici in tres factum compromiſſum fuiſſe, nec ejus requiritur præſentia in laudo ferendo; ſecus, ſi tertius fuit electus ab ipſa parte. Bar. *in L. ſi dominium ff. de furt.* Tuſc. *litt. A. concl.* 462. & alii apud Ciarlin. *contr. for. cap.* 27. *n.* 6. 4

Arbitri in cauſa ſuſpicionis ipſius Judicis ſunt eligendi ab ipſis recuſantibus. *L. apertiſſimi*, ubi Bal. & DD. *ff. de jud.* Gail. *lib.* 1. *obſerv.* 33. Scaccia *de Judic. lib.* 1. *cap.* 101. *num.* 23. & debent eligere intra tres dies, aliter recuſatio non valet. Et iſti arbitri poſſunt etiam a Judice recuſato cogi ad ſuſcipiendum Officium compromiſſum: Et ſi arbitri diſcordant, Judex recuſatus, cogit ad eligendum tertium; & ſi recuſantes in electione diſcordent, recuſatus ipſe eliget, Scaccia & Gail. *loc. cit.* Sperel. *deciſ.* 93. *num.* 16. Antonel. *de Regim. Eccleſ. lib.* 5. *cap.* 7. *num.* 8. Et ſi pronunciant, cauſam eſſe legitimam recuſandi, cauſa devolvitur ad ſuperiorem Recuſati. Scaccia *loc. cit. capit.* 101. 5

Arbitri poſſunt procedere ſummarie, ſine Juris poſitivi ſolennitatibus. Scacc. *de Judic. lib.* 1. *cap.* 53. *n.* 25. ubi Clar. *lib.* 5. *q.* 31. *num.* 9. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 18. *n.* 2. 6

Porro compromiſſum fieri non poteſt in Judicem Ordinarium. *L. ſed ſi ſervum ff. de recept. arbitr. §. ſi quis Judex. cap. infames. §. ſi quis vero Judex* 4. *diſt.* 7. Menoc. *conſ.* 573. *num.* 11. Guidop. *deciſ.* 370. Blanc. *de comprom. q.* 2. *num.* 41. Tranched. *conſ.* 3. *num.* 1. Limit. de Jure Canonico, ſecundum quod poteſt in Judicem Ordinarium compromini. *cap. cum tempore*, ubi gloſ. & Abb. *de arbitr. cap. ex parte eod.* P. Pirhing. *lib.* 1. *tit.* 43. *§.* 2. *num.* 13. 7

Neque in quæſtionibus Juris habet locum compromiſſum; quia in jure omnia ſunt clara, & certa. Marant. in Specul. *p.* 6. *art.* 2. Scaccia *de jud. lib.* 2. *cap.* 2. *q.* 3. Niſi tamen quæſtio Juris eſſet admodum dubia, uti ſi lex habet varias interpretationes, vel variæ ſunt Doctorum opiniones. Neque habet locum in cauſis criminalibus, ne fiant colluſiones, neque in mixtis. Pax Jord. *lib.* 13. *tit.* 7. *num.* 47. *de re Judic.* in quibus magis dignum, quale eſt criminale, trahit ad ſe minus dignum, quale eſt civile. Neque in cauſis mixti Imperii, nec cum petitur calumnioſe. Scaccia, & Marant. *l. c.* & Lancellot. *de attent. p.* 3. *cap.* 24. *quæſt.* 25. *per tot.* Pajatel. *exped. & annot.* 43. Neque in cauſis liquidis, vel brevi terminandis, & quæ habent executionem paratam, uti in inſtrumentis publicis, vel alia ſcriptura publica, ſententia, vel obligatione guarantigiæ, niſi inſtrumentum eſſet quodammodo dubium. Neque habet locum in promiſſione jurata, etiam quoad hæredem jurantis. Sed contrarium vide apud Scacciam *loc. cit.* vide etiam Pajatel. *expedit. & annot.* 43. uti neque in ſecunda inſtantia. 8

Compromiſſum voluntarium poteſt fieri in quacumque parte Judicii, etiam poſt ſententiam, quia quilibet eſt rei ſuæ moderator, & arbiter. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 2. *q.* 2. Neceſſarium vero ex Juris, vel ſtatuti diſpoſitione, ſi arbitri ſunt eligendi circa unum articulum cauſæ, uti ſuſpicionis, debet fieri in occurrentia ipſius articuli. Si vero ſunt eligendi ad totam cauſam de Mandato Papæ, vel Imperatoris, debet fieri, quando placuerit eidem Papæ, vel Imperatori. Si vero debet fieri ex ſtatuti diſpoſitione, fieri debet ante litem conteſtatam, ſecundum communiorem. Caſtr. *conſ.* 320. Scaccia *de Jud. loc. cit.* ubi DD. de reliquo, qualiter differat voluntarium a neceſſario, vide Rot. apud Merlin. *deciſ.* 205. *num.* 11. Pajatel. *annotat.* 94. *num.* 10. 9

Compromiſſi petitio, ſuſpendit Judicis Ordinarii Juriſdictionem. Blancus *de compromiſ. p.* 3. Lancellot. *de* 10

attent. part. 2. *cap.* 15. *num.* 384. apud Conciol. *alleg.* 71. *num.* 1.

11 Compromissum vigore statuti inter affines, faciendum in lite non habet locum, mortua persona, qua mediante, fuerat contracta affinitas; quia tunc expiravit quoque affinitas. Blanc. *de comprom. quæst.* 3. Bonell. *de comprom.* §. 1. *gloss.* 3. Ciarlin. *contr. for. cap.* 170. *num.* 1. apud quem plures. Neque locum habet in hæretico, qui non debet gaudere favore statuti. Neque in Clerico, qui non potest statuto Laicorum ligari, nisi Clericus vellet cogere Laicum ad compromittendum. Neque in spurio. Scaccia *de Judic. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 200. Neque habet locum in possessoriis, nisi statutum specificet. Post. *de manut. obs.* 6. Ciarlin. *loc. cit. num.* 8. sicut nec in manutentione; quia manutentio non est lis, sed litis præparatio. Neque in causis matrimonialibus de jure, cum agitur vinculo matrimonii. *cap. ult. de transact.* Neque in causis, in quibus agitur de libertate hominis. Pirhing. *lib.* 1. *tit.* 4. §. 3. Neque in re liquida, non obstante statuto de compromittendo in litibus inter affines. Tusc. *litt. G. concl.* 486. *& litt. C. concl.* 498. Farinac. *dec.* 452. Ciarlin. *l. c. num.* 16. Cyriac. *contr.* 350. *n.* 13. *lib.* 2. Pajatel. *annot.* 94.

12 Neque potest fieri in rebus prohibitis alienari, uti in bonis Ecclesiæ, vel Fideicommisso subjectis; quia compromittens dicitur alienare. Alder. Mascard. *de statut. interpret. concl.* 8. Ciarlin. *l. c. n.* 31. Riccius *in prax. p.* 3. *resol.* 165. per totam.

13 Neque in bonis sitis extra territorium statuentis. Factum tamen super bonis Ecclesiæ a Prælato valet in præjudicium Prælati. *cap. ex multiplici de decim. cap. veniens, cap. de cætero. de transact.* Noal. *de transmis. cas.* 35. *num.* 2.

14 Porro licet compromissum inter affines vigore statuti faciendum non procedat in spurio, habet tamen locum in filio naturali, item in legitimato, tam per subsequens matrimonium, quam per oblationem Curiæ, vel rescriptum. Scaccia *de Judic. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 233. ubi communior sententia. Marant. & Castr. Item in minore: regulariter, scilicet, cum Judicis Decreto, & auctoritate curatoris. Scaccia *loc. cit. num.* 275. Afflict. *dec.* 285. Blanc. *de comprom. inter conjunctos*, *q.* 3. Limit. in rebus mobilibus, quæ servando servari non possunt: nam, sicut potest illas alienare, ita etiam potest compromittere; quia compromissum est species alienationis. Surd. *de alim. tit.* 8. *privileg.* 56. DD. apud Scacciam *loc. cit.*

15 Pupillo est damnosum, & læsivum, quia metu pœnæ non potest appellare a sententia arbitri. Marant. in Specul. *p.* 6. *act.* 2. Oddo *de rest. in integr. q.* 32. Blanc. *de comprom. q.* 10. apud Scacciam *de Judic. l. c. n.* 326. Secus de Jure Canonico, quod admittit appellationem ob æquitatem naturalem, secundum aliquos: contra quos tamen tenet Scaccia *n.* 340. Idem dic de compromisso facto in arbitratorem, a quo similiter non potest peti reductio ad arbitrium boni viri, nisi ob magnam læsionem. Scaccia *l. c. n.* 341.

16 Compromissum non obligat successores sicut nec laudum; vel alios posteriores vocatos, non tantum quoad substantiam, sed nec quoad effectum. Noal. *de transmis. cas.* 35. *per totum arg. L. proferre ff. de arbitr.* neque transit ad hæredes compromittentium, sed illorum morte finitur; quia arbitria sunt stricti juris. *L. non distinguimus ff. de arbitr.* licet ex una parte essent plures compromittentes, si causa tamen erat individua. Si vero sit dividua, tunc tot sunt compromissa, quot compromittentes. *L. ad officium Cod. commun. divid.* Limita, si non compromittunt principales pro se ipsis, sed unus v. g. pro se, alter pro alio, cum promissione de rato: tunc enim si moritur ille, pro quo fuit promissum de rato, non finitur compromissum; quia executio non fit contra illum, sed contra compromittentem. Porro conclusio procedit, licet mors compromittentis sequatur, post conclusionem in causa vel citationem ad sententiam. Limit. primo conclusio, cum in compromisso fuit facta mentio hæredum: tunc enim ad illos transit. *L. diem proferre ff. de arbitr. cap. fin. eod.* Limit. secundo, cum compromissum fuit factum in arbitratorem; quia morte compromittentis non expirat; quia arbitramentum non est verum compromissum, sed quoddam pactum, quod transit in hæredes. Noal. *d. cas.* 35. Limit. tertio in universitate, vel Collegio. vide Tranched. *cons.* 110. Et sicut compromissum non transit in successores, vel hæredes, ita nec arbitrandi jus; quia est electa industria personæ. *L. apertissimi de Jud.* Noal. *l. c. cas.* 35.

Compromittere qui non cogitur super principali, neque tenetur super incidente. Ciarlin. *d. cap.* 170. *numer.* 59. & DD. apud eundem. uti Tusc. *litt. S. concl.* 487. *n.* 99. 17

Quæres, an Compromissum factum a Canonicis de eligenda certa persona valeat? Resp. negative. *L. item si unus ff. de arbitr.* Abb. *in cap. quia propter. de elect.* 18

Redeundo, ad arbitros: Arbitratoribus discordantibus, sicut ipsi arbitri non tenentur eligere tertium, ita nec ipsi principales. Sperel. *decis.* 54. *num.* 44. ubi ubi DD. & quando Arbitri tres fuerunt electi, duo non possunt judicare, vel laudare, tertio irrequisito; quia præsentia illius potuisset alios duos in suam sententiam trahere. *L. si in tres ff. de recept. arbitr. L. duo ex tribus*, ubi Bart. & DD. *ff. de re judic.* Canonistæ *in cap.* 2. *de arbitr. in* 6. Blancus *de comprom. q.* 9. Tusc. *litt. A. concl.* 464. Ciarlin. *contr. for. cap.* 27. *a numer.* 1. Neque sufficit tertium fuisse citatum, sed requiritur illius præsentia de jure Civili: quamvis secus de Jure Canonico. DD. *mox cit.* Neque tertius potest laudare sine duobus, aliter laudum est nullum. Pajatel. *exped. & annot.* 55. *per totam.* 19

Et quamvis Arbiter possit declarare, & interpretari suum laudum, juxta Gabr. *de Reg. Jur. concl.* 3. *numer. a* 17. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *gl.* 18 *num.* 77. Ciarlin. *contr. for. cap.* 75. *num.* 10. sententiam tamen invalidam, quam tulit, mutare non potest. *L. qualem* 19. *ff. de arbitr.* Neque laudum executioni mandare potest, quia caret Jurisdictione. *L. pen. Cod. de arbitr.* Abb. *in cap. per tuas* 9. *eod.* Et postquam publicavit suum laudum, in quo jussit unum ex colitigatoribus jurare super quibusdam articulis, infra certum tempus, ita ut illo elapso, amplius non admitteretur, eo transacto, non potest aliam dilationem dare. Cyriac. *contr.* 358. Vant. *de nullit. ex def. Jurisd. n.* 114. 20

Quid si vero Arbitrator per imperitiam male judicat? Resp. quod facit litem suam, sicut Judex, & punitur arbitrio Judicis. Put. *de syndicat. vers. negligentia cap.* 1. *numer.* 20. Menoch. *de arbitr. cas.* 339. *per tot.* Farinac. *de var. & divers. quæst.* 111. *art.* 16. *num.* 155. Tenetur de dolo, lata culpa. *Instit. de Oblig. quæ ex quasi delict. nasc.* Abb. *in cap. pastoralis de Off. Deleg.* §. *quia vero.* Ubi etiam Felin. Farinac. *loc. cit.* Limita, si arbitrator modice læsit, quia videtur habuisse potestatem sic faciendi. DD. *cit.* vel si Arbitrator a partibus habuisset amplissimam potestatem. Bal. *in L. si filius ff. de jud.* In læsione vero enormi præsumeretur dolus. Butr. & Abb. *in capit. quintavallis de Jurejur.* Bar. *i. L. fin. ff. de Prætor. stipul.* Gabr. *lib.* 2. *de arbitr. concl.* 3. *num.* 49. *vers. declara*, & alii apud Ciarlin. *contr. for. cap.* 68. *num.* 21. quando autem in hoc laudo possit fieri reductio ad arbitrium boni viri &c. vide Gabr. *l. c. per tot.* 21

Arbitrator tamen in declarando pretium, non tenetur citare partem. Marescot. *lib.* 2. *var. resol. cap.* 70. *num.* 2. Sed laudum, vel arbitramentum, sine compromisso, est nullum: uti etiam latum, parte non citata, vel sine cognitione causæ. Cyriac. *contr. for.* 395. *numero* 21. *seqq.* (qui tamen tantum loquitur de electione peritorum &c. quod debeant fieri vel de consensu partium, vel a Judice partibus discrepantibus citatis.) apud Rot. post Pajatel. *decis.* 26. *num.* 6. Idem dic: si fuit latum super non contentis in compromisso. Quod licet ratificari non possit, tamen ratificatum valet in vim pacti. DD. apud Pajatel. *annot.* 77. *a num.* 1. Excessivum est nullum in totum. Conciol. *alleg.* 72. *num.* 9. ubi Gratian. & alii, quando sit revocandum, vide Merlin. *decis.* 70. ubi si contineat notoriam injustitiam. Acceptatum ex capite enormissimæ læsionis, potest impugnari per restitutionem in integrum. Pasqual. *de patr. potest. parte* 1. *cap.* 8. Pajatel. *l. c. num.* 42. Non potest exequi, si fuit acceptatum tantum ab una parte. Pajatel. *l. c. num.* 25. Et latum post tempus a Jure statutum est nullum. Conciol. *alleg.* 72. *n.* 1. Est etiam nullum, si fuit latum a Judice Ordinario; quia in illum compromitti non potest. Item 22

si com-

si compromissum est nullum; Item si non dirimit omnes controversias compromissas. Item si fuit latum ab uno tantum arbitrio, vel latum mortuo uno ex compromittentibus. fuse Pajarel. *l.c.*

23 Laudum potest etiam reduci ob læsionem enormem, vel enormissimam. Ciarlin. *contr. for. c.* 68. *ex L. societatem. ff. pro socio. cap. quintavallis*, ubi Abb. & Butr. ac alii, *de Jurejur.* Cyriac. *contr.* 525. *per totam*.

24 Licet supra dixerimus, laudum super non contentis in compromisso non valere, tamen ob præsentiam partium sustinetur, si consentiant, quasi ex tacito compromisso. Pajarel. *l.c.n.* 11. *& seq.*

25 Laudum inter compulsos dicitur sententia. Blancus *de comprom. q.* 9. Borel. *de comprom.* §. 3. *gl.* 4. *n.* 11. Tranched. *cons.* 87. *n.* 18.

26 Laudum voluntarium, est individuum, secus necessarium. vide Scacc. *de sent. gl.* 14. *quæst.* 13. *n.* 7. Eccles. *obs. for.* 23. *n.* 26. Gratian. *discept. for. cap.* 162. plura, in verbo *Laudum*.

ARBORES.

Praxis Arborum.

1 Arbores non sunt in fructu, sed pars proprietaris & fundi reputantur. Ciarlin. *controv. for. cap.* 51. *n.* 1. *ex L. æquissimum.* §. *fructuarius.* ubi Ang. *n.* 1. *ff. de usufr. L. in fraudem.* §. *Conductor. & ibi* Bart. *de Jure fisci.* Alex. *consil.* 118. *n.* 4. *lib.* 5.

2 Arbores recentes, quæ solo non coaluerunt, sunt plantantis; si vero coaluerunt, cedunt fundo. Beccius *cons.* 33. *numer.* 7. Corbul. *de caus. privan. emphyteutam caus.* 13. *num.* 2. Petr. de Angus. *cons.* 23. *num.* 9. *lib.* 2. Caval. *decis.* 44. *num.* 72. *vers. quod non admitto.* Surd. *dec.* 78. *num.* 25. *& dec.* 300. *num.* 23. Gratian. *disc. for. cap.* 21. *num.* 33. *&* 34. *lib.* 1. Ciarlin. *controv. for. cap.* 2. *n.* 69. *&* 70.

3 Arbores a vento dejectæ spectant ad proprietarium, si tamen proprietarius eas non tollit, tanquam derelictæ sunt usufructuarii. *L. arbores. & L. Proculus. ff. de usufr.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 51. *num.* 38. Borgnin. *de usufruct. mul. relict. num.* 157. *vers. quod secus*. Gratian. *loc. cit. cap.* 21. *num.* 5. *&* 7. *&* Bald. *in auth. multo magis. C. de SS. Eccles. cap. cum in cunctis*. ubi gl. Jo. And. Abb. Imola & alii *de elect. cap. quamquam.* ubi Francus *de censib. in* 6.

4 Arbores infructuosæ, uti populus, salix, fraxinus, ulmus, platanus, quercus, & habentes umbram nocivam, possunt incidi ab emphyteuta, usufructuario, aut colono, etiam sine licentia, sine periculo incurrendi ullam pœnam. Redoan. *de reb. Ecclesiast. non alien. quæst.* 79. *cap.* 7. *numer.* 26. Bertazzol. *in addit. ad cons. criminalia cons.* 433. *litt. A.* quia arbor, quæ inutiliter terram occupat, succidenda est. *cap. quamvis circa finem de decimis*. Lucas de Penna *in L.* 1. *C. de cypressis. lib.* 12. Cyriac. *controv.* 632. *num.* 23. Ciarlin. *controv. for. cap.* 2. ubi Natta *cons.* 477. *num.* 9. Gratian. *disc. for. cap.* 21. *num.* 21. *lib.* 1. quia per talem incisionem non deterioratur fundus, & quia usufructus istarum consistit in earum succisione pro tabulis, trabibus &c. Seraphin. *decis.* 1356. *num.* 3. Giurba *ad consuet. Messana par.* 1. *cap.* 15. *gl.* 4. *num.* 19. Ciarlin. *loc. cit.* secus dicendum est quoad incisionem arborum frugiferarum, uti vitium, pomorum &c. dummodo hæc sint virides, & utiles & frugiferæ. Claud. ad Bertazzol. *cons.* 423. *litt. a.* Pacian. *cons.* 32. *num.* 2. *ad fin.* & *cons.* 33. *n.* 9. Ciarlin. *l.c. num.* 32. Ut vero arbores sint, & dicantur frugiferæ requiritur, quod producant fructus usui humano aptos; alias nulla arbor esset, quæ frugifera non esset, cum nulla sit, quæ foliis, vel ramis prodesse non possit. Bec. *cons.* 33. *num.* 11. *vers. non obstat.* Claud. ad Bertazzol. *loc. cit. litt. D.* Ciarlin. *l. cit. num.* 38. Ita vetustæ, inutiles, corruptæ, & in parte exsiccatæ exscindi possunt sine incursu ullius pœnæ. Angel. *in L. si colonus.* §. *si fundum. ff. de arb. fruct. cæsis*. Natta *cons.* 482. *numer.* 3. Rol. *cons.* 49. *num.* 20. *lib.* 2. Corbul. *l.c. caus.* 13. *num.* 28. Menoch. *cons.* 460. *num.* 16. Carpan. *ad statut. Mediol. cap.* 379. *n.* 373. alii apud Ciarlin. *l.c.n.* 39. maxime si vetustarum loco novæ supplantentur. DD. *cit.*

5 Arborum frugiferarum, & utilium incisio æquiparatur Domorum demolitioni. *L. & eleganter. ff. de dolo*. Crot. *cons.* 115. Curt. sen. *cons.* 70. Natta *cons.* 477. Surd. *dec.* 300. Ciarlin. *d. cap.* 2. *n.* 5. Jos. Ludov. *dec.* 22. *num.* 23. Et ideo in rebus Ecclesiæ non est licita sine Beneplacito Apostolico. Riccius *in prax. for. Eccl. p.* 1. *res.* 50. Thes. *dec.* 142.

Arbor in confinio duorum fundorum posita, si est annosa, est illius, in cujus fundo habet originem, quamvis radices etiam in alio fundo habeat. *L. si plures. ff. de arb. fruct. cæs.* Borgnin. *dec.* 32. Cæpolla *de servit. urb. præd. cap.* 85. si vero est recens, & pascat radices in alieno fundo, plus habebit Dominus illius fundi, in quo plus aliæ radices, & minus ille, in cujus fundo minus pascunt radices, & pro rata dictarum radicum erit dividenda. *L. arbor. ff. com. divid.* §. *si Titius. Instit. de rer. divis.* Caval. *dec.* 32. & alii quos citat, & sequitur. Costa *de post rata. quæst.* 46. 6

Arborem communem non licet propria authoritate invito socio succidere etiam pro rata. Costa *l. c.* Plot. *in L. si quando. C. unde vi*, nec radices succidere etiam in proprio fundo; sed tantum actione negatoria potest convenire vicinum.

ARCHI-EPISCOPUS.

Praxis Archi-Episcopi.

Archi-Episcopus, licet fuerit rite consecratus, & possessionem acceperit, tamen, antequam pallium a Superiore acceperit, se Archi-Episcopum nominare non potest, nec ea munera obire, quæ sunt ordinis, potestatis, vel Jurisdictionis. *cap. nisi specialis, de author. & usu pall.* aliter facta circa potestatem Ordinis sunt quidem valida, sed illicita. Facta vero, quæ sunt circa usum Jurisdictionis, sunt nulla. Barb. *de Jur. Ecclesiast. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 112. & pallio uti non potest, nisi in Missa. Idem, *d. cap.* 7. Factus Episcopus, non potest uti pallio; quia hoc est signum Dignitatis Archi-Episcopalis. Zerol. *in prax. p.* 2. *verb. Archi-Episcopus*. Genuens. *cap.* 88. *n.* 23. 1

Archi-Episcopus confirmat electos Episcopos, & intervenit eorum consecrationi, ita ut alii Episcopi sine ejus mandato intervenire non possint. Injungit suffraganeis, quæ de jure servanda sunt. Convocat eos singulis trienniis, ad Concilium Provinciale; Inquirit de Residentia suffraganeorum; Compellit eos ad Justitiam subditis ministrandam. Ad convocandam synodum quotannis: Ad constituendum Œconomum; Archipresbyterum Ruralem; cogit erigere seminarium, eos suspendit, interdicit, excommunicat. Excommunicat Vicarium suffraganei, si impedit causam appellationis delatam ad suum Tribunal, vel si delinquit circa suum Officium, si non servat S. Sedis privilegia. Barbos. *loc. cit.* 2

Archi-Episcopus est Judex in causa Ordinariorum suffraganeorum, nisi sit de majoribus, quod est verum, cum causa intentatur a subdito contra Episcopum: secus si ab Episcopo contra subditum: tunc enim eliguntur Arbitri Juris, a quorum sententia appellatur ad Papam, emisso medio. Sed hodie Sac. Congr. declaravit, Episcopos non posse conveniri, neque civiliter, neque criminaliter, nisi coram Pontifice. Conc. Trid. *sess.* 13. *cap.* 6. *de Reform. gl. in cap. pastoralis de Offic. Jud. Ordin.* 3

Archi-Episcopus potest dispensare in votis, & juramentis Suffraganeorum. Item illos in perceptione Jurium Episcopalium discordantes cogere ad concordandum. Barbos. *loc. cit.* non potest tamen cum suis Suffraganeis in Canonico, vel Pontificio dispensare, neque cum Suffraganeorum subditis. Diana *p.* 8. *tr.* 3. *resol.* 13. Pontius *de matrim. lib.* 8. *cap.* 5. dispensat tamen in legibus Concilii Provincialis. Diana *part.* 9. *tract.* 6. *res.* 40. Quarant. *in sum. Bullar. verb. Concilium*. In subditos Suffraganeorum, nullam habet Jurisdictionem, nisi in casu appellationis, vel Visitationis. Barbos. *loc. cit.* Punit crimina notoria subditorum Suffraganeorum, si illi sunt negligentes. Potest mittere edicta per totam Provinciam in casibus ad suam Jurisdictionem spectantibus. *cap.* 1. §. *notoria, de censib. in* 6. Quarant. *in sum. Bullar. verb. Archi-Episcopus. num.* 24. Barb. *loc. cit.* Post Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 3. *de reform.* non potest visitare Diœceses Suffraganeorum, nisi causa cognita, & probata in Concilio Provinciali. 4

Barbos. *l.c.* & tunc potest audire confessiones, P. Pirhing. *lib.* 1. *cit.* 31. *sect.* 2. §. 2. *n.* 25. Benedicit populo, ubi transit: facit sibi præferri crucem per totam Provinciam, etiam in locis exemptis. Barbos. *l.c.*

5 Archi-Episcopus, sede Episcopali vacante, scilicet suffraganei, potest, & debet, administrationi sedis vacantis incumbere; duobus tamen casibus: primo; si Ecclesia non habet idoneos Ministros; ut si non habet Capitulum actu, sed tantum habitu; vel Canonici non sunt in Sacris. Secundo: si qui existunt, fuerint negligentes. *c. ult. de suppl. neglig. Præl. in* 6.

6 Archi-Episcopus, non potest eximere quemquam a Jurisdictione sui Ordinarii, aliter nihil facit. *cap. duo simul. de Offic. Ord.* Abb. *in cap. cum inter de re jud.* Ciarl, *cap.* 125. *n.* 76. & solus Papa hoc potest. Erasmus Cochier. *de Jurisdict. ordin. in exempt. par.* 1. *quæst.* 3. *n.* 10. *vers. distinguendum*,

7 Archi-Episcopus non potest exercere Pontificalia in sua Provincia absque suffraganei consensu, extra suam Diœcesin, Riccius *in prax. var. resol. part.* 2. *resol.* 234. Est Judex omnium Episcoporum suæ Provinciæ. *cap. qui cognovimus.* 10. *quæst.* 3. *cap. pastoralis*, ubi Abb. *de Offic. Ordin.* Riccius *in prax. Archi-Episc. p.* 3. *resol.* 22. tenetur ad reparationem Ecclesiæ: non potest formare processum contra Episcopum, etiam animo illum transmittendi ad S. Pontificem. Riccius *part.* 4. *resol.* 492. ubi S. Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. Potest cognoscere causas civiles Episcoporum, saltem leviores. Riccius *l.c.* ubi Abb. Scaccia *de appell.* & S. Congr. *q.* 19. non potest adiri per viam querelæ. Scaccia *l.c.* In prima instantia non habet Jurisdictionem cujuscumque negligentiæ prætextu, circa causas concernentes subditos Suffraganeorum. *cap. pastoralis de Offic. Ordin.* Hinc nullum est edictum, sententia, statutum, vel quodlibet aliud præceptum Archi-Episcopi, vocans subditos suorum Suffraganeorum ad suam Curiam, licet suffraganeus esset excommunicatus; quia causæ non devolvuntur, nisi in casibus a Jure expressis. Barb. *de Offic. Episcop. alleg.* 126. *n.* 6. *& de Jur. Eccles. lib.* 1. *c.* 7. Quarant. *in sum. Bullar. verb. Archi-Episcopus*. Ciarlin. *cap.* 125. *n.* 76. *& seq.*

8 Archi-Episcopus non denuncians Pontifici absentiam suorum Suffraganeorum, est interdictus. vide Dianam *p.* 10. *tr.* 13. *resol.* 2. ubi Constitutionem Urbani VIII. Concil. Trid. *sess.* 6. *c.* 1. §. *crescente de reform.*

9 Archi-Episcopus potest condere statuta Provincialia, cum consilio, & consensu Episcoporum Suffraganeorum: hinc Concilium Provinciale convocare cogitur, in quo Archi-Episcopus præsidet tanquam caput, non tanquam superior. P. Pirhing. *lib.* 1. *cit.* 31. *sect.* 2. §. 1. Non confirmat Episcopos Germaniæ, ob illius concordata. Pirhing. *l.c.*

10 Archi-Episcopus, ad quem fuit appellatum, debet relaxare inhibitionem, nisi cum insertione tenoris sententiæ, vel Decreti aggravantis: aliter inhibitio, & processus est ipso jure nullus. Ciarlin. *cap.* 125. *l. c.* Non potest inhibere Judici appellato carcerationem, non servatis de jure servandis, uti non visis actis. Ciarl. *l. c. n.* 52. *& seq.* ubi DD. Lancellot. *de attent. par.* 2. *cap.* 20. *ampl.* 11. *n.* 5. *& lim.* 1. *n.* 5.

11 Archi-Episcopus ad instantiam patroni, qui bis interpellavit Episcopum pro institutione præsentati, præfigit terminum, ad præsentandum; quo elapso, ipse instituit. Barbos. *de Offic. Episc. p.* 3. *alleg.* 126. *num.* 51. *&* 52. Zerola *in prax. verb. Benef.* §. 3. *&* 8. Garz. *de Benef. par.* 10. *c.* 4.

12 Archi-Episcopus, & Metropolita, idem sunt, cum habet suffraganeos. Barb. *de Jur. Eccl. lib.* 1. *c.* 7.

ARGUMENTUM.

¶ *A contrario ductum.*

1 Argumentum a contrario sensu legis, vel Canonis, sive alterius dispositionis fortissimum est, ac utile valde, cum dicatur mens legis, ac lata quædam expressio; habet locum præcipue in legibus, statutis, pactis, sive contractibus, feudis, rescriptis, sententiis, laudis, seu arbitramentis, mandatis, ac ultimis voluntatibus; non autem procedit in dictis, & depositionibus testium, nec in privilegiis, nec etiam in dictis aliis casibus, quando ex eo resultaret pravus, & absonus, vel absurdus intellectus, vel contra rationem naturalem, nec quando sequeretur aliqua juris correctio, vel sensus contrarius rationi alterius legis, nec quando adesset dictio implicativa, ut est dictio maxime, præsertim, etiam, & similes, nec quando sumeretur a verbis narrativis, cum procedat solum in dispositivis, nec in verbis modalibus, si arguatur ex defectu, seu cessatione modi, nec in verbis causativis, hoc est per modum causæ prolatis, quando causa non est finalis, sed impulsiva tantum, nec etiam si causa esset finalis, si non sit unica, cum possit una deficiente alia subesse, nec quando sumeretur non a contrario sensu rationis, vel mentis, sed tantum a contrario sensu literæ, prout late omnia explicat, & probat Everard. *topic. Legal. loc. a contrario sensu. per tot. fol. mihi* 501. *&c.* Socin. *reg.* 46. *per tot.* & optime Barbos. *in loc. com. argum. loc.* 27. *per tot.* ubi dictam regulam duodecim modis ampliat, & 17. modis limitat; in quibus non procedit dictum argumentum, late etiam Tusch. *litt. A, conclus.* 498. *per tot.* Ricc. *Collect.* 2605. Rot. *part.* 12. *recent. dec.* 192. *num.* 2. *&c. part.* 1. *decis.* 185. *num.* 7. *part.* 5. *dec.* 455. *num.* 16. Buratt. *dec.* 116. *num.* 7. vide Sabelli *in* §. *Statutum de lucro dotis. num.* 4. *&* 8. Berlich. *concl.* 12. *num.* 19. *tom.* 2. *& conclus.* 52. *n.* 8. *dict. tom.* 2.

Argumentum a contrario sensu licet procedat in statutis, est tamen stricte eliciendum ad limites verborum in sensu directo positorum, & ideo in dispositione negative concepta, deduci non potest affirmative, quia verba negativa semper negant, & nunquam affirmant; unde facta prohibitione in aliquo casu, non potest ex illa a contrario sensu argui ad permissionem in aliis, ut bene exemplificando declarat Altograd. *consil.* 20. *numer.* 13. *& sequentib. lib.* 2. Galvan. *consil.* 31. *num.* 72. Sabelli *Pract.* §. *Licenze numer.* 42. pulchre Rot. *part.* 10. *recent. decis.* 40. *num.* 14. &c. ubi in terminis statutorum Bononiæ de obligationibus, & contractibus minorum, Bellon. *tractat. de mand. jurisd. cap.* 8. *quæst.* 19. *numer.* 34. *& seqq.* ubi in materia jurisdictionis. 2

ARMA.

Praxis Armorum.

Armorum delatio de Jure est etiam prohibita nobilibus, Divitibus, & militibus, præterquam in expeditione bellica. Item rusticis &c. aliter puniri possunt, maxime si illa ferant in judicio coram Judice vel Consistorio etiam quoad privilegiatos, dum jus dicitur. Lim. si hæc feruntur pro defensione sui. sed Farin. *de var. & divers. crim. quæst.* 108. tales non excusat, nisi obtinuerint, cum possent, licentiam, qui citat Surd. *cons.* 152. *lib.* 2. Rol. *cons.* 3. *num.* 1. Decian. *crim. cap.* 3. Et quod ferantur ad defensionem, cum non præsumatur, probari debet, nisi contrarium suadeat qualitas personæ. Ita Menoch. *de arbitr. cas.* 394. Decian. & Farin. *loc. cit.* Lim. 2. si ferantur arma defensiva tantum puta loricæ, scuta, galeæ &c. Lim. 3. in ferente cultellum parvum pro scindendo pane, vel ferente arma ligata, saxa, fustes. Lim. 4. in Doctoribus, nisi contraria vigeat consuetudo. Item in Officialibus, & familia. Item in ferente extra Civitatem causa itineris. DD. cit. & Farin. *loc. cit. num.* 105. vide Conciol. *resol. crim. verb. arma res.* 1. *& seq.* 1

Multo magis est prohibita Clericis. *cap.* 2. *de vita & honest. Cleric.* nisi causa justa excuset: uti periculum vitæ. *cap. olim. de restit. spol.* Riccius *in prax. par.* 1. *res.* 325. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 6. *cap.* 5. & contravenientes possunt puniri pœna pecuniaria, & aliis pœnis. Secus dolo cessante. Farin. *quæst.* 108. *num.* 144. Bursat. *cons.* 77. dummodo sit convictus. *cap. si quis contumax. & cap. qui subditorum.* 15. *q.* 4. Riccius *in prax. par.* 4. *res.* 118. Antonell. *loc. cit.* Farin. *d. quæst.* 108. *num.* 21. qui tamen non puniuntur a Judice Laico, sed Ecclesiastico. Farin. *l. c.* Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 20. Menoch. *de arbitr. cas.* 394. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 36. *n.* 22. vide *Clericus & Judex.* 2

Arma prohibita, si fuerunt inventa sub pedibus plurium, ita ut ignoretur, cujus sint, nemo potest condemnari secundum unam sententiam, quia melius est nocentem absolvere, quam innocentem condemnare. *L.* 3

favo-

favorabiliores. ff. de R. I. & in criminalibus requiruntur probationes luce meridiana clariores. *L. sciant. C. de probat.* videri potest Caball. *resol. crim. cas.* 230. Farin. *d. quaest.* 108. *num.* 158. Alia vero sententia tenet esse omnes condemnandos, ne delicta maneant impunita, & aperiatur via fraudibus. Tertia sententia vult esse locum gratificationi Judicis. Menoch. *de arbitr. cas.* 384.

4 Arma faciunt indicium contra Reum. Bart. *in L. fin. ff. de quaest.* Boss. *de indic. num.* 51. Mascard. *de prob. conclus.* 131. Farin. *quaest.* 52. Ciarlin. *controv. for. cap.* 12. & deferens arma, illa amittit, & de jure fisco applicantur, sed de consuetudine Italiae spectant ad Barisellum. Decian. *crim. lib.* 8. *c.* 4. Bajard. ad Clar. *in* §. *fin. q.* 82. Farin. *q.* 108. *n.* 11. an in praejudicium Domini, ac commodantis, vel ferentis tantum vide Ludov. *dec.* 31. *n.* 1. *Perus.* Conciol. *res.* 23. qui in praejudicium etiam accommodantis concludunt. Armorum appellatione non veniunt dentes, ungues, vasa vitrea vel terrea, liber, aut sacculus. Carpz. *in pract. crim.* §. *in textu.* Afflict. *in constit. Regni. libr.* 1. *rub.* 12. Decian. *tract. crim. lib.* 8. *c.* 2. Bajard. ad Clar. *in* §. *fin. quaest.* 82. *circa fin.* & ejusmodi instrumentis aliquem offendens non punitur poena ordinata contra percutientem vel vulnerantem cum armis. Cabal. *res. crim. cas.* 63. Conciol. *res.* 10. *in verb. arma.*

5 Armatus stans in propria domo non incurrit poenam delationis armorum, licet stet armatus in ostio domus. Bursat. *cons.* 141. *n.* 35. Farin. *de var. & divers. crimin. quaest.* 108. *num.* 40. declarando ut per Gabr. *de malef. conclus.* 10. *num.* 24. Ripa *de noct. temp. cap.* 8. *n.* 59. quod ampliatur, ut etiam procedat in eo, qui inventus a birruariis cum armis, fugit in propriam domum juxta Bajard. ad Clar. *in* §. *fin. quaest.* 82. *n.* 62. quam tamen ampliationem rejicit Farin. *l. c. n.* 40. ubi dicit quod non servetur in practica.

ARTICULI.

Praxis Articulorum.

1 Articuli alii sunt positionales, alii probatoriales, primi sunt, & dicuntur illae positiones, quae dantur ad probandum per confessionem partis adversae, & secundi sunt illi articuli, seu illa capitula, quae fiunt, & dantur ad probandum per testes. *cap. praesentium, de testib. & attestat. in* 6. prius aliqua dicemus de articulis positionalibus; postea vero de probatorialibus.

§. I.

Articuli positionales.

2 Positiones ergo in specie sic sumptae sunt pars intentionis actoris, continentes id, super quo quis petit sibi ab adversario responderi. Bal. *in L. generaliter.* §. *sed juramento. C. de reb. cred.* ideo adinventae, sive de jure, sive de consuetudine, ut petens scire possit, quid ipsius adversarius fateatur, vel neget ad effectum, ut scire possit petens, quid eidem suo adversario probare necesse habeat, atque ita ut ponens relevetur, quantum fieri potest, ab onere probandi. Bart. *in L.* 2. §. *quod observari. num.* 18. *Cod. de jur. propt. calum. & in L. ubicumque. num.* 14. *&* 17. *ff. de interrog. act.* Bal. *in cap. dudum. lib.* 2. *num.* 5. *vers. tandem, de elect.* & DD. apud Michalor. *in suo tract. de position. cap.* 1. *num.* 8. *& cap.* 2. *num.* 1.

3 Actor ergo, reo citato in judicio, ad normam ut infra tradernus *in verbo Citatio*, deducit suum factum per articulos, qui vocantur positiones, dicendo v. gr. *pro primo pono, verum esse, quod NN. reo convento tali, & tali die &c. centum mutuaverim* &c. & sic de reliquis, narrando suas, praetensiones, & sua jura &c. super quibus positionibus, praestito juramento veritatis dicendae, quatenus ponens id expresse petietit, reus conventus a Judice examinatur, illisque reus respondere tenetur per verbum *credo, vel non credo, ut ponitur* &c. vel alio modo juxta consuetudinem loci, & quidem sine temporis intervallo, ac sine praesentia advocati. Gravat. ad Vestr. *in prax. lib.* 5. *c.* 14. *num.* 34. Salust. Tiber. *in prax. lib.* 2. *cap.* 13. *n.* 23. *vers. quae respon-*

sio, apud Pellegrin. *in sua pract. civil. de termin. probat. p.* 2. *sect.* 2. *subsect.* 4. *a n.* 1.

Positiones facere possunt litigantes, tam actor, quam reus. *cap. un. de litis contest. cap. dudum, lib.* 1. *de elect.* Bart. *in L. ubicumque. num.* 21. *ff. de interrog. act.* Michalor. *loc. cit. cap.* 5. Et quamvis Michalor. *loc. cit. cap.* 5. *num.* 11. *seqq.* dicat, quod, quando tam actor, quam reus positiones ponit, dictae positiones sint promiscue admittendae, nos tamen contrarium in pluribus tribunalibus practicari vidimus, quod nempe prius reus super positionibus actoris examinatus fuerit, postea vero actor, ante publicationem responsionum rei; ad ipsiusmet rei positiones coactus fuerit respondere, ad normam doctrinae, quam tradit ipsemet Michalor. *loc. cit. a numer.* 7. quod qui prior ad judicium provocat, prior agere, & petere debeat. *L. qui prior. ff. de Judic.* & regulariter quod prius respondendum sit positionibus actoris, quam rei. Bald. *in addend. ad Specul. in rubr. de dilat. vers.* 1. *respond.* Ita tamen, ut si positiones rei sint totaliter, & a diametro contrariae positionibus actoris, ut puta si actor poneret se mutuasse reo centum, & reus poneret actorem sibi nunquam illa centum mutuasse &c. non sint admittendae, secus vero si illae se invicem compatiantur, ut si actor poneret, se mutuasse reo centum, & reus poneret se solvisse, compensasse &c. vide Michalor. *loc. cit. cap.* 5. *num.* 7. *& pluribus seqq. & cap.* 17. *numer.* 9. *seqq. ubi num.* 17. ampliat, conclusionem procedere, etiamsi positiones essent sibi solum indirecte contrariae, ut si actor posuit, tali die Titium fuisse Frisingae, reus poneret non poterit, dictum Titium tali die fuisse Monachii. Abb. *in cap. Fraternitatis. num.* 11. *de testib.* ubi etiam Merlin. *num.* 17. *&* 18. Paris. *num.* 70. Albert. *de test. cap.* 17. *num.* 120. quibus proinde actor respondere non tenetur. Michalor. *loc. cit.* quamvis reus posset alia via probare falsitatem petitionis actoris. 4

Articuli positionales debent fieri in scriptis, & coram Judice. *cap. quoniam contra, de probat.* tum ut reus sit certus, super quo respondere debeat. *L. certum. ff. de confess.* tum ut Judex videre possit, an sint relevantes, atque ita an sint admittendi, vel rejiciendi. Item ne ponens possit variare. ad text. *in L. acta. ff. de re judic.* & tandem ne aliqua oriri possit contentio, inter partes aliter fuisse propositos. *cap. cum inter de elect.* Specul. *in tit. de positionibus. numer.* 12. Mascard. *de probat. concl.* 1136. *num.* 12. & alii apud Michalor. *loc. cit. cap.* 21. *num.* 1. & ex eisdem rationes responsionis ad illos articulos positionales debent etiam in scriptis adnotari, & ne ut reus cogatur bis, vel pluries ad illos respondere, quod fieri posset, si responsiones in scriptis redactae ostendi non possent. Specul. *tit. de position.* §. 6. *num.* 2. & quidem separatim de una in unam ad singulos articulos. Socin. *cons.* 97. *n.* 8. *&* 11. *in fin. lib.* 4. Tusc. *litt. P. concl.* 399. *n.* 1. Michalor. *loc. cit. n.* 2. 5

Ponens dicitur fateri omnia in dictis articulis positionalibus contenta, habetque talis Confessio vim confessionis judicialis. Greg. *decis.* 385. *num.* 3. & ibi Addend. *num.* 5. *& dec.* 408. *num.* 1. Michalot. *post tract. de position. decis.* 1. *& in tr. de position. cap.* 25. *numer.* 1. Specul. *in tit. de posit.* §. 8. *in princ. &* §. 10. *numer.* 8. Marant. *in* Specul. *tit. de posit. num.* 3. vide etiam Scacc. *de Judic. lib.* 1. *cap.* 60. *num.* 7. *& lib.* 2. *capit.* 7. *num.* 466. ubi alii. Pellegrin. *l. sup. c. num.* 3. & non potest amplius hujusmodi confessio revocari. Gravat. ad Vestr. *in prax. lib.* 5. *cap.* 14. *num.* 16. *& seq.* Pellegrin. *loc. cit.* Michalor. *cap.* 22. *num.* 29. *& num.* 1. ubi quod non solum revocari, sed nec mutari aut emendari possint in praejudicium adversarii. Bald. *in L. generaliter,* §. *sed juramento. C. de reb. cred.* Marant. in Specul. *part.* 6. *tit. de position. num.* 6. Speculat. *de position.* §. 10. *numer.* 7. Limita primo, si positiones nondum sint factae de actis; tunc enim corrigi, & mutari possunt. Bald. *in d. L. generaliter. cap. cum contingat, de Offic. deleg.* Marant. *l. c. num.* 8. Specul. *d.* §. 10. *sub num.* 8. Mascard. *de probat. conclus.* 1176. *num.* 2. Michalor. *d. cap.* 22. *numer.* 6. *&* 7. ubi quando dicantur factae de actis. Limita secundo, si mutatio, seu correctio fiat in continenti, etiamsi sint effectae de actis. Alexand. *cons.* 71. *num.* 6. *libr.* 3. qui allegat Bart. *in cap. fin. de confess.* Titaq. *de retract. convent.* §. 1. *gloss.* 5. *n.* 5. Gabr. *in* 6

in tit. de confess. concl. 6. *num.* 8. Scacc. *de Judic. cap.* 7. *num.* 669. apud Michalor. *l. c. num.* 8. *seqq.* ubi quando censeatur mutatio facta in continenti. Limit. tertio si ponens erraverit, doceatque de tali errore. ut ex *L. error. C. de jur. & fact. ignor.* Michalor. *loc. cit.* ubi DD. *num.* 17. *seqq.* Limita quarto, ut licet positiones non possint revocari, aut mutari, possint tamen declarari, etiam elapso termino ad probandum. Specul. *in tit. de teste. §. nunc dicendum; vers. hoc nota.* Asio. *in prax.* §. 19. *cap.* 23. & alii apud Michalor. *l. c. num.* 25. *seqq.* ubi vide.

7 De contumace in respondendo articulis positionalibus, vide, quæ diximus infra in verbo *Contumacia*. De modo vero eisdem respondendi, & quod fieri responsio debeat dari pure, & simpliciter, & an & quando admittatur responsio qualificata, vide late Michal. *l. c. a cap.* 39. *ad* 46. ubi etiam de mendaciis, & perjurio in respondendo, & an, & quando puniri possint. Plura vide infra *litt. P. verbo Positiones*,

§. II.

Articuli probatoriales.

8 Postquam adversarius positionibus, seu articulis positionalibus respondit, tenetur ponens ab adversario negata probare vel per instrumenta, vel per testes, in quem finem debet formare, & Judici exhibere suos articulos probatoriales, & subinde, si adversarius omnia in positionibus contenta negavit, potest ponens easdem positiones producere in vim articulorum, super quibus testes examinari debent, citata tamen parte ad videndum testes præfatos jurare, alias examen esset nullum. *cap.* 2. ubi Abb. *de testib. L. si quando.* ubi glos. Bal. & Castr. *C. eod.* DD. apud Pelegr. *in sua pract. civil. de position. p.* 2. *sect.* 2. *subsect.* 5. *num.* 1. & hodie in pluribus Tribunalibus observatur, & ut testatur Gail. *lib.* 1. *pract. obs.* 79. *num.* 3. ex constit. Imper. in Comitiis Spirens. *anno* 70. promulgata, quod statim in ingressu litis, puta ante litis contestationem, libellus articulatus in causa principali exhibeatur, cui reus, si non habet exceptiones dilatorias, puta fori &c. cogitur respondere, & litem contestari, postea devenitur ad probationes per exhibitionem articulorum probatorialium, ut supra &c.

9 Differunt a positionibus, quia illæ, ut supra dictum est, tendunt ad probandum ex confessione, & responsionibus partis, isti vero ad probandum intentionem suam, instrumentis, aut testibus; ideoque positiones præcedere, articuli probatoriales vero sequi debent. Marant. in Specul. *part.* 6. *tit. de posit. num.* 1. Gail. *lib.* 1. *pract. observ.* 79. *n.* 3. Secundo differunt, quod ponens censeatur fateri omnia in positionibus contenta, ut supra diximus, nisi de errore suo legitime doceat. Gail. *l. c. num.* 6. ubi DD. per text. *in L. cum precium. C. de liberal. causa. L.* 2. *C. de instit. & substit.* non vero qui articulos exhibet. Panorm. *in cap. cum venerabilis. num.* 58. *de except.* Bart. *in d. L.* 2. §. *quod observari. num.* 18. Marant. *l. c. num.* 7. Gail. *l. c. n.* 7. quamvis ibi contrarium teneat. Ferrar. *in forma capitulorum act. in verbo coram. num.* 4. sed quamvis articulans non fateatur, tamen confessio ibi emanata magnum adminiculum facit, cum non soleant dari articuli absque magna consideratione. Rot. *dec.* 320. *n.* 2. *in fin. post consil. Farin. lib.* 2. Beltram. ad Ludov. *decis.* 143. *n.* 5. imo si articuli sint dati medio juramento, plene probant contra articulantem. Caputaq. *dec.* 145. *lib.* 1. Beltramin. *l. c.* quem sequitur Pellegrin. *l. c. n.* 17. nisi doceatur de errore. Alias limitationes vide apud Michalor. *l. c. cap.* 4.

10 Qui quidem articuli probatoriales præsentari debent intra terminum datum ad probandum, partique communicari, ut possit videre, an sint relevantes, & formare desuper sua interrogatoria, ad quem finem præfigitur ipsi terminus Judici arbitrarius pro qualitate causæ, locorum, ac personarum &c. & una simul citatur ad videndum tali, & tali die, & hora &c. jurare testes, ac danda sua interrogatoria, prout practicatur in Tribunalibus.

11 Porro articuli debent esse clari, & non captiosi, ut testes scire possint, & valeant respondere; de quo glos. *in cap.* 2. *de confess. in* 6. nec debent continere jus, sed purum factum. Pellegr. *loc. cit. n.* 2. & 4. nam certe ad testes non spectat respondere, quid juris sit, sed solum quid factum sit.

Secundo debent esse pertinentes ad probandam petitionem in libello positam, ad probandum enim non admittitur, quod probatum non relevat. *L. ad probationem.* 1. *C. de probat.* ita ut articulos irrelevantes Judex ex officio rejicere debeat. Specul. *tit. de posit.* §. *decimo. num.* 1. Gail. *l. c. num.* 15. ubi testatur se pluries factum in Camera meminisse, quod duobus aut tribus articulis relevantibus admissis, reliqui tanquam impertinentes rejecti fuerint, quod ampliatur, ut quando evidenter constat de illorum irrelevantia absolute rejici debeant, etiam sine solita clausula *salvo jure impertinentium* &c. Gail. *l. c. num.* 2. In dubio tamen relevantiæ, & irrelevantiæ, essent admittendi potius, quam rejiciendi. Vestr. *in prax. lib.* 5. *cap.* 15. *num.* 7. & ad eundem Gravat. *d. lib.* 5. *capit.* 14. *num.* 27. Rot. *dec.* 503. *num.* 2. *p.* 2. *rec.* Burat. *dec.* 28. *num.* 3. apud Pellegrin. *loc. cit. num.* 16. *vers. casu verb.* saltem cum clausula *salvo jure impertinentium, & non admittendorum.* Gail. *l. c. n.* 9. ubi Specul. *d. tit. de posit.* §. *septimo. n.* 8. quæ ampliantur, ut Judex possit articulos qua relevantes admittere, & qua irrelevantes rejicere etiam sine partis citatione. Panorm. *in cap.* 2. *numer.* 16. *de testib.* Hippol. *in repetit. L. de unoquoque. num.* 108. *ff. de re judic.* Port. *lib.* 1. *com. opin. concl.* 43. *limit.* 37. apud Gail. *l. c. num.* 17. ubi etiam *num.* 2. & *seqq.* an & quando articuli dicantur relevantes, vel non; & apud Pellegrin. *loc. cit. num.* 16. Et si articuli sint omnino impertinentes, ab illorum admissione datur appellatio, etiamsi fuerint admissi cum clausula *salvo jure impertinentium &c.* ut per Mascard. *de probat. concl.* 132. *a n.* 1. tradit Michalor. *de posit. c.* 4. *n.* 9. 12

Et quamvis ponens ad partis instantiam jurare debeat de veritate positionum &c. id tamen fallit in articulante. DD. *in L.* 2. §. *observari. C. de juram. calum.* Michalor. *l. c. n.* 29. contrarium tenet Rudolphin. *in prax. judic. p.* 1. *cap.* 11. *n.* 80. 13

Tertio articuli formari debent verbis affirmativis, non vero negativis, nisi coarctentur loco, ac tempore, scilicet ut actus fieri non potuisset, quin testes vidissent: cum enim negativa loco & tempore non coarctata sit improbabilis, ideo admitti non debet. Specul. *in tit. de teste* §. *nunc videndum. num.* 18. Alex. *in L. inter stipulantem. num.* 3. *ff. de V. O.* Bart. *in L. de ætate. in* 2. *quæst. ff. de minor. & in L. nec codicillos. C. de Codicil.* quos refert Michalor. *de position. cap.* 4. *num.* 28. & *cap.* 15. *numer.* 32. exceptis illis casibus, in quibus etiam negativa per testes probari potest; de quo suo loco dicemus. 14

Postquam vero testes fuerunt examinati, & publicatæ illorum attestationes, alii articuli produci non possunt. Gail. *lib.* 1. *obs.* 105. quod intellige, si sint directo contrarii primis. Pellegrin. *l. c. p.* 2. *sect.* 2. *subsect.* 8. *n.* 9. ubi quod post testium publicationem, testes super eisdem articulis, aut directo contrariis examinari amplius non possint. Bald. *cons.* 152. *in princ. vers. alia est insinuatio. lib.* 1. & hoc non tantum in prima instantia, sed nec in secunda appellationis. *auth. qui semel. C. de probat. cap. fraternitatis, de testib. Clem.* 2. *eod.* de quo plura infra *in verb. testes.* Et aliquas limitationes vide apud Pellegrin. *l. c. a n.* 10. *seqq.* vide etiam Afflict. *dec.* 316. *n.* 4. 15

§. III.

Miscellanea aliqua de articulis.

Articulus tendens ad probandum contrarium ejus, quod est conventum in transactionibus, tanquam irrelevans, est rejiciendus. Pur. *dec.* 331. & 389. *libr.* 2. Seraphin. *dec.* 1460. *num.* 3. apud Rot. *dec.* 772. *p.* 3. *rec. n.* 5. 16

Monitorium quod articuli habebuntur pro confessis, debet continere comminationem, nempe *respondendi sub pœna confessi &c.* ut infra diximus in verbo *contumacia.* & Surd. *cons.* 360. *n.* 26. *lib.* 3. & quamvis non sufficiat sola scientia monitorii, nisi etiam probetur, quod quis sciverit qualitatem dictæ comminationis in eo contentæ. glos. *in cap. concertationi. in verbo sciverit, de appell.* tamen statim ac probatur monitorium execu- 17

tum,

tum, insurgit probatio scientiæ omnium contentorum in monitorio. ita Gratian. *disc. for. cap.* 639. *n.* 22. *seqq. tom.* 4. & citat Anchar. *cons.* 170. *n.* 6. Castr. *cons.* 311. *in fin. lib.* 1. Aret. *cons.* 15. *in fin.* Aym. *cons.* 73. *n.* 39. Natt. *cons.* 162. *n.* 44. *ad med.* Surd. *cons.* 335. *n.* 54. *lib.* 3.

18 Articuli cum clausula *non se astringendo &c.* nihil certi continere dicuntur. Rot. *decis.* 774. *num.* 8. *p.* 1. *rec.* apud Ridophin. *in sua prax. judic. p.* 1. *cap.* 11. *num.* 79. Rot. *decis.* 202. *p.* 5. *rec. tom.* 1. *num.* 19

19 Articuli in dubio præsumuntur pertinentes, quando aliquid adminiculantur ad causam. *L. ad probationem, la.* 1. & ibi Salyc. & Paul. de Castr. *C. de probat.* Specul. *in tit. de posit.* §. 7. *col.* 2. *vers. & nota, & in tit. de test.* §. *nunc videndum, vers. sicut igitur.* Michalor. *post tract. de posit. decis.* 67. *num.* 2.

¶. ASSECURATIO.

Praxis Assecurationis, ubi quid sit, an licita, & quenam sint jura & obligationes tum Assecurantis cum Assecurati.

1 Assecuratio est quædam conventio, qua mediante unus infortunium alterius in se suscipit, pretio periculi accepto, & dicitur contractus inominatus regulandus secundum naturam illius contractus nominati, de quo magis participat, vel cui magis assimilatur. Frequens est inter mercatores maritimos, ac in Civitatibus maritimis, & licita stante susceptione periculi, & pretio, *l. cum proponas. C. De naut. fœnor. l. si periculi ff. eod.* Alex. *in l. a Titio num.* 3. *ff. de ver. oblig. & l. decem ff. eodem*, cum aliis per Petr. Santer. Lusitan. *tract. de assecur. & sponf. mercat. part.* 1. *n.* 5. *&c.* Gratian. *discept.* 679. *num.* 29. facit quod Sabelli dicit in §. *Contractus*, Tusch. *litt. A, conclus.* 537. *per tot.* Paul. Christin. *decis. Belgic.* 93. *vol.* 2. nbi quod valet pactum de solvenda certa summa, si ludo fortunæ succubuerit, & latius *decis.* 47. *per tot. vol.* 3. nbi de assecutatione inter mercatores, Fontanel. *decis.* 243. & 244. *&c.* Less. *de just. & jur. lib.* 2. *cap.* 28. *dubit.* 4. *per tot.* Vide De Luc. *de Credit. disc.* 107.

2 Assecuratio est contractus licitus in foro conscientiæ si habeat suas debitas conditiones; nempe, sit de re exposita periculo, & casibus fortuitis, cum receptione justi pretii ratione periculi suscepti. Fit quatuor modis; nam vel est 1° circa merces, vel 2° circa pecunias de loco ad locum transferendas, vel 3° circa transitum personæ per loca periculosa, vel 4° circa vitam: Debet habere quinque conditiones; prima est, ut detur æqualitas inter pretium, & periculum; secunda, ut quærens assecurationem non obliget assecurantem ad alium contractum versa vice secum faciendum; tertia, ut petens assecurationem moneat assecurantem de omnibus periculis illi incognitis; quarta, ut res assecuranda vere existat prout asseritur, & non mutetur; quinta, ut res non sit certa, sed periculo exposita; dequibus late Azor. *Instit. moral. part.* 3. *lib.* 11. *cap.* 18. Mol. *disput.* 507. Sot. *de just. lib.* 6. *quæst.* 7. *art.* 1. Bonac. *disput.* 3. *quæst.* 9. *punct.* 3. Solon. *de contract. assecurat. art.* 2. *concl.* 2. *&c.* & alii relati per P. Stephan. de Neapol. *tract. de restit. lib.* 2. *cap.* 69. *per tot.* ubi resolvit plures dubitationes & fraudes in hac materia ad forum conscientiæ spectantes, Rot. post Urceol. *de transact. decis.* 53. & 66. *per tot.* ubi alia plura spectantia ad forum exterius, & de modo probandi casum. De Luc. *de Usuris disc.* 1. *n.* 16. *disc.* 3. *n.* 11.

3 Assecurationis contractus, & illius justitia in totum, & per totum sita est in incertitudine, & alea fortunæ; ac ideo si detur casus, quod illi qui petunt assecurationem, & ad quorum favorem facta fuit, potuerint habere notitiam interitus mercium de tempore stipulatæ assecurationis, minime sustinetur, etiam non probata dicta notitia, sed tantum data illius possibilitate, quæ arguitur ex qualitate itineris, & locorum distantia. Et quamvis possit fieri assecuratio, & valeat etiam super mercibus jam peremptis, debet intelligi dummodo interitus tempore assecurationis sit omnino ignotus actu, & potentia, vel stante pacto expresso. Nec tenentur assecuratores positive probare scientiam assecurati de statu mercium tempore assecurationis, sed sufficit sola possibilitas scientiæ, ut supra, & tenetur assecuratus agens probare incolumitatem mercium de tempore assecurationis, vel alio tam assecurationi proximo, ut in actu dictæ assecurationis de ipsis mercibus notitia haberi non potuerit ad tollendam omnem suspicionem fraudis, & doli; prout hæc, & alia ad rem facientia latius explicant Stracc. *de assecurat. glos.* 27. Gamm. *decis. Lusit.* 181. Ludovis. sive Gregor. *dec.* 126. Ricc. *Collect.* 838. *in fine part.* 4. Vallasch. *decis. Lusit.* 64. Scacc. *de commerc. part.* 2. *quæst.* 7. *ampliat.* 10. Merlin. in Romana assecurationis 1. Junii 1633. inter suas *decis.* 597. *per tot. & part.* 6. *recent. decis.* 229. Rot. post Urceol. *de transact. decis.* 53. *num.* 34. *& part.* 19. *recent. decis.* 369. *& decis.* 373.

Assecurationis contractus non est vetustus, nisi quatenus convenit cum nautico fœnore, & a conventione partium legem accipit; assecurator igitur assumens in se pretio recepto omne periculum, uno excepto, illo dempto, in reliquis omnibus tenetur supplere damnum contingens in mercibus assecuratis, & ubi solam quantitatem mercium, non autem æstimationem earum in se suscepit, non est necessaria liquidatio, vel probatio valoris, cum satis dicatur constare ex apocha onerationis vulgo *poliza di carico*, sed tenetur solvere summam, pro qua assecuravit; sive valor rei assecuratæ major, sive minor existat; non tamen tenetur emendare damnum ex culpa Navarchi obventum, quando ipse Navarchus erat dominus mercium assecuratarum, Rot. *part.* 16. *recent. decis.* 420. *per tot. part.* 17. *decis.* 400. 4

Assecuratio fieri potest etiam inter alios præter mercatores, non solum a tertio, qui nullum habeat interesse in contractu principali, sed etiam inter ipsosmet socios, & contrahentes principales, & non tantum in diversis contractibus, verum etiam in eodem contractu, tam expresse, quam tacite, implicite, & æquivalenter, stante periculo in se suscepto cum aliqua justa recompensatione. Et mediante ista tacita assecuratione sustinentur plures contractus, qui alias prima facie videntur injusti, usurarii, & illiciti; cum assecurationis causa aliquid recipere etiam in mutuo non sit usura, intelligendo prout dicit Sabelli in suis *resol. cap.* 17. *n.* 5. *& seqq. & cap.* 110. *num.* 43. Leotard. *de usur. quæst.* 31. *per tot.* late Garz. Card. Millin. *decis.* 186. *& decis.* 201. *per tot.* Rot. *part.* 14. *recent. decis.* 74. *num.* 16. *& seqq.* Bonacin. *de contract. & restit. disp.* 3. *quæst.* 3. *punct.* 11. Navar. in Manual. *cap.* 17. *num.* 255. Michalor. *de frat. part.* 3. *cap.* 59. *num.* 43. *&c.* cum aliis citatis, & Sabelli in §. *Mutuum num.* 10. *&c.* Dian. *part.* 1. *tractat.* 8. *resolut.* 30. *& part.* 11. *tract.* 7. *resol.* 24. ubi qualiter etiam in mutuo pro incerto lucro, sed tamen probabili posse aliqua certa minor summa recipi, vide Sabelli §. *Usura n.* 7. *&c.* P. Stephan. de Neapol. *tractat. de restit. lib.* 2. *cap.* 32. *num.* 2. *& cap.* 68. *num.* 17. ubi quod dicta assecuratio facta ab ipso creditore pretio recepto, in praxi non transit sine magno scrupulo, & suspicione usuræ, Card. Delug. *de Just. disp.* 30. *n.* 40. *& seqq.* 5

Assecurans navem, vel merces de uno loco ad alium, mercibus deperditis, vel deterioratis tenetur resarcire damnum secundum æstimationem loci ad quem erant deferendæ, & non simpliciter loci, a quo fuerunt levatæ; & sic habita etiam ratione lucri, quod assecuratus percepisset salvis rebus in loco, ad quem deferebantur, Rot. in Romana, seu Januen. *assecurationis* 23. Januarii 1634. coram Panzirolo in *Noviss. part.* 6. *decis.* 258. *per tot.* & in eadem causa coram eodem 30. Maii 1635. *part. & decis.* 47. *per tot.* ubi plura, *&c.* Vide Deluc. *de Credit. disc.* 106. *num.* 10. *&* 107. *n.* 9. 6

Assecurans navem in ampla forma tenetur ad omne risicum, & periculum, per quod impediatur transportatio ad locum conventum; tanto magis si casus infortunii specialiter expressus evenerit, & si aliquis casus fuerit exceptus, quia tunc reliqui omnes comprehenduntur, ita ut non possit excusari licet merces non fuerint deperditæ, sed alio ex facto Principis asportatæ, vide Rot. *in Noviss. part.* 6. *decis.* 24. *per tot.* Card. Tusch. *litt.* A, *conclus.* 537. *per tot.* 7

Dicitur factus locus assecurationi, probata deperditione, & tunc statim dicatur commissa stipulatio, ut ex illa agi possit, etiam si navis recuperata fuerit. Si tamen fuerit facta assecuratio super una, & certa navi, & merces deferantur super diversa sine nova conventione, si fuerint deperditæ non tenetur assecurator, Rot. *part.* 6. *recent. decis.* 54. *per tot.* Mastril. *decis.* 182. *per tot.* facit. Rot. *part.* 14. *recent. decis.* 120. ubi quando tenea- 8

neatur fidejussor, vel non prominens in causa barattariæ. Deluc. *de cred. disc.* 108. *n.* 6. *&* 110. *n.* 7. ubi si vehantur fragata, vel barca.

9 Assecurans merces, quas mendaciter quis dixit habere in tali nave, si hujusmodi navis fuerit deperdita, cum vere stipulatoris nihil, vel tanti non, intersit quantum dixit, ad nibilum tenetur, vel tantum ad illud quod fuerit vere deperditum de rebus stipulatoris, & nihilominus poterit retinere, vel petere totum pretium, quia licet emptio periculi non teneat in totum quoad præjudicium assecurantis, tamen in ejus favorem, & in præjudicium falsa asserentis, bene tenet, ut probat Petr. Senter. Lusit. *tract. de assecur. & spons. part.* 3. *num.* 10. *seqq.*

20 Potest etiam fieri assecuratio navis vacuæ, dummodo assecurans sciat illam esse vacuam; & tunc dicitur potius sponsio, quæ idem est cum assecuratione, nec opus haber assecuratus probare operationem mercium, & pecuniarum super navi, de cujus naufragio agitur; licet alias non sit valida assecuratio, quando quis non habet merces in navi, sed fingit habere. Bonac. *de contract. disput.* 3. *quæst.* 9. *punct.* 3. *n.* 3. Rot. in Rom. *Assecurationis* 13. Junii 1674. coram Taya post Urceol. *de transact. decis.* 66. *n.* 4. *& seqq.* ¶

A S S E S S O R.

Praxis Assessorum.

1 Assessor nullam habet jurisdictionem, sed tantum debet dare consilium. glos. *in cap. assessorem verb. præsupponendum de rescr. in* 6. Scaccia *de Jud. cap.* 14. *& de sentent. gl.* 13. *a n.* 37. nisi sit particeps Officii, vel Collega. DD. *cit.* & Ecclesf. *obse.* 17. *per totam*. Ejus consilium Judex non tenetur sequi: imo, si est injustum, non potest. Fontanel. *de pact. nupt. clauf.* 4. *gl.* 10. *p.* 1. Tusc. *litt. C. concl.* 771. Eccl. *l. c.* Limita, si Judex est imperitus: quia tunc tenetur sequi. Scaccia, & Ecclesf. *l. c.*

2 Assessor suspectus potest recusari, etiam sine causæ expressione. *cap. assessorem.* §. *si autem. de rescr. in* 6. Tusc. *litt. S. concl.* 907. aliter fit suspectus etiam Judex, si non removet Assessorem. Abb. *in cap.* 1. *de Jud.* Menoch. *de arbitr. cas.* 458. *a n.* 12. *ad* 16. *inclusive*. Ecclesf. *obs.* 203. *per totam*; tunc tamen sufficit, quod eligat Judex non suspectum Assessorem, licet non sit confidens.

3 Assessor, cujus consilium Judex sequi debet, si dedit per imperitiam malum consilium, facit litem suam. *Instit. de Oblig. quæ ex quasi delic. nasc.* Put. *de syndicatu verb. lis sua n.* 4. Farin. *de var. & divers. crim. q.* 111. *art.* 16. *n.* 459.

A S S O C I A T I O.

Praxis Associationis.

1 Associatio competit virtute Clausulæ „ *Constituti* „ etiam contra tertium possessorem. Rot. *decis.* 338. *p.* 1. post Cencium *d.* 150. *de censib.* Idem Cenc. *q.* 94. Ridolfin. *in prax. p.* 2. *cap.* 5. *per totum* Merlin. *de pignor. lib.* 4. *cap.* 120. Licet decesserit constituens, & constitutarius post ejus mortem tacuerit, nisi constitutarius sciverit mortem constituentis, & per decennium neglexerit possessionem apprehendere, non obstante, quod sciverit tertium possidere. Saminiatus *cons.* 3. post controversias Altogradi jun. Cenc. & Merlin. *l. c.* vide Rot. apud Merlin. *decis.* 322.

2 Associatio debetur etiam creditori, decocto debitore, si fuerit probata decoctio. Rot. apud Merlin. *decis.* 387.

3 Associatio, virtute Clausulæ Constituti, conceditur, licet clausula fuerit apposita super re incerta, nisi fuisset apposita super re particulari incerta: secus, si super omnibus bonis: quia tunc videtur adesse certitudo, ratione universi. Rot. quam citat alia Rot. post Pajatel, *decis.* 33. *num.* 2.

A S T R O L O G I A.

Praxis Astrologiæ.

Astrologia Judiciaria, de Jure Divino est prohibita, & utroque etiam Jure Canonico, & Civili. *cap.* 1. 26. *q.* 1. *L. auspicem. Cod. de malef.* Quaranta *in verb. Astrologia.* 1

De Jure Civili punitur pœna mortis. De Jure Canonico vero, arbitraria. Antonel. *de Regim. Eccles. lib.* 6. *cap.* 22. Et si de statu Reipublicæ Ecclesiasticæ, Sedis Apostolicæ, vel vita Rom. Pontificis, vel ejus consanguineorum, indicia facit, vel facta apud se retinet, vel aliis ostendit, vel verbis tractat, ultra excommunicationem latæ sententiæ, etiam ut Reus læsæ Majestatis, ultimo supplicio, confiscatione omnium bonorum, & Officiorum privatione, vel Beneficiorum, si fuerit Clericus, punitur ex Constitut. Urbani VIII. apud Barbos. *de potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 51. *n.* 134. Antonel. *l. c.* qui citat Constitutionem Sixti V. quæ incipit *cœli & terræ Creator.* quam refert Quarant. *in verb. Astrologia.* 2

Astrologia vero Judiciaria, ad effectum incurrendi pœnas præmissas dicitur, quæ ex astris tantum facit indicia, circa nativitates hominum, futuros contingentes effectus, ab humana voluntate pendentes. Bonac. *de censur. in partic. d. q.* 2. *punct.* 38. Diana *p.* 4. *tr.* 7. *resol.* 17. Barbos. & Antonel. *ll. cc.* 3

A T T E N T A T A.

Praxis Attentatorum.

Attentatum hic sumitur pro eo, quod fit, lite vel appellatione pendente, in contemptum Judicis, vel præjudicium partis. Subinde attentatur a parte, subinde a Judice, subinde a tertio. A parte potest attentari immediate per se, vel per procuratorem, quo casu non sufficit generale mandatum: quia attentatio est delictum, & sonat in malam partem. *argum. cap.* 1. *ut lit. pend. in* 6. Lancellot. *p.* 1. *cap.* 1. *num.* 10. quod utique in mandato non præsumitur. DD. & Rot. apud Lancell. *l. c. n.* 12. *L. si procurator. ff. de condict.* sed requiritur speciale. Dicitur attentatum a parte, quod fit ab illa, sine rationabili causa lite vel appellatione pendente. Lancellot. *in præfat. n.* 20. Judex vero attentat regulariter post appellationem procedens, etiam extrajudicialiter: quod quidem attentatum extrajudiale non est ipso jure nullum, sed annullandum. Si autem attentet judicialiter, attentatum est ipso jure nullum. Lancellot. *p.* 1. *cap.* 2. *n.* 5. A tertio etiam attentatur, uti *in cap. cum teneamur.* ubi DD. *de appell.* sed remedium attentatorum regulariter non datur contra tertium; quia litis pendentia afficit litigantes, non tertium. Rot. apud Lancell. *loc. cit. n.* 4. Et tertius, qui non fuit in lite, capiens possessionem vacantem, non dicitur attentare, licet a Judice illi tertio fuisset inhibitum. Rot. apud Lancellot. *loc. cit. n.* 5 *& seq.* Nisi tertius habeat causam a Judice, vel a litigante, vel nisi tertius, non de per se, sed una cum Judice, cum parte, attentasset. Lancellot. *l. c. cap.* 3. *n.* 41. vel nisi tertius per actum, quem gerit, impediret Judicis jurisdictionem: *ad notata in cap.* 1. *& cap. pastoralis de Offic. Deleg.* Rot. apud Lancell. *n.* 47. ubi alii. 1

Actum ergo lite pendente dicitur attentatum. Lancellot. *p.* 1. *cap.* 4. Dicitur vero lis pendere, & introducta, per solam citationem. DD. *in Clem.* 2. *ut lit. pend. in* 6. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 64. *num.* 11. Pirhing. *lib.* 2. *tit.* 16. §. 1. *num.* 1. *argum. cap. cum lite, ut lit. pend.* Ita de Jure Canonico. Sed de Jure Civili incipit pendere libelli oblationem. vide Lancell. *p.* 1. *cap.* 4. *num.* 10. *&* 28. Limit. si actus fiat per modum continuationis; quia nemo prætextu litis motæ debet desistere a sua possessione, & continuans non dicitur spoliare. Rot. apud Lancell. *loc. cit. limit.* 1. *num.* 7. imo, inhibitio ne quis continuaret suam possessionem, diceretur attentata. Menoch. *de recuper. remed.* 17. *n.* 50. *q.* 50. licet essemus in continuatione possessionis realis, imo etiam juridicæ per clausulam *constituti*. Lancell. *num.* 14. Merlin. *decis.* 10. *n.* 6. Limit. II. si lis est invalida de Jure; quia stante litis nullitate non habet locum remedium attentatorum. Afflict. *decis.* 166. *num.* 12. Lancell. *limit.* 3. 2

num.

num. 1. ubi enim lis est nulla, non consideratur Judicis contemptus. Limit. III. cum lis dolose, & calumniose fuit introducta. DD. apud Lancell. *limit.* 4. Cassador. *dec.* 7. *num.* 1. *de dolo & cont.* Menoc. *cons.* 79. *num.* 27. *lib.* 1. Limit. IV. in actu accessorio illius, qui fuit gestus ante litem. v. g. si ante litem motam eras in possessione civili, si post litem motam acquiras naturalem, non diceris attentare. *cap. cum venissent.* ubi Abb. *de rest. spol.* Rot. apud Lancell. *l. c. limit.* 5. sic denuntiatio excommunicati facta pendente appellatione non dicitur attentata. Limit. V. post litem finitam per sententiam, quæ transiit in judicatum. Lancellot. *l. c.* Limit. VI. in actu necessario, uti cum reus est suspectus de fuga. idem *limit.* 9. item quando immineret scandalum, dummodo illud probetur. Limit. VII. cum remedio attentatorum fuit renunciatum. idem *limit.* 15. vel si actus fuit factus de consensu adversarii. Limit. VIII. in contumace, qui non potest allegare litis pendentiam, quam per contumaciam sprevit. Felin. *in cap. ex tenore de rescr. num.* 26. Lancell. *limit.* 18. Item in Principe, qui non dicitur attentare. Lancell. *limit.* 21. Limit. IX. in ignorante litis pendentiam: qui tunc abest dolus. idem *limit.* 27. Limit. X. cum lite pendente super illiquidis fit executio super liquidis.

3 Gesta a Judice recusato per recusationem sunt ipso jure nulla; non tantum de Jure Civili, sed etiam Canonico, Rot. apud Lancellot. *p. 2. cap. 6. de attent. num.* 18. *& seq.* qui testatur de communiori. Gabr. *de Judic. lib. 2. concl.* 5. & procedit, tam in Judice Ordinario, quam delegato, etiam in executoribus mixtis. Gail. *lib.* 1. *obs.* 33. *num.* 7. Rot. apud Lancell. *l. c. num.* 12. Limit. I. nisi recusationis causa sit notorie falsa, & ideo a Judice recusato rejecta. Franch. Innoc. & Abb. *in cap. cum speciali de appell.* Limit. II. cum expresse, vel tacite, recusationi fuit renunciatum, vel cum causa fuit commissa cum clausula „ *recusatione remota* „ vel cum sumus in Judice, qui non potest recusari, uti Papa &c. vel in executore mero, a quo sicut non potest appellari; ita nec recusari potest. Lancel. *l. c.* Ita etiam gesta, dilatione pendente, sunt nulla ipso jure; sive dilatio sit data a jure, sive ab homine, uti Judice. Lancell. *l. c. cap.* 7. *n.* 2. Item pendente relatione facienda Principi. idem *cap.* 8. Item post avocationem causæ: & avocatio facta cum clausula irritante afficit etiam ignorantes. Limita: si pars noluit uti rescriptu avocatorio. Lancell. *cap.* 10. *n.* 40.

4 Ita gesta, pendente termino ad appellandum, sunt attentata. Lancellot. *cap.* 11. *n.* 11. ubi Rota. *cap. non solum, de appell. in 6.*

Et quia appellatione pendente nihil est innovandum. *cap. Eccles. S. Mariæ. ut lit. pend. cap. ad dissolvendum.* 11. *q.* 1. ideo talia innovata dicuntur attentata. Ciarl. *contr. for. cap.* 133. Ricc. *in prax. attent. p.* 4. *res.* 1. quæ non tolluntur per appellationis desertionem; quia gesta post appellationem ante illius desertionem sunt attentata, etiam deserta postmodum appellatione, & post desertionem etiam poterit peti attentatorum, ante desertionem commissorum, revocatio. *cap. cum venissent; de eo qui mittit. in possess.* Rot. apud Lancell. *p.* 2. *cap.* 12. *de attent. ampl.* 1. *n.* 3. Et excommunicatio lata post appellationem illa deserta non convalescit. Lancell. *l. c. ampl.* 1. *n.* 7. *& ampl.* 8. *n.* 1. quæ tamen non procedunt in appellatione ab interlocutoria, quia gesta illa pendente, & postmodum deserta, non revocantur. DD. apud Lancell. *l. c. n.* 12.

5 Et gesta post appellationem ab interlocutoria non revocantur, nisi prius constiterit de justitia, vel injustitia appellationis, & nisi post inhibitionem debito modo factum fuissent gesta. *cap. non solum de appell. in 6.* Covar. *pract. quæst. cap.* 24. *num.* 3. Thesaur. *decis.* 49. *n.* 1. & 2. quamvis *num.* 3. contrariæ sententiæ adhæreat. Rot. apud Farinac. *decis.* 420. Mascard. *de prob. concl.* 148. *num.* 28. Lancellot. *de attent. p.* 2. *cap.* 11. *limit.* 1. *n.* 3. Eccles. *obs. for.* 34. *n.* 6. Tusc. *litt. A. concl.* 547. quia jus abhorret appellationem ab interlocutoria; quia potest reparari per definitivam. *decis.* 10. Secus gesta post appellationem a definitiva, quæ dicuntur attentata etiam ante Judicis inhibitionem: quia talis appellatio absque alia inhibitione habet virtutem suspendendi, & jus per se sufficienter inhibet, ne quid fiat pendente appellatione, etiam sine facto hominis. DD. *ad tit. ff. nihil innovandum pendente appellatione.* Covar. Lancell. & Eccl. *l. c. cap. super eo, & cap. ut debitus de appell.* Item si non defert appellationi, nec specificat causam rationabilem, sed procedit ad ulteriora. Et talia attentata ante omnia revocari debent. *cap. cum non solum de appell. in 6.* Rot. apud Farinac. *decis.* 124. Tusc. *litt. A. concl.* 543. sive fiant a Judice, sive a parte. Gail. *lib.* 1. *obs.* 146. Lancell. *p.* 1. *in præf. num.* 23. *& p.* 2. *cap.* 12. *ampl.* 6.

6 Non dicitur tamen Judex attentare, si intra terminum ad appellandum ab interlocutoria, etiam vim definitivæ habente, procedat ad ulteriora, imo nec post appellationem, si Judici non fuit inhibitum. *gl. in cap. licet, de appell. in 6.* Eccles. *obs. for.* 34. *num.* 5. Lancell. *de attent. p.* 2. *cap.* 11. *n.* 30. Nisi Judex detulerit appellationi; quia deferendo sibimet inhibuit. *cap. cum appell. de appell. in 6.* Lancell. *p.* 2. *cap.* 12. *limit.* 1. Eccles. *l. c. num.* 13. secus, si detulit cum clausula „ *si & in quantum de jure* „ DD. *cit.*

7 Gesta vero pendente termino ad appellandum a definitiva attentata dicuntur, & veniunt revocanda, ac si pendente appellatione fuissent gesta. *d. cap. non solum de appell. in 6.* Capyc. *decis.* 167. Tusc. *litt. A. concl.* 542. Rot. apud Farin. *decis.* 595. Lancell. *de attent. p.* 2. *cap.* 11. *n.* 17. Eccles. *obs. for.* 36. Et in revocatione attentatorum sunt refundendæ expensæ judiciales, sicut etiam damna, & interesse. Mynsing. *cent.* 1. *obs.* 26. Lancellot. *p.* 3. *cap.* 31. *n.* 65. Eccles. *loc. cit.* & donec attentata non fuerint purgata, non procedimr ad ulteriora. DD. *cit.* si vero expensæ sunt extrajudiciales, & illiquidæ, sufficit, quod fiat oblatio illas solvendi, cum fuerint liquidatæ. Rot. *decis.* 329. apud Eccles. *l. c. n.* 10.

8 Porro attentata sunt revocanda, non tantum parte instante, sed etiam ex Officio Judicis. Rot. apud Lodovis. *decis.* 91. *num.* 8. Gail. *obs.* 146. *n.* 7. Vantius & alii, quos citat, & sequitur Eccles. *obs.* 36. non obstante, quod appellationi a parte fuerit renunciatum. Lancell. *p.* 2. *cap.* 12. *ampl.* 2. *a n.* 3. quia in materia attentatorum magis consideratur contemptus Judicis ad quem, quam interesse partis. Rot. apud Farin. *l. c.* Eccles. *ut supra.* DD. apud Ciarlin. *cap.* 133. *n.* 2.

9 Attentata uti non committuntur ante motam litem. *Clem. ult. ut lit. pend.* Rot apud Merlin. *decis.* 10. *num.* 5. Ita non committuntur post appellationem nulliter, & indebite interpositam. Rot. apud Merlin. *decis.* 42. *n.* 2. Lancell. *de attent. p.* 2. *cap.* 12. *limit.* 6. *& limit.* 53. *n.* 1. uti si est frivola, vel manifeste injusta, & invalida. Quando autem talis dicatur, remittitur arbitrio Judicis. Menoch. *de arbitr. cas.* 197. *n.* 7. Lancell. *l. c. num.* 1. *& seq. & limit.* 6. *&* 53.

10 Imo attentata non dicuntur gesta in una causa, licet pendeat appellatio in alia, & diversa, inter easdem personas. Lancellot. *l. c. limit.* 2. *n.* 1. Neque appellatio extrajudicialis causat attentata. Lancell. *loc. cit. lim.* 3. *num.* 7. neque retardat immissionem in possessionem; cum non inducat litis pendentiam. Lancell. *l. c. num.* 9. *& cap.* 4. *in præfat. n.* 219. Hinc est, quod possessio Beneficii capta appellatione pendente non est attentata; quia provisiones Beneficiorum sunt actus extrajudiciales, & appellatio non suspendit collationem Beneficiorum, vel eorum possessionem. Riccius *in prax. attent. p.* 4. *resol.* 3. Lambertin. *de Jurepat. lib.* 2. *p.* 2. *q.* 11. Lancellot. *de attent. p.* 2. *cap.* 12. *limit.* 3. *num.* 4. Covar. *pract. quæst. cap.* 24. *n.* 5. Rot. apud Merlin. *decis.* 691. quæ procedunt, antequam Superior inhibeat. Lancell. *limit.* 4. *num.* 11. Rot. coram Coccino *decis.* 2097. *num.* 1. Si vero appellatio fuit acceptata a signatura justitiæ simpliciter, tunc retrotrahitur, & inducit attentata gesta, post acceptationem prædictam, & ante illam, vi retrotractionis. Rot. *decis.* 172. *num.* 16. *& dec.* 214. *&* 269. coram Certo. Dummodo appellatio fuerit Judici, & parti intimata. Lancell. *loc. cit. num.* 15. *& limit.* 5.

11 Attentata etiam non dicuntur gesta post appellationem, quæ tendunt ad faciliorem exitum appellationis, & ideo Judex a quo, appellatione pendente, potest inhibendo prohibere, ne quis in sua possessione turbetur. Et in causa matrimoniali potest partibus inhibere, ne pendente appellatione alii nubant. Imo potest etiam revocare gravamen, excommunicatum a se absolvere &c. Rot. apud Lancellot. *limit.* 4. *n.* 8. *& seq. & limit.* 23. *num.* 2.

12 Sequestratio fructuum Beneficii, appellatione pendente,

te, non dicitur attentata, maxime cum subest timor dilapidationis. Lancell. *limit. 12. per tot.*

13 Appellatio facta, in causa commissa cum clausula, *appellatione remota*, non inducit attentata. Lancellot. *limit.* 8. apud quem Rot. *n.* 2. & 3. & universim, quando appellatio est prohibita, uti in notoriis, executivis, vel cum fuit gravata conscientia Judicis: ut dictum fuit in praxi appellationis. Lancell. *limit.* 9. & 10.

14 Attentatorum revocatio petenda est ante litis contestationem in causa appellationis; quia post litem, tacite, vel expresse contestatam Judex debet tractare de confirmatione, vel revocatione sententiæ. Bar. *in L. 1. ff. nihil innov. appell. pend.* Afflict. *decis.* 352. qui hoc admittit, si petatur revocatio post conclusionem in causa & non ante. *n.* 3. Eccles. *obs. for.* 36. *num.* 15. Felin. *in cap. inter Monasterium de re jud. n.* 19. Covar. *pract. quæst. cap.* 23. *num.* 3. & ita causa attentatorum non suspendit causam principalem, sed simul cognoscuntur, & terminantur. Mynsing. *cent.* 3. *obser.* 33. Gail. *obs.* 146. *n.* 10. Eccles. *loc. cit.* vide Merlin. *decis.* 863. Lancellot. *p.* 3. *cap.* 23. *n.* 23. ubi etiam post conclus. in causa revocari possunt juxta communiorem. ubi Rot. & DD.

15 Sed quod possit attentatorum revocatio fieri, etiam post conclusionem in causa, tenet Riccius *in prax. attent. ref.* 5. Vant. *de null. tit. quib. mod. n.* 23. Merl. *decis.* 91. Ex quibus vero causis cessare dicantur attentata, vide Merlin. *decis.* 51.

16 Attentatorum Judicium non procedit in iis causis, in quibus, ut supra dictum, appellatio in Jure prohibetur. Vant. *de nullit. quando, & intra quod tempus. a n.* 12. Mascard. *de prob. concl.* 148. Lancellot. *limit.* 53. & 50. *n.* 1. Tusc. *litt. A. concl.* 142. & cum constat de nullitate appellationis, attentata non revocantur, etiam post inhibitionem. Eccles. *loc. cit. num.* 22. Lancellot. 50. & 53. *n.* 1.

17 Neque revocantur, cum aperte constat de non jure petentis in Beneficialibus. Mascard. *de probat. concl.* 146. *n.* 6. Afflict. *decis.* 98. *n.* 6. Eccles. *obs. for.* 36. *n.* 24. Covar. *pract. quæst. cap.* 23. *n.* 4. quo tamen casu Judex ad quem ob contemptum potest attentata ex officio revocare, licet de agentis injustitia constet. Et si fuit possessio attentata, illa sequestratur penes tertium. Cassad. *d.* 3. *de restit. spol. num.* 6. Rot. apud Farin. *loc. cit. n.* 24. Lancell. *limit.* 42. & *p.* 3. *cap.* 24. *n.* 48. ubi plures. Neque revocantur, quando appellatio est frivola. *cap. cum appellationibus de appell. in* 6. Lancell. *p.* 2. *cap.* 12. *limit.* 6. *n.* 1. Eccles. *l. c.*

18 Attentatorum Judicium est summarium, in quo sufficiunt leviores probationes. Mynsing. Eccles. & Mascard. *loc cit.* qualiter probanda? vide Lancellot. *p.* 3. *cap.* 26. *de attent. n.* 1. & 20.

19 Attentata non dicuntur purgata, nisi refusis prius expensis. Rot. post Pajatel. *decis.* 37. *n.* 2. & pro purgatione attentatorum fructus percepti non restituuntur, sed deponuntur, cum dubitatur, an petenti purgationem competat manutentio. Rot. *loc. cit.* Dicuntur purgata per renunciationem, reducendo omnia ad statum, in quo erant ante inhibitionem, & per oblationem solvendi expensas, ubi fuerint liquidatæ, nisi essent liquidæ. Rot. *cit.* plura de purgatione attentatorum vid. Lancell. *p.* 3. *cap.* 29. *per totum.*

20 Attentata dicuntur, etiam gesta post inhibitionem Rotalem. Rot. apud Pajatel. *loc. cit.* Lancell. *p.* 2. *cap.* 20. *ampl.* 11.

21 Attentata, an committantur coram Arbitro pendente compromisso? Lancellot. affirmat in arbitro necessario, & juris, non vero in voluntario; quia hic nullam habet Jurisdictionem, quæ lædi possit a partibus. ita *p.* 2. *cap.* 15. *num.* 114. sicut in reductione ad arbitrium boni viri pendente. Idem *cap.* 16. Item nullitate pendente, si hæc principaliter intentetur. Idem *cap.* 17. *n.* 42. ubi tamen ipse tenet, hanc attentata non causare. Bene vero pendente restitutione in integrum. Lancell. *cap.* 18. *n.* 16. sicut pendente recursu, & supplicatione. Idem *cap.* 19. *n.* 26.

22 Judex ad quem ad effectum attentatorum non potest inhibitionem Judici a quo relaxare, nisi prævia causæ cognitione, quod scilicet fuerit appellatum, & quidem tempore debito, aliter ab eo potest appellari. Lancellot. *p.* 2. *cap.* 20. *præfat. num.* 137.

23 Hæc autem inhibitio ligat manus Judicis a quo, etiam in casibus, in quibus alias appellatione pendente posset procedere. Lancell. *loc. cit. ampl.* 1. *per totam.* Et sufficit inhibitio tacita ad causanda attentata: quæ Inhibitio resultat ex avocatione actorum vel causæ, quam Princeps ex certa scientia facit. Et quando appellatur a definitiva; quia tunc Jus inhibet. Idem *ampl.* 4. *n.* 1. Et executio facta, etiam vigore litterarum executorialium, etiam trium conformium post inhibitionem est attentata. Idem *ampl.* 6. *n.* 3. licet hæc fuerit decreta, sine partis citatione. Idem *ampl.* 8. sermo est de inhibitione Rotæ.

24 Inhibitio est invalida, si emanavit vigore appellationis interpositæ in casu inappellabili: gesta tamen, etiam post inhibitionem invalidam, tanquam attentata sunt revocanda. Lancellot. *loc. cit. ampl.* 11. *a n.* 9. Item nulla est, si emanavit appellatione non justificata, vel fuit facta contra stylum, vel a Judice carente Jurisdictione, & tamen gesta post illam sunt attentata, juxta Rot. apud Lancellot. *l. c. num.* 17. nisi sit evidens, illum carere jurisdictione: ita loquendo de inhibitione Rotæ. Cujus tamen Rotæ stylus non attenditur extra Curiam in lite vertente in partibus: sicut nec Regulæ Cancellariæ: adeo, ut etiam inhibitio Rotæ extra Curiam, quando est injusta, non causet attentata, maxime si non est canonica. *cap. non solum de appell. in* 6. Lancell. *l. c. lim.* 1. *a num.* 1. sicut non dicuntur attentata gesta post inhibitionem revocatam. Idem *limit.* 2. vel si fuit processus, vel actus factus, in causa diversa. Plures limitationes videri possunt apud Lancell. *l. c. usque ad limit.* 29. *inclusive*, apud quem vide processum formandum pro revocatione attentatorum, & exceptiones allegabiles contra petitam revocationem attentatorum, *toto cap.* 24.

25 Attentatorum diversæ sunt pœnæ. Prima est nullitatis; & attentans tenetur rem in pristinum reponere statum, in quo erat ante attentationem, & condemnatur in fructibus perceptis, & qui percipi potuerunt, & non admittitur ad Beneficium *cap. Odoardus:* quia attentans dicitur in dolo. Tenetur ad damna, & interesse. Lancellot. *p.* 3. *cap.* 31. *de attent.*

¶ AUDITORES ROTÆ.

1 Auditores Rotæ habent Jurisdictionem ordinariam in cognoscendo, & audiendo. Rota *in nov. decis.* 61. *Fuit dubitatum*, alias 430. *ultra med. de appellat.* Amplia; quia habent jurisdictionem, seu jurisdictionis exercitium, habitu, sed non actu; Ideo commissiones, quæ fiunt eis, sunt potius distributiones, per quas datur exercitium. Rota *in nov. decis.* 60. *Si in causa, in fin.* alias 429. & *d. decis.* 61. *Fuit dubitatum, circa med. vers. fuit determinatum, de appellat.* & *decis.* 13. *de offic. delegat. si causa committatur, in nov. circa princ.* alias 362. Contrarium tenet Ægid. *decis.* 55. *de jud.* alias 747. *si Auditor, circa princ. vers. secundo suppono*. ubi quod extra causas sibi commissas nullam habent jurisdictionem, & in causis sibi commissis sunt Judices delegati. Declara; quia prima opinio est vera in procedendo, & audiendo, seu cognoscendo, & hoc etiam tenet *Gloss. in clemen. auditis. de rescript.* secus quoad decisionem causarum; quia habent vere delegatam jurisdictionem. Rot. *in nov. decis.* 16. *de re jud. Dubitatur utrum, in fin.* alias 341. sequuntur hanc declarationem Gemin. *cons.* 95. *in pr.* & *in c.* 1. *de rescript. lib.* 6. ubi etiam Franch. *n.* 20. *ver. decimo quæritur*. Amplia, quod valet processus coram eis factus vigore rescripti impetrati per excommunicatum, sicut coram Ordinario; Ideo *Cap.* 1. *de rescript. in* 6. non habet locum in eis. Rota *d. decis.* 13. *de offic. deleg. in prin.* alias 362. *in nov.* & *decis.* 6. *de jud. Commissio impetrata in pr.* alias 375. *in nov.* quæ duplicatur per Ægid. *decis.* 370. *Commissio impetrata*, alias 51. *de rescript.* Felin. *in c. si n.* 7. *in* 5. *Fallent. de except.* Non tamen valet sententia lata vigore talis rescripti; quia in decidendo sunt vere delegati. Gemin. *d. cons.* 95. *in pr.* Franc. *d. c.* 1. *de rescript. in* 6. *num.* 6. Amplia; quia etiam valet processus factus coram ipso Auditore excommunicato publice; quia valeret coram Ordinario, ex quo in procedendo habet ordinariam. Rota *in antiq. decis.* 2. *de judic. Nota quod processus*, alias 24. Limita; quia Auditores Rotæ non possunt pronunciare, nisi de consilio aliorum Auditorum, & de hoc habent Juramentum, alias essent

ſent perjuri; ideo ſententia præſumitur lata de conſilio omnium, maxime, quando hoc narratur in ſententia; quia non præſumuntur delinquere. Caſtr. *conſ.* 282. *col.* 2. *lib.* 1. Extende maxime, quando in ſententia hoc narratur, quod fuit lata de conſilio aliorum; quia licet non credatur verbis narrativis in his, quæ non potuerunt intervenire tempore actus; tamen fallit, quando partes fuerunt præſentes, & contradixerunt. Caſtr. *de conſ.* 282. *col.* 1. *vèr. preterea licet*, *lib.* 1.

2 Auditores Rotæ, & Capellani Papæ habent privilegium ab Alexand. V. expeditum, ſub Joanne Papa XXII. quod ipſi præferantur in concurſu expectantium omnium, etiamſi alii fuerint magis diligentes, dummodo non ſint majoris, vel æqualis dignitatis; quod privilegium eſt inſertum per Gemin. *conſ.* 113. & reſpicit gratias conceſſas, & concedendas. Amplia; quia dictum privilegium extenditur etiam ad habentem expectativam, qui poſtea Auditor Rotæ fuit effectus. Gem. *d. conſ.* 113. *ſuper dubio premiſſo. per tot.* Caſtr. *conſ.* 241. Dominus noſter Papa, ubi conſuluit ſuper ipſo privilegio, & dicit, quod ſunt familiares Papæ, ſed per fictionem. Amplia; quia dicto privilegio Auditorum Rotæ non cenſetur derogatum per clauſulas generales derogatorias in privilegio conceſſo privatæ perſonæ; eo quia privilegium Auditorum eſt eis conceſſum ob publicam utilitatem; & quia contrarium privilegium loquitur de perſonis, & privilegium Auditorum eſt conceſſum Collegio, quod non venit appellatione perſonæ; & quia privilegium Rotæ eſt confirmatum pluries; & quia tranſivit in contractum; & quia favore alimentorum eſt conceſſum; & quia habet clauſulam derogatoriam, pleniſſime Rom. *conſ.* 436. *Quod indultum*, *per tot.* ubi plurima cumulat, & apoſt. 1. in ver. *non deroget*, dat concordantes, & ſequitur Sarnen. *ſuper regulis*, *dec.* 2.

3 Auditores Rotæ faciunt Collegium; quia habent omnia requiſita Collegii; ſunt tres, & ultra habent ſigillum proprium Collegii, arcam communem, Theſaurarium, & locum, ubi ſe congregant, & Decanum, licet Decanus non ſit de requiſitis, ita Rom. *d. conſ.* 436. *Quod indultum*, *n.* 6. *& ſeq.* Et dicuntur Decuriones, & Conſiliarii Reipublicæ, ita ut privilegia eis conceſſa dicantur reſpicere favorem publicum, ut dicit Rom. *d. conſ.* 436. *num.* 9. *& ſeq.* Etiam dicuntur Auditores Papæ, ut per Ægid. Bella. *conſ.* 40. *num.* 42. *in fin. quod eſt votum D. Joannis de Varenis Auditoris Rotæ*. Et poſſunt ſpernentes, & turbantes ſuam juriſdictionem pœnis mulctare, excommunicare, & ad prædicta omnia procedere jure ſuo ordinario. Ægid. *d. conſ.* 40. *num.* 42. *in fin. & n.* 43. Limita; quia Auditores Rotæ dicuntur ficti familiares Papæ; ideo privilegia eorum familiaritatis non tollunt jus quæſitum alteri, quia iſtud eſt de natura taciti, ſeu ficti privilegii. Caſt. *d. conſ.* 341. *lib.* 1. quod eſt plurium Doctorum, & ſaltem ſecundum tempora illa, licet hodie habeant multa privilegia majora. ¶

A U X I L I U M.

Praxis Auxilii.

1 Auxilium præſtare dicitur ante delictum, qui ſicariorum ſarcinas cuſtodit. *cap. ſicut dignum*. §. *hi quoque de homicid.* qui loquitur in foro animæ. Bajard. *ad Clar. q.* 90. *n.* 26. ſi ſciat homicidium perpetratum iri: bene verum eſt, quod *dict. cap.* non videatur requirere ſcientiam machinationis, ſi tamen cuſtodiens ſciebat illos eſſe ſicarios: nam certe cum ſimilibus perſonis commercium haberi non debet. Item dans litteras de homicidio tractantes, vel tranſmittens ſcienter. *L.* 1. *ff. ad L. Jul. Majeſtatis*. Salycet. & Cyn. *in L. non ideo. Cod. de accuſ.* Decian. *lib.* 9. *crim. cap.* 37. Schrœder *de feud. p.* 9. *cap.* 2. *n.* 70. Farin. *q.* 130. *num.* 41. Et punitur eadem pœna, quando ſuo auxilio dedit cauſam delicto: ſi vero non dedit cauſam, mitius punitur. Felin. *in cap.* 1. *num.* 13. *de offic. Deleg. & in cap. ſicut dignum* §. *de homicid. num.* 2. Papienſ. *in form. Inquiſ. verb. Opem & auxilium*. Clar. & Boer. cum DD. *cit.* apud Farin. *loc. cit. numer.* 42. Neque ſufficit dare cauſam delicto ad pœnam ordinariam, niſi etiam detur per actum proximum, & non tantum remotum. Abb. *in cap.* 1. *de Offic. Deleg. num.* 5. ubi Felin. Dec. & alii. Cepol. *conſ.* 2. Schrœder & Farin. *loc. cit.* dicitur vero dari per actum proximum, cum propter auxilium ſecutum fuit delictum: ſi vero delictum non fuit ſecutum propter auxilium, dicitur data cauſa per actum remotum. Vel: ſi ſine auxilio non potuiſſet ſequi delictum, & tunc dicitur per actum proximum, ſi vero potuiſſet ſequi, dicitur per actum remotum. Farinac. *loc. cit.*

Auxilium præſtans ante delictum, non punitur pœna ordinaria, effectu non ſecuto, niſi ſimus in atrocibus, juxta ea, quæ ſcribit Farin. *q.* 126. & DD. mox ſupra *cit.* 2

Auxilium tale non dicitur præſtare, qui non obviat delicto comminendo; ſaltem ad effectum pœnæ ordinariæ, de Jure Civili, neque Canonico. gl. Hoſtienſ. Joan. Andr. Abb. Butr. & alii *in cap.* 1. *de Offic. Deleg.* Farin. *l. c. n.* 64. ſecus in foro conſcientiæ ad peccatum contrahendum, & ejuſdem pœnam. Limit. in Prælato, Superiore Domino, Patre, qui tenentur ex officio obviare delictis ſuorum ſubditorum, uti etiam Gubernatores & Officiales &c. Pract. Conrad. *rubr. de conſciis. n.* 4. Farin. *q.* 225. *&* 130. 3

Auxilium præſtans poſt delictum, uti ad fugiendum, punitur non eadem pœna, ſed mitiori; licet in continenti præſtiterit, communior apud Farin. *q.* 132. *n.* 12. Imo ſi eundem defendit, ne offendatur ab inimicis, nullam pœnam incurrit. Farin. *l. c. n.* 19. intellige ſi defendat poſt patratum delictum, nam ſi defendat ante patratum delictum, ne forte per aliorum violentiam a patratione impediatur, talis utique puniretur, ſaltem pœna paulo minori. ita *in cit. capit. ſicut dignum* §. *illi etiam*, *de homicid.* Limit. in crimine hæreſis, & occultatione latronum, in quibus intrat eadem pœna. Dec. *in c.* 1. *de Offic. Deleg.* Farin. *n.* 22. Limit. 2. ſi præceſſit tractatus, juxta communem contra communem apud Farin. *n.* 29. qui tractatus præſumitur præceſſiſſe. Farin. *n.* 34. 4

Auxilii pœna non tenetur, qui fuit longe diſtans, ut a rixantibus non videretur: multo minus, ſi principalis eſt abſens, & contumax. DD. apud Ciarlin. *c.* 85. *n.* 13. Cyriac. *contr.* 132. *n.* 45. *lib.* 1. 5

Auxilium præſtans in delicto cooperativum punitur eadem pœna. omnes DD. *ſup. cit.* licet præſtet auxilium non factis, ſed verbis, licet delinquens eſſet alias facturus, uti ſocii &c. dummodo præſtet auxilium dolo, & ſcienter. Aym. *conſ.* 224. Maſcard. *de prob. concl.* 1139. Schrœder *loc. cit.* In dubio vero præſumitur auxilium potius caſuale, quam doloſum, quod Judex arbitrabitur juxta qualitates, & circumſtancias: dummodo auxilium dederit cauſam delicto, aliter mitius punitur; & quidem ſi dederit cauſam delicto per actum proximum, & non tantum remotum, niſi a ſtatuto eſſet taxata pœna auxiliatori &c. & debet in ſententia nominari; aliter ſententia lata contra principalem ad illum non extenditur. Felin. *in cap.* 1. *de Offic. Deleg. & & in cap. ſicut dignum de homicid.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 349. *n.* 4. Maſcard. & Schrœder *l. c.* Farin. *q.* 131. *num.* 61. licet ſit abſolutoria. 6

Auxilium dans non poteſt puniri, niſi conſtet prius de principali delicto illius, cui dicitur præſtitum auxilium. Farin. *q.* 131. *num.* 54. Dec. *in cap.* 1. *de Offic. Deleg.* Maſcard. *de prob. concl.* 1139. Surd. *conſ.* 40. Schrœder *de feud. p.* 9. *c.* 2. 7

Auxilium dans morti Principis non tenetur crimine Læſæ Majeſtatis, ſi ignorabat qualitatem Principis. Sperel. *dec.* 64. Neque refert, quod daret operam rei illicitæ, adeoque tenetur de pœna: quia id procedit in pœna extraordinaria. Gig. *de crim. leſ. Majeſt.* apud Sperel. *loc. cit. n.* 37. quia voluntas, non exitus, in maleficiis eſt ſpectanda; vel quando auxilians ſcire debuit, vel cogitare potuit. Idemque non privatur immunitate Eccleſiaſtica. Sperel. *loc. cit.* 8

Auxilium ergo cooperativum præſtans delinquenti eadem pœna punitur cum delinquente. Ita Canoniſtæ, & Legiſtæ apud Cravet. Farin. Clar. Guazzin. & alios, quos vide apud Sperel. *dec.* 108. *n.* 3. *verſ. veriſſima*. Bald. *conſ.* 250. Farin. *de conſultor. q.* 129. *& de furt. q.* 168. quando tamen auxilio ſuo dedit cauſam delicto, & non aliter, Honded. *conſ.* 98. Menoch. *de arbitr. caſ.* 349. Gomez *var. reſol. tom.* 3. *cap.* 3. *n.* 49. *& ſeq.* Clar. *q.* 90. ſicut etiam ſi ſine illo fuiſſet factum delictum, quando nempe quis auxilium dedit ſola applicatione ſcalæ. Dicitur 9

citur

citur tamen tale auxilium præstare, qui adstat armata manu, licet nihil agat, si scienter adstat, & dolose, quod tamen in dubio non præsumitur. Mascard. *de prob. concl.* 159. Farin. *q.* 131. *num.* 80. Menoc. *de arbitr. cas.* 350. & alii.

10 Et quod auxilium præstans ante delictum, ut illud perpetretur, puniatur eadem pœna, docent Bart. *in L. furt. ff. de furt.* Ghrilan *de pœn. q.* 10. *n.* 16. Bero. *conf.* 192. Clar. *in §. fin. q.* 90. Menoch. *de arbitr. cas.* 349. Mascard. *de prob. concl.* 159. Farin. *q.* 130. qui hanc sententiam vocat communiorem. Sic accommodans arma ad aliquem occidendum, vel alia instrumenta: Communior apud Farin. *loc. cit.* Gomez *de delict. cap.* 3. *de homicid. num.* 48. *&* 49. Cæpol. *conf.* 76. quia tales dicuntur dare causam proximam homicidio: dummodo scienter accommodarint: in dubio vero præsumitur ignoranter, quæ tamen præsumptio venit regulanda arbitrio boni Judicis; habita consideratione qualitatis personarum. Boer. *decis.* 167. Menoch. *loc. cit.* Farinac. *uti supra. num.* 8. Sic accommodans domum, in qua commorantur delinquentes, ut ibi fiant tractatus, consilia &c. equum, & quodcumque aliud instrumentum ad delinquendum, scienter: ultra DD. *cit.* Natta *concl.* 151. Sic associans delinquentes ante delictum, ne a delinquendo impediti possint. Abb. *in cap.* 1. *de Offic. Deleg. num.* 5. ubi Dec. & Bero. Correr. *in pract. de Homicid. §. circa secundum num.* 11. Natta *concl.* 458. Surd. *conf.* 40. Guidop. *decis.* 423. Farin. *l. c. n.* 27. Dummodo præcesserit ante associationem consilium, vel associans non præcedente consilio delicto astiterit; juxta Farin. *l. c.* aliter tantum pœna extraordinaria intraret. Sic ostendens occisori locum, in quo latebat occisus, seu occidendus, si sine tali ostensione, vel non fuisset occisus, vel non tam commode. Farinac. ita distinguens. *l. c. n.* 35. concordat sententias contrarias.

Sic auxilium præstans frangenti pacem eadem pœna fractæ pacis tenetur. Corn. *conf.* 8. Vulpel. *de pace q.* 42. Bajard. ad Clar. *q.* 90. *n.* 2. Herculan. *de caut. de non offend. cap.* 26. Sperel. *l. c. n.* 39. si tamen auxilians hanc qualitatem fractæ pacis sciebat, secus si ignorabat. *L. utrum, & L. sciebat ff. ad L. Pompeiam.* Cabal. *resc. crim.* 198. *n.* 23. Guaz. *def. Reor.* 33. *n.* 18. *cap.* 10. 11

Auxilians assassinii, an gaudeat immunitate? vide infra *in prax. immunitatis.* 12

Auxilium præstans delicto ob gravitatem delicti crescentem gravius punitur, si illam sciebat, secus si ignorabat. Sperel. *decis.* 64. *n.* 38. 13

B A N N I T U S.

Praxis Bannitorum.

1 BANNITUS captus extra territorium banni non potest a Judice banni puniri, sed debet relaxari. Gomez *tom.* 3. *var. ref. cap.* 9. *num.* 4. *&* 5. Farin. *de Inquis. q.* 3. *limit.* 9. Clar. *in §. fin. q.* 96. *num.* 6. Cartar. *de execut. sent. contum. cap. fin. num.* 263. Put. *de syndic. verb. captura cap.* 4. Cabal. *ref. crim. cas.* 291. *num.* 2.

2 Non comprehenditur in cautione de non offendendo, neque active, neque passive. Hercul. *de caut. de non offend. cap.* 23. Moronus *de fide, treuga, & pace q.* 108. Farin. *de var. & divers. quæst. q.* 103. Clar. *in §. homicidium. num.* 60. Cabal. *l. c. cas.* 274. *n.* 2. etiam juramento interveniente, quamvis Clarus id demum admittat, si tempore cautionis nondum erat bannitus, secus si jam erat bannitus, vel certe si fuit postea bannitus ex eadem causa, propter quam fuerit cautio promissa: nam neque tunc posset offendi. idem dicit Cabal. *l. c. n.* 5.

3 Bannitus a Judice Laico, si steterit in Ecclesia suæ patriæ, non dicitur fregisse bannum, vel exilium; secus si fuit bannitus ab Episcopo, nisi steterit in Ecclesia exempta. Anton. de Marin. *resol. quotid. cap.* 116. quia licet Ecclesia ratione situs sit in territorio Civitatis, in qua sita est, tamen quoad Juris effectus non dicitur in territorio, sed loco exempto. Barbos. *de potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 107. *& de Jur. Eccles. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 130. Dian. *p.* 4. *tr.* 1. *resol.* 92. Guazzin. *defens.* 1. *cap.* 38. Clar. *in §. fin. q.* 30. *n.* 22. Cochier. *de jurisd. p.* 4. *q.* 65. Grass. *de effect. Cler. eff.* 1. *num.* 617. Del Bene *de immunit. cap.* 16. *dub.* 24. *sect.* 17. Ciarl. *contr. for. cap.* 15. Sperel. *dec.* 127. *n.* 18. contra Capon. *discep. for.* 265. Pasqualem, & alios.

4 Bannitus captus debet recognosci, maxime si negat, se esse illum, qui fuit bannitus. Boss. *in pract. crim. de reis requirend. num.* 2. *& de bannitis num.* 18. Clar. *in §. fin. q.* 96. *num.* 3. Cartar. *de execut. sent. contra bannitum c.* 2. Farin. *de inquisit. quæst.* 11. Cabal. *ref. crim. cas.* 270. probatur per testes, & quomodo? vide Cabal. *loc. cit. per tot.*

5 Banniti, quando infestant Provinciam, & timorem incolis incutiunt, possunt eorum Consanguinei cogi ad præstandam pro illis fidejussionem ob publicam utilitatem. *L. Barbarius. ff. de Offic. Prat.* Bar. *in L.* 1. *ff. solut. matr.* nam pro favore publico jura transgredi licet. Cabal *l. c. cas.* 149. *n.* 1. *seqq.*

6 Sed quæres; an Bannitus habens salvumconductum, si in loco salviconductus delinquat, frangat salvumconductum? affirmat Nellus *de Bannis. p.* 2. *q.* 16. Blancus *in pract. crim. §. defensionibus datis*; alii negant frangere, imo nec perdere privilegium salviconductus, sed tantum pro eo delicto puniri posse, & non pro aliis; ita Dec. *in cap. constitutus de appell.* alii distinguunt inter delictum ex proposito, & casuale. Et in primo casu tenent sententiam primam, in secundo vero, secundam, vide Cabal. *l. c. cas.* 118. *per tot.*

Bannitus non est incapax successionis, quæ ei defertur a Jure communi. Bar. & Castr. *in L.* 1. *Cod. de hered. inst.* Farin. *de var. & divers. quæst. q.* 102. Peregr. *de Jur. Fisc. lib.* 3. *tit.* 7. Clar. *in §. testamentum. q.* 20. Gratian. *discep. for. c.* 309. *n.* 12. Marta *de success. leg. p.* 3. *q.* 14. *art.* 1. *per totum.* contra Ciarlin. *contr. for. c.* 161. nisi statutum illos excluderet: præsertim si bona sunt extra territorium banni. Gail. *de pace publ. lib.* 2. *c.* 12. Tusch. *litt. B. concl.* 10. Menoch. *de præsum. lib.* 5. *præs.* 45. Guazzin. *de pac. & treug. §.* 3. *c.* 56. Andreol. *contr. for.* 57. Farin. *q.* 102. Seraph. *dec.* 354. 7

Bannitus capitaliter amittit omnia Beneficia Juris communis, si est bannum Pontificium, vel Imperiale. DD. *cit.* Secus bannitus in contumaciam, vel propter contumaciam, nisi contumacia fuerit causata a delicto, de quo constat per testes. Mart. *de Jurisd. p.* 4. *cas.* 140. Farin. *d. q.* 102. *inspect.* 1. Ciarl. *l. c.* Perdit beneficia, tam municipalia, quam communia. Put. *dec.* 418. Farin. *dec.* 175. *& d. q.* 102. Ciarlin. *ubi supra.* 8

Bannitus non prohibetur testari; quia habet testamenti factionem, tam activam, quam passivam quoad bona existentia extra territorium banni, imo etiam quoad bona existentia in territorio banni, nisi statutum contrarium extet. Clar. *in §. testamentum quæst.* 20. Prat. ad Pasqual. *d. patr. potest. part.* 2. *cap.* 8. *ad num.* 27. modo non sit condemnatus ad mortem, vel in contumaciam. Farin. *quæst.* 102. quia tunc esset effectus servus pœnæ. 9

Bannitus in contumaciam punitur pœna ordinaria. Osasch. *dec.* 105. *num.* 12. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 93. *&* 97. si est punitus propter delictum in contumaciam, & non ob solam contumaciam. Clar. & DD. apud Scacciam *l. c.* 10

Bannitus capitaliter, & cum publicatione bonorum, ita ut possit impune offendi in persona, & rebus, est incapax hæreditatis, & habetur pro mortuo. Farinac. *conf.* 135. Mastril. *dec.* 283. Cabal. *resol. crim. cas.* 61. Farin. *d. q.* 102. 11

Ban-

12 Bannitus mortuus non potest sepeliri in territorio, in quo fuit bannitus tempore mortis. Nellus *de bannit. p. 2. q. 2.* ille tamen, qui sepelit, non incurrit pœnas fautorum; quia homo mortuus non est homo: & sic bannitus mortuus non est bannitus. Tusch. *litt. M. concl.* 832. Cabal. *l. c. cas.* 83. *&* 265.

13 Bannitus potest ubique citari; si non constat, quod habeat certum domicilium. Sylvat. *lib. 1. cons.* 54. Clar. *in §. fin. q.* 39. *vers. fui interrogatus*. Istis tamen potest dari aliquis favor, aut auxilium cibi, vel potus, secundum aliqua statuta. Ciarlin. *contr. for. cap.* 161. ubi qualiter illos receptans punitur, & quinam excusentur a pœna. Vide Capon. *discep. for.* 322. Farin. *cons.* 37.

14 Bannitus restitutus non recuperat bona per substitutum apprehensa, vel alteri ex fideicommisso quæsita. Ciarl. *loc. cit.* Guazzin. *de confisc. bonor. concl.* 28. Giurb. *cons.* 44. sicut nec bona in alium translata ratione contractus, vel transactionis cum Fisco, nec emphyteutica ad Ecclesiam devoluta. Cyriac. *contr.* 310. *num.* 119. Farin. *in prax. q.* 6. Ciarlin. *contr. for. cap.* 168. neque aliud recuperat, nisi quod in gratia est expressum, & tunc si recuperat bona, debet solvere debita; quia obligatio per mortem civilem non fuit extincta, & esset impium, bannitum recuperare bona sine onere solvendi debita. *L. 3. L. si deportationis. Cod. de sent. poss.* Giurb. *cons.* 45. Ciarlin. *loc. cit.* tenetur autem pro rata bonorum recuperatorum. Costa *de portione rata. q.* 120.

15 Banniti gaudent immunitate Ecclesiastica, dummodo delictum, pro quo sunt banniti, non sit de exceptis. Barbos. *de Jur. Eccles. lib. 2. cap. 3. num.* 130. Clar. *in §. fin. q. 30. n.* 21. Farin. *de immunit. q.* 28. Guazzin. *def. 1. cap.* 38. Diana *p. 6. tr. 1. resol.* 21. tamen post Bullam Clem. VIII. talis non debet recipi, vel detineri diu in Ecclesiis ab Episcopis. Diana *p. 3. tr. 1. resol.* 40.

16 * Bannitus propter homicidium præmeditatum non gaudet immunitate Ecclesiastica in Statu Ecclesiæ. Clem. XII. Const. *In supremo Justitiæ Solio*. §. 4., Neque in Republica Lucana. Benedict. XIV. Constit. Alias §. 7. *

BAPTISMUS.

Praxis Baptismi.

§. I.

Ordo servandus in collatione Baptismi.

1 * Ritus in baptizando ille servandus, qui traditur in Rituali Romano, cujus præscriptæ ceremoniæ si tantum ex inanibus, ac levibus timendi causis negligantur grave inducunt peccatum. Et si ex veris, gravibusque causis prætermitti contingat, primo quoque tempore suppleri debent. Benedict. XIV. Constit. *Inter omnigenas*. §. 19. Neque extra casum necessitatis, justique timoris ab Infidelibus incussi, communis, & naturalis Aqua, vel etiam ea, quæ pro lustrationibus benedicitur, in Baptismi administratione adhibenda est; sed tantum Aquæ ad hunc præcise effectum benedictæ juxta præscriptum Ritualis Romani usus faciendus est Ibid. §. 20. *

2 Ordo in baptizando ille servetur, ut præsente Episcopo Presbyter, vel alius inferior baptizare non debeat, nisi eodem Episcopo annuente. *cap. pen. & fin. dist.* 95. *cap. omni tempore de consecr. dist. 4. cap. mulier eod. & cap. diaconus, dist.* 93. Pax Jord. *de re sacra. lib. 3. tit.* 1. *num.* 8. Nec ante ipsum Episcopum debet sacerdos baptisterium intrare: nam eidem primus locus, & honor debetur. Ita nec Diaconus præsente Presbytero, nec Subdiaconus præsente Diacono, nec Laicus præsente Clerico, aut mulier præsente viro baptizare debent extra necessitatem. Extra quam etiam solus Parochus, vel ab eo delegatus baptizat. Vide Jord. *loc. cit.*

§. II.

In quo loco ministrandus Baptismus:

Extra necessitatem, seclusa Episcopi licentia, Baptismus non est ministrandus in privatis domibus, sed in Ecclesia Parochiali, sub pœna arbitraria non tantum contra baptizantes, sed etiam contra assistentes. *cap. Clericos dist. 1. de consecr. Clem. un. de baptis.* Menoch. *de arbitr. cas.* 431. Pax Jord. *de re sacr. lib. 3. tit. 1. num.* 10. Nec Episcopus potest pro libitu dare talem licentiam; quia jura id permittentia hodie per *d. Clem.* restricta sunt ad duos casus: primus est pro filiis Regum & Principum: secundus ob morbum infantis cum mortis periculo, vel tempore hostilitatis. Quod si periculum sit in mora, nec possit tuto exspectari licentia Episcopi: ea non attenta poterit ministrari baptismus. Nomine vero Principum, qui veniant, remittitur arbitrio Episcopi, quod licet in favorabilibus sit ampliandum, hoc tamen non potest extendi ad simplices Comites carentes comitatu, & jurisdictione. Concessa autem tali licentia sacerdos potest ministrare baptismum cum omnibus ritibus prout in Ecclesia: quia Canones concedentes hanc locorum mutationem, loquuntur de baptismo, quod verbum integre debet sumi cum omnibus suis ritibus; quia verba intelliguntur cum effectu. Pax Jord. *loc. cit.* Amplia, ut neque ipse Episcopus extra casus prædictos possit domi baptizare; nam præcitata *Clem.* habet verba generalia, scilicet *ne quis de cætero*: quæ verba sunt generalia, utpote indefinita, & negatio est malignæ naturæ, & destruit, quidquid post se reperit. Sanch. *de matr. lib. 9. disp. 43. num.* 10. Nomine autem periculi vitæ venit etiam honor, vel periculum famæ puellæ parientis, aut aliud grave damnum, ut propterea Episcopus dispensare possit. Pax Jord. *loc. cit.* de quibus plura vide apud Palaum *tom. 4. tr. 19. disp. un. punct.* 12. *ubi gl.* Sa, Vasquez, Layman, & alii. Item Granad. apud Dianam *p. 9. tr. 6. resol.* 38. Secundum quos nomine filiorum Principum veniunt tantum illi, qui superiorem non recognoscunt, vel æquiparantur Regibus, contra Quintanaduenas. 3

§. III.

Quomodo ministrandus Baptismus:

Sermo nobis est de baptismo parvulorum: nam de baptismo adultorum, dicemus mox infra. Primo ergo in baptismo parvulorum requiritur forma certa, materia certa, intentio Ministri, si sumus extra casum necessitatis: & puniendus est pœna arbitraria, quisquis sub forma, aut materia dubia extra casum necessitatis baptizare præsumpserit: quia exponit periculo infantem nullitatis baptismi. Ita Summistæ omnes. Vide Dian. *p. 5. tr. 3. resol. 1. usque ad* 7. Qui tamen, sub materia, vel forma dubia baptizantes, vel sub conditione non incurrunt Irregularitatem. Diana *p. 3. tr. 4. resol.* 9. quia irregularitas non incurritur, nisi in casibus a Jure expressis. *cap. 15. de sent. excom.* sed in Jure exprimitur tantum casus rebaptizantium. Possevin. *de Offic. Curat. cap.* 16. Suarez *p. 3. tom. 3. disp. 31. sect.* 6. & plures apud Dianam *loc. cit.* contra Sayr. *de censur. lib. 7. cap.* 8. 4

Materia Baptismi duplex est, remota, & proxima. Remota certo sufficiens ad valorem baptismi est aqua maris, fluminis, fontis, stagni, putei, cisternæ, pluviæ, roris, pruinæ non concretæ, item aqua, quæ ex vaporibus conflatur, uti quæ in hyeme ex parietibus exsudat, vel quæ reperitur in ollarum tegumento, quando illis aqua plenis subjicitur ignis. Item aqua ex nive, glacie, grandine liquefactis. Item aqua decurrens ex balneo, licet odoris sulphurei: tandem aqua expressa ex luto; quia hæ omnes, sunt aquæ elementares. Ampl. sive illæ sint calidæ, sive frigidæ, etiam odoratæ, vel aliquo luto immixtæ, dummodo abluere possint: quia hæ qualitates non mutant intrinsece aquam, sed tantum extrinsece, & accidentaliter. Vid. Tambur. *de sacram. lib. 2. cap. 1. §.* 1. hæc quoad valorem baptismi: cæterum quoad licitum usum ejusdem 5

debet servari consuetudo Ecclesiæ, atque ideo semper adhiberi aqua sacri fontis rite benedicti.

6 Materia proxima est ablutio, & illa est certo sufficiens, quæ fit per immersionem, vel notabilem aspersionem, vel denique notabilem effusionem aquæ in corpus, ut ipsum corpus contingat. Hodie effusio aquæ in capite, vel in pectore, vel in scapulis, vel in brachio, aut alia notabili parte est sufficiens. Tambur. *l. c.* §. 3. apud quem vide plures casus: uti etiam apud Castro Palaum *de Baptis. disp. un. p. 2. num. 2.*

7 Forma vero sufficiens, & servanda ad baptismum, illa dicitur, quæ exprimitur in Evangelio apud Matth. „ *Ego te baptizo, in nomine Patris, & Filii, & Spi-* „ *ritus Sancti.* „ in quacumque lingua proferatur: Et quidem quoad licitam baptismi administrationem in lingua latina est proferenda apud latinos, juxta Rituale Romanum, & Catechismum Pii V. & hæc forma est adhibenda, & non varianda pro licita hujus sacramenti administratione, & contra faciens poterit arbitrarie puniri, nisi ignorantia reddere illum quodammodo excusabilem. Cæterum quoad validam administrationem hujus Sacramenti sufficerent quæcumque alia verba, sensum formæ a nobis mox supra allatæ substantialiter, vel essentialiter non mutantia. Uti: *Ego te baptizo, in nomine Patris, Dei Filii, & Dei Spiritus Sancti.* Item *Ego te baptizo in nomine Patris, nomine Filii, & nomine Spiritus Sancti.* Sed nota; quod istæ duæ ultimæ formæ a nobis adductæ, vocentur certo sufficientes à Suarez, Dicastillo, Henriquez, Coninch. Bannez Diana *p. 2. tr. 17. res. 15.* Tambur. *loc. cit.* §. 5. *num. 7.* tamen quia isti habent multos contradictores apud eundem Dianam: ideo inter formas dubias erunt reponendæ, & baptismus sub istis formis collatus erit repetendus sub conditione. Forma certo sufficiens est etiam illa, qua dicis. *Baptizo hunc in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Item *Ego te abluo, sive lavo, in nomine &c.* Item *Ego Sacerdos N. te baptizo &c.* Item *baptizetur servus Christi*, aut *baptizeris*, vel *baptizatur hic &c.* dummodo modus iste sit indicativus, aut imperativus, & non deprecativus. Item: *in nomine Patris &c. baptizo te.* Item: *baptizo vos, aut dominationem vestram &c.* Hæc pro valore Baptismi; modo transeamus ad ejusdem solennitates; & quidem, cæteris omissis videndis in Rituali, aliqua de patrinis ad praxin facientia tradenus.

§. IV.

Qui sint adhibendi Patrini?

8 Patrinus, vel Matrina dicitur, qui, vel quæ promittit, se habiturum paternam spiritualem curam baptizati in instructione rerum fidei, quæ quidem promissio non est expressa, sed venit tacite in ipsa susceptione ratione Officii.

9 Patrinus, vel Matrina debet necessario intervenire in baptismo solenni sub pœna peccati mortalis secundum Leandrum, *cap. 7. de baptismo q. 2.* licet Possevinus apud eundem teneat contrarium. Sufficit autem illum intervenire per procuratorem: quo casu nullus contrahet cognationem. Vide Tambur. *l. c. cap. 4. §. 4.* qui tamen cum Pontio videtur sentire contrarium.

10 Ut quis autem Patrinus esse possit, plura requiruntur. Primo rationis usus, quia aliter non posset habere intentionem faciendi, quod vult Ecclesia. Secundo quod sit baptizatus, quia hæc lex de patrinis, maxime in ordine ad cognationem spiritualem, quæ inter illos contrahitur, est Ecclesiastica, cui non subjacet Gentilis, vel Catechumenus; nec sufficit, quod postea baptizentur, quia quod ab initio est nullum, tractu temporis non convalescit. Sanch. *lib. 7. de matr. disp. 60. n.* 11. contra Toletum *in sum. lib. 2. cap.* 23. Tertio, secundum multos, quod sit confirmatus, aliter non contrahit cognationem, quia ita habetur in Pontificali, his verbis: *ut non confirmatus non possit alium suscipere.* & probatur *in cap. baptismate dist. 4. de consecrat.* ita Suarez, Coninch. Sanch. & alii, apud Tambur. *l. c. cap. 4. 72.* Quarto, ne sit hæreticus; cum talis non possit instruere baptizatum in recta fide, imo potius erit omittendus patrinus, etiam in baptismo solenni, quam hæreticus adhibendus: nisi timor esset, ne filius esset adducendus ad Sacerdotem hæreticum: tunc enim, ex duobus malis minus esset eligendum. Quinto, debet esse unus vel unus, & una juxta Concil. Trid. *sess. 24. cap. 2. de reform.* in quo dispensare non potest Episcopus. Palaus *de Baptis. disp. un. p. 11. §. 2.* Sexto requiritur, ut sit designatus a parentibus, vel ab illis, ad quos pertinet curare, ut baptizetur infans, & his deficientibus ad Parochum: aliter isti, post Concil. Trid. *loc. cit.* non contraherent cognationem spiritualem, quidquid sit de jure veteri: quia nullus esset patrinus; Et plures admittens est puniendus, & peccat mortaliter secundum Leandr. *l. c.* venialiter vero tantum secundum Sanch. *lib. 7. de matr. disp.* 57. & licet omnes isti fuissent designati, nullus eorum contraheret cognationem secundum Suarez *de sacram. q. 67. art. 8. vers. 2.* quia deficeret conditio Trid. cujus intentio fuit diminuere cognationes spirituales. Et hæc procedunt, siquidem omnes fuerunt designati, secus si successive; tunc enim primus unus, vel una essent patrini, & non sequentes. Septimo, ne sit pater, vel mater, extra casum necessitatis: tales enim si susciperent proprium filium, peccarent mortaliter, secundum Suarez *l. c.* & DD. apud eundem, & secundum Laym. *lib. 5. tr. 50. p. 4. cap.* 8. Hurtad, & Anvers. ac alios contraherent cognationem spiritualem, si scienter id facerent, licet contrarium sentiat Suarez *p. 3. q. 67. art.* 8. Ultimo, ne sit Religiosus, sive ex Ordine Mendicantium, sive non mendicantium, *cap. licet dist. 1. cap. Monachi de consecr. dist. 4. cap. pervenit.* 18. q. 2. Dian. *p. 9. tr. 6. resol.* 32. Limit. in Canonicis Regularibus, qui in odiosis non veniunt nomine Monachorum. Ut tenet Lessius, Coninch. & alii apud Palaum *tom. 4. tr. 19. disp. un. punct.* 11. contra Laym. & alios. Imo Quintanaduenas putat, indistincte omnes Regulares posse esse patrinos, eo quod nullo Jure prohibeantur, & Canones in contrarium fuerint conditi in Concil. Provinciali Altisiodorensi, quod cum non fuerit confirmatum a Pontifice; non obligat extra dictam Provinciam. Item ratio dictorum Canonum fuit, ne Regulares osculárentur mulieres patrinas, seu melius, matrinas, prout consuetudo illorum temporum ferebat, qui tamen usus hodie recessit ab aula. Quidquid sit, dicti Regulares non erunt admittendi ad hoc munus sine licentia suorum Superiorum, & Ordinarii, qui illam non concedet suscipiendi cum Matrina ob dedecentiam, & familiaritatem Religioni valde noxiam, quæ inter illos oriri posset: & ita practicatur passim in foro Ecclesiastico.

§. V.

Quomodo ministrandus Baptismus adultis.

11 Eadem servanda sunt in baptismo adultorum, ac parvulorum, his exceptis, quod adulto non sit administrandus, nisi fuerit sufficienter instructus in mysteriis fidei, maxime in iis, quorum cognitio est necessaria, scilicet in mysterio Trinitatis, Incarnationis, Passionis, Resurrectionis &c. item in symbolo Apostolorum, & præceptis Decalogi. Secundo, nisi adultus habeat intentionem suscipiendi hoc Sacramentum actualem, vel virtualem. Tertio debet elicere saltem actum contritionis aut saltem attritionis. Limit. in casu necessitatis, ut in mortis periculo, in quo sine tali scientia, cum generica tamen, quatenus possit, voluntate credendi, quæ credit Ecclesia, baptizari potest; quia tunc concurrente intentione, & attritione, adulti ut supra dictum, poterit licite baptizari. Joan. Sancius *in select. disp.* 44. Leand. *de Baptis. disp. 5. q.* 24. Plura vide in Rituali.

§. VI.

Quando possit, vel debeat iterari Baptismus sub conditione?

12 Baptismus nunquam est reiterandus, nisi quando fuit collatus sub materia, vel forma dubia, vel quando adest dubium probabile, sive juris, sive facti, aliquem non fuisse baptizatum, & rebaptizans extra istos casus absolute incurrit irregularitatem, sicut etiam rebaptizatus, dummodo concurrat peccatum mortale, & hoc toties, quoties. *cap. litterarum de Apostat. & reit. bapt. cap. confirmandum dist.* 30. Covar. *in Clem. si furiosus p.* 1. Navar. *in Manuali cap.* 27. Suarez *de censur. disp.* 41. *sect.* 2. & alii apud Bonacin. *de censur. disp. 7. q. 3. punct.*

punct. 3. neque obstat *cap. quivis de consecr. dist.* 4. quia ille fuit textus Episcopi Cantuariensis, qui non potuit condere legem universalem.

13 Dixi rebaptizantem absolute incurrere irregularitatem cum rebaptizato, ni excluderem rebaptizantem sub conditione, etiam extra necessitatem, juxta Dianam *p.* 3. *tr.* 4. *resol.* 9. *& in addit. resol.* 10. cum Tanner. & Homob. *in consult. cas. conscient. vol.* 1. *p.* 4. quia irregularitas non incurritur, nisi in casibus a jure expressis *cap.* 15. *de sent. excomm.* Suarez *p.* 3. *to.* 3. *disp.* 31. *sect.* 6. Possevin. *de Off. Cur. cap.* 16. & alii apud Dianam *loc. cit.* contra Sayr. *de censur. lib.* 7. *cap.* 8.

14 Dicitur autem baptismus collatus sub materia dubia. Primo si fuit adhibita aqua rosacea, vel alia aqua distillata. Secundo, si fuit collatus aqua extracta artificio quodam a vino, cui antea fuerat admixta. Tertio, brodio, siva jusculo, etiam non admodum spisso, vel lixivio, etiam levi. Item aqua resoluta a sale marino, vel montano: Item aqua existente in linteo, vel digito, nisi exprimatur: item si ablutio non fuit facta per aspersionem, immersionem, vel effusionem, uti supra dicebamus. Praeterea si fuit collatus baptismus in umbilico, item in secundina, vel extremitate capillorum. Item si fuit ministratus a duobus, quorum unus lavit, & alter pronunciavit formam: quod in extrema necessitate fieri posse, tenent Hurtad. Cajetan. Marsil. & Dian. *p.* 5. *tr.* 3. *resol.* 26. saltem sub conditione. Ubi vide tandem si arte Obstetricis fuit collatus infanti adhuc existenti in utero matris, & nondum nato, aut si fuit ministratus in digitis, imo in sola manu, aut pede, aut si ad immersionem non fuit secuta emersio, vel etiam collatus si fuit una alterave aquae gutta. Vide Marcant. *in candelabr. sacrament. de resol. quaest. paster. tr.* 2. *de Bapt. cap.* 1. *q.* 1. *cas.* 2. Dian. *l. c. resol.* 15. *& p.* 10. *tr.* 16. *res.* 18. Palaus *tom.* 4. *tr.* 19.

15 Baptismus ministratus sub forma dubia dicitur. Primo: si fuit collatus in nomine SS. Trinitatis, non expressis personis. Item sub illis verbis. *Ego te baptizo in nomine Genitoris, & geniti &c. In nomine Ungentis, uncti &c. In nomine Patris & Jesu Christi. In nomine Patris, & Filii & Spiritus, Amen. In nomine Patris, & Verbi &c. Cum*, vel *sub nomine Patris &c. cum Patre &c. Per nomen Patris &c. In Deo Patre &c. In Patre, & Filio &c. In Essentia Patris &c. In uno Deo Patre &c. In virtute, authoritate, & fide Patris. In nomine Spiritus Sancti, Filii &c. In nomine Patris &c.* Item, cum formae fuit aliquid additum, ut *in nomine B. Virginis*. Item: cum fuit omissa particula *in* vel *&*. Tandem cum fuit dictum: *In nominibus Patris &c. Ego te tingo, mergo, aspergo &c. Baptizetur, vel baptizeris &c.* de quibus vide Valent. Victor. Coninch. & plures apud Bonac. *de sacram. disp.* 2. *q.* 2. *punct.* 4. *num.* 7. & de Baptismo cui fuit additum nomen B. Virg. Graff. qui citat Archid. *in cap. significatur de Arianis*. Diana *p.* 2. *tr.* 15. *lib.* 1. *ref.* 48. cum Bonac. *loc. cit.* Suarez *tom.* 2. *disp.* 2. *sect.* 5. *in* 3. *p.* & alios distinguentes, an illud nomen sit additum SS. Trinit. vel tantum pronunciatum pro intercessione.

16 Sed quid si primus baptismus fuit collatus sub materia, vel forma certo insufficiente, vel sine intentione? ℞. tunc baptismum esse iterandum absolute, juxta Summistas. Dicitur autem materia remota certo non sufficiens quicumque liquor ab aquae specie distinctus. Uti aqua vitis, sudor, aquae stillantes ex incisione vitium, expressae ex fructibus, lachrymae, urina, saliva, & hujusmodi. Item fucus herbarum &c. materia vero proxima certo non sufficiens est, si abluas vestes tantum baptizandi, vel utero maternum. Limita quoad illas vestes, per quas facile penetrant aquae in corpus: item si quis ex se ceciderit in flumen.

17 Forma vero certo insufficiens dicitur illa, in qua non exprimitur mysterium Sanctissimae Trinitatis.

18 Secundum caput propter quod diximus; Baptismum sub conditione repeti posse, est dubium probabile, juris vel facti, aliquem baptizatum non fuisse: & licet laborans tali dubio non teneatur se subjicere denuo baptismo, eo quod possit sequi tuto quamcumque dubii partem probabilem, juxta Hurtadum de Baptis. contra Ochagaviam apud Tambur. *lib.* 2. *cap.* 1. §. 6. consultum tamen eidem erit, si in sacramento adeo necessario, abundaverit in cautela.

19 Sed, quid dicendum circa expositos cum schedula ad collum faciente fidem Baptismi collati, eritne tunc repetendus baptismus sub conditione? ℞. multos tenere partem negativam, plures tamen affirmare. Uti Quintanaduenas, Frances, Torreblanca, Marcantius, Henriquez, & Opatovius apud Dianam *p.* 10. *tr.* 16. *resol.* 87. & ita ego practicandum censeo, ne salus infantis committatur fidei alicujus vetulae, a quibus, ut plurimum, appenduntur infantibus expositis tales schedulae, quibus propterea non multum credendum: & vero non video, quomodo vetulae testimonium, quod in aliis judiciis regulariter excluditur, ab Ordinariis sit admittendum in negotio tantae importantiae, in quo vertitur cardo salutis animae.

Hactenus de baptismo extra necessitatem collato: nunc procedendum ad praxin baptismi conferendi in necessitate, seu sub conditione.

§. VII.

Quomodo conferendus Baptismus in necessitate, & sub conditione?

Ad collationem baptismi, in necessitate illa veniunt considerandae, & adhibenda, quae sunt necessaria ad valorem Sacramenti, de quibus sufficienter a nobis supra dictum est. Unicum remanet adnotandum, quod in necessitate, in defectum materiae certo sufficientis, sic admittenda materia dubia; melius enim est, infantem mori cum baptismo dubio, quam sine ullo baptismo: & si eo redacta esset infantis, vel adulti aegritudo, ut certo forma praescripta a Christo absolvi non posset ante illius mortem, qui tamen casus, potius metaphysicus est, ministrandus esset baptismus sub forma breviori, ob rationis identitatem. 20

In eadem necessitate quilibet est minister Baptismi, servata tamen regula in primo §. a nobis allata: & omnibus deficientibus erunt Obstetricis partes talem infantem baptizare, maxime, si sine decentia sacerdos eo munere fungi non posset, uti quia partus non esset totaliter editus. Quare invigilare debent Ordinarii, ne ad hoc Officium admittantur mulieres, quae non sint instructae in omnibus iis, quae ad valorem istius Sacramenti requiruntur, & aliunde earum vita, & mores sint commendati. 21

Sed notandum: quod in casu, in quo baptismus ministratur sub materia, vel forma dubia, debebit ministrari sub conditione, & cessante causa necessitatis erit repetendus iterum sub conditione: quo casu, si rebaptizandus sit adultus, debebit se disponere per contritionem, vel attritionem, quatenus peccati mortalis sit sibi conscius. Praeterea baptismus sub conditione poterit conferri domi, & in quocumque loco, etiam privato, a quolibet etiam Sacerdote, etiam sine patrino, qui, licet adhiberetur, tali casu non contraheret cognationem spiritualem: & tandem sine omnibus solemnitatibus, & caeremoniis Ecclesiasticis, tam loci, quam ministri, quae fuerunt tantum institutae pro baptismo absoluto. Quintanaduenas *l. sup. cit.* Tambur. *loc. cit. cap.* 1. §. 8. 22

§. VIII.

Quomodo probandus sit Baptismus?

Parochus debet habere librum, in quo describuntur nomina, & cognomina baptizatorum, & eorum parentum, quo die sint baptizati, & nati, quinam fuerint patrini; ut suis temporibus fides baptismi ab ipsis edi possit, qui quidem plene probat; ut videri potest apud Mascard. *de probat. concl.* 672. *num.* 18. *& seq.* Gratian. *disc. for. capit.* 115. apud Antonel. *de temp. leg. lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 9. & supra in *verb. aetas*, hora tamen nativitatis ex libro Baptismi non probaretur, nisi illa in eodem libro forsan scripta fuisset. Vide Antonel. *loc. cit. num.* 10. 23

Sed quia non raro ex negligentia Parochorum ea omittuntur, quae tam salubriter fuerunt a SS. Canonibus, & maxime a Concil. Trid. constituta, in magnum fidelium detrimentum, & pluries recurratur ad Ordinarios pro fide baptismi, uti etiam aetatis, tam causa Beneficiorum, quam matrimonii, ac aliorum &c. Ideo Ordinarii, antequam fidem baptismi expediant, testes examinare, vel facere examinari, 24

ac eorum depositiones, servatis servandis, a Notario publico, & legali, in scriptis redigi facere debent, & ad fidem, ac perpetuam rei memoriam, in actis cancellariæ Spiritualis registrari.

25 Interogatoria vero, super quibus erunt examinandi testes, seorsim, & separatim unus ab alio, esse poterunt sequentia, vel alia, pro opportunitate.

Primo ergo poterunt interrogari, An cognoscant N. & N. a quanto tempore, & qua occasione?

Secundo: An sciant, ex quibus parentibus fuerit natus, & quomodo id sciant?

Tertio: An sciant, quod præfatus N. & N. fuerit baptizatus, a quo Sacerdote, in qua Ecclesia, vel loco, & in causa scientiæ?

Quarto: Quinam fuerint patrini, & an isti vivant, & in causa scientiæ?

Quinto: Quo anno, mense, & die fuerit baptizatus, & in causa scientiæ?

Sexto: An sit solitum in tali loco infantes mox natos baptizari, & in causa scientiæ?

26 Testes poterunt esse patrini, vel alii seniores, verisimiliter informati, & eorum dicta debebunt describi per extensum, prout ab ipsis proferuntur, & non dicendo: Affirmative, vel: Negative respondit, sed; Respondit, dicendo: v.g. Ego novi illum, quia simul cum eodem fui educatus a tantis annis &c.

27 De cætero baptismus probatur etiam per unum testem, quia est favorabilis materia, nemini præjudicans. *cap. parvulos, cap. cum itaque de consecr. dist.* 4. maxime cum testis deponit de facto proprio, DD. apud Ciarlin. *cap.* 199. *per tot. n.* 17. licet esset infidelis.

§. IX.

Corollaria aliqua circa Baptismum.

28 Baptismus potest conferri surdo, & muto a nativitate, miscenti se infidelibus baptizandis: quia licet non videatur instructus, ut requiritur in adulto, tamen potest fuisse illuminatus a Deo, qui nulli deest in necessariis, & non debet ulli præcludi via salutis, Diana *p.* 5. *tr.* 6. *resol.* 1. ubi Lopez.

29 Baptismus propter periculum mortis potest differri ab adulto, imo & omitti; quia non est necessarius necessitate medii in re, sed in voto sufficit, quando non potest haberi in re: non tenetur tamen adultus tunc illum ommittere, ita Diana *p.* 5. *tr.* 3. *resol.* 9. ubi Suarez *dis.* 31. *sect.* 3. est ergo ab adulto suscipiendus, quamprimum commode potest, & hoc præcepto divino, ut vult Diana *p.* 8. *tr.* 1. *res.* 2. apud quem alii, qui volunt, quod Ecclesia non possit aliud tempus determinare, contra Sot. & Cajetan. ductos ex *cap. non ratione de consecr. dist.* 4.

30 Baptismus potest conferri etiam puero in utero matris, & nondum nato, si arte obstetricis, ad illum aqua potest pertingere; quia infans in eo statu est homo distinctus a matre, & sufficienter natus ex nihilo, contraxitque peccatum Adami, ergo potest baptizari. Diana *p.* 5. *tr.* 5. *resol.* 12. ubi Præpos. & Marcant. contra Villalob. qui contrarium tenet ob rationem *cap. qui in maternis de consecr. dist.* 4. ubi non potest nasci secundum Deum, qui non est natus secundum Adam. sed R. jam tunc esse natum secundum Adam ex nihilo, qui ejus contraxit peccatum. Pignatel. *cons.* 153. *tom.* 1. ubi late contra nonnullos; Intellige tamen in extrema necessitate, & desperato partu naturali.

31 Baptismus est ministrandus alicui infanti, si alias esset moriturus sine baptismo, licet ex illo mors acceleretur, dummodo actio non sit talis, quæ de se dirigatur ad mortem, ut projicere in flumen &c. Diana *part.* 5. *tr.* 3. *res.* 8. quia tunc non licet occidere infantem, ut eveniant bona: ubi Granad. & DD. contra Scot. Gabriel. Major. &c.

32 Baptismus collatus dormienti, qui illum petierat ante somnum, valet; uti decrevit Innoc. III. *in cap. majores. §. dormientes autem. de baptis.* Barbos. *in collectan. tom.* 1. *lib.* 3. *tit.* 4. *cap.* 3. quia, propter præcedentem petitionem, est susceptio sufficienter voluntaria.

33 Baptizantes extra casum necessitatis scienter non subditum sine licentia Episcopi, vel Parochi, licet peccent mortaliter, nullam tamen incurrunt excommunicationem, vel irregularitatem; quia hæc nullibi in jure reperitur expressa. Bonac. *de Sacram. disp.* 2. *q.* 2. *punct.* 5. *n.* 10. uti Suarez, Sa, Reginald. Armil. *verb. Baptismus.* Sylvest. *pariter verb. Baptismus.*

Baptizatus baptismo sanguinis, vel flaminis, potest sepeliri in loco sacro. Passerin. *de pollut. Eccles. d.* 8. *cap.* 23. & 24. Barbos. *alleg.* 28. Jord. *tom.* 1. *lib.* 5. *tit.* 12. Thesaur. *de pœn. Eccles. part.* 2. *verb. Sepultura, capit.* 6. 34

Baptizatus baptismo dubio, uti in secundina &c. 35 aliis, de quibus supra, debet sepeliri in loco sacro; quia in dubio valoris baptismi non debet quis privari Ecclesiastica sepultura; quia alias quis sine culpa sua pateretur pœnam illatam ab Ecclesia contra paganos; tum quia in dubio præsumendum est pro valore actus, ut potius sustineatur, quam pereat. S. Anton. *p.* 3. *tit.* 10. *cap.* 5. §. 9. Lavorius *var. lucubrat. tit.* 2. *cap.* 12. sed contrariam sententiam Valent. putat probabiliorem. Bonac. *loc. cit.* In dubio tamen Ordinarius est consulendus.

Baptismus infantibus est conferendus ante usum ra- 36 tionis, non quidem ex præcepto divino, sed Ecclesiastico, & hoc non scripto, sed consuetudinario Dian. *p.* 9. *tr.* 6. *resol.* 1. & 2. ubi Suarez, & alii contra alios; maxime Granad. qui vult esse præceptum Divinum, ut baptizentur ante usum rationis.

Superesset praxis erectionis fontis batismalis hic tradenda; sed quia de hac erit sermo infra, cum tradetur praxis erectionis curæ animarum, ideo illam ibidem videre poteris.

B A R R A T A R I A.

Praxis Barratariæ.

Barrataria est crimen, quod committitur a Judice, 1 quando pecunia corruptus injustam fert sententiam. Put. *de syndic. verb. Barrataria numer.* 8. Anchar. *cons.* 271. Decian. *lib.* 8. *crim. cap.* 33. *num.* 9. Mascard. *de prob. conclus.* 164. Farin. *de delict. quæst.* 111. Illius pœna est *L. Jul. repet. L.* 1. Hostien. *in cap. cum ab omni. de vita & honest. Cleric.* quæ hodie est extraordinaria veluti exilii aut mitior, aut durior arbitrio Judicis usque ad deportationem inclusive. Clar. *in §. fin. qu.* 73. *num.* 2. Menoch. *de arbitr. cas.* 342. Farin. *loc. cit. n.* 16. & tenetur de falso, ac pœna falsi. DD. *cit.* Dignitate privatur. Put. *loc. cit. num.* 2. & DD. *cit.* & si per barratariam Judex tulit falsam sententiam criminalem, & quidem capitalem, punitur pœna mortis; si vero non fuit capitalis, punitur pœna relegationis. Redditur etiam inhabilis ad amplius judicandum, postquam fuit condemnatus de barrataria, sicut nec testis esse potest, nec postulare tanquam infamis, & si causa est civilis, tenetur ad duplum, & ad triplum promissi ad expensas, & damna, & facit litem suam, & ad restitutionem quadrupli ejus, quod recepit, quod applicatur totum fisco, quando turpiter a parte fuit datum, secus si ex parte dantis non adfuit turpitudo; tunc enim medium daretur fisco, & medium parti læsæ. Porro hæc actio ad quadruplum competit infra annum, post annum vero Judex tantum tenetur ad simplum. Pœna tamen quadrupli fuit sublata, & successerunt pœnæ supra memoratæ. De Jure Canonico, si est Judex Ecclesiasticus, qui committit Barratariam, suspenditur ab executione Officii per annum *cap.* 1. *de sent. & re Judic. in* 6. & quidem ipso Jure. DD. *cit.* Imo etiam a Divinis, a qua suspensiona Episcopus non potest absolvere, & ulterius punitur pœna arbitraria. Suspensio vero prædicta non est a Beneficio secundum communiorem Archidiaconi, & aliorum apud Farin. *loc. cit.* Porro quamvis de Jure Civili plures sint pœnæ inflictæ, istæ non confunduntur una cum alia, sed omnes cumulantur, Farin. *loc. cit. art.* 6. Boss. *de official. corrup. a n.* 7.

Barrataria non præsumitur, sed concludenter est pro- 2 banda per testes legitime examinatos, & omni exceptione majores. DD. *cit.* & Mascard. *de prob. conclus.* 165. & alii quos citat, & sequitur Farin. *loc. cit. art.* 11. *n.* 268. Et si agitur civiliter, mediator est idoneus testis, si vero criminaliter, secus. Neque probatur per juramentum actoris secundum communiorem; bene vero per omnes domesticos, & familiares Judicis. Mascard. *l. c. conclus.* 166. Ad torturam vero non sunt necessariæ plenæ probationes, sed sufficiunt leviores, uti conjecturæ, & indicia. Farin. *loc. cit. n.* 277.

Et

3 Et quamvis Judex nihil promittat, male tamen accipit; licet illi tantum promissum aliquid fuerit; quia promittere, & dare paria sunt; Imo accipiendo punitur, licet pœniteat, nisi restituerit, quod accepit. Grammat. *conf.* 35. *n.* 5. Put. *de syndic. in verb. Corruptio.* Boss. *in tit. de official. corrupt. nu.* 2. *verf. quoniam etiam.* Boet. *quæst.* 153. *n.* 34. Menoch. *l. c. num.* 28.

4 Dicitur etiam Judex fuisse corruptus, licet nihil illi fuerit datum vel promissum, sed aliquod illi debitum remissum. Grammat. *conf.* 35. *num.* 8. Item si eidem fuit aliquid mutuo datum. Gram. *l. c.* & Bald. *in L.* 1. *C. calumn.* Item si esculenta, vel poculenta magni valoris illi data fuerunt. Boss. *loc. cit.* Boer. *quæst.* 153. *num.* 24. secus quoad esculenta, & poculenta exigui valoris, quæ nimirum modico tempore consumi possunt, quod modicum, quando dicatur, remittitur Jud. arbitrio. gl. *in cap. statutum.* §. *insuper. de rescript. in* 6. Menoch. *loc. cit. num.* 38.

5 Cessat vero hæc corruptio, cum post sententiam latam aliquid illi datum fuit; quia tunc licite accipit. Anchar. *conf.* 271. Felin. *in cap. tua nos de simon.* Boss. *loc. cit. num.* 4. Menoch. *n.* 39. Item in sportulis, aut in mercede propter laborem.

¶ B E G H I N Æ.

1 Beghinæ sunt Ecclesiasticæ personæ, ut consuluit Joann. de Lignan. quem refert Bald. *conf.* 60. *Quædam soror, num.* 2. *lib.* 5. licet Bald. ibi aliter teneat. Et sunt conveniendæ coram Judice Ecclesiastico. Rota *in antiq. decis.* 8. *de jure patr.* quam sequitur Felin. *in c. dilecta, n.* 2. *de major. & obed.* Et sunt ab Ecclesia approbatæ, saltem per modum tolerantiæ. Fed. de Sen. *conf.* 273. *col. fin. in princ. verf. pro hoc dicto facit.*

2 Contrarium, quod non sint personæ Ecclesiasticæ, tenet gloss. *in clem. cum ex eo. De sent. excom.*

3 Declara; quia licet non sint Ordinatæ, sed Laicæ personæ; tamen sunt Ecclesiasticæ, quando sunt in habitu, & in Divinis; ideo si verberarentur, quando sunt in Divinis, incideret verberans in Can. *Si quis suadente.* 17. q. 4. ita Rota *decis.* 1. *de reg. in antiq. in fin.* Felin. *d. c. dilecta, n.* 2. *De major. & obed.* & idem dicit Rot. *decis.* 2. *De sent. excom. in nov.* Declara secundum Bald. *d. conf.* 60. *n.* 2. *lib.* 5. quia non sunt omnino personæ Ecclesiasticæ, nec omnino Seculares, sed quoad quædam sunt Ecclesiasticæ, quoad quædam vero sunt Seculares. Declara; quia Jus Patronatus Beghinarum est Ecclesiasticum; quia saltem tanquam miserabiles personæ debent coram Ecclesiastico conveniri. Rota *in antiq. decis.* 8. *de jur. patr. alias* 332. Declara; quia cum sint personæ mixtæ, sequitur, quod magis dignum trahit ad se minus dignum; & quia sunt opiniones, saltem ratione mixturæ erit locus præventioni. Vid. Tusch. *verb. Mixti fori. Concl.* 293. Vid. *Idem. Ecclesiastica personæ quæ dicantur, & quando gaudeant privilegio fori. Concl.* 27. *& Concl. ibi prox. seq.* Vid. Idem. *Fratres tertii ordinis an sint Ecclesiastici. Concl.* 468. *& Concl. ibi prox. seq.* Vid. *Idem. Heremita gaudet privilegio fori, & quando, Concl.* 90.

4 Amplia; quia privilegium habent Beghinæ, & Beghini Lodonenf. ut tempore interdicti admitti debeant ad Sacramenta clausis januis, & non pulsatis campanis. Fed. de Sen. ponit verba privilegii *conf.* 186. Extende; quia tale privilegium extenditur etiam ad ipsos mortuos, ut possint officia celebrari, & Missæ super funere; quia cui communicavimus vivo, communicamus etiam mortuo. Fed. de Sen. *d. conf.* 186. *Casus talis est; Quidam, in pr. & verf. factum tale est.* Contrarium tenet idem Fed. *d. conf.* 186. *in fin.* quia privilegium audiendi Divina non convenit, nec applicatur mortuo. Extende; quia possunt etiam sepeliri; licet in privilegio nihil de sepultura dicatur; quia si eis communicantur Sacramenta, quod plus est; ergo quod minus est etiam communicatur. Fed. *d. conf.* 186. *v. sequitur de sepultura & per tot.* Contrarium tamen tenet Fed. *in ultima responsione d. conf.* 186. *in verf. casus talis est. & credo male.* Extende; quia privilegium religionis etiam dicitur concessum nedum Beghinis, sed etiam aliis honestis mulieribus oblatis alicui Monasterio, & viventibus extra Monasterium. Fed. de Sen. *conf.* 273. *per tot.* qui loquitur in oblatis mulieribus religioni S. Augustini Heremitarum, dummodo etiam bona obtulerint; quia tunc non subsunt Parochiæ, non servant interdictum, sepeliuntur in monasterio, & ab eo Sacramenta recipiunt, ut ibi. Vide Tusch. verb. *Oblati alicui religioni multiplices, & qui dicantur. Concl.* 26. ¶

¶ BENEDICTIO SUPER POPULUM.

Benedictio super populum est de Jure Divino, præcepta Sacerdotibus, ut invocent nomen Domini, & benedicant populum, ut in *lib. Num. Cap. ult. in fin.* ibi; Loquutus est Dominus ad Moysen, Loquere ad Aaron, sic benedicetis filiis Israel, & dicetis eis. Benedicat tibi Dominus, & custodiat te, & *in lib. Levit. c.* 9. *in fin.* ubi ingressi sunt Moyses & Aaron in tabernaculum testimonii, & deinceps benedixerunt populo. Oldr. *pleno conf.* 246. *Quæstio est. per tot. maxime n.* 3. *verf. secunda ratio.* 1

Olim tamen simplicibus Sacerdotibus benedictionem impertiri non licebat. *Can. Ministrare* 26. *quæs.* 6. Neque id Presbytero licitum olim fuisse demonstrat Benedictus XIV. *in suo Tract. de Sacrificio Missæ Sect.* 1. *num.* 281. Quamvis in usu semper fuerit, ut, re Divina peracta, populus ab Ecclesia Benedictione dimitteretur, quemadmodum *in Can. Missas, de Consecratione dis.* 4. continetur: id tamen, non a Sacerdote celebrante, sed vel ab Episcopo, si præsens aderat; vel, si aberat, ab Archipresbytero ejus jussu præstabatur: quo sensu explicatur Decretalis *in Cap. de Officio Archipresbyteri*, ubi inter Archipresbyteralia munera recensetur *Benedictiones Presbyterales in Ecclesia dare*, prout animadvertit Gonzalez *in idem Cap. Officium, mem.* 2., Idemque antea comprobaverat Saussay *in Panoplia Sacerdotali pag.* 558. 2

3 Duplex est benedictio; alia solemnis, alia vero non solemnis. Et solemnis dicitur benedictio, quando incipitur ab Episcopo, vel alio, per verba: Sit nomen Domini benedictum, &c. *Cap. ministrare* 26. *q.* 7. Oldr. *d. conf.* 246. *n.* 4. *verf. tertia ratio.* Et si alicui concessa est facultas benedicendi, non venit benedictio solemnis super populum, quæ competit Episcopo. Ant. de Butr. *conf.* 19. *n.* 10.

Non solemnis benedictio est, quæ fit a Sacerdote, & etiam ab Episcopo, & alio superiore sine solemnitate, & dicitur indifferens benedictio, & actus promiscuus, qui potest convenire superiori Prælato, & etiam inferiori. Oldrad. *d. conf.* 246. *n.* 4. *verf. alii volunt.* ubi concludit, quod ista benedictio non solemnis facta ab electo in Episcopum non inducit administrationem, ut incidat in pœnam *Cap. avaritiæ, de elect. in* 6. Vide Mascard. *Conclus.* 169. *De benedictione facta ab aliquo.* ¶

B E N E F I C I A.

Praxis Beneficiorum.

§. I

Praxis erectionis Beneficiorum simplicium.

Beneficium est jus perpetuum spirituale percipiendi fructus ex bonis Deo dicatis, Clerico, propter divinum Officium competens, authoritate Episcopi erectum. Garz. *de Benef. p.* 1. *cap.* 2. *num.* 3. Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 3. *cap.* 3. Pyr. Corrad. *in prax. Benef. lib.* 1. *cap.* 1. ut ergo ejusdem praxin aggrediamur, inchoandum est ab ejusdem erectione; postmodum acturi de cæteris ejus partibus, suis locis. 1

Debet itaque Beneficium Ecclesiasticum, ut sit tale, esse erectum Episcopi authoritate. *Clem.* 2. ubi DD. *de decim.* Felin. *in cap. ex parte de refer.* Rot. apud Burat. *dec.* 224. *num.* 1. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gl.* 7. alias, licet vocetur Beneficium, non erit tale, etiamsi testator in simplici legato cum onere missarum voluerit, quod ad illud debeat præsentari Clericus ab Ordinario instituendus. Pyrh. Corrad. *loc. cit. cap.* 2. *n.* 17. apud quem vide plura de hoc. Nobis enim institutum est properare ad praxin earundem erectionis. 2

§. II.

Praxis erectionis Beneficiorum simplicium Jurispatronatus.

3 Beneficium Jurispatronatus est jus honorificum, onerosum, & utile competens alicui in Ecclesia pro eo, quod, de Diœcesani consensu, ipsum construxit, dotavit, vel fundavit. Est triplex: Ecclesiasticum, sæculare, & mixtum: de quibus infra *litt. I. in verb. praxis Jurispatr. &c:*

4 Ad ejusdem erectionem, sive fuerit fundatum a sæculari, sive ab Ecclesiastico, requiritur consensus Ordinarii, non cujuscumque, sed illius, qui habet Jurisdictionem quasi Episcopalem in Ecclesia, in qua est erigendum; nec sufficit Vicarii Generalis consensus, nisi speciale ad hoc habuerit mandatum, vel facultatem a suo Episcopo, licet Episcopus sit distans, vel absens. vide *Juspatr.* Hic consensus nullam habet determinatam in Jure formam; tamen praxis obtinuit, ut expediantur patentes Episcopi, aut etiam instrumentum publicum, ad faciliorem ejusdem probationem.

5 Usus ergo, & praxis in ejusmodi Beneficiorum erectione est: ut pro parte fundatoris porrigantur Ordinario preces, in quibus narretur, fundatorem intendere fundare perpetuum simplex Beneficium Ecclesiasticum, sub invocatione Sancti N. in Ecclesia N. cum onere tot missarum in qualibet hebdomada, pro anima ipsius fundatoris, ejusque hæredum, & successorum &c. ipsumque Beneficium dotare, in annuis flor. tot cum reservatione tamen Jurispatronatus sibi, suisque hæredibus, & successoribus in perpetuum, toties, quoties casus vacationis occurrerit, adjiciendo conditiones, quas voluerit, ab Ordinario approbandas.

Cum supplici libello porrigitur quoque instrumentum assignationis dotis beneficii, vel redditnum, cum aliis scripturis ad id facientibus; & quia sæpe tale Beneficium est erigendum pro adimplenda voluntate testatoris, qui certos redditus ad ejusdem erectionem legavit; ideo etiam testamentum: vel ejusdem pars faciens ad nostrum casum erit producenda, quibus ab Ordinario, vel ejusdem Vicario speciale, ut supra dicebamus, mandatum habente, examinatis decretum erectionis editur. Primo ergo supra dicta, quatenus erectio est facienda ad normam testamenti, in praxi ostendemus, postmodum erectionem beneficii erigendi ad normam voluntatis viventis.

Et quia supra diximus, instrumentum dotis esse producendum, monitum te volumus, hanc praxin non esse continuo necessariam, sed sufficere, si post supplicem libellum, coram Actuario Officii stipulante assignentur bona, vel census, uti practicatur passim. Praxis libelli est, quæ sequitur.

CUm N.N. piæ memoriæ, tali anno, mense & die, ad meliorem vitam transiverit, condito testamento, in quo inter cætera legavit in tot fundis, seu censibus, hæredis arbitrio (vel prout est) erigi Beneficium simplex Jurispatronatus, Ego N. hæres volens pro parte mea adimplere mentem ejusdem N. supplico suam Reverendissimam Dominationem, ut fundos, seu census in instrumento annexo descriptos approbare, & dictum Beneficium sub clausulis &c. de quibus in testamento &c. quod ad hunc finem producitur, erigere dignetur.

Dein porrecto hoc supplici libello editur instrumentum publicum dotationis beneficii, ut Ordinarius possit decernere, quod juris: & insuper testamentum, seu extractum in forma authentica, ut super clausulis, in erectione beneficii inserendis, deliberare possit. Sed quia loco supplicis libelli quandoque comparet ipse Principalis, & coram Officio facit instantiam, in qua exponit, quæ essent exponenda in libello, & hæc est etiam communis praxis, ideo pro faciliore manuductione etiam illam hic subjungemus. Quæ est.

COmparuit N.N. loci N. tanquam hæres N.N. & reverenter exposuit, Dominum testatorem in suo ultimo testamento, in forma probante ibidem actualiter exhibito, & inferius in hac parte registrando, quatenus &c. jussisse, per dictum Dominum Comparentem, tanquam hæredem, assignari, post ejusdem obitum altari Sancti N. in Ecclesia N. talis loci &c. tot bona fructifera, seu capitalia censuum, pro summa &c. & cum eodem capitali erigi Beneficium simplex, perpetuum ad d. Altare: ita ut ex ejusdem redditibus Beneficiatus, qui pro tempore fuerit, ad dictum altare teneatur celebrare Missas tot &c. singulis hebdomatibus &c. pro anima ejusdem Domini testatoris, & suorum successorum (vel prout est) cum reservatione Jurispatronatus, sub clausulis, de quibus in testamento: quare volens satisfacere, exhibuit instrumentum publicum assignationis bonorum, seu dotis &c. instando admitti, & beneficium erigi &c.

Si vero non fuerit confectum instrumentum dotationis, tunc praxis obtinuit, ut coram eodem Officio spirituali ejusdem Actuario stipulante, fiat designatio dictorum bonorum ad mentem testatoris cum clausulis opportunis, & consuetis in ejusmodi instrumentis &c. ut sequitur.

QUare, volens satisfacere piæ dispositioni testatoris, d. Dominus Comparens, agens per se, & hæredes suos, Jure proprio, & in perpetuum pro libero, francho, & expedito allodio, & sub pactis, & conditionibus inferius exprimendis, dedit, cessit, & assignavit Reverendissimo Domino Vicario, & mihi Actuario stipulanti, uti publicæ personæ, nomine futurorum Beneficiatorum stipulantium bona, & capitalia infra scripta (*dein describuntur omnia capitalia cum suis confinibus, & eorum æstimatione, ac valore; & cum quantitate stariorum seminis &c. & sic de rel quis, ita tamen, ut attestatio mensuratorum, & æstimationis edatur Officio, & quatenus sint affictus, edantur instrumenta dictorum affictuum*) ad habendum, tenendum & possidendum, cum accessibus, & egressibus (*si fuerint fundi*) & omnibus suis juribus, ponens, & constituens dictum Beneficiatum pro tempore futuro in omne jus, locum, & esse suum, eumque procuratorem irrevocabilem constituens, ut in rem suam, cum promissione evictionis, & legitimæ defensionis, sub refectione omnium damnorum, expensarum, & interesse litis, & extra. Sub obligatione omnium suorum aliorum bonorum, præsentium, & futurorum; instando admitti, & Beneficium authoritate suæ Reverendissimæ Dominationis erigi &c.

Hæc autem traditio bonorum coram Officio, & ejus Notario, nomine Beneficiatorum futurorum stipulante, erit etiam necessaria, quando instrumentum dotationis fuerit editum coram Officio, ut habet praxis; quia traditio bonorum fit Ordinario, ut interponat suam authoritatem, & erigat in Beneficium, & cujus est acceptare pro futuris Beneficiatis.

6 Hæc bene procedunt, quando principales personaliter comparent; quia tamen non raro ad hunc actum interveniunt procuratores, ideo debebunt producere mandatum, nec sufficiet quodcumque generale, sed erit necessarium speciale, aliter ex Officio poterit repelli; quia generale non sufficit in iis, in quibus requiritur speciale. Bat. *in L. si is ff. de ann. leg.* Vant. *de nullitate ex defectu mandati num.* 98. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 103. *nu.* 38. Dec. *conf.* 430. Et si procurator veniat nomine Communitatis, debebit producere in forma authentica, & probante, instrumentum syndicatus, in quo appareat, majorem partem Vicinorum vocatorum deputasse in Procuratorem Dominum comparentem, ad talem actum specialem, & promisisse de rato pro omnibus aliis, in omnibus suis bonis, præsentibus & futuris. Cujus praxis licet sit obvia apud DD. maxime apud Dominicum de Musis, in sua praxi instrumentorum: tamen illius exemplar, pro majore legentis commoditate subjicimus.

Exemplar syndicatus.

IN Christi Nomine Amen. Anno ab ejusdem nativitate &c. indictione &c. die vero &c. Mensis &c. In Villa &c. talis loci, & Plebis, in hypocausto *(seu exprimatur alius locus domus, in quo instrumentum fuit celebratum)* ibique præsentibus &c. testibus rogatis &c. personaliter constituti Dominus N. Regulanus, & Dominus N. juratus, & N. saltuarius *(dein describantur omnes alii, qui intervenerunt syndicatui.)* Homines, & Vicini in dicto loco, per saltuarium loci, de more solito, ibidem congregati se esse plusquam, de tribus partibus, duas interesse habentium in erectione infra scripti Beneficii &c. unanimiter, & omni meliori modo, via, jure, & forma, fecerunt, constituerunt, & solemniter ordinarunt in suos legitimos, & indubitatos procuratores, vel in suum legitimum, & indubitatum procuratorem generalem, & specialem, ita ut specialitas generalitati non deroget, Dominum N. præsentem, & hoc onus acceptantem &c. specialiter, & expresse, vice aliorum Vicinorum constituentium, ad effectum impetrandi, & obtinendi erectionem Beneficii talis &c. a Reverendissimo Officio spirituali, sub talibus conditionibus, & clausulis &c. *(quatenus non fuerit confectum instrumentum dotationis, poterit addi sequens clausula)* & ad assignandum tot bona pro capitali dicti Beneficii, cum omnibus clausulis solitis & consuetis &c.

Quæ cum sint substantialia, & reliqua cuilibet Notario obvia, sufficient pro hac materia, in qua tantum intendimus manu ducere Vicarium, & non Notarium. Quibus proinde, ab Ordinario habitis, recognitis, & examinatis, fit decretum erectionis, vel per ipsum Episcopum, vel ejusdem Vicarium, de ejus speciali mandato vel simpliciter, eo, quo sequitur, modo, vel per patentes, ut infra.

REverendissimus admisit prædicta, si &c. & visis videndis, consideratis considerandis, prævia acceptatione bonorum assignatorum pro erectione dicti Beneficii, reservatoque jure Domino N. & ejus hæredibus *(si in instantia id fuerit petitum)* redimendi dicta bona assignata, prævia subrogatione facienda, de qua in instantia &c. Beneficium erexit in forma, ad Altare Sancti N. in Ecclesia N. cum conditionibus in testamento Domini N. testatoris expressis, quas omni meliori modo approbat, & confirmat, reservato jurepatronatus dicto Domino comparenti, ejusque hæredibus in perpetuum, & prout latius in dicto testamento, admittendo præsentationem factam *(quatenus instantia fuerit facta præsentatio)* de persona Domini N. quem mandavit investiri, institui &c. in forma. Et ita &c. Anno &c. die &c. Mense &c. præsentibus in testes adhibitis &c.

Per patentes fit, & observatur sequens forma.

NOs &c. ad infra scripta speciali facultate suffulti Universis, & singulis præsentes visuris, & inspecturis, notum facimus, & attestamur; qualiter nuper coram nobis fuit præsentatum infra scriptum memoriale, tenoris sequentis, videlicet: *(inseritur totus tenor memorialis, & quatenus loco memorialis fuerit facta instantia, dicitur: qualiter coram nobis comparuerit N. N. & exposuerit &c. & exponitur, seu inseritur tenor instantiæ)* quo quidem memoriali *(seu instantia)* per nos viso *(vel visa)* visoque instrumento dotationis annuorum flor. tot &c. manu Notarii N. rogato, die &c. cum onere celebrandi Missas tot &c. qualibet hebdomada, pro anima ipsius testatoris, ejusque hæredum, & successorum, visisque scripturis omnibus in actis præsentatis, omnibusque considerandis debite consideratis, attento, quod prædicta ad divini cultus augmentum tendunt; propterea authoritate, qua supra, & omnibus meliori modo, via, jure, causa & forma, quibus melius fieri potest, de expresso mandato Illustrissimi & Reverendissimi Episcopi &c. Beneficium simplex, seu prædicta bona, in titulum perpetui simplicis Beneficii Ecclesiastici, sub invocatione Sancti N. in Ecclesia N. erigendum duximus, prout tenore præsentium erigimus; reservantes eisdem N. ejusque hæredibus, & successoribus in perpetuum, Juspatronatus, & præsentandi ad dictum Beneficium vacans, tam ex hac primæva erectione, quam toties, quoties casus vacationis occurrerit, Beneficiatum habilem, idoneum, & sufficientem, per hoc Officium nostrum, seu per nos, vel successores nostros approbandum, instituendum, & confirmandum, qui teneatur dictas Missas, qualibet hebdomada, in Altari N. dictæ Ecclesiæ, pro anima dicti fundatoris, ejusque hæredum, & successorum *(pro varietate personarum, & qualitate locorum, maxime in Pagis, in quibus hac occasione populus, omissa Parochiali, in qua homilia, sive pia ad populum exhortatio haberi consuevit, distrahi posset, quatenus tamen testatoris voluntati non contrarietur, poterunt addi sequentia)* & animarum saluti prospiciendo, cum non expediat præbere occasionem populo, ut a Missa Parochiali, sub qua salutaris homilia, seu pia ad populum exhortatio, haberi consuevit, distrahatur; prohibuit sua Reverendissima Dominatio, D. Beneficiato, pro tempore futuro, ne Dominicis, & aliis de præcepto Ecclesiæ festis diebus, Missam celebrare habeat, sine Parochi licentia ante inchoatum Canonem Missæ Parochialis, super quibus omnibus de mandato prædicti Reverendissimi Domini Episcopi nostri, assensum, consensum, & Beneplacitum, attentis supra dictis omnibus sic narratis, damus, concedimus, & impertimur: Ita ut liceat, & licitum sit eidem N. ejusque hæredibus, & successoribus uti, potiri, & gaudere omnibus, & singulis privilegiis, immunitatibus, & prærogativis, in similibus a Jure concessis, ac quibus cæteri Patroni, & Juspatronatus habentes utuntur, potiuntur, & gaudent, Juribus tamen Domini Episcopi nostri semper salvis, & expresse reservatis. In quorum omnium singulorum fidem &c. datum &c. Anno &c. die &c. Pontificatus &c.

N. Vicarius Generalis.

N. Actuarius &c.

Quandoque instantia, seu preces super erectione Beneficii fiunt una cum actuali præsentatione Beneficiati, & hæc est praxis quasi communis: & tunc in eodem decreto adduntur sequentia.

ET attenta idoneitate præsentati præsentationem acceptavit & præsentatum instituit, mandando investituram expediri in forma *(quatenus pro tradenda possessione in instantia fuerit aliquis specialiter nominatus, dicatur)* cum deputatione petita &c. vel *(quatenus in instantia nulla fuerit facta expressio deputationis facienda)* deputato, vel deputatis per Dominum Beneficiatum nominandis, qui eundem in possessionem ejusdem Beneficii actualem, & realem inducant &c. & ita omni &c.

Sequitur investitura Beneficiati, sed quia pro illa commodior locus erit in tractatu, seu praxi collationis Beneficii Jurispatronatus, ideo ad illam me remitto.

7 Sed non raro, pro temporum malitia, contingit, hæredes, quibus injunctum fuit fundare Beneficium, negligere ejusmodi implementum, in magnam animarum perniciem; ideo Ordinarius, habita notitia legati, quatenus per hæredem intra terminum a lege præscriptum non adimpleatur, debebit illi præcipere, quatenus sub termino tot dierum, semel pro tribus vicibus, peremptorie, & pro Canonica admonitione &c. sub pœnis Juris &c. comparere debeat coram Officio spirituali,

ac

ac coram eodem, servatis servendis, effectuare habeat piam dispositionem testatoris, assignando bona ad normam testamenti, ex quibus Beneficiatus sustentari possit, & curando illa formiter, & cum authoritate Ordinarii, erigi in Beneficium, cum clausulis &c. aliter citetur ad videndum (*cum termine dicto*) deveniri ad dicti Beneficii erectionem, & præstari præstanda, & prout melius de Jure &c. fieri ex officio. Quo præcepto intimato, & habita Nuncii relatione, si duret hæredis contumacia, instante Advocato fiscali describuntur, & assignantur bona coram Officio, modo supra dicto, & decernitur erectio. Quod ut videas, in praxi damus.

Exemplum Præcepti.

PArte, & mandato Reverendissimi Domini N. N. in Spiritualibus Vicarii Generalis &c. ex Officio procedentis &c. ad cujus aures cum pervenerit, de anno &c. qm. Dominum N. condidisse testamentum, & mandasse in illo, ut per dictum Dominum N. ejus hæredem, fundaretur capitale florenorum tot &c. pro institutione Beneficii perpetui, cum obligatione celebrandi tot Missas &c. qualibet hebdomada in Ecclesia N. & in hunc usque diem hujusmodi legati executionem neglectam fuisse. Quapropter præcipiatur, & demandetur eidem Domino N. hæredi, ut supra, & serio moneatur, quatenus infra terminum dierum triginta proximorum, quorum decem pro primo, decem pro secundo, & reliqui decem pro tertio, ultimo, & peremptorio termino, canonicaque admonitione assignantur, præcitatam fundationem, & Beneficii erectionem, coram hoc Officio, servatis servandis, peregisse habeat, sub pœnis Juris &c. & si se &c. aliter &c. Datum tali loco &c. die &c. Mensis &c. Anni &c.

N. Vicarius Generalis,

N. Actuarius.

Intimatur hoc præceptum parti personaliter, quatenus inveniri possit, aut alias legitime relicta copia ab uno ex Nunciis Officii, seu alio, & ab intimante fit relatio in ipso originali præcepto, Notario Officii, seu alii Notario, qui fidem faciat & se subscribat. Si vero pars fuerit contumax, elapso die termini, comparet advocatus fiscalis, qui facit instantiam coram Officio, accusata prius partis contumacia, ut sequitur.

IN Christi Nomine Amen. Anno ab ejusdem Nativitate &c. Indictione &c. Pontificatus &c. die mensis &c. in loco &c. Coram Reverendissimo VICARIO GENERALI comparuit Dominus N. uti Advocatus fiscalis, & accusata contumacia Domini N. hæredis qm. Domini N. moniti erigere Beneficium, ad normam testamenti conditi die &c. Anno &c. & rogati per Dominum N. Notarium, & parere negligentis, prout ex præcepto, die &c. intimato, quod producitur &c. ita ut pœnas comminatas, in quibus condemnandus esset, evadere non possit, nihilominus, ne ulterius pia Testatoris dispositio, absque debita executione remaneat, ejusque anima debitis suffragiis destituatur, ideo instirit, ad eandem erectionem ex Officio deveniri, super bonis nominatis, & descriptis in eodem extracto, & subinde ad debitam institutionem, & mandata opportuna relaxari, ne quis in eisdem, præter sacerdotem instituendum se ingerere audeat, & ita &c. ac omni alio meliori modo &c. ec imploratо &c.

Reverendissimus Dominus Vicarius Generalis &c. Visa testamentaria dispositione qm. Domini N. in qua statuit, ut Beneficium erigatur cum obligatione celebrandi singulis hebdomadibus Missas tot &c. & prout latius in dicto testamento &c. Beneficium prædictum admisit, & erexit, cum præfato onere, reservato jure præsentandi, ad normam præfatæ dispositionis, ad quem effectum relaxavit quæcumque opportuna Juris suffragia, pro apprehensione bonorum destinatorum ad idem Beneficium, ex quibus, seu aliis possit percipi annuus fructus aureorum tot &c. ad favorem Beneficiati præsentandi, & ita &c. Actum, & publicatum die &c. præsentibus in testes adhibitis N.N.

Sequitur præceptum inhibitoriale, de quo in instantia.

PArte, & mandato Reverendissimi D. N. Vicarii Generalis &c. ex Officio procedentis. Per quemlibet &c. præcipiatur, & demandetur Domino N. uti hæredi, qm. Domini N. quatenus, in executione testamentariæ dispositionis ejusdem Domini N. infra dies quindecim subsecuturos a præsentis intimatione, quorum quinque pro primo, quinque pro secundo, & reliqui quinque pro tertio, ultimo, & peremptorio termino, Canonicaque admonitione, assignantur, Officio præsentasse habeat Sacerdotem, qui oneri Missarum, in eadem Ecclesia S. N. juxta Domini testatoris mentem satisfaciat, alias citetur ad comparendum die &c. coram eodem Officio &c. allegaturus causas, ob quas prætendit, ad eandem provisionem deveniri non posse, aut debere ex Officio, alias visurus ad eandem deveniri, & prout juris (*vide tamen, quæ statim infra vers. Ex præmissis, & vers. Et quia, notavimus, juxta quæ prædicta omitti possunt*) Insuper, attenta dicta erectione ex Officio facta, & assignatione bonorum, ut in testamento, præcipiatur eidem Domino N. quatenus pœna floren. tot &c. usibus piis, & excommunicationis in subsidium, non audeat per se, vel interpositas personas, se ingerere in eisdem bonis, a tergo præsentis mandati descriptis, sed earum liberam possessionem, ac fruitionem dimittat, ad favorem ejusdem Beneficiati, & infra octiduum subsecuturum ab eadem intimatione, solvisse habeat expensas secutas in eadem erectione, ad summam in totum tot &c. salvo &c. & hoc pœna pignorationis, & excommunicationis in subsidium. Et ita &c. vel &c. alias &c. Datum &c. die &c. loco &c. Mense &c. Anno &c.

N. Vicarius Generalis &c.

(L. S.)

N. Actuarius.

8 Ex præmissis notandum, tempus ad præsentandum, non currere patrono, nisi a die interpositi decreti erectionis Beneficii, cum reservatione Jurispatronatus, & consensu præstito ab Ordinario, qui est causa efficiens ad constituendum quem Patronum, quo præstito statim aliquis incipit esse Patronus. Vivian. *in prax. Jurispatr. lib. 5. cap. 2. numero* 25. ubi Lambert. *de Jurepatr. p.* 1. *lib.* 1. *art.* 9. *q.* 4. *princip. & part.* 2. *lib.* 2. *art.* 16. *quæst.* 1. *principali*. Roman. *cons.* 409. *numer.* 1. Pyrrh. Corrad. *in prax. benef. lib.* 4. *cap.* 1. *a num.* 5. Rochus de Curt. *de Jurepatr. verb. honorificum quæst.* 29. *num.* 59. & Rot. *in una Cusentina* 26. *octobris*. 1601. *coram Millino*. Amplia, licet talis Beneficii erectio deberet fieri Pontificia authoritate, & executio litterarum committeretur Ordinario. Limit. nisi erectio jam ab ipso Papa esset facta, prout regulariter fieri consuevit, tunc enim, ex eo quod in litteris dicatur: *instituimus & erigimus*: cum jam erectio sit perfecta, tempus incipit currere a die datæ, & talis erectio dicitur in forma gratiosa, ad differentiam erectionis mox supra dictæ, quæ dicitur in forma

forma commissoria. Pyrh. Corrad. *loc. cit. a num.* 8. ubi Mandos. *in prax. signat. tit. erectiones vers. non solum.*

9 Et quoad erectionem, de qua diximus supra, quæ fit ex testamento, eadem fit, non tantum in perfecto, sed etiam imperfecto, ut quando testator decessit, antequam compleretur testamentum, quia tunc habetur pro completo, favore piæ causæ, & probat voluntatem defuncti, quæ etiam ex actu nullo declaratur. *L. fin. ff. de reb. cor. quæ sunt sub tutor. vel Curat. L. 2. Cod. de confirm. util.* Alex. *cons.* 45. *lib.* 1. Jason. *in L. dominus ff. de cond. indeb.* Ludovis. *dec.* 76. Pyr. Corrad. *loc. cit. num.* 15. & voluntas; de cujus mutatione non apparet, videtur durare. *L. eum qui ff. de prob.* quia voluntas in animo consistens, est quid facti. *L. in bona fide ff. de acquir. rer. dom. L. consilio ff. de Curat. fur. dand.* Caval. *dec.* 326. ex Bart. *in L. si testamento ff. de fideicom. liber.* Rot. apud Put. *dec.* 97. *p.* 3.

10 Et quia hæres non exequens legata pia elapso tempore amittit hæreditatem usque ad legitimam, hinc amittit etiam Juspatronatus, nisi Officium, vel Ordinarius remittat, & ita potest procedere praxis secundi præcepti supra allati secundum primam partem, Aliter subsistere non posset de jure.

11 Hæc bene procedunt in erectione Beneficii simplicis. Cæterum in erectione Beneficii curati, vel Parochialis quatenus v. g. Parochia amovibilis; hoc est Ecclesia, in qua Parochus est amovibilis, erigeretur in perpetuam, alia veniunt consideranda, ut infra in praxi Erectionia Parochialis. Hinc licet Patronus possit in erectione Beneficii simplicis quascumque conditiones apponere, etiam juri contrarias de Episcopi consensu secundum Riccium *in prax. p.* 4. *resol.* 464. *num.* 2. secus tamen poterit in erectione Parochialis apponere conditionem, ut Parochus sit ad nutum amovibilis, ut dicetur statim infra *in prax. erectionis Parochialium.*

12 Sed respectu dotationis supra dictæ notanda est alia praxis, non inutilis, quam docuit malitia hominum: solent enim quandoque perversæ personæ, quæ filiis sunt gravatæ, lucri causa, unum filium ad statum Clericalem promoveri facere, & quia non habent bona sufficientia pro constituendo eidem patrimonio, vel si habent, sunt obnoxia pluribus oneribus, propter quæ, non audent illa supponere titulo patrimonii; quia sciunt illa per diploma publicanda, & sic creditores, vel prætendentes citandos, Beneficium erigi curant, cui in dotem assignant ejusmodi bona, ut ad illius Beneficii titulum ordinari possit, & sic Clerici in fraudem Ordinis mendicare coguntur, ideo pro cautela aliquibus in locis scio introductum, ut talia bona pro Beneficii erectione non acceptentur, nisi (quatenus fundator sit suspectus, & quando ad illius titulum aliquis venit promovendus) præmissa affixione edicti, seu diplomatis, in quo describantur bona dotalia, & interesse prætendentes, citentur.

13 Consentanee ad hanc materiam debemus unum dubium removere. Concordant enim DD. fundatorem posse in limine fundationis quascumque conditiones apponere, etiam juri communi contrarias, sed ab Ordinario approbandas. Ut videri possunt Pyr. Corrad. *in prax. benef. lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 166. & Vivian. *in prax. Jurispatr. de modo acquir. juspatr.* Nunc suboritur dubium, an possit etiam apponere illam conditionem, quod Beneficium possit conferri ab Inferioribus Ordinario? & negativam partem sequitur Pyrh. Corrad. *lib.* 4. *capit.* 3. *num.* 26. *in prax. benef.* post Concil. Trid. *sess.* 14. *c.* 12. *de reform.* ubi S. Congreg. licet ex privilegio soleant Summi Pontifices, etiam post dictum Concil: hanc institutionem etiam inferioribus concedere. Pax Jord. *de re Benef. lib.* 10. *tit.* 7. *numer.* 413. ubi quod id possint etiam ex voluntate fundatoris, in limine fundationis de consensu Episcopi expressa. Et citat Barbos. *de offic. Episc. alleg.* 72. *numero* 183. *cum duobus seqq.* post text. cum glos. *in Clem.* 1. *de excess. Prælat. & alios*, vide etiam Vivianum *in prax. Jurispatr. lib.* 12. *cap.* 2. *num.* 3. Illis tamen fundationibus, quæ ante Concil. fuerunt factæ, non fuit a prædicto Concilio derogatum. Corrad. *loc. cit.* & S. Congr. apud eundem. *n.* 26. *vers. alia vero.*

§. III.

Praxis erectionis Parochialium.

Episcopi possunt authoritate ordinaria erigere simplices Ecclesias, vel novas erigere in Parochiales. *cap. ad audientiam* 1. *de Eccles. ædif.* quando populus ita distat ab Ecclesia Parochiali, ut in hyeme non possit sine magna difficultate se transferre ad eandem pro Sacramentis recipiendis &c. & Sacerdotem, sublata appellatione, ad præsentationem Rectoris majoris Ecclesiæ cum canonico fundatoris assensu instituere ad suam sustentationem ejusdem loci obventiones Ecclesiasticas percepturum. Ita tamen providere debet, ut in ea competens honor Matrici habeatur. Si vero Rector Matricis Ecclesiæ idoneum Sacerdotem præsentare distulerit, vel opus illud voluerit impedire, Episcopus virum idoneum, appellatione remota, instituet, & hoc confirmatur etiam in Concil. Trid. *sess.* 21. *cap.* 4. *de reformat.* ubi Episcopus, etiam tanquam Sedis Apostolicæ delegatus, potest ob locorum distantiam novam Parochiam erigere, etiam invitis Rectoribus juxta *cit. cap. ad audientiam;* assignata novo Parocho congrua portione ex redditibus Matricis, vel si fuerit necesse, poterit populum ad illam subministrandam compellere. Pyrrh. Corrad. *in prax. benef. lib.* 3. *cap.* 1. Rebuff. *in prax. erect. in Curatam &c.* Mandos. *in prax. signat.* Leo *in thesaur. for. Eccles. p.* 2. *cap.* 2. *num.* 68. sed incolæ non nisi in subsidium ad dictam congruam tenentur. ex Conc. Trid. *d. sess.* 21. *de reform, cap.* 4. glos. & DD. *in d. cap. ad audientiam*. Gambat. *de offic. Legati lib.* 5. *tit. de dismembr. num.* 10. & 11. Lotter. *de re Benef. quæst.* 28. *n.* 15. Thomat. *dec.* 154. *n.* 41. & 42. apud Rot. *dec.* 204. *p.* 17. *rec. num.* 5. & 6. 14

Sciendum tamen, quod in Parochialium Ecclesiarum erectione non debet admitti manualitas, ita ut Rector ad nutum amovibilis esse possit, cum illæ debeant conferri in perpetuum, non obstante quacumque consuetudine contraria. Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancellar. gl.* 6. §. 6. uti declaravit S. Congr. Concil. Trident. *super sess.* 24. *cap.* 18. & patet *ex cap.* 1. *de Capel. Monachor. in* 6. *ubi glos. in verb. perpetui*, ubi dicitur: quod Beneficia non debent esse ad tempus ibi: *ita ut ex solius Episcopi arbitrio, tam ordinatio ejus, quam NB. depositio, & totius vita dependeat conversatio*. Quia sicut matrimonium carnale non contrahitur ad tempus, ita nec spirituale. *cap. fin. de condit. appos. cap. actus legitimi, de Reg. Jur. in* 6. *L. si tibi ff. de adopt.* & Rot. apud Gonzal. *loc. cit.* quia Ecclesia ex tali mutatione magnum patitur detrimentum. Imo nec fundator, etiam Laicus, Parochiali potest apponere talem conditionem. Pyrrh. Corrad. *l. c.* 15

Si tamen ex fundatione, vel Consuetudine adsit Parochialis Ecclesia, quæ habeat Rectorem ad nutum amovibilem, a solo Pontifice potest peti ejusdem mutatio, ita ut fiat perpetua; quia ille solus potest mutare conditiones in limine fundationis appositas a Patrono, cum Ordinarii consensu. Monet. *de commut. ult. vol. c.* 10. Ugol. *de Offic. Episcop. c.* 52. 16

Et quoties supplicatur Summ. Pontifici pro erectione Parochialis, solet committi Ordinario servata forma *cap. ad audientiam*, sicut etiam in erectione fontis Baptismalis; scilicet propter distantiam populi, periculum itineris &c. Mandos. Pyr. Corrad. *l. c.* 17

Cæterum Episcopus, seu Ordinarius, non potest novam Parochialem erigere, vel Baptismalem ex eo, quod populus sit ita numerosus &c. sed debet cogere Rectores, vel alios, ad quos spectat, sibi tot Sacerdotes adjungere, quot sufficiunt: non enim numerositas est causa sufficiens novas erigendi Parochiales, cum per alios Sacerdotes suppleri possit. Et ita declaravit Sac. Congr. Concil. Trid. *cap.* 4. *sess.* 21. *de reform.* Barbos. *de potest. Episc. alleg.* 68. *num.* 1. *in fin.* Lotter. *de re Benef. quæst.* 28. *num.* 28. *lib.* 1. apud Ottobon. *dec.* 6. *n.* 14. nisi alia concurrant, quæ exprimuntur *in d. cap. ad audientiam*, quod innovatur a Concil. Trid. *loc. cit.* Ubi ergo talis non urget necessitas, non potest fieri erectio alterius Parochialis, ac dismembratio fructuum: quia cum omnis dismembratio sit species alienationis, debent in illa concurrere eædem solennitates, ac causæ, quæ in alienatione sunt necessariæ. Franch. *in cap.* 1. 18

de reb.

de reb. Eccles. non. alien. in 6. ubi dicitur: quod talis dismembratio debeat fieri vocato Rectore, vel dato defensore, interveniente tractatu, aliisque requisitis in alienatione. Garz. *de Benef. p. 12. cap. 3. n. 3.* Lotter. *de re Benef. lib. 1. quaest. 28. num. 3. & 4.* apud Celsum *dec. 403. num. 1.* adeo ut sola solennitas, sine justa causa & econtra non sufficiat. Rot. *dec. 223. n. 1. & 2.* apud cit. Celsum *num. 2.* ubi etiam *num. 5.* dicit, quod necessitas debeat esse talis, cui alio remedio succurri non possit: & citat Lapum *alleg. 66. num. 5. & seqq.* Lotter. *l. c. num. 30. & 31.* & ita tenuit Rot. quam refert Beltram. ad Ludovis. *dec. 504. sub num. 8.* ubi non est justa causa dismembrationis sola populi numerositas; quia per alios Sacerdotes eidem potest satisfieri; sed ultra illam requiritur etiam magna loci distantia. Barbos. *de potest. Episc. alleg. 67.* Rot. *decis. 474. & 288. tom. 3.* apud Pyrrh. Corrad. Lapus *alleg. 66.* Abb. *in d. cap. ad audientiam.*

19 Imo neque omnis distantia locorum sufficit pro tali dismembratione, sed ea tantum, quae praebet difficultatem Parochianis accedendi sine magno incommodo ad percipienda Sacramenta, & divina Officia audienda, ratione cujus aliqui decederent sine Sacramentis. Ut pluries fuit decisum a Rot. Rom. ut in *decis. 239. & 384. part. 1. rec. & in dec. 204. p. 17. rec.* & alibi passim, & ut infra, *n. 23.*

20 Ratio vero, propter quam requiritur consensus Rectoris, non est solum interesse ejusdem, sed insuper favor publicus, propter quem fuit inducta haec forma, ne scilicet Ecclesiae depauperentur, ac per consequens justitia faciendae dismembrationis dignosci queat. vide Rot. *dec. 204. p. 17. rec. & dec. 239. p. 1. rec. ubi num. 6.* quod non sufficiat citare Vicarium, sed Parochus sit citandus.

21 In supradicta ergo erectione requiritur primo quod Episcopus inquirat, an prima Parochialis sit ita ampla, ut tempore hyemali ob pluvias, vel nives non possint parochiani congruis temporibus Parochiam adire, & de hac inquisitione, debet constare in actis ut infra *n. 24.* sicut observatur in alienatione bonorum Ecclesiae. *cap. sine exceptione. 12. q. 2.* Secundo hac facta inquisitione debet consentire novae Parochialis erectioni, quia alias nemo potest construere Ecclesiam sine Episcopi consensu, & antequam ab eodem ibi crux figatur. *cap. nemo de consecr. dist. 1.* Tertio Rector prioris Ecclesiae debet consentire aedificationi secundae: quia eo invito, sine causa, in ejusdem praejudicium aedificari non potest. Panormit. *in d. cap. ad audientiam.* sed limit. ut infra *num. 27.* Quarto: Idem Rector debet habere Juspatronatus, uti decernitur in *cit. cap. ad audientiam*. quia Ecclesia aedificatur in ejus fundo, & tunc acquiritur Juspatronatus Rectori. Rochus de Curt. *de Jurepatr. verbo construxit. q. 7.* quod tamen intelligitur, dummodo prima Ecclesia aliquid contulerit de suo, pro dote secundae. Quod procedit, quando secunda Ecclesia fuit aedificata in adjutorium primae ob numerositatem, secus, si fuit aedificata, ut esset Beneficium per se stans; quia tunc ibi necessario debebit praesentari perpetuus Rector. Rebuff. *in prax. Curat. in Curat. num. 5.* Quinto: debet Rectori prioris Ecclesiae compensari id, quod illi detrahitur, ut commode se possit sustentare. *d. cap. ad audientiam*. Sexto requiritur, quod Rectori secundae Ecclesiae assignentur pro illius congrua sustentatione oblationes, pro modo Ecclesiae dismembratae, & decimae, ita ut Ecclesia filialis habeat intentionem fundatam super perceptione decimarum contra Matricem. Abb. *in c. cum contingat. de decim.* Rot. apud Pyrrh. Corrad. *loc. cit. lib. 3. cap. 2.* in defectum tamen aliorum fructuum Ecclesiasticorum: quia si secunda Ecclesia esset sufficienter dotata aliunde, decimae deberentur matrici. Rot. apud Corrad. *loc. cit.* Septimo est adhibendus, & reservandus Matrici debitus honor, scilicet aliqua pensitatio, arbitrio Episcopi moderanda. Vide Pyrrh. Corrad. *l. c. vers. insuper num. 6.* Lotter. *de re benef. lib. 1. q. 28.* vide etiam Lapum *alleg. 66.* ubi id exemplificat, quando Parochia esset in Civitate, & multi Parochiani extra, ita ut de nocte Parochus non posset exire. Octavo notandum: tunc Jus praesentandi spectare ad Rectorem Ecclesiae Matricis, & fundatorem; quia de bonis utriusque dotata fuit secunda Parochia; nisi Episcopus voluerit hoc jus spectare ad solum Rectorem Matricis: quod justum esse vult Lapus *loc. cit. num. 6.* imo Rebuff. *in praxi. erectionis Parochialis* consulit, ut fundator compenset Rectori Matricis, quod tali erectione fuerit eidem detractum, & curet sibi ad Ordinario reservari Juspatronatus, ad tollendas disputationes.

22 Notat tamen Lapus *loc. cit.* quod in casu, qui non est expressus in *d. cap. ad audientiam*, sed in eo quem ipse affert, quod scilicet Parochus de nocte non possit exire e civitate ad ministranda Sacramenta suis Parochianis, poterit congruenter aedificare Capellam extra Civitatem, quae non sit Ecclesia per se (uti alias disponitur in *d. cap. ad audientiam*) nec sit manualis, ut dictum supra, sed propria Matricis, in qua non instituetur Rector de per se, sed poterit Parochus nunc unum, nunc alium ministrum mittere, qui nomine Parochi celebret ibi divina, & Sacramenta ministret, & resideat expensis majoris Ecclesiae, qui Minister non erit Rector, sed Vicarius temporalis. Vide Pyr. Corrad. *l. c.* S. Congr. apud Gallemard.

23 Ex quibus liquet solam numerositatem populi non esse causam sufficientem ad erigendam novam Parochiam cum dismembratione Matricis, ut etiam tenet Lotter. *de re Benef. q. 28.* nec quamlibet loci distantiam quia ad talem dismembrationem requiritur evidens necessitas. *cap. 1. de reb. Eccles. non alien.* Lotter. *loc. cit. num. 24.* ut patet maxime ex supra dictis *in vers. notat.* & solennitates juris, sicut in alienatione, ut tenuit Rot. saepius apud Garz. *de Benef. part. 12. cap. 3.* & si contingat aliquos Parochianos obiisse sine Sacramentis, non propter difficultatem accedendi ad infirmos ex distantia &c. sed quia solus Parochus eodem tempore pluribus infirmis providere non poterat; non per hoc adesset sufficiens causa dismembrandi, sed potius adhibendi plures Coadjutores &c. ex Concilio Trid. *d. sess. 21. cap. 4.* Rot. *rec. dec. 484. n. 5. p. 1.* idem dicendum, si Parochus sit inidoneus; quia per temporale impedimentum non debet inferri Ecclesiae perpetuum dismembrationis detrimentum. ad text. *in cap. cum Venerabilis. 6. de except.* Felin. *in cap. accepimus. 4. sub num. 15. de fide instrum.* ubi Host. *n. 2.* & Jo. Andr. *num. 3.* Covar. *l. 1. var. res. cap. 14. num. 6.* & alii apud Otthobon. *dec. 6. num. 20. & 21.*

24 In ordine vero ad probandum causas necessitatis, poterit Episcopus, vel Ordinarius accedere ad locum, & videre: nam ocularis inspectio est melior probatio de mundo. *§. agnationis inst. de grad. cognat. cap. Apostolicae de donat.* quia tamen non est standum assertioni Judicis. Rot. apud Lotter. *l. c.* cum solennitas, & causa dismembrandi non probetur ex assertione Episcopi dismembrantis, sed veniat aliunde justificanda, ne aperiatur via eludendi prohibitionem legis. Castr. *cons. 74. n. 1. v. 3. videndum lib. 1.* Paris. *cons. 36. n. 11. lib. 4.* & alii apud Otthobon. *dec. 6. n. 11. & 13.* ideo omnia debebunt reduci in actis publicis.

25 Quia vero supra dictum est ex Concil. Trid. quod Episcopus debeat ex redditibus Matricis constituere congruos redditus novo Parocho, ideo ex eodem Concilio notandum, quod in subsidium Matricis non valentis &c. debebit cogere Parochianos, & ad id compellere: & si illi ob paupertatem non possint, debebit Episcopus de suo juxta Hostiens. cum unione illi facta alicujus Beneficii simplicis, juxta formam mox tradendam.

26 Porro praedicta ampliantur, licet Parochia Matrix esset Cathedralis. S. Congr. apud Gallemart. & secundum eundem novae Parochiali uniendus esset unus ex Canonicatibus habentibus curam animarum annexam.

27 Quod vero supra dicebamus, Rectorem Ecclesiae Matricis debere consentire erectioni secundae Parochiae juxta doctrinam Corradi & Rebuff. *l. c.* ita intelligendum venit, ut Parochi consensus, de cujus praejudicio maxime agitur, requirendus sit: si tamen consentire recuset, integrum esse Episcopo ad eandem erectionem devenire, etiam Parocho invito: uti clare disponit Concil. Trid. *l. c. & d. cap. ad audientiam*, etiam appellatione remota; ut testatur Pyrrh. Corrad. & Rebuff. *loc. sup. cit.* quos videre potes, & Rot. *dec. 204. p. 17. rec. num. 4.* ubi DD.

28 Caeterum pro praxi obligandi Parochianos &c. ut dictum est supra, observandum erit, ut illi se obligent in actis Cancellariae, quilibet ad dandam certam pecuniae summam, & certam vini, ac frumenti quanti-

tita-

citatem, per instrumentum publicum, & sub obligatione suorum bonorum, registrandum in actis Cancellariæ: & his non obstantibus, propter unionem, quam illi facit de Beneficio simplici, Episcopus poterit sibi reservare liberam collationem ejusdem Parochialis. Nunc sequitur.

Forma erectionis Parochiæ.

N. N. DEI, & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus &c. Universis, & singulis, præsentes nostras visuris, lecturis, pariterque audituris, salutem in Domino. Notum facimus, qualiter in visitatione per nos facta in loco N. reperimus (*si populus id exposuerit Ordinario, eumque requisiverit &c. dicitur* quod homines talis loci nobis exposuerunt, se ob magnam distantiam non posse, maxime hyemis tempore, quando, nives & imbres magni ingruere solent, se conferre ad Ecclesiam Parochialem, ad divina percipienda &c.) locum N. ita distare a Parochiali Ecclesia, ita ut, ob nivium & imbrium ingruentium vim, nocturno maxime tempore, non possit se ad illam conferre, ad effectum obtinendi Sacramenta &c. adeo, ut multoties occurrat omitti præceptum de audienda Missa diebus Dominicis, & festivis, imo, quod deterius, ob prædictam causam, & loci distantiam, absque Ecclesiæ Sacramentis emori contingat, prout ex oculari inspectione per nos (*sive per alium, ejus jussu, &c.*) facta, & ex testium depositione, prout in actis, didicimus: propterea attendentes nos saluti animarum, quantum possumus, consulere, & scandalis occurrere, quæ ex causis prædictis indies oriri possent, accedente etiam consensu, & Beneplacito habitatorum dicti loci, qui nos etiam humiliter supplicarunt, & maxima cum instantia requisierunt pro erectione, & deputatione Ecclesiæ Parochialis in dicto loco, pro eorum salute, & commoditate, cum deputatione alicujus Sacerdotis Parochi, obligantes se, etiam penes acta Curiæ nostræ, unusquisque ipsorum, ad dandam, & consignandam quamdam pecuniarum summam, & certam vini, & frumenti quantitatem, ut commoda sustentari possit. Ideo invocato ad hoc Domini nostri JESU Christi nomine, ejusque Matris semper Virginis Mariæ, & SS. N. N. Patronorum Civitatis, & Diœcesis nostræ auxilio, tenore præsentium erigimus, statuimus, eligimus, & deputamus in Parochiam Ecclesiam Sancti N. existentem in medio (*seu describitur locus*) dicti loci, in qua cum fuerit accommodata, & bene apta, & testata, volumus, & mandamus reponi Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, fontem Baptismalem, & alia, quæ ad Ecclesiam Parochialem pertinent. Quæ omnia Sacramenta juxta opportunitatem temporis ministrari volumus, & mandamus ipsis habitatoribus dicti loci N. per Sacerdotem, & Parochum per nos & successores nostros pro tempore existentes (*si juxta prænotata competat Juspatronatus Parocho Matricis, & fundatori; dicatur*: per Parochum Ecclesiæ N. uti Matricis, ejusque successores, nec non per N. N. ejusque hæredes præsentandum temporibus statutis a jure, & a nobis instituendum, ac investiendum, servatis servandis &c.) qui etiam Missas in Ecclesia prædicta diebus Dominicis, & festivis celebrare debeat, & teneatur: declarantes ex nunc, prout ex tunc, & in antea, & in perpetuum, dictam Ecclesiam Sancti N. in dicto loco N. existentem, esse Ecclesiam Parochialem, & Curatam, electionemque, & deputationem Parochi, & successorum in futurum, pro cura animarum fidelium in dicto loco existentium, spectare, & pertinere ad Nos, & successores nostros, pro tempore existentes, & ad meram collationem, & provisionem nostram Ordinariam, nulliusque Juris patronatus servituti subjectam (*notentur, & observentur adducta in Superiori parenthesi*) ad Ipsosque Parochos spectare, & pertinere omne id, & quidquid per homines dicti loci N. uti Parochianos, promissum extitit; & sic per nominatas obventiones, & quascumque alias eleemosynas, pro tempore, in dicti Parochiali Ecclesia proventuras: Quæ quidem, cum sufficere non possint ad congruam Parochi, pro tempore existentis, sustentationem, ideo per facultatem nobis, per SS. Canones, ac Concil. Trid. decreta, attributam, per primum simplex Beneficium Ecclesiasticum, sub invocatione Sancti N. in Ecclesia Sancti N. loci N. hujus nostræ Diœcesis consistens, cum omnibus juribus, & pertinentiis suis, ex nunc, prout ex tunc, quocumque modo illud vacare contigerit, vigore supra dictæ facultatis, ac omni alio meliori modo, quo possumus, eidem Parochiali Ecclesiæ, per Nos ut supra erectæ, unimus, annectimus, & incorporamus; ita ut liceat Parocho ejusdem Ecclesiæ nunc, & pro tempore existenti illius corporalem, actualem, & realem possessionem apprehendere, & apprehensam perpetuo retinere, ejusdemque Beneficii fructus, redditus, & proventus exigere, & levare, ac in suos usus, & utilitatem convertere, cujusvis licentia desuper minime requisita. Quam quidem unionem, annexionem, & incorporationem, ut supra factam, ratam, gratam, & firmam habentes, & tenentes, ipsam omni tempore promiminus non revocare, nec eidem contravenire, quovis modo, de jure, vel de facto. Ut autem prædictam Parochialem Ecclesiam Sancti N. sic de novo erectam, de idoneo Rectore, quamprimum, ut decet, provideamus; Nos, pro exercitio Curæ in Populum, & utriusque sexus homines in dicto loco habitantes nominamus, & deputamus dilectum nobis in Christo N. Presbyterum, qui populo, & Ecclesiæ prædictis in divinis, & animarum cura regenda præsit, & tanquam idoneum, & Ecclesiæ prædictis in divinis, & animarum cura regenda præsit, & tanquam idoneum, & habilem, per DD. examinatores in Synodo Diœcesana deputatos repertum, præficimus, illique Curam, Regimen, & administrationem Sacramentorum pro populo dicti loci N. committimus, ac eidem de præfata Ecclesia sic noviter erecta providemus. Mandantes &c. in quorum &c. Datum &c.

29 Porro licet possit Episcopus erigere simplices Ecclesias in Beneficia Parochialia &c. non potest tamen Parochiales Ecclesias, in simplices reducere juxta Concil. Trid. *sess.* 25. *c.* 16. *de refor.* & Sacr. Congreg. ac Rot. apud Pyrrh. Corrad. *l. c. n.* 13.

30 Erectio Parochialium in Collegiatas, vel Cathedrales, cum spectet ad Summ. Pontificem privative quoad Episcopos, ideo hic omittitur ejusdem praxis. Quam videre potes apud Pyrrh. Corrad. *in prax. Benef. libr.* 2. Rebuff. *in prax. erect. Collegiat. fol. mihi* 231.

Sequeretur modo, ut quædam tangeremus de praxi erectionis fontis Baptismalis; sed quia hæc praxis magnam habet confraternitatem cum praxi erectionis curæ animarum, ideo illam melius pertractabimus infra *litt. C. in titulo praxis Curæ animarum*, ad quem locum te remittimus.

Sicut etiam praxin erectionis Canonicatuum in Cathedralibus, vel Collegiatis, uti etiam præbendæ, Pœnitentiariæ, vel Theologalis, vide *litt. C. verb. Canonicatus*.

§. IV.

Praxis Collationis Beneficiorum.

Alia est praxis, quæ servatur in collatione necessaria, uti institutionis in Jurepatronatus; de qua agetur *in Litt. I.* & quæ servatur in collatione Parochialis, de qua infra §. 8. alia in electione, de qua *in Litt. E.* alia denique, quæ servatur in collatione voluntaria Beneficii simplicis liberi; & de hac præsens erit discursus. Pro cujus clariori intelligentia.

Notandum est primo; Beneficium aliud esse patrimo- 31
niale, aliud Naturale, aliud actu Sacerdotale, aliud Majoratus, aliud familiare, aliud hæreditarium, aliud sæculare, aliud denique Regulare. Naturale illud voco, quod in quibusdam locis ex consuetudine immemorabili, vel Summ. Pontificis privilegio, solis naturalibus, non vero exteris, potest conferri; unde in ejusmodi collatione erit verificanda ejusmodi qualitas, seu naturalitas, ut valeat. Uti servatur in Gallia, & Hispania. Pax Jord. *de re Benef. lib.* 10. *tit.* 25. Covar. *pract. c.* 35. *num.* 5. Paris. *de resign. lib.* 4. *quæst.* 7. *num.* 2. contra regulam, quod Beneficia possint conferri Clericis idoneis, unde-

undecumque sint: & vero, de honestate, & congruitate, naturales debent præferri exteris; & sic in dubio Pontifex præsumitur voluisse conferre incolæ. Hinc impetratio Beneficii non facta mentione loci, vel originis, vel Diœcesis impetrantis, est subreptitia; quia expressa origine, gratia vel non fuisset facta, vel difficulter *c. bona il 2. de Prel. circa fin.* Garz. *de Benef. p. 7. c. 9. n. 161.* apud Jord. *l. c. n. 8.* ubi alii. Quæ tamen, ut justificetur, sufficit, quod impetrans sit de Diœcesi, vel ratione originis, vel Beneficii, vel Domicilii. Et regulariter, cum impetrans dicit se v. g. Tridentinum, significatur origo; quia verba naturaliter, non accidentaliter, intelligenda sunt. vide Jord. *l. c. n. 9. seqq.* apud quem Rot. *dec. 96. de rescript.* alias 628. *in antiq.* Garz. *l. c. n. 17. & alii.*

32 Porro ejusmodi Beneficiorum collatio dicitur necessaria, & fieri potest etiam a Vicario Capitulari sede vacante. Garz. *de Benef. p. 5. c. 7. a n. 73. & p. 7. c. 15. n. 1.* & alii apud Jord. *l. c. tit. 26. n. 2.*

33 Patrimonialia dicuntur, quæ sunt conferenda natis, vel oriundis in patria, in qua Beneficia existunt, vel quæ proveniunt ab hæreditate paterna, & illius successoribus conferenda. Et hæc non differunt a Beneficiis naturalibus: Et sicut in collatione eorundem veniunt verificandæ istæ qualitates, ita etiam in eorum permutatione. Idem dic de aliis qualitatibus supra recensitis. De quibus plura si cupis, vide Pacem Jord. *loc. cit. & tot. tit. 26. d. l. 10.* ubi etiam de computatione graduum.

34 Illud monitum te velim, Beneficia omnia sæcularia præsumi, nisi Regularitas probetur: & quoad effectum sæcularitatis, vel regularitatis non attenditur, a quo sit conferendum Beneficium, sed a quo sit regendum, & ideo regulare dicitur illud Beneficium, quod Regulari est conferendum, & quod a Regulari est regendum; Sæculare vero dicitur, quod sæculari est conferendum, & in dubio attenditur ultimus status, scilicet an vacaverit per obitum sæcularis, vel regularis. De qua materia plura vide apud Pac. Jord, *lib. 10. tit. 27.* Barbos. *de potest. Episc. alleg. 57. n. 167.* Navar. *cons. 8. de præb.* Zerol. *in prax. p. 2. verbo Beneficium. n. 12. & 19.* Garz. *de Benef. p. 7. c. 10. n. 1.* & aliqua infra *§. 7. a num. 71.* Unum tamen non ominam, nempe impetrationem Beneficii regularis factam a Papa non facta mentione regularitatis, & econtra, esse subrepetitiam. Pax Jord. *l. c. n. 17.* apud quem Felin. *in c. in nostra. n. 41. de rescr. arg. cap. cum de Beneficio, de præb. in 6.* & alii.

35 Porro Episcopus, vel Ordinarius non potest conferre Beneficia simplicia, nisi concurrant infra scriptæ qualitates in conferente, & collatario; & quidem

36 Primo in persona conferentis requiritur, quod non sit excommunicatus. *cap. postulasti, de Cler. excom.* quo casu, sicut non potest conferre per se ipsum, ita neque per alium. *arg. Clem. Religiosus, de procurat.* & ut infra *in prax. censurarum.* Secundo, quod sit in quasi possessione conferendi, licet careat proprietate. Garz. *de Benef. p. 5. c. 5. n. 1. cap. cum olim. de caus. possess. & proprietatis*, & ut infra *n. 7.*

37 Tertio, quod conferat gratis, & sine pacto, vel pretio; quia alias collatio, utpote simoniaca, esset nulla ipso jure. Garz. *l. c. p. 8. cap. 1.* licet simonia fuerit commissa ignorante proviso *cap. ex insinuatione, de simonia.* Item quod conferat sine diminutione, sicut & pure, ac libere, ob identitatem rationis. Garz. *l. c.* & ut infra *a n. 79.* Item quod conferat palam, & coram testibus fide dignis, aliter illi collationi non creditur, maxime si testes essent domestici, *c. post cessionem, de probat.* Rebuff. *in prax. collat. Benef. fol. mihi 25. n. 12.* Jord. *d. lib. 10. tit. 11. n. 300.*

38 Quarto in collatario requiritur idoneitas tam in ordine, ætate, scientia, & moribus, quam in aliis infra dicendis. Et quidem quoad Ordinem, pro Episcopatu requiritur Subdiaconatus. *cap. a multis, de ætat. & qualit.* si concurrant qualitates *in d. cap.* requisitæ. Pro Archidiaconatu est necessarius Diaconatus, *cap. 1. de ætat. & qualit.* Pro Abbatia, Decanatu, Præpositura, Archi-Presbyteratu, & Rectoratu, atque Cura requiritur Presbyteratus, *cit. cap. 1. & cap. cum in cunctis, de elect. cap. nemo, eod. in 6.* vel saltem intra annum ad Presbyteratum promoveri debent, *cap. licet canon, de elect. in 6. cap. si pro Clericis, de præbend. in 6.* In aliis autem sufficit prima tonsura, *cap. 1. dist. 6. & cit. cap. cum in cunctis de elect.* Panorm. *in cap. dudum de elect.* Rebuff. *l. c. fol. mihi 27. cum contingat. de ætat. & qualit.* Felin. *in cap. sicut de simon.* Covar. *in cap. quia nos de testam.* Garz. *de Benef. p. 7. c. 5. §. 1.* Riccius *in prax. resol. 336.* Gabr. *de præs. concl. 12.* Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 42.* Paris. *de Resign. lib. 4. q. 2.* Nisi aliter caveatur in fundatione Beneficii, & ratio est: quia Laici sunt incapaces Jurium spiritualium, licet incedant in habitu, & tonsura, & communiter haberentur pro Clericis: nam constito de veritate, collatio declaratur nulla; in tantum, ut non revalidetur, licet postmodum provisus efficiatur Clericus; quia quod ab initio non valet, tractu temporis non convalescit. Vide etiam infra *a n. 74. & 42.* Imo nec promotus ad primam tonsuram, aliosve Ordines erit capax beneficii, si sine dimissorialibus fuit ordinatus; quia ab Ordinum exercitio est suspensus, & inhabilis ad Beneficia. Cum autem Clericatus sit quid facti, non præsumitur, sed debet probari. Innoc. *in cap. super his, de accus.* Felin. *in cap. fin. n. 2. de præs.* Garz. *de Benef. p. 7. cap. 1. num. 138.* Jordan. *loc. cit. tit. 13. n. 130.* ubi diversi casus in probatione Clericatus. Probatur autem per literas testimoniales Episcopi ordinantis, quas formatas appellant, quæ plenam fidem faciant. Idem per testes, & si non agitur de præjudicio tertii, per unum testem. Item per publicam vocem, & famam & communem reputationem, tam in possessorio, quam in petitorio, nisi præsumptio in contrarium militaret: & ita fuisse observatum Romæ testatur Pax Jord. *de re Benef. l. sup. cit.* ubi alii. Quinto requiritur usus rationis, non quidem Jure Divino, sed Ecclesiastico. Sexto requiritur ætas legitima. De qua supra in verbo *Ætas*, & Pax Jord. *l. c. tit. 16. & 20.* Sexto requiritur in collatario morum gravitas, & ideo non debet esse excommunicatus: quia tales sunt incapaces, non tantum Beneficiorum obtinendorum, sed debent etiam obtentis privari, & collatio illis facta esset ipso jure nulla. Præterea non debent esse infames infamia juris, vel facti. Et infamis infamia juris non tantum repellitur ab obtentis, sed etiam obtinendis. Infamia vero facti ab acquisitis non removet. Jord. *l. c. tit. 21. num. 59.* Garz. *p. 7. cap. 8. per tot.* apud quos plura de hac re. Et certe si simus in crimine ipso jure infamiam irrogante, tunc erit quis infamis de Jure, & de facto. Quos casus videre potes *in L. 1. ff. de his, qui notantur infam. in cap. 2. §. porro. 3. quæst. 7. & cap. infames. 6. quæst. 1.* etiamsi versemur in sola opinione de crimine, si quis tamen sit infamatus apud bonos, & graves viros: quia promovendi opinio in nullo vacillare debet. *cap. Laici dist. 33. & arg. cap. fin. de furt.* si vero simus in infamia, quæ solum contrahitur per sententiam super tali delicto &c. ut in posteriori parte *dicta legis*, tunc enim requiritur, quod infamatus sit crimen in judicio confessus, aut de illo convictus, aut saltem accusatus, durante accusatione, donec probaverit se innocentem, dummodo tamen, circa hoc ultimum, ut dictum est, adsit etiam infamatio apud graves viros &c. vide Pac. Jord. & Garz. *loc. cit.* ubi alii, ac quomodo hæc infamia tollatur.

Septimo requiritur litterarum scientia, quæ secundum qualitatem Beneficiorum major vel minor esse debet. Et quidem habens SS. Ordines præsumitur idoneus ad Beneficia simplicia. In Beneficiis requirentibus aliquem Ordinem, ea scientia requiritur, quæ illi ordini est necessaria. In Canonicatibus, maxime Cathedralium, in quibus dandum est votum, major requiritur scientia, & debet saltem esse mediocris, Pax Jord. *de re Benef. lib. 10. tot. tit. 22.* vide *cap. cum in cunctis, de elect. cap. grave nimis, de præb. Clem. 1. de ætat. & qualitat.* Concil. Trid. *sess. 23. de reform. cap. 4. 11. 13. & 14.* & alibi.

Octavo: promovendus ad Beneficium non debet es- 39
se conjugatus, *cap. 1. & tot. tit. de Cler. Conjug.* Rebuff. *in prax. collat. Benef. fol. mihi 28.* quia conjugatus habetur pro Laico; Laici vero sunt incapaces: Imo Beneficia prius obtenta per subsequens matrimonium vacant ipso jure. DD. apud Pacem Jord. *de re Benef. l. 10. tit. 31.* & licet aliqui velint requiri privationem per sententiam, id tamen intelligi debet quoad nudum factum, & possessionem, secus quoad titulum: quia possessione non censetur ipso jure privatus, sed est citandus, & privandus; sive fuerit validum, sive nullum, de qua materia vide plura statim infra *n. 87.*

Nono: non debet esse bigamus: Item illegitimus,

vel

vel filius Presbyterorum in Beneficiis a Patre possessis. De quibus vide Pacem Jord. *de re Benef. tot. tit.* 24. *lib.* 10. *cap.* 1. *de fil. Presbyt.* Rebuff. *l. sup. cit.*

40 Decimo requiritur, quod, si fuit collatum absenti, iste acceptet, aliter collatio alteri facta, antequam iste absens declaraverit suam voluntatem, nullius erit momenti, licet postmodum absens non acceptaverit. *cap. si tibi absenti de preb. in 6.* Panorm. & alii *in cap. accedens eod.*

Undecimo requiritur, quod Beneficium sit vacans. *cap. 1. de concess. preb.* Scil. per mortem. *ut in cap. susceptum de rescr. in 6.* & aliis modis, de quibus statim infra §. *VII.* & vide etiam Rebuff. *loc. cit.* Item requiritur, quod fiat intra debitum tempus, scilicet intra sex Menses. Pax Jord. *tot. lib.* 10. & infra *num.* 83.

41 Et si Episcopus indignis, utpote carentibus præfatis requisitis qualitatibus, Beneficia contulerit, privatur Jure conferendi pro prima vice. *cap. cum in cunctis de elect. cap. cum singula de preb. in 6.* si sciente id faciat; secus si ignoranter; *cap. postulasti de Cler. Excom. ministr.* Præsumitur tamen sciens Episcopus; quia tenetur de illius vita, & moribus inquirere, antequam illi conferat. *cap. innotuit de elect.* Rebuff. *loc. cit.* suspendi debet a collationibus faciendis. *cap. grave de preb.* peccat mortaliter. *cap. Monasterii.* 19. *q.* 3. *cap. ad Apostolicam de regul.* Item tenetur ad id, quod interest Ecclesiæ. Anchar. & Card. *in Clem.* 1. *de etat. & qualit. &c.* Felin. *in cap. si quando de rescript.* Rebuff. *l. c. fol. mihi* 31. *num.* 8.

42 Sed quia supra diximus: Beneficia aliqua esse actu Sacerdotalia, ideo Episcopus non poterit illa conferre illi, qui non sit actu Sacerdos: si nempe sunt Sacerdotalia ex fundatione, secus si de Jure; quia tunc sufficit, quod infra annum possit promoveri ad Sacerdotium. Abb. *in cap. cum in cunctis de elect.* Burat. *decis.* 463. Pyr. Corr. *in prax. benef. lib.* 2. *c.* 10. Secus si provisio fieret a Sum. Pontifice. Sed in primo casu firmanda est conclusio prædicta. Rot. *decis.* 207. Decius *cons.* 127. & Sac. Congr. apud Pyrrh. Corrad. *loc. cit. num.* 117. vide etiam *infra num.* 75. Neque enim Episcopus potest derogare qualitatibus in fundatione positis, etiam de consensu Patroni, ut servat praxis universalis, teste Pyrrh. Corrad. *loc. cit. n.* 145. & patet *ex Clem. quia contingit de Relig. domib.* & ut probant DD. quos citat idem Pyrrh. Corrad. Declarationes Sac. Congr. Concil. Rotæ decisiones, maxime post Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 5. *de reform.* Genuens. *in prax.* apud Garz. *de Benef. p.* 7. *cap.* 1. §. 1. *n.* 77. contra Felin. *in cap. cum accessissent de constit.* Rochum *de Jurepatr. in verb. pro eo qu.* 15. Crescent. *de Jurepatr. decis.* 7. Lambertin. *de Jurepatr. p.* 1. *lib.* 2. *art.* 2. *q.* 7. *principali.* vide etiam aliqua *infra in* §. 6. Quibus ita præmissis, & prænotatis, nunc solita brevitate subnectenda est ipsa praxis, qua solent Episcopi uti in ejusmodi Beneficiorum collatione, & quidem captis informationibus, etiam in cubiculo, de supra scriptis qualitatibus, fit instrumentum collationis, rogatum per publicum Notarium, ut in casum præventionis possit authentice constare de præventione, vel possit probari plene a Beneficiato collatio sibi facta, si sibi controverteretur; & expediuntur litteræ patentes in hunc, qui sequitur, modum. Quæ tamen in contradictorio non probant. vide Pac. Jord. *l. c.* nisi observentur illa, quæ infra sunt posita *in num.* 45. *seq.*

N. N. DEI, ac S. Sedis Apostolicæ gratia Episcopus &c. Dilecto nobis in Christo N. Clerico, salutem in Domino. Quia de litterarum scientia, morum, ac vitæ honestate, aliisque virtutum meritis fuimus fama, ac fide dignis testibus informati, quæ nos ad gratiam tibi faciendam excitant: Ideo volentes te juxta tuæ personæ merita prosequi: Beneficium per obitum N. ultimi ejus possessoris vacans (*vel exprimatur modus vacationis*) tibi, quem idoneum reperimus, cum omnibus juribus, & pertinentiis conferimus, & providemus, ac de eodem te, coram nobis constitutum, per pilei impositionem, vel traditionem in manibus tuis, investimus, ac in corporalem possessionem, seu quasi, ejusdem Beneficii, præsentium tenore, cum juribus & pertinentiis supra dictis inducimus, recepto prius abs te solito Juramento, & jure nostro salvo. Quocirca universis, & singulis personis Ecclesiasticis, Notariis, & Tabellionibus publicis per Civitatem, & Diœcesin nostram constitutis, & subditis nostris, authoritate prædicta, tenore præsentium, mandamus, committendo, quatenus vos, aut alter vestrum, qui super hoc fuerit requisitus, ad dictam Ecclesiam accedat, seu accedatis, ac prædictum N. vel Procuratorem ejus nomine, & pro eo, in corporalem possessionem prædicti Beneficii N. juriumque, & pertinentium prædictorum, authoritate nostra, inducatis, & inductum defendatis, amoto ab eo quolibet illicito detentore, in quorum omnium, & singulorum &c. præsentes litteras, collationem, & provisionem nostras in se continentes fieri mandavimus, & per infra scriptum Cancellarium nostrum subscribi, & publicari fecimus, nostrique sigilli Ordinarii appensione communiri. Datum in loco &c. Anno &c. die &c. Mensis &c. præsentibus N. N. testibus ad præmissa vocatis, & adhibitis. &c.

N. Cancellarius &c. Mandato &c.

Præcedens forma collationis quinque habet partes. Prima est, seu continet salutationem; & collationis causam. Secunda continet collationem, & provisionem, & investituram factam per pilei traditionem, ac juramenti receptionem. Tertia continet delegationem omnibus Clericis &c. factam, ut Beneficiatum in possessionem capellæ, seu Beneficii collati ponant, & inducant. Quarta testatur Episcopus, se has patentes expediri fecisse. Ultima continet datam, & testes.

44 Quoad Juramentum a Beneficiato præstandum scire oportet, illud diversa habere objecta. Primum est; quod jurat Episcopo, & Sanctæ Sedi fidelitatem, & obedientiam. *cap. ego N. de jurejur. cap. cum Cler. de verb. signif. cap. de forma* 22. *qu. ult.* item, quod servabit mandata Episcopi, & ea faciet servari, scilicet sententias &c. *cap. cum ab Ecclesiarum, & cap. ad reprimendum de Offic. Ord.* Item quod serviet Ecclesiæ, cui præficitur in divinis spiritualibus, ac temporalibus; quia propter Officium datur Beneficium. *cap. fin. de rescription. in 6.* Item quod residebit, quatenus Beneficium requirat residentiam. *cap. non nulli, & cap. relatum de Cler. non res.* Item quod non relinquet, nec se transferet ad aliam Ecclesiam, sine ipsius Episcopi licentia, quatenus Beneficium sit Parochiale. *cap. admonet, de renunciat.* Item quod jura, & libertates Ecclesiæ defendet, aut utilia procurabit sicut Tutor. *L. fin. Cod. de administr. Tut.* Item quod non alienabit res Ecclesiæ, sed alienata a prædecessoribus revocabit. *cap. Abbat.* 12. *q.* 2. *cap. si quis Presbyterorum de reb. Eccles. non alien. cap.* 2. *de rer. permut.* Item, quod nihil dedit pro obtinendo hoc beneficio. *cap. fin. de pact. cap. nobis de simon.* Item quod non solvet ultra solitam pensionem. *cap. probibemus de cens. cap. tua nos de jurejur.* & ibi Panorm. Tandem, quod Ordines suo tempore recipiet. *cap. licet canon, de elect. in 6. cap. queris de etat. & qualit.*

Explicationem quinque prædictarum partium litterarum collationum habes apud Rebuff. *in prax. requisitorum in litteris collationum fol. mihi* 34. *a num.* 12. Illud moneo, testes duos ad minimum adhibendos, & in litteris collationum inscribendos; quia alias dictæ litteræ non facerent fidem in præjudicium expectantis Apostolici, vel alterius prætendentis. Rebuff. *loc. c. n.* 30. *& in concordat. rubr. de collat.* 45

Præterea litteræ debent scribi eadem manu; alias sunt suspectæ. *authent. de trient. & semis.* §. *quod sæpe cav. inter dilectos de fid. instrum. cap. licet de crim. falsi.* Bald. *in L. contractus ff. de fid. instrum.* Alex. *cons.* 41. & 104. Bertrand. *cons.* 133. Quæ procedunt in collationibus Papæ, non vero Ordinariorum, licet falsum probetur ex diversitate litterarum; adde rasuram, vel cancellationem in loco suspecto, vel substantiali reddere suspectas collationum litteras, & ideo illis non esse credendum. *cap. inter dilect. de instit. L. fin. Cod. de edict. div. Adrian. tollend.* Alex. *cons.* 104. locus autem suspectus dicitur, quando sumus in verbis dispositivis. *cap. ex litteris de fid. instrum.* ubi Panorm. *cap. cum venerabilis de relig. domib.* 46

Sequeretur instrumentum possessionis, sed ejusdem formulam omitto, cum sit obvium Notariis, & habeatur apud Dominicum de Musis *in prax. instrum.*

Sed quia Beneficia sæpissime impetrantur a Sede Apostolica, ideo circa litterarum Apostolicarum desuper confectarum executionem, per Delegatum faciendam, quatenus ad praxin pertinet, aliqua essent explicanda. Sed quia de hoc plura diximus in praxi *collationum Parochialium*, & in praxi *resignationis & Executoris*; & plura etiam habentur apud Petr. Dom. de Musis in praxi instrumentorum sub Littera *Processus*, quem proinde vide. Litteræ enim Apostolicæ tam in Beneficiis simplicibus, quam curatis, seu Canonicatibus, mutatis mutandis, sub iisdem narrativis, executivis, & dispositivis, ac clausulis concipiuntur, si sunt in forma *Dignum*, vel in forma gratiosa; Sed quia in forma gratiosa non expediuntur, nisi fuerint transmissæ ad Datariam, vel Summ. Pontificem litteræ testimoniales Ordinarii, sicut dicebamus de collatione Parochialium, ideo eamdem formulam hic tradere placuit.

Forma litterarum testimonialium habilitatis ad Beneficia qualibet.

NOs &c. Universis & singulis præsentes visuris, & quorum interest, fidem facimus, & attestamur, N. N. Clericum hujusce N. Diœcesis, coram nobis constitutum, & examinatum, ac alias, de vitæ, ac morum honestate, ac probitate multiplici virorum fide dignorum commendatum testimonio, in ætatis suæ anno &c. constitutum, habilem, & idoneum repertum esse, ad habendum, obtinendum, & regendum quodcumque Beneficium simplex Ecclesiasticum, etiam Canonicatum in Cathedrali. Et ne de præmissis dubitari contingat, patentes &c. Datum &c.

Alia.

NOs &c. Universis, & singulis, quorum interest, notum facimus, & attestamur, Dominum N. N. loci N. Diœcesis N. Dignum, habilem, & idoneum esse, vita, moribus, ætate, pietate & singulari prudentia, doctrina, ad habendum, obtinendum, regendum, & gubernandum quodcumque Beneficium simplex Ecclesiasticum, etiam Canonicatum in Cathedrali. Prout de his omnibus & singulis ex ipsa rei notorietate, ac singulari cognitione, & experientia, quam de ipso habemus, nobis optime constat. Et ne de præmissis &c. *(vel potest claudi hoc modo)* Quem propterea, omnibus & singulis, ad quos præsentes nostræ pervenerint, etiam, atque etiam in Domino commendamus, ut qui, ob laudabiles suas dotes, & ob insignia merita, quibus præfulget, non postremum quoque ex hoc testimonio referat fructum. In quorum &c.

§. V.

De iis, ad quos spectat providere de Beneficiis.

48 Papa in primis potest providere de omnibus Beneficiis Jure Ordinario, in toto orbe, & concurrit cum quolibet Ordinario, tanquam Ordinarius Ordinariorum, *cap. cuncta per mundum* 9. q. 3. abb. *in cap. quia diversitatem de concess. preb. n.* 5. Bursat. *cons.* 126. *n.* 38. Navar. *cons.* 31. *n.* 6. *de preb.* Paris. *de resignat. lib.* 1. *q.* 10. *n.* 51. *& lib.* 7. *qu.* 11. *a n.* 6. Zechius *de Rep. Christ. cap. de statu Roman. Pont.* Leo *in thesaur. for. Eccles. cap.* 20. Rot. apud Garc. *de Benef. p.* 5. *cap.* 1. *n.* 8. Et ideo Papa potest cum quolibet Ordinario concurrere, & prævenire. *cap. dudum, cap. si a Sede de preb. in* 6. Rot. apud Garz. *de Benef. l. c. num.* 12. Etiam in mensibus alternativæ, ut sæpius decidit Rot. apud Garz. *loc. cit.* & signanter *in una Tridentina Canonicatus* 1570. *coram Lancelloto*. Non obstante, quod in indulto alternativæ adesset decretum irritans; quia decretum irritans non obligat Papam, nisi adsint illa verba „ *Etiam per nos* „ vel: nisi decretum irritans esset positum in Jure quod etiam Papam comprehendit. Rot. apud Garz. *loc. cit. n.* 28. Gonzal. *ad regul. de mense gl. ult. n.* 22. Felin. *in cap. cum ex Officio n.* 36. *de rescript.* Put. *decis.* 492. in dubio tamen prævenire non censetur. Rot. *decis.* 25. *p.* 30. *rec.*

S E C T I O I.

De Beneficiis reservatis, quanam illa dicantur, & quis illa conferat?

49 Ad hæc Papa confert Beneficia reservata, & devoluta. Primo dicendum de reservatis.

50 Et primo quidem reservantur Beneficia vacantia apud Sedem Apostolicam, vel in Curia. *cap.* 2. *de preb. in* 6. *Clem.* 1. *ut lite pendente*. Garz. *de Benef. p.* 5. *cap.* 1. *§.* 1. *& in Extravag. ad Regimen de preb.* Simonet. *de reserv. q.* 30. *n.* 2. Barb. *de Jur. Eccles. lib.* 3. *cap.* 13. *n.* 19. *seq.* Paris. *de Resignat. lib.* 2. *q.* 16. *n.* 8. Zerol. *in prax. Episcop. p.* 1. *§.* 2. *verb. Beneficium*. Tusc. *litt. A. concl.* 76. Azor. *instit. mor. p.* 2. *lib.* 70. *cap.* 30. *q.* 9. dummodo Sedes Pontificia tunc non sit vacans. De quo casu vide infra *n.* 58. *&* 156. Non sufficit autem, ut quis Romæ degat ratione originis, vel domicilii, nisi etiam curialis existat, & etiam ibi ratione dictæ Curiæ existat *cap. præsenti de preb. in* 6 Rot. apud Garz. *loc. cit. n.* 83. Barb. *l. c. & de Offic. Episcop. alleg.* 57. Marescotus *lib.* 2. *var. res. cap.* 94. licet Curialis Officium amiserit.

Dicuntur vero Curiales ad hunc effectum, qui Papæ, vel Cardinalibus Romanæ Curiæ inserviunt, aut alias ratione Curiæ in Urbe commorantur, Rot. apud Barb. *de Jur. Eccles. lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 24. *&* 25. Dicuntur etiam vacare in curia, sive Beneficiatus moriatur Romæ, sive extra per duas dictas, sive deinde vacent per obitum, sive per renunciationem, vel privationem. Garz. *loc. cit. num.* 73. Monet *de option. cap.* 3. *numero* 36. *& seq.* Paris. *de Resignat. lib.* 9. *q.* 74. Non sufficit tamen ad effectum prædictum, quod quis semel fuerit Curialis, nisi probetur continuata Curialitas usque ad mortem. Anchar. Archid. Jo. Andr. & Monach. *in cap. præsenti, de preb. in* 6. Mandos. *in reg.* 5. *Cancel. quæst.* 3. *in fin.* & Rot. apud Barbos. *loc. cit. num.* 26. & facit Rot. *in una Hispalen. portionis*. 22. *Maij* 1614. quæ in ordine reperitur in *decis.* 584. *p.* 1. *rec.* quæ requirit continuationem familiaritatis ob regulam, quod regula Cancellariæ reservet tantum beneficia, quæ familiares obtinent, & obtinebunt durante eorum familiaritate. Ubi vide, & signanter *num.* 4. quæ tamen intelligenda videntur, dum quis cessaret esse familiaris, antequam obtinuisset Beneficium: nam illud obtentum post cessationem a dicta familiaritate, non esset reservatum, in quo sensu loquitur citata Rota; secus vero dicendum si detur, quando familiaritas cessat post obtentum Beneficium, forsan per obitum Pontificis, cum reservatio semel inducta, semper duret, ut infra *num* 60. notavimus ex Rot. Ch Kiet. *in comment. ad reg.* 3. *Cancell, n.* 31. præsumitur tamen Curialitas continuata usque ad mortem, nisi probetur mutata, contra quam tamen præsumptionem admittitur etiam levior probatio, etiam per conjecturas. Barbos. *loc. cit. num.* 26. Menoch. *de præs. lib.* 6. *præs.* 25. *n.* 3. *& præs.* 42. *n.* 12. Rot. apud Barbos. *l. c. n.* 26. *& seq.* quæ forsan est Rot. *sup. cit.* ubi Samen. *in reg. de Benef. vac. per obit. famil. Card quæst.* 13. *n.* 5. *in fin. vers. est tamen verum*, Simonet. *de reserv. q.* 36. *num.* 4. & alii.

In hac reservatione, non veniunt Beneficia Jurispa- 51
tronatus Laicorum, neque Regularia. Barbos. *loc. cit. num.* 28. *& alleg.* 57. Neque Episcopatus, neque Abbatiæ; quia sunt speciali nota digna. Garz. *de Benef. p.* 5. *cap.* 1. *n.* 113. Rot. coram Coccino in una Placent. Capellaniæ anno 1623. nam indulta, etiam amplissimis clausulis concepta, non faciunt Beneficia apud Sedem vacantia, nisi de illis præcisam mentionem faciant. Barb. *loc. cit. n.* 30. *&* 31. Lapus *in cap.* 2. *de preb. in* 6. ubi Franc. & Ancharan. Simonet. *de reserv. q.* 73. *n.* 1. *& qu.* 83. *n.* 4.

Porro Beneficia vacantia in Curia debet Papa con- 52

ferre

52 Porro Beneficia vacantia in Curia debet Papa conferre intra mensem, computandum a die mortis, & non a die scientiæ habitæ, *cap. statutum de præb. in 6.* Garz. *p. 5. cap. 1. n num. 99.* Rebuff. *in prax. Benef. tit. de reservat. num.* 2. Chokier *de Reg. Cancell.* 1. *n.* 22. Ant. Faber. *in Cod. lib.* 1. *defin. for. tit.* 2. *defin.* 32. Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 32. aliter poterunt Ordinarii conferre, quod intellige, habere locum tantum in reservatis propter vacationem in Curia. Chockier *l. c. & reg. 8. glos. 6. numer.* 6. In cæteris vero reservatis nullum tempus est præfinitum. Simonet. *l. c.* Quarant. *in verb. Beneficium reservatum.* Marescott. *lib. 2. var. res. cap. 94.* vide etiam Ventrigl. *de Jurepatr. annot.* 2. §. 1. *num.* 1. & qualiter probentur vacare in Curia, vide Rot. apud Merlin. *dec.* 40. & Chockier *l. c.* quid vero ubi Concordata adsunt Germaniæ, vide in verbo *Germaniæ concordata litt. G.*

53 Notandum tamen est, quod non sit idem, vacare apud Sedem, & vacare in Curia: nam vacare apud sedem dicuntur Beneficia, quando vacant per obitum in Curia, juxta *cap. 2. cap. statutum, & cap. præsenti de præb. in 6.* Vacare autem in Curia dicuntur Beneficia, non solum quando vacant apud sedem, sed etiam aliis modis, qui videri possunt apud Monet. *de option. Can. cap. 3. num.* 18. Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gl. 13. per tot.* Barbos. *loc. cit. num.* 36. ut cum in Curia privatio, aut alii modi vacationis inducuntur. Videri etiam potest Covar. *pract. quæst. cap. 36. num.* 4. Quod ergo vacat per obitum in Curia, dicitur vacare apud Sedem, secus aliæ vacationes. Barb. *l. c. num.* 36. Garz. *de Benef. part. 5. a num.* 68. tenet idem esse *n.* 73. & citat Monet. *de option. Can. c. 3. n. 36. & seq.* vide etiam Chokier *l. c.*

54 II. Reservantur Pontifici beneficia vacantia per obitum Cardinalium: Item per obitum Officialium Sedis Apostolicæ; uti sunt Camerarii, Vice-Cancellarii, Notarii, Auditores, Scriptores litterarum Apostolicarum, Pœnitentiarii, Abbreviatores &c. ubicumque extra Romam illos mori contigerit. Gonzal. *ad regul. 8. Cancell. gl. 51. num.* 6. Lotter. *de re Benef. lib. 2. q. 27. n. 48. & 85.* Vivian. *de Jurep. l. 14. c. 1. n.* 14. Barb. *l. c. n.* 46.

55 III. Reservantur Beneficia vacantia per promotionem ad Patriarchatum, Archi-Episcopatum, Episcopatum, vel Monasteriorum Regimina. Garz. *de Benef. part.* 11. *cap. 6. num.* 30. Paris. *de Resignat. lib. 3. quæst. 1. num.* 76. Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gl.* 31. Barb. *loc. cit. num.* 50. *& de Offic. Episcop. part. 3. alleg. 57. num.* 66. Ventrigl. *de Jurepatr. annot.* 2. §. 2. *num.* 6. & hoc non attento indulto retinendi promoto ad Episcopatum a Pontifice concesso; nam promotio ad Episcopatum efficit, ut Beneficia, quæ prius promotus possidebat, sive tunc actualiter vacantia, sive post mortem promoti vacatura, Sedi Apostolicæ reservata sint, *per Extravag. ad Regimen de præb.* Rot. *in una Mogunt. Canonicatus* 1665. quæ est *dec. 146. part. 14. rec.* Simonet. *de reservat. quæst.* 27.

56 IV. Reservantur Beneficia vacantia per depositionem, privationem, translationem, aut muneris consecrationis susceptionem, authoritate Apostolica factas. Paris. *de Resignat. lib. 2. quæst. 16. num.* 27. Gonzal. *l. c.* Chockier. *ad reg. 1. Cancell. n.* 22. Vivianus *l. c. n.* 16. Barbos. *l. c. n.* 51.

57 V. Reservantur Beneficia vacantia per assecutionem pacificam quorumcumque Prioratuum, Dignitatum, Personatuum, Officiorum, Canonicatuum, Præbendarum, Apostolica authoritate provisorum. Bursat. *cons.* 126. *lib. 2. num.* 96. Gonzal. *ad Reg. 8. Cancell. gl. 51. num.* 51. Lotter. *de re Benef. lib. 2. quæst. 17. numer.* 37. Vivian. *l. c.* & Barbos. *l. c. num.* 52. Item Beneficia vacantia per execrabilitatem, cum qui fuit consecutus Beneficium incompatibile cum primo. *Extravag. execrabilis. §. qui vero, & §. quæ omnia de præb.* Gonzal. & Chockier *l. c.* si provisio secundi Beneficii incompatibilis facta fuit authoritate Apostolica, secus si ab ordinario; nam tunc etiamsi vacaret primum Beneficium, non per hoc esset reservatum. Gonzal. *super reg. 8. Cancell. gl. 15. §. 2. num. 13. & 14. & d. gl. 51. num. 36. &* 37. Garc. *de Benef. part. 11. cap. 5. num.* 45. Barbos. *de Jur. Eccles. lib. 3. cap. 13. num.* 52. & alii apud Othobon. *dec. 197. a num. 1. & per tot.* ubi discutitur, quandonam Ordinarius censeatur contulisse auctoritate propria, vel auctoritate Apostolica. Item Beneficia, de quibus ordinarii Collatores contra Concil. Trid. decreta disponunt. Gonzal. Chockier, & Vivian. *loc. cit.* Barbos. *l. c. num.* 55.

58 VI. Reservantur Beneficia vacantia, sede Patriarchali, Archi-Episcopali, vel Episcopali vacante per obitum, aut dimissionem, amissionem, vel privationem, ita DD. *mox sup. cit.* & Barbos. *numero* 57. Gonzal. *super reg. 8. glos. 51. num.* 52. Rot. *decis. 44. part. 8. rec.* & ut plura infra *a num.* 150. *seqq.* sicut econtra si vacatio contigisset sede Pontificia vacante, etiam in mense alias Pontifici reservato, collatio spectat ad Ordinarium, nullaque inducitur reservatio, etiamsi Pontifex esset mortuus in mense Apostolico, sed ante vacationem Beneficii. Rot. *decis. 144. part. 2. rec. numero* 10. Chockier. *in comment. regul. Cancell. in proœm. numero* 1. Barbos. *de offic. & pot. Episc. in addit. ad alleg. 57. sub numero* 62. ubi DD. secus vero dicendum, si Pontifex mortuus fuerit post vacationem Beneficii factam in mense Apostolico: quia reservatio in esse deducta vivente Pontifice non cessat per illius mortem; quia Beneficia semel reservata semper durant reservata. *Extravag. ad Roman. de præb.* Rot. coram Merlin. *decis.* 192. *numero* 8. Lotter. *de re Benef. libr. 2. quæst.* 20. *numero* 69. Felin. *in cap. in nostra. numero 20. vers. postea mutavi, de rescr.* & alii apud Celsum *dec.* 231. *numero 9. &* 10. exceptis tamen Parochialibus, de quo infra *numero* 156. Item fallit in illis Beneficiis, quorum affectio non inducitur ratione temporis, in quo vacant, ut in mensibus alternativis, sed vel ratione personarum, puta familiarium Pontificis &c. de quibus etiam statim infra *numero* 60. vel ratione Beneficii, ut quia esset prima dignitas &c. vel alio modo ratione personæ, aut rei &c. in quibus casibus, etiamsi vacatio contingat Sede Pontificia vacante, attamen collatio spectat ad futurum Pontificem: & ratio est; quia in istis casibus reservatio non inducitur in ipso obitu &c. possessoris, sed antea jam erat inducta, nec extinguitur morte Pontificis propter regulam traditam, quod Beneficia semel reservata, semper sint affecta, ita Barbos. *de pot. Episc. in addit. ad alleg. 57. part. 3. sub num. 62. vers. cum autem, circa medium.* Vide etiam infra *n.* 156.

59 VII. Dignitates majores post Pontificales in Cathedralibus aut Patriarchalibus, & principales in Collegiatis. Chockier. *in reg. 1. Cancell.* Vivian. *loc. citat.* Barbos. *loc. cit. num. 58. & alleg. 57. numero* 94. apud quem Rot. & apud Rubeum *decis. 236. part. 7. recent.* Paris. *de resign. lib. 2. quæst. 1. numer. 8. &* 83. vide etiam Pyth. Corrad. *lib. 2. c.* 13. & Pacem Jordan. *lib. 10. tit. 1. de re Benef.*

60 VIII. Prioratus, Præpositura, Præpositatus, & aliæ dignitates conventuales, & præceptoriæ generales Ordinum quorumcumque non militarium. DD. *sup. cit.* apud Barbos. *alleg.* 57. Item Beneficia familiarium, & continuorum commensalium S. Pontificis, & Cardinalium DD. *cit.* quæ reservatio durat, etiamsi per mortem Papæ cessaverit familiaritas, cum reservatio sit perpetua. Felin. *in capit. in nostra. num. 20. vers. movetur, de rescr.* Seraphin. *decis.* 1251. *numer. 20. in fin.* Sarnen. *in reg. de impetr. benefic. vac. per obitum quæst. 18. vers. & licet.* apud Rot. *decis. 196. part. 5. rec. tom. 1. num. 21. &* 22. dummodo tamen Beneficia illa quis obtinuerit, dum erat familiaris &c. de quo casu loquitur cit. Rota. Item Collectorum, Subcollectorum. DD. *cit.* Item Beneficia Cubiculariorum, etiam honoris nuncupatorum, & cursorum eorum. Chockier. *in reg. 7. Cancell. reg.* 1. Vivian. *l. c. cap. 1. num.* 40. Barbos. *loc. cit. alleg. 57. num. 129. &* 131. Item Beneficia quæcumque Germaniæ vacantia in Januario, Martio, Majo, Julio, Septembri, & Novembri, juxta Concordata Germaniæ; hinc, si Beneficium vacat ante mediam noctem ultimam mensis Pontificii, illius collatio spectat ad Pontificem, si vero post mediam noctem vacatio contingat, spectat ad Ordinarium. Rebuff. *de V. S. in L. 2. fol. 30. vers. sed quomodo.* Garz. *de Benef. part. 5. capit. 1. numer.* 523. Barbos. *de pot. Benef. part. 5. cap. 1. num.* 523. Barbos. *de pot. Episc. alleg. 57. num. 183. seqq.* & alii apud Celsum *decis. 19. num.* 5. Rot. *dec. 144. part. 2. rec. n.* 3. ita ut ad hunc effectum stetur pluralitati horologiorum, ad instar testium. Parlador. *libr. 3. quæst. 9. numero 10. vers. at si multa, & num. seq.* Barbos. *l. c. num. 186. in fin.*

Castropal. *oper. moral. p. 2. tract. 13. disp. 2. punct. 22. §. 2. num. 1, vers. secus quando plura sunt.* Celsus *l. c. num. 7.* & ideo non sufficeret probare obitum in ultima nocte v. g. mensis Julii, sed provisus Pontificius de hoc Beneficio tanquam reservato concludenter probare deberet, an obitus secutus fuerit ante, vel post mediam noctem, cum dies incipiat a media nocte, & sequentis noctis media parte finitur. *L. more Romano, ff. de fer. L. 1. ff. de manumission. cap. consuluit.* 24. ibique Felin. *num. 6. vers. de hoc habemus, de off. & pot. Jud. deleg.* Decian. *cons. 65. num. 22. vers. & quamquam. l. 2.* & alii apud Celsum *d. decis. 19. num. 3. seq.* quæ procedunt in concursu cum proviso ab Ordinario; quia tunc reservatio debet concludenter probari. Marches. *de commiss. tom. 1. fol. 339.* Gregor. XV. *decis. 37. num. 1.* Cavaler. *decis. 33. num. 2.* Gonzal. *ad reg. 8. glos. 11. num. 100. vers. tamen quando.* apud Celsum *l. c. num. 1,* dicitur enim tunc, tum ordinarius in suo mense providens, tum etiam ipse provisus habere intentionem fundatam in Jure communi. *cap. ex frequent. de instit.* Felin. *in cap. cum venerabilis, numer. 32. de except.* Dec. *cons. 117. pro tenui. num. 1.* & alii apud Rot. *decis. 706. p. 3. rec. num. 1.* Ita ut si probatio illius, qui impetravit Beneficium a Pontifice tanquam reservatum post provisionem ab Episcopo alteri factam cum traditione possessionis, ex aliquibus reddatur turbida, provisus ab Ordinario, reus, & possessor veniret absolvendus, & manutenendus, donec plene probaretur reservatio. Gonzal. *super reg. 8. Cancell. glos. 11. num. 26. & seqq. ad numer. 529.* Barbos. *de pot. Episc. alleg. 57. num. 188.* & alii apud Celsum *l. c.* & Rot. *d. dec. 106. part. 3. rec.* quidquid sit in concursu cum alio proviso ab ipsomet Summ. Pontifice: tunc enim, quod admittantur etiam leviores probationes, sicut & testes de publica voce, & fama, tenet Rot. *decis. 92. part. 6. rec. num. 4.* ubi Mohedan. *dec. 1. de probat.* Put. *dec. 266. num. 4. lib. 3.*

61 IX. Reservantur beneficia quæcumque vacantia ob crimen hæresis per Constitutionem Pii V. incipientem: *Cum ex Apostolatus.* Paris. *de resignat. lib. 2. quæst. 16. num. 29.* Garz. *de Benef. part. 5. cap. 1. numer. 81.* Vivian. *loc. cit. cap. 1. num. 45.* Cockier. *reg. 1. vers. 25.* Barbos. *de Jur. Eccles. lib. 3. cap. 13. & de Offic. Episc. alleg. 57. num. 38.* Item collata personis prohibitis propter suum genus: ut descendentibus ex sanguine infecto, aut ex stirpe de hæresi condemnata, aut ratione alicujus statuti a Sede Apostolica confirmati. Paris. *loc. cit. quæst. 16. num. 31.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. glos. 51. num. 12.* Chockier. *reg. 1. vers. 26.* Vivian. *loc. cit.* Barbos. *loc. cit. & alleg. 57. num. 40.* Item Beneficia recepta in confidentiam juxta Constitutionem Pii V. quæ incipit. *Intolerabilis.* Navar. *in manual. c. 23.* Paris. *de resignat. lib. 2. quæst. 16. & de confid. quæst. 7.* Leo *in thes. for. Ecclesiast. cap. 5. numer. 24.* Barbos. Cockier. & Vivian. *ll. c. c.* Item Parochialia collata non servata forma Concil. Trident. *sess. 24. capit. 18. de reform.* DD. *cit.* Item vacantia ob delictum offendentis litigantes in Curia Romana, eorum Judices, Advocatos, Procuratores, vel Notarios, & testes. DD. *cit.* Item vacantia ob non factam publicationem, juxta Constitutionem Gregor. XIII. quæ incipit. *humano vix judicio.* Paris. *de resign. lib. 11.* Quarant. *in Sum. Bullar. vers. Beneficiorum resignatorum publ.* Gonzal. *loc. cit.* Garz. *de Benef. part. 11. cap. 3. num. 273.* Chockier. *loc. cit.* Vivian. & Barbos. *l. c. num. 46.* Et tandem illa omnia beneficia, quæ vacant vel ob incompatibilitatem *ut infra a n. 90. & 92.* vel delictum ut supra &c. Item beneficia devoluta. Paris. Chockier. Vivian. & Barbos. *l. l. cit.* Et quod attinet ad beneficia devoluta, sciendum est; quod beneficia devolvantur ab Episcopo ad Capitulum & econtra. Sermo est de Beneficiis, quæ ad illos pertinent jure ordinario; secus quæ jure speciali, vel devoluto: nam hæc devolvuntur ad Superiorem, & tandem ad Papam. DD. apud Garz. *de Benef. part. 11. cap. 3. a num. 34.* & patet ex *cap. licet, de supplend. neglig. Prælat.* ubi Abb. & Felin. Ventrigl. *de Jurepatr. annot. 3. §. 1. & 3.* Limit. quoad beneficia, quæ spectant ad Episcopum, & Capitulum simul, etiam per turnum conferenda, tune enim Capitulo negligente devolvuntur ad Papam. Rot. apud Garz. *loc. cit.* Barbos. *de Jur. Eccles. lib. 3. cap. 3. & de offic. Episc. alleg. 126.* Antoncl. *de regim. Eccles. lib. 3. cap. 5. §. 3.* Porro devolutio habet etiam locum in Beneficiis manualibus. Garz. *de Benef. part. 11. cap. 3.* licet hæc non fiat immediate ad Papam, sed ad Episcopum. Rot. apud Merlin. *dec. 59.* Et devolutio fit cum omnibus oneribus, & qualitatibus requisitis in prima provisione. Felin. *in cap. cum decessissent, de constit.* Rochus *de Jurepatr. verb. Honorificum. quæst. 3.* Lambertin. *de Jurepatr. part. 3. l. 2. quæst. 7.* & DD. apud Garz. *l. c. a n. 42.*

SECTIO II.

De Beneficiis affectis, quæ illa sint, & quis illa conferat?

Papa confert etiam Beneficia sibi affecta: Dicuntur 62
autem affecta, in quibus Pontifex apposuit manus, licet inutiliter apposuerit, ut quia nulliter providit, vel mandavit provideri ob incapacitatem subjecti, vel subreptionem, *cap. ut nostrum de appellationib.* Innoc. *in cap. inter dilectos de excess. Prælat.* Rebuff. *in prax. de reservat. cap. 30.* Covar. *in cap. Alma mater p. 1. §. 7.* Paris. *de Resign. libr. 7. quæst. 11. & 12.* Ugolin. *de consur. tab. 2. cap. 13.* Zerol. *in prax. Episcop. part. 1. verb. Beneficium §. 2.* Tusc. *litter. B. conf. concl. 77.* Garz. *de Benef. part. 5. capit. 1. §. 2. numero 138.* ubi Rot. & Sacr. Congreg. Barb. *de Jur. Ecclesiast. lib. 3. cap. 13. numero 90.* Cochier. *ad reg. Cancell. reg. 66. vers. 34.* Vivian. *de Jurepatr. lib. 14. cap. 1. numero 1.* etiam quando provisio est ad favorem certæ personæ, etiamsi propter illius defectum non sortiatur effectum; cum Papa non tam personæ, quam beneficio providere censeatur. Anchar. *cons. 58. in princ. ibi pro certa persona, & sub num. 3.* Roman. *cons. 335. num. 6. & seqq.* Dec. *in cap. ut nostrum. num. 3. de appell. & in cap. 1. num. 10.* ubi Adden. *de confirm. util. vel inutil.* Covar. *in cap. alma mater. part. 1. §. 7. num. 8. circa fin.* & alii plurimi, quos citat, & sequitur Rot. Rom. *decis. 570. num. 4. seq.* ubi de receptiori, contra Abb. *in cap. inter dilectos, num. 10. de excess. Prælat.* cum indignum sit collationem, super qua Summ. Pontifex manum apposuit, ad inferiorem reverti. DD. *cit.* in d. Rot. *p. 1. rec.* Uti si Papa det Beneficium in commendam, vel in eo ponat administratorem. Item si uniat alicui Beneficium ad vitam. Item si det mandatum de providendo aliquem de certo Beneficio, etiam ante vacationem, juxta *Extravag. fin. §. Romani de preb.* Simonet. *de reserv. quæst. 60. num. 1.* Paris. *de resign. lib. 12. qu. 18. num. 9.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gl. 52. numer. 13.* Item si jure præventionis Papa præveniendo alicui contulit, sed collatio fuit nulla ob defectum provisi. Garz. *de Benef. part. 5. §. 2. cap. 1. num. 138.* Cassador. *decis. 2. de Union. num. 10.* Item si Electoribus Beneficii Papa mandet, ne procedant ad electionem. DD. *cit.* Item per resignationem factam in Curia, in qua Papa apposuit manum providendo, licet resignatio fuerit invalida, vel alias non habuerit effectum, dummodo resignatio fuerit simplex, & non ad favorem. Barbos. *de Jur. Eccles. lib. 3. cap. 13. num. 92.* Gonzal. *ad reg. Cancell. gl. 52.* Vivian. *de Jurepatr. cap. 1. n. 67.* Garz. *de Benef. p. 1. cap. 1. num. 155.* Paris. *de resign. lib. 11. q. 2. n. 4.* & Rot. apud Garz. *l. c.* Item si Pontifex mandavit provideri de Beneficio vacaturo, secundum DD. apud Garz. *loc. cit. num. 149. & seq.* licet non pauci teneant contrarium. Item per gratiam coadjutoriæ cum futura successione, etiamsi coadjutus decesserit, antequam coadjutor litteras intimasset, vel coadjutoris officium exercere cœpisset, ut ad text. *in cap. 1. & 2. de confirm. util. vel inutil. & cap. ut nostrum. 56. de appell.* tenet. Rot. *dec. 570. part. 1. rec.* ubi Rebuff. *in prax. Benef. part. 1. de reserv. num. 34.* & alii, quæ procedunt in terminis reg. 8. Cancellariæ; quidquid sit, ubi vigent Concordata Germaniæ, tunc enim Puteus *dec. 225. præsertim n. 18. versic. sed posito, in ultima impressione lib. 3.* apud Rot. *cit. num. 9.* vult per talem coadjutoriam non impediri Ordinarios, quin illa cessante conferant. Sed de hoc vide etiam, quæ tetigimus infra in praxi Coadjutoriæ, *& n. statim seq.*

Sed quid? ubi vigent Concordata Germaniæ, erunt- 63
ne affecta Beneficia per appositionem manus a Pontifice factam, etiam nulliter providendo, ob incapacitatem subjecti, vel eidem mandando provideri? Resp. quæ-

stio-

stionem dupliciter moveri posse: primo quando Pontifex apposuit manus in mense alternato, spectante, vi Concordatorum ad ordinarium Collatorem; secundo, si apposuit manus in mense Pontificio, juxta alternativam Concordatorum.

Quod attinet ad appositionem factam primo modo, Resp. per illam non fieri Beneficium affectum. Uti tradunt Murga *de Benef. quæst.* 3. *num.* 360. & 382. Pax Jord. *de re Benef. tom.* 2. *lib.* 10. *tit.* 3. *de Benef. affect. num.* 66. & 67. quia in Concordatis Summ. Pontifex §. 4. declaravit, quod per quamcumque aliam reservationem, gratiam expectativam, aut aliam dispositionem, sub quacumque verborum forma factam, vel faciendam, nolit impedire, quominus Ordinarii Collatores, Beneficia suis in mensibus vacantia, possint libere conferre; si ergo expressa reservatione Pontifex non vult impedire collationes, aut collatores, multo minus tacita.

Quo vero ad appositionem manus factam in mense Pontificio, qui est secundus casus, nunquam fuit dubitatum, quin tali etiam casu subintret affectio. Sed in collatione facta N. N. Canonicatus Frisingensis, fuit mota quæstio: nam cum Bullæ Pontificiæ ad favorem ejusdem Domini N. N. laborarent vitio sub, vel obreptionis ob incapacitatem subjecti & Reverendissimus Ordinarius Collator post lapsum trium mensium Canonicatum contulisset jure devoluto alii cuidam D. Baroni, prætendebatur collationem D. N. N. factam fuisse nullam, & ideo, ab Ordinario factam, esse validam.

Probabatur ex parte Reverendissimi Ordinarii primo: quia collatio invalida, & nulla æquiparantur. *gl. in L. quoties ff. qui satisdare cogantur.* & habetur pro infecta. *Can. Imperiali.* 25. *q.* 2. & quod nullum est, nullum producit Juriseffectum *cap. illud de Jurepatr.* Concordata vero Germaniæ, concedunt Ordinariis Collatoribus, facultatem conferendi Beneficia in mensibus Pontificiis vacantia, si de illis intra tres menses, necdum provisum fuerit; verba vero cum sint accipienda cum effectu, juxta *cap. relatum de Cler. non resid.* ideo si nulliter a Pontifice collatum fuit, revera Beneficium collatum non fuit in effectu.

Hæc tamen sententia destituitur authoritate, & ratione. Authoritate: quia authores, quos citat, uti Murga, & Pax Jord. *loc. cit.* Rebuffum citantes, non loquuntur de Beneficiis vacantibus in mensibus Pontificiis, adeoque quæstionem nostram non tangunt. Rebuffus non facit ad rem, quia ille loquitur de Galliæ consuetudine *in tract. de reservat. general. & special. numero* 25. illis verbis: *Sed non utimur ea in Francia: nam quamvis Papa apponat manum, semper Ordinarius confert, si non valet prima Papa collatio, quæ inde processit; quia omnes reservationes, & manus appositiones fuerunt sublata in hoc Concil. Basileensi, & hoc in Gallia servamus, ut non recipiamus reservationes, nec manus appositiones*: ita ille disertis verbis, *numero* 38. *quæ consuetudo fuit deinde confirmata per concordata Galliæ*, quæ certe applicari minime possunt ad Concordata Germaniæ. Neque pro hac sententia allegari potest P. Laym. *lib.* 3. *tit.* 5. *cap.* 20. *in decretal.* quia, si bene attendatur, stat pro sententia nostra; numero enim primo dicit: quod Beneficia fiant affecta non solum per collationem Papæ veram & validam, sed etiam per invalidam, & pro hac sententia citat Garz. *de Benef. part.* 5. *cap.* 1. §. 2. Cochier. *in reg.* 8. *Cancell. gl.* 19. ex multorum sententia, quibus postmodum accesserunt plerique Canonistæ, Itali, & Germani. Et licet in contrarium Franc. & Tholos. citentur, tamen attendendi non sunt, quia Galli gallicas consuetudines secuti fuere; & in sententia horum Gallorum dicit Laym. quod si vera esset, quod Ordinarii collatores in Germania possent conferre, si Pontifex nulliter contulisset in suo trimestri, ut patet ex illis verbis, *quare secundum hanc sententiam &c.* & hanc sententiam contra Ordinarium, defendunt P. Anacletus Reiffenstuel *lib.* 3. *decret. tit.* 5. §. 14. *n.* 430. P. Vviestner, & alii. Ratio pro Ordinariis Collatoribus supra adducta, plane nihil probat, quia nimium probat. Sic enim sententia contraria argumentari posset. Collatio invalida, & nulla æquiparantur, & habentur pro infecta, & quod nullum est, nullum producit Juris effectum; & in jure verba cum effectu accipienda sunt: ergo collatio facta intra sex, vel tres respective menses, ex defectu occulto invalida, devolvitur ad alium collatorem, uti ab Episcopo ad Capitulum, post lapsum sex, vel trium mensium, contra expressum textum *cap. si Electio, de elect. in* 6. Sic certum est, quod electio, si non fiat intra trimestre, devolvatur, juxta *cap. ne pro defectu de elect.* ergo nulliter facta ob defectum occultum electi devolvetur ad Pontificem, quod est aperte contra textum *cit. cap. si electio*. Ita matrimonium clandestine contractum, vel inter consanguineos est nullum, & tamen inducit ipso facto excommunicationem. *Clem. un. de consang.* In forma ergo distinguendæ sunt regulæ objectæ, ut procedant, quando omnimoda paritas intercedit in non facto, & in nulliter facto; secus cum diversa militat ratio in utroque. Card. de Luca *litt. P. concl.* 87. *numer.* 14. & non procedunt ad effectum davolutionis, sed ad alios, uti tribuendi jus ad percipiendos fructus &c.

Accedit, quod hæc sententia non adversatur Concordatis Germaniæ: quia hæc dant Ordinariis facultatem conferendi, quando intra tres Menses Beneficii collationem a S. Sede factam esse non apparuerit. §. *de cæteris. vers. quoties vero*: quod in casu invalidæ collationis non verificatur, cum provisionem a S. Sede factam fuisse omnino appareat, & id demonstrent Bullæ; quia nullitas actus necessario supponit actum: & ideo quoad devolutionem paria non sunt, Beneficium fuisse invalide collatum: & non fuisse collatum, ut supra ostensum est, ex *cit. cap. si elect.* Juxta quod, si Episcopus alicui de Beneficio vacante in Curia ex defectu occulto invalide provideat, ad novam collationem integrum mensem habet, *gl. in d. cap. si electio. verb. integrum*, & si *cap. si electio cit.* dispositio non prodesset Summ. Pontifici, ipse esset deterioris conditionis, quam inferiores collatores.

Et hæc sententia clare ostenditur ex Constit. 41. Gregor. XIII. quæ incipit. *Quæ in Ecclesiam* ubi §. 2. declarat, quod Collatores Ordinarii Germaniæ virtute Concordatorum post lapsum trium mensium a die notæ vacationis non possint conferre Beneficia vacantia, vel vacatura, de quibus intra dictum tempus trium mensium per Rom. Pontif. &c. qualiscumque gratia, vel dispositio, aut concessio facta fuerit: cum ergo dictio *qualiscumque* comprehendat omnem modum, uti illa dictio *quoquomodo*. Barb. *de diction. dist.* 299. & 300. & probatur *ex L. penes ff. de verb. signif.* comprehendet etiam collationem invalidam ex defectu occulto provisi.

Præterea, cum casus provisionis a S. Pontifice nulliter factæ in ipsis Concordatis, vel alia constitutione declaratus non sit, standum est Juri Communi; quia, quod in concordatis, vel aliis pactis fuit omissum, sub Juris communis dispositione relictum intelligitur. Juxta *L. si cum dotem* 22. *ff. sol. matr. L. commodissime* 10. *ff. de lib. & posth.* Menoch. *de præs. l.* 4. *præs.* 26. *n.* 12. Barb. *axiom. lib.* 13. *c.* 21. *axiom.* 5.

Confirmatur hæc sententia; quia singula Beneficia Ecclesiastica per appositionem manus Pontificiæ, remanent semper affecta. *Extravag. ad Roman. de præb.* ergo, quia qui totum dicit, nihil excludit, idem erit dicendum de Beneficiis vacantibus in mense Pontificio, etiam juxta Concordata Germaniæ. Neque valet responsio, quod si hoc verum esset, posset Papa libere, & salvis Germaniæ concordatis per appositionem manus sibi reservare omnia, & singula Beneficia, etiam in mensibus Collatorum inferiorum. R. enim: quod si Pontifex vellet, posset prævenire, & uti jure præventionis, etiam in mensibus Ordinariorum. Ita fatentur Niclard. *in Concord. German. tit.* 1. *dub.* 11. §. 3. Branden. *ad Concord. q.* 12. *num.* 20. & communis apud alios; & quod S. Pontifex possit derogare Concordatis, diximus infra *in praxi Coadjutoria, circa finem, vers. quod autem. num.* — & ita si præveniret, curreret regula affectionis per manus appositionem. Et ita loquendo de potentia, & authoritate Pontificis, sequela nullum continet absurdum. Quia tamen Clementia Summ. Pontificis non vult uti jure præventionis, ideo non habent, quod timent Germani.

Et cum simus in materia Concordatorum, alia duo 64
dubia circa illa hic proponere placuit. Et primum est: an trimestre ad conferendum Beneficium currat de mo-

mento in momentum, ita ut dies vacationis sit computandus in termino trimestris? & videtur quod non, argum. gl. in cap. statutum 3. verb. numerandum num. 3. de preb. in 6. ubi Barb. n. 5. & 14. Alex. cons. 114. n. 6. l. 5. Gomez ad Reg. de infirmis. q. 37. vers. tamen, Rebuff. ad Concord. Galliæ tit. de reg. ad Prælat. nom. §. 1. litt. H Rot. in una Augustana Canonicatus 12. Januar. 1703. inter Hermanum Frider. de Shlan, & Joan. Guiliel. ab Ulm. Ubi cum D. Canonicus Miller obiisset Augustæ 6. Julii 1700. & Serenissimus Episcopus contulisset dictum Canonicatum die 6. Octobris ejusdem anni, declaravit, collationem Episcopi nullam, eo quod non fuisset expiratum integrum trimestre.

65 Aliud dubium est, an trimestre currat Summ. Pontifici legitime impedito, imo post ejus mortem. Et visum aliquibus affirmative: quia sicut currit ignoranti, cum tamen ignorans dicatur legitime impeditus, ita etiam impedito ob infirmitatem veram, & gravem. Sed negativa videtur tenenda; quia quoad ignorantiam, est casus expressus in Concordatis, adeoque cum casus non exceptus maneat sub dispositione juris, & exceptio in uno firmet regulam in non excepto, videtur non militare argumentum. Ad hæc gravis infirmitas præstat in qualibet materia justum, & legitimum impedimentum, tex. expressus in L. 2. §. confestim ad S. C. Tertul. Castrens. cons. 398. num. 3. lib. 2. Sabell. in sum. §. impedimentum num. 2. vers. quod legitime. Rot. decis. 386. in fin. coram Durand. & dec. 499. num. 6. part. 13. rec. & in terminis Juris conferendi Sanch. cons. moral. lib. 2. cap. 3. dub. 59. num. 11. Thesaur. de pœn. Eccles. p. 2. verb. Beneficium cap. 9. vers. intra quod, & quod post mortem Pontificis ante lapsum trimestris, & ita sede vacante non currat tempus (excipe Curata) tradit Paris. de resign. lib. 11. quæst. 33. num. 124. Ridolfin. in prax. cap. 13. num. 562. Scacc. de appell. q. 15. num. 131. Rot. coram Penia decis. 317. num. 1. & decis. 381. n. 3. part. 16. rec. Rebuff. ad terminos concordatorum Galliæ tit. de reg. ad prel. nomin. litter. N. circa fin. & litt. O. vers. nec etiam. Et ita decidit. Rot. cit. in primo dub.

66 Nunc revertendo ad viam, qua digressi sumus, conclusionem, quod Beneficia dicantur affecta, in quibus Pontifex apposuit manus, licet inutiliter ob incapacitatem subjecti, vel subreptionem. Limit. I. ut affectio non procedat, quando Beneficium ad effectum provisionis non vacat: uti si Beneficium alicui fuit collatum, qui nondum acceptavit: nam si interim Papa alii conferat, non erit affectum; sed si primus collatarius noluerit acceptare, vel cedat juri suo, aut decedat, poterit Ordinarius illud conferre, Selva de Benef. q. 33. part. 3. num. 1. Gonzal. ad reg. 8. Cancellariæ 52. a num. 56. Franch. & Ancharan. in cap. si tibi absenti de preb. in 6. Garz. loc. cit. num. 150. Limit. II. si Papa manum apposuit ad Beneficium vacaturum certo modo vacationis, uti per privationem: nam si tale Beneficium non vacaverit per privationem, non erit affectum; quia appositio manuum fuit conditionalis, & deficiente conditione non operatur, Rot. apud Garz. loc. cit. num. 152. Simonet. de reservat. quæst. 60. a numer. 2. Barbos. de Jure Eccles. lib. 3. quæst. 13. a num. 92. Limit. III. quando Papa apponit manum super Beneficio resignato, resignatio vero non tenet, ut quia verus valor non fuit expressus, vel ex alia causa; quia Papa non censetur manum apposuisse, nisi ad effectum, ut resignatio sequatur. Rot. apud Achil. de Grass. decis. 119. de rest. spoliat. Paris. de resignat. lib. 12. quæst. 10. num. 1. Gonzal. loc. cit. & Garz. loc. cit. num. 156 seq. Limit. IV. cum Papa providet de Beneficio uti reservato, quod tamen reservatum non est; quia tunc Beneficium non manet affectum. Æneas de Falcon. q. 4. affect. 16. Gonzal. loc. cit. & alii apud Garz. l. c. num. 177. Barbos. loc. cit.

67 Quæres: quis conferet Beneficia reservata Sede Pontificia vacante? Resp. quod Ordinarius. Zerol. in prax. p. 2. verb. Beneficium §. 1. Piasecus in prax. p. 2. c. 5. n. 12. Garz. de Benef. p. 5. c. 1. num. 537. Ventrigl. de Jurepatr. annot. 2. §. 2. n. 72. Rot. apud Merlin. dec. 192. num. 5. Barbos. de Jur. Eccles. lib. 3. c. 13. n. 95. Chockier. ad reg. Cancell. reg. 1. n. 22. quia tunc cessant regulæ Cancellariæ, & reservatoriæ. Piasecus, Zerol. & Barb. l. c. cum limitatione tamen ut supra n. 58. nisi Papa novellus in conferendo prævenerit Episcopo.

Plura de reservationibus Deo dante tradentur infra in praxi Regularum Cancellariæ. Et de Beneficiis in commendam datis a Papa, quod remaneant affecta. Vide infra n. 99.

68 II. Beneficia confert Concilium Generale, dummodo Papa id specialiter permittat, & non aliter, quia Concilium non congregatur ad hunc effectum, nec de Jure in hac potestate est fundatum. Ita Thomistæ communiter apud Garz. quos ille sequitur, de Benef. p. 5. cap. 2. ubi Bellarmin. tom. 1. contr. 4. lib. 2. vel tom. 3. contr. 1. Tusc. litt. C. concl. 549. Decius & alii apud Felin. in c. 1. de constit. & in cap. nonnulli de rescript. Minus Collegium Cardinalium sede vacante potest conferre Beneficia cap. ubi periculum de elect. in 6. Clem. ne Romana eod. Corras. & alii apud Garz. l. c. n. 6.

69 III. Confert Legatus a latere, qui magnam habet authoritatem. Uti videri potest apud Paris. de resign. l. 7. quæst. 13. Garz. de Benef. part. 5. cap. 3. & si est Legatus duarum Provinciarum, propter connexitatem duorum territoriorum, potest expedire negotia unius Provinciæ in alia; quia ratione unius capitis censetur una Provincia. Potest quidem cognoscere de causis exemptorum. Diana part. 1. tr. 2. resol. 16. eximere tamen non potest; quia nihil potest facere in violationem Juris communis. Abb. in cap. fin. de confirm. inut. sicut non potest se ingerere in causa, quam Papa alii delegavit, vel in qua ille manus apposuit. cap. studuit de Offic. Deleg. Barb. de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 5. Chockier. de Jurisd. Ordin. in exempt. part. 1. quæst. 3. num. 13. Zechius de Republ. Eccles. tit. de statu Legati num. 4. Potest conferre Beneficia in sua Provincia, etiam spectantia ad collationem exemptorum: Item devoluta ad Pontificem: Concurrit cum Ordinario suæ Provinciæ, & potest prævenire, sicut Pontifex; non tamen in mensibus alternaris propter clausulam contrariam irritantem. Limita quoad Beneficia devoluta ad Episcopum, sicut non potest conferre, vel sibi reservare Cathedrales, Regulares, Collegiatas, Jurispatronatus Laicorum, neque alia Pontifici reservata, neque litigiosa. Garz. de Benef. p. 5. cap. 3. Tusch. litt. L. conclus. 156. Barbos. sup. cit. Paris. loc. cit. potest omne id, quod potest Episcopus in sua Diœcesi. Barb. loc. cit. potest sibi reservare Beneficia, potest commendare Parochiales ad sex menses, potest unire Beneficia, sine præjudicio tamen Episcopi. Idem potest in resignationum admissione, & in dispensationibus, quod Episcopus. Potest unire Beneficia servatis solemnitatibus. Turricel. de union. Benef. cap. 9. num. 46. ubi Rot. Non potest authorizare alienationem bonorum Ecclesiæ sine speciali mandato Papæ. Villadieg. tr. de Legat. quæst. 11. Ant. de Prat. de Jur. Episc. defens. cap. 5. Garz. de Benef. part. 2. cap. 11. num. 76. Ciarlin. contr. for. cap. 8. Neque violare Jus commune. Ciarlin. cap. 125. Legatus Pontificius non potest puniri a Principe, apud quem agit legationem, licet delinquat contra Rempublicam; quia habet proprium tribunal. Del Bene cap. 10. dub. 15. Pignatel. cons. 111. tom. 1. ubi plurimi; quæ omnia, dempto ultimo, procedunt in Nuncio Apostolico. Concil. Trid. sess. 6. cap. 5. de reform. cap. invitari. 9. q. 15. cap. 1. de tempor. ordin. in 6. & cap. quoniam de Offic. Ordin. Sac. Cong. sub Innocentio X. anno 1650. 30. Septembris. Pignat. cons. 1. tom. 2. Barb. de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 9. Garz. de Benef. p. 5. c. 3. §. 1.

70 IV. Confert Ordinarius, ut patet ex dictis. Sicut etiam ille, qui est in quasi possessione conferendi, licet non habeat proprietatem, in tantum, ut provisus ab eo, qui est in quasi possessione, præferatur proviso a proprietario. L. bonæ fidei ff. de acquir. rer. dom. Abb. in cap. gravis de rest. spol. Covar. lib. 1. var. resol. cap. 3. Menoch. de recuper. remed. 15. quæst. 40. num. 573. Garz. de Benef. part. 5. capit. 5. num. 1. argum. tex. in cap. quærelam de elect. cap. cum olim & cap. cum Ecclesia sutrina de caus. possess. Paris. de resign. lib. 7. quæst. 23. & Rot. apud Garz. loc. cit. Porro in materia collationis Beneficiorum nomine Ordinarii veniunt etiam inferiores, etiam carentes Jurisdictione. Dec. in cap. post cessionem de preb. Paris. de resign. benef. lib. 8. quæst. 9. num. 2. & 27. Garz. de Benef. part. 5. cap. 4. num. 2. & seq. licet de Jure communi veniant Episcopi: & in Beneficiis, ac præbendis Cathedralium, juxta probabiliorem, provisio spectat solum ad Episcopum, & Capitulum: quia cum Episcopus, & Capitulum sint unum corpus.

cap.

cap. novit. de his quæ fiunt a Prælat. æquum est, ut simul concurrant in provisione Beneficiorum. gl. & Abb. in cap. cum Ecclesia de supplen. negl. Prælat. Rebuff. de nominat. q. 8. num. 3. Cassad. decis. 22. de præb. Rot. apud Garz. de Benef. p. 5. cap. 4. num. 17. Et tunc Episcopus habet dimidiam vocem, & Capitulum unam vocem; ita ut si Episcopus uni conferat, etiam cum aliquibus Canonicis, major vero pars Capituli alteri conferat, neutra collatio valet. Felin. in cap. pastoralis de rescr. Rochus de Jurepatr. verb. ipse, vel is, num. 7. Lambert. de Jur. patr. p. 2. lib. 1. q. 1. art. 27. Cassad. decis. 2. de Jurepatr. Genuens. in prax. cap. 63. numer. 24. Rot. apud Garz. cit. cit. num. 32. & seq. contra Hostiens. in cap. postulastis de concess. præb. Limit. in locis, in quibus viget alia consuetudo, vel privilegium. Nomine Ordinarii venit etiam Capitulum sede vacante; de quo plura videri possunt apud Garz. loc. cit. cap. 7. per tot. Paris. de resign. lib. 7. q. 23. Quarant. in verb. Capitulum sede vacante. Genuens. in prax. cap. 85. & 87. Rebuff. de devolut. a num. 57. & Concil. Trid. sess. 24. de refor. cap. 16. Leo in thes. for. Eccles. cap. 10. num. 7. Marchet. in prax. Vicarii Capitularis, apud quos habebis potestatem Capituli, & Vicaris Capitularis. Vide etiam infra in prax. Vicarii.

§. VI.

Quibus sint conferenda Beneficia, & intra quod tempus, & quomodo?

71 Beneficia regularia, Regularibus sunt conferenda, & sæcularia sæcularibus, non Novitiis, sed professis expresse. Sæcularia vero possunt dari Novitiis. Covar. in cap. 2. de testam. Garz. de Benef. p. 7. cap. 10. arg. tex. in cap. nullus de elect. in 6. & in cap. Beneficium de regular. in 6. Clem. 1. §. sane, de stat. Monach. Pax Jord. de re Benef. lib. 10. tit. 27. a num. 18. In dubio vero Beneficia præsumuntur sæcularia; quia Pontifex primus eorum institutor fuit sæcularis. Barbos. de Jur. Eccles. lib. 3. cap. 4. num. 42. Navar. cons. 8. de præb. num. 1. Mascard. de probat. concl. 172. Covar. in regul. possessor. p. 2. §. 1. Zerol. in prax. p. 1. verb. Beneficium vers. 12. Garz. de Benef. p. 7. cap. 10. num. 1. Marescot. var. resol. lib. 2. cap. 1. num. 97. ubi Rota decis. 2. de præb. in novis. num. 2.

72 Difficultas est; an sæcularia, maxime curata, possint conferri Regularibus ex causa necessitatis, quando sæcularis idoneus non reperitur? affirmant multi ob cap. parochiali q. 1. cap. quod Dei timorem de stat. Monach. ubi Abb. Tusc. litt. B. concl. 66. Sylvest. verb. Relig. 7. q. 3. dummodo Regulares non teneantur intra claustra habitare. Et ita pluries declaravit S. Congr. apud Garz. l. c. cap. 10. num. 20. Contrariam docent alii, sed excepto Episcopatu, cujus Regularis capax est. Covar. in cap. 2. de testam. Gratian. discept. for. cap. 123. & alii apud Garz. loc. cit. pro prima stat Barb. de jure Eccles. lib. 3. cap. 4. num. 39. qui plures citat. quoad simplicia etiam Canonici Regulares sunt incapaces, ut declaravit S. Congr. apud Garz. loc. cit. num. 29. & 31. Imo neque Parochiales ut declaravit Greg. XIII. apud Garz. loc. cit. num. 32. & 33. & DD. apud illum.

73 Beneficia, quæ a Regularibus fuerunt gubernata quadraginta annis, fiunt regularia, & econtra. Barb. loc. cit. num. 43. dummodo pacifice, & bona fide hoc fuerit factum. Tambur. de Jur. Abb. tom. 3. disp. 9. q. 6. Mascard. de probat. concl. 172. Navar. cons. 8. num. 1. de præb. vel cons. 3. Et si non constat de qualitate Beneficii, attenditur ultimus status. Mascard. loc. cit. Garz. de Benef. p. 7. cap. 10. vide etiam supra num. 34.

74 Beneficia Sacerdotalia, debent conferri Sacerdoti actu, neque in hoc Episcopus potest dispensare, etiam cum consensu Patroni. Concil. Trid. sess. 25. cap. 5. An vero sit Sacerdotale, vel non, in dubiis attenditur observantia; secus in claris. L. si de interpretatione. ff. de leg. Ciarlin. contr. for. cap. 38. num. 11. & 12. Garz. de Benef. p. 7. cap. 1. a num. 76. Gratian. disc. for. cap. 133. per tot. Pacion. alleg. 1.

75 Beneficium dicitur Sacerdotale actu, cum præsentandus debet esse Sacerdos vi fundationis in ipsa præsentatione. Aptitudine dicitur Sacerdotale, cum verba fundationis non respiciunt actum præsentandi, sed prosecutionem, ut, quod teneatur celebrare tot Missas. Et licet Sacerdos possit celebrare per alium vi fundationis, non cessat Beneficium esse Sacerdotale aptitudine, uti in Parochia patet. In dubio tamen præsumitur simplex. Dicitur etiam sacerdotale Beneficium, si ultra onus Missarum in fundatione fuit dictum, quod præsentandus sit Sacerdos, vel Beneficium esse sacerdotale; tunc enim dicitur actu sacerdotale. Item, si in fundatione fuit dictum, quod Beneficiatus celebret per se ipsum. Garz. de Benef. p. 7. cap. 1. §. 1. Ciarlin. contr. for. cap. 38. & cap. 1. & 211. num. 43. Grat. loc. cit. Tusc. litt. B. concl. 67. Genuens. in prax. cap. 24. Merlin decis. 825. ubi Rot. & 755. Pacion. alleg. 1. & quando est sacerdotale aptitudine, præsentatus debet intra annum promoveri ad sacerdotium DD. cit. videri potest etiam Paris. de resignat. lib. 4. q. 9.

Beneficia sunt conferenda idoneis, & dignis etiam 76
non curata. Hinc Beneficii collatio facta non Clerico est nulla; quia sæculares sunt incapaces Beneficiorum. Garz. de Benef. p. 7. cap. 1. num. 9. Sic facta excommunicato est nulla, nec per supervenientem absolutionem convalescit. Paris. de resign. lib. 4. q. 3. num. 48. Covar. in cap. alma mater p. 1. §. 7. Garz. de Benef. p. 7. cap. 13. Bonacin. de censur. disp. 2. q. 2. punct. 4. §. 1. & collator pro ea vice privatur Jure conferendi. ut supra num. 41. Ita facta irregulari est nulla etiam ante sententiam. DD. mox. cit. & communiter Canonistæ contra aliquos Theologos. Ita facta suspenso, licet essent ejusmodi censuræ occultæ. DD. cit. & Diana p. 5. tr. 10. resol. 2. & 7. Riccius in prax. collat. Benef. p. 3. resol. 159. & p. 2. resol. 114. Idem de interdicto. Hinc facta concubinario publico, vel fornicario publico, est nulla. Diana loc. cit. Sic facta infami est ipso jure nulla, si sit infamia Juris, imo etiam in infamia facti; quæ tamen licet repellat a dignitatibus, vel Beneficiis obtinendis, non tamen privat obtentis. Abb. in cap. querelam, & cap. super eo de elect. Paris. loc. cit. q. 3. Contrariam sententiam, quod non sit nulla ipso jure, sed annullanda, tanquam æquiorem, defendit Garz de Benef. p. 7. cap. 8. num. 47. qui citat Navar. cons. 1. de constit. & cons. 48. de regul. cons. 10. de simon. Felin. in cap. 2. de rescr. Rochum, & alios; vide etiam quæ supra diximus num. 38. circa fin. sic facta non habenti ætatem, est nulla. Paris. de resign. lib. 4. q. 9. numer. 5. Riccius in prax. Benef. resol. 342. Garz. de Benef. p. 7. cap. 4. num. 11. Sic facta penitus illitterato, est nulla ipso jure. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gl. 4. Garz. loc. cit. cap. 7. num. 12. Vivian. de Jurepatr. lib. 6. cap. 5. Sperel. decis. 112. num. 85. Concil. Trid. sess. 24. cap. 18. de reform. cap. fin. de tempor. ordin. in 6. Hojed. de incompatib. p. 1. a. fin. num. 28. Menoch. de arbitr. cas. 425. Paris. de resign. lib. 4. q. 4. nu. 3. & lib. 5. q. 3. a num. 67. Zerol. in prax. p. 1. verb. Ordo.

Præterea Beneficii patronati collatio facta ab Episco- 77
po, spreto patrono, est nulla ipso Jure, nisi Patronus consenserit, vel non reclamaverit intra quadrimestre. cap. cum dilectus de jurepatr. Garz. de Benef. p. 5. cap. 9. n. 231. Riccius in prax. Jurispatr. resol. 165. nu. 3. Capon. disc. for. 20.

Sed, valetne Beneficii collatio facta ab Episcopo pu- 78
tativo? R. affirmative si adest error communis. Juxta L. Barbarius ff. de offic. Prat. cap. infamis 3. q. 7. Rot. apud Garz. de Benef. p. 5. cap. 4. §. 2. num. 281. multi requirunt etiam titulum, licet nullum, qui ex possessione decennali præsumitur. Garz. loc. cit. Quoad eum vero qui scivit impedimentum, vel est nulla, juxta Gabr. de probat. concl. 8. & Garz. loc. cit. num. 310. Paris. de resign. lib. 7. q. 24. num. 48. & 49. vel in ejus odium est annullanda.

Ad hæc Beneficii collatio facta per simoniam confi- 79
dentialem est nulla, licet conventio caruerit effectu. cap. ea quæ. q. 3. Abb. & Felin. in cap. nobis de simon. Lambertin. de Jurepatr. p. 1. lib. 2. q. 9. a. 11. Paris. de resign. lib. 14. q. 7. & de confid. a quæst. 1. Garz. de benef. p. 8. cap. 1. numer. 3. & 20. Diana p. 10. tr. 16. resol. 13. contra Navar. Covar. & alios apud cit. Garz.

Porro quantum ad modum, beneficia debent confer- 80
ri pure, & libere; aliter committitur simonia, si fiat sub conditione, vel alternative cap. 1. de elect. in 6. Garz. de benef. p. 8. cap. 2. Limita in permutatione. Clem. plures de Jurepatr. DD. apud Garz. loc. cit. Limit. secundo in conditione, quæ inest de Jure. DD. cit. & Covar. var. resol. lib. 3. cap. 15. modo conditio exprimatur eo modo, quo inest. Hinc collatio Parochialis facta sub con-

conditione: *si intra annum te feceris promoveri ad Sacerdotium*, non valet; quia hæc conditio non inest specifice, prout exprimitur; si conditio esset suspensiva, secus si non esset suspensiva, uti dicta cum conditione, *ut facias te promoveri*, vel *modo te facias promoveri*. Vide Garz. *loc. cit. num.* 12. ubi Rot. Parif. *de resign. lib.* 14. *q.* 6. *num.* 1. *& q.* 7. *a nu.* 22. Navar. *conf.* 37. *ad q.* 1. *de simon.* Rot. apud Fatin. *decis.* 137.

81 Ulterius: debent beneficia conferri sine diminutione. *cap. un. ut beneficia &c.* Mascard. *de prob. concl.* 313. Parif. *de resign. lib.* 8. *q.* 9. *n.* 32. Garz. *de benef. p.* 8. *cap.* 1. *num.* 121.

82 Præterea collatio, vel provisio debet carere sub, vel obreptione. *cap. cum adeo de re jud. cap. ad aures, cap. constitutus de rescript. cap. si motu proprio de preb. in* 6. ubi Abb. & Felin. Menoch. *de arbitr. cas.* 201. *num.* 2. Farin. *in prax. p.* 1. *q.* 6. *num.* 46. Tusc. *litt. S. concl.* 722. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 21. *num.* 3. quæ procedunt in Papa; nam in Ordinario non cadit subreptio; quia providet motu proprio. *Clem.* 2. *de Offic. Ord.* Abb. *in cap. cum nostris num.* 19. *de concess. preb.* Navar. *conf.* 24. *de tempor. ordin.* Parif. *loc. cit.* Garz. *de benef. p.* 8. *cap.* 3. *num.* 3. Et licet falsa expressio, quæ movere potuit Pontificem verisimiliter ad concedendum facilius gratiam, faciat illam sub, vel obreptitiam, licet Pontifex alias esset concessurus, juxta *c. postulasti de rescript.* ubi Abb. & Felin. Cassad. *decis.* 12. *de preb.* Parif. *de resign. lib.* 10. *q.* 3. *nu.* 46. & Rot. apud Garz. *de benef. p.* 6. *cap.* 2. *num.* 197. Tamen non omnia tacita, quorum expressio movere potuisset Pontificem ad denegandam gratiam, illam vitiant, sed illa solum, de quibus reperitur expressum, & quæ ex Juris dispositione debent exprimi, vel de quibus in jure est cautum, quod eis expressis, gratia non fuisset concessa. Felin. *in cap. postulasti de rescript.* Selva *de benef. p.* 3. *q.* 11. *num.* 48 Navar. *conf.* 1. *de constit. q.* 19. *& conf. ult. de cognat. spir.* Mascard. *de prob. concl.* 846. *num.* 2. Parif. *de resign. lib.* 6. *q.* 2. *num.* 86. Fatin. *loc. cit.* Rot. apud Garz. *loc. cit. p.* 8. *cap.* 3. *num.* 20. vel in his, quæ de stylo Curiæ exprimi debent. Menoch. Mascard. & Garz. *loc. cit. n.* 21.

83 Collatio Beneficii debet fieri intra semestre, exceptis Patronis Laicis, qui habent quadrimestre, & prima dignitate; scilicet Episcopatus, vel Præpositura apud Regulares, ad quas eligi quis debet intra trimestre. Vide Garz. *de benef. p.* 10. *cap.* 2. *argum. cap. nulla de concess. preb. & cap. licet de supplen. neglig.* Rebuff. *in prax. tit. de devolut. cap. un. de jurepatr. in* 6. Limita in Papa, cui nullum tempus est præscriptum. Porro tempus computatur a die scientiæ veræ, vel præsumptæ, uti quo scire potuit, vel debuit collator. *cap. quia diversitatem de concess. preb. & d. cap. licet*, ubi Abb. Zerola *p.* 1. *verb. Juspatronatus* §. 8. *dub.* 1. Rebuff. *loc. cit. num.* 10. & hoc tempus non currit impedito, sive fuerit impedimentum juris, sive facti. Garz. *loc. cit. a num.* 16. *ubi Rota*.

§. VIII.

Quomodo Beneficia vacent?

84 Et quia supra diximus, beneficium alicui conferendum debere esse vacans, ideo hic tradendum duximus, quomodo Beneficia vacent. Pro quo aliter est discurrendum de manualibus, aliter de perpetuis. Nam quoad manualitatem per amotionem vacant, quia possunt auferri Beneficiato ad nutum etiam sine causa, dummodo absit malitia. Garz. *de benef. p.* 1. *cap.* 2. §. 1. *num.* 88. Gratian. *discept. for. c.* 167. *num.* 22. neque in illis procedit regula de triennali. Garz. *loc. cit. num.* 89. apud quem Rot. *decis.* 739. *p.* 11. *divers.* Cardin. *in Clem.* 1. §. *præmissa num.* 4. *de supplen. negl. Prel.* Dec. *in cap. ad nostras de confirm. util.* non cadit sub reservatione. Merlin. ubi Rot. *decis.* 61. *gl. in Clem. un. de suppl. negl. Prelat.* Gonzal. *super reg.* 8. *Cancell. gl.* 5. §. 6. *num.* 9. Garz. *loc. cit. num.* 67. Probatur autem esse manuale primo ex pluribus enunciativis in provisionibus factis, antiquis tamen, quæ habent vim famæ. Abb. *lib.* 1. *conf.* 54. *n.* 3. Rot. apud Merlin. *decis.* 61. Item ex provisionibus factis ad nutum Collatoris, & ex remotione Beneficiatorum. *c. cum ad Monasterium de stat. Monach. c.* 1. §. *fin. de privil. in* 6. Cassad. *decis.* 8. Gonzal. *loc. cit.* Rot. apud Merlin. *decis.* 61. *num.* 3. *&* 4.

85 Præterea beneficia Regularia de sui natura sunt manualia, nisi sint Curata, aut electiva. Cassad. *decis.* 12. *num.* 4. *de preb.* Parif. *de resign. benef. lib.* 11. *q.* 3. *num.* 81. Garz. *de benef. p.* 1. *c.* 2. §. 1. *num.* 67. apud quem Rot. sicut Beneficia sæcularia de sui natura perpetua sunt. Garz. *loc. cit. num.* 70. Tusc. *litt. B. concl.* 55. Abb. *in cap.* 2. *de arbitr.* Cassad. *decis.* 4. *num.* 2. *& decis.* 12. *n.* 9. Gonzal. *loc. cit.* Imo respectu Papæ omnia beneficia sunt manualia. Menoch. *de præs. lib.* 2. *præs.* 50. *n.* 2. & DD. in *c. quæ in Eccles. de constit.* Gigas *de pens. q.* 10. *n.* 6. *&* 7. Simonet. *de reserv. q.* 2. *n.* 6. Azor. *instit. mor.* 2. *p.* 6. *lib. c.* 1. *q.* 1. Garz. *de benef. p.* 1. *c.* 2. §. 1. *n.* 70. *& p.* 5. *c.* 1. *n.* 2. *& seq.* Et sæcularia, possunt etiam esse manualia ex fundatione, Lapus *alleg.* 67. Azor. *loc. cit.* Garz. *ut sup. num.* 72.

86 Beneficia sæcularia perpetua vacant I. per mortem Beneficiati: quia mors omnia solvit. *c. susceptum. de rescript.* Garz. *de benef. p.* 11. *cap.* 2. Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 3. *cap.* 14. *n.* 1.

87 II. Vacant per matrimonium, etiam copula non secuta; & quidem ipso facto. *c.* 1. *& c. diversis de Cler. conjug.* Capel. Tholos. *decis.* 240. Mascard. *de prob. concl.* 182. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 42. *num.* 4. Gratian. *discep. for. c.* 5. *num.* 39. Garz. *de benef. p.* 11. *c.* 8. Covar. *in* 4. *p.* 1. *vel* 2. *c.* 6. *a.* 3. *num.* 4. Parif. *de resign. lib.* 1. *q.* 1. *num.* 12. Licet uxor, matrimonio nondum consummato, ingrederetur Religionem, & ita matrimonium solveretur juxta *cap. ex publico de convers. conjug.* DD. *sup. cit.* & Gigas *de pens. q.* 54. *num.* 8. Licet matrimonium fuisset initum cum Consanguinea & ita esset nullum. Gigas *loc. cit.* Tiraquel. *de retract.* §. 26. *gl.* 2. *num.* 9. Navar. *in manual. c.* 25. *num.* 119. Parif. *loc. cit. lib.* 1. *q.* 1. *num.* 12. & plures apud Garz. *de benef. p.* 11. *c.* 8. *nu.* 4. qui limitat hoc in ignoranter contrahente, qui non amittit Beneficium ipso jure, imo nec est privandus per sententiam, sicut qui scienter contrahit matrimonium nullum: nam in primo casu non facit actum Beneficio contrarium, & ita non dicitur Beneficio renunciare, sicut in secundo, quando scienter nulliter contrahit, & non peccat ignoranter contrahens, sicut contrahens scienter, & peccans non debet esse melioris conditionis. Garz. *loc. cit.* & DD. *cit.* videri etiam potest Sanch. *de matrim. lib.* 2. *disp.* 37. Limita si matrimonium fuit nullum ex defectu consensus Clerici contrahentis, uti ob amentiam, vel metum, aut vim; tunc enim nec per sententiam amittet Beneficium. Gratian. *loc. cit.* Garz. *loc. cit.* Gig. *loc. cit.* Rot. apud Garz. *loc. cit.*

Sed quid si matrimonium esset nullum ex defectu consensus mulieris ob furorem &c. ℞. secundum aliquos, quod tunc Clericus contrahens non amittit Beneficium; quia idem est, ac si contraxisset cum statua, vel dormiente. Gig. *loc. cit. num.* 10. sed contrarium tenet Staphil. *tit. de var. mod. vacationis* §. *quintus &c.* Axor. *cit. c.* 16. *q.* 6. Farin. *p.* 4. *q.* 38. *n.* 114. & alii apud Garz. *loc. cit. n.* 10. *& seq.* Secus si esset nullum ob defectum consensus legitimi mulieris; nam tunc si scienter contraxit Clericus, amittit Beneficium ipso jure. Gig. Farin. Garz. cum aliis *l. c.*

Quid si matrimonium fuit nullum ob non servatam formam Concil. Trid. ℞. secundum Garz. *loc. cit.* quod tunc non amittat Clericus contrahens Beneficium ipso jure; quia ex contractu nullo ob defectum formæ &c. non incurritur pœna ipso jure. Ita Rot. quam citat Garz. *loc. cit. num.* 15. Tiraquel. *de retr.* §. 1. *gl.* 2. *n.* 6. Sanch. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 2. *num.* 8. quia tunc actus habetur pro non facto. & *lib.* 7. *disp.* 48. *n.* 8. Ita qui in sacris constitutus attentavit matrimonium, non privatur ipso jure Beneficio, sed est privandus. *gl. fin. in cap.* 1. *de Cler. conjug.* Mascard. *de prob. concl.* 182. Farin. *loc. cit. num.* 104. & alii apud Garz. *loc. cit. num.* 17. Contrarium tenet Staphil. *loc. cit.* Capell. Tholos. *decis.* 240. *num.* 4. Azor. *loc. cit.* cum aliis, quos citat Garz. *loc. cit.* qui volunt, talem esse privatum ipso jure. Vide Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 8. *seq.* Ventrigl. mox citandus contra Garz. & Rota apud Barb. *loc. cit.*

Certum tamen est, non privari etiam per sententiam, qui contraxit sponsalia per verba de futuro. Rot. & DD. *sup. cit.* apud Garz. *loc. cit. num.* 19. quos ipse sequitur. Ventrigl. *de Jurepatr. annot.* 3. §. 1.

Quod dictum est de Beneficiis, procedit etiam in pensionibus, quæ fuerunt reservatæ pro beneficio, &

illi

illi subrogatæ. Garz. loc. cit. Gig. de pens. q. 54. Clar. in §. fin. q. 73. Covar. in 4. p. 2. cap. 6. §. 3. Sanch. de mater. lib. 7. disp. 44. Garz. de benef. p. 1. c. 5. num. 105. ubi Rot. sæpius Paris. de resign. lib. 1. q. 1. num. 15. & lib. 6. q. 2. num. 115.

88 III. Vacat Beneficium per ingressum Religionis secuta tacita, vel expressa professione, sicut & pensiones, juxta superius dicta. cap. Beneficium de Regul. in 6. Paris. de resign. lib. 5. q. 6. n. 164. Gonzal. ad regul. de mensibus gl. 15. n. 45. Tusc. litt. B. concl. 72. Garz. de benef. p. 11. c. 9. n. 1. ubi Rot.

89 IV. Vacant ipso jure per militiam secularem; quia videtur talis beneficio renonciasse. c. ult. ubi gl. de Cler. conjug. Clar. in §. fin. q. 73. n. 6. Gig. de pens. q. 55. n. 2. Paris. de resign. lib. 1. q. 1. n. 22. & de confid. q. 9. num. 25. Vivian. de Jurepatr. p. 2. lib. 5. nu. 58. c. 5. Ciarlin. contr. for. c. 36. num. 43. Azor. inst. mor. p. 2. lib. 7. c. 15. Barbos. de Jur. Eccles. lib. 3. c. 14. n. 31. & de pot. Episc. alleg. 57. n. 216. qui citat alios, adeo, ut licet ex integro redeat ad Clericatum, non recuderet Beneficium, licet alii nondum fuerit collatum. DD. sup. cit. & Barbos. loc. cit. Idem dic de pensionibus. DD. mox cit. & Gig. de pension. p. 55. Pignatel. tom. 2. cons. 2. qui tamen vult prærequiri monitionem, cum status militiæ non sit perpetuus, sicut matrimonium.

90 V. Vacant Beneficia per promotionem ad Episcopatum, vel Abbatiam, post assecutam pacificam eorum possessionem. cap. cum in cunctis de elect. Hojed. de incompat. benef. p. 1. cap. 4. Paris. de resign. lib. 3. q. 1. n. 78. Garz. de benef. p. 11. cap. 6. Gig. de pens. q. 56. Barbos. de Jur. Eccles. lib. 3. cap. 14. num. 24. Dummodo Episcopus fuerit etiam consecratus, vel lapsum fuerit tempus, intra quod debet consecrari, & ad hunc effectum sufficit quasi possessio, si nimirum per illum steterit, quod non acquisiverit possessionem. Abb. Innoc. & Joan. Andr. in d. cap. cum in cunctis. Gig. loc. cit. Navar. cons. 14. de elect. Riccius in prax. p. 3. res. 455. num. 11. Garz. loc. cit. ubi Rot. & apud Merlin. decis. 151. num. 7. Limita prædicta, nisi adsit indultum Apostolicum illa retinendi, quod impedit vacationem, quæ alias per subsequentem promotionem induceretur, & efficit, ut promotus eadem retinere valeat absque innovatione tituli, quæ non prius proinde vacant, quam per subsecutam mortem promoti, modo tamen indultum retinendi sit concessum ante ipsam vacationem, seu ante ipsam promotionem. Quod secus esset, si illud concessum fuisset post secutam vacationem per promotionem, tunc enim gratia retentionis, ipsam præcedentem vacationem non tollit; sed tantum ejus effectum usque ad mortem promoti suspendit; Qua secuta, fit collatio Beneficii tanquam de vacante per promotionem &c. ut concordando authoritates distinxit Rot. in una Mogunt. Canonicatus Luna. 26. Januar. 1665. quæ inter alias est decis. 246. p. 14. rec. porro

Hæc beneficia non vacant per promotionem ad Episcopatum, si hic esset tantum titularis, ut in partibus infidelium; quia promotus non assequitur possessionem hujus Episcopatus. Riccius in prax. Episc. titul. res. 434. in p. 4. Rot. apud Merlin. decis. 151. Ventrigl. de Jurepatr. annot. 3. §. 1. num. 30. Paris. de resignat. benef. lib. 3. quæst. 1. à num. 89.

91 VI. Vacant per renunciationem, seu resignationem ex causa permutationis, & non possunt conferri, nisi permutantibus. Paris. de resign. lib. 3. q. 5. a num. 15. Barbos. de Jur. Eccles. lib. 3. c. 14. Garz. de benef. p. 11. cap. 4. Tusc. litt. P. concl. 303. Rot. apud Garz. loc. cit. n. 4. neque potest ad illud renuncians redire, nisi ex nova collatione, licet permutatio non sequatur, vel non teneat. Mascard. de prob. concl. 1401. Rebuff. in prax. tit. de permut. num. 11. Garz. de benef. p. 11. c. 4. num. 5. ubi Rot. nisi permutatio fuisset facta in manibus Papæ; tunc enim permutans sine nova collatione potest redire ad suum Beneficium. Paris. lib. 1. q. 14. n. 74. de resign. Garz. l. c. ubi Rot. sæpius.

92 VII. Vacat Beneficium per assecutionem alterius incompatibilis. cap. de multa de præb. cap. quia non nulli de Cler. non resid. Extravag. Execrabilis §. qui vero, de præb. Concil. Trid. sess. 7. c. 4. de reform. Cochier. ad reg. 8. Cancell. gl. 7. num. 13. Vivian. de Jurepatr. lib. 5. cap. 5. n. 36. Lotter. de re benef. lib. 3. q. 13. Garz. de benef. p. 11. c. 5. §. 3. a num. 261. Barb. de Jur. Eccles. lib. 3. cap. 14. num. 20. quia plura beneficia in eodem subjecto sunt incompatibilia. DD. cit. Sed quoad incompatibilitatem sunt consideranda quatuor tempora. Primum est ante Concil Later. sub. Alex. III. juxta d. c. non nullis de Cler. non resid. in quo obtinens duo Curata, vel duas dignitates, aut alia incompatibilia, habebat optionem retinendi, quod vellet, & unum tenebatur dimittere. juxta c. referente, & cap. præterea de præb. Secundum est, tempore Concil. Lateran. sub Alex. III. in quo obtinens duo Curata, &c. non habebat optionem, sed per sententiam privabatur secundo. Tertium fuit Concil. Lateran. sub Innoc. III. in quo, recipiens secundum curatum, vel dignitatem &c. ipso facto amittebat primum, & si illud retinere contendebat, privabatur etiam secundo per sententiam. ut in cap. de multa de præb. & in cap. dudum de elect. Quartum tempus est Extravag. Execrabilis sub Joan. XXII. In qua, recipiens secundum Beneficium Curatum, aut Dignitatem, personatum, seu Officium, primum vacabat ipso jure, post captam possessionem secundi, vel si per ipsum steterit, quominus caperet. Quia vero dictum c. quia nonnulli, & c. de multa, & Extravag. Joann. XXII. tantum loquuntur de Beneficiis curatis, & Dignitatibus, ac personatibus, vel Officiis; ideo per hæc jura non fuit correctum c. referente, & c. præterea, in aliis Beneficiis incompatibilibus, ut in Curato cum Canonicatu, vel in duobus simplicibus residentiam requirentibus: & sic in assecutione secundi non vacat ipso jure primum, sed manet optio possidenti, remittendi, quod mavult. Lapus alleg. 116. Abb. in c. cum in cunctis de elect. & in c. fin. de Cler. non resid. Hojed. de incompatib. c. 9. num. 5. & c. 11. & 12. Tusc. litt. B. concl. 69. Paris. de resign. lib. 3. q. 1. num. 132. & 138. Rot. apud Garz. de benef. p. 11. cap. 1. num. 65.

Successit dein quintum tempus Concil. Trid. sess. 7. cap. 4. de reform. in quo recipiens, & retinens plura Curata, aut alias incompatibilia, sive per viam unionis, sive commendæ contra constitutionem Innocent. III. quæ incipit de multa; Beneficiis sic receptis, ipso jure privatur. Neque obstat idem Concil. sess. 24. c. 17. de reform. ubi dicitur: quod obtinens duas Parochiales, una retenta, aliam intra sex menses dimittere teneatur: quia Concilium loquitur de obtinentibus tunc, scilicet tempore Concilii duas Parochiales; non vero loquitur de pluribus Parochialibus, aut alias incompatibilibus post Concilium obtentis, ut patet legenti, & bene observavit Garz. de benef. p. 11. c. 5. n. 77.

Dubitatur: an Concil. Trid. cit. sess. 7. sit intelligen- 93
dum etiam in Beneficiis residentiam requirentibus, etiam simplicibus, vel alias quomodolibet incompatibilibus, ut vacet primum ipso jure, per adeptionem secundi? affirmant Navar. cons. 17. de præb. & alii, uti Paris, & Zechius. Negativam tamen tuetur Garz. de benef. p. 11. c. 5. num. 83. Hojed. de incompat. c. 9. num. 5. & c. 11. qui volunt, Concilium loqui de duobus curatis, vel uno Curato, & Canonicatu, & plures citat declarationes Sac. Congr. & Rotæ decisiones.

Porro ut primum vacet, requiritur secundi possessio 94
pacifica, non solum de facto, sed etiam de Jure. Tusc. litt. B. concl. 69. Hojed. de incompatib. c. 4. Mascard. de prob. concl. 183. Paris. de resign. lib. 3. q. 1. num. 132. & seq. Garz. de benef. p. 11. c. 5. num. 105. ubi Rot. & apud Merlin. decis. 46. Dicitur autem pacifica possessio, quando Beneficiatus intra duos menses non fuit turbatus. DD. apud Garz. loc. cit. num. 110. Cassad. decis. 9. de caus. possess. num. 2. Bellamer. decis. 596. sufficit autem ad hunc effectum, quod per Beneficiatum stet, quominus habuerit. d. c. de multa, & cap. licet, de præb. in 6. Abb. in d. c. de multa. Bursat. cons. 353. Paris. loc. cit. Garz. loc. cit. num. 100. Insuper possessio non tantum debet esse pacifica ratione tituli, vel exercitii Curæ, sed etiam ratione bonorum, & fructuum, saltem majoris partis eorum. c. si tibi, de præb. in 6. ubi glos. & Abb. Rot. decis. 3. de præb. in nov. Cassad. d. decis. 9. Hojed. de incompat. c. 13. num. 48. & 80. Garz. de benef. p. 11. c. 5. num. 122. Riccius in prax. benef. resol. 343. part. 1. Et hæc incompatibilitas non tantum reperitur in beneficiis perpetuis, sed etiam in manualibus, quæ sunt aptitudine perpetua. Hojed. loc. cit. c. 10. p. 2. num. 13. & 14. & DD. apud Garz. loc. cit. num. 181. ubi Rot. Abb. in c. 1. de consuet. in 6. Cassad. decis. 4. num. 2. & decis. 52. num. 9. de præb.

Duo beneficia sub eodem tecto, sive sint dignita- 95

tes,

tes, Personatus, Officia, vel Canonicatus, præbendæ, vel simplicia uniformia, sunt incompatibilia, adeo ut per assecutionem secundi vacet primum ipso Jure *cap. de multa, de præb. c. litteras, de concess. præb. c. 1. de consuet. in 6. Clem. fin. de præb.* Navar. *cons. 16. de præb.* Hojed. *loc. cit.* Paris. *de resign. lib. 3. quæst.* 1. Tusc. *litt. B. concl. 64.* Garz. *de benef. p. 11. c. 5. §. 2. num.* 182. Neque valet statutum Episcopi in contrarium, neque consuetudo, etiam immemorabilis. Concil. Trid. *sess. 7. c. 4.* Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 3. c. §. 2. Barbos. *de offic. Episc. p. 3. alleg. 72. n.* 12. Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gl.* 10. *num.* 34. contra Zerol. *in prax. p. 1. verb. Beneficia §. 7. concl. 6.* a cujus sententia cavendum esse dicit. Garz. *loc. cit. num.* 186. Difformia vero non sunt incompatibilia, sed possunt simul retineri in eadem Ecclesia, saltem ex dispensatione Episcopi. juxta glos. *in cit. c. 1. de consuet. in 6. verb. nisi unicam.* Navar. *cons.* 18. *de præb.* Azor. *part. 2. lib. 3. cap. 50. quæs. 6. & lib. 6. c. 11. quæs. 2. & 4. & c. 12. quæst. 6.* Garz. *loc. cit. num.* 235. & 374. apud Pac. Jord. *de re benef. lib. 10. tit. 28. num. 4.* qui ibidem tenet nulla in hoc passu opus esse dispensatione. Rebuff. *in concordatis de mandat. Apostol. §. 1. vers. ita tamen.* Gonzal. *l. c.* & declaravit S. Congr. Barbos. *loc. cit. alleg.* 62. Antonel. *de regim. Eccles. lib. 3. c. 3. §. 2. num.* 14. maxime si concurrat consuetudo. Paris. *de resignat. lib. 3. quæst.* 1. Genuen. *in prax. c.* 64. Gratian. *disc. for. cap.* 133. dummodo alias non sint sibi repugnantia ratione residentiæ, seu servitii, & dummodo non sint plura quam duo. Garz. *l. c. n.* 238.

Dicuntur autem beneficia sub eodem tecto, quando unum est in Ecclesia, alterum in Capella, claustro, vel ambitu contiguis Ecclesiæ. Rot. apud Garz. *l. c. n.* 259. si vero capella, vel cœmeterium non essent Ecclesiæ contigua, sed extra illius septa, tunc beneficium ibi situm non censeretur esse in Ecclesia *arg. tex. in c. si Civitas, de sent. excom. in 6.* Garz. *loc. cit.* licet beneficiatus haberet aliquod ministerium in Ecclesia.

96 Beneficia duo, quæ requirunt residentiam, sunt incompatibilia. Abb. *in c. extirpandæ, de præb.* Hojed. *de incompat. c.* 13. & patet ex Concil. Trid. *sess. 24. de reform. c.* 17. Zerol. *q. 1. V. Beneficium §. 7. & p. 2. verb. incompatib. §. 2.* apud Garz. *loc. cit. §. 3. num.* 261. dummodo residentia sit præcisa, requisita ratione tituli, & sub pœna privationis; secus, si est tantum necessaria causative, ut fructus percipi possint; quia tunc beneficia non sunt incompatibilia. Abb. *in c. fin. de Cle. non resid.* Navar. *cons. 4. eod. tit. num.* 1. Gratian. *dis. for. c.* 133. *a num.* 25. Garz. *loc. cit.* & declaravit S. Congr. ut testatur idem Garz. *p. 3. c. 2. num.* 188. Antonel. *de regim. Eccles. lib. 3. c. 3. num.* 7. Puteus *decis. 441. lib. 1. num. 4.* Cavaler. *decis. 561. num.* 6. & alii apud Gonzal. *ad n.* 7. Et in dubio an quis teneatur ad residentiam præcisam, vel causativam, intelligitur de causativa. Gratian. *loc. cit.* & residentia præcisa non dicitur ex onere canendi singulis diebus imposito beneficiato, sub pœna, in casum contraventionis, privationis fructuum, sed tunc dicitur causativa. Bichius *loc. cit.*

97 Sed quid dicendum de duobus beneficiis, quorum neutrum requirit aliquam residentiam, si unum tamen illorum est sufficiens ad congruam sustentationem? Resp. quod de jure communi & ante Concil. Trid. secundum communem DD. non erant incompatibilia, nec illorum retentio illicita. ita Innoc. *in cap. fin. de Cler. non resid. & in c. cum jam dudum, de præb.* Lapus *alleg.* 36. Cardin. *in cit. c. cum jam dudum.* Rebuff. *de præb. tit. de dispens. ætat.* Tusc. *litt. B. concl.* 61. & alii. Communior tamen erat contraria, nisi justa adsit causa; ut Ecclesiæ necessitas, utilitas &c. glos. *in c. dudum il. 2. de elect. verb. intitulatam: & verb. retinere* ibi: *nota, quod qui habet plura beneficia; quorum alterum per se sufficeret, non potest sine peccato mortali retinere:* quam glossam, esse celeberrimam, & memorandam testatur Navar. *de orat. miscell. 62. n. 1. vers. cui addo.* Hojed. *de incomp. p. 1. c. 19. num. 1. & 8.* Paris. *de resignat. lib. 3. quæst. 1. n.* 138. *& lib. 5. quæst. 6. a num.* 115. Leo *in thes. for. Eccles. p. 3. c. 1. num. 25. seq.* Sylv. *in sum. verb. Beneficium 4. num.* 2. Abb. *in cit. c. dudum. num. 36. & in c. cum jam dudum. n. 8. de præb. & in reper. §. quia vero num. 34. eod. tit. & in c. conquerente. 2. de Cler. non resid.* & alii plurimi apud Laym. *in theol. mor. lib. 4. tr. 2. c. 8. a n.* 2. ubi S. Thom. *quodlib. 9. art.* 15. & S. Bern. *Epist. 231. ad Com. Theobald. & de consider. ad Eugen. Papam lib. 3. cap. 6.* & apud Pac. Jord. *de re Beneficiar. lib. 10. tit. 28. a n.* 44. & apud Garc. *de benef. p. 11. c. 5. num.* 268. qui ultimus tamen adhæret primæ, non quidem de rigore juris, sed ex consuetudine. ut *num.* 273. dummodo non esset nimia pluralitas Beneficiorum: quam consuetudinem esse tolerabilem dicit Sot. Aragon. Cordub. & alii apud Garciam *l. c.* & juxta illa quæ tradit Hojed. *loc. cit. p. cap.* 21. nam etiam duo beneficia incompatibilia possunt retineri ex consuetudine, ut tenuit Federic. de Sen. *cons.* 206. & tenuit Rot. *in una Terracon.* an. *Martii* 1588. *coram Bubalo.* quare, si prædictorum DD. opiniones veræ sunt, & procedunt in utroque foro, sententia Innoc. & sequacium, maxime ubi Concil. Trid. non fuit usu receptum, poterit tuto sequi, & in conscientia practicari, uti expresse tenet Garz. *loc. cit. nu.* 335. Dian. *mor. p. 10. tr. 13. lib. 3. miscel. res.* 1. Antonel. *de regim. Eccles. lib. 3. cap. 3. num.* 23. Quamvis quod observantia, & contraria consuetudo super retentione plurium beneficiorum, quorum unum sufficit ad honestam sustentationem, non valeat, nec a mortali excuset, major pars DD. defendat. ut Abb. *in d. repet. §. quia vero num.* 36. Bertach. *in d. repetit. vers. Beneficiorum sufficientia.* Lopez *instruct. conscient. tom. 1. cap.* 251. Hojed. *de incomp. p. 1. cap. 19. numer. 1. & 8.* Paris. *de resign. lib. 5. quæst. 6. num.* 119. ubi de communi. Azor. & alii quos refert Garc. *loc. cit. num.* 270. addo Barbos. *de pot. Episc. alleg.* 62. ibi *cui Concilio Trid. si quis contra facere intenderit, mortifere peccabit, & vivet in statu damnationis &c.*, & alii. In hac quæstione adeo inter DD. dubia, & disputata, plura qui desiderat pro assecuratione suæ conscientiæ, videat ultra DD. citatos Paulum Rubeum *in annot. ad decis. 90. Rota Romana part. 9. recent. tom.* 1. qui textibus, authoritatibus, rationibus, & exemplis, probare intendit hanc retentionem plurium Beneficiorum licitam non esse, contra Innoc. &c. videat etiam S. Thom. *quodlib. 9. art.* 15. ubi contrariæ consuetudini favet, quatenus opponitur Sacris Canonibus, & juri positivo, secus quatenus opponitur juri naturali, propter inconvenientia ibidem posita, quæ sequerentur, nisi aliquæ circumstantiæ illa tollerent & retentionem cohonestarent, & alios, quorum sententiam in praxi sequeret, tanquam veram. Hoc unum non omittam, quod dispensatus ad plura beneficia recipienda non ideo censetur dispensatus ad illa retinenda, ut respondit Rot. coram Clem. VIII. *dec. 233. num. 26. vers. dispensatus ad obtinendum non est dispensatus ad retinendum &c. p. 1. divers.* & coram Innoc. X. *dec. 528. a numer. 1. & dec. 369. num. 2. part. 4. recent.* & alibi apud Paul. Rubeum *loc. cit. a num.* 71. ubi late, non obstante quod in ipsis provisionibus fiat mentio Beneficiorum prius obtentorum; nam ex hac non inducitur dispensatio, sed tantum defendit a subreptione, quæ alias sequeretur, si mentio priorum Beneficiorum non esset facta. Vide Pac. Jordan. *l. c. a nu.* 48. & Rubeum *ubi supra.* & est tex. *in c. non potest. 21. §. fin. de præb. in 6.* Vide etiam Navar. *in d. tr. de orat. cap. 22. miscel. 16. n. 64. & 65.* Barbos. *loc. cit. num.* 10. Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. reg. 15. num.* 26. Garz. *d. cap. 5. §. 3. num.* 325. ubi limitat, quando Pontifex illa simul confert.

Sed quando dicitur Beneficium sufficiens ad susten- 98
tationem? Dico, quoad hoc non posse dari certam regulam, ob diversas DD. sententias, sed relinquendum arbitrio boni viri, habita ratione qualitatis personarum, locorum, & temporum. Barb. *de Offic. Episc. p. 3. alleg. 62. n.* 11. Riccius *in prax. p. 2. resol.* 439. Paris. *de resign. lib. 5. q. 6. num.* 133. Antonel. *de regim. Eccles. lib. 3. cap.* 4. Navar. *de reddit. Eccles. q. 1. nu.* 36. Laym. *in Theol. mor. lib. 4. tr. 2. cap.* 3. Quare Navar. Azor. Filiucius, & alii apud Bonac. *tom. 1. de oblig. benef. disp. 4. punct. 2. num.* 8. Beneficiato infimæ sortis, assignarunt quantum sufficit ad alendum unum famulum, coquum, & equum. Doctori Beneficiato, quantum illi sufficit pro duobus famulis, coquo, & equo alendis. Beneficiato nobiliori, quantum sufficit illi pro famulis tribus, vel quatuor, equis duobus cum curru, & coquo. Vide Antonel. *loc. cit. num.* 3. Riccium *in prax. p. 2. res.* 439. Covar. *in cap. 1. de testam. n.* 2. Bellet. *disquis. Cler. tit. de bon. Cler. §. 6. n.* 7. Vide etiam Pacem Jord. *a num.* 53. ubi, quod non sit habenda ratio patrimonialium &c. & Rubeum *l. sup. cit. a n.* 1.

Sed quia quandoque etiam beneficia dantur in com- 99
mendam, videri debet, an, & quomodo illa vacent, & quis

& quis in commendam dare possit. In commendam dicuntur dari, quando dantur alicui in custodiam, & administrationem sine titulo. Estque duplex: perpetua una, alia temporalis. In perpetuum beneficia commendare potest solus Papa. (sermo est de Beneficiis Curatis) Garz. *de benef. p. 4. cap. 4. n.* 13. Pavin. *de Offic. & potest. cap. sede vacante p. 2. q.* 3. Rebuff. *in prax. tit. de commenda n.* 54. Hojed. *de incomp. p. 1. cap. 14. n.* 3. Sylvest. *verb. Commenda*. Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 18. & S. Congr. apud Garz. *l. c. num.* 15. Alia beneficia non curata possunt ab Episcopis commendari in perpetuum in utilitatem tamen Ecclesiæ, & non aliter *cap. qui plures* 21. *q. 1. cap. dudum de elect.* Hojed. *l. cit. c. 4. n.* 7. Garz. *l. c. n.* 16. secus in commendis, quæ fiunt ad utilitatem commendatarii tantum.

100 His prænotatis, dico: quod beneficia commendata a Papa non vacant morte Commendatarii, ut extinguatur reservatio, sed vacant ut prius. Cassad. *decis.* 30. & 32. *num. 2. super reg. & secunda de Unionib.* Rot. apud Garz. *loc. cit. n.* 60 & *seq.* Navar. *cons. 1. de constitut. n. 39. & cons. 28. de præb.* Paris. *de resign. lib. 2. qu. 10. num.* 13. quia Papa jam apposuit manus, & ita Beneficium manet affectum, quod non potest vacare, nisi prius de illo Papa fecerit perfectam dispositionem. *cap. si eo tempore de elect. in* 6. sed per commendam non dicitur facta peracta dispositio, Garz. *loc. cit.*

101 VIII. Vacat Beneficium privatione, quæ fit propter grave delictum Garz. *de benef. p. 11. cap.* 10. Rebuff. *in prax. tit. de mod. amit. benef. num.* 61. & 62. Porro privatio non habet locum, nisi in casibus a Jure expressis. Hojed. *de incompat. a num.* 5. Piasec. *in prax. Episc. p. 2. cap. 4. num.* 69. Gonzal. *ad regul. de mens. gl. 15. num.* 156. Garz. *loc. cit. num.* 2. vel omnino similibus. Abb. *in cap. at si Clerici, de Jud. num.* 34. Sylva *de benef. p. 3. qu. 3. n.* 2. Garz. *loc. cit. num.* 3. Judex tamen non multum debet attendere ad Canones antiquos, qui de facili imponebant pœnam depositionis, juxta *cap. fraternitatis. dist.* 34. sed pro gravi tantum crimine privationi locus est. *cap. inventum* 16. *qu.* 7. Menoch. *de arbitr. cas.* 267. Garz. *l. c. num.* 4. Imo nullum crimen inducit privationem ipso jure, vel facto, nisi sit jure cautum, sed per sententiam privari quis debet. Felin. *in cap. 2. de rescript. num.* 3. Rebuff. *de pacif. possess. n.* 318. *vel* 264. Hojed. *loc. cit. cap. 24. num.* 82. Farin. *in prax. crim. p. 1. q. 19. n.* 46. Quando vero privatio inducatur ipso jure, vel quibus in casibus, vide apud Azor. *instit. mor. p. 2. lib. 7. cap.* 17. & 18. Paris. *de resign. lib. 3. qu. 1. num.* 21. Rebuff. *in prax. tit. de mod. amitt. benef.* Felin. *in cap. 2. & cap. querelam de Jurejur.* Ultra casus mox supra narratos inducitur privatio ipso jure, si provisus de Parochiali infra annum non ordinatur: Item per translationem Episcopi ad aliam Ecclesiam, habita possessione posterioris, ut supra dictum. Item si electus infra mensem à die præsentatæ sibi electionis, non consensit. Item si intra tres menses a die præstiti consensus non petiit confirmationem. Item si ante confirmationem administravit. Item per postulationis repulsionem, & electionis cassationem. Item si Beneficium fuit habitum pro derelicto per decem annos. Item per non ostensionem tituli, vel dispensationis coram Ordinario, postquam Beneficiatus fuit monitus. Item si resignans non supervixit 20. diebus. Item ob non factam publicationem resignationis juxta formam Gregor. XIII. Item ob non servatam formam Constitutionis Pii V. quæ incipit. *In conferendis*. de anno 1566. Item per apprehensionem possessionis ante Bullarum expeditionem. Item illorum, qui indebite retinent scripturas spectantes ad Cameram Apostolicam, & non restituentium. Item si Beneficium a Papa fuit collatum cum decreto, quod infra sex menses primum beneficium in illius manus dimittat, alias vacet ipso facto secundum; & conditio non fuit impleta. Item per alienationem rerum, vel bonorum Ecclesiæ, vel beneficii factam sine solennitatibus juris. Item per violentam ingressionem in possessionem Beneficii. Item per violationem sequestri impositi vigore sententiæ definitivæ in Romana Curia in causa beneficiali. Item propter crimen Hæresis. Item beneficia obtenta per preces hæreticorum. Item per simoniam realem. Item per crimen læsæ Majestatis. Item per falsificationem litterarum Apostolicarum. Item per percussionem Cardinalis; Item occidentis, vel percutientis Episcopum, quoad beneficia, quæ habebat occidens in Ecclesia, cui præerat Episcopus. Item occidentis Rectorem suæ Ecclesiæ. Item assassini; Item illorum, qui pro obtinendis Beneficiis se ipsos pro aliis examini subjiciunt, vel annuas pensiones offerunt, aut beneficia impetrant pro aliis, ut ab aliis aliquid consequantur, vel pro se ipsis impetrant beneficia animo illa resignandi reservata sibi pensione, vel non reservata; sed ad favorem. Item offendentium litigantes in Romana curia, eorumque Judices, advocatos, procuratores, vel notarios. Item per confidentiam. Item propter Sodomiam. Item non incidentium in habitu Clericali, aut jugiter non deferentium. De quo infra in verbo *Clericus*. Item abortum animatum procurantium. Item illorum, qui corrumpunt Judices, dantium, & recipientium pro obtinenda justitia, vel gratia. Barbosa *de jur. Eccles. lib. 3. cap. 14. per tot.* Vivian. *de Jurepatr. lib. 5. cap.* 5. Paris. *de resign. lib. 3. qu. 1. & lib. 1. qu. 15. & lib. 12. qu.* 14. vide etiam Cochier. *in reg. 8. Cancell. gl. 7. post num.* 13. Garz. *de benef. p. 11. cap. 10. a num.* 60. & 70. & *num.* 56. Farin. *in prax. crim. p. 5. qu.* 119. & 123. Item illius Clerici, qui carceravit Clericum, donec resignaret suum Beneficium. Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gl. 15. num.* 80. Cochier. & Vivian. *loc. cit.* Barb. *l. c. num.* 58. vide etiam Ventrigl. *de Jurepatr. annot. 3. §. 1. a num.* 50.

102 Per sententiam etiam privari quis non debet, nisi ob grave crimen in casibus a Jure expressis; vide Rebuff. *fol. mihi* 360.

Et qualiter, & quomodo Beneficiatus ob delicta privetur suis Beneficiis, vide etiam in verbo Clericus; & de privatione ob non residentiam, vide in verbo Canonicus.

§. VIII.

Praxis collationis Parochialium Beneficiorum, seu Parochialium conferendarum.

Supra dictum, sicut etiam exploratum est apud DD. beneficia conferenda esse dignis, sed quia inter beneficia sunt etiam beneficia curata, ideo quibusnam ista conferenda sint, inquirendum remanet, maxime ad dirigendam praxin, quam in hac materia præ oculis habemus.

103 Et quidem indubitatum videtur, beneficia curata debere conferri dignioribus, adeo ut conferens minus digno peccet mortaliter, licet non teneatur ad restitutionem patet ex Concil. Trid. *sess. 24. cap. 18. de reform.* S. Thom. 2. 2. *qu.* 36. Covar. *in reg. peccatum p. 2. §.* 7. Paris. *de resign. lib. 4. qu. ult. n.* 36. Genuens. *in prax. qu.* 65. Ugolin. *de Offic. Episc. cap.* 50. Pyrrh. Corrad. *in prax. benefi. lib. 3. cap.* 3. Pius V. *in sua Constitutione, seu Bulla, qua incipit. In conferendis*. & Rot. Rom. sæpius apud Garz. *de benef. p. 7. cap. 16. num.* 1. vide etiam Dian. *p. 2. tr. 15. res.* 38. Gutierrez *Can. qu. lib. 2. cap.* 11. & alios. Ratio est: quia beneficia curata fuerunt instituta favore Ecclesiæ, ut magis idoneos haberet ministros. Quod autem Episcopus conferens digno, relicto digniore, non teneatur ulli ad restitutionem, ex eo deducitur; quia nullius jus violatur; cum non fuerint instituta Beneficia curata in præmium meritorum, sed in stipendium operariorum. Neque refert, quod obligatus erogare eleemosynam pauperiori, & egentiori, si det minus egeno, teneatur ad restitutionem: non inquam obstat; quia dicta eleemosyna fuit ordinata ad favorem illius, qui esset magis pauper, adeoque eidem fuit quæsitum jus ad rem, quod non accidit in casu nostro, quia Parochiales, seu beneficia Curata non ordinantur ex sui institutione ad favorem ullius in specie, adeoque nulli fuit quæsitum jus. Confirmatur: nam si Paterfamilias jubeat conduci illos operarios ad suam vineam excolendam, qui fuerint magis idonei, non ideo, si conductor contra voluntatem patrisfamilias conduxerit minus idoneos, erit magis idoneis obligatus ad restitutionem, utpote quibus nullum erat quæsitum jus, vide DD. *supra cit.* & maxime Garz. *l. c.*

104 Hine factum existimamus a Concil. Trid. & Pio V. in Constitutione, quæ incipit *In conferendis:* præscriptam fuisse formam sub qua beneficia curata, & Parochialia

chialia essent conferenda, qua servata, beneficia prædicta conferrentur magis dignis, & quia omissa collatio esset nullius valoris. Hanc ergo formam, ad mentem Concil. & Pii V. nec non declarationum S. Congr. veluti in tabula, ad praxin exhibebimus.

105 Statuit ergo SS. Synodus Concil. *de reform. cap.* 18. *sess.* 24. vacante Parochiali, etiamsi esset in Ecclesiis patrimonialibus, & nuncupativis &c. idoneum in ea Vicarium cum assignatione congruæ deputare, donec de idoneo Rectore Ecclesiæ vacanti fuerit provisum, & intra decem dies, vel aliud tempus ab Episcopo præscribendum, idoneos aliquot Clericos ad Ecclesiam regendam, coram deputandis examinatoribus nominari, relinquit tamen liberum etiam aliis, qui idoneos ad id Clericos noverint, eorum nomina deferre; ut de eorum ætate, moribus, & sufficientia diligens fieri possit inquisitio. Etsi Episcopo, vel Synodo Provinciali magis expediens videbitur, per edictum publicum vocari, qui examinari volent; transactoque constituto tempore, omnes, qui fuerint descripti, examinari ab Episcopo, vel, eo impedito, a Vicario ejusdem Generali, atque ab aliis examinatoribus, non paucioribus, quam tribus, quorum votis, si paria, vel singularia fuerint, accedere possit Episcopus, vel Vicarius, quibus magis placuerit. Examinatores vero singulis annis in Diœcesana Synodo ab Episcopo, vel ejus Vicario ad minus sex proponantur, qui Synodo satisfaciant, & ab ea probentur: advenienteque vacatione Ecclesiæ tres ex illis debent ad minus ab Episcopo eligi, qui secum examen perficient; & succedente alia vacatione iidem tres, vel alii tres debent ab eodem ad dictum examen peragendum eligi. Debent autem hi examinatores esse Magistri, seu Doctores, aut Licentiati in Theologia, aut Jure Canonico, vel alii Clerici, seu Regulares etiam mendicantes, vel sæculares magis idonei deputari, & jurare omnes *ad Sancta Dei Evangelia*, se, quacumque humana affectione postposita, munus suum fideliter exercere velle. juxta *cap. quando dist.* 24.

Peracto examine debent examinatores renunciare, quotcumque ab iis idonei judicati fuerint, ætate, moribus, doctrina, prudentia, & aliis rebus, ad vacantem Ecclesiam gubernandam opportunis, & ex iis Episcopus eum eligere, quem cæteris magis idoneum judicaverit &c. hæc omnia Concil. Trid.

Ut vidisti ex præmissis, ad collationem omnium Parochialium vel Ecclesiarum Curatarum, ut valide ab Episcopo fiat, requiritur Concursus. Sermo autem est de Parochialibus, quæ tales, hoc est, quæ Parochiales sunt actu, non tantum habitu, uti, quæ olim Curam animarum habuerunt, sed hodie populo carent: nam de istis judicatur, ac de puris Beneficiis simplicibus, quoad omnes effectus. juxta commun. apud Pac. Jord. *de re benef. lib.* 10. *tit.* 8. *n.* 3. & citat D. Anton. Ricciull. *in tr. de jur. personar. extra Eccles. existent. lib.* 1. *cap.* 14. *n.* 2. *seqq.* & ut infra *num.* 122.

In ordine vero ad concursum plura requiruntur, sed quia ordine procedere intendimus, ideo illa remittimus ad suum locum.

106 Habita ergo notitia vacationis Parochiæ, Episcopus, vel ejus Vicarius Generalis, imo etiam Capitularis, sede vacante, constituere debent in ea Vicarium idoneum, si opus fuerit, ut patet ex præcit. Concil. Trid. verbis, cum congrua ejusdem sustentatione, quæ fuit declarata a Sac. Congr. apud Garz. *de benef. p.* 9. *cap.* 2. *num.* 14. duorum aureorum pro mense. Unde cum hæc deputatio fuerit a Concil. remissa Ordinarii arbitrio, manifeste sequitur, illam non requiri pro forma, adeo ut ejusdem omissio irritam reddat ejusdem Parochialis collationem, uti tenent Garz. *loc. cit. num* 19. ubi Rot. Pax Jord. *loc. cit. num.* 26. contra Lotter. *de re benef. lib.* 2. *qu.* 31. cui adhærere videtur Pyrrh. Corrad. *in prax. benef. lib.* 3. *cap. n.* 13. sed immerito sane: quia contra expressa verba Tridentini nullum pro se afferunt fundamentum, imo contra communem praxin loquuntur. Et quod concursus talis possit fieri a Vicario, etiam Episcopo non impedito, tenet Garz. *loc. cit. a num.* 117. ut infra *num.* 126.

107 Bene verum est, quod dicta deputatio licet non requiratur, nec sit de forma provisionis novæ ad Parochialem, tamen peccaturum mortaliter talem Episcopum, qui in casu, in quo talis deputatio foret necessaria, vel valde utilis Ecclesiæ vacanti, illam omitteret sine causa: quia in re gravi contraveniret præcepto, & menti Tridentini, & ideo passim, etiam pro abundanti cautela observatum vidi ejusmodi Vicarios deputari: Cui praxi tanquam rationabiliori inhærentes, formulam ejusmodi deputationis subnectere libuit. Et si sumus in locis, in quibus fit spolium, solet deputari idem Vicarius, ut assumpto Notario inventaret omnia relicta per defunctum, ne cuiquam præjudicium inferatur: & omnia (sermo est de mobilibus) in tuto reponat sub sigillo vel Officii, vel Cancellarii ejusdem; & in litteris deputationis debet hæc facultas exprimi.

Formula deputationis Vicarii Ecclesia Parochiali vacante.

NOs &c. Dilecto nobis in Christo N.N. Presbytero de loco N. Diœcesis N. salutem in Domino. Parochiali Ecclesia Sancti N. loci N. vacante per mortem Reverendi N.N. ejusdem Ecclesiæ quondam Parochi, ne ob id animæ dicti loci in susceptione Sacramentorum, & cæteris spiritualibus adjumentis detrimentum sentiant, ac redditus etiam temporales ipsius Parochiæ distrahantur, vel dissipentur, illi de Sacerdote providere volentes, qui hæc omnia ministret, agatque, cognita per examen coram nobis ab examinatoribus factum, sufficientia tua, nec non providentia, te Vicarium ipsius Ecclesiæ Sancti N. & exactorem, ac depositarium quorumcumque fructuum, redditnum, proventuum, & obventionum ad eandem Parochialem quomodolibet spectantium, tam hactenus perceptorum, quam in futurum percipiendorum, & maturandorum, ita ut contra quoscumque pro exigendis, & consequendis fructibus ejusmodi, etiam omnibus remediis juris, aliisque modis, & formis, prout tibi videbitur, agere possis, & valeas, constituimus, & deputamus, cum authoritate Missas, & alia divina Officia celebrandi, Sacramenta ministrandi, & alias Ecclesiasticas functiones obeundi, ad quæ tenetur, & animarum curæ quilibet præstare, & obire solet, cum congrua portione fructuum dictæ Parochialis, tibi debito tempore assignanda: præsentibus usque eo duraturis, quousque de perpetuo Rectore a nobis (vel a Sede Apostolica, *si mensis sit* Apostolicus, *sedes vacans, aut aliunde reservata*) provisum fuerit. In quorum &c. Datum &c.

Hanc formulam videre etiam potes apud Pyrrh. Corrad. *in prax. Beneficiaria lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 14. & apud Barbos. *in addit. ad tract. de potest. Episc. gl.* 6. *n.* 32.

108 Postquam deputationis formam, ut supra, tradidimus, restat videndum, an talis Vicarii deputatio possit a collitigantibus impediri, vel ab aliis? & Resp. negative, licet collatio pertineret ad inferiores. Riccius *in prax. res.* 575. *in* 1. *edit. & res.* 495. *in* 2. *edit.* Barb. *de offic. Paroch. cap.* 2. *nu.* 31. Massobr. *in prax. exam. & concurs. requis.* 1. *dub.* 1. *&* 2. apud Pacem Jordan. *d. tit.* 8. *lib.* 10. *num.* 23. & est tex. *in cap. cum vos, de offic. ordin. & cap. provenit. il.* 2. & ibi glos. *verb. assignes, extra de appell.* Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 18. *vers. alioquin.* Lancellot. *de attent. cap.* 12. *lim.* 18. *n.* 2. etiamsi Parochialis esset exempta, vel Jurispatronatus. DD. *cit.* Limit. si illi, ad quos collatio pertineret, essent exempti, & haberent jurisdictionem quasi Episcopalem, & jus congregandi synodum. Garz. *de benef. p.* 9. *c.* 2. *n.* 129. Barbos. *l. c. n.* 32. *&* 34. Jordan. *l. c.* vel nisi essemus in casibus repentinis, in quibus illi, qui alias haberent jus conferendi, Vicarium constituere possent, donec Episcopus certior fiat, dummodo iste aliunde esset approbatus ad Sacramentum pœnitentiæ, & jurisdictionem haberet. Jordan. *l. c.* ubi Sac. Congr.

109 Quod si contingat ipsum Vicarium deputatum concurrere, & eligi tanquam magis idoneum, debebit abstinere ab exercitio Curæ, donec fuerit investitus &c. aliter incurreret pœnam *cap. avaritia, de elect. in* 6. & caderet jure suo. Pax Jord. *loc. cit. n.* 30. ubi Barbosa *de offic. Paroch. cap.* 3. *n.* 36.

Sed quia non ad omnium Parochialium collationem est necessarius concursus, ideo, antequam ejusdem concursus requisita pertractemus, videndum erit, in quibusnam casibus cesset dictus concursus.

I Ces-

110 I. Cessat, quando Parochialis resignatur in manus Pontificis ad favorem, uti respondit Sac. Congr. teste Parisio *de resign. lib.* 10. *q.* 7. *n.* 13. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 6. *n.* 121. Pyrrh. Corrad. *in prax. benef. lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 5. Sicut etiam in cessione jurium in favorem collitigantis facta coram Summ. Pontifice. Sac. Congr. apud eosdem. vide Barbos. *de Offic. Episc. alleg.* 60. quia tunc revera Ecclesia non dicitur vacare. Garz. *de benef. p.* 9. *cap.* 2. *a num.* 157. Secus ubi resignatio esset pura, & simplex. Matescott. *var. res. lib.* 1. *cap.* 52. *num.* 6. vide etiam Put. *decis.* 357. *lib.* 1. & 314. *lib.* 2. Cassad. *decis.* 3. *de renunc.* Et illa verba Concilii: *per resignationem etiam in curia:* intelliguntur de resignatione pura, & simplici ad nullius favorem facta, seu de libera dimissione. Matesc. *l. c. n.* 9. sive resignatarius sit provisus in Curia, sive in partibus. Vivian. *in prax. Jurispatr. lib.* 10. *cap.* 1. *n.* 54.

111 II. Cessat concursus, quando Ecclesia vacat ex causa permutationis. Barbos. *de Offic. Episc. alleg.* 60. Garz. *l. c. num.* 162. apud quem Paris. *de resign. l. c.* & *DD.* Imo neque aliud examen est necessarium inter permutantes, si fuerunt prius examinati. Barbos. *l. c.* Garz. *de benef. p.* 9. *cap.* 2. *num* 63. Paris. *de resign. lib.* 8. *q.* 9. *n.* 95. quia neque tunc Beneficium dicitur vacare, cum permutatio etiam contineat in se resignationem. Boer. *decis.* 2. *n.* 16. Paris. *lib.* 12. *q.* 5. *n.* 19. Barbos. *l. c.* Garz. *p.* 9. *cap.* 2. *n.* 161. Dummodo Ecclesiæ permutatæ sint pares: nam si aliqua inter illas adesset imparitas, novum examen foret necessarium. Zechius *de republ. Eccles. cap.* 8. *n.* 6. *de Parocho.* Pyrrh. Corrad. *l. c. num.* 5. Garz. *ut sup. a n.* 162.

112 III. Cessat concursus in collatione earum Parochialium, quarum provisio fuit facta non servata forma. Conc. Trid. *l. c.* vel Pii V. juxta cujus Bullam, quæ incipit *in conferendis*, reservantur Summo Pontifici illæ Parochiales, quæ contra formam tum Concilii, vel Bullæ præcit. fuerunt collatæ. Limit. in iis Beneficiis Parochialibus, quæ fuerint de Jurepatronatus, quorum institutio spectat ad inferiorem, quibus ob Episcoporum inobservantiam nullum præjudicium potest, nec debet inferri; ut ipsum Conc. Trid. *d. c.* 18. & Pius V. *l. c.* decreverunt. vide Pyrrh. Corrad. *l. c.*

113 IV. Cessat concursus in Parochialibus devolutis ob moram, & negligentiam eorum, quibus jus conferendi competebat, & intra terminum legitimum non contulerunt: unde si Episcopi intra sex menses Ecclesiam Parochialem non contulerint, juxta d. Constitutionem Pii V. Parochialis collatio est reservata Summ. Pontifici. Gonzal. *ad reg. Cancell. gl.* 6. *n.* 130. Vivian. *in prax. Jurispatr. lib.* 10. *c.* 1. *n* 56. Limit. si Ecclesia Parochialis esset Jurispatronatus Laicorum; quia si intra terminum legitimum ab illis non fuerit collata per præsentationem, devolvitur ad collationem Episcopi, præmisso tamen concursu. & ita declaravit S. Congr. apud Pyrrh. Corrad *loc. cit. n.* 5. *vers. quando.* Barbos. *in collectan. Bull r. verb. Parochialis fol.* 523. *vers.* 9.

114 V. Cessat concursus, quando approbatus in eodem concursu, in casu, in quo Parochia est reservata Summ. Pontifici, uti maxime solet esse Sede Episcopali vacante, intra quatuor menses a die scientiæ habitæ de vacatione attestationem suæ approbationis non transmisit ad Datariam: ita ut licet alias ejusmodi Parochiæ ob vacantiam Episcopalis Sedis Pontifici reservatæ conferantur digniori judicato a Vicario Capitulari prævio examine in concursu peracto, tamen tali casu ob non transmissam attestationem approbationis Pontifex possit conferre, cui maluerit, ad normam Constitutionis Pianæ *sup. cit.* ita Vivian. *in prax. Jurispatr. lib.* 10. *cap.* 1. *num.* 57. Gonzal. *ad Reg.* 8. *Cancell. gl.* 6. *num.* 131. Pyrrh. Corrad. *loc. cit.* Hoc verum est, quod Summ. Pontifex non semper uti consueverit hoc jure sibi competente, sed quandoque Parochiam conferre illimet, qui fuit approbatus ab Ordinario sub forma sequenti. *Nos tibi, qui per dilectos filios examinatores* &c. *in concursu aliorum examinatus, & idoneus repertus testimonio Ordinarii, nobis tamen post lapsum temporis, ad id in constitutione fel. rec. Pii Papæ V. prædecessoris nostri super modo, & forma providendi Parochialibus Ecclesiis pro tempore vacaturis edita, præfixi, exhibito, de vita & moribus* &c.

Quod si talis Parochialis impetratur a tertio ob non transmissas attestationes, juxta mox supra dicta, expediuntur litteræ sub hac forma, & narrativa. *Cum itaque Parochialis Ecclesia N. vacet ad præsens, nullus* &c. *& persona aliqua medio concursu juxta formam Concil. Trid. pro dicta Ecclesia sic vacante, & reservata consequenda juxta Constitutionem Pii V. nobis hactenus significata non fuerit, nos tibi, qui alias per dilectos filios examinatores* &c. *examinatus* &c. *conferimus* &c.

VI. Cessat concursus, quando Parochialis est unita dignitati, vel Canonicatui; quia tunc Beneficium unitum assumit naturam ejus, cui fuit unitum. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cas.* 205. dummodo unio fuerit facta accessorie ipsi dignitati; quia tunc procedit regula: quod accessorium sequitur naturam sui principalis, & ita declaravit S. Congr. apud Riccium *in prax. for. Eccles. decis.* 417. & Rot. apud Farin. *decis.* 323. & deducitur *ex cap. cum dilectus, de his quæ vi.* Garz. *de benef. p.* 9. *cap.* 2. *n.* 194. & 289. Gonzal. *super reg.* 8. *gl.* 5. §. 3. *n.* 53. Rom. *dec.* 445. *a n.* 1. *p.* 5. *rec. tom.* 2. ubi etiam S. Congr. & alii. Quibus accedit, quod beneficia alicui dignitati accessorie unita, proprie nunquam vacent, cum nullum habeant Rectorem, quam illum, cui facta est unio. *Clem. un.* §. *quidam autem*, & ibi gloss. & *in verb. non vacent, de excess. Prel.* qui proinde nominare, seu præsentare potest Vicarium instituendum absque alio concursu. DD. *cit.* & hoc non obstante quacumque possessione in contrarium, propter Constitutionem Pii V. quæ habet decretum irritans; quia dat formam, & præceptum præcisum: & illi, quorum Ecclesiæ beneficia, seu Parochiales unitæ sunt habent assistentiam juris in nominatione Vicarii; Garz. *l. c. n.* 297. ubi Sac. Congr. & Rot. Prædicta tamen limitantur, si unio sit facta æque principaliter: tunc enim, cum utrumque beneficium retineat suam naturam, & omnia sua jura tam activa, quam passiva, & ideo etiam jus passivum reservationis. Gonzal. *d. gl.* 5. *sub n.* 55. & *seqq.* apud Rot. *decis.* 105. *p.* 15. *rec. n.* 6. sic etiam jus passivum concursus vide Rot. *d. dec.* 445. *p.* 5. *rec. tom.* 2. Garz. *loc. cit. a n.* 298. ubi tamen notandum, quod unio Beneficiorum in dubio semper præsumitur esse æque principaliter facta. Rebuff. *in prax. tit. de union. benef. num.* 20. Gonzal. *d. glos.* 5. §. 7. *num.* 134. apud Rot. *dec.* 353. *p.* 10. *rec. n.* 10. & apud Celsum *dec.* 46. *n.* 7. & de unione plura Deo dante infra dicentur *in verbum Unio litt. V.* porro item procedit, si Parochialis est annexa dignitati in Collegiata. Item in regularibus Curatis, maxime quæ Regularibus dari consueverunt. Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 18. *de reform.* S. Congr. & Constitutio Pii V. apud Garz. *loc. cit.* Ugol. *de Offic. Episc. cap.* 50. licet essent solitæ commendari sæcularibus. Riccius *in prax. for. Eccles. res.* 364. Barbos. *de offic. Episc. alleg.* 60. *n.* 25. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 6. *n.* 162. Pyrrh. Corrad. *in prax. benef. lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 5. *vers. nonus casus.* Item cum cura animarum exercetur in Collegiata per Canonicos, seu hebdomadarios. S. Congr. apud Paris. *de resign. lib.* 8. *q.* 6. eo quod tunc Cura nulli sit expresse commissa. Poterit tamen Episcopus ejusmodi Canonicos, vel hebdomadarios examinare ad ejusmodi Curam animarum exercendam; imo illis dictum exercitium prohibere, donec fuerint examinati, & approbati, non obstante immemorabili consuetudine in contrarium. teste Garz. *l. c.* Pyrrh. Corrad. *loc. cit.* & aliis. Navar. *cons.* 8. *de privil.* & S. Congr. apud Corrad. sæpius. Et quod in Beneficiis curatis Regularibus, quæ Regularibus dari consueverunt, non requiratur concursus, ultra sæpe citatos tenent Zerol. *in prax. Episc. p.* 1. *verb. Parochialis* §. 5. *n.* 18. Rot. apud Farin. *part.* 2. *decis.* 323. *n.* 6. Idem dic de illis Parochialibus, quæ sunt subjectæ Monasterio, vel illi annexæ, aut de ejus mensa: tunc enim Monasterium nominat Rectorem, & Episcopus confirmat: ut patet *ex cap.* 1. *de Capell. Monach. cap. Monachis de præb.* & decidit Rot. vide Barbos. *d. alleg.* 60.

VII. Cessat concursus, quando Parochialis est Juris- 116
patronatus Laicorum, juxta expressa Concil. Trid. *d. cap.* 18. verba, & juxta declarationem S. Congr. Matescott. *lib.* 1. *var. resol. cap.* 52. *num.* 11. Vivian. *in prax. Jurispatr. lib.* 10. *cap.* 1. *num.* 58. Riccius *in prax. for. Eccles. decis.* 420. Limita: si plures fuerunt simul præsentati a Patrono eodem, tunc enim faciendus esset concursus, sed inter præsentatos tantum juxta Concil. Trid. *loc. cit.* Paris. *de resign. lib.* 8. *q.* 9. *cap.* 2. §. 2. Leo *in Thes. for. Eccles. par.* 2. *cap.* 3. *n.* 39. Genuens.

in prax. cap. 66. Ugol. de Offic. Epist. cap. 50. vel a pluribus Patronis, secundum eosdem: modo singuli præsentati a pluribus, æqualem habeant vocem, Covar. in reg. peccatum p. 2. §. 3. n. 9. Lambertin. de Jurepatr. p. 3. lib. 2. q. 4. Riccius in prax. concursus resol. 362. Barbos. de Off. Episc. p. 2. alleg. 60. si enim unus ex pluribus præsentatis, haberet plures voces, is solus examinandus, & si habilis inventus, instituendus esset. DD. cit. & Pax Jordan. d. lib. 10. tit. 8. num. 57. ubi Garc. d. cap. 2. p. 9. n. 257. & alii. Limita secundo; si Parochialis Jurispatronatus Laicorum beneficio liberæ collationis fuit unita; uti Canonicatui, de consensu Patroni; tunc enim, ex quo Beneficium Parochiale recuperavit suam libertatem, regulatur uti alia Parochialia, & sic subjacet dispositioni Concil. Trid. &c. concursum requirentis in Parochialium collatione, & ita tenuit Rot. apud Farin. part. 2. decis. 579. quæ procedunt, etiamsi Parochialis sit Jurispatronatus Laicorum, ex fundatione, aut dotatione &c. Limit. tertio si Juspatronatus Laicis competat non ex fundatione, vel dotatione aut donatione, sed ex privilegio, vel præscriptione, aut alio quovis modo, cum ejusmodi sint plene sublata a Conc. Trid. sess. 25. c. 9. Gonzal. ad Reg. Cancell. gl. 6. n. 137. & declaravit S. Congr. apud Pyrrh. Corrad. l. c. vers. & cum. Et quod supra dicebamus; pluribus præsentatis a diversis Patronis, debere fieri concursum, usque adeo procedit, ut cum duo concurrunt, quorum unus a majori parte, se inhabilis, alter vero a minori parte, sed habilis fuit præsentatus, præsentatus a minori parte præferatur præsentato a majori parte, juxta cap. dudum & ibi Abb. & Rot. apud Pyrrh. Corrad. l. c. vers. circa. Limit. quarto in Parochialibus Jurispatronatus Ecclesiasticorum, in quibus est necessarius concursus, ita ut patronus teneatur præsentare illum, qui in concursu approbatus a patrono judicatur dignior, si ad Episcopum institutio spectet: si vero illa pertinet ad alium, quam Episcopum, Episcopus eliget digniorem, quem Patronus teneatur præsentare ei, qui instituere habet, ita S. Congr. & Rot. apud Garz. de Benef. p. 9. cap. 2. a n. 263. Barbos. de Offic. Episc. alleg. 60. Riccius in prax. for. Eccles. decis. 420. qui aliam declarationem refert, uti etiam Pyrrh. Corrad. l. c. vers. quo vero. vide etiam Pacem Jordan. a n. 50. l. c. Amplia; hæc procedere etiam in Parochialibus Jurispatronatus mixti, & hoc tum favore Ecclesiæ, tum quia magis dignum trahit ad se minus dignum. Felin. in tit. quando littera Apostolica noceant Patronis Ecclesia. n. 6. ampl. 6. vers. nihilominus; & probatur ex c. 1. de Jurepatr. in 6. Quia tamen post prædictas declarationes S. Congr. emanavit alia declaratio anno 1628. prioribus contraria; ideo Barbos. in addit. ad tract. de potest Episc. revocavit, quod docuerat alleg. 60. n. 17. & sequitur Vivian. in fine sua praxis Jurispatr. in addit. ad cap. 1. lib. 10. num. 34. & juxta hanc opinionem, & posteriorem declarationem practicari testatur. Pyrrh. Corrad. l. c. quod nempe non requiratur concursus, & Pax Jordan. l. c. n. 49. ubi tamen mixtura esset æqualis; nam si pars Clericorum esset major; tunc utique tanquam potentior, & prædominans esset attendenda, cum a digniori, & potentiori fiat denominatio. Burat. decis. 103. n. 9. Riccius dec. 420. cit. apud Corrad. l. c. vers. est tamen advertendum. Quod dixi: Juspatronatus mere Ecclesiasticum subjacere concursui &c. venit declarandum non procedere, si aliter in talis Beneficii fundatione fuerit cautum: cum Concil. Trid. sess. 25. cap. 5. de reform. non deroget fundationi, uti declaravit S. Congr. dummodo tamen institutio ejusmodi Jurispatronatus Ecclesiastici non sit facienda a Summ. Pontifice virtute regulæ reservatoriæ, quæ comprehendit Juspatronatus Ecclesiasticum, teste Gonzal. ad reg. 8. gl. 18. n. 6. vide Pyrrh. Corrad. l. c. vers. præmissa. & Pac. Jordan. l. c. n. 61. ubi, quod tunc Ordinarius, nulla habita ratione patronorum, concursum facere debet, ac magis idoneum eligere, & ad Summ. Pontificem instituendum remittere, & ibi S. Congr. & alii.

Quod si Juspatronatus Laicorum ob præsentationem in tempore non factam fuit devolutum ad Ordinarium, non poterit ipse Ordinarius dictam Ecclesiam Parochialem patronatam Jure devoluto conferre sine prævio concursu, ut declaravit S. Congr. apud Barb. in collectan. Bull. verb. Parochialis. & verb. Beneficium Jurispatronatus, & alleg. 60. n. 20. de potest. Episc. Squillant. in tr. de privileg. & Oblig. Episcopor. p. 3. cap. 16. n. 11. Pyrrh. Corrad. l. c. vers. hic non. plura de Jurepatronatus Deo dante dicentur infra litt. I.

VIII. Cessat concursus in Parochialibus litigiosis; 117
quia tunc, si alter collitigantium cedat, vel decedat, sive sit possessor Parochialis, sive non, cum ab Ordinario alter subrogari nequeat, ne multiplicentur litigantes &c. ideo Pontifex solet collitigantem subrogare absque alio concursu, juxta Gonzal. ad reg. Cancell. glos. 6. apud Riccium in prax. concurs. res. 369. quod si tamen Summ. Pontifex noluerit collitigantem subrogare, erit concursus faciendus. S. Congr. 23. Junii 1594. apud Garc. d. cap. 2. num. 170. quo casu tamen non posset statim conferri beneficium, seu Parochia illi, qui in tali concursu fuisset judicatus dignior, sed vel esset recurrendum ad Summ. Pontificem, vel expectandus finis litis, juxta Garc. loc. cit. hinc multo magis erit necessarius concursus, si uterque collitigans decessisset; quia tunc esset extincta lis. Put. dec. 353. Clem. 1. ut lit. pend. & Clem. fin. de procurat. Maresc. li. 1. var. res. cap. 52. n. 17. apud Pyrrh. Corrad. loc. cit. n. 5. vers. octavus casus. & quod cesset concursus, ubi conceditur subrogatio gratiosa, alias secus, vide etiam Pac. Jordan. loc. cit. n. 80. seq. Corrad. loc. cit. qui referunt eandem Sac. Congr.

IX. Cessat concursus in Vicariis perpetuis Parochia- 118
lium Ecclesiarum secundum Garz. l. c. ubi S. Congr. & Rot. cum communiori DD. & Barbos. de Offic. Episc. alleg. 60. sed harum nominatio, vel præsentatio pertinet ad illos, ad quos pertinet Dignitas, vel Parochialis, cui fuit facta unio. Et patet ex dicta Constitutione Pii V. vers. In conferendis §. volumus. Gonzal. ad reg 8. Cancell. gl. 6. Pyrrh. Corrad. l. c. vers. decimus tertius. Qui tamen id limitat in iis Parochialibus unitis, in quibus ad Vicarium perpetuum ipsa etiam Cura habitualis fuit translata, & non tantum illius exercitium. Qui testatur ita fuisse declaratum a S. Congr. ad mentem Concil. Trid. sess. 24. d. cap. 18. & Constitutionis Pianæ. vide Rot. & DD. cit. supr. n. 115.

X. Cessat concursus in iis Ecclesiis, quæ ita tenues 119
sunt, seu illarum redditus, ut nullus sit, qui velit concurrere ad illas, vel etiam si nullus velit ad illas concurrere ob apertas factiones, quæ in talibus Parochiis vigent, ut patet ex eodem Concil. d. c. 18. §. si tamen. Barb. d. alleg. 60. Gonzal. Pyrrh. Corrad. l. c. dummodo tamen tali casu examen præmittatur per tres examinatores. Marescott. lib. 1. ver. res. c. 52. n. 15. S. Congr. apud Corrad. l. c. plures apud Pac. Jordan. l. c. a n. 77.

XI. Cessat concursus, quando examinatus in concur 120
su non vult consentire pensioni, quam S. Pontifex reservat ad alterius favorem. Riccius in prax. concur. p. 1. lib. 1. resol. 370. tunc enim Pontifex alteri conferre consuevit, sive cum pensione, sive sine illa, etiam sine concursu, sed tantum cum simplici examine ad curam animarum, etiam auferendo jus quæsitum nominato, & absque expressa derogatione Conc. Trid. in hac parte, in quo Summ. Pont. habet summus Jus. Simonet. de reserv. q. 2. Gonzal. reg. 8. Cancell. §. 1. Gemin. cons. 99. Mohed. decis. 4. de rest. spol. Pyrrh. Corrad. & Marescot. loc. cit. Rot. dec. 48. p. 1. divers. & alii apud Jordan. n. 90.

XII. Cessat concursus ad Parochiales illas, ad quas 121
prætenditur regressus; quia tunc non dicitur Parochialis vacare, sed redire ad suum antiquum Rectorem, qui regressum ad illam sibi reservavit, S. Congr. apud Corrad. l. c. vers. decimus sextus casus. ubi S. Congr. modo tamen ille, qui obtinet, jam possederit. Secus vero si nunquam possedisset. S. Congr. apud Garz. d. cap. 2. n. 168. & apud Jordan. l. c. n. 99. ubi Barbos. alleg. 60. n. 35. & de off. paroch. cap. 2. n. 17. & alii.

XIII. Cessat concursus in Parochialibus, quæ sunt ta- 122
les habitu tantum, & non actu, uti supra dicebamus ex Pac. Jord. de re Benef. lib. 10. tit. 8. per tot. nisi redierit ad actum. Zerol. in prax. Episc. verb. beneficia p. 1. Item in Beneficiis simplicibus. Riccius in prax. p. 3. resol. 369. & 518. & Jordan. n. 100. ubi Rot. & Barb. loc. cit.

XIV. Cessat concursus, quando Parochialis vacat in 123
Curia, sive per obitum, sive per resignationem. Garz. de Benef. in addit. ad p. 9. cap. 2. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gl. 6. n. 116. Piasec. in prax. Episc. p. 2. cap. 5. n. 9. Pyrrh. Corrad. loc. cit. n. 5. vers. decimus nonus. uti supra diximus, & signanter n. 110.

XV.

124 XV. Cessat concursus in illis Parochialibus, quæ ab immemorabili consueverunt optari, ut declaravit Sac. Congr. apud Corrad. & Garz. *l. c.* plura vide apud Pacem Jord. *de re Benef. l. c.*

125 Isti sunt casus, in quibus Parochiales possunt conferri sine concursu. Extra istos concursus est necessarius in omnibus Parochialibus, etiam cum magis idoneus post nominationem de se factam ab Episcopo cedit, vel desistit, secus si ante. vide Garz. *de Benef. p. 9. cap.* 2. *num.* 222. ubi Sac. Congr.

126 Porro concursus est faciendus ab Episcopo: Garz. *loc. cit.* vel ejus Vicario Generali, etiam sine speciali mandato, etiam Episcopo non impedito. Quia Vicarius Generalis ex generali commissione potest omnia, quæ sunt Jurisdictionis, nisi sint excepta: hoc autem non est exceptum. Garz. *d. cap.* 2. *n.* 117. *& num.* 6. (ubi etiam de Vicario Capitulari Sede Episcopali vacante) & Pax Jord. *d. lib.* 10. *tit.* 8. *n.* 104. relicta electione magis digni ad Episcopum. DD. *cit.* Sbroz. *de Offic. Vicar. lib.* 2. *addit. ad quæst.* 148. Secus inferiores Episcopo, qui habent jus conferendi Parochiales, juxta Concil. Trid. *l. c.* Genuens. *in prax. cap.* 68. Ugol. *de Offic. Episc. cap.* 50. Paris. *de resign. lib.* 8. *q.* 9. Nisi Inferior Episcopo esset nullius Diœcesis habens proprium territorium, & omnimodam, ac quasi Episcopalem Jurisdictionem. Paris. *loc. cit.* S. Congr. apud Garz. *l. c.* Sanch. *de matrim. lib.* 2. *disp.* 211. vide Pyrrh. Corrad. *l. cit. n.* 7. ubi S. Congr.

127 Qui quidem concursus, etiamsi sit quid facti, & facta non præsumantur, nisi probentur. *L. in bello §. facta. ff. de capt. & postlim. revers. cap. cum Joannes §. verum, de fid. instrum.* tamen in dubio præsumitur factus, cum sit fieri consuetus, facta autem fieri consueta præsumuntur. Bald. *in rubr. C. de fid. instrum. col.* 3. *post num.* 8. *vers. item. per text. ad L. ult. in fin. C. eod.* Salvian. *cons.* 68. *num.* 8. *lib.* 2. Bal. *in L. incendium ad fin. C. si cert. pet.* Riccius *in prax. Parochorum. res.* 524. *n.* 3.

128 Quibus prænotatis, ut propius ad praxin accedamus. Deputato Vicario pro vacante Parochiali, juxta ea quæ supra notavimus, debet Episcopus proponere edictum pro concursu; cujus tamen deputationis omissio, cum remittatur Episcopi arbitrio, ut ex Tridentini verbis supra cit. satis liquet, non invalidat collationem, cum pro forma illud non requiratur, nisi aliud fuisset determinatum a Concil. Provinciali. Pax Jord. *de re benef. lib.* 10. *tit.* 8. *num.* 25. Navar. *cons.* 4. *de præb.* Ugol. *de Offic. Episc. cap.* 50. Garz. *de benef. p.* 9. *cap.* 2. *num.* 14. Massabr. *in prax. habend. concurs. requisit.* 3. *num.* 6. qui affert declarationem Sacr. Congreg. quam etiam videre potes apud Pyrrh. Corrad. *loc. cit. vers. quare.* & ut supra notavimus *num.* 106. in quo sensu, scilicet extantis decreti Concil. Provincialis, videtur locutus. Seraph. *decis.* 1148. cum dixit Rotam tenuisse edictum esse necessarium ad valorem concursus &c.

129 Debet autem tale editum proponi infra triduum ab habita notitia vacationis, cum termino quindecim, vel viginti dierum ad summum; ita ut talis terminus non possit prorogari ab Episcopo, nisi aliter in Concilio Provinciali fuisset statutum. Pax Jord. *de re Benef. l. c. num.* 33. Quod vero dicebamus: edictum debere proponi intra triduum ab habita scientia, non est requisitum ita essentiale, ut det formam actui, cum hoc non fuerit determinatum a Concil. Trid. *d. sess.* 24. *cap* 18. *de reform.* Zerol. *in prax. Episc. p.* 1. *verb. Parochia vers. ad secundum.* Pyrrh. Corrad. *loc. cit. num.* 22. Jordan. *loc. cit. num.* 32. Cæterum, quod terminus viginti dierum, intra quos debet fieri concursus a tempore, quo fuerunt affixa edicta, non possit ab Episcopo prorogari, tenet Pax Jord. *loc. cit.* Barbos. *de potest. Episc. all.* 60. *num.* 45. Corrad. *loc. cit.* quia Concil. Trid. requirit, & præscribit terminum decem dierum, & alios decem concedit Pius V. in sua Constitutione. Licet tamen Episcopus terminum decem dierum a Concil. Trident. præscriptum prorogare possit ad alios decem dies ad normam Constitutionis Pii V. ad id tamen non tenetur. Barbos. *in Collectan. Bullar. verb. Concursus. fol.* 216.

130 Edictum vero debet affigi ad valvas Cathedralis, & Ecclesiæ Parochialis vacantis, vel, si ita videbitur expediens, etiam in aliis publicis locis; in quo debet attendi locorum consuetudo. Pax Jord. & Pyrrh. Corrad. *loc. cit.* & quidem in illa Cathedrali, & ab illo Episcopo, in cujus Diœcesi debet fieri provisio Parochiæ vacantis, hoc est: ubi Parochia vacat. Nec est necesse, quod illud maneat affixum per omnes quindecim, vel viginti dies, sed relinquitur Episcopi arbitrio.

131 Debet autem Nuncius, vel Notarius referre, edictum fuisse affixum, ut sciri possit, an examen fuerit habitum juxta terminum affixionis. Garz. & Pax Jord. *loc. cit.* nam non creditur Notario super iis, super quibus non fuit rogatus, sed tantum in pertinentibus ad ejus officium.

132 Ejusmodi edicta non tantum ab Episcopo, sed etiam Vicario illius Generali, etiam sine speciali mandato, uti supra dictum est, proponi possunt; quia hic casus non est exceptus; & casus non exceptus manet sub dispositione Juris Communis; de quo Vicarius Generalis ex generali commissione potest omnia, quæ sunt Jurisdictionis Episcopalis. Pax Jord. *l. c.*

133 Edictis propositis concurrentes debent ad minimum ante triduum comparere, & nomina sua, cognomina, patriam, gradum &c. in actis describi facere, ut inquiri possit de vita, moribus, & conversatione eorundem. Quod tamen si neglexerint, non sunt arcendi ab examine. Imo debent admitti quicumque volentes concurrere: dummodo illis aliquod non obstet impedimentum Canonicum, quod sit notorium; etiam illi, qui obtinent aliam Parochiam; quo tamen casu, si Parochia vacans illi conferatur, cum vacet prima ipso jure propter incompatibilitatem, debebit indici novus concursus. Limita primo, cum Parochia fuit renunciata in manus Episcopi: quia tunc non poterunt admitti ad concursum Consanguinei, vel Episcopi, vel resignantis, ob Constitutionem Pii V. quam retulimus, cum ageremus de resignatione in litt. R. Et si unicus tantum oppositor, vel concurrens comparuit, debet examinari, & idoneus repertus approbari, & de Parochia vacante provideri. Quod si nullus comparuit idoneus, poterit proponi aliud edictum: & tunc quoque si nullus compareat idoneus, alicui alteri, sine concursu, præmisso tamen examine conferri poterit. Pax Jord. *loc. cit.*

134 Jam, elapso termino concursus, si adhuc aliqui re adhuc integra compareant, sunt admittendi, nisi Ordinarios contradicat: quo tamen casu, exclusus potest appellare, & ita totum negotium suspendere. Pax Jord. *loc. cit.* sed Corrad. *in prax. Benef. lib.* 3. *cap.* 4. *n.* 23. docet contrarium. Garz. *p.* 9. *cap.* 2. *num.* 51. ubi Sacr. Congr. licet mox infra, primæ accedat.

135 Econtra Episcopus pendente termino edicti, non potest facere concursum, aliter concursus esset nullus, ut declaravit Sact. Congreg. apud Pyrrh. Corrad. *in prax. Benef. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 24. Barbos. *in Collectan. Bullar. verb. concursus fol.* 216. Pax Jord. *de re Benef. d. lib.* 10. *tit.* 8. *a num.* 40. si tamen postmodum nullus compareat, alius convalescit concursus, ut tenuit Rot. teste eodem Corrad. & Pac. Jord. *loc. citat.* qui citat Garz. *de Benef. p.* 9. *cap.* 2. *n.* 327.

136 Nunc restat, ut ad formam edicti procedamus pro exactiori praxi, quorum formulas videre potes apud Pacem Jord. *l. c.* Barbos. *in fin. suarum addit. ad tract. de potest. Episc. fol.* 26. & apud Pyrrh. Corrad. *in prax. benef. lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 10. *&* 11. Nos illam exhibebimus, qua fuit usus S. Carolus Borromæus Archi Episc. Mediol. & quam vidi etiam in praxi observari in pluribus Diœcesibus; & revera est accommodatior aliis omnibus, & in reverentiam tanti Cardinalis ab omnibus esset amplectenda.

Formula ergo edictorum proponendorum ad Parochiales vacantes poterit esse, juxta dicta, illa, quæ sequitur.

Forma edicti, pro concursu ad Parochiales.

NOs &c. Vacante Ecclesia Parochiali S. N. Diœc. N. Nos, eo nomine examen, quod ex Tridentina Sanctione præstari plane debet, a die promulgationis hujus edicti, usque ad diem decimum proxime sequentem, consecuti fuimus. Quare omnes, & singulos, qui, vel examinari, vel alios examinandos nominare voluerint, præscripto illo tempore ad N.N. Cancellarium Officii nostri Spiritualis, qui nomina, & cognomina describat, convenire, tum constituta examinis die, coram nobis, atque examinatoribus synodalibus, seu Prosynodalibus adesse, hoc edicto significamus, atque edicimus; ut quos, confecto examine, moribus, ætate, doctrina, prudentia, aliisque rebus ad Curæ animarum bene gerendæ rationem opportunis idoneos esse compertum erit, ex iis nos, quem cæteris magis idoneum censuerimus, illum Ecclesiæ vacantis Rectorem, Parochumque eligemus, ac præficiemus. Quod sane, sicut nos pro eo, quod debemus, integre, sancteque in Domino præstare cupimus, ita omnes præcipueque illos, quorum Ecclesiæ, & Curæ spirituali, per nos consulendum, ac providendum est, magnopere hortamur, ac requirimus, ut hanc nostram solicitudinem, pastoraleque studium omni supplicatione, omnique intima pietate, ac religiosis precibus continenter adjuvent. Datum &c.

Hæc est forma spirans pietatis, ac Religionis, qua utebatur non satis laudandus D. Carolus Borromæus. Aliam magis practicatam trademus. Sed notandum; quod Episcopo interessente examini soleat editum ejusdem nomine emanare.

Alia forma.

N. N. DEI, & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus &c. Universis, & singulis præsentes inspecturis, lecturis, pariter & audituris salutem in Domino. Vacante ad præsens Parochiali Ecclesia S. N. hujusce Diœcesis per Obitum (*seu liberam dimissionem, de qua in actis Cancellariæ nostræ spiritualis*) NN. &c. cupientes Sacr. Concil. Trid. decreta pro viribus Deo adjuvante, exequi, tenore præsentium requirimus, & monemus, pro primo, secundo, tertio, & peremptorio termino, omnes, & singulos Presbyteros, & Clericos volentes ad examen, per concursum faciendum, se præsentare, ac omnes volentes, ad id aptos, Clericos nominare, quatenus infra decem dies proxime futuros a die affixionis præsentis Edicti computandos, debeant in actis Cancellarii Officii Spiritualis, describi facere eorum nomina, ætatem, & patriam, ut de eorum natalibus, vita, & moribus, ac aliis rebus, ad vacantem patriam gubernandam opportunis, juxta decreta d. Sacr. Concilii, & transacto constituto tempore, sub die &c. Mensis &c. coram nobis, ac examinatoribus synodalibus, seu Prosynodalibus deputatis, examinari possint, ut ex iis, quos confecto examine, ætate, doctrina, prudentia, aliisque rebus ad curæ animarum bene gerendæ rationem opportunis, idoneos esse compertum erit, Nos, quem cæteris magis idoneum censuerimus, de dicta Parochiali, provideamus (*seu (quatenus Sedes Episcopalis vacet)* illum pro obtinenda d. Parochiali Ecclesia vacante, Sedi Apostolicæ proponamus, & approbemus) in quorum &c. Datum &c.

137 Instante die examinis debent convenire examinatores tres ad minimum, & non pauciores, aliter concursus esset nullius valoris, & debent esse ex illis sex, qui a Synodo Diœcesana approbari debent, nec sufficit, si dicta Synodus fuisset congregata ad hunc precise effectum, sed debet fuisse congregata ad omnia negotia Episcopatus, aliter non esset servata forma Concil. Trid. juxta Garz. *de Benef. p. 9. cap.* 2. Pacem Jord. *de re Benef. lib.* 10. *tit.* 8. *a num.* 127. & si ex istis aliqui, vel omnes intra annum fuerint mortui, poterit Episcopus subrogare alios, quorum Officium durabit usque ad futuram Synodum. Si vero non omnes essent mortui, non valeret subrogatio, sed superstites deberent examinare.

138 Imo Episcopus post annum Synodi non potest deputare examinatores, licet Synodus non celebretur; quia id culpa Episcopi contingit, qui tenetur quotannis Synodum Diœcesanam celebrare. Ita Sac. Congr. & Decisiones Rot. apud Garz. *loc. c.* qui tamen contrarium tenet esse probabilius, communius, & tentum sæpius a Rot. ita *loc. cit. a num.* 85. vide etiam Barbos. *in addit. ad tract. de potest. Episc. alleg.* 60. *n.* 47. Pyrrh. Corrad. *in prax. benef. lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 27. *&* 28. apud quem sæpius Sac. Congr. & qui firmat suam sententiam pro contraria, & supra cit. opinione, quod cum per Episcopum stat, quominus celebretur Synodus Diœcesana, non valeat concursus coram examinatoribus in priori synodo electis, seu aliis ab Episcopo loco illorum deputatis: cui suffragatur Burat. *decis.* 479. *a num.* 12. juxta quem Episcopo non proderit bona fides, seu probabilis ignorantia, stante decreto irritante Constitutionis Pii V. Sacr. Congregationis, quod ligat etiam ignorantes.

139 Bene verum est, quod secunda sententia ex Garz. in contrarium supra allata, sit magis usu recepta; quod si tamen contraria placeret, adhuc veniret limitanda, ut, seu negligentia seu ignorantia Episcoporum, non præjudicaret Patronis Laicis, qui in tempore a lege præstituo præsentaverunt: quia quoad tales Parochiales patronatus valebit etiam examen coram Examinatoribus non synodalibus; quia ubi forma a lege inducta præcise servari, & adimpleri non potest, sufficit, si fiat eo modo, quo potest; ne culpa Episcopi Synodum non congregantis noceat patronis, & institutis ab illis, ut tenuit Rot. quam refert Pyrrh. Corrad. *l. c. a n.* 36. licet contrarium deciderit alia Rot. coram Seraphin. in qua institutio fuit declarata pro nulla, & Patronis præservata præsentatio; quod videtur etiam confirmari a Paris. *de resign. lib.* 7. *qu.* 5. *a n.* 20. Pro priori tamen opinione declaravit Sac. Congr. dummodo taliter institutus se denuo subjiciat examini. vide Corrad. *loc. cit.* hancque opinionem videtur canonizare ipsa praxis multorum locorum, in quibus raro admodum Synodus Diœcesana congregari solet.

140 Quæres: quid si concursui ultra tres examinatores Synodales interveniret etiam unus examinator non synodalis, valebitne concursus? videtur affirmandum, eo quod jam fuerit servata forma a Concil. Trid. præscripta, & utile per inutile non vitietur, & videtur probari ex *L. testamentum Cod. de testam.* & ita etiam videtur decisum fuisse a Rot. & hoc sentit Cæsar de Graff. *decis.* 169. Contrarium tamen tanquam verius defendit Pyrrh. Corrad. *in prax. Benef. lib.* 3. *cap.* 3. *a num.* 32. & declarationibus Sacr. Congreg. & Rot. decisionibus magis consonum: quia actus vitiatur non tantum quando fit contra formam ad illius valorem præscriptam, sed etiam quando fit præter illam formam. Joan. Andr. *in cap. prudentiam de Offic. Deleg. & in cap. si cui de elect. in 6.* Abb. *in cap. fin. de rest. spol.* Bal. *in L.* 2. *Cod. de ser. fugit.* Jas. *in l.* 3. *ff. de legat.* 1. sive forma fuerit inducta a lege, sive ab homine. Mandos. *reg.* 27. *q.* 24. & ita sæpius decidit Rot. & declaravit Sac. Congr. apud Corrad. *loc. cit.* Limit. si Examinatores non synodales ita interfuerunt concursui, ut tamen non examinarint; tunc enim valet concursus. Barbos. *in Collect. Bull. verb. concursus* Sacr. Congr. apud Corrad. *loc. cit.*

141 Examinatores, peracto examine, debent facere relationem, & quidem pro forma sub pœna nullitatis, & renunciare Episcopo, quos idoneos judicaverint, non tantum litteratura, sed etiam quoad vitam & mores, ætatem & alias qualitates, ut patet ex lectura Concil. Trid. *d. sess.* 24. *cap.* 18. *de reform.* & declaravit Sacr. Congr. nec sufficit relinquere examen vitæ, ætatis, &c. Episcopo; aliter examinatores peccant mortaliter, etiam ita volente Episcopo, ubi tenet Garz. *de benef. p.* 9. *cap.* 2. *a num.* 104. quia non satisfaciant suo muneri sibi incumbenti, tam de Jure communi, ut *in cap. cum in cunctis de elect.* quam ex dispositione Trid. supra cit. & ita decidit Rot. apud Ludovis. *decis.* 11. Pyrrh.

Corrad.

Corrad. *lib.* 3. *cap.* 4. *n.* 5. *verf. hic vero*. Contrarium tamen decifum a Rot. quod imo fufficiat, examinatores examinare fuper litteratura, relicto examine aliorum requifitorum Epifcopo, teftatur Pax Jord. *de re benef. lib.* 10. *tit.* 8. *n.* 176. fed ut verum fateamur, probabilior, & communior videtur prima opiniu, licet praxis faveat fecundæ.

142 Quidquid fit: in hoc conveniunt DD. quod Examinatores non poffunt ferre judicium de eo, qui fit magis dignus, fed hoc fpectare ad Epifcopum, vel ejus Vicarium, privative quoad illos, nifi Epifcopus petierit. vide Zerol. *in prax. Epifc. p.* 1. *verb. Parochia*. Garz. *de benef.* p. 9. *cap.* 2. *nu.* 107. *& feq.* Vivian. *de Jurepatr. p.* 2. *lib.* 10. *cap.* 1. *n.* 45. Dian. *p.* 3. *tract.* 5. *refol.* 111. Pac. Jord. & Corrag. *loc. cit.*

143 Quod fi vota examinatorum fuerint paria, vel fingularia, poterit Epifcopus illis accedere, quibus maluerit. Pax Jord. & Pyt. Corrad. *loc. cit.* Parif. *de refign. lib.* 8. *qu.* 9. apud quos videri poterit declaratio Sacr. Congr. & *decif.* Rot.

144 Cæterum modus examinandi eft arbitrarius, & diverfus, pro diverfitate Regionum, ficut etiam modus votandi; id tamen obfervandum, ut a Notario in actis defcribatur, quis ex examinatis fuerit approbatus, & quis reprobatus; a quo etiam debet referri ad acta collatio facta ab Epifcopo, vel electio de digniore.

145 Sed quamvis a relatione primorum examinatorum non detur appellatio, neque ad effectum devolutivum, neque fufpenfivum, tamen a relatione examinatorum fecundæ inftantiæ datur appellatio quoad utrumque effectum. Adde; quod in Parochialibus Jurifpatronatus Laicorum datur appellatio etiam a relatione primorum examinatorum, quoad utrumque effectum. Sicut etiam in provifione, quæ fit ab executore *in forma dignum*, datur appellatio a relatione examinatorum quoad utrumque effectum. Vide quæ notavimus fupra in verb. *Appellatio*. & Jordan. *loc. cit. a num.* 186. & Garz. *loc. cit. a num.* 249.

Sed poffunme aliqui examinatores recufari, uti fufpecti? ℞. affirmative, adeo, ut fi non obftante legitima recufatione ad examen procedant, omnia fubjiciantur vitio attentatorum, tam in primo examine, quam aliis. vide Pac. Jord. *loc. cit.* Pyrr. Corrad. *in prax. benef. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 17. *verf. fane*. ubi Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 6. Gutierez. *lib.* 2. *Canon.* 4. *cap.* 11. *& lib.* 1. *pract. quæft. cap.* 146. ubi Rot. & Sac. Congr. apud. d. Corrad.

146 In tantum vero concurfus eft neceffarius in collatione Parochialium, ut requiratur pro forma; adeo, ut eo omiffo, vel electo minus digno corruat provifio, ob formam a Concil. Trid. præfcriptam, quæ dat effe rei. Pyrrh. Corrad. *in prax. benef. lib.* 3. *cap.* 4. Pax Jord. *l. fup. c.* Kicc. *in prax. concurfus p.* 1. *a refolut.* 362. Garz. *l. c.* vide etiam Barb. *de jur. Ecclef. lib.* 1. *c.* 19. *num.* 189. Ugol. *de Offic. Epifc. cap.* 50. Ampliatur: ut etiam approbatus in primo concurfu pro Parochiali, imo ipfi Parochi, etiam Vicarii Generales, Doctores &c. quorum Epifcopus perfpectam habeat fufficientiam ad Ecclefiam regendam, fubjacere debeant concurfui, quatenus de Parochialibus velint provideri; quia forma ad unguem eft fervanda, eo maxime, quia fuit introducta ad arcendam affectionem Epifcoporum, propter quam poffent præferre minus dignos ad Regimen Ecclefiarum. vide Pac. Jord. *de re benef. lib.* 10. *tit.* 8. *a num.* 68. Parif. *de refign. lib.* 8. *quæft.* 9. *n.* 83. Garz. *l. c. n.* 102. & alii.

147 Reftat, ut claudamus hanc praxin, exhibendo requifita examinatorum ipforum, ac eorum qualitates, quibus præditi effe debent ad normam Concil. Triden. *d. fess.* 24. *cap.* 18. ubi habetur: quod debent effe neceffario Magiftri, vel Doctores in Jure Canonico, vel Theologia, & quatenus tales non adfint, faltem Clerici, qui ad id videbuntur magis idonei. Maiftbr. *in prax. habend. concurf. ad Paroch. requif.* 11. *num.* 2. Ugol. *de Offic. Epifc. cap.* 50. §. 5. *n.* 1. Barbof. *in addit. ad tr. de poteft. Epifc. alleg.* 60. Pyr. Corrad. Pax Jord. & Garz. *de benef. ll. c.* Item debent jurare ad S. Dei Evangelia, quod velint fuum munus rite exequi, vide DD. *cit. & prax. refign. infra*.

148 Epifcopus ergo, facto concurfu, ut fupra dicebamus, & electo digniore, ac facta illi collatione Parochialis, feu ejufdem Vicarius Generalis, recipit profeffionem fidei a provifo, ut in Rituali Rom. & mandat ex Cancellaria Spirituali expediri patentes inveftituræ; & fi per fe non poteft, delegat, & deputat perfonam, fibi, feu Provifo bene vifam, qui provifum inducat in corporalem poffeffionem. Quas formulas fequentes damus ex Barb. & Pac. Jord. Debet tamen ab illo præmitti decretum ejufdem coram teftibus, & rogandum a Cancellario.

Forma litterarum Collationis Ecclefiæ Parochialis.

NOs. &c. Dilecto nobis in Chrifto N. Presbytero loci N. falutem in Domino. Inter cætera, quæ pro Paftoralis noftri Officii debito præftare cupimus, illud præcipue nobis cordi eft, ut Parochialibus Ecclefiis, quibus de Rectoribus per nos providendum eft, tales præficiamus, qui Officio, & minifterio curæ animarum, quod omnium graviffimum eft, laudabiliter fatisfaciant: Vacante igitur Parochiali Ecclefia S. N. Oppidi N. (*feu: fub invocatione S. N.*) hujus N. Diœcefis, per obitum N. illius, dum viveret, ultimi poffefforis, fuerunt per Curiam noftram mediantibus edictalibus, juxta formam, & præfcriptum S. Conc. Trid. & Conftitut. fel. rec. Pii Papæ V. vocati omnes de fic vacante Ecclefia provideri volentes, quatenus infra terminum dierum decem comparerent in eadem Curia, ad faciendum defcribi, & annotari nomina ipforum; & cum in eodem termino multi comparuiffent, tandem iifdem defcriptis legitime vocatis, & citatis fub die &c. coram nobis prævio rigorofo examine per tres examinatores in Diœcefana Synodo deputatos, facta fuit experientia de fcientia, & fufficientia fingulorum defcriptorum, ac deinum fervatis de jure fervandis, fuifti per dictos Examinatores repertus, habitus, & æftimatus idoneus, vita, moribus, ætate, fcientia, & aliis a Jure requifitis, & ut talis ad hanc Parochialem Ecclefiam regendam, ejufque Curam per te ipfum gerendam, nobis ab eifdem renunciatus, & fucceffive a nobis, poft examen, & approbationem prædictam, magis idoneus reputatus, & judicatus. Nos igitur eidem Ecclefiæ, ac animabus illi fubditis de idoneo Rectore providere volentes, tibi, quem præ cæteris fummo cum Judicio delegimus, Parochialem eandem, cum illi forfan annexis, ac omnibus juribus, & pertinentiis fuis univerfis, conferimus, & affignamus, de illaque te coram nobis propter hoc flexis genibus humiliter conftitutum, & acceptantem per birreti capiti tuo impofitionem inveftimus. Quocirca univerfis, & fingulis perfonis Ecclefiafticis, Notariifque, ac Tabellionibus publicis Civitatis, ac Diœcefis noftræ in virtute Sanctæ obedientiæ, ac fub pœnis, & cenfuris contra inobedientes Superiorum mandatis a Jure inflictis, & arbitrio noftro infligendis, per præfentes præcipimus, & mandamus; ut cum pro parte tua vigore præfentium requifiti fuerint, vel eorum aliquis requifitus fuerit, ad ipfam Parochialem Ecclefiam præfati loci accedant, teque, vel Procuratorem tuum pro te, in corporalem, realem, & actualem poffeffionem prædictæ Ecclefiæ, ac omnium illi forfan annexorum, Jurium, & pertinentiarum prædictorum, fervatis fervandis, inducant authoritate noftra, & defendant inductum, amoto exinde quolibet illicito detentore, quem nos etiam harum ferie amovemus, & denunciamus amotum. Fifcalibus vero, Colonis, & aliis arrendatariis prædictæ Parochialis, ac omnium illi forfan annexorum Jurium, ac pertinentiarum, fructibus, redditibus, proventibus, Juribus, & obventionibus tibi, vel procuratori tuo legitime debito tempore, refpondeant, atque ab aliis, quantum in fe fuerit, refponderi faciant (*fi vero provifus haberet aliud incompatibile, additur*) Volumus autem, ac præfentium tenore declaramus, per hujufmodi Parochialis pacificæ poffeffionis adeptionem, alteram Parochialem loci N. feu, Beneficium N. quæ, vel, quod obtines, eo ipfo vacare. In quorum fidem &c.

Hanc formulam defcripfimus ex Barbof. *de offic. Paroc. part.* 1. *cap.* 2. ubi aliam habes, quam hic tranfcribere omittimus, ne fimus plus æquo prolixi, quam proinde videre poteris apud eundem.

149 Postquam vero noviter provisus fuerit in actualem possessionem inductus, debet actus possessionis instrumentum publicum rogari, & ejus originale, vel transsumptum in forma authentica, in actis Officii Spiritualis registrari. Forma vero instrumenti est, quæ sequitur.

Prænotandum tamen est ad formulam supra traditam, quod si Parochialis vacet non per obitum, sed vel per assecutionem alterius beneficii incompatibilis, vel ingressum Religionis, & emissæ professionis in eadem, id erit in litteris patentibus exhibendum, nempe: *Cum Ecclesia Parochialis N. vacet, eo quod ejus possessor aliam a nobis illi collatam fuerit assecutus: vel: in Religione N. fuerit professus, vel: matrimonium per verba de præsenti contraxerit.*

Forma inductionis in possessionem Parochialis.

IN Nomine Domini Amen. Anno &c. Indictione &c. die vero &c. mensis &c. Pontificatus S. D. N. Papæ N. anno &c. in mei Notarii &c. Constitutus N. de loco N. habens, & tenens in suis manibus quasdam collationis, & provisionis de Parochiali, sub invocatione S. N. sibi factarum patentes litteras, per &c. concessas, ipsiusque N. Domini &c. sigillo cera &c. impresso, cum cordula fili &c. impendente sigillatas, sub anno &c. Indictione &c. Pontificatus &c. prædictis &c. ac die &c. illas Domino N. Executori unico, in ejusdem litteris collationis, & provisionis, specialiter deputato, præsenti & recipienti ad manus realiter tradidit, eumque vigore, & authoritate earundem litterarum, ut se in corporalem, realem, & actualem possessionem dictæ Ecclesiæ Parochialis, de qua, certo modo tunc vacante, fuit per præfatum N. &c. provisus, prout in eisdem litteris continetur, Jurium, & pertinentiarum ipsius poneret, & induceret juxta illarum formam, & tenorem debite requisivit. Qui quidem Dominus N. Commissarius, & Executor præfatus, receptis primo prædictis litteris cum honore, ac ea, qua decet, reverentia, attendens requisitionem hujusmodi esse justam, ac consonam rationi, ut, & tanquam verus obedientiæ filius, d. D. N. in corporalem, realem & actualem possessionem Parochialis Ecclesiæ, Juriumque & pertinentiarum prædictarum, per traditionem, tactum, palpationem clavis, atque introitum ad altare, & pulsationem Campanarum ejusdem Ecclesiæ, nemine contradicente posuit, & induxit; & nihilo minus omnibus, & singulis ipsius Ecclesiæ utriusque sexus Parochianis, ut d. Domino N. tanquam vero Rectori ipsius Ecclesiæ, vel ejus legitimo Procuratori de fructibus, redditibus, & proventibus dictæ Ecclesiæ, suis loco, & tempore congruis, & opportunis responderent, præcepit & mandavit, de, & super quibus &c. In quorum &c.

Si vero immittens in possessionem sit ipse Notarius, tanquam ad hoc rogatus a Domino proviso, conficiet instrumentum tenoris ut supra, mutatis mutandis.

Hactenus egimus de praxi provisionis Parochialis vacantis, sede plena, ab Ordinario factæ authoritate Ordinaria: Nunc restat videre, quæ praxis sit servanda, quando Parochialis vacaverit sede Episcopali vacante; quæ quidem praxis, cum sit multum diversa ab illa, quam mox supra tradidimus, & quotidiana, non erit negligenda.

150 Supponendum ergo est pro regula, quod omnium Beneficiorum Ecclesiasticorum dispositio, sede Episcopali vacante, spectat ad Summ. Pontificem, nec Capitulum potest in illa se ingerere. *cap. 2. ne sede vacante.* Archid. *in cap. 1. de instit. in 6.* & patet ex Constitutione Pii V. quæ incipit: *Summus in Christo Pater.* die 9. Martii anno 1598. Vivian. *in prax. Jurispatr. lib. 5. cap. 3. n. 31.* Pyrrh. Corrad. *in Prax. Benef. lib. 3. cap. 6. n. 50.* Lotter. *de re benef lib. 2. quæst. 2. num. 39.* Garz. *de benef. p. 9. cap. 2. n. 115.* & melius *p. 5. cap. 7. n. 51.* ubi DD. & S. Congr. declaravit, ut videri potest apud eundem Corrad. *l. c.* vide etiam Garz. *p. 5. cap. 1. a n. 224.* ubi *regul. Cancell. 53.* Et licet reservatio a Pio V. facta fuerit personalis, cum ipse Pius V. sibi tantum reservaverit, successorum nulla facta mentione, & per ejus mortem expiraverit, tamen a tempore Sixti V. usque modo omnes Summ. Pontifices reservarunt sibi beneficia vacantia tempore Sedis Episcopalis vacantis: quod ampliatur etiam ad illa beneficia, quorum collatio non potest fieri per Episcopum totaliter libere, sed cum consilio, vel consensu Capituli. Pyrrh. Corrad. *d. lib. 3. cap. 6. num. 55.* Item ad illa beneficia, quorum collatio pertinet ad Episcopum Jure devoluto. vide Quarant. *in Summ. Bullar. verb. Capitulum. sede vacante, vers. 9. quæro. cap. un. ne sede vacante in 6.* Rebuff. *in prax. tit. de devolut. num. 76. & 94.* & DD. apud Garz. *d. cap. 7. num. 53.* Præterea amplia etiam ad hospitalia, quando habentur loco Beneficii, uti cum conferuntur in titulum. *Clem. quia contingit de relig. domib. Clem. 2. de præb.* Sylva *de benef. p. 2. qu. 11.* Pyrrh. Corrad. *loc. c. num. 55.*

151 Limit. I. Supra dicta, non procedere reservationem hanc in Beneficiis Jurispatronatus, quorum collatio non est libera, sed necessaria vel etiam in confirmatione, & institutione jure electi, cum sint necessariæ, & ideo præstari possunt a Capitulo etiam sede vacante, juxta *cap. 1. de inst. in 6.* ubi Gemin. & Franch. Abb. *in cap. 2. ne sede vacante.* Marchetus *prax. Vicar. Capit. par. 2. tit. 32. num. 32. & seqq.* DD. apud Garc. *d. cap. 7. p. 5. n. 54.* ubi late de aliis collationibus necessariis.

152 Limit. II. In potestate confirmandi electiones, quas Episcopus vivens confirmabat, Rebuff. *loc. cit.* Sbroz. *de Vicar. Episc. lib. 2. q. 70. num. 4.* Quarant. *l. sup. cit.* Marchet. *loc. cit. num. 55.* Barb. *de Can. cap. 42.*

Limit. III. In Beneficiis, quorum collatio est com- 153
munis Episcopo, & Capitulo: quia uno deficiente, vel inhabili existente, alius succedit. *cap. un. ne sede vacante in 6.* Marchet. *loc. cit. num. 26.* ubi Rebuff. *in prax. benef. devolut. num. 74.* Vivian. *de Jurep. lib. 12. cap. 2. num. 14.* Diana *p. 8. tract. 4. ref. 25. §. nota.* Item cum potestas præsentandi, vel eligendi, seu præsentatio, & electio ad utrumque simul spectabat, alias non Lapus, Gemin. & Franc. *in cap. un. de major. & obed. in 6.* Lambertin. *de Jurepatr. p. 1. lib. 2. art. 13. qu. 2.* ratio est, quia æquale jus quælibet pars habet in tali actu, juxta Joa. Monach. *in cap. cum illis de præb. in 6.* & Gemin. *in d. cap. un. de major. & obed. in 6.*

Limit. IV. dictam reservationem non ligare manus 154
Capitulo, quo minus possit sede vacante Ecclesiæ Parochiali vacanti præficere œconomum, seu ipsam ad tempus commendare alicui, ut ipsius Jura regat, & administret, donec de Rectore, a quo de Jure, fuerit provisum, *cap. cum nos de Offic. Ordin. c. 2. ne sede vacante. cap. bona, de appell.* ubi Panorm. Pavin. *p. 2. q. 3. de potest. Capit.* Marchet. *loc. cit. tit. 33.* non tamen unus ex colligitantibus. Marchet. *l. c. n. 9.*

Limit. V. Posse Capitulum, reservatione non obstan- 155
te supra dicta, authorizare Beneficiorum permutationem, quando eorum collatio spectabat communiter ad Episcopum, & Capitulum. *gl. in Clem. un. &* Immol. *de rer. permut. num. 11.* Item, quando Beneficia pertinent ad collationem tertii. Zabar. *in Clem. 1. de heret. & conf. 39. num. 2.* Marchet. *l. c. n. 56.*

Limit. VI. Dictam reservationem non impedire, quo 156
minus possit Capitulum Beneficiorum resignationem acceptare: uti fuisse decisum a Rot. testatur Quarant. *l. c.* & tenet Franc. *in cap. 1. de rer. permut. in 6.* dummodó resignatio fiat ex causa non necessaria, sed libere, & simpliciter. Rebuff. *l. c.* & fiat collatio ante provisionem factam in Consistorio, etiam antequam possessionem capiat, & ita decisum fuisse a Rot. docet Paris. *de resign. benef. lib. 7. qu. 23. num. 47.* & Beneficiorum resignatorum collatio pertineat ad Episcopum, & Capitulum simul, juxta communiorem DD. quam refert, & sequitur Paris. *l. c.* Nisi Capitulum esset in possessione conferendi, & recipiendi Beneficiorum resignationem, spectantium ad solum Episcopum, eadem sede Episcopali vacante; tunc enim attendenda est possessio, & in illa manutenendum Capitulum, *cap. consultationibus de Jurepatr.* Decius *cons. 126. num. 2.* plura vide apud Quarant. *l. c.* & apud Marchet. *l. c. n. 58.*

Sicut vero collatio Beneficiorum vacantium Sede E- 157
piscopali vacante reservatur Summo Pontifici, ita Beneficiorum reservatorum vacantium Apostolica Sede vacante

cante collatio pertinet ad Ordinarium, non obstante quacumque alternativa, uti tenuit Rota sæpius, quam refert, & sequitur Pyrrh. Corrad. *loc. cit. num.* 56. quia tunc expirat regula reservatoria, & ideo omnes menses pertinent ad Ordinarium reddito facto ad jus commune, & prout supra cum aliquibus limitationibus notavimus *num.* 58. quod ampliatur etiam ad Ecclesias Parochiales vacantes in Curia, seu in mensibus reservatis, etiamsi vacaverint ante mortem Pontificis, si ante illius obitum de illis non providerit, ex notabili tex. *in cap. si Apostolica, de præb. in* 6. nihil in contrarium faciente *cap.* 2. *eod. tit.* quia illud non procedit quoad beneficia curata vacantia in Curia Sede Papali vacante, nec quoad Parochiales vacantes etiam ante obitum Papæ, si de ipsis per eum non fuerit ante obitum provisum: ita Pyrrh. Corrad. *l. c. n.* 58. ubi Rotæ. Prædicta limita primo, si beneficia fuerint alias Pontifici affecta, & non solum reservata propter vacationem in Curia. *ut supra d. n.* 58. notavimus, vel si Papa de novo electus declaret, non expirasse reservationem sui prædecessoris, vel illa de novo reservet: tunc enim provisio facta ab Ordinario post illam declarationem non valeret; imo nec facta ante declarationem, si in ea Papa derogat juri quæsito, & regulæ *de jure quæsito non tollendo*, ut per Mandos. *ibi reg.* 18. *quæst.* 16. Dec. *in cap. fin. de constit. n.* 47. *&* 48. & alios docet Garc. *de benef. p.* 5. *cap.* 1. *n.* 646. Chokier. *in comment. ad reg. Cancell. in proœm. n.* 51. ubi id fecisse tradit Paulum V. Limita secundo in iis Beneficiis, quæ subsunt Concordatis Germaniæ, cum illorum vigore illa fuerint reservata etiam Successoribus. Barbos. *in add. ad tract. de potest. Episc. in alleg.* 57. *p.* 3. *sub n.* 62. quem sequitur Laurent. Nicolart. *in sua prax. benef. ex Concordatis. tit.* 5. *de reserv. dub.* 8. §. 14. *pag. mihi* 128. Chockier. *loc. cit.* Pyrrh. Corrad. *loc. cit. vers. quare*. Limita tertio, quod diximus, quod Ordinarius possit Parochiales conferre vacantes in Curia sede vacante, etiam ante mortem Pontificis vacantes, si ante illam non disposuerit, ut non procedat in aliis Beneficiis Curatis, cum tex. loquatur tantum de Parochialibus, juxta Franc. *in d. cap. si Apostolica. num.* 1. apud Corrad. *l. c. n.* 59.

Quæ supra diximus Beneficiorum, sede Episcopali vacante, collationem, ad Summ. Pontificem spectare, venit ampliandum etiam ad casum, quo novus Episcopus fuerit electus, donec acquirat exercitium Jurisdictionis. Lotter. *de re benef. lib.* 1. *qu.* 27. *num.* 31. quod exercitium non acquirit novus Episcopus, donec litteræ provisionum, seu confirmatoriæ fuerint expeditæ, & Capitulo ostensæ, & præsentatæ, juxta Extravag. Bonifacii VIII. quæ incipit. *Injuncta de elect.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 15. §. 2. *num.* 84. de quibus plura videre poteris apud Paris. *de resign. lib.* 8. *qu.* 5. *num.* 33. Nisi novus Episcopus habuerit, vel obtinuerit a S. Sede ante dictarum litterarum expeditionem Breve *de capienda possessione*, virtute cujus Episcopus apprehendit illæ Ecclesiæ possessionem, ac omnia facit, quæ pertinent ad Jurisdictionem ordinariam; cujus Brevia formulam, vide apud Pyrrh. Corrad. *in prax. benef. lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 65.

Quibus prænotatis in ordine ad praxin, in facti 158
contingentia, occurrente Parochialis Ecclesiæ vacatione debebit Vicarius Capitularis proponere edicta pro faciendo concursu, & omnes concurrentes examinare cum tribus examinatoribus Synodalibus, seu Prosynodalibus, quatenus synodales non existant, ut in locis, in quibus raro synodus congregari solet, ac servatis omnibus illis, quæ superius commemoravimus, peracto examine, quem magis idoneum judicaverit, eligere, eumque Summ. Pontifici intra quatuor menses proponere ab eodem providendum, aliter collatio devolvetur ad Summ. Pontificem, qui poterit conferre cuicumque sibi bene viso, juxta a nobis dicta.

Litteræ vero, quibus facienda est propositio approbati, erunt tenoris sequentis, S. Carolo Borromæo familiares.

Formula litterarum de approban. ad Parochialem vacantem in mense reservato Pontifici.

N. N. DEI, & Apostolicæ Sedis Gratia Episcopus &c. Universis, & singulis, ad quos præsentes litteræ nostræ pervenerint, fidem facimus, & attestamur, quod, cum Parochialis Ecclesia S. N. nostræ Diœcesis N. quam N. dum viveret, obtinebat, per ipsius obitum, qui de mense N. extra Romanam Curiam, diem suum clausit extremum, vacaverit, & vacet ad præsens: Cumque occasione vacationis hujusmodi per publica edicta vocati sint, qui examinari vellent, juxta formam SS. Concil. Trid. nos, una cum Examinatoribus in Synodo Diœcesana deputatis, vel Prosynodalibus, cum synodales non existant, ex quo jam ab annis pluribus nulla synodus in eadem Diœcesi convocata fuerit; Dominum Presbyterum N. Diœcesis N. transacto tempore per concursum examinavimus, ipsumque ad præfatam Ecclesiam regendam, gubernandam, & obtinendam, moribus, ætate, doctrina, & aliis rebus ad id opportunia, magis idoneum judicavimus, & approbavimus. In quorum fidem, præsentes, manu nostra subscriptas & nostro sigillo obsignatas, fieri jussimus, & ab aliis Examinatoribus, subscribi curavimus.

Forma literarum similium, quando Parochialis vacat sede Episcopali vacante.

Ad extra.

Eminentissimo & Reverendissimo Domino Sanctissimi D. N. N. N. Papæ &c. Cardinali Prodatario.

N. N. Sede Episcopali vacante Vicarius in Spiritualibus Generalis Capitularis &c. humillter exponit, & quibuscumque præsentes litteras inspecturis, lecturis, pariter & audituris: vacante nuper die &c. mensis &c. proxime præteriti Parochiali Ecclesia sub invocatione S. N. loci N. Diœcesis hujus N. per obitum quondam N. ultimi, & immediati illius possessoris, fuisse per Officium Spirituale suum, seu Curiam suam spiritualem, mediantibus edictis, juxta formam, & præscriptum S. Concil. Trid. vocatos omnes de sic vacante Ecclesia provideri volentes, quatenus intra terminum decem dierum comparerent in eadem Curia ad faciendum se describi, & adnotari nomina ipsorum: & cum in eodem termino tot &c. comparuissent, tandem ipsis descriptis legitime vocatis, & citatis sub diebus &c. mensis currentis, coram se rigoroso examine per quatuor Examinatores synodales, vel Prosynodales (*uti in priori formula dictum*) factam fuisse experientiam de scientia & sufficientia singulorum descriptorum; ac demum, servatis de jure servandis, per dictos examinatores fuisse repertum, habitum, & judicatum idoneum; vita, moribus, ætate, scientia, & aliis a Jure requisitis ad obtinendam a Sede Apostolica dictam Parochialem Ecclesiam N. N. Doctorem &c. & in ætatis suæ anno &c. constitutum, ex bonis parentibus natum (*quamquam hæc sint superflua, & sufficiant sequentia*) & successive a se post examen, & approbationem prædictam, fuisse magis idoneum reputatum, & judicatum, & ut talem pro obtinenda dicta Parochiali, Sedi Apostolicæ, attenta Sedis Episcopalis vacatione, proponendum, & approbandum, prout proponit, & approbat. In quorum &c. Datum. &c.

159 Sed prior formula videtur magis Juridica, & illi deberent subscribere examinatores: quia vero diversa est diversorum locorum praxis; ideo utramque formulam tradendam duximus, ut ex illis, quam quisque maluerit, eligat. Quia tamen istæ litteræ debent transmitti ad aliquem in Curia, qui illas præsentet Datario, & petat ab eodem debitam admissionem, Institutionem, & Bullarum expeditionem, opus est mandato, seu procuratorio. Ideo providendus debebit illas transmittere, una cum dicto mandato. Quare operæ pretium duximus, etiam ejusdem procuratorii formulam tradere, pro praxis exactiori methodo. Est ergo forma, quæ sequitur.

For-

Formula procuratorii, de quo supra &c.

IN DEI Nomine &c. Amen &c. Cunctis hoc præsens procuræ instrumentum visuris, lecturis, legique audituris notum sit, & pateat evidenter, quod anno a partu Virginis &c. Indictione &c. Pontificatus Sanctissimi Christo Patris, & D. N. D. N. N. Papæ &c. anno ejus &c. die vero &c. mensis &c. in Civitate &c. & in contrata &c. & in hypocausto domus mei Notarii &c. infra scripti, præsentibus in testes specialiter adhibitis N. N. Præsens, & personaliter constitutus, in mei Notarii, & præmissorum testium præsentia Dominus N. N. de loco N. hujus N. Diœcesis, uti in concursu approbatus, & electus ad Parochiam S. N. vacantem per obitum N. ultimi & immediati illius possessoris, sponte, & libere omnique alio meliori modo, & forma, fecit, constituit, & creavit ejus Procuratorem specialem Dominum N. N. licet absentem, sed uti præsentem, specialiter, & expresse, ad, ejusdem Domini Constituentis nomine, & pro eo comparendum coram prælibato S. D. N. Papa, seu ejusdem Emin. Rever. Domino Prodatario, seu quovis alio &c. ad præsentandum litteras patentes præcitatæ approbationis, & electionis factæ, & debitam admissionem, institutionem, ac Bullarum expeditionem desuper petendam, obtinendam, & expediri faciendam, cum omnibus aliis necessariis, & opportunis, eumque in finem ea omnia, ac singula præstanda, & observanda, quæ ipsemet Dominus constituens, præstare, observare, & exequi posset, ac deberet, si personaliter interesset, & si talia forent, quæ mandatum magis speciale requirerent. Cum facultate etiam eum in finem, quatenus opus esset, alium procuratorem sibi bene visum substituendi, cum omnibus clausulis necessariis, & opportunis juxta stylum Romanæ Curiæ, quas hic pro insertis haberi intendit. Dans &c. promittens &c. Obligans &c. & ita omni &c.

Postquam in Curia expediuntur Bullæ tenoris, ut diximus, cum ageremus, & explicaremus Bullas resignationis in forma gratiosa, & in earum executione, cum eadem veniant observanda, ne illa sæpius transcribam, ad dictum locum te remitto, ubi videbis praxin executionis dictarum litterarum.

160 Et licet quoad valorem ejusmodi Parochialium impetrationis regulariter requiratur expressio reddit000m seu valoris, non quidem de Jure, sed de stylo antiquissimo Romanæ Curiæ. Capell. Tholos. *qu.* 436. *Clem.* 1. *de præb.* Felin. *in cap. ad aures de rescript.* Decius *cons.* 262. Rot. *decis.* 19. *de rescr. in novis.* Paris. *de resign. benef. lib.* 8. *qu.* 9. *n.* 75. Pyrrh. Corrad. *in prax. benef. lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 23. aliter impetratio est subreptitia. Secus in collatione facta ab Ordinario. Cassad. *super reg. Cancell. decis.* 31. *Clem.* 2. *de Offic. Ord.* quia videtur conferre motu proprio, qui excludit subreptionem. Pyrrh. Corrad. & DD. apud eundem *loc. cit.* Tamen in Imperio propter Concordata tantum exprimitur, valorem non excedere viginti quatuor Ducatos de Camera auri, licet multum excederent; uti in praxi passim vidi observari. vide Branden. *ad Concordata post quæst.* 12. *not.* 2. *n.* 7. Chokier. *in Comment. ad reg.* 21. *n.* 17. *& reg.* 61. *n.* 21. & alios apud Nicolart. *in prax. benef. Concord. German. tit.* 2. *de annat.* §. 3. ubi Rotæ.

161 Et notandum: quod si provisus ut supra a Sede Apostolica habebat aliud Beneficium incompatibile, maxime Parochiale, & illud remanet reservatum Sedi Apostolicæ propter Constitutionem Joan. XXII. quæ incipit, *Execrabilis*, & Regulam Cancellariæ; ut videri potest apud Pyrrh. Corrad. *loc. cit. num.* 37. Secus, si secundum obtinet ab Ordinario; tunc enim vacat quidem primum, sed est sub collatione Ordinarii. ut supra *num.* 57. Et ne Impetrans incidat in pœnas dictæ Execrabilis, antequam obtineat secundum, debet dimittere primum in manibus Ordinarii cum publico testimonio. vide Corrad. *l. c.*

162 Præterea in ordine ad supra dictas litteras testimoniales, quæ ad Curiam transmittuntur debet exprimi, an Examinatores fuerint synodales, vel non synodales, aliter collatio facta a Pontifice virtute talium litterarum erit nulla, & sub, vel obreptitia; ut decidit Rot. sæpius apud Pyrrh. Corrad. *l. c. cap.* 8. *a n.* 7.

163 Si vero Parochialis vacet in Curia, vel alias sit reservata ob non servatam Concil. Trid. formam in ejusdem collatione; tunc ejusdem collatio pertinet ad Sum. Pontificem, & ab illo potest conferri cuicumque bene viso.

164 Talis autem collatio vel potest fieri in forma gratiosa, vel in forma *Dignum*. Et quidem, si Pontifici, vel ejus Prodatario non fuit transmissa fides ab Ordinario, quod examine peracto concurrens, vel impetrare volens fuerit inventus idoneus ad regendam Ecclesiam Parochialem vacantem, solet fieri collatio in forma *Dignum*. Et sub eadem forma expediuntur litteræ Apostolicæ, seu Bullæ, quæ diriguntur Episcopo, vel ejus Vicario Generali: qui tali casu, qualiter debeant procedere ad executionem, diximus satis in praxi resignationis, ad quam praxin te remitto.

Quare consultius faciunt, qui volentes impetrare Parochialem vacantem in Curia, faciunt se prius examinari, & cum fuerint approbati, transmittunt ad Curiam dictas attestationes Ordinarii, & pro cautela abundanti, etiam procuratorium, de quo mox supra diximus, ne post multas expensas, quas eosdem in Curia facere contigerit, cum rubore in examine reprobentur. Formula vero attestationis erit illa aptissima, quam ex Barbos. *de Offic. Parochi* descripsimus, vel alia, quam pro varietate locorum, acciderit esse magis in praxi receptam. sit ergo

Formula litterarum, seu attestationis Episcopi, pro impetranda Parochia in Curia.

NOs &c. Universis, & singulis, quibus expedit, fidem facimus, & attestamur, Dominum N, N. de loco N. hujus Diœcesis N. & in vigesimo nono ætatis suæ anno constitutum, ut per fidem Parochi nobis exhibitam edocti fuimus, esse Presbyterum legitime promotum, nullo vitio, crimine, defectu, irregularitate, aut alio impedimento Canonico, quod sciamus, detentum, aut alicujus excommunicationis, vel alterius censuræ vinculo obstrictum, sed de morum honestate, vitæ probitate, pietate, modestia, & inculpabili conversatione multiplici virorum fide dignorum testimonio apud nos commendatum existere, eumque prævio diligenti examine coram nobis per examinatores Synodales, seu Prosynodales &c. *(juxta mox supra dicta)* peracto, habilem, sufficientem, & idoneum repertum fuisse ad Parochialem in hac Diœcesi regendam, & gubernandam. Et ne de præmissis ulli dubitare contingat, præsens testimonium, requisiti, eidem concedimus, & impertimur. In quorum &c.

Appendix ad supra dicta.

Facto examine per concursum, modo quo supra dictum est, clauditur concursus. Ubi nota: quod concursui debeat esse præsens Cancellarius Officii, qui omnia redigat ad acta &c. una cum omnibus eorum requisitis, eo, quo sequitur, modo. Cancellarius ergo habens descripta nomina singulorum concurrentium, die, quo incipit concursus, accedit ad locum; & acta eo [illegible] prosequitur *Die &c. Mensis &c. Anni &c. Coram [illegible] Episcopo &c. & Reverendissimo Vicario &c. & tribus admodum Rev. Examinatoribus ad concursum, ad eandem diem præstitutum in edictis, quæ in actis producuntur, & registrantur &c. Comparuit admodum Rev. Dominus N. tanquam primus, qui nomen suum describi fecit, instando se admitti. &c.* examinatur, fertur de eo judicium, & si fuit approbatus omnium votis, subjungitur: *Et examinatus, omnium votis fuit approbatus*, vel *tribus*, *aut duobus &c.* Si vero majori parte votorum fuit reprobatus, absolute dicitur. *fuit reprobatus.* & sic cum reliquis. Et finitis examinandis clauditur concursus, & sic Cancellarius dicit: *Quibus habitis: cum nullus alius comparuerit, Reverendissimus Dominus Episcopus, vel ejus Vicarius, clausit concursum.*

Et

Et si eodem die sit electio dignioris, id exprimitur hoc modo: *Et successive, die ut supra, vel tali die &c. Reverendissimus Dominus, visis actis, consideratisque omnibus de Jure considerandis, tanquam digniorem, elegit & approbavit ad Parochialem vacantem regendam Dominum N. &c. mandando per me Cancellarium expediri litteras testimoniales ad Romanam Curiam transmittendas.* (si Parochia sit reservata, uti sede vacante) sed si Beneficium Parochiale confertur ab Episcopo, tunc præmissa fidei professione, fit illi collatio, & investitur; & Cancellarius, de his quoque facit fidem in actis; & ultimo in decreto dicitur: *mandando per me Cancellarium litteras patentes expediri. Actum ut supra &c. die &c. præsentibus in testes specialiter adhibitis N.N. & N.N. de locis N.*

N. Cancellarius &c.

§. IX.

Praxis Collationis Parochialis cum reservatione pensionis.

Sæpe contingit in Parochialium collatione, pensiones reservari ad favorem aliorum de Ecclesia bene meritorum: ideo pro praxis in hac materia complemento nonnulla declaranda censuimus aliqua reservando infra dicenda *litt. P. in verbo Pensio.*

165 Pensio vero est duplex: alia, quæ datur titulo temporali, uti Laico, vel etiam Clerico in stipendium pro servitio temporali: & hæc nunquam venit nomine Beneficii. Bal. & Felin. *in cap. ad audientiam, de rescr.* Gigas *de pension. qu.* 67. Duard. *de benef. lib. 6. cap.* 4. Garz. *de benef. p. 1. cap. 5. n.* 8. Ciarlin. *controv. forens. c.* 115. Alia est, quæ datur in titulum, & ferme loco beneficii assignatur, & de hac in impetratione beneficii mentio est facienda. Paris. *de resign. lib. 6. qu.* 4. Gigas *loc. cit.* Vere tamen, & proprie non est Beneficium. Sarmient. *de infirm. quæst.* 16. Paris. *loc. cit. q.* 25. *& de confidenc. quæst.* 58. Barbos. *de Jur. Eccles. lib. 3. cap.* 11. an vero & quando veniat nomine Beneficii, vide late Ciarlin. *d. cap.* 115. porro.

166 Pensio Ecclesiastica est jus spirituale, vel illi annexum, ad instar beneficii, percipiendi certam portionem ex fructibus beneficii ad tempus. De qua definitione vide Barbos. *l. c.* Gigas *ut supra. quæst.* 1. Garc. *de benef. d. cap. 5. n. 162. seqq.* hic de stylo Curiæ reservatur Clerico, utpote spiritualis, vel spirituali annexa. *cap. ad audientiam*, ubi DD. *de rescr.* Paris. *de resignat. lib. 6. quæst.* 4. Garc. *l. c. n.* 10. ubi DD. est tamen pensionis capax etiam septennis. Gigas *quæst.* 13. Merend. *cons.* 29. Riccius *in prax. pens. res.* 379.

167 Pensio, quæ reservatur, debet esse moderata, ita ut tantum remaneat Rectori, ut commode se possit sustentare. Abb. *in cap. conquerente, de Cler. non resid.* aliter ad debitam quantitatem erit reducenda. Gigas *de pension. quæst.* 35. quod tamen solum procedit circa reductionem in successore beneficii, non autem in eo, qui suo gravamini consensit. *L. 1. ff. de injuriis. L. nemo. ff. de R. I.* & DD. apud Garc. *d. cap. 5. num. 368. & seq.* ubi quod talis reductio non possit fieri nisi a solo Papa, si ab eodem fuerit reservata, non vero ab inferiori, nisi ex speciali rescripto. Item debet reservari in certa quantitate, non vero in quota fructuum; quia alias hoc esset scindere beneficium, quod est prohibitum per SS. Canones. *cap. majoribus, de præb.* Jo. Andr. *in cap. audivimus, de collusion. detegend.* Felin. *in cap. ad audientiam, de rescr.* Garc. *l. cit. a n.* 362. & in beneficiis simplicibus non debet excedere tertiam partem fructuum. Gigas *loc. cit. quæst.* 9. Riccius *in prax. pension. res.* 384. Nec potest imponi in beneficio patronato absque consensu patroni. Rot. apud Riccium *in prax. jurispatr. res.* 194. quamvis affirmativam teneant Gigas *l. c. quæst. 23. num.* 11. ubi dicit ita servari in Curia. Gambar. *de Offic. leg. lib. 6. a n.* 94. apud Pacem Jordan. *lib. 11. tit. 9. de re benef. tit. 1. n.* 492. quod etiam affirmat Garc. *d. cap. 5. num.* 359. dummodo non transeat ad successores. Jord. *l. c.*

168 Potest autem pensionem reservare, & reservatas transferre, vel jus eas redimendi concedere solus Summ. Pontifex, per tex. *in cap. 1. ut Eccles. benef. sine diminut. confer.* Barbos. *de potest. Episc. alleg. 50. num.* 24. Lessius *lib. 2. cap. 34. dub. ult. nu.* 205. Verum, quod etiam Episcopus pensionem imponere possit, illamque reservare super beneficiis Ecclesiasticis suæ Diœcesis, quando sunt pinguia, tenent Abb. *in cap. conquerente. num. 5. de Cler. non resident.* Felin. *in cap. ad audientiam. il. 2. nu 3. vers. 2. concl. de rescr.* Dec. *in cap. ex parte. il. 1. n. 16. de Offic. deleg. & cons. 142. n.* 3. Caccialup. *de pension. quæst. 4. n.* 5. Navar. *cons. 15. n. 3. de reb. Eccles. non alien. & cons. 4. num. 2. de simon.* Gigas *de pension. quæst.* 6. Garc. *de benef. p. 1. d. cap. n.* 295. & alii apud Jordan. *loc. cit. num.* 489. quæ tamen procedunt, si concurrat justa, & rationabilis causa, alias secus DD. *cit.* & Riccius *in prax. p. 3. res.* 268. Leo *in thes. for. Eccles. p. 2. cap.* 7. Barbos. *de potest. Episc. p. 3. alleg. 69. num. 15. & de Jur. Eccles. lib. 2. cap.* 11. Gratian. *disc. for. cap.* 617. Neque hæc facultas fuit Episcopo sublata per non usum, vel usum contrarium. Garc. *l. c. num.* 309. Antonel. *de Eccl. regim. lib. 3. cap.* 11. & stylus Curiæ non est contrarius; a qua licet non soleant confirmari hujusmodi reservationes, id tamen ideo fit, quia tunc confirmatione non est opus, cum recte fiant. *arg. L. un. C. de thesaur. lib.* 10. Gonzal. *super reg. 8. Cancell. gl. 52. num. 30. cum duobus seqq.* apud Jordan. *l. cit. num.* 490.

169 Causæ vero, propter quas Episcopus potest reservare pensionem, sunt plures: prima est permutationis Beneficiorum in casibus a Jure permissis. Leo *in thesaur. for. Eccles. p. 2. cap. 7. n.* 28. Riccius *in prax. p. 3. res.* 268. ut ad coæquandos fructus, quando unum beneficium permutatum est pinguius altero (cessante tamen pacto inter permutantes de quo statim infra) obligando illum, qui pinguius beneficium obtinuit, ad solvendam aliquam pensionem suo tempore duraturam. Anchatan. *cons.* 279. incip. *quæstio proponitur.* Navar. *cons. 43. n.* 4. Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. glos. 14. num.* 38. apud Barbos. *de pot. Episc. d. alleg. 69. num.* 14. Secunda causa est ad extinguendam litem inter duos super eodem beneficio coram ipso contendentes. *cap. nisi, de præb.* Gomez. *in reg. de annal. possess. quæst.* 1. Riccius, & Antonel. *ll. cit.* Rot. apud Garz. *d. cap. 5. num.* 349. Tertia causa est pro pauperibus bene meritis, vel usu pio aut ob senium resignantis, pro ipso tamen tantum. Laym. *in theol. mor. lib. 4. tract. 2. cap. 18. num. 3. & 4.* Riccius, & Barbos. *ll. cit.* Debet tamen causa justificari aliunde, quam ex assertione Episcopi, cui in hoc non creditur. DD. *cit.* & Abb. *in cap. diverst. falac. de Cler. conjug.*

170 Prædicta limita: primo si interveniat pactum inter permutantes, aut partes: tunc enim inferiores Pontifice non possunt imponere pensiones, ut ex *cap. nisi essent, de præb.* ibi. *non quidem ex pactione partium*, docent Rebuff. *de pacif. possess. nu.* 122. *aut* 105. Redoan. *de Simon. p. 2. cap. 14. in fin. & cap.* 22. apud Garc. *loc. cit. a nu. 340. seqq.* ubi aliqui tamen contrarium tenent.

171 Limita secundo, quod in prædictis possit quidem Episcopus pensiones imponere ad tempus onerati, seu ad ipsius onerati vitam, non tamen in perpetuum, & quæ transeant ad successores in beneficio. Gigas *d. quæst. 6. num.* 4. sed quia in hac opinione non conveniunt DD. cum multi etiam teneant, quod Episcopus possit imponere in casibus prædictis pensiones, quæ etiam in successores transeant, ideo te remitto ad Garc. *in d. c. 5. a num.* 331. ubi late hanc materiam videre poteris. Et plures limitationes videre poteris etiam apud Pacem Jordan. *loc. cit. a num.* 495. quæ prædicta de potestate Episcopi etiamsi ratione, & auctoritate non careant, tamen stylus Curiæ Romanæ hodie reservavit sibi reservationem omnium pensionum, juxta Lessium, Tolet. Binsfeld. & alios, apud Dianam, & apud Laym. *loc. cit.* & ita nunc videtur servari in praxi, prout & ego semper vidi in reservatione pensionum recurri ad Curiam Roman. quamvis Laym. refertur, quod de facto nonnulli Episcopi Germaniæ quandoque illas constituere soleant ex causa rationabili. Hoc unum notandum, quod in illis casibus, in quibus Episcopus potest imponere pensiones, illas Vicarius imponere non potest absque speciali mandato. Sbroz. *de Offic. Vicar. lib. 2. quæst. 71. n.* 4. Barbos. *de potest. Episc. alleg. 54. n.* 77. Garc. *de benef. l. c. n.* 316.

172 Porro cum pensionis reservatio consistat in facto, & ea, quæ sunt facti, non præsumantur, ex vulgatis juribus, ideo & illa non præsumitur, maxime cum habeat

beat præsumptionem juris contra se; quia jus præsumit omnia beneficia esse libera, cum talia sint de jure ex primæva sui institutione. *cap. 1. de prescr. in 6.* ita ut in petitorio nec sufficiat quadragenaria præscriptio. Garc. *de benef. p. 1. cap. 5. num.* 482. secus in possessorio, in quo sufficit etiam possessio decennalis. Garc. *loc. cit.* Gigas *de pens. q.* 47. ubi quod contra recusantem solvere pensionem, quam solvere consueverat, utpote spoliantem, detur pensionario manutentio, per ea quæ tradit Abb. *in cap. pervenit, de censib. col. 1. in fin. & col.* 2. Innoc. & alii. Rot. *decis.* 23. *p.* 5. *rec. tom.* 1. & alibi passim. Menoch. *retin. remed. ult. cap.* 2. *n.* 21. Mascard. *de probat. concl.* 1208. & 337. imo quod dicta manutentio concedatur, etiamsi præcesserit tantum unica exactio, per Rip. *in cap. cum Ecclesia Sutrina. num.* 53. *de caus. possess. & propriet.* Seraphin. *dec.* 436. *n.* 1. & *decis.* 149. *num.* 2. & alios docet Rota *dec.* 45. *p.* 10. *rec. num.* 10. an vero si fuit soluta tantum aliqua pars pensionis, constituatur pensionarius in quasi possessione totius, vide Lother. *de re benef. lib.* 1. *q.* 38. *num.* 123. Caval. *decis.* 379. *n.* 3. & 4. apud Rot. *d. decis.* 45. *num.* 5. affirmantem propter titulum universalem; apud quam Rot. etiam videre poteris, quid requiratur, ad hoc ut pensionarius possessione sua cecidisse dicatur. Verum non conveniunt DD. an agens spolii in materia pensionis debeat docere de titulo, & multos pro, & contra allegat. Gigas *d. quæst.* 47. & *n.* 4. illos concordat distinguendo, nempe: quod quando pensionarius est in longa possessione exigendi pensiones, & tunc non teneatur docere titulo, cum ille tunc præsumatur. per Abb. *in cap. querelam: in vers. quia vero*, ibi. *per multa tempora persoluta, de elect.* aut vero possedit parvo tempore, & tunc; quia non adest præsumptio tituli, debebit de illo docere, per DD. ibidem pro affirmativa citatos. vide etiam Garc. *d. cap.* 5. *a num.* 483. & Rot. *dec.* 144. *p.* 4. *rec. tom.* 2. Bichium *dec.* 410. *n.* 3. ubi quomodo probetur quasi possessio.

173 Cæterum in impetratione reservationis pensionis plura a pensionario præstari debent, & Primo: debet ab ipso fieri mentio veri valoris beneficii, super quo pensio reservatur, alias gratia vitiatur. Tondut. *de pension. cap.* 15. *num.* 5. & 6. Addend. ad Buratt. *decis.* 369. *num.* 8. *vers. vel sumus in casu* Rot. *decis.* 536. *n.* 14. *p.* 4. *rec. tom.* 3. apud aliam Rot. *decis.* 6. *p.* 17. *rec. num.* 6. & 9. ita ut quando agitur de pensione reservata intuitu certi valoris a pensionario expressi, si illum non verificet, non sit locus reductioni, sed gratia tanquam subreptitia annulletur in totum. Garc. *de benef. d. p.* 1. *cap.* 5. *num.* 427. Tondut. *loc. cit. n.* 5. Addend. ad Burat. *l. c.* & alii apud Rot. *d. dec.* 6. *p.* 17. *rec.* ubi etiam quomodo testes probent hunc valorem, & apud Rot. *decis.* 144. *d. p.* 4. *rec. tom.* 2. Limit. primo, id tantum procedere quando agitur in petitorio, seu possessorio adipiscendæ, & ad justificandam gratiam, secus, quando agitur possessorio retinendæ, aut recuperandæ, modo tamen constet de reservatione pensionis, saltem per supplicationem. vide Garc. *de benef. dict. cap.* 5. *a num.* 443. & 453. & *sup. num.* 171. Limit. secundo, si pars, seu titularis nihil opponat: tunc enim pensionarius non tenetur verificare nisi ea, quorum falsitas vitiat gratiam, vel quorum expressio facilius movit Papam ad concedendum. Garc. *d. n.* 443. Ex quibus patet, quod quando agitur in petitorio possessio decennalis non relevat ab onere probandi titulum, qui pendet a validitate gratiæ, cujus vigor fundatur in justificatione narratorum: sed deberet possessio esse ad minimum tricennalis, aut talis, ex qua resultare posset præsumptio tituli, ut sup. *num.* 171. & Garc. *loc. cit. num.* 454. Nisi ecte ageretur contra titularem ipsummet, qui consensit in pensionem: tunc enim posset prodesse possessio etiam decennalis qualificata ex consensu ipsius titularis, ut notavit Rot. *dict. decis.* 144. maxime si titularis juravit, fructus ascendere ad dictam summam, & hoc onus justificandi in se suscepit: tunc enim pensionarius illum justificare non tenebitur. Lotter. *de re benef. lib.* 1. *quæst.* 38. *num.* 49. Rot. *dec.* 83. *p.* 17. *rec. num.* 3. similiter, & pro

174 Secundo, quia de stylo Curiæ a Papa non solet pensio imponi super beneficio, nisi remaneant centum pro Rectore, de quo stylo testatur Barbos. ad Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 13. *num.* 13. *in med. de reform. & de Paroch. p.* 3. *cap.* 29. Garc. *d. cap.* 5. *num.* 375. vel duæ tertiæ, ut in Rot. apud Bichium *decis.* 410. *num.* 6. ideo pensionarius probare id debebit. Rot. apud Merlin. *decis.* 587. ubi qualiter probari possit. & *dec.* 807. & 201. Marest. *lib.* 1. *var. res. cap.* 60. eritque hæc clausula, *dummodo remaneant centum pro Rectore*, plene, & concludenter probanda, dum agitur adversus eum, qui pensioni non consensit. Rot. ubi late *in dec.* 41. *p.* 17. *rec.* & apud Bicchium *decis.* 255. ubi quod non sufficiat probatio per publicam famam. Debebitque verificari de tempore reservationis, aliter pensio corruet in totum. Garc. *de benef. d. cap.* 5. *num.* 473. Paris. *de resign. lib.* 6. *quæst. num.* 25. Addend. ad Ludovis. *decis.* 245. ita ut si hæc verificatio deficiat in aliquo, hæc reservatio, uti subreptitia, sit nulla in totum, nec reducibilis, ut dixit Rota *decis.* 278. *num.* 2. apud Postium *de manuten.* quem refert alia Rota *d. decis.* 41. *p.* 17. *rec.* illaque verificatio fieri debebit cum duratione continua ad tempora futura, & non tantum ad præterita, sive quæ erant tempore gratiæ. Barbos. *de Paroch. p.* 3. *cap.* 29. *num.* 15. apud Rot. *d. decis.* 41. & Bich. *l. c.* vide etiam infra *in praxi claus. Apostol. claus.* 34. ubi quid intelligatur pro centum ducatis.

Et quando pensio reservatur super fructibus tam certis, quam incertis, tunc in pensione sunt calculandi fructus incerti funeralium, & oblationum. Bichius *loc. cit. num.* 30. Lotter. *de re benef. lib.* 1. *quæst.* 39. *n.* 37. & *quæst.* 42. *n.* 62. Garc. *d. cap.* 5. *num.* 379. ubi quod non censeatur imposita super incertis, nisi exprimatur. Ac quamvis id expressum dicatur, si apponantur in litteris verba „ *super redditibus, proventibus, juribus, & obventionibus, & emolumentis universis.* ut in diversis Rotis Rom. fuit judicatum apud Garc. *a nu.* 381. ipse tamen Garc. *num.* 386. & *seq.* subdit. quod in materia pensionis, quæ potest per Papam reservari super distributionibus quotidianis, quæ deservientibus dantur pro labore, ut per Monet. *de distribut. part.* 3. *qu.* 8. *n.* 9. Gig. *cons.* 144. *seu respon.* 35. *de pens.* Dataria, & Cancellaria per illa verba non intelligat distributiones, & incerta, nisi de contrario constet, ut ibi, ponitque diversas declarationes Sacr. Congr. Concil. Hoc unum est, quod emolumenta omnino incerta funeralium, oblationum, eleemosynarum, & similium, non habeantur quoad hunc effectum in consideratione, nisi quatenus pro certa pecunia quotannis consueverint locari, ut dixit Rota *decis.* 187. *num.* 26. & *seqq. p.* 11. *rec.* apud aliam Rot. *d. decis.* 41. *p.* 17. *rec. n.* 15. 175

Tertio pensionarius debet facere mentionem primæ pensionis super eodem beneficio reservatæ, alias secundæ pensionis reservatio est nulla, licet fuerit facta motu proprio; quia Pontifex non præsumitur, velle gravare beneficium duplici onere. Cassad. *decis.* 3. *de pension.* Gigas *de pens. quæst.* 29. Lotter. *de re benef. lib.* 1. *quæst.* 38. Rot. apud Bichium *decis.* 236. *n.* 8. Mohed. *dec.* 11. *de locat.* Mantic. *decis.* 93. & alii apud Pyrrh. Corrad. *de re benef. lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 19. nisi Pontifex in reservatione motu proprio facta in genere cogitasset de prima; tunc enim secunda sustineretur absque majori expressione, ut per Paris. *de resignat. l. c. n.* 52. *vers. limit. tertio.* Lotter. *de re benef. lib.* 1. *quæst.* 38. *num.* 52. Tondut. *de pension. quæst.* 44. *num.* 12. Verall. *decis.* 296. *p.* 2. docet Rot. *decis.* 279. *p.* 17. *rec. num.* 2. Pyrrh. Corrad. *loc. cit.* Prima tamen pensio ad nullitatem secundæ inducendam debet probari, ut decidit sæpius Rot. quam refert, & sequitur Garc. *loc. cit.* Limit. si prima reservatio non fuerit valida, quo casu secunda sustinetur, etiam non facta mentione de prima, dummodo tamen nullitas primæ probetur. de quo Corrad. *loc. cit. num.* 20. 176

Quarto, debet facere mentionem juris tertii, aliter reservatio erit sub vel obreptitia, ut tenuit Rot. apud Rubeum *decis.* 365. *in p.* 5. *rec. tom.* 2. *num.* 1. & 8. ubi de pensione reservata, etiam cum consensu Rectoris in aliqua Ecclesia, quæ monasterio unita fuerat in eventum vacationis per cessum, vel decessum dicti Rectoris: & ideo fuit ibi dictum, quod debebat fieri mentio dictæ unionis factæ ante reservationem pensionis, eo quod Papa dicto Monasterio non censeatur voluisse præjudicare. ad tex. *in cap. cum olim, de consuet. cap. super eo, de offic. deleg. cap. audita, de restit. spoliat. cap. cum teneamur, de preb. &c.* Gigas *de pension. quæst.* 79. *in princ.* Cassad. *decis.* 1. *eod. tit.* 177

Quinto debet in reservatione pensionis fieri mentio de 178

de regressu, quem quis habet ad illud beneficium. Cassad. *decis. 1. de pens.* Put. *decis. 97. lib. 2.* Paris. *de resign. lib. 6. quæst. 5. num. 56. & 72.* Mohed. *decis. 7. & 10. de renunc.* apud Rot. *d. 24. p. 5. rec. tom. 1.* quæ taciturnitas tamen non reddit gratiam subreptitiam, sed operatur tantum, ut regressario non præjudicet, cum enim ille non sit successor titularis consentientis, sed capiat beneficium ex suo primævo jure, ad illam pensionem, quamvis fuerit titulari valide imposita, non tenetur, si beneficium post cessum, vel decessum titularis ad ipsum regressarium perveniat. Cassad. *l. c.* Gigas *de pens. quæst. 79.* Put. *loc. cit.* apud Rot. *cit.*

179 Sexto: accedendo ad praxin, etiamsi Pontifex possit pensiones reservare etiam sine causa, cum in beneficiis habeat plenariam potestatem, adeo ut etiam pensionarius tunc sit tutus in foro conscientiæ, cum nulla lex divina, vel naturalis hoc prohibeat, ut docet Pyr. Corrad. *d. re benef. d. lib. 5. cap. 2. n. 7.* ob tex. *in Clem. 1. in fin. ut lit. pendent.* Gigas *quæst. 6. n. 6.* ubi DD. & *num. 13.* quamvis non pauci contrarium teneant apud eundem *num. 10.* & apud Garc. *d. cap. 5. num. 277.* attamen cum non præsumatur reservare sine causa, ut tenet Cassad. *d. 4. num. 6. de pension.* Gigas *qu. 1. n. 4. & quæst. 6. num. 7.* Marches. *de commission. p. 2. cap. 4. de commiss. appell. n. 42.* apud Garc. *d. p. 1. cap. 5. n. 278.* ubi *reg. Cancell. 44. de consensu in resignat. & pension.* ideo semper præsumitur, quod Papa sit motus ex causa rationabili, etiamsi illa non appareat. Cyn. *in L. fin. C. si contra jus, vel util. publ. & in L. rescr. C. de prec. Imp. offer.* Abb. *in cap. quanto, col. 5. vers. si tamen Papa, de jurejur. & in cap. in causis. in 2. not. de re jud.* Felin. *in cap. quæ in Ecclesiarum. col. 20. in vers. quinta conclusio, de constit.* apud Gig. *d. quæst. 6. num. 12.* qui tamen *num. seq.* limitat, id procedere, si Papa motu proprio disponat, secus, si ad instantiam partis; quia tunc, si non appareat causa, præsumitur potius ad importunitatem petentis, quam ex justa causa pensionem reservasse. per Roman. *in cons. 437.* incipit, *quia indultum Petri. n. 6. & in L. si vero §. de viro ff. matr. solut.* & Felin. *in d. cap. quæ in Ecclesiarum. col. 22. vers. limita quinto.* Certe si aliqua causa sit expressa, illa debebit justificari, per Rot. apud Garc. *loc. cit. num. 279. & 80.* ubi, quod pensio imposita etiam a Papa ex falsa causa, sit nulla. per. Gig. *qu. 5. num. 5.* Caputaq. *decis. 298. num. 1. p. 2.* Paris. *de resign. lib. 6. quæst. 2. num. 77.* Azor. *p. 2. lib. 8. cap. 5. quæst. 8. ad fin.*

180 Porro, sicut diversæ sunt reservationes pensionum, puta, vel ad favorem resignantis, vel ad favorem tertiæ personæ, quando nempe alicui beneficium vacans confertur cum reservatione pensionis ab ipso collatario solvendæ tertio alicui. Et hoc secundo casu, in Curia pro potissima causa hæc solet adhiberi, *ut melius sustentari valeat*, & tunc ab impetrante allegańda est causa paupertatis. de qua vide Corrad. *d. lib. 5. cap. 2. n. 8.* ubi etiam de causis in reservatione ad favorem resignantis, & de ipsius consensu. Et sic de causa lucrativa, & onerosa. & aliis *tot. cap. 2. & seqq.*

181 Similiter, ultra legitimam causam in reservatione pensionis requiritur etiam consensus Rectoris beneficii pensione gravandi, etiamsi reservatio fiat a Pontifice: is enim, etiamsi dictam reservationem imponere possit etiam invito Rectore, ob absolutam potestatem, quam habet super omnia beneficia &c. *cap. ad honorem, de auct. & usu pal. c. cum ex eo, de pœnit. & remiss. cap. decreto 2. q. 6. cap. multum stupeo. 3. q. 6. cap. per principalem. 9. qu. 2. cap. conquestus, & cap. nunc vero, de prab. in 6.* tamen, quia Pontifex hac absoluta potestate uti non vult, ut se declaravit. *in reg. Cancell. 41. seu 43.* ideo talis reservatio etiam motu proprio facta non valeret, sine dicti Rectoris consensu, nisi in tali reservatione Papa deroget illi Regulæ. ita Anchar. *in cons. 310.* incip. *tres Domini ad fin.* apud Gigan. *de pens. quæst. 10. num. 8.* An vero sit necessaria derogatio dictæ regulæ, quando Papa dicit, „ *motu proprio, & ex* „ *certa scientia* „ vide Gig. *loc. cit. a n. 9.* ubi pro, & contra DD. allegat. qui consensus Rectoris proinde multo magis necessarius erit, quando Episcopus, in casibus eidem alias permissis, pensionem reservat. Caccialup. *in tract. de pension. qu. 5.* ita, ut beneficio vacanti, super quo pensio reservanda est, debeat constitui legitimus defensor, qui dictæ pensioni consentiat. ut notavit Innoc. *in cap. ut nostrum, ut Eccles. benef. sine dimin. confer. in glos. in verbo constituatur.* & glos. *in Clem. si una, de reb. Eccles. non alien. & in cap. dudum, eod. in 6.* Roman. *cons. 369.* Oldrad. *cons. 226.* incipit. *Quidam Episcopus.* & Anch. *cons. 279.* incipit, *quæstio proponitur*, apud Gig. *loc. cit. n. 1.*

182 *. Cæterum omnia pacta, & conventiones pro cassatione, seu abolitione pensionum per anticipatas, vel anticipandas solutiones contemporanee ad resignationes Beneficiorum, cum reservatione Pensionis, tanquam a Sacris Canonibus, & Apostolicis Constitutionibus improbata, & simoniacam labem redolentia nulla, cassa, ac irrita sunt. Et insuper tam Resignans, quam Resignatarius ab omni jure Beneficii decidunt; & ad alia obtinenda inhabiles sunt. Resignans vero ad restituendas pecunias pro cassatione Pensionis sub peccato gravi tenetur; & Ecclesiasticis pœnis, si renuat, cogi potest. Benedict. XIV. Constit. *In sublimi. §. 3.* *.

183 Quando vero ab Ordinariis reservatur pensio in Parochialibus, quas conferunt approbandis a Pontifice, tunc Ordinarius transmittit ad Curiam fidem ejusmodi reservationis, cujus formam addere placuit, ad faciliorem praxin.

Forma litterarum Ordinarii pro reservatione pensionis in Beneficio a se collato.

N. N. DEI, & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus &c. seu Nos &c. Eminentissimo & Reverendissimo Domino Sanctissimi D. nostri N. N. Papæ &c. Prodatario, & quibuscumque, ad quos præsentes nostræ pervenerint, fidem indubiam facimus, & attestamur; quod cum Parochialis Ecclesia sub invocatione S. N. loci N. Diœcesis N. quam Venerabilis Presbyter N. N. dum viveret, obtinebat, per ipsius obitum, qui de mense &c. anni &c. extra Curiam, diem suum clausit extremum, vacaverit, & vacet ad præsens, cumque occasione vacationis ejusmodi per publica edicta vocati fuerint, qui examinati vellent, juxta formam, & præscriptum SS. Concil. Trid. Nob. & admodum Rev. Dominus Vicarius noster in Spiritualibus generalis, una cum tribus examinatoribus Synodalibus, seu aliis, loco Synodalium deputatis, cum synodales pro tempore nulli existant, eo quod ab annis pluribus synodus Diœcesana non fuerit convocata; Ven. Dominum N. loci N. in vigesimo quinto suæ ætatis anno constitutum, transacto tempore inter alios plures, examinavit, ipsumque ad præfatam Ecclesiam regendam, obtinendam, & gubernandam, moribus, ætate, doctrina & aliis rebus ad id opportunis, magis idoneum judicavit, approbavit, & renunciavit, quem propterea nos pro eadem Ecclesia Parochiali obtinenda eligimus, & electum esse volumus, harum litterarum tenore, cum reservatione tamen annuæ pensionis scutorum quinquaginta &c. ad favorem Domini N. N. super ejusdem Ecclesiæ Parochialis fructibus, redditibus, & emolumentis, proventibus, Juribus, & obventionibus universis, tam certis, quam incertis authoritate Apostolica imponendæ, & per provisum, ac successores ejus, ipsi solvendæ in loco, & terminis, ac cum clausulis, immunitatibus, & exemptionibus, indultis, & decretis, modoque, & forma, in supplicatione desuper signanda, exprimendis, si, & quatenus prælaudato Sanctissimo Domino nostro placuerit, & non aliter, alias, nec alio modo. In quorum &c.

Ultra has litteras transmitti debent duo procuratoria, unum pro parte provisi ad consentiendum pensionis impositioni, alterum vero pro parte pensionarii, ad consentiendum ejusdem pensionis reservationi in sui favorem faciendæ: quæ licet exhibuerimus in prax. resignationis, cum pensionis reservatione; tamen, quia aliquam habent differentiam, repetenda esse duximus.

Forma Procuratorii.

IN DEI Nomine Amen. Cunctis hoc publicum instrumentum procuratorii visuris, lecturis, legique audituris, notum sit, & pateat evidenter. Quod anno ab ejusdem Domini nostri Jesu Christi nativitate &c. Indictione &c. Pontificatus autem S. D. N. in Christo Patris N. N. Papæ &c. anno ejus &c. in loco, ac præsentibus testibus infra scriptis; in testium eorundem, ac mei Cancellarii præsentia, personaliter constitutus, Rev. D.D.N.N. loci N. Diœcesis N. provisus ab Illustrissimo & Reverendissimo Domino Episcopo nostro, tanquam magis idoneus in concursu, ad normam Concil. Trid. celebrato, & electus, ac deputatus Rector Parochialis Ecclesiæ N.N. loci N. ejusdem Diœcesis N. sponte, libere, omnique meliori modo, & forma, fecit, constituit, ac solenniter ordinavit Procuratorem suum specialem D. N. in Curia existentem, licet absentem, sed uti præsentem, specialiter, & expresse, ad, ipsius D. Constituentis nomine, & pro eo, consentiendum assignationi, & constitutioni pensionis annuæ scutorum monetæ Romanæ centum, super ejusdem Ecclesiæ fructibus, redditibus, Juribus, obventionibus, proventibus, & emolumentis universis, certis, & incertis, per ipsum D. Constituentem ejusque successores in dicta Ecclesia Parochiali singulis annis ad favorem Domini N. N. quoad vixerit, vel Procuratori suo in hac Civitate &c. quatenus tamen, & non alias, aliter, nec alio modo, Sanctissimo Domino nostro Papæ placuerit, reservato ejusdem, ac S. Sedis Beneplacito. Ipsumque Dominum Constituentem ejusdem, ac hæredum, & successorum bona quæcumque, in ampliori forma Cameræ Apostolicæ, obligandum, & hypothecandum. Et generaliter omnia alia, & singula, dicendum, gerendum, & faciendum, quæ in præmissis, & circa ea erunt necessaria, & opportuna, & quæ ipse Dominus Constituens facere posset, si esset præsens, & præmissis omnibus & singulis, personaliter interesset, licet talia forent, quæ mandatum exigerent magis speciale. Dans, prominens, relevans, obligans &c. Actum Anno, Indict. &c. & Pontificatus &c. præmissis. Die vero &c. Mensis &c. in loco N. ac domo N. præsentibus in testes specialiter adhibitis &c.

Cæterum pro pensionario non solet requiri aliud mandatum, vel procuratorium; quia respectu illius agitur de mero favore, ubi in proviso, considerari potest præjudicium, & gravamen. Sicut nec in resignatario videtur necessarium talis procuræ mandatum, nisi quatenus fuerit reservata pensio. Et in favorabilibus facile præsumitur consensus, & quilibet potest alterius gerere negotia utiliter.

Porro cum venerint Bullæ, provisus immittitur in possessionem, & dein insinuantur eidem Bullæ reservationis pensionis, ne ignorantiam prætendere possit, coram duobus testibus, confecto desuper publico instrumento, uti servat praxis. plura circa praxin vide apud Pyrrh. Corrad. *d. lib. 5. per tot.*

Quid requiratur, ut Beneficium patronatum acquirat libertatem, & an beneficium possit amittere libertatem. vide *Ecclesia.*

¶. BENEPLACITUM.

Beneplacitum quando durare dicatur?

1 Beneplacitum Papæ, vel Legati extinguitur cum persona eorum; ideo si Papa, vel Præses confirmant Statuta Civitatis ad beneplacitum, confirmatio extinguitur per mortem eorundem. Bald. *Cons.* 407. *Præsupponendum est, num.* 3. *v. videndum est igitur, lib.* 2. Et in licentia Legati usque ad beneplacitum Legati, quod expiret finito officio. Felin. *in c. ex litteris, num.* 10. *de constit.*

2 Extende in Abbate, qui constituit Monachum in Beneficio rectorem ad sui beneplacitum, & voluntatem; quia mortuo Abbate extinguitur beneplacitum; Bart. *cons.* 63. *Factum sic proponitur, in princ. ubi apost. in vers. beneplacitum dat concord.*

3 Amplia in Judice; quia si ponat aliquem ad confinia ad beneplacitum suum, vel donec voluerit, tunc mortuo Judice finitur bannum. Bart. *in l. centesimis* §. 1. *num.* 9. *ff. de verb. oblig.* ubi Jas. *num.* 12. qui dicit, quod omnes alii in hoc concordant cum Bart & communem dicit Gomez *c.* 8. *delictorum, num.* 5. plene Felin. *in d. c. ex litteris, de constit.*

4 Extende idem, si finiatur officium; quia revocatur beneplacitum, sicut per mortem. Jas. *in d. l. centesimis, num.* 5. *vers. successive ff. de verb. oblig.* ubi dicit, quod omnes cum Bartolo transeunt.

5 Extende idem in suspensione banni ad beneplacitum suum; quia mortuo Duce suspendente extinguitur suspensio, Ang. *cons.* 217. In causa accusationis, quem citat Dec. *cons.* 108. *in princ.* sequitur Gozad. *cons.* 22. *num.* 10. *& seqq.* Contrarium tenere communiter Doct. dicit Foller. *in prax. crim. canon. fol.* 28a. *in princip.* quem refert Jul. Clar. *in prax.* §. *fin. quæst.* 71. *in fin.*

6 Declara ut per Jul. Clar. *d. prax.* §. *fin. q.* 71. *in fin.* quod non finitur arbitrium; quia in dubio Judex tanquam persona publica censetur fecisse, & quod ita servatur in illis partibus de consuetudine.

7 Declara; quia si præposuit nomen dignitatis, non extinguitur morte; si præposuit nomen proprium, secus est, nisi conjecturæ concurrant in contrarium. Cravet. plene *cons.* 632. *in pr. num. & seq.* & vide infra *n.* 29. *& seq.*

8 Amplia; quia conducens aliquid ad beneplacitum locatoris, mortuo locatore finitur beneplacitum. *Cap. si gratiose, de rescript. in* 6. *l.* 4. *ff. locat.* Ang. *cons.* 217. *n.* 9. Corn. *cons.* 236. *De plurib. lib.* 2. Ruin. *cons.* 104. *que. n.* 9. *lib.* 5.

9 Amplia; quia si beneplacitum exprimitur sub nomine proprio, expirat per mortem. Fel. *d. c. Ex litteris, n.* 9. *vers secundus casus.*

10 Declara, quia licet beneplacitum importet omnem voluntatem; tamen ita intelligitur, dummodo non intempestive quid fiat. *l. actiones:* §. *Labeo autem:* ubi gl. *in verb. de hoc. ff. pro socio.* Et probatur; quia beneplacitum componitur ex bono, & placito, quod idem est cum voluntate justificata: nam verbum, *placet*, a quo derivatur *placitum*, importat arbitrium boni viri, & multo magis, quando additur verbum, *bene*, ita Corn. *cons.* 92. *num.* 11. *& seq. lib.* 2. sequitur Cravet. *cons.* 732. *n.* 29. *vers. siquidem beneplacere.* Jas. *in l. Si sic, in* 1. *not. ff. de legat.* 1. Abb. *in cap. verum, in ult. not. De foro compet.*

11 Amplia in tantum beneplacitum extingui morte aliquid ordinantis ad beneplacitum suum, ut si is, qui est in beneficio, vel officio, ad beneplacitum faciat aliquid extincto beneplacito, totum est nullum. Bart. *cons.* 63. *per tot. lib.* 1.

12 Amplia quia donatio, vel concessio facta ad beneplacitum donantis, vel concedentis potest revocari per ipsum concedentem, & successorem vigore beneplaciti. *d. c. Si gratiose, De rescript. in* 6. Contrarium, quod donatio, vel concessio perpetua facta ad beneplacitum donantis, vel concedentis, non possit revocari, vel saltem sine causa non possit revocari. Crav. *d. cons.* 733. *num.* 12. *& seq. vers. circa secundam:* ubi quod res dubia, an perpetua, vel non, judicatur perpetua, allegat Jas. *in l. sufficit*, qui hoc firmat *in* 2. *notab. ff. De cond. indeb.*

13 Declara; quia a Ministro, vel Officialibus Principis non potest fieri revocatio de beneplacito Principis; item neque si contra beneplacitum per 30. annos esset præscriptum, vel per 40. annos contra Principem. Cravett. *d. cons.* 732. *num.* 13. *& seqq.* & idem est, quando beneplacitum est ab inferiore; quia non revocatur sine causa, *ibi n.* 17. *& seq.* ubi, quod potius infructuosum reddi debet, quam quod revocatio ejus, quod debet esse mansurum, habeat locum: ubi, quod non dicitur infructuosum beneplacitum multis modis, etiam si sine effectu maneat.

14 Extende maxime in Principe; quia potest revocare donationem, & privilegium a se concessum, quando voluntate Principis est jus quæsitum, maxime quando revocat ex causa. Menoch. *De arbitr. qu.* 48. *in fin. lib.* 1. ubi citat infinitos.

15 Limita, quando arbitrium est sub nomine dignitatis; quia

quia mortuo Judice non moritur dignitas. Bart. *in l. centesimis*, *n.* 9. ubi Jas. *n.* 13. *De verb. oblig.* Felin. *in l. Ex litteris. num. 9. vers. Sed pro utili intelligentia. De constit.* ubi, quod potest successor revocare, licet valeat, si non revocetur. Extende idem esse, si finiatur officium; quia si beneplacitum est sub nomine dignitatis, non finitur finito officio. *C. si gratiose. De rescript. in 6.*

16 Restringe in Legato, Prolegato, Delegato, & aliis, per quorum obitum, vel finem officii finitur etiam dignitas, & sic officium ex toto cessat, ita Franc. *in d. cap. Si gratiose. num.* 13. *De rescr. in 6.* & est communis opinio, de qua plene Gozad. *cons.* 22. maxime *num. 9. & per tot.*

17 Limita, quando esset dictum, quod bannivit ad beneplacitum, donec revocaverit; quia tunc nec per mortem, neque per finem officii inducitur revocatio, quæ debet apparere. Jas. *in d. l. Centesimis.* §. 1. *num.* 14. *vers. secundo quærit. ff. verb. oblig.* ubi late Franc. *d.c. Si gratiose. n.* 10. *De rescr. in 6.* & est communis opinio, de qua Dec. *cons.* 108. Ista videtur quædam, *n. 4. & in fin.* plene Socin. *cons.* 88. *lib.* 1. & communem dicit Felin. *d.c. Ex litteris*, *n.* 10. *vers. Est majus dubium*, *De constit.* Contrarium tenet Gomez *c.* 8. *Delictorum*, *n.* 5. attestando de communi, ut refert Clar. *d.* §. *fin. qu.* 71. *in fin.* & est opinio Bart. *d. l. Centesimis*, quam dicit Felinus, ubi supra, communiter non teneri.

18 Declara; quia aut sumus in actu positivo ultimæ voluntatis, seu voluntatis; & tunc mors non mutat voluntatem; aut sumus in actu requirente perseverantiam; & tunc mors facit cessare perseverantiam, ita Gozad. *d. cons.* 22. *n.* 11. *vers. Non obstant contraria.*

19 Declarat Fel. *d. cap. Ex litteris*, *n.* 10. *in fin. De const.* quod si quis fuit bannitus, quoàd judex voluerit, finito officio, vel mortuo Judice finitur bannum; secus si dicat, donec revocaverit; quia requiritur actus revocationis, alias durat.

20 Limita favore libertatis; quia beneplacitum non revocatur. Goz. *ad d. cons.* 22. *n.* 6. *& n.* 12. ubi dicit esse speciale favore libertatis. Concordat Menoch. *De arbitr. lib.* 1. *qu.* 69. *num.* 25. Contrarium videtur velle Menoch. *De arbitr. qu.* 65. *num.* 25. *vers. Adfertur*, quoad expressam revocationem; quia de eo non loquitur *l. 4. ff. De manum. vindicta.*

21 Limita; quando periret instantia vel jus partis; quia tunc semper in dubio durat beneplacitum, ita Gozad. *d. cons.* 22. *n.* 3. *& num.* 11. *vers. Non obstat quartum.*

22 Declara totam istam materiam; quia si beneplacitum est contemplatione dignitatis; tunc durat perpetuo, nec morte finitur, vel fine officii; si vero contemplatione personæ, secus est; quia finitur finito officio, vel mortuo concedente. text. *in dict. Cap. Si gratiose. De rescript. in 6.* Si vero concessio est dubia, ut quia concedit ad beneplacitum expresso nomine proprio, & dignitatis; tunc quod primo exprimitur, prævalet, & eo nomine factum censetur, nisi adsint conjecturæ in contrarium; plene Cravet. *cons.* 732. *in princip.* ubi late. Dignitatem censetur considerare Papa, si ad beneplacitum Sedis Apostolicæ concedat; ideo concessio perpetua dicitur, *d. Cap. Si gratiose. De rescript. in 6.* Si vero consideratur persona Papæ, idem est; sed secus est, si actus sit ad voluntatem Papæ; quia tunc potius persona, quæ obtinet Papatum, videtur considerata, quam dignitas, cum voluntas personæ, non dignitati applicetur, ita Covar. *variar. resolut. lib.* 3. *cap.* 15. *n.* 2. *vers. quo in loco.* ubi pro utraque opinione citat, sed hanc veriorem ostendit, quod voluntas alia sit Sedis Apostolicæ, alia Papæ, ut ibi plene; secus in beneplacito. Vide, *Dignitati, vel officio, quando aliquid censeatur concessum, vel potius personæ.* Tusch. *Concl.* 434. Vide plenissime Menoch. *De arbitrar. quæst.* 69. *lib.* 1. ubi retenta distinctione communi, an intuitu dignitatis quid sit concessum, & sit perpetuum, & morte non extinguatur, an intuitu personæ, & extinguatur, quando beneplacitum est sub verbis simplicibus, & contrariam voluntatem non denotantibus, ut si dicet; donec placebit, donec voluero; quia morte finitur. *l. 4. ff. locat.* & limitat, nisi agatur de favore publico, vel quando voluntas, & arbitrium suum effectum accepissent. Si vero verba beneplaciti habent alia verba contrariam voluntatem requirentia, prout; pono te ad confinia donec te revocavero; tunc secundum communem opinionem per mortem non revocatur; quia licet morte extinguatur voluntas; non tamen inducitur contraria voluntas; quia aliud est voluntatem cessare, aliud voluntatem revocare. Menoch. *De arbi. qu.* 69. *lib.* 1. *n.* 12. *& seq. vers. secundus est casus.* Vide, *Arbitrium reservatum quando extinguatur morte, vel non.* Tusch. *Concl.* 478. Adde, quod si Judex dicat, pono te in confinio ad voluntatem meam, non censetur confinatus, nisi declaret; quia illa verba (ad voluntatem) intelliguntur, cum voluero confinare. Felin. *d.c. Ex litteris*, *n.* 20. *De constit. vers. subdit.* Bart. ubi, quod resolvuntur in conditionem. Personam vero ostendunt illa verba, *ad beneplacitum nostrum*, quia verba, *meum*, *nostrum*, personam in dubio demonstrant. Franc. *in d.c. Si gratiose*, *n.* 7. *De rescript. in 6.* Declara; seu restringe, quando illud *meum*, vel *nostrum* haberet relationem ad officium, vel dignitatem. Dec. *d. cons.* 108. *col. pen. in fin.* Clar. *in* §. *fin. qu.* 71. *in fin.* Extende, quia verba, *compareas coram nobis*, important, ut coram successore non teneatur comparere. Franc. *d.c. Si gratiose n.* 7. *De rescr. in 6.* Idem est, si sub nomine Papæ, vel Pontificis esset factum præceptum. Franc. *d.c. Si gratiose*, *n.* 7. *De rescr. in 6.* Contrarium tenet Dec. *d. cons.* 108. *num.* 5. *col. pen. in fin.* ubi, quod procedit, quando beneplacitum est relatum ad personam, sed secus est, si ad officium, vel dignitatem referatur. Declara; quia si nomen Pontificis profertur in tertia persona, censetur ratione dignitatis prolatum; sed secus est, si ab eodem proferatur: Exempla ponit Franc. *d. c. Si gratiose*, *n.* 7. *De rescript. in 6.* videlicet si tertius appellat ad Bonifacium VIII. certe ratione dignitatis censetur ad eum appellare; & idem est si tertius dicat; donec Papæ placuerit; quia sunt verba in rem scripta. Plura accumulat Bertaz. *cons.* 22. *&* 23. *crim.* ubi alios allegat. Declarat Covar. *var. resol. lib.* 3. *cap.* 15. *num.* 2. *ver. quo in loco*, ut si disponitur arbitrio, distinguit, ut supra; si de voluntate, semper ad personam, non ad dignitatem. Idem est quando constat ex conjecturis de mente disponentis; quia tunc beneplacitum est perpetuum, seu bannum durat perpetuo. Bertaz. *d. cons. crimin.* 22. *circa fin.*

Limita; quia si fiat legatum, de massaritiis, quæ in 23
domo testatoris sunt, non comprehenduntur massaritiæ, quas testator ad beneplacitum suum voluit esse extra domum; quia censetur voluisse esse perpetuo extra domum; quia paria sunt, aliquid esse ad beneplacitum, vel in perpetuum. Alexander *cons.* 216. Magister Abertus, *n.* 6. *vers. si autem non constat. lib.* 7.

Limita; quia concessio facta ad beneplacitum, non 24
censetur morte revocata, neque cessat quando ex causa facta fuit concessio; quia tunc non revocatur, nisi ex justa causa; quia hoc casu beneplacitum morte non expirat; quia est ad arbitrium boni viri redactum & bonus vir nunquam moritur, plene Cravet. *cons.* 732. *n.* 4. *& seq. usque in fin. v. secunda conjectura.* Et quia in dubio lata sit interpretatio contra Principem, & in dubio præsumitur pro non revocatione, & maxime, quando diutius fuit per longa tempora perseveratum in beneplacito. Cravet. *d. cons.* 732. *n.* 10. *& seq.* Limita in dispensatione concessa, vel facultate dispensandi. Vide, *Dispensatio quando cesset per mortem concedentis.* Tusch. Concl. 479. Vide, *Voluntas præsumitur durare, & in quibus.* Tusch. Concl. 286. Vide, *Mutatio voluntatis præsumitur, & quando.* Tusch. Concl. 434. Vide, *Corrigere se ipsum in continenti nemo præsumitur.* Tusch. Concl. 104. Vide plene per Mascard. *concl.* 188. ubi ponit regulam, quod non revocetur morte, quando ratione dignitatis, vel publicæ utilitatis, & recitat opiniones contrarias & declaret multis modis.

BIGAMIA.

Praxis Bigamiæ.

Bigamia est irregularitas consurgens, vel resultans ex 1
pluribus matrimoniis contractis, & consummatis. Ugol. *de irregul. cap.* 56. Suar. *de censur. disp.* 49. Bonac. *de censur disp.* 7. *quæst.* 2. *punct.* 5. ubi alii. Procedit hæc ex imperfecta repræsentatione matrimonii spiritualis scilicet conjunctionis Christi cum Ecclesia. *cap. acutius. dist.* 26. Hostiens. *in Sum. lib.* 1. *tit. de bigam. non ordin. n.* 1. Covarr. *in Clem. si furiosus. p.* 1. §. 2. *n.* 1. *de homic.*

2 Bigamia est triplex, Vera, interpretativa, & similitudinaria. Vera est; cum quis duas habuit uxores legitimas, quas cognovit, sive habuerit ante, sive post Baptismum. cap. acutius. dist. 26. cap. si quis viduam dist. 34. Majol. de irregul. lib. 1. cap. 33. Navarr. in Manual. cap. 27. n. 291. Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 83. Sayr. lib. 6. cap. 3. Bonac. de censur. d. disp. 7. Interpretativa est, cum quis revera non habuit duas uxores, sed tantum secundum Juris interpretationem; ut cum quis uxoratus de novo contrahit cum alia, & eam adultere cognoscit: vel cum unam legitimam habuit, & aliam duxit cum impedimento dirimente, & matrimonium consummavit; quia talis habet intentionem, & affectum contrahendi cum duabus; dummodo secundam cognoscat animo maritali; quia tunc jam est divisa caro. Item cum quis contrahit duo matrimonia, sed ambo invalida, ob identitatem rationis, interveniente tamen in utroque copula. & probatur ex cap. nuper de Bigam. Ugol. l. c. §. 2. Suar. loc. cit. Valent. Sayr. Filiuc. Sot. apud Bonac. loc. cit. Sanch. l. c. disp. 84. contra Coninch. Avil. & Henrig. qui defendunt, quod qui bis contrahit, sed cum una vel utraque invalide, non sit Bigamus, cum aliis apud Dian. p. 4. tr. 2. res. 38. Item si contrahat cum corrupta, etiam invalide, secuta copula. Item si contrahit cum vidua ab alio cognita, & cum illa matrimonium consummat. Item si contrahit cum stuprata. Bonac. loc. cit. Similitudinaria est, cum quis post votum solemne castitatis, contrahit cum virgine, & consummat. DD. cit. cap fin. de bigam. non ordin. Garc. de benef. p. 7. cap. 6. n. 15.

3 Bigamia est juris humani. Covar. in Clem. si furiosus part. 1. §. 2. n. 4. Navar. in manual. cap. 27. Suar. & alii apud Bonac. de cens. disp. 7. qu. 2. p. 5. n. 14. Neque potest dici esse de Jure divino ex eo, quod Apostolus dicat, Episcopum debere esse unius uxoris virum. 1. ad Tim. 3. quia Apostolus fecit hoc præceptum tanquam Episcopus particularis, non vero promulgavit tanquam Apostolus, & ut præceptum divinum. Bonac. l. c.

4 In illa non potest Episcopus dispensare, sive sit vera, sive interpretativa, etiam ad minores ordines, vel primam tonsuram. cap. unde bigam in 6. neque ad Beneficium simplex. ut refert S. Congr. apud Garc. de benef. p. 7. cap. 6. num. 5. & apud Pac. Jordan. de re benef. lib. 10. tit. 24. n. 7. & apud Pyr. Corrad. in prax. dispens. Apost. lib. 2. cap. 2. n. 22. ubi: quod, quamvis S. Thom. dicat, quod Episcopus possit bigamo concedere, ut minores ordines suscipiat, & sic beneficium simplex eidem conferre, id tamen non sit usu receptum, teste Azor. inst. mor. p. 2. cap. 4. vers. undecimo quæritur, & quod ita doceat notoria Curiæ Romanæ praxis. Id tamen a S. Congr. non recipitur, quod dicit Navar. in cons. 3. & 4. de bigam. quod Episcopus talem ordinans incurrat suspensionem ipso jure a collatione Ordinum, quos bigamo ministravit, teste Pace Jordan. l. c. n. 10. apud quem Addend. ad d. cons. 3. Garc. l. c. n. 7. & seqq. & Const. Sixti V. collatio tamen ab Episcopo facta erit nulla, tanquam facta irregulari, & ordinatus ipso jure suspensus ab exercitio susceptorum Ordinum. Pax Jordan. loc. cit. n. 11. Limita prædicta in bigamia similitudinaria, in qua Episcopus potest licite dispensare. per text. in cap. 1. qui Cler. vel vov. Pyrrh. Corrad. l. c. cap. 1. n. 16. si tamen matrimonium fuit contractum cum Virgine, vide etiam Bonacin. l. c. & Covar. uti supra.

5 Bigamia non contrahitur per sponsalia multiplicata, etiam copula secuta: quia sponsalia conjuncta etiam cum copula non significant conjunctionem Christi cum Ecclesia per incarnationem, sicut matrimonium consummatum. Sicut nec ex multiplici adulterio commisso ex parte viri extra matrimonium; quia requiritur, quod copula fuerit habita affectu maritali. Bonac. de censur. disp. 7. q. 2. punct. 5. num. 6. & 7. neque per copulam nefandam, quia neque hæc significat conjunctionem Christi &c.

6 Bigamus non est, qui ducit puellam a se corruptam. Sanch. de matrim lib. 7. disput. 46. Gomez var. res. de delict. tom. 3. cap. 10. num. 4. Farin. in prax. qu. 8. Ciarlin. cap. 53. n. 15. & ideo non amittit privilegium fori, quod habebat ut Clericus. Diana p. 4. tract. 2. res. 38.

7 Bigamus interpretativus etiam est ille maritus, qui, postquam uxor sua fuit ab aliquo per vim cognita, illam cognoscit: quia licet vis illa excuset a culpa, non tamen facit illam aptam ad significandam conjunctionem Christi cum Ecclesia, ita communior apud Dian. loc. cit. res. 40. Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 84. n. 15. Suar. de censur. disp. 49. sect. 3. apud quos Majol. Vivald. Turrecrem. Henriq. & alii contra Præpos. Ampliatur, licet hoc adulterium non sit formale, sed materiale respectu uxoris, & licet non sit notorium. DD. cit. & Dian. res. 41. Imo etiam maritus illud ignoraverit. cap. si cujus. cap. si Laici. dist. 34. DD. apud Garc. p. 7. cap. 6. n. 16. ubi de communi.

Bigamus, & irregularis est Clericus, in sacris constitutus qui contrahit cum Virgine. Dian. p. 4. tr. 2. res. 39. Suar. de censur. disp. 49. sect. 6. Avil. loc. cit. & alii contra Hurtad. quamvis ipse Diana videatur adhærere Hurtad. 8

Bigamus est incapax Beneficiorum. DD. cit. & Garz. de benef. p. 7. cap. 6. n. 2. & caret omni privilegio Clericali, & merus Laicus existimatur. cap. un. de bigam. in 6. Concil. Trid. sess. 23. cap. 17. ad finem. in qua Episcopus dispensare non potest; de quo vide Episcopus. 9

Bigamus est incapax etiam Beneficiorum sæcularium, cap. ad audientiam de præscr. cap. si quis dist. 32. DD. in cap. cum M. de constit. & in cap. Clericus de vit. & honest. Cleric. Imol. in cap. un. de Cler. conjug. in 6. Martha de Jurisd. p. 4. cap. 153. Riccius part. 3. res. 36. n. 1. 10

Bigamus, sub excommunicationis pœna prohibetur Tonsuram, & habitum Clericalem deferre. Riccius in prax. Bigam. p. 3. tom. 2. res. 35. ubi resol. 34. dicit, quod talis sit incapax, & careat omni privilegio Clericali. cap. un. de bigam. in 6. cap. subdiaconus. dist. 34. & Concil. Trid. sess. 24. cap. 17. Majol. de irreg. lib. 1. cap. 28. dummodo fuerit tantum in minoribus, secus si fuerit in Sacris: tunc enim, sicut non privatur omni privilegio Clericali, nisi degradetur, sic etiam non prohibetur ferre habitum, & tonsuram, in reverentiam Sacr. Ordinum, Pyrrh. Corrad. in prax. dispens. Apostol. lib. 2. cap. 1. n. 7. & 8. 11

Bigamus, cum sit irregularis, est incapax non solum Beneficii obtinendi, sed etiam obtenti. Riccius l. cit. res. 36. Antonel. de regim. Eccles. lib. 2. cap. 9. n. 11. pensionem tamen potest habere; quia non est verum Beneficium. vide etiam Clericus. 12

Bigamia neque tollitur per ingressum Religionis, per quem regulariter tollitur omnis macula. Sayr. de censur. lib. 7. cap. 13. apud Corrad. l. c. n. 12. 13

Dispensari volens a bigamiæ irregularitate, debet in supplicatione explicare qualitatem bigamiæ: etiamsi enim nullum videatur discrimen constituti in Curia Romana circa dispensationem, tamen in supplicatione debet exprimi, an oriatur ex matrimonio unico cum Vidua, vel cum duabus Virginibus consummato &c. alias vitiaretur dispensatio, hæcque falsitas committi potest tam narrando minus, quam majus, sive unam pro altera. ut ex arg. L. 1. C. de fals. Bat. & Bald. in L. Presbyteri. C. de Episc. & Cler. docet Pyrr. Corrad. loc. cit. cap. 2. num. 24. & multo magis exprimi debebit qualitas trigamiæ, ut si quis ter contraxerit, vel bis, sed semel cum Virgine, & semel cum Vidua &c. ut contra Navarr. cons. 2. de bigam. tenet idem Corrad. loc. cit. num. 25. & 26. ibi, quod talibus sit subinde dispensatio denegata. 14

Bigamus dispensatus ad ordines recipiendos intelligitur tantum de minoribus, nisi aliter exprimatur, vel nisi fuerit alias in minoribus constitutus, tunc enim, ne dispensatio reddatur vana, intelligeretur etiam de majoribus. juxta text. in cap. si a Papa, de privileg. in 6. Nec dispensatus ad ordines intelligeretur dispensatus ad beneficia. Abb. in cap. litteras. num. 6. de fil. Presbyt. Felin. in cap. at si Clerici. §. de adulteriis. num. 17. de Jud. Paris. cons. 88. num. 21. vol. 4. apud Corrad. loc. cit. cap. 5. n. 27. Nec dispensatus ad beneficia simpliciter intelligitur dispensatus ad beneficia Curata, nisi exprimatur. Majol. de irreg. lib. 1. cap. 9. num. 2. ex cap. pro illorum, de preb. ibi. quod nisi fiat expressa mentio de cura, non venit beneficium curatum. Gonz. ad reg. Cancell. gl. 6. num. 14. & 15. apud Corrad. loc. cit. a n. 29. seqq. neque ad Canonicatus in Cathedralibus, vel Collegiatis. Corrad. n. 35. & multo minus ad dignitates. ob tex. in cap. ad aures, & ibi DD. de rescr. cap. fin. de preb. cap. quamvis, eod. in 6. Garc. p. 1. cap. 6. n. 52. de benf. Corrad. cap. 6. n. 1. & per tot. ubi late de diversis dignitatibus Clem. 1. de sequestr. 15

possess.

possess. & fructuum. plura vide apud dict. Pyr. Corrad. *loc. cit.* ubi praxis supplicationum, litterarum dispensationis, & illarum executionis.

16 Sed an, quæ de bigamia dicta sunt, procedant etiam in bigamia contracta ante Baptismum, non conveniunt DD. negativam enim tenet D. Hieronym. relatus *in cap. 1. dist. 26. & in cap. 1. 28. quæst. 3.* & alii relati per Sanchez *disput. 83. num. 8. lib. 7.* apud Pacem Jordan. *de re Sacram. lib. 3. num. 12.* ubi tamen contrariam sententiam D. Augustini relatam *in cap. acutius. 28. quæst. 3.* ubi prohibetur fieri Episcopus, qui ante Baptismum unam uxorem habuit, & post Baptismum alteram, & D. Ambros. *in cap. penult. dist. 26.* dicit ab omnibus fere Theologis, & Canonistis receptam, & approbatam & præsertim *in cap. gaudemus, de divort. & in cap. deinde. dist. 26. cap. si quis viduam. dist. 34.* Sanch. *loc. cit. disp. 7. quæst. 3. punct. 5. num. 13.*

BIRRUARII.

Praxis Birruariorum.

1 Birruarii, qui ex mandato Judicis aliquem juste capiunt, possunt resistentem impune occidere cum moderamine inculpatæ tutelæ. Fachin. *lib. 9. controv. Jur. cap. 73. L. si servus. C. de his, qui ad Eccles. confug.* ubi Bart. & Bal. Clarus *in §. fin. qu. 29.* Diana *par. 8. tract. 7. res. 44.* Conciol. *res. crim. verb. birruarii res. 6.*

2 Non possunt Reum fugientem impune occidere, vel vulnerare, ut capiant. Bal. *in L. ult. C. de exhib. Reis.* Grammat. *decis. 45.* Boer. *decis. 170.* Gomez *de delict. cap. 9.* Fachin. *lib. 9. controv. Jur. cap. 74.* Cabal. *res. crim. cas. 132.* Clar. *in §. fin. quæst. 93.*

3 Non possunt facere capturam sine mandato Judicis in forma consueta, nomen, & cognomen capiendi clare continente, aliter illis impune resistitur, quamvis ferant insignia. Scaccia *de Jud. lib. 1. cap. 33. & 46. num. 2.* neque in Ecclesia. vide *Reus*. Neque in domo propria de Jure, quamvis aliter observetur de consuetudine, nisi domus esset clausa, & birruarii non haberent licentiam ingrediendi, quam Judex concedere non solet, nisi citato prius debitore ad tenendam portam apertam, alias ad audiendum mandari aperiri per vim. Scaccia *loc. cit. num. 9.* Pajatell. *expedit. 96.* qui id admittit, si debitor renunciavit omni Legum auxilio. vide *capt.* Neque Scholares in Scholis capi possunt. Neque tempore feriato ad honorem Dei captura exequi potest in civilibus, secus in criminalibus. *L. fin. C. de fer.* Bal. *in tract. de carcer. cap. 1.* Put. *de syndic. in verb. captura. cap. 5. n. 6.* Scacc. *loc. cit.* Idem esset dicendum de crimin. de Jure, nisi contraria consuetudo obstaret. Imo neque in feriis inductis ad favorem hominum, nisi illis fuerit renunciatum.

4 Tota conclusio limitatur in suspecto de fuga; quia tunc nulla feriarum habetur consideratio. Scacc. *de Jud. lib. cap. 37. num. 15. & 43. n. 13.* neque in criminalibus, nisi inveniantur in flagranti. Ibid. *num. 21.*

5 Birruarii de mandato Judicis Laici non possunt capere personas Ecclesiasticas. vide litt. *Cleric. & Judex.* Scac. *loc. cit. a n. 14.* Neque capere mulierem pro debito civili, neque impuberes. vide *mulier. & Pupillus*, plura infra, in verbo *captura*.

6 Birruarii sunt infames, secus eorum filii. Suaz. *de censur. disp. 48. sect. 3.* Bonac. *de Sacram. disp. 7. q. 3. p. 2.* quia ignobilitas parentum non nocet filiis, si ipsi laudabiliter vivant, & infamia juris non incurritur nisi in casibus a Jure expressis. Diana *par. 10. tr. 11. res. 26.* Conciol. *l. c. res. 4.*

7 Birruarii deponentes, se deprehendisse aliquem in flagranti non probant ad condemnandum, sed tantum ad torquendum. Bar. *in L. 1. ff. de off. Præf.* Afflict. & alii apud Caball. *res. crim. cas. 126.* neque faciunt fidem ad torquendum, quando contrarium iis, quæ ipsi dicunt, probatur. Clarus *in §. fin. qu. 7.* Foller. *in pract. crim. part. 2.* quia officialibus creditur in iis, quæ pertinent ad eorum officium, secus in iis quæ sunt extra eorum officium. Menoch. *de arb. cas. 112.* Cabal. *loc. cit. cas. 127.* & ideo non creditur illis dicentibus, se a Reo fuisse verberatos. Farin. *carcer. & carcerat. qu. 32.* nisi concurrant aliquæ bonæ conjecturæ; tunc enim facerent indicium ad torturam. Farin. *l. c.* Sperel. *decis. 149.*

Birruarii exequentes sententiam injustam excusantur. 8
Farin. *quæst. 97. cas. 6.* Sylv. *in verb. Judex*, secus si obediant Judici ut privato. iidem qui supra.

Birruarius Reo denuncians mandatum, quod habet 9
ad illum capturandum in causa criminali, punitur pœna extraordinaria, juxta qualitatem causæ, sicut etiam ille, qui negligit capturam juxta mandatum sibi datum, vel captum dimisit. Farin. *de carcer. & carcerat. q. 32. num. 17.* Menoch. *de arbitr. cas. 583.* apud Conciol. *resol. crim. res. 1. litt. Birruarius.*

Deponens, in aliqua executione fuisse se impeditum, 10
non probat, maxime si dicit, se fuisse impeditum a tertio, licet plures id deponant, præsertim si dicant, se fuisse injuriatos, & offensos. Alciatus *de præs. reg. 3. præs. 14. n. 7.* Mascard. *de prob. conclus. 1115. n. 8.* Men. *de arbitr. cas. 112. num. 12.* Farin. *de carcer. & carcerat. quæst. 32. n. 8.* Cabal. *res. crim. cas. 127. n. 15.* quia deponit ad sui exonerationem, & ideo nihil probat. Farinac. *de test. qu. 56. n. 376.* Conciol. *l. c.*

BLASPHEMIA.

Praxis Blasphemiæ.

Blasphemia de Jure Divino punitur pœna mortis, 1
sicut etiam de Jure Justinianeo. De Jure vero Canonico blasphemus excommunicatur, quæ tamen excommunicatio hodie non habet locum, sed illi fuit subrogata pœnitentia publica ante fores inter Missarum solemnia. Riccius *in praxi blasphemiæ. part. 3. res. 41.* Antonel. *de regim. Eccles. lib. 6. cap. 24.* Covar. *in cap. quamvis de pact. in 6. num. 8. 9. & 10. §. 7.* Menoch. *de arbitr. cas. 375.* Excusatur tamen blasphemus a pœna ordinaria ab iracundiæ calore, si se statim corrigit; vel a Consuetudine. Farin. *de delict. & pœn. qu. 20. n. 48.* Dummodo ira, & dolor proveniant a justa causa, secus si ab injusta, qualis esse solet ludus, ebrietas &c. Homobon. *de exam. Eccles. tom. 1. tract. 7. quæst. 4.* Conciol. *resol. crim. verb. blasphemia. res. 1. num. 15.*

Blasphemia simplex est crimen mixti fori. *cap. 2. de Maled.* Decian. *cons. 163.* Covar. *in d. cap. quamvis. §. 7.* Clar. *in §. blasphemia. n. 1. & seq.* secus hæreticalis, quæ spectat ad Inquisitores privative. ita Scaccia *de Jud. lib. 1. cap. 12. n. 56.* Barb. *de off. Episc. alleg. 51. num. 89,* Conciol. *loc. cit. res. 2. n. 4.* nisi blasphemus esset Judæus; quia tunc spectaret ad Judicem Laicum solum, nisi blasphemia esset hæreticalis. Clarus *in §. blasphemia §. sed pon. &c.* Decian. *tract. crim. lib. 6. cap. 4. num. 2.* Farin. *de delict. & pœn. quæst. 20. n. 41.* Conciol. *loc. cit. num. 3.* Dicitur autem blasphemia hæreticalis, quæ hæresim, vel falsitatem contra fidem formaliter seu virtualiter continet. Barb. *d. alleg. 51. num. 87.* Hinc non est blasphemia hæreticalis jurare *per corpus, vel sanguinem Dei*, nisi proferens talia verba intelligeret de Deo uti de persona prima. Ratio est, quia post incarnationem, quæ dicuntur de humanitate per communicationem idiomatum, dicuntur etiam de Deo. Castren. *cons. 291.* S. Thom. 2. 2. *quæst. 13. a. 2.* Cabal. *res. crim. cas. 296. n. 7.* & talis non potest condemnari in pœnam blasphemiæ; quia in dubia intentione proferentis talia verba standum est intentioni ipsius proferentis. *L. si quis intentione. ff. de Jud.* Dec. *cons. 493.* Farin. *loc. cit. qu. 20.* Menoch. *de arb. cas. 375.* Cabal. *res. crim. cas. 296.* maxime si persona proferens esset rustica, vel ignorans, nisi talia verba essent prolata in contemptum Dei; tunc enim puniretur ut blasphemus. Thes. *decis. 241.* Boer. *decis. 301.*

BONA.

Praxis Bonorum.

§. I.

Bona in genere.

Bona esse hæreditaria probatur, si tanquam talia fue- 1
runt ab hærede descripta in inventario, quod contra describentem plene probat. ita Bald. *cons. 89. num. 3. lib. 1.* Decian. *cons. 76. n. 8. lib. 3.* Rota *decis. 426. num. 2. part. 1. recent. & decis. 762. eod. loco. num. 1. par. 2.* apud Bich. *decis. 46. n. 12.* Peregr. *cons. 48. n. 5.*

lib. 1. & talia præsumuntur, si non constat, hæredem in eodem loco, ubi possedit testator, bona possedisse. Peregr. de fideicom. a 44. n. 22. Natta cons. 235. n. 17. Rota decis. 131. n. 5. par. 1. rec. apud Bich. dec. 380. num. 21. &

Bona hæreditaria mediante aditione hæredis desinunt esse Testatoris, & efficiuntur propria adeuntis. L. sed si plures, §. filio ff. de vulgar. L. cum hæredes. ff. de acquir, possess. Eugen. cons. 88. num. 81. lib. 1. apud Bich. decis. 52. num. 52.

2 Bona ab hærede possessa præsumuntur, eademmet a testatore olim fuisse possessa. Natta cons. 235. num. 17. Cardin. Mellin. decis. 374. num. 23. Rota inter recens, decis. 88. num. 12. & 13. part. 7. maxime si sunt in loco, ubi testator possidebat; quia tunc resultat præsumptio pro identitate eorundem, nisi ex adverso doceatur de particularibus acquisitionibus. Peregr. de fideic. a. 44. n. 22. Rota dec. 129. n. 2. part. 5. recent. & coram Cerro apud Bich. decis. 670. n. 6. & 7. in una Perusina bonor.

3 Bona capta in executionem, quod non potuerint subhastari ob emptorum defectum, probari potest per attestationes Executorum, qui tria bannimenta fecerunt, quibus tanquam peritis in arte suo officio credi debet, Tiraquel. de retrac. lignag. §. 8. gl. 9. num. 22. Addend. ad Buratt. decis. 789. litt. A. Post. de subhast. inspect. 29. n. 111. Alex. in L. a Divo Pio §. si super. reb. n. 17. de re jud. apud Bich. decis. 484. num. 3. & intra quod tempus subhastatio sit facienda, non est a jure determinatum, sed relinquitur Judicis arbitrio. Coler. de proces. exec. par. 3. cap. 9. n. 75. Bald. in L. ordo num. 6. C. de execut. rei jud. Gratian. disc. for. cap. 275. num. 15. Escobar. de ratioc. cap. 16. num. 8. Rota decis. 146. n. 4. & 5. part. 2. divers. Bich. decis. 484. n. 4.

4 Bona non dicuntur libera, si devolvi debent de primogenito in primogenitum. Oldrad. cons. 234. n. 2. Surd. cons. 145. n. 23. & decis. 253. nu. 8. Osasc. dec. 24. num. 6. Bich. decis. 66. n. 26.

5 Bona Monialis nondum professæ, & in quibus Monasterium habet usumfructum, etiam pendente conditione professionis, reputantur bona Ecclesiæ ad effectum beneplaciti Apostolici, ac solemnitatum requisitarum in eorundem alienatione. Abb. in cap. nulli num. 10. de reb. Eccles. non alien. Genuen. pract. Eccles. quæst. 80. num. 1. Rota apud Burat. decis. 690. n. 11. & alii apud Bich. decis. 662. n. 8. & seq.

6 Mobilia spatio longi temporis præsumuntur consumpta. Bart. in L. quoad præsens. num. 3. C. Murileg. lib. 11. Peregr. de fideicom. art. 10. n. 39. & 40. Fusar. de substit. quæst. 624. n. 6. Afflict. decis. 13. n. 27. Rota dec. 259. num. 36. part. 5. recent. apud Bich. decis. 510. n. 21. & hæc hæres gravatus in suas detractiones computare non tenetur. DD. cit. & Rota decis. 535. n. 2. part. 5. rec.

7 Bona mariti vergentis ad inopiam, si uxor pro suæ securitate dotis elegit, ex illorum fructibus ali debet, & si illa fuerunt assignata uxori pro assecuratione dotis, non possunt amplius assignari creditoribus mariti. Rota decis. 292. n. 5. part. 1. recent. & apud Bich. dec. 250. n. 18. & 19.

8 Bona paraphernalia uxoris non spectant ad maritum sicut dotalia ad illum pertinent. L. dote ancillam. C. de rei vindic. & eorum administratio viri videtur concessa tanquam procuratori, & ad nutum ab uxore potest revocari. L. hac lege. & L. fin. C. de pact. convent. L. si ego. §. plene ff. de Jure dot. Barb. in L. 1. par. 1. n. 29. vers. sed si paraphernalia n. 30. ff. sol. matr. Fontanel. de pact. nupt. tom. 2. claus. 6. gl. 2. part. 7. num. 12. Surd. decis. 92. num. 7. & 8. Bich. decis. 352. num. 8. neque cadunt sub obligatione præstandi obsequia matrimonialia, sicut nec alia bona uxoris, quæ cum propria pecunia, & industria, aut operis artificialibus aliunde quæsivit. Bal. in L. si uxorem n. 6. C. de cond. inser. & Menoch. cons. 154. num. 15. & de præs. lib. 3. præs. 51. a num. 32. Felic. de Societ. cap. 3. num. 5. Jos. Ludovic. decis. Perusin. 28. num. 10. Gintba ad consuetud. Messanæ, c. 1. gl. 6. part. 1. num. 56. Rota decis. 1. n. 4. de donat. inter vir. & uxor. in antiq. Bich. decis. 352. num. 11. & non spectant ad maritum, nisi quoad administrationem ut supra mox dictum. Bich. decis. 634. n. 3.

9 Bona patris sunt hypothecata pro dote, quam pro filio recepit. L. si cum dotem §. transgrediamur. ff. sol. matrim. ubi Bart. & Alex. num. 16. Surd. decis. 47. n. 2. & decis. 62. n. 33. Bich. decis. 510. n. 16.

Bona possunt a patre inæqualiter inter filios dividi, 10
salva tamen eorundem legitima. §. 1. ibi. reliquum vero: auth. de trien. & semisse. Cyriac. controv. 311. n. 6. Bich. decis. 30. n. 9.

Bona uxoris præsumuntur acquisita ex rebus viri. 11
Gabr. de præs. concl. 15. nu. 18. Menoch. eodem tit. lib. 3. præs. 51. n. 44. Osasc. decis. 140. num. 9. Rota decis. 216. n. 7. par. 2. divers. & apud Bich. decis. 56. num. 15.

Bona nostra dicuntur, quæ detracto ære alieno su- 12
persunt. L. subsignatum. ff. de V. S. L. mulier. ff. de Jure dot. Fachin. controv. Jur. cap. 35. lib. 5. alienata ante delictum quando dicantur alienata in fraudem fisci, vide Cyriac. Controv. for. 442. num. 7. & seq. ubi regulariter non dicuntur, nec præsumuntur alienata in fraudem, nisi fiscus probet, alienantem habuisse inimicitias, & illas perdurasse. Menoch. de præs. lib. 3. præs. 124. num. 1. Guazzin. de confiscat. bon. concl. 29. n. 21. Farin. de simulat. quæst. 164. nu. 60. Peregr. de Jure fisci, lib. 5. tit. 1. n. 159. Neque sufficit, inimicitiam præcessisse, si fuit reconciliatus,

Bonorum appellatione in legato, in quo quis lega- 13
vit omnia sua bona sine loci adjectione, veniunt etiam venalia, secus, si legatum fuit factum cum loci adjectione. Fachin. lib. 5. contr. Jur. cap. 67. L. generali. §. uxori. ff. de usufr. legat. Bar. in L. generali. §. uxori. ff. de aur. & argent. legat. Si vero fuit dictum, bonorum mobilium, & immobilium, veniunt jura, & actiones. Merlin. de pignor. lib. 2. tit. 1. q. 29. num. 52. Tiraquel. de retr. lignag. §. 1. gl. 7. num. 15. & 16. Brun. de statut. excl. fœm. art. 8. q. 26. num. 133. & 134. Gabr. de V. S. concl. 7. n. 3. Gail. lib. 2. obs. 11. n. 10. Trentacinq. res. 3. num. 15. Existentium vero in aliquo loco appellatione, non veniunt jura, & actiones. Bal. cons. 101. n. 1. Lapus alleg. 92. Marcscot. lib. 1. var. res. cap. 9. n. 19. &

Bonorum possessio, an præsumatur adita, longissimo tempore? vide Fachin. lib. 6. contr. jur. cap. 59. Mantic. de conject. ult. vol. lib. 12. tit. 15. & Menoch. lib. 4. de præsum. præs. 104. diversimode distinguentes.

Bona præsumuntur libera, & qui prætendit, ea esse 14
subjecta fideicommisso, duo debet probare. Primo, illa bona fuisse in hæreditate testatoris non solum tempore testamenti, sed etiam mortis. Secundo quod bona petita a Reis conventis possideantur. L. 1. C. de SS. Eccles. cap. cum morte de celebratione Missarum. Craveta cons. 61. Bald. cons. 84. Sylvaticus lib. 1. cons. 57. quia est regula, quod bona præsumantur libera. L. altius C. de servit. cap. nimis de jurejur. In antiquis vero creditur testatori asserenti, talia bona se possidere, si quæstio est inter hæredes, qui non possunt impugnare dictum testatoris. Sylvat. loc. cit. & qui semel possidet, præsumitur, continuare possessionem usque ad mortem, nisi contrarium probetur, & ideo probata semel possessione testatoris erit etiam probata usque ad mortem. Sylvat. loc. cit.

Bona empta pecunia aliena fiunt ejus, qui emit, 15
non cujus est pecunia, sed hæc tantum est Domino refundenda. Menoch. cons. 80. Gabr. de præsumpt. conclus. 13. num. 14. Costa de portione rata quæst. 184. Rota post tractat. Statil. de Salv. decis. 148. Tiraquel. de retract. part. 1. §. 52. gl. 2. num. 16. apud Merlin. de pignor. lib. 2. tit. 1. quæst. 4.

Acquisita nomine meo ab alio veniunt in hypothe- 16
ca a me contracta ad favorem meorum Creditorum, si acquisitio facta est nomine meo expresso, & ego acquisitionem ratificavi; idem dic, si ego sim socius, & acquisitio est facta a socio nomine communi. Secus si nomine proprio tantum. Merlin. de pignor. lib. 2. tit. 1. quæst. 4. Statil. de Salvian. Interd. inspect. 3. c. 2. n. 576. & hoc secundo casu non requiritur ratificatio; quia acquisitio fit ex voluntate sociorum, Statil. loc. cit. num. 577. Mant. de tacit. lib. 6. tit. 16. n. 17.

Bona sita in alieno territorio veniunt in hypotheca 17
omnium bonorum, & pro illis potest agi in loco Domicilii, sed executio nonnisi mediantibus litteris remissorialibus. Negus. de pign. part. 8. memb. 2. num. 8. Merlin. de pignor. lib. 2. tit. 1. quæst. 5. Socin. in cap. sane col. 4. declar. 7. de foro comp. Tiraquel. de retr. lignag. §. 8. gl. 5. n. 11.

Bona Hæredis non veniunt in hypotheca tacita om- 18
nium bonorum contracta a defuncto. Merlin. de pignor. lib. 2. tit. 1. quæst. 15. nec in expressa. Idem quæst. 16. Negus. de pignor. par. 2. memb. 2. num. 53.

Mant.

Mant. *de tacit. lib. 11. tit. 4. num.* 16. Clar. *in §. testamentum. quæst.* 71. Cyriac. *controv.* 282. *num.* 3. Rota apud Statil. *de Salvian. Interd. decis.* 136. *num.* 10. Afflictus *decis.* 111. *&* 200. Giurba ad consuet. Messanæ *par.* 1. *cap.* 9. *gl.* 5. *num.* 49. nisi hæres ratificaverit adeundo hæreditatem, maxime sine beneficio legis, & inventarii. vide Merlin. *loc. cit.* & DD. *cit.*

19 Bona præsumuntur illius, penes quem reperiuntur, vel a quo possidentur. *L. ne maritorum* ubi Salyc. *C. ne uxor. pro mar.* Bal. *in L.* 1. *C. de privil. dot.* Socin. *cons.* 128. Alex. *cons.* 112. *lib.* 6.

20 Bona possessa, & divisa a fratribus an & quando præsumantur propria fratrum, vel a Patre provenisse, vide apud Merlin. *decis.* 396. ubi debet inspici qualitas fratrum, an sint industriosi, & temporis diuturnitas; quia tunc præsumuntur propria filiorum. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 50. Beccius *cons.* 113. *num.* 9. apud eundem Merlin. *loc. cit. num.* 5. *&* 6.

21 Bona donata non possunt in præjudicium Donatarii subjici fideicommisso a Donante. *L. perfecta donatio. C. de donat. L.* 2. *C. de revoc. donat.* Rota coram Bichio. *decis.* 235. *n.* 8. *in una fideicom.*

22 Bona Debitoris quando distrahuntur, Creditor, si est certus, debet personaliter citari, & non sufficit, quod citetur per proclama. *L. si eo tempore.* ubi Angel. Bald. & Salyc. *C. de remiss. pignor.* Bar. *in L. fin. n.* 2. *C. eodem.* Alexand. *cons.* 106. *num.* 13. *lib.* 5. Neguf. *de pignor.* 3. *memb.* 6. *par. num.* 26. Molfes. *ad Consuetudinem Neapol. tom.* 2. *part.* 8. *quæst.* 3. *num.* 11. Seraph. *dec.* 994. *num.* 3. apud Bich. *decis.* 95. *n.* 7.

23 Donata filio contemplatione patris sunt, & dicuntur profectitia, & in legitimam ex bonis patris debitam imputantur. Merlin. *decis.* 459. *num.* 16. & Rota apud Bich. *decis.* 610. *num.* 37.

24 Bona fideicommissi dari possunt in dotem descendentibus Fideicommittentis. juxta *auth.* res quæ *C. commun. de leg.* quæ procedit in dote tam pro matrimonio spirituali, quam carnali. Ripa *in L. filiusf. §. divi n.* 72. *ff. de leg.* 1. Fusar. *de subst. q.* 531. *n.* 28. Fontanella *de pact. nuptial. tom.* 2. *claus.* 5. *gl.* 1. *part.* 3. *num.* 65. apud Bich. *decis.* 18. *a num.* 16. quamvis dos congrua absorberet fideicommissum notum. Fusar. *loc. cit.* & Bich. *ut supra num.* 18. apud quem Bald. Castr. & alii.

25 Per gravatum alienata imputantur gravato in detractionem legitimæ, & Trebellianicæ; quia videtur gravatus alienans illa elegisse pro sua legitima & Trebellianica. *L. Marcellus. §. res quæ ff. ad Trebell.* Alex. *cons.* 3. *n.* 4. *lib.* 3. Rol. *cons.* 78. *num.* 19. *lib.* 1. Peregr. *de fideic. art.* 39. *num.* 2. Rota *decis.* 449. *num.* 6. *part.* 1. *recent.* apud Bich. *decis.* 32. *num.* 2. quod procedit in primis alienationibus, uti notant DD. *cit.* & Surd. *dec.* 316. *num.* 18. apud Bich. *loc. cit. num.* 3.

26 Bona fideicommissi non censentur comprehensa in renuntiatione, nisi Renuntians fuerit certioratus de fideicommisso. *L. de his ff. de transact.* quod locum habet inter quascumque personas, & in omni actu per quem inducitur renuntiatio. Peregr. *de fideicom. art.* 52. *n.* 23. Fusar. *de subst. q.* 594. Socin. jun. *cons.* 18. *n.* 3. *lib.* 4. Capyc. Latro *decis.* 2. *n.* 42. Bich. *dec.* 119. *an.* 2.

27 Bona fideicommissi ab hærede gravato possessa non cadunt sub institutione hæredis, neque ut hæreditaria ejusdem gravati reputantur. *L. sequens quæstio. & L. unum ex familia §. si de falcidia. ff. de leg.* 2. Surd. *cons.* 112. *n.* 81. & *dec.* 93. *n.* 19. Rota apud Bich. *decis.* 350. *n.* 1.

28 Favore dotis alienari, & obligari possunt in defectum bonorum liberorum; & quando Fidei-Commissarius est actor, tenetur probare existentiam bonorum liberorum. DD. *in auth. res. quæ C. de fideicomm.* Bich. *decis.* 366. *num.* 1. & possunt etiam alienari pro extinguendo ære alieno fideicommittentis, urgentibus Creditoribus, in defectu aliorum bonorum liberorum. *L. filiusf. ff. de leg.* 1. *§. Divi. il.* 2. *L. peto. §. prædium. ff. de leg.* 2. Bar. *in L. Marcell. §. res quæ ff. ad Trebell.* Natta *cons.* 110. *num.* 13. Socin. jun. *cons.* 28. *num.* 3. *lib.* 2. Gamma. *decis.* 218. *num.* 4. Burat. *dec.* 920. *num.* 3. Rota apud Bich. *decis.* 105. *num.* 20. Non sunt tamen obnoxia debitis hæredis gravati. Neguf. *de pignor. part.* 3. *membr.* 4. *n.* 125. Seraphin. *decis.* 757. Socin. *cons.* 75. *n.* 4. *lib.* 1. & Rota apud Bich. *decis.* 649. *n.* 1. & post Merlin. *de pignor. decis.* 55. *num.* 2.

§. II.

De Bonis Laicorum.

29 Bona libera sunt majoris æstimationis, quam onerata. *L. quod sæpe. ff. de contrah. empt. L.* 1. ubi Bart. Jas. & Alex. *ff. ad Trebell. L. mortis caus. ff. de donat. mort. caus. DD. in L. pretia rerum. ff. ad L. Falc.* Atius Pinell. *in L.* 2. *part.* 3. *cap.* 4. Mascard. *de prob. concl.* 1404. *n.* 14. Surd. *cons.* 181. *n.* 20. Cyriac. *controv. for.* 222. *num.* 70. *& seq. & controv.* 421. *num.* 1. *& seq.* apud Ciarlin. *controv. forens. cap.* 118. *num.* 4. *&* 5. Et bona fideicommisso subjecta sunt tam parvæ æstimationis, ut vix emptorem inveniant, & non nisi pro levissimo pretio. Ciarlin. *loc. cit. num.* 6. Cyriac. *de controv.* 222. *n.* 85.

30 Bona fideicommisso subjecta sunt tacite hypothecata pro dotis restitutione nurui in subsidium deficientibus liberis. Sperel. *decis.* 165. *num.* 16. Rota *decis.* 312. *n.* 16. *part.* 6. *recent.* apud eundem. & Fusar. *de subst. q.* 532. *a num.* 10. apud quem Peregr. *de fideicom.* 42. *n.* 18. Dec. *cons.* 519. & alii. & possunt alienari, ultra DD. *mox citatos*. vide Rotam apud Merlin. *decis.* 657. *n.* 1. *&* 9. affirmantem cum Surdo *decis.* 62. *pe tot.* licet testator prohibuerit.

31 Bona mariti an sint uxori tacite hypothecata non tantum pro dotis restitutione, sed etiam pro alimentis, magna est inter DD. controversia, & pro negativa stat Bart. *in L. Lucius. ff. de alim.* Jo. Andr. ad Specul. *in tit. de dote restituen. §. formatis. vers. sed nunquid bona.* Campeggius *de dote* 2. *par. quæst.* 36. Bald. Novell. *in tract. de dote par.* 6. *special.* 7. *vers. tu potes.* & alii plures apud Gabr. *de alim. lib.* 6. *concl.* 2. Fachin. *lib.* 12. *controv. Jur. cap.* 33. quia si Legislator voluisset esse obligata pro alimentis, id expressitset, sicut expressit pro restitutione dotis, & hypotheca non inducitur, nisi in casibus a Jure expressis; quam in jure veriorem dicit Surdus *de alim. tit.* 8. *privileg.* 49. *num.* 8. *vers. melius ergo;* sed quia contraria est communis, dicit, vanum fore in Judiciis super ea disceptare, & hanc tenent etiam Bald. *in L. unico §. ut plenius C. de rei uxor. act.* & ipse Bar. *in L. si cum dotem. §. fin. autem. ff. sol. matr. vers. quæro nunquid bona.* ubi etiam Castr. *§. fin autem.* & Alex. Socin. *cons.* 41. *col.* 3. *vers. sed hæc responsio. vol.* 4. & alii quos sequitur Gabr. *loc. cit.* Marese. *lib.* 2. *var. res. cap.* 83. *n.* 56. Pasqual. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 7. *n.* 46.

32 Bona soceri liberantur ab obligatione, si dotem filio emancipato, vel in patria potestate existenti, sed cum causa, uti ad sustinenda onera matrimonii seorsim, separatimque habitanti restituat: quia tibi est matrimonium, & ejus onera, ibi dos esse debet: neque refert, quod filius dilapidarit, modo ab initio non fuerit suspectus de dilapidatione, & intervenerit Judicis decretum. Sperel. *decis.* 164. & dummodo filius sit solvendo, & concurrat nurus consensus. vide eundem Sperel. citantem alios & præsertim Surdum *de alim. tit.* 8. *privil.* 34. *n.* 4. Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 2. *quæst.* 49. *num.* 62.

33 Bona fideicommisso subjecta possunt alienari pro dotibus restituendis; item pro detractione legitimæ, & Trebellianicæ *L. peto. ff. de leg.* 2. *L. alienationes. ff. famil. hercisc.* Mant. *de conjectur. lib.* 9. *tit.* 8. Pereg. *de fideic. art.* 40. *n.* 18. Fusar. *de substit. quæst.* 541. *n.* 1. Andreol. *controv.* 141. etiam ignorante, & non requisito Fidei commissario. Peregr. & Fusar. *ll. cc.* apud quos Oddo *de fideic. quæst.* 34. Surd. *decis.* 316. Rota coram Buratt. *decis.* 853. Saminiatus *post controv.* Altogradi jun. *cons.* 6. videri potest etiam Merlin. *decis.* 459. *num.* 13. sicut etiam pro funeris impensis, & pro satisfaciendis legatis. Peregr. *l. c.* apud quem communis.

34 Bona fideicommisso subjecta, vel majoratus non possunt confiscari etiam in delictis hæresis. Sanctarellus *de hæres. cap.* 1. Ricciulus *de Jure person. lib.* 5. *cap.* 32. Suarez *de fide, disputat.* 22. *sect.* 5. quos citat Diana *par.* 4. *tract.* 8. *res.* 60. Idem dic de bonis alienari prohibitis in favorem alterius, & cum prohibitio est perpetua, & non tantum ad vitam delinquentis. Molina *de Just. tom.* 3. *disp.* 657.

35 Bona dotalia sunt, quæ dantur viro nomine dotis ad sustinenda onera matrimonii. *L. ubi adhuc. C. de Jur. dot.* & eorum maritus fit Dominus *L. doce*

ancillam. C. de rei vendit. & potest in illis facere, quod vult. *L. quoties. C. de Jur. dot.* Paraphernalia vero sunt, quæ mulier tradit viro extra dotem, etiam ratione sui proprii usus, & eorum administrationem marito committit. Pajatel. *expedit. & annot.* 36. qualia solent ut plurimum esse mobilia, vel pecuniæ. Extradotalia sunt, quæ mulier marito non consignavit, & quorum usum sibi reservavit. Bald. *cons.* 464. apud Pajatell. *loc. cit.* & horum fructus sunt mulieris. Sylvest. *in sum. verb. paraphernalia.* Covar. *in 4. par. 2. cap. 7. num. 2. §. 1.* Sylvaticus *lib. 1. cons.* 24. Bich. *decis.* 350. *n.* 28.

36 Bona paraphernalia fœminæ contrahentis matrimonium scienter cum hæretico non confiscantur; secus dotalia, vel dos, quia *cap. decrevit. de hæret. in 6.* tantum loquitur de dote, & cum lex sit pœnalis, non debet extendi ultra expressa, Sanctarellus *de hæresi cap.* 19. Barb. *in collect. tom. 3. lib. 5. tit. 2. cap.* 14. Sanz. *in summa* & alii quos citat Diana *part. 4. tractat. 8. ref.* 62. Et ideo neque bona viri contrahentis scienter matrimonium cum hæretica confiscantur. DD. *cit.* & Pegna *in direct. Inquis. par. 3. comment.* 160. Suar. *de fide disp. 22. sect.* 5. & alii apud Dianam. *l. c.*

37 Bona uxoris sunt obligata pro debito principali ad favorem fisci. *L. utilitas publica C. de primipil.* Abb. *in cap. ex parte. de consuet.* Covar. *lib. 3. var. ref. cap.* 16.

Bona mariti. Vide *Hypotheca.*

38 Bona pupilli non possunt alienari sine causa necessaria, & Judicis decreto præmissa cognitione causæ, neque hypothecari. Merlin. *de pignor. lib. 2. tit. 1. qu.* 39. Neguf. *par. 2. memb. 3. n.* 77. Lim. 1. in obligatione necessaria, uti si Tutor in judicio pro defensione causæ pupillaris obligaret de judicio sistendo, vel in alienatione facta ad satisfaciendum creditoribus Minoris. juxta *L. cum hi §. quid ergo. C. de transact.* Surd. *decis. 268. num. 8. & 19.* ac alii quos citat & sequitur. Merlin. *loc. cit. n.* 6.

39 Bona pupilli magni valoris non sunt distrahenda ob modicum æs alienum *L. magis puto. ff. de reb. eorum.* Ciarlin. *controv. for. cap* 217. *n.* 13. Neque sine subhastatione, nisi contraria vigeat consuetudo, quæ tamen subhastatio, si intervenit Judicis decretum, præsumitur. Ciarlin. *loc. cit. n.* 46. apud quem Rol. *lib. 1. cons. 33. num.* 60. Surd. *cons. 49. n.* 15. Menoch. *cons. 171. n.* 27. & alii. Gabr. *lib. 2. de sent. concl. 5. n. 1. §. in terminis.* Galganet. *de tutel. lib. 3. quæst. 60. n.* 21. Bich. *decis. 58. a n.* 1.

40 Bona præsumitur libera & allodialia. Jo. Andr. *in cap. minus de Jurejur.* ubi Host. Paris. *cons.* 138. & alii apud Ciarlin. *controv. for. cap. 92. n.* 12. Cyriac. *controv. 145. n.* 8. Merlin. *decis. 655. n.* 1. nisi conjecturæ, & investitura rejiciant hanc allodialitatem. Mant. *de tacit. & amb. lib. 23. tit. 5. n.* 1. Rota apud Seraph. *decis. 894. n.* 1.

41 Bona materna a filio per hæreditatem adita non dicuntur amplius materna, sed vere, & proprie filii patrimonium, & sic exclusus per statutum a bonis maternis, non dicitur exclusus ab ejusmodi bonis. *L. sed si plures. ff. de vulgar. L. ejus qui. ff. si cert. pet.* Crass. *de success. ab intest. quæst.* 10. Menoch. *cons.* 124. & alii apud Ciarlin. *cap. 86. num.* 7. quia verba statuti sunt proprie & stricte interpretanda. Thes. *decis. 269. num.* 9. Osasc. *decis. 21. num.* 14. & Anchar. jun. *quæst. 46. n. 17. l. 3. & 70.* apud Ciarlin. *loc. cit. num.* 9. Brunus *de statut. fœm. exclud. 9. art. quæst. 1. col.* 1.

42 Bona alia sunt profectitia, quæ nimirum ex substantia patris, aut contemplatione patris ad filium pervenerunt. *L. profectitia ff. de Jure dot.* & hæc bona sunt patris. Alia sunt adventitia, quæ ex liberalitate fortunæ, vel propriis laboribus filius acquirit, & horum bonorum ususfructus ad Patrem, vel avum ratione patriæ potestatis spectant etiam sine ulla cautione, & filii non possunt quoad hunc resistere, aliter potest Pater illos verberare, & coercere, etiam adeundo Judicem. Boer. *decis.* 199. qui ususfructus durat etiam post mortem filii, donec vivit mater. *L. 1. C. de bon. matern.* ubi Arius Pinell. *par.* 1. vel cum filius a patria potestate fuit liberatus, neque hunc usumfructum amittit pater per transitum ad secunda vota. Pasqual. *de patr. pot. par. 1. c. 3. n.* 5. Lim. si fuit legatum cum ea conditione, ne patri acquireretur ususfructus. Lim. secundo in bonis a Principe filio donatis *L. cum multa. C. de bon. quæ lib.* Alia sunt castrensia, quæ pleno Jure filio acquiruntur, & de quibus libere potest disponere, nulla habita ratione patriæ potestatis, quod tamen procedit vivente filio, qui castrense peculium acquisivit; secus eo mortuo; quia in persona successorum filii mutatur qualitas peculii, & fit adventitium. *L. Paulus. ff. de acquir. hered.* Pascbal. *loc cit.* & quoad hoc pater nullum habet usumfructum, sed tantum commoditatem ususfructus. Vincent. de Franchis. *decis. 10. num.* 9. nisi prohibitio, ne pater haberet usumfructum, procederet ab homine; tunc enim non haberet etiam commoditatem. Mastrill. apud Pasch. *loc. cit. decis.* 83. si vero propter delictum filii bona venirent publicanda; tunc patri acquirerentur. Et si peculium filii ante Clericatum filii erat adventitium, remanet tale etiam post illius Clericatum. Borgnin. *de usufr. num.* 181. apud Paschal. *loc. cit. num.* 6. qui citat Dec. *in cap. in præsentia. n. 246. de prob.* Sunt autem bona castrensia, quæ filius acquirit in castris; quasi castrensia, quæ acquirit docendo, advocando, vel occasione Clericatus.

43 Bona profectitia, adventitia, castrensia, vel quasi, & futura non veniunt in confiscatione bonorum. Fachin. *lib. 9. controv. Jur. c. 47. & 51.* Boss. *de bon. confisc. n.* 15. Peregr. *de Jure fisc. lib. 5. tit.* 1. Farin. *de delict. & pœn. quæst.* 25. neque possunt confiscari juxta Dianam *par. 4. tract. 8. ref.* 61. apud quem Sanctarellus *de hæresi cap. 18. dub. 1. num.* 1. Sanz. & alii contra Suaz. *de fide. disp. 22. sect. 5. n.* 9. Azor. *tom. 1. lib. 5. cap. 7. quæst.* 8. si sermo est de castrensibus, utraque opinio est probabilis; quoad adventitia, & profectitia est adhuc certior; quia hæc sunt patris, tam quoad proprietatem, quam quoad usumfructum. Covar. *lib. 2. var. ref. cap. 8. num. 7. vers. hinc apparet.* Gomez *tom. 2. var. ref. cap. 15. num.* 16. apud Dianam *loc. cit.* quoad adventitium res est magis dubia propter opinionum diversitatem, & Doctorum discrepantiam, quam vide apud Dianam *loc. cit.*

44 Bona delinquentis, & convicti, sed ante sententiam mortui, contra successores non possunt confiscari. Fachin. *controv. Jur. lib. 9. cap.* 37. Gomez *de delict. cap. 1. num.* 82. Bursat. *cons. 77. num.* 24. Peregr. *de Jure fisci lib. 4. tit.* 5. Idem dic, si sententia fuit suspensa per appellationem.

45 Bona damnatorum sicut sunt reservanda descendentibus, & ascendentibus usque ad tertium gradum, ita etiam lateralibus usque ad eundem. Clar. *in §. fin. q.* 78. & alii apud Fach. *lib. 1. controv. Jur. cap. 35. & lib. 9. cap.* 88. qui tamen contrariam tenet. *d. cap.* 35.

46 Bona hæreticorum confiscata possunt ab Inquisitoribus relinqui hæreticis pœnitentibus. Grilland. *tract. de hæret. quæst.* 6. Decian. *tractat. crim. lib. 5. c.* 44. Rol. *lib. 3. cons.* 92. Surd. *cons.* 386. & alii apud Dianam *part. 4. tr. 8. ref.* 44. Etiam contra fiscum præscribuntur quadraginta annis, si adsit bona fides, & hæres illa toto tempore possedit: *cap. fin. de præscript. in 6.* Covar. *in 4. par. 2. cap. 6. §. 8. n.* 10. & dummodo præscribens tempore, quo præscribit, sit Catholicus. Gomez *var. ref. tom. 2. cap.* 15. vide *hæreticorum.*

47 Bona Patris non sunt obligata pro solutione antefati constituti a filiofamilias sine præsentia, & consensu Patris. Capon. *discept. for.* 282. ubi Surd. *decis. 47. & 62.* Lim. si pater consensit matrimonio, & dos fuit illi soluta. Manent. *decis. Mantuan. 52. num.* 12. Capyc. Latro. *decis.* 36. Hodierna ad Surd. *decis.* 46. Osasc. *dec. 44. num.* 8. Fontanel. *de clausul. 7. gl. 3. par.* 12. Costa *de portione Rata qu.* 21. Pascbal. *de patr. pot. par. 2. cap. 7. n.* 80. & alii apud Capon. *loc. cit.* si vero Pater fuit passus dotem solvi filio, habetur pro jubente, & ita obligatur. Capon. *loc. cit.*

48 Bona Universitatis, vel Collegii, quando hæc fuerunt soluta, distribuuntur inter homines Universitatis pro rata onerum, quæ sustinebant, nisi esset spes, quod denuo reædificaretur Universitas vel Collegium. ita Roman. *cons.* 89. apud Costam *de portione rata quæst.* 186.

49 Bona debitoris ob suspicionem dilapidationis possunt sequestrari. Cyriac. *controv. 507. num.* 6. saltem prævia causæ cognitione; nisi debitor alias esset solvendo. Aufrer. *ad Capell. Tholos. quæst. 478. num.* 4. juxta *L. si cum dotem §. fin. autem.* ubi gl. *ff. sol. matr.* Angel. *in L. Divus ff. de petit. hered.* nisi sit ita pauper, ut ob sequestrationem fame perire deberet.

50 Furis sunt tacite hypothecata pro restitutione rei ablatæ. Merlin. *de pignor. lib. 3. tit. 1. q. 35. n.* 10. Gait. *cap. 4. de cred. n.* 135. & Grat. *discept. for. cap. 935. n. 34. & 39.*

Vitti-

51 Vitrici sunt tacite hypothecata pro admininistratione mulieris, vel matris binubæ in subsidium. Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 1. *quæst.* 47. Neguf. *de pignor. par.* 2. *memb.* 4. *num.* 150. Escobar. *de ratiocin. cap.* 34. *n.* 12. Statil. *de salv. inspect.* 3. *cap.* 4. *n.* 500. Sicut etiam bona matris binubæ pro tutela. Merlin. *loc. cit.* vide *Mater*; nisi mater ante secundas nuptias reddidisset rationes.

§. III.

De Bonis Ecclesiarum.

52 Bona Ecclesiæ licet regulariter non possint alienari sine solemnitatibus, vel beneplacito Apostolico, fallit tamen regula in iis, quæ servando servari non possunt, qualia sunt, quæ triennio durare non solent, uti fructus, vestes attritæ, quamvis pretiosæ. Riccius *in praxi part.* 1. *res.* 70. Navar. *cons.* 6. *nu.* 3. *de reb. Eccl. non alien.* Item arbores opacæ, corruptæ, vetustæ; maxime illæ, ex quarum incisione fundus redditus fructuosior, iter animalia supervacua. Antonel. *de regim. Eccl. lib.* 1. *cap.* 7. Quintanta. *in verb. alienatio. num.* 33. Bonacin. *de alien. bon. Eccles. disp.* 2. *quæst. un. p.* 2. Item pecunia, etiam in casu quo computatur inter immobilia, uti quando est implicata vel destinata ad implicationem immobilium. juxta Thes. *decis.* 160. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *n.* 106. Surd. *decis.* 287. & alii apud Tranchedin. *cons.* 79. *num.* 9. Antonel. *loc. cit.*

53 Ita etiam illa, quæ sunt modici valoris; item incerta, vel certa quidem, sed difficilis recuperationis, si ab antiquo sunt solita concedi in emphyteusim, vel infeudari, & ob potentiam Laicorum difficulter possunt recuperari, secus si nunquam fuerunt infeudata, vel concessa in emphyteusim. Item cum alienatio est necessaria: uti si fuit facta in vim pacti de affrancando, vel in distractione, quæ fit per Judicem ad solvendum æs alienum. Turricellius *de bonis Ecclesiæ non alien. c.* 15. *n.* 3. & 4. apud quem Seraphin. *decis.* 1080. *n.* 9. & Rota post tract. Merlin. *de pignor. decis.* 97. *n.* 13.

54 Ita cum Episcopus de bonis suæ Ecclesiæ seu mensæ donat Capitulo; quia tunc non dicitur facta alienatio; cum dominium remaneat penes eandem Ecclesiam. Rota *divers. part.* 1. *decis.* 756. *num.* 1. & 3. Turricel. *loc. cit. num.* 77. vide in Verbo *alienatio*; sicut etiam cum alienatur favore Ecclesiæ eidem Prælato subjectæ; vel in Regulares ejusdem Religionis eidem Generali, vel Capitulo subjectos. Idem. *num.* 80. Item stante consuetudine, vel statuto in contrarium. Ottobon. *dec.* 210. *num.* 3. & 4. quia statutum ac consuetudo a pari procedunt. Rota *divers. decis.* 186. *num.* 3. *part.* 3. Penia *decis.* 322. *num.* 4. Mohedan. *decis.* 1. *vel.* 6. *de constit.* Turricel. *loc. cit. cap.* 8. *n.* 4.

55 Sicut etiam in cassatione pensionis, & repudiatione hæreditatis, quia in quærendis potest præjudicari. Turricel. *loc. cit. cap.* 15. §. 4. *n.* 84. & *seq.* & *n.* 92. *ac seq.* apud quem Rota *decis.* 284. *n.* 8. & 9. *par.* 3. & *lib.* 3. *divers.* Put. *decis.* 207. *n.* 1. *lib.* 2.

56 Bona Ecclesiæ possunt alienari etiam pro redemptione captivorum. Abb. *in cap. nulli, de reb. Eccles non alien. num.* 20. nisi ex sua culpa fuerint capti, & carceribus mancipati. Pasqual. *de patr. pot. part.* 3. *cap.* 5. *num.* 11. *per Legem. sive hæreditaria. ff. de negot. gest.* quia ex propria culpa redactus ad inopiam privilegio ob paupertatis commiserationem gaudere non debet. Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 16. *sub num.* 9. Menoch. *de arbitr. cas.* 182. *num.* 45. Peregr. *de fideic. art.* 42. *num.* 91. Hinc alienari non possunt pro redimendis a triremibus illi, qui propria culpa ad easdem condemnati fuerunt. Covar. *loc. cit.* Et licet ob paupertatem emphyteuta excusetur a caducitate, si non solvit canonem, tamen non excusatur, si sua culpa in paupertatem incidit. Corbul. *de Jure emphyt. tit. de caus. privat. ob non solut. can. limit.* 29. *n.* 2. Boer. *dec.* 228. & alii apud Pasqual. *loc. cit. num.* 11. & 12. sed de his, & aliis, vide supra in verb. *Alienatio Bonorum Ecclesiæ.*

57 Bona Ecclesiæ male, sine solemnitatibus alienata possunt præscribi, dummodo præscriptio incipiat post mortem illius, qui male alienavit. Riccius *in praxi alienationis. part.* 1. *res.* 32. *per totam.* ubi Rota; & quidem spatio quadraginta annorum. Burat. *dec.* 704. Cavallet. *dec.* 91. Turricell. *de reb. Ecclesiæ non alienat. cap.* 28. etiam quoad privilegia, & jura dummodo adsit bona fides. Idem *per totum.* & non sit evidens tituli nullitas, quod tamen hodie fuit sublatum ab Urbano VIII. qui prohibuit omnem præscriptionem contra Ecclesias excepta centenaria & immemorabili. Turricel. *de reb. Eccles. non alien. cap.* 28. *num.* 45. Rota *decis.* 47. *num.* 12. *par.* 11. *recent.* post quam amplius Beneplacitum non præsumitur. *Idem* Turricell. *cap.* 14. *n.* 38. & 39.

Bona Ecclesiæ non possunt alienari sine beneplacito 58
Apostolico etiam in necessitate, nisi hæc sit ita urgens, ut periculum sit in mora. Ciarlin. *controv. for. c.* 183. *num.* 7. & 137. neque infeudari. Clarus *in* §. *feudum. quæst.* 13. Riccius *in prax. alienat. res.* 76. nisi sint solita alienari & infeudari; modo non fuerint denuo Ecclesiæ incorporata; quia semel alienata cum solemnitatibus efficiuntur perpetuo alienabilia etiam sine solemnitatibus, dummodo adsit evidens utilitas tempore contractus, & cum dicta alienatione concurrat spatium quadraginta annorum, vel duæ alienationes fuerint factæ cum solemnitatibus. Riccius *loc. cit. res.* 26. Et contra alienationem nulliter factam quilibet opponere potest, si sit nullitas, quæ per consensum partis sanari non possit, aliter sola Ecclesia opponere posset. Seraphin. *decis.* 256. & 278. apud Turricellium *de rebus Eccles. non alien. cap.* 24. Et quod infeudari solita possint infeudari sine aliis solemnitatibus, videri potest etiam Fachin. *lib.* 7. *controv. Jur. cap.* 31. *vers. tertia.*

Bona Ecclesiæ suis in casibus solent vendi plus offe- 59
renti in praxi, quamvis de Jure contrarium videretur dicendum, eo quod Ecclesia debeat esse cultrix justitiæ; tamen quia pretium subhastationis non est injustum, praxis non est damnanda tanquam injusta. Riccius *in prax. alien. res.* 57. *per totam.*

Et quando universaliter sit necessarium Beneplacitum Apostolicum in alienatione bonorum Ecclesiæ. vide *in praxi alienationis.*

§. IV.

De bonis Clericorum, Episcoporum & Religiosorum.

Bona Clericorum & Episcoporum præsumuntur acqui- 60
sita intuitu Ecclesiæ, & ex redditibus Ecclesiæ, nisi constet Prælatum, vel Clericum habuisse bona tempore suæ promotionis. *cap.* 1. *de testamen.* Clar. *in* §. *testamentum quæst.* 27. *vers. sed quid.* vel ex sua industria acquisivisse. Bellet. *disquis. Cler. par.* 1. *tit. de bonis Clericorum.* §. 2. *num.* 3. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 114. *num.* 11. vel beneficium fuisse valde tenue, & Clericum propria bona habuisse. Abb. *in cap.* 3. *nu.* 3. *de pecul. Cler.* & *in cap. cum esses num.* 24. *de testam.* apud quem Bellet. *tit. de bon. Cleric.* §. 6. *num.* 8. & Rota *dec.* 582. *num.* 7. & 10. *part.* 3. *divers.* Ad tollendum autem omne dubium debet Episcopus tempore adepti Episcopatus inventarium facere illorum, quæ ille ex patrimonio suo, vel alio titulo habuit juxta *cap. syracusana* 28. *dist. cap. sine manifesta* 12. *quæst.* 1. Barbos. *loc. cit. num.* 15.

Bona patrimonialia Clericorum, ad quorum titulum 61
fuerunt ordinati, æquiparantur bonis Ecclesiæ, & ideo non possunt alienari sicut alia bona Ecclesiastica, & succedunt loco beneficii. Sperel. *decis.* 184. *num.* 17. & *seq.* apud quem Novar. *quæst. foren. par.* 1. *quæst.* 72. *num.* 3. Gratian. *disc. for. cap.* 159. *n.* 27. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 19. *n.* 91. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 5. §. 10. *n.* 14. Bellet. & alii apud eundem. Et hæc gaudent privileg. Eccles. in casibus a jure expressis, vel identitatem rationis habentibus. Gl. *in cap. similiter.* ubi Archid. *quæst.* 1. Abb. Felin. & alii apud Sperel. *decis.* 135. *num.* 89. & latius Bellet. *loc. cit.* & non tantum Clericorum, sed etiam Ecclesiarum sunt exempta a Laicorum jurisdictione. *cap. quamquam* 4. *de censib. in* 6. ubi gl. Rota *in antiq. decis.* 10 *de consuet.* Azor. *instit. moral. lib.* 5. *part.* 1. *cap.* 12. *q.* 1. Suarez *contra Regem Angliæ. lib.* 4. *cap.* 9. Diana *de Immun. part.* 1. *tract.* 2. *res.* 1.

Bona Clericorum decedentium ab intestato sine con- 62
sanguineis pertinent ad Ecclesiam, in qua habuerunt Beneficium, vel si non habuerunt Beneficium, ad Episcopum; quod si Clericus fuerit hæreticus, pertinent ad

Inqui-

Inquisitionem secundum partem, secundum aliam officialibus, & reliquum Civitati in qua est hæreticus. Riccius *in prax. par. 2. ref.* 387. Covar. *lib. 2. var. ref. cap. 9.* apud quos alii plures.

63 Bona, fructus, aut redditus Ecclesiasticorum eximuntur a spolio sequentibus in casibus, primo si beneficium erat ita tenue, ut non excederet triginta ducatos de camera, quod etiam procedit in pensione, quia tales fructus sunt necessarii ad congruam sustentationem, & non superflui; spolium vero fit de superfluis, & non de necessariis, quia hæc computantur inter bona patrimonialia Clericorum. Navar. *de spol.* §. 1. Bonac. *de contract. disp. 3. quæst. ult. p.* 2. §. 1. *num.* 5. Secundo si adest consuetudo testandi de fructibus, redditibus, aut bonis acquisitis ex illis etiam ad profanos usus. Gonzal. *de spol. notab.* 12. *conclus.* 6. dummodo sit immemorabilis, vel quadragenaria cum titulo. Navar. *de spol.* §. 14. Bonac. *loc. cit.* Tertio si fructuum fuit facta donatio inter vivos valida tamen, quia tunc tales fructus non dicuntur relicti post mortem, secus si fuit facta causa, vel intuitu mortis, quia talis donatio videtur simulata & facta in fraudem spolii, secus etiam si a Clerico ægrotante donatio fuit facta inter vivos, nisi vixerit viginti dies post dispositionem, vel donationem, quod fuit introductum ab obviandum fraudibus. Vasquez *in opusc. de reddit. cap.* 2. §. 1. Azor. *par.* 2. *lib.* 8. *cap.* 4. *quæst.* 5. & alii apud Bonac. *loc. cit. p.* 5. & hoc in foro externo, quidquid sit in interno. Quarto eorum, qui decedunt in Curia, vel Curiam sequentes vel in ejus districtu. Pius V. & Paulus V. apud Bonacin. *loc. cit.* Lim. in bonis Regularium; item in acquisitis ex licita negotiatione, vel ex officio prohibito per sacros Canones, uti ex lusu. &c. Quinto Cardinalium, ubicumque decesserint ob Constit. Pii V. apud Azor. *l. c.* Sexto eorum, qui habent facultatem testandi, quæ tamen facultas est stricte interpretanda, tanquam contraria juri communi. Lim. 1. si est subreptitia, quia quod nullum est, nullum operatur effectum. Lim. 2. si Beneficiatus non resedit in loco beneficii, tunc enim facultas testandi non suffragatur ob constitutionem Pii IV. apud Bonac. *loc. cit.* Lim. 3. si talis disponat, & testetur in favorem illegitimorum propriorum vel extraneorum, quia talis propter abusum amittit usum, & jus testandi juxta Bullam Pii V. contra illegitimos; & ita relicta tam illegitimis, quam legitimis corruunt. Lim. 4. si testetur de acquisitis ex illegitima negotiatione, quia facultas testandi ad hæc se non extendit; est enim odiosa utpote contraria juri communi. Lim. 5. si habens facultatem testandi illa non fuit usus; tunc enim hæredes ab intestato excluduntur. Navar. *de spol.* §. 7. Redoanus *de spol. par.* 3. *cap.* 3. apud Bonac. *loc. cit.*

64. Bona Clericorum, vel Ecclesiæ, quæ transeunt ad Laicos, perdunt immunitatem. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *n.* 59. *c.* 39. §. 5. & ita, quæ prius erant immunia a tributis, & oneribus per Principes Laicos, fiunt obnoxia. Sperel. *dec.* 35. *num.* 32. Grass. *de effec. Cleric. eff.* 3. *n.* 89. Duardus *in Bullam Cœnæ can.* 18. *quæst.* 1. Bellet. *disquis. Clerical. par.* 1. *tit. de exempt.* §. 8. *n.* 2. Menoch. *de arbitr. cas.* 180. *n.* 8. & 562. *n.* 43. & alii apud Barb. *l. c. n.* 59.

65 Bona Religiosi transeuntis ad aliam Religionem studio vitæ melioris, manent penes primævum Monasterium, & quæ post secundam professionem acquirit, acquirit secundo; si vero transivit ad secundam Religionem in pœnitentiam, bona etiam post secundam professionem acquisita spectant ad primum quoad proprietatem tantum, non vero quoad usumfructum, ne secundum Monasterium ex delicto translati pati debeat damnum; mortuo vero, vel restituto Religioso pœnitente usufructus cum proprietate consolidatur. Intellige tamen de usufructu in ea quantitate, quæ sufficit ad necessariam Monachi vel Religiosi sustentationem. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 42. *num.* 91. & 96. Tusc. *litt. M. conclus.* 322. Suar. *de Relig. tract.* 8. *lib.* 3. *cap.* 13. & 14. Tamburin. *de Jure Abb. tom.* 3. *disp.* 7. *quæst.* 6. *num.* 7. Azor. *tom.* 10. *Instit. moral. lib.* 12. *cap.* 15. *quæst.* 3. Quod si Religiosus professus in Religione incapaci bonorum transferatur ad Religionem capacem bonorum, recuperat bona post translationem sibi delata ad utilitatem secundæ Religionis capacis. Tamburin. *loc. cit. vers. professus.* Barb. *loc. cit. num.* 92. apud quem Tiraquel. *de retrac. lign.* §. 1. *gl.* 9. *num.* 105. Burat. *dec.* 756. Bona vero quæ fuerunt delata Religioso ante illius translationem ad Religionem capacem bonorum e Religione incapaci bonorum, in qua professus fuerat, juxta declarationem S. Congr. spectant ad venientes ab intestato, si de illis Religiosus nullam fecit dispositionem. Tamburin. & Barb. *ll. cc.* plura videri possunt apud Capon. *discept. for.* 97. 256. & 278.

66 Bona, quæ Religiosi extra Monasterium degentes relinquunt post mortem, non acquiruntur Religioni, sed Cameræ Apostolicæ; quia *auth. Ingressi. cap. ne ducatis.* 12. *quæst.* 1. *cap. cum olim. de privilegiis.* hodie amplius non procedunt ob constitutionem Greg. XIII. sive dicta bona fuerint acquisita ex beneficio, sive ex illicita negotiatione, sive ex largitione amicorum, & propinquorum, sive propria industria, sive alia quavis ratione; quia Constitutio Gregor. XIII. est generalis, & derogat Costitutioni Pii IV. quamvis Religiosus degeret extra Monasterium de superioris licentia. Lim. 1. nisi Religiosus habuerit specialem licentiam testandi. Lim. 2. nisi Religiosus moriatur in Curia ob Constitutionem Pii V. statuentis bona morientium in Curia non acquiri Cameræ. Lim. 3. In instrumentis ad Divinum cultum, quia hæc pertinent ad Religionem, vel Ecclesiam: ut videri potest in verb. *spolium.* Bonac. *de contr. disp.* 3. *quæst. ult. p.* 3. §. 4.

67 Bona ejecti e Religione secundum aliquos pertinent ad Monasterium ejiciens, quia non debet ex Monachi delicto suo jure privari. Molin. *de Just. tom.* 1. *disp.* 140. Secundum alios pertinent ad Episcopum, vel Ecclesiam sicut bona vacantia. Sanctarell. *de Apostas. cap.* 6. *dub.* 2. alii vero volunt esse Cameræ Apostolicæ secundum motum proprium Gregor. XIII. Sanctarell. *loc. cit.* Barb. *in cap. ne Religiosi. de Regul.* Bonac. *de clausura. quæst.* 2. *p.* 12. §. 7. nisi ad aliam transiverit Religionem bonorum capacem.

68 Bona Hospitalium Religiosorum sunt immunia a collectis. Riccius *in prax. collect. par.* 3. *ref.* 126. sicut & confraternitatum Ecclesiasticarum, & oblatorum perpetuo. Idem, *ref.* 127. Gabriel. *lib.* 6. *de pia causa. concl.* 2. Menoch. *de recuper. rem.* 15. *num.* 22. Mascard. *de prob. conclus.* 869.

69 Bona Religiosorum, vel eorundem Monasteriorum non possunt alienari sine consensu Apostolico; sine hoc vero sufficit consensus Conventus, vel generalis Congregationis. Jo. And. *in addit. ad specul. tit. de locato.* §. *sequitur. num.* 3. Surd. *cons.* 17. *num.* 5. *vol.* 1. dummodo concurrant solemnitates juris, si tamen adfuit consensus Apostolicus, sufficit sine aliis solemnitatibus mox dictis; quia ubi major, minor cessat. Abb. *in cap.* 1. *de confirm. util.* Capyc. *dec.* 16. *num.* 1. Rota & alii apud Riccium *par.* 1. *praxis. ref.* 48.

70 Bona mensæ Episcopalis separata a mensa Capitulari non possunt alienari sine consensu Capituli, quia illius quoque interest. gl. *in cap.* 1. ubi Gemin. Franch. *de reb. Eccles. non alien. in* 6. Innoc. *in cap. novit.* ubi Abb. *de his quæ fiunt a Capit. vel Præl. absque consensu.* nisi probetur evidens utilitas, quia tunc cessat illius interesse. Seraphin. *dec.* 338. *n.* 2. & 443. *n.* 4. & 5. apud Turricel. *de reb. Eccles. non alien. cap.* 5. *n.* 14.

71 Bona Ecclesiæ non possunt alienari sine causa, qualis est necessitas & utilitas evidens Cocc. *dec.* 445. Cavaler. *dec.* 439. Turricell. *de reb. Eccles. non alien. c.* 16. *n.* 1. Bonac. *de alien. bon. Eccles. disp.* 1. *quæst. un.* nisi alienatio sit necessaria. Rota *dec.* 223. *num.* 2. & 3. *par.* 4. *divers.*

72 Bona relicta pauperibus non sunt necessario distribuenda dignioribus. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 5. Bar. *in L. unum ex familia ff. de leg.* 5. Bald. *in L. cum quidem ff. de leg.* 2. & Theologi communiter apud Dianam *par.* 2. *tract.* 15. *ref.* 39. quamvis contrarium videatur voluntati testatorum, & rationi magis consonum, juxta Decium *cons.* 72. *num.* 3. *argumento textus in L. quis ad declinandum. C. de Episcop. & Cler.* ubi, qui pauperior esse dignoscitur, præferri debet. Fedet. de Sen. *cons.* 95. *n.* 2. Sim. de Pretis *de interpret. ult. volunt. interpret.* 1. *dub.* 2. *n.* 94. & alii apud Azevedum *cons.* 24. *dub.* 4. *n.* 44.

73 Bona Confraternitatum Laicalium destinata ad usus pios subsunt Episcopo non tantum quoad visitationem, sed etiam quoad forum cumulative cum Judice Laico quoad vim coactivam. vide *Syndicus*.

74 Bona Clericorum & Ecclesiarum an possint a Laicis collectari, & subsint Jurisdictioni Laicorum. vide *in praxi Clericorum*.

Bo-

75 Bona patrimonialia Ecclesiasticorum, sicuti non sunt de foro Laicali, ita nec statutis Laicorum ligantur. Dec. *in cap. Eccles. S. Mariæ. num. 176. de constit.* ubi Abb. *num. 21. & 22.* & Felin. *num. 8.* Ant. de Butrio *in cap. fin. num. 3. de vita & honest. Clerici.* Alderan. Mascard. *de interpret. statut. conclus. 1. num. 93.* Rota coram Coccino post Scatil. *de salvian. interd. dec. 238. per tot.* Bich. *dec. 288. num. 41. & seqq.* In tantum ut bona patrimonialia Clericorum quæsita ante Clericatum superveniente Clericatu exeant de potestate Laicorum. Imol. *cons. 55. num. 7.* Honded. *cons. 3. num. 12. lib. 1.* Belletus *disquis. Clerical. par. 1. tit. de exempt. Cleric. & eorum bonis. §. 5. num. 6.* Bich. *dec. 521. num. 6.*

76 Bona Prælati sunt tacite hypothecata pro mala illius administratione. Merlin. *de pignor. lib. 3. tit. 1. quæst. 33.* Abb. *in cap. Episcopus de praben.* Neguf. *de pignor. par. 2. membr. 4. n. 120.* Redoan. *de reb. Eccles. non alien. quæst. 2. cap. 7.* Molina *de contract. disp. 536. n. 7.* Escobar. *de ratiocin. c. 39. n. 13.* Gratian. *discept. for. c. 601. n. 1. & 3.*

BONA FIDES.

Praxis Bonæ Fidei.

1 Bona fides causatur etiam ex injustis causis. Avendan. *de exeq. mand. cap. 1. num. 21.* Barb. *in L. comperit. n. 66. & 67. C. de præscript. 30. vel 40. an.* Castill. *de tertiis reg. cap. 34. n. 8. vers. Item dicitur.* Rota *dec. 189. n. 18. & 28. par. 7. recent.* Bich. *dec. 387. num. 5.* Et in præscribente resultat ex titulo. *L. penult. C. de evict.* Natta *cons. 14. n. 9.* Surd. *cons. 73. n. 52.* Bich. *dec. 30. n. 4.* ubi sola credulitas juncta cum præcedenti titulo sufficit ad præscriptionem. idem *n. 5.* juxta *L. quod vulgo & L. fin.* ubi gl. *verb. si credidisset. ff. pro empt.* Capyc. *dec. 189. n. 10.* Felin. *in cap. si diligenti n. 3. de præscript.* quælibet enim etiam colorata causa excludit malam fidem. Rota *dec. 11. n. 10. par. 5. recent.*

2 Bona fides non probatur ex titulo ipso Jure nullo. Surd. *dec. 45. num. 17.* Alex. *cons. 54. num. 10. lib. 6.* Ofasc. *dec. 160. num. 2. & 14.* nisi habeat implicitum statum validitatis, donec nullitas declaretur. Rota *dec. 206. num. 5. & 7.* post Cenc. *de censib.* Bich. *dec. 256. num. 14. & 15.* Præsumitur vero, nisi probetur contrarium. Rota *dec. 642. num. 7. par. 4. tom. 3. recent.* & coram Coccino apud Bich. *dec. 285. num. 19.* Præsertim in præsentante, accedente maxime titulo *L. penult. C. de evict.* Bar. *in L. Cessus. num. 17. ff. de usucap.* Abb. *in cap. si diligenti, de præscript.*

3 Bona fides est necessaria, ut acquiratur quasi possessio præsentandi. Lambertin. *de Jurepatr. lib. 2. par. 1. quæst. 3. art. 10. num. 6.* Menoch. *de retin. rem. 5. num. 20. & rem. 6. n. 132.* Gonzal. *ad reg. 8. Canc. gl. 45. §. 2. num. 35.* Garz. *de benef. par. 5. cap. 5. num. 95.* Rota *dec. 791. num. 5. par. 1. divers.* apud Bich. *dec. 368. n. 5.* præsertim in dubio. Idem *dec. 387. num. 4.*

BRACHIUM SÆCULARE.

Praxis Brachii sæcularis.

1 Judex Ecclesiasticus potest implorare brachium sæculare, cui Judex Laicus illud impertiri tenetur. *cap. 1.* ubi DD. *cap. quoniam in plerisque. §. sed si propter in fin. de offic. Ordin. cap. statuimus, de maled.* Archid. *in cap. periculoso. num. 3. de stat. Regul. in 6.* & quidem sequentibus in casibus. Primo ad cogendos schismaticos, ut redeant ad Ecclesiam. Secundo contra renitentes dare cautionem de non offendendo. Tertio contra negligentes confessionem Sacramentalem semel in anno, quarto contra contemnentes censuras, quinto si invenit resistentiam in partibus. Et sexto tandem quando fecit quidquid potuit fulminando etiam censuras pro exequenda sua sententia, & illam sine brachio sæculari executioni mandare non potest. Riccius *in prax. implorat. brach. sæcularis ref. 288. vers. tertio.* ubi Afflict. *in proœm. const. num. 54. vers. quando exequitur sententiam.* Felin. *in cap. significasti. num. 4. de offic. deleg.* Lup. *in cap. per vestras. in 2. notab. num. 48. de donat. int. vir. & uxor.* & alii: nec obstat Concil. Trid. *sess. 25. de reform. cap. 3.* ubi in civilibus expresse prohibet usum censurarum, quando potest fieri executio realis, vel personalis, & sic censura sit remedium extraordinarium, ac subsidiarium, ex quo aliqui Juristæ & Canonistæ inferunt, quod executio per brachium sæculare sit remedium ordinarium, & ita censura semper sit remedium subsidiarium; quia respondetur dictum Concil. expresse loqui de casu, quo Judex Ecclesiasticus propria auctoritate, & sic sine brachio sæculari, suam sententiam exequi potest. Fagnan. *in cap. pervenit, de adulter. & stupr. a num. 32.* ut legenti apparebit & ideo non sequitur, quod censura debeat esse remedium subsidiarium etiam in casu, quo Judex Ecclesiasticus propria auctoritate exequi non potest, tunc enim dispositio juris communis remanet in suo vigore, vi cujus imploratio brachii sæcularis est remedium extraordinarium. *cap. 1. de offic. ord.* ibi. *cum opus fuerit. & in cap. quoniam, eod.* ibi. *si necesse fuerit. c. fin. de excess. Prælat.* ibi. *si opus fuerit. cap. periculoso. §. fin. de stat. Regul. in 6.* ibi. *si opus fuerit. cap. dilecto, de sent. excom. in 6.* ibi. *maxime, quia ibi duo gladii consueverunt NB. exigente necessitate, sibi invicem suffragari.* & alibi: non potest autem dici, quod Judex Ecclesiasticus opus, aut necesse habeat implorare brachium sæculare, quamdiu alia media habet exequendi suam sententiam. Quibus favet etiam Concil. Trid. *sess. 24. de reform. matr. cap. 8.* ubi præcipitur, ut concubinarii tam soluti, quam uxorati, si ter admoniti concubinas non dimiserint, excommunicatione feriantur, & mulieres, sive conjugatæ, sive solutæ sint, graviter pro modo culpæ puniantur, & extra oppidum, vel Diœcesim, invocato NB. si opus fuerit brachio sæculari, ejiciantur. Et hanc sententiam, ultra *DD. cit.* sequitur etiam Covar. *pract. quæst. cap. 10. num. 1.* ubi DD. quæ etiam celeri justitiæ administrationi, & pacis conservationi non adversatur: volunt enim subinde Judices sæculares videre processum, & quod dolendum est, etiam in causis spiritualibus excepta causa hæresis, imo aliquando citare partes, & alia facere, quæ ipsis non competunt, quibus justitia, illiusque executio retardatur, ideo aliqui Judices Ecclesiastici, ut evitent, quantum fieri potest, dissensiones istas jurisdictionales, raro solent istud brachium sæculare requirere, sed prius tentant omnia remedia ac pœnas Ecclesiasticas, illamque implorationem pro ultimo, & subsidiario remedio reservant, teste Feliciano de Oliva *de foro Ecclesiæ p. 2. q. 24. n. 34.* qui *tot. cit. quæst. & aliis sequentibus* longe lateque discutit istam materiam implorationis brachii sæcularis.

Prudens ergo Judex arbitrabitur, an & quando expediat prius uti censuris, vel antequam ad illas deveniat, implorare dictum brachium sæculare; & videre, an casus sit talis, ut per censuras possit facile, & cum effectu suam sententiam seu mandata exequi, & tunc ex supra dictis imploratio brachii sæcularis, debebit esse remedium subsidiarium: nam si casus esset talis, quo ob Rei proterviam, aut ob aliam causam timeri posset censuram contemnendam, vel reum posse fugere, & sic justitiam defraudandam, certe consultum esset ab ea abstinere ut ad tex. *in cap. prodest. 23. q. 5.* Franc. *in c. 1. n. 5. de sent. excom. in 6.* D. Thom. *in 4. sent. dist. 18.* distinguit Oliva. *loc. cit.*

2 Et non tantum Judex ordinarius, sed etiam delegatus potest implorare brachium sæculare. Ricc. *in prax. implorat. brach. sæcul. ref. 288. 289.* Oliva *loc. cit. n. 2.* præsertim contra contumaces. Gail. *lib. 1. obs. 115. n. 6.* Natta *cons. 519. n. 14.* quo casu contra contumacem non est necessaria partis citatio. Et potest implorari contra successorem, quamvis fuerit jam obtentum contra prædecessorem. Riccius *loc. cit. ref. 295.*

3 Porro hoc brachium juste denegatur, quando constat evidenter de injustitia Judicis requirentis, & nullitate. Gail. *lib. 1. obs. 115. n. 4.* Menoch. *de retin. rem. 3. n. 360.* Sbroz. *de Vicario Episc. lib. 2. quæst. 190. n. 7.* Rol. *cons. 37. n. 7. vol. 1.* Innoc. *in cap. 1. n. 2. de off. ordin.* ubi Abb. *n. 11.* & Imol. *n. 17.* apud Riccium *loc. cit. ref. 293.*

4 Si vero imploratur brachium sæculare a Judice Ecclesiastico in crimine hæresis, non potest examinare processum Judicis Ecclesiastici, sed illi stare tenetur. *c. ad abolendam. de heret.* ubi Felin Boer. *dec. 90.* Guido Pap. *dec. 30.* Bald. *in auth. Clericus. C. de Episc. & Cler.* Vulpel. *in tract. de libert. Eccles. par. 3. n. 32.* & alii apud Riccium *loc. cit. ref. 298.* quia hæresis est crimen mere Ecclesiasticum.

Est

5 Est autem differentia inter brachii sæcularis præstationem, & accommodationem familiæ, quando vero petitur a Judice Laico accommodatio familiæ, veluti cum timetur resistentia eum armis, tunc Judex Laicus tenetur familiam accommodare. Vulpel. *l. c. par.* 3. *num.* 31. Bursat. *conf.* 40. *num.* 3. & quidem sine mora, aut excusatione non ita si imploratur brachium sæculare, quo casu Judex requisitus aliquando potest cognoscere de viribus sententiæ, & petere processum ad hunc finem in causis mixti fori. Riccius *loc. cit. res.* 297. non tamen cognoscere iterum de meritis causæ *arg. cap. ult. except. in* 6. juxta veriorem, & conformiorem Juris principiis bonoque Regimini Reipublicæ, ne longiores, & immortales fiant lites, & ex litibus aliæ lites oriantur, quod jura abhorrent. *L. properandum C. de Jud. cap. finem litibus, cap. venerabilis, de dolo &c. L. litibus. C. de agricol. & censitis.* apud Olivam *l. c. q.* 25. *per tot.* ubi late vide, juxta quem cum aliis ibi concordantibus Judex Laicus requisitus, tantum videre poterit, an in causis mixti fori Judex Ecclesiasticus bene formaverit processum.

6 Judex vero sæcularis si negligit dare brachium suum Judici Ecclesiastico, ut delinquentium audacia reprimatur, Judicis arbitrio punitur secundum Menoch. *de arbitr. cas.* 452. *n.* 3. sed in praxi hodie inobediens excommunicatur. Riccius *loc. cit. in notab. n.* 2. de hac materia vide etiam aliqua infra in verb. *Judex.* §. 5.

B R E V E.

Praxis Brevis Pontificii.

1 Breve pontificium obtentum post litem cœptam non facta mentione litis pendentiæ est subrepticium. vide *Rescriptum*. Ejus verba qualiter sint intelligenda, vide *verba*.

2 Breve Pontificium concedens gratiam audiendi Missam in oratorio privato Domino & ejus familiæ, extenditur etiam ad familiam absente Domino principali. Secundum Dianam *par.* 9. *tr.* 1. *res.* 2. Novar. *in Summ. Bullar. to.* 1. *de orat.* & tunc nomine familiæ veniunt etiam illi, qui extra domum Domini ejusdem tamen expensis vivunt. Palaus *to.* 4. *tr.* 25. *disp. un. p.* 6. *l. c. res.* 27. & cum in Brevi fit mentio Consanguineorum, in dubio intelligitur duntaxat de primo gradu. Dian. *l. c. res.* 28. & DD. apud eundem.

3 Breve Apostolicum de capienda possessione beneficii nomine Cameræ habet executionem paratam, verificato tamen prius Clericatu provisi, vacatione beneficii, & reservatione. Rota *dec.* 580. *n.* 5. *& dec.* 691. *n.* 1. *par.* 2. *recent.* Merlin. *decis.* 629. *num.* 2.

4 Breve absolutionis in forma Commissoria obtentum cum clausula *constito de præmissis* ante justificationem narratorum non suffragatur. Socin. *conf.* 99. *num.* 10. *lib.* 3. Put. *dec.* 275. *lib.* 2. Rota *dec.* 725. *n.* 10. *par.* 2. *recent.* Bich. *dec.* 174. *n.* 1.

5 Breve Apostolicum continens decretum irritans operatur, ut ex eo præcisa forma inducatur, nec possit contentis in Brevi renunciari, quamvis illa respiciant privatam utilitatem impetrantis Breve. text. & gl. *in cap. dilecto. de preben.* Felin. *in cap. cum accessissent. n.* 7. *de constit.* Socin. *conf.* 24. *n.* 23. *lib.* 1. Gabr. *de clauf. conclus.* 3. *n.* 18. Capyc. *dec.* 9. *n.* 16. Bich. *dec.* 98. *n.* 1.

6 Obtentum ab emptore super confirmatione venditionis attendi non debet, si excedit formam Capitulorum inter partes conventam, quia non licuit parti, nimirum emptori, quidquam a Principe petere, vel obtinere contra formam, & capitula conventa. Rota coram Buratto. *dec.* 106. *n.* 5. Rovit. *conf.* 39. *n.* 24. *lib.* 2. Vincent. de Franch. *dec.* 154. *n.* 6. & Rota apud Bich. *dec.* 230. *n.* 3. Tiraquel. *de retr. Consang.* §. 1. *gl.* 18. *n.* 69. *& de retract. convent. in præfat. n.* 21. Surd. *conf.* 217. *num.* 1.

7 Breve obtentum non facta mentione Juris tertii, tanquam subreptitium non valet. *L.* 2. §. *si quis a Principe ff. ne quid in loc. publ.* Gemin. *in cap. quamvis nim.* 3. *de præscript. in* 6. Buratt. *dec.* 576. num. 5. Bich. *dec.* 133. *n.* 25.

8 Brevis Apostolici forma servanda est. *c. cum dilecta.* ubi Abb. *n.* 5. *de resc.* Cavaller. *dec.* 288. *n.* 2. *&* 3. Rota *dec.* 624. *n.* 1. *par.* 2. *recent.* Bich. *dec.* 375. *n.* 22.

B U L L A.

Praxis Bullarum.

Bulla Pii IV. vel statutum compellens patrem ad solvendam legitimam fisco pro filio delinquente, est localis, & Juris communis correctoria, pœnalis & odiosa, & non extendenda ad alios casus in bulla non comprehensos. Tob. Noni. *conf.* 102. *num.* 5. Cartar. *de pœn. innoc.* 3. *n.* 728. Farin. *de delict. & pœn. q.* 24. *n.* 195. Concial. *alleg. for.* 82. *a n.* 11. *& res. crim. verb. Bullar. res.* 2. nec procedit, quando filius nulliter & invalide fuit condemnatus. DD. *cit.* quia Bulla vel statutum debet intelligi de rite, & recte condemnatis. DD. *cit.* & Conciol. *ut supra res.* 3. Adden. ad Rotam *dec.* 617. *num.* 132. *par.* 4. *recent. to.* 3. *& dec.* 38. *num.* 2. *par.* 7. *recent.* 1

Bulla Pii V. contra Banniros, & contumaces captos post annum procedit, quando illi fuerunt capti in jurisdictione Ecclesiastica, secus si in aliena. Bald. *in auth. Item nulla Communitas. in fin. C. de Episc. & Cler.* Clar. *in* §. *fin. quæst.* 38. *vers. est autem.* Cartar. *de execut. sent. capto bannito cap. fin. n.* 263. Conciol. *loc. cit. res.* 4. De censibus in toto orbe est servanda, etiam in Germania. Rota apud Merlin. *dec.* 626. *n.* 3. & Seraphin. *dec.* 890. & post Cencium *de censib. dec.* 42. Comitol. *respons. moral. lib.* 3. *quæst.* 27. qnia illa emanavit, ut saluti Christianorum consuleret. Contra Sodomitas quando habeat locum. vide *Sodomia*. 2

Bulla Sixti V. quoad abortum fuit revocata in illa parte, quæ continet propinantes media sterilitatis. Diana *par.* 7. *tr.* 5. *res.* 12. Privans privilegio Clericali, Dignitatibus, officiis, ac beneficiis procurantes abortum obligat in conscientia etiam ante sententiam. Garz. *de Benef. par.* 11. *num.* 18. &c. ubi Abb. Felin. Navar. & alii. Contrarium tenet Sanctarell. *de apost. cap.* 4. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 51. *n.* 139. quia nullus tenetur esse Reus & Judex. Diana *par.* 7. *tr.* 5. *res.* 17. vide etiam supra in verbo *Abortus*. Contra astrologiam judiciariam non obligat in conscientia. Suarez. Valent. & alii apud Dianam *par.* 2. *tract.* 15. *res.* 58. Contrarium tenent Farin. *de hæresi quæst.* 181. §. 1. Cherubin. Sanz. & alii. 3

Bulla Cœnæ obligat omnes, licet non fuerit accepta; tum qnia hæc Bulla Pontificia obligat independenter ab acceptatione, ut dicitur in verb. *Lex.* tum quia constat Pontificem vel obligare independenter ab acceptatione Bullæ, quia Pontifex in illa excludit omnem prætextum, & prætensionem. Bonac. *in Bulla Cœnæ to.* 3. *disp.* 1. *quæst.* 15. *p.* 4. Diana *par.* 3. *tract.* 1. *res.* 54. *& par.* 1. *tr.* 10. *res.* 1. vide *Lex.* Non derogat privilegiis Regularium. Suaz. *de Relig. to.* 4. *tr.* 9. *lib.* 2. *cap.* 20. Coriolan. *de casib. reserv. par.* 1. *sect.* 1. *art.* 23. & alii apud Dianam *par.* 1. *tr.* 5. *res.* 6. ubi hanc sententiam probabilem judicat; nonnulli tamen apud eundem contrarium sentiunt. 4

Bulla Pii V. quæ incipit, *etsi mendicantium ordines,* quæ illis concedit multa privilegia, fuit revocata a Greg. XIII. & reducta ad terminos Concil. Trid. juxta Barb. *de pot. Episc. par.* 3. *alleg.* 76. *n.* 29. quamvis alii apud Dianam *par.* 3. *tr.* 2. *res.* 107. existiment Bullam revocatoriam Gregor. XIII. non fuisse publicatam; sed immerito, quia hæc fuit illata Bullario, uti testatur Quaranta *in Sum. Bullar. verb. privil. Regularium.* 5

Bulla Alexandrina contra offendentes ex causa litis, ut habeat locum, tria sunt necessaria: primum, quod in offensione, injuriis, aut minis intervenerit dolus. Secundum, quod offensio &c. processerit propter eamdem litis. Tertio quod offendens ab offenso nullo modo fuerit provocatus, ex quibus requisitis, si unum deficiat, non habet locum Bulla. Farin. *conf.* 67. *lib.* 1. Guazzin. *de confiscat. bonor. conclus.* 13. *ampl.* 87. *n.* 5. apud Conciol. *resol. crim. verb. Bulla res.* 5. offensio vero præsumitur ex provocatione, si de causa constet. Guazzin. *loc. cit. n.* 4. Rota apud Put. *d.* 102. *&* 103. *per tot. lib.* 1. Rota post Consil. Farin. *dec.* 2. *n.* 1. *& dec.* 868. *n.* 2. *par.* 3. *divers.* apud Conciol. *loc. cit. n.* 2. Quod autem offensio fuerit facta ex causa litis probatur ex unius testis depositione, & conjecturis. Rota *d. dec.* 2. post Conf. Farin. Sicut etiam quod fuerit facta ex provocatione, probatur per unum testem a fisco examina- 6

shinatum., qui contra inducentem plene probat. DD. apud Farin. *conf. cit.* Conciol. *n.* 3. quæ Bulla Alexandrina procedit pro toto statu Ecclesiastico. Gratian. *dec. Marchiæ* 84. *n.* 5.

7 Bulla Sixti V. prohibens contractus ad caput salvum, comprehendit solum contractus prohibitos de Jure communi, ut patet ex Bulla, quæ incipit *Detestabilis.* non vero illos, qui sunt permissi de Jure communi, ut quando aliquid solvitur, vel promittitur pro assecurationibus, & periculi susceptione. Scaccia *de commerc.* §. 3. *gl.* 3. *n.* 35. Gait. *de cred. quæst.* 5. *n.* 1944. Michal. *de fratrib. par.* 3. *cap.* 59. *n.* 27. Rota coram Coccino. *dec.* 70. Conciol. *alleg. for.* 1. *n.* 61. *&* *alleg.* 2. *n.* 62. Quia pactum suscipiendi in se periculum, nimirum animalium, & assecurationis capitalis est licitum, & justum, si in illius recompensationem per dantem animalia, vel pecunias illi remittitur pars fructuum. Lessius *de Just. lib.* 2. *cap.* 25. *dubit.* 3. *n.* 32. Laym. *in Teol. mor. lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 20. *n.* 4. Card. de Lugo *de Just. & Jur. disp.* 29. *sect.* 5. *n.* 74. Cyriac. *controv.* 357. *n.* 14. *& controv.* 465. *n.* 16. Leotard. *de usur. quæst.* 31. *n.* 13. Conciol. *l. c. num.* 2.

8 Bulla Sixti V. quæ est *constit.* 6. *to.* 2. *Bullar.* quæ fisco defert fructus bonorum fideicommissi, dum vivit Reus delinquens, tantum procedit in casu speciali receptionis bannitorum, & non in aliis delictis. Guazzin. *de confiscat. bon. conclus.* 13. *limit.* 17. *n.* 16. Massin. *de confiscatione bonorum quæst.* 29. *num.* 4. apud Conciol. *loc. cit. res.* 8. quia in pœnalibus non excedit proprios casus *cap. pœna* 18. *de pœnit. dist.* 1. gl. *in cap. in pœnis.* 49. *de R. I. in* 6. & DD. apud Conciol. *l. c. n.* 2.

9 Bulla Pii V. quod illi, qui fuerunt banniti in contumaciam, si venerint in fortias justitiæ, non audiantur, intelligitur, & procedit, si sententia contra eos lata sit præcedentibus legitimis indiciis. Farin. *de inquis. quæst.* 11. *n.* 16. Cartar. *de execut. sententia capto bannito cap. fin. n.* 58. Antonell. *de tempore legali lib.* 3. *cap.* 13. Conciol. *l. c. res.* 9. & dummodo processus contra bannitum fuerit rite fabricatus, & sententia contra illum lata sit valida. DD. *cit.* & Conciol. *ut supra* contra Bajardum ad Clar. *in* §. *fin. quæst.* 94. *num.* 56. Hinc est, quod Reo capto jam condemnato est assignandus terminus ad dicendum, cur sententia contra illum lata non sit exequenda, sed etiam debet illi dari copia processus, & indiciorum, & sententiæ; ut videre possit, an sententia contra se lata fuerit præcedentibus legitimis indiciis, & processus fuerit rite instructus, & validus. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 49. Farin. *de inquis. quæst.* 11. *n.* 47. Conciol. *loc. cit. n.* 3.

10 Bulla Clem. VIII. in materia paupertatis Religiosæ, & traditione munerum, an sit usu recepta, & traditione munerum, ac sit usu recepta, & quando, ac qualiter obliget. vide Dianam *par.* 1. *tract.* 6. *per totam.* Gratian. *disc. for. cap.* 202. *n.* 17. docet a superioribus Regularium non fuisse usu receptam, & ita non obligare; eo quod Leges Pontificiæ non obligent, nisi a subditis fuerint acceptatæ; quod autem non fuerit recepta, patet ex eo, quod nunquam legatur in capitulis Monasteriorum, neque fuerit descripta in libris statutorum Religionum, prout in ipsa Constitutione, seu Bulla præcipitur. Homobon. *de casib. reserv. par.* 3. *cap.* 3. quam tamen Dianæ & Homoboni sententiam propter ea, quæ dicta sunt *num.* 4. & dicentur *num.* 15. omnino amplecti non possumus.

11 Bulla Greg. XIV. *de Immunit. Eccles.* derogat Juri communi, & cuicunque consuetudini, quia S. Pontifex in ista Bulla cum particula taxativa *tantum* reducit omnia ad unam formam, ut patet ex ejus lectura *omnia ad unam tantum reducimus formam*, & ita etiam determinavit, & declaravit Clem. VIII. *in quodam Brevi ad Archi-Episcopum Panormitanum*, ubi asserit, quosdam homicidium apensate committentes, & ex insidiis, gaudere debuisse immunitate Ecclesiastica; cum tamen tale delictum de jure communi esset exceptum, uti patet *ex cap.* 1. *de homicidio*. Diana *par.* 1. *tr.* 1. *res.* 1. ubi Filiucius & Duardus in Bull. Cœnæ. A Ponte. *dec.* 14. Genuen. *in prax. cap.* 17. Gratian. *discept. for. cap.* 180. Giurba *cons.* 20. *&* 70. Leo *in thes. for. Eccles. par.* 3. *cap.* 15. & plurimi apud eosdem contra Gambacurt. Zerol. Guttierez. & alios.

Bulla hæc Gregoriana ubique obligat, quamvis non 12 fuerit usu recepta, quia Pontifex intendit obligare independenter ab acceptatione, tum quia habet decretum irritans, quidquid in contrarium fuerit actum; lex vero habens decretum irritans obligat, licet non fuerit usu recepta, & quamvis contraria adesset consuetudo, quæ nullius est valoris. Sperel. *decis.* 127. *num.* 4. licet enim S. Pontifex illam non abroget, hoc ideo facit quia scit nullam posse adesse consuetudinem validam sine privilegio: vide Bonacin. *in Decal. de Immun. disp.* 13. *quæst.* 7. *p.* 10. ubi DD. plura forsan Deo dante in Verbo *Immunitas*.

Bulla Gregor. XIII. sub excommunicatione & aliis 13 pœnis prohibens, ne dentur, vel promittantur munera in Curia pro gratia vel justitia obtinenda, non procedit, quando munera dantur ob alium finem, quia Leges non sunt extendendæ ultra propriam verborum significationem. Uti si dentur ex titulo gratitudinis, liberalitatis, vel laboris aut damni compensandi, uti quia intercedens pro alio non potest de facili intercedere pro se. Diana *par.* 7. *tract.* 4. *res.* 1. ubi Bonac. Farin. Azor. & alii. Neque procedit quoad forum internum, si promissio erat ficta. Idem *res.* 4. Bonac. *to.* 3. *disp.* 2. *quæst.* 3. quia ficta promissio non est promissio. In foro tamen externo talis præsumeretur excommunicatus. Neque procedit in promissione non acceptata, quia illa non dicitur promissio, sed pollicitatio. Bonac. *loc. cit.* Diana *l. c. res.* 5.

Bulla Cruciatæ secundum aliquos est privilegium lo- 14 cale, & ideo non prodest Hispanis, vel Siculis extra suas provincias, secundum alios illis suffragatur etiam extra provincias, si sunt statim reversuri, quia tales habentur pro præsentibus, nec abesse dicuntur, qui statim sunt reversuri. *L. postliminii, & L. nihil. ff. de captiv. & postlim. L.* 3. *ff. de divort.* Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 28.

Plura vide in verb. *Solicitantes*, *Duellantes*, & 15 *Sodomia*.

Bullarum, seu Brevium Apostolicorum valor, vel 16 nullitas a solo Pontifice cognosci potest, & non ab Episcopo, vel Capitulo. *cap. cum inferior, de majorit. & obed.* Rota coram Mellino. *dec.* 240. *num.* 9. Cardin. de Luca *de Canon. discursu* 27. *num.* 24. multo minus a Laicis, a quibus Bullæ nec in suis Cancellariis detineri possunt.

Bulla Pii V. la 58. §. 5. prohibet resignationes in 17 favorem Consanguineorum resignantium. Et de dictæ Bullæ usu, & non usu in Germania, ita ut Capitulum seu Turnarius dictis Consanguineis resignantis conferre Canonicatum &c. possit, ac de potestate Pontificis, ac efficacia suarum Constitutionum, omnes obligantium independenter ab acceptatione populi, ac de clausulis in eisdem Constitutionibus apponi solitis, vide late Rot. *in una Monasteriensis Canonicatuum*. *Luna* 15. *Februarii* 1672. (& in ordine est *decis.* 260. *p.* 17. *rec.*) irritantem Turnarii collationem Consanguineis resignantium factam contra dictam Bullam.

CA-

CALUMNIA.

§. I.

Calumnia quid sit, & quid Calumniator, & qua pœna puniatur; & qualiter probetur, vel præsumatur?

1 DUPLEX est Calumnia, vera, & præsumpta. Vera consistit, quando accusans scit, vel scire debet innocentiam accusati; Præsumpta, quando non peobat accusator delictum, vel desistit. Clar. *in §. fin. q.* 62. *num.* 4. *vers. sed nunquid*, & communem dicit Farin. *q.* 16. *num.* 10.

2 Calumniator igitur verus dicitur, qui sciebat, vel scire debebat innocentiam accusati. Clar. *d. §. fin. q.* 62. *num.* 4. *vers. sed nunquid*, & communem dicit Farin. *d. q.* 16. *num.* 10.

3 Extende in eo, qui carcerari fecit maritum, ut illius uxore fruatur. Farin. *d. q.* 16. *n.* 8. *vers. & rursus.*

4 Item is, qui falso accusavit; quia non probavit, quando interrogatus deliberate respondit velle uti, & prosequi querelam. Boss. Clar. & alii, quos sequitur, & citat idem Farin. *q.* 16. *n.* 4. *vers. ideo hodie*, & talis responsio inducit scientiam, ne possit allegare ignorantiam. Boss. *tit. de accusat. n.* 24.

5 Item ille, qui erat instigator, & etiam fecit se examinari, ut testis. Bossius *tit. de accusat. n.* 17. sequitur Farin. *d. q.* 16. *n.* 4. pulchre Bald. *in l. etsi legi, C. si contra jus.*

6 Probatur etiam; quia faciens aliquid prohibitum dicitur esse in dolo, gloss. *in l. dolum, C. de dolo, in vers. convenit*, & ibi additio.

Item multis modis qui efficitur etiam calumniator, veluti si accepta pecunia desistat ab accusatione, vel accuset per pecuniam. Boss. *tit. de accus. n.* 22.

8 Item judex quia transmittit inquisitionem sine indiciis. Farin. *d. q.* 16. *n.* 27.

9 Item, qui falsa crimina scienter in alium accusat, dicitur verus calumniator. Boss. *de accus. n.* 24.

10 Et verus calumniator tenetur semper, & nullus excusatur a pœna, sive sit Fiscalis, sive denunciator publicus; imo etiam Judex ex officio procedens, per veram calumniam condemnatur in pœna arbitraria, & ad damna, expensas, & interesse accusati. Far. *d. q.* 16. *n.* 22. ubi de Fiscali. *& n.* 16. ubi de denunciatore, *& n.* 25. de Judice, ubi *n.* 27. quod in est scientia, & calumnia vera, si fecit inquisitionem sine indiciis.

11 Præsumptus calumniator dicitur, qui non probavit accusationem, vel delictum in judicio contra accusatum deductum. Farin. *d. q.* 16. *n.* 10.

12 Vel melius qui non probat id, quod allegat, præsumitur calumniator, *l.* 1. *ff. ad Turpilia, cum ibi not.* Socin. *cons.* 118. *col.* 4. *lib.* 1. prout is, qui impugnat, quod legitimo impedimento impeditus non restituatur, præsumitur per calumniam facere. Ægrid. Bellam. *cons.* 36. *n.* 2. *in fin. vers. in contrarium.*

13 Vel qui conduxit omnes Advocatos, Judicem refugit sine causa, & alia similia. Vide Mascard. *Concl.* 275. *Causam iniquam.*

14 Amplia; quia is, qui modo unam, modo aliam opponit exceptionem, præsumitur calumniosus. *Cravet. cons.* 350. *n.* 16. Anch. *cons.* 234. *Casus talis est, col.* 1. Castr. *cons.* 281. *In causa ista, lib.* 1.

15 Extendit maxime, quando is possidet, qui per diversis exceptiones distrahit expeditionem causæ. Cravet. *cons.* 350. *n.* 17. allegat *decis. Rota* 30. *in nov. in fin.* & idem Cravet. *cons.* 336. *num.* 6. *cum seq.*

16 Extende in eo qui disputat omnia, videlicet admissionem articulorum, inducit attentata, & creat emergentia litis, quia ab eventu, si succumbit, calumniosus judicari debet. Crav. *d. cons.* 335. *num.* 3. *& seq.*

17 Et qui appellationem non prosequitur, calumniosus præsumitur. Cravett. *cons.* 693. *num.* 10.

18 Amplia; quia dolosus, & calumniosus dicitur, qui non utitur exceptionibus tempore suo, & debito, & qui non facit, quod debet. Crav. *cons.* 346. *n.* 2. *& seq.* & plenius *cons.* 969. *n.* 15. ubi etiam, quod præsumitur in dolo, plenissime Roland. a Valle *cons.* 57. *num.* 7. *& seq. lib.* 1. ubi, quod is, qui non solvit, quod debet, vel non facit, quod promisit, dicitur in dolo.

19 Extendere; quia debitor, qui impetravit bollettinum, seu salvum conductum, si conveniatur, & litigat, differtque producere salvum conductum, in fine litis, non debet admitti, tanquam calumniosus, sed debet condemnari, etiam in expensis; quia cum sit impeditivum litis ingressus, debuit ante litem contestatam exhiberi, alias censetur illi renunciasse. Blanch. *in tract. de compromisso, in quinta parte princ. num.* 3. *&* 4. Bald. *in l. parente, num.* 2. *C. de testam. & in l.* 2. *num.* 2. *C. de bon. auth. jud. possid & in l. alia, n.* 8. *ver. tu dic. C. de iis quibus ut indig.* Vide Tusch. *verb. Contumax quando perdat privilegium declinatoriæ Concl.* 1027. Vide *Eund.* Tusch. *verb. Citatio contra exemptum quando afficiat, vel non. Concl.* 244. Vide *Eund. verb. Privilegium non allegans quando illud perdat, vel non. Concl.* 753.

20 Extende in tantum, quod non sufficit allegatio, nisi cum effectu exhibeatur. Paris. *cons.* 4. *num.* 6. *lib.* 3.

21 Extende; quia differens producere instrumentum non auditur, nisi refectis expensis. Felin. *cap. exceptionem, n.* 47. *de exception.*

22 Extende; quia differens exhibere acta judici, sed illa exhibet tempore prolationis sententiæ, tanquam calumniosus punitur & condemnatur in expensis. Decian. *cons.* 241. *in princ.* Cassad. *desc.* 3. *de appell.* Grammat. *voto* 18. *n.* 15. *& per tot.*

23 Extende; quia differens producere jure in fine litis tempore ferendæ sententiæ, ex quo Judex non potest discutere, non tenetur attendere talia jura, nec cogitur super illis pronunciare. Alex. *cons.* 218. *col. pen. lib.* 2. Fel. *in cap. de cætero; n.* 11. *& seq. vers. limita. de re jud.* ubi ponit regulam, & ampliat, etiamsi præjudicium sit irreparabile, quando vehemens est præsumptio, & citat Alex. *cons.* 65. *lib.* 1. quod credo esse consilium supra erratum. Vide Tusch. *verb. sententia incerta, vel conditionalis, valet multis casibus. Concl.* 108.

24 Extende; quia is, qui appellavit a sententia; si patitur procedi ad exequutionem, antequam ostendat fuisse appellatum, licet doceat in fine; quia calumniose facit, condemnatur in expensis. Cassad. *d. decis.* 3. *de appellat.* ubi multa similia congerit.

25 Extende in Clerico; quia non opponit se Clericum, quando citatur coram sæculari simpliciter; quia si patitur se condemnari, & dicat de nullitate; quia Clericus debet in expensis condemnari propter calumniam. Ægid. *decis.* 220. Cassad. *d. decis.* 3. *de appell.* Staphil. *de lit. gratiæ, fol.* 14. *in vers. hinc etiam in Procuratore.*

26 Extende, quia differens per calumniam opponere exceptiones, vel expedite remissoriam concessam non auditur. Ægid. *decis.* 427. *In causa*, imo remissoria debet concedi, quando petitur calumniose. Felin. plene *in d. c. de cætero, num.* 12. *de re jud.* ubi late Cassad. *decis.* 3. *de dilat.* Roman. *cons.* 273. *Clarum est, num.* 3. *& per tot.* ubi apostill. Grat. *cons.* 138. *in fin. lib.* 2.

27 Declara; quia maxime in actore ista procedunt, ut declarat Crav. *cons.* 693. *in princ.* secus esse dicit in reo, quando est in facto de longinquo, etiam proprio; vel facto alieno; quia magis excusatur reus, quam actor, & loquitur in eo, qui distulit producere solutionem ex apocha. Vide etiam plene Mascard. *Conc.* 254. *Ca-*

lumnia

lumnia quomodo præsumatur, atque probetur, ubi ponit regulam, ampliat, & limitat multis modis.

28 Amplia; quia calumnia dicitur contra publicam utilitatem; item habet dolum annexum: item aperit viam fraudibus, & semper est prosternenda. Signorol. *conf.* 56. *per totum*, ubi multa allegat contra calumniam & calumniatores.

29 Et calumnia consistit in animo, & requirit dolum, qui non est sine calliditate, & fraude, *l.* 1. *ff. de dolo*. Abb. *conf.* 78. *Viso toto, circa fin. ver. calumnia, lib.* 1.

30 Calumnia, seu calumniator potest puniri per officium Judicis, & ideo instituens calumniosam accusationem potest puniri per Judicem in sententia, quam profert, vel statim post sententiam absolutoriam, alias ex intervallo non valeret condemnatio facta super calumnia ex officio, *lib.* 1. *Cod. de calumniat. l. athletas*, §. *calumniator*, *ff. de iis, qui not. infam.* Feder. de Sen. *conf.* 93. *Factum, quod proponitur, in princ.* ubi, quod ante sententiam non debet puniri, quia Judex præjudicaret causæ negotii principalis, ex quo animum suum declararet.

31 Declara, ut per Clar. *in* §. *fin. quæst.* 62. *n.* 9. *vers. sed quæro*; ubi dicit, quod debet prius præcedere præfixio termini accusanti ad probandum, & probatum habendum, quo elapso si non probavit, potest condemnari in eadem sententia, quæ debet continere præcedentem absolutionem accusati, & dicit communem, & quod termini præfixio est necessaria, alias teneretur in syndicatu.

32 Pœna calumniæ aliquando repellit agentem calumniose a remedio, quod alias competeret; ideo si extat statutum, quod Judex teneatur remittere articulum ad consilium sapientis, & per calumniam petatur consilium, potest judex consilium spernere, & valebit processus, etiamsi statutum sit formale; quia annullet acta aliter facta. Angel. *conf.* 139. *In quæstione, num.* 4. *vers. secum est*. Signorol. Homod. *conf.* 57. *Creditor volens, in fin.* ubi loquitur in eo, qui per calumniam petit dilationem ad probandum extare bona principalis debitoris. Dec. *in c. super eo, il.* 1. *de appellat. in fin.* Vide Tusch. *verb. Judex ex officio potest multa. Concl.* 395.

33 Extende, etiamsi statutum mandet suspendi causam civilem ob criminalem; quia imputatur calumniose accusanti. Vide Tusch. *verb. Criminalis causa quando præjudicet Civili. Concl.* 1087.

34 Extende; quia imo etiamsi statutum (prout Mediolani) disponat, quod judex debeat dare consultorem petitum, etiamsi per calumniam petatur; quia tale statutum est nullum, & si constat de calumnia, adhuc consultor dari non debet. Signotol. Homod. *conf.* 56. *statuto Civitatis Mediolani. per tot.* ubi in fine apostill. dicit communem.

35 Extende idem in statuto mandante fieri compromissum; quia si petitur per calumniam, non debet fieri, Dec. *d. cap. super eo il. in fin. de appell.*

36 Et judex potest, & debet opponentem exceptionem, quæ privaret judicem jurisdictione, si vera esset, repellere, quando per calumniam constat, quod opponitur, ita Bal. *in l.* 1. *in fine, C. de sentent. quæ sine certa quantit.*

37 Aliquando punitur in condemnatione expensarum, quam facit judex ex officio suo contra actorem calumniosum, ut fieri debeat in sententia negotii, non autem ante, neque post, nisi sit in continenti. Fed. *dict. conf.* 93. *n.* 2. *vers. & cauti judices*. Vide Tusch. *verb. Expensarum condemnatio in causa criminali quando fiat, vel non. Concl.* 624.

38 Extende in tantum calumniatorem debere condemnari in expensis, ut etiam judex delegatus, qui pronunciat se non esse judicem competentem, & non habere jurisdictionem; tamen valide possit condemnare agentem calumniosum in expensis. Fed. de Sen. *conf.* 133. *num.* 2. *vers. primum est*.

39 Aliquando potest etiam puniri calumnia, & calumniator ad accusationem partis, & hæc accusatio potest fieri ex intervallo, & quandocunque post sententiam absolutoriam. Fed. de Sen. *d. conf.* 93. *in pr. vers. circa premissa, & n.* 2. *vers. item quod post absolutionem*.

40 Aliquando etiam punitus de calumnia officio judicis potest puniri ad accusationem partis in eo, quod plus venit puniendus, & pro simili allegatur *l. nullum, in fin. C. de testib.* Fed. *dict. conf.* 93. *num.* 2. *vers. & an punitus*. ubi loquitur relative.

41 Aliquando etiam judex nedum potest non audire excipiendum calumniosum, sed si vult, potest etiam ante pertransire. Alex. *conf.* 65. *Habita super contentis, n.* 5. *vers. fortificantur, lib.* 1. ubi apostill. dat concord.

42 Extende, etiamsi exceptio esset efficax, & vera. Alex. *d. conf.* 65. *num.* 5. *lib.* 1. qui hoc affirmat, si judex vehementer opinetur, & ita declarat apostilla, ut sit, & esse debeat vehemens præsumptio.

43 Et quod exceptio relevans possit sperni, quando judex suspicatur, vel cognoscit fieri ex calumnia. Fel. *in cap. ex parte, il.* 2. *in princip. de offic. deleg.*

44 Extende; quia in dubio semper præsumitur pro judice, quod repulerit ex vehementi, & justa causa. Alex. *d. conf.* 65. *n.* 5. *vers. & subdit, lib.* 1.

45 Et calumniator majori pœna est dignus quocumque alio delinquente, *cap. fin.* ubi Abb. *de calumniat.* plene Menoch. *de arbitr. casu* 322. *nu.* 12. *& seqq.* ubi quod Principes non punientes falsos delatores incentivum dant ad calumniandum, & quod calumniator dicitur semen viperinum.

46 Et calumniosa litigantium improbitas moderatis coercitionibus est compescenda. Fulgos. *conf.* 146. *in fin.* in dubio tamen excusatur, ut ibi.

47 Extende; quia calumniator olim pœna talionis tenebatur, hodie vero pœna extraordinaria tantum punitur, ex quo pœna talionis recessit ab aula. Menoch. *d. casu* 322. *in pr.* maxime *n.* 3. *& seq.* ubi de multiplici pœna calumniatoris, ut de falso teneatur.

48 Aliquando pœna calumniatoris est falsi in duobus casibus, quando interrogatus, an velit uti, dixit, quod sic, & quando cum juramento, ut testis deposuit accusator. Farin. *d. q.* 16. *n.* 4.

49 Potest tamen etiam pœna falsi ex arbitrio judicis condemnari, licet non sit proprie pœna falsi, ita Farinac. *d. q.* 16. *n.* 18. *&* 19.

50 Regulariter est pœna extraordinaria, & arbitraria judici, videlicet pecuniaria, refectionis damnorum, & expensarum. Farinac. *dict. quæst.* 16. *num.* 5. *& seq.* ubi dicit etiam augeri, & minui arbitri, secundum calumniam majorem, & minorem, & maxime contra officiales, & alios in dignitate. Farinac. *d. quæst.* 16. *num.* 5. *& seq.* ubi de communi, & allegat exempla, quibus etiam ultimo supplicio, vel perpetuo exilio fit condemnatio contra calumniatorem, & ita etiam Clarus *q.* 81. *circa finem*.

51 Limita; quia accusator non potest de calumnia accusari a reo in genere non deveniendo ad aliquam speciem criminis, pendente indecisa prima accusatione, quæ prætenditur calumniosa; quia cum calumnia pendeat a futuro eventu primi judicii, an accusatio fuerit bona, vel calumniosa, ante eventum non potest institui accusatio calumniæ. Federic. de Sen. *conf.* 93. *n.* 3. *vers. item quod actor.*

52 Declara hanc limitationem, ut licet non possit actor accusari de calumnia ante finitum judicium, quod prætenditur per calumniam intentatum; tamen id procedit per modum actionis tantum, sed bene potest accusatus, & reus per viam exceptionis opponere de calumnia, etiam non finito judicio; quia exceptio pendet a facto actoris præexistenti, non autem a declarationis eventu tantum, ita in simili Federic. de Sen. *conf.* 90. *Casus talis est, per totum.* Vide, *Exceptio datur facilius, quam actio. Conclus.* 374. Vide, *Excipiendo quando quis possit consequi condemnationem contra actorem. Conclus.* 413.

53 Declara, nisi vellet accusatus accusare suum accusatorem non de calumnia in genere, sed in specie, utputa super eo, quod produxerit falsos testes, vel similibus. Federic. de Sen. *d. conf.* 93. *n.* 3. *vers. item thema supra dictum*. Vide, *Criminalis causa quando præjudicet Civili. concl.* 1087.

54 Declara tamen; quia si sumus in judicio præparatorio, & summario, in quo levior probatio requiritur, magis de facili præsumitur judex motus ex vehementi præsumpta calumnia partis, quam in judicio ordinario. Alex. *d. conf.* 65. *n.* 5. *lib.* 1.

55 Limita; quia calumnia cessat, quando qualitas personæ hoc exposcit. Cravett. *conf.* 404. *num.* 28. ubi late.

56 Item, quando consilium sapientium adhibuit non ex suo capite, ut Cravet. ibi *dict. conf.* 404. *num.* 26. *& seq.*

57 Limita; quia calumniator excusatur, si semiplene probavit, & multis aliis casibus per Menoch. *de arbitr. casu* 321. ubi ponit decem limitationes.

58 Declara tamen, quod licet excusetur accusator, qui plene non probavit; tamen intelligitur a pœna talionis, non autem a pœna injuriæ, neque a refectione damnorum, & expensarum, ita Menoch. *d. casu* 321. *in fin.*

59 Vide omnino Bertazol. *conf.* 212. ubi apostill. & in verbo, *rursus*, ubi declarat, quod aut est calumniator verus, & est in dolo, & punitur pœna ordinaria; aut est præsumptus ut quia non probavit, & punitur in expensis propter temeritatem; debuit enim cogitare melius, allegat Riminald. Jun. *conf.* 330. *num.* 20. & alios.

60 Limita in denunciatore ex officio; quia omnino excusatur etiam ab expensis. Bertazol. *d. conf.* 212. *per totum.*

61 Limita; quia calumnia nunquam repellit aliquem remedio sibi competenti, quando periculum esset irreparabile. Decian. *d. cap. super eo, il* 1. *in fin. de appellat.*

62 Et finaliter adde, quod in mandato generali non continetur facultas opponendi exceptiones calumniosas. Bartol. *conf.* 43. *super quæstione, in fin. lib.* 1. allegat *l. si procurator, in princ. ff. de condict. indeb.*

63 Unde Angel. *in l. quod ergo* §. 1. *ff. de iis, qui not. infam.* dicit, quod cauti procuratores, ne puniantur, faciunt ratificare principales.

§. II.

Calumnia excusatur multis casibus.

1 Maritus accusans uxorem de adulterio excusatur a calumnia, etiamsi mulier absolvatur; quia justus dolor mariti illum excusat a calumnia. Bald. *conf.* 277. *In causa Guilielmi, per totum*, maxime *circa med. vers. item justus dolor. lib.* 5.

2 Amplia; quia qui non potest declinare jurisdictionem, si cum protestatione declinat, & protestatio sit per calumniam, debet condemnari; in dubio tamen excusatur a calumnia. Fulgos. *conf.* 146. *in fin.*

3 Amplia; quia accusator deficiens in probatione excusatur a calumnia, & pœna calumniæ, si habet pro se aliqua indicia, puta famam, auditum a fide dignis, & similia. Abb. *conf.* 78. *Viso toto. col. fin. vers. venio nunc. lib.* 1. ubi dicit communem.

4 Declara; quia debet in expensis condemnari, licet non in pœnam calumniæ, & ignorantia juris non excusat. Abb. *d. conf.* 78. *in fin. vers. in partium, lib.* 1. Vide Tusch. *verb. Calumnia quid sit. concl.* 9.

C A M P A N I L E.

Campanile quid sit, & Campana ad quid inventa sint?

1 Campanile est pars Ecclesiæ, & in eo debent stare campanæ ad convocandum populum ad divina; ideo sicut Ecclesia non potest locari; ita nec campanile, Lap. *alleg.* 12. *num.* 4 *ver. idem per omnia.*

2 Campanarum usus necessarius est ad convocandum populum, ut veniat ad verbum Dei, Oldrad. *conf.* 228. *Quod fratres, in princ.* ubi *n.* 3. allegat *Num. cap.* 12. quod ibi præcipitur fieri tubas argenteas, quarum loco succedunt campanæ, ubi *vers. quarto* dicit, quod est honor Sancti, & decus cultus Divini plures habere campanas, & quod campana sit inventa, ut vocetur populus ad divina. Feder. de Sen. *conf.* 152. *n.* 4. allegat *cap. Joannes, de homicid.*

3 Pluralitas campanarum est permissa Fratribus Prædicatoribus, & omnibus Ecclesiis insignibus. Oldr. *d. conf.* 228. *per tot.* ubi *num.* 6. insignes, & magnam devotionem habentes appellat Ecclesiam Sancti Dominici Bononiæ, Sancti Petri Mediolani & Sancti Maximini, ubi est corpus B. Mariæ Magdalenæ.

4 Amplia, quod campanella debet sonari in delatione Sacramenti etiam tempore interdicti; quia populus audiens procidit, adorat, & reveretur tantum Sacramentum. Fed. de Sen. *conf.* 70. *Reverende Domine, in fin. vers. item tertia dubitatio.*

C A N O N E S.

§. I.

Canones ligant omnes, & ab omnibus debent observari.

1 Canones & statuta Sanctorum Patrum, & Rom. Pontificum debent ab omnibus observari. *cap.* 1. *de constit.*

2 Et de illorum Justitia, vel injustitia non potest disputari, vel dubitari secundum communem opinionem. Anchar. *conf.* 196. *n.* 3.

3 Amplia specialiter in Episcopis, qui speciali juramento non possunt contradicere statutis Rom. Pont. sed illa servare tenentur, *cap. ego N. de jurejur.* Fed. de Sen. *conf.* 17. *num.* 2. *vers. præterea quomodo Episcopus*, ubi, quod sunt debitores servare canones, & violatores canonum a Sancto spiritu judicantur, *cap. violatores.* 9. *quæst.* 1.

4 Amplia in tantum, ut qui aliter sentiret, modicum differret ab hæresi, 23. *dist. c.* 1.

5 Amplia in tantum, ut non valeant statuta contra canones, *c.* 1. *de constit. in* 6. ubi gloss. penult.

Amplia, ut nec valeat consuetudo contra canones, *cap. fin. de constit.* ubi gloss. *in ver. & quam.*

7 Amplia; quia canones ligant Imperatorem, sicut quemlibet laicum; ideo non potest Imperator derogare Juri Canonico, Bal. *conf.* 373. *num.* 5. *ver. nec potest opponere lib.* 1.

8 Extende in Rege Franciæ; quia ab ejus sententia lata contra non subditum appellatur ad Papam, *c. novit. de jud.* Bald. *conf.* 217. *Orta guerra, in princ. lib.* 3. ubi in fine *versi. illud etiam*, dicit, quod licet Rex Franciæ sit francus a jure Romano, & dedignetur subjici legibus; non tamen dedignatur imitari sacros canones. Vide, *Leges ab omnibus observandæ, & qui ligentur legibus, vel non. Concl.* 267. Vide Tusch. *verb. Jus Canonicum in quibus prævaleat juri Civili. Concl.* 579.

§. II.

Canones præferuntur Legibus, & quando?

1 Canones præferuntur legibus, ubicumque agitur de spiritualibus, & spiritualium cognitione. Fed. de Sen. *conf.* 36. *in pr. Casus talis est.*

2 Item est, ubicunque agitur de Sacramentis, & rebus sacris, vel exhibendo honore, & reverentia rebus sacris, prout de immunitate Ecclesiarum, & confugientium ad eas, Covarr. *variar. resol. c.* 20. *num.* 3. *ver. primum in materia lib.* 2. ubi dicit communem, reprobatis Salyc. & aliis tenentibus contrarium, & male. Vide plene Tusch. *verbo Jus Canonicum in quibus prævaleat juri Civili. Concl.* 579.

§. III.

Canones æquitatem amplectuntur, & qualiter amplectendi?

1 Canones amplectuntur æquitatem contra juris subtilitatem, & rigorem. Petr. de Anch. *conf.* 79. *subtiliter, & succincte, in pr.* Vide Tusch. *verb. Æquitas quid sit. Conc.* 310. *& Conc. ibi prox. seqq.* Vide Tusch. *verbo Jus Canonicum admittit simplicitatem, reprobata subtilitate. Concl.* 578.

2 Extende; quia ea, quæ sunt de apicibus juris, non attenduntur de jure Canonico; quia simplicitas, & æquitas juris Canonici supplet in istis. Lapus *alleg.* 50. *num.* 9. *ver. nam agere*, allegat Hostiens. *in cap. cum contingat. de offic. deleg.*

3 Interpretandi tamen sunt canones, ut contineant justitiam, non autem gratiam, & sic casus speciales. Joan. de Imol. *conf.* 145. *num.* 6. *ver. nec videtur bona responsio.*

C A N O N I C A T U S.

Praxis Erectionis Canonicatus.

1 In erectione Canonicatus eadem veniunt observanda, quæ in erectione Beneficii Jurispatronatus, si

Cano-

Canonicatus erigitur, vel fundatur cum reservatione Jurispatronatus, ut communiter fieri consuevit, & Canonicatus tam in Cathedrali, quam in Collegiata potest erigi ab Ordinario, dummodo fiat servata forma SS. Canonum, quia id nullibi prohibetur, etiam sine Pontificis licentia. Innoc. *in cap. cum accessissent, de const.* Caputaq. *decis.* 221. Bal. *in cap. cum M. de const.* Causa potest esse, si superexcrescant fructus. vide Zerol. *in prax. Episc. verb. Beneficium par. 1. vers. ad dignitates assequendas, circa fin.* ubi quod possit etiam veteres Canonicatus extinguere ob fructuum tenuitatem. Lotter. *de re benef. lib.* 1. *qu.* 14. & ita declaravit Cong. apud Pyrr. Corr. *in prax. benef. lib.* 2. *cap.* 3. *a num.* 61. Secus tamen dicendum est, quoad Canonicos supranumerarios, qui non possunt creari ab Episcopo post Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 19. ubi prohibentur expectativæ, & declaravit S. Congr. apud Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell.* §. 1. *procem. n.* 64. Garz. *de benef. p.* 6. *cap.* 1. *n.* 4. Barbos. *de Canonic. & dignit. cap.* 2. *n.* 24. Limit. si apponitur conditio, ut nullum jus ad præbendam vacaturam habeant. Pyrrh. Corrad. *loc. cit. n.* 65. *seqq.* Sicut etiam quoad Cathedrales Ecclesias, vel Collegiatas, ad quarum erectionem requiritur consensus Pontificis. Garz. *de benef. p.* 12. *cap.* 5. Barb. *de Canon. & dign. cap.* 2. Francesc. *de Eccles. Catthedr. c.* 3. *per tot.*

Porro, ut dixi, si erectio fit cum reservatione Juris- 2
patronatus, servanda sunt illa, quæ notavimus in praxi erectionis Beneficii, tam quoad instrumentum dotationis, quam quoad supplicem libellum, ad quæ me remitto. Cæterum hic dabimus formulam duntaxat ejusdem erectionis, sicut etiam formam collationis talis Beneficii vacantis sic a primæva erectione, cujus collatio ad eundem Episcopum pertinere dignoscitur. vide Pyrrh. Corrad. *in prax. benef. lib.* 2. *cap.* 3. nisi fuerit jurispatronatus, ut dictum est supra, quia tunc præsentatio fiet a Patrono, & ab Episcopo ejusdem institutio, & dictis patronis incipiet currere tempus ad præsentandum, statim ac creatus fuit Canonicatus, quia tunc dicitur vacare. Lambert. *de Jurep. lib.* 2. *p.* 2. *qu.* 1. *in princ. art.* 6. *n.* 1. apud Corrad. *loc. cit. n.* 83. Limita, si Beneficium caderet sub regula reservatoria, ut quia erigeretur in mense Pontificio: tunc enim nisi esset jurispatronatus, ad Pontificem pertineret ejusdem collatio. Pyrrh. Corr. *loc. cit. num.* 83. ubi Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 15. licet contrarium velit Garz. *de benef. p.* 5. *cap.* 1. *n.* 520. de quo vide infra verb. *præbenda*.

Forma erectionis.

NOs &c. Dei, & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus &c. Divina disponente Clementia circa statum quarumlibet Ecclesiarum nostræ Civitatis, & Diœcesis, prout ex debito nostri Pastoralis officii nobis incumbit, prospicientes ad ea, quæ in executione ultimarum voluntatum tendunt, libenter intendimus, prout rerum, personarum, & temporum qualitatibus diligenter pensatis, conspicimus in Domino expedire. Sane sicut accepimus alias in humanis agens N. Laicus, terræ N. nostræ Diœcesis N. suum ultimum condens testamentum, sub cujus dispositione ab humanis decessit, inter alia per eum disposita, voluit, & mandavit, quod ex suis bonis in Collegiata Ecclesia S. N. dictæ terræ, unus Canonicatus, ac præbenda erigeretur & institueretur, dictique per Executores testamentarios testatoris pro prima vice, pro reliquis vero vicibus per homines &c. dictæ terræ existentes pro tempore nominarentur, & prout latius in testamento &c. Dictique executores, præmissa executione, demandari facere cupientes, nobis humiliter supplicari fecerunt, quatenus in præmissis, authoritatem nostram Ordinariam interponere dignaremur. Nos igitur hujusmodi supplicationibus inclinati, & dictum Sanctum opus omni studio, omnique diligentia amplectentes, in dicta Ecclesia Collegiata *(seu Cathedrali)* Canonicatum, & præbendam, ultra illos, qui præsentes existunt, pro uno Presbytero, seu Clerico sæculari, qui ad instar veterum dictæ Ecclesiæ Canonicorum, locum, & stallum in ipsa Ecclesia, & illius choro, ac vocem in Capitulo, nec non in ea, & processionibus, ac Missarum, & aliorum divinorum Officiorum celebrationibus, cæterisque universis actis publicis, & privatis, aliis dictæ Ecclesiæ Canonicis se conformare, ac in dicta Ecclesia personaliter residere, eique in Divinis deservire debeat, & teneatur, authoritate nostra ordinaria, ac alias omni meliori modo, quo possumus, perpetuo erigimus, & instituimus, illisque sic erectis, & institutis pro eorum dote, ac eorundem onerum supportatione, bona per dictum testatorem relicta, ita ut liceat Canonico, vel præbendato, per se, vel alium, dicti Canonicatus, & præbendæ nomine, propria authoritate corporalem, realem, & actualem possessionem bonorum cum omnibus juribus, & pertinentiis suis libere apprehendere, & apprehensam perpetuo retinere, illorumque fructus, redditus, & proventus, jura, obventiones, & emolumenta percipere, exigere, levare, arrendare, locare, dislocare, ac in suos usus, & utilitatem convertere, cujusvis licentia minime requisita, authoritate prædicta applicamus, & appropriamus. Et prædictis N. N. executoribus testamentariis *(quatenus ita disponatur in testamento, vel illis, quibus a testatore juspatronatus fuerit relictum)* pro prima vice, pro reliquis vero vicibus hominibus dictæ terræ &c. pro tempore exituris in perpetuum, & in infinitum, Juspatronatus, & præsentandi personam idoneam ad dictum Canonicatum & præbendam, per præsentes erectum, & institutum, quoties illum tam hac prima vice, quam ex tunc de cætero futuris perpetuis temporibus, & ex quorumcunque personis, etiam apud sedem Apostolicam, ac in quibuscumque anni mensibus vacare contigerit, per Nos, seu Episcopum pro tempore exiturum, aut nostrum, seu illius Vicarium Generalem etiam quandocumque existentem in dicto Canonicatu, & præbenda Canonicum ad eandem præsentationem instituendum. Ita ut Juspatronatus, & præsentandi, hujusmodi Laicorum futuris patronis prædictis, non ex privilegio, sed ex vera, primæva, reali, & actuali, integra, & omnimoda fundatione, & perpetua dotatione locali duntaxat competat, & ad illos pertineat, & quæcumque præsentationes per ipsos patronos ad dictum Canonicatum faciendæ, validæ, & efficaces sint, suosque plenarios, & integros effectus, sortiantur, eadem authoritate, qua supra, ac omni alio meliori modo, quo possumus, reservamus, concedimus, & assignamus. In contrarium facientibus non obstantibus. In quorum &c.

Forma collationis ejusdem Canonicatus ex primæva erectione vacantis.

NOs N. N. DEI, & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus &c. Dilecto nobis in Christo N. Vitæ ac morum honestas, aliaque laudabilia probitatis, ac virtutum merita, super quibus apud nos fide digno commendaris testimonio, nos inducunt, ut tibi reddamur ad gratiam liberales. Cum igitur Canonicatus, ac præbenda Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ S. N. terræ N. Diœcesis nostræ N. qui de Jurepatronatus dilectorum nobis in Christo N. N. per nos ejusdem hodie reservatus, ex dotatione, vel fundatione, existit, & per nos authoritate nostra Ordinaria erectus, & institutus fuit, prout ex actis in Cancellaria nostra registratis, a primæva illius erectione, & institutione vacaverit, & vacet ad præsens, Nos tibi, qui ad dictum Canonicatum, & præbendam a prædictis executoribus intra tempus a Jure statutum, præsentatus fuisti, præmissorum meritorum intuitu, specialem gratiam facere volentes, te ad præsentationem hujusmodi in dicto Canonicatu, & præbenda, eadem authoritate instituimus: Mandantes propterea dilecto nobis in Christo Vicario nostro in Spiritualibus Generali, ac universis, & singulis Presbyteris, & Clericis, nec non Notariis, & Tabellionibus in Civitate, & Diœcesi nostra constitutis, quatenus ipsi, vel duo, aut unus eorum per se, vel per alium, seu alios, te, vel procuratorem tuum, nomine tuo, in corporalem, realem, & actualem possessionem Canonicatus, & præbendæ hujusmodi, ac eorum Jurium, aut pertinentiarum suarum authoritate nostra inducant, inductumque defendant, amoto inde quolibet illicito detentore, facientes tibi, vel procuratori tuo, eodem nomine, de Canonicatus, ac præbendæ, ac eorum jurium, & pertinentiarum hujusmodi fructibus, redditibus ac proventibus, juribus, & emolumentis integre responderi, Contradictores per Censuras Ecclesiasticas, & pecuniarias pœnas authoritate nostra compescendo. In quorum &c.

3 Hæc formula, fecuodum aliquas claufulas, magis aptatur collationi liberæ, quam inftitutioni præfentati a Patrono, in qua non exercetur ulla liberalitas erga Patronum, cum velit nolit, teneatur Ordinarius præfentatum inftituere. Garz. *de benef. p. 4. cap. 1.* Vivian. *in prax. Jurifpatr. lib.* 12. *cap.* 1. Dec. *conf.* 121. propterea hæc, mutatis mutandis, melius defferviet io collatione libera, & pto inftitutione. vide infra verb. *Jufpatronatus*, ubi habes formulam propriam.

4 Porro ejufmodi erectiones ab Ordinariis poffunt fieri etiam quando redditus Ecclefiæ, qui tamen fint a fructibus menfæ Capitularis omnino diftincti, ita excreverunt, ut detractis fabricæ, Sacriftiæ, & miniftrorum oneribus tanti fuperfior, ut poffit commode ad novam erectionem alterius Canonicatus deveniri. Pyrrh. Corrad. *in prax. benef. lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 85. Item per unionem Beneficiorum fimplicium, quo tamen cafu debet verificari caufa evidentis utilitatis, vel oeceffitatis Ecclefiæ, & debent intervenire folennitates Juris, de quibus infra in verbo *Unio*. Quia tamen plura quandoque dubia nafcuntur, maxime propter claufulas, quæ in talibus fundationibus folent iotervenire; ideo, licet Ordinarius poffit talem erectionem facere, fæpe tamen, & confulto, fupplicantes remittit ad Summ. Pootificem, qui io beneficiis plenariam habet poteftatem.

CANONICUS.

Alia praxis Canonicatus, & Canonicorum.

1 Canonicatus eft jus fpirituale habendi in Choro ftallum, locum, & vocem io Capitulo, nec non tribuens jus ad præbendam, & ad diftributiones quotidianas, præbenda vero eft fpirituale Jus percipiendi certos fructus in Ecclefia competens ex Officio Divino. Hojed. *de Incompatib. benef. p.* 1. *cap.* 12. Zechius *de republ. Ecclef. cap.* 24. Loner. *de re benef. lib.* 1. *q* 19. Barbof. *de Canon. cap.* 12. *a num.* 1.

Quam ætatem debeant habere Canonici, vide fupra in praxi *ætatis*.

2 Ad quos fpectet provifio Canonicatuum, cum in jure non fit cautum. juxta Lotter. *de re benef. lib.* 2. *q.* 21. *n.* 9. Barbof. *de Canon. cap.* 14. *num.* 1. Ideo Cathedralium confuetudo, vel privilegia erunt attendenda. Quod fpectet ad Epifcopum & Capitulum fimul, tenet communior. Barbof. *de Canon. loc. cit. n.* 2. Garzias *de benef. p.* 5. *cap.* 4. *n.* 13. Tufc. *litt. A. concl.* 35. & *litt. E. concl.* 261. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 45. *n.* 5. ita ut in dubio canonicatus præfumatur fimultaneæ collationis, nifi de contrario conftet. Caffad. *dec.* 22. *de præb.* apud Rot. *dec.* 440. *p.* 5. *rec. tom.* 2. *n.* 9. Et uno impedito, alter confert folus. Tufc. & Barb. *loc. cit.* Parif. *de refign. lib.* 7. *q.* 23. *n.* 39. Neque requiritur, quod ab Epifcopo, & Capitulo fiant collegialiter, qoia confiderantur ut duo corpora. Put. *decif.* 62. *de præb.* Lotter *l. c. q.* 21. *n.* 24. Garz. *loc. cit. n.* 42. Barbof. *loc. cit. n.* 4. Et io hac collatione fimultanea, tanta eft folius Epifcopi poteftas, quanta totius Capituli & econtra DD. *fupr. cit.* Et fi Epifcopus conferat uni, & Capitulum alteri, nulla collatio valet, quia ad invicem fe impediunt. Gonzal. & Garz. *loc. cit.* Rot. apud Barbof. *de Canon. cap.* 14. *num.* 9. In electionibus vero ejufmodi, non requiritur obfervantia. *cap. quia propter de elect.* Abb. *in cap. Ecclefia veftra eod.* Barbof. *loc. cit. num.* 17. ubi Rot. dummodo vota dentur in Capitulo, non extra. Barbof. *ut fupra*.

3 Porro poffeffio Canonicatus eft capienda capitulariter, aliter non valet, nec eft manutenibilis. Innoc. & DD. *in cap. litteras de reftit. fpol.* Lotter. *de benef. lib.* 2. *tom.* 1. *q.* 21. Poft. *de manut. obf.* 30. *num.* 3. ubi Rotæ plures. Capon. *difc. for.* 227. Caffad. *decif.* 8. *de conceff. præb.* Rot. apud Merlin. *decif.* 141. Barbof. *loc. cit. q.* 15. Dicitur autem capitulariter capta, etiam contradicentibus aliquibus Canonicis; imo fi Capitulum fine rationabili caufa recufet dare poffeffionem, illam tunc poteft dare fuperior fine Capitulo, & dicetur poffeffio data capitulariter, vel fi Canonici ad alia negotia fuiffent congregati. Capon. *loc. cit.* Rot. apud Merlin. *decif.* 299. Barbof. *loc. cit. num.* 2. Ampliatur primo, licet poffeffio fuerit capta de mandato Executoris Apoftolici: quia fi per fonum Campanæ non fuerint citati Capitulares, non valet. Rot. apud Ludovif. *decif.* 364. Caffad. *loc. cit.* Abb. *in cap.* 2. *de confuet.* Poft. *de manut. obf.* 30. *a num.* 4. Secundo ampliatur, licet fuiffet data facultas capiendi poffeffionem propria authoritate; quia adhuc debet capi capitulariter. Et Canonicus, cui a Capitulo fuit denegata poffeffio, habetur pro admiffo ad effectum gaudendi prærogativis, & emolumentis aliorum Canonicorum. Rot. *in Pacenfi Canonicatus* 27. *Junii* 1632. *coram Manzenedo.* & *in una Toletan. Canonicatus* 5. *Novem.* 1610. *coram Lancellot.* Surd. *conf.* 374. *n.* 7. Ludovif. *decif.* 341. *n.* 3. ubi Beltramin. vide etiam verb. *Negligentia*.

4 Limit. primo, ubi eft confuetudo capiendi poffeffionem non capitulariter. Caffad. *decif.* 4. *de cauf. poffef.* Barb. *l. c. n.* 10. Limit. fecundo, fi capitulum fine urgenti ratione denegat poffeffionem; ut fupra dictum eft. *cap. fi Capitulo, de concef. præb. in* 6. Rota fæpius apud Barbof. *loc. cit. num.* 11. Ubi notandum eft decretum Concil. Trid. *feff.* 24. *de reform. cap.* 14. prohibens in poffeffione ejufmodi, ne conditiones, vel deductiones ex fructibus, folutiones, promiffiones &c. interponantur. Sicut etiam dulciaria multa effe de genere prohibitorum in Concil. Trid. *cap.* 14. *cit.* a Canonico in poffeffione exigenda. Zerol. *in prax. Epifc. p.* 2. *verb. poffeffio Beneficii* §. 5. neque dulciaria modica, uti confecturæ &c. poffunt exigi pro admiffione ad poffeffionem, non obftante confuetudine etiam antiquiffima in contrarium. S. Congr. Concil. *in una Trid.* 19. *Febr.* 1533. neque valet ftatutum in contrarium. *cap. fin. q.* 3. S. Congr. apud Garz. *de benef. p.* 8. *cap.* 1. *num.* 84. Secus pro utilitate Ecclefiæ. Barb. *loc. cit. a n.* 24. & 29. ubi DD.

5 Canonici provifi de Canooicatu in Cathedrali, tenentur emittere profeffionem fidei iotra duos menfes a die captæ poffeffionis. Concil. Trid. *feff.* 24. *cap.* 12. *de reform.* Barb. *de poteft. Epifc. alleg.* 61. & *de Canon. cap.* 17. Garz. *de Benef. p.* 3. *c.* 3. *n.* 1. & 29. Tambur. *de Jur. Abb. tom.* 1. *difp.* 8. *q.* 3. *n.* 9. Antoncl. *de regim. Ecclef. lib.* 3. *c.* 14. Quarant. *in Sum. Bullar. verb. Beneficiorum poffeffio, verf. inter alia*. Poteft hæc fieri per procuratorem, ut tenent *cit. DD.* quibus addo Dian. *mor. p.* 5. *tr.* 14. *refol.* 23. & talis eft praxis. Quidquid in contrarium videatur fentire Riccius *in prax. profef. fid. refol.* 192. *p.* 3. Licet illam in alio Canonicatu, vel beneficio emififfent, nam tenentur nihilominus illam in novo Canonicatu emittere.

6 Poft Concil. Trid. poffunt Canonici &c. abeffe per tres menfes, oifi ftatutum Ecclefiæ vel coofuetudo requirat majus fervitium. Barb. *de Canon. cap.* 20. Garz. *de benef. p.* 3. *cap.* 2. *a n.* 180. & 306. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 11. Sanctarel. *var. refol. q.* 4. *n.* 19. Zerol. *in prax. Epifc. p.* 1. *verb. privatio* §. 2. *dub.* 4. Leo *in Thef. for. Ecclef. p.* 3. *cap.* 2. *a n.* 21. fecundum quos, licet Canonici pro trimeftri non teneantur petere licentiam, Epifcopus providere tamen debet, oe omnes fimul, & femel abfint, & maxime in Feftis Natalitiis, & Pafchalibus, vel maximis folennitatibus. Quod autem diximus, nifi ftatutum Ecclefiæ requirat majus fervitium, intellige, nifi effet fervitium totius anni, cum enim illud effet oimis durum, non excluderet tres menfes. Garz. *l. c. num.* 311. Barbof. *de off. Epifc. alleg.* 53. *n.* 121.

7 Præterea, non fufficit refidentia materialis, fed requiritur, quod fit formalis in Choro cantando, nifi contraria vigeat confuetudo, per fe, & oon per fubftitutos, pia munera obeundo. juxta Concil. Trid. *feff.* 22. *c.* 4. *de reform.* & 24. *c.* 12. Monet. *de diftrib. p.* 2. *c.* 4. *a n.* 17. Garz. *de benef. p.* 3. *c.* 2. *n.* 323. Barb. *l. c.* Neque excufantur, fi manent in Civitate, vel volunt amittere diftributiones. DD. *cit.* & Dian. *mor. p.* 2. *tr.* 12. *ref.* 31. Garz. *loc. cit. a n.* 19. Poteft tamen Epifcopus difpenfare, qood Canonici poffint in anno abeffe quatuor menfibus, de quo plura in verb. *Epifcopus*, dixi, nifi contraria vigeat confuetudo: fed Sac. Congr. *in una Placentina* 25. *Julii* 1570. quam refert Garc. *de benef. p.* 3. *c.* 2. *n.* 498. Zerol. *in prax. Epifcop. p.* 2. *verb. Canonicus.* §. 5. & Barbof. ad Concil. Trid. *feff.* 24. *de reform. cap.* 12. cenfuit, quod fi factum eft aliquod ftatutum, quod Canonici poffint infervire per fubftitutos, vel alternatim unus pro alio, non fit habenda ejus ratio, quia eft contra Concil. Alia fimilis in d. loco Barb. adeft, quæ fic fonat. *Canonici cogendi funt ad perfonaliter canendum Miffam illis diebus, quibus ex inftitutis, & legitima confuetudine illius Ecclefiæ debent*, quam, ac alias refert etiam Garc. *l. c. n.* 495.

Hinc

8 Hinc etiam non possunt abesse a Capitulis, quia eorum munus est administrare res Ecclesiæ, & Capituli. DD. apud. Garz. *de benef. p. 3. cap. 2. §. 2. num. 529.*

9 Sed peccantne absentes a Choro vel Capitulo? Affirmant multi: sed communior apud Barbos. *de Canon. c. 40. n. 10.* negat, saltem non mortaliter; argumentando primo a sensu contrario ex Concil. Trid. desumpto *sess. 23. c. 1. de reform.* ubi dicitur, quod absens a Beneficiis Curatis peccat mortaliter; ergo qui abest a non Curatis, non peccat mortaliter; nam qui ex duobus oppositis, unum affirmat, alterum negare videtur. *cap. nonne, de præs.* tum quia lex pure pœnalis, qualis est hæc Concilii, non obligat ad culpam mortalem; quia in pœnis benignior interpretatio est facienda. *cap. in pœnis de Reg. Jur. in 6.* benignius vero est dicere: Concilium esse contentum pœna temporali. Barb. *de Offic. Episc. alleg.* 53. Diana *mor. p. 4. tr. 4. resol.* 217. Antonel. *de regim. Eccles. lib. 3. cap. 12. n. 5.* Sylvest. *in sum. verb. Hora. §. 10.* ubi Angel. *n. 21.* sed quod peccent mortaliter, & quod hæc lex non sit pure pœnalis, tenet Garz. *loc. cit. n.* 321. ubi adducit declarationes. S. Congr. & alii apud Dian. *loc. cit.*

10 Præterea absentes etiam in trimestri non lucrantur distributiones, nisi fructus præbendæ consistant in distributionibus, etsi abesset causa studiorum. Gratian. *discep. for. lib. 1. cap. 166. a n* 17. Quarant. *in Sum. Bull. verb. residentia.* S. Congr. apud Riccium *in prax distrib. res.* 396. *& p. 2. in prax. var. resol.* 70. vel nisi distributiones succedant loco fructuum. Ampliatur, non obstante statuto Capituli, vel consuetudine, aut consensu Canonicorum, qui non possunt dare distributiones absentibus, nisi absint ex justa causa. Abb. *in cap. un. de cler. non resid. in 6.* Ludovis. *dec.* 154. Barbos. & alii. Riccius *in prax. distribut. p. 1. resol.* 395. *n.* 4. ubi Rot. *& res.* 394. *n. 7. & 8.* & quod Capitulum hanc potestatem concedendæ licentiæ non habeat, nec cum illo conveniri possit, ut distributiones in absentia acquirantur, tenet Archid. *in cap. 1. in fin. vers. dic, quod forte contrarium, de Cl. non resid. in 6.* ad mentem Concil. Trid. *sess. 24. cap. 2. de reform.* ibi: *distributiones vero, qui statutis horis interfuerint, recipiant: reliqui, quavis collusione, aut remissione exclusa, his careant.* apud Rot. *decis.* 61. *p. 1. n. 3.* ubi declaratio Sacr. Congr. Sacr. Concilii interpr. & Navar. *de Orat. & hor. canon. c.* 22. *Miscell. 14. n. 48.* Quamvis Canonicus, cui jam dictæ distributiones, quas absens amisit, accreverunt, possit eas remittere, id est consentire, ne is, qui propter absentiam eas jam perdidit, teneatur restituere, ad intellectum glos. *in cap. 1. in vers. suas, de Cler. non resid.* quam glossam ita intelligit Navar. *loc. cit. n* 49. Franc. *in cap. un. §. qui vero num. 4. vers. tu dic, de Cler. non resid. in 6.* apud Rot. *cit. n.* 4. ubi, quod ita intelligendus sit Gemin. *in d. § qui vero num. 10. vers. possent concordari* & Card. *in Clem. 2. n. 8. vers. decimo tertio quæro, de vit. & honest. Cler.* & assignat disparitatem, cur primum Capitulo non liceat, bene vero secundum: quia nempe dolus præteritus remitti potest. Bal. *in L. Juris gentium. §. sed si paciscar. n. 3. ff. de pact.* Jas. *in L. si unus. §. illud nulla. in princ. eod. tit.* dolus vero de futuro remitti non potest; quia sic invitaretur quis ad delinquendum. Jas. *loc. cit. num.* 1. Ruin. *cons.* 129. *n.* 20. *lib.* 5. Navar. *loc. cit. n.* 49. Prædicta limitantur in absente ex justa causa, puta ob infirmitatem, vel tuendam valetudinem, si dum esset sanus, erat solitus residere. Riccius *in prax. distrib. res.* 399. Garz. *de benf. p. 3. cap. 2. n. 432. seqq.* nemo enim sine culpa est privandus. *cap. satis perversum. 50. dist.* Covar. *lib. 3. var. res. cap. 13. num.* 8. Item surdus, senex &c. Capon. *disc. for.* 181. ut infra etiam in Verbo *Distributionem num.* Item qui abest propter litem gravem criminalem, non vero civilem, maxime dum potest agere per procuratorem. Marescot. *lib. 2. var. resol. cap. 32. n.* 11. absens enim ex justa causa dicitur præsens, sicut etiam ille, qui statim est reversurus. Riccius *in prax. resid. p. 3. res.* 392. dummodo concurrat licentia superiorum. Item injuste detentus, vel exulans, aut captus ab hostibus. Monet. *de distribut. p. 2. q. 5.* Tusc. *litt. D. concl.* 514.

11 Porro, ut infirmus lucretur distributiones, infirmitas debet esse gravis. Monet. *de distrib. p. 2. q. 6.* Garz. *de benef. p. 3. cap. 2. n.* 363. Hojed. *de incompat. p. 1. cap.* 17. Et quando morbus sit gravis, viri prudentis, vel Medici judicio relinquitur. DD. *cit.* & Menoch. *de arbitr. cas.* 60. licet infirmitas propria culpa fuerit contracta, etiam animo non accedendi Chorum. Neque obstat, quod famulo ægrotanti non debeatur salarium, quia quidquid sit de hoc, certe debentur eidem alimenta, quorum loco succedunt distributiones, & quia si Lex Civilis hoc non concessit famulis, Jus Canonicum, utpote benignius, & æquitatem sequens, id concessit Clericis.

12 Ita absens in evidentem Ecclesiæ seu utilitatem lucratur distributiones, secus, si in alterius Ecclesiæ utilitatem. *cap. un. de Cler. non resid. in 6.* Monet. *de benef. p. 3. cap. 2. num.* 360. Hojed. *de incompat. p. 1. cap.* 17. Item absens pro Capitulo ad tractanda ejus negotia. DD. *cit.* Item Missus ad limina ex decreto Sixti V. apud Bonac. *de Hor. Canon. disp. 2. q. 5. punc. 3. n.* 14. Item absens cum Episcopo in utilitatem propriæ Ecclesiæ, secus, si absit cum illo visitante Diœcesim, ut ei assistat, vel celebranti in alia Ecclesia. Concil. Trid. *sess. 24. de reform. cap.* 12. Monet. *de distrib. p. 2. cap. 8. num. 13. seqq.* S. Congr. apud Garc. *de benef. p. 3. cap. 2. n. 345. seqq.* & ibi Rot. Quarant. *in verb. distributiones*, & patet *ex cap. ad audientiam, de Cler. non resid.* Bonac. *loc. cit. §.* 2. quod est conforme juri Canonum *in c. de cætero, de Cler. non resid.* vi cujus, qui est in servitio Episcopi, percipit quidem fructus tanquam residens, non tamen distributiones quotidianas, cui capitulo cum suis concordantibus non fuit derogatum jure novo Concil. Trid. *l. c.* ut per DD. apud Garz. *l. c. n. 346. seq.*

13 Præsens in Choro, sed non canens, non lucratur distributiones, sed tenetur eas restituere. Concil. Trid. *sess. 21. cap. 3. & sess. 24. cap.* 12. Covar. *lib. 3. var. resol. cap 13. num.* 3. nisi adsit consuetudo contraria. Riccius *in prax. var. res.* 362. *p.* 2. Diana *p. 2. tr. 1. res.* 6. Garc. *de benef. p. 3. cap. 2. num.* 513. qui tamen dicit, etiam præscindendo a consuetudine contraria, non canentes lucrari distributiones, peccare tamen mortaliter. Barbos. *de Canonic. cap. 34. num.* 9. quia cantus fuit præceptus jure positivo. * Idem confirmat Benedictus XIV. Constit. *Cum semper. §.* 24. dicens, Canonicos, & Dignitate ubique ad psallendum, & canendum teneri, non obstante qualibet contraria consuetudine, aut præsumptis privilegiis.

14 Canonicus, vel beneficiatus non residens, ob non residentiam potest privari, servata tamen forma *cap. ex tuæ, de Cler. non resid.* vi cujus, si beneficiatus nescitur, ubi sit, vel scitur quidem. sed facile citari personaliter non potest, tribus publicis edictis citari debet, affigendis ad valvas illius Ecclesiæ beneficiati absentis. ut notant Cardin. *in prin.* & Abb. *num. 1. in cit. cap. ex tuæ.* & si postea expectatus per sex menses non comparuerit, beneficio privabitur: nec sufficeret unica citatio edictalis peremptoria pro tribus, cum talis difficulter in notitiam citati perveniat. ut notat Jo. Andr. *in cit. tit. num. 4. & in addit. ad Specul. super rubr. de Cler. non resid. in 3. quæst.* quo verum esse dicit Laym. *in d. cap. ex tuæ. num.* 2. si consuetudo sit, ut proclamatio præminatur per præconem. juxta *Clem.* 1. ubi gl. *de judic.* ob rationem datam: secus si citatio fiat per edictum ad valvas Ecclesiæ juxta *cap. ult. de dolo. argum. L. contumacia. 53. ff. de re jud.* ubi, quod unum peremptorium tribus edictis æquivalcat. Quod si vero constet, ubi beneficiatus sit, & possit facile personaliter citari, non sufficiet citatio edictalis, sed requiretur personalis, sufficiet tamen unica cum competenti termino ad redeundum ad residentiam, quo termino elapso, etiam non expectatis sex mensibus, beneficio privari poterit, cum videatur illud habere pro derelicto. ita Fagnan. *in dict. cap. ex tuæ a num. 1. ad 9. ob tex. in cap. ex parte. de Cler. non resid.* glos. *in cap quoniam frequenter. §. porro, in verb. Canonibus. ut lit. non contest.* Abb. *in d. cap. ex tuæ in 3. opposit. n. 10. & 13. vers. conclude ergo.* Selva *in tract. de benef. p. 4. q 4. & seqq.* nisi absens habeat justum impedimentum non redeundi. ob tex. *in cap. ex parte, & cap. inter, de Cler. non resid.* nam impedimentum superveniens, puta inimicitiæ, hostes, pestis &c. in loco beneficii, excusat a pœna decreta non redeuntibus: dummodo impedimentum non sit affectatum, aut voluntarium. Bart. *in L. 2. §. simili modo. ff. si quis cautionibus.* Laym. *in cit. cap. inter.* Limit. si etiam su-

ſuperveniente impedimento, beneficiatus venire amplius non potuiſſet in termino præfixo. Imol. *in d. cap. inter. in fin.* quamvis in iſto caſu, ſi res ſit adhuc integra, nec privatio ſecuta, poſſit beneficiatus expectari de æquitate, quatenus poſſit brevi tempore moram purgare. Laym. *loc. cit.* Verum diſpoſitio hujus *cap. ex tuæ*, hodie procedit tantum contra eos abſentes, qui obtinent ſolum beneficia ſimplicia perſonalem reſidentiam requirentia extra Cathedrales, & Collegiatas Eccleſias. teſte Fagnan. *loc. cit.* Hodie vero de jure Concil. Trid. aliter proceditur contra Parochos abſentes, & aliter contra habentes dignitates, Canonicatus, præbendas &c. in Cathedralibus, & Collegiatis; & quidem contra Parochos abſentes ſtatuit Sac. Congr. Concil. ut procedatur ad normam *cap. 1. §. eadem omnino. ſeſſ. 23. & cap. 1. ſeſſ. 6.* ut videre eſt apud Fagnan. *loc. cit*, juxta quam normam ergo Parochus abſens non ſolum non facit fructus ſuos, ſed etiam ſi abfuerit ultra ſex menſes, incidit ipſo jure in pœnam privationis quartæ partis fructuum unius anni: quod ſi per alios ſex menſes in tali abſentia perſeveraverit, privatur alia parte fructuum, & tandem, ſi in contumacia perſeveraverit, ad privationem deveniri poteſt, ex quibus colligitur, Epiſcopum, ut valide Parochum privet per hanc viam ſubtractionis fructuum, debere abſentem citare, ſervato temporis intervallo ſex menſium: quæ citatio tamen, ſive ſciatur, ſive non ſciatur, ubi abſens ſit, & ſive poſſit facile perſonaliter citari, ſive non, ſufficiet, quod ſit edictalis, nec requiretur perſonalis; imo & una peremptoria pro tribus: & citatus non comparens in termino eidem competenter aſſignato, etiamſi non ſciatur, ubi ſit, non erit expectandus per alios ſex menſes, ſed ſtatim elapſo termino ultimæ citationis privari poteſt, Fagnan. *l. c.*

15 Quoad obtinentes vero Dignitates, Canonicatus &c. diſponitur in Concil. Trid. *ſeſſ. 24. cap. 12. de reform.* ut non reſidentes, ſeu abſentes ultra tres menſes, primo anno priventur dimidia parte fructuum, & ſi iterum fuerint contumaces, priventur ſecundo anno omnibus fructibus, & ſi ulterius fuerint contumaces, procedatur contra illos ſecundum Canones, & ſic ad privationem. Barboſ. *de off. Epiſc. alleg.* 53. *num.* 122. *& de Canon. cap.* 20. *num.* 15. Garc. *d. cap.* 2. *n.* 144. Zechius *de republ. Eccleſ. tit. de benef. num.* 6. ex quo iterum colligitur, quod antequam obtinentes dignitates, Canonicatus, & præbendas &c. in Cathedrali, aut Collegiata, ob abſentiam beneficio privari poſſint, expectandum eſſe lapſum trium annorum, & tandem tranſacto tertio anno, non ſtatim veniendum ad privationem, ſed citandi erunt ad normam *ſupra cit. cap. ex tuæ*, ut ſupra diximus: & ſic contra Canonicos &c. diſpoſitio tex. cit. *cap. ex tuæ.* incipit procedere poſt tres annos, ob verba Concil. Trid. *d. ſeſſ.* 24. ibi. *contra eos, juxta ſacrorum Canonum conſtitutiones procedatur.* ita Fagnan. *loc. cit. num.* 35. *ſeq.* ubi vide. Et quamvis juxta aliquos non ſit neceſſaria privatio per ſententiam, ob tex. *in cap. ex parte & cap. ſeq. de Cler. non reſid.* ubi Abb. Innoc. Jo. Andr. *num.* 2. Imol. *n.* 3. ac alii apud Garc. *de benef. p.* 3. *cap.* 2. *n.* 132. tamen Abbas *in cap. inter.* 10. *eod. tit.* apud Laym. *in d. cap. ex parte præd. tit.* docet, conſultius eſſe, ut beneficiarius per judicialem ſententiam privetur, cognita prius cauſa, quod culpabiliter, & contumaciter abſit.

16 Notandum tamen eſt, liberum eſſe Ordinario, velitne hac via procedere ad privationem, vel etiam cenſuris Eccleſiaſticis abſentes contumaces compellere ad reſidentiam ad privationem uſque. ut *in cit. cap. ex tuæ.* docet Fagnan. *n.* 16. *&* 31.

17 Quæ prædicta tamen procedunt, ut taliter ad reſidentiam quis arctari poſſit, ubi dicta reſidentia præciſa requiritur, non vero ubi illa requiritur ſolum cauſative, quatenus ſcilicet quis velit conſequi fructus: ad quam tantum Canonici plurimarum Cathedralium Germaniæ tenentur. Navar. *conſ.* 1. *de Cler. non reſid.* Pax Jordan. *de re benef. lib.* 10. *tit.* 28. *a num.* 15. (de quo etiam notavimus ſupra in verb. *Beneficium. num.* 96.) & hoc vel ex diſpenſatione Pontificia, quod poſſint retinere plures Canonicatus, vel ex conſuetudine. Jordan. *loc. cit. num.* 18.

18 Canonici Cathedrales, licet ſtricte Canonicatus non ſit dignitas, tamen poſſunt eſſe judices delegati Pontificis. Felin. *in cap. cum. M. de conſt.* Riccius *in prax. p.* 1. *reſ.* 101. an vero cauſa Canonico commiſſa expediri poſſit, ſi tempore ſententiæ fuit reſignatus Canonicatus, & an poſſit de illa Epiſcopus cognoſcere, ſi Canonicus commiſſarius fuit factus Vicarius, vide late Gratian. *diſc. for. cap.* 92. affirmantem quoad primum punctum, & negantem quoad ſecundum; & præcedunt Abbates etiam habentes uſum mitræ. Secus Canonici Collegiatæ. Sperel. *deciſ.* 167. Riccius *in prax. reſ.* 585. *p.* 1. vide etiam Barboſ. *de Canonic. cap.* 19. Pariſ. *de reſignat. lib.* 2. *quæſt.* 1. *n.* 102.

Canonicus, qui prævenit in poſſeſſione Canonicatus 19 capienda, debet aliis præcedere in ſtallo, voce, optione, cæteriſque prærogativis, licet alii fuerint priores in proviſione. Seraph. *deciſ.* 437. *n.* 3. Rot. apud Farinac. *deciſ.* 867. *p.* 4. Gratian. *deciſ.* 16. *in addit. n.* 1. Riccius *in prax. for. Eccleſ. reſ.* 555. *in* 2. *edit.* apud Barboſ. *de Canonic. c.* 18. *n.* 12. apud quem alii. Et quod in hoc paſſu non ſit attendendum tempus proviſionis, ſed captæ poſſeſſionis, eſt tex. *in L.* 1. ubi Jo. de Plat. & alii *C. de conſul. lib.* 12. *c.* 1. & ibi Canoniſtæ, *de major. & obed.* Bart. *in L.* 1. *n.* 4. *ff. de albo ſcrib.* Garz. *de benef. p.* 4. *cap.* 5. *n.* 77. Bal. *in cap. cum olim, de conſuet. n.* 1. *notab.* 2. & alii apud Rot. *deciſ.* 410. *p.* 4. *rec. tom.* 1. *n.* 4. ubi de Coadjutore, qui cedere debet Canonicis illis, qui Canonicatus poſſeſſionem ſunt adepti, pendente coadjutoria, ſeu ante mortem Coadjuti, quia coadjutor etiam cum futura ſucceſſione capit poſſeſſionem ſolum poſt mortem coadjuti. Uti notavimus infra in verbo *Coadjutoria*, Sic etiam etiamſi Canonici in Ordine Presbyterali conſtituti, & Canonicatum Presbyteralem obtinentes, in Choro, Capitulo, & proceſſionibus ac ſeſſionibus præcedere debeant canonicos in Diaconatu, vel Subdiaconatu conſtitutos, & Canonicatus Diaconales, vel Subdiaconales obtinentes (ubi nempe talis diviſio in Cathedralibus adeſt,) etiamſi poſtea fuerit admiſſi, & recepti, non obſtante conſuetudine contraria, tanquam corruptela. Gratian. *deciſ. March.* 16. *n.* 17. Gavant. *oper. moral. verb. præcedentia. n.* 38. & alii apud Otthobon. *deciſ.* 4. *n.* 40. *ſeqq.* quia monſtruoſum foret in Eccleſiis, proceſſionibus &c. videre Diaconum, vel Subdiaconum ante Presbyterum. & Rot. *deciſ.* 37. *p.* 17. *rec. n.* 9. *&* 10. tamen in pari gradu Ordinis Canonicus ſenior præcedit juniorem a tempore receptionis: ita ut ſenior in receptione præcedat juniorem, quamvis junior in receptione ſit ſenior in Presbyteratu. ita Rot. *tot. deciſ.* 156. *p.* 17. *rec.* ubi Ceccoper. *lucubrat. Canon. lib.* 1. *num.* 167. *& ſeqq.* & Sacra Rit. Congr. 3. *Auguſti*, 1602. relata a Barboſ. *Apoſtolicarum deciſ. collect.* 46. *num.* 5. *verſ. ubi dicitur.* & alii: quæ maxime procedunt, ſi abſit obſervantia. Et quod extra proceſſiones, ſeſſiones in Choro &c. Diaconi vel Subdiaconi ſeniores in receptione, antecellant Presbyteros in receptione juniores, in aliis juribus, puta optandi, turni &c. tenet late Rota *deciſ.* 37. *d. p.* 17. *rec.* ubi Monet. *de optionib. cap.* 7. *quæſt.* 2. *num.* 36. *verſ. id ceſſat.* Barboſ. *de Canonic. & dignit. cap.* 30. *num.* 10. *&* 11. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloſ.* 34. *num.* 49. *&* 100. ac alii; ob rationem, quod diverſitas Ordinum, in quos dividuntur Canonici, nempe Sacerdotum, Diaconorum, & Subdiaconorum, reſpiciat tantummodo differentiam officiorum ad elegantiorem Hierarchiæ Eccleſiaſticæ Majeſtatem: optio autem non detur ratione alicujus muneris particularis in illo Ordine præſtiti, ſed ratione ancianitatis in miniſterio Eccleſiæ, illiuſque receptione. itaque

Canonici habent jus optandi, non de jure, ſed ex 20 conſuetudine, privilegio, vel indulto Apoſtolico: qui optare debent intra viginti dies a die ſcientiæ, ſaltem veriſimilis: quod tempus prorogari poteſt ad aliquot dies, vel minui, conſentientibus tamen omnibus. Et optare debent, ut dictum, prius antiquiores de Collegio, juxta antianitatem gradatim; quæ optio non habet locum in beneficiis reſervatis generaliter, vel ſpecialiter, de qua in loco. Neque in reſignatis. Barb. *de Canon. cap.* 30, *& de Jur. Eccleſ. lib.* 3. *cap. ult. n.* 11. neque habet locum in beneficiis annexis dignitati. Rot. apud Merlin. *dec.* 100.

Canonici, ſtante inſufficientia redditum, compelli 21 non poſſunt ad aliquem recipiendum in locum antiquorum Canonicorum demortuorum, & valide huic receptioni ſe opponere poſſunt. Abb. *in cap. ex parte. n.* 4. ibique Imol. *n.* 10. *verſ. in eadem gloſſa, de conceſſ.*

præb.

præb. Modern. *Romanus, de re benef. lib.* 1. *quæst.* 14. *sub num.* 19. *vers. tamen id intel.igitur.* & *n.* 21. *seqq.* Mantic. *decis.* 229. *num.* 3. apud Rot. *decis.* 317. *n.* 9. *p.* 10. *rec.* modo tamen dicta insufficientia justificetur. An vero statutum per Canonicos factum, taxans numerum Canonicorum, etiam in præjudicium expectantium, valeat, sicut & statutum, quod impetrans Canonicatum, non habeat vocem in Capitulo, & an, & quando dicto statuto censeatur derogatum per clausulam „ *non obstantibus statutis*, in litteris Apostolicis positam? vide Gratian. *disc. for. cap.* 867. *n.* 10. & *per tot.* & apud illum Felin. *in cap. constitutus.* 19. *de rescript.* ubi, an & quando impetrans debeat facere mentionem dicti statuti.

22 Canonicus, licet accusatus, non repellitur ab electione, quia alias malignus posset aliquem repellere ab electione. Diana *par.* 10. *tr.* 13. *res.* 32. apud quem plures. Neque ob non residentiam, sine sententia declaratoria. Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 12. Hojed. *de incompat. p.* 1. *cap.* 8. Rot. apud Seraph. *decis.* 23.

23 Canonicatus, qui ex indulto Pontificio debetur certis personis, si vacet in mense reservato, potest a Papa conferri etiam illis, qui non habent qualitates in dicto indulto requisitas, cum indultum non liget Pontificem. Coccin. *decis.* 2028. *num.* 10. ac proinde provisus a Pontifice non tenetur probare, se habere dictas qualitates, quando illud indultum non fuit concessum in limine fundationis. ut per Abbat. *in cap. cum in cunctis.* §. *inferiora. n.* 11. *de elect.* Rot. *decis.* 18. *de rescript. in antiq.* Put. *decis.* 301. *lib.* 1. *in correct.* & *decis.* 11. *de constit.* & 5. *in tit. de mensib. n.* 15. *fol.* 179. apud Rot. apud d. Coccin. *num.* 2. tenetur tamen probare illas qualitates, quæ sunt de essentia beneficii: puta, quod habeat legitimam ætatem, quod non sit illegitimus &c. Rot. *cit.*

24 Canonicus privatus Canonicatu, si postea restituatur, non recuperat suum primum locum in præjudicium Canonicorum medio tempore receptorum. Bart. *in L.* 2. *ff. de decur.* nisi privatio fuerit injusta; cum tunc per factum Judicis minus recte procedentis non ceciderit sua possessione. Aog. & alii. *in Leg. clam possidere.* §. *qui ad nundinas. ff. de acquir. possess.* & ideo tunc retineret suum primum locum. Ita Rot. *decis.* 44. *part.* 3. *recent.* vide Felin. *in cap. ex insinuatione. col.* 2. *post med. vers. facit iste textus: in fin. de Simon.* post Bart. *in L.* 2. *ff. de decurion.* Gratian. *disc. for. cap.* 845. *n.* 10. & 11. ubi etiam de renunciante, & postea denuo Canonico effecto. tex. est *in d. cap. ex insinuatione.* 26. *de Simon.*

25 Canonicatus singuli non dicuntur Curati, seu habere annexam animarum Curam, quando dicta cura non est annexa alicui particulari Canonicatui (idem dic de dignitatibus) sed ipsi Capitulo collegialiter, nec tunc cura residet penes singulos, sed penes Capitulum, quod administrat illam per Capellanos, seu Curatos ad libitum amovibiles, & collegialiter deputandos, ut per tex. *in cap. cum non ignores.* 15. *de præb.* & *in cap. sicut in uno* 21. *q.* 3. glos. *in Clem. un.* §. *quidam etiam in verb. ad mensam. in fin. de excess. Prælat.* Oldrad. *cons.* 67. *per tot.* Gonzal. *ad reg.* 8. *glos.* 6. *num.* 42. Barb. *de offic. Paroch. cap.* 1. *num.* 53. docet Rot. apud Otthob. *decis.* 58. *num.* 3. & 4. Et cum dignitates, & Canonicatus non dicantur habere curam, nec actu, nec habitu, quando illa residet collegialiter penes totum Capitulum. Oldrad. *loc. cit. num.* 1. & 2. Felin. *in cap. in nostra.* 32. *n.* 15. *col.* 4. *vers. scias etiam, de rescr.* Staph. *de litt. grat. tit. de qualit. benef. quæ sunt curata. num.* 11. Ojed. *de incompat. cap.* 13. *n.* 7. Garz. *de benef.* 9. *p. cap.* 2. *n.* 175. ideo in hoc casu ab impetrante nulla erit necessario facienda mentio curæ; quia beneficium præsumitur simplex, non curatum. Gabr. *cons.* 191. *n.* 1. *lib.* 1. Gregor. *decis.* 108. *num.* 2. & alii apud Otthob. *d. decis.* 58. *num.* 8. & 9. etiamsi Canonici soleant subinde exercere curam; quia tunc non censentur illam exercere nomine proprio, sed nomine Capituli. DD. *cit.*

26 Canonicus jurans servare statuta, censetur id sensisse de validis, non invalidis, & quæ sunt contra Concil. etiamsi sit generaliter præstitum juramentum. Bald. *in L. un. num.* 9. *C. de his, quæ pæn. nom.* Surd. *cons.* 58. *num.* 15. *in fin.* Sanch. *ad precept. Decalog. lib.* 3. *c.* 14. *n.* 8. apud Otthob. *decis.* 202. *n.* 10. ubi etiam Mantic. *decis.* 52. *num.* 8.

Canonicus dispensatus super residentia non est dispensatus, quod non teneatur se præsentare incerta die, uti S. Jacobi v. g. nisi de hoc fiat mentio in dispensatione; quia non potest extensio gratiæ fieri de uno articulo in alium. Rot. *decis.* 331. *rec.* Bursat. *cons.* 162. *num.* 33. Neque dicitur dispensatus in jure dandi suffragium in electione, quando residentia, & jus dandi suffragium principaliter a statuto, vel consuetudine expresse deducuntur, secus si accessorie ex juris communis dispositione inest præbendæ & onus residentiæ, & jus dandi suffragium in electione. glos. *in cap. quia in tantum.* 5. *de præb. & dignit. verb. plures.* 27

CAPITULUM.

Praxis Capituli.

§. I.

Capitulum Sede Episcopali plena.

Canonici possunt considerari, vel quantum Ecclesiam repræsentant, & tunc non possunt constituere unum corpus, nisi cum Episcopo. juxta *cap. requisisti, de testam.* Tusc. *litt. C. conclus.* 54. Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 32. *n.* 2. Vel quantum constituunt Capitulum, licet Episcopus non interveniat, & tunc constituunt unum corpus, ut colligitur ex *cap. Capitulum S. Crucis, de rescr.* & *cap. dilecta, de excess. Præl.* & tunc Episcopus non est pars capituli. *cap. irrefragabili. de excess. Præl.* Abb. *in c. cum te, de rescr. nu.* 3. de hujus capituli potestate nunc tractandum est, sicut de ejus obligatione, & in hoc paragrapho, sede plena, & in §. *seq.* sede vacante. 1

Capitulum ergo de jure communi super rebus ad Ecclesiam Cathedralem spectantibus, & circa ea, quæ concernunt suam communitatem, ac particularia ipsius Capituli negotia, & quæ solos Canonicos tangunt, potest condere statuta, etiam sine consensu Episcopi. *cap. cum omnes, de constit.* Antonel. *de regim. Eccl. lib.* 4. *cap. ult. n.* 1. glos. *in cap.* 221. *de V. S. in* 6. *in verb. statutum.* Imol. *in d. cap. cum omnes.* Decius, & Fel. *in cap. cum accessissent eod. tit.* Laym. *moral. tract.* 4. *cap.* 7. §. 4. *num.* 10. hinc poterit statuere, quomodo quotidianæ distributiones &c. inter præsentes sint dividendæ, Capitulum congregandum &c. Lotter. *de re benef. lib.* 2. *qu.* 4. *num.* 88. Barbos. *de Canon. cap.* 42. *num.* 15. & 16. Fermosin. *de potest. Cap. tractat.* 3. *quæst.* 4. *per tot.* & sic conclusionem intellige, dummodo statuta sint justa, & licita: porro, pro limitatione hujus conclusionis. 2

Illicita sunt statuta, quæ tangunt Episcopum, vel statum universalem Ecclesiæ. Lotter. *loc. cit.* nisi consentiat Episcopus, saltem tacite. Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 32. *num.* 22. Gratian. *disc. for. cap.* 482. *num.* 3. Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 32. *num.* 15. Antonel. *de regim. Eccles. loc. cit.* dixi, nisi Episcopus consentiat, quod tamen limitatur, si Capituli statuta sint juri communi contraria: tunc enim non sufficit consensus Episcopi, sed requiritur Pontificius, juxta ea, quæ diximus supra, in verb. *Alienatio:* quale statutum etiam fuit, quod descendentes ex genere infecto Judæorum, Maurorum, vel Hæreticorum, non admittantur ad beneficia Ecclesiastica. *cap. eam te, de rescr.* Barbos. *loc. cit. num.* 18. Ulterius. 3

Illicita sunt statuta in negotiis valde arduis, in quibus requiritur consensus Episcopi; uti augere, vel minuere præbendarum numerum, decernere aliquid novum circa residentiam &c. glos. & DD. *in cap. cum accessissent. de constit.* & *in cap. cum consuetudinis, de consuet. cap. ex parte, de constitut.* Barbos. *loc. cit. num.* 16. 4

Sic non potest Capitulum statuere quidquam circa distributiones quotidianas, nec sede vacante, nec plena (nisi esset solum circa modum eas inter præsentes distribuendi, ut supra notavimus) sine consensu Episcopi. Monet. *de distrib. p.* 2. *qu.* 13. *n.* 26. Barbos. *de Canon. cap.* 42. *n.* 74. & *de offic. Episc. alleg.* 53. *n.* 139. Garz. *de benef. p.* 3. *cap.* 2. *n.* 432. apud quem Sac. Congr. & ut supra, in verbo *Canonicus. n.* 10. ubi quod non possit pro præsentibus admittere Canonicos non residentes, & multo minus illos, qui nunquam in Ecclesia resederunt, & fidei professionem non emiserunt. 5

Ita

6 Ita statutum; quod Canonicus possit celebrare, & obire munera sua per se, vel per alios arbitrio suo, & sine necessitate, est illicitum, & invalidum, utpote contra Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 12. *de reform.* & vide declarationes Sac. Congr. supra in verb. *Canonicus n.* 7. Fatin. *decis.* 659. Gatz. *de benef. p.* 3. *cap.* 2. *num.* 513. & alii apud Ciarlin. *contr. for. cap.* 38. *n.* 17.

7 Ita statutum, quod omnes Canonici debeant esse nobiles, est nullum. *cap. venerabilis, de præb.* P. Pirrhing *lib.* 3. *tit.* 5. *sect.* 4. §. *n.* 112. Rot. apud Merlin. *dec.* 99.

8 Ita, quod capiens possessionem Canonicatus debeat aliquid dare convertendum in utilitatem propriam canonicorum, sicut & in beneficiatis; quia est simoniacum, erit nullum. *cap. fin.* 1. *qu.* 3. *cap. Jacobus* ubi DD. *de constit.* Tusc. *litt. S. concl.* 252. Sacr. Congreg. apud Gatz. *de benef. p.* 8. *cap.* 1. *num.* 87. *seqq.* Idem dic de primis fructibus convertendis in utilitatem Canonicorum. Concil. Trid. *d. sess.* 24. *c.* 12. *de refor.* Bulla Pii V. *la* 104. Fermosin. *de potest. Capit. tr.* 3. *quæst.* 4. Antonel. *l. sup. cit.*

9 Porro in his, quæ pertinent ad Episcopum, & Capitulum simul, tanta est vox Episcopi solius, quanta solius capituli. Ut ex communi Canonistarum opinione *in cap. postulastis, de concess. præb.* ubi Hostiens. *num.* 2. *vers. hoc est de jure communi.* Collectarius *in princ. & num.* 1. Calderin. *quæst.* 7. Burr. *num.* 11. *vers. si vero interfit.* Anchar. *num.* 9. Abb. *num.* 24. Imol. *num.* 15. Selva. *de benef. p.* 2. *quæst.* 7. *num.* 5. Lambertin. *de Jurepatr. lib.* 1. *p.* 2. *qu.* 1. *art.* 28. *n.* 1. & 2. tenet Rot. apud Peniam *decis.* 603. *num.* 4. ita ut, cum Episcopus habeat in hoc intentionem fundatam in jure communi, contrarium prætendens probare deberet aut immemorabilem aut quadragenariam cum titulo, nec sufficeret consuetudo etiam quadragenaria sine titulo, ut per Canonistas *in cap. fin. de consuet.* ubi Anchar. *quæst.* 8. *num.* 11. Burr. *num.* 39. *vers. unde cum targatur præjudicium.* Abb. *num.* 20. *vers. si Episcopus acquirit, ut solus possit corrigere.* Felin. *in cap. quia statuimus. n.* 2. *limit.* 1. *de major. & obed.* Covar. *in reg. possessor. p.* 2. §. 3. *nu.* 2. & alios plurimos, tenet Rot. *cit. num.* 6. ubi, quod, quando tractatur de auferendo jure Episcopo competenti, non sit locus consuetudini, sed præscriptioni. Et

10 Capitulum, sicut potest statuta condere in utilitatem, ac honorem suæ Ecclesiæ, præsertim annuente Episcopo, ut supra notavimus, sic habet etiam potestatem consuetudines illorum regimen concernentes inducendi. per text. *in cap.* 1. *de his, quæ fiunt a major. part. capit.* ubi Canonistæ & *in cap. un. de Cler. non resid. in* 6. Imo etiam potest antiquioribus statutis derogare. Bal. *in L. omnes populi. num.* 85. *ff. de I. & I.* Abbas *in cap. cum accessissent. num.* 8. ubi etiam Felin. *n.* 11. & 14. & DD. *de constit.* Surd. *conf.* 58. *num.* 22. apud Rot. *decis* 37. *p.* 17. *rec.* qui DD. id asserunt, etiamsi statuta fuerint a Pontifice confirmata. Ubi tamen notandum est, quod ubi adest canonicorum juramentum de statutis servandis, consuetudo eisdem statutis contraria per dictos canonicos introduci non possit: quia juramentum, quod usui contrario adversatur, magis quam ipse usus attenditur. ut per glos. *L. cum de consuetudine.* 34. *ff. de LL. cum scribentibus in L. de quibus ff. eod.* & Canonist. *in cap. fin. de consuet.* Bart. *in L. solent.* §. *non vero. n.* 4. *vers. vidistis. ff. de offic. Procons.* Alex. *conf.* 5. *n.* 7. *vol.* 5. Dec. *conf.* 215. *num.* 2. *vers. secundo.* Cravet. *conf.* 96. *num.* 5. Surd. *conf.* 313. *num.* 33. Bonac. *de censur. in Bull. Cœn. disp.* 1. *q.* 14. *punct.* 1. *propos.* 2. *sub n.* 15. & *quæst.* 15. *punct.* 4. §. 3. *n.* 1. *vers.* 3. S. Thom. 1. 2. *quæst.* 97. *art.* 3. & alios docet Rot. *decis.* 210. *p.* 17. *rec. num.* 10.

11 Ut tamen Capitulum statuta facere possit, quatuor requiruntur. Primum est, ut consensus capitularium detur in loco capitulari & ad hoc destinato, non autem in quolibet, & a canonicis capitulariter congregatis, & non quomodocumque, vel singulariter, sed per modum communitatis adstantibus. Secundum est, quod omnes fuerint vocati, & ex tribus duæ saltem partes convenerint; de quo etiam infra *num. seqq.* & in verbo *Electio.* Tertium est, ut major pars præsentium consentiat, & Quartum, ut sanior sit pars consentientium, hoc est constans ex personis majoris authoritatis, & momenti. Barbos. *l. sup. c.* & Fermosin. *uti supra tr.* 3. *quæst.* 4. *num.* 17. & *tract.* 1. *qu.* 17. & ita non semper standum est numero, ad tex. *in cap. quia propter* 42. &c. *in Genesi* 55. *de elect.* ubi glos. *in verb. ad Zelum.* & dicitur etiam sanior pars, cui adhærent Decanus, Præpositus, Sholasticus &c. Orthobon. *decis.* 202. *n.* 13. ubi Burr. *in Ecclesia vestra* 57. *eod. tit.* Alex. *conf.* 192. *num.* 6. *lib.* 6. quare, ut cognoscatur, quænam sit sanior pars, ponderanda erunt suffragia habito respectu ad ætatem, prudentiam, dignitatem &c. licet in dubio major pars sanior credatur. *cap. prudentiam, offic. deleg.* Gonzal. *in lib.* 3. *decret. tit. de his quæ fiunt a major. part. cap.* 11. *n.* 7. Pirrhing *eod. tit. num.* 3.

Capituli ergo acta non valent, nisi fuerint vocati canonici, & duæ partes ex tribus sint præsentes. Riccius *in prax. var. res. p.* 2. *res.* 280. hinc in collatione Beneficiorum spectantium ad capitulum sunt vocandi omnes, sicut & in receptione canonici, nisi sint valde remoti, vel sit consuetudo contraria. *cap. cum in Ecclesia, de præb. in* 6. in collatione tamen necessaria sufficiet duas partes esse præsentes. Abb. Lapus, & Franc. *in d. cap. cum in Ecclesia.* Pignatell. *conf.* 43. *tom.* 1. Abb. *in c.* 1. *de his quæ fiunt a major. part. cap.* Rol. *conf.* 90. *vol.* 1. Quod si tamen omnes canonici fuerunt vocati, & non comparuerunt, acta minoris partis valent, etiamsi non adsint duæ partes præsentes. vide Riccium *loc. cit.* ubi tamen duo notanda sunt: primo, quod vocatus quis non præsumitur, nisi hoc probetur, colligitur ex *c. quod sicut.* 28. ubi glos. *in verbo vocatos, de elect.* & *cap. quisquis* 4. *q.* 4. *c. proposuisti, dist.* 82. creditur tamen attestationi eorum, ad quos munus convocandi spectat, ut nuncio &c. glos. *cit.* cum aliis per Barbos. *de canon. & dignit. cap.* 39. *num.* 7. apud Rot. *decis.* 74. *p.* 16. *rec. num.* 27. secundo, quod propter omissam formam in convocatione non inducitur nullitas, nec retractatur actus, nisi non vocati prosequantur contemptum, ut colligitur ex cit. *c. quod sicut.* & tenent Innoc. *in c. in Genesi. num.* 8. ubi etiam Abb. *num.* 10. *de elect.* Castell. *de elect. cap.* 8. *num.* 1. apud Rot. *decis.* 74. *p.* 16. *rec. num.* 31. ubi etiam, quod non valeat statutum Episcopi, vel capituli hanc nullitatem inducens etiam non reclamantibus non vocatis. Abb. *in cap. quia propter. n.* 12. *vers. nec valeret, de elect.* Barbos. *de Jur. Eccl. lib.* 1. *cap.* 19. *n.* 116. 12

Ad hæc, non sufficit, quod singuli de universitate dederint consensum in particulari, sed necesse est, quod dederint in communi, saltem major pars, quando duæ ex tribus convenerunt. Barr. *in L. omnes populi. ff. de I. & I.* Menoch. *conf.* 8. Trenticinq. *var. res. lib.* 1. *res.* 1. Tranched. *conf.* 3. sed 13

Quæres: an capituli major pars semper prævaleat in suffragiis capitulariter datis? ℞. primo; quid quando consensus majoris partis non facit actum utilem, sed damnosum, non prævalet minori parti, sed sufficit, quod unus contradicat. DD. apud Tranched. *d. conf.* 3. *a num.* 7. Menoch. *conf.* 426. maxime quando res spectat ad singulos, quia tunc, quod omnes tangit, ab omnibus approbari debet. Dian. *var. res. p.* 1. *tract.* 3. *res.* 29. Trentacinq. *loc. cit. num.* 3. Barbos. *in cap. quod omnes, de constit.* Glochius *de contrib. cap.* 6. & alii apud Tranch. *loc. cit.* Fermosin. *de potest. cap. tract.* 3. *quæst.* 1. & tunc capituli minor pars majori parti facienti actum minus juridicum, seu damnosum, debet reclamare, & protestari, ne videatur consentire. Riccius *in prax. var. resol. p.* 2. *res.* 249. Innoc. & Abb. *in cap.* 1. *de his, quæ fiunt a major. part. cap.* licet non sit opus appellatione extrajudiciali ad superiorem. Resp. secundo: quod consensus majoris partis capituli non sufficit in illis actibus, in quibus requiritur consensus singulorum: uti cum agitur de actu voluntario, mandati, transigendi &c. glos. *in cap. quod omnes, de const.* ubi Innoc. Dec. Hostiens. Jo. Andr. *in cap. quod omnes, de R. I. in* 6. Capyc. *decis.* 4. Natta *conf.* 215. Tranched. & Diana *loc. cit.* & ita limitatur illud, quod universitas repræsentetur per majorem partem. juxta *L. aliud ff. de R. J.* Cacheran. *conf.* 63. Trentacinq. Capyc. & Fermosin. *loc. cit.* 14

§. II.

Obligatio, & auctoritas Capituli sede vacante.

Capitulum sede vacante succedit in omni jurisdictione Episcopi, quæ jure ordinario competebat ipsi Episcopo, 15

po, tam in spiritualibus, quam in temporalibus, exceptis casibus in jure expressis. Garz. *de benef. part.* 5. *cap.* 7. *num.* 4. *per tex. in cap. his quæ. & cap. cum olim, de major. & obed. cap. un. eod. in* 6. *cap. ad abolendam, de heret. cap. penult. & fin. de supplend. neglig. Prel. in* 6. *extravag. execrabilis. vers. cæterum, de præb.* & alibi. Abb. *in d. c. cum olim, num.* 2. *& in cap.* 1. *ne sede vacante. num.* 4. Pavin. *de offic. & pot. Cap. sede vacant. p.* 1. *qu.* 1. Fermosin, *de potest. cap. tract.* 1. *qu.* 1. *n.* 6. verum, quia non conveniunt D.D. in hac regula, & in assignanda Capitulo, sede vacante, potestate, ut videre est apud citatos DD. ideo *cit.* Fermosin. *a n.* 11. distinguit, ut hæc tradita regula procedat, ut capitulum sede vacante succedat in jurisdictione ordinaria necessario exercenda, exceptis casibus in jure expressis: In jurisdictione vero voluntaria, gratiosa, & ubi necessitas non adest, succedat tantum in casibus a jure expressis, ex Gemin. *in cit. c. un. num.* 4. Felin. *in c. cit. cum olim. num.* 6. *de major. & obed.* relatos a Quarant. *in Sum Bullar. verb. capitulum sede vacante. vers. tertio intellige:* quamvis Rot. *decis.* 166. *num.* 5. videatur favere regulæ generali. & Pyrrh. Corrad. *in prax. benef. lib.* 2. *cap.* 12. *a num.* 91. ubi, quod possit dispensare cum illegitimo, ad minores Ordines suscipiendos, & unum simplex beneficium, seu ejus Vicarius. ad tex. *in cap.* 1. *de fil. presbyt. in* 6. Et Capitulum habet in hoc assistentiam juris. Rot. *decis.* 108. *p.* 17. *rec.* ubi ita decidit contra Archidiaconum, etiamsi ipse fuerit in quasi possessione, quia illa non erat aut quadragenaria cum titulo, aut immemorabilis, ut debebat esse, utpote habens resistentiam juris. *cap.* 1. *de prescr. in* 6.

16 Ut autem hac jurisdictione uti possit, debet, ex dispositione Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 16. *de reform.* infra octo dies post mortem Episcopi, eligere, vel constituere Vicarium, vel constitutum confirmare, alias deputatio illa devolvitur ad Metropolitanum, vel, si sedes vacans fuerit Metropolitana, ad antiquiorem Episcopum, non quidem privative, sed cumulative cum Capitulo, cum istud re integra, antequam Metropolitanus deputet, possit purgare moram. ut contra Suarez *de L.L. tom.* 5. *disp.* 28. *sect.* 3. *num.* 3. tenet Garz. *de benef. d. p.* 5. *c.* 7. *n.* 7. Et durante termino octo dierum, quem Capitulum habet ad eligendum Vicarium, administrat jurisdictionem totum capitulum. Quarant. *in Sum. Bullar. verb. capitulum. num.* 4. Diana *par.* 8. *tract.* 4. *res.* 36. uti declaravit Sac. Congreg. apud Antonel. *de regim. Eccl. lib.* 4. *c. ult.* §. 5. *a n.* 53. Garz. *de benef. loc. cit.* Barbos. *de potest. Episc. alleg.* 54. *n.* 164. *& de Jur. Eccles. lib.* 1. *c.* 32. *n.* 28. Leo *in Thes. for. Eccles. p.* 1. *c.* 10. Zerol. *in prax. Episc. p.* 1. *verb. Capitulum.* §. 3. Fermosin. *de pot. cap. sed. vac. tr.* 1. *q.* 8. contra Sbroz. *de offic. Vicar. lib.* 1. *qu.* 63. tunc tamen consultum erit, si capitulum deputet personam, quæ interim nomine illius administret. Barbos. *de Jur. Eccles. loc. cit. a num.* 29. Et

17 Vicarius eligendus, licet non debeat necessario esse capitularis, tamen si in capitulo adest idoneus, cæteris paribus est præferendus, uti declaravit Sac. Congreg. teste Quarant. *loc. cit.* Diana *p.* 8. *tract.* 4. *res.* 57. Riccius *in prax. for. Eccles. p.* 1. *res.* 515. alias posset appellari, licet electio fuisset facta a majori parte capituli. Riccius *p.* 2. *res.* 249. Antonel. *de regim. Eccl. loc. cit. num.* 62.

18 Si vero a capitulo discordantibus votis plures fuerunt electi in Vicarium, electio illius valet, qui fuerit magis idoneus, & habuerit qualitates Concilii. Sac. Cong. apud Quarant. *loc. cit.* Riccius *dict. res.* 515. Antonel. *loc. cit. num.* 66. Sed quis erit tunc judex? certe non capitulum, sed Superior capituli. Quarant. *ubi supra.* Sac. Congr. apud Vulpe *in prax. judic. cap.* 44. *n.* 31. Antonel. *num.* 61.

19 Poterit autem canonicus esse Vicarius, licet sit Parochus simul, dummodo sit Parochus in eadem Civitate. uti declaravit Sac. Congr. apud Barbos. *de Canon. cap.* 42. *num.* 37. Dian. *p.* 8. *tract.* 4. *res.* 58. Antonel. *loc. cit. num.* 67. vide Capon. *disc. for.* 92. non autem si sit Parochus ruralis, de quo infra *litt. V.* in verbo *Vicarius.* ubi plura, & de illius jurisdictione.

20 Sede vacante ergo potest capitulum condere statuta per totam Diœcesim, & facta abrogare necessitate urgente pro bono regimine Diœcesis, quæ durant etiam electo, & confirmato Episcopo, nisi ab illo, ut potest, fuerint revocata. Pavin. *de potest. cap. sede vacante p.* 1. *quest.* 6. Sbroz. *de offic. Vicar. lib.* 2. *qu.* 187. Zerol. *in prax. Episc. p.* 1. *verb. capitulum,* §. 15. Fermosin. *loc. cit. num.* 1. Dian. *mor. p.* 8. *resol.* 22. *tractat.* 4. *vers. & ideo.* Riccius *in prax. resol.* 445. *p.* 3. Anton. *de regim. Eccl. lib.* 4. *c. ult.* §. 2. *n.* 12. Monet. de *distrib. p.* 2. *quest.* 12. *num.* 22.

21 Sed observandum, sedem Episcopalem diversimode vacare posse. Primo per mortem naturalem Episcopi. Secundo morte civili; ut si Episcopus captus esset a Paganis, Schismaticis, vel hæreticis. juxta *c. si Episcopus, de supplend. neglig. Prælat. in* 6. Riccius *in prax. p.* 1. *res.* 543. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 4. *c. ult. a n.* 52. Vel per translationem Episcopi ad aliam Ecclesiam, postquam translatus fuerit absolutus a vinculo prioris Ecclesiæ, & tunc tempus currit capitulo a die habitæ scientiæ: uti videri potest apud Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *c.* 32. *num.* 32. etiam ante expeditionem Bullarum, vel adeptam secundæ possessionem, juxta constitutionem Urbani VIII. quæ incipit. *Nobis super.* Quarant. *loc. cit. num.* 3. *vers. terminum.* Antonel. *loc. cit. num.* 3. *vers. terminum.* Antonel. *loc. cit.* §. 5. *num.* 52. *vers. item.* Barbos. *loc. cit.* Vel per ingressum in Religionem, relegationem, depositionem, renunciationem, permutationem, postquam a Summ. Pontifice fuit admissa. Antonel. *loc. cit. vers. similiter.* Barbos. *de Offic. Episc. alleg.* 54. *nu.* 154. Sbroz. *de Vicar. Episc. lib.* 3. *quest.* 42. glos. *in c. si Episc. verb. mortem, de supplen. neglig. Prel. in* 6. Vel si Episcopo agente in remotis, Vicarius moriatur, vel per potentiam sæcularem ejiciatur; quia longa absentia æquiparatur morti. Quarant. *in Sum. Bullar. verbo Archi-Episcopi authoritas. n.* 22. *& in verbo. Capitulum sede vacante. num.* 12. Barbos. *d. alleg.* 52. *num.* 3. Dian. *p.* 8. *tract.* 4. *res.* 4. Antonel. *loc. cit. vers. addunt.* Capon. *disc. for.* 92. dicitur vero in remotis, cum ejus præsentia in brevi haberi non potest, uti si esset ultra montes. Riccius *in prax. p.* 2. *res.* 18. *per tex. in c. nihil, de elect.* Antonel. *loc. cit.*

22 Sed quid si Episcopus fuit excommunicatus? Resp. quod licet tunc expiret jurisdictio Vicarii tanquam accessoria, imo tanquam eadem cum Episcopo. glos. *in cap.* 1. *de offic. Vicar. in* 6. tunc tamen capitulum non eliget Vicarium, sed erit adeundus Summ. Pontifex. glos. ibidem. Riccius *in prax. for. Eccl. p.* 1. *res.* 441. Antonel. *loc. cit. vers. excommunicato.*

23 Capitulum sede vacante an succedat in jurisdictione Episcopi, quæ eidem competebat jure delegato, vide infra *litt. V.* in praxi *Vicarii capitularis.* An succedat in jure conferendi beneficia Ecclesiastica, vide supra in verb. *Beneficium a num.* 150. *seqq.*

24 Capitulum sede vacante obligatur solvere debita Episcopi defuncti. *c. quia sæpe, de elect. in* 6. Capon. *disc. for.* 100. Tenetur conficere inventarium rerum Ecclesiasticarum, & unum, vel plures œconomos deputare, qui earundem, & proventuum curam gerant, reddituros desuper rationem. Barbos. *de Jur. Eccl. lib.* 1. *c.* 32. juxta Concil. Trid. *sess.* 24. *c.* 16. *de reform. c. hæc hujus* 12. *qu.* 2. *c. quoniam, in fin. dist.* 75. Menoch. *de arbit. cas.* 209. *num.* 8. Potest eligere administratorem, *c. un. de major. & obed. in* 6.

25 Capitulum, fructus Ecclesiæ Episcopalis vacantis, cum sint successoris, & non capituli, ad suos, vel capitularium usus applicans, suspenditur. *c. quia sæpe, de elect. in* 6. donec restituat. P. Pirrhing *lib.* 1. *tit.* 6. *sect.* 3. §. 6. *a num.* 157. Suarez *de censur. disp.* 31. *sect.* 3. *n.* 3. Laym. *in d. c. quia sæpe, num.* 1. *&* 2. & probatur etiam ex *Clem. statutum* 7. *de elect.* Limita, nisi quædam singulares personæ essent, quibus, ratione suæ dignitatis, v. g. Præpositi, vel Decani, sive in Ecclesia vacante, sive in alia sede vacante ratione jurisdictionis, vel sigilli &c. ex consuetudine, privilegio, vel statuto, in fundatione, aut alio jure speciali, ita competeret, ut etiam fructus jurisdictionis percipiant. DD. *cit.* & Pirrhing *ubi supra.* Plura de potestate Capituli sede vacante vide apud Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 32. *per tot.* ubi, an & quando possit concedere dimissorias ad Ordines, visitare, inquirere contra certa delicta, etiam extra visitationem, & reliqua agere, quæ poterat Episcopus.

26 Sed quando tenebitur Capitulum ab administratione desistere? numquid mox, ac successor fuerit electus, aut Romæ confirmatus? Resp. non non prius, quam litte-

ræ Apostolicæ fuerint extensæ, & capitulo communicatæ. *cap. injunctæ, de elect.* Rot. apud Garz. *de benef. p.* 5. *c.* 4. §. 3. *num.* 251. Rebuff. *in prax. tit. de simon. in resignat. n.* 31. Felin. *in c.* 1. *de prascr.* Abb. *in cap. nostri, num.* 4. *de elect.* Covar. *pract. quæst. c.* 9. *num.* 7. *vers. secunda conclusio.* Gonzal. *ad regul. Cancell. gl.* 15. §. 2. *num.* 80. Gratian. *disc. for. cap.* 127. *a num.* 45. Quarant. *in Sum. Bullarii, verbo capitulum n.* 13. Limita in illis locis, in quibus viget consuetudo, quod novus Episcopus non administret ante captam possessionem. DD. apud Garz. *l. c. n.* 257.

§. III.

Capituli consensus, quando requirendus ab Episcopo, & quando illius consilium.

27 Quamvis Episcopus possit sine consilio, & consensu capituli congregare Synodum Diœcesanam. Sac. Cong. apud Fermosin, *de potest. capit. tract.* 2. *quæst.* 1. juxta Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. c.* 3. Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *c.* 32. *num.* 23. tamen dubitatur, an Synodo congregata possit sine consilio, vel consensu capituli decernere? Resp. in illis, quæ pendent a mero Episcoporum Imperio, non est necessarius consensus, nec consilium Capituli. Sac. Congreg. apud Fermosin. *loc. cit. num.* 4. Barb. *loc. cit.* In iis vero, quæ non dependent a mero Episcopi Imperio, veluti in alienationibus bonorum Ecclesiæ, juxta Suarez *de L.L. lib.* 4. *cap.* 5. *in* 2. *dubit.* vel in judiciis, & jurisdictionalibus, requiritur consilium, vel consensus capituli; quamvis consuetudo multis in locis videatur derogasse dispositioni tex. *in c. novit. & cap. quanto, de his, quæ fiunt a Prælat.* teste Fermosin. *loc. cit.* Idem in Synodo congregata ad publicationem constitutionum Synodalium requiritur consilium capituli. Vetal. *p.* 2. *dec.* 305. *num.* 4. *& decis.* 222. & probatur ex *c. fin. de his, quæ fiunt a Prælat. sine consens. capit.* Fermosin. & Barbos. *loc. cit.*

28 Et ad synodum Provincialem, si sedes Episcopalis vacaret, necessario esset vocandum capitulum, quod comparere posset per Vicarium suum generalem, cum speciali mandato dandi vocem suam decisivam; quia tunc succederet in jus, & votum Episcopi, cui succedit. Barbos. & Fermosin. *l. cit.*

29 Consilium capituli requiritur etiam in distributione facienda Sacrorum Ordinum, quos Clerici tenentur suscipere, ad normam Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 12. *de reform.* Fermosin. *loc. cit. num.* 14. videri potest Barbos. *loc. cit.* & Riccius *in prax. for. Eccles. res.* 238. *par.* 2. *num.* 2. Zerol. *in prax. verb. Capitulum. p.* 1. §. 10. *& Verbo Canonicus.* §. 2.

30 Tertio consensus capituli expressus requiritur, quando Episcopus vult alienare res spectantes ad capitulum, vel ad mensam Episcopalem: & tunc consensus capituli non sufficit generalis, sed debet esse specialis, & specificus, ac cum subscriptione canonicorum, aliter non valet alienatio. Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 17. Capyc. *decis.* 148. *num.* 6. Rol. *cons.* 90. *n.* 21. Dec. *cons.* 603. *num.* 13. Trentacinq. *var. res. lib.* 1. *num.* 10. Lotter. *de re benef. lib.* 28. *q.* 1. *n.* 21. Rot. quam citat Fermosin. *loc. cit. n.* 26. Barbos. *de canon. c.* 42. *nu.* 7. *& de Jur. Eccl. lib.* 1. *cap.* 32. In alienationibus vero rerum ad alias Ecclesias inferiores Episcopatus spectantium requiritur consilium capituli, non ad substantiam actus, sed ad solennitatem. Barbos. & Fermosin. *l. cit.* Turricel. *de reb. Eccl. non alien. lib.* 1. *c.* 5. sed vide quæ supra diximus in verb. *Alienatio n.* 20.

31 In concessione vero rerum Ecclesiæ ad tempus non requiritur consensus expressus capituli, dummodo non contradicat, sed postea ratum habeat. Rochus *de Jurep. verb. de Diœcesana. qu.* 4. *num.* 10. *&* 11. Fermosin. *loc. cit. num.* 30. vide supra in verb. *Alienatio n.* 20. Limita in alienatione rerum modicarum, juxta *c. terrulas* 12. *qu.* 2. ubi non est necessarius consensus capituli. Redoan. *de reb. Eccl. non alien. qu.* 13. *nu.* 19. Mascard. *de prob. concl.* 77. cui *c. terrulas*, neque per Concil. Trid. neque per Extravag. Pauli II. fuit derogatum, prout declaravit Sac. Congr. Riccius *in prax. for. Eccles. res.* 113. *vel* 92. *n.* 5. *juxta diversas impressiones.* Fermosin. *loc. cit. n.* 33. vide *Alienatio n.* 14.

32 Quarto consensus capituli requiritur in infeudatione rei communis cum capitulo. Fachin. *contr. jur. lib.* 7. *c.* 66. Curt. *jun. de feud. p.* 2. *qu.* 2. Schrœder *de feud. p. cap.* 4. *n.* 17. Fermosin. *l. c. qu.* 5. *n.* 5.

33 Sed requiriturne consensus capituli in permutatione rerum Ecclesiæ? negant multi, eo quod permutatio in odiosis non veniat nomine alienationis. Tiraquel. *de retract. lignag. glos.* 14. *a num.* 29. Surd. *de aliment. tit.* 8. *privil.* 38. *num.* 13. & alii apud Fermosin. *l. c. n.* 16. sed communior apud illum est affirmativa. Rodoan. *de reb. Eccl. non alien. qu.* 2. *c.* 20. Quarant. *verb. alienatio rer. Eccl. num.* 15. Barbos. *in cap.* 1. *de his, quæ fiunt a Præl. sine consens. capit.*

34 Sed dubitatur, an consensus capituli præsumatur per aliquod tempus? Resp. lapsu 30. annor. præsumi. Masc. *de probat. concl.* 1515. Gratian. *disc. for. p.* 5. *cap.* 819. *a n.* 1. Fermosin. *loc. cit. n.* 23. plura vide in praxi alienationis. Non probatur per subscriptionem aliquorum Canonicorum, nisi appareat intervenisse ipsorum consensum collegialiter, & capitulo ad illud legitime congregato. Innoc. *in c. eam te, n.* 9. *de rescr.* Federic. de Sen. *cons.* 61. *nu.* 5. apud Rot. quam allegat. Pyrrh. Corrad. *in prax. benef. lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 109.

35 Quinto consensus capituli requiritur in unione unius Ecclesiæ alteri Ecclesiæ faciendæ, seu dignitati, vel præbendæ. Garz. *de benef. p.* 12. *c.* 2. *num.* 145. licet unio fieret ab Episcopo tanquam Sedis Apostolicæ delegato, vigore Concil. Trid. *sess.* 21. *de reform. cap.* 5. Gratian. *disc. for. tom.* 5. *c.* 819. *num.* 3. Seraphin. *decis.* 1078. *num.* 1. Fuscus *de visit. lib.* 2. *c.* 26. *num.* 5. Ugolin. *de offic. Episc. c.* 12. §. 1. *n.* 1. Rota citata a Fermosin. *loc. cit. tract.* 2. *quæst.* 3. *num.* 1. *& seqq.* nisi aliter obtineat consuetudo.

36 Sexto consensus capituli requiritur in suppressione beneficiorum. *c. cum accessissent, de constit.* ubi Abb. Felin. & Dec. Azor. *moral. p.* 2. *lib.* 6. *c.* 30. *q.* 11. Gratian. & Garz. *loc. c. c.* 1. *n.* 2. Barbos. *de canon. cap.* 42. *num.* 13. Fermosin. *loc. cit. num.* 10. sufficiet tamen si consensus capituli superveniat: de quo videri potest etiam Turricel. *de unione &c.* & quæ supra diximus in verbo *Alienatio. n.* 20.

37 Septimo consensus capituli requiritur, vel illius consilium, in arduis, ita ut illud consilium Episcopus requirere teneatur: & ita in condendis statutis jure ordinario. Abb. *in c. consuetudinis num.* 5. *de consuetud.* Barbos. *de canon. cap.* 42. *num. vers. post hæc scripta.* S. Congr. apud Fermosin. *loc. cit. tract.* 2. *q.* 4. *n.* 1.

38 Octavo in iis, in quibus intervenit interesse capituli, vel præjudicium, requiritur ejusdem consensus. Piasec. *in prax. Episc. p.* 2. *cap.* 2. *n.* 9. uti si velit dignitatem in Ecclesia constituere. Barbos. *de canon. cap.* 42. *n.* 14. *& de Jur. Eccl. lib.* 1. *c.* 32. *n.* 14. Abb. *in c. quanto, de his, quæ fiunt a Præl. & in c. fin. de major. & obed.* Item etiam in casu, in quo diminuerunt Ecclesiæ authoritas. DD. *cit.* & Fermosin. *loc. cit. a num.* 10.

39 Nono: requiritur consensus capituli in administratione bonorum, & fructuum spectantium etiam ad capitulum. *cap. novit. cap. quanto. & cap. ea noscitur, de his, quæ fiunt a Præl. &c.* ubi Abb. Felin. *in c. edoceri, de rescr. n.* 3. Rot. sæpius apud Fermosin. *loc. cit. num.* 11. Et in omnibus illis, quæ spectant ad Episcopum, & capitulum simul, aut quia sunt promiscuæ jurisdictionis, aut quia in negotio aliquo conveneruut, aut quia Pontifex mandavit, ne Episcopus procederet sine capitulo. Fermosin. *loc. cit.* Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *c.* 32. *n.* 14.

40 Decimo in processionibus indicendis, & dirigendis requiritur consilium capituli. Fermosin. *loc. cit. n.* 20. ubi Sac. Congr. Barbos. *de canon. c.* 42. *num.* 20. non tamen consensus. DD. *cit.* & Barbos. *de Jur. Eccles. loc. cit. num.* 20. quidquid dicat Leo *in thes. for. Eccles. p.* 4. *cap.* 2. *n.* 145. quod hoc ad Ordinarium spectet cum consensu capituli.

41 Undecimo tandem in iis omnibus requiritur consensus, vel consilium capituli, in quibus viget talis consuetudo. DD. *sup. cit.*

§. IV.

Corollaria aliqua.

42 Capitulum non debet congregari tempore divinorum officiorum sine urgenti causa. Garz. *de benef. p.* 3. *c.* 2. §. 2.

§. 2. *in fin.* Pignatel. *conſ.* 67. *tom.* 1. quod convocatur a Decano de conſuetudine. Fagnan. *in cap. ut Abb. de ætat. & qualit. a n.* 27.

43 Capitulum Cathedralis, vel Decanus, aut Archidiaconus illius, per ſpeciale privilegium, vel conſuetudinem legitime præſcriptam, poteſt acquirere poteſtatem corrigendi, vel puniendi canonicos, vel alios Clericos in Cathedrali, etiam privative quoad Epiſcopum, ut ſe ingerere non poſſit, niſi in caſum negligentiæ ejuſdem capituli. *cap. irrefragabili, de off. Jud. ord.* P. Pirhing *lib.* 1. *tit.* 31. *ſect.* 3. *nu.* 52. Laym. *in d. cap. irrefragabili. num.* 2. ubi etiam Abb. *num.* 1. *& in cap. paſtoralis.* 11. *num.* 17. *eod.*

44 Capitulum, tam ſede vacante, quam plena, in declarando, aliquem carere voce activa, ob non factam reſidentiam v. g. in Feſto S. Jacobi, non tenetur ſervare juris ordinem, & canonicum citare, ad electionem vocare, ac per ſententiam declarare, quia tunc non agit de privando canonicum canonicatu ob non factam reſidentiam, vel de alia pœna infligenda; ſed tantum de puro exercitio canonicatus, adminiſtratione, vel perceptione fructuum, cui ineſt certa qualitas obſervanda, uti ſe præſentare in feſto S. Jacobi: ſeu de lucro, & commodo, ſeu de carentia qualitatis ad eligendum, vel lucrandos fructus. Paſſerin. *de elect. c.* 11. *num.* 71. *&* 73. Innoc. *in cap. Vintonienſis* 25. *de elect. in* 6. quo caſu, quando eſt certus defectus qualitatis, non eſt neceſſarius juris ordo: ſecus vero ſi eſſet dubius. Quamvis econtra

45 Capitulum, tam ſede vacante, quam plena, eum, qui notorie eſt privatus voce activa, ſed non denunciatus, non poteſt rejicere ab electione. Caſtellin. *de elect. cap.* 5. *nom.* 1. *ex* Hoſtienſ. Jo. Andr. Felin. & aliis. Paſſerin. *de elect. cap.* 10. *num.* 130. poſt Innoc. *in d. cap. Vintonienſis, de elect. in* 6. contra Abb. *ibid.* ratio eſt: quia ante ſententiam nemo privandus eſt quaſi poſſeſſione, quam quis habet; bene verum eſt, quod capitulum contra talis canonici votum poſſit proteſtari, nec teneatur hunc ad electionem citare, ſi vel crimen eſt notorium, vel certe poſſit ſufficienter probari, vide Paſſerin. *d. cap.* 11. *num.* 73.

46 Capitulum in ſynodo Diœceſana præcedit Vicarium generalem præſente Epiſcopo: quia illud eſt neceſſario vocandum ad illam, non iſte; & illud habet aliquam in ſynodo juriſdictionem, non iſte. Mateſc. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 69. ubi plures contra multos. Singulis annis ab initio debet eligere duos adjunctos, de quorum conſilio, & conſenſu Epiſcopus poſſit procedere contra canonicos, vel capitulares. Riccius *in prax. Epiſc. reſ.* 498. *p.* 1. juxta Concil. Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 6. *de reform.* ſermo eſt de capitulis exemptis. Rota apud Seraphin. *dec.* 743. Riccius *loc. cit.* & patet ex Concil. *cit.* & Sacr. Congr. apud eundem Riccium *n.* 6.

47 Percipiens fructus canonici non reſidentis, tenetur ſolvere penſionem ſuper præbenda non reſidentis reſervatam, quia eſt onus reale. Gigas *de penſ. quæſt.* 51. Tuſc. *litt. P. concluſ.* 263. Rot. apud Garz. *de benef. par.* 1. *cap.* 5. *num.* 207. *ſeqq.* Riccius *in prax. penſion. reſol.* 381. *p.* 1. Pyr. Corrad. *in prax. benef. lib.* 5. *c.* 7. *a n.* 1. *ſeqq.* vide infra in verbo *Penſio litt. P.*

48 Aliud eſt Capitulum, & aliud ſinguli de Capitulo. Abb. *in cap. cum non liceat col.* 2. *poſt n.* 2. *de præſcr.* Bellam. *deciſ.* 10. Innoc. *in cap. cum dilectus, de conſuet.* Cald. *conſ.* 21. hinc exempto Capitulo, non cenſentur exempti ſinguli particulariter conſiderati, nec econtra. Chockier *lib.* 1. *quæſt.* 23. *num.* 4. *de Jur. Ord. in exemptos* apud Franceſ. *de Eccl. Cathedr. cap.* 16. *n.* 150. & ſic de aliis. Sic

49 Appellatione canonicorum non venit Capitulum. Roman. *conſ.* 436. vide Mandoſ. *ſuper reg.* 33. *quæſt.* 51. *per tot.* Felin. *in cap. auditis. ante num.* 4. *verſ. ſecunda reſponſio.* apud Pyrrh. Corrad. *in prax. benef. lib.* 2. *c.* 15. *num.* 110. *ſeqq. ubi n.* 113. quod ſi teſtator dicat, *lego fundum canonicis:* non dicitur legaſſe Capitulo, ſed canonici divident inter ſe, & non applicabunt menſæ capitulari. Limita in materia neceſſario expedienda per Capitulum: quia tunc appellatione canonicorum veniet Capitulum. Felin. *loc. citato de election.* ubi; quod ſi Papa mandat aliquid expediri per majorem partem capituli, debent canonici capitulariter congregati conſentire: ſi vero dicat, quod major pars canonicorum conſentiat; ſufficit quod conſentiant ſingulariter extra Capitulum. ex Hoſtienſ. *in Sum.* §. *quando verſ. quid ſi Papa.* Corrad. *loc. cit.*

Capitulum regulariter conſtituunt tres canonici. *L. Neratius ff. de V. S.* gloſ. *in cap.* 1. *verb. tres, de elect.* ſi tamen in aliquo inſtrumento &c. adſit, quod debeant intervenire Capitulum, & Canonici, non verificaretur in tribus ſolis canonicis, ſed compelli deberent omnes, etiam dignitates, qui commode intereſſe valerent: quia verba loquentia de canonicis, & Capitulo generaliter, & indefinite, æquipollent univerſali, quæ non reſtringuntur a ſolo numero trium Canonicorum. ut per Din. *in proœm. regul. jur. in* 6. *in* 2. *q. verſ. ſed quando.* Bart. *ad ſex. in Leg. omnes pupilli. ff. de juſt. & jur. num.* 57. *& in Leg. ſi pluribus, de leg.* 2. Surd. *conſ.* 476. *numer.* 6. & alios tenet Rot. *deciſ.* 265. *num.* 3. *p.* 18. *rec. tom.* 1. 50

Capitulum, quando citandum eſt, citari debet capitulariter, ſcil. Canonicis capitulariter congregatis. gloſ. *in cap. bona, verb. ſingulares. verſ. vel ſi non habetur, de elect.* Rot. *deciſ.* 1. *de ſent. excom. in antiq.* Marian. Socin. *de citat. art.* 20. *num.* 52. *verſ. aut non habet.* Seraph. *deciſ.* 1116. *nom.* 1. vel ſaltem debet fieri diligentia convocandi Capitulum, inſtando apud eum, qui habet facultatem illud congregandi, ad hoc ut citatio habeatur pro legitime executa. gloſ. *in cap. ſi Capitulo verb. factam. de conceſſ. præb. in* 6. Bart. *in extravag. ad reprimendum verb. citatum.* Alex. *conſ.* 219. *num.* 2. *lib.* 6. Socin. *loc. cit. num.* 52. apud Rot. *deciſ.* 628. *part.* 3. *rec.* 51

Capitulum, ſi ſede Epiſcopali vacante litigaverit, quod ad ſe, & non ad Romanum Pontificem pertineat jus eligendi Epiſcopum, an poſſit poſtea expenſas in lite factas prætendere a futuro Epiſcopo? vide Rot. *deciſ.* 391. coram Penia, negantem, ex quo principaliter agebatur de intereſſe ipſius Capituli. 52

CAPTURA.

Praxis Captura.

Captura contra debitorem, pro debito publico, vel privato, etiam pro fiſcalitio regulariter, decerni non poteſt. *L. nemo Cod. de exact. trib.* Gail. *lib.* 1. *obſ.* 26. *Eccleſ. obſ. for.* 124. Theſ. *deciſ.* 153. *nom.* 3. maxime ſi debitor habeat bona. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 1. vide etiam Gomez *var. reſ. titul. de contract. cap.* 11. *num.* 51. 52. *&* 54. ubi quod aliter debitor poſſit ſe armis defendere. Limit. primo, niſi debitor ad perpetuum carcerem ſe obligaſſet. DD. magis communiter, quos citat, & ſequitur Eccleſ. *l. c. num.* 3. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 45. Car. de Graſſis. *de except. in prælud. num.* 90. Galleſ. *de oblig. Camer.* apud Zachiam. *quæſt.* 15. vide Pajatel. *annot.* 96. Limitatur concluſio in debito Camerali. Matant. *de ord. Jud. par.* 6. §. *ult. n.* 12. Eccl. *loc. cit. num.* 5. 1

Captura in domo ſua non poteſt exequi. *L. nemo de domo. ff. de Reg. Jur.* Gabr. *de malef. concl.* 10. Farinac. *in prax. qu.* 27. aliter captus eſt ante omnia reſtituendus. Mynſing. *obſ.* 69. *cent.* 4. Eccleſ. *loc. cit. nom.* 9. vide Pajatel. *d. annot. & expedit.* 96. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 44. *num.* 9. vide etiam in verbo *Citatio*; quod autem de domo dicitur, habet locum etiam in captura facta in navi. de quo vide Tiraquel. *de retr. lignag.* §. 1. *gl.* 7. *num.* 88. quæ procedunt in civilibus, ſecus in criminalibus; de quo vide Guazzin. *defenſ.* 5. *cap.* 1. *nom.* 23. *& infr. num.* 18. & in verbo *debitor. n.* 1. 2

Captura in civilibus regulariter non habet locum. *L. non eſt ſingul. ff. de Reg. Jur.* Abb. *in cap.* 2. *de pignor.* & eſt de raro contingenti. *gl. in L.* 3. *ff. de ſuſpect. tut.* Scaccia *de judic. lib.* 1. *cap.* 37. Ampliatur: ut multo magis captura ſit rejicienda ab initio proceſſus, cum judicia ab executione non ſint inchoanda. *L.* 1. *Cod. de execut. rei jud.* Gail. *obſ.* 13. *lib.* 1. *no.* 1. Limitatur tamen, ſi inſtaret fuga debitoris; ita ut ſi judicis authoritate carcerari non poſſet, tunc poſſet creditor debitorem capere propria authoritate. *L. ait Prætor. ff. quæ in fraud. credit.* Put. *de ſyndicatu, verb. captura, c.* 1. Marant. *in ſpecul. p.* 6. *memb.* 1. Vant. *de nullit. ex defectu citationis nom.* 34. nam ubi periculum eſt in mora, receditur a regulis juris. Tria tamen in tali caſu ſunt neceſſaria, ut captura a Judice decerni poſſit. Primo, ut appareat de debito, vel per inſtrumenta, vel

per

per testes. Secundo, ut ita immineat fuga, ut aliter coerceri non possit. Tertio, ut non excedatur modus in capiendo; & hæc tria debent etiam probari a creditore, si propria authoritate debitorem ceperit. Suspicio vero fugæ, ut probetur, quatuor sunt necessaria, Primo, quod debitor non possideat bona excludentia fugam, nimirum stabilia, vel mobilia, quæ difficulter asportari possint, dummodo bona sint sufficientia pro debito. Put. *de Syndicatu verb. captura cap.* 1. Menoch. *de a bitr. caf.* 87. *lib.* 2. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 37. *n.* 12. Secundo, quod debitor mutaverit conditionem, saltem attenta credulitate creditoris. DD. *mox. cit.* & Gail. *lib.* 2. *obs.* 44. Tertio; quod debitum non sit modicum. Quarto, quod creditor juret, se habere suum debitorem de fuga suspectum. DD. *cit.* & Imol. *in L.* 2. *ff. solut. matrim.* Guidopap. *decis.* 247. Fachin. *lib.* 13. *contr. Jur. cap.* 84. apud quem multi tenent, quod ad capturam sufficiat hoc juramentum, licet contrarium teneant non pauci apud eundem, & apud Mascard. *de prob. concl.* 823. Menoch. *loc. cit. num.* 5. & quod non sufficiat juramentum, tenet Eccles. *obs.* 121. *n.* 17. nisi periculum sit in mora. Rol. *lib.* 3. *cons.* 65. Mascard. *de prob. concl.* 456. Menoch. *de arbitr. cas.* 87. Et dummodo suspicio supervenerit primum post contractum debitum. *L. si creditor ff. de privil. debitor.* Mascard. & Eccles. *loc. cit.* Natta *cons.* 430. si enim creditor ab initio scivit debitoris malam conditionem, eum de fuga suspectum allegare non poterit, sed sibi imputare debebit, quod eidem fidem præstiterit. DD. *cit.* & Menoch. *uti supra num.* 15. nisi creditor fuerit per mendacium deceptus. vide etiam Pajatel. *annot.* 27. *num.* 16. ubi etiam an allegans ignorantiam possit illam probare juramento. *n.* 15. Et dummodo debitor non sit persona nobilis. Gratian. *discept. for. cap.* 875. *num.* 29. Eccles. *obs.* 121. *num.* 13. & 124. *num.* 12. vel mulier. Covarr. *var. resol. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 3. Gratian. *disc. for. cap.* 328. *num.* 16. Thes. *decis.* 153. *n.* 8. Farin. *in prax. quæst.* 27. & alii apud Eccles. *d. obs.* 121. *num.* 14. quod tamen Clar. *in §. fin. quæst.* 28. *num.* 3. limitat, id procedere in mulieribus honestis, secus in meretricibus, & vilibus, subdens, quod de consuetudine etiam honestæ capiantur.

3 Porro suspectus de fuga capi potest nulla præcedente citatione, vel præcepto de solvendo, ne instruatur ad accelerandum fugam. Eccles. *loc. cit.* sed sequestrantur ejus mobilia, & se moventia, non ut solvat, vel ut caveat de judicatum solvendo, sed de se sistendo in judicio. Gail. *lib.* 2. *obs.* 44. *n.* 10. Cyriac. *controv.* 464. ubi plura de hac materia capturæ debitoris. Eccles. *d. observ.* 121. *n.* 1. *seq.*

4 Regulariter vero suspectus de fuga non potest capi a Judice incompetente. Mascard. *de prob. concl.* 823. Gratian. *disc. for. c.* 875. nisi periculum sit in mora; quo tamen casu captus debet remitti ad Judicem competentem. DD. *cit.* & Eccles. *uti supra*. uti Clericus, ni offerat cautionem. Scaccia *l. c.*

5 Creditum vero debet probari non in forma judicii, sed summarie, vel per chirographum, aut publicum instrumentum, vel per testes, etiam debitore non citato. Bart. *in L. ait Prætor. ff. quæ in fraud. cred.* Felin. *in cap. parochianos de sent. excom.* Marant. *in specul. p.* 6. *memb.* 1. *num.* 59.

6 Captura vero potest decerni, & exequi, etiam tempore feriato in honorem Dei. DD. *cit.*

7 Quæ dicta sunt, procedunt de jure: nam de consuetudine, ea non tam exacte observantur; sed creditore docente de aliquo fumo crediti, & jurante suspicionem fugæ, decernitur captura. Scaccia *de Judic. l.* 1. *cap.* 37. *n.* 13. Gail. *lib.* 3. *obs.* 44. etiam in criminalibus. Cabal. *res. crim. cas.* 227.

8 Captura potest etiam decerni contra peremptorie citatum, & contumacem. Bart. *in L. consentaneum; C. quomodo, & quando &c.* Scaccia *de Jud. loc. cit. n.* 22. Marant. *in specul. p.* 6. *memb.* 2. Limit. si posset satisfieri per immissionem in possessionem bonorum.

9 Captura pro debito partim vero, partim falso, est nulla in totum. Costa *de port. rate. qu.* 137. Pajatell. *annot.* 27. *num.* 11.

10 Captura ad solam querelam partis non potest decerni; alias esset in potestate cujuscumque vilis personæ facere incarcerari virum probum; & ideo requiritur, ut præcedat aliqualis informatio. Clar. *in §. fin. lib.* 5. *q.* 28. *n.* 2. Scaccia *de Judic. lib.* 1. *qu.* 42. *n.* 3. Limit. si persona querelata esset non magnæ conditionis, & suscepta de fuga, delictum vero magnum, & querelans se obligavit solvere expensas, casu quo in contrarium non dederit debitas informationes. Bossius apud Scacc. *loc. cit. num.* 5. Sufficeret tamen suspicio de fuga resultans ex gravitate delicti, secundum Scacciam *loc. cit.* licet alii contrarium velint, & desiderent aliam suspicionem; melius tamen tunc erit arrestum cum fidejussione de non discedendo, sed se præsentando, toties, quoties. Limit. secundo, si querelans esset lethaliter vulneratus; nam constitutus in mortis periculo non censetur immemor suæ salutis. Cravet. *cons.* 6. & DD. apud Scacc. *loc. cit.*

Captura in delictis facti permanentis decerni non po- 11
test, nisi constet de corpore delicti: ad quem tamen effectum non dicitur sufficienter constare de corpore delicti per querelam, aut denunciationem. Gomez *de captur. reor. num.* 1. DD. apud Scacciam *loc. cit. nu.* 6. Capon. *discept. for.* 322. Guazzin. *defens.* 4. *cap.* 1. & 2. ubi quomodo probari debeat delicti corpus. Farin. *quæst.* 2. Clar. *in §. fin. quæst.* 4. *per tot.*

Captura non potest decerni in delictis levibus, sicut 12
nec in alieno territorio. Scaccia *loc. cit.* neque in delictis gravibus, nullis præcedentibus indiciis. Farin. *de carcer. & carcerat. quæst.* 27. Fachin. *contr. Jur. lib.* 9. *cap.* 55. Clar. *in §. fin. qu.* 28. & captus sine legitima præcedente informatione, statim est relaxandus sine ulla impensa. Bald. *in L. si pacto. Cod. de pact.* Farinac. apud Scacciam *de Jud. lib.* 1. *cap.* 42. *n.* 4. etiam sine fidejussione, licet supervenirent indicia, nisi notorie, & evidenter constaret, quod denuo esset carcerandus; tunc enim intraret regula, quod injuste captus juste detineatur ex supervenientibus. Castr. *cons.* 16. Put. *de syndicatu verb. captura cap.* 3. Gozzadin. *cons.* 21. Dec. *cons.* 21. Dec. *cons.* 449. Potest decerni pro delictis, quæ merentur pœnam pecuniariam gravem, quæ tamen relaxatur præstita fidejussione in actis. Clar. *in §. fin. q.* 46. Menoch. *de arbitr. cas.* 303. communior apud Scacciam *de Judic. lib.* 1. *cap.* 42.

Captura executa contra inventum in habitu sæcula- 13
ri, si allegat se Clericum, & per instrumentum ordinationis probat, debet relaxari, & captus remitti. *cap. si Judex Laicus de sent. excom. in* 6. etiam pendente quæstione Clericatus, si est notorium, captum esse Clericum, qui fori privilegio gaudet, vel si Clericatus fama publica extat, aut pro Clerico publice habeatur, vel si in habitu clericali fuit captus; quia talis quis præsumitur, qualem habitus demonstrat: Secus si ante capturam publice se pro Laico gerebat; tunc enim debet facere fidem de titulo clericali. Sperel. *decis.* 17. & 132. *num.* 73. ubi late de hac materia, & quomodo Clericatus probetur ad hunc effectum, & quis sit Judex. Guazzin. *defens.* 1. *cap.* 2. *seq.* vide etiam infra in Verbo *Clericus*. Pax. Jord. *lib.* 13. *tit.* 8. *num.* 25. *de re jud.* sufficit autem de notorietate, vel fama, extrajudicialem informationem fuisse captam. Et si fuit captus in habitu clericali, non tenetur probare, se consuevisse in illo incedere, sed habet præsumptionem juris pro se. DD. apud Sperel. *loc. cit.* Imo captus domi suæ sine habitu Clericali ad effectum amittendi forum, non dicitur inventus sine habitu Clericali. Sperel. *decis.* 132. *num.* 29. quia de habitu domestico non curatur. *Clem.* 1. & 2. *de vit. & hon. Cler.*

§. II.

Captura per quos, & a quibus committi debeat, & quibus in locis criminaliter fieri?

Quilibet Ordinarius Judex Reos suæ Jurisdictioni sub- 14
ditos capi facere potest. Bart. *in Leg.* 2. *ff. cui Jurisd.* Caccialup. *de debitor. susp. q.* 4. *n.* 1. Bossius *de for. comp. num.* 1. etiam forenses delinquentes in suo territorio. Guazzin. *defens.* 5. *cap.* 1. *n.* 2.

Ad cognoscendum vero quis sit Judex competens, 15
vel incompetens, sunt consideranda, persona, causa, res, tempus, & locus. Bossius & Guazzin. *loc. cit.* Facta a Judice incompetente est nulla, & injusta; uti etiam facta a Judice delegato, qui non habet merum Imperium. Farin. *qu.* 27. *num.* 7. Guazzin. *loc. cit. num.* 6. nisi timeatur de fuga, vel Judex sit delegatus Principis, juxta Bart. Alex. & Castr. *in L.* 2. *ff. de Jurisd. omn. jud.* Guazzin. *loc. cit. n.* 6. Facta a privato carente Jurisdictione non tantum est nulla, sed capiens incidit in pœnam pri-

privati carceris. *L. neminem Cod. de exhib. reis*. Decian. *in tr. crim. tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 10.

16 Limita, si Judex incompetens caperet, non ut ipse causam cognosceret, sed ut captum remitteret ad Judicem suum. juxta Bart. *in L. Magistratibus*. 1. *q. ff. de jurisd. omn. Jud.* Boer. *decis.* 115. Idem dic de privato, etiam quoad Clericos captos, vel inventos in flagranti. Guazzin. *l. c. n.* 15.

17 Porro licentia de capiendo concessa ab uno Judice competente perpetuatur in ejus successorem. Bald. *in L.* 1. *num.* 3. *ff. de postulan.* & durat post mortem Judicis mandatis. Bajard. ad Clar. *q.* 28. *a num.* 19. apud Guazzin. *def.* 5. *cap.* 1. *num.* 21. Potest autem comitti captura etiam die feriato in honorem Dei contra delinquentem. Foller. *in pract. crim. verb. Notarius. num.* 5. Clar. *in §. fin. q.* 64. *vers. quaro, an tortura.* & *q.* 97. *vers. quaro etiam.* Qui tamen non loquitur de captura, sed de executione capitali &c. Scaccia *de Jud. cap.* 46. *num.* 24. apud Guazzin. *loc. cit. num.* 22. vide Caball. *resol. crimin. cas.* 227. *num.* 11.

18 Et in criminalibus potest etiam fieri in domo delinquentis: ut supra diximus ex doctrina. Guazzin. *cit. def.* 5. *num.* 23. non tamen in Ecclesia. Scaccia *in tract. crim. cap.* 42. *num.* 13. quia est extra territorium Judicis Laici, & in quibusdam casibus, etiam Ecclesiastici. Et indebite capturam committens Judex tenetur actione injuriarum. Bajard. ad Clar. *in §. fin. q.* 28. *num.* 5. Cabal. *quast. crim. cas.* 86. *n.* 1. & alii apud Guazzin. *loc. cit. cap.* 2. & capturato, contra talem Judicem, competit juramentum in litem, & suo juramento æstimabit injuriam. Monticell. *in pract. crim. reg.* 12. *n.* 10. Guaz. *loc. cit. n.* 2. ubi alii, præterea tenebitur ad damna, & interesse carcerati. Put. *de Syndic. verb. Carcer. cap.* 2. Cabal. *loc. cit.* Gomez *lib.* 3. *de injur. num.* 9. & alii apud Guazz *l. c. n.* 3. Amplia ad Judicem indebite retinentem. Scaccia *in tract. crim. cap.* 42. *num.* 4. Imo si est Ecclesiasticus, & indebite carcerat Clericum, incurrit in Excommunicationem. Clar. *in §. fin. q.* 28. *n.* 5. ubi Bajard. *n.* 6. Limita, si hæc Judex non fecit animo injuriandi, & sine justa, ac legitima causa, qui quidem animus non præsumitur in Judice. Put. *loc. cit. verb. captura cap.* 2. Guazzin. *loc. cit. n.* 6. Cabal. *loc. cit.* Limita secundo; si indebite carceratus præstitit cautionem de se præsentando, vel Judici sistendo, & judicatum solvendo; quia tunc videtur tacite approbasse capturam nullam. Herculan. *in tr. de caut. de non offend. cap.* 50. *num.* 66. Limit. tertio, si post capturam supervenit justa causa capturandi; quia tunc male captus bene retinetur, uti servat consuetudo. Bajard. *q.* 21. *num.* 29. secus tamen est de jure, quo reus prius est relaxandus, vel pronunciandum de nullitate &c. Clar. *in §. fin. q.* 25. *vers. unum tamen.* vide alios *sup. cit.* & Guazzin. *l. c. num.* 8.

§. III.

Ad captura justitiam plura requiruntur, & quæ?

19 Licet in criminalibus quælibet persona possit carcerari, juxta Bart. *in L. fin. ff. ad L. Jul.* dummodo delictum sit tale, quod mereatur pœnam corporalem, & persona non sit privilegiata, & præcedant indicia sufficientia ad capturam. Tamen sunt plures personæ privilegiatæ. Clar. *in §. fin. q.* 28. *num.* 2. Et primo Clerici sunt privilegiati, ut non possint carcerati a Laicis. Scaccia *in tr. crim. q.* 42. *num.* 13. vide etiam Clar. *loc. cit. num.* 5. & 6. & DD. *cit. sup.* secundo Doctores pro levibus delictis non carcerantur, sed tantum pro gravibus. Clar. Scaccia *loc. cit.* uti etiam minores, impuberes, mulieres. *cap. mulieres de jud. in* 6. Clar. *loc. cit.* exceptis criminibus gravissimis; mulieres tamen ignobiles indistincte de consuetudine carcerari possunt, imo & honestæ. Clar. & Scac. *loc. cit.* secus de Jure, ut supra diximus. Guaz. *def.* 5. *cap.* 3. Ita Episcopi, & personæ illustres non carcerantur. Ratione capturæ debet delictum esse tale, quod mereatur pœnam corporalem. Clar. *loc. cit.* ubi Bajard. *num.* 10. qui tamen admittit id, etiam quod pœna sit pecuniaria, ex Farin. *quast.* 27. *n.* 39. ita de jure: nam de consuetudine carcerantur etiam pro delicto. cui irrogatur pœna pecuniaria, sed gravis. Ad hæc debent præcedere legitima indicia. Clar. *loc. cit.* Honded. *cons.* 108. *n.* 23. Seraphin. *de privil. juram. privil.* 132. *n.* 95. Fachin. *lib.* 9. *contr. jur. cap.* 55. etiam in delictis atrocissimis, vel læsæ Majestatis. Honded. *cons.* 94. Guaz. *l. c. n.* 16. ubi alii. Et de his debet constare in actis per depositionem testium. Scaccia *loc. cit.* Limita primo in reperto in flagranti, qui absque præcedentibus indiciis capi potest. Lancellot. *in prax. tit. de captura.* Seraphin. *loc. cit.* nisi delictum esset admodum leve. Limita secundo in gravibus, in quibus sufficit, quod procedat qualis informatio, uti ex depositione testium infamium, impuberum, & alias inhabilium. Put. *de Syndicat. verb. tortus cap.* 1. *num.* 47. vel socii criminis, vel non jurata. Gomez *de delict. cap.* 12. *in prin.* Bajard. *q.* 21. *num.* 99. Scaccia *loc. cit.* Honded. *cons.* 94. & alii apud Guazzin. *loc. cit. num.* 20. Limita tertio contra vagabundum, fugitivum, vel suspectum de fuga; quia præcedente quali quali informatione potest capi. Gomez *de delict. cap.* 9. Seraphin. *de privileg. juram. privileg.* 132. *num.* 94. & 95. Guaz. *l. c. num.* 24. etiamsi depositio non sit capta in figura Judicii, nec adhuc in scriptis redacta. vide Clar. *d. quast.* 28. *n.* 2. *circa fin.* Tandem debet constare de corpore delicti. Gomez & Scaccia *loc. cit.* Guaz. *l. c. n.* 26. Macerat. *var. resol. lib.* 3. *res.* 18.

§. VI.

Effectus capture in flagranti.

Dicitur captura facta in flagranti, quando quis capitur in actu maleficii, & ducitur ad Judicem. Clar. *in §. fin. q.* 8. *num.* 2. Scaccia *in tr. crimin. lib.* 1. *cap.* 78. *num.* 4. Guaz. *loc. cit. c.* 8. Item cum quis capitur post commissum delictum, antequam pervenerit ad locum destinatum. Bajard. ad Clar. *in d. q.* 8. *num.* 3. Scaccia *l. c.* Guaz. *loc. cit. num.* 2. De ejusmodi tamen apprehensione Birruarii debent facere relationem in actis. Bajard. Scaccia, & Guaz. *loc. cit. num.* 5. dummodo capti in flagranti præsentetur Judici intra viginti horas; & contra talem potest procedi Juris ordine non servato, & ex abrupto. Mascard. *de prob. concl.* 1101. *n.* 15. Bajard. *q.* 2. *num.* 9. etiam sine querela, & accusatione. Clar. *in §. fin. q.* 8. Guaz. *loc. cit. cap.* 9. *num.* 1. Et tam in gravibus, quam levibus deveniri potest ex abrupto ad pœnæ executionem sine sententia, etiam juris ordine non servato. Clar. *l. c.* Guaz. *loc. cit. num.* 2. In levibus tamen debet concomitari evidentia rei, vel confessio delinquentis, alias istis deficientibus debent Rei admitti ad defensionem. Et licet de jure nemo possit capi sine mandato Judicis, tamen captura facta in flagranti, etiam sine tali mandato, valet. Clar. *in §. fin. q.* 28. *n.* 7. Gomez *de delict. cap.* 9. *n.* 3. Bajard. *in q.* 8. *n.* 5. Guaz. *loc. cit. num.* 4. & contra taliter captum potest deveniri ad torturam absque aliis præcedentibus indiciis, dummodo apprehensus non sit plene convictus, vel confessus; tunc enim non est torquendus super delicto principali. Marant. *in specul. p.* 6. & plures apud Guaz. *def.* 5. *cap. n.* 7. quia alias, si reus sustineret torturam, fieret injuria fisco, saltem quoad pœnam ordinariam. Limita ad effectum, ut manifeste complices. 20

¶ CARCER.

§. I.

Carcer quid sit, & quid sit mala mansio?

Carcer alius est publicus, & licitus, ut quando est ad custodiam, quando vero est ad pœnam, ut quia comminatur alicui, quod inde nunquam exibit, nisi solvat aliquid non debitum, dicitur illicitus, & infert justum metum, & dicitur mala mansio, & corporis cruciatus. Castillio. *cons.* 13. *num.* 26. 1

Carcer est mala mansio. *l. apud Labeonem. §. quastionis. ff. de injur.* Castillio. *cons.* 29. *num.* 25. 2

Et captura, & carceratio dicitur species servitutis. *l.* 1. & 2. *ff. de liber. homin. exhiben.* 3

Declara secus esse, quando via juris, & a Judice fit carceratio; quia est res licita, sed si fieret a privato, esset species servitutis, Alex. *cons.* 133. *Circa exequutionem*, *n.* 9. *vir. non obstat. lib.* 6. 4

Et semper dicitur carcer ad pœnam quando sic carceratur, ut inde non exeat, nisi solvat; & tunc si juste detinetur, & debet, carcer est licitus, & valet tunc

contractus licitè factus; secus si injuste detineatur, Castillio *d. cons.* 13. *n.* 26. *& multis seqq.* ubi *n.* 31. quod justus est metus Judicis pro justitia, idem Castillio *d. cons.* 29. *col. fi. n.* 23. *v. constat autem.*

6 Et carceratio infert infamiam carcerato, & est actus omnino irreparabilis. Alex. *cons.* 17. *Requisitus, col.* 3. *lib.* 1. Vide Tusch. *in v. Capto injuste quibus remediis succurratur. Concl.* 75.

7 Loco carceris potest reum consignare militibus, ut illum custodiant in loco tuto extra carcerem, vel illi assignare domum, vel civitatem pro carcere, quando persona hoc meretur, vel quando Judex habet credulitatem innocentiæ, quod etiam placet Claro *in* §. *fi. q.* 46. *num.* 11. licet alleget argumentum contrarium tenenti, propter periculum, quod potest evenire contra officialem.

8 Diuturna carceratio prohibetur; quia aut carceratus meretur pœnam, & debet puniri, aut non meretur, & debet liberari. *l. fin. C. de custo. reor.* Anch. *cons.* 257. *In quæstione Presbyteri, in fin.* ubi loquitur in foro etiam Ecclesiastico.

9 Et ideo carceratus, qui diu stetit in carcere, si in adventu novi officialis fiunt bannimenta, quod compareant illi, ad quorum petitionem sunt carcerati tales, vel alii qui sciant, & quorum intersit, & nullus compareat, poterunt impune relaxari, ita Bart. *in l. si quis uxoris.* §. *si fugitivus, in fin. ff. de fur.* ubi dicit se plures ita practicasse per illum text. sequitur Aret. *in tract. malef. in v. fama publica.*

10 Regulariter tamen carcer ordinatus est ad custodiam, non autem ad pœnam, *l. aut damnum.* §. *solent. ff. de pœn.*

11 Et ideo locus sanctus est, sicuti muri Civitatis; ut per Cum. *cons.* 106. *Casus talis in fi.*

12 Et ex sola captura, vel positione in vinculis non infertur injuria personalis, quia fit pro custodia.

13 Declara esse verum principali intentione non esse ordinatum ad pœnam, tamen pœnam infert secundario; quia carceratus dicitur luere pœnam in corpore. Ang. *in l. si quis id, quod, ff. de jurisd. om. jud.*

14 Declara secundo, nisi carcer in se habeat aliquod accidens, & in casu, de quo per Bart. *in l.* 1. §. *Divus. ff. de quæst.*

15 Declara, nisi punitio delicti non expectaret aliam pœnam, quam carceris, quia tunc est ad pœnam, *l.* 1. *ff. de aleator. l. nemo. C. de exactor. lib.* 10. Ang. ibi & sequitur Aret. *de malef. in v. fama publica, in pr.*

16 Et ad omnia prædicta de carcere, & carcerato, vide Bal. *cons.* 90. *& cons.* 91. *lib.* 5.

17 Et regulariter carcerati non sunt retinendi in vinculis, & compedibus, nisi qualitas personæ, & delicti aliud suaderet. Jul. Clar. *in* §. *fi. q.* 46. *in pr.* ubi quod ita servatur in Ducatu Mediolani.

18 Si tamen pro custodia carcerati positus est in compedibus, vel retinetur ligatus, vel alio modo devinctus, quod infert pœnam, non excusaretur custos, si liberaret carceratum, quia puniri deberet, *l. si hominem. ff. depos.*

19 Et quod paria sint, retinere carceratum, vel vinctum in vinculis, quia semper ad custodiam & non ad pœnam detentus dicitur apost. ad Clar. *q.* 70. *v. Clericis.* ubi, quod bene sunt diversa, habere in vinculis, & habere in carcere.

20 Et quod carcer sit locus sanctus, patet, quia in eo non est attentandum aliquid: nam frangens carcerem etiam pro sua liberatione punitur pœna capitis. Cuman. *cons.* 106. *Casus talis.*

21 Item meretrix existens in carcere non potest cognosci carnaliter ob reverentiam carceris, licet extra impune possit cognosci. Marsil. *Sign.* 150. *accessus.* imo custos carceris punitur pœna capitis. Jo. Fabr. *Instit. de publ. jud.* §. *item lex.*

22 Item bannitus, qui potest impune offendi ex forma statuti, non potest offendi in carcere, quia carcerati sunt sub protectione Principis. Mars. *d. sing.* 150. Boer. *decis.* 317. *num.* 5. *& seq.* Vide Tusch. *verb. Carceratorum privilegia multa. Conclus.* 90.

23 Frangentes carcerem publicum puniuntur tanquam violatores loci sancti. Vide Tusch. *verb. Carcerati aufugientes qua pœna puniantur. Concl.* 88.

§. II.

Carcerari nemo potest pro Debito Civili, & qualiter procedat?

Carcerari nemo potest pro debito civili. Oldrad. *cons.* 1
54. Rom. *cons.* 120. *Circa primum, col.* 2. *v. tertia quia,* & hoc ante discussionem, ubi apost. *in v. Excussio,* quæ citat infinitos, & dicit communem.

Extende maxime in Clerico, quia carcerari non potest 2
pro debito mere civili, Ant. de Butr. *cons.* 41. *in fi.*

Extende, quia nemo potest carcerari pro debito civi- 3
li, nisi alterum de duobus concurrat, vel quod sit suspectus de fuga, vel cessante suspicione, nisi sit debitor in contumacia constitutus, plene Rom. *cons.* 224. *Ista captura, n.* 3. *v. secundo principali,* ubi apost. *in v. constitutus,* quæ dat conc.

Extende; quia imo etiam si dici posset in contuma- 4
cia constitutus debitor, sed non proprie, ut quia citatus ad exhibendum librum coram judice, ipsum librum portavit, sed non dimisit, & portavit, sed non de die, & hora monitionis, adhuc enim causa justa deberet eum excusare a contumacia, & pœna, quia etiam causa injusta excusat. Rom. *d. cons.* 224. *n.* 3. *v. & si dicatur.*

Extende; quia etiamsi sit constitutus debitor in con- 5
tumacia in judicio nullo, non potest carcerari, quia intelligitur de contumacia valida. Rom. *d. cons.* 224. *n.* 4. *v. cæterum posito.*

Et quod regula sit negativa. Vide Tusch. *verb. Ca-* 6
ptura personæ in civilibus quando licita, vel non. Concl. 70. Vide eundem *verb. Debitor quando possit carcerari, vel non. Concl.* 48.

Extende; quia etiam pro causa criminali pecunia non 7
potest capi, si vult fidejubere, etiamsi in subsidium teneretur pœna corporali, plene Jo. de Anan. *cons.* 21. ubi casus, & ibi Bologn.

Restringe, nisi facta excussione contra bona, si non 8
est solvendo. Jo. de Anan. *d. cons.* 21. *n.* 6. Rom. *d. cons.* 120. *col.* 2. *v. tertio quia, &* ibi plena apost. *in ver. excussio.*

Restringe; quia pro debito Fiscali quis capi potest. 9
l. Sacrilegii. §. *fi. ff. ad l. Jul. pecul.* qui loquitur in contumace.

Declara; quia licet possit capi pro debito civili pro 10
Fisco, quando est contumax; tamen non potest detineri in carceribus. Jo. de Anan. *d. cons.* 21. *n.* 7.

Extende; quia stante statuto, quod hæres debitoris 11
carceretur, sicut poterat carcerari defunctus, non habet locum contra hæredem minorem, plura Rom. *d. cons.* 126. *per tot.*

Amplia, maxime in muliere honesta; quia nedum 12
non potest carcerari pro debito civili, sed etiam judex aliter faciens punitur pœna capitis, juxta not. *in l.* 1. *C. de off. divers. jud. & in auth. sed novo jure. C. de custo. reor.* Guido Pap. *dec.* 256. Vide Tusch. *verbo Mulier. habet multa privilegia de jure communi. Concl.* 416.

Extende, ut procedat, etiam si non absint bona, in 13
quibus creditori potest satisfieri. Guid. Pap. *d. dec.* 256.

Extende in Clerico, qui non potest carcerari pro de- 14
bito civili; quia est miles cœlestis militiæ, & non tenetur nisi in quantum facere possit, gl. *in l. miles. ff. de re jud.* Imol. *in c. Odoardus, de solutio.* & ibi Abb. Jo. And. *in c. si Clericus, de sent. excom.* late Marsil. *in praxi, ver. attingam, n.* 70.

Extende in Doctore; quia pro debito civili non po- 15
test carcerari. Bart. *in l. Medico. C. de profess. & med. lib.* 10. Vide Tusch. *verb. Doctorum privilegia multa. Concl.* 559.

Extende in minore; quia pro debito civili non car- 16
ceratur. Rom. *d. cons.* 120. *Circa primum, per tot.* ubi apostil. *in verb. pupillus.* citat pro utraque opinione, & dicit hanc communem. Vide Tusch. *verb. Minor an possit carcerari, & quando. Concl.* 257.

Extende; quia etiam in criminalibus mulieres hone- 17
stæ non possunt carcerari. *c. mulieres, de jud. in* 6.

Declara, ut per Jul. Clar. *in praxi crim.* §. *fi. q.* 28. 18
n. 3. quod de consuetudine carcerantur, sed debet judex esse circumspectus, ut ponat in carcere separato & honesto, vel cum cautione in domo particulari, vel Monasterio arbitrio Judicis. Vide Tusch. *verb. Creditor.*

potest

potest exequi facere contra debitorem multis modis Concl. 1063. Vide Eund. *verb. Captura personæ in civilibus quando licita, vel non. Concl.* 70. Vide Eund. *verb. Debitor quando possit carcerari, vel non. Concl.* 48. Vide Eund. *verb. Statutum circa capturam debitoris. Concl.* 479.

§. III.

Carcerari non debet Clericus, antequam constet de crimine.

1 Clericus non debet carcerari, antequam constet de crimine: *c. Clericos, de sent. excomm. lib.* 6. Calder. *cons.* 209. alias 3. *de appell. in pr. ver. & si dicatur.*

2 Imo, quod plura debeant concurrere; primo ut constet de delicto prius, item, quod Clericus sit fugitivus; item, quod ad custodiam fiat carceratio, alias judices inciderent in pœnam excommunicationis de jure communi, sed tamen hoc hodie de consuetudine non servari, dicit Jul. Clar. *in §. fi. quæst.* 28. *n.* 4. ubi late.

3 Si vero agatur de captura, judex secularis non potest illum capi facere, nisi esset repertus in flagranti, vel esset fugitivus; & tunc potest eum capi facere, ut consignet Ecclesiastico judici. Jul. Clar. *d. quæst.* 28. *n.* 6.

4 Amplia; quia paratus obedire non debet carcerari antequam constet de crimine. Calder. *d. cons.* 209. alias 3. *de appell. verb. sed hoc probat.*

5 Amplia, ut procedat, etiamsi esset lata sententia super crimine, a qua esset appellatum, quia pendente appellatione nihil debet innovari. Cald. *d. cons.* 299. alias 3. *de appell. in princ. verb. hac ergo.*

6 Contrarium, quando agitur de pœna corporali; quia imo debet carcerari per judicem appellationis; quia quod potest primus judex, potest etiam judex appellationis, alias redderetur elusorium judicium. Jo. de Anan. *cons.* 1. *in princ.* ubi Ludov. Bolog. *n.* 13. *ver. præterea.*

7 Amplia; quia Clericus maxime in sacris constitutus volens cavere, non debet carceratus detineri. Cald. *d. cons.* 309. alias 3. *de appel. in fin. v. imo plus.*

8 Limita; quia Clericus inquisitus de violatione Monialis, vel alio delicto capitali debet carcerari per judicem primum, & judicem appellationis, & si est carceratus a primo, non debet relaxari, etiam præstita fidejussione. Jo. de Anan. *d. cons.* 1. *in pr.* ubi Lud. Bologn. *in apostil. n.* 13. *v. præterea.* Vide Tusch. *verb. Fidejussoribus non fit relaxatio in causa capitali. Concl.* 330.

§. IV.

Carceris perpetui pœna an possit imponi, & quid operetur?

1 Pœna carceris perpetui reprobatur de jure Civili; & ideo sententia condemnans ad carceres perpetuos est ipso jure nulla. Bal. *cons.* 448. *Quæritur in primis, in princ. lib.* 1. allegat *l. incredibile. C. de pœnis.* Bald. *cons.* 437. *secus confecit, circa fin. lib.* 3. ubi dicit communem, quod non potest talis pœna imponi.

2 Contrarium est de jure Canonico, & ideo contra Clericos, & alios de foro Ecclesiastico potest imponi hæc pœna, quæ est major pœna, quæ imponi possit de jure canonico, excepta degradatione, quæ fit actualiter per traditionem Curiæ seculari. Bald. *dict. cons.* 448. *in princ. lib.* 1. *& cons.* 437. *n.* 7. *v. undecimo, lib.* 3. Fulgos. *cons.* 44. *Quidam est pater.* Joan. de Anan. *cons.* 1. *in pr.*

3 Ratio est; quia Ecclesiastici non possunt imponere pœnam sanguinis; ideo permissa eis est pœna carceris perpetui. Fulgos. *d. cons.* 44. *n.* 1.

4 Amplia; quia condemnati ad perpetuos carceres æquiparantur deportatis, & habentur pro mortuis; quia sunt destinati, & proximi morti, ideo non possunt testari, etiam ad piam causam, neque possunt ex testamento capere. Bald. *d. cons.* 448. *in princ. lib.* 1. Fulgos. *d. cons.* 44. *per tot.*

5 Imo pœna perpetui carceris de jure Canonico succedit loco pœnæ damnatorum in metallum. Joan. de Anan. *d. cons.* 1. *num.* 10. *in fin.* idem dicit Bald. *dict. cons.* 448. *Quæritur inprimis, in princip. lib.* 1.

6 Amplia, ut quod dicitur pœnam carceris perpetui non posse imponi de jure Civili, ut nec pœna carceris temporalis imponi possit; quia carcer non est ad pœnam, sed ad custodiam. Bald. *d. cons.* 437. *n.* 7. *usque in fi. lib.* 3. ubi, quod est communis opinio.

7 Et pœna carceris est major pœna; quæ possit imponi de jure Canonico. Jo. de Anan. *dict. cons.* 1. *in princ.*

8 Tamen minor est, quam sit pœna mortis. Ludov. Bolog. *in addit. ad d. cons.* 1. *Joan. n.* 18. *in fi.*

§. V.

Carceratus quando possit contrahere, vel non, & quid possit?

1 Donatio facta in carcere per donantem carceratum non valet, & hanc regulam ponit Marsil. *in praxi crim. in v. attingam*, quod contractus factus per carceratum non valet, *n.* 22. Vide omnino *dec. Capellæ Tholosanæ* 399. & ibi apostil. ubi late circa intellectum *l. qui in carcerem. ff. quod met. causa.*

2 Declara regulam, ut procedat, quod non valet contractus factus in carcere, si intelligatur de carcere privato, ita communiter intelligunt Doct. *in l. qui a latronibus. ff. de testam.* ubi Jo. de Imol. vel quando erat carceratus in carceribus publicis non recte, sed de facto; quia non valet aliquis contractus factus cum eo, qui detinetur in carcere.

3 Restringe, nisi donatio esset facta bene merito, & ratificatio extra carcerem; quia tunc valet. Bald. *cons.* 249. *Donatio facta. lib.* 1. *in pr.*

4 Restringe, quando contrahit cum alio, quam cum eo, qui fecit illum carcerari; item si contrahit cum eo, qui fecit illum carcerari, sed juste. Marsil. *in praxi. d. v. attingam, n.* 22.

5 Restringe, quando contractus esset ad utilitatem carcerati, vel esset justus; quia valet. Marsil. *in praxi. d. §. attingam. n.* 23. Castr. *in l.* 3. *ff. quod met. causa.* Alex. *cons.* 241. *Perspectis, in fi. lib.* 6. Dec. *cons.* 691. Patis. *cons.* 5. *n.* 172. *& n.* 174. *lib.* 4. Ruin. *cons.* 177. *n.* 15. *lib.* 1. adde plenissime Rom. *cons.* 316. *Circa propositam, positam, per tot.* ubi dat multa exempla, & apost. in *v. injusto.* dat plur. conc. maxime Afflict. *dec.* 149. *In causa Magist.* Ruin. *cons.* 113. *Quia proponitur. li.* 5. *per tot.*

6 Amplia; quia contractus factus per carceratum injuste, cum detinente in carcere, vel ejus participe, præsumitur factus per metum, etiamsi extrahatur ex carcere tempore contractus. Cuman. *cons.* 68. *In præsenti. quæst. in pr.* Zabar. *cons.* 137. quod est Collegii Paduani, plene Marsil. *in praxi. d. v. attingam. n.* 22. *& seq.* maxime *n.* 24. *& seq.* ubi plura allegat.

7 Extende etiam in Rege, & Principe carcerato; quia non valet contractus, neque juramentum obligat; quia per metum extortum præsumitur. Zabar. *d. cons.* 137. qui loquitur in Rege Cypri carcerato a Januensibus.

8 Extende maxime; quia non valet contractus factus in carcere, etiam cum juramento, quando is qui tenebat carceratum injuste, erat consuetus exequi minas, ut quia fecit mori consanguineos carcerati. Zabar. *d. cons.* 137. *in prin.*

9 Extende, quia non valet contractus, vel conventio, aut obligatio facta per carceratum in carcere ad favorem potentis, qui detinebat in carcere; quia imo est nullus ipso jure. Ang. Aret. *cons.* 96. *In themate suprad. n.* 13. *& seq. v. sed tamen iis non obstantibus*, ubi plene, & tollit contraria.

10 Extende; quia imo, si officialis per sola verba inferat metum dicendo: inquiram te de maleficio; & fiat contractus per eum, cui verba dixit, ad favorem officialis, talis contractus non valet. Ang. Aret. *d. cons.* 96. *num.* 14. *& seq. v. propter dictam capturam.*

11 Extende; quia potest agere carceratus, qui contraxit, spolii, & remedio, *c. redintegranda.* 3. *q.* Ang. Aret. *d. cons.* 96. *n.* 16. *& seq. v. cum ergo.*

12 Declara totam hanc materiam; quia contractus celebratus per metum illatum a privato non est nullus, sed annullandus per actionem, *quod metus causa*, secus si contractus sit factus in carcere, a carcerato, ad favorem carcerantis; quia ultra metum concurrit violentia personalis, & privatio libertatis, ita Ang. Aret. plene *d. cons.* 96. *n.* 18. *& seq. ver. nec obstant allegata.*

13 Extende maxime quando adsunt indicia, & præsumptiones, ut quia carcerati fuerunt extracti de carcere, postea iterum carcerati, & justitiati; quia etiam quoad tertium, qui emit, datur rescissio contractus ex capite metus illati. Cum. *d. cons.* 68. *per tot.*

14 Extende; quia imo etiam contractus factus cum eo,

qui procuravit carcerationem, non valet, quando carceratio erat injusta, licet fuerit extractus de carcere ad contrahendum. Fulg. *cons. 176. Jacobus gestor*, ubi loquitur in carcerato ab officiali Papæ; quia si erat injusta carceratio, non valet contractus, licet per amicum fuerit extractus cum obligatione de reducendo eum ad carcerem.

25 Et ideo si suspectus de fuga captus injuste dedit fidejussorem de stando juri, & judicatum solvendo, declaraturque nulla captura, liberatur fidejussor; quia obligatio facta a carcerato injuste non valet ad favorem ejus, qui fecit carcerari injuste. Alex. *cons.* 241. *Perspectis, in fi. lib.* 6. ubi dicit communem, & ubi apost. *in ver. capi*, dat plures concor. & plurimos citat apost. ad Rom. 316.

26 Amplia; quia neque valet compromissum factum per carceratum cum eo, qui fecit ipsum a judice carcerari, quando carceratio erat injusta, & ab officiali carente jurisdictione; quia licet fuerit extractus ex carcere tempore compromissi cum obligatione de redeundo; tamen non valet compromissum, plene Fulg. *d. cons. 176. per tot.*

27 Extende; quia magis suspectus dicitur contractus factus extra carcerem ab eo, qui sub custodia carcerantis detinebatur, ut per Marsil. qui plura cumulat in *praxi. §. attingam, n. 24. & seq.* ubi, quod nullo modo dicitur liberatus, qui est sub custodia aliena, Gozad. *cons. 11. n. 16.*

28 Extende; quia non valet contractus, neque obligatio facta per carceratum ad favorem ejus, qui eum tenet in carcere, neque fidejussor ad contractum obligatur. Affl. *dec.* 149. ubi tenet, quod fidejussor, qui coactus fuit solvere ex ipso contractu nullo, potest repetere solutum a principali.

19 Extende quod hoc procedit, sive contractus fiat cum eo, qui injuste carceravit, sive cum alio illius contemplatione, *d. dec. Tho.* 399. & ibi in *additio.* ut in terminis Castr. *in l. non interest. ff. de eo, quod met. causa.* Bart. *in l. creditor. ff. de solutio.* Rim. *cons. 140. n. 10.* alias, si liceret contrahere cum tertio contemplatione ejus, qui injuste detinet carceratum, esset aperta via fraudibus, ut dicit Cum. *d. cons. 68. per tot.* maxime *n. 4.*

20 Declara; quia quod dicitur carceratum non posse; contrahere in carcere, intelligitur, quando carceratus est servus effectus, vel de facto, sed si de jure, & non est servus effectus, potest facere Procuratorem, potest se obligare, maxime, ut se liberet dando fidejussorem quem tenetur liberare, nedum pro sorte, sed etiam pro damnis passis, plene Abb. *cons. 60. Quoniam satis, in pr. & per tot. lib. 1. cons. 316. in pr.* ubi, quod alteri, quam carceranti obligatur, & ibi apost. *in v. injusto.*

21 Amplia; quia eadem ratione, qua non valet contractus, & obligatio facta per carceratum, quia præsumitur meticulosa; eadem ratione non valet ratificatio obligationis factæ per patrem dimissum in libertate, quando filius remansit carceratus. Zabar. *d. cons. 137. n. 2. ver. & ex eadem ratione.*

22 Amplia; quia carceratus injuste pro debito civili, si se obligat de solvendo, ut liberetur, facta liberatione potest allegare metum, & obligatio sua non valet. Sign. *cons. 174. Super intellect. in pr.*

23 Extende in carcerato injuste a latronibus, vel capto a piratis, vel in bello licito; quia si contrahat cum capiente, vel se obliget, non valet contractus, neque obligatio; ita loquitur *l. qui carcerem. ff. quod met. caus. qui a latronibus. ff. de testam.*

24 Extende, ut procedat, sive sit carceratus, videlicet carceri inclusus, sive in manibus familiæ carceri tradendus; quia dicitur justus metus, quando injuste est captus. Sign. *d. cons. 174. n. 3.*

25 Extende; quia dicitur Injuste carceratus, si contra jus commune, & ob jus iniquum, vel privilegium Principis, vel ob jussum injustum judicis sit carceratus; quia paria sunt. Sign. *d. cons. 174. n. 4. usque in fi.*

26 Extende; quia non valet etiam fidejussio præstita per talem captum, vel carceratum injuste, quod solvet, seu se præsentabit; quia ex quo principalis obligatio est meticulosa, idem est de fidejussoria. Sign. *d. cons. 174. per tot.* ubi est casus.

27 Restringe, quando carceratio esset justa; quia culpa carcerati non inducit metum; ideo valebit eo casu & obligatio, & fidejussio. Sign. *d. cons. 174. num. 3. & 4. v. ex adverso.*

28 Limita; quia imo promissio facta per carceratum tertio, ut eum eximat a carceribus publicis, in quibus detinetur ad instantiam privati pro debito, valet, *l. metum. §. sed licet, ff. quod met. causa, l. nam, & servus. §. 1. ff. de neg. gest.* quia contraria loquuntur quando promissio, vel obligatio fieret ei, qui fecit carcerari, ut extorqueat a carcerato aliquid; secus autem est quando via juris fit carceratio. Rom. *consil. 316. in prin.* Gozad. *cons. 9. n. 17.* Præpositus post Jun. *in c. cum locus in fi. de spons.* qui dicit hanc communem opinionem. Abb. *d. cons. 60. Quoniam satis. lib. 1. in pr.*

29 Extende; quia quod valet obligatio, & contractus factus per carceratum juste, & via ordinaria juris, tenent Alex. *cons. 241. in fi. lib. 6.* Rom. *cons.* 316. Dec. *cons. 691. n. 5.* Ruin. *cons. 187. n. 13. lib. 3.* Lancell. Dec. *in l. qui a latronibus, ff. de testam.* Afflict. *decis.* 149. Vitali. *in tract. clausularum. in c. de metu carcer.* Abb. *d. cons. 60. in prin. lib. 1.*

30 Extende; quia quando captura est ex una causa, venditio autem, vel obligatio ex alia causa diversa, valet hujusmodi contractus. Alex. *cons. 127. n. 5. lib. 5.*

31 Extende; quia imo injuste carceratus, ut quia captivus, & in carcere privato, potest se obligare, & valet obligatio facta alteri, non ipsi detinenti, maxime si fiat obligatio pro liberatione. Rom. plene *cons. 316. Circa propositam, in pr.* ubi apost. *in ver. injusto.* dat conc. plene Abb. *cons. 60. in prin. lib. 1.* allegat Rom. text. in *l. nam & si servus, in prin. ff. de neg. gest.*

32 Extende, ut procedat etiam in minore, captivo, qui non potest sine certa solemnitate se obligare; quia si recepit mutuo sine solemnitate ab alio, ut liberetur a captivitate injuste facta, non poterit post liberationem a captivitate dare de nullitate contractus, tanquam non servata solemnitate factus, ex quo resultavit in sui utilitatem, ita plene Rom. *d. cons. 316. Circa propositam consultationem, per tot.* ubi ponit multa exempla.

33 Limita; quia contractus factus per carceratum cum tertio valet, nec præsumitur per metum. *l. metum. §. sed licet, ff. quod met. causa.* gl. & DD. *in l. qui in carcerem, ff. eod. tit.* Marsil. *d. praxi. §. attingam. n.* 23. gl. Bart. & Ang. *in d. l. qui in carcerem, ff. quod met. causa.*

34 Extende; quia ubicunque fit contractus a carcerato in carcere publico juste cum tertio, valet, etiamsi fiat cum fidejussore; quia validus est quoad eum, & fidejussorem. Bart. *in d. l. qui in carcerem, n. 2. ff. quod met. causa,* & alii. Abb. *in c. accedens, num. 3. de Procur.* Aret. qui dicit communem, *in l. qui a latronibus, n. 4. ff. de testam.* Lanfranch. *in repet. c. quoniam contra, in verb. confessiones, n. 22. de probat.* Fab. de Monte *in tract. de empt. & vend. q. 13.*

35 Declara limitatione, quando ex tali contractu cum tertio sequitur liberatio, vel magna utilitas carcerati, alias secus; quia hoc modo esset aperta via fraudibus. Cum. *d. cons. 68. per tot.* maxime *n. 4. v. quod ergo dicunt.*

36 Extende; quia indistincte valet contractus factus a carcerato, sive juste, sive injuste, quando non contrahit cum eo, qui fecit eum carcerari, quia distinctio, an juste, vel injuste sit carceratus, habet locum tantum, quando contrahit cum eo, qui fecit carcerari, ita procedit text. *in d. l. metus §. sed licet. ff. quod met. causa.* gl. *in d. l. qui in carcerem,* & ibi Bart. & alii, *ff. eod. & in d. l. qui a latronibus. ff. de testam.* Ang. *in l. nemo carcerem. C. de exact. trib. lib.* 10. & maxime, quando carceratus est ex causa civili. Bald. *in l. & in privatorum C. si e non compet. judic. n. 15. & in rubr. C. de resc. vend.*

37 Limita; quia licet carceratorum contractus regulariter non valeant; tamen contrarium servatur; quia constituuntur Procuratores, relevant fidejussores pro excarceratione datos, & alios contractus valide faciunt. Clar. *in §. fi. q. 46. n. 6. v. scias etiam.* Vide Tusch. *verb. Rex carceratus an obligetur ex contractu celebrato in carcere. Concl.* 335. Vide eund. *verb. Metus ex quibus præsumatur, & quando. Concl.* 223. Vide eund. *verb. Metus causa gesta tenent sed veniunt rescindenda, & quando sint nulla. Concl.* 221. ¶

CARCERATUS.

Praxis Carceratorum.

1 Carceratus pauper est alendus ab Instigatore, vel accusatore, & ab iisdem debent illi subministrari expensæ,

ſæ, ut poſſit ſe defendere. Bajard. ad Clar. *in §. fin. q.* 46. *n.* 12. Surd. *de alim. tit.* 1. *q.* 72. Guaz. *def.* 6. *cap.* 1. *num.* 1. & ſi inſtigator fuerit pauper, debentur à fiſco. Guaz. *loc. cit.*

Carceratus condemnatus pro delicto, ſi creditores
2 inſtent illum detineri in carceribus, quoad uſque ipſis ſatisfecerit, non poteſt executive pœna affici. Cabal. *reſol. crim. caſ.* 146. *per tot.* Guaz. *l. c. num.* 8. *verſ. tertium.*

3 Carceratus non poteſt ſe obligare, & obligatio a carcerato facta non valet. *L. qui in carcere. ff. quod met. cauſ.* licet in obligatione adeſſet, quod ſponte ſe obligaverit, & ad ſe obligandum fuerit poſitus extra carcerem, & acceſſerit juramentum. Nata *conſ.* 451. *num.* 25. Rol. *conſ.* 2. *n.* 75. Guazzin. *n.* 9. Ampliatur primo; licet non eſſet in publicis carceribus, ſed nec etiam ſi ſit ſub fidejuſſione, & obligatione de habendo aliquem locum pro carcere. Guidop. *deciſ.* 253. Menoch. *de arbitr. caſ.* 301. *num.* 10. Guazzin. *num.* 11. Ampl. ſecundo, ut nec obligatio fidejuſſoria pro carcerato valeat. Affict. *deciſ.* 149. Guaz. *num.* 12. Ampl. tertio, ut neque obligatio extorta timore futuræ carcerationis valeat. Boſſius *de carcer. poſt num.* 22. Rol. *loc. cit. num.* 7. Oſaſc. *dec.* 177. *num.* 2. Maſcard. *de prob. concl.* 1051. Limita primo in carcerato juſte. Macerat. *var. reſ. lib.* 2. *reſ.* 60. *caſ.* 33. Guaz. *num.* 14. Limit. ſecundo procedere concluſionem tantum in obligatione facta cum illo, qui fecit incarcerare, ſecus ſi cum tertio. Maſcard. *l. c. num.* 32. niſi tertius fuiſſet particeps carcerationis, vel incarceratus ſe obligaret cum tertio ad inſtantiam incarcerantis. Limit. tertio, ſi obligatio eſt favorabilis carcerato. Maſcard. & Guaz. *l. c.* Limita quarto, ſi obligatio fieret pro liberatione carcerati; Item ſi obligationem ratificavit extra carcerem. Maſcard. Oſaſc. & Guaz. *loc. cit.* Item in obligatione inter ipſos carceratos. Bajard. ad Clar. *q.* 46. *n.* 47. Item in teſtamento, quod fieri poteſt in carceribus. *L. qui a latronibus ff. de teſtam.* Limita quinto de conſuetudine. Clar. *q.* 46. *num.* 6. *circa fin. verſ. ſcias etiam.* Farinac. tamen admittit hanc conſuetudinem in carceratione juſta, non vero in injuſta; uti teſtatur Bajard. *q.* 46. *num.* 20. Macerat. *var. reſ. lib.* 2. *reſ.* 33. Guaz. *num.* 15. *verſ. nono.* Plura videri poſſunt apud Farin. *de teſtib. q.* 35. Paſqual. *de patr. poteſt. p.* 3. *cap.* 1. *num.* 15. Cancer. *var. reſ. lib.* 3. *cap.* 1. Merlin. *de pignor. lib.* 2. *tit.* 2. *q.* 80.

4 Carceratus pro delicto, non poteſt recommendari pro debito civili. Brunus *de ceſſ. bon. q.* 11. Farin. *de carcer. q.* 27. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 299. *num.* 12. *ſeqq.* Guaz. *def.* 6. *cap.* 1. *n.* 85. ubi alii.

5 Carceratus in uno loco non poteſt arctari ad reſpondendum in alio loco. Clar. *in §. fin. q.* 34. *n.* 7. Bajard. *q.* 94. Guaz. *loc. cit. & def.* 23. ita ut neque teneatur comparere per procuratorem, neque opponere exceptionem carcerationis. Clar. *loc. cit.* Farin. *conſ.* 89. *num.* 2. niſi carceratio in alieno loco fuiſſet affectata a carcerato, qualis præſumitur, ſi fuit ſecuta poſt citationem emanatam a Judice. Clar. *l. c.* Farin. *conſ.* 17. vide Guaz. *def.* 6. *cap.* 1. *a n.* 18.

6 Carceratus poteſt appellare a carceratione, etiam poſt triginta annos; quia gravamen eſt ſucceſſivum, & continuum. Francus *in cap. ſuper eo, de appell. n.* 4. Gomez *de delict. cap.* 10. *n.* 10. Seraph. *de privil. juram. privil.* 132. *num.* 9. qui tamen ibi id non dicit, ſed tantum, quod injuſte incarceratus, & relaxatus ſub juramento de redeundo, non teneatur redire, non obſtante juramento, quem vide. Macerat. *var. reſ. lib.* 3. *reſ.* 29. & alii apud Guarz. *l. cit. num.* 23. Limit. ſi Judex pronunciaſſet, carcerationem eſſe juſtam; tunc enim deberet appellare intra decem dies a die latæ ſententiæ. Lancellot. *de attent. p.* 2. *cap.* 12. *num.* 131. Bajard. *q.* 46. *num.* 6. tunc tamen ſi eſt jam carceratus, debet manere in carceribus. Lancell. & Bajard. *l. c.* quia pendente appellatione ex utraque parte nihil eſt innovandum. vide etiam in verbo *Appellatio.*

7 Carceratus eſt tutus in carceribus, ut a nemine poſſit offendi, quamvis eſſet Bannitus. Burſat. *conſ.* 216. *n.* 2. Farin. *q.* 103. *n.* 153. vide Cabal. *caſ.* 94. *n.* 4. Menoch. *de arbitr. caſ.* 90. *n.* 53.

8 Carceratus, qui diu fuit in carceribus, ob longam incarcerationem, vel in totum relaxatur, vel mitius punitur. Guaz. *defenſ. reor.* 3. *n.* 18. apud quem Honded. *conſ.* 96. *num.* 39. *lib.* 1. qui loquitur de incarceratione duorum menſium. Caball. *reſol. crim. caſ.* 142. *per tot.* & alii. Idem dic, ſi a tempore patrati delicti diuturnum tempus elapſum fuerit. Clar. *in §. fin. quæſt.* 60. *num.* 32. Gomez. *de delict. cap.* 1. *n.* 7. Covar. *var. reſol. lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 1. *verſ. primo poſſe contingere, circa medium.* Farin. *quæſt.* 10. Theſaur. *deciſ.* 76. *n.* 1. Tuſc. *litt. P. concl.* 569. *num.* 4. Put. *de Syndic. verb. pœna cap.* 4. *num.* 8. inducitur vero diuturnitas temporis in propoſito caſu per decem annos. Clar. *quæſt.* 60. *num.* 32. Farin. & Guaz. *loc. cit. num.* 3. *Theſaur. uti ſupra,* & probatur *ex L. omnes C. de pœn. L. diutius. ff. eod.* Tiraquel. *de pœn. moder. cauſ.* 41. & DD. *cit.*

Carceratus injuſte poteſt impune frangere carceres, 9
& aufugere. Bar. *in L. jus ejus. Cod. de prob.* Boſſius *in pract. crim. de carcer. fidejuſſ. relax.* Clarus *in §. fin. q.* 21. *num.* 26. Menoch. *de arbitr. caſ.* 301. Farin. *lib.* 1. *quæſt. crim. q.* 30 *de carcer. & carcerat.* Caball. tamen *reſ. crim. caſ.* 42. qui citat Farin. *l. cit. num.* 130. & Boer. *deciſ.* 115. tenet contrarium, & vult talem pœna arbitraria eſſe puniendum, ob contemptum; quia nemini licet propria authoritate ſibi jus dicere; alias daretur occaſio pluribus fractionibus. Guaz. *def.* 5. *cap.* 4. *num.* 11. *& ſeq.* ſtat cum priori, niſi injuſtitia capturæ eſſet dubia; quia tunc ſequitur ſecundam; & prior poteſt probari ex iis, quæ dicentur in praxi defenſionis.

Carceratus Nobilis, vel magnæ exiſtimationis, debet 10
relaxari fidejuſſoribus datis, dummodo non agatur de gravi delicto, & de illo ſit gravatus; & ſi fidejuſſores non habet, datis pignoribus; quod etiam procedit in Clericis; quæ vero cautio debeat eſſe, vide in praxi *cautionis.* vide etiam Guaz. *def.* 6. *cap.* 1. *n.* 31. Bajard. *q.* 46. *n.* 19.

An vero carcerati ſint relaxandi diebus Paſchatis, 11
& Natalis Domini, juxta *L. nemo Cod. de Epiſc. aud.* vide apud Clarum *in §. fin. q.* 46. *n.* 9. Menoch. *de arbitr. caſ.* 303. *n.* 38. Guaz. *def.* 6. *cap.* 1. *n.* 38. *& ſeq.*

Carceratus condemnatus in exilium, ſi detinetur ali- 12
quo tempore in carceribus, illud computatur in exilium, vel pro exilio. Bajard. *q.* 71. *num.* 6. Gomez. *de delict. cap.* 8. *num.* 2. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 142. *num.* 4. Guaz. *l. c. num.* 50. Intellige de tempore, quod currit poſt ſententiam, non ante.

Carcer, cum non detur ad pœnam regulariter, ſed 13
ad cuſtodiam. *L. aut damnum ff. de pœn. §. ſolent.* Gomez. *l. c. cap.* 9. *n.* 6. Menoch. *de arbitr. caſ.* 305. *num.* 4. apud Garz. *loc. cit. num.* 54. Ideo carceratus non eſt detinendus in loco ſubterraneo, obſcuro, & horrido. D. D. *mox cit.* neque in manicis ferreis, aut compedibus, niſi aliter viſum fuerit Judici, ob qualitatem cauſæ, & perſonæ valde gravatæ, confeſſæ aut condemnatæ. Excipe caſum, quando carcer datur ad pœnam; tunc enim poteſt eſſe obſcurus &c. dummodo qualitas delicti id poſtulet. Guaz. *l. c.*

Carceratus Clericus injuſte lucratur diſtributiones. 14
Covar. *var. reſ. lib.* 3. *cap.* 13. *n.* 8. *verſ. undecimo.* Probus *in cap. un. de Cler. non reſid. in* 6. Navar. *eod. tit. conſ.* 9. Theſ. *de for. Eccleſ. p.* 2. *cap.* 23. *nu.* 25. Macerat. *var. reſ. lib.* 1. *reſ.* 102. *a n.* 19. Monet. *de diſtrib. p.* 2. *q.* 5. *n.* 80. & S. Congr. Concil. Trid. apud Guaz. *num.* 59. ſi poſtea fuit abſolutus a crimine.

Carceratus ſpontanee præſumitur innocens. Crav. *conſ.* 15
75. *n.* 19. Burſat. *conſ.* 144. *n.* 8. Guazzin. *l. c. n.* 62.

¶. CARDINALES.

§. I.

Cardinales quando eſſe cœperint; variæ opiniones recitantur.

Cardinales † non erant tempore donationis factæ a 1
Conſtantino Eccleſiæ; quia de eis non ſit mentio, ſed
erant ſub eodem Conſtantio in Concilio ſub Sylveſtro,
c. præſul. 2. *quæſt.* 3. Oldrad. *conſ.* 63. † Contrarium Bard.
in *tract. de præſtantia Card. in* 1. *q. num.* 31. ubi, 2
quod ſit mentio de Reverendiſſ. Clericis, & intelligi-
tur de Cardinalibus. † Quod cœperint tempore Do- 3
mini Pontiani Papæ, qui non habetur in numero San-
ctorum, dicit Martin. Laud. in 2. *tr. de Card. q.* 18
allegat Arch. *in c. ubi periculum, de elect. lib.* 6. Gon-
diſal. Villadiego in eodem tractatu dicit, quod cœ-
perunt tempore Pontiani, & Marcelli Pontificum

3 in 1. *quæst.* † Declarat plene Roman. in suo sermone,
qui ponitur post consilia, *in princ.* maxime *num.* 4.
& seq. ubi, quod Cardinales vices Apostolorum tet
nent, & maxime *nu.* 12. *& seq.* ubi reprobat Archid.
in d. c. ubi periculum, de elect. in 6. dicentem habuis-
se Cardinales initium tempore Pontiani Papæ, & Ol-
drad. etiam reprobat dicentem, quod tempore Sylvestri
cœperunt esse; quia Cardinales Consiliarii sunt Eccle-
siæ Roman. & Adjutores sunt, & semper fuerunt, non
sub nomine Cardinalium, sed sub alio vocabulo, prout
in veteri Testamento vocabantur Sacerdotes Levitici,
ad quos uti Consiliarios recurrebatur, & Papa hos vo-
cat Sacerdotes Levitici generis, qui jure Levitico sibi
in exequutione Sacerdotalis officii Coadjutores existunt.
c. per venerabilem. §. rationibus, qui filii sint legit.
& deinde in novo Testamento vocati sunt Consiliarii,
ita B. Gregorius appellat Theodoricum virum eloquen-
tissimum ejus Consiliarium in *c. Ecclesiasticis.* 12. *q.* 2.
Pelagius *c. in parochia.* 17. *quæst.* 1. & Concilium Mel-
dens in *c. convenientibus.* 1. *qu.* 7. Hodie iidem Con-
siliarii Cardinales appellantur, *c. fundamenta, de elect.*
5 *in 6.* † Et propterea licet antiquitus principales Sacer-
dotes in qualibet Ecclesia Cardinales vocarentur 21. *q.* 1.
cap. relatio. hodie tamen sine licentia Papæ esse non
possunt. Rom. *d. sermon. post cons. n.* 14. *& seq.*

§. II.

Cardinales qui sint, & eorum officium.

1 Cardinales † sunt Cardines, quibus tota machina
mundi, & Ecclesiæ Sanctæ substentatur, & ad quos post
Papam spectat providere animabus populi Christiani; &
hoc, quia saccus eorum excutitur de manibus ipsorum
in extremo judicio. Castr. *cons.* 420. *Viso puncto num.* 3.
2 *v. primo quia. lib.* 1. quod est Ant. de Butrio. † Pa-
cem, & unionem in Ecclesia Dei omnino tenentur
procurare, prout quilibet minimus Christianus etiam
obligatur: quia pax, & unio dicitur vinculum chari-
tatis. Castr. *d. cons.* 420. *num.* 3. *lib.* 1. quod est Ant.
de But. ubi, quod Prælati, qui vinculum pacis non ha-
bent, & habere nolunt, Antichristi describi merentur,
cap. Novatianus. 7. *q.* 1.

§. III.

*Cardinalatus an sit officium, & an per promotionem ad
Cardinalatum vacent alia beneficia,
& officia?*

1 Cardinalatus † est officium, nec ad Cardinalatum
promotus efficitur sponsus alicujus Ecclesiæ, Cald. *cons.*
56. *an si Episcopus*, alias 1. *translat. Prælat. num.* 3.
2 *præterea.* † Contrarium videtur, quia cum de consue-
tudine Curiæ habeat ordinem sacrum annexum; quia
non potest esse Cardinalis, nisi sit in sacris, videtur
esse dignitas, & quod habeat ordinem sacrum anne-
xum. Felin. *c. pastoralis. num.* 11. *in fin. de offic. deleg.*
3 † Hodie cessat disputatio; quia hodie nulla major di-
gnitas est; cum Cardinales una cum Papa judicent om-
nes, nec possint ipsi judicari ab alio, quam a Papa &
Collegis suis Card. ut inquit Jacobatius *tract. de concil.
lib.* 1. *num.* 118. quod etiam confirmat Barbas. *de præ-
stantia Card. q.* 1. *Basilica primæ partis. num.* 42. ubi,
quod hodie nulla est major dignitas Cardinalatu, &
4 est summus, & primus gradus post Papam. † Recusari
tamen potest Cardinalatus, nisi constet de mente Papæ
absoluta. Cald. *d. cons.* 56. *per tot.* ubi de hoc, alias
5 *il.* 1. *de translat. Prælat.* † Amplia; quia per Cardi-
nalatum de jure non vacant alia beneficia, licet de sty-
lo Curiæ contrarium servetur. Cald. *d. cons.* 56. *num.* 3.
vers. præterea, alias 1. *de transl. Præl.* ubi quod Episco-
patus vacant propter commoditatem Ecclesiarum Cathe-
dralium, ne paterentur, non autem propter Cardinala-
tum. † Declara; quia beneficia promoti ad Cardinala-
tum de jure non vacant, licet contrarium servetur de
stylo Curiæ. Cald. *d. cons.* 56. alias 1. *de translat. prælat.
num.* 3. & quod ita servetur. Gemin. *cons.* 88. *in princ.*
ubi quod Innocentius VII. qui promovit ad Cardinala-
tum Petrum Cretensem Archiepiscopum Mediolani, illi
commendavit Archiepiscopalem Ecclesiam vacantem per
promotionem prædictam.

§. IV.

Cardinales creantur a Papa.

Regula † est, quod Cardinales creantur a Papa cum 1
voto aliorum Cardinalium consistorialiter. † Extende; 2
quia etiamsi Papa jurasset non creare Cardinales, non
tenetur ad observantiam talis juramenti; quia magis u-
tile, & expediens esse potest Ecclesiæ universali, quod
creentur, quam non. Alex. *cons.* 224. *In re tam gravi,
in prin.* maxime *num.* 3. *lib.* 6. † Extende; quia etiam 3
creati aliquando fuerunt Cardinales post obitum crean-
tis; nam Paulus II. creavit quatuor Cardinales, videli-
cet. Joannem Archiepiscopum Strigoniæ, Petrum Fos-
carum Venetum, & Protonotarium, Joannem Baptistam
Sabellum, Protonotarium, Federicum de Cluniaco Pro-
tonotarium, ut essent Cardinales S. R. E. statimque post obi-
tum Pontificis publicarentur, supplevit omnes defectus ex
certa scientia, & plenitudine potestatis; sed quia in specie
non derogavit extravag. Eugenii IV. fuit dubitatum de
promotione an esset valida, & pro validitate consulue-
runt, Alex. *cons.* 111. *Perspectis, lib.* 6. & Corn. *cons.*
178. *lib.* 3. † Paulus III. creavit similiter Bernardinum 4
della Cruce, qui post mortem Pontificis præsentavit Bre-
ve suum, sed Collegium Cardinalium non admisit, sed
& Breve prædictum laceravit, & abinde citra abiit in de-
suetudinem hic modus creandi Cardinales, qui revera
posset afferre magnam perniciem, & maximum scanda-
lum in Ecclesia Dei.

§. V.

*Cardinales familiares Papæ sunt unum corpus
cum eo.*

Cardinales † magis sunt familiares Papæ, quam alii 1
servientes, & dicuntur pars corporis, & collaterales Pa-
pæ; quia sunt vocati in partem sollicitudinis; ideo non
minus debent gaudere privilegiis, ut percipiant fructus
in absentia, quam alii familiares, & Ecclesiæ servien-
tes. Oldrad. *cons.* 48. *Jus commune.* Anchar. *cons.* 295.
nu. 8. † Et quod Cardinales sunt familiares Papæ, & 2
participent vere privilegia competentia familiæ Papæ.
Anch. *d. cons.* 295. *num.* 8. Et † veniunt appellatione 3
curialium in favorabilibus. Oldrad. *cons.* 211. *num.* 5.
ver. Circa secundum, & melius *cons.* 293. *num.* 2. *&
seq. ver. secundo consuevit.* ubi *num.* 5. quod in pœna-
libus, & odiosis in generali sermone non veniunt.
† In generali dispositione odiosa, vel pœnali non con- 4
tinentur Cardinales. Old. *cons.* 293. *n.* 5. *ver. præterea*,
ubi loquitur ver verbum forte. † Amplia; quia Papa 5
dicitur proprie ordinarius quoad Cardinales immedia-
tus; quo vero ad alios, licet sit ordinarius, tamen in-
telligitur de absoluta potestate. Anch. *dict. cons.* 295.
nu. 11. † Habent Cardinales quamdam communionem 6
cum Papa tanquam membra cum capite. Host. *in cap.
requisisti col. fin. de test.* Vide *Cardinalium privilegia
multa.* §. *seq.*

§. VI.

Cardinalium Privilegia multa.

Collegium † Cardinalium est honorabilius membro- 1
rum, quod habeat Ecclesia Dei, Prob. ad Jo. Mona.
in *cap.* 1. *de schismat. num.* 4. † Et Capitulum uni- 2
versalis Ecclesiæ constituit collegium Cardinalium. Prob.
ad Jo. Mona. *c. super ea, de heret. num.* 7. † Cardina- 3
les post Papam sunt digniores omnibus in Ecclesia.
Castrens. *cons.* 420. *num.* 4. *& cons.* 421. *num.* 2. *lib.* 1.
& quod Cardinalatus sit major dignitas, quæ sit in toto
orbe post Papam inter Ecclesiasticos. Roman. *cons.* 498.
num. 11. † Et æquiparantur Cardinales regibus, & in 4
eis residet tota majestas Christianæ Reip, ut dicit Jul.
Cl. *in praxi cr.* §. *fi. q.* 98. *n.* 5. *in fi. v. ego nunquam.*
† Jurare non tenentur obedientiam Papæ, prout alii. 5
Rom. in serm. post consilia. *num.* 16. *& de cons.* 498.
num. 10. *ver. & adeo.* † Eligunt Papam, quia de gre- 6
mio eorum debet eligi. Rom. *d. ser. num.* 18. † Et 7
collegium Cardinalium dicitur gremium Rom. Eccle-
siæ,

fiæ, c. in nomine Domini, circa med. 23. dist. Rom.
8 d. conf. 498. n. 18. † Et collegium Cardinalium summum, & excellens est, ut super omnia alia sit unicum a Deo cum Papa, ita, ut sit cum ipso unicum corpus. Rom. d. conf. 498. num. 11. v. pariter quoque.
9 † Romanæ Ecclesiæ speciales dicuntur. Rom. d. conf. 498. n. 7. v. dicuntur, allegat. c. si quis ex Episcopis.
10 78. dist. † Non subsunt Legatis, qui non sunt de latere, licet amplissimam habeant potestatem. Rom. d.
11 conf. 498. num. 5. v. cum etiam videamus. † Præcedunt Episcopos dignitate, & prærogativis multis. Anch. conf. 295. nu. 6. v. præcedunt. Roman. in sermone suo, qui est post consilia. num. 14. & seq. ubi, quod ratio est; quia institutio Cardinalium est prior, & digníoribus præsunt, & curam universalem habent, alii vero particularem', c. bonæ, de postul. prælat. item quia ita est concessum a Papa Ecclesiæ Rom. & nu. 19. ponit exempla, quod Hieron. Presbyter fuit dignior August. Episcopo; quia Hieron. Cardinalis administratione major erat, & Archidiaconus major est Archipresbytero,
12 & similia. † Judicant totum orbem cum Papa, cujus sunt Consiliarii, c. per venerabilem. §. rationib. qui
13 filii sint legit. Rom. d. serm. num. 15. † Pars corporis Papæ esse dicuntur, sicut Augusta Imperatoris. Anch. d. conf. 295. n. 6. v. sicut enim, & nu. 7. Rom. d. serm. post consilia n. 15. & ideo cum mittuntur Legati, dicuntur de latere, & d. conf. 498. num. 7. ubi apost.
14 † Imo unum corpus sunt Papa & collegium Cardinalium. Rom. d. conf. 498. nu. 10. & plenius, n. 11. v. pariter quoque. & plenius Felin. c. ad audientiam, in fi. de præscrip. ubi quod adeo sunt unum corpus Papa & collegium Cardinalium, item Episcopus & Capitulum, ut non præstent juramentum fidelitatis, licet obedientiam sic, & hoc, quia non est dare jurantem,
15 & recipientem, cum sint unum corpus. † Et licet Papa sit caput omnium, & omnes tanquam membra Papæ sint; tamen Papa speciale caput est Cardinalium, & ipsi sunt specialia membra ejus. Rom. d. Serm. nu-
16 mer. 16. † Membra Papæ dicuntur, & eorum assensu cuncta graviora ordinantur; ideo ejus lex sicut non ligat Papam; ita neque membra, ne diverso jure cen-
17 seantur. Anch. d. conf. 295. num. 7. † Gremium Papæ sunt & Ecclesiæ Romanæ, ut majorem unitatem habeant. Rom. d. serm. num. 17. & Papa debet eligi ex Cardinalibus; & ideo non debet erubescere Papa inter Cardinales numerari, ibi n. 18. & d. conf. 498. nu.
18 10. † Patritii sunt scripti in diademate Principis, & appellantur fratres Principis præ cæteris prærogativa gaudentes; quia licet veniant Episcopi in generali, & odiosa dispositione; non tamen Cardinales. Jo. Mona-
19 ch. d. c. 1. de schismaticis, num. 2. † Vinculum indissolubile est inter Papam & Cardinales, sicut inter virum & uxorem; ideo Card. participant de privilegiis Papæ, sicut uxor participat de privilegiis mariti. An-
20 ch. d. conf. 295. n. 8. † Et dicuntur pars corporis Papæ 6. q. 1. c. si quis. ita Jo. Mona. in d. c. 1. n. 2. de schism. lib. 6. ubi omnes, maxime Franc. n. 3. Probus in addit. ad Jo. Monach. n. 3. in v. viciniores, & n. 7. ubi ad hoc allegat Bald. in rubr. ff. de offic. procon. & leg. ubi dicit, quod omnis ordo recipit splendorem a Principe, sed non æqualiter, prout in Cardinalibus, quia præsentes digniores sunt, quam absentes, exceptis Legatis, Prob. in c. 1. de major. & obed. n. 6. lib. 6. vide Prob. ad Jo. Mona. c. super eo, nu. 2. de heret. ubi Papa caput, Cardinales vero membra sunt Ecclesiæ, allegat Host. in c. antiquo.
21 col. 2. de privil. † Familiares Papæ dicuntur; quia debent participare de privilegiis familiæ. Anch. d. conf.
22 295. num. 8. † Et quod habeant quandam communionem cum Papa, tanquam membra cum capite. Host. in c. requisiti. col. fi. de testam. ubi Jo. Andr. & Villadiego de Card. Legato, num. 11. de pœn. q. 54. n. 12.
23 & 13. Sarnen. in proœm. reg. q. 4. col. 1. in fin. † Senatores Papæ, & Ecclesiæ sunt, & gaudent omnibus privilegiis & immunitatibus, quibus Cœtus Senatorii apud culmen Imperiale, c. Constantinus, 9. dist. Rom. d. conf. 498. In casu, quo quæritur, in princ. ubi apost.
24 in verb. Senatoria. † Et ideo sicut Senatus Imperatoris restituit ad famam, ita collegium Cardinalium.
25 Rom. d. conf. 498. in pr. num. 2. † Et sicut Imperator non erubescit connumerari in ordine Senatorum, ita neque Papa in numero Cardd. Rom. d. conf. 498. n. 3.
26 verb. hinc etiam. † Et sub generali dispositione odiosa, sicuti Senatores non comprehenduntur, sed Imperatores reservantur; ita etiam Cardinales in generali dispositione Papæ non includuntur, sed id Papæ est reservatum. Rom. d. conf. 498. numer. 4. ver. & nullus negare potest. † Et quod generalis dispositio odiosa non 27
comprehendat Cardinales; quia speciali nota digni sunt. Anch. d. conf. 295. Pro clariori, num. 5. & est communis opinio secundum Gom. in reg. de valore. q. 1. in pr. Bellenci. in tr. de charit. subsi. quæst. 66. Barbat. conf. 23. Scripsit Propheta, in dub. lib. 1. num. 7. v. modo Papa, plene Jo. Monach. & Jo. Andr. & alii in d. c. 1. de schismat. in 6. ubi Prob. sequitur Anch. & alios citat, & hanc partem tuetur Mandos. Regul. 19. de infir. qu. 2. ubi citat infinitos. Jas. conf. 117. In causa & lite. col. 3. lib. 4. Gig. de pensio. q. 9. n. 7. & seq. 59. nu. 13. & 14. ubi de communi, nam Papa dicitur sponsus Ecclesiæ, & Cardinales filii primi gradus, ut per Sarnen. in proœm. reg. quæst. 4. † Extende; quia 28
regulæ Cancellariæ de valore, & aliæ non odiosæ non comprehendunt Cardinales Anch. conf. 295. n. 5. & 7. Vide apostillam ad Roman. conf. 498. in ver. Cardinales, quos citat Gomez. in proœm. reg. in quæst. 4. ubi latissime, & in regul. de infir. quæst. 3. & in regul. de idiomate. quæst. 3. † Extende; quia constitutiones cano- 29
nicæ pœnales non comprehendunt Cardinales nisi specie exprimantur. Anch. d. conf. 295. n. 5. & 6. † Ex- 30
tende, quia non continentur sub revocationib. generalibus, nisi fiat de eis mentio specialis. Anchar. d. conf. 295. num. 6. Roman. d. conf. 498. In casu, quo quæritur. num. 6. ver. tertio deducitur, ubi plena apost. in verb. Cardinales, quæ citat concord. † Extende; quia valet 31
argumentum; lex Papalis non ligat Papam, quia caput est Cardinalium; ergo neque ligat Cardinales; quia membra sunt Papæ, ne diverso jure censeantur. Anch. d. conf. 295. numer. 7. † Contrarium sentit per plura 32
Gomez. in d. reg. de valore. quæst. 1. numer. 3. & per tot. & in quæst. 4. proœm. regul. & in quæst. 3. de infirmis, ubi plures citat, & alios addit ibi Mandos. quæst. 2. ea ratione; quia generalis dispositio etiam privilegiatos comprehendit. † Declara primam opinionem 33
procedere in præsentibus in curia, contrariam autem in absentibus, in d. quæst. 1. de valore in fi. † Quan- 34
do dispositio continet verba cujuscunque dignitatis, & gradus, tunc comprehendit Cardinales, alias secus, ita Gomez. d. proœm. regul. quæst. 4. num. 2. ubi, quod Rota ita tenuit in una Ferrariens. † Extende; quia 35
concessio charitativi subsidii concessi generaliter Regi Castellæ & Legionis, contra Clerum pro recuperatione regni ab infidelibus occupati, non comprehendit Cardinales pro beneficiis, quæ obtinent in administrationem. plura Rom. d. conf. 498. In casu quo quæritur, in princip. ubi plurima ad favorem Cardinalium allegat.
† Contrarium, & melius dicit prima apostilla ad Ro- 36
man. d. conf. 498. in verb. quoad non. ubi allegat Bellenc. d. charit. subsid. q. 66. ubi respondet ad omnia allegata per Rom. & hanc partem sequitur Dec. ut ibi.
† Offendens Cardinalem incidit in pœnam læsæ ma- 37
jestatis, c. felicis, & ibi Anchar. in 4. not. num. 2. de pœn. in 6. Martin. Laud. de Cardin. qu. 48. Gigas de crim. læsæ majest. part. 1. q. 5. per tot. Vide Tusch. verbo Cardinalem, vel Episcopum offendens qua pœna puniatur. Concl. 102. † Et quod si quis Cardinalem ho- 38
stiliter persequitur, is efficiatur rebellis, & teneatur lege Julia læsæ majestatis. Cald. conf. 484. circa fi. alias 6. de accusatione. † Declara, ut non procedat, quan- 39
do contemplatione alterius dignitatis, quam Cardinalatus rebellio causaretur versus Cardinalem. Cald. d. conf. 484. alias 6. de accusatio. † Restringe, nisi quia ad 40
defensionem sui offenderet Cardinalem; quia tunc licita est offensio. Ang. ex mente Joan. And. quem citat, & sequitur conf. 376. Nobiles viri, in prin. † Sti- 41
pulari potest Cardinalis pro Ecclesia, sicut Notarius, & valet stipulatio. Oldr. conf. 30. ver. secundo quæritur.
† Socii Papæ dicuntur, ideo sicut socius participat de 42
privilegio socii, ita Cardinales participare debent jure communionis de privilegiis Papæ, Anch. d. conf. 295. num. 8. † Et quod socius participet de privilegio socii, 43
Bart. num. l. solent, n. 14. in fi. ff. de aliment. & cibar. legat. Soc. c. fi. in 11. art. in 8. fallen. de mut. petitio. Felin. c. 1. nu. 6. ver. & dicit Ant. de præscr. Soc. conf. 12. n. 17. lib. 1. Soc. Jun. conf. 34. n. 2. lib. 2. † Habent 44
partem introitus Cameræ Apostolicæ. Gem. periculum.

§. pro-

§. *proviſionis*, *in* 1. *not.* per illum text. *de electio. in*
6. Lauden. *tract. de Cardinal. quæſt.* 27. Barba. *eod. tract.*
q. 6. *num.* 6. & Manfred. *deciſ.* 224. *poſt tract. Card.* ubi
dicit, quod habent medietatem redditunm Cameræ A-
poſtolicæ ex Bulla Nicolai IV. quam dicit claram, ſi
eam vidit, prout credo, quod non viderit: nam ex
Bulla Pauli IV. 43. in ordine conſiſtorialibus, quæ ex-
pediuntur per Conſiſtorium, medietatem integræ an-
natæ, quæ ſolvitur, & appellatur ſervitium commune
45 cum Papa. † Gratia collationis facta per Papam Car-
dinali non eſt proprie gratia, neque donatio libera,
ſed quædam remuneratio; quia Papa obligatur; ideo
liberæ potius dicuntur eſſe juſtitiæ, quam gratiæ in
46 Cardinale, Anchar. *d. conſ.* 295. *num.* 10. † Ordinarius
proprie dicitur Papa quoad Cardinales: quia eſt im-
mediatus, quoad alios dicitur ordinarius de abſoluta
poteſtate, ideo collatio Papæ facta Cardinali debet re-
gulari, prout collatio ordinarii collatoris, ut valor non
47 expreſſus non vitiet. Anch. *d. conſ.* 295. *nu.* 11. † Car-
dinales habent privilegium, quod beneficia ſuorum fa-
miliarium non poſſunt conferri per Papam ſine con-
ſenſu Cardinalis patroni. Ægid. Bellam. *conſ.* 19. *num.*
2. *ver. quinto, quia*, ubi, quod pari ratione Cardina-
lis Legatus quamcumque ampliſſimam facultatem habens
conferendi beneficia non confert vacantia per obitum
48 familiaris Papæ, vel Cardinalis. † Juriſdictionem E-
piſcopalem habent in ſuis titulis, & in Eccleſiis ſibi
ſubjectis, ideo poſſunt excommunicare, & omnia alia
facere, quæ ſunt juriſdictionis Epiſcopalis. *cap. iis
quæ.* ubi Abb. & alii in 2. *not. de major. & obed.* ubi
dicit communem opinionem. Rom. in ſerm. ſuo poſt
49 conſil. *n.* 19. *in fin.* † Imo, quod Cardinalis etiam non
Epiſcopus in Eccleſia ſui tituli utatur pleno jure Epi-
ſcopali, incert. author poſt regulas. Soc. *reg.* 1. *Epi-
ſcopus debet providere*, in prima fallentia, ubi plene.
50 † Conferunt minores ordines, utuntur Epiſcopalibus
inſigniis, & benedicunt ſolemniter, licet non habeant
conſecrationem aliquam, ſed nudos ordines ſacros.
Felin. *in c. inter Monaſterium*, *num.* 2. *de re judic.*
51 Habent eandem juridictionem in titulis ſuis, quando
ſunt Eccleſiæ Patriarchales, quam habent Patriarchæ,
& alii Superiores, videlicet Archiepiſcopi, & ſimiles
52 in ſuis diœceſibus. † Familiares Cardinalium judican-
tur ab ipſis ſolis Cardinalibus, ideo etiam Vicarius
Papæ non judicat tales familiares, ſed eos remittit ſuo
Cardinali, & ideo Cardinales habent privatum carce-
rem, ita de ſtylo Curiæ ſervari dicit Jul. Cla. *in* §.
53 *fi. quæſt.* 35. *numer.* 17. † Palatia & domus Cardina-
lium præbent immunitatem confugientibus ad ea, ſicut
ad Eccleſiam; ideo non poſſunt extrahi per judices
ſeculares. Jul. Clar. *in* §. *fi. q.* 32. *n.* 26. ubi, quod ita
ſervatur de communi conſuetudine.

§. VII.

Collegium Cardinalium quid poſſit
ſede vacante?

1 Collegium † Cardinalium eſt honorabilius mem-
brum, quod habeat Eccleſia. Prob. ad Jo. Mon. *in c.*
2 1. *nu.* 4. *de ſchiſmat.* Vide §. *ſup.* † Electio Papæ ſpe-
ctat ad Cardd. ſolos, & debent concordes ad electio-
nem concurrere duæ tertiæ partes Card. ex nibus, ut
valida ſit electio, *c. licet de vitanda*, *de electio.* ubi
circa electionem PP. Zab. *nu.* 11. *qu.* 22. ponit trede-
cim ſpecialia, quæ videas, & totidem etiam ponit ibi
Abb. *num.* 8. *v. ſed pro declaratione*, ubi *num.* 14. dicit
quod expectati non venientes per decem dies non
3 computantur. † Et facta electione per ſcrutinium poſ-
ſunt illi, qui dederunt votum uni, accedere ad alte-
rum, quando ille, cui primo dedit votum,
non habet numerum ſufficientem, alias ſecus;
quia non poſſet pænitere, & maxime, quando
alteri non accedunt. Zab. *d. c. licet de vitan. quæſt.* 31.
num. 10. ubi Abb. *in* 8. *not. v. octavo nota*, *num.* 8.
4 † Declara; quia iſte acceſſus poteſt fieri publicato ſcru-
tinio, antequam ſit ruptum ſcrutinium, & dicitur
ruptum, poſtquam fuerunt lacerata vota, vel eſſet a
loco receſſum, vel eſſet pro lacerato, ſecundum con-
ſuetudinem, quæ attendi debet. Zab. *d. c. licet*, *de*
5 *elect. in* 8. *ſpecial. num.* 1. † Declara; quia poteſt fieri
iſte acceſſus, etiamſi fieret ei, qui unicum votum ha-
bet, dummodo ſequatur numerus duarum tertiarum;
ſecus ſi ille, cui fieret acceſſus, jam ſe immiſcuiſſet in
Papatu ſine ſufficienti numero; quia cum ſit excom-
municatus, non poteſt convalidari electio per acceſſum.
Abb. *d. c. licet*, *numer.* 8. *v. quartum ſpeciale*, *de electio.*
† Reſtringe; quia licet Collegium Card. non poſſet 7
tollere conſtitutionem Papæ; tamen ſi omnes ſimul
concordes convenirent, quod ſufficiat electio facta per
majorem partem, tunc valebit. *gl. in clem. ne Roma-
ni*, *in v. reprobamus*, *de elect.* Ratio eſt; quia ſi o-
mnes, ergo duæ etiam tertiæ partes concurrunt. † Et 8
electus non poteſt comparari in numero eligentium,
nec accedit ſibi ipſi per ſcrutinium ſecretum; ſecus ſi
per ſcrutinium publicum, vel per viam compromiſſi.
Zab. *d. c. licet de elect. num.* 9. *in fi. quæſt.* 9. ubi Abb.
nu. 13. *ver. & in gloſſa.* & iſta eſt communis opinio.
Abb. *in c. cum in jure peritus*, *n.* 7. *ver. tertiam lectu-
ram*, *eod. tit.* † Vide ſum. Sylveſt. in *ver. excommuni-* 9
catio. §. 9. *num.* 6. *& ſeq. & num.* 35. *& ſeq. q.* 12. ubi
quod electo a duabus tertiis non opponitur aliqua ex-
ceptio, ſed ſolum datur accuſatio, ubi agitur de reli-
gione. † Et in ſcrutinio poſſunt pluries ad libitum
nominari, prout ſibi placet, & non refert, an dicat,
eligo, vel nomino, vel conſentio in talem. Abb. *d. c.
licet*, *in* 2. *ſpecial. ſub n.* 8. † Habet Collegium Card. 10
annatæ medietatem de omnibus beneficiis Conſiſtoria-
libus, de quibus fit proviſio in Conſiſtorio, & appel-
lantur communia ſervitia, quæ præſtantur ad ſubſten-
tationem PP. & Cardinalium, ut extat Bulla Pauli IV.
43. quæ dicit hanc annatam fuiſſe approbatam in Con-
cilio Vienneníi, prout etiam atteſtatur Jo. And. in *c.
inter cætera*, *de offic. ordin. in fin.* qui dicit, quod
ipſe inſtitit in Concilio, quod tolleretur hæc annata,
& ejus loco conſtitueretur vigeſima de omnibus bene-
ficiis mundi pro ſubſtentatione Papæ, & Cardinalium,
& Patres noluerunt; quia dubitarunt ſolvere utrumque,
ſed Zab. ibi dicit, quod remedium erat, quod Con-
cilium ſtatueret, ne Papa poſſet alterare. † Pro hac 11
annata competit tacita hypotheca Collegio pro ſua me-
dietate, ſicut Papæ, quia ſicuti Auguſta habet reſpectu
Cæſaris hoc privilegium, *l. filius*, *in fin. ff. de jure fi-
ſci:* ita Collegium reſpectu Papæ: quia habet æquali-
tatem cum Auguſta, Anch. *conſ.* 295. *n.* 6. *&* 8. & ita
conſului etiam, quia pro ſubſtentatione debetur; ergo
pro alimentis; quia competit pro eis hypotheca. Rom.
conſ. 358. *in pr.* & ibi apoſt. & datur etiam contra
tertium poſſeſſorem. Rip. *l.* 1. §. *heres. ff. ad Trebell.*
Vide Tuſc. *verbo Annata*, *& annatiſta. &c. Concl.*
328. † Limita; quia non poteſt Collegium Cardd. ſe- 12
de vacante condere ſtatuta prout poteſt Capitulum Ca-
nonicorum, & eſt ſpeciale in collegio Cardd. Fed. de
Sen. *conſ.* 16. *numer.* 2. *ver. præterea ſpeciale eſt.* & *conſ.*
30. *num.* 2. *ver. præterea*, *c. ubi periculum*, *de elect.* † 13
Extende; quia non poteſt moderari, neque diſpenſare
neque renunciare expreſſe, *clem. ne Romani*, *de elect.*
ubi gloſſ. in *ver. poteſtatis*, ubi, quod licet poſſit eli-
gere, & creare Papam; non tamen poteſt creare Car-
dinalem. ¶

CATHEDRATICUM.

Praxis Cathedratici.

Cathedraticum dicitur a Cathedra, & Epiſcopo de- 1
betur in honorem ipſius Cathedræ, juxta Summiſtas,
& Riccium *in prax. var. reſ. p.* 2. *reſ.* 182. *cap. conque-
rente*, *de offic. Ordin.* Pariſ. *de confid. quæſt.* 15. *n.* 5. Leo
prax. Epiſc. p. 2. *c.* 14. *verb. Ius Cathed. n.* 5. Barb. *de
poteſt. Epiſc. p.* 3. *alleg.* 86. *n.* 40.
Cathedraticum hoc ſolet ſolvi in Feſto Nativitatis, 2
& Reſurrectionis JESU CHRISTI, *l. c.* Datur in ſi-
gnum ſubjectionis; & licet in totum nullo tempore
preſcribi poſſit, quo minus debeatur, in parte tamen
poteſt. Abb. *in cap. paſtoralis*, *de donat.* Barb. *loc. cit.
n.* 42. Ac licet Eccleſia pleno jure liberaretur a ſubje-
ctione, adhuc non cenſeretur remiſſum Cathedraticum,
niſi expreſſe ponatur. *gl. in d. cap. paſtoralis.* Riccius
loc. cit. Balb. *de preſcr. p.* 1. *quinta partis princ. quæſt.*
16. *num.* 5.
Hinc Epiſcopus, qui nunquam exegit Cathedrati- 3
cum, poteſt illud tam pro tempore præterito, quam
in futurum exigere, ut declaravit S. Congr. Concil.
in

in una Albiganens. die 3. Decembris 1644. ad sess. 24. c. 3. de Regul. apud Pignatel. *tom. 1. cons. 283.*

4 Licet vero præscribi non possit, per consuetudinem tamen potest aliter introduci. Barb. *l. c. n. 42.* Ricc. *l. c.*

5 Sed, in qua quantitate Cathedraticum est solvendum? Resp. taxam illius esse in duobus solidis, juxta *gl. in cap. conquerente, de Offic. Ord.* Riccius & Barb. *l. c. n. 43.* S. Congr. apud Pignat. *loc. cit. cons. 284.* nisi aliter obtineat consuetudo Provinciarum. Covar. *lib. 1. var. res. cap. 11. n. 3.* ubi de solidorum æstimatione. *& de vet. numism. cap. 6. nu. 5.* Gratian. *disc. for. cap. 51. nu. 14.* quia solidorum valor conformis non est. Riccius, & Barb. *loc. cit.*

6 Ad Cathedratici solutionem tenentur, non totus Clerus, sed Beneficiarii, Ecclesiæque subjectæ tantum. Barb. & Ricc. *l. c.* S. Congr. *sup. cit.* apud Pignat. *cons. 285. tom. 1.*

7 Ab hoc tamen Cathedratico sunt exemptæ Ecclesiæ Regularium. *cap. 1. de stat. Monach.* Rot. apud Cenc. *decis. 110. addit.* etiam Parochiæ Hierosolymitanæ. ut declaravit S. Congr. apud Pignat. *tom. 3. cons. 6. n. 26.* sermo est de regularibus illorumque Ecclesiis in capite & in membris exemptis. vide Bullam Pii V. & Gregor. XIII. *const. 77. §. 3. & const. 5. §. 1.* ubi exemptio extenditur ad Presbyteros curam animarum exercentes in Ecclesiis unitis: videri potest Bellenein. *de Charitat. subsid. q. 32. nu. 5.* & quæ supra diximus *in prax. Abbatum. n. 21. §. 5.* P. Reiffenstuel. *lib. 3. decret. tit. de censib. n. 13.* ubi, quod Ecclesiæ sæculares, etiam pleno jure Monasteriis unitæ, seu incorporatæ, ad cathedraticum teneantur. ex Fagnan. *in cap. conquerente. 16. de censib. n. 10. & 43.* Anchar. *ibid. n. 5.* & Abb. *num. 1.* glos. *in cap. inter cætera. 10. q. 3. verb. solutionis.*

CAUSA.

Praxis Causarum.

1 Causæ omnes tam Civiles, quam Criminales, ad Forum Ecclesiasticum pertinentes, exceptis Privilegiatis, quæ ad Sedem Apostolicam pertinent coram Ordinariis Locorum dumtaxat, in prima Instantia cognosci debent; neque a Metropolitanis, Patriarchis, aut Primatibus, aliisque quibuscumque Judicibus Ecclesiasticis ad se advocari, vel aliis commissi possent, nisi per viam legitimæ appellationis. Benedict. XIV. Constitu. *Ad militantis. §. 42.*

2 Causæ de patribus non attingentes valorem centum scutorum, & non privilegiatæ, retineri nequeunt in Curia; sed subdelegandus est Judex in partibus. Benedict. XIV. Constit. *Romanæ Curiæ. §. 12.*

3 Causas spirituales avocantes a Judicibus Ecclesiasticis excommunicationis pœna damnantur. Benedict. XIV. Constit. *Pastoralis Romani. §. 24.*

CAUTIO.

Praxis Cautionum.

1 Cautio in Jure sufficiens dicitur, & intelligitur fidejussoria, vel pignoratitia, non autem juratoria. *gl. in cap. de benedicto. q. 1. & in cap. ex transmissa*, ubi Innoc. Hostiens. & Anchar. *de rest. spol.* Sperel. *decis. 139. n. 31.* Sanch. *de matr. lib. 10. disp. 18. n. 44. seqq.* ubi de cautione danda a marito uxori de non amplius sæviendo, & ita, ampliatur etiam in cautione præstanda uxori de non offendendo, nisi vir esset discretus, & timoratus, vel non reperiret fidejussorem ob paupertatem; tunc enim sufficeret juratoria, etiam ad lites. *gl. in cap. Odoardus de solut.* Gail. *obs. 47. l. 2.* Fachin. *lib. 12. contr. Jur. cap. 63.* Hering. *de fidejuss. cap. 10. nu. 89.* Fontanel. *de pact. nupt. claus. 4. gl. 18.* Eccles. *obs. for. 42. n. 9.*

2 Est autem cautio juratoria promissio sine fidejussoribus, solo interposito jurejurando facta. *§. sed hodie inst. de satisdation.* Hering. *l. c. cap 18. n. 88.*

3 Cautio vero juratoria admittitur, ubi quis fidejussorem præstare nequit. Marsil. *de fidejus. n. 166.* Medices *de cas. fort. p. 2. q. 4. nu. 23.* Schroeder. *de feud. p. 10. sect. 20. n. 296.* Hering. *loc. cit. nu. 89.* Ampliat. licet ad normam statuti requireretur fidejussoria; quia statutum debet interpretationem accipere a Jure: sicut autem lex non obligat ad impossibilia. *L. impossibilium ff. de Reg. Jur.* ita nec statutum obligare potest. Hering. *loc. cit. n. 92. & 95.* ubi alii; quod procedit etiam quoad forenses. Hering. *numer. 94.* contra S-lam *ad constit. antiquas Sabaud. rubr. de concl. in caus. p. 3. gl. 1. n. 16.* pro forensibus, stant etiam Rol. *cons. p. 43. n. 22.* Gail. *lib. 1. obs. 26. n. 2.* Ampliatur secundo in fœmina, quæ carens fidejussore admitti debet ad juratoriam. *Auth. hodie. Cod. de custod. reor.* Menoch. *de arbitr. Jud. q. 88.* Hering. *n. 99.* Ampl. tertio, ut etiam Scholares admitti debeant ad juratoriam. Hering. *n. 102.* citans Bal. *in L. diffamari cap. 2. n. 23.*

Limita. I. in hærede, qui non potest satisdare de solvendo legato adveniente die; quia tunc mittitur legatarius in possessionem, & non auditur hæres, cautionem juratoriam offerendo. *L. filius f. 114. §. idem Princeps ff. de leg. 1.* Hering. *loc. cit. n. 104.* 4

Limit. II. ut non procedat in iis, qui cum in causis criminalibus appellaverint, fidejussoris copiam non habent; hi enim in carceribus sunt retinendi, nec sub cautione juratoria relaxandi. *L. eos. §. super his. L. minime. Cod. de appell.* Hering. *n. 103.* 5

Limit. III. Cum quis ad relaxandum arrestum, cautionem juratoriam præstare vult. Gail. *de arrest. Imper. cap. 3. n. 10.* secus tamen in sequestro. idem Gail. *lib. 1. obs. 148. n. 6. & lib. 2. obs. 47. n. 8. & 14.* modo persona sit honesta, & fide digna, & omnis suspicio absit. Hering. *loc. cit. nu. 107. & cap. 15. num. 31.* 6

Limit. IV. In contumace in non parendo Judici; quia talis perdit beneficium cautionis juratoriæ. gl. & Bal. *in auth. qui jurat. Cod. de bon. auth. Jud. possid.* Marant. in Specul. *p. 6. tit. de contumacia nu. 13.* Hering. *n. 108.* 7

Limit. V. In eo, qui propter malos mores, vel suam dolositatem, fidejussorem invenire nequit. Bal. *in auth. cui relictum. n. 9. Cod. de indict. viduit. tollen.* Canonistæ *in cap. qua fronte, extra. de appell.* Gail. *d. obs. 47. n. 9.* Mynsing. *obs. 11. cent. 2.* Hering. *l. c. n. 109.* maxime in Judæis. Idem. *n. 110.* 8

Limit. VI. In iis casibus, in quibus utrique parti alio remedio, quam per juratoriam consultum esse potest. Rol. *cons. 43. n. 49. 50. & 51.* Riminald. *in rubr. de fidejus. n. 166.* Hering. *n. 111.* 9

Limit. VII. in iis casibus, in quibus cautio necessaria requiritur. *L. filius f. ff. de leg. 1. §. iidem Principes.* Nicol. Bellon. *cons. 54. n. 6.* Hering. *n. 112.* 10

Limit. VIII. Cum quæstio est de magno ære alieno, ob quod quis detinetur. Alex. *cons. 6. nu. 10.* Cephal. *cons. 384. n. 66.* Hering. *n. 113.* 11

Limit. IX. Cum quis litteras suas proprio sigillo, & jurejurando firmatas in dubium, & controversiam vocare audet; ne detur occasio ad pejerandum, quomodo enim sperari potest observantia juramenti ab illo, qui suas juratas promissiones non servat? *L. si cui §. iisdem ff. de accusat. cap. semel malus, de Reg. Jur. in 6.* Menoch. *de arbitr. cas. 303. n. 10. & de præs. lib. 5. præs. 32. n. 8. & 12.* 12

Limit. X. In suspecto de fuga, qui ad juratoriam nunquam admittitur, licet fidejussore careat. Hering. *loc. cit. n. 117.* apud quem Gail. Mynsing. & alii. 13

Limit. XI. In causis criminalibus, etiam pecuniariam pœnam inferentibus, aut civilibus gravibus, & arduis, in quibus cautio juratoria non admittitur. Sola *ad constit. antiquas sabaud. p. 3. gl. 1. nu. 14. & 15.* Hering. *loc. cit. n. 91.* Marsil. *de fidejus. num. 181.* Specul. *in tit. de accusat. p. 4.* Bald. *in L. 3. Cod. de Episc. aud.* quod tamen procedit in masculis, non vero in fœminis. DD. *mox. cit.* 14

Ad juratoriam admissus coram Judice jurare debet, & non absens, etiam in scriptis, sed coram, corporaliter, & conceptis verbis, uti, *Ad Sancta Evangelia &c.* non tantum jurabit, quod fidejussorem non inveniat, sed etiam juratoriam cautionem præstabit per se. Hering. *loc. cit. n. 125.* apud quem Covar. *in cap. quamvis p. 1. §. 2. n. 2. de pactis.* Cæval. *q. 407.* Thes. *decis. 47. nu. 2.* Ludov. *com. concl. 21. nu. 3.* De Amatis *dec. 8. nu. 26.* quæ quamvis ab absente in scriptis præstari non possit, potest tamen præstari per procuratorem. DD. apud Hering. *n. 133.* 15

Ita Usufructuarius tenetur dare cautionem utilem, per fidejussores, & pignora. *L. 4. ff. de fideicom. L. 4.* 16

Cod.

Cod. de usufr. Sed quid si usufructuarius non invenit fidejussores, nec pignora ob inopiam? Resp. multos velle admittendum esse ad juratoriam. vide Hering. *de fidejus. cap.* 5. *nu.* 202. ubi multi. ipse tamen Hering. illam sententiam putat tutiorem, quod proprietarius in defectum idoneæ cautionis res legatas retinere, & usufructuario certam summam, vel fructuum, vel pecuniarum exsolvere possit, dummodo de annua solutione rite usufructuario caveat. Gail. *lib.* 2. *obs.* 47. *n.* 13. apud quem alii.

17 Sed quid in donatore, qui bona sua donavit reservato sibi usufructu? Resp. illum teneri præstare cautionem saltem juratoriam non quidem absolute, sed arbitrio boni viri, ne ex liberalitate sua damnum sentiat. Mynsing. *cent.* 6. *obs.* 36. Cacheran. *decis. Pedemont.* 153.

18 Sed, nunquid testator in præjudicium hæredis potest hanc cautionem remittere? Resp. negative. *L.* 1. *Cod. de usuf. L. de die* §. 4. *ff. qui satisd. cog.* Gail. *lib.* 2. *obs.* 145. Hering. *l. c. cap.* 5. *n.* 209. *& seq.*

19 Fiscus tamen, cui fuit relictus usufructus, ad cautionem fidejussoriam non tenetur. *gl. in d. L.* 4. *Cod. de usufr.* Surd. *dec.* 183. *n.* 9. Ruin. *cons.* 44. *n.* 8. apud Hering. *loc. cit.*

20 An vero pater ad cautionem teneatur ratione usufructus, quem habet in bonis filii? vide Pasqual. *de patr. potest. p.* 1. *cap.* 2. *n.* 8. ubi alii. & supra in verbo *Administratio. n.* 2. qui docent; quod si Pater tanquam administrator bonorum filii, illius bona alienet, possit eorundem pretium in proprios usus convertere, præstita tamen cautione de restituendo eadem finito usufructu post ejus obitum. Nana *cons.* 443. *n.* 27. Decius *in L. filius. n.* 6. *Cod. de pact.*

21 Etiam cautio *de non offendendo* regulariter est præstanda cum fidejussore. juxta Bart. *in L. illicitis. ff. de Offic. Præt.* quia cautio idonea non dicitur sine fidejussore. *gl. in cap. ad nostram, de jurejur.* Clar. *in* §. *fin. q.* 47. Herculan. *de caut. de non offend. cap.* 4. At propter paupertatem, si fidejussor inveniri nequit, admittitur juratoria, nisi aliter Judex arbitretur. Gomez. *de delict. cap.* 6. *n.* 16. *vers. advertendum.* Menoch. *de arbitr. cas.* 142. nisi si esset persona rixosa, & suspecta; tunc enim non debet admitti juratoria. DD. *cit.* vel nisi cavere debens haberet bona stabilia. Farin. tamen, & Clar. circa hoc ultimum cum aliis tenent contrarium. Sed hæc debebit præstari etiam a parte habente multa bona stabilia.

22 Cautio *de non offendendo* rumpitur etiam per injuriam verbalem, licet levem, nisi cautio fuerit facta de non offendendo in personam. Guazzin. *in tr. de pace, & tregua p.* 1. *q.* 52. Farin. *in prax. q.* 107. Ciarlin. *contr. for. cap.* 90. Limita, si injuria verbalis fuit sine dolo, Mascard. *de prob. concl.* 1157. Dicitur etiam fracta, si ille, qui dedit cautionem, contra alium tulit falsum testimonium, vel falso accusavit. Caball. *ref. crim. cas.* 347. Farin. *qu.* 107. nisi falsum dixerit coactus blanditiis.

23 Cautio *de non offendendo* data ab uno ex inimicis simpliciter, & sine protestatione, quod non valeat, donec etiam ab alio fuerit præstita, si interim cavens offendat inimicum, dicitur contravenisse cautioni: quia non debet fidem Prætori præstitam quis frangere. Vulpejus *de pace quæst.* 81. Caball. *ref. crim. cas.* 219. Hercul. *in tr. de cautione de non offend. q.* 31. Imo Caball. hanc conclusionem tenet etiam in casum protestationis prædictæ quoad caventem; non vero quoad non ratificantem; citans Francum *dec.* 359. videri potest etiam Farin. *q.* 107. *p.* 2. *a.* 21. Mascard. *de prob. concl.* 1157. nisi adsit contraria consuetudo, vel Notarius, aut Judex pro absente fuerit stipulatus.

24 Cautio *de non offendendo*, an rumpatur ab illo, qui occidit bannitum permittente statuto, conclusio est negativa; quia banniti non comprehenduntur in cautione de non offendendo, neque active, neque passive. Herculan. *loc. cit. cap.* 23. Farin. *de var. & divers. quæst. q.* 103. Clar. *in* §. *homicidium n.* 60. Caball. *ref. crim. cas.* 274. etiam juramento interveniente. vide supra in verbo *Bannitus n.* 2.

25 Cautio *de non offendendo*, vel pax, non dicitur rupta per adulterium habitum ex libidine, secus si ad vindictam, vel si adulterium fuit causa inimicitiæ: idem dic de stupro, præsumitur vero commissum ex libidine potius, quam ad vindictam. Vulp. *de pace q.* 23. nam in criminalibus, quod minimum est, præsumitur. Clar. *in* §. *fin. q.* 47. *num.* 12. Farin *q.* 107. *p.* 2. *a.* 16. Ita discurrendum de furto.

26 Cautio *de non offendendo* antequam contrahatur, est favorabilis, postquam vero fuerit contracta, cum dubitatur de illius fractione, est odiosa, ut judicetur non fuisse fractam. Farin. *q.* 107. *p.* 2. *a.* 31. Honded. *cons.* 97. tamen

27 Cautio *de non offendendo*, vel pax dicitur rupta propter offensionem factam etiam extra territorium Judicis, coram quo fuit facta. Vulp. *de promis. de non offend. q.* 89. Farin. *l. c. p.* 2. *a.* 19. Secus si unus contra pactum ingreditur Civitatem; quia tale pactum non valet, si est perpetuum, secus si temporale; quia læditur Civitatis utilitas, & tale pactum per privatos fieri non potest, sed pertinet ad Principem privare aliquem Civitate. Farin. *loc. cit. a.* 20. vide Caball. *ref. crim. cas.* 35. & apud illum alios.

28 Cautio *de non offendendo* in genere facta, non comprehendit hæredes, neque active, neque passive, nisi eorum fiat expressa mentio. Hercul. *l. c. cap.* 18. Farin. *p.* 2. *a.* 27. *q.* 107. nisi tales offenderentur ad injuriam principalis paciscentis; neque fœminas, neque socium itineris, etiam quoad pœnam conventionalem. DD. *cit.*

29 Cautio *de non offendendo* est temporalis, potest tamen esse perpetua arbitrio Judicis. Menoch. *de arbitr. cas.* 141. Farin. *q.* 147. *p.* 2. *a.* 5. Hercul. *in tr. de non offend. c.* 18. Non censetur sublata per supervenientem pacem, nisi interveniente fisci consensu, vel Judicis decreto, mandante illam cassari, vel declarante censeri cassatam, qui illud non interponet, si adhuc timet scandala. Farin. & Hercul. *loc. cit. n.* 9. & probatur *ex L. fin. C. de novat.* quia Jus Fisco ex cautione fuit quæsitum, quod ei invito auferri non potest, licet contrarium etiam sentire videantur. Et si Judex requisitus nollet illam cautionem cassare, posset appellari. Farin. *loc. cit.* vel secundum Herculan. tunc ipso Jure haberetur pro cassata: secus si Judex non fuit requisitus; quia tunc non potest ex officio cassare. DD. *cit.*

30 Inimicus potest cogi ad præstandam cautionem *de non offendendo cautionem petentem*, imo etiam filios ejus familiares, & amicos, ac sequaces. Hercul. *l. c. c.* 7. etiam pro tutoribus, & Curatoribus, Clericis, & fœminis. Farin. *q.* 107. *a.* 3. *p.* 1. Hercul. *cap.* 8. & non tantum ad cavendum pro se, sed etiam pro filiis, consanguineis, & affinibus, nisi isti essent inimici cavere debentis, vel discoli, & rixosi. Farin. *l. c. p.* 2. *a.* 22. Vulp. *de pace quæst.* 40. dummodo subsit periculum offensionis. Et quidem per mulctam, captionem pignorum, bannum, exilium, capturam, aliasque pœnas Judicis arbitrio imponendas. Hercul. *cap.* 7. *&* 44. etiam sub pœna privationis feudi. Clar. *in* §. *fin. q.* 47. Farin. *q.* 107. Hercul. *l. cit.* Ea non tantum ex officio, sed etiam ad instantiam partis, dummodo præcedat justa causa, & justus timor, qui probari debet, saltem juramento timentis. ultra citatos. Menoch. *de arbitr. cas.* 140. Mascard. *de prob. concl.* 1370. Gail. *de pace publ. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 3. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 47. *nu.* 3. Non potest tamen cogi, nisi citatus, & prævia cognitione causæ, quia talis obligatio est onerosa: sufficit tamen cognitio summaria. DD. *cit.* quod si tamen periculum sit mora, Judex potest, etiam pendente cognitione, ex officio, tale præceptum relaxare. Gail. *de pac. publ. lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 16. Petens vero cautionem, debet & ipse illam præstare.

31 Porro cautio *de non offendendo*, neque per se, neque per alios usque ad certum gradum, dicitur rupta, si filii ejus naturales tantum offenderunt. Hercul. *cap.* 32. Vulp. *de pac. q.* 85. Caball. *ref. crim. cas.* 210. Neque dicitur rupta per offensionem illatam ex nova causa. Clar. *in* §. *fin. q.* 47. *n.* 9. *vers. quæro.* modo de illa constet, & quod sit causata a noviter offenso, nec sit affectata. Hercul. *cap.* 13. Vulp. *q.* 45. Mascard. de *prob. concl.* 1131. *&* 1157. Farin. *q.* 107. *p.* 3. *a.* 33. Gail. *de pac. publ. l.* 1. *c.* 3. In dubio vero, nova causa præsumitur. Mascard. Bajard. ad Clar. *d. quæst.* 47. *num.* 50. dummodo constet de aliquo facto, vel dicto offensi, ex quo offendens potuit moveri: & hæc causa probatur præsumptive, etiam semiplene, publica voce, & fama, per testes de auditu, imo per juramentum offen-

fendentis concurrentibus conjecturis. Item ex confessione extrajudiciali offensi, ex temporis diuturnitate post pacem factam &c. Farin. *l. c. n.* 33. ubi DD.

Cautio Mutiana, est de restituendo legatum, si intra annum luctus nubat, & debet præstari a Vidua, si petatur. Costa *de ratione rata q.* 14. *num.* 15. Caball. *cons.* 137.

CEDULONES.

Praxis Cedulorum.

1 Cedulones affiguntur contra excommunicatos, ut ab aliis vitari possint, & ita excommunicati erubescant, & resipiscant. *cap.* 1. *de excep. in* 6. *& Clem.* 1. *de pœn.* Genuens. *in prax. cap.* 23. Ugol. *de censur. tab.* 1. *cap.* 21. §. 2. Covar. *in cap. alma mater, de sent. excom. in* 6. *in princ. relect. n.* 10. Affigi tamen non non debent cum Dæmonum figuris; id enim prohibuit Pius V. in Bulla, quæ incipit. *Inter.* Neque contra illum, qui paratus est satisfacere. Achil. de Graff. *decis.* 1. *de sent. excom.* Riccius *in prax. Cedulonum res.* 15. secus si sine prompta satisfactione petit absolui, nisi actu satisfaciat. juxta Abb. *in cap. ea noscitur de sent. excom.* Genuens. *l. c.* uti & Riccius *res.* 16. Novar. *lib.* 1. *quæst. for. cap.* 2.

2 Cedulones, possunt etiam affigi pendente termino ad appellandum a sententia excommunicationis; quia cedulonum affixio nihil aliud est, quam sententiæ promulgatio, & quia excommunicatio fert secum executionem. *cap. pastoralis. de sent. excom.* Covar. *pract. quæst. cap.* 23. *n.* 2. *vers. illud.* Marant. *p. tit. de appell. nu.* 177. & talis appellatio non operatur effectum suspensivum, nec impedit illius executionem. Limit. a declaratoria, a qua datur appellatio etiam ad effectum suspensivum. vide Covar. *in cap. alma mater. p.* 1. §. 2. *nu.* 9. & Riccius *l. c. res.* 18. & quæ supra notavimus in praxi appellationis.

3 Antequam quis excommunicetur, debet citari ad videndum se excommunicari, & affigi cedulones. Covar. *l. c.* §. 9. nisi excommunicandus dolo lateret: tunc enim sufficeret citatio ad domum. juxta Seraph. *decis.* 1285. & Rot. *decis.* 90. *p.* 1. *rec.* Riccius *resol.* 19.

4 Cedulones affixi contra excommunicatos declaratos absolvendos a Papa, si excommunicatus petat illos removeri, dato illi termino unius, vel duorum mensium, juxta distantiam locorum, ad procurandam Romæ absolutionem, & data cautione, quod non impetrata, in termino præfixo, absolutione, cedulones iterum affigi possint, removeri solent. Genuens. *loc. cit. n.* 13. Riccius *loc. c. res.* 17.

5 Cedulones amoveri non possunt sine licentia Superioris Ecclesiastici, etiam sub prætextu publicæ utilitatis; nam licet utilitas publica cunctis rebus sit præferenda, tamen non debet officere potestati clavium, & favor Ecclesiæ debet præponderare utilitati publicæ. Escobar. *de ratiocin. admin. cap.* 39. *num.* 13. *vers. sed prædictis, circa finem.* Novar. *quæst. for.* 35. *lib.* 1. *n.* 15. & si fuit facta de facto amotio, vel laceratio, præsumitur facta ab illo, qui sentit commodum ex amotione: quia delictum præsumitur factum ab illo, qui habet interesse, & sentit commodum, etiam absque alia probatione. Menoch. *de recuper. poss. remed.* 1. *n.* 56. Lancellot. *de attent. p.* 1. *cap.* 1. *n.* 71. plura vide apud Riccium *in prax. cedulon. res.* 20.

6 Porro uti lacerans cedulones, ita lacerans partem illorum incidit in excommunicationem; nam favore animæ odiosa sunt extendenda, & amplianda. Bart. *in authent. Sacramenta puberum Cod. si advers. vendit.* Riccius *l. c. res.* 23. Limita, si ex ira, & calore iracundiæ fuerint lacerati; quia propter iram pœnæ temperantur, dummodo non ex intervallo, sed in continenti, fervente adhuc calore iræ delictum fuerit commissum. Farin. *in pract. crim. q.* 91. Thes. *dec.* 178. Clar. *in* §. *fin. q.* 60. *n.* 8. *vers. est etiam.* quia ira furor brevis est; dummodo tamen ex justa causa processerit. ita DD. *mox cit.* Limita secundo in tentante amotionem effectu non secuto; quia secundum generalem consuetudinem Italiæ, affectus non punitur, effectu non secuto, etiam in atrocissimis, saltem pœna ordinaria. Thes. *dec.* 243. Farin. *in pract. crim. q.* 17. *n.* 48. *& seq.* Clar. *in* §. *assassinium, vers. scias. & in* §. *fin. q.* 92. in quo tamen plurimum versatur Judicis arbitrium secundum qualitatem personarum. Mascard. *de prob. concl.* 138. *a n.* 2. Covar. *in Clem. si furiosus, initio q.* 9. sicut tentans percutere Clericum, effectu non secuto, excommunicationem non incurrit. Graff. *de effect. Cler. effect.* 9. *n.* 296.

7 Sed quid si Clericus cedulones, quibus ipse denunciabatur excommunicatus, laceravit, estne privatus beneficio, vel privandus? Resp. neutrum; nec privatum, nec privandum esse. Rot. coram Penia apud Marescott. *var. res. lib.* 2. *cap.* 35. *nu.* 42. Riccius *in prax. Cedulon. res.* 28.

CENSURA.

Praxis Censurarum.

1 Potestas ferendi censuras Ecclesiasticas, est a Christo Domino, juxta illud Matth. *cap.* 18. *quæcumque ligaveritis &c.* Causa efficiens censuræ, est homo rationis usum habens: quia furiosus, mente captus, infans, dormiens, & ebrius, censuram ferre non possunt; & ad illam ferendam requiritur voluntarium; neque mutus illam ferre potest; mulier etiam non potest, uti neque absolvere, quia hanc potestatem Christus mulieribus non contulit, nisi Pontifex hanc potestatem, uti potest, illi daret. juxta Armil. *in verb. excommunicatio n.* 24. S. Anton. *de suspens. cap. de causa efficiente;* quia hic est actus jurisdictionis. *gl. in cap. transmissam, de elect. verb. de talibus.* Debet esse Christianus, & Clericus, nam laici censuras ferre non possunt, neque absolvere, nisi a S. Pontifice habeant. Abb. *in cap. ab excommunicato, de rescr. & in cap. Ecclesia S. Mariæ, eod.* ubi Felin. & Dec. *in cap. decernimus, de Jud.* Covar. *in cap. alma mater. p.* 1. §. 11. *n.* 3. *vers. quarto inde infertur.* Ugol. *de censur. tab.* 1. §. 10. *n.* 4. *cap.* 2.

2 Præterea ad ferendam censuram, requiritur Jurisdictio, uti etiam ad absolvendum. Hinc exemptos, uti Regem, Reginam, & alios, Episcopus, seu Ordinarius censura ligare non potest, uti etiam privilegiatos, ne excommunicari possint. Ugol. *l. c.* §. 12. *n.* 5. Debet autem Jurisdictio esse domicilii, vel ratione originis, vel contractus, aut delicti. Abb. *in cap. proposuisti, de for. comp.* Innoc. *in cap. fin. eod.* Covar. *var. res. lib.* 1. *cap.* 4. Ugol. *l. c.* §. 14. *&* 15. Porro Jurisdictio debet esse fori contentiosi, non autem jurisdictionis voluntariæ, uti est absolvendi potestas, quæ ideo etiam extra Provinciam exerceri potest. *L.* 2. *ff. de offic. Procons.* non vero excommunicatio, ex quo sit jurisdictionis contentiosæ, cum non nisi causa cognita sententia illa feratur. *cap. sacro. de sent. excom.* quod exerceri & fieri non potest extra provinciam, *L. ult. ff. de jurisd. omn. Jud.* de quo vide Ugolin. *l. c.* 14. *&* 19. Abb. *in cap. dudum de elect.* Men. *de arbitr. Jud. q.* 43. *n.* 17. sive sit ordinaria, sive delegata. Et ordinariam habent Pontifex, Archi-Episcopus, Episcopus, & eorum Vicarii; Legatus a latere in sua Provincia. Abbates Regularium, Capitula Cathedralium &c. licet acquisita præscriptione: ubi tamen

3 Notandum, quod præscribens facultatem excommunicandi, non dicitur præscripsisse facultatem suspendendi. Abb. *in cap. cum olim, de præscr. nu.* 6. Felin. *in cap. auditis n.* 11. *eod.* quia jus præscriptione acquisitum, ad similia jura trahi non potest. *cap. cum contingat, de decim.* Abb. *in d. cap. cum olim.* & quia tantum præscriptum, quantum possessum. *cap. cum in tua, de decim.* nisi hoc animo pars jurisdictionis exerceatur, ut universe jure suo uti velit. juxta Innoc. *in cap.* 2. *de capel. Monach.* secus si pars jurisdictionis exerceatur ab aliquo, ut illa tantum in parte, uti velit. Ugolin. *l. c.* §. 12. *n.* 3.

4 Ita facultas ferendæ censuræ præscripta, ad alium non extenditur. Ugol. *l. c. tab.* 1. *cap.* 2. §. 21. *a nu.* 3. qui vero præscripsit facultatem ligandi, potest etiam absolvere, quia par jus est ligandi, & solvendi. *cap. verbum, de pœnit. dist.* 1. *& L. qui condemnare ff. de Reg. Jur.* Abb. Felin. & Ugol. *loc. cit.* saltem quoad hunc effectum; nam alias hæc duo differunt, quod absolutio sit Jurisdictionis voluntariæ, excommunicatio vero contentiosæ. ut ex Menoch. *de arbitr. quæst.* 43. *n.* 17. supra notavimus. Imo sufficit jurisdictio putata cum er-

rore communi idem. §. 32. juxta *L. Barbarius. ff. de Off. Praet.* Innoc. *in ca. cum. dilectus, de elect.* dummodo adsit etiam titulus coloratus; & Episcopus v. g. intrusus non sit; nam tunc excommunicatio, vel censurae ab illo fulminatae, non valerent. Ugol. *loc. cit. tab.* 1. *cap.* 2. §. 22.

5 Praeterea Judex, qui vult censuram ferre, debet habere expeditum usum suae jurisdictionis. Unde Vicarius, Episcopo notorie excommunicato, vel denunciato, non potest excommunicare, aut alias censuras ferre; idem dic, si Episcopus sit ab officio suspensus. *cap.* 1. *de Offic. Vicar. in* 6. ubi gl. Gemin. & Anchar. aliique apud Ugol. *loc. cit.* §. 23. *n.* 3. Idem dic de delegato, quando re integra delegans fuit excommunicatus; multo minus, si ipse Vicarius sit excommunicatus. Item si ab illo fuit appellatum, vel fuit recusatus. *cap. si a Judice de appell. in* 6. Abb. *in cap. saepe, de appell.*

6 Sed poteritne Judex in propria causa aliquem excommunicare? Resp. negative; quia nemo in re sua sibi jus dicere potest. *cap.* 1. 4. *q.* 4. *L. un. Cod. ne quis in sua causa.* Abb. & Innoc. *in cap. venerabilis de cens. & in cap. cum sit generale de for. comp.* Haec vera sunt, si ut Judex procedat: si vero ut privata persona jus suum tueri velit; censuram in sibi subditum, se, aut bona sua invadentem, ferre potest. *cap. dilecto, de sent. excom. in* 6. ubi Innoc. & DD. *& in d. cap. venerabili. & in cap. ex parte, de verb. signif.* *Abb. in cap. cum venissent, de Jud. & in d. cap. cum sit generale*, quia defensio modo legitimo, quocumque jure, licita est. *L. ut vim ff. de Just. & jur. cap. si vero de sent. excom.* quo casu, neque appellationem, neque probationes recipere potest. vide Ugol. *l. c. c.* 2. §. 24. Covar. *in cap. alma mater. p.* 1. §. 9. *sub. n.* 6. *vers. hinc denique.* Sperel. *decis.* 48. *n.* 53. & supra notavimus in verbo *Abbas. n.* 26.

7 Excommunicatus vero occulte, licet non possit licite ferre censuram in alium, si tamen ferat, valet; quia licet talis non habeat usum Jurisdictionis quoad se, quoad alios tamen habet. Abb. & Felin. *in cap duobus, de sent. excom.* DD. *in cap. ad probandum, de re jud.* Ugol. *de censur. tab.* 1. *c.* 3. *n.* 2. *&* 4. *& tab.* 2. *c.* 11. Felin. *in cap. si vere*, ubi Innoc. *de sent. excom.* Abb. *in cap. ab excommunicato, de rescr. & in cap. veritatis, de dol. & contum.* Lapus *alleg.* 89. Covar. *in cap. fin. p.* 1. §. 11. *n.* 4. *de sent. excom. in* 6. & plures apud Ugolin. *l. c.* Maresc. *var. res. c.* 41. *l.* 2. Lambertin. *de Jurepatr. l.* 2. *a.* 2. *q.* 3. *p.* 1. quia talis excommunicatio a Dignitate, non a persona lata censetur; dignitas vero non est excommunicata. Innoc. *loc. cit.* neque valent argumenta sententiae contrariae, quam multi apud Ugol. *l. c. n.* 4. sequuntur; non quidem *cap. audivimus.* 24. *qu.* 1. quia ibi loquitur de haeretico manifesto, & ita excommunicato notorie. idem sensus est *de cap. qui merito, & cap. omnis Christianus.* 11. *q.* 3.

8 Censura vero debet esse justa, juxta *cap. sacro.* §. *caveat. de sent. excom. & cap.* 1. *eod. in* 6. Dicitur vero injusta tribus modis: nempe, si sine justa causa fuit lata juxta *cap. venerabilibus*, §. *porro de sent. excom. in* 6. est etiam injusta, lata ex odio, timore, vel amore. plura vide apud Ugol. *l. c.* §. 1. *d. c.* 3.

9 Sicut Ecclesiasticus duntaxat potest ferre censuras, ita & absolvere: non vero Laicus: quia est regula, quod, qui censuram tulit, ab illa etiam absolvere possit. Ugol. *l. cit. cap.* 4. *n.* 1. *&* 15. se si Laicus excommunicavit auctoritate Papae, eadem etiam auctoritate, & non aliter absolvere poterit. Et Superiores possunt absolvere a censuris, a suis inferioribus latis, ut Legati a latere, Archi-Episcopi, Episcopi respectu suorum Vicariorum; & Delegantes respectu suorum delegatorum; quia Vicarii, & Delegati sunt amovibiles. Ita a latis ab illis, qui licet amoveri non possint, usus tamen jurisdictionis illis suspendi potest; ut in Archidiacono. Ugol. *l. cit.* §. 1. S. Antonin. *de Excom. cap. de absolutione.* Ang. *in verb. excommunicatio* 4. *n.* 1. Covar. *in cap. alma mater. p.* 1. §. 12. *n.* 2. *de sent. excom. in* 6. Archi-Episcopus tamen subditos suorum Suffraganeorum a censura absolvere non potest, nisi per viam appellationis. DD. *in cap venerabilibus*, §. *ubi autem. de sent. excom. in* 6. Ubi autem Archi-Episcopus quam Judex appellationis absolvit, non tenetur remittere reum ad eum, a quo fuit appellatum, licet possit, si velit. Ugol. *de cens. tab.* 1. *cap.* 4. §. 2. *cap. ad reprimenda, de Off. Ordin. & cap. per tuas, de sent. excom.* & ibi Abb. *in cap. pastoralis, de appellat.*

Praeterea successor ejus, qui tulit censuram, absolvere potest. Innoc. *in cap. querenti de Offic. Deleg.* Abb. *in cap. pastoralis de Offic. Ord.* Navar. *in manual. c.* 27. *nu.* 40. quia successor reputatur eadem persona cum eo, cui succedit. *c.* 1. *de solut. & cap. Ecclesia S. Mariae, ut lit. pend.* Ugol. §. 3. *n.* 2. quae absolutio etiam delegati potest; dummodo delegans non sit notorius excommunicatus, vel denunciatus, aut eadem ratione ab Officio suspensus. *cap. ad probandum, de re jud. cap. fin. de excess. Praelat.* Ugol. §. 4. 10

In articulo mortis vero quilibet Sacerdos, etiam excommunicatus, absolvere potest, licet notorie talis sit, aut denunciatus. Concil. Trid. *sess.* 14. *c.* 7. *de poenit. & casuum reservat.* Navar. *in man. c.* 26. *n.* 26. Covar. *in cap. alma mater. p.* 1. §. 11. *n.* 8. licet confiteri non possit, nec poenitentiae signa dederit; licet tunc non debeat juxta Ugol. *l. c.* §. *n.* 5. & Navat. *l. c.* 11

Notandum tamen, ut absolutio gratis detur, aliter simonia committitur, licet daretur aliquid ad redimendam vexam illi, qui alias absolvere nollet. Ugol. *de censur. tab.* 1. *cap.* 5. *nu.* 4. Innoc. & Card. *in cap. sacris, de iis, qui vi, metusve.* vide *cap. sacro, de sent. excom.* quia tunc vexatio eadem est cum absolutione excommunicari; & ideo redimere vexationem, esset emere absolutionem. 12

Censuram ferre potest etiam lex, dummodo haec promanet a Legislatore habente potestatem. Idem dic de statuto. Ugol. *loc. cit. cap.* 9. & lex constet omnibus suis partibus, id est, habeat omnia requisita ad legem, vel statutum. Delinquentes vero extra territorium legis, vel statuti censuram a lege latam non incurrunt. *cap. fin. de constit. in* 6. Abb. *in cap. a nobis, de sent. excom. & in c.* 1. *de rapt.* Felin. *in d. cap. a nobis.* Covar. *in cap. alma. p.* 1. §. 10. *n.* 3. & alii apud Ugol. *loc. c.* Idem dic, si delinquant intra territorium quidem legis, seu statuti, sed in loco exempto, aut certe a non subdito. Ugol. *l. c.* §. 3. *a nu.* 3. Gemin. *in cap. fin. de constit. in* 6. Jac. de Graffis. *cap.* 8. *decis. cas. conscient.* Federic. de Senis *cons.* 2. Limit. nisi delictum in territorio statuti inchoatum esset. juxta *cap. proposuisti, de for. comp.* 13

Censura a Lege, subinde est latae sententiae, subinde ferendae, pro diversitate verborum. Verba quae continent censuram latae sententiae sunt, *„ Excommunicamus. Sententiam interdicti promulgamus. Sententia excommunicationis innodamus. Ecclesiastico interdicto supponimus.* Item: *Excommunicavimus, excommunicatum, vel suspensus sit: interdicto suppositus sit.* Item *decernimus te excommunicatum. noveris, te excommunicatum esse.* Item: *incurras in excommunicationem: in excommunicationem incursus es: noveris te incursurum in excommunicationem.* Item: *Excommunicationi subjaceat; noveris te excommunicationi subjacere: decernimus te subjacere excommunicationi: maneat excommunicatus.* Item *lata sententia, ipso jure: ipso facto: statim; mox; prorsus: ex tunc: eo ipso: anathema sit.* Verba quae continent censuram ferendae sententiae sunt. *Excommunicationis laqueo innodetur, commotione privetur, excommunicetur; suspendatur, sub poena excommunicationis, sub interminatione excommunicationis; sub excommunicatione; sub interpositione excommunicationis.* Ugol. *l. c. cap.* 9. §. 6. 14

Ad haec, ut quis incurrat censuram a Lege latam, requiritur, quod illa sit scita, & non ignorata: quamvis ab homine ignorans, & inscius possit excommunicari. *cap. Romana, de appell. gl. in cap. Apostolicae, de Cler. excom.* Covar. *in cap. alma p.* 1. §. 10. *num.* 7. Ugol. *de cens. tab.* 1. *c.* 9. §. 8. absens tamen, & ignorans excommunicatus non peccat, si facit contra censuram, communicando &c. Covar. *l. c. p.* 1. §. 6. *n.* 9. *&* §. 7. *n.* 2. Ugol. *l. c.* §. 8. *per tot.* 15

A censura tamen a lege lata non excusat ignorantia crassa. *cap. ult. de const. in* 6. Ang. *in verb. excommunicatio.* 7. *cas. ult.* Navar. *in manual. cap.* 27. *n.* 16. Sylvest. *in verb. ignorantia. n.* 15. Armilla & alii apud Ugol. *l. c. n.* 6. quibus addi potest Farin. *de Immunit. Eccles. c.* 20. Sperel *decis.* 105. *n.* 55. Riccius *p.* 3. *res.* 55. Costa *de facti scient. & ignor. inspect.* 81. Rot. apud Achil. de Graff. *dec.* 1. nam paria sunt, scire, & scire debere. *cap. cum inhibit. de cland. desp.* Mascard. 16

de prob. concl. 879. hinc ennitrahentes nuptias incæstas ex ignorantia crassa, incurrunt ipso facto excommunicationem latam in *Clem. un. de consang. & affinit.* S. Antonin. *in 3. p. tit.* 24. *c.* 34. Sperel. *decis.* 105. secus si ignorantia sit probabilis, juxta *cap. si vero, de sent. excom.* Covar. *d.* §. 10. *n.* 13. Idem dic, si sciatur quidem esse peccatum, vel contra legem, sed probabiliter ignoratur qualitas censuræ, vel sub censura id esse prohibitum, juxta *c. fin. de const. in 6.* Abb. *in cap. a nobis, de sent. excom.* Sylvest. *in verbo excommunicatio.* 2. *num.* 25. Navar. *in man. c.* 27. *nu.* 16. apud Ugol. *loc. cit. nu.* 10. & probatur *ex cap. fin. de const. in 6.* sed contrarium tenet Ugol. *loc. cit. & gl. in d. cap. a nobis, de sent. excom.* Scotus *dist.* 16. *qu.* 98. Adrian. *q.* 3. *de clavib.* S. Antonin. *in 3. p. sum. tit.* 24. *c.* 75. Covar. *in d.* §. 10. *nu.* 12. probatur *ex cap. cum illorum, de sent. excom.* ubi excommunicati ob Clerici percussionem, qui ordines susceperant, si sæculares sint Clerici, & ignorantia Juris, se esse excommunicatos, ignorabant, ab ipso Pontifice sunt absolvendi; & ibi loquitur de probabili ignorantia. Item ex *cap. 1. & fin. eod.* ubi impuberes incidunt in *can. si quis suadente*, cum tamen impuberes ejusmodi censuram, probabiliter ignorent; posterior sententia vera est, si loquamur de censura lata a Jure communi, secus si statuto, aut lege particulari; tunc enim locum habebit prima sententia.

17 Potest etiam quis ob occultum delictum, dummodo externum sit factum, censura irretiri, patet; quia Judices passim excommunicant auctorem alicujus delicti, & qui illud non patefaciunt: juxta *c. 2. de Offic. Ord.* & *cap. dilectus, de Excess. Prel.* ubi Abb. & *cap. qui cum fure, de furtis*. & plura hujusmodi exempla ex Jure Canonico affert Ugol. *loc. cit.* §. 13.

18 Circa absolutionem censuræ a Jure latæ, absolvere potest Legislator, vel statuens, successor, Superior, Episcopus, & illi, quibus a Canone reservatur. vide Ugol. *loc. c.* §. 1. *c.* 20. sicut diximus de absolutione a censura ab homine lata.

19 Censura fertur principaliter, ut promoveatur honor Dei, & improbi, ac contumaces boni fiant; minus principaliter vero, ut contumacia comprimatur & sic est correctoria, & medicinalis. *cap. 1. de sent. excom. in 6.* Est personalis, & personæ inhæret ubique locorum. *cap.* 3. §. 1. ubi Abb. *de privil. cap. 1. de raptor.* & ibi Abb. *cap. ad reprimendam, de Offic. Ord. cap. pastoralis, de appell.* ubi Dec. & Bal. Felin. *in cap. officii, de sent. excom.* Ugol. *l. c. cap.* 13. §. 2. Et est semper timenda, licet injusta. *cap. sacra*, ubi gl. Abb. & D. D. *de sent. Excom. & c. 1. in 6.* Innoc. *in cap. inquisitioni, de sent. Excom.* Covar. *in cap. alma, p.* 1. *c.* 7. *n.* 5. sive sit injusta ex animo, scilicet ob odium v. g. vel ex causa; quia illa erat forte insufficiens; vel ex ordine: quia omissa monitione, vel non servato ordine lata: nam sententia, vel censura a Jurisdictione, non a Judidicis bonitate vim, & virtutem suam habet, *c. ad probandum, de re jud.* modo non sit tanta Judicis iniquitas, propter quam Jurisdictionem amiserit. juxta *c. fin. de excess. Prel.* & hæc procedunt etiam in conscientia; nam etiam injuste excommunicatus tenetur in foro interno gerere se pro excommunicato. Covar. *l. c. n.* 7. Ugol. *l. c. n.* 5. §. 3.

20 Quæritur, an in censuram incidat ille, cui v. g. a Judice fuit mandatum, ut satisfaciat sub pœna censuræ ipso facto incurrendæ, si ille satisfacere non potuit? Resp. quod si Judex excommunicavit propter veram contumaciam, non incurrit excommunicationem. Abb. & Felin. *in cap. cum super, de test. cog. & in c. ad aures, de simon.* quia tunc deest voluntas Judicis excommunicandi. Si vero de voluntate Judicis non constat, sed tamen est notorium, ipsum non potuisse obtemperare; iterum excommunicationem non incurrit. DD. *mox. cit.* & Anchar. ac Gemin. *in cap. Romana, de sent. excom. in 6.* quia tunc sententia notorie est injusta, & ideo nulla. Abb. *in cap. inter cæteras, de re jud.* Si vero nec voluntas Judicis apparet, neque notorium est impedimentum non obtemperantis, & tunc in excommunicationem incidit; quia præsumpta contumacia sufficit ad excommunicandum aliquem; talis vero est præsumptus contumax. *cap. venerabilibus, de sent. excom.* §. *porro*. & probatur etiam *ex cap. Odoardus, de solut.* plura vide apud Ugol. *l. c. c.* 13. §. 3.

nu. 8. quamvis talis ob impotentiam coram Deo non peccet.

21 Sed suspenditurne censura per appellationem? Resp. negative, *cap. is cui, de sent. excom. in 6.* ubi Franc. Gemin. Anchar. & DD. probatur etiam ex *c. ad hæc, de appell.* ubi Inn. Abb. & Præpos. Item ex *cap. pastoralis, de appell.* Berous *in c. 1. de re jud.* Capel. Tholos. *decis.* 297. Sylvest. *in verb. excommunicatio* 10. *nu.* 2. *& in verb. appellatio, num.* 1. ratio est: quia censura omnis executionem secum trahit. juxta *d. cap. pastoralis*. quia sicut spiritualium usus in instanti nobis tribuitur per Baptismum, ita in instanti per censuram id nobis adimitur: quia unumquodque tollitur eodem modo, quo inductum est. *cap. omnis, de Reg. Jur.* Ugol. *l. c.* §. 5. Sperel. *d.* 48. Thes. *de pœn. Eccles. p.* 1. *c.* 25. §. 3. A sententia tamen declarationis, vel denunciationis datur etiam ad effectum suspensivum. *cap. cupientes, de elect. in 6.* Barb. *in cap. pervenit, de appell.* Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 8. *cap.* 5. Diana *p.* 5. *tr.* 9. *res.* 30. P. Pirrhing. *lib.* 5. *tit.* 39. *sect.* 7. *n.* 213. Ugol. *l. c. n.* 3. vide etiam quæ supra diximus *in prax. appell. n.* 49.

22 Nunquam tamen censura quoad absolutionem in judicatum transit. *cap. ex litteris*. ubi Abb. & Felin. *de const.* Capel. Tholos. *l. c.* Innoc. *in c. venerabilibus, de sent. excom. in 6.* Ugol. *l. c. n.* 4. quoad reliqua vero transit in judicatum. idem Ugol. *l. c. d.* §. 5. *c.* 13.

23 Censura nullitate laborans, vel invalida in utroque foro, non ligat. Covar. *in cap. alma*, §. 7. *p.* 1. *n.* 5. & hæc timenda non est. Socin. Sen. *in c. sacris, n.* 11. *de sent. Excom.* & taliter censuratus, vel excommunicatus fidelium, & Sacramentorum communione non caret. *gl. in c. ad præsentiam, de appell.* idem procedit in suspensione, & interdicto, & non peccat contra faciens, nisi forte celebret, vel communicet &c. coram illis, qui ignorant nullitatem, vel credunt, validam esse censuram; quia tunc peccaret propter scandalum. Palud. & Gabr. apud Covar. *l. c.* Ugol. *l. cit.* §. 18. *n.* 6.

24 Laborat autem nullitate primo; appellatione interposita antequam censura feratur. *cap. cum contingat, de Offic. Deleg. cap. per tuas, de sent. excom. & c. solet, eod. in 6.* Franc. & DD. *de appell. in 6.* sive appellatio fuerit judicialis, sive extra, sive a definitiva, sive ab interlocutoria: imo licet dubitetur, an valeat appellatio, vel non, modo sit facta ex justa causa. Dec. *in cap. pastoralis, de appell.* Ugol. *l. c. n.* 9. licet appellationem non prosequatur. *cap. licet, de sent. excom. in 6.* ubi gl. & DD. Covar. *in cap. alma, p.* 1. §. 10. *nu.* 6. quia per appellationem fuit suspensa Jurisdictio Judicis a quo *c. cum non solum, de appell. in 6.* ubi Abb. Idem dic, si post latam censuram fuit appellatum, sed censura fuit lata sub conditione, & ante conditionis adventum appellatur. *cap. præterea*. ubi Abb. & DD. *de appel.* Covar. *ubi supra*. Ugol. *l. cit. n.* 9. Sicut etiam si Judex cœpit proferre sententiam, & antequam totam protulit, reus appellavit. Ugol. *loc. cit. num.* 10. In dubio vero, an ante, vel post sententiam fuerit appellatum, appellans debet probare, quod ante apppellaverit. *gl. in c. venerabilibus, de sent. excom. in 6.* Felin. *in c. cum tu. num.* 21. *de test.* Lambertin. *de Jurepatr. lib.* 2. *p.* 2. *q.* 1. *a n.* 25. Dec. *in c. super eo, de appell.* Ugol. *l. c. n.* 13. Covar. *in c. alma p.* 1. §. 2. *n.* 5. §. *hinc sane*.

25 Prædicta limita primo, ut appellatione censura non suspendatur, si hæc fuit lata a Jure. Anchar. *in c. quicumque, de sent. excom. in 6.* cum jus neminem gravet. Ugol. *l. c.* §. 18. *n.* 13. imo etiam lata ab homine non suspenditur, quando appellatio, licet antecedat, manifeste est futilis. *c. cum appellationibus, de appell. in 6.* Abb. *in c. pastoralis, de appell.* §. *præterea. n.* 14. Limita secundo, ut non suspendatur, licet censura fuerit lata intra terminum ad appellandum. *gl. in c. venerabilibus, de sent. excom. in 6.* Rot. & alii apud Ugolin. *l. c.* neque refert. *c. non solum, de appell. in 6.* quia illud procedit in aliis, non vero in excommunicatione. vide Sperel. *decis.* 48. *a n.* 8.

26 Præterea, nulla est sententia censuræ lata a suspenso, vel notorie excommunicato. *c. fin.* ubi DD. *de excess. Prælat.* sicut etiam regulariter lata a Judice recusato ante excommunicationem latam: secus si post. Rot. *dec.* 3. *num.* 3. *p.* 2. *rec.* vel lata a non Judice, aut in exemptum. Item lata contra formam *c. quia plerique*,

de Off. Ord. Item lata contra formam *c. cum ad quorundam, de excef. Prel.* Item continens errorem intolerabilem; uti si ferretur censura in Titium, quia fecit bonum opus. Abb. Felin. & Franc. *in d. c. venerabilibus*. Continet autem errorem intolerabilem, quando est contra jus, vel contra factum notorium; contra infantem, furiosum, contra non baptizatum &c. Ugol. *l. c. an. 21.* quod etiam procedet, si sententia est incerta.

27 Qui contra censuram quoquomodo operatur, peccat mortaliter; quia non obedit Ecclesiæ; sic excommunicatus, vel suspensus actum sui Ordinis exercens mortaliter peccat. Navar. *in manual. c. 25. n. 93.* Covar. *in c. alma. p. 1. §. 7. n. 5. verf. tertia conclusio.* Ugolin. *l. c. c. 14. nu. 1.* Item si Beneficium Ecclesiasticum accipit, cum scit, vel scire debet se suspensum &c. *c. postulastis, & c. si celebrat, de Cler. excom. minist.* idem dic de suspenso a beneficio, fructus percipiente.

28 Et qui facultatem tribuunt vexandi, vel capiendi Judices Ecclesiasticos in personis vel bonis, ex eo quod censuram tulerunt in quosdam, incidunt in excommunicationem juxta *c. quicumque, de sen. excom. in 6.* Navar. *in man. c. 23. n. 16.* Covar. *l. c.* Ugol. *de censur. l. c. c. 14. a n. 2. ad 8.*

29 Ignorantes tamen se esse censura irretitos, probabili tamen ignorantia, non peccant, licet agant contra illam: quia peccatum debet esse voluntarium; nec obstat, quod possit inscius quis excommunicari, & suspendi, valeatque talis censura; juxta *cap. Apostolica, & cap. fin. de const. in 6.* quia differentia magna est; nam ad incurrendam censuram sufficit habilitas in subjecto, licet nihil operetur; ad peccandum vero necessario requiritur, ut sciens operetur. Ugol. *n. 10.*

30 Sed quid si dubitetur, an quis sit excommunicatus, estne habendus pro excommunicato? affirmativa videtur tenenda juxta *cap. cum desideres, §. secunda, de sent. excom. & cap. illud, de Cler. excom. minist.* Ugol. *l. c. c. 14.* Ad hæc, qui dubitat, an incurrerit censuram, debet abstinere, v. g. a communione &c. quia alias, si excommunicatus sit vel suspensus, incurret irregularitatem. *cap. ad audientiam, de homicid.* ubi Abb. *& in c. significasti. 2. eod. & in c. illud, de Cler. excom. ministr.* Ugol. *l. c. n. 10. seqq.*

31 Censura ligatus divina celebrans, fit irregularis. *cap. 1. de sent. excom. in 6. c. 1. de re jud. in 6.* Innoc. *in d. c. 1. de sent. excom. in 6.* ubi Gemin. Franc. & Anchar. Abb. *in c. 2. de Cler. excom. ministr.* Felin. *in c. Apostolica, de except.* Navar. *in man. c. 27. nu. 244.* quod tamen fallit in excommunicatione minori. Covar. *in c. alma. p. 1. §. 8. n. 1.* Ita Episcopus a Pontificalibus suspensus, & illa exercens, fit irregularis. Navar. *l. cit.* & Gemin. *in d. c. 1. de sent. excom. in 6. §. si quis autem.* si tamen nomine Pontificalium non tantum ornamenta accipias, sed munera, quæ Pontificum sunt. Ugol. *l. cit. §. 1. n. 2.* uti Chrisma, Sacramentum confirmationis, ordinatio, benedictio solennis populi. Ita Minorista a suo ordine suspensus, si exerceat suum ordinem, fit irregularis. Ugol. *loc. c. n. 8. & seq.* Sic Sacerdos non tantum divina faciens, & curam animarum exercens, sed etiam horas matutinas, aut preces, publice in Choro cum superpelliceo fundens, vel privatim, si dicat. *Dominus Vobiscum:* cum dicere „ *Dominus Vobiscum*, ad publicam, & non privatam personam pertineat, fit irregularis. Ugol. *ante n. 11.* Abb. *in d. c. 2.* Sylv. *in verb. irregularitas. n. 15.* Item faciens alium coram se celebrare. *gl. in Clem. fin. de privil.* Abb. *in c. illud, de Cler. excom. ministr.* Covar. *in sæpe d. c. alma. §. 6. p. 1.* licet sententia v. g. excommunicationis injusta esset. Covar. *§. 7. n. 7.* licet neque notorius esset, neque denunciatus, Covar. *l. c.* Ugol. *l. c. n. 11. prope finem.* sed quod excommunicatus non declaratus divina faciens non fiat irregularis quoad forum externum, vide infra *n. 64.*

32 Sed excusatne ignorantia ab irregularitate? uti si quis ignorans an sit excommunicatus, vel suspensus, celebret divina? Resp. si probabiliter quis ignoret se excommunicatum, vel suspensum, & divina facit, irregularis non fit. *cap. Apostolica, de Cler. excom. minist.* ubi Abb. Innoc. *in c. 1. de sent. excom. in 6.* ubi Gemin. & Anchar. Navar. *in man. c. 27. n. 244.* quia tunc abest peccatum, & contemptus, quæ requiruntur ad incurrendam irregularitatem ex delicto. Idem dic, si ex inadvertentia divina fecit, vel perturbatione aliqua. Limita, si ignorantia probabilis non sit. Abb. *in d. cap. Apostolica*, & an sit probabilis, vel non ignorantia, ex facto Judex arbitrabitur. & in dubio jurijurando illius stabitur. *cap. si vero*, ubi gl. Abb. & Felin. *de sent. excom.* Ugol. *l. c. n. 12.* plures casus, in quibus irregularitas non incurritur, vide apud Ugol. *tot. §. 1. loc. cit.* & Thesaur. *de pœn. Eccles. p. 1. cap. 15.* Pignat. *consf. 16. tom. 1.* Sperel. *decis. 105.* Pirrhing. *lib. 5. tit. 39. sect. 25.* vide etiam quæ supra diximus *num. 16. verf. a censura.*

Sed hic notandum, quod ignorantia, licet allege- 33
tur, non illico credenda sit, nec statim excuset; cum non possit statim judicari inculpabilis, nam ignorantia legum dicitur lata culpa. Bart. *in L. quod Nerva. 32. n. 7. ff. depositi*, est enim lata culpa jus commune ignorare, si illud est clarum, & certum, maxime in iis, quæ quis ratione officii tenetur scire, vel indagare. *c. cum in cunctis. c. innotuit. extr. de elect. c. quamvis, de Reg. Jur.* Gail. *l. 2. obs. 48. n. 2.* & scire, & scire debere, paria sunt. Carpzov. *resp. 10. nu. 17.* Ugol. *l. c. c. 9. §. 8. n. 6.* Barb. *in axiom. l. 9. c. 3. n. 3.* & talis ignorantia non erit inculpata. Gabr. *de Reg. Jur. concl. 6. n. 43. seq.* maxime quando quis tenebatur, & poterat investigare; & alleganti talem ignorantiam jura non subveniunt. Rol. *consf. 72. n. 20. l. 3. c. 1. de post. Pral. c. cum illorum, de sent. excom.* Mascard. *de prob. concl. 879. a n. 11.* Menoch. *præs. 23. n. 10. seqq. & per tot. l. 6.* vide etiam Tusc. *litt. I. concl. 11. n. 3.* & hæc videntur certa, in foro saltem externo, ita ut ab allegante debeat probari. Farin. *in prax. q. 90.* Barb. *de offic. Epis. alleg. 48. n. 10.* Menoch. *l. c.*

Censuram contemnens triplici pœna affici potest. Pri- 34
mo alterius pœnæ additione, uti v. g. suspensus excommunicari potest. *c. cum non ab homine, de Jud. c. veritatis, de dolo, & contum.* & hæc dicitur aggravatio. Secundo, potest perseverans in censura deponi. Ac tandem pro tertio, Judici sæculari tradi. *c. 2.* ubi Abb. *de Cler. excom. minist.* & hæc dicitur reaggravatio.

Sed quid si aliquis ob mortis periculum fuit a cen- 35
sura absolutus ab illo, qui alias extra mortis periculum non habebat potestatem, periculum vero postea cessarit? Resp. si illum, a quo jure ordinario absolvi debet, non accedit pro absolutione, quamprimum potest, in censuram relabitur. juxta *c. eos, de sent. excom. in 6.* Socin. *sen. in c. officii. n. 104. de sent. excom.* Ugol. *l. c. c. 14. §. 5.* nec sufficit, quod accedat per procuratorem, si potest ipse adire. Ugol. *l. cit. n. 4.* vide *c. 19. §. 1.* Gemin. *in d. c. eos.*

Judex injuste excommunicans debet excommunica- 36
to præstare interesse, & tenetur actione injuriarum, & pœna arbitraria puniri potest. Ugol. *loc. cit. c. 13. §. 19. n. 12. & c. 14. §. 6. n. 3.* ubi DD. & qui non præmissa admonitione legitima coram testibus excommunicavit, per mensem habet interdictum aditum Ecclesiæ, & qui censuram non tulit in scriptis, aut causam non expressit, & illa innodato exemplar non tradit, suspensus est ab ingressu Ecclesiæ, & divinis. *c. sacro, de sent. excom. c. 1. eod. in 6.* Innoc. *in c. illud, de Cler. excom. ministr.* exceptis tamen Episcopis, & aliis superioribus ob *c. quia periculosum, de sent. excom. in 6.* ubi Jo. Andr. & Archid. Ugol. *loc. cit. c. 14. §. 6. n. 1. in fin.* debet ergo excommunicatio in scriptis proferri, & causa excommunicationis expresse conscribi, dicendo v. g. *quia peremptorie citatus, coram nobis renuit comparere, responsurus de justitia &c.* vel *quia jussus ut infra talem diem centum Titio solveret, ad quæ ex deposito tenebatur, & recusavit, idcirco &c. d. c. 1.* ubi glos. *in verbo causam.*

Censura ligari possunt tantum homines viventes, si- 37
ve Clerici, sive Laici, rationis usum habentes. Ugol. *c. 17. §. 1. 2. & 3.* Christiani tamen contumaces sive contumacia vera, sive præsumpta. Ugol. *§. 5. & 7.* propter alterius contumaciam tamen nemo excommunicari potest, neque successor in dignitate illius, qui fuit excommunicatus, neque hæres, ob contumaciam ejus, cui succedit. Ugol. *§. 8.*

Censura ferri non potest, nisi præcesserit trina mo- 38
nitio, a quocumque feratur, sive a Judice ordinario, sive delegato, sive feratur contra universitatem, sive particulares; sive feratur nominatim sive generatim; sive feratur ex officio, sive ad instantiam partis. Limita in executore mero, & simplici. Limit. secundo, cum

quis

quis fert censuram, ut Judex; sed ut persona privata vim vi repellendo. Limita tertio, in censura lata a Jure; quia jus semper monet. *cap. reprehensibilis, de appell.* Anchar. & Gemin. *in cap. Romana, de sent. excom. in 6.* Covar. *in c. alma* §. 9. *p.* 1. Ugol. *de cens. tab.* 1. *c.* 18. *n.* 2. alias limitationes vide apud Thesaur. *de pœn. Eccles. verb. censura c.* 1. *per tot. ubi late.*

39 Hæc tamen trina monitio non requiritur ad valorem. *gl. in cap. sacro, de sent. excom. & in c.* 1. ubi Abb. *de excess. Prel.* Innoc. *in cap. ad hec, de appell.* Felin. *in cap. cum sit Romana.* ubi Berous, *eod.* Cassad. *decis.* 2. *n.* 11. *de pens. & reg. Cancell.* Covar. & Ugol. *l. c. n.* 4. Gabr. *de cit. concl.* 1. *n.* 168.

40 Requiritur ad illius justitiam trina citatio, vel una pro tribus, cum intimatione tamen prædictæ censuræ incurrendæ. *de Censur. disp.* 23. *sect.* 3. *nu.* 23. *gl. in d. cap. sacro.* Laym. *l.* 1. *de censur. c.* 6. & alii apud Thesaur. *de pœn. p.* 2. *verb. Judex. c.* 2. Sperel. *decis.* 129. *n.* 2. ubi Bonac. *de cens.* 1. *quæst.* 1. *pun.* 3. *num.* 16. dummodo assignentur dies pro singulis arbitrio Judicis. Menoch. *de arbit. cas.* 545. Thes. *l. c. in verb. Censura. p.* 2. *c.* 1. Barbos. *in c. Romana, de sent. excom. in* 6. Imo monitiones debet fieri præsentibus personis idoneis, ut monitio, quando opus fuerit, probari possit. Thes. *l. c. juxta d. c. sacro.* aliter ferens ingressu Ecclesiæ per mensem interdicitur, ut supra dictum est. Menoch. *de arbitr. cas.* 541. Sanch. *de matr. l.* 9. *disp.* 32. *n.* 13. quod tamen procedit in censura excommunicationis, de qua tantum loquitur *d. c. sacro.*

41 Porro monitio, & citatio debent esse personales. Felin. *in d. c. cum sit Romana.* Covar. apud Ugolin. *l. c.* §. 1. *n.* 1. *& in d. c. alma.* §. 9. *p.* 1. nisi admonendus dolo latitet, & impediat, quo minus personaliter moneri, & citari possit; tunc enim sufficiet, si fiat ad domum. Innoc. *in c. fin. de eo, qui mittit. in possess.* Covar. & Uoglin. *l. c.* dummodo impedimentum, vel dolus probentur. Ugoliu. *l. c.* §. 3. *& c.* 17. §. 7. *n.* 4. *seq.* ubi de diversa contumacia, & quod excommunicationis sententia non valeat sine citatione personali. tenet Rot. *decis.* 15. *in fin. de sent. excom. in antiquis.* Cassad. *decis.* 2. *de pension.* Tiraquel. *de retr. lignag.* §. 9. *glos.* 2. *n.* 4. ubi Innoc. *in c. ult. col.* 1. & ibi etiam Collectar. *post princ.* & Pan. *col. ult. de eo, qui mittit. in possess.* per tex. *in c. sacro, de sent. excom.* & alii DD. inter quos etiam Felin. *l. c. col.* 5. *vers. & ut circa, de appell.* contra glos. *in c. caveant.* 3. *q.* 9. quam ibi reprobat Card. Alex. ita ut non sufficiat scientia præsumpta citationis secutæ, si non fuerit personalis. Cassad. *decis.* 12. *in fin. de rescr.* Achill. *de citat. & decis.* 7. *de dol. & contum.* apud Rot. *decis.* 90. *p.* 1. *rec.* Sed quod tamen sufficiat certa, & indubitata scientia citationis, licet non fuerit personaliter executa, tenet Rot. *decis.* 11. *de dol. & contum. in noviss.* Cassad. *dec.* 5. *n.* 11. *de caus. poss. & propriet.* quos refert Rot. *cit.* quæ ibi tamen hanc quæstionem indecisam reliquit.

42 Absolvi a censura potest etiam invitus, licet in contumacia perseveret, si per hoc adsit spes correctionis, alias secus. de quo vide Ugol. *l. c. c.* 19. §. 2. *c.* 1. *de Reg. Jur.* S. Thom. *dist.* 18. *q.* 2. *a.* 1. Modum absolvendi, & quæ sint servanda, vide apud Ugol. *l. c. a.* §. 3. nimirum debet peti absolutio, debet jurari de imposterum servandis mandatis Ecclesiæ, debet satisfieri parti, debet citari pars cujus interest &c. vide P. Thesaur. *de pœn. Eccles. p.* 1. *c.* 20. *& seq.* & Ugolin. *l. c. c.* 20. *usque ad* 21. *&* 22. ubi formam absolvendi etiam videbis.

§. II.

Censura Excommunicationis.

43 Excommunicatio est censura Ecclesiastica, qua homo baptizatus privatur consortio fidelium, participatione Sacramentorum, & communibus Ecclesiæ suffragiis. Navar. *in manul. c.* 27. Suarez *de cens. disp.* 7. *s.* 2. Alia est major, alia minor: & in dubio, cum sermo est de excommunicatione, intelligitur de majori. Suarez *l. c. disp.* 8. *sect.* 3. Covar. *in c. alma. p.* 1. §. 8. *n.* 5. maxime in excommunicatione ab homine lata, cum ab eodem minor excommunicatio non soleat proferri.

44 Communia suffragia, quibus privatur excommunicatus, sunt Missa, orationes Canonicæ, supplicationes publicæ. Ugol. *de cens. tab.* 2. *c.* 9.

45 Iidem autem possunt excommunicare, qui possunt ferre censuram, de quibus supra. Excommunicatio in jure, contra quos feratur, vide *Extrav. de reb. Eccles. non alien. c.* 3. *extr. de privil.* §. *quod autem. Clem.* 3. §. *fin. de pœn. c.* 2. *extr. de elect. Clem. un. de affinit. & consang. c.* 2. *de major. & obed. Extravag. Joan. XXII. quæ incipit. Sancta Romana. de relig. domib. c. generali de elect. in* 6. *c.* 1. *de usur. in* 6. *c. Clericis, ne Cler. vel Monach. & c. fin. eod.* Hæc contra Clericos.

46 Contra Regulares, vide *Clem.* 3. *de sent. excom. Extravag. ad nostrum Joan. XXII. de Regular. Extrav. Martini IV. de Regul. Clem.* 3. §. *fin. de pœn. Clem.* 1. *de privil. Clem.* 1. *de sent. excom. Clem. un. de consang & affinit. Clem.* 1. *de relig. dom. Clem.* 1. *de stat. Monach.* §. *quia vero. Clem.* 1. *de decim. c.* 2. *ne Cler. vel Monach. cap. un. de relig. dom. in* 6. *extravag.* 1. *de treguf. & pac.*

47 Contra Laicos, vide *Clem. un. de cons. & affinit. c. ubi periculum, de elect. in* 6. *c. mulieres, de Jud. in* 6. *c. fin. de immun. Eccles. in* 6. *c. quamquam, de cens. c. ut inquisitionis, de heret. in* 6. *c. un. de injur. & damn. dat. in* 6. *c. Felicis, de pœn. in* 6. *c. quicumque, de sent. excom. in* 6. *Clem. un. de usur. Clem.* 1. *de heret. Clem.* 2. *eod. Clem.* 1. *de pœn. Clem.* 2. *de sent. excom. c.* 2. *ne Cler. vel Monach. in* 6. Concil. Trid. *sess.* 25. *de refor. c.* 19. *sess.* 24. *ibid. & c.* 6. *sess.* 25. *c.* 6. *de Regul. & sess.* 24. *c.* 18. *c. si quis suadente.* 17. *q.* 4. *c. cum indemnit. de elect. in* 6. *c. quicumque, de sent. excom. in* 6. *Clem.* 2. *de sent. excom. Extrav.* 2. *de reliqu. & venerat. Sanct. extr.* 1. *de sepult. extr.* 1. *de Simon. extr.* 1. *de jud. extr. prodiens, de crim. fals. extr. salv. de prab. extr. si fratrum, ne sede vacante. extr. un. de reb. Eccles. non alien. extravag.* 1. *de major. & obed. extr.* 1. *de consuet. extr. dierum, de pœnis. Clem. eos de sepult. clem. un. de sequestr. c. licet, de elect. c. ubi periculum eod. in* 6. *c. eos, de sent. excom. in* 6. *c.* 1. *de homicid. in* 6. *Clem. fin. de stat. Monach. Clem.* 1. *de Sum. Trinit. c. generali, de elect. in* 6. *c. fundamenta, eod. c.* 1. *de loc. & cond.* Concil. Trid. *sess.* 13. *can.* 11. *de refor. & sess.* 22. *cap.* 11. *& sess.* 24. *cap.* 6. *de refor. & de Regul. sess.* 25. *c.* 5. *& de indulgen. sess.* 25.

48 Licet Sacramenta excommunicatis administrari licite non possint, administrata tamen valent. *c. cum illorum, de sent. excom. c.* 1. *& fin. de eo, qui furtive ord.* ubi gl. & Abb. *& in c. significasti, de eo, qui duxit in matr. quam pol. &c.* Covar. *in c. alma. p.* 1. §. 6. *n.* 5. §. *ceterum.* Ugol. *loc. cit. cap.* 7. §. 2. *tabul.* 2.

49 Ad hæc excommunicatus caret sepultura Ecclesiastica. *c. sacris, de sepult. Clem.* 1. *eod.* Sylvest. *in verb. excommunicatio.* 3. *vers. vigesimo. & in verb. sepultura. num.* 9. ubi Ang. *n.* 9. Ugol. *loc. cit.* §. 5. *cap.* 9. sive sit excommunicatus a jure, sive ab homine, dummodo non sit occultus, sed declaratus seu publice denunciatus, ac vitandus, alias sepultura Ecclesiastica privari non poterit. arg. *cap. secundum leges.* §. *fin. de heret. in* 6. Anchar. *cons.* 189. *num.* 3. Navar. *in manual. cap.* 27. *num.* 35. *vers. ad secundum.* apud Ugol. *d. cap.* 9. & Suarez *disp.* 12. *de censur. sect.* 4. *num.* 5. Laym. *lib.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *cap.* 4. *num.* 4. *&* 9. Pirrhing. *lib.* 3. *decret. tit.* 28. *de sepultur. num.* 68. Henriquez *lib.* 13. *cap.* 11. §. 3. Navar. *lib.* 3. *tit. de sepultur. cons.* 5. *nu.* 2. relati a P. Reiffenstuel *lib.* 3. *decretal. d. tit.* 28. *de sepult. numer.* 85. qui tamen tenet, excommunicatum notorium privari sepultura Ecclesiastica, etiamsi non sit vitandus, aut declaratus. & citat Avila *p.* 2. *c.* 6. *disp.* 9. *dub.* 6. P. Engel. *d. tit.* 28. *de sepultur. num.* 19. Covar. *in c. alma mater. p.* 1. §. 2. *n.* 11. Imo sepultus ab illa est extrahendus; nisi absolutus fuerit, saltem in articulo mortis. Passerin. *de pollut. Eccles. disp.* 8. *cap.* 16. modo non fuerit absolutus a Laico. Imo sufficit, quod ab Ecclesiastico fuerit absolutus post mortem; quia tunc non est amplius vitandus. Passerin. *loc. cit. c.* 17. *&* 19. Barbos. *de Offic. Episc. alleg.* 28. *num.* 52. Pax Jord. *tom.* 1. *lib.* 5. *tit.* 12. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 62. Ampliatur prima conclusio, licet dederit signa pœnitentiæ. *cap. sacris, de sepult. Clem.* 1. *eod.* hoc est quidem verum, quod talis post mortem absolvetur, & sic sepultura Ecclesiastica gaudebit ob suam pœnitentiam, & poterit pro eo orari. DD. *cit.* & Ugol. *de censur. tab.* 2. *cap.* 9. Navar. *in man. c.* 27. Passerin. *de pollut. Eccles. disp.* 8. *c.* 6. Jord. *loc. cit.* Barb. *ut supra.*

50 Privatur etiam auditione Missæ. *cap. ult. de sent. excom. in 6.* Navar. *in man. c.* 21. Ugol. *de censur. tab.* 1. *c.* 13. & *tab.* 2. *cap.* 8. §. 5. Bonac. *de censur. disp.* 2. *q.* 2. *punct.* 3. §. 1. *n.* 4. & si monitus non exit ab Ecclesia, in qua dicitur Missa, novam excommunicationem Papæ reservatam incurrit. *Clem. gravis, de sent. excom.* Engel. *lib.* 5. *tit.* 34. *n.* 58. Pirrhing. *lib.* 5. *tit.* 39. §. 6. *num.* 244.

51 Difficultas est, an excommunicatus, suspensus, vel interdictus suscipiens scienter sacros ordines, sit irregularis? Affirmat Ugol. *de censur. tab.* 1. *cap.* 14. §. 1. *num.* 22. & probat ex *cap. cum. illorum, de sent. excom.* sed in hoc *cap.* altum est de irregularitate silentium. Eandem sententiam tenent Navar. Sylvest. & alii, non esse irregularem docet Suarez *de censur. disp.* 42. *sect.* 3. & alii apud Bonac. *de censur. lib.* 7. *q.* 3. *punct.* 6. & merito; quia hæc irregularitas non est in jure expressa.

52 Excommunicatus caret usu jurisdictionis. *c.* 1. *de suppl. neglig. Prel. in* 6. *cap.* 1. *de Offic. Vicar. in* 6. ubi gl. & Franc. Socin. Senior. *in c. sacro. de sent. excom. num.* 266. quia excommunicatus ab officio suspensus est. Abb. *in cap. ad probandum, de re jud.* & *in cap. veritatis, de dol. & contum.* Navar. *in man. cap.* 27. *num.* 21. S. Antonin. *de excom. c. de caus. fin. vers. decimo.* Ugol. *de cens. tab.* 2. *cap.* 11. *num.* 2. & acta ejus, nisi sit toleratus, uti non denunciatus, aut non notorius, non valent. Ugol. §. 2. Innoc. & Felin. *in c. si vere, de sent. excom.* Abb. *in cap. nihil. num.* 3. *de elect.* & *in c. si fraternitatis, de test.* Covar. *in cap. alma. p.* 1. §. 11. *num.* 4 Navar. *in man. cap.* 27. Bonac. *de cens. disp.* 2. *q.* 3. *punct.* 1. *num.* 1. & 3. Suar. *de cens. disp.* 14. *sect.* 1. neque ratihabitione partium confirmantur. Ugol. *l. c. num.* 4. §. 1. ubi DD. Ideo beneficia conferre, instituere, beneficia commendare, coadjutores dare, electiones confirmare, beneficiis privare, indulgentias concedere, censuras ferre, & ab illis absolvere, pœnitentias publicas injungere, eligere, præsentare, postulare, & nominare non potest; idem dic de executore ad confitendum, si sit excommunicatus denunciatus, & non toleratus; quæ extenduntur etiam ad Judicem, etiam Laicum, qui caret usu jurisdictionis, *c. decernimus, de sent. excom. in* 6. aliter acta sunt invalida, *cap. ad probandum. de re jud.* ubi gl. Abb. & Felin. Ugol. *l. c.* §. 3. dummodo sit notorie excommunicatus, aut denunciatus; nam si nunquam fuisset declaratus excommunicatus, nec pro tali habitus, gesta ab eo, quamvis vere fuisset talis, ratione publici officii sustinentur, & sic & collationes beneficiorum, Rota *in una Placent. Beneficii.* 20. *Novembr.* 1613. auctoritate tex. in *l. Barbarius.* ubi DD. *ff. de offic. Pret. cap. nonne.* 8. *quæst.* 4. *c. ad probandum.* & ibi Abb. *num.* 3. & 14. *in fin.* & *seq.* Felin. *num.* 3. & 6. *de re jud.* Innoc. *in c. veritatis. num.* 1. & ibi Bellam. *num.* 22. Abb. *num.* 42. *de dol.* & *contum.* Covar. *in c. alma mater. p.* 1. §. 7. *sub num.* 9. *vers. ideo, de sent. excom. in* 6. Lap. *alleg.* 89. *num.* 11. *vers. propterea.* & *num.* 12. & ibi Mandos. *de commun. in vers. excommunicatus.* Felin. *in cap. Rodulphus. num.* 39. *de rescr.* & Rot. quamvis contrarium dicatur de suspenso etiam occulto, qui censetur prohibitus ab exercitio jurisdictionis Navar. *in man. c.* 27. *sub. num.* 151. & *cons.* 4. *sub num.* 3. *de Cler. excom.* & consequenter etiam a collatione beneficiorum, quæ est jurisdictionis. *cap. nosti,* & *c. transmissa, de elect.* Lap. *d. alleg.* 89. *num.* 12. apud. Rot. *cit. num.* 5. quæ in ordine est *decis.* 534. *p.* 1. *rec.* Item extenditur ad arbitrium, & arbitratorem, Notarios, Tabelliones, quorum arbitria, & instrumenta non valent. Ugol. *l. c.* §. 6. & 7. ubi D.D. Abb. *in c.* 1. *de except. in* 6.

53 Præterea excommunicatus caret fructibus Beneficii *c. pastoralis.* ubi Abb. & Dec. *de appell.* Rot. *decis.* 8. *in antiq. de sent. excom. decis.* 5. *de pœn.* Vivius, *com. opin.* 884. *num.* 7. Put. *decis.* 28. *lib.* 1. extenditur hæc pœna etiam ad Episcopos excommunicatos. Innoc. *in c.* 1. *de Jud.* non obstante appellatione. DD. apud Ugol. *l. c. cap.* 12. Limita, si injuste excommunicatus fuit absolutus. *gl. in d. c. pastoralis,* ubi Innoc. & Dec. Covar. *lib.* 3. *var. res. c.* 13. *num.* 8. *vers. duodecimo.* Ugol. *l. c. num.* 4. Item si excommunicatus probavit, nullam, & invalidam fuisse censuram; nisi interim alii dicti fructus quæsiti fuissent. Ugol. *l. c.* Item si aliunde excommunicatus se alere non potest. Ulterius non procedit conclusio quoad fructus ante excommunicationem perceptos, uti neque ad patrimoniales, licet ad illorum titulum ordinatus esset. Imo neque potest excommunicatus administrare bona beneficii, aliter administratio non valet in foro interno, bene vero in externo, si fuit utilis. Ugol. *l. c.* §. 1. plura apud Garz. *de benef. part.* 7. *c.* 13. §. 1.

Excommunicato non possunt conferri dignitates, vel 54
beneficia, aliter collatio non valet. juxta *cap. pastoralis, de Cler. excom.* Navar. *in man. c.* 27. Suarez *de censur. disp.* 13. *sect.* 1. etiamsi excommunicatio sit injusta, secus, si sit nulla. late Garz. *de benef. lib.* 2. *part.* 7. *cap.* 13. *per tot.* Imo juxta Suarez *l. c.* excommunicatus occultus deberet se excusare, si beneficium illi conferretur, etiam detegendo censuram, si posset sine infamia, vel scandalo. Et etiamsi cessaverit excommunicatio per absolutionem, tamen collatio dicto excommunicato facta non convalescet, ex quo ab initio fuerit nulla; sed absolutus nova indiget collatione, titulo, vel saltem dispensatione. Rebuff. *in d. c. pastoralis. num.* 62. *ad fin.* & ibi Anchar. *num.* 3. Henric. Bohic. *ibid. num.* 5. *vers. unde Goffred.* apud Rot. *decis.* 83. *p.* 7. *rec. a num.* 15. Beneficium collatum tamen ante excommunicationem excommunicatus non amittit, etiamsi insordescat *ut infra num.* 65. donec per sententiam privetur. Garz. *de benef. p.* 7. *cap.* 13. §. 1. *num.* 90. *seqq.* ubi tamen, & *num.* 92. quod talis ipso jure amittat fructus in utroque foro, (ut supra diximus *num. antecedenti.*) ex Matant. in Specul. *part.* 6. *de appell. num.* 179. Gig. *de pens. quæst.* 64. Covar. *lib.* 3. *var. res. c.* 13. *num.* 8. Paris. *de resignat. lib.* 4. *q.* 3. *num.* 52. Ugol. *d. tab.* 2. *c.* 13. §. 1. Genuens. *in prax. cap.* 21. *in annot. num.* 16. & aliis contra nonnullos. Limita quoad recurrentes ad Judices Laicos contra Ecclesiasticum &c. isti enim non solum incurrunt in excommunicationem in Bulla Cœnæ, & ex Constitutione Martini V. & Innoc. VIII. quæ incipit *Officii nostri.* sed etiam amittunt ipso jure beneficia, ut patet ex dictis constitutionibus, secundum quas in supremis Urbis Tribunalibus pluries judicatum fuisse testatur Farin. *cons.* 68. *num.* 5. *lib.* 1. apud Rot. *cit. num.* 2. modo tamen præcedat sententia, non condemnans quidem ad privationem ipso jure irrogatam, sed declarans delictum, cui dicta pœna est inflicta. ex tex. *in cap. cum secundum, de heret. in* 6. Felin. *in c. Rodulphus. num.* 35. *vers. sed declaratoria, de rescr.* Covar. *in* 4. *decret. p.* 2. *cap.* 6. §. 8. *num.* 10. Gratian. *disc. for. c.* 36. *num.* 11. Castr. Palao *de relig. tom.* 1. *tract.* 3. *disp.* 2. *pun.* 2 *num.* 7. & 8. Sanch. *de matr. lib.* 9. *disp.* 30. *num.* 2. & *resp. moral. lib.* 2. *cap.* 2. *dub.* 23. *num.* 3. & alii apud Rot. *cit. num.* 6. Impetrans tamen beneficium tanquam vacans ob recursum factum ad Judices Laicos, deberet dictum recursum concludenter probare; ut infra in Verbo *recursus.* & Rot. *cit. decis.* 4. & ut infra diximus *num.* 65. de probanda pertinacia, & contemptu in insordescente. Si tamen talis excommunicatus ob recursum absolvatur, antequam beneficium sic vacans fuerit alteri collatum, illud eo ipso recuperat; quia sublato impedimento censuræ, reviviscit titulus per excommunicationem ligatus, non extinctus, ac mediante absolutione in integrum restituitur, quasi postliminio reversus, ut dicit Rot. *cit. num.* 20. *arg. cap. nos sanctorum c. juratos.* 15. *q.* 16. Bohic. *loc. cit. sub num.* 5. *vers. sed si beneficium.* & ut per scribentes *in c. quamvis, de rescr. in* 6. Jas. post Specul. *in L. posthumo. num.* 38. *in fin. C. de bon. posses. cont. tab.* Rol. *cons.* 45. *num.* 29. *lib.* 4. Odd. *de restit. in integr. p.* 2. *quæst.* 48. *art.* 3. *num.* 32. apud Rot. *decis.* 255. *num.* 3. *p.* 3. *rec.* Nec facit, quod alias dicunt D. D. quod nempe absolutus a censuris non inde recuperet beneficia, cum privatio beneficii, & excommunicatio sint pœnæ diversæ, & sublata pœna spirituali excommunicationis non censeatur sublata pœna temporalis privationis, ad not. per Bal. *in L. placet. num.* 15. & 16. *C. de sacros. Eccles.* Covar. *in cap. alma. p.* 1. §. 7. *num.* 2. *vers.* 7. Rebuff. *in c. pastoralis. num.* 62. *de Cler. excom.* Suarez *de censur. disp.* 13. *sect.* 1. *vers. hinc colligimus.* quia illi DD. vel loquuntur, quando constat, ex duabus pœnis unam tantum fuisse remissam. ut Bal. *in d. L. placet.* secus si absolvatur cum plenaria restitutione, tam ab excommunicatione, quam a pœnis inde incursis indefinite quoad utrumque forum; vel loquuntur in casu, quo collatio beneficii fuit facta post incursam excommunicationem, quæ non convalescit per absolutionem, ut dictum: vel certe quando absolutio fuit data post

colle-

collationem beneficii jam alteri factam. ut Roman. *cons. 369. a n. 39. seqq.* ita Rot. *in. dec. 255. p. 3. & decis. 83. p. 7. rec.* Porro excommunicato neque pensio conferri potest, licet antiquam possit retinere, si non insordescat. Garz. *l. c.* Ciarlin. *contr. for. c.* 115. *nec* beneficium commendari, aut permutari &c. Ugolin. §. a.

55 Insuper excommunicatus non potest esse tutor, aut curator, neque agere in judicio. *cap. exceptionem, de except.* glos. *in cap. intelleximus, de jud.* Rot. *decis. 7. de except. in nov.* Vivius *com. opinion. opin.* 268. *n.* 1. Ugol. *l. c. cap.* 14. & 15. quæ procedunt, sive fuerit excommunicatus a Jure, sive ab homine, tam coram Judice Ordinario, quam delegato, tam Ecclesiastico, quam sæculari, imo nec reconvenire potest. Ugol. *l. c. num. 3. cap. inter potiorem, de except.* ubi gl. & Abb. & *cap.* 2. *de Ord. cogn.* Rot. *l. c.* (Excipere tamen potest v. g. de pretio non soluto) adeo ut contra excommunicatum, licet agere non possit, currat præscriptio; quia culpa sua impeditur. *cap. nemo Episcoporum.* 11. *q.* 3. *cap. ex litteris, de constit.* Capel. Tholos. *decis.* 137. ubi addenda; nisi fecerit quantum potuerit, ut absolveretur, aut injuste excommunicatus fuisset. Ugol. *num.* 4. Imo nec per procuratorem agere potest, sive hic fuerit constitutus post, sive ante excommunicationem. *cap. fin.* ubi Innoc. *de procurat.* Abb. *licet, de Offic. deleg.* addend. ad Capell. Tholosan. *decis.* 143. Ugol. *l. c. nu.* 5. licet offerret probare nullitatem excommunicationis; quia pendente cognitione debet abstinere. DD. apud Ugolin. *nu.* 7. potest etiam agere in judicio ad probandam nullitatem censuræ, & de hoc est tex. *in c. solet.* 2. *de sent. excom. in 6. & cap. cum contingat. 36. de offic. deleg.* juxta quos textus ergo, si proponens nulliter fuisse excommunicatum, petat absolvi ad cautelam, tunc etiam ante omnem nullitatis probationem absolutio erit eidem impertienda. *cit. cap. solet. &c. venerabilibus. §. porro* Abb. *in d. c. cum contingat. nu.* 2. Rot. *dec. 9. de sent. excom. in antiquis.* & hoc etiam excommunicatore opponente, quod si vero proponatur, excommunicationem fuisse injustam, erit ante omnia absolvendus antequam audiatur, non ad cautelam, sed absolute, & postea potest facere suas probationes; quod si vero proponatur, excommunicationem fuisse nullam, absque hoc, quod petatur absolutio ad cautelam, tunc non statim absolvitur, sed debent recipi probationes utriusque partis super nullitate, & validitate. Abb. *in d. c. n. 2. vers. 2. regula.* Covar. *in c. alma, de sent. excom. in 6. p. 1. §. 12. n. 7. vers. primum*; quia tunc si probatur nullitas, non indiget absolutione, & ideo auditur absque absolutione, si illam ad cautelam saltem non petit; & si probatur validitas, tunc absolvitur, præstita cautione de parendo juri, & præstitis præstandis, satisfacta parte &c. prout infra. vide Rot. *dec. 568 p. 3. rec. tom.* 3. ubi hæc materia uberrime discutitur & videre poteris plures casus, in quibus etiam allegans injustitiam ante absolutionem auditur. Et citatus ad instantiam excommunicati non tenetur comparere. Innoc. & DD. *in cap. 2. de dilat.*

56 Non impeditur tamen Excommunicatus, quin in judicio se possit defendere, etiam per procuratorem; sicut etiam potest petere in judicio, ut debitor, si est fugitivus, capiatur. Item potest in Judicio probare nullitatem excommunicationis, pluresque alios casus, vide apud Ugol. *l. c. §. 1. per tot.* Maresc. *l. 2. var. res. c.* 42. Dec. *in c. decernimus. de Jud.* Dian. *mor. p. 5. tr. 9. res.* 110. sic potest esse in Judicio uti reus conventus. Ugol. *l. c. tot. c.* 16. ubi potest omnia, quæ potest reus. juxta Marescot. & Dian. *l. c.*

57 Excommunicatus neque potest esse testis in judicio. Ugol. *c.* 17. Diana *l. c. res.* 113. Gabr. *de test. concl.* 19. Vivius *com. opin.* 260. nisi contra hæreticum. *cap. in fidei, de heret. in 6.* Imo neque in testamentis, instrumentis & contractibus, quamvis talis contractus valeat, sed per talem testem non probatur. Ugol. *l. c.* §. 1. Neque potest esse advocatus, acta tamen valent, uti etiam sententia lata ad consilium sapientis excommunicati. Ugol. *cap.* 18. ubi DD. Neque potest creari Doctor, aut eques. Idem §. 1. Neque potest constitui procurator, aliter constitutio non valet. Idem *c.* 19. neque convalescit constitutio per absolutionem. idem. §. 1.

58 Contractum vero quamvis excommunicatus celebrare non possit licite, tamen celebratus contractus valet, sicut votum solenne emittere non potest; tamen emissum valet, idem de professione dicendo. Limit. primo, nisi in contrarium cautum esset, uti *in cap. excommunicamus, §. credentes,* & ibi gl. *de heret.* Limit. secundo si contractus esset initus ratione publici officii; tunc enim non valet, si excommunicatus sit denunciatus, vel publicus. Limit. tertio, si fuit excommunicatus ob crimen, quod ipsum inhabilem reddit ad contrahendum, uti ob hæresin. *cap. cum secundum, de heret. in 6.* Limit. quarto, quoad contractum, per quem quis obligatur communicare cum excommunicato. Ugol. *c.* 2. §. 1. & 2. Ita testamentum facere non potest, factum tamen valet. Ugol. *c.* 21. Gabr. *de testam. concl.* 1. Grass. *in §. testamentum, q.* 24. Covar. *de testam. n. 18. p.* 2. Potest tamen excommunicatus hæres institui, & succedere ab intestato, hæreditatemque adire. Ugol. §. 1. & 2. Gabr. *l. c.*

Excommunicatus ab omnibus est vitandus, dummo- 59
dò fuerit denunciatus. juxta *Extrav. ad evitanda.* Cov. *in cap. alma. p. 1. §. 2. n. 7.* vel sit notorius Clerici percussor, taliter, ut nulla tergiversatione possit celari, vel aliquo juris suffragio excusari. Abb. *in cap. cum sit Romana, de appell.* Ugol. *de cens. tab. 1. c.* 13. §. 7. etiam ab illis, qui non sunt subditi excommunicantis. *c. 1. & c. fin. de constit.* Abb. *in c. cum inter, de consuet.* Etiam ab excommunicante. Covar. *l. c. §. 2. p. 1. n. 2.* Innoc. *in c. quod in dubio, de sent. excom.* ubi gl. Et quidem omni in loco, ab illo, qui scit, licet alii ignorent. Neque consuetudo contraria valeat. Ugol. *l. c.* §. 11.

Potest tamen excommunicatus communicare cum ho- 60
minibus ad effectum, ut absolutionem impetrare possit. Ugol. *de excom. tab. 2. cap. 22. §. 1. cap. responso, & cap. cum voluntate, de sent. excom.*

Et an metus cadens in constantem virum, excuset 61
communicantem cum excommunicato, vide Ugol. *de cens. tab. 2. c.* 23. Utilitas animæ, & corporis excusat, sic excusatur uxor communicans cum marito excommunicato, & econtra. Ugol. *loc. cit.* §. 6. & filii non tenentur vitare parentes, & econtra, etiam legitimi tantum, etiam post excommunicationem geniti, uti nec servi, vel ancillæ, dominos. Ugol. §. 7.

Communicans cum excommunicato vitando incidit 62
in excommunicationem minorem. Covar. *in c. alma, p. 1. §. 3. n. 3.* S. Thom. *q. 23. a. 2. in 3. p.* Innoc. *in c. 2. de Cler. excom. minist. & in c. 1. de sent. excom.* Abb. *in c. sacris, de iis, quæ vi, met. caus. fiunt. & in c. significavit, de sent excom.* etiam post mortem excommunicati, utens ejus communione. Si tamen quis communicat cum excommunicato in crimine, propter quod fuit excommunicatus, incidit tunc in excommunicationem majorem. *c. nuper. eod. in 6.* Covar. *in c. alma, p. 1. §. 3. n.* 4. Ugol. *c. 23. §. 13. n.* 2. Et hæc excommunicatio est a jure, ut tenent DD. *in d. c. nuper, & in c. statuimus, de sent. excom.* Ugol. *l. c. n.* 4. Præterea Laici communicantes cum excommunicato excommunicatione majori, & vitando, si ter moniti non desint, possunt excommunicari majori excommunicatione. *c. quod in dubiis, de sent. excom.* P. Pirrhing. *l. 5. tit. 39. sect. 4. n. 133. vers. notandum secundo, & nu. 135. c. statutum, & c. statuimus, de sent. excom. in 6.* ubi gl. & *in verb. monitionem*, debent tamen nominatim fuisse moniti. *c. constitutionem, de sent. excom. in 6.* Pirrhing. *l. c. n.* 138. obc. 3. *de sent. excom. in 6.*

Sed quid si monitus nominatim, ut exeat ex Eccle- 63
sia ob excommunicationem, non vult exire? Resp. quod incurrit excommunicationem majorem reservatam S. Pontifici, ipso facto. *Clem. gravis. 2. de sent. excom.* P. Pirrhing. *l. c. §. 6. n.* 244.

Porro, licet quis inciderit in excommunicationem 64
latam a Jure; non propterea vitandus erit, nisi prius fuerit declaratus. Covar. *in c. alma. p. 1. §. 2. num. 7. per tot.* P. Pirrhing. *l. 5. tit. 39. n. 113. §.* porro ubi Laym. *l. 1. tr. 5. p. 2. c. 4. n. 1.* Suarez *de cens. dis. 9. sect. 2. nu.* 5. Avila *p. 2. de cens. dis. 2. dub.* 2. & alii. Quia etiam quis in dubio excommunicatus non præsumitur. Covar. *in Clem. si furiosus, de homicid.* Sperel. *decisc. 175. a n.* 1. Innoc. *in cap. per tuas, de Simon.* adeo, ut ante declarationem celebrans non fiat irregularis quoad forum externum, cum pœnæ in foro externo non incurrantur ante declarationem. Riccius *in prax. p. 2. res.* 272. apud quem Navar. *in manual. c. 27. n.* 66. Molin. *de Just. & Jur. disp.* 86. Covar. *de sponsal. p. 2. c. 6. §. 8. n.* 10. licet secus sit quoad forum internum, cum in illo censuræ sortiantur effectum absque alia declaratione, ut ex

Cajetan. *in Summ. verb. censura.* dicit Riccius *l. cit. in fin.* & ideo celebrans in excommunicatione, etiamsi per accidens, quia forsan est occulta &c. nondum sit deducta ad forum contentiosum, tamen fiet irregularis, quæ in tali casu oritur ex excommunicatione etiam occulta, seu non denunciata, Sayr. *l. 7. c. 9. n.* 18. apud P. Thes. *de pœn. Eccles. p. 2. verb. censura c.* 11. *nu.* 1. *vers. amp ia.* Hinc est, quod si post celebrationem in excommunicatione occulta, illa deveniat ad forum contentiosum, declaratus excommunicatus, soleat declarari etiam irregularis ob celebrationem in excommunicatione factam. vide DD. *in tit de Cler. excom. &c. minist.* ubi de aliquibus causis excusantibus. Et ita excommunicatus non declaratus non est vitandus, licet per sententiam fuerit condemnatus de crimine, cui est annexa excommunicatio, Dian. *mor. p. 5. tr. 9. ref.* 62. Suarez *de cens. disp. 9. sect.* 2.

65 Excommunicatus pro alia causa, quam pro hæresi, insordescens per annum, est suspectus de hæresi, & super illa potest inquiri. Ugol. *de censur. c.* 24. §. 3. Riccius *in prax. insordesc. p. 3. ref.* 209. juxta Concil. Trid. *sess.* 25. *c.* 3. *in fin. de reform.* Habetur pro confesso, & convicto de delicto principali, pro quo fuit citatus, & in contumaciam excommunicatus. Riccius *ref.* 210. dummodo per illum steterit: secus si fuit legitime impeditus. Potest temporaliter puniri ob contemptum. Felin. *in c. postulaste, de homicid.* Abb. *in c. gravve de pœn.* Limita in causa civili, in qua etiam per plures annos insordescens non habetur pro convicto. Riccius *l. c. ref.* 209. *&* 210. Potest privari beneficio, si perseverat animo pertinaci, indurato, & in contemptum clavium, etiam pro causa civili. Idem *ref.* 211. *&* 305. quo casu tamen ab impetrante esset probanda hæc pertinacia, & contemptus. ad tex. *in c. cum bona, de atat. & qualit. cap. cum contumacia de haret. in* 6. quæ pertinacia, & contemptus remaneret exclusa, si excommunicatus absolutionem petiisset, seu nulliter impetrasset, cum ad istum effectum exclusionis contemptus quælibet causa, etiam injusta sufficiat. ut per Covar. *in cap. alma mater*, §. 7. *n. 6. de sent. excom. in* 6. & sic non sufficeret probare perseverantiam. Rot. *decis.* 132. *n. 6. p. 1. rec.* Nec juvatur absolutione generali, quæ a Papa solet dari in impetratione gratiæ, vel Beneficii. Idem Riccius *ref.* 213. Antonel. *de regim. Eccles. l. 6. c. 20. n.* 6. Pax Jordan. *de re benef. l.* 10. *tit.* 21. vide etiam infra *in prax. Clausularum Apost. claus.* 30. Non potest tamen condemnari ut hæreticus, nisi purgatio ei fuerit indicta, & terminus assignatus. Hostiens. *in cap. excommunicamus, de haret.* Riccius *ref.* 217. Antonel. *l. c.* Rot. apud Dian. *p. 4. tr. 7. ref.* 18. ubi vide. An vero privatus beneficio ob insordescentiam, si absolvatur, beneficium recuperet? vide *sup. n.* 54.

66 Excommunicatio canonis, *si quis suadente*, incurritur per omnem actionem injuriosam contra personam Clerici in facto consistentem. Item, per ratihabitionem percussionis suo nomine factæ, licet Clericus contentus esset. Item non impediendo, cum quis tenetur ex justitia, secus si tantum ex charitate. Item compellendo Clericum per manuum injectionem ex odio ad aliquid faciendum, etiam ad sui defensionem, ex intervallo. Sperel. *decis.* 45. Barb. *de Jur. Eccles. l. 1. c.* 39. §. 2. Diana *p. 9. tr. 4. ref.* 10. 27. *&* 35. ubi de diversis manuum injectionibus. Limit. in Patre, vel Magistro percutiente ad correctionem. DD. *cit.* Item mandando Clericum percuti. *c. 6. de sent. excom. §. illi vero.*

67 Homo singularis excommunicari potest, non universitas. Innoc. *in cap. gravem de sent. excom.* Abb. *in cap. bona, nu.* 10. *de elect. & in cap. dilecta*, ubi Felin. *de except.* quia universitas homo non est, sed corpus fictum; tum quia ne innocentes excommunicentur. Ugol. *c. 26. n.* 4. bene vero illi, qui sunt de universitate. *cap. ex parte, de privil. cap. quamquam, de censib. in* 6. Fajarel. *annot.* 53. *n.* 39. Tusc. *litt. V. concl.* 266. Seraph. *de privil. juram. privil.* 83. *n.* 28. Ugol. *l. c.* §. 1. *&* 4. Pirthing. *l. 5. tit. 39. sect.* 2. §. 1. Dian *p. 5. tr. 9. ref.* 38.

68 Excommunicatio non potest ferri, nisi contra contumacem, ad quam tamen requiritur culpa mortalis. Covar. *in cap. alma, p.* 1. §. 9. Ugol. *c.* 27. & probatur ex Concil. Trid. *sess. 25. c. 3. de reform.* Navar. *in man. c.* 27. Verum an quilibet contumax etiam in re levi possit excommunicari? resolve cum Covar. *loc. cit.* affirmative, quando adest contemptus, prout plerumque adest in comparere recusante, seu non comparente, coram suo Judice citante, ex quacumque demum causa, sive gravi, sive levi fuerit citatus: secus si non adest contemptus, ubi vide.

69 Excommunicatio contra scienter aliquid facientes lata afficit etiam ignorantes affectate. Laym. *lib. 1. mor. tr. 5. p. cap. 5. n.* 7. Sanch. *de matr. lib. 9. disp.* 32. *num.* 40. Diana *p. 3. tr. 6. ref.* 7. & lata contra usurpantes, extenditur etiam ad mandantes. Riccius *in prax. censur. p. 4. ref.* 142.

70 Excommunicatio lata ob pensionem non solutam, non incurritur, nisi pensionarius declaret, se velle illam incurri. Paris. *de resign. l. 6. quæst. 2. nu.* 139. Garz. *de benef. p. 1. c. 5. n.* 581. *seq.* quia est lata in favorem pensionarii. Imo requiritur, quod pensionarius illam intimet titulari, & cum declaratione Judicis affigat cedulones. Bonac. *de cens. disp. 1. q. 2. punct.* 4. nec sufficit intimatio facta procuratori. Gig. *de pens. q* 77. Cassad. *decis.* 2. Garz. *de benef. p. 1. c. 5. n.* 582. Paris. *l. c.*

71 Excommunicationis sententia debet ferri in scriptis. *cap. cum medicinalis, de sent. excom. in* 6. Suar. *de cens. disp. 2. sect.* 13. Sperel. *decis. 39. n.* 1. Riccius *in prax. excom. ref. 440. part.* 1.

72 Excommunicatus ob percussionem levem Clerici potest absolvi ab Episcopo. *cap. pervenit, de sent. excom.* Si vero percussio fuit gravis, a solo Pontifice. Riccius *in prax. var. ref. p. 1. ref.* 446. *cap. non dubium est: d. tit.* quando vero dicatur percussio gravis, vide Dian. *p. 9. tr. 4. ref.* 19. ubi DD. Et si percussus est Regularis, excommunicatus debet absolvi a Superiore illius Regularis, cum onere se præsentandi sub pœna reincidentiæ, sicut quilibet alius excommunicatus, qui absolvitur ab inferiori, ut in articulo mortis. Bonac. *de cens. disp. 1. q.* 3. & probatur ex *cap. eos, de sent. excom. in* 6. Ricc. *resol.* 149. qui tamen id tantum admittit, quando etiam percutiens est Regularis, secus si est Laicus, nam tunc debet absolvi ab Episcopo. *cap. Monachi vero, de sent. excom.* & excommunicatus sub pœna reincidentiæ non satisfaciens, reincidit in excommunicationem ipso jure sine alia declaratione. Riccius *in prax. ref. 607. part.* 1.

73 Et regulariter excommunicatus non est absolvendus, nisi prius satisfecerit parti, & de expensis &c. Riccius *in prax. p. 2. ref.* 15. si fuit excommunicatus in contumaciam. Neque potest absolvi, nisi parte citata, ad cujus instantiam fuit excommunicatus. Riccius *l. c.* Et licet absolutio data, parte læsa non citata, sit valida, tamen absolvens peccat graviter contra justitiam. Navar. *in man. cap* 27. Bonac. *de cens. disp. 1. q. 2. punct. 9. n. 1.* & probatur *ex cap. venerab. de sent. excom. in* 6. nisi absolvens esset delegatus ad absolvendum, parti prius satisfacto, tunc enim aliter nec valide absolveret.

74 Porro absolutio potest dari etiam absenti. Pignat. *cons. 20. tom.* 1. Thes. *de pœn. Eccles. p. 1. cap.* 22. Dian. *mor. p. 1. tr. 11. ref.* 20. *&* 21. *vers. tertia differentia.* Ad reincidentiam dupliciter datur. Primo, cum datur ad tempus, vel effectum limitatum, uti v. g. ad ferendum testimonium, juxta *c. veniens de test.* uti solet dari in Bullis, vel litteris Apostolicis. *c. Apostolica, de except.* secundo, cum datur in perpetuum sub conditione, v. g. satisfactionis, qua non impleta, reinciditur in excommunicationem. Passerin. *de pollut Eccles. disp.* 8. *c.* 15. Covar. *in c. alma, p. 1.* §. 11. Pirthing *l. 5. tit. 39. sect. 5. §. 4. n.* 164. Bonac. *l. cit.* diximus de hoc etiam supra in verbo *Absolutio.*

75 Datur etiam absolutio ab excommunicatione ad cautelam. De qua, & de alia, vide quæ diximus supra in verb. *Absolutio.*

76 Excommunicatio minor est censura Ecclesiastica separans fidelem a passiva Sacramentorum participatione. *c. si celebrat, de Cler. excom. minist.* Ugol. *de cens. tab. 3. c. 5.* §. 1. An talis excommunicatus autem possit licite Sacramenta aliis conferre, seu administrare, disputatur a DD. affirmativam tenet Ugolin. *cap.* 6. §. 2. nisi forsan, aliis administrando, & ille eadem percipiat, uti fit in celebratione Missæ. Hæc excommunicatio fertur ab illis, qui possunt ferre majorem. Ecclesiasticas dignitates, & beneficia, nec per electionem, nec per collationem, vel alium modum, talis excommunicatione minori irretitus consequi potest, & collatio illi facta, vel electio non valet, licet excommunicatio ignoretur. Covar. *in cap. alma p. 1. §. 8. n.* 3. Dec. *in cap. dilecti,*

de

de except Ugol. *l. c.* §. 3. ubi rationes dat, & contrarias resolvit. In reliquis omnibus ligatus minori excommunicatione communionem habet; scilicet in divinis, profanis, Jurisdictione, Judicis, contractibus, ultimis voluntatibus, quotidianis congressibus &c. Navar. *in man. cap.* 27. Covar. *l. c.* talis excommunicatus non fit irregularis, si celebret, & sacrum faciat, quamvis mortaliter peccet, sicut in perceptione aliorum Sacramentorum, & arbitraria pœna punitur. vide Ugolin. *loc. cit.* §. 2. Covar. *loc. cit.* §. 8. *num.* 1. *seqq.*

§. III.

Censura suspensionis.

77 Suspensio est censura Ecclesiastica, qua persona Ecclesiastica impeditur, ne functiones Beneficii, vel Officii, vel Ordinis, exercere possit in totum, vel in partem. Navar. *in man. c.* 27. Ugol. *de cens. tab.* 4. *c.* 10. Bonac. *de cens. disp.* 3. *p.* 1. ubi Suarez & alii.

78 Alia est pœnalis, alia medicinalis: illa infertur in vindictam delicti præteriti, uti cum quis suspenditur ob peccatum præteritum; & hæc dicitur proprie pœna, non censura, hæc infertur ad emendationem, & bonum delinquentis: & hæc proprie est censura, Bonac. *l. c. n.* 2. Differt ab excommunicatione minori: quia hæc privat perceptione passiva Sacramentorum; suspensio vero exercitio, & ministerio activo illorum.

79 Suspensio pœnalis non prærequirit monitionem, maxime, cum est ob delictum notorium. *cap.* 1. *de excess. Præl.* Abb. *in cap. reprehensibilis, de appell.* Pignatel. *cons.* 162. *n.* 4. *tom.* 1. & non suspenditur per appellationem. Ugol. *de cens. tab.* 4. *c.* 5. §. 2. *n.* 3.

80 Porro suspendere potest, qui potest excommunicare, uti etiam absolvere. Ugol. *de cens. tab.* 1. *c.* 1. & 2.

81 Suspensio in jure, contra quos feratur, vide *Clem.* 1. § *pen. de hæret. Clem.* 2. *de pœn. cap.* 2. *de temp. ord. in* 6. *cap. fin. eod. in* 6. *c.* §. *pr vi la, de elect. in* 6. *cap.* 2. *de reb. Eccles. non alien. in c.* [illegible] 2. *de solut. Extravag. ad Sacrosancta, de sent. ex com. Extrav. dispendiis, de postul. Prel. Extr.* 3. *de privil. cap cupientes, de elect. in* 6. §. *caterum cap.* 1. *de re jud. in* 6. *Clem.* 2. *de vit & honest. Cler. cap. dilectus, de tempor. ord. Clem.* 1. *de stat. Monach. si quis, Clem.* 3. §. *quibus, de pœn. Clem.* 1. *de reb. Eccles. non alien. Clem.* 1. *de decim. Extrav. un. de reb. Eccles. non alien. cap. fin. de Off. Ord. in* 6. *cap. quia sæpe, de elect. in* 6. *cap.* 2. *in fin. eod. c.* 1. *de usur. c. fin. de reb. Eccles. non alien. Extrav.* 1. *de elect.*

82 Suspensus a Jure, an possit absolvi a suo Episcopo? dubitatur a D. D. Resp. tamen, quod, quando suspensio fuit lata in pœnam, non possit a proprio Episcopo absolvi. juxta *gl.* 1. *Clem.* 1. *de hæret.* & *in c. cupientes, de elect. in* 6. Abb. *in cap. tam in litteris, de test.* & *in cap.* 2. *de solut.* Ugol. *de cens. tab.* 4. *c.* 4. §. 1. licet suspensio fuisset lata jure speciali et statuto, & non communi. Idem dic, cum suspensio non est lata indefinite, sed etiam quando est lata ad tempus. Limit. si Legislator specialem absolutionem Episcopo reliquit, dummodo delictum non sit tale, in quo dispensari non potest. *cap. tam in litteris, de test.* Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 6. *de ref.* Si vero fuit suspensus a Jure ob contumaciam, tunc potest a proprio Episcopo absolvi. juxta *cap. nuper., de sent. excom.* quando tamen ad cautelam tantum absolveretur, juxta *cap. venerabili, de sent. excom.* vel cum absolvitur, antequam a contumacia discedat. *cap. venerabilibus, de sent. excom. in* 6. nam post discessum a contumacia, suspensio tollitur ipso jure. *cap. cum cessante, de appell.* Uti etiam lata donec satisfecerit, post satisfactionem, ipso jure tollitur. Ugol. *loc. cit.* §. 2. *n.* 2. Item ad tempus lata, elapso tempore, tollitur ipso jure. Navar. *in man. cap.* 27. Riccius *in prax. suspens. res.* 452. *part.* 1. Suarez *de cens. disp.* 26. *sect.* 1. Bonac. *de cens. disp.* 3. *p.* 1. *num.* 2. *punct.* 3. Lata vero ad arbitrium durat, donec durat arbitrium ferentis, vel illius, ad cujus arbitrium fuit lata, uti si S. Pontifex aliquem suspendit ad suum beneplacitum, manet suspensio, quamdiu durat beneplacitum Pontificis, quod tamen extinguitur morte ipsius. *cap. si gratiose, de rescr. in* 6. quia Beneplacitum est voluntas, quæ morte extinguitur, sicut extinguitur, si ab officio removetur, ratione cujus suspendit. *cap.* 3. *de suppl. negl. Prel. in* 6.

83 Quæres: an suspensus a Jure, si divina ex officio facit, ut prius, fiat irregularis? Resp. affirmative. Suar. *de cens. disp.* 27. *sect.* 2. probatur *ex cap.* 11. *de sent. excom. in* 6. *cap.* 1. *de sent.* & *re jud. in* 6. *c. si quis, de Cler. excom. minist.* sive suspensio sit lata in pœnam, sive ad medelam. Ugol. *de cens. tab.* 4. *c.* 5. §. 1.

84 Suspensus non prohibetur recipere Sacramenta, esse Judex in prophanis, actor in Judicio, & testis, contrahere, testari, & cum hominibus conversari. Ugol. *de cens. tab.* 4. *cap.* 6. §. 3. bene verum est, quod suspensus pro contumacia, ratione peccati, non potest recipere Sacramenta.

85 Suspensus ab Officio est suspensus ab ordine, a Jurisdictione, & ab administratione, vel functione ministerii Ecclesiastici. *cap.* 1. §. *fin. de re jud. in* 6. Innoc. *in cap. dilectus, de consuet.* ubi Abb. Ugol. *loc. cit.* §. 3. Et in uno loco suspensus ubique remanet suspensus, nisi locus suspensionis fuerit limitatus. Suarez *de cens. disp.* 26. *sect.* 1. Bonac. *de cens. disp.* 3. *p.* 3. *num.* 7. Ugol. *loc. cit.* §. 2. *num.* 4. Sicut excommunicatus in uno loco est ubique excommunicatus. Ampliatur etiam ad suspensum a beneficio D.D. *cit.*

86 Suspensus vero ab ordine, a Jurisdictione suspensus non est, nec econtra: excipe Jurisdictionem fori pœnitentiæ. Ugol. *l. c.* §. 5. sicut etiam suspensus ab ordinibus majoribus non est suspensus a minoribus, secus econtra. Dian. *p.* 5. *tr.* 10. *res.* 5. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 2. *cap.* 10. *a num.* 5. *c. cum illorum, de sent. excom.* Piasec. *in prax. Episc. p.* 2. *cap.* 4. *num.* 78. Barb. *de Offic. Episc. p.* 2. *alleg.* 6. *n.* 4. Ugol. tamen, quod suspensus a minore sit suspensus a majore ordine, dicit, ut procedat, quando ita constat de mente suspendentis: Item cum suspenditur ab eo, in quo non peccavit; Item ubi majus sine minoris haberi non potest: uti suspensus a Diaconatu, sine quo Missa celebrari non potest, est etiam suspensus a celebratione Missarum. Limit. primo cum quis speciatim tantum a minore fuit suspensus. ut *in cap. fin. de temp. ord. in* 6. Limit. secundo cum quis suspenditur ab eo ordine, in quo peccavit. Limit. tertio, ubi major sine minore haberi potest. Ita suspensus a Diaconatu, excepto Missæ sacrificio, reliqua sacerdotis munera obire potest. vide Ugol. *loc. cit.*

87 Suspensus a Jurisdictione suspenditur ab iis tantum, quæ sunt Jurisdictionis Ecclesiasticæ, uti a censuris ferendis, Beneficiis conferendis, electis confirmandis, jure dicendo. *gl. in cap. transmissam, de elect.* Limit. si in parte tantum fuit suspensus; quia illa excepta alias exercere poterit. juxta *c. nonne, de præs.* vide Ugol. *loc. cit.* §. 6. & 7.

88 Suspensus a beneficio est suspensus a fructibus, seu a jure illos percipiendi. Secus ab Officio, licet illud competat ratione beneficii: nam aliud est officium, aliud beneficium; & in pœnalibus non est facienda extensio. Ugol. *loc. cit. cap.* 8. §. 2. & 6. Suarez *de cens. disp.* 27. *sect.* 1. Bonac. *de cens. disp.* 3. *p.* 2. *n.* 12. contra alios. Sicut nec suspensus ab administratione Sacramentorum est suspensus a celebratione Missæ; quia celebratio Missæ non comprehenditur sub administratione Sacramentorum. Dian. *p.* 5. *tr.* 10. *res.* 6. Antonel. *de Regim. Eccles. lib.* 2. *cap.* 10. Porro nomine fructuum beneficii veniunt oblationes, decimæ, distributiones, pensiones ædium locatarum, imo erit etiam administratione. Ugol. *loc. cit.* sive sit suspensus a Jure, sive ab homine. Ugol. §. 3. *c. cupientes, de elect. in* 6. Abb. & Innoc. *in cap. sicut, de cohab. Cler.* etiam occultus. ut supra *n.* 52.

89 Sed dubitari potest, an Episcopus incurrat suspensionem, ubi speciatim de illo a Jure, vel ab homine mentio non fit? Resp. est negativa; & probatur *ex cap. si compromissarius.* §. *hujusmodi, de elect. in* 6. ubi gl. & *cap. cupientes.* §. *caterum,* & *in cap. quia periculosum, de sent. excom. in* 6. vide Ugolin. *loc. cit.* §. 3. *num.* 2. & *tab.* 1. *cap.* 17. §. 6. *num.* 12. ne Pontificalis officii executio impediatur.

90 Quæritur, an suspensus a beneficio, si habeat plura beneficia, sit suspensus ab omnibus? R. si causa, ob quam aliquis speciatim fuit suspensus, specialiter ad aliquam Ecclesiam pertinet, ab illis tantum Beneficiis erit suspensus, quæ habet in dicta Ecclesia, in qua peccavit; uti si aliquis Canonicus in electione sui Episcopi fecit contra *cap.* 1. *de elect. in* 6. Si vero causa, ob quam quis fuit suspensus est generalis, ab omnibus erit suspensus. D. D. apud Ugol. *de cens. tab.* 4. *cap.* 8. §. 4. ita erit etiam suspensus a pensione, Juxta Suarez

rez de cens. disp. 27. sect. 1. & alios apud Dian. mor. p. 5. tr. 10. res. 15. ubi tamen etiam contrariam sententiam probabilem judicat, ex quo pensio non sit Beneficium.

91 Quæres ulterius; an suspensus ab Ordinario simpliciter a beneficio, si habeat extra Diœcesin suspendentis beneficium, sit quoque ab illo suspensus? Resp. si suspensio est ab homine, & suspendens voluit etiam suspendere a Beneficiis extra territorium, tunc erit suspensus ab illis; sed executionem hujus suspensionis habebit Judex territorii, in quo sunt Beneficia. juxta cap. postulasti, de for. comp. Ugolin. loc. cit. §. 5. secus tamen esset, si suspendens id nollet, quod procedit, etiamsi nihil dixerit. Neque refert, quod suspensus ab officio in uno loco, sit ubique suspensus; quia Officium est ubique idem; jus vero percipiendi fructus Beneficii in una Ecclesia est diversum a Jure percipiendi fructus beneficii in alia Ecclesia, ex quibus apparet, quem ab aliquo beneficio suspensum esse posse, ab alio autem non. vide Ugol. late l. c.

92 Suspensus a beneficio non potest acquirere aliud Beneficium. gl. fin. in c. per inquisitionem, de elect. in 6. ubi Abb. & in cap. Apostolica, de except. Ugol loc. cit. §. 6. contrarium tenet Diana part. 5. tract. 10. resol. 7. apud quem alii, saltem quod talis collatio suspenso facta non sit ipso jure irrita, sed irritanda: sed contra hanc doctrinam Dianæ stat Garz. de benef. part. 7. c. 14. n. 1. & 3. ubi Ror. porro affirmativam sententiam limitat Ugolin. loc. cit. ubi quis ab aliquo tantum beneficio suspensus est, seu a Beneficiis alicujus tantum Ecclesiæ: nam tunc alibi aliud Beneficium ei conferri poterit. Suspensus tamen a beneficio non prohibetur Beneficium conferre. Suarez de cens. disp. 25. Dian. mor. p. 5. tr. 10. res. 8.

93 Suspensus a beneficio non est suspensus ab Officio. gl. in cap. cum Vintonensis, de elect. ubi Abb. & in cap. Apostolica, de except. Ugolin. loc. cit. §. 8. Dian. mor. part. 5. tract. 10. resol. 1. apud quem plurimi, cum in pœnalibus non sit facienda extensio. cap. odia, de R. J. in 6. & talis potest eligere; quia eligere non est fructus beneficii, sed Officii. cap. cum in cunctis, §. fin. de elect. & electio non est quid pecunia æstimabile, quales sunt fructus beneficii. Ugol. loc. cit.

94 Potestne suspensio fieri contra Capitulum? R. quod sic: quia Collegium Ecclesiasticum potest habere Officium, & Beneficium Ecclesiasticum: quare tunc Capitulum non posset conferre beneficia, nec officii munera obire, aut fructus beneficii percipere. Item sede vacante non posset deputare œconomum, neque Vicarium, qui Jurisdictionem exerceat, neque ea, quæ sunt ordinis, delegare. cap. is cui, de elect. in 6. Suspenso tamen Capitulo singuli de Capitulo suspensi non sunt: quia singulorum esse non dicitur, quod est universitatis, & ex diversis non fit illatio. cap. 2. de translat. Quamvis Clero suspenso, singuli de Clero suspensi dicantur; quia Clerus est nomen collectivum, & non est corpus fictum, uti Capitulum. vide Ugol. l. c. cap. 13. §. 2. & 3.

95 Suspensus per annum, si incidit bisextus, non tenetur in illa stare ad computum bisexti, sed anni communis; quia annus intelligitur de communi, maxime in pœnalibus. cap. in pœnis, de Reg. Jur. in 6. Bonac. de cens. disp. 3. p. 3. & 5. idem dic de mense, nisi constet aliter de mente suspendentis. Ugol. de cens. tab. 4. cap. 15. §. 1. Suarez de cens. disp. 29. sect. 1.

96 Suspensus ab Ordine suscepto, seu illius exercitio, suscipiendo sacros Ordines non fit irregularis; tum quia hæc susceptio ordinum majorum non est exercitium Ordinis, a quo est suspensus: tum quia hæc irregularitas non est in jure expressa: & cap. 1. de eo, qui furt. ord. suscept. & c. cum illorum, de sent. excom. loquuntur tantum de excommunicato. ita Antoncl. de regim Eccles. lib. 2. cap. 10. n. 21. Diana p. 4. tr. 2. resol. 92. apud quos Laym. in Theol. mor. lib. 1. tr. 5. p. 3. c. 1. corol. 6. Suarez de censur. disp. 42. sect. 3. num. 2. seu disp. 31. sect. 1. Bonacin. de censur. disp. 7. q. 3. punc. 4. num. 2. seu punc. 6. & alii contra Covar. in cap. alma mater part. 2. §. 3. num. 5. qui tamen ibi loquitur de homicida casuali, & contra Navar. lib. 1. cons. 32. de tempor. ord. & alios, quamvis talis peccet mortaliter ob indecentiam. juxta Laym. loc. cit. Suspensus tamen propter delictum ab officio, si ejus ministerium exequatur, vel ab aliquo ordine Ecclesiastico, si eundem exerceat, fit irregularis. vide Covar. in cap. si furiosus. p. 1. §. 1. Imo secundum aliquos talis potest deponi, etiam sine alia monitione. juxta cap. latores, de Cler. excom. ubi Abb. contrarium tamen tuetur Suarez de censur. disp. 11. sect. 3. num. 2. vide P. Pirrhing. lib. 5. tit. 27. num. 5. & 6.

Suspensus ob malam ordinum susceptionem, uti per 97
saltum, non est capax consequendi Beneficium Ecclesiasticum. gl. in cap. dudum, de elect. Paris. de resign. lib. 4. q. 2. n. 102. Carol. de Grass. de effect. Cleric. eff. 15. nu. 34. Barb. de Offic. Episc. alleg. 47. n. 4. Et collatio Beneficii tali suspenso facta, est ipso jure nulla. cap. fin. de Cler. excom. cap. cum dilectus, de consuet. Abb. in cap. bonæ, de ætat. & qualit. Lambertin. de Jurepatr. p. 1. lib. 2. q. 9. Ugol. de cens. tab. 4. c. 6. §. 7. n. 4. & cap. 8. §. 6. n. 1. Garz. de benef. p. 7. cap. 14. Sperel. dec. 114.

§. IV.

Censura Interdicti.

Interdicere potest, qui excommunicare, & suspen- 98
dere; hinc non tantum homo, sed etiam lex interdicit. In jure, quando, & contra quos feratur interdictum, vide in extr. un. de cens. §. alioquin. & extrav. un. de reb. Eccles. non alien. cap. Episcoporum, de privileg. in 6. extr. 3. de privileg. c. quamquam, de cens. in 6. c. 1. de usur. in 6. c. un. de injur. in 6. c. felicis, de pœn. in 6. Clem. 1. de pœn. c. ubi periculum, de elect. in 6. Extr. un. de consuet. c. 1. de sepult. in 6.

Interdictum aliud est locale, aliud personale. c. si sen- 99
tentia, & cap. si Civitas, & cap. præsenti, de sent. excom. in 6. Locale iterum duplex est, aliud generale, aliud singulare. Locale generale est, cum locus universalis obligatur, uti Regnum, Provincia, Civitas, terra, castrum, villa, Parochia. gl. Abb. & Franc. in c. præsenti cit. Covar. in c. alma, p. 2. §. 1. n. 9. Singulare est, quo singularis locus unus, vel plures speciatim, & non collectivo, vel universitatis nomine obligantur; licet etiam plures Ecclesiæ, vel etiam omnes interdicantur; quia ly. omnes, non est nomen collectivum. Covar. l. c. nu. 2. Navar. in man. cap. 27. num. 166. Ugol. de cens. tab. 5. c. 6.

Interdictum personale est etiam duplex, aliud gene- 100
rale, aliud singulare. Illud est, quod fertur in Universitatem hominum, vel in corpus ex pluribus hominibus uni nomini subjectis constans, uti populus; Collegium, & Capitulum. juxta c. si sententia, de sent. excom. in 6. Speciale vero est, quod fertur in unum, vel plures homines, non nomine collectivo, uti in omnes Clericos Frinsingenses. &c.

Interdicto locali generali, dummodo denunciatum 101
sit, & non suspensum, prohibentur Sacramenta, quæ in loco nec confici, nec administrari possunt. in fin. de sent. excom. in 6. & tunc extrema unctio administrari non potest Laicis, Clericis, neque Regularibus. cap. quod in te, de pœnit. Covar. in a p. §. 2. nu 7. Ugol. loc. cit. c. 7. §. 1. Navar. in man. c. 27. num. 179. Neque Sacramentum ordinis. Covar. in c. alma. p. 2. §. 3. num. 4. Abb. in c. non est vobis, de sponsal. Ugol. loc. cit. §. 2. Neque matrimonium licite potest contrahi, licet valide; quia interdicti tempore omnia Sacramenta sunt prohibita, quæ non sunt excepta, & rationes, ob quas reliqua Sacramenta excipiuntur ac permittuntur, cessant in matrimonio, cum extra locum legitime contrahi possit. juxta c. si sententia. de sent. excom. in 6. nec Ecclesiis debitus honor subtrahatur, nec hæreses pullulent. Limit. quoad sponsalia, quæ non sunt Sacramentum. vide Ugol. loc. cit. §. 3. Suarez de cens. disp. 33. sect. 1.

Sacramenta excepta, quæ tempore interdicti gene- 102
ralis localis non prohibentur, sunt Baptismus, qui tam adultis, quam parvulis potest administrari, sicut etiam Catechismus, & exorcismi tunc liciti sunt, & fons Baptismalis potest benedici, imo potest etiam solemniter, & cum patrinis ministrari. cap. responso, de sent. excom. c. non est vobis, de sponsal. ubi gl. & Abb. c. quoniam, de sent. excom. in 6. Sylvester, in verb. interdictum. 5. num. 9. vers. fallit tamen. Navar. in man. c. 27. num. 178. Covar. in cap. alma. p. 2. §. 2. num. 7. Ugol. loc. cit. §. 4. Suar loc. cit. Bonac. de cens. disp. 5. p. 3. §. 1. Item confirmatio, quæ potest ministrari tam parvulis, quam adultis: & propterea Chrisma die Jovis sancto, etiam interdicti tempore confici potest. c. DD. mox sup. cit. & Ugol. §. 5. servata tamen forma cap. fin. de sent. excom. in 6. Item Eu-
chari-

charistia tempore interdicti generalis localis potest ministrari morientibus, & de quorum salute probabiliter dubitatur, licet ægroti non sint, damnatis ad mortem &c. & Clerici Missam facientes licite sumunt Eucharistiam. Non celebrantibus ministratur Eucharistia illicite. Ugol. §. 6. n. 5. Covar. in c. alma. p. 2. §. 5. nu. 6. vers. duodecimo; & ad infirmos potest deferri pulsata campanula, accensis facibus & comitante populo, DD. apud Ugol. de cens. tab. 5. c. 7. §. 5. Covar. in c. alma. p. 2. §. 2. n. 7. Navar. in man. c. 27. n. 179. Feder. de Sen. cons. 70. num. 3. Item pœnitentiæ Sacramentum, tam ægrotis, quam sanis tempore interdicti generali localis ministrari potest. cap. fin. de sent. excom. in 6. ubi gl. in verb. sani, Anchar. n. 9. Abb. in cap. quod in te, de pœnit. Limit. primo in excommunicatis ob causam, propter quam interdictum latum est, excepto articulo mortis. Limit. secundo, quoad illos, quorum culpa, dolo, vel fraude est latum interdictum, nisi prius satisfecerint, ad normam cap. fin. de sent. excom. in 6. Ugol. l. c. §. 7. Bonac. de cens. disp. 5. p. 3. §. 1. Covar. loc. cit.

103 Licet tempore interdicti localis generalis ea, quæ ordinis divini non sunt, fieri possint, uti preces privatæ, campanas pulsare, præterquam ad divina, concionari, legere Psalmos, & mulierem post partum in Ecclesiam introducere, juxta Ugol. loc. cit. cap. 8. Navar. in man. cap. 27. n. 171. Abb. in c. fin. de excess. Prælat. Fuscum, de visitat. c. 14. n. 12. lib. 1. Majol. de irreg. c. 20. num. 3. lib. 3. Tamen officia divina a Clericis de more fieri non possunt. Dicuntur autem de more fieri, videlicet pulsatis campanis, patefactis Ecclesiæ valvis, Christi fidelibus ad interessendum admissis. ita d. cap. fin. & cap. licet, de privil. in 6. Covar. & Navar. loc. cit. Ugol. §. 1. & 2. c. 8. sicut etiam alta voce cantando. DD. mox. cit. Bonac. de cens. disp. 5. p. 3. Limita in Nativitate Christi Domini, Paschate, festis Pentecostes, Assumptionis B. M. V. Corporis Christi, & illius octava, in quibus possunt fieri divina eodem modo, ac si interdictum latum non esset, admissis etiam interdictis, non tamen excommunicatis. Covar. loc. cit. §. 5. n. 1. Navar. in man cap. 27. n. 128. Bonac. loc. cit. Ugol. §. 6. & 7. ubi, an hæc festa incipiant a primis vesperis, & terminentur in secundis? quæ quidem in festis Paschatis, & Pentecostes procedunt tantum quoad primum diem, & non sequentes. DD. sup. cit. & Ugol. §. 9. In prædictis tamen festis exceptis extrema unctio morientibus, & Eucharistia bene valentibus administrari non potest; quia cap. fin. de sent. excom. in 6. tantum concedit, ut divina officia celebrari possint, nulla de his Sacramentis facta mentione: casus autem non exceptus manet sub dispositione Juris communis. Covarruv. & Ugolin. loc. cit.

104 Tempore interdicti, tam localis, quam personalis, tam generalis, quam specialis, sepultura Ecclesiastica prohibetur. DD. in Clem. 1. de sepult. c. quod in te, de pœnit. & remiss. c. si Civitas, de sent. excom. licet sepeliendi non essent interdicti. Sylvest. in verb. interdictum. 5. q. 8. Suarez de cens. d. 35. sect. 1. Ugol. d. tab. 5. c. 9. §. 1. 2. & 3. Bonac. de cens. d. 5. p. 5. num. 2. Covar. in c. alma mater, p. 2. §. 4. n. 5. etiam in diebus Nativitatis, Paschatis, Pentecostes, Assumpt. B. M. V. & Corporis Christi. juxta gl. in d. Clem. 1. ubi Franc. Federic. de Sen. cons. 111. n. 6. Covar. & Ugol. loc. cit. §. 1. quamvis in prædictis diebus Officium Defunctorum celebrari possit, sed sine sepultura. Suar. l. c. uti & Bonac. contra Sylvest. & alios. Clerici tamen, tam sæculares, quam regulares sepeliri possunt, sed privatim, sine campanarum pulsatione, & omnibus aliis solemnitatibus, & cum silentio, juxta cap. quod in te, de pœnit. Abb. & Anchar. in cap. si. de sent. excom. in 6. Feder. de Sen. cons. 159. Navar. in man. c. 27. n. 176. Covar. in c. alma. p. 2. §. 2. num. 7. Ugol. loc. cit. §. 2. licet verbaliter depositi essent; nam tales non amittunt hoc Privilegium. Excipe primo illos, qui interdictum violarunt. Secundo conjugatos, item excommunicatos, aut interdictos. Item illos, qui delictum commiserunt, quod etiam sine interdicto sepultura Ecclesiastica privat: uti habetur in cap. 2. de torneam. cap. un. de vit. & honest. Cler. in 6. cap. audientia, & cap. contingit, de sent. excom. Item illos, qui fuerunt degradati. Juxta c. 2. de privil. in 6. Extra locum tamen interdicto subjectum etiam Laici in loco sacro, & solemniter sepeliri possunt. Ugol. §. 4. Feder. de Sen. cons. 208. modo aliud ipsis non obstet.

105 Quæres, an tempore interdicti generalis localis possit aliqui admitti ex Laicis? Resp. posse admitti amentes, usu rationis carentes; quia isti non sunt capaces præcepti. Covar. in cap. alma. p. 2. §. 4. Suarez de cens. disp. 34. sect. 3. Bonac. de cens. disp. 5. p. 4. n. 20. Item Clerici conjugati, si sunt adscripti Ecclesiæ. Ugol. d. tab. 5. cap. 8. §. 5. Bonac. loc. cit. uti etiam illi, qui inserviunt Missæ.

106 Quæres secundo, an sepultus in loco non sacro tempore interdicti localis possit ablato interdicto exhumari, & sepeliri in loco sacro? R. quod sic; quia sublata causa tollitur effectus. Ugol. loc. cit. cap. 9. §. 4. Alterius disp. 6. c. 2. Bonac. tamen disp. 5. p. 5. nu. 8. de cens. tenet contrarium, quod etiam tenet Ugol. quando fuerunt mortui contumaces.

107 Veniendo ad interdictum locale speciale Ecclesia speciatim interdicta, in illa, uti in capellis, quæ sunt illius pars, aut illius cœmiterio, divina fieri nequeunt. Ugol. loc. cit. cap. 10. Covar. d. p. 2. §. 2. in cap. alma. Neque administrari debent Sacramenta, scilicet extrema unctio, ordo, & matrimonium. Covar. & Ugol. loc. cit. uti neque Eucharistia, & pœnitentia, nisi in periculo mortis & alibi haberi non possint. Limit. in Baptismo, si alibi administrari non potest. Item nec danda est sepultura sacra, nisi defunctus esset Clericus; quo casu distinguendum est: ut si Clericus alio in loco non interdicto sepeliri possit, ibi sit sepeliendus. Joan. Andr. apud Ugol. §. 2. cui ipse consentit; si vero alibi sepeliri. Ut supra dictum est. Ugol. & Covar. loc. cit. Host. in cap. fin. de excess. Prel. plura vide apud Ugol. loc. cit.

108 Electiones vero in Ecclesia interdicta fieri non prohibentur, quia tantum Sacramenta, Divina Officia, & sepultura probibentur. Abb. in cap. 1. de postul. Prel. Fusc. de Visitat. & Regim. Eccles. cap. 32. lib. 2. num. 2. Ugol. l. c. num. 5.

109 Certum est, quod interdictum locale, tam generale, quam speciale, violetur, si divinum Officium a Clericis de more, ut supra, celebratur, non submissa voce, non januis clausis, campanis pulsatis &c. sed dubium est, an dicatur violatum, si dictæ conditiones partim serventur, partim vero non? Resp. si unica tantum ex conditionibus non servetur, jam violatur interdictum. Covar. in c. alma p. 2. §. 4. num. 6. Sylvest. in verb. Interdictum 5. q. 5. vers. primum. Ugol. l. c. cap. 11. num. 2.

110 Tempore interdicti localis specialis non est licitum singulis diebus celebrare Missas, sed tantum semel in hebdomade ad renovandam Eucharistiam, servata tamen forma cap. fin. de sent. excom. in 6. scilicet ut fiat januis clausis. Ugol. tab. 5. cap. 10. post num. 5. Bonac. de cens. disp. 5. p. 4. num. 7. Fusc. de visit. cap. 32. num. 4. Navar. in man. cap. 27. num. 173. Covar. loc. cit. §. 5. Imo nec in Festis Nativitatis, Paschatis, Pentecostes, Assumpt. B. M. V. Corporis Christi, nisi in loco nulla alia adesset Ecclesia, quam interdicta: quia tunc in illa celebrari potest, servata tamen forma d. cap. fin. scilicet januis clausis. DD. mox cit.

111 Porro celebrantes divina Officia, & Sacramenta prohibita administrantes fiunt irregulares, si scienter hoc faciunt, neque habent Privilegium celebrandi in loco interdicto; & a solo Pontifice absolvi possunt. cap. is qui §. 1. de sent. excom. in 6. ubi Anchar. Franc. & DD. Abb. in cap. postulasti, de Cler. excom. ministr. Covar. l. c. p. 2. §. 2. num. 2. Ugol. loc. cit. §. 1. num. 1. cap. 11. Imo etiam ordines suscipientes in loco interdicto. DD. mox. cit. Limit. primo quoad ignorantes probabiliter, vel si interdictum non fuit denunciatum. juxta Extravag. ad evitanda. Navar. in man. cap. 27. num. 187. Covar. & Ugol. l. c. quam tamen irregularitatem non incurrunt audientes tantum divina.

112 Præterea violantes interdictum non possunt eligi ad dignitates Ecclesiasticas, nec eligere. cit. cap. is qui, de sent. excom. in 6. cum DD. cit. neque ad easdem postulari, & Abbates Officio, & beneficio suspensi sunt. cap. fin. de excess. Prælat. & ita suspensus non potest exercere, quæ sunt Jurisdictionis. Covar. l. c. & Abb. ut supra. Præterea ad Ecclesiam accessum non habent, donec satisfecerint. cap. Episcoporum, de privil. in 6. Possunt deponi ab Ordinibus, & Ecclesiasticis Beneficiis privari debent. Et Regulares, qui interdictum violant, ubi Ecclesia Catholica, vel matrix illud observat, sunt ipso jure excommunicati. Clem. 1. de sent. excom. ubi

DD.

DD. Navar. *in man. cap.* 27. *num.* 146. Ugol. *loc. cit. num.* 10. Dominique temporales, qui in locis interdicto subjectis celebrare aliquem cogunt, statim sunt excommunicati. *Clem.* 2. *de sent. excom.* Navar. *in man. cap.* 25. Ugol. *l. c. n.* 11.

113 Regulares qui in suas Ecclesias (sermo est de fratribus minoribus) ad divina Officia, fratres, vel sorores tertii Ordinis S. Francisci, recipiunt, sunt ipso jure excommunicati. *Clem.* 3. *de sent. excom.* Navar. *loc. cit. num.* 16. Ugol. *num.* 12. Et mortuos in loco interdicto, in casibus non permissis, sepelientes, ipso facto excommunicationem incurrunt, ad arbitrium Ordinarii. Ugol. *num.* 13.

114 Interdictum personale generale est interdictum latum in corpus ex pluribus hominibus uni nomini subjectis, constans; uti in Universitatem, Collegium, Capitulum. Personale singulare est interdictum latum in singulares homines, unum, vel plures. Personale generale afficit omnes personas de universitate, Collegio, vel Capitulo, qui proinde homines de Universitate personaliter interdicta non sunt participes divinorum officiorum Ecclesiæ, non tantum in loco Universitatis, sed in omni alio, quia tunc interdictum personis inhæret, & quocumque proficiscantur, eos sequitur. Licet suffragiorum Ecclesiæ participes esse possint. Covar. *loc. cit.* §. 1. *num.* 4. *vers. adnotandum.* Ugol. *loc. cit.* §. 1. *cap.* 12. & ideo divina ab hominibus, vel Clericis Universitatis celebrari non possunt *cap. si sententia, de sent. excom. in* 6. neque ad formam, vel normam *cap. fin. eod.* Calderin. *de interd. memb.* 6. Anchar. *in d. cap. fin. q.* 2. Sylvest. *in verb. interdictum* 5. *num.* 2. *vers.* 1. Ita nec Sacramenta possunt administrare; excepto Baptismo, & pœnitentia in necessitate. Missæ Sacrificio, & cæteris divinis, interdicti non possunt interesse, nec videre, nec audire, excepta concione, & festis Nativitatis, ac de quibus *in cit. cap. fin.* Feder. de Senis *cons.* 188. & 208. *num.* 1. Neque possunt suscipere, vel recipere Sacramenta, exceptis Baptismo, Confirmatione, pœnitentia, & Eucharistia morientium, exceptis iis, quorum culpa interdictum latum est, nisi satisfecerint. Carent etiam sepultura Ecclesiastica. Ugolin. *l. c.* §. 4.

115 Quæres, an interdictum tolli debeat, si quis ex universitate interdicta velit, & promittat satisfacere? Resp. si is promittat satisfacere, cujus culpa latum fuit interdictum, & hoc fuit latum in contumaciam, affirmative; quia censuræ feruntur, ut recedatur a contumacia. *c.* 1. *de except. in* 6. *c. non est vobis, de sponsal. c. ex litt. de consuet.* gl. & Franc. *in c. præsenti, de sent. excom.* Ugol. *d.* §. 4. *num.* 2. secus, si fuit latum in pœnam. Si vero alius, qui non dedit causam interdicto, vult satisfacere, & causa non est perpetua, sed ad tempus, uti commodum pecuniarium; iterum Resp. est affirmativa: sed in utroque casu, tam quando is, qui dedit causam interdicto, vult satisfacere, quam alius pro illo, requiritur, quod de parendo Ecclesiæ promittant, & caveant. Si vero causa est perpetua, uti ratione decimæ, tunc ab alio satisfieri non potest. Ugol. *l. c.*

116 Interdicto personali speciali subjectus officia divina celebrare nequit, neque Sacrum facere. juxta *cap. Latores, de Cler. excom. minist.* licet vellet celebrare ad normam *cap. fin. de sent. excom. in* 6. §. *adjicimus.* Sylvest. *in verb. interdictum* 5. *q.* 1. Covar. *in cap. alma. p.* 2. §. 4. *nu.* 3. Anchar. *d. q.* 1. Ugol. *loc. cit. cap.* 15. Neque in Nativitate Domini, aut aliis festis, de quibus supra. Ita neque Sacramenta administrare, aut divinis officiis, dum fiunt, interesse potest, uti nec illa audire, nec videre. Neque præsente interdicto divina fieri possunt. *Clem.* 2. *de sent. excom.* & poterit talis vi expelli, licet sit Clericus; quia hæc est defensio necessaria Divinorum. Nec potest interdictus talis suscipere Sacramenta illa, quæ in interdicto generali fuerunt excepta. Ugol. *de cens. tab.* 5. *cap.* 15. §. 3. *gl. in cap. præsenti, de sent. excom. in* 6. ubi Franc. caret etiam sepultura Ecclesiastica; orare tamen pro interdicto, & oblationes recipere non est prohibitum. Innoc. *in cap. fin. de excess. Prælat.* Sicut etiam interdictus non prohibetur ingredi Ecclesiam, modo nec divina faciat, nec Divinis intersit, nisi specialiter ingressu Ecclesiæ arceatur. Ugol. §. 4.

117 Interdictum, uti etiam suspensio, potest fieri, etiam quoad aliquos tantum effectus, uti ab ingressu Ecclesiæ; & interdictus ab ingressu Ecclesiæ non potest ingredi Ecclesiam, neque per transitum, nisi tempore, quo officia divina non celebrantur. Abb. *in cap. cum Ecclesia, de immunit. Eccles.* Calderin. *de interd. Eccles. memb.* 2. Fusc. *de visit. cap.* 32. *lib.* 2. *num.* 7. Ugol. *l. c. c.* 16. §. 1. contra Navar. *in man. cap.* 27. *num.* 170. Covarruviam *in cap. alma. p.* 2. §. 1. *num.* 3. *vers. poterit.* & probatur ex *cap. is cui. de sent. excom. in* 6. quod ampliatur, licet Ecclesia consecrata non sit, modo de consensu Episcopi ædificata. Excipiuntur tamen festi illi dies, de quibus in *sæpe d. cap. fin. de sent. excom.* Neque potest divina facere, aliter fit irregularis. gl. & DD. *in cap.* 2. *verb. interdictum, de cens. lib.* 6. Innoc. *in cap. sacro, num.* 2. *de sent. excommun.* Abb. *in cap. dilectus, de consuet.* Imo neque in festis diebus, de quibus in *d. cap. fin.* in quibus licet possit divina audire, non potest tamen divina facere, imo neque divina facienti inservire.

Interdictus ab ingressu Ecclesiæ, non potest interesse 118
divinis, dum ab aliis fiunt, neque Sacramenta recipere, neque privatas preces fundere. Innoc. *in d. cap. sacro.* Felin. *in cap. a nobis, de excep. num.* 6. *vers. & licet* Covar. *l. c. vers. poterit.* & DD. *in cit. cap. is cui, de sent. excom. in* 6. Ugol. §. 3. exceptis festis, de quibus *in d. cap. fin.* in quibus potest divinis interesse, & preces fundere privatas, extra Ecclesiam tamen potest omnia facere, ut prius. *gl. in d. c. is cui.* Gemin. & Anchar. Innoc. & Butr. *in cap. sacro, de sent. excom.* Navar. & Abb. *loc. cit.* Covar. & Ugol. *uti supra.* Neque sepultura Ecclesiastica interdictus ab ingressu Ecclesiæ gaudet. Bene verum est, quod si hoc interdictum fuit latum ob contumaciam, hac cessante, ipso facto, & jure est absolutus; si vero in pœnam, opus habebit absolutione.

Interdictus violans interdictum celebrando divina ut 119
prius, fit irregularis, secus vero audiendo tantum, vel interessendo, licet peccet mortaliter. Et excommunicatus, si in loco interdicto a celebrantibus nominatim monitus ut exeat, non obedit, est ipso jure interdictus. Et ille, qui in loco interdicto monitus nominatim ut exeat, audit divina &c. incurrit excommunicationem. *Clem.* 2. *de sent. excom.* Ugol. *cap.* 17. §. 1. *num.* 3. Et Domini temporales, qui in loco interdicto per præconem publice interdictos ad Ecclesiam vocant ad divina, vel prohibent, ne moniti discedant, sunt excommunicati. Sylvester *in verb. excommunicatio* 7. *num.* 51. Navar. *in man. cap.* 25. *num.* 93.

Celebrans vero coram interdicto, non fit irregularis; 120
sepeliens tamen interdictum in Ecclesia est ipso facto excommunicatus. Sylvest. *in verb. excommunicatio* 9. *num.* 66. dummodo interdictus sit notorie talis, vel denunciatus. Interdictum enim violans, quod non fuit denunciatum, non incidit in præfatas pœnas, juxta *Extravag. ad evitanda.* idem die, si habeat privilegium contra interdictum, vel sit casus exceptus. Ugol. §. 2. Navar. *loc. cit. cap.* 27.

Interdici potest quilibet homo, cujuscumque dignita- 121
tis, item Universitas, tam Ecclesiastica, quam non Ecclesiastica non solum pro suo delicto, sed etiam alterius, scilicet Domini, vel Rectoris Universitatis, habentis Jurisdictionem temporalem in illum. *c. non est vobis, de sponsal. c. sane,* ubi Felin. *de Offic. Deleg. c. ubi periculum, de elect. in* 6. Covar. *loc. cit. p.* 2. §. 1. quia pœna subditorum redundat etiam in Dominos. *cap. si sententia, de sent. excom. in* 6. Ugol. *loc. cit. cap.* 20. §. 1. *num.* 2. Covar. *loc. cit.* sic etiam ob delictum Episcopi, potest Civitas subjici interdicto. Felin. Covar. & Ugol. *loc. cit.* dummodo delictum grave sit.

Universitate interdicta, singuli ex ea, etiam infan- 122
tes, & lactentes, amentes, repugnantes ne delictum committatur, etiam in dignitate positi, alibi etiam habitantes, interdicti sunt. Covar. & Ugol. *l. c.* Majol. *de irregul. cap.* 20. Navar. *in man. cap.* 27. *num.* 168. Sylvest. *in verb. interdictum* 2. *num.* 16. Etiam illi, qui post latum interdictum de universitate facti sunt, non vero qui simpliciter in universitate habitant, & ad illam non pertinent. D. D. *sup. cit.* Ugol. §. 3. Illi vero, qui de universitate interdicta esse desierunt, liberantur interdicto, uti Monasterium ingressi, etiam ante professionem; quia cum de Clero facti sint, de populo esse desierunt. Ugol. §. 4. ubi Calderin. *de interdicto.* 2. *memb. vers. sed primo.* Gemin. & Franc. *in cap. si sententia, de sent. excom.* ubi alii. Et populo interdicto Clerus interdictus non est, nec econtra. Covar. *loc. cit. num.* 6. Ugol. §. 5. Secus

fami-

familia interdicta; quia tunc omnes de familia, etiam Clerici, interdicti sunt. Sylvest. *in verb. interdictum.* 2. *num.* 17. *vers. decimum sextum.* Majol. *loc. cit.* Et interdicto Clero, etiam Religiosos Regulares interdictos esse, docet Covar. *l. c.* quamvis contrarium doceat Sylvest. *l. c.*

123 Loco generali interdicto, uti Civitate, interdicta sunt quoque illius suburbia, & continentia ædificia. *cap., si Civitas, de sent. excom. in* 6. licet non subessent eidem Domino, ne interdictum vilipendi valeat. Covar. *loc. cit.* non tamen alia loca illis suburbiis vicina. Ugol. *cap.* 21. §. 1. *num.* 2. Imo locus adjectus, v. g. Regno interdicto, si Regni pars sit, erit pariter interdictus; secus, si pars illius non sit.

124 An vero loco destructo, si postea reædificetur, uti Ecclesia, interdicta remaneat? vide D. D. apud Ugol. §. 6. affirmantes.

CENSUS.

Praxis Census.

1 Census est jus percipiendi responsionem ex re alterius justo modo acquisitum, ad hæredes, & successores quoscumque transitorium, manente re apud imponentem. Cencius *de cens. p.* 1. *cap.* 1. *q.* 3. *a.* 2. *num.* 1. Scaccia *de commerc. & camb.* §. 1. *q.* 1. *n.* 174. *vers. & quod in contractu.* Estque contractus nominatus; quia est venditio, & emptio respective, & habet proprium, & speciale nomen. Cenc. *loc. cit. q.* 4. *a.* 1. ubi D.D.

2 Censum quilibet imponere potest super re sua, licet illius nudam duntaxat habeat proprietatem, non vero super re alterius. Molin. *de contr. tom.* 2. *d.* 394. *n.* 9. Cenc. *loc. cit. cap.* 2. *q.* 1. *a.* 1. *n.* 6. aliter census non valet, juxta Bullam Pii V. ut tenuit Rot. apud Cenc. *decis.* 309. *n.* 6. nisi concurreret Domini consensus. Scac. *de commerc.* §. 1. *q.* 1. *n.* 181. Rot. apud Cenc. *decis.* 13.

3 Porro licet Census constitutus super re aliena non valeat in præjudicium Domini rei, super qua constituitur, valet tamen in præjudicium constituentis, qui tenebitur ad interesse. Rot. apud Seraphin. *p.* 1. *decis.* 785. Cenc. *l. c. num.* 12.

4 Ex definitione census sequitur, censum impositum super re emphyteutica validum esse, nisi a Domino directi fuisset expresse prohibita alienari. Sperel. *decis.* 120. *n.* 17. & 66. Cenc. *de cens. p.* 1. *cap.* 2. *a.* 2. *quæst.* 2. sermo est de censu non perpetuo, sed qui durat, durante vita Emphyteutæ, vel vassalli censum imponentis. Bonac. *de contr. d.* 3. *q.* 4. *a.* 27. *num.* 54. Cenc. *loc. cit. num.* 9. Clar. *in* §. *feudum. q.* 37. nisi in investitura Dominus directi dedisset facultatem alienandi: tunc enim emphyteuta, vel Vassallus possent etiam censum perpetuum in re emphyteutica constituere. Sperel. *loc. cit.* Specul. *tit. de locat.* §. *nunc aliqua.* Bonac. *loc. cit.* Seraphin. *decis.* 79. contra Corbulum, *de Jur. Emphyt. ampl.* 49. videri potest etiam Pajatel. *exped. & annot.* 10. Roderic. *de ann. reddit. lib.* 1. *q.* 3. *num.* 7. *vers. quod limitandum est.* Rot. apud Seraph. *decis.* 794. *num.* 9. & post Cenc. *dec.* 77. Item, nisi emphyteusis, vel feudum essent hæreditaria, vel acquisita pro se, & hæredibus. Cenc. *loc. cit. num.* 17.

5 Hinc sequitur secundo, quod hæres gravatus possit constituere censum super fideicommisso, non quidem perpetuo duraturum, sed tantum durante vita dicti hæredis gravati. Rot. apud Cenc. *decis.* 40. *num.* 8. & ipse Cenc. *loc. cit. a.* 6. *a n.* 1. *quæst.* 1. Limit. si hæres, non tantum fuit gravatus restituere, sed insuper expresse prohibitus alienare fundum, super quo vult creare censum; tunc enim census ab initio esset nullus, ut tuentur Cenc. *l. c. num.* 5. & citat communiorem. Gratian. *discept. for. tom.* 1. *cap.* 175. *num.* 14. & *cap.* 43. *num.* 24. *vers. idem est in rebus.* Rot. post Cenc. *decis.* 43. quia prohibitus alienare censetur etiam prohibitus censum imponere. contra Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 61. *num.* 1. qui vult, etiam in secundo casu censum ab initio esse validum.

6 Limit. I. Si census imponitur ex causa necessaria, uti reparationis bonorum hæreditariorum. Peregr. *de fideicom. a.* 50. *num.* 8. vel pro extinctione æris alieni testatoris alienationem prohibentis; quia causæ necessitatis excipiuntur in prohibitione alienationis in Jure. juxta *L. peto.* §. *prædium ff. de leg.* 2. Rot. post Cenc. *decis.* 52. ipse Cenc. *l. c. a num.* 20.

7 Limit. II. Si prohibitio alienationis fuit nuda ab omni causa, tam expressa, quam tacita; nam talis prohibitio habet vim consilii. Marescot. *lib.* 1. *var. res. cap.* 72. *num.* 5. & 6.

Limit. III. Si census non ponitur super bonis, sed tantum super fructibus, sine ulla obligatione bonorum. Corbul. *de Jur. Emphyt. cau.* 14. *ampl.* 49. *num.* 1. dummodo census super fructibus non sit perpetuus. 8

Limit. IV. Ex causa dotis constituendæ. Gratian. *disc. for. tom.* 1. *cap.* 43. *a num.* 27. Peregr. *de fideicom. a.* 42. *num.* 96. Cenc. *loc. cit. num.* 31. non obstante alienationis prohibitione. D. D. *cit.* & Menoch. *de præs. lib.* 4. *præs.* 189. *num.* 5. 9

Limit. V. Si fideicommissarius, ad cujus favorem fuit probibita alienatio, census constitutioni consensit. Peregr. *loc. cit. a.* 40. Rot. post Cenc. *decis.* 14. *num.* 4. ipse Cenc. *l. c. num.* 35. 10

Limit. VI. Super melioramentis fideicommissi, super quibus potest constitui census, non obstante prohibitione. Cenc. *loc. cit. num.* 37. apud quem Rot. *decis.* 55. coram Penia; sed generaliter, quando possit constitui census super melioramentis; vide Rot. *decis.* 116. *p.* 6. *rec.* 11

Limit. VII. Quia quocumque in casu census ab initio est invalidus favore fideicommissariorum, & vocatorum in casum alienationis, in damnum tamen constituentis semper valet. Rot. post Cenc. *dec.* 13. & 59. & 66. ipse Cenc. *l. c. num.* 44. Et creans nulliter censum tenetur ad omnia damna, & interesse, licet ignorasset, fundum censui subjectum fuisse prohibitum alienari; licet ad talem damnorum refectionem se non obligasset. Rot. *cit. decis.* 13. quod quidem interesse non incipit currere, nisi a die, quo cessatum fuit a solutione. Rot. post Cenc. *dec.* 44. *num.* 4. Cenc. *loc. cit. n.* 46. & esset taxandum ad illam quantitatem, quæ pro censu annuo fuit conventa, quæ ex instrumento probari potest. Rot. post Cenc. *decis.* 58. & 61. 62. 63. 12

Tandem scias, quod licet census impositio sit ipso jure nulla ab initio; si tamen Dominus census sit in possessione exigendi censum, vel quasi, non poterit, purificato fideicommisso retardari ab hæredibus debitoris solutio census, sub prætextu nullitatis, donec fideicommissarius concludenter probaverit fideicommissum, & quantum illud se extendat. Rot. post Cenc. *decis.* 57. 13

Si vero fundus, super quo fuit creatus census, sit pro medietate prohibitus alienari, & pro medietate liber, census valebit pro parte libera. Gabr. *de Reg. Jur. concl.* 12. Rot. apud Marescot. *lib.* 1. *var. res. cap.* 72. Cenc. *loc. cit. num.* 38. 14

Ad hæc census impositus super bonis fideicommissi, si adsunt bona libere, sustinetur in liberis. Pajatel. *inspect. & annot.* 17. Rot. apud Farinac. *decis.* 83. Cenc. *loc. cit. a.* 7. Marescot. *loc. cit.* quia voluntas agentis regulatur a potestate. Rot. post Cenc. *decis.* 93. *num.* 3. dummodo pars libera sit capax totius census, juxta Rot. apud Cenc. *decis.* 49. 65. & 66. *loc. cit. n.* 8. licet fundus fuerit designatus cum confinibus, & creans censum dixisset, fundum ad se spectare, & nulli obligatum. Rot. post Cenc. *decis.* 39. & *DD. cit.* 15

A minori census imponi non potest; quia sicut non potest alienare bona immobilia sine solemnitatibus, quæ videri possunt apud Mant. *de tacit. lib.* 4. *sect.* 6. *a num.* 1. ita nec censum imponere. Tiraq. *de retr. lignag.* apud Cenc. ut infra §. 1. *gl.* 6. Corbul. *de Jur. emphyt. caus.* 14. *ampl.* 49. Roder. *de ann. reddit. lib.* 1. *q.* 14. *num.* 10. Cenc. *de cens. p.* 1. *cap.* 2. *q.* 1. *a.* 2. *num.* 3. & post illum Rot. *dec.* 309. *num.* 1. licet censum imponeret ad favorem alterius minoris, vel mulieris. Rot. post Cenc. *dec.* 18. *num.* 6. Imo licet minor existat in patria potestate; quia licet patris præsentia suppleat solemnitates statutarias, cum consensus patris integret personam filii, tamen hoc non procedit in alienationibus factis a filiofamilias, sed in aliis obligationibus simplicibus. Cenc. *loc. cit. num.* 11. & *seq.* Et in testamento minor non valet censum imponere, ita ut, si imposuerit, habeat restitutionem in integrum, non solum ut non obligetur ad solvendum censum, sed etiam ut non teneatur restituere sortem. Oddo *de restit. in Integr. p.* 2. *q.* 56. *num.* 46. Cenc. *loc. cit. num.* 15. nisi fuerit factus locupletior. Roderic. *l. c. q.* 14. *n.* 14. Rot. coram Seraph. *dec.* 1242. *p.* 2. 16

Limita, si minor, postquam factus fuit major, censum solvit; quia ex tali solutione convalidatur impositio invalida. *L. si præteritus, ff. de bonor. possess. cont. tab.* Mascard. *de prob. concl.* 915. Rot. post Cenc. *dec.* 17

19. *num.*

19. *num.* 3. Idem dic, si minor factus major, non reclamet, nam ex taciturnitate per quinquennium, postquam fuit factus major, resultat ratificatio impositionis, saltem ex novo consensu. Cenc. *loc. cit. num.* 23. & de illius nullitate non potest opponere. *L.* 1. *&* 2. *Cod. si major factus.* Menoch. *de recup. posses. remed.* 15. *num.* 148. Mantic. *de tacit. lib.* 4. *tit.* 6. *num.* 65. Dummodo dolus non intercesserit; quia dolus excludit ratificationem, sufficitque dolus præsumptus. Marc. Ant. *res.* 3. *num.* 20. & dummodo sciens, & solvens postquam fuit factus major, habuerit scientiam dictæ nullitatis census, quæ scientia requiritur ad inducendam ratificationem. Gregor. *decis.* 260. *n.* 15. ubi Addend. *num.* 22. apud Rot. *dec.* 260. *p.* 6. *rec. num.* 12. *&* 13. ubi aliæ Rotæ.

18 Neque in impositione census a minore facta sufficiunt solemnitates, si non adsit causa justa, juxta Mant. *d. tit.* 6. *num.* 6. uti dotanti sororem, quando maritus alia bona stabilia recipere nollet. Cenc. *loc. cit. num.* 27. & Rot. post Cenc. *decis.* 23. vel solvendi æs alienum minoris. Pacis. *de salv. Interd. inspect.* 3. *cap.* 2. *num.* 132. Rot. post Cenc. *decis.* 24. *num.* 7. maxime si creditores instent. Imo etiam pro extinguendo censu majori. Roder. *d. q.* 14. licet quoad censum æqualem, neget Rot. post Cenc. *decis.* 26 *num.* 4. apud Cenc. *loc. cit. num.* 33. quia per Constitutionem Martini V. & Calixti III. *in cap.* 1. *&* 2. *de empt.* minor non potest cogi ad census extinctionem, & de causa aliter constare debet, quam per assertionem contrahentium. *L. magis puto ff. de reb. cor. L. ob æs. C. de præjud. min.* Paris. *cons.* 85. *num.* 19. *&* 36. *lib.* 3. Mont. *de tutel. cap.* 33. *num.* 1. *& seq.* apud Rot. *dec.* 98. *p.* 6. *rec. num.* 3.

19 Licet vero Roderic. *loc. cit.* velit, emptorem census debere esse solicitum, ut pretium convertatur in causam expressam, tamen Rot. post Cenc. *decis.* 25. tenuit contrarium, adeo ut nec teneatur probare versionem. Cenc. *loc. cit. n.* 38. *&* Rot. tamen distinguit, quod nempe emptor ex causa necessaria pro solvendo ære alieno pupilli &c. vel Ecclesiæ, debeat esse solicitus, ut pretium convertatur v. g. in solutione æris alieni, pro quo fuit facta venditio, secus in venditione facta ex causa voluntaria. ubi de materia, quam vide.

20 Mulier major potest creare censum sine solemnitatibus, nisi illas forte requirat statutum. Rot. post Cenc. *decis.* 31. *num.* 3. ipse Cenc. *loc. cit. num.* 40. quo casu tamen, si contractus etiam sine solemnitatibus initus apparebit evidenter utilis mulieri, valebit. Rot. post Cenc. *decis.* 34. Bene verum est, quod in muliere contractus nullus nunquam convalescere possit per quamcumque ratificationem, uti diximus in minore facto majori fieri posse; quia in muliere semper manet ratio imbecillitatis resultantis ex sexus fragilitate. Seraphin. *decis.* 346. *num.* 1. Cenc. *l. c. n.* 47.

21 Prodigus, postquam illi fuit interdicta bonorum administratio, non potest creare censum, uti nec bona alienare. Tiraquel. *d.* §. 1. *gl.* 6. *de retr.* Rot. post Cenc. *decis.* 27. 36. *&* 37. apud Cenc. *loc. cit. a.* 3. nisi notorie constet illum rediisse ad frugem & hoc probetur. Cenc. *l. c. n.* 13.

22 Filiusfamilias, licet in bonis castrensibus, vel quasi, sicut etiam in adventitiis, in quibus pater non habet usumfructum, possit censum imponere; in profectitiis tamen, & adventitiis, in quibus pater habet usumfructum, non potest in præjudicium patris. Cenc. *a.* 4.

23 Ita Dominus, qui habet dominium resolubile potest creare censum; quia pendente termino ad resolvendum est vere Dominus. Tiraq. *de retr.* §. 2. *gl.* 1. Cotbul. *de Jur. emphyt. caus.* 14. *ampl.* 27.

24 Et maritus potest imponere censum in fundo dotali æstimato æstimatione, quæ facit emptionem. Rol. *cons.* 64. secus in fundo inæstimato, vel æstimato æstimatione non faciente emptionem. Bonac. *de contr. d.* 3. *q.* 4. *punct. un. n.* 10. Azor. *inst. mor. p.* 3. *lib.* 10. *cap.* 7. *q.* 6. apud Cenc. *a.* 5. *n.* 10.

25 Administrator bonorum publicorum non potest super illis censum imponere. Tiraq. *de retr.* §. 1. *gl.* 6. *num.* 6. apud Cenc. *p.* 1. *cap.* 2. *q.* 3. *a.* 1. quia nemo potest onus reale imponere super rebus alienis. *L. si rem alienam. ff. de pignor. act.* Bal. *in cap. ad audientiam, de rescr.* nisi speciale mandatum habeat ad alienanda bona universitatis, vel nisi in creatione talis administratoris fuissent adhibitæ solemnitates requisitæ ad alienationem bonorum universitatis. Cenc. *loc. cit. num.* 11. ubi DD. Præterea, ut valeat creatio census in bonis universitatis, debet administrator jurare, se credere, talem census impositionem esse utilem universitati, & ut Judex desuper decretum suum interponat. juxta *L. fin. Cod. de vend. rer. univers.* Roderic. *de ann. reddit. lib.* 1. *q.* 14. *num.* 67. Cenc. *loc. cit.* Imo juxta eosdem est necessarius consensus Principis, quibus adde Castill. *de usufr. cap.* 54. *num.* 46.

Clericus non potest creare censum super bonis sui Beneficii, nisi ex causa, & servatis solemnitatibus: sermo est de bonis tam mobilibus, quam immobilibus, juxta Bullam Pii V. Cotbul. *de jur. emphyt. caus.* 14. *ampl.* 49. *n.* 4. Bonac. *de contr. disp.* 3. *q.* 4. *punct. un. num.* 11. Rot. post Cenc. *decis.* 27. Imo nec super patrimonialibus, ad quorum titulum fuit ordinatus. Cenc. *loc. cit. a.* 2. *num.* 5. Licet secus sit in usufructuario, qui potest super commoditate ususfructus creare censum, non quidem perpetuum, sed durante Jure usufructuarii, quo resoluto, resolvitur jus acceptoris. Cenc. *l. c. a.* 3. 26

Fideicommissarius, licet ante restitutionem sibi saltem verbaliter factam, non habeat jus in re ad fideicommissum, tamen habet jus ad rem, & ideo potest super fideicommisso censum creare, etiam ante restitutionem verbaliter factam: nam si valet census super re aliena in præjudicium constituentis, valebit etiam super re, ad quam constituens habet jus ad rem. Cenc. *a.* 5. 27

§. II.

Super quibus possit creari Census?

Census non tantum potest constitui super rebus immobilibus, juxta Constitutiones Martini V. Calixti III. & Pii V. sed etiam super rebus, quæ pro immobilibus habentur: uti super domibus, molendinis, jure gabellarum, & aliis juribus perpetuis in Civitate existentibus. Molin. *de contr. p.* 2. *d.* 389. Leo *in thes. for. Eccles. p.* 2. *cap.* 15. *de cens. apud* Cenc. *cap.* 3. *q.* 1. *a.* 1. *p.* 1. 28

Et quia census, licet ex propria natura computetur inter mobilia, & immobilia; quia nec tangi, nec palpari potest, uti mobilia, & immobilia. Juxta Rot. post Cenc. *decis.* 3. tamen, quia necessario cohæret rei immobili, reputatur inter immobilia. Menoch. *de retin. remed.* 3. *num.* 284. Gabr. *de verb. signif. concl.* 8. *num.* 4. Tiraq. *de retr. lignag.* §. 1. *gl.* 6. *num.* 3. *&* 4. Rot. post Cenc. *decis.* 31. *num.* 7. *&* 82. *&* 84. apud Cenc. *loc. cit. a.* 2. *num.* 6. ubi late probatur. 29

Limit. I. In censibus temporalibus, qui non habentur pro re immobili. Menoch. *de arbitr. cas.* 233. Roderic. *de ann. reddit. lib.* 1. *q.* 3. *&* 14. *num.* 8. Cenc. *loc. cit. num.* 20. Gabr. *loc. cit.* 30

Limit. II. Quoad ipsos fructus, qui debent respondere, qui pro mobilibus habentur. Roderic. *loc. cit.* Rot. post Cenc. *decis.* 86. *num.* 7. Et ideo pecunia, quæ ex legato debet investiri in immobilibus, potest investiri in emptione census perpetui. Cenc. *l. c.* 31

Unde sequitur, quod super censu perpetuo alius census imponi possit. Molin. *de contr. p.* 2. *d.* 389. Leo *in thes. for. Eccles. p.* 2. *cap.* 15. *num.* 7. Bonac. *de contr. disp.* 3. *q.* 4. *punct.* 1. *num.* 16. apud Cenc. *l. c. a.* 3. 32

Super rebus vero mobilibus, quia ex sua natura fructum non ferunt, neque in se moventibus; quia se moventium vita non est perpetua, sed brevis, census imponi non potest, ut patet ex Bulla Pii V. Cenc. *a.* 4. apud quem Azor. *instit. mor. p.* 3. *lib.* 10. *cap* 5. Molin. *l. c.* 33

Ita neque super juribus, & actionibus personalibus; quia sicut de jure non debentur fructus fructuum, nec usuræ usurarum. *L. fin. Cod. de usur.* ita nec permittitur, ut inter eosdem debitorem, & creditorem pro interesse interesse non soluto debeatur, etiam ratione lucri cessantis. Cenc. *loc. cit. a.* 5. *num.* 8. qui citat Rot. Genuens. *decis.* 87. viderique potest Bulla Pii V. & quod super credito non possit in terminis Bullæ imponi census, nec super juribus incorporalibus, & actionibus tam ad res mobiles, quam immobiles competentibus. tenent. Rebel. *de oblig. just. lib.* 10. *q.* 6. *num.* 4. *vers. non tamen.* Eugen. *cons.* 100. *num.* 39. *lib.* 1. Cenc. *loc. cit. num.* 5. *seqq.* Mastrill. *in addit. ad Petr. Gregor. de censib. q.* 5. *num.* 105. apud Rot. *decis.* 116. *p.* 6. *rec.* 34

An super persona sola possit constitui census, in quo 35

sola

sola persona obligetur, controvertitur. Et quidem, quod abstrahendo a Constitutionibus Martini V. Calixti III. & Pii V. sit licitus, maxime si persona est industrialis, tenent plurimi, tum Theologi, tum Canonistæ, apud Cenc. *de cens. loc. cit. a. 6.* quia quilibet potest operas suas sub certa pensione locare. *L. qui operas. ff. locat.* tum quia res censuata succedit loco pignoris, persona vero principaliter obligatur. juxta *L. fundus, ff. de ann. leg.* Covar. *var. res. lib. 3. cap. 7. num. 5.* & alii apud Roderic. *de ann. reddit. lib. 2. q. 19.* sed negativa sententia est communior, ut probat Cenc. *loc. cit. num.* 10. Molin. *de contr. p. 2. disc. 387. num. 4.* ratio est; quia operæ hominum liberorum non possunt considerari ut fructus, cum liber homo non sit in commercio. *L. si in empt. ff. de contr. empt.* quia omnes homines liberi nascuntur. *L. manumissiones. ff. de just. & jur.* & ideo ejus persona principaliter obligari non potest. *Authent. imo, Cod. de oblig. & act. L. 2. Cod. quæres pign. oblig. poss. cap. 2. extr. de pignor.* tum quia de natura census est, ut constituatur jus in re transitorium ad quemcumque, etiam singularem successorem; tum quia obligare personam ad annuam pensionem pro usu pecuniæ, qua census emitur, est usurarium; quia pecunia est de rebus, quæ usu consumuntur, estque sterilis, nec pecuniam parere potest sine usura. *L. usus pecuniæ. ff. de verb. signif.* ad rationes contrarias dic, quod, qui locat operas, tenetur operari ad beneficium conductoris, & merces solvitur proportionata ad laborem; in censu vero nullæ considerantur operæ; ad secundum, falsum est, principaliter obligari personam, sed verissimum est, principaliter rem obligari.

36 Post constitutiones vero dd. Summ. Pontificum census personalis omnino illicitus est, etiam ante promulgationem Bullæ Pii V. post cujus promulgationem, & ubi recepta est, dubium cadere non potest. Ubi vero usu recepta non est, licet aliqui teneant, non esse illicitum censum personalem, tamen communis, & probabilior est contraria; quia in iis, quæ respiciunt declarationem juris naturalis, & tollunt periculum usurarum, omnes obligat, etiamsi non sit usu recepta, ut probat. Rot. post Cenc. *decis.* 80. & ipse Cenc. *loc. cit. n.* 48. & quod Bulla Pii V. sit servanda in toto orbe, etiam in Germania, decidit Rot. apud Merlin. *decis. 626. num.* 3. & post Cenc. *decis.* 80. ob animarum salutem.

37 Porro fundus, super quo imponitur census, debet esse frugifer, uti patet ex Bulla Pii V. quia per censum emitur jus percipiendi annuam responsionem, vel in fructibus, vel in pecunia ex fundo. Et licet fundus non soleat secundum communem æstimationem fructum ferre, nisi quinque pro centenario, tamen census potest imponi, etiam ad rationem septem pro centenario, imo octo, & decem, dummodo fundus reddat tot fructus, qui sufficiant pro satisfactione dictæ annuæ responsionis. Scacc. *de commer. §. 1. q. 1. num.* 242. Cenc. *loc. cit. q. 2. a. 1. num.* 8. Bonac. *de contr. disp. 3. q. 4. punct. un. num.* 20. Leo *in thes. for. Eccles. p. 2. cap. 15. num. 59. de cens.*

38 Licet vero fundus debeat esse frugifer, non requiritur tamen, quod actu ferat fructus, sed quod ex sui natura sit aptus ferre fructus; quia fructiferum dicitur, quod est aptum ad fructificandum.

39 Sed quid si fundus non ferat integrum censum, vel non sit capax, eritne census nullus in totum? Resp. est negativa, sed tantum erit nullus quoad excessum. Rot. post Cenc. *decis.* 90. ubi census impositus super duobus fundis, uno deficiente, sustinetur in alio, si sit capax ferre totum censum. & alia Rot. post Cenc. *decis.* 66. ratio est; quia in dividuis, utile per inutile non vitiatur. *cap. utile, de Reg. Jur. in 6.* Scaccia *l. c. num.* 240. & 300.

40 Aliud dubium est, an census debeatur, si fundus census pro aliquo tempore non ferat fructus sufficientes? Resp. si fundus ab initio creationis census revera non erat capax totius census, non debetur; quia census creari non potest, ut obligetur duntaxat persona imponentis. Cenc. *de cens. p. 1. cap. 3. q. 2. a.* 3. ubi D.D. Azor. *inst. mor. p. 3. lib.* 10. *cap.* 6. Si vero fundus solummodo post constitutionem census, ex aliquo casu, uti hostium incursu, sterilitate &c. non sufficit pro solutione census; tunc debitor tenetur ad totum censum, maxime si sterilitas &c. ex culpa debitoris contigerit, & debet aliunde supplere ex fructibus aliorum bonorum. Sot. *de just. lib. 6. q. 5. a. 5. circa medium, ante 1. corollar.* quia census non imponitur super fructibus fundi, sed super ipso fundo. Cenc. *loc. cit. num.* 6. & ita declaravit Pius V. in quadam Bulla ad declarationem suæ Constitutionis de censibus: tum quia sterilitas unius anni compensatur ubertate alterius anni. Rot. post Cenc. *decis.* 10. Bonac. *de contr. disp. 3. q. 4. punct. un. num.* 27. Cenc. tamen *l. c. num.* 11. vult, Dominum census debere expectare, donec fructibus colligendis ex eodem fundo censuato sequentibus annis possit fieri integra solutio. ob *L. ex eo. ff. de vin. tritic. & oleo legat.* & tenent Gig. *de pens. q. 62. n.* 7. Felin. *in cap. ad audientiam. 2. de rescr. n.* 17. nisi tamen culpa debitoris intercedat, nam tunc posset statim obligari. Gigas *l. c. n.* 9.

Dubitari tamen non debet, quin super re magni redditus possit imponi parvus census. Rot. post Cenc. *decis.* 41
1. Ita super eodem fundo capaci possunt imponi plures census diversis temporibus. Scaccia *loc. cit. n.* 206. apud quem Azor. *inst. mor. part. 3. l. 10. tit. de cens. c. 6. quæs. 2. vers. in primis. col.* 281. Rot. post Cenc. *decis.* 6. etiam non requisito consensu prioris Domini census. vide Cenc. *d. part. 1. cap. 3. quæs. 2. art. 4. & 5.*

Census constitutus super universitate bonorum, sine 42
expressione alicujus fundi certi, licet non repugnet juri naturali, quia Nicolaus V. id concessit Siculis, & Neapolitanis. Cenc. *loc. cit. q. 3. a.* 1. tamen est contra naturam contractus. Rot. post Cenc. *decis.* 93. DD. cum communiori apud Cenc. *loc. cit.* ratio est: quia alias emptor nullum subiret periculum, sed esset tutus, contra *L. 2. Cod. de peric. & commod. rei. vend.* Rot. post Cenc. *decis.* 94. tum quia census creatus super universitate bonorum, est suspectus fraudis usurariæ. Neque refert, quod ad validitatem venditionis, sufficiat res, & pretium; quia requiritur etiam, quod res sit idonea ad venditionem, alias etiam venditio rei sacræ, & religiosæ valeret, quod tamen est falsum. Fab. de Monte, *de empt. & vend. q.* 4. requiritur ergo res, quæ non sit prohibita alienari, vel censuari. Post Bullam vero Pii V. dubium non est, invalidum esse censum super universitate bonorum. Leo *in thes. for. Eccles. p. 2. c. 15. num.* 8. Rot. post Cenc. *decis.* 94. Roder. *de ann. reddit. lib. 2. q. 7. num.* 13. Rot. post Cenc. *decis.* 95. & 96. Cenc. *loc. cit. num.* 22.

Sed, eratne necessaria expressio finium ante Bullam 43
Pii V. tempore Martini V. & Calixti III.? Affirmat Cenc. *loc. cit. num.* 24. quia in *Extrav. 1. de empt. & vend.* habentur hæc verba: „ *Bonis in ipso contractu tunc expressis, pro ipsius census annui exsolutione in perpetuum obligatis* „ nam ly *expressis*, idem significat ac claris, & specificatis. *L. si servus. ff. de assign. libertor. & L. ratum, ff. de solut.* sic.

Super pluribus fundis incertis, & illimitatis, seu su- 44
per uno fundo certo, & certis finibus designato, & generaliter super omnibus bonis, non pro faciliori census actione, sed pro census perpetuatione super omnibus bonis census creari nequit; quia alias non daretur casus, in quo census periret. Ita juxta Constit. Pii V. Molin. *de contr. p. 2. d. 389. n.* 4. Rot. post Cenc. *decis.* 80. ipse Cenc. *loc. cit. a. 2. n.* 2. Super uno vero fundo certo, & designato, ac limitato, cum generali hypotheca super omnibus bonis, valet. Grat. *discept. for. tom. 1. cap.* 141. Rot. post Cenc. *decis.* 97. & 103. differentia est, quia in priori casu non obligantur omnia bona ad meliorem exactionem, sed perpetuatur census. In secundo vero casu omnia bona sunt obligata, non ad perpetuandum censum, sed ad meliorem assecurationem solutionis. Leo *in thes. for. Eccles. p. 2. cap. 15. n.* 8. Rot. quam citat Cenc. *loc. cit. n.* 11. posset quidem creari super pluribus fundis, certis tamen, & limitatis, & expressis omnium vocabulis, & confinibus. Covar. *lib. 3. var. res. cap. 7. n. 6. vers. quæritur deinde.* Gratian. *loc. cit.* Bonac. *de contr. disp. 3. q. 4. pun. un.* Cenc. *loc. cit. n.* 15. & post illum Rot. *decis.* 90.

Imo potest census de uno fundo in alium transferri si- 45
ne novo consensu fidejussorum, absque eo, quod fiat aliqua novatio. Rot. apud Cenc. *decis. 104. post illius tractatum*, maxime si adsit clausula „ *circa novationem, absque præjudicio jurium &c.* Pacif. *de salv. interd. inspect. 3. cap. 2. num.* 212. Grat. *disc. for. tom. 1. cap. 113. nu.* 81. & alii apud Cenc. *loc. cit. n.* 25. & post illum Rot. *decis.* 105. & 60. & 106. Dummodo tamen fundus, super quo creatur census, sit liber, saltem pro parte, & in ea quantitate,

quod possit supportare censum. Rot. post Cenc, decis, 49. & 64. & 66. & 67.

46 Notandum in omnibus, quod census debet creari juxta Bullam Pii V. aliter non valet. Rot. post Cenc, decis. 5. 7. & ad illius valorem requiritur, quod super illo fiat instrumentum publicum coram Notario. Grat. disc. for. tom. 3. cap. 208. num. 7. Roder. de ann. reddit. lib. 1. q. 15. num. 1. Farin. cons. 112. attenta dispositione dictæ Bullæ.

47 Census vero creatio, cum in facto consistat, debet probari ab allegante. Cenc. p. 1. cap. 4. num. 6. & post illum Rot. decis. 111. Et primo quidem probatur per instrumentum publicum. Rot. post Cenc. decis. 5. & 68. Item per testes. Mascard. de prob. vol. 1. q. 5. Rot. post Cenc. decis. 96. ipse Cenc. loc. cit. num. 18. Item per confessionem debitoris, tam judicialem, quam extrajudicialem, Roderic. de ann. reddit. lib. 1. q. 15. Cenc. loc. cit. num. 19. & post illum Rot. decis. 112. & 113. an autem, & quando sufficiat exactio decem v. g. annorum, vide DD. cit. & Gratian. l. sup. c.

48 Census in alium transferri potest omni titulo habili ad acquirendum dominium, uti donationis, transactionis, si census erat constitutus ante transactionem, legati, sententiæ, consuetudinis, præscriptionis. Menoch. de præs. lib. 4. præs. 107. Covar. lib. 3. var. res. cap. 7. Molin. de contr. p. 2. d. 387. apud Cenc. p. 2. a. 1. c. 1. Item titulo venditionis. Idem a. 2. Menoch. loc. cit. Rodet. de ann. reddit. lib. 2. q. 5. num. 7. dummodo concurrat pretium certum juxta Bullam Pii V. & quidem justum, hoc est, correspondens fructibus, qui ex re censuata percipiuntur, & circa pretii justitiam attenditur consuetudo Regionum. Covar. lib. 3. var. res. cap. 10. Grat. disc. for. tom. 1. cap. 141. num. 27. Leo, in thes. for. Eccles. p. 1. cap. 15. num. 12. Rot. post Cenc. decis. 117. & 17. Pretium tamen debet consistere in pecunia numerata, L. 1. ff. de contr. empt. L. 1. ff. de rer. permut. quod intellige, juxta tenorem Bullæ Pii V. non tantum in conventione, sed etiam in solutione. Molin. de contr. par. 2. d. 390. Roder. de ann. reddit. q. 13. Cenc. par. 2. cap. 1. q. 1. a. 5. a numero 6. de cens. & post illum Rot. decis. 118. & 119. & 120. & ut infra num. 93. Imo etiam præscindendo a Constitutione Pii V. pretium census debet solvi in pecunia numerata, juxta Constitutiones Martini V. & Calixti III. Cenc. loc. cit. num. 10. & seq. Hinc nullus est census, in quo loco pretii dantur in solutum fructus aliorum censuum decursi, & non soluti. Rot. post Cenc. decis. 120. & 119. Valeret tamen, si ex instrumento appareret de integra pretii solutione in pecunia numerata, licet illico eædem pecuniæ forent dandæ ad censum ipsimet emptori; nam, cum numeratio pecuniæ facta ad computum pretii prædii empti afferat emptori utilitatem, consequendo liberationem ab obligatione solvendi pretium, licet dictæ pecuniæ apud venditorem prædii maneant momento temporis, tamen ex ista momentanea solutione dominium acquisivit ille, qui eas restituit ad censum emptori prædii. Rot. post Cenc. decis. 2. & 123. ipsemet Cenc. l. c. n. 23.

49 Et licet obligationi solvendi pretium in pecunia numerata satisfiat, si pro pecunia daretur in solutum census creatus, attento jure communi. Molin. cit. d. 390. Roder. loc. cit. lib. 1. q. 13. tamen post Bullam Pii V. contrarium est dicendum. Bonac. disp. 3. q. 4. pun. un. de contr. Molin. loc. cit. Azor. inst. mor. p. 3. lib. 10. cap. 8. q. 1. Cenc. de cens. loc. cit. num. 34. Ad hæc pretium debet totum solvi in pecunia numerata; quia forma a Pio V. præscripta ad unguem est servanda; & quidem numerari debet coram Notario, & testibus. Rot. post Cenc. decis. 128. & 120. ipse Cenc. loc. cit. a. 7. num. 10. qui vult, non esse satisfactum Bullæ, licet constaret realiter, & cum effectu, pretium census pervenisse ad manus venditoris illius, si tunc pecunia non numeretur in ipso contractu loc. cit. num. 15. quamvis contrarium etiam quoad forum externum teneant non pauci apud eundem. l. c. Rot. post illum, decis. 92. & fuit declaratum a Gregorio XIII. & decis. 103. Quomodo vero solutio probetur facta coram Notario, & testibus, vide Cenc. loc. cit. a. 8. per tot.

§. III.

De pactis illicitis in censu.

Pactum, quod est contra substantiam contractus censualis, vitiat totum contractum ab initio. Roder. de ann. reddit. lib. 2. q. 1. num. 2. extrav. fin. de cond. appos. Covar. de sponsal. p. 2. cap. 3. §. 1. quæ nullitas non sanatur pœnitentia, vel renunciatione emptoris census. Si vero non est contra substantiam contractus, pactum vitiatur, & habetur pro non adjecto, valetque contractus. Surd. de alim. tit. 9. q. 22. num. 34. Grat. disc. for. tom. 1. cap. 141. num. 20. Scaccia de commerc. §. 1. q. 2. ampl. 20. num. 14. & 15. Rot. post Cenc. decis. 144. & 124. & 145. ipse Cenc. de cens. p. 2. cap. 1. q. 3. a. 1. num. 12. & seq. 50

Limit. si pactum contra substantiam posset transmutare, vel transformare contractum in alium contractum, sive ejusdem, sive alterius nominis; tunc enim pactum non vitiaret totum contractum. Cenc. l. c. num. 14. Roderic. d. lib. 2. q. 2. 51

Sic pactum contra naturam contractus, non vitiat ipsum contractum, sed ipsum vitiatur; substantia vero contractus nihil est aliud, quam ipsa dispositio contrahentium; natura vero contractus est qualitas innata ab initio contractus, quæ semper inest, nisi pactum excludat. In mutuo substantialia contractus sunt, ut mutuetur aliquid consistens in numero, pondere, vel mensura, & reddatur idem in genere. L. 2. §. 1. si cert. pet. naturale vero mutui est, ut reddatur in eadem bonitate. Ita venditionis substantialia sunt res, quæ venditur, pretium, & consensus contrahentium. L. 1. & 2. L. nec emptio. ff. de contrah. empt. Fab. de Monte, de vendit. &c. q. 5. num. 1. & 72. ejusdem naturalia sunt obligatio de evictione, & quod pretium solvatur in numerata pecunia. Cenc. loc. cit. a num. 19. In censu, secundum Bullam Pii V. illius substantialia sunt, ut res, super qua creatur census, sit immobilis, vel pro immobili habeatur, de sui natura fructifera, certis finibus designata, & justum pretium consistens in pecunia numerata solvenda coram Notario, & testibus in ipsa instrumenti celebratione. Rot. post Cenc. de cens. decis. 146. & 147. Cætera sunt naturalia. 52

Jam, pactum anticipatæ solutionis non est contra substantiam census, & ideo illum non vitiat; quia tamen hoc pactum est injustum, quod obligetur venditor ad solvendum, antequam debeat, Cenc. de cens. p. 2. cap. 1. q. 3. a. 2. post quem Rot. decis. 115. ideo tantum vitiatur, & habetur pro non adjecto. Grat. discep. form. tom. 1. cap. 141. num. 23. Rot. post Cenc. decis. 116. & 95. & 308. Si vero anticipata solutio non fuit deducta in pactum nec expresse, nec tacite, sed fiat ex mera liberalitate, non videtur contrariari Bullæ Pii V. Bonac. de contr. disp. 3. q. 4. punct. un. num. 25. Rot. post. Cenc. decis. 123. 53

Ita pactum, quod casus fortuitus spectet ad venditorem census, si illos venditor census in se suscepit, valet. Cenc. p. 2. cap. 1. q. 3. a. 3. num. 2. sermo est de casu fortuito, quem in se suscepit venditor, qui potest contingere circa fructus. Rot. post Cenc. decis. 144. nisi casus esset insolitissimus, qui in simplici sermone casuum fortuitorum non venit. Gomez. var. res. tom. 2. cap. 3. num. 19. apud Cenc. l. c. num. 5. & 6. ubi DD. secus de casu, qui potest contingere in re censuata, si casualiter, aut fulmine pereat. Molin. de contr. d. 390. num. 6. Scaccia de commerc. §. 1. q. 1. num. 176. Rot. post Cenc. decis. 10. vide Bullam Pii V. de cens. verb. conventiones. 54

Sic pactum restringens venditori census facultatem alienandi rem censui suppositam est nullum, ex Bulla Pii V. Imo etiam de jure communi. L. nemo, ff. de pact. L. in re mandata, Cod. mand. Molin. de contr. p. 2. d. 290. Rot. post. Cenc. decis. 148. num. 12. Quod vero non possit alienari irrequisito Domino, vel sine ejus consensu, vel nisi in personam ipsius Domini, non est iniquum. Scot. de Just. lib. 6. q. 5. a. 2. vers. circa secundum argumentum, verb. in primis, potest tamen Domino census a Judice præfigi terminus, saltem duorum mensium ad deliberandum, an velit emere. Cenc. loc. cit. nu. 11. & seq. Et quia tale pactum non est contra naturam con- 55

contractus, non vitiat, sed vitiatur. Roct. post Cenc. *decis.* 2.

56 Ita pacta continentia, morosum census debitorem teneri ad interesse lucri cessantis, vel cambium, per Bullam Pianam reprobantur; quæ tamen prohibitio; utpote exorbitans, non potest trahi ad interesse damni emergentis. Cenc. *loc. cit. a* 5. *num.* 2. Bonac. *de contr. disp.* 3. *q.* 4. *pun. un. num.* 38. Hæc autem, quæ dicta sunt de pacto lucri cessantis, procedunt, quando ab initio contractus fuit conventum de certa quantitate solvenda ratione lucri cessantis, vel fuit conventum de quantitate incerta, liquidanda solo juramento Domini census, non vero, si cum debitis circumstantiis justificaretur, & liquidaretur interesse ratione moræ. Scacc. *de com.* §. 1. *qu.* 7. *p.* 2. *ampl.* 8. *num.* 296. Cenc. *loc. cit. num.* 10. Ita, quod morosus debitor teneatur ad expensas, & salaria, fuit ab eodem Pio V. reprobatum. Sermo est de expensis, quæ fiunt in scriptura, vel instrumento super censu confectis, non vero quæ fiunt in lite super censu mota. Cenc. *num.* 16. Item pactum, quod morosus debitor amittat rem censuatam, vel ejus partem. Cenc. *num.* 18. Roderic. *de ann. reddit. lib.* 2. *q.* 1. *num.* 29. *vers. decimaquinta*. Imo nec licitum est ratione fidejussoris. Roderic. *loc. cit. lib.* 2. *q. num.* 5. *seqq.* Cenc. *num.* 20. contra Covar. *var. res. lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 7. *& alios*. Sic, quod morosus incidat in aliquam pœnam. Roderic. *loc. cit. q.* 10. Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 1. *num.* 7. apud Cenc. *num.* 21. Secus dicendum quoad censuras; quia in illis non potest cadere suspicio usuræ. Hæc autem supra recensita pacta non vitiant, sed vitiantur.

57 Ita pactum, quod debitor census illum solvat liberum ab omni onere, etiam illo, quod ex natura contractus spectat ad emptorem, est illicitum, & habetur pro non adjecto. Honded. *cons.* 35. Roder. *l. c. lib.* 2. *q.* 4. *num.* 26. Cenc. *a.* 6. *num.* 1.

58 Ita pactum auferens, vel restringens facultatem redimendi censum; quia pactum, quod possit redimi census, est de natura census, & licet non fuerit expressum, tacite inest, est invalidum, & habetur pro non adjecto. Cenc. *a.* 7. Soto, *de Just. lib.* 6. *q.* 5. *a.* 3. *concl.* 2.

59 Ita pactum inducens necessitatem extinguendi censum, vel quod Dominus census possit ad libitum suum repetere pretium, per Bullam Pii V. reprobatur. Soto, *de just. & Jur. lib.* 6. *q.* 5. *a.* 3. *concl.* 1. Gail. *pract. obs. lib.* 2. *obs.* 7. *num.* 14. Covar. *var. res. lib.* 3. *cap.* 7. *nu.* 3. *vers. secunda ratio. & cap.* 9. *num.* 4. Mantic. *de tac. & ambig. lib.* 4. *tit.* 31. *a num.* 8. Grat. *disc. for. tom.* 1. *cap.* 14. Rot. post Cenc. *decis.* 154. *num.* 2. *& dec.* 11. & alii apud ipsum Cenc. *loc. cit. a.* 8. Leotard. *de Usur. q.* 68. Diana *p.* 3. *tr.* 5. *res.* 75. apud quem Theologi plures. Difficultas est, an tale pactum sit contra substantiam contractus? & quidem inspecto jure communi affirmative respondendum est, cum Rot. coram Seraph. *dec.* 269. *p.* 1. & coram Coccin. post Cenc. *dec.* 147. *num.* 4. ea ratione, quod hoc pactum reducit censum ad naturam puri mutui. Castr. *cons.* 312. *lib.* 1. Nat. *cons.* 123. *lib.* 1. *num.* 9. quod maxime procedit juxta Constit. Martini V. & Calixti III. Rot. post Cenc. *dec.* 152. *num.* 7. *&* 8. ipse Cenc. *loc. cit.* Leotard. *uti supra*. Inspecta vero forma Pii V. non est contra substantiam census. Cenc. *l. c. & a.* 1. juxta quam tale pactum non vitiat contractum, sed vitiatur. ita Covar. *loc. cit.* Gomez. *de cens. cap.* 3. Roderic. *de ann. reddit. lib.* 1. *q.* 4. *a num.* 3. Valent. *de cens. punct.* 6. qui refert, tale pactum in Comitiis August. *anno* 1548. a Carolo V. fuisse prohibitum; & quod non vitiet, patet; quia tale pactum potest addi emptionibus aliarum rerum, ut fatetur Covar. *loc. cit. cap.* 5. *num.* 3. Molin. *de contr. d.* 377. *num.* 11. Joan. de Lugo *d.* 26. *sect.* 13. *a num.* 200. Idem dicendum est, quando tale pactum fuit adjectum contra debitorem morosum.

§. IV.

Fundus censuatus, an vendi possit?

60 Resp. est affirmativa; quia quilibet est rei suæ moderator, & arbiter. *L. in re mandata, Cod. mandati*, & expresse in Bulla Pii V. quæ facultas nullo pacto adjecto auferri potest. Rot. post Cenc. *dec.* 90. *num.* 11. Neque obstat, quod fundus sit domino census hypothecatus; quia licet hypotheca impediat translationem dominii rei hypothecatæ, tamen non impedit venditionem; quia venditor non tenetur dominium rei venditæ transferre, sed tantum rem venditam tradere. *L. ex empto, ff. de act. empt. L.* 1. *ff. de rer. permut.* Cenc. *p.* 2. *cap.* 2. *q.* 1. *a.* 1. ubi Rot. apud Seraph. *decis.* 787. *p.* 1. *num.* 13. Imo emptor fundi, cognita veritate, non potest agere ad contractus rescissionem, sed tantum ut venditor liberet fundum a censu, & solvat census decursos, & decurrendos. Guttier. *pract. quæst. lib.* 2. *cap.* 169. Cenc. *loc. cit. & p.* 1. *cap.* 3. *q.* 4. *num.* 20. Porro fundo censuato vendito, census transit cum ipso fundo. Covar. *var. res. lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 8. Rot. post Cenc. *dec.* 90. In tali tamen alienatione Domino census facienda est denunciatio venditionis faciendæ, & Dominus census habet prælationem omnibus emere volentibus; quia id etiam pacto fieri potest, ut supra notatum. Et hæc denunciatio requiritur pro forma, ut venditio aliter facta non valeat, licet Dominus census aliunde sciat, imo forte præsens fuerit; quia hæc denunciatio non requiritur tantum, ut Dominus sciat, sed ut ipse deliberare possit, an velit præferri. Rot. post Cenc. *dec.* 158. Bar. *in L. denunciasse*, §. *quid ergo. & L. qui uxori, ff. ad L. Jul. de adult.* & procedit, licet non totus fundus vendatur, sed pars, & facta denunciatione, Dominus habet mensem ad deliberandum, qui est continuus, prout in dubio quilibet terminus censetur continuus. Tiraquel. *de retract.* §. 1. *gl.* 11. *num.* 21. Bar. *in tr. de tempor. util. vel contin. cap.* 8. Asinius *in prax. Jud. cap.* 8. *num.* 17. Cenc. *loc. cit. num.* 21. *art.* 2. Mensis vero debet esse prout currit, scilicet triginta dierum. Tiraquel. *l. c.* Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 1. *cas.* 50.

Porro licet Dominus census habeat prælationis privilegium, tamen non potest illum emere, nisi cum iisdem conditionibus, & pactis, quibus alii emptores. Rot. post Cenc. *dec.* 71. *num.* 2. Corbul. *de jur. emphyt. caus.* 14. *q.* 2. *num.* 2. Est tamen verum, quod hæc prælatio competens Domino census non præjudicat proximioribus consanguineis Domini fundi, in locis, in quibus ex statuto habent jus prælationis. Rot. post Cenc. *dec.* 306. Scacc. *de commerc.* §. 1. *q.* 1. *n.* 245. *vers. secunda difficultas est*. Cenc. *loc. cit. art.* 3. *n.* 9. 61

Quod si omissa denunciatione fundus censitus, fuit alii venditus, Dominus census habebit jus retractus. Rot. post Cenc. *dec.* 159. non quidem contra omnes emptores; uti secundum, & tertium, sed contra primum tantum, & contra venditorem fundi potest agere ad interesse; quamvis non desint, qui velint, posse agere etiam contra tertium emptorem. Molin. *de contr. p.* 2. *d.* 372. Rot. apud Seraph. *dec.* 1474. apud Cenc. *loc. cit. a* 4. *num.* 5. sed videri potest Mantic. *de tac. & ambig. lib.* 4. *tit.* 32. late quæstionem examinans. Et retractus habet etiam locum, quando venditio fuit facta a Judice ex officio. Rot. post Cenc. *dec.* 156. Et quando duo habent censum super eodem fundo, adeoque hypothecam in exigendo præfertur primus emptor. Tiraquel. *de retract.* §. 3. *gl.* 1. *num.* 5. Guttier. *pract. quæst. cap.* 166. *num.* 4. Cenc. *loc. cit. q.* 2. *a.* 2. si vero plures adsint census Domini super eodem fundo, quis tunc in emptione præferatur, vide infra *numer.* 91. 62

Sicut vero Dominus fundi potest fundum censitum vendere, ita Dominus census potest censum hypothecare, quæ tamen hypotheca extinguetur, quando extinguitur, vel redimitur census: quia resoluto jure dantis, resolvitur etiam jus accepturis. Cenc. *loc. cit. a.* 6. *num.* 3. Potest etiam census locari, cedi, vel permutari, aut in solutum dari. apud eundem, & Molin. *de contr. p.* 2. *disp.* 383. *num.* 5. Item in dotem dari, aut vendi. Cenc. *loc. cit. num.* 14. *&* 15. dummodo serventur, quæ præscribuntur in Bulla Pii V. Rot. post Cenc. *dec.* 142. Et qui censum a Domino census emit, si velit alii vendere, debet vendere pretio semel, & prima vice constituto, ita ut hoc, ob temporum varietatem, neque crescere, neque decrescere possit. Roder. *lib.* 1. *q.* 8. Cenc. *loc. cit. num.* 19. Item potest legari. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 107. *num.* 10. Fructus vero census inexacti, an spectent ad hæredes, vel legatarios? vide Cenc. *ibidem a n.* 28. 63

§. V.

Censum quis teneatur solvere? & in quo loco & tempore?

64 Censum tenetur solvere, qui illum imposuit, & illius hæredes, etiam cessionarius, licet super suis bonis, non suo, sed alterius intuitu censum imposuerit, quo tamen casu potest contra illum agere, & juris remediis compellere, ut se liberet a censu imposito, & illius fructibus. Rot. post Cenc. *decis.* 188. ipse Cenc. *p.* 2. *cap.* 2. *q.* 3. *a.* 1. Imo tenetur ille, qui creavit censum, ad illius solutionem, etiam postquam vendidit fundum censuatum; quia adhuc potest conveniri actione personali. Rot. post Cenc. *decis.* 90. Item solvere tenetur, qui hoc onus sibi accollavit. Rot. post Cenc. *decis.* 191. Cravet. *cons.* 217. *num.* 7. & 8. Surd. *decis.* 32. apud Cenc. *l. c. n.* 16.

65 Non tamen quilibet hæres tenetur in solidum, sed pro sua portione hæreditatis. *L. pro hereditariis, Cod. de hered. vel act. vend.* Cenc. *loc. cit. num.* 21. sive hæreditatem adiverint simpliciter, sive cum beneficio Legis, & inventarii. Etiam fidejussor tenetur ad solutionem census, maxime si se obligavit principaliter, & in solidum. Rot. post Cenc. *dec.* 58. plura de fidejussoribus, vide in praxi fidejussorum, & Cenc. *l. c. art.* 2. *& seqq.*

66 Censum solvere tenetur etiam possessor fundi, si census fuit impositus super fundo, & illius proprietate ob contractam hypothecam, & jus reale; quia tale jus transit ad quemcumque successorem, etiam singularem, & possessorem fundi. Corbul. *de Jur. emphyt. caus.* 14. *ampl.* 49. *num.* 8. Honded. *cons.* 17. *lib.* 2. Surd. *de alim. tit.* 7. *q.* 33. *n.* 14. Grat. *discept. for. to.* 1. *cap.* 141. Rot. post Cenc. *decis.* 18. & quidem etiam non facta excussione debitoris principalis. Afflict. *decis.* 95. Grat. *loc. cit.* etsi possideat jure emphyteutico. Secus si tantum super fructibus. vide Cenc. *loc. cit. p.* 2. *cap.* 2. *q.* 3. *a.* 6.

67 An usufructuarius teneatur solvere censum? dubitatur. Affirmant Carocius, *de locat. & cond. tit. de usufr. q.* 16. *num.* 12. Castill. *de usufr. cap.* 57. *num.* 14. & alii apud Cenc. *loc. cit. a.* 7. *num.* 1. contrarium tenet Menoch. *cons.* 997. *lib.* 10. Costa *de ratione rata*, *q.* 72. Roder. *de ann. reddit. lib.* 2. *q.* 1. apud eundem Cenc. *loc. cit. nu.* 3. quos vide.

68 Possidens partem fundi censiti potest in solidum conveniri ad integri census solutionem. Molin. *de contr. p.* 2. *d.* 387. Honded. *cons.* 17. *lib.* 2. *num.* 12. Grat. *disc. for. tom.* 1. *cap.* 141. sed contrariam tenet Covar. *var res. lib.* 3. *cap.* 7. *nu.* 8. Lupus *ad L.* 2. *Cod. de pact. inter vend. comment.* 2. §. 2. *a num.* 67. Cenc. *loc. cit. a.* 8. *nu.* 4. quam appellant æquiorem.

69 Difficultas est, an qui aliquando solvit, cogendus sit solvere etiam in futurum? Resp. si is, qui petit solutionem, non tantum probat solutionem, sed etiam causam solutionis, scilicet impositionem census per instrumentum, tenetur solvere etiam in futurum; quia actor ex tali instrumento habet intentionem fundatam, & probationem probatam. Bal. *in L. Imperator, ff. de stat. hom.* si tamen reus vellet contra tale instrumentum opponere nullitatem illius, esset audiendus; quia titulus nullus, ex solutionibus præteritis, non potest revalidari. *L. si certis annis, Cod. de pact.* Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 131. *num.* 21. Cenc. *a.* 9. *num.* 6. quæ quidem nullitas, si opponitur per viam actionis, petendo contractum declarari nullum, aut reduci &c. supersedetur in executione, & retardatur solutio. juxta Innoc. *in cap. cum non in Jure. X. de off. deleg.* Lancell. *de attent. p.* 2. *cap.* 16. *num.* 47. Si vero opponatur per viam exceptionis, non retardatur. D. D. *mox cit.* & Cenc. *de cens. p.* 2. *cap.* 2. *q.* 4. *num.* 6. Rot. post Cenc. *decis.* 209. 210. 211. 212. & 213. nisi exceptio sit evidens, manifesta, & notoria ex eodem instrumento, vel possit in continenti probari. Grass. *de except.* 20. *num.* 12. Cenc. *loc. cit.* si vero qui petit censum, non probat per instrumentum causam solutionis legitimam, ob quam solutiones retro factæ legitimæ fuerint, causam tamen allegat, & solutiones probat fuisse factas ex causa allegata, qui solvit de præterito, adhuc cogitur solvere. Covar. *in reg. possessor*, *p.* 2. §. 4. *num.* 2. *de reg. Jur. in* 6. Roder. *de ann. reddit. lib.* 1. *q.* 15. *num.* 5. Cenc. *loc. cit. quæst.* 3. *a.* 9. *num.* 8. quia actor non tenetur probare veritatem causæ, ob quam solutio facta est. *L. cum de in rem verso. ff. de usur.* Quod vero solutio fuerit facta ex causa census, potest probari primo per instrumentum refutationis, & quietantiæ habitæ a Domino census. Mascard. *de prob. concl.* 1319. Rot. post Cenc. *dec.* 210. ipse Cenc. *loc. cit. q.* 4. *a.* 6. *num.* 7. Item ex libro rationum tam Domini census, qui contra scribentem plene probat, quam ex libro debitoris. Rot. post Cenc. *dec.* 226. Item ex confessione creditoris, & Domini census, quæ contra ipsum probat, imo contra hæredes illius, & successores singulares habentes titulum ab eo. Item per testes duos saltem regulariter. Mascard. *de prob. concl.* 1319. Afflict. *dec.* 13. *num.* 26. Cacheran. *dec. Pedem.* 53. *num.* 7. & 15. & alii apud Cenc. *d. part.* 2. *cap.* 2. *quæst.* 4. *art.* 6. *num.* 18. *seq.* contra Salycet. *in L.* 2. *num.* 17. *vers. item quod Cod. de jur. emphyt.* qui videtur requirere quinque testes. Dummodo tamen deponant de solutione facta ex causa census. Item de præsumptionibus, & conjecturis. Rot. post Cenc. *dec.* 209. Mascard. *loc. cit.* Menoch. *de retin. posses. remed. ult. num.* 39. & *de præs. lib.* 3. *præs.* 139. Corbul. *de Jur. Emphyt. caus.* 15. Thesaur. *dec.* 114. *num.* 4. & alii apud Cenc. *loc. cit.* Si vero petens solutionem probat solutionem, sed non constat, ex qua causa solutio facta fuerit, & tunc non cogitur solvere. Menoch. *præs.* 131. *num.* 54. Roderic. *de ann. red. lib.* 1. *q.* 15. *num.* 2. Cenc. *loc. cit. de quæs.* 3. *a.* 9. *num.* 16. & est tex. *in cap. pervenit*, 5. *de censib.* ubi etiam Gonzal. *num.* 4. apud quem Menchaca *illust. quæst.* 84. Duard. *de censib. quæs.* 17. *num.* 14. quia tempus non est modus inducendi obligationem. *L. obligationes. num.* 44. §. 1. *vers. Placet. ff. de O. & A. L. si interrogatione*, 1. *L. adversus*. 3. *L. creditor*. 7. *C. de usur. L. operis*. 31. *ff. de oper. libert.* Si tamen tempus sit longissimum 30. vel. 40. annorum, vel immemoriale, tunc præsumitur titulus, atque ideo, qui tanto tempore solvit, tenetur adhuc solvere, quamvis debitor causam non alleget. Menoch. & Covar. *loc. cit.* Menchac. *ubi supra num.* 48. & tunc creditori competit etiam remedium recuperandæ possessionis. *arg. L. Aquilius. ff. de donat.* Menoch. *de recuper. remed.* 1. *num.* 81. Tusc. *litt. P. concl.* 447. & *litt. S. concl.* 388. Mascard. *de probat. concl.* 1388. Petr. Barbos. *in L. si de vi. num.* 133. *ff. de jud.* quorum sententiam in praxi sustinendam dicit Gonzal. *loc. cit.* & ratio est; quia quamvis solum tempus non sit modus inducendi obligationem, quia tamen tanto tempore præsumitur titulus, ideo si debitor causam non solvendi non probet, vincit præsumptio. Cujac. *lib.* 29. *qq. Papin. in L. cum de in rem verso. ff. de usur.* Gilken. & alii apud cit. Gonzalez.

Census est solvendus tempore, & loco conventis. 70
Cenc. *quæs.* 4. *art.* 2. & 5. & si non adest conventio, statur consuetudini Regionis Gigas *de pension. quæs.* 93. plura apud Cenc. *l. c.* sed

In qua moneta sit facienda solutio census, vel ca- 71
pitalis ejusdem in redemptione? vide Cenc. *p.* 2. *cap.* 2. *quæs.* 4. *art.* 4. *per totum.* Mynsing. *singul. observat. cent.* 4. *obs.* 1. Brun. *de augment. monet. p.* 17. *limit.* 8. *q.* 4. Rot. post Cenc. *decis.* 214. 215. 216. & 217. & 219. Thes. *decis.* 174. *n.* 5. Gail. *lib.* 2. *obs.* 73. Gabr. *de solut. concl.* 1. & quæ infra dicentur in verb. *solutio.* & quid juris, si moneta crescat, vel decrescat in valore, vide etiam Gonzal. *in c. cum Canonicis*. 26. *de censib.* ubi DD. & est de hoc tex. *in c. olim.* 20. *de censib.*

Dominus census fructus ex contractu nullo perceptos 72
tenetur restituere, vel in sortem imputare. Rot. post Cenc. *decis.* 12. ob Bullam Pii V. *super reformatione censuum.* & infra *num.* 90. latius.

Census ad exactionem plura competunt remedia. 73
Primo petitorium, juxta Rot. post Cenc. *dec.* 230. Tiraq. *de retr.* §. 1. *gl.* 6. Cenc. *de cens. loc. cit. q.* 5. *a.* 1. Item possessorium. Neque manutentio in jure exigendi retardatur ob exceptionem nullitatis, etiam pendente judicio super nullitate, neque pendente appellatione, vel restitutione in integrum, neque exceptione fideicommissi, neque exceptione extinctionis census, vel alia, requirente altiorem indaginem. Osasc. *dec.* 99. *num.* 49. Rot. post. Cenc. *dec.* 232. & 240. Gratian. *discep. for. cap.* 208. *num.* 14. Roder. *de ann. red. lib.* 1. *q.* 16. *nu.* 29. Cenc. *loc. cit. a.* 2. dummodo probetur possessio, quæ qualiter probetur, vide Cenc. *loc. cit. a.* 4. *a. num.* 20. Mascard. *de prob. concl.* 279. Rot. post Cenc. *dec.* 68. 78.

68. 78. 96. *&* 210. fructus tamen rei, Dominus census ob negligentiam debitoris, propria authoritate capere non potest; nisi inter contrahentes aliter fuerit pactum, vel in instrumento ad favorem Domini adesset clausula *precarii*. Rot. post Cenc. *decis.* 150. Item via executiva propter instrumentum. Cenc. *loc. cit. a.* 6. Rot. post illum *dec.* 255. quæ remedia transeunt etiam ad hæredes, & contra hæredes. Rot. post Cenc. *dec.* 256. non vero contra possessorem bonorum censitorum. Cenc. *l. c.* Roder. *l. c. lib.* 2. *q.* 9. *num.* 53.

74 Limita, quod via executiva non competit, quando instrumentum census per sententiam fuit vulneratum. Rot. post Cenc. *decis.* 256. ipse Cenc. *loc. cit. a.* 6. *num.* 24. Item quando cœptum fuit agi via ordinaria. Rot. post Cenc. *dec.* 260. quia tunc dicitur renunciatum viæ executivæ; nisi conventus via ordinaria fuerit contumax, vel actor protestando sibi reservasset viam executivam. Menoch. *de adipisc. remed.* 6. Cenc. *num.* 28. Volens autem agere via executiva debet producere instrumentum ante dictam viam executivam, nec sufficit illud producere post illam. Rot. post Cenc. *dec.* 255.

75 Datur etiam actio personalis contra eum, qui censum constituit. Rot. post Cenc. *dec.* 90. *&* 230. & etiam contra illius hæredes, etiam post venditum fundum censitum. Covar. *var. resol. lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 6. Rot. post Cenc. *dec.* 90. ipse Cenc. *loc. cit. a.* 7. non vero contra tertium possessorem, nisi ipse se obligarit solvere censum. Cenc. *loc. cit. num.* 16. datur tamen contra illum actio in rem scripta. Cenc. *loc. cit. a.* 8. ubi Rot. & DD. uti etiam interdictum Salvianum ob hypothecam. Cenc. *tot. art.* 9.

§. VI.

De extinctione census.

76 Si perit totus fundus, etiam totus census extinguitur. Redoan. *de alien. rer. Eccles. tit. de const. ann. cens. num.* 47. Corbul. *de Jur. Emphyt. caus.* 14. *ampl.* 49. *num.* 11. Valent. Azor. Cæval. & alii, quos sequitur Cenc. *de cens. p.* 3. *cap.* 1. *q.* 1. *a.* 1. contra Covar. *var. resol. lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 3. *vers. quod item dicimus*. Rodericum *de ann. red. lib.* 2. *q.* 9. *num.* 75. & alios: quia est contra rationem venditionis, quod venditor post perfectum contractum sustineat rei periculum. *L. id quod, ff. de peric. & commod. rei vend.* cum Cenc. stat. Scaccia *de commerc.* §. 1. *q.* 1. *n.* 176. & quælibet res perit suo Domino. Rot. post Cenc. *dec.* 1. Amplia, ut extinguatur non tantum obligatio solvendi fructus, sed etiam capitale, nec valet pactum contrarium; nam alias valeret census personalis contra superius dicta; & conclusio procedit etiam in censibus creatis ante Bullam Pii V.

77 Si vero fundus perit in parte, pro parte etiam perit census, post Pium V. Rot. post Cenc. *dec.* 88. quia idem debet esse judicium de parte ad partem, ac de toto ad totum: nisi tamen pars remanens sufficeret integro censui. Cenc. *loc. cit. a.* 2. Pacific. *de salv. Interd. inspect.* 5. *cap. un. num.* 147. Rot. post Cenc. *dec.* 1.

78 Porro conclusio procedit, sive fundus pereat casu fortuito sive facto ipsius domini fundi: uti si molendinum, super quo fuit creatus census, a Domino destruatur, & aliud construatur in alio loco. Molin. *de contract. p.* 2. *disp.* 394. *num.* 3. Pacif. *de salvian. interd. inspect.* 5. *num.* 153. *cap.* 1. Cenc. *loc. cit. art.* 3. & apud illum Rot. *decis.* 1418. coram Seraph. Bene tamen verum est, quod dominus census in tali casu, uti molendini, possit repetere pretium census, & interesse damni emergentis, vel lucri cessantis, vel certe cogere ad novum censum constituendum super novo molendino &c. Scaccia *loc. cit. d.* §. 1. *q.* 1. *num.* 178. Idem dicendum est, si fundus redditur totaliter, vel pro parte infructuosus. Cenc. *loc. cit. quæs.* 2.

79 Quod si domus, vel molendinum &c. quod casu perierat, reædificetur, census non sustinetur super domo, vel molendino reædificato ex Navar. *de usur. quæs.* 25. *num.* 118. tenuit Rota coram Seraphin. *d. decis.* 1418. apud Rot. *decis.* 235. *p.* 7. *rec. num.* 10. *seqq.* quia molendinum &c. de novo structum, cum sit aliud ab antiquo, non potest esse obnoxium oneri, quod erat impositum priori. ut pluribus Cenc. *p.* 3. *cap.* 1. *q.* 1. *art.* 2. *num.* 6. *per text. in L. quid tamen.* §. 1. *ff. quib. mod. usufr. vel rei amitt. & L. si ita legatur.* §. *fin. ff. de leg.* 1. Azor. *instit. mor. p.* 3. *lib.* 10. *cap.* 16. *sub lit. D.* Avendan. *in tract. de cens. Hispanorum cap.* 60. *num.* 14. ita Rot. *cit. dec.* 235. Et si fundus, qui v. g. aquarum inundatione perierat, ad culturam redigatur, fructus, qui postea colligerentur, computari non deberent, nec illorum ratio haberi, nisi deductis expensis in tali reductione factis: cum fructus non dicantur, nisi deductis expensis. ex tex. *in L. divortio.* §. *impendia ff. solut. matr. L. si a Domino, vel a patre.* §. *ult. ff. de petit. hered.* quem singularem, & unicum vocat Roman. *singula.* 334. *L. fundus, qui dotis. ff. famil. ercisc.* quem tex. in hoc passu commendat Angel. *in L. ait. Prætor.* §. *per hanc. ff. de his, quæ in fraud. cred. L. si fructus. ff. de usur.* ibi: *quod in fructus redigendos impensum est, non ambigitur, ipsos fructus diminuere debere*. glos. Bart. & Angel. *in L. fundo. ff. de re jud.* Tiraquel. *de retr. lignag.* §. 14. *gl.* 1. *num.* 1. *&* 2. ubi plures ita Rot. *decis.* 175. *p.* 2. *rec. num.* 5.

80 Extinguitur etiam redemptione per actualem pretii restitutionem a Domino acceptatam, & si non restituatur tota, & integra summa, sed solum aliqua pars, census non dicitur in totum extinctus, sed solum pro parte sortis solutæ, & restitutæ, & fructus debebuntur solum pro parte sortis non solutæ, ut pluribus comprobat Rubeus *in annot. ad decis.* 454. *p.* 4. *rec. tom.* 2. *ad text. in L.* 1. *in fin. Cod. quando liceat ab empt. disced.* §. *hoc amplius inst. quib. mod. toll. oblig.* nisi aliter constet de voluntate contrahentium, vel expressis verbis, vel secutis postea solutionibus pro parte non soluta; nam ex actu subsecuto intelligitur, qualis fuerit animus. *arg. L. sed Julianus.* §. *proinde*, & ibi Bart. *ff. ad Maced. L. Paulus respondit. ff. rem ratam habere*. Craver. *cons.* 77. *num.* 10. Surd. *cons.* 150. *num.* 95. Osach. *decis. Pedem.* 71. *num.* 33. Cenc. *de cens. q.* 107. *num.* 6. 7. *&* 8. & alii quos refert Paulus Rubeus *loc. cit. num.* 1. *&* 64. *seqq.*

81 An vero census possit redimi per partes invito Domino, est controversum. negant Gratian. *disc. for. cap.* 323. *num.* 4. ob incommoditatem, quam affert particularis solutio. *& cap.* 117. *num.* 20. ubi de veriori; & apud illum Roderic. *de ann. reddit. lib.* 1. *q.* 18. *num.* 37. *& lib.* 2. *quæs.* 16. *num.* 34. Rot. post Cenc. *dec.* 283. *num.* 9. Lup. *in L.* 2. *comment.* 2. §. 2. *num.* 71. *C. de pact. int. empt. & vend.* Milanes *decis. sicil.* 2. *n.* 75. *lib.* 2. & alii plures. idem in simili tenet Bart. *in L. uxorem* 39. §. *agri plagam. num.* 3. *ff. de leg.* 3. *& in L. cui usufructus.* 30. *ff. de usufr. leg.* & alii apud Rubeum *l. sup. cit. num.* 68. *seqq.* Affirmant Cenc. *p.* 3. *cap.* 1. *q.* 3. *art.* 8. *num.* 16. *seq.* Sotus *de just. & jur. lib.* 6. *cap.* 5. *art.* 3. *vers. quarta conclusio*. Lopez *de contract. lib.* 1. *cap.* 59. *vers. igitur*. Gutierez *pract. lib.* 2. *cap.* 174. *num.* 3. Navar. *in comment. de usur. num.* 78. *in fin. & num.* 95. Boccac. *de cens. p.* 1. *num.* 12. *&* 13. *& p.* 2. *num.* 106. Felician. *in eod. tract. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 16. & alii apud Rubeum *l. c.* prior sententia ergo procedere potest, ubi tantum minutim quis vellet illum redimere, quo casu procederet ratio absurdi, quam afferunt Sotus, & Gratian. *loc. cit.* Secunda vero sententia procedere potest, ubi quis parte considerabili, puta medietate, redimere vellet, pro cujus sententia stat tex. apertus *in cap.* 1. *de empt. & vend. inter extravag. communes.* ibi *ipsum annuum censum in totum, vel in partem pro eadem summa denariorum, quam ab ipsis receperunt, quandoque vellent redimere*. Ubi vero a partibus conventum fuit, ut possit redimi per partes, vel ut debeat totus simul redimi, & non liceat per partes, pactum est licitum, & valet. commun. apud Cenc. *loc. cit. num.* 32. Sotus *loc. cit.* Bonac. *de contract. disp.* 3. *q.* 4. *punc. un. num.* 46. Rubeus *loc. cit.*

82 In redemptione census tamen debet disdicta præcedere, saltem per duos menses, ut statuit Pius V. & debet fieri de mandato, & decreto Judicis. Roderic. *loc. cit. lib.* 1. *q.* 18. *num.* 54. Tiraq. *de retract.* §. 8. *glos.* 5. *num.* 2. Cenc. *loc. cit. art.* 9. & sufficit Judex denunciare volentis; de qua materia disdictæ vide plura apud Cenc. *loc. cit.* & etiamsi si in instrumento nulla sit facta mentio hujus disdictæ, tamen intelligitur de illa inter partes conventum, cum illa sit de natura actus, & ideo inest, etiamsi non exprimatur. arg. *L. non dubitatur. C. de evict.* Gratian. *disc. for. cap.* 8. *n.* 14. quem refert etiam Salgad. *in Labyrint. credit. p.* 2. *cap.*

29. n. 60. quàm tamẽn ẽmptor remittere potest, cum sit io illius favorem inducta. Boccac. de censib. p. 2. n. 49. Seraphio. decis. 143. sub n. 3. apud Rot. decis. 202. p. 12. rec. n. 25. seqq. Et si Dominus census oolit tecipere pretium, debitor citat creditorem ad videndum fieri depositum. Cenc. l. c. & ut iosra io verbo debitor. n. 24.

83 Potest autem illum redimere non tantum constituens, sed etiam illius hæredes: alius vero extraneus non potest, si vellet cessionem jurium; secus si tantum vellet redimere; quia tunc verum est, quod potest quis pro alio rem, & negotia gerere utiliter. L. solvendo, ff. de negot. gest. L. solutionem. ff. de solut. ptioris casus vero ratio est, quia nemo potest cogi ad contrahendum, & vendendum. L. invitus. C. de contr. vend. L. quod nostrum. ff. de Reg. Jur. Rot. post Cenc. decis. 238. ipse Cenc. loc. c. q. 3. p. 3. c. 1. art. 3. n. 13.

84 Et quia supra diximus, Dominum census venditorem cogere non posse ad redimendum: id tamen limit. Primo, si debitor denunciavit, & dein pœniteat. ex Bulla Pii V. §. cum vero. Rot. rec. p. 5. tom. 1. dec. 374. n. 10. Secundo, si census fuit creatus super re alieoa, vel certe fideicomisso subjecta, cum talis census non valeat, ut supra diximus. Tertio, si debitor fundum censitum dolo destruxit, vel fecit iosructuosum. ut supra numero 78. Quarto, si debitor non implevit promissa, v. g. noo dando fidejussorem &c. sicut & aliis in casibus, quos vide apud Cenc. loc. cit. tot. art. 4. & Scacc. de commerc. §. 1. q. 7. ampl. 8. n. 295. Gratian. disc. for. cap. 175. n. 16. tom. 1. & cap. 301. n. 6. tom. 2.

85 Sunt etiam casus, in quibus debitor census noo tenetur solvere, licet non redemerit censum: primo, si Dominus census recipiat pecunias ad computum fortis principalis. Tiraquel. de retract. convent. ad fin. a n. 64. ad 85. apud Cenc. d. p. 3. c. 1. quæs. 3. art. 5. & post illum Rota decis. 283. dummodo pecuoiæ a Domino sint receptæ sine potestatione, vel ex partim conventione constet, illas voluisse pro parte non soluta minere censum extioctum. Secundo, si intra annum post factam disdictam non procuravit Dominus census solutionem: tunc enim, cum durante dicto tempore sit in facultate Domini census cogere illius debitorem ad restituendam sibi sortem principalem, ideo etiam debet abstinere a perceptione fructuum, & sibi imputare, si dictam principalem sortem non recepit. Cenc. loc. cit. n. 10. ubi Rot. & hoc multo magis, si fuerit relaxatum mandatum de acceptanda revenditione &c. ut tenuit Rot. decis. 278. p. 5. rec. tom. 1. nu. 4. seqq. Tertio, si Domino census fuerunt data certa assignamenta pro census extinctione, dummodo ex eis cum effectu fuerit coosecutus satisfactionem, vel per illum steterit, & dummodo assignamenta fuerint data titulo solutionis, & non majoris assecurationis. Afflict. decis. 397. Cenc. l. c. & post illum Rot. decis. 389. Menoch. de præs. l. 2. præsum. 93.

86 In redemptione census potest restitui pretium in alia specie, quam in pecunia oumerata, imo & traditione ipsius fundi censuati. Bonac. de contract. disp. 3. quæs. 4. punc. un. Rot. post Cenc. decis. 142. & 186. dummodo concurrat consensus creditoris. Cenc. loc. cit. art. 6. Gratian. disc. for. cap. 321. numero 16. Molin. de contract. p. 2. disp. 394. n. 7. Tiraquel. de retr. lignag. §. 1. gl. 6. num. 21. juxta quos extinguitur etiam compensatione. & Navar. de usur. num. 124. Roderic. de ann. reddit. lib. 2. quæs. 18. apud Rot. decis. 354. p. 5. rec. tom. 1. n. 2. & 3. ubi ex Cenc. l. c. quod censuatins cogitur compensare, cum compensatio habeat vim solutionis; quæ compensatio quidem non inducitur ipso jure, sed solum facta congrua oppositione, quæ loco oblationis pro extinctione census fit. Peregr. cons. 107. num. 3. vers. & ad hoc extat. lib. 2. Navar. de usur. q. 40. num. 125. Roderic. de ann. reddit. lib. 2. quæs. 18. num. 9. & seqq. apud Rot. decis. 29. p. 9. rec. tom. 1.

87 Ad revendendum censum non tantum tenetur Dominus, sed etiam hæredes pro portionibus hæreditariis; imo etiam tertius. DD. quos sequitur Cenc. de censib. l. c. art. 7. n. 27. magis communiter. Covar. var. res. l. 3. c. 8. n. 3.

88 Tandem census extinguitur præscriptione. Roderic. de ann. reddit. lib. 1. quæs. 17. nu. 3. Marta voto 125. Cenc. de cons. p. 3. c. 1. quæs. 8. art. 1. & post illum Rota decis. 264. quia jura realia præscribuntur. Balb. de præscr. p. 4. q. 5. a nu. 2. & oon solum potest præscribi toti censui, sed etiam parti; & præscribens, seu qui se suodat in præscriptione, sufficit, quod neget, solutionem fuisse factam, nec tenetur ad probandam negativam. Mar. Antonin. var. res. lib. 2. res. 5. num. 16. Natta cons. 627. Cravet. cons. 57. nisi constaret de impedimento legitimo Domini census exigendi fructus; quia non valenti agere non currit præscriptio. L. 1. C. de ann. except. Rot. post Cenc. decis. 265. Neque præscriptio prodest illi, qui est io mala fide. DD. sup. cit. nam mala fides impedit etiam immemorabilem, & nocet non tantum debitori, sed etiam hæredibus, ut non possint iochoare præscriptionem; ut plura suo loco.

89 Difficultas est: an præscriptio, de qua supra, prosit tantum pro annis præteritis, an etiam futuris? communissima distinguit inter annuas præstationes, quæ debentur ex ultima voluntate, uti legato, aut ex contractu conditionato, & illas, quæ debeotur ex contractu puro: priori casu vult, tot esse debere præscriptiones, quot sunt anni: secundo vero casu sufficere unicam prescriptionem. juxta c. de quarta, de præsc. nam tunc unica est obligatio, & stipulatio: legatum vero annuum, licet pro primo anoo sit purum, pro aliis tamen est conditionale. L. si stichum. ff. de V. O. in obligatione vero condiyionali non incipit præscriptio, oisi a die purificatæ conditionis. L. cum notissimi. C. de præscr. Roderic. de annuis reddit. lib. 1. q. 17. nu. 102. hanc sententiam sic distinguentem sequuntur Abb. in cap. auditis. n. 3. de præscr. Aufret. ad Capel. Tholos. decis. 343. Gig. de pension. quæs. 83. n. 7. Gomez. var. res. tom. 2. cap. 11. nu. 45. Mar. Antonin. var. res. lib. 2. res. 5. Gail. pract. observ. lib. 2. obs. 73. Gratian. disc. for. tom. 3. cap. 490. Rot. post Cenc. decis. 302. ipse Cenc. p. 3. c. 1. quæs. 8. art. 2. a num. 3. qui Cenc. loc. cit. nu. 17. auctoritate Rot. coram Puteo, tenet, quod ideo præscriptio io censibus prosit tantum pro annis præteritis, non vero futuris: ex eo motivo, quod noo valenti agere non currat præscriptio: Dominus autem census non potest petere fructus decurrendos videatur etiam Rot. post Cenc. decis. 230. numero 13. tum quia contractus censualis habet in se conditionem, quod census sit redimibilis ad voluntatem, & arbitrium venditoris, & ante declarationem illius voluntatis, non potest dici nata actio. Pacific. de salvian. interd. inspect. 2. cap. 2. n. 292. Cenc. loc. cit. quæ sententia vel maxime procedit, si versamur in pura negligentia vel Domini census in petendo annuos fructus, vel debitoris in solvendo: verum si dicti fructus fuerint postea petiti, & io judicio contradictorio denegati, tam pro tempore præterito, quam futuro, forsan ab illo, qui fundum censuatum bona fide possidet, & postea cum acquiescentia Domini suam prætensionem ulterius non urgentis, nec a dicto bonæ fidei possessore, oec ab illius successoribus. spatio 50. vel 60. annorum, & ultra, fuerint soluti, videtur forsao contrarium dicendum: uti infra forsan suo loco dicemus de exemptione a solutione decimarum, quæ tam pro præterito, quam in futurum præscribi potest, si probetur, illas fuisse in judicio contradictorio petitas, & denegatas, cum subsecuta acquiesceotia, & patientia creditoris spatio longi temporis ad talem præscriptionem requisiti, quamvis etiam decimæ non maturentur, nec peti possint, nisi de anno, in annum; verum quidquid sit de hac limitatione, & ab illa præscindendo, remanet vera doctrina, quod in censu, in fructibus decursis, sicut & in aliis annuis præstationibus, utpote conditionalibus, non sufficiat unica præscriptio, sed tot esse debebunt, quot sunt anni decursi. prout ultra DD. cit. tenet Gratian. disc. for. c. 399. n. 29. & c. 490. n. 1. & c. 883. n. 14. ubi Burt. in cap. pervenit. nu. 27. de censib. Fulgos. cons. 164. nu. 1. Capel. Tholos. decis. 343. Boer. decis. 366. Guid. Pap. decis. 406. ad fin. Mohed. decis. 226. Castrens. in L. plures. 18. num. 6. post med. vers. breviter opinio. C. de fid. instrum. Bal. in L. cum notissimi. 7. §. in iis in pr. C. de præsc. 30. vel 40. ann. Azor. in tract. de usucap. & præscr. rubr. de præscr. 30. vel 40. ann. nu. 6. Suord. cons. 302. n. 8. & alii. & tenuit. Rot. in una Arimin. census. Lunæ. 24. Martii 1659.

1659. quæ est *decis.* 47. *in p.* 13. *rec.* ubi etiam, quod quod sortem præscriptio currere non possit: quia donec fiat a debitore declaratio, se velle censum redimere, nulla prorsus competit actio creditori pro repetitione capitalis, qua deficiente non admittitur præscriptio. *L.* 1. *in fin. C. de annal. excep.* Purpurat. *cons.* 171. *n.* 2. *l.* 1. & sic sublata facultate repetendi sortem semper durat causa productiva fructuum; qui antequam per lapsum temporis in esse deducantur, sunt pars quidditativa sortis, & in tantum possunt præscribi, in quantum præscribitur ipsa sors, qui virtualiter insunt. Rot. *decis.* 35. *n.* 21. *& seqq.* post Anchar. *in L. accessorium. n.* 7. *vers. sed videtur. de R. I. in* 6.

90 Quæres primo: an data census nullitate attamen debeantur fructus pro tempore, quo census habuit implicitum statum validitatis; & sic ante oppositionem de nullitate? affirmative respondit Rota *decis.* 41. *p.* 6. *rec. n.* 26. ubi alia Rota *decis.* 29. *n.* 5. post Cenc. Gratian. *disc. for. cap.* 559. *nu.* 64. verum contrarium dicendum est, ut recedendo a decisis *dicta decis.* 41. respondit alia Rot. *decis.* 99. *d. p.* 6. *rec.* ubi quod ex censu nullo fructus uliqui citra labem usurariæ pravitatis percipi possint. ob tex. *in cap. tua nos. & cap. tuas, de usur.* Abb. *cons.* 4. *num.* 4. *l.* 1. Cenc. *de censib. p.* 2. *c.* 2. *q.* 4. *art.* 7. *n.* 1. *& seqq.* & post illum Rot. *decis.* 12. *n.* 4. *art.* 7. *n.* 1. *& seqq.* & post illum Rot. *decis.* 12. *n.* 2. ubi, quod data census nullitate, fructus soluti imputantur in sortem ex legis ministerio, & sine facto hominis. & *decis.* 31. *n.* 6. post cit. Cen, ubi, quod sors permanet purum mutuum, in quo non cadit fructuum perceptio. & *decis.* 119. *num.* 3. *& seqq.* ubi ex communi Theolog. & Canonistarum sententia, quod pecuniæ hujusmodi pro fructibus receptæ, tanquam usuræ nunquam transeunt in dominium recipientis. *& in decis.* 227. *num.* 3. *& dec.* 228. *n.* 1. ubi quod tales fructus ex censu nullo soluti repeti possunt per condictionem indebiti. vide etiam infra *n.* 92. Census tamen validus si remanet extinctus, non est prohibitum exigere fructus illius decursos ante extinctionem. Rot. *decis.* 232. post Cenc. *dec.* 228. *p.* 5. *rec. & decis.* 140. *p.* 11. *rec. n.* 11.

91 Quær. secundo, si duo super eodem fundo capaci censum emerint, & postea debitor census fundum censitum vendere velit, quis ex dictis Dominis in emptione sit præferendus? seu in jure retractus, quatenus fundus jam sit alii tertio venditus? Resp. quod ille sit præferendus, qui censum antiquiorem habet; quia talis dicitur habere jus antiquius. Bart. *in L. singularibus. n.* 1. *vers. si vero non. ff. de leg.* 1. Rot. *decis.* 475. *n.* 14. *& seq. p.* 1. *divers.* etiamsi census junior sit majoris quantitatis, quam primus. Rot. *decis.* 17. *p.* 4. *rec. tom.* 2. *n.* 12. ubi Bal. *in L.* 1. *n.* 5. *vers. non obstat, quod si alius. C. de commun. serv. manum.* Ruin. *cons.* 27. *nu.* 5. *&* 12. *l.* 4. quia tales census solum differunt secundum plus, & minus, non tamen in substantia, & ideo ex hoc capite unus non dicitur magis privilegiatus altero. Tiraquel. *de retr. lignag.* §. 11. *glos.* 6. *nu.* 11. *&* 17. & alii apud *cit.* Rot.

92 Quær. tertio, an ex censu nullo; etiamsi non debeantur fructus qua tales, illi saltem non debeantur ratione damni, & interesse? & an valeat pactum contrahentium, ut sic census sit nullus, teneatur venditor restituere sortem cum interesse, & damnis? Resp. affirmative, si census sit nullus ex parte materiæ; quia nemque fundus censitus non erat capax census, aut non liber, sed fideicommisso subjectus &c. ut supra diximus *n.* 12. negative vero, si census fuit nullus ob non servatam formam Bullæ Pianæ, prout distinguit Cenc. *quæs.* 88. *sub n.* 15. *vers. ego vero.* apud Rot. *decis.* 11. *p.* 12. *rec. n.* 23. *seqq.* ubi aliæ Rotæ.

93 Quær. quarto, an census sustineatur, si pecunia in ipso contractu non fuit numerata, si constet revera, quod paulo post, puta post unum, aut alterum diem &c. fuit numerata, & soluta? Resp. negative; quia constitutio Piana requirit numerationem pecuniæ in ipso actu impositionis census, & celebrationis contractus, & quidem pro forma ad excludendas fraudes, non solum in actu intervenientes, sed etiam possibiles. Rot. *decis.* 11. *p.* 12. *rec. n.* 13. *seqq.* ubi Honded. *cons.* 25. *n.* 34. *l.* 1. Gratian. *decis. Marchiæ* 224. *per tot.* Cenc. *quæs.* 50. *n.* 16. *& seq.* Duard. *eod. tract.* §. 2. *quæs.* 9. *n.* 3. *& seq.* & ut supra *n.* 48.

CESSIO JURIUM.

Praxis cessionis Jurium.

Juri suo cedere possunt illi, qui possunt alienare, 1
vel transigere. Hinc cedere non potest decoctus jura sua. Noguerol. *alleg.* 16. *n.* 102. Ita Ecclesia, & minores, sicut non possunt alienare immobilia sine solemnitatibus, sicut nec mobilia pretiosa, quæ servando servari possunt, ita neque jus, aut actionem ad illa cedere possunt. *c.* 2. *de reb. Eccles. non alien. in* 6. *Clem.* 2. *eod.* Molina *de Just. & Jur. tr.* 2. *c.* 224. Mantic. *de tacit. l.* 4. *tit.* 6. *n.* 39. Cyriac. *l.* 1. *contr.* 181. *n.* 17. Tusc. *litt. A. concl.* 621. *n.* 12. apud Oleam *de cession. tit.* 2. *q.* 1. Possunt tamen, licet sine solemnitatibus cedere non possint, in ipso acquisitionis actu jura sibi donata retrocedere. *cap. verum*, 4. *de condit. appos.* Grat. *discep. for. c.* 242. *n.* 30. Cyriac. *contr. l.* 2. *contr.* 239. *n.* 15. *&* 240. quia Ecclesia, & minores sine solemnitatibus ementes possunt in continenti se obligare ad retrovendendum. Grat. *l. c.* Olea *l. c. q.* 2. *n.* 3. secus ex intervallo. DD. *cit.*

Ita debitor non potest in præjudicium creditorum Jus 2
quæsitum cedere. *L. debitorem. Cod. de pignor.* quamvis in jure nondum quæsito, sed quærendo possit illis præjudicare, uti repudiando hæreditatem sibi delatam. *L. debitorem*, 20. *ff. quæ in fraud. cred.* quia jus quærendum nondum est in bonis debitoris. *L. vitia rerum, ff. ad Leg. falcid.* vide Olem, *q.* 3. *n.* 5. *& seq.* Cancer. *l.* 1. *var. res. c.* 3. *n.* 69. Sanch. *de matrim. l.* 6. *dis.* 4. *a n.* 8. Cutell. *de donat. contempl. matrim. tom.* 1. *tr.* 1. *discurs.* 2. *p.* 2. *a. num.* 26. quæ in foro externo certa sunt, quidquid sit in interno. Hæc de cessione simplici clara sunt. Sed quid in cessione translativa? Ces. cum translativa in alium supponat jus quæsitum in transferente, non posse a debitore fieri in præjudicium creditorum. *L. si avia, Cod. de Jur. deliber.* Mascard. *tom.* 1. *concl.* 44. Menoch. *præs.* 101. *l.* 4. *nu.* 98. Cutell. *tom.* 1. *tract.* 1. *disc.* 2. *part.* 6. *nu.* 95. ibi: *nec facit*; & Olea *loc. c. n.* 36. *& seqq.* Limita, si cessio fieret in eum, qui absque cessione succedere potest, uti cohæres, vel substitutus, aut hæres ab intestato. Cutell. *loc. cit.* Cancer. 3. *p. var. res. c.* 15. *n.* 160. vides ergo aliud esse simpliciter repudiare hæreditatem, aut legatum, & aliud illud in alium transferre, seu cedere illi, qui absque tali cessione illud acquirere non potuisset: & prius fieri potest, quia hæres, aut legatarius nondum fecit per acceptationem, suam rem legatam; non item secundum; ex quo enim hæres, aut legatarius rem legatam alteri cedat, videtur tacite illam adire, aut acceptare; & ita talis non tam diceretur omittere, quam patrimonium diminuere, quod fieri non potest in præjudicium creditorum, nisi cessionarius, etiam non obstante cessione, illam rem legatam acquisivisset. vide *DD. cit.*

Non tantum cessiones a minoribus factæ ut supra 3
dictum est, non valent, sed neque factæ a majoribus, si fiant in potentiores, ut quando creditor actionem, & nomen debitoris sui potentiori cedit. juxta *L.* 1. *&* 2. *Cod. ne liceat potentioribus*; & licet facta timore futuræ litis valeat, tamen cedens incidit in edictum Prætoris *De alien. jud. mutan. caus. facta*. Potentiorum vero dici potest vel ratione officii, vel ratione divitiarum aut privilegii. Osas. *dec.* 144. *num.* 12. Trentacinq. *lib.* 2. *var. res. tit. de postul. res.* 2. *a num.* 6. Cancer. *lib.* 1. *var. res. c.* 12. *num.* 65. Olea *de cess. tit.* 2. *q.* 4. *num.* 14.

Cedens vero, ut incidat in pœnam, debet esse do- 4
losus, & quod cedat causa opprimendi adversarium. DD. *mox. cit.* unde si facit ex causa necessaria, evitat pœnam, & valet cessio, uti facta fisco, ut se liberet a carceribus. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 129. *num.* 41. Mart. *de jurisd. p.* 4. *cent.* 1. *cas.* 91. *num.* 11. & probatur *ex L. ex hoc edicto* §. *ait Prætor, ff. de alien. jud. mut. caus.* Sed, dicetur ne Ecclesia potentior, ut in illam cessio fieri nequeat, vel etiam Clericis? affirmant multi apud Oleam *l. c. n.* 44. Mascard. *de prob. concl.* 558. *num.* 20. Vera tamen sententia est negativa, & cessio in eorum favorem facta non subjacet pœnæ. *L.* 2. *Cod. ne liceat potentiori*, nisi Ecclesia,

vel

vel Clerici jurisdictionem haberent in Laicum, contra quem fit cessio. Menoch. l. 1. Trentacinq. & Mart. ubi supra. Graff. de effect. cleric. eff. 34. Olea loc. cit. nu. 45. quamvis ipse Olea num. 48. ab hac sententia recedat, & verius judicet, minorem, & Ecclesiam inter potentiores, ratione privilegiorum, quæ habent, esse referendos, ideoque si de fraude appareat, exceptione, & edicto Prætoris posse repelli, & citat Farin. in fragm. n. 308. & 311. nisi parati sint non alio jure uti, quam quo uteretur is, a quo causam habuerunt ex Cujacio lib. 8. obs. 31. ibi: vel si non denegaretur actio &c. An autem possit fieri cessio in Clericos ratione mutandi judicii? vide Oleam loc. cit. a num. 46.

5 Ita nec tutori, nec curatori actio cedi potest contra minorem, ne tutores, vel curatores cessionis colore bonis minorum, vel pupillorum insidientur. Olea de cess. tit. 2. quæst. 6. num. 6. Escobar, de ratiocin. cap. 23. num. 59. Limita nisi debitum, quod tutori, vel curatori ceditur contra minorem, dum curam eius gerit, vel post illam finitam, esset ita liquidum, ut nulla tergiversatione celari posset. Olea loc. cit. num. 13. ubi Trentacinq.

6 Neque jura personalia personis ipsis annexa cedi possunt. L. mulier. ff. de jur. dot. Archid. in cap. privil. de Reg. Jur. in 6. Tiraquel. de retr. §. 26. gl. 1. num. 46. Olea loc. cit. tit. 3. quæst. 1. tales sunt actio directa. DD. mox cit. & Noal. de transmis. cap. 24. num. 14. Scacc. de commerc. §. 2. gl. 5. num. 89. vers. declara quinto. Ususfructus etiam cedi non potest. L. si ususfructus, ff. de jur. dot. Surd. ac alim. tit. 8. privil. 55. num. 4. & tit. 5. num. 9. Fontanel. de pact. nupt. clauf. 7. gl. 3. p. 8. num. 28. Cenc. de cens. quæst. 21. num. 10. Limita quoad commoditatem fructuum, quæ cedi potest. Mantic. de tacit. lib. 13. tit. 32. num. 4. Solorzan. de Jur. Indiar. tom. 2. lib. 2. cap. 3. num. 14. ita usus jus, tanquam personale, cedi non potest. L. si habitatio, ff. de habitat. Noal. de transmiss. cap. 66. Habitationis facultas, vel commoditas habitationis, quæ non in jus sonat, sed in factum, cedi non potest. L. apud Julianum. ff. de leg. 1. Ita privilegium personale cedibile non est, neque transmittitur. Olea loc. cit. num. 21. Noal. de trasmis. cas. 23. num. 21. Surd. de alim. tit. 9. quæst. 22. nu. 15. & tit. 8. privil. 55. Ita facultas eligendi, vel nominandi, quam quis habet Jure proprio, & ad proprium commodum, ac utilitatem, uti ex legato, vel stipulatione eligendi rem legatam, licet in alium transferri possit, tamen facultas competens ad alterius utilitatem, uti nominandi aliquem ad successionem; non potest cedi. vide Oleam de cess. tit. 3. quæst. 1. Noal. de transmiss. cap. 23. & cas. 16. 35. & 36. Cyriac. lib. 2. contr. 297. Ludovis. dec. 456. num. 4.

7 Retractus sanguinis, licet cedi, aut transferri non possit, juxta Tiraquel. de retr. §. 26. gl. num. 1. Olea loc. cit. quæst. 2. quia sanguinis qualitas transmissibilis non est. L. Jus agnationis, ff. de pact. & L. Jura sanguinis, ff. de Reg. Jur. & retractus est restringendus ad eas personas, & gradus, quibus lex retrahere permittit; neque in hæredem consanguinei transeat, si in hærede sanguinis, & gradus qualitas deficiat. Tiraquel. d. gl. 1. num. 4. Olea loc. cit. num. 9. Grat. disc. for. cap. 433. num. 36. Imo nemo, licet consanguineus in commodum alterius, maxime non consanguinei retrahere permittatur. Gail. lib. 2. obs. 19. num. 10. Costa, de port. rata. quæst. 100. num. 2. neque in commodum consanguinei remotioris, omisso proximiore. Escobar. de ratioc. cap. 6. num. 47. Fontanel. de pact. nupt. clauf. 7. gl. 3. p. 1. num. 33. nec jus retractus, quod competit domino directo rei emphyteuticæ, cedi possit, quia est personalissimum, & personæ Domini directi inhæret. Tiraq. loc. cit. Cyriac. lib. 2. contr. 253. & 254. Grat. loc. cit. & dec. 177. apud Oleam loc. cit. num. 22. tamen jus retractus conventionale cedi potest. Fachin. lib. 2. contr. Jur. cap. 11. Noal. de transmiss. cas. 57. Olea loc. cit. num. 37. & probatur ex L. si creditor. ff. de distract. pignor. Cyriac. lib. 2. contr. 208. num. 51. Curel. de donat. contempl. matr. tr. 2. disc. 1. special. 21. & alii plurimi apud Oleam loc. cit. quem vide. Limita, si aliter pactum fuisset, ut hoc jus esset personale vide Oleam l. c. num. 41.

8 Etiam primogenitura cedi non potest; quia hæreditas viventis non est, neque vendi, aut cedi potest. L. fin. Cod. de pact. Cyriac. lib. 1. controvers. 88. num. 7. Curell. loc. cit. disc. 3. p. 6. num. 118. Excepta primogenitura, quæ in certa re, jure particulari, ex contractu, vel alia dispositione competit, v. g. ex fundatione majoratus, vendi, & cedi potest. Solorza de Jur. Ind. lib. 2. cap. 19. tom. 2. num. 5. Grat. discep. for. cap. 456. Olea loc. cit. quæst. 3. nu. 9. dummodo non fiat in extraneum, vel in remotiorem, in præjudicium proximioris. Solorz. & Olea loc. cit. apud quos DD.

9 Etiam jus societatis cedi non potest; quia est personale, cum in societate sit electa industria personæ. L. qui admittitur. ff. pro socio. Osasch. decis 86. num. 8. Gratian. disc. 547. num. 37. Noal. de transmiss. cas. 60. & probatur ex L. ult. ff. de verb. oblig. Tiraquel. de retr. §. 26. gl. 1. num. 57. Olea l. cap. quæst. 5. a num. 3.

10 Operæ artificiales, quæ consistunt in opere duntaxat artificis, quamvis cedi possint, ut docent Surd. de alim. tit. 8. privil. 54. num. 10. & tit. 9. quæst. 22. Caroc. de locat. quæst. 27. num. 18. Olea loc. cit. quæst. 6. num. 11. tamen operæ officiales, quæ in officio personæ consistunt, cedi non possunt. L. opera, ff. de oper. libert. Tiraq. de retr. §. 26. gl. 1. num. 48. Caroc. l. c. & DD. apud Olea loc. cit. nu. 13. quia operæ officiales respiciunt personam ejus, cui præstantur, & ita personales sunt, ita nec jus Vassalagii Dominus cedere potest. Tiraq. l. cit. num. 75. & Olea num. 23.

11 Jus repetendi dotes, marito vergente ad inopiam, quod habet mulier, eo modo, quo habet, cedere potest. Fontanel. de pact. nupt. gl. 2. clauf. 7. p. 10. n. 61. Gratian. disc. 666. & plures apud Oleam loc. cit. n. 24. quæs. 7.

12 Tandem regula est, quod omne id, quod cedi potest, possit etiam transmitti, & quod transmitti non potest, neque cedi potest. L. ex pluribus ff. de admin. tut. Tiraq. de retr. §. 26. gl. 1. a num. 44. Surd. de alim. tit. 8. privileg. 55. num. 7. Cyriac. lib. 1. contr. 139. num. 7. Olea loc. cit. quæst. 8. num. 2. Noal. de transmiss. cas. 13. num. 4.

13 Utrum fideicommissum universale transmitti possit, controversum est, affirmant Olea, de cess. 3. quæst. 8. num. 11. cum Cenc. de cens. quæst. 27. nu. 4. negant Noal. cas. 8. nu. 130. cum quo Fusar. de substit. quæst. 524. num. 6. quos vide.

14 Sed, possuntne cedi jura passiva, vel actiones passivæ? Resp. negative secundum communiorem apud Oleam, de cess. jur. tit. 3. quæst. 9. num. 8. Negusan. de pignor. membr. 3. p. 2. num. 23. ratio est: quia cessio est juris proprii in alium facta translatio, actiones vero passive nostræ non sunt, neque in nostris bonis, sed creditorum. L. postquam, ff. de usufr. L. mulier. bona, ff. de jur. dot. Fontanel de pact. nupt clauf. 7. gl. 3. p. 10. num. 58. Mantic. de tacit. lib. 4. tit. 10. num. 21. Cyriac. lib. 1. contr. 59. num. 5. Merlin. de pignor. lib. 1. quæst. 8. num. 4. & ita in usufructuarium universalem bonorum, imo nec in emptorem hæreditatis transeunt debita, ut contra illos agere possint creditores, uti infra in verb. debitor.

15 Quæ jura, & actiones transeant, & competant cessionario? vide Oleam de cess. tot. tit. 6. & tit. 3. quæst. 10. Ubi de jure in spe, & futuro.

16 Quær. an cessio jurium, sit stricti juris? Olea, contra multos, tenet affirmativam, d. tit. 6. quæst. 6. Neque refert, quod cessio facta contra debitorem extendatur ad fidejussorem, & quod cessa actione personali, hypothecaria quoque cessa dicatur; quia hoc quidem verum est, sed ex eo, quod hypothecaria sit accessoria personali, & obligatio fidejussoria accessoria principali. juxta Hering. de fidejus. cap. 3. num. 29. Olea loc. cit. quæst. 6. num. 9.

17 Omnes exceptiones, quæ obstant cedenti, obstant etiam cessionario, nisi essent personales, ratio est; quia res transit cum suo onere; quales sunt exceptio pacti, sive cessio esset facta ex causa lucrativa, sive onerosa. Cancer. p. 2. var. res. cap. 6. num. 78. Olea de cess. tit. 6. quæst. 11. Bertaz. clauf. 29. gl. 7. num. 3. Item consensus exceptio, rei judicatæ, usuræ, evictionis imminentis, quæ obstaret venditori agenti ad pretium. Gomez. tom. 2. var. res. cap. 2. num. 39. Gratian. discep. for. cap. 175. num. 20. Item exceptio præscriptionis. Olea loc. cit. num. 15. nam

18 Cessionarius continuat possessionem cedentis, & illum repræsentat, etiam quoad privilegia possessionis cameralis, quod non potest opponi cedenti, nec potest opponi cessionario. Ciarlin, contr. for. cap. 206. & 205. 121. & 160. num. 28. Cenc. de cens. p. 2. cap. 2. quæst. 2. art.

art. 1. Sperel. *dec.* 177. *num.* 57. Et lis cœpta cûm cedente afficit etiam cessionarium, sicut pendens contra resignantem afficit resignatarium. Paris. *de resign. lib.* 11. *cap.* 3. *num.* 35. Rot. apud. Post. *de manut. dec.* 176. Eccles. *obs.* 204. *num.* 9. & 10. & an teneatur cessionarius ad juramentum in litem? vide Olea *d. tit.* 6. *post. quæst.* 11. *in Miscell.*

19 Cedens tenetur tradere cessionatio instrumentum nominis cessi, ut agere queat contra debitorem cessum. Gratian. *disc. for. cap.* 501. Cenc. *de cens. quæst.* 72. *num.* 23. Ludovis. *dec.* 579. *num.* 1. ubi Beltramin. *num.* 4. apud Oleam *loc. cit. tit.* 7. *quæst.* 1. Cyriac. *lib.* 2. *contr.* 375. *num.* 15. Rot. apud Farin. *p.* 2. *noviss. dec.* 671. *num.* 4. Neque sufficit, quod constet de credito per sententiam. Hering. *de fidejuss. cap.* 27. *p.* 3. Pasqual. *de patr. pot. p.* 1. *cap.* 8. *num.* 181. Limita, si creditor juramento suo affirmaret, se amisisse: tunc enim liberaretur. An vero sufficiat, quod cedens ostendat, & indicet Notarium, qui fecit instrumentum? ut tenuit Rot. apud Seraph. *dec.* 1477. *num.* 8. vel requiratur actualis traditio? ut tenuit Rot. *dec.* 14. *num.* 3. *p.* 4. *diverf.* vide Cenc. *loc. cit.* Pacif. *de salv. interd. inspect.* 3. *cap.* 4. *a num.* 208. Olea *loc. cit. nu.* 12.

20 Periculum nominis cessi, quando illud fuit venditum, vel in solutum datum, tunc cedens ad aliud non tenetur, quam quod nomen cessum sit verum, non tamen quod sit exigibile. *L. si nomen.* 4. *ff. de hered. vel act. vend.* Cyriac. *lib.* 1. *contr.* 169. *num.* 10. & *lib.* 2. *contr.* 225. & 375. *num.* 12. Cenc. *de cens. q.* 72. *num.* 23. apud Oleam *loc. cit. quæst.* 3. *num.* 3. ubi alii; licet cedens promiserit defendere, & servare indemnem cessionarium. Addend. ad Lodovis. *dec.* 579. Mantic. *de tacit. lib.* 4. *tit.* 14. & DD. *sup. cit.* apud Oleam *loc. cit. quæst.* 3. Si tamen cedens, vel vendens nomen, scivit, actionem esse inanem ob inopiam debitoris, decepitque, vel induxit emptorem, & cessionarium ad comparandum nomen, tunc tenebitur restituere pretium, & de dolo. *L. si plus.* §. *fin. ff. de evict.* Olea *tit.* 7. *quæst.* 3. nisi cessionarius sciverit, debitorem cessum non esse solvendo, & tamen cessionem acceptaverit: nam tunc totum periculum præsens, & futurum ad cessionarium spectaret. Olea *loc. cit. nu.* 7. Si vero uterque ignoravit debitoris inopiam, tunc cessionarius regressum habet contra cedentem, ut pretium ab eo recuperet; quia cum debitor non est solvendo, idem est, ac si cedens nihil cessisset, & debet succurri cessionario potius, qui agit de damno vitando, quam cedenti, qui agit de lucro captando. Roder. *de ann. reddit. lib.* 2. *quæst.* 21. *num.* 22. Cenc. *de cens. quæst.* 72. *num.* 23. apud Olea *loc. cit. num.* 8. Neque requiritur, quod cessionarius cedenti litem denunciet. Roder. & Olea *loc. cit.* apud. quem plura de hac materia.

21 Si vero nomen debitoris non venditur, nec datur in solutum, sed simpliciter ceditur, solutionis causa, tunc nominis periculum ad cedentem spectat, ut ad evictionem tam Juris, quam facti teneatur: qui talis cessio tantum importat mandatum de exigendo, & non est datio in solutum, vel delegatio, sed simplex cessio ad commoditatem cedentis, nec loco solutionis habetur, nisi secuta solutione, & illi inest conditio tacita, si cessionario fuerit solutum. Cancer. *p.* 2. *var. res. cap.* 6. *num.* 183. Scacc. *de commerc.* §. 2. *gl.* 5. *num.* 250. Salgad. *in Labyr. creditor. p.* 3. *cap.* 2. *num.* 45. Merlin. *de pignor. lib.* 5. *quæst.* 3. *num.* 5. & *quæst.* 5. & 13. *num.* 9. Leotard. *de usur. quæst.* 39. *num.* 51.

22 Cedens vero nomen jam solutum, vel actionem, qua caret, tenetur pœna Stellionatus. Farin. *in prax. quæst.* 19. Salgad. *loc. cit. p.* 1. *cap.* 14. *num.* 99. Olea. *loc. cit. quæst.* 2. *a num.* 6. & tenetur refundere expensas, quas cessionarius fecit in lite contra debitorem cessum. Faber. *in Cod. ad tit. de hered. vel act. vend. def.* 12. Olea *loc. cit. num.* 8.

23 Cessio facta sine causa, & sine titulo, est nulla. *L. fin. Cod. mandati.* Ciarlin. *contr. for. cap.* 179. *num.* 20. Graff. *de excep. except.* 40. Sicut est nulla, quando titulus fuit nullus, uti facta titulo venditionis, si venditio est invalida, cessio quoque nulla est. Gratian. *disc. for. cap.* 479. *num.* 72. Farin. *de falsit. quæst.* 162. Mant. *de tacit. lib.* 4. *tit.* 13. *num.* 16. Menoch. *lib.* 3. *præs.* 129. *num.* 29. & ita, sicut falsa causa vitiat contractum, ita & cessionem. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 21. *quæst.* 2. & *per tot.* & alii apud Olea *loc. cit. tit.* 8. *quæst.* 1. *a num.* 3. præsumitur enim tunc simulate facta. *DD. cit.*

24 Quæritur: an cedens post cessionem possit aliquid facere in præjudicium cessionarii, uti confitendo, liberando, vel exigendo? Hanc quæstionem vide apud Cacheran. *decis.* 52. & 45. Gait. *de credito cap.* 2. *a n.* 420. Cenc. *de cens. quæst.* 67. *num.* 6. Merlin. *de pignor. lib.* 2. *quæst.* 32. Salgad. *in Labyr. Creditor. p.* 1. *cap.* 27. *nu.* 44. & 46. Olea *de cess. tit.* 8. *quæst.* 2.

25 Porro in cessione, quando nempe creditor nomen debitoris alteri cedit, non requiritur citatio ipsius debitoris. Bal. *in L. fin. in* 1. *col. C. qui admitit.* apud Gabr. *de citat. concl.* 1. *num.* 468.

¶ CHRISMA.

Chrisma quid sit, & a quo peti debeat?

1 Chrisma est oleum sanctum, quod conficitur singulo anno ab Episcopo ex balsamo, & cum hoc benedicuntur vasa sacra Ecclesiæ, & fiunt sacra: sic etiam altaria, manus Sacerdotum promotorum; & confirmantur fideles chrismate, vide Sylvest. in *ver. oleum*, ubi quod triplex est oleum Sanctum, chrisma ad consecrationem, Oleum Sanctum pro catechumenis, & baptizandis, & Oleum Sanctum pro extrema unctione Sacramentali.

2 Peti debet per subditos a suo Episcopo; imo etiam per exemptos peti debet ab Episcopo, in cuius diœcesi sunt exempti. Cald. *cons.* 519. alias 4. *de privil.* ubi, quod privilegium, quod possit peti a quocunque, inducit exemptionem; quia hæc petitio est signum subjectionis, & idem dicit de Oleo Sancto. ¶

CITATIO.

Praxis Citationis.

1 Citatio est actus judicialis, sed Judicii præparatorius, quo is, quem in judicio sisti opus est, judicis mandato, legitime vocatur in Judicium, juris experiundi causa. Wesemb. *in paratit. l. ff. de in jus vocand. num.* 13. & *L.* 1. *ff. eod.* diciturque Judiciorum fundamentum. *L.* 3. §. *Pretor.* & *tot. tit. de in jus vocand.* §. *fin. de pœn. temer. litig.* ita ut omnis actus Judiciarius contra non citatum factus regulariter sit ipso jure nullus. Dicitur enim esse de jure naturali, ita ut nec Princeps supplere possit talem defectum, ut *in Clem. Pastoralis, de re jud. cap. Deus omnipotens* 1. *quæst.* 3. Pax Jord. *de re judic. lib.* 14. *tit.* 1. *a. num.* 2. Vantius *de nullit. ex def. cit. num.* 8. ubi late. Riccius *in prax. Bull. Clem. VIII. res.* 35. *p.* 4. ubi DD. Et hoc propter defensionem, quæ est juris naturalis etiam in judicialibus, ut reus contra adversarios se defendere possit. Jord. *loc. cit.* ideoque non tantum in omnibus litibus, & causis, sed etiam in singulis eorum actibus citatio requiritur. Marant. *de Ord. Jud. p.* 6. *de citat. num.* 4. Gail. *lib.* 1. *obs.* 48. *num.* 1. & 2. Pirhing. *lib.* 2. *decretal. tit.* 2. *sect.* 7. §. 1. *num.* 12. ut infra plura. Hic interim est obiter notandum ex Gabr. *com. concl. de citat. concl.* 1. quod actus nullus ex defectu citationis intelligatur nullus tantum volente eo, cuius favore citatio requirebatur, nec poterunt alii, eo nolente, talem nullitatem deducere, & citat Ruin. *cons.* 89. *col. fin. vol.* 5.

2 Citatio alia est realis, ut quæ fit per capturam, de qua supra diximus *in praxi captura*, alia verbalis, quando reus per Nuncium viva voce, & in faciem in judicium vocatur: de qua *in cap. dilecti.* 6. *vers. injunximus viva voce ut citarent eundem, de dol. & contum.* Alia quæ fit litteris, alia quæ fit per edictum. Jod. & Pirhing. *loc. cit.*

3 Alia simplex est, seu dilatoria, & alia peremptoria; prior citatum non prius contumacem reddit, nisi tribus vicibus sit emissa. *L. tres denunciationes*, 9. *Cod. quomod. & quando.* Eccles. *obs. for.* 33. *de appell.* & quidem semper cum debito termino, seu intervallo inter singulas pro qualitate personæ, causæ, temporis, loci &c. a Judice decernendo ut in *L. non numquam*, 72. *ff. de Jud.* Posterior est, quæ pro tribus simplicibus, & dilatoriis citationibus facta est, in qua tamen debet poni verbum „ *peremptorie* „ Eccles. *loc. cit.* Vant.

de

de nullit. ex def. cit. num. 105. & continere tantum temporis, quantum aliæ tres citationes diverso tempore factæ. *L. consentaneum*, 8. *Cod. quomod. & quand. d. L. nonnunquam. ff. de Judic.* Gail. *lib.* 1. *obs.* 53. *num.* 20. & 22. Pithing. *loc. cit. num.* 215. & an valeat citatio sine expressione termini? vide Scacc. *de jud. lib.* 1. c. 91. *num.* 17. *vers. quid dicendum.* & infra. Citatio tamen una peremptoria non sufficit, quando statutum requirit tres, vel binas. Scacc. *de Jud. c.* 91. Ecclef. *obs. for.* 37. ubi DD.

4 Alia citatio fit per proclama, quæ ab edictali differt, quod illa fiat per vocem præconis, & ideo sit infirmior, hæc vero affigatur &c. vide Scacc. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 35. *per tot.*

5 Citatio per litteras, vel edictalis, fit primo, cum citatur persona aliqua illustris. Marant. in Specul. *p.* 6. *membr.* 1. Scacc. *loc. cit. cap.* 33. Secundo cum quis citatur realiter. Tertio cum quis citatur subditus, sed extra Provinciam, nec habet domum, in qua citari possit, vel citandus impedit, ne citari possit. *Clem.* 1. *de Judic.* ubi DD. Ecclef. *obs. for.* 32. *de appell.*

6 Citatio per edictum potest tantum decerni a Judice Ordinario, non vero a Delegato. (nisi sit delegatus a Principe) Riccius *in prax. cit. edict. part.* 3. *ref.* 96. *num.* 2. Scacc. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 34. & hic tantum in subsidium, quando citandus aliter non potest citari, neque personaliter; nec ad domum, uti cum facit, ne citatio ad ipsum possit pervenire, vel cum non patet tutus accessus, & adest perhorrescentia, quæ tamen prius debet probari summarie, nec sufficit juramentum, licet testes essent tantum singulares, vel de credulitate sufficerent. Item cum quis fuit citatus extra Curiam, & est contumax. Item si persona est vagabunda, & agitur de re mobili: nam si de immobili ageretur, tunc citatio esset affigenda in loco rei immobilis. Item cum contradictor est incertus. vide Scacc. *Jud. loc. cit.* ubi Vant. Gail. & DD. vide Riccium *loc. cit.*

7 Citatio per edictum debet fieri in scriptis, & pluribus locis, saltem duobus publicari, seu affigi, debetque relinqui copia, licet fuerit affixa, aliter dicitur nulliter executa, & quando fiat? vide Riccium *in prax. citat. edictal. tit.* 2. *p.* 3. *ref.* 96. quamvis citationis copia regulariter non sit danda reo, nisi petatur, tamen si fuerit affixa ad valvas, debet relinqui copia parti. Ricc. *loc. cit. num.* 6. vide Scacc. *de Jud. lib.* 1. *c.* 45. Debet etiam fieri summaria inquisitio ante affixionem, ex qua constet de fuga, latitatione citandi, seu de non tuto accessu &c. Bart. *in Extravag. ad Regimen. verb. edictum, de ejus conf.* 460. Socin. *de citat. a.* 23. Jord. *de re Judic. lib.* 14. *tit.* 1. *num.* 27. apud quem vide alia requisita ad hanc citationem edictalem. & apud Riccium. *l. c.*

8 Citatio per edictum, quæ fit contra interesse prætendentes, fieri non potest, nisi cum est incerta persona citanda, & nullam habet domum: secus si persona sit certa. Tusc. *litt. C. concl.* 256. Marant. in Specul. *p.* 6. *memb.* 1. *num.* 89. Capyc. *dec.* 87. Scacc. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 34. *num.* 23.

9 Citatio per edictum fit etiam, cum reperitur animal sine custodia damnum dans, cujus formam vide apud Scacc. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 34. *vers. juxta primum*, *Ut omnes interesse prætendentes compareant, quod alias si in termino non compareant, hasta supponetur &c.* vide ibidem.

10 Citatio per edictum conceditur etiam in odium notorii spolii, & sic Judex Laicus poterit indirecte, citando omnes, citare Clericum, ad dicendum, cur non debeat spoliatus immitti: quia hoc sapit extrajudicialem defensionem, & Clericus comparens esset actor. Scaccia *loc. cit. num.* 30. Afflict. *decis.* 24. *a num.* 3. de quo vide infra in verb. *Clericus.* §. 5. *vers. limit. quarto. num.* 79.

§. I.

Alia requisita ad legitimam citationem, & quomodo, & in quo loco exequenda?

11 Citatio, ut legitime, & valide fiat, debet in primis continere nomen & cognomen Judicis, ut reus cognoscere possit, an citetur a Judice competente. Cast. *in L. si in Judicii nomine. ff. de judic.* Specul. *lib.* 2. *p.* 1. *de citat.* §. *jam de citatione in princ.* Abb. *in cap. cum Bone, de ætat. & qual. ord.* Scacc. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 32. Vant. *de nullit. ex def. cit. num.* 48. Ecclef. *obs. for.* 4. *num.* 18. Gail. *lib.* 1. *obs.* 48. Item, ut possit cognoscere, an fuerit erratum in nomine Judicis: nam talis error vitiatet citationem. Vant. Gail. & Scacc. *loc. cit.* ubi DD. sicut etiam ut possit citatus cognoscere, an Judex citans sit ordinarius, vel delegatus; nam hic non potest citare, nisi una cum citatione copiam factæ sibi delegationis trasmittat, & ita de commissione prius doceat. *cap. cum in Jure.* 31. *de Off. Deleg.* Gail. *obs.* 48. *num.* 17. P. Pithing. *lib.* 2. *decret. tit.* 2. *sect.* 7. *num.* 216. late Ecclef. *obs. for.* 37. *de appell.*

12 Debet quoque citatio continere nomen, & cognomen rei. Marant. in Specul. aur. *p.* 6. *memb.* 1. Gail. *lib.* 1. *obs.* 49. Vant. & Scacc. *loc. cit. num.* 11. alias citatio foret nulla, licet constet de persona citati. Tusc. *litt. C. concl.* 232. Ciarl. *c.* 160. *num.* 43. Et hoc, ut citatus cognoscat, an citatio ipsum concernat, & ne actor variare amplius possit. Limita primo, si citaretur aliqua universitas: tunc enim sufficit generalem citationem fieri, nempe Decani, & Capituli, Abbatis & conventus &c. Gail. *loc. cit. num.* 6. & 7. Limit. secundo, si nomen citandi nesciatur: tunc enim potest describi per alias demonstrationes, uti effigiem, barbam, ætatem, staturam &c. DD. *cit.*

13 Insuper citatio continere debet nomen actoris. DD. *cit.* quia citatio sine partis instantia regulariter non valet. *L. fin. ff. de bon. auctor. Jud. possid.* Marant. *loc. cit.* Vant. & Gail. apud Scacc. *loc. cit.* nisi tamen causa concernat utilitatem publicam: tunc enim valet citatio Judicis sine instantia partis facta; ex quo Judex tunc possit in officio procedere. Gail. *lib.* 1. *obs.* 50. *a num.* 3. Pithing. *l. c. num.* 218.

14 Debet etiam citatio continere causam, & quidem expresse, & in specie, propter quam citatur, ita ut non sufficiat commissio Judicis. *L. ad peremptorium.* 68. *junct. gl. marg. ff. de Judic.* ut reus possit deliberare, num lui cedere, an vero contendere velit, & ut possit paratus comparere, & ne citatio sit æquivoca, secundum communiorem cum Scacc. *de Jud. l. c. nu.* 14. late Ecclef. *obs. for.* 111. *per tot.* quæ causa tamen in Judice ordinario citante semper præsumitur, dummodo citet ad partis instantiam, & sic citatio ejus sine causa valet. ita Marant. *p.* 6. *de cit. num.* 69. Vant. *de nullit. ex defect. cit. a num.* 50. apud Pac. Jord. *de re jud. lib.* 14. *tit.* 1. *num.* 44. *vers. quartum.* quod an sit verum, lectori judicandum relinquo: ergo certe a prima non discederem, maxime in civilibus, & si citandus agat in remotis; quomodo enim citatus sine causa deliberare poterit, an velit comparere, & litem contestari, nec ne? & quomodo poterit etiam instructus comparere? Quamvis libelli tenor non sit necessario litteris citationis insertendus, ut ex communi Gail. *lib.* 1. *obs.* 51. *num.* 1. & 2. apud P. Pirhing. *l c. num.* 219.

15 Ulterius, citatio ut valeat, requirit commissionem Judicis. Bar. & Bald. *in L. neminem*, *Cod. de exhib. reis.* Felin. *in cap.* 1. *de Jud.* Vant. *de nullit. ex def. cit. num.* 40. *seqq.* Gail. *lib.* 1. *obs.* 54. *num.* 1. Scacc. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 32. *num.* 7. quia decretum de citando est sententia interlocutoria: sententiæ autem prolatio pertinet ad Judicem, non ad nuncios, & de commissione debet apparere; quia non præsumitur regulariter, nisi probetur. Gail. *lib.* 1. *obs.* 54. *num.* 4. & 5. Mynsing. *cent.* 6. *obs.* 10. *num.* 4. P. Pirhing. *loc. cit. num.* 223. Nec sufficit, quod nuncius referat se citasse de mandato Judicis. Aret. *cons.* 33. Felin. *in c. quoniam. de prob.* Vant. *loc. cit. num.* 40. Scacc. *l. c. num.* 7. licet multi teneant contrarium: qua tamen in re consuetudo est observanda; & in multis locis de consuetudine, quando sunt nuncii ordinarii, jurati, & publici, creditur eorum relationibus, quod citaverint de Judicis commissione, & citati credere tenentur; signanter in civilibus. Bald. *in L. neminem. Cod. de exhib. reis.* & alii apud Pac. Jord. *lib.* 14. *tit.* 1. *de re Jud. num.* 47. Porro hæc Judicis commissio secundum multos debet esse specialis, & secundum multos sufficit generalis, quos vide apud Scacc. *l. c.* in quibus proinde attendi debet consuetudo. Ecclef. *obs. for.* 1. *num.* 28. nam citatio quæ non fit juxta consuetum Curiæ procedentis stylum, non efficit reum contumacem, si non compareat. Marsil. *sig.* 118. apud Jord. *loc. cit. num.* 44.

16 Citatio debet etiam continere locum, in quo citatus

tus comparere debeat; tum ut sciat citatus ipsum locum, tum ut sciat, an locus sit tutus. Ubi tamen hæc distinctio adhibenda, quod in citatione, quæ fit a Judice delegato, necessario locus sit exprimendus, ad quem quis citatur, aliter citatus comparere non tenebitur; quia tunc citatio esset obscura, & incerta, & ideo nulla. Marant. Vant. Gail. & Scacc. *l. c.* & est tea. *in L. aut qui aliter. 5. §. 1. ff. quod vi aut clam. L. si ut proponis. 5. Cod. quom. & quand. cap. statutum. 11. §. in nullo:* & ibi *gl. verb, citet partes, de rescr. in 6.* Non vero in citatione, quæ fit a Judicibus ordinariis: cum enim ipsi certas, & notorias habeant sedes, citando simpliciter, absque expressione loci, censentur citasse ad consuetum judicii locum, & sic talis citatio evadit clara & certa, cum reus scire possit, ubi comparere debeat. *ad cap. cum parati*, & ibi DD. *de appell.* Bar. & Ang. *in L. ut proponis. la. 2. Cod. quom. & quand. Jud.* Marant. *loc. cit. nu.* 46. apud Jord. *l. sup. cit. n.* 76. qui subdit, quod cum Judex Ordinarius (seu supremus Princeps, vel Præses Provinciæ) in quacumque parte suæ Diœcesis pro tribunali sedere possit, ibique jus dicere, si extra consuetum tribunal causas cognoscere statuat, opus habebit in citatione locum exprimere; quem vide. & etiam P. Pithing. *l. c. n.* 220.

17 Necesse est etiam in citatione exprimere terminum, & diem certum, quo citatus compareat, juxta distinctionem, citationis simplicis, & peremptoriæ supra datam; quod si dies, seu terminus nimis brevis ad comparendum in citatione apponatur, citatio erit nulla. *L. aut qui aliter. ff. quod vi aut clam.* & appellari poterit. Gail. *lib. 1. obs. 53. num.* 19. Pithing. *l. c. num.* 221. hora vero non est necessario apponenda; quia subintelligitur de consueta. Inn. *in cap. cum nobis olim. de elect.* Pax Jord. *l. cit. n.* 61. ubi plures dat ampliationes, & limitationes; ubi nota, quod dies executæ citationis non computatur in termino, secundum commun. practicam, de qua Jas. *in L. 1. num.* 20. *ff. si quis caution.* Guidopap. *q.* 770. & alii apud Eccles. *obs. for.* 28. *a n.* 8. ubi testatur de praxi Senat. Pedem. secus tamen est de ultima die termini in citatione apposita, quæ computatur in termino. *arg. L. 1. §. quod dicimus. ff. de success. edict. & L. pater. §. sexaginta. ff. ad L. Jul. de adulter.* Bar. *de cit. n.* 10. Jas. *in d. L. 1. n.* 20. Eccles. *l. cit.*

18 Et citatio die feriata ad non feriatam fieri, & exequi potest, nisi error Judicis sit expressus. Marant. *p. 6. de citat. n.* 120. nisi citatio requirat causæ cognitionem: tunc enim non posset decerni die feriato. Scacc. *de jud. lib. 1. c. 32. n.* 9. quamvis, tam quoad executionem citationis, seu intimationem citando faciendam, quam quoad mandatum judicis de citando, an nempe hæc fieri possint die feriata ad non feriatam, discrepent DD. quoad primum membrum enim affirmativam defendit P. Pithing. *lib. 2. decret. tit. 9. de feriis n.* 29. negativam vero tenet Abb. *in cap. ult. de fer.* Suarez *tom. 1. relig. lib. 2. cap. 30. n.* 5. Fagnan. *in cit. c. ult. n.* 53. apud eundem Pithing. *l. c.* Et quoad secundum membrum, negativam ex communi docet Abb. *in cit. cap. ult. n.* 20. Suar. *l. c. nu.* 4. Affirmativam autem tuentur Joan. And. *in cit. cap. ult. num.* 3. Gail. *lib. 1. obs. 53. n.* 5. quos sequitur Fagnan. *in cit. cap. ult. n. 49. & seqq.* apud Pithing. *l. c.* in hoc dubio ergo recurrendum erit ad consuetudinem cujuslibet Tribunalis. An autem valeat citatio facta die non feriata ad feriatam, & quomodo? vide P. Pithing. *d. l. 2. tit. 9. de fer. n.* 30. Eccles. *obs. for. 28. de appell.*

19 Præter hæc, citatio debet esse personalis, ut afficiat citatum, & reddat eum contumacem, aliter est nulla. Inn. *in cap. fin. de eo qui mit. in possess.* Felin. *in cap. cum sit Romana. de appell.* Covar. *in cap. alma mater. p. 2. §. 9. nu.* 4. Leo *in thes. for. Eccles. p. 2. cap.* 17. Cassad. *dec.* 2. Bellam. *dec.* 186. Cæs. de Grass. *de dol. & contum. dec.* 7. Menoch. *de arbitr. Jud. cent. 6. cas.* 541. apud Sperel. *dec. 48. num.* 3. apud quos etiam de citatione excommunicandi. late Vantius *de nullit. ex def. cit. n.* 83. Gail. *lib. 1. obs. 49. a n.* 8. Limit. cum citandus dolo latitat: tunc enim sufficit, si citatio ad domum fiat, vel per edictum; ut supra diximus. Clem. *causa. de elect.* Gail. *pract. obs. lib. 1. obs.* 55. Scacc. *de jud. lib. 1. cap.* 45. Sayr. *de cens. lib. 1. cap.* 12. Suarez. *de cens. dis. 3. sect.* 11. & alii apud Sperel. *l. c. nu.* 34. Ugol. *de cens. tab. 1. cap. 18. §.* 1. Bonac. *de cens. disp. 1. q. 1. punc. 9. nu.* 9. quia dolosus non debet ex dolo commodum reportare, sed habetur, ac si personaliter fuisset citatus. *L. dies cautionis. ff. de damn. infect.* Ciarl. *cap. 148. a n.* 11. ubi DD. an, & quando vero præsumatur facta domi, vel personaliter? vide Scacc. *de Jud. loc. cit. cap.* 48. Tusc. *lit. C. concl.* 248. Marant. *de ord. Jud. p. 6. membr.* 1. quod si citandus plures domos, & domicilia habeat, citatio debet fieri ad eam domum, in qua majori anni parte degere solebat; si vero æquali parte in omnibus degere solebat, citabitur ad eam domum, in qua latitans citationis tempore degebat. Asin. *in prax. Jud. §. 6. c. 1. & seqq.* Pithing. *l. 2. decret. tit. 2. sect. 7. n.* 224.

20 Ergo citatio si fieri potest, debet esse personalis, & citatio ad domum non sufficit, nisi prius persona citanda perquiratur per Civitatem, loca publica aut in suburbiis. Vant. *de nullit. ex def. cit. a n.* 93. Asin. *in prax. c. 1. n.* 4. & alii apud Eccles. *obs. for.* 116. quibus diligentiis peractis, si citandus omnino inveniri non possit, tunc ad domum citari potest, cum a Civitate abest vel a Provincia, aut certe dolo latitat, ut citari non possit, ex supra dictis. quibus addo Roman. *cons. 454. n.* 5. apud Eccles. *l. c.* juxta quos DD. nuncius debet in his adhibere omnem diligentiam, & de illa in relatione attestari; cui in hoc puncto credetur. Bald. *in L. properandum. §. & si quidem. n. 13. Cod. de Jud.* Bar. *in L. si tamen. n. 3. ff. de leg.* 2. Tiraq. *de retr. lignag. §. 8. gl. 9. n.* 23. & alii apud Eccles. *loc. cit.* modo tamen referat de dicta diligentia facta, & non solum dicat, se citasse domi. DD. *cit.* Prædicta Limit. primo in causis, quæ celeritatem desiderant, ut est causa alimentorum, & similes; in quibus, ad hoc ut citatio ad domum facta sufficiat, satis est, quod citatus fuerit prius in Judicio perquisitus, qui si ibi non reperiatur, non est necessario perquirendus in aliis locis, licet ibi sit. Bar. *in L. dies cautionis. 4. §. ait Prætor. ff. de damn. infect.* Eccles. *loc. cit.* Limit. secundo si debet citari is, qui semel fuit in judicio, quo casu sufficit, ad hoc ut citatio domi facta subsistat, quod forte in dicto Judicio non reperiatur. Bart. & Vant. apud Eccles. *loc. cit. & obs. 45. n. 5. de appell.*

21 Citatio tamen, licet non fuerit personaliter facta, nihilo minus sustinetur, si alias ad citati notitiam pervenit: quia notitia citationis ad domum factæ æquiparatur citationi personali. Seraphin. *dec.* 90. & DD. *sup. cit.* & generaliter, citatio licet non fuerit legitime executa a nuncio, tamen si venit ad notitiam citati ligat. Rom. *cons.* 360. Gail. *l. 1. obs. 48. n.* 4. Scacc. *de Jud. l. 1 c.* 45. Vant. *de nullit. tit. qualiter sententia. n.* 122. Boer. *dec.* 235. Rot. *diversf. dec.* 151. quod tamen procedit, nisi statutum det formam citandi, & imponat pœnam nullitatis actus; tunc enim si nuncius illam formam non servaverit, prout illam servare tenetur sub pœna nullitatis. Tiraq. *de retr. lignag. §. 8. gl.* 3. ubi multos citat; & citatus non comparuerit, etiam si citationis notitiam habuerit, non redditur contumax, & actus facti illo absente sunt nulli, tanquam non citato; nam tunc forma statuti specifice, & non per æquipollens servari debet. *gl. in L. hac consultissima: in verb. judicio. Cod. qui testam. fac. poss.* Alex. *cons. 212. l.* 2. Vant. *tit. quot. & quib. mod. num.* 55. Rol. a Vall. *cons. 60. l.* 4. Menoch. *de arbitr. q. 30. n. 5. l.* 1. & alii apud Eccles. *obs. 37. de appell. n.* 6.

22 Citatio quæ fit personaliter, potest fieri sine scriptis, secus quæ fit ad domum. Marant. in Specul. *p. 6. memb.* 1. & DD. *sup. cit.* Citatio tamen verbalis debet fieri coram duobus testibus, aliter nuncio non creditur. vide Scacc. *de Jud. l. 1. c. 32. nu.* 23. quorum nomina in testimonialibus relationis describenda sunt, aliter citatus non comparens non fit contumax. vide etiam Eccles. *l. c.* ubi testatur de consuetudine Pedem.

23 Citatio vero quæ fit ad domum, debet fieri in scriptis, & est assignanda manibus domesticorum, vel ostio affigenda. Vant. *de nullit. ex def. cit. n.* 88. licet non sit præsens unus testis, imo quandoque projicitur quomodocumque in domum; quæ tamen non valeret, si ex Judicis commissione debebat esse personalis. Scacc. *l. 1. c. 48. de Jud.*

24 De cætero citatio verbalis non prohibetur fieri in Ecclesia, nec per illam censetur fieri injuria Ecclesiæ, vel ejusdem immunitati. Bar. *in tr. de citat. q.* 3. Pax

Jord.

Jord. *de re judic. lib. 14. tit. 1. de cit. num.* 6. non obstante, quod quis invitus citari non possit in propria domo, sed citandus sit ad domum. *L. plerique. ff. de in jus vocando:* disparitas enim est, quod domus sit juris proprii, quam proinde nemo invito Domino regulariter ingredi potest: Ecclesia vero est juris communis, in qua quilibet habet participationem. Jord. *loc. cit.* Sed an hæc procedant etiam in citatione facienda de mandato Judicis Laici? major est difficultas, & pro negativa videtur facere textus *in L.* 3. *ff. de off. Præf.* & *L. observare. §. fin. ff. de Off. Procons.* in quibus habetur, quod Judex extra suum territorium habetur pro privato: & extra territorium jus dicenti impune non paretur. *L. fin. ff. de jurisd. omn. Jud. L. dum virum. Cod. de decurion. lib.* 10. *cap. ut animarum. in fin. de constitut. in* 6. quibus accedit, quod citatio dicitur actus judicialis, qui non potest a Laico in Ecclesia exerceri. Bal. *in L.* 2. *num.* 4. *Cod. de sacros. Eccles.* verum, his non obstantibus, affirmativa vera est, quam pluribus defendit Eccles. *obs. for.* 7. *n.* 18. ubi plures citat, & signanter glos. *in L. præsenti. in verb. conveniendas. C. de his, qui ad Eccles. confug.* cum sit quædam pura executio nuncii, quæ non est de processus legitimitate, & licet commissio de citando sit actus judicialis, non tamen est talis ipsa executio; & ideo talis citatio de mandato Judicis Laici in Ecclesia facta, etiam irrequisito Judice Ecclesiastico, valida erit, etiam pro causa criminis, ita ut contra reum non comparentem, in contumaciam procedi possit. ita Eccles. *loc. c.* qui plures citat, & inter alios Abb. *in cap. inter alia, num.* 9. *in fin. vers. poteris ergo tunc citari in Ecclesia. de immun. Eccles.* Marant. in Specul. *part.* 6. *de cit. n.* 129. ubi de communi. & citatio in causa alicujus Ecclesiæ contra Clericum facta, qui in dicta Ecclesia tenetur residere, si fuit facta in eadem Ecclesia, valet: sicut etiam in causa matrimoniali. Scacc. *de Judic. lib.* 1. *cap.* 45.

25 Quæres, an Judex possit citare personaliter, aut realiter reum existentem in alieno territorio? Resp. de Jure Canonico negative, ita ut sententia lata contra citatum existentem extra suum territorium sit ipso jure nulla: quod probatur in *Clem. Pastoralis. de re jud.* at de jure civili, sunt, qui distinguant; quod nempe, quando territoria duo sunt sub diversis principibus, citatio talis in territorio alterius fieri non possit. *gl. in cit. Clem. Pastoralis. in verb. nota*, Bar. *in L.* 1. §. *Præsides. ff. de requir. reis.* Aretin. *cons.* 135. *num.* 4. secus vero si duo territoria sint sub eodem Principe, quamvis sub diversis Præsidibus. *gl. in d. cit. Pastoralis.* Bart. *l. c.* Grat. *disc. for. cap.* 655. *nu.* 17. apud Eccles. *obs. for.* 177. *num.* 17. sed contrariam etiam in secundo casu, quando nempe territoria sunt sub eodem Principe, sed separata, & jurisdictiones distinctæ, defendit Salyc. *in L. omnes.* §. *executoribus. Cod. de Episc. & Cler.* & quod tunc sint necessariæ requisitoriæ: ut tradit etiam Rebuff. *de lit. requis. in præf. n.* 1. 3. & 37. apud Eccles. *loc. cit.* quam sententiam etiam tenet Covar. *pract. quæst. cap.* 10. *num.* 7. & illam probat ex *cit. Clem. Pastoralis.* & *L. ult. ff. de jurisd. omn. Jud.* diciitque, quod post varias disputationes ita responderint Jac. de Bel. *in repert.* §. *contrahentes. de for. comp. in* 6. *num.* 131. Joan. Fab. *in* §. *ult. inst. de pœn. temer. litig.* & alii. Idque praxin forensem recepisse.

26 Tandem ad valorem citationis requiritur, quod producatur, & reproducatur in actis. Scacc. *de Jud. l.* 1. *cap.* 89. hinc nuncius debet facere relationem ejusdem executionis factæ, quæ relatio est de substantia citationis, ut de ea in actis legitime constet, alias totus corrueret processus. Marant. in Specul. *p.* 6. *de cit. num.* 54. *memb.* 1. Gail. *obs.* 54. *lib.* 1. Eccles. *obs. for.* 37. *de appell.* Quæ tamen relatio, & reproductio fit absque ulteriori partis citatione. Gabr. qui alios citat, *concl.* 1. *de cit. limit.* 38. *num.* 385. Pax Jord. *lib.* 14. *tit.* 1. *de re judiciar. nu.* 17. Et fieri potest etiam ipsi soli Notario, etiam Judice non præsente, qui eandem actis inserere debet. Jord. *loc. cit.* Cui nuncii relationi, si fit facta cum descriptione testium citationi præsentium, ut supra notavimus, ob ejusdem juramentum, & publicum officium, creditur. *gl. in cum parati.* 19. *verb. suus nuncius. de appell.* Limita primo, nisi citatus esset Persona illustris; aut in dignitate constituta; & jurato affirmaret, se citatum non fuisse: tunc enim huic magis, quam nuncio, qui plerumque est persona vilis, creditur. Marant. *de ord. jud. p.* 6. *de citat. n.* 53. *seqq.* Mynsing. *cent.* 6. *obs.* 10. *a. n.* 8. P. Pithing. *l.* 2. *tit.* 2. *sect.* 7. *n.* 225. Jord. *lib.* 14. *tit.* 1. *de re jud. num.* 17. & 50. Gabr. *de citat. concl.* 4. *num.* 8. Limita secundo: si nuncius referret, citatum esse vere contumacem; quia forsan dixerit, se nolle comparere, aut similia, tunc enim in hoc passu ei non creditur. Gabr. *de cit. concl.* 4. quem vide. ubi plures casus, in quibus nuncio, vel creditur vel non creditur. Jord. *loc. cit.* Imo nec creditur ei, de tenore citationis. Fel. *in cap. quoniam. nu.* 51. *de prob.* Jord. *loc. cit.* ubi citat duas Rotæ Rom. decisiones; & ideo non sufficit actuarium attestari in actis, citationem fuisse legitime executam per nuncium, & reproductam, nisi inseratur processui totus citationis tenor. Jord. *loc. cit.*

Citationem Auditoris Cameræ extra curiam quilibet 27 potest exequi; sed de consuetudine Notarius coram duobus testibus debet exequi, & executionem sub proprio signo, & manu in calce citationis referre; & relationem extendit per modum instrumenti publici. Vant. *de nullit. ex def. cit. num.* 149. Scacc. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 45. *num.* 8. & hæc executio debet esse personalis, si fieri potest, aliter potest fieri ad domum, vel Ecclesiam. vide Vant. *loc. cit. nu.* 86. 122. & 139. potest talis citatio exequi etiam a parte principali. Scacc. *loc. cit.*

Porro citatio nulliter facta convalidatur multis mo- 28 dis, & primo per compatitionem citandi. Felin. *in cap. gratum. num.* 4. *vers. secundo nota, de Off. deleg.* & *in cap. contingit, de rescr.* Gabr. *de cit. concl.* 3. *num. ult.* Jord. *loc. cit. num.* 177. an autem convalidetur ex sola notitia citationis factæ, vidimus supra. Ulterius sanatur, quando quis se habet pro citato, & pro tali quorumque modo se declarat. Jord. *loc. cit.* apud quem vide alios modos, quibus hæc nullitas citationis sanatur.

§. II.

Quando, & in quibus sit necessaria citatio?

Regula est universalis, quod in quovis actu judicia- 29 li, sive extrajudiciali, qui potest esse tertio præjudicialis, citari debeant omnes, quorum interest, & qui ex illo actu lædi possunt. *L. de unoquoque.* 47. *ff. de re jud. L. nam ita.* 39. *ff. de adopt. L. si quando.* 19. *Cod. de test.* Marant. *de ord. Jud. de cit. p.* 6. Gail. *sæpe cit. obs.* 48. Gabr. *de cit. concl.* 1. *n.* 1. sub pœna nullitatis actus: ut supra ab initio notavimus; quod procedit etiam in Papa, Imperatore, & aliis Principibus, qui etiam regulariter debent citare partes. Gabr. *d. concl.* 1. apud quem poteris videre multas ampliationes, & limitationes. Quod ampliatur, ut quando requiritur citatio, non sufficiat intimatio actus jam facti sine illa. Gabr. *l. cit.* Pax Jord. *l. sup. cit. num.* 105. & quidem ante litem contestatam citandus est principalis, si sit præsens, alias procurator, si adsit: post litem vero contestatam, quia jam procurator Dominus litis effectus est, debet ipse citari, sive præsens, sive absens sit Dominus. Bart. *in tr. de citat.* 9. 4. ita ut alias actus sit nullus, utpote sine citatione celebratus. Pax Jord. *lib.* 14. *tit.* 1. *num.* 54. *de re judic.* ubi dat rationem: quia qui litigat per procuratorem in civilibus videtur protestari, se nolle comparere per se ipsum, ideo citatio ipsum non arctat, nisi etiam citetur procurator: idem dic de citatione ad audiendam sententiam, nam sufficit citare procuratorem. Vant. *de nullit. ex defect. citat. n.* 85. Ciarlin. *contr. for. c.* 47. *num.* 55. nec sufficeret citare Dominum.

Citatio est etiam necessaria ad sententiam, & qui- 30 dem personalis, ac utriusque partis. Lap. & Abb. *in Clem. sæpe. de verb. oblig.* nisi fieret ad instantiam partis: tunc enim una tantum pars esset citanda; nam pars, quæ facit citare alteram partem, & se ipsam citare censetur. Secus si ex officio. Nec sufficit generalis citatio ad cognoscendam voluntatem Judicis, sed debet esse specialis ad audiendam sententiam. Riccius *in prax. Bull. Clem. VIII. ref.* 32. & 33. *part.* 4. *gl. in Clem. sæpe, in verb. ad id. de verb. signif.* Gabr. *de cit. concl.*

concl. 1. n. 300. Alex. cons. 105. late Eccles. obs. for. 101. a num. 1. ad 3. Neque sufficit prior citatio, si fuit circumducta per non comparitionem citantis vel ob aliam causam. Pax Jord. l. 4. tit. 2. n. 122. Riccius l. c. ex urgentissima tamen causa potest fieri ad domum. Gabr. l. c. concl. 1. Vant. de nullis. ex def. cit. a n. 82. & plerique apud Ricclum loc. c. res. 32. & Judice mutato nova requiritur citatio. Idem. res. 33. Gabr. loc. c. n. 120. nisi causa fuerit bene discussa, & de omnibus cognitum ex evidentia facti. Vant. apud Ciarlin. cap. 49. num. 55. & alii. Seraph. decis. 388. Et de jure ad audiendam sententiam citatio debet fieri ad certam diem, & si illa die non feratur, sententia est ipso jure nulla. Joan. Sichard. in L. ut si proponis. la a. n. 7. & 10. Cod. quom. & quand. Gabr. l. c. num. 116. ita ut citatio pro singulis diebus, & horis dicatur nimis vaga, etiamsi fiat pro prima die juridica, & postea pro singulis diebus, & horis; quia tunc sustineretur pro dicta juridica die, & sequenti ad summum, & non ultra. ita Put. decis. 152. Crescent. decis. 10. de dol. & contum. Grat. disc. for. c. 208. n. 28. apud Eccles. loc. cit. num. 9.

31 Limit. primo hæc conclusio, quod ad sententiam requiratur citatio, quando partes sunt præsentes; tunc enim non sunt necessario citandæ ad sententiam. Angel. in L. de unoquoque ff. de re jud. cum aliis cumulatis a Gabr. de cit. concl. 1. nu. 411. apud Eccles. loc. cit. ubi quod etiam sufficit præsentia procuratoris. Seraph. dec. 388.

32 Limit. secundo, quando Judex in prima citatione fuisset comminatus, quod citato non comparente procederet contra eum ad omnes actus, etiam ad sententiam. Bart. in L. impuberibus. §. item si quis. ff. de suspect. tut. & in L. consentaneum. Cod. quom. & quand. Gabr. concl. 1. n. 401. Eccles. loc. cit. n. 4. Item quando quis fuit citatus ad omnes actus, & in singulis fuit contumax; non enim debet tunc citari ad sententiam. Specul. in tit. de cit. §. 3. a. n. 8. dummodo tamen judex in peremptorio fuerit comminatus, se pronunciaturum. ad c. fin. de dol. & cont. & L. properandum. Cod. de jud. Gabr. loc. cit. apud Pac. Jord. l. 14. tit. 1. nu. 129. alias enim deberet citari etiam ad sententiam. Jas. in L. nec quicquam. n. 50. ff. de Off. Proconf. Rebuff. de contum. & defect. art. 8. gl. 2. nu. 13. apud Eccles. obs. for. 33. de appell. Item, quando quis fuit citatus ad totam causam, & ad omnes actus: nam tanta est vis hujusmodi citationis „ ad omnes, & singulos actus, ut omnia comprehendat, & virtute illius possit contra non comparentem ad sententiam definitivam perveniri. Angel. in L. qui ante Calendas. n. 4. ff. de Verb. oblig. Eccles. d. obs. 33. cum hac tamen moderatione, quod taliter citari possit duntaxat ille, qui agit in remotis, & longinquis Regionibus. Jas. in d. L. nec quicquam. n. 37. Castr. cons. 81. l. 2. n. 3. secus, quando quis est prope locum Judicii; quia tunc in omnibus actibus requiritur specialis citatio. Alex. in d. L. qui ante Calendas. n. 11. ff. de verb. oblig. Marant. in Specul. p. 6. membr. 1. num. 118. Scacc. de Judic. cap. 88. ubi de communi. Eccles. loc. cit. n. 7. & tunc procedit regula, quod contumax in uno actu non sit contumax in aliis: glos. in cap. ult. in verb. non teneris. de dol. & contum. in 6. cap. olim. in fin. ubi DD. de test. Rebuff. d. art. 8. & alii apud Eccles. loc. cit. quamvis non desint, qui defendant, quod citatus ad processum, iterum sit citandus ad sententiam, etiam fuerit additum, quod aliter procederetur prout juris. ita gl. in L. quæsitum. ff. de re jud. Bart. in L. statu liberos. §. stichus. ff. de stat. liber. Rebuff. d. gl. 2. n. 13. Castr. in L. in peremptorio. ff. de Jud. & alii, quos vide apud Eccles. d. obs. 33.

33 Limit. tertio, quando quis fuit monitus a Judice, ut tali tempore compareat ad audiendam sententiam: nam simplex admonitio judicis habet vim peremptorii, & constituit jussum comparere in vera contumacia, obtinetque locum citationis gl. in L. si apparitor. Cod. de cohort. lib. 12. L. 2. & ibi gl. Cod. quom. & quand. Cæpol. caut. 45. in fin. Marant. in Specul. p. 6. de cit. n. 49. & alii apud Eccles. obs. for. 101. ubi late.

34 Limit. quarto, in simplici declaratione sententiæ, non respiciente ejusdem substantialia: tunc enim non esse opus citatione partis dicit Cavalcan. cons. 19. num. 4. Mascard. de probat. concl. 124. n. 34. apud Eccles. obs. for. 30. n. 14. quamvis secus sit in declaratione versante circa substantialia. ut tenet Inn. in cap. olim. de verb. signif. Ruin. cons. 38. n. 10. l. 1. Mascard. loc. cit. & alii apud Eccles. loc. cit. ex quo etiam interpretatio debeat fieri cum causæ cognitione. Milan. decis. 2. n. 38. l. 1. apud eundem Eccles. loc. cit.

Sed in executione sententiæ, quæ fieri petitur super eadem re, super qua lata fuit sententia, an sit necessaria nova citatio? controversum est inter DD. pro negativa stant Bar. in L. a divo Pio. §. in venditione. nu. 2. ff. de re jud. & ibi Jas. num. 2. Inn. in cap. cum super, in fin. de re jud. Marant. in Specul. p. 6. act. ult. de execut. sent. Gabr. tit. de citat. concl. 1. nu. 131. & alii apud Eccles. obs. for. 53. de appell. sed affirmativam defendunt Rebuff. tit. de exec. sent. art. 7. gl. 11. n. 10. Asin. in prax. §. 31. c. 4. num. 1. Marescot. var. resol. l. 1. c. 31. n. 1. qui hanc dicit veriorem, & æquiorem. Bal. in L. 1. n. 13. Cod. de Jur. & fact. ignor. ratio est, quod alioquin pars propter multas exceptiones, quas fortasse opponeret, lædi posset; quibus accedit Scacc. tit. de appell. quæst. 11. n. 188. & alii apud eundem Eccles. loc. cit. Quæ affirmativa vel maxime etiam procedit, si non Judex, qui condemnavit, sed ejus successor sententiam exequi vellet, vel non contra reum, sed contra jus successorem: tunc enim de jure communi necessaria est citatio. ut voluerunt Bald. in L. ordo. Cod. de execut. rei jud. Alex. in d. L. a divo. Pio. §. in venditione. n. 35. Marant. in Specul. d. act. ult. n. 18. Rot. apud Ludovis. dec. 545. n. 6. Asin. Marescot. & alii apud Eccles. loc. cit. quem vide; ubi etiam quod requiratur, quoties non imploratur officium judicis pro executione sententiæ, sed intentatur actio in factum ratione judicati, imo tunc requiritur novus libellus, litis contestatio & alia. ubi multos citat. 35

Limit. quinto in sententia ferenda contra illum, qui captus, vel arrestatus aufugit; non enim opus est tunc alia citatione. Oldr. cons. 55. in 17. casu. Marian. de cit. col. 65. Gabr. concl. 1. de cit. lim. 58. num. 422. Specul. in tit. de citat. §. 3. in fin. per cap. ex litteris. de excess. Prelat. & alii apud Pacem Jord. lib. 14. tit. 1. nu. 128. alias limitationes vide apud eundem Jord. loc. cit. a num. 123. an autem citatio ad sententiam debeat esse peremptoria, vel triplex, vide Felin. in cap. consuluit. num. 8. de offic. deleg. Riccium d. res. 32. num. 6. 36

Nunc divertendo ad conclusionem primam, quod citatio sit necessaria ad omnes actus præjudiciales, ampliatur, id procedere etiam in notoriis. Scacc. de Jud. l. 1. c. 88. in qua opinione DD. non conveniunt, sed multi stant tam pro affirmativa, quam pro negativa. & ideo Gabr. de cit. concl. 1. & Marant. ad tit. de cit. a n. 2. ad 39. Farin. de delict. & pœn. q. 21. a n. 66. faciunt in hac quæstione multas ampliationes, & limitationes, ad quos me remitto. 37

Citatio est etiam necessaria in declaratione caducitatis a Domino facta contra emphyteutam ob canonem non solutum &c. Sperel. dec. 71. n. 12. qui tamen contrariam sententiam tanquam veriorem tenet; quia non solvens canonem ipso jure cadit a jure suo. & citat Corn. cons. 115. n. 7. 8. l. 1. Gabr. l. c. concl. 1. lim. 86. n. 474. Mantic. qui de communi, & veriori, de tacit. l. 22. tit. 27. a n. 31. ad 33. Gratian. disc. for. c. 36. n. 10. seq. & alios. 38

Item citatio est necessaria in taxatione expensarum, nisi pars condemnata in prolatione sententiæ fuerit contumax. Dec. in cap. pastoralis. §. verum. de appell. n. 31. Tiraquel. in res inter alios. limit. 17. nu. 53. in fin. ubi dicit, hanc opinionem in praxi servari. Rebuff. de expens. art. 5. gl. un. n. 6. Canonistæ in c. finem litibus. de dol. & contum. Gabr. de cit. concl. 1. cum aliis, quos vide apud Eccles. obs. for. 52. de appell. nisi eadem die, qua fertur sententia cum expensarum condemnatione subsequatur taxatio. Bald. in L. terminato. n. 8. Cod. de fruct. & expens. lit. dicens ita intelligendos esse DD. qui alia contrarium dicere videntur; quod si tamen victus, & in expensis condemnatus fuit contumax in causa principali, non est necessario citandus ad expensarum taxationem. Bald. in d. L. terminato. & Canonistæ in cit. c. finem litibus. quos vide apud Eccles. l. c. 39

40 Item, quamvis in causa judicati, & virtute instrumentorum habentium executionem paratam &c. dum capiuntur pignora, ad effectum illa subhastandi, & deinde subhastantur, non requiratur citatio, ex quo non sint actus magni præjudicii, sed reparabiles, quando Judex procedit ad interpositionem decreti. Marant. in Specul. p. 6. tit. de execut. sent. num. 19. Afflict. decis. 358. num. 3. Afin. in prax. §. 7. limit. 11. num. 9. Grat. disc. for. cap. 375. num. 1. Mangil. de subhastat. quæst. 147. & ibi Rot. Eccles. obs. for. 120. tamen quando post pignorationem, & subhastationem Judex procedit ad ultimum actum, scilicet interpositionis decreti super distractione, seu adjudicatione, debet pars citari; quia tractatur de magno præjudicio, utpote de translatione dominii. Afflict. loc. cit. Marant. loc. cit. ubi dicit, ita se vidisse practicari, ut Judex saltem semel partem citet ad allegandum, cur pignora vendi non debeant. &c. quam citationem esse necessariam asserit Rol. a Valle cons. 32. lib. 1. num. 30. Guido Pap. quæst. 329. Grat. disc. for. cap. 375. num. 1. & alii apud Eccles. obs. for. 143. ubi late; & de materia, quando hoc decretum interponitur contra pupillorum &c.

41 Item citatio requiritur ad obtinendam possessionem alicujus rei, quam alius injuste possidet: ideoque illa requiritur, quoties agitur de ejiciendo aliquem etiam injustum, & illicitum detentorem a possessione. Rot. in antiquis in decis. 5. de restit. spoliat. Bal. in dec. 245. Magon. decis. 20. Cravet. cons. 172. num. 10. Riccius in prax. var. res. p. 3. res. 582. Gabr. commun. conclus. de citat. concl. 1. num. 72. ubi alii. & diximus infra in praxi Clausul. Apostol. claus. 4. amoto. &c. quod procedit, etiamsi possessor fuerit ignoratus, ac ideo omissus: nam postea comparens, tanquam non citatus, annullat omnia gesta, nec ei præjudicatur. Gabr. loc. cit. num. 73. Nec sufficit possessorem citare per proclama generale, seu cum clausula „ citamus omnes interesse habentes „ sed si de illo constat, debet personaliter citari. DD. cit. Conclusio tamen limitatur primo, si fiat restitutio ad possessionem antiquam, quam alius occupaverat post judicis inhibitionem. Calcan. cons. 82. col. penult. apud Gabr. loc. cit. num. 74. Secundo limitatur, quando quis notorie injuste possideret. Gabr. loc. cit. num. 76. & 446. ubi de executore Apostolico; citandus enim non est is, cui certum est defensionem non competere, nec contradicere posse; ad id, quod aliquo invito fieri potest, potest etiam fieri ipso absente, & non citato. L. qui potest. ff. de R. J. vide Vantium de nullit. ex defect. citat. num. 20. adverte tamen, hanc secundam limitationem esse valde periculosam, ne quis debeat postea purgare attentata, propter difficultatem, & arbitria quæ intrant in judicando, quando possessori nulla potuerit competere defensio; & ideo semper tutius erit partem citare. Tertio limitatur, quando quis fuit in processu citatus, in quo agebatur de ejiciendo ipsum e possessione; tunc enim non est necesse, cum etiam citare in actu tradendæ possessionis. Gab. num. 78. Quarto limitatur, dum agitur de possessione vacante obtinenda; cum tunc nullus adsit, qui hac possessionis obtentione lædi possit; & ideo nulla requiritur citatio. L. ille a quo §. si de test.mento. ff. ad Trebell. Menoch. de recuper. remed. 6. num. 87. & alii multi apud Riccium. loc. cit. Gabr. l. c. num. 367.

42 Citatio requiritur etiam in examine testium, ad perpetuam rei memoriam; debet enim tunc citari pars ad videndum illos jurare. Socin. jun. cons. 86. num. 14. lib. 2. Tusc. litt. C. concl. 155. Eccles. obs. for. 66. de appell. & quidem personaliter. Bellam. in cap. quoniam frequenter. §. 1. num. 11. ut lit. non contest. ubi Bald. Dyn. in L. dies cautioni. §. Prætor. ait. ff. de damn. infect. & alii apud Eccles. l. cit. nisi pars citanda agat in remotis; nam tunc sufficit illam citare ad domum solitæ habitationis, aut per edictum, si domum non habeat. Bald. in auth. sed & si quis. num. 7. Cod. de test. aut nisi receptio testium tantum fiat, non ut eorum dicta statim publicentur, sed ut clausula, & sigillata teneantur, donec lis debito modo moveatur. Bart. in L. 4. §. Prætor ait. ff. de damn. infect. Tusc. loc. cit. Rol. cons. 23. num. 11. Felin. in cap. significavit. num. 3. de test. cum aliis apud Eccles. l. c. & quod hoc casu sufficiat una citatio non peremptoria, tenet Scacc. de Jud. caus. concl. crim. & hæret. cap. 91. num. 36. imo illa etiam omitti omnino possent, si periculum esset in mora, ut citationi ob mortem, aut absentiam testium imminentem locus esse non possit. ita Felin. in cap. 2. num. 13. de test. Bald. in d. cap. quoniam frequenter. num. 4. Vestr. in prax. lib. 6. cap. 2. num. 3. Maran. in Specul. p. 6. de citat. num. 29. Rebuff. de inquisit. seu commiss. art. 12. gl. 2. Mascard. de prob. concl. 683. num. 4. Farin. quæst. 72. num. 38. in prax. crim. Eccl. loc. cit.

43 Nunc redeundo ad principalem conclusionem, quod citatio requiratur in quolibet actu, qui potest esse parti præjudicialis, illam Limit. I. Si citandus alias sit præsens in judicio: tunc enim non est opus alia citatione, dummodo tamen a Judice certioretur de actu, qui fit in sua causa. Marant. p. 6. de citat. nu. 12. Gail. lib. 1. obs. 48. Gabr. ubi multos allegat. loc. cit. num. 411. quamvis contrarium teneat Bar. in L. 1. ff. de in jus vocando, quod nempe reus in judicio respondere non teneatur, nisi citetur: sed primam sententiam tenet Pax Jord. lib. 14. tit. 1. num. 141. quod reus non possit dicere „ cita me „ bene vero possit petere terminum ad deliberandum; & dat rationem; quia nempe certioratus non debet ultra certiorari. L. 1. ff. de act. empt. non enim refert, qualiter quis sit in judicio, per citationem, vel sine. L. de unoquoque. ff. de judiciis. & not. in cap. ult. de elect. in 6. nam citatio non fit ad deliberandum, sed ad comparendum.

44 Limit. II. Si citatio sit notoria, v. g. ob delictum Rei notorium; ita ut nulla tergiversatione celari possit, & quod nulla omnino excusatio ipsi competat; tunc enim potest statim ad definitivam procedi. cap. de manifesta. 17. caus. 2. quæst. 1. vide P. Pirbing. lib. 2. tit. 2. sect. 7. §. 3. num. 227. secus si simus in notorio, quod posset excusari. vide Gabr. de cit. concl. 1. a num. 2. seqq. ubi DD.

45 Limit. III. Si reus sit suspectus de fuga, vel alias periculum sit in mora. Gabr. concl. 1. num. 302. 304. seqq. Limit. IV. Si citandus, etsi præsens esset, non posset tamen actum impedire, vel contradicere. arg. L. qui potest. 26. ff. de Reg. Jur. Pirhing. loc. cit. Gabr. de cit. concl. 1. num. 348. ubi DD.

46 Limit. V. Quando alicujus negotium non principaliter, sed secundario, & in consequentiam tantum tangitur; ut quando citatur principalis debitor non est necessario citandus etiam fidejussor. Marant. l. c. Pirhing. ubi supra. DD. apud Vant. de nullit. ex def. cit. n. 19.

47 Limit. VI. In omnibus causis, in quibus proceditur sine figura Judicii, sive de plano; tunc enim valet etiam sententia lata pro reu absente non citato. Marant. & Pirhing. loc. cit. Quod tamen requiratur citatio etiam in causis summariis, in quibus proceditur omisso Juris Ordine, & sine figura Judicii: tenent Capyc. dec. 1. num. 35. & 36. Caccran. in dec. 79. sub num. 13. Grat. in decis. 231. num. 2. & 4. & alii apud Riccium in prax. var. res. p. 3. 582. etiam in causis modici præjudicii. Roman. in singul. 403. Marsil. in L. de unoquoque. ff. de re jud. & Gabr. in com. concl. tit. de cit. num. 36. seqq. ubi late. Etiam quod sententia esset prolata in favorem non citati. Ricc. loc. cit. Gabr. loc. cit. num. 67. ubi DD. & Alex. in L. properandum. §. sin autem reus. Cod. de jud. col. 2. qui dicit, quod glos. ibi, quæ contrarium tenet, communiter reprobetur. supra num. 1.

48 Limit. VII. In illo, qui frivole, & frustratorie appellavit ab interlocutoria, vel gravamine, ex quo tunc videatur protestari, quod nolit amplius comparere: tunc enim non debet amplius citari etiam ad sententiam, nisi sponte ab appellatione recesserit. cap. fin. ubi gl. de dol. & contum. in 6. Gabr. num. 425. similiter nec ille, qui citatus statim executa citatione ascendit equum, & ivit ultra mare; nam tunc sufficienter verbis, & factis satis se declarat, quod nolit comparere. Gabr. de cit. concl. num. 317. ubi alios cumulat. Pax Jord. l. sup. cit. nu. 137. Item nec citatus, qui absolute respondit in citatione, se nolle comparere. Riccius in prax. var. resol. p. 2. res. 418. ubi DD. Gabr. loc. cit. num. 429. ubi ampliat, & limitat. Vant. de nullit. ex def. cit. num. 98. Nec citatus ad totam causam, si discesserit, non relicto procuratore. Limita de stylo. vide Scacc. de Jud. lib. 1. cap. 88. num. 17. Vant. a num. 98. & alios.

49 Limit. VIII. Quando Judex procedit ex officio, quoad illas causas, in quibus ex officio procedere potest, & quando procedit ad suam tantum informationem:

tunc

tunc enim citatio non requiritur. Bald. *in L. non dubium. col. 6. Cod. de L. L.* Gabr. *l. c.* cum ibi *alleg. n.* 344. Jord. *l. cit.*

50 Limit. IX. In causa hæresis; in qua contra inquisitum potentem testes recipi possunt, etiam parte non citata. *cap. fin. de hæret. in* 6. Gabr. *l. cit. num.* 343. vide Scacc. *de jud. l.* 1. *c.* 43. Jord. *l. c. n.* 139. Plures alias limitationes vide apud Marant. *d. p. 6. de cit.* Gabr. *com. concl. l.* 2. *a concl.* 1. *a n.* 302. Jord. *loc. cit.*

51 Quær. an requiratur citatio coram judice a quo, post desertionem ob non interpositam, seu introductam appellationem in executione sententiæ? & negativam tenet Marant. in Specul. *p. 6. tit. de appell. num.* 200. Surd. *cons.* 139. *n.* 5. Mastril. *dec.* 166. Scacc. *de appell. q.* 11. *n.* 150. *vers. adverte.* Ecclef. *obs. for.* 7. *de appell.* sed, cum nullus actus coram judice ad quem fuerit factus, poterit Judex a quo sententiam exequi sine pronunciatione desertionis. Quod est utile propter celeritatem executionis. Castill. *dec.* 83. *num.* 1. verum, quod, quando appellatio facta est deserta regulariter, debeat pars citari ad dicendum causas, quare sententia exequi non debeat, tenent Gratian. *disc. for. c.* 40. *num.* 3. *& cap.* 61. *num.* 1. Bar. *in L.* 1. *num.* 9. *ff. nil innov. appell. pend.* Bald. *dec.* 465. Asin. *in prax.* §. 7. *c.* 5. *limit.* 9. *n.* 1. Marescot. *var. res. c.* 31. *nu.* 2. Alex. *in L. a divo Pio.* §. *in venditione. n.* 32. *ff. de re jud.* Scacc. *de appell. q.* 11. *nu.* 192. Marant. in Specul. *p.* 6. *act. ult. n.* 16. Ecclef. *l. cit. n.* 3.

52 Quær. secundo, an sit necessaria citatio in concessione sequestri. Resp. quod si sit periculum in mora, uti timor fugæ, dilapidationis &c. quod citatio partis necessaria non sit. Jas. *in L. si fidejuss. r.* 5. *si satisdatum* 9. *ff. qui satisd. cog.* Joan. Sichard. *in L. un. nu.* 2. *Cod de probib. seq. pec.* Caroc. *de sequestr. p.* 3. & alii apud Ecclef. *obs. for.* 201. secus vero si periculum non sit in mora. Rebuff. *de sequestr. art.* 1. *gl.* 1. *n.* 22. Guid. Pap. *q.* 246. Angel. *cons.* 107. *n.* 2. Mynsing. *obs.* 11. *n.* 2. *cent.* 2. Rot. apud Fatin. *q.* 654. *nu.* 2. *in select. p.* 2. & alii apud Ecclef. *l. c.* qui asserit in illa patria Sen. Pedem. observari primam opinionem in sequestratione rei mobilis, ne debitor citatus instruatur ad fugam una cum ipsa re, vel illam dilapidet; de cujus tamen suspicione debet prius doceri. quem vide.

§. III.

De effectibus citationis.

53 Citatio arctat citatum ad comparendum, nisi justa causa excusetur, aliter punitur ut contumax; de quo infra in verb. *contumacia.* antequam tamen contra contumacem procedatur, actor comparere debet in termino illi assignato, & alterius contumaciam accusare. Judex tamen non tenetur contra contumacem procedere. *ad L. non quicquid. ff. de jurisd. omn. jud.* sed potest facere gratiam parti contumaci, eique parcere, etiam in præjudicium alterius partis. Imo etiam citationem circumducere potest, alia parte non citata. Specul. *l.* 2. *p.* 1. *tit. de contum.* §. 2. *n. ult.* & ibi Bald. *in addend. post princ.* Goffr. *in sum. de Offic. deleg. nu.* 58. Jord. *l.* 14. *tit.* 1. *n.* 117. ubi etiam *n. seqq.* aliqua notat de circumductione citationis.

54 Citatio inducit præventionem in concursum Jurisdictionis plurium Judicum, ita ut citatus coram judice citante comparere debeat, etiamsi postea alienæ Jurisdictionis esse cœperit. *cap. pen. de for. comp. L. si quis posteaquam.* 7. *ff. de jud.* Marant. *dis.* 6. *n.* 20. Gail. *l.* 1. *obs.* 74. *n.* 18. quamvis citatio non tollat exceptionem declinatoriam competentem ante præventionem. *L. si quis ex aliena.* 5. *ff. de jud. L.* 2. *ff. si quis in jus voc.* Pithing. *l.* 2. *tit.* 2. *n.* 228. *vers. secundo.*

55 Citatio perpetuat Jurisdictionem judicis delegati, etiamsi nondum ad notitiam citati pervenerit, si tamen de mandato judicis jam emanarit; ita ut morte delegantis non expiret jurisdictio delegati, *cap. gratum.* 20. *de Offic. Jud. deleg.* Gail. *obs.* 74. Mynsing. *cent.* 4. *obs.* 26. *n.* 3. Pithing. *loc. cit.* vide Gabr. *de citat. concl.* 2. *&* 3.

56 Citatio interrumpit præscriptionem 30. vel 40. ann. etiamsi fuerit unica, & simplex, & non peremptoria, dummodo valida. Gail. & Mynsing. *l. c. gl. in L. sicut.* 3. *verb. executorem. & in L. cum notissimi verb. solam conventionem. Cod. de præscr.* 30. *vel* 40. *ann.* Pithing. *loc. cit.* nisi tamen fraudulenter fieret ad interrumpendam præscriptionem, non ad judicium prosequendum. Pax Jord. *lib.* 14. *tit.* 1. *n.* 167. nisi citatio fieret, postquam usucapio jam est impleta.

Citatio inducit vitium litigiosi, ut lite pendente nihil possit innovari. *auth. litigiosa. Cod. de litig. & Clem.* 2. *juncta gl. verb. ad hoc ut lit. pend.* dummodo citatio ad notitiam citati pervenerit, aut per eum steterit, quo minus perveniret, & sit legitime executa, cum expressione causæ, propter quam fuit citatus, DD. *sup. cit.* & Marant. *p.* 6. *de citat. n.* 70. 57

Citatio edictalis, in qua fuerunt citati omnes sua interesse putantes, facit, quod sententia lata contra omnes citatos prosit auctori indirecte contra omnes, ac si nominatim fuissent citati, cum agitur de conservatione, seu manutentione, nisi dein aliquis compareret, ostenderet vel aliquod impedimentum legitimum, vel ignorantiam citationis; quia tunc denuo esset admittendus ad agendum, vel excipiendum. Felin. *in cap. gratum. de Offic. & potest. Jud. deleg.* Imo posset a die scientiæ quandocumque appellare. Mascard. *de prob. concl.* 121. Scacc. *de Jud. l.* 1. *c.* 34. *n.* 17. 58

Citatio per edictum affixa in locis rei emendæ vicinis reddit emptorem securum ab evictione. Gail. *l.* 1. *obs.* 57. *num.* 18. Marant. in Specul. *p.* 6. *memb.* 1. qui loquitur de creditore posteriore vendente rem sibi hypothecatam, qui citans omnes interesse prætendentes liberatur. Item citatio per edictum præservat hæredem, ne teneatur ultra vires hæreditarias. de quo in Verbo *Heres.* 59

Citatio cum clausula, *si sua putaverit interesse*, an, & quando arctet Clericum ad comparendum coram judice Laico, ita ut possit contra eum non comparentem, tanquam contra contumacem procedi? vide Ecclef. *obs. for.* 29. *de appell. & in verb. debitor. n.* 107. 60

Citationis defectus impedit executionem rei judicatæ, sententiarum etiam conformium. Ruginel. *de appel.* §. 4. Scacc. *de appell. q.* 9. *remed.* 1. *concl.* 4. *n.* 34. *vers. intellige.* Vant. *de nullitatibus ex defect. l. c. n.* 2. 3. *& seq.* & alii apud Ciarlin. *c.* 49. *nu.* 43. Ita ut huic nullitati derogari non possit, cum proveniat ex jure naturali, & divino, & ideo etiam non comprehenditur in statuto excludente nullitates. *loc. c.* & hæc procedunt tam si citatio sit omissa, quam si sit nulliter facta. idem Scacc. *num.* 35. modo tamen illius defectus non consistat tantum in ordine, & in falsa causa. Idem Scacc. & citationis defectus, cum sit juris naturalis, & divini, est insanabilis. ut late Felin. *in cap. ex parte. num.* 10. *de Offic. deleg. L. de unoquoque. ff. de re jud.* Scacc. *loc. c.* nisi paucis in casibus, de quibus supra. 61

Citatus a judice incompetente debet comparere, & allegare suam exemptionem, aliter propter suam contumaciam perdit privilegium. Riccius *in prax. var. res. p.* 2. *res.* 148. & videtur prorogare. Ciarlin. *c.* 44. *&* 164. ubi DD. nisi notorium sit, judicem non habere jurisdictionem; tunc enim non tenetur comparere ad allegandam suam exemptionem &c. ut v. g. in Clerico citato a Judice sæculari. Mynsing. *cent.* 6. *obs.* 7. Pirbing. *l.* 2. *tit.* 2. *sect.* 7. §. 3. *vers. porro.* Secus in dubio; tunc enim debet se sistere, & allegare incompetentiam, seu privilegium &c. *L.* 2. *& ibi gl. verb. sciatur. ff. si quis in jus vocat.* De qua competentia Judex citans ipsemet cognoscere potest, utrum sua sit jurisdictio, nec ne. *L. si quis ex aliena.* 5. *ff. de Jud.* Gail. *obs.* 48. *a n.* 8. P. Pirbing. *l. sup. cit. &* §. 2. *n.* 216. §. *porro.* neque tunc censetur esse judex in causa propria. ut ex *gl. in cit. L.* 2. *vers. sciatur, & cit. L. si quis ex aliena. verb. æstimare. in fin.* Pithing. *l. cit.* 62

Citatus ad unam causam, an teneatur respondere etiam in alia, pro qua non fuit citatus? affirmative respondet Scacc. *l. c.* Gail. *l.* 1. *obs.* 51. & hic faciunt ea, quæ supra notavimus, an citari debeat, qui alias præsens est in judicio. 63

Citatus non tenetur comparere personaliter, sed potest per scripturam responsivam transmissam, & a notario productam, se sistere secus citans. Scacc. *de Jud. l.* 1. *c.* 91. seu per procuratorem L. 1. §. *usus. ff. de procur.* nisi arctetur ad personaliter comparendum, quod facere possunt judices Ecclesiastici cum suis subditis, etiam in casibus, in quibus admittitur procurator, 64

ad effectum, aut faciendi correctionem verbalem, pœnitentiam imponendam, aut ex alia rationabili causa. Diaz. in pract. crim. Farin. de var. crim. quæst. 99. nu. 121. & alii apud Jord. l. sup. cit. num. 11.

65 Citatus non tenetur comparere, si locus, ad quem fuit citatus, non est tutus. L. 2. ff. si quis caut. Specul. tit. de citat. §. 1. Gail. lib. 1, obs. 52. Clar. lib. 5. quæst. 34. licet illi offeratur salvus conductus; quia non tenetur ei credere. cap. accedens. 2. ubi Felin. ut lit. non contest. nam salvus conductus dicitur fragilis cautio. L. qui ita. ff. ad S.C. Trebell. Mascard. de prob. concl. 19. Gail. lib. 1. obs. 52. num. 3. seq. Limita, cum guerra esset generalis, & Duces belli consueverunt dare salvum conductum, & illum observare: tunc enim allegans, locum tutum non esse, non auditetur. Rot. decis. 12. apud Scacc. loc. cit. num. 28. Limita secundo, cum accessus non esset tutus propter bannum datum; nam tunc habito, & publicato salvo conductu teneretur comparere. Ampliatur conclusio, ut procedat, licet accessus non esset tutus culpa ipsius citati: nam magis debet attendi æquitas, quam culpa delinquentis. Masc. & DD. sup. cit. Item, licet citaretur coram Ordinario. Et cum locus est notorie non tutus, citatio est ipso jure nulla, aliter venit annullanda ope exceptionis, probato, locum non esse tutum. Afflict. dec. 289. num. 24. Scacc. loc. cit. Et non tutus accessus non dicitur solum ratione inimicitiæ, sed etiam ratione pestis, vel intemperiei. Imo non tutus accessus dicitur non solum, cum periculum imminet citato, sed etiam si imminet ejus advocato, vel procuratori, aut testibus. vide DD. cit. vel si est transeundum per loca non tuta ad locum tutum. Eccles. obs. for. 62. de appell Judex autem non admittens exceptionem loci non tuti, vel incommodi, infert citato gravamen, a quo licite appellatur, etiam post litis contestationem, non obstante, quod hæc sit exceptio dilatoria; quia continet gravamen successivum. Gail. lib. 1. obs. 52. num. 3. P. Pirhing. lib. 2. tit. 2. sect. 7. §. 1. num. 220.

66 Citatus ad solvendum, si fatetur debitum, non tenetur ad expensas citationis, si prius non præcesserit urbana monitio: si vero dicta monitio præcessit, tenetur. Felin. in cap. novit. de Jud. Scacc. de Jud. lib. 1. cap. 9. quando vero & qualiter probetur urbana monitio, vide *Monitio*.

CLAUSULÆ COMMUNES.

Praxis Clausularum communium.

1 Clausulas in instrumentis apponi consuetas, respicientes solennitatem actus, Notarius etiam non rogatus apponere potest, quas licet in publicatione non expresserit, tamen pro expressis habentur. Felin. in cap. ex litteris. 3. sub num. 13. vers. si autem concernunt solennitatem, & si non exprimantur, habentur pro expressis. de fid. instrum. ubi inter alios Bal. in cap. cum M. 9. num. 29. in fin. vers. ibi vel esse debuerit, de constit. Farin. quæst. 157. num. 31. per glos. 2. in L. generali. 3. C. de tabul. lib. 10. Honded. cons. 99. num. 24. vol. 2. quia censetur rogatus apponere clausulas consuetas. Cagnol. in L. librarius. 92. vel 93. ff. de R. I. Farin. loc. cit. num. 31. apud Cyriac. contr. for. 406. num. 20. 26. & seqq. lib. 3. ubi, quod Notarius tales clausulas apponens, in extensione instrumenti non per hoc argui debeat de falso, etiamsi non fuerit expresse rogatus, nec de illis in publicatione mentionem fecerit. &

2 Clausulæ, quando sunt de illis, quæ regulariter consueverunt apponi in omnibus instrumentis, testamentis &c. præsumuntur appositæ de Notariorum stylo: & tunc, etiamsi in publicatione testamenti fuerint appositæ, si tamen testator erat persona idiota, ut v. g. rusticus, mulier &c. quæ non intelligit virtutem clausularum, tunc nihil operantur, nisi constet, testatorem fuisse certificatum de earum viribus; ut de clausula codicillari, cum clausula omni meliori modo. tradit Gabr. de consuet. concl. 1. nu. 7. ubi Imol. in L. Lucius. col. pen. ff. de vulg. & pupill. Socin. in cons. 93. col. 6. vol. 4. Bursat. cons. 18. sub num. 18. Honded. cons. 74. num. 46. vol. 1. Turret. in tract. de clausul. codicill. quæs. 9. num. 2. quæ certificatio non præsumitur, sed probanda est, per Mascard. de probat. in verb. certificatio concl. 283. apud Cyriac. contr. for. 360. lib. 2. num. 86. ad 107.

Quando vero clausulæ sunt de illis, quæ regulariter non consueverunt in testamentis apponi, prout esset clausula derogatoria ad futura testamenta, tunc censentur appositæ de voluntate expressa testatoris; quia Notarius censetur fideliter scribere, nec potest argui de falso, etiamsi testator esset persona idiota, quæ potest vel Notarium, vel peritiorem desuper consuluisse. ut per Menoch. cons. 170. sub num. 24. apud Cyriac. l. cit. 3

Et dum Notarius clausulas coram testatore legit, si ille non contradixit, videtur illas approbare. Aret. in cons. fin. Corn. cons. 150. col. 2. vol. 3. & cons. 225. col. fin. vol. 3. Alex. cons. 142. col. 3. vol. 2. apud Gabr. l. c. num. 6. ubi tamen num. seq. ut supra notavimus, quod, si testator sit persona idiota, debeat Notarius illas eidem declarare. 4

Quia tamen magna est inter DD. contentio, quando clausula *Codicillaris*, sicut & aliæ, censeantur appositæ de voluntate testatoris, vel contrahentium, an vero potius de stylo Notariorum, ideo in hac quæstione ad illos te remittimus. & videre poteris Menoch. de arbitr. cas. 144. num. 9. seqq. & de præsum. lib. 2. præs. 79. num. 4. & lib. 4. præs. 31. a num. 1. Pasqual. de patr. potest. p. 2. cap. 8. num. 2. ubi Rol. a Valle cons. 61. nu. 65. lib. 2. & cons. 7. per tot. lib. 4. Thes. decis. 141. num. 3. Mascard. de prob. concl. 300. Mantic. de conject. ult. vol. lib. 1. tit. 10. per tot. & alii. Altograd. contr. for. 82. num. 31. seqq. ubi Honded. cons. 33. lib. 1. a num. 41. Fusar. de substit. quæs. 593. num. 170. Simon de Præt. de interpret. ult. vol. fol. 373. num. 11. & seqq. apud eundem Altograd. ubi, quod clausulæ censentur potius positæ de stylo Notarii, quando alias aliqui ex contrahentibus nimium læderentur. Rot. coram Coccin. decis. 1366. num. 5. Gabr. lib. 6. de consuet. concl. 4. ubi DD. more suo solito. ubi num. 5. quod per Notarium appositæ censeantur, quando continent aliquid contra verisimilem mentem contrahentium: alias secus.

Clausula generalis antecedens explicatur per specialem subsequentem. glos. in L. ille a quo 13. §. quid ergo. verb. verba fideicommissi. ff. ad Trebell. Mantic. de conject. lib. 6. tit. 13. num. 1. Mascard. de probat. concl. 147. Navar. cons. 6. num. 9. de haret. & alii apud Rot. decis. 79. p. 6. rec. si tamen specialis sit clara: nam si sit dubia, non restringit generalem antecedentem. L. regula. ff. de Jur. & fact. ignor. Dec. cons. 125. Vivian. de Jurepatr. p. 2. lib. 13. cap. 8. num. 286. & econtra dispositio generalis sequens explicatur per specialem antecedentem. L. si de certa. 31. C. de transact. L. legatorum petitio. §. fin. ff. de leg. 2. L. quoties. C. famil. ercisc. & DD. apud Rot. loc. cit. Et clausula generalis est restringenda secundum naturam actus, cui apponitur, & refertur tantum ad ea, quæ fuerunt specificata. d. L. si de certa. C. transact. ubi DD. L. jubemus. C. ad Vellejan. dummodo præcesserit clausula specialis: quia tunc generalis sequens restringitur ad præcedentia narrata: nec generalis comprehendit majora expressis? & in privilegiis posita non porrigitur ad ea, quæ ignorata sunt. Natta cons. 209. Marta de clausul. p. 4. claus. 1. & 2. Vivian. in prax. Jurispatr. p. 2. lib. 13. cap. 8. num. 279. & seq. Barbos. claus. 116. Seraph. decis. 325. 5

Clausula universalis comprehendit omnia. Schroeder. de feud. p. 10. sect. 5. ampliat significatum verbi, cui adjungitur, nec ullam patitur limitationem. Mart. p. 4. claus. 4. Barbos. claus. 126. Vivian. l. c. a. n. 284. & ita hæc clausula est majoris efficaciæ, quam clausula generalis. 6

Clausulæ quæ veniunt accessorie ad contractum, si contractus est simulatus, & ipsæ simulatæ judicantur. Aretin. in L. 1. §. si vir uxori. col. 3. ante med. vers. sed hoc esset conceden. de plano. ff. de acquir. possess. quem sequitur Alciat. ibid. col. 2. in princ. num. 4. ubi etiam Bologn. num. 65. in princ. apud Rot. decis. 81. num. 7. p. 9. rec. tom. 1. 7

Clausula revocatoria alicujus legis in tantum primam legem revocare videtur, in quantum cum lege revocante repugnantiam continet, & non in plus. Bart. in extravag. ad reprimen. super vers. non obstan. L. un. §. his tantummodo. cum glos. C. de latin. libert. tollen. gl. in authen. de heredibus ab intest. circa prin. in verb. vacantibus. quam singularem dicit Roman. cons. 57. nu. 2. apud Rot. decis. 289. num. 6. p. 3. rec. 8

Clausulæ appositæ in prima commissione censentur repetitæ in secunda: & sic avocata causa ab uno judice, & alteri delegata, censetur secundo Judici delegatio facta cum eisdem clausulis, quæ in prima &c. Ægid. decis. 9

decis. 41. Casfad. decis. 8. n. 5. de efer. apud Rot. decis. 510. p. 2. rec. n. 1. An vero clausulæ appositæ in prima commissione censeantur repetitæ in aliis? dic affirmative, si prima commissio adhuc perseverat; secus si fuit de medio sublata, quasi non emanasset. ita Rot. decis. 140. n. 6. & 7. p. 6. rec. ubi, quod si cum causa antiqua complicata est nova causa, tunc clausulæ censentur repetitæ, quatenus quis velit prosequi causam antiquam: secus si ea omissa novam causam prosequatur. Maresc. l. 1. var. res. c. 87. n. 1. seqq.

10 Clausulæ appositæ in privilegiis censentur habere clausulam, *quatenus pars uti velit*. Oldrad. cons. 206. Sarnen. de trien. q. 94. n. 11. & de annua. q. 4. num. 4. apud Rot. decis. 229. n. 12. p. 2. rec.

11 Clausulæ præservativæ asservant tantum jus realiter præexistens, non vero illud de novo tribuunt. Aym. cons. 15. n. 1. ad med. & cons. 29. n. 8. Rot. decis. 197. n. 9. p. 4. divers. & decis. 418. n. 6. p. 13. rec.

12 Clausula plura respiciens determinabilia debet omnia uniformiter determinare, & æqualiter, si subest eadem ratio in determinabilibus. L. jam hoc jure. ff. de vulgar. & pupill. Dec. cons. 456. secus si non militat eadem ratio. L. si ita scriptum. ff. de manumiss. testam. Cacheran. decis. 20. n. 5. Mart. de claus. p. 4. claus. 5. & alli apud Vivian. l. c. n. 287. Habens plures intellectus qualiter interpretanda sit? vide Vivian. loc. c. a num. 292. Mantic. de conject. l. 2. c. 8. n. 6.

13 Clausulæ executivæ, quæ a Notariis poni solent post perfectum contractum, ut clausula *de quibus &c. quæ omnia &c.* non ampliant, nec mutant principalem dispositionem, nisi fuerint appositæ in verbis substantialibus. Dec. in cap. ult. de pact. Cacheran. decis. 164. n. 3. Clem. 1. de preb. Abb. in cap. cum nostris, de concess. preb. Gratian. disc. for. c. 201. nu. 92. licet tunc remaneret superfluæ. vide Vivian. l. c. n. 298. & in literis Apostolicis nihil operantur; quia ponuntur præter mentem Pontificis. Honded. cons. 14. Barbos. de clausul. claus. 115. Imol. in d. clem. 1. Seraphin. decis. 433. Mart. p. 4. claus. 20. apud Vivian. l. c.

14 Clausula *super quibus omnibus, & singulis, petit sibi jus, & justitiam administrari*. est propria libellorum, & illos salvat ab omni ineptitudine, & in specie a defectu conclusionis, ita ut sustineantur ex causa apta, licet sit conclusum super inepta. Marant. in Specul. p. 6. de libell. oblat. numer 15. Capyc. decis. 10. num. 22. Pellegrin. in pract. civil. p. 2. sect. 3. subsect. 3. intersec. 1. n. 2. vers. tertio. Gabr. com. concl. l. 6. tit. de claus. concl. 4. n. 23. ubi DD. & apud Vantium de nullit. ex defect. process. num. 25. Secundo operatur, quod Judex possit pronunciare etiam super non petitis. Abb. in cap. fin. de jurejur. Capyc. d. decis. 10. num. 22. Alciat. cons. 216. in fin. ubi ait, quod vigore dictæ clausulæ potest actor obtinere in actione personali, licet intentaverit realem. & Cephal. cons. 400. numer. 1. vol. 3. Afflict. decis. 95. n. 7. & 9. Joseph. Ludovic. decis. Lucens. 46. n. 5. & seq. ubi, quod si per actorem petita fuerunt tantum quinque, & probatum in decem, potest fieri condemnatio in decem. & alii apud Pellegrin. loc. cit. Gabr. loc. cit. num. 20. apud quem inter alios Barbos. in cap. 1. num. 22. de offic. deleg. Quarto in simili hæc clausula operatur, quod si actor concludat in possessorio, nihilo minus obtinere possit in petitorio, & econtra; dummodo tamen narrativa tam petitorium, quam possesorium respicere possit, alias secus. Corn. cons. 91. incip. in causa. in pr. lib. 4. Tusc. litt. C. concl. 359. n. 5. Cravet. cons. 299. n. 2. Grammat. decis. 19. num. 16. apud Pellegrin. l. c. vers. quinto operatur. DD. apud Gabr. l. c. a num. 16. Gail. obs. 61. lib. 1. num. 11. & sic. Quamvis alias ad cognoscendum qualis actio sit ab actore intentata, attendatur conclusio libelli, non vero narrativa, tamen secus est, quando in libello apposita fuit hæc clausula. Alex. cons. 111. lib. 1. & cons. 117. & 192. l. 2. Buttius cons. 63. Socin. cons. 160. ad fin. lib. 2. Tusc. d. concl. 359. apud Pellegrin. loc. cit. vers. octavo operatur. Quinto operatur, ut virtute dictæ clausulæ omnis actio censeatur intentata, quæ ex narratis colligi potest. Marian. in cap. 2. col. 48. vers. primus effectus, de libell. oblat. Barbos. in cap. 1. col. 2. vers. nota ibi etiam justitiam. de offic. deleg. & DD. apud Gabr l. c. num. 8. & Pellegr. ubi supra vers. nono ut omnis. ubi Tusc. d. concl. 356. Marta de claus. p. 1. claus. 65. num. 2. & alii apud Gail. d. obs. 61. modo tamen non constet ex prosecutis, quod actor voluerit se restringere ad certum remedium; tunc enim hæc clausula nihil operaretur in alio remedio. Innoc. in c. cum dilectus. col. 1. vers. quid dicemus, de ord. cognit. & Host. col. 1. in fin. vers. qualis erit finis. Spec. in tit. de libelli concept. §. jam nunc viden. vers. item talis. apud Gabr. l. c. num. 12. Similiter si ex narratis, actio aliqua non competat, nec colligi possit, hæc clausula nihil operaretur. DD. apud Gabr. n. 9. & 14. Tandem salvat libellos ab omni contrarietate, si in contrarietate non fuit perseveratum; sicut etiam sententiam latam informem libello. Marant. in Specul. p. 6. membr. 3. Scacc. de Jud. lib. 1. cap. 50. ac etiam operatur, ut Judex possit, ac debeat deferre juramentum in supplementum actori semiplene, vel plusquam semiplene probanti, quamvis non fuerit expresse petitum. Mascard. de probat. concl. 954. num. 48. Abb. in cap. fin. vers. sed nec obstat, de Jurejur. Pellegrin. l. c. num. 2. vers. decimo operatur. Gabr. l. c. n. 26. Gail. lib. 1. pract. obs. 108. nu. 7. ubi DD. alios dictæ clausulæ effectus, & alias clausulas salutares in libellis apponi solitas, ultra DD. cit. vide etiam Scacc. & Marant. loc. cit. Eccles. obs. for. senat. Pedem. obs. 22. n. 17. seqq. & infra in praxi Libelli.

Clausula *salva moderatione*, posita in sententia facit esse locum compositioni etiam post illam; ita ut virtute illius possit Episcopus componere cum reo, etiam post sententiam condemnatoriam. Riccius in prax. composit. res. 223. num. 3. p. 4. apud quem Genuens. in prax. Curia Archi-Episc. cap. 48. num. 3. in impressione Romana & alii. quamvis idem Ricc. teneat, tutius esse abstinere. 15

Clausula *cum accessibus, & regressibus* regulariter facit venditam esse servitutem, vel in divisionem bonorum datam. vide Ciarlin. lib. 1. concr. jur. cap. 76. n. 13. late Cyriac. lib. 1. contr. for. 27. n. 1. apud quem Cæpol. de servit. urban. præd. in tit. de servit. itineris, seu actus. c. 38. sub n. 3. & alii. 16

Clausula *ne plus peti possit*, refertur ad uniformia in testamento; unde legatarius non obstante hac clausula, adhuc potest succedere in fideicommisso. Ciarlin. lib. 2. contr. jur. c. 219. n. 77. apud quem Bart. in L. fideicommissa. §. si quis ita. in fin. de legat. 3. ita declarans textum in L. Paulo Callimacho. §. 1. eod. & alii. 17

Clausula *salvo consensu Domini, & non aliter, nec alio modo* liberat vendentem feudum a caducitate. Curt. sen. cons. 8. Clar. in §. feudum. quæst. 31. Simon de Præt. de interpret. ult. volunt. interp. 1. dub. 3. Menoch. cons. 38. Petra de fideicom. & alii plurimi apud Maresc. lib. 1. var. res. p. 2. cap. 73. quos vide: licet contrarium doceat Ciarlin. loc. cit. cap. 106. num. 33. qui plures alios citat; quia tunc hæc clausula esset potius elusoria secuta traditione; sed in contrarium stant decis. Rot. allegatæ a Maresc. loc. cit. n. 2. si adsit illa clausula *non alias, aliter, nec alio modo*, quia illa cessante nihil videretur actum. ubi vide late. 18

Clausula *& si quid pluris dono* in venditione posita, non aufert beneficium L. 2. C. de rescind. vend. quia intelligitur de modica læsione. L. hæc adiectio. ff. de V. S. Fachin. lib. 2. contr. jur. c. 19. & dummodo excessus non tangat summam quingentorum aureorum: quia tunc esset necessaria insinuatio. vide etiam Covar. l. 2. var. res. c. 4. Pinel. in cit. L. 2. C. de rescind. vend. p. 1. c. 2. 19

Clausula *ad habendum &c.* vel *quibus dederit*. in emphyteusi dat liberam disponendi facultatem, & facit locum etiam hæredibus extraneis. Ciarlin. cap. 6 ubi DD. Mantic. de tacit. & ambig. l. 22. tit. 19. n. 25. late Maresc. ut statim infra, ubi plurimi. Limita si fuit posita tantum in executivis, & non dispositivis. Maresc. l. 3. var. res. c. 2. Honded. cons. 33. ubi DD. Dec. 496. Natta cons. 582. Surd. cons. 65. Peregrin. de fideicom art. 14. Farin. decis. 294. p. 2. n. 7. ubi quando dicatur posita tantum in executivis, an vero dispositivis. 20

Clausulæ *tunc & eo casu* in substitutione operatur, ut substitutio non possit extendi ad alium casum etiam similem. DD. apud Fachin. l. 4. contr. jur. c. 46. quamvis ipse circa finem teneat, quod non obstante hac clausula possit fieri extensio ad casus similes. 21

Clausula *codicillaris* obliquat institutionem, & facit, 22

ut directa transeat in fideicommissariam. Fachin. *loc. cit. cap.* 91. Item facit, quod filius teneatur restituere hæreditatem vocatis exempta legitima, licet esset posthumus ignoranter præteritus. Clarus *in §. testamentum; quæst.* 46. sed contrarium tenet Fachin. *loc. cit. cap.* 11. Fusar. *de substit. quæst.* 479. *num.* 6. 19. & 22. Ciarlin. *cap.* 11. *num.* 17. maxime si esset restituenda extraneo. Rot. *decis.* 405. *p.* 9. *rec. tom.* 2. *nu.* 53. *seqq.* ubi dat rationem; quia nempe non præsumitur, quod testator, si scivisset, se præterire filium, voluisset illum gravare de restituendo hæreditatem extraneo.

23 Clausula *per perpetuum* facit emphyteusim alienabilem etiam in extraneos. Ciarlin. *contr. for. cap.* 6. ubi DD. Limita in Ecclesiastica; quia cum sui natura non sit transitoria in extraneos, ideo clausula debet restringi ad terminos habiles. Ciarlin. *loc. cit.* & juxta subjectam materiam, glos. *in L. in perpetuum. ff. de procur.* Alex. *in L.* 2. *num.* 2. *ff. solut. matr.* Seraphin. *decis.* 874. *nu.* 5. apud Rot. *decis.* 427. *p.* 9. *rec. tom.* 2. quamvis ergo dicta clausula *in perpetuum* perpetuet concessionem emphyteusis Ecclesiasticæ inter personas comprehensas, illam tamen non extendit ad extraneos non vocatos, & probat tex. *in §. emphyteusim. vers. licentia. auth. de non alien.* Rol. *cons.* 96. *num.* 7. 8. & 9. *lib.* 1. Alex. *cons.* 9. *sub num.* 9. *in fin. vers. sed solum dicunt. lib.* 2. Mantic. *de tacit. lib.* 27. *tit.* 10. *num.* 11. & alii apud Rot. *cit. nu.* 23. *seqq.* & *nu.* 26. ubi, quod hæc clausula apposita in concessione ex pacto, non facit illam hæreditariam, & citat Dec. ubi de magis communi *in cap. in præsentia num.* 53. *vers. sit ergo conclusio. de prob.* Roland. *d. cons.* 96. *nu.* 6. 18. & 19. Mantic. *de tacit. lib.* 2. *tit.* 19. *nu.* 27.

24 Clausula *constituti* posita in instrumento dotali impedit executionem aliorum creditorum, etiam non probata viri inopia. Grammat. *dec.* 92. *loc. cit. cap.* 94. *num.* 18. Et illa stante, non est necessaria excussio bonorum principalis. Gabr. *de fidejuss. concl.* 1. *num.* 52.

25 Clausula *si, & in quantum*, posita in admissione positionum, ita præservat jus respondentis, ut confessio emanata, perinde sit, ac si non emanasset, postquam certum est, quod illæ positiones non erant admittendæ, & ita quod reus non tenebatur illis respondere. Rot. *in una Romana aliorum* 28. *Febr.* 1582. *coram. Orano.* Bal. *in L.* 2. *in fin. C. qui legit. pers. hab. stand. in Judic.* Rimin. sen. *cons.* 496. *num.* 9. *vol.* 3. Curt. jun. *in L. cum & Judices, §. quod observari. nu.* 106. *C. de juram. quod propt. calumn. datur.* apud Rot. *dec.* 27. *p.* 9. *rec. tom.* 1.

26 Clausula *sine præjudicio* præservat præjudicium in aliis, non autem in expressis. Oldrad. *cons.* 330. *num.* 9. *in fin.* Gratian. *disc. for. cap.* 867. *num.* 10. Mart. *de clauf. p.* 1. *clauf.* 142. *nu.* 2. apud Rot. *decis.* 23. *p.* 9. *rec. tom.* 1.

Clausulam *omni meliori modo* invenies infra *claus.* 19.

CLAUSULÆ APOSTOLICÆ.

Praxis Clausularum Apostolicarum.

1 Clausula I. *motu proprio, & certa scientia, & de plenitudine potestatis*, circa quam clausulam regula est, quod aufert omnem surreptionem. juxta DD. *in cap. motu proprio, de præb. in* 6. *Clem. si Romanus Pontifex.* 4. *eod. tit. de præb.* & ibi glos. *in verb. Beneficium.* Abb. *in cap. ad aures num.* 5. & ibi Felin. *nu.* 16. *de rescr.* & alii apud Pal. Rub. *in annot. ad decis.* 90. *p.* 9. *rec. Rot. Rom. num.* 91. ubi quod impetratio secundi beneficii cum hac clausula non sit subreptitia, etiam non facta mentione de primo. Et conclusio ampliatur adeo, ut impetrans gratiam sub ista clausula, non teneatur illam justificare; ut specialiter de pensionario tenent Achil. *dec.* 174. Put. *decis.* 101. Mascard. *de probat. concl.* 622. & 1233. Farin. *de testib. quæst.* 63. Garz. *de benef. p.* 1. *cap.* 5. *num.* 501. & alii apud Vivian. *in prax. Jurispatr. p.* 2. *lib.* 13. *cap.* 8. *num.* 21. Et quod concessionem faciat favorabilem, & amplict, tenet Gozadin. *cons.* 8. Grat. *con.* 9. Curt. sen. *cons.* 66. Riccius *in prax. clausul. p.* 3. *res.* 100.

Quamvis vero juxta notata, gratia, vel narrativa gratiæ concessæ *motu proprio* &c. non sit justificanda, cum solo verbo Papæ innitatur. *supra cit. Clem. si Romanus. Clem.* 1. *verb. fecisse narramus, de probat.* & contra clausulam *motu proprio* non possit dari de subreptione, cum nemo possit dicere aliquid surripere, Papa concedente motu proprio &c. DD. *cit.* & Pal. Rub. *l. cit. num.* 134. & 135. Non tamen per dictam clausulam est sublata facultas impugnandi gratiam, & probandi falsum fuisse narratum Pontifici. Paris. *cons.* 74. *num.* 32. & 33. *lib.* 4. Rot. *decis.* 33. *num.* 6. 7. & 8. *de præb. in antiq.* Cassad. *dec.* 3. *nu.* 4. *de concess. præb.* Boer. *decis.* 286. *circa fin.* ibi: *licet non possit allegari defectus subreptionis, quando est inserta clausula* motu proprio, *tamen potest allegari defectus intentionis Papæ* &c. Simonet. *de reservat. quæst.* 14. *num.* 5. & alii apud cit. Rubeum *num.* 140. ubi plura. & Rot. coram Merlino *decis.* 318. *inter ejusdem impress.* alias *dec.* 119. *p.* 5. *rec. num.* 4. ubi quod motus proprius solum in hoc efficit, quod onus probandi non incumbit utenti gratia; quia ille fundat suam intentionem in ipso motu proprio, sed hoc onus incumbit impugnanti. ex Felin. *in cap. causam quæ. il. num.* 3. & 4. *de testib.* Gabr. *de probat. concl.* 2. *num.* 61. Caputaq. *dec.* 77. *p.* 3. *num.* 4. Put. *decis.* 323. *num.* 5. *lib.* 2. Seraph. *dec.* 1484. *num.* 11. hæc clausula ergo plures patitur limitationes; & quidem ultra dicta

Limitatur primo, si Pontifex non testetur de facto proprio, sed de facto alieno, quo casu causam justificandam esse, tenet Puteus *decis.* 323. *lib.* 2. maxime si talis narrativa tenderet in alicujus præjudicium. Paris. *cons.* 74. *lib.* 4. Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 1. *num.* 168. & statim infra.

Limitatur secundo, quod quamvis, si gratia est subreptitia ex taciturnitate causæ finalis, non vitietur ob clausulam *motu proprio*; vitietur tamen expressione falsæ causæ: ut docet Amicus apud Dianam *p.* 8. *tr.* 3. *res.* 70. Menoch. *de arbitr. cas.* 201. *num.* 83. ubi Abb. Anchar. & alii. Gratian. *disc. for. cap.* 508. *nu.* 23. Maresc. *l. cit. num.* 69. Sed quod motus proprius, quando nulla præcessit petitio a parte facta ipsius gratiæ, tollat subreptionem, & obreptionem, hoc est procedentem tam ex taciturnitate causæ finalis, quam expressione falsæ, docent Portell. Suarez, Bonac. & alii apud eundem Dianam *l. c.* secus vero si partis petitio præcessit: qui tunc concordant, tam expressione falsæ causæ, quam taciturnitate causæ finalis vitiari gratiam; quia sicut per importunitatem Papa concessit, ita per eandem dicta clausula posita censetur, & huic distinctioni favet Rot. Rom. *in una Cassalen. Beneficiorum* 10. *Decemb.* 1627. coram Merlin. *decis.* 318. *inter eius impress. alias dec.* 119. *p.* 5. *rec.* ubi *num.* 6. quod est subreptio in gratia facta ad supplicationem partis, est defectus intentionis in gratia facta motu proprio, etiam ex taciturnitate; & quod clausula *motus proprii* non tollat subreptionem, quando exprimitur causa falsa, vel de facto alieno: ultra DD. *cit.* docent Felin. *in cap. causam, de testib.* Gabr. *de clausul. concl.* 2. Put. *dec.* 187. Sanch. *de matrim. lib.* 8. *disp.* 21. Garz. *de benef. p.* 1. *cap.* 5. *num.* 502. Abb. *in cap. ad aures, de testib.* glos. & Faber. *in clem. un. de offic. deleg.* Matta *de clausul. claus.* 19. Riccius *in prax. alien. rer. Eccles. res.* 93. & deducitur ex tex *in cap.* 2. *de rescr.* vide etiam Scacc. *de judic. lib. quæst.* 64. glos. *in cap. Romanus, de præb.* Hostiens. & Anchataan. *in d. cap. causam, de testib.* Vivian. *in prax. Jurispatr lib.* 13. *p.* 2. *cap.* 8. *nu.* 21. & alii innumeri.

Limit. tertio, quia clausula motus proprii non tollit subreptionem in præjudicium tertii. Riccius *in prax. p.* 3. *resol.* 506. & *res.* 100. Sarnen. *de jur. quæs. q.* 1. *num.* 2. & *quæst.* 4. *num.* 7. Alex. *cons.* 37. *lib.* 1. Socin. jun. *cons.* 64. & tenuit Rot. teste eodem Ric. Gig. *de pens. quæst.* 9. *nu.* 5. & *quæst.* 29. *num.* 4. Gratian. *disc. for. cap.* 624. *num.* 22. & *cap.* 421. *num.* 42. *seqq.* Bellam. *decis.* 392. Abb. & Felin. *in cap. ad aures, de testib.* Gabr. *de clauf. concl.* 2. Papa enim censetur circumventus in gratia etiam motu proprio emanata, si in ea aliquid tendat ad præjudicium tertii, cum ejus intentio nunquam sit velle præjudicare juribus tertii. ut post Dec. Ruin. & alios tenuit Rot. coram Dunozet. *p.* 8. *rec. dec.* 4. apud Rubeum *l. sup. cit. num.* 147. & Rot. coram Merlin. *d. dec.* 318. Neque firmat privilegium contra jus tertii. Gabr. *de clauf. clauf.* 2. Rot. *in novis. decis.* 451. *p.* 1. Vivian. *l. sup. cit.* Riccius *d. res.* 100. Et ideo non derogat legem, per quam est jus quæsitum fisco; quia juxta conclusa nihil operatur in præjudicium tertii, nisi fuerit dictum „*non obstante jure quæsito.* ratio est; quia regula de Jure quæsito non tollendo, præservat quodcumque Jus, quomodolibet quæsi-

quæsitum. Cæsar. de Graff. *dec.* 1. Put. *dec.* 387. maxime si præcessit partis postulatio. vide Peregrin. *de Jure fisci lib.* 1. *tit.* 3. *num.* 37. de qua regula plura suo loco.

Limit. quarto, quod licet clausula motus proprii tollat omnem subreptionem, non tamen tollit obstacula cohærentia personæ, nec supplet dictæ personæ inhabilitatem, ut si taceatur irregularitas, defectus legitimæ ætatis &c. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 21. *num.* 49. cum ibi allegatis. Felin. *in c. ad aures, de rescript.* Rot. apud Scacc. *de Judic. lib.* 1. *cap.* 64. *num.* 14. Paris. *lib.* 1. *cons.* 1. Menoch. *de arbitr. cas.* 201. *num.* 81. *seq.* ubi Dec. *cons.* 602. *num.* 19. & Alciat. *resp.* 25. *num.* 5. & quod sic non inferat dispensationem in dictis obstaculis &c. maxime firmat. Jo. Andr. *in Clem. per litteras, de præb.* Dec. *in cap. ad hæc, de rescr. & cons.* 168. *& cons.* 10. Et quod non suppleat defectus, licet adesset clausula *supplentes*; quia hæc tantum supplet defectus narratos, docet Ægid. *dec.* 33. Dec. *d. cons.* 10.] at hæc personæ inhabilitas non poterit opponi per viam subreptionis, sed per viam juris communis, in quo tunc Pontifex non intendit dispensare; nam pars, cum nihil petierit, non subrepsit. glos. *in Clem. si Roman. verb. validam, de præb.* & in *cap. si motu proprio verb. ob hoc. eod. in 6.* apud Sanch. *l. c.*

Limit. quinto, quod clausula *motus proprii* &c. ex taciturnitate causæ &c. nihil operetur, si fuit posita in litteris dispensationum; quia dispensatio sine causa facta esset, juxta Oldrad. *cons.* 250. Dec. *cons.* 606. Anchar. *cons.* 342. siquidem simus in materia juris divini, vel naturalis, quia tunc certo peccaret mortaliter propter abusum potestatis; imo nulliter dispensaret secundum multos; quia Pontifex est inferior, quoad jus divinum, & naturale. Gobat. *de impedim. matrim. cas.* 22. *num.* 603. S. Thom. 1. 2. *quæst.* 49. *a.* 5. Innoc. *in cap. innotuit., de elect.* licet adesset clausula *supplentes omnes, & singulos, tam juris, quam facti defectus*. Nisi simus in defectibus provenientibus a Jure positivo; imo neque supplet defectus provenientes a Jure positivo, nisi specificentur; ut supra dictum est. & tenet Joan. Andr. *in Clem. Pastoralis, de re jud.* Butr. & Imol. *in cap. 1. de transact. & in cap. illa, de elect.* Alex. *cons.* 79. Socin. *cons.* 164. quia dispositio, & mens Pontificis non fertur ad incognita; & ejusmodi clausulæ nihil operantur in facto incognito. Angel. *in L. sed & si quis. ff. si quis cautión.* Roman. *cons.* 327. Decius *cons.* 161. Riccius *in prax. clausul. p. 3. d. res.* 100. Bene verum est, quod tanta sit virtus hujus clausulæ in litteris dispensationum positæ, ubi nullius jus læditur, ut claudat os partibus, ut dispensationem etiam sine causa emanatam, seu provisionem plurium beneficiorum cum dicta clausula, non possint impugnare; quia in effectu aliud non esset, quam redarguere Pontificem de mendacio prout notavit Rubeus *l. sup. cit. nu.* 125. *seqq.* & DD. *in cap. si motu proprio, de præb. in 6.* quod enim Principi placet, legis habet vigorem. *L. 1. ff. de constit. Princ.* & quod Pontifex vult, nos pariter eo contenti esse debemus, licet forsan in foro interno malum sit: ut post Cavalcan. *in cons.* 58. *col.* 4. *vers. sexto ad idem.* Craver. *cons.* 137. *num.* 9. *vers. superior ita tolerat, & ita nos tolerare debemus &c.*

Limit. sexto, ut clausula *motus proprii* nihil operetur in iis, quæ sunt tantum facti, & non juris. Marta *de clausul. claus.* 73. Riccius *l. sup. cit. n.* 11. Bal. *in L. impetrata. C. sent. rescind. non poss.* Alex. *cons.* 120. & 125. Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 1. *num.* 163. Menoch. *de arbitr. cas.* 201. Paris. *con.* 1. *vol.* 1. Socin. jun. *cons.* 77. Rol. *cons.* 7. *vol.* 3. Vivian. *in prax. jurispatr. p.* 2. *lib.* 13. *cap.* 8. *nu.* 21. Mar. Antonin. *lib.* 1. *var. res.* 86. Sarnen. *de non tollen. jur. quæsito. quæst.* 13. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. glos.* 6. & 32. Garc. *de benef. p.* 1. *cap.* 1. *num.* 502. Seraphin. *decis.* 365. 390. & 480. vide etiam Barbos. *de clausulis claus.* 37. & tandem.

Limita septimo, *ut motus proprius* non tollat defectum intentionis Papæ. Joan. Andr. *in cap. motu proprio, de præb. in 6.* Rubeus *in annot. ad d. decis.* 90. *Rot. Roman. p.* 9. *rec. tom.* 1. *num.* 139. Sanch. *de matrim. d. lib.* 8. *disp.* 21. *num.* 51. ubi quod non obstante dicta clausula, gratia non valeat, si qualitas beneficio intrinseca taceatur, non ob vitium subreptionis, sed quia non apparet de concedentis voluntate. apud quem Abb. *in cap. ad aures. num.* 5. *de rescr.* Rebuff. *in concordat. titul. de form. mandat. Apostol. in clausula motu proprio.* Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *centur.* 3. *cas.* 201. *num.* 80. vide etiam Pyrr. Corrad. *in prax. benef. lib.* 3. *cap.* 6. *nu.* 46. ubi quod gratia concessa etiam cum tali clausula, non sustinetur, si non fuit facta mentio seu expressio mensis Episcopalis, seu Ordinarii, cum eidem Pontifex præjudicare non intendat; & hic faciunt, quæ supra diximus *in limit. tertia. & in vers. quamvis.*

Quær. an per clausolam *motus proprii*, censeatur inducta, seu dispensata beneficiorum pluralitas. Resp. negative. glos. *in Clem. si Romanus. in verb. validum: vers. etiamsi illa ex talium pluralitate procedat &c. de præb. & in d. c. motu proprio. verb. Benef. vers. cum per hoc sibi dispensatum non sit &c. de præb. & in c. final. in fin. de offic. deleg. in 6.* Bonif. *in d. Clem. si Romanus. num.* 30. Abb. *in cap. cum olim. col. 4. de re jud.* & alii apud Rub. *l. cit. num* 143. & apud Gabr. *lib.* 6. *com. concl. tit. de clausul. num.* 48. apud quem toto dicto titulo plura videre poteris de hac clausula, & de ejusdem effectibus.

2 Clausula II. *supplentes*; uti supra diximus, etiam cum clausula *motus proprii*, non supplet defectum Juris naturalis uti citationis &c. vel divini, sed tantum Juris positivi, & illos etiam non quoscumque, sed tantum expressos ex Ægid. *decis.* 33. Dec. *cons.* 10. Jo. Andr. *in Clem. Pastoralis, de re jud.* Pyrr. Corrad. *qui infra. a num. 6. seqq.*

Præterea hæc clausula non supplet defectum causæ. Redoan. *de reb. Eccles. non alien. verb. alienatio. vers. & si sit facta*. Magon. *decis. Lucen. decis. decis.* 12. sic non supplet defectum causæ, puta necessitatis, vel utilitatis in alienationibus rerum Ecclesiæ. Pyrr. Corrad. *qui infra. num.* 7. & posita in litteris *si in evidentem*, non supplet defectus substantiales. Mar. Antonin. *var. res. lib.* 1. *res.* 5. Decius *cons.* 14. nisi de dictis defectibus facta sit mentio in specie. Abb. *in cap.* 1. *num.* 5. *vers. an autem suppletio, de translat.* apud Pyrr. Corrad. *in prax. dispens. Apostol. lib.* 9. *cap.* 6. *num.* 4. Neque tollit defectum potestatis facientis actum. Rot. *in novis. decis.* 2. *de util. vel inutil.* Abb. *in cap. inter dilectos, de fid. instrum.*

Insuper hæc clausula non operatur in præjudicium tertii. Ruin. *cons.* 35. *num.* 35. nisi concedens habuerit plenam notitiam juris tertii, & hoc non obstante concedat actum de sui natura tertio præjudicialem, nec tunc erit opus derogationi regulæ „ *de Jure quæsito non tollendo*. Gratian. *disc. for. cap.* 599. *a num.* 9. ubi Cornel. *cons.* 83. *circa primum consultationis, col. penult. post med. vers. tertio respondetur. num.* 16. *lib.* 4. & alii. sed de hac regula *de Jure quæsito* &c. plura suo loco. Neque tollit defectus concernentes personam impetrantis, illique adhærentes, sed tantum defectus, si qui fuerint contra solennia juris. Marta *de clausul. p.* 1. *claus.* 181. Seraphin. *decis.* 975. Vivian. *in prax. Jurispatr. p.* 2. *lib.* 13. *cap.* 8. *num.* 164. Specul. *tit. de legato. §. nunc ostendendum. num.* 15. *lib.* 1. *p.* 1. Barbos. *de claus.* 14. hinc non inducit absolutionem a censuris, & pœnis, quas forsan contrahentes incurrerunt ob traditam rei alienatæ possessionem ante obtentum, & executum Beneplacitum Apostolicum. Pyrr. Corrad. *l. c. num.* 11.

3 Clausula III. *sine retardatione solutionis pensionis*. limitat jurisdictionem commissarii, & facit illam conditionalem, ita ut non possit procedere, nisi soluta prius pensione. Put. *dec.* 29. *de pension.* Rot. sæpius apud Riccium *in prax. clausul. p.* 3. *res.* 108. Cæsar. de Graff. *dec.* 101. Garz. *de benef. p.* 1. *c.* 5. §. 4. *num.* 465. & 518. Maresc. *lib.* 1. *var. res. cap.* 21. & 22. *num.* 3. apud quem Rota sæpius. Gigas *de pension. quæst.* 35. *num.* 9. Stapbil. *de litt. justit. §. in primis num.* 84. Sarnen. *in compend. signat. nu.* 8. Vivian. *l. sup. cit. num.* 273. Limita, nisi illi essent adjecta illa verba, vel clausula *arbitrio Rotæ*: quia hæc intelligitur *prout de jure*; cum omne arbitrium debeat esse juri consonum. Cæs. de Graff. *d. dec.* 101. & ideo tunc potest ad ulteriora procedi, etiam solutione retardata. Garz. & Maresc. *loc. cit. num.* 27. ubi alii.

Porro conclusio adeo est vera, ut non possit commissarius procedere ad ulteriora, nisi soluta prius pensione, ut sententia lata ante pensionis solutionem, & omnia gesta sint nullius valoris. Put. *dec.* 19. apud quem Rot. Riccius *l. sup. cit. d. res.* 108. *num.* 13. dicitur autem huic clausulæ satisfactum, quomodocumque realis fiat solutio, etiamsi esset coacta.

Hæc

Hæc ergo clausula operatur, quod titularis teneatur ad solutionem pensionis, etiam lite pendente. Riccius *in prax. resol.* 379. *p.* 1. *& d. res.* 108. Gigas *de pens. d. quæst.* 35. *num.* 9. Patif. *de resignat. lib.* 6. *quæst.* 2. *num.* 153. Garz. *de benef. p.* 5. *c.* 5. §. 4. *a num.* 516. Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 1. *num.* 9. *in fin.* quod ampliative procedit, licet a sententia fuerit appellatum. Rot. apud Ricc. *l. c.* licet etiam sententia fuerit lata super spolio, etiam non docto de aliqua quasi possessione exigendi; sed sufficit, quod litteræ fuerint expeditæ Romæ. Rot. sæpius apud Ricc. *l. cit.* quia litteris expeditis ob illarum reverentiam est procedendum ad præstationem pensionis, etiamsi non constet de aliqua possessione. Rot. *decis.* 301. *p.* 2. *divers. & decis.* 193. *p.* 3. *rec. nu.* 15. Imo sufficit sola supplicatio signata sine expeditione litterarum. per Rot. apud eund. Et hoc licet ex actis constet de nullitate pensionis; uti quia non fuit ab impetrante facta mentio alterius pensionis, quam obtinebat. Jo. Paul. *decis.* 62. Riccius *l. c.* & alii apud eundem. Maresc. *lib.* 1. *var. res. cap.* 22. Matta *de clausul. p.* 1. *claus.* 265. Marchef. *de commiss. p.* 1. *cap.* 4. Vivian. *l. c. num.* 274. licet hæc nullitas resultaret ex ventre litterarum. Put. *lib.* 1. *decis.* 34. apud quem Rota; maxime si adest quasi possessio exigendi. idem Put. *decis.* 245. ubi Rota. Sed quod nullitate resultante, vel apparente ex ventre litterarum non sit solvenda pensio lite pendeote, virtute ipsius clausulæ, tenuerunt Cassad. *dec.* 10. *de rescr.* Grass. *decis.* 8. *de re jud.* Sarnen. *in compend. signat. num.* 84. Achil. *decis.* 4. Rot. *p.* 1. *divers. dec.* 310.

Prædicta tamen, quod nempe hæc clausula suspendat jurisdictionem, ante solutionem pensionis, procedunt in præjudicium titularis, ad hoc ut non audiatur opponens de nullitate pensionis solutione prius noo facta, oon autem in præjudicium pensionarii, ad illum impediendum, ne agere possit pro manutentione, & solutione dictæ pensionis, ne alias quod in illius favorem inductum est, in ipsius præjodicium retorqueatur. ut dixit Rota *dec.* 193. *p.* 3. *rec. num.* 15. *in fin.*

Porro hæc clausula non solet apponi pro pensione imposita ab inferiore, uti Episcopo, vel super pluribus beneficiis, quæ postea fuerit diversis collata. Garz. *de benef. p.* 1. *cap* 5. §. 4. *num.* 528. Vivian. *in prax. Jurispatr. l. c. n.* 275. Seraphin. *decis.* 1017. Barbos. *de clausul. claus.* 97. Gigas *de pension. quæst.* 85. *num.* 1.

Præterea hæc clausula posita in commissione appellationis refertur ad summam contentam in sententia. Rot. apud Riccium *in prax. clausul. p.* 2. *res.* 108. *num.* 16. *p.* 1. *divers. dec.* 310. Et in qualibet commissione censetur repetita. Cassad. *de rescript. decis.* 8. Datur etiam translatio, qui nunquam exegit, dummodo transferens esset in quasi possessione exigendi, justificata tamen translatione, ac etiam reservatione antiquæ, licet adsit clausula *arbitrio Rota.* Sarnens. *in compend. signat. num.* 85. Riccius *loc. cit.* qui testatur ita fuisse decisum a Rota.

Ulterius observandum venit, quod hæc clausula posita in commissione appellationis præservat jurisdictionem Judicis a quo, ita ut possit cogere titularem ad solvendum. juxta Lancellot. *de attent. post inhibit. cap.* 20. *limit.* 13. *num.* 2. Hæc enim clausula ponitur ad obviandum fraudibus solvere recusantium, vel differentium. Gig. *de pens. quæst.* 35. & oe interim pensionarius pensione carere debeat forte cavillatione partis litigantis; & posita in commissione principalis afficit etiam tertium venientem ad causam pro suo interesse. Veral. *lib.* 1. *dec.* 2. apud Riccium *l. c.*

Bene verum est, quod hæc clausula oon datur pluribus in casibus: & primo, si pensionarius per longum tempus non petit pensionem. Gigas *de pension. quæst.* 85. *num.* 3. dummodo potuerit petere, & oeglexerit; aliter, non data negligentia, non videtur deposuisse animum exigendi, ac ita habuisse animum remittendi. Riccius *loc. cit.* qui testatur ita fuisse decisum a Rota. Secundo, quando pensio fuit imposita pluribus beneficiis, quæ postmodum fuerunt pluribus collata, juxta superius dicta; alios casus, in quibus hæc clausula non solet apponi, vide apud Gig. *l. c. quæst.* 85. & alios apud Garz. *l. c. num.* 529.

4 Clausula IV. *Amoto quolibet detentore*, intelligitur non de detentore juris, hoc est, qui contradicit de jure, sed de detentore facti, hoc est, qui tantum de facto contradicit. ita Riccius *in prax. var. res. p.* 2. *res.* 297. *& p.* 3. *res.* 103. Staphil. *de titul. gratia*, *tit. de vi*, *& effect. clausul.* Et ideo executor vi hujus clausulæ non potest amovere aliquem de possessione colorata, nisi fuerit intrusus. juxta Staphil. *loc. cit.* & patet ex *cap. cum universorum*, *de rer. permut.*

Requirit observantiam juris judiciarii, cum agitur de amovendo. Abb. *in cap. de cætero*, & ibi Felin. *de re jud.* Mar. Antonin. *l.* 1. *var. res.* 70. Barbos. *de clausul. claus.* 5. Achil. de Grass. *super reg. de triennal. decis.* 6. Vivian. *l. sup. cit. num.* 36. quia facit de executore mero mixtum, juxta Felin. & Vivian. *l. c.* quia beneficii possessor etiam intrusus aut injustus non potest amoveri oisi citatus; ut diximus in verbo *Citatio*, & in verbo *executor.* & tenet Abb. *l. c.* Sperel. *dec.* 66. *n.* 22. vide etiam Garz. *de benef. p.* 6. *cap.* 3. *num.* 45. *seqq.*

Præterea hæc clausula habet vim expressionis, coloratæ possessionis de qua possessione facienda est mentio. *cap. cum in nostris*, *de concess. preb.* Matta *de clausul. p.* 1. *claus.* 9. *&* 20. Barb. *claus.* 5. Joan. Andr. *in d. cap. cum in nostris. num.* 23. & Abb. *num.* 21. Felin. *in cap. cum in nostra. num.* 23. *vers. secundo nota de rescript.* Rot. *dec.* 353. *p.* 4. *rec. tom.* 1. *num.* 2. Et præservat gratiam a subreptione. Garz. *de benef. p.* 10. *cap.* 1. *num.* 66. & probatur ex *cap. proposuit*, *de concess. preb.* ubi Abb. & Jo. Andr. Sylva *de benef. p.* 3. *quæst.* 11. *num.* 304. & Rot. apud Riccium *in prax. clausul. p.* 3. *res.* 102. Vivian. *l. c. num.* 38. Guid. Pap. *singul.* 827. vide etiam Garz. *p.* 6. *cap.* 3.

Limita, prædicta procedere tantum, quando ista clausola fuit posita in litteris principalibus, secus si tantum in executivis. Abb. *in cap. cum in nostris*, *de concess. preb.* Calderin. *de concess. preb. cons.* 21. & probatur ex *clem.* 1. *de preb.* Riccius *l. c.* contra Felin. *in cap. cum in nostra*, *de rescr.* Sylvam. *l. c.* Zabarel. *cons.* 8. & alios. vide etiam Riccium *in prax. p.* 2. *res.* 158.

Hæc clausula *amoto &c.* quaodo nullus adest legitimus contradictor, nec possessor, non facit executorem mixtum, sed remanet merus, & ab eo non datur appellatio. ad ootat. per Felin. *num.* 22. *vers. item amplia*, *de presum.* Ancharan. *cons.* 297. *num.* 7. *& seq.* Rebuff. *in prax. in forma novæ provisionis. in verb. amoto. vers. nec virtute hujus clausulæ* apud Rot. *decis.* 333. *p.* 4. *rec. tom.* 2. *num.* 2. ubi etiam *num.* 3. quod, quando non apparet legitimus contradictor, sufficiat, quod se extrajudicialiter informaverit, cum in extrajudicialibus credatur facienti. Ægid. *decis.* 567. Put. *decis.* 144. *lib.* 2. ubi etiam quod tertius interveniens pro suo interesse non sit legitimus contradictor ad impediendam executionem litterarum Apostol.

Clausula V. *Inducas*, *& inductum defendas*, dat e- 5
xecutori facultatem, & potestatem immittendi in possessionem, & in ea defendendi. Riccius *in prax. p.* 2. *res.* 299. Non tribuit perpetuam jurisdictionem, sed tantum donec clausula fuerit rite executioni mandata. Riccius *in prax. clausul. p.* 3. *res.* 102. & usque ad annum, juxta *cap. querenti*, *de offic. deleg.* ubi Felin. *in fin.* ubi de communi. Abb. *in cap. pro illorum. num.* 12. *de preb.* Put. *decis.* 20. *lib.* 2. *in novis.* vel etiam post annum respectu molestiæ, quæ fit ex causa antiqua. Ricciox *loc. cit.* apud quem Calderin. & Joan. Andr. ac Cardin. *cons.* 20. *num.* 14. & apud Rot. *decis.* 256. *p.* 7. *rec. num.* 18.

Præterea hæc clausula tollit omoe vitium attentatorum; quia easdem habet virtutes, ac clausula *appellatione remota*, quæ tollit attentata Lancellot. *de attentat. p.* 2. *cap.* 12. *limit.* 8. *num.* 1. Mar. Antonin. *lib.* 1. *var. res.* 50. Vivian. *in prax. Jurispatr. p.* 2. *lib.* 13. *cap.* 8. *num.* 31. Put. *decis.* 328.

Et quia hæc clausula tantum temporalem tribuit jurisdictionem, & ideo, negotio executo, expirat jurisdictio, licet nova emergat turbatio; quia executor jam functus est officio suo. Innoc. *in d. cap. pro illorum. de preb. n.* 3. *vers. in aliis*, licet nulliter fuerit functus officio suo. juxta Riccium *loc. cit. num.* 5. 6

Clausula VI. *Appellatione remota &c*, intelligitur de appellatione frivola, seu facti, & non quando sententia est notorie injusta. Riccius *in prax. clausul. p.* 3. *res.* 97. glos. *in cap. ex conquestione*, *de restit. spol.* Abb. *in cap. inter cætera*, *de re jud.* Lancellot. *de attent. tit. de appell. pend. limit.* 8. *num.* 44. *ac per tot.* ubi late de natura hujus clausulæ. *p.* 2. *cap.* 12. Grass. *dec.* 2. Abb. *in cap.* 1. *de rescr.* Veral. *dec.* 87. oon obstante particu- in

la universali *omni-& quacumque*. Menoch. *de adipisc. remed.* 4. *num.* 850. & *de arbitr. cas.* 197. *num.* 3. Marchesan. & Gratian. apud Dian. *p.* 9. *tr.* 7. *res.* 28. Monet. *de commut. ult. vol. cap.* 11. *num.* 467. Mart. *de clausul. p.* 1. *claus.* 12. Gratian. *disc. for. cap.* 494. *nu.* 2. & alii apud Vivian. *l. sup. cit. num.* 43. ubi etiam Barbos. *de clausul. claus.* 7. Seraphin. *decis.* 1176. & 1471.

Præterea hæc clausula tanquam odiosa non operatur contra tertium, qui non litigavit, sed tantum contra litigantes. DD. *in cap. super eo, de offic. deleg.* & *in cap. cum super, de re jud.* Menoch. *de adipisc. remed.* 4. *num.* 846. & alii plurimi apud Riccium *in praxi clausul. part.* 3. *resol.* 97. ubi Rot.

Insuper effectus hujus clausulæ est, quod in appellatione sit inserenda causa, propter quam justificetur appellatio, quæ debet ab appellante probari. Vivian. *l. c.* Franc. *in cap. pastoralis, de appell.* Felin. *in c. quoad consultationem, de re jud.* Riccius *l. c.* qui testatur ita fuisse decisum a Rota.

Porro etiamsi per hanc clausulam sit ablata appellatio, non censetur tamen ablata restitutio in integrum. glos. *fin. in L. un. C. si de moment. possess.* Barbos. *claus.* 9. *n.* 29. *decis.* 109. *n.* 5. *inter impressas* post Cenc. *de censib.* apud Bichium *dec.* 234. *num.* 37. Similiter hæc clausula, quamvis tollat appellationem, non tamen tollit causæ cognitionem, & processum ordinarium usque ad sententiam definitivam. Bichius *decis.* 256. *n.* 14. sed

Quod hac clausula in contractibus a partibus apposita possit procedi executive, tenet Felin. *in cap. pastoralis. §. cum autem. num.* 28. *de offic. Jud. deleg.* ubi quod magis operatur ista specialis provisio hominis, quam Principis cum dicta clausula delegantis. Franc. *in c. pastoralis. num.* 11. *de appell.* Mandel. *cons.* 281. *num.* 2. Ruginel. *de appellat.* §. 2. *c.* 3. *num.* 625. Coler. *de proces. execut. p.* 2. *c.* 1. *num.* 100. & alii apud Rot. *decis.* 369. *p.* 17. *rec. num.* 2. & 3.

7 Clausula VII. *Quorum tenores* habet diversos effectus. Primus est, quod per illam derogatur cuicumque constitutioni anteriori, etiam habenti clausulam derogatoriam. Gabr. *de clausul. concl.* 5. quando nempe non fuit posita in rescriptis, sed in constitutionibus. *num.* 16. apud quem plura videre poteris de hac clausula. Marta *de clausul. lib.* 1. *claus.* 193. Vivian. *l. sup. cit. num.* 92. late Rota *in decis.* 630. *p.* 4. *rec. tom.* 3. ubi etiam an censeatur derogatum privilegiis jurispatronatus; & operatur individuam omnium expressionem cum omnibus suis qualitatibus. Felin. *in cap. nonnulli, de rescr.* & sufficit pro plena specificatione etiam eorum, quorum Pontifex non habet notitiam. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. glos.* 36. *num.* 60. Et hæc clausula fuit ideo adinventa, ut Papæ non censeatur imposita lex repetendi de verbo ad verbum anteriores constitutiones in contrarium facientes, quæ impositio ridicula esset, ut dixit Rot. *decis.* 666. *p.* 1. *rec. num.* 4. cum DD. ibi allegatis; sed ut possit derogare constitutionibus omnibus, etiam illis, quarum alias notitiam non habet, alias enim nimium arctaretur, vel si illas ob ignorantiam earundem revocare non posset, vel si illas, quarum notitiam habet, novæ constitutioni inserere deberet, cum enim tot ac tantæ sint, partim corpori juris insertæ, partim a prædecessoribus emanatæ, hoc esset vix non impossibile, vel certe valde difficile. vide Pyr. Corrad. *in prax. dispens. Apostol. lib.* 20. *cap.* 4. *num.* 20. *seqq.* Rot. *decis.* 630. *p.* 4. *rec. tom.* 3. *num.* 44. ubi Gregor. XV. *decis.* 109. *num.* 10. quod dicitur *in annotat. ad eundem. num.* 14. Hæc clausula ergo operatur, ac si tenor priorum constitutionum contrariarum litteris derogatoriis fuisset insertus. DD. *cit.* & alii apud Rot. *decis.* 666. *p.* 1. *rec. num.* 3. Habet etiam vim cujuscumque litis, prætensionis, & juris in Judicium deducti, & tollit subreptionis vitium. Garz. *de benef. p.* 3. *cap.* 2. *num.* 234. Vivian. *l. sup. cit.* Derogat Regulis Cancellariæ eodem modo, ac si fuissent expressæ in specie. Gratian. *disc. for. c.* 182. *num.* 18. Maresc. *lib.* 1. *var. res. c.* 19. *nu.* 19. & alii apud Vivian. *loc. cit.* Barbos. *claus.* 70. Mantic. *decis.* 76. Seraphin. & alii.

Quæ prædicta procedunt in constitutionibus motu proprio emanatis: at in rescriptis ad instantiam partis emanatis aliter dicendum est, juxta ea, quæ de clausula *pro expressis* tradit Gabr. *de claus. concl.* 5. *num.* 4. & 9. ac proinde tunc, quamvis alias hæc clausula operetur expressionem specificam omnium eorum, ad quæ relata est, ita ut omnia præsumantur Pontifici narrata. Burr. *cons.* 2. *alias* 49. *nn.* 5. & 6. Mohed. *decis.* 1. *de resc.* Cassad. *decis.* 1. *n. super regul.* apud Rot. *decis.* 466. *p.* 1. *rec. num.* 5. ubi Gemin. *cons.* 65. *n.* 28. & *decis.* 506. *d. part.* 1. & sic tollat vitium subreptionis, contineatque expressionem omnium contentorum in gratia confirmata. Burr. *d. cons.* 2. Felin. *in c. nonnulli, sub num.* 6. *de rescr.* & alii apud Rot. *decis.* 297. *num.* 7. *p.* 4. *rec. tom.* 2. tamen non operatur circa non expressa, nec circa ea, de quibus Papa non habuit notitiam. Veral. *decis.* 121. *p.* 1. 1. apud Rot. *decis.* 128. *p.* 2. *rec. num.* 5. etiamsi adsit conjuncta clausula *ex certa scientia*, quia etiam illa non operatur nisi circa ea, quæ Princeps præsumitur scire, prout sunt illa, quæ in jure consistunt, secus circa ea, quæ sunt facti, quæ ignorare præsumitur. Bal. *in L. fin. num.* 6. *vers. dicas etiam. C. sent. rescind. non posse.* & hæc vel maxime, si agatur de præjudicio tertii; prout de clausula *pro expressis* tenet Gabr. *loc. cit. num.* 13. & ut supra diximus in clausula *motus proprii*, ubi quod Papa nunquam præsumitur velle alicui præjudicare, ut alteri faveat. Et quod hæc clausula in rescriptis posita non suffragatur in illis, quorum specialis mentio requiritur, tenet Dec. *cons.* 142. *sub num.* 7. *vers. non obstat, cum seq.* Rot. coram Seraphin. *decis.* 981. *num.* 8. & alii apud *decis.* 233. *p.* 12. *rec. num.* 5. & *decis.* 148. *p.* 19. *rec.* maxime si in indulto &c. ad supplicationem concesso adsit clausula, *ut asseritur, de præmissis notitiam non habentes.* Rot. *cit. decis.* 148. *a num.* 19.

Clausula VIII. *Sine præjudicio executionis litterarum Apostolicarum, & pariso Brevi, & judicato*, posita in Bullis, seu litteris appellationum, facit, quod Judex ad quem, ante executionem sententiæ latæ a Judice a quo, non possit sese causæ intromittere. Riccius *in praxi p.* 2. *res.* 368. & *p.* 3. *res.* 112. *in prax. clausul.* Maresc. *lib.* 1. *var. resc. c.* 86. & 87. apud quem videre poteris plures ejus effectus. Et ideo per hanc clausulam sustinetur, & valet executio facta appellatione pendente sine vitio attentatorum, & nullitatis. Seraph. *decis.* 247. & 1098. & 1484. Graz. *de benef. p.* 1. *c. num.* 573. Marta *de clausul. p.* 1. *claus.* 160. Barb. *claus.* 91. Vivian. *in prax. Jurispatr. p.* 2. *lib.* 13. *cap.* 8. *num.* 272. Marches. *de commiss. p.* 2. *cap.* 5. & Rot. coram Seraphin. de qua testatur Riccius *in prax. clausul. d. res.* 112. *nu.* 8. præservat enim jurisdionem Judicis a quo, ita ut possit procedere ad ulteriorem executionem, nec impediatur per aliquam inhibitionem Judicis ad quem. Cæs. de Graff. *decis.* 3. *num.* 4. *de sent. & re jud.* Marches. *de commiss. appell. p.* 2. *c.* 5. *num.* 19. apud Gratian. *disc. for. c.* 41. *num.* 22. nisi dictum fuerit *sine præjudicio executionis N.B. facienda coram Judice appellationis*; tunc enim aufertur potestas exequendi Judici a quo, & transfertur ad Judicem ad quem. Rot. *divers. decis.* 473. *num.* 3. *lib.* 3. *p.* 3. apud Gratian. *loc. cit. num.* 21. 8

Præterea hæc clausula solum præservat facultatem executori litterarum Apostolicarum exequendi, non obstante judicio ordinario. Put. *decis.* 71. *lib.* 1. Riccius *d. obs.* 112. *num.* 1. & ideo non impedit, quominus Judex possit procedere etiam executione ab executore omissa, dummodo illi non obstet, aut impediat. Riccius *loc. cit. num.* 2. ubi Rota.

Hæc clausula tamen non impedit, quin facta executione possit dici de ejusdem nullitate; quia tunc dictæ clausulæ jam fuit satisfactum; illiusque effectus consummatus, diciturque executor post executionem factam functus officio suo, & sic non potest pati impedire alios juris effectus. Riccius *loc. cit. num.* 3. ubi Rota. Vivian. *loc. cit. num.* 269. ubi Put. *dec.* 419. *lib.* 2. Rot. *dec.* 98. *p.* 4. *rec. tom.* 2. *num.* 10. & ad Judicem a quo spectat cognitio, an fuerit modus excessus in exequendo. Berou. *cons.* 52. *nu.* 18. *lib.* 3. Lancellot. *de attent. p.* 2. *c.* 12. *limit.* 53. 33. apud Rot. *dec.* 8. *num.* 2. *p.* 6. rec. si executio fuit facta a Judice ad quem, si vero fuit facta a Judice a quo, tunc detecta ejusdem injustitia &c. revocatur a Judice ad quem, etiam per viam manutentionis. Rot. *dec.* 132. *p.* 7. *rec.*

Insuper hæc clausula non extendit suum effectum ad litteras posteriores commissione, in qua posita fuit, sed tantum ad anteriores, si posteriores non faciunt litis mentionem. Vivian. *l. c. n.* 270.

Ulterius, si hæc fuit posita in litteris commissionis causæ principalis, facit, quod non possit commissarius pro-

procedere in negotio, seu causa principali, nisi parito litteris. Rot. apud Riccium *loc. cit.* Put. *dec.* 19. & 34. *l.* 1. Vivian. *loc. cit.* Mat. Anton. *var. res. l.* 1. *res.* 8. Marchesf. *loc. cit.* Maresc. *d. c.* 138. *nu.* 4. & vi hujus clausulæ provisus ab Ordinario debet reddere possessionem proviso ab ipso Pontifice. Riccius & Vivian. *loc. c.*

9 Clausula vero *parito Brevi*, dat jurisdictionem duntaxat conditionalem, ita ut executor, vel commissarius virtute commissionis sibi factæ, cui inserta sit hæc clausula, procedere non possit, nisi ex actis sibi constet, paritum fuisse Brevi. Marta *de clausul. p.* 1. *claus.* 90. & probatur ex textu *in c. cum dilecta*, *de rescr.* Put. *l.* 1. *dec.* 429. & cum hæc clausula, uti dicebamus, importet conditionem, debet præcise adimpleri, & non sufficit simplex oblatio; sed requiritur effectus usque ad finem litis. Marta *loc. cit. claus.* 91. Vivian. *l. c. num.* 333. Maresc. *l.* 1. *var. res. c.* 86. & 87. ubi plures effectus hujus clausulæ. Garz. *de benef. p.* 6. *c.* 3. *a n.* 110. Debet ergo constare de reali paritione, etiam cum expensarum refectione. Staphil. *de liter. instit. de claus. Et per Breve Sanctitatis vestræ*, *nu.* 9. Vestr. *in prax. l.* 8. *c.* 3. *sub n.* 10. Lancellot. *de attent. p.* 2. *c.* 18. *num.* 142. apud Rot. *dec.* 123. *num.* 1. *p.* 4. *rec. tom.* 2. ubi *nu.* 2. & 3. quod non admittatur ad hunc effectum compensatio, maxime cum credito nondum liquido, vel inæquali: ut de quantitate ad speciem, & econtra. & citat Surd. *cons.* 112. *num.* 55. Socin. jun. *cons.* 60. *num.* 3. *lib.* 1. Boer. *cons.* 14. *num.* 3. Menoch. *præsumpt.* 109. *num.* 18. & 38. *lib.* 4. Sed quod diximus de refectione expensarum, intelligendum est, quando in sententia adest condemnatio in easdem. Rot. *d. decis.* 123. *num.* 8. ubi Staphil. & Vestr. *ll. cit.* alias, quando talis condemnatio non reperitur, est regula, quod hæc clausula non capiat expensas. ut in prædicta Rot. *num.* 6. & *decis.* 322. *num.* 15. *p.* 12. *rec.* si vero adsit res judicata, & expensæ non sint liquidæ, ille qui petit ad ulteriora procedi, debet illas liquidare, vel impetrare commissionem ad liquidandum, cum facultate procedendi eo elapso in negotio principali, ad hoc ut tollatur suspensio jurisdictionis per dictam clausulam *parito* &c. inducta. juxta praxim Rotæ, de qua testatur Seraphin. *decis.* 655. apud Rot. *cit. num.* 9. de qua vide etiam Maresc. *l.* 1. *var. res. cap.* 87. *n.* 6. & 7. quod autem de expensis fuit dictum, id intelligitur, & dicitur etiam de fructibus: & si adsunt tres sententiæ, etiamsi non omnes condemnent in fructus, & expensas, sufficit tamen quod duæ condemnent, etiamsi prima non condemnet, sed sufficit, quod non absolvat. Covar. *pract. quæst. c.* 25. *n.* 6. *vers. etenim*, *cum vers. sequentibus*, quem sequitur Rot. *dec.* 335. *p.* 16. *rec. n.* 14.

Tria ergo requiruntur, ad hoc, ut dictæ clausulæ sit satisfactum; ut nempe reus rem, ac illius possessionem dimittat, fructus restituat & expensas refundat. *c. ult. de rest. spol. Clem. ut calumniis*, *de re jud.* Staphil. *de litter. gratiæ c. quando petitur. n.* 8. & 9. Vestr. *l. sup. cit.* Lancellot. *de attent. rest. in in integr. pend. p.* 2. *c.* 18. *n.* 127. & *seq.* & alii apud Rot. *d. dec.* 335. *p.* 16. *rec.* quibus cessantibus Judex ad quem nullam habet jurisdictionem, ut supra dictum est, qui ob dictæ jurisdictionis defectum ad ulteriora procedere non potest, nec ex capite læsionis, nec ex capite injustitiæ, aut quovis alio. arg. *in L.* 1. & *tot. tit. C. si a non competenti. c. inter monasterium*, *de re judic.* Verall. *decis.* 150. *nu.* 6. *p.* 5. & apud Cavalcan. *decis.* 110. *n.* 1. ne sit in potestate judicis ad quem sub quocumque prætextu eludere hujusmodi rescripta; quia alias actum esset de hac clausula, ut dixit Rot. coram Penia *decis.* 1309. *n.* 8. sed tunc recurrendum erit ad Pontificem, ut remissionem cum dicta clausula factam modificaret alia clausula *arbitrio Rotæ*. vide Rot. *cit. decis.* 335. *a n.* 4. Limita tamen primo; si nullitas, vel injustitia esset notoria. ut per Verall. *decis.* 188. *p.* 3. Maresc. *d. c.* 87. *n.* 33. Limita secundo post paritionem præstitam, post quam non impeditur Judex ad quem, quia executionem nulliter, vel injuste factam etiam per viam manutentionis revocare possit, ut in priori clausula „ *sine præjudicio* &c. diximus. Addend. ad Gregor. XV. *decis.* 91. *num.* 13. apud Rot. *d. decis.* 322. *p.* 12. *rec.* Limita tertio, si pars adversa, ad cujus favorem hæc clausula *parito* fuit apposita, patiatur de meritis, & justitia causæ principalis cognoscere; quia tunc illi censetur renunciare, quæ renunciatio etiam tacite fieri potest. Marta *de clausul. p.* 1. *claus.* 2. *sub n.* 10. *vers. limitata nisi esset.* Marchesf. *de commiss. p.* 2. *fol.* 128. *sub n.* 6. Maresc. *d. c.* 87. *n.* 34. & 35. Achil. *dec.* 12. *sub n.* 1. & *seqq. de rescr.* Verall. *dec.* 125. *nu.* 2. *p.* 3. Coccin. *dec.* 47. *n.* 14. & *seqq.* Rot. *dec.* 322. *p.* 12. *rec.* habet enim hæc clausula tacitam conditionem, *quatenus ille, ad cujus favorem fuit apposita, ea uti velit.* Maresc. & DD. *cit.*

Porro, redeundo ad conclusionem principalem, ad hoc ut huic clausulæ dicatur satisfactum, debent fructus, & expensæ usque ad obulum restitui. Rot. *d. dec.* 335. *nu.* 2. & quidem actualiter, nec sufficit oblatio; ut supra diximus, quod tamen cum distinctione tradit Maresc. *loc. cit.* quod id procedat, quando hæc clausula fuit apposita in litteris Principis; secus vero si est apposita in pacto inter partes, & non in commissione; quia tunc si fructus sunt illiquidi, sufficit oblatio cum depositione unius Julii. Angel. *in L.* 4. §. *ait Prætor. ff. de re jud.* Alex. *cons.* 24. *n.* 9. *l.* 4. Capyc. *dec.* 17. *n.* 5. & hanc opinionem cit. Maresc. *n.* 9. vocat communem, per Caputaq. *dec.* 150. *n.* 5. *p.* 1.

In liquidatione vero fructuum restituendorum, quos quis actualiter percepit, debet probatio concludere per necesse, & non per possibile. Veral. *dec.* 30. *p.* 2. Secus vero ubi quis condemnatus fuit ad restituendos fructus, qui percipi potuerunt. Veral. *l. c.* Fab. Turret. *cons.* 34. *n.* 4. apud Maresc. *l. c. num.* 8. ubi Rota.

Et quod de dimissione possessionis diximus, intelligendum est de possessione naturali; nam possessio civilis, & solo animo retenta, non continetur sub hac clausula, cui proinde satisfit dimissione possessionis naturalis. Rot. *d. dec.* 322. *p.* 12. *rec.* & hinc est, quod postquam satisfactum fuit huic clausulæ, possit satisfaciens adhuc petere manutentionem, dato de injustitia &c. executionis, seu rei judicatæ, ut supra diximus. plura de hac clausula videri poterunt apud Maresc. *d. c.* 87. *per tot.*

An vero hæc clausula posita in prima commissione censeatur repetita in secunda, vide quæ supra diximus *in praxi clausularum communium. n.* 9.

Idem quoque operatur clausula *parito judicato*, & impedit manutentionem. vide *DD. supra cit.*

Clausula IX. *Volumus autem*, facit conditionem, & 10
aliquid post se relinquit, facit esse conditionale, adeoque adimplendum pro valore gratiæ. Rot. *dec.* 539. *p.* 5. *rec. tom.* 2. ubi plura.

Clausula X. *Vocatis vocandis*, „ *Servatis*, *servandis*, 11
vel *si tibi constiterit.* & quidem prima clausula *vocatis* &c. facit executorem de mero mixtum, ita ut teneatur assumere partes Judicis, etiam clausula *servatis servandis*. Riccius *in prax. claus. p.* 3. *res.* 98. ubi DD. Maresc. *l.* 2. *var. res. c.* 1. *nu.* 80. ubi Rot. Gratian. *disc. for. c.* 596. *n.* 30. & in specie de hac clausula vide quæ diximus *in prax. alienat.* qui executor tenetur servare formam rescripti, alias omnia acta per ipsum gesta corruunt, & laborant vitio nullitatis. *c. exhibita*, ubi DD. & Abb. *de Judic.* Dec. *cons.* 173. & DD. *in c. fin. de præsum.* Et ita citare debet eos, qui de jure veniunt citandi. Cardin. *cons.* 63. *in princ.* Felin. *in c. de cætero*, *n.* 2. *de re judic.* & alii apud Rot. *dec.* 391. *p.* 4. *rec. tom.* 1. & *dec.* 525. *n.* 4. *p.* 2. *rec.* Intelligitur tamen hæc clausula de vocandis de jure. Veral. *decis.* 58. Abb. *loc. cit.* Mat. Antonin. *l.* 1. *var. res.* 58. Vivian. *loc. sup. cit. num.* 28. Tollit vitium subreptionis. Card. *cons.* 29. Riccius, & Vivian. *ubi supra.* Marta *de claus. p.* 1. *claus.* 190. Garz. *de benef. p.* 12. *c.* 2. §. 1. *n.* 140. facit causam appellabilem, cum facit executorem mixtum, qui debeat judicialiter procedere, & per sententiam &c. DD. *cit.* Barb. *claus.* 109. Seraphin. *decis.* 338. Vivian. *loc. c.* Rot. *dec.* 558. *nu.* 3. *p.* 1. *rec. nu.* 3. Bene verum est, quod in materia executiva, etsi Judex, seu executor non pronunciet, sed relaxet mandatum executor non pronunciet, sed relaxet mandatum executivum, tamen non sit locus appellationi quoad effectum suspensivum; quia in executione litterarum Apostolicarum proceditur ad instar *Legis fin. C. de edict. Divi Adrian. tollend.* Abb. *in c. constitutis*, *n.* 14. *in fin. de appell.* Menoch. *de adipisc. remed.* 6. *n.* 35. Mohed. *decis.* 13. *in lit. pend.* in quo remedio etiamsi procedatur judicialiter, & citatis citandis, nihilo minus non retardatur executio sub prætextu appellationis. ita Rot. *d. decis.* 558. *p.* 1. *rec. n.* 4. apud quam *n.* 7. aliam limitatio-

tationem videre poteris. At vero quando non sumus in exequutivis, appellatio datur etiam ad devolutivum; & ita executio facta, seu possessio capta non expectato decendio ad appellandum dato, dicitur attentata. vide Rot. *decis.* 166. *p.* 16. *rec.* & quæ diximus *in praxi appellationis*. de hac clausula vide late Pyr. Corrad. *in praxi dispens. Apostol. lib.* 9. *c.* 5. *n.* 3. *seqq.*

Eosdem operatur effectus clausula *si tibi constiterit*, quæ etiam requirit causæ cognitionem, ac partis citationem, nisi adesset adjuncta clausula *extrajudicialiter*. vel nisi narrata verificarentur ex actis, & coram eodem Judice. glos. *in Clem. præsenti, de censib.* Lap. *alleg.* 60. Felin. *in c. si constiterit, de accusat.* Abb. *in c. conquerente, de restit. spol. num.* 9. Et requirit plenam probationem *c. quia circa, de consang. & affinit.* Marta *de clausul. p.* 1. *claus.* 90. Riccius *in prax. clausul. p.* 3. *res.* 104. & quod requirat causæ cognitionem tradit Innoc. *in c. fin.* ubi Bald. *de præsum.* Garz. *de benef. p.* 6. *c.* 3. *a num.* 36. Barbos. *claus.* 18. & 87. Seraphin. *decis.* 637. Crescent. *de rescr. decis.* 6. & *de privileg. decis.* 12. Cavalcan. *dec.* 22. *p.* 1. & alii apud Vivian. *in prax. Jurispat. p.* 2. *lib.* 13. *c.* 8. *n.* 4. ubi Rot. qui omnes concludunt, requiri concludentes, & plenas probationes; neque stari assertioni executoris. vide late Pyr. Corrad. *in prax. dispens. Apost. lib.* 9. *c.* 5. *a num.* 51. *ad* 56. ubi differentia inter Clausulam *si tibi constiterit*, & clausulam *repereris*, sed vide infra *num.* 18. distinctionem Marest. cotti. Idem facit clausula *cognitio* prius. Ciarlin. *contr for. c.* 10. *num.* 71. ubi DD.

12 Clausula XI. *verificato prius*, est frequens in litteris Apostolicis super provisione beneficii Jurispatronatus, & ideo facit gratiam esse pure condirionalem, & debere plene, & concludenter probari, ut collatio valeat, & ideo requirit causæ cognitionem. *c. quia circa, de consang. & affin.* Marta *de clausul. p.* 1. *claus.* 190. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. glos.* 18. Garz. *de benef. p.* 6. *c.* 3. *a num.* 39. & alii apud Vivian. *loc. cit. nu.* 3. Praxis vero solet esse talis: comparet provisus coram Ordinario, exhibet litteras Apostolicas, & dicit, quod intendit verificare juspatronatus ex fundatione, vel dotatione &c. juxta narrata in litteris, & instat citari procuratorem fiscalem ad assistendum tali verificationi jurispatronatus, cum protestatione, quod non intendit ipsum admittere in contradictorem legitimum, nisi quatenus importat quoad verificationem dicti jurispatronatus, & illius probationem, & non alias, aliter, nec alio modo: citato vero procuratore fiscali producit sua jura, & facit illa a testibus citatis recognosci, petitque illa recipi, & admitti; & Ordinarius illa admittit si, & in quantum &c. & postmodum declarat, juspatronatus fuisse verificatum, vel non. ita Vivian. *l. c. n.* 12.

13 Clausulæ XII. *Ut asseris*, & *Ut asseritur* inter se differunt, quod clausula *ut asseris* arctat supplicantem ad verificanda narrata; quia censetur narrativa partis, quæ si non verificatur, gratia est subreptitia, secus vero clausula ut asseritur; quia non est narrativa partis, sed Papæ, quæ non indiget justificatione. Rebuff. *in concord. tit. de form. mand.* Apostill. *verb. nec non omnia, vers. nota tamen.* Marta *de clausul. p.* 1. *claus.* 170. *in fin.* Cassad. *decis.* 4. *de prob. in princ.* Rot. *decis.* 60. *num.* 2. *de rescript. in antiq.* & *decis.* 412. *num.* 2. & 447. *num.* 1. *p.* 2. *divers.* apud Rot. *dec.* 371. *p.* 5. *rec. tom.* 1. *num.* 12. *seqq.* ubi late. Vivian. *l. sup. cit. c.* 8. *num.* 131. Seraphin. *dec.* 388. Riccius *in prax. clausul. p.* 3. *res.* 99. Et si clausula loquatur alternative, puta, *ut asseris de jurepatronatus Laicorum, vel Clericorum* sufficit, quod unum horum sit verum. Riccius *loc. cit.*

14 Clausula XIII. *Quatenus Juspatronatus mixtum* importat causæ cognitionem vel informationem, non quidem judicialem, sed tantum extrajudicialem. Riccius *in prax. clausul. p.* 3. *res.* 105. Cavalc. *p.* 1. *dec.* 22. *num.* 5. apud eundem Riccium *num.* 6. ubi quomodo probetur juspatronatus mixtum, scilicet partim Ecclesiasticum, & partim Laicale.

15 Clausula XIV. *ex nunc prout ex tunc* trahit unum tempus ad aliud, & facit ut unum tempus alteri insit. Tiraq. *de retract. convent.* §. 2. *glos. un. num.* 86. Surd. *decis.* 113. Negusan. *de pignor. p.* 2. *membr.* 2. Vivian. *loc. cit. num.* 53. & probatur *ex L. hujusmodi. ff. de V. O.* ubi D. D.

Porro advertendum, quod secundum diversam hujus clausulæ relationem, diversum quoque operatur effectum: si enim referatur ad tempus futurum, importat, quod non censeatur actus gestus, sed referatur ad tempus, ad quod fit relatio. Cæphal. *cons.* 153. & ideo tempus futurum non trahitur ad præsens, facit tamen, quod actus nunc valeat, ac tunc valeret. Tiraquel. *de retract. d.* §. 2. *glos. un. nu.* 86. Marta *de clausul. p.* 1. *claus.* 54. Marcesc. *lib.* 2. *var. res. c.* 39. *num.* 28. & 29. Barbos. *claus.* 26. Vivian. *ubi supra.*

Verum si fuerit posita in statutis, non retrotrahitur ad initium dispositionis, sed debet expectari conditionis eventus. Tiraquel. *loc. cit.* Riccius *in prax. clausul. p.* 3. *res.* 106. Si vero dicta clausula fuerit posita in contractu, retro transfert dominium. Bar. *in L. qui absenti. ff. de acquir. posses.* Riccius *uti supra.*

Et quando est posita a Papa in beneficio vacante, non suspendit gratiam, secus si in vacaturo, maxime cum agitur de jure tertii, in cujus præjudicium non operatur. Riccius *loc. cit.* ubi Put. *decis.* 190. & de hac clausula in provisione beneficiorum posita diximus etiam supra *in praxi Beneficiorum*, & in praxi *Coadjutoriæ*, & alibi; & videre potes etiam Pyr. Corrad. *in prax. dispens. Apost. lib.* 6. *c.* 1. *num.* 43.

Similiter hæc clausula posita in reservatione pensionis, ut quando Pontifex reservat pensionem ad favorem alicujus nondum Clerici pro tempore quo Clericus factus fuerit cum prædicta clausula *ex nunc prout ex tunc*, & *ex tunc prout ex nunc*. suspendit gratiam, & differt ad tempus habile, quo scilicet pensionarius Clericus fuerit factus, cum gratia non habeat effectum nisi in tempore habili. *L. in tempus. ff. de hered. instit.* & illa clausula tantummodo tribuit spem pensionem exigendi, quamprimum pensionarius fuerit factus Clericus. Cassad. *decis.* 3. *num.* 4. *circa med.* ubi *n. seq. circa fin.* quod sive fuerit dictum *ex tunc prout ex nunc*, sive *ex nunc prout ex tunc*, nulla adsit differentia, sed dispositio pendet a futuro eventu, & ideo pensionarius factus Clericus non poterit exigere terminos pensionis decurso tempore, quo nondum erat Clericus. Nec obstat quod dicit Alex. *in L.* 1. *C. de cond. inser.* quod nempe quando verba *ex nunc prout ex tunc &c.* ponuntur in aliqua dispositione, illius effectus videatur collatus ad tempus præsens, quo verba proferuntur per retrotractionem: nam id solum procedit in dispositione pura, non autem in conditionali, & est tex. *in c. præterea*, 2. *de appell.* ubi Innoc. & Joan. Andr. qui dicunt, quod actus tunc trahitur ad diem conditionis, & ante non operatur; nec facit actum de conditionali purum: quamvis enim dictio *ex nunc* sit demonstrativa temporis præsentis. ut in *L.* 1. *ff. de cond. indeb.* & *L.* 1. §. *nunc tractemus. ff. de tut. & rat. distrah.* Menoch. *cons.* 4. *num.* 3. Tusc. *litt. D. concl.* 317. *num.* 1. Barbos. *dict.* 149. *de diction.* tamen dictio *ex tunc* addita extremitatem temporis, & conditionem significat. ut in *L.* 4. §. *fin.* ubi glos. & Bart. *ff. de condit. & demonstr.* & *in L. Gallus in princ.* ubi glos. *verb. tunc. ff. de liber. & posth.* Mantic. *de conject. ult. vol. lib.* 3. *tit.* 14. *num.* 10. Peregr. *de fideicom. art.* 29. *num.* 28. vide late Pyr. Corrad. *in prax. benef. lib.* 1. *c.* 5. *num.* 180. cum multis *seqq.* Ulterius hæc clausula actui conditionali apposita non patitur retrotractionem, quando alteri medio tempore fuit jus quæsitum. Cassad. *decis.* 3. *num.* 15. *de præb.* Mohed. *decis.* 21. *num.* 4. *eod. tit.* Put. *decis.* 186. *lib.* 2. *in correct.* Achil. *decis.* 14. *num.* 7. *de Appell.* Cott. *decis.* 19. glos. *in Clem. un. vers. ex tunc.* ubi Card. *num.* 9. Anchar. *num.* 6. *de concess. præb.* & alii apud Rot. *decis.* 602. *num.* 24. *part.* 5. *recent. tom.* 2. Neque retrotrahitur, quando ante purificatam conditionem res devenit ad casum, a quo incipere non potest. Cost. *de retract. c.* 7. *num.* 1. Rot. *loc. cit. a num.* 25. Et quod hæc clausula contractui conditionali adjecta, non soleat habere vim retrotractivam nec pariat suum effectum, nisi a die purificatæ, & existentis conditionis, ad tex. *in Clem.* 1. ubi glos. *verb. ex tunc, de præb.* tenet Rot. *dec.* 330. *num.* 29. *p.* 11. *rec.* ubi Honded. *consil.* 18. *num.* 43. *lib.* 2. Marcabr. *cons.* 31. *per tot.* & præsertim *num.* 3. *cum seqq.* Paris. *cons.* 82. *num.* 17. *vers. quibus non obstat, lib.* 4. Modern. Lusitan. *de clausul. claus.* 61. *num.* 4. *in fin.* & alii. & signanter in terminis acquisitionis fructuum pendente conditione perceptorum, quod dicta clausula *ex nunc &c.* non operatur retrotractionem, consuluit Menoch. *cons.* 946. *num.* 34. & 35. Curt. jun. *cons.* 74. *num.* 8. & *consil.* 76. *num.* 5. Altograd. *cons.* 13. *num.* 24. *vers. merito.*

Sal-

Salgad. *labyr. credit. p. 2. c. 21. num. 42. & 43.* apud cit. Rot. *num.* 29.

16 Clausula XV. *Si & in quantum*, est valde frequens in decretis judicialibus, in admissione præsentationum ad beneficia patronata &c. & facit actum esse pure conditionalem, & valere tantum, quantum de jure valere potest, & non pluris, nec alias. Seraphin. *dec.* 49. Sperel. *dec.* 180. *num.* 1. apud quem videri possunt D. D. & Rot. *decis.* 53. *num.* 42. *p.* 5. *rec. com.* 1. & diximus aliqua supra *in prax. clausul. commun. num.* 25.

17 Clausula XVI. *Gratis ubique* &c. est frequens in dispensationibus, quæ emanant in Curia, non tamen derogat consuetudini legitime præscriptæ aliquid accipiendi pro labore in examine testium: quæ quidem consuetudo pluribus in Episcopatibus viget; & ita docet Diana & DD. apud eundem. *p.* 8. *tract.* 3. *res.* 111. sed quia de hac materia plura dicemus in praxi *dispensationum*, ideo ad illum locum te remittimus. & in verb. *Executor. vers. Verba Deposita per te omni &c.* ubi contra præsentem Dianæ doctrinam aliqua scripsimus.

18 Clausula XVII. *Si ita est &c.* quamquam multi velint, hanc clausulam esse conditionalem, & importare conditionem, ita ut sit necessaria causæ cognitio, & citatio &c. teste Riccio *in prax. clausul. p.* 3. *res.* 111. & in hanc sententiam descendit Rota, teste eodem Riccio *loc. cit.* tamen contraria opinio, quam tuentur plerique DD. est tenenda, ut, quandoquidem hæc clausula sit de illis, quæ tacite insunt, nullam requirat causæ cognitionem, vel citationem, neque reddere gratiam ullo modo conditionalem. ob tea. *in L. conditiones. ff. de condit. & demonstr.* ita contra Felin. *in c. ult. de præsum.* docet Lapus *alleg.* 60. Maresc. *lib.* 2. *var. resc. c.* 1. *num.* 158. 159. & 160. Ægid. *dec.* 4. Cardin. *in Clem.* 2. *de offic. Deleg.* Vivian. *l. sup. cit. num.* 30. quæ secunda opinio procedere potest in rescriptis gratiæ. Secus vero in rescriptis justitiæ, & ubi agitur de præjudicio tertii, quo casu prima sententia tenenda videtur; & tunc illa clausula requirit saltem extrajudicialem cognitionem, & citationem interesse habentium, vel de quorum possibili præjudicio agitur. ut ex tea. *in cap. omnia.* 3. *q.* 9. tenuit Rot. *decis.* 226. *p.* 18. *rec.* ubi Marches. *de commis. p.* 1. *for.* 322. *num.* 81. Achill. *decis.* 2. *n.* 1. *de fil. Presbyt.* Put. *decis.* 22. *lib.* 2. *in correct.* Duran. *decis.* 78. *num.* 6. & 10. imo quod tunc illa clausula efficiat executorem de mero mixtum, sicut clausula *si tibi constiterit*, de qua supra, tenet alia Rota *dec.* 148. *p.* 19. *rec. num.* 8. ut de clausula *si inveneris, si repereris* distinguit Maresc. *loc. cit. n.* 157. & 151. ubi DD. quod nempe prædictæ clausulæ de sui natura non importent justificationem aliquam judicialem, nisi quando adjiciuntur in personam Judicis, & circa materiam judicialem; quamvis tamen in rescriptis gratiæ, ut dispensationis &c. non requirat causæ cognitionem judicialem, citationem &c. hoc tamen operatur, quod sit verificanda narrativa gratiæ. Caputaq. *decis.* 240. *p.* 2. Cæsar de Grass. *decis.* 1. *num.* 3. *de rescr.* apud Pyt. Corrad. *in prax. dispens. Apost. lib.* 7. *cap.* 6. *num.* 30.

19 Clausula XVIII. *Tunc, & eo casu*, cum sit restrictiva, restringit, & arctat dispositionem ad casum expressum duntaxat, neque patitur ullam extensionem etiam ad casus omnino similes. Menoch. *cons.* 532. Honded. *cons.* 96. Fusar. *de substit. quæs.* 460. Roman. *cons.* 131. Sperel. *decis.* 144. *num.* 18. qui testatur, ita pluries fuisse decisum a Rota. vide quæ pauca notavimus *in prax. clausul. commun. num.* 21.

20 Clausula XIX. *Omni meliori modo* facit, ut actus valeat eo modo, quo valere potest. Felin. *in cap. cum nuper, de offic. deleg.* Rot. apud Sperel. *decis.* 144. Fusar. *de fideicom. quæst.* 145. *num.* 63. *seqq.* ubi plures hujus clausulæ effectus. Dispositionem tamen non extendit, nec ampliat omissum, nisi cum hac clausula adsit copula, vel aliqua dictio copulativa; ut *omni & alio meliori modo &c.* tunc enim operatur etiam circa ea, quæ non fuerunt expressa. vide Maresc. *lib.* 1. *var. res. cap.* 29. *nu.* 72. & *lib.* 2. *cap.* 140. *num.* 46. Felin. *in d. cap. cum nuper.* Dec. *cons.* 11. Vivian. *in prax. Jurispatr. p.* 2. *lib.* 13. *cap.* 8. *num.* 335. Rot. *decis.* 108. *p.* 7. *rec. num.* 26. Et eundem habet vigorem ac robur, ac clausula *pleno jure*. Ruin. *lib.* 2. *cons.* 47.

Imo tanta est hujus clausulæ virtus, ut posita in testamento, suppleat clausulam codicillarem, & propter illam dicta clausula habeatur pro apposita. Marta *de clausul. p.* 1. *claus.* 88. & *p.* 3. *claus.* 56. Mantic. *de conject. ult. vol. lib.* 1. *tit.* 9. *num.* 11. Bal. *in L. codicillis. ff. de leg.* 2. Vivian. *ubi supra.* Gratian. *disc. for. cap.* 216. *num.* 34. & alii apud cit. Vivian.

Eadem clausula posita in contractibus sanat omnes defectus circa illos. Marta *de clausul. p.* 1. *claus.* 84. Ciarlin. *contr. for. lib.* 2. *cap.* 124. *num.* 5. Sperel. *loc. cit.*

Si vero fuit posita in libello, videtur, quod libellans noluerit se obligare ad specificata. Mar. Antonin. *var. res. lib.* 2. *res.* 46. Vivian. *ubi supra.* apud quem Cravet. *cons.* 327.

Hæc tamen clausula non est tantæ virtutis, ut varies sensum clarum, sed tantum operatur in dubio, neque se extendit ad non excogitata, aut ad illicita, vel legibus repugnantia. Seraphin. *decis.* 101. & 1184. Barbos. *de clausul. claus.* 52. Surd. *decis.* 7. Mantic. *decis.* 217. nec sustinet voluntatem contrariam legibus. Surd. *decis.* 7. Ciarlin. *cap.* 33. *num.* 111. & *cap.* 91. *num.* 11.

Clausula XX. *Statum, & merita causæ* est frequens 21
in commissionibus appellationum, & facit, ac si specifice Pontifici fuisset narratus non reditus pro Apostolis, & cætera, quæ in specie, ac individualiter ad sub vel obreptionem vitandam fuissent necessario exprimenda. vide Riccium *in praxi subrept. p.* 3. *res.* 439. *num.* 5. dummodo fuerit apposita motu proprio, secus si ad instantiam partis. vide etiam Sperel. *decis.* 85. *num.* 37. Maresc. *lib.* 2. *var. resol. cap.* 47. *num.* 6. Mart. *de clausul. p.* 1. *claus.* 15. Gabr. *de claus. concl.* 5. *num.* 4. Honded. *cons.* 39. ubi DD. & probat Felin. *in cap. cæterum, de rescr.* Rot. *de resc. in nov. decis.* 20. Cassad. *de præb. decis.* 18. Achil. de Grass. *decis.* 9. Vivian. *loc. cit. num.* 245. Non supplet tamen mentionem rei judicatæ. Marta *de clausul. p.* 1. *claus.* 174. apud Vivian. *loc. cit.* quia res judicata requirit specificam & individuam mentionem. Addend. ad Gregor. XV. *decis.* 2. *num.* 17. ubi Rota penes Marches. *de commis. tom.* 1. *fol.* 384. nisi res judicata esset jam deducta in controversiam; quia tunc sufficit facere mentionem de lite per clausulam *cujus litis statim.* Addend. ad Gregor. *loc. cit. num.* 18. ubi Rota. hinc

Clausula *cujus litis statum &c.* in litteris posita, illas a subreptione præservat ob non factam litis expressionem. Gemin. *cons.* 120. *num.* 6. Gregor. XV. *decis.* 2. *num.* 5. & 6. ubi Gemin. *loc. cit.* Achil. *decis.* 9. *de rescr.* Rot. *decis.* 413. *p.* 18. *rec. tom.* 2. *num.* 16. & *decis.* 424. *n.* 14. *d. p.* 18. nam illa clausula illius litis omissionem supplet, & operatur, ac si sufficiens mentio facta fuerit. Rot. *decis.* 667. *num.* 18. *d. p.* 18. *rec.* Mantic. *decis.* 213. *num.* 8. Rot. *decis.* 605. *num.* 11. *p.* 2. *rec.* Rebuff. *in prax. p.* 3. *sing. in vers. quatenus litigiosum litis statum.* Addend. ad Gregor. *d. decis.* 2. *num.* 16. Mart. *de clausul. p.* 1. *claus.* 174. ubi late. Non tamen operatur, quod capi possit possessio absque vitio attentatorum. Addend. *loc. cit. num.* 16. ubi Rotæ.

Clausula XXI. *Sine præjudicio*; & *dummodo tempo-* 22
re data non sit alteri jus quæsitum &c. & prima quidem *sine præjudicio* &c. præservat jus suum cuique tam in petitorio, quam possessorio. Rot. post Cenc. *de censib. dec.* 250. *ante num.* 8. Postius *de manuten. obs.* 35. *num.* 46. & *obs.* 32. *num.* 16. Garz. *de benef. p.* 5. *c.* 5. *num.* 65. Vivian. *in prax. Jurispatr. p.* 2. *lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 12. *in fin.* Ciarlin. *contr. for. cap.* 132. *lib.* 2. *a num.* 19. late Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 138. *a num.* 1. Quod idem importat clausula *pro nunc.* juxta Gozzadin. *cons.* 23. & 32. Narta cons. 77. apud Ciarlin. *loc. cit.*

Quod tamen diximus, hanc clausulam præservare cuique suum jus etiam in possessorio, cum distinctione intelligit Addend. ad Gregor. XV. *decis.* 332. quod id procedat in actu facto ab ipso Judice dando v. g. alicui immissionem cum dicta clausula, ex quo intentio Judicis non sit velle alicui præjudicium inferre, imo nec potest ullo modo partibus præjudicare. D. D. *cit.* & Peregr. *de fideicom. art.* 48. *sub num.* 36. etiamsi pars forsan tali decreto Judicis acquiescat, sed cum tali clausula, *sine præjudicio jurium suorum.* ut de acquiescente sequestro docet Addend. ad cit. Ludovis. *decis.* 9. *num.* 15. ubi Card. *in Clem. un. num.* 32. *de sequestr.* & Rot. Secus vero quando versamur in actu possessorio voluntarie facto ab ipsamet parte; ut quando quis solvit de per se cum clausula *sine præjudicio jurium suorum*, vel cum prædicta clausula alteri possessionem tradit; tunc enim illa clausula non præservat parti possessionem, sed constituit

stituit

stituit adversarium in possessione manutenibili, ita in terminis *cit.* Addend. *n.* 6. authoritate plurium Rotarum, nempe *dec.* 332. apud Mantic. *& decis.* 756. *nu.* 2. apud Seraphin. & aliarum. & hoc donec pars doceat de Jure suo in petitorio.

Sic non obstante dicta clausula Dominus rei emphyteuticæ sibi præjudicat, si post declarationem caducitatis ob non solutum canonem &c. denuo canonem post dictam declarationem decursum recipiat, nec clausula *sine præjudicio devolutionis seu caducitatis* præservat Domino dictum jus: ut contra Bart. *in L.* 2. *numer.* 8. *in fin. C. de Jur. emphyt.* tenet Ruin. *cons.* 110. *numer.* 4. *lib.* 1. ubi quod sententia Bart. sit Clar. *in* §. *emphyteusis*. *q.* 10. *paulo post princ.* dicens incompatibile esse, quod canon recipiatur pro tempore decurso post caducitatem, & quod salvum sit jus caducitatis, & alii apud Maresc. *loc. cit. numer.* 6. *seqq.* esset enim tunc protestatio contraria facto, quæ nihil operatur. *cap. cum M. Ferrariens. de constit. cap. sollicitudinem*, *de appell.*

Porro principalis conclusio ampliatur, quod reddat actum cum ista clausula, conditionalem, ita ut quatenus per illum inferatur præjudicium, habeatur pro non facto. DD. *cit.* & Put. *decis.* 32. *numer.* 1. *lib.* 2. Maresc. *loc. cit. numer.* 2. quæ conditio tamen non est actus suspensiva, sed resolutiva, ita ut actus pro non facto habeatur, seu resolvatur, quamprimum constat de præjudicio: interim tamen, quamdiu de tali præjudicio non constat, habeatur pro puro. Peregr. *de fideicom. art.* 47. *sub numer.* 29. *vers. intellige*. Honded. *cons.* 86. *numer.* 44. *lib.* 2. Seraph. *decis.* 877. *numer.* 2. *&* 3. Addend. ad Gregor. XV. *d. decis.* 332. *num.* 6. ubi Rot. *rec. dec.* 513. *p.* 1. *num.* 3. idem dicit eadem Addend. ad *cit.* Gregor. XV. *decis.* 350. ubi, quod ideo non sit justificanda per impetrantem. per Maresc. *var. res. lib.* 2. *cap.* 1. *numer.* 173. sicut dicitur de clausula *dummodo collatio ad nos hac vice pertineat*, quæ non est justificanda ab impetrante. Marta *de clauf. p.* 1. *clauf.* 37. *numer.* 4. & Rot. *in una Vercell Beneficii*. 16. *Novembr.* 1601. *coram Litta*. Neque illa clausula tangit punctum sub-vel obreptionis; quia sunt verba Papæ nolentis alicui præjudicare, non narrativa partis. Greg. XV. *d. dec.* 350. *numer.* 3.

Prædicta clausula in litteris semper subintelligitur, etiamsi non fuerit illis apposita. Sarnen. *in Jur. quæst. non tollend. q.* 1. *in princ.* nam Principis gratia semper intelligitur sine alterius injuria. *L.* 2. §. *si quis a Principe*. *&* §. *merito*. *ff. ne quid in loco publ. cap. super eo*, *de offic. Deleg.* Ludovis. *dec.* 383. *num.* 2. Pyr. Corrad. *in prax. benef. lib.* 2. *cap.* 14. *numer.* 56. Et sic facit executorem mixtum, cum requirat causæ cognitionem. Caputaq. *decis.* 284. *in fin. p.* 2. apud Ludovis. *decis.* 413. *numer.* 3. & ibi Addend. *nu.* 4. *circa fin.*

Prædicta limit. primo, quod illa clausula non soleat apponi, nec censeatur in litteris Apost. apposita, quando in illis adest clausula *vocatis* &c. per quam sufficienter consulitur interesse prætendentibus. Pyr. Corrad. *loc. cit. num.* 74.

Limit. secundo illam clausulam debere intelligi de alio præjudicio non expresso, secus de expresso in litteris. Oldrad. *cons.* 330. *in fin.* Seraph. *dec.* 756. *numer.* 2. *& dec.* 1445. *numer.* 3. Rot. *decis.* 236. *numer.* 3. *p.* 1. *divers.* Honded. *cons.* 86. *numer.* 46. *lib.* 2. Marta *de clausul. clauf.* 157. *num.* 3. *p.* 1. quos allegat. Addend. ad Ludovis. *decis.* 332. *numer.* 7. Et certe quando Papa facit actum de sui natura alicui præjudicialem, ut contingit in exemptionibus &c. virtualiter declarat afficere illas personas, ad quas præjudicium spectare potest, etiamsi de illis mentionem non fecerit. Rot. *p.* 5. *rec. tom.* 1. *decis.* 24. *numer.* 1. & hoc etiamsi in litteris ver. gr. exemptionis ponatur dicta clausula *sine præjudicio*, quia intelligeretur de aliis præjudiciis, quam de narratis, & illis, quæ exemptio de sui natura secum traheret. vide Pyr. Corrad. *loc. cit. & num.* 60. ubi exemplificat; ne alias gratia reddatur frustratoria; neque tunc, quando Papa facit actum de natura sua præjudicialem, opus erit derogatione regulæ *de jure quæsito non tollendo*: vide DD. *cit.* & Paris. *cons.* 70. *numer.* 12. *lib.* 1. Sarnen. *de non tollen. jur. quæst. quæst.* 1. Castr. *cons.* 472. *lib.* 1. Corn. *cons.* 83. *numer.* 6. *lib.* 4. Cassad. *dec.* 1. *de privileg.* Gratian. *disc. for. cap.* 867. *numer.* 10. Quæ tamen intelligenda veniunt in iis casibus, in quibus non potest dari de ignorantia Pontificis, aut de subreptione dici, ex quo ipse Pontifex scit per similes actus semper alieni præjudicari, nec sine tali præjudicio gratia effectum habere potest, de quo casu loquuntur DD. nam in aliis semper remanet verum, quod supra diximus, quod Pontifex nunquam intendat alicui præjudicare, & quod subreptio eatenus vitiet gratiam, quatenus aliquid fuerit prætermissum in petitione illius gratiæ, quod si fuisset expressum, vel Princeps non concessisset, vel certe difficilius. *cap. super litteris*. ubi Felin. *numer.* 8. *de rescr.* Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 21. *numer.* 11. *&* 17. Cassad. *decis.* 12. *numer.* 14. *de preb.* Rot. *decis.* 24. *p.* 5. *rec. tom.* 1. & alibi plura suo loco.

Prædictæ clausulæ similis est hæc *sine præjudicio ve-* 25
nientium ab intestato, quæ in legitimatione posita habilitat legitimatum ad succedendum ex testamento, non vero ab intestato. Covarruv. *in quartum decretal. p.* 2. *cap.* 8. §. 10. ubi DD. Ludovis. *decis.* 135. *numer.* 5. ubi Paul. de Castr. *in L. Gallus*. §. *& quid si tantum. numer.* 16. *in fin. ff. de liber. & posth.* Paris. *cons.* 14. *sub numer.* 44. *lib.* 2. & alii. & ideo legitimatus cum tali clausula in testamento institutus hæres universalis, non excludit matrem, ac sorores &c. testatoris a legitima. Rot. *decis.* 572. *p.* 5. *rec. tom.* 2. *num.* 22. ubi alia Rot. ac Surd. *cons.* 404. *numer.* 9. *vol.* 3. Maresc. *lib.* 1. *var. res. cap.* 10. *numer.* 8. *&* 9. Mangil. *de imput. quæst.* 6. *numer.* 26. & alii. Nec legitimatus cum tali clausula potest dicere nullum testamentum ex causa præteritionis. Angel. *cons.* 264. *post numer.* 3. Socin. *cons.* 41. *sub numer.* 8. Capyc. *dec.* 22. *numer.* 4. Ludovis. *d. decis.* 145. *numer.* 7. Rot. *d. decis.* 572. *p.* 5. *rec.* ubi Gratian. *disc. for. cap.* 496. *numer.* 37. *& seqq.* & alii, quia taliter legitimatus solum habilitatur, ut possit pater illi ex testamento relinquere. Paul. de Castr. *in d.* §. *& quid si tantum*. Felin. *in cap. cum olim. post numer.* 17. *de re jud.* Ludovis. *loc. cit. numer.* 13. nec per hoc pater compellitur illi aliquid relinquere cum præjudicio venientium ab intestato. Rot. *d. decis.* 572. *numer.* 9. & DD. *cit.* qui ideo ampliant etiam primam nostram conclusionem, ut legitimatus cum tali clausula nec possit petere legitimam, si illa non fuerit eidem a testatore in testamento relicta. Et licet aliqui velint, legitimatum cum hac clausula facere deficere conditionem „ *si sine liberis*. Ruin. *cons.* 173. *lib.* 1. Rol. *lib.* 3. *cons.* 83. etiam substituto filio testatoris. Rot. apud Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 88. *numer.* 1. Bal. tamen *cons.* 347. *num.* 3. *lib.* 3. Menoch. *cons.* 318. Mant. *de conjectur. lib.* 11. *tit.* 10. *num.* 25. Peregr. *de fideicom. art.* 23. *a numer.* 79. cum aliis d. Maresc. *loc. cit.* & ipsemet Maresc. *lib.* 3. *var. res. cap.* 20. tenent sententiam contrariam, tanquam communiorem, & probabiliorem, ipse Maresc. tamen. *d. cap.* 20. distinguit inter legitimatum, qui sit filius testatoris, & extraneum, ad quem te remitto.

Habens potestatem a Principe legitimandi cum hac clausula, etiamsi in legitimatione illam non ponat, tamen tunc illa inest, & subintelligitur. Ludovis. *d. dec.* 135. *num.* 2. *seqq.*

Alia clausula, *dummodo tempore data &c.* intelli- 24
gitur de jure valido, & canonizabili. Marta *de clausul. p.* 1. *clauf.* 35. Item de jure pleno, & radicato. Put. *dec.* 257. Lotter. *de re benef. lib.* 2. *quæst.* 51. Sporel. *dec.* 52. *numer.* 7. facit gratiam esse conditionalem. Grillinz. *cons.* 23. Seraph. *decis.* 1153. Monet. *de mutat. ult. vol. cap.* 11. *numer.* 463. eodem tamen modo, de quo supra in clausula *sine præjudicio*. Præservat jura tertii. Gratian. *disc. for. cap.* 780. *numer.* 1. Garz. *de benef. p.* 4. *cap.* 3. *numer.* 20. Et non tantum præservat jus quæsitum in re, juxta Monet. *loc. cit. cap.* 12. Vivian. *in praxi Jurispatr. p.* 2. *lib.* 13. *cap.* 8. *numer.* 73. apud quem Rebuff. *in prax. benef. in forma nov. provis. fol. mihi* 163. Mar. Antonin. *var. res. lib.* 1. *res.* 9. Sed etiam jus ad rem, quod quis habet per præsentationem, electionem, vel collationem, si jus est considerabile, ob regulam *de Jure*

P quæ-

quæsito non tollendo. Maresc. *lib.* 2. *var. res. c.* 1. *num.* 172. Marta *de clauf. p.* 3. *clauf.* 35. Gratian. & Garz. *loc. cit.* Vivian. *uti supra*. Cassad. *de preb. dec.* 3. nisi de mente contraria Pontificis aliunde clare appareret, & dummodo præsentatio fuerit acceptata: imo hæc clausula, licet non fuerit expressa, semper subintelligitur; uti supra diximus de clausula *sine præjudicio*.

Sed quamvis dicta clausula præservet jus quæsitum ad rem, ut ultra præcitatos tenent Bellam. *dec.* 167. & 191. Put. *dec.* 103. Ant. Faber. *dec.* 22. *C. de S.S. Eccles.* & plures apud Riccium *in praxi Jurispatr. res.* 188. *p.* 1. tamen non suspendit executionem litterarum Apostolicarum. Rot. apud Archil. de Graff. *dec.* 18. Garz. *de benef. p.* 10. *c.* 1. *sub n.* 74. *circa fin.* Maresc. *d. c.* 1. *n.* 172. *seq.* apud Sperel. *d. dec.* 52. *n.* 5. ubi Rot. ex quo non sit ab imperrante justificanda, sed prætendens aliquod jus se habere, & ideo sibi fuisse præservatum per illam clausulam, debet de illo docere. DD. *cit.* & diximus supra in clausula *sine præjudicio*.

Limita primo, quod per dictam clausulam non præservetur jus ad rem, quod quis habet ob expectativam; quia hoc jus non est considerabile, ita ut nec de illo sit facienda mentio in impetratione. de quo vide Garz. *de benef. p.* 4. *cap.* 3. *num.* 17. & 18. & *p.* 10. *cap.* 1. *num.* 74. *in fin.*

Limita secundo, quando in litteris adesset clausula *anteferri*; quia per hanc aufertur, & derogatur cuicumque juri ad rem, quovis modo quæsito. *cap. pen. de preb. in* 6. Felin. *in cap. causam, de testib.* Lap. *alleg.* 79. Veral. *decis.* 217. & alii apud Vivian. *l. c. num.* 86. Ricc. *d. res.* 188. *n.* 4. maxime si in iisdem adesset clausula derogatoria *obstantium* cum decreto irritante. Crescent. *de preb. decis.* 6. Felin. *in cap. nostra, de rescr.* tertio venit limitandum in jure quæsito ad rem alio modo, quam fuerit narratum in litteris, Crescent. *l. c.* Oldrad. *cons.* 330.

25 Clausula XXII. *anteferri* tollit omnem subreptionem, & facit de posteriore priorem. *cap. mandatum, de rescr.* Bellam. *dec.* 33. & non retrotrahitur in præjudicium juris quæsiti ad rem, nisi constet aliter de mente Pontificis: & nihil operatur, nisi ille, cui fuit data, ea utatur. Mart. *de clauf. p.* 1. *clauf.* 212. tollit quascumque expectativas, tam generales, quam speciales, & reservationes. Non tollit jus in re, sed ad rem, juxta superius dicta *in clausula* 21. Barbos. *de clauf. clauf.* 6. & 8. Vivian. *loc. cit. num.* 102.

26 Clausula XXIII. *arbitrio tuo*, vel *judicio tuo*, ambæ importane arbitrium boni viri. Menoch. *de arbitr. Jud. quæst.* 8. *numer.* 29. Farin. *cons.* 168. Sperel. *dec.* 101. *n.* 45. Et tunc arbitrium est regulandum secundum juris dispositionem. Rot. apud Seraph. *decis.* 29. & 1429. Aliquando tamen etiam importat liberam voluntatem, teste Surdo *cons.* 10. uti de clausula *arbitrio Rotæ*. dicit Maresc. *lib.* 1. *var. res. cap.* 87. *n.* 40. & *cap.* 97. *n.* 3. & *cap.* 22. *nu.* 30. uti si adsunt verba *secundum liberam voluntatem, alte & basse* &c. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæst.* 6. Scacc. *de Judic. lib.* 1. *c.* 53. vide Pyr. Corrad. *in prax. dispens. Apost. lib.* 8. *cap.* 6. *num.* 61. ubi, quod executor dispensationis cum clausula *si sibi videbitur*, cui æquipollet clausula *arbitrio tuo*, vel *conscientiæ tuæ*. ad *cap. fideicommissa*. §. *quamquam. ff. de leg.* 3. Lap. *alleg.* 60. *n.* 4. & *seqq.* Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 70. *n.* 26. & *seqq.* apud Rot. *dec.* 426. *p.* 5. *rec. tom.* 2. *a num.* 9. possit dispensationem denegare, si ita ex aliqua causa eidem videbitur; quia in hoc debet se regulare prout de jure. tex. *in L.* 1. *ff. de leg.* 2. *d. L. fideicommissa*. §. *quamquam. ff. de leg.* 3. Bart. *in L. si sic in princ. n.* 2. *ff. de leg.* 1. *c.* 2. & ibi glos. *verb. visum fuerit, de corp. vit.*

Hinc est, quod executor constitutus cum hac clausula possit procedere absque citatione, & juris ordine non servato, sed tantum extrajudicialiter informatus, & eruditus. Lap. *d. alleg.* 60. *numer.* 4. Menoch. *d. quæst.* 70. *numer.* 6. Rot. *decis.* 14. & 15. *de dol. & contum. in antiq.* & *decis.* 426. *p.* 5. *rec. tom.* 2. *num.* 10.

Et ideo a tali executore non datur appellatio saltem quoad effectum suspensivum, sed potest dictus executor, non obstante appellatione, ad ulteriora procedere absque vitio attentatorum. Rot. *d. decis.* 426. *num.* 12. & 13.

Clausula XXIV. *Audiat, cognoscat, & justitiam* 27
faciat, regulariter aufert rem judicatam, dummodo Summ. Pontifici fuerit narratum extare rem judicatam; aliter enim rescriptum esset subreptitium. Bal. *in cap.* 2. *de offic. Deleg.* Ruginel. *de appell.* §. 6. *gloss.* 8. *numer.* 12. Felin. *in cap.* 1. *de constit.* Dec. *cons.* 198. Menoch. *de arbitr. quæst.* 52. *a nu.* 10. Ciarlin. *contr. for. lib.* 1. *cap.* 13. *numer.* 18. quod tamen *numer.* 20. limitat, quando Judex, cui committitur a Principe causa, est delegatus, secus si sit ordinarius; quia tunc Princeps eidem committendo, dicitur potius excitare, quam delegare jurisdictionem, nec per hoc Judex alias ordinarius efficitur delegatus. ad glos. *in cap. sæpe*. & ibi DD. *de offic. Præsul.* Felin. *in cap. licet in corrigendis. de offic. Jud. Ord.* Menoch. *cons.* 340. *n.* 14. & 15. & *cons.* 406. *n.* 58. & alii.

Clausula XXV. *Dummodo septem Missæ &c. in al-* 28
tari privilegiato &c. intelligitur in sensu accommodo, ita ut procedat regulariter, & ordinarie, hoc est, ut ordinarie dicantur in dicto Altari septem Missæ de die; sed non simpliciter: quare licet quandoque, sed raro numerus septem Missarum deficiat, non vitiatur per hoc gratia, juxta Zipæum, & Sylvium apud Dianam *mor. p.* 9. *tract.* 2. *res.* 9.

Clausula XXVI. *Pro jurato* ex Summi Pontificis 29
Decreto habet omnes vires juramenti, exceptis perjurio, & foro, quibus demptis idem operatur, quod juramentum. Ciarlin. *lib.* 1. *contr. for. cap.* 2. *numer.* 13. & *lib.* 2. *cap.* 136. *numer.* 2. ubi Natta *cons.* 479. *numer.* 12. Rol. *cons.* 69. *numer.* 35. *lib.* 4. Surd. *decis.* 154. *numer.* 2. & alii. Non obligat tamen debitorem ad observantiam contractus invalidi, nec per hoc efficitur perjurus. de quo vide Ciarlin. *d. cap.* 2. & *cap.* 121. *numer.* 17. & hæc clausula parit quidem effectum civilem juramenti erga hominem, sed non inducit Sacramentum & religionem juramenti formalis erga Deum, adeo ut transgressor dicatur perjurus. DD. *cit.* & Rot. coram Merlin. *dec.* 506. *numer.* 49. inter ejusdem impressiones.

Clausula XXVII. *Arbitrio Rotæ*, intelligitur omis- 30
so rigore juris, & servata æquitate jurisgentium. Bal. *cons.* 177. *lib.* 1. Aym. *cons.* 190. *numer.* 3. Menoch. *de arbitr. quæst.* 15. *numer.* 8. Maresc. *lib.* 1. *var. res. cap.* 97. ubi Rota. & qui supra *clauf.* 23. *arbitrio tuo*. quia licet hæc ipsa clausula importet, & significet, *prout de jure*, tamen dat facultatem discedendi aliqualiter a regulis, & rigore juris. Crescent. *de testi. dec.* 4. ne alias si redigatur ad meros terminos juris, illa commissio reddatur superflua. ut post Imol. *in L. filiusfam. de donat.* tradit Felin. *in cap.* 1. *numer.* 51. *col.* 4. *vers. & si dicatur arbitrio suo, de constit.* Decian. *in L. in personam*. §. *generaliter. d. R. I.* & Rot. apud Maresc. *loc. cit.* maxime si commissio fuit facta illi, qui alias habet jurisdictionem. Maresc. *l. c.* Ciarlin. *lib.* 1. *contr. jur. cap.* 10. *num.* 58.

Clausula XXVIII. *Conscientiæ tuæ committimus*, 31
oneramus &c. *discretioni tuæ* &c. denotat, electam fuisse industriam personæ, & ideo executorem, vel delegatum non posse subdelegare. Genuen. *in prax. cap.* 69. Felin. *in c. ult. de offic. Deleg.* Seraph. *dec.* 448. & 1176. & alii apud Vivian. *in prax. Jurispatr. p.* 2. *lib.* 13. *cap.* 8. *numer.* 181. & quod Judex debeat judicare secundum allegata, & probata. vide Barbos. *de clausul. clauf.* 13. Mart. *de clausul. p.* 1. *clauf.* 274. Abb. Card. & Felin. *in cap. pastoralis, de offic. Deleg.* & de hac clausula notavimus aliqua infra in verbo *Executor*. Non requirit partis citationem, sed est contenta etiam extrajudiciali informatione. Sanch. *de matrim. lib.* 9. *disp.* 35. *numer.* 15. Seraph. *decis.* 448. Verum quamvis hæc clausula *conscientiam tuam oneramus, discretioni tuæ committimus &c.* faciat, ut possit quandoque Judex se extrajudicialiter informare. DD. *cit.* & Lap. *alleg.* 15. *nu.* 8. Bal. *in L.* 1. *n.* 11. *C. si plures &c.* & *cons.* 298. *n.* 7. *l.* 1. conscientia Judicis tamen proficisci debet non de proprio capite, sed ex utero legis, in ea figendo pedes. ut dicit Rota *dec.* 94. *p.* 7. *rec. numer.* 48. apud quam Menoch. *de arbitr. l.* 1. *q.* 17. *n.* 14. Lancellot.

de

de attent. p. 2. c. 12. limit. 10. nu. 8. seqq. nam similes clausulæ censentur referri in monitionem, & ad excitandum Judicis officium, ac munus, quod illum obligat ut sequatur non privatam ipsius, sed communem, & publicam conscientiam a legibus efformandam, ut tradit Rot. dec. 156. p. 18. rec. tom. 1. num. 9. ubi alia Rot. dec. 18. alias 443. de concess. præb. in nov. Magon. dec. Lucen. 39. num. 19. Mastril. decis. 232. num. 95. per Marches. de commiss. p. 1. c. 5. de commiss. appell. in Roman. Cur. num. 77. seqq. Solorzan. de Jur. Indiar. lib. 2. cap. 7. num. 11. Barbos. de clausul. claus. 24. per tot. & alii. Et quod diximus, hanc clausulam contentam esse informatione etiam extrajudiciali, procedit in commissionibus puræ gratiæ, quamvis forsan aliter dicendum sit in commissionibus justitiæ, vel certe quando potest lædi jus tertii; tunc enim clausula discretioni tuæ committimus &c. & super quo conscientiam tuam oneramus &c. videtur requirere causæ cognitionem, & ordinem judiciarium, per ea quæ tradit Rot. dec. 325. p. 10. rec. num. 11. ubi Felin. in cap. canonum statuta. n. 51. & seqq. de constit. Alex. cons. 218. num. 6. lib. 2. Asin. in prax. judic. c. 5. §. 7. limit. 6. num. 2. & 3. maxime si esset adjuncta clausula servatis servandis, quæ æquipollet clausulæ vocatis vocandis, ut supra diximus, quæ non est contenta extrajudiciali informatione. Rot. d. decis. 94. p. 7. rec. n. 49. hinc est, quod a sententia Judicis, cujus conscientia, sive ex juris communis, sive ex Principis commissione & dispositione onerata erat, appellari possit, saltem quoad devolutivum, ita ut ipsius sententia constito de injustitia &c. corrigi possit, imo etiam quoad suspensivum, si simus in causa magni præjudicii, ut probat Lancellot. de attent. p. 2. c. 12. lim. 10. per tot. ubi DD. vide etiam Rot. dec. 156. p. 18. rec. tom. 1. n. 10.

Clausula XXIX. Volumus autem, quod si alias Christi fidelibus dictam Ecclesiam visitantibus &c. est frequens in indulgentiarum litteris, seu Brevibus; & non facit, indulgentiam esse absolute nullam, nisi ipse Summus Pont. concedens aliam indulgentiam concesserit, secus si alii duntaxat Pontifices concesserunt; cum verbum concesserimus, quod in litteris apponitur, sit personale, & ideo tunc secunda indulgentia non esset absolute nulla. Sanch. de matrim. l. 8. disp. 28. sub. n. 46. Graz. de benef. p. 5. c. 1. n. 650. Præterea intelligitur de indulgentia simili expresse in Brevi: & hinc si una fuit concessa pro festo S. Joannis, & altera conceda tur pro festo S. Petri etiam in eadem Ecclesia, maxime in diverso Altari, valet indulgentia. Diana mor. p. 6. tr. 8. res. 31. Bonacin. de Sacram. disp. 6. quæst. 1. punc. 7. n. 4. vers. quæritur. vide Pac. Jordan. de re sacra. l. 5. tit. 16. a n. 71.

33 Clausula XXX. Te a quibusvis excommunicationis &c. absolventes, tollit ab impetrante obstaculum gratiæ, & facit illum capacem ejusdem. Dec. in cap. Apostolicæ, de excep. Boer. dec. 290. Rebuff. in praxi form. provis. fol. mihi 157. & secundum multos comprehendit etiam irregularitatem; quia irregularitas est pœna Ecclesiastica, & clausula extenditur ad pœnas Ecclesiasticas; sed secundum multos alios irregularitatem non complectitur, quia ab irregularitate non datur absolutio, sed dispensatio. DD. videri possunt pro utraque parte apud Garz. de benef. p. 7. c. 11. a n. 54. seqq. Monet. de commut. ult. vol. cap. 10. Certe excommunicationem incursam propter hæresim non comprehendit; quia in absolutione generali non veniunt ea, quæ speciali egent expressione; & aliunde Pontifex hæreticos non vult habilitare ad beneficia. Garz. loc. cit. & cap. 12. a nu. 60. & 66. ubi plures hujus clausulæ effectus. Riccius in prax. clausul. res. 102. Sicut non habet effectum in illo, qui per annum perseverat cum insordescentia in excommunicatione; quia habetur suspectus de hæresi. Rot. lib. 3. p. 3. dec. 580. in nov. apud Riccium l. c. ob regulam Cancellariæ de insordescentibus a Sixto V. factam, quam refert Quarant. in Summ. Bullar. verb. Regula &c. Vivian. in prax. Jurispatr. l. sup. cit. n. 125. & ut supra in prax. censuræ. n. 65. & vide etiam de hac clausula in verbo Absolutio. Et hæc clausula non habet locum in excommunicatione incursa post litterarum impetrationem, & ante illarum executionem. Pax Jordan. de re benef. lib. 10. tit. 21. num. 22.

34 Clausula XXXI. In tua, & tuæ familiæ præsentia usitata est in Brevibus Oratorii privati, & extenditur etiam ad familiam Domino absente, secundum Dianam p. 9. tr. 1. res. 2. ubi Navar. in Summ. Bullar. tom. 1. tit. de orat. Et tunc nomine familiæ veniunt etiam ii, qui extra domum Domini ejusdem tamen expensis vivunt. Palaus tom. 4. tr. 25. disp. un. punc. 6. Et nomine consanguineorum veniunt tantum ii, qui sunt in primo gradu. vide Dian. loc. cit. res. 28. nisi aliud appareat, qui tamen contrarium tenet, scilicet omnes consanguineos, tam ascendentes, quam descendentes usque ad quartum gradum, ex Castropal. tom. 4. tr. 25. disp. un. pun. 6. n. 8.

Clausula XXXII. Consentientibus dilectis filiis &c. 35
solet poni in rescripto, vel Beneplacito Apostolico, quod datur Canonicis pro alienatione bonorum Ecclesiæ, & requirit consensum expressum, ita ut tacitus non sufficiat; quia ubi in aliquo actu requiritur consensus, intelligitur de expresso. Paris. de resing. lib. 8. quæst. 8. a nu. 25. & plures quos citat, & sequitur Riccius in prax. p. 1. res. 83. Et dicitur consensus expressus, qui resultat ex verbis, tacitus vero ex factis. Paris. loc. cit. glos. in Clem. sæpe, de V. S. Riccius loc. cit. Put. lib. 3. dec. 18. & 282. Seraph. dec. 1163. Marta de clausul. p. 1. claus. 3. Vivian. loc. cit. cap. 8. nu. 104. & hanc materiam tractavimus supra in praxi alienationis.

Clausula XXXIII. Ut pretium subrogetur in aliud 36
prædium emendum, est familiaris in Beneplacito Apostolico pro alienatione bonorum Ecclesiæ: & non aggravat emptorem, sed venditorem. Riccius in prax. p. 1. res. 96. Gratian. l. 1. disc. for. c. 45. nu. 26. vide supra in verbo alienatio.

Clausula XXXIV. Dummodo centum pro Rectore 37
&c. quamvis dictio dummodo de sui natura non importet conditionem, sed admonitionem. Joan. Andr. in cap. non potest, de præb. in 6. quem sequitur Rota de condit. appos. dec. 1. in antiq. tamen regulariter est conditionalis, & habet vim conditionis suspensivæ. Rot. dec. 525. p. 5. rec. tom. 2. n. 2. Pyr. Corrad. in prax. benef. lib. 5. c. 1. n. 30. ubi Rot, & ideo requirit justificationem narratorum, & reddit executorem mixtum. Rot. dec. 505. p. 18. rec. tom. 2. & hinc est, quod hæc clausula dummodo remaneant centum pro Rectore importet necessitatem probandi concludenter illos centum, & quidem liberos. Ricc. in praxi pension. res. 376. p. 1. & res. 109. p. 3. nec sufficit probatio per famam. Ricc. loc. cit. n. 1. ubi DD. Et hæc clausula est probanda a pensionario, licet agatur contra eum, qui pensioni consensit. Rot. p. 2. in rec. dec. 417. Marta de clausul. p. 1. claus. 43. Vivian. loc. c. n. 114. & cum habeat tractum successivum requirit justificationem omni tempore. Rot. dec. 680. & 798. p. 18. rec. tom. 2. Limita, si hæc clausula non fuit apposita reservationi pensionis, sed ad limitandam clausulam antecedentem, vide Marcsc. lib. 2. var. res. cap. 1. n. 72. seq. Seraph. dec. 951. & 1122. Garz. de benef. p. 1. cap. 5. num. 371. 397. & 404. de hac clausula vide etiam quæ fusius diximus supra in verbo Beneficium. n. 174. & infra in prax. resignationis. & Pyrrh. Corrad. in prax. benef. de. l. 5. c. 1. a n. 30. seqq. ex quo

Hoc unum adhuc hic notandum duximus, quod hujusmodi ducati accipiendi sint juxta morem Regionis, in quo est beneficium pensione gravatum, juxta binas declarationes Sacr. Congregat. Concilii, quas refert Corrad. cit. n. 33. quarum tenor sic sonat. Sac. Congregatio Concil. Trid. censuit, valorem centum ducatorum, de quibus hoc decreto statuitur, ut debeant remanere Rectori Parochialis Ecclesiæ, quæ pensione gravatur, esse intelligendum juxta morem cujusque Regionis. & alia 30. Martii 1594. declaravit his verbis. Congregatio Concilii censuit, valorem centum ducatorum, qui ex Decreto c. 13. sess. 24. de reform. debent remanere Rectori Parochialis Ecclesiæ, quæ pensione gravatur, esse intelligendum juxta morem cujusque Regionis. quas refert etiam Graz. de benef. p. 1. c. 5. num. 373. & in addit. ad d. c. 5. eod. n. 373. ubi Zechus in tract. de Republ. Eccles. c. 28. de Parocho. n. 4. & in tract. de benef. & pension. c. 11. nu. 6. Sarnen. in reg. de valor. quæst. 9. vers. sequitur in textu aut ducatos ad fin. & Gig. cons. 158. Imo hodie in Romana Curia servatur, quod illi centum ducati intelligantur centum scuta monetæ Romanæ, ad rationem decem Juliorum pro quolibet scuto dictæ Romanæ mone-

tæ, nisi addatur *de camera*, ut *centum ducati de camera*, de quo vide Corrad. *loc. cit. a nu.* 35. ubi Rot. sed hoc unum est, quod supra notavimus in Verbo *Beneficium. a num.* 167. quod Rectori debeant tot remanere, ut commode vivere possit; ita ut etiamsi Rector consenserit tali reservationi, ac ita alias sibi imputare debeat, si congrua quæ sibi remansit, sit tenuis, si tamen sit ita tenuis, ut Rector non possit se sustentare, & sustinere onera Ecclesiæ, tunc posset tali reservationi, ac solutioni contravenire; quia tunc non haberet locum illa ratio, quod debeat sibi imputare, cum non agatur solum de præjudicio personæ, sed de præjudicio Ecclesiæ, & ordinis Clericalis. Addend. ad Ludovis. *dec.* 429. *n.* 8. ubi Rot. *dec.* 420. *p.* 1. *rec. n.* 4. ne ob prædictam egestatem sint ludibrio ipsis Parochianis &c. Rota *d. dec.* 420. *n.* 5. & ne alias intenti ad quærendum sibi victum, deserant curam animarum. vide Corrad. *loc. cit. num.* 35. *vers. & sic.* apud quem plura de hac materia.

38 Clausula XXXV. *Dummodo intrusus non sit*, intelligitur de intrusione, præter illam quæ fuit expressa, & narrata. Crescent. *de Jurepatr. dec.* 7. Marta *de clausul. p.* 1. *claus.* 38. ubi quod faciat gratiam conditionalem. Rot. *dec.* 569. *p.* 5. *rec. tom.* 2. *num.* 4. maxime si adsit dictio *alias*: ut puta *dummodo alias intrusus* &c. quæ in hoc proposito significato alium modum quam expressum. Bart. *in L.* 1. *num.* 12. *vers. quandoque est adverbium qualitatis. ff. de condit. & demonstr.* Hond. *cons.* 70. *num.* 32. *lib.* 2. Rot. *loc. cit. d. dec.* 569. *& dec.* 549. *d. p.* 3. *rec. num.* 8. Dicitur vero intrusus, qui cum sola supplicatione signata, ante litteras expeditas capit possessionem. Riccius *in prax. p.* 2. *res.* 224. apud quem plura de materia intrusionis, & quis dicatur intrusus: sed vide infra. Item dicitur intrusus, qui propria auctoritate occupavit beneficium, vel qui sine titulo, & colore saltem canonico, uti si conferens authoritatem non habebat. Caldetin. *de V. S. cons.* 13. Rot. apud Vivian. *in prax. Jurispatr. l.* 13. *c.* 8. *n.* 107. Marta *loc. cit.*

Sed regulariter ad effectum subrogationis intrusus non dicitur, qui possessionem accepit non propria auctoritate, sed auctore Prætore. Rot. *d. decis.* 549. *p.* 5. *rec. tom.* 2. *n.* 11. cum hæc clausula intelligenda sit de vere intruso. Cassad. *decis.* 6. *in princ. & n.* 2. *& seq. de caus. possess. & propriet.* Sarnen. *ad reg. de subrogan. quæst.* 4. *in princ. & in fin. & ad reg. de trien. quæst.* 47. *in princ.* Gig. *tract. ne intrus. nu.* 77. *in fin.* Mantic. *dec.* 71. *n.* 4. Rot. *loc. cit. nu.* 12. & sic qui possessionem cepit de manu executoris vigore litterarum Apostolicarum, etiamsi fuerit nulliter capta forsan ob omissionem citationis &c. non dicitur ad hunc effectum intrusus. DD. *cit.* & Rot. *dec.* 124. *p.* 11. *rec. a n.* 12. *seqq. ac per tot.* ubi plura de hac materia, quæ etiam vocatur magistralis, & ad hoc ut denegetur gratiosa subrogatio, intrusio debet esse de tempore petitæ subrogationis. Sarnen. *in reg. de subrogan. collitig. quæst.* 18. *n.* 3. Gigas *de intruso. nu.* 82. Rebuff. *in prax. p.* 2. *reg. de subrogan. collit. gloss.* 4. *n.* 3. apud Rot. *dec.* 531. *p.* 2. *rec. n.* 2. & ideo hanc clausulam, *dummodo intrusus non sit &c.* sufficit justificare de tempore signatæ supplicationis, quia gratia justificanda est de tempore datæ. *cap. cum te.* ubi Felin. *n.* 18. *de rescript.* Franc. *in cap. cum illis*, *sub n.* 8. *de preb. in* 6. Alex. *cons.* 42. *nu.* 8. *lib.* 4. & qualitas adjecta verbo intelligenda est secundum tempus verbi. *L. ex facto ff. de vulgar. & pupill.* Rot. *decis.* 124. *p.* 11. *rec.* non attento quid acciderit medio tempore inter supplicationem signatam, & litterarum desuper expeditionem. Rot. *l. c. a.* 36. *ad* 46. *& seqq.* ubi late. dixi quoad effectum subrogationis, quidquid sit quoad alios effectus, de quibus forsan loquitur Riccius, & DD. ab eodem allegati. *p.* 2. *res.* 224. *var. res. n.* 2. *vers. septimo*, ubi, quod intrusus dicatur ille, qui intrat possessionem Beneficii non levatis Bullis, cum sola signatura, ob *extravag. injuncta, de elect.* Zerol. *in vers. Bulla.* §. 1. Rebuff. *in prax. benef. in* 3. *part. signat. in vers. datum. nu.* 8. ubi dicit, quem cum sola signatura non posse facere fructus suos.

Itaque ad effectum subrogationis, hæc clausula intelligenda est de vera, & propria intrusione, cum scilicet quis, vel propria auctoritate, vel sine titulo ejus, qui potest conferre, possessionem invasit, ut decidit Rot. utraque parte bis informante *in d. dec.* 124. *p.* 11. *rec. n.* 10. *&* 11. ubi Lotter. *de re benef. lib.* 2. *quæst.* 20. *n.* 82. & Rot. *decis.* 21. *sub n.* 4. *in fin. vers. qui respond. & n.* 5. *p.* 2. *divers.* contra Mandos. *in reg. de subrogand. qu.* 4. *sub n.* 2. *vers. eo tamen.* Rebuff. *l. c. tit. subrog. gloss.* 4. *n.* 4. *& seqq.* Filiuc. *oper. mor. tom.* 3. *tr.* 41. *n.* 79. Garz. *de benef. p.* 11. *c.* 10. *n.* 266. qui voluerunt comprehendi omnem intrusionis speciem, & quod hæc clausula intelligenda sit tantummodo de vera intrusione, tenet etiam Sarnen. *super regul. de trienn. quæst.* 47. *n.* 3. *in fin.* ubi rationem dat; quia ubi constitutio est pœnalis, non includit omnes species intrusionis, solum vere, & proprie intrusos, & alias nunquam daretur casus, quod vitium possessionis antea captæ purgaretur per subsequentem subrogationem gratiosam, & sic destrueretur receptissima conclusio pluribus comprobata; & firmata apud Card. Mantic. *dec.* 71. *n.* 10. & generaliter quod possessio lite pendente capta a subrogato in jus, & successionem defuncti non dicatur intrusiva, dicit Lancellot. *de attent. p.* 2. *c.* 3. *n.* 87. *& c.* 4. *in præfat. n.* 349. *& seq.*

Intrusus etiam dici non potest, qui fructus non habuit, aut percepit. Gigas *de intruso a num.* 70. *ad* 77. nam intrusus non dicitur, nisi quis possessionem, & fructus perceperit. Felin. *in cap. veniens*, *in vers. septimo*, *de accusat.* Gigas *l. c.* Rot. *dec.* 405. *p.* 13. *rec. n.* 14. ubi aliæ Rotæ.

Et ideo secundum DD. *cit.* ad effectum subrogationis, hæc clausula intelligenda est de vera intrusione, existente tempore petitæ subrogationis, seu signatæ supplicationis.

39 Clausula XXXVI. *Habita, vel non habita possessione*, ponitur frequenter in reservatione pensionis, & non operatur ultra duos, vel tres annos ex benignitate Rotæ, cum subest tamen justa causa. Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 18. *num.* 4. Riccius *in prax. clausul. p.* 3. *res.* 107. Vivian. *loc. sup. cit. num.* 210. dummodo lis non sit calumniosa, & titularis succumbat bona fide. Et hæc clausula solet ut plurimum tantum poni in litteris, quæ mittuntur extra Italiam, ob difficultatem probandi possessionem, vel intrusionem. Riccius *l. c.* & de hac clausula ultra DD. *cit.* vide etiam Barbos. *de clausul. claus.* 28.

40 Clausula XXXVII. *Quam, & quas* in commissionibus posita operatur, quod jurisdictio non videatur restricta ad expressa, sed possit deduci omne jus, & omnis actio competens. Sarnen. *in reg. de infirmat. quæst.* 34. *n.* 4. Achil. *dec.* 14. *de rescr. & dec.* 22. *nu.* 2. *de appell.* & Rotæ apud Maresc. *l.* 1. *var. res. c.* 20. *nu.* 1. Gratian. *disc. for. c.* 494. *num.* 22. licet remedia sint contraria, etiam in appellatione. Maresc. *l. c. n.* 4. & per hanc videtur commissum totum negotium principale. Honded. *cons.* 27. Vivian. *loc. pluries sup. cit. n.* 251. Et per istam clausulam, si non præcessit appellatio, potest procedi uti in prima instantia. Peregr. *dec.* 94. *l.* 1. Maresc. *loc. cit. num.* 6. *&* 7. ubi alii.

Limita, hæc procedere, quando hæc clausula stat simpliciter, secus si fuit addita dictio „ *de*, *& super premissis*; tunc enim hæc clausula statet restrictive. Maresc. *loc. cit. num.* 3. ubi Rota.

Præterea hæc clausula sapit æquitatem. Seraph. *dec.* 57. 644. *&* 1241. Barbos. *de claus. claus.* 67. Item facit, quod super petitorio, & titulo beneficii actum videatur, cum lis est inter præsentatos, secus si inter præsentantes. Ciarlin. *lib.* 2. *contr. for. cap.* 216. ubi plura de hac clausula, & apud Maresc. *l. c.* quos vide.

41 Clausula XXXVIII. *Summarie, simpliciter, sine strepitu, sine figura judicii, sola veritate inspecta, & de plano.* & quidem clausula *Summarie*, tollit solemnitates juris alias in judicio ordinario requisitas, puta libellum, litis contestationem, conclusionem in causa, & hujusmodi. ita Dec. *cons.* 449. Gravat. ad Vestr. *in prax. l.* 5. *c.* 4. Marant. *ord. Judic. p.* 4. *dist.* 9. quamquam Scacc. *de Judic. l.* 1. *c.* 53. contrarium teneat. Unde judicium, in quo non servatur talis ordo, dicitur summarium. *Clem. sæpe*, & ibi glos. & alii, *de V. S.* Bart. *in extravag. ad reprimenda, ver. summarie, & ver. figura.* Pellegrin. *in pract. civil. p.* 2. *sect.* 2. *subsect.* 1. *intersecat. un. n.* 4. *seqq.* ubi plures effectus hujus clausulæ videre poteris.

Non aufert tamen probationes necessarias, sicut nec libellum brevem & alias, quæ sunt de substantia; quia alias nullum esset judicium, aut causæ cognitio. vide Mart. *de clausul. p.* 1. *claus.* 180. Barbos. *claus.* 103. Gratian. *disc. for. c.* 569. *a n.* 30. hinc

Limit.

Limit. primo, quod non tollat citationem; quia est de jure divino, & naturali, ut diximus supra in verbo *Citatio*. Ludovis. *dec.* 545. *n.* 5. Gabr. *de citat. concl.* 1. *n.* 36. *& seqq.* ubi late. Limita secundo, quod non tollat defensionem; cum sit de jure naturali, & ideo fieri possunt oppositiones defensionem concernentes. Roman. *cons.* 314. *n.* 3. Pellegr. *loc. cit. n.* 6. *vers. tertio limit.* Limit. tertio, quod per istam clausulam non sit sublatum Juramentum calumniæ. Seraphin. *de privil. Juram. privil.* 33. *n.* 67. apud Pellegr. *loc. c. vers. quarto limitatur.* ubi etiam *vers. sequenti* quod virtute hujus clausulæ non revocentur attentata ex Stephan. Gratian. *decis. Marchiæ* 176. *n.* 16.

Porro causæ summariæ, partim sunt tales a jure, ut Beneficiales, matrimoniales, Decimales, usurariæ &c. & ut in *Clem. dispendiosam, de Judic.* sicut & causæ hæresis, ut *in cap. fin. de heret. in* 6. in quibus proinde proceditur simpliciter, de plano, ac sine figura Judicii &c. partim sunt tales a natura causarum, ut sunt causæ notoriæ, in quibus ordo est ordinem non servare. *cap. ad nostram.* 3. *de jurejur. cap. tua. cap. vestra. de cohab. Cler. & mulier.* de quibus vide Pellegr. *l. c.* sicut & de modo procedendi in illis; aliæ vero sunt tales ab homine, de quibus hic sermo est. & ideo

Notandum est, Commissiones cum talibus clausulis solum fieri posse a Principe superiorem non cognoscente, prout est Summ. Pontifex. *Clem. sæpe, de V. S.* & ideo inferiores superiorem cognoscentes non possunt regulariter in Commissionibus ponere similes clausulas, quibus censeatur sublatus Juris ordo, puta libelli oblatio, litis contestatio, conclusio, publicatio &c. etiamsi sit legatus a Latere, ut tradit Pellegrin. *l. cit. n.* 9. ubi citat glos. *in cap. fin. de heret. in* 6. *in verb. figura.* Felin. *in cap.* 1. §. 1. *col.* 1. *n.* 2. *vers. legatus non committit, de rescript.* Spec. *lib.* 1. *rubr. de legat.* §. 4. incipit *superest. n.* 4. *&* 5. Butr. *cons.* 66. *n.* 3. *vers. item in generali.* ubi Addent. *in verb. summarie.* Alex. *cons.* 106. *n.* 12. *l.* 2. Ossasc. *dec.* 1. *n.* 18.

42 Huic clausulæ *summarie*, adnecti solent aliæ clausulæ *simpliciter, sine strepitu &c.* ut supra, quæ eosdem fere pariunt effectus, ac clausula *summarie*, & clausula *simpliciter* operatur, quod Judex debeat seu possit audire partes in occulto extra tribunal, & quod propterea non possit allegari suspectus, & quod parti non detur dilatio ad quærendum advocatos. Scacc. *l. sup. cit. nu.* 16. non tamen dat facultatem procedendi nulliter, puta sine citatione &c. *Clem.* 2. *de Judic.* Marta *l. c. claus.* 164. Barb. *l. c.* Vivian. *uti supra n.* 215.

43 Et Clausula *sine strepitu, & figura judicii*, etiam idem operatur ac prima, & secunda, & ideo Judex non tenetur servare ordinem judiciarium inductum a Jure Canonico, vel Civili, sed solum formam a Jure naturali, vel gentium introductam. Pellegr. *loc. cit. n.* 18. *vers. hinc fit.* & ideo non tollitur citatio, probationes necessariæ, testes, scripturæ, ac aliæ defensiones. Marant. *d. dist.* 9. *n.* 1. *&* 42. Pellegr. *loc. cit. & n.* 19. ubi videbis plures effectus hujus clausulæ.

44 Clausula *sola veritate inspecta*, ultra dicta, operatur quod Judex possit pronunciare etiam super non petitis. Marant. in Specul. *d. p.* 4. *dist.* 9. Scacc. *loc. cit.* ubi DD. Vivian. *ubi supra*. hinc ob hanc clausulam speciale est, quod possit ferri sententia non conformis libello, & super aliis, quam super petitis. Jason. *in L. vinum. n.* 24. *ff. si cert. pet.* & ibid. Purpurat. *nu.* 115. & super causa probata; licet in libello non deducta, contra regulam *L. habebat. ff. de instit. act. L. ut fundus. ff. commun. divid.* Nevix. *cons.* 97. *n.* 21. Surd. *dec.* 284. *n.* 14. Rot. apud Farin. *dec.* 123. *n.* 1. *in select. p.* 2. & alii apud Eccles. *obs. for. sen. Pedem. obs.* 22. *n.* 11. *seqq.*

45 Idem importat clausula *manu regia*, in qua etiam censetur data facultas procedendi de facto, & sine ullo Juris ordine. Natt. *in Clem. sæpe.* §. *non sic tamen vers. visis supra scriptis. n.* 95. Marant. in Specul. *d. p.* 4. *dist.* 9. *n.* 8. Rot. *decis.* 446. *p.* 2. *rec. n.* 1. ubi in puncto quod possit procedi executive absque ulla sententia. ex Bart. *in extravag. ad reprimenda, in verb. figura in fin.* ac tandem

46 Clausula *de plano* fere idem operatur, ac clausulæ priores, ac si quidem causa sit levis momenti, possunt omitti solemnitates juris, uti supra dictum est; at si causa est magni momenti, facit, ut possit quidem procedi etiam die feriato in utilitatem hominum, etiam extra locum solitæ residentiæ, at *id de plano* intelligitur tantum abbreviatis, & explosis solennitatibus, & dilationibus perniciosis, non tamen quod possit omitti ordo judiciarius, de quo *in cap. olim, de accusat.* Scaccia *de Judic. l.* 1. *c.* 53. ubi DD. Bart. *in d. extrav. ad reprimen. verb. de plano. n.* 2. *vers. fallit.* Natta *in d. Clem. sæpe, in princ. n.* 52. *& in* §. *quæ omnia. n.* 68. *vers. item quod de V. S.* Pellegr. *loc. cit.*

Porro, quia prædictæ clausulæ solent simul poni in commissionibus, ideo omnes simul prædictos operabuntur effectus; de quibus qui plura in individuis cupit, videat Marant. in Specul. *d. p.* 3. *dist.* 9. *n.* 32. ubi refert quindecim effectus. Pellegr. *l. cit.* ubi etiam plurimos refert. Rol. a Valle *cons.* 7. *num.* 31. *ad* 39. *lib.* 3. & alios passim.

Hoc interim notat Pellegrin. *l. c. n.* 11. quod in o- 47
mnibus causis summariis, de quibus supra, Judex possit, si eidem placuerit, juris ordinem servare, ut in causis ordinariis, arg. tex. *in c. novit, de Jud.* ubi Innoc. *circa princ.* late Felin. *in cap. cum dilecta, col.* 14. *vers. ampliatione, de rescr.* Bal. *in L. nulla, circa fin. ff. de legib. & in L. testamentum. not.* 3. *C. de testamen.*

Clausula XXXIX. *Si per diligentem examinationem* 48
illum idoneum repereris &c. non importat causæ cognitionem judicialem. Lap. *alleg.* 15. Masc. *de probat. concl.* 878. quia examen habilitatis est actus extrajudicialis. Paris. *de resign. lib.* 10. *quæst.* 3. *num.* 69. Marta *de clausul.* 171. Garz. *de benef. p.* 6. *c.* 2. *n.* 231. Barbos. *claus.* 98. apud Vivian. *in prax. Jurispatr. p.* 2. *lib.* 13. *cap.* 8. *n.* 18.

Idem importat clausula *si inveneris* vel *repereris*, nisi dirigantur in personam Judicis, & circa materiam judicialem: tunc enim idem operatur quod clausula *si tibi constiterit*, de qua supra diximus. Vivian. *l. c. n.* 19. & tunc requirit citationem &c. vide Maresc. *l.* 2. *var. res. c.* 1. *n.* 157.

Hæc clausula *si per diligentem &c.* posita in dimissorialibus ad Ordines suscipiendos, non solum intelligitur de scientia, verum etiam de natalibus, ætate, moribus &c. ad normam Concil. Trid. *sess.* 23. *c.* 5. *de reform.* ibi. *de ipsorum ordinandorum natalibus, ætate, moribus &c.* non propterea inducit conditionem, seu formam annullantem actum, ob illius non observantiam, sed libere poterit Episcopus omittere examen, si alias Ordinandi doctrina sit Episcopo nota. ita Pyr. Corrad. *in prax. dispensat. Apostol. lib.* 4. *cap.* 7. *numer.* 1. *&* 9. econtra

Posita in mandatis de providendo de Parochialibus importat conditionem, & operatur, quod examen cum examinatoribus Synodalibus requiratur pro forma, ita ut prætermitti illud nequeat, quamvis revera impetrans sit idoneus; cum hoc temperamento tamen, quod sufficiat examen factum ante dictum mandatum, ita ut si ordinarius oratorem ante receptionem, & præsentationem factam dicti mandati de providendo, ad illam Parochialem examinaverit, & dignum repererit, non teneatur illum de novo examinare. ita Pyr. Corrad. *in prax. benef. l.* 3. *c. n.* 14. *&* 15. ubi Rot. *in una Pistorien. Parochialis.* 6. *Febr.* 1623. coram Merlin. relata a Vivian. *post tract. de Jurepatr. decis.* 81. si mandans ignoravit examen jam fuisse factum, & sic clausulæ adimplementum. ad tex. *in L. hæc conditio.* §. *fin.* & ibi Bart. & Soccin. *ff. de condit. & demonstr.*

Limit. si examen fuit factum in genere ad omnes Parochiales, non vero ad illam, de qua mandatum fuit datum de providendo; quia tunc esset opus novo examine, ut concordando dicta Garz. *de benef. p.* 6. *cap.* 2. *numer.* 253. *& seqq.* Gonz. *super reg.* 8. *glos.* 4. *numer.* 89. 96. *seq.* docet Corrad. *loc. cit. vers. quare.*

Clausulua XL. *Contradictores compescendo* intelligi- 49
tur tantum de contradictoribus de facto, non vero de illis, qui contradicunt de jure. *cap. is cui, de preb. in* 6. Marta *de clausul. p.* 1. *claus.* 21. Garz. *de benef. p.* 6. *cap.* 2. *n.* 110. Barbos. *claus.* 5. apud Vivian. *loc. c. n.* 39. & vide quæ supra clausulam *amoto &c. num.* 4. cum qua cohæret

Clausula XLI. *Prout juris, & de jure*, importat 50
conditionem, & judicem respicit; ac omnia quæ illam præcedunt secundum jura sunt regulanda. *cap. causam quæ, de rescr.* ubi Abb. Mart. *l. c. claus.* 112. Vivian. *uti supra. n.* 44.

Clausula XLII. *perinde valere*, gratiam Pontifi- 51

cis invalidam ex aliquo capite revalidat, & confirmat, & respicit retro, ita ut valeat a die primæ gratiæ, si nulli præjudicatur, secus contra jus tertii interimquæsitum. Put. *p.* 2. *decis.* 190. Menoch. *de arbitrar. l.* 2. *cas.* 185. Neque operatur, si dispositio principalis, vel causa cesset. Gabr. *de clausul. concl.* 3 *n.* 82. apud Vivian. *n.* 64. ubi etiam Paris. *de resignat. l.* 8. *quæst.* 11. *n* 46. Sicque tollit defectum dispensationis. Matt. *l. c. claus.* 321. Barbos. *c. aus.* 56. Vivian. *l. c. a n.* 62.

52 Clausula XLIII. *Non aliter, alias, nec alio modo* &c. importat conditionem. Dec. *cons.* 528. Rot. apud Vivian. *loc. cit. num.* 69. *& decis.* 9. *p.* 18. *rec. tom.* 1. *num.* 14. ubi Cæphal. *cons.* 118. *num.* 13. *lib.* 1. & ideo necessitatem inducit ad unguem servandi ea, quæ in dispositione, aut literis &c. sunt demandata, Rot. *decis.* 252. *d. p.* 18. *rec.* alias removet consensum ab actu, perinde, ac si non esset gestus. Grat. *conf.* 138. *num.* 13. *lib.* 1. Caputaq. *decis.* 81. *num.* 4. *p.* 3. Rot. *decis.* 169. *p.* 2. *rec. tom.* 1. *n.* 17. & sic importat conditionem præcisam. Veral. *decis.* 82. Alex. *cons.* 2. *l.* 1. & quidem suspensivam. Clar. *in §. emphyt. quæst.* 13. *vers. item quæro, circa med.* Est quoque limitativa voluntatis, & præservativa sui juris in casu contrariu. Marta *loc. cit. claus.* 76. Gratian. *disc. for. cap.* 532. *n.* 21. *& cap.* 587. *nu.* 11. & alibi Seraph. *decis.* 838. *&* 1603. Barb. *claus.* 39. Vivian. *loc. cit.* Et tandem est tantæ efficaciæ, ut si non concurrunt in actu omnes qualitates præcedentes, annullat dispositionem, in qua proferuntur, Tiraqu *de retract.* §. 8. *glos.* 6. *n.* 2. Paris. *cons.* 19. *n.* 10. *l.* 2. Rol. a Valle *cons.* 63. *n.* 39. *& seqq. l.* 4. Mantic. *de tacit. l.* 4. *tit.* 30. *n.* 31. apud Rot. *decis.* 11. *p.* 9. *rec.*

53 Clausula XLIV. *Pro expressis habentes* operatur expressionem omnium qualitatum, & circumstantiatum, quæ essent exprimendæ. Marta *claus.* 101. Barbos. *claus.* 59. Vivian. *l. c. num.* 148. sed quia hæc convenit clausulæ *quorum tenores*, ideo vide quæ supra diximus *nu.* 7. & in clausula *supplentes. num.* 2. & Gabr. *commun. conclus. lib.* 6. *tit. de clausul. conclus.* 5. ubi late de hac clausula.

54 Clausula XLV. *Non obstantibus &c.* tollit obstantia omnia gratiæ. Maresc. *lib.* 1. *var. res. cap.* 19. etiam privilegia non clausa in corpore juris, imo & clausa in dicto corpore juris, de quo vide Gratian. *disc. for. c.* 421 *n.* 15. *seq. & c.* 458. *n.* 6. non tamen tollit statutum particulare super certo beneficio editum; nisi de illo expressa mentio fiat. Rot. *dec.* 114. *n.* 28. *p.* 9. *rec. tom.* 1. neque alicui alii statuto particulari. Felin. *in cap. non nulli n.* 23. *de rescr.* Vivian. *in prax. jurispatr. l.* 13. *c.* 8. *n.* 156. nec operatur in præjudicium tertii. Maresc. *l.* 2. *var. res. c.* 40. *nu.* 22. ubi Gozadin. *cons.* 14. *col.* 3. *vers. duodecimo considera. & col. fin. vers. non obstat*, nam Papa non præsumitur habere notitiam juris, quod ex speciali concessione alicui competit. Maresc. *l. c. num.* 23. *&* 24. ubi Rot. & per DD. *in cap.* 1. *de rescr.* dicentes, nunquam censeri derogatum priori privilegio per aliud subsequens, nisi de illo fiat mentio, propter illius præsumptam ignorantiam. *L. decurionibus. C. de Silen. lib.* 12. Jas. *in L. postquam liti. num.* 11. *C. de pact.* Felin. *in cap. non nulli. num.* 23. *de rescr.* Dec. *in cap. quæ in Ecclesiarum. num.* 44. *de constit.* Put. *decis.* 39. *l.* 3. insuper non auget gratiam, sed declarat intentionem concedentis, quatenus sit dubia contra concessa. *clem.* 1. *de præb.* Vivian *loc. cit.* non tollit obstacula personalia. Calderin. *cons.* 1. *de resc.* Vivian. *loc cit.* ubi quod non derogat dispositioni firmatæ consensu partium. Cravet. *cons.* 241. nec ejus quæsitum Laico ex fundatione, vel dotatione, etiamsi adsit clausula *motu proprio*, nisi exprimatur. Staphil. *de vi, & effect. clausul. §. de clausulis non obstantium num.* 1. *& seqq.* apud Vivian. *loc. cit.* non derogat Regulis Cancellariæ, nisi exprimatur, de quo vide Maresc. *l. c. num.* 16. *seqq.* Neque Conciliis generalibus. Maresc. *loc. cit. num.* 14. ubi Bal. *in L. humanum. in* 3. *notab. de leg.* Archid. *in cap.* 1. *col.* 2. *n.* 2. *vers. quod specialiter intelligi potest, de constit. in* 6. Felin. *in c.* 3. *n.* 23. *eod.* & alii. ubi vide. Et si gratia, cui hæc clausula est adjecta, sit nulla, ipsa quoque clausula est nulla. Seraph. *decis.* 433. Barb. *claus.* 43. *& seqq.* Vivian. *loc. cit. num.* 163. Maresc. *loc. cit.* apud quos plura de hac clausula; concorda etiam quæ diximus in clausula *motu proprio. num.* 1. & in clausula *supplentes num.* 2. & in clausula *quorum tenores. num.* 7.

Hæc clausula non inducit dispensationem. tex. est *in cap. non potest, in fin.* & ibi glos. & communiter Canonistæ, *de præb. in* 6. Staphil. *de litt. Grat. clausula non obstantibus. n.* 3. Rub. *ad decis.* 90. *Rot. Rom. p.* 9. *rec. tom.* 1. *n.* 106.

56 Clausula XLVI. *Decretum irritans*, irritat collationem factam ab Ordinario in contrarium ipso jure. Maresc. *lib.* 2. *var. res. c.* 38. *per tot.* Gratian. *discep. for. cap.* 283. *num.* 2. nec valet actus in contrarium gestus etiam de partium consensu. *cap. statutum, de rescript. in* 6. & ibi glos. *in verb. committatur, & cap. dispendia, eod.* inducit enim formam. Bald. *in L.* 1. *vers. quæro ergo. ff. de liber. & posthum.* Gratian. *cons.* 16. *num.* 14. *lib.* 1. Gabr. *de clausul. concl.* 3. *num.* 18. *seqq.* Maresc. *loc. cit. num.* 8. ita ut nec pars, cujus commodum respicit, possit eidem renunciare. DD. apud Gabr. *loc. cit. a num.* 18. quamvis contrarium defendat Rebuf. *in prax. benef. p.* 1. *tit. de forma novæ provisionis, in verb. nos enim*; ubi, quod collatio Ordinarii facta de consensu impetrantis valeat, non obstante hac clausula, cum habeat conditionem, *quatenus impetrans illa uti velit.* per Joan. Monac. *in cap. statutum, de præb. in* 6. concorda has opiniones cum Gabr. *loc. cit. num.* 30. quod secunda opinio Rebuffi procedat, antequam pars dicto decreto utatur; prima autem procedat, postquam decretum cœpit ligare, quia pars voluit eo uti. Inficit possessionem & titulum. Cassad. *decis.* 1. *&* 2. *de restit. spol.* Gabr. *de clausul. d. concl.* 3. *num.* 50. ubi Rot. *in nov. decis.* 16. & alii, ut infra *in prax. decret. irrit. num.* 3. Maresc. *loc. cit. ex cap. si eo tempore, de elect. in* 6. Prob. *in cap. tibi qui, num.* 18. *de præb. d. lib.* 6. Cassad. *decis.* 11. *num.* 5. *super regula*, ita ut nullum remedium possessorium competere valeat. Pyrrh. Corrad. *in prax. benef. lib.* 2. *tit.* 15. *num.* 175. & infra statim *vers. quamvis.* & consequenter reddit judicium ipso jure nullum tam in petitorio, quam in possessorio. Ferret. *cons.* 15. *num.* 1. *& seqq.* maxime stante clausula *sublata*, quæ facit, ut inferioris manus omnino ligatæ sint. Caputaq. *decis.* 134. *p.* 3. Maresc. *loc. cit. a num.* 15. non tamen irritat actum jam perfectum, & consummatum ante dicti decreti interpositionem. Gemin. *in d. c. si eo tempore, in* 3. *notab.* Maresc. *loc. cit. num.* 2. ubi aliæ limitationes.

Ligat etiam ignorantes. *cap.* 1. *verb. adjiciebatur insuper, de concess. præb. & cap. quondam, ver. prima enim collatio, de præb. in* 6. *& cap. dudum, ver. & quod decretum nostrum, eod.* DD. apud Gabr. *loc. cit. num.* 1. quod ampliatur, etiamsi in favorem ignorantis fiat dispositio. Gabr. *loc. cit. num.* 6. ob tex. *in cap. quoddam*, & ibi Franc. notat per illum tex. *in* 2. *notab. de præb. in* 6. Limita hanc conclusionem; quia respectu pœnæ decretum irritans non ligat ignorantes. *cap. si beneficia*, & ibi Anchar. *in* 2. *notab. de præb. in* 6. glos. *in clem. nolentes, de hæret. in verb. ex tunc.* Imol. *in Clem.* 1. *col. pen. vers. quid, de elect.* ubi etiam Barb. *num.* 25. *de elect.* Rebuff. *in prax. benef. p.* 1. *tit. de forma novæ provisionis, in verb. nos enim. pag. mihi* 171. Felin. *in cap. cognoscentes, col.* 5. *vers. quarto limita, & in cap. fin. col.* 12 *vers. facit singulare dictum, de constit.* & alii apud Gabr. *loc. cit. num.* 8. apud quem vide alias limitationes. vide etiam Matt. *de claus. p.* 1. *claus.* 255. Garz. *de benef. p.* 5. *cap.* 1. *a num.* 21. Vivian. *l. c. num.* 170. Seraph. *decis.* 141. Barbos. *claus.* 112. Mant. *decis.* 286. apud quos plura de hac clausula.

Sicque decretum irritans operatur nullitatem eorum, quæ fiunt contra dispositionem, vel gratiam, in qua illud continetur. *cap. si postquam, de elect. in* 6. Samen. *in reg. de triennal. quæst.* 46. *n.* 2. *& in reg. de annal. quæst.* 4. *n.* 3. Cassad. *decis.* 12. *num.* 7. Maresc. *l. c. n.* 15.

Quamvis tamen, ut diximus remedium non competat, si possessio sit *decreto irritante* infecta, antequam ex isto capite possit denegari manutentio, prius cognosci debet, an sit locus dispositioni, quæ habet tale Decretum irritans. Garz. *de benef. p.* 5. *cap.* 1. *num.* 430. *& seqq.* ubi Rotæ. Beltramin. ad Ludovis. *decis.* 283. *num.* 8. nam decretum irritans tunc demum inficit possessionem, quando certum est illud intrare, ita ut in dubio possessor sit interim manutenendus saltem ratione suæ detentationis. Lancellot. *de attent. p.* 3. *c.* 24. *q.* 1. *n.* 80. Rot. *decis.* 48. *p.* 5. *rec. tom.* 1. *n.* 5. vide etiam aliqua infra in verb. *Decretum irritans.*

Clau-

56 Clausula XLVII. *Districtius inhibentes* non irritat actum contrarium, sed tantum probibet. glos. *in Clem.* 1. *de jurejur.* nisi adsit decretum irritans. Vivian. *l.c. num.* 183.

Clausula XLVIII. *Derogatoria*, adjuncta cum clausula *quorum tenores* tollit dispositiones contrarias, & idem operatur, ac si nominatim fuisset contrariis derogatum. *L. omnes. C. de præscr.* 30. *annor.* ibi. *tanquam per hanc legem specialiter, & nominatim fuissent enumerata*, ubi Ang. *col.* 1. & DD. apud Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 40. *num.* 1. & concorda quæ supra diximus in clausula *quorum tenores*, & in clausula *non obstantibus*.

Non tollit tamen partium conventiones, nisi de illis fiat specialis mentio. Ferret. *cons.* 319. *num.* 2. *vol.* 2. apud Vivian. *num.* 188. & sic non operatur in dispositionibus privatorum. Ang. *in L. sed & si quis.* §. *quæsitum, vers. ultimo scias. ff. si quis caution.* & ibi Fulgos. *in fin. vers. dubitat.* Sylva *de benef. p.* 3. *quæst.* 14. *col.* 7. *vers. nono pro ista parte.* & alii apud Maresc. *l. c. n.* 12.

Quær. si dispositio, cui derogatur, habeat clausulas prægnantes, & cum derogatoriis derogatoriarum ad dispositiones sequentes, an nihilo minus sufficiat derogatio generalis, cum clausula *quorum tenores*? affirmative de stylo Curiæ respondet Cassad. *decis.* 10. *num.* 2. *super regul.* Sarnen. *ad proœm. regul. quæst.* 6. *num.* 7. & *ad reg. de trien. quæst.* 17. *num.* 5. Gabr. *de clausul. concl.* 5. *num.* 14. apud Maresc. *l. c. num.* 4. ubi Rot. Beltramin. ad Ludovis. *decis.* 110. *num.* 14. at quod de jure communi, & sic de stylo Curiæ circumscripto sequens dispositio per derogatoriam generalem non tollat antecedentem habentem prædictas clausulas prægnantes, nisi de illis fiat mentio cum expressa derogatione, est tex. *in cap. nonnulli, de resc. L. si quis, in princ. de leg.* 3. & tenent Federic. de Sen. *cons.* 233. *per tot.* Paris. *cons.* 42. *num.* 15. *vers. præterea, cum seq. lib.* 4. Selva *de benef. p.* 3. *quæs.* 14. *num.* 7. *usque ad fin.* Cassad. *decis.* 38. *per tot.* Gabr. *l. cit.* ubi de communi. *num.* 13. apud Maresc. *l. cit. num.* 11.

Et hæc clausula derogatoria generalis non operatur nisi quoad ea, quæ sunt contraria; hinc non derogat toti constitutioni antecedenti, sed solum quoad illa, quæ sunt contraria. DD. apud Maresc. *l. cit. num.* 5. apud quem vide plura de hac clausula. & *lib.* 1. *cap.* 51. *a num.* 21. & apud Mart. *p.* 1. *claus.* 261. Seraph. *decis.* 261. Gratian. *disc. for. cap.* 48. ubi *num.* 30. quod per derogatorias generales non censeatur derogatum privilegiis concessis ob publicam utilitatem. Gabr. *de clausul. d. concl.* 5. Cassad. *d. decis.* 10. *super reg.* Vivian. *ubi supra. num.* 189. Barb. *claus.* 114.

58 Clausula XLIX. *Circa, vel circiter, & ipso facto, ipsoque jure, De jure, & de facto.* & prima quidem in ætate intelligitur de quinque, vel sex mensibus. Vivian. *l. cit. num.* 204. Menoch. *de arbitr. cas.* 46. *num.* 5. ubi Alex. *lib.* 1. *vel* 6. *cons.* 88. *num.* 15. plura vide apud Maresc. *l. c.* ubi etiam de testibus deponentibus, aliquem possedisse 10. vel 20. annis *circiter*, quomodo sint intelligendi, & an probent? & regulariter hæc clausula intelligitur de modico tempore. Barb. *de diction. dict.* 132. sicut & in aliis rebus dictio *circiter* ultra modicum non operatur. Rot. *decis.* 556. *p.* 5. *rec. tom.* 2. *num.* 23. ubi Surd. *cons.* 376. *num.* 15. Menoch. *de arbitr. cas.* 46. *num.* 5. Marta *de clausul. p.* 1. *claus.* 59. Rot. *decis.* 73. *num.* 3. *p.* 2. *rec.* & apud Beltramin. ad Ludovis. *decis.* 128. ubi etiam, quod quantum importet, remittatur arbitrio Judicis juxta subjectam materiam judicare debentis. Ludovis. *d. decis.* 128. *num.* 4. *seqq.* ubi plura; & quando fit mentio de annis cum dictione *incirca* possit verificari in duobus, vel tribus annis addendo, vel detrahendo dicit Corn. *cons.* 179. *num.* 5. *lib.* 3. Mart. *d. claus.* 59. *num.* 1. Beltramin. *l. cit.* ubi Rot. & quod stante hac dictione *circa* possit diminui sexta pars temporis expressi tenuit Rot. *in una Meliten. Parochialis S. Nicolai de Visano* 22. *Junii* 1572. *in miscellan.* coram Verall. *num.* 85. & 86. quam refert Rot. *decis.* 744. *p.* 2. *rec. num.* 6. ubi etiam quod gratia salvatur a sub- vel obreptione, etiamsi sit erratum in sexta parte. & tenet etiam Rot. *in una Calaguritan. Archi-Episcopatus.* 20. *Maii* 1584. & 17. *Junii* 1585. coram Gipsio; ex quibus fuit etiam judicatum, testes non concludere, nec probare actum certo tempore, seu anno gestum, si deponant v. g. de 30. vel 40. annis *circiter*. ita Rot. *d. dec.* 774. cum illa dictio *circiter* arguat incertitudinem. Natt. post Bartol. *cons.* 53. *num.* 3. *vers. præterea, lib.* 1. Butr. *in cap. fin. in fin. de desponsat. impub.* Corn. *cons.* 73. *num.* 4. *lib.* 3. & alii; at quod, quando testes dicunt a tot annis *circiter*, tollantur sex menses, tenuit Rot. *dec.* 86. *in miscell.* ut per Cottam. & *decis.* 297. *lib.* 2. *p.* 3. *divers. num.* 1. ubi de ætate narrata in coadjutoria 60. annor. vel *circa* solum tollitur dimidius annus. apud Garz. *ut infra.* Item quando resignare seu permutare volens beneficium narravit, quod illud jam possederit per quinque vel sex annos *circiter*, ad effectum, ut resignatio, seu permutatio admitteretur, vel quando in dispensationibus, vel aliis concessionibus dicitur esse in tali ætate *circiter*, quod non teneatur præcise verificare tempus narratum cum particula *circiter*, sed sufficienter narratum tempus probetur, etiamsi forsan desint quinque, vel sex menses. ita Garz. *de benef. p.* 11. *cap.* 3. §. 1. *num.* 49. *arg. text. in L. non tantum. ff. de excusat. tut.* Alex. *cons.* 88. *lib.* 6. Rebuff. *in L. cæterorum ff. de V. S. in fin.* & *in prax. tit. de dispensat. ratione ætatis, vers. seu circa, & alibi.* Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cas.* 44. *n.* 5.

Secunda clausula *ipso jure*, & *ipso facto* æquiparantur, de quibus ultra Vivian. *l. cit. num.* 216. vide Rebuff. *in prax. p.* 3. *de mod. amitt. benef. num.* 1. *cap.* 2. *ut Cler. vel Monac. in* 6. *L. quisquis. C. ad L. Jul. Majest. c. cum secundum, de hæret. in* 6. 59

Tertia clausula *de jure, & de facto* facit, quod delegatus possit procedere etiam diebus feriatis *ob necessitatem hominum*, uti in arbitrio: in arbitratore vero etiam in feriatis *ad honorem DEI*, & quod uterque possit judicare secundum veritatem, & suam conscientiam. Lap. *alleg.* 78. etiam sine partis citatione. Angel. *cons.* 367. Mart. *l. cit. claus.* 257. concorda, quæ supra diximus *claus.* 38. 60

Clausula L. *Sine vitio spolii*, & *salvo jure*; & prima facit, quod spoliatus non possit agere spolio. de qua vide Lancellot. *de attent. lit. pend. in præfat. nu.* 455. & *seqq.* non tamen excusat a vitio attentatorum, si possessio fuit capta lite pendente, nisi adsit etiam clausula *sine vitio attentatorum*. Verall. *decis.* 151. *p.* 3. Vivian. *l. cit. num.* 238. 61

Secunda clausula *salvo jure* præservat jus, & est modificativa illius, cui apponitur. Barb. *claus.* 83. Marta *claus.* 355. Vivian. *l. cit. num.* 263. 62

Clausula LI. *In omnibus, & per omnia* ob suam universalitatem facit, ut comprehendatur, quæ alias non comprehenderentur, & extendit mandatum etiam ad rem subrogatam, habetque vim specialis specificationis; non tamen comprehendit in solita, nec reservata Pontifici, nec operatur ultra mentem. Mart. *l. cit. claus.* 62. Barbos. *claus.* 36. Vivian. *l. c. num.* 345. 63

Plures clausulas passim videbis in praxi *Dispensationum, Executorum Apostol. Gratiæ, Jurispatr. Beneficiorum*, & alibi suis locis.

CLERICI.

Practicabilia Clericorum.

§. I.

Clericorum obligatio ratione Clericatus.

Prima Clerici obligatio est castitatis, sive ex voto, juxta Sanct. *lib.* 7. *de matrim. disp.* 27. *num.* 10. Pont. *de matr. lib.* 7. *cap.* 27. *num.* 7. Suar. *de Relig. tom* 3. *lib.* 9. *cap.* 17. sive ex præcepto. juxta Valent. Sot. Palud. quos citat, & sequitur Aversa *q.* 4. *sect.* 7. *verb. præferendus*; sive ex utroque. juxta Coning. *diss.* 20. *dub.* 13. Certe impedimentum dirimens, quod nascitur ex Ordinibus majoribus, descendit ex præcepto Ecclesiæ, ut patet ex Trid. *sess.* 24. *c.* 9. sed 1

Quær. contrahitne impedimentum dirimens ille Clericus, qui suscipit minores ordines, credens iis esse annexum votum castitatis, imo hoc impedimentum? affirmant Abb. Joan. Andr. Butr. Anchar. & Imol. apud Gobat. *de imped. matr. cas.* 13. *num.* 275. sed contrarium videtur verius, & probabilius: quia nemo privata authoritate potest constituere impedimentum dirimens, licet contrahendo peccaret. Escobar. *in Theol. mor. lib.* 27. *c.* 28. Sanch. *de matr. lib.* 7. *num.* 5. *disp.* 31. Gobat. *l. cit.* 2

Sub-

3 Subdiaconus vero uxorem ducens, ultra alias pœnas, de quibus infra, etiam uxore dimissa, non debet promoveri ad majores, nisi in Monasterio laudabiliter vixerit. *cap. 2. qui Cler. vel. Monach.* Gobat. *l. c.*

Secunda obligatio est recitandi horas canonicas. *cap. Presbyt. de celebr. miss. c. ult. dist. 92.* Sermo est de illis, qui sunt in sacris, cujus obligationis finis fuit cultus Dei, & populi spiritualis utilitas, & profectus; causa vero fuit, quia Ecclesia militans voluit imitari triumphantem, in qua Beati semper laudant Deum. Ex quibus difficile non est resolvere illam quæstionem, an horas Canonicas recitans cum voluntaria distractione satisfaciat præcepto, & suæ obligationi, & quatenus habeat beneficium, teneatur ad restitutionem fructuum? Resp. enim non satisfacere, & teneri ad restitutionem. patet *ex cap. dolentes, de celebr. miss.* quod quidem non præcipit nudam horarum recitationem; quia hæc erat jam præcepta *in cap. fin. dist. 92.* tum quia Concil. Trid. noluit aliud, quam tollere abusus in celebratione; in recitatione vero quoad substantiam non erat ullus defectus, sed tantum in modo; quia indevote, & non studiose celebrabantur, non tantum quoad devotionem externam ob intermixtas fabulas, & comessationes, & non studiose dicebantur quoad labia; quia non distincte, sed cum syncopis dicebantur: sed etiam quoad devotionem internam: nam postquam prohibuit confabulationes, & comessationes in celebratione horarum, & ita compositionem corporum, & humiliationem præcepit, & insuper devotionem quoad actus externos prohibendo syncopationes &c. adhuc præcepit devotionem; ne vero hoc verbum *devote* sit superfluum, aliter non potest intelligi, quam de devotionem interna; uti patet ex Concil. Trid. *sess. 24. c. 12.* illis verbis: *reverenter:* ecce corporis compositionem! *distincte:* ecce pronunciationis ordinationem! *devote laudare:* ecce internam attentionem! accedit Concil. Vienn. *in Clem. 1. de celeb. miss.* ubi dicitur, officium esse celebrandum animi devotione, quid clarius? ita etiam Moguntinum *de hor. Canon.* ait. *articulate, distincte, & cum attentione omnia pronuncient.* Tandem Concil. per illa verba „ *quantum Deus dederit*, clare demonstrat, quod præcipiat devotionem illam, quæ est donum Dei, non vero devotionem externam, & materialem, tantum hypocritis communem. Ad hæc, Concilium præcipit orationem; cum vero oratio sit ascensus mentis in Deum, necessario præcipit attentionem internam; & ita hanc sententiam tenent, S. Thom. 2. 2. *q. 82. a. 13. ad 3.* Abb. *in d. c. dolentes, de celebr. miss.* Innoc. Jo. Andr. Imol. Hostiens. Hugo Victorin. Cajet. & alii apud Fagnan. *in d. cap. dolentes, a num. 39.* Neque dicas, Ecclesiam non posse præcipere actus internos: quia quidquid sit de mere internis, certe illos, qui vel sunt essentialiter conjuncti cum actu externo, vel sunt essentialiter conjuncti cum actu externo, vel actum externum in genere morali constituunt, præcipere potest, & de facto præcipit: ut patet in intentione, quam præcipere potest, & præcepit; & ita hæreticum mentalem excommunicat; & occultum, non quidem illum ligando quoad forum externum, & Ecclesiam militantem, nisi illam cogitationem v. g. scribendo ad actum externum deduxerit; sed illum saltem ligando quoad Deum, ita ut admittens voluntarie has cogitationes internas cum consensu &c. mortaliter peccet; & talis potest per inquisitores puniri, si illis hæc hæretica cogitatio nota fiat. Clar. *in prax. §. fin. q. 91.* Menoch. *de arbitr. cas. 360. num. 6.* ubi alii. Ita excommunicat Monachos ad Curias Principum se conferentes animo nocendi, uti accusandi &c. *Clem. cupientes, §. qui vero, de pœn. & Clem. 1. de hæret.* Ita ratam habens in mente percussionem Clerici, est excommunicatus quoad Deum, ut supra; & sic de aliis; & ita claves Ecclesiæ ligant in foro interiori etiam peccata cogitationum &c.

5 Neque urgeas quasi laqueus fidelibus injiciatur, præcipiendo impossibilia: quia sicut non injicit laqueum, cum præcipit internam intentionem, ita neque præcipiendo attentionem internam: sicut enim intentio alia est formalis, quam semper habere esset difficile, alia virtualis, quæ difficilis non est, & durat, nisi formaliter, vel æquivalenter revocetur: ita & attentio alia est formalis, quam semper habere difficile est, alia virtualis, quæ manet, nisi per distractionem voluntariam revocetur, & difficilis non est, sicut non est difficile cum gratia Dei voluntariam mentis evagationem impedire.

Tertia obligatio est tituli patrimonii, de quo plura infra in verbo *Ordo*.

6 Quarta obligatio est ferendi habitum, & Tonsuram: ita ut constituti in minoribus, si incedunt sine habitu, & tonsura, sine alia monitione foro Laicali subjiciantur. Concil. Trid. *sess. 23. cap. 6. de reform.* & S. Congr. apud Bellet. *disquis. Cleric. de favore Cleri. person. §. 8. n. 6. ver. propterea.* Riccius *in prax. for. Eccles. p. 3. res. 476. & p. 4. res. 237. & part. 1. res. 540.* Navar. *de privil. cons. ult. num. 6.* Antonel. *de regim. Eccles. lib. 4. cap. 2. num. 1.* Barbos. *de Offic. Episc. p. 2. alleg. 12. num. 19.* Sperel. *dec. 26. num. 3.* Pignatel. *tom. 3. cons. 20. num. 1.* Dummodo tanta adsit perseverantia in dimissione habitus, & tonsuræ, ut publice reputetur pro Laico. *cap. si Judex de sent. excom. in 6.* Prosper de Augustin. *in addit. ad Quarant. in verb. habitus clericalis, vers. prænarrata Constit.* Uti si per annum habitum, & tonsuram non tulit: alias Clericus, solitus ferre habitum, & Tonsuram, non amittit privilegium fori: licet sine habitu, & tonsura capiatur. Augustin. *l. cit.* Barb. & Antonel. *ubi supra.* Dian. *mor. p. 1. tr. 2. res. 33.* plura apud Sperel. *l. cit.* Hæc procedunt quoad privilegium fori, non vero canonis; uti declaravit S. Congr. apud Bellet. *l. c. num. 19.* Riccius *in prax. p. 1. res. 541.* Reassumentes tamen habitum, & tonsuram recuperant privilegium ex nunc, sed non prout ex tunc: & iden pensionem interim amissam non recuperant, maxime in præjudicium tertii, quia per dimissionem habitus suspenditur quidem privilegium, non tamen prorsus amittitur. Sperel. *dec. 26. n. 20. seq.* Barb. *de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 39. §. 2 nu. 26.* vide etiam Ciarlin. *cap. 53. a num. 20.* Graff. *de effect. Cler. eff. 1. num. 1232. seq.*

7 Præterea dimittens habitum Clericalem, amittit quidem beneficium ipso jure, debet tamen per sententiam declarari. Capon. *disc. for. 78.* Capyc. Latro *dec. 73.* Sperel. *dec. 66. a num. 12.* videri potest Bulla Sixti V. apud Quarant. *V. habitus clericalis*, quæ incipit *Pastoralis.* item videri potest *Clem. 2. de vit. & honest. Cler.* & Concil. Trid. *sess. 14. cap. 6. de reform.* Limita, si iter, paupertas, infirmitas, aut periculum excusent, aut si tantum domi, & non extra dimittatur. Et imperrans tali casu non tantum debebit probare probanda, sed etiam citare illum, qui privatur. Sperel. *dec. 66. num. 20.* vide Antonel. *de regim. Eccles. lib. 3. cap. 1.* Quarant. *l. cit.* Grass. *de effect. Cleric. eff. 1. num. 1167. seqq.* Barb. *de Offic. Episc. p. 2. alleg. 9.*

8 Sed poterime dici apostata, dimittens habitum clericalem? Resp. si sit in sacris, aut Beneficiatus, & se gerit pro laico, affirmative: secus si est tantum in minoribus, & caret beneficio: quia talis pro libitu potest redire ad sæculum. *gl. in cap. pen. de Apost.* Menoch. *de arbitr. cas. 546. num. 52.* & alii apud Sperel. *dec. 66. num. 6.*

9 Dicitur vero vestis Clericalis, quæ est consuetudinaria regionis: vel si non adest consuetudinaria, per quam Clericus discernitur a Laico. Covar. *pract. quæst. cap. 31. num. 7. vers. quarto.* Sanch. *de matr. lib. 7. disp. 46. nu. 6.* Menoch. *de arbitr. cas. 392.* Graff. *de effect. cler. in prælud. num. 270. seq.* Ciarl. *contr. for. cap. 53. num. 17.* Riccius *p. 3. res. 496.* Clar. *in §. fin. q. 36.* Farin. *in prax. q. 8.* Scacc. *de Jud. cap. 11. lib. 1.* Mascard. *de prob. concl. 1.* & alii apud Barb. *de Off. Episc. alleg. 9.* Habitus, an sit Clericalis, vel Laicalis, solus Judex Ecclesiasticus cognoscit. Covar. *pract. qq. cap. 33. num. 1.* Guazzin. *defens. 1. cap. 3.* Mascard. *de prob. concl. 689.* Mart. *de Jurisd. part. 2. c. 31.* Scacc. *de Jud. lib. 1. cap. 11.* Farin. *in prax. quæst. 8.* Bonac. *de Judic. quæst. 2. pun. 1. §. 4.* Dian. *part. 1. tr. 2. res. 27.* ubi plures. vide etiam Carol. de Graff. *de effect. Cler. eff. 1. num. 1262. seqq.* apud quem DD. & alii plures similes casus. Sperel. *dec. 133. num. 42.*

10 Quod tamen diximus de quarta obligatione intelligi debet de simplicibus minoristis, ut patet: nam quoad Beneficiatum, vel constitutum in Sacris, ut amittat privilegium fori ob non delationem habitus, & tonsuræ, requiritur præcedens trina monitio. *cap. fin. de vit. & honest. Cler. cap. in audientia, & cap. contingit, de sent. excom.* Bonac. *de LL. d. 10. q. 2. pun. 1. § 4. nu. 16.* Ricc. *in prax. p. 3. res. 310.* Dian. *p. 1. tr. 2. res. 29.* apud Antonel. *de regim. Eccles. lib. 4. tit. 2. num. 3.* Ampliatur, ut licet se immisceret enormitatibus, di-

misso

misso habitu; adhuc sine monitione prædicta, non amitteret privilegium fori. *cap. cum non ab homine, de Jud.* Navar. *cons. ult. de privil.* Barb. *d. alleg.* 12. *num.* 23. & alii apud Antonel. *l. cit.* & ut perdat privilegia ob carentiam requisitorum Concil. Trid. requiritur declaratoria. Sperel. *dec.* 132. *num.* 68.

11 Redeundo ad primam obligationem, sciendum, quod Clericus in sacris constitutus contrahens matrimonium, perdit beneficium, & licet ante consummationem ingrediatur Monasterium, & sic matrimonium resolvatur, tamen beneficium non recuperat; quia semel extinctum jus non reviviscit, nisi matrimonium fuisset nullum ex defectu consensus. Abb. & DD. *in cap.* 1. *de Cler. conjug. & in cap.* 1. *eod. in* 6. Gig *de pens. q.* 54. Ciarl. *contr. for. cap.* 36. *num.* 55. fit irregularis, & est ipso jure excommunicatus, deponitur ab officio, & beneficio. Abb. *in cap.* 1. *&* 2. *qui Clerici &c.* Farin. *p.* 3. *q.* 138. *num.* 90. Et sub figura matrimonii Virginem violans patitur pœnam stupri, plura vide Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 6. *cap.* 33. Dian. *p.* 4. *tr.* 7. *res.* 5. & circa amissionem beneficii, vide etiam quæ supra notavimus in verb. *Beneficium quoad vacationem*.

12 Jam licet Clerici in sacris constituti non possint contrahere matrimonium, in minoribus constituti tamen possunt, ut patet ex *tot. tit. de Cler. conjug.* Et tales Clerici conjugati gaudent privilegio fori & canonis, licet non abstineant a negotiis sæcularibus. DD. apud Ciarl. *contr. for. cap.* 53. *num.* 26. Barbos. *d. alleg.* 12. *num.* 30. Sanch. *de matr. lib.* 7. *disp.* 46. *num.* 26. Riccius *in prax. p.* 2. *res.* 172. Covar. *pract. quæst. cap.* 31. *num.* 8. *vers. sexto.* contrarium tamen tenet Scacc. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 11. post Clar. *in §. fin. q.* 36. *num.* 11. *vers. hac vero*. Limit. in causis civilibus descendentibus ex contractu, vel ultima voluntate. Barb. *l. cit.* Tusc. *litt. C. concl.* 395. Farin. *in prax. q.* 8. Covar. *pract. quæst. d. cap.* 31. *num.* 7. sed contra limitationem tenent Ciarl. *l. cit. num.* 34. Dian. *p.* 1. *tr.* 2. *res.* 50. Pignatel. *cons.* 45. *tom.* 1. Verum, ut tales Clerici conjugati gaudeant hoc privilegio fori, & canonis, requiritur, quod ferant habitum, & tonsuram: aliter, si non erant soliti ferre habitum &c. & communiter reputabantur pro Laicis, erunt subditi Judici Laico, nec recuperabunt privileginm per reassumptionem; quia, utpote factam in præjudicium Jurisdictionis Laicæ, non valet, maxime si Laicus prævenit. Farin. *in prax. q.* 8. Ciarl. Grass. & Sanch. *l. cit.* Riccius *in prax. var. res. p.* 2. *res.* 172. Antonel. *l. sup. cit. lib.* 4. *cap.* 1. Capon. *disc. for* 401. *concl.* 5. *num.* 4.

13 Clericus conjugatus, mortua uxore unica, & Virgine, recuperat omnia privilegia Clericalia, etiam competentia Clericis non conjugatis, quia res revertitur ad pristinam naturam; dummodo incedat in habitu, & tonsura. Abb. *in cap. Clericos.* 2. *de vit. & honest. Cler.* Franc. *in cap. un. de Cler. conjug. in* 6. Clar. *in §. fin. q.* 36. *num.* 18. Grass. & Sanch. *l. cit.* Barb. *de off. Episc. alleg.* 12. *num.* 28. Si vero reassumit habitum viva uxore unica, & Virgine, sive quæ Virgo ducta fuit, tantum recuperat privilegium fori, & canonis, quod per dimissionem habitus fuerat suspensum. Grass. *l. cit.* Marr. *de Jurisd. p.* 2. *cap.* 32. Dian. *p.* 1. *tr.* 2. *res.* 79. S. Congr. apud Ciarl. *l. cit.* Riccius *ubi sup.* Antonel. *l. cit. lib.* 4. *cap.* 1. Maxime si tempore delicti illas, scilicet vestes, habuit. Covar. Sanch. Ciarl. & Riccius *l. c.* Antonel. *ubi sup. cap.* 2.

14 Et quamvis Clericus conjugatus bigamus nullum habeat privilegium fori, neque canonis, juxta Clar. *in §. fin. q.* 36. *nu.* 9. Covar. *pract. quæst. cap.* 31. Farin. *in prax. q.* 8. Sanch. *de matr. lib.* 7. *disp.* 46. *num.* 2. Grass. *l. c. eff.* 1. *nu.* 8. Marta *de Jurisd. p.* 4. *cap.* 153. Barb. *de off. Episc. alleg.* 12. *num.* 26. Ciarl. *contr. for. cap.* 53. Neque Clericali, nisi fuit dispensatus. Rot. apud Rub. *dec.* 450. *nu.* 2. *&* 31. *part.* 5. *rec. tom.* 2. ubi plura. Dian. *p.* 4. *tr.* 1. *res.* 27. Tamen Clericus conjugatus non tenetur probare, quod illa, quam duxit, fuerit virgo, sed sufficit, quod probet, se duxisse unicam, & quod illa fuerit reputata pro Virgine; quia Virgo præsumitur, nisi contrarium probetur. Covar. & Farin. *l. cit.* Riccius *in prax. p.* 3. *res.* 113. Scacc. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 11. & illius cognitio spectat ad Judicem Ecclesiasticum. Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 39. *num.* 37. Debet tamen plene probare, se incessisse in habitu, & tonsura, & inservisse alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi. Ciarl. *d. c.* 53. *num.* 14. Sperel. *dec.* 26. Antonel. *l. cit.* Pignatel. *tom.* 2. *cons.* 42. Dian. *p.* 9. *tr.* 6. *res.* 6. Concil. Trid. *sess.* 23. *c.* 6. Menoch. *de præs. lib.* 6. *præs.* 76. Scacc. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 11. licet sit Beneficiatus; imo licet non esset conjugatus, aliter potest a Judice Laico, etiam non præmissa trina monitione, capi. Clar. *l. cit.* Grat. *disc. for. cap.* 190. Riccius *in prax. Cleric. res.* 530. Ciarl. *contr. for. cap.* 20. Cabal. *res. crim. cas.* 224. Graz. *de benef. p.* 2. *cap.* 2. Bene verum est; quod ad hoc privilegium non requiritur continuata servitus, sed sufficit interpolata. Scacc. *l. cit.* Ita tandem ut possit habere beneficium, seu privilegium fori, & canonis, debet probare, quod incesserit in habitu Clericali, & tonsuram tulerit, ac alicui Ecclesiæ, de mandato Episcopi, inservierit. juxta Concil. Trid. *sess.* 23. *cap.* 6. *de reform.* Sperel. *dec.* 26. Ciarl. *l. c.* vel quod studeat in Universitate. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 4. *c.* 1. plura decreta ac resolutiones S. Congr. immunitatis vide apud Pignatel. *tom.* 2. *cons.* 42. *num.* 25.

§. II.

Quæ sint prohibita Clericis, quæ permissa?

15 Primo videndum de Clericis Beneficiatis, & quidem quoad fructus Beneficiorum, an sint illorum Domini, ut de illis possint testari. Et quod attinet ad dominium fructuum, communissima DD sententia est, Clericos Beneficiatos esse fructuum Dominos; & patet primo ex Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 12. *vers. provisi autem, & vers. præterea obtinentibus & sess.* 23. *cap.* 1. *verb. si quis autem de reformat.* ex constitutione Pii V. 138. & *ex cap. un. de Cler. non resid. in* 6. quia fructus Beneficiorum assignantur in laboris stipendium, & non sustentationis subsidium: juxta *cap. Clerici omnes* 1. *q.* 2. sed in stipendio laboris acquiritur dominium, ut patet in stipendio militum, & Doctorum. Secundo patet; quia post divisionem a Dionysio Papa factam, illi, quibus divisiones illæ obvenerunt, acquisiverunt dominium in portione sua. Ita pauperes sunt Domini in portione sua; & licet aliquid illis supersit, non tenentur aliis pauperibus dare. Et ita fabrica acquisivit dominium in sua portione, nec tenetur superflua egenis dare, & divisione transfertur dominium, non secus ac venditione. *L.* 1. *Cod. communia utr.* Et hanc sententiam defendunt Covar. *in cap. cum in officiis. num.* 3. *&* 4. *de testam.* Garz. *de benef. p.* 2. 2. *cap.* 1. *a num.* 1. qui cit. S. Thom. 2. 2. *q.* 185. *a.* 7. *& quodlib.* 9. *a.* 8. late Soto *de Just. & Jur. lib.* 10. *art.* 2. 3. *& seqq. q.* 4. Patis. *de resign lib.* 1. *q.* 6. *a num.* 44. Ciarlin. *contr. for. cap.* 16. *num.* 10. Barb. *de Off. Episc. alleg.* 114. *num.* 4. Bonac. *de oblig. benef. d.* 4. *punct.* 4. *num.* 1. Clar. *in §. testamentum, q.* 27. Fachin. *lib.* 5. *contr. Jur. cap.* 89. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 3. *cap.* 9. *num.* 20. Vivian. *in prax. Jurisp. p.* 3. *lib.* 14. *c.* 8. *num.* 6. adeo ut Beneficiatus etiam vane & male consumens fructus beneficii non teneatur ad restitutionem; quia non peccat contra justitiam, sed ad summum contra charitatem, si in notabili quantitate id faceret. ita S. Thom. & multis, quos citat, & sequitur Garz. *l. cit. num.* 6. Barbos. *de Off. Episc. alleg.* 114. *num.* 4. circa finem, qui alios citat.

16 Quæ licet vera sint, tamen non sequitur propterea, Beneficiatos posse testari de fructibus, vel acquisitis ex illis; quia non valet consequentia, ut patet in minoribus, &c, qui licet Domini sint, testari tamen non possunt, sicut non licet etiam arguere; non possunt testari, ergo Domini non sunt, ut patet ex mox dictis; & probat Barb. *l. cit. num.* 5. Ad hæc, quod non possit testari, controvertitur inter DD., nam licet in Episcopis conveniant, eos non posse testari ob specialem prohibitionem; tamen in aliis clericis non conveniunt. nam Garz. *l. cit. num.* 7. tenet de jure, quod omnes Beneficiati testari prohibeantur de fructibus Beneficiorum, vel acquisitis ex eis, sed post mortem pertinere ad successores in beneficio, vel ad Ecclesiam. *cap. Episcopi. cap. sine manifesta.* 12. *q.* 1. *cap.* 1. *de pecul. Cler. cap.* 1. *c. cum in officiis & cap. relatum, de testam.* ubi Covar. Navar. *q.* 3. *monit.* 4. *num.* 2. *de spol. §.* 6. *num.* 5. Sarmient. 2. *p. cap.* 4. etiam quoad bona acquisita ex fructibus parce vivendo, & necessitati suæ subtrahendo. Piasec. *in prax. Episc. p.* 2. *cap.* 5. *num.* 39. & plures, quos sequitur Garz. *l. cit.* Imo nec de distributionibus quotidianis. Abb. *in cap. cum esses, de testam. nu.* 23. Navar. *de reddit. q.* 1, *num.* 30. Sarmient. *p.* 3. *cap.* 5. *num.* 6. Garz. *loc. cit.*

num.

num. 10. & probant *ex cap. cum in officiis, cap. ad hac, & cap. quia nos, de testam.* ubi prohibentur Beneficiati testari de fructibus intuitu Ecclesiæ acquisitis, quales sunt etiam distributiones. Contrariam autem sententiam tenet communis DD. Covar. *in d. cap. cum in officiis. num.* 4. apud quem Palud. *in* 4. *sent. dist.* 15. *quæst.* 3. *arg.* 6. Clar. *in §. testamentum. q.* 27. *num.* 8. qui tamen loquitur de Clerico, qui non habet administrationem bonorum Ecclesiæ, sed de simplici, & personali Beneficiato. Monet. *de distrib. p.* 3. *q.* 2. 3. & 4. Tusc. *concl.* 512. *litt. D.* quæ sententia forte procedere potest in distributionibus extraordinariis, uti funeralium, vel anniversariorum. Hæc de Jure; nam de consuetudine Hispaniæ, Galliæ & Germaniæ possunt testari, & illis ab intestato succeditur: quam quidem consuetudinem sæpius approbavit Rot. Rom. judicando, quam refert Garz. *l. cit. num.* 12. *seqq.* & Bonac. *de oblig. Beneficiat. disp.* 4. *pun.* 3. *num.* 7. Tiraq. *de retr. convent.* §. 5. *gl.* 4. Bellet. *disquis. Cler. tit. de bon. Cler.* §. 15. *nu.* 4. Et hanc sententiam tenent innumeri, quos citat, & sequitur Barb. *de Offic. Episc. alleg.* 114. *nu.* 6. Navar. *in man. cap.* 25. *num.* 129. & *de reddit. q.* 3. *num.* 10. Sarmient. *de reddit. Eccles. p.* 4. *c.* 1. *num.* 8. Grass. *in §. testamentum. q.* 34. *num.* 9. Vivian. *de Jurep. p.* 3. *lib.* 14. *cap.* 8. Tranched. *cons.* 73. videri potest Quarant. *in Summ. Bullar. verb. spolia*, & ibi declaratio Pii IV. Et procedunt prædicta etiam vigore Bullæ Julii III. ab Urbano VIII. confirmatæ; videri etiam possunt Sperel. *decis.* 28. *per tot.* Noal. *de transmis. cas.* 70. vide etiam Grass. *de effect. Cleric. in prælud. num.* 164.

17 Sed quæres, conclusio an procedat etiam quoad usus profanos, ita ut testari possint ad favorem consanguineorum? Resp. affirmative; quia hæc consuetudo non est contra Jus Divinum, sed humanum, quod prohibuit testari de redditibus Ecclesiasticis; nec est irrationabilis; quia non præjudicatur Ecclesiæ, sed successori, juxta *d. cap. relatum, de testam. il.* 2. & *cap. præsenti, de Offic. Ord. in* 6. vel Cameræ Apostolicæ, ubi habet Collectores. Imo hæc consuetudo est immemorabilis: cum scientia, & tolerantia Papæ, quæ æquivalet privilegio, juxta *Extravag. suscepti. de elect.* & ita tenent Garz. *loc. cit. a num.* 16. Covar. *ubi supra.* Piasec. *in prax. Episc. p.* 3. *cap.* 5. *num.* 40. Monet. *de distrib. p.* 3. *q.* 2. *num.* 5. & *q.* 4. *num.* 11. Barb. *loc. cit. num.* 6. Et quare Clerici, non vero Episcopi possint testari, ratio est; quia Jus resistit Episcopis, non autem Clericis. *cap. quia sæpe.* 40. *de elect. in* 6. *Clem. statutum, eod.* Covar. *in c. relatum, de testam.*

18 Neque contra hanc consuetudinem objici potest, quod non valeat, eo quod sit contra Jus divinum, nempe in præjudicium pauperum; quia, ut patet ex Pyrrh. Corrad. *de dispens. lib.* 10. *cap.* 1. *seq.* Summ. Pontifex cum Episcopis, & Episcopi cum Parochis dispensare solent, & dare licentiam testandi; quod facere non possent, si prohibitio testandi esset de Jure Divino; cum inferior dispensare non possit in lege Superioris. DD. plerique apud Sperel. *dec.* 110. Garz. *de benef. p.* 7. *c.* 5. & *p.* 51. *c.* 5. Sanch. *de matrim. lib.* 8. *disp.* 5. Pont. *de matr. lib.* 8. *c.* 6. Sperel. *dec.* 51. *num.* 11. & Rot. apud eundem. *dec.* 110.

19 Quær. an Clerici possint vivere ex bonis beneficii, & patrimonialia conservare ad alios usus quoscumque? Resp. est affirmativa, juxta Innoc. *in cap. Episcopus de præb.* Abb. *in c. cum in officiis, de testam.* & *in cap.* 3. *de pecul. Cler.* Covar. *in c.* 1. *de testam. num.* 2. Navar. *de reddit. Eccles. q.* 1. Menoch. *de arbitr. cas.* 195. Surd. *de alim. tit.* 9. *q.* 12. *num.* 11. Bellet. *l. cit.* §. 6. Ciarl. *contr. for. cap.* 16. *num.* 14. Imo si vixerit clericus de patrimonio, potest illud compensare cum fructibus beneficii. Ciarl. *l. c.* Covar. *in cap. cum in officiis, de testam.* & præsumitur vivere de fructibus Beneficii. Surd. & Ciarl. *loc. cit.*

20 Clerici constituti in majoribus, negotiari non possunt sub mortali. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 6. *cap.* 7. Genuens. *in prax. c.* 62. Riccius *in prax. p.* 1. *res.* 328. & secundum communem neque per interpositam personam. *cap. avaritiæ, de elect. in* 6. Abb. *in c. secundo, ne Cler. vel Monach.* Neque possunt conducere aliena bona, nisi propria non sufficerent, & aliter vivere commode non possent. *cap.* 1. *ne Cler. vel. Monach.* Navar. *in man. cap.* 25. *num.* 110. Riccius, & Antonel. *loc. cit.* neque per interpositam personam Grass. *de effect. Cler. eff.* 6. *per tot.* plures apud Riccium *l. c. n.* 6. & *dec.* 205. *p.* 3.

21 Dicitur vero negotiatio, qua quis animo lucrandi vilius aliquid emit, ut immutatum carius vendat, & ex tali venditione, & emptione in foro externo præsumitur animus lucri; licet secus sit in interno. Bonac. *de contract. disp.* 3. *q. ult. pun.* 2. §. 2.

22 Hinc vendens suos fructus, non dicitur negotiari, nec tenetur ad gabellas. Pignatel. *tom.* 2. *cons.* 34. ubi late juxta *Clem. fin. de cens. &c. quamquam. eod. in* 6.

23 Hinc etiam emens tempore penuriæ, vel ante, victualia, ut abundet tempore penuriæ, non tantum pro usibus suis, sed etiam ut aliis vendat pretio currenti, si facit ex motivo charitatis, & non lucri, non est illicitus negotiator. Riccius *in prax. p.* 3. *res.* 199. *num.* 3. ubi DD. jura, & decisiones. Abb. & Innoc. *in c.* 1. *ne Cler. vel Monach.*

24 Sic exercens artificium, non dicitur negotiator; quia artificium differt a negotiatione. *cap. nunquam, de consecrat. dist.* 5. *cap. Clericus, dist.* 91. *gl. in c. canonum.* 14. *q.* 4. Riccius *l. cit. res.* 204. est enim actus, cum quis emit aliquam rem, & eam reducit in aliam formam. Riccius *d. res.* 204.

25 Quod vero Clericus non possit negotiari, limitatur multipliciter. Primo, ut possit negotiari ratione societatis, quam habet cum colonis partiariis, ut puta, quando Clericus dat prædia, colonus vero animalia, semina, operas &c. ut fructus inde nascentes æqualiter dividantur. Abb. *in cap. tua nobis. il.* 2. *de decim.* Sperel. *dec.* 41. *num.* 75. Molin. *de contr. disp.* 342. *num.* 10. Item in causa necessitatis; ut se, suosque alat. Barb. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 40. *num.* 119. tertio, ratione tutelæ legitimæ licite negotiatur pro suo pupillo, vel minore, dummodo id fiat sine habitus dedecore: uti declaravit S. Congr. apud Riccium *l. cit. res.* 206. Secus in tutela testamentaria, vel dativa; quia etiam volens non potest habere tutelam testamentariam, vel dativam, sed solum legitimam, & etiam illam, si non vult, non tenetur acceptare. Barb. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 40. *num.* 113. DD. apud Riccium *l. cit.* & probatur ex *c. Cyprianus.* 23. *q.* 3.

26 Quær. primo, potestne Clericus in propria domo per famulum &c. vendere proprios fructus cum lucro? affirmat Diana *p.* 8. *tr.* 7. *res.* 26. ex consuetudine. negat Laym. *lib.* 3. *tr.* 4. *c.* 17. §. 7. *num.* 40. cum non deceat, ut in propria domo tabernam constituat: secus extra propriam domum.

27 Quær. secundo: propter unicam negotiationem potestne Clericus puniri? Resp. negative; ita plerique apud Riccium *l. cit. res.* 201. quia talis non dicitur negotiator, & debet etiam præcedere triplex monitio. Barb. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 39. §. 5. *num.* 65. & *c.* 40. *num.* 120. ubi quod talis non peccaret mortaliter. Dian. *p.* 3. *tr.* 1. *res.* 44. & *p.* 4. *tr.* 1. *res.* 28. ubi quod talis, ex ista una aut altera negotiatione, non obligaretur ad solvendas gabellas.

28 Quær. tertio: an Clericus negotiator teneatur lucrum restituere, vel dare pauperibus? affirmant multi, ut Abb. Host. & alii *in cap. quia plerique, de Immun. Eccles.* quia lucrum fuit perceptum ex peccato mortali, dummodo hoc sit notorium, vel publicum; alii negant, Clericum ad id teneri de necessitate, sed tantum de consilio, secundum quos potest lucrum relinquere hæredibus. ita Innoc. *in d. cap. quia plerique.* Archid. *in cap. quia habetis.* 14. *q.* 5. Abb. *in cap. cum sit extra, de Judæis. gl. in cap. fin. de simon.* & post Bullam Pii IV. debent dari Cameræ Apostolicæ. vide Riccium *in prax. loc. cit. res.* 203.

29 Quæres quarto, an Clericis sit saltem licita societas? Resp. quod quia societas omnium bonorum non includit negotiationem, sicut particularis, ideo Clericis non est prohibita societas universalis, bene vero particularis. Pet. de Ubal. *in tr. de duab. frat. p.* 6. *q.* 17. Hector. Felician. *de societ. cap.* 12. Ciarl. *contr. for. cap.* 16. apud quem alii. *num.* 29. & 30.

30 Quær. quinto, an Clericus possit assumi ad officium sæculare? Resp. negative; quia ministrans Deo non debet se negotiis sæcularibus immiscere. *cap.* 1. 2. & 3. *ne Cler. vel. Monach.* Riccius *in prax. p.* 2. *res.* 413. Abb. *in cap. decernimus, de Jud.* Ansald. *de Jurisd. p.* 2. *tit.* 51. *c.* 30. Neque potest licite pro aliis fidejubere, aliter potest arbitrio Episcopi puniri, licet fidejussio teneat. Limit. primo in causa dotis; secundo ex necessitate in contractu, non tamen in Judicio. Riccius *loc. cit. res.* 483.

Quær.

31 Quær. sexto, an Clericus possit exercere medicinam? Resp. negative, aliter si est in majoribus, & fuit monitus, perdit privilegium. Bellet. *disquis. Cler. tit. de favor. Cler. person.* §. 9. *num.* 1. Si vero est in minoribus, sed sine beneficio, non prohibetur exercere, secus si est Beneficiatus. *cap.* 1. *ne Cler. vel Monach. in* 6. Covar. *in Clem. si furiosus. p.* 2. §. 4. *num.* 3. *de homicid.* & Bellet. *l. c.* §. 30. *num.* 1. Leo *in thes. for. Eccles.* 3. *cap.* 9. *num.* 47. Tusc. *litt. C. concl.* 381. *num.* 1. Ciarl. *contr. for. cap.* 20. *num.* 77. nisi in causa necessitatis, modo abstineat ab incisione, nec tunc fieret irregularis, etiamsi ægrotus moreretur. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 6. *cap.* 7. Neque potest advocatum agere, procurare, vel patrocinari apud Judicem Laicum, secus apud Ecclesiasticum si causa est Ecclesiastica: si vero est sæcularis, & prosequitur propriam causam, vel Ecclesiæ, aut miserabilium personarum, vel conjunctorum, etiam ex cognatione spirituali, potest advocare etiam coram Judice sæculari. *c. sicut accepimus, ne Cler. vel Monach.* Barb. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 40. *num.* 83. *seqq.* fallit in Clerico in minoribus constituto non habente Beneficium, aut stipendium Ecclesiasticum. Barb. *num.* 90. Neque potest esse testis in causa civili sine licentia Episcopi. *cap. testimonium. q.* 1. Abb. *in cap.* 1. *de juram. calum.* secus extrajudicialiter. Barb. *l. cit.* Neque esse Notarius, nisi in causa hæresis, neque exercere Notariatus officium, nisi fuerit creatus a Papa, vel delegato Apostolico. Abb. Specul. & Host. *in c. sicut, ne Cler. vel Monach.* Mart. *de jurisd. p.* 4. *cas.* 87. Tusc. *litt. N. concl.* 71. Ciarl. *contr. for. cap.* 63. vide Barbos. *l. cit. a num.* 91. Limit. in foro Ecclesiastico, materia spirituali, casu necessitatis, vel si non habet aliunde, unde vivat, vel si vellet edere in publicam formam instrumentum, de quo ante Clericatum fuit rogatus. Leo *in thes. for. Eccles. p.* 3. *c.* 4. Mart. *l. cit.* Bellet. *disquis. cler. p.* 1. *tit.* 1. §. 20. Si post trinam monitionem macellariam, vel tabernam exercet personaliter, est privandus privilegio Clerici. Menoch. *de arbitr. cas.* 412. Sperel. *dec.* 106. *num.* 44.

32 Quær. septimo an Clericus possit esse executor testamentarius? negat Ansald. ad causas non pias: affirmat Diana, etiam ad causas non pias *p.* 8. *tr.* 5. *res.* 7. Covar. *in cap. tua, de testam.* etiam coram Judice Laico; an autem etiam Religiosi possint esse executores, vide Covar. *loc. cit.*

§. III.

In quantum conveniri possint Clerici?

33 Clerici, etiam minores, non possunt conveniri, nisi in quantum facere possunt, etiam pro debito civili, & obligatione personali, neque possunt carcerari, neque excommunicari, *argum. cap. pervenit, de fidejuss. cap. Odoardus, de solut.* & quando gaudeant privilegio hujus *cap. Odoardus*, vide infra in verbo *debitor.* Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 1. Farin. *in prax. cap.* 27. Graff. *de effect. Cleric. eff.* 7. *num.* 1. Sed pro debitis solvendis coguntur vel per sequestrationem fructuum. *cit. cap. pervenit*, vel per distractionem patrimonialium, vel ab illis exigitur cautio juratoria de solvendo ubi pervenerint ad pinguiorem fortunam, ne bonis cedere cogantur. Farin. *loc. cit.* Ciarl. *contr. for. cap.* 101. *a num.* 1. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 5. *cap.* 13. licet contractus fuerit juratus, vel sententia transiverit in judicatum, etsiam post tres conformes: quia adhuc gaudet beneficio *cap. Odoardus*, nisi ludo luxuria sua bona consumpserit. Genuens. *in prax. cap.* 3. apud quem videri possunt plures limitationes & ampliationes *in impress. Venet.* Sperel. *dec.* 158. *num.* 17. Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 40. *n.* 24. & *tot. cap.* plura de materia *c. Odoardus*.

34 Huic privilegio *cap. Odoardus* non potest Clericus renunciare, sive sit in majoribus Ordinibus constitutus, sive in minoribus, sive sit Beneficiatus, sive non (modo non sit conjugatus) & incedat in habitu, & Tonsura, ac inserviat alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi. Barbos. Riccius, Bellet. & Ciarlin. *loc. cit.*

35 Sed an amittat hoc privilegium per obligationem Cameralem, vel si est obligatus in forma Cameræ, dubitatur? Quod non amittat, tenet Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 1. Graff. *de effect. Cler. eff.* 7. & plures apud Ciarlin. *l. c.* Sed communior, & in praxi receptior est, quod amittat. Galef. *de oblig. Camer. p.* 1. *q.* 2. Farin. *in prax. q.* 27. Scacc. *de Jud. lib.* 1. *c.* 62. Bellet. Ciarl. & Tusc. *loc. cit.* Riccius *in prax. cap. Odoardus*, & *res.* 224. *p.* 3. Hinc contra pensionarium illo non gaudet. Covar. *loc. cit.* Garz. *de benef. p.* 1. *c.* 5. *num.* 237. sed vide in verbo *debitor. num.* 42.

Porro Clericus vigore obligationis Cameralis, potest 36 carcerari, & excommunicari. DD. *cit.* non quidem ab Episcopo, sed ab auditore cameræ, & non nisi in subsidium, quando scilicet contra eum non potest fieri executio realis, vel personalis, juxta Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 3. *de reform.* Scacc. *de Jud lib.* 1. *c.* 32. Rot. apud Ciarl. *loc. cit.* Et hæc procedendo de rigore: secus de æquitate etiam in Curia Romana.

§. IV.

Alia specialia de Clericis, & quidem partim prohibita, partim permissa.

Certum est, Clericos de bonis Ecclesiæ testari non posse. Clar. *in* §. *testamentum, q.* 27. quia non sunt eorum Domini, sed tantum administratores. DD. apud Covar. *in c. cum in officiis, de testam.* an vero possint testari de fructibus sui beneficii, supra diximus, *num.* 16. quamvis clericus non prohibeatur de fructibus sui beneficii dotare suam filiam spuriam. Riccius *in prax. var. res. p.* 2. *res.* 32. ubi DD. 37

Præterea Clericus olim furiosus, nunc sanæ mentis, est capax omnis beneficii. Ricc. *in prax. res.* 598. *p.* 1. Laborans vero morbo caduco, cum sit irregularis, non est habilis ad beneficia quæcumque ordinem requirentia. Riccius *loc. cit. res.* 600. ubi Rot. 38

Quær. an Clericus hæres teneatur ultra vires hæreditarias. Resp. Quod si non confecit inventarium, tenetur ultra vires hæreditarias; Limit. si est institutus hæres intuitu Ecclesiæ. *L. fin. Cod. de Jud. delib.* Abb. & alii apud Sperel. *dec.* 135. *num.* 21. 39

Quær. secundo, an Clerici possint cogi ab Episcopo vivere in communi? Resp. affirmative *c. quonia n, ubi gl. de vit. & honest. Cler.* P. Pithing. *lib.* 3. *tit.* 1. *num.* 11. si subsit justa causa *c. quoniam, de vit. & honest. cler.* 40

Quær. tertio, an Clericus Beneficiatus possit adire studia sine licentia sui Episcopi? Resp. de Jure communi potuisse. Navar. *cap.* 25. *num.* 121. *notab.* 2. quem refert Zerol. *in prax. verb. studium. vers. ad primum.* Riccius *in prax. var. res. p.* 2. *res.* 223. secus jam post Bullam Pii V. Zelor. & Riccius *loc. cit.* ubi alii. Imo propter absentiam post trinam monitionem, potest privari. *cap. conquerente, cap. ex parte, c. tua, & cap. fin. de cler. non resid.* Riccius *loc. cit. res.* 356. Si tamen Beneficium est tale, quod obligat ad residentiam, aliter non potest prohiberi ab Episcopo, quominus discedat, prout sunt beneficia simplicia, in quibus cum ex antiquissima consuetudine non requiratur residentia, nisi statuto, fundatione &c. aliter sit dispositum, ideo Episcopus non potest cogere obtinentes similia beneficia extra Ecclesiam Cathedralem, vel Collegiatam ad personalem residentiam, ita, ut donec probetur hoc onus personaliter residendi, possit beneficio deserviri per substitutum. vide DD. apud Riccium *in prax. resid. part.* 3. *resol.* 387. & 396. SS. Congreg. apud Garz. *de benef. part.* 3. *c.* 2. *num.* 7. *seqq.* plura in verb. *Beneficium*. 41

Quær. quarto, quam pœnam incurrat Clericus minor resignans Beneficium. Resp. amittere privilegium fori, quod habebat ob illud Beneficium. Ricc. *in prax. privil. for. res.* 308. neque sufficit, quod talis inserviat Ecclesiæ in temporalibus, sed debet inservire in spiritualibus. Riccius *in prax. p.* 3. *res.* 309. Porro ut gaudeat privilegio fori, sufficit, quod Beneficium habeat in commendam perpetuam. Riccius *loc. cit. res.* 311. licet nullos ex Beneficio redditus percepisset. idem *res.* 312. 42

§. V.

De aliis privilegiis Clericorum.

Primum est Clericale, scilicet immunitas a gabellis, & aliis oneribus realibus, & personalibus, licet sint primæ tantum tonsuræ, tam quoad ipsos, quam quoad eorum bona. *L.* 2. *L. placet, Cod. de S. S. Eccles. c. non minus, de immunit. Eccles. c. quamquam, de cens.* 43

ter Ecclesiis imponunt, & ita gravibus eas, & crebris exactionibus premunt, ut deterioris conditionis sub eis factum Sacerdotium videatur, quam sub Pharaone fuerit, qui Divinæ legis notitiam non habebat, ille quidem omnibus aliis servituti subactis Sacerdotes suos, & possessiones eorum in pristina libertate dimisit, & de publicis eis alimoniam subministravit, isti vero onera sua fere universa imponunt Ecclesiis, & tot angariis eas affligunt, ut eis, illud quoque, quod Hieremias deplorat, competere videatur. Princeps provinciarum facta est sub tributo. *sive quidem fossata, seu expeditiones, sive alia qualibet sibi arbitrentur agenda, de bonis Ecclesiarum, & Clericorum, & pauperum Christi usibus deputatis cuncta volunt fere compleri; jurisdictiones etiam, & authoritates Episcoporum, & aliorum Prælatorum ita evacuant, ut nihil potestatis in suis videatur hominibus mansisse. Super quo dolendum pro Ecclesiis, dolendum etiam est nihilominus pro ipsis, qui & timorem DEI, & Ecclesiastici Ordinis reverentiam videntur penitus abjecisse; quo circa sub anathematis districtione severius prohibemus, ne talia de cætero attentare præsumant, nisi Episcopus, & Clerus tantam necessitatem vel utilitatem inspexerint, ut absque ulla occasione ad relevandas communes utilitates, vel necessitates, ubi Laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesiasticos existiment conferenda: si autem consules, aut alii de cætero ista commiserint, & commoniti forte desistere noluerint, tam ipsi, quam fautores illorum excommunicationi se noverint subjacere &c.*

51 Idem decernitur *in c. adversus de Immun. Eccles. & c. 1. & 3. de Immun. Eccles. in 6. Clem. un. de Immun. Eccles.* & in Concil. Trid. *sess. 25. c. 20. de reform.* quod innovat antiquos canones, sicut etiam Bulla Cœnæ §. 18. Imo monet Baron. *tom. 3. annal. sub anno 585. num. 13.* sublatis Ethnicis neminem ex orthodoxis, & illibatæ Religionis Imperatoribus tributum de bonis Ecclesiarum exegisse. Et Justinianus hanc Clericorum immunitatem etiam respectu bonorum edicto sancivit. *L. sancimus 20. C. de SS. Eccles.* & Constantinus I. Imperator palam Immunitatem Ecclesiasticam, seu melius ejus usum exhibuit apud Eusebium *lib. 10. Histor. Eccles. cap. 7.* & ita tenet omnes ferme tam Legistæ quam Canonistæ, ut videri potest apud Carolum de Grass. *de effect. Cleric. eff. 3. per totum.* Thesaur. *dec. 234.* Sperel. *dec. 35.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 103. Pignatel. *tom. 2. cons.* 34. qui plures citat desuper declarationes S. Congreg. Immunitatis. Del Bene *de Immun. c. 8. dub.* 2. Rotam Merlino apud Rubeum *par. 6. rec. dec.* 339. & coram Coccino apud Rubeum *par. 7. rec. dec.* 159. adeo ut de veritate Immunitatis & exemptionis Ecclesiasticorum & eorundem bonorum apud Catholicos dubitari vix possit; tanto minus cum huic adstipulentur Doctores etiam Acatholici, Sixtinus, *l. c.* Clochius *de contrib. c. 12. n.* 83. Reinking. *de regim. secul. lib. 1. class. 5. c. 4. n. 161. 165. & seqq.*

52 Neque certæ huic veritati obstare potest, quod a Laicis objici solet, quod ejusmodi onera jam olim imposita essent prædiis, quæ postea ad Ecclesias, & Ecclesiasticos pervenerunt, & ideo cum hoc onere transivisse juxta *c. tributum. 23. quæst.* 8. quia tres species bonorum distingui debent; prima est illorum, quæ Ecclesia possidet jure spirituali, & Divino, uti decimæ, & oblationes, & hæc semper, & perpetuo immunia sunt & fuerunt ab oneribus sæcularibus quibuscumque tam præteritis, quam futuris; quia illa immediate habet a Deo, nec commiscenda sunt cum Laicis. *Num. c.* 18. Canonistæ *in c. si tributum. 11. quæst. 1. & in can. secundum 23. quæst.* 8. DD. ac Rotæ supra citatæ.

53 Alia sunt bona, quæ a privatis quidem habuit Ecclesia, sed ad cultum Divinum, & officium spirituale sunt destinata, uti situs Ecclesiarum, cœmeteriorum, hortus juxta Ecclesiam, & hæc pariter sunt immunia ab omnibus tributis, nedum publicis, & regiis; sed etiam privatis, & præexistentibus ob eorum specialem sanctitatem juxta *c. secundum. 23. quæst.* 8. Bal. *in L. omnes num. 12. C. de SS. Eccles.* Turrecremata *in c. si tributum. 11. quæst. 1. & in summa de Eccles. lib. 1. c.* 98. Suaz. contra Regem Angliæ. *de Immun. Eccl. lib. 4. c. 17. n. 6. & 7. & cap. 19. n. 8. & cap. 20. n. 7.* Rota *ubi supra.* Fagnan. *in d. cap. non minus num.* 8. Tertia species bonorum est, quæ possidet Ecclesia forte temporali, & jure civili, uti titulo venditionis, legati, vel simili. Et in hac tertia bonorum specie iterum distingui debet inter onera imposita de tempore, quo penes Ecclesiam reperiuntur; & quoad hæc sunt omnino immunia; uti supra proba-

tum fuit, & Bar. *in L. rescripto §. si. n. 5. v. videte ff. de minor.* ingenue fatetur nullum dari remedium, seu cautelam, quod Clericis vel Ecclesiis pro eorum prædiis imponatur collecta, & Catholici fateri debent. Et licet idem Bart. subdat, Laicos posse a principio efficere tributaria, & affecta oneribus omnia prædia eorum territorii, ita ut agri, qui postea ad Ecclesias pervenerint, sint obnoxii collectis imponendis, tamen fallitur; quia indirecte permitteretur contra libertatem Ecclesiasticam, quod directe prohibitum est per *c. quæ in Ecclesiarum; de constit. auth. cassa. C. de SS. Eccles.* nam licet eo tempore, quo universum territorium efficitur tributarium, prædia sint sub jurisdictione Laicorum; tamen hoc tempus inspici non debet; sed id, quo collectæ imponuntur; tunc enim formam habent, & solummodo radicem quamdam causalem, & remotam habuerunt a statuto, quod etiam, dum facit territorium tributarium pro collectis imponendis, habet tacitam conditionem scilicet, *si imponantur*, quæ conditio cum sit potestativa, non retrotrahitur in præjudicium Ecclesiæ, quæ medio tempore acquisivit, nec tunc subjacet jurisdictioni Laicorum, uti contra Bart. argumentatur Bal. *in L. omnes. num. 12. 13. & 14. C. sine cens. vel relig. fund. compar. non poss. & in L. placet. num. 10. C. de SS. Eccles.* ubi quod hæc onera tunc certa non essent, prout requiritur, ut cum illis bona ad Ecclesias transeant, & tributum non potest considerari nisi post indictionem, & specificationem, quæ fieri non potest, postquam res transiit ad Ecclesiam. Abb. *in c. fin. num. 13. de vita & honest. Cler.* Ruinus *cons. 117. num. 8. lib.* 4. Felin. *in cap. Ecclesia S. Mariæ num. 76. de constit.* ubi fuit decisum a senatu Mediolanensi. Alba *cons. 8. a num.* 4. Card. Alban. *de Immun. Eccles. num.* 95. qui dicit, hanc opinionem Legistarum validissimis rationibus confirmatam, & grave piaculum committere, quicumque contrarium sentit. Cæval. *commun. contra commun. quæst. 899. num.* 72. Azor. *instit. moral. par. 1. lib. 5. cap. 13. quæst.* 1. Gutierez *pract. qq. lib. 2. quæst. 132. num.* 5. & plures apud Sperel. *dec. 35. num.* 2. Fagnan. *in 2. par. tertii Decretal. in c. non minus, de Immun. Eccles.* Neque potest dici, statuentes tunc vinculum injecisse, cum territorium tributarium fecerunt, quando habebant jurisdictionem in prædiis, quæ postea ad Ecclesiam pervenerunt, & sic cum suo onere transire; quia vinculum proprie injicitur, dum collecta imponitur, & res non dicitur tributaria, nisi quando revera, & ipso facto debita est solutio suis singulis temporibus, quando vero ad Ecclesiam transierunt, sunt extra jurisdictionem Laicalem, & inhabilia ad recipienda onera Laicalia, & idem Bart. hanc suam cautelam retractavit ut testatur Rubeus *in annot. ad decis. 412. p. 9. tom. 1. recent. per totam*, quæ est Magistralis.

Veniendo ad onera imposita, priusquam prædia ad 54
Ecclesiam pervenerint, tenetur Ecclesia, quando copulative hæc concurrunt, quod onera sint vere realia ipsis fundis infixa, imposita bonis propter bona, non vero personis propter bona; item quod sint perpetua, certa, & invariabilia; non vero aliquibus causis urgentibus, & illis cessantibus removenda. Canonistæ *in c. 1. de Immun. Eccles. in 6.* Abb. *in c. fin. 15. de vita, & honest. Cler.* Turrecremata *l. cit.* Felin. *cons. 46. num.* 4. Rota citata, & coram Penia *Brundosina gabella 13. feb. 1604. dec. 1079. n.* 17. S. Congreg. *in una Auximana 22. Jan. 1629. & in una Firmana 9. Octobris. 1629. sub Urbano* 8. Suaz. Grass. & Sperell. *ll. cc.* apud quos innumeri alii, quibus addendus est Festasius *de collect. par. 4. cap. 2. num.* 31. Bellon. *cons.* 40.

Neque relevat, quod a Laicis opponitur, nimirum 55
universalis observantia in contrarium. Quia dubitari hodie vix amplius potest, quin Immunitas Ecclesiastica, & exemptio Clericorum sit juris Divini; etiam quoad Clericorum bona, ut disertis verbis asseritur *in c. quamquam, de censib. in 6.* similibus verbis. *Ecclesia, Ecclesiasticæque personæ, & res ipsorum non solum a jure humano, quin imo Divino a secularium personarum exactionibus sint immunes.* Et Concil. Trid. *sess. 25. c. 20. de reform.* dicitur. *Immunitas hæc Dei ordinatione, & Canonicis sanctionibus instituta est.* Et licet hæc immunitas expresse non legatur in S. Scriptura, tamen ad hoc ut Juris Divini dicatur, sufficit, quod ex testimoniis, & exemplis ex S. Scriptura deductis, & desumptis, vel traditione Ecclesiæ deducatur, prout egregie deduci-

tur *ex Gen. c. 47.* ubi Joseph. Prorex Pharaonis sacerdotes, & eorum agros etiam a Rege eis traditos in primæva libertate dimisit, quamvis reliquos totius populi servituti Regis subegerit; & ideo Concil. Lateran. *in d. c. non minus.* intulit, non decere Ecclesiam Dei minus liberam esse tempore Principium Christianorum, quam fuerit tempore Pharaonis, imo tempore Ethnicorum, qui suos sacrificulos una cum bonis ipsorum immunes a tributis reddebant, ut observavit Præpos. *in d. c. si tributum* 5. ubi Cardin. 11. *quæst.* 1. & plura exempla deduci possunt ex *primo Esdræ c. 7. & Num. c. 3.* & probatur ex illo Matthæi *cap.* 17. ubi filius Regis, qualis est Christus, pronunciatur immunis a tributis. Ecclesiam vero & Ecclesiasticos tanquam sponsam, familiaresque & domestices Christi eadem gaudere prærogativa, inferunt SS. Augustinus & Hieronymus *lib. 1. quæst. Evangelicarum quæst.* 23. Videatur P. Suarez. contra Regem Angliæ *de Immun. Eccl. lib. 4. cap. 5. nu.* 12. *& cap. 8. nu.* 16. Card. Bellarmin. *controv. to. 2. lib. 1. de Clericis. c. 28. propos.* 4. & 5. & est sententia communissima Legistarum, Canonistarum, & Theologorum apud Sperel. *dec. 37. & dec. 126. n. 57.* Carol. de Graff. & Ciarlin. *ll. cc.* Dianam *par. 1. tract. 2. de Immun. resol.* 1. Thomas Del Bene *de Immun. to. 1. cap. 5. dub.* 8. Fagnan. a. *par. tertii Decretal. in cap. non minus, de Immun.* qui hoc probat etiam *ex L. sancimus C. de SS. Eccles.* illis verbis. *competens prærogativa cælesti favore conservetur*, quam sententiam canonizavit Rota coram Merlino apud Rubeum *par. 6. rec. dec.* 339. & coram Coccino *in causa Barcinonem. 20. Jun.* 1630. cum qua sæpius pertransiit S. Congreg. Immunitatis. & Concil. Lateran. sub Leone X. in Bulla *de reform. §. & cum fructuum.* Concil. Salisburgense sub Pellegrino *an.* 386. Conc. Colonien. celebratum *anno* 1530. *par. 9. cap.* 20. his verbis. *Immunitas Ecclesiastica vetustissima res est jure pariter Divino, & humano introducta*; adeo ut contrariæ sententiæ Covar. *pract. quæst. cap.* 31. modica remanear probabilitatis umbra, ob tam clarus S. Scripturæ textus, SS. Patrum interpretationem, S. Rotæ decisiones, S. Congreg. declarationes, infinitorum Doctorum sententiam, quo supposito nulla contra jus Divinum consuetudo allegari potest utpote invalida; quia nequit voluntas, seu actio humana quantocumque tempore vel numero multiplicetur, contra Dei voluntatem prævalere; adeo ut talis consuetudo iniqua sit, utpote rationi contraria. *c. ult. de consuetudine.* Covar. *pract. quæst. cap. 31. n.* 5. Felin. *in cap. 1. de treuga & pace.* Duardus *in Bullam Cœnæ lib. 2. conclus. 7. quæst. 37. n.* 3. Azorius *lib. 5. instit. moral par. 2. cap. 14. quæst.* 1. Panorm. *in cap. non minus n. 17. de Immun. Eccles.* Sperel. *decis. 37. num.* 28. licet si immemorialis juxta Rotam *decis. 20. de consuet.* Abb. & alios *in cap 2. de jud. & cap. Ecclesia S. Mariæ de constit.* Tum quia Laici sunt incapaces ejusmodi jurisdictionis, quo casu immemorabilis nihil potest operari, licet esset mille annorum.

56 Neque refert, quod idem possit immemorabilis, quod privile ium, & illa habeat vim pacti, tituli, & legis; quia hoc non procedit, ubi adest incapacitas subjecti, ut probat textus *in cap. quanto, de consuet.* Imola *in cap. 1. de apost.* Abb. *in cap. super quibusdam. de V. S.* Bal. *in L. si solemnibus. Cod. de fide Instrum.* Felin. *in cap. dilecti. de præb.* Menoch. *de præs. lib. 3. præs. 131. num.* 47. & Sperell. *l. c. num.* 37. tum quia a Jure scripto consuetudo ubi improbatur, non valet regula; quia tunc non habet vim tituli, nec privilegii juxta *cap. satis, de officio archidiac.* Jo. Andr. *in cap. 1. de Cler. agrot.* Menoch. *d. præs. 131. num.* 47. Pur. *dec. 457. num.* 4.

57 Sed fingamus, hanc Immunitatem esse duntaxat Juris positivi; adhuc immemorabilis eam abrogare non potest nec in parte, nec in toto; quia tam a Jure civili, quam Canonico est reprobata. De Jure quidem civili in *auth. Cassa. Cod. de SS. Eccles. §. illicitas.* De Jure Canonico *in cap. Clerici, de Judic. cap. cum terra, de elect. cap. ad nostram. & cap. cum inter, de consuet. cap. quamquam, de censib. in 6. cap. Clericis, de Immun. Eccles. in 6.* Ubi hæc consuetudo vocatur *horrendus potestatis Laicalis abusus*, & ita tanquam SS. Canon. inimica non est attendenda. *Cap. qualiter.* Ubi Abb. *de Judic. cap. c. de consuet.* Rota apud Sperell. *dec. 37. num.* 42. & talis consuetudo etiam immemorabilis reprobatur in Bulla Cœnæ, uti communiter tenuit Rota, & DD. Canonistæ ac Theologi apud Azorium *institutionum moralium tom. 1. lib. 5. cap. 12. quæst. 1. §. sed dubitari potest.* Suaz. *l. c.* Tum quia talis consuetudo est Ecclesiæ plurimum onerosa, & jus non solum tali consuetudini resistit, sed illam tanquam irrationabilem reprobat. Suaz. *l. c.* feriendo excommunicationis sententiam contra introducentes juxta *cap. noverit, de sent. excom.* Bulla Cœnæ *censura* 15. Carol. de Graffis. *de effectu Clericatus effectu 3. num.* 118. Marta *de Jurisdict. par. 4. cas. 11. num.* 56. Ciarlin. *controv. for. p. 2. cap. 129. num.* 44.

Neque potest responderi, quod immemorabilis præscriptio faciat præsumere præcedentem consensum apostolicum; quia hoc non procedit in consuetudine per SS. Can. improbata. Suaz. *l. cit.* & quando privilegium est odiosum, & accedit personarum incapacitas; imo ob Bullam Cœnæ excluditur consensus apostolicus; quia cum singulis annis publicetur, constat de positivo dissensu. Sperel. *loc. cit. num.* 59. Neque refert, quod S. Pontifex non ignoret, multa in aliquibus provinciis contra libertatem Ecclesiasticam fieri; quia licet non puniat, non ideo consentit, sed ad vitanda majora mala dissimulat, juxta illud quod dicitur *in cap. cum jam dudum, de præb. multa per patientiam tolerantur, quæ si in judicium deducerentur, nequaquam valerent.* neque juvare potest excusatio multorum, quod hæc consuetudo sit mixta Laicorum, & Ecclesiasticorum, & ita subsistere possit; quia inprimis falsum est, esse consuetudinem Ecclesiasticorum; quia licet videantur sponte solvere, inviti tamen id faciunt metu executionis armatæ, & manus regiæ, quam exigentes collectas semper comminantur, & majorum malorum; merito dubitantes, ne dum Romæ consulitur, Saguntum expugnetur, ut est per se notum, & quatenus citra veri præjudicium essent consuetudines ejusmodi mixtæ Clericorum, adhuc nihil valerent; quia Prælati Papa inferiores, nec per pactum expressum, nec per concordiam possunt in aliquo præjudicare Ecclesiasticæ Immunitati absque expresso consensu S. Pontificis. Paulus de Castro *cons. 423. num. 2. lib. 2.* Cævall. *in speculo Communi, contra communem quæst. 899. nu.* 107. Rota coram Merlino *l. c.* Sperell. *l. c. num.* 63. Suaz. *l. c.* & quia exemptio competit statui Clericali uti Universo, non potest illi a Clericis nec expresse nec tacite renunciari. Hinc est, quod Bonifacius octavus *in c. Clericis, de Immun. Ecclesiarum in 6.* tam acerbe invehatur in illos, qui ejusmodi exactionibus vel consentiunt, vel dissimulanter connivent illis verbis. *Quod dolentes referimus, nonnulli Ecclesiarum Prælati, Ecclesiasticæque personæ trepidantes, ubi trepidandum non est, transitoriam pacem quærentes, plus timentes Majestatem temporalem offendere, quam æternam, talium abusibus non tam temerarie, quam improvide acquiescunt sedis apostolicæ authoritate, seu licentia non obtenta.* 58

Dicunt Laici præterea, collectas non indici tantum a Laicis, sed etiam ab Ecclesiasticis, uti Prælatis maxime regularium, qui provincialibus Comitiis interveniunt. Sed hæ sunt excusationes ad excusandas excusationes in peccatis, nam quærimus, quam Prælati provinciales habeant jurisdictionem in Clerum sæcularem, a quo, & quando concessam? si nullam, uti revera nullam habent, quomodo mittunt falcem in alienam messem, quomodo collectas non subditis imponere præsumunt? quin incurrant pœnas contra violantes immunitatem Ecclesiasticam tum in Jure, tum in Bulla cœnæ latas? & contra usurpantes jurisdictionem Ecclesiasticam, seu Episcopalem? nam in *cap. non minus.* Episcopo cum Clero permittitur cognitio necessitatis collectarum imponendarum & hoc non nisi, ubi periculum est in mora. De Prælatis Regularium provincialibus altum silentium, consultius apud Deum agent, si de alieno non erunt liberales, aliis onera imporrabilia imponentes, quæ illi digito movere nolunt.

Sed audi Laicos clamantes. Ecclesiastici sunt membra Reipublicæ, ergo tenentur & illi contribuere pro necessitatibus Reipublicæ. Negatur consequentia; non enim omnia membra eundem actum habent juxta Apostolum *ad Rom.* 12. alias Clerici tenebuntur agere opificia, serere agros, militiam sequi sæcularem contra textum *in cap. petitio. de homicid.* S. Thomas 2. 2. *quæst. 4. a. 2. ad* 2. cum Clericorum arma sint lacrymæ, & oratio- 60

orationes. *cap. Clerici.* 23. *quæst.* 8. *cap. ex multa. de voto.* Admittimus, Clericos teneri succurrere Reipublicæ, sed suo in ministerio, & actu, nimirum Divinorum officiorum celebratione, publicis, & privatis precibus, quod etiam diligenter fit. *cap. singula.* 78. *dist.* alias valebit etiam sequens argumentatio contra Laicos. Laici sunt membra corporis mystici Ecclesiæ, ergo tenentur ad solvendum cathedraticum, charitativum subsidium &c. ad quæ tenentur Ecclesiastici juxta *cap. conquerente, de officio ordinarii*, & Abb. *cons.* 26. quem tamen argumentandi modum nolunt intelligere.

61 Solet etiam citari contra nos doctissimus D. Dominicus Bassus; sed immerito; quia postquam cum Illustrissimo Domino Cancellario Schmidt solvit omnia motiva Laicorum pro fundanda potestate sæculari ad collectandum Clerum, consuluit Clericis, ut solvant; sed quia aliud est consulere spontaneam solutionem, aliud decidere, Clerum esse obligatum solvere, ideo potius nostris militat sub signis.

62 Citatur etiam contra hanc sententiam P. Haunoldus; sed quæstio illius est, an, & quibus legibus civilibus possint Clerici, & Religiosi teneri salva immunitate Ecclesiastica, hoc est, illis legibus, quæ favore canonum adversus Laicam potestatem sunt munita. Ecce! hic non agitur, an Clerici possint obligari Legibus, quæ sunt contra immunitatem Ecclesiasticam, multo minus statutis Laicorum contra eandem Immunitatem, quæ est nostra difficultas. Et licet concludat obligationem directe a legibus civilibus provenientem in Clericis servandi leges, hoc inde probat, quod S. Pontifex velit illas servari; sed S. Pontifex non vult servari leges, & statuta contra Immunitatem Ecclesiasticam lata. Ergo Haunoldus non vult, Clericos teneri legibus, & statutis contra Immunitatem Ecclesiasticam. Minor fuit jam ostensa toto isto discursu, & ob excommunicationis sententiam contra statuentes latam. Et solum loquitur de obligatione quoad vim directivam, non vero quoad vim potestativam. Ad hæc sententia Haunoldi suos habet contradictores Theologos, & Canonistas, uti a Laicis intelligitur, in tali authoritate, & numero, ut nobis, qui contrariam pro vera tenemus, omnino probari non possit. Et quod S. Pontifex velit ejusmodi leges, & statuta a Clericis servari, est vigilantium somnium, nisi ab eodem fuerint approbatæ; & tunc non sunt servandæ uti Leges Civiles, sed uti Pontificiæ. Butrius, Hostiens. Jo. Andr. Archid. cum aliis apud Pignatellum *to.* 1. *cons.* 166. *n.* 8. Del Bene *de Immun. l. c.*

63 Urgent Laici. Sunt ejusmodi Collectæ principaliter indictæ ad defensionem patriæ, cujus membra sunt Clerici, qui defensionis commoda non minus, quam Laici sentiunt, adeoque oneribus se subtrahere non possunt, juxta illud juris adagium. *Qui sentit commoda* &c. Resp. hæc omnia non ignorasse Christum, Pontifices, & Imperatores, qui optime norunt, Clerum esse membrum Reipublicæ in temporalibus, & tamen eundem a Collectis exemerunt, & respective exemptum declararunt ab oneribus ordinariis, & extraordinariis; imo non obligatum, districte etiam eidem inhibendo solutionem illarum. Quid ergo dicemus! quod sit iniquitas apud Deum? absit. Quod tot Pontifices, tot Concilia, tot Imperatores, tot Reges, & Principes, qui Concilio Lateranensi interfuerunt, & ejusdem decretis humiliter se subjecerunt, subditis & Reipublicæ fuerint injurii, & iniqui? procul tam temeraria cogitatio! audiant Laici S. Paulum eorum lamentationes evertentem illis verbis. *si nos vobis ministramus spiritualia, magnum non est, si nos carnalia vestra metamus*. Verum est sæculares juvare Clerum, Ecclesias, & Ecclesiasticorum bona defendere; sed verum pariter est, eosdem reciproce juvari a Clero in spiritualibus, uti sacramentorum administratione, precibus tam publicis, quam privatis, & similibus, & quatenus necessitas esset ita urgens, serventur illa quæ *in cap. non minus.* præscripta fuere, & habebunt Clerum votis suis faventem.

64 Bona vero a Laico Clericis, vel Ecclesiæ vendita, quæ sunt destinata ad cultum Divinum, transeunt sine omni onere, quo erant affecta tam ordinario, quam extraordinario. *cap. dudum.* 23. *quæst.* 8. Suaz. *in defens. fidei. lib.* 4. *cap.* 17. 18. *&* 19. Rota apud Sperel. *dec.* 35. Innoc. *in cap. non minus, de Immun. Eccles.* Cardin. *in Clem.* 1. *de vita & honest. Cleric.* Graff. *l. c. eff.* 4. Kloghius *de contrib. cap.* 12. *num.* 83.

Bona vero Laicorum, quæ transeunt in Clericos ti- 65
tulo mere temporali, puta emptionis, vel alio, transeunt cum illo onere reali, quo erant affecta, secus cum onere personali, vel mixto. Onus mere reale vocatur ordinarium, & mixtum extraordinarium. Mere reale onus est, quod bonis est affixum propter ipsa bona, & de, vel ex ipsis bonis solvendum. Uti Decimæ prædiales &c. & tale onus debet esse certum, perpetuum, & invariabile, non vero ex aliquibus urgentiis impositum, & illis in totum, vel in parte cessantibus auferendum, vel minuendum; nam tunc dicitur, & est onus extraordinarium, & non transit in Clericos. DD. apud Sperell. *l. c.* Pignatell. *to.* 2. *cons.* 54.

Neque refert, quod bona sint descripta in æstimo 66
cum tali onere; quia per hoc onus non evadit reale; nam mutatione personæ ipsa quoque res mutatur, & sicut bona, quæ a Clericis transeunt in Laicos, amittunt privilegium, ita econtra. De hac materia vide decisionem magistralem apud Rotam Romanam *par.* 9. *recent. tom.* 2. *dec.* 412. & ibi annotationes Pauli Rubei, ubi contraria resolvit, & signanter quod non liceat Principi sæculari convenire cum suis subditis sæcularibus, quod omnia bona sint subjecta oneribus realibus, ita ut transeant ad Ecclesiam cum suo onere, quia sic esset in arbitrio Principum sæcularium eludere immunitatem Ecclesiasticam, & sic per indirectum permitteretur, quod directe omnino est prohibitum. *auth. cassa C. de SS. Eccles.* & notant addentes ad Butratum *dec.* 780. *in litt. A. sub vers. tertia autem species*, & alii, & in casu quo teneantur, an possint ad id cogi a Judice sæculari, diximus in verb. *Ecclesia.* Lim. si alienationes fierent in fraudem, quia tunc jus non patrocinaretur. Lim. præterea in Clerico Negotiatore. Item si Laicus, uti potest, ea conditione vendidit, ut maneret affectum oneribus talibus &c. Riccius *in praxi par.* 3. *res.* 133. Kloghius & Barb. *ll. cc.* Item lim. in Clerico conjugato etiam cum Virgine. Antonellus *de regim. Eccles. lib.* 4. *cap.* 5. *num.* 20. uti supra.

Alterum privilegium quod Clericis competit, est fo- 67
ri. Videri possunt DD. *supra citati* pro privilegio Clericali, & ad hoc sufficit possessio Clericatus. Diana *par.* 3. *tr.* 1. *res.* 48. Mascard. *de prob. conclus.* 362. Bonacina *in Decal. disp.* 10. *quæst.* 2. vel certe transfert onus probandi contrarium in Judicem Laicum. Graff. *de eff. Cler. in prælud. num.* 226. apud Dian. *l. c.* adeo ut Clericus non possit prorogare jurisdictionem Laicalem. *cap. significasti de foro compet.* Bar. *in L.* 1. *ff. de Judic.* Ciarl. *controv. for. cap.* 44. Scaccia *de Judic. lib.* 1. *cap.* 11. neque renunciare privilegio fori etiam cum consensu Episcopi; quia est inductum favore totius ordinis Clericalis. Scaccia *l. c.* Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 39. §. 2. *num.* 8. Hæc hodie clara sunt, & nullam etiam apud Legistas habent difficultatem, & tamen eo jam devenit Laicorum audacia, ut Ecclesiasticos, &, quod magis mirandum, etiam Prælatos sua trahere ad subsellia non tantum actionibus in realibus, sed etiam personalibus minime vereantur, &, quod magis dolendum, ipsimet prælati non tantum ultro compareant, sed unus alterum etiam ad tribunal Laicum, etiam in personalibus citare non dubitet; ut nunc merito Bonifacii octavi querelæ, & lamentationes contra Philippum Francorum Regem tunc editæ etiamnum repeti merito possent tenoris sequentis. *Prælatos insuper, & alias personas Ecclesiasticas tam Religiosos, quam sæculares regni tui etiam super personalibus actionibus, juribus, & immobilibus bonis, quæ a te non habent in feudum, ad tuum judicium pertrahis, & coarctas*. Ita Palatius in vita Bonifacii 8. *vol. fol. mihi* 150. Sed dicent, Prælati sunt status provinciæ; & tanquam status possunt personaliter conveniri. Resp. tales fuisse etiam Prælatos in Francia, contra quam Bonifacius ita acerbe lamentatur. Ad hæc sunt status quidem provinciæ Prælati, sed status Ecclesiastici, quales sunt Episcopi Principes Imperii, qui tamen in personalibus non conveniuntur coram Dieta Imperii. Præterea si hæc excusatio valeret, auferretur de facili privilegium fori Clericis competens: nam etiam Clerici sunt cives Provinciæ, & membra, & tamen coram suo Judice in personalibus conveniendos esse nemo dubitat; quia cives sunt Ecclesiastici, membra Ecclesiastica &c. Et

68 Privilegium ex emptionis a foro Laicali, est de Jure divino. Concil. Trid. *seff.* 25. *cap.* 20. *de reform.* & patet ex illis verbis Constantini; *Vos a nemine judicari potestis; quia ad solius Dei judicium reservamini.* Abb. *in cap. solita, de major. & obed. & in cap. at si Clerici, de Jud.* Gig. *de Crimin. læsæ Majest. lib.* 1. Clar. *in §. fin. q.* 36. Graff. *de effect. Cler. eff.* 1. *a n.* 2. Scacc. *l. c.* Barb. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 39. §. 2. *num.* 5. Tambur. *de Jur. Abb. tom.* 1. *disp.* 15. *qu.* 19. Suar. *in defens. fid. lib.* 4. *cap.* 5. Dian. *part.* 7. *tract.* 1. *resol.* 1. 2. *& seqq.* & plurimi apud Sperel. *dec.* 133. & S. Congr. Hinc Clericus in Laicum tanquam arbitrum compromittere non potest, bene tamen ut arbitratorem. Gail. *lib.* 1. *obs.* 37. dummodo causa non sit spiritualis.

69 Hinc Clericus citans Clericum ante Judicem Laicum, amittit causam, & privatur communione. Ansald. *de Jurisd. p.* 2. *tit.* 11. *cap.* 1. Abb. *in cap. si diligenti, de for. comp.* Et habens recursum ad Judicem Laicum, est excommunicatus ipso Jure. *cap. gravem, de sent. excom.* Rot. apud Merlin, *decis.* 15. *&* 16. Bulla Cœnæ §. 1. *&* 16.

70. Clericus in tantum gaudet fori privilegio, ut trahat ad se Laicum litis, vel criminis consortem, cohæredem, vel correum in materia individua, secus in dividua. *L. si communi, ff. quemadm. serv. amit.* Felin. *in cap.* 1. *de præscr.* Covar. *pract. quæst. cap.* 34. *n.* 2. Gail. *obs.* 37. *lib.* 1. *n.* 2. *vers. tertio.* Farin. *in prax. quæst.* 8. *n.* 151. Fachin. *lib.* 9. *controv. Jur. cap.* 31. Graff. *de effect. Cler. eff. n.* 137. Mart. *de Jurisd. p.* 4. *cas.* 118. Ciar. *contr. for. cap.* 34. *a num.* 29. etiam in causis perplexis, in quibus ob divisionem fori potest oriri perplexitas: tunc enim, ne oriatur coram uno Judice causa est terminanda, uti in mandante, & mandatario delicti. Ciarl. *l. c.* Sperel. *decis.* 19. Fachin. *l. c.* Scacc. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 11. Barb. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 39. §. 2. *a num.* 94. Dian. *q.* 3. *tr.* 1. *res.* 1. contra Ansald. *de Jurisd. p.* 2. *tit.* 4. *cap.* 20.

71 Ampliatur, ut Clericus recipiens depositum coram Judice Laico non possit pro illius restitutione conveniri coram Judice Laico. Barb. *l. c.* idem dic de fidejussore.

72 Ampliatur præterea, ut Clericus succedens Laico ante litem cœptam, non obstante priori hypotheca, vel obligatione Laici, non possit conveniri nisi coram Ecclesiastico. Bar. *in L. heres absens*, & ibi DD. *ff. de Jud.* Abb. Butr. & Canonistæ *in cap. quia V. extra. de Jud.* Marant. in Specul. *p.* 5. *n.* 13. Gail. *lib.* 1. *obs.* 37. Sperel. *decis.* 7. *n.* 1. licet Laicus fuisset in forma Cameræ obligatus. Imo non tenetur litem prosequi coram Laico, coram quo fuit cœpta, si processus fuit nullus. Ciarl. *contr. for. cap.* 160. *n.* 52. Graff. *de effect. Cler. eff.* 1. *num.* 298. *seq.* Gail. *lib.* 1. *observ.* 37. Scacc. *l. c.* Barb. *ubi supra a num.* 101. ubi multos allegat, qui defendunt, Clericum non teneri litem prosequi coram judice Laico, etiamsi processus non fuerit nullus, ex quo mutata persona, mutetur judicium; sed pluras allegat in contrarium, quem vide.

73 Ampliatur ulterius, ut Clericus veniens ad causam principaliter pro suo interesse, trahat causam ad suum forum. Anchar. *in cap. ea quæ, de Reg. Jur. in* 6. Sper. *dec.* 24. *a num.* 1. Ciarl. & Barb. *l. c.*

74 Ampliatur quarto, ut Clericus succedens Laico in Jure universali post litem cœptam, non teneatur prosequi litem coram quo fuit cœpta. de qua vide Abb. & Fel. *in cap. quia de Jud.* Graff. *de effect. Cler. eff.* 1. *n.* 281. Scacc. *de Jud. l. c.* Gail. *loc. cit.* Marta *de Jurisd. p.* 4. *cas.* 33. Gratian. *disc. for. cap.* 16. *ante num.* 34. Sperel. *l. c.* Barb. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 39. §. 2. *a n.* 101. Dian. *p.* 1. *tr.* 2. *res.* 24. quamvis contrarium doceant multi apud Sperel. *l. c.*

75 Ampliatur quinto, ut nec Clericus tutor possit coram Laico conveniri pro reddenda ratione administrationis, licet acceptarit legitimam tutelam; quia non potest prorogare Jurisdictionem Judicis Laici, ut supra dictum est. Riccius *in prax. var. res. p.* 3. *res.* 505. & gaudet eadem exemptione etiam quoad patrimonialia, & quoad alia officia sæcularia. Ambrosin. *de imm. c.* 20. Duard. *in Bull. Cœn. can.* 15. Mart. *loc. c. cas.* 147. Pignatel. *tom.* 2. *cons.* 27. Barb. *l. c.* contra Capon. & Ansald. Item si fidejussit pro Laico. Ricc. *p.* 2. *res.* 483. *num.* 4. & 5. Bojard. ad Clar. *in §. fin. qu.* 95. neque in officio delinquens. Riccius *p.* 2. *res.* 486. *nu.* 4. Scacc. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 94.

Limita primo in reconventionis causa, in qua in civilibus causam spiritualem, vel illis annexam nihil tangentibus, reconveniri potest coram Judice Laico. juxta gloss. *in cap. at si Clerici. verb. non tenet, de Judic.* Pasqual. *de patr. potest. p.* 1. *cap.* 8. *num.* 4. Scacc. *l. c.* Pignatel. *tom.* 3. *cons.* 27. Farin. *in prax. quæs.* 8. *num.* 99. *seqq.* Graff. *de effect. Cler. eff.* 1. *num.* 745. Ciarlin. *contr. for. cap.* 53. *num.* 31. Barbos. *d. cap.* 39. §. 2. *a num.* 137. ubi late, plurimeque DD. ampliationes, & limitationes. Quamvis, spectato jure communi, quod ne quidem in causa mere civili Clericus reconveniri possit coram Judice Laico, verius judicet P. Pirhing. *lib.* 2. *decretal. tit.* 4. *num.* 9. ubi Abb. *in d. cap. at si Clerici. num.* 22. *&* 23. Ob rationes; tum quia leges civiles reconventionem permittentes pertinent solum ad subditos Laicos, cum non possint obligare Clericos de jure divino a Jurisdictione Laicali exemptos, ut supra diximus, nec constat, quod Jus Canonicum tales leges approbaverit, ideoque erit standum generali prohibitioni, ne Clericus trahatur ad forum Laicale; tum quia Clerici nec propria sponte possunt se subjicere jurisdictioni Laicali. *arg. cap. si diligenti.* 12. *de for. comp.* & ad contraria respondet cit. P. Pirhing. Et hanc sententiam defendunt etiam plurimi, quorum aliqui videri possunt apud Farin. *l. cit.* Felin. *in repert. in verb. Clericus,* ubi de magis communi. & alii, & hæc quæstio certe gravis est, & difficilis, ita, ut dicit Petr. August. Morla, apud cit. Graff. ut indigeat nova Pontificis decisione, & certe priorem sententiam reprobare non audet P. Pirhing. ob innumeros DD. qui illam defendunt, & Jo. Andr. & Abb. *in d. cap. at si Clerici*, afferunt standum esse consuetudini apud Afflict. *decis. Neapol.* 173. *num.* 2. cui merito adstipulamur, quæ posterior sententia etiam limitanda est, si reconventio fiat per modum exceptionis, v. g. compensationis, vel in causa accessoria, & connexa. Pirhing. *l. c.* hinc Judex Laicus cognoscere potest circa expensas a Clerico actore, qui succubuit, solvendas. Imol. *in cit. cap. at si Clerici. num.* 5. Et prima sententia limitatur, ut Clericus ad solvendum &c. personaliter a Judice Laico cogi non possit, sed hoc fieri debebit per Judicem Ecclesiasticum. Dian. *p.* 4. *tr.* 1. *res.* 65. Bonac. *in Bull. Cœnæ disp.* 1. *q.* 16. Barb. *l. c. num.* 156. Felin. *in cit. cap. at si Clerici. num.* 10. *fall.* 4. ob defectum jurisdictionis Judicis Laici. 76

Limita secundo, quod Clericus tanquam auctor laudatus, uti qui tenetur de evictione, non trahit causam ad suum forum. Abb. *in cap. fin. num.* 8. *de empt. & vend. & in cap. quoniam frequenter. §. in aliis. n.* 28. *ut lit. non contest.* Covar. *pract. quæst. cap.* 8. *num.* 3. Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 39. §. 2. *num.* 116. quia tamen non conveniunt DD. etiam in hac quæstione, ut videre est apud cit. Barbos. & apud Fachin. *contr. jur. lib.* 2. *cap.* 38. ideo distinguendum erit, quod nempe, quando Clericus in judicium venit tantum accessorie, ut emptorem defendat, non trahat judicium ad suum forum. Ciarlin. *contr. for. cap.* 171. *nu.* 22. ubi Abb. *in d. cap. fin. de empt. & vend. num.* 8. Dec. *cons.* 700. *num.* 6. Natt. *cons.* 99. *num.* 3. *lib.* 2. Rimin. *jun. cons.* 422. *num.* 14. & alii. late Mangil. *de evict. quæs.* 6. *num.* 13. *& passim. tot. quæst.* cum tunc privilegio Clericali non derogetur, ex quo sententia, seu judicium non contra Clericorum venditorem, sed contra Laicum emptorem proferatur. Barbos. *l. cit. num.* 118. Quod si vero Clericus principaliter veniat pro suo interesse, ut quia nominans est dicti Clerici colonus, cujus principaliter interest illum defendere, vel quia Clericus in judicium fuit conventus evictionis nomine, & sic principaliter contra ipsum actio intentata, tunc dicendum est, quod sit conveniendus coram suo Judice. Barbos. *loc. cit.* Fachin. *ubi supra.* late Mangil. *loc. cit. d. quæs.* 6. ubi contraria resolvit, aliosque citat; cum tunc principaliter & judicium, & sententia contra Clericum feratur, & sic Laicus non est Judex competens. Anchar. *in c. ea quæ quæs.* 17. *vers. qua rat. de R. I. in* 6. Abb. *in d. cap. cum sit generale num.* 13. ubi Innoc. & alii apud Ciarlin. *loc. cit. num.* 24. 77

Limit. tertio, quia Clericus actor sequitur forum rei Laici. Canonistæ *in cap. quod Clericus, de for. comp.* Sperel. *dec.* 100. *&* 10. sublimit. in causis Ecclesiasticis, quales sunt Jurispatr. matrimonii, ejusque dispensationum; causæ decimales, nisi quæstio sit puri facti, de quo 78

sun loco, causa possessionis spiritualis; Item in causis mixti fori, in quibus est locus præventioni, quales sunt, causæ alimentorum, dotis, nisi hæc petatur cum divortio; quia tunc hæc causa est pure Ecclesiastica, vel causæ civiles, quæ agitantur in personas miserabiles, pupillos, viduas, pauperes &c. vide Scacc. *de Jud. lib.* 1. *c.* 12. *nu.* 17. Sperel. *dec.* 98. Covar. *pract. quæst. cap.* 35. Mooet. *de decim. cap.* 8. *q.* 1. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 5. *cap. ult.* §. 2. Ciarl. *contr. for. c.* 125. *&* 56. *&* 171. *num.* 48. Concil. Trid. *sess.* 24. *c.* 10. Barbos. *de Offic. Episc. alleg.* 81. Sanch. *de matr. lib.* 10. *disp.* 8. quæ possunt tractari coram Judice Ecclesiastico, ut probatur ex *cap. si Clericus*, *& cap. cum sit generale, de for. comp.* Scacc. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 11. & quidem in causis decimarum, hæresis, matrimonii, simoniæ, & Beneficii, & aliarum spiritualium causarum Ecclesiasticus procedit privative quoad Laicum. DD. *cit.*

79 Limit. quarto, quia Clerici spoliantes Laicum possunt conveniri coram Judice Laico. Scacc. *loc. cit. num.* 95. non quidem directe, sed indirecte, nam tunc Laicus potest restituere spoliatum in suam possessionem, per viam quamdam defensionis extrajudicialis, citando quoscumque interesse prætendentes. Afflict. *decis.* 24. Marant. in Specul. *p.* 4. *dist.* 11. Scacc. *l. c.* Idem dic de sequestratariis & depositariis. Eccles. *obs. for.* 186. hoc est bene verum, quod Clericus spoliator comparens, & possidere se allegans, possit petere remissionem ad suum Judicem, quæ erit concedenda, cum habeat privilegium fori. Menoch. *de recuper. poss. remed.* 15. *num.* 227. *usque ad num.* 234. Gutier. *canonic. quæst. cap.* 34. *num.* 31. apud Gratian. *disc. for. cap.* 238. *num.* 73. ubi alios tradit modos eludendi hanc cautelam, citandi Clericos per citationem generalem *quorumcumque interesse se habere putantium*: quos vide apud d. Menoch.

80 Et licet Ecclesia, si ratione suorum bonorum petat restitutionem in integrum, possit hoc facere coram Judice Ecclesiastico, uti defendit Sperel. *dec.* 135. *num.* 9. citans Abb. & Felin. *in cap. cum sit generale, de for. comp.* Contrarium tamen in Clerico petente restitutionem in integrum ratione bonorum suorum patrimonialium tenet gl. *in c. un. de rest. in integr.* Abb. *in c.* 1. *de consuet, & in cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit.* Marant. *de ord. Jud. p.* 6. *de appell.* Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 4. *num.* 2. Oddo *de rest. in integr. p.* 2. *q.* 3. apud Sperel. *loc. cit.* juxta quos illam petere debet coram Judice Rei conventi.

81 At quod Clericus, non tantum pro re Ecclesiæ, sed etiam pro bonis suis patrimonialibus agens contra Laicum ex canone, vel remedio integrandæ, aut retinendæ, habeat fori electionem, est tex. *in c. cum sit generale, de for. comp.* ubi Felin. *c. quamquam, de cens. in* 6. quia in materia subjectionis æquiparantur bona Ecclesiarum, & Clericorum. *cap. si Clericus, de for. comp.* etiam quoad privilegium fori. *cap. S. Mariæ, de constit. c. fin. de vit. & honest. Cler.* & DD. apud Sperel. *dec.* 142. Tum quia spolians Clericum suis bonis peccat in in Ecclesiam; quia bona patrimonialia Clericorum sunt Ecclesiæ quoad defensionem. *cap. de Laicis.* 12. *q.* 2. *c. irreligiosum. & c. eos. dist.* 87. vide Sperel. *loc. cit.* Dian. *p.* 3. *tr.* 1. *res.* 29. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 5. *c.* 3. dummodo constet, rem esse Clerici: secus si id negetur. Ciarlin. *contr. for. c.* 171. *num.* 50. *c.* 5. *de form. comp.*

82 Hinc Clericus Laicum de rebus Ecclesiæ, vel suis recte convenit in foro Ecclesiastico, *c. si Clericus Laicum.* ubi Abb. Felin. & DD. *de for. comp.* Grass. *de effect. Cler. eff.* 1. *nu.* 521. Bellet. *disquis. Cler. p.* 1. *tit. de favor. Cler. real.* §. 5. Ciarl. *contr. for. cap.* 171. *num.* 48. Sperel. *dec.* 98. Barb. *in d. c. si Clericus. num.* 2. Dian. *p.* 5. *t.* 1. *res.* 7. Grat. *disc. for. cap.* 238. Rot. apud Dian. *loc. cit.* maxime si agit spolio. Ansald. *de Jurisd. p.* 2. *tit.* 11. *c.* 22. plura videri possunt infra in verb. *Judex.*

83 Limit. quinto in causa feudali, in qua Clericus potest conveniri coram Judice Laico, vel paribus Curiæ. *c. verum c. ex transmissa, de for. comp. c. cæterum, de Jud.* Bonac. *in Decal. disp.* 10. *q.* 2. *pun.* 1. §. 4. Gail. *lib.* 1. *obs.* 37. *& de pace publ. lib.* 1. *c.* 8. *num.* 8. Clar. *in* §. *feudum. q.* 90. *num.* 8. nisi feudum Ecclesiasticum esset. Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *c.* 39. §. 2. *a num.* 129. Dian. *p. tr.* 1. *res.* 59.

84 Limit. sexto in aliquibus, ut Clericus in actione reali, vel in rem, possit coram Judice Laico conveniri. ita Boer. *dec.* 64. *num.* 6. Mynsing. *cent.* 1. *obs.* 22. *& cent.* 4. *obs.* 95. Gail. *lib.* 1. *obs.* 37. *n.* 4. Osasch. *dec.* 68. *n.* 34. qui ultimus declarat, id esse verum, si fiat indirecte, non constringendo Clericos, vel Ecclesiasticas personas, sed res ipsas oneri affectas; & ita in censibus, & tributis Clericos coram sæculari conveniri posse. Joan. Andr. *in cap. non est in mora, de Reg. Jur. n.* 7. Abb. *in c. cum homines, num.* 9. *de decim.* Thomat. *de collect.* §. *videndum, a n.* 10. probantque *ex cap. quod Clericis, cap. si diligenti, de for. comp. auth. statuimus, & authen. hodie. Cod. de Episc. & Cler.* Sed contraria vera est, quam, reprobata Galliæ consuetudine, probant plures. Faber. *in d. c. statuimus, & authen. sed hodie.* Marant. *de Ord. Jud. p.* 4. *dist.* 11. Rolan. *cons.* 12. *n.* 37. *& cons.* 23. *num.* 13. *lib.* 2. Aponte *de laudemiis, qu.* 51. *n.* 5. Grat. *disc. for. c.* 16. *a num.* 20. Grass. *de effect. Cler. eff.* 1. *num.* 10. *&* 387. Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *c.* 39. §. 2. *n.* 107. Sperel. *decis.* 135. Mart. *de Jurisd. p.* 4. *cas.* 4. *a num.* 20. Farin. *de inquisit. q.* 8. *a num.* 21. Pax Jord. *de re judic. lib.* 13. *tit.* 8. *nu.* 14. & ut supra; ratio est; quia canones, & Jura generaliter loquuntur, & sine distinctione inter actionem realem, & personalem: cum autem Jus non distinguit, nec nos distinguere debemus, ut probat Barbos. *loc. cit. num.* 106. tum quia in concursu fori ratione rei, & ratione personæ, præfertur forum personæ. *L. quod legatur, ff. de Jud.* quia res, & bona sunt accessoria personæ. *L. in peculium ff. de usur.* & dignior trahit ad se minus dignum *c. quod in dubio, de consacr. Eccles.* tum quia sicut bona assumentis militiam sæcularem mutant statum, & forum, *L. ex eo, Cod. de agent. in reb. L. Magisteriæ. Cod. de Jurisd. omn. Jud.* ita bona assumentis militiam Ecclesiasticam. Innoc. *in c.* 2. *de major. & obed.* & quoad forum debemus potius sequi conditionem personæ, quam rei; quia in Judiciis quasi contrahitur. Abb. *in cap.* 17. *de Jud.* & consuetudo in contrarium valere non potest, utpote contra Jus divinum: quia in Judiciis etiam realibus quasi contrahitur, & personaliter, obligatur persona foro Judicis sæcularis. Bal. *in c.* 2. *de Jud.* Cenedus *in collectan. jur. Can. p.* 1. *collect.* 37. *n.* 14. Rot. quam citat Grass. *loc. cit. n.* 387.

Hoc privilegium fori tamen Clericis in minoribus 85
constitutis non competit, nisi aut habeant Beneficium, aut Clericalem habitum, & tonsuram deferant, & alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi serviant. Conc. Tr. *sess.* 23. *cap.* 6. *de reform.* Et ita Beneficiatus licet non deferat habitum, & tonsuram, propter particulam disjunctivam, gaudebit privilegio. Clar. *in* §. *fin. qu.* 35. *a num.* 16. Grass. *de effect. Cler. eff.* 1. *num.* 1195. Farinac. *loc. cit.* Garz. *de benef. p.* 2. *cap.* 2. *num.* 4. Genuens. *in prax. c.* 7. *num.* 7. Dian. *p.* 1. *tract.* 2. *res.* 28. Barbos. *de Jur. Eccles. loc. cit. nu.* 13. quæ saltem procedunt, donec Clericus ob non delationem habitus beneficio privetur, aut illo privatus declaretur; de quo supra. Garz. *l. c. n.* 5. Neque ad hoc ut Beneficiatus gaudeat privilegio, requiritur, quod habeat possessionem, sed sufficit legitima collatio. Gig. *de pens. q.* 94. *num.* 12. Paris. *de resign. lib.* 7. *q.* 1. *num.* 47. Genuens. *loc. cit.* Leo *in thes. for. Eccles. p.* 1. *cap.* 11. *num.* 2. Garz. *loc. cit. num.* 14. Dian. *p.* 1. *tract.* 3. *res.* 29. & ad hunc effectum sufficit Beneficium etiam modicum. DD. *cit.* imo sufficit solus titulus, licet non habeat fructus; sufficit etiam coadjutoria cum futura successione. Barbos. *de Off. Episc. alleg.* 12. *nu.* 9. *& de Jur. Eccles. lib.* 1. *c.* 39. §. 2. *n.* 19. & DD. *mox cit.* sufficit etiam pensio Ecclesiastica solita dari in titulum. S. Congr. apud Sper. *dec.* 132. *num.* 11. Gig. *de pens. q.* 28. Barbos. *de Off. Episc. alleg.* 12. *num.* 8. *& de Jur. Eccles. loc. cit. num.* 21.

Sed sicut Clericus gaudet privilegio fori, gaudetne 86
etiam immunitate Ecclesiastica, etiam quoad Judicem Ecclesiasticum in criminibus non exceptis? quæstio hæc est valde controversa; & Canonistæ sunt adeo divisi, ut ambigas, quænam sit communior; pro affirmativa stat Barbos. *de jur. Eccles. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 137. *cum plurimis seqq.* ubi cum innumeris DD. contraria resolvit, quia immunitas hæc datur Ecclesiæ, vel Clerico ob Ecclesiam; & communis apud Ciarl. *contr. for. cap.* 10. *num.* 17. Covar. *var. res. cap.* 20. *lib.* 2. *num.* 16. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 1. *cap.* 9. §. 2. *num.* 47. Tusc. *litt. E. concl.* 9. Clar. *in* §. *fin. q.* 30. Dian. *res. mor. lib.* 1. *p.* 1. *res.* 24. & probatur ex *c. nullus Clericorum* 17. *q.* 4. Innoc. *in c. inter alia*, & ibi Calder. *q.* 6. *de immunit. Eccles.* Contrariam docent Abb. in *cit. cap. inter alia* Angel. *in Sum. verb. immunitas. num.* 14. Sylvest. *in Sum. verb.*

Immunitas. 3. q. 3. Genuens. *in prax. cap.* 17. Tranch. *conf.* 30. ubi late Thom. del Bene *de immun. p.* 2. *cap.* 16. Navar. *in man. cap.* 15. Suar. *de Relig. tom.* 1. *tr.* 2. *lib.* 3. *c.* 10. Guazz. *defens.* 1. *cap.* 38. *num.* 49. Graff. *de effect. Cler. eff.* 38. Sperel. *dec.* 59. Sed prior est probabilior, & melioribus nititur fundamentis, inter quæ illud non contemnendum, quod ante Clericatum gaudebat immunitate; ergo etiam post, alias per Clericatum fuisset factus deterioris conditionis; quam etiam defendit Pignatel. *tom.* 1. *conf.* 178. *num.* 5. ubi declaratio S. Congreg. Sperel. *l. c. num.* 35. *vers. contrariam tamen.* apud quos alii. quæ S. Congr. declaratio tollit probabilitatem sententiæ contrariæ.

87 Neque potest Clericus extrahi ab Ecclesia Regularium exemptorum ab Episcopo in omni sententia, & non obstante quacumque consuetudine; quia licet talis Ecclesia regularis sit in Diœcesi, non est tamen de diœcesi, & sic non est de territorio Episcopi. Ciarl, *l. c. num.* 21. *cap. cum Episcopus, de offic. ord. in* 6. *cap.* 1. *de privil. in* 6. Suarez *de Relig. lib.* 3. *cap.* 13. Farin. *in append. cap.* 22. Nisi consentiat Superior Regularis, vel nisi essemus in delictis exceptis.

88 Quia Clericus est exemptus a Jurisdictione Laica, ideo ligari Laicorum legibus, aut statutis non potest, quantumvis honestis: quia ad obligandum non sufficit honestas legis, ubi deest potestas, & jurisdictio legislatoris. ad tex. *in cap. cum non ab homine, cap. novit. de Jud.* Mart. *de jurisd. p.* 4. *cas.* 5. Ciarl. *contr for. c.* 45. Sperel. *dec.* 11. 12. & 14. Potest tamen uti statuto non ut lege, sed ut privilegio. *cap. si in adjutorium, dist.* 10. Abb. *in cap.* 2. *de vit. & honest. Cler.* Ciarl. *loc. cit.* apud quem Bellet. nec ligatur statuto de compromittendo. Ciarl. *c.* 170. *num.* 40. Graff. *de eff. Cler. eff.* 2. *nu.* 412. & 414.

89 Ampliatur, licet statutum fuisset editum ob bonum publicum, quia Clericus nihilo minus non obligatur saltem quoad vim coactivam, bene vero quoad vim directivam; hinc statutum prohibens armorum delationem, tenetur Clericus servare quoad vim directivam, non quidem formaliter vi statuti laicalis, sed virtute Canonum armorum delationem prohibentium. Suar. *de LL. lib.* 3. *cap.* 34. & contra Regem Angliæ, *de Immun. lib.* 4. *c.* 16. Sperel. *dec.* 123. *num.* 75. contra Ansald. *de jurisd. p.* 2. *tit.* 11. *c.* 22.

90 Sed quæres, Clericus vendens rem cariori pretio, quam a potestate Laica fuit taxatum, peccatne, & teneturne ad restitutionem? Resp. affirmative: quia pretium justum est, quod fuit taxatum a potestate Laica, & ita pretium Clerici fuit injustum. Navar. *in man. cap.* 23. Bonac. *de L. L. disp.* 1. *q.* 1. *pun.* 6. Genuens. *in prax. c.* 47. apud Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 1. *cap.* 1. §. 7. *num.* 86.

91 Succedit privilegium canonis *si quis suadente &c.* 17. *q.* 4. propter quod si Judex Laicus Clericum spoliat armis sine Episcopi licentia, incidit in excommunicationem. Sperel. *decis.* 45. & 124. Dian. *p.* 5. *tr.* 1. *res.* 4. quod extenditur ad Clericum venatorem; quia licet venatio clamosa cum canibus, & accipitribus sit prohibita Clericis. *cap. Episcopum* 34. *dist. cap. omnibus. c.* 1. *de Cler. venat.* Menoch. *de arbitr. cas.* 413. Barb. *de jur. Eccl. lib.* 1. *c.* 40. *num.* 79. Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 12. Sperel. *decis.* 124. *n.* 28. tamen venatio non in perpetuum prohibetur, sed permittitur, si raro fiat, vel recreationis causa. glos. *in d. cap.* 1. *de Cler. venat. verb. voluptate.* ubi Abb. Dian. *p.* 3. *tr.* 6. *res.* 19. & *p.* 9. *res.* 40. & sæculari Curiæ sibi arma auferri volenti, potest impune resistere, & vim vi repellere. Sperel. *loc. cit.* nec ad Laicos spectat punire Clericos sacrorum Canonum transgressores.

92 Ita potestas Laica capiens Clericorum, & ad carceres suos ducens, incidit in excommunicationem *cap. si quis suadente.* & Bull. Cœn. licet ceperit in fragranti; nisi fuisset suspectus de fuga. Menoch. & Sperel. *loc. cit.* Neque possunt Laici arma Clericis ablata sibi retinere: quia vel Clerici deliquerunt, vel non? si non, ergo injuste illis auferuntur, si deliquerunt; cum sint corpus delicti, debent consignari illi Judici, qui est competens in illis, scilicet Ecclesiastico. Sperel. *loc. cit.* quando vero Clericus est suspectus de fuga, non potest retineri ultra viginti horas. Scacc. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 11. Farin. *in prax. q.* 8. Dian. *p.* 1. *tr.* 2. *res.* 10. Imo Clericus pluries pro armorum delatione captus, & se non correxit, non dicitur incorrigibilis, ut a Judice Laico possit carcerari, & puniri, post trinam Episcopi monitionem, nisi dimisso habitu Clericali, assumptis armis illicitis, inhoneste se gesserit. Concil. Trid. *sess.* 23. *cap.* 6. Sperel. *decis.* 125. Sed debent, ad hoc ut amittat privilegium fori, vel canonis, præcedere hæc: primo delictum; secundo trina monitio continua cum limitatione tamen, ut supra: tertio contemptus; & hæc requiruntur pro forma, & non possunt per æquipollens impleri, Sperel. & Farin. *l. c.* Imo Clericaliter incedens, neque est declarandus incorrigibilis ad effectum, ut possit puniri a Judice Laico, nisi in enormibus delictis depositione dignis, pro quibus illum Ecclesia coercere non potest, *c. cum non ab homine. de Jud. c. perpendimus* 23. *de sent. excom.* Talia delicta sunt furtum, perjurium, homicidium, usura, & similia. P. Pirhing. *lib.* 5. *tit.* 19. *sect.* 6. §. 2. Scacc. *de Jud. lib.* 1. *c.* 11. *num.* 62. Sperel. *decis.* 125. *num.* 19. & *per tot.* ubi late tractat hanc materiam; qui si adhuc est incorrigibilis; est excommunicandus; & contumacia crescente anathematizandus, tandem cum in profundum venerit, & Ecclesia non habeat ultra quod faciat, per sæcularem comprimendus est potestatem. Farin. *d. q.* 8. Ambrosin. *de immun. Eccles. cap.* 17. quo tamen in casu ad excommunicationem, ante trinam monitionem, non est deveniendum: quia est pœna contumaciæ, non delicti. *c. sacro. de sent. excom.* Abb. *in cap. cum non ab homine, de Jud.* & postmodum perseverante contumacia, est anathematizandus; neque hæc sufficiuntur ut declaretur incorrigibilis, ad effectum ut tradi possit Judici Laico, sed requiritur contemptus, sine quo dici non potest incorrigibilis, ut perdat privilegium fori. Sperel. *loc. cit.* & ut dici possit, quod Ecclesia non habeat ultra, quid faciat, non sufficit pœnarum defectus, sed quod propter Rei potentiam non possit illum punire, eo quod non possit habere in fortiis, qui casus apud Episcopos habentes carceres, vix contingere potest; neque ista sufficiunt, nisi præcedat sententia declaratoria Judicis Ecclesiastici de incorrigibilitate, nisi incorrigibilitas transierit in notorium. Abb. *in c. cum non ab homine, de Jud.* Graff. *de effect. Cler. eff.* 1. *num.* 809. Clar. *in* §. *fin. q.* 36. *num.* 34. Sperel. *l. c. num.* 30. & 33. vide Scacc. *de Jud. lib.* 1. *c.* 11.

93 Et ut Clericus immiscens se enormitatibus perdat privilegium fori, non sufficit unum delictum enorme, nisi præcesserit trina monitio, sed plura requiruntur. *cap.* 1. *de Apost.* Farin. *de inquis. q.* 8. Dian. *p.* 1. *tr.* 2. *res.* 23. Barb. *cit. c.* 39. *de jur. Eccles. & de Off. Episc. alleg.* 12. *nu.* 24. Cabal. *resc. crim. cas.* 60. Sperel. *decis.* 132. *num.* 65. *seqq.* Et etiam requiritur, quod in enormitatibus fuerit deprehensus; vide Sperel. *loc. cit.* Fachin. *lib.* 9. *contr. jur. cap.* 28. Scacc. *l. c.*

94 Clericus de Jure non potest degradari realiter, nisi propter incorrigibilitatem, qualecumque delictum commiserit, licet ipsum occiderit Pontificem. *cit. cap. cum non ab homine, de jud.* Scacc. *loc. cit. n.* 60. sed tunc ob tale crimen debet detrudi in carcerem, vel Monasterium. De consuetudine tamen degradatur ob sceleris enormitatem. Barbos. *de offic. Episc. alleg.* 110. Scacc. *loc. cit.*

95 Clerici etiam in crimine læsæ Majestatis sunt immunes, & exempti a Judice Laico. Felin. *in prax. q.* 8. Mart. *de jurisd. p.* 4. *cas.* 133. & ita practicavit Philippus II. in Hispania, & Ludovicus XIII. in Gallia, teste Dian. *p.* 7. *tr.* 1. *res.* 10. & *p.* 1. *tr.* 2. *res.* 19. Genuens. *in prax. c.* 72. Et Clericus offendens Principem sæcularem, non committit crimen læsæ Majestatis. Antonel. *de reg. Eccles. lib.* 1. *cap.* 9. *nu.* 98. quia ad hunc effectum Reus debet esse subditus Principis offensi & *num.* 104. & est tex. & gl. *in Clem. pastoralis, de sent. & re jud.* Gig. *de crim. læsæ Majestatis. lib.* 3. *q.* 9. Gomez *de delict. cap.* 2. Clar. *in* §. *læsæ Majestatis. num.* 6. & 7. ubi Gomez *in* §. *rursus inst. de act. post num.* 24. Riccius *in prax. pœnarum. res.* 322.

96 Quær. primo: an Clerici teneantur ad taxam factam a communitate pro salario medici? Resp. affirmative. ita Pignatel. *conf.* 77. *tom.* 1. Graff. *de effect. Cler. eff.* 3. *num.* 251. & 271.

97 Quær. secundo: an Clericus non sufficienter punitus a Judice Ecclesiastico, possit a Laicis privari suis bonis? Res. negative, exceptis feudis. ita Dian. *p.* 4. *tr.* 1. *res.* 4.

98 Quær. tertio: an Clericus possit jurare coram Judice Laico, & ab illo examinari? Resp. sine consensu

Epi-

Episcopi, negative; cum consensu vero, affirmative in causa civili, nam in criminali nec cum consensu Episcopi potest. Sperel. *decis.* 50. Riccius *in prax. var. p.* 2. *res.* 459. *cap. pervenit, de jurejur.* Bonac. *in Decal. disp.* 4. *q.* 1. *pun.* 10. *numer.* 2. Abb. *in cap. cum nuntius, de test.* Farin. *de test. q.* 61. Mascard. *de prob. concl.* 1358.

99 Quær. quarto: an Clericus delinquens in Clericatu, si postmodum contrahat matrimonium, possit a Judice Laico puniri? Resp. negative. Dian. *p.* 4. *tr.* 1. *res.* 6. Clar. *in* §. *fin. q.* 36. *numer.* 11. Genuens. *in prax. cap.* 8.

100 Quær. quinto: an Clericus possit degradari propter delictum enorme, etiam non expressum in jure? Resp. duas esse sententias; prima affirmat, posse degradari pro delictis similibus illis, quæ in jure fuerunt expressa; & hanc tenent ultra sexaginta Doctores, quos citat Cattarius *dec. Archi Episc.* 66. & apud Dian. *p.* 10. *tr.* 11. *res.* 52. quale vero dicatur delictum enorme, relinquitur arbitrio judicis. Clar. *in* §. *fin. q.* 36. Laym. putant, talia delicta fore homicidium qualificatum, uti Prælati, Sacerdotis, fratris, aut patris: assassinium, furtum, sacrilegium, deprædationem communium bonorum, & generaliter omnia delicta, quibus a Jure Civili statuta est pœna mortis. Contrariam tamen, scilicet negativam tenent ultra triginta Doctores apud eundem Cattarium, & Dian. *loc. cit.*

§. VI.

Qualis Judex cognoscat, an Clericus gaudeat privilegio fori, & in quæstione Clericatus, an scilicet captus sit Clericus?

101 Certum est, quod, an Clericus gaudeat privilegio fori, vel illud amiserit, item an sit Clericus nec ne, atque ideo an sit remittendus, solus Judex Ecclesiasticus cognoscit. tex. *in cap. si Judex Laicus, de sent. excom. in* 6. Covar. *pract. quæst. cap.* 33. *num.* 1. *in fin.* Mascard. *de prob. concl.* 680. *num.* 7. Menoch. *de præsump. lib.* 5 *præs.* 76. *n.* 34. Gratian. *disc. for. c.* 190. *n.* 13. Bubos. *ad Concil. Trid. sess.* 23. *c.* 6. *in vers. quando Reus, de reform.* Ciarlin. *contr. cap.* 20. *a num.* 42. Sperel *decis.* 17. Cabal. *res. crim. cas.* 60. *nu.* 11. Grass. *de effect. Cler. eff.* 1. *a num.* 1256. Alex. Ambrosin. *in tract. de immun. Eccles. c.* 23. *n.* 15. ubi quod contrarium tenentes deviare dicantur a communi opinione, & a dispositione Canonum. & alii apud Guazzin. *ad defens.* 1. *c.* 3. *n.* 1.

102 Et interim dum hæc quæstio discutitur, Judex sæcularis non potest ad ulteriora procedere, sed supersedere debet. Bal. *in L. si qua per calumniam. numer.* 4. *C. de Episc. & Cler.* Covar. *loc. cit. numer.* 1. Decian. *in tract. crimin. tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 110. Guazzin. *loc. cit. num.* 4. Ciarlin. *ubi supra num.* 42. & Dian. *loc.*

103 Si tamen Clericus fuit captus in habitu sæculari, manet in carceribus ejusdem judicis sæcularis donec causa cognoscatur, secus si illum cepit in habitu Clericali, vel certe fama erat, quod esset Clericus; tunc enim esset statim remittendus ad Judicem Ecclesiasticum, etiam ante causæ determinationem. Covar. & Guazzin. *loc. cit.* ubi alii. Tusc. *litt. C. concl.* 385. Marc. *de jurisd. p.* 2. *cap.* 31. Ciarlin. *loc cit. a n.* 43.

104 Sic etiam si Clericus captus a Judice Laico dum dubitatur an sit clericus, vel Laicus petat se ad Judicem Ecclesiasticum remitti, vel Judex Ecclesiasticus dictam remissionem requirat, debet remitti, licet denudato capite non inveniatur tonsura, maxime si erat solitus incedere in habitu Clericali, etiamsi sine illo fuerit captus; quia non censetur dimisisse habitum animo deserendi, sed animo liberius peccandi, & hoc vel magis si edidit patentes Clericatus. Riccius *in prax. res.* 540. *n.* 5. Barb. *de offic. Episc. alleg.* 9. *n.* 20. Sperel. *l. c.* Ciarl. *ubi supra.*

105 Hinc etiamsi aliquis sine habitu captus fuerit, si ostendat Episcopi litteras, erit statim remittendus. Bal. *in L. si qua. nu.* 5. *vers. sed pone. C. de Episc. & Cler.* quem sequitur Alex. *cons.* 149. *n.* 5. *l.* 6. Tusc. *litt. C. concl.* 378. *n.* 20. *& concl.* 385. *a n.* 19. *&* 32. Decian. *in tract. crim. p.* 1. *lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 26. *&* 112. ubi, quod Judex sæcularis visis litteris ordinationis non debet anxie discutere, an aliquid contra eas opponere valeat, sed statim remittere debet. apud Ciarlin. *loc. cit. n.* 48. ubi Genuens. *in prax. Archi-Episc. c.* 7. *n.* 11. idem tenet Guaz. *loc. cit. n.* 9. ubi Rol. *cons.* 4. *l.* 1. *n.* 5. Trentacinq. *cons.* 11. *n.* 6. *vol.* 2.

106 Quamvis Ciarlin. *loc. cit. n.* 50. teneat quod, si dictus Clericus notorie diu se gessit pro Laico, faciendo actus cum Clericatu incompatibiles, ita ut communiter haberetur pro Laico, & hoc satis constabat Judici, etiamsi tunc ostenderet instrumentum suæ ordinationis, non statim remittendus sit; quia tunc talis remissionis petitio videtur calumniosa, ut probare videtur tex. *in cap. si Judex Laicus.*

107 Similiter Guazzin. *loc. cit. n.* 5. tenet quod, si captus voluerit remitti ad judicem Ecclesiasticum tanquam Clericus, si ad oculum appareat non incedere in tonsura, Judex Laicus possit denegare remissionem ad Judicem Ecclesiasticum, tanquam calumniosam, ubi post Steph. Aufrer. *in tract. de potest. secul. & Eccles. in in* 20. *fallent.* Mascard. *de prob. concl.* 189. *num.* 8. *& seq.* Farin. *quæs.* 8. *n.* 34. *in fin.* Sigism. Scacc. *in tract. crim. c.* 11. *n.* 89. Decian. *in tract. crim. tom.* 1. *l.* 4. *c.* 9. *n.* 101. Ambrosin. *de immun. Eccles. c.* 13. *n.* 15. *vers. pro concord.* si non habeat ordinationis instrumentum, juxta supra dicta, & continuo se gessit pro Laico. Ciarlin. *loc. cit. num.* 67. Ricc. *in prax. Cler. res.* 540. *num.* 7.

108 Ex quibus sequitur, quod ad effectum remittendi Clericum sufficiat probare Clericatum per præsumptionem, quæ sit tanta, ut transferat onus probandi in adversarium, puta delatione habitus & tonsuræ, instrumento ordinationis, publica voce, & fama &c. ita ut singula sufficiant. vide Guazz. *loc. c. n.* 9. *vers. quinto quoad effectum.* Ciarlin. *l. c. n.* 31. *seqq. & DD. cit.*

109 Quod autem diximus, quæstionem Clericatus &c. pertinere ad solum Judicem Ecclesiasticum, intelligendum est, quod nihilo minus debeat vocare, & citare advocatum fiscalem Judicis sæcularis, & eum, cujus interest. Juxta cit. *cap. si Judex Laicus, de sent. excom. in* 6. Sperel. *dec.* 17. Ansald. *de jurisd. p.* 2. *tit.* 11. *cap.* 35. Pignatel. *tom.* 2. *cons.* 44. Scacc. *de Jud. l.* 1. *c.* 11. & DD. *supra cit.* apud quos plura de hac materia.

110 Quia vero Clericatus non præsumitur; quia Laici omnes nascimur, Menoch. *de præsum. l.* 6. *præs.* 76. *a n.* 1. Tusc. *litt. C. concl.* 378. Mascard. *de probat. concl.* 307. Marc. *de jurisd. p.* 2. *c.* 31. Garz. *de Benef. p.* 7. *c.* 1. *n.* 138. Ciarl. *d. c.* 20. ideo a prætendente se talem esse ad effectum privilegii fori, & canonis &c. probari debet; probatur autem per testes, si Clericus allegat litteras patentes fuisse deperditas. Item per publicam famam. DD. apud Sperel. *cit. c.* Garz. *l. c. num.* 139. Item per protocollum Notarii, nisi diu notorie se pro Laico gessisset, & quod testes debeant interfuisse ordinationi, docet Mascard. *de prob. concl.* 303. Capon. *disc. for.* 401. *concl.* 3. Grass. *de effect. cler. in prælud. n.* 206. *seqq.* ubi DD. apud quos plura quomodo probetur Clericatus, late Farin. *quæs.* 8. *numer.* 40. Guazzin. *loc. cit.* Ex quibus ergo patet, minorem probationem requiri ad remissoriam faciendam, quam in causa principali, ad videndum an gaudeat privilegio fori &c.

§. VII.

De Delictis, & pœnis Clericorum.

111 In primis Clericus non potest donare suæ concubinæ; nisi pro meritis probatis, aut pro illa dotanda, de quibus vide late Mantic. *de tac. & ambig. lib.* 21. *tit.* 3. *a n.* 13. Ciarl. *contr. for. cap.* 23. & concubinarius, vel fornicarius publicus, seu notorius est suspensus, & celebrans fit irregularis. *cap. nullus. cap. præterea dist.* 32. *cap. si qui sunt. dist.* 81. *cap. vestra, & cap. fin. de cohab. Cler.* ubi Abb. Lambertin. *de Jurep. p.* 1. *l.* 2. *q.* 9. *n.* 20. Clar. *in* §. *fornicatio. n.* 4. & DD. apud Garz. *de Benef. p.* 7. *c.* 14. *n.* 15. *seqq.* qui tamen circa hoc ultimum, quod nempe fiat irregularis, tenet contrarium, imo, quod etiam pœna suspensionis non sit amplius in usu. quem vide *num.* 32. & *p.* 11. *c.* 10. *a n.* 181. in quibus locis tenet, quod talis non sit suspensus ipso jure, sed post trinam monitionem tantum suspendendus ut infra.

II. Cle-

112 II. Clerici, uti etiam Regulares, prohibentur studedere Juri Civili, nisi id faciant, ut melius addiscant Jus Canonicum. *cap. 2. ne Cler. vel Monac. in 6.* aliter fiunt irregulares. Bonac. *de cens. disp. 7. q. 3. pun. 7. §. un.* vel nisi in claustris, aut privatim studeant. Dian. *p. 3. tr. 2. ref. 79.* aliter incurrunt excommunicationem. *cap. super specula, ne Cler. vel Mon.*

113 III. Clerici ob crimen usurarum, sunt deponendi: sed prius ab ordinis exercitio suspenduntur. *cap. praterea, de usur.* & si post suspensionem non resipiscunt, deponuntur. Host. *in sum. de usur.* Covar. *l. 3. var. ref. c. 3.* Sper. *dec. 116.* & sic debent esse incorrigibiles, ut est tex. *in c. 2. dist. 47.*

114 Sed an possint restitui lapso tempore ab Episcopo, controvertitur; affirmant multi apud Sperel. *dec. 116.* quia condemnatus, vel depositus ob contumaciam non fit infamis. Negant alii: quia incurrit usurarius Juris infamiam. *cap. inter dilectos, de excess. Prælat.* ubi Abb. Covar. *l. c.* & depositio etiam verbalis, irrogat infamiam: quod tamen illam infamiam Episcopus possit tollere, videtur tenere Covar. *loc. cit. num.* 3. ex gloss. communiter recepta in *d. cap. praterea. de usur.*

115 IV. Clericus committens delictum, propter quod ipso jure privatur Beneficio, an perdat totaliter illius dominium, debeatque illud dimittere in conscientia etiam ante Judicis sententiam seu declaratoriam? non conveniunt Doctores. affirmativam tanquam veriorem defendit Garz. *de Benef. p. 11. c. 10. nu. 18. seqq.* ubi illam rationibus, & auctoritatibus comprobat, & inter alios citat Abb. *in repetit. cap. extirpanda. §. qui vero. nu. 12. de preb.* Felin. *in cap. in nostra, de rescr. corol. 2. n. 12. & 13. & in cap. inquisitionis, de accusat. n. 7.* Navar. *in manual. c. 23. n. 67.* Paris. *de resignat. l. 3. quæst. 1. a n. 21. & 22.* qui alios citat, & hanc sententiam defendunt etiam Anchar. *in cap. cum secundum leges, de heret. in 6.* & quod talis beneficiatus non faciat fructus suos, defendit Azor. *instit. mor. l. 5. c. 8. quæst. 3. circa med.* & alii plurimi apud Garz. *loc. cit. nu.* 11. quia licet lex inducens privationem bonorum ipso jure propter aliquod crimen non possit obligare delinquentem, ut is exequatur in se pœnam ante sententiam; quia esset intolerabilis; tamen secus est in beneficiis, & officiis publicis, quæ dependent ab Ecclesia, vel Republica, a quibus conferuntur, & sic possunt ab eis dari, & auferri, prout placuerit ex causa; quia lex potest etiam impedire acquisitionem fructuum, & obventionum: tum quia hujusmodi beneficia possunt impetrari, & conferri aliis, illo etiam non vocato, ut dicit tex. *in cap. licet Episcopus, de prab. in 6.* Felin. *In cap. caterum, de resc.* Rochus *de Jurepatr. verb. honorificum. n. 87.* Hojed. *de incompat. benef. cap. 4.* Paris. *l. c. & l. 11. quæst.* 10. & tempus ad præsentandum, vel conferendum curret a die habitæ scientiæ criminis. Quamvis hæc sententia vera nobis videatur, tamen etiam contraria sententia non caret suis ferme innumeris, & magni nominis authoritatibus, quas longa serie videre poteris apud Garz. *l. c. nu.* 8. & signanter Covarru. *in 4. 2. part. c. 6. §. 8. n. 8. vers. quod ipse intelligerem.* Zerol. *in prax. Episc. verb. privatio. vers. ad quintum, omissis &c.* Ugolin. *de simon. tab. 1. c. 21. §. 3. vers. quoad privationem.* Suarez *de L. L. l. 5. c. 8. n. 3. & n. 5.* ubi hanc sententiam vocat probabiliorem, & securam, & oppositam nimis acerbam. Et est tex. *in cap. secundum leges, de heret. in 6.* Quarant. *in sum. Bullar. verb. alienatio. n. 49.* P. Thesaur. *de pœn. Eccles. p. 1. c.* 30. ubi de communi, & quod retineat possessionem naturalem justam, vel etiam titulum utilem *& p. 2. verb. simonia c. 4. n. 1.* Ciarlin. *c. 115. contr. for. n. 31.*

Quæ posterior sententia tamen limitatur a suis primo, quando lex expresse privaret beneficio propter aliquod delictum, ita ut expresse statuat, ut reus teneatur illud beneficium dimittere ante omnem sententiam declaratoriam. Azor. *l. c.* Suarez *ubi supra.* ibi: *nisi ex aliis verbis legis &c. aliquid amplius colligatur.* P. Thesaur. *l. c. vers. limita II.* ubi quod lex possit sic obligare; & exempla ponit *in p. 2. cap. 2. verb. simonia.*

Limita secundo in pœna privationis beneficii nondum absolute quæsiti, sed sub certo aliquo modo, vel conditione resolutiva. Less. *lib. 2. cap. 34. nu.* 101. DD. apud Garz. *d. p. 11. cap. 10. num. 29.* quem refert P. Thes. *l. c. vers. limita I.* Hinc est, quod Parochus non suscipiens sacerdotium infra annum, teneatur in conscientia dimittere Parochiam etiam ante sententiam, aut præviam monitionem. *cap. licet Canon. il. 1. de elect. in 6.* Rebuff. *in prax. tit. de non promot. intra annum.* Navar. *in man. cap. 24. numer. 128. vers.* 8. Zerol. *in prax. p. 1. verb. beneficium. vers. dico quarto principaliter.* Hojed. *de incompat. p. 1. cap. 24. num.* 19. & alii apud Barbos. *de offic. & pot. Paroch. p. 2. cap. 5. num.* 1. Et hæc quoad forum internum.

Quoad forum externum vero, dato etiam quod in foro conscientiæ retineat jus in beneficio &c. donec per sententiam privetur, aut privatus declaretur, secuta tamen privatione, seu declaratione tenebitur restituere fructus, quos percepit a die commissi delicti, vel percipere potuit, sive extent, sive sint consumpti, & sive sit effectus locupletior, sive non, ut pluribus probat Maresc. *lib. 2. var. res. cap. 34. num. 4. & 6. per tex. in L. eum qui, in princ. ff. de his, quib. ut indign.* Glos. *in auth. de incest. nupt. §. 1. vers. imminere.* Felin. *in cap. Rodulphus. nu. 38. de rescr.* Tiraquel. *in L. si unquam. in verb. revertatur. num. 209. C. de revoc. don.*, quia retinens beneficium, quo est privatus ipso jure, dicitur intrusus. Felin. *in cap. in nostra corol. 2. de rescr.* ita Maresc. *l. c. num. 4. & 5.* ubi & quod furtum committat. Thesaur. *l. c. vers. ampl. II.* ubi tamen concedit, quod possit sibi aliquid retinere pro compensatione laborum, seu servitutis Ecclesiæ exhibitæ. Sanchez *in Decalog. c. 26. n. 11.*

Ex quibus colligitur primo, quod talis declaratio, seu condemnatio retrotrahatur usque ad diem commissi criminis, propter illa verba *ipso jure, ipso facto &c.* Suarez *de LL. d. lib. 5. cap. 8. num. 3. vers. secundo hinc fit.* ita ut rescindantur ipso jure omnia acta ex jure dicti beneficii. P. Thesaur. *l. c. vers. limit. III. & cap. 6.* qui tamen limitat quoad acta facta ex publica potestate, scilicet actu jurisdictionis ut in Episcopo, seu Prælato, qui tale crimen inducens pœnam privationis ipso jure &c. commisit, beneficia conferente &c. Ubi dat rationem; quia & si quis incidit in pœnam privationis latæ sententiæ, tamen quamdiu delictum manet occultum, acta per eum sunt valida, neque cassantur per declaratoriam subsecutam; quia retinuit possessionem, & titulum coloratum. *arg. l. Barbarius*, & ibi DD. *ff. de offic. Præs.* Felin. *in cap. Rodulphus. num. 43. post med. de rescript.* Garz. *p. 5. cap. 4. de benef. num. 328. & 329. seq.* ubi late, apud quos DD. plura de hac re. Ubi quod idem procedat, etiamsi fuisset declaratus, sed tamen appellasset &c. vide.

Colligitur secundo, quod quis post commissum tale delictum possit quidem ante declaratoriam beneficium resignare; sed post declaratoriam resignatio eo ipso cassetur. Sanchez *l. c. num.* 9. Thes. *l. c. vers. amplia III.* & sic optime possunt procedere, nempe quoad forum externum, illa, quæ pluribus tradit Paris. *de resignat. Benef. d. lib. 3. quæs. 1. a num.* 21.

V. Armorum delatio est prohibita Clericis. *cap. 1. cap. cum a Judeis cap. quicumque. 23. q. fin. Clem. 1. de vit. & honest. Cler.* Menoch. *de arbitr. cas. 394. num.* 31. Grass. *de effect. Cler. eff.* 20. & quidem sub pœna excommunicationis ferendæ. *cap. 2. de vit. & honest. Cler.* Covar. *pract. quæst. cap. 33. & lib. 2. var. res. cap. 20. vers. trigesimo sexto.* Barb. *de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 40. num.* 137. Tranched. *cons.* 104. & nisi resipuerint, tanquam S. S. Canonum contemptores sunt deponendi. Sperel. *dec.* 122. Regulares vero ferentes arma seu tenentes infra scepta sui monasterii sine Abbatis licentia, sunt ipso facto excommunicati. *Clem. ne in agro, de stat. Monach. §. quia vero. in fin.* Abb. *in cap. 2. de vit. & honest. Cler.* Limita, cum feruntur pro necessaria defensione sui: quia si est licitus finis, debent etiam esse licita media ad illum. *L. 2. ff. de jurisd. omn. jud.* Cabal. *res. crim. cas. 62. a num.* 1. Ciarlin. *loc. cit. a num.* 18. Barb. *loc. cit. a num.* 139. 116

Blasphemator, aut negotiator, qua pœna puniatur, 117
vide Riccium *in prax. pœn. ref. 327. & 328.* Barbos. *l. sup. c. a n.* 114.

VI. Clericus sodomita, post Bullam Pii V. quæ in- 118
cipit *horrendum scelus.* est ipso jure privatus suis Beneficiis, quoad utrumque forum. Garz. *de benef. p. 11. c. 10. §. 2.* quamvis an ista Bulla sit recepta quoad forum internum, videatur dubitare ipse Garz. *l. c. n. 197. in fin.* & negativam cum Dian. *part. 2. tr. 3. miscellan. res.* 61. & aliis, tenet Barbos. *de Jur. Eccles. cap. 40. n. 48. in fin.* 1. & principalis conclusio procedit, dummo-

do

do exercuerit sodomiam, quod non verificatur in uno vel altero actu, sed plures requiruntur. Genuens. *in prax. cap.* 82. Leo *in thes. fori Eccles. p.* 3. *c.* 4. *n.* 29. *&* 30. Del Rio *de Magia l.* 5. *sect.* 16. *p.* 808. *vers. secundo loco*. Barbos. *de off. Episc. alleg.* 44. ubi DD. & fit irregularis, licet sodomitaverit fœminam. Garz. *loc. cit.* Riccius *in prax. p.* 1. *res.* 313. & quod possit degradari, tenent DD. apud Farin... q. 148. Menoch. *de arbit. cas.* 286. & licet delictum sit occultum, & egerit pœnitentiam Clericus, tamen remanet suspensus. Menoch. *loc. cit.* Contrarium tamen tenet Quarant. *in Summ. Bull. verb. Sodomia*. Barbos. *l. c. numer.* 27. *de offic. Episc*, ubi alii.

119 Ob simplicem vero fornicationem non potest deponi. Imol. *in cap. ut Clerici, de vit. & honest. Cler.* Abb. *in cap. fin. de purg. vulgari. & in cap. significasti, de adulter.* Riccius *in prax. var. res.* 614. apud quem DD. *part.* 1.

120 VII. Clericus gerens se pro Sacerdote; cum talis non sit, deponitur, ut imposterum non ordinetur. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 6. *cap.* 8. & probatur *ex cap.* 1. *de Cler. non ord. ministr.* & infra *n.* 125.

121 VIII. Clericus jaculator, Histrio, & Scurra per annum artem exercens; vel brevius, & ter monitus non resipiscens, ipso jure privatur privilegio Clericali. *cap. un. de vit. & hon. Cler. in* 6. Farin. *de inquis. q.* 8. Graff. *de effect. Cler. eff.* 1. *num.* 1234. Bonac. *in Decal. disp.* 10. *q.* 2. *pun.* 1. §. 4. ampliatur ad exercentem negotia secularia, si ter monitus non desistit; item ad lanienam, vel cauponam publice exercentem *Clem.* 1. *de vit. & hon. Cler.* DD. *cit.* item ad assassinium, dummodo fuerit talis declaratus a Judice. Bonac. & Graff. *loc. cit.*

122 IX. Clericus concubinarius non est eo ipso privatus suis beneficiis, imo nec est privandus, nec deponendus, sed suspendendus. glos. *in cap. Maximianus, dist.* 81. Clar. *in §. fornicatio. num.* 3. nisi ter monitus non desistat: tunc enim esset beneficiis privandus. Concil. Trid. *sess.* 25. *c.* 14. *de reform.* Dian. *p.* 5. *tr.* 1. *res.* 49. Farin. *cons.* 80. *n.* 13. *&* 47. *& p.* 4. *quæs.* 138. *nu.* 81. apud Garz. *de benef. p.* 11. *c.* 10. *a nu.* 101. Riccius *p.* 3. *res.* 304. juxta quos requiritur trina monitio contra nonnullos. Genuens. *in prax. Archi-Episc. c.* 37. *impress. Venet.* ubi Rot. coram Penia impressa *in d. cons.* 80. Farinacii. quæ monitio debet esse specialis in personam facta. glos. *in Clem.* 1. *de vit. & honest. Cler.* ubi Card. Imol. & alii apud Genuens. *l. c.* & est tex. *in cap. sicut, & cap. si autem, de cohab. Cler. & mulier.* Limita ad effectum illos extraordinarie puniendi; tunc enim non requiritur trina monitio. *cap. tua nos, eod. tit.* Genuens. *loc. c. n.* 6.

123 X. Clericus stuprans per vim, punitur depositione, & detruditur in Monasterium, vel in carcerem. DD. apud Farin. q. 147. Clar. *in §. stuprum. nu.* 3. Stuprans vero sine vi, punitur arbitrarie. Menoch. *de arbitr. cas.* 288. tenetur stupratam dotare. Clar. *loc. cit. vers. sed quæro*. Riccius *in prax. p.* 2. *res.* 414. Si vero est in sacris, & stuprata hoc scivit nec stuprum fuit violentum, stuprator excusatur a dotando; quia tunc non dicitur decepta. Antonel. *de regim. Eccles. l.* 6. *c.* 30. & citat Graff. *dec. aur. lib.* 2. *p.* 1. *c.* 79. *num.* 12. Quæ tamen Antonelli doctrina, si dubium esset, an Clericus in sacris constitutus decepisset, aut deceptus fuisset, procedere non posset; quia cum *cap. si seduxerit.* 1. *de adult. & stupr.* fundetur in præsumptione, quod corrupta non fecisset sui corporis copiam, nisi stuprans promisisset, quod stupratam vellet ducere, aut dotare, & eadem præsumptio militet etiam in corrupta a Clerico in sacris constituto, quod illi non consensisset, nisi dotem, aut damnorum resarcitionem promisisset, & ita ex promisso eandem teneretur dotare, ideo tantum, & ad summum procedere posset, quando constaret, quod Clericus a stuprata fuerit seductus, aut alias constaret, quod sine ulla promissione Clerico consenserit, & sic juribus suis renunciaverit, & sic dicti Antonelli doctrina concordari posset cum aliis DD. nempe Farin. *in prax. crim. quæs.* 147. *n.* 107. *&* 112. *tit. de delict. carn.* Molin. *de just. tr.* 3. *disp.* 104. P. Thes. *de pœn. Eccles. p.* 2. *un. verb. stuprum.* P. Pithing. *lib.* 5. *decret. tit.* 16. *sect.* 2. §. 2. *num.* 42. *&* 47. *in fin.* & alii; qui volunt absolute, Clericum in sacris constitutum Virginem stuprantem teneri ad dotandum; quod certe æquitas suadet, ut sic damnum, quod fuit tum puellæ, tum ejusdem parentibus illatum, resarciatur.

XI. Clericus accusans aliquem criminaliter, si pro- 124
pretea sequatur pœna sanguinis, vel mutilationis, fit irregularis, nisi accusaverit cum protestatione citra pœnam sanguinis. Riccius *in prax. irregularitatis. res.* 464. *p.* 1. ob tex. *in cap. Prælatis de homic. in* 6.

XII. Clerici non Sacerdotes celebrantes Missam, 125
fiunt irregulares. Gavant. *in Enchirid. Episc. verb. irregularitas.* & plurimi apud Dian. *p.* 3. *tr.* 2. *res.* 77. probatur *ex cap.* 1. *de Cler. non ord. minist.* Bonac. *de cens. disp.* 7. *q.* 3. Antonel. *de regim. Eccles.* 6. *c.* 8.

XIII. Clericus ebriosus, si monitus non resipiscit, 126
est suspendendus ab officio, vel Beneficio. *cap. a crapula, de vit. & hon. Cler.* ubi Abb. P. Pithing. *lib.* 3. *tit.* 1. *num.* 4.

XIV. Clericus se ipsum percutiens, incidit in pœ- 127
nam canonis, *si quis suadente*. Riccius *in prax. var. res. p.* 2. *res.* 472. Graff. *de effect. Cler. eff.* 9. apud quem ultra triginta DD. quidquid dicant nonnulli apud Dian. *p.* 3. *tr.* 5. *res.* 81. Consentiens vero suæ percussioni, vel injuriæ, est excommunicandus. Bonac. *de cens. disp.* 2. *q.* 4. *punct.* 25.

XV. Clericus blasphemus, si non habet beneficium, 128
pro prima vice punitur pœna pecuniaria, vel corporaliter; secunda vice carceribus mancipatur: tertia vice verbaliter degradatur, & ad triremes mittitur. ita Bulla Pii V. contra blasphemos, quæ incipit *Pius Episcopus*; quæ in Bullario est sexta. Riccius *in prax. res.* 316. apud Ciarlin. *contr. for. c.* 15. *num.* 68.

XVI. Clericus in civilibus consentiens in Judicem 129
Laicum, potest puniri arbitrio Episcopi. Ansald. *de Jurisd. p.* 2. *tit.* 11. *cap.* 1. Farin. *de inquis. lib.* 1. *q.* 8. Cabal. *res. crim. cas.* 225. & in criminalibus consentiens in Judicem Laicum, potest deponi. *cap. placuit.* 11. *q.* 1. Ansald. *loc. cit.* nam Laici Clericos punire non possunt, etiam quando eorum pecora damnum dederunt agris, neque indirecte auferendo animalia; quia taliter revera ipsi Clerici punirentur; animalia enim puniri non possunt. *cap.* 2. *de const.* Barb. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 39. §. 2. *num.* 122. Dian. *p.* 1. *tr.* 2. *res.* 180. Et sunt Laici incapaces Jurisdictionis in Clericos, nisi habeant privilegium a Sum. Pontif. ut habere perhibentur Reges Galliæ; non obstante quacumque consuetudine, etiam immemoriali. Dian. *p.* 7. *tr.* 1. *res.* 18. apud quem DD. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 6. *cap.* 10. Neque possunt puniri a Laicis, si vendunt vinum ultra taxam. Dian. *p.* 1. *tr.* 2. *res.* 71. neque falsis mensuris utentes. idem *res.* 76. Barb. *in collectam. tom.* 1. *lib.* 3. *tit.* 17. apud quem Marta, & alii; neque delinquentem in officio sæculari. Squillant. *de privil. Cler. cap.* 7. Bonac. *in Bull. Cœn. disp.* 1. *q.* 16. Dian. *p.* 4. *tr.* 1. *res.* 39.

XVII. Clerici abortum procurantes fœtus, juxta Bul- 130
lam Sixti V. quæ incipit *effrænatam*; privantur privilegio Clericali, dignitatibus, & officiis, ac Beneficiis, & hæc Bulla obligat in conscientia, etiam ante sententiam, juxta Garz. *de benef. p.* 11. *cap.* 10. *num.* 18. qui citat Abb. Felin. Navar. Paris. & alios; quod ante sententiam non obliget, tenet Sanctarel. *de Apost. cap.* 4. Barb. *de off. Episc. alleg.* 44. nisi casus esset manifestus: tunc enim obligaret etiam ante sententiam. P. Thesaur. *de pœn. Eccles. p.* 2. *cap.* 1. *verb. abortus. vers. II. privationem & p.* 1. *cap.* 27. *&* 30. ubi tamen absolute tenet, quod similes pœnæ in nullo foro ligent ante declaratoriam. vide supra *num.* 115.

XVIII. Clerici falsitatem in litteris Apostolicis exer- 131
centes, ultra excommunicationem, Beneficiis, & officiis ipso jure privantur, & præterea degradandi sunt & tradendi Curiæ sæculari. *cap. ad falsariorum, de crim. fals.* Thesaur. *de pœn. Eccles. p.* 2. *verb. falsificatio cap.* 14. vide *cap. ad falsariorum, de crim. falsi.* Graz. *de benef. p.* 11. *c.* 10. *n.* 70. Barbos. *in d. cap. falsariorum*, ubi dicit: quod ad incurrendam dictam pœnam sufficiat unicus actus: licet verbum „ *exercens* „ denotet frequentiam actuum. vide Farin. *in prax. p.* 6. *de falsit. q.* 151. *n.* 12. falsificantes vero litteras aliorum Principum, ultra exilium, deponuntur. *cap. ad audientiam de crim. fals. gl. in cap. cum non ab homine, ver. postmodum, de Jud.* In aliis causis vero ob falsitatem, puniuntur arbitrio Judicis. Clar. *in §. falsum. vers. sed quæro*. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 6. *cap.* 26. *num.*

3. &

3. *& seq.* Menoch. *de arbitr. cas.* 318. *&* 306. ubi late *& num.* 7.

132 XIX. Clerici perjuri, non sunt privati ipso jure Beneficiis, sed sunt privandi *c. querelam, de jurejur.* Antonel. *de regim. Eccles. l.* 6. *c.* 27. Abb. & Feln. *in d. cap. querelam.* Farin. *l.* 5 *q.* 160. Garz. *de benef. p.* 11. *c.* 10. §. 2. *n.* 167. Clar. *in* §. *perjurium vers. item Clericus.* apud quos alii. Perjurus vero dicitur, quicumque jurans, qualicumque verborum forma, promissa non servat. *cap. quacumque arte.* 22. *q.* 5. Limit. si lege cogente non servat promissa, vel juramentum. Pasqual. *de pater. potest. p.* 1. *c.* 8. vel superiore praecipiente: uti patre &c. Pasqual. *l. c.* alios casus a poena excusantes vide apud Antonel. *l. c.*

133 XX. Clerici propter furtum puniuntur poena depositionis. *cap. presbyter. dist.* 81. *cap. cum non ab homine, de jud.* Ciarl. *contr. for. c.* 207. *n.* 16. & ita punitur homicidium, licet sit qualificatum. Ansald. *de Jur. p.* 3. *tit. un. c.* 6. Covar. *in Clem. si furiosus.* 2. *par.* §. 3. *n.* 7. Farin. *l.* 1. *q.* 8. *de inquis. & de homicid. q.* 119. *inspect.* 3. cujus loco hodie successit poena triremium. Farin. *in prax. quaest.* 114. *n.* 55. Ciarl. *l. c. nu.* 14. non privatur ipso jure Beneficiis, sed per sententiam. DD. apud Garz. *p.* 11. *c.* 10. *de benef. n.* 39. & hoc licet homicidium esset qualificatum. Limit. si esset commissum contra Episcopum, vel Cardinalem, vel si esset assassinium. Farin. *l. c.* fit tamen inhabilis ad alia beneficia obtinenda. Navar. *in man. c.* 27. *nu.* 140. Innoc. *in cap. cum nostris, de concess. preb.*

134 XXI. Clericus invadens gladio evaginato Vicarium generalem, potest damnari ad triremes. Riccius *in prax. var. res. p.* 2. *res.* 132. *&* 104.

135 XXII. Clericus assassinus potest absque degradatione verbali, non tamen sine reali, a Judice saeculari puniri. Carrer. *in pract.* 3. *tr. de homicid.* Covar. *l.* 2. *var. res. c.* 20. *vers. Sexto deducitur.* Gabr. *com. concl. lib.* 7. *concl.* 1. *n.* 32. dummodo praecedat declaratoria, quod sit assassinus: quae, an debeat fieri a Judice Ecclesiastico, vel sufficiat, si fiat a Judice Laico, controvertitur inter DD. Legistas & Canonistas apud Farin. *q.* 123. *inspect.* 3. *de homic. q.* 46. & quod de Jure res videatur clara, quod spectet ad Judicem Ecclesiasticum, tenet Clar. *in* §. *fin. quaes.* 38. *vers. bene verum est,* quidquid deinde de consuetudine observetur. Barb. *in cap.* 1. *n.* 14. *de homic. in* 6. Dian. *p.* 1. *tr.* 2. *res.* 51. *vers. dico igitur,* ubi quod alias Judex Laicus incurret in excommunicationem Bullae Coenae (quod idem dicit etiam de Clerico incorrigibili, sodomita &c.) Salzedo ad Diaz *in prax. c.* 100. §. *notabie,* ubi de communi. & alii apud P. Thesaur. *de poen. Eccles. p.* 2. *verb. assassinium, cap. un.* ubi, quod consuetudini contrariae censeatur derogatum per Bull. Coenae Domini, ex Rot. *decis.* 10. *n.* 24. *p.* 2. *noviss.*

136 * Clerici a profanis Bacchanalium licentiis specialiter abstinere jubentur. Benedict. XIV. Const. *Inter caetera.* *

137 Clericus licet regulariter torqueri non possit, de licentia tamen Episcopi, potest a Laicis torqueri; quia alias nunquam posset torqueri. Riccius *in prax. par.* 1. *res.* 537. Scacc. *de Jud. l.* 1. *c.* 11. Farin. *de indic. q.* 41.

138 Clericus alienae dioecesis non est admittendus ad celebrandum nisi habeat formatas, & commendatitias proprii Episcopi. *cap. fraternitati, de Cler. non resid.*

139 Clerici, licet juxta communiorem possint retinere feudum Laicale. Fachin. *lib.* 7. *contr. Jur. cap.* 35. Clar. *in* §. *feudum q.* 78. *num.* 4. Mynsing. *cent.* 5. *obs.* 48. tamen non possunt dici illorum vasalli; quia esset indignum, sicut indignum esset Pontificem vel Imperatorem, si ab aliis feudum haberent, dici eorundem vasallos. Mart. *de Jurisd. p.* 4. *cent.* 2. *cas.* 188. Clerici vero qua tales sunt superiores Imperatore. Dian. *p.* 5. *tr.* 1. *res.* 19. contrarium tamen volunt multi apud eundem Dian. *loc. cit.*

140 Clerici, quia non tenentur ad hospitandum milites, imo hoc privilegium communicent Patri, & fratri in communi secum viventibus. juxta *L.* 1. *Cod. de Episc. & Cler.* Ricc. *p.* 3. *res.* 28. Grass. *de effect. Cler. eff.* 3. *num.* 122. Dian. *p.* 4. *tr.* 1. *res.* 32. ideo contravenientes possunt arbitrio Episcopi puniri. Cabal. *res. crim. cas.* 225. *num.* 9. Farin. *in pract. crim. de inquis. quaest.* 8. *num.* 10. Genuens. *in prax. Curiae Archi-Episc. Neapol. cap.* 6. *nu.* 9.

Clericus, quando Laicus citavit quoscumque sua interesse putantes, quae citatio dicitur invitatoria, non arctatoria, si comparet, tenetur stare sententiae ejusdem Judicis Laici. Scacc. *de Jud. l.* 1. *c.* 11. *n.* 300. Vant. *de nullit. ex def. Jurisd. n.* 101. Eccles. *obs.* 186. *n.* 12. Barbos. *de Jur. Eccles. l.* 1. *c.* 39. §. 2. *n.* 105. Bellet. *p.* 1. §. 3. Farin. *in prax. q.* 8. an vero clericus aliter citatus comparere debeat, aut possit coram judice Laico, vide supra in verbo *Citatio.* 141

Clericorum nomine, in odiosis non veniunt Canonici. Riccius *in prax. var. res. p.* 2. *res.* 292. 142

COADJUTORIA.

Praxis Coadjutoriae.

Coadjutor non datur, nisi ob causam urgentem necessitatis, vel utilitatis Ecclesiae, a Summo Pontifice approbatam; sermo est de Coadjutore Episcopi. Paris. *de resign. l.* 7. *c.* 20. Navar. *cons.* 1. *de Cler. agrot.* 1

Coadjutor alius est perpetuus, & cum futura successione, alius temporalis. Perpetuus, & cum futura successione, non dicitur Beneficium, nec tenetur ad horas canonicas. Navar. Suar. & alii apud Garz. *de benef. p.* 4. *c.* 5. *n.* 122. *& p.* 3. *c.* 1. *n.* 109. ubi S. Congr. sub Paulo V. Barb. *de jur. Eccles lib.* 3. *c.* 10. *num.* 49. Dian. *p.* 5. *tr.* 13. *res.* 75. Rot. apud Merlin. *decis.* 141. *n.* 4. & perpetuus, & cum futura successione non potest dari, nisi a Pontifice. Garz. *l. c.* Barbos. *de off. Episcop. alleg.* 118. Paris. *de resign. l.* 7. *q.* 20. *n.* 14. Quarant. *in Sum. Bullar. verb. Archi Episcopus. n.* 9. Monet. *de distrib. p.* 2. *q.* 1. *n.* 33. 2

Porro causae dandi coadjutorem Ecclesiae Cathedrali, vel Episcopo solent esse; Senectus Episcopi, ejus aegritudo, dementia, inhabilitas, si sit suspectus de dilapidatione. Barbos. *d. alleg.* 118. Garz. & Paris. *loc. c.* Idem dic de coadjutore dando Parochis infirmis &c. quia justum est, quod Rector factus inutilis privetur, cum afflictis non sit addenda afflictio. *cap. de Rectoribus. cap. fin. cap. ex parte, de Cler. agrot. c.* 1. *eod. in* 6. Navar. *eod. tit. cons.* 1. Garz. & Barbos. *l. c. & lib.* 3. *Jur. Eccles. cap.* 10. *a n.* 5. *usque ad* 14. & coadjutor datur etiam capto ab hostibus. 3

Coadjutor, licet non sit stricte Beneficiatus, tamen tenetur ferre habitum, & Tonsuram, & gaudet privilegio fori, gaudet etiam regula de annali, & triennali possessione. D. D. *mox. cit.* Grass. *l. c. a n.* 97. Barbos. *d. c.* 10. *n.* 83. *seq.* 4

Coadjutor Episcopi non potest ingredi Civitatem Pontificaliter, licet sit cum futura successione; quia licet habeat jus ad rem, non tamen habet jus in re, neque potest uti uti cruce in Pontificalibus functionibus; quia caret Jurisdictione, cujus crux est signum. Sac. Congr. apud Barbos. *de Jur. Eccles. l. c. n.* 35. potest tamen absente Episcopo, exercens Pontificalia uti cappa, cum illa sit tantum ornamentum dignitatis Episcopalis: praesente vero Episcopo debet uti mantelleto, & rocheto, nunquam tamen cum mozzetta. Barbos. *d. alleg.* 118. apud quem declaratio S. Congr. & apud de Matta *de consistor. caus. sect.* 22. *n.* 44. ubi quod etiam eidem Pontificaliter celebranti Canonici assistere debeant, & illi aliter venienti, obviam ire, & alia. 5

Quaeres: quid si tempore datae coadjutoriae, coadjutus esset mortuus, haberetne locum successio? Resp. negative: quia coadjutoria a principio nulla est, cum mortuo non detur coadjutor, neque mortuus pro ea supplicat, vel consentit. Rot. *decis.* 349. *p.* 4. *rec. com.* 1. secus si tempore datae coadjutus vivebat, licet decesserit, antequam coadjutoria habuerit suum effectum. Put. *dec.* 98. Garz. *l. c. n.* 132. Et hoc, licet in litteris Apostolicis diceretur, quod sit locus futurae successioni, etsi Beneficium vacet tempore datae: nam intelligitur „ *& si tunc de Jure vacet,* ut quia forte coadjutus sine titulo possidebat: non vero si vacet de Jure, & de facto. vide Rot. apud Garz. *l. c.* contrariam tamen tenet Gonz. *super reg.* 8. *Cancel. gl.* 5. *n.* 9. *n.* 53. quam aequiorem vocat de Matta *l. c. a n.* 34. si loquamur de coadjutoriis cum futura successione in dignitatibus inferioribus, in quibus respicitur tantum favor coadjutoris; secus in illis, quae dantur Archi-Episcopis, aut Episcopis &c. ob rationem contrariam. 6

Coadjutoria temporalis, & revocabilis, datur Ecclesiae, 7

fiæ, seu Rectori Beneficii parochialis ob senium, morbum non perpetuum, vel illiteraturam. juxta Concil. Trid. *sess. 21. c. 9. de reform.* & hæc spectat ad Episcopum, tanquam Sedis Apostolicæ Delegatum. ut declaravit S. Congr. & tenuit Rot. apud Garz. *loc. cit. a nu.* 7. Sed nota, quod in prioribus casibus Episcopus det coadjutorem Jure suo ordinario: illiteratis vero tanquam Delegatus Apostolicus. Riccius *in prax. p. 4. res.* 548. quæ procedunt, etiamsi alias collatio Beneficii spectaret ad Prælatum Episcopo inferiorem, nisi illud eidem esset pleno Jure subjectum. vide de Matta *l. c. sect. 22. n. 32.* nec talis deputatio dicitur attentata, licet fiat pendente appellatione; quia hæc non operatur effectum suspensivum. Rot. apud Garz. *l. c. num. 9.* Riccius *loc. cit. res. 552.* Barbos. *de Jur. Eccles. lib. 3. c. 10. num. 14.* Sac. Congr. & Rot. apud Ricc. *in prax. p. 4. res. 546.*

8 Coadjutor cum futura successione tenetur, coadjuto volente, pro eo deservire, aliter tenetur ad damna, & interesse. ita contra Navar. *cons. 2. de Cler. ægrot. n. 3. & 4.* Garz. *loc. cit. num. 56.* & quidem ratione officii, licet nihil illi detur pro servitio: sibi enim debet imputare, & volenti, ac scienti non fit injuria; maxime quia compensatur cum futura successione. Gonzal. *ad reg. Cancel. gl. 5. §. 9. nu. 122.* Ampliatur, ut neque coadjuto absente, vel ægrotante, possit pro eo servire, nisi eodem coadjuto volente, & consentiente, ut tenuit Rot. apud Garz. *loc. cit. num. 60. ex cap. un. de Cler. ægrot. in 6.* Campeg. *de coadjut. Episc. num. 9.*

9 Coadjutor non eximit coadjutum a residentia, maxime si est imperitus, ne sit melioris conditionis stultus, quam providus. S. Congreg. apud Barbos. *de Jur. Eccles. lib. 3. cap. 10. numer. 29. & 30.* & ibi Gonzal. *ad reg. 8. Cancel glos. 4. §. 9. n. 30.* Quarant. *in Sum. Bullar. verb. residentia. vers. præter summistas.* Garz. *de Benef. p. 4. c. 5. n. 8.* & alii.

10 Habet vocem activam, & passivam in provisionibus Canonicatuum, & aliis functionibus ordinariis. Garz. *l. c.* ita tamen, ut ambo tam coadjutus, quam coadjutor in Ecclesia, aut capitulo eodem tempore esse non possint. idem *n. 107.* Matta *l. c. nu. 40.* ægrotans, aut alias impeditus habetur pro præsente, si erat alias solitus residere. Garz. *l. c.*

11 Quær. primo, an Coadjutor, cum in Capitulo agitur de interesse coadjuti, teneatur exire? Resp. negative: quia licet repræhesentet coadjutum, non tamen servit nomine illius, sed proprio vel Ecclesiæ. ita Garz. *l. c. nu. 95.*

12 Quær. secundo, ubi debeat sedere coadjutor Canonici? Resp. si est coadjutor cum futura successione, non potest sedere in loco coadjuti, sed in ultimo. S. Congr. apud Gonzal. *reg. 8. Cancel. gl. 5.* Garz. *loc. c.* Barb. *l. 3. de Jur. Eccles. c. 10. n. 65. & de Canon. c. 29.* Gratian. *disc. for. c. 106. n. 39.* & alii apud Dian. *p. 4. tr. 4. res. 88.* Monet. *de opt. Canon. c. 4. q. 8. n. 141.* Et si est coadjutor præbendæ Diaconalis, præcedit canonicos præbendæ Subdiaconalis. Gavant. *in verb. coadjutor.* Distributiones vero debentur coadjuto, non coadjutori, ne inducta in favorem tendant in damnum, contra *cap. quod ob gratiam, de Reg. Jur. in 6.* ita Rot. apud Bonac. *de hor. canon. disp. 2. q. 4. pun. 4.* Gonzal. *loc. c.* Riccius *dec. 444.* Monet. *de distrib. p. 2. quæst. 1. n. 34.*

13 Coadjutus vero habetur pro præsenti ratione infirmitatis, & aliorum legitimorum impedimentorum, ac si non haberet coadjutorem, licet coadjutor non intersit, nec resideat. Navar. *cons. 1. de Cler. ægrot. n. 6.* Garz. *l. c. n. 63.* Gonzal. *ad reg. Cancell. d. §. 9. n. 116.* ne concessa in favorem in damnum detorqueantur. *cap. ad Apostolica, de regul.* Rot. apud Garz. *l. c.*

14 Coadjutor cum futura successione, non tenetur ad professionem fidei, nisi cum successioni locus fuerit, nec capit possessionem nisi post mortem coadjuti; ad quam capiendam tamen tunc tenetur; quia prima, vivente coadjuto, capta, non sufficit. Barb. *de Jur. Eccles. l. 3. c. 10. a n. 60.* apud quem Graz. *de benef. p. 3. c. 3. n. 26.* & infra *n. 25.* & mortuo coadjuto coadjutor accipit sedem, quam habebat vivente coadjuto. Rot. apud Garz. *p. 5. cap. 4. nu. 69.* qui tamen *nu. 73.* contrarium sentit; & citat pro se Rotam ac alios DD. quod nempe talis acquirat novissimum locum. ut infra *num. 25.* Gonzal. & Barb. *loc. cit. num. 63. & 65.*

15 Coadjutor vero, qui facit functiones, ad quas tenetur coadjutus, debet illas facere in novissimo loco: & Canonici, licet posterius provisi, præcedunt coadjutoribus, non obstante quacumque consuetudine in contrarium, nisi aliter disponatur in literis coadjutoriæ. S. Rituum Congr. apud Barb. *loc. cit. n. 66.* & diximus in verbo *Canonicus*. & infra *n. 25.* nisi coadjutor in dignitate esset; quia tunc absente, vel impedito suo coadjuto, præcederet omnibus Canonicis, & idem stallum obtineret, quod haberet coadjutus, si esset præsens. S. Congreg. apud Barbos. *l. c. n. 68.*

16 Quær. tertio: an coadjutor comprehendatur in statuto Capituli, quod ex aliqua causa facit jubilare Canonicos? Resp. negative. S. Congreg. apud Barb. *l. c. n. 70.* quidquid in contrarium dicat Garz. *l. c. n. 89.* Neque si optat, sed coadjuto. Monet. *de opt. can. q. 8. n. 152.* & S. Congr. apud Barbos. *loc. c. n. 71.* Neque in ingressu tenetur fabricæ aliquid solvere. Barbos. *l. c. n. 72.* Garz. *l. c. n. n. 78.* Neque potest esse executor, vel Delegatus Apostolicus; quia non est in dignitate constitutus. Garz. *l. c. n. 138. dub. 29.* Neque percipit fructus in absentia, uti causa studiorum, neque tenetur ad onera Canonicorum juniorum, sed tantum coadjuti. Garz. *l. c. dub. 33.* S. Congr. apud Barbos. *l. c. n. 75.* Neque potest exercere officia, ad quæ coadjutus electus est; quia in iis, quæ coadjuto speciali nomine competunt, non venit coadjutor. Garz. *in addit. ad c. 5. n. 88.* Barb. *d. c. 10. nn. 81.* Neque coadjutore absente coadjutus amittit distributiones, & ægrotus habetur pro præsente. DD. *mox cit.* Et quia futura successio est gratia Beneficialis; ideo tenetur facere mentionem de Beneficiis obtentis. Garz. *in addit. ad d. 5. dub. 36. num. 146.* aliter gratia vitiatur. Barb. *loc. c. numer. 92.*

17 Quær. quarto: quam potestatem habeat coadjutor Episcopi cum futura successione? Resp. hanc esse desumendam a forma literarum Apostolicarum. Panvin. *de visit. p. 1. q. 2. num. 22.* Paris. *de resig. lib. 6. q. 20. num. 20.* Barb. *de Jur. Eccles. lib. 3. cap. 10. num. 23.* Garz. *d. p. 4. cap. 5.* Si vero hæc non possit colligi ex literis, tunc si coadjutor fuit Episcopo datus ob temporalia, tunc illius potestas erit tantum quoad temporalia, juxta *cap. venerab. de offic. deleg.* Si vero ob spiritualia, tunc potestas erit circa spiritualia de consensu tamen coadjuti; nam in spiritualibus hic semper requiritur. Panvin. *de off. Capit. sede vac. p. 2. q. 1. n. 8.* Barb. & Garz. *loc. cit.* Paris. *d. q. 20. numer. 23.* si vero datur dementiæ causa, tunc habet potestatem tam circa spiritualia, quam temporalia. Barb. *de pot. Epist. alleg. 63. num. 13. & de Jur. Eccles. loc. cit. n. 25.* Garz. & Paris. *l. c. n. 25.*

18 Quær. quinto: An coadjutor possit cedere coadjutoriæ, etiam invito coadjuto? Resp. affirmative: juxta Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gl. 5. §. 9. numer. 121.* Garz. *loc. cit. num. 125.* cum consensu tamen illius, a quo fuit deputatus: futuræ vero successioni potest renunciare etiam sine consensu Superioris: quia favori pro se introducto quilibet renunciare potest.

19 Quær. sexto: an confessio coadjutoris noceat coadjuto, vel e contra? Resp. negative, juxta Achil. de Graff. *dec. 162.* Gonzal. *l. c.* Gorz. *l. c. n. 127.* Neque sententiæ latæ contra coadjutum nocent coadjutori, nisi iste quoque fuerit saltem per proclama citatus. Rot. quam citat Garz. *l. c. a n. 128.*

20 Sed potestne coadjutor in electionibus, vel aliis provisionibus constituere procuratorem, sicut potest coadjutus, juxta *cap. pen. de elect. in 6.* Resp. affirmative; quia coadjutor non agit nomine coadjuti, sed proprio, vel Ecclesiæ, & ita non est procurator coadjuti. Garz. *loc. cit. num. 135. vers. nihilo minus*, licet contrarium tenere videatur Abb. *in cap. fin. §. fin. numer. 4. de offic. deleg.*

21 Porro sicut Canonicus habens dignitatem, & Canonicatum in titulum, non habet nisi unam vocem, ita habens dignitatem in Capitulo, ratione cujus habet vocem, si fiat coadjutor non habet nisi unam vocem. Garz. *loc. cit. num. 136.* quamvis affirmet Marta *loc. cit. num. 43.* quando agitur de re utili, & favorabili Ecclesiæ, secus in damnosa.

22 Quær. septimo: an coadjutori debeatur sustentatio a coadjuto? Resp. affirmative, juxta *cap. 3. de Cler. ægr.*

cap.

ea qualitas retraxisset Papam a concessione ejusdem gratiæ. juxta not. per Ægid. dec. 4. de rescript. Felin. in cap. super litteris. n. 5. eod. Cassad. dec. 12. n. 15. de præb. Rot. dec. 313. p. 7. rec. quamvis alias coadjutor, seu coadjutus illum petens, teneatur justificare omnia narrata, ex quibus Papa censetur motus ad eam gratiam illi conferendam. ut notant DD. in cap. ult. de præsump. & in cap. 1. de lit. contest. in 6. & ibi Jo. Andr. numer. 2. Gemin. numer. 5. Felin. in cap. constitutue. num. 1. d. rescript. Inn. in cap. super litteris. n. 19. eod. ita Rot. l. c.

32 Coadjutus, si petiit a Papa coadjutorem ob morbum, impotentiam &c. illumque impetravit, & coadjutoria sibi, & Ecclesiæ utilis sit, non potest consensum revocare, aut variando dicere, se illo coadjutore non egere. Clem. 1. de renunc. Rot. in una Argentin. coadjutoria an. 1632. quæ est dec. 133. p. 6. rec.

33 Pro coronide notandum: quod curatis, aut Parochis curam animarum habentibus, non soleat, nec expediat, dari coadjutor perpetuus, & cum futura successione, si illorum vacationi, per cessum, aut decessum contingenti, per concursum providendum sit ex dispositione Concil. Trid. sess. 24. de reform. c. 18. nisi adesset aliqua urgentissima causa, ut ita saluti animarum consulatur ex electione pastoris idonei, quod melius fieri non potest, quam per concursum: ægrotis igitur succurritur per coadjutorem temporalem, ut supra notavimus, quibus additur Matta de consistor. caus. sect. 22. num. 54.

34 Econtra vero Dignitatibus, & Canonicis non solet dari coadjutor temporalis, nisi annexam habeant curam animarum. Monet. de distrib. p. 2. q. 1. num. 26. Matta loc. cit. num. 55.

35 Episcopis autem dantur coadjutores temporales, seu suffraganei, ut in tex. in cap. un. de Cler. ægrot. in 6. imo urgente necessitate, aut evidenti utilitate Ecclesiæ, dantur etiam coadjutores perpetui cum futura successione, cum diversitate tamen, quod suffraganeus detur, etiam irrequisito consensu Capituli, & Capitularium. cap. ex parte. & ibi Abb. de Cler. ægrot. cap. un. eod. in 6. perpetuus vero ut detur cum futura successione requiritur seu a Papa requiri solet consensus Capituli. Matta loc. cit. n. 63. & 64. ubi tamen sufficit consensus duarum partium ex tribus Capituli. ad tex. in cap. un. de Cler. ægrot. in 6. ubi gl. in verb. duæ partes; & sic sufficit quod fuerit datus a majori parte Capituli. cap. 1. & cap. fin. de his, quæ fiunt a major. part. Capit. Jo. Andr. in cap. quod omnes. nu. 8. & seqq. de Reg. Jur. Mantic. dec. 86. & alii apud Rot. dec. 20. & 36. p. 6. rec. Et hoc, etiamsi consensus non sit datus in loco solito capitulari: nam omnis locus, ubi Capitulum est congregatum, dicitur Capitularis, dummodo sit honestus. arg. cap. quod sicut, ubi Abb. nu. 2. & c. cum terra, de elect. ubi gl. in verb. in quo. & sic certus non est de substantia, ut etiam colligitur ex cap. in nomine Domini. §. quod si pravorum. dist. 23. Inn. in cap. cum ex injunctæ. nu. 2. vers. & quamvis, de nov. oper. nunc. Bal. in L. nulli. nu. 2. vers. secundo requiritur. ff. quod cujusque univ. nomin. & aliud est aliquid fieri capitulariter, & aliud fieri in loco capituli. Rot. l. c. Imo, quod sufficiat consensus undequaque collectus, ex quo talis non sit necessarius, ut infra ulterius videbimus; sed Pontifex illum consideret, solum ad evitandas Capituli querelas, quæ de facili oriri solent, si in gratiis præventivis non expectetur consensus Capituli: tenet mordicus Carol. Felix de Matta l. c. n. 86. qui post n. 64. adducit in hac materia celebre Maraldi votum, & d. nu. 86. exemplum adducit: quod nempe lecto in Capitulo Brevi adhortatorio eligendi coadjutorem cum futura successione, Zelantiores de Capitulo necessitatem agnoscentes, vel evidentem utilitatem, & ex alio capite timentes de aliquo tumultu, qui ex multitudine sæpius oriri solet, rem imperfectam relinquant, deinde extra Capitulum extendant consensum in folio, & ab omnibus, vel majori parte subscribi procurent, cujus consensus intuitu expediatur gratia coadjutoriæ, & futuræ successionis, ex causa necessitatis, aut utilitatis &c. hæc gratia sustineri omnino deberet. quod n. seqq. rationibus confirmat.

36 Quod autem diximus, consensum Capituli non esse necessarium in deputatione coadjutoris cum futura successione, sed quod sufficiat solus consensus Coadjuti, etiam irrequisito consensu Capituli, absque eo quod Pontifex dicatur contravenire Concordatis, manifeste constat, etiam ex ipsa Bulla concordatorum, cujus vigore, Papa ex rationabili, & evidenti causa de utiliori persona providere potest, non obstante legitima, & canonica electione Capituli. Quibus accedit, quod cum Papa in Beneficialibus habeat omnimodam potestatem. cap. per principalem cap. cuncta per mundum. 9. q. 3. c. 2. de præb. in 6. Clem. 1. in fin. ubi Card. num. 11. ut lit. pend. ita potest derogare concordatis, per quæ impediuntur cadjutoriæ. Branden. super Concord. German. q. 8. per tot. Chockier. gl. antiqu. super reg. 8. Cancell. gl. 11. num. 20. & seqq. Gonzal. gl. 28. num. 24. & seq. Mandos. super reg. 2. q. 2. num. 12. vers. imo etiam. & licet respectu nationis Germanicæ contineant pactum cum Sede Apostolica obligans Principes Ecclesiasticos, & temporales ad illorum observantiam erga Sedem Apost. tamen respectu Papæ continent privilegium concessum eidem Nationi, in cujus concessione non censetur sibi penitus ligasse manus. ad not. in cap. dadum vers. nos igitur, de præb. in 6. cap. quamvis, il. 2. ubi gl. fin. eod. tit. Caputaq. dec. 337. numer. 8. p. 1. Cassad. dec. 8. num. 2. in fin. de præb. licet in concordatis adsit decretum irritans. ita Rot. dec. 114. p. 6. rec. adde, quod coadjuoria vim habet resignationis. Gonzal. super reg. 8. gl. 5. §. 9. num. 69. Pur. dec. 108. num. 2. lib. 2. quia eo ipso quod quis consentit Beneficium suum alteri conferri, videtur beneficio cedere. ad tex. in cap. ex transmissa, de renunc. & in cap. Beneficium, juncta gl. de Reg. Jur. in 6. Matta loc. cit. n. 61. sicque procedit argumentum a resignatione ad coadjutoriam, dum specie non differunt. Rot. dec. 57. p. 4. rec. & dec. 122. p. 10. rec. in resignationibus autem non requiritur consensus Capituli &c. Nec valet dicere, quod per talem coadjutoriam cum futura successione Capitulum privetur Jure eligendi adveniente obitu coadjuti, contra dispositionem Juris, & regularum Cancellariæ de Jure quæsito non tollendo. quia Capitulo nullum competit Jus eligendi sede plena, sed tantum sede vacante; ac proinde dici non potest, quod per talem coadjutoriam Capitulo jus eligendi tollatur, cum non adsit. cap. ad dissolvendum, de despon. impub. L. ejus qui in Provincia, vers. quoniam. ff. si cert. pet. sed potius quod Papa impediat, ne oriatur jus eligendi adveniente morte coadjuti, quod non est quid considerabile. L. stipulantem, §. causam. ff. de verb. oblig. ita Matta loc. cit. a num. 99. & faciunt, quæ in statim sequente quæstione dicentur.

Quær. igitur an in deputationibus coadjutoriæ cum futura successione requiratur consensus patronorum Laicorum, debentium præsentare. Resp. affirmativam quidem defendere: videri Lambertin. de Jurepat. l. 2. p. 1. q. 6. art. 20. n. 1. fol. 58. seu 546. Mandos. de signat. grat. verb. coadjutoria, vers. coadjutor in Beneficio. Vivian. de Jurepat. l. 5. c. 1. n. 81. & c. 5. n. 151. Gonzal. ad reg. 8. gl. 5. §. 9. n. 18. Verum distinctio placuit DD. in una Lucan. Jurispat. an. 1656. quæ est dec. 162. p. 12. rec. quod nempe mentio Jurispatronatus Laicalis sit quidem facienda, quando Beneficium de tempore gratiæ vacat per cessum, vel decessum: non tamen in gratiis coadjutoriæ; ex ratione; quia, cum possit coadjutor decedere ante coadjutum, & de tempore gratiæ non sit aperta vacatio ad favorem patronorum, nullum eis fit præjudicium. ut in una Cæsaraugust. Canonicatus, 1. Febr. 1641. coram Panzirol. & sic quæstio ad successum mere eventualem deducitur, qui non solet in consideratione haberi. L. si quis ab alio. ff. de Jud. L. Julianus ff. qui, vel a quibus. Zabarel. in Clem. 1. de Offic. Vicar. n. 11. & alii tum quia Papa concedendo coadjutoriam apposuit manus, sicque inducta fuit affectio. cap. 1. & 2. de confirm. util. vel inutil. Paris. cons. 47. l. 4. Gonzal. gl. 52. n. 4. & 7. tum quia tunc Beneficium favore coadjutoris videtur vacare in curia, quo casu Patronorum præjudicium non est considerabile; quia tunc Papa passim derogat patronatui illorum. c. 2. de præb. in 6. Staphil. de litt. grat. & instit. col. 1. fol. 54. Paris. de resignat. lib. 2. q. 4. numer. 45. Lotter. de re benef. l. 2. q. 9. num. 97. & alii. ita Rot. cit. 37

Plaura vide apud Barbos. de Jur. Eccles. d. c. 10. per tot. ubi etiam num. 88. quod coadjutor debeat habere qualitates requisitas ad obtinendam coadjuti præbendam exemplo resignatarii, ut per Paris. de resign. benef. 38

ff. de furt. tamen hoc tantum procedit, quando intervenit dolus, & damnum, vel præjudicium alterius. Boss. *in pract. crim. de furt. ex L. idem. ff. pro socio.* Cabal. *resol. crim. cas.* 216.

2 Colonus volens vendere fructus, tenetur illos vendere Domino fundi, si illos vult emere, & offert idem pretium. Paschal. *de patr. pot. p. 4. c. 6. n.* 67. Pajatel. *annot.* 54. *n.* 44. Imo licet alius plus offerat; juxta Caroc. *de locat. p. 3. q. 2. fol. mihi* 154. Boer. *decis.* 107. quod tamen intelligendum erit, si Dominus offerat justum pretium.

3 Colonus renuncians casibus fortuitis, specificatis cum clausula „ *& omnibus aliis* „ non dicitur renunciare casibus majoribus & rarioribus. *cap. sedes*, 15. *de rescript. Clem. 2. de procur.*

4 Colonus, nullum jus habens in re, conventus ratione rei, defenditur a Domino in foro Domini. DD. apud Ciarl. *contr. for. c.* 20. *a n.* 36. *& c.* 63. quia nominans Dominum liberatur, & causa remittitur ad forum nominati. *cap. quoniam frequenter*, ubi Abb. & Butr. *ut lit. non contest.* Thesaur. *decis.* 22. *nu.* 4. Honded. *cons.* 25. Sperel. *decis.* 24. *n.* 13. *& decis.* 98. *nu.* 9. Ciarlin. *contr. for. c.* 171. *n.* 24. *&* 44. & DD. *in L. 2. C. ubi in rem actio.* Covar. *pract. quest. c. 8. n. 3. circa med.* ubi de Clerico rei petitæ Domino. Grass. *de effect. Cler. eff. 2. n.* 521. Mart. *de jurisd. p. 4. c.* 112.

5 Colonus non potest sine Domini licentia arbores frugiferas incidere, de quo plura *in prax. emphyt.* & supra in verbo *Arbores*.

6 Colonus licet vivat expensis Episcopi, si tamen est remotus ab eo, non gaudet immunitate Ecclesiastica. DD. apud Ciarl. *disc. for. c.* 20. *n.* 36. & illi serviens, vel Ecclesiæ, est immunis a collectis; sive sit affictuarius, sive mediatarius, & regulariter collectæ non sunt solvendæ a colono, sed ab ipso Domino fundi; ita ut si solverit de facto, ad id adstrictus, possit a Domino repetere, DD. *cit.* Pajatel. *annot.* 54. *n.* 18. non obstante statuto, quod esset iniquum. Petrus de Ubald. *de duob. fratr. p. 6. n.* 14. Rol. *l. 4. cons.* 79. Bald. *in L. cum duobus. ff. pro socio*: si ergo Episcopus, vel Ecclesia est immunis, erunt immunes etiam coloni. Expulsus sua culpa, recuperat melioramenta in rem facta. Fachin. *l. 7. contr. Jur. c.* 90. Non sibi, sed Domino possidet. Farin. & Post. apud Ciarlin. *c.* 106. *n.* 23.

7 Colonus partiarius Episcopi quoad bona, quæ spectant ad Episcopum, gaudet privilegio fori, secus quoad contractus, seu delicta. Ciarlin. *loc. cit. c.* 185. *n.* 7. uti etiam coloni Clericorum non tenentur ad onera Laicalia, & collectas ratione fructuum, nisi fuerint a solo separati. DD. apud Sperel. *decis.* 41. *n.* 71. *& decis.* 42. *n.* 14. Sunt exempti a Jurisdictione Laicali, ne quid eis præcipiatur occasione bonorum Ecclesiæ. DD. *sup. cit.* & Ciarlin. *c.* 63. *nn.* 17. *& seq.* non ligantur statutis statutis Laicorum, ne seminent certum genus fructuum. Idem Ciarl. *& DD. apud eum.*

8 Limita prædicta quoad personam suam, secundum quam subsunt sæcularibus. DD. & Farin. apud Ciarl. *l. c.* sunt etiam exempti ab oneribus realibus, & personalibus, & mixtis. Sperel. *decis.* 41. *n.* 42. ubi DD. non obstante quacumque consuetudine in contrarium, quæ non valet. Limit. præterea quoad colonos Clericorum, qui sunt in minoribus, nec habent requisita Concil. de quibus supra in verb. *Clerici*. Item limita quoad onera imposita colonis ratione propriorum bonorum, vel in fructibus separatis a fundo. Sperel. *d. dec.* 42. *num.* 17. Capon *disc. for.* 131. *&* 132. Non possunt cogi ad reparationem aggerum, & viarum publicarum. Sperel. *l. cit.* Ciarl. *cap.* 186. Sperel. *decis.* 41. *num.* 84. Bellet. *tit. de exempt. Cleric.* §. 7. *n.* 1. Dian. *p. 3. tr. 1. res.* 19. Antonel. *de regim. Eccles. l. 4. cap.* 7. Pignatel. *tom. 2. cons.* 50. *&* 51.

9 Dicitur vero colonus partiarius, qui non pecunia, sed certa fructuum parte fundum colit, & dicitur improprie socius, contra quem non competit actio locati, sed pro socio. Tenetur fundum colere suis sumtibus, & suis expensis facere, quæ non respiciunt perpetuam utilitatem fundi: uti mundare fossata, & terras fodaticas ad culturam reducere. Tenetur Domino suo tempore mediam partem fructuum ferre suis sumptibus, & quidem ad domum, si est ejusdem Civitatis vel Comitatus. videri potest Pajatel. *exped. & annot.* 54. apud quem DD.

10 Coloni Regularium pro sua parte non tenentur solvere decimas; quia gaudent privilegiis realibus eorundem. Diana *p. 3. tr. 1. res.* 23. Tambur. *de Jur. Abbat. tom. 1. d. 15. q.* 18. contra Seraph. *decis.* 127. sed plura infra in verbo *Decimæ*.

11 Coloni habitantes in domibus ruralibus, commendatorum subsunt Episcopo. Pignatel. *tom. 2. cons.* 23. ubi Rot. & S. Congreg.

COMMENDA.

Praxis Commendæ.

1 Commenda fuit inventa a summo Pontifice, ut qui non est habilis, vel capax beneficii, fieret capax commendæ. Barbos. *de jur. Eccles. l. 3. c. 9. n.* 23. & dicitur quædam palliata dispensatio. Pyr. Corrad. *in prax. benef. l. 5. c. 1. n.* 78. sermo est de perpetua commenda. Et hæc obligat ad officii recitationem. Laym. *in Theol. mor. l. 4. tract. 2. c. 5. n. 7. in fin.* Inducit incompatibilitatem, & execrabilitatem, ita ut unus nec duas commendas, nec unam cum beneficio habere possit. Put. *dec.* 333. Hojed. *de incompat. benef. p. 1. c. 14. n.* 16. apud Riccium *in prax. commend. res.* 138. *&* 140. *n.* 8. & ideo debet exprimi in impetratione beneficii. Capyc. *decis. 3. n.* 6. Put. *decis. 26. in fin. lib. 2. in correct.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. glos. 5. §. 8. num.* 17. & aliis apud Barbos. *de jur. Eccles. d. cap. 9. numer.* 32. Estque materia simoniæ; quia habet spiritualem administrationem. Suarez *de Relig. tom. 1. l. 4. de simon. c. 21. a n.* 3. Bonac. *de simon. disp. 4. n.* 14. Barbos. *loc. cit. num.* 36. porro

2 Commenda alia est temporalis, alia perpetua, seu alia in utilitatem Ecclesiæ, alia in utilitatem commendatarii. Temporalis est, cum alicui datur Beneficium non in titulum, sed ad custodiam, & utilitatem Ecclesiæ, & est instar depositi; potest ad libitum revocari, nec illius facienda est mentio in impetratione Beneficii. Paris. *de resign. l. 2. q. 17. nu.* 3. Gonzal. *ad reg. Cancell. gl. 5. §. 8. n.* 37. Barbos. *de pot. Episc. alleg.* 59. *n.* 18. *& de jur. Eccles. lib. 3. cap. 9. n.* 12. Tusch. *litt. C. concl.* 475. *nu.* 1. & quod de illis non sit facienda mentio in impetratione beneficiorum, tenet Navar. *cons. 4. n. 3. de fil. Presbyt.*

3 Hinc commendatarius temporalis, cum sit ad instar depositarii, non facit fructus suos, nec potest agere de spolio, nisi quatenus ad congruam sustentationem illi opus est, & suis Ministris, reliquum debet converti in utilitatem Ecclesiæ, & de illo ratio reddi: Et licet ab Episcopo ad sex menses fuerit data, potest ab eodem revocari. Garz. *de benef. p. 4. c. 4. a n.* 53. Paris. & Barbos. *l. c.* Tusch. *ubi supra*. Hojed. *de incompat. p. 2. c. 14. n.* 4. Et licet regulariter non teneatur recitare officium, tamen si habet Beneficium integre commendatum quoad totam administrationem, tenebitur; licet commenda non sit in titulum. Azor. *inst. mor. p. 1. l. 10. c. 3. q.* 6. Barb. *l. c. a n. 20. d. c.* 9.

4 Commenda perpetua conceditur in favorem commendatarii, cum facultate disponendi de beneficio sicut verus Beneficiatus. Hojed. & Paris. *l. c.* Lotter. *de re benef. l. 1. q. 17. n.* 10. *& l. 2. q. 33. n.* 12. Tambur. *de jur. Abb. tom. 1. d. 4. q.* 3. Barb. *de off. Episc. alleg.* 59. Garz. *l. c. c. 4. a n.* 47. Et talis commenda dicitur dispensatio palliata ad Beneficium. *D. D. cit.* hinc

5 Commenda perpetua est titulus canonicus, & est irrevocabilis regulaturque ut Beneficium. DD. *sup. cit.* ab initio a solo Papa datur. Riccius *in prax. commenda p. 3. res.* 140. Barbos. *de Jur. Eccles. lib. 3. c. 9. de off. Episc. alleg.* 59.

6 Commendatarius perpetuus habet liberam potestatem in temporalibus, & spiritualibus. Rebuff. *de pacif. possess. n.* 41. Riccius *l. c.* potest transigere super fructibus Beneficii commendati, ac illos vendere. Capyc. *decis. 3. nu.* 9. potest permutare cum alio beneficio in titulum dato. *cap. fin. de rer. permut.* & resignare, etiam in favorem. vide DD. *mox cit.*

7 Commendatarius Monasterii Regularium, cum annexa cura animarum, non tenetur residere. *cap. 1. de Capel. Monach.* Pignatel. *cons. 86. to.* 3.

8 Commenda temporalis potest concedi ab Episcopo. Parochiales Ecclesiæ tamen ab eodem non possunt de Jure commendari, nisi ad sex menses. Barbos. *loc. cit.*

n. 5. & 6. post Concil. vero Trid. *seff.* 24. *c.* 18 non habet locum commenda temporalis in Curatis, sed in iis constituitur Vicarius. Dian. *p.* 8. *tr.* 4. *ref.* 32. *c. nemo deinceps, de elect. in* 6. Garz. *de benef. p.* 4. *c.* 4. *nu.* 14. ubi S. Congreg. Barb. *l. c. num.* 9.

9 Commenda Equitum Hierosolymit. non connumeratur inter beneficia; quia confertur titulo Laico in stipendium temporalis servitii. DD. apud Dian. *p.* 6. *tr.* 8. *ref.* 17. sed contrarium docet Rot. apud Pui. *decis.* 282. *l.* 1. Mantic. *dec.* 68. Garz. *de benef. p.* 4. *nu.* 45. & *seq.* ubi plures.

10 Commendam perpetuam habens, dicitur habere beneficium Ecclesiasticum, & debet habere reliquas qualitates Beneficiatorum. Ricc. *in prax. commenda p.* 3. *ref.* 138. Bab. *de jur. Eccles. l.* 3. *c.* 4. *nu.* 59. Hojed. *de incompat. p.* 2. *c.* 14. *a n.* 6. Garz. *de benef. p.* 4. *c.* 4. *nu.* 48. Barb. *de off. Episc. alleg.* 59.

11 Commenda cessante, dicitur Beneficium vacare ut prius, & non per mortem commendatarii. Riceius *l. c. ref.* 139. Barb. *l. c. n.* 54. vide Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell, gl.* 5. §. 8. *a n.* 48. Garz. *loc. cit. n.* 61. *seqq.*

12 Commenda a Pontifice data, in dubio semper intelligitur de perpetua. Hojed. *de incomp. benef. p.* 1. *c.* 14. *n.* 9. Pyt. Corr. *in prax. benef. l.* 3. *c.* 6. *n.* 301.

COMPENSATIO.

Praxis Compensationis,

1 Compensatio potest fieri ab illo debitore, qui juravit solvere; quia est, & dicitur vera, & realis solutio cum effectu. Ciarl. *confor. c.* 36. *nu.* 19. & 20. Gig. *de pens. q.* 100. *nu.* 6. Dian. *p.* 7. *tr.* 3. *ref.* 17. Covar. *in c. quamvis. p.* 1. §. 4. 9. Medices *de compensat. p.* 1. *q.* 25. *a n.* 8. Afflict. *decis.* 121. *nu.* 4. & alii plurimi, quam etiam probabiliorem vocat Fachin. *l.* 1. *contr. jur. c.* 7. ubi ad contraria respondet; sed contraria sententia apud Gabr. *de jurejur. concl.* 7. *num.* 1. est communior; quia juramentum est vere adimplendum, & realiter, & non per fictam solutionem, qualis est compensatio; pro qua secunda opinione adest tex. *in cap. debitores, de jurejur.* ubi promittens cum juramento solvere usuras, tenetur illarum solutionem ob reverentiam Divini Numinis, quamvis postea easdem tanquam indebite solutas usurarius restituere teneatur. Imo clarior textus adest secundum unam lecturam communiter per DD. ibi approbatam *in cap. ad nostram. il.* 1. *de jurejur.* & ibi Innoc. *circa fin. vers. item etiamsi creditor.* & Joan. Andr. *vers. etsi creditor*. & Butr. *col.* 2. *vers. vel* 7. & Anchar. *in* 1. *notab.* Imol. *col.* 2. *vers.* alii. Felin. *col.* 4. *cum pluribus seqq. vers. quare autem*, juxta quos promittens solvere non potest compensare. idem tenet Parif. ubi de magis communi opinione. *cons.* 121. *nu.* 37. *vol.* 1. & alii plurimi apud Gabr. *loc. cit.* hanc opinionem sequitur etiam Grassus *de exception. except.* 16. *n.* 19. Item Seraphin. *de privil. juram. privileg.* 74. ubi postquam longe lateque tum rationibus, tum authoritatibus utramque sententiam examinavit, *nu.* 127. tandem concludit hanc secundam non solum tanquam communiorem, sed etiam uti tutiorem amplectendam esse, ne quis in perjurium incurrat, per rationes ibidem allatas. Car. de Grass. *de exception. excep.* 16. *n.* 26. *in fin.* & alii; & quod in dubio Judex pro observantia juramenti judicare debeat, tenent Grat. *lib.* 2. *respons.* 93. apud cit. Seraph. *num.* 129. & ideo stante hac dubietate opinionum hæc posterior sequenda erit tanquam magis expediens, & securior pro salute animarum. *cap. juvenis, de sponsal. cap. conscientiam, de observ. jejunii.* Uti contingit in dubia quæstione an contractus sit usurarius; quia tunc censeri debet, quod sit usurarius, cum ita magis consulatur saluti animarum. Castan. *coes.* 63. *col.* 4. *nu.* 12. & in fra diximus in *praxi dubitantium*.

2 Limita tamen primo si debitor esset pauper; nam tunc stante inopia compensare posset. Grass. *l. c.* Gabr. *ubi supra n.* 11. ubi Corset. *in tract. de juram. col.* 11. *vers. decimum quintum privilegium*. Grat. *cons.* 121. *col. fin. vol.* 1. Dec. Neapolit. 163. *in antiq.* & alii. late Seraph. *l. c. n.* 142.

3 Limita secundo, hanc secundam opinionem procedere, quando quis simpliciter cum juramento promisit in specie quod velit solvere, secus si promisisset tantum in genere, quod velit satisfacere &c. Grat. *d. cons.* 121. *col.* 1. *vol.* 1. apud Gabr. *l. c. n.* 13. Car. de Grass. *de exception. excep.* 16. *n.* 27. Eman. Gonzal. *in d. c. ad nostram, n.* 4. *in fin.*

Limita tertio: ut conclusio procedat in credito antecedenti, sive quod cum juramento solutionem promittens jam habebat tempore juramenti: cum enim juraverit, se soluturum, censetur renunciasse compensationi, secus vero in credito promissioni juratæ supervenienti; cum tunc non censeatur renunciasse compensationi cum credito, quod ignorabat. Gabr. *loc. cit. n.* 5. Seraph. *ubi supra num.* 130. *seqq.* ubi DD. sed quia huic limitationi obstat cit. tex. *cap. ad nostram, de jurejur.* ubi fructus percepti fuerunt post juramentum, & tamen non habet locum compensatio, ideo Gabr. *loc. cit. nu.* 6. subdistinguit, quod aut præcedit causa propter quam compensatio fieri poterat ante juramentum, & postea illud sequitur, & tunc per dictum juramentum compensatio censetur exclusa, etiamsi creditum postea superveniat: si vero causa compensandi supervenit, tunc per juramentum compensatio cum credito supervenienti non censetur exclusa, nisi creditum superveniens esset continuatio anterioris crediti; ubi vide. alias limitationes vide apud Gabr. & Seraphin. *ll. cit.* 4

Compensatio debiti unius societatis, cum credito, quod quis habet sub nomine alterius societatis, fieri non potest. DD. *in L. ejus. C. de compens.* Medices *de compensat. qu.* 43. apud Sperel. *dec.* 91. *n.* 6. ubi 5

Non habet locum compensatio liquidi ad illiquidum. Gigas *de pension. q.* 92. Ciarlin. *contr. for. cap.* 36. *n.* 26. & 27. Riccius *in prax. var. ref. p.* 2. *ref.* 120. Dian. *p.* 8. *tr.* 10. *ref.* 16. Rot. apud Bichium *decis.* 23. *num.* 19. & *decis.* 456. *num.* 10. quod tamen intelligitur de debito illiquido, quod nec de proximo liquidari potest. Medices *de compens. p.* 1. *q.* 13. *n.* 3. & 4. secus, si statim liquidari potest. Din. *in* §. *bonæ fidei. num.* 4. *inst. de act.* Abb. *in cap.* 2. *depositi*. Alex. *cons.* 74. *vol.* 4. & *seqq.* DD. *in L. fin. C. de compens.* & alii apud Medices *loc. cit. num.* 1. ubi *num.* 2. quod tempus liquidandi judicis arbitrio relinquatur. Menoch. *de arbitr. Jud. centur.* 1. *lib.* 1. *num.* 1. *cas.* 14. Afflict. *decis.* 121. & alii. Carol. de Grass. *de exception. excep.* 16. *num.* 42. Mascard. *de prob. concl.* 334. *num.* 5. & 6. 6

Neque valet compensatio speciei ad quantitatem. *L. si convenerint. ff. de pignor. act.* Gabr. *de Jurejur. conclus.* 7. Fachin. *lib.* 11. *contr. Jur. c.* 7. Grass. *de except. excep.* 16. *num.* 52. & 54. Medices *de compens. par.* 1. *quæst.* 1. *n.* 1. & 2. quia aliud pro alio solvi non potest, & in speciebus cadit affectio. 7

Neque admittitur in alimentis, vel pensione relicta pro alimentis. Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 53. Medices *de compens. par.* 1. *quæst.* 14. *n.* 1. Grass. *loc. cit. num.* 46. exceptis alimentis præteritis. DD. *cit.* 8

Neque compensatio quantitatis ad aliam quantitatem designatam quæ se habet ad instar speciei, uti quæ est tali loco. juxta Fachin. *lib.* 1. *contr. Jur. cap.* 6. secutus Accurs. Aretin. Roman. & Dec. *ad L. fundus ff. si cert. pet.* §. *servum tuum*. & probat ex *L. sed si certos. ff. de leg.* 1. ubi vide. 9

Compensatio anni sterilis cum fertili non fit in locatione, cum adest pactum restauri. Caroc. *de locat. p.* 4. *tit. de remis. merced. q.* 8. Ciarlin. *contr. for. cap.* 47. *n.* 58. Item cum sunt tot locationes, quot anni. Boss. *in prax. tit. de remis. merced.* Item in locatione ad longum tempus. Ludov. *concl.* 12. Ciarl. *loc. cit.* Dian. *p.* 3. *tract.* 6. *ref.* 17. & qualis debeat esse sterilitas, vide apud Cyriac. *contr.* 49. Medic. *de compens. par.* 1. *quæst.* 45. *n.* 9. 10

Neque procedit compensatio in deposito secundum utramque forum, tam animæ, quam externum. Molin. *de Just. tom.* 2. *d.* 524. & alii apud Dian. *part.* 3. *in addit. ref.* 1. licet ipse cum aliis contrarium sentiat in foro animæ. Grass. *de excep. except.* 16. *n.* 55. quamvis depositum consisteret in pecunia numerata. Neque in deposito alterius depositi, si unum non est liquidum; secus in deposito confessionato. Medic. *loc. cit. part.* 1. *quæst.* 19. *n.* 4. 11

Compensatio habet locum etiam in delictis, si delicta sunt paria; quia tunc mutua compensatione tolluntur. Oinot. *lib.* 4. *de injur.* Bonac. *de restit disp.* 1. *q. ult. pun.* 2. licet delicta essent diversi generis, quæ tamen procedunt post factum, non ante. Medices *loc. cit. p.* 1. *quæst.* 34. *num.* 1. non tamen contra fiscum. 12

Por-

13 Porro compensatio debet fieri pro rata. §. *compensationes. inst. de act. L. si constat. Cod. de compens.* Osasch. *cons.* 43. Grass. *de except. excep.* 16. *nu.* 64. Costa *de ratione rata.* q. 61. maxime ad impediendas usuras. *L. ejus. Cod. de solut.* Item ad evitandam caducitatem, ad liberandum pignus, & ad impediendam præscriptionem. Anchar. *cons.* 5.

14 Compensatio admittitur etiam contra habentem instrumentum habens executionem paratam, dummodo creditum compensantis sit liquidum, vel in continenti liquidandum. Cyriac. *contr.* 224. *n.* 5. Rot. apud Bich. *dec.* 23. *n.* 1. *& seq.*

15 Compensatio extinguit hypothecam. Menoch. *cons.* 121. Merlin *de pignor. lib.* 5. *tit.* 1. *quæs.* 6. Cenc. *de cens. p.* 3. *q.* 3. *cap.* 1. *art.* 6. *n.* 5. *&* 6. dummodo compensatio a debitore fuerit opposita; quia alias non operatur solutionem, nec inducitur ipso jure quoad executionem, quidquid sit quoad ortum; sed tantum parte opponente, & ab ipsa die oppositionis. Surd. *decis.* 191. *n.* 15. *&* 16. *& cons.* 246. *n.* 28. Hond. *l.* 2. *cons.* 38. *nu.* 16. *& seqq.* Medices *de compens. p.* 2. *quæs.* 21. *num.* 4. Molin. *de contr. tract.* 2. *dis.* 560. *n.* 2. quamvis contrarium teneant Martin. antiq. glossat. relatus a gloss. *in L. si constat.* 4. *de compens.* Tyndor. *de compens. art.* 6. *n.* 47. *&* 51. apud Rot. *decis.* 409. *p.* 9. *rec. tom.* 2. *n.* 20. hoc unum est, quod

16 Compensatio ipso jure fit, etiamsi non opponatur ab homine, ad impediendas usuras, vel caducitates, & similia, & quidem ab initio ministerio legis, statim ac esse incipit aliud debitum compensabile, & hoc in odium usurarum &c. Medices *l. c. n.* 3. *d. quæs.* 22. *& quæs.* 50. *p.* 1. *n.* 9. Tind. *l. c. art.* 5. *n.* 39. & est tex. *in L. ejus.* 7. *C. de solut. & in L. etiam C. eod.* Molin. *loc. cit. num.* 3. *L. si ambo, L. cum alter, de compens.* Grass. *de except. excep.* 16. *n.* 37. Scacc. *de Commerc. & camb.* §. 2. *gl.* 5. *num.* 425. Tiraq. *de retr. lignag.* §. 3. *glos.* 3. *n.* 10. *in fin.* & DD. apud Rot. *d. decis.* 409. *n.* 21. *&* 22. sive deinde sint usuræ odiosæ, sive favorabiles. Fontanel. *de pact. nupt. claus.* 6. *glos.* 2. *p.* 6. *n.* 66. ubi quod hæc sententia procedat etiam in usuris dotalibus, etiamsi sint & numerentur inter favorabiliores. Alex. *cons.* 74. *n.* 4. *l.* 5. Peregr. *cons.* 70. *n.* 1. *l.* 4. Aldovin. *cons.* 84. *n.* 16. Surd. *de alim. quæs.* 42. *n.* 85. *tit.* 1. apud Rot. *d. decis.* 409. *num.* 23. dummodo debitum, quod compensatur, sit liquidum. Seraph. *decis.* 1455. vide Rot. apud Bichium *decis.* 166. *n.* 3. ubi quod non retrotrahatur, sed operetur a die oppositionis. *n.* 4. sed quod in compensatione ad impediendas usuras secuta liquidatione retrotrahatur ad diem petitionis, & si petitio facta fuit ex intervallo, retrotrahatur ejus effectus ad tempus, quo fieri poterat. ex Jo. Fabr. *in* §. *bona fidei. n.* 11. *&* 12. *vers. ex hoc concluditur. inst. de act.* Costa *de retract. c.* 9. *cas.* 4. *n.* 13. Surd. *de alim. l. c. n.* 88. tenuit cit. Rot. *decis.* 409. *n.* 30.

17 Prædicta vero ampliantur, quod pro compensatione ipso jure facienda non requiratur scientia, & notitia compensare debentis, sed sufficit adesse creditum liquidum &c. cum ignorantia hominis non impediat dispositionem legis. *L. ventre præterito.* 84. *L. cum quidam.* 30. §. *suum heredem. ff. de acquir. hered.* apud Rot. *sæpe d. decis.* 409. *a n.* 33. ubi Capyc. Latro *decis.* 25. *nu.* 40. Corn. *cons.* 111. *nu.* 7. *l.* 4. An vero eadem procedant etiam in compensatione census, vide Molin. *loc. cit. n.* 3. *verb. observat vero.*

18 Sic etiam compensatio ipso jure fit ad evitandam præscriptionem, quæ imponitur negligenti. Felin *in c. ex transmissa, de præscr.* & alii apud Medices. *p.* 1. *quæs.* 50. *n.* 6.

19 Opponens vero compensationem videtur fateri debitum. Bar. *in L. cum Papinianus. Cod. de sent.* Natta *cons.* 134. *&* 684. maxime inter Mercatores. Rot. apud Merlin. *dec.* 254. Natta *loc. cit.* Rot. apud Bich. *decis.* 166. *n.* 2. contrarium tamen putat verius esse Fachin. *l.* 11. *contr. jur. c.* 6. qui excipit non fatetur. *L. non utique. ff. de except. c. venerabilis eod. c. qui exceptionem, de R. J. in* 6. Cart. de Grass. *de except.* 16. *n.* 39. ubi Felin. *cap. venerabilis, de except.* & alii.

20 In foro interno an sit licita, si adsunt alii creditores anteriores, controvertitur? affirmant Homobon. *in Exam. Eccles. p.* 2. *tr.* 10. *cap.* 3. *q.* 6. & alii, quos citat, in & sequitur Dian. *p.* 3. *tr.* 5. *res.* 10. Molin. *de just. tom.* 2. *tr.* 2. *d.* 566. negant alii probabilius apud eundem Dian. *loc. cit.* quia tunc compensatio fieret in re alterius.

Compensatio potest opponi contra creditum pensionis 21
non reservatæ pro alimentis, vel cum agitur de alimentis præteritis. Rot. apud Bich. *dec.* 23. *nu.* 2. Imo semper opponi potest, quando creditum opponentis est liquidum, nulla facta distinctione, an sit executivum nec ne; quia saltem intrat compensatio indirecte per viam retentionis. *ibidem. n.* 3.

Compensationem opponens declarare potest, se velle 22
compensare magis cum uno, quam cum alio debito. Rot. apud Bich. *dec.* 177. *n.* 9. & facta declaratione, quod velit cum tali debito compensare, non potest pro eo amplius condemnari. *ibid. n.* 10. facta autem semel electione, non potest amplius variari. *ibid. n.* 20. quamvis hæc doctrina Imolæ inter Mercatores practicari non soleat. juxta Anton. de Amat. *var. res. lib.* 1. *res.* 41. *n.* 3. & advertit addenda ad Gregor. 15. *d.* 366. *nu.* 8. *vers. sed stant.*

Compensatio fit ipso Jure, etiam in dote ad evitan- 23
dum cursum usurarum dotalium. Fontanel. *de pact. nupt. claus.* 6. *gl.* 2. *p.* 6. *n.* 61. Rot. apud Bich. *dec.* 151. *nu.* 26. ubi alii: & ut supra *n.* 16.

Compensatio licet habeat vim solutionis, ad effectum 24
liberationis, non tamen habet vim solutionis ad effectum constituendi in quasi possessione exigendi. Rot. apud Bich. *dec.* 214. *n.* 26. Seraph. *dec.* 302. *per tot.* Capyc. Latr. *dec.* 25. *n.* 8.

Compensatio ipso jure inducta censetur ad evitan- 25
dam pœnam privationis, vel incapacitatis. Rot. apud Bich. *dec.* 257. *n.* 16. Mantic. *de tacit. l.* 22. *tit.* 27. *n.* 65. Rol. *cons.* 87. *l.* 1. *n.* 28. & supra *n.* 16.

Compensatio potest etiam opponi post factam execu- 26
tionem. Felin. *in cap. suborta.* 21. *de sent. & re jud.* Afflict. *dec.* 121. *nu.* 3. Greg. 15. *dec.* 342. *a nu.* 2. Rot. apud Bich. *dec.* 583. *n.* 1.

Debitum necessarium potest compensari cum legato, 27
non vero voluntarium, & ita legatum a Patre relictum filiæ, videtur relictum animo compensandi dotem; quia dos respectu Patris dicitur debitum necessarium, & legale. juxta *L. si cum dotem.* §. *si pater*, ubi Bar. & DD. *ff. solut. matr.* secus respectu fratrum, quia non tenentur nisi in subsidium, & respectu mariti, & hæredum ejus, respectu quorum dicitur debitum voluntarium; cum potuerit abstinere a nuptiis, & se non obligare ab initio, sicut hæres potest abstinere ab hæreditate, & non quasi contrahere. Ciarl. *contr. for. cap.* 189. *n.* 18. Mantic. *de conject. ult. vol. l.* 10. *tit.* 2. *n.* 12. Menoch. *de præs. l.* 4. *præs.* 109. *n.* 27. Cyriac. *contr.* 162. *n.* 39. *&* 261. *n.* 38. *&* 36.

Ampliatur, ut debitum voluntarium non compense- 28
tur etiam cum legato majoris quantitatis. juxta *L. un. Cod. de rei uxor. act.* Mantic. *loc. cit.* Menoch. *præs.* 110. *per tot.*

Generis ad genus compensatio, non admittitur, si 29
sit diversum genus, ut frumenti ad vinum. Tyndor. *de compens. art.* 6. *n.* 8. Alex. *in L. divortio.* §. *ob donationes. n.* 4. *ff. sol. matr.* apud Medices. *l. c. p.* 1. *quæs.* 2. *n.* 4. secus si sit idem genus, ut frumenti ad frumentum, vini ad vinum &c. Tyndor. *l. c. n.* 6. *& not. in L.* 1. §. *item. ff. si pars hered. pet. L. ob negotium. ff. de compens.* DD. apud Medices *l. c.*

Sic etiam speciei ad speciem non fit compensatio. 30
L. si convenerit. ff. de pignor. act. L. si non sortem. §. *si certum. ff. de cond. indeb. L. si ex pecunia. C. de rei vind.* Surd. *cons.* 112. *n.* 38. *l.* 1. Curt. jun. *cons.* 236. *n.* 22. Grass. *de exception. excep.* 16. *nu.* 54. quia aliud pro alio invito creditore solvi non potest, & in speciebus cadit affectio. Idem dic de specie ad quantitatem. DD. apud Medices. *l. c. quæs.* 3. ubi limitat *n.* 9. in compensatione, quæ fit officio judicis.

Quantitatis vero ad quantitatem, & qualitatis ad 31
qualitatem compensatio datur. Medices. *quæs.* 5. *&* 6. nisi quis promisisset solvere in pecunia numerata. Idem *l. c.* & DD. apud Grass. *loc. c. nu.* 62.

Pecunia vero certo loco debita ubique compensari po- 32
test. Medices *quæs.* 7. vel quid aliud compensabile habita prius ratione interesse propter locum DD. apud Medices. *loc. c.*

Porro compensatio, in illis casibus, in quibus fieri 33
de jure non prohibetur, fieri potest, etiamsi debitum oppositum non absorberet totum debitum petitum, sed tan-

tantum partem, tunc enim admittitur pro illa parte, in qua Reus conventus est creditor. Alciat. *in L. quidam æstimaverunt, num. 9. ff. si cert. pet.* Car. de Grass. *de except. d. excep. 6. num. 64.*

34 Alterius debitum compensari non potest, nisi aliter fuerit conventum. Medices *l. c. quæst. 11.* quod tamen limitat in fidejussore, domino, vel servo, patre & filio, ac procuratore in rem suam. Et compensans debitum alienum cavere debet de rato. Idem Medic. *l. c. n. 7.*

35 Qui vero compensare potest, moram non committit, nisi jurasset solvere, ut supra diximus. Medices. *quæst. 26.*

36 Donatio facta inter vivos, censetur facta animo compensandi legitimam. Medices *quæst. 33. num. 3.* & Ancharan. *cons. 26.* Abb. *cons. 81.* nisi aliud appareat ex conjecturis. plura in praxi exceptionis.

C O M P O S I T I O.

Praxis Compositionis.

1 Compositio cum reo facta est gratia potius, quam actus Justitiæ, Ciarl. *contr. for. cap. 145. a num. 8.* Tiraquel. *de pæn. tempor. caus. 23.* Farin. *in prax. Crim. quæst. 5. num. 3.* Ut vero sit licita cum reo compositio, requiritur, quod ille sit indiciatus. Guazz. *ad defens. reor. def. 34. cap. 1.* Est licita in quocumque crimine, quod non est plene probatum. Farin. & Ciarl. *loc. cit.* & valet etiam in carceribus facta, maxime si post liberationem fuit ratificata. Ciarl. & Farin. *ubi sup.*

2 Componere cum reo potest etiam Episcopus; quia ille est in quasi possessione faciendi gratiam reis, cum habeat merum, & mixtum imperium. Guazzin. *loc. c. cap. 3.* Riccius *in prax. res. 303.* apud Ciar. *l. c.* Abb. *in cap. ni specialis, de offic. Deleg.* & dicitur Princeps Ecclesiasticus. Sperel. *dec. 116. numer. 78.* Genuens. *in prax. cap. 57.* Riccius *in praxi p. 4. res. 119. & 120. et seq.*

3 Limit. quoad crimina, in quibus est taxata a Jure certa pœna, si delictum est plene probatum. Riccius *l. c. res. 121.* vide Fagnan. *in 2. part. V. Decretal. in cap. licet. de pæn.* Et tunc maxime potest fieri compositio, quando pœna pecuniaria magis timetur, quam alia. *cap. cognovimus. 16. q. 2.* Farin. *de heres. q. 193.* & alii apud Dian. *p. 10. tr. 8. res. 1.* Caveant tamen Episcopi ab illo, quod ait S. Ambros. *facilitas veniæ solet esse incentivum malorum.* & illius S. Isidor. *cito violatur auro justitia, nullamque reus pertimescit pœnam, quam scit pecunia posse redimere. cap. pauper. 11. quæst. 3.* vide etiam in verb. *Episcopus.*

C O N A T U S.

Praxis Conatus.

1 Conatus effectu non secuto, punitur extraordinarie. Farin. *in prax. q. 67.* Menoch. *de arbitr. cas. 360. a n. 9.* Ciarl. *contr. for. cap. 48. num. 53.* Sperel. *dec. 102. n. 25.* licet ad actum proximum fuerit deventum, etiam in atrocissimis. Farin. *de immun. Eccles. cap. 8. & quæst. 123. & 124.* ubi communissima, etiam in pœnis statutariis. *quæst. 125.* Gomez *var. res. tom. 3. de delict. cap. 3. n. 11.* Riccius *in prax. Cleric. res. 530. n. 1.* & quamvis Gabr. *lib. 7. concl. 1. n. 7. & 11.* dicat communiorem opinionem, quod in atrocissimis, ut in assassinio, conatus puniatur pœna ordinaria, si deventum sit ad actum proximum, & hoc de rigore juris, tamen *num. 15.* id remittit Iudicis arbitrio, ita ut is possit salva justitia talem conatum punire mitiori pœna. per Salyc. *in L. is qui cum telo. C. ad L. Cornel. de sicar.* Ang. *cons. 14. in fin.* ubi quod Judex bene faciat commutando pœnam in extraordinariam, & alios. Ampliatur etiam ad patricidium, nisi veneno fuerit attentatum. Farin. *q. 120. sect. 1. num. 150.* Menoch. *de arbitr. cas. 356. & 360.* Cavar. *in Clem. si furiosus p. 2. de homicid.* licet deventum ad actum proximum sit, vel per conantem non steterit. Covar. *l. c. n. 6. vers. contrariam.*

2 Conatus occidere proditorie, effectu non secuto, non perdit Immunitatem Ecclesiasticam. Clar. *in §. fin. q. 30.* Mar. Ital. *de Immunit. Eccles. lib. 1. cap. 5.* Farin. *in append. de Imm. cap. 9.* Bonac. *de Immun. lib. 3. quæst. 7.* Ciarl. *contr. for. cap. 14. num. 19.* Sicut

3 Conatus extrahere reum ab Ecclesia, effectu non secuto, non incidit in excommunicationem Bullæ. Riccius *in prax. var. criminal. p. 3. res. 488.* ubi DD.

4 Conatus se ipsum occidere effectu non secuto, punitur extraordinarie, Menoch. *de arbitr. cas. 349. nu. 10. & 360. numer. 15.* Clar. *in §. fin. q. 68. num. 41.* Farin. *de pæn. quæs. 20. numer. 154.* Bajardus ad Clar. *loc. cit. num. 130.*

5 Limita prædicta, quia Conatus in crimine læsæ Majestatis punitur, etiam effectu non secuto. *L. 3. ff. ad L. Jul. Majest.* ubi Bar. *L. quisquis. Cod. eod.* ubi Salyc. & alii. Covar. *in cap. si furiosus. p. 2. §. initium. n. 7. de homicid.* Clar. *in §. læsæ. nu. 16. & in §. fin. q. 92.* Gail. *de pac. publ. lib. 1. cap. 14. num. 6. & 11.* Limit. quoad voluntatem, & deliberationem, nisi fuerit deventum ad aliquem actum externum, licet remotum. Menoch. *de arbitr. cas. 360.* Bajard. ad Clar. *in d. §. læsæ. n. 25. vers. octavum.* Clar. *in §. fin. q. 91.* & communis apud Farin. *loc. cit.*

6 Et in tali conatu an detur pœnitentia? distinguitur, an conatus fuerit consummatus, vel fuerit deventum ad aliquem actum externum, uti quærendo hominem, qui occideret; tunc enim si conatus, vel machinatio potuit perduci ad effectum, pœnitentia excusat; vel an fuerit deventum ad actum proximum, ita ut per ipsum conantem non steterit, quin sequeretur effectus, & tunc pœnitentia non excusat a pœna ordinaria, sicut in priori casu. Farin. *loc. cit. num. 156.* Conclusio extenditur ad Conatum, tractatum, vel machinationem occidendi Consiliarios Principis. Capyc. *decis. 130. n. 11.*

7 Conatus etiam in crimine assassinii punitur ordinaria pœna, etiam effectu non secuto. Farin. *de homic. q. 123. inspect. 4. num. 79.* Gabr. *lib. 7. concl. 1. nu. 7.* Covar. *in Clem. si furiosus. p. 2.* & communior contra Decian. & alios; quamvis Gabr. id remittat arbitrio Judicis, ut supra diximus. *num. 1.* Quod ampliatur etiam ad mandantem, quando ante revocationem mandati mandatarius venerat ad actum proximum; secus si tantum ad remotum. Farin. *loc. cit.* ubi DD. Limit. de generali consuetudine Italiæ. Clar. *in §. assassinium.* Farin. *loc. cit. n. 115.*

C O N C E S S I O.

Praxis concessionis.

1 Concessio facta ad beneplacitum concedentis, non transit ad hæredes, vel successores, sed finitur ejus morte. *L. 4. ff. locati. cap. si gratiose, de rescr. in 6.* imo finitur etiam per amotionem concedentis. Noal. *de transmis. cas. 54.* Dec. *cons. 108. n. 2.* Covar. *l. 3. var. res. c. 15. nu. 4.* Menoch. *cons. 1. nu. 74.* & plura videri possunt apud Noal. *l. c. per tot.*

2 Concessum ad tempus videtur denegatum post illud. *L. si ita. ff. de vulgar. & pupil.* nam concessa ad tempus ulterius progredi non possunt. ad tex. *in L. in agris. ff. de acquir. rer. domin.* Rot. *decis. 306. p. 11. rec. num. 12.*

3 Concessio non potest dici facta ex causa onerosa, quando onus non æquivalet concessioni. Bal. *in prælud. feud. n. 9. & 10.* Curt. sen. *cons. 49. n. 6.* Lotter. *de re benef. l. 2. quæs. 8. n. 20. & 11.* apud Rot. *decis. 298. n. 13. p. 9. rec. tom. 1.*

¶ C O N C I L I U M.

§. I.

Concilium Generale per quem olim convocabatur, & hodie convocetur?

1 Concilium † in exordio surgentis Ecclesiæ, & antiquis temporibus, convocabatur per Imperatores. Zabarell. *cons. 50. ver. secundo quæritur*, ubi enumerat multa Concilia approbata convocata per Imperatores, sed istud erat accedente consensu Summi Pontificis, vel eo mandante, ut *in c. sexta. distinct. 16. ibi, exequente piissimo Principe Constantio.* & sic de aliis Imperatoribus clare ostendit Thomas Campeg. Episcopus Feltren. *tit. de concilio, c. 2. n. 8. & seq.* & plenius apostilla ad Abb. *in c. significasti, de elect. in ver. concilia, colum. 5. & 6. ver. secundo limitatur*, ubi reddit rationem;

quia

quia tunc Ecclesia non erat potens, ut compelleret,
2 daret salvos conductus necessarios. † Jure novissimo,
postquam religio firmata est, & Sedes Apostolica fir-
mius est in jure suo stabilita, sancitum est, prout con-
veniebat, quod solus Papa, tanquam Vicarius Christi,
convocat, & aperit Concilium generale, c. 1. distinct.
17. & c. ideo, 2. quæst. 6. Zabarell. d. cons. 150. nu. 3. cap.
dudum, 3. quæst. 6. & apostilla magna ad Abb. d. c. si-
gnificasti, de elect. in vers. concilia, col. 4. ver ego au-
tem adhærendo, probat hanc conclusionem esse de jure
divino & positivo ex necessitate; quia solus Papa ci-
tat Prælatos & compellit, & dicit quod tenentes con-
trarium parum deviant ab hæresi, & plenissime Jaco-
3 bat. de concilio, lib. 3. ubi dicit indubitatum. † Exten-
de, quod in tantum spectat ad solum Papam convoca-
re concilium, ut etiam si agatur de querelis contra
Papam; nullus convocet, vel aperiat concilium, nisi
solus Papa, c. concilia sacerdotum, §. hinc etiam, 17.
4 distinct. qui textus est in Concilio editus generali. †
Extende; quia etiamsi contendatur de Papatu inter duos,
qui essent in possessione obedientiæ, ad illos solos spe-
ctat convocatio Concilii generalis. Zabarella d. cons.
150. num. 3. videlicet, ut quilibet eorum compellat suos
obedientes ad Concilium; dicta apostilla ad Abba. d.
c. significasti, de elect. colum. 8. vers. sexto etiam ca-
5 su. † Limita; quia secundo loco post Papam in casu
necessitatis, puta si duo contendentes de Papatu non
convenirent vel non vellent convocare, ne Ecclesia
universalis scandalum patiatur, tunc convocatio Con-
cilii generalis spectat ad sacrum Collegium Cardina-
lium; quia cum sint in possessione eligendi summum
Pontificem, possunt omnia, quæ spectant ad electionem
summi Pontificis, & sic convocant concilium. Zabar.
d. cons. 150. num. 3. & seq. ver. tertio quæro, Castr. cons.
420. Viso puncto. col. penult. num. 4. lib. 1. quod est An-
tonii de Butrio, & iterum Castr. cons. 421. num. 2.
lib. 1. quod est Matthæi Matthesilani, & Joannis de
Gavatulo; & hoc, quia digniores post Papam sunt om-
nibus, apostilla ad Abba. d. c. significasti, de elect. ver.
tertio limita, col. 6. & rursus colum. 8. ver. sexto etiam
casu, ubi dicit, quod debeant requiri prius ipsi con-
6 tendentes de Papatu, ut convocent concilium. † Ex-
tende, ut idem sit, quando Papa (si potest dari,) es-
set de hæresi suspectus. Jul. Clar. in praxi crimin. in §.
fi. qu. 35. num. 4. ubi late, d. apostilla magna ad Abba.
d. c. significasti, de elect. ver. quarto etiam dico, ubi,
7 quod prius debent requirere Papam. † Extende, quod
convocatio Concilii generalis spectet ad Collegium
Cardinalium istis duobus casibus, quando esset schis-
ma de Papatu, vel Papa de hæresi suspectus, & ipsi
contendentes de Papatu, essent negligentes in convo-
cando Concilium; quia tunc Collegium Cardinalium
potest eo casu convocare, etiamsi Papæ schismatici,
vel Papa de hæresi suspectus, contrarium juberent, vel
contradicerent, ut dicit Castr. in dictis cons. 420. nu.
4. & 421. num. 2. lib. 2. qui dicit, quod post Papam in
Ecclesia Dei non est major dignitas, quam Collegium
8 Cardinalium. † Limita; quia tertio loco in casibus
duobus prædictis, si etiam Cardinales & Collegium
Cardinalium negligerent, quod eo casu convocatio
Concilii generalis spectet ad Patriarchas, tenent Anto.
de Butr. d. cons. 420. num. 4. ver. convocant ergo, in-
ter cons. Castren. lib. 1. & potest esse ratio; quia data
negligentia superioris, ad proximiores fit devolutio, c.
Romana, ver. notoria. de censib. lib. 6. & quia in con-
cernentibus statum Ecclesiæ, inferiores supplent negli-
gentiam superioris, c. 1. de suppl. neglig. Prælat. & hanc
partem tenet apostilla magna ad Abbatem d. c. signifi-
casti, col. 8. vers. ubi vero ipsi Cardinales, de elect. ubi
loquitur alternative quod spectat ad alios Prælatos, vel
ad Imperatorem. Jacobat. tract. de concilio, lib. 8. art. 3.
9 num. 10. † Contrarium videtur tenere Zabarella d. cons.
150. num. 5. ver. quarto quæro, cum seq. ubi, quod in di-
ctis duobus casibus schismatis, vel Papæ suspecti de hæ-
resi, si Papa & Collegium Cardinalium sunt negligen-
tes, vel non conveniant in convocando Concilio ge-
nerali, dicit, quod isto tertio loco spectat convocatio
ad Imperatorem, tanquam repræsentantem totum popu-
lum Christianum, & sic O. revertitur ad A. quia in
casu necessitatis recurrimus ad jus antiquum; dat exem-
plum, quod antiquitus quilibet jus sibi dicebat, postea
prohibitum fuit, sed si judex non facit justitiam, tunc
sibi licitum est jus dicere pro necessitate, & videtur
etiam tenere Thomas Campeg. d. tract. de concilio, c. 2.
num. 16. movetur; quia Imperator est Ecclesiæ advoca-
tus, & defensor. † Declara; quia verior est opinio 10
Antonii de Butrio; quia non solum spectat ad Patriar-
chas, sed etiam ad Episcopos, qui loco Apostolorum
sunt subrogati, ut est text. in Actibus Apostolorum, c.
6. ubi patet, quod duodecim Apostoli convocantes
multitudinem discipulorum, &c. convocabant Conci-
lium Generale; ergo ad eos post Papam, & Cardina-
les debet spectare; tum quia Patriarchæ & Primates ha-
bent jurisdictionem compellendi Episcopos; & Impera-
tor non potest præcipere, sed rogare, & exhortatio-
nes facere, sed convocatio requirit citationem & com-
pulsum, c. concilia, §. hinc etiam, 17. dist. ergo magis
ad Patriarchas & majores Prælatos videtur fieri devo-
lutio; & ita ibi tenet Ægid. Bellam. num. 2. tum et-
iam, quia ratio Zabarellæ concludit pro ista parte,
dum vult, quod negligentibus Cardinalibus, spectet ad
Imperatorem in casu necessitatis; quia O. revertitur ad
A. ex quo non est judex, qui faciat justitiam; quia
imo cum supersint Patriarchæ, Archiepiscopi, & Epi-
scopi, qui veniunt post Cardinales loco Apostolorum
subrogati, negligentibus majoribus ad istos spectare de-
bet, & sic cessat causa necessitatis, quod non sit judex
qui faciat justitiam, maxime quia non est locus ex-
traordinario remedio, donec remedium ordinarium po-
test haberi, & idem Zabar. d. cons. 150. num. 9. ver. vi-
detur etiam, videtur recedere ab iis, quæ prius dixe-
rat de Imperatore, & quod possint majores Prælati istis
duobus casibus convocare Concilium. Sed † quicquid
sit, aut spectet ad Imperatorem tanquam advocatum,
& defensorem Ecclesiæ per modum rogationis, & ex-
hortationis, sive ad majores Prælatos per modum ju-
risdictionis, sive etiam ad Episcopos, per modum vo-
luntariæ congregationis, ut contigit tempore Papæ Mar-
cellini, ex text. in c. nunc autem, 21. dist. Jul. Clar. d.
§. fi. q. 35. num. 4. & comprobat idem Zabar. d. cons. 150.
num. 9. in fi. ver. videtur etiam. satis est, quod extra istos
duos casus, solus Papa aperit, convocat, transfert, &
suspendit Concilium generale, & hodie est sine diffi-
cultate, ex constitutionibus Apostolicis, ut ex bulla fel.
rec. Pii Pap. II. in fi. ex bullis Pauli III. Julii III. &
IV. insertis in sacro Concilio Tridentino, & ex de-
cretis ejusdem Concilii celebrati in executione earun-
dem bullarum, & etiam est de jure communi, quod
solus Papa convocat Concilium generale, & nullus a-
lius potest convocare contra ejus voluntatem, ut supra
fuit ostensum. † Bene verum est, quod Imperator est
de Concilio, non ex gratia ad potestatem ostenden-
dam, sed jure suo; quia est pars Concilii ad fidem
confirmandam, ut dicit idem Zabar. d. cons. 150. num.
6. ver. sed cum agitur. † Extende; quia dictæ limitatio-
nes procedunt, etiam quando Papa esset mortuus na-
turaliter, vel civiliter, aut cessisset Papatui, & Cardi-
nales non vellent procedere ad electionem; quia om-
nino debet provideri de Pastore, cum non adesset Pa-
stor, & Cardinales negligerent, possent vel Imperator,
vel majores Prælati convocare Concilium, ut dicit d.
apostilla ad Abbat. d. c. significasti, de elect. col. 8. ver.
septimo posset. † Idem, quando Papa devenisset ad in- 14
saniam, vel dementiam, ita ut esset omnino inhabi-
lis; quia posset convocari Concilium Generale a Car-
dinalibus, & ipsis negligentibus ab Imperatore, vel
Prælatis majoribus, ut consulatur Ecclesiæ de alio, vel
de coadjutore, quasi sedes vacet, ut in c. 1. & 2. 7. q.
1. & ita eadem apostilla ad Abb. ubi supra ver. octavo ca-
su. † Idem, si Papa & omnes Cardinales, casu (quod 15
absit) deficerent, eadem apostilla ad Abb. d. c. signifi-
casti, de elect. col. 8. in fin. ver. nono etiam, ubi ponit
alios casus, quo videre poteris.

§. II.

Concilium Generale ex quibus causis possit convocari?

Si † agitur de hæresi, per quod crimen Papa sit 1
privandus, ut in §. præced. † II. Si agitur de schisma- 2
te, ut quia duo prætendunt Papatum, quia schisma la-
bitur in hæresim. Castr. cons. 420. Viso puncto, in fi. lib.
1. quod est Ant. de Butrio. † III. Si notorium sit Pa- 3
pæ delictum scandalizans totam Ecclesiam. Castr. d.
cons.

conf. 420. *in fin. lib.* 1. de quo tamen vide plenius *concl.*
4 551. *pag. seq.* † IV. Si dubietas oritur de Papatu. Castr.
5 *ubi supra in fin.* † V. Si agatur de reducendis schisma-
ticis, volentibus audiri super articulis deviantibus a fide;
quia si adhuc non fuerint auditi, audiri debent volentes,
imo vocandi sunt, & invitandi; secus si semel fuerunt
exclusi. Abb. *in cons. suo super concilio Basiliensi, in* 1.
6 *dubio col.* 21. *ver. octava ratio.* † Declara tamen, quia
imo Græci fuerunt pluries auditi, ut ibi per Abb. li-
7 cet cum capitulationibus. VI. † Si agatur de reforman-
da Ecclesia in capite, & in membris, ut fuit decisum
in Concilio Constantiensi, & ad tollendos abusus, ut
patet ex Bulla fel. rec. Pauli III. & ea progressu Con-
8 cilii Tridentini. † VII. Papa pro rebus arduis pertra-
ctandis, de quibus ipse dubitationem habet, vel per se
facere non vult, vel non confidit, convocat Conci-
lium Generale, cui se subjicit; quia error velatus me-
lius investigatur a multis, quam a paucis, Rom. *cons.*
9 521. *Circa propositam, num.* 4. *& seq.* † Item, quan-
do potentius remedium adhibere intendit; item, quan-
do contra delinquentes potentiores fecit, quod potuit,
invocat Concilium Generale. Roma. *d. cons.* 521. *nu.* 4.
10 † Item quando bella essent, quæ aliter concordari non
possent inter magnos principes Christianos, ut dicit
apostilla magna ad Abb. *c. significasti, de elect. circa
fin. vers. & omitte.*

§. III.

Concilium generale quam jurisdictionem habeat, & quamdiu duret?

1 Concilium † habet ordinariam jurisdictionem ex ac-
cidenti, & ideo quamdiu durat Concilium, tamdiu
durat ejus jurisdictio ordinaria; si vero revocetur, vel
dissolvatur, tunc revocatur, & cessat ejus jurisdictio,
prout in Legato. Gemin. *cons.* 65. *nu.* 9. *ver. sed per mor-*
2 *tem.* † Extende, ut ea jurisdictio, quæ fuit concessa
nominatim uni Concilio Generali certi loci, non ex-
tendatur ad eandem congregationem factam alio loco,
& sic non est eadem qualitas. Gemin. *d. cons.* 65. *num.*
3 10. *ver. nec obstat.* † Vide plenius, Thomam Campeg.
Episcopum Feltren. *tract. de concil. c.* 23. ubi quod Con-
cilium præsente Papa habet omnimodam jurisdictionem
propter præsentiam Papæ, eo absente habet delegatam,
nisi sit facta delegatio ad universitatem causarum, quia
tunc esset ordinaria, tam in civilibus, quam crimina-
4 libus, & *cap. seq.* † Amplia, quia Concilium Genera-
le legitime apertum, sede vacante habet eandem pote-
statem, & jurisdictionem, quam habet Papa, ideo com-
mittit causas summarie, & sine figura judicii. Cast.
5 *cons.* 66. *num.* 2. *ver. ad secundum lib.* 1. † Contrarium,
quod non habeat nisi ex causa necessitatis jurisdictio-
nem in iis, quæ pertinent ad Papam. Abb. *in* 1. *q. col.*
6 *antepen. ver. solutio.* † Declara, ut plene per Thom.
Campeg. Episc. Feltrensem *d. tract. de concilio, cap.* 37.
ubi, quod nisi urgeat necessitas, non debet aliquid fa-
cere circa majora, & electio Papæ est Cardinalium.
7 † Vide plenius Jacobat. *de concilio, lib.* 5. *tit. de juris-
dictione Concilii.*

§. IV.

Concilium generale subest Papæ, & in quibus Papa subsit Concilio?

1 Concilium † Generale omnino subjicitur Papæ, tan-
quam unico Vicario Christi, probatur lege divina,
naturali, & humana: Divina; quia Dominus noster
Jesus Christus B. Petro suo Vicario præcipue dedit su-
premam authoritatem per illa verba. *Et ego dico tibi,
quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ec-
clesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adver-
sus eam, & tibi dabo claves regni cælorum, & quod-
cumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cæ-
lis, quodcunque solveris super terram, erit solutum &
in cœlis.* ut in Evangelio Matth. *c.* 16. & iterum post
resurrectionem in Evangelio Joannis *c. ultimo*, dum
ipse Dominus noster tertio interrogat Petrum; *Simon
Joannis, diligis me plus iis?* & habito responsio, *Do-
mine tu scis, quia amo te*, per tres vices eidem dicit,
Pasce oves meas; quæ verba constituunt B. Petrum pa-
storem, sicuti Christusmet dicit de se ipso: *Ego sum
Pastor bonus, si quis per me introierit, salvabitur; &
alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, & illas
oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet
unum ovile, & unus pastor*, ut in eodem Evangelio
Joannis *c.* 10. Nam si Christus unicus, & verus pa-
stor committit gregem, & oves pascendas B. Petro, &
declarat unicum ovile & unicum pastorem debere fie-
ri, & si eidem ligandi, & solvendi facultatem tribuit,
impossibile est communicare ista aliis sine ipso pasto-
re constituto, & unico, quin contradicatur verbis cla-
ris Evangeliorum, & quod Papa sit supra Concilium,
& Concilium non supra Papam, plenissime docet Bar-
bat. *in cle. ne Romani, num.* 31. *& seq. de elect.* ubi infi-
nita cumulat more suo. † Probatur; quia idem Domi-
nus noster pro Petro specialiter rogavit, ut non defi-
ciat fides Petri, inquiens eidem Petro sic confirmato
in fide, ut aliquando confirmaret fratres, quasi ab eo,
uti Vicario, recepturi essent in fide confirmationem,
ut in Evang. Luc. *c.* 22. sicque apparet, quod Christus
soli Petro dedit piscationem cum hamo, quod signifi-
cat jurisdictionem, omnibus autem concessit piscatio-
nem cum retibus; & insuper tributum pro se, & Pe-
tro solvere voluit, non pro aliis, quæ fuit causa in-
quirendi de majoratu inter discipulos, ut habetur in
Evangelio Matth. *c.* 17. *in fi. & seq.* & hæc habentur *in
c. est aliud*, 24. *quæst.* 1. ubi hamus pro jurisdictione
soli Petro concessa declaratur: & quia Christus eidem
Petro in prima visione denunciavit, quod appellaretur
Cephas, quod interpretatur Petrus, ut in Evangel. Joan.
c. 1. & importat idem, quod caput, & principatum te-
neret, ubi hæc omnia *in cap. sacrosancta*, 22. *dist.* sic
etiam in Actib. Apost. *c.* 10. soli Petro missum est de
cœlo linteum, per quod designatur potestas jurisdictio-
nis in toto orbe, ut Barb. *in d. clem. ne Romani, num.*
59. *de elect.* † Naturalis lex insuper concurrit; quia si- 3
cuti in Ecclesia triumphanti sunt gradus plurimi, &
unum caput, a quo pendent omnia; ita in Ecclesia
militanti similitudo debet esse; quia Imperium, Re-
gnum, & Gubernatio non potest esse bona per plures;
quin imo etiam istæ libertates, & gubernia communia
necesse habent constituere unum Principem, ut plene
habetur *in c. in apibus princeps unus*, 7. *qu.* 1. quod est
B. Hieronymi, & plura similia congerunt Oldrad. *cons.*
94. *Eleganter, num.* 7. *ver. adhuc instatur.* Anch. *cons.*
339. *Pro majori, num* 3. & in terminis Pius II. in sua
Bulla retractationis *col. pen.* † Sic etiam per jus cano- 4
nicum, & sanctos Ecclesiæ Doctores semper fuisse dif-
finitum, & declaratum, nempe ab Innocentio *in c. ne-
mo judicabit*, a Symmach. *in c. aliorum hominum cau-
sas.* ab Anthero *in c. facta subditorum.* a Gelasio *in
c. cuncta per mundum.* 9. *q.* 3. ubi clare, quod Papa ju-
dicat omnes, & ipse a nemine judicatur, nisi a solo
Deo, & ibi glos. & Doct. quod a nemine judicatur,
nisi a Concilio, quando de hæresi, & fide esset su-
spectus; & idem etiam respondit Bonifacius martyr de
hoc consultus, *in c. si Papa*, 40. *dist.* & in exemplo
B. Marcellini, & aliorum SS. Patrum, de quib. *in c.
nunc autem.* 21. *dist.* ubi, quod Papa non judicatur a
Concilio, neque sedes prima; quia a Deo est, & se
ipsum judicat. † Pro ista parte concurrunt omnes cau- 5
sæ, quæ ostendunt Concilium Generale omnem essen-
tiam accipere a summo Pontifice Vicario Christi; quia
non aperitur, nisi ea licentia, & authoritate Papæ,
ut decrevit Julius Papa I. *in c.* qui ponit pro regula,
Gregorius, *in c. nec licuit*, 17. *dist.* & fuit ostensum
§. *sup. in pr.* † Authoritatem supremam recipit a Papa; 6
quia nisi adsit authoritas, & confirmatio Papæ, non
erit Concilium, sed conciliabulum, & gesta in eo red-
duntur ad vacuum, *c. multis de novo*, 17. *dist.* &
Concilium pendet a Papa, uti Vicario Christi; & qua-
tenus dicatur aliquibus in locis Concilia pendere a
Deo, & a Spiritu Sancto, intelligitur mediate & non
immediate, & idem Thom. Campeg. Episc. Feltren. pro-
bat *d. tract. de Concilio c.* 22. ex authoritate sacrarum Scri-
pturarum, & B. Thom. ubi tollit omnia contraria, pro-
ut potest videri. † C. auditur, & dissolvitur ex autho- 7
ritate Papæ ex causa, ut idem Episc. Feltrensis *d. tract.
de Concilio cap. fin.* † Declarationem recipit a Papa: 8
quia ipse Papa interpretatur, declarat, & tollit Conci-
lia Generalia. Abb. post Jo. Andr. & alios, *c. significa-
sti, num.* 3. *de elect.* imo apostilla magna *ibi col.* 4. *in
fi.* di.

ff. dicit, quod nulla unquam Synodus generalis rata
legitur, quæ Apostolica authoritate non sit suffulta, &
9 citat plures concord. & probat ille text. *circa fi.* † De-
rogationem etiam patiatur, si Papæ placeat Concilio
derogare; quia potest ut tenent Abb. Panorm. *in sua.*
10 *q. 1. in p.* Roma. *conf.* 324. *in pr.* † Ultimo ex bullis
summorum Pontificum hæc omnia sunt per legem san-
cita, ut in bulla Pii Papæ II. quod convocatio Con-
cilii non nisi authoritate Papæ fiat, non nisi authori-
tate Papæ decernat, & dissolvatur, a Papa ad futurum
Concilium appellari posse tenentes, & appellantes hæ-
reticos dici posse, ut in Bulla Julii II. contra certos
principes, qui ut se confoverent in usurpatione status
Ecclesiæ, excommunicati appellabant ad futurum Con-
cilium, & in Bulla Leonis X. contra Martinum Lu-
therum; unde superfluum videtur de hoc temporibus
11 istis dubitare. † Et etiam de jure communi; quia Ro-
mana Ecclesia a Deo fundata, & privilegiata fuit, aliæ
vero Ecclesiæ ab Ecclesia Romana, & propterea dicit
text. *in c.* 22. *distinctio*, quod qui detrahit juri, &
privilegio Ecclesiarum, dicitur injustus: qui vero de-
trahit juri, & privilegio Rom. Ecclesiæ, in hæresim
labitur, & procul dubio est dicendus hæreticus: unde
cum Papa non ligetur a Conciliis; sed sit supra Con-
cilia, *ut in c. significasti, circa fi de elect.* contrarium
tenentes ab hæresi non distant, & quod Papa sit su-
pra Concilium, plenissime Card. Jacob. *d. tract. de*
12 *Concilio lib.* 10. *art.* 7. *a n.* 72. *usque ad n.* 234. † Et
licet Abb. in quodam consilio suo super Concilio Ba-
silienſi, quod justa ratione fuit prohibitum, multa im-
pertinentia, ut infra ostenditur, in contrarium allega-
verit, & pariter Rom. qui cum Abbate erat Advoca-
tus in d. Concilio Basileæ, scripserit pro Concilio con-
tra Papam ut in *conf.* ipsius Romani 380. *Questio est,*
per tot. & conf. 522. *&* 523. & Pius II. qui pariter
tunc in minoribus constitutus erat in Civitate Basileæ,
multa scripserit pro Concilio contra Papam, & quod
Concilium esset supra Papam; tamen constat, quod
opinio pro Papa, quod sit supra Concilium, est verior,
& melioribus rationibus munita, pro qua scripserunt
B. Anton. Archiep. Flor. *in* 2. *parte sue summa, tit.*
2. *c.* 1. & Petr. de Monte Episc. Brixiens. ut refert
Felin. *in c. nonnulli. num.* 3. *ver. quarto, preter author.*
de rescript. & scripta Petri de Monte sunt in tractatu
13 intitulato *de potestate Pontificis*, quem ipse fecit. † Et
justificatio, quod illi, qui contra Papam scripserunt,
male scripserunt, probatur ex retractione publica, quam
omnes fecerunt. Nam Pius II. assumptus ad Pontifica-
tum, Bullam edidit de Anno 1463. in qua fatetur,
quod opera Nicolai Panormitani, & Lud. Pontani,
qui ambo erant Oratores Alfonsi magni Regis, & qui,
ut duo Sydera Orbis, & duo præcipua lumina claris-
sima censebantur, una cum Cardinalibus male meri-
tis de Papa Eugenio authoritatem Concilii Basiliensis
ita extollebant, & facta Eugenii damnabant, ut nul-
lus auderet eorum dicta refelleret, & ipse quoque di-
scipulus didicit, & scripsit, quæ audiebat a schola isto-
rum magistrorum; sed tandem, cum privato Eugenio
& creato Amadeo, qui Felix appellatus est, vidisset
Felicem a Rege Romanorum non recipi, & cognovis-
set Eugenium, falso de multis accusatum, & Cardina-
les, qui Basileam venerant, ob privatas inimicitias,
bono, & sancto viro notam inurere voluisse: qui ta-
men cuncti postea ad eum redierunt, & veniam er-
rati petierunt, & Julianus Cardinalis S. Angeli, qui
& ipse tutatus fuerat partem Concilii, mutatus in me-
lius, authoritatem Pontificiam defendebat, ipsum Pium
ab opinione erronea revocaverat; idcirco doctissime,
ut videri potest se retractavit, & authoritatem Ponti-
ficiam esse supra Concilium melioribus rationibus com-
probavit, ut videri potest in dicta Bulla, quæ potest
inservire pro decisione hujus articuli apud omnes.
14 † Hæc retractatio Pii II. non potest in aliquo calum-
niari, prætextu, quod postquam Papa creatus fuerit,
retractationem fecerit; quia aliunde sumitur clara ju-
stificatio, & comprobatio eorum, quæ narrat in dicta
Bulla; quia Nicolaus Panormitanus Abbas, qui in d.
Concilio probibito, multa impertinentia contra autho-
ritatem Papæ promulgaverat, & authoritatem Concilii
Basiliensis supra Pontificiam authoritatem posuerat, con-
scientia motus credendum est, se ipsum, nedum in lectu-
ris, ut patet *in c. significasti. in* 7. *not. ver. nota septimo*,
quod Concilia generalia non sunt supra Papam, de electio.
sed expresse *in quest. sua prima* quæ legi potest ab om-
nibus, retractavit, in qua *in prin.* tenet, quod Papa
potest derogare Concilio in totum, & revocare consti-
tutionem Concilii; quia omnia Concilia authoritatem
recipiunt a Papa, & quia authoritas Papæ suprema ni-
hil excipit, allegat Evangel. Matthæi, *c.* 16. *quodcunque*
ligaveris, &c. *quodcunque* 24. *q.* 1. & est Evangelium
Jo. *c. ult.* de quo *in d. significasti, de electio. Pasce oves*
meas, & rursus, *ut fiat unum ovile, & unus pastor. c.*
inquisitionis, de sent. excom. ubi, quod Ecclesia mili-
tans est in potestate Papæ; cui omnino obediendum est,
nisi præcipiat, quæ sapiunt hæresim, vel scandalum Ec-
clesiæ, *& in eadem q.* 1. *num.* 13 *&* 14. authoritatem
Papæ extollit; quia licet Christus omnibus discipulis
multa dixerit in communi; Petro tamen particulariter
dixit, *Pasce oves meas, ego rogavi pro te Petre, ut*
non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confir-
ma fratres tuos: & quod in singulari dixit *fiat unum*
ovile, & unus pastor solus, qui est Petrus, qui assumptus
est in plenitudinem potestatis, *c. ad honorem, de auth. &*
usu palli. & ad illud Evangelii, *dic Ecclesiæ*, quod est
urgens argumentum contrarium, *in d. q.* 1. *numer.* 13.
per hæc verba, *sed Papa est caput totius corporis*, &
per eum explicatur nomine Ecclesiæ, juxta illud Do-
minicum, *dic Ecclesiæ*, Matthæi *cap.* 18. sicque, *dic*
Ecclesiæ, exponit, videlicet Papæ, & multa alia, quæ
revocant dicta in illo erroneo, & prohibito Concilio.
† Romanus pariter, qui non tantum immodeste Pon- 15
tificiam authoritatem depresserat, prout Nicolaus Ab-
bas revocavit se ipsum *conf.* 354. *in prin. ver. & hoc et-*
iam verum, ubi, quod Papa est superior Concilio, &
quod potest absolvere excommunicatum a Concilio, et-
iam sine scientia Concilii, etiamsi non remisit ad Con-
cilium, etiamsi Concilium non sit in aliqua negligen-
tia. † Regula igitur est clara, & sine difficultate, quod
de jure communi Papa est supra Concilium, & quod
Concilium subest Papæ, & non potest Concilium ali-
quid constituere, quod liget Papam ut est tex. *in d. c.*
significasti, circa fin. de elect. ubi omnes Doct. consen-
su unanimi transeunt, & gloss. *in c. Concilia, §. hinc*
etiam. in ver. jussione Domini, ubi clare Turrecr. *nu.*
4. allegat ibi Archidiacon. idem tenentem; idem te-
nent ibi Ægid. Bellam. Gemin. & Præpos. Gemin. *conf.*
65. *nu.* 6. *ver. sed Concilium reputatur*, plenissime Barb.
in clem. Ne Romani, num. 3. *& seq. de elect.* & ple-
nius Card. Jacob. *tract. de Concilio lib.* 10. *art.* 7. *num.*
72. *& seq.* ubi *num.* 134. citat B. Thomam, & multos
Theologos, & Summistas. † Amplia; quia Papa po- 17
test in totum, & in parte Concilio generali deroga-
re. Gemin. *conf.* 44. *in prin. & num.* 5. *ver. item probatur*
ratione. † Extende; quia potest Papa absolvere excom- 18
municatum a Concilio. Rom. *d. conf.* 354. *Circa propo-*
situm, in pr. ubi apostilla, *in ver. posse*, allegat Felin.
in c. pastoralis, col. pen. ver. fallio quinto, de offi. del.
† Extende; quia potest absolvere excommunicatum a 19
Concilio, etiam sine scientia Concilii, etiam si non
remisit ad Concilium, etiam si Concilium non sit in
aliqua negligentia; ut dicit Rom. *d. conf.* 354. *in prin.*
ver. & hoc etiam verum. † Amplia; quia procedit ar- 20
gumentum; hoc potest Concilium; ergo multo magis
potest Papa; quia Papa est supra Concilium. Gemin.
d. conf. 65. *num.* 11. *ver. quoad primum*. † Amplia; quia 21
etiamsi agatur de fide, vel de dubio fidei, potest solus
Papa, non convocato Concilio, statuere. Abb. *in q.* 1.
num. 13. *ver. an autem pretermisso*. ubi, quod Concilium
non est supra Papam, etiam, ubi agitur de dubio fi-
dei: plene Barb. *in d. Cle. ne Rom. nu.* 44. *de elect.* ubi ad-
ducit Evang. Lucæ *c.* 5. quia discipulis fuit dictum
quod laxarent retia, soli Petro fuit dictum, *duc in*
altum, quod exponitur *in c. non turbatur*, 24. *q.* 1. id
est in profundum disputationum fidei, ad ipsum tan-
quam universæ Ecclesiæ primatem. † Extende, ut pro- 22
cedat, etiamsi in causa, & dubio fidei Papa unum
statueret, & Concilium aliud; quia statetur decisioni
Papæ, si melioribus rationibus moveretur. Idem Abb.
d. q. 1. *num.* 13. plenius *in c. significasti, de elect.* † De-
clara tamen, quia si dubia fidei essent jam decisa per
Concilium generale, vel articulus fidei esset adeo ma-
gnus, quod Papa esset dubius, istis duobus casibus con-
veniens esset, quod convocaret Concilium. Abb. *d. q.* 1.
num. 13. *& d. c. significasti, de electio.* † Amplia; quia 24
Con-

Concilium non potest tollere constitutiones Papales,
sed bene Papa tollit constitutiones conciliares; quia
Concilium est factura manuum Papalium, & recipit
omnem authoritatem a Papa. Barba. *in d. clem. ne Ro-*
25 *mani, nu. 31. & seq. de elect.* † Limita; quia Concilium
est supra Papam, quando esset Schisma inter duos, vel
plures contendentes de papatu; quia si unus est legiti-
me electus, alter intrusus, debet convocari Concilium
ut intrusum expellat, & bene & canonice electum
tueatur in obedientia; si ambo male electi, vel præ-
tendant se bene electos, quia scandalum est, quod u-
nus pastor in duos dividatur, & unum corpus duo ca-
pita habeat monstruosa, Concilium convocari debet,
ut cassentur, ambo amoveantur, & procedant Cardina-
les ad electionem tertii, ita text. *in c. si duo. 79. di-*
stinct. ubi omnes Canonistæ, post glos. *ibi*, & tradunt
Ant. de Butr. *inter cons.* Castr. 420. *col. pen. in pr. lib.*
1. Rom. *cons.* 523. *Questio discutienda*, ubi Apostilla
dat concord. Abb. *in sua q. 1. col. 13. ver. in contrarium,*
num. 30. & seq. Gemin. *cons. 15. in fi. num. 19. ver. & cla-*
rum est, & in cons. 44. num. 5. Zabar. *cons. 150. in pr.*
ubi dicit quod periti canonum omnes in hoc conve-
niunt, & sic est communis opinio, quod Concilium
est Judex in causa schismatis, & plene tradit apostilla
magna ad Abb. *in d. c. significasti, col. 4. ver. sexto*
26 *etiam casu.* † Limita in causa hæresi; quia Papa si est
suspectus de hæresi, & non resipiscat, convocandum
est Concilium, ut declaretur hæreticus, est text. *in c.*
si Papa. 40. distinct. ubi omnes Canonistæ, & est spe-
cialis ratio; quia hæreticus privatur omni jure, & di-
gnitate, & efficitur incapax, & minimus, unde non
est mirum, si isto casu declaratur privatus a Concilio,
quia non est Papa, cum non voluerit pœnitere, & ita
præfati Doctores dicunt in dictis consiliis; qui loquun-
tur in casu schismatis, & hæresis, & Card. Zabarella
27 etiam isto casu dicit esse communem. † Extende li-
mitationem in tantum veram esse, ut non posset Papa
statuere contrarium, quod non posset deponi pro hæ-
resi, glos. fin. *in c. si Papa. 40. distinct.* quam in hoc com-
28 muniter approbant omnes. † Limitant multi etiam quan-
do Papa esset notorius delinquens, & incorrigibilis, &
ex tali notorio delicto scandalizaretur Ecclesia; quia
etiam isto casu potest convocari Concilium Generale,
& a Concilio potest judicari, & privari, secundum
glos. fi. *in c. si Papa. 40. distinct. in ver. a fide devius*, quam
glossam ibi sequuntur Ægid. Bellam. & multi alii Ca-
nonistæ, & communiter ipsam glos. ibi approbari dicit
Barb. *in d. cle. Ne Romani. num. 86. de elect.* & idem prius
dixit Abb. *in d. c. significasti, de elect. num. 4.* quod il-
la glos. approbatur per omnes; imo idem Abbas *in sua*
q. 1. nu. 13. ver. tertius casus. dicit, quod totus mun-
dus sequitur ipsam glossam; quem sequitur Dec. *in d. c.*
significasti, num. 21. ver. ultimo, Abbas *hic de elect.* pa-
riter eandem glos. extollit, & asserit, quod totus mun-
dus illam sequitur, & idem dicit apostilla ad Decium
ibi, *in ver. incorrigibilis*, & confutat ibi Decius Theo-
logos, & Canonistas tenentes contrarium, quasi male
senserint, & dicit, quod licet Papa, ut possit accusari,
& deponi pro crimine hæresis, intelligatur de stricta,
& vera hæresi, quæ est circa articulos fidei, ut loqui-
tur *d. cap. si Papa. 40. dist.* ergo secundum Theologos,
& Canonistas contrarium tenentes id non debet exten-
di ad impropriam hæresim, respondet Decius *ibi num.*
22. quod illud est; quia hæresis propria, etiamsi sit oc-
culta quæ possit probari, operatur, quod Papa deponi
potest; tamen in delicto notorio, per quod scandali-
zatur Ecclesia, quando est incorrigibilis, & non vult
pœnitere, idem est; quia est habendus quasi hæreticus,
& licet sit hæresis impropria, & largo modo sumpta;
quia est notoria, & non vult corrigi: potest tamen
etiam isto casu, per Concilium Generale deponi, se-
cus si ista impropria hæresis non esset notoria, & di-
cit, quod glos. continet duos casus, non unum tan-
tum de vera hæresi; quia redderetur superflua & ine-
pta, eandem etiam glos. citat, & sequitur Roma. *cons.*
523. num. 13. vers. secunda solutio, ubi dicit, quod fuit
canonizata in Concilio Constantiensi, & hanc etiam
partem tuetur Car. Zabar. *in d. c. significasti, de elect.*
29 *qu. 45. & seq.* † Pro hac limitatione etiam consuluit ple-
ne Rom. *d. cons. 523. Questio discutienda, per totum.*
ubi plura adducit, & maxime *num. 10. & seq. ver. quar-*
to, ubi prima sedes, & movetur ex iis, quibus eadem
glos. fi. *in d. c. si Papa. 40. distinct.* Primo ex illo Evange-
dicto, *Si peccaverit in te frater tuus, corripe, & si non*
audierit, dic Ecclesiæ, ubi dicit, quod dictum fuit Pe-
tro, & illum comprehendit, & illa verba, *si non au-*
dierit, dic Ecclesiæ, debent intelligi de Ecclesia mili-
tante, & sic de Concilio, non autem de Ecclesia trium-
phante, prout exponunt Hostiensis, & aliqui. Item *n.*
16. ver. tertio probatur, allegat *c. gravem, de pœn.* per
quod disponitur, quod qui pertinaciter Ecclesiæ pare-
re renuit, claves ei commissas contemnendo, talis ex
pertinacia non caret scrupulo hæreticæ pravitatis: igi-
tur Papa notorie delinquens, & scandalizans Eccle-
siam, & incorrigibilis existens, debet posse per Conci-
lium puniri. Item *nu. 17. ver. tertio demonstratur*, mo-
vetur ex dicto Evangelii, *Si oculus tuus, manus, vel*
pes scandalizat te, erue eum abs te, melius est ad vi-
tam ingredi cum uno oculo, &c. quod declaratur in *c.*
illud sane 24. q. 3. & infert, si natura docet membrum
putridum infectivum pro salute corporis amputandum,
idem est dicendum civiliter de amotione Papæ, quan-
do notorius delinquens scandalizaret Ecclesiam, & es-
set incorrigibilis, & multa alia adducit; sed ista sunt
principaliora. † Contrarium tenent fere omnes Theo- 30
logi, & Canonistæ, quos refert, & sequitur Card.
Turrec. *in d. c. si Papa. 40. dist.* ubi allegat pro utraque
opinione plenius, quam alius, *& num. 2. cum seq.* cla-
re ostendit hanc esse magis veram, & tenendam; Pri-
mo authoritate Romanorum Pontificum, Sanctorum,
& Martyrum, qui ita statuerunt, Papam, excepta hæ-
resi, a nemine judicari posse; Secundo, ex professio-
ne sacrorum Conciliorum, in quibus fuit statutum,
primam sedem a nemine, nisi a solo Deo, judicari
posse; Tertio probat ex evidentia rationum multis ar-
gumentis, maxime ex dicto Prophetæ in Psalmo, *Ti-*
bi soli peccavi, cum esset Rex, & non haberet supe-
riorem. Quarto ex testimonio plurimorum Theologo-
rum, quos citat, videlicet Ricardum de S. Victore *in*
2. parte de Sacrament. Albert. Magn. S. Thom. *4. dist*
19. Alex. de Ales in 3. S. Bonavent. in 4. Petri de
Tarentasia, qui fuit Innoc. III. Dominum Ulriclium
in Summa sua. Magist. Ricard. de Media villa *in* 4.
Petrum de Palud. *in tract. suo de potest. Ecclesiast.* Ma-
gistr. Hervicum *in tract. suo de potest. Ecclesiast.* Magi-
str. Augustinum de Ancona *in summa de Ecclesiastica*
potestate. & Alexand. de Alpidio *in tract. suo de Eccle-*
siast. potestate, quos dicit aperte tenere, quod Rom.
Pontifex verus, & indubitatus, extra casum hæresis,
nullum in terris habet judicem superiorem, qui eum
aut punire, aut deponere possit, pro quocunque alio
crimine: Quibus adde etiam B. Antoninum Archie-
pisc. Flor. *in sua summa*, prout eum citat Feli. *in lo-*
co proxime allegando, allegat etiam Canonistas hujus
conclusionis defensores, videlicet Host. Guid. Archidiaco.
Jo. And. *in multis locis*, D. Alvarum *in lib. de statu,*
& planctu Ecclesiæ, & plures alios, & post Turrecre-
matam adde tu Barbat. *in cle. Ne Romani, de elect.* ubi
a num. 31. usque ad num. 86. per octuaginta septem
fundamenta probat, quod Papa aperit, declarat, & de-
rogat Concilio, & est supra Concilium, non autem e
converso, *& num.* 86. *& seq.* in hac quæst. refert Rom.
tenentem contrarium in suis Consiliis, sed Barba. *num.*
90. ver. sed non recedo, tuetur hanc partem pro Papa,
prout etiam Feli. *in c. sciscitatus, num. 3. ver. & habet*,
ubi, quod Papa solum pro hæresi circa articulos fidei
potest deponi, *& in c. nonnulli, de rescript. num. 3.*
ver. quarto propter authoritatem; hanc etiam partem te-
nent Petrus de Monte, Episc. Brixien. *in suo tract. de*
potest. Pont. rubr. de Concilii præeminentia, num. 6. &
seq. ver. tertia conclusio. ubi per 15. fundamenta pro-
bat, quod excepta hæresi, & schismate, ex nulla alia
causa potest Papa per Concilium judicari, & ostendit
esse de jure divino, naturali, & positivo, *& num. 7.*
ver. solum, ubi appellat maledictam glossam a qua pul-
lulavit alia opinio, & subjungit, quod illa glos. solum
dicit, quod potest accusari; non tamen quod possit de-
poni, vel puniri; & novissime Card. Jacoba. *in tract.*
suo de Concilio lib. 9. art. 1. ubi, quod quamdiu est
Papa non judicatur, neque deponitur ab aliquo, sed
bene declaratur depositus propter solam hæresim. † Ex 31
præmissis patet quod plures numero, & authoritate sunt
pro ista parte, & consequenter, non esse veram asser-
tionem Abba. & Decii, dicentium, quod illa glossa
in d.

in d. c. si Papa. 40. *dist.* sit communis, & quod om-
nes Doctores, imo totus mundus illam sequantur, quia
32 est quædam jactatio in verbis, ut patet. † Imo, quod
ipsa glossa nihil faciat ad propositum, & nihil conclu-
dat, clare demonstrat Card. Turrecrem. *in d. c. si Pa-*
pa, num. 2. *col.* 3. *in fi. ver. iis habitis.* 40. *distinct.* ex
multis; Primo; quia non determinat quæ dicit ab-
solute, sed dicit, certe credo; Secundo; quia non
firmatur aliqua ratione, nisi quia contumacia dicitur
hæresis, sed illud est verum improprie, & non vere;
Tertio; quia contra tex. *in d. c. si Papa*, qui excipit
solam hæresim propriam & veram; Quarto; quia glos.
est contra plures alios tex. qui dicunt, Papam nullum
habere superiorem, nisi solum Deum, & a nemine
posse judicari, *c. nem.* 9. *quæst.* 3. & citat plurimos Tur-
recre. *d. c. si Papa, num.* 2. qui videri possunt, & plu-
rima Concilia, & inter alia Concilium Rom. in quo
intersuerunt Episcopi 284. qui se subscripserunt, una
cum Constantino, & Helena matre ejus, & est tex.
in c. Concilia. §. *Hinc etiam, dist.* 17. cujus verba sunt;
Episcopi in Synodo residentes, congregata authoritate
Symmachi dixerunt, Symmachus Papa ab oppositionibus
impetitus, quantum ad homines respicit, sit immunis,
& liber, cujus causam totam Dei judicio reservamus.
33 † Insuper ultimo loco dicit, quod ipsa glos. *fi. in d. c.*
si Papa. 40. *distinct.* est contraria multis aliis glossis,
quas citat ibi, *num.* 2. *circa fi. ver. tum sexto*, ubi al-
legat glo. *in c. si quis pecunia, in ver. non Apostolicus*
79. *dist.* quæ dicit, quod licet simonia sit hæresis 1. *qu.*
1. *c. eos tamen*, quia large dicitur hæresis, non potest
Papa de ea judicari; quia solum judicatur de propria
hæresi, quæ est circa articulos fidei, sicque patet, quod
illa glos. non est vera, neque tenenda; & ita expo-
nit ipsemet Abb. *in c. cum venissent, num.* 7. *de judic.*
ubi ipse tenet glos. *in d. c. si quis pecunia*, & intelligit
aliam glos. quando ex delicto notorio, scandaloso, &
incorrigibili resultat vera hæresis, & ita declarat ulti-
mo loco Card. Jacobat. *tract. de Concil. lib.* 6. *art.* 1.
per totum. ubi *num.* 22. *& seq.* quod ista sit communis
34 opinio, † Declarant tamen Theologi; quatenus illa
glos. salvanda esset, quod habeat locum, quando Papa
notorius delinquens, & scandalizator, esset incorrigi-
bilis, non quia non vellet corrigi, sed quia assereret,
talia delicta non esse delicta, neque peccatum; quia
tunc incideret in propriam hæresim, in qua est specia-
le, quod Papa potest a Concilio deponi, & non ob-
stat responsio Decii *in d. cap. significasti, de elect.* dum
dicit, quod non potest esse bona declaratio; quia si
reincidit in propriam, & veram hæresim; ergo dictum
glos. frustratorium est; quia jam erat decisum in illo
textu; quia potest replicari, quod imo non erat fru-
stratoria; quia ibi omnes intelligunt text. *in c. si Papa*,
de vera hæresi, quæ fit contra articulos fidei, sed glos.
extendit etiam, quando est hæresis contra articulos fi-
dei non explicite, sed implicite, & sic sufficit, ut ope-
retur declarationem istam, & quia hoc modo intelle-
cta concordantur tex. & glosæ, & Doctores omnes,
& quatenus non operaretur, & intelligeretur, ut su-
pra, tutius esset illam glosam, quæ loquitur per ver-
bum, credo, reddere inanem, quam destruere tot tex-
tus claros, & glosas, quæ non possunt comparari cum
35 ea, & tot doctrinas contradicentes. † Ad alia funda-
menta, quæ eadem glos. & Roma. *d. cons.* 522. addu-
cit, respondetur per Card. Turrec. ex mente Theolo-
gorum, & Canonistarum *in d. c. si Papa.* 40. *dist. nu.*
3. quod illa verba, *si peccaverit*, de quibus in Evang.
Matth. quod prima pars convenit de monitione frater-
na, sed secunda non potest convenire; quia illa ver-
ba, *dic Ecclesiæ*, non applicantur Papæ, qui non est
simplex frater, sed Princeps, & Vicarius Christi, qui
a nemine judicatur, nisi in causa hæresis, ut supra:
sed quia multi dicunt, quod respectu Christi, qui est
Dominus omnium, non debeat intrare hæc distinctio,
aliqui interpretantur, *dic Ecclesiæ*, videlicet præsiden-
ti in Ecclesias, & sic Papæ, qui judicat omnes & se
ipsum judicare solus potest: ita Card. Jacobat. *de Con-*
lio, lib. 3. *num.* 85. exponit, *dic Ecclesiæ*, videlicet,
Papæ non hæretico; quia tunc si hæreticus, bene im-
portant Concilium: quia eo casu Concilium judicat
Papam, ut declarat *in eodem tract. lib.* 10. *art.* 7. *num.*
36 181. *& seq.* † Ad secundum fundamentum Rom. dum
dicit, quod ex quo Papa non vult corrigi, non ca-
reat scrupulo hæreticæ pravitatis, fuit responsum, quod
non potest privari, nisi ex vera, & stricta hæresi, ut
d. c. si Papa. 40. *dist. & supra, num.* 30. † Ad ultimum 37
fundamentum Rom. *si oculus tuus, pes, vel manus scan-*
dalizat te, erue eum abs te, &c. respondet Turrecrema.
& alii per eum allegati *d. cap. si Papa.* 40. *distinct.* quod
loquatur de membro, non de capite; quia sublato ca-
pite corpus non sanatur, prout si aliud membrum pu-
tridum evellatur, & quia membra serviunt capiti & ab
eo pendent. † Sed quia replicant aliqui, quod ista amo- 38
tio capitis, quæ fit civiliter, non exanimat corpus, sed
vivificat Ecclesiam, ex quo dari potest aliud caput,
quod non scandalizabit incorrigibiliter, & in hoc mors
civilis non æquiparatur naturali; quia non habet eun-
dem effectum judicio Tusch. potest hæc replicatio tol-
li; quia clarum est, quod Christus Dominus noster
prædicta verba, *si oculus tuus, &c.* & alia, *si peccave-*
rit in te frater tuus, &c. dixit ad tollendum scandulum
& peccatum, quantum fieri potest, non autem ad in-
ducendum majus scandalum, & majus peccatum, si de
eo timeri potest, *c. duo, dist.* 13. ubi, quod de duobus
malis, quod minus est, eligi debeat: & ideo cum Pa-
pa non habeat superiorem, qui possit illum judicare in
hoc seculo ex quocunque delicto, excepta vera hæresi.
d. c. si Papa. 40. *dist.* illa gloss. fin. ibi, quæ ut creden-
dum est, bono zelo mota fuit, ad dicendum seu potius
credendum, quod Papa etiam pro delicto notorio scan-
dalizante Ecclesiam, si est incorrigibilis, possit accusa-
ri, & Concilium etiam isto casu sit supra Papam, ne-
cessario debuit intelligi, si Papa ex humilitate, & pro-
pria voluntate voluerit se purgare, prout fecit Sixtus
Papa *in c. mandastis* 2. *q.* 5. ubi dicit, non teneri, vel
velle se purgare in Concilio, sine præjudicio successo-
rum, ubi glo. *in verbo potuissem*, se ipsam declarat, di-
cens, quod Papa non poterat judicari ab aliquo, ne-
que a Concilio, nisi ex causa hæresis, licet ibi se sub-
miserit sine præjudicio successorum, ut dicit ille text. &
idem fecit Leo I. *in c. auditum. eadem causa* 2. *q.* 5. qui
pariter dicit, hoc *autem faciens non legem præscribo cæ-*
teris, quæ id facere cogantur. † Si vero Papa contradi- 39
ceret, illa gl. extra hæresim non potest velle contra tot
textus claros, & suam propriam assertionem intellexis-
se, quod Papa subsit Concilio; tum quia est sine autho-
ritate, tum quia sibi, & tantis authoritatibus contradi-
cit; tum demum quia contradicente Papa non velle se
submittere Concilio extra causam hæresis veræ, & pro-
priæ, Concilium debet conquiescere, & si non acquie-
scit, & velit procedere vigore illius glosæ fundatæ su-
per illis verbis Evangelicis, oritur majus scandalum;
quia dividitur caput a suis membris, & fit schisma, &
scissura in Ecclesia Dei, quod est maximum, & super
omnia scandalosissimum. *c. non afferamus*, 24. *q.* 1. ubi
gl. fi. quod schisma habeat annexam hæresim, & utinam
illa glosa nunquam fuisset sic intellecta: quia ex ea om-
nia mala Septentrionalia ortum habuerunt ex Concilio
Basiliensi, in quo propter illam glosam schisma causa-
tum est, & deinde magna pars Germaniæ, Franciæ,
Flandriæ, Angliæ, Hungariæ, Bohemiæ, Poloniæ, &
vicinarum Provinciarum se alienarunt a fide, & obe-
dientia, cum primum essent speculum fidei, & obedien-
tiæ, & firmamentum Cristianæ Religionis. † Et licet 40
multi multa temperamenta in hoc articulo afferant, pla-
cet Tuscho super omnia illud, quod affert ad alium fi-
nem B. Augustinus, cujus verba sunt *in c. non potest* 23.
quæst. 4. dicit enim: *non potest esse salubris a multis cor-*
reptio, nisi cum ille corripitur, qui non habet sociam mul-
titudinem, cum vero illo morbus plurimos occupaverit,
nihil aliud bonis restat, quam dolor, & gemitus. Nam
consilia separationis, & inania sunt, & perniciosa, at-
que sacrilega, & plus perturbant infirmos bonos, quam
malos corrigant animosos: & propterea cum Princeps
malus a Deo permittitur, propter peccata subditorum
id esse comprobatur ex text. *in c. audacter* 8. *qu.* 1. Sa-
na igitur est doctrina eorum, qui de supremo Ponti-
ce exponunt, *dic Ecclesiæ*, videlicet, ut roget Deum
pro eo, ut de malo efficiatur bonus, vel si expedit,
Deus tollat eum de medio, ne diutius subditi pericli-
tentur; & hanc opinionem tenet B. Thomas *in* 4. *sent.*
dist. 19. *qu.* 2. *arg.* 2. *quæstiun.* 3. *ad secundum argumentum*,
prout eum, & alios citat Card. Jacobat. *tract. de Con-*
cil. lib. 10. *art.* 2. *num.* 150. *& seq. ver. & istam conclusio-*
nem. † Concludit Tuschus ex præmissis illam gl. *in c. si* 41
Papa,

Papa, 40. *dist.* nullo Jure posse tueri, cum scandalizatur Ecclesia ex delicto notorio Papæ], & non vult corrigi, nisi tale delictum sapiat propriam hæresim contra articulos fidei, explicite, vel implicite, vel nisi Papa sit paratus, prout decet, recipere correctionem, vel ex humilitate sua esset paratus in Concilio facere justificationem, *d. c. si Papa*, *& alii text. clari supra allegati*, quibus nullo modo sine violatione potest responderi, salvo semper Sanctæ Matris Ecclesiæ judicio, cui in omni se submittit Card. Tusch. ¶

CONCIONATORES.

Praxis Concionatorum.

1 Præcipuum Episcopi munus est prædicatio verbi Dei, juxta illud Matthæi. *euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ &c.* & ut patet etiam ex ipsa ordinatione, vel consecratione Episcopi; Concil. Trid. *sess.* 5. *cap.* 2. *& sess.* 24. *cap.* 4. *de reform.* adeo ut Episcopus teneatur concionari Jure ordinario, sicut etiam Parochus, vel Curatus. Regulares vero concionantur Jure delegato. Pax Jord. *de re sacra. lib.* 6. *tit.* 1. quorum opera Episcopi, & Parochi ob legitima impedimenta uti possunt. Jord. *l. c. num.* 8.

2 Potest autem Episcopus concionari in quacumque Ecclesia suæ Diœcesis, etiam Regularium, ita ut ab illis non possit prohiberi, ut declaravit S. Congr. Episcoporum. an. 1584. quia est actus honoris. & ita tenet Pax Jord. *de re sacra. lib.* 6. *tit.* 1. *num.* 13. & alii apud Dian. *p.* 3. *tr.* 2. *ref.* 109. Barbos. *in summ. Bull. verb. prædicatio.* 3. sed contrarium defendit mordicus Peyrin. *tit.* 1. *const.* 26. *Leonis X.* §. 35. & probat per doctrinam Card. *in Clem. Archiepiscopo*, §. *si tamen*; quia exemptis, & privilegiatis non præjudicatur in suo privilegio, nisi quatenus exprimitur.

3 Hoc tamen est sine controversia, Episcopo concionante, omnes alios concionatores silere debere, & potest ab eodem illis inhiberi, ne concionentur se concionante. Sac. Congr. *in Bitunt.* 17. *Febr. &* 2. *Martii* 1629. & Barbos. *l. c. vers. prædicatores omnes. & de offic. Paroch. cap.* 10. *num.* 3. apud Jordan. *l. c. num.* 14. Limit. quoad Parochum, qui potest concionari, etiam Episcopo concionante, ita ut hoc ipsi inhiberi ab Episcopo nullatenus possit. DD. *cit.* Limit. præterea Episcopum non posse concionari in aliena Diœcesi sine consensu Diœcesani, juxta constit. Clem. VIII. apud Pac. Jord. *loc. cit.* Grat. *disc. for. cap.* 393. *num.* 9. Fusch. *de visit. lib.* 2. *cap.* 20.

4 Ut dictum est supra, Regularibus competit Jus concionandi, sed Jure delegato. Non possunt tamen concionari, nisi a suis superioribus de vita, & moribus, ac scientia examinati, & approbati fuerint, ut disponitur in Concil. Trid. *sess.* 5. *cap.* 2. *de reform.* sed hæc approbatio non sufficit, etiam cum volunt concionari in propriis Ecclesiis, nisi cum eadem licentia se præsentent coram Episcopis, & ab eis benedictionem petant, & actu obtineant: quia licet ante Gregor. XV. sufficeret, benedictionem ab ipsis fuisse petitam, etsi non fuerit obtenta, tamen hoc ab ipso fuit correctum, & contra facientes possunt ab Episcopis puniri, quod concordat. Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 4. quod habet sequentia verba. *nullus autem sæcularis, sive Regularis, etiam in Ecclesiis suorum ordinum, contradicente Episcopo, prædicare præsumat.* Et declaratio S. Congr. apud Gallemart. in d. Concil. *num.* 11. Episcopus tamen non debet benedictionem denegare sine justa causa, licet illam exprimere non teneatur, sed illam præsumitur habere, non obstantibus privilegiis contrariis a Pio V. concessis, quæ a Gregor. XIII. fuerunt revocata. Hæc procedunt, cum Regulares volunt concionari in Ecclesiis suorum Ordinum: nam si volunt concionari in aliis Ecclesiis, non sufficit, quod a suis superioribus habeant licentiam, & ab Episcopo benedictionem, sed debent insuper ab Episcopo esse approbati, & eorum licentiam habere, ad mentem Concil. Trid. *sess.* 5. *cap.* 2. Concil. Later. & Leonis X. in eo. vide Pac. Jord. *de re sacr. lib.* 6. *tit.* 1. *num.* 19. *seqq.*

5 Sed a quo erunt examinandi Regulares, ut concionentur in Ecclesiis subditis Episcopo? Resp. Pac. Jord. in rigore Concil. Trid. tenere quidem, sufficere, fuisse examinatos a suis Superioribus, sed meo judicio fallitur: nam Concil. Trid. *l. c.* si attente legatur, tantum loquitur de iis Regularibus, qui sunt concionaturi in Ecclesiis suorum Ordinum. Censeo ergo tam de Jure, quam de consuetudine, debere, & posse examinari ab Episcopis, in quorum Diœcesibus sunt concionaturi, & de Jure quidem, quia ejus est examinare, cujus est approbare, sed in Ecclesiis subjectis Episcopo, ab eodem sunt approbandi, ut est in confesso apud omnes, & patet ex Concil. Trid. *sup. cit.* ergo &c. ad quid enim Concil. Trid. in concionatoribus Regularibus, cum concionantur in Ecclesiis suorum ordinum fuisset contentum simplici benedictione, & in Ecclesiis subjectis Episcopo requisivisset licentiam, & approbationem Episcopi? nisi quia in Concil. Trid. altercabantur Episcopi cum Regularibus, & prætendebant, ad se spectare providere suis ovibus, & videre, quos concionatores illis præficiant. vide Card. Pallav. *in hist. Concil. Trid.* vide etiam P. Tambur. *de pœnit. lib.* 5. *cap.* 3. §. 4. *num.* 9. ex consuetudine vero; quia illa est lex non scripta, & servari debet pro lege, quæ quidem consuetudo est quasi universalis: & si sine Episcopi, aut Parochi licentia concionari præsumerent, peccarent, & essent puniendi tanquam usurpatores alieni officii. *cap. excommunicamus. de hæret.* Et privilegium ante Conc. Trid. Regularibus concessum prædicandi absque ordinariorum licentia revocatum censetur per constit. Pii IV. annullantem omnia privilegia Regularium decretis ejusdem Conc. contraria; & per constitution. Greg. XV. quæ incipit. *Inscrutabili. de privil. exempt.* de qua Campanil. *rubr.* 12. *cap.* 18. *num.* 6. Mirand. *in manual. prælat. quæst.* 50. *art.* 2. Ugolin. *de off. Episc. cap.* 42. §. 1. *num.* 2. Barb. *de offic. Episc. alleg.* 76. *n.* 20. Pax Jord. *l. c. n.* 20.

Sed notandum est privilegium, quod Gregor. XIII. 6
concessit Mendicantibus, & Societati JESU: ut ab aliquo Ordinario semel approbati, & a suis superioribus deputati, dum iter faciunt, sive maritimum, sive terrestre, non repugnantibus Parochis, possint concionari, & confessiones audire, modo id non faciant in locis, in quibus ipsi Ordinarii existunt, sine eorum licentia desuper obtenta. Pax Jord. *de re sacra. lib.* 6. *tit.* 1. *num.* 34. Et licet hæc privilegia esse revocata, tum a Trid. Concil. tum ab Urbano VIII. velint aliqui, tamen de Lugo *de pœnit. d.* 21. *num.* 29. & Tambur. *de pœnit. lib.* 5. §. 6. *num.* 2. tenent contrarium; quia tam Trident. quam Urbanus tantum revocant privilegia nullam approbationem requirentia.

Observandum tamen secundum DD. *max cit.* hæc 7
privilegia non ita nude suffragari, sed tantum in transitu: unde si quis data opera se conferret ad aliquem locum, ut ibi concionaretur, non suffragaretur privilegium; quia tunc nullo modo posset dici esse in transitu: quod si alio debeas progredi, & ibi per aliquot dies moreris pro tuis negotiis, dicereris esse in transitu. Nomine vero Ordinarii, ad effectum supra dictum, venit etiam Vicarius Generalis Episcopi.

Debet autem Episcopus non tantum ipse concionari, 8
sed facere etiam Parochos diligentiores, etiam exemptos. Imo juxta Concil. Trid. *sess.* 5. *cap.* 2. tenentur per seipsos concionari, nisi legitime sint impediti, & multo magis Parochi, nisi legitimum excuset impedimentum, ad hoc sunt obligati; aliter, si moniti ab Episcopo trium mensium spatio muneri suo defuerint, per censuras Ecclesiasticas, seu alias ad ipsius Episcopi arbitrium sunt cogendi, & si Episcopo ita expediens visum fuerit ex Beneficiorum fructibus, alteri, qui id præstet, honestam mercedem persolvat. Pax Jord. *loc. cit. num.* 41. *& seq.*

Tempus vero, quo conciones haberi debent, sunt 9
omnes dies Dominicæ, festa solenniora, Quadragesima, & adventus quotidie, vel saltem tribus diebus. Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 4. *de reform.* Pax Jord. *l. cit. num.* 42. Potest etiam haberi concio tempore interdicti, tam generalis, quam particularis, etiam campanarum pulsatione, dummodo fraus absit. Pax Jord. *l. cit. n.* 54.

Porro deputatio Prædicatoris in Cathedrali, pertinet 10
ad solum Episcopum privative quoad Canonicos, nulla habita ratione consuetudinis in contrarium etiam immemorabilis, ut declaravit S. Congr. Concil. Trid. *in sess.* 5. *cap.* 2. apud Gallemart. propriis tamen sumptibus, non obstantibus quibuscumque consuetudinibus, & immunitatibus, juxta Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 4. *de reform.* Neque ad hos sumptus populum potest cogere, nisi illi relin-

relinquat deputationem, quam forte habebat. Si tamen aliqua communitas ab immemorabili consuetudine fuit solita de mercede Prædicatoris providere, ad eam de cætero tribuendam cogenda est. Ita declaravit S. Congreg. *loc. cit.*

21 Limita mox dicta primo in consuetudine immemorabili, vi cujus Capitulum eligit Concionatorem in Collegiatis; quia hæc non fuit sublata a Concil. ut declaravit S. Congr. apud Barbos. *de off. Episc. alleg. 76. n. 67.* Ugol. *de off. Episc. cap. 42. n. 1.* Pax Jord. *l. c. n. 67.* In Cathedrali vero deputatio spectat ad solum Episcopum non obstante quacumque consuetudine etiam immemorabili, ut declaravit S. Congreg. de qua testatur Pax. Jord. *loc. cit. nu. 68.* dummodo consuetudo hæc ab allegante probetur; quia cum sit facti, non præsumitur; maxime quia Episcopus habet fundatam intentionem in Jure; & tunc testes debent deponere, quod nunquam aliter audiverint, vel viderint, & quod hæc sit opinio communis.

22 Ex mox supra dictis, non levis oritur dubitatio. Si Capitulum ab immemorabili tenetur solvere sumptus, vel expensas Concionatori, quem Episcopus pro se elegerit, potestne Episcopus, si per se ipsum concionetur, illas pro se exigere? Resp. est negativa; quia propter officium habet Beneficium, & ad hoc tenetur. Pax Jord. *de re sacra lib. 6. tit. 1. n. 63.* ubi, quod Curatus, si loco consueti Concionatoris ipsemet prædicare velit, non possit prætendere consuetam eleemosynam concionatoris, etiamsi illa egeat, ut Sac. Congreg. *in Vestana* 20. *Maii* 1621. Barbos. *cap. 14. de offic. Paroc. num. 7.* Si vero dubitatur, cujus expensis debeat eligi concionator, debet interim Episcopus illas facere. Sacr. Congr. apud Gallemart. in Concil. Trid. *sess. 5. cap. 2.* Revera tamen impensæ concionatori debent fieri ab iis, quibus officium concionandi incumbit. Concil. Trid. *sess. 24. de reform.* Pax Jord. *loc. cit.* Dian. *p. 3. tract. 5. res. 71.* ubi Rot. & Sac. Congr. Spetel. *decis. 68. num. 27.* nisi vigeat contraria consuetudo, etiam non immemorabilis; quia hæc consuetudo favet Ecclesiæ, & nulli præjudicat.

23 Quia supra diximus, Regulares posse concionari, advertendum est, hoc esse limitandum in quæstoribus eleemosynarum, cujuscumque ordinis sint, non obstantibus quibuscumque privilegiis, quæ fuerunt expresse revocata a Concil. Trid. *sess. 5. cap. 2.* ubi prohibetur Episcopis, ne permittant ejusmodi concionari, exceptis quæstoribus S. Antonii. Imo tales neque debent permitti publicare indulgentias.

24 Concionatores vero observent, sibi non esse licitum sine consensu Episcoporum, pauperes, miserabiles personas, nec alia pia opera populo commendare ad eleemosynas colligendas. S. Congr. Episcoporum apud Pac. Jord. *de re sacra lib. 6. tit. 2. num. 95.* Barb. *In Summ. Bull. verb. prædicatores.* quod videtur intelligendum de certis eleemosynis, certis pauperibus, & causis, & certo tempore faciendis.

25 Præterea sciant Prædicatores, etiam Regulares, non sanam doctrinam prædicantes, vel in Officio delinquentes, se subesse Jurisdictioni, & correctioni Episcoporum, quacumque exceptione non obstante, adeo, ut si errores, vel scandala in populo disseminaverint, etiam in Ecclesiis suorum, vel alterius ordinum, debeant suspendi ab Officio concionum, vel ab eodem officio interdici. Si vero hæreses prædicaverint, secundum Juris dispositionem, vel loci consuetudinem, procedi ab Episcopo tanquam Delegato Apostolico, non obstante quacumque consuetudine. Concil. Trid. *sess. 5. cap. 2.* cui non fuit, nec censetur derogatum per confirmationem privilegiorum Regularium a Sede Apostolica, nisi in ipsis privilegiis appareat expressa dispositio, quæ sit contraria dispositioni Concilii; uti declaravit S. Congreg. apud Gallemart. in Concil Trid. *l. cit. num. 9.* licet hoc videatur contrarium illis, quæ diximus infra in verb. *Ordo*, ubi firmavimus, non esse necessariam in dispensationibus derogationem Concilii, sed hoc non obstante, standum est declarationi Sac. Congr. quia licet non sit necessaria expressa derogatio, sufficit, quod ex dispositione Pontificis appareat de derogatione, aliter non præsumitur derogare.

Tandem sciendum, Episcopos non tantum pro Cathedrali, sed etiam pro Parochialibus eligere Concionatores, cum hoc tamen temperamento, quod si Parochi ipsi, & per se ipsos vellent concionari, prohiberi non possent, licet Episcopi ab immemorabili soliti fuissent eligere illis, & deputare Concionatorem, dummodo Parochi essent sufficientes, & idonei, quo tamen casu Parochus non posset prætendere eleemosynam concionatori dari consuetam, licet ipse esset pauper; quia ad hoc obligatur ex officio. Pax Jord. *l. c. n. 62. & 63.* 26

An vero Regulares semel approbati sint semper approbati, vide quæ dicentur in *praxi Sacramenti Pœnitentiæ.* 18

Nunc propius ad praxim accedendo, Prædicatores Regulares cum licentia suorum Superiorum eosdem approbantium quoad doctrinam, & mores, præsentant se Ordinario; & siquidem velint concionari in Ecclesiis suorum ordinum, petunt benedictionem ab Episcopo, vel Vicario ejus Generali; sin autem velint concionari in Ecclesiis subjectis Episcopo, tunc debent, uti etiam in benedictione est necessarium, præsentare Ordinario suas licentias, quas a Superioribus habent, illasque Ordinarius examinat, & maxime si sint, vel habeant clausulas contrarias suæ Jurisdictioni, & tunc illas rejicit, uti sæpius observavi a Regularibus imposita illa verba „ *ad concionandum in quibuscumque Ecclesiis, ad quas te ab Ordinario eligi contigerit, deputamus* „ propter quæ, cum Ordinarii prætenderent, ad se spectare deputationem, noluerunt illos admittere, sed revera pro Regularibus fortiter urgent verba Trid. quæ nil aliud exigunt a Regularibus, quam ut petant, & obtineant licentiam ab Ordinariis, quod est valde diversum a deputatione; quæ cum sit Jurisdictionis actus, quam non Episcopi, sed Regularium superiores tantum in illos habent, non video quo Jure Episcopi Religiosos seu Regulares ad concionandum in Ecclesiis suæ Diœcesis deputare prætendant, cum possent Regulares impune Ordinario illos deputare volenti ad concionandum, respondere „ *nolumus* „ suo eorum Superiores suis subditis id exprese prohibere. Ideo, ne simus injuriosi Regularibus de Ecclesia tam bene meritis, & de quibus merito dici possit, portare pondus diei, & æstus, alios vero frui emolumentis &c. censerem, non ita in verbis subtilizandum, cum abunde satisfaciant, si se præsentantes Ordinario, ejusdem licentiam requirant. 28

Integrum tamen erit Ordinario, si ita expediens judicaverit, eosdem examinare. Sed hic quoque monitum te velim, ne indifferenter, & quasi ex quadam passione id practices cum omnibus, & cum illis potissimum, qui merito idonei præsumi debent, maxime cum illis, qui vivunt sub strictiori regula, ubi plura examina subire coguntur. His peractis, expeditur illis licentia, juxta sequentem formam. 19

Forma licentiæ pro concionatoribus.

NOs &c. Ven. nobis in Christo dilecto &c. salutem in Domino. Cum prope jam immineat acceptabile Quadragesimæ tempus, quoad prædicationis officium salubriter exequendum, per hanc Diœcesin destinantur de more Religiosi viri. Nos, ut, quod nostri muneris est, in hisce diebus pœnitentiæ hac etiam in parte absolvamus, ad vos mittimus Venerab. &c. de vita, moribus, & scientia a suis Superioribus prius, postmodum a nobis examinatum, & approbatum, qui populo vobis commisso in proxima Quadragesima, JESU Christi Evangelium, & SS. Scripturas devote annunciare, & explanare valeat. Vobis in divinis officiis celebrandis, & Sacramentalibus confessionibus excipiendis, usque ad octavam Resurrectionis Domini nostri, adjumento esse possit, & debeat: proviso interim per eum, ut intra modestiæ, ac vitæ Religiosæ cancellos, se contineat ab avaritiæ sordibus abstineat, honeste se gerat, bonum omnibus, & laudabile præbeat exemplum, neminemque a casibus reservatis Apostolicæ Sedi, & Nobis, absolvat. (*super quo vide infra in praxi Sacramenti pœnitentiæ.*) Sed eos ad nos pro absolutionis beneficio remittat. Vobis igitur in virtute Sanctæ Obedientiæ, committimus, quatenus eundem Venerab. &c. ad prædicta admittatis, benigne suscipiatis, & ei in necessariis juxta bonas consuetudines, hilariter, & cum charitate provideatis. In quorum &c.

CONCUBINATUS.

Praxis Concubinatus,

1 Concubinatus est delictum mere Ecclesiasticum, & non mixti fori; quia Jus Civile illum non prohibet. Dian. *p.* 5. *tr.* 1. *ref.* 10. Clar. *in* §. *fornicatio*, *num.* 7. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 6. *cap.* 29. Abb. *in cap. cum sit generale*, *de foro compet. num.* 29. Bonac. & alii apud Antonel. *l. c.*

2 Concubinarius ter debet moneri ab Ordinario, etiam ex officio, & si non desistit, excommunicari; secus dicendum, si alias pœnas vellet infligere; quia tunc monitio non est necessaria. Barb. *in collect.* DD. ac Concil. Trid. *sess.* 14. *de reform. matr. cap.* 8. *num.* 4. Vencr. *in exam. Episc. lib.* 4. *cap.* 27. *num.* 68. Beller. *disquis. Cleric. par.* 2. §. 3. *num.* 5. Diana *l. cit.* contra Zerolam *in prax. Episc. par.* 1. *verb. Concubinarii.* §. *ad primum videtur*. Et mulier similiter monita, ex oppido ejici, invocato etiam brachio sæculari. Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 8. *de reform.* Riccius *in prax. pœn. ref.* 330. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 6. *cap.* 29. Farin. *q.* 138.

3 Concubina de Jure Civili est, quæ tenetur in domo affectu maritali. De jure Canonico est, cum qua etiam extra domum consuetudo habetur. Farin. *loc. cit.* Ciarlin. *cap.* 33. *num.* 42. Proprie non potest dici talis, nisi & ipsa, & amasius sint soluti, & nullum extet matrimonii impedimentum. Paleot. *de noth. cap.* 12. Farin. *de delict. carn. q.* 138. Mascard *de prob. concl.* 341. Et quod sit unica. Farin. & Ciarl. *l. cit.* aliter vocatur pellex; unde cum Clericis improprie dicitur concubina; & talis est incapax omnis legati etiam ex testamento relicti inter vivos. DD. apud Ciar. *l. cit. & cap.* 184. Dian. *p.* 8. *tr.* 6. *ref.* 83. Neque potest uti jure retentionis in legatis sibi relictis; imo nec concubinæ proprie dictæ potest quidquam relinqui. DD. apud Ciarl. *cap.* 32. nisi fuerit emendata per triennium, vel legatum fiat ob benemerita, quæ probentur, ut diximus etiam in verbo *Clericus num.* 111.

4 Concubinarius notorius, de notorio concubinatu condemnatus, non appellat. Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 14. Farin. *q.* 138. *p.* 2. *num.* 80.

Concubina Clerici puniri debet per Judicem Ecclesiasticum. Franc. *de competentiis q.* 87. *per tot.* Gonzal. *in cap.* 1. *de cohabit. Cler. & mul.* ubi etiam ponit pœnas eidem infligendas. *cap.* 2. Pont. *de matrim. lib.* 7. *cap.* 26. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 40. *num.* 32. Antonel. *de reg. Eccles. lib.* 6. *cap.* 29. *n.* 2. Grass. *de effect. Cleric. eff.* 1. *n.* 181. Beller. *disquis. Cleric. de favore Cler. reali.* §. 4. *nu.* 49. quamvis esset notoria Abb. *in cap. cum sit generale* 25. *de foro comp.* Mari. *de Jurisdict. par.* 4. *cas.* 44. *num.* 15. & alii apud Antonel. *loc. cit. n.* 2.

5 Concubinatus probatur per famam, etiam quæ oritur ex murmuratione. Abb. *in cap.* 3. *loco. num.* 2. *de præsum.* quem refert & sequitur Alba *cons.* 25. *nu.* 4. Joan. Crott. *cons.* 413. *num.* 24. *vers. item testimonium viciniæ.* & sufficit, famam probari per duos testes. idem Abb. *l. cit.* Bar. *in L. de quæst.* §. *plurimum. num.* 19. *ff. de quæst.* Ferret. *cons.* 389. *nu.* 18. *vol.* 2. apud Rot. *decis.* 444. *p.* 1. *rec.* ubi ad probandam filiationem ad effectum succedendi &c. ad effectum vero privationis, necessaria est plena & concludens probatio, & non sufficiunt testes de publica fama; quia quando agitur de crimine, fama nec semiplenam probationem facit, sed delicti solum indicium operatur. gl. & DD. *in cap. veniens.* 1. *de test.* Antonel. *loc. cit. n.* 7. Imo nec ex filiorum procreatione concludenter probatur; quia filii possunt procreari ex simplici fornicatione, vel ex bino, aut tertio accessu ad mulierem; neque ex liberorum existentia concubinatus probatur de de tempore præsenti; quia potuit deinde Clericus impudicam fœminam a suo consortio abdicasse. Riccius *in prax. par.* 4. *resol.* 544. apud Antonel. *l. cit. num.* 8. Et quamvis Clericus notorius Concubinarius de jure antiquo esset ipso facto suspensus, tamen hoc fuit correctum a Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 14. exceptis Episcopis. Antonel. *l. cit.* ubi DD. & diximus in verbo *Clericus. num.* 111. & 122.

CONFESSIO.

Praxis Confessionis.

Regula est, quod confessio nocet confitenti, & est probatio omnium efficacissima. *L. cum te. Cod. de prob.* Tusc. *litt. C. concl.* 645. Rot. apud Barbos. *axiom. lib.* 3. *cap.* 44. Dummodo confessio sit clara, certa, & expressa, vel explicita, ac indubitata. Rot. *decis.* 68. *num.* 21. *p.* 8. *rec.* Felin. *in cap. qualiter. il.* 2. §. *licet autem. num.* 3. & *in c.* 1. *de except.* & dubia, vel varia non relevat. Rot. apud Bichium *decis.* 152. *num.* 17. & si est jurata, nocet etiam hæredibus confitentis. Bich. *decis.* 636. *a num.* 15. Et ne noceat confitenti, sufficit quod non sit omnino clara. Bichius *decis.* 69. *num.* 17. & *dec.* 479. *num.* 6. & *decis.* 580. & 584. Rot. apud Campagn. *dec.* 174. *num.* 9. *p.* 17. *rec.* Et dubia debet interpretari, ut minus, quam fieri potest, noceat confitenti. Rot. apud Compag. *dec.* 386. *num.* 11. & *dec.* 57. *num.* 7. *p.* 10. *rec.* & *decis.* 79. *nu.* 3. *p.* 15. *rec.* & *decis.* 354. *p.* 16. 1

Limit. regula, quod confessio minoris non nocet confitenti; quia restituitur in integrum contra confessionem. *L. minorem. ff. de confess.* Modern. *de prob. concl.* 371. *n.* 2. Rot. apud Farin. *p.* 3. *rec. dec.* 211. *n.* 3. 2

Limit. II. In confessione erronea, quæ non nocet; quia confiteri non videtur, qui errat. *L. non videtur. ff. de confes. L. error. Cod. de Jur. & fact. ignor.* Gomez. *var. ref. tom.* 3. *c.* 1. *num.* 66. Mascard. *de prob. concl.* 368. Tusc. *litt.* C. *concl.* 649. Dummodo erronea probetur; quia alias vera præsumitur. Barb. *l. cit. axiom.* 13. Imo erronea potest revocari, docto de errore, vel in continenti; porro error debet ostendi in specie, & probari. Farin. *q.* 81. *c.* 9. Clar. *in* §. *fin. q.* 55. *num.* 18. Mascard. *de prob. concl.* 1102. Gomez. *de delict. cap.* 1. *tit.* 3. *num.* 66. & licet fuerit geminata, docto de errore, potest revocari, nisi illam præcesserit confirmatio extrajudicialis. Non dicitur confessio revocata in continenti, si confessio jam fuerat scripta a Notario. Bal. *in L.* 1. *Cod. de edend.* Ciarlin. *contr. for. cap.* 16. *num.* 59. Marant. in Specul. *p.* 6. *c.* 4. Tiraq. *de retract. convent.* §. 1. *gl.* 5. *num.* 14. Mascard. *de prob. concl.* 350. Maresc. *lib.* 2. *var. ref. cap.* 44. *num.* 10. Pasqual. *de patr. pot. p.* 3. *cap.* 1. *num.* 64. 3

Limit. III. In confessione facta ad interrogatoria suggestiva, quæ est nulla cum ipso processu. *L.* 1. *ff. de quæst.* DD. *in L. jubemus. Cod. de testam.* Scacc. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 86. Ciarlin. *controv. for. cap.* 181. *num.* 94. Farin. *de reo confes. & convict. q.* 83. Guazzin. *defens.* 20. *nu.* 13. nisi indicia essent manifesta. Cartarius, & alii apud Farin. *l. cit.* Clar. *in* §. *fin. q.* 45. *n.* 11. quia tunc reus potest interrogari in specie. Clar. & Farin. *l. c.* 4

Limit. IV. In confessione facta in tormentis, nisi extra torturam, & per temporis intervallum fuerit ratificata. Cartar. *de reis exam. lib.* 4. *cap.* 1. Pasqual. *de patr. pot. lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 46. Ambrosin. *de process. inform. lib.* 4. *cap.* 5. Farin. *l. cit. q.* 84. Guazzin. *decis.* 30. *cap.* 35. Ciarl. *contr. for. cap.* 181. *n.* 34. & non tantum talis confessio non nocet confitenti, sed nec aliis, licet confessio esset adminiculata. Dian. *p.* 4. *tr.* 6. *ref.* 22. Idem dic de confessione patris metu torturæ filio inferendæ, etiam ratificata coram alio sine metu. Farin. *q.* 81. 5

Limit. V. In confessione sub spe, & promissione impunitatis extorta; quia talis confessio dicitur coacta. Gomez. *to.* 3. *var. ref. c.* 12. *num.* 7. Fachin. *lib.* 9. *contr. Jur. cap.* 61. Farin. *de reo confess. q.* 81. *cap.* 8. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 86. Sperel. *decis.* 148. *num.* 61. Pasqual. *de patr. pot. p.* 3. *cap.* 1. *a num.* 67. Navar. *in man. cap.* 18. Covar. *lib.* 1. *var. ref. cap.* 2. *num.* 16. Binsfeld. *de conf. malef. memb.* 2. *fol. mihi* 356. 6

Limit. VI. Si fuit facta calore iracundiæ; quia nullius est valoris. Riccius *in prax. cedul. ref.* 24. & *var. resol. ref.* 585. *L. quidquid calore. ff. de Reg. Jur.* saltem quoad pœnam ordinariam, secus quoad extraordinariam. Farin. *q.* 91. Clar. *in* §. *fin. q.* 60. *nu.* 8. Menoch. *de arbitr. cas.* 319. *nu.* 32. Bajard. *ad Clar. l. c. n.* 36. 7

Limit. VII. in confessione extorta per probationem aquæ frigidæ, vel ferri ferventis, si non præcesserunt indicia sufficientia. Binsfeld. *de confes. malef. memb.* 2. *fol. mihi* 348. *vers. Tertio*. 8

Limit.

9 Limit. VIII. quando non constat de corpore delicti; quia tunc confessus non potest condemnari secundum probabiliorem apud Bajard. ad Clar. in §. fin. q. 55. num. 15. Cabal. resol. crim. cas. 255. Farin. de inquis. q. 2. Capon. disc. for. 322. Pasqual. de patr. pot. p. 3. cap. 1. num. 72. Clar. l. c. n. 10. & quæst. 4.

10 Limit. IX. in confessione facta incidenter, & facta per modum exceptionis, quæ non sufficit ad condemnandum. Bertaz. cons. 471. Mascard. de prob. concl. 345. & communis apud Farin. q. 81. cap. 7.

11 Regula ampliatur, quod confessio facta in positionibus, non tantum nocet confitenti, sed etiam correo. L. qualiter. Cod. de non n. pecun. L. 1. Cod. de confess. Ciarl. contr. for. cap. 16. num. 61. Maresc. lib. 2. var. res. cap. 44. num. 1.

12 Ampliatur II. quod procedat tam in confessione judiciali, quam in extrajudiciali, quæ facit indicium ad torturam, nisi fuerit revocata, vel inverisimilis, & sine causa: & aliquando sufficit ad condemnandum. Riccius in prax. var. res. p. 2. res. 325. si concurrit confessio judicialis facta in tortura. Cabal. res. crim. cas. 81. Farin. de indic. & tort. q. 37. Et facta parte præsente, plene probat, si fuit acceptata, sed ad torturam, ut tenet Farin. q. 182. Clar. in §. fin. q. 55. Et quamvis judicialis sufficiat ad condemnandum, & validet nullitatem processus, si est facta coram Ordinatio, secus si coram Delegato, tamen falsa non nocet confitenti in criminibus: & si est falsa in uno, præsumitur falsa in totum. Ita etiam si constat de innocentia confitentis. Nec improbabilis, inverisimilis, vel facta coram Judice incompetente, nec dubia, nec incerta sine causa, nec facta solum coram Notario, vel Judice non sedente pro tribunali. Farin. q. 81. cap. 1. Clar. in §. fin. q. 65. Menoch. de arbitr. cas. 268. Gomez. tom. 3. cap. 12. num. 4. & 6. Mascard. de prob. concl. 364. hinc facta coram Laico non sufficit ad privandum quem immunitate Ecclesiastica. Ciarl. cap. 14. num. 10.

13 Quod vero confessio extrajudicialis facta parte præsente plene probet, & præsumatur acceptata per partem præsentem, & tacentem, quatenus concernit ejus favorem, tenent Felin. in cap. si cautio. sub num. 24. de fid. instrum. Seraph. dec. 1438. num. 3. maxime concurrentibus adminiculis. Bichius dec. 49. num. 17. secus parte absente. Marescot. lib. 1. cap. 48. num. 10.

14 Imo confessio extrajudicialis etiam facta parte absente, quidquid sit de rigore juris, de æquitate Canonica plene probat contra confitentem. ita communis DD. apud Conciol. alleg. 8. n. 37. Ridolfin. in pract. p. 2. cap. 12. n. 114. Rot. apud Burat. dec. 228. Merlin. dec. 340. late Gabr. de confess. concl. 1. num. 46. Rot. ubi de magis communi. decis. 158. p. 1. rec. num. 11. ubi Felin. in cap. si cautio. num. 27. & ibi Butr. Card. & Imol. de fide instrum. dummodo fuerit concludenter probata.

15 Debet vero confessio extrajudicialis probari per duos testes contestes, nec admittantur testes singulares: si tamen de singularitate non constet, testes præsumuntur contestes, licet se non nominent, nec ullus de alio faciat mentionem. DD. apud Merlin. l. c. a num. 6. Grat. disc. for. cap. 59. Debent vero testes esse contestes non tantum in tempore, & loco, sed etiam in verbis. Cæs. de Grass. dec. 4. de sent. & re jud. Rot. apud Seraph. dec. 1172. & apud Cerr. dec. 33. num. 24. Cenc. de cens. q. 43. n. 25. & post illum Rot. dec. 114. & DD. apud Conciol. l. c. quod tamen talis confessio probetur etiam testibus singularibus concurrentibus adminiculis, tenent Ladere. cons. 140. num. 5. addend. ad Burrat. dec. 113. litt. A. cum quibus pertransit Conciol. d. alleg. 8. nu. 43. Rot. apud Bich. l. c. & sufficit, quod testes in substantia concordent, licet in cortice verborum discordare videantur. Gabr. de test. concl. 2. a num. 64. Rot. apud Merlin. dec. 340. num. 7. Ludovis. dec. 9. num. 6. quia tamen confessio extrajudicialis concludenter probata probat plene tantum ex æquitate Canonica, sicque sit fundata in mera æquitate, ex quo regula Juris Civilis sit in contrarium. glos. in L. un. verbo solvere. C. de confessis. Oldrad. cons. 291. num. 3. Signorol. consil. 33. num. 2. Alciat. in rubr. ff. de V. O. num. 3. Curt. jun. cons. 168. num. 1. ideo Judicis arbitrium intrare debet, an & quando plene probet, qui proinde considerare debebit circumstantias facti, ut notavit Rot. decis. 466. p. 3. rec. num. 4. quia cum æquitas non habeat certos terminos a lege constitutos, relinquitur arbitrio Judicis ejus æstimatio. L. 1. ff. de jur. deliber. L. un. §. expilatores. ff. de effractor. Menoch. de arbitr. lib. 1. quæst. 11. n. 1. & per tot. maxime, ut notat eadem Rota, cum plerumque tales confessiones extrajudiciales fieri soleant sine animi deliberatione, ex joco, jactantia, studio male, vel bene dicendi, loquacitatis calore, inter pocula, aut cum mulierculis &c. & ut infra. num. 17.

16 Per unum vero testem extrajudicialis confessio non probatur etiam semiplene. Rot. apud Coccin. dec. 1823. numer. 60. apud Cenc. de cens. dec. 442. num. 3. Cyriac. contr. for. 91. num. 20. Conciol. alleg. 46. num. 21. non enim valet consequentia: duo testes illam plene probant, ergo unus semiplene. Put. decis. 466. lib. 2. in correct. apud Rot. decis. 264. num. 43. p. 5. rec. tom. 1.

17 Confessio extrajudicialis, ut probet, debet fieri animo deliberato, & serio, non ex joco vel ex jactantia, & sine animo confitendi. Rot. apud Bich. dec. 49. neque ex calore loquacitatis inter conversationes, aut cum mulierculis. Rot. l. c. quæ citat aliam Rot. dec. 466. p. 3. rec. Hinc ficta non probat, maxime ad excludendum quem ab immunitate Ecclesiastica. Ciarl. cap. 14. Spercl. dec. 64. num. 26. Farin. q. 86.

18 Confessio extrajudicialis, imo etiam judicialis extorta per promissionem invitatoriam potest revocari a confitente. Roman. cons. 391. nu. 5. & 6. Rot. apud Coccin. dec. 1914. num. 4. & 5.

19 Confessio extrajudicialis geminata, idem operatur, quod judicialis. Bar. in L. quod scimus. Cod. de agricol. Felin. in cap. de hoc. num. 3. de simon. Barb. axiom. lib. 3. cap. 44. axiom. 1.

20 Confessio facta in una instantia, facit fidem inter easdem personas in alia, in judicio; non facta distinctione, an tendat ad eundem vel alium finem. Felin. in cap. veniens. 2. num. 20. de test. Cacheran. dec. Pedem. 107. num. 1. non solum in civilibus, sed etiam criminalibus, dummodo confessio sit vera, non ficta. Sed contrarium, etiam in confessione vera, tenent DD. apud Mascard. de prob. concl. 34. numer. 19. Mancin. de juram. p. 2. a. 2. Tusc. litt. C. concl. 640. Michalor. de pos. cap. 61. num. 38. sed Mascard. concl. 348. & Farin. quæst. 81. Clar. in §. fin. q. 21. stant pro priori, & Michalor. loquitur in terminis confessionis fictæ.

21 Confessio facta in possessorio, probat etiam in petitorio, inter easdem personas. Fachin. lib. 10. contr. Jur. cap. 86.

22 Sed quid dicendum de confessione qualificata? Resp. quod confessio qualificata in civilibus continens unum factum cum qualitate, quæ reddat nullum ipsum factum, non potest scindi, sed debet acceptari cum sua qualitate: uti si quis fuit confessus, se fuisse professum per violentiam. Rot. apud Marescott. lib. 2. var. res. cap. 45. non obstante quod ille metus habeat contra se præsumptionem juris. Beltramin. ad Ludovis. decis. 92. num. 10. Rot. post Cenc. de censib. decis. 113. num. 8. Pax Jordan. lib. 14. tit. 16. num. 115. cum illa qualitas proveniat ex facto alieno. Idem dic, si continet plura facta, sed invicem connexa, sive sit prolata implicite & sub una verborum structura, vel oratione, sive explicite sub duplici oratione. Maresc. l. c. Menoch. de arbitr. cas. 94. num. 34.

23 Limita, si contra qualitatem ex facto proprio, adesset juris præsumptio: tunc enim confessio posset acceptari sine qualitate. Abb. in cap. cum venissent, de instit. Menoch. & Maresc. l. c. Seraph. decis. 163. lib. 1. videri potest etiam Michalor. de posit. cap. 45. num. 59. & cap. 59. num. 10. Rot. apud Bichium decis. 579. 380. & 292. apud Michalor. l. c. decis. 51. hinc confessio facta quod quis juraverit per jocum, quod velit aliquam ducere, acceptatur rejecta illa qualitate *per jocum*, cum habeat præsumptionem contra se, & in foro externo non credatur dicenti, matrimonium simulate, aut per jocum promisisse, aut sine animo adimplendi &c. ut ex tex. in cap. tua nos, de sponsal. tradit Rot. decis. 772. num. 12. p. 2. rec. idem dic de dicente, se scripturam scripsisse non animo se obligandi, qui animus non se obligandi &c. a confitente probari deberet. Michalor. de posit. cap. 42. num. 20. & 21. Sic confessio, quod aliquis sit in beneficio intrusus, cum habeat præsumptionem juris contra se, ex quo possessio præsumatur justa &c. Aym. cons. 150. nu. 5. potest acce-

acceptari respectu possessionis, rejecta qualitate vitii, ut tradit Rot. *decis.* 525. *p.* 2. *rec. num.* 2. & *decis.* 260. *p.* 3. *num.* 2. *decis.* 384. *p.* 4. *rec. tom.* 2. Sic confessio mulieris, quod aliquando jocalia habuerit, seu receperit, sed illa modo non habeat, cum illa adhuc habere præsumatur, donec amissionem probaverit, ad tex. *in L. si creditor. C. de pignor. act.* Jas. *in L. si quis.* §. *Prætor ait. num.* 12. *ff. de edend.* & alii; potest rejecta qualitate *quod non habeat*, acceptari. Rot. *decis.* 97. *num.* 4. *p.* 6. *rec.* ubi glos. *in cap. cum venissent. in verb. probatum, de instit.* Bal. *in L.* 1. *num.* 21. *C. de confessis.* Seraph. *decis.* 634. *num.* 2. & sic de aliis. Quæ procedunt, nisi confessio incipiat a negativa, v. g. dicendo, *non habui, & si habui amisi: Oon scripsi, & si scripsi, scripsi per jocum &c.* tunc enim illa confessio æquipollet negationi, seu negativæ. late Michalot. *l. c. cap.* 59. *num.* 3. Maresc. *l. c. num.* 18.

24 Præterea confessio continens plura facta connexa, quorum unum qualificat aliud: uti *promisi Titio decem, ut pro me Romam iret*, sive fiat sub una, vel duabus constructionibus, non potest dividi. DD. *mox cit.* ut si diceret: *promisi, NB. sed ut Romam iret.*

25 Confessio vero continens pluta facta diversa, & separata, non vero connexa, quorum unum aliud non qualificat: uti „ *confiteor, me tibi debere centum ex mutuo, sed tu mihi debes alia centum ex empto*; vel: *fateor mutuum, sed illud solvi*; potest dividi, & acceptari rejecta qualitate. DD. *cit.* Natta *cons.* 31. & 365. sive fiat uno verborum contextu, sive duplici. Nam certe illa compensationis, vel solutionis qualitas confessioni adjecta non reddit illud v. g. mutuum nullum ab initio, quin potius illud præsupponit validum, ut privatio habitum. ad tex. *in L. decem. ff. de V. O. L. Titio usufructus. ff. de cond. & demonstr.* Bal. *in L. licet. num.* 2. *in fin. C. locati.* & ad hoc ut dicantur facta diversa, sufficit, quod contineant diversa tempora. Surd. *decis.* 258. *num.* 2. *in fin.* & ideo Rota *in decis.* 113. *num.* 6. post Cenc. *de censib.* acceptavit confessionem census, rejecta qualitate extinctionis in confessione apposita; quidquid aliqui dicant apud Michalor. *de posit. d. cap.* 59. *a num.* 13. vide etiam Maresc. *d. cap.* 45. Limita, si confessio incipiat a negatione: tunc enim non potest dividi, sive fiat una sive duplici constructione, Maresc. & DD. *cit.* v. g. dicendo: *nego me habuisse centum, & si habui, solvi.* Michaloc. *d. cap.* 59. *num.* 3.

Cum vero confessio qualificata dividi non potest, actor admittitur ad probandum contra qualitatem: & in omnibus casibus, in quibus confessio scindi non potest, Judex habet arbitrium illam dividendi ex præsumptionibus. Abb. *in cap. bona* 2. *de postul. Præl.*

26 In criminalibus confessio qualificata regulariter non acceptatur, sed scinditur, nisi incipiat a negativa. Farin. *q.* 81. Menoch. *de arbitr. cas.* 93. Sperel. *dec.* 64. & 136. quæ procedunt quoad pœnam extraordinariam, non vero quoad ordinariam. Plura vide apud Jordan. Michalor. & Maresc. *ll. cit.* Conciol. *res. crim. verb. confessio. res.* 24.

27 Quær. an confessio præjudicet tertio? Resp. est negativa: & ita confessio Prælati, vel Officialis, tanquam administratoris, si non est necessaria, vel judicialis, scilicet contentiosæ Jurisdictionis, sed voluntaria, non præjudicat successori. Noal. *de transmis. cas.* 72. Scacc. *de Jud. lib.* 2. *cap.* 1. *q.* 23. Turricel. *de alien. cap.* 26. nisi habeat pro se assistentiam Juris. Idem Turricell. *l. cit. nu.* 27. ubi Adden. ad Greg. XV. *dec.* 375. *num.* 11. & Adden. ad Buratt. *dec.* 453. *num.* 11. Idem dicendum de confessione tutoris, vel curatoris. Maresc. *lib.* 1. *var. res. cap.* 12. *num.* 57. Pasqual. *de patr. pot. p.* 1. *cap.* 2. *num.* 12.

28 Ita confessio mariti constante matrimonio de dote recepta contra tertium non probat. *L. assiduis. Cod. qui pot. in pignor.* quia præsumitur facta in fraudem donationis. Gozzad. *cons.* 28. Rot. apud Maresc. *lib. var. res. cap.* 8. licet fuerit jurata. Gabr. *de donat. concl.* 3. *num.* 1. Limit. cum confessio a marito facta non fuit uxori, sed extraneæ personæ: nam tunc tenet quoad omnes. Rot. *l. cit.* quia maritus extraneo donare non prohibetur. Limita secundo, si concurrunt conjecturæ, & adminicula, quæ vide apud Maresc. *l. cit.* & Merlin. *dec.* 718. & apud Rot. *decis.* 683. *p.* 2. *rec.* Limit. tertio, cum lapsum fuit tempus exceptionis non numeratæ pecuniæ etiam contra fiscum.

Ita confessio hæredis, non probat fideicommissum. 29
Fusarius cum communiori. *q.* 501. *de substitutionibus*, qui hoc admittit, si confessio emanavit a Jurisconsulto vel literarum perito.

Et confessio facta ad favorem incapacis, præsumitur 30
facta in fraudem, licet fuerit jurata. *L. qui testamenta. ff. de prob.* Ciarl. *contr. for. cap.* 33. *num.* 126. Tusc. *litt. F. concl.* 477. Et licet procuratoris confessio probet contra Dominum, tamen de recepto non probat, nisi constet de vera solutione. Pasqual. *de patr. pot. p.* 1. *cap.* 2. *num.* 13. Capyc. *dec.* 16. *num.* 7.

Ita confessio patris testatoris facientis se debitorem 31
in magnam quantitatem non nocet filio, si aliunde non constat de veritate, nec ejus confessio potest legitimam minuere; quia præsumitur facta in fraudem. Mangil. *de imput. q.* 49. *nu.* 59. & 60. Ciarl. *contr. for.* 169. *num.* 50. Peregr. *de fideicom. art.* 36. *num.* 36. Merlin. *de legit. lib.* 2. *tit.* 1. *q.* 16. *num.* 14. & de recepta pecunia non liberat debitorem, nisi appareat de numeratione. Pasq. *de patr. pot. p.* 1. *cap.* 2. *num.* 11. Natta *cons.* 543. Et confessio patris asserentis se debitorem filii, non nocet aliis creditoribus, vel filiis. Pasqual. *loc. cit. cap.* 4. *n.* 24. ubi Bart. *in L. cum quis decedens.* §. *codicillum. num.* 4. *ff. de leg.* 3.

Confessiones, quando sunt variæ, illi creditur, quæ 32
deponit crimen hæresis, licet non fuerit jurata, & aliæ sint juratæ, & priores. *cap. accusatus*, §. *licet. de heret. in* 6. ubi gl. Felin. *in cap. cum in tua, de testib.* Menoch. *de arbitr. cas.* 108. *num.* 13. Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 13. *num.* 9. ne tam horrendum crimen in perniciem Reipublicæ maneat occultum, secus in aliis criminibus. Binsfeld. *de confes. Malef. memb.* 2. *fol. mihi* 313.

Confessio sociorum criminis non admittitur ad con- 33
demnandum, sed tantum ad torturam. DD. apud Binsfeld. *l. cit. fol. mihi* 340. aliquum contra nominatum socium facit fidem. *idem l. cit. memb.* 2. *concl.* 1. facit indicium ad inquirendum contra socium, & si concurrant indicia, & præsumptiones etiam ad torturam. DD. apud Binsfeld. *l. cit. membr.* 2. & *seq.* dummodo hæc fuerit facta in tortura, quæ purgat infamiam malefici confessi. Binsfeld. *l. cit.* vel saltem metu tormentorum comminatorum, uti si fuit ductus ad locum torturæ, ibique confessio emanarit. Binsfeld. *ut sup. concl.* 5. & dummodo confessio fuerit facta cum juramento. Clar. *in* §. *fin. q.* 21. *n.* 10. sive juramentum fuerit emissum in tortura, vel ante torturam, vel in confrontatione.

Confessus crimen, de quo contra eum aderant indi- 34
dicia, non potest interrogari super aliis delictis, de quibus nulla adsunt indicia. Clar. *in* §. *fin. q.* 64. *n.* 45. & consuetudo contraria est contra jus divinum, quod scilicet alicui detur ansa se infamandi. Binsfeld. *l. c. memb.* 2. *fol. mihi* 271. Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 89. *n.* 1.

Confessus de se non potest super aliis consciis alio- 35
rum interrogari. *cap.* 1. *de confes. cap. veniens, de testib. L. fin. Cod. de accus.* Imo tali sic interrogato, & confesso non creditur; quia est infamis. Limit. in crimine læsæ Majestatis humanæ, & divinæ, latrocinii, conjurationis, proditionis, maleficii. Item in delictis, quæ tendunt in perniciem sive spiritualem sive temporalem Reipublicæ. vide Binsfeld. *loc. cit.*

Confessus sponte mitius punitur. Farin. *de reo confess.* 36
q. 81. *num.* 172. etiam in pœnis impositis a Jure. Conciol. *res. crim. verb. confessio. res.* 20. ubi Tiraquel *de pæn. temper. caus.* 31. *num.* 1. & alii contra Clar. *in pract.* §. *fin. q.* 60. *num.* 34. Caren. *de offic. S. Inquis. p.* 3. *tit.* 8. *num.* 40.

Confessus de se, si novit socium criminis etiam ex- 37
cepti, uti maleficii conversum penitius se, nec moraliter esse periculum redeundi ad vomitum, non potest illum denunciare, alias peccat. Binsfeld. *loc. cit. memb.* 2. *concl.* 1.

Confessio actoris non destruitur per depositiones con- 38
trarias testium. Caputaq. *decis.* 283. *num.* 7. *p.* 3. Cravet. *cons.* 171. *num.* 10. apud Rot. *decis.* 414. *num.* 1. *p.* 4. *rec. tom.* 2. ubi, quod in probandis redditibus Beneficii ad validam reservationem pensionis stetur confessioni actoris, etiamsi testes deponant de majori quantitate.

CONFIRMATIONIS SACRAMENTUM.

§. I.

Praxis Confirmationis, ut est Sacramentum.

1 Sacramentum Confirmationis est unctio chrismatis consecrati, facta ab Episcopo præscriptis verbis, confirmans fideles ad Christianam fidem custodiendam.

2 Materia ejusdem remota est Chrisma confectum ex oleo simul, & balsamo benedicto ab Episcopo consecratum. Oleum, ad validitatem Sacramenti, debet necessario esse ex olivis, & secundum aliquos potest etiam esse oleum ex oleastris; oleum autem expressum ex quacumque alia materia est certo insufficiens; balsamum vero est æqualiter sufficiens, sive sit ex Palæstina, Innia, vel Syria, ut declararunt Pontifices, quos citat Bellarminus *de Sacram. confirm. cap.* 8. Suarez *de Sacram. disp.* 3. *sect.* 1. Sufficit etiam balsamum in modica quantitate, juxta Palaum *de confirm. disp. un. pun.* 2. *num.* 4. *ad* 4. Præterea tam oleum, quam balsamum est necessarium ad valorem Sacramenti, ita ut unius defectus illud reddat nullum, ut tenet Suar. *l. cit.* contra Cajetan. *in* 3. *p. q.* 72. *a.* 2.

3 Ulterius ad validitatem Sacramenti est necessarium, Chrisma esse confectum, & benedictum ab Episcopo consecrato, secundum S. Thom. apud Cajet. *l. cit. a.* 3. & communem Theologorum ob usum antiquissimum, & continuatum Ecclesiæ. Nec sunt audiendi Cajet. & Valent. existimantes, sufficere Chrisma, seu oleum benedictum a simplici Sacerdote, nisi iste haberet authoritatem a Pontifice, ut fieri potest juxta Suarez *l. cit. sect.* 2. *disp.* 32.

4 Materia proxima est ipsa unctio, quam facit Episcopus dextero pollice in fronte Confirmandi per modum Crucis. Dixi, quam facit Episcopus, sed intellige auctoritate ordinaria; nam de delegata videbimus infra. Debet etiam fieri per modum Crucis; *cap. numquid. de consecr. dist.* 5. & hoc non tantum de necessitate præcepti, sed etiam de necessitate Sacramenti; quia alias non verificaretur forma, quæ est: *Signo te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris &c.* aliæ formæ, vel essent certo insufficientes, vel dubiæ. Adde, unctionem fieri debere in fronte Confirmandi ex necessitate Sacramenti propter usum, & Patrum authoritatem; & deducitur ex significatione ejusdem unctionis, qua ostenditur, non debere fidelem erubescere Crucem Christi, ejusque fidem. Ad eandem necessitatem sacramenti pertinet, quod unctio fiat pollice dextero, ex paritate rationis mox supra allatæ, licet contrarium velit Hurtad. *de confirm. dif.* 6. Thom. Tambur. *lib.* 3. *de confir. cap.* 1. §. 2. *num.* 6.

5 Debet hoc Sacramentum de necessitate ministrari ab Episcopo. *cap.* 1. *de consecrat. dist.* 5. *& cap. manus quoque ibid. cap. quanto. de consuet.* quia soli Apostoli confirmabant, quorum successores sunt soli Episcopi. Ampl. licet Episcopus non esset confirmatus; quia hanc potestatem accipit a charactere Episcopali, non a confirmatione. Pax Jord. *de re sacr. lib.* 3. *tit.* 1. *num.* 1. Barbos. *de offic. Episc. alleg.* 30. *num.* 4. hinc Abbas quamvis consecratus, qui non sit Episcopus, illud ministrare non potest. DD. apud Barbos. *l. cit.* ubi *num.* 5. quod Abbates id possint ex privilegio Sedis Apost. de consensu tamen Ordinarii; & quod diximus de Episcopo, intellige, dummodo sit consecratus, & non tantum electus, quamvis confirmatus. Jordan. *l. cit. num.* 3. ubi Bonac. *de Sacram. disp.* 3. *q. un. punc.* 2. *num.* 7. & 10. Amplia secundo: Episcopum virtute ejusdem characteris, valide confirmare, licet esse hæreticus, excommunicatus &c. illicite tamen. Pax Jord. *l. cit.* Ampl. tertio ita Episcopum hoc Sacramentum ministrare debere per se ipsum, ut non possit hanc potestatem alii delegare, sicut potest Pontifex omni Sacerdoti, non tamen Laico, aut Clerico, ut explicando *c. pervenit. dist.* 95. docet Barb. *d. alleg.* 30. *num.* 4. ubi S. Thom. *in* 3. *p. quæst.* 72. *art.* 11. Bellarm. *de confir. cap.* 12. Azor. *inst. mor. p.* 2. *lib.* 3. *cap.* 30. *q.* 4. *vers. in primis.* & alii plurimi.

6 Porro Episcopus diu differens hujus Sacramenti ministrationem, peccat mortaliter; quia interim fideles privantur maximo ejus fructu. Qualis vero mora requiratur ad mortale, est arbitrarium, juxta Diœcesis latitudinem, vel juxta justi impedimenti interventum, vi cujus, etiam trium, aut quatuor annorum mora, non erit mortalis. vide Barb. *loc. cit. num.* 9. & 10. ubi quod Episcopus teneatur etiam ad hunc effectum tantum ad loca suæ Diœcesis accedere, & quod tunc Laici, vel Rectores non obligentur ad illius expensas. Jordan. *loc. cit. num.* 15.

Debet autem ministrari cuicumque baptizato, etiam 7
mutis, & surdis; quia hi possunt operibus profiteri Christianam religionem; item perpetuo amentibus, nisi constaret, quod cum peccato mortali in amentiam inciderint. Et quoad licitam administrationem, debet observare Episcopus, ne confirmet infantes ante rationis usum, neque subditos alienos, nisi afferant dimissorias sui Episcopi, ut ordinentur. Bene verum est, quod confirmans non subditum sine dimissoriis, non incidat in aliquam censuram, neque culpam saltem mortalem, cum præsumendum sit, hoc gratum fore proprio Episcopo. Barb. *de pot. Episcop. p.* 2. *alleg.* 30. *num.* 14. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 24. Quod autem diximus, non debere Episcopum confirmare infantem ante rationis usum, cum hoc temperamento venit accipiendum, ut non prohibeatur hoc Sacramentum ministrare, etiam ante rationis usum, filiis Principum, vel quando imminet periculum mortis. Dian. *p.* 3. *tr.* 6. *res.* 93. Insuper Episcopus in confirmatione, uti debet chrismate illius anni, aliter graviter peccat. vide Pac. Jord. *de re sacra. a. num.* 68. *d. lib.* 3. *tit.* 1.

Sed dubium est, an Episcopus possit licite ministra- 8
re hoc Sacramentum suis subditis in aliena Diœcesi? affirmant aliqui, eo quod existiment, eundem posse licite celebrare in aliena Diœcesi in Pontificalibus, eo fundamento, quod illis hoc non videatur prohibitum ab ullo canone, nec a Concil. Trid. *in sess.* 6. *cap* 5. quod videtur tantum loqui de usu Pontificalium cum aliquo exercitio Jurisdictionis, ut patet ex illis verbis „*& in personas eidem Ordinario subjectas*. ita Tambur. *de ur. Abb. tom.* 1. *disp.* 15. *q.* 15. Quarant. *in Summ. Bullar. verb. Archi-Episc.* Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 20. *num.* 9. Barbos. *in collectan. tom.* 3. *lib.* 5. Laym. *mor. lib.* 1. *tr.* 4. Contraria tamen opinio est verior, communior, conformior Tridentino, & in praxi tenenda. ita Dian. *p.* 3. *tr.* 6. *res.* 36. Riccius *p.* 4. *dec.* 27. Barb. *de pot. Episc. p.* 3. *alleg.* 30. *num.* 15. Pax Jord. *de re sacra. lib.* 3. *tit.* 2. *num.* 51. & plures apud eosdem, quia baculus, & mitra, sunt signa Jurisdictionis, ergo sumus in casu Tridentini; & ita secundum istos DD. confirmans in aliena Diœcesi sine consensu Episcopi illius, incurrit suspensionem.

§. II.

Praxis solemnitatum servandarum in Confirmationis Sacramento.

Hoc Sacramentum debet ministrari ex decentia in 9
templo, & ex rubricis, ante altare. Cæterum absolute potest etiam ministrari in Oratorio extra Ecclesiam, vel in palatio ipsius Episcopi, & in quocumque loco decenti. Dian. *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 50. Thom. Tambur. *lib.* 3. *de confirm. c.* 2. §. 2. *num.* 3. Præterea potest ministrari quocumque die tam festivo, quam feriali, etiam post prandium; quia neque ex parte conferentis, neque ex parte suscipientis est necessarium jejunium, non obstante *cap. ut jejuni. & cap. ut Episcopi. de consecr. dist.* 5. in quibus locis jejunium videtur præscribi tantum de consilio: & certe hi canones sunt abrogati contraria consuetudine.

Rursus, Episcopus ministrans hoc Sacramentum de- 10
bet, sub pœna peccati mortalis, esse vestitus pontificaliter, id est pluviali, stola, mitra, & cum baculo pastorali. Dian. *p.* 7. *tr.* 10. *sect.* 3. Tambur. *l. cit. num.* 4. Pax Jord. *l. cit. num.* 12.

Item pro solennitate requiritur præsentia patrini, de 11
qua statim infra. Item confert pacem jam confirmato, eidem levi manu alapam impingens, ut moneat ipsum debere esse promptum ad perferendas injurias pro Christi nomine, quæ tamen omissa, secluso contemptu, nullius peccati mortalis reatum inducunt. Valent. *p.* 3. *disp.* 5. *q.* 1. Tambur. *l. c. n.* 5. *vers.* 4. Alias ceremonias omitto tanquam obvias in Rituali, quod vide.

12 Unum moneo, quod parum observari video, & nescio qua ratione, imo cum maximo detrimento, scilicet debere tam confirmatorum, quam confirmantis, & patrinorum nomina alicui libro ad hunc finem habendo inscribi, ut imposterum sciri possit cognatio spiritualis, quæ propterea fuerit contracta: O quot matrimonia propter hujusmodi neglectum laborant nullitate! quæ autem forma in hujusmodi inscriptione sit servanda, vide apud Barbos. *de potest. Parochi c. 7.*

§. III.

Praxis Patrinorum.

13 Licet eadem videatur esse praxis circa patrinos in Sacramento Confirmationis adhibendos, ac illa, quam dedimus in praxi Baptismi, aliqua tamen hic recolere libet; & quidem primo: Patrinum, vel matrinum contrahere cognationem spiritualem dirimentem matrimonium: juxta dispositionem Concil. Trid. *sess. 24. cap. 2. de reform.* Secundo Patrinus in confirmatione debet tantum esse unus, aut una, nec potest esse unus & una, ut in Baptismo: quando enim Tridentinum in Baptismo dixit, ut Patrinus esset unus aut una, vel NB. unus & una, nullam mentionem fecit Confirmationis. Palaus *de confirm. disp. un. punc.* 10. *num.* 2. ergo standum est juri communi. *cap. fin. de cognat. in* 6. quia casus omissus remanet sub dispositione Juris. Imo pluribus in locis decretum fuit, ut juxta Pontificale Romanum Clem. VIII. mas marem, fœmina fœminam teneat, & ita ob decentiam. Thom. Tambur. *de Confirm. lib. 3. cap. 4. n. 4.* Adde, eodem die non debere aliquem esse patrinum plurium, quam duorum, nisi patrinus forte esset vir probus vel Ecclesiasticus, de quo non adsit malitiæ præsumptio, & hoc de convenienti, & congruitate, non autem de præcepto, eo quod Pontificale prædictum non videatur habere verba præceptiva, sed mere dispositiva, aut ordinativa. Barbos. *de pot. Episc. p. 2. alleg.* 30. *num.* 52.

24 Hodie Religiosus, vel Religiosa, potest, etiam inconsultis superioribus suis, esse patrinus, vel matrina in Confirmatione absque culpa mortali, eo quod prohibitio, quæ olim extabat, videatur contraria consuetudine abrogata. ita Th. Tamb. *l. cit. n.* 5. contra Palaum *l. cit.* Ego tamen in praxi consuletem id ipsum, quod supra monui in praxi Baptismi, ad quam me refero; nam certe textus prohibentes sub mortali sunt clari. *cap. non liceat.* 103. *cap. Monachi.* 104. *de consecr. dist. 4. c. placuit. il.* 2. 16. *q.* 1. *cap pervenit.* 18. *q.* 2. & alii.

15 Quær. quinam possint esse patrini? Resp. quicumque non prohibitum; prohibentur autem parentes suscipere propriam sobolem sub mortali; & an tunc contrahant cognationem spiritualem, vide quæ diximus in praxi *Baptismi.* Secundo prohibentur suscipere vir uxorem suam, & econtra, nisi necessitas aliter suadeat, & an tales contrahant cognationem, exclusa necessitate, probabilis est negativa, eo quod particula,, *nullus*, quam habet Pontificale Clem. VIII. possit negare validitatem, & licitum usum, ex invalida autem susceptione, hæc cognatio non contrahitur. Barb. *de distinction. vers. potest.* Sanch. *lib. 7. de matrim. disp.* 62. Secus frater fratrem, aut sororem; quia hoc non prohibetur in tot. *dist. 4. & 5. de consecr.* teste Tambur. *l. cit. nu.* 16. quidquid dicat Bonac. *de confirm. disp. 3. pun. 4. num.* 12.

16 Obligatio patrini in Confirmatione, quoad instructionem in fide, & moribus, est subsidiaria, deficiente scilicet patrino Baptismi, vel alio, qui instruat: imo non desunt Doctores, qui patrinum in Confirmatione liberent ab hujusmodi obligatione absolute, existimantes, hoc esse proprium officium patrini Baptismi, non confirmationis. Ita Henriq. Bonac. Laym. cum Castro Palao *de confirm. disp. un. pun.* 10. *num.* 2. Leand. *de confirm. disp.* 5. *q.* 7. Tambur. *loc. cit. num.* 19.

17 Notandum, seclusa necessitate, patrinum in Baptismo adhibitum, non esse admittendum in Confirmatione. Pax Jord. *de re sacr. d. lib. 3. tit. 2. num.* 72. & est tex. *in cap. in Catechismo.* 100. *dist. 4. de consecr.* Pinsec. *in prax. p. 1. c. 3. in fin.* Bonac. *de sacram. dist.* 3. *q.* 1. *pun. 4. in fin.* & alii.

18 Quamvis, ut dicebamus in praxi Baptismi, rebaptizans scienter &c. fit ipso facto irregularis, expressis Juribus, hoc tamen non procedit in reconfirmante etiam scienter nec in pluries hoc Sacramentum suscipiente, quia irregularitas non incurritur, nisi in casibus a Jure expressis; at nullum jus adduci potest hoc exprimens. ita DD. Hurtad. *de confir. dif. 9. & de irregul. dif. 1. disp. 2.* Suarez *de Sacr. p. 3. disp. 38. sect. 2.* Bonac. Valent. aliique apud Leand. *de confirm. disp. 4. q.* 11. Neque obstat *cap. dictum est de consecrat. dist.* 5. quod videtur irregularitatem huic delicto adnectere? Resp. enim, hoc cap. esse Concil. Terraconensis, quod fuit Provinciale, adeoque totam Ecclesiam obligare non potuit, vel certe usu esse abrogatum, vel tandem, quia est pœna, ideo incurretur post sententiam; & hanc defendit etiam Barbos. *d. alleg.* 30. *nu.* 30. ubi Covar. Valent. & alii; imo *d. cap.* nihil exprimit de irregularitate.

Quando sub conditione aliquis sit reconfirmandus? 19
utere iisdem regulis, quas dedimus in praxi Baptismi sub conditione iterandi.

Quia vero Episcopi, antequam ad Sacramentum Con- 20
firmationis ministrandum deveniant, edictum solent promulgare, in quo fideles admonentur de omnibus tam adhibendis, quam evitandis in hoc Sacramento, ideo illud videre poteris apud Pac. Jord. *de re Sacra. l. cit. num.* 82.

CONFISCATIO.

Praxis Confiscationis.

Cofiscatio bonorum non habet locum, extantibus 1
agnatis proximioribus succedere debentibus, quibus jura sua servantur illæsa. Ciarlin. *contr. for. cap. 37. num.* 78. Cabal. *res. crim. cas.* 264. *num.* 50. Gig. *de crim. les. majest. q.* 9. Farin. *de delict. q.* 24.

Confiscatio bonorum alienatorum contra probibitio- 2
nem statuti, non habet locum, nisi secuta traditione. Ciarlin. *l. cit. cap. 37. n.* 85. ubi Bald. *cons. 314. n. 2. in fin. lib. 3.* Socin. jun. *cons. 3. lib. 3. n. 19. seqq.* & alii.

Confiscatio omnium bonorum, comprehendit etiam 3
mobilia, quæ sunt extra territorium. Cabal. *cas.* 286. Clar. *in §. fin. q. 78. n.* 7. Farin. *de delict. q.* 25. comprehendit etiam actiones & jura, etiam conditionalia, conditione purificata: extinguit hypothecam quoad ipsum debitorem. Merlin. *de pignor. lib. 5. tit. 1. q. 52. & decis.* 703. Farin. *q.* 25. includit etiam census, emphyteutica, & feudalia, etiam usumfructum; quia computantur inter bona. Gomez. *var. res. tom. 2. cap. 15. num.* 13. Limit. cum bona publicantur ob capitis diminutionem, vel reus traditur perpetuis carceribus, aut exilio, tunc enim ususfructus consolidatur cum proprietate. *L. corruptionem. Cod. de usufr.* Limit. secundo, cum alienatio ususfructus fuit prohibita in favorem aliorum; secus si in favorem ipsius delinquentis. Bonac. *de contr. disp. 3. q. 8. punc. ult.* Simanca *de Cathol. instit. tit. 9. num.* 98. Continet etiam bona donata uxori intuitu mariti. Simanca *l. cit.* Azor. *mor. p. 1. lib. 5. q.* 8.

Confiscatio bonorum uxoris continet dotalia, para- 4
phernalia, & accepta causa nuptiarum, non tamen mariti, licet scienter duxerit hæreticam, quæ tantum procedunt mortuo viro; nam illo vivente dos non confiscatur, nisi in crimine læsæ Majestatis, parricidii, veneficii, & homicidii. *L. quinque leg. ff. de bon. damn.* Covar. *in 4. decretal. p. 1. cap. 7. §. 5.* Clar. *in §. fin. q. 78. n.* 15. Item in crimine hæresis.

Confiscatio bonorum non comprehendit bona, quæ 5
reo obvenerunt post condemnationem, ex quacumque causa; quia fiscus non succedit in bona futura. Menoch. *cons.* 101. Bonac. *de contr. disp. 3. q. 8. punc. ult. num.* 4. Rot. *dec. 405. p. 9. rec. tom. 2. num. 18. seq.* ad tex. *in L. si mandavero. §. his cujus. ff. mandati. cap. felicis. §. præsenti. in fin. de pœn. in* 6. Bart. *in L. 1. ff. de bon. damnat.* Neque comprehendit jura personalia, quia hæc inhærent personæ. Bonac. *l. c.* Peregr. *de Jur. Fisc. tom. 1. lib. 5. num.* 90. Neque comprehendit legitimam filiorum, quæ est detrahenda. Fachin. *lib. 5. contr. Jur. cap.* 95. Thes. *decis.* 104. Farin. *de delict. & pœn. q.* 24. neque alimenta, nisi in crimine hæresis, & læsæ Majestatis.

Confiscatio bonorum filii familias non comprehendit 6
adventitia bona. Fachin. *lib. 9. contr. Jur. cap.* 47. Covar. *lib. 2. var. res. cap. 8. vers. ex his patet.* Menoch. *de recuper. rem. 9. num.* 66. Farin. & Peregr. *l. c.* licet pater non habeat usumfructum in illis.

Econ-

7 Econtra confiscatio bonorum patris, continet etiam bona profectitia filii; quia hæc pertinent ad patrem, tam quoad proprietatem, quam usumfructum. L. certum. Cod. famil. ercifcun. Menoch. d. remed. 9. nu. 73. Gomez. tom. 2. var. res. cap. 15. n. 16. ubi vide aliquas distinctiones. Bonac. loc. cit. Limit. quoad castrensia, vel quasi, ob contrariam rationem, neque adventitia quoad proprietatem, sed tantum quoad usumfructum, nisi pater usumfructum remisisset, dummodo remissio non fuerit facta post patratum crimen, & ita in fraudem. vide Fachin. lib. 9. contr. Jur. cap. 49. Clar. in §. fin. q. 78. a n. 11. Covar. l. 2. var. res. c. 8. Farin, in prax. tom. 1. p. 1. q. 24. de delict. Peregr. de Jure fisci. l. 5. tit. 1. Menoch. d. remend. 9. n. 244.

8 Confiscatio bonorum mariti, non continet bona uxoris; quia nemo ob delictum alterius puniri debet. L. sancimus. Cod. de pœn. Limit. in crimine hæresis, & læsæ Majestatis, nisi mulier scienter nupserit hæretico. cap. decrevit. de heret. in 6. Simanca loc. cit. Cabal. cas. 232. Clar. in §. fin. q. 78. numer. 15. Farin. de delict. q. 25.

9 Confiscatio bonorum, quæ fit jure communi, propter legem latam a Superiore, extenditur etiam ad bona extra territorium confiscantis, dummodo sint in territorio Legislatoris. Clar. l. c. Cabal. cas. 138.

10 Confiscatio omnium bonorum Laici, facta a Judice Laico, non comprehendit Juspatronatus ejusdem, etiam transitorium ad hæredes extraneos. Cabal. res. crim. cas. 40. Clar. & Farin. loc. c. quia cum sit spiritnale, vel annexum spirituali, nec directe, nec indirecte potest a Laico Judice judicari.

¶ §. I.

Confiscatio quid, quotuplex, & quando facta dicatur?

1 Confiscatio † proprie dicitur, quando dominium re-
rum de uno ad alium transit, Feder. de Sen. conf.
137. in princip. ubi, quod non dicitur facta confiscatio
rerum Monasterii, applicando de uno Monacho ad a-
2 lium ejusdem Monasterii. † Est autem confiscatio bo-
norum de regalibus Principis supremi; ideo non ha-
bens regalia; non potest confiscationem bonorum fa-
cere. Angel. cons. 357. Dominus Gregorius, n. 3. in fin.
ver. de 3. Alexand. cons. 31. n. 4. l. 1. & quod sit de
3 regalibus. Rol. a Valle cons. 78. nu. 20. l. 2. † Et qui
non habet fiscum non potest habere confiscationem;
ideo habentes merum & mixtum imperium, habent
confiscationem. Dec. consil. 35. in fin. n. 64. l. 2. Rol. a
4 Valle consil. 78. n. 18. & seq. l. 2. † Nec fiscum habent,
nisi habentes regalia, vel concessionem a supremo prin-
cipe, vel nisi præscripserint, prout civitates Italiæ. A-
lexand. d. cons. 31. n. 4. l. 1. ubi, quod fiscus habet ne-
dum confiscationem propter delicta, sed etiam succes-
sionem, quando non extant consanguinei, & alii, qui
5 vocantur. † Et confiscatio dicitur fructus jurisdictio-
6 nis. Dec. d. cons. 35. in fin. l. 2. † Potest tamen com-
petere tertio, tanquam procuratori fisci, in rem suam
ex cessione. Rol. a Valle d. consil. 78. num. 19. lib. 2.
7 † Duplex est confiscatio; una universalis, quæ est de
jure communi, & extenditur ad omnia bona ubique
sita, etiam extra dominium confiscantis; alia particula-
ris, quæ fit ratione statuti, & consuetudinis loci, ideo
non comprehendit bona extra illam jurisdictionem. Jo.
de Imol. cons. 35. n. 23. & seq. ver. item advertendum.
8 † Alia, & tertia confiscatio est rei singularis, ut quan-
do aliquis cadit in commissum rei singularis, quæ fi-
sco applicatur, ut per Jo. de Imol. d. consil. 35. n. 26.
9 † Alia est, quando fiscus capit bona vacantia, quæ
non est confiscatio ex delicto, neque est universalis,
sed particularis; ideo non capit bona emphyteutica, ne-
que feudalia, neque communia cum aliquo. Ægid.
10 consil. 23. n. 3. & 4. & seq. † Alia est confiscatio, quæ
fit ob delictum, alia ablatio; ideo si fiscus concessit
confiscationes bonorum, non veniet, si frater interfi-
ciat fratrem, illa successio delinquentis in bonis fratris
defuncti; quia succedit, & aufertur ab eo, tanquam
ab indigno. Bartol. in l. fin. ff. de bon. damnat. Clarus
11 in §. homicidium, nu. 22. & seq. † Alia est ordinaria,
quæ est a lege, vel statuto, alia extraordinaria, quæ
fit a Principe, vel Judicibus supremis. Vide Tusch.
verb. Confiscatio bonorum de jure non est introducta,
sed de consuetudine. Conclus. 717. † Alia est expressa, 12
alia tacita. Vide Tusch. verb. Confiscatio bonorum ex-
pressa, vel tacita in quo differant. Conclus. 724. † Alia 13
est, quæ fit principaliter, alia accessorie, vel in con-
sequentiam. Vide eund. Tusch. verb. Confiscatio quibus
competat. Conclus. 715.

§. II.

Confiscatio maxima pœna est, & qualiter de jure antiquo inducebatur, qualiter correcta, & hodie quibus casibus fiat?

Confiscatio, † seu publicatio bonorum pœna maxi- 1
ma est, & de jure antiquo ubicunque erat imposita
pœna mortis, semper veniebat confiscatio bonorum in
consequentiam, & hæc erat regula generalis ultra ca-
sus speciales. Clar. §. fin. quest. 78. in princip. † Su- 2
pervenit jus novum per auth. bona damnatorum. C. de
bonis proscript. per quam excepto crimine læsæ Maje-
statis, est sublata confiscatio, quæ fiebat in consequen-
tiam pœnæ ultimi supplicii; quia voluit Imperator ve-
nientes ab intestato succedere usque ad tertium gradum,
etiamsi sint collaterales, & licet in auth. unde sumitur,
non adsint illa verba; etiamsi a latere sint conjuncti;
tamen secundum communem opinionem ita servatur.
Clar. d. §. q. 78. in princ. † Et procedit dicta auth. & 3
illius correctio contra omnes leges communes. Corn.
consil. 281. l. 4. † Extende auth. bona damnatorum, C.
de bon. proscript. procedere, etiamsi statutum puniat de-
linquentem ad mortem; quia non venit confiscatio in
consequentiam, etiamsi non habeat descendentes, ne-
que transversales; quia conjuncti usque ad decimum
gradum succedunt. Atet. in tract. de malefic. vers. & e-
jus bona, nu. 36. ubi Arimin. extendit in infinitum;
prout de jure communi possunt succedere. † Idem est, 4
etiam si quis condemnetur ad mortem ex delicto non
publico; quia nunquam intrat confiscatio in consequen-
tiam. Augustin. Arimin. ad Atet, de malefi. ver. & e-
jus bona. n. 36. & seq. ubi, quod condemnatus pro fur-
to ad ultimum supplicium, ex statuto, non patitur con-
fiscationem bonorum, plene Jus. in l. 2. C. qui testam.
facere poss. nu. 9. & seq. ubi, quod statuta imponentia
pœnam mortis, cum sint privati juris, non inferunt ad
confiscationem. † Idem, si quis contumax habeatur 6
pro confesso, & ex forma statuti ponatur in banno vi-
tæ; quia non patitur confiscationem bonorum. Arim.
ad Aretin. in vers. & ejus bona, nu. 38. † Sed tamen 7
dicta authent. non corrigit jus commune, nisi in casi-
bus, in quibus confiscatio fit in consequentiam, quasi
sufficiat pœna ultimi supplicii; si vero confiscatio in
specie esset inducta principaliter pro aliquo delicto,
non esset sublata secundum communem, de qua atte-
stantur Bar. in l. 1. n. 3. ff. de bon. damnat. Boer. dec.
264. nu. 25. Cephal. cons. 79. nu. 4. Clar. qui alios citat
d. §. fin. quest. 78. in prin. ver. scias etiam. Aretin. de
malef. in ver. & ejus bona, n. 34. late Castr. cons. 171.
lib. 1. † Contrarium servatur per totum orbem; quia 8
confiscatio non habet locum de jure communi, nisi
duobus casibus; videlicet in causa hæresis, & læsæ
Majestatis, qui casus excipitur expresse in d. authen.
bona damnatorum, C. de bonis proscript. hanc esse con-
suetudinem, & observantiam generalem, attestantur Cæ-
poll. cons. 17. crimin. in tertio dubio. Roland. a Valle
cons. 97. num. 2. lib. 2. Dec. cons. 442. num. 6. Boer. d.
decis. 264. num. 15. & alii, quos citat Clar. d. §. fin. quest.
78. in prin. col. 2. vers. sed certe. † Declara; quia fit con-
fiscatio, quando est provisum per statuta, vel leges par-
ticulares locorum, vel per consuetudinem specialem,
ut declarat idem Clarus d. §. fin. quest. 78. in prin. ubi
allegat Oldrad. cons. 17. num. 7. & Bosf. de public. bonor.
num. 1. quos dicit debere intelligi de consuetudine par-
ticulari, ex quo observantia generalis est contraria. †
Contra declarationem idem Clarus sibi contrarius d. §.
fin. quest. 78. num. 2. dicit, quod in Francia consuetudo
est generalis, quod bona confiscantur in omnibus ca-
sibus, in quibus imponitur pœna mortis, & quod ita
attestatur Ponta. super consuet. Blesen. fol. 154. colum.
2. in prin. & ibi nu. 1. in fin. extendit etiam ad cleri-
cos. † Restringe; quia authent. bona damnatorum. C. 11
de bon proscript. non habet locum in Francia, vel
Bur-

Burgundia; quia ibi est constitutio, quod quicunque
perdit propter delictum vitam, perdat etiam bona; ita
Chassan. *super consuetud. Burgund. fol.* 91. *in casu* 72. &
plene Marcabru. *consil.* 43. *nu.* 37. ubi, quod ideo est;
quia omnia delicta sunt exæquata crimini læsæ Maje-
12 † statis. Restringe; quia non habet locum, quando
statutum imponit pœnam confiscationis in casu, in quo
veniebat imposita in consequentiam de jure communi,
ita Non. *consil.* 95. *n.* 12. ubi, quod ita Castrens. & alii
contrarii sunt intelligendi, & hoc idem firmat Cephal.
13 *consil.* 79. *n.* 25. *& seq. & in fin. secundo, & tertio casu.* †
Contrarium; quia sufficit, quod statutum imponat confi-
scationem, etiam in casibus, in quibus de jure communi
14 in consequentiam veniebat. Vide. §. *seq.* † Et quod
tollat omnes leges loquentes de confiscatione. Cornel.
15 *Consil.* 281. *l.* 4. † Restringe; quia non habet locum
in consanguineis natis post sententiam. Bart. *in auth.
novo jure. Cod. de pœn. judic. qui male judic.* Chassan.
16 ubi supra. † Item non habet locum, quando bona con-
fiscantur; quia ab indigno auferuntur. Bald. *in l. he-
reditas, C. de iis, quibus, ut indign.* Chassan. ubi su-
17 pra. † Item confiscantur, quando statutum imponit
pœnam confiscationis. Chassan. ubi supra, & est com-
18 munis opinio. Cephal. *consil.* 79. *n.* 18. † Declarat Ce-
phal. *d. consil.* 79. *nu.* 7. *& nu.* 14. quando statutum ex-
presse, & specifice hoc disponit in casibus, in quibus
pœna in consequentiam non veniebat, ut dicit *nu.* 25.
& in fi. † Item quando condemnatus vivit; quia licet
condemnetur ad mortem, & sit civiliter mortuus; ta-
men non habet locum authentica prædicta. Castrens.
20 *in l.* 2. *in fin. C. qui testam. facere poss.* † Contrarium
Nonius *consil.* 104. *nu.* 8. & ita videtur sentire Aufret.
21 *in addit. ad decis. Tholos.* 150. *in fin.* † Item restrin-
ge; quia *auth. bona damnatorum. C. de bonis proscript.*
non habet locum, quando bona publicantur propter
contumaciam delinquentis; quia fit confiscatio non ex-
tantibus filiis, alias pœna contumaciæ esset elusoria.
Aretin. *de malef. ver. & ejus bona, num.* 32. & ideo si
condemnatus non moritur, sed vivit, non habet lo-
cum dicta *auth.* clare Cæpoll. *consil.* 12. *crim. nu.* 42.
Castr. *in d. lib.* 2. *in fin. C. qui testam. fac. poss.* dicit,
quod si vivit, etiam si mortuus sit civiliter, non ha-
22 bet locum authentica, Bald. *in dict. auth.* † Contra-
rium Non. *consil.* 109. *n.* 8. *ver. & si forsan.* ubi, quod
intelligi debet de mortuo naturaliter, & civiliter alle-
23 gat pro utraque parte. † Declara; quia clarum est,
quando bona solum perquiruntur secundum jus com-
mune de requirendis reis. Bald. *d. auth. bona.* ubi de-
clarat. † Declarat Ceph. *consil.* 79. *nu.* 19. quando in
contumaciam sola condemnatio bonorum fit, non et-
iam personæ, Non. *d. cons.* 104. *nu.* 8. & Guido Papæ
decis. 438. *n.* 4. Moder. *de jure fisci, l.* 5. *tit.* 1. *nu.* 37.
25 *fol.* 374. † Restringe; quia *authent.* prædicta non ha-
bet locum, quando damnatus perdit tantum bona, non
vitam, neque civitatem. Aret. *de malef. ver. & ejus bo-
na, numer.* 31. ubi quod alias elusoria esset pœna, si
non punitur in corpore, non etiam puniretur in bo-
nis; quia filii, vel succedentes ab intestato, succede-
rent, & ita etiam Non. late *d. conf.* 104. *numer.* 8.
ubi reddit rationem; quia pœna esset potius succeden-
tium, quam delinquentis, & ita Bald. *d. auth. bona
damnatorum. C. de bon. proscript.* ubi, quod tunc ni-
hil liberis reservetur, & ita Cephal. *cons.* 79. *num.* 19.
26. † Restringe 56. modis, in quibus *authent.* prædicta
non habet locum, de quibus Corrad. *de public. bon.*
27 *numer.* 13. *& seq.* † Restringe; quia etiam non habet
locum, quando confiscatio est particularis, ut quia
est imposita certa pœna, puta mille; quia tunc nihil
reservatur filiis. Aretin. *de tract. ver. & ejus bona, n.*
35. Aufret. *d. decis. Tholos.* 150. *in fin.* ex mente
Bald. Angeli, & aliorum *in d. auth. bona damnato-
rum. C. de bon. proscript.* Vide plenius, §. proxime se-
quenti.

§. III.

*Confiscatio bonorum quibus casibus inducatur
a jure, & ipso jure?*

1 Pœna † confiscationis bonorum inducitur contra
contrahentes incestas nuptias de jure civili in casu, *l.
qui contra. C. de incestis nupt.* Gemin. *conf.* 72. *n.* 2. *ver.
ad ultimum.* Dec. *cons.* 234. *col.* 3. *ver. venio igitur.*
ubi, quod habet locum ipso jure confiscatio; ideo fi-
scus revocat alienata post incestum, Zabarell. *cons.* 127.
in prin. plene Boer. *decis.* 264. *n.* 12. *& seq.* ubi latissi-
me, *n.* 15. probat esse communem; & quod *auth. de
incestis nupt.* non est correcta per *auth. damnatorum,
C. de bonis proscript. & damnat.* Vide Tusch. *verb. Nu-
ptiarum incestarum pœne qua sint. Concl.* 160. † Decla- 2
ta; quia si extant filii ex matrimonio non incestuoso,
illi excludunt fiscum, Dec. *d. cons.* 234. *n.* 3. plenissi-
me Boer. *d. decis.* 264. *n.* 13. ubi latissime. † Extende 3
declarationem, ut procedat, etiam si essent filiæ, quæ
renunciassent successioni; quia non censentur renunciaf-
se bonis propter delictum acquirendis. Dec. *d. cons.*
234. *n.* 4. Zabarell. *cons.* 127. † Restringe; quia licet 4
sorores regulariter impediant confiscationem, non ta-
men impediunt istam propter incestas nuptias, Dec. *d.
cons.* 234. *numer.* 4. *ver. non obstat, quod dictæ sorores.*
† Extende, quia etiam perdit feudum contrahens in-
cestas nuptias; quia licet non confiscetur feudum; ta-
men perditur a delinquente; quia cum fiat exul, &
inferius perdit feudum, quod devolvitur proaiunioti-
bus. Zabarell. *d. cons.* 127. *in prin.* Boer. *decis.* 264. *n.*
7. *& per totum.* † Amplia in crimine læsæ Majestatis, 6
l. quisquis. C. ad leg. Jul. Majest. Bald. *cons.* 58. *num.*
2. *usque in fin. l.* 1. *& cons.* 204. *Longum thema. nu.* 3.
ver. venio ad tertiam. l. 3. Zabarell. *cons.* 128. *n.* 2. *ver.
item etiam.* Boer. *d. decis.* 264. *n.* 11. *& d. auth. bona
damnatorum, & decis.* 277. *nu.* 12. † Imo, quod con- 7
fiscatio bonorum non habeat locum, nisi in crimine
læsæ Majestatis. videtur tex. *in auth. bona damnatorum,
C. de bonis proscript.* nisi alias contrarium observetur
vigore statuti, vel consuetudinis. Alberic. de Rosat. in
3. *par. stat. quest.* 18. *in fi.* refert & sequitur Cæpoll.
cons. 17. *Visa inquisitione, col.* 8. *in fin.* Dec. *cons.* 40.
n. 6. Vide Ant. de Butr. *cons.* 61. *in prin.* ubi apostil.
in ver. damnationem, dicit, quod excepta hæresi, &
læsa Majestate, non habet locum confiscatio, nisi sta-
tuto, vel consuetudine inducatur, & quod totus mun-
dus ita servat, & citat plurimos. † Extende; quia et- 8
iam post mortem delinquentis in crimine læsæ Majes-
tis potest sequi inquisitio & condemnatio, & quid cir-
ca confiscationem bonorum, ex quo ipso jure sunt con-
fiscata a die commissi criminis, plene Dec. *cons.* 401.
In causa mota. Vide Zabar. *d. cons.* 128. dicit, quod
licet perdat delinquens in crimine læsæ Majestatis ad-
ministrationem, non tamen dominium bonorum. Boer.
d. dec. 264. *n.* 11. ubi idem dicit, & quod requiritur
sententia. † Et talis confiscatio etiam quoad bona in 9
territorio feudatarii existentia fit supremo Principi, con-
tra quem crimen commissum est, secundum commu-
nem, de qua Roland. a Valle *cons.* 78. *n.* 21. *& seq. l.*
2. Vide Tusch. *verb. Feudatarius est utilis dominus, &
ad eum spectant utilitates feudi. Concl.* 208. † Ex- 10
tende; quia confiscatio de jure communi habet locum
etiam in crimine læsæ Majestatis divinæ, Cravet. *cons.*
128. *Proponitur, quod bona, nu.* 6. *in fi.* ubi, quod i-
stis duobus casibus dumtaxat confiscatio habet locum
de jure communi. Boer. *d. decis.* 264. *num.* 11. Clar.
§. *fin. quæst.* 78. *col.* 2. *in princ.* † Et qualiter fiat 11
confiscatio bonorum hæretici. Vide *Guido Papa decis.*
16. Vide §. *sequentem.* † Extende; quia etiam feuda 12
Ecclesiæ confiscantur in crimine læsæ Majestatis. Za-
bar. *d. cons.* 128. *num.* 2. *ver. item etiam, & num.* 3.
† Declara plene, ut per Boer. *d. decis.* 264. *num.* 7. 13
& seq. ubi quod feuda non confiscantur secundum opi-
nionem Bart. quam dicit communem, licet multi te-
neant contrarium, quod imo confiscantur, sed tamen
distinguit, quod aut est feudum transitorium ad extra-
neos, & confiscatur, aut non, & non confiscatur, sed
transit ad vocatos, si extant; vel revertitur ad Eccle-
siam. † De consuetudine tamen Franciæ omnia bona
habentur pro allodialibus; ideo transeunt in fiscum, uti
ibi per eum; licet dicat ibi *num.* 9. contrarium tene-
re decis. Tholos. in feudo Ecclesiæ, etiam pro extra-
neis; quia vel revertitur ad Ecclesiam, vel ad succe-
dentes ab intestato spectat. † Declara; quia licet in 15
crimine læsæ Majestatis fiat confiscatio; non tamen fit
ipso jure; quia licet reus criminis læsæ Majestatis, a
die commissi criminis, perdat administrationem bono-
rum; non tamen perdit dominium ante sententiam.
Zabarell. *cons.* 128. *num.* 2. *ver. Item tertiam*, & idem
te-

tenet Boer. *d. decis.* 264. *nu.* 11. ubi requiritur senten-
16 tia. † Amplia; quia confiscatio etiam hodie fit in cri-
mine læsæ Majestatis; *auth. bona damnatorum, in fin.*
17 *C. de bon. proscript.* † Et procedit, sive crimen læsæ
Majestatis sit in primo capite, sive in secundo capite.
18 Capyc. *dec.* 130. *n.* 20. *ver. sic ergo concl.* † Amplia in
falsa moneta; quia de jure venit confiscatio bonorum.
19 Clar. §. *falsum, ver. dixi.* † Extende; quia in falsifi-
cante monetam etiam fit confiscatio bonorum ipso ju-
re, & ita servari in Francia attestatur Boer. *dec.* 264.
20 *num.* 9. *in fin.* † Amplia in apostata, qui patitur con-
fiscationem bonorum, *l.* 1. *C. de apostat.* Clar. *d.* §. *fin.*
quæst. 78. *num.* 4. ubi declarat, quis dicatur apostata,
21 & de ejus pœna. † Amplia etiam in eo, qui mortem
sibi conscivit tædio vitæ se interficiendo, vel projicien-
do in puteum, de quo, an sit verum, & qualiter pro-
cedat, Dec. *cons.* 458. *Accurate & eleganter.* apostill.
ad Ant. de Butr. *cons.* 58. *in ver. Conscientia.* citat ul-
tra Decium Paris. *cons.* 155. *lib.* 4. Corn. *cons.* 195. *l.* 2.
Bert. *cons.* 134. *numer.* 2. *lib.* 3. *in* 1. *parte*, & alios.
22 † Amplia; quia confiscatio bonorum potest induci in
præcepto Judicis ex causa, & potest exequi. Cravet.
23 *cons.* 373. *n.* 6. † Intellige de Judice supremo, vel de
habente merum imperium in casu, in quo imponitur
de jure, vel statuto, aut consuetudine confiscatio. Boer.
24 *decis.* 264. *in prin.* † Extende ampliationem: quia Ju-
dices propter atrox delictum in Francia de consuetu-
dine confiscant bona. Boer. *d. decis.* 264. *nu.* 15. & 16.
25 † Amplia; quia de generali consuetudine totius orbis
est, quod hodie bona confiscantur pro homicidio, &
aliis similibus delictis. Cæpoll. *cons.* 17. *Visa inquisitio-
ne, col.* 8. *in fin.* Dec. *cons.* 438. *Accurate, & elegan-*
26 *ter.* † Quinque casus collegit Tuschus in quibus di-
sputant DD. an confiscatio bonorum procedat. I. ca-
sus est, quod *authent. bona damnatorum, C. de bonis
proscript.* de consuetudine non admittatur, prout in
Francia & Burgundia dicit Chassan. *super consuetud. Bur-
gund. fol.* 91. *pag.* 2. *per* 72. & ad hoc concurrunt;
quia omnia delicta sunt æquata crimini læsæ Majesta-
tis, ut dicit Marcabr. *cons.* 43. *numer.* 37. & *per totum.*
maxime in princip. declarat, quæ jura sint correcta,
27 vel nc. † II. casus est, quod *d. auth.* non habeat lo-
cum, nisi in confiscatione, quæ fiebat in consequen-
tiam pœnæ mortis, & ideo non corrigat casus, in
quibus pœna mortis, & confiscationis imponitur ex-
presse, communem dicit Boer. *d. decis.* 264. *nu.* 14. &
28 *seq.* † III. casus, quod si statuto imponatur confiscatio
expressa, & pœna mortis, non habeat locum authenti-
ca; quia constat de mente. Boer. *d. decis.* 264. *num.*
29 14. & 15. † Iste casus per subtilitatem ponitur in con-
troversia, quod procedat, quando statutum inducit con-
fiscationem bonorum, & pœnam mortis in casibus no-
vis; secus si in casibus juris antiqui; quia patitur pas-
sivam interpretationem, & quia exprimit, quod tacite
inerat, sic Cephal. *cons.* 79. *n.* 25. & *in fin.* Non. *cons.*
95. *numer.* 11. quia Bald. fuit opinionis, quod statuta
sint juris privati, ut per Alex. Jas. & alios *in l.* 2. *C.*
30 *qui testam. facere poss.* † IV. casus, quod non habeat
locum, quando Judex in sententia condemnat ad mor-
tem, & in confiscationem bonorum expresse, in casi-
bus, in quibus confiscatio fieri poterat de jure anti-
quo, quasi quod *d. auth.* corrigat solum confiscatio-
nem, quæ venit in consequentiam pœnæ capitalis,
quando Judex in solam capitalem condemnat; secus si
in utramque. Cæpoll. *cons.* 17. *n.* 24. & *seq.* maxime *n.*
27. & pendet aliquantulum a secundo casu, & Cor-
rad. *de public. bonorum, n.* 15. & 16. & *de contumac. n.* 33.
31 † Contrarium tenent Doct. plurimi, quod imo sen-
tentia sit nulla; quia est contra casum dictæ *authen.*
Tob. Non. *d. cons.* 104. *nu.* 3. Farinac. *qu.* 25. *num.* 5.
& quia sententia non potest immutare legis dispositio-
32 nem. *cons.* 357. *nu.* 3. *ver. concedo.* † V. casus, quod
non habeat locum, quando condemnatur in contuma-
ciam; quia tunc ne sit elusoria pœna, habet locum
confiscatio bonorum; secus si moritur naturaliter; quia
mors civilis non eximit. Castr. *in d. l.* 2. *in f. C. qui
testam. facere poss.* & ita Cæpol. *cons.* 17. *nu.* 42. qui a-
lios allegat. Bar. *in auth. sed novo, ver. tu dic. n.* 1. *C.*
33 *de pœnis jud. qui male judic.* † Contrarium etiam tenet
Tobias Non. *d. cons.* 194. *n.* 8. qui tollit contraria, &
dicit, quod Bart. tenet contrarium *in l.* 1. *ff. de bonis
damnat. n.* 3. sed imo bono non tenet contrarium in
ultima opinione, quam recitat, & dicit communem.
Et † Chassan. *in consuet. Burgund. fol.* 86. & *seq. ver.* 34
ad tertium, enumerat plures casus, in quibus de jure
communi imponitur confiscatio bonorum, & Calicuis
in margar. fisci, fol. 33. & *seq.* enumerat casus 418. in
quibus fit confiscatio de jure communi, ut refert Clar.
d. §. *fi. q.* 78. *nu.* 5. † Limita: quia confiscatio excepto 35
crimine læsæ Majestatis, non habet locum pro homici-
dio de jure communi, neque pro aliis delictis. *auth.
bona damnatorum, C. de bonis damnat.* nisi a statuto,
vel consuetudine inducta, Albert. Rosate *in* 3. *parte sta-
tut. quæst.* 18. *in fi.* † Restringe Florentiæ, quia pro 36
homicidio statutum imponit pœnam confiscationis, ut
l. 3. *de pœna homic. commit. c.* 125. imo si judex com-
mitteret confiscationem in sententia, habetur pro fa-
cta, ac si esset specificata vigore reformationis factæ 24.
Septembris 1450. Vide supra §. 11. *Confiscatio maxima
pœna est, qualiter de jure antiquo inducebatur.* † Limita: 37
quia ubi non est expressa confiscatio bonorum, ea fieri non
debet. *d. auth. bona damnatorum, C. de bon. prosc.* plene
Boer. *d. decis.* 264. *nu.* 15. & *seq.* ubi quod debent intra
duos menses petere venientes ab intestato, *n.* 17. † Ex- 38
tende: quia etiamsi inducatur confiscatio per statutum
in casibus, in quibus olim erat inducta confiscatio in
consequentiam de jure communi, tunc non habet lo-
cum; quia statutum recipit interpretationem de jure
communi; secus si inducatur confiscatio in specie in
casibus, in quibus de jure communi non erat, ita vi-
detur decidere Cephal. *cons.* 79. *in fi. l.* 1. ubi ponit tres
casus, maxime, *num.* 25. & *seq. ver.* 2. & *subtilius*, se-
quitur Tobias Non. *cons.* 95. *n.* 13. ubi quod apponen-
do expressam pœnam quæ tacite inerat, nihil disponi-
tur; quia hoc casu cum *auth. bona damnatorum. C. de
bonis damnat.* corrigatur statutum: recepit interpretatio-
nem passivam a jure communi. † Contrarium ve- 39
rius, & communius esse dicit Boer. *d. decis.* 264. *n.* 14.
& 15. ubi, quod quando expresse utraque pœna appo-
nitur, videlicet mortis, & confiscationis, & sic æque
principaliter: tunc statutum non patitur passivam inter-
pretationem per *d. auth. bona damnatorum.* sed solum,
quando agitur de confiscatione in consequentiam, ita
Castr. *cons.* 171. *in fi. lib.* 1. ita Cephal. *d. cons.* 79. *nu.*
& *in fi. ver. primus casus.* † Declara, ut per apostil. 40
ad decis. Tholos. 150. ut si est sola confiscatio bono-
rum apposita, tunc procedit sine dubio & *d. auth. bona
damnatorum.* non habet locum; quia alias esset pœna
elusoria: si vero pœna est mortis sine confiscatione, *d.
auth.* non loquitur, si autem mortis, & confiscationis,
si confiscatio est in consequentiam, non habet locum
cum morte: quia *auth. bona damnatorum.* intrat, si ex-
presse, & principaliter imponitur pœna mortis, & et-
iam confiscationis, tunc non habet locum *d. auth.* &
idem, si condemnatio sit in parte bonorum, & hanc
distinctionem tenet Bart. *in lib.* 1. *ff. de bonis damnat.*
& Ang. Aret. *in ver. & ejus bona publicamus*, & ibi
Arimin. *in apostil.* † Declara: quia licet *d. auth.* tol- 41
lat confiscationem bonorum excepto crimine læsæ Ma-
jestatis; non tamen tollit corrigendo casus novos in-
cestarum nuptiarum, & similes: communem dicit Boer.
d. decis. 264. *n.* 15. & *seq.* † Limita: quia in statutis 42
quamcumque pœnam, & pro quocumque crimine ma-
gno imponentibus circa personam, nunquam venit con-
fiscatio bonorum, nisi sit expresse dictum. Bal. *cons.*
95. *in fi. lib.* 1. communem dicit Clar. §. *fi. q.* 78. *n.* 2.
& declara supra. Vide §. *seq. Confiscatio quibus compe-
tat.* † Extende: quia pœna furcarum non habet anne- 43
xam confiscationem bonorum. Bald. *cons.* 226. *Præmit-
tendum est, in fi. lib.* 1. † Extende: quia quando quis
condemnatur in persona & bonis, dicuntur duæ sen-
tentiæ propter copulam; ideo si non fiat mentio, nisi
de uno, non venit aliud. Bald. *cons.* 426. *n.* 5. *ver. præ-
terea ista duo. l.* 1. † Declara, nisi confiscatio fiat ipso
jure. Bertazol. *cons.* 295. *n.* 8. & *seq.*

§. IV.

Confiscatio quibus competat, quando & qualiter fiat?

Confiscatio † duplex, Ordinaria, & Extraordinaria: 1
Ordinaria confiscatio dicitur, quæ fit a lege, statuto,
vel consuetudine, & ista competit omnibus judicibus
habentibus merum imperium ratione territorii. *l. uni-
ca.*

ea. C. ne sine jussu, ubi Salycet. *in fi.* Oldr. *conf.* 17.
2 *num.* 10. Boer. *decis.* 264. *num.* 2. † Extende: quia or-
dinaria confiscatio est quæ fit a lege, statuto, vel con-
suetudine, in casibus permissis; & competit omnibus
habentibus merum imperium & territorium; ideo ju-
dices habentes merum imperium confiscant. Boer. *d.* 3.
3 *decis.* 264. *nu.* 2. † Restringe, quod Episcopi, ex quo
habent territorium, non confiscant, nisi de consuetu-
dine, & certis casibus, prout in crimine hæresis. Boer.
4 *d. decis.* 264. *num.* 3. *& seq.* † Contrarium & verius
in §. XI. infr. *verb. Confiscationem an habeat Episco-*
5 *pus*. † Restringe in Francia: quia Barones licet ha-
beant merum imperium: non tamen faciunt confisca-
tiones, sed soli judices Regii de consuetudine. Boer.
6 *d. decis.* 264. *nu.* 5. † Jus confiscandi competit via or-
dinaria Principi supremo, & suis officialibus habenti-
bus supremam authoritatem; aliis autem, quibus non sit
demandata nequaquam. Boer. *d. decis.* 264. *in pr.* & an-
te tenuit Rom. *conf.* 59. *Ad discutiendum*, *nu.* 2. Ol-
7 drad. *conf.* 17. *n.* 10. † Et quod non competat, nisi prin-
cipi, & superiori, non autem iferioribus judicibus,
nisi a Principe concedatur, probat tex. *in l. unica*, *C.*
ne sine jussu prin. ubi Odofred. Bellapet. Cyn. Fulgos.
Bald. & clarius Angel. & Salyc. Cæpol. *conf.* 17. *n.* 17.
plene Menoch. qui alios citat, & declarat, *de arbitr.*
qu. 93. *per tot.* Alex. *consil.* 116. *Animadversis*, *nu.* 12.
lib. 2. Oldr. *d. consil.* 17. *n.* 10. Jas. *conf.* 46. *l.* 1. Rimin.
Jun. *consil.* 327. *nu.* 1. *&* 20. Bertazol. *conf.* 107. *in pr.*
in crim. Nonius *consil.* 104. *nu.* 18. *& seq.* communem
dicit Jo. de Anania *in c. vergentis*, *num.* 21. *de heret.*
8 Clar. *in* §. *fi. qu.* 78. *ver. nunquid*. † Et ideo Præsides
Provinciarum non possunt facere, & inducere confi-
scationes bonorum extraordinarias, & minus ordina-
rias. Bertazol. *consil.* 107. *Dominus Ludovicus*, *per tot.*
communem dicit Farinac. *qu.* 25. *num.* 19. ubi loquitur
in Præside Provinciæ Umbriæ, allegat Tob. Non. *con-*
sil. 104. *n.* 18. *& seq.* Ondad. *conf.* 93. *numer.* 69. *lib.* 2.
9 † Et confiscatio est de reservatis Principi. Rom. *conf.*
59. *n.* 2. ubi etiam dicit, quod non competit, nisi po-
sitis in suprema dignitate, & supreme dignitates sunt
Superillustres, & Illustres. Cyn. *in d. l. unica*. *C. ne si-*
ne jussu. ubi Ang. exemplificat in Regibus, & aliis,
10 Rim. Jun. *d. conf.* 327. † Restringe: quia de consue-
tudine confiscatio, & pœna ultimi supplicii censetur con-
cessa Vicariis Civitatum concessarum in Vicariatum, &
etiam de jure Canonico, licet de Jure Civili secus sit,
Rom. *d. conf.* 59. *num.* 2. *in f. cum seq. ver. iis tamen non*
obstantibus. ubi apostilla *in ver. ex consuetudine*, *& in*
11 *ver. exercere.* ubi dat concord. † Extendit etiam in Le-
gatis de latere. Farina. *d. q.* 25. *num.* 20. ubi citat Non.
12 *d. conf.* 104. *num.* 18. *& seq.* 1. † Restringe, quando es-
set datum arbitrium latum officialibus majoribus, puta
Prætori in rebus majoribus: secus si Judici pedaneo in
rebus minoribus, plene Marsil. *singul.* 397. *Arbitrum*.
Roland. a Vall. *conf.* 99. *num.* 28. *lib.* quos sequitur Me-
13 noch. *de arbitr. q.* 93. *in f. & q.* 86. *num.* 30. † Contrarium
tenet Alex. *conf.* 116. *num.* 12. *lib.* 2. sequitur Natta *con-*
sil. 593. *num.* 24. ubi *num.* 21. quod princeps consuevit
concedere confiscationem verbis explicitis: & non cen-
14 setur concessa verbis generalibus. † Regula erat de ju-
re antiquo, quod ubicunque condemnatio ad mortem
fiebat, etiam confiscatio bonorum veniebat in conse-
quentiam, sed fuit correcta per *auth. bona damnatorum*,
C. de bon. proscr. excepto crimine læsæ Majestatis, Clar.
15 *dict.* §. *fi. qu.* 78. *in pr.* † Et hæc confiscatio quandoque
fit etiam hodie in consequentiam, veluti si pœna mor-
tis imponatur, etiam confiscatio bonorum venit, &
quod ita servetur in Francia, in bonis Laicorum, at-
testatur Clar. §. *fi. q.* 78. *num.* 2. ubi etiam *num.* 1. *in fine*
dicit servari in confiscatione bonorum Clericorum, ut
mobilia applicentur Episcopo, immobilia Regi, & quod
ita attestatur Ponta. *super consuet. Blesen. fol.* 154. *col.* 2.
16 † Restringe regulam, ut non procedat hodie in statu-
tis imponentibus pœnam mortis, in casibus, in qui-
bus de jure communi, & ex forma statuti non est pœ-
na mortis, prout in furtis multiplicatis: quia non ve-
nit confiscatio bonorum in consequentiam; communem
17 dicit Clar. *d.* §. *fi. q.* 78. *num.* 2. *ver. sed pone.* † In casu
vero contrario, quando statutum imponit pœnam mor-
tis, & confiscationis bonorum, vel etiam jus commu-
ne, an si fiat condemnatio rei ad mortem, veniat con-
fiscatio bonorum in sequelam. Vide omnino Bertazol.
consil. crim. 295. *num.* 8. *& seq.* qui distinguit, aut con-
fiscatio fit ipso jure per legem, vel statutum, & venit
in consequentiam: aut per verba futuri temporis, &
secus est: quia sententia est stricti juris. Batt. *in l.* 1. *ff.*
de vi privat. Corrad. *in praxi de bonorum publ. nu.* 14. ubi
addit rationem, quia ante publicationem possunt bona
alienari, in simili. Petr. Raven. *Sing.* 69. ubi, quod
quando ipso jure veniunt fructus a die delicti. † Ali- 18
quando fit nuda confiscatio bonorum, sine pœna mor-
tis, quæ potest fieri, puta si jam delinquens esset mor-
tuus, ut per Cæpol. *consil. crim.* 17. *num.* 36. † Et quod 19
possit quis deportari cum confiscatione bonorum. Boer.
decis. 317. *num.* 4. ubi dicit esse tex. *in* §. *item lex Ju-*
lia, *Instit. de publ. jud.* ubi tutor qui coiverit cum pu-
pilla, sive durante tutela, sive post, deportatur cum
confiscatione bonorum, & dicit communem. † Idem 20
est: quia usurpantes annonam publicam deportantur cum
confiscatione bonorum. *l. fi. C. de conditis in publ. horreis.*
lib. 10. † Idem in usurpantibus pecuniam Principis: 21
quia pœna peculatus tenentur, & deportantur cum bo-
norum confiscatione, *l.* 3. *ff. ad l. Jul. pecul.* † Aliquan- 22
do fit etiam confiscatio partis, seu particularis bono-
rum, & quibus casibus, Vide, *Confiscatio particularis*
quando habeat locum §. *proximo seq.* † Casus, in qui- 23
bus confiscatio fiat de jure communi ponit Chassan. *in*
consuet. Burgund. fol. 89. *ver. ad tertium*, ubi enumerat
casus 72.

§. V.

Confiscatio particularis quando habeat locum?

Cofiscatio † quandoque fit particularis certæ partis 1
bonorum prout in stupro: quia pœna est confiscationis
medietatis bonorum. Clar. *in* §. *stuprum*, *ver. sed quero*,
& in §. *fin. quæst.* 79. *in prin.* † Declara: quia si stu- 2
prum esset violentum, esset pœna mortis. Alex. *conf.*
229. *per totum lib.* 6. & apostil. ad Clar. *d.* §. *fi. qu.* 79. *ver.* 3.
in dimidia. † Arma nova si quis fecerit, emerit, vel 3
vendiderit, illa perdit: quia fisco applicantur. *auth. de*
armis, sed Clar. §. *fi. q.* 79. *num.* 2. dicit de consuetudi-
ne non servari. † Domus privata, in qua fiant sacra, 4
confiscatur sine licentia Episcopi. Clar. *d.* §. *fi. q.* 79. *nu.*
4. † Domum ædificans penes ædem sacram, vel do- 5
mum publicam, non dimisso spatio XV. pedum illam
perdit: quia fisco applicatur, sed de consuetudine non
servatur. Clar. *d.* §. *fi. q.* 79. *num.* 5. † Locus, in quo fiat 6
sepultura in civitate confiscatur de jure, licet non ser-
vetur de consuetudine. Clar. *d.* §. *fi. q.* 79. *num.* 6. † In- 7
stitutus hæres, qui fidem accommodavit defuncto de re-
stituenda hæreditate spurio, vel incapaci, amittit hære-
ditatem, quæ aufertur tanquam ab indigno, & appli-
catur fisco. Clar. *d.* §. *fi. q.* 79. *num.* 7. *ver. quando heres*.
† Extende idem, quando testator metu fuit inductus 8
ad aliquem instituendum hæredem: quia aufertur ab
eo, uti indignn, & fisco applicatur, si non extat ali-
quis proximior, vel in gradu æquali: quia ipse succe-
dit, communem dicit Clar. *d.* §. *fi. q.* 79. *in fi.* † Feuda- 9
tarius delinquens in dominum, perdit feudum, etiam
antiquum, quod applicatur domino: si vero non in
dominum, devolvitur ad vocatos agnatos. Cravet. *conf.*
128. *col. fi. ver. est advertendum*.

§. VI.

Confiscatio bonorum an sit de jure, vel consuetudine, an odiosa, vel non?

Confiscatio † bonorum de jure non est introducta, 1
sed de consuetudine est adinventa: quia regulariter bo-
na non confiscantur de jure communi. Oldrad. *conf.*
17. *num.* 7. *ver. circa quod auth. bona damnatorum*. *C.*
de bonis proscr. ubi tollitur confiscatio, & vocantur de-
scendentes, & ascendentes, & alii, ut ibi sequitur Boss.
in praxi tit. de publ. bono. num. 1. & de hac consue-
tudine generali in Gallia, etiam contra Clericos, Clar.
§. *fi. q.* 78. *nu.* 1. *in fi.* & contra Laicos, ibi, *num.* 3. † 2
Contrarium dicit Clar. *in d.* §. *fin. q.* 78. *in princ. col.*
2. ubi, quod de jure est sublata sola confiscatio, quæ
venit in consequentiam pœnæ mortis secundum com-
munem, sed tamen servatur contrarium, quod excepto
crimine læsæ Majestatis Divinæ & humanæ non fit
con-

confiscatio, & Oldr. & Boss. loquuntur de consuetudi-
3 ne particulari. † Duplex est confiscatio; alia Extraor-
dinaria, videlicet in casu non expresso a Jure, & com-
petit in summa potestate positis: alia Ordinaria, a le-
ge, vel consuetudine admissa, & non competit, nisi
habentibus territorium, & merum ac mixtum imperium.
Oldr. *cons.* 17. *ver. & sciendum* est, ubi, quod Episcopus
non potest confiscare, nec exequi sententias: quia non
habet territorium, plene Boer. *decis.* 264. *in pr.* & Cæ-
4 pol. *cons.* 17. *num.* 24. *& seq.* † Declara: quia ordi-
naria est, quæ est a lege, vel statuto, aut consuetudi-
ne, & quilibet potest hanc facere, qui habet jurisdi-
ctionem: extraordinaria est illa, quæ non est a lege,
&c. & ista competit Principi & Judicibus in suprema
dignitate constitutis, ut illam imponere possint: Ter-
tia species est extra ordinem, quando imponitur pœ-
na mortis, & in consequentiam confiscationis, & hanc
possunt in sententia omnes Judices ponere, qui possunt
ad mortem condemnare. Cæpol. *cons. crim.* 17. *num.*
5 24. *& seq.* maxime *num.* 27. † Ista extraordinaria con-
fiscatio non fit, nisi a supremo Principe, vel ejus Ju-
dicibus supremam potestatem habentibus: vel ab aliis
inferioribus non sine jussu Principis. Boer. *d. decis.* 264.
in pr. plene Capyc. *dec.* 130. *num.* 40. *& seq.* Clar. *d.*
6 *§. fi. qu.* 78. *num.* 5. ubi de communi. † Qualiter intel-
ligatur ista extraordinaria confiscatio, quod fieri possit
a Judicibus supremis, videatur Cyn. *in l. un. C. ne sine
jussu Princ. in fin.* ubi dicit, quod non possunt, nisi
supremi Judices imponere pœnam confiscationis, *d. l.*
7 *unica. C. ne sine jussu Princip.* † Ordinaria vero fit in
casibus a jure, statuto, vel consuetudine permissis, &
omnes Judices merum imperium habent ratione terri-
torii faciunt hanc confiscationem. Boer. *d. dec.* 264. *nu.*
2. & communem dicit Clar. *d. §. fi. q.* 78. *num.* 5. *ver.*
8 *quæro, nunquid.* † Introducta non dicitur confiscatio in
compensationem sumptuum, neque laborem dominan-
tium, secundum Oldr. *d. cons.* 17. *num.* 12. *ver. non ob-*
9 *stat, quod arguitur.* † Regula est, quod ponitur *in
auth. bona damnatorum*, C. *de bonis proscr.* quia bona
damnati non applicantur fisco, sed ex liberalitate ap-
plicantur descendentibus, & ascendentibus, usque ad
tertium gradum, secundum *auth. ut nulli judicum*, *§. fi.
col.* 9. ut sic illa verba, *usque ad tertium gradum*, in-
telligantur de ascendentibus, & descendentibus, non
de transversalibus secundum Bart. & Franc. Tigri. *cons.*
10 *Bart.* 157. *super iis, in pr. lib.* 1. † Sed quia *auth. bo-
na damnatorum, Cod. de bonis proscr.* abjecit ex latere
usque ad tertium gradum, servatur communiter, quod
deficientibus ascendentibus, & descendentibus, etiam
transversales admittuntur, usque ad tertium gradum,
& ita communiter servari dicit Clar. *in praxi crimin.*
11 *d. §. fi. q.* 78. *in pr.* † Regulariter ad bona damnatorum
vocantur filii damnati, excluso fisco. Decia. *cons.* 234.
12 *n.* 3. † Item vocantur sorores excluso fisco: *auth. bona*
13 *damnatorum, C. de bonis proscr.* † Item vocantur ascen-
dentes & descendentes, ac collaterales usque ad ter-
tium gradum, excluso fisco, quibus deficientibus fit
confiscatio. *d. auth. bona, C. de bonis proscr.* & licet
in auth. in corpore, unde sumitur, non adsit illud
verbum, *de proximis a latere*: tamen communis opi-
nio stat secundum litteram *auth.* sumptæ, ut dicit Clar.
14 *d. §. fi. qu.* 78. *in prin.* † Contrarium expresse tenet Bart.
& Franc. Tigri. *in d. cons. Bart.* 157. *super iis, quæ
supra lib.* 1. ubi, quod soli ascendentes & descenden-
tes, usque ad tertium gradum, non etiam collaterales
15 excludunt confiscationem. † Restringe, ut non proce-
dat in confiscatione propter incestas nuptias, quia ne-
que filii incestuosi, neque sorores succedunt. Dec. *d.*
16 *cons.* 224. *num.* 3. *&* 4. † Odiosa est confiscatio in ca-
sibus non expressis de jure communi, ideo statutum,
quod punit homicidam in ultimo supplicio & confisca-
tione bonorum, dicitur odiosum quoad confiscatio-
nem, favorabile quoad pœnam capitalem. Jo. de Anan.
cons. 59. *num* 3. *ver. esset etiam*, ubi Bolog. *in apostil. n.*
17 9. *& seq.* † Et ideo bannitus & condemnatus etiam ad
mortem non patitur confiscationem bonorum. Alexan.
18 *cons.* 116. *Animadversis, num.* 8. *lib.* 2. † Et in dubio
statutum non censetur repetere confiscationem, nisi ex-
presse dicat. Jo. de Anan. *d. cons.* 58. ubi Bolog. *num.* 9.
19 *& seq.* † Contrarium, quod confiscatio inducta a sta-
tuto sit favorabilis: quia reducit nos ad jus antiquum,
dicit idem Bolog. *in addit. ad d. cons.* 59. Jo. de Anan.
in pr. licet in fine dicat argumentum non esse verum.
† Et habens in pœnis generale arbitrium, licet possit 20
condemnare ad mortem, non tamen potest confiscare
bona delinquentis. Alex. *cons.* 116. *Animadversis, nu.*
11. *& seq. ver. nec obstant verba, lib.* 2. † Contrarium te-
net Mars. *Sing.* 397.

§ VII.

Confiscatio bonorum operatur multa.

Operatur † confiscatio bonorum universalis contra con- 1
demnatum ad mortem facta, quod quis dicitur dece-
dere sine hærede; quia nulla bona relinquit in civita-
te. Bald. *cons.* 204. *Longum thema, num.* 3. *ver. ve-
nio ad tertiam, lib.* 3. Vide Tusch. *verb. Damnati
ad mortem quid perdant, & retineant. Littera D. Con-
clus.* 2. † Amplia: quia condemnatus ad mortem & 2
cum confiscatione bonorum dicitur effectus servus pœ-
næ. Bald. *cons.* 204. *num.* 3. *ver. contrarium est ve-
rum, lib.* 3. quod intellige, si revera sententia fuit exe-
quuta contra eum. Ang. *cons.* 357. *Dominus Grego-
rius, in pr.* † Amplia: quia condemnatus ad mortem 3
cum confiscatione bonorum, cum dicatur mutasse sta-
tum, non retinet jura agnationis. Bald. *cons.* 244. *Qui
fervore, in pr. lib.* 3. † Amplia; quia operantur di- 4
ctæ confiscationes diversum effectum, quia confiscatio
universalis liberat condemnatum a suis creditoribus:
quia transeunt jura omnia active & passive in fiscum,
ideo sicut potest exigere, ita tenetur satisfacere credi-
toribus; secus est in confiscatione bonorum certi lo-
ci, vel certorum bonorum, quia non liberatur. Jo.
de Imol. *cons.* 35. *num.* 24. *& seq. usque in fi.* † Ex- 5
tende: quia confiscatio generalis operatur nedum, quod
liberatur delinquens ab omnibus creditoribus, sed et-
iam fidejussores liberantur, quando duo concurrunt,
quod bona confiscata sufficiunt, & confiscatio est ge-
neraliter facta. Castr. *cons.* 209. *circa primum, lib.* 2.
ubi, quod confundantur actiones etiamsi Princeps con-
fiscans sit creditor ex contractu prius, & debitor ha-
beat bona in alieno territorio: quia liberantur debi-
tor & fidejussores, quando bona confiscata sufficiunt
pro debito, quod delinquens debet domino confiscan-
ti. † Et quod facta confiscatione universali, fiscus ha- 6
beatur loco quasi hæredis, seu hæredis, licet proprie
non sit hæres, facit tex. cum gl. *in l. tutores, in fi.
C. ad l. Jul. de vi publ.* Abb. *cons.* 29. *In quæstione
præsenti, lib.* 2. Alex. *cons.* 28. *col.* 3. *ver.* 2. *proba-
tur, lib.* 3. Vide Tusch. *Litt. F. verb. Fiscus quando
loco hæredis habeatur. Concl.* 388. † Possessio debet ap- 7
prehendi per fiscum de bonis confiscatis: quia sine ap-
prehensione non acquiritur. Boer. *decis.* 264. *num. in
fi. ver. sed adverte.* & quod non fit effectus dominus
bonorum confiscatorum fiscus, antequam agnoverit bo-
na, & possessionem apprehenderit. Bart. *cons.* 81. *Mar-
tinus, num.* 5. *& seq. ver. nec dicatur aliquis, lib.* 1.
ubi quod ante non sunt, neque dicuntur incorporata,
neque in patrimonio fisci. † Contrarium, quod con- 8
fiscatio, seu publicatio bonorum operatur, quod fisco
acquisitum est dominium absque traditione, vel posses-
sione. Jas. *in l. traditionib. num.* 7. *C. de pact.* per tex. *in
l. un. §. cum autem. C. de caduc. tollen.* quem Bal. ibi
not. Bar. *in l. Imperator, ff. de jure fisci.* † Et pro con- 9
trario, quod fiscus acquirat dominium bonorum con-
fiscatorum ipso jure, & sine alia cognitione, & non te-
neatur ultra vires hæreditatis damnati. Bar. *cons.* 157.
super iis, num. 2. *ver. ad primum, lib.* 1. † Et quod 10
idem privilegium competat ascendentibus, & descenden-
tibus ac transversalibus usque ad tertium gradum, per
auth. bona damnatorum. C. de bonis proscript. te-
net. Bart. *d. cons.* 157. *num.* 3. *ver. secundum, usque
in fin. lib.* 1. quod est Bartoli, & Franc. Tigrini † 11
Intellige, seu declara, quod bona confiscata transeunt
in fiscum, sed cum suo onere, & propterea tenetur fi-
scus satisfacere omnibus creditoribus delinquentis, *l. non
possunt, ff. de jure fisci.* † Et propterea solvit dotes fi-
scus uxori delinquentis. Vide infra §. XVI. *Confisca-
tis bonis ad quæ onera teneatur fiscus. num.* 2. *& seq.*
maxime *num.* 8. † Imo quod plus est, tenetur conser- 13
vare fidejussores delinquentis indemnes; unde si delin-
quens, cujus bona fuerunt confiscata, rumpat postea
pacem, & committat pœnam, fiscus non potest agere
contra fidejussores, quos tenetur conservare indemnes,
l. quæ-

14 l. quaeritur. ff. munda. l. cum iis, ff. de fidejuss. † Et
maxime hoc procedit Florentiæ, ubi vigore statuti de
repet. solut. vol. 2. cap. 33. bona omnia principalis sunt
hypothecata fidejussori, & die fidejussionis; ideo cum
fiscus successerit debitori, repellitur exceptione doli, l.
vendicantem, ff. de evict. c. dolo facit, de reg. jur. in
15 6. † Amplia; quia operatur confiscatio ipso jure facta
per legem, quod bona transeunt in fiscum absque alia
declaratione, l. Imperator, l. ejus, qui delatorem, ff.
de jure fisci. Bald. in l. 1. col. 2. in princ. ver. quaedam
sunt pœnæ, C. ex delicto defuncti. ubi, quod tunc
fiscus quasi hæres avocabit bona a quolibet detentore,
auth. de incest. nupt. in princ. c. 1. de homic. lib. 6.
& dicit Bald. in c. 1. in princ. de feudo sine culpa non
amitten. quod aut quis ratione culpæ venit privandus,
aut est privatus ipso jure; primo casu necessaria est declaratoria
sententia ad effectum pœnæ d. l. ejus, qui delatorem;
secundo casu non est necessaria ad substantiam,
sed ad exequutionem. Jo. Andr. in c. pro humani. de
homic. in 6. licet etiam dicat ibidem, quod exequutio
facta non praecedente declaratoria, non est juri contradictoria,
per not. per Innoc. in c. ex ratione, de appel.
& vide ad propositum Bald. in l. quæ sub conditione,
§. fin. ff. de cond. inst. Doct. in l. 2. C. de vectig.
& commiss. Vide Tusch. Litt. D. verb. Declaratio
an requiritur contra ipso jure privatum. Concl. 98.

§. VIII.

Confiscatio Generalis, seu Universalis, quæ bona comprehendat, vel non?

1 Regula † est generalis affirmativa, quod in fiscum
transeunt omnia ea, quæ transeunt in extraneos hæredes,
& e converso ea, quæ non transeunt in extraneos
hæredes, non transeunt in fiscum, secundum communem,
& veram, de qua Alciat. cons. 522. post num. 6.
2 Clar. §. fi. q. 78. num. 7. ver. nunc videamus. † Extende;
quia regula est, quod in fiscum facta confiscatione
transeunt omnes obligationes. Calcan. cons. 66. nu.
4. ubi dicit communem, & sequitur Clar. d. §. fi. q.
3 78. num. 23. † Extende; quia nedum in fiscum transit
obligatio, & actio civilis, sed etiam naturalis secundum
communem, de qua idem Clar. d. §. fi. q. 78.
4 num. 23. † Extende; quia veniunt jura & actiones,
ac nomina debitorum, si confiscatio est generalis, secus
si specialis; quia solum continetet bona mobilia
& immobilia. Guido Papæ decis. 341. in fi. Bar. in l.
Quintus, §. argento, ff. de auro, & arg. leg. Vide
Tusch. Litt. B. verb. Bonorum appellat. Concl. 101.
5 † Restringe; quia confiscatio universalis bonorum damnati
non continet legitimam filiorum. Angel. cons. 357.
Dominus Gregorius, num. 2. ver. de secundo. Dec. cons.
434. Accurate, num. 7. & seq. Vide infra num. 112.
ver. & quod confiscatio. Vide Tusch. Litt. L. verb. Legitima
an debeatur filiis, si bona patris confiscantur.
6 Concl. 189. † Restringe; quia neque legitima, neque
supplementum legitimæ debetur fisco, vivente patre,
quando bona filii sunt confiscata. Dec. d. cons. 348. nu.
7 7. † Regula secunda est, quod facta confiscatione non
veniunt bona prohibita alienari per fideicommissum;
quia sicut in extraneum non transeunt, ita neque in
fiscum. Alex. cons. 23. Opportune consideratis, per totum,
lib. 1. Bart. in l. Imperator. ff. de fideic. libert. Soc.
cons. 121. lib. 4. ubi ponit hoc pro regula. Dec. cons.
442. col. 5. Jas. in l. filiusfam. §. Divi. ff. de leg. 1. communem
dicit Clar. §. fi. qu. 78. num. 7. allegat Alciat.
cons. 522. num. 6. qui dicit communem, plenissime Roland.
a Valle cons. 98. per totum. ubi, quod utraque
est communis, & magis communis; tamen hanc tuetur,
& tollit omnia contraria, lib. 2. & cons. 56. nu.
8. & per totum; lib. 1. Marzar. epit. fideicommiss. qu.
47. per totam, ubi citat pro utraque, & hanc tuetur
8 late Ruin. cons. 129. num. 3. & seq. per totum, lib. 2. †
Et quod in confiscatione non veniant bona fideicommissi
prohibita alienari ex delicto ejus, qui prohibetur
alienare. Alex. cons. 88. Opportune consideratis, lib. 3.
Nellus in tract. bannitorum in 1. parte secundi temporis
q. 30. Soc. cons. 266. In causa, quæ vertitur, col. 15. in
fi. ver. 2. etiam lib. 2. & cons. 121. Committenda est
disputatio. col. 5. ver. 3. ratio est, lib. 1. Ruin. cons. 124.
Viso testamento, num. 5. lib. 2. & cons. 24. Quia copiose,
num. 12. lib. 5. † Contrarium, quod in confisca- 9
tione veniant bona prohibita alienari, Alciat. cons. 781.
num. 1. ubi dicit communem, & alias citat Roland. a
Valle d. cons. 98. num. 10. lib. 2. quos dicit etiam attestari
de communi, & magis communi, licet ipse teneat
contrarium, & ostendat communem, & magis communem,
& veram esse illam, quam tuetur. † Exten- 10
de idem, si bona sunt prohibita transire in extraneos;
quia fiscus est extraneus; ideo non possunt confiscari.
Alex. d. cons. 33. ver. 2. probatur, lib. 1. Soc. cons. 121.
Præmittenda est dispositio, col. 3. in fi. lib. 4. Dec. cons.
40. num. 27. & seq. Alex. cons. 89. Utrum emphyteusis,
in pr. lib. 4. ubi dicit communem, & magis communem.
† Extende maxime, ut procedat, quando adsunt 11
verba, quod continuo bona conserventur, vel maneant
penes illos de familia; quia illa dictio, continuo, non
patitur confiscationem. Alex. d. cons. 23. num. 10. &
seq. ver. lib. 1. † Extende; ut procedat, etiam si ob 12
parricidium bona non confiscarentur, sed auferri deberent
a filio parricida, tanquam ab indigno; quia si esset
facta prohibitio alienationis, ut bona perpetuo in
familia conserventur, non possent auferri per fiscum bona,
quæ pater filio parricidæ per fideicommissum reliquit
cum prohibitione alienandi in extraneos. Rol. a
Valle d. cons. 56. per totum, lib. 1. plene Ruin. cons.
129. in prin. & per totum, lib. 2. † Extende, ut pro- 13
cedat, etiamsi prohibitio alienationis sit sine causa,
quando in eventum alienationis vocantur alii certi;
quia tunc neque in fiscum per delictum possunt transire.
Ruin. d. cons. 129. num. 3. & 4. lib. 2. † Decla- 14
ra, quia quando adest expressa prohibitio testatoris,
quod non possint bona alienari in extraneos; quia vult
conservari in agnatione, vel quando post prohibitionem
in eventum alienationis privat, alios vocando,
res est clara, quod non possunt confiscari, ut per Rol.
a Valle, d. cons. 98. lib. 3. per totum. Marzar. d. q.
47. † Declara; quia si est expresse facta prohibitio, 15
quod non possint alienari in extraneos, vel prohibitio
fuit in specie, quod propter delictum non possint
confiscari, cum cautela Rol. a Valle, de qua in cons.
56. num. 8. usque in fin. lib. 1. videlicet quod si aliquis
ex hæredibus suis aliquod crimen moliri conceperit
mente, vel tentaverit committere, per quod indignus
posset fieri, aut incapax hæreditatis, & bonorum suorum;
eo casu eum privavit, & alium hæredem, videlicet
proximiorem instituit, & substituit, & ita deinceps;
quia bona sua voluit conservari in agnatione,
vel quid simile. Marzar. vero d. epit. fideic. parte 2.
qu. 47. num. 7. pariter dat formam, quod quandocunque
tentaverit committere aliquod crimen, per quod
indignationem principis, & confiscationem bonorum
posset incurrere illico, quod tentavit, ipso jure sit privatus,
& devolvatur ad proximiorem, qui pariter &
successive omnes privari censeantur, eo ipso, quod talia
crimina committere tentaverint; & addit ipse cautelam
apponendam, quod testator intendit providere,
ut bona cum dominio, usufructu, & omni jure conserventur
in familia, & nullo modo transeant in fiscum,
non ut fraudem faciat fisco, sed ut bona sint
perpetuo in sua familia, allegat Ruin. cons. 129. lib. 2.
Natain cons. 520. & Alba. cons. 7. † Declara, quia for- 16
te in crimine læsæ Majestatis posset esse difficultas; quia
controversia est inter Doctores, ut in simili de peculio,
& bonis adventitiis filiisfamilias, de quibus infra
n. 75. & seq. † Extende; quia si pater privat filium ip- 17
so jure, quatenus delictum cogitaverit committere, &
substituere descendentes, si filius commisit parricidium,
per quod privaretur legitima, quæ confiscari posset; tamen
ex quo privatur ante commissum parricidium per
cogitatum, eo casu fiscus non habebit legitimam filii,
sed substituti ex vulgari, etiam si sint filii parricidæ.
Ruin. d. cons. 129. num. 5. & per totum, lib. 2. ubi
plus dicit, quod etiam si fiscus possideat, non potest
impedire missionem in possessionem ad favorem substituti;
quia cum ipse fiscus nullum jus habeat, & sua
non intersit, debet dari missio substituto ex vulgari.
† Extende in omnibus bonis, quæ per mortem ali- 18
cujus transeunt ad filios, ut filios, non ut hæredes;
quia etiam per mortem civilem ad eos transeunt, &
non confiscantur. Alex. cons. 23. num. 8. ver. septimo.
lib. 1. † Extende generaliter, quando condemna- 19
tus habet bona tanquam certo generi legata; quia ex
quo

quo non admittitur extraneus; ita neque fiscus, si con-
demnatur cum confiscatione, neque monasterium, si
fiat professus, sed aperitur via secundo proximiori de
20 illo genere, late Ægid. Bellam. *conf.* 33. *in pr.* † Ex-
tende etiam in crimine læsæ Majestatis Alex. *conf.* 92.
num. 21. *lib.* 6. Soc. *conf.* 121. *lib.* 4. Dec. *conf.* 152.
21 *col. pen.* † Contrarium Soc. *conf.* 266. *num.* 40. *lib.* 2.
22 † Restringe, quando alienatio est prohibita favore per-
sonæ alienantis, quia tunc per confiscationem bono-
rum transit in fiscum. Alex. *d. conf.* 23. *num.* 6. *ver.*
4. *pro hoc facit*, *lib.* 1. ubi apostilla plenissime. Nat-
ta *conf.* 528. *in pr. per totum*, ubi dicit, quod tunc
non habet locum prohibitio; quia perdit privilegium
& respondet ad contraria omnia. Marcabrun. *conf.* 83.
num. 164. *& seq. ver.* 2. *moveor*, *& num.* 175. *cum*
23 *seq.* ubi latissime idem dicit. † Idem, si prohibitio sit
donec sit 25. annorum, & interim non possit sine li-
centia; & idem sit, quando fit mentio de pretio. Nat-
24 ta *d. conf.* 528. *in pr.* † Restringe; quando bona sunt
prohibita sub conditione, quia interim potest fieri mis-
sio in possessionem, secus si bona debent retineri in pa-
25 trimonio. Alex. *d. conf.* 23. *n.* 7. *ver. quinto lib.* 1. † Idem,
si bona sunt subjecta fideicommisso sub conditione;
quia tunc tacita est prohibitio, & interim possunt con-
fiscari. Alex. *d. conf.* 23. *num.* 13. *ver. non obstant. lib.* 1.
26 † Restringe; quia vivente condemnato possunt fructus
confiscari. *l. Statius Florus. §. Cornel. ff. de jure fisci.*
Ruin. *conf.* 63. *lib.* 5. Curt. Jun. *conf.* 120. Bero. *q.* 41.
27 ubi late. † Contrarium, quod imo bona prohibita alie-
nari, non possint confiscari, etiam in vita delinquen-
tis, Bart. *in l. Imperator*, *num.* 2. *ff. de fideicom. libert.*
quem communiter teneri dicit Soc. Jun. *conf.* 77. *n.* 15.
lib. 2. & communem dicunt Rubeus Alex. *conf.* 98. *n.* 1.
Grammat. *decis.* 105. *n.* 31. plures de communi, & ob-
servantia. Clar. *q.* 78. *in §. fin. n.* 10. & pro contrario fa-
cit; quia confiscatio non comprehendit jus usufructus,
etiam naturaliter vivente usufructuario, quando fidei-
commissum est conditionale, & cum prohibitione ex-
pressa. Alex. *conf.* 23. *n.* 8. *lib.* 1. *& nu.* 13. *ver. non obstat*
28 *quintum.* † Et contrarium procedit, quando fideicom-
missum est expressum in casu alienationis sine dubio se-
cundum communem, de qua Alciat. *conf.* 650. *in pr.*
29 ubi, quod ita servatur. Clar. ubi supra. † Sed etiam,
quando est tacitum fideicommissum, quia dixit; *volo,*
quod perpetuo bona conserventur in agnatione; quia li-
cet sit tacitum fideicommissum; tamen idem operatur
secundum communem; Clar. *d. §. fi. q.* 78. *n.* 10. *ver. &*
30 *hac quidem concl.* † Declara, quod Fiscus potest retine-
re bona vivente delinquente, quando fideicommissum
est in casu mortis, vel post mortem fideicommissarii
condemnati, & ita procedit opinio de qua *in d. l. Sta-*
tius Florus. ff. de jur. Fisci, *§. Cornelio*, & ita ser-
31 vari, & practicari dicit Clar. *d. §. fi. q.* 78. *num.* 10. †
Declara plenius totam istam materiam; quia licet con-
fiscatis bonis rebellis, confiscatur quicunque annuus red-
ditus eidem debitus. Alex. *in l. si constante*, *§. fi. ff. solut.*
matr. tamen intelligitur durante vita naturali rebellis
tantum, sive sint perpetui, prout sunt redditus Montis
Florentiæ, sive S. Georgii Januæ, sive impræstitis Ve-
netiarum, qui debentur ex publico; quia transeunt ad
hæredes, & computantur inter immobilia; sive sint ad
vitam rebellis; quia durante vita ipsius rebellis transfe-
runtur in Fiscum, *arg. d. l. Statius Florus*, *§. Cornelio*,
ff. de jure Fisci, sed si rebellis decapitaretur cum confi-
scatione, tunc dicti annui redditus extinguuntur quoad
eum, & non transeunt in Fiscum. Fed. Sen. *conf.* 12. &
est tex. *in l. Gaius Seius*, *ff. de annuis legat. & in l. in an-*
nos singulos, *eod.* & est ratio; quia jus rebellis extin-
guitur cum ejus vita, & Fiscus veniens ex persona ip-
sius non potest ex persona illius fundare intentionem
suam. Doct. *in l. hereditas*, *ff. de iis quibus ut indig.* Bar.
in l. fi. C. eod. Bal. *in l.* 2. *C. de secund. nupt.* & plene Corn.
32 *conf.* 141. *Videtur prima facie*, *num. lib.* 4. † Imo, quan-
do bannitus esset ex causa, vel delicto, pro quo im-
ponitur pœna mortis, tunc æquiparatur deportato, &
habetur pro mortuo. Curt. Jun. *conf.* 182. quo casu
Fiscus non succedit in usufructu, neque in legitima.
33 † Amplia; quia confiscatio non comprehendit fidei-
commissum conditionale. Dec. *conf.* 234. *num.* 3. ubi
apostilla videtur restringere quando ex ultima volun-
34 tate, secus si inter vivos debet restitui. † Amplia; quia
fideicommissum conditionale, si quando bannitus re-

vertatur in gratiam principis, non potest peti per Fi-
scum. Dec. *conf.* 438. *num.* 10. *ver.* 3. *concl.* Rom. *conf.*
247. *Primo dici potest*, *ver. sed ad hoc respondetur.* † 35
Extende; quia neque fideicommissum purum ante fa-
ctam restitutionem non venit in confiscationem. Dec.
conf. 438. *num.* 11. *& seq.* † Contrarium tenet Natta *conf.* 36
471. *num.* 13. *& seq.* quia fideicommissum purum trans-
mittitur, licet dubitative loquatur. † Extende in lega- 37
to conditionali; quia non venit in confiscatione. Rom.
d. conf. 247. *in pr.* ubi prima apostilla, *in ver. transfer-*
tur. dat concor. † Contrarium, quod imo jus condi- 38
tionale veniat in confiscatione, est tex. *in l. inter so-*
cerum, *§. ult. ff. de pact. dotal.* † Declara; quia jus con- 39
ditionale descendens ex contractu transit in confiscatio-
nem & in Fiscum, sicut transit in hæredem extraneum,
sed in jure conditionali descendente ex ultima volun-
tate non transit in confiscationem, neque in Fiscum.
Rom. *d. conf.* 247. *Primo dici potest*, *in pr.* ubi apostilla,
in ver. conditionale, quæ allegat pro utraque, & distin-
guit, prout Rom. & dicit hanc esse communem. † Ex- 40
tende, etiam si fideicommissum esset purum, & via
directa; quia licet propria auctoritate possit sine resti-
tutione capere, & transeat dominium; quia de manu
hæredis capere debet; tamen non transit in Fiscum,
Dec. *d. conf.* 438. *n.* 12. † Contrarium, quando est pu- 41
rum, vel purificatum; quia sicuti transmittitur ad hæ-
redes, ita quod ad Fiscum transeat, videtur tenere Nat-
ta, licet dubitet *d. conf.* 471. *n.* 13. *& seq.* Vide plene Ga-
briel. *lib.* 7. *de crimin. Concl.* 24. *Bona alienari prohibita*
non transeunt in Fiscum ex delicto. † Amplia; quia ju- 42
ra conditionalia non transeunt in Fiscum. gl. *in l. non*
ad ea, *in ver. præsens. ff. de cond. & demonstr.* quam di-
cit communiter teneri Clar. *d. §. fi. q.* 78. *num.* 23. *ver.*
Scias tamen. & quod jura, & actiones conditionales
passive non transeant in Fiscum, allegat Jas. *in l. si*
quis arbitratu, *post num.* 29. *ff. de verb. oblig.* Bossi. *de*
bonorum public. n. 24. Castr. *conf.* 212. *in prin. lib.* 2. † 43
Extende; quia legatum alimentorum, quia est condi-
tionale, non transit in Fiscum etiam in vita delin-
quentis. Boss *d. tit. de bonorum public. num.* 22. Clar. *d.*
§. fi. q. 78. *num.* 23. *in fin.* † Amplia, ut idem sit in em- 44
phyteusi Ecclesiastica; quia non transit efficaciter in
Fiscum secundum communem, de qua Alex. *conf.* 23.
num. 4. ubi apostilla, *lib.* 1. Bart. *in l. si finita*, *§. de ve-*
ctigalibus. ff. de damno infecto. Alex. *conf.* 89. *in prin. lib.*
4. Clarus *in §. emphyteusis*, *qu.* 29. *& in praxi crim. §. fin.*
qu. 76. *ver. nunc videamus.* Rol. a Valle *conf.* 98. *num.* 18.
lib. 2. *& conf.* 29. *num.* 18. *lib.* 3. Bursat. *conf.* 43. *num.* 15.
lib. 1. Ant. de Butr. *conf.* 61. *n.* 4. ubi apostilla *in ver. em-*
phyteutica. citat Boer. *decis.* 378. *num.* 7. Alex. *d. conf.* 23.
lib. 1. Soc. *conf.* 121. *num.* 18. *lib.* 4. Ruin. *conf.* 161. *n.* 7.
lib. 1. Alex. *d. conf.* 89. *in prin. lib.* 4. ubi dicit commu-
nem, & magis communem. † Et petetit Ecclesia in- 45
fra biennium recuperare a Fisco emphyteusim confisca-
tam. Ægid. *d. conf.* 15. *in pr.* † Extende idem in emphy- 46
teusi privati, quando ea lege est concessa, quod in
extraneum non possit alienari. Alex. *d. conf.* 23. *num.* 5.
lib. 1. ubi dicit communem Bart. *d. l. finita*, *§. de ve-*
ctigalibus. ff. de damno infect. col. 2. *ver. quæro.* ubi Bald.
in l. si quis Presbyterorum. C. de epis. & cleric. Dec.
late *conf.* 40. *num.* 30. *& seq.* Clar. *in d. §. fi. q.* 78. ubi di-
cit communem regulam, & in *d. §. emphyteusis q.* 29.
Alex. *d. conf.* 89. *in pr.* ubi dicit communem. † Et quod 47
feudum, & emphyteusis privati non veniant in confi-
scatione; quia commoditas personalis debita per eos
non potest a Fisco præstari. Franc. Aret. *conf.* 10. *Casus*
talis. in pr. † Restringe, quando emphyteusis est hæ- 48
reditaria; quia licet non possit confiscari directum do-
minium; tamen potest confiscari utile dominium, ita
Guido Papæ *decis.* 428. *in fi.* Vide plenius, Tusch. *Litt.*
E. verb. Emphyteusis confiscari non potest, *& quando se-*
cus. Concl. 221. † Amplia idem in feudo; quia non 49
potest confiscari. Alex. *d. conf.* 23. *num.* 5. *ver. idem*
videmus, *lib.* 1. *& conf. Alex.* 89. *num.* 2. *lib.* 4. *& conf.*
92. *Perspectis*, *num.* 15. *& seq. ver. condescendo*, *lib.*
6. Vide Tusch. *Litt. F. verb. Feudum ex quibus deli-*
ctis devolvatur ad dominum, *vel ad agnatos. Concl.*
179. † Intellige; quia si feudum confiscatum fuisset 50
propter delictum in dominum, applicatur domi-
no, si propter aliud delictum, applicatur agna-
tis, quatenus eis deferatur, vel fisco, quando est
hæreditarium. Crav. *conf.* 128. *col. fi. ver. & ad-*

51 vertendum. † Declara; nisi idem sit fiscus, & domi-
nus feudi; quia confiscatur, sed non solvuntur debita
ex feudalibus. Jo. de Imol. conf. 35. num. 20. & seq.
Vide Tusch. Litt. F. verb. Feudum ad dominum spe-
ctat, si bona vasalli confiscantur, & quando secus. Concl.
52 211. † Amplia; quia juspatronatus Ecclesiasticum non
venit in confiscatione; quia fiscus non est capax, ne-
que hæres, communem dicit Gig. de crim. læsæ Majest.
fol. 121. q. num. 3. Covar. variar. resol. c. 18. n. 7. quos citat
Clar. §. fi. q. 78. num. 8. Ægid. Bellam. conf. 33. in pr.
53 qui loquitur in jure patronatus debito generi. † Con-
trarium Cittad. de jure patro. q. 20. in 10. parte prin.
54 num. 28. Ferret. conf. 179. in pr. † Declarat Clar. qui
omnes citat, ut transeat ad fiscum, quando est transi-
torium ad extraneos, alias secus. in d. §. fi. q. 78. n.
8. & est vera distinctio, & communis, ut per Alciat.
conf. 522. num. 6. & ipse Clar. d. q. 78. num. 7. attesta-
tur de communi, & plenissime Ægid. Bellam. d. conf.
55 33. in pr. † Amplia; quia in confiscatione generali
non venit jus adeundi, si forte hæreditas esset con-
demnato delata; quia fiscus pro eo non poterit adire,
Dec. conf. 438. Accurate & eleganter, num. 5. ubi apo-
56 stilla dat concord. † Et quod hæreditas delata, sed
nondum adita non veniat in confiscatione bonorum.
Dec. d. conf. 438. n. 6. quia jus quærendum non venit
in confiscatione. Bart. in l. is potest, n. 13. ff. de acqu.
hered. Nellus in tract. bannit. in prima parte secundi
temporis, qu. 30. Dec. in l. jus iniquum, §. fi. ff. quod
quisque jur. & conf. 448. n. 28. Vide apostillam ad Clar.
q. 78. n. 4. ver. bona futura, allegat Dec. conf. 336. † Ex-
tende, etiamsi sit delata hæreditas ante confiscationem,
& bannum; quia non potest fiscus adire hæreditatem
non aditam, Nellus in d. tract. bannit. in prima parte
secundi temporis, q. 30. d. conf. 438. num. 6. & seq. &
conf. 36. num. 8. hanc magis communem dicit Rui. in
bannito, qui retinet jus adeundi, conf. 23. num. 26. lib.
5. imo quod condemnatus possit repudiare in præjudi-
cium fisci, tenet Mantua. Sing. 23. bannito fuit dela-
78 ta. † Contrarium tenet Rui. d. conf. 23. num. 2. lib. 5.
59 † Declara; quia si jus adeundi est transitorium ad ex-
traneos, transit in fiscum, si non est transitorium ad
extraneos, non etiam transit in fiscum; Clar. d. §. fi.
q. 78. n. 25. ubi dicit communem, allegat Jas. in l. si
quis mihi bona, §. servus municipum, circa fi. ff. de
60 acq. hered. † Extende maxime, quando sumus in hæ-
reditate non transmissibili ad extraneos, prout in suc-
cessione transversalium, Dec. d. conf. 448. n. 28. Jas. in
d. l. si quis mihi bona, §. si quis. plane ff. de acq. hered.
61 Boss. in praxi tit. de publ. bon. num. 16. & 17. † Extende;
quia hæreditas nulliter adita, puta per minorem, non
adhibitis solemnitatibus, habetur pro non adita. Rui. d.
conf. 23. vol. 5. Ideo non transmittitur in fiscum. Boer.
62 conf. 1. n. 17. † Declara, quia si minor erat, transmit-
tit beneficium restitutionis. Vide Tusch. Litt. H. verb.
Hereditas delata, & non adita defertur proximioribus.
63 Concl. 18. † Restringe Florentiæ; quia cum penderet
quæstio, & fiscus succubuerit, facta fuit lex super hoc,
quod hæreditas delata ante bannum, & confiscationem,
64 veniat in confiscatione. † Amplia, quia in bonis non-
dum agnitis non cadit confiscatio, Dec. d. conf. 438.
num. 6. & seq. Ratio est quia rebellis, cujus fuerunt
bona confiscata, habetur pro mortuo, ideo non suc-
cedit, & aperit viam aliis venientibus ab intestato,
vel ex testato, vel ex donato. Neque confiscatio com-
prehendit bona sub conditione extitura. Castr. conf. 212.
per totum, lib. 2. ubi quod bannitus non gaudet bene-
65 ficio statuti; quia habetur pro forense. † Extende, quia
confiscatio bonorum non comprehendit, nisi jura, quæ
erant damnati ante confiscationem. Alex. d. conf. 23.
Opportune consideratis, n. 2. ubi apostilla in ver. confi-
66 scatio, lib. 1. † Amplia; quia confiscatio bonorum so-
lum comprehendit bona præsentia, & acquisita, non
autem acquirenda, Rom. conf. 247. Primo dici potest,
Dec. d. conf. 438. Accurate, num. 8. & seq. Castr. conf. 56.
super 1. lib. 1. Alex. in l. 3. illud ff. quod quisque jur. Nell.
in tract. bannit. in prima parte secundi temporis, qu. 18.
Bald. conf. 7. secundum ea, lib. 2. & conf. 257. lib. 3. Dec.
conf. 253. 438. & 446. Clar. in §. testamentum, q. 19.
in priu. ubi dicit esse secundum communes regulas,
& repetit in §. fi. q. 78. ver. ulterius quæro, num. 24.
ubi plures de communi, vide apostil. ad Clar. d. q. 78.
in ver. bona feudalia, allegat Dec. ubi supra & hanc
communem dicit apostilla ad Rom. d. conf. 247. in ver.
conditionale, quæ citat plurimos. † Contrarium tenet 67
Bald. conf. 7. l. 2. quoad ea, quæ fiunt caduca; quia
confiscatio illa comprehendit. † Imo, quod veniant 68
futura. Gramm. conf. 7. quem citat apostil. ad Clar. d.
§. testamentum, q. 78. num. 24. in ver. bona futura, &
quid in bonis, vel legatis conditionalibus relative.
† Declara; quia veniunt bona de futuro, quæ veniunt 69
ex jure de præsenti tempore confiscationis, veluti si
quis donavit bona sua fratribus ad vitam cum condi-
tione, quod non possint alienare, & si alienaverint,
revertantur ad donantem, facta confiscatione generali
bonorum donantis, si eveniat, quod donatarius alie-
net post confiscationem, bona acquiruntur fisco; quia
illud jus, quod habebat donans, transivit in fiscum.
Abb. conf. 91. Videtur primo, per totum, lib. 2. † De- 70
clara; quia veniunt sine dubio præsentia tempore deli-
cti quæsita, ut dixi supra; n. 66. † Imo veniunt etiam 71
quæsita post delictum usque ad publicationem, sive con-
demnationem. Cald. d. §. fi. q. 78. num. 24. ver. ulterius
quæro. allegat plures de communi attestantes, videlicet
Nellum de bannit. in prima parte secundi temporis.
qu. 18. quem citat Corrad. fol. 430. num. 4. Curt. Sen.
conf. 39. num. 13. † Et procedit, quod veniant quæsi- 72
ta post delictum ante condemnationem, etiam stante
lege, quod a die commissi delicti, & ita pro repul-
sa tradit Boss. de bon. publ num. 80. & ita servari di-
cit Clar. d. §. q. 78. num. 24. † Bona vero post con- 73
demnationem quæsita, si fiscus ea occupavit, retinet;
quia fiunt occupantis, ex quo exul factus est, & in-
capax in loco condemnationis; si vero alius occupa-
vit, fiscus non aufert ab eo; ita servari in statu Me-
diolani dicit Clar. d. §. fi. q. 78. num. 24. in fi. † Vi- 74
de Abb. d. conf. 91. circa fi. ver. quin imo potest dici,
l. 2. quod bona futura acquiruntur fisco, quando non
solum bona sunt publicata, sed etiam persona ad mor-
tem condemnata, allegat lib. 3. C. de bonis proscr. sed
contrarium, & melius loquitur Cast. conf. 212. per to-
tum, lib. 2. Vide supra num. 64. ver. Ratio. † Am- 75
plia; quia in confiscatione bonorum adventitiorum fi-
liifamilias non veniunt bona, in quibus ipse habet.
proprietatem & pater usumfructum, quia sicut non
potest illa alienare sine patre, qui est legitimus ad-
ministrator; ita nec possunt confiscari ex ejus deli-
cto. Abb. conf. 66. Quamqum, numer. 2. lib. 2. Rom.
conf. 154. judicium contra, numer. 3. in fi. cum seq.
ver. iis tamen. Ruin. late conf. 24. lib. 5. per totum.
communem dicit Menoch. de recuper. remed. 9. num.
66. ubi plures allegat, videlicet Curt. Jun. conf. 60.
Dux Philippus, ver. venio ad secundum. Soc. Jun. conf.
77. num. 8. lib. 2. qui consuluit in eodem casu cum
Rui. Jas. Inst. de actio. §. actiones, numer. 62. Boer.
decis. 7. numer. 10. & seq. Rol. a Valle conf. 56. num.
10. lib. 1. communem dicit Paris. conf. 157. lib. 4. li-
cet contrarium teneat, & esse sine difficultate dici Clar.
§. fi. q. 78. num. 12. quando pater habet usumfructum,
Capel. Tholosa. decis. 120. & Curt. Sen. conf. 59. nu.
12. ubi dicit communem. Menoch. conf. 182. nu. 13.
Tob. Non. conf. 102. † Extende, quia neque respectu 76
proprietatis filii in adventitiis potest fieri confiscatio,
quando filius est in potestate patris; quia nullo modo
potest disponere, vel testari de proprietate. Abb. d. conf.
66. Quamquam, nu. 2. ver. nec obstat si dicatur, lib. 2.
† Contrarium tenet Paris. conf. 157. qui consuluit con- 77
tra Ruin. lib. 4. ubi quod solum prohibetur confiscatio
quoad usumfructum, in præjudicium patris, & ita plu-
res pro hac parte tenere citat Menoch. d. remed. 9. recu-
per. n. 75. ver. contrariam tamen. inter quos Jacob. de
Arena, Cyn. Bar. Bald. Ang. Salyc. & Ripa; licet contra-
rium ibi teneat Menoch. & hanc partem tuetur Rom.
conf. 154. per totum. quia si pater convenitur, ut legiti-
mus administrator tenetur. † Declara ut per Capel. 78
Thol. q. 120. ubi additio plene declarat, quod non fit
confiscatio, secus in peculio castrensi. † Declara secun-
do, ut per Alex. conf. 106. super alio, in fi. l. 7. quia si
est obligatio necessaria, pater tenetur ut legitimus ad-
ministrator; si voluntaria, non nocet patri, nisi esset
hæres filii. † Extende multo magis; quia non potest
confiscari ususfructus spectans ad patrem. Rui. conf. 24. l.
5. in pr. † Extende, etiam in usufructu adventitiorum 81
bono-

bonorum. Menoch. *in d. 9. remed. recup. num.* 70. ubi
82 dicit magis communem hodie. † Extende; quia non
veniunt bona profectitia filii-familias, & nullus dubi-
tat. Rui. *d. conf.* 24. *num.* 5. *lib.* 5. communem dicit.
Curt. Sen. *conf.* 59. *num.* 12. Soc. Jun. *conf.* 77. *num.* 6.
lib. 2. Clar. §. *fi. q.* 78. *num.* 11. ubi, quod pater est
dominus, ideo non est mirum, si non confiscantur,
83 & dicit communem. † Extende, ut procedat, etiam
si pater non habeat usumfructum, sed alius; quia non
desinit esse administrator, ideo impeditur confiscatio.
Rui. *d. conf.* 24. *lib.* 5. *num.* 7. *& seq.* Menoch. *d. re-
med. 9. recuperandæ, num.* 81. *& seq. ver. extenditur,*
84 ubi citat plures pro utraque parte. † Extende, quia
hoc est verissimum, quando delictum esset ex ficta
confessione in contumaciam. Rom. *d. conf.* 154. *num.*
5. ubi plena apostilla *in ver. lata est.* & *in ver. Noce-
ret.* Bar. *in l. si finita*, §. *si de vectigal. in fi. num.*
85 14. *ff. de damno infect.* † Extende; quia valet argu-
mentum; filius non potest testari de bonis, & sic non
potest hæredem extraneum facere; ergo neque pati con-
fiscationem, Rui. *d. conf.* 24. *per totum, lib.* 5. ma-
xime *num.* 12. *& seq. ver.* 2 *pr.* sequitur Clar. *d.* §. *q.*
86 78. *num.* 12. † Extende, quod imo peculium adventi-
tium filii in quo pater non habet usumfructum, non
possit confiscari, dicit Clar. *d.* §. *fi. q.* 78. *num.* 12. *in
fi. ver. sed certe*, ubi quod sicuti peculium castrense
non potest confiscari, licet filius possit de eo testari;
87 ita & peculium adventitium. † Declara; quia consi-
deratur facultas alienandi; ideo si quis habet bona, &
utile dominium, alius autem directum; potest confi-
scatio fieri, si potest alienari, alias non. Covar. *in
tertia parte relectio, c. possessor. de reg. jur.* §. 1. *num.* 6.
83 *ver.* 11. † Extende; quia neque peculium castrense po-
test confiscari, licet filius possit de eo testari, & libe-
re disponere, secundum communem, de qua Alex. *in
l.* 3. §. *filius, ff. quod quisque juris, num.* 3. ubi Dec.
num. 4. & alios citat Clar. *d.* §. *fi. q.* 78. *num.* 13. *ver.
quæro etiam*, ubi, quod ratio prærogativæ est patria
89 potestas, quæ facit præferri patrem fisco. † Et proce-
dit ampliatio: quia si bona filii, vel servi confiscan-
tur, non venit in confiscatione peculium domini, vel
patris; Ægid. Bella. *conf.* 15. *in prin.* ubi idem in li-
90 berto: quia jus domini salvatur. † Extende in casu
converso; quia confiscatis bonis patris, non confiscatur
peculium profectitium filii, secundum communem, de
91 qua Clar. *q.* 78. *num.* 14. *ver. quæro nunc.* † Decla-
ra, nisi pater amitteret patriam potestatem: quia tunc
peculium transiret in fiscum secundum communem, de
qua Boss. *de bon. publicat.* 71. sequitur Clar. *d. q.* 78.
num. 14. *in fi.* ubi relative, quando pater perdat pa-
triam potestatem, & ita loquitur Abb. *conf.* 66. *circa
med. ver. nec. obstat.* & ideo si filius propter homici-
dium efficitur bannitus, & potest impune offendi:
quia perdit pater patriam potestatem, isto casu fit con-
fiscatio peculii in proprietate, vel in totum, prout ha-
bet illud Paris. *d. conf.* 157. *num.* 19. *& seq. lib.* 4.
Vide Tusch. *Litt. P. verb. Patria potestas multis mo-
92 dis solvitur. Concl.* 132. † Restringe: quia potest con-
fiscari peculium, sive adventitium, sive profectitium,
in quo pater habet usumfructum, quando filius est
emancipatus, & alias liberatus a patria potestate: quia
quoad proprietatem confiscatio procedit, quæ ad filium
spectat. Bar. *d. l. si finita.* §. *si de vectigalib. num.* 12.
ff. de damno infecto. ubi omnes, quia prohibetur alie-
natio, propter potestatem, Paris. *d. conf.* 157. *num.* 32.
93 *& seq. lib.* 4. ubi *num.* 21. dicit communem. † Re-
stringe, quia possunt ista peculia sequestrari, & inven-
tariari, quia agitur de modico præjudicio. Boer. *dec.*
94 4. *in fin.* † Restringe, ut non procedat, quando filius
haberet administrationem peculii ex concessione pa-
tris: quia non impeditur. Menoch. *d. remed. 9. recup.
num.* 90. *ver. declaratur*, & hanc communem dicit
Gig. *de crim. læsæ Majest. fol.* 126. *q.* 11. *in fi.* quia
non valet argumentum: non potest filius testari: ergo
non patitur confiscationem: quia sufficit, quod possit
95 inter vivos disponere. † Restringe: quia confiscatio
bonorum comprehendit peculium filii, quando pater
amisit patriam potestatem ex banno, vel alias. Clar.
96 §. *fi. q.* 71. *num.* 7. *ver. successive, in fi.* † Amplia: quia
confiscatio non comprehendit donata per condemna-
tum uxori causa mortis, & licet possit revocare talem
donationem: condemnatus tamen non acquirit Fisco,
sed sibi; quia ista non veniunt in confiscationem,
quæ postea acquiruntur, Bald. *in l. exequutorem. num.*
30. *C. de exequut. rei jud.* quem sequitur Natta *conf.*
549. *in fi.* † Amplia: quia in confiscatione non venit 97
legitima debita filio post mortem patris, si tempore
confiscationis pater vivit. Dec. *conf.* 438. *col.* 2. *ver.*
2. *concl. num.* 5. *& seq.* Castr. *conf.* 212. *Omisso ordi-
ne, lib.* 2. ubi loquitur in rebelle bannito, qui pro
mortuo habetur, & succedunt alii venientes ab intesta-
to. † Extende; quia de jure antiquo semper legitima 98
conservatur filiis, licet bona patris confiscentur, & me-
dietas, etiamsi sunt filii infra numerum quatuor; si ve-
ro supra, nihil confiscatur ex benignitate principis, *l.
1. in fi. & l. fi. ff. de bon. damnat.* † Et quod con- 99
fiscatio bonorum universalis non comprehendit legiti-
mam debitam filiis, communem dicit Roland. a Valle
conf. 79. *num.* 29. *lib.* 2. Farinac. *q.* 24. *num.* 34. *tit.
de delictis*, ubi extendit etiam stante statuto, quod
omnia bona delinquentis confiscentur, ubi ampliat, &
limitat multis modis, & est major hoc casu legitima
filiorum, quam sit de jure communi, ut ipse dicit *n.*
37. *& seq.* & limitat in bonis maternis; item non ha-
bere locum in filiis conceptis post condemnationem,
neque in crimine hæresis: & supra *num.* 5. † Exten- 100
de: quia neque dos filiarum venit in confiscatione bo-
norum patris. Farinac. *d. q.* 24. *num.* 46. *& seq.* ubi
etiam in crimine læsæ Majestatis extendit, *num.* 47. &
dicit communem. † Extende; quia neque supplemen- 101
tum legitimæ venit in confiscatione bonorum. Dec. *d.
conf.* 438. *num.* 9. *& seq.* † Contrarium, quod imo ho- 102
die illæ leges reservantes legitimam filiis in confiscatio-
ne bonorum non sint in usu, tenet Chassan. *super con-
suet. Burgund. fol.* 88. *num.* 6. *& seq.* ubi late, quod non
debetur licet statuta reducant confiscationem, prout de
jure antiquo, vide eum quia disputat; maxime *n.* 10.
ver. in contrarium. † Declara; quia secundum magis 103
communem reservatur legitima, videlicet tertia, prout
de jure debetur ab intestato, ita Rol. a Valle *conf.* 97.
n. 29. *lib.* 2. sequitur Clarum *d.* §. *finali qu.* 78. *n.* 26. *ver.
videndum est etiam.* † Extende; quia confiscatio non 104
comprehendit legitimam, neque Trebellianicam filio
debitam, quando prohibitus est alienare usque ad cer-
tam ætatem, donec est minor; quia cum sit ad illius
favorem, valet prohibitio, & impedit confiscationem.
Rol. a Valle *conf.* 33. *n.* 30. *lib.* 1. *& conf.* 98. *n.* 25. *lib.*
2. sequitur Tobias Nonius *conf.* 97. Clar. *in praxi*, §.
fi. qu. 78. *ver. Item quæro, nunquid in confiscatione, n.*
10. *in fin.* ubi allegat, quod valet prohibitio secundum
communem, quando est ad certam ætatem, allegat De-
cium *conf.* 442. *num.* 18. Boss. *de publicat. bono.* 41. Ruin.
conf. 23. *lib.* 5. Riminal. *conf.* 243. & ita servatur Medio-
ni, contrarium supra *num.* 8. *& multis seqq.* ubi vide.
† Restringe; quia facta confiscatione bonorum gravati 105
legitima, & Trebellianica, quas potest deducere, con-
fiscantur, quando non est facta prohibitio Trebelliani-
cæ, Clar. §. *fi. q.* 78. *num.* 10. *ver. item quæro, in fi.* ubi
declarat, & quod si legitima est prohibita ad favorem
filii minoris; vide sup. *n.* 104. † Restringe in bonis 106
maternis; quia facta illorum confiscatione, nihil reser-
vatur filiis, ut est text. *in l. de bonis matris. C. de bonis
profc.* Clar. *d.* §. *fi. q.* 78. *num.* 26. *in fi.* ubi dicit commu-
nem. Bart. & Alex. *in l. ex facto.* §. *ex facto. ff. ad Trebell. &
in l.* 1. *C. de hered. instit.* Vide infra §. XVI. *Confisca-
tis bonis, ad quæ onera teneatur Fiscus. n.* 12. *& seq.*
Vide plene Tusch. *Litt. L. in ver. Legitima an de-
beatur filiis, si bona patris confiscantur. Concl.* 189.
† Amplia; quia confiscatio non comprehendit jus usuf- 107
fructus etiam naturaliter vivente usufructuario, Alex.
conf. 23. *num.* 8. *lib.* 1. *& num.* 13. *ver. non obstat
quintum.* † Amplia; quia non comprehendit dotes uxo- 108
ris delinquentis. Bal. *conf.* 355. *Quemadmodum Impera-
tor, lib.* 3. *l.* 1. *& l. si marito*, §. *fi. ff. solut. matr.*
Soc. *conf.* 121. *Præmittenda est disputatio, col.* 5. *num.*
26. *ver. Postremo clare respondeo, lib.* 4. Vide infra. §.
XII. *Confiscatio bonorum uxoris quibus casibus fiat.* † Am- 109
plia; quia si sunt confiscata omnia bona mobilia & im-
mobilia, non veniunt jura & actiones, communem
dicit Clar. *d.* §. *fin. q.* 78. *num.* 9. *ver. successive quæro.* tu
vero declara ut supra *num.* 73. *& seq.* ubi, quod ex
quo bannitorum bona vacant, & fiunt occupantis, posset
Fiscus capere bona banniti postea quæsita, & retine-
re. Vide Tusch. *Litt. B. verb. Bonorum mobilium*

appellatione quid veniat. Concl. 103. & concl. ibi proxi-
110 mo seq. † Limita; quia in confiscatione veniunt bona
alienata per delinquentem, post condemnationem de
eo factam, quando sententia transivit in judicatum,
quia non valet alienatio, communem dicit Clar. d. §.
fi. q. 78. n. 20. ver. si vero. Vide Tusch. Litt. A. verb. Alie-
natio facta in fraudem qualiter revocetur. Concl. 268. Vide
eund. Litt. F. verb. Fiscus quando revocet alienata tan-
quam in fraudem. Concl. 398. Vide eundem, verb.
Fraudulenter facta non valent, & quando secus. Concl.
111 482. † Extende, ut idem sit, si alienat ante senten-
tiam, sed post delictum commissum in casibus, in qui-
bus confiscatio inducitur ipso jure, vel alienatio inter-
dicitur, prout in crimine hæresis, læsæ Majestatis &
sodomiæ; quia alienatio est ipso jure nulla; commu-
112 nem dicit Clar. d. §. fin. qu. 78. n. 18. in fi. † Extende,
ut idem sit, quando alienatio bonorum fieret post de-
lictum commissum, etiam in casibus, in quibus confi-
scatio ipso jure non inducitur, quando in fraudem fi-
sci facta est; quia ea revocatur, etiam si sit facta titu-
lo oneroso, quando uterque fuit particeps fraudis, Clar.
113 d. §. fi. q. 78. n. 18. † Extende idem, quando alienatio
fit post sententiam condemnatoriam, pendente appella-
tione; quia si sequatur confirmatio, revocatur aliena-
tio, & confiscatio habet locum, Clar. d. qu. 78. n. 20.
114 † Extende in alienatione facta quomodocunque in frau-
dem fisci, fraus autem probatur ex conjecturis, puta,
si alienavit omnia bona sua, communem dicit Clar.
115 d. §. fi. q. 78. n. 17. ver. fraus. † Et procedit etiam, si
longe post alienationem sequutum est delictum, dum-
modo tempore alienationis subesset causa delicti, prout
inimicitia, vel quid simile, communem dicit Clar. ubi
116 supra num. 17. † Conjecturæ sunt, si post alienationem
possideat, item si fiat alienatio occulta, vel si consan-
guineo, vel si de omnibus bonis, vel si post aliena-
tionem statim sequutum fuit delictum, quia istæ sunt
præsumptiones fraudis, quæ probant ad revocationem,
si causa delicti tunc suberat, secundum communem,
117 de qua Clar. d. §. fi. qu. 78. n. 17. ubi late. † Restrin-
ge, quando alienatio esset facta titulo oneroso; quia
tunc nisi emptor sit particeps fraudis, valet etiam facta
post commissum delictum, communem dicit Clar. d. §.
118 fi. q. 78. num. 18. ver. ceterum. † Et procedit restrictio,
etiam si fiat alienatio, nedum post delictum, sed etiam
post accusationem, etiam post litis contestationem, quia
valet, & non potest revocari, nisi emptor participave-
rit de fraude, secundum communem, de qua Clar. d.
§. fi. quæst. 78. num. 19. ver. & hæc omnia, licet restringat;
quia præsumitur fraus, si post accusationem, & dicit
119 communem. † Declara; quia etiam in casu retracta-
tionis fiscus non procedit exequutive, amovendo em-
ptores, vel tertios possessores, sed actionem revocato-
riam intentare debet. Clar. d. §. fin. quæst. 78. num. 20. in fi.
120 ubi dicit communem. † Restringe, quia delinquens po-
test quandocumque dare bona sua in solutum creditoribus
121 suis, Clar. d. §. fin. quæst. 78. num. 21. † Restringe, quia
alienatio facta per delinquentem ante delictum valet,
nisi constet de fraude, quo casu revocatur, Clar. d. §.
fi. quæst. 78. num. 16. ver. solet. etiam. ubi dicit commu-
nem, & quod isto casu fiscus tenetur restituere pre-
122 tium emptori. † Limita, ut quæ dicta sunt in vendi-
tiona, vel alienatione, procedant in permutatione,
quæ valida est, & fiscus debet consequi bona permu-
tata, seu subrogata loco venditorum, nisi probetur fraus
ex eisdem conjecturis, de quibus supra, communem
dicit Clar. d. §. fin. quæst. 78. num. 2.

§. IX.

Confiscatio universalis an comprehendat bona alterius territorii?

1 Confiscatio † bonorum universaliter facta contra con-
demnatum, qui æquiparetur deportato, operatur, quod
bona condemnati etiam in alieno territorio sub do-
minio ejusdem Principis censentur confiscata. Bald.
cons. 36. Factum, quod proponitur, lib. 4. ubi, quod
eo casu non potest fingi in uno loco condemnatus
mortuus, in aliu vivens, sub eodemmet Principe, &
cons. 341. super primo, lib. 4. ubi, quod dicitur æqui-
2 parari deportato ex genere criminis. † Et quod confi-
scatio in uno loco facta da omnibus bonis, non ha-
bet locum in bonis territorii alienæ jurisdictionis.
Castr. cons. 209. Circa primum, col. 2. post med. ver. Et
posito, quod fuissent, lib. 2. † Contrarium Castr. cons.
320. Primum quæsitum, num. 3. in fi. ver. Et sic non ob- 3
stat, lib. 3. ubi, quod veniunt successores ab intesta-
to, non autem fiscus alterius territorii. † Declara:
quia confiscatio, & incorporatio est facienda illi Ca- 4
meræ, sub qua bona stabilia sunt sita, quia confiscatio
est realis, & sequitur rem, ubi est. Bald. d. cons. 36.
num. 2. ver. sed dubium, lib. 4. & cons. 341. in pr. lib. 4.
Alex. cons. 31. in prin. lib. 1. & per totum, ubi num. 7.
ver. nunc venio ad responsionem, dicit procedere præ-
dicta circa stabilia; quia inhærent territorio, ideo exi-
stentia extra territorium non capiuntur per fiscum con-
fiscantem, sed per alium fiscum, in cujus territorio
sunt bona, Cravet. cons. 128. Proponitur, quod bona,
in princ. † Extende declarationem, ut procedat, etiam
si confiscatio fieret ob crimen hæresis & sic læsæ Ma- 5
jestatis Divinæ. Cravet. cons 128. num. 6. ver. quinto, &
amplius. † Restringe declarationem, ut non procedat
quoad bona mobilia; quia illi loco applicantur, & il- 6
li fisco, ad quem locum sunt destinata; & ideo si mo-
bilia sunt de loco ad locum translata, ut ibi sint, con-
fiscantur in loco destinationis, nisi fraudulenter, & post
delictum sint a loco delicti asportata. Bald. d. cons. 36.
num. 2. ver. sed dubium est, lib. 4. & cons. 341. lib. 4. Vi-
de Tusch. Litt. B. verb. Bona mobilia ab immobilibus dif-
ferunt, & cui loco applicentur. Concl. 105. † Contrarium,
quod imo mobilia ad effectum confiscationis censean- 7
tur esse de territorio loci, ubi reperiuntur, tenet Alex.
cons. 16. Viso titulo quæstionis, col. fin. per totam. lib. 6.
ubi dicit hanc veriorem, & sequitur ibi apostilla in
ver. loci, quæ dat concord. & hanc etiam tenet Clar.
in praxi criminal. quæst. 78. num. 27. in fi. ubi, quod nun-
quam vidit contrariam opinionem Caravitæ servari, &
quod non servetur, dicit apostilla ad Alexand. consil.
19. num. 9. lib. 6. ubi citat se in consuet. Parisien. §. 145.
† Tertia fuit opinio Bald. in l. mercatores, C. de com-
mer. & mercat. quam sequitur Alexand. consil. 31. num. 8
5. lib. 1. ubi, quod mobilia respiciunt personam, im-
mobilia territorium, & hanc communem dicit Caravit.
super ritu magnæ Curiæ, ritu 132. num. 3. & seq. licet
in praxi crim. q. 67. num. 27. in fi. dicat, quod
nunquam vidit hanc opinionem servari, Gig. de crimi-
ne læsæ Majestatis, tit. de crimine comm. læsæ Majest.
quæst. 2. in fine. † Contrarium tenent Brun. consil. 31. 9
num. 10. & sequ. Alexand. consil. 16. num. 2. lib. 2.
† Declara ex omnibus prædictis; quia si condemnatus 10
nulla habeat bona stabilia, sed solum mobilia, sit ve-
ra tertia opinio de qua supra; quia mobilia respiciunt
personam, ideo ubi est persona, ibi mobilia esse dican-
tur, & sic loquitur Alex. d. cons. 31. lib. 1. mortuus si-
ne consanguineis, nihil in bonis habebat, nisi sola
mobilia; ideo personam sequuntur. † Declara; quia 11
quando mobilia, vel credita sunt perpetuo mansura in
loco, ubi sunt, dicuntur de loco illo, & ibi confi-
scantur, prout Alex. d. cons. 19. num. 9. lib. 9. dat exem-
plum, si Bononiensis habet impræstita Venetiis, ubi
sunt mansura, & de loco Veneto dicuntur. † Si vero 12
habet bona mobilia, & immobilia defunctus, & con-
demnatus, & mobilia sunt in loco perpetuo destinata,
ut quia ibi habitabat, vel quia ibi habebat alia bona
stabilia, & sequuntur locum ubi sunt; si vero ibi non
erant perpetuo permansura, ut quia animo asportandi,
vel ad tempus tantum illa contulit, vel post delictum
in fraudem; & non sequuntur personam, & ita vide-
tur esse de mente Alex. cons. 16. num. 2. lib. 1. si
recte intueatur, & ita Bald. cons. 36. num. 2. lib. 4.
& cons. 341. eod. lib. 4. & melius idem Alex. cons.
31. num. 6. lib. 1. dum hanc distinctionem facit in
creditis. † Amplia in tantum universalem confiscatio- 13
nem comprehendere bona omnia damnati, etiam in
diverso territorio existentia, quando deportato æquipa-
ratur, & est idem dominus amborum territoriorum,
ut etiam judex, qui confiscavit, possit requirere alium
judicem ad confiscandum, Bal. d. cons. 36. num. 3.
ver. super secundo, lib. 4. & duplicatur cons. 341. lib.
4. † Amplia; quia confiscatio generalis omnium bono- 14
rum facta in casu juris communis comprehendit omnia
bona, etiam extra territorium confiscantis, secundum
communem, de qua Clar. §. fi. quæst. 78. num. 27.
ver. sed hic quæro, allegat Rom. Singul. 272. Licet
magna, attestantem communem Canonistarum, &
Le-

15 Legistarum opinionem. † Et isto casu bona confiscata
pertinent illi fisco, in cujus territorio sunt sita, &
ideo si sunt domini diversi, unusquisque capiet bona
sui territorii, & est communis opinio. Brun. *cons.* 31.
feudali, *n.* 15. & magis communem dicit Rol. a Valle
cons. 78. *n.* 14. *lib.* 2. quos citat de communi atte-
16 stando Clar. *d.* §. *fi. qu.* 78. *num.* 27. † Restringe, quando
confiscatio fieret non de jure communi, sed de
statutario; quia tunc non comprehendit, nisi bona in
loco statuentium, quando statutum simpliciter confiscat
omnia bona. Ant. de Butr. *cons.* 58. *num.* 4. *& cons.* 61.
17 *num.* 2. † Et procedit restrictio, etiamsi confiscans esset
dominus aliorum locorum, in quibus passus confiscationem
haberet bona, quia non veniunt in tali confiscatione
bona extra illud territorium. Clar. *d.* §. *fi. q.* 78.
allegat Boss. *de bene. publ. n.* 26. attestantem de commu-
18 ni, & Ceph. *cons.* 79. *n.* 13. † Contrarium dicit Clar.
& male, quando dominus confiscans est dominus aliorum
locorum; & licet nihil alleget, tamen tuetur suam
opinionem in observantia Mediolani, quæ nihil relevat;
& potest esse vera, quando extaret Mediolani constitutio
generalis, quæ habetur pro jure communi in
toto Statu bona confiscantis; secus si vigore statuti fieret
confiscatio; quia statutum Mediolani non operatur
in aliis locis Status, nisi essemus in statuto Civitatis
dominantis, & ita declarat Chassan. *in consuet. Burg.*
fol. 95. *n.* 18. Vide Tusch. *Litt. S. verb. statutum Civi-*
tatis dominantis dicitur jus commune, & extenditur ad
19 *castra & loca subjecta, & quando secus. Concl.* 541. † Declara;
quia si confiscatio ex forma statutorum de bonis
stabilibus, certum est, quod non veniunt bona extra
territorium statuentis; si vero fiat de bonis mobilibus,
vel actionibus, tunc etiam bona extra territorium
veniunt confiscata in loco confiscationis, secundum magis
communem, Carau. *super ritu magnæ Curiæ, ritu*
132. *n.* 4. ubi, quod Bald. hanc tenet *in l. mercatores*,
20 *C. de commer. & merc. in pr.* & magis approbatur. † Contrarium
tenet idem Bald. *in c.* 1. *in prin. num.* 6. *de pace*
tenen. & Clar. *d.* §. *fi. q.* 78. *n.* 27. *in fi.* dicit, quod nunquam
vidit servari, & quod servetur contrarium, dicit
apostilla ad Alex. *cons.* 19. *n.* 9. *lib.* 6. *in ver. mobilia.* & dicit
21 larius dixisse *in consuet. Paris.* §. 145. † Declara; quia
procedit in confiscatione, quando bona mobilia sunt
extra territorium statuentis, & bona ipsa sunt in jurisdictione
ejusdem Principis: quia cum sint accessoria ad
personam condemnatam, confiscantur in loco, ubi fit
confiscatio: si vero sunt extra jurisdictionem, non fit
confiscatio eidem confiscanti; quia non habet exequutionem;
sic arguit Chassa. *in consuet. Burg. fol.* 94. *n.* 8. *ver.*
moveor. ubi, quod sicut hæres succedit per repræsentationem,
ita fiscus per extinctionem personæ, sed requiritur
ministerium judicis, & licet loquatur in stabili-
22 bus; tamen est idem in mobilibus. † Vide Ant. de
Butr. *cons.* 58. *n.* 3. *ver. tamen semper, & per totum* ubi,
quod licet statutum non possit confiscare bona extra
territorium statuentium, ut applicentur fisco statuentium,
tamen potest delinquentem omnibus bonis spoliare,
& spoliatus sic potest dominus domicilii, & bonorum,
exequendo privare condemnatum bonis, &
ideo si statutum confiscat omnia bona delinquentis
ubique existentia, & judex delicti habet partem in suo
territorio, & judex originis reliqua in suo territorio,
23 & idem repetit *cons.* 61. *in prin.* ubi latius. † Et idem
dicit, quando idem statutum puniens, puta sodomitam,
vel alias delinquentem, in pœnam mortis, &
confiscationem bonorum, esset in loco delicti, & in
loco originis; quia potest in utroque loco, videlicet
commissi delicti, & originis, puniri in eadem confiscatione,
ita Bart. *in l. cunctos populos, col. fin. n.* 51. *&*
seq. ver. hoc præmisso, C. de summa Trin. cujus opinionem
communem dicit Boss. *tit. de bonorum publicatione*,
n. 62. & plures citat apostil. ult. ad Ant. de Butr.
24 *cons.* 58. † Amplia; quia confiscatio facta in uno territorio
comprehendit etiam credita, quæ inter mobilia
computantur, quando non habet condemnatus, nisi
mobilia; quia necessario personæ cohærent credita præ-
25 dicta. Alex. *d. cons.* 31. *n.* 6. *lib.* 1. † Restringe, quando
credita condemnati essent respectu rei immobilis; quia
tunc inter immobilia computantur. Alex. *d. cons.* 31. *n.*
26 6. *lib.* 1. latissime Tiraq. §. 1. *glo.* 7. *tit. de retract.* † Declara;
quia si is, cujus bona sunt confiscata universaliter,
habet bona in diversis territoriis, & credita, &
debita in diversis locis, & territoriis, divisio debitorum
debet fieri pro rata bonorum confiscatorum, ut
plus solvat, qui plura bona habet; quia licet bona sint
in diversis territoriis; tamen est unicum patrimonium,
obnoxium creditoribus; ideo fit concursus pro rata,
Alex. *cons.* 31. *col. fi. n.* 9. *lib.* 1. ubi ponit plura exem-
pla, & apostilla recitat super hoc opiniones. † Si ve- 27
ro is, cujus bona sunt confiscata Florentiæ, habet creditum
extra territorium Florentiæ, non applicatur tale
creditum fisco Florentiæ, ita Castr. *cons.* 320. *n.* 3. *lib.*
1. *ver. Patet igitur. & n.* 2. *col.* 1. *in fi.* dicit; quod applicatur
illi, in cujus territorio est creditum, ita quod
si Comes est debitor, applicatur Comiti. † Vide opi- 28
nionem subtilem Franc. Aret. *cons.* 10. *Casus talis est*,
per totum, ubi, quod si A. Ferrariensis habens bona
in territorio Bononiensi, tunc diversæ jurisdictionis,
illa concessit ad perpetuum censum, & usum alteri Ferrariensi
pro annua præstatione perpetuo solvenda Ferrariæ,
& confiscatio fiat Ferrariæ de omnibus bonis A.
Ferrariensis, venit in confiscatione Ferrariæ, præstatio
census perpetua, quæ fit pro bonis Bononiæ; quia dicit
quod ista solutio destinata perpetuo Ferrariæ pro
bonis extra jurisdictionem, dicitur quoddam jus immobile,
abstractum, & consideratum de per se, allegat
Bald. in *l. Jubemus, in pr. C. de Sacrosan. Eccles.* maxime,
quando solutio fit in recognitionem dominii,
& non habito respectu ad fructus bonorum: & dicit
quod censetur esse in territorio Ferrariæ, propter destinatam
solutionem perpetuam, & allegat pro utraque,
& hanc tuetur, & tollit contraria: & certe magna est
extensio, quod per indirectum bona stabilia extra territorium,
per indirectum confiscantur in alio territo-
rio diversæ jurisdictionis. † Amplia; quia si bona con- 29
fiscantur de jure communi, confiscatio fit ad commoditatem
domini utilis, ideo feudatario fit confiscatio,
non autem domino directo. Crav. *cons.* 118. *in prin.* ubi
late hoc demonstrat, licet dominus supremus confiscaverit.
Vide Tusch. *litt. F. verb. Feudatarius est utilis do-*
minus, & ad eum spectant utilitates feudi. Concl. 208.
† Extende; quia confiscatio fit illi domino, sub cu- 30
jus jurisdictione sunt bona; ideo feudatarius capiet
bona confiscata in suo territorio, etiam si confiscatio
fiat per dominum directum, Cravet. *d. cons.* 128. *in prin.*
ubi, quod procedit, etiamsi confiscatio fiat ob læsam
Majestatem divinam, & in consequentiam humanam;
secus si principaliter lædatur humana Majestas domini
directi; quia tunc illi fit confiscatio. † Extende, ut 31
quod dicitur de bonis confiscatis, ut spectent ad feudatarium,
non autem ad dominum directum procedat,
etiamsi confiscatio sit facta ante concessionem
feudi, sed non exequuta; quia concesso feudo talis
confiscatio erit feudatarii, Cravet. *d. cons.* 128. *num.* 5.
& Bald. *cons.* 306. *&* 307. *&* 419. *lib.* 4. † Extende, 32
ut procedat etiam in bonis Clerici confiscatis; quia
spectat confiscatio ad dominum feudatarium, sub cujus
jurisdictione sita sunt bona. Crav. *d. cons.* 128. *num.* 6.
† Extende, etiam si confiscatio fiat ob crimen læsæ 33
Majestatis divinæ, & sic hæresis, Crav. *d. cons.* 128. *n.*
6. *ver. nec. obstat.* † Restringe, quando esset crimen 34
læsæ Majestatis humanæ in personam directi domini;
quia tunc applicatio fit domino directo quando in
eum principaliter est commissum delictum, Cravet. *d.*
cons. 128. *n.* 7. Vide infra §. XV. *Confiscatio bonorum*
in crimine læsæ Majestatis qualiter, & cui fiat. † Am- 35
plia; quia confiscatio omnium bonorum damnati ad
mortem facta comprehendit legitimam ipsius damnati
extrahendam ex fideicommisso, nec non alia bona acquisita,
& spectantia libere ad damnatum. Bald. *cons.*
6. *Factum super quo consilium*, *num.* 1. *lib.* 4. † Limita; 36
quia si confiscatio fiat jure speciali statutario, ea se
non extendit ad bona alibi sita, Castr. *cons.* 320. *pri-*
mum quæsitum, col. 2. *ver. Breviter licet ista, lib.* 1. *&*
n. 3. ubi late. Jo. de Imol. *cons.* 35. *n.* 24. *in fin. ver.*
Item advertendum, cum seq. ubi, quod licet de omnibus
bonis, ministerio juris restringitur, & dicitur particularis.
† Limita, etiamsi confiscatio fieret de jure 37
communi universaliter, quando fit in contumaciam,
quia non habet locum in alieno territorio, Castr. *d.*
cons. 320. *n.* 3. *ver. dico etiam*, *lib.* 1. † Limita; quia con- 38
fiscatio universalis condemnati, qui deportato æquiparatur,
non comprehendit etiam bona ejusdem territorii
acquisita, seu obventa damnato post confiscationem,

Bald. *cons. 24. per totum*, *lib.* 4. ubi, quod neque fidei-
commissum conditionale, neque jus cohærens personæ
banniti ex quacumque causa, etiam in crimine læsæ
Majestatis, cadit in confiscationem, quando tempore
confiscationis non erant quæsita, & sic fiscus non suc-
cedit. Dec. *cons.* 438. *Accurate. n.* 7. *& seq.* Vide ple-
nius §. *proximum præcedentem*, *num.* 66. *& multis seq.*
39 † Extende; quia jus adeundi non transit in fiscum:
Ideo si hæreditas est delata eis, cujus bona confiscan-
tur, non potest fiscus adire pro eo. Dec. *d. cons.* 438.
40 *n.* 5. ubi apostilla. † Limita quando confiscantur omnia
bona, & damnatus habet bona extra jurisdictionem,
quæ non est ejusdem Principis; quia ad bona non suppo-
sita non extenditur confiscatio universaliter facta, Bald.
41 *d. cons.* 24. *Factum tale est*, *lib.* 4. *in pr.* † Declara
limitationem; quia si confiscatio fit in uno loco de ju-
re speciali, puta Bononiæ vigore statuti, non extendi-
tur extra territorium ad civitatem Mutinæ: si vero con-
fiscatio fit de jure civili universali, utique extenditur
ubique, sed fiscus cujusque territorii capiet bona sui
proprii territorii. Alex. *cons.* 31. *Viso titulo*, *n.* 3. *lib.* 1.
Castr. *cons.* 320. *col.* 2. *ver. breviter*, *lib.* 1. Jo. de Imol.
cons. 35. *n.* 23. *in fin. ver. Item advertendum.* Aret. *tract.*
malefic. ver. & ejus bona publicamus. col. 1. Guido Papæ.
42 *decis.* 341. † Si tamen confiscatio est generalis, quili-
bet fiscus capit bona condemnati in suo territorio. Alex.
43 *cons.* 31. *Viso titulo*, *lib.* 1. *in pr.* † Extende; quia etiam
quilibet fiscus exigit debita, & solvit in suo territorio,
exemplo duorum tutorum, quasi unusquisque succedat
44 pro parte. Alex. *d. cons.* 31. *in prin. lib.* 1. † Declara,
& distingue; quia inter eos non est jus accrescendi,
adeo quod si unus fiscus non apprehendat bona confi-
scata sui territorii, non accrescunt alteri fisco. Alex.
d. cons. 31. *in prim. lib.* 1.

§. X.

Confiscatio bonorum Clerici ad quem pertineat & fiat?

1 Confiscatio † bonorum Clerici facta, si sunt bona
mobilia, vel alias immobilia; tamen intuitu Ecclesiæ
acquisita, ob Clerici delictum spectant ad Episcopum,
vel Ecclesiam. Oldrad. *cons.* 17. *in prin.* quia mobilia
sequuntur personam, & etiam immobilia, quæ habet
tamquam Clericus, ut ibi, maxime *n.* 20. *col. vers. sed*
2 *certe.* † Contrarium, quod in Francia, si bona Cle-
rici confiscantur, mobilia confiscantur Episcopo, im-
mobilia vero confiscantur Regi, attestatur Clar. §. *fi.*
qu. 78. *n.* 1. *in fi.* ubi allegat Boer. *super consuet. Bituricen.*
fol. 20. *col.* 3. Papo. *lib.* 24. *tit.* 13. *Aresto* 3. vide infra
3 *in fin.* † Amplia, ut etiam Episcopo applicentur patri-
monialia Clerici, quando confiscatio fieret pro crimi-
ne Ecclesiastico. Oldrad. *d. cons.* 17. *col.* 2. *n.* 9. *ver. &*
4 *ideo.* † Amplia, quod bona Clericorum confiscata ap-
plicantur Ecclesiis, quando alicui Ecclesiæ inserviunt.
Oldrad. *d. cons.* 17. *n.* 10. *ver. item advertendum*, *col.* 2.
5 † Limita in bonis immobilibus, & patrimonialibus
Clericorum; quia si confiscantur per Episcopum, ob
delictum Clerici, spectant ad dominos temporales, sub
cujus territorio sita sunt bona. Oldr. *d. cons.* 17. *in prin.*
qui ita loquitur propter consuetudinem, non quia sit
de jure communi, ubi idem de bonis feudalibus, &
emphyteuticis, ut revertantur ad dominum directum,
vel, ut dicit Boer. *decis.* 264. *n.* 4. illud est quoad mul-
tos Episcopos, & Abbates, quibus Rex ex largitione
& liberali concessione donavit territorium sic limita-
6 tum. † Limita in bonis feudalibus, seu emphyteuticis
Clerico concessis: quia facta confiscatione revertuntur
7 ad dominum directum. Oldr. *d. cons.* 17. *in prin.* † Ex-
tende; quia licet emphyteutica bona laici confiscen-
tur; non tamen bona emphyteutica Ecclesiæ cadunt in
confiscationem bonorum vacantium, sed utile domi-
nium cum directo consolidatur favore Ecclesiæ, plene
Ægid Bellam. *cons.* 23. *per totum*, maxime *n.* 7. imo
tenet absolute, quod quando fiscus succedit ad bona
vacantia, non fit successio universalis, & non succedat
in re communi, neque emphyteutica laici, vel Eccle-
8 siæ. † Limita in Gallia de consuetudine: quia omnia
bona Clericorum immobilia applicantur dominis tempo-
ralibus, & mobilia tantum Episcopo, & Ecclesiæ. Oldr.
d. cons. 17. *in* 1. *col. ver. rursus*, ubi dicit consuetudinem
9 valere. † Limita, quod pœna Clerici frangentis pa-

cem applicatur domino temporali, licet per Episcopum
fuerit condemnatus. Oldrad. *d. cons.* 17. *num.* 8. *ver. hoc*
idem, & movetur propter consuetudinem. † Limita in 10
crimine hæresis; quia bona confiscata spectant infra
annum ad dominum temporalem, post annum ad Ec-
clesiam. Oldr. *d. cons.* 17. *n.* 8. *ver. item hoc probant*, *& n.*
9. ubi videtur velle, quod in omnibus criminalibus
non Ecclesiasticis confiscatio facta contra Clericum spe-
ctet ad judicem secularem, seu dominum temporalem
infra annum, & idem dicit in fine consilii, *n.* 22. *ver.*
item videmus. † Limita, quod omnis confiscatio & con- 11
demnatio facta contra Clericum ob aliud crimen, quod
non sit Ecclesiasticum, bona confiscata infra annum
spectant domino temporali, secundum Oldr. *d. cons.* 17.
n. 9. ubi vult esse speciale, quod spectet ad Episcopum,
quando ex delicto Ecclesiastico proveniret, & jus com-
mune in aliis esse contrarium, sed loquitur de consue-
tudine Franciæ. † Declara; quia dictæ limitationes da- 12
tæ per Oldrad. sunt; quia ipse supponit in Francia ita
servari, & quia ipse est in opinione, quod Episcopus
non habeat territorium; ideo de jure non sunt veræ,
& non procedunt, nisi de facto; quia clarum est, quod
Episcopus habet diœcesim, quæ sibi pro territorio assi-
gnatur. Ruin. *cons.* 22. *n.* 5. *lib.* 1. & habet fiscum & fa-
miliam armatam secundum veram, & communem opi-
nionem, de qua Tusch. *Litt. E. in vers. Episcopus habet*
territorium. Conc. 252. Vide §. proximum sequentem.

§. XI.

Confiscationem bonorum an habeat Episcopus?

Episcopus † non potest confiscare, quia non habet 1
territorium, ideo seculares exequuntur sententias Episcopi.
Boer. *decis.* 264. *n.* 3. † Contrarium, quod imo de con- 2
suetudine Episcopi habeant fiscum, & possint pecunia-
rias pœnas imponere Clericis, & aliis de suo foro, te-
net Clar. *in* §. *fi. qu.* 80. *n.* 5. *ver. in hac autem materia*,
& q. 78. *n.* 6. ubi relative loquitur, & est communis
opinio. Fel. *in c. irrefragabili. de offi. ord. in* §. *caterum*,
n. 11. *vers. quarta Conclusio.* ubi, quod ita servatur. Co-
varr. *variar. resol. lib.* 2. *c.* 9. *n.* 11. ubi de communi. Ro-
ta *in antiq. decis.* 7. *de testa.* quæ dicit, quod fiscus Epi-
scopi succedit Clerico, non autem fiscus secularis. † Et 3
quod Episcopus habeat fiscum, Diaz. *in praxi crimina-*
li. cap. 124. Burr. Imol. & alii, post gloss. *in cap. quia*
vers. præter. de concess. præben. & alii, quos citat Fel.
ubi supra. † Declara; quia de jure Episcopi pro se non 4
habent fiscum, sed debent pœnas, & confiscationes ap-
plicare Cameræ Apostolicæ, vel saltem locis piis, li-
cet non servetur. ut per Clar. §. *fi. qu.* 80. *n.* 5. *ver. in*
hac, *circa fi.* ubi plures allegat. Fel. *in d. cap. irrefra-*
gabili, §. *caterum*, *num.* 11. *de offi. ordin.* ubi limitat,
nisi Episcopus indigeat pro se, vel nisi pœna impona-
tur a lege, vel statuto; quia Episcopus retinet pro se,
sequitur Covar. *variarum resolutio. lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 11.
ubi de communi. † Restringe, nisi habeant territo- 5
rium ex concessione principis secularis, prout in Fran-
cia multi Episcopi, & Abbates ex concessione Regis.
Boer. *d. decis.* 264. *n.* 4. † Restringe, nisi in spirituali- 6
bus, quia habent diœcesim loco territorii, & exequun-
tur sententias suas, & quoad Clericos, Felin. *d. cap. ir-*
refragabili. † Restringe in crimine hæresis; quia de con- 7
suetudine fit confiscatio, & exequutio per Episcopum,
& inquisitores. Boer. *d. decis.* 264. *nu.* 5. Vide Tusch.
Litt. E. verb. Ecclesia quas pœnas imponat, *& de multi-*
plicibus pœnis. Concl. 17. Vide eundem, *verb. Episcopus*
habet territorium, *cui coheret jurisdictio. Concl.* 253.

§. XII.

Confiscatio bonorum uxoris, & dotis quibus casibus
fiat vel non?

Bona † uxoris confiscantur quinque casibus, de qui- 1
bus *in l. quinque legibus*, *ff. de bon. damnat.* refert Floria.
de S. Petro *in* 1. *quæst. mulier primo viduata*, *col.* 2.
ver. item nec publicabuntur. † Amplia; quia dos mu- 2
lieris delinquentis salvo matrimonio confiscatur sine
dubio. Clar. §. *fi. q.* 78. *num.* 25. ubi dicit communem.
† Restringe, si mulier delinquat constante matrimo- 3
nio; quia non publicatur, nisi in quinque casibus.
Clar.

Clar. *d. §. fi. qu. 78. n. 15.* ubi, quod in illis quinque
casibus confiscatur dos cum aliis bonis mulieris nuptæ,
& dicit communem, allegat Boss. *de public. bonorum*,
4 *num.* 73. & alios. † Restringe, quia dos nunquam
confiscatur propter delictum mariti, etiamsi sit rebellis,
etiamsi uxor eum sequatur, sed statim mulier potest do-
tem repetere; quod dicit notandum Clar. *d. §. fin. q.* 78.
5 *num.* 15. *in fin.* † Amplia; quia licet confiscatio bono-
rum uxoris, videlicet doris, fit ob delictum mariti in
causa primipilari, *l.* 2. *C. de primipil.* Ant. de Butr.
6 *cons.* 61. *num.* 3. † Regula tamen est in contrarium,
quod dos, & bona u[illegible]is pro delicto mariti etiam in
crimine læsæ Majestatis non confiscantur. Ant. de Butr,
cons. 61. *num.* 2.

§. XIII.

Confiscatio bonorum expressa, vel tacita, in quo differant?

1 Confiscatio † dicitur expressa, quando lex, vel sta-
tutum imponit delinquenti pœnam mortis, & confis-
cationis bonorum: quando vero lex, vel statutum im-
ponit pœnam mortis, de jure antiquo veniebat etiam
confiscatio in consequentiam: unde *auth. bona damna-
torum, Cod. de bonis proscript.* decrevit confiscationem
in consequendam amplius non venire in duobus casi-
bus. Clar. *in praxi crimin. §. fin. qu.* 78. Vide supra
2 §. III. *vers. Confiscatio, & §. IV. ver. extende.* † Et
quando lex imponit pœnam confiscationis bonorum ip-
so jure, potest procedi etiam post mortem delinquentis
contra hæredes, secundum communem, ut restituat hæ-
res fructus, etiamsi vivente delinquente non sit sequuta
declaratio. Clar. *in §. fi. q.* 51. *num.* 14. *ver. scias*, ubi
dicit communem, licet Mediolani dicat requiri decla-
3 rationem vivente delinquente. † Alio modo confisca-
tio per sententiam fit a judice expresse, vel in conse-
quentiam: expresse, quando dicit; *condemnamus in pœ-
nam capitis, ut moriatur, & in pœnam confiscationis om-
nium bonorum*, & isto casu sententia operatur, etiamsi
de jure pro illo delicto non adesset confiscatio; quan-
do vero dicit; *condemnamus in pœnam capitis, ut mo-
riatur cum confiscatione bonorum*, tunc pœna confisca-
tionis dicitur in consequentiam venire, ita ut si de jure
communi, vel statuto non esset imposita confiscatio,
sententia non operatur, nisi in quantum jus disponit.
Arim. ad Ang. *de Malef. in ver. ejus bona publicamus*, ubi
dicit communem. Rui. *cons.* 114. *n.* 5. *lib.* 4. Clar. *in §. q.*
94. *num.* 7. *ver. sed pone*. Vide *Dictio*, cum *conjungit, &*
4 *quid significet*. *Concl.* 258. † Differentia est; quia si con-
demnatus in contumaciam in pœnam capitis, & con-
fiscationem bonorum post annum compareat, & absol-
vatur quoad innocentiam, non recuperat bona; secus
quando confiscatio & in consequentiam venit. Clar. *d.
§. fi. q.* 94. *n.* 7. *& q.* 44. *n.* 3. *& seq. ver. facta autem hujus-
5 modi descriptione, & n.* 5. *ver. dixi. cum seq.* † Item;
quia si moritur, extinguitur pœna corporalis, & con-
fiscatio in consequentiam: secus si confiscatio sit princi-
paliter facta. Clar. *d. §. fi. q.* 94. *n.* 7. *ver. sed pone*, ubi di-
6 cit communem. † Item; quia si confiscatio venit prin-
cipaliter, potest fieri etiam quod reus amplius non pos-
sit pœna ultimi supplicii condemnari, ut quia penden-
te judicio moritur; secus si in consequentiam. Cæpol.
7 *cons.* 17. *criminali*, *num.* 36. † Item; quia si fiat con-
fiscatio bonorum patris principaliter, non reservatur le-
gitima filiis; secus si in consequentiam. Castr. *cons.* 171.
8 *col. fi. lib.* 1. † Imo dicit Clar. *d. q.* 44. *n.* 5. *ver. quin imo*,
quod si reus condemnatus admittitur ad novas defensio
nes post annum, & constitutus cœperit probare inno-
centiam, & moreretur, quod non recuperat bona, et-
iamsi hæres velit docere plene de innocentia: tamen
ibi dicit unum verbum Clar. quod tuta conscientia
princeps non potest retinere talia bona.

§. XIV.

Confiscatio quibus casibus non fiat fisco, sed parti lesa?

1 Socius † qui promisit cum juramento pacifice, &
quiete ac fraterna charitate socium tractare, si illum
interficiat ex primo vulnere, omnia ejus bona ipso ju-
re sunt applicata hæredibus socii interfecti, non autem
fisco. Rimin. Jun. *cons.* 124. *Circa primum*, *lib.* 2.
num. 52. ubi dicit notabile. † Amplia per eandem ra- 2
tionem in aliis casibus, militet par ratio, ut si tutor
interficiat pupillum, curator adultum, idem procedat.
† Amplia; quia homicidæ interficientis Clericum Ec- 3
clesiæ deservientem bona confiscantur, & applicantur
Ecclesiæ, Feli. *in cap. postulasti*, *n.* 5. *de judi.* † Am- 4
plia; quia bona raptoris mulieris non confiscantur, sed
applicantur mulieri raptæ, *l. unica. §. & siquidem. C.
de rapt. virg.* Vide plenius Tusch. *Litt. P. verb. Pœna
cui applicari debeat*. *Concl.* 240.

§. XV.

Confiscatio bonorum in crimine lesæ Majestatis cui fiat?

Confiscatio † bonorum in crimine læsæ Majestatis 1
regulariter fit supremo Principi offenso, etiam de bonis
sitis in territorio feudatarii, & subditi; communem di-
cit Roland. a Valle *cons.* 78. *n.* 21. *& seq. lib.* 2. & hæc
est secunda opinio, quam recitat Ægid. *cons.* 15. *col.* 2.
ver. secunda opinio. † Contraria opinio, quod imo feu- 2
datario fiat confiscatio de iis, quæ sunt in territorio
feudatarii, tenet Ægid. *d. cons.* 15. *in prin*, quia feu-
datarius jus suum perdere non debet ex alieno delicto,
& ponit multa similia de peculio servi & filii-familias;
quia facta confiscatione, dominus, & pater non priva-
tur. † Tertia opinio fuit, quod durante vita delin- 3
quentis dominus supremus percipiat fructus, postea ve-
ro secus. Ægid. *d. cons.* 15. *num.* 2. *ver. Tertia opinio*.
† Quarta opinio, quod utile dominium transeat in 4
principem supremum offensum, directum vero remaneat
feudatario. Ægid. *d. cons.* 15. *num.* 2. *ver. Quarta opi-
nio*. † Declara hanc quartam opinionem; quia non 5
expedit feudatario habere dominum suum sibi vasallum;
& ideo ipse dominus vendere tenetur utile dominium
habili, vel res tota venditur, & dividitur pretium; Æ-
gid. *d. cons.* 15. *num.* 3. † Declara; quia prima opinio 6
procedit, quando crimen est læsæ Majestatis verum, &
proprium in personam principis, vel Consiliariorum as-
sistentium, alias non ita plene. Ægid. *d. cons.* 15, *n.* 10.
ver. quarto queritur, ubi, quod est speciale in casu isto
propter offensam directam in Principem, usque in fin.
† In secundo capite applicatur domino immediato, & 7
probat ratione; quia si sententia adimit bona sine con-
fiscatione, certe uniri debent immediato domino, si confis-
cantur, debent confiscari immediato: maxime quia non
citato domino immediato sententia esset nulla, nec po-
test dici alienatio necessaria quoad dominum immedia-
tum, qui nihil deliquit, Ægid. *d. cons.* 15. *n.* 10. *&
seq. ver. tertia, ratione probatur, & per totum*. Vide
Tusch. *Litt. F. verb. Feudatarius est utilis dominus, &
ad eum spectat utilitas*. *Concl.* 208.

§. XVI.

Confiscatis bonis, ad quæ onera teneatur fiscus?

Fiscus † facta confiscatione bonorum delinquentis te- 1
netur ad omnia debita delinquentis: quia licet fiscus
non sit proprie hæres ejus, cujus bona sunt confiscata,
ut per glos. & Doct. *in l. inter eos, in fin. ff. de fidejuss.*
Bald. *in l. fin. in ultim. col. Cod. de contrahen. emptio.*
tamen ad ejus debita tenetur usque ad quantitatem bo-
norum confiscatorum. *l. si marito, ff. sol matrim. l.* 2.
C. eod. titul. l. fin. C. de sent. passis. † Extende; quia te- 2
netur satisfacere creditoribus ejus, cujus bona sunt con-
fiscata, non obstante edicto DD. novem Florentiæ, quod
omnes teneantur comparere infra certum tempus; quia
ex illo edicto non perdunt jura sua, nisi sequuta decla-
ratione, per quam imponitur post lapsum termini perpe-
tuum silentium, ita disponente Florentiæ lege anni 1549.
vers. ne quali banni &c. quia ut dicit glo. *in l.* 1. *Cod.
de compens. in ver. statio.* si fiscus succedens bannito est
debitor, & creditor tertii, fit compensatio ipso jure, ad
evitandam pœnam amissionis juris, etiam quod nihil
sit oppositum in termino statutario. Alciat. de commu-
ni *cons.* 11. *tom.* 2. *lib.* 6. *num.* 2. *& inf. num.* 9.
† Amplia quia fiscus tenetur ad satisfaciendum credito- 3
ribus alterius territorii, quando non adsunt alia bona,
nisi confiscata, & sic in subsidium. Clar. *§. fi. quest.* 7.
num. 28. *ver. sed quæro*. † Restringe; quia non tenetur 4
fiscus

fiscus satisfacere creditoribus alterius territorii, quando
adsunt alia bona, in quibus potest satis fieri; quia a-
lias de facili fiscus cluderetur. Clar. *d.* §. *quæst.* 78.
5 *num.* 28. ubi dicit communem. † Restringe; quia
quando creditor est ratione pœnæ, prout fiscus, & non
adessent tot bona, præfertur fiscus privato, quoad pœ-
nas: secus si privatus ageret ad interesse, vel ex con-
tractu. Clar. *d.* §. *fi. quæst.* 78. *num.* 31. ubi de com-
6 muni. † Declara; quia si Princeps, vel fiscus confis-
cans esset creditor delinquentis ante confiscationem,
facta confiscatione, si bona confiscata sufficiunt pro
credito, censetur sibi satisfecisse, & non potest velle
retinere bona confiscata ex confiscatione, & tanquam
creditor ex contractu agere contra alia bona, quæ ha-
bet delinquens extra jurisdictionem confiscantis, Castr.
conf. 209. *Circa primum, lib.* 2. *per totum*, ubi, quod
7 si tenetur aliis satisfacere; ergo & sibi. † Rationem
declarationis affert idem Castr. *conf.* 390. *Licet illi*,
lib. 2. quia licet creditores contrahentes, & habentes
obligata bona omnia debitoris, contraxerint respectu
patrimonii debitoris, quod est obligatum; tamen ordi-
ne successivo intelligitur, ut primo bona loci obliga-
gationis, & si non sufficiunt, in subsidium, bona alie-
ni territorii sint obligata, & hæc ratio omnibus præ-
8 dictis applicatur. † Amplia; quia restituit dotes uxori
delinquentis, Soc. *conf.* 121. *Præmittenda est*, *nu.* 26.
9 *ver. postremo clare respondeo, lib.* 4. † Extende; quia
fiscus tenetur satisfacere omnibus creditoribus, usque
ad vires bonorum confiscatorum. *l. non possunt. ff. de*
10 *jure fisci*. Vide sup. *n.* 2. *& seq.* † Extende; quia te-
netur judex in causis creditorum procedere summarie,
& sine dilatione. Salyc. *in l. si quis. num.* 1. C. *de bon.*
11 *proscr.* Clar. *d.* §. *fi. q.* 78. *n.* 28. *in fi. ver. sed quæro*. † Am-
plia; quia imo fiscus si habuit bona confiscata banniti
propter homicidium, non inconvenit, quod mater occi-
si, in solatium amissi filii consequatur aliquam quantita-
tem pecuniarum ex bonis homicidæ; *auth. de mand. prin.*
§. *deinde competens est*. de quo late per Grammat. *Voto*
ult. num. 10. & est tex. *in auth. ut jud. sine quoque suf-*
12 *frag.* §. *illud*. † Amplia; quia fiscus tenetur ad legiti-
mam filiorum in bonis confiscatis, quæ est medietas
loco tertiæ ex liberalitate principis: si vero sunt tres
filii, est tota hæreditas de medietate; est tex. *in l. fin.*
C. de bonis proscr. de tota est tex. *in l. cum ratio, ff.*
de bon. damnat. §. *si plures*. Ruin. *conf.* 8. *n.* 6. *lib.* 5.
Joseph. de Ludov. *decis. Perusin.* 11. *n.* 27. *& seq.* ubi
testatur, quod opinio Ruini est canonizata in Statu Ec-
clesiæ in omnibus curiis; communem dicit Farin. *q.* 24.
n. 34. *& seq.* ubi plures citat, maxime *n.* 37. ponitur am-
pliatio, allegat Roland. a Valle *conf.* 97. *n.* 32. *lib.* 2.
Plot. *inter consilia criminalia*, *conf.* 130. *n.* 87. Nonium
conf. 98. *n.* 8. *& conf.* 105. *n.* 12. Bonacoss. *in ver. confis-*
13 *cari nequeunt*. *tom.* 1. † Extendit ipse, etiam si ex le-
ge, vel statuto particulari omnia bona confiscantur;
quia recipit interpretationem passivam statutum, & lex
nova; communem Farinac. *d. q.* 24. *n.* 34. licet alleget
14 tenentes contrarium. † Item extendit a die publicatio-
15 nis bonorum; item in filiis adoptatis. † Extende: quia
tenetur dotare filias. Bonacoss. *in suis Conclus. crimin.*
16 *ver. fiscus*. *tom.* 2. Clarus *d.* §. *fi. qu.* 78. *n.* 26. † Restrin-
ge in filiis post confiscationem conceptis: item in bonis
maternis; item in crimine læsæ Majestatis Divinæ, &
17 humanæ; Farina. *d. q.* 24. *num.* 41. *& seq.* † Contrarium,
quod confiscatis bonis non reservetur legitima filiis;
quia sicuti pater potest alienando titulo oneroso privare
filios legitima; ita etiam delinquendo. Card. Zabar. *in*
Clem. 2. *de re jud. n.* 15. *in* 7. *quæst.* ubi allegat Genzel. &
alios, ubi apostil. dat concord. Cæpol. *conf. crim.* 17. *n.*
41. *ver. circa quartum*. Angel. Aret. *Instit. de hered. quæ*
ab intest. defer. §. *interdum*, & hanc communem dicit
18 Mandell. *conf.* 47. *in fi.* † Declara; quia quando con-
fiscatio bonorum fit principaliter, non reservatur legiti-
ma filiis; secus si incidenter, & in consequentiam.
Castr. *conf.* 171. *col. fin. lib.* 1. Vide Tusch. *Litt. L.*
verb. Legitima an debeatur filiis, si bona patris confis-
19 *cantur*. *Concl.* 189. † Declara, quod non reservetur
legitima filiis hodie in multis locis, tenet Clar. *in d.*
§. *fi. qu.* 78. *n.* 26. licet dicat communem in contrarium,
& postea dicat reservari legitimam, prout debet, secun-
dum filios, & sic de jure communi. Vide Chassan. *in*
consuet. Burgund. fol. 88. *n.* 6. *& seq.* ubi, quod non re-
servatur, vel si reservatur, prout de jure communi, de-
bet reservari, & quod sit legitima secundum jus com-
mune, communem dicit Rol. a Valle *conf.* 97. *nu.* 29.
lib. 2. † Restringe in confiscatione bonorum materno- 20
rum; quia non reservatur legitima, neque secundum
privilegium liberalitatis principis. Clar. *in praxi crim.*
§. *fi. q.* 78. *n.* 26. *in fi.* ubi dicit communem, & allegat
l. de bonis matris, *C. de bonis proscr.* Jas. *Instit. de actio.*
in §. *actiones*. *n.* 66. *& seq.* ubi dicit communem. Vide
plene sup. §. VIII. *Confiscatio generalis, seu universalis*
quæ bona comprehendat, vel non. ¶

CONFRATERNITAS.

Praxis Confraternitatum; & earundem Erectionis.

Confraterniates Laicorum, aliæ sunt, quæ dicuntur 1
loca pia, Ecclesiæ, & religiosæ; nempe, quæ fuerunt
erectæ Episcopi auctoritate. Joan. Andr. *in c. Joannes*,
de testam. ubi Card. Abb. *in cap. fin. eod.* Bal. *in L. id quod*
pauperibus. *Cod. de SS. Eccl.* Lapus *in tr. de port. can.* ubi
etiam Perus. *a.* 2. *q.* 2. *principali*. Dec. *conc.* 72. Anchar. *in*
cap. auditis. *de rest. in integr.* quia hanc qualitatem se-
cundum Jus Canonicum, tribuere non possunt privati
sine Episcopi authoritate. *cap. ad hæc de relig. dom.* Fusc.
de visitat. lib. 2. *cap.* 14. Rot. apud Sperel. *decis.* 155. Ric-
cius *in prax. confrat. p.* 3. *res.* 142. Et gaudent privilegio
locorum piorum, & tenentur ad ea, ad quæ tenentur
loca pia: sunt enim institutæ pro exercitiis pietatis.
Garz. *de benef. p.* 5. *c.* 1. *n.* 605. Gabr. *de pia causa concl.* 1.
DD. apud Barbos. *de Jur. Eccles. univers. lib.* 2. *cap.* 11.
num. 81. Aliæ sunt, quæ non dicuntur Ecclesiæ, ac re-
ligiosæ; quia erectæ sine consensu, & auctoritate Epis-
copi, sunt tamen, & dicuntur loca pia, ob opera cha-
ritatis, quæ in illis exercentur, & ob quæ sunt insti-
tutæ, ad effectum ut gaudeant privilegiis piæ causæ.
DD. apud Gabr. *de pia causa concl.* 1. *num.* 5. Barb. *de Jur.*
Eccles. lib. 2. *c.* 11. *n.* 78. Garz. *de benef. p.* 5. *c.* 1. *n.* 606.
ubi plures DD. quidquid alii in contrarium dicant; &
aliæ sunt mere temporales, de quibus in præsenti nihil
ad nos; quæ cum nullo modo pertineant ad Ecclesiam,
ideo possunt vendere sua bona sine solennitatibus re-
quisitis in alienatione bonorum Ecclesiasticorum. Barb.
in auth. hoc ejus porrectum. *Cod. de Episc. & Cler.* Felin. *in*
cap. 2. *de for. comp.* Menoch. *conf.* 635.

Porro confraternitates, quæ sunt loca pia, Ecclesiæ, 2
& religiosæ, seu quæ sunt erectæ authoritate Episcopi,
non possunt alienare sua bona, non servatis solennita-
bus requisitis in alienatione bonorum Ecclesiasticorum.
Sperel. *loc. cit.* Menoch. *de recuper. remed.* 15. *a n.* 25.
Barbos. *de pot. Episc. alleg.* 75. *n.* 32. Mastril. *decis.* 110.
Redoan. *de reb. Eccles. non alien. qua.* 22. Riccius *in prax.*
alien. tom. 1. *p.* 1. *res.* 45. *& p.* 2. *res.* 372. quod defendit
tanquam verius etiam in hospitalibus, etiam sine Epis-
copi auctoritate erectis. Gonzal. *in cap. licet ad ea. n.* 7.
de relig. domib. ubi Barbatia *in cap. nulli num.* 2. *de reb. Ec-*
cles. Menoch. *de recuper. remed.* 2. *n.* 22. Guttierrez *Cano-*
nic. quæst. 35. *n.* 19. *&* 23.

Unde cum Episcopus possit visitare loca pia, imo 3
teneatur, obligabitur etiam Confraternitates ejusmodi vi-
sitare, licet non fuerint erectæ auctoritate Ordinarii.
Feder. de Senis *conf.* 111. Riccius *in prax. Confrat.*
p. 3. *res.* 142. ut declaravit S. Congr. sæpius apud Ric-
cium *loc. cit. res.* 147. ut videre possit, quomodo dicta
opera pia exerceantur, legata pia illis relicta distribuan-
tur &c. ex quo enim ad aliquod pium opus institutæ sint,
intrat Concil. Trid. *sess.* 22. *cap.* 8. *de reform.* & sic subsunt
curæ Episcopi. Pax Jord. *de re benef. lib.* 7. *tit.* 11. *num.* 1.
Garz. *l. sup. cit.* Barbos. *uti supra*, *& de pot. Episc. alleg.* 75.
n. 27. Gonzal. *in cap. licet ad ea*, *de relig. domib. n.* 6. *&* 7.
apud quos alii. Rot. *decis.* 278. *p.* 11. *rec. n.* 6.

Et cum de legatis piis, & ad causas pias, seu piis 4
locis relictis, falcidia non possit detrahi. Tusch. *lit. F.*
concl. 38. Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 18. *n.* 3. Mangil. *de*
imput. qu. 118. Fachin. *contr. Jur. lib.* 13. *cap.* 63. Ciarlin.
contr. for. lib. 2. *cap.* 140. *per totum*. quia privilegiatus in
specie utitur privilegio contra pariter privilegiatum in
genere: tum quia falcidia fuit introducta ad invitan-
dum hæredem ad adeundum hæreditatem: sed legata
ad pias causas valent etiam hæreditate non adita. Ti-
raquel. *de privil. piæ caus. privil.* 26. Peregr. *de fidei.*
com. art. 4. *num.* 31. Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 72.
n. 11. Marta *de succeff. leg. ll. p.* 4. *q.* 28. *art.* 2. *num.* 18.

Monet.

Monet. *de mutat. ult. vol. cap.* 9. Bonac. *de controv. disp.* 3. *quæst. ult.* Ciarlin. *cap.* 139. *num.* 18. licet legatum fuisset relictum piæ causæ tantum mediate. Peregr. *loc. cit. a.* 3. ideo tale legatum, si fuerit relictum ejusmodi Confraternitati, non poterit falcidiari. Riccius *in prax. l. c.* Castr. *cons.* 167. Socin. *cons.* 82. Bal. *in auth. similiter. Cod. ad L. falcid. & in L. si quis ad declin. Cod. de Episc. & Cler.* Castr. *cons.* 179. Decius *cons.* 72. Paris. *cons.* 34. *vol.* 4. nam relicta hujusmodi confraternitatibus, censentur relicta pro anima. Corn. *cons.* 308. *vol.* 3. relictum vero pro anima, dicitur relictum ad pias causas. *gl. in cap.* 2. *de sepult.* Bal. *in L.* 1. *Cod. de SS. Eccles.* ubi Castr. *& in L. si quis Titio.* ubi Imol. *ff. de leg.* 2. *& in cap. priore, de appell.* Card. *in cap. tua, de testam.* Dian. *p.* 7. *tr.* 6. *ref.* 29. vide etiam Bonac. *de contr. disp.* 3. *q.* 17. *p.* 8. §. 2.

5 Ex dictis sequitur præterea, de ejusmodi legatis Episcopis competere Canonicam portionem. *gl. in cap. officiis, & c. requisita de testam.* Tusch. *litt. Q. concl.* 21. Riccius *in prax. ref.* 335. Gabriel. *de pia causa lib.* 6. *concl.* 1. *sub n.* 12. *verb. contrarium*, vide Barbos. *de pot. Episc. alleg.* 75. *n.* 43. *seqq.*

6 Et licet voluntas captatoria regulariter non valeat, eo quod ultima voluntas non possit pendere ab alieno arbitrio. *L. illa institutio. ff. de hered. inst.* licet secus sit in contractu, tamen favore Confraternitatis, cui legatum fuit relictum, cum sit pia causa, valet, & sustinetur. Clar. *in §. testamentum q.* 6. *n.* 5. ubi DD. Bart, *in L. captatoria. ff. de leg.* 1. ubi Castr. Bal. *in in L.* 1. *Cod. de SS. Eccles. & cons.* 302. Abb. *cons.* 32. Gabr. *de pia caus. lib.* 6. *concl.* 3.

7 Sequitur ulterius ex conclusione jacta, Confraternitatea Laicorum gaudere privilegio fori, licet non fuerint erectæ auctoritate Episcopi, dummodo tamen in iisdem exerceantur opera pietatis ut supra. Dian. *p.* 4. *tr.* 1. *ref.* 37. Novar. *de elect. for. sect.* 2. *qu.* 56. Peregr. *de imm. Eccl. cap.* 4. contra Riccium *in prax. Confrater. p.* 3. *ref.* 145. id tantum affirmantem, quando Confraternitates Laicorum habent hospitalia cum campanilibus, & campanis, & ibi celebrantur Missæ: licet contrarium sensisse videatur eod. *loc. cit. ref.* 142.

8 Et juxta sententiam communiorem paulo supra allatam, quod ejusmodi Confraternitates gaudeant privilegio fori, deducitur, quod si inter Confraternitates oriatur lis, respiciens actus spirituales, veluti circa modum incedendi in processionibus, deferendi habitum, & similia, ad Judicem Ecclesiasticum spectet ejusdem decisio, & nullatenus ad Laicum, cum Laici rerum spiritualium sint incapaces. *cap. indicante, de prascr. cap. de cætero, de Judic. cap. fin. de reb. Eccles. non alien.* Guidop. *decis.* 238. Mart. *de Jurisd. p.* 4. *cap.* 113. qui allegat Concil Trid. *sess.* 25. *cap.* 13. & constitutionem Gregor. XIII. ubi præscribitur modus componendi ejusmodi controversias per Episcopos. Bal. *cons.* 16. Alex. *cons.* 13. Gratian. *decis.* 232. *n.* 3. Si vero agatur de controversiis rerum mere temporalium inter ipsos confratres, earum cognitio Judicibus sæcularibus erit relinquenda. Grat. *d. decis.* 232. *n.* 3. Ann. *sing.* 90. Si enim Confraternitates authoritate Episcopi erectæ considerentur secundum corpus totum, sunt piæ, adeoque conveniri non possunt, nisi coram Judice Ecclesiastico, quod idem etiam volunt Authores, si considerentur tantum res, quæ pertinent ad Confraternitatem, ut totum, vel ut est corpus fictum, & morale: secus si considerentur secundum eorum personas, vel res earum, uti singularum, vel uti tales personæ sunt, quæ utpote Laicæ, subsunt suo Judici. vide Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 2. *c.* 10. *n.* 83.

9 Quær. an hujusmodi Confraternitates possint cogi ad interessendum processionibus? Resp. posse tantummodo invitari, non cogi, uti declaravit Sac. Congreg. apud Quarant. *in verb. præcedentia, vers. circa Confraternitates.* & apud Riccium *in prax. Confraternitatum. p.* 3. *ref.* 146. & contra has non procedit dispositio Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 13. quod tantum loquitur de Clericis sæcularibus, & Regularibus, atque Monachis. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 1. *cap.* 3. §. 8. Gratian. *d. decis.* 232. *n.* 6.

10 Quær. secundo; an Confraternitates possint comitari funus? Resp. non posse, nisi specialiter, & nominatim vocentur; & tunc non posse erigere Crucem, nisi speciale habeant privilegium. Barbos. *de Jur. Eccl. univers. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 61. quo casu tamen debent convenire in Parochiali. Idem *loc. cit.*

11 Cum autem post Decretum Clem. VIII. quod incipit „ *quæcumque a Sede Apostolica* „ quod affert Quarant. *in Summ. Bullar. verb. Confraternitates.* & Sac. Congr. apud Barbos. *loc. cit. c.* 10. & Pac. Jord. *lib.* 7. *tit.* 11. *num.* 3. *de re benef.* Confraternitates non sint erigendæ, nisi de consensu Ordinarii, qui Confraternitatum statuta examinare, approbare, vel corrigere potest, ideo ad praxin descendendo, methodum erectionis Confraternitatum breviter explicare, nec non ejusdem formam exhibere placet. Et de erectione, quæ fit Romæ, vel a Regularibus, vide Bullarium cit. sic ergo

12 Vel erectio confraternitatis fit de novo, vel fit per aggregationem alteri Archi-Confraternitati: si fit de novo, debet erigi de consensu Ordinarii loci, unica tantum pro quolibet loco ejusdem instituti, & cum literis testimonialibus, quibus confraternitatis, seu Congregationis erigendæ, & instituendæ, pietas, & Christianæ charitatis officia, quæ exercere cupit, apud eos commendentur. Si vero erectio fit per aggregationem Archi-Confraternitati, hæc Archi-Confraternitas unam tantum in quolibet loco sibi aggregare potest, similiter cum consensu Ordinarii loci, & cum ejus litteris testimonialibus, quibus, ejusdem Confraternitatis, & Congregationis aggregandæ institutum, pietas, & Christianæ Charitatis officia, quæ exercere consuevit, commendentur. Et in utroque casu statura Confraternitatis erigendæ, debent ab Episcopo examinari, & approbari, ejusque decretis, moderationi, & correctioni in omnibus semper subjecta remanere. vide Jordan. *loc. cit.* Insuper earum privilegia, indulgentiæ, facultates, aliæque spirituales gratiæ, & indulta recognosci debent ab Ordinariis locorum, qui adhibitis duobus de Capitulo, juxta Concil. Trid. *sess.* 21. *cap.* 9. *de reform.* promulganda decernat, & debitis temporibus promulgare valeat.

13 In erectione vero debent confratres aliqui nomine præfatæ Confraternitatis, cum ejusdem procuratorio, seu *Syndicatu*, juramentum præstare Ordinario, de præstanda perpetua obedientia Reverendissimis pro tempore exstituris Ordinariis in spirituali regimine, juxta constitutionem Clem. VIII. supra citatam.

14 Postmodum ab Ordinario fit erectio, litteræ patentes in forma, ut infra, expediuntur, quibus subinseruntur Capitula, seu statura, ad quæ se obligant ipsi Confratres, & earundem exemplar, in forma authentica, in actis Cancellariæ registratur, licet alicubi male observetur, etiam in præjudicium Ordinariorum, ob quem defectum sæpe subterfugiunt visitationes, vel se prætendunt exemptas, nec Ordinarii habent modum ullum illas convincendi, seu contra illas probandi. Tandem præservantur in litteris Jura Parochialia.

Forma Erectionis Confraternitatum.

NOs &c. Cum, sicut accepimus, quamplures pii, utriusque sexus fideles, ex loco N. hujus N. Diœcesis, pia, & sincera devotione ducti, unam utriusque sexus Christi fidelium Confraternitatem, sub invocatione S. N. ad DEI omnipotentis laudem, & honorem, ac animarum salutem, in Ecclesia S. N. loci prædicti sub S. Sedis Apostolicæ Beneplacito, subque infra scriptis capitulis, de præsenti institui curent, & desiderent; cujus Confraternitatis, ac confratrum de tempore existentium, præcipuum erit institutum in ipsa Ecclesia S. N. certis diebus *(poterunt specificari)* convenire; orationes, officia, & alia pietatis opera pro viribus exercere, specialemque curam habere, ut cultus divinus in dicta Ecclesia augeatur. Nos pium, rectumque eorundem Christi fidelium animum, & voluntatem in tam laudabili proposito, quantum in nobis est, confovere, & adjuvare volentes (accedentibus præcipue Confratrum præfatorum desuper precibus) prædictam Confraternitatem sub eadem denominatione S. N. in prædicta Ecclesia S. N. institutam, regendamque, & gubernandam ad munera prædicta & alia charitatis, ac pietatis officia exercenda, ordinaria nostra auctoritate, qua fungimur, tenore præsentium erigimus,

mus, & instituimus, eamque Confraternitatem sub denominatione S. N. denominari volumus: Insuper ipsis Confratribus, præsentibus, & futuris, ut habitum, quem Confratres consimiles gestare solent, induere, ac illo in Ecclesiis, processionibus, conventibus, & congregationibus, cæterisque actibus publicis, & privatis, uti libere, & licite possint, ac valeant, licentiam damus, concedimus, & impertimur per præsentes: Et hoc attento, quod dicti Confratres, nomine Confraternitatis præfatæ, per procuratorem ad hoc specialiter constitutum, prout ex instrumento per N. anno, die, mense &c. rogato, & in actis officii nostri, seu cancellariæ nostræ registrato, & in manibus nostris de præstanda obedientia Reverendissimis pro tempore existentibus Episcopis in spirituali regimine, juxta constitutionem fel. rec. Clem. Papæ VIII. incipientem „ *quæcumque a Sede Apostolica* „ sub dat. Romæ anno 1604. Septima Septembris editam, juramentum præstiterunt. Approbantes etiam eadem Capitula a prædictis Confratribus concepta, & inferius descripta, quæ observari volumus, ac mandamus; salvis tamen Juribus Parochialibus, ac reservata eorundem Capitulorum moderatione, toties, quoties opus fuerit &c. etiam erigenda, vel constituenda imposterum. (*Dein sequuntur Capitula*) In quorum &c.

Et quatenus Confraternitas erigenda aggregaretur alicui Archi-Confraternitati, in litteris id erit exprimendum, & postmodum cui Archi-Confraternitati uniatur, vel aggregetur: & propterea in litteris poterunt addi illa verba „ *Archi-Confraternitati tali sub invocatione S. N. in Ecclesia S. N. loci N. unitam, annexam, & aggregatam, atque incorporatam &c.*

15 Et quamvis Episcopus ejusmodi confraternitates visitare possit, id tamen non procedit, cum sunt sub Regum immediata protectione: dicuntur autem esse sub illa, quæ expresse sub tali protectione reperiuntur, seu quæ ita a primæva erectione fundatæ sunt, & tali privilegio specialiter munitæ; non autem omnia loca pia, quæ sunt in Regum ditionibus. Sacr. Congreg. apud Leon. *in thesaur. for. Eccles. part. 4. cap. 2. num. 97.* Riccius *in prax. p. 4. res. 162.* Barb. *allegat. 75. num.* 16. Antonel. *de regim. Eccles. lib. 1. cap. 3. §. 5.*

16 Sic Episcopus visitare potest confraternitates etiam illas, quæ reperiuntur in Ecclesiis Regularium etiam exemptorum S. Congreg. Episc. 17. *Julii* 1615. *& in Caputaq.* 27. *Junii* 1609. Barbos. *in Summ. Bullar. verb. Visitatio 2. in princ. & verb. Confraternitas. post princ.* apud Pac. Jordan. *lib. 7. tit. 11. n. 39.* quod *n. 41.* ampliat etiam quoad sacella & Altaria ipsarum Confraternitatum intra dictas Ecclesias, circa ea tamen tantum quæ spectant ad dictas confraternitates.

17 Porro confraternitates in dubio Laicales, & profanæ præsumuntur; quia esse Ecclesiasticum, & sub Jurisdictione Episcopi non inest a natura rei. Ita Ansald. *de Jurisd. p. 2. tit. 11. cap. 14. num.* 10. apud Pignatel. *tom. 6. cons. 18. n. 65.* ubi Rot.

18 Confraternitas, sive sit Ecclesiastica, sive non, ut vigore pacti non transferendi emphyteusim in loca pia, universitates &c. excludatur a dicta emphyteusi, sufficit, quod sit universitas, quæ sive sit Ecclesiastica, sive Laicalis, semper durat, vel certe non ita facile disrumpitur, & sic cessat domino directi spes laudemii &c. quæ est ratio prohibitionis. Rot. *decis. 26. p. 17. rec. num. 7.* ubi Paris. *cons. 27. num. 10. lib. 1.* Cald. *de Jur emphyt. tit. de renovat. q. 19. num. 19. lib. 1.* & Rot. *decis.* 603. *p. 1. rec. num.* 3.

19 Confraternitas illa dignior reputatur, quæ Clero proximior incidit; quia locus dignior habetur, qui digniori vicinior est. Rot. *decis.* 320. *num. 25. & 26. p. 11. rec. ad tex. in L. 1. C. prepos. labor. lib. 12. cap. perlectis. dist.* 22. Chassan. *in Catal. glor. mund. p. 4. consid. 75. vers. mihi tamen.* Cyriac. *contr.* 201. *n.* 154. & circa præcedentias est regula, quod jus commune digniorem locum tribuit antiquiori. *cap. statuimus.* ubi gloss. *verb. novi dist.* 61. *L. 1. C. de Consul. lib. 12. L. fin. Cod. Tyronib. eod. lib.* Rot. *loc. cit.* ubi plura de præcedentia, & quomodo illius possessio probetur.

20 Plura de Confraternitatibus, & quid eisdem, seu illarum Capellanis liceat, vel non, vide apud Pignatel. *tom. 6. consult. 68. per tot.* ubi plurimæ declarationes Sacr. Congreg. Barbos. *de Jur. Eccles. d. lib. 2. cap. 11. & de pot. Epis. alleg.* 75. Pac. Jord. *lib. 7. tit.* 11. ubi de modo & instructione illas visitandi. Gavant. *in manual. verb. Confraternitates.* Garz. *de benef. p. 5. cap. 1. a num.* 604. ubi de illarum Jurepatronatus, an & quando sit Ecclesiasticum, vel non, & de aliis, ad quos te remittimus.

C O N J U G E S.

Praxis Conjugum.

Conjuges, lite a tertio intentata super valore matrimonii, illaque pendente, non sunt separandi; quia thorus est in possessione. Rot. apud Rub. *decis. 493. p. 5. rec. tom.* 2. ubi Franc. *decis. 130. num. 4. & 7.* Abb. *in cap. 2. sub num. 4. qui fil. sint legit.* & est tex. *in cap. 2. ut lit. pend.* Sanchez *de matrim. lib. 2. disp. 41. num. 50. & lib. 7. disp. 2. num. 15. vers. quod si opponas.* & alii. 1

Et ob dubium impedimenti dirimentis superveniens, non possunt se propria auctoritate separare maxime ob impotentiam, sed uti debent privilegio Juris. *in cap. laudabilis, de frigid. & malef.* Gobat. *de imped. matr. cas. 17. num.* 428. & expectanda est sententia Judicis Ecclesiastici: nam conjugum cohabitatio, lege naturali, & divina fulcitur. Sanch. *de matrim. num. lib. 9. disp. 4.* Sperel. *decis.* 138. 2

Multo minus potest maritus propria auctoritate expellere uxorem ob dotem non solutam. Covar. *in 4. decret. part. 2. cap. 7. in princip. num.* 2. ubi quod nec possit judicis auctoritate. Surd. *de alim. tit. 7. qu. 17. a nu.* 20. Bal. novel. *de dot. p. 6. privil.* 43. Grat. *disc. for. cap. 65. num.* 24. & alii apud Sperel. *decis. 138. num.* 10. ubi de veriori, quia non potest maritus sibi ipsi Jus dicere. *L. ne quis in sua causa; & cap. cum venissent, de Jud.* Imo neque ob parentelam, vel adulterium, nisi esset adeo notorium, ut nulla tergiversatione posset celari, aliter potest cogi ad illam recipiendam, ut suæ possessioni restituatur. *cap. ex transmissa, de rest. spol. cap. porro,* ubi DD. *de divort.* Fachin. *lib. 3. controv. Jur. cap.* 48. Covarr. *loc. cit. §. 5. numer.* 12. ubi DD. Sperel. *loc. cit. numer. 12. seqq.* ubi late de hac materia divortii, & illius restitutione; quidquid sit in foro interno. Imo tenetur illam alere, & subministrare litis expensas, licet ob adulterium domo ejecerit; secus si illa ob suum adulterium aufugit. Sanchez *de matrim. lib. 10. disp. 8. num.* 28. Farin. *de delict. carn. cap.* 143. Idem dic si aufugit ob suam levitatem. Rot. apud Merlin. *decis.* 7. & alii apud Sperel. *decis. 138. a num.* 22. quod etiam procedit, cum uxor repetit dotem, ob vergentiam mariti ad inopiam. Surd. *de alim. tit. 1. quæst.* 118. Eccles. *obs. for. 10. num.* 4. Idem, quando matrimonium accusatur, & prætenditur irritum. Covar. *pract. quæst. cap. 6.* Surd. *loc. cit.* Eccles. *uti supra num.* 5. & generaliter uxori ex quacumque causa cum marito litiganti, debentur alimenta, & litis expensæ. Sperel. *loc. cit.* Guidop. *dec.* 430. dummodo saltem summarie constet de uxoris paupertate, & de mariti divitiis, ac de fumo boni juris alimentandi. Rot. post Pajatel. *decis. 15. numer.* 7. Menoch. *de præs. lib. 1. præs.* 35. Et licet se separans non sit excommunicatus ipso Jure, tamen prævia trina monitione est excommunicandus. Sperel. *dec. 138. n. 7. & 8.* 3

Conjux sciens nullitatem matrimonii, non potest reddere debitum conjugi ignoranti, etiam ob periculum vitæ, vel honoris; quia fornicatio nullo casu est licita. *cap. inquisitioni 44. de sent. excom.* Bonac. *de matr. quæst. 4. pun.* 4. Sanch. *de matrim. lib. 2. disp.* 39. & vera DD. sententia apud Dian. *p. 4. tr. 4. res.* 48. contra Magistr. Ugon. Victor. Hostiens. & alios; & impeditus petere debitum ob impedimentum superveniens, non potest illud petere, licet sit in proximo periculo carnis. Dian. *p. 9. tr. 8. res.* 33. 4

Conjuges contrahentes ficte matrimonium, iterum vere, & ex animo contrahere tenentur. Pont. *de matrim. lib. 2. cap. 5.* Dian. *p. 3. tract. 4. res.* 247. con- 5

contrarium

trarium tenet Sanch. *de matr. lib.* 1. *disp.* 11. Layman. *lib.* 5. *moral. tract.* 10. *part.* 2. *cap.* 6. *num.* 1. maxime si decepta se simulavit virginem, & ex tali matrimonio sequerentur gravia scandala. &c.

6 Conjux infidelis, qui fidelem sequi non vult, non potest sibi novum conjugem eligere. Pont. *de matrim. lib.* 7. *cap.* 48. & probatur *ex cap. si infidelis.* 8. *q.* 2. contrarium tenet Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disput.* 77. quod nullo Jure id caveatur: non humano, quia Ecclesia non habet Jurisdictionem in infideles, neque Jus sæculare id cavens adest, neque divino; quia hoc tantum prohibet polygamiam, talis vero non est polygamus; quia prius matrimonium est nullum. vide Dian. *p.* 3. *tract.* 4. *ref.* 263. *& p.* 9. *tract.* 7. *ref.* 48. contrarium tenet Pont. *de matr. lib.* 7. *c.* 48. ex S. Thom. *in* 4. *sent. dist.* 37. *quæst.* 2. *art.* 5. apud Dianam *l. c.*

7 Conjux infidelis post Baptismum volens contrahere matrimonium cum fideli, tenetur requirere conjugem infidelem, an velit cohabitare sine injuria Salvatoris, & illo renuente, potest contrahere, nisi infidelis esset ita remotus, ut difficulter ab illo possit haberi responsio, tunc enim requirere non tenetur. Ita Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 74. Riccius *in prax. p.* 1. *ref.* 241. Dian. *p.* 3. *tract.* 5. *ref.* 264. Pontius vero in tali casu, quod infidelis sit ita remotus, ut difficulter possit haberi responsio, vult, requiri dispensationem Pontificiam; & cum Pont. Rebell. & alii apud Dian. *loc. cit.*

8 Conjux innocens post sententiam divortii ob adulterium alterius concessi, & ipse adulterans tenetur, & cogi potest conjugi suo nocenti reconciliari; quia sententia tantum declarat innocentis jus, dum innocens est, quod proinde cessat, si & innocens fiat nocens. Dian. *p.* 9. *tract.* 8. *ref.* 39. apud quem Perez *de matrim. disp.* 56. *sect.* 3. *num.* 5. Præpos. *in* 3. *part. qu.* 5. *de indis. matrim. dub.* 12. *num.* 101. Hurtad. *disp.* 11. *diffic.* 3. *num.* 11. Coninch. *disp.* 35. *dub.* 2. *num.* 13. late Pontius *de matrim. lib.* 9. *c.* 20. *n.* 3. *&* 6.

9 Conjux intra bimestre cognitus per vim, potest ingredi Religionem. Sanch. *de matr. lib.* 2. *disput.* 22. ne innocens patiatur damnum ob culpam nocentis.

10 Conjux tenetur denunciare conjugem hæreticum. Dian. *p.* 1. *tr.* 4. *ref.* 5. Sanctarel. *de heres. c.* 9. Suar. *de fid. disp.* 20. *sect.* 4. Farin. *de heres. q.* 197.

11 Conjux non tenetur reddere debitum laboranti morbo gallico, si probabiliter timeat infectionem. Sanch. *de matrim. lib.* 9. *disp.* 24. idem dic de laborante lepra. Sperel. *decis.* 81. *&* 140.

12 Conjuges possunt simul emere a tertio, & tunc dicuntur sibi stipulari pro rata. Ofasch. *decis.* 44. Gail. *lib.* 2. *obs.* 126. Magon. *decis.* 77. Costa *de rat. rata. quæst.* 42. *n.* 5. valet etiam venditio inter conjuges, si non est facta ad palliandam donationem. Rot. apud Rub. *decis.* 529. *part.* 5. *rec. tom.* 2. *per tot.*

13 Conjux dubitans de morte sui conjugis, an & quando possit transire ad secunda vota, vide infra in verbo *mors*. plura etiam vide in verbo *Maritus*. *Uxor*.

CONSANGUINEUS.

Praxis Consanguineorum.

1 Consanguineus admittitur ad fideicommissum, si probavit in genere, se esse consanguineum, licet non probaverit gradum. Peregr. *de fideicom. art.* 43. *a n.* 65. Ciarl. *contr. for. cap.* 23. *num.* 15. apud quos Dec. *cons.* 516. *num.* 16. *vers. de substitutione*. Paris. *cons.* 37. *num.* 24. *lib.* 2. Cæphal. *cons.* 137. *num.* 38. Calcan. *cons.* 8. *columna* 2. & alii; quod tamen procedit, quando natura fideicommissi non terminaretur intra certos gradus consanguinitatis, sed ex ordinatione testatoris protraheretur in infinitum. DD. *cit.* ubi etiam quomodo probetur consanguinitas. Sed probans de certo gradu consanguinitatis præfertur illi, qui probat consanguinitatem tantum in genere. Tiraq. *de retr.* §. 11. *gl.* 1. *num.* 5. Menoch. *de arbitr. cas.* 48. *n.* 28. Mascard. *de prob. concl.* 410. Ciarlin. *loc. cit. nu.* 44. Et petens hæreditatem tanquam proximior hæres debet probare se esse proximiorem, secundum communiorem, & veriorem apud Fachin. *lib.* 6. *contr. Jur. cap.* 43. Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 6. *num.* 6. Mascard. *de prob. concl.* 1245. quamvis ipse Covarruv. teneat cum Cuma. *in L. is potest. & in L. sed si de sua. ff. de acquir. hæred.* & ibid. Alex. *num.* 15. Jas. *n.* 83. Roman. *in L. hæres institutus. in fin. eod.* quod quando petens hæreditatem probat, se esse consanguineum defuncti in certo consanguinitatis gradu, non teneatur probare, se esse proximiorem, sed sufficit, si asseveret, nullum alium adesse proximiorem se ipso. Prior sententia ergo solum vera erit, quando constat, quod alii consanguinei proximiores adfuerint, & modo non constat, ubi sint: tunc enim hæreditatem petens, qua proximior probare deberet, aut renunciationem, aut mortem proximiorum illorum, qui semel adfuerunt.

2 Consanguineus hæres alienantis feudum antiquum, illud revocare non potest, si non confecit inventarium, sive feudum sit hæreditarium, sive ex pacto, & providentia; quia hæres tenetur præstare factum defuncti. Fachin. *lib.* 7. *controv. Jur. cap.* 13. & si fecit inventarium, revocare non potest, quatenus vires hæreditariæ se extendunt: nam ex qua persona quis lucrum sentit, ejus factum præstare debet. *L. ex qua persona ff. de Reg. Jur.*

3 Consanguinei sponsi, vel sponsæ, cum agitur de dirimendo matrimonio, sunt idonei testes; quia præsumuntur magis informati, ac ideo magis probant, quam alii. tex. est *in cap.* 3. *qui matrim. accus. poss.* & ibi glos. & Gonzal. *lib.* 4. *decret. in cit. cap.* 3. P. Pirhing. *d. tit. a n.* 2. *seqq.* qualiter vero deponere debeant, vide tex. & DD. *in cap. licet ex quadam, de testib.*

4 Consanguinei in feudis, secundum aliquos apud Fachin. *lib.* 7. *contr. Jur. cap.* 27. succedunt in feudis tantum usque ad septimum gradum; at secundum communiorem succedunt in infinitum. Ita Curt. jun. *de feud. p.* 2. *tertia partis principalis*. Clar. *in* §. *feudum. q.* 79. *n.* 3. Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 5. *num.* 4. & alii quos sequitur Fachin. *loc. cit.*

5 Consanguinei, vel affines contrahentes scienter matrimonium inter gradus a Jure prohibitos, incidunt ipso jure in excommunicationem. text. *in Clem.* 1. *de consanguin. & affin.* ubi gl. an vero id procedat etiam in consanguineis contrahentibus sponsalia de futuro cum copula? affirmat glos. *in d. Clem.* 1. *verb. contrahere*. Riccius *in prax. affinit. p.* 3. *ref.* 1. & citat Covar. *de sponsal. cap.* 6. *p.* 2. §. 8. *num.* 20. Sed male, quia ibi id non dicit; citat etiam Clar. *in* §. *incestus num.* 7. sed & ille loquitur tantum de matrimonio consummato carnali copula, excipitque sponsalia, quare distinguendum est cum Sanchez *de matrim. lib.* 7. *disp.* 48. *num.* 7. primam sententiam procedere de jure antiquo, quando sponsalia de futuro per subsequentem copulam transibant in matrimonium, secus de Jure novo Tridentini *sess.* 24. *de matr. cap.* 1. quia *d. Clem. un.* non punit copulam incestuosam, sed solum matrimonii contractum; sponsalia autem de futuro de jure novo Tridentini semper manent intra sponsalium limites, non obstante quacumque copula subsecuta, donec præstetur consensus coram Parocho &c. de præsenti. Ita Sanchez *loc. cit.* apud quem Navar. *sum. Lat. cap.* 27. *num.* 141. Graffis *cap.* 24. *num.* 15. *in* 1. *p. decis. lib.* 4. Ledesm. *de matr. quæst.* 55. *art.* 9. *dub.* 1. *ad solut.* 7. *argumenti*. Ex quibus infertur primo contra Clar. *loc. cit.* hanc pœnam incurrere contrahentes matrimonium in gradu consanguinitatis prohibito, licet matrimonium non sit consummatum; quia, ut dictum, Clementina non punit incestum, sed contractum. glos. *ibid. verbo contrahere*. Imol. *ibid. num.* 9. Angel. *verb. excom.* 7. *cas.* 41. *n.* 4. Ledesm. *loc. cit.* & alii apud Sanch. *loc. cit.* Infertur secundo, hanc pœnam non incurrere contrahentes clandestine sine Parocho, & testibus. Sanch. *l. c. n.* 8. Infertur tertio, prædicta tantum procedere in gradibus cognationis carnalis, non vero spiritualis, aut legalis. glos. *in d. Clem,* 1. *verb. eos qui.* alias limitationes vide apud Sanchez *l. c.*

7 Consanguinitas, seu illius gradus probatur per solam confessionem partium impetrantium dispensationem, DD. apud Riccium *in prax. causar. dispens. matr. ref.* 533. *in p.* 4. *impress. Venet.* moti authoritate textus in *L.* 1. *C. de confess. L. generaliter. Cod. de non numer. pecun.* sed contrarium est verius apud Riccium *l. cit.* & Pyr. Corrad. *in prax. disp. lib.* 7. *cap.* 6. *num.* 20. *&* 21. & servatur in Curia Neapol. teste Genuen. *in prax d. Curia cap.* 20. *num.* 12. *impress. Venet.* hinc executor literarum debebit desuper examinare testes, de quibus retigimus supra *num.* 3. ob clausulam *te diligenter informes &c.*

&c. sed quod ad dirimendum matrimonium probetur per confessionem partium, seu conjugum, testatur in Rot. fuisse decisum Veral. *decis.* 206. *p.* 2. apud Riccinm *loc. cit.* quod forsan procedere posset, si partes cum juramento confiteantur de certo consanguinitatis gradu, & insuper de tali consanguinitate sit publica fama, quæ pro uno teste habetur; ut est tex. *in cap. si duo vel tres.* 35. *q.* 6. ubi glos. *in verb. sicut & in verb. confess.* ubi, quod id procedat, etiamsi unus tantum conjugum confiteatur, dixi in consanguinitate: nam in affinitate ob copulam illicitam cum consanguinea alterutrius conjugis, aliud est dicendum; nam illa non probatur partium confessione, etiamsi ambæ partes confiteantur, etiam concurrente fama, ut est tex. *in cap. de illo, & in cap. super eo, de eo, qui cognov. consangu. uxor. suæ, vel sponsæ.* & ibi glos. *verb. confessionem.* imo tunc nec testes familiares admittuntur, ut per glos. *in d. cap. si duo vel tres. verbo sicut est fama, circa fin.* Rot. *decis.* 264. *n.* 44. *p.* 5. *rec. tom.* 1. Gonzal. *in d. cap. super eo.* nisi ageretur de matrimonio impediendo; tunc enim & testes familiares, & partium confessio sufficeret, & etiam testis unicus. glos. *in d. cap. super eo.* P. Pithing. *lib.* 4. *decret. tit.* 13. §. 3. *n.* 15. *seqq.* advertet tamen prudens Judex, an alterutra tantum pars tale delictum illicitæ copulæ malitiose fateatur, ad effectum forsan, ut se liberaret ab obligatione sponsalium contractorum; nam tunc, altera parte v. g. Sponsa contradicente, non esset eidem in foro externo statim credendum in præjudicium innocentis, sed deberet talem copulam probare vel per confessionem alterius complicis, vel per testes, ut supra: ne aperiatur via partes, & sponsalia eludendi &c. sub prætextu, quod confessio partium sufficiat ad matrimonium impediendum.

7 Consanguinitas probatur per verba enunciativa instrumentorum in antiquis plene, in novis præsumptive. Item ex identitate cognominis, & insignium. Cephal. *cons.* 90. Menoch. *lib.* 6. *præs.* 15. *num.* 47. & 48. Ciarl. *contr. for. cap.* 23. *numer.* 24. & 26. Mascard. *de prob. concl.* 794. Peregr. *de fideicom. a.* 43. *n.* 72. & 83. Aym. *de antiquit. p.* 1. §. *ampliatur n.* 12. qui DD. loquuntur in ordine ad legata, & fideicommissa.

8 Consanguinitas ut probetur, debet doceri origo utriusque lineæ ab eodem stipite. Mascard. *de prob. conclus.* 411. Farin. *decis.* 25. Peregr. *de fideicom. art.* 22. *a num.* 36. Grat. *disc. for. cap.* 491. *num.* 19. Maresc. *lib.* 1. *var. res. cap.* 70. Cyriac. *contr.* 281. *num.* 25. Ciarl. *loc. cit.* probatur etiam ex epistolis, in quibus testator vocabat aliquem consanguineum. Mascard. *de prob. concl.* 812. præsumptive tamen. Item per tractatum, & nominationem. DD. *cit.* apud Ciarl. *loc. cit.* tam in petitorio, quam possessorio, tam in præjudicium tractantium, quam aliorum.

9 Consanguinitas in donatione præsumitur causa finalis donationis a consanguineo factæ. vide Ciarl. *cap.* 54. *n.* 14. Grammat. *cons.* 146. *n.* 3. & 4.

CONSERVATOR.

Praxis Conservatorum.

1 Conservator Regularium est Judex delegatus a Papa ad universitatem causarum, qui æquiparatur Ordinario, illis dato ad defendendum contra manifestas injurias judiciali non utentes indagine. Barb. *de off. Episc. alleg.* 106. *n.* 1. Monet. *de conserv. cap.* 1. *n.* 9. & 11. a cujus sententia, tanquam delegati, appellatur ad solum Pontificem. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 7. *cap.* 2. subest Ordinario. Barb. *loc. cit. n.* 37. Pignat. *tom.* 2. *cons.* 24.

2 Conservator datur a solo Papa, etiam contra Laicos, etiam sine negligentia Judicis Laici, & non tantum Regularibus dari potest, sed etiam miserabilibus personis. A cœtu Cardinalium non potest dari Papa vivente, nisi ille esset captus ab hostibus, vel alias inutilis factus. Monet. *loc. cit. cap.* 4. *num.* 15. Neque a Legato etiam de latere. Monet. *num.* 6.

3 Etiam Principes sæculares possunt Ecclesiis, vel Clericis conservatores dare, & ita contra Laicos, & potentes tueri. Monet. *n.* 37. non tamen contra Clericos, vel Ecclesias; quia Laici sunt incapaces Jurisdictionis in illos. Idem. *n.* 42. Covar. *pract. quæst. cap.* 31.

4 Conservator de Jure communi esse non potest nisi Episcopus, Abbas, vel dignitatem Ecclesiasticam habens in Cathedrali. Barb. & Antonel. *loc. cit.* Monet. *c.* 5. Esse non potest Vicarius generalis, quia non habet dignitatem, vel personatum. Abb. *in cap. de multa, de preb.* Barb. Antonel. & Monet. *loc. cit.* Et Regularium non potest esse Regularis, ne fiat Judex in propria causa. Pignatel. *tom.* 1. *cons.* 165. Sacr. Congr. apud Barb. *alleg.* 106. *n.* 15.

5 Conservator Regularium potest procedere etiam contra eorum debitores Laicos. Dian. *p.* 3. *tr.* 1. *res.* 10. quia *in cap. fin. de off. deleg.* conceditur his cognitio de manifestis injuriis, & violentiis; ubi injuria sumitur pro eo, quod est contra jus Regularium, contrarium tamen tenet Antonel. *d. lib.* 7. *cap.* 2. *n.* 4. Monet. *cap.* 7. *a n.* 97.

6 Conservatoi non potest procedere contra Episcopos ad censuras, ob excellentiam status. Concil. Trid. *sess.* 13. *cap.* 6. & *sess.* 24. *cap.* 5. *de reform.* Pignat. *cons.* 165. *tom.* 1. nisi Conservator esset in dignitate Episcopali, in quo sensu intelligi debet tex. *in cap.* 2. *de off. Deleg. in* 6. teste Pignatello *loc. cit. num.* 7.

7 Conservator de Jure tantum potest procedere contra manifestas injurias, & violentias, quæ judicialem indaginem non requirunt. Barb. & Monet. *loc. cit.* post Concil. Trid. non habet Jurisdictionem in criminalibus, licet mixtis, sed tantum in civilibus, & in iis tantum causis, in quibus Regulares sunt rei, non actores. Antonel. *loc. cit.*

8 Conservator limites suæ potestatis transgrediens, est per annum suspensus, & ad hanc transgressionem suadentes, sunt excommunicati, nec possunt absolvi, nisi fuerit satisfactum parti læsæ. Limit. si suasio effectu caruit. Barb. Antonel. & Monet. *loc. cit.*

9 Conservator non habet proprium tribunal, sed debet uti officialibus Curiæ Episcopalis. Concit. Trid. *sess.* 14. *cap.* 5. *de reform.* Pignatel. *tom.* 2. *cons.* 25.

10 Conservatoris potestas quomodo suspendatur, vel extinguatur, vide Monet. *loc. cit. cap.* 10. puta avocatione causæ, morte Concedentis quoad negotia non cœpta, tam civili, quam naturali. Et quando plures sunt dati conservatores regulariter sicut cum plures sunt Delegati; ut dictum fuit in prax. *Delegati.*

CONSUETUDO.

Praxis Consuetudinis.

1 Consuetudo rationabilis, & legitime præscripta, sufficit ad abrogandam legem. *cap. fin. de consuet.* Dicitur vero rationabilis, quando remota lege, quam evertit, turpitudinem, aut deformitatem non continet. Dian. *p.* 6. *tr.* 5. *res.* 1. late Paul. Rubeus, *in annot. ad decis.* 28. *p.* 3. *rec.* ubi *num.* 12. inter alia, quod consuetudo, ut sit rationabilis, tres comites habere debeat; scilicet: ut religioni conveniat, congruat disciplinæ, & saluti prospiciat, ob egreg. tex. *in can. consuetudo dist.* 1. Rebell. *in tr. de oblig. just. p.* 1. *lib.* 1. *quæst.* 5. *num.* 4. & Jo. Andr. *in cap. canonum, n.* 26. *de elect.* dicit, quod bonus Judex acutissimi ingenii æstimabit, qualis sit rationabilis consuetudo: cum enim consuetudo sit altera lex, & ambæ pari passu ambulent per nota jura, ideo finis consuetudinis debet esse idem, qui legis, cujus præcipuus est humanas actiones, quantum in se est, ad æternam salutem dirigere. S. Thom. *p.* 2. *q.* 90. *art.* 2. qui finis obtineri non posset, si esset nutritiva peccati, contineret deformitatem &c. vide Rub. *loc. cit. per tot.* hinc

2 Consuetudo etiam immemorabilis, præjudicans aliquo modo libertati Clericorum, non valet, licet esset mixta, Laicorum, & Clericorum; quia Clerici non possunt præjudicare libertati Ecclesiasticæ, nec tacite, nec expresse. *cap. cum terra, & cap. Massana, de elect. cap. cum. inter. cap. cum vener. ab. de consuet. cap. quamquam, de cens. in* 6. Felin. Abb. & Imol. *in cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit.* Covar. *pract. quæst. cap* 31. Farin. *in prax. qu.* 8. Scacc. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 10. Clar. *in* §. *fin. q.* 36. *num.* 3. Bellet. *de favor. Cler. person.* §. 3. Ciarl. *contr. for. cap.* 129. *n.* 45. Spetel. *dec.* 37. *n.* 41. & *decis.* 103. *n.* 38. & *dec.* 133. & 182. *n.* 41. Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 100. *n.* 23. Dian. *p.* 6. *tr.* 5. *res.* 16. & *p.* 7. *tr.* 1. *res.* 19. & *p.* 1. *tr.* 2. *res.* 4. & *p.* 4. *tr.* 1. *res.* 69. & diximus in verbo *Clericus.*

3 Et contraria Immunitati Ecclesiasticæ non valet; quia est irrationabilis. *cap. qualiter, & quando.* ubi Abb. *de Jud.* Ciarl. *contr. for. cap.* 154. Spetel. *decis.* 37. Suar.

de

de defenf. fid. lib. 4. cap. 34. Diana loc. cit. ref. 29. Graff. de eff. Cler. eff. 3. num. 110. Marta de Jurifd. p. 4. caf. 11. five immunitas fit de Jure Divino, five pofitivo. Sperel. dec. 42. & 133. Marefc. lib. 2. var. ref. cap. 100. num. 26. ut diximus in verbo *Clericus*.

4 Ita confuetudo, etiam immemorabilis, quod Canonicus capiens poffeffionem Canonicatus, vel Beneficii debeat aliquid folvere convertendum in utilitatem Canonicorum, tanquam fimoniaca non valet. Concil. Trid. feff. 24. cap. 14. & dictum fuit in praxi Canonicorum nu. 4. & confuetudo, quod Beneficia nondum vacantia conferantur, eft irrationabilis, ut dictum eft in Verb. *Beneficia*, licet effe immemorabilis.

5 Ita confuetudo, quod Clericus conveniatur coram Judice Laico, repugnat Juri divino. cap. Clerici. de Jud. Abb. & DD. in cap. Ecclefia S. Mariæ, de conftit. DD. apud Sperel. dec. 98. n. 35. vel quod non poffit capere poffeffionem fine Principis licentia, Beneficii. Vivian. de Jurepatr. lib. 11. cap. 12. n. 8. Sperel. dec. 8. n. 35.

6 Ita confuetudo Capituli permittentis Canonicis abfentibus distributiones, eft irrationabilis. Riccius in prax. diftrib. par. 1. ref. 394. S. Congr. Concil. Trid. feff. 24. cap. 12. Garz. de Benef. p. 3. cap. 2. num. 249. Leo in thef. for. Ecclef. p. 3. cap. 2. n. 20. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. §. 7. n. 182. Zecbius de Repub. Ecclef. tit. de Benef. n. 6. Parif. lib. 1. de refignat. cap. 10. num. 65. contrarium tenet Pignatel, tom. 1. conf. 130. qui pro fe citat Covar. lib. 3. var. ref. cap. 13. num. 5. Hojedam de Benef. incompat. p. 1. cap. 17. num. 10. & ad declarationem S. Congr. refpondet, effe intelligendam de confuetudine non legitime præfcripta, & fatetur, talem confuetudinem effe de facto Romæ. vide in verbo *Canonicus*, & *Capitulum*.

7 Ita confuetudo, quod Regulares præcedant Clericos fæculares, cum fit contra hierarchiam Ecclefiafticam, non valet, fecundum quam magis dignus debet præcedere minus dignum: Clerici vero fæculares funt digniores Regularibus. Rot. apud Sperel. dec. 179. & eft contra Jus divinum prohibens arare in bove, & afino: eft etiam contra cæremoniale Pontificium, & contra bonum regimen Ecclefiæ. Inn. Abb. & Imol. in cap. ex parte, de confuet.

8 Ita confuetudo, quod Canonici præfentes poffint ad libitum per fe, vel alios celebrare, non valet. Garz. de Benef. p. 3. cap. 2. num. 503. ubi Rota in una Abulen. Ciarl. contr. for. cap. 38. n. 30. & eft revocata a Concil. Trid. feff. 24. cap. 12. Ciarl. loc. cit. Azor. inft. mor. p. 2. lib. 3. cap. 6. q. 4.

9 Ita confuetudo, quod omnes Canonici fint nobiles, non valet. cap. venerab. de preb. Pirbing. lib. 3. tit. 5. fect. 4. §. 4. num. 112.

Ita non valet confuetudo, quod Judex Laicus extrahat Clericum ab Ecclefia; quia caret Jurifdictione in illum. Navar. in man. cap. 25. Guazzin. def. 1. cap. 34. Graff. de effect. Cler. eff. 38. Ciarl. contr. for. cap. 10. & 154. Covar. lib. 2. var. ref. cap. 20. num. 16. Clar. in §. fin. quæft. 30. num. 16. Ita confuetudo conferendi Ordines extra tempora, non valet. cap. 2. de temp. ord. Barb. de Jur. Ecclef. lib. 1. cap. 33. num. 177. exceptis P. P. Societatis, Carmelitis, & aliis apud eundem. num. 180. ubi Quaran. in fumma Bullar. verb. ordo. verf. devenio ad fecundum. Ugolin. de off. Epifc. cap. 26. §. 25. num. 1. Rebuff. in prax. Benef. par. 2. tit. de Cler. ad facr. ord. &c. gl. 1. num. 14. & 15.

10 Ita confuetudo tribuens Laicis Jurifdictionem in Clericos, non valet. Rot. apud Scacc. de Jud. lib. 1. cap. 21. Clar. in lib. 5. q. 36. nu. 3. Covar. pract. quæft. cap. 31. non obftante tolerantia Pontificis.

11 Ita confuetudo quæcumque, non poteft facere licitam fimoniam; qui eft intrinfece mala, licet quoad materiam fit Juris humani. Bonac. de fimon. difp. 1. q. 6. punct. 6.

12 Neque valet confuetudo immemorabilis, quod bona ftabilia Laicorum non alienentur in Clericos, quidquid aliqui dicant apud Barb. de Jur. Ecclef. lib. 2. cap. 3. num. 204. ob privilegium, quod præfumitur interveniffe; nam contrarium omnino eft verum; quia Laici non poffunt ita ftatuere, ita nec confuetudine introducere. ita plerique apud Dian. p. 6. tr. 3. ref. 2. Barbof. loc. cit. nu. 216. vide infra in praxi *Legis*, vel *ftatuti*. & in verbo *Clerici*. ficut non valet.

13 Confuetudo, quod Laici decimas, quas habent in feudum, ante Concil. Lateranenfe, dent aliis Laicis cum confenfu folius Epifcopi, & fine authoritate Pontificis. cap. prohibemus, ubi Abb. & DD. de decim. Covar. lib. 1. var. ref. cap. 17. Rebuff. de decim. q. 13. Felin. in c. quæ in Ecclef. de conftit. & in cap. caufam, de præfcr. Menoch. de præfum. lib. 6. præf. 86. Rot. apud Marefc. lib. 1. var. ref. cap. 95. num. 19. licet Barb. de off. Epifc. alleg. 121. teneat contrarium.

14 Econtra valet confuetudo, quod populus præftet Concionatori alimenta, licet effet tantum decennalis. Concil. Trid. feff. 24. cap. 4. de reform. Leo in thef. for. Ecclef. p. 1. cap. 8. num. 6. Bellet. tit. de Cler. debit. §. 15. Sperel. dec. 70. num. 1. licet populus non haberet jus eligendi Concionatorem; quia eft laudabilis, & pia, & Epifcopus poteft cogere Laicos obfervare laudabilem confuetudinem. Sperel. loc. cit. & diximus in praxi *Concionatorum*.

15 Sic valet confuetudo, quod parentes eligant fepulturam filiis impuberibus, licet vergat in præjudicium Parochiæ; quia eft approbata a Pontificibus, modo fuerit præfcripta 40. annis: quia licet confuetudo præter jus præfcribatur decem annis, tamen, cum confuetudo præter jus eft contra Jus tertii, debet effe quadragenaria. DD. apud Sperel. dec. 89. num. 8. Abb. in cap. cum in tanto, de confuet. imo Marefc. lib. 2. var. ref. cap. 100. vult, fufficere decennium.

16 Sic confuetudo recipiendi aliquid pro fepultura, eft fervanda, & populus poteft cogi ad illam fervandam, non jure actionis, fed officio Judicis, dummodo fuerit introducta ex pia fidelium devotione, & non ex coacta eorum voluntate; quia tunc effet fimoniaca. Riccius in prax. fepult. ref. 576. cap. ad Apoftolicam, de fimon. ubi DD. Pirbing. lib. 5. tit. 3. feff. 2. §. 5. idem dic de confuetudine exigendi oblationes, ad quas præftandas ftante legitima confuetudine Laici poterunt cogi. Covar. lib. 1. var. cap. 17. fub num. 3. arg. tex. in cap. ad Apoftolicam, de fimon. ubi DD. & fic de aliis.

17 Sic valet confuetudo, quod fructus Beneficii per aliquod tempus pertineant ad hæredem Beneficiati defuncti. Riccius in prax. var. ref. p. 2. ref. 155. Covar. in cap. cum in officiis. num. 9. de teftam.

18 Sic confuetudo, quod Notario inferioris Principis conficienti inftrumentum extra territorium habeatur fides, valet. Tufch. litt. N. concl. 72.

19 Valet etiam confuetudo, quod Laicus conveniatur coram Judice Ecclefiaftico cap. fi Clericus. ubi Abb. Barb. & Anchar. & glof. verbo de confuetudine. de for. comp. Ciarl. contr. for. lib. 1. cap. 44. num. 3. quia tribuit Jurifdictionem. cap. cum contingat, de for. comp. ubi Gonzal. num. 5. & glof. verb. vel confuet. L. viros. Cod. de diverf. offic. Gail. lib. 1. pract. obf. 57. Farin. dec. crim. 355. Ciarl. l. c.

20 Confuetudo, quod omnes Canonicatus fint facerdotales, eft laudabilis, & obfervanda. Concil. Trid. feff. 24. cap. 12. Ciarl. contr. for. lib. 1. cap. 38. num. 8.

21 Et quod Tertiarii conveniantur coram Judice Ecclefiaftico, eft fervanda, licet non vivant collegialiter. Ciarl. loc. cit. cap. 18. num. 20. Graff. de eff. Cleric. eff. 1. fub. num. 93. & 94.

22 Confuetudo tollit fufpicionem ufuræ in foro externo, & excufat a pœna temporali. Cravet. conf. 145. num. 12. Beto. conf. 207. num. 8. Farin. conf. 54. nu. 19. Navar. conf. 20. num. 4. de ufur. Dec. conf. 111. num. 5. Tufch. litt. V. conclus. 337. num. 63. Homob. de exam. Ecclef. tit. de contract. cap. 18. quæft. 57. Menoch. conf. 343. Ciarl. loc. cit. cap. 29. Etiam fœneratitia excufat contrahentes a pœna temporali. Farin. conf. 54. & dec. crim. 10. & 30. Navar. conf. 4. de ufur. Ciarl. loc. cit. Tufc. litt. V. concl. 337. gl. in cap. fane. de temp. ord. Gabr. lib. 7. concl. 8. Menoch. de arbitr. caf. 400. etiam extraordinaria. Sylvat. lib. 1. conf. 4. num. 71.

23 Valet etiam confuetudo, quod Palatium Epifcopi extra quadraginta paffus non gaudeat immunitate; quia non eft contra Jus. Ciarl. contr. for. cap. 10. num. 9. Bonac. de Immun. Ecclef. quæft. 7. §. 2. num. 8. Duardus in Bulla Cœna. quæft. 16. num. 11.

24 Ita quod Emphyteuta non poffit expelli ob canonem non folutum. Ciarl. loc. cit. cap. 2. num. 71. Corbul. de cauf. ob quas emphyt. cauf. 15. num. 1. lim. 2.

25 Et confuetudo incidendi arbores, etiam fructiferas, excufat a caducitate. Menoch. conf. 57. Ciarl. d. cap. 2. num. 71.

26 Differt a præfcriptione; quia hæc agit de auferendo alicui

alicui jus, & illud alteri applicando. DD. in cap. fin. de consuet. ubi Abb. num. 20. vers. si Episcopus acquirit, ut possit corrigere. Butr. num. 39. vers. unde eum tangatur. Aym. de antiquit. p. 4. num. 31. & DD. plurimi apud Rubeum in annot. ad decis. 20. p. 3. rec. Rot. Rom. num. 3. Addend. ad Ludovis. decis. 191. num. 6. At consuetudo non aufert alteri id, quod applicat. Aret. cons. 23. num. 11. Balb. de præscr. q. 10. num. 4. p. 1. Rot. decis. 479. num. 2. p. 3. rec. atque ita nec prodest, nec nocet alicui in particulari, sed omnibus indifferenter, ita ut nec certus sit, qui præscribit, nec contra quem præscribitur, acquirendo nempe omnibus, non ut singulis, sed in universum, & contra omnes præsentes, vel futuros, quibus tale jus est propositum. Rot. d. decis. 20. p. 3. rec. num. 1. in fin. & decis. 458. num. 58. p. 5. rec. tom. 2. vide etiam Covar. in reg. possessor. §. 3. p. 2. num. 2. quamvis Canonistæ subinde abutantur istis vocabulis, & loco præscriptionis, utantur verbo consuetudinis propter similitudinem, quam habent; ut notat Aretin. cons. 23. num. 11. post med. vers. in contrarium. Abb. in cap. cum Ecclesia Volaterana, num. 6. de elect. & DD. in d. cap. fin. apud cit. Rot. num. 12. & ex utraque resultare solent effectus differentes: nam præscriptio sæpe requirit titulum, non vero consuetudo. Garz. de Benef. p. 5. cap. 4. num. 98. in princ. imo non solum titulum, sed neque bonam fidem, per Balb. de præsc. 1. part. princ. q. 10. n. 5. & 7. ubi DD. præterea præscriptio non currit sine scientia illius, de cujus interesse agitur, consuetudo autem non requirit scientiam alicujus. Seraphin. dec. 798. sub n. 3. apud Beltramin. ad Ludovis. dec. 191. nu. 6. in fin. sicut & alii effectus, ut infra, & apud Balb. d. q. 10. per tot. & P. Pithing ut infra num. 33. Et tandem præscriptio dicitur illa, quæ tendit ad tollendum aliquid jam in esse productum, puta dominium, vel actionem, consuetudo vero tendit ad inducendum de novo, quod non est: quam differentiam principalem vocat Balb. loc. cit. num. 12. ubi Jas. in L. de quibus. col. 13. vers. secunda est opinio. ff. de legib. & alii.

27 Consuetudo, ut valeat, non tantum debet esse rationabilis, sed etiam legitime præscripta. cit. cap. fin. de consuet. Dicitur vero legitime præscripta, quando est contra Legem Civilem, vel præter legem, decennalis. §. 2. inst. de usucap. L. ult. & tot. tit. C. de præscr. long. Abb. in cit. cap. fin. nu. 21. P. Pithing l. 1. decret. tit. 4. sect. 1. §. 6. num. 35. Dian. p. 6. tract. 5. res. 2. vers. sed quidquid. Si vero est contra Legem, aut constitutiones Ecclesiasticas, debet esse quadragenaria. Dian. loc. cit. & probat ex authent. quas actiones. C. de sacrosanct. Eccles. Laym. in sæpe cit. c. fin. de consuet. n. 4. ubi de communiori. glos. in d. cap. fin. verb. consuetudo. & ibi Abb. nu. 11. & 13. Sylv. verb. consuetudo. nu. 6. communis Theologorum, & Canonistarum sententia apud P. Pithing. loc. cit. nu. 38. Fagnan. in cap. treugas. nu. 74. de tregua & pace, quod vel maxime procedit, si agatur de aliquo præjudicio tertii. cap. de quarta. 4. cap. ad aures. 6. cap. auditis. 15. de præscr. quamvis tunc esset potius præscriptio, quam consuetudo juxta distinctionem datam numero antecedenti: nisi præscribens haberet contra se resistentiam juris, non tamen illam consuetudinem tanquam corruptelam, & irrationabilem reprobantis, uti habent decimarum collectores contra Parochum habentem in illis intentionem fundatam, ut suo loco dicemus; tunc non sufficerent 40. anni, nisi etiam adesset titulus, aut immemorabilis &c. ut plura dicemus in praxi decimarum quoad præscriptionem. §. 8. num. 79. quamvis, si simus in terminis puræ, & veræ consuetudinis sine alicujus tertii præjudicio, quod sufficiat decennium etiam contra constitutiones Ecclesiasticas, si alias consuetudo sit rationabilis, non pauci Doctores defendant. P. Pithing. loc. cit. num. 39. ubi hanc sententiam probabilem vocat. P. Reiffenstuel in lib. 1. decretal. tit. 4. §. 4. num. 105. qui citat Lessium lib. 2. de just. & jur. cap. 6. nu. 46. Lugo disp. 7. de just. & jur. sect. 6. n. 94. Azor. p. 1. l. 5. c. 18. q. 6. & alios.

28 Ad illam inducendam tamen sufficiunt duo actus tam in civilibus, quam criminalibus, licet isti actus non sint judiciales. Dian. loc. cit. res. 8. Sperel. decis. 67. a n. 40. glos. in cap. venerabilem. vers. ex successione, de elect. Abb. in cit. cap. fin. n. 17. de consuet. Bald. in L. 1. num. 2. C. quæ sit longa consuetudo apud Reiffenstuel l. c. n. 121. qui ultimus tamen nu. 120. & 122. remittit arbitrio Judicis. Unus actus tamen regulariter non sufficit, nisi in consuetudine auferente ab aliquo jus, illudque alteri applicante, seu præscriptione, juxta dicta supra n. 26. & est tex. in cap. cum de beneficio, de præb. in 6. Sperel. l. c. n. 42.

Consuetudo tamen interpretativa, quæ dicitur observantia, non requirit aliquam temporis præscriptionem, sed sufficit, quod per aliquot annos fuerit servata, & sic introducitur etiam aliquo parvo tempore. Menoch. l. 2. de arbitr. jud. cas. 83. n. 10. post Cravet. cons. 21. n. 2. P. Reiffenstuel loc. cit. num. 153. Ciarlin. contr. for. lib. 2. c. 106. nu. 96. Maresc. lib. 2. var. res. cap. 100. num. 22. nisi agatur de auferendo jure uni, quod habet; quia tunc etiam in consuetudine interpretativa requiritur præscriptio quadraginta annorum juxta Socin. cons. 260. nu. 19. l. 2. Put. decis. 25. l. 3. & decis. 252. n. 1. eod. lib. apud Garz. de Benef. p. 5. c. 4. n. 84. Dummodo sit jus clarum; secus si sit dubium, & obscurum, ita ut non constet de jure alterius; tunc enim sufficit sola consuetudo absque temporis præscriptione. Rot. decis. 574. n. 4. p. 1. divers. apud Garz. l. c. n. 85. Quod si verba non sunt ita clara, ut non excludant contrarium intellectum, tunc attenditur observantia interpretativa, non obstante, quod contrarius intellectus sit de jure verior. Rot. decis. 574. n. 3. p. 1. divers. Addend. ad Ludovis. decis. 184. n. 8. & 29

Consuetudo contra id, quod est jure clarum, non potest dici interpretativa, sed est correctoria, & novi juris inductiva. Paul. de Castr. in L. heredes palam. §. si quid post. ff. de testam. Dec. cons. 114. post nu. 5. Aym. cons. 282. sub n. 6. apud Ludovis. decis. 162. n. 3. 30

Consuetudo, ut sit legitima, & obliget, requiritur etiam, quod actus, quibus fuit introducta, fuerint facti animo introducendi obligationem, qui animus præsumitur in consuetudine rei gravis, difficilis, & servata communiter a populo. Dian. d. p. 6. tr. 5. res. 11. Suarez de legib. l. 7. c. 15. nu. 13. In dubio vero an fuerit inducta animo obligandi, non obligat. vide Suarez l. c. Bonac. de legib. disp. 1. q. 1. Dian. loc. cit. res. 12. hinc 31

Ex actibus facultativis non inducitur consuetudo restrictiva liberæ facultatis. Dec. cons. 8. n. 4. Surd. cons. 127. nu. 81. Rot decis. 778. nu. 5. p. 1. divers. & decis. 536. n. 4. p. 2. rec. apud Beltram. ad Ludovis. decis. 162. sub n. 15. etiamsi præcesserit tempus immemoriale, neque ad effectum manutentionis. DD. cit. quæ procedunt, quando constat, actus fuisse mere facultativos: quæ præsumptio cessat primo, quando præcessit jussio, aut prohibitio, seu contradictio cum acquiescentia subsecuta. Castr. in L. qui luminibus. numer. 2. vers. sed tamen. ff. de servit. urban. præd. Seraphin. decis. 1086. num. 1. Rot. decis. 530. num. 2. & 3. p. 2. rec. Secundo, quando præcessit titulus; quia tunc actus subsequentes præsumuntur facti in vim illius tituli. Menoch. de præsump. l. 6. præs. 67. Tertio ex pluralitate actuum per longissimum tempus. Rip. in cap. cum Ecclesia. num. 55. de caus. possess. Cæsar de Grass. decis. 1. num. 3. de caus. possess. Seraph. decis. 212. numer. 2. & decis. 323. nu. 4. Quarto ubi agitur de favore piæ causæ, & divini cultus. Rot. decis. 470. n. 7. in fin. p. 1. rec. apud Beltramin. loc. c. & 32

Quod ad inducendam consuetudinem etiam in facultativis, quando agitur de augmento cultus divini, & sic ad favorem piæ causæ, sufficiant decem anni, tradunt Felin. cap. ad Apostolicam. num. 3. & Abb. in cap. suam. numer. 8. de simon. Gabr. de præscr. conclus. 10. num. 12. Covar. var. resol. lib. 1. cap. 17. numer. 3. vers. quod si Clerici. apud Rot. decis. 365. num. 4. p. 2. rec. quamvis dentur aliqui actus contrarii, qui dederunt causam liti. Gutierrez Canon. quæst. lib. 2. q. 21. n. 144. Cassad. decis. un. nu. 2. & 5. de consuetud. apud Bichium decis. 522. n. 17. & sic probantur ea, quæ supra diximus n. 16. 33

Ad inducendam consuetudinem requiritur præterea, quod major pars populi usa sit tali consuetudine, juxta veram, & communem sententiam Doctorum in rubric. extr. de consuet. Felin. in cap. 1. de treug. & pac. apud Paul. Rub. in annotat. ad decis. 20. Rom. Rom. p. 3. rec. num. 33. Et quidem major pars populi debet esse illorum, qui potestatem habent condendi leges, saltem ex privilegio. Bart. cons. 136. num. 2. & 3. Butrius in c. ult. n. 39. de consuet. Aym. de antiquit. tempor. p. 4. sect. nu. 13. & 14. Balb. de præsc. p. 5. q. 10. num. 7. 34

n. 7. & alii apud Rub. l. cit. n. 28. P. Pirhing lib. 1. tit. 4. sect. 1. §. 2. a. n. 8. hinc est, quod, cum mulieres istam potestatem regulariter non habeant. L. fœminæ. ff. de R. I. ita pe illas non potest induci consuetudo. Batt. in L. 1. ff. de legib. Abb. in c. quanto ult. sub n. 8. vers. & est unum mirabile, de consuet. Ludov. Roman. in singular. 43. n. 2. & alii apud Rub. l. cit. a n. 29. Dian. d. p. 6. tr. 5. res. 15. ex quibus cit. Rubeus nu. 34. colligit, & infert, quod in illa majore parte populi non sit omnium de communitate &c. habenda ratio, sed tantum illorum, qui possunt leges condere, exclusis illis, qui hanc facultatem non habent, quales sunt mulieres, minores 25. annis, infantes, furiosi &c. Bart. in L. 2. C. quæ sit longa consuet. Butr. Abb. & Curt. in sæpe cit. cap. fin. de consuet. Dian. loc. cit.

35 Nec inducitur ex actu unius tantum personæ. Roch. de consuet. n. 370. & 380. Beltramin. ad Ludovis. decis. 162. n. 12.

36 Non inducitur ex usu difformi. Bart. in L. 2. n. 22. ff. sol. matrim. Dec. cons. 215. n. 2. vers. secundo hoc idem. Aym. cons. 96. apud Gregor. XV. decis. 162. n. 8. nisi actus difformes non essent inter se incompatibiles: quia tunc eorum difformitas non impediret consuetudinem. Dec. cons. 11. nu. 12. vers. & advertendum est Rot. dec. 356. n. 4. p. 1. rec. apud Beltramin. l. c. n. 14.

37 Contra Canones non valet sine scientia, & consensu Pontificis; sed an requiratur consensus expressus Summ. Pontificis, sive antecedenter, dando nempe licentiam ad inducendam aliquam consuetudinem, sive concomitanter, dum expresse sciens populum hanc, vel illam consuetudinem introducere, cum posset prohibere, non impedit, sed tolerat, & consequenter approbat, an vero sufficiat consensus generalis traditus in cap. fin. de consuet. in quo Summ. Pontifex approbat consuetudines rationabiles & legitime introductas? non conveniunt DD. ut videre est apud Dian. d. p. 6. tr. 5. res. 13. ubi cum Pontio de matrim. l. 6. c. 6. nu. 5. seqq. Montesin. in p. 2. tom. 2. disp. 23. quæs. 13. n. 220. Vasquez tom. 2. disp. 177. cap. 2. & 3. & aliis tenet, requiri scientiam, & expressum consensum; quia Papa habet potestatem a Deo, & non a populo, & ita non est populus, qui inducit consuetudinem contra Canones, sed Pontifex permittens. Abb. in cap. fin. de consuet. num. 8. Archidiac. in cap. cum de beneficio. num. 2. de præb. in 6. nec tacitum consensum sufficere; quia multa per dissimulationem tolerantur ad majus scandalum vitandum, quæ alias non permitterentur. cap. cum jamdudum, de præb. Rot. apud Sperel. decis. 133. nu. 22. tum quia nec Imperator potest suis legibus præjudicare Juri Canonico. Abb. in cap. inter alia, de Immun. Eccles. DD. in cap. solitæ, de major. & obed. cap. 2. de constit. Covar. pract. quæst. cap. 31. num. 4. Sperel. decis. 133. num. 26. Dian. p. 6. tr. 5. res. 16. Pignatel. cons. 18. num. 5. tom. 1. & hæc bene procedunt in consuetudine irrationabili, aut a Summ. Pontif. reprobata; de qua loquitur Sperel. loc. cit. utpote circa immunitatem Ecclesiasticam; sicut & Pignatel. ibid.

38 Verum quod ad inducendam consuetudinem alias rationabilem, & a Sac. Canon. non reprobatam sufficiat consensus tacitus Summ. Pontificis, seu ille generalis, traditus, in d. c. fin. de consuet. tenet communis Jurisperitorum sententia apud Abb. in cit. c. ult. n. 13. Suarez de legib. l. 7. c. 13. n. 7. relatos a P. Pirhing. l. 1. decretal. tit. 4. sect. 1. §. 3. n. 16. alias rarissimæ darentur consuetudines contra leges Canonicas, cum Pontifex fateatur se speciales locorum consuetudines ignorare. cap. 1. de constit. in 6. & hanc sententiam tenere videtur glos. in cap. frustra. dist. 8. in fin. ubi tantum requirit, quod sit rationabilis, & præscripta. Layman. in sæpe cit. cap. ult. de consuet. n. 3.

39 Porro consuetudo est quid facti, & ideo non præsumitur, sed allegans tenetur illam probare. glos. in L. 1. in verbo probatis. C. quæ sit longa consuetudo. Ludovis. decis. 162. num. 1. Ciarlin. cap. 154. num. 19. argum. L. in bello. ff. de capt. & postlim. revers. Farin. de immun. Eccles. c. 2. n. 18. Tusc. litt. I. concl. 59. Riccius in prax. p. 2. res. 51. Et quidem in specie casus, qui venit in controversiam. Oldrad. cons. 237. Anchar. cons. 339. n. 8. Aym. cons. 96. n. 4. apud Ludovis. l. cit. num. 2. etiamsi esset tantum interpretativa. Suard. cons. 254. n. 26. Ludovis. loc. cit. num. 4. Et non probatur, nisi probetur usus majoris partis populi, & magna frequentia actuum; ut supra diximus. Sperel. decis. 15. num. 39.

Et non dicitur probata, si constat de unico actu contrario. Bart. in L. semper in stipulationibus: in fin. & ibi Cagnol. nu. 12. de R. I. apud Ludovis. d. decis. 162. n. 9. Gratian. disc. for. cap. 79. n. 9. tom. 1. quamvis darentur mille actus pro consuetudine: nam unicus solus actus contrarius, vel difformis illam rumpit. Baltramin. ad Ludovis. loc. cit. nu. 15. ubi Shroeder. de feud. p. 10. sect. 20. n. 157. in fin. verb. usque adeo. Bichius decis. 48. n. 14. Berous. cons. 5. n. 23. lib. 1. Surd. cons. 393. n. 23. 40

Est multum difficilis probationis. Fulgos. cons. 6. in fin. Dec. cons. 215. n. 2. in fin. Aym. cons. 215. n. 1. Beltramin. d. decis. 162. n. 13. probatur tamen per testes de visu deponentes de temporis diuturnitate, ut supra &c. Maresc. l. 2. var. res. c. 100. debent tamen dare causam sui dicti. Gail. l. 2. obs. 31. n. 15. apud Gratian. disc. for. c. 79. n. 7. l. 1. 41

Consuetudo vero immemorialis, ut probetur, debent tria probari: primo de visu, per 40. annos; secundo de auditu a suis majoribus, qui ab aliis suis majoribus etiam audiverint: tertio, quod nunquam audiverint vel viderint servari contrarium, & quod fuit, & est communis fama, memoriam non extare, nec extitisse contrarium, juxta glos. communiter receptam in c. 1. de præscr. in 6. & sic testes debent esse ætatis 54. annorum. DD. in c. 1. de præsum. Covar. in reg. possessor. 2. p. §. 3. n. 7. vers. testes vero. Rot. decis. 512. p. 5. rec. tom. 2. & decis. 432. n. 1. p. 3. rec. de qua plura infra suo loco in verbo præscriptio, seu Immemorabilis. 42

Insuper probari debet, illam fuisse obtentam in contradictorio judicio etiam immemorialis, aliter non valet. L. nam Imperator. ff. de legib. L. cum de consuetudine. ff. eod. apud Sperel. decis. 69. & 133. per tot. Maresc. d. c. 100. vel certe parte contradicente, quando nempe agitur de præjudicio tertii, contra quem consuetudo præscribitur; quod bene procedit, & indubitatum videtur in negativis, ut infra dicemus in praxi Decimarum §. 4. n. 31. ubi tangemus de præscriptione exemptionis a solutione decimarum, quod nempe debeant esse petitæ, & denegatæ; & tradit Rot. dec. 350. n. 2. p. 2. rec. ubi Cæpol. de servit. urban. præd. c. 50. de furno. n. 2. Afflict. decis. 388. n. 1. & seq. Capyc. decis. 209. nu. 26. Rip. in cap. cum Ecclesia sutrina nu. 45. de caus. possess. & propriet. Neviz. cons. 43. num. 10. Balb. de præsc. in 4. part. 5. part. principalis q. 5. de communi. & alii; & est regulare, in servitutibus negativis, quod illæ non aliter præscribantur, quam præcedente prohibitione, ut tradit Rot. cit. numer. 3. ubi glos. in L. qui luminibus. ff. de servit. urban. præd. & ibi Bart. Florian. & Angel. nu. 3. vers. ex quo concludo. ubi quod facultas ædificandi in suo, nullo tempore præscribitur, nisi alius sit in possessione negativæ ædificandi, & alii; & sic testes in tali negativa debent deponere, quod actus facti non fuerint ob contradictionem partis. Maresc. l. c. n. 6. 43

At quod ad consuetudinem non requiratur, quod sit obtenta in contradictorio judicio, sed quod sufficiant actus extrajudiciales, tenent Abb. in cit. c. ult. n. 16. de consuet. quem refert, & sequitur P. Reiffenstuel l. 1. decret. tit. 4. de consuet. n. 147. P. Engel. d. tit. nu. 10. Pirrhing ibidem n. 23. Suarez de legib. d. l. 7. c. 11. nu. 2. & duob. seqq. contra glos. in cit. cap. fin. verbo legitime circa fin. de consuet. 44

In probanda consuetudine, non creditur Doctori de illa attestanti juxta magis receptam sententiam, ut per Gabr. de probat. concl. 4. sub num. 1. vers. contrarium. Franc. Becc. cons. 7. n. 29. Mohed. decis. 2. & 3. de consuet. Rot. apud Ludovis. decis. 274. n. 5. etiamsi Doctores essent plures, qui de tali consuetudine attestarentur. Gabr. l. c. n. 4. ubi Alex. in L. post dotem. n. 29. ver. & juxta hoc. ff. sol. matrim. Jas. in L. de quibus. col. pen. ff. de legib. quod procedit, si testentur de consuetudine locorum, in quibus versati non sunt: secus vero si testentur de consuetudinibus locorum, in quibus sunt versati. Surd. cons. 74. n. 14. post Gabr. l. c. n. 2. relat. a Beltramin. ad Ludovis. d. decis. 274. n. 5. 45

Verum sicut consuetudo legitime præscripta, & rationabilis potest legem abrogare, ita etiam denuo tolli, & abrogari potest, vel per legem, vel per aliam consuetudinem contrariam; quia sicut lex posterior derogat priori. c. 46

1. de constit. in 6. ita & consuetudo posterior excludit priorem. in quibus

47 Notandum est primo, quod consuetudo immemorialis non censetur abrogata per clausulam derogatoriam cujuscumque consuetudinis in decretis Pontificiis positam, sive in legibus aut statutis, nisi & illa expresse exprimatur, & hoc propter illius excellentiam, & prærogativam, glos. in auth. ut de cætero commut. §. deceætero, in verb. præscriptione. Felin. in cap. accedentes. num. 6. de prascr. Tiraq. de retr. convent. §. 1. glos. 2. n. n. 12. Gratian. disc. for. c. 578. nu. 10. tom. 3. nisi consuetudo esset irrationabilis. Covar. lib. 3. var. res. c. 13. nu. 5. Garz. de benef. p. 3. c. 2. num. 190. Dian. p. 6. tr. 5. res. 32. Paris. cons. 101. sub nu. 84. vers. quæ præscriptio lib. 1. & cons. 25. nu. 17. lib. 4. Rot. decis. 101. n. 29. p. 10. rec. Sperel. dec. 37. nu. 26. etiamsi adsit decretum irritans, ut per Gabr. de clausul. conclus. 3. n. 42. ubi Ruin. cons. 13. n. 30. vol. 2. Ita ut quando consuetudo damnatur tanquam irrationabilis, iniqua, corruptela &c. censeatur damnata etiam immemorabilis, adeo, ut neque præterita valeat, neque in futurum introduci possit, cum semper duret eadem causa reprobationis. Roch. in cap. fin. n. 527. de consuet. Covar. l. c. d. n. 4. ad med. & n. 5. Garz. l. c. d. n. 190. in fin. Gabr. de prascr. concl. 1. n. 32. & alii apud Grat. disc. for. c. 559. n. 52. Paul. Rub. in annot. ad decis. 28. Rot. Rom. p. 3. rec. n. 271. & 274. ubi Joan. Andr. in cap. certificari, de sepultur. & alii plurimi, qui testantur de communi opinione; limita ut infra n. 51.

48 Bene verum est, ut prosequitur cit. Rubeus n. 275. seqq. quod quia apud nos nihil stabile, & firmum reperitur. auth. de non alien. §. ut autem. & L. eum debere, ff. de servit. rust. præd. ex varietate temporum leges variari possint, & sic propter novas causas occurrentes, potest induci consuetudo bona, & justa, licet forsan tempore derogationis non fuerit talis: nam superveniente nova, & justa causa introducendi consuetudinem, lex quæ illam prohibuit, licet antea justa, fieret injusta. Abb. in cit. cap. fin. nu. 24. de consuet. & in c. 2. num. 8. de probat. & ibi Felin. sub num. 11. Covar. var. resol. l. 3. c. 13. sub n. 4. glos. & DD. in Clem. statutum, de elect. Jas. in L. de quibus. n. 55. ff. de legib. & alii; nam lex debet esse loco temporique conveniens can. erit autem. dist. 4. cap. fin. dist. 14. Rub. l. c. n. 261. seqq. atque ideo ex nova causa potest induci consuetudo contra ipsam legem expresse consuetudini derogantem, ut post Abb. Anton. Dec. & alios testatur Viv. in sylv. comm. opin. opinion. 161. n. 1. vers. consuetudo ex nova causa potest induci contra legem derogantem etiam expresse &c. apud Rubeum l. c. n. 278.

49 Conclusionem principalem num. 47. traditam limitat Mutesc. l. 2. var. res. c. 101. num. 7. seqq. quando lex, vel statutum expresse derogaret etiam privilegiis, maxime si lex, vel statutum habet clausulam derogatoriam non obstantibus privilegiis, & aliis quibuscumque consuetudinibus: nam tunc ob expressionem privilegiorum, quæ habent majorem vim, quam immemorabilis, & illa facilius tollitur. Felin. in cap. dilecti, de major. & obed. Rip. in L. quominus n. 102. ff. de flumin. comprehenditur etiam immemorabilis. arg. tex. qui ad agendum, de procurat. in 6.

50 Notandum secundo, quod lex posterior generalis abrogat quidem consuetudinem generalem priorem sibi contrariam, etiamsi lex posterior nullam de consuetudine mentionem faciat, nullamque clausulam derogatoriam habeat, glos. in c. 1. de const. in 6. verb. singularium. Secus tamen est in consuetudinibus particularibus locorum. Abb. in cit. c. fin. n. 24. de consuet. cum enim tanquam quid facti, illas Papa præsumatur ignorare, sic etiam non censetur velle eisdem in aliquo derogare, nisi specialiter exprimat ob tex. in d. c. 1. de constit. in 6. & ibi glos. & DD.

51 Notandum tertio, quod quando lex abrogat consuetudinem existentem seu præsentem simpliciter tantum, absque eo quod illam damnet, aut reprobet tanquam iniquam, & irrationabilem, de qua supra numer. 47. non per hoc reprobat, & abrogat futuram, si alias sit rationabilis. glos. in Clem. statutum: verb. consuetudine, de elect. quam Imol. inibi sequitur. Abb. in cit. c. ult. n. 24. & consil. 7. §. & ego puto l. 2. Tusc. litt. C. concl. 814. nu. 8. Covar. var. res. lib. 3. cap. 13. num. 4. concl. 1. & 4. P. Reiffenstuel l. 1. decret. tit. 4. n. 186. Quod si tamen lex non tantum abroget consuetudinem, seu revocet per clausulam generalem non obstante &c. sed illam simpliciter damnet, & reprobet, etiamsi non apponantur verba tanquam iniquam, corruptelam &c. censetur reprobare etiam futuram: quia illam simpliciter damnando, vel reprobando, eam sensim judicat esse iniquam &c. ita Covar. l. c. & n. 4. ante med. vers. consuetudo etiam. ubi Abb. in c. 2. n. 7. de probat. Fran. in cit. cap. 1. col. ult. de constit. in 6. Bart. in L. ult. ff. de leg. 2. Aretin. in L. 3. ff. de testam. Bal. in L. ult. C. de pact. pignor. Tiraq. de retr. in præf. n. 18. & 19. & alii testantes de communi.

Consuetudo est stricti juris. Bart. in L. 1. §. hoc 52
interdicto. ff. de itinere. actuque privato. Natt. cons. 555. post numer. 5. Ludovis. decis. 162. numer. 6. Gratian. disc. for. cap. 973. num. 39. & 40. quod vel maxime procedit si sit exorbitans, & ideo non potest extendi de loco ad locum. Innoc. &c. DD. in cap. ult. de offic. Archid. Ciarlin. contr. for. cap. 62. numer. 7. Dian. p. 6. tr. 5. res. 17. Gratian. loc. cit. ex L. 3. in fin. ff. de testam. Roman. cons. 367. nu. 11. Aym. cons. 121. num. 8. & alii apud cit. Gratian. neque de persona in personam, aut de casu ad casum. DD. cit. & Bichius decis. 650. nu. 13. & 14. Altograd. cons. 46. a num. 42. Seraph. decis. 326. num. 2. Socin. jun. cons. 4. a numer. 35. lib. 4. & alii apud cit. Bich. Quamvis in dubio legis, aut consuetudinis alicujus Civitatis, possit dictæ Civitatis Judex recurrere ad consuetudinem vicinarum Civitatum, si alias sit rationabilis, juxta c. super eo de censib. & cap. cum olim, de consuet. & ibi Panorm. n. 1. Dian. l. c. & si vicinarum Civitatum consuetudines sunt diversæ, attenditur, quæ est magis rationabilis, & minus præjudicialis, ut in cit. cap. cum olim.

Consuetudo in subjecto incapaci nunquam obtinet 53
vim privilegii. DD. apud Sperel. dec. 37. n. 30. & decis. 182. n. 25. etiamsi esset immemorabilis; quia stante incapacitate subjecti remanet sine titulo in nuda ratione temporis, quod obligationem nec parit, nec tollit. L. obligationum fere. §. placet. ff. de oblig. & act.

Et consuetudo peccati nutritiva nullo temporis spatio 54
præscribitur. c. non satis, ubi DD. de simon. c. cum tanto. de consuetud. & DD. apud Sperel. d. dec. 37. n. 50. diuturnitas enim temporis peccatum non minuit, sed augmentat. d. c. non satis, & c. cum in Ecclesia, de simon. & sic mala consuetudo, seu peccati nutritiva a vetustate temporis robur accipere nunquam potest. §. 1. auth. ut nulli judici. d. c. fin. de cons. Signorol. cons. 50. n. 9. Ruin cons. 155. n. 12. l. 4. Paris. cons. 27. n. 52. l. 1. late Rubeus in annot. ad dec. 28. Rot. Roman. p. 3. rec. a. n. 242. & per tot. hinc

Non facit licitum ludum, maxime alearum; quia 55
est irrationabilis, utpote dans occasionem peccandi. Abb. in cap. ult. de vit. & honest. Cleric. Fachin. lib. 11. contr. jur. c. 52. L. alearum. C. de relig. & sumpt. Bonac. tamen in tract. de restit. disp. 2. q. 3. pun. 1. n. 12. tenet contrarium etiam in Clerico, nisi adsit frequentia, scandalum &c. quia non videntur Canones recepti cum tanto vigore.

Plura exempla consuetudinis irrationabilis, & a ju- 56
re reprobatæ ac abrogatæ videri possunt in cap. 2. de probat. ubi reprobatur consuetudo exigendi juramentum ultra plenam probationem. in cap. ad nostram, eod. tit. ubi reprobatur consuetudo, ut accusati de delicto admittantur ad se purgandum probando negativam delicti, quando contra ipsos potest per testes affirmativa probari. in cap. cum decorem, de vit. & honest. Cler. ubi reprobatur consuetudo tanquam corruptela, ut Clerici possint in Ecclesia exhibere ludos theatrales. in cap. venerabilis, 37. de præb. & dignit. ubi reprobatur consuetudo admittendi tantum nobiles ad Ecclesias Cathedrales, &c. in c. extirpandæ 30. eod. & in c. 1. d. tit. in 6. ubi reprobatur consuetudo, quod patroni non teneantur dare Rectori sufficientem congruam. in c. constitutus. §. ideoque, de fidejuss. ubi non admittitur consuetudo, ut quis non cogatur subire juramentum calumniæ. in cap. aqua, de consecr. Eccles. vel altar. ubi consuetudo, quod simplex sacerdos possit reconciliare Ecclesiam pollutam, vocatur corruptela. in cap. quanto de consuet. ubi damnatur consuetudo, quod Clericus non Episcopus possit exercere ea, quæ Ordini Episcopali sunt reservata, ut est Chrisma &c. in c. 1. de Cler. non resid. in 6. ubi damnatur consuetudo, ut absentes possint lucrari distributiones quotidianas. in c. 1. de con-

confuet. in 6. ubi confuetudo etiam immemorialis tanquam corruptela damnatur, ut quis in eadem Ecclefia fine difpenfatione Pontificis obtinere poffit duas dignitates, perfonatus, vel officia &c. cap. quamquam, de de cenfib. in 6. ubi reprobatur confuetudo tanquam corruptela exigendi a Clericis pedagia pro mercibus, quas devehunt abfque caufa negotiandi. cap. fin. eod. in 6. ubi abrogatur confuetudo, quod Archi-Epifcopus vifitare non poffit libere fuam provinciam, & a locis vifitatis procurationem recipere, etiamfi fuffraganei non fint negligentes. cap. un. de Bigam. in 6. ubi abrogatur confuetudo, quod bigami gaudeant privilegio Clericali, & non poffint coerceri a Judice Laico. in cap. de injur. & damn. dat. in 6. ubi reprobatur confuetudo, tanquam abufus, utendi repreffalibus contra perfonas Ecclefiafticas. cap. 2. de pœnit. & remiff. in 6. ubi quod nulla poffit introduci confuetudo, quod aliquis fine fui fuperioris licentia poffit fibi confeffarium ad libitum eligere. in c. cum non deceat. de elect. in 6. ubi abrogantur confuetudo, & privilegia, ut quis non poffit percipere fructus fui beneficii, dum abeft ratione fuæ Ecclefiæ vacantis, refervandi fint fucceffori non obftante qualibet confuetudine in contrarium. in cap. un. de Cler. ægrot. in 6. ubi quod ad fedem Apoftolicam fpectet dare Coadjutores Epifcopis, & fuperioribus Prælatis confuetudine contraria non obftante. cap. un. de Capell. Monach. in 6. ubi, quod Monachi non poffunt amovere beneficiatos in fuis Ecclefiis ad curam animarum datos ab Epifcopis, qui jus inftituendi in dictis Beneficiis habent, quorum exemplorum explanationem videre poteris apud Expofitores dictorum textuum; ficut & alia exempla paffim in hoc noftro libro, & in textibus civilibus exempla videri poffunt in L. 1. in pr. de ufur. L. eos. Cod. eod. auth. habita. §. hoc igitur. C. ne filius pro patr. authent. navigia. C. de furt. auth. omnes peregrini. C. commun. de fucceff. authent. Caffa. C. de facrof. Ecclef. quæ ultima irritat confuetudines, & ftatuta contra libertatem Ecclefiæ.

17 Exempla confuetudinis rationabilis videri poffunt in cap. certificari. de fepultur. & in cap. fuper eo, de cognat. fpirit. in cap. cum omnes, de conftit. in cap. 1. de Cler. ægrot. in cap. ex parte, de conceff. præb. in can. de trina, de confecr. dift. 4. in can. 1. dift. 16. & in can. utinam. dift. 76. ac in can. pudenda dift. 24. in textibus Civilibus. in L. item eorum in princ. ff. quod uniufque univerfit. nom. in L. fi fine. §. Lucius. ff. de admin. tut. L. 3. §. non tantum. ff. quod vi, aut clam. &, L. non tantum. ff. de decur. ac aliis, de quibus late Rubeus in annot. ad decif. 28. Rot. Rom. p. 3. rec. n. 232.

CONTRACTUS.

Praxis Contractuum.

1 Contractus licet talis fit judicandus, qualem verborum figura demonftrat. L. fidejuffor. ff. de fidejuf. Menoch. l. 2. præf. 105. num. 2. & qualis a patribus nominatur. Mantic. de tacit. l. 2. tit. 8. nu. 7. Sperel. dec. 91. n. 7. 26. & 27. tamen fi natura fit manifefte contraria denominationi, eft judicandus non a denominatione, fed ab effectu, & qualitatibus. L. in promittendo. ff. de Jur. dot. L. fi olei. Cod. locati. Mantic. de tacit. l. 22. tit. 8. nu. 8. Gratian. difc. for. c. 657. nu. 13. Ciarl. contr. for. cap. 9. numer. 6. quia rei fermo, non fermoni res fervire debet. cap. intelligentia, de Verb. fignif. & tunc non attenditur, qualis fuerit vocatus, fed qualis fit natura. Marefc. lib. 2. var. ref. cap. 76. num. 5. ubi Rot. duplicem tamen habens figuram, intelligitur juxta denominationem contrahentis. Marefc. loc. cit.

2 Contractus non probatur ex tractatu, fed ex conclufione: nam multa tractantur, quæ non concluduntur. Afflict. dec. 375. n. 6. Mantic. de tacit. p. 1. l. 2. tit. 2. n. 25. in fin. Ciarl. c. 82. n. 13.

3 Contractus alius eft bonæ fidei; alius ftricti Juris. Ille eft, qui parit actiones bonæ fidei: qui vero has bonæ fidei non parit, eft ftricti Juris. Bonæ fidei actiones funt, ex empto, vendito, locato, conducto, negotiorum geftorum, mandati, depofiti, pro focio, tutelæ, commodati, pignoratitia, familiæ ercifcundæ, communi dividundo, de æftimato, quæ ex eo confurgit, quod tibi rem æftimatam trado, ut vel illam reddas, vel æftimationem. Item permutationis, actio dotis, hæreditatis. Reliqui funt contractus ftricti Juris. gl. Panormit. & alii in cap. cum venerabilis, de excep. Covar. in reg. poffeffor. p. 2. §. 6. num. 4. Sylveft. verb. contractus. q. 2. Molin. de contr. tr. 2. difp. 259. Differentia eft, quod in contractibus bonæ fidei Judex habet facultatem ex bono, & æquo judicandi, quod fibi fuerit vifum, licet conventione id expreffum non fit. In contractibus vero ftricti Juris non poteft judicare, nifi juxta quod in conventione fuit expreffum, nifi aliter circa contractum a Jure fuerit ftatutum. §. in bonæ fidei. inft. de act. L. bonam fidem. Cod. eod ergo contractus bonæ fidei fumitur pro æquitate, & Judicis arbitrio, juxta id, quod æquitas exigit, in quo Judex poteft fuum arbitrium extendere ad id, quod æquitas poftulat. In contractu vero ftricti juris; verbis, & difpofitioni contrahentium adhærere debet, quantum Juftitia patitur. Covar. loc. cit. Eft etiam alia differentia; quod dolus dans caufam contractui bonæ fidei, illum reddit nullum, non ita contractum ftricti Juris, fed tantum facit, quod fit irritandus. Sperel. dec. 150. a numer. 48. Molin. loc. cit. num. 5. & probatur ex L. & eleganter. 7. ff. de dol. L. 3. §. fin. ff. pro focio. Gonzal. l. 1. tit. 43. cap. 2. nu. 6. & in L. dolo. Cod. de inutil. ftipul. L. cum poftea. Cod. de pact. In foro tamen interno, etiam contractus ftricti juris, cui dolus caufam dedit, eft nullus. Bonac. de contr. difp. 3. q. 1. pun. 2. §. 2. Sanch. de matr. lib. 1. difp. 64. apud quem Covar. & alii. Pirhing. l. 2. tit. 14. n. 6. Dolus vero fuperveniens, vel incidens, & non dans caufam contractui, illum non irritat in utroque foro. cit. L. eleganter. ff. de dol. Gomez var. ref. tom. 2. c. 2. n. 21. verf. fecundus cafus. fed eft irritandus.

4 Contractus alius eft abfolutus, alius conditionatus; de abfoluto res clara eft. Conditionatus, purificata conditione pro eodem eft habendus, ac fi pure fuiffet celebratus. Porro conditio alia eft cafualis, alia poteftativa, alia mixta. vide Molin. de Juft. tom. 1. tr. 2. d. 206. Pont. de matr. lib. 3. cap. 1. num. 2. Sanch. de matr. lib. 5. difp. 32. a num. 14. Cafualis non impleta, nunquam, & in nullo cafu habetur pro impleta. Pont. l. c. cap. 17. num. 2. Mixta, ut habeatur pro impleta, fufficit, quod per illum tertium fteterit, quo minus impleretur, a cujus etiam voluntate pendet implementum conditionis. v. g. lego tibi centum, fi nupferis Cajo. Sufficit, quod per Cajum ftet, quod illi non nubas, uti quia ille non vult. Secus fi ante petitas nuptias mortuus eft; tunc enim conditio non habetur pro impleta. L. Jure. ff. de cond. & demonftr. L. in jure. ff. de reg. Jur. & DD. fup. cit. Hæc vero procedunt in ultimis voluntatibus; non vero in contractibus, licet multi apud Molin. velint procedere etiam in contractibus.

5 Conditio vero pofita in contractibus, fi tempus non fuit determinatum a contrahentibus, adimplenda eft, quamprimum poteft. L. hæc conditio. ff. de condit. & demonftr. Pont. de matrim. lib. 3. cap. 16. num. 6. Et licet conditio honefta fufpendat matrimonium, vel fponfalia ufque ad conditionis eventum, non poteft tamen alter, antequam conditio deficiat, recedere a contractu, fed tenetur expectare ufque ad conditionis eventum. L. qui balneum. & L. potior. ff. qui potior. in Jur. Molin. de Juft. d. 285. concl. 4. tom. 2. apud Sanch. de matr. l. 5. dif. 6. n. 8. quia ex contractu conditionali oritur obligatio in fpe, ficut ex abfoluto, oritur abfoluta.

6 Conditio impoffibilis, five ex natura rei, five de facto in teftamentis, donationibus mortis caufa, legatis, & etiam in matrimonio, habetur pro non adjecta; quia videtur jocofa, modo non fit contra fubftantiam actus, vel ex illa non conftet, partes noluiffe contrahere. Dian. p. 8. tr. 6. ref. 85. Gomez. tom. 2. var. ref. cap. 4. num. 22. verf. nec obftat. Covar. in decret. p. 2. cap. 3. §. 2. num. 7. Sanch. de matr. lib. 5. difp. 3. a num. 5. In aliis vero contractibus conditio impoffibilis illos facit irritos. Sanch. loc. c. Bonac. de contr. difp. 3. q. 1. pun. 4. numer. 10. Ita conditio in Legato pofita, ut quis maneat femper in uno loco, eft contraria Juri naturali, & habetur pro non adjecta. L. 70. §. 2. ff. de cond. & demonftr. Tranch. conf. 5. numer. 8. Sicut etiam ut nubat cum confenfu alicujus, rejicitur ut contraria libertati matrimonii. Pafqual. de patr. pot. p. 3. cap. 2. numer. 9. Secus, fi dixit cum confilio; quia legatarius poteft illud ample-

cti, & rejicere; similiter si centum relicta sunt, si Mæviam uxorem non ducat, hæc conditio habetur pro non adjecta; secus vero si centum relicta sunt, ut Mæviam uxorem ducat; quia aliud est eligendi matrimonii pœnæ metu libertatem auferri: & aliud ad matrimonium invitari. tex. in cit. *L. Titio centum* 70. §. 1. *ff. de condit. & demonstr.* & ibi glos. ubi quod in priori casu legatarius habebit illa centum, etiamsi Mæviam ducat: non vero in secundo, si illam non ducat. vide latius in verbo *nuptiæ*. Ita conditio odiosa Religioni in testamento, habetur pro non adjecta. DD. *in cap. in præsentia, de prob.* plura vide in verbo *Legatum*.

7 Quæres primo, an conditio in Legato posita, *si legatarius contraxerit matrimonium cum una ex filiabus Titii*, habeatur pro impleta, si unam requisiverit, & illa recusaverit? Resp. affirmative. Marescot. *l.* 1. *var. res. c.* 44. *n.* 4. quam sententiam, postquam utriusque sententiæ fundamenta discussit, veriorem judicat.

8 Quær. secundo, an conditio mortis verificetur in morte civili? Resp. negative. ita DD. apud Fusar. *de substit. q.* 442. Menoch. *conf.* 482. *nu.* 16. Dec. *conf.* 61. *nu. lib.* 5. Surdus *conf.* 90. *lib.* 1. Graff. *in §. fideicom. quæst.* 41.

9 Quær. tertio, quomodo conditio, *si sine liberis*, intelligatur? an de masculis tantum in fideicommisso? Resp. de masculis tantum, secundum communiorem apud Fachin. *l.* 4. *c.* 57. Hæcque purificatur per professionem filii in Religione, id est adimpletur, quia Monasterium habetur loco filii. vide Merlin. *dec.* 206. modo Monasterium non sit fratrum minorum de observantia, & Capucinorum. ibi: vide in verbo *Monasterium*.

10 Conditio *si sine liberis*, non subintelligitur in substitutione vulgari. DD. apud Fusar. *de substit. q.* 58. secus in pupillari. Maresc. *l.* 1. *var. res. c.* 45. In substitutione militari subintelligitur, si fuit facta in casum mortis. Fusar. *loc. cit. q.* 217. &

11 Conditio *si sine liberis*, deficit per unicum filium. Fusar. *l. c. q.* 401. Peregr. *de fideicom. art.* 38. *n.* 37. Limit. in spuriis. Naturales tamen, & legitimati per rescriptum illam faciunt deficere. Menoch. *conf.* 724. *n.* 30. Graff. *in §. fideicom. quæst.* 34. Mant. *de conjectur. l.* 11. *tit.* 6. Thesaur. *dec.* 248. *n.* 9. Dec. *conf.* 215. *n.* 10.

12 Redeundo nunc ad naturam conditionis, conditio voluntaria sufficit, si impleatur per æquipollens, ubi idem resultat effectus. DD. *in L. Gallus ff. de liber. & posth.* Mantic. *de tacit. l.* 14. *tit.* 43. *nu.* 10. Ciarlin. *disc. for. c.* 9. *n.* 62. *&* 82.

13 Conditio, quæ inest tacite actui, etiamsi non verificetur, non relevat, uti cum instituitur venter prægnans, subintelligitur enim, si est prægnans; & tamen licet non sit prægnans, valet institutio. Ciarlin. *c.* 3. Rota *diversar. decis.* 795. *n.* 13. *vers. ista par.* 1. & DD. apud cit. Ciarlin.

14 Conditio, quæ non adjicitur substantiæ legati, sed ejus executioni, non facit legatum conditionale. Noal. *de transmis. cas.* 17. *num.* 54. Mastril. *decis.* 78. Ciarlin. *c.* 167. *n.* 6.

15 Conditio si est successiva, non sufficit, quod per momentum fuerit impleta, sed requiritur continuatio, & observantia. Gratian. *dis. for. c.* 217. *num.* 84. Altogr. *conf.* 101. Tranchedin. *conf.* 9. *n.* 16. *&* 17.

16 Contractus conditionalis transmittitur, tam active, quam passive, etiam ante impletam conditionem; non tamen in legatis; quia in contractibus intervenit stipulatio sibi, & hæredibus suis prospiciens. *L. si pactum. ff. de prob.* Limit. cum persona tantum contrahentis in contractu fuit considerata: item in iis, quæ ex natura sua non sunt transmissibilia. Noal. *de transmis. cas.* 5. *n.* 1. uti ususfructus, servitus &c.

17 Contractus etiam Principis transit in successores, tam active, quam passive: hoc est, ad successores in dignitate. *cap. licet, de voto. c. Abbate, §. pro parte*, & ibi glos. *de re jud. in* 6. Limit. si contractus fuit celebratus intuitu personæ, & non dignitatis; quia persona non est perpetua, bene vero dignitas. *c. quoniam.* ubi Abb. 14. *de Offic. Deleg. cap. si gratiose, de rescrip. in* 6. Gonzal. *l.* 2. *decret. tit.* 19. *nu.* 6. *c.* 1. Transmittitur etiam ad hæredes, & contra hæredes. Noal. *loc. c. c.* 28. Tranch. *conf.* 110. *& conf.* 82. *a n.* 18.

18 Contractus, in quo a statuto præsumitur dolus, uti in contractu minorum, vel mulierum, celebratus sine solemnitatibus a dicto statuto ad obviandum dolis & fraudibus, requisitis, non validatur juramento. Sperel. *decis.* 47. *n.* 10. *seqq.* ubi Bart. *in L. omnes populi. n.* 25. *ff. de just. & Jur.* Bald. *in authent. Sacramenta puberum nu.* 5. *C. si advers. vendition.* & alii. Rot. *decis.* 153. *p.* 1. *rec. n.* 3. *seqq.* Ciarl. *contr. for. cap.* 122. *numer.* 28. *seqq.* qui tamen *n.* 16. *seqq.* in contrariam sententiam inclinare videtur, & Bartoli sententiam dicit a vero alienam, vel illam ad summum procedere posse, si duo concurrant. Primo si in loco statuti solitum fuerit, quod minores, & mulieres decipiantur, & ita adsit verisimilis præsumptio doli: sed certe illa præsumptio est juris, & ideo non requiret aliam probationem, ut testatur idem Ciarlin. *cap.* 35. *num.* 31. ubi Bald. *in L. nec patronis. n.* 3. *vers. in his etiam. C. de oper. libert.* Cravet. *conf.* 569. *num.* 24. *&* 46. Secundo si statutum solum præsumat dolum, vel metum &c. in ipso contractu minoris, vel mulieris, non vero in ipso juramento, & sic circa juramentum nihil expresse statuat, quod facere non potest. per DD. *ibid. numer.* 15. *citatos*; cum materia juramenti sit res spiritualis, cujus interpretatio pertinet ad Ecclesiam. ad tex. *in cap. venerabilis, §. idem etiam de elect.* & sive statutum loquatur in rem, sive in personam, non potest tollere vires juramenti, quod servari debet, quoties id fieri potest sine detrimento animæ jurantis, & sic jurans tenetur servare contractum juratum, quamvis alias invalidum. *cap. cum contingat, de jurejur. cap. quamvis de pact. in* 6. & DD. apud Ciarlin. *loc. cit.* cum non sit contra bonos mores naturales, nisi de facto adfuerit fraus; tunc enim illa probata poterit petere restitutionem. Ciarlin. *loc. cit. numer.* 13. & quod talis contractus firmetur juramento, tenet etiam Seraphin. *de privil. juram. privil.* 61. *numer.* 4. & DD. ibid. quamvis ob resistentiam statuti in foro externo non resultaret aliqua probatio ex ipso contractu, aut illius instrumento, nec ex illo probaretur juramentum. Seraphin. *loc. cit.* Si prima sententia tibi forsan placet, illam amplia, quod talis contractus sit nullus ubique, etiam extra locum statuti. Ciarlin. *cap.* 35. *numer.* 25. si statutum procedat ulterius tollendo fidem scripturis, & instrumentis aliter confectis, etiam extra territorium; quia illa nihil probarent. Tiraq. *de legib. connub. gl.* 8. *numer.* 219. Rot. *decis.* 104. *p.* 2. *divers.* apud Rot. *decis.* 153. *numer.* 2. *p.* 1. *rec.* licet contraxerit minor cum minore. Ciarlin. *cap.* 118. *numer.* 11. *&* 12. nam inter duos privilegiatos contrahentes potior est causa ejus, qui in contractu damnum sensit. arg. *cap. auditis, de restit. in integr. L. fin. ff. ex quib. caus. major. L.* 1. *C. si advers. fisc.* Rot. *loc. cit. numer.* 6. & licet minor ratificaverit; quia in ratificatione requiruntur eædem solemnitates. Ciarlin. *cap.* 121. *num.* 14. *& d. cap.* 118. *numer.* 15. quæ procedunt, si contractus fuerit invalidus ob non servatas solemnitates statutarias, secus si fuerit nullus ob non servatas solemnitates juris civilis; de quo infra *in verb. Minor.* §. 4. Licet vero contractus pupilli, in quo intervenit fidejussor, ob non servatas solemnitates corruat quoad obligationem pupilli, non tamen corruit quoad obligationem fidejussoris. Rot. *decis.* 510. *p.* 5. *rec. tom.* 2. *per tot.* Alii vero contractus nulli validantur juramento. Ciarlin. *d. cap.* 122. Sperel. *decis.* 46. *per tot.* ubi late. Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 20. *num.* 10. nisi sint nulli ex defectu consensus, vel materiæ; quia forsan inalienabilis, ut sunt res sacræ, & Ecclesiarum &c. vel certe principaliter ob utilitatem publicam, aut contra bonos mores &c. de quibus late Seraphin. *l. c.* apud quem aliæ limitationes, & ampliationes videri possunt.

Contractus judicialis omnis habet executionem paratam. Bal. *in L. qui crimen. Cod. qui accus. non poss.* 19
DD. apud Scacc. *l.* 1. *de Jud. l.* 2. *c.* 2. *n.* 320.

Contractus quando non est nullus ideo, quia prohibitus simpliciter ne fiat, sed ratione certæ formæ, 20
& solennitatis omissæ respicientis favorem determinatæ personæ, tunc ejus consensu, & ratificatione superveniente convalescit. DD. apud Sperel. *decis.* 155. *n.* 10. Et de Jure positivo nullus ob non servatas solennitates, est etiam nullus in foro interno, secundum communiorem apud Garz. *de benef. p.* 9. *c.* 1. *a nu.* 4. *ad* 8. ubi tamen plurimos Doctores pro, & contra citat; quia lex justa, quæ non fundatur in præsumptione, est servanda etiam in conscientia.

Con-

21 Contractus, in quo res datur pro re, & simul etiam pecunia, secundum aliquos, quibus adhæret Gomez *de contr. cap.* 2. *n.* 10. est permutatio, secundum alios est contractus, qui est favorabilior, secundum alios est, qui fuit nominatus, vel magis præponderat. vide Fachin. *lib.* 2. *contr. Jur. cap.* 45. apud quem Covar. ubi quod sit partim permutatio, & partim venditio.

22 Contractus in dubio præsumitur potius libellarius, quam emphyteuticus. Mantic. *decis.* 134. Tranchedin. *cons.* 51. *num.* 8. & potius emphyteuticus, quam censualis. Clar. *in* §. *emphyt. q.* 1. Mascard. *de prob. concl.* 188. Tusc. *litt. E. concl.* 152. quod tamen intelligitur, quando agitur de favore Ecclesiæ; secus in privatis. DD. *cit.*

23 Contractus rei Ecclesiæ ultra Beneplacitum, est nullus totaliter, de quo supra in verb. *Alienatio.* non potest dici utilis Ecclesiæ, in quo res transit ad extraneos. Riccius *in prax. par.* 1. *res.* 10. Ciarlin. *cap.* 8. *nu.* 17. Potest claudicare in favorem Ecclesiæ. DD. apud Sperel. *decis.* 11. *num.* 11. *& seq.* Grat. *disc. for. cap.* 202. Ciarl. *cap.* 39. Sperel. *decis.* 155. *num.* 9. Item in favorem pupilli. Scacc. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 321. alias non potest pro parte approbari & pro parte reprobari. Bich. *dec.* 452. *num.* 31.

24 Contractus celebratus in executionem alterius contractus, non dicitur novus, sed idem; maxime si non adest temporis intervallum, quale non est una dies. Altogr. jun. *contr.* 82. *num.* 1. Mant. *de tacit. lib.* 2. *tit.* 3. *num.* 6. Surd. *dec.* 288. *a num.* 33. Bald. *cons.* 440. *num.* 6. *lib.* 5.

25 Contractus, in quo adest clausula, *ad habendum*, & transfertur dominium saltem utile, non est pignoratitius, sed vel censualis, vel feudalis, aut emphyteuticus. Altogr. jun. *contr.* 92. *a n.* 15. Seraph. *decis.* 1195. *n.* 1. Cenc. *quæst.* 1. *n.* 6. *in ult. impress.*

26 Ex quibus præsumatur simulatus, vide Rot. apud Merlin. *decis.* 714. Ad gaudendum, an valeat, vide Riccium *in prax. p.* 2. *res.* 48. ubi DD. & Mynsing. *cent.* 6. *obs.* 81. Et contractus pecudum ad caput salvum, an valeat, vide Conciol. *alleg.* 1. *num.* 42. ubi Covar. Molin. Layman. & alii.

27 Contractus, in quo adest pactum resolutivum, potest rescindi ob defectum implementi a parte altera, secus sine hoc pacto; nam tunc agitur ad interesse, vel implementum. Marescot. *lib.* 1. *var. res. cap.* 90. ubi Rot. secus est in contractu innominato, nempe, *do, ut des, do, ut facias, facio, ut des, & facio, ut facias:* in his enim est locus pœnitentiæ ante implementum: vide Gomez. *tom.* 2. *cap.* 8. Sicut non potest recedere a contractu ex eo, quod totum pretium ex lege contractus solutum non fuerit, sed habet actionem ad residuum, nisi contractus appareret illicitus. Sylvat. *lib.* 1. *cons.* 7. vide *Emptor.*

28 Observantia contractus est probanda ab allegante. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 102. clare. & debet esse uniformis. Idem *l. c. n.* 6. ubi Dec. *cons.* 8. *n.* 4.

29 Contrahens cum Ecclesia, vel minore sine solemnitatibus, cessante dolo, vel fraude, tuta conscientia retinet rem emptam: quia lex fundata in præsumptione fraudis, illa cessante, non obligat in conscientia. Sperel. *decis.* 163. *n.* 23. & talis, ne semper debeat manere suspensus, citare potest Prælatum, vel administratorem vel tutorem ad declarandum, an velint stare contractui: si declaratio est affirmativa, debet fieri cum iisdem solemnitatibus, & erit tutus in utroque foro.

30 Contractum impugnans ob non interventum Consanguineorum non tantum tenetur probare illorum existentiam, sed etiam quod non fuerint impediti, vel saltem fuerint sani tempore contractus, Achilles de Graff. *decis.* 4. *de præsumpt.* Castr. *cons.* 124. *lib.* 1. Rota *decis.* 433. *num.* 4. coram Coccino *decis.* 134. *num.* 8. apud Zachiam *de oblig. camer. decis.* 30. *nu.* 15. Bich. *decis.* 165. *n.* 18.

31 Auctor nullitatis contractus non potest illam allegare in præjudicium alterius. Ferret. *cons.* 155. *num.* 7. Cyriac. *contr.* 181. *num.* 157. *seqq.* nam frustra opponit quis id, cujus ipse causam præbuit. *L. cum mandato. ff. de negot. gest. L. mulier. in fin. ff. de ventr. inspic.* Rot. *dec.* 510. *p.* 5. *rec. tom.* 2. *num.* 14. *& 15.*

CONTUMACIA.

Praxis Contumaciæ.

Contumacia est inobedientia a legitime vocato in Judicium erga Judicem in iis, quæ ad judicium pertinent. Host. *in sum. in rubr. de contum.* 1

Contumacia alia est manifesta, quando quis peremptorie, ac personaliter citatus expresse contestatus est in judicio, se nunquam esse compariturum, aut se nolle comparere. *cap. venerabilibus.* §. *porro. in fin.* & ibi glos. *de sent. excom. in* 6. Specul. *tit. de contum. gl. contumax. num.* 3. Eccles. *obs. for.* 40. *senat. Pedemont. de appell.* Marant. *de ord. Jud. p.* 6. *tit. de contum. num.* 36. Alia dicitur contumacia vera, quando personaliter citatus, aut ad domum, ita ut ea illi intimata fuerit, illiusque notitiam habuerit, non dixit quidem, se nunquam esse compariturum, sed tamen, nullo legitimo impedimento detentus, non comparet. P. Pirhing. *lib.* 2. *decr. tit.* 14. *sect.* 2. §. 1. Pax Jord. *de re jud. lib.* 14. *tit.* 13. *num.* 184. Eccles. *l. c.* modo tamen fuerit peremptorie citatus. Marant. *in tit. de appell. q.* 17. *lim.* 3. *num.* 3. *vers. requiritur.* Eccles. *l. cit.* Et alia dicitur præsumpta, aut ficta, cum quis non est personaliter citatus; quia forsan non fuit inventus, sed ad domum, aut per edictum, ita ut dubitetur, an citatio ad illius notitiam pervenerit. DD. *cit.* 2

Judex de Jure, nunquam contra contumacem ex officio procedere potest ad aliquem actum, nisi ad instantiam partis adversæ. *L. ad peremptorium.* 68. ibi: *quis petat. ff. de jud. auth. qui semel.* & ibi Bar. *Cod. quom. & quand. Jud.* Marant. *p.* 6. *tit. de contum. num.* 1. Gail. *lib.* 1. *obs.* 55. *num.* 6. Pirhing *l. cit. num.* 21. *in fin. vers. hic not.* contumacia enim non inducitur ipso Jure, nec Judicis officio, sed parte petente. *L. properandum.* §. *& siquidem.* & ibi Castr. *num.* 3. Jas. *num.* 7. *Cod. de Jud.* Rebuff. *de contum. & defect. art.* 1. *gl. un. num.* 2. Osasch. *decis.* 3. *num.* 2. *seqq.* Pistor. *quæst. Jur. q.* 3. *num.* 10. *lib.* 1. Eccles. *obs. for.* 28. *de appell.* 3

Debet ergo actor rei contumaciam expresse accusare, ita ut sola non comparitio, sine accusatione partis, quem contumacem non constituat. Jas. *d. num.* 7. Afflict. *de const. reg. rubr.* 96. *de liter. cit. in pr. num.* 20. ubi testatur ita servari; & alii apud Eccles. *l. c.* quem vide. Et parte contumaciam non accusante, circumducitur citatio, sicut de injunctione solvendi, & aliis contumaciæ pœnis, dicit cit. Eccles. *obs.* 115. *num.* 18. *&* 22. *senat. Pedem.* 4

Et contumacia debet accusari in die cadentis termini a Judice assignati. Bart. *in L. si finita.* §. *Julianus. n.* 15. *ff. de damn. inf.* Rebuff. *in d. gl. un. num.* 24. Thes. *decis.* 19. & quidem in die juridica; quia si fiat die feriata, est nullius momenti. Alex. *cons.* 137. *num.* 10. *lib.* 2. & si dies ultima citationis cadat in die feriata, quod an fieri possit, supra notavimus in verbo *Citatio*, debet accusatio fieri die proximo subsequenti, facta mentione in actis de præcedenti die feriata. Marant. *in tit. de citat. num.* 68. Scacc. *de Jud. cap.* 91. *num.* 18. vide Vant. *de nullit. ex def. cit. num.* 66. Gail. *obs. for.* 53. *num.* 2. *lib.* 1. Eccles. *loc. cit. a num.* 11. ubi late. Canonistæ *in c.* 2. *de feriis.* Et prædicta procedunt non tam in actore, quam in reo, qui ultimus etiam tenetur accusare contumaciam actoris non comparentis. *d. L. ad properandum.* §. *& siquidem.* Barb. *in cit. L. ad peremptorium num.* 139. vide etiam Scacc. *de Jud. cap.* 91. Quod si nullius compareat, contumacia, mutua compensatione tollitur. *arg. L. si ambo. ff. de compens.* Eccles. *obs.* 41. *a n.* 12. *de appell.* subdens *n.* 13. quod actor non possit se excusare, reo comparente, quod citatio non fuerit legitima, aut minus legitime executa. Et citat Scacc. *d. cap.* 91. nec tunc actor condemnatur in expensas P. Pirhing. *lib.* 2. *decret. tit. de dol. & contum. n.* 28. *vers. not. secundo*; quando nempe nullus comparuit. 5

Actor, qui reum citari procuravit, debet in termino, ad quem reum citari fecit, comparere, etiamsi reus non fuerit peremptorie citatus: nam alias reo comparente, actor contumax deberet refundere omnes expensas. Pirhing *l. c. n.* 28. & multo magis si reus fuisset peremptorie citatus; & sine refusione expensarum prius facta, actor amplius non auditur. *cap.* 1. *de dol. & contum. in* 6. *L. sancimus.* 13. *Cod. de Jud.* Pirhing. *num.* 41. 6

num. 41. & non solum illas quas reus fecit a tempore contumaciæ, sed etiam illas quas fecit a tempore citationis. videatur *cap. cum dilecti.* 6. *de dol. & contum.* ubi etiam non fuit auditus, qui citatus ut certo die per se, vel per procuratorem compareat, se per nuntium excusavit, ex quo, sicut nuntium mittere poterat ad se excusandum, ita etiam procuratorem constituere potuisset ad respondendum &c. Si tamen actor comparreat ante executam secundam citationem, non esset statim obligandus ad refundendas expensas reo in prima citatione comparenti causatas, sed illæ possent reservari in fine, ex quo possit allegare aliquod justum impedimentum. vide Eccles. *obs. for.* 39. *de appell.*

7 Est ergo contumacia alia actoris, alia rei. Et contumacia actoris magis offendit Judicem, quam rei, & ideo etiam est major, magisque præsumitur contra actorem non comparentem, quam contra reum absentem, glos. *in cap. causam, de dol. & contum. verb. ad domum, post medium.* Gail. *obs.* 59. *num.* 6. *lib.* 1. Neviz. *cons.* 16. *num.* 3. Menoch. *de arbitr. cas.* 45. *num.* 1.

8 Dicitur autem contumax actor, si non comparet in termino citationis, nec mittit procuratorem cum legitimo mandato. Jas. *in L. sancimus. num.* 6. *vers. similiter. Cod. de Jud.* Neviz. *cons.* 16. *num.* 2. Eccles. *obs. for.* 41. *de appell. num.* 9. nec pro eo admittitur procurator sine mandato etiam cum satisdatione de rato. *L. nemo alieno.* 166. *ff. de Reg. Jur.* & ibi glos. Alex. *in L. exigendi. num.* 1. *Cod. de procur.* Castr. *in L. Pomponius. num.* 4. *ff. eod.* imo nec datur dilatio ad præsentandum mandatum. Curt. sen. *in repet. L. admonendi. col.* 14. *ff. de jurejur.* Neviz. *d. cons.* 16. secus est in reo absente, pro quo quilibet admittitur procurator, etiam sine mandato. *d. L. exigendi C. de procur.* & DD. cit. apud Eccles. *l. c.* ubi dat disparitatem; quia actor non tenetur agere, reus vero debet se defendere. Alios modos, quibus contumacia ab actore committitur, vide apud Pirhing *lib.* 2. *decret. tit. de dol. & contum.* §. 1. *à num.* 21. & alios passim.

9 Actore non comparente, sicut circumducitur citatio. *L. & post edictum.* §. 1. *ff. de jud.* Jas. *in rubr. ff. de in jus vocan.* Vant. *de nullit. ex def. cit. num.* 111. & alii apud Eccles. *d. obs.* 28. *de appell.* ita omnis contumaciæ effectus tollitur, ex quo actor non comparens in termino, videatur renunciare. Anchar. *cons.* 97. *num.* 4. Olasch. *dec.* 3. *num.* 4. Rebuff. *de contum. & def. a.* 1. *gl.* 1. *num.* 7. Eccles. *loc. cit.* quod si postea actor de legitimo impedimento doceat, excusatur quidem a contumacia, & ejus pœnis, sed nihilominus citatio circumducitur, nec reintegratur sine nova citatione. Gail. *obs.* 59. *lib.* 1. *num.* 2. Scacc. *de Jud. cap.* 91. *num.* 8. Eccles. *obs. for.* 41. *num.* 13. quod si de legitimo impedimento non doceat, non amplius auditur, nisi refusis expensis parti causatis, & sufficienter caverit de comparendo imposterum, ut supra dictum est. Peregr. *in pract. civil. p.* 2. *sect.* 1. *subsect.* 3. *num.* 21. *& cap.* 1. *de dol. & contum. in* 6. Specul. *tit. de contum. gl. nunc nobis. num.* 2. Rot. in antiq. *dec.* 7. *num.* 886. *de verb. signif.* & est tex. *in cap. actor. de dol. & cont. in* 6. Pirhing. *l. c. num.* 27. *ubi num.* 28. *vers. notan.* subdit, quod cautio hæc debeat esse pignoratitia, seu fidejussoria, juxta *L. mandato.* 59. §. *ult. ff. mandati*; & si hæc præstari non possit, tunc demum admittatur juratoria.

10 Reus ob actoris contumaciam, habet plura remedia. Primum: quod impetrare possit, ut a citatione absolvatur, quæ fieri potest sine ulteriori citatione actoris non comparentis. Inn. *in cap. consului. num.* 1. & ibi Panorm. *num.* 8. Felin. *num.* 7. *de off. Jud. deleg.* Barb. *in L. ad peremptorium. num.* 7. & 35. *de judic.* Eccles. *obs.* 41. *de appell.* Secundum; quod possit petere se absolvi ab instantia, seu ab observatione Judicii cum refusione expensarum. Pereg. *loc. cit.* Eccles. *ubi sup. num.* 3. ubi ponit differentiam inter Jus Canonicum, & Civile, quod nempe de Jure Canonico actor non comparens, circumducta citatione ob contumaciam actoris, non possit amplius facere citari reum, nisi caveat de judicio sisti, & de parendo judicio, & solutis expensis contumacialibus, ut supra. De Jure vero Civili, ob actoris contumaciam pereat tantum instantia, salva manente actori actione, ut iterum ex integro valeat litigare, inchoando novam instantiam super eodem libello, refectis expensis. Castr. *in auth. qui semel. n.* 3. *Cod. quom. & quand.* Barb. *in d. L. ad peremptorium. num.* 29. Scacc. *de Jud. d. cap.* 91. *num.* 9. *d. L. & post edictum.* §. 1. *ff. de judic.* Hic tamen notandum ex Pirhing *l. c. num.* 30. *vers. notandum secundo*, quod hac cautionis præstatione de Jure Canonico requisita non obstante, etiamsi fuerit juratoria, tamen dictam cautionem præstans possit ex justa causa appellare, ita ut nec incurreretur pœna, si esset apposita, & sic judicio non parere: nam cum litiganti de jure permissum sit, si injuste fuerit gravatus, appellare, ideo dicta cautio, etiam juratoria, intelligitur, quatenus de Jure parere obligatus sit. arg. *cap. ad nostram.* 21. *de Jurejur.* ubi gl. *in verb. cautionem*; quod *cap.* solum loquitur de injuste appellante.

Porro, si reus velit, potest post porrectum libellum ab actore contumace, litem prosequi, petere ut testes recipiantur, & ut in causa procedatur etiam usque ad definitivam, servata tamen forma tradita in *cap. causam.* 3. *de dol. & cont.* de qua vide P. Pirhing. *in tit. de dol. & contum.* §. 2. *per tot.* Eccles. *obs. for.* 41. *à nu.* 4. ubi, quando reus debeat absolvi definitive, an vero tantum ab observantia Judicii. 11

Reus si sit contumax in comparendo in termino præfixo ante litem contestatam, actor mittitur in possessionem bonorum, absentis contumacis ex primo decreto, tantum custodiæ causa, non vero ut faciat fructus suos, & hoc tamen ad mensuram quantitatis crediti prætensi, de quo, sicut de forma in hoc decreto observanda, vide late Peregr. *in sua prax. Judic. civil. de contum. rei. p.* 2. *sect.* 1. *subsect.* 4. *per tot.* Pac. Jord. *de re judic. lib.* 14. *tit.* 13. *de dol. & contum. a n.* 195. Pirhing & Canonistas *in tot. tit. de eo qui mittitur in possess. caus. rei serv.* & si in contumacia perseveraverit, devenitur ad interpositionem secundi decreti. DD. *cit.* ubi, quod hæc procedant etiam in contumacia post litem contestatam juxta ea, quæ in *n. seq.* 12

Si autem post litem contestatam sit contumax, tunc vel liquet de causa, & tunc præmissa citatione, & servatis quæ in tex. & gl. *in cap. causam, de dol. & contum.* ferri debet sententiam definitiva. *cap. prout nobis, de dol. & contum.* Pax Jord. *loc. cit. num.* 224. Pirhing *tit. de dol. & contum. num.* 29. Vel non liquet: & tunc actor immitti debet in veram possessionem, reservata reo absenti quæstione proprietatis, ita ut postea veniens, refusis expensis contumacialibus, præstitaque cautione fidejussoria, aut juratoria, de parendo juri &c. ut supra, probare possit, rem ad se spectare. DD. *cit.* Imol. & Vivian. apud Pirhing *l. cit.* ita ut reus postea veniens, alia pœna puniendus regulariter non sit, quam quod actori expensas solvat, & damna resarciantur. Pirhing *num.* 34. Pax Jord. *num.* 212. *l. cit.* ubi dicit, notanda esse verba *cap.* 1. *de dol. & contum.* quæ sic sonant, *ad quod dicimus: quod Ecclesiasticis personis, & negotiis, rigor, & districtio Juris non requiritur, sed (cum justitia propter hoc non periclitetur) patienter admitti debet, cum reus per cautionem standi Judicio se adstringit.* vide etiam Eccles. *obs. for.* 35. *per tot. de appell.* ex quibus. 13

Nota primo: esse in electione actoris, an velit, accusata contumacia, petere terminum ad probandum, vel petere, se immitti in possessionem ut supra. Gail. *obs.* 60. *n.* 3. *lib.* 1. Marant. in Specul. *p.* 6. *tit. de cit. num.* 10. Scacc. *de sent. & re jud. gl.* 14. *q.* 7. *num.* 107. Eccles. *obs. for.* 30. *de appell.* 14

Nota secundo: quod ob solam contumaciam, actore non probante petitionem suam, reus contumax causa cadere non debeat, nec illum Judex habere possit pro confesso: & ideo, si actor eligat litem prosequi, probando &c. debet suam intentionem probare, quod si non faciat, aut facere non possit, reus etiam contumax absolvitur. Gloss. *in L.* 1. §. *fin. in verb. hoc judicium. ff. si quis jus dicenti non obtemp.* Gail. *d. obs.* 60. *num.* 8. Menoch. *de arbitr. cas.* 280. *num.* 4. Scacc. *de Jud. cap.* 99. *n.* 3. & alii DD. apud Eccles. *loc. cit.* & *obs.* 35. *de appell.* ubi, quod non sufficiat actorem probare per solum juramentum. 15

Nota tertio: quod contumax refectis expensis contra sententiam latam ex ficta contumacia, puta propter positionum pronunciationem, quod habeantur pro confessis, vel juramenti &c. auditur. Thes. jun. *q.* 6. *lib.* 2. *ex tex. in auth. qui semel. Cod. quom. & quand. L. sancimus. Cod. de jud. cap.* 1. *de sequest. possess. in fin.* Marant. in Specul. *p.* 6. *tit. de contum. num.* 16. Menoch. *de arbitr. cas.* 154. *num.* 1. cum illa sententia non transeat 16

feat in judicatum, possitque coram eodem Judice revideri. Fatin. in prax. crim. q. 11. num. 13. & alii DD. apud Eccles. obs. for. 35. de appell. num. 3. vide etiam infra num. seq. & 22. Limita in sententia definitiva contra reum contumacem lata ad favorem actoris, qui plene intentionem suam probavit in causa civili, examinatis testibus, servatis servandis: post illam enim non audietur reus quandocumque compareat, quamvis offerat reficere expensas contumaciales. Scacc. de sent. & re jud. gl. 14. q. 7. num. 3. quia tunc Judex functus est officio suo. L. Judex postcaquam. ff. de re jud. ut ad explicationem L. sancimus. Cod. de Jud. tenent DD. apud Eccles. obs. for. 35. de appell. deberet ergo talis jura sua producere coram Judice appellationis, in illis casibus, in quibus contumax permittitur appellare. de quibus infra.

17 Nota quarto: quod contumax in respondendo positionibus, de Jure communi non habetur pro confesso. Lanfr. in repet. cap. quoniam contra. in verb. responsiones. num. 18. de prob. Mascard. de prob. concl. 1182. nu. 71. Michalor. in tr. de posit. cap. 3. num. 23. & cap. 32. num. 8. seqq. & late cap. 61. per tot. Bald. in L. accusationem. col. fin. Cod. qui accus. non poss. Thes. q. 6. num. 1. lib. 1. nisi adsit comminatio cum declaratoria Judicis. Bar. in L. ejus qui delatorem. num. 2. ff. de Jur. fisc. & in L. 2. §. observavi. Cod. de jurejur. Michalor. loc. cit. num. 15. ubi quod Judex de stylo &c. statuere debeat terminum ad respondendum cum tali comminatione. & alii apud Eccles. obs. for. 59. a num. 7. ubi num. 22. subjungit, quod liceat appellare ab interlocutoria, quod positiones habeantur pro confessis, ex Asio. in prax. §. 19. cap. 15. Mancin. de jurejur. p. 2. a. 2. num. 77. Michalor. loc. cit. cap. 61. num. 28. sed quod a tali pronunciatione, cum sit interlocutoria, non detur appellatio, tenet Pellegrin. in sua pract. civil. de position. p. 2. sect. 2. subsect. 4. num. 24. & citat glos. in cap. cupientes, vers. expectare, de elect. in 6. Bald. cons. 269. num. 1. in fin. lib. 1. Guidopap. decis. 220. Mar. Antonin. lib. 2. var. res. 4. num. 13. imo nec citatio requiritur partis contumacis, quando positiones in contumaciam non respondentis pro confessatis acceptantur. Gail. lib. 1. pract. obs. 80. num. 7. ubi Imol. in L. si finita, §. si plures. num. 73. ff. de damn. infect. Calcan. cons. 16. num. 11. & alii. Et si contumax in respondendo positionibus habetur pro confesso, & moriatur ante sententiam, talis pœna non transit in hæredes regulariter. Lanfr. loc. cit. num. 19. Michalor. cap. 61. num. 37. secus si defecerit post Judicis pronunciationem, quod habeatur pro confesso. Eccles. obs. 59. ubi DD. & hæc contumacia incursa per non respondentem positionibus, dicitur remissa per instantiam factam a parte, ut illis denuo respondeatur. Eccles. loc. cit. Nec contumacia tutoris non respondentis positionibus, nocet pupillo. Manc. de juram. p. 2. a. 2. nu. 106. Eccles. loc. cit. porro veritas in omnibus prævalet. cap. consuetudo, dist. 8. & ideo si postquam fuit pronunciatum in contumaciam positiones haberi pro confessatis de veritate in contrarium appareat, hæc pronuncia non noceret. vide Michalot. de posit. cap. 49. per tot. & ideo statim infra num. 22. dicimus contumacem posse probare contrarium.

18 Contumax, si bona stabilia non habeat, quibus actori satisfieri possit, aut in illorum possessionem mitti, potest etiam excommunicari. cap. pastoralis. §. præterea, de offic. Ordin. c. tua, ut lit. non contest. c. quoniam frequenter. §. fin. eod. Peregr. l. sup. cit. num. 17. modo servetur dispositio Concil. Trid. sess. 25. cap. 3. de reform. quod nempe aliter reus haberi non possit, seu remediis realibus, aut personalibus parti succurri. Pax Jord. de re judic. lib. 14. tit. 13. num. 189. nam excommunicatio est remedium subsidiarium, ut diximus in verbo Brachium seculare. num. 2.

19 Et quando per viam inquisitionis, aut denunciationis proceditur contra absentem contumacem, etiam lite non contestata, possunt testes recipi, & sententia definitiva ferri. ex cap. veritatis. 8. de dol. & contum. secus si agatur mere criminaliter, & per modum accusationis. de quo vide P. Pirhing. l. cit. num. 37. & 38.

20 Quod Judex possit contra inobedientem ad aliquam mulctam procedere secundum stylum Curiæ, docent Eccles. obs. for. 115. nu. 21. Peregr. in pract. civil. d. p. 2. sect. 1. subs. 3. num. 14. ex L. un. ff. si quis jus dic. non obtemp. L. 2. ff. si quis in jus voc. non ierit. modo sit verus contumax, non fictus. Peregr. l. c.

Contumax in præstatione juramenti litis decisivi, quando Judex approbavit, jussitque jurari, habetur pro confesso. Purpurat. in L. manifesta. ff. de jurejur. ubi Bart. num. 3. Eccles. obs. for. 86. n. 2. & 3. 21

Contumax in respondendo positionibus, etiam postquam habitæ fuerunt pro confessis, potest probare contrarium. Alex. in L. 2. Cod. qui testam. fac. pos. ubi Castr. num. 5. Mascard. de prob. concl. 1182. num. 72. Michalor. de posit. cap 49. per tot. quia contra confessionem a lege præsumptam, prout est ista, admittitur probatio in contrarium, & tantum onus probandi in tacite confessum rejicit. Angel. & Alex. in d. L. 2. Jas. num. 6. & 7. Michalor. de posit. cap. 47. n. 5. Post manut. obs. 83. num. 61. & alii apud Eccles. obs. for. 73. a num. 10. 22

Contumax perdit causam, si comminatio fuit facta sub pœna amissionis causæ. Dec. in L. 2. num. 30. ff. de edend. Rebuff. tit. de contum. art. 13. gl. un. num. 15. Eccles. obs. 102. num. 7. 23

Contumax amittit privilegium fori. DD. & addend. ad Bart. litt. B. in L. si quis ex aliena. ff. de jud. & ideo non admittitur, si purgata contumacia per refusionem expensarum, voluerit opponere exceptionem fori declinatoriam. Alex. in L. quidam consulebant. num. 25. ff. de re jud. Rebuff. tit. de contum. & defect. art. 8. gl. 1. nu. 1. Thesaur. alios citant decis. 265. num. 2. apud Eccles. obs. 29. Sen. Pedem. a num. 2. & hoc in odium contumaciæ. Peregr. l. sup. c. num. 22. vers. sed quid juris. imo nec admittitur contumax ad allegandam nullitatem actorum ex defectu jurisdictionis. gl. in cap. si duobus. in verb. tenebit. de appell. nisi manifeste constaret de non Jurisdictione citantis, ut est in Clerico respectu Judicis Laici, de quo supra in verb. Citatio. & DD. apud Eccles. d. obs. 29. de appell. ubi etiam num. 12. quod Clericus teneatur ad expensas contumaciales, si sit conjugatus, vel non constet Judici, esse Clericum, expensis fatigat actorem differendo opponere exceptionem fori; licet processus, & acta sint nulla. Felin. in cap. exceptionem, in pr. de except. Bellam. decis. 226. Calder. cons. 12. de Judic. Asin. in prax. jud. §. 12. ampl. 61. num. 1. Fatin. tit. de inquisit. quæs. 8. num. 16. 24

Est tamen advertendum, pœnas contra contumaces tunc locum habere, quando petitur a citato aliquo in particulari, aliquid fieri, vel dari: secus si citatio fiat per edictum, ut compareat, quicumque sua interesse putaverit; quia talis citatio neminem arctat ad comparendum, utpote non necessaria, sed voluntaria. Castr. & Alex. in L. testamenta. Cod. de test. Afflict. decis. 2. & 24. Peregr. l. c. num. 20. 25

Ulterius contumax manifestus non potest appellare. gl. in Clem. 1. in verbo manifeste, de dol. & contum. Angel. in L. & post edictum. §. sciendum. num. 2. ff. de jud. Boer. decis. 206. num. 6. Gail. obs. 132. num. 7. lib. 1. Scacc. de appell. q. 12. num. 11. Eccles. obs. 40. num. 2. & si hujus appellatio admittitur, est nulla ipso Jure. Dec. cons. 34. num. 1. Gratian. disc. for. cap. 364. num. 25. Thes. dec. 265. num. 3. Eccles. l. c. 26

Verus contumax, quamvis de Jure appellare non possit, cum contra contumacem omnia jura clament, quod non possit appellare. L. ex consensu. §. fin. ff. de appell. L. properandum. §. sin autem reus. Cod. de jud. L. 1. Cod. quor. appell. non recip. & alibi: tamen de æquitate Canonica de observantia Rotæ talis appellans auditur. gl. Clem. 1. in verb. personaliter, de Jud. gl. in Clem. un. in verbo manifeste, de dol. & contum. Alex. in d. L. properandum. Gratian. loc. cit. num. 4. & alii apud Eccles. l. c. ubi testatur ita practicari in Rot. Rom. dummodo appellet infra decem dies a die latæ sententiæ. Scacc. de appellat. q. 17. lim. 3. num. 12. Quir tamen q. 12. num. 12. vers. intellige tertio. limitare videtur erga citati hæredem, ita ut licet defunctus fuerit personaliter citatus, tamen, si lata sententia decesserit, hæredi non currat tempus ad appellandum, nisi a die notitiæ; & citat Franc. in cap. 8. ex ratione. num. 94. de appell. sed præscindendo a stylo Rot. Rom. quod de vigore Juris verus contumax peremptorie citatus, si appellet, non audiatur, tenent Specul. de appell. §. in quibus. num. 1. lib. 2. Marant. in Specul. p. 6. memb. 2. num. 19. & act. 2. princ. in verb. & quandoque appell. num. 14. & 284. Rebuff. de apell. art. 7. glos. 2. num. 7. & seqq. tom. 3. Rot. ac alii DD. apud Scacc. de appell. quæst. 17. lim. 3. n. 1. seqq. si fuit contumax in non veniendo, secus si fuit tantum contumax 27

in non

in non agendo; quia is potest appellare. *l. c. n.* 17. apud quem videre poteris alias limitationes, & ampliationes.

28 Fictus contumax admittitur ad appellandum, ita ut tempus ei non incipiat currere a die latæ sententiæ, sed a die notitiæ, & scientiæ. Alex. *in cap.* 4. *personas. num.* 2. *de appell.* Felin. *in cap.* 15. *quoad consultationem. num.* 23. *vers. considera duos, de sent. & re jud.* Tiraquel. *de retr. lignag.* §. 9. *gl.* 2. *num.* 42. *vers. ex iis autem.* Lancell. *de attent. p.* 2. *cap.* 12. *limit.* 50. *princ. nu.* 158. ubi Rot. & alii apud Scacc. *d. q.* 12. *num.* 13. & 14. ubi plures extensiones videre poteris; & signanter in eo, qui fuit citatus in loco Beneficii, quia dicitur fictus contumax, ac si fuisset citatus domi. Felin. *in cap. quoad consultationem.* 15. *sub num.* 23. *de sent. & re jud.* Et appellato incumbet onus probandi notitiam sententiæ latæ, si appellans asserat, se non prius notitiam habuisse. Scacc. *l. c. num.* 24. ubi late, & quomodo hæc notitia probari possit.

29 Prædicta amplia: quod, sicut contumax non appellat, ita nec potest supplicare, aut recurrere ad Principem. Marant. in Specul. *p.* 6. *act.* 2. *num.* 14. *de appell.* Scacc. *d. q.* 17. *lim.* 3. *num.* 7. & *q.* 19. *remed.* 3. *num.* 12. & DD. apud Eccles. *d. obs.* 40. *num.* 6. ubi quod hæc procedant, si petatur revisio sententiæ per viam justitiæ, secus si per viam gratiæ a Principe supremo. Valasc. *consult.* 52. *num.* 37. *in fin.* Scacc. *d. qu.* 19. *remed.* 3. *n.* 21. Ciarl. *contr. for. cap.* 148. *n.* 30.

30 Sic etiam contumaci non conceditur restitutio in integrum. *L. divus. ff. de in integr. rest. gl. in L. consentaneum. in verb. transferre. Cod. quom. & quand.* Eccles. *l. cit. num.* 7. ubi alii; Quæ prædicta tamen procedunt in contumacia in veniendo ad judicium, secus si quis sit tantum contumax in exhibendo, vel restituendo &c. nam talis etiam de Jure civili appellat. *L. creditor.* §. *jussus. ff. de appell. gl. in sæpe cit. L. properandum.* §. *sin autem reus, verb. quod. Cod. quom. & quand.* Eccles. *l. cit. post num.* 7.

31 Tandem notatur pro regula generali, quod ubicumque contumax potest audiri, intelligitur refectis parti expensis contumacialibus. Scacc. *de sent. & re jud. gl.* 14. *quæst.* 7. *n.* 1. *in fin.* Eccles. *obs.* 125. *num.* 16. Et

32 Contumax, sive postea vincat, sive vincatur, debet condemnari in expensas contumaciales, a quibus justa causa litigandi non excusat. *L. properandum.* §. *sin autem. Cod. de Jud. gl. in cap. ci. qui.* §. *appellatore, in verb. omni casui.* 2. *q.* 6. *gl. in L. & post edictum, in verb. vincat. ff. de Jud.* Mynsing. *obs.* 67. *cent.* 4. Jas. *in d.* §. *sin autem. n.* 7. Alex. *n.* 8. & alii apud Eccles. *obs. for.* 39. *n.* 2. *de appell.* Et eas non repetit postea reus, quamvis obtineat in meritis causæ. Bart. *in L. si pignore. num.* 2. *ff. de pignor.* Scacc. *de appell. q.* 27. *lim.* 21. *num.* 67. Surd. *cons.* 64. *num.* 3. & alii; nisi in fine litis appareat de evidenti calumnia partis, ne ex suo dolo commodum sentiat. Eccles. *l. c. n.* 7. & 8. Limit. in minore, aut universitate, qui, si restituantur adversus sententiam, dictas expensas repetunt. Thes. *decis.* 9. *num.* 9. & alii apud Eccles. *loc. cit. num.* 13.

33 Et contumax refundit expensas, sive contumacia sit vera, sive ficta. Alex. *in L. un.* 6. *fin. num.* 13. *ff. si quis jus dic. non obtemp.* Osasc. *decis.* 9. *num.* 2. Sive contumacia sit in prima, sive secunda citatione non peremptoria; nam etiamsi postea reus compareat in tertia peremptoria, tamen tenetur refundere expensas primæ citationis etiam non peremptoriæ. Ita communis Canonistarum apud Eccles. *d. obs.* 39. *ex cap. querelam, de procul.* ubi gl. *in vera. rationabili.* Covar. *pract.* qq. *cap.* 27. *num.* 3. *vers. idem erit.* Bar. *in L. sancimus. Cod. de Jud. num.* 4. & *in auth. qui semel. Cod. quom. & quand.* Specul. *tit. de cit.* §. *viso. num.* 10. Thes. *decis.* 9. *num.* 3. & alii, quia trina citatio, aut peremptoria, est quidem necessaria, ut perveniri possit ad sententiam definitivam, vel ut quis possit puniri ob contumaciam, non vero ut reficiat expensas contumaciæ. Jas. *in d. L. sancimus. num.* 18. & *in L. un.* §. *is videtur. num.* 12. & alii. Eccles. *loc. cit.* ubi late, quænam dicantur expensæ contumaciales. Limit. si pars contumax doceat de legitimo impedimento, quod excusat a contumacia, & illius pœnis. Franc. *in cap. actor, de dol. & contum. in* 6. apud Pirhing. *l. sup. cit. num.* 27. Eccles. *l. c. n.* 5. quomodo autem tale impedimentum probandum sit, relinquitur arbitrio Judicis, spectata qualitate personæ, & impedimenti. Anchar. *in d. cap. actor. in fine*, apud Pirhing *l. c.* & quænam reputentur legitima impedimenta, vide Peregr. *in prax. l. c. n.* 10.

34 Quæ expensæ contumaciales probantur actoris juramento, propter contumaciam absentis. *L. properandum.* §. & *siquidem.* & §. *sin autem alterutra*, & ibi Bal. *num.* 16. *L. sancimus, cum auth. seq. Cod. de Jud. L. fin. in princ. Cod. de bon. auctor. Jud. possid.* Mascard. *de prob. concl.* 717. *num.* 1. Rebuff. *tit. de expens. a* 5. *gl. un. num.* 10. Afflict. *decis.* 70. *n.* 2. Cyriac. *contr.* 242. *n.* 12. quod speciale vocat Salyc. *in L. in bona fidei. num.* 24. *Cod. de reb. cred.* Eccles. *obs. for.* 30. *num.* 10. & 11. Imo contumax non debet condemnari in expensas necessario solvendas parti, nisi prius illa juramentum præstet, se dictas expensas ob contumaciam alterius facere debuisse, & postea accedat Judicis taxatio, ut ex *d. L. sancimus.* docet Pirhing. *in tit. de eo, qui mit. in possess. num.* 8. *vers. not. secundo.*

CURA ANIMARUM.

Praxis Curæ animarum, seu ejus erectionis.

1 Contingit non raro, in Curiis Ecclesiasticis, seu coram Officio spirituali, comparere memorialia, petentia sibi concedi fontem Baptisinalem, vel etiam S. S. Vener. Sacramentum Corporis Christi, allegando distantiam locorum, periculum animarum, & maxime infantium tempore hyemis ob frigus periclitantium, si ad Parochialem deferantur. Sed quia hujusmodi causæ persæpe finguntur ad subtrahendum se Parochialibus &c. ideo Ordinarius, seu Vicarius non illico rescribet juxta petita, sed Parochi informationem expectabit, & sic rescriptum ejusmodi memorialis erit tale, vel simile.

N. N. Parochus loci N. informet Officium sub Sigillo.

1 Quod si Parochus non contradicat, sed consentiat sine aliis pactis, fiet decretum, tenoris ut infra. Sin vero pacta quædam fuerit inter Parochum, & communitatem inita, eadem erunt decreto inserenda, sicut etiam parentibus. Notandum tamen, esse curandum, ut similium pactorum publicum conficiatur instrumentum, seu documentum; quod, seu cujus copia in forma authentica ad officium transmittatur registranda in archivio, ad perpetuam rei memoriam &c. & ita vidi observatum passim.

2 Præterea Vicarius cavere debet ut in decreto, quo præstat suum consensum, seu etiam in litteris parentibus, præservet semper Jura Parochialia, ne aliquod Ecclesiæ Parochiali præjudicium tractu temporis generati contingat: & ideo in ejusmodi decretis, vel litteris parentibus, inseri semper solet illa clausula, *salvis Juribus Parochialibus.*

3 Ulterius curandum erit, ut ad erectionem ejusmodi curæ animarum non deveniatur ad instantiam communitatis, nisi compareat ejusdem procurator, vel Syndicus cum sufficienti mandato, seu Syndicatu, in quo omnes de communitate per sonum campanæ fuerint vocari; & quidem Syndicatus instrumenti formulam videre potes apud Pet. Dom. de Musis *in sua praxi instrumentorum*, & hoc quoque instrumentum erit registrandum in Curiæ, seu Officii Archivio.

Cæterum, facta instantia per procuratorem supplicantium uti supra, in qua petitur, ut capitula facta cum D. Parocho confirmentur, & licentia concedatur fontem Baptismalem, & SS. Eucharistiæ Sacramentum in dicta Ecclesia collocandi, sub pactis, & conditionibus per vicinos cum D. Parocho initis, maxime manutenendi ante Venerabile continuo lampadem accensam suis sumptibus &c. sequens formatur decretum.

REverendissimus Dominus admisit prædicta, si, & in quantum &c. & visis Capitulis prævia confirmatione, & approbatione eorundem Capitulorum in actis productorum, quæ omnia servari mandavit, concessit facultatem, & licentiam, ut fons Baptismalis in Ecclesia S. N. loci N. erigatur, & S. S. Eucharistiæ Sacramen-

cramentum in eadem asservetur, & custodiatur, sine præjudicio tamen Jurium Parochialium, & non aliter, nec alio modo; ita tamen, ut vicini dicti loci nedum ad expensas erectionis fontis, & tabernaculi, seu custodiæ pro asservando S. S. Eucharistiæ Sacramento comparandæ, & ad manutentionem lampadis, cum sufficiente oleo, pro debita illuminatione, sed etiam quotannis cereum album duarum librarum in Sabbato sancto D. Parocho loci N. ejusque successoribus pro tempore exituris, offerre, & aquam Baptismalem ab eo recipere perpetuo teneantur, salvo sibi, & successoribus suis Jure revocandi, cassandi, & annullandi præsentem concessionem, & facultatem, quoties expedire videtur, vel magis opportunum visum fuerit, etiam causæ cognitione nulla præmissa. & ita &c. omni &c.

N. N. Vicarius.

Actum anno, mense, die, loco, & coram &c. publicatum vero in loco N. die mensis &c. Anno &c. præsentibus in testes specialiter adhibitis. N. N.

N. Actuatius &c.

5 Quod quidem decretum, uti præfertur, sufficiens esit, & dandum parti, quod si tamen hoc non contenta etiam litteras patentes exposceret, uti non raro rerum ignari in cautela abundare se autumant, etsi majores expensas facere debeant, ideo formam earundem litterarum patentium infra exhibere, non inutile duximus, pro exactiori, & faciliori praxi.

Forma litterarum pro erectione fontis Baptismalis.

NOs &c. Universis, & singulis, præsentes visuris, lecturis, pariter & audituris, salutem in Domino, qui est vera salus. Cum nostri muneris sit, juxta tradita a Sac. Concil. Trid. in iis invigilare, per quæ animarum fidelium periculis occurratur, & earundem commoditatibus, ac saluti, quantum in Domino possumus, provideatur, sicut Ecclesiarum necessitas exigere dignoscitur: Hinc est, quod cum pro parte vicinorum, & incolarum Villæ N. plebis N. hujusce Diœcesis N. quæ sub Ecclesia Parochiali S. N. existit, nobis expositum fuerit, dictam Villam distare a dicta Parochiali, & ob difficultatem itineris, præcipue hyemali tempore, in quo absque infantium periculo, ipsos ad baptizandum commode ad eandem Parochialem, deferre nequeunt, & ea propter a nobis humillime petierint, & institerint; quatenus ipsis in eadem Ecclesia N. fontem Baptismalem erigendi, & S. S. Eucharistiæ Sacramentum in loco decenter ad hoc ornato, licentiam & facultatem de benignitate nostra impertiri dignaremur, salvis Juribus Parochialibus, & Ecclesiæ Matricis. Nos audiiishis supplicationibus, visis & approbatis Capitulis hac de causa initis, prout per instrumentum publicum in archivio nostri Officii registratum, de iisdem constat, nec non causis allegatis, & aliis animum nostrum moventibus perpensis, auctoritate nostra ordinaria, qua fungimur in hac parte (*& quatenus id speciale requirat mandatum*) & desuper speciali facultate suffulti, Vicinis, & incolis loci N. ut in eorum Ecclesia S. N. fontem sacrum Baptismalem erigere, habere, & perpetuo tenere, nec non S. S. Eucharistiæ Sacramentum asservare, atque ab eorum Sacerdote sibi Baptismum, ac S. S. Eucharistiam administrari, excepto tempore Paschali, nisi in casu necessitatis &c. facere possint, & valeant: Juribus tamen Ecclesiæ Parochialis, illiusque Parochi pro tempore existentis, semper salvis, & expresse reservatis. In quorum fidem &c.

7 Ubi advertendum, licentiam asservandi S. S. Eucharistiæ Sacramentum concedi non debere, nisi visitato prius loco & tabernaculo, in quo erit asservandum, an videlicet congrue, & decenter sit exornatum, ad quod tamen officium, vel actum visitationis deputari poterit Parochus; & ejusdem habita informatione poterit deliberari, an licentia sit concedenda vel non.

¶ C U R I A.

§. I.

Curia officialium quid?

1 Curia † alicujus officialis est locus, in quo examinantur, & diffiniuntur causæ. Oldr. *cons.* 187. *Primum dubium, num.* 5. *ver. item dicitur in princ. ver. sed in contrarium*, ubi curia, id est, certus locus determinatus, in quo redditur justitia. † Et dicitur curia a
2
cura intellectuali quam habet reddere debens justitiam,
ut per eundem Oldr. *d. cons.* 187. *in princ. ver. sed*
3 *in contrarium*. † Constituere potest Episcopus sibi no-
vam Curiam in certo, & quocunque loco suæ diœce-
seos, in quo jus reddat; quia istud nullibi reperitur
prohibitum. Oldr. *cons.* 187. *per tot.* qui loquitur in
4 Episcopo Pictavien. † Curia est verbum universitatis,
sicut castrum, territorium, & districtus. Castr. *cons.*
5 418. *Quod dicti redditus, col.* 2. *in princ. lib.* 1. †
Et quando fit mentio de fructibus curiæ, necessario
infertur de fructibus jurisdictionis, & sic de pœnis da-
mnorum datorum. Castr. *d. cons.* 418. *col.* 2. *ver. ter-*
6 *tio, ex verbo curia, lib.* 1. † Et nomen curiæ, vel
curtis est nomen, sub quo principaliter comprehendi-
tur jurisdictio loci, & postea dominium rerum, *c. cum
Bartoldus. de re jud. in ver. cum universitate*, & quod
significet jurisdictionem in loco, patet, quia curia est
locus extra Castrum, quod defenditur ab hominibus
Castri; & ideo dicitur locus pertinens ad protectionem
& jurisdictionem Castri. Franc. Arct. *cons.* 15. *Rever.
Pater. in princ.* ubi, quod significat jurisdictionem &
7 jus universale. † Curia sumitur etiam pro habitatione.
Abb. *cons.* 8. *Primo videtur, col.* 1. *princ. lib.* 1.

§. II.

Curia Romana quid sit.

Curia † est unum corpus repræsentatum ex multo- 1
rum majorum aggregatione collectum, *l. mortuo. ff. de
fidejuss.* ibi, *sicut municipium, & curia*. Oldr. *cons.* 211.
num. 4. *ver. circa primum, & vers. circa secundum*,
ubi, quod Curia dicitur a cura, & illi potissimum curiales, qui curam reipublicæ habent, & *cons.* 293. *num.*
3. *ver. quod vero dicitur, & cons.* 321. *num.* 3. *ver. dicta est enim.* ubi, quod curia dicta est a cura. Franch.
in c. 1. *§. verum, num.* 3. *ver. Quid autem sit curia, de
statu regul. in* 6. dicit ex mente Joan. Andr. ad reprehensionem curiarum; *Curia curarum genitrix nutrixque malorum, Ignotos notis, inhonestis æquat honestos*;
& dicit, quod Lap. ibi refert, quod Philosophus interrogatus, quid esset curia, respondit esse locum de-
terminatum ad decipiendum. † Et appellatione curia- 2
lium, & curiam sequentium comprehenduntur Cardi-
nales, nec excluduntur propter excellentiam status, si-
cut nec Imperator excluditur ab ordine Senatorum;
nec a numero commilitonum. Old. *cons.* 211. *num.* 5.
ver. circa secundam. & cons. 239. *vers. secundo consuevit, num.* 2. *& seq. & cons.* 321. *num.* 2. ubi, quod
appellatione populi veniunt Senatores, & appellatione
familiæ venit Pater familias. † Amplia, ut multo ma- 3
gis veniant familiares Cardinalium appellatione curia-
lium. Oldr. *d. cons.* 211. *ver. circa tertium. & cons.* 293.
num. 5. *ver. & per hoc*. † Et curia proprie quandoque 4
accipitur pro curia principum; quandoque pro jure universali comprehendente sub se jurisdictionem loci, &
dominia rerum, ut *in c. cum Bartoldus, de re jud.* Nic
super. *in addit. ad Franch. in c.* 1. *verum, in ver. Curia, de statu monach. lib.* 6. † Assimilari curiam Ro- 5
manam Paradiso, vel inferno, dicit Prob. *in addit. ad
Joan. Monachi in c. inquisitores, il secundo, num.* 7.
de heret. quia quod semel recipit, nunquam dimittit.
† Fontem juris esse curiam Romanam dicit Zabarell. 6
cons. 136. *in princ.* eo magis, quia in eo residet sum-
mus Princeps. † Et eam debent imitari omnes, ma- 7
xime in decisionibus circa probationes. Clar. *in prax.
crim.*

crim. q. 6. num. 14. ver. & hec opinio. Vide, *Curia officialium quid sit. §. praced.*

CUSTOS CARCERUM.

§. I.

Custos Carcerum quando teneatur de fuga carceratorum?

1 Custos † Carcerum tenetur solvere debitum carcerati, qui aufugit, quando carceratus erat legitime carceratus, alias secus. Bald. *conf.* 177. *In ista captura*, *& conf.* 178. *in presenti materia*, *per tot. lib.* 2. ubi, quod ad legitimam carcerationem quatuor requiruntur; Causa, videlicet, quod sit debitor; Jurisdictio, videlicet, quod de mandato judicis competentis; Ordo, videlicet, quod non sit de facto captus; & Forma, videlicet, quod constet, pro quo debito. † Contrarium,
2 quod incompetentia, neque ordo requiratur, etiamsi debitum non sit probatum, neque possit probari, teneatur custos solvere, si dolo aufugere fecit carceratum; quia posset probari ex confessione, si non relaxasset, ideo nisi reducat in carcerem, tenetur. Jo. de
3 Anan. *conf.* 53. *num.* 4. † Amplia, quia nedum tenetur ipse custos carcerum, sed etiam tenentur illius fidejussores, maxime quando fidejussio fuit præstita Notario pro omnibus, quorum interest, vel intererit. Bald.
4 *d. conf.* 177. *in fi. &* 178. *in fin. lib.* 2. † Amplia, quia custos carceris tenetur ad interesse parti læsæ, si relaxavit carceratum suspectum de fuga sine judice, etiamsi esset injuste captus; quia sine judice non potest, ipse relaxare, etiam stante statuto, quod injuste carceratus relaxetur; quia intelligitur per Judicem. Anch. *conf.* 340. *Viso themate*; *num.* 4. *ver. venio ad tertium. & conf.* 341. *ver. super tertio num.* 4. Jo. de Anan. *conf.*
5 53. *in fi. num.* 4. † Extende, etiamsi captus esset mandato judicis Ecclesiastici, & obligatio custodis sit de carcerati officialis civitatis; quia venit quicunque officialis, sive secularis, sive Ecclesiasticus; quia omnes sunt officiales civitatis. Anch. *d. conf.* 340. *&* 341. *per*
6 *tot.* † Extende, quia custos, qui relaxavit sine judice captum pro fuga, adeo tenetur ad interesse, ut licet creditor non possit probare creditum, tamen stetur suæ assertioni, ea quo forsan carceratus confessus fuisset, & nisi reducat eum in carcerem, potest condemnari; quia per eum factum est, quod non potest habere con-
7 fessionem. Jo. de Anan. *d. conf.* 53. *in fi.* † Extende, quia custos relaxans carceratum etiam injuste, & sine causa, absque mandato judicis, tenetur de suo. Ang. *de malefi. in ver. fama publica*, *ver. & isto casu*, ubi quod debet apparere mandatum judicis in scriptis; ideo advertit custodem, ut sine bullentino Judicis non relaxet. Anch. *d. conf.* 341. *Viso.* 10. de Anan. *d. conf.* 53. *Visis.* sequitur Mars. *in prax. crim. in ver. attingam*, *nu.*
8 17. *& seq.* † Amplia, quia custos tenetur de fuga carcerati, si fuit in negligentia. Bald. *in l.* 3. *ff. de offic. prefect. vigil.* text. *in l. milites*, *ff. de cust. reorum*, *& in l. carceres*, *eod. tit. l. judices*. *C. de ann. & tribut. lib.* 10. Bart. *in l. congruit*, *ff. de offic. presid.* Flor. *q.*
9 2. *in ult. dub. num.* 4. *confirmatur*. † Extende, quia tenetur etiam de levissima culpa. Flor. *in l. si usufructus*
10 §. *cum igitur. ff. de usufruct.* † Extende, etiam si ultra custodem familia judicis pariter stetisset pro custodiendo cum eodem custode; quia non propterea liberatur.
11 Bar. *in l. si ut certo*, §. *si de me*, *ff. commod.* † Amplia, quia si custos fuit in dolo, & carceratus, qui aufugit, erat pro pœna capitali, debet custos eadem pœna puniri capitaliter, si vero non erat puniendus pœna capitali, is qui aufugit, sed alia pœna, eadem pœna puniri debet custos dolosus, *l. ad commentarienses*, *ff. de cust. reor. & in d. l. milites*. §. *fi. eod. tit.* Clar. *in* §. *fi.*
12 *q.* 68. *num.* 8. *v. custos*, ubi dicit communem. † Et qua pœna puniatur custos, qui aufugit cum carcerato, quodque puniantur ambo tanquam effractores. Bart. *in l. in eos*, *ff. de cust. reor.* † Si vero is, qui aufugit, erat pro causa civili, tenetur custos, ex cujus dolo aufugit, ad debitum creditoris, juxta not. *in l. quoties*, *C. de exact. tribut. lib.* 10. Specul. *in tit. locati*, §. *postquam*, *ver. quid si locavi*. Clar. *d.* §. *fi. q.* 68. *num.* 8.
14 ubi dicit communem. † Amplia, quia semper custos præsumitur in culpa, nisi probet abesse culpam. Jas. *conf.*
27. *lib.* 3. Flor. *de S. Petro d. q.* 2. *in ult. dub. in fi.* † Re- 15
stringe, quando custos non bene custodisset carceratum de proximo relaxandum, gloss. *in l. si pecuniam*. ubi Bart. & Rom. §. *si susceperit*, *ff. de cond. ob caus.* & ad excusationem custodis. Vide, *conf. Joan. de Venafrio.* 27. Flor. *in d.* 2. *q. in ult. dub. num.* 2. *ver. hoc etiam confirmatur*, *allegat gl. in d. l. si pecuniam*, §. *sed si acce-*
perit, *in fin. ff. de cond. ob caus.* † Restringe, quando 16
carceratus erat senex, vel infirmus, & non erat verisimilis fuga, *glos. in d. l. si ut certo.* §. *nunc videndum*,
ff. commod. † Restringe, quando aufugit cum famulo 17
custodis, vel uno custode, quia alii non tenentur, *l. pen.* §. 1. *de cust. reor.* Bart. & Bald. *in l. filio*, §. *ejus*, *de injusto rupt. test.* quod est notandum secundum Aret. *de malef. in ver. fama publica*, ubi dicit semel fuisse de facto in civitate Castelli, & ibi sequitur Arim. in apostil. Rom. *sing.* 30. *si dictat statutum*, ubi apostil. dat concord. & idem Rom. *Conf.* 395. *Ut res clarior*,
num. 4. *ver. secundum ad idem*. † Et quod licet custos 18
ex negligentia sua in custodiendo carceratum pro crimine capitali, si aufugiat, teneatur eadem pœna; istud tamen procedit, quando est negligens in ipso actu custodiæ; secus si fuit negligens in deputando famulum, qui non custodivit, vel aufugit cum carcerato, vide
plene Clar. *in d.* §. *fin. q.* 68. *num.* 8. † Amplia, quia cu- 19
stos carcerum punitur ex sola levi culpa in non custodiendo. Flor. *d. q.* 2. *dub. ult. num.* 5. ubi, quod eo ipso, quod non facit id, quod diligens homo faceret, est in culpa; & ideo saltem pœna extraordinaria puniri
debet. † Amplia, quia lata culpa in custode æquipa- 20
ratur dolo, etiam, ut puniatur pœna mortis. Flor. *d. q.* 2. *dub. fin. in princ. ver. & secundum hoc*. Vide plene Mascard. *Concl.* 469. *Custos*, *qui tenetur*. ubi, quod habet præsumptionem contra se, & tenetur de levissima, & ita punitur custos ex sola culpa pœna ordinaria, sicut alios ex dolo, nisi probet adhibuisse omnem diligentiam, & tenetur etiam de omni nocumento im-
misso in carcere. † Limita, quia custos negligens in 21
actu custodiæ punitur; sed si solum fuit in culpa deputandi custodem substitutum, qui fuit negligens, non punitur. Grammat *voto* 29. Clar. *in d.* §. *fi. q.* 68. *nu.* 8. *in fi.* † Et vide plura ad excusandum custodem per Bald. *conf.* 32. *lib.* 3. Joan. de Amic. *conf.* 28. Clar. *d.* §. *fin. quæst.* 68. *num.* 8. *in fin.*

§. II.

Custos carcerum delinquens punitur multis modis.

Custos † Carcerum cognoscens carnaliter mulierem 1
Carceratam, etiam meretricem, punitur pœna capitis. Joan. Fabr. *Instit. de publ. jud.* §. *item lex.* † Vide omnino Clar. §. *fornicatio*, *num.* 24. *ver. cum carcerata*, ubi quod fustigatur custos carcerum cognoscens meretricem carceratam. † Bene verum est, quod si mulierem carceratam cognosceret, quæ esset honesta, puniretur pœna ultimi suplicii. Clar. *d.* §. *fornicatio n.* 24.

§. III.

Custos carcerum quando teneatur, vel non, de morte carcerati?

Custos † carcerum tenetur de morte carcerati, nisi 1
ipse doceat, quod non culpa sua vel dolo obierit. *glos. in l. cum res.* §. *species*, *ff. de leg.* 2. Aret. *in tract. de malefic. in vers. fama publica*, *ver. secundo quaro*, & ibi August. Arim. *in addit.* allegat Ang. *in l. si quis ex argentariis.* §. *prator. in fi. ff. de eden.* Marsil. *in praxi*
in ver. attingam, *num.* 51. † Et ideo cautela carce- 2
rum custodis est, quod mortuo carcerato adhibeat medicum, qui referat mortem fuisse ex causa naturali, vel antequam moriatur, faciat fieri visitationem, & confici instrumentum; ita Arim. *in addit. ad Ang. de malefic. d. ver. forma publica. ver. secundo quaro.* Alex. *conf.* 137. *vol.* 2. Aret. *de malefic. in ver. qui judex car-*
cerari, *ver. quaro*, *aliquis*. † Restringe, quia licet cu- 3
stos carceris teneatur; non tamen tenetur judex, *l. quemadmodum*, §. *Magistratus*, *ff. ad l. Aquil.* † Amplia, quia tenetur custos subministrare alimenta necessaria carceratis, & si moritur carceratus fame, tenetur custos pœna mortis, *l.* 1. *in fi. C. de cust. reor.* Guid.

Pap.

5 Pap. *dec.* 221. *&* *dec.* 348. † Limita, quia non tenetur, quando adhibuit medicum, qui facit fidem de infirmitate; quia si moritur, non tenetur exhibere, sed vide Clar. qui meliorem cautelam dat, quod moneat Judicem, ut fidem habeat a medico, & eo mortuo faciat eum recognosci per Notarium causæ, & fieri instrumentum, ne fiat fraus, ita Clar. *in* §. *fi. q.* 36. *n.* 5. *ver. sed in hoc proposito.*

§. IV.

Custos Carcerum habet multa privilegia.

Pro † alimentis liberato carcerato per sententiam, 1
non habet custos retentionem carcerati de jure, sed debet illum relaxare & petere; tamen, de consuetudine contrarium servatur, quod non relaxatur, donec solverit custodi id quod debet pro alimentis. Guido Papæ *decis.* 448. Clar. §. *fin. quæst.* 62. *in fine.*

D A M N U M.

Praxis Damni.

1 Amnum est diminutio patrimonii. *L.* 3. *&* *L. Poraculus* 26. *in fi. ff. de damn. infect.* Alex. *conf.* 114. *num.* 1. *&* 2. *vol.* 3. Cephal. *conf.* 104. *nu.* 21. & dicitur damnum non tantum, quando quis amiuit quod suum est, sed etiam quando amittit commodum, quod habere poterat. Dec. *conf.* 47. *nu.* 34. *vol.* 5. & patet ex *L. evictis.* 18. *ff. de usur.* Cyriac. *controv.* 514. *num.* 9.

2 Damnum contingens in re data in dotem inæstimata, ut in fundo dotali durante matrimonio spectat ad uxorem, datum vero in fructibus spectat ad maritum, & soluto matrimonio pariter ad ipsam Uxorem. Sicut contingens in re alienata cum pacto redimendi pendente pacto pertinet ad eum, in quem fuit alienata. *L. plerumque* 11. *in princ. ff. de jure dot. L. si res.* 12. *alias* 13. §. *si mulier. vers. cæterum si simpliciter. ff. de Jure dot.* Natta *conf.* 601. *dub.* 2. Cyriac. *controv.* 456. *num.* 51. *&* 52.

3 Damnum casu contingens in re locata pertinet ad Dominum, non autem ad Conductorem, præsertim si res perit, aut damnificatur sui vitio. *L. in judicio.* 28. ubi gl. *C. locati. L. Item quæritur.* 14. §. *exercitu. L. ex conducto* 16. §. *si vis & L. Martius* 62. *ff. locati.* §. *penult. Inst. de Locat. & conduct.* Castr. *conf.* 471. *vol.* 1. Natta *conf.* 194. *num.* 7. Surd. *conf.* 61. *nu.* 39. Caroc. *de locat. in tit. de casu fol.* 175. Menoch. *conf.* 608. *num.* 26. *& L. fin. ff. locati.* Rol. *conf.* 83. *num.* 4. *vol.* 4. Cyriac. *controv.* 459. *num.* 1. *&* 2.

4 Damnum etiam casu contingens fortuito, si præcessit mora debitoris, ad illum pertinet. *L. quod te.* 5. *ff. si cert. pet. L. Julianus.* 17. *vers. Idem Julianus eodem libro scribit. ff. de rei vendic. L. si ex legati causa.* 23. *L. si servum* 91. §. *effectus.* ubi Bart. *ff. de V. O.* Corn. *conf.* 108. *num.* 2. *vol.* 1. Paris. *conf.* 123. *num.* 3. *vol.* 1. Rota *decis.* 102. *num.* 6. *par.* 2. *rec.* Cyriac. *controv.* 481. *num.* 32. *&* 33.

5 Damnum imputatur superiori mandanti, & non illi, qui parere, & obedire tenetur. *L. is damnum.* 129. *alias* 130. *ff. de R. J.* Joan. de Monte, Sperell. *conf.* 8. *n.* 26. Paulus de Montepic. *conf.* 40. *num.* 4. nam qui jussu superioris aliquid facit, non videtur dolo malo facere. *L. non videtur* 128. §. *qui jussu. ff. de R. J. cap. quod quis* 24. *de R. J. in* 6. quia talis non videtur agere voluntarie. *L. velle.* 4. *ff. de R. J.* & voluntas coacta quoad pœnam non est voluntas. gl. *un. in d. L. velle. num.* 4. ubi Dec. & actus non dicitur voluntarius, quando fit ab eo, qui cogi potest. Bald. *in L. novissime.* 7. *num.* 2. *ff. quod falso tutor. auctor.* Caguol. *in L. velle non creditur.* 4. *nu.* 1. *vers. facit ad corroborationem. ff. de R. J.* Cyriac. *controv.* 484. *num.* 18.

6 Damnum dupliciter sumitur. Primo pro eo, quod alicui aufertur, secundo pro eo, quod quis impeditur, ne adipiscatur, adeo ut etiam lucrum cessans veniat pro damno. Surd. *conf.* 383. *num.* 23. *vol.* 3. Riminald. *jun. conf.* 166. *num.* 9. *vol.* 2. Cyriac. *controv.* 452. *num.* 62.

7 Damnum cum lucro compensare tenetur is, cujus negotium gestum est. *L. si negotia.* 12. *ff. de negot. gest.* Cyriac. *controv.* 38. *num.* 10.

Damnum vini effusi culpa vectorum resarcire tene- 8
tur ille, qui operam locavit pro illo vehendo, & in eo continetur quodcumque interesse etiam lucri cessantis. Riminald. *conf.* 44. *per totum.* Surd. *conf.* 12. *num.* 22. *vers. cæterum his non obstantibus. & n.* 41. *&* 42. quia non dicitur esse sine culpa, qui onus, quod ipse susceperat, aliis commisit non æque idoneis. *L. si merces.* 28. §. *qui columnam. ff. locati.* & ita Capomagister tenetur de culpa fabrorum, quos ponit ad opus. *L. utique.* 16. §. 1. *ff. de rei vendic.* Caroc. *de locat. in princ.* 4. *partis. tit. de dolo & culpa. quæst.* 2. *nu.* 13. Riminal. jun. *conf.* 44. *nu.* 21. Tusc. *in litt. E. conclus.* 101. Cyriac. *controv.* 166. *n.* 2. *&* 3. *n.* 20. *&* 21. Petrus de Ubald. *de duobus fratrib. par.* 8. *princ. quæst.* 27. *num.* 26. Ripa *de peste n.* 85. Surd. *conf.* 12. Grammat. *conf.* 1. *in civil.* Bald. *in L. cum proponas.* 3. *notab.* 5. *num.* 16. *C. de naut. fæn. & in L. ubi etiam. num.* 6. *C. quæ sit longa Consuetudo. L. Item quæritur* 14. §. 1. *ff. locati. L. videamus.* 12. §. *qui vinum. ff. eodem.* gl. 1. *in d. L. ubi etiam.*

Plura de damno emergente vide in praxi *Interesse.*

Damnum pati, & lucrum non facere non est eadem, 9
& par ratio, sed diversissima sunt. *L. fin. prope fin. de C. codicil. L. Proculus.* 26. ubi gl. *in verb. faciat. ff. de damn. infect.* Cyr. *contr.* 24. *n.* 8. *& contr.* 154. *n.* 21. & ex uno non potest inferri ad alterum. Paris. *conf.* 38. *an.* 12. *vol.* 1. Surd. *conf.* 383. *n.* 1. *vol.* 3. & proprie sumptum intelligitur de emergenti, non autem de lucro cessante. *L.* 3. *& L. Proculus.* 26. *ff. de damn. infect. L. fin. C. de codicill.* Socin. jun. *conf.* 78. *n.* 1. *vol.* 2. Berous *conf.* 144. *nu.* 27. *vol.* 3. Rimin. jun. *conf.* 810. *nu.* 10. *& conf.* 815. *num.* 16. qui allegat textum. in *L. qui autem.* 6. *ff. quæ in fraud. credit.* Ant. Fumeus *in tract. de eo quod interest. num.* 9. Cyriac. *controv.* 62. *num.* 12. & qui promisit reficere damnum, obligatur duntaxat reficere damnum emergens, non autem interesse lucri cessantis, nisi tale lucrum esset in esse deductum, & perfecte acquisitum. Bimius *conf.* 118. *a num.* 6. & quando fit mentio damni, intelligitur de damno emergente. Bald. *conf.* 182. *vol.* 1. Alex. *conf.* 114. *num.* 1. *&* 2. *vol.* 3. & qui promisit alium indemnem servare, non tenetur, nisi pro vero damno emergente. Benintend. *dec.* 81. *num.* 14. Caroc. *de excuss. par.* 2. *quæst.* 14. *num.* 31. Quia lucrum cessans dicitur damnum improprie, & in contractibus verba in proprio significatu accipienda sunt. Surd. *dec.* 288. *num.* 27.

Damnum contingens medio tempore in re vendita, 10
cujus Venditor sibi reservavit dominium, sicut & emolumentum, spectat ad Venditorem. *L. necessario.* 8. *in princ. ff. de pericul. & commod. rei vend.* quia res perit Domino suo. *L. si Creditor.* 5. *& L. pignus.* 9. *C. de pignorat. act.* Gomez. *var. res. tom.* 2. *cap.* 2. *num.* 32. *vers. item principaliter quæro.* Cyriacus *controv.* 164. *num.* 9. *&* 10. Ruger. *conf.* 18. *num.* 54. *&* 55. *vol.* 1.

Damnum, & interesse debentur ei, qui indebi- 11
te solvit repetitione indebiti. *L.* 3. §. *ult. vers. in hanc. ff. de eo, quod certo loco.* Bald. *in L.* 2. *num.* 2. *lib.* 1. Ruin. *conf.* 103. *numer.* 4. *circa med. vers. ex*

quibus in foro. lib. 1. & alii apud Bich. decis. 671. num. 1. ubi & Rota coram Seraph. dec. 973. num. 9. quamvis nullæ præcesserint protestationes, uti defendit Scaccia de commerc. & camb. §. 1. quæst. 7. par. 2. ampliat. 8. num. 263. quidquid in contrarium senserint alii apud Gratian. discept. cap. 987. numer. 8. & seq. Immo ad huoc effectum non est necesse, probare requisita. Castr. in L. 2. ff. de eo, quod certo loco; quia eorum concursus est tantum necessarius, quando est quæstio de damno emergente. Felician. de societ. cap. 24. num. 37. Gratian. discept. for. cap. 987. nu. 7. Rota coram Seraph. dec. 1284. num. 3. & dec. 185. num. 5. par. 3. recent. apud Bich. dec. 671. quomodo vero probetur damnum, & lucrum cessans, vide apud Scacc. & Gratian. ll. cc. & in repetitione indebiti veniunt non tantum damna immediata, & multiplicata, uti pecuniæ pro solvendis usuris acceptæ sub aliis usuris, quæ reperi possunt, non secus ac illæ quæ pro solutione capitalis fuerunt expositæ. Roman. cons. 94. num. 1. ver. Item secundo & cons. 101. per totum. Rol. cons. 35. num. 2. lib. 1. Alex. cons. 145. num. 3. lib. 5. Rimin. jun. cons. 67. num. 1. lib. 1. Honded. cons. 50. nu. 16. lib. 1. Castill. controvers. quotid. lib. 2. num. 81. Larrea dec. Granat. 84. sub num. 14. vers. idemque probat. Rota Genuen. dec. 87. num. 9. Bich. l. c. num. 4. & per tot.

12 Damnum, & interesse solvere tenetur, qui mandatum susceptum ad investiendum non adimplevit. L. si mandavero tibi 22. §. secut. L. si quis alicui ff. mandati. Rota dec. 177. num. 11. apud Bich. dec. 618. num. 9. quorum loco succedunt ipsi fructus, qui percepti fuissent ex investimento faciendo, Bart. in L. Tutor. §. si post. num. 2. ff. de administ. Tut. Gratian. discept. for. cap. 920. num. 26. & 27. & cap. 932. num. 34. Honded. cons. 39. a num. 3. lib. 2. Rota dec. 85. num. 1. par. 4. tom. 2. recent. & dec. 275. nu. 2. & seq. apud Zachiam de oblig. Camer. nisi doceat, quod fecerit diligentias de investimentum reperiendo. Rota in Romana multiplici. 25. febr. 1619. coram Ubaldo sen. dec. 479. num. 9. & 10. post tract. Cenc. de censib. Bich. dec. 487. num. 5.

DAMNIFICANTES.

Praxis Damni & damnificantium.

13 Damnum datum in alicujus ædibus ad extinguendum ignem, ne latius vagaretur, est compensandum a Vicinis, quorum ædes fuerunt salvatæ pro rata ædium salvatarum ob communem utilitatem. Bart. ad L. 2. ff. de L. Rhod. Gail. lib. 2. pract. observ. obs. 22. sicut etiam debet compensari mercium jactatarum ad ratam illarum, quæ fuerunt salvatæ a naufragio. Costa de portione rata. quæst. 5. Castr. cons. 220. Bertazzol. cons. crimin. 328. quia cum periculum est commune, damnum quoque debet esse commune, nisi sit notus author damni, tunc enim ille solus teneretur, sicut etiam cum aliquis loco omnium in societate fuit derubatus.

14 Damnum contingens in pignore spectat ad Dominum, hoc est debitorem, qui dedit pignus, nisi contigerit dolo, aut lata culpa Creditoris; aut etiam levi. Merlin. de pignor. lib. 4. tit. 5. quæst. 127. & 128. Sicut si contigerit ex levissima culpa, aut casu fortuito juxta L. quæ fortuitis. 5. C. de pignorat. act. ratio est; quia pignus manet in bonis debitoris, & ideo illi perit, quia res perit Domino suo, L. pignus. C. de pignorat. act. Dicitur autem creditor in culpa, si non adhibuit diligentiam, quam diligens paterf. in suis rebus adhibere solet. L. ea igitur. 14. ff. de pignorat. act. & dicitur lata culpa, si creditor pignus exposuit periculo. Item si neglexit facere ea, quæ alii facere solent, & quæ ratio dictat naturalis, uti si de nocte reliquit portam apertam. Lim. si creditor propria auctoritate occupavit rem obligatam, & non a debitore sibi traditam. L. qui ratiario. 30. ff. de pignor. act. quia tunc creditor dicitur in culpa in committendo, secus si occupasset debitore non dissentiente. Lim. 2. si casus fortuitus contigit culpa Creditoris; quia tunc de illo tenetur, quamvis pignus propria authoritate non occupasset; uti si potuisset defendere pignus a casu fortuito, & non defendit. Neguf. de pignor. par. 7. memb. 3. num. 4. ver. adde tamen. Merlin. loc. cit. num. 9. d. quæst. 127.

Damnum contingens in re locata, aut emphyteutica ad quem spectet, vide Locator. Conductor, & Emphyteuta. Pecuniæ collatæ in societate, in qua alius contulit suam industriam, si perdantur, ad quem spectet, vide societas. & damnum societatis, vide societas. Legati & hæreditatis, vide Legatum. 15

Damnum datum, & deterioratio probari potest conjecturis, & præsumptionibus. Ciarlin. controv. for. cap. 2. num. 108. & 109. Tusc. lit. C. conclus. 623. Mascard. de prob. conclus. 472. 16

Damnum passus priusquam admittatur ad jurandum super illius æstimatione, debet prius probare damnum in genere, & illius existentiam, qua rite probata admittitur ad jurandum super illius æstimatione, Bart. in L. Divus. num. 2. ff. de testam. milit. Grat. cons. 16. num. 12. & 7. lib. 2. Dec. cons. 83. num. 3. ver. & ideo solum. & cons. 410. num. 7. Plot. de in litem jur. §. 49. num. 4. Gratian. discept. for. cap. 772. num. 20. & 21. Ant. de Amat. res. 27. num. 30. si summa est considerabilis; quia non obstante pacto, quod sit standum juramento damnum passi, tamen juramentum debet adminiculari ex aliis conjecturis, & circumstantiis. Rota dec. 467. num. 2. par. 1. divers. Boet. dec. 86. num. 3. ver. vel. in causis. num. 4. Gratian. dec. Marchiæ 36. in addit. nom. 1. Seraph. decis. 566. num. 3. Ubi vero non adest pactum, quod sit standum juramento damnum passi; sed tantum statutum hoc mandans, tunc tantum statur juramento damnum passi super æstimatione damni, non vero super substantia, & existentia damni. DD. cit. & Bich. dec. 359. per totam. quod probari potest ex partium confessione emissa in apocha, vel ex instrumentis publicis continentibus. Ruin. cons. 104. num. 6. lib. 1. Barb. in L. 2. par. 1. in princ. num. 48. ff. sol. matrim. Cenc. de censib. par. 1. cap. 2. quæst. 1. art. 6. num. 45. & par. 2. cap. 2. quæst. 3. art. 2. num. 6. Seraph. dec. 935. num. 4. apud Bich. dec. 166. num. 17. 17

Damnum, si dubitatur, an contigisse sine culpa Depositarii, qui fuit morosus in restituendo, præsumitur contra Depositarium, quod non contigisset. L. si in Asia. §. fin. ff. deposit. Castr. in L. quod te. num. 11. ff. si cert. pet. Bich. dec. 185. num. 20. 18

Non omne damnum sequens ex injuria obligat ad restitutionem, sed illud duntaxat, quod ita sequitur, ut per ipsam actionem injuriosa inferatur. Lancell. de attent. par. 3. cap. 31. numer. 177. seu melius 192. seq. Bich. dec. 125. num. 8. & ideo probari debet, quod propter attentatam fructuum sequestrationem damnum evenerit, & propter fructus sequestratos, damnificatus solvere debuerit usuras, nec illas aliter evitare potuerit, quam mediantibus fructibus sequestratis, & quod de usuris fuerit protestatus. Rota coram Coccino dec. 498. num. 3. quam allegat Bich. decis. cit. num. 9. & dec. 325. num. 5. inter impressas apud Farin. dec. 52. num. 3. part. 1. recent. Moliedan. dec. 2. de usur. Molina de contract. disp. 315. num. 4. Gratian. discept. for cap. 829. num. 7. & cap. 987. a num. 10. Lud. a Peguera dec. 33. numer. 10. Larrea dec. Granat. 84. num. 16. Rebell. de oblig. just. par. 2. lib. 8. quæst. 7. num. 3. conclusio procedit, quamvis damna contigerit præter intentionem attentantis; quia attentando dedit operam rei illicitæ. Rota in Cusentina Benef. seu attentatorum. 4. Decembris. 1637. cap. fin. de injur. & damn. dat. ut pluribus diximus in praxi operarum circa fin. secus si dedisset operam rei licitæ. Rot. decis. 289. num. 11. p. 5. rec. tom. 1. vide etiam Conciol. alleg. 83. num. 32. Farin. de homicid. quæs. 126 num. 61. 19

Damna, & interesse solvere quis tenetur, si pacta promissa non adimplevit. Ruin. cons. 141. n. 9. in fi. lib. 1. Bich. dec. 291. nom. 17. Jas. in L. bona fidei num. 7. ff. de eo, quod cert. loc. Bursat. cons. 100. numer. 38. & 39. Rol. cons. 69. numer. 25. lib. 3. Rota dec. 58. num. 25. par. 6. recent. apud Bich. dec. 314. num. 6. Piacion. alleg. 163. numer. 2. ubi Rota dec. 741. numer. 1. par. 1. divers. & decis. 217. numer. 18. vers. loco vero damnorum. Item Venditor, qui vendidit rem prohibitam alienari; quamvis ignoraverit bona esse prohibita alienari; quia tenetur de evictione, & ad damna, ac interesse. Rota in Tudertina Tenutæ montis nigri. 20. febr. 1619. coram Coccino. 20

Damnorum, & interesse nomine veniunt expensæ litis tam processales, quam aliæ in Advocatis, procuratori- 21
bus

bus, & similes, si talia damna fuerunt expresse promissa. Rota in Maceraten. heredit. 24. Jan. 1642. coram Bich. & in Rom. Salviani 7. Maii 1646. coram Peuting. apud Bich. dec. 497. n. 12.

22 Damnum, quod, quis patitur ratione molestiarum, debet refici ab eo, qui promisit aliquem a molestiis liberare. Bich. dec. 266. num. 7. Zachias de obligat. camer. dec. 147. nu. 14. Rota in Tiburt. Castr. S. Poli. 27. Martii. 1574. coram Cotta, & si damna fuerint liquidata, decerni potest mandatum executivum, secus si non fuerunt liquidata. Bart. in L. proinde §. notandum. num. 3. ff. ad L. Aquil. Bald. in L. 2. numer. 6. C. de execut. rei jud. Jas. in L. 1. num. 31. vers. ego etiam. ff. de eden. cum agitur judicio particulari ad aliquid particulare non liquidum in instrumento promissum, ubi vero agitur judicio universali, & in instrumento, cujus petitur executio, continetur aliquid universale non liquidatum, quia tunc potest relaxari mandatum executivum, dummodo ante illius executionem fiat liquidatio, & ita distinguit Bich. loc. cit. nu. 12. Socin. cons. 89. num. 1. lib. 3. Dec. cons. 322. num. 3. vers. tertio responderi potest. Rota in Viterbien. restitutionis dotis 23. Jun. 1623. coram Manzanedo. §. ultra quod.

23 Damna ut Victori in lite debeantur a Victo, probari debet, quod ipse ob expensas in actis judiciariis factas acceperit sub usuris, & aliunde parare non potuerit. Bald. in L. etiam sub nu. 5. in fi. vers. & modo dubitatur. C. de execut. rei jud. Lupus in cap. per vestras. not. 6. §. 6. col. penult. vers. predicta tamen intellige. de donat. inter vir. & uxor. Gratian. discept. for. cap. 67. num. 17. & cap. 829. num. 7. & 10. Bich. dec. 123. n. 6.

24 Damnum sine mora non debetur. L. mora. §. in bonae fidei. ff. de usur. Aretin. cons. 155. nu. 11. vers. si autem. Gratian. discept. for. cap. 250. n. 9. Bich. dec. 359. num. 11. Pacion. alleg. civil. & canon. 39. num. 38. Rota dec. 38. n. 5. par. 5. recent. & dec. 602. num. 4. par. 3. recent. & sufficit probare creditum ex una parte, & pecunias receptas sub usuris ex alia, quamvis non probetur, fuisse acceptas in eam causam. Rota dec. 185. num. 5. vers. prout etiam par. 3. recent.

25 Damnorum nomine, & interesse emptori promissorum venit pretii restitutio. Alex. cons. 67. num. 2. lib. 2. Ruin. cons. 141. num. 9. ad fin. vers. & tamen etiam. lib. 1. Rota coram Ludovis. dec. 119. n. 4. Pacion. alleg. 131. n. 5.

26 Damnum, quod provenit ex culpa, illi, qui culpam commisit, est imputandum. Bald. Jas. Dec. & alii in L. si pascenda. C. de pact. Petr. de Ubald. de duob. fratribus. 8. par. princ. n. 20. vers. sed si intervenerit culpa. Ludovic. dec. Perus. 10. num. 11. Pajatell. exped. 23. num. 4. ubi Adden. Conciol. alleg. civil. alleg. 1.

27 Damnum, quod emptor ex suo facto sentit, a Venditore consequi non debet, Rim. sen. cons. 274. num. 23. lib 2. Mangil. de evict. quest. 9. nu. 11. Conciol. alleg. 53. num. 32. nam damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi & non alteri debet imputare. L. quod quis. 204. ff. de R. J. Cyriac. contr. for. 575. numer. 9. & habetur ac si nihil passus fuisset. cap. damnum. de R. J. in 6. Cyriac. controv. 619. n. 4. & sibimet ipsi imputare debet damnum, qui sibi cautius prospicere potuit, & non fecit. Cyriac. controv. 556. num. 48. & controv. 626. num. 5. L. veteribus. ff. de pact. L. 2. C. de furt. Rimin. jun. cons. 636. n. 26. vol. 6.

28 Damni causam qui dat, damnum dedisse videtur. L. qui occidit. §. in hac. ff. ad L. aquil. L. Prætor la. 2. §. si cum servum. ff. vi bonor. raptor. & illud resarcire tenetur cap. fin. de injur. & damn. dat. Rota noviss. dec. 611. num. 1. par. 1. Bursat. cons. 139. num. 13. Cephal. cons. 577. num. 21. & alii apud Cyriac. controv. 582. num. 55. & seq. & damnum nemo sentire debet ex alterius culpa. L. non debet alteri. ff. de R. J. Decian. cons. 2. num. 145. vol. 1. Cyriac. controv. 682. num. 18. licet causa esse remota; quia in damnis habetur etiam ratio causæ remotæ. cap. fin. de injur. & damn. dat. Socin. sen. cons. 94. numer. 43. vol. 5. Paneitoll. cons. 147. numer. 4 Cyriac. controv. mox cit. num. 20. Dummodo causa remota directe, & per se cooperetur ad damnum, secus si ex illa tertius solus faciat damnum. Socin. cons. 156. num. 18. vers. preterea respondetur, & dummodo causa ordinetur ad damnum. Florian. in L. qui occidit. §. in hac. ff. ad L. Aquil. Socin. loc. cit. num. 20. vol. 2. & dummodo injuste & illicite damnum fuerit datum. Roman. in L. 2. §. item si in facto n. 8. ubi Jas. n. 23. ff. de V. O. Rota dec. 611. num. 3. par. 1. noviss. Thes. jun. quest. for. 73. a n. 3. Cyriac. controv. 688. n. 88. & seq. num.

29 Damnum facere non dicitur, qui facit, quod facere jus habet. L. nemo damnum. ff. de R. J. Modest. Pistor. cons. 9. num. 55. vol. 2. Papon. cons. 131. n. 15. Abel. Strasburg. cons. 1. num. 34. Herman. Vultejus inter consil. Academ. Marpurg. cons. 30. num. 230. vol. 2. Roman. in L. 2. §. item si in facto. sub num. 8. ff. de V. O. Zasius cons. 20. circa fin vol. 1. Cyriac. l. c. n. 73. & 74. & damnum non dicitur facere, qui culpa caret. L. si putator. 31. L. qui foveas. 28. & L. Item Mela. 11. ff. ad L. Aqu. cap. fin. de injur. Corne. cons. 282. num. 9. vol. 4. Crav. cons. 353. num. 4. Purpurat. cons. 449. num. 14. Simon. de Pret. cons. 60. num. 16. Flamin. Rub. cons. 11. nu. 118. vol. 1. Et ut quis teneatur de damno, non solum requiritur culpa, sed etiam quod fuerit immediate ordinata ad tale damnum. Crav. cons. 8. num. 29. Socin. sen. cons. 156. num. 20. vol. 2. Bald. cons. 39. num. 5. vol. 6. & damnum debet attribui culpæ immediatæ & proximæ, non autem remotæ. L. cum quis. ubi gl. ult. circa fin. ff. de dolo malo. Bal. in L. inter causas. §. non omnia. ff. mand. Crav. l. c. num. 24. nam causa proxima & immediata inspici debet, & considerari. gl. in L. 3. §. ex plurimis. verb. sicut circa principium. ff. de acquir. possess. Alba cons. 60. num. 7. Menoch. cons. 41. num. 15. Natta cons. 119. num. 2. Cephal. cons. 46. n. 22. Cyriac. loc. cit. num. 81.

30 Causam damni dans, si dabat operam rei licitæ & adhibuit diligentiam, ne damnum sequeretur, non tenetur de damno. Alberic. Jacob. de Belvis. & Florian. apud Cyriac. controv. 688. num. 84. Bellam. cons. 14. num. 3. Maranta cons. 13. num. 2. Rebuff. cons. 152. nu. 3. Cephal. cons. 696. num. 26. quia ad hoc ut teneatur, ut supra dictum est, exigitur culpa, præsertim si causa non ordinatur ad tale damnum. Florian. in L. qui occidit. §. in hoc. ff. ad L. Aquil. Socin. cons. 156. num. 20. vol. 2. Maranta l. c. Cyriac. l. c. n. 89.

31 Damnum contingens in re sine culpa alicujus, spectat ad Dominium illius. L. que fortuitis. C. de pignorat. act. L. si inter. §. quidquid. ff. de pignor. §. fin. inst. quib. mod. re contrahitur oblig. L. necessario. ff. de peric. & comm. rei vend. Castr. cons. 471. num. 1. vol. 1. Natta cons. 194. num. 4. Surd. cons. 61. num. 39. Rosent. de feud. cap. 10. conclus. 43. num. 91. Cyriac. controv. 689. num. 49.

32 Damni hinc inde passi facienda est mutua compensatio. L. Mævius. §. arbiter. ff. famil. hercifcun. & L. eleganter. ubi Bart. num. 2. ff. de pignorat. act. Seb. Medic. in tract. de compens. par. 2. quest. 28. num. 2. & quest. 25. num. 5. Cyriac. controv. 599. num. 3. L. si ambo. ff. de compens.

33 Damnum datum ob derivationem aquæductus debet refici. L. 2. ubi Bald. Castr. & Salyc. C. de L. A. L. si tertius. 6. §. officium. ubi Bald. & glos. & in L. supra. 11. §. officium. & in L. Alterius. 14. §. in hoc judicium. ff. de aqua pluvia arcenda. Cyriac. controv. 310. num. 21. & Judex ab hoc absolvere reum non potest, alias tenetur de suo, etiamsi absolverit ex justa causa; si damnorum omnium refectio fuerit promissa in conventione &c. Bart. in L. venditores. 102. num. 1. ff. de V. O. Cæpolla cautel. 97. Borgnin. decis. 15. num. 29. par. 1. Paneirol. cons. 147. num. 8. Alex. cons. 34. nu. 6. vol. 4. & alii apud Cyriac. controv. 274. num. 6. ubi Locatore se obligarat in locatione ad refectionem omnium damnorum. Riminal. jun. cons. 255. num. 9. Surd. de alim. tit. 6. quest. 3. num. 28.

34 Damnum dedisse videtur, qui occasionem damni dat; & ad illius emendationem tenetur. L. qui occidit. 30. §. in hac. ff. ad L. A. cap. fin. de injur. gl. in verb. mortuus. §. fin. Instit. eodem tit. de L. A. Abb. cons. 21. n. 1. vol. 2. Socin. cons. 156. n. 26. vol. 2. Corn cons. 38. n. 18. lib. 2. Sixtinus inter Consil. Academ. Marpurg. cons. 20. num. 29. vol. 2. quamvis occasionem dans nullam damnificandi intentionem expresse habuerit. Gratian. dec. March. 57. num. 3. Cyriac. controv. 233. n. 12 & 13.

35 Damnum alicui datum ex causa concernente commodum, & bonum publicum in universo resarciri debet de publico a fisco, aut a Principe. arg. L. 2. ubi Bald. num. 1. C. quib. ex caus. servi libert pro præm. accip. Crav. cons. 95. n. 7. Natta cons. 554. n. 10. Rota dec. 663. n. 7. par. 1. in noviss. Si vero respicit commodum singulorum ab illis pro rata contribuendum est ad refectionem damni. L. 1. & 2. ubi Bart. ff. ad L. Rhod. de jactu. Bald. in

in L. si in aliquam 7. in fi. ff. de officio Procons. & legat. Florianus in L. si locus. 14. §. fin. ff. quemadmodum servit. amitt. Costa de portione rata. quaest. 5. Cyriac. controv. 310. num. 49. & 50. & hinc est, quod damnum contingens in consequentiam actus liciti non habetur in consideratione. Cephal. cons. 451. num. 71. Laderch. cons. 24. num. 33. Cacheran. dec. 17. num. 3. Menoch. cons. 1172. n. 18. Cyriac. loc. cit. n. 174. & quod provenit ex natura loci, non est reficiendum ab aliquo. L. 1. §. Item sciendum. 1. ff. de aqua pluv. arcend. Socin. jun. cons. 60. num. 45. 3. Cyriac. loc. cit. num. 173.

36 Damnum, quod in consequentiam sentit tertius ex facto Principis licite utentis facultate sua in iis, quae illi concessa sunt uti Principi, non habetur in consideratione; quia ad illud damnum factum illud principaliter non dirigitur, & ita Princeps non dicitur damnificare Dominum feudi, si faciat gratiam Reo, ne condemnetur, & in consequentiam impedit, ne feudum revertatur ad Dominum, sed facit, quod ad se uti Principem pertinet, scilicet facere gratiam, aut commutare poenam, & exercere suam authoritatem; uti etiam fit, quando Princeps aliquem bastardum legitimat ad feuda, vel fideicommissa. Castr. cons. 461. n. 4. Menoch. cons. 20. num. 30. Cephal. cons. 617. num. 132. Laderch. cons. 23. Rosemal. de feud. c. 7. conclus. 19. sub num. 29. Surd. cons. 1. num. 30. Rimin. jun. cons. 540. num. 33. Cyriac. controv. 341. num. 22. & 23.

37 Damnatus ad triremes ad certum tempus, puta ad annum, si post sententiam detinetur per aliquod tempus, puta per semestre antequam ad triremes transmittatur, tempus semestris erit illi imputandum in tempore anni, adeo, ut non nisi per medium annum teneatur remigare juxta tex. in L. omnes. 23. ubi DD. C. de poen. Giorba cons. 30. Tiraquel. de poen. temper. caus. 41. Capyc. Latro dec. 177. n. 21. par. 2. quia licet carcer non sit ad poenam, tamen continet in se poenam. Tiraquel. l. c. Capiblanc. de Baron. pragmat. 19. cap. 94. num. 6. Capyc. loc. cit. num. 20. Cyriac. controv. 172. num. 52. sed nemo debet pro eodem delicto duplici poena affici, uti carceris, & triremium, ne addatur afflictio afflicto. Cabal. res. crimin. 142.

38 Idem dic de damnato in exilium, vel relegationem ad tempus; quia si post sententiam Reus detineatur in carceribus per aliquod tempus, hoc tempus retentionis computatur in tempus exilii. d. L. omnes. & DD. citati. Vincent. de Franch. decis. 317. num. 1. Giurba l. c. num. 34. Cabal. d. cas. 142. num. 1. Guazzin. defens. 6. cap. 1. n. 50. Adden. ad Rotam. decis. 617. num. 58. par. 4. recent. tom. 3. Conclusio vero procedit, quando Judex est in causa, vel per illum stat, quo minus carceratus mittatur ad triremes, aut exilium, secus si ex alia justa causa uti ob debita, vel interesse partis; quia tunc tempore carceris non minuitur tempus remigandi in triremibus. Vincent. de Franch. d. dec. 317. num. 1. & 2. Cabal. res. crim. cas. 142. num. 6. Guazzin. loc. cit. Conciol. resol. criminal. res. 1. per totam. quae licet vera sint, tempus tamen carcerationis ante sententiam non computatur in tempus triremium, vel exilii, nec illud diminuit, quamvis diminuat poenam. Cabal. Guazzin. & Conciol. ll. cc. quibus adde Novar. de variat. fori sect. 2. quaest. 32. n. 12. & quaest. 36. n. 7. & quaest. 38. n. 2.

39 Damnati ad remigandum praesertim in perpetuum, qui aequiparantur damnatis ad metalla, quamvis olim fierent servi poenae, & amitterent Civitatem, ac testamenti factionem activam, & passivam, & essent insuccessibiles, cum haberentur pro mortuis juxta Peregr. de Jure fisci lib. 3. tit. 4. n. 2. Farin. de var. ac divers. quaestionibus quaest. 102. num. 135. & seq. & num. 140. Novar. loc. cit. quaest. 37. num. 2. Mastrill. decis. 167. De Jure tamen novissimo non efficiuntur servi poenae, sed restituuntur etiam ad bona, quae illis fuerunt confiscata, & ad libertatem. Auth. sed hodie. ubi DD. C. de donat. inter vir. & uxor. & ibi glos. verb. ex supplicio. Peregr. loc. cit. num. 9. & tit. 5. num. 20. Farin. loc. cit. num. 158. Covar. in rubr. de test. in. num. 26. in 3. part. vers. jure autem. Camill. Borell. cons. 52. num. 43. Rota dec. 492. num. 2. par. 2. recent. apud Conciol. loc. cit. res. 2. num. 2. Quia hodie nemo bene natus fit servus poenae, licet sit bannitus, deportatus, relegatus, aut ad metalla damnatus. Jura cit. Boer. dec. 278. num. 8. Grammat. dec. 362. nu. 2. Surd. cons. 90. n. 37. lib. 1. Giurba cons. crim. 30. num. 9. Cabal. l. c. num. 6. Conciol. l. c. num. 3.

Conclusio procedit multo magis in damnatis ad tri- 40
remes ad tempus tantum. Mastrill. loc. cit. n. 12. Farin.
loc. cit. n. 159. Peregr. loc. cit. num. 2. Borel. loc. cit. num.
43. Novar. loc. cit. quaest. 37. num. 4. Cyriac. controv. 645.
num. 5. tom. 4. Conciol. loc. cit. num. 4. ubi alii DD. Imo
damnati ad triremes neque amittunt ea, quae sunt Ju-
ris gentium, uti contractus, & actiones, quae ex illis
tam active, quam passive proveniunt. Peregr. de jure fi-
sci. lib. 3. tit. 5. num. 7. Farin. loc. cit. num. 152. Vermigl.
cons. 362. num. 2. Rota cit. apud Conciol. loc. cit. num. 5.
Unde hodie damnati ad triremes possunt testari, cape-
re ex successione. Covar. in rubr. de testam. d. nu. 26. Fa-
rin. loc. cit. n. 158. Vermigl. d. cons. 362. num. 2. Rota supe-
rius citata. contra Crass. de success. in §. testamentum. quaest.
28. Peregr. de jure fisci. lib. 3. tit. 5. num. 2. & seq. qui ta-
men loquitur tantum de damnato ad triremes in per-
petuum. videri potest Martha de success. legal. par. 3. quaest.
14. art. 2. & 3. per totum.

Damnatus ad triremes gaudet Immunitate Ecclesia- 41
stica. Diana part. 6. tract. 1. res. 22. ubi DD. quia non
sunt de exceptis in Bulla Gregoriana, & par. 4. tract.
1. res. 47. Pereira de manu regia par. 2. cap. 50. Novar. in
Summ. Bullar. tit. de Immun. Sicut etiam damnatus ad
furcam, licet sit servus poenae; quia non excipitur in
Bulla Greg. XIV. Et quamvis Diana teneat, talem non
esse irregularem par. 4. tract. 2. res. 83. Barb. tamen de pot.
Episc. par. 2. alleg. 43. Campanil. & alii apud eosdem
volunt esse irregularem.

¶ DATA.

§. I.

Data tempus attenditur.

Datae † tempus attenditur, si sit concessa una gra- 1
tia, ut intra quinquennium quis conferat beneficia,
& concedatur similis non facta mentione de prima,
quia secunda incipit a die datae. Old. cons. 50. † Am- 2
plia, ut idem sit in dispensatione de non promoven-
do, concessa ad septennium, juxta c. ex eo. de elect.
in 6. ut non currat septennium a die, quo habuit be-
neficium curatum non promotus, sed debuit promo-
veri, sed a die datae dispensationis. Old. cons. 203.
ver. ad secundam quaestionem. † Amplia quod tempus 3
datae attenditur ad judicandum, an gratia sit nulla, vel
annullanda, & an sit obreptitia. Old. cons. 216. ver.
ad tertium. † Extende, ut idem sit, an gratia sit sub- 4
reptitia, vel non. Gem. cons. 99. in fi. num. 10. ver.
sed ad hoc respondetur, & idem, an beneficium vacet
de jure, vel de facto, ad hoc, ut gratia sit subrepti-
tia. Lap. alleg. 104. alias 105. num. 5. ver. est etiam
sciendum, usque in fi. † Amplia inter habentem man- 5
datum de providendo de beneficio vacaturo, quod
quis intra mensem acceptaret, & habentem similem
gratiam, quia attenditur datae tempus, non provisio-
nis, vel acceptationis, Lap. alleg. 85. num. 6. ver. quero,
quidam Clericus. † Amplia, quia literae beneficiales 6
debent judicari an valeant, vel ne, a tempore datae, vi-
delicet an tunc impetrans esset excommunicatus, vel ta-
cuerit beneficia, quae tunc obtinebat, vel an expresse-
rit exprimenda, quia licet postea fuisset excommunica-
tus, vel beneficia, quae tunc obtinebat, dimisisset, at-
tenditur semper tempus datae. Fed. de Sen. cons. 290.
quia in praesenti, num. 7. ver. sequitur videre de tertio. † 7
Amplia, ubicunque agitur de praelatione gratiarum,
ut quis impetrans praeferri debeat, quia tunc etiam in-
spicitur tempus datae, ut habens datam priorem praefe-
ratur. c. duobus de praeb. in 6. Fed. de Sen. cons. 290. num.
7. vers. si autem loquimur, c. eam te, de rescript. Ægid.
Bell. cons. 33. nu. 17. ver. septima conclusio. Vide Tusch.
Litt. E. verb. Expectantes plures si sunt ejusdem datae &
gratiae quis praefertur, Concl. 605. † Extende etiam, 8
quando uterque, videlicet, primus in data, & secun-
dus habent clausulas praeventivas, & anteferri, quia
primus semper praefertur secundo. Ægid. d. cons. 33. nu.
17. & seq. † Declara tamen multis modis; primo nisi 9
secundus & posterior habeat praerogativam, ut praefer-
ri debeat, puta clausulam, anteferri; Vide Tusch.
Litt. C. verb. Clausula, anteferri, qualis & quid operetur, concl. 314. † Item nisi secundus expectans digni-
tatem ; & praebendam occasione dignitatis praeferatur, In

prout

prout præferri debeat primo expectanti ad præbendam,
quia si vacat præbenda annexa dignitati, debet secun-
dus præferri. Fed. de Sen. *d. conf.* 290. *num.* 7. *ver. si*
11 *autem non apparet.* † Item, nisi præbenda esset sacerdo-
talis, & primus expectans non esset in ætate legitima,
quia secundus præfertur habens ætatem legitimam. Fed.
12 de Sen. *d. conf.* 290. *n.* 7. *vers. si autem non apparet.* † Item
restringe, quia primus expectans non præfertur secun-
do, quando fuisset negligens in acceptando, quia ex
culpa sua sibi præjudicat. Fed. de Sen. *d. conf.* 290.
13 *num.* 7. *v. si autem non apparet.* † Item quando primus
impetrans non fecisset mentionem de reservatione spe-
ciali, vel generali, & secundus sic, quia præfertur se-
cundus. Cald. *conf.* 30. *in princ. & per tot.* alias 7. *de rescr.*
Vide Tusch. *Litt. R. verb. Reservatio Papæ operatur, ut
etiam collatio facta per Papam non valeat. Concl.* 235.
14 Declara tamen, quod secundum stylum Cancellariæ,
quando reservatio est specialis, non attenditur mentio
facta de ea, quia præfertur habens datam anteriorem,
15 ita Cald. *d. conf.* 30. alias 7. *de rescr. in prin.* † Con-
trarium tenet idem Cald. quia sive specialis, sive ge-
neralis sit reservatio, præfertur, quia de ea facit men-
tionem, *in d. conf.* 30. alias 7. *de resc. vers. decisio non vi-*
16 *detur.* † Item quando gratia concurrentis esset subre-
ptitia, quia tacuit expectativam, vel aliam gratiam,
quia tunc non admittitur concursus talis gratiæ nul-
17 lius. Gemin. *conf.* 11. *in princ.* † Amplia, quia tem-
pus datæ attenditur ad hoc, ut impetrans præferatur in-
18 feriori collatori, seu proviso ab inferiore collatore. †
Extende & declara, si agatur inter expectantem haben-
tem expectativam, & dicentem præbendam esse affe-
ctam, quia quando ex litteris Papæ afficitur præbenda,
tunc attenditur data; quando vero afficitur solum ex
præsentatione litterarum, vel inhibitione, tunc atten-
ditur tempus inhibitionis vel præsentationis. Fed. de
Sen. *d. conf.* 290. *num.* 7. *ver. si autem esset quæstio.* & de
hac materia distingue, ut *in ver. beneficium affectum*
19 *quando dicatur.* quia attenditur tempus afficiens. † Am-
plia etiam in gratia, *si neutri*, quia attenditur tempus
datæ ad hoc, an beneficium vacet, vel non; ita te-
nuit Rot. in una Aretina Parochialis coram Tholomæo,
20 ut ipse attestatur *dec.* 69. † Amplia, quia attenditur tem-
pus datæ ad judicandum, an narrata sint vera, & an
beneficium vacet de jure, & de facto, an de facto
tantum, Old. *conf.* 319. *num.* 4. Lap. *alleg.* 104. alias 103.
21 *num.* 3. *ver. est etiam secundum, usque in fin.* † Extende
quia ad considerandam validitatem collationis benefi-
cii, quando duo contendunt, semper attendimus da-
tam priorem, sive simus in collatione fienda; *c. cum
cui, de præb. in* 6. sive in collatione jam facta. *c. si a*
22 *sede, de præb.* in 6. Gem. *conf.* 141. *in pr.* † Amplia, ut
tempus datæ attendatur, quando agitur de qualitate, quæ
faciat qualificatum præferri, quia si illa qualitas non
adest tempore datæ, non est considerabilis. Bald. *conf.*
23 491. Petrus de Sessa *n.* 3. *ver. secundo nota lib.* 1. † Am-
plia, quia datæ tempus attenditur in gratia facta de
percipiendo fructus in absentia per biennium, vel aliud
tempus, non autem incipit gratia a die præsentationis.
24 Old. *conf.* 56. *incipit. Tullius.* † Amplia, quia in gratiis
& litteris ad beneficia datæ tempus attenditur, in re-
scriptis ad lites tempus præsentationis. Anch. *conf.* 188.
25 *visis consiliis*, *n.* 8. † Declara, quia in gratia, *si neu-
tri*, est controversum, an attendatur tempus gratiæ, vel
non; Vide Tusch. *Litt. G. verb. Gratia* si neutri, *quid*
26 *sit. Concl.* 58. † Limita in litteris & rescriptis ad lites,
quia attenditur tempus præsentationis & non tempus
27 datæ. Anch. *d. conf.* 118. *nu.* 8. † Limita sex modis de
quibus plene Fel. *in c. eam te*, *n.* 18. *& seq. ver. datæ tem-
pus, de rescrip.* 1. in consideranda habilitate impetran-
tis; 2. ubi agitur de cognoscenda negligentia, vel ino-
bedientia; 3. in computando anno ad utendum rescri-
pto; 4. ubi agitur de attendenda collatione vel jurisdi-
ctione; 5. in attendenda qualitate beneficii; 6. ubi litte-
ræ habent clausulam derogatoriam ad primam gratiam.
28 † Limita multis casibus, ut intra datæ tempus non at-
29 tenditur, §. *prox. seq. per tot.* † Declara totam hanc
materiam, quando habens primam datam, vel secun-
dam, præferatur, vel ne, ut Tusch. *Litt. C. in vers.
Collatio si facta pluribus, prævalet data anterior. Concl.*
446. Vide eund. *Litt. A. verb. Actus quando princi-
pio, & quando fini attribuatur. Concl.* 153. Vide eund.
Litt. P. verb. Principium quando attendatur. Concl. 702.
& Concl. ibi prox. seq. Vide eund. *Litt. F. verb. Finis
quando attendi debeat Concl.* 378.

§. II.

Datæ tempus non attenditur.

Datæ † tempus non attenditur, quando mandatum 1
de providendo de primo vacaturo, usque ad certam
summam conceditur, & evenit vacatio, & subsequens
provisio; nam si tempore vacationis beneficium cadit
sub summa in mandato comprehensa, illud tempus at-
tenditur, non tempus datæ provisionis, quia licet cre-
verit valor tempore datæ provisionis, tamen debetur
beneficium. Old. *conf.* 58. Fel. *in c. eam te, ver. tem-
pus datæ, num.* 5. *limit. de rescr.* Cassad. *decis.* 17. *super
reg. in fi.* † Amplia, quia non attenditur tempus datæ 2
in mandato de providendo, sed tempus præsentationis
litterarum collatori. Innoc. *in c. mandatum in princ. v.
& est ratio, de rescr.* ubi, quod in tantum est verum,
quod habens gratiam cum clausula, *dummodo pro alio
non scripserimus*, si alius anterior non præsentavit suam
gratiam ante illum, talis clausula ipsi non obstat. † 3
Amplia in omni gratia expectativa cum clausula *quam
duxeris acceptandam*, quia cum sit conditionalis, at-
tenditur tempus acceptationis, & sic existentis condi-
tionis, an cadat sub gratia, non autem tempus datæ.
Old. *conf.* 229. *Hæc sunt, dub. num.* 4. *ver. ad quartum.*
Cassad. *dec.* 3. *de præb. incip. super gratia. num.* 24. *ver.
item successive.* † Amplia in gratiis expectativis, per 4
quas non afficitur beneficium, nisi per inhibitionem,
vel præsentationem litterarum, aut per provisionem,
quia in illis casibus non attenditur data expectativæ,
quando agitur inter expectantem & inferiorem colla-
torem, qui alteri contulit. Fed. de Sen. *conf.* 290. *num.*
7. *ver. si autem esset quæstio.* vide Tusch. *litt. B. verb. Be-
neficium affectum quando dicatur. Concl.* 77. † Amplia 5
in mandato dato ad confirmandam electionem cano-
nice factam, quia licet tempore electionis electus ef-
fet inhabilis, si tamen tempore confirmationis obtinuit
dispensationem, potest confirmari, quia attendi debet,
an sit canonica tempore confirmationis. Cald. *conf.* 47.
An confirmatio. quod est primum, *de elect.* & est Ga-
spar. Calder. † Contrarium, ibi tenet Jo. Cald. *in fin.* 6
d. conf. 47. *vers. Contrarium consuluit.* † Amplia in gra- 7
tia *si neutri*, quæ est conditionalis, & respicit futu-
rum eventum; ibi, *si per eventum litis*; quia non at-
tenditur tempus datæ, sed tempus collationis. Gem. *conf.*
79. *num.* 9. *ver. nec obstat si dicatur, usque in fi.* sequitur
Gomez super *reg. de publ. q.* 16. *in fi.* ubi quod ita fuit
tentum in Rot. † Contrarium quod imo attendatur tem- 8
pus datæ, quia si beneficium non vacat tempore datæ,
sed post ex negligentia, non debeatur, tenuit Rota in
una Aretina Parochialis, ut attestatur Tholom. *dec.* 69.
incip. Aret. parochialis. † Amplia in gratia variabili ex 9
negligentia, quia non attenditur tempus datæ, sed tem-
pus collationis, ut si beneficium conferatur primo va-
caturum ad collationem Episcopi; nam licet tempore
datæ beneficium esset ad collationem inferioris colla-
toris, sed per negligentiam efficiatur ad collationem E-
piscopi; gratiæ capiet tale beneficium, Gem. *d. conf.* 79.
in fi. ver. & idem est. † Amplia in omni rescripto, vel 10
gratia, quæ non potest notari de subreptione, quia tunc
attenditur tempus collationis & non tempus datæ, *d.
conf.* 79. *num.* 10. *ver. sed ad hoc respondetur*, & idem re-
petit *conf.* 90. *num.* 2. *ver. sufficit enim*, ubi; quod respe-
ctu prælationis expectantium sufficit circumspecta sub-
reptione, quod qualitas quæ inducit prælationem, ad-
sit tempore vacationis, vel provisionis beneficii; & idem
repetit *conf.* 113. *super dubio præmisso:* ubi loquitur de
auditore Rotæ effecto, ut quoad expectativam, ante-
quam esset Auditor, gaudeat in prælatione privilegio
Auditorum. † Amplia in gratia expediendi gratis, quia 11
attenditur tempus expeditionis gratiæ, an expediens sit
officialis; non autem an sit officialis tempore datæ: ita
decisum fuit per Dominum Thomam de Tanis Rotæ
auditorem, qui fuit longo tempore Summistæ substitu-
tus; & ita fuit exequutum per Cancellariam, ut est
notatum in libris Cancellariæ, & in Registro coram
R. P. D. Sanvitali, & ita etiam fuit decisum per con-
cordiam de anno 1477. inter Camerarium & Vice-
Cancellarium. † Contrarium videtur tenere & miratur de 12

hac decisione Rotæ coram Romano Mandos. *super reg.*
de ætate, q. 12. *num.* 1. sed non constat per quæ jura,
13 neque quod fuerit recessum. † Amplia multis casibus,
de quibus in §. *prox. præced. in limit. ibi num.* 26. &
14 *seq.* † Limita multis modis supra §. *prox. præced. Datæ*
tempus attenditur. vide Tusch. *Litt. C. verb. Collatio*
facta pluribus. concl. 446. vide, *Data in concursu eadem* §. *prox. seq.*

§. III.

Data in concursu eadem, si est pluribus concessa, quis præferatur?

1 Gratia † collationis beneficii facta per Papam duo-
bus sub eadem data, præferri debet, præsens in Curia
absenti, quia præsumitur anterior, Gem. *cons.* 11. *in*
2 *princ. in casu incipit. Lite pendente, sub nu.* 1. † Am-
plia quia graduatus præfertur non graduato, cæteris pa-
3 ribus, ex regula Cancellariæ. Gem. *d. cons.* 11. *in fi.* †
Amplia in impetrantibus sub eadem data, quia præfer-
tur ille, qui primo litteras impetrationis præsentavit
ordinario Collocatori, non autem quia præsentavit e-
xequutori, late Gem. *cons.* 34. *per tot.* ubi reprobat Rot.
decis. 58. *de rescr. in antiq. Nota, si unus*, alias 403. quæ
duplicatur *dec.* 5. *de præben. in nov.* alias 100. & *in*
c. duobus num. 8. *de resc. in* 6. dicit, quod pro ista par-
te consuluerunt Anch. & Zabarel. & idem dicit apostil.
ad dec. 5. *de præben. in nov.* sequitur Franc. *in c. duobus,*
4 *num.* 10. & *cons.* Anch. & 55. *ultra prædicta subtiliter.* †
Contrarium tenet in Rot. *in dictis dec.* 5. *de præben. in*
nov. & 58. *de rescr. in antiq.* quod præfertur ille, qui pri-
5 mo præsentavit exequutori. † Amplia in expectanti-
6 bus, quia datur prælatio inter eos in concursu. † Ex-
tende, quia si reperitur facta acceptatio in partibus per
procuratorem, & in Curia per principalem sub eadem
data, præsumitur prius facta acceptatio per procurato-
rem quam per principalem, non obstante quod ma-
jor diligentia præsumatur in principali, quam in pro-
curatore, quia ex quo est procurator in loco, & fe-
cit sibi post acceptationem provideri, actus validus præ-
sumitur prior quam actus nullus; quia dominus post
acceptationem non fecit sibi provideri. Rom. *cons.* 153.
Quoad primum in prin. ubi 1. apostil. dat. concord.
7 † Amplia quia præfertur in data concurrenti, ubi prior
præsumitur is qui possidet. Ant. de Butr. *cons.* 62. ubi,
quod si capiatur possessio, postquam alius erat in pos-
sessione; competit restitutio. *c. si a sede Apost. de præb.*
in 6. Alex. *cons.* 19. *Admodum præclare, in princ. lib.*
2. Vide Tusch. *Litt. V. verb. Vendens rem duobus præ-*
8 *fertur emptor cui res prius fuit tradita. Concl.* 64. †
Extende ut procedat etiam in instrumentis diversis fa-
ctis eadem die, puta cessionis juris tertio factæ, & li-
berationis debitoris, quia debitor qui possidet, præsu-
mitur prior in data. Bald. *cons.* 274. *circa med. ver.*
9 *proponitur quod lib.* 2. † Extende, quia si duo habent
datam diversam, & ambo possident, præferatur ha-
bens datam priorem, etiam in possessorio, quia præ-
sumitur primo possessionem habuisse, & hæc præsum-
ptio transfert onus probandi in adversarium. Alex. *cons.*
92. *num.* 12. & *cons.* 109. *Viso processu, num.* 6. *lib.* 5.
10 † Amplia, ut procedat, etiamsi tam prior quam po-
sterior habent gratias cum clausulis, *anteferri*, & præ-
servativis, quia semper prior præfertur secundo. Ægid.
Bellam. *cons.* 33. *num.* 16. & *seq. ver. supra dict. concl.*
11 *videlicet septima.* † Amplia, quia in pari data pro-
visorum, provisus a Papa, vel a Legato, præfertur pro-
viso ab ordinario sub eadem data. *c. si a sede de præb.*
12 *in* 6. † Declara, ut per Crav. *cons.* 171. ubi plene
13 de intellectu *d. c. si a sede.* † Declara, ut non pro-
dat, quod præferatur alteri proviso, quando gratia Pa-
pæ vel Legati esset nulla, puta facta personæ inhabi-
li, vel de Beneficio, aut Hospitali jurispatronatus, et-
14 iam ex præscriptione. † Extende in simili, quia si
exhibentur duæ scripturæ in judicio contrariæ, una ab
actore, altera a reo, sub eadem data, quæ attendi de-
beat; dic, quod dignior, videlicet publica præfertur
privatæ, & si ambæ sunt æquales, præfertur scriptura
rei, quia actor debet plene probare, alias non obti-
net. Alex. *d. cons.* 19. *admodum præclare in pr. lib.* 1.
vide Tusch. *Litt. I. verb. Instrumenta si sunt diversa &*
repugnantia, ab eodem notario sunt suspecta. concl. 249.
† Limita quia provisio Legati vel Papæ, sive æqua- 15
lis sive anterior de Hospitali, vel beneficio jurispa-
tronatus etiam ex præscriptione quæsiti non valet con-
tra patronos & provisionem ad præsentationem patro-
norum, quia neque Legatus, neque ordinarius possunt
tollere jus quæsitum ex præscriptione. Ant. de Butr.
cons. 62. *Hic de duobus, num.* 3. † Declara quia so- 16
lus Papa potest derogare huic juri quæsito ex præscri-
ptione. Ant. de Butr. *d. cons.* 62. *num.* 3. † Limita quia 17
provisio Legati vel ordinarii non valet facta de Hos-
pitali Clericorum vel Laicorum, in concursu, quan-
do contulit minori 14. annis; quia non potest dispen-
sare super ætate contra Concilium, sed solus Papa.
Ant. de Butr. *d. cons.* 62. *num.* 4. *usque in fi.* † Limita
quia gratia subreptitia, quia provisus non fecit mentio-
nem de expectativa, non admittitur in concursu, sub
eadem data cum alia, quia est nulla. Gem. *d. cons.*
11. *in pr. num.* 1. *ver. Christi nomine invocato.* quod
est principium Concilii post casum. † De hac mate-
ria, quando collatio de eodem beneficio fuit facta a
diversis sub eadem data, quæ prævaleat vel non. vi-
de Tusch. *Litt. C. verb. Collatio a diversis facta, Conc.*
455. vide eund. *Litt. E. verb. Expectantes plures si*
sunt ejusdem datæ, quis præfertur, Concl. 605. vide eund.
ea d. litt. verb. Expectans prior in data quando præfe-
ratur vel non, concl. 606. vide eund. *Litt. G. verb.*
Gratiæ duæ de eadem re eidem personæ possunt valere &
quando, Conc. 59. vide eund. *Litt. P. verb. Pares in*
concursu quis præferri debeat, conc. 83. vide eund. *Litt. S.*
verb. Scripturæ plures in concursu, quæ præferatur, conc. 83.

§. IV.

Data quando præsumatur, fraudulenta, & in quibus?

Data † præsumitur fraudulenta, quando est in scri- 1
ptura privata, non subscripta trino teste, & concurrit
cum instrumento, quia præsumitur, quod scripta sit
ante data, & ideo non admittitur *l. scripturas C. qui*
potior in pign. † Amplia, ut procedat, etiamsi talis a- 2
pocha sit facta a procuratore habente mandatum an-
terius & apparens per publicum instrumentum, quia ni-
hilo minus præsumitur ante data, ut concurrat cum
instrumento in præjudicium tertii. Petr. de Anch. *cons.*
28. *Rationes inductæ, per. tot.* & *cons.* 29. *Ego Fran-*
ciscus. † Amplia, quia data collationis Episcopi sine 3
instrumento & testibus, in concursu cum data Papæ,
præsumitur ante data, quia alias fieri possent fraudes.
Ægid. *dec.* 321. *In causa D. Guillelmi*, & *dec.* 441.
Sunt litteræ ordinariæ, & *in antiq. dec.* 17. *tit. de pro-*
bat. alias 701. † Limita, quia si constat de data Pa- 4
pæ ex litteris, illa attenditur, nec admittuntur conje-
cturæ in contrarium, quia sicuti instrumentum non
tollitur conjecturis, quando apparet legitime confe-
ctum, nisi reprobetur per sufficientem numerum testium,
ita etiam data litterarum Papæ. Rom. *cons.* 340. *Circa*
primum. num. 8. *ver. nec est dicendum, cum seq.* ubi
allegat quod præsumptio cedit veritati, & quod in cla-
ris non statur conjecturis. ¶

D A T I O.

Praxis Dationis in solutum.

Datio in solutum actionem extinguit, quæ non re- 1
viviscit evictione secuta. Bart. *in L. eleganter. num.* 2.
ver. sed contra hoc oppono. ff. de pignorat. Papon. *cons.* 130.
num. 14. Surd. *cons.* 145. *num.* 34. & *dec.* 51. *num.* 4. &
dec. 266. *num.* 6. Ant. de Amat. *res.* 50. *num.* 9. Marthia *vo-*
to 109. *num.* 4. & *voto* 144. *n.* 1. Castill. *decis.* 5. *n.* 4. Mu-
ta *dec.* 626. Rota *dec.* 278. *n.* 21. *part.* 5. *recent.* Bich. *dec.*
288. *n.* 30. intellige tamen ad effectum, ut agere quis
non possit primæva actione, quidquid sit quoad alios
effectus; & dummodo illa datio in solutum non fue-
rit nulla. vide Rot. *cit.*
Datio in solutum etiam cum clausula *constituti* pro- 2
bari debet effectuata mediante reali traditione, Cyriac.
controv. 327. *num.* 26. & *seq.* Surd. *dec.* 51. *num.* 20. ne-
que ad hunc effectum sufficit clausula *constituti*, quæ
tantum importat traditionem per modum fictum, &
traditio requiritur per modum verum. Alex. *cons.* 28.
nu. 7. *l.* 2. Surd. *cons.* 13. a *nu.* 12. Rota *in Sanseverona*
domus

domus 20. *Maii* 1622. *coram Remboldo* apud Bich. *dec.* 379. *n.* 33.

3 Datio in solutum alicujus rei pro pretio æstimando, antequam illud fuerit æstimatum, & certificatum, est tantum conditionalis, & imperfecta. §. *pretium. Instit. de empt. & vendit.* Ancbar. Regiens. *quæst. famil.* 28. *n.* 3. *l.* 1. Surd. *conf.* 25. *n.* 9. *in fi.* Burat. *dec.* 72. *n.* 5. Bich. *dec.* 416. *n.* 1. Neque dicitur datio in solutum, si Judex non dedit in solutum, sed mandavit dari; quia ad hunc effectum requiruntur verba de præsenti, & opus est præcedenti æstimatione, & actuali datione in solutum per Cursorem, aut executorem juxta stylum facienda. Gratian. *discept. for. cap.* 545. *n.* 49. Burat. *dec.* 124. *a n.* 16. Bich. *dec.* 161. *nu.* 8. præsumitur vera, si post decretum dari in solutum Judex inhibuit, ne possessor molestetur. Alba *conf.* 742. *n.* 10.

4 Datio in solutum, quando est nulla, Creditor fructus perceptos saltem a die motæ litis tenetur restituere, aut in ejus creditum imputare. Bich. *dec.* 161. *nu.* 28. & possessor non habens titulum non est legitimus contradictor ad impediendam immissionem fideicommissario. Argel. *de legit. contradictore quæst.* 7. *n.* 144. Post. *de manut. obs.* 42. *nu.* 155. Alba *conf.* 388. *nu.* 18. Bich. *loc. cit. n.* 17.

5 Datio in solutum, quando est nulla, habetur pro non facta, ita ut primæva jura, & contractus habeantur pro non extinctis. *L. si quis antea.* §. *si quis conduxerit. ff. de acquir. possess.* Statil. *de salv. interd. inspect.* 3. *cap.* 2. *a nu.* 564. Surd. *dec.* 51. *nu.* 19. & 29. Gabr. *conf.* 36. *n.* 66. *l.* 1. Rota *dec.* 370. *nu.* 3. *par.* 1. *recent.* & in puncto Census. *dec.* 278. *num.* 22. *par.* 5. & *dec.* 172. *n.* 47. *par.* 6. *recent.* Bich. *decis.* 551. *num.* 7. Non extinguit hypothecam, nisi fuerit deventum ad realem traditionem, nec sufficit, quod fuerit æstimata. Asinius *de execut. ñ.* 4. *c.* 50. *n.* 4. & §. 7. *cap.* 263. Cyriac. *controv.* 327. *a n.* 20. Cephal. *conf.* 159. *nu.* 17. Corn. *conf.* 296. *n.* 12. *l.* 1. Surd. 51. *num.* 20. & 21. non obstante clausula *Constituti*. Bich. *decis.* 449. & actualis traditio probanda est ab allegante. Idem *n.* 20.

6 Datio in solutum prioris obligationis extinctiva resultat ex clausula *Constituti*, nec non ex verbis, *Cedit, Concedit, dat, & transfert*, quæ important dationem in solutum prioris obligationis extinctivam. Gozzad. *conf.* 28. *n.* 9. Surd. *conf.* 243. *nu.* 21. Rota *in Tiburt. Castri S. Angeli* 11. *Martii* 1650. §. *neque obstare coram Meltio*. Bich. *dec.* 637. *n.* 9. Supponit creditum in esse deductum, & certum, nec aliqua exceptione elidibile, alias non valet. Ruin. *conf.* 160. *n.* 25. *l.* 2. Menoch. *de retin. erem.* 1. *a n.* 37. Surd. *dec.* 46. *n.* 5. & 6. Rota *diverf. dec.* 33. *n.* 6. *par.* 1. Bich. *dec.* 637. *num.* 13.

7 Datio in solutum vim habet emptionis, & si datum excedat debitum, pro illa parte potest repeti, & condici. Capon. *discept. for.* 187. Surd. *conf.* 243. Mant. *de tacit. l.* 11. *tit.* 8. *n.* 28. Faber *in C. de condict. def.* 1. at Ecclesia *obs. for.* 147. putat in totum esse nullam, & citat Rol. *conf.* 7. *lib.* 3. Cancer. *var. res. par.* 3. *c.* 17. Costam *de portione rata. quæst.* 26. & alios ad tex. *in L. si non fortem.* §. *si centum.* ubi DD. *ff. de condict. indeb.* glos. *in L. cum amplius. ff. de R. J.* stricte tamen non est emptio, si est necessaria, secus si voluntaria. Pajatell. *exped. & annot.* 79. & 84. Conciol. *alleg.* 34. & 56. & quando præsumatur vide Pajatell. *loc. cit.*

8 Datio in solutum judicialis est individua, & ideo excedens debitum est nulla in totum. *DD. supra cit.*

DEBITOR & CREDITOR.

Praxis Debitorum, & Creditorum.

§. I.

Quando debitor possit carcerari, & quando liberetur tam ab obligatione solutionis, quam a carceribus?

1 Debitor de jure communi capi non potest in propria domo, *L. plerique. ff. de in jus vocand.* Pajatel. *exped.* 96. *numer.* 2. secus de consuetudine, nisi porta maneret clausa, quia portam birruarii effringere non possunt, sine expresso Judicis mandato, & licentia, quam Judex concedere non solet, nisi citato prius debitore ad tenendam portam apertam alias mandari aperiri per vim. Scaccia *de Judic. l.* 1. *c.* 33. & 46. *n.* 9. nisi renunciasset omni legum auxilio; nam tunc censeretur renunciasse beneficio dictæ *L. plerique.* ubi Jas. *n.* 29. Rip. *in L. si unquam. q.* 52. *n.* 16. *C. de revoc. donat.* & ibi Tiraquel. *in præfat. n.* 117. *verf. item & beneficio.* & alii apud Pajatel. *annot.* 96. *n.* 15. *seqq.* Quæ maxime procedunt, si debitor sit mulier, impubes, aut pupillus. Gail. *lib.* 1. *obs.* 26. *num.* 1. Scaccia *d. cap.* 46. *num.* 15. de captura debitorum vide, quæ diximus *in praxi Captura*.

2 Et in casibus, in quibus debitor fuit carceratus, illi debentur alimenta, si est inops, vel debet e carceribus liberari. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 71. *n.* 2. Riccius *in prax. var. res. p.* 2. *res.* 34. Afflict. *dec.* 71. *addit.* & diximus in verbo *alimenta. nu.* 34. quæ taxantur secundum qualitatem personæ habita ratione nobilitatis &c. Riccius *loc. cit. n.* 5. vide Tiraquel. *in tract. de nobilit. cap.* 136. & 139.

3 Porro debitoris persona pluribus modis liberatur tam a carceribus, quam ab usuris, & restitutionis obligatione. Et quidem primo a restitutionis obligatione liberatur per ingressum Religionis. S. Thom. 2. 2. *q. ult. a.* 6. *ad* 3. Angel. *verb. Religio.* §. 1. Sylv. *verb. religio. lib.* 1. *q.* 4. S. Antonin. *p.* 2. *tit.* 11. *c.* 2. quia liber homo non obligatur quoad personam suam, sed tantum quoad bona, quæ cedendo liberatur persona. Si tamen in sæculo manendo intra breve tempus, v. g. biennium, putaret se tantum lucrari posse, ut solvendo fiat, teneretur manere per illud tempus in sæculo. Bonacin. *de restit. disp.* 1. *q. ult. punc.* 2. licet vovisset ingredi; quando autem Monasterium fuit ingressus, si ipsi aliquid fuit relictum, vel titulo legati, vel hæreditatis, tenetur Monasterium solvere illius debita. vide Dian. *p.* 3. *tr.* 2. *res.* 41. & *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 82. ubi DD. Post Bullam vero Sixti V. non potest ingredi religionem, si est spes, quod manens in sæculo possit fieri solvendo. vide dictam Bullam, quæ incipit *cum in omnibus*.

4 Secundo debitor certæ rei ex maleficio, puta furto &c. liberatur, si illa casu fortuito perierit, si æque fuisset peritura apud Dominum. Covarruv. *in reg. peccatum. p.* 2. §. 6. *n.* 1. Fachin. *contr. jur. l.* 8. *c.* 100. *per tot.* quam opinionem Covarruv. *loc. cit.* veriorem judicat in animæ judicio contra alios Doctores apud eundem, major difficultas est quoad forum externum, in quo quamvis ipse Covar. testetur de communi opinione, quod talis debitor, etiamsi res fuisset eodem modo apud Dominum peritura, non liberetur, ut apud illum videre est, & apud Fachin. *loc. cit. verf. secunda opinio.* ubi Corn. & Aretin. *in L.* 1. *C. de his, quæ vi metusve caus. gesta sunt*, & alii communiter in *L. quod te*, ubi Ripa *n.* 28. *ff. si cert. pet.* tamen idem Covar. *loc. cit.* tenet talem liberari in tali casu etiam quoad forum externum, ob elegantem tex. *in L. si cum exceptione.* §. *sed & si non culpa. ff. de eo quod met. caus.* & *in L. si plures.* §. *ult. ff. depositi.* & hanc defendit etiam Fachin. *loc. cit.* glos. *in L.* 1. *C. de his, quæ vi metusve caus. fiunt. verb. intercciderint.* Matin. Fulgos. Salyc. Alex. Dec. & alii *in d. L. quod te ff. si cert. pet.* apud Covar & Fachin. *ll. cit.* cui adstipulatur ratio naturalis, & justitiæ; cum tunc Dominus non tam ex furis delicto, quam ex casu fortuito damnum sentiat. Secus vero dicendum est, si res apud Dominum non periisset, puta quia vendidisset, distraxisset &c. *cit.* Sed quid in dubio, an illa res fuisset eodem modo apud Dominum peritura? Respondet Fachin. *c.* 101. *verf. tertius casus. d. l.* 8. hoc casu contra frustratorem interpretari, perinde ac si certum esset, interituram non fuisse. *L. si ex legati.* 23. *L. nemo.* 82. *ff. de V. O. L. si in Asia.* §. *ult. ff. depositi L. cum res.* 49. *ff. de leg.* 1. *L.* 1. §. *remissive. L. merito. ff. de vi, & vi armata.*

5 Et quod diximus de debitore ex delicto, locum habet etiam in debitore ex contractu, juxta Gach. *de c.* 101. *per tot.* ubi contraria resolvit, ac plures casus ponit. Et debitor ex contractu, si res casu fortuito pereat non peritura eodem modo apud Dominum, & quidem ante moram solutionis, etiam liberatur, non vero si periit post moram; quia debitor morosus tenetur etiam de casu fortuito. *L.* 18. *ff. commod.* Bonac. *de restit. dis.* 1. *q.* 3. *punc.* 8. & est tex. & ibi DD. *in L. item si verberatum.* §. *ult. ff. de rei vind.* Fachin. *loc. cit. L.*

23. &

23. & 82. *ff. de V. O.* ubi glos. *verf. homo*. quomodo vero mora contrahatur, vide *in litt. M. verb. mora*.

6 Sed quid si debitor ex delicto rem tradidit Nuncio, ut ferret ad creditorem, & apud nuncium periit? Resp. perire debitori; quia rationabile non est, creditorem pati damnum ob delictum debitoris, & debitor a die acceptionis rei alienæ dicitur morosus. Bonac. *loc. c.* limita, si nuncius fuit electus a creditore; quia tunc sibi debet imputare, quod non elegerit fideliorem.

7 Si vero debitor erat ex contractu, ut in re commodata, aut in depositum data, si nulla culpa debitoris adfuerit, sed casu fortuito apud nuntium perierit, illa perit Domino suo. *L. argentum*. 20. *ff. commod. L. apud Labeonem*. §. *fin. ff. de præscr. verb.*

7 Tertio debitor liberatur solutione; quia solutio extinguit debitum etiam hypothecatum. Merlin. *de pignor. l.* 5. *tit.* 1. *q.* 1. & 2. Mantic. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 31. Fachin. *lib.* 11. *contr. jur. cap.* 12. Antonin. *var. ref. l.* 2. *c.* 50. Et si fuit facta adjectio solutioni, liberat solventem pro rata. Stracca *de adjection. p.* 3. Surd. *conf.* 140. & 258. Costa *de portion. ratæ. quæs.* 20.

9 Sed quid si debitor solvit secundo creditori in pecunia numerata, potestne solutio avocari ab anteriore creditore habente in illa anteriorem hypothecam? Resp. quod si pecunia soluta fuit bona fide consumpta, illam primus creditor repetere non possit. ita Afflict. *decis.* 190. ubi postquam utriusque sententiæ fundamenta posuit, testatur, ita fuisse decisum in illo senatu. Maresc. *lib.* 2. *var. ref. cap.* 36. *numer.* 8. ubi Rot. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 1. *q.* 28. *numer.* 36. *verf. Tertius casus*. ubi Thesaur. *quæst. for.* 16. *a n.* 21. Gail. *pract. obs. lib.* 2. *obs.* 25. *nu.* 16. quia pecunia bona fide consumpta extinguitur hypotheca, ut pluribus probat Merlin. *loc. cit. a n.* 4. Si vero fuit mala fide consumpta, repeti poterit; quia tunc dicitur extare juxta Maresc. *loc. cit.* ubi Surd. *conf.* 4. *nu.* 34. & *seq. lib.* 1. Sed si pecunia non fuit consumpta, major est difficultas, & siquidem si solutio fuit facta mala fide, concordant DD. teste Merlin. *loc. cit. num.* 8. quod pecunia soluta possit a primo creditore habente phypothecam anteriorem revocari. Si vero solutio fuit facta bona fide, repeti regulariter non posse ab habente anteriorem hypothecam, respondet Maresc. *loc. cit. num.* 1. nisi prior creditor esset privilegiatus, ita explicando doctrinam Bartoli *in L. pupillus ff. quæ in fraud. cred.* qualis non dicitur habens simplicem priorem hypothecam, in qua non consistit privilegium juxta Afflict. *loc. cit. num.* 6. *in fin.* ex *L.* 1. *ff. de privileg. cred.* sed ponderatis utriusque sententiæ fundamentis veriorem illam sententiam judicat Merlin. *loc. cit.* 16. *seqq.* quæ regulariter affirmative respondet, contrariaque resolvit, quem vide. & citat Cyriac. *contr. for. cap.* 338. *num.* 18. Statil. *de salvian. inspect.* 3. *cap.* 2. *num.* 248. *seq.* Cosiam *de remed. subsid. cap.* 37. *illat.* 2. *num.* 2. Surd. *conf.* 4. *num.* 25. Straccham, ubi de veriori, *de decoctor. in ult. part. tit. qui potior. in bon. decoctor. nu.* 31. *fol. cid.* 241. & alios plurimos. idem tenet Gail. *l. sup. cit.* Andr. Fachin. *l.* 12. *contr. jur. c.* 53. ubi de communiori.

10 Hanc secundam sententiam, si tibi placet, limita primo, ut locum non habeat, nisi excusso prius debitore principali, & sic revocationem pecuniæ solutæ secundo creditori esse remedium subsidiarium. Merlin. *loc. cit. nu.* 7. *verf. supponendum tertio*. ubi Barbos. *in L.* 1. *p.* 6. *num.* 22. *ff. sol. matr.* Costa *l. cit.* Thesaur. *d. quæs.* 16. *nu.* 3. *lib.* 2. Surd. *l. cit. nu.* 16. dicit tamen Salgad. *in labyr. cred. p.* 1. *c.* 23. *n.* 71. quod huic anteriori credatur asserenti, creditorem communem non habere alia bona, contra regulam a nobis infra traditam *num.* 86. Limita secundo quando non constat, quis eorum creditorum sit anterior. Afflict. *d. decis.* 190. *n.* 5. ad tex. *in L. pupillus*. 24. *ff. quæ in fraud. cred.* Merlin. *l. c. n.* 34. Idem dic in debitis personalibus, in quibus nullus habet hypothecam. Gail. *lib.* 2. *obs. for.* 25. *nu.* 15. per tex. notab. *in L. si non expedierit.* §. *si pupillus. ff. de bon. auth. Jud. possid.* & infra *nu.* 113. vel si omnes essent æque privilegiati. Merlin. *loc. cit. num.* 35. Limita tertio, si solutio fuisset facta secundo creditori præsente, & non contradicente primo. Thes. & Merlin. *ll. cit. n.* 36. alias ampliationes, & limitationes vide apud cit. Merlin. *d. quæs.* 28. *per tot.* An vero sicut primus potest repetere a secundo, sic etiam possit repetere secundus a tertio, & sic de aliis, vide late Salgad. *in labyr. cred. par.* 3. *cap.* 14. *a numer.* 29. *seqq.*

11 Et sicut habens anteriorem hypothecam potest repetere solutionem factam secundo creditori, ita etiam avocare potest donationem factam filio pro suscipiendis Ordinibus, tanquam factam in fraudem creditorum. Riccius *in prax. var. ref. p.* 2. *ref.* 123. *impress. Venet.*

12 Potest etiam unus pro alio solvere, etiam invito creditore, & sic liberare debitorem ignorantem, ac invitum. *L. solutionem. ff. de solut. L. solvendo. ff. de neg. gest.* Ludovis. *decis.* 111. *num.* 4. & ibi Beltramin *nu.* 8. Cyriac. *contr. for.* 59. *nu.* 3. & sic creditor potest compelli recipere. Surd. *decis.* 174. *n.* 27. apud Beltramin. *loc. cit.* dummodo non sit solutio facta in recognitionem dominii: nam Dominus directi emphyteusis, & feudi non potest compelli ad recipiendum canonem ab alio, quam ab emphyteuta, & feudatario. Marsil. *singul.* 58. *numer.* 1. Burs. *conf.* 181. *num.* 2. Surd. *decis.* 180. *num.* 10. Corbul. *de caus. privat. ob non solut. canon. lim.* 7. Gratian. *disc. for. cap.* 8. *num.* 8. apud Beltramin. *loc. cit.* Cyriac. *l. c. n.* 2. nisi forte solutionem offerenti interesset pro alio solvere, forsan ad devolutionem emphyteusis vitandam; quia forte solutionem offerens est creditor illius, pro quo vult solvere. Beltramin. *l. c.*

13 Et solvens pro alio ob necessariam ejus salutem potest eum cogere ad restitutionem soluti. Cagnol. *in L. invito. num.* 7. *ff. de R. J.* Pasqual. *de patr. potest. p.* 3. *c.* 5. *a num.* 3. uti si incidentes in latrones unus pro aliis solvat, & in sociis. Cost. *de port. ratæ. quæs.* 154. Ursil. *decis.* 349. *n.* 7. & alii apud cit. Pasqual.

14 Et quod diximus, debitorem liberari solutione, amplia, ut solvens ei, cum quo contraxit liberetur, licet is cui solvit, non sit dominus, sed creditum spectet ad alterum, vel alteri quæsita esset actio. Cyriac. *contr. for. lib.* 1. *contr.* 123. *num.* 2. & 15. ubi Surd. *conf.* 43. *per tot.* Solvens tamen procuratori non habenti mandatum non liberatur, potest tamen repetere ab illo, cui fuit facta solutio conditione indebiti. *L. inter causas.* §. *mandato. ff. mandati*. ibi: *quod si procurator non est, repetam ab eo. L. falsus procurator. C. de furt.* Bal. *conf.* 14. *nu.* 1. *lib.* 1. Farin. *in prax. crim. de furt. quæs.* 170. *p.* 1. apud Merlin. *decis.* 133. *Rot. Rom. inter ejusdem impressas.*

15 Et licet solvens indebitum civiliter, debitum tamen naturaliter, & hoc ex juris ignorantia, illud repetere non possit, Gonzal. *ut statim infra;* quia repetitio fundatur in æquitate naturali, quæ ratio cessat, cum ipsa ratio naturalis obligationem inducit, si tamen non erat debitum nec civiliter nec naturaliter, repetere potest *arg. L.* 7. *ff. de Jur. & fact. ignor.* prout distinguunt DD. teste Fachin. *lib.* 8. *contr. jur. cap.* 106. qui tamen recedendo a sua prima opinione tenet, solutum repeti non posse, etiamsi nec civiliter, nec naturaliter fuerit debitum, idque diversis legibus comprobat; cujus sententia tamen nimis rigorosa videtur, & pro affirmativa stant DD. apud Gonzalez; quos ipse sequitur *in cap. is qui conqueritur. de solut.* ubi late; bene verum est, quod quando agitur ad repetitionem indebite soluti, requiratur præcisa, & concludens probatio, quod ex causa indebiti fuerit ignoranter solutum. ad tex. *in L. cum de indebito. ff. de probat.* ibi: *& ideo cum, qui dicit, indebita solvisse, compelli ad probationem, quod per dolum accipientis, vel aliquam justam ignorantiæ causam indebitum ab eo solutum sit.* & ibi Bart. *nu.* 4. ita ut sufficiat per possibile excludere actorem agentem. Alex. *conf.* 83. *num.* 1. apud Rot. *decis.* 38. *num.* 2. *p.* 5. *rec. tom.* 1. præsumptio enim stat, quod nemo præsumatur voluisse solvere id, quod non debet. *cit. cap. is qui conqueritur & L. cum de indebito*. 25. *ff. de probat.* Rot. *decis.* 592. *p.* 5. *rec. tom.* 2. *num.* 27. & 28. ubi DD. & *decis.* 145. *p.* 3. *rec. a num.* 6. & sic qui indebitum recepit, non tenetur probare, pecuniam solutam fuisse debitam, sed qui repetit, tenetur concludenter probare, fuisse indebitam. Gratian. *disc. for. cap.* 569. *num.* 28. Rot. apud Cenc. *de cens. decis.* 12. *numer.* 1. ita ut non admittatur probatio præsumptiva. Cyriac. *contr.* 264. *num.* 7. apud Rot. *decis.* 74. *p.* 9. *rec. numer.* 3. dummodo tamen solutio fuerit voluntarie facta, secus si coacte; quia tunc cessat supra dicta præsumptio. Rot. *decis.* 401. *num.* 15. *p.* 16. *rec.* nisi qui recepit negasset, se aliquid accepisse: tunc enim si fuisset convictus de solutione eidem facta, teneretur pro-

bare

bire sibi fuisse debitam. ita tex. *in d. cap. is qui conqueritur.* ubi Gonzal. & *L. cum de indebito* 25. ubi DD. & hoc in pœnam mendacii *ff. de probat.*

16 Limita conclusionem, quod solutio indebiti repeti non possit, quando fuit scienter facta, sed solum si per errorem. *§. is quoque Instit. quib. mod. re contrah. oblig.* quia præsumitur donatio. *L. cujus per errorem dati repetitio est, ejus consulto dati donatio est.* 54. *ff. de R. J. L.* 1. *ff. de condict. indeb. L.* 1. ubi glos. *in verb. judicati. vers. sextus.* & *L. indebitum. C. eod.* quæ solutio etiam non corruet ex defectu insinuationis, etiamsi excedat 500. solidos, cum non sit vera donatio, sed tantum præsumptiva, seu potius irrevocabilis datio, ut dicit Glos. *in d. L. cujus per errorem. in fin. & in L. 1. ff. de donat. in verbo liberalitatem*, & ibi Bart. *numer.* 2. & Angel. *in princ.* Roman. *num.* 1. Castr. *num.* 4. *in fin.* & Alberic. *nu.* 4. apud Rot. *decis.* 145. *num.* 8. *p.* 3. *rec.* quæ procedunt, si tantum solvens scienter indebite solvat, accipiens vero credat, causam solutionis adesse: secus si uterque sciat, indebite solvi; tunc enim esset vera donatio; & sic requireretur insinuatio, ut distinguit Bart. *in d. L. 1. n. 2. ff. de donat.* apud Rot. *l. c.*

17 Sublimita hanc datam limitationem in solutione usurarum, quia in illis speciale est, quod repeti possint, etiamsi fuerint scienter, & sponte solutæ. Alex. *cons.* 80. *numer.* 11. & 12. & *seqq. lib.* 3. Rimin. jun. *cons.* 399. *n.* 71. Merlin. *decis. Rom.* 409. *num.* 29. *inter ejus impressas.* Rot. *decis.* 401. *p.* 16. *rec. n.* 16. quia lex in solvente usuram præsumit coactam voluntatem, ne scilicet compellatur ad restitutionem sortis. Menoch. *cons.* 300. *nu.* 12. & *seq.* Bart. *in L. si non sortem. §. si quis ex falsa. ff. de condict. indeb.* & alii apud Rotas citatas. idem dic de aliis solutionibus coactis.

18 Conclusionem, quod indebite solutum repeti possit, amplia, ut etiam compensari possit ad debitum, quod quis habet cum suo debitore. Rot. apud Merlin. *decis.* 328. *nu.* 1. ubi DD. Plura de solutionis materia vide infra in verbo *solutio Litt. S.*

19 Sed præsumiturne solutio ex lapsu diurni temporis? negat Fachin. *lib.* 13. *contr. jur. cap.* 87. sed affirmativam, ex quo non sit verisimile, creditorem tamdiu distulisse exactionem, docent Pitt. Maur. *de solut. cap.* 4. *num.* 10. & 11. & *cap.* 17. *num.* 1. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 135. *a num.* 3. Neviz. *cons.* 57. *per tot.* Andreol. *cons.* 57. *num.* 1. Capyc. Galeot. *lib.* 2. *contr.* 14. *num.* 6. & alii apud Tranchedin. *consult.* 47. *num.* 16. Afflict. *decis.* 13. *num.* 2. maxime si creditor est persona diligens, & cauta. Menoch. *cons.* 457. *num.* 5. *in fin.* & *cons.* 1257. *numer.* 15. Surd. *decis.* 105. *numer.* 2. Rot. coram Celso *decis.* 18. *nu.* 7. *inter ejus impressas.* Tranchedin. *l. c. n.* 19. quales sunt mercatores. Merlin. *decis. Rot.* Rom. 246. *num.* 3. Et hoc eo magis, si debitor est solvendo. Maur. *l. c. nu.* 14. Caren. *res.* 108. 7. & tam debitor, quam creditor erant in eodem loco. Tranchedin. *l. c. n.* 20.

20 Item præsumitur ex silentio creditoris post mortem debitoris per plures annos. Capon. *disc. for.* 179. Mascard. *de probat. concl.* 1318. Escobar. *de ratiocin. cap.* 37. *n.* 5. Pajatel. *exped.* 22. *n.* 12. & *annot.* 22. *n.* 6. & *exped.* & *annot.* 61. vel certe si expectavit ad petendum post mortem debitoris; quia arguitur, quod ideo contra debitorem viventem non egerit, ex quo tunc temporis, quo factum erat recens, potuisset facile solutio probari. Afflict. *d. decis.* 13. *sub numer.* 21. *vers. nona conjectura.* Paris. *cons.* 83. *num.* 27. *vol.* 1. Menoch. *cons.* 995. *num.* 17. Pacian. *cons.* 113. *sub numer.* 11. Cyriac. *contr. for.* 614. *n.* 11. *l.* 4. Tranchedin. *loc. cit. n.* 17. alias præsumptiones cum lapsu temporis concurrentes vide apud *DD. cit.* & signanter apud Afflict. *l. c.*

21 Et quod salarium famulis præsumatur solutum lapsu triennii, tradunt Gratian. *decis. March.* 53. *num.* 5. ubi; quod nisi constet de interruptione præscriptionis saltem extrajudicialiter, executio sit solum relaxanda pro salario ultimorum duorum, vel trium annorum, & reliquum præsumatur solutum; quia tales solutiones non solent redigi in scriptis, & ideo probantur præsumptionibus, & conjecturis. Rot. *decis.* 815. *p.* 18. *rec. num.* 7. Idem dicitur de opificibus, notarii, aut proxenetis. Menoch. *de præs. loc. cit.* Rot. *decis.* 11. *n.* 20. *p.* 18. *rec. tom.* 1. ex quibus proinde apparet, quod solutio probari possit præsumptionibus.

22 Hæc tamen solutionis præsumptio ob lapsum temporis eliditur contrariis præsumptionibus, quarum una est, quando nempe constat, quod creditor fecit omnem diligentiam pro consecutione sui crediti contra omnes, a quibus credebat, posse sibi satisfieri. Rot. *decis.* 519. *p.* 4. *rec. tom.* 3. *numer.* 11. vel quando constat, quod intra illud tempus elapsum debitor recognoverit debitum, cum ea recognitio interrumpat cursum præscriptionis. *L. cum acutissimi.* 7. *§. imo. vers.* & *si quis debitorum*, ubi Bald. *in princ. de præsc.* DD. apud Paul. Rubeum *in annot. ad decis.* 2. *Rot. Rom. in p.* 3. *rec. num.* 98. maxime si constet de solutione partis debiti, ut per Feller. *in prax. censual. verb. hujusmodi. numer.* 93. *fol.* 181. Natta *cons.* 402. *num.* 64. & alii apud Rubeum *loc. cit.* Item cessat præsumptio solutionis, si debitor negavit debitum. Rot. *decis.* 22. *numer.* 11. *p.* 18. *rec. tom.* 1. Paul. Rub. *loc. cit. numer.* 67. ubi Bald. *in L. cum fidem. num.* 1. *vers.* & *ideo puto. C. de non num. pecun.* Specul. *de emphyt. §. nunc aliqua. num.* 53. Natta *cons.* 77. *num.* 7. Item si debitor allegaret certum modum solutionis; quia illo non verificato non posset recurrere ad præsumptionem solutionis ex lapsu temporis Paris. *cons.* 27. *num.* 119. & *cons.* 114. *num.* 11. *lib.* 1. Castr. *cons.* 423. *nu.* 2. *lib.* 2. Aym. *cons.* 190. *num.* 6. Honded. *cons.* 82. *numer.* 49. *lib.* 1. apud Rub. *loc. cit.* Item cum instrumentum debiti reperitur penes creditorem, quod non contingeret, si solutio facta fuisset, vel certe esset cancellatum. ad notata in *L. Labeo. §. de pact.* Rubeus *l. c. n.* 64. apud quem plura, ubi etiam an & quando concedatur restitutio in integrum ex capite absentiæ, vel ignorantiæ contra creditum præscriptum; & de hoc ultimo vide in verb. *restitutio.*

23 Et solutio temporis præteriti præsumitur ex solutione continuata trium annorum. Menoch. *de præsum. lib.* 3. *præs.* 139. *num.* 13. Fachin. *lib.* 13. *contr. jur. cap.* 89. Gomez *var. res. tom.* 2. *cap.* 3. *numer.* 13. Cravet. *cons.* 313. *per tot.* Pasqual. *de patr. pot. p.* 4. *cap.* 6. *num.* 73. ubi Prat. Mascard. *de probat. concl.* 1324. *vel* 1326. Rot. apud Merlin. *decis.* 132. *n.* 1. & *decis.* 839. & *in recent. decis.* 217. *p.* 4. *tom.* 2. *num.* 19. & est tex. *in L. quicumque. C. de apoch. lib.* 10. Gabr. *de præsumpt. concl.* 11. *n.* 1. & alii apud cit. Pasqual.

24 Quarto liberatur debitor a solutione usurarum, quando creditor recusat accipere solutionem, si pecunias citato creditore deponit coram suo Judice, non creditoris; quia debitor adit Judicem ut reus, non ut actor. argum. *L. in contractibus. §. in omni. C. de non numer. pecun. cap. dilecti.* 17. *de for. comp.* Altograd. jun. *contr.* 79. *num.* 2. Cenc. *de censib. p.* 3. *cap.* 1. *q.* 3. *art.* 9. nisi creditor habeat justam causam recusandi, ut cum debitor illam facit contra formam pactorum initorum v. g. non solvendi capitale, aut non redimendi censum nisi præcedente monitione duorum mensium, ut interim creditor occasionem invenire possit alibi pecuniam illam investiendi, & debitor solutionem offerens illam monitionem omisit &c. late Salgad. *in labyrint. cred. p.* 2. *c.* 29. *per tot.* & signanter *a n.* 56. Gratian. *disc. for. c.* 8. *per. tot.* tunc enim debitor per depositum non liberatur. *L. si soluturus.* 39. *ff. de solut. L. qui decem.* 72. *ff. eod.* Glos. *interdum.* 73. *in ver. noluerit. ff. de V. O.*

25 Quinto liberatur debitor maxime a carceribus per cessionem bonorum, si est Laicus; si vero est Clericus, per *cap. Odoardus de solution.*

SECTIO I.

De Cessione bonorum.

26 In hac bonorum cessione sciendum est, quod bonis cedens non perdat eorum dominium, donec per curatorem bona cessa creditoribus fuerint distributa. Sperel. *dec.* 99. *n.* 2. & 41. Brun. *de cession. bonor. q.* 18. *nu.* 9. & probatur ex *L.* 3. *ff. de cess. bonor.* Capell. Tholos. *decis.* 134. Gratian. *disc. for. c.* 486. *n.* 24. ubi DD. hinc est etiam, quod debitor decoctus per possessionem bonorum a creditoribus captam non liberetur, nisi insuper fiant domini. Sperel. *l. c. num.* 45. & si re integra solvit, licet solvat aliunde, liberatur, & bona sua recuperat. Sperel. *l. c.*

27 Limita conclusionem, quod bonis cedens liberetur; ut illa non procedat, si malitiose negavit debitum,

& ante

& ante sententiam non fuit confessus; quia tunc non liberatur. *L. qui cedit. ff. de cession. bonor.* Afflict. *decis.* 379. *num.* 1. *&* 2. Faber *in Cod. lib.* 7. *tit.* 31, Covarruv. *lib.* 2. *var. res. cap.* 1. Brun. *loc. cit.* Fachin. *lib.* 13. *contr. jur. cap.* 68. (cum distinctione tamen ut infra *numer.* 43.) DD. apud Car. de Graff. *de except. excep.* 17. *num.* 16. *&* 22. imo quod admittatur ad beneficium cessionis, etiamsi debitum confessus fuerit solum post sententiam condemnatoriam, tenet Salycet. *in L.* 1. *num.* 3. *C. qui bon. ced. poss.* Afflict. *decis.* 292. *& d. decis.* 379. *n.* 4. Rol. *cons.* 7. *num.* 7. *lib.* 2. & alii apud Ecclesiam *observ. forens. Senat. Pedemont. obs.* 179. *num.* 9. ubi testatur, ita practicari in illo Senatu absque distinctione, an habuerit justam causam negandi, aut litigandi, nec ne. Vide etiam Genuen. *in prax. Archiepisc. cap.* 3. *impress. Venet.* Riccius *in prax. cap. Odoard. res.* 258.

28 Limita secundo: quia cedens bonis ex delicto, vel dolo suo, quia bona sua fastu, aut luxuria &c. consumpsit, non liberatur. *L. fin. ff. qua in fraud. credit. in fin.* Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 90. *num.* 19. Farin. *in pract. crimin. quæst.* 26. Plot. *de in lit. jur.* §. 4. sed concorda, quæ infra dicemus *num.* 44. *&* 53. & quod etiam debitor ex delicto admittatur ad cessionem bonorum, probat Anton. Thesaur. *decis.* 182. *a num.* 4. quando nempe agitur de pecunia creditoribus applicanda, secus si fisco ad vindictam publicam, ob regulam *qui non habet in ære, luat in corpore.*

29 Limit. tertio in illo, qui occultavit aliqua bona, qui non liberatur, & perdit privilegium, & ideo intruditur in carcerem, quousque solvat. Glos. *in L. penult. ff. de cess. bon.* Bal. *in L. fin. C. qui bon. ced. poss.* Brun. *de cession. bonor. q.* 5. *num.* 2. & alii apud Graff. *de except. excep.* 17. *num.* 48. Dian. *p.* 7. *tract.* 8. *res.* 5. *&* 11. neque potest talis etiam in conscientia aliquid occultare ad sui sustentationem. Card. de Lugo *tom.* 2. *disp.* 21. quamvis aliqui contrarium teneant apud Dian. *loc. c. res.* 6. quia debitori debentur alimenta, si cessit bonis. Brun. *l. c. q.* 3. Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 1. Menoch. *de arbitr. cas.* 183. & quidem in utroque foro. Dian. *l. c. res.* 4. Riccius *in prax. p.* 2. *res.* 422. & probatur *ex L. qui bonis. ff. de cession. bonor.* Hinc est, quod in bene constitutis judiciis quantitatem, & qualitatem bonorum suorum extantium mediante juramento cedentes bonis significare cogantur, ne aliquid celare, aut supprimere possint, teste Heringio *de fidejussor. cap.* 5. *num.* 81. *seq.* ubi Aufrer. *in addit. ad Capell. Tholos. qu.* 28. *in princ.* Glos. & Zasius *in L. ult. vers.* 4. *ff. de cess. bonor.*

30 Limit. quarto, quia cessione bonorum non liberatur debitor, cum præponendo posteriores creditores fuit factus non solvendo, juxta Zasium *ad d. L. qui cedit n.* 6. *ff. de cess. bon.* Trentacinq. *lib.* 3. *var. res. tit. de solut. res.* 27. *nu.* 27. Natt. *cons.* 361. *num.* 2. *vol.* 2. Brun. *de cess. bon. q.* 5. *n.* 5. apud Dian. *loc. cit. res.* 18.

31 Limit. quinto in illo, qui in casum non factæ solutionis ad carcerem se obligavit. Oinotom. *in* §. *fin. instit. de action.* Dian. *loc. cit. res.* 19. *vers. & tandem.* quamvis apud eundem contrarium teneat Matth. Coler. *de process. executivo. p.* 1. *cap.* 6. *n.* 121. idem tanquam humanius, communius, ac magis verum tenet Graff. *loc. cit. num.* 10. ubi quod huic beneficio cessionis bonorum etiam juramento renunciari non possit. Covar. *var. res. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 7. Seraphin. *de privileg. juram. privileg.* 91. *num.* 1. *&* 3. Anton. Thesaur. *decis.* 36. *num.* 2. *&* 4. quia tamen plurimi DD. etiam contrarium defendunt, id relinquendum erit arbitrio Judicis, qui considerabit personarum qualitates, circumstantias &c. ut dicunt Thes. & Seraphin. *ll. cit.* plures casus, in quibus cedens non liberatur, seu in quibus ad cessionem non admittitur, vide apud Graff. *de except. d. excep.* 17. *a n.* 15.

32 Ad hæc cessio bonorum non liberat a restitutione, ad quam cedens obligatur, cum venerit ad pinguiorem fortunam. Faber. *in Cod. lib.* 7. *tit.* 32. *defin.* 31. Hering. *de fidejuss. cap.* 5. *a n.* 80. Brun. *loc. cit. quæst.* 19. Aufrer. *ad Capell. Tholos. decis.* 136. Dian *l. c. res.* 20. Eccles. *obs. for. Sen. Pedem. obs.* 179. *num.* 13. non potest tamen conveniri, nisi in quantum facere potest in utroque foro detractis alimentis, ne egeat. *L.* 7. *C. qui bon. ced. poss.* §. *fin. instit. de act.* Hering. *l. c. L. is qui fa* 2. *ff. de cess. bonor.* Buttius *in cap. Odoardus. num.* 9. *de solut.* Fagnan. *ibid. num.* 17. Eccles. *l. c.* & ideo bonis cedens debet coram Judice hoc promittere. Menoc. *de arbitr. cas.* 183. *num.* 20. & alii apud Eccles. *l. c. & DD. cit.* Imo cedens bonis etiam per ignominiam, si venit ad pinguiorem fortunam, tenetur ad restitutionem; quia ignominia non succedit loco solutionis, sed loco pœnæ pecuniariæ. DD. apud Dian. *moral. p.* 4. *tract.* 4. *res.* 78. *& p.* 7. *tract.* 8. *res.* 21. quos ipse sequitur, & apud illum Theologi. Sed quod talis per ignominiam cedens bonis, v. g. sedendo in loco publico &c. non amplius teneatur ad restitutionem de postea quæsitis, tenet Carol. de Graff. *d. except.* 17. *n.* 7. ubi Roman. *sing.* 24. *num.* 2. *&* 3. Guidopap. *dec.* 343. Menoch. *de arbitr. cas.* 183. *num.* 22. *&* 23. Ursil. ad Afflict. *decis.* 379. *num.* 5. Jas. *in* §. *pœnales. num.* 46. *Inst. de act.* & alii; apud Eccles. *d. obs.* 179. *num.* 13. quod intellige de debitis contractis ante cessionem, secus in contractis post cessionem. ad tex. *in L.* 3. *C. de bon. auth. Jud. possid.* Hinc est, quod illa cessio ignominiosa fieri non possit invitis creditoribus. Jas. *in d.* §. *pœnales. n.* 46. Ursill. *loc. cit.* apud Graff. *l. c. n.* 9.

Quær. primo, an bonorum cessio pro novis debitis 33
reiterari possit? negat Carol. de Graff. *d. except.* 17. *n.* 38. Dian. *d. p.* 7. *tr.* 8. *res.* 19. sed affirmativam tenet Paul. de Castr. *in L. ex contractu. in fin. Cod. de bon. auth. Jud. possid.* & ibi Salicet. *num.* 2. *ad fin. vers. quero.* apud Fagnan. *in cap. Odoardus. num.* 67. *de solut.* Hering. *de fidejuss. cap.* 5. *num.* 128. ubi Cephal. *cons.* 193. *lib.* 2.

Quær. secundo, an bonorum cessio a debitoribus fa- 34
cta liberet fidejussores? Resp. negative juxta communiorem DD. quos sequitur Card. de Lugo *de justit. tom.* 1. *disp.* 21. *sect.* 3. Coler. *de process. executivo. p.* 1. *c.* 6. Scaccia *de commerc.* §. 7. *glos.* 5. *num.* 147. Graff. *d. except.* 17. Dian. *p.* 7. *tr.* 8. *res.* 18. contra Guid. Pap. *decis.* 211. & Tusc. *concl.* 219. *num.* 3. *litt. I.* apud cit. Dian. & negativam tenet etiam Hering. *de fidejuss. p.* 4. *cap.* 27. *num.* 99. *seqq.* ubi late.

Porro cessio bonorum de jure communi non requi- 35
rit certas solemnitates, sed fit solo verbo, & nuda voluntate, tam in judicio, quam extra per nuntium, epistolam &c. *L. in omni. C. qui bon. ceder. poss. L. bonis. ff. de cess. bon.* Brun. *d. tit. q.* 6. *princ. cons.* 7. *n.* 15. *lib.* 2. Guid. Pap. *cons.* 124. *nu.* 7. Eccles. *obs. for. Senat. Pedem. obs.* 179. *num.* 9. quidquid sit de diversis Regionum consuetudinibus. Judex tamen illam admittere non debet, nisi causa cognita. Bal. *in L.* 1. *C. qui bon. ced. poss.* Eccles. *loc. cit. n.* 4. apud quem plures solemnitates adhibendas videre poteris. Et infra *num.* 55.

Ille tamen, qui bonis cessit, potest adhuc ante actus 36
consummationem pœnitere. *L. quem pœnitet. ff. de cess. bonor.* DD. apud Eccles. *loc. cit. num.* 19. & re integra sua jura defendere &c. cum antequam bona tradantur creditoribus, remaneat illorum Dominus, ut supra diximus; quod tamen limit. Gratian. *disc. for. c.* 486. si cessio fuit facta solemniter coram Judice approbante, & coram creditoribus acceptantibus. ita *num.* 26. & ibi Bald. *in L. ult. n.* 4. *C. qui bon. ced. poss.*

SECTIO II.

De Capitulo Odoardus.

Veniendo ad Clericum, *cap. Odoardus* 3. *de solut.* 37.
facit, quod Clericus non potens solvere, non possit incarcerari, aut in carceribus detineri, nec excommunicari, nec ad cessionem bonorum cogi, sed solum conveniri, in quantum facere potest, si præstiterit idoneam cautionem sua debita solvendi, si ad pinguiorem fortunam venerit, de quo est etiam tex. *in cap. si Clericus, de sent. excom. in* 6. *& cap. pervenit, de fidejuss.* Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 1. *num.* 9. Farin. tract. *crim. p.* 1. *quæst.* 26. Genuens. *in prax. Archi-Episc. cap.* 3. *impress. Venet.* Gonzal. *in d. cap. Odoardus n.* 2. *&* 15. ad quam solutionem ad pinguiorem fortunam veniens tenebitur. Graff. *de effect. Cler. eff.* 7. *num.* 55. ubi Marches. *de commiss. p.* 2. *cap.* 8. *num.* 55. & Rot. *decis.* 31. *num.* 5. *in fin. de rest. spol. in antiqu.* Quæ cautio, ut sit idonea, debet esse pignoratitia, vel fidejussoria. *L. si mandato Titii.* §. *ult. ff. mand.* & ut diximus in verbo *Cautio.* & in illius defectum, quando præstari non potest,

test, admittitur juratoria. Fagnan. *in d. cap. Odoardus. n. 69. & DD. cit. arg. L. 2. §. sed si dubitatur. ff. de judic. cap. per vestras, de donat. inter vir. & uxor.*

38 Quod quidem procedit etiam in delictis, quando pecunia applicatur parti pro interesse civili, non vero quando applicatur fisco, ut distinguit Riccius *in prax. cap. Odoardus, res. 263.* Genuens. *loc. cit. num. 7.* ubi Joan. Andr. & Abb. *in d. cap. Odoardus. & in cap. finem litibus. de dol. & cont um.* Covar. *loc. cit.* Menoch. *de arbitr. cas. 447. num. 7.* Limitat tamen Gennen. *ibidem* quando pecunia parti solvenda injungitur non tantum pro suo interesse, sed etiam in pœnam solvere debentis, ut si Clericus injuste litigans fuit condemnatus ad expensas propter indebitam vexationem; quia tunc si non poterit solvere in ære, luet in corpore. Abb. *in d. cap. finem litibus. n. 5.* propter eundem textum. Puteus *decis. 56. lib. 1.* Boer. *decis. 349.*

39 Et hoc beneficium *cap. Odoardus* potest competere etiam Clerico excommunicato; quia non est actio, sed exceptio. Riccius *loc. cit. res. 262.* Potestque opponi etiam in executione sententiæ. Costa *de remed. subsid. cap. 29. num. 6.* Riccius *l. c. res. 261.* ubi DD.

40 Hoc *cap. Odoardus* tamen Clericos non juvat, nisi in actis probent suam paupertatem, & miserabilitatem; quia, cum sit causa privilegii, debet probari acerrime ab eo, qui in ea se fundat. arg. tex. *in L. paupertas. 9. ff. de excusat. tut.* gl. *in L. si vero. §. un. in verb. dubitetur. ff. qui satisd. cog.* cum alias sit præsumptio, quod quilibet sit solvendo, ut in *L. si creditores. ff. de privileg. credit.* Afflict. *decis. 377. num. 4. seqq.* & ibi DD. Riccius *loc. cit. resol. 257.* Surd. *de alim. tit. 1. q. 24. num. 7.* Natta *cons. 344. num. 3.* & alii; quæ paupertas, quando sit probata, relinquitur arbitrio Judicis. Scaccia *de appellat. q. 17. limit. 40. num. 8.* Masc. *de probat. concl. 1154. num. 8.* Tusc. *litt. P. concl. 164. num. 6.* Riccius *loc. cit.* ubi quomodo probetur. late Covarruv. *var. res. lib. 2. cap. 6. nu. 8.* ubi DD. plurimi. Relictis eidem alimentis juxta arbitrium Judicis attenta qualitate personæ, ne egestate laboret. de quo vide Riccium *in prax. var. res. p. 2. res. 422. impres. Venet.* Addit. ad Genuens. *l. c. vers. admisso itaque.*

41 Neque hoc beneficium *cap. Odoardus.* habet locum in contractu jurato. Riccius *loc. cit. res. 267.* Gomes. *in compend. utriusq. signatur. in fin. vers. tamen est advertendum.* apud Scacc. *de commerc. & camb. §. 7. glos. 5. a nu. 122.* qui tamen contrarium tenet cum Covar. *loc. cit. num. 9. vers. quoties.* idem tenet Genuens. *l. sup. cit. num. 13.* & ibi addit. *vers. contrarium.* & diximus supra in verb. *Clericus. §. 3. num. 23.* quia Clericus dicto beneficio, utpote introducto in favorem totius ordinis Clericalis, ne cogantur cum dedecore mendicare, etiam cum juramento renunciare non potest. Genuens. *l. c. num. 4. DD. cit.* quod idem dicitur etiam, quando Clericus fuit per tres conformes solvere condemnatus. Covar. & Genuens. *ll. cit.*

42 Neque liberat Clericum debitorem ratione depositi. Grass. *de effect. Clericat. eff. 7. n. 58.* ubi DD. Squillant. *de privileg. Cleric. cap. 10. dub. 3.* Neque admittitur contra pensionarium, non quidem ratione juramenti, sub quo illam pensionem forte promisit, aut ratione obligationis Cameralis, sed quia non convenit, ut velit retinere Beneficium, & non solvere pensionem, cum qua illud obtinuit. Scacc. *d. §. 7. glos. 5. num. 129. vers. ratio.* Grass. *d. effect. 7. num. 48.* quod tamen Fagnan. *in cit. cap. Odoardus. num. 80.* limitat in illo, qui reservationi pensionis non consensit, sed tantum successit in beneficio pensione gravato. per DD. *ibid. cit.* Et quamvis etiam obligatus in forma cameræ juxta communiorem non gaudeat hoc beneficio. *cap. Odoardus.* ut videre est apud Riccium *loc. cit. res. 264.* ubi Rot. *in una nullitatis oblig. cameral. coram Cotta. 4. Julii. 1574* & alii DD. quia obligatio cameralis nullam admittit exceptionem, quam falsitatis solutionis, & pacti de non petendo. Cassador. *decis. un. de mutuis petit.* tamen etiam quoad hoc contrarium observatur, teste cit. Riccio ubi Gallès. *de oblig. in form. camer. p. 6. q. 7.* & alii. Covar. *l. c.* Genuens. *ubi supra n. 13.*

43 Neque prodest Clerico, qui negavit debitum. Put. *decis. 321.* Rot. apud Riccium *loc. cit. res. 258.* nisi illud postea agnoverit ante vel post sententiam, ut de cedente bonis supra memoravimus. *num. 27.* nisi creditor plus petierit, v. g. centum, cum debitor debuerit tantum quinquaginta; quia tunc debitori licitum est totum debitum negare. juxta glos. *in cap. præsentium. in verb. singillatim, de testib.* Barbos. *in L. eum qui temere. n. 141. ff. de jud.* apud Paul. Rubeum *in annot. ad decis. 6. Rot. Rom. p. 3. rec. num. 90.* Afflict *decis. 296.*

Ita nec prodest Clerico doloso. Afflict. *decis. 296.* 44
Farinac. *de carcerat. q. 27. num. 70. seq.* Put. *decis. 56. lib. 1.* Mohed. *de solut. decis. 1. & 2.* & alii apud Ricc. *l. c. res. 258.* Genuens. *l. c. num. 6.* Grass. *l. c. num. 37. seqq.* hinc non prodest clerico, qui tempore contractus se Clericum negavit, ut alios alliceret ad contrahendum. Gonzal. *in d. cap. Odoardus. num. 16.* Gutierrez *de juram. p. 1. cap. 17. num. 20.* Scaccia *loc. cit. num. 150. seqq.* ubi late. Grass. *d. eff. 7. num. 33.* ubi DD. nisi contrahens cum dicto Clerico se Laicum fingente sciverit illum esse Clericum; nam volenti, & scienti non fit injuria. Gonzal. *loc. cit.* nec illi, qui propria bona occultavit, ut creditoribus non satisfaceret, ut de cedente bonis supra memoravimus *num. 29.* Nec illi, qui tempore contractus sciebat, se non esse solvendo. DD. *cit.* apud quos videre poteris alias limitationes; sicut nec doloso spoliatori. *DD. cit.*

Quær. primo, an gaudeat hoc privilegio ille, qui 45
post debita contracta primum factus fuit Clericus? Resp. quod si factus fuit Clericus in fraudem creditorum, illo non gaudeat. Genuens. *loc. cit. n. 11.* Scaccia *ubi supra. num. 160. vers. tempera,* ubi, quod diceretur in fraudem suscepisse, quando sciebat, se non esse solvendo, dum contrahebat. Grass. *loc. cit. n. 60.* ubi, quod non prosit etiam illi, qui factus fuit Clericus, postquam fuit condemnatus ad solutionem. Secus vero est, si Clericatum suscepit sine dolo, qui non præsumitur. DD. *cit.*

Quær. secundo, an hoc privilegio gaudeant tantum 46
Clerici in majoribus, an vero etiam in minoribus constituti? & quod illo gaudeant tantum clerici in majoribus constituti, defendit Covar. *lib. 2. var. res. d. c. 1. n. 9.* nisi in minoribus constituti habeant qualitates requisitas a Conc. Trid. *sess. 23. de reform. c. 6.* & sic de mandato Episcopi alicujus Ecclesiæ servitio adscripti sint. Addit. ad Genuens. *loc. cit. vers. item.* Marches. *de commiss. p. 3. de commiss. admiss. ad cap. Odoardus. num. 98. fol. 321 in ult. seu 3. impress.* & alii apud Scacc. *loc. cit. num. 162.* qui tamen *ibid. num. 153.* tenet, quod sufficiat ad hunc effectum delatio habitus clericalis, & tonsuræ, & reliquæ qualitates in Concilio positæ requirantur solum quoad privilegium fori, & allegat decretum Congr. Sac. Concil. Trid. *die 18. septembris 1595. decis. 147. fol. 57.* quod sic sonat. *Congregatio Concilii censuit Clericum prima tonsura insignitum, habitum clericalem, & tonsuram deferentem, nec alicujus Ecclesiæ servitio de mandato Episcopi descriptum, licet fori privilegio non gaudeat, gaudere tamen beneficio cap. Odoardus.* idem defendit Fagnan. *in cit. cap. Odoardus. num. 21.*

Quær. tertio, an hoc privilegio gaudeat Clericus 47
contra creditorem pauperiorem, vel certe æque pauperem? Resp. negative; quia in pari causa debet præferri ille, qui agit de damno vitando. Genuens. *loc. cit. n. 14.* Barbos. *in d. cap. Odoardus. num. 2.* Grass. *d. effect. 7. n. 56.* Fagnan. *loc. cit. nu. 30.* & privilegiatus non utitur privilegio contra pariter privilegiatum, per nota jura; nisi creditor esset talis ex causa lucrativa; & non onerosa, ut distinguit Brun. *de cess. bonor. q. 4. princ. q. 3.* apud cit. Grass.

Quær. quarto, an hoc beneficio gaudeat Clericus 48
exercens negotiationem illicitam? Resp. negative; quia sicut talis privatur privilegio Clericali quoad collectas *cap. fin. de vit. & honest. Cler.* & diximus in verb. *Clericus.* ita etiam privatur hoc beneficio *cap. Odoardus.* Genuens. *loc. cit. n. 12.* quod tamen limitat. Grass. *d. eff. 7. n. 63. & 64.* ut hoc solum procedat circa debita contracta ratione negotiationis, non vero in debitis alia ratione contractis; quia idem dicitur etiam de gabellis, quas solvere tenetur Clericus solum de bonis seu rebus ad negotiationem spectantibus.

Quær. quinto, an hoc beneficium prosit Laico fide- 49
jussori? Resp. negative; quia est personale privilegium Clericorum. Riccius *in d. prax. cap. Odoardus. res. 260.* vide etiam, quæ supra diximus. *num. 34.*

Quær. sexto, an hoc beneficium prosit Clerico 50
convento actione reali? Resp. negative, sed tantum in con-

convento actionē personali; quia cum non prætendatur aliquid contra personam, non poterit objicere de dicto privilegio. DD. apud Car. de Grass. d. effect. 7. n. 62. Genuens. loc. cit. n. 9. uti sit in actione depositi, de quo supra. Fagnan. in d. cap. Odoardus. n. 52. seqq. uti etiam si Clericus sit obligatus in specie ad rem. Brun. de cess. bon. q. 12. quæs. 4. princ. num. 1. tom. 3. p. 2. nisi illam rem præstare non sit, neque satisfacere de interesse. Brunc. loc. cit. quæs. 4. princ. n. 1. apud Scacciam d. §. 7. n. 149. vers. restringe octavo.

51 Porro prædicta, quod Clericus pro debito civili carcerari non possit, limitantur, nisi esset suspectus de fuga; tunc enim carcerari posset, donec præstiterit idoneam cautionem, ut supra &c. qua præstita deberet statim relaxari. Genuens. loc. cit. num. 16. & 17. Grass. ut supra. n. 35. vel nisi esset condemnatus ad solvendum, & id recusaret, cum facere posset. DD. cit. vel certe nisi Judex Ecclesiasticus id faceret non pro debito ad effectum arctandi Clericum ad solutionem, sed pro correctione, seu ad pœnam; quia forsan clericus debitor fuit perjurus, dolosus &c. vide DD. cit. & Gonzal. ac Fagn. in d. c. Odoardus. n. 48. apud quos plura. ubi etiam an possit carcerari pendente discussione, an locus sit d. cap. Odoardus.

52 Quær. septimo, an si Clericus non possit totum debitum solvere, possit tamen solvere partem, an eidem dictum beneficium prosit quoad totum debitum? Resp. negative, sed tantum quoad partem; quam solvere non potest; nam tunc admittitur particularis solutio, & partem illam, quam potest solvere, coguntur creditores recipere. Fagnan. in cit. cap. Odoardus. num. 29. ubi Anchar. in 5. notab. & Imol. num. 11.

53 Quær. octavo, an hoc beneficio gaudeat Clericus, qui culpa sua v. g. ludo, aut luxuriose vivendo bona sua consumpsit? & negative communiter respondent DD. apud Genuens. quos sequitur loc. cit. n. 8. Grass. l. c. nu. 51. sed affirmat Collectarius in d. cap. Odoardus. num. 21. & allegat Joan. Andr. in cap. imputari, de R. J. in 6. Hostiens. in d. cap. Odoardus. num. 3. apud Fagnan. d. l. num. 41. seqq. nisi dolose, & in fraudem creditorum consumpserit. Caputaq. decis. 278. p. 1. Fagnan. loc. cit. num. 44. quo casu procedit prima sententia, & per ea quæ supra diximus num. 44.

54 Quær. nono, an ille, qui fuit semel ad hoc beneficium admissus, & postea factus fuit locupletior, si rursus in paupertatem incidat, possit de novo admitti. Resp. affirmative. Fagnan. loc. cit. num. 6. & DD. cit. & ut supra n. 33.

55 Nota tamen, quod quamvis juxta Constitutionem Pauli IV. & Pii IV. in constit. 39. incipit Cupientes edita die 1. Novembr. 1561. ad obviandum fraudibus, & ut absterrerentur debitores ab hoc refugio, ne illud tam facile implorarent in præjudicium creditorum timore saltem ignominiæ, fuerint statutæ certæ solemnitates adhibendæ & observandæ ab impetrantibus hoc beneficium, vel bonis cedentibus, ut scilicet publice portarent aliquod signum ut birretum viride &c. ac aliæ, illæ tamen saltem quoad Clericos non observentur, sed isti simpliciter & solo verbo coram suo Judice vel bonis cedunt, vel dictum beneficium cap. Odoardus. implorant. Fagnano teste in d. c. Odoardus. num. 62. & 63. qui Judex vocatis vocandis, & citatis citandis, judicat, an eidem locus esse possit, & an illud petens sufficienter probaverit suam paupertatem, cautionem sufficientem præstiterit, aut eidem aliquid ex supra dictis obstet, & juxta probata pronunciat quid juris &c.

§. II.

De Delegatione, & de Dilatione moratoria.

56 Sexto liberatur debitor per delegationem factam suo debitori creditoribus suis: v. g. mandavi debitori meo, ut Titio creditori meo centum solvat præsenti, & acceptanti, interveniente vera delegatione; debitor meus promisit solvere dicto creditori consentienti, & acceptanti, si dictus meus debitor non solverit; quia interim bona sua decoxit &c. Titius contra me agere non potest; quia ab obligatione, qua erga illum tenebar, sum liberatus. Fachin. lib. 2. contr. Jur. cap. 73. ad tex. in L. singularia. ff. si cert. pet. nam per talem delegationem fit novatio, etiamsi hoc expresse cautum non sit; nam qui delegat, solvit; quia nomen debitoris censetur in solutum datum. L. delegare. la. 1. ff. de novat. tex. in L. quamvis. §. interdum. ff. ad S. C. Vellejan. Gail. pract. observ. lib. 2. obs. 30. num. 7. ubi tamen, quod ad validitatem talis delegationis requiratur stipulatio inter debitorem delegatum, & eum, cui fit delegatio, nec sufficiat sola promissio debitoris delegati de facienda solutione. ad tex. in L. 2. C. de novat. Alex. cons. 173. nu. 3. vol. 7. & alii apud cit. Gail. plura de hac materia vide late Menoch. de præsumpt. lib. 3. præs. 134. a num. 50. seqq. ubi plures ampliationes, & limitationes. Gabriel. com. concl. tit. de novat. concl. 1. num. 19. seqq. apud quem etiam plura. & infra Deo dante in verbo Novatio.

Debitor cessus, seu delegatus an possit suum debitum solvere cedenti, seu deleganti in præjudicium cessionarii, seu illius, cui fuit facta delegatio, vide suse apud Merlin. de pignor. lib. 2. tit. 1. q. 32. Olasch. decis. 45. num. 5. & 6. Rot. apud Burat. decis. 476. affirmantes si cessio fuit facta ad commodum solius cedentis, secus si fuit facta ad commodum solius cessionarii. 57

Septimo liberatur debitor saltem ad tempus per dilationem moratoriam eidem ad solvendum concessam, quam concedere potest Princeps. tex. in L. 2. C. de precib. Imperat. offerend. Sed debitor tenetur tunc præstare cautionem de solvendo in fine ipsius dilationis. L. universa. C. d. tit. Guid. Pap. decis. 109. Afflict. decis. 378. num. 1. petentibus tamen creditoribus. L. si quis filium. §. stipulatio. ibi: cum interpellatus. ff. de collat. bonor. glos. in cit. L. universa. verb. præbeatur. & DD. apud Car. de Grass. de exception. except. 32. nu. 97. ad 102. 58

Hæc tamen dilatio pluribus in casibus concedi regulariter non debet; & primo quidem debitoribus ex contractu depositi; quia illud sine mora restitui debet. L. 11. C. depositi. Faber in Cod. lib. 1. tit. 9. def. 20. Vincent. de Franch. decis. 151. Leorard. de usur. quæst. 85. nu. 6. ubi etiam, quod rescripta moratoria generalia, quæ interdum Principes concedere solent, non prosint debitoribus, qui ex causa depositi tenentur, nisi id exprimatur. & quæs. 32. nu. 14. ubi Boer. decis. 296. num. 4. Rebuff. de litt. dilator. art. 1. glos. 1. nu. 38. Cucch. de morat. præscrip. nu. 70. & 77. Caroc. in lib. de deposit. p. 1. tit. de casu. num. 66. & alii. 59

Et ideo qui vult impetrare moratoriam dilationem, debet in suo libello narrare qualitatem debiti, ac ea omnia, quæ possent movere Principem ad eam, vel omnino non, vel certe difficilius concedendam; quia alias præsumeretur in dolo. Grass. d. excep. 32. num. 31. seqq. ubi DD. vide etiam Menoch. de arbitr. cas. 203. per tot. & num. 14. 60

Hinc pro secundo debet exprimere, an debitum proveniat ex causa locationis; cum etiam in illo non soleat concedi dilatio. Trentacinq. de solut. res. 1. Grass. loc. cit. num. 25. Menoch. loc. cit. num. 18. Caroc. de locat. & cond. tit. de V. S. q. 16. num. 2. Idem dic in dilationis petitione ad pretium rei emptæ, cujus emptor percipit fructus, ne emptor eodem tempore fruatur re, & pretio, & venditor nec re, nec pretio contra tex. in L. curabit. C. de action. empt. L. Julianus. §. ex vendito. ff. eod. L. 2. C. de usur. Leotard. loc. cit. num. 9. Item in pensionibus domorum, & agrorum. Boer. dec. 296. num. 6. Cucch. loc. cit. num. 100. Caroc. loc. cit. q. 16. num. 6. & alii apud Leotard. loc. cit. num. 11. Item in debito pupillari. Hering. de fidejuss. cap. 5. num. 124. Grass. loc. cit. num. 31. Dian. p. 7. tr. 8. res. 28. in quibus omnibus debent prædictæ qualitates narrari, nec in illis prosunt rescripta moratoria generalia. DD. cit. apud quos videre poteris alios similes casus. 61

Quær. primo, an induciæ generales debitoribus concessæ prosint etiam debitoribus locupletibus? Resp. negative. Ripa cons. 10. num. 6. de legib. & consuetud. lib. 1. Cucch. l. c. num. 149. & alii apud Leotard. loc. cit. num. 16. Idem dic de debitore condemnato in actione reali, si rem præstare possit. Eccles. obs. for. Sen. Pedem. 123. num. 20. ad tex. in §. & si in rem. inst. de off. Jud. 62

Quær. secundo, an dilatio moratoria generaliter loquens extendatur ad debitum juratum? Resp. negative. Afflict. dec. 5. num. 2. Federic. de Sen. cons. 272. Natta cons. 233. num. 1. Cravett. decis. 12. num. 1. Alex. cons. 205. 63

num. 6.

n. 6. *vol.* 2. & alii apud Dian. *l. c. ref.* 29. Graff. *l. c. n.* 6. Et an Princeps fæcularis possit dare moratoriam in debito jurato? negat Menoch. *de arbitr. d. caf.* 203. *n.* 14. *& caf.* 337. *n.* 20. Coler. *de processf. executivo p.* 1. *cap.* 14. *n.* 14. Grammat. *decif.* 12. *n.* 2. apud Dian. *loc. cit. ref.* 30. & plurimi apud Car. de Graff. *d. excep.* 32. *nu.* 4. *feqq.* quamvis observantia fit in contrarium, teste Dian. & Graff. *ll. cit. n.* 8. apud quos Boer. *decif.* 296. *n.* 5. Dec. *conf.* 352. *in fin.* Surd. *conf.* 299. *nu.* 15. *lib.* 2. Thefaur. *decif.* 186. *num.* 6. & alii, quos vide. Et si illi, qui juravit intra certum terminum folvere, fuit prorogatus terminus, censetur repetitum juramentum. DD. apud Fachin. *lib.* 3. *contr. jur. c.* 6. Gabr. *de dilat. concl.* 2. *n.* 4. Covar. *in c. quamvis.* 1. *part. relect. n.* 6.

64 Quær. tertio, an Princeps fæcularis possit dare moratorias contra Ecclesiam, vel personam Ecclesiasticam? Resp. negative. ita Ecclef. *obser. for. Senat. Pedem. obf.* 122. *nu.* 13. ubi Rebuff. *de lit. dilat. art.* 1. *gl.* 1. *num.* 32. *& obf.* 123. *n.* 16. Graff. *l. c. nu.* 35. Menoch. *d. caf.* 203. *nu.* 20. Dian. *l. c. ref.* 28. quia Principes feculares nihil possunt disponere, nec aliquid statuere circa res, aut personas Ecclesiasticas. glof. *in cap. fin. in verb. Principes, de reb. Ecclef. non alien.* Redoan. *d. tit. q.* 4. *n.* 7. *& DD. cit.*

65 Quær. quarto, an debitor lite pendente possit impetrare dilationem moratoriam? Resp. affirmative. Joan. de Amic. *conf.* 150. *n.* 7. Graff. *l. c. nu.* 44. modo petat ante sententiam, fecus post illam, vel in termino secundæ sententiæ. Thef. *decif.* 186. *n.* 7. Natta *conf.* 233. *n.* 4. *&* 5. Dian. *l. c. ref.* 35.

66 Quær. quinto, an dilatio moratoria debitori concessa prosit fidejussoribus? Resp. quod, si obligatio debitoris erat aliquid faciendi, ad quod illius industria erat electa, prosit etiam fidejussori. Marefc. *l.* 2. *var. ref. c.* 130. *n.* 1. *&* 2. Car. de Grafs. *d. except.* 32. *nu.* 43. *verf. quarto intelligas.* ubi Bal. *in L. quoties. nu.* 4. *C. de prec. Imper. offer.* Marchef. *in tract. de commiss. seu rescrip. commiss.* 4. *c.* 1. *nu.* 24. Si vero erat quidem obligatio faciendi, sed factum non cohæreret personæ, seu non erat electa illius industria, vel erat obligatio dandi, & tunc subdistinguendum videtur: nam vel moratoria fuit concessa a Principe nulla facta mentione fidejussoris, & hoc ad instantiam partis, & tunc videndum, an fidejussor renunciaverit *authentica præsente. C. de fidejuss.* vel non: si prius, non prodest fidejussori. Dian. *p.* 7. *tr.* 8. *ref.* 32. Grafs. *l. c. n.* 37. si posterius, prodest etiam fidejussori; quia fidejussor conveniri non potest, nisi prius excusso principali, quod fieri non potest stante moratoria. Dian. & Grafs. *l. c. nu.* 43. ubi Cucch. *in tract. de morator. n.* 139. Bal. *in d. L. quoties. col.* 3. Quod si vero moratoria fuit concessa a Principe motu propio, indistincte prodest etiam fidejussoribus. Salyc. *in d. L. quoties. n.* 4. Cucch. *l. c. n.* 137. Marchef. *uti supra. nu.* 24. & alii apud cit. Grafs. *nu.* 42. Si autem fuit concessa ab ipsismet creditoribus, tunc itidem indistincte prodest etiam fidejussoribus, quamvis non renunciaverint *d. auth. præsente. C. de fidejuss.* Dian. *l. c. verf. altero casu.* apud quos DD. videre poteris alias distinctiones, & limitationes.

67 An vero moratoria censeatur concessa motu proprio; an vero ad instantiam partis? dic cum Grafs. *l. c. n.* 46. quod censeatur concessa ad instantiam partis, nisi aliter in rescripto sit expressum. Bart. *in L.* 1. *n.* 15. ubi Jacob. Rebuff. *C. de petit. bon. fubla. l.* 10. Grammat. *conf.* 34. *n.* 4. & alii.

68 Quær. sexto, an petens moratoriam dilationem videatur fateri debitum, & cuilibet exceptioni renunciare maxime non numeratæ pecuniæ? Resp. regulariter affirmative. ita Afflict. *decif.* 110. *n.* 1. Rot. *decif.* 299. *num.* 13. *p.* 1. *& decif.* 773. *n.* 5. *p.* 2. *rec.* ob tex *in L. sed & si quis.* 4. §. *fin. ff. si quis caution. L. ad solutionem.* & ibi Bal. & Salycet. *in* 1. *tab. C. de re jud.* Ecclef. *obf. for. Senat. Pedem. obf.* 122. *nu.* 17. & dicitur sententiam approbare, ac ei acquiescere. tex. *in L. ad solutionem. C. de re jud.* Gratian. *disc. for. cap.* 151. *n.* 3. Bal. *in cap. cum venissent. n.* 8. *de eo, qui mitt. in possess.* Ofasch. *conf.* 18. *n.* 9. *l.* 1. Bero. *conf.* 32. *nu.* 3. & alii apud Ecclef. *l. c.*

69 Quær. septimo, an tempore dilationis currant usuræ? Resp. negative, si loquamur de usuris ob moram debitis. Hering. *de fidejuss. cap.* 22. *num.* 39. *feqq.* Dian. *p.* 7. *tr.* 8. *ref.* 33. Grafs. *l. cit. a num.* 49. Leotard. *de usur. cap.* 85. *num.* 18. *feqq.* nisi ob dilationem illam creditor probaret, se damnum passum fuisse, puta ob lucrum cessans, & damnum emergens, ut pluribus probat Grafs. *a n.* 50. *ad* 54. quia tunc tanquam compensativæ damni debentur omni jure. *L.* 3. §. *fin. ff. de eo, quod certo loco. L. at qui natura.* §. *non tantum. ff. de neg. gest. cap. pervenit, de fidejuss. cap. dilecti de foro comp.* Covar. *lib.* 3. *var. ref. cap.* 4. *num.* 1. & dicemus in verbo *Usura.* Et quomodo probetur lucrum cessans, vel damnum emergens, vide Menoch. *de arbitr. caf.* 119. *per tot.* Mafcard. *de probat. concl.* 933. *per tot.* & tunc potest etiam Princeps concedere moratoriam cum hac conditione, ut debitor interim solvat usuras, quia tunc non tam sunt usuræ, quam potius interesse lucri cessantis &c. Sed an possit moratoriam concedere cum hac conditione, etiam ubi creditori nihil interest solutionem ad aliquod tempus differri? in affirmativam videtur inclinare Leotard. *l. c. n.* 20. quamvis *n.* 21. dicat consultius, & tutius esse ab illis abstinere, sed absolute negat Grafs. *l. c. n.* 66. *feqq.* quia Princeps concedere non potest, quod est de jure divino prohibitum, quales sunt usuræ, ut infra suo loco fusius dicemus, & late comprobat Grafs. *ibidem.* Sed an currant usuræ debitæ non ratione moræ, sed aliunde ex conventione partium, & quæ currebant ante petitionem moratoriæ? vide Dian. *l. c.* ubi Hunn. *in Encycloped. Jur. p.* 2. *tit.* 28. *caf.* 5. *n.* 2. regulariter affirmantes, si alias erant licitæ, vide etiam Leotard. *l. cit.*

70 Et tandem nota, quod condemnatis ad solvendum, semper dandus est terminus arbitrio Judicis. *L. debitoribus. ff. de re jud.* Menoch. *de arbitr. caf.* 28. vel, uti servat consuetudo quatuordecim dierum, vel trimestris pro diversitate Regionum. Ecclef. *obf.* 122. *Senat. Pedem. a num.* 1.

§. III.

De Excussione Debitoris principalis.

71 Creditor ut possit agere contra fidejussores, aut tertios possessores, debet prius excutere principalem debitorem, citatis tamen tertiis possessoribus. De qua late Merlin. *de pignor. lib.* 5. *q.* 70. Hering. *de fidejussor. c.* 27. Rot. post Merlin. *de pignor. dec.* 66. Neguf. *de pignor. p.* 8. *memb.* 1. Salgad. *in Labyrint. cred. p.* 1. *cap.* 23. *per tot.* Mantic. *de tacit. lib.* 16. *tit.* 17. Gail. *lib.* 2. *pract. obf.* 27.

72 Porro excussio est diligens bonorum debitoris perquisitio usque ad saccum, & peram, ut sciatur, an sit solvendo nec ne. *L.* 2. *ff. si quis omis. cauf. testam. L.* 1. §. *si inter. ff. de magistr. convent. L.* 1. *C. de revoc. iis, quæ in fraud. cred.* Jas. *in* §. *fin. n.* 6. *inst. de action.* Hering. *l. c. num.* 4. *&* 6. Maur. *de fidejuss. p.* 2. *sect.* 6. *cap.* 3. *num.* 1. Ciarlin. *contr. for. cap.* 95. *num.* 5.

73 Ad illam legitime faciendam plura requiruntur; & primo requiritur citatio partium, fidejussorum, ac aliorum possessorum, alias excussio non valet. Ciarlin. *contr. for. cap.* 95. *nu.* 5. Maur. *de fidejuss. d. cap.* 3. Merlin. *de pignor. d. q.* 70. *n.* 6. Neguf. *p.* 8. *num.* 12. *cum feqq. membr.* 1. ubi ponit modum citationis. Caroc. *de excuss. p.* 2. *q.* 33. *num.* 5. *feq.* & quod fidejussori non citato excussio non noceat, docet etiam Hering. *d. cap.* 27. *num.* 8. ubi Bal. *in L. auctore. C. de evict.* Gabr. *com. concl. lib.* 2. *tit. de citat. concl.* 1. *num.* 333. ubi plurimi contra nonnullos, quæ citatio debet esse specialis, ubi fidejussores, vel possessores sunt certi, maxime quando pronunciatur, excussionem fuisse legitime factam. Gabr. *loc. cit. num.* 336. quamvis, ubi pronunciatur de excussione facienda, teneat, sufficere citationem generalem omnium interesse habentium. per Imol. *in L. decem. col.* 2. & ibi etiam Alex. *n.* 22. *verf. recenta ergo. ff. de V. O.* vide etiam quæ diximus in verbo *citatio.* & requiritur ad omnes actus ut in executorum deputatione, in actu instantiæ pro pronuncia, & in ipsa pronuncia, juxta Altograd. jun. *contr.* 87. *nu.* 16. ubi Aretin. *in* §. *si quis in fraudem. n.* 8. *Inst. de act.* & alii.

74 Secundo, ad hoc ut possit creditor, post factam excussionem, contra fidejussores, vel tertios possessores procedere, requiritur pronuncia Judicis excussionem fuisse legitime factam. Mertin. *loc. cit. num.* 1. Mafcard. *de probat. concl.* 122. *num.* 1. Tusc. *litt. E. concl.* 402. *nu.* 9. Maur. *de fidejuss. p.* 2. *cap.* 3. *num.* 19. quod decretum sit, postquam Judex deputavit executores, ut vocatis

omnibus interesse habentibus, ut supra, & proclamato in vicinia, ac publicis locis, an debitor habeat alia bona, illum excutiant, ac executores de illorum executione legitime retulerunt, de quibus, & aliis requisitis, vide *DD. cit.* Rot. post Salgad. *in labyr. cred. decis.* 18. *a n.* 15.

75 Fidejussori igitur, aut tertio possessori, si creditor velit contra illos agere, competit exceptio excussionis, ut probant *DD. supra cit.* quæ provenit ex natura actus, etiamsi de illa in instrumento nulla sit facta mentio. Grass. *de exception. excep.* 10. *numer.* 1. *&* 44. Mantic. *de tacit. & ambig. l.* 16. *tit.* 17. *num.* 10. ubi Roman. *cons.* 211. *num.* 2. *vers. sed pro clariori.* Felin. *in c. causam quæ. nu.* 64. *de rescrip.* & alii; tex. est *in auth. præsente. C. de fidejuss.* & ideo non censetur rejecta a statuto rejiciente omnes exceptiones. Bal. *in auth. præsente. num.* 4. *C. de fidejuss.* Caroc. *in d. tr. de excuss. p.* 2. *q.* 14. *n.* 12. Alba. *cons.* 328. *n.* 4. apud Grass. *l. c.*

75 Ampliatur conclusio, quod etiam ille, qui suscepit debitum alienum, habeat exceptionem excussionis. Ciarlin. *contr. for. c.* 98. *n.* 3. quod tamen limitat Hering. *l. c.* in illo, qui per stipulationem constituit se reum principalem ex fidejussore. ubi vide *a n.* 126. *ad* 129. quia tunc esset novatio.

77 Conclusionem principalem limita primo, si debitor principalis habet quidem bona, sed emptorem non inveniunt. Hering. *l. c. n.* 241. aut propter nimiam potentiam conveniri non potest, tunc enim fidejussori non competit hæc exceptio excussionis, item si sit rixosus, cavillosus, durus in solvendo &c. Gail. *lib.* 2. *pract. observ. obs.* 20. *nu.* 25. Salgad. *in labyr. cred. p.* 1. *c.* 23. *a n.* 14. *ad* 22. Card. Mantic. *nu.* 24. *&* 25. Item quando principalis est absens in alieno territorio. *DD. cit.* & Gail. *l. c. n.* 53. ubi DD. nisi fidejussor peteret tempus ad ipsum debitorem præsentandum. *auth. præsente. C. de fidejuss.* Capell. Tholos. *decis.* 197. *nu.* 3. vel certe si bona debitoris sint extra territorium. Gratian. *dis. for. l.* 2. *c.* 230. Mantic. *l. c. n.* 23. Maur. *l. c. p.* 2. *sect.* 6. dummodo territorium sit remotum, ut difficilis evadat excussio, ut distinguit Thes. *decis.* 40. *per tot.* & Gabr. *de fidejuss. concl.* 1. *n.* 64. Ciarlin. *l. c. n.* 13. *&* 14. apud quos habebis, qualis difficultas, aut distantia requiratur. Capell. Tholos. *decis.* 197. *n.* 1. *&* 2.

78 Limita secundo si notorie debitor non est solvendo, nam inanis est excussio, quam excludit debitoris inopia. *L. nam is. ff. de dol. mal.* glos. *in L. decem. in verb. excussum est. ff. de V. O.* Gail. *l. c. nu.* 14. *& DD. cit.* Hering. *l. c. n.* 7. *seqq.* De notorio autem Judex ex officio potest se informare. Cravet. *cons.* 401. *nu.* 45. *in fin.* Mantic. *ubi supra. num.* 21. & probatio per famam vicinorum sufficit. Mantic. & Gail. *ll. cit.* ubi plura, quomodo probetur; idem dic de notorie decocto, aut qui bonis cessit. DD. *cit.* neque tunc requiretur sententia declaratoria. Rot. *decis.* 14. *p.* 2. *rec. n.* 2.

79 Et sic si fidejussor intercessit pro eo, qui naturaliter tantum est obligatus, eidem non competit excussionis exceptio, cum notorium sit, naturaliter tantum obligatum non posse in judicio conveniri, aut excuti. Jas. *in d. L. decem. n.* 31. & alii apud Gail. *l. c. n.* 20. Mantic. *d. tit.* 17. *n.* 18. Capell. Tholos. *dec.* 197. *n.* 3.

80 Limit. tertio in illo fidejussore, qui cum juramento promisit, nam neque tunc eidem competit exceptio excussionis, cum illud servari possit absque detrimento animæ jurantis, habeatque vim expressæ renunciationis, ut ob tex. *in L. cum pater. §. filius matrem. ff. de leg.* 2. tenet Gail. *l. c. n.* 23. ubi Boer. *decis.* 221. *n.* 13. Bal. *in cap. ex rescripto. n.* 2. *de jurejur.* Curt. jun. *cons.* 263. *n.* 46. *vol.* 3. incip. *circa primam dubitationem.* & alii; sed contrarium tenet Mantic. *l. cit. n.* 13. ubi Bal. sibi contrarius *in cap. cum contingat. n.* 20. *de jurejur.* quia etiamsi juramento se adstrinxerit, tamen non per hoc voluit principaliter obligari, sed accessorie in defectum principalis debitoris, quæ valde diversa sunt. *L. eleganter. §. servus pactionis. ff. de dolo,* & quamvis juramentum sit servandum, id tamen intelligi debet servato ordine excussionis, nisi novando se ut principalem obligaverit. per *DD. ibid. cit.* neque vires suas exercere potest jus jurandum priusquam constet, quanto minus a debitore servari queat. Hering. *d. c.* 27. *n.* 150. ubi alii; & juramentum debet intelligi secundum naturam actus cui apponitur. *L. fin. C. de non num. pecun.* de natura autem fidejussionis inest hæc exceptio, ut supra diximus *nu.* 75. vide etiam DD. apud Seraphin. *de privileg. juram. privileg.* 87. *a nu.* 2. quamvis ipse adhæreat primæ. Sed secundam sententiam defendit etiam Covar. *in cap. quamvis, de pact. in* 6. *p.* 1. *§.* 4. *n.* 4.

81 Quarto limita, si fidejussor huic exceptioni specialiter & nuncupatim renunciaverit, quod facere potest, cum in sui favorem sit introducta. ad tex. *in L. pen. C. de pact.* DD. apud Gail. *de observ.* 27. *n.* 24. Grass. *de except. excep.* 10. *n.* 53. *seqq.* quod an habeat locum quando renunciatio est tantum generalis, per verba nempe, *renuncians omni juris, & legum auxilio,* an nempe tunc censeatur renunciatum huic exceptioni? affirmat Alex. *cons.* 29. *nu.* 29. *vol.* 7. apud Gail. *l. c.* sed contrarium tenet Grass. *l. c. n.* 58. ubi Caroc. *in tract. de excuss. p.* 2. *q.* 17. & concorda quæ diximus *n.* 75. quod limitat Mantic. *l. c. tit.* 18. *n.* 12. si cum illa renunciatione generali intervenerit juramentum.

82 Limita quinto, quando tertius possidet titulo lucrativo donationis rem alteri hypothecatam, quia tunc ille tertius non potest excipere de excussione non præmissa a creditore. Rot. *in una Pacen. evict.* 28. *Junii.* 1591. coram Blanchetto apud Merlin. *d. quæs.* 70. *n.* 48.

83 Limita sexto in illo fidejussore, qui negavit se fidejussorem esse, nam postea convictus de mendacio non potest hac exceptione uti. Mantic. *l. c. nu.* 16. Hering. ubi DD. *d. c.* 27. *nu.* 210. dixi primo *convictus:* nam si negasset quidem ab initio litis, sed postea antequam fuerit convictus, fateretur, posset hoc beneficio uti. ad tex. *in L. electio. §. neque,* & ibi Bal. *ff. de noxal. act.* Ang. *in L. si dubitet. nu.* 3. *in fin. ff. de fidejuss.* & alii apud Mantic. *l. c. nu.* 38. dixi secundo, *de mendacio,* quod tunc tale esset, si nominatim negaret se esse fidejussorem, non vero si tantum diceret, nego narrata prout narrantur, quia posset esse quod fidejusserit, & quod tamen non teneatur, quia forsan solvit. &c. prout notat Mantic. *ibid.* 37. ubi Bart. *in d. L. si dubitet. §.* 1. & Paul. Cast. *n.* 4. Hering. *l. c.* ubi late, ac alia exempla.

84 Limita septimo si fidejussor animo novandi promiserit, seque obligaverit tanquam principalis. glos. *in authent. de fidejuss. §. si quis igitur, in verb. fidejussorem,* sed quando hoc procedat, & quando non, vide plura apud Mantic. *l. c. n.* 4. Gail. *l. c. n.* 31. *& obser.* 28. *& DD. supra ab initio citatos.*

85 Septimo tandem limita ubi adest consuetudo, quod fidejussor conveniatur ante discussionem principalis, quæ consuetudo valet, ut pluribus probat Gail. *l. c. num.* 29. alias limitationes plures vide apud *DD. cit.*

86 Porro notandum est creditorem agentem contra fidejussores, aut tertios possessores teneri ostendere, & probare inopiam debitoris principalis, sive ante judicium motum contra ipsos, sive simul in eodem, uti præ oculis semper habendum dicit Salgad. *d. p.* 1. *c.* 23. *n.* 67. cum in hoc passu de jure quilibet præsumatur esse solvendo, & sic contrarium asserenti incumbit onus probandi. glos. *in cap. bonæ. il.* 1. *in verb. natura. in fin. de elect.* & probatur *in L. si creditores. ff. de privileg. cred.* Mascard. *de probat. concl.* 205. *nu.* 1. *&* 4. & plures apud cit. Salgad.

87 Excussionis exceptio, cum sit dilatoria, debet opponi ante litem contestatam, aliter nihil operatur. DD. apud Pajatel. *exped. & annot.* 21. *num.* 5. Salgad. ubi de veriori, & apud eum plurimi DD. *l. c. num.* 76. 77. *&* 78. Mantic. *l. c. tit.* 12. *n.* 4. Gabr. *de fidejuss. concl.* 1. *num.* 12. *seqq.* ita ut illam ante litem contestatam non opponens, videatur eidem renunciasse. DD. *cit.* contra nonnullos. Et

88 Excussio facta ab uno ex creditoribus coram Judice competente, prodest etiam cæteris creditoribus fidejussores, aut tertios possessores convenire volentibus, ita ut alia excussio necessaria non sit. Maur. *de fidejuss. sect.* 6. *c.* 3. *n.* 595. apud Salgad. *l. c. n.* 32. Altograd. jun. *contr.* 87. *n.* 17. Negus. *de pignor. p.* 8. *membr.* 1. *n.* 9.

89 Fidejussor non potest conveniri, si debitor lapsus sit facultatibus, postquam creditor fuit ab eo interpellatus eo tempore, quo debitor fuit idoneus, & in exigendo creditor fuit negligens. Alex. *in L. decem. num.* 3. *seqq. de V. O. & in L. si ego. ult. n.* 22. *ad fin. ff. si cert. pet.* & alii apud Mantic. *d. tit.* 17. *n.* 45. Neque excusso principali qui non est solvendo, fidejussor, aut tertius possessor tenetur, si tempore litis sit solvendo. Gabr. *de fidejuss. concl.* 1. *nu.* 16. Fachin. *l.* 8. *contr. jur. c.* 5. licet contrarium non pauci teneant.

Quær.

90 Quær. an excussio principalis debitoris habeat locum etiam de Jure Canonico; negative respondet Gail. *d. obs.* 27. *num.* 28. Graff. *d. excep.* 10. *num.* 60. & aliqui DD. apud Mantic. *loc. cit. num.* 41. qui tamen *nu. seq.* contrarium tenet, ob Doctores, & rationes ibidem citatas, & quod habeat locum etiam in foro Ecclesiastico, tenet Merlin. *de pignor. d. q.* 70. *numer.* 42. Hering. *de fidejuss. d. cap.* 27. *nu.* 292. Quod tamen non habeat locum in obligatione Clericorum, tenet Graff. *l. cit.* 61. ubi alii.

91 Excussio debitoris principalis non est necessaria, cum actio dirigitur contra nomen debitoris obligati a debitore. Caroc. *de excuss. q.* 2. *q.* 7. *n.* Cyriac. *contr.* 338. *num.* 9. Surd. *cons.* 4. *a nu.* 38. Merlin. *de pignor. d. q.* 70. *n.* 27. quamvis aliqui apud ipsum contrarium teneant.

92 Quær. an fidejussor *de judicatum solvendo* habeat hoc beneficium excussionis? affirmativam tenet Bart. *in rubr. ff. solut. matr. n.* 5. Bald. *in L. fin. nu.* 2. *C. de usur. rei jud.* Ruin. *cons.* 98. *n.* 3. *l.* 5. Tusch. *litt. F. concl.* 325. *n.* 8. & alii apud Eccles. *obser. for. Senat. Pedem. obs.* 168. *n.* 11. Sed contrarium tenet Boer. *decis.* 277. *n.* 3. Maur. *de fidejuss. p.* 6. *sect.* 6. *c.* 3. *n.* 88. Caballin. *de divid. & individ. p.* 2. *nu.* 528. ubi de veriori: ex quo *d. auth. præsente. C. de fidejuss.* non loquatur de fidejussoribus judicii, cum tunc præsumantur appositæ clausulæ renunciationis, excussionis, & divisionis &c. apud cit. Eccles. Mantic. *d. tit.* 17. *n.* 40. Gabr. *commun. concl. de fidejuss. concl.* 1. *n.* 86. Hering. *d. c.* 27. *n.* 317. qui tamen id admittit, quando imploratur officium judicis pro faciendo judicato, quia tunc proceditur summarie, secus si actio judicati intentetur, quia tunc ordinarie proceditur. Sic etiam non habet locum in fidejussione de judicio sisti. Castr. *in L.* 2. *§. si quis ex his. nu.* 4. & ibi Jas. *num.* 7. *ff. qui satisd. cog.* Capell. Tholos. *d. decis.* 197. *nu.* 3. Caroc. *de excuss. p.* 2 *q.* 18. ubi late Eccles. & Hering. *ll. cit.*

93 Excussio principalis non est necessaria uxori, quando contra tertios creditores non agit, sed excipit, scilicet pro restitutione dotis propter vergentiam mariti ad inopiam. Pajatel. *exped.* 4 *n.* 15.

94 Excussio principalis debitoris locum habet etiam in Salviano interdicto; de quo tamen vide DD. & rationes pro, & contra apud Altograd. jun. *contr.* 86. *per tot.* Gratian. *disc. for. c.* 33. *a n.* 1. Pajatel. *exped.* 4. *n.* 15. Caroc. *de excuss. p.* 2. *q.* 31. Ridolphin. *in prax. jud. p.* 2. *c.* 6. *n.* 107. Pacif. *de Salvian. inspect.* 2. *c.* 2. *n.* 5. *seqq.* & alios apud eosdem.

§. IV.

De Jure retentionis.

95 Creditor potest etiam in multis casibus uti jure retentionis, ita ut non teneatur restituere rem, donec sibi offeratur suum creditum. de quo est tex. *in L. si necessarias. ff. de pignor. act.* Crav. *cons.* 149. Ciarlin. *contr. for. c.* 168. *n.* 39. Maresc. *l.* 2. *var. res. c.* 119. & plures casus ponit Medices *de compensat. p.* 2. *q.* 16. *per tot.* & Merlin. *de pignor. l.* 4. *tit.* 5. *q.* 185. *seqq.* ubi DD. Et hoc sive in illo creditor habeat hypothecam, sive non, & tam in debito pecuniæ, quam alterius rei, & tam in debito chirographario, quam non chirographario. Maresc. *l. c.* ubi Neguf. *de pignor. p.* 1. *membr.* 3. *p.* 5. *princ. nu.* 45. *ad* 50. & alii; Modo tamen creditor rem bona fide apud se habuerit, si enim nomine esset in mala fide, jure retentionis uti non posset. Alex. *cons.* 154. *n.* 4. *vol.* 6. Curt. *cons.* 165. Neviz. *cons.* 78. apud Medices *d. quæs.* 16. *n.* 17. Merlin. *l. c. a n.* 14. An vero competat adversus anteriores creditores? Resp. quod non, per ea quæ supra diximus *n.* 9. & infra *n.* 113. ad tex. *in L. pupillus. ff. quæ in fraud. cred.* qui retentionem admittit in personalibus tantum, vel ubi hypothecarii sunt pares. Merlin. *l. c. n.* 25.

96 Differt a compensatione, quia retentio fit etiam in speciebus. *L. si in area. ff. de cond. indeb.* non vero compensatio, uti diximus supra in verbo *compensatio.* Secundo differt, quia retentio facilius admittitur quam compensatio; alias differentias vide apud Medices *l. c. q.* 38. *a n.* 5.

97 Et ideo ubi non competit compensatio, capiendo eam stricte, competit retentio. glos. *in L. grege. §. cum pignor. vers. sed potest verb. compensaturum. ff. de pignor.* & ille, qui renunciavit exceptioni compensationis, adhuc poterit uti jure retentionis, si bona fuerint ei hypothecata. Ita Medices *d. quæs.* 28. *n.* 4. ubi Cyn. *in L. prætextu. C. commod.* & alii.

98 Jus retentionis competit etiam hæredibus pro debitis testatoris solutis. Rot. apud Merlin. *decis.* 711. Limita si non confecerit inventarium, aut de bonis hæreditariis rationem reddidisset, quia de bonis hæreditariis præsumeretur satisfactus, vel certe ad debita hæreditaria tenebatur de proprio. vide Bichium *decis.* 496. *n.* 2.

99 Porro jus retentionis ut competat, creditum debet esse liquidum ac certum. Ciarlin. *loc. c.* Bichius *decis.* 349. *n.* 21. nec datur pro credito turbido, & illiquido. Gratian. *disc. for. c.* 734. *num.* 13. ad tex. *in L. fin. C. de compensat.* Alex. *cons.* 93. *n.* 1. *l.* 4. Gabr. *de restit. spol. concl.* 1. *n.* 117. Rot. *decis.* 433. *num.* 2. *p.* 2. *rec.* & alibi passim. Surd. *decis.* 46. *n.* 16. & aliis; & ad retentionem denegandam sufficit creditum aliquo modo reddi illiquidum. Bich. *decis.* 596. *n.* 20. Rot. *dec.* 411. *n.* 26. *seq. p.* 5. *rec. p.* 1. apud quos alii; dicitur autem constare de credito liquido, si adsit super eo confessio partis, vel res judicata. Mangil. *de subhastat. quæs.* 52. *nu.* 24. *& quæs.* 172. *n.* 4. Post. *eod. tract. inspect.* 62. *n.* 6. apud Eccles. *obs.* 163. *Sen. Pedem. n.* 13. Gratian. *l. c.* Merlin. *de pignor. q.* 188. *n.* 19. *l.* 4. Item si appareat ex instrumento executivo, quod habet illius vim. Post. *l. c. nu.* 6. maxime si sit productum in actis, quia tunc est probatio probata. Tiraq. *de retract. lign.* 1. *§.* 2. *glos.* 1. *n.* 20. Seraph. *decis.* 1134. *n.* 2. apud Ciarlin. *contr. for. c.* 36. *nu.* 31. & liquidum aliquid fit ex actis, instrumentis, & sententia. Ciarlin. *l. c. cap.* 170. *n.* 25. ubi Cyriac. *contr.* 350. *p.* 2. *n.* 11. *&* 12. dummodo sententia transierit in judicatum. DD. *cit.* illiquidum vero dicitur, in quo cadit aliqua incertitudo, vel est opus calculatore &c. Eccles. *l. c.*

100 Et datur, seu competit etiam post sententiam, suspenditque omnem executionem, donec debitum solvatur. Surd. *cons.* 248. Medices *de compens. d. q.* 16. *p.* 2. *nu.* 10. Malignat. *de retent. p.* 1. *cap.* 413. & alii apud Ciarlin. *l. c.* Et competit etiam uxori in bonis mariti ratione dotium, & contradotium sibi debitarum, ita ut uxor possidens bona mariti, efficiatur legitimus contradictor ad immissionem alterius prætendentis. Redenasc. *cons.* 4. *&* 25. Rot. apud Post. *de manuten. post illius tractatum decis.* 28. *nu.* 12. quando vero hoc procedat, vide late Merlin. *de pignor. l.* 3. *q.* 76. *per tot.* & potest mutare possessionis titulum, quem forte antea habebat jure familiaritatis. Mynsing. *cent.* 6. *obs.* 82. Capyc. *decis.* 119. Magon. *decis.* 64. Cost. *de port. rat. q.* 58. Malignat. *d. tract. de retent. q.* 27.

101 Competit creditori etiam retentio pignorum, donec solvatur debitum, licet executio fuerit nulla forte ob non servatas debitas solemnitates, vel quia fuit excessiva &c. ob tex. *in L. si non sortem, §. si centum ff. de cond. indeb.* Eccles. *obs. for.* 163. *n.* 2. *&* 12. modo debitum sit liquidum, ut supra &c. & concurrente hypotheca datur retentio pignorum, donec solvatur debitum etiam intentato spolii judicio ex processu nullo a Judice commissi. Gabr. *de rest. spol. concl.* 1. *num.* 127. Mangil. *de subhast. inspect.* 169. *nu.* 2. Post. *d. inspect.* 62. *nu.* 7. apud Eccles. *l. c.* ubi etiam an, & quando detur ei, qui solam habet actionem personalem, *n.* 14. *seqq.* plura de materia retentionis vide apud Medices *d. quæs.* 16. *per tot.* plura de hac materia retentionis vide apud cit. Merlin. Salgad. *in Labyr. cred. p.* 1. *c.* 11. *n.* 45. *seqq. & p.* 3. *c.* 11.

§. V.

Aliquam spectantia ad cessionem bonorum, & ad materiam concursus creditorum.

102 Facta a debitore cessione bonorum illorum administrationem diminit, & bona manent sub Judicis potestate, & tutela, qui illa in tuto ponere debet, ne perdantur, aut dissipentur, & ideo fidum administratorem, vel curatorem illius deputare debet, ut observat tutior practica. ex *L.* 3. *C. qui bon. ced. pos. authent. & qui jurat.* ibi: *Judex ipse si administrator fit.* & ibi: *juxta mensuram declarati debiti. C. de bon. auth. Jud. possid.* Salgad. *in labyrint. cred. p.* 1. *c.* 13. *a nu.* 1.

Ecclef. *obferv. for. Senat. Pedem.* 179. *nu.* 17. Menoch. *de arbitr. caf.* 150. *num.* 12. qui adminiftrator habebit poteftatem circa dictorum bonorum diftractionem. Menoch. *loc. cit. caf.* 183. *num.* 19. Ecclef. *loc. cit.* qui quidem adminiftrator adminiftrat dicta bona nomine Judicis feu fenatus illum deputantis, non vero nomine creditorum. Salgad. *loc. cit. nu.* 12. ubi plura circa materiam deputationis adminiftratoris, & quod poffit etiam deputari unus ex creditoribus, vel a Judice confirmari ille, qui a majoritate creditorum fuit electus, qui tamen tenetur reddere rationem adminiftrationis fuæ creditoribus quibus intereft, qui ad illam citantur. Efcobar. *de ratiocin. cap.* 3. *num.* 31. Salgad. *loc. cit. num.* 29.

103 Adminiftrator vero deputatus ad adminiftrationem non admittitur, donec dederit fidejuffores de fideli adminiftratione, & reddenda ratione. Menoch. *d. caf.* 150. *num.* 25. Rol. *conf.* 48. *num.* 16. *lib.* 10. & alii apud Salgad. *loc. cit. num.* 26. & eft tex. *in L. cum cognatos, ff. de captiv. & poftlim. reverf.* Et eidem deputatur falarium arbitrio Judicis. Garz. *de expenf. cap.* 20. *num.* 14. Efcobar. *loc. cit. cap.* 26. *num.* 43. Salgad. *loc. cit. nu.* 30. Ejus officium eft colere, colligere, & confervare, & debet exigere, & vendere fructus collectos, folvere creditoribus mandato Judicis, & omnes alias litium expenfas pro rei confervatione facere. DD. apud Salgad. *loc. cit. & n.* 43. eft enim verus fequefter, & depofitarius, ac obligatur juxta leges de fequeftro, & depofito judiciali loquentes. Caroc. *depofit. q.* 2. *n.* 6. Salgad. *l. c.* §. 1. *nu.* 11. & 42. ubi DD. & jura. Hinc emere bona adminiftrationis non poteft, nec nomen debitoris, neque cenfus ceffionem contra concurfum. Molin. *de Juft. & Jur. tr.* 2. *difp.* 224. *n.* 15. apud Salgad. *l. c. &* §. 2. *n.* 1. Limita fi emit in fubhaftatione, & diftractione bonorum facta a Judice concurfus, quia tunc ceffat fufpicio fraudis. Menoch. *de arbitr. caf.* 459. *n.* 9. *& de præfump. l.* 1. *q.* 80. *a n.* 1. Surd. *de aliment. tit.* 8. *privileg.* 37. *n.* 9.

104 Ex quibus colligitur primo, quod licet debitor poffeffionem bonorum concurfus, ficut & proprietatem retineat, donec fit facta creditoribus actualis folutio, ut fupra diximus *nu.* 26. tamen fi poftmodum fe adminiftrationi ingerat, debita exigendo, fundos locando, &c. criminaliter poffit puniri ob dolum ftellionatui, & falfitati proximum. late Salgad. *loc. cit. cap.* 14. *n.* 93. ubi DD. Colligitur fecundo, quod creditores non poffint propria authoritate capere bona debitorum cedentium, fi illa non fuerint eis in folutum data. *L. Legis Juliæ* 4. ibi: *ut ceffio bonorum admittatur, notum eft, non tamen creditoribus fua auctoritate dividere hæc bona, & jure dominii detinere &c. C. qui bon. ced. poff.* Natt. *conf.* 440. *n.* 2. Salgad. *d. cap.* 13. *n.* 1. Cravet. *conf.* 213. *n.* 1. Menoch. *de arbitr. caf.* 183. *n.* 19. Ecclef. *d. obf.* 169. *nu.* 16. Colligitur tertio quod debitor poft ceffionem bonorum non poffit amplius agere, nec conveniri pro bonis, quæ habuit tempore ceffionis. *L. item fi unus. in princ. ff. de recept. arbitr.* ubi glof. *in verb. conveniri.* Gratian. *difc. for. c.* 486. *n.* 9. Ecclef. *l. c. n.* 28. ubi tamen *nu. feqq.* quod cedens bonis ante Judicis approbationem, & creditorum acceptationem poffit pœnitere. *L. quem pœnitet. ff. de ceff. bon.* Jaf. *in* §. *fin. n.* 23. *Inft. de action.* & alii.

105 Inftituto per debitorem concurfu citari debent per Judicem omnes creditores tam certi, & nominati a debitore in lifta cum juramento, quam incerti, ut compareant, & deducant fua jura, ut appareat, quid cuique debeatur, & quæ gradus prærogativa illis competat, termino illis affignato. Fabr. *in Cod. l.* 7. *tit.* 32. *de bon. auth. Jud. poffid.* Car. de Graff. *de except.* 17. *n.* 50. Pacific. *de Salvian. infpect.* 3. *c.* 2. *nu.* 405. *in nov. impreff.* Gratian. *difc. for. cap.* 157. *num.* 28. Salgad. *in labyr. cred. p.* 1. *cap.* 8. *nu.* 1. Afinius *de execut.* §. 6. *de fubhaft. cap.* 32. *num.* 10. *&* 24. *& cap.* 51. *n.* 10. & alii; fecundum quos creditores certi funt citandi citatione fpeciali, incerti vero per edicta. Imo Gratian. *l. cit. c.* 486. *nu.* 13. *feqq.* tenet quod citatione particulari fint folum neceffario citandi illi, ad quorum inftantiam debitor fuit carceratus, feu qui inftant pro ceffione, & cum quibus caufa pendet, & tunc ceffio facta valeat quoad omnes non citatos particulariter, modo fint citati per proclama Et Covar. *l.* 2. *var. ref. n.* 5. *verf. quod fi debitor poft princ.* & apud illos Guidop. *conf.* 124. *n.* 9. Petr. Jacob. *in prax. rubr. de ceff. bon.* Brun. *de ceff. bonor. q.* 9. *n.* 4. Gabr. *de citat. concl.* 1. *n.* 494. & alii; exemplo inventarii, cujus confectio unica fufficit pro omnibus creditoribus etiam poftea apparentibus. *L. fin.* §. *licentia. C. de Jur. deliber.* Salyc. *in L.* 1. *n.* 4. *C. qui bon. ced. poff.* dummodo debitor bonis cedens eifdem particulariter non vocatis, poftea comparentibus debitum fateatur. DD. *cit.* quamvis creditores poffint, fi velint, probare majorem effe fubftantiam, quam in inventario fuerit defcripta. *cit. L. fin.* §. *licentia.* Et fi creditor citatus intra terminum citationis non comparuerit, accufata inter præfentes, & comparentes contumacia non comparentium, continuatur judicium: & non comparentes, vel comparentes quidem, fed non deducentes fuum jus, amittunt jus hypothecæ, imo & jus offerendi. Fachin. *contr. jur. l.* 11. *c.* 9. Fontanel. *de pact. nupt. clauf.* 5. *glof.* 8. *n.* 41. Pacific. *l. cit. c.* 2. *n.* 411. Non tamen admittunt ipfum creditum; quia renuncians Juri hypothecæ, & prælationis, creditum ipfum renunciare non intelligitur. Salgad. *l. c. num.* 17. Quod fi citatus comparet, fed tardius, & docet de jure fuo indubitabili per inftrumenta, contra quæ nihil opponitur, nec eget alia extranea probatione, tunc confervat fuum jus prælationis; fi vero de fuo jure vult docere per teftes, & probationes, vel inftrumenta, quæ controverfiam, & difficultatem patiuntur, ut fi opponitur contra illa de nullitate, falfitate &c. five a debitore, five ab aliis creditoribus, fi comparuit poft litem conteftatam, & ante litis conclufionem, eft audiendus, & lis fimultanee profequenda; fi vero comparuit conclufa jam caufa, non debet fufpendi judicium aliorum creditorum; uti dicitur de tertio oppofitore comparente pro fuo jure. vide Salgad. *l. c. n.* 19.

106 Etiam creditores in diem, vel fub conditione, funt citandi ut fupra. Salgad. *l. c. n.* 24. *feq.* Neguf. *de pignor. p.* 4. *nu.* 15. ut faltem fidejufforia cautione fuis juribus præcavere poffint, ne adveniente conditione, vel die bona fint confumpta, & inter creditores pofteriores diftributa. Fontanel. *de pact. nupt. glof.* 9. *clauf.* 5. *a n.* 27. ifti enim dicuntur veri creditores. Thef. *decif.* 235. *fub n.* 2. & debitum, quale eft, demonftrari, & probari poteft. Mangil. *de evict. q.* 9. *n.* 66.

107 Sed teneturne comparere etiam Clerici, Ecclefiæ, & privilegiati ad judicis Laici citationem? videtur quod non, ob incompetentiam Judicis Laici, juxta *c. cum fit generale, de for. compet.* & uti tenet Marta *de Jurifd. p.* 4. *cent.* 2. *caf.* 123. Contrarium tamen pro vero, tam in Jure, quam praxi generali, tenendum eft. Noguerol. *alleg.* 19. *nn.* 130. Novat. *in prax. variat. & elect. for. fect.* 3. *q.* 24. Graff. *de effect. Cleric. eff.* 1. *nu.* 471. Salgad. *l. c. p.* 1. *c.* 6. *n.* 9. *&* 17. ubi Afflict. *decif.* 380. *n.* 7. quia debitor utens remedio præventivo concurfus, non eft actor, fed reus. Covar. *l.* 1. *var. ref. c.* 18. *n.* 4. Cancer. *var. ref. l.* 1. *c.* 1. *tit. de action. & oblig. a n.* 53. Gratian. *difc. for. c.* 85. *a nu.* 11. Cofta *de remed. fubfid. remed.* 50. Giurba *decif.* 44. *fub n.* 1. quia etiam tunc Clericus citatus ad judicium creditorum, quatenus fua putaverit intereffe ad deducendum fua jura, non eft reus neceffarius, fed actor voluntarius. Secus effet, fi Clericus poffeffor citaretur, etiam quatenus fua intereffe putaret ad deducendum fua jura circa rem, quam poffidet, tunc enim non effet actor voluntarius, fed vere reus neceffarius, & ideo deberet remitti ad fuum Judicem, & coram illo conveniri. Capyc. *decif.* 8. Decius *conf.* 187. Cravet. *conf.* 13. *ad fin.* Rol. a Valle *conf.* 29. *num.* 18. *lib.* 2. & alii apud Salgad. *loc. cit. nu.* 18. Uti etiam Clericus debitor cedens bonis trahit ad forum Ecclefiafticum Laicos creditores. Salgad. *l. cit. p.* 1. *c.* 2. *n.* 17. ubi late.

108 Sententia lata, fcilicet graduatoria in judiciali concurfu univerfali per Judices inferiores, appellatione aliquorum ex creditoribus quoad omnes fufpenditur; quia concurfus eft judicium ordinarium, & ideo appellatio locum habet, & caufa femel ordinaria, & appellabilis, femper permanet talis. Lancellot. *de attent. c.* 12. *lim.* 24. *n.* 18. Salgad. *l. c. p.* 1. *c.* 16. *n.* 65. *& feq.* ubi alii. Si vero fuit lata in Tribunalibus fupremis, vel a Judice ad quem, ftatim executioni mandatur non obftante fupplicatione ab ea interpofita, fub fidejuffione tamen depofitaria de reftituendo foluto, fi fententia in gradu fupplicationis fuerit revocata. vide Noguerol. *alleg.* 28. *n.* 45. Mantic. *de conjectur. l.* 10. *tit.* 6. *n.* 30. Salgad. *loc. cit.*

Con-

109 Concursu pendente, debirore mortuo, illius hæredes possunt concursus litem continuare; quia defunctum, cum quo eadem persona deputantur, repræsentant: imo tenentur; quia factum defuncti instingere non possunt. *L. cum a matre. C. de rei vind. L. ex qua persona.* 192. *ff. de R. J.* Salgad. *in labyr. cred. p. 2. cap. 1. n. 1. seqq.* etiamsi sit Clericus per ea quæ tradit Grall. *de effect. Cleric. eff. 1. num.* 282. Covarruv. *pract. quæst. cap. 8. num. 2. & 3.* Et si hæres adivit hæreditatem sine beneficio Legis, & inventarii, tenetur de proprio in solidum etiam ultra vires hæreditatis. Covar. *in cap. 1. de testam. num.* 23. Cancer. *var. res. lib. 3. cap. 2. de inventario*; quia talis Juris præsumptione dolosus reputatur, & bona hæreditatis occultasse creditur. *L. si quis. C. de bon. proscript.* Gratian. *disc. for. cap.* 570. *num.* 23. Salgad. *loc. cit. num.* 22. *auth. de hared. & falcid. §. hinc nobis. & §. sancimus.* Bart. *in auth. sed cum testator. col. 2. vers. oppono de lege successoris. Cod. ad L. falcid.* & alii apud cit. Salgad. & est præsumptio Juris, & de Jure. Salgad. *l. cit. num.* 13. ubi Vincent. de Franch. *decis. 136. vel. 436. n. 13. seqq.* nec admittitur ad faciendum concursum, vel cessionem; de quo & de aliis ad concursum pertinentibus, vide DD. *cit.* & Merlin. *de pignor. lib. 4. per tot.*

110 Porro in concursu creditorum expensæ judiciales præferuntur omnibus, deinde expensæ funerales omnibus etiam hypothecam anteriorem, & expressam habentibus. Fachin. *lib. 12. controv. Jur. cap.* 49. late Gratian. ubi de veriori. *disc. for. c. 94. n. 2.* & probant ex *L. pen. ff. de Relig. & sumpt. fun. L. nec ære alieno. eod. L. ult. §. in computatione. Cod. de Jur. delib.* & apud illos Roland. *cons. 14. n. 23. lib. 1.* Bero. *q. 63. n. 4.* Ripa *in tr. de peste, tit. de remed. praserv. n.* 133. Joseph. Ludovic. *decis. Perusin.* 78. Surd. *decis.* 112. Franc. *decis. 51. num.* 1. Beltramin. ad Ludovis. *decis. 421. n.* 14 late etiam Garz. *de expens. cap. 8. num. 23. ad* 37. Merlin. *de pignor. & hypoth. lib. 4. tit. 1. q. 17. per tot.* Statil. *de Salv. interd. inspect. 3. cap. 4. n. 72. seqq. & 81. seqq.* Gait. *de cred. cap. 4. n.* 1823. & 1910. Fontanel. *de pact. nupt. claus. 6. gl. 2. part.* 5. contra nonnullos.

Quod tamen intelligendum est in expensis funeris necessariis, & concernentibus solatium animæ defuncti, secus pompam vivorum, apparatum vestium, sepulchrum marmoreum, & similia, per ea quæ tradit Gratian. *d. cap. 94. n.* 21. Merlin. *de pignor. d. q. 17. num.* 25. ubi Guttierez *pract. q. q. 72. lib. 2. n.* 5. Castill. *dec. 103. n.* 21. Fontanel. *l. c. n. 30. & 31.* quamvis ipse Fontanel. *n.* 33. inter expensas necessarias connumeret etiam vestes lugubres familiæ, ac famulorum &c. sed pro contraria stat Guttierez. Garz. *de expens. d. cap. 8. a n.* 16. videantur tex. *in L. funeris sumptus. 37. & in L. at si quis. 14. §. funeris causa. ff. de Relig. & sumpt. fun. & §. de impensa. inst. ad L. falcid.*

111 Et conclusionem amplia primo, ut si istæ expensæ sint verisimiles, & de quantitate non magna, illæ probentur juramento hæredis. Mascard. *de probat. conclus.* 719. *n.* 1. Thesaur. *quæst. for. 24. n.* 5. glos. *in L. fin. §. in computatione in verbo approbaverit.* & ibi Jas. *C. de jur. deliber.* Merlin. *l. c. num. 19. & 20.* Amplia secundo, quod in istis expensis comprehedantur etiam expensæ infirmitatis, quæ ideo etiam veniunt nomine funeralium. Jas. *in d. L. fin. §. in computatione n.* 1. Statil. *l. c. n.* 77. Mantic. *de tacit. lib. 11. tit. 23. n.* 26. Gait. *de cred. cap. 4. n.* 1824. Beltramin. ad Ludovis. *decis. 421. num.* 14. & alii apud Merlin. *l. c. n.* 24. apud quem plura.

112 Limita in Domino rei, qui præfertur omnibus creditoribus (excepto forte Judice ratione sportularum) etiam anterioribus hypothecariis, seu privilegiatis; quia in re sua dominus potior est cunctis, ad cujus exclusionem nullus potuit in illa re acquirere pignus, aut hypothecam, ad tex. *in L. si ventri. §. in bonis. ff. de privil. cred.* Gail. *lib. 2. pract. obs. 15. num.* 4. uti in illo qui vendidit nulla habita fide de pretio, vel si vendidit eo pacto, & conditione, ut non transferatur dominium, donec pretium solvatur. Gomez. *var. res. tom. 2. c. 2. de empt. num. 28. vers. item etiam infertur.* Salgad. *l. c. p. 2. c. 24. n.* 14. Roderic. *de ann. reddit. lib. 2. q. 20. num. 3. & 6. & per tot.* Fontanel. *de pact. nup. claus. 7. gl. 2. p. 8. num. 7. vol.* 2. apud quos habebis alia exempla ampliativa, & limitativa. Secus vero est, si fuit habita fides de pretio, & sub illa fide res fuit tradita; quia tunc fuit translatum dominium. vide DD. *cit.* & Covar. *lib. 1. var. res. c. 7. n.* 3. Gratian. *disc. for. c. 25. per tot. & c.* 500. Stracc. *de decoctor. p. ult. n.* 5. Mantic. *de tacit. lib. 11. tit. 23. n.* 7. Statil. *de Salvian. inspect. 3. c. 2. n.* 385. & alios. Et certe nullum jus, vel privilegium potest esse fortius, quam ipsum dominium. *L. depositi. ff. de peculio* quod non tantum procedit, si quis rem suam adhuc extantem vindicat actione rei vindicationis, sed etiam actione personali depositi, commodati, locati &c. ob jura allegata. Castill. *controversiar. tom. 3. c. 16. sub n.* 75. limit. ut infra *num.* 123. ob quæ dicendum est Dominum præferri etiam expensis funeralibus: quia stat regula, quod Dominus præferatur omnibus, & quibuslibet aliis creditoribus; per Jura allegata, quibus additur *L. in rebus*, & ibi Bal. 2. *lectura C. de Jur. dot. L. ubi adhuc. C. eod. L. ex facto. in princ. ff. de pecul.* Matienzo *in l. 7. glos. 4. num. 1. & seqq.* ubi ponit creditorum omnium gradus, & solutionis ordinem. *tit. 16. lib. 5. recopil. fol.* 428. & alii apud Salgad. *l. c. p. 1. c. 11. num. 100. seqq.* ex quibus ergo concludendum est, primo loco venire expensas judiciales, deinde dominum rem suam adhuc extantem vindicantem, & postea expensas necessarias funerum.

113 Postea succedunt alimenta debitori debita, in quibus debitor omnibus, prædictis forte exceptis, præfertur, etiam privilegiatis, non quidem ratione hypothecæ, quam Dominus habere non potest in re sua, sed quia habet beneficium, ne conveniatur, ultra quod facere potest, ne egeat. *L. is qui. ff. de cess. bon.* glos. *in cap. cum tu. in verb. in facultatibus. de usur.* Covar. *var. res. lib. 2. c. 1. n.* 6. Salgad. *in labyr. cred. p. 1. c. 24. n.* 85. Surd. *de alim. tit. 8. privileg. 28. n.* 1. quod procedit etiam in cessionario debitoris. Gait. *de credit. c. 4. q. 11. num.* 1603. Salgad. *l. c. c. 26. §. un. n. 9. & 10.* hoc privilegium tamen consequendi alimenta non conceditur creditoribus pendente concursu. Salgad. *l. c. cap. 11. n.* 125. nec in illis filii, quos alias pater, qui bonis cedit, alere tenebatur, aliis creditoribus præferuntur, cum pro alimentis filii non habeant hypothecam in bonis patris, ut late probat tanquam verius Salgad. *l. c. a n.* 90. cum pluribus *seqq. & n. 106. & 146.* Merlin. *de pignor. lib. 3. tit. 1. q. 1. n.* 5. quamvis nonnulli apud eundem contrarium teneant.

114 Sequuntur postea creditores hypothecarii; quia hypothecarii habent jus in re, & actionem realem. *L. eos. C. qui potior. in pignor.* & hypothecarii, & instrumentarii præferuntur chirographariis, etiamsi isti haberent hypothecam priorem, & sic essent priores in tempore, nisi illorum apocha seu chirographum esset subscriptum a tribus testibus, qui illud recognoscant, qui sint integræ famæ probandæ a chirographario, contineatque requisita *L. scripturas. 8. C. qui pot. in pignor.* late Merlin. *de pignor. lib. 4. tit. 1. qu. 15. per tot.* Gabr. *de probat. conclus.* 10. *per tot.* Covar. *pract. quæst. cap.* 22. Mascard. *de prob. concl.* 285. Neguf. *de pignor. p. 5. memb. 2. n. 30. & 47.* Genua *de script. privat. lib. 1. concl.* 3. Eccles. *obs. for. Sen. Pedem. obs. 51. de appellat.* Salgad. *in labyr. cred. p. 2. c. 20. n.* 29. Gratian. *disc. for. cap. 537. per tot.* Merlin. 135. *per tot.* juxta quos apocha, seu chirographum taliter probatum quoad hypothecam in eo contentum præfertur etiam publico instrumento; apud quos plura. Quod si tamen aliunde ex indubitatis probationibus constaret de credito in chirographo posito, præferretur publicis instrumentis posterioribus, etiamsi non haberet dicta requisita *d. legis scripturas.* ita Eccles. *l. c. n.* 14. apud quem Tiraq. *de retract. convent. §. 1. glos. 7. n.* 55. Matesc. *var. res. cap. 79. n. 13. lib.* 1. ubi quod creditum probetur etiam conjecturis. Gabr. *de probat. dict. concl.* 10. apud quos alii.

115 At licet regulariter hypothecarii præferantur chirographariis, hoc tamen non procedit in legatariis illis, qui habent hypothecam tacitam in bonis defuncti; quia isti postponuntur chirographariis. ad tex. *in L. ult. §. sin vero creditores. C. de Jur. deliber.* quia hypotheca legatorum nulla est, nisi legata debeantur; cum vero defunctus non est solvendo creditoribus, legata non debentur; quia illa non debentur nisi debitis prius solutis. *L. successores C. ad L. Falcid.* glos. *in d. L. ult. §. sin vero creditores in verb. accommodare L. de Jur. deliber.* & si legata sint ab hærede soluta, illa creditores possunt a dictis legatariis repetere. *cit. L. ult. §. & si præfatam & d. §. sin vero. C. de Jur. deliber.*

Quando vero concurrunt plures hypothecarii, duplex prærogativa, vel causa prælationis attenditur. Prima est Juris ordinarii, seu, quod prior in tempore, sit potior in jure; & secunda est, prærogativa privilegii, aut beneficii specialis, & Juris extraordinarii.

116 Circa primam prærogativam notandum est primo, quod si hypotheca pluribus eodem tempore fuerit constituta, non detur vi Juris inter eos prælatio (nisi una pars sit privilegiata de quibus infra) *L. si debitor.* 10. *ff. de pign.* nisi unus possideat: quia tunc in pari causa melior esset conditio possidentis. *c. in pari* 65. *de R. J. in* 6. *c. si a sede.* 31. *de preb. in* 6. *L.* 1. *in fin. & seq. ff. uti possid.* Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 1. *quæst.* 4. *num.* 37. Staril. *de Salv. inspect.* 3. *c.* 2. *n.* 433. Afflict. *dec.* 387. *n.* 5. *in fin.* Negus. *de pignor. memb.* 2. *p.* 5. *num.* 31. *vers. prima conclusio.* Mantic. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 22. *n.* 15. apud quos plura. Quod si vero cesset possessio, vel certe uterque se possidere contendat, adsintque pares probationes, nec apparet de eorum anterioritate, tunc pro rata immittendi sunt, ut ad tex. *in d. L. si debitor.* ubi Bartol. *in princ.* & Pal. *vers. contra tertium.* & alii; *ff. de pignor.* dicit Staril. *l. cit. n.* 432. ubi Costa *de port. rata. q.* 115. *nu.* 1. & 4. & alii; intellige tamen, si partes non sint privilegiatæ: secus si una causa privilegiata esset; quia tunc præferretur non privilegiatæ. DD. *cit.* apud quos plura.

117 Notandum secundo, anterioritatem temporis deduci a die celebrati contractus, seu nascentis obligationis, non vero a die destinatæ solutionis, cum obligatio, ac actio originem agnoscat suam a die initi contractus. *L. cedere diem.* 213. ubi glos. *in verb. nondum venit. ff. de V. S. & in L. certi conditio. in princ. in verb. non potero. ff. si cert. pet.* Rot. *decis.* 476. *n.* 22. *p.* 1. *divers.* apud Merlin. *l. c. lib.* 4. *tit.* 1. *quæst.* 2. *num.* 2. Cenc. *de cens. p.* 2. *cap.* 2. *q.* 5. *a* 9. *n.* 45. *Venet. impress.* Paul. Rub. *annot. ad decis.* 666. *p.* 4. *rec. tom.* 3. *n.* 2.

118 Regulariter ergo prior in tempore potior est Jure. *cap. qui prior.* 54. *de R. J. in* 6. *L. potior. in princ. & Leg. creditor. in princ. ff. qui pot. in pign. hab. L. si fundum. C. eod.* etiamsi posterior creditor possideat, cui etiam non competit retentio contra priorem in tempore. Surd. *cons.* 4. *num.* 41. Duran. *decis.* 412. apud Merlin. *loc. cit. n.* 1. & 6. modo tamen tam prior, quam posterior creditor sint hypothecarii: nam posterior creditor, qui habet hypothecam, præfertur anteriori, qui eam non habet. *L. creditor. la* 2. *§. si primus. ff. qui pot. in pignor. hab. L. eos. C. eod.* Negus. *de pignor. p.* 5. *membr.* 2. *num.* 2. Decian. *cons.* 2 2. *n.* 4. *lib.* 2. apud Mantic. *d. tit.* 22. *n.* 20. quæ temporis anterioritas contrahitur ex modico tempore, puta unius horæ, imo & momenti. glos. *in L. si ex pluribus.* 89. *§. fin. ff. de solut.* Gail. *lib.* 2. *pract. observ.* 25. *num.* 3. Cenc. *de censib. p.* 2. *c.* 2. *q.* 5. *art.* 9. *num.* 44. *impress. Venet.* 1621. ubi Tiraq. *de Jur. primog. qu.* 2. *n.* 2. Decian. *cons.* 29. *n.* 54. *lib.* 2. Peregr. *de Jur. fisci, lib.* 3. *tit.* 6. *num.* 35. quos, cum aliis, citat etiam Merlin. *loc. cit. q.* 4. *n.* 2. & in dubio, qui probat de certo tempore, præfertur illi, qui de illo certo tempore non probat. Mantic. *d. tit.* 22. *num.* 5. ubi Abb. *in cap.* 2. *num.* 7. *de fid. instrum.* & alii; Etiamsi debitor confiteatur, se rem prius alteri obligasse; quia per hoc non potest præjudicare illi, qui de certo tempore docet, nisi contrarium aliter probetur. Mantic. *l. c. n.* 6. ad tex. *in L. Seia Mancipia* 28. *in princ.* & ibi Paul. Castr. *n.* 5. *ff. ad Velleian.*

119 Quod ampliatur, quod prior in tempore præferatur, etiamsi esset creditor ex causa lucrativa, & posterior ex causa onerosa. Mantic. *loc. cit. nu.* 23. Merlin. *loc. cit. qu.* 2. *n.* 12. ad tex. *in L.* 1. *C. de Jur. fisc. lib.* 10. intellige tamen in creditoribus habentibus hypothecam: non cessante hypotheca, & in habentibus tantum actionem personalem procedit regula, quod Creditor posterior ex causa onerosa præferatur anteriori ex causa lucrativa, puta donatario &c. si non adsunt bona sufficientia ad solvendum. *L. inter eos. §. is quoque. ff. de re judic. & L. maritus facere posse.* 55. *ff. sol. matr.* Pasqual. *de patr. pot. p.* 2. *cap.* 9. *a n.* 44. Mantic. *l. c.* ubi alii. Paul. Rub. *in annot. ad decis.* 666. *p.* 4. *rec. tom.* 3. *n.* 5. & 6. ubi Rot. & infra *n.* 123.

120 Porro an, & quando ad cognoscendam prioritatem temporis sit attendendus ordo scripturæ, ita, ut quando eodem tempore, & in eodem instrumento fuit una res pluribus hypothecata, an is sit tanquam prior in tempore præferendus, qui primus fuit in instrumento nominatus? vide late Merlin. ubi tex. & DD. *in dict. quæst.* 4. *a n.* 2. *& seqq.* Staril. *de Salvian. d. inspect.* 3. *cap.* 2. *n.* 439. *& seqq.* Mantic. *d. tit.* 22. *n.* 3. Salgad. *in labyr. cred. p.* 2. *cap.* 4. *n.* 130. & 136. *& seqq.*

121 Procedit autem regula *qui prior in tempore* &c. etiam in hypotheca generali, quæ etiam præfertur speciali posteriori. *L.* 2. *Cod. qui pot. in pignor. L. qui generaliter. ff. eod.* Gail. *lib.* 2. *d. obs.* 25. *num.* 4. Merlin. *l. c. q.* 2. *num.* 7. Mantic. *de tacit. d. lib.* 11. *tit.* 22. *n.* 26. dummodo res sint tales, quæ in generali hypotheca contineri possint; quales non sunt res, quæ debitori sunt in usu quotidiano, uti vestes, & supellex. Item in hypotheca tacita, & expressa, nam harum illa præfertur, quæ prius fuit contracta. Merlin. *loc. cit. num.* 8. & generalis hypotheca anterior adeo præfertur posteriori etiam speciali, ut licet generali sit adjuncta specialis, jus suum exercere possit in rebus postmodum aliis specialiter obligatis: licet de æquitate Canonica prius teneatur jus pignoris in rebus sibi specialiter obligatis prosequi, & si illæ non sufficiant, ad alias manus extendere. *L.* 2. *C. de pignor.* hoc enim actum videtur, quod hypotheca generalis speciali sit subsidiaria. Rot. *decis.* 431. *p.* 5. *rec. tom.* 2. *n.* 1. Merlin. *de pignor. d. lib.* 4. *tit.* 1. *qu.* 19. & 21. nisi adsit clausula, *quod generalitas non deroget specialitati &c.* Merlin. *loc. cit. n.* 48. etiamsi creditum sit ex causa dotis, quia semper prius debebit discussio fieri in rebus specialiter obligatis. Roman. *cons.* 187. *n.* 2. Ripa *in §. privilegia n.* 19. *ff. de privileg. cred.* Covar. *var. res. lib.* 3. *cap.* 18. *n.* 3. & alii apud cit. Rot. vide Merlin. *d. lib.* 4. *tit.* 21. *n.* 48. quod tamen intellige, si creditor posterior id instet, secus si debitor, qui creditori objicere non potest, quod sit posterior in hypotheca, vel quod debeat prius excutere rem specialiter hypothecatam; cum hoc sit tantum privilegium concessum posterioribus creditoribus. Salgad. *in labyr. cred. p.* 1. *c.* 16. *n.* 24. nisi prior creditor inhibuerit debitori, ne tradat possessionem posteriori. Mantic. *d. tit.* 22. *n.* 19. ubi Bal. *cons.* 327. *lib.* 1. *n.* 10. *vers. ego feci.*

Ulterius prior hypotheca generalis præfertur posterio- 122
ri etiam in bonis post secundam hypothecam acquisitis. Negus. *de pignor. p.* 5. *memb.* 2. *num.* 39. & 42. Gippen. *decis.* 4. *n.* 6. Merlin. *de pignor.* ubi de veriori, & ibi DD. *d. tit.* 1. *q.* 24. ubi late Mantic. *de tacit. d. lib.* 11. *tit.* 22. *num.* 26. nam hypotheca generalis continet non tantum bona præsentia, sed etiam futura. Gail. *d. obs.* 25. *n.* 4. *lib.* 2. & probatur ex *L. ult. C. quæ res pign. oblig. non poss. & L. hac edictali. Cod. de secund. nupt.* Limita quoad Fiscum, qui licet non habeat privilegium collationis, tamen in eo est privilegiatus, quod præferatur priori creditori in bonis post obligationem a se contractam per debitorem acquisitis, juxta *L. si is qui ff. de Jur. fisci.* nisi prior creditor ultra prioritatem haberet etiam privilegium, uti pupillus &c. (& alii, de quibus infra) qui in bonis etiam post secundam hypothecam acquisitis, fisco præfertur. Merlin. *l. c. n.* 13. & 14. plura de hac prærogativa temporis vide late apud DD. *cit.*

Verum cessante creditorum hypotheca, cessat etiam 123
regula *qui prior in tempore &c.* sed illi, qui sunt tantum personales creditores, omnes veniunt in tributum. *L. si hominem. §. item quæritur. ff. depositi. L. privilegia. ff. de privileg. cred.* Stracca *de decoctor. qui potior. in bon. decoct. n.* 16. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 1. *quæst.* 36. Mantic. *de tacit. lib.* 11. *d. tit.* 22. *num.* 21. qui tamen id dicit, locum habere in obligationibus ad dandum, non autem in obligationibus ad faciendum; & ibi Roman. *cons.* 47. *n.* 1. *in fin.* post Bald. ad tex. *in L. in operis. ff. locati.* nisi habeant prælationem a Lege, & ideo consideranda erit causa debiti. Gail. *d. obs.* 25. *num.* 13. Prælationem autem habent primo creditores ex causa depositi. Mantic. *de tacit. lib.* 10. *tit.* 10. *num.* 37. & diximus supra *n.* 112. Et concurrentibus pluribus depositariis non spectatur illorum ordo, sed omnium ratio habetur, & simul admittuntur. *Leg. si hominem. §. quoties. vers. item quæritur. ff. depositi;* nisi depositum alicujus adhuc extiterit; quia tunc tanquam Dominus omnibus præfertur, ut ad tex. *in Leg. si ventri. §. in bonis. ff. de privileg. cred.* supra diximus *num.* 112. ex quo apparet, doctrinam intelligendam esse, si depositum erat obsignatum: secus si illud erat numeratum, & sic translatum dominium. Mantic. *loc. c. num.* 38. ubi Bal. *in L. ult. num.* 4. *C. depositi.* Secundo creditor ex causa onerosa præfertur in concursu creditori ex causa lucrativa, ut supra *num.* 109. Pacific. *de Salvian. inspect.* 3. *cap.* 3. *n.* 470. licet creditor ex causa donativa possideat. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 1. *qu.* 36. *nu.* 14. ubi Gutierez *de juram. confirm. p.* 3. *cap.* 15. *n.* 19. & Rot. Item cum unus creditor diligen-

nior

rior alios prævenit creditores obtinendo solutionem, vel sententiam. Gait. *de cred. cap. 4. n.* 2048. Merlin. *d. q.* 36. *num.* 19. nam generale est, quod in debitis personalibus regulariter is cæteris præferatur, cui fuit solutio facta, ut ad tex. *in L. si non expedierit. §. si pupillus. ff. de bon. auth. Jud. possid. & in L. pupillus. ff. quæ in fraud. cred.* docet Gail. *d. obs.* 25. *num.* 15. Jura enim vigilantibus scripta sunt, per nota jura, & *in d. L. pupillus* alios casus, in quibus creditoribus ex actione personali prælatio conceditur, vide apud Merlin. *l. c.*

124 Veniendo ad secundam prærogativam, privilegii scilicet, aut beneficii prælationis specialis creditoribus concessi, notandum est, quod quando concurrunt privilegiati in prærogativa contra anteriores creditores, regulariter non utantur privilegiu contra pariter privilegiatos, sed unusquisque ex tempore suo utitur, & sic prior tempore potior haberi debet, per ea quæ diximus *num.* 106. ut in duabus uxoribus dotes suas repetentibus, ad tex. *in L. assiduis.* 12. §. *& imo quod antiquitas. vers. exceptis.* & ibi gl. *& in §. duabus. C. qui potior. in pign.* Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 2. *q.* 63. nisi res a secunda uxore in dotem datæ adhuc extent; tunc enim in illis præferretur primæ, ad tex. *in L. in rebus.* 30. ibi: *si tamen extant. C. de jur. dot.* glos. *in d. §. duabus. in verb. ex tempore. C. qui pot. in pignor. auth. si quid. C. eod.* Mantic. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 26. *n.* 37. Neguf. *de pignor. p.* 5. *memb.* 2. *n.* 22. vel nisi una veniret ex causa lucri, ut si peteret dotem eidem legatam, & altera ex damno vitando, ut si repeteret dotem solutam; quia secunda, quamvis posterior, præferretur primæ, quamvis esset prior. vide Mantic. *h. c. num.* 46. & sic de aliis; & in duobus pensionariis diximus infra *n. seq.*

125 Porro inter hypothecarios privilegiatos ultra prærogativam temporis, datur etiam prærogativa beneficii specialis: & inter illos primi sese offerunt pensionarii, qui in fructibus beneficii pensione gravati in concursu cum aliis creditoribus præferuntur omnibus creditoribus etiam anterioribus. Garz. *de benef. p.* 1. *cap.* 5. *n.* 236. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 1. *q.* 37. & apud illos Marchef. *de commiss. p.* 2. *cap.* 4. *de commiss. appellat. n.* 69. dicitur enim pensio onus reale & cohærens Beneficio. *argum. cap. si quis Laicus.* 16. *q.* 1. Gigas *de pens. quæs.* 39. 40. *&* 47. Pacific. *de Salvian. Inspect.* 3. *cap.* 4. *num.* 610. Rot. apud Ludovis. *decis.* 507. *n.* 1. apud quos dicitur etiam, quod pensionarius pro pensionibus non solum decurrendis, sed etiam pro decursis, contra successorem in beneficio agere, imo etiam contra quemcumque percipientem dictos fructus, cum sit onus reale, imo potius ipsis fructibus inhærens, & debitum ab eo, qui fructus percipit, ita ut contra illum competat pensionario actio realis. Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 3. *cap.* 11. *de pension. n.* 93. Salgad. *in labyrint. credit. p.* 1. *cap.* 41. *n.* 15. qui tamen *num.* 23. *&* 30. conclusionem non ita absolute admittit, sed cum distinctione, quod illa nempe procedat, quando Clerico beneficiato debitori uno & eodem tempore, quo acquisivit beneficium, fuit etiam injunctum onus solvendæ pensionis; secus vero si illud beneficium liberum, & sine onere pensionis acquisivit, & interim factus est debitor, seu obtinuit creditores tam personales, quam hypothecarios, super dictis fructibus & post contracta illa debita primum consensit in pensionem; quia tunc creditores hypothecarii anteriores ad dicta bona præferrentur pensionario posteriori, quia per consensum in pensionem non potuit beneficiatus præjudicare dictis hypothecariis anterioribus, qui dictos fructus obligatos jam habebant cum hypotheca &c. Et sic tunc habebit locum prærogativa temporis, ad *tot. tit. ff. & C. qui potior. in pignor. hab.* nisi anteriores creditores essent tantum chirographarii sine hypotheca; quia illis pensionarius etiam posterior foret præferendus, nisi beneficiatus debitor in pensionem consensisset in fraudem chirographariorum, ad tex. *in L.* 1. *& seqq. ff. quæ in fraud. cred.* Juxta cujus doctrinam proinde colligitur, quod pensionarius in primo casu semper præferendus sit super fructibus beneficii pensione gravati pro suis pensionibus decursis quibuslibet aliis debitoris Clerici creditoribus, etiam anteriorem hypothecam habentibus in bonis dicti clerici debitoris, secus vero in secundo casu quem vide. Ubi etiam, quod prædicta habeant locum in emphyteuta pro suo canone &c. Item in decimis.

Quod si concurrant duo pensionarii super eodem Beneficio, cum sint pariter privilegiati, præferendus erit, qui prior in tempore, & ex residuo veniet secundus, seu posterior pensionarius, juxta dicta supra *num.* 124. Salgad. *l. c. num.* 38. *arg. tex. in L. qui prior. ff. de R. J.* & ut supra *n.* 108.

Secundo loco sese offerunt illi, qui rem prius alteri 226
hypothecatam conservarunt, aut pro illius conservatione pecuniam mutuarunt, &c. (excepta forte causa repetitionis, de qua *num. seq.*) alias perituram, & ideo cum tales salvam fecerint totius pignoris causam, aliis creditoribus etiam anterioribus præferuntur. per Gail. *lib.* 2. *pract. observ.* 12. *num* 4. & est tex. *in L. interdum.* 5. *ff. qui potior. in pign.* Mantic. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 23. *num.* 1. ubi exemplificat, & signanter *num.* 2. in rebus invectis, & illatis, quæ pro mercede domus sunt hypothecatæ, ita ut pro illa locator, quamvis posterior, præferatur anterioribus hypothecariis, ex quo domus locata sit necessaria ad illas conservandas. ad tex. *in d. L. interdum, & seq. ff. qui potior. in pignor.* & ibi Bart. plura exempla allegat etiam Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 1. *q.* 5. quæ ne hic omnia repetamus ibidem videre poteris; & apud DD. supra *n.* 112. *cit.* dummodo pecunia data fuerit necessaria pro rei conservatione; nam alias pecunia non dicitur tradita ad veram conservationem, & ideo tunc non daretur pro illa privilegium hypothecæ. Gratian. *disc. for. cap.* 25. *num.* 24. Merlin. *l. c. num.* 40. ubi etiam Decian. *cons.* 109. *lib.* 2. *num.* 23. *seq.* non dicitur enim negotium utiliter gestum, si excedat debitum modum. *L. si servum. C. de negot. gest.* & dummodo etiam hypothecam sibi specialiter reservaverint; ut infra. Imo ad hoc ut tali hoc beneficium prælationis competat, tria copulative requiruntur, primo ut nominatim pro conservatione illius rei fuerit pecunia credita, seu mutuata, secundo, quod fuerit cum effectu pro dicta conservatione expensa, & non in aliam causam, & tertio, quod illa res existat. ita Gail. *d. obs.* 12. *num.* 4. Merlin. *l. c. num.* 64. 69. *&* 70. & sic prælatio tantum datur in illa re conservata, & non in aliis; & ideo illa res conservata debet probari. Alex. *cons.* 217. *num.* 2. *lib.* 7. Merlin. *l. c. num.* 67. Et horum conservatorum nomine veniunt etiam mercenarii, & opifices, qui etiam habent tacitam hypothecam in rem, in quam suas operas impenderunt; quia & illi quasi conservatores, & restauratores habentur, & ita etiam in illis debet habere locum dispositio dictæ *L. interdum. ff. qui potior. in pignor.* si res adhuc extat. Merlin. *l. c. num.* 25. Gait. *de cred. in append. ad cap.* 4. *num.* 132. Rodriquez. *de privil. cred. p.* 2. *art.* 4. Zachias *de salar. & oper. merced. q.* 94. *num.* 3. Statil. *da Salvian. d. insp.* 3. *cap.* 4. *num.* 683. *seqq.* ubi quod præferatur sicut dos.

Item sese offerunt illi, per quos ea lege res ad debitorem venit, ut ipsis maneret obligata, uti venditor, qui domum tradidit emptori ea conditione, ut donec pretium solveretur, sibi maneret obligata. Vel si apposuit pactum impediens dominii translationem, donec pretium solvatur: in quibus casibus præfertur omnibus etiam anteriorem hypothecam habentibus tanquam in re propria. Ripa *in L. privilegia. num.* 32. *ff. de privileg. cred. col.* 6. *ad med. vers. nono fallit.* apud Gratian. *disc. for. d. cap.* 25. *num.* 7. dummodo ita conventum sit, ut res eodem momento, quo illam tradidit, eidem maneret obligata, alias secus. Gomez. *var. res. tom.* 2. *cap.* 2. *num.* 28. *vers. item etiam infertur.* Roderic. *de annuis reddit. lib.* 2. *q.* 20. *num.* 3. Gratian. *loc. cit. num.* 4. ubi idem dicit *num.* 8. de mutuante ad rem aliquam emendam, qui præfertur etiam omnibus anterioribus hypothecariis, si sibi a momento mutui facti sibi prospexit per hypothecam, alias secus. Afflict. *decis.* 306. *num.* 4. & ad tex. *in L. licet. C. qui potior. in pign. hab.* docet etiam Mantic. *de tacit. d. lib.* 11. *tit.* 23. *num.* 20. & qui supra *num.* 112. Roderic. *loc. cit. num.* 6. qui tamen *num.* 3. limitat in illo, qui mutuavit sub usuris, hic enim pro illis non habet privilegium, sed solum pro sorte. *& num.* 12. *&* 13. ubi vide pro, & contra arg. tex. *in d. L. si ventri. §. in bonis. ff. de privil. cred. & L. si hominem. §. fin. ff. depositi.* Bart. *in L. quod quis. ff. de privil. cred.* Rip. *in d. L. si ventri, §. in bonis. num.* 9. & alibi.

Item

Item sub eadem ut supra, veniunt illi, quamvis sint posteriores, qui triticum alicui mutuum dederunt pro semine agri: hi enim etiam anterioribus præferuntur in fructibus ex dicto semine natis, si adhuc extent. Mantic. *loc. cit. num.* 11. secus si non amplius extent, per tradita supra, cum fructus intelligantur deductis expensis, quæ eorum quærendorum, colligendorum, aut conservandorum causa fiunt. *L. si a patre. §. ult. ff. de petit. hered. L. fructus. in princ. ff. sol. matrim.* & per plures apud cit. Mantic. *d. num.* 11. *seqq.* & sic in illis præferuntur etiam famuli, qui illos collegerunt &c. per Zachiam, & alios *supra cit.* plures casus vide apud *DD. cit.*

127 Pro tertio loco se offert a DD. hinc inde acriter disputata illa quæstio, an mulier præferatur in repetitione suarum dotium tam prædictis, quam aliis creditoribus hypothecatiis, sive anterioribus, sive posterioribus? in qua quæstione notandum est primo, quæstionem non esse, quando res in dotem datæ adhuc extant: tunc enim habent locum ea, quæ supra diximus, signanter *num.* 112. tex. *in §. his igitur. auth. ut exactione instante datis collat.* Rubeus *annot. ad Rot. Rom. decis.* 666. *p.* 4. *rec. tom.* 3. *num.* 110. *& infra. num.* 131. Notandum est secundo, nec quæstionem esse, an præferatur illis creditoribus qui habent tantum actionem personalem sine hypotheca; quia hoc videtur clare dispositum *in L. assiduis.* 5. *§. & hoc. C. qui potior. in pignor.* quod mulier pro suis dotibus sive extent, sive non, semper præferatur creditoribus tantum personalibus, etiamsi sint anteriores. late Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 2. *q.* 60. Notandum tertio, nec quæstionem esse, an præferatur creditoribus anterioribus habentibus tantum hypothecam tacitam, cum etiam in hoc affirmativa clare constet in *d. L. assiduis.* & ibi glos. *in verb. licet.* & DD. *infra citandi.* Merlin. *loc. cit. q.* 61. *&* 62.

Quæstio ergo est, an mulier pro repetitione suarum dotium non amplius extantium, præferatur habentibus anteriorem hypothecam expressam, sive quam sibi ex speciali pacto, seu contractu expresse reservarunt? & affirmativæ sententiæ favet *cit. L. assiduis*, ex qua apparet, quod hypotheca pro dote sit inducta a Jure, dispositio autem legalis citius operatur, quam dispositio hominis. Salyc. *in d. L. assiduis. num.* 4. Faber. *in §. fuerat. inst. de action.* Neguf. *de pignor. memb.* 4. *p.* 2. *num.* 100. Guttierez. *lib.* 3. *pract. qq. num.* 18. Barbos. *in L.* 1. *p.* 2. *num.* 17. *ff. sol. matr.* Solorz. *de censib. lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 11. Roderic. *de ann. reddit. lib.* 2. *q.* 19. *num.* 7. apud Rot. *decis.* 328. *p.* 5. *rec. tom.* 1. quæ hanc opinionem defendit, adeo ut præferatur etiam in casibus *in n. anteced.* positis. Tranched. *consult.* 28. *num.* 19. Fachin. *contr. jur. cap.* 35. *lib.* 10. *& lib.* 3. *cap.* 99. cui favet etiam *L. in ambiguis. ff. de R. J. L.* 2. *& L. in ambiguis.* 72. *ff. de Jur. dot. L. si ego. §. si res. ff. eod. L. fin. C. ad Vellejan. L.* 1. *ff. sol. matrim.* in quibus dicitur, magnum esse favorem dotis: & hanc defendunt etiam Martin. relatus a gl. *in d. L. assiduis in verbo licet. Cod. qui potior. in pign.* & ibi Petr. *colum.* 2. Jacob. de Aret. *ad fin.* Cyn. *col.* 3. & hanc opinionem veriorem vocant Faber, *qui supra.* Card. *in cap. ex litteris col.* 2. & ibi Panorm. *num.* 8. *de pignor.* Crott. *in L.* 1. *num.* 68. post Jas. *in* 2. *lectur. num.* 12. *ff. sol. matr.* & ibi Bolognet. *num.* 21. *& a num.* 174. post Angel. *in authent. de inæqual. dot. §. ex his consequens. collat.* 7. Bald. Novel. *in tract. de dot. p.* 10. *limit.* 16. ob rationem, quod cum mulier tacitis hypothecis præferatur, ita æque præferri debeat expressis. *arg. L. cum quid ff. si cert. pet.* & alii plures relati pro hac sententia a Rubeo *annot. ad decis.* 666. *p.* 4. *rec. Rot. Rom. tom.* 3. *a num.* 19. *&* 24. ubi Mynsing. *centur.* 4. *decisionum obs.* 13. attestans, ita fuisse judicatum in Camera Imperiali, & alii & apud Rot. *cit. decis.* 328. *p.* 5. *rec.* quibus accedit ratio, qua Imperator *in d. L. assiduis.* voluit providere indemnitati mulierum pro suis dotibus propter publicam utilitatem, indistincte tribuens propterea eisdem prælationem, publica autem utilitas præferenda est privatæ. *L. si quis. §. utrum. ff. ad S. C. Syllan. L. utilitas.* 3. *C. de primipil. lib.* 12. late Barbos. *axiomat. verb. utilitas. axiom.* 1. & ex causa publicæ utilitatis receditur a regulis Juris communis, per nota jura.

Verum pro contraria sententia, quod nempe mulier in repetitione suarum dotium non præferatur habentibus anteriorem hypothecam expressam, stat expressus tex. *in L. licet. C. qui potior. in pignor.* ubi est vulgaris regula; quod, qui prior est in tempore, sit potior in jure, & glos. *in §. fuerat autem. in verb. creditoribus. Inst. de action. & in cit. L. assiduis. in verb. licet. C. qui pot. in pignor.* ubi quod mulier præferatur quidem habentibus tacitam hypothecam, non vero habentibus expressam, & glos. *in cap. ex litt. in verbo favor. de pignor.* & ibi Anton. Hostien. Anchar. & alii testantes de communi opinione. tex. *in L. fin. ff. qui potior. in pignor.* ubi habens hypothecam anteriorem expressam præfertur etiam fisco etiam in bonis post utriusque obligationem acquisitis, imo & ipsi Cæsari, ut ibi dicitur *in §. negotiatori marmorum.* imo & ipsi Reipublicæ. *L. si fundum.* & ibi glos. *in verb. accepisti. Cod. eod.* & hanc sententiam tanquam juri scripto, rationi, & æquitati magis consentaneam, veriorem, ac receptiorem innumeri magni nominis Doctores sequuntur, & signanter Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 2. *q.* 67. ubi DD. Covar. *lib.* 1. *var. res. c.* 7. *n.* 1. *vers. tertia conclusio & num. seqq.* Gail. *pract. obs lib.* 2. *obs.* 25. *num.* 10. Mantic. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 26. *num.* 23. *seqq.* Molin. *de Just. & Jur. de contract. tract.* 2. *disp.* 438. *num.* 10. Gaiz. *de cred. c.* 4. *num.* 1597. Fontanel. *de pact. nupt. clau.* 7. *glos.* 2. *p.* 3. *num.* 2. Neguf. *de pignor. in* 4. *memb.* 2. *p. num.* 86. *&* 100. Capell. Tholos. *decis.* 217. Cyriac. *contr. for.* 81. *num.* 3. & apud illos innumeri alii, quibus addo Pal. Rubeum *annot. ad decis.* 666. *Rot. Rom. p.* 4. *rec. tom.* 3. *a n.* 28. Roderic. *de ann. reddit. lib.* 2. *q.* 20. *num.* 6. cum nullibi tale privilegium, quod tacita mulieris hypotheca præferatur priori expressæ, expressum reperiatur; cum ergo habeamus tex. clarum *in cit. L. licet. C. qui pot. in pignor.* ab illa non erit recedendum, ob alios textus dubios, & quia privilegium dotis uxori legis provisione datum, non debet excludere provisionem hominis, illiusque expressam conventionem temporis prærogativa firmatam, alias multi creditores contra bonam fidem inique deciperentur; ut notat Gail. *loc. cit.* neque credendum est, hanc fuisse mentem Justiniani Imperatoris *in d. L. assiduis:* cum enim privilegium Juris concessum intelligatur citra injuriam alterius. *L.* 2. *§. si quis a Principe. ff. ne quid in loco publico*, ideo in dubio Princeps nunquam præsumatur voluisse reddere & auferre jus tertio jam quæsitum *cap. super eo de offic. deleg.* neque ob publicam utilitatem late Rub. *num.* 52. *&* 70. ideo dicendum est, Imperatorem *in d. L. assiduis*, tantum statuisse, ut hypotheca mulieris pro sua dote præferatur quidem habentibus hypothecam tacitam quamvis anteriorem, non tamen habentibus expressam: quid enim crudelius esset, quam si jus aliquod seu hypotheca &c. ubi jam quæsita, eidem invito auferri posset? ut dicit Rub. *loc. cit.*

Sed dices, potuit Imperator *in d. L. assiduis.* justis ex causis motus statuere, ut mulieris hypotheca præferatur aliis creditoribus habentibus tacitam hypothecam quamvis anteriorem; ergo etiam potuit absque ullius injuria statuere, quod præferri debeat etiam habentibus expressam; cum videatur esse eadem ratio? Resp. primo, in tacita, & expressa hypotheca nequaquam eandem esse rationem: tacita enim conceditur ex privilegio Juris, expressa vero ex propria industria, & contractu, & ideo non mirum, si Imperator contra primam statuere potuit, cum concedens privilegia, possit illa diminuere, vel in totum tollere. ad tex. *in L. rescripta. C. de precib. Imper. offer.* Peregr. *de Jur. fisci. lib.* 1. *tit.* 3. *num.* 20. *L. Princeps. ff. de legib. L. digna vox. C. eod.* at vero jus quæsitum ex proprio contractu, lex nunquam tollit. *L. ult. ff. de pact. L. si post mortem. §. fin. ff. de bon. poss. contra tabul.* & in dubio semper interpretanda sunt privilegia, ut tertio non præjudicent. *L.* 2. *§. merito. & §. si quis a Principe. ff. ne quid in loco publ.* Resp. secundo, posse quidem Imperatorem de plenitudine potestatis auferre etiam jus tertio jam quæsitum, sed negatur, hic de tali mente constare, vel hoc Imperatorem voluisse, utpote omni justitia plenum, qui, ut supra diximus, nec ob publicam utilitatem præsumitur velle, aut voluisse præjudicare juri tertio per contractum, & industriam suam legitima acquisito. vide Pal. Rub. *loc. cit.*

Et quamvis multa, & magna sint dotis privilegia, non tamen sunt tanta, ut possit tertio injuria fieri. ad tex. notabilem *in cap. ex tenore, §. nos igitur de for. comp. cap. nuper. §. quod autem. de donat. int. vir. & uxor. §. aliud quoque in auth. de æqual. dot. vers. si autem mulier circa med.* Gail. *loc. cit.* ubi quod secun-

cundum hanc sententiam intrepide judicaret: & hanc ultra citatos DD. defendunt etiam Bart. *in d. L. assiduis. num.* 6. ubi, quod ita teneat consuetudo, & ita non sit in judicando ab ea recedendum. Jas. *in d. §. fuerat. inst. de action.* ubi de magis communi, & alii; & illam pluries secuta fuit Rot. Rom. & signanter *in decis.* 80. *num.* 4. *rec. tom.* 2. *decis.* 150. *num.* 3. *p.* 7. *rec.* & DD. contrarii teste Pal. Rub. cit. vel loquuntur de hypotheca aliorum creditorum expressa quidem, sed posteriore, vel de anteriore quidem, sed tantum tacita, & illi qui directe huic secundæ sententiæ contrarii sunt, non veniunt attendendi. Ex quibus

128 Infertur primo, quod creditores habentes anteriorem expressam hypothecam non solum præferantur mulieribus habentibus tacitam hypothecam posteriorem in bonis mariti pro suis dotibus, sed etiam habentibus expressam, sed posteriorem. Socin. senior *in L.* 1. *num.* 109. *ff. solut. matr.* & Socin. jun. *ibid. num.* 109. *vers. sed ista opinio.* Negus. *de pignor. p.* 2. *memb.* 4. *num.* 104. *& DD. sup. cit.* & alii apud Merlin. *de pignor. d. lib.* 3. *tit.* 2. *q.* 67. *num.* 5. non tantum in bonis ante matrimonium, ac dotis solutionem, aut promissionem extantibus, sed etiam in postea acquisitis, ut late probat Merlin. *loc. cit. quæs.* 68. *num.* 11. *seqq.*

129 Infertur secundo hypothecam tacitam pro dote præferri expressæ posteriori. *cit. L. assiduis.* & ibi DD. *C. qui potior. in pignor. L. un. §. & ut plenius. C. de rei uxor. act.* Roderic. *de ann. reddit. lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 7. Negus. *de pignor. p.* 2. *memb.* 4. *num.* 98. Card. Mantic. *de tacit. d. lib.* 11. *tit.* 26. *n.* 22. & alii apud Rubeum *l. c. num.* 100. Merlin. *l. c. q.* 65.

130 Infertur tertio, quod creditores supra positi *num.* 126. habentes expressam hypothecam anteriorem, præferantur mulieri suas dotes non extantes repetenti. *DD. supra cit. in d. num.* 126. dixi *habentes expressam hypothecam*, quando nempe mutuans, vendens &c. expresse sibi reservarunt hypothecam, alias secus. *DD. ibid. cit.* quibus addo Rubeum *l. c. num.* 113. *seqq.* ubi alii.

131 Quær. primo: quia *supra num.* 112. *&* 127. dictum est, quod præferatur omnibus etiam habentibus anteriorem expressam in repetitione suarum dotium adhuc extantium, an id procedat, quando dicta bona fuerunt marito tradita cum æstimatione emptionem, & venditionem inducente? Resp. affirmative; quia res etiam taliter æstimata non desinit esse dotalis, & ideo gaudet adhuc hoc privilegio, ut ad tex. *in L. in rebus. in princ.* ibi: *sive æstimata sint, C. de jur. dot.* & ibi glos. *in verb. æstimata ad fin. L. uxor marito.* 56. *ff. de donat. inter vir. & uxor.* Mantic. *de tacit. lib.* 12. *tit.* 28. *num.* 16. Rubeus *l. c. num.* 126. *seqq.* ubi Bal. *in L. interest. in fin. C. de usufr.* Costa *de remed. subsid. remed.* 61. *n.* 3. *&* 5. Gomes. *ad L. Taur.* 50. *sub n.* 44. & alii; & sic pro illis bonis habet in subsidium utilem rei vindicationem. Late Covar. *pract. quæs. cap.* 28. *num.* 8. ubi etiam an tunc creditores posteriores habeant jus offerendi.

132 Quær. secundo, an tacita hypotheca acquiratur per mulierem a die datæ, vel solutæ dotis, an vero etiam a die promissionis? Resp. quod post contractum matrimonium acquiratur a die promissionis; nam licet privilegia non incipiant nisi facta solutione, tamen retrotrahuntur. Salycet. *in sæpe d. L. assiduis. num.* 3. *vers. item moventur. C. qui pot. in pignor.* Socin. Sen. *cons.* 269. *num.* 4. *lib.* 2. Bal. Novel. *de dote p.* 10. *limit.* 16. *num.* 37. *& seqq.* Tiraquel. *de retr. lignag. §.* 1. *gl.* 10. *limit.* 16. *num.* 113. & alii apud Pajatel. *expedit.* 81. *num.* 55. Statil. *num.* 40. *inf.* 3. *cap.* 4. Secus si fuit promissa ante matrimonium; quia tunc non est proprie dos. *L. fin. C. de bon. ante nupt.* Bal. Novel. *l. c. privileg.* 1. *num.* 37. Negus. *de pignor. p.* 2. *memb.* 4. *num.* 79. *&* 80. Pajatel. *loc. cit. num.* 56. Statil. *loc. cit. num.* 43. Idem dic de hypotheca expressa, quæ etiam contrahitur a die promissionis. Pajalet. *loc. cit. num.* 57. Statil. *de Salvian. insp.* 3. *cap.* 4. *num.* 45.

133 Quær. tertio, an privilegium mulieris procedat etiam quoad paraphernalia & donationem propter nuptias? Resp. est negativa: quia licet etiam ratione paraphernalium habeat tacitam hypothecam. Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 2. *quæst.* 54. *&* 55. tamen in illa non gaudet privilegio prælationis; quia privilegia tantum loquuntur de dote. Merlin. *loc. cit. num.* 6. Statil. *de Salvian. d. cap.* 4. *num.* 133. Covar. *var. res. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 1. Mantic. *de tacit. d. lib.* 11. *tit.* 26. *num.* 48.

Sed quid si sponsa de futuro solvit dotem, & dein sponsalia dissolvuntur, habebitne dos privilegium prælationis? Resp. negative; quia, ut diximus, ante contractum matrimonium non potest dici dos, aut dotis privilegium; enim non entis nullæ sint qualitates. Neque hoc privilegium competit matrimonio putativo, quamvis quoad utrumque contrarium teneat Mantic. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 25. *n.* 27. *seqq.*

Quær. quarto, an prædicta privilegia dotis procedant etiam in dote tantum confessaria? Resp. regulariter negative, juxta *L. unicam §. & ut plenius. C. de rei uxor. action.* Gait. *de cred. cap.* 4. *num.* 1705. Covar. *lib.* 1. *cap.* 7. *a num.* 5. sed de hoc vide Menoch. *de præsum. lib.* 3. *præs.* 13. *per tot.* Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 2. *q.* 58. *per tot.* Mantic. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 27. *per tot.* apud quos habebis plures limitationes, & ampliationes. Fontanel. *de pact. nupt. tom.* 2. *claus. ult. p.* 1. *num.* 76. Rot. sæpius, & signanter *decis.* 683. *p.* 2. *rec. & decis.* 78. *num.* 2. *p.* 5. *&* 335. *p.* 6. *rec. num.* 1. & apud Seraphin. *decis.* 292. & alibi *& DD. cit.* apud quos plura videre poteris circa privilegia dotis. 134

Pro quarto loco sese offerunt pupilli, minores, prodigi, amentes, ac alii Curatores habentes, qui tacitam hypothecam habent in bonis tutorum, seu curatorum. *L. pro officio.* 20. *C. de administr. tut. vel cur.* ibi: *pro officio administrationis Tutoris, vel Curatoris bona, si debitores existant, tanquam pignoris titulo obligata minores sibi vendicare minime prohibentur. L. si mater.* 6. *C. in quib. caus. pign.* & ut plura infra in verb. *Hypotheca n.* & ideo præferuntur aliis creditoribus chirographariis quamvis anterioribus, sicut & hypothecariis posterioribus, non item anterioribus, uti diximus de dote; & quod præferantur creditoribus chirographariis est tex. *in L. fin. ff. de tutel. & rationib. distr.* & ibi glos. *verb. privilegium.* quod vero præferantur etiam hypothecariis posterioribus, non vero prioribus, faciunt tradita *supra num.* 121. & est tex. *in L. dabimusque.* 4. *§. si quis. & L. si negotium.* 7. *ff. de privileg. cred.* 135

Sed quær. primo, an quod diximus de minoribus &c. habeat locum etiam quoad Ecclesias, & alia loca pia? difficultatem faciunt ea, quæ tradit Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 1. *q.* 13. *num.* 2. ubi, quod Ecclesia regatur secundum juris communis regulas, nisi in specie sit privilegiata, & de privilegio doceatur. *lib.* 1. *feudor. cap.* 1. *de alien. feud.* Salyc. *in auth. qui rem. num.* 2. *C. de Sacros. Eccles.* Gratian. *disc. for. cap.* 601. *num.* 23. & alii apud cit. Merlin. & hypotheca non contrahatur, nisi in casibus a Jure expressis, quod privilegium nullibi invenitur concessum. Escobar. *de ratiocin. cap.* 39. *num.* 13. & hanc sententiam tenent Albet. *in L.* 2. *C. in quib. caus. pign. vel hypoth. tac. contrah.* Greg. Lop. *in L.* 25. *tit.* 13. *p.* 5. *gl. verb. obligatas* apud Escobar. *l. c.* & apud Car. Anton. de Luca *animadvers. ad cap.* 601. citati. Gratian. *num.* 3. 136

Sed contraria tanquam verior, & in praxi recepta teste de Luca *loc. cit. num.* 10. tenenda est; & illam defendit Gratian. *loc. cit. a num.* 1. Escobar. *loc. cit. vers. sed prædictis.* de Luca *loc. cit.* quia valet argumentum a matrimonio carnali, ad spirituale: sicut ergo in primo uxor habet tacitam hypothecam pro suis dotibus in bonis mariti, sic idem erit in Ecclesia pro suis rebus in bonis Prælati, aut alterius administratoris. glos. *in cap. similiter.* 16. *q.* 1. ibi *unde dico, quod omnes res Clerici sunt obligatæ suæ Ecclesiæ, sicut res Mariti uxori.* & glos. *in cap. ex litteris.* 5. *in verb. obligata. post princ.* & ibi Abb. *num.* 11. *col. ult. ad med. vers. secundo principaliter nota, de pignor.* Negus. *de pignor. p.* 2. *part. princ. memb.* 4. *num.* 120. & alii apud Gratian. & Escobar. *ll. cc.* ubi ad contraria respondent. Quæ hypotheca contrahitur a die acceptæ administrationis, non autem a die malæ administrationis. Quibus accedit, quod Ecclesia æquiparetur minori. *cap.* 1. *de integr. rest.* cum ergo minor habeat tacitam hypothecam in bonis tutorum &c. ut supra diximus, & glos. *in L. fin. C. de legit. tutor.* ita etiam bona Prælati &c. sunt obligata Ecclesiæ. DD. *cit.*

Quod idem dicendum est in administratore hospitalis, cui bona administratoris sunt hospitali obligata teste Escobar. *loc. cit. num.* 14. ubi Negus. *de pignor. d.*

memb.

memb. 4. p. 2. princ. n. 123. Aym. conf. 323. ubi, quod bona pauperum eisdem gaudeant privilegiis, quibus gaudent bona Ecclesiarum. ita etiam Flor. de in lit. juran. num. 745. Joseph. Ludov. decis. 30. nu. 7. Everhard. in suis centuriis legalibus argum. ab Ecclesia ad pia loca. Corn. conf. 57. num. 4. vol. 3.

137 Sed major difficultas est, an id procedat non solum pro creditis ob administrationem contractis, an vero etiam pro aliis creditis extra administrationem? & negative Respondet Grat. d. c. 601 nu. 19. Merlin. de pign. lib. 3 q. 13. n. 1. tit. 2. Gait. de cred. c. 4. q. 11. nu. 2040. & seqq & alii apud de Luca in animadvers. Gratiani d. c. 601. n. 12. quamvis ipse nn. seqq. conetur probare contrarium ex Modestin. Pistor. qq p. 3. q. 129. cum Ecclesia æquiparetur fisco. Bald. Novel. de dote p. 3. privil. 1. num. 5. per tex. in L. ut inter divinum. C. de sacros. Eccles. qui habet hoc privilegium contra omnes suos debitores. L. certum est. ubi Glos. C. in quib. caus. pign. tac. contrah. L. quamvis. & ibi glos. & L. seq. C. de privileg. fisci. Peregr. de Jur. fisci. lib. 6. tit. 6. de pignor. & hypoth. n. 1. ergo etiam Ecclesia. Everhard. de loco a Fisco ad Ecclesiam. per tex. in L. fin. C. de sacros. Eccles. Bartol. in L. a divo Pio. §. sed si emptor. ff. de re jud. glos. in L. an usufructus. verb. longævi ff. de usufr. Ricc. in addend. ad Tiraquel. de privil. piæ causæ. privil. 143. Peregrin. ubi de communi (quamvis ipse contrarium teneat.) l. c. tit. 2. n. 3. & alii apud cit. de Luca.

138 Cum prædictis venit etiam fiscus, qui gaudet privilegio dotis ut num. antecedenti, & alibi notavimus, & de cujus prærogativa vide plura apud Merlin. de pignor. lib. 3. tit. 2. q. 68. & 77. per tot.

139 Et post creditores hypothecarios, tandem veniunt chirographarii, ut supra n. 123. plura circa materiam hanc intricatam concursus vide apud Salgad. Merlin. Statil. & alios supra citatos.

§. VI.

De Jure offerendi, quod competit posterioribus creditoribus, & quomodo succedant in locum creditorum anteriorum?

140 Diximus supra, inter creditores hypothecarios illos præferri, qui sunt in tempore priores: posterioribus vero creditoribus alia jura concedunt, nempe jus offerendi; & sic creditor, qui tempore posterior est, potest offerre anteriori creditori, quod eidem a communi debitore debetur, & sic cum primus creditor taliter recipiat suum creditum, secundus confirmat suam hypothecam, & succedit in locum primi. L. 1. C. qui pot. in pignor. L. potior. 11. §. fin. ff. eod. & per alia deducta a Merlin. de pignor. lib. 4. tit. 2. q. 43. a n. 1. Fachin. contr. jur. lib. 11. cap. 9. Menoch. adipisc. remed. 3. n. 181. Pacific. de Salvian. inspect. 5. cap. 1. num. 12. seqq. Mantic. de tacit. lib. 11. tit. 28. n. 1. Morot. de Jure offerendi n. 12. Cenc. de censib. p. 2. c. 2. q. 5 art. 9. num. 65. impress. Venet. 1621. & post illum Rot. decis. 268. num. 10. & 269. n. 2. & apud illos alii. Et si anterior creditor recusat accipere solutionem a secundo oblatam, poterit secundus creditor facere depositum, juxta L. 1. C. qui potior. in pign. Neguf. de pignor. p. 5. memb. 3. n. 10. Mantic. l. c. n. 5. Merlin. l. cit. q. 48. Olea de cession. Jur. tit. 4. q. 1. n. 14. modo pecunia debita, & a secundo oblata, ac deposita, fuerit coram testibus numerata, alias non haberet effectum; quia forsan posset non esse integra summa, non bona &c. ut dicit Statil. de Salvian. d. inspect. 5. c. 1. n. 27.

141 Porro ut secundus creditor habeat jus offerendi primo, vel anteriori creditori, requiritur, quod secundus habeat hypothecam in bonis communis debitoris. Morot. de Jur. offerendi n. 22. Rot. in una Anconitana coram Bichio in final. quam citat Merlin. l. cit. d. q. 43. nu. 1. quæ forsan est decis. 95. num. 27. inter ejusdem Bichii impressas, prout ibi in d. decis. dicitur ad tex. in L. cum tibi. C. qui pot. in pign. hab. L. nulla. C. de solut.

142 Hinc creditor chirographarius non habet jus offerendi, ex defectu hypothecæ. Neguz. de pignor. p. 5. memb. 3. n. 6. Mantic. l. c. n. 25. Morot. l. c. num. 41. Thes. decis. 157. num. 5. Merlin. l. c. q. 46. & probatur ex cit. L. cum tibi. 10. C. qui pot. in pign. & L. nulla C. de solut. Limita, si chirographarius possideret, & ab aliis concreditoribus molestaretur; quia tunc haberet jus offerendi. DD. cit. cum quilibet etiam extraneus possessor habeat hoc jus, ut dicit Pacific. d. inspect. 5. c. 1. n. 12. ad tex. in L. Paulus. §. fin. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solu. & per Salyc. post Bart. in L. final. in fin. C. qui pot. in pignor. hab. Neguz. l. c. n. 17. vers. ita etiam. Rot. decis. 267. n. 5. post cit. Pacif. apud quem alii; etiamsi dictus possessor nullum jus in re possessa habeat, essetque injustus possessor. Menoch. adipisc. d. remed. 3. num. 182. Afflict. decis. 259. n. 3. glos. in L. mulier. ff. qui potior in pign. in verb. justus possessor. Merlin. l. c. num. 64. nam creditori non interest, a quo eidem satisfiat, & quilibet possit pro alio solvere, ut supra diximus nu. 12. & est tex. in L. solutionem, & L. qui decem. §. 1. ff. de solut. Pacif. l. c. nu. 13. ubi vide etiam Scacc. de commerc. & camb. §. 2. glos. 5. a num. 72. apud quem plura.

143 Hoc jus offerendi competit secundo creditori, etiam creditore priore possidente rem hypothecatam, nisi ipse primus creditor offerat secundo; quo casu primus poterit rem hypothecatam retinere sicut quilibet possessor, ut in L. Paulus, §. qui pignoris. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solv. glos. in cit. L. 1. verb. solverit. C. qui potior. in pign. Afflict. d. decis. 259. num. 2. quia, ut supra dictum, jus offerendi competit cuilibet possessori. cit. L. Paulus. Et sic creditores possunt avocare pignus a creditore priore, si ei pecuniam debitam offerant. L. potior. 11. §. fin. ff. qui potior. in pign. 1. C. si antiquior. cred. Gail. lib. 2. pract. observ. 92. Fachin. contr. Jur. lib. 3. cap. 100. nisi, ut dictum est prior pignus possidens offerat. addo glos. in d. L. potior. §. fin. verb. solvatur.

144 Ampliatur conclusio, licet debitor rem hypothecatam vendiderit, vel in solutionem dederit primo creditori, quia adhuc secundus creditor potest offerre primo, quia per venditionem non fuit quoad hunc effectum extincta hypotheca, & ita alienatio potest revocari. Neguz. de pignor. p. 5. memb. 3. n. 2. in 2. ejus part. n. 2. Mantic. de tacit. d. tit. 28. n. 2. Menoch. de præsum. lib. 3. præs. 121. nu. 2. Maresc lib. 2. var. res. cap. 136. a nu. 1. Thes. decis. 157. num. 1. Rot. post Pacific. de Salvian. decis. 176. num. 6. Merlin. de pignor. d. tit. 1. q. 46. modo tamen hypotheca secundi creditoris offerre volentis orta non fuerit primum post dationem a debitore in solutum factam; nam tunc quoad illas res non haberet locum jus offerendi. ita Thes. l. c. nu. 2. Et prædicta ampliantur, licet bona obligata sint data primo creditori a Judice: quia tunc factum Judicis diceretur factum partis, & idem operatetur. DD. cit. Verum in hoc non conveniunt DD. an posterior creditor habeat jus offerendi, etiam ubi anteriori creditori fuit facta adjudicatio per sententiam Judicis? ut videre est apud Fachin. lib. 11. contr. jur. cap. 10. qui affirmative respondet, ubi adjudicatio a Judice fuit facta parte absente; quia tunc factum Judicis reputaretur factum partis. Secus vero si adjudicatio fuit facta parte, seu posteriore creditore præsente; quia lis per adjudicationem finita, non debet amplius per jus offerendi suscitari. Ita etiam Thes. l. c. quem sequitur etiam Rot. coram Bich. quæ inter ejusd. impress. est dec. 95. n. 6. & 7. ubi quod citatio creditoris certi debeat esse personalis; quia secundus creditor fuit in culpa, qui tunc non licitavit. L. si fin. §. postea ff. de damn. infect. & dat ibi rationem Castr. ne dominia rerum semper sint in certo. & ita etiam intelligendus est Cephal. conf. 298. n. 8. & conf. 397. n. 45. Tiraquel. de retract. lign. §. 8. glos. 7. n. 12. & alii apud cit. Thes. Idem dicitur, quod jus offerendi non competat, si primus creditor vendidit bona in vim pacti ab initio in contractu appositi, quod creditor posset illa accipere in solutum, seu per viam adjudicationis; quia tunc hujusmodi pactum processit obligationem secundi creditoris. Maresc. & Bich. ll. cit.

Similiter dicitur, quod etiamsi creditor pignus, aut rem hypothecatam sibi a debitore venditam alteri vendiderit, nihilo minus poterit adhuc secundus creditor eidem emptori offerre. Mangil. de evict. q. 47. num. 4. Salgad. in labyr. cred. p. 3. cap. 10. n. 14. Mantic. de tacit. d. lib. 11. tit. 28. num. 3. Maresc. d. cap. 136. num. 1. & 2. & semper intrat præsumptio, quod creditor anterior emerit potius gratia tuendi suum jus, quam acquirendi dominium. Bich. loc. cit. num. 18. seqq. quod procedit etiamsi debitor alteri pignus, aut rem hypothecatam alteri vendiderit cum pacto, ut solvat pretium primo; adhuc enim haberet locum jus offerendi. Mantic. l. c. & DD. cit. Tamen si primus creditor vendidit jure

cre-

ditoris, mediante scilicet auctoritate legis, adjudicationis, vel judiciali subhastatione, cessat jus offerendi, a quo proinde emptor tutus est, cum in emptorem transierit tunc prædium immune ab ejus hypotheca. Mantic. *l. c. num.* 24. *& DD. cit.*

145 Ulterius jus offerendi competit creditoribus hypothecariis mariti contra uxorem agentem ad repetitionem dotium soluto matrimonio, quando dos consistit in quantitate, & sic repetere bona hypothecata. *L. cum tibi. C. qui pot. in pign. hab.* DD. apud Mantic. *d. lib.* 11. *tit.* 30. *n.* 1. Merlin. *de pignor. lib.* 5. *tit.* 2. *q.* 66. *n.* 7. *& q.* 73. *lib.* 3. *tit.* 2. *n.* 14. *&* 15. & apud illos Cyn. *in d. L. cum tibi.* & Aretin. *vers. secundo quero.* & Bart. *num.* 3. juxta quos tunc mulier non habet jus retentionis; quod si vero dos non consistat in quantitate, sed in fundo v. g. aut alia re in dotem data, illaque extet, & sic uxor, quæ habet duplicem actionem ad dotem repetendam, hypothecariam nempe, & rei vindicationis, eligat secundam, & sic res dotales adhuc existentes vindicare intendat, non poterunt creditores posteriores ejusdem fundi possessores eidem pretium offerre, ita Fachin. *lib.* 11. *contr. Jur. cap.* 10. ubi Neguz. *de pignor. p.* 5. *memb.* 3. *nu.* 28. etiamsi res illa dotalis fuerit æstimata, vel non; quia jus offerendi datur contra agentem hypothecaria, seu ad quantitatem sibi debitam, non autem adversus eum, qui rem vindicat. *L. officium. ff. de rei vindic.* ne aliud pro alio invito creditore solvatur; contra *L.* 2. §. 1. *ff. si cert. pet.* & ratio sit habenda dominii, quod habet uxor in rebus dotalibus, sive æstimatæ sint, sive non. *L. in rebus. C. de Jur. dot.* quamvis sententia, quod possessor rei dotalis æstimatæ possit mulieri offerre agenti rei vindicatione, suos habeat patronos; nam illam defendunt Socin. Sen. *cons.* 224. *lib.* 2. motus authoritate Bal. *in auth. contra cum rogatus. C. ad Trebell.* Jas. *in L. traditionibus. n.* 2. *C. de pactis* Covar. *pract. quæst. cap.* 28. *num.* 8. *in fin. vers. quam ob rem sequor Socini, & Jas. opinionem &c.* Moror. *de Jur. offer. q.* 3. *nu.* 6. quibus accedit Merlin. *de pignor. d. quæs.* 66. *n.* 5. *seq.*

146 Hoc unum notandum est, quod si creditores offerentes velint a muliere sibi cedi jura cum privilegio prælationis, illa non cogatur ad illam cessionem, nec ad restitutionem rei hypothecatæ; quia hoc privilegium prælationis concessum mulieri pro dote est personale, & in extraneos non transit. Merlin. *l. c. n.* 8. Mantic. *d. tit.* 30. *n.* 2. *&* 3. ubi DD.

147 Limita prædicta, quando uxor agit ad restitutionem seu assecurationem dotis, aut rerum sibi pro dote hypothecatarum marito ad inopiam vergente, & sic durante matrimonio; nam tunc non habet locum jus offerendi juxta veriorem apud Ciarlin. *contr. for. cap.* 94. *n.* 23. Afflict. *decis.* 199. *n.* 2. Neguz. *de pignor. p* 5. *memb.* 1. *n.* 31. *seqq.* Gail. *pract. observ. lib.* 2. *obs.* 92. *nu.* 6. *seqq.* ubi postquam authoritates, & rationes utriusque sententiæ examinavit, istam veriorem vocat, & contraria resolvit. Idem facit Mantic. *de tacit. d. tit.* 30. *per tot.* Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 2. *quæs.* 73. *per tot.* apud quos tamen invenies aliquas limitationes amplectendas. vide etiam Tusch. *pract. concl. litt. O. concl.* 78. *a n.* 13.

148 Jus offerendi competit etiam, quando primus creditor est privilegiatus, uti fiscus, vel Respublica; quia satis est; si ei debitum solutum fuerit, vel per eum steterit, quo minus solvatur. *L. ult. C. de his, qui in prior. cred. loco succed.* Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 2. *q.* 43. *num.* 16. Mantic. *de tacit. d. lib.* 11. *tit.* 28. *num.* 9. & apud illos Neguz. *de pignor. p.* 5. *memb.* 3. *num.* 13. *in* 7. *ampliat.* Imo etiam competit contra creditorem hypothecarium habentem in instrumento etiam clausulam *constituti.* Merlin. *loc. cit. q.* 65. *num.* 4. secutus Moror. *de Jur. offer. num.* 9. Et hoc jus durat etiam post sententiam, etiam in judicatum lapsam, nisi fuerit in illo judicio actum de Jure offerendi. Merlin. *loc. cit. q.* 78. ubi Moror. *loc. cit. num.* 52.

149 Et etiam tertius creditor solvens primo, illi succedit excluso secundo. *L. si prior.* 13. §. *a Titio ff. qui potior. in pign.* & ibi DD. imo ex jure offerendi succedit primo non solum in hypotheca, sed etiam in actione personali. *L.* 2. *C. de iis, qui in prior. cred. loco.* Merlin. *loc. cit. quæs.* 51.

150 Offerendo igitur secundus creditor hypothecarius succedit in locum primi, & hoc licet offerendo specialiter non convenerit, ut in locum primi succedat. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 2. *q.* 43. *num.* 13. ubi Neguz. *de pignor. p.* 5. *membr.* 3. *num.* 13. *vers. septimo.* Mantic. *de tacit. lib.* 11. *d. tit.* 28. *num.* 8. apud quos alii. Olea *de cess. Jur. & action. tit.* 4. *q.* 1. *num.* 13. ubi quod id procedat, etiamsi tertius, vel quartus creditor hypothecarius offerat. Limita si non debitor, sed extraneus creditori solvit; nam is non succedit in ejus jus sine cessione, bene vero si primus cessit suum jus. Olea *de cess. Jur. d. q.* 1. *n.* 8. Gratian. *disc. for. c.* 269. Merlin. *d. q.* 43. *num.* 18. apud quos tamen invenies aliquas limitationes; & ibi DD. vide etiam cit. Merlin. *q.* 58. *&* 59. Rot. post Cenc. *de cens. dec.* 202. & post Pacif. *decis.* 148.

Limitatio principalis est, quod licet tertius hypothecæ, vel pignoris possessor non succedat, offerendo, in jus primi creditoris cui solvit, ad effectum, ut contra alios hypothecarios agere possit, non obtenta cessione; habet tamen privilegium retentionis, non tantum adversus debitorem, sed etiam adversus creditores posteriores ita Olea *loc. cit. n.* 12. & faciunt tradita per Merlin. *loc. cit. n.* 20. Mantic. *loc. cit. tit.* 29. *n* 4. *vers. sed diversa.* Gratian. *loc. cit. n.* 17. *seq.* apud quos alii contra alios.

151 Extraneus tamen solvens non potest cogere creditorem illius, pro quo solvit, ad cessionem suorum jurium, juxta veriorem apud Oleam *loc. cit. tit.* 5. *q.* 1. *num.* 4. Scacc. *de commerc. & camb.* §. 2. *glos.* 5. *num.* 82. *&* 87. apud quos plura de hac materia, cum limitationibus, & ampliationibus.

152 Creditor secundus succedens primo, non tantum succedit ratione rei, sed etiam ratione usurarum solutarum primo creditori, imo etiam non solutarum; quia etiam illas offerre debet, si vult succedere in locum primi. Mantic. *loc. cit. tit.* 28. *n.* 38. Merlin. *loc. cit. q.* 49. ubi Neguz. & alii; secus quoad usuras usurarum..

153 Creditor tamen succedens in locum primi, aliis creditoribus posterioribus præfertur tantum quoad jus prioris, non etiam quoad creditum suum, si sit alio posterior, nisi aliud sit conventum. ita Mantic. *loc. cit. nu.* 39. ubi Neguz. *de pignor. p.* 5. *memb.* 3. *in prim. ejus part. n.* 10. ad tex. *in L. si prior.* §. *a Titio. ff. qui pot. in pign.*

154 Cessa autem actione personali, si alias cit credibilis, videtur etiam cessa hypotheca, & econtra, quod procedit in hypotheca, quæ competebat cedenti tempore cessionis: & cessio jurium potest peti etiam a fidejussoribus, negotiorum gestoribus, correis, tertiis possessoribus, ab emptore rerum hypothecatarum, & in qualibet parte judicii: & hæc exceptio nunquam censetur a statuto exclusa, nisi beneficio cedendarum fuisset renunciatum, ad quam renunciationem inducendam non sufficit sola, & simplex clausula „ *renuncians omni legum auxilio* de quibus vide Merlin. *loc. cit. a q.* 61. Neguz. *de pignor. p.* 5. *memb.* 3. *cap.* 1. *num.* 25. Moror. *de Jur. offer. tit. de possess. offer. n.* 3. Gratian. *disc. for. cap.* 409. *n.* 6. *&* 7. Car. de Grass. *de except. excep.* 10. *num.* 56. & de hac jurium cessione, vide Oleam *de cession. Jur. tit.* 4. *&* 5. *per tot.*

Et a quibus, ac contra quos exceptio cedendarum opponi possit, vide late Merlin. *l. c. a quæs.* 67. *usque ad lib.* 5. & Car. de Grass. *loc. cit. a n.* 13. *seqq.*

155 Juri offerendi licet possit præscribi inter primum, & secundum creditorem longo tempore, puta 30. aut 40. annis; nam si tanto tempore prior creditor possedit, non potest amplius secundus creditor offerre. Neguz. *de pignor. p.* 5. *memb.* 3. *sub num.* 52. Gail. *pract. obs. lib.* 2. *obs.* 18. *num.* 12. Mantic. *d. lib.* 11. *tit.* 28. *num.* 37. ubi Rot. Thes. *decis.* 157. *num.* 3. *vers. primus casus.* Balbus *de præscr. p.* 4. 5. *part. princ. quæst.* 2. *num.* 1. *ad med.* & DD. *in L. cum notissimi.* §. *sed cum illud. C. de præscr.* 30. *annor.* Tamen quod creditor contra debitorem non possit præscribere juri offerendi, defendunt multi apud Merlin. *loc. cit.* Balb. *ut supra.* Osasc. *dec.* 115. *num.* 13. Gail. *loc. cit. num.* 5. ubi quod hæc opinio tanquam verior, & æquior, fuerit secuta in Camera Imperiali, apud quos alii; ob rationem; quia debitor potest, quandocumque vult offerre debitum, vel pignus luere, & sic est in facultate debitoris luere, vel offerre, quæ autem facultativa sunt, non præscribuntur. *L. viam publicam. ff. de via publ.* & Gabr. *de præscr. concl.* 7. *num.* 2. quamvis etiam quoad hoc contrarium teneant Neguz. *de pignor. p.* 5. *memb.* 3. *num.* 52. Covar. *var. res. lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 2. *&* 3. Gomes. *var. res. tom.* 1. *cap.* 9. *num.* 27. *& vers. secundo pro ista facit.* Merlin. & Thes. *ll. cit.* apud quos videre poteris diversos casus, qui tibi inservient pro limitationibus.

Re-

156 Requisita oblationis, ut rite fiat, & illius effectus tam oblationis realis, quam verbalis, vide late apud Merlin. *loc. cit. q.* 81. *seq.* Statil. *de Salvian. inspect.* 5. *cap.* 1. *a n.* 23. & infra in verbo *oblatio.* Plura circa materiam Juris offerendi vide DD. *cit.*

§. VII.

Miscellanea Debitorum, & Creditorum.

157 Debitor non potest mutare pignus invito creditore. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *q.* 109. *n.* 2. quia unum pro alio invito creditore solvi non potest. *L.* 2. §. 1. *ff. si cert. pet.* Sic nec ille, qui tenetur præstare pignora, liberatur præstando fidejussorem. Merlin. *loc. cit. n.* 7.

158 Debitor obligatus cum juramento solvere, si propter sequestrum Judicis non solvit, non est perjurus. Felin. *in cap. constitutus. num.* 18. *de rescript.* apud Pasqual. *in tr. de patr. potest. p.* 1. *cap.* 8. *nn.* 2. nisi esset sequestrum affectatum. Farin. *de fals. & simulat. q.* 160. *num.* 92. Afflict. *decis.* 150. *n.* 18. *seq.* Idem dic de solvente alii de mandato Judicis, quam creditori, aut de discedente a loco, a quo promiserat non discedere, & sic de aliis; quia necesse habet parere Judici. DD. *cit.* & Menoch. *de arbitr. cas.* 137.

159 Quid si debitor transmisit creditori cambiales, & campsor fuerit decoctus, decoctio campsoris ceditne in damnum creditoris? Resp. quod si non intercessit delegatio, cedit in damnum debitoris; quia si non fuit secuta realis solutio, non dicitur facta realis liberatio. Castr. *in L. si debitorem. ff. de novat.* Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 11. *per tot.* Decoctio vero non præsumitur, sed est probanda. Merlin. *dec.* 387. *nu.* 3. Stracc. *de decoctor. p.* 3. *n.* 57. nisi esset notoria, quando scilicet bona illius fuerunt publice subhastata &c.

160 Debitoris decocti confessio de debito in præjudicium aliorum creditorum non valet; quia cum pro mortuo deputetur, non habet neque velle, neque nolle. DD. *in L. is cui bonis. ff. de V. O.* & apud Salgad. *in labyr. cred. p.* 1. *cap.* 14. *n.* 21. tum etiam ne sit in potestate debitoris creditores circumvenire. Bichius *decis.* 191. *num.* 1. etiamsi nondum actualiter decoxerit, si erat de proximo decocturus. Bald. 432. *num.* 1. *lib.* 1. *& cons.* 399. *num.* 3. *lib.* 5. Stracc. *de decoctor. tit. qui pot. in bon. decoct. num.* 17. Gratian. *disc. for. cap.* 768. *num.* 7. & 8. alii apud Bich. *loc. cit. num.* 2. quia paria sunt, quod tempore confessionis debitor esset decoctus, vel de proximo decocturus. Ursill. ad Afflict. *decis.* 402. *num.* 7. Addend. ad Buratt. *decis.* 9. *litt. B.* sicut nec recognitio schedulæ productæ ab aliquo ex creditoribus, dum fit discussio, nisi de debito aliter appareat. Eccles. *obs. for. Senat. Pedem. observ.* 50. *de appellat. num.* 2. *seqq.*

161 Debitor decoctus potest repudiare hæreditatem etiam in præjudicium creditorum tam hypothecariorum, quam chirographariorum. Salgad. *in labyr. cred. p.* 2. *c.* 14. *num.* 6. *seqq.* ubi tex. DD. contrariaque resolvit; quia edictum de non fraudando creditores pertinet ad eos, qui diminuunt, non autem ad eos, qui acquirere nolunt, cum tunc debitor nihil de suo patrimonio diminuat, nec alienet; quia non alienat, qui non vult acquirere. Ita etiam Fachin. *contr. jur. lib.* 13. *cap.* 46. Gratian. *dec. March.* 17. *n.* 16. ubi veriori, & ad contraria respondet. idem Gratian. *disc. for. c.* 132. *per tot.* & ibi Car. Anton. de Luca *a num.* 1. 4. & 5. ubi rejicit distinctionem Anchar. *cons.* 201. inter creditores hypothecarios, & chirographarios. Pasqual. *de patr. potest. p.* 2. *cap.* 4. *num.* 172. Mangil. *de imputat. quæst.* 4. *nn.* 24. *vers. neque tandem.* Rot. apud Bichium *decis.* 292. *num.* 27. qui omnes concludunt, non tantum id procedere in hæreditate, sed etiam in legitima, legato, & aliis; ad tex. *in L. qui autem.* 6. *ff. quæ in fraud. cred.* & apud illos alii; & hæc quoad forum externum; quid vero sit in foro interno, vide quæ diximus in verb. *Hæreditas circa num.* 16. Et prædicta procedunt etiam post institutum concursum, & illo adhuc pendente. Salgad. *loc. cit. a num.* 80. etiamsi enim talis sit privatus administratione in jam acquisitis, non per hoc cogitur acquirere.

162 Sed dubium est, an debitor sit irregularis? Resp. ex debito pecuniario ex se non induci irregularitatem; cum hæc irregularitas non sit in jure expressa. Bonac. *de censur. irregularitatis disp.* 7. *q.* 2. *punc.* 4. *num.* 6. Limita, nisi debitum esset litigiosum, quod debitorem obligaret ad ratiocinia reddenda; nam tunc ex illa obligatione induceretur irregularitas, a qua tamen liberaretur facta bonorum cessione absque infamia, & reservata sibi congrua sustentatione; juxta *cap. Odoardus, de solut.* Majol. *de irregul. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 15. Suarez *de censur. disp.* 51. *sect.* 3. *ad fin.* apud Bonac. *l. c.*

163 Sed gauderne debitor confugiens ad Ecclesiam immunitate Ecclesiastica? Resp. affirmative, nisi debeat Principi. Gratian. *disc. for. cap.* 380. *nu.* 1. Covar. *var. res. lib.* 2. *c.* 20. *n.* 14. *vers. sed profecto.* Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 46. Abb. *in cap. inter alia* 6. *col.* 9. *post princ. n.* 24. *de immun. Eccles.* Cyn. *in L. præsenti. col. ult. in pr. vers. aut propter aliud debitum. C. de his, qui ad Eccles. confug.* & ibi DD. imo quod gaudeant immunitate etiamsi sint obnoxii publicis tributis, defendunt DD. *cit.* & signanter Covar. *loc. cit.* ubi Abb. *in d. cap. inter alia.* Aufrer. ad Capell. Tholos. *decis.* 432. *num.* 3. *in fin. & seqq.* Sylv. *in verb. immun.* 3. §. 3. non obstante §. *publicorum vero tributorum. auth. de mand. princ.* quia Imperator non potuit præjudicare Juri Canonico. Gratian. *l. c. & DD. cit.* tunc ergo eidem debitori datur spatium competens ad se defendendum, & respondendum, & præstito a creditoribus juramento de non carcerando, vel corporaliter affligendo, poterit illis dimitti, ut possint contra illum civiliter agere, vel debitor poterit cogi ad præstandam cautionem idoneam de solvendo, salva semper immunitate DD. *cit.* qui testantur ita practicari in Imperio, Gallia, & Hispania.

Et hoc etiamsi sint falliti, & decocti, communior apud Barbos. *loc. cit. num.* 47. Gratian. *d. cap.* 380. *num.* 3. Navar. *in sum. cap.* 25. *num.* 19. *in fin.* Dian. *p.* 1. *tr.* 1. *res.* 32. *& p.* 6. *tr.* 1. *res.* 17. & probat ex constit. Clem. VIII. *& p.* 3. *tr.* 1. *res.* 40. quamvis quoad decoctos fraudulentos, ac dolos, & qui simulant se bona decoxisse, illaque in fraudem creditorum occultant, vel in fraudem creditorum illa dilapidant, & profligant, qui famosi latrones vocantur, teste Covar. *loc. cit.* in contrariam sententiam, quod nempe hi non gaudeant immunitate, inclinare videatur Covarruv. *l. sup. cit. num.* 14. *vers. nec Jasonis.* Illamque late comprobat Gratian. *ubi supra a num.* 5. *seqq.* sed quidquid sit de Jure communi, de quo loquuntur Doctores hanc opinionem tenentes teste Gratian. *num.* 29. certe hodie post Bullam Gregorii XIV. immunitate Ecclesiastica gaudere debent etiam fraudulenti falliti, & decocti. ita Dian. *d. p.* 6. *res.* 17. *& loc. sup. cit. & p.* 3. *tr.* 1. *res.* 40. ubi Farin. *de immun. cap.* 22. *num.* 250. Peregr. *eod. tract. cap.* 11. *num.* 14. Sacr. Congr. apud Diand. *d. p.* 1. *tr.* 1. *res.* 32. late probat Gratian. *loc. cit. a num.* 30. quia in Bulla Gregoriana non excipiuntur; nihil faciente in contrarium Bulla Pii V. *in Bullar.* 116. nam etiamsi in illa vocentur fraudulenti fures, & tanquam tales puniri jubeantur ultimo supplicio, tamen per hoc non potest dici, quod veniant nomine publicorum latronum, qui in Bulla nominantur, cum tales sint, qui per vim furantur homines spoliando, occidendo &c. de quo Rebuff. *in L. hostes.* 118. *col.* 2. *in fin. vers. cæteri latrones. ff. de V. S.* & alii apud cit. Gratian. Bene verum est, quod tales cum bonis ad Ecclesias confugientes non debeant ibi multo tempore tolerari. ita *Sac. Congr. Episcoporum in una Barensi die* 12. *Martii anno* 1600. *& die* 1. *Decembr.* 1617. decrevit, quod decoctores res, & bona in præjudicium creditorum ad Ecclesias transportare non debeant, sed Judici sæculari consignanda sunt, ut illas, & illa dare possit, cui de Jure. ita Dian. *d. res.* 17. *p.* 6. *tr.* 1. sed a quo erunt consignanda Judici Ecclesiastico, illique ad Ecclesiam confugiens spoliati? Resp. quod a solo Judice Ecclesiastico, & quidem de licentia Episcopi, seu Vicarii. Barbos. *l. c. n.* 47. *in fin.*

164 Debitor, qui in judicio mendaciter negat, se aliquam rem possidere, de mendacio convictus amittit possessionem, & illa transfertur in actorem in odium mendacii, salvis juribus cujuslibet tertii. *L. fin. ff. de rei vindic.* glos. *in auth. de trient. & semiss.* §. *illud quoque, in verb. possessio. & in auth. item si possessor. in verb. transferat. C. qui potior. in pignor. hab.* Car. de Grass. *de exception. excep.* 17. *n.* 21. Gabr. *commun. conclus. tit. de acquir. vel amitt. possess. concl.* 5. *a num.* 1. *seqq.* ubi plures ponit casus, in quibus convictus de mendacio amittit jura sua Afflict. *decis.* 18. *num.* 1. & apud illos alii. Eccles. *observ. for.*

Senat.

Senat. Pedem. obs. 156. num. 2. licet actor adhuc nihil probaverit de jure suo. Roland. cons 83. lib. 4. num. 8. Surd. decis. 237. n. 1. Natta cons. 381. in princ. & alii apud Eccles. loc. cit.

Limita primo, quod hoc tantum procedat, si fuit intentata actio realis, secus, si tantum personalis. Eccles. loc. cit. n. 3. Cyriac. contr. for. 46. n. 24. & apud illum Abb. in cap. cum. causam. 6. sub n. 18. vers. item requiritur quod agitur petitorie. extr. de juram. calum. glos. ult. in d. L. fin ff. de rei vindic.

Limita secundo si ante litis contestationem, aut antequam sit convictus de mendacio, per adversarium veritatem fassus fuerit. l. c. nu 27. & 31. Tiraquel. de retract. convent. §. 1. glos 5. n. 20. & quod possit mendax se liberare a mendacio illiusque pœna fatendo veritatem, probat Cyriac. loc. cit. num. 27. ex L. de ætate 12. §. fin. ff. de interrog. act. ubi glos. in verb. actoris. Eccles. loc. cit. n 7.

Limita tertio si negatio fuerit facta ob ignorantiam, & ita sine dolo. DD. apud Gabr. loc. cit. & glos. in d. L. fin. ff. de rei vindic. Limita quarto, ut negans puniatur tantum pro ea parte, pro qua est mentitus, non vero in totum. Gabr. l. c. n. 30. apud quem videre poteris alias limitationes, ubi etiam an hæc procedant non tantum in expresse negante, sed etiam in tacente. & apud Cyriac. l. c. a n. 20.

165 Creditor in judicio plus petens, quam sibi debeatur, vel ante diem, vel alio in loco quam in convento, plures patitur pœnas; nam si petit ante diem, duplicantur Reo induciæ, nec potest cogi suscipere litem, nisi solutis expensis, excepto forte fisco, qui ante diem petere potest ob publicam necessitatem. Maresc. lib. 2. var. res. c. 131. tex. & DD. in c. 1. §. puniatur, de plus petit. §. hodie autem. inst. de except. P. Pirhing in d. tit. de plus petit. §. 2. a n. 8. & illæ induciæ duplicari possunt, ac debent, a die contractus, & non a die plus petitionis, juxta DD. cit. dummodo Reus illam exceptionem plus petitionis ante litem contestatam opponat. Maresc. l. c. nu. 3. Si vero plus re, causa, vel loco petit, & ita alicujus damni causa reo fuerit, illius damni triplum restituere tenetur. §. sed hæc quidem inst. de action. cap. 1. de plus petit. & ibi DD. Maresc. loc. cit. num. 7. imo olim plus petentium pœna erat, quod causa cadebant, nisi error, minor ætas, aut alia justa causa illos excusabat. §. si quis agens. Inst. de action.

Pœna tamen plus petentium habet locum tantum in petitione facta in judicio. Capyc. decis. 49. n. 4. apud Cyriac. contr. for. 327. n. 49. ubi etiam, quod plus petere tantum quis dicatur post litem contestatam, & ante dicatur tantum velle petere. L. amplius non peti. 15. ff rem ratam haberi, & sic desistens ante litem contestatam evitet dictas pœnas cap. un. ubi glos. & DD. de plus petit. Pax Jordan. de re judic. l. 14. tit. 10. n. 9. de quo vide etiam Maresc. l. c.

Imo a tali pœna plus petentem re, reservant clausulæ salutares, maxime illa. offerens compensare, quidquid legitime solutum apparebit, nisi ex malitia plus petierit Cyriac. l. c. n. 93. ubi Jas. in §. si quis agens. nu. 3. inst. de action. Menoch. cons. 127. nu. 6. Joseph. Ludovic. decis. Perusin. 51. nu. 13. Hering. de fidejuss. c. 24. nu 16. & 17. ubi etiam de clausula petens jus, & justitiam administrari &c.

At hodie plus petentium pœnæ illæ, circa amissionem causæ, & similes successu temporis in desuetudinem abierunt, teste Maresc. l. c. nu. 8. P. Reiffenstuel l. 2. decret. tit. 11. de plus petit. n. 8. sed solum plus petens condemnatur in expensas per hanc petitionem causatas, & reo duplicantur induciæ, ut supra &c. excipit tamen casum P. Reiffenstuel l. c. & n. 19. ubi quis & plus dolo petierit, & super illa majori summa per dolum malum exegerit cautionem; nam tunc post litem contestatam nec potest amplius pœnitere, sed insuper convictus in Judicio de hoc duplici delicto privatur toto debito. ad tex. in L. un. C. de plus petit. & citat etiam Abb. in cit. cap. un. de plus petit. n 6. & 7. post Bartol. in L. in criminali. C. de jurisd. omn. jud. & minus petens, non per hoc perdit residuum, sed Judex in veram quantitatem calculum feret. cit. L. un. in fin.

Si vero debitum solutum quis bis exigit, tenetur pœna stellionatus. L. si fidejussor. 29. §. in omnibus. ff. mandat. Roman. cons. 105. sub n. 1. ad fin. Bald. in L. 1. n. 12. vers. 2. revoco in dubium & n. 14. vers. ultimo adverte. C. de cond. indeb. Cabal. resol. crim. cas. 169. n. 1. non vero pœna falsi. juxta L. si quis obrepserit. ff. ad L. Cornel. de fals. ubi quod quis tunc demum pœna falsi teneatur, si insuper etiam concurrat falsa probatio per testes, instrumenta &c. Cabal. loc. cit. n. 2. ubi num. 3. quod non sufficiat sola petitio, si requiratur actualis exactio etiam ad pœnam stellionatus incurrendam.

Quod vero creditor non possit petere ante diem, limitatur, quando debitor est decoctus, tamen ad effectum tantum, ut adveniente tempore fiat solutio. Ciarlin. contr. for. c. 35. nu. 20. ubi Osasc. decis. 130. n. 9. & seqq. Crass. in §. legatum. q. 44. in fin. Surd. decis. 120. nu. 14. & 15. & alii; item si adest timor decoctionis; quia tunc debitor conveniri potest etiam ante diem solutionis. Rot. coram Bichio decis. 281. inter ejus impress. n. 45. ad tex. in L. quæsitum. & ibi glos. verb. quia interest. ff. de pignor.

166 Creditor, qui cœpit agere via ordinaria, non potest agere via executiva, excepta obligatione Camerali. Scaccia de Judic. lib. 1. cap. 62. nu. 33. & de appellat. q. 17. limit. 9. num. 45. Gabr. commun. conclus. tit. de action. concl. 2. a n. 1. & per tot. Joseph. Altograd. controvers. 87. a n. 1. & apud illos alii, ad tex. in L. si mulier. §. fi. de eo, quod met. caus. cap. quod semel placuit, de R. J. in 6. quod tamen possit actio mutari, quando adest obligatio Cameralis, vide Eccles. obs. for. 110. num. 11. ubi Merlin. de pignor. lib. 5. q. 59. num. 13. & alii.

167 Creditor non potest propria auctoritate capere possessionem bonorum debitoris, etiam post secundum decretum, sed debet mitti in possessionem a Judice. Eccles. obs. for. Senat. Pedem. obs. 179. nu. 16. alias cadit Jure suo. tex in L. miles. 6. § qui judicati. ff. de re judic. L. creditores. 7. ff. ad Leg. Ju. de vi privata. L. meminerint. §. quod si præcepta. & ibi glos. & L. fin. C. unde vi. Pax Jord. de re judic. l. 14. tit. 13. n. 209.

168 Creditor potest mitti in possessionem omnium bonorum debitoris, ut tædio affectus solvat. Rot. apud Nigr. de subhastat. decis. 37. num. 12. relata ab Eccles. observ. for. 136. num. 4. Neque invitus cogitur accipere partem solutionis, ob incommoda, quæ talis solutio secum affert. Fachin. lib. 10. contr. Jur. cap. 59. de quo concorda quæ supra diximus in verbo Census. num. 81.

169 An autem Creditor possit corpus defuncti Debitoris sequestrari facere ne sepeliatur, donec ei satisfiat? Resp. negative. Abb. in cap. ex parte. de sepult. Gomez var. res. tom. 2. c. 11. n. 56. Cabal. resol. crim. cas. 203. num. 5. Covar. var. res. lib. 2. c. 1. n. 10.

170 Creditor habens plures correos sibi in solidum obligatos, & recipiens, seu exigens ab uno solutionem pro parte, videtur recessisse ab insoliditate. L. liberum. C. de fidejussor. & mandator. & ibi glos. in verb. juris ratio. Capon. disc for. 12n.

171 Creditor non auditur, ubi adest statutum post certum tempus illi negans audientiam, illo transacto, supposita tamen bona fide debitoris, licet vellet probare: Et debitor insuper relevatur ab onere probandi, nisi creditor vellet probare malam fidem debitoris, de quo vide late Ciarlin. contr. for. cap. 32. per tot. & Maresc. lib. 2. var. res. c. 67. per tot.

172 Creditor Principis tenetur probare, pecuniam fuisse versam in utilitatem Principatus, aliter illius successor non tenetur ad solutionem. Noal. de transmiss. cap. 28. a n. 107. seqq. ubi plura. Idem dic de mutuante Ecclesiæ, Civitati, vel minori; & probatur ex L. Civitas. ff. si cert. petat. ubi glos. in verbo non Civitas. Peregr. de Jure fisc. lib. 1. tit. 3. n. 81. Menoch. de arbitr. cas. 432. nu. 18. seq. quamvis non desint, qui asserant sufficere constare de necessitate, vel utilitate status. vide Noal. loc. cit. & a n. 99. & Menoch. loc. cit. ubi plura.

173 Creditor, cui ex legato, vel ex delicto aliquid debetur, non venit nomen creditorum proprie talium, sed tantum improprie, & secundum communem loquendi modum, ut probat Fachin. lib. 11. contr. Jur. cap. 71. apud quem tamen multi contrarium tenent. Neque is, cui debetur aliquid sub conditione cum distinctione ut supra. Item Fachin. loc. cit. resol. 74. & ideo in odiosis non veniunt nomine Creditorum.

174 Creditor, cui plures res sunt obligatæ a pluribus possessoribus possessæ, potest quemlibet possessorem

in ſolidum convenire. Fachin. *l.* 2. *contr. Jur. c.* 47. ubi Bart. *in L. Mosthis. ff. de Jure fisc.* Specul. *de oblig. & & solut.* §. *n.* 46. *verſ. item debitor meus.* Neguſ. *de pignor.* 1. *memb.* 8. *part. princ. n.* 50. Covar. *l.* 3. *var. reſ. c.* 7. *n.* 7. & alii.

175 Sed poteſtne creditor fructus pignoris ſibi retinere, ſi illud accepit pro ſua ſecuritate? Reſp. negative; nam eſſet uſura *c.* 1. & 2. *de uſur.* pignus eſt enim debitoris, cui fructificat. Molin. *de contract. tr.* 2. *diſp.* 320. *n.* 1. *ſeq.* Bonac. *de contract. diſp.* 2. *punc.* 9. *q.* 3. Merlin. *de pignor. l.* 1. *tit.* 3. *c.* 23. *n.* 3. & 11. Eccleſ. *obſ. for.* 136. *n.* 2. *ſeq.* ſed illos tenetur imputare in ſortem, & ſic cum debito compenſare. DD. *cit.*

176 Creditor plures habens correos, vel fidejuſſores in ſolidum obligatos, ad unius concurſum vocatus, aut alias comparens petendo ſuum creditum, & ſuum inter reliquos gradum, poteſt concurſu pendente, imo etiam obtenta graduatoria, redire ad alios fidejuſſores, qui proinde litis pendentiam allegare non poterunt. Salgad. *in labyr. cred. p.* 1. *c.* 17. *a nu.* 10. *ad* 34. ubi late, & ad contraria reſpondet.

177 Creditor ceſſionarius an poſſit agere contra cedentem, & promittentem de evictione, & quando? vide quæ diximus in verbo *Ceſſio*. & Bald. *conſ.* 72. Surd. *deciſ.* 326. Roderic. *de ann. reddit. l.* 2. *c.* 21. *num.* 18. Capon. *diſc. for.* 314. Gabellin. *de evict.* §. 3. *num.* 160. Mangil. *de evict. q.* 79. & 80. *per tot.* & alibi.

178 Creditor ceſſionarius ex cauſa oneroſa, qui ex Juris diſpoſitione prohibetur exercere actiones ceſſas niſi pro ſumma cedenti vere ſoluta, ſi prætendat, ceſſionem ſibi fuiſſe factam pro ſolutione, tenetur ante omnia ſuum creditum juſtificare aliter, quam ex confeſſione cedentis. Paſqual. *de patr. pot. p.* 1. *c.* 6. *n.* 8. ubi Farin. *de falſ. q.* 162. *n.* 37. Menoch. *de præſum. l.* 3. *præſ.* 129. *n.* 26. & alii.

179 Quæres, an uſufructuarius a teſtatore relictus omnium bonorum poſſit a creditoribus hæreditariis moleſtari? Reſp. negative; quia in illum non tranſeunt actiones paſſivæ: hæredem ergo moleſtabunt, qui tamen ab uſufructuario conſequetur, quid creditoribus præſtiterit. Caſtill. *de uſufr. c.* 59. Faber *in Cod. de uſufr. def.* 1. Rol. *conſ.* 8. *vol.* 2. Idem dicitur in emptore hæreditatis, qui etiam non poteſt moleſtari a creditoribus, bene vero ipſe hæres. de quo eſt tex. *in L.* 2. *C. de pact.* Mantic. *de tacit. l.* 4. *tit.* 10. *a n.* 20. Gomez *tom.* 2. *var. reſ. c.* 2. *n.* 5. Olea *de ceſſ. jur. tit.* 3. *q.* 9. *n.* 20. an vero, & quando uſufructuarius omnium bonorum teneatur ſolvere debita defuncti, a quo fuit eidem uſusfructus legatus, & an ex propriis bonis, an vero ex fructibus legati, aut an poſſit diſtrahere ex bonis hæreditariis, vide late Menoch. *de præſum. l.* 4. *præſ.* 143. *per tot.* ubi plures habebis caſus.

180 Creditor in re feudali cum conſenſu Domini præfertur illi, qui non habet conſenſum, vel certe poſteriorem. Merlin. *de pignor. l.* 4. *tit.* 1. *q.* 31. ubi Gait. *de cred. c.* 4. *n.* 1852. Vinc. de Franch. *deciſ.* 64. & 78. & alii.

181 Quær. an attendatur mandati tempus ad prælationem, an vero tempus contractus? Reſp. omnino tempus contractus inſpiciendum eſſe; quia ſolum mandatum ad contrahendum nihil operatur, ut patet in mandato ad diſpenſandum, quod non eſt diſpenſatio: in mandato ad contrahendum matrimonium, quod non eſt matrimonium. Sanchez *de matrim. l.* 8. *diſp.* 30. *nu.* 12. & *l.* 2. *diſp.* 11. *n.* 23. & mandatum ad vendendum non eſt venditio, Gratian. *diſc. for. c.* 54. *n.* 49. apud Salgad. *ut infra n.* 14. & mandatum ad delinquendum non dicitur ipſum delictum. vide Bal. *conſ.* 198. *n.* 10. Mantic. *de tacit. l.* 11. *tit.* 22. *n.* 16. Salgad. *in labyr. cred. p.* 1. *c.* 30. *n.* 30.

182 Debitor ſolvens creditori hypothecario ſui creditoris, quod liberetur, etiamſi ſolverit invito ſuo creditore, defendit Cyriacus *contr. for.* 129. *n.* 21. ubi Bartol. *in L. ſolutum.* 21. §. *ſolutam. ſub n.* 2. *ff. de pignor. & action.* Cornel. *conſ.* 257. *num.* 7. *vol.* 3. & alii; non vero ſi creditor, cui ſolvit, non fuit hypothecarius, ſed ſimplex.

183 Quæres, alternative obligatus ad hoc, vel illud, an, & quando habeat optionem ſolvendi, vel creditor exigendi, & an eligenti variare liceat? pro cujus quæſtionis reſolutione diverſi ponendi ſunt caſus. Et

Primo ſtat regula generalis, quod quando debitor alternative eſt obligatus ſolvere unum, vel aliud, electio eſt debitoris. tex. *in L. plerumque.* §. *fin. ff. de Jur. dot. & in L. ſi quis ſervum*, & ibi Bal. *C. de cond. indeb. cap. in alternativis, de R. J. in* 6. Afflict. *deciſ.* 397. *n.* 4. & 5. ubi Bal. *in d. L. ſi quis ſervum. col.* 4. *verſ. quæro in iſto.* dicens, quod alternativa exigendi eſt in electione agentis, ſed in alternativa ſolvendi eſt in electione debitoris. ad not. *in L. lucio. ff. de leg.* 2. & *L. ſi ita diſtrahatur. ff. de contrah. empt.* Quæ quidem procedunt, quando utraque alternativa eſt æqualiter in obligatione, ut puta cum quis promittit hoc, vel illud. Tiraquel. *de retr. lignag.* §. 3. *gloſ.* 3. *n.* 16. *in fin.* Coler. *de proceſſ. executivo. p.* 2. *c.* 8. *n.* 29. Stracc. *tract. de aſſecurat. initio ante gloſ. num.* 63. & *ſeq. tom.* 6. *p.* 1. *fol.* 362. apud Scacc. *de commerc. & camb.* §. 2. *gloſ.* 5. *n.* 310. At vero ſi una res eſt principaliter in obligatione poſita, & alia acceſſorie pro ſecuritate, & ad cautelam creditoris, & ſic ad favorem creditoris, & tunc electio eſt ejuſdem creditoris. DD. apud Matt. de Afflict. *l. c. n.* 6. Tiraquel. *l. c.* Scacc. *l. c.* ubi plura. ex quibus oriuntur diverſæ reſolutiones; Et

Primo reſolvitur, quod etiamſi ſententia, aut libellus alternativus non valeat. *L. ubi autem*, §. *qui illud, aut illud. ff. de V. O.* cum non valeat ſententia obſcura, & incerta. *L. in ſumma*, §. *qui fortis ff. de re judic.* hoc tamen fallit, quando plura ſunt in obligatione, & utraque pars alternative eſt ita ſufficienter compoſita, ut ad obligationem ſufficiat. ita Eccleſ. *obſer. for. Senat. Pedem. obſ.* 23. *nu.* 1. 2. & 3. ubi quod tunc ſententia debeat alternative proferri, ex Specul. *tit. de ſentent.* §. *qualiter. n.* 7. Scacc. *de ſent. & re jud. gloſ.* 14. *q.* 15. *n.* 21. & aliis.

Secundo reſolvitur, quod quando alternativæ electio eſt debitoris, is poſt ſententiam condemnatoriam ad hoc, vel illud, poſſit ſolvere quod vult. gl. *in L. eum qui certarum.* 138. §. *cum pure, in verb. quoties. ff. de V. O.* Bart. *in L. ſi quis ſtipulatus. n.* 2. *ff. de ſolut. & liberat.* ita ut condemnatus ad hoc, vel illud virtute ſtipulationis, etiam in executione ſententiæ poſſit variare. gloſ. *in d. verb. quoties.* ſecus, ſi electio ſit creditoris. Eccleſ. *loc. cit.* Afflict. *l. c. nu.* 7. quamvis in debitore ex ſtupro contrarium doceat Gonzal. *in l.* 5. *decretal. tit.* 16. *de adulter. c.* 2. *n.* 7. ubi, quod etiamſi hodie ſtuprantis de Jure Canonico ſit alternativa, *aut ducat, aut dotet*, nec poſſit ſtuprator præciſe cogi ad ducendum, ut infra ſuo loco dicemus, tamen ſi ſtuprata nubere ſtupratori renuerit, illam nihilo minus dotare teneatur; ubi vide: in quo forte militat ratio naturalis, ne ſtuprata ultra injuriam teneatur invita alicui certo nubere contra ſuam voluntatem, & ſic duplicem injuriam pati, & ne, renuente ſtuprata nubere, ſtuprator evadat immunis ab omni pœna.

Tertio reſolvitur, quod quando creditor agit ex *L.* 2. *C. de reſcin. vend.* debeat in libello alternativam petere, nempe, vel ut emptor pretium ſuppleat, vel rem emptam reſtituat, ut per tex. *in cap. cum dilecti, de empt. & vendit. & cap. penult. eod.* DD. *in d. L.* 2. *C. de reſcind. vend.* Vant. *de nullitat. tit. quot & quib. mod. nullit. prop. poſſ. n.* 6. & alios concludit Gail. *pract. obſerv. l.* 1. *obſer.* 62. *n.* 10. cum enim utrumque ſit in obligatione, ut emptor rem reſtituat, vel ut pretium ſuppleat, electio eſt emptoris, & ſi venditor alterum præciſe petit, ſuccumbit. Eccleſ. *l. cit. n.* 9. apud quem plura de hac materia.

Quarto reſolvitur, quod licet debitor ex contractu ſit obligatus intra certum tempus ſolvere, vel dare pignus, aut fidejuſſores, tamen electio ſit penes creditorem, velitne acceptare pignus &c. vel cogere debitorem ad præciſe ſolvendum. Scaccia *de commerc. d. gloſ.* 5. *nu.* 305. ubi Paul. de Caſtr. *in L. ſi ſtichum.* 4. §. *idem Celſus. ff. de novat.* Tiraquel. *de retr. lignag.* §. 3. gloſ. 3. *n.* 16. Afflict. *l. c. ſub n.* 5.

Creditum exigendum, in tempus futurum, ſi eſt 184
certum, & non periculoſum, non poteſt minus emi anticipata ſolutione ſine uſura, ſecundum Molin. *de contract. diſp.* 361. *tract.* 2. Sotus *de juſt. l.* 6. *q.* 4. *art.* 1. *verſ. ſolutio tertii argumenti.* & DD. quos citat, & ſequitur Bonac. *de contr. diſp.* 3. *q.* 3. *punc.* 10. Sylveſt. *verb. uſura.* 2. *q.* 14. contra Navar. *manual. c.* 17. *n.* 232.

Debitum quodnam ſit neceſſarium, vel voluntarium, 185
vide Cratlin. *contr. for. cap.* 189. *n.* 15. Gratian. *diſc. for. c.* 760. *n.* 16. *com.* 4. Gonzal. *in cap. officii.* 14. *nu.* 7. *poſt med. de teſtam.* ubi etiam, quod debitor neceſſarius

tius aliquid legans dicatur legasse animo compensandi, non vero debitor voluntarius, sed potius ex liberalitate. late Menoch. *de præsum. l. 4. præs* 109. *&* 110. Gomez *tom. 1. var. c.* 12. *n.* 27. Gratian. *disc. for. c.* 104. *n.* 16. *seqq.* & alii apud Gonzal. *l. c.*

186 Debitum alienum in se suscipiens, tenetur actione *de constituta pecunia*. Ciarlin. *contr. for. c.* 98. *n.* 1. ubi de ejus materia. Hering. *de fidejuss. c.* 18. *n.* 4. ubi differentia inter constituere se debitorem, & fidejubere; habet tamen beneficium excussionis. Ciarlin. *l. c. n.* 3.

187 Debiti quantitas potest probari per juramentum, si debitor substantiam debiti dolose negavit, & postea fuit convictus de mendacio, quamvis ipsa substantia debiti non posset probari per juramentum. Gratian. *disc. for. c.* 109. *n.* 59. ubi Menoch. *cons.* 81. *n.* 18. *l.* 1.

188 Debitum unum conversum in alterum extinguitur, nec debitum secundum assumit naturam primi. Bart. *in L. singularia in fin. ff. si cert. pet.* apud Gratian. *l. cit. c.* 44. *n.* 6.

D E C I M Æ.

Praxis Decimarum.

§. I.

Quid sit Decima, & a quo Jure debita?

1 Decima est omnium bonorum licite aquisitorum quota pars Deo diuturna consuetudine debita. Card. *cons.* 26. Rebuff. *de decim.* 4. *q.* alias decimæ definitiones vide apud DD. & Canonistas *in tit. de decim. l.* 3. *decretal. tit.* 30. & illam definit, ac explicat Monet. *de decim. c.* 2. *nu.* 1. quod sit omnium bonorum licite quæsitorum quota pars Deo, ejusque ministris, divina institutione, humana vero constitutione, dictante etiam naturali ratione, debita.

2 An debeatur Jure naturali, & Divino, vel tantum Ecclesiastico, controvertitur. Canonistæ tenent deberi de Jure Divino: quod probatur primo ex definitione; secundo, quia debentur Deo in recognitionem supremi dominii. *c. tua nobis.* 26. *cap. cum sit.* 33. *de decim.* Tertio, quia debentur pro alimentis Sacerdotum, quæ debentur Jure naturali. *c. cum secundum, de preb.* quæ obligatio est confirmata ex Lege Evangelica, Lucæ *c.* 11. ubi reprehenduntur Pharisæi opera charitatis negligentes, illis: *hæc oportet facere.* (scilicet decimas solvere) *& illa non omittere.* (scilicet opera charitatis) & illo Matthæi *c.* 22. *reddite quæ sunt D E I Deo.* & hanc tenent SS. P. P. quos magno numero affert Gonzal. *in l.* 3. *decret. tit.* 30. *de decim c.* 32. §. 1.

Quod vero debeatur solo Jure Ecclesiastico, tenent Theologi cum S. Thom. 2. 2. *q.* 87. *art.* 1. *& quodlib.* 2. *art.* 9. Monet. *de decim. c.* 1. *q.* 1. *&* 2.

Alii volunt, decimas prædiales deberi de Jure divino, industriales vero vel personales de Jure Ecclesiastico. Hostiens. *in Summ. de decim.* Felin. *in cap. causam, de rescript.*

3 Alii probabilius dicunt, decimas quoad substantiam deberi Jure Divino, quoad quotam vero, vel quantitatem, de Jure Ecclesiastico. Suarez *de decim. c.* 9. *nu.* 10. Covar. *l.* 1. *var. res. c.* 17. *n.* 2. *&* 4. Azor. *part.* 1. *instit. moral. l.* 7. *c.* 34. *q.* 4. *vers. in his igitur.* Barbos. *de offic. Paroch. c.* 28. *a n.* 5. P. Pirhing. *l.* 3. *decret. tit.* 30. *sect.* 1. §. 2. *n.* 6. *&* 7. *& seqq.* Rot. *decis.* 31. *n.* 5. *p.* 8. *rec.* & probat tex. *in cap. Parochianos, de decim.* Rebuff. *de decim. q.* 1. *n.* 9. cum qua distinctione loquitur etiam S. Thom. *d. q.* 87. *vers. respond. ante fin.* & tandem alii volunt, tunc tantum illas deberi de jure divino, quatenus sunt necessariæ pro substentatione ministrorum Ecclesiæ &c. Solorzan. *de Jure Indiar. l.* 3. *c.* 1. *n.* 17. vide etiam Covar. *l.* 1. *var. c.* 17. *nu.* 2. Leo *in thes. for. Eccles. p.* 2. *c.* 12. *n.* 15.

§. II.

Quinam teneantur solvere decimas?

4 Decimas tenentur solvere omnes fideles, nisi aliquo Jure, vel titulo legitimo sint exempti. S. Thom. *l. c.* & probatur *ex cap. ex transmissa, de decim. c. a nobis, eod.* non tantum futuras, sed etiam præteritas. Rebuff. *l. c. q.* 5. P. Pirhing *d. tit.* 30. *sect.* 3. *n.* 34. Imo debitas ex obligatione reali, uti, quia quis possidet rem, quæ, antequam ad ipsum perveniret, jam erat obligata ad decimas, tenentur solvere omnes cujuscumque status, Religionis, & dignitatis sint, etiam Reges, & Imperatores, nisi legitima præscriptione, vel Pontificis dispensatione, aut privilegio sint exempti. Laym. *moral. l.* 4. *tr.* 6. *c.* 3. *n.* 5. P. Pirhing *loc. cit. num.* 35.

5 Conclusionem principalem, quod nempe omnes fideles &c. teneantur ad solutionem decimarum, Limita primo quoad Monachos, qui de propriis laboribus, seu nutrimentis suis propriis decimas solvere non tenentur. *cap. decimas.* 16. *q.* 1. Rebuff. *l. c. q.* 5. quod si tamen Monachi possideant bona in aliena Parochia existentia, ex illis tenebuntur ad decimas Ecclesiæ prædiali solvendas, ut resolvit Rot. *decis.* 254. *p.* 15. *rec. & dec.* 91. *n.* 9. *p.* 13. *rec.* ubi, quod id procedat, etiamsi dicta prædia sint tradita pro novo Monasterio fundando, ita ut inserviant pro illius dote. ad celebre *cap. penult. de decimis.* & ibi Fagnan. *nu.* 10. si prius ex illo fundo decimæ solvebantur, cum transeant cum suo onere. Abb. *in cap. novum genus. n.* 7. *de decim.* Monet. *de decim. c.* 5. *n.* 6. *&* 7. Barbos. *in d. cap. novum genus. n.* 4. *vers. contrarium tamen.* nisi fundus non inserviret pro dote Monasterii, sed in dicto fundo Monasterium ædificaretur: tunc enim cum fundus destrueretur, & sic nulli amplius fructus exinde colligerentur, nulla etiam decima deberetur, ut notavit Fagnan. *l. c. n.* 12. ad tex. *in c.* 1. *de censib.* & ibi glos. *in verb. ullo servitio.* ibique Joan. Andr. *num.* 8. Butr. *nu.* 9. Card. *num.* 3. & alii. Eodem modo

6 Limita secundo quoad Clericos, & sacerdotes, qui cum non percipiant Sacramenta, de bonis Ecclesiæ ad prædiales decimas non tenentur, sed tantum ad personales in loco, ubi percipiunt Sacramenta. *cap. novum genus.* 2. *de decim.* S. Thom. *l. sup. cit.* Riccius *in prax. p.* 1. *res.* 539. nisi Sacerdotes, aut Ecclesia &c. possiderent bona sita in aliena Parochia. *DD. sup. cit.* & Rot. *decis.* 27. *n.* 20. *p.* 14. *rec.* etiamsi dicta prædia sint Ecclesiæ pro dote assignata; quam sententiam receptiorem vocat Rota *dec.* 344. *p.* 13. *rec. n.* 9. ubi Abb. *in d. cap. novum genus n.* 2. Covar. *var. res. l.* 1. *c.* 17. *n.* 8. *vers. secundo licet.* & DD. *supra cit.* Nec refert, quod bona, quæ usibus Ecclesiasticis dedicantur quoad fundationem, vel mansum, aut cœmeterium, vel domos, aut hortos juxta positos, aut NB. dotem Ecclesiæ, sint immunia ab omnibus tributis, & oneribus etiam Laicalibus nedum publicis, sed etiam privatis. *arg. c.* 1. *de censib.* & *c.* 2. *de Eccles. ædific.* DD. apud Fagnan. *in cap. non minus. n.* 8. *de immun. Eccles.* Rot. *decis.* 339. *n.* 40 *p.* 6. *rec.* etiam ab oneribus præexistentibus ob eorum specialem Sanctitatem. *cap. secundum.* 23. *q.* 8. Bal. *in L. omnes. n.* 12. *C. de Sacros. Eccles.* Turrecrem. *in cap. si tributum.* 11. *q.* 1. & alii apud cit. Rot. ubi late; & sic debeant etiam esse immunia a decimis: nam, ut respondet Fagnan. *in d. cap. penult. de decim. n.* 12. *in fin.* hæc bene procedunt quoad decimas, si dicta loca inserviant pro situ Ecclesiæ, Cœmeterii, sepulturæ &c. vel, si pro dote tantum inserviant, si non sint sita in aliena Parochia; Et dato etiam quod *d. cap. novum genus.* loqueretur etiam de prædiis in dotem alicui Ecclesiæ datis etiam existentibus in aliena Parochia, prout aliqui voluerunt, ut videre est apud Rot. *d. decis.* 444. *n.* 10. *p.* 13. *rec.* ubi allegatur S. Thom. 2. 2. *q.* 87. *art.* 4. *ad* 1. Covar. *d. c.* 17. *n.* 8. *vers. primum hinc constat.* certe alleganti illud prædium in aliena Parochia situm, esse dotem Ecclesiæ, incumberet onus probandi. Rot. *cit. decis.* 254. *a n.* 11. citans Zabarell. *cons.* 88. *n.* 4. *vers. pro hoc etiam.* An vero Clericus teneatur solvere decimas, de eo, quod percipit ex patrimonio, ad cujus titulum fuit promotus? affirmative Resp. cum Riccio *d. res.* 539. *a n.* 4. Tranchedin. *consult.* 91. *n.* 16.

7 Limita tertio in pauperibus, qui non tenentur solvere decimas, nisi aliquid de necessariis alimentis illis superesset. Rebuff. *l. c. n.* 14. Monet. *de decim. c.* 5. *q.* 1. *n.* 28. Rot. *decis.* 289. *n.* 3. *seqq. p.* 16. *rec.* & paupertas debet esse tanta, ut per talem decimarum solutionem ipsis deficeret victus necessarius. DD. *cit.* & Rot. *dec.* 223. *n.* 24. *p.* 12. *rec.* ubi Joan. An. *in cap. cum homines. vers. persolvant.* & ibi Abb. *n.* 5. & alii, *de decim.* & alii.

§. III.

Quinam eximantur a Jure seu privilegio a solutione Decimarum, & quomodo?

8 A decimarum solutione eximuntur primo Monachi de propriis laboribus &c. ut supra *nu.* 5. secundo Clerici Clericis &c. ut supra *num.* 6. Tertio pauperes, ut supra *num.* 7. Quarto eximuntur Cistercienses, Templarii, & Hospitalarii, qui non tenentur ad decimas prædiales, si sua prædia propria manu colunt, vel propriis sumptibus. *cap. ex parte.* 10. *& cap. licet, de decim.* quæ privilegia cum sint personalia, non suffragantur ratione portionis colonorum. Put. *decis.* 522. Rot. coram Coccin. *in una Pampelon. decimarum* 17. *Junii* 1615. non enim est novum, quod in materia decimarum diversimode judicetur de fructibus, prout spectant ad Dominum fundi, ac prout spectant ad conductorem, seu colonum, qui proinde pro fructibus ad se spectantibus tenebitur ad decimas, ut dixit Rot. *decis.* 145. *p.* 11. *rec. n.* 7. *seqq.* ad tex. *in cap. dilecti. de decim.* glos. *in Clem.* 1. *verb. excolendas*, & ibi DD. *eod.* Abb. *in cap. a nobis. nu.* 1. *& seqq. & in cap. tua nobis. n.* 1. 6. *&* 14. *de decim.* Monet. *de decim. cap.* 5. *q.* 1. *n.* 2. *&* 13. *& c.* 6. *q.* 4. *n.* 39. *& seqq.* Suar. *de Relig, tom.* 1. *l.* 1. *c.* 19. *n.* 13. Azor. *inst. moral. p.* 1. *l.* 7. *c.* 37. *q.* 7. etiamsi sint coloni partiarii, & censuales privilegiatorum. Barbos. *de Jur. Eccles. l.* 3. *c.* 26. §. 3. *nu.* 19. *&* 29. *seqq.* & alii; & apud Rot. coram Celso *dec.* 98. *inter ejus impress. n.* 6. *seqq. & decis.* 5. *n.* 9. *p.* 14. *rec.* nisi adsit immemorabilis exigendi integras decimas, de qua vide Rot. citatas. *Si* vero prædia Cisterciensibus &c. locentur pro pecunia, in nihilo sunt exempti. Rot. *dec.* 4. *de privil. in antiq.* Put. *dec.* 150. Rot. sæpius apud Monet. *loc. cit. num.* 13. *vers. item declara,* sicut hæc exemptio non suffragatur quoad possessiones, vel prædia ab aliis conducta. tex. *in c. dilecti*, & ibi DD. *de decim.* nisi in privilegiis aliter esset dispositum. de quo Rot. *decis.* 334. *p.* 2. *rec.* ubi de privilegio, in quo aderant clausulæ *de bonis quæ ipsi colunt, aut NB. coli faciunt.* vel nisi aliter fuerit transactum. Rot. *decis.* 370. *nu.* 4. coram Celsu *inter ejus impress.* ubi de concordia, quod pro bonis acquisitis ante Concilium certa portio esset Parocho solvenda a Monachis, quæ facit, quod exemptio dicatur realis, & ita extendatur etiam ad colonos &c. glos. *in Clem.* 1. *verb. excolendos. in fin. de decim.* Abb. *cons.* 9. *sub num.* 2. *vers. si enim l.* 1. & alii apud cit. Rot.

Sed, teneantne Cistercienses solvere decimas ex prædiis acquisitis post generale Concilium? Resp. est negativa, si propriis sumptibus illa excolunt. Rot. coram Coccin. *in d. Pampelon. decimarum* apud Monet. *de decim. d. cap* 5. *a num.* 11. *seqq.* dummodo illa acquisiverint pro novis Monasteriis ædificandis, quo casu tradenda erunt aliis excolenda, sicque Religiosi erunt immunes pro portione sua, non autem coloni pro sua. vide etiam Rot. *in una Carpentoraten. decimarum* 27. *Aprilis* 1678. *coram Rondinino, quæ in ordine est decis.* 201. *p.* 19. *rec.* Et dummodo talia privilegia non incipiant esse enormiter læsiva Ecclesiæ Parochial. *cap. suggestum, cap. dilecti*, ubi glos. *de decim.* Rebuff. *loc. cit. q.* 14. Monet. *loc. cit. a n.* 13. ubi Rotæ & alia Rota *decis.* 24. *n.* 2. *& decis.* 122. *nu.* 9. *&* 10. *p.* 13. *rec.* ubi de materia: quando autem privilegium dicatur enormiter læsivum, spectat ad Summ. Pontificem decernere. Abb. *in d. cap. suggestum n.* 4. glos. *in cap. decet, de R. J. in verb. decet. post med.* Rot. coram Coccin. *decis.* 896. *inter ejusd. impress. n.* 2. P. Pirhing *d. tit.* 30. *n.* 74. Dixi dummodo illa acquisiverint, pro novis Monasteriis ædificandis; nam alias est regula, quod hæc privilegia non extendantur ad prædia, quæ dicti Religiosi acquisiverunt post *d. Concil. Lateran.* etiamsi illa acquisiverint emptione, sive pia fidelium donatione, quamvis propriis manibus, aut sumptibus excolant. P. Pirhing *loc. cit. n.* 56. & disponitur *in cap. nuper*, 34. *de decim.* Monet. *loc. cit. n.* 12. Gonzal. *in d. cap. nuper. & in cap. commissum. n.* 9. *de decim.* Seraphin. *decis.* 1380. *n.* 3. quem refert Solorzan. *de Jur. Indiar. l.* 3. *c.* 21. *n.* 26. quamvis nonnulli apud eundem contrarium teneant. Vide etiam Fagnan. *in cap. nuper. decim. a num.* 14. ubi prior sententia quod procedat, quando ex illis fundis de novo acquisitis prius decima solvebatur, alias secus.

9 Quinto omnes Religiosi sunt exempti a solvendis decimis de nutrimentis animalium: hoc est de animalibus, quæ ipsi nutriunt. glos. *in Clem.* 1. *de decim. cap. ex parte. ıl.* 1. *decim.* Item de hortis suis *d. c. ex parte.* fallit, si aliis dicta animalia nutrienda darent. Rebuff. *loc. cit. clem.* 1. ubi glos. *verb. animalibus, & verbo tenenda, de decim.* Abb. *in d. cap. ex parte in fin.* & ibi Anchar. *n.* 2. *vers. istud etiam.* Henric. Bohic. *n.* 2. *vers. intellige.* & alii apud Rot. *decis.* 493. *p.* 4. *rec. tom.* 1. *nu.* 1. & ibi etiam Rebuff. *loc. cit. q.* 14. *nu.* 57. ubi, quod, si dentur aliis tenenda, & custodienda, requiratur quod vesperi reducantur ad Monasterium. Item fallit in hortis, si aliis colendos traderent. Abb. *in d. cap. ex parte.* Rebuff. & Monet. *ll. cit. a n.* 15. Item multo magis fallit in animalibus ad alios spectantibus, etiamsi pascant in bonis Monasterii. Rot. *decis.* 43. *p.* 15. *rec. nu.* 7. & quod de animalibus, & hortis dictum est, idem dicitur de novalibus. DD. *cit.* de quibus etiam infra *n.* 111.

10 Sexto Summ. Pontifex non solvit decimas; quia is est Summus Sacerdos, ad quem spectat decimas imponere. Item in Episcopo, qui non solvit decimas, nisi S. Pontifici, de bonis, quæ sunt de mensa Episcopali, secus de patrimonialibus, quæ possidet tanquam privatus; uti dicitur de aliis Clericis, Monet. *d. c.* 5. *a n.* 20. *ad* 24.

11 Septimo Leprosi, vel Eremitæ, aut alii Laici, qui vivunt in communi; & stant simul in eodem loco, & domo, non solvunt decimas de hortis suis, neque de animalibus suis ibi nascentibus, vel eorum nutrimentis; secus, si colunt agros, vel vineas, vel vivunt per se in domibus suis. *c.* 2. *de Eccles. adfic. l. c. n.* 33. Rebuff. *de decim. q.* 5. *num.* 22. fallit in hospitali communi leprosis, & aliis infirmis; quia tunc etiamsi ibi deferantur aliqui leprosi curandi, non per hoc dicuntur ibi leprosi communiter vivere; juxta Rot. *decis.* 493. *n.* 2. *&* 3. *p.* 3. *rec. tom.* 1.

12 Octavo infideles secundum aliquos non solvunt decimas, eo quod non sint de Ecclesia; sermo est de personalibus, prædiales tamen solvere debent, vel dimittere prædia. P. Pirhing *d. tit.* 30. *de decim. sect.* 3. §. 1. *n.* 37. *&* 38. Monet. *l. c. a n.* 36. Rebuff. *d. q.* 5. *n.* 11. Azor. *inst. moral. l.* 7. *c.* 35. *q.* 1.

13 Nono limitatur quoad illos, qui illicite aliquid acquirunt: nam de ejusmodi illicite acquisitis non solvitur decima; uti sunt usurarii, quia illas usuras solventi competit repetitio, & non transfertur dominium irrevocabiliter. Econtra meretrix, & histrio tenentur solvere decimas; quia acquirunt dominium irrevocabiliter. Rebuff. *q.* 5. *n.* 18. Monet. *l. cit. c.* 4. *q.* 2. *per tot.* glos. *in cap. ex trasmissa. in verb. licite, de decim.* & sic de aliis. Ita de captis in bello injusto non solvitur decima. Rebuff. *q.* 8. *n.* 2. Monet. *l. c. nu.* 46. quia talia sunt obnoxia restitutioni. *cap. sicut, de Jurejur.* de prædiis vero etiam injuste acquisitis, solvitur decima. glos. *in cap. decima, & cap. ex transmissa, in verb. licite in fin. de decim.* Monet. *l. c. num.* 39. *q.* 2. quia quælibet res transit cum suo onere. *cap. de terris, de decim. c. quanto, de usur.*

14 Decimo tandem limitatur quoad illos, qui habent privilegium non solvendi; quod privilegium triplex esse potest. Primum reale, quod cum re ad omnes transit. Rot. *decis.* 4. *de privileg. in antiquis.* Monet. *c.* 5. *q.* 2. ubi etiam Bellamer. *in repet. clem.* 1. *de decim. n.* 239. Secundum est concessum personis pro rebus, quod a solutione decimarum eximit bona, quæ propriis manibus, vel sumptibus coluntur, uti de privilegio Cisterciensium dictum est. Tertium est, quod conceditur personis tantum, uti in venatione, piscatione &c. Rebuff. *d. q.* 8. *n.* 28. Monet. *d. quæst.* 2.

15 Jam privilegium non solvendi decimas non potest concedi ab Episcopo. Rebuff. *q.* 5. *n.* 28. Monet. *d. c.* 5. *q.* 2. *n.* 40. Pirhing *d. tit.* 30. *n.* 52. Barbos. *de paroch. c.* 28. *nu.* 49. *& seqq.* §. 3. quia non potest contra Concilium dispensare, quod statuit, ne Ecclesiæ antiquitus constitutæ decimis privarentur. *cap. Ecclesia, & seqq.* 16. *q.* 1. DD. apud Monet. *loc. cit.* licet fructus decimarum debitos suæ mensæ remittere possit ex causa justa. *cap. quia circa, de privileg.* Sicut illas, quas nunquam possedit, post earum recuperationem alteri Ecclesiæ concedere potest. Rot. *in una Sabinens. decimarum.* 10. *Julii* 1609. *coram Coccin.* Illas vero, quas aliquando posse-

possedit, si ad mensam revertantur, non potest transferre ad manus mortuas. Rot. apud Monet. *d. q.* 2. *a n.* 45.

16 Pontifex vero potest non solum Ecclesiasticos, sed etiam Laicos eximere per viam privilegii ab onere solvendi decimas; juxta *c. suggestum. cap. a nobis, & cap. ult. de decim. cap. dudum, & c. accedentibus, de privileg.* Rebuff. *l. c. q.* 5. *n.* 28. *& q.* 13. *n.* 103. Covar. *l.* 1. *var. res. c.* 17. *n.* 9. Monet. *loc. cit. num.* 46. *ad* 53. saltem in sententia, quæ dicit illas deberi de Jure Ecclesiastico; & forte etiam in sententia, quæ dicit, quod debeantur Jure divino, nempe interpretando jus, non vero dispensando in illo.

17 Quæres primo, an Papa communicando privilegia alicujus Religionis, in quibus privilegiis adest expressa exemptio a solutione decimarum, alteri Religioni, censeatur etiam exemptionem a solutione decimarum communicasse? Resp. negative, nisi de hac fiat specialis mentio. Butr. *cons.* 19. *n.* 9. Put. *decis.* 65. *lib.* 3. & alii, ac Rota sæpius apud Monet. *d. c.* 5. *q.* 2. *nu.* 54. *vers. hic quæri potest.* & signanter etiam Rot. *decis.* 24. *n.* 8. *p.* 13. *rec. & decis.* 333. *p.* 10. *rec. nu.* 35. & alibi pluries; licet Papa in dicta communicatione privilegiorum fecerit mentionem de decimis, quia si non appatet de expressa mente concedentis, post verbum *decimæ* referri ad decimas extraordinarias, quæ imponuntur ab homine, non autem ad ordinarias, & prædiales, maxime in communicatione privilegiorum, in qua non derogatur *cap. nuper, de decimis*, de quo infra in verbo *exemptio*; ubi limitatur. Rot. apud Coccin. *decis.* 192. apud Put. *decis.* 63. apud Veral. *decis.* 167. vide Monet. *loc. cit.*

18 Quæres secundo, an privilegium concessum Religiosis, & aliis de non solvendis decimis, etiam ex agris antiquitus cultis, & quæ colebantur etiam tempore concessi privilegii, extendatur etiam ad eas, in quarum possessione aliquis erat? Resp. quod si is, qui in possessione erat, illas percipiebat de Jure communi, prout est Ecclesia Parochialis, ad illas extendatur, & sic quod tale privilegium dictæ Ecclesiæ Parochiali præjudicet; secus si eas quis percipiebat tantum Jure particulari, puta donatione, privilegio, præscriptione &c. & ratio primæ partis est; quia Pontifex præsumitur satis scire hanc possessionem de jure communi competentem. *c.* 1. *de constit. in* 6. & sic concedendo privilegium contrarium, quod aliter suum effectum sortiri non potest, velle eidem præjudicare: ratio vero secundæ partis e contrario est; quia Pontifex non præsumitur nosse jus, quod alieni competit Jure particulari; cum Pontifex solum ea præsumatur scire, quæ sunt Juris, non vero quæ sunt facti, ut diximus supra in praxi *Clausularum. num.* & sic non præsumitur velle præjudicare Juri sibi ignoto, & alicui competenti. Et hanc decisionem sub ista distinctione defendunt Moneta *de decim. d. c.* 5. *q.* 2. *num.* 55. *&* 56. Covar. *l.* 1. *var. res. c.* 17. *num.* 14. Rebuff. *de decim. c.* 13. *n.* 114. & apud illos alii, & pluries sic tenuit Rot. ut videre est apud Cassador. *decis.* 1. *de privileg. num.* 2. *& decis.* 511. *p.* 18. *rec. tom.* 2. *n.* 2. *&* 3. & late *in una Hispalens. decimarum.* 27. *Januarii* 1677. & quidem utraque parte informante, quæ in ordine *est decis.* 9. *p.* 19. *rec. per tot.* quamvis alia Rota *in una Cordubens. decimarum.* 30. *Januarii* 1637. quæ in ordine est *decis.* 193. *p.* 7. *rec. & decis.* 47. *p.* 8. *rec.* contrarium resolverit, & indistincte, recedendo a decisionibus contrariis judicaverit, similia privilegia præjudicare non solum possessoribus decimarum ex jure communi, seu universali, sed etiam ex Jure speciali, & allegat Cassad. *d. decis.* 1. *de privileg.* Verall. *decis.* 263. *l.* 1. *in manuscrip.* idem dicitur *in decis.* 48. *p.* 1. *rec. & in decis.* 213. *an.* 26. *p.* 17. *rec.* & alibi. & dant rationes; quia Papa sciebat, vel cogitabat, aut potuit scire, & cogitare illas ab aliquo percipi, & sic dando privilegia contraria, quod voluerit præjudicare non tantum iis, qui illas Jure communi percipiebant, sed etiam illis, qui illas habebant Jure particulari. de hac materia vide etiam Fagnan. *in c. nuper, de decim.*

Si forte prima sententia tibi placeret, illam limitabis, si privilegium fuit concessum non per verbum *indulgemus*, aliasque clausulas generales, sed per clausulas speciales, maxime vero cum illa *non obstantibus quibuscumque consuetudinibus, privilegiis &c.* tunc enim censeretur sublata etiam immemorabilis, juxta ea quæ diximus in verbo *Consuetudo. num.* 49. & sic præjudicatum etiam illis, quibus decimæ de Jure speciali competebant. Ita Monet. *loc. cit.* post Cassad. *d. decis.* 1. *de privileg.* Bertran. *cons.* 7. *l.* 3. Crot. *cons.* 94. *n.* 12. & alios. Item limita, si exemptio fuisset concessa verbis amplissimis, & clausulis prægnantissimis a solutione *quacumque decimarum etiam Papalium de Jure communi, vel alias debitarum*; quia tunc illa verba verificari nequirent in alio, quam Jure speciali, cui propterea censeretur derogatum. ita Rot. *decis.* 213. *n.* 27. *p.* 17. *rec.*

Secundam sententiam limitat Rot. *in cit. dec.* 48. *p.* 1. *rec.* primo si non versemur in decimis antiquis, sed in decimis novalium, in quibus facienda foret mentio possessionis tertii a Papa probabiliter ignoratæ. ad tex. *in c.* 2. *de decim. in* 6. Abb. *in cap. causam quæ, il.* 2. *n.* 5. *de testib.* Menoch. *cons.* 36. *n.* 1. Covar. *l. sup. cit.* ita dicens: d. Rot. *ibid. nu.* 5. intelligendos esse DD. qui stant pro prima opinione. Secundo limitat *n.* 8. *&* 9. quoad Laicos, quibus ante Concil. Lateran. erant dictæ decimæ in feudum concessæ ex Joan. Andr. *in c. nuper. nu.* 4. *de decim.* quibus Papa non præsumitur præjudicare velle; tum quia potuit probabiliter ignorare jus, & possessionem illorum tanquam regulariter incapacium dicti juris decimandi; tum quia difficilius solet Papa juri competenti Laico ex sua concessione præjudicare, quam competenti Clericis, seu Ecclesiasticis personis. *arg. cap. cum dilectus, de Jurepatr.* Tertio limitat in illis, qui decimas habent ex titulo oneroso. *ad decis. Mohedan.* 350. *alias* 11. *de Jurepatr.* Et quarta limitatio desumi potest ex Rot. *in cit. dec.* 9. *p.* 19. *rec. a n.* 22. nempe derogationem Juris specialis esse necessariam, quando agitur de secundo privilegio juris decimandi, seu exemptionis a decimarum solutione, in concursu prioris privilegii contrarii etiam a Pontifice concessi. ex not. per Abb. *in cap. veniens.* 19. *sub num.* 12. *vers. in contrarium tit. de præscr.* ubi, quod si per Sedem Apostolicam fuit alicui concessum privilegium percipiendi decimas in tota Parochia, & deinde alteri concessum privilegium percipiendi easdem ex certis prædiis ejusdem Parochiæ, hoc secundum privilegium non facta mentione de primo, non præjudicet; & Suarez *alleg.* 28. *per tot.* quia Pontifex, dum concessit secundum privilegium, potuit probabiliter ignorare primum a se, seu a suis prædecessoribus concessum, quod si scivisset, verisimiliter non concessisset, cum non deceat Principem esse varium. ita cit. Rot. quamvis contra aliquas ex his ultimis datis limitationibus stet Rot. *in cit. dec.* 193. *& dec.* 47. *p.* 8. quas vide.

19 Quær. tertio, an Papa eximens aliquem a solutione quarumcumque decimarum, censeatur eximere non solum a personalibus, sed etiam a realibus? Resp. quod ab utrisque, & cujusvis demum naturæ illæ sint, ob illud verbum *quibusvis*. Quod est ampliativum etiam ultra naturam rei, cui adjicitur, & semper auget vim verborum, & aliquid amplius operatur. *L.* 1. cum glos. *fin. & L. quicumque. C. de servis fugit.* Rot. *dec.* 193. *p.* 7. *rec. n.* 1. *&* 2. plura de exemptione, & privilegio exemptivo a solutione decimarum, vide infra in Verbo *Exemptio*, & in Verbo *Privilegium*.

20 Porro, quamvis privilegium alicui Religioni concessum non solvendi decimas, a privatis domibus, vel Prælatis exprese, & absolute renunciari non possit, utpote concessum in favorem Ecclesiæ, & totius Religionis. *arg. c. si diligenti* 12. *de for. comp.* tamen per non usum, vel usum contrarium 30. vel 40. annorum amitti potest, juxta *c. si de terra, & cap. accedentibus.* 15. *de privileg.* Item per rationabilem compositionem post privilegium rite obtentum factam. *c. dilecti.* 8. *in fin. & c. suggestum.* 9. ibi: *super ipsis decimis componatis. & c. penult.* ibi: *nisi cum ipsis Ecclesiis aliter duxerint componendum. de decim.* P. Pirhing *d. tit. sect.* 3. §. 6. *n.* 75. *&* 76.

§. IV.

Quinam eximi possint a solutione decimarum, consuetudine, aut præscriptione? & de materia, & probatione.

21 Quær. quarto, an consuetudo possit eximere a solutione decimarum? Resp. certum esse, quod consuetudo circa portionem, & quantitatem decimarum solvendam,

valeat: cap. in aliquibus. §. ult. c. commissum. c. cum sint homines, & c. dilecti, de decim. & hoc tam in prædialibus, quam personalibus. Rebuff. q. 13. nu. 46. de decim. Azor. instit. mor. l. 7. c. 37. q. 2. Covar. l. 1. var. res. c. 17. nu. 8. Monet. de decim. c. 5. q. 4. nu. 87. Sicut etiam valet consuetudo dictas decimas solvendi, puta vel in natura, vel in pecunia &c. DD. cit. & glos. in c. in aliquibus, de decim. Cancer. var. resp. 1. c. 23. nu. 12. & alii apud Rot. decis. 12. n. 6. p. 19. rec. & dec. 407. n. 2. & 6. p. 18. rec. tom. 2. quæ consuetudo cum non sit contra jus, non requirit quadragenariam præscriptionem, sed sufficit decennalis, ut per Marches. de commiss. appel. in caus. decimar. §. 1. nu. 49. & 117. cum duob. seqq. Monet. l. cit. nu. 101. Coccin. dec. 570. n. 7. & alii apud Rot. cit. dec. 407. n. 11. p. 18. rec. Similiter valet consuetudo quod de certis fructibus, uti fœno &c. decima non solvatur. glos. in cit. c. in aliquibus, in verbo loci, de decim. Monet. loc. cit. num. 94. Barbos. de Jur. Eccles. l. 3. c. 26. §. 3. num. 65. seqq. apud Rot. d. dec. 12. p. 19. rec.

Consuetudo vero, quantumvis longæva nullas solvendi decimas, nec aliquid aliud decimarum loco ministris Ecclesiæ, non valet, neque excusat a peccato, quando alias Sacramentorum ministri sustentari non potest; ita Canonistæ, & Theologi, uti testatur Monet. loc. cit. num. 90. Covar. d. cap. 17. numer. 8. Sotus de Just. & Jur. lib. 9. q. 4. art. 1. vers. quæstio postremo. Rot. dec. 5. numer. 10. p. 14. tom. 1. rec. ubi Abb. in cap. ult. de Paroch. n. 5. in fin.

22 Quia tamen decima de Jure debetur de omnibus fructibus terræ, ut infra; Ideo excipientibus de consuetudine, incumbit onus probandi, & quidem legitime juxta cap. fin. de consuet. cap. cum Ecclesia Sutrina, de caus. possess. & propriet. Rot. dec. 180. n. 14. p. 7. rec. ad quam probandam debet probari præcise certus temporis cursus, & testes debent præcise deponere v. g. de decennio. Abb. in cap. cum sint homines, n. 6. de decim. quem refert Achill. decis. 3. num. 5. eod. tit. Put. decis. 154. alias 155. num. 7. lib. 1. & decis. 163. p. 2. divers. relati a Rot. in decis. 124. num. 13. p. 5. rec. tom. 1. & decis. 123. p. 9. rec. tom. 1. num. 2. plura vide in praxi Consuetudinis supra litt. C. & ut infra n. 43.

23 Qualiter vero hæc consuetudo debeat esse præscripta? Resp. si non agatur de præscribenda decima, sed tantum de modo illas solvendi, puta vel in manipulis, vel in pecunia, quod non requiratur quadrageoaria, sed sufficiat decennalis, cum non sit contra jus; ut per allegata supra n. 21. Similiter sufficit consuetudo decennalis, quando agitur de Jure decimandi inter duas Ecclesias Parochiales, puta unam Sacramentalem, & alteram prædialem; nam & illa est præter jus, & interpretativa Juris, cum sit valde dubium, ad quamnam duarum Ecclesiarum istarum decimæ pertineant, & utraque habeat intentionem fundatam, una in cura animarum, & altera in situatione prædii. Achill. decis. 3. de decim. Abb. in cap. cum sint homines. n. 6. vers. ideo consuetudo, de decim. Put. decis. 154. n. 7. lib. 1. apud Rot. dec. 279. & 289. p. 2. rec. Rot. coram Coccin. decis. 570. inter ejus impress. & Rot. dec. 169. p. 5. tom. 1. n. 2. Idem dic, si ageretur inter duas Ecclesias prædiales, dubitaretur autem in quanam illarum prædium esset situm, & sic ad quam decimæ spectent. glos. 2. & DD. per tex. in c. cum contingat, de decim. Covar. l. 1. var. res. c. 17. nu. 8. vers. quarto fortiori ratione. & ibi Abb. in d. c. cum sint homines. Monet. de decim. d. c. 5. q. 4. nu. 100. P. Pirhing l. 3. decret. tit. 30. nu. 117. vers. id autem. Rot. decis. 434. num. 5. coram Merlin. inter ejusd. impress. quando vero ageretur inter unam Parochialem, & alteram non Parochialem, & sic habentem resistentiam Juris, tunc non sufficeret decennalis, sed requireretur quadragenaria, sicut & in aliis similibus casibus, ob regulam generalem, quod circa decimas consuetudo debeat esse quadragenaria, talisque sufficiat ad notata per Monet. loc. cit. num. 103. ad tex. in cit. cap. fin. de consuet. & apud illum Paris. cons. 25. n. 6. & 27. l. 4. Covar. d. nu. 8. vers. decimo his omnibus animadversis. & alii. Barbos. de Jur. Eccles. l. 3. §. 3. c. 26. n. 69.

Quæ quidem sine difficultate transire videntur in terminis consuetudinis proprie talis, in qua nec requiritur titulus, licet ei adversetur Juris communis præsumptio. Monet. loc. c. Balb. de præscr. 1. part. princ. q. 10. n. 5. & ut supra in verbo Consuetudo n. 26. nec requiritur quod decima probetur petita, & denegata cum acquiescentia &c. quia hæc qualitas requiritur quidem in præscriptione, ut infra n. 31. non vero in consuetudine proprie tali, pro qua sufficit, decimam non fuisse solutam 40. v. g. annorum spatio etiam sine titulo, ut dicit Rot. decis. 35. p. 19. rec. n. 9. ubi Covar. loc. cit. Barbos. de Jur. Eccles. d. c. 26. §. 3. sub nu. 75. Tondut. quæst. benef. p. 1. c. 39. n. 3. & Rot. decis. 321. n. 8. p. 15. rec. At vero quando agitur de præjudicio tertii per consuetudinem eidem auferendo jus quæsitum, aut de acquirendo jure alicui privato, & sic de consuetudine improprie tali, quæ tunc potius præscriptio, quam consuetudo est, juxta superius notata in verbo consuetudo d. num. 26. & 43. ubi posuimus differentiam inter consuetudinem, & præscriptionem, tunc non secundum regulas consuetudinis, sed præscriptionis judicandum est, de quibus infra suo loco. nu. 79. Abb. in cap. fin. num. 20. de consuet. & in cap. cum Eccles. Sutrina. n. 45. ubi Ripa n. 124. de caus. possess. & propriet. Ruin. cons. 41. nu. 46. l. 1. & alii apud Rot. decis. 169. n. 15. p. 5. rec. tom. 1.

24 Quær. quinto, an præscriptio possit aliquos, etiam Laicos, eximere a solutione decimarum? Resp. etiam quoad Laicos affirmative, non solum a parte, vel quota, juxta Rebuff. loc. cit. q. 13. n. 57. Monet. de decim. d. c. 5. q. 5. n. 105. sed juxta aliquos etiam a tota. Navar. in man. c. 21. n. 28. Covar. d. c. 17. nu. 10. Azor. inst. mor. p. 1. l. 7. c. 37. q. 4. quia licet Laici sint incapaces Juris decimandi, nullibi tamen reperitur, quod sint incapaces hujus exemptionis. & probatur ex c. 1. de præscr. in 6.

25 Sic etiam Ecclesia potest eximi a solutione decimæ, non tantum quoad quotam, sed etiam quoad totam. glos. fin. & DD. in c. in aliquibus de decim. & Felin. in cap. causam, de præscr. Covar. loc. cit. num. 10. Monet. l. c. num. 106.

26 Quæ tamen præscriptio non extenditur de decima unius rei, ad decimam alterius rei, etiam ejusdem fundi. Butr. in cap. cum in tua, de decim. Monet. l. c. n. 109. ubi Rot. neque ad novalia. Rebuff. apud Monet. l. c. nu. 111. Gabr. de præscr. concl. 2. n. 11. sicut nec in locis postea quæsitis. Rot. decis. 333. nu. 31. p. 10. rec. ubi, quod immemorabilis non solvendi decimas non extendatur in postea quæsitis. ubi Gabr. loc. c. num. 13. Zasius cons. 16. num. 54. & seq. lib. 2. Maresc. lib. 1. var. res. c. 11. n. 13. ad fin. ubi quod id etiam procedat in privilegio exemptivo. & ibi Rot. in una Seguntin. decimarum. 30. Octobris 1600. coram Card. Seraphin. Neque de persona in personam. Rebuff. & Monet. ll. cit.

27 Quod vero Laici possint fieri immunes a solutione decimarum, procedit, dummodo ministris Ecclesiæ aliunde sufficiens sustentatio suppetat. DD. apud Dian. p. 2. tr. 3. res. 78. Monet. l. c. nu. 105. ubi Rebuff. d. q. 13. n. 57. & 58. post Angel. in summa. verb. decimæ, §. 2. si enim deficientibus decimis, ministri Ecclesiæ aliunde non haberent congruam sustentationem, puta ex oblationibus, legatis piis &c. Laici non possent fieri immunes ab illarum solutione; cum illæ debeantur ad hunc effectum de Jure divino, de quo P. Pirhing d. tit. de decim. sect. 6. §. 3. n. 126. ubi DD. Et hinc dicitur etiam quod etiamsi decimæ aliquando ex concessione Apostolica, aut alio modo transferantur in alios, etiam Laicos, hæc translatio semper intelligatur sub tali conditione, ut congrua remaneat Rectori, cui Papa per hanc traoslationem non censetur voluisse præjudicare, atque ita, illa deficiente, ad illam tenentur, qui tales possident decimas, utpote tunc de Jure Divino debitas. cap. 2. §. ubi autem, de decim. in 6. Rebuff. de congr. num. 47. Covar. var. res. l. 1. c. 17. num. 6. in fin. apud Rot. decis. 420. n. 8. p. 1. rec. & dec. 437. n. 4. p. 3. rec. Gratian. disc. for. c. 366. n. 20. ubi cit. Rebuff. & q. 12. n. 103. Ludovis. decis. 497. n. 1. & Rot. in una Pacens. congruæ. 18. Junii 1612. coram sacrato. & dec. 1. p. 19. rec. n. 3. & infra n. 76.

28 Porro ad præscribendam hanc exemptionem requiritur spatium quadragiota annorum cum probatione tituli, vel tempus immemoriale, juxta cap. 1. ubi glos. de præscr. in 6. Rebuff. ubi supra. & Monet. loc. c. n. 112. Covar. lib. 1. var. res. c. 17. n. 10. circa medium.

Rot.

Rot. apud Monet. loc. cit. quod tamen procedit in præscriptione contra habentem decimas ex jure universali: nam ad præscribendum contra illum, qui habet decimas de jure speciali, uti ex donatione &c. sufficiunt soli quadraginta anni cum bona fide. glos. in d. cap. 1. Rot. apud Burt. in cap. pervenit, de cens. Balb. de præscript. p. 1. part. 5. princ. q. 8. nu. 6. etiamsi enim Laici non possint sola præscriptione acquirere jus decimandi ex alienis agris, tanquam incapaces juris spiritualis, quale est jus decimandi. cap. causam. 7. de præscr. aliud tamen dicendum est in acquisitione juris percipiendi integros fructus ex propriis agris absque illorum decimatione, quod jus non est quid spirituale. ita Covar. loc. cit. P. Pirhing. tit. de decim. sect. 6. num. 130. ubi etiam Suarez lib. 1. cap. 12. num. 17. Navar. cons. 1. n. 4. de decim.

29 Ut vero Laici præscribant exemptionem a tota decima contra Ecclesiam habentem de Jure intentionem fundatam, secundum sententiam Rotæ, non sufficit sola immemorabilis sine titulo ad præsumendum, privilegium obtentum fuisse ante Concilium Lateran. sed requiritur exhibitio ipsiusmet privilegii Apostolici, vel probatio famæ privilegii una cum immemorabili, secundum magis communem per Abb. & Innoc. in cap. cum Apostolica, de his, quæ fiunt a Prælat. Rot. decis. 474. num. 3. p. 1. rec. Rebuff. de decim. q. 3. nu. 69. Gabr. de præscr. concl. 1. num. 16. Rot. sæpius apud Monet. l. c. num. 112. vers. ad hoc autem. & apud Maresc. lib. 1. var. res. cap. 17. a num. 1. quomodo vero fama probanda sit, vid. infra num. 64.

30 Porro cum libertas solvendi decimas, seu exemptio non præsumatur; cum hoc onus censeatur esse annexum, & intrinsecum ipsis bonis, ad tex. in cap. decimæ. 16. q. 1. & in cap. omnes decimæ d. caus. 16. q. 7. & quidem de Jure divino quoad substantiam, ut supra num. 3. ideo ab illam allegante probari debet tanquam fundamentum suæ intentionis, vel per privilegium, vel per immemorabilem &c. probando, decimam nunquam fuisse solutam; per deducta a Gabr. de probat. concl. 6. DD. in cap. super his, de accusat. ubi Innoc. num. 10. Butr. num. 3. Felin. n. 16. in 3. conclus. Bart. in L. actor. n. 6. C. de probat. in antiqu. lect. apud Rot. decis. 31. a num. 1. seqq. p. 8. rec.

31 Et præscriptio non solvendi decimas non probatur, nisi doceatur, illas fuisse a parte contraria petitas, & denegatas cum patientia, & acquiescentia. Seraphin. decis. 1102. num. 8. Burat. decis. 572. num. 12. & 13. Celsus decis. 44. num. 8. & diximus supra in verbo Consuetudo. num. 43. nam generale est, quod in actionibus negatoriis nunquam incipiat possessio favore alicujus, nisi etiam concurrat scientia, & patientia illius, de cujus præjudicio agitur, ut notant Bart. in L. 1. §. in hoc interdicto. ff. de itinere actuque privat. Felin. in cap. cum accessisset. num. 26. de constit. relati a Rota decis. 31. num. 2. p. 8. rec. tex. in L. in incorporabilibus. C. de servit. Post. de manuten. obs. 10. num. 100. seqq. Limita primo secundum aliquos, quod id procedat, quando negativæ præscriptionem allegans nullum alias habet titulum, secus si cum præscriptione titulum haberet; nam tunc relevaretur ab onere probandi hanc qualitatem scientiæ, & patientiæ &c. Gratian. disc. for. cap. 870. num. 33. Bichius decis. 386. num. 11. Rot. decis. 319. 11. p. 17. rec. Limit. secundo quando non constat, quod adversarius semel fuerit in possessione exigendi decimas; nam tunc libertas in suo primævo statu conservanda, & manutenenda est: secus si de possessione anteriori constat. Bich. decis. 597. num. 1. Rot. decis. 2. nu. 1. & 5. p. 18. rec. tom. 1. ubi Bal. cons. 257. lib. 2. Selva cons. 66. num. 4. Surd. cons. 234. sub num. 39. Postius loc. cit. num. 103. ubi quod libertas non solvendi, aut aliquid non faciendi sit manutenenda, nisi constet, quod præcesserit obligatio. Limit. tertio, quod supra dicta qualitas requiratur tantum in præscriptione longi, seu longissimi temporis, non vero in immemorabili, juxta Aym. cons. 111. sub num. 2. & 21. & cons. 775. col. penult. Natta cons. 446. nu. 15. Menoch. cons. 887. num. 54. & alios apud Rot. (quæ tamen dubitat de hac limitatione) decis. 333. num. 27. p. 10. rec. quia immemorabilis inducit præsumptam concessionem privilegii, quæ petitione, & solutionis denegatione non eget.

32 Ulterius in probanda præscriptione non solvendi debent testes coarctare negativam, asserendo, aliter esse non posse, quin ipsi scirent vel vidissent. Bart. in L. 1. §. hoc interdicto. nu. 8. ff. de itiner. actuq. privat. glos. in §. hinc nobis in verb. & vidisse in fin. auth. de hered. & Falcid. D. D. apud Ludovis. decis. 325. nu. 5. & decis. 510. n. 1. Gabr. de testib. concl. 4. n. 8. Rot. decis. 212. p. 10. rec. n. 6. & sic non probarent, si dicerent, non vidi, non interfui &c. cum solvi potuerint prædictæ decimæ, etiamsi non viderint &c. DD. cit. & Bal. in rubr. C. de bon. possess. secund. tab. num. 7. vers. & adverte. quamvis deponant etiam de sensu proprio de aliquo tempore, decimas non fuisse solutas; cum potuerint alio tempore solvi, ut notavit Rota in una Hispalens. decimarum, dec. 22. p. 10. rec. n. 10. ubi Cavaler. decis. 487. num. 3. Seraphin. decis. 1102. num. 8. vers. & ideo. & alii. Limita, nisi ex qualitate testium appareat, ipsos fuisse taliter informatos, quod non potuissent decimæ solvi, quin ipsi scivissent, quo casu non requiritur, quod illud exprimant. glos. in d. L. 1. §. hoc interdicto. primo, in verb. an non, in fin. ff. de itiner. actuq. priv. Ludovis. loc. cit. num. 6. & ibi Beltramin. num. 27. ubi Farin. de test. q. 65. nu. 218. & Rota pluries. Multo minus probarent, si deponerent, se non recordari, aut nescire, an decima fuerit soluta. Rot. coram Mantic. decis. 341. num. 5. & decis. 232. num. 13. p. 17. rec. Neque negativa non solvendi decimas suffragatur, si decima soluta non fuerit propter illius exiguitatem; nam tunc frustra prætenditur inducta præscriptio negativa in præjudicium Ecclesiæ, sed si postmodum fructus multum excreverint, decima solvenda erit. Monet. de decim. cap. 4. q. 1. sub n. 9. glos. in cap. commissum, verb. pascuis, de decim. Burat. decis. 402. num. 3. & alii apud Rot. dec. 232. nu. 14. p. 17. rec.

Hæc vero præscriptio interrumpitur per litem intro- 33
ductam etiam coram Judice Laico, licet nulla sit; quia per illam reus constituitur in mala fide. Rot. apud Monet. d. cap. 5. nu. 112. vers. hæc præscriptio. Balb. de præscr. 3. p. 6. part. princ. q. 4. num. 3. Item protestationibus extrajudicialibus, si sunt aptæ inducere malam fidem. Butr. in cap. gravis. n. 11. de rest. spoliat. Abb. in c. ut debitus. nu. 2. de appellat. Rot. apud Monet. loc. cit. vers. item. Limita, nisi sententia fuerit lata ad favorem possessoris; quia tunc nec inducitur mala fides. Felin. in cap. illud num. 17. in 14. concl. de præscr. Covar. in regul. possessor. p. 2. §. 12. num. 4. vers. secunda conclusio, & alii apud Monet. l. c. vers. non tamen.

Præterea hæc, negativa non remanet probata, si ad- 34
sint testes deponentes de affirmativa, qui in concursu regulariter præferuntur deponentibus de negativa, juxta glos. in L. diem proferre. §. si plures. verb. consenserunt. ff. de arbitr. & glos. fin. in fin. in cap. 1. de præscr. in 6. Gabr. de testib. concl. 4. num. 1. Ludovis. decis. 445. num. 3. Rot. decis. 182. num. 29. p. 7. rec. maxime si testes de affirmativa deponant de facto proprio. Rot. decis. 591. p. 5. rec. to. 2. num. 17. nisi forsan testes de non solutione deponentes essent numero plures, & una simul, verisimiliora deponerent ad normam v. g. generalis, seu particularis consuetudinis, confessionis ipsius partis, vel alias adminicularentur, ut per Rot. dec. 2. num. 7. p. 18. rec. tom. 1. & decis. 99. num. 7. p. 15. rec. ubi Socin. Sen. cons. 12. sub num. 20. vers. secundam quia. Ludovis. decis. 100. num. 3. & 4.

§. V.

Quibus sint solvendæ decimæ, & de quibus rebus? ubi de Jure Parochi.

Decimæ de Jure sunt solvendæ Parochis. cap. Ec- 35
clesias. 13. q. 1. & ibi glos. in verb. in diœcesi. & Parochi in sua Parochia, & cura, habent intentionem fundatam in Jure communi in terris existentibus intra limites suæ Parochiæ. c. si quis Laicus cap. statuimus. 16. q. 1. cap. cum in tua, & cap. cum contingat, & ibi Card. de decim. etiam contra Episcopum. cap. fin. de Paroch. Rebuff. de decim. q. 7. num. 5. Trunchedin. cons. 91. num. 8. seqq. Ventrigl. de decim. annot. 17. §. 2. Monet. de decim. cap. 7. q. 2. apud quem Rot. sæpius, & apud Merlin. decis. 640. num. 1. inter ejus selectas. Limita primo in prædiis sitis intra limites Cathedralis, in quibus præfertur Episcopus. cap. dudum, de decim. Limita secundo in decimis, quæ in nullius Parochia sunt sitæ. cap. quoniam de decim. & tunc debentur Episcopo. Barbos. de offic. Episc. alleg. 86. num. 36. ad tex. in c.

in c. quoniam. & ibi Abb. *num.* 2. *&* 4. glos. *in c. cum contingat, in verb. de jure communi, de decim.* Azor. *inst. mor. lib.* 7. *c.* 36. *q.* 9. quas secundum discretionem suam a Deo eidem datam alii Ecclesiæ deputare, vel ad opus suum poterit retinere, ut dicit tex. *in d. cap. quoniam.* quem quidem textum intelligunt DD. ubi constat, quod prædium in nullius Parochiæ finibus situm sit: secus si sit situm inter duo oppida habentia Parochias distinctas: tunc enim etiamsi non appareret, quis esset hujus territorii verus Parochus, non propterea posset Episcopus sibi retinere decimas, sed inter proximas, & contiguas Parochiales esset facienda divisio, ut dixit Rot. *in una Pacens. decimarum dec.* 202. *nu.* 3. *p.* 3. *rec.* ubi Jo. Andr. *in d. c. quoniam. num.* 2. Anchar. *num.* 4. & Anan. *num.* 3. *de decim. q.* 14. *nu.* 4. cum tunc præsumantur communes utriusque Parochiæ. *& in decis.* 212. *d. p.* 3. *num.* 3. 9. *&* 12. *seq. & in dec.* 270. *d. p.* 3. *&* 4. ubi, quod Episcopus prætendens decimas, deberet probare hanc negativam tanquam fundamentum suæ intentionis, quod nempe prædium in nullius Parochia sit situm, vel certe esse incertum, aut saltem juxta Host. *in d. c. quoniam. num.* 2. quod deberet facere super hoc diligentem inquisitionem juxta formam. *c. cum causam, de probat. & cap.* 1. *de relig. domib.* ubi vide. Limit. tertio, cum Parochiæ non sunt distinctæ; quia tunc tota Diœcesis est Parochia Episcopi. *c. omnes Basilicæ.* 16. *qu.* 7. ita ut tunc etiamsi Episcopus soleat uni vel pluribus beneficiatis curam animarum demandare cum facultate illam administrandi ad libitum, & nomine ipsius Episcopi, tamen ipse, tanquam Parochus universalis, & non beneficiati habeat in dictis decimis assistentiam juris. Rot. *dec.* 283. *num.* 3. *&* 4. *p.* 12. *rec.* ubi tex. *in c. fin.* ubi glos. *de Paroch.* Rebuff. *de decim. q.* 7. *num.* 9. Azor. *inst. mor. tom.* 1. *lib.* 7. *c.* 35. *q.* 9. *vers.* 3. *quando non sunt distinctæ.* Monet. *de decim. c.* 7. *q.* 2. Barb. *de offic. & potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 86. *num.* 37. *& de Jur. Eccles. lib.* 3. *cap.* 26. §. 2. *num.* 15. & alii.

36 Quæ quidem Juris assistentia, quam habet Parochus in decimis insurgentibus intra limites suæ Parochiæ, sola sufficit in judicio petitorio. Maresc. *var. res. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 14. Rot. *decis.* 135. *per tot. p.* 2. *rec. & decis.* 321. *num.* 3. *p.* 13. *rec.* ita ut non teneatur aliter probare, decimas sibi competere, sed transferat onus contrarium probandi in adversarium. Maresc. *loc. cit.* ubi Rebuff. *de congr. port. num.* 10. *cum seqq.* & alii. Rotæ cit. *decis.* 133. *num.* 5. *p.* 11. *rec.* Ita ut contra Parochum habentem assistentiam juris non sufficiat quasi possessio, nisi etiam justificetur titulus etiam in judicio possessorio, ut ad tex. *in cap. ad decimas, de rest. spol. in* 6. Bart. *cons.* 82. *in princ. lib.* 1. Calderin. *cons.* 10. *per tot. de prob.* tenuit Rot. *dec.* 126. *num.* 2. *p.* 15. *rec.* quæ tamen loquitur tantum de possessione modici temporis, seu quinque annorum: & quod illa quasi possessio non liberet a probatione, nec illam transferat in Parochum habentem assistentiam Juris, tenuit etiam Rota *in una Calaguritan. decimarum coram Celso*, quæ est *decis.* 211. *inter ejus impress. n.* 12. ubi tex. *in cit. cap. ad decimas, de rest. spol. in* 6. Bal. *in L. vis ejus, in fin. C. de probat.* Ruin. *cons.* 28. *num.* 9. *lib.* 4. Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præs.* 69. *nu.* 4. idque etiamsi possessio sit longæva; per Alex. *cons.* 76. *nu.* 4. *lib.* 3. Seraphin. *decis.* 332. *num.* 3. *& seqq.* & quod habens contra se juris præsumptionem non possit obtinere in possessorio, nisi etiam titulum probet, tenet etiam Tranched. *consult.* 91. *num.* 17. ubi Tondut. *cap.* 104. *num.* 7. *var. res. p.* 1. Castil. *de tertiis. cap.* 3. *num.* 50. *& cap.* 20. *num.* 1. Joseph. de Rosa *consult.* 9. *num.* 6. Limita si in contrarium probaretur immemorabilis, aut certe temporis considerabilis, puta 40. ann. cum titulo; quia illa facit cessare assistentiam Juris in Parocho, ad not. per glos. *in cap. in aliquibus. verb. loci consuetudine, in fin. vers. quia Clerici, de decim.* Rebuff. *de decim. q.* 13. *num.* 63. Beltram. ad Ludov. *dec.* 312. *num.* 4. *vers. item assistentia.* Post. *de manuten. obs.* 45. *num.* 22. *& seq.* & alii apud Celsum *decis.* 110. *num.* 2. *seqq.* quod procedit si Ecclesia &c. possideat; quidquid sit in Laicis, de quibus infra §. 7. Ex quibus plures oriuntur quæstiones. Inter quas

37 Quæritur primo, an contra Parochum in decimis existentibus intra limites suæ Parochiæ habeat locum actio spolii, ita ut spoliatus a Parocho debeat ante omnia restitui &c. & Resp. sub distinctione: vel enim agens contra Parochum actione spolii probat, quod tantum aliquamdiu possederit, puta quinque, aut sex annis (de quo casu loquitur Rot. *sup. cit. in decis.* 126. *p.* 15. *rec.*) & tunc non habet locum contra Parochum actio spolii, ob tex. clarum *in cap. ad decimas.* 2. *de rest. spol. in* 6. nisi spoliatus probet titulum, vel immemorabilem &c. ibique rationem dant DD. quia jus commune resistit spoliato, assistit vero spoliatori: præsumunt enim jura, quod quis contra Parochum injuste decimas possideat, & occupaverit. *DD. infra citandi.* Quod si vero spoliatus doceat de possessione immemoriali, aut certe temporis considerabilis, habet locum etiam contra Parochum actio spolii. ita P. Pithing *lib.* 2. *decretal. tit.* 13. *de rest. spol.* §. 6. *num.* 42. P. Laym. *in d. cap. ad decimas, nu.* 2. P. Engel. *lib.* 3. *decret. tit. de decim. n.* 4. Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 17. *num.* 6. ubi DD. & rationem dant; quia probando longam pacificam possessionem, juris præsumptionem pro se allegare videtur; ad notat. per Panorm. *in cap.* 3. *num.* 52. *de caus. possess.* Franc. *in cit. cap. ad decimas. limit.* 4. spoliatus autem decimis ideo juxta *cit. cap. ad decimas*, ad illas non restituitur, quia præsumitur, decimas occupasse, & injuste detinere, & ita præsumptio non tantum est contra jus decimandi, sed etiam contra illius possessionem; hæc autem præsumptio contraria præsumptione tolli, vel saltem infirmari potest, ut dubitari possit, ad quem decimæ legitime spectent; & possessio longæva, & multo magis immemorialis habet vim tituli; quibus accedit alia ratio, ne alias daretur ansa Parochis aliena jura turbandi, violentiarum scandala excitandi, & mundum litibus implendi. Quodnam autem possessionis tempus dicatur considerabile; Resp. quod tempus considerabile in decimo verificetur, non solum quando est contra præsumptionem juris, sed etiam contra jus; dummodo possessio fuerit pacifica. Maresf. *lib.* 1. *var. res. cap.* 11. *num.* 55. & ibi Cassad. *dec.* 2. *de caus. possess. & propriet.* ubi dicitur, quod ex possessione decennali inducatur titulus præsumptus; idem tenuit Rot. *decis.* 397. *p.* 19. *rec. n.* 1. Postius *de manuten. obs.* 44. *n.* 23. *&* 24. Cancer. *var. res. tom.* 3. *cap.* 14. *n.* 45. Rot. *decis.* 100. *n.* 13. *p.* 11. *rec.* & hæc quidem minorem videntur habere difficultatem, si possessor contra Parochum sit Ecclesia, aut Ecclesiastica persona. At

38 Quæt. secundo, utrum possit etiam Laicus agere contra Parochum in causa decimarum existentium intra limites suæ Parochiæ, actione spolii, vel an possit eum Parochus repellere exceptione, *eum dictas decimas possidere non posse, nec potuisse*, donec doceat de titulo &c. & negative quoad primum, ac affirmative quoad secundum in similibus casibus respondet Menoch. *recuper. remed.* 15. *num.* 433. *seqq.* ob potissimam rationem; quia hoc modo nihil contra possessorium objicitur, sed possessorium illud negatur, quare frustra de possessorio tractatur, cum non entis nullæ sint qualitates. *L.* 3. *C. de usufr. L. ejus qui in provincia. ff. si cert. pet.* ubi allegat plures DD. & exempla; inter quæ illud, quod adversus repetentem beneficii possessionem, objici possit, eum esse Laicum, qui spiritualia possidere minime possit. *cap. causam, de præscr.* aliud est enim quod possessio sit contra præsumptionem juris, ut *in n. antecedenti*, & aliud quod Jus resistat possessioni, Rot. *decis.* 268. *num.* 2. *p.* 2. *& decis.* 534. *n.* 7. *p.* 1. *divers.* citatæ a Beltram. ad Ludov. *dec.* 370. *num.* 10. uti resistit in Laicis, ut infra dicemus; & ideo prior possessio, si sit considerabilis, manutenetur etiam contra habentem assistentiam Juris. *DD. num. antec. cit.* & Menoch. *de retin. remed. ult. n.* 21. non vero posterior regulariter, nisi doctu de legitimo titulo. Beltramin. *loc. cit.* ubi Caputaq. *decis.* 296. *p.* 1. & ideo dixit glos. *in cit. cap. ad decimas in initio, & in verb. præsumitur, de rest. spol. in* 6. quod Laicus quantocumque tempore perceperit decimas in aliqua Ecclesia Parochiali, si Rector illius Ecclesiæ spoliaverit Laicum, Laicus contra Rectorem non possit intentare interdictum *unde vi.* nisi alleget titulum ante Concil. Lateran. &c. nec audiatur, si alleget præscriptionem; quia non potest præscribere; cum non possit possidere, ut infra plura. Tranchedin. *consult.* 91. *num.* 21. & possessio Laicorum in decimis, sine titulo, sit simplex detentio de facto, quæ non manutenetur. vide etiam DD. apud Covar. *d. cap.* 17. *num.* 6. ubi tamen cum aliquibus limitat in illo casu, ubi pro

spo-

spoliante non adest juris præsumptio, tametsi ea adversetur spoliato. ubi vide & Post. *loc. cit. n.* 51. *&* 52.

39 Prioribus non dissimilis est tertia quæstio, an nemo ex sola juris assistentia concedatur Parocho manutentio in jure decimandi alio existente in possessione de tempore motæ litis? & affirmative olim respondit Rot. apud Maresc. *var. ref. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 14. quam ipse sequitur, ob rationem; quia cum hæc juris assistentia transferat onus probandi in adversarium, ut supra diximus, multo magis debebit sufficere in judicio summariissimo manutentionis. Verum hodie Rot. hanc opinionem in dubium posuit, teste cit. Maresc. *num.* 13. & ut videre est etiam *in una nullius juris decimandi decis.* 685. *num.* 2. *p.* 1. *rec.* & ibi Abb. *in cap.* 1. *num.* 8. *ut lit. pend. & in decis.* 61. *num.* 4. *p.* 13. *rec. & in dec.* 508. *p.* 5. *rec. tom.* 2. ubi dicitur ex sola juris assistentia manutentionem hodie non concedi. & apud Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 512, *num.* 4. *vers. extra vero materiam jurisdictionis.* quod multo magis procedit, si dicta Juris assistentia redderetur turbida, vel contraria possessione temporis considerabilis, ut supra, vel una cum possessione, producatur titulus &c. nam dum disputaretur de illius valore, esset possessor manutenendus etiam contra Parochum. Ludovis. *d. decis.* 312. *nu.* 1. Maresc. *loc. cit. num.* 16. late Postius *de manuten. obs.* 45. *a num.* 42. *ad* 54. dixi de tempore motæ litis, ubi sufficit possessio etiam vitiosa: quia ubi agitur in possessorio summariissimo retinendæ, attenditur solus status, & detentio facti, nec opus est justificare possessionem, & proinde datur etiam spoliatori. Covar. *pract. quæst. cap.* 17. *num.* 1. 5. *&* 6. Seraphin. *decis.* 582, & alii apud Clem. Merlin. *decis.* 19. *num.* 9. & sic contra talem possessorem debebit a spoliato agi remedio *unde vi*, aut *uti possidetis*, seu possessorio ordinario, quod an, & quando possit fieri contra Parochum, vidimus *num.* 36. *seq.* plura infra *manutentio.* Sed an hæc procedant etiam in Laico possessore, ut etiam is manuteneri debeat etiamsi non alleget titulum, vide *num. antec.* & negativæ videtur adhærere etiam Postius *l. c. obs.* 44. *num.* 46. cum sit possessionis incapax. Caputaq. *decis.* 296. *p.* 2. apud Ludovis. *decis.* 404. quod tamen etiam in Laico limitatur primo, si non constaret, quod illæ decimæ, quas Laicus percipit, sint spirituales, & Ecclesiasticæ, sed potius responsiones aliquæ, quarum Laicus non est incapax, & donec hoc cognoscatur, Laicus manuteneri debet. Ludovis. & Postius *ll. cit.* Limit. secundo, si Laicus adversus Laicum agat, & ita Parochus non sit in quæstione, Post. *loc. cit. sub num.* 50. ubi Mantic. *decis.* 289. *num.* 2. Covar. *d. lib.* 1. *var. c.* 17. *num.* 6. *ante med. vers. quamobrem.*

40 Decimæ vero prædiales debent solvi in illo loco, seu illi Ecclesiæ, ubi prædia sita sunt. *cap. fin. de Paroch.* nisi aliter habeat consuetudo. *cap. cum sint, cap. ad Apostolica, de decim.* Rebuff. *de decim. q.* 6. Personales vero, ubi audiuntur divina, & percipiuntur Sacramenta frequentius. Rebuff. *loc. cit. num.* 2. Si vero æqualiter in utraque Parochia audiuntur divina, vel percipiuntur Sacramenta, decimæ dividuntur æqualiter, & pro rata temporis. Bohic. *in cap. pervenit, de decim.* Rebuff. *l. c.* Secus, si audiantur in Monasteriis; quia decimæ adhuc debentur Parochiæ; nam paria sunt recipere, & recipere posse. Federic. de Sen. *cons.* 253. *in fin.* Monet. *de decim. cap.* 7. *q.* 2. ubi Navar. *de decim. cons.* 2. *num.* 5. Rebuff. *loc. cit. num.* 2. & alii. Limita quoad Baptismales tantum, quæ non sunt simul Parochiales; quia illis decimæ non solvuntur. Item quoad Vicarias perpetuas; nam decimæ solvuntur Rectori Ecclesiæ, non vero Vicario, etiam perpetuo. Riccius *in prax. var. ref. p.* 2. *ref.* 153. & debentur Monasterio curam habenti in proprietate, non autem Rectori, seu Vicario actu curam exercenti. Rot. *decis.* 192. *num.* 3. *p.* 7. *rec.* ubi Innoc. *in cap. pastoralis. num.* 1. *de privileg.* ubi etiam Abb. *num.* 7. Mohed. *decis.* 5. *de decim.* Crescent. *eod. tit. decis.* 2. & alii apud Beltram. ad Ludovis. *decis.* 174. *num.* 8. ipse Ludovis. *loc. cit. num.* 3. Rot. *decis.* 520. *num.* 5. *&* 6. *par.* 13. *rec. & decis.* 304. *p.* 7. *rec. num.* 8. *&* 12. *seqq.* Et debent solvi etiam non danti, seu non distribuenti candelas in die Purificationis B. M. V. Riccius *in prax. Paroch. ref.* 527. *num.* 1. *in p.* 1.

41 Parochus tamen decimas prædiales prætendens, debet plene intentionem suam fundare probando, quod dicta prædia sita sint intra limites suæ Parochiæ. tex. ad litteram *in c. ad decimas, de rest. spol. in* 6. Archid. *in cap. quod priori.* 13. *q.* 1. Hostiens. *in summa, cit. de Paroch. n.* 1. Roman. *cons.* 356. *n.* 1. *&* 2. & alii apud Rot. *decis.* 124. *nu.* 2. *p.* 5. *rec. tom.* 1. & coram Coccin. *decis.* 454. *inter ejusd. impress. num.* 1. alias esset manutenendus ille, qui Sacramenta administrat dominis, seu cultoribus dictorum agrorum; cum habeat assistentiam Juris in decimis; cum jus illas percipiendi sequatur curam animarum. tex. *in cap. fin. de Paroch.* & decimæ dentur propter administrationem Sacramentorum.

In probatione autem situationis &c. in dubio aliquando arguitur a limitibus Jurisdictionalibus ad decimatorios. Butr. *in c.* 1. *n.* 15. *de relig. dom.* Felin. *in cap. quia judicante. num.* 6. *vers. cum istis concordat, de præscr.* apud Rot. coram Coccin. *decis.* 454. *num.* 4. *inter ejusd. impress.* Gratian. *disc. for. cap.* 595. *num.* 8. ubi Host. *in sum. de relig. demib. §. cui subest. vers. sed si jurarunt. & alii.* Sicut etiam ex solutione collectarum, & aliis, de quibus vide Gratian. *loc. cit.* & ibi de Luca *a n.* 9. secus ubi constat de divisione Parochiarum. Hostiens. *in cap. super eo. n.* 3. *&* 31. *de Paroch. & in cap. querimoniam. n.* 2. & ibi etiam Butr. *num.* 6. *de jurepatr.* apud Coccin. *loc. cit. num.* 3. sicut etiam dicitur, quod a territorio temporali non bene inferatur ad territorium spirituale, sive diœcesanum. glos. *in Clem. ne Romani, verb. diœcesim, de elect.* Butr. *in cap. querimoniam. num.* 6. *de Jurepatr.* Felin. *in cap. cum causam. num.* 32. *de probat.* apud Rot. *decis.* 270. *n.* 1. *p.* 3. *rec.* Bene vero probatur ex actis visitationis, in quibus enunciatur, prædia esse sita in aliqua Parochia, maxime si emanaverit ab Episcopo; quia eidem tanquam informato de statu suarum Ecclesiarum credendum est; ad tradita per DD. *in Clem.* 2. *de offic. Ordin.* Rot. *decis.* 541. *p.* 1. *& decis.* 196. *num.* 2. *&* 3. *p.* 16. *rec.* Item probatur testibus deponentibus de certis confinibus, & limitibus, & aliis conjecturis. *c. cum causam, de probat. c. cum olim, de censib.* Rot. *decis.* 180. *num.* 8. *p.* 7. *rec. & decis.* 22. *d. p.* 7. *num.* 2. vide etiam Gozal. & DD. *in cap. cum causam, de probat.* 42

De cætero cuinam Ecclesiæ decimæ sint solvendæ, 43 an prædiali, sive ubi sita sunt prædia; an vero Sacramentali, sive ubi prædiorum domini, seu cultores illorum percipiunt Sacramenta, statur consuetudini, ut supra diximus, *& num.* 23. ad quam in dubio recurritur. *cap. cum sint homines, de decim.* etiam in novalibus. *cap. commissum.* & ibi DD. *de decim.* Rot. *dec.* 333. *num.* 3. *p.* 5. *rec. tom.* 1. quia tamen communior est opinio, decimarum prædialium solutionem ab eo, qui in una parochia degit, & in alio prædia colit, fieri debere in loco, in quo sita sunt prædia; ad tex. *in cap. quoniam, & cap. cum contingat, & c. Apostolica, de decim. & cap. ad decimas, de rest. spol. in* 6. DD. apud Rot. *decis.* 169. *num.* 4. *p.* 5. *rec. tom.* 1. Gratian. *disc. for. d. cap.* 595. *num.* 18. *seqq.* ideo Ecclesiæ Sacramentali prætendenti decimas in vim consuetudinis incumbit onus probandi dictam consuetudinem. Rot. *decis.* 382. *p.* 16. *rec. n.* 16. Et testes de hac consuetudine deponentes debent præcise deponere ad minimum de decennio. Abb. *in cap. cum sint homines. num.* 6. *de decim.* quem refert Achill. *dec.* 3. *n.* 5. *eod. tit.* & alii apud Rot. *decis.* 124. *n.* 13. *p.* 5. *rec. tom.* 1. & coarctare suam negativam, quod ita fuerit toto illo tempore ab omnibus observatum, ita ut decimæ nunquam fuerint illo decennio Ecclesiæ prædiali solutæ. Gratian. *disc. for. d. cap.* 595. *n.* 24. apud Rot. *decis.* 382. *n.* 7. *p.* 16. *rec.* nec sufficit, si deponant per verbum juris, dicendo, *ita talis est consuetudo*, nisi factum deducant, seu rationem reddant, ex qua factum deducatur, ut per Decian. *resp.* 51. *n.* 11. *lib.* 2. dixit Rot. *decis.* 223. *num.* 2. *p.* 1. *& decis.* 252. *nu.* 2. *p.* 3. *rec.* Imo si Parochus prædialis probaverit particularem consuetudinem ad sui favorem, non sufficeret consuetudo decennalis contraria, sed requireretur formalis præscriptio; quia ageretur de jure alicui privato acquirendo juxta superius dicta, & Abb. *in cap. fin. nu.* 20. *de consuet. & in cap. cum Ecclesia Sutrina. num.* 45. *de caus. poss. & propriet.* cum aliis relatis a Rota *d. decis.* 169. *n.* 15. *p.* 5. *rec. tom.* 1. Et in hac materia attenditur consuetudo particularis alicujus loci, non autem consuetudo generalis totius diœcesis; quia ad eam, tanquam loci dominantis, recurritur tantummodo in subsidium, deficiente consuetudine particulari.

glos.

glos. in cap. super eo, de censib. in verb. in vicinis. Parisl. cons. 25. num. 42. lib. 4. Aym. cons. 206. num. 14. & alii relati a Rot. decis. 279. p. 2. rec. ubi etiam Federic. de Sen. cons. 91. vers. 3. probo. & decis. 333. num. 6. p. 5. rec. tom. 1. & decis. 169. nu. 10. d. p. 5. rec. Et hinc est, quod etiamsi aliqui actus excludant consuetudinem universalem decimandi, ex hoc tamen non excludunt consuetudinem particularem. Anchar. cons. 255. incip. in causa, & quæstione quæ vertitur. sub num. 3. vers. ad hoc dico, quod justificari non potest. Cravet. cons. 111. num. 6. vers. & licet in Italia, apud Rot. decis. 101. num. 11. p. 10. rec.

44 Et in concursu testium hinc inde ad probandam consuetudinem a Parocho Sacramentali, vel prædiali aut aliis productorum, statur depositioni illorum, qui deponunt pro Parocho prædiali, etiamsi sint pauciores, utpote habentes pro se assistentiam Juris, ut tenuit Rot. in una Pampilon. primitiarum. decis. 382. nu. 12. p. 16. rec. ubi Decius cons. 448. n. 11. Ruin. cons. 147. n. 5. lib. 5. Seraph. decis. 1135. num. 4. & alii: ita ut ad destruendam contrariam consuetudinem unicus actus sufficiat, etiamsi plures ante pro consuetudine concurrerent. Bart. in L. semper in stipulationibus, in fin. ff. de R. J. Dec. cons. 215. n. 2. Afflict. decis. 80. n. 9. cum ad conservandam assistentiam Juris quilibet actus, & quælibet etiam non rigorosa probatio sufficiat, & attendatur. Rebuff. de congr. port. n. 10. & seqq. Maresc. lib. 1. var. res. cap. 11. anu. 14. ita Rot. cit. decis. 382. n. 13. & 14.

45 Verum decimæ, quæ solvebantur Parocho Sacramentali ratione administrationis Sacramentorum &c. si illas solvens mutet domicilium, non amplius debentur priori Curato, sed secundo, si ibi audiantur divina, & recipiantur Sacramenta. Azor. inst. moral. lib. 7. c. 35. q. 14. Monet. de decim. q. 2. cap. 7. num. 24. Rot. d. decis. 124. num. 6. p. 5. rec. tom. 1. Rebuff. de decim. q. 6. num. 24. Et in dubio circa voluntatem mutandi domicilium, requiritur, quod per multum temporis in novo domicilio mora trahatur. Butr. in cap. cum ad Apostolicæ. col. 2. de decim. apud Rebuff. loc. cit. relat. a Monet. loc. cit. num. 25.

46 Decimæ vero mixtæ dividendæ sunt inter prædialem, & Parochialem, seu Sacramentalem Ecclesiam, juxta quod de personali, & reali decima participant, juxta Monetam loc. cit. num. 26. Navar. cons. 2. num. 8. & 9. tit. de decim. Dicuntur autem decimæ mixtæ, quæ solvuntur de fœtibus, lana, lacte, caseo, & similibus. Rot. decis. 458. nu. 47. p. 5. rec. tom. 2. ubi Host. in sum. tit. de decim. vers. quot sunt ejus species. Rebuff. d. decim. q. 3. num. 33. & alii; nisi solvantur ratione pascuorum; quia tunc dicerentur prædiales, & ideo solvendæ illi Ecclesiæ, in cujus Parochia animalia pascunt, & morantur. Alciat. cons. 29. num. 5. tom. 1. lib. 1. post glos. in cap. ad Apostolicæ, de decim. Monet. de decim. cap. 4. q. 1. num. 16. vide Rot. & DD. cit. quod si in duabus Parochis pascant, vel in una jaceant, & dormiant, & in alia pascant, hujusmodi decima dividenda erit, ut per Rebuff. de decim. q. 8. nu. 11. & q. 6 num. 25. & 26. & DD. apud Monet. l. c. ubi etiam Azor. d. cap. 35. q. 15. Quod si vero animalia ob hostium, vel abigeorum incursiones fugata sint in alienam parochiam, ibique pariant, debetur nihilo minus decima eidem parochiæ, ex qua fugata sunt. Antonel. de loco legali lib. 1. cap. 8. num. 5. quia qui est in fuga, videtur esse in loco, a quo recessit. Bart. & Bal. & DD. in L. hujusmodi. §. legatum. ff. de leg. 1. Boer. decis. 13. num. 54. apud Carleval. de Judic. lib. 1. tit. 1. disp. 2. q. 2. num. 103. relati ab Antonel. loc. cit.

47 Ex quibus oritur quæstio, si Ecclesia Sacramentalis alleget, seu probet consuetudinem decennalem percipiendi ex pascuis existentibus intra limites alterius Ecclesiæ omnem decimam animalium, casei, lanæ &c. si dicta pascua ad culturam redigantur puta frumenti &c. an tunc dictæ Ecclesiæ Sacramentali debeantur adhuc decimæ? & Rotæ placuit sequens distinctio, quod vel dicta Ecclesia probat, quod perceperit dictas decimas jure universali, & reali concernente ipsam terram, & quidem omnes, & ipse solus, & sic quod pascua fuerint vere decimatoria in favorem ipsius Ecclesiæ Sacramentalis, & tunc habebit etiam decimas novorum fructuum, tanquam subrogatorum in locum priorum; alias secus. de quo vide Rot. in decis. 169. n. 13. & decis. 333. a n. 8. p. 5. rec. tom. 1. & quæ infra dicemus n. 105. seqq.

48 Decimæ debentur etiam notoriis fornicatoribus, vel aliis criminibus notorie irretitis, etiam non egenis. Monet. de decim. cap. 7. q. 2. nu. 32. & 38. ad tex. in cap. tua nobis. ubi glos. & DD. de decim. Gonzal. in cap. tua, in verb. nequitiæ Clericorum. eod. Rebuff. de decim. q. 7. nu. 15. & hoc etiamsi illas in malos usus convertant. Host. in rubr. de decim. apud Rebuff. loc. cit. n. 16. & alii relati per Monet. loc. cit. num. 33. Episcopus tamen potest illas eisdem auferre, & in utilitatem Ecclesiæ convertere; cum possit illos coercere ab exercitio curæ. arg. cap. præter, dist. 32. Rebuff. loc. cit. q. 13.

49 Quæres, an decimæ debeantur Parochis, si divites sint, nec egeant? Resp. affirmative. glos. in cap. decimæ. 16. q. 1. in verb. tributa. Rebuff. de decim. q. 7. num. 14. Covar. lib. 1. var. res. cap. 17. num. 4. S. Thom. 2. 2. q. 87. a. 3. ad 1. & quodlib. 6. art. 10. Sotus de Just. & Jur. lib. 9. q. 4. art. 3. vers. ad primum igitur. Sylvest. in verb. decima. num. 14. Monet. loc. cit. n. 38. Rot. in recent. decis. 122. n. 8. p. 13. & decis. 511. num. 15. p. 18. tom. 2. quia illarum solutio non fundatur in quantitate facultatum Ecclesiæ, aut parochi, nec tantum in alimentatione ministrorum, sed etiam in administratione Sacramentorum. DD. cit.

50 Quæres secundo, an decimæ possint denegari Parocho, si non administret Sacramenta? Resp. affirmative. Lap. alleg. 66. num. 7. & 8. Abb. in cap. fin. de paroch. Host. in sum. tit. de decim. §. & quare. Monet. de decim. cap. 7. q. 2. num. 35. ubi DD. quia decimæ saltem personales dantur propter administrationem Sacramentorum: dummodo non propria auctoritate detineantur, sed in judicio excipiendo, vel conveniendo. DD. cit. & Malignat. de jur. retent. num. 256. Franc. in cap. 1. §. fin. de rest. spol. in 6.

51 Quær. tertio, an sint tuti in conscientia, qui decimas non solvunt in iis locis, in quibus Ecclesia, seu parochus non petit? Resp. affirmative, nisi obstinatam habeant voluntatem non solvendi, etiamsi peterentur. S. Thom. 2. 2. q. 87. art. 1. vers. ad 5. apud Antonel. de loco legali cap. 8. lib. 1. n. 11. Balb. de præscr. 1. p. 5. p. princ. num. 5. vers. sed est notandum.

52 Decimæ prædiales debent solvi de omnibus fructibus terræ. cap. non est. cap. nuncios. cap. ex parte, 21. de decim. Boich. in cap. pervenit. eod. Mantic. cons. 1. nu. 31. Rebuff. loc. cit. q. 8. n. 13. seqq. Monet. l. c. c. 4. a n. 1. seqq. ubi late Gonz. lib. 3. decret. tit. de decim. cap. 7. Pithing. ibid. sect. 2. §. 1. nu. 10. etiam de fructibus extra territorium perceptis, nisi extra de illis decima solvatur. Antonel. de regim. Eccles. lib. 5. cap. ult. §. 1. num. 8. Riccius in praxi p. 2. res. 90. & 109. Debet solvi etiam de pascuis, & de fructibus, qui ex illis colligitur, puta lana, lacte &c. c. 4. de decim. Oter. de pascuis, & jur. pascend. tot. c. 35. Etiam de pascuis gratis ad pascendum concessis, cum res transeat cum suo onere. Innoc. in cap. commissum nu. 1. de decim. & ibi Joan. Andr. num. 4. vers. dicit. Innoc. & Anchar. num. 4. ante fin. vers. secundo quæro. ac Abb. num. 3. relati a Rot. decis. 458. n. 44. p. 5. to. 2. & decis. 43. n. 8. p. 15. rec. & cum ista decima partim sit prædialis, quæ nempe solvitur ratione prædiorum, & partim mixta, ut supra num. 46. hinc non repugnat, ut quis solvat decimas mixtas, & etiam prædiales Ecclesiis, quibus debentur; & ut num. seqq. & fœtus, dum lactantur, computantur in ponenda ratione decimarum mixtarum; dum vero pascuntur, computantur in ponenda ratione decimarum prædialium, ut dixit Rot. cit. decis. 458. num. 48. p. 5. rec. ubi Joan. Andr. in cap. cum homines. num. 2. de decim. & ibi Henr. Boich. n. 2. Anchar. sub num. 4. Oldrad. cons. 236. nu. 2. & alii. De fœno vero regulariter decima non solvitur, de quo adest fere ubique talis consuetudo, teste Covar. var. res. lib. 1. cap. 17. num. 8. vers. septimo eodem jure. Rot. decis. 35. p. 19. rec. nu. 7. quamvis de Jure aliud foret dicendum ob tex. in cap. pervenit. & ibi glos. in verb. de fœno, de decim.

53 Decimæ personales solvuntur de omni lucro licito, imo & illicito, juxta limitationem tamen supra traditam num. 13. & Monet. de decim. cap. 4. q. 2. a num. 39. Sed an debeantur ex acquisitis per eleemosynam, donationem, hæreditatem, vel legatum? Resp. negative; quia hæc non dicuntur acquisita ex industria, sed ex alterius voluntate. Monet. d. cap. 4. num. 36. Bonac. in Decalog. disp. ult. q. 5. punc. 3. apud quem Suarez & alii. vide Barbos. de Offic. & potest. paroch. cap. 28. nu. 25. seqq.

Quam-

Quamvis quod ex debito quantitatis frumenti legati, aut donati extraneo, decima solvenda sit, quamvis ab ipso donatore, aut legante ea bona fuerint decimata, teneat S. Anton. *in sum. p. 3. tit. 4. cap. 3 §. 3. col. 2. post princ. vers. de re etiam donata &c.* Sylvest. *in sum. in verb. decima. num. 12. vers. dico secundo.* apud Rot. *d. decis.* 458. *num. 39. p. 5. rec.* nihil in contrarium faciente, quod ex eadem re duplex decima non sit solvenda, cum ex præcepto unica tantum decima solvenda sit. late Rot. *d. decis. 458. a num. 6.* quia in hoc casu non solvitur duplex decima ex eadem re, sed ex prorsus diversa; prima enim solvitur tanquam realis, seu prædialis, & secunda ut personalis. Rot. *loc. cit. a num* 40. glos. *in cap. ad Apostolica, in verb. personales, de decim. & in cap. decimæ, in verb. negotio.* 16. q. 1. sic debentur etiam de omni opificio, negotiatione licita, seu illicita, ut supra, aut artificio *d. cap. decimæ.* 16. q. 1. quæ etiam spirituales sunt. Rot. *decis. 22. n. 19. p. 7. rec.*

54 An vero decimæ debeantur ex distributionibus quotidianis, vide Monet. *de distrib. p. 3. q. 9. a n. 3.* ubi affirmativæ inclinat, maxime cum subrogantur in locum fructuum beneficii. Et Tusc. *litt. D. concl.* 512. Bonac. *de hor. Canon. disp. 2. q. 6. punc. 2. num. 1.*

§. VI.

De tempore, loco, ac modo solvendi decimas, & an deducantur expensæ in illis conservandis, aut colligendis?

55 Quær. primo, quo tempore solvendæ sint decimæ? Resp. quod decimæ prædiales solvi debeant statim, ac fructus collecti sunt, id est, quando citius solvi possunt. *cap. cum homines,* ubi glos. & DD. *de decim.* Antonel. *de tempor. legal. lib. 2. cap. 37. num. 1. & de loco legali, cap. 8. num. 7.* Monet. *de decim. cap. 6. q. 2. num. 8.* ubi Rebuff. *de decim. q. 12. num. 1.* & glos. pen. *in d. cap. cum homines. in princ. illius glos.* & alii. Valet tamen consuetudo, ut decimæ non solvantur statim, sed certo tempore, cui standum erit. *DD. cit.* & & Babos. *in d. cap. cum homines.* Decimæ vero personales regulariter sunt solvendæ in fine anni. DD. *cit.* recusari tamen a Parocho non possunt, si intra annum solvantur. Antonel. *de loco leg. d. cap.* 8. Monet. *loc. cit. num.* 13. ubi Butr. *in cap. ad Apostolicæ. in fin. de decim.* & Rebuff. *loc. cit. num.* 3. Decimæ tamen de agnis, & vitulis &c. non debent statim solvi, cum nati sunt; quia alias esset inutilis talis decimatio, sed tunc primum cum illi nutriti fuerint, nec amplius indigent lacte materno. Antonel. & Monet. *ll. cit.* & apud illos Barbos. *in cap. cum homines.* Rebuff. *loc. cit. q. 6. nu.* 3. Jo. Andr. & DD. *in d. cap. cum homines.* Lana veró statim solvi, & exigi potest; cum nulla sit causa differendi, ut notat Antonel. *de tempor. legal. d. c. 37. num.* 4. ubi Jo. Andr. ad Specul. *tit. de decim. § scire debes, litt. F. verb. specie, circa fin.*

Et quod diximus, quod decimæ prædiales statim solvi debeant, ampliatur, quod Laici decimas solventes, fruges collectas asportare non possint, donec Clerici, quibus solvendæ sunt decimæ, certiores fiant de collectione, ut illi assistere possint. ita Monet. *l. c. q. 1. nu.* 2. ubi Specul. *tit. de decim. num.* 12. Abb. & DD. communiter. *in cap. ex parte, il. 2. de decim.* Aufer. ad Capel. Tholos. *decis.* 109. Covar. *lib. 1. var. res. cap. 17. num. 8. vers. octavo ex his.* & alii. Antonel. *de loco legal. d. cap. 8. num.* 3. & hoc ad evitandas fraudes, quæ fieri possunt; hinc Clerici, vel alii decimarum exactores a Judice Ecclesiastico, ad quem hujusmodi causæ privative quoad alios spectant, obtinere inhibitionem possunt contra dominum fundi, ne fructus exportet, ante decimæ solutionem. ita Antonel. *loc. cit.* & ibi Covar. *loc. cit.* Aufrer. ad Capell. Tholos. *d. decis.* 109.

56 Quær. secundo, in quo loco sint solvendæ decimæ? Resp. quod ubi sunt horrea ad hoc publice destinata, ac deputata, debent decimæ ad illa deferri. Covarruv. *lib. 1. var. c. 17. d. nu. 8. vers. octavo. ex his, ad med.* Monet. *loc. cit. cap. 6. q. 1. num.* 5. Antonel. *de loco leg. d. cap. 8. lib. 1.* Rot. *decis. 611. num. 5. p. 1. rec.* quod si similia horrea non sint deputata, debent dictæ decimæ petentibus Parochis &c. asportari ad illorum horrea, vel domos. *DD. cit.* glos. *in cap. revertimini. verb. in horrea.* 16. q. 1. Riccius *in prax. for. Eccles. p. 2. res.* 244. ubi alii; & quidem expensis ejus, qui decimatur. *cap. 1. vers. oportet autem,* ubi glos. *in verb. horreum.* 16 q. 7. Abb. *in cap. pervenit, sub num. 3. de decim.* apud Rot. *decis. 317. num. 32. p. 4. rec. tom.* 2. dummodo levi sumptu, & labore, id fieri possit. Covar. & Monet. *ll. cit.* apud Antonel. *loc. cit. d. cap. 8. num. 2. vers. hæc tamen.* Sed & in hoc statur consuetudini locorum, quæ etiam decennalis sufficit. DD. *cit.* & Antonel. *de regim. Eccles. lib. 5. cap. ult. §. 5.* ad tex. *in c. in aliquibus. §. fin. de decim.* Navar. *d. cit. cons. 2. num. 1.* Riccius *loc. cit.* sic valida est consuetudo, ut decimæ relinquantur in agro, dummodo Curatus monitus fuerit, antequam fieret aliqua fructuum separatio. Aufret. ad Capell. Tholos. *d. decis.* 109. Monet. *loc. cit. n.* 7. ubi alii. Antonel. *de loco legal. d. c. 8. num.* 4. ubi etiam, quod consuetudine obtineri possit, ut Laici libere colligant frumentum &c. & in propria horrea, etiamsi sine testibus condant, & ex illis postea decimas ministris spiritualibus integre solvant. ex Monet. *l. c.*

57 Quær. tertio, quomodo solvantur decimæ. Resp. decimas esse præstandas ex decem unum. Ita definitum est *in cap. fin. de Paroch. cap. commissum, cum cap. seq.* & clarius in *cap. cum homines, & cap. ex parte, il. 2. & seq. cap. in aliquibus, de decim. c. p. decima. in fin.* 16. q. 1. & *cap. omnes decimæ.* 16. q. 7. & hanc esse veram decimam, quæ curatis persolvitur, dixit Rebuff. *de decim. q. 3. nu. 25. & q. 8. num.* 5. relat. a Rot. *decis. 474. nu. 1. p. 1. rec.* & quidem in eadem frugum specie, seu in manipulis; ut colligitur *ex c. quicumque il. 1. & c. omnes decimæ.* 16. q. 7. Rot. *decis. 133. n. 1. p. 11. rec. & decis. 110. num. 3. d. p.* 11. ubi, quod invito Parocho tanquam debitæ in natura, in pecunia præstari non possint. arg. tex. *in L. 2. §. mutui datio ff. de reb. cred.* ubi post glos. notant. Bart. Castr. & DD. *in L. si se. §. idem Prætor. ff. de re judic.* & quod etiamsi inveniantur aliquæ solutiones in pecunia factæ, tanquam actus voluntarii, obligationem inducere nequeant. Roman. *cons. 198. sub n. 3. cum seqq.* maxime in præjudicium successorum, quibus factum antecessoris obesse non potuit *cap. veniens, de transact.* & notat. Abb. *in cap. ex multiplici, sub nu. 3. & cap. cum homines, n. 4. de decim.*

Limita, si adesset consuetudo in contrarium, quod decimæ certorum fructuum solvantur in pecunia &c. quæ observanda esset, ex supra dictis. & Monet. *de decim. cap. 4. num. 11. vers. aut si est consuetudo. & c. 5. nu.* 87. & ibi Rot. & Rebuff. *eod. tit. q. 3. n.* 46. & alii. Rot. *decis. 528. n. 2. vers. nec refragatur. p. 4. divers. & decis. 91. n. 6. p. 14. rec.* ubi tamen *num. 7. seqq.* illam consuetudinem non probari, si constet, Parochum illas semper petiisse in manipulis, ac de istis contendisse; quia si non adest patientia, & consensus illius, tunc neque adest consuetudo. Item non probari, si constet de solutionibus difformibus in pecunia factis, v. g. in diversa quantitate &c. aut non adesset observantia majoris populi &c. imo si adesset expressa lex, seu constitutio synodalis prohibens, ne quis solutionem decimarum commutare præsumat, sed illas semper in manipulis &c. solvere debeat, non sufficeret consuetudo, sed immemorabilis præscriptio, aut quadragenaria cum titulo; ut *ex cap. ult. de consuet.* & ibi glos. *ult. & cap. 1. de præscr. in 6.* dixit Rot. *cit. decis. 91. a n. 10. p. 14. rec.*

58 Ulterius fideliter solvi debent decimæ, ita ut nec optimum, nec pejus detur pro decima. *cap. quicumque il. 1.* 16. q. 7. & Rebuff. *de decim. q. 14. n.* 17. & alii apud Monet. *d. tit. c. 6. num.* 26. tex est *in cap. omnes decimæ.* 5. *caus. 16. q. 7. & cit. c. quicumque.*

59 Quær. quarto an in solutione decimarum deducantur expensæ in illis colligendis, seu conservandis &c. & alia onera a colonis domino debita? Resp. quod decimæ prædiales regulariter sunt solvendæ in manipulis, vel aliis fructuum speciebus jam recollectis, nulla facta deductione expensarum seminis &c. tex. *in cap. tua nobis. 26. & cap. pastoralis. 28. de decim. cap. non est in potestate, & in cap. cum homines,* ubi DD. *eod.* Rot. *decis. 232. n. 16. p. 17. rec.* Monet. *de decim.* ubi DD. *cap. 6. num.* 27. Antonel. *de tempor. legal. lib. 2. cap. 37. num.* 4. Carol. Anton. de Luca ad Gratian. *disc. for. cap. 595. num.* 5. Tiraquel. *de retract. lignag. §. 15. glos. 1. n.* 10. ubi, quod citati textus sint tam clari, ut nullo pacto cavillari possint; & alii; secus vero est in decimis, quæ solvuntur ex fructibus industrialibus. DD. *cit. cap. pastoralis, de decim.* glos. *in cap. non est. eod.* Navar.

in ma-

in manual. cap. 21. *n.* 31. Barbos. *de off. & potest. Paroch. cap.* 28. §. 1. *nu.* 37. *&* 38. & alii apud Antonel. *ut statim infra.* Et quod diximus de prædialibus, dicitur etiam de mixtis, ut agnis, caseo &c. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 5. *cap. ult. num.* 2. Similiter non deducuntur tributa, census, decimæ mere temporales a colonis debitæ ipsis dominis ex conventione, nec alia debita &c. ad tex. *in c. cum non sit in homine*, 33. *de decim.* & ibi DD. Antonel. *l. mox. cit.* & sic decimæ spirituales temporalibus, & aliis oneribus semper præferendæ sunt. Rot. *decis.* 180. *num.* 26. *p.* 7. *& decis.* 123. *num.* 12. *p.* 9. *rec. com.* 1. late Barbos. *de Offic. Paroch. d. cap.* 28. *a num.* 34. *seqq.*

§. VII.

An Laici possint acquirere jus decimandi?

60 Dubitandum non est*, quin Summ. Pontifex possit Laici decimas, vel jus eas percipiendi concedere: (quidquid sit de jure decimandi, quatenus est jus mere spirituale, & fundatum in spirituali titulo, de quo P. Pirhing. *tit. de decim. num* 137.) cum enim possit Summ. Pontifex illos eximere ab illarum solutione, ut supra diximus *num.* 16. ita etiam potest eisdem illas concedere. Monet. *de decim. cap.* 5. *q.* 7. *num.* 135. *& q.* 3. *num.* 83. ad tex. *in c. Hadrianus. dist.* 63. *cap: cum Apostolica, de his, quæ fiunt a Præl. sine cons. cap. ex parte. il.* 3. *de decim.* DD. apud Solorzan. *de Jur. Indiar. lib.* 3. *cap. nu.* 9. *seqq.* ubi late. Sive ut easdem pauperibus erogent, sive ut illas pro suis alimentis retineant, cujus rei rationem dat Butr. *in cap. a nobis, de decim. sub num.* 3. relatus a Rota *decis.* 249. *sub num.* 23. *p.* 8. *rec.* quia cum illarum solutio præcepta sit primo, ut ex earum præstatione honoretur Deus in recognitionem supremi dominii; secundo, ut cedant in usus, & alimenta Clericorum Ecclesiæ inservientium. *c. tua nobis, de decim. cap. decimæ.* 16. *q.* 1. potest Summus Pontifex tanquam supremus Dominus omnium Ecclesiarum, illas ab una auferre, non solum ut alteri concedat, sed etiam ut illas habeant viri Laici pro suis alimentis, & satis honoratur Deus, dum ille, cui concessæ fuerunt, eas recognoscit a Summ. Pontifice tanquam sibi indultas pro suis alimentis &c. dummodo tamen remaneat Rectoribus congrua sustentatio, ut supra *n.* 27. & Monet. *loc. cit. n.* 84. & infra *n.* 76.

61 Sicut etiam decimæ possunt Laicis remitti ab Ecclesia etiam Parochiali cum assensu Summi Pontificis. Monet. *d. cap.* 5. *num.* 135. etiam ita, ut illæ acquirantur iisdem quoad dominium, puta per venditionem &c. P. Pirhing *loc. cit. n.* 138.

62 De cætero Laici cum sint incapaces spiritualium jurium, ideo sine privilegio Apostolico sunt incapaces decimarum, seu juris decimandi, aut illas percipiendi, cum illæ debeantur ex ministerio altaris & spiritualium. *cap. decimas il.* 1. 16. *q.* 7. *cap. causam, de præscr. cap. fin. de rer. permut. cap.* 2. *de judic.* glos. communis *in c. quamvis, de decim.* Covar. *lib.* 1. *var. res. c.* 17. *num.* 5. *&* 6. Monet. *de decim. cap.* 5. *q.* 3. *num.* 57. ideo nec possunt illas præscribere; quia illas possidere non possunt tanquam jus spirituale, *cap. prohibemus, de decim. & cap. causam quæ*, & ibi glos. & late Gonzal. *a num.* 8. *de præscr.* Anton. *de tempor. legal. lib.* 2. *c.* 37. *n.* 6. Barbos. *in d. c. prohibemus, & cap. causam quæ.* ubi quod Concil. Lateran. simpliciter, & directe prohibet alienationem decimarum in Laicos; ubi autem Lex simpliciter prohibet alienationem, & acquisitionem, censetur etiam prohibere præscriptionem, juxta tex. *in L. alienationis. ff. de V. S.* Gabr. *com. concl. tit. de præscr. concl.* 13. *a num.* 1. *ad* 4. *& per tot.* Balb. *de præscr. in* 1. *part.* 5. *part. princ. q.* 7. *n.* 4. *& seq. & n.* 19. Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 92. *num.* 2. *& seq.* quia jus resistit, etiam possessioni ut ad tradita per Gabr. *loc. cit. concl.* 1. *n.* 16.

63 Conclusionem limita, nisi concurrat quadragenaria cum legitima probatione tituli, aut immemorabilis cum fama privilegii obtenti ante Concil. Lateranense celebratum anno 1179. juxta Menoch. *de præsump. lib.* 6. *præs.* 86. aut certe recognitio ab Ecclesia. Abb. *in c. cum Apostolica. num.* 12. *de his, quæ fiunt a Prælat.* Felin. *in cap. causam quæ. num.* 2. *de præscr.* Rebuff. *de decim. q.* 13. *num.* 69. Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 17. *n.* 10. *vers. hinc etiam fit.* Monet. *de decim. cap.* 5. *q.* 5. *num.* 112. Maresc. *d. cap.* 92. apud quem Rota *& cap.* 13. *n.* 4. & apud illos alii. & infra *num.* 78.

64 Fama tamen privilegii non est probanda de toto tempore, quo probatur ipsa possessio, sed sufficit illam probare cum diuturnitate, arbitrio Judicis, nec est necessario probanda in tali casu per quadraginta annos. Antonel. *de temp. legal. d. cap.* 37. *num.* 13. & tenuit Rot. *coram Orano.* 8. *Febr.* 1588. Felin. *loc. cit. & in c. cum contingat. nu.* 4. *in fin. de for. comp.* apud Maresc. *lib.* 1. *var. res. c.* 17. *num.* 4. *&* 9. ubi, quod testes deponentes de fama diuturna, operantur, quod retro semper fuerit ista fama, & ibi Ruin. *cons.* 143. *num.* 20. *in fin. cum seqq. lib.* 5. Cephal. *cons.* 56. *num.* 25. & alii; & ita tenuit etiam Rot. *decis.* 56. *num.* 14. *p.* 7. *rec.* dummodo deponant de fama ante motam litem. Rot. *decis.* 182. *nu.* 28. *p.* 7. *rec.* ad tex. *in c. licet ex quadam, de testib.* & ibi Abb. *n.* 3. & alii.

65 Et licet testis dicat, se ignorare, quid sit fama, tamen sufficienter probat, si ex illius verbis colligatur tale factum, ex quo resultet publica vox, & fama, ut *in una Conchen. Capellania.* 17. *Martii* 1608. *coram Ortemb. & Vincens. Parochialis.* 4. *Junii* 1612. *coram eod.* apud Beltram. ad Ludovis. *decis.* 325. *n.* 28. & ideo si testis deponat, quod publice dicitur a tanto tempore ante motam litem, probat famam, etiamsi dicat, se ignorare, quid sit fama. ita Beltram. *l. c.* Rot. *dec.* 702. *n.* 5. *p.* 1. *rec.*

66 Et sufficiunt duo testes ad illam probandam. glos. *in L.* 3. §. *ejusdem. ff. de testib. in verbo confir. & in cap. si testes* §. *sæpe. in verb. fama* 4. *q.* 3. Bart. *in L. de minori.* §. *plurium. num.* 19. *ff. de quæst.* Felin. *in cap.* 3. *num.* 5. *de præsum.* Dec. *cons.* 272. *num.* 4. ubi de communi, & alii apud Rot. *decis.* 702. *num.* 3. *p.* 1. *rec.* Nec opus est ut deponant, aut constet de causa, propter quam idem privilegium diceretur concessum, ut per Felin. *in cit. c. causam quæ. num.* 3. *de præscr. & in c. cum contingat. nu.* 4. *de for. comp.* notavit. Rot. *dec.* 56. *num.* 5. *& decis.* 182. *num.* 35. *&* 36. *p.* 7. *rec.* debent tamen deponere concludenter, ita ut aliter esse non posset, quin ipsi scirent. per glos. *in L.* 1. *in fin. ff. de itin. actuq. priv.* Rot. *cit. decis.* 182. ubi plura.

67 Probatio igitur immemorabilis sine fama privilegii Laicis non sufficeret. DD. *sup. cit.* nec ad effectum manutentionis. Antonel. *de temp. legal. d. cap.* 37. *a n.* 9. & ibi Seraph. *dec.* 1102. Genuen. *in tract. de Eccl. q.* 39. *n.* 3. *&* 4. Rot. *d. dec.* 56. *n.* 1. *p.* 7. *rec.* ubi quod millies fuerit ita in Rot. resolutum. Monet. *de decim. cap.* 5. *q.* 3. *sub num.* 59. *vers. in concessione.*

68 Quæ tamen diximus de immemorabili, & fama privilegii, limitanda videntur, quando Laicus contra Laicum ex legitima concessione decimas possidentem præscribit; quia tunc idem jus esset, ac de aliis Laicorum bonis per tradita ab Antonel. *de temp. legal. d. cap.* 37. *n.* 18. Balb. *de præscr. p.* 1. *p.* 5. *princ. num.* 22. respectu tamen solius juris ad d. Laicum spectantis: nam si eidem decimæ fuerint ad tempus concessæ, illo finito, ad Ecclesiam revertuntur, non obstante quacumque tertii præscriptione intra hoc tempus introducta. Barb. ubi de communi *in cit. cap. causam quæ, de præscr. num.* 5. apud Antonel. *loc. cit.*

69 Principalem conclusionem amplia, ut nec Episcopus post Concil. Lateran. possit tale jus Laicis concedere. *cap. pervenit.* 1. *q.* 3. Monet. *de decim. loc. cit. num.* 59. & probatur *ex c. prohibemus, de decim.* Rot. apud Monet. *loc. cit.* & coram Dunozet. *dec.* 71. *num.* 7. *inter ejusdem impress.*

70 Imo si decimæ fuerunt Laicis concessæ, & ignoratur, an ante, vel post Concil. Lateran. censentur post Concil. concessæ. Rot. apud Monet. *loc. cit. vers. quod si.* Bart. *in cap. cum Apostolica. num.* 4. *de his, quæ fiunt a præl.* Antonel. *de temp. legal. d. cap.* 37. *n.* 17. Rot. *decis. num.* 9. *p.* 2. *rec. & dec.* 67. *n.* 17. *p.* 15. *rec.* vide etiam infra *n.* 78.

71 Limita quoad fructus decimarum, quos ad tempus Episcopus concedere potest ea causa, seu ad vitam. DD. *in cap. quamvis, de decim.* Abb. *in c. ad hæc, eod.* Rebuff. *q.* 10. *num.* 34. *& q.* 13. *num.* 110. Covar. *d. cap.* 17. *num.* 5. nam commoditatis fructuum decimarum sejunctæ a jure decimandi, Laici non sunt incapaces. hic. & ibi Rot. *decis.* 347. *num.* 8. Rebuff. *loc. cit. num.* 34. Rot. *decis.* 215. *num.* 5. *p.* 2. *& decis.* 545. *num.* 2. *p.* 4. *divers.* Bal. *cons.* 274. *num.* 1. *lib.* 5.

Berous

Berous cons. 84. num. 41. & DD. apud Monet. loc. cit. num. 61. Tiraq. de retr. lignag. §. 1. gl. 7. num. 51. quia tamen hodie obstat Extravag. ambitiosæ, de reb. Eccles. non alien. ubi omnis concessio, & locatio bonorum Ecclesiasticorum ultra triennium prohibetur, ut observat Barbos. in cap. 2. num. 4. de locat. apud Antonel. loc. cit. num. 21. ideo videnda erunt, quæ suprà diximus in praxi alienationis.

72 Neque potest Episcopus post Concil. Lateran. decimas infeudare sine Beneplacito Apostolico. Coccin. decis. 484. lib. 2. & Rot. apud illum dec. 485. Rot. coram Dunozet. apud Monet. l. c. Imo decimæ ante Concil. Lateran. concessæ, reversæ ad Ecclesiam non possunt amplius infeudari ab Episcopo. Fachin. lib. 7. contr. Jur. cap. 72. Barbos. de Offic. Episc. alleg. 121. num. 11. in fin. Menoch. de præsump. lib. 6. præs. 86. nu. 3. Rot. decis. 193. num. 9. p. 2. rec. ubi Covar. d. cap. 17. num. 5. & alii; maxime si mensæ Episcopali fuerunt incorporatæ. Riccius in prax. p. 1. res. 77. quamvis Clar. in §. feudum. q. 13. n. 2. contrarium teneat, si erant solitæ Laicis infeudari post dictum Concilium Lateran. Et in hac quæstione DD. & rationes pro utraque opinione vide apud Barbos. l. c. n. 10. ad 13.

73 Infeudationes tamen illis factæ ab Episcopis ante Concil. Lateran. validæ sunt; quia ante illud tempus potestas infeudandi erat licita, & concessa; quia Episcopus in sua Diœcesi potest, quod Papa in Ecclesia, exceptis illis, quæ prohibentur; & Concil. Lateran. non revocavit infeudationes ante licite factas; sed tantum prohibuit fieri in futurum. Monet. de decim. cap. 5. num. 66. Barbos. de potest. Episc. alleg. 121. n. 4. Rot. decis. 103. nu. 12. p. 7. rec. & apud Bich. decis. 323. n. 12. juxta cap. cum Apostolica, de his, quæ fiunt a Præl.

74 Et licet Laici habentes decimas in feudum ab Episcopis ante Concil. Lateran. non possint illas in ullum Laicum ullo modo transferre etiam infeudando sine consensu Pontificis. cap. prohibemus, ubi DD. & Abb. de decim. Covar. lib. 1. var. res. d. cap. 17. num. 5. vers. præter hæc. Rebuff. d. q. 10. num. 11. & q. 13. num. 79. Monet. d. cap. 5. q. 3. num. 72. ubi alii. Intrigliol. de feud. q. 44. num. 20. quidquid sit, si illas decimas Laici habuerint a Papa ex privilegio sive ante, sive post Conc. quia tunc aliqui affirmare videntur, uti Gutier. pract. quæst. lib. 1. q. 14. num. 2. & q. 15. num. 6. Henriq. tom. 1. sum. Theolog. mor. lib. 7. cap. 27. n. 2. litt. O. & alii apud Monet. l. c. neque donare, etiam cum consensu Episcopi; quia is suam authoritatem præstare non potest, ut decimæ de Laico in Laicum transferantur. DD. cit. & Rot. d. decis. 193. p. 2. rec. c. quamvis, de decim. Felin. in cap. quæ in Ecclesiarum, de constit. Menoch. l. c. Rot. apud Maresc. lib. 1. var. res. cap. 95. num. 19. Gonzal. in d. c. prohibemus, de decim. P. Pirhing eod. sect. 7. §. 3. & 4. neque valet consuetudo contraria. Maresc. l. c. nec ad hunc effectum lapsus temporis suffragari, aut aliquid operari potest. Abb. in cap. licet Heli de simon. apud Rot. l. c. num. 10. Tamen cum consensu Episcopi, aut Capituli possunt eas transferre in aliam Ecclesiam. c. in sacris. 16. q. 1. cap. cum & plantare, de privileg. cap. 2. de decim. in 6. §. sane. Covar. & Monet. ll. cit. tex. in cap. cum Apostolica, circa mod. ibi: taliter respondemus, de his, quæ fiunt a Præl. gl. in d. cap. cum & plantare. verb. Ecclesias igitur. apud Rot. dec. 234. num. 9. p. 9. rec. tom. 1. Quando tamen decimæ a Laicis retro donantur Ecclesiis, reassumunt primævam suam naturam. Coccin. dec. 192. lib. 2. ubi Oldrad. cons. 91. num. 2. Rebuff. q. 10. de decim. nu. 50. Rot. apud Monet. l. c. num. 71. Rot. d. dec. 234. num. 10. scilicet quoad Ecclesiasticitatem, & spiritualitatem ad effectum, ne amplius dicantur Laicales; ad quem effectum loquitur Rebuff. d. q. 10. teste Rot. dec. 213. num. 29. p. 17. rec. ubi aliæ Rotæ, ubi, an & quando dicantur reassumere primævam suam naturam ad effectum ut dicantur debitæ de Jure communi, vel potius de jure speciali donationis. & dec. 202. num. 4. in fin. p. 3. rec.

75 Ergo solus Pontifex Laicis decimas, vel jus eas percipiendi ex causa concedere potest. arg. cap. Hadrianus. dist. 63. cit. cap. cum Apostolica, de his, quæ fiunt a Præl. fin. const. capit. c. 2. §. statuimus, de decim. in 6. Rebuff. d. q. 13. nu. 110. Covar. l. c. nu. 6. vers. quarto ab eadem. Navar. de reddit. Eccles. q. 1. monit. 57. Monet. l. c. n. 83.

76 Ut tamen tam Laicus, quam Religiosus privilegiatus possit decimas ab aliis percipere, tenebitur congruam portionem pro sustentatione ministrorum, & oneribus supportandis Ecclesiæ Parochiali assignare. c. statuto. §. ubi autem, de decim. in 6. Monet. de decim. cap. 4. q. 3. concl. 6. n. 74. & cap. 5. n. 84. P. Pirhing. l. c. n. 72. Solorzan. de Jur. Indiar. lib. 3. cap. 1. n. 19.

Secluso itaque privilegio Pontificio Laici decimas Ecclesiasticas habere, nec retinere possunt, nec injuste obtentas in alios transferre. cap. decimas, il. 1. 16. q. 7. cap. pervenit. 1. q. 3. cap. ad hæc, & cap. quamvis, de decim. d. c. 2. eod. in 6. arg. cap. si quis Presbyterorum, de reb. Eccles. cap. exhibita, de rer. permut. Barbos. de offic. Paroch. cap. 28. §. 2. Maresc. lib. 1. var. res. cap. 19. Solorzan. de Jur. Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 1. num. 8. & 9. Gonzal. in d. cap. prohibemus, de decim. & alii innumeri, apud quos videtur indubitabile. 77

Sed quæres, quomodo sciri potest, an Laici habuerint in feudum decimas ante Concil. Lateran. si hoc probari non possit per investituras? Resp. quod si laicus possederit decimas per tempus immemorabile, erit maxima præsumptio, & sufficiens probatio tituli ante Concil. acquisiti. Ita Butr. Card. Imol. Joan. Andr. & alii. in d. cap. cum Apostolica, de his quæ fiunt a Præl. Balb. de præscr. in 1. p. 5. p. princ. q. 7. Menoch. de præs. lib. 6. præs. 86. num. 4. Gabr. de præscr. concl. 1. num. 22. Mascard. de probat. concl. 483. num. 8. Peregr. de privil. fisc. lib. 6. tit. 8. num. 22. Monet. d. c. 5. num. 74. Covar. d. c. 17. num. 5. vers. sed si dubitetur. modo tamen ultra immemorabilem allegatur communis fama, illaque probetur, ut supra n. 63. diximus, quod laicus illas decimas obtinuerit ex privilegio ante Concil. &c. Menoch. loc. cit. num. 5. Monet. loc. cit. & apud illos alii; quamvis aliqui velint, quod si laicus habeat pro se immemorabilem, sufficiat, si alleget, se illas habuisse v. g. in feudum ante Conc. & tunc eidem credatur absque probatione famæ; de quo vide late Balb. de præscr. d. 1. p. 5. part. princ. q. 7. num. 20. seqq. & Monet. loc. cit. Quomodo vero immemorabilis probanda sit, vide late infra in verbo Præscriptio. Verum, etiamsi probata fama feudi, illud præsumatur concessum ante Concil. Lateran. stante possessione immemorabili, tamen ex ipsa sola præscriptione etiam immemorabili, ipsum feudum, seu concessio Apostolica non præsumitur, nec probatur, ut de beneplacito Apostolico discurrit Rota dec. 295. num. 11. p. 5. rec. Maresc. lib. 1. var. res. c. 13. a num. 1. alias enim redderetur elusoria dispositio, quod Laici non possint præscribere, si Laicus posset ex præscriptione allegare præsumptionem concessionis Apostolicæ, ex quibus proinde confirmatur necessitas probandi saltem famam privilegii &c. ut supra a num. 63. Gabr. de præscr. concl. 1. num. 22. & Rot. apud Maresc. loc. cit. 78

§. VIII.

An, & quomodo una Ecclesia, aut persona Ecclesiastica possit præscribere decimas contra aliam

Una Ecclesia potest præscribere jus percipiendi decimas contra alteram, & in aliena parochia spatio 40. annorum cum titulo, & bona fide. cap. ad Apostolicæ, & c. cum contingat. de decim. c. 1. ubi glos. in verbo legitime, de præscr. in 6. Antonel. de tempor. legal. lib. 2. c. 37. n. 19. verb. observa. 7. vel saltem per tempus immemorabile. d. c. 1. de præscr. in 6. Balb. de præscr. in 1. p. 5. p. princ. q. 7. num. 3. & 13. etiam sine titulo. P. Pirhing lib. 3. decret. tit. de decim. num. 117. §. 1. sect. 6. Gonzal. in c. cum contingat, de decim. num. 2. sine titulo tamen quadragenaria non suffragatur. c. 1. de præscr. in 6. non tamen requiritur justus titulus, sed sufficit putativus, qui sit aptus excludere malam fidem ad tradita per glos. in c. de quarta, vers. se posse tueri, de præscr. & in L. Celsus. verb. existimarem, ante med. & in verb. non possint, de usucap. Felin. cons. 2. n. 14. apud Rot. decis. 458. num. 73. p. 5. rec. tom. 2. Monet. de decim. c. 5. n. 112. glos. notab. in c. 1. de præscr. in 6. verb. causam tribuat. Rot. decis. 520. num. 19. p. 13. rec. Gonzal. in c. ad aures. num. 3. ad med. de præsc. & Laym. & DD. ibid. & in d. c. 1. num. 3. de præscr. in 6. nisi sit error injustus, ut ad explicationem d. L. Celsus. distinguit Bartol. in d. L. Celsus. Bal. in repetit. p. 1. num. 6. apud Rot. d. decis. 520. nu. 18. & hæc si jus assistat ei, contra quem possidetur: at si ei jus non assistat, ut quia Ecclesia Parochialis, aut non parochialis contra 79

non parochialem præscribit, & tunc sufficiunt quadraginta anni cum bona fide, nec opus tunc erit tituli allegatione, aut probatione, juxta Laym. *in c. 1. n. 3. vers. quær. 1. de præscr. in 6.* glos. *ibidem in verb. titulum.* Alex. *in c. si diligenti n. 53. de præscr.* & facit tex. *in c. ad aures*, & ibi glos. *verb. quadragenalis*, *eod.* Matesc. *lib. 2. var. res. c. 95. nu. 23. seq.* & hæc circa præscriptionem: nam circa consuetudinem vidimus supra *n. 23. & 43.*

80 Ecclesia tamen, vel persona Ecclesiastica habens donationem decimarum a Laico, uti Rege &c. non potest illas præscribere etiam per tempus immemoriale *c. dudum*, ubi Abb. *de decim.* Rebuff. *de decim. q. 13. n. 87.* Monet. *eod. d. c. 5. num.* 113. nisi Laicus illas habuerit in feudum ante Concil. Lateran. juxta *c. 2. §. sane*, *de decim. in 6.* & superius dicta §. *antecedenti*.

81 Quod autem diximus, quadragenariam præscriptionem sufficere, ut una Ecclesia acquirat jus decimandi contra aliam, limita, si Ecclesia fuerit vacans, nam tunc, cum careat defensore, contra illam non currit præscriptio, sed tempus illud, quo Ecclesia vacavit, subducitur. *c. auditis*, & ibi glos. *in verbo subducto. c. cum vobis, & c. de quarta*, ubi glos. *in verbo carnisset, de præscr. c. transmissa, eod.* & ibi Gonzal. *nu. 4. & 5.* Aym. *de antiquit. temp. p. 4. c. materia n. 68.* Balb. *de præscr. 2. p. 6. part. princ. a n. 7.* ubi varii casus. late Barbos. *de potest. Episcopi alleg.* 132. *per tot.* ubi varios etiam ponit casus Ecclesiæ vacantis, sive in re, sive in æquivalenti, utpote quia forte Prælatus agere non potest, vel ob tempora hostilia, vel ob morbum, inhabilitatem &c. *c. 1. vers. si tamen d. tit. de præsc.* Et hæc, etiamsi adsit Prælatus superior, seu supremus, qui agere possit pro dictæ Ecclesiæ defensione; quia Ecclesia nihilo minus tunc dicitur vacare, quando non habet suum Prælatum particularem, & sponsum immediatum, ad tradita per Innoc. *in cap. olim, il. 1. num. 2. ad fin. de rest. spol.* Abb. *in cap. cum deputati*, *n. 19. de judic. & in d. cap. 1.* ubi Felin. *num. 5. vers. dum Abbas, de præscr.* relat. a Rot. *decis. 415. num. 3. p. 4. rec. tom. 1.* Limita primo, per *Rot. cit.* quod dicta procedant in præscriptione ordinaria, de qua detrahitur tempus Sedis vacantis, secus autem in immemorabili; quia ad illam excludendam non potest adduci, quod Ecclesia caruerit defensore. ubi etiam Oldrad. *cons. 254 nu. 18.* Burr. *in d. cap. cum deputati. num. 13. ad fin. vers. credo quod loquatur*, ita explicant Innoc. *loc. cit.* Limita secundo itidem per *cit. Rot. n. 4.* quod hæc procedant, si Ecclesia consuevit habere suum peculiarem Rectorem, seu Prælatum; alias secus, quia tunc proprie non dicitur vacare; ut post Innoc. *in cap. 1. n. 3. vers. dicunt tamen aliqui, ne Sede vacante.* docet Imol. *ibid. n. 15.*

82 Quær. quantum tempus requiratur, ut Ecclesia præscribat decimas contra Episcopum? Resp. si Episcopus illas nunquam possedit, cum tunc non agatur de jure quæsito amittendo, quod tunc sufficiat sola præscriptio quadragenaria cum scientia, & patientia Episcopi. Rot. coram Coccin. *in una Sabinen. decimar. 1609. quæ reperitur inter recent. decis. 262. p. 2.* apud Monet. *de decim. cap. 5. sub num. 112. vers. item ad hoc.* ubi Card. *in cap. cum Ecclesia, in §. verum quam, vers. oppono de hoc, de caus. possess. & propriet.* secus si illas decimas possederit; tunc enim requireretur aut immemorabilis, aut quadragenaria cum titulo. DD. *cit.* Rip. *in d. cap. cum Ecclesia. num. 25. vers. decimæ solutio.* & ibi Abb. *num. 46.* & Felin. *in cap. si diligenti, de præscr. num. 7.* apud cit. Rot.

83 Porro præscriptio, seu quasi possessio decimandi adversus Episcopum habentem assistentiam juris, seu Parochum in uno prædio, non trahitur ad aliud, uti nec observantia trahitur de uno ad alium locum. Cavalcr. *decis. 487 num. 4.* apud Postium *de manuten. obser. 73. num. 183.* Rot. *decis. 21. num. 12. p. 10. rec.* nec de specie ad speciem fructuum, ubi jus resistit, sed tunc dicitur tantum præscriptum, quantum possessum. Post. *loc. cit.* & plura infra *in §. 10. num. 107.* ubi etiam an præscribens decimas majores, habeat etiam minutas.

84 Præscriptio tamen non datur in jure exigendi decimas, quando fructus alias in parva quantitate existentes, & ideo non collecti, paulatim, & annuatim excreverunt, cum præscriptio requirat certum statum, & uniformitatem, ut de consuetudine supra diximus, & notavit Rot. *decis. 666. p. 3. rec. num. 3.*

85 De modo vero probandi præscriptionem concorda, quæ supra diximus *num. 43. & 44.* & quæ dicemus in verbo *Præscriptio.* Et ad possessionem continuam exigendi decimam probandam, non est necessarium, quod testes fuerint præsentes in quolibet actu solutionis; sed satis est, quod non fuerint absentes per longum tempus in actibus aliarum frequentiorum solutionum; ad notata per Abb. *in proœm. 10. decret. Rex pacificus num. 3. vers. his notabiliter expeditis.* & ibi Felin. *num. 3. & 4.* relatos a Rot. *decis. 432. num. 6. p. 3. rec. & decis. 520. num. 21. p. 13. rec.* hinc etiam non dicuntur sibi contrarii probantes decimarum continuatam solutionem, licet non omnibus solutionibus fuerint præsentes. Rot. *decis. 32. num. 2. p. 4. rec. tom. 1.* quia etiam per sensum auditus possunt circa factas solutiones testificari, maxime cum sint de communitate, ut potuerint optime hæc omnia scire; ad notata per Specul. *de testib. §. 1. num. 57. vers. si vero sit cæcus.* relat. a Rot. *cit. decis. 432. n. 5. p. 3. & decis. 520. n. 21. p. 13. rec.* ubi quod probari possit etiam per testes cæcos, si possint deponere de sensu proprio auditus &c. ut ibi.

§. IX.

An super decimis possit fieri compositio seu remissio?

Quæres, an super decimis valeat compositio, vel 86
transactio? Resp. affirmative inter personas Ecclesiasticas. *cap. 2.* ubi glos. & DD. *de transact. c. dilecti*, ubi Abb. & glos. *in verbo componatis. de decim.* Rebuff. *d. tit. q. 13. n. 16.* dummodo præcedat causæ cognitio, decretum, & consensus Episcopi. P. Pirhing *lib. 3. tit. 30. num. 125.* Monet. *de decim. c. 5. n. 120.* ubi, quod cum illis consensus &c. valeat compositio inter personas Ecclesiasticas, ut decimæ uni Ecclesiæ debitæ alteri solvantur; quod, stando in terminis transactionis, intelligendum venit in dubio, ad quemnam transigentium decimæ spectent: nam transactio super re omnino clara, & quæ nullam probabilem dubitationem recipit, corruit, nec sustineri potest; ad tradita per Rot. *dec. 111. nu. 2. p. 14. rec.* ubi Cancer. *var. res. lib. 1. c. 13. n. 36. & seqq.* Mantic. *cons. 136. n. 42. vers. cum igitur. & cons. 137. n. 23.* & alii, & ut infra in verbo *transactio*; & extra casum dubium esset alienatio, quæ ideo requireret solemnitates, quas supra notavimus in praxi *alienationis*, puta utilitas, necessitas, partium interesse habentium citatio &c. & Rot. *decis. 47. p. 11. rec. a num. 3.* Super decimis ergo licita est transactio, & compositio. *DD. cit. & cap. fin. de pact. in 6.* nec requiritur consensus Pontificis, sed sufficit consensus Episcopi. *d. cap. 2. de transact.* & ibi Abb. *num. 2. & 4.* glos. *in c. ex multiplici, verb. eandem, de decim.* Rot. *decis. 397. n. 11. p. 19. rec. & decis. 218. num. 3. p. 7.* quæ proinde erit servanda. Rot. *decis. 218. a num. 1.* & in privilegio decimarum exemptivo facienda erit mentio, & derogatio hujus transactionis, alias foret servanda non obstante privilegio, ut ad tex. *in cit. c. ex multiplici, de decim.* tenet Rota *decis. 97. num. 3. p. 13. rec.* Gonzal. *in d. c. ex multiplici. num. 6.*

Valet etiam compositio inter Clericos, ut minus quam 87
decima solvatur, vel de aliquibus non solvatur. *c. veniens, de transact. d. c. ex multiplici*, ubi DD. *de decim.* Abb. *in c. dilecti. eod.* Rebuff. *loc. cit. n. 26.* Monet. *ubi supra n. 123.* Imo eadem compositio valet etiam inter Clericos, & Laicos. glos. *in d. c. 2.* dummodo fiat cum Ecclesiæ utilitate, & a Pontifice, seu Superiore confirmata, vel magno temporis intervallo, scilicet per triginta annorum observantiam. Rot. coram Coccin. apud Monet. *loc. cit. nu. 125.* Rot. *decis. 582. num. 2. p. 18. rec. tom. 2.* quæ omnino vera sunt, si compositio fiat inter Clericos & Laicos de modo, loco, & tempore decimas solvendi, juxta Monet. *l. c. n. 126. in princ.* ubi Rebuff. *l. c. ex c. venerabilis.* & ibi glos. *de confirm. util. vel inutil.*

Ad hoc tamen ut obliget successores, debet fieri cum 88
auctoritate Superioris, & aliter non egreditur suum authorem. *c. de cætero, de transact.* Abb. *in d. c. ex multiplici, n. 2.* ubi Butr. *in fin. de decim.* & alii apud Monet. *loc. cit. n. 126.* Limita quoad compositionem super decimis præteritis, vel decursis, quæ valet sine auctoritate superioris. glos. & DD. *in c. super, de reb. Eccles. non alien.* Rebuff. *d. quæst. 13. nu. 25. & 37.* Monet. *loc. cit. num. 128.* ubi dat rationem; quia nempe tunc non agitur de tollen-

lendo, aut remittendo aliquo jure Ecclesiæ, sed solum de commodo illius Parochi, ad quem illæ decimæ jam spectant.

89 De futuris vero valet etiam transactio de consensu Pontificis, vel Episcopi, si pro decimis compensetur Ecclesia in aliis rebus. Rebuff. *l. c. num.* 36. & dummodo detur spirituale pro spirituali; nisi enim accedat auctoritas Pontificis, spirituale pro temporali permutari non potest etiam cum utilitate Ecclesiæ. vide DD. apud Monet. *loc. cit. num.* 129. *&* 130. Et quod compositio super decimis simpliciter facta intelligatur de decimis tam præsentibus, quam futuris, & sic etiam quoad possessiones per Monachos postea acquisitas, voluit glos. *in c. ex multiplici, de decim. in verb. quamdiu viveret.* ad tex. *in c. quia circa, de privileg.* quamvis quoad privilegia supra contrarium dixerimus, & etiam in terminis transactionis contrarium tenere videatur Rot. *decis.* 24. *a n.* 9. *p.* 13. *rec.* si enorme inferat Ecclesiæ præjudicium.

90 Quær. an a transactione inita cum reservatione beneplaciti Apostolici possit una pars, altera invita resilire, antequam dictum beneplacitum superveniat? Resp, quod si dictum beneplacitum fuit pro forma requisitum, & sub clausula *non alias, aliter, nec alio modo*, suntque factæ diligentiæ pro illo obtinendo, quod sit locus pœnitentiæ antequam dictum beneplacitum superveniat. ita Rot. *d. dec.* 218. *n.* 13. *p.* 7. *rec.* secus vero in illa transactione, in qua non adest talis clausula; quia tunc censetur requisitum, quatenus opus sit, & ex superabundanti, nec de jure requiritur, ad tradita per Gabr. *cons.* 97. *num.* 7. Put. *decis.* 42. *lib.* 2. Seraph. *decis.* 1027. *num.* 7. apud Rot. *d. decis.* 218. *num.* 14. nihil in contrarium faciente regula *de consensu*, quod nempe ante expeditionem litterarum beneplaciti Apostolici sit locus pœnitentiæ; quia id procedit in Beneficialibus, aut in materia, super qua non licet transigere sine beneplacito Apostolico, ut late per Put. *decis.* 343. *lib.* 1. *in nov. impress.* apud Rot. coram. Dunoz. *decis.* 34. *n.* 4. *inter ejus impress.* quæ alias est *decis.* 585. *p.* 1. *rec.* cum itaque inter personas Ecclesiasticas nullo jure transactio interdicatur etiam sine consensu Pontificis. *DD. cit.* ideo locus non erit pœnitentiæ, etiamsi supplicatio nondum esset signata, & sic consensus Pontificis nondum secutus. Rotæ *cit.* & apud illas Alex. *cons.* 40. *num.* 1. *lib.* 5. Paris. *cons.* 1. *nu.* 129. *seq. lib.* 1. Cephal. *cons.* 91. *num.* 9.

91 Potest etiam remitti decima Episcopalis Clericis, & talis remissio large interpretatur etiam ad possessiones postea acquirendas. *cap. quia circa; de privileg.* sicut etiam ab una Ecclesia alteri Ecclesiæ. Decima parochialis potest remitti Clerico, imo etiam Laico de consensu Pontificis, vel Episcopi, sed in gravissima causa. Monet. *l. sup. cit. num.* 135. Rebuff. *d. q.* 13. *num.* 27. Et remissio decimæ præteritæ nullam requirit solemnitatem, sed liberat debitorem a culpa, & pœna, ut sic intelligendo Navar. *in manual. cap.* 21. *num.* 32. & glos. *in reg. peccatum, verb. restituatur*, tradit. Monet. *l. c. n.* 136. *vers. remissio.*

92 Quær. an remittens decimas sibi debitas etiam novalia remisisse censeatur? Resp. affirmative. *c. quia circa, de privileg.* ubi Jo. Andr. & Abb. nam in beneficiis plena sit interpretatio, dummodo remissio legitime fuerit facta. Monet. *de decim. cap.* 4. *q.* 3. *num.* 76. & non sit in enorme detrimentum Ecclesiæ. glos. ibi: per tex. *in cap. Apostolica, de donat.* & fiat ex causa necessitatis, pietatis, vel utilitatis. Innoc. Host. & Joan. Andr. apud cit. Monet. quem vide.

§. X.

Quid sint novalia, & quibus solvi debeant?

93 Est vero novale juxta aliquos ager nunc primum præcisus. *cap.* 1. *de V. S.* vel juxta alios, est terra præcisa, quæ anno cessat. ad tex. *in L. sylva cædua.* 30. *ff. de V. S.* apud Monet. *de decim. cap.* 4. *q.* 1. *num.* 50. sed quidquid sit de istis definitionibus, stando hac in decimarum materia definitioni canonum, quam communiter amplectuntur DD. dicendum est, quod novale sit ager de novo ad culturam redactus, de quo non extat memoria, quod aliquando cultus fuerit. *c. quid per novale. de verb. signif.* ubi Innoc. Rot. *dec.* 223. *nu.* 1. *p.* 1. *rec.* Ruin. *cons.* 163. *nu.* 16. *lib.* 5. Abb. *cons.* 71. *n.* 20. *lib.* 2. apud Rot. *dec.* 252. *n.* 1. *p.* 3. *rec.* quod proprie novale dicitur, & quando memoria extat, quod aliquando cultus fuerit, vel solum mutetur semen, dicitur novale improprie dictum. vide Monet. *de decim. l. c.* P. Pirhing. *lib.* 3. *decret. tit. de decim. sect.* 5. *num.* 98. & DD. *in d. cap. quid per novale.*

94 Itaque ut testes probent novale, requiritur quod deponant, quod nunquam viderint vel audiverint aliquos, qui dicerent, se vidisse illa loca coli, vel audivissent ab aliis, qui vidissent, vel audivissent ab aliis rursum in infinitum, vel etiam ab aliis, qui secum convivebant, coarctando negativam &c. Innoc. *in cap. veniens. n.* 1. *de verb. signif.* Ruin. *d. cons.* 163. Ferret. *cons.* 195. *n.* 2. *lib.* 1. quos sequitur Rota *decis.* 223. *nu.* 1. *p.* 1. *& dec.* 252. *p.* 3. *& dec.* 99. *n.* 3. *p.* 15. *rec.* & alibi. Quæ proinde articulanda erunt, alias testes non probarent. Nec sufficit, quod deponant per verbum juris, dicendo: *illa esse vel non esse novalia*, nisi etiam rationem reddant, quæ factum concludat. Aym. *cons.* 6. *n.* 223. apud cit. Rot. *n.* 2. Quamvis, quod hæc rigorosa probatio non requiratur, si locus ille non fuerit antea ex propria natura aptus ad recipiendam culturam, v. g. ratione situs consistentis in quibusdam foveis, paludibus &c. juxta sensum glos. *in cap. commissum, verb. pascuis, de decim.* ibi: *quæ prius erant quasi inutilia, ut montana, paludes, &c.* tenuit Rot. *dec.* 99. *n.* 4. *p.* 15. *rec.*

95 Itaque terræ illæ, quæ olim prata, sylvæ, vel pascua fuerunt, si ex illis aliqui fructus percipiebantur, ex quibus solvebatur, vel solvi debebat (etiamsi forsan per fas & nefas non fuerit soluta) decima, si redigantur ad culturam, non constituunt novale, nec mutatur earum terrarum natura quoad decimas, quæ semper illi persolvendæ erunt, cui ante culturam solvebantur, juxta distinctionem tamen, ut infra *a nu.* 105. nam ad constituendum novale proprie tale non sufficit, quod terra illa usque tunc inculta fuerit; sed insuper requiritur, quod ex illa nihil fuerit solutum, nec etiam debitum nomine decimarum, ut per Abb. *in d. cap. quid per novale. n.* 1. *vers. nota tria.* Paris. *cons.* 73. *n.* 17. *&* 18. *lib.* 4. Rebuff. *de decim. q.* 14. *n.* 22. Covar. *var. res. lib.* 1. *cap.* 17. *num.* 13. tenuit Rot. *in cit. dec.* 223. *p.* 1. *&* 252. *n.* 2 *&* 3. *p.* 3. *rec.*

96 Non tamen est necessarium ad constituendum novale, quod nulli omnino fructus collecti fuerint, seu ut locus ille fuerit omnino incultus, sed satis est, ut fructum in considerabili quantitate non faceret, vel afferret, cum alias ex tenui fructu non desinat esse novale. Innoc. *in d. c. quid per novale.* Monet. *l. c. num.* 50. P. Pirhing *l. c. num.* 98 Rot. *decis.* 99. *nu.* 5. *p.* 15. *rec.* ubi glos. *in c. commissum, de decim. in verb. pascuis.* ibi: *vel ita modicum, quod sine læsione poterat amittere illud.* Gutierrez *pract. quæst. lib.* 1. *q.* 18. *n.* 11. *& seqq.* Rebuff. *de decim. q.* 14. *n.* 43.

97 Et novalium horum decimæ sunt solvendæ. *cap. non est, de decim. c. omnes decimæ.* 16. *q.* 7. *c. cum contingat. de decim.* Monet. & Pirhing *loc. cit.* sed cui? Resp. quod novalium decimæ, seclusis privilegiis &c. sicut aliæ, pertinent ad Ecclesiam parochialem, & quidem ad illam, in cujus finibus surgunt *d. cap. cum contingat, de decim. c. quoniam.* 13. *eod.* P. Pirhing. *loc. cit. num.* 100. & si loca, in quibus novalia insurgunt, in nullius Parochiæ finibus sita sint, illa spectabunt ad Episcopum, in cujus diœcesi sita sunt; juxta superius dicta tamen *nu.* 35. Pirhing *l. c. num.* 101. sed si insurgant quidem intra limites duarum parochiarum, sed nesciatur, in qua, dividentur pro rata inter illas. Pirhing. *num.* 102. *vers. notandum*, & juxta superius dicta *d. num.* 35. *& num.* 40. *&* 41. *& seq.* ubi diximus, habendam rationem ad Ecclesiam Sacramentalem tanquam habentem intentionem fundatam in cura animarum.

98 In aliquibus tamen locis adest consuetudo, quod decimæ novalium proprie talium primis tribus annis spectent ad Parochum illius loci, in quo illa insurgunt, illis vero elapsis spectent ad illos, qui alias jus universale decimandi habent in illo loco, quam consuetudinem adesse in tota Bavaria testatur D. Klingensperg. *in suis thesibus, de decim. assert.* 53. *cap.* 5. ubi illam consuetudinem defendit.

Verum quidquid sit de hac consuetudine, & illius validitate, stando dispositioni juris communis, ad explicationem *cap. cum contingat, de decimis*, an ille, qui acquisivit decimas in aliena parochia, seu in aliquo pago, aut

aut districtu &c. habere debeat etiam novalia, quæ in illa insurgunt, pro praxi inservient sequentes conclusiones: sit itaque, loquendo de novalibus proprie talibus.

99 Qui decimas in aliena parochia per præscriptionem acquisivit, seu in aliquo pago, si ibi insurgunt novalia, illorum decimas non habebit; quia præscriptio decimarum non extenditur ad novalia; *cap. cum contingat, de decim.* & ibi Joan. Andr. Butr. & alii apud Fagnan. *in cit. cap. cum contingat. num.* 1. 5. *&* 15. P. Pirhing *ibid. sect.* 5. *n.* 110. Postius *de manuten. observ.* 73 *nu.* 182. Gonzal. *in cap. cum in tua. num.* 2. *de decim.* Laym. *in d. cap. cum contingat.* Monet. *de decim. cap.* 4. *num.* 79. Covar. *var. res. cap.* 17. *num.* 13. *lib.* 1. Rebuff. *de decim. q.* 14. *num.* 9. Barbos. *de offic. & potest. Paroch. cap.* 28. *num.* 58. & apud illos alii, qui unanimiter rationem assignant; quia præscriptio non datur sine possessione, quæ in novalibus nondum ruptis, nusquam contingit. Limita juxta Monet. *loc. cit. num.* 84. si decimæ præscriptæ sint in una parte fundi, & postea altera pars ejusdem fundi fiat novalis; quia in hoc casu habebit etiam novalia, qui decimas præscripsit. ad tex. *in cap. cum in tua de decim.* Brun. *in tract. de augment. concl.* 17. *in princ.* Rebuff. *l. c. num.* 20. Abb. *cons.* 71. *vol.* 2. *per tot.* Covar. *l. c.* Fagnan. *l. c. num.* 15. Barbos. *l. c.* Post *l. c. num.* 162. Gratian. *disc. for. cap.* 425. *num.* 14. Balb. *de præscr.* 2. *p. princ. num.* 17. & idem annuere videtur Rot. in terminis non multum dissimilibus *in dec.* 212. *num.* 5. *&* 13. *p.* 3. *rec.* ubi, quod, quando quis decimat unam partem prædii, qui negat dare decimam, de reliquo videtur habere præsumptionem juris contra se, nempe, quod prædium sit pro una parte decimatorium, pro alia vero non. Quæ tamen limitatio locum habebit, dummodo appareat, unum esse prædium, vel per limites, & clausuram, vel quia uno pretio fuit emptum &c. alias secus, ut dicit Monet. *l. c.* ubi Rebuff. *d. q.* 14. *num.* 21. & Abb. *d. cons.* 17. *ad fin.* Gratian. *loc. cit. n.* 16.

100 Privilegium concessum Laicis percipiendi decimas in aliena parochia, etiamsi dictæ decimæ fuerint eisdem in feudum datæ, non comprehendit novalia, nisi de illis specialis mentio facta fuerit: ut ad tex. *in cap. tua. il.* 1 §. *ult.* ubi glos. & DD. *de decim. & cap.* 2. *eod. in* 6. §. 1. tenet. Monet. *l. c. num.* 66. Gonzal. *in c. commissum. num.* 9. *ad med. de decim.* Covar. *d. cap.* 17. *num.* 13. *ad med.*

101 Privilegium vero concessum Ecclesiasticis personis percipiendi decimas alienæ parochiæ, comprehendit etiam novalia, ut ad *cap. ex parte.* 3. *de decim.* ubi glos. *& in cap. cum contingat, eod.* defendunt Fagnan. *in d. c. cum contingat. a num. seqq.* ubi dat rationem; quia verbum *decimarum* generaliter prolatum ex proprietate vocabuli includit decimas tam præsentes, quam futuras. Et apud illum Innoc. *in d. cap. cum contingat in princ.* & Hostiens. *num.* 4. ubi aliam dant differentiam inter præscriptionem, & privilegium, quod prior tanquam odiosa sit restringenda. *L. fin. C. de annal. except. in fin. c. vigilanti*, §. 1. *de præscr.* posterius ampliandum; & hanc defendit etiam Monet. *de decim. d. c.* 4. *num.* 65. Verum quod tale privilegium sive sit personis Ecclesiasticis concessum, sive Laicis, etiamsi decimæ sint eidem in feudum concessæ, non comprehendat novalia postea rupta, nisi de illis fiat specialis mentio, defundat P. Pirhing. *tit. de decim. sect.* 5. *num.* 104. Covar. *d. c.* 17. *num.* 13. Barbos. *in cap. ex parte, nu.* 3. *de decim. & de offic. & potest. Paroch. c.* 28. *num.* 58. Zœsius *in comment. ad Decretal. lib.* 3. *tit.* 30. *num.* 56. Laym. *in d. cap. cum contingat, de decim.* & apud illos alii. late Gonzal. *in c. commissum. num.* 9. *per tot. de decim.* quia in hoc passu, privilegium, & præscriptio comparantur. Barbos. *loc. cit.* & etiamsi privilegium quoad Clericos sit minus odiosum, quam quoad Laicos, simpliciter tamen est odiosum, utpote in præjudicium tertii, seu Parochi, ut dicit Pirhing *loc. cit.* & fatetur etiam Fagnan. *ubi supra.* Et in *cap. ex parte*, teste Gonzal. & Pirbing *ll. cit.* & aliis, agebatur de privilegio concesso ei, cui jure communi decimæ debebantur, præscriptione tamen, vel alio modo jus ad eas amiserat, quo casu non est mirum, si tale privilegium fuit tanquam favorabile extensum ad novalia. Biehius *dec.* 322. *n.* 10. Limita primo cum P. Pirhing *loc. cit.* quod id procedat, si verba privilegii talia sint, ut salva verborum proprietate possint restringi ad prædia prius culta, absque hoc, quod comprehendant novalia post privilegium rupta, alias secus, ne privilegium reddatur inutile. Limita secundo, si fuit concessa decima, *& jus decimandi* terras alienæ Parochiæ; nam tunc non solum intelligitur concessa decima de præsenti, sed etiam de futuro, ne illud verbum *& jus decimandi* sit superfluum, ad tradita per Decian. *resp.* 22. *num.* 36. *lib.* 1. apud Rot. *dec.* 381. *p.* 4. *rec. tom.* 2. *num.* 29.

102 An vero privilegium non solvendi decimas comprehendat etiam novalia post privilegium rupta? affirmative respondet P. Pirhing *loc. cit.* at negative respondet Monet. *de decim. d. c.* 4. *num.* 67. uti Butr. *in c. tua, il.* 1. *colum. ult. de decim.* Rebuff. *de decim. q.* 14. *num.* 30. & alii. & late probat Gonzal. *in d. c. commissum.* 4. *num.* 9. *de decim.*

103 Et privilegium non solvendi decimas de novalibus, intelligitur de iis novalibus, in quibus alter non habet tempore concessi privilegii quasi possessionem percipiendi decimas, juxta *cap. dudum, de privileg. & cap. statuto, de decim. in* 6. ne fiat tertio præjudicium præter intentionem concedentis. vide Abb. *in d. cap. dudum.* & Covar. *d. c.* 17. *in fin.* Monet. *loc. cit. n.* 69. & quæ supra diximus *num.* 18.

104 Imo & Regulares exempti in aliquibus Parochiis decimas antiquas, aut earum partem habentes ex donatione Laicorum, non possunt pro illis novales supervenientes percipere, vel prætendere sine alia justa causa. Monet. *loc. cit. num.* 75.

105 Sed quid juris in novalibus improprie talibus, ubi solum semen alteratur, seu mutatur &c. an ex tali alteratione mutetur obligatio decimandi, an vero ille, qui prius habebat decimas, illas etiam habere debeat ex fructibus subrogatis, sive, an ille, qui prius habebat decimas majores, habere debeat etiam decimas minores, si tales fructus seminentur &c. pro cujus quæstionis decisione theoricam tradit Butr. *in cap. cum contingat. num.* 4. *vers. pro solutione.* relat. a Fagnan, *ibid. num.* 11. *seqq.* pro concordia textuum, qui sibi contrariari videntur, nempe *c. cum in tua, cit. cap. cum contingat, & cap. ex parte de decim.* ubi affirmative respondet, quando species, ad quam fit extensio, est inferioris gradus; nam tunc eadem est materia; quia idem fundus, & idem genus; quia minutæ, & grossæ sunt de genere decimarum, & minutæ sunt inferioris gradus, unde debet fieri extensio, & ideo existens in quasi possessione decimandi fructus unius fundi, ex quo solum frumentum antea colligebatur, dicitur etiam esse in quasi possessione decimandi milium, quod postea loco frumenti fuit in eodem fundo satum.

106 Verum dicendum videtur, quod quando aliquis probat jus reale, & universale decimandi quoad omnes fructus, seu quod sit decimator universalis de omnibus fructibus, adeo, ut nulli fructus colligerentur ex ipsis prædiis, quin de omnibus ipse solus, & non alius haberet decimam, tunc eidem debentur etiam decimæ ex novis fructibus subrogatis. Balb. *de præsc.* 2. *p. princ. num.* 17. *&* 18. Rot. Rom. sæpius, & signanter *in una Conchens. decimarum.* 17. *Aprilis.* 1676. quæ reperitur inter recent. *p.* 8. *tom.* 2. *dec.* 688. *& in una Placentin. decimarum dec.* 333. *p.* 5. *rec. tom.* 1. *num.* 9. Balb. *de Jur. Eccles. univers. lib.* 3. *c.* 25. §. 2. *n.* 62. quo casu dicit procedere textum *in d. c. cum in tua, de decim.* ubi plures citat. Maresc. *var. resol. lib.* 2. *c.* 95. *a nu.* 52. *seqq.* quia mutatio seminis, & fructuum, non mutat, aut minuit obligationem solvendi decimas, ne sit in potestate rusticorum, aut aliorum aliquem defraudandi jure suo decimandi, contra *cap. commissum, vers. & sicut, & cap. cum in tua.* 30. *de decim.* nisi tamen alius sit in possessione exigendi decimas ex certis fructibus, v. g. constituentibus decimas minutas. Maresc. *loc. cit. num.* 17. *vers. alio in possessione non existente.* Monet. *de decim. cap.* 5. *q.* 5. *post n.* 109. *vers. declara.*

107 Qui vero decimas tantum habet ex præscriptione, non fit extensio de una specie ad aliam, ubi jus resistit, ut est contra Parochum; & sic, quando decima frumenti erat debita ratione præscriptionis, si loco frumenti feratur linum, illius decima non debetur eidem, qui præscripsit decimam frumenti, sed Parocho, nisi pariformiter pro parte dicti decimatoris doceatur de præscriptione etiam quoad decimas lini: quia tunc intrat Regula, *tantum præscriptum, quantum possessum.* ita *DD. cit.* & Maresc.

Maresc.

resc. *loc. cit. num.* 25. *seqq.* videatur Abb. *in d. cap. cum contingat*, Butr. & Barbos. *ll. cit.* Monet. *loc. cit.* Postius *de de manuten. obs.* 73. *a n.* 177. *seq.* Rot. *decis.* 319. *p.* 17. *rec.* & *cit. decis.* 333. quæ etiam citat Butr. sic concordantem tex. *in cit. cap. cum in tua*, *c. ex parte.* & *cap. cum contingat*, *de decim.* & Cassan. *cons.* 34. *num.* 17. qui tradit cit. tex. *cap. cum in tua.* non fuisse ad aliud promulgatum, quam ad id dicendum, quod nempe decimæ novorum fructuum pertineant ad illum, qui prius ex jure universali &c. percipiebat decimas ex illis agris &c. videatur etiam Laym. *in d. cap. cum in tua.* quas decimas proinde qui prætendit, maxime contra Parochum, ad quem de Jure omnes decimæ spectant, probare debebit hoc jus universale. Rot. *decis.* 688. *p.* 18. *rec. tom.* 2.

108 Probatur vero hoc jus universale, vel per Juris assistentiam, ut in Parocho qui existens in possessione quoad unam speciem manutenetur quoad omnes alio non existente in possessione legitima, ad tradita per Postium *loc. cit. a num.* 155. *ad* 176. ubi DD. item ex concessione facta decimatum, & *Juris decimandi*, juxta supra tradita *num.* 101. *ad fin.* Item ex actuali perceptione quoad omnes fructus ut *num.* 106. Item ex investituris factis & feudis concessis ab habente legitimam potestatem in omnibus decimis, & fructibus ex certis fundis, aut certo territorio &c. Rot. *decis.* 591. *p.* 5. *rec. tom.* 2. vel si fuerint non solum præscriptæ decimæ, sed etiam *jus decimandi* circa omnes fructus: secus vero si fuissent alii fructus percepti, ex quibus præscribens non percepisset decimas. Balb. *d. p.* 2. *princ. num.* 18. potest enim unus & idem ager esse duobus decimabilis, uni quidem respectu tritici, & alteri respectu vini, ut dicit idem Balb. *loc. cit.* & *nu.* 21. & notat etiam Laym. *in c. cum in tua*, *de decim.* quod in jure dissonum non sit, quod una res diverso jure censeri possit ex diversitate rationis, & sic quod decimæ majores alicui ex privilegio &c. competant, minores vero etiam ex eodem fundo ad Parochialem Ecclesiam de Jure communi; quibus proinde conditionibus cessantibus parochus habebit intentionem fundatam in novalibus, seu novis fructibus; ad *cap. cum contingat*, *de decim.* de Luca ad Gratian. *disc. for. d. cap.* 425. *num.* 11. Bich. *decis.* 322. In dubio vero jus decimandi præsumitur reale respectu prædiorum, non vero respectu certorum fructuum, quando tamen omnes prætendentes veniunt ex jure coæquali: secus vero si unus niteretur jure communi, alter vero præscriptione, aut certe esset in possessione percipiendi decimas ex aliquibus fructibus. vide Monet. *d. c.* 5. *n.* 109. *per tot.*

109 Sed quid si mutatio fructuum fiat in tales, de quibus non solet solvi decima, v. g. si agri, in quibus seminabatur frumentum &c. reducantur ad prata, eritne debita etiam decima fœni? Resp. affirmative, si decima frumenti prius debebatur jure reali, seu universali percipiendi omnes decimas ex illis fundis. Rot. *decis.* 321. *num.* 6. *p.* 15. *rec.* quia non tollitur jus decimandi, sed solum mutantur fructus, & iden censentur subrogati in locum antiquorum, ad tex. *in cit. cap. commissum. in fin.* & *c. cum in tua.* ubi Butr. *num.* 5. & 6. *de decim.* Abb. *cons.* 71. *num.* 2. *lib.* 2. & alii apud *cit. Rot.* ita ut consuetudo non solvendi decimam de fœno ex pratis antiquis non suffragetur respectu terrarum noviter ad prata redactarum, ne alioquin sit in potestate colonorum mutando semen auferre jus Parochis, & tractatu temporis eos frustrare decimis eisdem de jure debitis, ut dicit Rot. *decis.* 321. *a num.* 4. *ad* 9. *p.* 19. *rec.* Bicch. *decis.* 322. *num.* 8. secus vero est, si decimæ debebantur præscriptione, aut privilegio de decimis certorum fructuum loquente &c. DD. *cit.* & ut supra *num. anteced.*

110 Ex quibus supra dictis colligitur, quod Dominus fundi decimalis possit pro arbitrio dictum fundum mutare, seu illius conditionem, & qualitatem, ut ex agro facere vineam, aut hortum, & vice versa &c. etiam sine consensu Ecclesiæ, quæ ex dicto fundo percipiebat decimas, dummodo decimæ solvantur etiam ex novis fructibus ut supra P. Pirhing *loc. cit. num.* 113. ubi Abb. *in cap. commissum. num.* 2. *de decim.* Azor. *inst. mor. p.* 1. *lib.* 7. *cap.* 35. *q.* 10. & an, & quando hæc culturæ variatio sit licita, ubi per illam alicui aliquod damnum infertur uti mutare pratum in quo aliquis habebat jus pascendi, in agrum &c. vide Covar. *pract. quæst. cap.* 37. *num.* 4. Cæpol. *de servit. rustic. præd. c. de servitut. juris pascend. num.* 26.

111 Porro decimæ novalium debentur ab omnibus, nisi habeant speciale privilegium exemptionis, prout habent P. P. Soc. JESU, ac alii Religiosi, quando propriis expensis colunt, nisi ab illis aliter fuisset pactum. Rebuff. *de decim. q.* 14. *num.* 45. Monet. *de decim. cap.* 4. *num.* 56. & 57. apud quem Rot. coram Dunozet. Barbos. *de Paroch. p.* 2. *cap.* 28. §. 3. *n.* 17. & tex. est *in cap. ex parte.* 10. *de decim.* Rot. *decis.* 99. *num.* 1. *p.* 15. *rec.* Limita, si novalia ab exemptis, aliis dantur ad excolendum. Rebuff. *loc. cit. num.* 17. Monet. *num.* 58. Limita secundo, si solvendo tacite renunciarunt privilegio *cap. accedentibus*, & *cap. si de terra*, *de privileg.* Rebuff. *loc. cit. n.* 54. Monet. *n.* 60. Limit. tertio, si Ecclesiæ talis exemptio enorme affert detrimentum. Monet. *num.* 62. & ut supra. Limita quarto in possessionibus noviter acquisitis, scilicet post Concil. Lateran. *cap. nuper de decim.*

112 Et prædia, quæ semel sunt novalia, semper, ac perpetuo debent censeri talia quoad immunitatem per privilegium Religiosis concessam de non solvendis decimis ex illis, juxta *cap. ult. de privileg.* Pithing *loc. cit. n.* 99. Monet. *d. cap.* 4. *nu.* 62. Gonzal. *in d. cap. ult. de privileg.* nisi incipiat esse iniquum propter magnam Ecclesiæ læsionem; ad glos. *fin. in cap. quid per novale de V. S.* Monet. *loc. cit.* In aliis vero personis per privilegium non exemptis, viget in aliquibus Regionibus consuetudo, ut pro primis tribus, aut quatuor annis agrorum noviter ad culturam redactorum Domini, ex illis aut nihil, aut certe certa tantum pars, puta vigesima &c. solvatur in compensationem magnarum expensarum, quas facere solent in reducendo terram ad culturam, quo tempore postea elapso decimas solvere tenentur cui de Jure, ut ex aliis agris.

113 Id tamen quod supra *num.* 97. & 98. diximus, novalium decimas, de Jure spectare ad Parochum, aut certe tribus primis annis, de consuetudine aliquarum Regionum, id procedit, si Parochus probaverit, illa esse vera novalia, ut in contradictorio facere debetet, tanquam fundamentum suæ intentionis; ad tex. *in L. qui accusare. C. de edend. L. ei incumbit. ff. de probat.* & per tradita *in una Mediolan. decimarum de Varisio. Luna 16. Decembris 1613. coram Pirevan.* quæ reperitur *in recent. p.* 3. *decis.* 544.

§. XI.

Miscellanea decimarum.

114 Quær. quis sit Judex competens in causa decimarum tam in petitorio, quam in possessorio, tam inter personas Ecclesiasticas, quam Laicas? Resp. si lis sit inter solos Clericos, vel inter Laicum actorem, & Clericum Reum, quod cognitio spectet ad Judicem Ecclesiasticum privative ad Laicum. Monet. *de decim. cap.* 8. *num.* 18. est enim triti Juris regula, quod in utroque Jure tam Canonico, quam civili, Clericus Reus conveniendus sit coram suo Judice Ecclesiastico. *cap. qualiter*, *de Judic. cap.* 2. & *cap. si diligenti*, *de for. comp.* & alibi passim. late Covar. *pract. qq. cap.* 31. *per tot.* Menoch. *de retin. remed.* 3. *n.* 346. *seqq.* & 350. & *de recuper. remed.* 15. *n.* 213.

115 Si vero lis est inter Laicos, vel Clericum actorem; & Laicum Reum, & quidem in possessorio meri facti, puta an decimæ fuerint solutæ nec ne, & cui &c. potest etiam Judex laicus cognoscere. DD. apud Monet. qui tamen contrariæ magis inclinat. *loc. cit. num.* 5. & 8. late Menoch. *d. remed.* 3. *de retin. a* 324. & *de recuper. d. remed.* 15. *a num.* 200. *ad* 233. & 235. Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 3. *cap.* 26. §. 4. *a num.* 2. Gratian. *disc. for. cap.* 238. *num.* 16. & ibi de Luca *num.* 17. Scacc. *de sent. & re jud. glos.* 7. *q.* 3. *limit.* 5. *n.* 42. P. Pirhing *lib.* 3. *decret. tit.* 30. *sect.* 7. *num.* 162. Zerol. *in prax. Episcop. p.* 1. *verb. decimæ.* §. 6. Covar. *pract. quæst. cap.* 35. *num.* 2. & apud illos alii, quamvis non desint DD. magni nominis, qui contrarium teneant, ut videre est apud DD. *cit.* & Azor. *inst. mor. d. lib.* 7. *c.* 36. *q.* 5. *tom.* 1. id tamen intellige, ut possit etiam Judex Ecclesiasticus tunc cognoscere, & sic causam esse mixti fori, locumque esse præventioni. *arg. c. cum sit*, *de for. comp.* Sperel. *decis.* 98. *num.* 25. *seq.* P. Pirhing *l. c.* Gratian. *l. c.* & apud illum Federic. *cons.* 255. *in fin.*

Auffr. *de potest. secul. in Eccles. reg. 4. fal. 19. in fin. vers. subdens fol.* 364. & alii. Et ideo juxta *DD. cit.* poterit etiam Judex sæcularis compellere Laicum recusantem ad decimas solvendas. vide Covar. *l. c.* sicut & in furto decimarum potest Judex laicus cognoscere. Rebuff. *de decim. q.* 10. *n.* 3. apud Scacc. *loc. cit. nu.* 43. Rot. *decis.* 296. *num.* 15. *p.* 5. *rec. tom.* 1. Limit. si non est quæstio puri facti, sed etiam de Jure possidendi, an nempe quis legitime possideat, & sic sit manutenendus &c. Monet. *de decim. d. cap.* 8. *nu.* 13. Zerol. *loc. cit.* non enim tunc esset causa mere temporalis, sed mixta cum spirituali, cujus laicus est incapax. Menoch. *d. remed.* 3. *ann.* 328. ubi late examinat. vide Sperel. *decis.* 98. *a n.* 22. *seqq.* Antonel. *de regim. Eccl. lib.* 5. *cap. ult.* §. 2. *n.* 12. & 13. & *DD. sup. cit.* ubi ergo sufficit ad obtinendum in judicio retinendæ, probare quasi possessionem, poterit etiam Judex Laicus cognoscere, etiamsi incidenter allegetur titulus ad possessionem colorandam, absque hoc quod ille titulus examinari debeat, secus si probatio quasi possessionis non sufficiat, sed insuper etiam titulus examinari debeat. Menoch. & *DD. cit.*

116 Quinam vero sit Judex competens etiam quando agitur in petitorio inter Laicos, in materia decimarum, quæ ipsis sæcularibus datæ sunt in feudum? major est difficultas, & quod tunc Judex Laicus sit Judex competens etiam in petitorio, defendere conantur Covar. *pract. quæst. cap.* 35. *num.* 2. *vers. tertio quoties.* Barb. *in L. Titia. n.* 42. *ff. sol. matr.* Gutierez *pract. lib.* 5. *q.* 54. *n.* 1. & alii apud Barbos. *de Jur. Eccles. d. cap.* 26. §. 4. *num.* 2. late Solorzan. *de Jur. Indiar. lib.* 3. *cap.* 1. *a num.* 32. ubi doctoribus & rationibus hanc opinionem comprobat. Verum, quod etiam tunc solus Judex Ecclesiasticus sit Judex competens, insigniter utraque parte informante deciditur & defenditur *in una Ravennatens. Emphyteusis.* 28. *Martii* 1635. *coram Merlin.* quæ inter recent. reperitur *in p.* 6. *decis.* 42. ubi *num.* 15. expresse dicitur, quod etiam causa decimarum, quæ datæ sint in feudum sæcularibus, discutienda sit coram Judice Ecclesiastico: licet enim dominium hujusmodi decimarum, scilicet fructuum earum omnino spectet ad Laicos, & feudum censeatur sæculare, tamen, quia oritur, & dependet a Jure spirituali, & Ecclesiastico, non potest Judex Laicus de illis cognoscere, & citat Federic. de Sen. *cons.* 245. *num.* 1. Aaot. *inst. moral. p.* 1. *lib.* 7. *cap* 36. *q.* 3. Monet. *de decim. cap.* 8. *q.* 1. *nu.* 15. Facundea *super precept. Eccles. lib.* 3. *precep.* 5. *cap.* 5. *n.* 5. ubi Covar. & alios contrarium sentientes refellit, quos etiam citat Barbos. *l. c.* idem tenet Sperel. *decis.* 98. *num.* 25. P. Pirhing. *d. tit.* 30. *num.* 163. ubi de communi, & alii innumeri: dicunt quidem DD. contrarium tenentes, & signanter Solorzan. *loc. cit. num.* 29. & 42. hanc decimarum concessionem, quæ Laicis fieri solet, non tam dirigi ad ipsum jus easdem met decimas percipiendi, & proprio titulo habendi, quod spirituale est; sed ad fructus temporales, qui ex ipsis decimis resultant, atque procedunt; & sic tanquam de re mere temporali posse Judices Laicos cognoscere: sed Resp. id procedere, si decimæ auctoritate Summi Pontificis omnino sint translatæ in Laicos, ut de illis sicut de bonis temporalibus disponere possint, tunc enim non essent amplius bona spiritualia, vel spiritualibus annexa, sed temporalia. Pirhing. *l. c.* Azor. *ubi supra.* §. *caterum.* ubi, quod id fieri censeatur, cum decimæ auctoritate Summ. Pontificis fuerunt in Laicos translatæ contractu permutationis cum alia re temporali, emptionis &c. alias secus: nec ex eo, quod Laici sint effecti capaces decimarum illæ sunt execratæ, ut dicitur de Jurepatronatus, *ut in cap. quanto, de Jurepatr.* sed remanent spirituales, etiamsi sint Laicis in feudum concessæ, ut tenuit alia Rota *in decis.* 103. *n.* 18. *seqq. p.* 7 *rec.* quæ rejicit distinctionem Barbos. *in d. L. Titia.* cum decimæ spirituales sint, & fructus ab illis dependeant, seu a Jure decimandi, quod sufficit ad excludendum Judicem Laicum. vide *DD. cit.* apud quos habebis alias rationes, & auctoritates. Limita primo hanc veram conclusionem, ubi aliter constat de mente infeudantis, ut ex Pirhing & Azor. diximus, quando nempe decimæ auctoritate Pontificis omnino sæcularizatæ fuerunt, de quo casu forsan cum Solorzan. loqui volunt DD. contrarii. Limit. secundo ubi agitur de decimis, seu fructibus jam exactis contra exactorem; quia tunc non sunt amplius decimæ, sed debitum, seu pecuniarum creditum, & sic cum non agatur tunc proprie de decimis, sed de ratione reddenda, seu de restitutione, Judex laicus cognoscere poterit, dummodo nihil discutiatur super titulo, aut jure illas exigendi, sed de illo non dubitetur, de quo Sperel. *d. dec.* 98 *num.* 24. & 25. plura de hac materia vide apud Azor. *d. cap.* 36. *per tot.* ubi absolute vult causam decimarum quocumque modo tractetur inter quascumque personas, semper esse tractandam coram Judice Ecclesiastico.

117 Decimarum causæ sunt summarie tractandæ in judicio, simpliciter, & de plano, ac sine strepitu, & figura judicii. *Clem.* 2. *de Judic.* P. Pirhing *loc. cit. num.* 164. Rot. *decis.* 611. *p.* 1. *rec. num.* 5. Jo. Franc. Leo *in thes. for. Eccles. p.* 2. *cap.* 12. *tit. de decim. num.* 40. *impress. Rom. de anno* 1627. ubi tamen dicit, id procedere, quando agitur de decimis Jure divino aut positivo debitis, secus quando prætenduntur jure speciali præscriptionis, donationis, pacti &c. quo casu non haberet locum *d. Clem.* 2. ubi vide & citat glos. *eod. in verb. decimis.* & ibi Imol. *num.* 4. Card. *num.* 19. Monet. *d. q.* 8. *n.* 46. & 47. *de decim.* Et Judex potest etiam non requisitus ex officio procedere, compellendo possessores terrarum ad solvendas decimas, si ei constet, esse intra limites alicujus parochiæ, tanquam contra notorie delinquentes in negando solutionem decimarum. Fagnan. *in cap. quoniam. n.* 6. *de decim.* Card. *in d. Clem.* 2. *nu.* 28. & 4. Rot. *d. decis.* 611. *nu.* 5. *p.* 1. & *decis.* 357. *n.* 6. *p.* 5. *rec. tom.* 1. Monet. *de decim. d. cap.* 8. *num.* 76. Quænam vero actio in petitione decimarum instituenda sit, & quomodo libellus formandus? vide Specul. *in tit. de decim.* §. *un. per tot.* Jo. Franc. Leon, *l. c. a n.* 25. P. Pirhing. *d. tit. de decim. sect.* 8. §. 2. *a num.* 156. Rot. *decis.* 180. *a num.* 1. *p.* 7. *rec.* & *decis.* 149. *p.* 8. *rec. a n.* 1.

118 Qui decimas subtrahunt, non solvunt, aut impediunt, ne illæ Parochis &c. solvantur ex dispositione *cap. ad hac* 15. *cap. ex parte* 21. *cap. in aliquibus* 32. *de decim.* & Concil. Trid. *sess.* 25. *de reform. cap.* 12. si moniti solvere tenuant, excommunicandi sunt, nec absolvendi, donec plene solvant, & non solutas restituant; quia tales non solventes, dum possunt, committunt crimen sacrilegii, & reatum damnationis æternæ incurrunt. *cap. decimas.* *il.* 1. 16. *q.* 7. Riccius *in prax. variar. p.* 3. *res.* 515. qui alias enarrat pœnas; & quod talibus personis decimas solvere renuentibus, dum possunt, quia sunt in notorio peccato mortali, possit Parochus denegare sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum; & sic antequam excommunicentur, requiritur monitio. *cap. pervenit.* 5. *cap. tua nobis*, 26. ibi *si moniti reddere noluerint, de decim. Clem.* 2. *de Judic.* ibi *premoniti censura Ecclesiastica coerceri* &c. P. Pirhing. *l. cit. num.* 165. videatur etiam Franc. Leo *l. c. a num.* 34. *seqq.*

119 Nec a decretis ad earum solutionem condemnantibus admittitur appellatio suspensiva, ut ad tex. *in c. ex multiplici*, & *cap. tua nobis in fin. de decim.* dicit Rot. *decis.* 100. *p.* 11. *rec. num.* 4. ubi Piasec. *in prax. Episc. p.* 2. *cap.* 4. *tit. de decim. n.* 59. Leo *l. c. cap.* 27. *nu.* 42. *seu cap.* 12. *d. n.* 42. *juxta divers. impress.* Scacc. *de appell. q.* 17. *limit.* 18. *n.* 1. Monet. *d. cap.* 8. *nu* 58. intellige tamen a præcepto, quo subditi solvuntur ad cogendas decimas; aliquas tamen limitationes vide supra in verbo *Appellatio n.* 31. & apud Leon. *l. c.* & *DD. cit.* quæ vel maxime procedunt, dum aliquis est in possessione exigendi decimas; tunc enim etiamsi altera pars allegaret exemptionem, aut aliquod aliud jus requirens altiorem indaginem, illius discussio remitteretur ad petitorium, & interim lite, seu appellatione pendente, decimæ essent solvendæ. Rot. *l. c. n.* 7. ubi Gomez. *in prax. utriusque signat. nu.* 86. imo teste Marchef. *de commiss. appell. a causa decimarum.* §. 1. *n.* 43. *seqq.* & *n.* 62. apud Rot. & Monet. *ll. cit.* commissio appellationis in causa decimarum solet dari cum clausula *sine retardatione solutionis.*

120 Sententia vero lata in causa decimarum contra Rectorem Ecclesiæ afficere solet etiam successores, sicut & probationes, ac alia acta judiciaria facta contra antecessorem probant etiam contra successores; quia eorum jus non est diversum a jure Rectorum, quorum sunt successores, cum semper agatur de præjudicando eidem Ecclesiæ. ita Rot. *decis.* 52. *n.* 3. 4. & 8. *p.* 7. *rec.* ubi Aym. *cons.* 50. *n.* 8. Abb. *cons.* 62. *n.* 2. *in fin. lib.* 1. Oldrad. *cons.* 94. 17. & 18. & alii, ad tex. *in cap. cum inter, de sent. & re jud.*

Allega-

121 Allegatio unius tituli competentis ad decimas de Jure communi non excludit alium competentem de Jure speciali, & extraordinario, cum possit admitti concursus plurium titulorum, in casu, quo unus non sufficeret. Suarez *alleg.* 28. *n.* 22. apud Rot. *decis.* 9. *nu.* 29. *p.* 19. *rec.* & idem dicitur in alia Rot. *decis.* 182. *num.* 19. *seqq. p.* 7. *rec.* & coram Celso *decis.* 32. *&* 262. *num.* 2. *in ejusd. select.* ubi, quod quamvis fuerit intentatum unum judicium, possit recurri ad præscriptionem &c.

122 Decimarum obligatio est realis, & ideo decimæ præteritæ non solutæ (sermo est de prædialibus) debent solvi ab emptore prædii, ex quo debebant solvi; quia res transit cum suo onere, ita, ut sit in electione creditoris decimarum convenire pro præteritis decimis emptorem prædii, vel venditorem. Gig. *de pension. quæst.* 39. *n.* 12. Riccius *in prax. var. res.* 57. *p.* 2. *&* *res.* 527. *nu.* 6. *p.* 1. Barbos. *de Jur. Ecclef. lib.* 3. *cap.* 26. §. 4. *num.* 10. *&* 11. Azor. *inst. moral. lib.* 7. *cap.* 35. *q.* 2. *vers. quæres*, Monet. *de decim. c.* 6. *n.* 18. & apud illos alii.

123 In judicio decimarum, an & quando succumbens teneatur solvere non solum futuras, sed etiam præteritas restituere, & quidem omnes, an vero solum perceptas a die motæ litis? videndum est, an in jus fuerit principaliter deductum jus decimandi, an vero ipsæ decimæ, seu fructus: & primo casu, quia fructus decimarum veniunt accessorie ad ipsum jus decimandi, ideo, ut præteritæ debeantur, necessaria est mora, & mala fides possessoris, quæ non nisi per litis contestationem, vel interpellationem contrahitur; cum bonæ fidei possessor fecerit antea fructus suos, illosque restituere non teneatur, ad tex. *in L. bona fidei emptor. ff. de acquir. rer. domin.* Seraphin. *decis.* 1168. Secundo vero casu, debebuntur etiam præteritæ, & ante motam litem perceptæ; quia cum tunc judicentur de per se, tanquam sors principalis, ac consistant in omnibus decimis, sive ante, sive post motam litem decursis, æque censentur petitæ non ratione moræ, seu malæ fidei debitoris, sed jure dominii penes actorem existentis, & ideo omnes restituendæ erunt. Et ita distinxit Rota *in una Hispalens. decimarum coram Bichio*, quæ inter recent. est *decis.* 354. *in p.* 10. ubi de hac materia, & citat Seraphin. *d. decis.* 1168. Cancer. *var. res. p.* 3. *c.* 16. *n.* 97. Postium *de manuten. obs.* 74. *n.* 11. *seqq.* & alios Rot. post Cenc. *de cens. decis.* 240. *post n.* 4. apud quos alii; an vero, & quando censeatur petitum jus decimandi, an vero ipsæ decimæ, vide late Rot. *in d. decis.* 354. *a n.* 4. ubi *n.* 10. *&* 11. quod qualitas judicii, seu actionis intentatæ non metiatur ab exceptione Rei conventi, sed ab intentione, ac libello actoris. ad tex. *in L.* 1. §. 1. *ff. si pars hered. pet.* Cassad. *dec.* 3. *n.* 2. Ludovis. *decis.* 335. *n.* 13. *&* *decis.* 470. *n.* 6.

124 Quær. an decimæ possint valide sine beneplacito Apostolico alienari? Resp. negative, ubi est recepta Extravag. *Ambitiosæ*, de qua supra in verbo *Alienatio*, etiam per concordiam, & compositionem, nisi res esset dubia, uti supra diximus, vel nisi adesset difficultas illas exigendi, juxta Riccium *in prax. p.* 1. *res.* 38. apud quem Rot. & DD. Monet. *de decim. c.* 5. *q.* 6. *n.* 119. Neque possunt infeudari sine Beneplacito. Clar. *in §. feudum. q.* 13. *nu.* 2. Riccius *loc. cit. res.* 76. nisi sint solitæ infeudari. Riccius *loc. cit.* modo non fuerint mensæ denuo incorporatæ, de quo supra.

125 Quær. secundo, an decimæ in parochia noviter erecta spectent ad Ecclesiam matricem, quæ illas ante novæ parochiæ erectionem precipiebat, an vero ad parochiam noviter erectam. vide late apud Fagnan. *in cap. cum contingat a n.* 31. *seqq.* ubi postquam diversas opiniones posuit, *post nu.* 42. concludit, quod remaneant penes matricem, nisi aliter ab Episcopo disponatur, ad mentem Concil. Trid. *sess.* 21. *c.* 4. *de reform.* & tenuit Rot *dec.* 497. *a n.* 1. *&* *decis.* 607. *p.* 4. *tom.* 1. *rec.* & alibi passim, & hoc de Jure Tridentini, quidquid fuerit de Jure communi.

DECLARATIO

Praxis Declarationis.

1 Declaratio dicitur inesse actui declarato, & cum eo fingitur emanasse, & ad tempus dicti actus retrotrahitur. Auth. *de rapt. mulier. quæ rapt. nubunt. prope fin. ibi: quam interpretationem &c. auth. de filiis*, *ante dotal. instrum. nat. §. tertia vero constitutione*. Joan. Andr. *in addit.* Speculat. *tit. de teste*. §. *nunc videndum sub n.* 18. Roman. *cons.* 45. *sub n.* 1. *&* *cons.* 65. *n* 3. *vers. retro enim trahitur*. Castr. *in L. heredes palam.* 21. §. *si quid post. sub n.* 3. *vers. Idem nota ex hoc*. Gabr. *de R. J. conclus.* 3. *n.* 9. Magon. *decis. flor.* 50. *num.* 44. *&* 45 Surd. *dec.* 29. *n.* 4. Costa *in tract. de retotract. c.* 8. *cas.* 13. *fol.* 123. Et quando est vera, præjudicat etiam Juri tertio quæsito. Castr. *l. c.* Dec. *in L. edita.* 3. *sub n.* 4. *vers. & ex his infertur. C. de eden. & in c. fin. sub n.* 47. *de constit.* Rimin. jun. *cons.* 131. *n.* 9. *&* *cons.* 200. *n.* 13. Cyriac. *ut infra*.

Sumitur autem declaratio tripliciter. Primo pro o- 2
mnimoda correctione: secundo pro modificatione, quæ in augendo, vel diminuendo consistit; tertio pro congrua verbi declaratione. Primæ duæ sunt impropriæ declarationes, & ex illis inducitur nova dispositio, tertia est vera, & propria declaratio, quæ inest antiquæ dispositioni. Castr. *cons.* 338. *&* 340. Sola *ad constitutiones antiquas Sabaudiæ in tit. de claus. mandatorum Principis significatione: in decreto Carolus. gl.* 5. *nu.* 10. Tepat. *in suo compendio variarum juris sententiarum in tit. de declarationibus l.* 2. *fol.* 12. & hæc consistit in explicatione ambiguæ dispositionis, quæ ex verbis dubiis ad diversos sensus adaptari potest sine alteratione substantiæ. Castr. *loc. cit.* Decius *loc. cit.* Menoch. *cons.* 160. *n.* 48. *&* *cons.* 191. *n.* 49. Honded. *cons.* 51. *n.* 75. *vol.* 2. Amat. *decis. Marchiæ* 61. *n.* 98. Cyriac. *controv.* 210. *nu.* 14. *& seq.* & hanc distinctionem approbat etiam Gabr. *de R. J. conclus.* 3. *per tot.* Gratian. *discept. for. c.* 560. *n.* 18. *par.* 3. Tuschus *litt. D. conclus.* 86. *n.* 23. Et quando declaratio fit circa actum, in quo non cadit dubitatio, in jure dicitur nova dispositio. Cravetta *cons.* 830. *n.* 9. *vol.* 5. Becci. *cons.* 186. *num.* 25. *vol.* 2. Bursat. *cons.* 339. *n.* 26. *vol.* 3. Surd. *cons.* 426. *n.* 47. *vol.* 3. apud Cyriac. *l. c. n.* 20. Et dicitur etiam nova dispositio, quando aliquid substantiale additur, vel diminuitur varians subjectum, Gabr. *de R. J. d. conclus.* 3. *n.* 49. Tusch. *l. c. conclus.* 86. *n.* 4. Honded. *cons.* 51. *n.* 75. *vol.* 2. Gratian. *decis.* 175. *n.* 13. Affict. Mascard. *de statut. conclus.* 13. *n.* 9. Surd. *cons.* 380. *n.* 44. 50. *&* 51. *vol.* 3. Menoch. *cons.* 331. *n.* 100. sicut etiam, quando aliquid additur, quod omissum erat. Paulus Bellon. *in tract. de potest. eorum quæ in continenti fiunt vel ex intervallo l.* 1. *c.* 16. *n.* 5. quia ut dicatur declaratio, verba debent convenire secundum propriam significationem cum priori dispositione. Gabr. *l. c. n.* 88. Cyriac. *l. c. n.* 27. *& seq.*

Et quando declaratio inducit novam dispositionem, 3
non trahitur ad præterita. DD. *cit.* & Felin. *in cap. fin. sub n.* 2. *vers. & ampliatur ista ampliatio de constit.* Nascard. *d. conclus.* 13. *n.* 8. *&* 9. quia lex nova respicit futura, non præterita. *L. leges* 7. *C. de LL. c. fin. de constit.* Cyriac *l. c. n.* 32. *& seq.*

Quoad tertiam vero declarationem inest actui de- 4
clarato; quia qui declarat, nihil de novo disponit, sed dispositum explicat. *L. heredes palam.* 21. §. *sed si quid post.* ubi Imol. *n.* 5. & Castr. *sub n.* 3. *ff. de testam.* Bart. *cons.* 37. *n.* 2. *vol.* 2. & qui declarat, novum non dicit, sed implicitum dictum explicat. Bellam. *cons.* 33. *n.* 40. *&* *decis.* 723. *n.* 5. Mohedan. *decis.* 7. *tit. ut lite pend.* Ancharan. *cons.* 65. *nu.* 3. Dec. *cons.* 423. *num.* 20. Natta *cons.* 420. *n.* 8. Rol. *cons.* 55. *nu.* 27. *vol.* 3. Surd. *cons.* 70. *n.* 1. & alii apud Cyriac. *controv.* 210. *nu.* 11. Et ita etiam de declarationibus S. Congreg. Concil. Trid. probat P. Anacletus Reiffenstuel *in lib.* 1. *Decretal. in proœmio nu.* 132. ex gl. *in cap. sicut nobis. ver. respondemus de V. S. in* 6. *auth. de rapt. mulier.* §. *fin. collat.* 9. & docet, quod licet in Legis editione sit necessaria publicatio, in declaratione tamen Legis non est necessaria. Et citat Barb. *de Jur. Ecclef. l.* 1. *c.* 4. *n.* 83. Fagnan. *in cap. quoniam. nu.* 42. *&* 43. *de constitut.* & ita etiam declaravit S. Congreg. apud Dianam *par.* 5. *tract.* 2. *res.* 96. & Barb. *l. c. n.* 83. Ex quibus constat, quam improbabiliter docuerint quidam Theologi mox citandi, declarationes Cardin. S. Concil. Trid. esse duntaxat doctrinales, & probabiles, nec vim obligandi habere, nisi postquam fuerunt publicatæ, & promulgatæ. Ita tenuerunt Bonac. *de LL. disp.* 1. *quæst.* 1. *p.* 8. *n.* 4. Laym. *in theolog. mor. l.* 1. *tr.* 4. *c.* 7. *n.* §. 7. *n.* 28. quibus addo Vincent. de Justis *de dispensat. matrimonial. l.* 1. *c.* 4. *a n.* 354. ubi *n.* 360. ponit requisita declarationum, quæ ponit etiam Dian. *mor. p.* 5. *tr.* 2. *res.*

2. *ref.* 96. & alii plures, quos ultimo excepto citat
Barb. *l. c. num.* 82. & contra hos probat, declarationes
Card. d. S. Conc. Trid. vim habere obligativam in
utroque foro; quia notorium est, hanc Congreg. a
Summ. Pontificibus a Greg. XIII. & Sixto V. ut hæc
specialiter incumbat executioni, & interpretationi Con-
cil. Trid. dubia, & difficultates circa illius decreta oc-
currentes *Sanctæ Sedis* nomine, eadem tamen consul-
ta, resolvant; uti Doctores longa manu ab eodem
Barb. *l. c. n.* 81. collecti docent, cum quibus Garz. *de
benef. in præfat. to.* 1. Zerola *in prax. par.* 1. *verb. au-
ctoritas & par.* 2. *verb. absolutio. post principium.* Zipæus
*in analytica postrema Juris Eccles. narrat. in Epist.
ad Lectorem.* Narbona *de appellat. a Vicario ad Episc.
part.* 1. *n.* 189. Homob. de Bon. *de exam. Eccles. tract.*
1. *par.* 1. *c.* 6. *quæst.* 29. Cochier *de permut. benef. par.*
2. *c.* 30. Ridolph. *in prax. judic. par.* 1. *c.* 7. *n.* 83. Fa-
gnan. *in d. c. quoniam* 13. *de constit. num.* 8. *& seq.* &
Pignatell. *consult.* 86. *nu.* 19. *to.* 1. & posse de illis au-
thententice constare sine publicatione, & promulgatio-
ne, uti nos tales habuimus, nimirum subscriptas a se-
cretario S. Congregationis, quam allegavimus in pra-
xi *ordinis*. & Sanz. non requirit publicationem, sed
duntaxat quod authentice de illis constet, & si quis
non credit, aliquam declarationem esse authenticam,
adeat Romam, & consulat S. Congregationem, & in-
terim observetur declaratio de qua controvertitur, &
quæ probatur per tot testes, quot sunt Doctores, qui
illam allegant, quia in ore duorum, vel trium stat
omne verbum. Ita Ciarlin. *controv. for. c.* 186. *nu.* 50.
in fin. hinc Rota semper solet hujusmodi declarationi-
bus deferre, ut testatur Rot. *decis.* 154. *n.* 3. *p.* 5. *rec. tom.*
1. ubi alia Rota. Nam Cardinalium authoritas in du-
biis, & causis decidendis censetur Apostolica; & tam
ex veteri, quam ex novo testamento causam trahere a-
perte probat textus notabilis *in cap. per venerabilem,
§. rationibus, qui fil. sint legit.* apud Fagnan. *l. c. nu.*
13. ubi ex Joan. Andr. *col.* 3. *in verb. fratres nostri.*
Anchar. *n.* 18. Abb. *n.* 19. *in d. c. per venerabilem*, quod
verba dicti textus sint intelligenda de Cardinalibus,
late Specul. *in tit. de legato.* §. *sequitur. num.* 2. itaque
publicatio solum necessaria erit in declarationibus in-
ducentibus novam dispositionem, & ita quæ per mo-
dum novæ legis eduntur, de quo casu forsan locuti
sunt aliqui ex DD. in contrarium citatis, secus in
declarationibus proprie talibus; quia cum non faciant
novum jus, sed tantum manifestent, quod prius erat,
& lex declarata ab initio promulgata fuerit, solemni-
tas publicationis semel adhibita in principali disposi-
tione non est ulterius repetenda illius declaratione.
ita Fagnan. *l. c. n.* 43. ubi DD.

5 Quia tamen declarationes Sacr. Congr. semper in-
telliguntur emanare juxta ea, quæ in facto proponun-
tur. *L.* 1. *C. de divers. rescr.* & ibi Padill. *n.* 14. Rub.
cons. 12. *n.* 2. Paris. *cons.* 9. *n.* 42. *l.* 1. Alex. *cons.* 84. *in
fin. l.* 1. Cassad. *decis.* 6. *de rescr.* relati a Rota *decis.*
154. *nu.* 5. *p.* 5. *rec. tom.* 1. ideo si adsint plures tales
declarationes inter se contrariæ, standum est ultimæ,
& non primæ. ita Rot. cit. *n.* 4. ad tex. *in L. non est
novum, cum duab. seqq. ff. de legib. c. cæterum, de rescr.*

¶ DECOCTI.

§. I.

Decoctorum & fallitorum vita.

1 Decocti † & falliti sunt infames & antiquo tem-
pore creditoribus laniandi assignabantur. Bald. *cons.*
249. *super libris Thesauraria, l.* 1. *nu.* 1. *circa fi. ver.
Item quia sunt infames*, quod duplicatur *lib.* 5. *cons.*
2 396. † Mentiuntur & decipiunt de facili, & ideo il-
lis in judicio solemniter examinatis non creditur; i-
gitur nec extra judicium. Bald. *d. cons.* 249. *n.* 1. *ver.
Æquitas etiam naturalis, l.* 1. *& cons.* 396. *l.* 5. ubi du-
plicatur, *& cons.* 250. *in fi. n.* 16. *l.* 1. quod valet argu-
mentum, est fallitus, ergo fraudator, in tantum quod
non excusatur volens probare contrarium, & duplica-
3 tur *cons.* 82. *l.* 5. † Et ideo decoctus, si confiteatur ad
favorem creditoris, cui confert hypothecam bonorum,
non potest præjudicare aliis creditoribus chirographa-
riis, & nisi constet de priori, prout in dote, præsu-
mitur confessio simulata, & hypotheca simulata. Bald.
cons. 432. *casus talis est; lib.* 1. † Fraudem commit- 4
tunt de facili falliti, idem si aliquid ante fallimentum
faciunt in damnum creditorum, non creditur eis. Bald.
d. cons. 249. *lib.* 1. *in prin.* duplicatur *lib.* 5. *cons.* 396.
ubi per tot. limit. nisi aliter constet de veritate. † Et 5
quod mercator ruptus præsumatur fraudator. Rota Ja-
nuen. *dec.* 83. *numer.* 12. † Testes esse non possunt in 6
criminali causa, neque in civili ardua; secus in civili
non ardua, vide plene Mascar. *cons.* 738. *Falliti an
repellantur a testimonio.*

§. II.

Decoctorum & fallitorum pœna diversa.

Mediolani † est decretum mercatorum contra falli- 1
tos, quod nullus possit eos receptare, etiam si pater,
mater, frater & quicumque alii sub certa pœna. Bald.
cons. 230. *In quæstione domini Milani, n.* 7. *ver. ver-
ba autem statuti, lib.* 1. ubi qualiter intelligatur tale
statutum, *& l.* 5. *cons.* 382. † Adde quia falliti appel- 2
lantur fraudatores, & ista præsumptio, super qua fun-
dantur pœnæ & statuta contra fallitos, est tantæ po-
tentiæ, ut probatio in contrarium eos non excuset,
quin pœnas patiantur, etiamsi velint docere de non
fraude. Bald. *d. cons.* 250. *in fi. num.* 14. *& seq. vers.
sed adhuc restat, lib.* 1. *& lib.* 5. *cons.* 382. *num.* 18.
† Florentiæ denegatur audientia fallito, seu cessanti 3
per statuta, ut etiam attestatur Aret. *cons.* 84. *numer.* 4.
& ideo cum ista exceptio impediat litis ingressum,
Bald. *in l. postquam liti; C. de pact.* Bart. *in l. omnes.
C. de fundis patrim. lib.* 11. non potest audiri fallitus
etiam in causa tactus, vel capturæ parte opponente, nisi
solvat ex præmissis, ad quæ facit Dec. *cons.* 275. *col.*
1. *&* 2. † Extende, quia vigore legis de anno 1489. 4
denegatur hæc audientia, etiam parte non opponente,
quo casu processus est ipso jure nullus. Alex. & Rip.
in l. 1. §. *sublata ff. ad Trebell.* late Dec. *cons.* 275.
† Restringe nisi talis cessans obtinuisset licentiam a 5
dominis sex mercantiæ virtute ejusdem legis, quo ca-
su potest agere nedum in illa curia, sed etiam in qua-
cumque alia, quia lex indistincte loquitur, & debet
indistincte intelligi. *l. de pretio ff. de publ. l.* 1. §. *ge-
neraliter, ff. de leg. præstan.* Docto. *in l. quamvis, in
fi. ff. de in jus voc.* † Restringe quia procedit lex, 6
ut cessans non audiatur agens via ordinaria, per ea
quæ tradit Bart. *in l. intra, ff. de re jud.* quia agi di-
citur litem contestando, *l. amplius non peti, ff. rem,
ratam hab.* & est glossa in *l. si postea. in gloss.* 1. *ff.
de pecul.* quam singularem notat Bald. *in c. quoniam
contra falsam. col.* 7. *de probat.* unde non procedit in
eo qui petit exequutionem sententiæ, quæ fecit transi-
tum in rem judicatam, maxime quando distulit oppo-
nere de hoc post multum tempus calumniose, de qui-
bus dubitat Tuschus: vide eum *litt. F. verb. Fallito-
rum & cessantium pœnæ diversæ concl.* 40. vide eund.
*litt. S. verb. statutum circa fallitos & decoctores qua-
liter intelligatur vel habeat locum. concl.* 547.

§. III.

Decoctus cui æquiparetur, & quæ possit, vel non?

Decoctus † æquiparatur fonti aquis exsiccato, de 1
quo *in l. & Attilicinus. ff. de serv. rust. præd.* sed
tamen potest præscribere decoctus, licet actio sit ina-
nis contra eum, quia præscribens æquiparatur solventi.
Bald. *cons.* 180. *Præmissis verbis n.* 1. *in fi. ver. non ob-
stat, lib.* 1. † Limita, quia decoctus non potest ex sua 2
confessione inducere hypothecam, etiam si confiteatur
dotem sibi promissam ante matrimonium. Ursil. *in ad-
dit. ad Afflict. dec.* 402. *n.* 6. *in fi. n.* 7.

§. IV.

Decoctorum Remedia, & Privilegia.

Decoctis † concedere possunt creditores pro majori 1
parte dilationem quinquennalem, etiam invita minori
parte, si concurrant ista, quod sint omnes congregati,
vel quod sit major pars habito respectu ad majorem
quan-

quantitatem virorum creditorum; item quod interveniat decretum superioris, videlicet judicis. Ang. *cons.* 213. *Simon & Jacobus, per tot.* quod est collegii Pe-
† rusini. † Extende ut procedat, etiam si alii creditores habeant instrumenta, vel credita habentia exequutionem paratam ex forma statutorum. Ang. *d. cons.* 213. *per tot.* vid. Tusch. *litt. C. verb. Cessio bonorum quibus permissa & quomodo & quando fieri possit. concl.* 218. vide plenius cund. *litt. M. verb. Major pars multa operatur. concl.* 14. vide cund. *ead. litt. verb. Moratoria qualiter concedenda debitoribus, concl.* 283.

§. V.

Decoctorum non sufficere bona, & qualiter distribuenda?

1 Regulariter † bona decoctorum sunt distribuenda inter creditores æquales per æs & libram. *l. pro debito*
2 *in fi. ff. de bon. auth. jud. possid.* † Amplia, quia imo Florentiæ extat statutum de cessantibus *lib.* 3. *rubr.* 10. *tit. de creditoribus cessantium*, per quod disponitur quod omnes creditores sint æquales & concurrant per æs & libram, non obstante quocunque privilegio, hypotheca & anterioritate, exceptis dotibus & debitis ex
3 causa tutelæ vel curæ. † Declata tamen, quia tale statutum est correctorium, & dicitur odiosum, & ideo in exceptis conservantibus jus commune dicitur favorabile, & recipit ampliationem, ut etiam creditum fisci seu Reipublicæ, & alia æquiparata doti & tutelæ sint excepta, quia in æquiparatis idem judicium, & ita judicatum alias fuit, ut in additione ad Tuschi
4 statutum. Extende † quia creditor, qui obtinuit sequestrum & confirmationem sequestri, adhuc concurrit cum aliis creditoribus, quando non fuit facta exequutio sententiæ, quia per eam non est translatum dominium. vide Tusch. *litt. S. verb. sequestrum a judice incompetenti inducit spolium, a judice vero competenti privat, & aufert aliquando dominium, aliquando non.*
5 *concl.* 106. † Limita quando exactiones fuerunt factæ a republica ex arbitrio, non per æs & libram, quia si mandatur satisfieri creditoribus, potest solvi plus uni, quam alteri, sicut exactio fuit major ab uno quam ab alio, ut contrariorum sit eadem disciplina, Jo. de Anan. *cons.* 34. *num.* 2. ubi dicit communem.
6 † Qualiter autem probetur bona decocti vel debitoris non esse sufficientia pro satisfactione creditorum, vide Mascard. *concl.* 737. *facultates alicujus non sufficere*, ubi, quod eo ipso, quod quis dicit non extare nisi talia bona, qui dicit plura extare, probare debet, ubi declarat; item probatur per famam, item per librum æstimi, item per instrumenta & testes, item per discussionem, item per affines, & conjunctos vicinos.

DECRETUM.

1 Decretum in contractibus, & maxime in reditione rationis facta a tutore debet a Judice cum magna causæ cognitione interponi, alias probata læsione etiam per conjecturas nihil operatur. Gratian. *discept. forens. c.* 563. *n.* 37. 38. & 44. Et tenetur ipse Judex subsidiaria actione, ad omnia damna & interesse, ut dixit Sabellus *in §. Judex n. & facit in §. Curator. num.*

2 Decretum interpositum sine causæ cognitione est nullum. Duen. *reg.* 186. *per tot.* ubi novem modis ampliat. vide Montan. *de tut. c.* 33. *n.* 289. *& seqq.* Paul. Christin. *decis.* 176. *n.* 5. *vol.* 3. Rot. *part.* 13. *recent. decis.* 400. *n.* 2. *& seqq.* Altimar. *de nullit. rubr.* 1. *part.* 4. *quæst.* 38. *n.* 95. *tom.* 6. Rot. post Urceol. *de Transact. decis. n.* 11. Et ideo est adhibendum, & interponendum probatis, ac excussis causis in scriptura separata. Duen. *d. reg.* 186. *ampliat.* 6. Menoch. *de arbitr. cas.* 171. *n.* 23. *& seqq.* Merlin. *decis.* 714. *nu.* 34. Rot. *part.* 13. *recent. decis.* 63. *n.* 2. *&c. part.* 13. *decis.* 479. *n.* 3. *& decis.* 521. *n.* 3. ubi quod ita litteraliter disponit statutum Urbis *lib.* 1. *cap.* 13. & ideo servandum, & causam expressam debere esse certam, & determinatam, nec vagam & generalem sufficere, Scop. ad Gratian. *dec.* 237. *nu.* 10. Nisi de consuetudine loci talis excussionis interveniant consanguinei, a quibus possit præsumi judex informatus prævio illorum juramento, circa utilitatem vel necessitatem contractus; Gratian. *discept. forens. cap.* 409. *num.* 30. *cap.* 153. *per tot. cap.* 555. *num.* 12. *& cap.* 657. *num.* 15. Idem Gratian. *decis.* 130. *num.* 8. *& seqq. & decis.* 237. *numer.* 14. *&c.* Urceol. *consult. forens. cap.* 28. *num.* 34. *&c.* Idem Scop. *loc. cit. num.* 11. *&* 12. Prædictam excussionem per scripturam separatam non servari de consuetudine, etiam in quocunque negotio gravissimo requirente causæ cognitionem, & subtilissimum omnium circumstantiarum examen, & hujusmodi consuetudinem valere, & per eam tolli posse jus positivum & statutum, testatur idem Gratian. *discept. forens. cap.* 861. *n.* 13. *&c.* Surd. *decis.* 334. *per tot. l.* 2. Urceol. *d. c.* 28. *n.* 26. *&c.* Sperel. *decis.* 109. *num.* 52. *&c.* Quod causæ cognitio dicatur satis constare ex verbis instrumenti, *causa mature, & diligenter discussa, & inspecta, vel cognita*, illisque standum dixit Rot. *in noviss. part.* 7. *decis.* 89. *n.* 8. ex Alex. *consil.* 80. *n.* 6. *l.* 5. *& aliis infra, n.* 5.

Decretum Judicis præsumitur justum, nisi constet de 3
læsione etiam per conjecturas, Menoch. *lib.* 2. *præsumpt.* 75. *per tot.* Gratian. *discept. forens. cap.* 409. *num.* 33. *cap.* 435. *num.* 10. *& cap.* 553. *num.* 5. Urceol. *consult. forens. cap.* 28. *num.* 1. *& alii passim.* Quod tamen videtur intelligendum de decreto interposito per judicem superiorem, vel etiam inferiorem, sed Doctorem, & peritum, alias pro eo nihil præsumitur. Rot. *part.* 2. *divers. dec.* 72. *num.* 34. Simoncel. *de decret. lib.* 3. *tit.* 37. *& seqq.* Menoch. *lib.* 2. *præsumpt.* 67. *num.* 19. *&* 20. Gratian. *discept. forens. cap.* 13. *nu.* 1. *cap.* 153. *per tot. cap.* 233. *num.* 555. *num.* 12. *cap.* 657. *num.* 14. *& cap.* 831. *nu.* 2. *&c.* Duen. *reg.* 189. Quod stante enormissima læsione nihil operetur decretum, curatoris auctoritas, nec juramentum, & similes cautelæ. Rot. *part.* 2. *d. vers. decis.* 82. *numer.* 2. Fachin. *controv. jur. lib.* 3. *cap.* 20. Gabriel. *comm. concl. tit. de empt. & vend. concl.* 1. *num.* 57. Paul. Christin. *decis.* 28. *num.* 12. *&* 13. *volum.* 5. ubi de læsione ultra dimidiam. Altimar. *de nullit. rubr.* 1. *part.* 4. *quæst.* 38. *numer.* 93. *tom.* 6. Altograd. *controvers.* 23. *num.* 26. *&* 27. Quod præsumatur solemniter factum ex antiquitate temporis & enunciatione solemnitatum in genere, imo etiam sine enunciatione, stante longissimo tempore 30. annorum, Rot. *part.* 2. *divers. decis.* 143. *numer.* 3. *&c. & decis.* 193. *per tot.* vide Sabell. *summ. div. Tract. in §. solemnitas. numer.* 2. Tusch. *litt. S. conclus.* 322. *& seqq.* Mascard. *de probat. conclus.* 487. *&* 488. ubi an, & quando præsumatur ex antiquitate temporis, & faciat præsumi omnia solemniter acta.

Decretum potest interponi a judice domicilii illius, 4
qui indiget decreto, licet bona immobilia, super quibus contrahitur, sint alibi sita, nec est necessarium aliud decretum judicis loci, in quo sita sunt bona, sed sufficit illud judicis domicilii, quod ratione jurisdictionis, quam habet in personam extenditur ad omnia bona alibi sita. Gratian. *discept. forens. c.* 861. *num.* 18. Paul. Christin. *decis.* 176. *num.* 7. *vol.* 3. Simoncel. *de decret. lib.* 3. *tit.* 7. *num.* 17. *&* 18. *lib.* 2. *tit.* 4. facit quod dixit Sabellus in resol. *cap.* 69. *n.* 38. ubi quod spectat ad Episcopum Ecclesiæ alienantis, & non ad eum, in cujus diœcesi sita sunt bona, auctoritatem interponere, vide Sabell. *summ. divers. Tract. in §. Judex num.* .... *infra num.* 16. Altimar. *de nullit. rubr.* 9. *quæst.* 26. *num.* 161. *tom.* 1. Scialoya *de for. competent. cap.* 4. *nu.* 18. non valet tamen, nec quidquam operatur interpositum ad ipsius judicis interponentis favorem, cum nemo possit contractum ad sui commodum authorizare. Rot. *part.* 13. *recent. decis.* 368. *vel* 370. *nu.* 12. in Ravennat. revelationis, *& decis.* 400. *n.* 21. in eadem causa.

Decretum non præsumitur ex justa causa interposi- 5
tum, stante temporis brevitate, & præcipitantia, quæ dicitur justitiæ noverca, & ubi aliquid permittitur ex causa, non est de facili sumenda occasio, sed mature, ac deliberate, & cum expressione cognitionis causæ, quæ est omnino necessaria exprimi, alias non præsumitur etiam in Principe, ubi agitur de tollendo jure quæsito. Magon. *decis. Flor.* 131. *num.* 6. *& seqq.* vid. supra *nu.* 2. *&* 3. Quod decretum judicis faciat præsumere justitiam, & veritatem causæ. Surd. *cons.* 451. *nu.* 28. Rot. *part.* 3. *recent. decis.* 643. *num.* 2. *& part.* 13. *decis.* 110. *nu.* 9. Et contractus fa-

ctus

ctus cum decreto Judicis in dubio præsumitur ad utilitatem minoris. Altimar. *de nullit. rubr. 1. part. 4. quæst. 48. sub n. 95. tom. 6.*

6 Decretum interpositum ex falsa causa est ipso jure nullum. Bart. *in d. l. Seja num. 3. ff. de tut. & curat. dat. ab his.* Afflict. *decis.* 218. *numer.* 4. Rot. *part.* 2. *divers. decis.* 33. *num.* 16. Pic. *ad stat. Urb. glos.* 21. *num.* 35. Gratian. *discept. forens. cap.* 122. *num.* 5. *cap.* 691. *num.* 31. & *cap.* 961. *num.* 24. & 25. Tusch. *litt. D. concl.* 124. &c. Paul. Christin. *dec.* 175. *numer.* 11. *vol.* 3. Ricc. *collect.* 3164. Rot. *part.* 16. *recent. decis.* 312. *numer.* 22. & *seqq.* ubi etiam quod Judex debet certior fieri de veritate causæ, aliunde quam ex assertione contrahentium, & *part.* 17. *decis.* 231. *numer.* 14. De Luc. *de judic. disc.* 36. *num.* 31. Supplet enim tantum defectum solemnitatum, non autem defectum causæ. Duen. *reg.* 185. *per tot.* ubi quatuor modis ampliat, & septem limitat idem Gratian. *discept.* 624. *n.* 16. Duran. *decis.* 373. *numer.* 15. Rot. *part.* 12. *recent. decis.* 109. ubi pro nullitate contractus mulieris ex defectu veritatis causæ, vel si causa adducta fuerit nimis vaga, & generalis, & *d. part.* 12. *decis.* 193. *per tot.* & *decis.* 200. *per tot.* & *decis.* 383. *per tot.* ubi de nullitate census a muliere constituti pro extinguendo alio censu nullo, vide Sabellum *in §. obligatio numer.* 4. Rot. *part.* 13. *recent. decis.* 512. & *part.* 14. *decis.* 31. *per tot.* & *decis.* 163. *numer.* 6. & *seqq.* ubi quod causa non debet esse damnosa, & levis, & *decis.* 265. *num.* 6. & *seqq.* De Luc. *de alienat. disc.* 24. *nu.* 17. *in fine.* Habet tamen pro se præsumptionem veritatis causæ, super qua fuit interpositum, ita ut allegaati contrarium incumbat onus probandi. Cavaler. *decis.* 482. *numer.* 4. Mascard. *probat. concl.* 486. vide Tusch. *d. concl.* 124. *n.* 3. &c. Rot. *part.* 12. *decis.* 109. *n.* 10. &c. ubi quod verum est in dubio, secus autem dum causæ ineptitudo convincitur ex nimia generalitate. De Luc. *de alienat. disc.* 28. *n.* 6. & *disc.* 31. *n.* 5.

7 Decretum partim ex vera, & partim ex falsa causa interpositum est nullum. Bart. *in l. Fulcinius §. Prætor ait, ff. ex quib. caus. in poss. eat.* Scapuc. de Salvian. *lib.* 3. *qu.* 12. *nu.* 7. Gratian. *discept. forens. cap.* 162. *num.* 19. Duen. *dict. regul.* 185. *ampliat.* 4. Capyc. *decis.* 51. *num.* 1. & *seqq. ad* 8. Odd. *de restit. in integr. quæst.* 77. *num.* 43. Rot. *part.* 12. *recent. decis.* 63. *n.* 5. & *seqq.* ubi quod est nullum in totum, & *decis.* 109. *num.* 9. *decis.* 200. *per tot. decis.* 340. *num.* 9. *part.* 13. *decis.* 479. *num.* 8. *part.* 14. *decis.* 378. *numer.* 9. De Luc. *cit. disc.* 36. *num.* 31. *de Judic.* Si tamen sit interpositum ex pluribus causis, sufficit unam veram esse. Cavaler. *decis.* 482. *num.* 5. vid. Sabell. *summ. divers. Tract. in §. mulier, num.* 19. *§. causa, num.* 23. Rot. *part.* 14. *recent. decis.* 221. *numer.* 3. facit Altimar. *de nullitat. rubr.* 1. *quæst.* 13. *num.* 131. *tom.* 3. Quod debeat esse distinctum super quo contractu interponatur, ita ut alternative interpositum & concessum, veluti de alienando, vel pignori dando, non valeat. Menoch. *de arbitr. cas.* 171. *num.* 16. &c. Quod sit individuum, & ideo impositio census pro parte nulla ex defectu versionis in utilitatem minoris, corruat in totum, Rot. *part.* 14. *recent. decis.* 162. *numer.* 14. & *decis.* 163. *num.* 15. &c. ubi quando ita conclusio non procedat, & *decis.* 265. *num.* 12. &c. ubi quod licet decretum sit nullum, tenetur mulier, vel minor de in rem verso pro parte, quæ in extinctionem proprii debiti cessit, & *decis.* 378. *d. part.* 14.

8 Decretum fundatum super causa præcedente nulla, & invalida nihil operatur, ut si mulier, vel minor sine solemnitatibus confessi fuerint in apocha aliquid recepisse, licet de illa postea fiat instrumentum cum decreto, non operatur tanquam fundatum super dicta apocha nulla, Gratian. *discept. forens. cap.* 669. *num.* 6. & *per tot.* facit Mag. *decis. Luc.* 13. *n.* 33. vide Sabell. *summ. div. Tract. in §. obligatio num.* 4. & *§. Positio.* Duran. *decis.* 373. *num.* 15. Rot. *part.* 13. *recent. decis.* 495. ubi quod prima obligatio nulliter contracta, tunc reddit nullam secundam pro extinguenda prima factam, quando nullitas primæ jam erat opposita, secus autem si adhuc erat in implicito statu validitatis, nam hoc casu sufficit ad sustinendum secundum contractum, vide Sabell. *summ. div. Tract. in §. statutum requirens &c. n.* 13. & *n.* 20.

9 Decretum Judicis facit præsumere utilitatem; Gratian. *discept.* 861. *numer.* 4. Altimar. *de nullit. rubr.* 1. *part.* 4. *qu.* 36. *a numer.* 95. *tom.* 6. Interpositum tamen perfunctorie nunquam impedit restitutionem in integrum, idem Gratian. *cap.* 761. *n.* 11. Quod imo nunquam facit cessare restitutionem in integrum, late Simoncel. *de decret. lib.* 3. *tit.* 7. *num.* 3. & *seqq.* Odd. *de restit. in integr. quæst.* 23. *art.* 9. 10. & 11. *per tot.* Quod oporteat multa, & qualia. Tusch. *litt.* D. *conclus.* 126. *per tot.* Qualiter suppleat defectum insinuationis, vide Sabell. *summ. divers. Tract. in §. Insinuatio. nu.* 12. *in fi.* Quod suppleat omnium solemnitatum defectum, *l. etiam in princ. ff. de bon. lib.* Gratian. *discept.* 564. *n.* 21. Merlin. *decis.* 226. *n.* 9. Rot. *part.* 13. *recent. decis.* 224. *n.* 11. &c. *infra n.* 14.

10 Decretum latum, sive interpositum ex falsis probationibus est ipso jure nullum, absque beneficio restitutionis in integrum, licet in eo non sit expressa falsa causa, & idem est in rescripto. Bart. Jas. & alii *in l. divus, ff. de except.* Odd. *de restit. in integr. q.* 77. *art.* 9. *per tot.*

11 Decretum non potest interponi die feriata in honorem Dei, nisi in re pia, in casu necessitatis. Guid. Pap. *decis.* 815. *n.* 10. Duen. *reg.* 188. *cas.* 4. Penzon. *ad stat. urb. c.* 58. *num.* 11. &c. vide Sabell. *summ. divers. Tract. in §. Contractus n.* 36. *§. Juramentum. n.* 31.

12 Decretum debet interponi a judice sedente pro tribunali, ad instantiam contrahentium, & in scriptis redigi per Notarium, alias est nullum, late Pic. *ad stat. Urb. glos.* 21. *nu.* 15. & *per tot.* ubi plura. Quod non sufficiat interventus judicis, sed positive requiratur illius decretum, per quod appareat discussisse utilitatem, & approbasse contractum, hujusmodi tamen defectus diceretur remissus, si minor factus, major tacuerit per quinquennium. Merlin. *decis.* 535. *per tot.*

13 Decretum interpositum in fine cum clausula *super omnibus, & singulis, &c.* refertur non solum ad substantialia contractus, sed etiam ad omnia enunciata, & incidenter prolata, & operatur ut is credatur. Rot. *part.* 2. *divers. decis.* 316. *n.* 17. Pic. *dict. glos.* 21. *num.* 20. & *seqq. ad* 32.

14 Decretum adhibitum juxta formam statuti illud requirentis pro confirmatione, & validitate actus, non potest supplere alios defectus, nam interpositum ad unum effectum, & unum actum non extenditur ad alium. Gratian. *discept. forens. cap.* 483. *nu.* 12. & *cap.* 485. *num.* 16. *cap.* 767. *num.* 23. & *cap.* 827. *nu.* 6. &c. Menoch. *de arbitr. cas.* 211. *n.* 9. ubi quod unus judex non potest suas, & consanguineorum vices supplere, sed adhibendi sunt duo judices, unus qui interponat decretum, alter qui suppleat defectum consanguineorum, ubi opus fuerit. *supr. n.* 4.

15 Decretum judicis pro forma requiritur in alienatione rei immobilis facta per minorem, vel pupillum, ultra alias solemnitates, de quibus Sabell. *summa divers. Tract. in §. Alienatio. nu.* 22. quo deficiente, alienatio est ipso jure nulla. *l. magis puto, §. si æs alienum, ff. de reb. eor. l. si quidem, & l. si prædium. Cod. de præd. min.* Jodoch. Damhouder. *de subhast. c.* 2. *nu.* 13. & *seqq.* Montan. *de tut. c.* 33. *per tot.* Menoch. *de arbitr. cas.* 171. *per tot.* late Tusch. *litt.* D. *concl.* 124. & *seqq.* ubi quando sit nullum. Merlin. *decis.* 535. *per tot.* De Luc. *de alienat. disc.* 61. *n.* 4. & *seq.* Brunneman. *in l. magis puto, ff. de reb. eor.*

16 Decretum Judicis requiritur in alienatione rerum Civitatis, præsumitur interpositum ex justa & rationabili causa, & cum interventu omnium solemnitatum, ac sufficit esse interpositum a judice ordinario loci, in quo sita sunt bona, licet secundum alios debeat interponi a judice domicilii, & secundum alios a Præside Provinciæ. Gratian. *disceptat. for. cap.* 654. *num.* 20. & *seqq.* ubi remissive quæ alia requirantur in hujusmodi alienatione rerum Civitatis. vide Sabell. *summ. divers. Tract. in §. Alienatio. n.* 31. *supra nu.* 4. Brunneman. *in l. final. C. de vend. reb. Civit. l.* 11. Viginti casus, in quibus est necessarium judicis decretum, & ex quibus annulletur, vide per Duen. *reg.* 187. 188. & 189. Tusch. *litt.* D. *concl.* 124. & *seq.*

17 Decretum Judicis appositum in inventario supplet solemnitates illius, si fuerint omissæ, quod intellige fuerint saltem enunciatæ, alias secus. Gratian. *discept. forens. c.* 767. *nu.* 11. & 14. Pahanuc. *de Inventar. par.* 3. *nu.* 78. An autem sit necessarium in inventario, vide Sabell. *summ. divers. Tract. §. Inventarium.*

Decre-

18 Decretum, & aliæ solemnitates statutariæ, non requiruntur in expeditione actus necessarii, ut in extinctione census facta cum pupillo. *leg. a divo Pio* §. *final.* ubi Alexand. & Jason. *ff. de re judic.* Felic. *de societ. cap.* 4. *n.* 35. Pic. *ad stat. Urb. glos.* 7. *n.* 14. vide Sabell. *summ. divers. Tract. in* §. *statutum*. Merlin. *decis.* 758. *n.* 4.

19 Decretum Judicis non requiritur in alienatione rei, quæ servando servari non potest, prout pecunia, Rot. *part.* 2. *divers. decis.* 89. *nu.* 1. & 2. Altimar. *de nullit. rubr.* 293. *quæst.* 1. *sect.* 1. *nu.* 269. *tom.* 8. Alia vide in Sabell. *summ. divers. Tract.* §. *statutum requirens certas solemnitates per tot.*

20 Decretum de torquendo requiritur antequam deveniatur ad torturam, a quo decreto de jure datur appellatio, licet de consuetudine non servetur. vide Sabell. *summ. divers. Tract. n. Judex &* §. *Tortura*. ¶

DECRETUM IRRITANS.

Praxis Decreti irritantis.

De hac decreti irritantis materia vide supra in praxi *Clausularum Apostol. claus.* 46. *n.* 55.

1 Decretum irritans ligat etiam Papam juxta Gabr. *com. conclus. tit. de clausul. concl.* 3. *n.* 4. & ibi DD. at quod regulariter non liget Papam, defendit Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 38. *n.* 33. quamvis loquatur de quacumque auctoritate etiam Apostolica; quia id intelligitur, quando illa auctoritas Apostolica provenit a delegatis Apostolicis, non autem quando provenit ab ipsomet Papa, ut per Rot. *ibidem*, & verba decreti *de quacumque auctoritate*, non sunt trahenda ad personam loquentis, & multo minus ipsius Papæ, per Aym. *cons.* 3. *nu.* 18. *& seqq. &* 26. nisi in litteris dicatur *etiam per nos*. per Rot. *decis.* 106. *nu.* 3. *p.* 1. *divers.* vel nisi decretum irritans apponatur in lege, seu constitutione generali; quia tunc ligat etiam Papam. ita Maresc. *loc. cit.* Hoc unum est, quod interponens hoc decretum possit venire contra illud, & actus valet, quando facit motu proprio, vel, si facit ad instantiam partis, faciat ex certa scientia cum clausula derogatoria ipsius decreti. DD. apud Gabr. *loc. cit. nu.* 5. Maresc. *num.* 37. ubi Socin. *cons.* 117. *col. fin. vers. sed quando*, *lib.* 3.

2 Decretum irritans tollit consuetudinem non tantum præteritam, sed etiam futuram. DD. apud Gabr. *l. c. n.* 39. excepta immemorabili, ut supra in verbo *Consuetudo n.* 47.

3 Inficit possessionem, & titulum, si fuit positum in speciali reservatione de certo corpore beneficii, secus, si super incerto beneficio. Gabr. *l. c. n.* 15. ubi Bellam. *cons.* 34. *col.* 3. *vers. ad secundum facit.* Felin. *in cap. in nostra in* 36. *corollar. de resc.* & alii.

DEFENSIO.

Praxis Defensionis.

1 Defensio contra Magistratum etiam injuste procedentem non est licita; quia, cum utatur jure publico, non dicitur injuriam facere. *L. injuriarum* §. 1. *ff. de injur.* Farin. *de homicid. q.* 125. *n.* 101. ubi DD. Carrer. *in pract. crim. de homic.* §. *circa secundum*. *n.* 7. Mascard. *de probat. concl.* 1126. *l.* 3. *n.* 57

2 Neque est licita contra Genitores verberantes; quia ubi justa est offensio, ibi injusta est defensio. DD. Conciol. *res. crim. in verb. defensio res.* 8. *n.* 1. Pasqual. *de patr. pot. p.* 3. *c.* 4. *nu.* 7. apud quos; quod si filius resistat patri eum verberanti, ipsumque repercutiat, possit impune occidi. Clar. *in* §. *fin. q.* 56. *num.* 2. & ibi Bajard. *num.* 3. ubi plura. Neque est licita servis contra dominos, uxori contra maritum, aut Monacho contra Abbatem, & tandem contra illos, quibus debetur reverentia; nisi isti immoderate, & atrociter, seu animo occidendi percuterent, vel vulnerarent; quia tunc licita esset contra eosdem defensio. *DD. cit.* Farin. *de homic. q.* 125. *n.* 110. *&* 111. si tamen aufugiendo non possent se salvare, alias secus; quia, si possent, tenerentur fugere. Conciol. *l. c. nu.* 7.

3 Hinc bannitus, quando est diffidatus, non potest resistere se defendendo vulneratione, aut occisione aggressoris, sed tantum potest fugam arripere; quia offensio est justa. Conciol. *l. c. num.* 7. *vers. adde.* alias puniretur, ut tradunt Bar. Castr. & alii *in L. ut vim.* 3. *ff. de just. & jur.* relati per Conciol. *loc. cit.* Farin. *de homic. quæs.* 125. *n.* 114. dummodo banniti aggressio fiat ex causa publica; non ex odio privato. Gail. *de pac. publ. l.* 1. *cap.* 16. *num.* 10. ubi Bal. *in d. L. ut vim. n.* 3. & dummodo sententia, vel statutum faciant licitam occisionem banniti, & non tantum impunitam. vide Farin. *d. num.* 114. & dummodo non proditorie, uti veneno, occidatur. Cabal. *res. crim. cas.* 278. *n.* 1. & ibi Gumez. *var. res. tom.* 3. *de homic. n.* 7. *circa med.* Farin. *in pract. criminal. tit. de var. & divers. quæst. q.* 103. *nu.* 110. *vers. prout & contrarium.* & alii; quamvis alii cit. a Conciol. *n.* 4. teneant licere talem bannitum etiam veneno occidere, quos refert etiam Farin. *loc. cit. n.* 8. ita ut teste Conciol. *n.* 5. in practica observaretur, cum talis sententia, & statutum respiciant publicam utilitatem.

Defensio suæ vitæ & honoris est licita quibuscum- 4
que, & contra quoscumque etiam contra Principem, & Papam per Farin. *de homic. q.* 125. *num.* 34. de quo tamen dubitat Clar *in* §. *homicidium num.* 30. ita ut nullo jure, statuto, vel consuetudine tolli possit, & quidem quibuscumque armis, etiam occidendo aggressorem, etiam pro conservatione bonorum: & sufficit armorum terror intentatus pro probanda defensione: etiam pro defensione proximi, etiam defensione præventiva contra parantem offensam, vel insidiantem, vel minantem, dummodo minæ fuerint de occidendo. Licet non sciatur, an sit solitus exequi minas, maxime si est potens; & hæc quidem quoad forum externum, quidquid sit in fore interno, quod pro hic & nunc Theologis relinquimus, & dicemus aliqua in *verb. Homicidium.* vide late Farin. *d. quæs.* 125. *per tot.* Clar. *in* §. *homicidium*. *a n.* 24. Gail. *l.* 2. *pract. observ.* 110. *a n.* 10. Mascard. *de probat. concl.* 1126. *lib.* 3. Gomez. *var. res. tom.* 3. *c.* 3. *a n.* 20. Pasqual. *de patr. potest. p.* 3. *c.* 6. *per tot.* Conciol. *res. crim. res.* 1. *per tot. in verb. defensio*. apud quos innumeri alii videri poterunt, sicut & diversi casus in hac materia occisionis ad defensionem vitæ propriæ, bonorum, proximi &c. factæ.

Et defensio potest fieri in quocumque loco, etiam 5
in Ecclesia, ita ut tunc per effusionem sanguinis non polluatur, nec indigeat reconciliatione, ut dicit Farin. *d. c.* 125. *n.* 22. ubi Dec. *in d. L. ut vim. n.* 4. *in fin. ff. de just. & jur.* & ibi etiam Mantua. *num.* 24. *in fin.* Jac. Ayrer. *in tr. de homic. necess. p.* 1. *nu.* 82. *in* 14. *amplias.* & alii.

Porro defensio debet fieri cum moderamine inculpa- 6
tæ tutelæ, aliter punitur extraordinarie ob excessum. Fachin. *lib.* 1. *contr. jur. c.* 32. & *DD. cit.* Et debet fieri in continenti, non ex intervallo, aliter præsumitur facta ad vindictam. Gail. *de pac. publ. c.* 16. *n.* 12. *l.* 1. ubi quando dicatur facta in continenti, *& pract. obs. l.* 2. *d. obs.* 110. *n.* 13. Pasqual. *loc. c. n.* 15. Conciol. *l. cit. res.* 3. *nu.* 6. *&* 7. Farin. *loc. cit. num.* 338. *seqq.* Capon. *disc. for. c.* 392. sive defensio sit personæ, sive rerum: nec dicitur defensio moderata, si offensus potuit fugere, & non fugit, de quo infra in praxi *fugæ*. Et qualiter defensio in homicidio debeat probari, vide Fachin. *l. c. c.* 30. Conciol. *l. c. res.* 2. Clar. *l. c. n.* 33. & ibi Bajard. *n.* 109. Farin. *l. c. n.* 120. *& p.* 7. *n.* 419.

Defensio in dubio præsumitur facta in continenti, 7
non autem ex intervallo. Bologn. *in d. L. ut vim. n.* 41. *ff. de Just. & Jur.* Boss. *in pract. tit. de homic. sub n.* 82. quos sequitur Prosper Farin. *l. c. num.* 345. apud Conciol. *l. c. res.* 3. *nu.* 16. contra Mascard. *de probat. concl.* 1126. *n.* 44. *l.* 3. quod tamen quis ad defensionem occiderit, non præsumitur, sed erit ab allegante probandum. Bal. *in L.* 1. §. *cum arietes. vers. & ideo ff. si quadrup. paup. fecis. dicatur.* Medic. *de casib. fortuit. p.* 1. *q.* 8. *n.* 6. Mascard. *de probat. concl.* 72. *n.* 2. *l.* 1. *& alibi*. Cabal. *resol. crim. cas.* 56. *n.* 29. *cent.* 1. & alii relati a Conciol. *l. c. res.* 9. *n.* 1. ubi quod non admittatur confessio qualificata, dicendo, *ad meam defensionem occidi &c.*

Defensio etiam cum occisione aggressoris est licita, 8
licet insultatus non sit in periculo vitæ, si tamen imminet periculum injuriæ personalis, dummodo injuria personalis sit talis, quæ inferat periculum vitæ, de quo in verbo *fuga*, quod eo ipso dicitur imminere, quod

quis

quis armis impellatur. vide Covar. *in Clem. si furiosus p. 3. §. 1.* Boss. *de homic. cap.* 83. Farin. *d. q.* 125. *a num.* 41. ubi *n.* 42. explicat, nempe non licere pro defensione honoris ab initio aggressorem statim interficere, sed solum resistere, & si postea ex hac resistentia ponatur resistens in discrimen vitæ, tunc erit etiam licitum occidere, (modo non excedatur moderamen inculpatæ tutelæ) aliter secus. ubi Bolognet. *in d. L. ut vim. n.* 42. *in fin. ff. de Just. & Jur.* Harptecht §. *hæc actio. nu.* 180. *in fin. Inst. de injur.* Ayrer. *in tract. de homic. necess. p.* 1. *n.* 92. *& seqq.* alias sequeretur absurdum, ut notat. cit. Ayr. apud Farin. *ibid.* quod nempe quis posset interficere volentem verbali injuria afficere, & hæc quoad forum externum: nam pro foro interno obiter hic notanda est sententia damnata a fel. record. Innoc. Papa XI. quæ sic sonat. *Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.* quamvis tales quoad forum externum mitius puniuntur. Pasqual. *l. cit. num.* 27. *seqq.* Farin. *l. c.* ubi infert, quod homicidium ob solam defensionem honoris non sit omnino impunibile, & facium tradita per Fagnan. *in cap. suscepimus, num.* 18. *& in cap. petitio. n.* 9. *de homic.* ubi occidens ob defensionem solam sui honoris, si non adsit simul defensio vitæ, fit irregularis. ubi Navar. *in man. c.* 27. *n.* 213. Covar. *in Clem. si furiosus. p.* 8. §. *un. n.* 4. *per tot.* quod idem contra nonnullos probabilius dicunt in occidente ob solam bonorum defensionem, nisi insuper adsit periculum vitæ, utpote quia fur telo se defendit, ut Covar. *in d. Clem. si furiosus. p.* 3. §. *un. n.* 6. ubi ponit exempla. Fagnan. *in d. cap. interfecisti. a n.* 5. *seqq. & in cap. suscepimus, per tot. late, de homic.* defendat se ergo insultatus clamoribus, aut aliis mediis licitis, non vero statim occidendo, & si postea invadens nolit cedere, sed insuper occidere intenter, defendat se, & suam vitam etiam occidendo, nec tunc diceretur occidere ob sua bona conservanda, sed ob conservandam vitam.

9 Et excessus defensionis, quamvis non puniatur pœna ordinaria, ut ad tex. in *L. si adulterium cum incestu, §. Imperatores. ff. ad L. Jul. de adult.* & DD. apud Covar. *l. c. n.* 2. Pasqual. *l. c. nu.* 12. *& DD. cit.* tamen talis homicida fieret irregularis, ut probat P. Pirhing *l.* 5. *decret. tit. de homic. n.* 93. Covar. *l. c. n.* 3. ubi *n.* 4. infert talem irregularem fieri, qui poterat mortem vitare fugiendo, si omissa fuga invasorem occiderit. per *DD. ibid. cit.* plura vide *apud DD. cit.* & infra in praxi *fugientium*; & in praxi *irregularitatis.*

DEGRADATIO.

Praxis Degradationis.

1 Degradatio alia est verbalis, alia realis, seu actualis: & verbalis degradatio dupliciter fit, & primo simpliciter ad pœnam, & tunc fit per solam, & simplicem sententiam, qua Clericus ob delictum ab ordinibus sacris perpetuo depositus declaratur. Secundo vero verbalis declaratio fit ad effectum, ut sequatur actualis degradatio, de qua *in cap. degradatio, de pœn. in* 6. Antonel. *qui infra.* Menoch. *de arbitr. cas.* 415. *a n.* 3. & declaratio realis, seu actualis, est ipsa executio degradationis verbalis secundo loco positæ, quando nempe Clericus incorrigibilis post degradationis sententiam personaliter privatur, exuitur, & spoliatur ordinibus, & insignibus Ecclesiasticis. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 6. *c.* 3. *nu.* 1. 2. *&* 5. nam primo Clericus degradatur verbis, deinde facto. Menoch. *l. cit. n.* 24. ubi DD. cum enim Judex Ecclesiasticus ob incorrigibilitatem Clerici delinquentis eundem Judici sæculari temporaliter puniendum tradit, ne is manus violentas in Clericum injiciendo incurrat in aliquam excommunicationem, ante traditionem Ecclesiasticus talem Clericum authorizare debet, & desecrare per verba consecrationi contraria, ut dicit Car. de Grass. *de eff. Cler. effect.* 1, *n.* 818. eidem coram Judice sæculari, cui tradi debet, abradendo loca capitis, & manuum, quæ ordinatione fuerunt oleo uncta, & auferendo solemniter ornamenta ea a degradato, quæ acceperat tempore suæ ordinationis. Vide etiam Gonzal. *in cap. cum non ab homine, de judic. n.* 14. & qualiter fiebat, ac quibus solennitatibus de Jure Canonico antiquo, vide *in d. cap. degradatio.* ubi glos. & DD. *de pœn. in* 6. *cit. cap. cum non ab homine, de Judic. cap. novimus de V. S. cap. fœlix.* 15. *q.* 7. *cap. non potest, de re jud.* & de Jure Concil. Trid. vide *sess.* 13. *c.* 4. *de reform.* & illius formam videre poteris in Pontificali Romano, & illius sententiæ formam tradit Menoch. *loc. cit. nu.* 8. deductam *ex cap. accedens. dist.* 50. *& cap. veritatis, de dol. & contum.* hisce verbis: *& quia novimus te commisisse tale crimen hujus degradationis dignum, ideo sententialiter dicimus te esse deponendum &c. prout te deponimus &c.*

Degradatio ergo verbalis primo loco posita, nihil aliud est, quam ab altaris ministerio depositio, seu perpetua remotio, seu ordinum privatio. Menoch. *l. c. n.* 3. Antonel. *qui supra n.* 4. Ciarlin. *contr. for. c.* 297. *nu.* 32. fitque per solam, & simplicem sententiam per illam Clericum privando perpetuo ab Ordinibus sacris, seu illorum ministerio. Grass. *l. c. n.* 815. & est altera fere depositio, & ab illa solum differt, quia illa Clericum solum privat a ministerio ad tempus, degradatio vero in perpetuum. *DD. cit.* Barbos. *de offic. Episc. p.* 3. *alleg.* 110. *n.* 1. Bonac. *de censur. disp.* 4. *punc. un.* Bellet. *disquis. cleric. tit. de favor. Cler. person.* §. 10. *n.* 4. alias differentias vide apud Laym. *in theol. mor. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 3. *c.* 5. *n.* 1. *&* 2. 2

Non aufert privilegium Clericale, canonis, vel fori. *DD. cit.* potest fieri per Episcopum solum vel ejus Vicarium generalem privando Clericum per sententiam. Ciarlin. *l. c. n.* 34. & non requirit alias solemnitates. *DD. cit.* Non fit tamen nisi in casibus a Jure expressis, ut per Aretin. *in d. cap. cum non ab homine. col.* 9. *de Judic.* & ibi Dec. *n.* 27. ubi de communi, & alios docet Menoch. *l. c. nu.* 9. exceptis Ordinibus minoribus, a quibus degradatio est Episcopo arbitraria ob perpetratum aliquod scelus per Diaz. *in pract. canon. criminal. cap.* 90. *n.* 8. Et habet prædicta degradio locum in adulterio, concubinatu perseverante post monitionem, Simonia notoria, stupro, incestu, furto, perjurio, & homicidio, ut diximus, & dicemus suis locis, quando agemus de his delictis. & vide DD. *cit.* ac Gonzal. *in not. ad d. cap. cum non ab homine, de Judic. a nu.* 1. *ad* 7. *cap. presbyter. dist.* 81. Et quando Canones statuunt, Clericum esse degradandum, & in Monasterium detrudendum, intelligunt de hac verbali degradatione, quæ fit in pœnam, & quam depositionem diximus. Ita Abb. *in cap. at si Clerici in princ. col.* 3. *de Judic.* Diaz. *l. c. c.* 132. post Felin. *in cap. qualiter. il.* 2. *in fin. de accus.* & alios apud Menoch. *l. c. n.* 18. & cum jura de depositione loquuntur, de hac in dubio intelliguntur, juxta Sylvestr. *in verb. degradatio. n.* 2. Bellet. *l. sup. cit. n.* 5. Piasec. *in prax. Episc. p.* 2. *c.* 4. *n.* 93. Barbos. *d. alleg.* 110. *n.* 9. apud Antonel. *l. c. n.* 4. 3

Non tamen opus est, quod Clericus, ad hoc ut deponi possit, sit in delicto flagranti comprehensus, ut annuere videntur tex. *in c. presbyter dist.* 81. *cap. tua, de pœn. & d. cap. cum ab homine de Judic.* sed sufficit quod sit confessus, aut convictus; quia tales dicuntur in delicto comprehensi. *cap. vestra, & cap. ult. de cohab. Cler. & mul.* glos. *in d. c. presbyter, in verb. captus,* & DD. apud Specul. *l. c. n.* 36. imo sola comprehensio non sufficit, nisi quoad infamiam, sed requiritur, ut reus delictum confiteatur, aut ut de illo convincatur, ut ex Host. *in cap. tua de pœn. n.* 4. *in verb. atque convictus,* dicit Fagnan. *in d. cap. cum non ab homine n.* 18. nisi crimen sit notorium per evidentiam facti. ubi vide. *n.* 19. 4

Quod autem diximus de furto, quod nempe Clericus fur degradari, seu suspendi possit, intellige, si furtum sit commissum in magna quantitate. Abb. *in d. c. tuæ.* & ibi DD. *de pœn.* & alii apud Ciarlin. *l. c. nu.* 37. & quando furtum sit tale, relinquitur arbitrio Judicis, qui considerabit qualitatem materiæ furto ablatæ, & personæ, cui fuit res furto ablata. vide Menoch. *de arbitr. cas.* 295. *n.* 10. & per tot. Ciarlin. *l. c.* 5

Ab hac degradatione Episcopus regulariter dispensare non potest, nisi ubi talis pœna imposita fuerit pro adulterio, vel aliis criminibus minoribus, vel saltem non majoribus, vel nisi sententia hujusmodi facultatem sibi reservaverit. *cap. at si Clerici, §. de adulteriis, de Judic.* Specul. *tit. de legat.* §. *nunc. ostendendum est, n.* 7. 6

Bellet.

Bellet. *loc. cit. nu.* 9. Bonac. *de censur. d. disp. 4. punc. un. n.* 4. apud Antonel. *loc. cit. n.* 4.

7 Degradatio verbalis secundo loco posita, seu præparatoria ad actualem, quæ a DD. realis dicitur, quando nempe Judex per sententiam declarat Clericum criminosum degradatum, seu privatum ab exercitio, & executione Ordinum, officiorum, ac beneficiorum Ecclesiasticorum, ac privilegii Clericalis animo procedendi ad degradationem actualem, ac tradendi degradatum Judici sæculari ab eodem puniendum, requirit solemnitates in textibus, supra *n.* 1. allegatis, positas. De quibus vide etiam Antonel. *l. c. n.* 2. Jo. Alois. de Leo *in L. officiales. nu.* 15. *C. de Epis. & Cler.* Scacc. *de Judic. c.* 11. *l.* 1. *nu.* 73. *&* 75. Farin. *in tract. crim. crim. q.* 8. *n.* 72. *& in fi.* & quomodo observetur in degradatione Episcopi, ponit Mart. *de Jurisd. p.* 4. *cent.* 2. *cas.* 131. *n.* 11. Gambar. *in tract. de offic. legat. l.* 3. *n.* 196. & alii apud Grass. *l. c. nu.* 819. Clar. *in d. §. fin. q.* 74. *n.* 4.

8 Aufert privilegium Clericale, canonis, & fori, adeo ut taliter degradatus illico subjiciatur Judici Laico sine alia traditione facienda, juxta Sylvestr. in verb. *degradatio. nu.* 8. Marant. in Specul. *p.* 4. *dist.* 11. Scacc. *Judic. l. c. n.* 74. Dian. *p.* 9. *tr.* 4. *res.* 29. & alii, quorum multi tamen loquuntur in degradato actualiter, & solemniter, ut infra *nu.* 10. Sed quod hæc degradatio realis, quæ potius verbalis dicitur, non auferat privilegium canonis, ex quo non tollatur character, maneatque adhuc Clericus, licet non in priori dignitate constitutus, dicit Grass. *l. c. nu.* 820. ubi glos. *in c. accedens. dist.* 50. & *in in c. ad abolendam, in verb. prærogativam, de heret. & in c. degradatio, in verb. privilegio. de pæn. in* 6. Dec. *cons.* 19. *n.* 115. *l.* 3. idem tenet Marta *de jurisd. p.* 2. *cas.* 132. Bajard. ad Clar. *l. c. n.* 1. *vers. degradationis*, & hinc est, quod adhuc teneretur ad continentiam, nec valide matrimonium contraheret. Bajard. *l. c.* ac valide consecraret. DD. apud Dian. *l. c.* & ideo illum percutiens esset excommunicatus, & quod non fiat de foro Judicis Laici, ut ab eo puniri possit, donec tradatur Curiæ sæculari, uti fit per degradationem actualem, ut supra *n.* 1. & infra *n.* 10. defendunt Clar. *in §. fin. q.* 36. *n.* 35. *vers. scias autem.* Sylv. *l. c.* Dec. *in L. in omnibus. n.* 18. *de Reg. Jur.* Scacc. *d. c.* 11. *n.* 77. & alii apud Grass. *l. c. n.* 284. Fagnan. *in d. c. cum non ab homine. n.* 15. *de judic.* & ideo contrarium dicentes intelligendi sunt de degradatione actuali.

9 Ad hanc degradationem non statim devenitur etiam propter incorrigibilitatem, sed prius verbaliter deponitur, & deinde si adhuc perseveret in delinquendo primum ob incorrigibilitatem devenitur ad depositionem realem, de quo vide late Gonzal. *in d. cap cum non ab homine per tot.* Clar. *d. q.* 36. *nu.* 33. *&* 37. ubi, quod non possit Clericus puniendus tradi Curiæ sæculari, nisi sit incorrigibilis, quam opinionem dicit communem ex Abb. *in d. c. at si Clerici post nu.* 38. *vers. & sic residet, de Jud.* Antonel. *l. c. n.* 12. Grass. *n.* 818. vide late Fagnan. *l. c. a n.* 22. *seqq.* & etiam supra in verbo *Clericus n.* 92. ubi, quod ultra incorrigibilitatem debeat adesse etiam contemptus Judici Ecclesiastici &c. & dicitur incorrigibilis, si fuerit servata forma *cit. c. cum non ab homine.* ut nempe, quod primo sit depositus, secundo excommunicatus, & tertio annathematizatus, ac tandem perseverans in contumacia incorrigibilis judicatur. Antonel. *l. c. num.* 12. *vers. dicitur.* Limita in istis tribus tantum casibus, seu delictis, ob quæ degradatio realis etiam sine incorrigibilitate locum habet, scilicet in hæresi, falsitate commissa in litteris Apostolicis, & conspiratione contra proprium Episcopum, de quo tamen vide *DD. cit.* & Gonzal. *a n.* 16. Antonel. *a n.* 12. qui tamen in conspiratione in Episcopum requirunt incorrigibilitatem; & Barbos. *l. c. n.* 12. imo quod neque hæreticus manifestus sit degradandus, si se corrigere paratus sit, licet in perpetuum carcerem tradi possit, præter alios dicit Laym. *qui infra n.* 6. ubi glos. *in c.* 1. *de heret. in* 6. Molin. *tr.* 3. *disp.* 49. *nu.* 15. ita tamen ut si postea relapsus fuerit, non iterum recipiendus, sed degradandus sit. *cap. ad abolendam, §. illos quoque, de heret. & cap. super eo, eod. in* 6.

10 Degradatio vero actualis est ipsa executio ipsius degradationis verbalis factæ animo veniendi ad actualem, ut dictum *num.* 1. *&* 7. & in hac non requiritur præsentia Episcoporum, seu Prælatorum, & aliæ solemnitates, ut *in n.* 7. sed sufficit solus Episcopus, quia jam prius degradatus est. Antonel. *l. c. n.* 5. *ubi* Sylvest. *l. c. n.* 1. *in fin.* Laym. *in theol. mor. l.* 1. *tr.* 5. *c.* 5. *n.* 4. & apud illum Abb. *in cap. qualiter* 2. *n.* 11. *de accus.* id tamen intelligit Menoch. *loc. cit. n.* 25. *&* 26. quod nempe solus Episcopus admoveat manum in capite, manibus, & vestibus degradandi, & ita explicat tex. *in cap. degradatio. §. actualis, cum §. seq. de pæn. in* 6. interim tamen dicit, requiri præsentiam aliorum Episcoporum, aut Abbatum, ad normam Concil. Trid. *l. c.* Hoc unum est, quod actualis degradatio fieri debeat ab Episcopo consecrato; quia est actus Jurisdictionis, & Ordinis. glos. & Abb *in cap. transmissam, de elect.* Bonac. *de censur. disp.* 4. *pun. un.* Laym. *loc. c.* Dian. *p.* 10. *tr.* 11. *res.* 50. Antonel. *l. c.* & potest committi alii Episcopo consecrato. Barb. *d. alleg.* 110. *n.* 14.

11 Hæc proinde privat Clericum omni privilegio clericali, fori, & canonis, & de hac forte intelligunt DD. dicentes, quod actualiter degradatus possit a Judice Laico puniri absque alia traditione: nam ut notat Grass. *loc. cit. n.* 119. *post med.* Judex Ecclesiasticus non tradit Clericum degradatum Judici Laico, sed eidem eum ostendit, declaratque eum esse exutum privilegio Clericali; & *n.* 824. dicit, quod traditio Curiæ sæculari sit ipsa executio degradationis verbalis, quæ differt ab ipsa degradatione. & *n.* 826. quod Judex Ecclesiasticus non debet manualiter tradere Judici sæculari Clericos puniendos, sed tantum eosdem coram illo privatos privilegio per suam sententiam declarare, illosque ita solemniter degradatos eidem ibi puniendos relinquere; & quod in hac degradatione non sit necessaria traditio, dicit etiam Fagnan. *in d. c. cum non ab homine. n.* 16. ubi de communi.

12 Debet tamen Judex Ecclesiasticus efficaciter intercedere pro dicto degradato, ne Judex laicus illum puniat pœna mortis. Laym. *l. c. n.* 5. Grass. *ubi supra. n.* 826. Addend. ad Clar. *in d. quæs.* 74. & est tex. *in d. c. novimus* 27. *de verb. signif.* imo quod non solum rogare, sed etiam prohibere debeat, ne traditus puniatur pœna ultimi supplicii, tenent Marant. *in pract. p.* 4. *dist.* 11. *n.* 72. Riminald. jun. *cons.* 685. *n.* 42. *l.* 6. Decian. *in tract. crim. p.* 1. *l.* 4. *c.* 9. *nu.* 123. *&* 124. Scacc. *de Judic. d. p.* 1. *c.* 11. *n.* 74. & alii relati a Grass. *l. c.* sed quod hac intercessione, seu protestatione non obstante possit Judex laicus ad libitum procedere etiam ad pœnam mortis, dicit Clar. *in d. §. fin. q.* 36. *nu.* 42. *vers. sed an Judex*, ubi quod ita servetur. Carer. *in pract. crim. §. homicidium, ult. post n.* 64. & facit glos. *in d. c. novimus, in verb. intercedere*, ubi, quod debeat intercedere precibus, non excommunicatione.

13 Sed hic quæritur an Judex Laicus teneatur exequi statim sententiam Judicis Ecclesiastici contra degradatum, an vero possit desuper formare novum processum? Resp. quod si fuerit degradatus ob causam hæresis, vel alterius criminis mere Ecclesiastici, cognoscere non possit, sed solum sententiam exequi Judicis Ecclesiastici, juxta *cap. ut inquisitionis, §. prohibemus, de heret. in* 6. Laym. *l. c. n.* 6. *vers. ad extremum.* Antonel. *l. c. n.* 7. ubi Gravat. ad Vestr. *in prax. l.* 8. *c. ult. n.* 41. Sbroz. *de Vicar. Episc. l.* 2. *q.* 190. *n.* 9. Barbos. *de offic. & potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 107. *nu.* 27. DD. apud Car. de Grass. *l. c. n.* 827. *seqq.* & ibi Abb. *in cap. ea quæ n.* 14. *de stat. Monach.* Felin. *in d. cap. at si Clerici, de Judic.* deberet tamen Judex Ecclesiasticus in sententia sua declaratoria exprimere qualitatem pœnæ a Judice Laico irrogandæ, ut possit dictus Judex Laicus illam exequi absque alio judicio, quod certe alias facere non posset. vide Grass. *loc. cit. a num.* 830. Si vero fuit degradatus ob crimen sæculare, aut mixti fori, puta homicidio &c. poterit desuper Judex Laicus novum judicium formare; quia tunc judicaret ut in subditum, vel certe posset petere processum a Judice Ecclesiastico, ut desuper cognoscat. DD. *cit.* Quod si tamen Judex Ecclesiasticus vellet ipsemet suam sententiam exequi, posset petere brachium sæculare, quod Judex Laicus teneretur impertiri, ut diximus *in prax. brach. secul.* & dicit Antonel. *a num.* 7. *&* 10. Et si degradatus opponat de nullitate degradationis, an tunc de illa Judex Laicus cognoscat, vide Carrer. *in pract. crim. §. homicidium. ult.*

14 Hæc degradatio actualis non est necessaria in damnato ad triremes, saltem de consuetudine, sed sufficiet

verbalis, etiamsi sit ad vitam, seu in perpetuum ad remigandum damnatus. Ciarlin. *contr. for. d. c.* 207. *n.* 54. & apud illum Abb. *in cap. excommunicatus. n.* 2. *vers. sed credo, de heret.* Ugolin. *de offic. Episc. p.* 2. *c.* 56. *n.* 3. *vers. verum.* Farin. *de heres. q.* 189. *a n.* 13. & alii; Antonel. *l. cit. nu.* 16. ubi quod talis Clericus licite verberari possit a triremium ministris. ex Piasec. *in prax. Episc. p.* 2. *c.* 4. *n.* 92.

15 Quær. primo, quid agendum cum Clerico absente, qui propter scelera degradandus, & Judici Laico puniendus traditur, quomodo poterit privari privilegiis Ecclesiasticis, cum actualiter degradari non possit propter absentiam? Resp. quod talis degradari prius debeat verbaliter, & postea ficte, seu per degradationem actualem fictam judici Laico tradatur. ita Scacc. *in tract. de jud. d. p.* 1. *c.* 11. *nu.* 76. ubi, quod paria sunt, ut quis actualiter degradetur, vel ficte tradatur Curiæ seculari, & apud illum Eimeric. *in direct. inquis. p.* 3. *nu.* 214. *in fin. in forma citandi convictum, pag.* 570. & alii relati a Graff. *l. c. num.* 835.

16 Quær. secundo, an prædicta actualis degradatio habeat locum etiam in Clericis in minoribus Ordinibus tantum constitutis, ita ut sit necessaria, antequam tradantur puniendi Curiæ sæculari? Resp. affirmative, ex quo dicantur charactere Clericali insigniti. Abb. *in c. Clericus, de vita, & honest. Cleric. & in c. si quis presbyt. in* 1. *notab. de Cleric. excom.* Barbos. *de offic. & potest. Episc. d. alleg.* 110. *n.* 8. Graff. *l. c. n.* 839. & apud illos alii; ad tex. *in c.* 2. *de pœn. in* 6. *& in c. si quis Episcopus,* 27. *q.* 1. contrarium tamen defendunt Covar. *pract. quæst. c.* 32. *nu.* 3. *vers. ex quibus.* & alii quos citat Graff. *l. c.* qui tamen dicit, quod quamvis hæc secunda opinio sit frequentiori calculo approbata, ipse tamen nunquam recederet a prima. In prima tonsura tamen tantum initiato conveniunt DD. *cit.* & apud illos alii, quod non sit necessaria hæc actualis degradatio; quamvis etiam in tonsurato hanc degradationem esse necessariam, late probet Fagnan. *in c. cum contingat a n.* 63. *de ætat. & qual.*

17 Quær. tertio, an semper sit necessaria degradatio, antequam Clerici criminosi possint a Judice Laico puniri? Resp. affirmative, exceptis casibus a Jure expressis. Graff. *loc. cit. num.* 841. Covar. *loc. cit. n.* 2. Clar. *qui infra num.* 35. & in casibus a Jure exceptis, requiritur declaratoria. Sic excipitur committens crimen assassinii, qui puniri potest a Judice Laico absque degradatione. ad tex. *in cap.* 1. *de homicid. in* 6. Covar. *loc. cit.* modo adsit sententia Episcopi declaratoria, per quam declaretur, esse assassinium. Graff. *loc. cit.* Sic a multis excipitur Clericus criminosus incorrigibilis, ut videre est apud Covar. *loc. cit.* Clar. *in §. fin. d. q.* 36. *a nu.* 33. *& per tot.* ubi alios ponit casus, requiritur tamen prius declaratoria, Clar. *l. c. n.* 34. & supra in verb. *Clericus n.* 92.

18 Quær. quarto, an Episcopus possit dispensare cum degradato realiter, & actualiter, seu illum restituere in pristinum statum? Resp. negative, sed hoc spectat tantum ad Summ. Pontificem. *cap. ideo* 2. *q.* 6. Riccius *in prax. p.* 2. *res.* 221. Piasec. *prax. Episc. p.* 2. *c.* 1. *n.* 13. *vers. quarto reservatur.* apud Antonel. *loc. cit. num.* 14. Barbos. *d. alleg.* 110. *n.* 29. ubi alii. glos. *in cap. Episcopus.* 2. *q.* 3. Et injuste degradatus non potest exercere officium suum, nisi insignia graduum amissa recipiat coram Altari de manu Episcoporum: nempe, si Episcopus est, horarium, annulum, & baculum: si Presbyter, horarium, & planetam; si Diaconus, horarium, & albam: si Subdiaconus, patenam, & calicem, & sic de reliquis, ut disponitur *in d. cap. Episcopus.* & ibi glos. Gonzal. *in d. cap. cum non ab homine, n.* 14. *de Judic.* vide plura in verbo *Clericus.*

DELEGATIO.

Praxis Delegationis, & Delegatorum.

1 Delegatio facta alicui sub nomine dignitatis, non expresso nomine proprio, transit ad successorem in ipsa dignitate. *cap. quoniam Abbas,* & ibi glos. *in verb. substitutum, de offic. deleg.* ubi Abb. *nu.* 4. Dec. *nu.* 4. cum aliis relatis a Noal. *de transmiss. cas.* 51. *n.* 1. *L. annua, § attia ff. de ann. leg. §. & hoc vero jubemus.* & ibi glos. *in verb. rescriptum, in authent. ut nulli judici.* Sperel. *dec.* 166. *n.* 1. De Luca ad Gratian. *disc. for. c.* 92. *n.* 1. & alii innumeri; quia etiamsi mutetur persona morte, amotione &c. dignitas tamen nunquam moritur, & sic gratia, seu delegatio tantum suspenditur, donec de successore in dignitate provideatur. DD. *cit.*

2 Ampl. primo, quod delegatio facta Episcopo sub nomine dignitatis, transeat in successorem tantum electum, & confirmatum, licet non consecratum, (si sumus in rebus, quæ non sunt Ordinis, sed tantum jurisdictionis) licet rescriptum fuerit præsentatum antecessori. Sperel. *l. c. n.* 2.

3 Ampl. secundo, quod hæc delegatio facta sub nomine dignitatis transeat ad successorem, non solum quando ab antecessore jam fuit incepta. Innoc. *in d. cap. quoniam Abbas.* & Dec. *in L. more. n.* 54. *ff. jurisd. omn. jud.* Menoch. *de arbitr. l.* 1. *quæs.* 68. *n.* 22. apud Noal. *l. c. n.* 2. Sed etiam quando res est integra. Host. *in d. c. quoniam Abbas col. ult. vers. verum ubi delegata.* & ibi Abb. *n.* 4. & 7. Dec. *n.* 4. *vers. & quod dictum est.* Menoch. *l. c.* apud cit. Noal. contra Angel. *in d. §. & hoc vero jubemus. auth. ut nulli judici n.* 9.

4 Ampl. tertio, quod etiam facta Vicario generali transeat in successorem, licet dignitas Vicariatus non habeat successorem, nec sit perpetua. Sperel. *l. c. n.* 9. ubi quod ita sit in praxi receptum, quamvis contraria de rigore Juris, videatur communior. Barbos. *de offic. Episc. alleg.* 54. *n.* 166. *in novissima edit.* Garz. *de benef. p.* 6. *c.* 2. *n.* 34. Paris. *de resign. l.* 1. *q.* 11. *n.* 17. Noal. *l. c. n.* 4. ubi de veriori & æquiori contra nonnullos. Sanchez *de matrim. l.* 8. *disp.* 27. *nu.* 9. & 10. Tamburin. *de Sacram. l.* 8. *tr.* 2. *c.* 12. *n.* 4. Gabr. *conf.* 32. *l.* 2. Put. *dec.* 487. *l.* 2. *& decis.* 151. *p.* 3. *lib.* 2. Genuens. *in prax. Archi-Episc. c.* 69. *vel* 85. *juxta divers. impres. n.* 1. ubi quod ita practicetur. Maresc. *l.* 2. *var. res. c.* 7. Vivian. *in prax. Jurisp. p.* 2. *l.* 13. *nu.* 11. *c.* 5. Sbroz. *de offic. Vicar. l.* 2. *q.* 66. & alii; vide infra plura in praxi *Executoris Apostolici.* §. 2. & apud Noal. *l. c.* ubi adsunt plures ampliationes & limitationes, etiam conclusionis principalis. Hinc Vicarius delegatus non poterit ad ulteriora procedere postquam desiit esse Vicarius, licet sit factus Episcopus ejusdem Diœcesis, sed transibit in Vicarium successorem, & sic de reliquis. Sanch. *l. c. n.* 22. & 23. De Luca ad Gratian. *disc. for. d. c.* 92. *n.* 12. quamvis quoad hoc ultimum, quod Vicarius delegatus factus Episcopus ejusdem diœcesis, non possit ad ulteriora procedere, contrarium sentire aliqui videantur. de quo vide Gem. *in c. Romana. in pr. n.* 3. *vers. nota idem esse auditorium, de appell. in* 6. Franc. *in c. dilecti, il.* 3. *n.* 40. *col.* 6. *q.* 5. *de appell.* Gratian. *l. c. n.* 5. sed priori tanquam veriori adhæret Sanch. *loc. cit. nu.* 31. Sperel. *uti supra n.* 7. & apud illum Anchar. *in Clem.* 2. *n.* 24. *de rescr.* & ibi Imol. *n* 9.

5 Delegatio vero alicui in dignitate constituto facta non sub nomine dignitatis, sed sub nomine proprio, non transit in successores, sed vel expirat morte delegati, vel ille delegatus, cui nomine proprio facta est commissio, de ea cognoscere, etiam post resignatam dignitatem, potest. Sperel. *l. c. nu.* 1. Gratian. *d. c.* 92. *n.* 1. & ibi de Luca *n.* 6. ubi, quod Canonicus delegatus sub nomine proprio possit causam expedire, etiamsi ante sententiam resignaverit Canonicatum; quia dignitas requiritur quidem, ut delegatus sit capax delegationis acquirendæ, non vero ad delegationis acquisitæ retentionem. Noal. *d. cas.* 51. *nu.* 35. Sperel. *decis.* 31. *n.* 14. Sanch. *l. c. n.* 22. Monet. *de commut. ult. volunt. cap.* 8. *tit. quib. mod expiret commut. ult. vol. nu.* 161. apud de Luca *loc. cit. nu.* 7. nisi dignitatem amisisset adhuc re integra, puta ante citationem partium, nisi transisset de una dignitate ad aliam. vide DD. *cit.* & an dicatur res integra quando præcessit citatio, vide late Sanch. *l. c. disp.* 28. *per tot.* Noal. *d. cas.* 51. *n.* 30. Si vero contraxit matrimonium, & causa delegata erat spiritualis, non amplius cognoscere potest. Specul. *de Jud. deleg. n.* 22.

6 Itaque delegatio alia est realis, quæ fit sub nomine dignitatis habentis successorem, alia personalis, quæ fit non sub nomine dignitatis, sed sub nomine proprio delegati, & prima transit in successorem; secunda vero non. DD. *cit.* imo etiam facta sub nomine dignitatis in successorem non transit, si dignitas non sit perpetua, nec haberet successorem, uti in legatis etiam a latere, Nunciis &c. DD. *cit.* & late Noal. *d. cas.* 51. *n.* 12. excepto

Vica-

Vicario, saltem de consuetudine, ut supra nu. 4. imo Gratian. l. c. num. 16. admittit etiam in Legato, ut in Vicario, quando locus legationis est certus, & consuetum est in eo esse Legatum. Et si fuit expressum nomen proprium, & nomen dignitatis, attenditur quod præcedit. DD. cit. cum limitationibus tamen ut infra in praxi *Executoris Apostolici*, *vers. Noal. tamen &c.*

7 Quær. an Canonicatus sit dignitas, ad effectum, ut delegatio eidem sub nomine Canonicatus facta dicatur realis, & in successorem transitoria? Resp. de rigore juris negative, cum Canonicur non habeat successorem, sed canonicatus cum persona extinguatur. Ita Sperel. l. c. n. 4. Sanchez *de matrim. d. dis.* 27. n. 12. ubi Abb. *in c. cap. quoniam Abb. num. 9. de offic. deleg.* & alii; ad tex. *in cap. dilecto, de preb. §. præterea, circa princ.* secundum mentem tamen Pontificis delegatio hæc transit in successorem; maxime ubi adest certus Canonicorum numerur, & præbendarum &c. certum titulum habentium. de Luca ad Gratian. l. c. n. 6. Sperel. & Sanch. *ll. cit.* ubi delegatio erat facta Canonico pœnitentiario.

8 Delegatus, qui pronunciavit, se non habere jurisdictionem, si fuit datus principaliter in causa, illam non reassumitur, ut ad tex. *in c. significantibus, de offic. deleg.* & ibi Felin. dicit Genuen. *in prax. Archi Ep. c. 85. n. 8. juxta meam impress.* secus, si fuit datus accessorie, ut est executor in causa beneficiali, qui potest suam jurisdictionem reassumere; quia, cum duret principalis gratia; non potuit ejus pronunciatio auferre jus parti. ita Genuen. l. c. & infra. n. 35.

9 Expirat morte delegantis re integra (sermo est de simplici delegatione ad aliquam gratiam faciendam, non vero de commissione habente vim legis, aut tribuente jurisdictionem ordinariam, de quibus Sanch. *d. disp.* 28. *nu.* 2. & 3.) Sanch. l. c. nu. 7. & *seqq.* ubi late, quando dicatur res integra. Noal. *d. cas.* 51. n. 30. Sperel. *d. decis.* 166. *a num.* 21. secus per mortem delegati, si sit realis, ut supra diximus; sic etiam delegatio gratiæ faciendæ expirat morte delegantis re integra, secus in gratia jam facta, de qua late Sanchez l. c. quando vero dicatur gratia facta, vel facienda, vide infra in verb. *Executor Apostolicus*, & aliqua in verb. *gratia*. Et an facta ad beneplacitum delegantis, aut dignitatis, vel Officii, expiret morte delegantis? vide *Executor Apostolicus*.

10 An delegatio facta ad arbitrium delegantis cesset per ejusdem excommunicationem? Resp. negative; quia licet expiret officium quoad exercitium, tamen remanet in radice: sicut nec per amentiam; quia per illam non expirat voluntas. Covar. l. 3. *var. res. cap.* 15. *n.* 4. *vers. tertio*. Sanch. *d. lib.* 8. *disp.* 28. *num.* 57. Noal. *d. cas.* 54. *num.* 13. quamvis quoad amentiam multi teneant contrarium.

11 Delegatio facta Vicario, si Episcopus habet duos Vicarios, convenit digniori, & eidem intelligitur facta; quia nomen dignitatis simpliciter prolatum, intelligitur de principali. Sanch. *l. c. dis.* 27. *n.* 36. ad tex. *in Clem.* 2. *de resc.* ubi glos. *in verb. principalis*. Bonac. *de LL. disp.* 1. *punc.* 8. *quæs.* 3. §. 1.

12 Delegari non possunt regulariter, quæ sunt reservata Principi, uti regalia &c. quæ non sunt concedenda, nec veniunt in generali concessione, nisi fiat specialis eorum mentio. Mastril. *de Magistr. l.* 1. *c.* 16. *n.* 23. Capon. *disc. for.* 337. Covar. *pract. quæst. c* 4.

13 Delegata vero causæ cognitione, videtur etiam delegata ejus executio, vel expeditio. Fachin. *l.* 12. *contr. jur. c.* 54. Felin. *in cap. super, de Offi. deleg.* contrarium tenet Menoch. *de arbitr. q.* 37. *n.* 23. qui tamen *nu.* 30. *seqq.* pluries limitat, & est communior uti testatur ipse Fachin. *l. c.*

14 Delegata dispensatione, vel gratia Episcopo, non facta mentione Vicarii, vel Vicario, non facta mentione Episcopi, ille solus exequitur, cui fuit facta delegatio: nam licet sit idem utriusque tribunal, fallit tamen in iis, quæ sunt Jurisdictionis extraordinariæ. Tambur. *de Sacram. l.* 8. *tr.* 2. *c.* 12. §. 1. *nu.* 2. Sanch. *de matrim. l.* 8. *disp.* 27. *nu.* 30. Bonac. *de LL. disp.* 1. *q.* 3. *pun.* 8. §. 1. Rebuff. *in forma Vicar. n.* 161. & plures vide in verb. *Executor Apostolicus. vers. si vero littera*.

15 Delegatus Judex non potest, ubi voluerit, locum Judicii sibi eligere: nam si in delegatione fuit assignatus, debebit ad illum partes citare; si non, debebit citare ad locum territorii intra limites Jurisdictionis, tutum, & honestum, partibus non multum incommodum. *L. si locus.* 59. *ff. de Jud.* & non ultra dietam. *cap. statutum, §. cum vero, ad med. de resc. in* 6. Marant. in Specul. *p.* 6. *memb.* 1. Scacc. *jud. l.* 1. *c.* 32. *n.* 34.

16 Delegatus Principis regulariter potest sub delegare. *L. un. Cod. qui pro sua Jurisd. L. a Judice Cod. de Jud. c. fin. de Offic. deleg. c. cum causam, §. mandamus de appel.* Sanch. *de matr. l.* 3. *disp.* 31. *n.* 1. Sperel. *dec.* 106. *n.* 46. Limit. si delegatus per se, vel suis manibus causam expedire fuit jussus; quia tunc dicitur electa industria personæ. Menoch. *de præs. l.* 2. *præs.* 21. *n.* 8. *cit. c. fin. §. is de offic. & pot. Jud. deleg.* Vant. *de nullis. ex def. Jurisd. deleg. n.* 21. Sbroz. *de offic. Vicar. l.* 2. *q.* 34. & alii apud Sperel. *l. c.* licet negotium esset leve. Limit. secundo si ejus conscientia fuit onerata, secundum plurimos apud Sperel. *l. c.* vel si fuit dictum in delegatione „ *de tua persona, vel prudentia confidentes*, vel *proprio Judicio*. (de quo tamen latius infra in verb. *Executor Apostolicus*.) si fuit facta motu proprio; nam si facta est ad instantiam, si partes consentiant, potest fieri subdelegatio, licet sit electa industria personæ. DD. apud Sperel. *l. c.* Antonel. *de regim. Eccles. l.* 5. *c.* 9. Limit. tertio in causis meri Imperii, quæ subdelegari non possunt. Menoch. *de arbitr. q.* 54. *a n.* 12. ubi late. Fachin. *l.* 1. *contr. Jur. c.* 47. ubi ad contraria respondet.

17 Delegatus Principis non est dignior ordinario. Fachin. *lib.* 12. *contr. Jur. cap.* 84. Felin. *in cap. super quæstione, de Offic. deleg.* & alii; habet infirmiorem Jurisdictionem, quam ordinarius. Fachin. *l. cit. c.* 86. excepta causa delegata. Fachin. *d. c.* 47. & 84.

18 Potest recusari, & allegari suspectus. *cap. Judex, de off. deleg. in* 6. nisi in delegatione recusatio fuisset prohibita. Barbos. *de clausul. claus.* 131. & delegatus post recusationem, seu allegationem pro suspecto, nulliter ad ulteriora procedit, tam de Jure Civili, quam Canonico. DD. apud Lancellot. *de attent. post recus. Jud. cap.* 6. *n.* 4. ubi late. Rot. *decis.* 31. *p.* 15. *rec. n.* 1. nec tunc potest subdelegare. *cit. cap. Judex.* Marant. *in prax. de ord. judic. p.* 4. *dist.* 5. *n.* 43. apud Rot. *d. decis.* 31. *n.* 2. subdelegatio tamen facta ante propositam recusationem, tenet. vide glos. *in d. cap. Judex. in verb. Judex.* Et talis recusatus potest compellere partes ad eligendum arbitros, & potest causam principalem, si causæ suspicionis non sunt probatæ, neque arbitri electi, remittere Principi, vel aliis subdelegare, etiam sine recusantis consensu. Marant. *de Jud. ord. d. p.* 4. *dist.* 5. nisi super causa recusationis fuerit declaratum; quia tunc nec de partium consensu subdelegare potest. Sperel. *dec.* 93. *n.* 2. 10. & *seq.*

19 Delegatus Principis potest in causis sibi commissis ab eodem eligere nuntios, & executores, qui partes citent, & alia in causis necessaria exequantur. *L.* 3. *Cod. de sport.* & ibi glos. *in verb. supponere in prima opinione.* & in eo se male gerentes removere, & punire, & alios subrogare, dummodo fuerit delegatus ad universitatem causarum, secus si ad unam tantum, juxta cit. glos. *in d. verbo supponere in secunda opinione*. vide Cabal. *res. crim. cas.* 262. qui id admittit etiam in delegatu ad unam tantum causam, contra cit. glossam.

20 Dicitur delegatus ad universitatem causarum, cui committitur genus causarum sub aliquo nomine collectivo, & talis habet naturam ordinarii. Bal. *in L. si ut proponis. Cod. quom. & quand. Jud.* Abb. *in c. Bertoldus, de sent. & re jud.* Felin. *in cap. qualiter, de accus.* Scacc. *de Jud l.* 1. *c.* 66. *num.* 7. plura quis, & quando quis dicatur delegatus ad universitatem causarum, & quando non, vide P. Pith. *n.* 1. DD. *in tit. extr. de offic. & potest. Jud. deleg.*

21 Delegatur ad unum articulum causæ non potest subdelegare. DD. *in d. L. a Judice. Cod. de jud.* quia tunc delegatus nullam habet Jurisdictionem, sed tantum utitur Jurisdictione delegantis. Fachin. *lib.* 1. *contr. Jur. c.* 45. contra Bar. *in L. more. ff. de Jurisd. omn. Jud.* Imo delegatus talis etiam cum potestate subdelegandi, non potest subdelegare juxta eundem Fachin. *l.* 1. *c.* 45. & *lib.* 12. *c.* 99. licet communior apud eundem teneat contrarium.

22 Delegatus ad universitatem causarum, potest cognoscere de nullitate suæ sententiæ. Menoch. *de arbitr. l.* 1. *q.* 67. *n.* 31. & DD. apud Ricciu:n *in prax. caus. deleg. res.* 428. Auffer. *ad Capell. Tholos. decis.* 38.

23 Delegatus in decisoriis tenetur servare stylum Curiæ delegantis, secus in ordinatoriis; nam in his loci consuetudo est attendenda. Sperel. *decis.* 85. *n.* 9. ubi DD. Beltram. ad Ludov. *decis.* 251. *nu.* 16. Grat. *disc. for. c.* 516. *num.* 32. Genuens. *d. c.* 85. *num.* 13. *L. testium. in fin. ff. de test.*

24 Debet servare formam rescripti, seu delegationis, aliter nulliter agit, & tenetur ad interesse. *cap. cum dilecta, de rescr. L. diligenter, ff. mand.* Pax Jord. *de re judic. l.* 13. *tit.* 6. *n.* 48. Ludovis. *decis.* 1. *num.* 1. ubi Abb. *in cap. causam n.* 10. *de re jud. cap. venerabili, de offic. deleg. cap. Pisanis, de restit. spol.* Ciarlin. *coner. for. c.* 51. *nu.* 1. Capon. *disc. for.* 99. si tamen formam non servaret sciente eo, qui delegavit, & non contradicente, videtur habere tacitum mandatum in eo, quod excedit, & sic validum erit. Pax Jord. *l. c.* Vantius ubi
25 *de nullit. tit. qualiter, & quib. mod. sentent. n.* 47. DD.

Delegatus non tenetur mittere citato originalem commissionem, vel delegationem. Riccius *in praxi var. res. p.* 2. *res.* 62. Gail. *l.* 1. *obs.* 48. Mynsing. *cent.* 3. *obs.* 1. compatenti tamen tenetur illam exhibere in originali, si petatur; alias sufficit copiæ transmissio. Ricc. *l. c.* Scacc. *de jud. lib.* 1. *cap.* 32. *n.* 34. tex. gl. & DD. *in cap.* 2. *in pr. de dilat.* quamvis multi velint, quod teneatur delegatus mittere citato originale suæ delegationis, ut videre est apud DD. *in auth. qui semel. verb. adversario cognitis. C. quomod. & quand. cap. prudentiam, de offic. deleg.* sed contraria communior dicitur a cit. Mynsing.

26 Delegatus ab Episcopo non potest accipere expensas itineris a partibus, sed debent dari a delegante. gl. *in cap. cum ab omni, de vit. & hon. Cler.* Molin. *de Just. tr.* 2. *d.* 84. *n.* 8. Pithing *l.* 1. *tit.* 3.° *sect.* 5. §. 5. ubi late etiam quoad alia munera &c.

27 Delegatus Pontificius non potest sibi assumere assessorem, nisi indigeat & tunc modo partibus non sit suspectus. *cap. statutum, de rescr. in 6. §. assessorem.* Potest sibi assumere Notarium; nullum munus a partibus accipere potest. *d. cap statutum, de rescr. in 6.* exceptis expensis itineris. vide P. Pirbing *l. c.* Potest alteri subdelegare munus examinandi testes, non tamen ipsum munus, vel ministerium, ad quod fuit delegatus, uti ipsam dispensationem. Sanch. *de matrim. l.* 8. *disp.* 27. Gobat. *de imped. matrim. cas.* 23. & latius infra *in prax. Execut. Apost.* Debet immittere in possessionem Beneficiarum provisum a S. Pontif. licet adsit contradictor, qui sit in possessione, nisi ille ostenderit titulum canonizabilem, & validum. de quo vide verb. *Manutentio.*

28 Delegatus Apostolicus debet esse in dignitate Ecclesiastica constitutus. *d. cap. statutum in princ. de resc. in 6.* vel obtinere personatum, aut esse Canonicus Cathedralis Ecclesiæ. Sperel. *decis.* 167. *n.* 15. & 30. Potest etiam is esse, qui habet præeminentiam cum Ecclesiastica Jurisdictione, licet revocabilem ad nutum. Est subditus Ordinario. Barbos. *de offic. Episc. alleg.* 106. *n.* 9. Pignat. *tom.* 2. *cons.* 24. ubi loquitur de Conservatoribus. Ad excommunicandum non est merus executor. Barbos. *l. c. alleg.* 96. Delinquens in suo officio non potest puniri ab Ordinario tanquam inferiore, secus si delinquit extra officium. Ricc. *in prax. caus. deleg. res.* 431. & *p.* 3. *res.* 492. Cabal. *res. crim. cas.* 53. Clar. *in §. fin. q.* 35. *n.* 14. Imo si aliquid mandat Ordinario, quod spectat ad executionem suæ delegationis, tenetur ille, visa delegatione obedire. *cap. sane, de offic. deleg.* Abb. *in c. cum contingat, de rescr.*

29 Delegatus Apostolicus non potest subdelegare non constitutis in dignitate Ecclesiastica. Riccius *l. cit. res.* 430. & diximus in verbo *Alienatio nu.* 46. Genuens. *d. c.* 85. *nu.* 3. apud quos videre poteris limitationes. Non potest procedere extra locum deputatum; quia delegatio ad unguem est servanda. Riccius *l. c. res.* 432. & regulariter solet deputari Civitas, vel locus insignis. *d. c. statutum, de rescrip.*

30 Delegatus „ *si in evidentem* „ non potest mortuo Papa ferre judicium, si fuit mortuus re integra; quia non est gratia facta. Riccius *in prax. p.* 1. *res.* 105. Felin. *in c. relatum, de Offic. deleg.* Subdelegare non potest; quia est electa industria personæ ob gravitatem causæ. Riccius *loc. cit. res.* 106. Non habet facultatem transferendi emphyteusin in extraneum, nisi hæc facultas sit expressa. Riccius *in prax. emphyt. p.* 1. *res.* 120, cum alias id sit de jure communi prohibitum. glos. *in L. etiam, ff. sol. matr. verb. etiam filios.* Potest augere censum; quia tunc non dicitur facere contra delegationem, sed illam pinguius adimplere. Riccius *in prax. p.* 1. *res.* 102. apud quem Rot. & DD. apud quem tamen aliqui contrarium tenent. Potest cognoscere de subreptione. Abb. *in cap. super lite de rescr.* apud Riccium *loc. cit. res.* 103. vide tamen tex. & ibi glos. magna *in cap. de cætero, de sent. & re jud.* ubi, quod possit cognoscere, non ut semper ea pronunciet, sed ut negotium ad superiorem deferat. Tenetur probare clausulam *evidentis utilitatis*, & ad hunc finem examinare testes, citare partem, & Ecclesiam. Rice *loc. cit. res.* 104. gl. *in Clem. præsenti, de cens.* nisi Pontifex concederet, ut extrajudicialiter se informaret. vide quæ supra diximus in praxi *alienationis.*

Delegati, cum sunt plures, non potest unus sine a- 31
lio cognoscere. *L. duo ex tribus. ff. de jud. cap. causam, c. prudentiam, & c. cum causa, de Offic. deleg.* nisi in delegatione adesset clausula „ *quod si omnes*, vel alia similis, uti „ *conjunctim, vel divisim.* Quo tamen casu debet prius requiri Collega, aliter sine requisitione, & declaratione, *quod non potest intervenire*, non posset alter procedere. Abb. & Felin. *in d. cap. prudentiam, de off. deleg.* vide tex. & DD. *in cap. cum plures, de offic. deleg. in 6.* Limit. in delegatione ad universitatem causarum; quia in istis idem dicendum est, quod in ordinariis. Marant. in Specul. *p.* 4. *fol. mihi* 108. Si discordant, non potest Ordinarius se immiscere, sed petere litteras delegationis, ut sciat, cui obedire debeat. Abb. *in cap. cum contingat. de rescr.*

Delegatus, non potest absolutionem casuum reserva- 32
torum alii subdelegare; quia censetur electa industria personæ. Riccius *in d. prax. caus. deleg. res.* 429. & de dispensationibus quæ in foro conscientiæ committuntur expediendæ confessori per sacræ Pœnitentiariæ rescriptum, an possint subdelegari, vide Sanchez *de matr. l.* 8. *disp.* 27. *n.* 40.

Delegatus non potest trahere reum ultra dietam extra 33
Diœcesin, nisi aliter constet ex rescripto. *d. c. statutum, de resc. in 6.* quæ debet computari a finibus Diœcesis.

Delegatus accipit jurisdictionem a tempore datæ, 34
sed exercitium a tempore præsentationis. Felin. *in cap. eam te num.* 21. *de rescript.* Bald. *in L. falsus nu.* 21. *C. de furt.* Oldrad. *cons.* 324. *vers. in commissione.* Sarnen. *super reg. Cancell. de non judicando juxta formam supplicationis. quæst.* 1. *num.* 9. Garz. *de benef. par.* 5. *cap.* 1. *num.* 349. Bich. *decis.* 114. *num.* 9. tex. *in cap. super eo, il.* 2. *vers. fin. de appellat.* glos. *in Clem.* 1. *verb. receptis, de procurat.* Archid. *in cap. si is cui. n.* 1. *de off. deleg. in 6.* Rot. *decis.* 264. *numer.* 15. *p.* 19. *rec. tom.* 1. hinc jurisdictionem non habet nisi sibi præsentato originali, & authentico rescripto delegationis sibi factæ, cum debeat esse certus de sua jurisdictione. Rot. *decis.* 20. *de concess. præb. in noviss. & decis.* 4. *de offic. deleg. in antiq.* Ægid. *decis.* 110. *vers. circa secundum dubium*; & alii apud Rot. *decis.* 6. *numer.* 2. & 6. *p.* 4. *rec. tom.* 1. ubi quod alias nulliter ageret. & *decis.* 9. *d. p.* 4. etiamsi partes non apposuerint de defectu jurisdictionis. & *d. dec.* 264. *nu.* 14. & 18. *p.* 19. *rec.* Et præsentatio rescripti debet fieri solemniter per manum publici Notarii, & cum appositione testium. Specul. *tit. de rescr. præsent. in princ. & per tot.* apud Rot. *d. decis.* 9. *n.* 1. *d. p.* 4. ubi etiam modus quomodo debeat registrari in actis.

Ejus jurisdictio expirat per sententiam, sive justam, 35
sive injustam. Rot. apud Merlin. *decis.* 131. *numer.* 2. *inter ejus impress.* ad tex. *in c. in litteris. cap. venerabili. & cap. significantibus, de offic. deleg. L. si ut proponis. la.* 1. *C. quomod. & quand. Jud. L. Judex posteaquam.* & ibi glos. *ff. de re jud.* P. Pirhing *de offic. deleg. in lib.* 1. *decret. nu.* 156. Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disp.* 27. *n.* 39. Menoch. *de arbitr. quæs.* 67. *a n.* 21. Riccius *in prax. res.* 428. *p.* 1. Aufrer. ad Capel. Tholos. *decis.* 38. *nu.* 2. hinc dicitur, quod executor, qui erravit in in exequendo, puta, aut male dispensando, aut male negando dispensationem, non possit sanare hunc errorem; cum jam fuerit functus officio suo, & sic cessit jurisdictio. Tambur. *de Sacram. l.* 8. *tr.* 1. *tr.* 2. *c.* 12. §. 1. *n.* 19. & ibi Gutierrez *Canon. quæst. l.* 2. *c.* 2. *nu.* 8. Limit. primo in delegato, qui sententiam nullam, aut invalidam tulit ob non servatam formam rescripti

scripti *arg. L. quid tamen.* 21. *ff. de recept. arbitr. DD. cit.* Limit. secundo in executore gratiæ, v. g. beneficialis; quia is, si per errorem juris, vel facti invalidam provisionem fecit, aliam validam facere potest, ut post Innoc. docet Abb. *in c.* 1. *nu.* 29. *de sent. & re jud.* apud Pithing *l. c. vers.* 3. *limitatur*. Limit. tertio juxta cit. Pithing *vers. limit. autem* 1. Menoch. *l. c. n.* 31. Aufrer. *l. c. n.* 2. in delegato ad universitatem caussarum, & apud illum Gutierrez *l. c. nu.* 25. *& dub seq.* contra Decium, plura vide apud cit. Menochium, & alios. Et talis delegatus post sententiam latam, neque subdelegare, potest, ut ad tex. *in cit. L. Judex posteaquam. ff. de re judic. & in cap. in litteris.* 9. *de offic. deleg.* dixit Rot. *dec.* 31. *n.* 3. *p.* 15. *rec.*

36 Judex delegatus, & ordinarius simul, si actum, quem fecit nullum, fecerit tanquam delegatus, non potest postea illum sustinere tanquam ordinarius: uti, si quis processit tanquam delegatus Apostolicus vigore litterarum &c. ut ex Hostiens. Imol. Abb. & aliis *in cap. cum ex officio, de rescr.* dicit Rot. *decis.* 6. *nu.* 8. *p.* 4. *rec. tom.* 1. utpote qui potuit procedere ex potestate valida, processit ex invalida. Put. *dec.* 383. *n.* 3. *l.* 2. Roman. *cons.* 343. *n.* 5. Rot. *l. c.*

37 Delegatus, qui subdelegavit, non potest caussam avocare, postquam subdelegatus incepit procedere, nisi adsit clausula avocandi in qualibet parte litis *arg. cap. quamvis.* 6. *cap. si delegatus.* 7. *de offic. deleg. in* 6. Gratian. *disc. for. cap.* 92. *n.* 8. Genuens. *d. cap.* 85. *n.* 27. secus re integra. *d. cap. quamvis, de offic. deleg. in* 6. quidquid sit in Ordinario.

38 Subdelegatus non potest alteri subdelegare, ne res in infinitum procedat; ut per glos. magnam *in princ. in cap. super quæstionum.* §. *porro, de offic. deleg.* quam sequitur Abb. *in c. cum Bertoldus. col.* 10. *de re jud.* & alii apud Vantium *de nullit. ex defect. jurisd. n.* 26. *pag.* 130. licet ordinarius possit delegato suo potestatem dare subdelegandi. glos. *fin. in cap. is cui, de offic. deleg. in* 6. Imol. ubi de communi *in Clem.* 1. *de offic. deleg.* & alii apud Vantium. *loc. cit.* & subdelegatus non potest subdelegare, etiamsi coram eodem subdelegato subdelegare volente lis fuisset contestata. DD. apud Vant. *loc. cit. num.* 28.

39 Delegatio non convalescit ex potestate superveniente, quando a principio non tenuit, & ideo acta ante supervenientiam potestatis, utpote nulla, non convalescerent. DD. apud Vantium *l. cit. nu.* 31. Speculat. *in tit. de judic. delegato.* §. *excipi potest. vers. quid si committens. n.* 15.

Plura de hac materia vide apud Canonistas *in tit. de offic. & potest. jud. deleg.* Vantium *loc. sup. cit.* Speculat. *ubi supra*. & infra in praxi *Executoris Apostolici. litt. E.*

DENUNCIATIO.

Praxis Denunciationis.

1 Denunciatio Judicialis est manifestatio criminis, vel delinquentis. Alia est generalis, quando nempe solum crimen manifestatur, & hæc est sine requisitis. Specialis est, quando etiam delinquens manifestatur; & hæc habet quatuor requisita. Primum, quod sit scripta. Secundum, debet exprimi specialiter delictum. Tertium, debet exprimi delinquens per nomen proprium, vel per alia signa æquipollentia, quæ illum indicent. Quartum requiritur nomen denunciantis, sicut etiam in querela, aliter non potest procedi. Bal. & alii *in L. fin. Cod. de neg. gest.* Alex. *cons.* 71. *l.* 3. Scacc. *de jud. l.* 1. *c.* 71. *n.* 2. *cap. inquisitionis, de accus.* §. *tertiæ dubitationis, & seq.* Dian. *p.* 4. *tr.* 8. *res.* 41. Farin. *de hæres. q.* 85. *n.* 68. Item requiritur juramentum denunciantis, nisi aliter observet consuetudo. Bene verum est, quod potest teneri occultum nomen denunciantis. Scacc. *l. c. vers. nam respondeo*. Debet etiam nominare testes, quos si ignorat, Judex debet illi præcipere, ut redeat melius informatus. modum procedendi vide Scacc. *l. c.*

2 Denunciare quis tenetur delicta pertinentia ad S. Officium, licet non possit probare, quamvis secus sit in aliis. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 96. *a nu.* 51. Sanct. *de hæres. c.* 9. *dub. unic. num.* 3. *&* 4. Homob. *de exam. Eccles. p.* 1. *tr.* 7. *q.* 14. Genuens. *in prax. c.* 18. *seu* 23. *juxta divers. impress. n.* 5. Bonacin. *de onere, & oblig. denun. disp.* 6. *punc.* 1. §. 4. *nu.* 5. Scacc. *de judic. caus. civil. crimin. & hæret. c.* 56. *n.* 4. *l.* 1. & plurimi alii cum Dian. *p.* 1. *tr.* 4. *res.* 1. Et in delictis, quæ spectant ad S. Officium, denunciatio potest fieri etiam ante correctionem. Dian. *l. c. res.* 2. Limit. quod denunciatio non est necessaria, cum criminosus est jam emendatus. Genuens. *l. c.* & DD. apud Dian. *l. c. res.* 3. Limit. secundo quod non tenetur denunciare, qui propterea grave damnum in bonis timet. Sanct. & Scacc. *ll. cit.* & alii apud Dian. *uti sup. res.* 8. Neque complices; quia manifestarent se ipsos. idem, *res.* 9. Bonac. *in Decalog. disp.* 10. *q.* 3. *pun.* 1. vide etiam in verbo correctio. & DD. *cit.* apud quos plura de hac materia. & Genuens. *l. cit. c.* 2. ubi etiam quod teneatur quis denunciare impedimentum matrimonii, etiamsi illud probare non possit. ita *n.* 2. *post med.* Barbos. *l. c. n.* 51. *ad fin.* Bonacin. *loc. c. vers. quartus est casus.* nisi ex denunciatione oriretur scandalum. vide Barbos. *l. c. res.* 31. *n.* 26. contra Pontium, *ut infra n.* 4.

Denunciatio litis, vel laudatio authoris debet esse 3
non tantum certificatoria secundum multos, sed etiam incitatoria; quamvis secundum plures sufficiat, quod sit certificatoria. vide DD. apud Scacc. *de Jud. l.* 1. *c.* 30. *a n.* 7. qui tamen consentit priori sententiæ, quod denunciatio debeat esse etiam incitatoria, & ut laudatus teneatur credere, debet ei in citatione transmittere copiam libelli, in forma debita & authentica. Matant. in Specul. *p.* 6. *memb.* 5. Bar. & DD. apud Scacc. *l. c.* Limit. si denunciatio fiat cum Judicis auctoritate; quia tunc creditur Judici, & si petatur, debet dari copia. Et hæc denunciatio est necessaria, licet denunciatus sit aliunde certus de lite mota. Præterea denunciatio est facienda venditori ipsi, non fidejussori. Bal. *in L. liberam. Cod. de sent. & interloc. omn. Jud.* Neque sufficit, quod fiat authori venditoris, nisi venditor expresse cessisset ei sua jura, & actiones, vel constituisset eum procuratorem in rem propriam. Matant. *l. c.* Scacc. *l. c. num.* 11. quod si venditor fuit mortuus, nullo relicto hærede, nec possit laudari alius, facienda erit denunciatio hæreditati jacenti; & denuncians debebit petere curatorem eidem hæreditati; nam alias denunciatio non erit efficax. Scacc. *de jud. l.* 1. *cap.* 30. *n.* 12. si vero reliquit hæredem, denunciatio fiet illi, etiam non petito curatore pro illo, si sit major. Debet autem denunciatio talis fieri, antequam labatur terminus ad probandum; nam alias denuntiatus non posset docere de Juribus suis; debet etiam fieri coram eo Judice, coram quo emptor fuit conventus; nam venditor utpote tertius interveniens in Judicio retinet naturam actoris. Gail. *l.* 1. *obs.* 71. *nu.* 6. Scacc. *de jud. l. c. n.* 14. *&* 15. nisi lis verteret coram arbitro, nam coram eo tertius, vel author non posset laudari. De hac materia denunciationis litis vide etiam Pajarel. *exped. & annot.* 18. *n.* 6. *&* 24. *seqq.* plura vide infra in verbo *Venditor*.

Denunciationes matrimoniales non sunt de illius sub- 4
stantia, sed tantum de solemnitate, & ideo earundem omissio illud non irritat. Gunier. *lib.* 2. *pract. quæst. q.* 4. Sanch. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 5. *num.* 3. Riccius *in prax. p.* 1. *res.* 235. Seraphin. *decis.* 1099. Farin. *dec.* 390. Barb. *de off. Episc. alleg.* 32. *n.* 1. Ciarl. *contr. for. c.* 104. *n.* 16. Gratian. *discept. for. c.* 841. *n.* 26. *&* 27. ubi Rota & S. Congr. Obligant tamen ad detegendum impedimentum occultum, quod non potest probari, ut supra *n.* 2. Covar. & alii apud Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 221. sed Pont. *de matrim. lib.* 5. *cap.* 34. *num.* 5. tenet contrarium.

Denunciationes debent fieri tribus diebus festivis 5
continuis, & non ferialibus, etiam cum dispensatione Episcopi; quia Episcopus in constitutionibus Concilii non potest dispensare; debent etiam fieri in utraque Parochia contrahentium, in qua magis versati sunt, & ubi habent principalem locum. Riccius *loc. cit.* & ibi DD. Barbos. *loc. cit.* vide Sanch. *de matr. lib.* 3. *disp.* 6. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 235.

DEPOSITUM.

Praxis Depositi.

1 Depositum est contractus, quo sola rei custodia alteri committitur. *L. 1 ff. depos.* Gomez *tom. 2. var. res. cap. 7. num. 2.* Aliud est privatum, aliud Judiciale. Hoc solet fieri, quando creditor recusat recipere pecunias, & lite pendente super aliqua re illa solet deponi. *L. licet. ff. depos.* quod vocatur sequestrum, & non potest restitui, nisi lite finita. Debet fieri coram Judice deponentis ut supra in verb. *Creditor. num.* 24. Ciarlin. *contr. for. cap.* 34. *num.* 11. *& cap.* 200. *num.* 19. Capon. *disc. for.* 11. *num.* 13. Scaccia *de jud. lib.* 1. *cap.* 34. *num.* 44. Est etiam aliud depositum, quod dicitur confessionatum, quod censetur eodem Jure, ac reale secundum DD. apud Fachin. *lib. 2. contr. jur. cap.* 92. Rol. *cons.* 17. ut cum quis fatetur se debere ex causa depositi, quamvis multi contrarium teneant apud cit. Fachin.

2 Depositum non cadit in stabilibus. Bart. *in fin. in L. si mora*, ubi Castr. *ff. solut. matrim.* apud Ciarlin. *contr. for. cap.* 45. *num.* 21. proprie enim stabilia offeruntur, & traduntur, mobilia vero consignantur, seu deponuntur; & tunc, si res oblata ob moram creditoris in eam recipiendo, fiat deterior, debitor de dolo duntaxat tenetur. cit. *L. si mora.* ubi creditor erat uxor pro suis dotibus.

3 Itaque depositum aliud est judiciale, ut quando res controversa apud tertium deponitur, vel de consensu ambarum partium, vel authoritate, & mandato Judicis, ut lite finita victori restituatur, quod etiam vocatur sequestrum, seu voluntarium, seu necessarium, seu etiam quod fit a debitore, quando creditor recusat acceptare solutionem, ut diximus in verb. *Creditor num.* 24. & tangemus aliqua adhuc infra; & aliud est privatum, quod fit privata partium authoritate in re alias non litigiosa custodiæ causa. de quibus late DD. *in tot. tit.* 16. *lib.* 3. *decret. & lib.* 16. *tit.* 3. *ff. deposit.*

4 Ulterius aliud est regulare, quando res alicui gratis custodienda datur, & gratia ac commodo solius deponentis; & aliud irregulare, ut cum vel datur depositario aliqua merces pro custodia rei depositæ, & tunc dicitur potius locatio, aut conductio, ut in *L.* 1. §. *si vestimenta. ff. depositi*, vel cum pecunia deponitur, ut depositarius eadem ad libitum utatur, quod tunc se habet ad instar mutui. Alex. *cons.* 80. *num.* 4. *vers. confirmo. vol.* 3. & transfertur dominium ex natura rei, si non ex natura contractus. Bero. *cons.* 194. *num.* 34 *vol.* 2. apud Alex. Sperl. *decis.* 29. *num.* 21. *seqq.* ubi late, & *num.* 25. quod assumat naturam mutui, & secundum illam regulari debeat, ex quo dominium transeat in depositarium. ex glos. *in L. in navem in verb. in creditum; & in verb. solveret. ff. locat. L. Lucius. la.* 1. *ff. deposit.* Alex. *in L. cum quid. num.* 13. *ff. si cert. pet.* & aliis & *num.* 32. quod citra labem formalis usuræ non possit deponens aliquod lucrum prætendere per *DD. ibid. cit.* & infra *num.* 17.

5 Et licet in deposito regulariter non detur compensatio, ut diximus in verb. *compensatio. num.* 11. & late Mantic. *de tacit. & ambig. lib.* 10. *tit.* 10. *per tot.* Gratian. *disc. for. cap.* 728. *n.* 21. tamen in hoc deposito irregulari illa admittitur, non secus ac in mutuo vero, & etiam sola depositarii confessione probatur, non secus ac in mutuo confessato. ita Sperel. *l. c. n.* 28. & 29. Mantic. *l. c. n.* 17. sed contrarium vide apud Grass. *de except. except.* 16. *n.* 56. quod nempe non admittatur compensatio, etiamsi depositum consistat in pecunia numerata, licet dominium transeat in depositarium. Omneque periculum tunc spectat ad depositarium. Sperel. *n.* 30. Ludovis. *decis.* 146. *n.* 17. ubi plura.

6 Ut depositarius pecunia deposita uti possit, sufficit tacitus consensus. Bonac. *de contract. disp.* 3. *q.* 13. *punc.* 1. *nu.* 3. *vers. secundus.* Garzia *de contract. cap.* 2. *nu.* 12. apud Sperel. *loc. cit. n.* 23. ubi *num.* 21. & 22. quod talis tacitus consensus eruatur, si pecunia fuerit a deponente depositario numerata, & non sigillata &c. per glos. *in L. die sponsaliorum.* §. 1. *in verb. condemnandus est. ff. depositi.* & ibi Salycet. *in fin.* Castr. *in L. si sacculum. eod.* & aliis; nec tunc depositarius utendo pecunia deposita furtum committit. Vide de hoc plura apud cit. Sperel. ubi etiam an, & quando præsumatur potius mutuum, quam depositum, ac vice versa & infra *n.* 11.

7 Porro depositum factum in casu, quo creditor recusat acceptare solutionem, liberat debitorem; ad tex. *in L. obsignatione. C. de solut.* maxime si est factum de mandato Judicis. Ciarlin. *cap.* 179. *num.* 6. Ut liberet debitorem ab usuris, debet esse purum, & non conditionale conditione extrinseca, secus intrinseca, quæ inest ex natura rei, & contractus. de qua vide Post. *de subhastat. inspect.* 17. Cyriac. *contr.* 267. *n.* 2. & 5. *lib.* 2. Merl. *de pign. & hypoth. lib.* 4. *tit.* 2. *q.* 82. *n.* 69. Sigism. Scacc. *de commerc. & camb.* §. 2 *glos.* 5. *num.* 172. Gratian. *disc. for. cap.* 260. *num.* 7. *seq.* Menoch. *de arbitr. cas.* 232. Capon. *disc. for.* 11. *num.* 4. Rot. *decis.* 339. *p.* 4. *rec. tom.* 2. *per tot.* & alios, apud quos videre poteris requisita ad hujus depositi legitimitatem; inter quæ primum requisitum est, quod præcedat oblatio realis, & quod creditor dolose solutionem acceptare recusaverit. *L. si soluturus. ff. de solut.* Maurus *de solut. cap.* 2. §. 4. Ludovis. *decis.* 214. *num.* 1. Cyriac. *contr.* 158. *num.* 24. Cancer. *var. res. p.* 3. *cap.* 8. Bichius *decis.* 283. Tusc. *litt. D. concl.* 203. Tranchedin. *cons.* 109. *a num.* 9. & alii; & hæc, si creditor sit præsens, si vero sit absens, poterit illa alteri fieri, si aliquis extet, cui fieri possit, nec tenebitur debitor in alteram provinciam se conferre, ad quam se creditor contulit. Item quod debitor adeat domum creditoris, & ibi eidem sui debiti solutionem offerat, nec sufficiet, si adeat Judicem. Item quod fiat loco, & tempore debito. Item quod fiat integrum una cum solutione sportularum Notario; & quod sit integrum, probare debebit debitor, non creditor. Gabr. *de prob. concl.* 6. *in* 1. *limit. num.* 15. *seqq.* Ludov. *decis.* 480. *n.* 2. & 3. apud Rot. *decis.* 234. *num.* 14. *p.* 8. *rec.* & infra *num.* 9. Item, quod fiat in moneta currente in loco contractus, nisi contrahentes expresserint qualitatem monetæ. Et si moneta sit de proximo varianda, & minuenda, depositum non valet, si deponens id sciebat, de quo Scaccia *loc. cit.* §. 2. *glos.* 3. *a num.* 112. *seqq. & dicta glos.* 5. *a num.* 177. Gratian. *disc. for. cap.* 260. *num.* 19. & ibi de Luca *n.* 10. & 11. ubi, quando possit dici pecunia de proximo minuenda. Menoch. *l. c. n.* 6. Debet etiam intimari pro luitione census, creditori & hæredibus, qui, si sint minores, & non habeant curatorem, debent citari consanguinei, qui illos defendant, & in subsidium debet dari defensor a Judice. Capon. *loc. cit.* & tandem debet præcedere citatio creditoris ad cognoscendum, an adsit justa causa recusandi. *L. acceptam. C. de usur.* Rot. coram Coccin. *decis.* 1345. *a num.* 13. *inter ejusd. impress.* Rot. post Cenc. *de censib. decis.* 297. *num.* 6. sufficit tamen quod fuerint citati principales creditores, ut ad tex. *in L. mora rei* 88. *ff. de V. O.* Bart. *in L. centum Capua. n.* 8. *ff. de eo, quod cert. loc.* dicit Coccin. *loc. cit. n.* 17. plura vide apud *DD. citat.* & tetigimus aliqua in verbo *Creditor, & Debitor. n.* 24.

8 In tali deposito debet Judex eligere depositarium, qui facile rem depositam creditori restituet. Trentacinq. *var. res. lib.* 3. *tit. de deposito, resol.* 22. *sub n.* 2. *vers. & ipse.* apud Bich. *loc. cit. nu.* 26. Menoch. *loc. cit. nu.* 9. & 10. ubi, quod Judex possit etiam se ipsum in depositarium eligere. DD. *in L. si fidejussor,* §. *ult. ff. qui satisd. cog.* Tiraquel. *de retract. convent.* §. 4. *glos.* 7. *num.* 1. ubi tamen *num.* 2. monet, ut Judex abstineat, quantum fieri potest, ab ista electione sui ipsius in depositarium, ad tollendas suspiciones fraudis. Et si persona a Judice in depositarium electa recusat depositum recipere, debet deponere volens recurrere denuo ad Judicem, ut personam idoneam eligat, alias depositum non relevat. Coccin. *l. c. n.* 25.

9 Depositum etiam non dicitur integrum, si non fuerit factum una cum fructibus decursis, ut ex *L. acceptam. in princ.* & ibi glos. *in verb. cum usuris.* & Bal. *in* 6. *opposit. num.* 19. & alii. *C. de usur.* apud Ludovis. *decis.* 480. *n.* 2. & sufficit defectus in uno nummo, ad hoc ut depositum non dicatur integrum. Ludovis. *loc. cit. num.* 4. & ibi Beltramin. *n.* 6. Tiraquel. *de retract. convent.* §. 4. *glos.* 6. *n.* 23. & *seq.* & integra solutio probari debet a debitore. *DD. cit.*

10 Depositum tamen quando fuit a creditore acceptatum, seu ratificatum, sive tacite, sive expresse, suffragatur, quamvis alias fuerit invalidum. Rot. coram Coccin. *d. decis.* 1345. *num.* 18. ubi citat Aym. *cons.* 106. *nu.* 2. Surd. *cons.* 86. *in fin.* & dicitur tacite approbatum, quando cre-

do creditor institit pro illius consignatione. Rot. *decis.* 81. *par.* 14. *rec. numer.* 11. ubi *DD. cit.* Similiter, si pars recepit, & acceptavit depositum non integrum, sibi præjudicat, nec potest illud impugnare sub prætextu non integritatis, sed solum potest agere ad residuum, ut dicit Beltramin. *loc. cit. num.* 7. ubi etiam, quod pars censeatur eo ipso illud tacite approbare, si illo sibi intimato, nihil opponit. ex Surd. *loc. cit.*

11 Depositum potius, quam mutuum præsumitur, quando pecunia fuit data mercatori diviti; quia ille non præsumitur accepisse mutuam. Sperel. *decis.* 29. *num.* 14. & 15. Gratian. *disc. for. cap.* 174. *a num.* 1. ubi late. Gabriel. *commun. concl. tit. de reb. cred. conclus.* 2. *num.* 2. ubi Decius *in L. cum quid. ff. si cert. pet.* Maresc. *lib.* 1. *var. res. cap.* 7. *num.* 1. nisi expresse conventum fuerit, ut pecunia deposita possit uti. vide glos. *in L. die sponsaliorum. in verb. condemnandus est. ff. deposit.* Cyriac. *contr. for.* 92. *num.* 20. & 21. late Ciarlin. *contr. for. cap.* 156. *per tot.* & principalis conclusio procedit, etiamsi pecunia fuerit numerata. vide Gratian. *loc. cit. num.* 8. *seqq.* & *DD. cit.* ubi videbis limitationes.

12 Hujus depositi judicialis periculum spectat ad creditorem, quando ipse fuit in mora adimplendi pro parte sua, etiamsi depositum sit conditionale, conditione tamen potestativa respectu ipsius creditoris, *L. qui decem*, cum ibi not. ut per Bart. Castr. *num.* 3. & *L. creditor oblatam.* 102. *ff. de solut.* Tiraquel. *de retr. convent.* §. 4. *glos.* 6. *num.* 34. apud Maresc. *l. c. nu.* 6. ubi, quod in hoc casu non attendatur, an dominium depositi remanserit penes debitorem, sed consideretur culpa ipsius creditoris solutionem sine causa recipere recusantis. Similiter si depositum fuit purum, & absque conditione, debitor liberatur: quod si vero depositum fuit conditionale conditione intrinseca, & nec debitor, nec creditor fuit in mora, tunc debitor non liberatur, juxta Maresc. *loc. cit.* vide etiam Tranced. *consult.* 109. *a n.* 15.

13 Depositum tacito deponentis consensu nunquam novatum censetur, nisi concurrat expressus; ad tradita per Sperel. *decis.* 29. *num.* 42. quia novatio hodie ex tacito consensu, non fit. *L. ult.* ubi DD. *C. de novat.* Menoch. *de præsum. lib.* 3. *præs.* 134. *num.* 12. Gail. *lib.* 2. *pract. obs.* 30. *num.* 3. An possit a deponente revocari quando est judiciale, sine consensu Judicis, & partium? negativam vide apud Capon. *disc. for.* 11. Salgad. *in labyr. cred. p.* 3. *cap.* 16. *num.* 34. late Tiraquel. *de retr. convent.* §. 4. *glos.* 9. *per tot.*

14 Depositum, & custodiam quis non censetur in se suscepisse ex eo, quod ipso præsente, & tacente fuerit quid depositum in ejus capsa. Nat. qui de communi testatur *cons.* 131. *n.* 1. apud Ludovis. *decis.* 146. *nu.* 14.

15 Depositum, ut habeat vim solutionis, pecunia debet numerari, nec sufficit depositio sacculi. Ludovis. *decis.* 146. *n.* 3. ubi Bart. *in L. cum servus. num.* 3. *ff. de cond. & demonstr.* Bal. *in L. accept. nu.* 1. *C. de usuris*. Menoch. *de arbitr. cas.* 232. *num.* 4. & quidem coram testibus. Beltramin. ad Ludovis. *loc. cit. num.* 22. & depositarius debet se obligare ad depositum restituendum. Ludovis. *loc. cit. num.* 8. ubi Jas. *cons.* 9. *col. pen. vers.* 4. *quod talis.* Rol. *cons.* 63. *num.* 33.

16 Depositum in ea parte, in qua debitum est liquidum, debet esse integrum, pro residuo vero illiquido sufficit præstare fidejussorem cum oblatione solvendi facta liquidatione, juxta theoricam Bal. *in L. si residuum.* ibi: *tamen debet fidejussorem præstare. C. de distrac. pign.* Imol. *in L. si mora. sub num.* 2. *circa med. vers. item adde prædictis. ff. sol. matr.* & alii apud Rot. *decis.* 2. *n.* 24. *p.* 10. *rec.*

17 Deponens accipiens aliquid ultra depositum, seu rem depositam a depositario ratione depositi committit usuram. Felin. *in cap. cum ordinario, de rescr.* Lup. *de usur. comment.* 1. §. 3. *num.* 61. Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 2. *nu.* 6. *in fin.* ubi idem dicit de fidejubente, quod non possit aliquid accipere ratione fidejussionis. late Sperel. *decis.* 29. *num.* 20. *cum plurib. seqq.* Et hoc licet pecunia fuerit deposita in sacculo aperto, ut depositarius ad libitum illa uti posset, ut *supra num.* 4. Limita si pecunia fuit deposita in sacculo clauso, & obsignato cum obligatione, ut restituatur eadem in specie, & tamen depositarius illa fuit usus; tunc enim ratione delicti tenetur ad usuras. Sperel. *loc. cit.* ubi Lup. *loc. cit.* §. 5. ubi idem dicunt, si depositarius sit in mora restituendi depositum. Et depositarius non potest uti deposito, aliter committit furtum; quia contrectat rem alienam invito domino. *L. si sacculum. ff. depositi.* Garz. *de contract. cap.* 2. Molin. *de contract. disp.* 524. Bonac. *cod. tract. disp.* 3. *q.* 14. *punc.* 1. Limit. primo cum rationabiliter credit, id deponenti non displicere, ut supra *nu.* 6. ubi, quod sufficiat consensus tacitus. Limit. secundo, si dominus concessit usum depositi, ut supra.

Depositarius debet potius res suas perdere, quam alienas depositas, si sunt pretiosiores. Abb. *in cap.* 2. *de depos.* quod quando procedat, vide P. Pihing *in lib.* 3. *decret. tit. de depos. n.* 16. 18

Depositarii plures singuli tenentur in solidum, ut ad tex. *in L.* 1. §. *si apud duos. ff. depos.* dicit Rot. *decis.* 390. *num.* 20. *p.* 16. *rec.* vide etiam tex. *in L. si duo heredes* 22. *ff. eod.* 19

Depositarius non tenetur de casu fortuito, sed tantum de dolo, & lata culpa. *L.* 1. *Cod. depos.* maxime si depositum sit tantum gratia deponentis. Gomez *var. res. tom.* 2. *cap.* 7. *nu.* 2. Farin. *de furt. q.* 169. Diana *p.* 1. *tr.* 8. *res.* 74. Tusch. *litt. D. concl.* 205. Ciarl. *contr. for. cap.* 156. *num.* 17. & ideo non tenetur ad restitutionem, si res furto sibi fuit ablata, licet pecunia deposita fuerit numerata, & ad numerum tradita, quo casu solet illa transire in dominium depositarii, & induere naturam mutui, juxta superius dicta *num.* 4. 5. 6. & 11. nam hoc non procedit, cum depositum sit gratia deponentis tantum, & non recipientis, uti penes divitem, & non mercatorem, secus si penes pauperem, & mercatorem. DD. apud Ciarlin. *loc. cit.* Merlin. *decis.* 188. *a num.* 4. *seqq.* Sperel. *d. decis.* 29. *num.* 14. *seq.* Limit. in deposito irregulari, quod transit in mutuum. Sperel. *l. c.* Et depositario alias viro bono creditur, si cum juramento dicat, sibi fuisse furto ablatum depositum. Mascard. *de prob. concl.* 329. Ciarlin. *l. c. nu.* 18. Qui citat Menoch. *cons.* 353. *num.* 21. *lib.* 4. Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 10. *num.* 2. & 4. *vers. aliud.* quem sequitur Cyriac. *contr. for.* 442. *num.* 28. dummodo tamen probetur furtum in genere; & quamvis DD. disputent, an is, qui passus est casum fortuitum, debeat probare, rem fuisse in loco; tamen si furtum contigit in eo loco, in quo res erat solita manere, & verisimiliter manebat, tunc non est necessaria hæc probatio, sed qui diceret servatam fuisse in alio loco, probare deberet. Cyriac. *l. c. nu.* 27. & quod illa res furto ablata fuerit solita manere in loco furti commissi, probatur per testes de hoc deponentes, de quibus Rot. coram Merlin. *d. decis.* 188. *num.* 3. *inter ejus impress.* ubi Grat. *cons.* 87. *num.* 8. & *cons.* 94. *num.* 26. *vers. ult. non obstat.* & *cons.* 95. *num.* 28. *seq. lib.* 2. Farin. *cons.* 158. *num.* 2. *lib.* 2. Mascard. *de probat. lib.* 2. *concl.* 829. *num.* 5. apud quos plura de hujus casus fortuiti probatione; & apud Maresc. & Ciarlin. *ll. cit.* Et conclusio principalis procedit, etiamsi fuisset depositario tacite data facultas pecunia utendi: nam si ea non fuit usus, nec cœpit ea uti, perit domino suo, id est deponenti. Merlin. & Ciarlin. *ll. cit. num.* 15. quia antequam pecunia utatur, integra remanet actio depositi. *L.* 1. §. *eleganter. in fin. ff. depositi.* 20

Solvens de mandato Judicis, liberatur, licet pars, cujus interest, non fuerit vocata. Afflict. *decis.* 150. *n.* 24. & diximus in verbo *debitor* Menoch. *de arbitr. cas.* 137. *a num.* 11. Ciarl. *contr. for. cap.* 171. *num.* 31. licet non appellaverit, nisi injustitia esset notoria. Potest tamen solvere domino putativo, citatis per edictum interesse prætendentibus, quando incertus est contradictor. Ciarl. *l. c.* 21

Non potest declinare forum, coram quo se obligavit restituere depositum, adeo ut non possit allegare exemptionem fori, in deposito judiciali, secus in extrajudiciali, & sic qui habet in deposito rem pertinentem ad Ecclesiam, licet sit Laicus, non potest declinare forum Ecclesiasticum, secus Clericus quoad vim coactivam; quia non potest prorogare Jurisdictionem in Laicum. Ciarlin. *cap.* 195. & 200. *num.* 20. & quod Clericus non possit cogi per Laicum ad restituendum depositum, etiamsi sit factum de mandato Judicis Laici, sicut nec clericus fidejussor ad judicatum solvendum, tenent idem Ciarlin. *cap.* 200. *num.* 20. Gratian. *disc. for. cap.* 8. *a nu.* 29. Tiraquel. *de retract. convent.* §. 4. *glos.* 7. *nu.* 10. Mart. *de jurisd. p.* 4. *cas.* 104. *nu.* 9. Grass. *de effect. Cler. eff.* 1. *nu.* 855. *in fin.* ubi quod contraria Civilista- 22

lista-

listarum opinio non sit vera, & a SS. Canon. correcta, teste Surd. *cons.* 396. *lib.* 3. *num.* 33. Dian. *p.* 1. *tr.* 2. *ref* 21. apud quem etiam Bellet. *disquis. Cleric. p.* 1. *tit.* 3. *num.* 37. Bonac. *de LL. disp.* 10. *q.* 2. *punc.* 1. §. 1. *num.* 26. Ambrosin. *de immun. Eccles. cap.* 20. *num.* 53. Duard. *in Bull. Cœn. lib.* 2. *can.* 15. *q.* 11. *n.* 36. & apud illos alii plurimi, contra Civilistas; quidquid sit, an Judex Laicus possit cognoscere, & pronunciare; rem apud Clericum depositam esse restituendam, relicta executione Judici Ecclesiastico, ut aliqui Civilistæ voluerunt apud Dian. *l. c.* & Ciarl. *c.* 44. *n.* 49.

23 Deposito facto per debitorem ad utilitatem creditoris, datur creditori contra depositarium non solum utilis depositi actio, sed etiam utilis rei vindicatio; quia ex quo creditor ratificat depositum, transfertur in ipsum dominium rei depositæ. ad tex. *in L. si ego. ff. de neg. gest.* & si depositarius depositum judiciale debitori deponenti restituit sine mandato Judicis, ageretur contra debitorem, qui depositum revocavit illicite &c. ita Gratian. *disc. for. cap.* 8. *num.* 25. *seqq.* ubi Castr. *in L. acceptam. col.* 2. *num.* 5. *de usur.* & ibi Bal. *nu.* 4. & alii. Et hoc depositum est valde privilegiatum, adeo ut summarie in eo procedatur, *L. si quis C. de pos.* imo etiam executive, & sine figura judicii potest depositarius cogi ad dandum creditori rem depositam, ut ad tex. *in L. cum pro quo ff. de in jus voc.* Ciarl. *contr. for. cap.* 195. *num.* 10. & 16. Gratian. *loc. cit. num.* 28. apud Surd. *cons.* 280. *num.* 11. & alii; ita ut nequeat depositarius appellare. *d. L. pen.* ubi Bar. Bal. & Castr. *C. deposit.* Gratian. *disc. for. cap.* 665. *num.* 21. & apud illum Suarez *in L. post rem judicatam. notab.* 3. *vers. adde quintum. num.* 1. & 2. *ff. de re judic.* Boer. *decis.* 295. *num.* 7. quem allegat etiam Ciarl. *loc. cit. num.* 18. qui citat etiam Carne. *de deposit. p.* 1. *cit. de cas. num.* 65. quod procedit etiam in deposito irregulari, & confessionato; quia gaudet iisdem privilegiis, ut supra diximus, & tenet Gratian. *disc. for. cap.* 728. *sub n.* 28. Mantic. *de tacit. lib.* 10. *tit.* 10. *nu.* 12. *seq.* quos cum aliis, allegat etiam Ciarl. *loc. cit. n.* 17. quæ tamen vera dicit de Luca ad Gratian. *loc. cit. cap.* 665. *num.* 9. *in fin.* si agatur implorando officium Judicis; secus si agatur actione depositi.

24 Quær. primo, an depositario competat jus retentionis propter expensas factas in re deposita. Resp. affirmative. glos. *in L. si plures.* §. *ult. in verb. interitura, in fin. ff. depos* Innoc. *in cap. propter sterilitatem. de loc. & conduct.* Imol. *in cap. bona fides. num.* 13. *in fin.* & 14. *de depos.* quos allegat Mantic. *d. tit.* 10. *num.* 24. quamvis compensationis exceptio non concedatur. Mantic. & Grat. *ll. cit.* ubi disparitatem videbis inter compensationem, & jus retentionis.

25 Quær. secundo, an condemnatis ad restituendum depositum concedatur tempus, seu dilatio solvendi debitoribus concedi solita, ut supra in verbo *debitor.*? Resp. negative, sed statim compelluntur restituere. Mantic. *d. tit.* 10. *num.* 3. ob tex. *in d. L. penult. C. depositi.* & ibi Bal. *num.* 1.

26 Quær. tertio, an depositarius liberetur a restitutione depositi, si rem depositam sine mandato Judicis, aut partis apud alium deposuerit, & contra eum velit cedere actionem? Negative Resp. Gratian. *d. cap.* 665. *n.* 17. ob glos. *in L. quod debetur verb. præstatione, ad med. ff. de pecul. leg.* & Gaspar. Thesaur. *quæst. for.* 27. *nu.* 7. *lib.* 1. quem tamen intelligendum esse credit de Luca ad cit. Gratian. *loc. cit. num.* 9. si dolo malo, aut sine causa apud alium rem depositam deposuerit; secus si sine dolo, sed bono fine, ut eam forte liberaret ab incendio imminenti, vel alias ob metum illam amittendi, cum, ut supra dictum est, depositarius teneatur tantum de dolo, & culpa lata.

27 Quær. quarto, an depositarius rem depositam præscribere possit? & Resp. negative, si versemur in simplici depositario, secus si dicto depositario superveniat melior titulus, puta rei depositæ donatio &c. quia tunc præsumitur depositarius mutasse sibi causam possessionis, & sic possedisse titulo magis proficuo, atque ita præscribere posse tanquam quilibet alius, qui nunquam fuisset depositarius. ita ex Anchar. *cons.* 252. *sub num.* 3. *vers. ego dico.* Castr. *cons.* 171. *num.* 1. *vers. si ergo secundum.* Aym. *cons.* 171. *num.* 1. dicit. Rot. *decis.* 682. *num.* 21. *seqq. p.* 4. *rec. tom.* 3.

28 Quær. quinto, an depositarius ad effectum restituendi rem depositam possit opponere exceptionem dominii, scilicet rem ad se spectare? Resp. negative, si agatur de dominio acquisito post depositum. cit. *L. pen.* ibi: *vel in rem. C. depositi.* & ibi Bart. *num.* 4. Salyc. *num.* 3. *vers. item nota, quod exceptio dominii.* Mantic. *loc. cit. num.* 18. *seq.* secus si agatur de dominio acquisito ante depositum; quia tunc non esset depositum, cum rei suæ depositum non consistat. *L. qui rem suam. ff. depositi.* ita Mantic. *loc. cit.*

29 Quær. sexto, si depositarius tradidit rem servo, vel famulo suo, ut eam deponenti traderet, si servus aufugit cum ea, an liberetur depositarius, vel an teneatur deponenti ad interesse? Resp. si depositum erat irregulare, hoc est in pecunia numerata cum facultate ea utendi, & sic depositarius non erat obligatus restituere in specie, sed in genere, quod tunc non liberetur; tum quia genus non perit; tum quia in deposito irregulari omne periculum spectat ad depositarium, ut supra diximus. Si vero depositum erat regulare, & famulus alias erat fidelis, & consuetus fideliter pecunias pro suo domino transportare, tunc liberatur, secus si erat infidelis &c. nisi de tali persona, seu famulo inter deponentem, & depositarium fuisset conventum. de quibus vide late Gomez *var. res. tom.* 2. *cap.* 7. *num.* 83. & DD. *in L. argentum.* 20. *ff. commod. L. apud Labeonem.* §. *fin. ff. de præscr. verbis.* & tetigimus in verbo *debitor. num.* 4. & 6.

Plura de privilegiis depositi, & quomodo illud probetur, & an contra illud possit opponi exceptio hypothecæ &c. vide apud Mantic. *d. lib.* 10. *tit.* 10. *per tot.*

DEROGATIO.

Praxis Derogationis.

1 Derogatio in amplissima forma privilegiorum Societatis Jesu, si non fuit intimata, non præjudicat. Dian. *de dub. Regular. tr.* 2. *ref.* 68. & *p.* 7. *tr.* 10. *ref* 29. ubi Rot. Stylus tamen Curiæ est contrarius, teste eodem Diana *loc. cit.* ubi de materia.

2 Derogatio specialis Concil. Trid. licet habeat decretum irritans, non est necessaria; quia hoc reservat Pontifici liberam potestatem & dispositionem. Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 40. *n.* 15. Garz. *de benef. p.* 11. *cap.* 10. *num.* 118. Pyrrhus Corrad. *in prax. dispens lib.* 5. *cap.* 14. *num.* 17. & lib. 3. *cap.* 1. *num.* 28. & sic sufficit, quod materia sit contraria dispositioni dicti Concilii.

3 Derogatio etiam specialis non valet, nisi deroget regulæ Cancellariæ *de Jure quæsito non tollendo.* Maresc. *loc. cit. n.* 38. ubi Rot. & latius in praxi *claus. Apostol.*

4 Derogatio privilegiorum etiam ad instantiam Regum concessorum non comprehendit privilegia Regibus concessa, vel aliis Jure speciali. Rot. apud Maresc. *loc. cit. n.* 29. Et derogatio privilegiorum simpliciter non comprehendit illa, quæ sunt concessa ad instantiam Regum. *cap. fin. de off. deleg. in* 6. *vers. nec aliquis.* & *cap. ne aliqui, de privil. in* 6. Maresch. *loc. cit. n.* 25. & 29.

5 Derogatio generalis substantiarum in aliqua dispositione, cum clausula „ *quorum tenoris* „ tollit dispositiones contrarias, & idem operatur, ac si nominatim in contrarium obstantibus fuisset derogatum. *L. omnes. Cod. de præscript.* 30. *ann.* Anchar. *cons.* 335. Alex. *cons.* 187. *lib.* 5. Dec. *cons.* 55. Rebuff. *in prax. tit. de dispens. & constit.* Felin. *in cap. nonnulli, de resc.* Rot. apud Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 40 & de hac materia latius diximus in praxi *clausul. Apostolicarum. num.* 7. 54. & 57. & limitat Gabr. *de clausul. concl.* 5. *n.* 24. quando lex, vel statutum, cui derogatur, mandat fieri specialem derogationem; tunc enim non sufficere generalis.

6 Derogatio a Principe non præsumitur facta conventionibus partium, nisi ita clare fuerit facta, ut non possit aliter fieri interpretatio. *cap. ex multiplici*, ubi Anchar. *de decim. vers. unde.* Felin. *in c. causam quæ, de resc.* Put. *dec.* 193. Ciarl. *cap.* 24. *num.* 31.

DESCENDENTIA.

Praxis Descendentiæ.

1 Descendentia, utpote difficilis probationis, probatur indiciis, & præsumptionibus. Maresc. *lib.* 1. *var. res. cap.* 70. maxime in antiquis. Genuens. *in prax. Archi-Ep. c.* 100. *num.* 13. Merlin. *dec.* 66. *num.* 1. Bich. *dec.* 180.

apud

apud quos Rota. Tranched. *conf.* 43. *a num.* 1. & ad antiquitatem sufficiunt 50. anni. Tranched. *loc. cit.* Peregr. *de fideicom. art.* 43. *num.* 87. *&* 44. Genua *de enunc. lib.* 2. *q.* 33. *num.* 16. Tusch. *litt. A. concl.* 341. & quidem probatur fama, quæ in antiquis probat. Mascard. *concl.* 411. item duabus enunciativis in antiquis, vel una cum aliis adminiculis plene, dummodo emanarint a personis non suspectis, & hæ sint a centum annis. Tranch. & Maresc. *l. c.* vide etiam supra in verb. *consanguin. num.* 7. *&* 8.

2 In ordine ad successionem debet probari singillatim, & per gradus distinctos. *cap. licet ex quadam*, ubi Abb. Bal. & Innoc. *de testib.* & deficiente uno gradu destruitur probatio tota descendentiæ. Maresc. *ut infra.* Item debet probari, quod descendentia veniat a linea legitima. Rot. apud Maresc. *lib.* 1. *var. resc. c.* 70. *nu.* 1. quæ procedunt, cum aliquis descendens vocatur in certo gradu, & diximus aliqua etiam in praxi *consanguineorum. num.* 1.

3 Descendentium nomine, veniunt omnes de familia. *L. liberorum. ff. de verb. sign.* Sylvat. *lib.* 1. *conf.* 58. *nu.* 7. Descendentium, & posterorum nomine veniunt omnes etiam nascituri in infinitum. Rot. *decis* 436. *num.* 9. *p.* 5. *rec. tom.* 2. ad tex. *in §. primo auth. de hered. venien. ab intest. L. fin. C. de suis, & legitim.* etiam fœminæ, etiam masculi ex fœminis, si deficiant masculi ex masculis, tam in fideicommissis, quam in primogenituris. Fusar. *de subst q.* 325. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit. ult. num.* 13. Pereg. *de fideicom. art.* 25. *num.* 8. Paschal. *de patr. pot. p.* 4. *c.* 9. *nu.* 34 & probatur *ex d. L. liberorum. ff. de V. S. d. §.* 1. *auth. de hered. ab intest. venien. L. fin. C. de suis &c. L. cognoscere. §. liberorum. ff. de V. S.* Joseph. Altogr. *contr.* 90. *n.* 34.

4 Descendentes eodem modo succeduot in fideicommissis, quomodo ab intestato de Jure communi. Fusar. *de substit. quæst.* 327. *per totam & num.* 14. Peregr. *de fideicom. art.* 21. *n.* 5. Ciarl. *cap.* 150. *nu.* 14. Censentur vocati in capita, cum sunt in pari gradu Peregr. *de fideicom. art.* 30. *n.* 23. plura vide in verb. *Successio.*

5 Descendentes in fideicommissis veniunt nomine generationis seminis, vel sanguinis, aut posterorum. Fusar. *de substit. quæst.* 329. *per tot.* ubi late, an veniant etiam nepotes ex fœmina.

6 Descendentes nepotes maxime ex fœminis, an faciant deficere conditionem „ *si sine liberis* . vide Fusar. affirmantem. *q.* 413. *de substit.*

D I C T I O.

Praxis Dictionum.

1 Dictio *post* in testamentis importat conditionem Sperel. *decis.* 144. *num.* 62. *seqq.* ad tex. *in L. inter illam.* 217. *ff. de V. S.* Bart. *in L. quibus diebus* 40. *num.* 7. *ff. de condit, & demonstr.* Rot. *decis.* 167. *n.* 6. *p.* 2. *rec.* & differentiam inter particulam *cum*, & particulam *post.* ut: *cum fari poterit.* vel: *postquam fari poterit.* vide in tex. & DD. *in d. L. inter illam*, ubi etiam glos. & quod dictio *postquam* etiam importet conditionem, dicit Rot. *dec.* 393. *n.* 18. *p.* 9. *rec. tom.* 2.

2 Dictio *donec, quoad, dum*, facit legatum esse annuum. Sperel. *decis.* 159. *num.* 22. tex. *in L. legatum.* 17. *ff. de annuis legat. in princ. L. qui concubinam. §. uxori. ff. de legat.* 3. & legatum annuum relictum donec vidua manserit, debetur singulis annis, etiamsi a vidua non detur cautio de perpetuo manendo in viduitate, nec legata præterita in viduitate percepta amittet, etiamsi postea nubat. vide Sperel. *loc. cit. num.* 23. Et quod dictio *quoad. donec &c.* denotet temporis processionem, uti & particula *quamdiu*, dicit Rot. *decis.* 563. *num.* 5. *p.* 4. *rec. tom.* 3. ubi Castr. *col.* 2. *in princ.* Alex. *col.* 2. *ante fin. in L.* 1. *C. de legat* & alii.

3 Dictio *prædicta*, est relativa, & repetitiva priorum. Sperel. *decis.* 176. *num.* 23. apud quem Mascard. *de probat. concl.* 126. *n.* 34. Rol. *conf.* 56. *num.* 27. *vol.* 3. *& conf.* 30. *n.* 21. *vol.* 4. Bellam. *conf.* 32. *in princ.* ac si omnia præcedentia nominatim, & specifice essent expressa. Rot. *dec.* 456. *n.* 20. *p.* 4. *rec. tom.* 2. & cum omnibus suis qualitatibus. Ruin. *conf.* 206. *n.* 5. *lib.* 2. apud cit. Rot. Et idem operantur verba *ut supra.* Rot. cit. *n.* 22. ubi Paris. *conf.* 19. *n.* 6. 8. *&* 71. *lib.* 2. Surd. *conf.* 28. *n.* 6. *lib.* 2. Cephal. *conf.* 311. *num.* 37. *lib.* 3. & alia Rot. *in dec.* 514. *num.* 5. *d. p.* 4. *rec. tom.* 3.

Dictio *seu* in legatis secundum multos sumitur ampliative, ad tex. *in L. si quis ita. ff. de auro, & argen. legat.* Ciarlin. *contr. jur. cap.* 9. *n.* 43. *lib.* 1. secundum plures disjunctive; cum quibus Fachin. *lib.* 5. *contr. jur. cap.* 68 Covar. *lib.* 2. *var. res. cap* 5. *n.* 10. ubi late glos. *in L. si quis in verb. omnia deberi*; ita explicans textum: ut si legans dicat, *lego vina, quæ habeo in urbe, seu in portu*, veniunt quidem omnia in obligatione, non vero in solutione, ita ut omnia debeantur, sed tantum alterutrum ad electionem debitoris, ut dicit cit. glos. ad tex. *in L. si ita.* 25. *ff. de contrah. empt.* & de hac electione tetigimus aliqua in verb. *Debitor. n.* 183. 4

Dictio „ *si vero* „ *vero* &c. ut si diceretur. *Titio lego centum, si filios habuerit, Sempronio vero, autem &c. domum.* habet vim copulandi, & inducit repetitionem præcedentis qualitatis, cum ponitur in eadem oratione nondum perfecta, secus si ponitur inter duas orationes perfectas, & distinctas. Bar. *in L. Lucius. ff. ad S. C. Trebel.* Bal. *in L. omnes populi. ff. de Just. & jur.* Peregr. *de fideicom. art.* 16. *n.* 91. Mant. *de conjectur. lib.* 10. *tit.* 6. *n.* 17. apud Ciarlin. *cap.* 8. *n.* 77. Ut de dictione, *&* est tex. *in L. Seja. §. Cajo Sejo. ff. de fund. instruct.* quando autem dicatur oratio perfecta, & quando imperfecta, vide Peregr. *loc. cit.* 5

Dictio, *quamcumque*, est universalis, & ad omnia se extendit. Tusch. *litt. D. concl.* 269. Peregr. *de fideicom. art.* 22. *n.* 68. Fusar. *de substit. q.* 358. *nu.* 14. Ciarlin. *cap.* 25. *n.* 13. ubi de dictione *quilibet.* 6

Dictio „ *placet*, licet importet arbitrium boni viri, tamen apposita verbis universalibus, importat liberum arbitrium. Ciarlin. *loc. cit. num.* 14. nisi agatur de præjudicio tertii; nam tunc importat arbitrium boni viri, ut de verbo *volo* dicit Menoch. *de arbitr. q.* 7. *num.* 4. Ciarlin. *loc. cit.* & facta a Papa videtur concedere, quidquid fuit petitum. Cassad. *decis.* 7. *de rescr.* Rot. apud Maresc. *lib.* 1. *var. res. cap.* 98. *num.* 1. 7

Dictio „ *tibi*, & *ipsi* in contractu non stat restrictive, sed demonstrative, & sic non impedit transmissionem. *L. stipulatio ista §. sicut autem. in fin. ff. de V. O.* quia quilibet præsumitur sibi, & suo hæredi providere. Mantic. *de tacit. lib.* 3. *tit.* 1. *n.* 40. ita etiam in concessione non stat restrictive, sed demonstrative; nam adjectio personæ in concessione sui natura transmissibili non facit concessionem esse personalem, ut patet ex illis verbis Christi „ *tibi dabo claves Regni Cælorum.* Noal. *ut infra.* si vero essemus in prohibitione rerum, quæ sunt de genere permissorum, illa Dictio statet restrictive, vide Noal. *de transmis. cas.* 28. *num.* 179. *seqq.* ubi plura late de effectibus dictionis hujus *tibi*, *sibi* &c. 8

Dictio „ *hujusmodi*, importat omnimodam similitudinem ad expressa Bar. *in L. sed & reprobari. ff. de excus. tut.* Fagnan. *in* 2. *p. V. decret. cap. ex parte il.* 2. *de privil. num.* 2. *vers. & quoad*, *& vers. sed in contrarium*, 9

Dictio *&* in rescriptis subinde stat copulative, subinde disjunctive, & æquivalet dictioni, *vel.* P. Pirhing *lib.* 1. *tit.* 3. *sect.* 3. §. 1. *num.* 50. & probat *ex cap.* 3. *de rescr. L. sæpe.* 53. *ff. de V. S.* 10

Dictio „ *successores*, idem importat, quod *heredes. L. heredis appell.* 170. *ff. de V. S.* Ciarlin. *contr. for. lib.* 1. *cap.* 1. *n.* 25. Fusar. *de subst. q.* 339. *nu.* 14. Peregr. *de fideicom. art.* 32. *n.* 26. Menoch. *conf.* 1053. *n.* 6. 11

Dictio „ *una cum*: importat copulatam quandam conjunctionem. Barbos. *dict.* 75. Bertazol. *de claus. cl.* 4. Capon. *disc. for.* 233. *nu.* 17. & augmentum. Sperel. *decis.* 176. *nu.* 26. citans Menoch *de præs. lib.* 4. *quæst.* 139. *n.* 29. & ejus natura est copulare accessoria, Sperel. *loc. cit. n.* 25. cum qualitatibus relati. 12

Dictio „ *videlicet*, non est semper taxativa, sed ut plurimum demonstrativa, secundum subjectam materiam, ut in *cap. cum Marthæ, de celeb. miss.* & in dubio stat potius demonstrative, quam taxative, & aliquando stat exemplificative, ut in *cap. nihil, de elect. in fin.* & aliquando terminative, ut *cap. super litteris, de rescr.* Capon. *disc. for.* 12. *num.* 16. & subinde stat declarative, & restrictive, ut in Rot. *rec. p.* 4. *decis.* 483. *n.* 19. uti si diceretur *lego heredibus infra scriptis videlicet, filiis, & nepotibus &c.* & sic declarat præcedentia. Rot. *decis.* 254. *n.* 11. *d. p.* 4. 13

Dictio *Dicti*, & *prædicti* est personalissima, & est 14
repeti-

repetiva præcedentium, & eorum, quæ superius dicta fuerunt, facitque relationem ad præcedentia cum omnibus suis qualitatibus, & aliquando stat declarative & demonstrative, si non adest taxativa. Dec. *cons.* 291. & Menoch. *de præs. lib.* 4. *præs.* 69. *num.* 7. Rol. *cons.* 97. *nu.* 23. Honded. *cons.* 60. *n.* 55. *lib.* 1. & alii apud Sperel. *dec.* 152. *n.* 19. *& seq.*

15 Dictio *omnino*, præcisam habet naturam, & nullam patitur restrictionem, sed necessitatem importat, omnem excludit gratiam, & dispensationem; & habet vim decreti irritantis, impeditque absolutionem a juramento. Sperel. *dec.* 182. *n.* 84. gl. *in cap. ex parte* 12. *verb. omnino de off. Deleg. & in cap. & si Christus. de jurejur. in verbo omnino* Hojeda *de incompat. benef. par.* 2 *cap.* 1. *nu.* 4. Fel *in cap. at si Clerici de Jud. §. de adult.* & ibi Abb. Archid. & Franc. *in cap. cum ex eo. de elect. in* 6. Lambert. *de Jurepatr. lib.* 2. *par.* 1. *quæst.* 7. *art.* 30. *num.* 19. & alii apud Sperel. *dec.* 111. *num.* 68. *&* 69. sed quamvis habeat præcisam naturam. *cap.* 17. *de Judic.* recipit tamen congruam determinationem, & interpretationem, secundum subjectam materiam. Rot. *dec.* 276. *num.* 21. *&* 28. *p.* 4. *rec. tom.* 2. & probat. ex tex. *in L. si quis in conscribendo. C. de pactis.* ubi habetur quod pacta sint omnino servanda, & tamen ibidem notant DD. quod illa dictio omnino congruam recipiat determinationem; & citat Dec *ibid. n.* 12. Jas. *nu.* 6. Gozzadin. *nu.* 4. Bal. *in L. fin. n.* 6. *C. de contrah. empt.* & alios.

16 Dictio texativa *tantum*, includit expressa, & reliqua excludit. Rot. *dec.* 256. *p.* 16 *rec. n.* 2. ubi Barbos. *de diction. usufreq. dict. tantum. num.* 2. Gratian. *disc. for. cap.* 216. *num.* 19. & alii. Rot. *dec.* 357. *num.* 44. *p.* 11. *rec.* non excludit tamen casus similes, juxta Prat. ad Paschal. *de patr. potest. p.* 1. *cap.* 4. *vers. minus obest. fol. mihi* 57. & latius *in p.* 1. *cap.* 1. *vers. restringitur secundo. pag.* 14. ubi Barbos. *in d. dict. tantum* 402. *num.* 8. *vers. verum.* glos. *in L. ob æs alienum verb. alienum tantum. C. de præd. & aliis reb. minor.* Natta *cons.* 675. *num.* 13. & alii.

17 Dictio *etiam* tanquam copulativa repetit qualitates præcedentes. Surd. *decis.* 210. *num.* 14. *& seqq.* apud Rot. *decis.* 415. *num.* 18. *p.* 4. *rec. tom.* 2. stat augmentative, & ampliative. *L.* 3. *C. de testib.* & exprimit casum magis dubitabilem. *L. etiam* 141. *ff. de V. S.* Rot. *decis.* 47. *num.* 8. *p.* 8. *rec.* est implicativa, & comprehensiva. Rot. *decis.* 204. *num.* 37. *d. p.* 8. *rec.* & de explicatione dictionis *etiam*, positæ *in L. C. qui admit. ad bonor. possess.* vide late Fachin. *lib.* 13. *contr. cap.* 39.

18 Dictio *nisi*, est exceptiva, & facit conditionem in ultimis voluntatibus. Riccius *in prax. p.* 3. *res.* 500. ubi plura quid hæc dictio *nisi* importet: & si oratio affirmativa præcedit, dictio *nisi*, negat, & privat; si vero præcedit oratio negativa, affirmat & ponit. Bart. *in L. si eum. §. qui injuriarum. num.* 3. *ff. si quis caut.* Surd. *decis.* 264 *num.* 17. In contractibus vero non facit dispositionem conditionalem, sed facit eam sub conditione resolvi. Riccius *loc. cit. num.* 4. ubi DD. Et si quis dicat *non petam, nisi a te*, aut *non ducam aliam nisi te*, illa particula *nisi* non facit, quod teneatur ab alio non petere, aut aliam non ducere. Rot. *dec.* 656. *num* 3. *p.* 4. *rec. tom.* 3.

19 Dictio *dummodo* importat conditionem. Seraphin. *decis.* 1122. *num.* 2. Ludovis. *decis.* 311. *num.* 12. Ciarlin. *contr. for. cap.* 92. *nu.* 1. ubi, quod sive hæc dictio *dummodo* importet conditionem, sive modum, tamen justificanda sint narrata in gratia, cum formam inducat, ut per Sperel. *decis.* 154. *num.* 6. ubi alii. Et quod hæc dictio dummodo in contractibus non inducat conditionem suspensivam, sed subinde tantum resolutivam, aut modum, dicit idem Ciarlin. *cap.* 136. *num.* 50. apud quem Gratian. *disc. for. cap.* 124. *num.* 10. *seq.* & apud illum Bal. *in c. dudum il.* 2. *n.* 6. *de elect.* ubi, quod receptus in Civem, dummodo data solvat, non solvendo, non desinat esse civis, sed agatur, ut solvat, & Menoch. *cons.* 131. *num.* 10. *& cons.* 132. *num.* 19. *lib.* 2. ubi, de admisso ad civilitatem dummodo ædificet domum, qui non desinit esse civis, etiamsi non ædificet, sed requiritur prius interpellatio, & terminus ad id præstandum. vide etiam Tiraquel. *de retr. lignag. §.* 8. *glos.* 8. *n.* 1. Bart. *in L. quibus diebus. §. ult. col.* 2. *vers. quid de dictione dummodo. ff. de condit. & demonstr.* & apud illos alios, videatur etiam tex. & DD. *in L. cum ab eo* 41. *ff. de contrah. empt.* Coarctat dispositionem secundum qualitates appositas. Rot. *dec.* 329. *num.* 31. *p.* 6. *rec.* Statque restrictive, & qualificat antecedentem dispositionem. Rot. *dec.* 777. *nu.* 6. *p.* 2. *& dec.* 1247. *p.* 5. *recent. tom.* 1.

Dictio *casu quo*, importat conditionem. Tusc. *litt. C. concl.* 583. *n.* 10. apud Ciarlin. *contr. for. c.* 43. *n.* 20. & ibi etiam Bal. *cons.* 241. *lib.* 1. *& cons.* 150. *lib.* 5. 20

Dictio *Ut* est redditiva rationis, & importat causam impulsivam regulariter, non vero finalem, & sic dispositio potest locum habere etiam causa cessante. DD. apud Ciarlin. *cap.* 54. *n.* 19. & quod regulariter non importet conditionem, sed modum, ultra cit. Ciarlin. tenet etiam Rota *in recent. decis.* 709. *n.* 16. *p.* 18. *rec. tom.* 2. ad tex. *in L. demonstratio.* 17. *§. fin. ff. de condit. & demonstr.* & sic legatarius sub modo, *ut faciat*, statim capit legatum præstita cautione de faciendo, quamvis forte secus si fuisset legatum sub conditione, juxta glos. *in d. L. demonstratio. verb. sub modo.* 21

Dictio *ita ut*, accipitur subinde restrictive, vel declarative, aut ampliative, secundum subjectam materiam, ut per Rot. coram Seraphin. *decis.* 911. *num.* 7. Barbos. *de diction. dict.* 182. *num.* 4. relatos a Rota *decis.* 311. *num.* 12. *p.* 14. *rec.* ubi, quod semper declaret mentem, & regulet præcedentem dispositionem. Et quod hæc dictio sit ad oculum demonstrativa causæ finalis, a qua tota dispositio regulatur, est casus in Rot. *recent. dec.* 16. *n.* 19. *p.* 17. & apud Ludovis. *decis.* 544. *n.* 5. ubi quod sit manifestativa præcisæ voluntatis testatoris. ad tex. *in L. libertas.* 17. *§. hac scriptura. ff. de manum. testam.* magisque prona ad restringendam, quam augendam dispositionem, sed quod etiam non inducat conditionem, sed modum, ut de dictione *dummodo*, & *Ut*, diximus, est tex. *in d. L. libertas. §. hac scriptura*, & ibi gl. *in verb. ita ut*. Et quod subinde stet non solum declarative, sed ampliative, ut particula *ita quod*, dicit Rot. *dec.* 274. *num.* 15. *p.* 5. *rec. tom.* 1. declarat tamen mentem testatoris, & regulat præcedentem dispositionem. Rot. coram Coccin. *dec.* 267. *num.* 7. *inter ejus impress.* 22

Dictio *cum* accessorie copulat, facitque rem alteri accessoriam. *L.* 1. *&* 2. & ibi Bart. *num.* 3. *ff. de pecul. legat.* ubi quod servo legato cum peculio, illo mortuo &c. etiam extinguatur peculium. Coccin. *decis.* 1788. *num.* 4. maxime cum una res est de natura alterius. vide Fachin. *lib.* 5. *contr. jur. cap.* 65. ubi an legato Castro cum pertinentiis, etiam bona particularia, & prædia contineantur; & etiam Gabr. *com. concl. tit. de V. S. concl.* 10. *per* 11. apud quos, quod pertinentiarum nomine, veniant illa, quæ simul cum re principali fuerunt comparata, vel constat, quod paterfamilias usus sit rebus, de quarum pertinentia agitur, tanquam pertinentibus ad rem principalem, & apud illos etiam Mantic. *de conjectur. ult. vol. lib.* 9. *tit.* 2. *num.* 34. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 99. & alii; igitur illa particula *cum* denotat quamdam accessionem. DD. *cit.* & Gratian. *decis for. cap.* 675. *num.* 28. Et dictio *cum* juncta verbo futuri temporis, ut *cum vacaveris*, importat conditionem. *L. hujusmodi*, & ibi glos. *in verb. concepta & L. quodcumque. §. fin. ff. de V. O.* Rot. coram Coccin. *decis.* 2217. *num.* 12. *inter ejus impres.* & ibi Bal. *in L. ex his. C. quando dies leg. ced. num.* 1. & talis conditio dicitur expressa, secundum Bal. *in rubr. de instit. & substit. num.* 4. *vers. quidam autem dicunt.* Dec. *cons.* 401. *num.* 1. *tom.* 2. & alios apud cit. Rot. quod tamen illa dictio *cum*, non semper importet conditionem in fideicommisso, vel legato, ut si testator dicat *do, lego, cum pervenerit ad legitimam ætatem*, sed solum videatur dilata petitio in tempus legitimæ ætatis, & sic etiamsi legatarius moriatur ante legitimam ætatem, tamen transmittat legatum in hæredes, est tex. *in L. ex his verbis.* 5. *C. quando dies legati cedat.* Rot. *dec.* 113. *num.* 5. *p.* 4. *rec. tom.* 2. de effectibus dictionis *una cum*, vide Menoch. *de præsum. lib.* 4. *præs.* 139. *num.* 25. *&* 26. 23

Dictio *tunc*, restringit dispositionem ad casum expressum, nisi contrarium ex conjecturis colligatur. Sylvatic. *lib.* 1. *cons.* 48. extremitatem temporis significat. *L.* 4. *§. un. ff. de condit. & demonstr.* ubi, quod si quis ita legaverit, *si Titio in quinquennio proximo filius natus non fuerit, tunc hæres Cajo decem dato*, si interim intra quinquennium Titius moriatur, tamen propter particulam *tunc*, illa decem Cajo non debeantur ante 24

quin-

quinquennium. Et in materia dispensationum vide Pyrr. Corrad. *lib.* 8. *in prax. dispens. Apost. cap.* 6. *num.* 67. quod tamen non semper procedit, sed illa dictio subinde diversimode accipitur, ut per Cassad. *dec.* 1. *num.* 3. *de testam.* Rebuff. *in L. mulieris appellatione.* §. *desinere*, *a vers. tunc, id est eo casus, cum seqq. ff. de V. S.* Mandel. *cons.* 51. *a n.* 19. *seqq.* dixit Rot. *dec.* 144. *n.* 8. *p.* 2. *rec.* ubi quod significet temporis extremiratem solummodo quando ad tempus refertur, ut *in cit. L.* 4 ubi vide.

25 Dictio *plures*, de jure verificatur etiam in duobus. *L. ubi numerus*, cum ibi not. *ff. de testib.* Rot. *decis.* 161. *n.* 19 *p.* 4. *rec. tom.* 2. glos. *in auth. de triente, & semisse* §. *& quod sape. verbo filiorum.* ubi quod idem dicatur de verbo *pluries*; an vero idem dicendum de dictione *per plures annos*, vide Rot. *num.* 8. negantem, sed quod requiratur ad minimum triennium; ex Alex. *in L. sæpe, num.* 4. *de re jud.* & de hac dictione *plures*, vide late Gratian. *disc. for. cap.* 135. *num.* 10.

26 Dictio *a*, *ab*, *ex*, & similes denotantes terminum a quo, sunt separativæ, & exclusivæ termini, ut dicitur in verb. *infra quinque dies proximos*: propter dictionem *proximos*, quæ excludit diem actus celebrati, de quo vide Antonel. *de temp. legal. lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 2. *& seqq.* ubi plures limitationes.

27 Dictio *prorsus*, *penitus*, habet præcisam naturam, ita ut nullam recipiat modificationem. Rot. *decis.* 291. *n.* 25. *p.* 4. *rec. tom.* 2. ubi etiam *n.* 20. quod desideret totalem extinctionem. & *decis.* 270. *n.* 3. *d. p.* 4. tex. *in L. derogatur.* 102. *ff. de V. S. & decis.* 276. *n.* 25. *d. p.* 4. *tom.* 2. ubi tamen, quod id intelligatur juxta subjectam materiam.

28 Dictio *debitum*, aut *ex debito*, importat necessitatem, & præceptum. Ciarlin. *cap.* 38. *num.* 22. ad tex. *in cap. oblata* 57. §. *superior. de appell. c. ut famæ.* 35. §. *respondemus, de sent. excom.* Dictio vero *sua sponte*, importat omnimodam voluntatem, nec est contenta quocumque voluntario, aut secundum quid, uti in actibus, qui fiunt ad instantiam patris sub minis, metu &c. multa enim voluntarie fiunt, quæ sponte non fiunt, de quo vide late Gratian. *disc. for. cap.* 544. *num.* 24. & 41. *seqq.* ubi Rebuff. *in L. munus.* 214. per illum textum *ff. de V. S.* tex. *in L. non distinguemus.* §. *item si quis* ibi: *quia etsi judicium sponte accepisset. ff. de recept. arbitr. L.* 1. §. *sed si Prætor. ff. de feriis. L.* 2. & 3. *C. de his, qui sponte publ. muner. subeunt*, *lib.* 10.

29 Dictio *ex tunc* facit ut tempus currat de momento in momentum. Anch. *in cap. cum in tua. vers. fin. de consuet. in* 6. & DD. *in L. Gallus. ff. de liber. & posth.* Tiraquel. *de retr. lignag.* §. 1. *glos.* 11. *num.* 39. apud Antonel. *de temp. legal. lib.* 4. *cap.* 2. *n.* 19. & an operetur, ut dies termini computetur in termino, vide DD. apud Tiraquel. *loc. cit.* An vero dictio *usque* stet exclusive, vel inclusive, vide Antonel. *l. c. cap.* 1. *n.* 16. *seqq.*

30 Dictio *aliquis*, est universalis. glos. *in Clem. un. in verb. aut earum parte, de for. comp* Menoch. *cons.* 90. *n.* 94. apud Ciarlin. *contr. for. cap* 47. *nu.* 40. sicut etiam dictio *aliquid* est universalis secundum subjectam materiam, & in qualibet minima re verificatur. glos. *in cit. Clem. un. in verb. aut earum parte.* Gratian. *disc. f r. c.* 509. *nu.* 35. Rot. *dec.* 373. *nu.* 6. *p.* 11. *rec.* Dictio vero, *omnis* vel *quecumque*, est universalissima. *L. hoc articulo. ff. de hared. instit. L.* 1. *C. de Sacros. Eccles.* glos. *in L.* 2. *in verb. alias C. de quadrien. prascr.* Ciarlin. *l. c.* ubi plura de hujus dictionis effectu, quod nempe omnia, & omnes casus comprehendat.

31 Dictio alternativa tribuit debitori electionem. *cap. in alternativis, de R. J. in* 6. Ciarlin. *contr. for. cap.* 38. *n.* 2. Dictio *aut*, est disjunctiva. Barbos. *de diction. dict.* 46. Tusch. *litt. D. concl.* 268.

32 Dictio *alia*, est implicativa ad similes causas, & casus. Abb & Felin. *in cap.* 16. *de rescr.* Rot. *decis.* 194. *n.* 8. *p.* 4. *rec. tom.* 2. glos. *in L. si fugitivi. verb. alia. C. de serv. fugit.*

Plura fusissime apud Barbos. *in suo tract. de Dictionibus.*

¶ DIFFAMANTES, DIFFAMATUS & DIFFAMATIO.

§. I.

Diffamantes aliquem qualiter puniantur?

Dictum † vel factum contra veritatem in diffama- 1
tionem alterius, præsertim si fama lacessitur, arbitrio
judicis puniri debet. Bald. *cons.* 230. *omne factum*, *per
totum. lib.* 3. ubi late contra disseminatores discordiarum.
† Amplia; quia faciens imposturam honestis personis 2
per mendacium, crimine stellionatus puniri debet. Bald.
d. cons. 230. *in pr. lib.* 3. † Amplia; quia pro mendacio in al- 3
terius detrimentum quis potest puniri, maxime, quando oritur discordia inter conjunctos. Bald. *d. cons.* 230. ubi, quod seminantes discordias puniendi sunt crimine stellionatus, & ideo si is, qui falso vociferatur se primo contraxisse cum muliere maritata, puniri potest & debet, ubi est casus consilii.

§. II.

Diffamatus de crimine qualiter agat, vel experiatur?

Diffamatus † de crimine extrajudicialiter agere de- 1
bet actione injuriarum, nec sufficit officium judicis im-
ploratum, quia non competit. Bald. *cons.* 261. *viso di-
cto puncto*, *n.* 2. *verbo. quod ergo remedium*, *lib.* 5. † Re- 2
stringe, quando diffamatio esset facta de crimine in judicio, & tune si petitur imponi silentium, competit officium judicis contra diffamantem. Bald. *d. cons.* 261.
n. 2. *ver. aliquando ista diffamatio*, *lib.* 5. † Restrin- 3
ge, quando diffamatio esset respectu debiti civilis, quia
si petatur imponi silentium, potest implorari officium
Judicis. Bald. *d. cons.* 261. *num.* 2. *ver. si autem ista
diffamatio*, *lib.* 5. † Amplia; quia licet agere nemo 4
compellatur, & propterea non possit assignari terminus,
intra quem quis agat. *l. un. C. ut nemo invit.* Roman.
cons. 53. nisi adsint statuta, prout in multis civitatibus Italiæ, in quibus fiunt cridæ & proclamationes, tamen quando quis diffamat alium dolo, vel errore, asserens se habere jus in re aliena, compellitur agere,
& præfigitur terminus *per l. diffamari*, *C. de Ingen.* Ro- 5
man. *d. cons.* 53. † Et est ratio quare compellatur diffamans alium, ut agat, quia ex quo diffamat, se adstringit, ex quo diffamare est ad judicium provocare, & sic justa causa procedit. Castr. & Salycet. *d. l. unic. C. ut nemo invit.* Bal. *in d. l. diffamari. colum.* 1. *in fi. & col. fin. in fi.* Bart. *in l. Titia.* ubi Alex. in apostil. *de accus.* Innoc. *in cap. conquerente, de offic. ordin. in princ.* Bald. *in auth. ad hac*, *colum.* 5. *de usur.* vide infra *num.* 23.
† Sufficit tamen diffamatio tam judicialis quam extra- 6
judicialis, & tam si est facta in cœtu personarum,
quam si coram paucis personis, dummodo causa diffamandi allegetur. Bald. *in dict. l. diffamari. in princ. C. de Ingen. & manumiss.* Socin. *cons.* 45. *col.* 1. *in fi. incip. visa, lib.* 1. Doct. *in l. turpia, ff. de leg.* 1. Canonistæ 5.
q. 1. *per totum.* Cagnol. *d. l. diffamari. n.* 6. *in* 1. *limit.* † Et 7
de remedio *l. diffamari*, quomodo dignoscatur intentatum, & quæ requirantur & debeant probari, ut obtineatur, vid. Covarruv. *var. resol. lib.* 1. *c.* 18. *n.* 3. Gabr. *comm. opin.
de actio. conclus.* 5. † Adde; quia ad hoc, ut diffamatus 8
agere compellat diffamantem, requiritur, quod constet de diffamatione, alias non posset compelli. Cagnol. *in d. l. diffamari*, *col.* 2. *ver. & vide alias*, *C. de Ingen. & manumiss.* ubi late de materia, & qualiter sit præfigendus terminus duplex causa cognita *num.* 5. *in* 1. *limi-
tatione.* † Et quod requiratur diffamatio, ut possit præ- 9
figi terminus, plene Rom. *cons.* 53. *Visis themate*, *in
princ.* ubi apostilla. † Contrarium, quando cumulatur 10
remedium *leg. si contendat*, *ff. de fidejuss.* ubi gl. communiter approbata, quod si quis petat declarari sibi competere exceptionem adversus actionem prætensam actoris, & ideo actionem frustratoriam, non requiritur alia probatio diffamationis secundum communem. Covarr. *var. resol. cap.* 18. *n.* 3. ubi dicit, quod ista remedia semper cumulantur; ideo non requiritur probatio jactationis; secus si ex sola lege, *diffamari*, & latissime Roman. *cons.* 412. *Pro habenda*, *in princip.* allegat multa jura, & multas leges probantes, quod ha-

bens

bens exceptionem potest prævenire suum adversarium,
maxime *in l. 3. C. qui bon. ced. poss.* Deci. *cons.* 31. *Diligenter, col. fin. ver. circa alia dubia*, & alii, quos prima apostilla ad Roman. ubi supra *in verb. inquietari*
11 citat, vide infra *num. 29. in ver. declara.* † Et quod requitatur diffamatio quando intentuur remedium *l. diffamari*, ut quis compellatur agere, alias non valeat præfixio termini, neque ad instantiam partis, neque ex officio, plene Roman. *d. cons. 53. visis thémate, in princ.*
12 ubi apostil. *in ver. impetrare*, citat plurimos. † vide Cravet. *cons.* 906. *n.* 4. ubi late multa requiri dicit ad probandam diffamationem, est verum, quod loquitur ad effectum inquitendi, sed tamen forte idem ad effectum compellendi
13 aliquem, ut agat. † Extende, quia non potest diffamans impedire diffamatum, quin agere compellatur, & non poterit evitare præfixionem termini & silentium; quia si contrarium diceremus, posset auferri beneficium juris competens diffamato. Roman. *d. cons. 53. col. 2. ver.*
14 *nec dicta bannimenta.* † Regula igitur est; quod diffamatus, sive pro re civili, sive criminali, potest obtinere præfigi terminum diffamanti, intra quem agat, & bina requiritur præfixio, & contra absentem trina citatio, & quæ cognitio causæ, & qualiter debeat constare de diffamatione; plenissime Boer. *decis. 255. per totam.* ubi latissime examinat hanc materiam, & multos allegat, ubi extendit *l. diffamari*, multos modos, & quod præfixo termino ad agendum, eo lapso, non audiatur, est textus *in l. super eo*, & ibi gl. Bald. & Salyc. *C. qui accus.* Doctor. *in l. fin. ff. de feriis.* Bart. *in l. Titia*,
15 *ff. de accusat.* Cagnol. *d. l. diffamari, C. de Ingen.* † Et quod Judex possit præfigere terminum; per quem citatus excludatur a jure suo, & non audiatur, est textus *in l. si pro eo* & ibi gl. Bart. & Salye. *l. de accusat.* gl. & Bart. *in d. l. Titia, ff. de accusat.* Cagnol. late *dict. l. diffamari. C. de Ingen.* Roman. *cons.* 431. *In terminis, per to-*
16 *tum.* † Et an requiratur bina monitio, vel sufficiat unica; ut post lapsum termini non possit amplius audiri, late Alexand. *in d. l. Titia, ff. de accusatio.* Afflict. *decis.* 264. Cæpol. *cautel.* 110. & distinguit Cagnol. *in d. l. diffamari num. 7. & 8. in 2. limit. C. de Ingen.* ubi, quod si ex solo termino debet excludi, duplex præfixio requiritur, si post terminum debet sententia ferri, unicus terminus sufficit. vide Tusch. *Litt. T. verb. Termino præfixo ad agendum, eo lapso, quando excludatur*
17 *agere volens, vel non, conclus.* 64. † Amplia quia diffamatus potest obtinere *ex l. diffamari C. de Ingen.* ut a Judice cogatur diffamatus intra certum diem actionem proponere, vel jus, quod habere prætendit, in judicium deducere, adjecta comminatione perpetui silentii imponendi, nisi intra præfinitam diem egerit. Covarr. *var. resolut. lib. 1. cap. 18. num. 3. & seq.* vid. Ant. Gabriel. *lib. 2. tit. de actio. concl. 6. Jactanti se habere jus potest judex præfigere terminum*, ubi plenissime exami-
18 nat. † Extende; quia aliud est remedium ex *l. si contendat, ff. de fidejuss.* quasi simile, in quo agitur, ut pronuncietur sibi exceptionem competere adversus Titium, seque liberum esse ab ea actione, quæ Titio competerat, ut declarat Covarr. *var. resolut. lib. 1. cap.*
19 18. *pag.* 1. † Et siquidem in termino præfixo citatus agere cœpit, non amplius tractatur de *lege diffamari.* sed de meritis, & de jure partium. Aretin. *cap. in præsentia in 6. not.* ubi Feli. *colum. 2. ver. unum aliud*, & Decius *col. 2. ver. quarto nota de probat.* Cagnol. *d. l.*
20 *diffamari num.* 11. † Si vero non deduxit jus suum, nec cœpit agere, debet judex illum contumacem pronunciare, & de cætero super jactatis juribus non esse audiendum, juxta tradita per glos. & Doct. *in d. l. diffamari.* Aret. *Instit. de except. in rubr. num.* 73. ubi admonet agentem, ut bis faciat assignare terminum,
21 ut possit deveniri valide ad pronunciam. † Libellus in actione *l. diffamari. C. de Ingen. & manumiss.* sic concipitur, *Peto Titio adversario meo statui certum terminum, intra quem agere, vel accusare me debeat, si quod jus habet, vel delictum aliquod me commisisse prætendat, tum de hoc vadat me diffamando, & quod eo non agente, vel non accusante intra dictum tempus, de cætero non audiatur, imo eidem per vos imponatur perpetuum silentium super asserta diffamatione prædicta.* Ita Saly. *in d. l. diffamari. C. de Ingen.* Areti. *in rubr. de except.* Spec. *in tit. de sponsal. §. porro quasi in fin.* ubi ponit libellum; & vide Cagnol. plenius *d. l. diffamari. C. de Ingen. num.* 23. ubi, quod non est necessaria litis contestatio. † Amplia, quia agi potest nedum super diffa- 22
matione personali, sed etiam super reali. Felin. *in c. in præsentia, num. 3. de probat.* † Amplia; quia reme- 23
dium *l. diffamari. C. de Ingen. & manum.* fuit introductum ad reprimendum eos, qui errore vel dolo contendunt se habere jura in bonis alterius, & ita diffamant, & vulgo prædicant, & optima quidem ratione, quia talis diffamatio est multum præjudicialis possidentibus bona, & quandoque impedit alienationes, & quandoque facit, ut minori pretio vendantur, argumento ejus, quod dicitur de fundo litigioso, qui minus æstimari debet illa qualitate attenta, mala enim qualitas rei minorem causat æstimationem. Socin. *in l. 1. §. si heres, ff. ad Trebell.* & per Doct. *in l. 2. C. de rescind. vend.* faciunt not. *in l. mortis causa capimus, ff. de donat. caus. mort.* vide supra *num.* 4. † Limita; 24
quia si quis habet jus in re, & faceret pro sui juris conservandi gratia, non haberet locum *l. diffamari, C. de Ingen. & manum.* Socin. *cons.* 118. *colum. 2. & cons. 146. lib.* 1. Bald. & Ang. *in l. fin. ff. quod quisque jur.* & ratio videtur: quia qui utitur jure suo, nemini injuriam facit. † Extende; quia non habet locum, quan- 25
do quis ex causa legitima dicit & diffamat se habere jus in re, sed solum, quando diffamatio est injusta, & sine causa legitima. Bald. *in l. ob commissa C. de adult.* quem refert & sequitur Alex. *in l si ea, C. qui accus. non poss.* † Limita, quia diffamatus agens actione *l.* 26
diffamari C. de Ingen. in actione reali non potest obtinere contra possessorem rei, de qua aliquis asserit se dominum. Aret. *in d. c. in præsentia, col. 1. de probat.* sequitur ibi Felin. *num.* 3. & est ratio, quia nemo cogitur ostendere titulum suæ possessionis *l. cogi.* & ibi Doct. *C. de petit. hered.* Socin. *reg.* 430. † Extende, quia 27
is qui habet actionem ordinariam, non agit remedio *l. diffamari.* Bart. *in l. finita, §. eleganter, num. 4. ff. de damn. infect.* ubi omnes. † Limita, quia non debet 28
præfigi terminus, ut diffamans agat, alias lapso termino censeatur impositum perpetuum silentium, quando petens assignari terminum non habet jus in re, de qua fit diffamatio, quia cum nullum jus habeat, non habet interesse, ita Castren. *in d. l. si contendat. ff. de fidejuss.* post Innocent. *in c. Abbate, post princ. in 1. colum. de verb. sign.* & propterea solent judices pronunciare super hoc termino statuendo, & cum causæ cognitione statuunt terminum duorum mensium ad agendum, & ipsis non agentibus, petentem post lapsum terminum non posse molestari pronunciant, &
diffamatoribus imponunt perpetuum silentium, cum con- 29
demnatione expensarum. † Declara, quia etiam sine diffamatione prodita sunt alia remedia, quia timens molestiam in re, vel persona, potest coram judice, coram quo esset conveniendus ab actore comparere, & petere, quod judex declaret se non esse debitorem, & sibi legitimam exceptionem competere, vel pronuncia ipsum comparentem habere meliora jura, & perpetuum silentium adversario imponi, juxta textum *in l. Aurelius. §. centum. ff. de liber. leg. & in l. si contendat. ff. de fidejuss.* plene Bart. *in l. si finita, §. eleganter, ff. de damn. infect.* vide Tusch. *Litt. A. verb. Agere invitus nemo compellitur & qualiter procedat. concl.* 241. vide eund. *litt. T. ver. elapso, quando excludatur agens vel non Concl.* 64.

§. III.

Diffamatus agens contra diffamantem, quando actor, vel reus dicatur?

Commissi † obtinens causam diffamationis dicitur 1
actor, ideo debet convenire diffamantem coram judice suo. Afflict. *dec.* 268. *In alia causa fuit dubitatum.* Alex. *cons. 103. lib.* 5. Bart. & Alex. *in l. libertas, ff. de in jus vocan.* & ideo movens hanc actionem, debet adire judicem rei, non attento, quod si reus ageret, deberet movere judicium contra judicem intentantis diffamationem. Maria. Socin. *in c. proposuisti de for. compet. col. 10. in fi. ver. duodecimo quæro.* † Contrarium, quod imo sit reus, & ideo jactans 2
dicatur actor, & posset conveniri coram judice diffamati. Cap. *decis.* 18. & Ursil. *in addit. ad Afflict. dec.* 268. & hanc magis communem Covar. *variar. resolut. lib. 1. cap. 18. num. 5. in fi.* & hanc communem dicit

cit Cagnol. *d. l. diffamari C. de Ingen. nu. 9.* ubi alle-
gat Alex. *d. conf.* 103. *lib.* 5. quod laicus diffamatus
trahit clericum diffamantem ad judicem secularem;
quia si ageret Clericus, deberet convenire laicum in
foro suo. vide Tusch. *Litt. A. in verb. actor quando*
3 *& in quibus casibus reus dicatur, concl.* 118. † Et ef-
fectus est magnus, nedum quoad forum, ut supra,
sed etiam quia in dubio pro reo pronunciatur, ideo
cum iste, qui agit ad diffamationem, sit actor impro-
prie, sed sit reus vere, in dubio pro eo pronuncian-
dum est. Dec. *in l. favorabiliores, ff. de Reg. Jur.* ubi
4 multa congerit ad hoc similia. † Imo quando con-
ventus super silentio imponendo agit, prima petitio
agentis super diffamatione vel silentio imponendo non
procedit, sed resolvitur simplicis exceptionis, & super
ea non est pronunciandum, sed supersedendum, usque
ad secundam sententiam, & pronunciandum, dictam
petitionem in tali judicio non admittendam, sed so-
lum procedendum super petitione actoris, ut per Aret.
in c. in præsentia, in 2. *not. de probat.* ubi Dec. *in* 4.
notab. Cagnol. *d. l. diffamari, C. de Ingen. & manum.
num.* 11. *verbo, tertia dubitatio.* Felin. *in cap. in præ-*
5 *sentia, num.* 3. *de probat.* † Quid si reus habet plures
judices, prout scholaris, & agat super jactatione co-
ram uno, alter vocatus incipiat de jure suo agere co-
ram alio, non obstabit litis pendentia; quia electio
est actoris. Cagnol. *in d. l. diffamari n.* 10. *ver. secunda
dubitatio. C. de Ingen.*

§. IV.

Diffamatus coram quo Judice debeat agere contra diffamantem?

1 Judex, † coram quo per viam exceptionis trahitur
actor, debet esse idemet, quem si actor ageret, tene-
retur adire, quando habens exceptionem agit alio re-
medio, quam diffamationis. Rom. *d. conf.* 412. *n.* 2.
verb. secundum quod, ubi apostilla *in ver. convenisset*,
dicit, quod judex inquietati, non inquietantis, debet
adiri. vide Tusch. *Litt. A. verb. actor quando & in*
2 *quibus casibus reus existat, & e contra, concl.* 118. †
Extende ut idem sit, quando reus vult convenire acto-
rem super jactationibus, quia debet convenire eum
coram eodem judice, coram quo, si actor ageret,
convenire deberet. apostilla ad Roman. *d. conf.* 412.
in verb. convenisse, ubi citat plures, & dicit magis
3 communem. † Declara, quia si reus habet plures ju-
dices ordinarios, non de speciali privilegio, potest
adire quem velit, sicuti posset actor, sed si ex privi-
legio particulari vel speciali, vide relative Roman. *d.
consil.* 412. *num.* 3. *vers. tertium, quod*, ubi dicit com-
4 munem. † Et judex competens, qui prævenit in cita-
tione, facit, ut aliis sit præclusa via. Roman. *d. conf.*
5 412. *numer.* 4. ubi dicit communem. † Declara, nisi
citatio esset non legitima, puta non facta secundum
formam statuti, quod quis non possit citari, nisi di-
missa copia libelli, quæ non fuit dimissa; quia tunc
fit præoccupatio. Rom. *d. conf.* 412. *numer.* 5. *& seq.
verb. nunc primo.* ubi ponit tria similia, quod per li-
tis contestationem interrumpitur præscriptio, item per
libelli porrectionem, si modo sunt legitime factæ,
alias non; item quia perpetuatur jurisdictio delegati
per unum actum legitime factum, secus si illegitime,
& ibi Apostilla *in verbo tria*, dat concordant. & Ro-
man. ibi in fine, idem de causa non legitime mota,
ut non præcludat viam aliis judicibus.

§. V.

Diffamatio non probatur ex eo, quod testes dicant, talem diffamatum ob tale crimen ad effectum plenæ probationis, sed bene ad effectum inquirendi, vel carcerandi.

Vide Mascardum *conclus.* 513. *Diffamatio*, vide ple-
ne Tusch. *Litt. I. verb.* Infamis probatur ex Instru-
mento, & aliis modis. *concl.* 109. ¶

¶ DIGNITAS.

§. I.

Dignitas quid sit, & qualiter probatur?

Dignitas est quædam præeminentia ex administra- 1
tione. Oldrad. *conf.* 150. *In Ecclesia Valentina n.* 3. *ver.
secundo est attendendum.* ubi quid sit personatus, & in
quo differant, & quod in materia larga unum pro alio
quandoque sumitur, & quod dignitas non est aliud
quam præeminentia in Ecclesia. Feder. de Sen. *conf.* 27.
n. 4. *ver. non obstat, quod dicitur*, in consilio d. Petri de
Todetto, ibi inserto; ubi *in princ.* de dignitate, per-
sonatu & officio. † Sig. a cognoscendi dignitatem sunt 2
tria; primum, quando is, qui habet officium, præest
administrationi cum jurisdictione; secundum, quando
nomen officii sonat in dignitatem, prout Archidiaco-
nus, Archi-Presbyter, & Primicerius; tertium quando
ex consuetudine vel constitutione, pro dignitate habe-
tur, ita Franc. Aret. *conf.* 23. *In præsenti consultatione
in princ.* † Dupliciter sumitur dignitas, large & stri- 3
cte; large capitur pro quolibet honore, Aret. *d. conf.*
23. *num.* 6. ubi *num.* 5. *in fi.* quod dignitas est cum
administratione & sine administratione, prout in Ar-
chidiacono, & Archi-presbytero in Cathedrali, quia
sunt nomina dignitatis. † Amplia, quia ubi est col- 4
legium in Ecclesia, ibi est dignitas & jurisdictio. Bald.
conf. 1. *in fi. ver. & ratio differentiæ lib.* 1. Fed. de
Sen. *conf.* 80. *Factum est tale numer.* 2. *ver. conside-
rantur ergo.* Gem. *conf.* 132. *in princ.* † Et ideo Prio- 5
ratus Fraternitatis laicorum, ex quo habet collegium
& præeminentiam in illos de Collegio, dicitur habe-
re dignitatem, quia tale collegium tendens ad pieta-
tem & religionem est licitum. Bald. *conf.* 473. *Reve-
rend. pater lib.* 2. † Amplia; quia ubi est Conventus, 6
ibi est dignitas. Feder. de Sen. *conf.* 40. † Declara, 7
quod in concessione dignitas non venit collegiata, nisi
sit dictum *cap. cum aliis, de praben.* Feder. de Sen. *conf.*
112. *in princ.* † Personatus est quædam præeminentia, 8
quam habent habentes personatum inter non habentes
dignitatem. Feder. de Sen. *conf.* 49. vide Tusch. *Litt.
P. verb. Personatus in quibus differat a dignitate con-
cl.* 321. † Amplia, quia dignitas potest esse ex consue- 9
tudine communi opinione, aut denominatione, quod
habeatur pro dignitate. *c. illud, de præsumpt. c. per tuas
de probat.* Feder. *d. conf.* 80. *num.* 2. *ver. nec præsupponi-
tur.* Gemin. *conf.* 101. ubi, quod consuetudo potest ope-
rari quod officium non habens prærogativam super alios,
sit dignitas, quod duplicatur. *conf.* 140. † Declara; 10
quia dignitas, vel personatus judicatur ex consuetudi-
ne loci. *c.* 1. *de consuet. in* 6. Castr. *conf.* 226. *Dico,
d. Ser. Franciscum, circa fi. lib.* 1. † Amplia, quia 11
quis dignitatem obtinet, ex quo præponitur super alios,
vel ad curam gerendam, vel ad administrationem bo-
norum, vel temporalium sine spiritualitate. Gemin.
conf. 132. *in princ. ver. item vult, cum seq.* maxime
numer. 3. *ver. item ad concludendum*, ubi quod non
est de substantia prælaturæ & sic dignitatis, ut habeat
utramque administrationem. † Amplia; quia Plebania, 12
Archi-presbyteratus, Prioratus, Præpositura, & similes
Ecclesiæ, etiamsi non sint collegiatæ, dummodo ha-
beant sub se capellas perpetuas, dicuntur habere di-
gnitatem, *cap.* 1. *ne Clerici, vel Monach. in fin. lib.*
6. ubi Franc. † Contrarium tenet Feder. de Sen. *conf.* 13
80. *Factum est tale, num.* 2. *ver. item non obstat* ubi
quod si non habent Collegium, vel prærogativam in
Cathedrali, vel Collegiata, non habent dignitatem. † 14
Amplia; quia qui habet feudum cum jurisdictione,
dicitur habere dignitatem, quia concessio proprie juris-
dictionis dignitatem habet, & gradum excellentiæ su-
perioris; cum præsit universitati. Bald. *conf.* 352. *Ma-
teria feudorum, in princ. numer.* 11. *nam omnis con-
cessio, lib.* 1. † Amplia, quia de jure communi Ar- 15
chidiaconus habet dignitatem ex solo nomine. Aret.
conf. 23. *in princ.* vide Tusch. *Litt. A. verb. Archi-
diaconus, & ejus officium quid sit. concl.* 482. † Ex- 16
tende, quia Archi-presbyter pariter habet dignitatem,
quia cum Archidiacono ambo sonant in nomen digni-
tatis. Aret. *conf.* 23. *in princ.* vide Tusch. *Litt. A ver.
Archi-presbyter & ejus officium quid sit. concl.* 485. † Ex- 17

tende, quia Primicerius quoque sonat in nomen di-
gnitatis. Aret. d. conf. 23. n.... vide Tusch. *Litt. A.*
verb. Primicerius quid sit & an sit dignitas. concl. 650.
18 † Extende; quia omnes habent dignitatem, quando vel
in Cathedrali habent præminentiam cum jurisdictione,
sive sint Præpositura, sive Decanatus, sive Cantoriæ,
vel quocunque alio nomine; idem quando caput Col-
legii constituunt, & idem in plebe, Archi presbytera-
tu, & similibus. Feder. de Sen. *d. conf.* 80. *per totum.*
19 Gemin. *conf.* 132. *in pr.* † Restringe, quia reliqua omnia
officia non sonant in nomine dignitatis de jure com-
muni, nisi consuetudo sit in contrarium. Aret. *dict.*
20 *conf.* 23. *in princ.* † Præpositura igitur non est digni-
tatis nomen, de jure communi, nisi de consuetudine
aliter disponatur. Aret. *d. conf.* 23. *num.* 5. vide Tusch.
Litt. P. verb. Præpositura est dignitas & quando se-
21 *cus. Concl.* 518. † Thesaurarius non est dignitas. Ro-
ta *decis.* 8. *de præben. in noviss.* alias 173. Aret. *d. conf.*
23. *in princ.* Abb. *conf.* 93. *in princ. & per totam,*
lib. 2. vide Tusch. *Litt. T. verb. Thesauraria & can-*
toria non est dignitas nisi adsit consuetudo. concl. 298.
22 † Decanus non habet dignitatem de jure communi.
Rota *decis.* 8. *in noviss. de præb.* Aret. *d. conf.* 23. *in pr.*
vide Tusch. *Litt. D. verb. Decanatus & Præpositura an*
23 *sit dignitas, concl.* 60. † Præcantor non est dignitas,
licet de consuetudine possit esse. Areti. *d. conf.* 23. *n.*
24 6. † Sacrista non est dignitas, licet de consuetudine
25 possit esse. Zabat. *conf.* 62. *in princ.* † Declara, quia
Dignitates Ecclesiasticæ sunt ut plurimum secundum con-
suetudinem loci, quæ attendi debet, plene Card. Zabar.
26 *d. conf.* 62. *in princ.* † Amplia quia dignitas probatur
eo ipso quod quis habet administrationem rerum Ec-
clesiæ cum jurisdictione, vel habet officium, vel Be-
neficium, cujus nomen sonat in dignitatem, vel de
jure communi, vel ex consuetudine, non tamen pro-
batur per verba enunciativa. Mascard. *concl.* 514. *Di-*
27 *gnitas quomodo probetur.* † Limita; quia e contrario
non potest esse dignitas, quæ non obtinet in Ecclesia
Cathedrali vel Collegiata prælaturam vel prærogativam,
vel nisi quæ præest collegio, nisi ex consuetudine, vel
communi opinione, vel denominatione habeatur pro
dignitate. Feder. de Sen. *d. conf.* 80. *num.* 2. *ver. con-*
siderantur ergo, ubi loquitur in plebe etiam habente
capellas sub se, quæ spectat ad electionem capellano-
rum; & quod dignitas non sit, nisi habeat prærogati
vam supra alios, nisi consuetudo contrarium disponat.
Gemin. *conf.* 101. *Quoad primum, & conf.* 140. *in*
princ. ubi duplicatur, ubi quod Cantoria & Thesau-
raria non est dignitas, nisi consuetudo hoc disponat.
28 † Declara non procedere in Archidiaconatu, Archi-
presbyteratu, & Primiceriatu, quia possunt esse sine
cura & administratione, & sunt nomina dignitatis.
29 Franc. Aretin. *conf.* 23. *in princ.* † Limita in Canoni-
catu, etiam si habeat annexam dignitatem; quia non
dicitur dignitas, etiamsi de consuetudine, vel alias ha-
beat institutionem, vel destitutionem capellarum, &
possit interdicere. Feder. de Sen. *d. conf.* 80. *n.* 2. *in fi.*
ver. item non obstat, quod instituit, & in fi. vide Tu-
sch. *Litt. D. verb. Delegati Judices esse qui possint,*
concl. 145.

§. II.

Dignitas quotuplex in Ecclesia?

1 Dignitas † in Ecclesia est triplex; prima est Papa-
tus, qui dicitur apex Dignitatis; secunda Episcopalis,
quæ est culmen aliarum dignitatum; tertia est, Digni-
tas simplex. Oldrad. *conf.* 259. *Impugnatur, numer.* 3.
2 *ver. item tria.* † Dignitates simplices, aliæ sunt per-
sonales, vel simplices, aliæ Collegiatæ, & dignitas
seu Ecclesia collegiata non venit in odiosis appellatio-
ne simplicis dignitatis. Oldr. *conf.* 281. *num.* 3. *usque*
in fi. ubi dicit procedere, etiamsi dignitas collegiata
3 non eligatur, sed conferatur. † Extende; quia si Pa-
pa disponeret, quod obtinentes dignitates debeant pro-
moveri intra annum, non includerentur dignitates col-
legiatæ in materia odiosa. Gemin. *conf.* 131. *numer.* 5.
4 *vers. expressit de Decanatu.* † Dignitatum aliæ sunt
electivæ, aliæ non electivæ, & in collatione dignita-
tis si non est facta mentio, quod sit electiva, non
venit in concessione simplici. Bald. *conf.* 387. *circa fi.*
ver. amplius licet dignitas. lib. 1. *inc. Archidiaconus*
habet. † Dignitates Ecclesiasticæ licet quandoque æqui- 5
parentur secularibus dignitatibus, tamen non est bene
dictum, quia dignitates Ecclesiasticæ non sunt ordina-
tæ secundum jura Civilia, ita Ægid. *conf.* 5. *num.* 47.
ver sed forte. † Et ideo magis assimilantur dignitates 6
Ecclesiasticæ Archidiacono, prout Abbas, & alii Præ-
lati inferiores, quam quod assimilentur sæcularibus di-
gnitatibus. Ægid. *d. conf.* 3. *num.* 47. *ver. sed forte.* 7
† vide Oldr. *conf.* 211. *Ad propositum fratrum, in pr.*
& per tot. ubi, quod ad instar Prætorum, quorum al-
ter pro incolis, alter vero pro peregrinis, fuerunt cu-
rati animarum instituti; ordinarii pro incolis, & sunt
parochiani; alii pro forensibus, ut fratres S. Anton. &
dat alia exempla multa.

§. III.

Dignitatum majoritas & præcedentia ex quibus cognoscatur?

Altitudo † Sedis inter Sedes dignitatum arguit ma- 1
joritatem dignitatis, quia majores altiori loco sedere
debent. Bald. *conf.* 387. *in pr. incip. Archidiaconus*
habet. lib. 1. allegat gloss. *in §. aliam vero. Instit.*
de bonor. possess. † Amplia, quia proximiores sedi Prin- 2
cipis, & magis proximi in incessibus, & aliis acti-
bus, apud Dominum & Principem reputantur digno-
res. Bald. *d. conf* 387. *in pr. lib.* 1. † Amplia in ju- 3
risdictione magis libera, & amplia; quia qui habet
ampliorem jurisdictionem meri & mixti Imperii, di-
citur dignior & major. Bald. *d. conf.* 387. *in pr. ver.*
præterea notissimum, lib. 1. † Extende, quia is, qui 4
præest pluribus & majoribus, dicitur esse major, quam
is qui præest paucioribus & minoribus. Bald. *d. conf.*
387. *in pr. ver. similiter certum est, lib.* 1. † Exten- 5
de ratione Imperii, quia is, qui imperat alteri, di-
citur habere majorem dignitatem. Bald. *d. conf.* 287.
ante medium, ver. item dignior est, lib. 1. † Am- 6
plia, ratione administrationis, quia major dicitur
habens dignitatem cum administratione, quam sine;
ideo Episcopus habens administrationem dicitur major
Episcopo titulari & portitivo. Bald. *d. conf.* 387. *ante*
med. ver. item dignior est, lib. 1. † Amplia ratione insi- 7
gnium, quia illa dicitur major dignitas, quæ hono-
rabiliora insignia defert, licet ista insignia non con-
ferant plenam possessionem majoris honoris. Bald. *d.*
conf. 387. *circa med. ver. insignia etiam, lib.* 1. † 8
Amplia ratione ordinis, quia qui præcedit in ordine
sedendo, subscribendo, & alia faciendo, ex priorita-
te ordinis arguitur majoritas dignitatis. Bald. *d. conf.*
387. *circa med. ver. quando autem sunt, lib.* 1. † 9
Amplia ratione stipendii, quia habens majus stipen-
dium, dicitur habere inter pares majorem honorem,
& majorem dignitatem. Bald. *d. conf.* 387. *circa med.*
ver. stipendia etiam lib. 1. † Amplia ratione consue- 10
tudinis, quia de consuetudine una potest esse major
dignitas, quam alia, quia gradus excellentiam osten-
dit consuetudo. Bald. *d. conf.* 387. *post med. vers. ita-*
que gradus, lib. 1. † Extende, quia imo consuetu- 11
do facit dignitatem, & multum attenditur consuetu-
do, an dignitas sit talis, & an major. Card. Zab.
conf. 62. *in pr.* † Amplia ratione majoris beneficii; 12
quia major reputatur dignitas, quæ confertur pro ma-
ximo servitio & beneficio, quam quæ confertur pro
modico beneficio. Bald. *d. conf.* 387. *post med. ver. item* 13
illa est major, lib. 1. † Amplia ratione subditorum
magis nobilium; quia regnum habens magnos feuda-
tarios dicitur nobilitari ex infeudationibus. Bald.
conf. 333. *ad intelligentiam sequendorum, col.* 2. *cir-*
ca med. ver. item infeudare, lib. 1. ubi, quod Duces
magni habent sub se Comites, & Barones, & quod
ille dicatur melior & nobilior; qui præest nobiliori-
bus & melioribus. Signo. Homod. *conf.* 23. *quæstio*
disputata. in pr. † Extende, quia quanto quis meliori- 14
bus & majoribus præest, tanto major, digniorque est.
auth. de defensor. civit. §. nos igitur. Roman. *conf.* 460.
Illa verba, in fi. ubi, quod Prætor Florentiæ di-
gnior est Prætore Prati; quia præest majoribus. † Am- 15
plia, quia prævalet exercitium, & actus potius quam
habitus, etiamsi habitus possit per casum deduci ad
actum. Zabarel. *d. conf.* 62. *in primo dubio, in fin.* † 16

Amplia,

Amplia, quia nobilior est, qui disponit, quam qui adimplet; & sic qui recumbit, quam ille qui ministrat. Si-
17 gnor. *conf.* 23. *n.* 4. *& seq.* † Amplia, quia prior ordine &
sic antiquior in dignitate præferri debet. Signor. *d. conf.*
17 23. *n.* 24. *ver. preterea primatus.* † Amplia; quia præ-
fertur ille, cujus exercitium est magis universale. Si-
19 gnor. *d. conf.* 23. *num.* 28. † Amplia; quia si ordo
litteræ præponat unum alteri, præpositus dicitur dignior.
20 Signor. *d. conf.* 23. *num.* 26. † Amplia, quia signa co-
gnoscendi majorem dignitatem in Ecclesia, est sedere
prius, subscribere prius, convocare alios, & similia.
21 Card. Zab. *conf.* 30. *num.* 6. *& seq.* † Amplia; quia ha-
bens dignitatem a Papa præfertur in pari casu habenti
similem dignitatem ab alio. *c. per tuas, de major. &
obed.* Deci. *in rubr. de postul. prælat. in princ.* vide
Tusch. *Lit. P. verb. Præcedere quis debeat inter plu-
res. concl.* 477. vide eund. *Litt. D. verb. Doctor an
præferatur. concl.* 550. ¶

D I L A T I O.

Praxis Dilationum.

1 Dilatio data ad solvendum purgat omnem moram. Tranched. *conf.* 51. *n.* 19. *& seq.* Tusc. *litt. E. concl.* 193. *num.* 19. & si a Judice denegetur potest appellari. DD. apud Merlin. *ut statim infra n.* 1. Debet dari a Judice debitori etiam hypothecario. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 5. *q.* 166. Statil. *de salv. Interd. inspect.* 5. *c.* 1. *a n.* 45. Rot. post Cenc. *de cens. decis.* 268. *a n.* 2. est arbitraria quoad tempus. Trentacinq. *res.* 1. & habet vim solutionis. Altograd. *conf.* 84. *n.* 75. *lib.* 1. & diximus in verb. *Debitor, & Creditor. a n.* 58. ubi plura.

2 Dilatio est concedenda procuratori in Curia citato, ad hoc ut possit certiorare Dominum de lite particulari sibi mota, ut possit deliberare, & procuratorem instruere. *cap. dilectus.* ubi Host. & Abb. *de proc.* Cassad. *dec.* 1. *de dilat.* Rot. apud Maresc. *lib.* 1. *var. res. cap.* 91. *num.* 15. Limit. primo, si procurator jam habeat mandatum speciale ad procedendum in illa causa. Limit. secundo post lapsum sex mensium a commissa citatione; quia tunc petitio dilationis præsumitur calumniosa. Limit. tertio si principalis fuit citatus per edictum in partibus. DD. *cit.*

3 Dilatio reo regulariter est concedenda ad deliberandum an velit contendere, vel cedere. Limit. primo, si contra eumdem jam fuit servatus terminus ad articulandum. Limit. secundo, in reo spoliatore, cui non datur dilatio, licet nondum fuerit probatum spolium. Limit. tertio, quando jam habuit quartam dilationem. *L. ult. ff. de fer.* Mynsing. *sing. obs. cent.* 1. *obs.* 72. Eccles. *obs. for.* 46. *n.* 5. Marescot. *lib.* 1. *var. res. cap.* 91. *n.* 6. Leo *decis.* 120. *n.* 7. & Specul. *tit. de dilat. in princ. n.* 18.

4 Imo dilatio quarta non datur, nisi subsit causa relevans, & Reus juret, illam esse veram. arg. *cap. ultra tertiam, de testib.* Limit. quoad hæredem, vel successorem illius, contra quem fuit cœptum Judicium; quia illi conceditur ulterior dilatio, non expresso, an sit quarta, vel quinta. Maresc. *loc. cit. num.* 14. Limit. secundo, ad opponendum contra jura noviter reperta; quia tunc nova dilatio est concedenda. Crescent. *decis.* 5. *de dilat.* Maresc. *lib.* 1. *var. res. d. cap.* 91. *nu.* 10. Ad se præsentandum debet pro singulis viginti milliaribus dari dies. Eccles. *obs. for.* 46. *num.* 16. Menoch. *de arbitr. cas.* 40. *num.* 4. *L.* 1. *ff. si quis caution.* qui terminus tamen moderari potest arbitrio Judicis juxta qualitatem locorum, & personarum. *DD. cit.*

5 Ubi timetur de calumnia petentis, potest concedi cum impositione pœnæ, ipso facto incurrendæ, nisi causam probaverit. Eccles. *obs. for.* 52. *num.* 16. Afin. *in prax.* §. 20. *cap.* 3. & alii apud eundem.

6 Actori ad se instruendum, non datur regulariter; quia ad Judicium debet venire instructus. Maresc. & Eccles. *ll. cit.* non est danda, si probatio non facit ad casum. *L. properandum. Cod. de Jud.* Eccles. *loc. cit. obs.* 53. *n.* 16. & *obs.* 46. *n.* 4.

7 Est danda non tantum fisco ad probandum delictum, sed etiam Reo ad se defendendum, etiam in delictis exceptis, maxime in ordine ad gaudendum immunitate Ecclesiastica. Mar. Ital. *de immun. Eccles. cap.* 6. Ciarlin. *contr. for. cap.* 20.

8 Dilatio probatoria est moderanda secundum qualitatem personarum, & distantiam locorum. Eccles. *obs. for.* 53. plura invenies passim apud DD. *in tit. de feriis, & Dilationibus.* & DD. *cit.*

D I S P E N S A T I O.

Praxis Dispensationum.

§. I.

Quomodo Dispensatio interpretanda, & qualiter facultas dispensandi?

Incipiendo a facultate dispensandi, si fuit generaliter concessa, late venit interpretanda, & ad casus etiam extendenda non expressos, qui quoquo modo adaptari illi possunt, licet essent tantum accessorii. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 2. *n.* 1. *& disp.* 24. *n.* 9. Diana *p.* 8. *tr.* 3. *res.* 42. Pont. *de matr. lib.* 8. *cap.* 4. *num.* 13. Garz. *de benef. p.* 1. *c.* 6. *nu.* 73. Pyr. Corrad. *in prax. dispens. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 27. Sperel. *decis.* 112. *num.* 76. Grat. *disc. for. cap.* 278. *num.* 13. *&* 982. *nu.* 2. Justis *de dispens. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 1. & reliqui interpretes *in cap. at si Clerici §. de adulteriis, de Judic.* & apud illos alii. Ex qua conclusione 1

Infertur primo, quod concessa generali facultate legitimandi spurios, vel cum illis dispensandi, possit legitimare quoscumque spurios, modo legitimatio non præjudicet tertio, quia est facultas generaliter concessa, nec restricta ad certas personas: ita, data facultate legitimandi ad Ordines, poterit legitimare ad quoscumque, etiam Sacros, & potest dispensare cum natis ex adulterio, licet ex utriusque parentis adulterio nati sint, & potens dispensare in aliquo præciso gradu, uti in secundo, vel tertio affinitatis, vel consanguinitatis, poterit in illa dispensare licet duplicatus sit. Rot. *divers. p.* 3. *lib.* 2. *dec.* 70. Sanch. *d. lib.* 8. *disp.* 24. *nu.* 9. Tusc. *litt. D. concl.* 463. ad *num.* 20. Just. *loc. cit. n.* 8. Pyr. Corrad. *l. c. lib.* 7. *cap.* 6. *num.* 77. non tamen se extendit ad casum seu gradum diversum: & sic potestas dispensandi in secundo, non se extendit, si dispensandi sint in secundo, & tertio; teste Sanch. *loc. cit. num.* 10. sed hodie, teste Pyr. Corrad. *loc. cit. d. lib.* 7. *cap.* 6. *num.* 77. *vers. modernis.* ad evitandum omne dubium, quod in his oriri solet, in his facultatibus expresse conceditur facultas dispensandi cum quibusvis personis, tertio, aut quarto simpliciter, aut mixtim, etiam multiplici, consanguinitatis &c. gradibus conjunctis &c. & potens dispensare in affinitate, poterit etiam dispensare in publica honestate, dummodo semper & in iis casibus, potestas fuerit generaliter concessa, non expressis nominibus dispensandorum. 2

Limit. I. Si talis potestas tenderet in præjudicium tertii, vel Jurisdictionis alicujus: tunc enim stricte est interpretanda, sive motu proprio Principis, sive ad instantiam partis sit concessa. Rot. post Cenc. *de cens. dec.* 72. *num.* 5. Paris. *de resignat. lib.* 12. *q.* 14. *num.* 12. Grat. *disc. for. cap.* 421. *num.* 42. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gl.* 15. §. 1. *num.* 75. Pont. *l. c. lib.* 8. *de matr. num.* 14. Justis *loc. cit. num.* 56. & est tex. *in cap. super eo, de offic. deleg.* & diximus *in prax. clausul. Apostol. num.* 1. quia Jus tertii in omni dispositione præsumitur exceptum, & potius rescriptum esse debet frustratorium, quam tertio præjudicare. Grat. *disc. for. cap.* 730. *num.* 31. licet in concessione non adesset clausula „ *sine præjudicio tertii*, quia illa semper subintelligeretur. Barb. *d. clausf.* 157. *num.* 1. Vivian. *de Jurepat. lib.* 13. *cap.* 8. *num.* 80. Justis *loc. cit. num.* 60. 3

Limit. II. ut talis potestas non procedat in iis, quæ sunt de Jure Divino, vel naturali, in quibus ipse Pontifex non solet dispensare; unde habens potestatem absolvendi ab omnibus casibus reservatis, etiam Pontificiis, non potest absolvere ab iis, qui reservantur in Bulla Cœnæ, quia Pontifex has facultates difficile solet dare. *c. si Episcopus.* 2. *de pœnit. & remiss. in* 6. & in potestate dispensandi generali non venit potestas dispensandi super crimine, nec commutandi pœnas. Sbroz. *de Offic. Vicar. lib.* 2. *q.* 37. *num.* 10. Et Pontifex concedens Abbati, quæ competunt Episcopo, non concedit illa, quæ sunt Ordinis Episcopalis. Neque dans facultatem dispensandi super votis, intelligitur dare potestatem dispensandi super voto castitatis, vel Religionis, 4

quia ardua non veniunt in generali mandato. Neque præsumitur facultatem concedere cum ea plenitudine, quam ipse habet. cap. dudum, de præb. in 6. Grat. disc. for. cap. 891. num. 53. Sbroz. l. c. Justis l. c. num. 67. apud quem plura.

5 Limit. III. In potestate ad dispensandum concessa restricta ad particulares personas in commissione expressas; nam tunc erit stricte interpretanda, & tantum valebit, quantum verba sonant. Dian. p. 8. tr. 3. d. ref. 42. Pont. loc. cit. num. 15. Pyt. Corrad. lib. 1. cap. 5. num. 27. vers. secus vero & lib. 7. cap. 6. num. 77. Justis loc. cit. num. 69. licet talis potestas fuisset concessa ad instantiam delegati dispensaturi; quia gratia respicit dispensandos, & in illorum favorem concessa censetur. Sanch. de matr. lib. 8. disp. 28. num. 90. Pont. d. lib. 8. cap. 4. num. 16. & 17. Hinc si in facultate dispensandi concessa sunt expressa nomina personarum, cum quibus est dispensandum, non poterit in mixto gradu dispensari; quia in odiosis mixta non comprehenduntur in simplici. Sanch. d. lib. 8. c. 24. nu. 5. seqq. uti, quod fieri debeat mentio hujus mixti gradus, alias gratia erit subreptitia, & Pyt. Corrad. l. cit. Justis loc. cit. n. 72.

6 Limit. IV. Dum agitur de extendenda facultate ad casum, quem sublata verborum significatione facultas non comprehendit; nam aliud est late interpretari, & aliud ad casum non expressum extendere. cap. significante. 34. de rescr. Sanch. d. lib. 8. disp. 2. num. 2. nam facultas a Jure concessa tantum extenditur ad similes, vel inferiores casus. Just. num. 76.

7 Dispensatio vero stricte est interpretanda. Sanch. d. lib. 8. disp. 1. num. 3. Dian. p. 8. tr. 3. d. ref. 42. Pont. de matr. lib. 8. cap. 21. n. 2. Tusc. litt. D. concl. 464. Garz. de benef. p. 1. cap. 6. n. 58. Pyt. Corrad. in prax. disp. lib. 1. cap. 5. n. 1. Sperel. decis. 112. n. 73. Just. lib. 1. cap. 2. n. 2. ita ut in ea locus non sit argumento a majori ad minus late Covar. 2. p. 4. decret. cap. 8. §. 8. num. 11. tex. in cap. qui de non Sacerdotali, de præb. in 6. cap. fin. de translat. Episc. Differentia est; quia dispensatio, utpote exorbitans a Jure communi, & illud lædens, est odiosa. Sanch. & Sperel. ll. cit. Rot. p. 1. divers. decis. 240. n. 2. Corrad. loc. cit. n. 1. Just. num. 16. facultas vero dispensandi soli concedenti præjudicium infert; & cum sit beneficium Principis præter jus concessum, nulli tertio præjudicans, est late interpretanda in iis, quæ vergunt in concedentis præjudicium. DD. cit.

8 Ex qua conclusione infertur primo, quod dispensatus ab Episcopo ad Beneficium non intelligitur dispensatus ad Beneficium extra Diœcesin, neque ad Beneficium in Cathedrali. Rot. in antiq. decis. 45. Garz. de benef. l. c. num. 62. Tusc. litt. D. concl. 463. num. 1. Just. loc. cit. num. 30. & 31. Neque in loco, ubi Pater idem, vel aliud Beneficium habuit, juxta Concil. Trid. sess. 25. cap. 15. de reform. imo dispensatus ad beneficium in Cathedralibus non potest habere in Metropolitanis. Hojed. de incompat. benef. p. 2. cap. 12. num. 78. Just. num. 33. Neque dispensatus ad quascunque dignitates erit dispensatus ad Episcopatum. Pyt. Corrad. loc. cit. num. 5. Justis numer. 35. Garz. d. cap. 6. num. 66. Hojed. loc. cit. nu. 77. Neque dispensatus ad beneficia, si non fuit dictum „ ad quæcumque, poterit consequi præbendas, vel alia Beneficia Cathedralis. Garz. loc. cit. num. 63. Neque Curata. Garz. n. 49. Hojed. l. c. p. 2. cap. 2. n. 74.

9 Infertur secundo, quod dispensatus, licet infra annum non promoveatur, nihilo minus possit retinere præbendam, cui ordo Sacer est annexus, non habebit vocem in Capitulo. Barbos. de Canon. & dignit. cap. 37. n. 13. Sperel. decis. 112. num. 28. Tusch. d. concl. 461. Neque dispensatus ad obtinendum Beneficium cujuscunque sit præsentationis, potest provideri de beneficio Juispatronatus Laicalis; quia non præsumitur Papa velle præjudicare patrono Laico, cum Laici sint potius invitandi, non absterrendi, ut similes fundationes faciant. Vivian. de Jurepatr. cap. 2. lib. 7. nu. 12. Neque minor annis 20. dispensatus ad Canonicatum potest esse Delegatus Pontificius. Sperel. loc. cit. num. 29. Just. l. cit. n. 40. Neque dispensatus super residentia potest non residendo percipere distributiones. Sanch. Tusc. & Sperel. ut sup. Just. num. 41. Neque dispensatus super tertio consanguinitatis erit dispensatus super tertio affinitatis, licet consanguinitas sit fortius vinculum, quam affinitas. Sanch. lib. 8. disp. 24. num. 19. Bonac. de LL. disp. 1. pun. 5. q. 2. propos. un. nu. 8. Pont. & alii, quos citat, & sequitur Just. l. c. num. 42. Et dispensatus ut in eadem Ecclesia possit obtinere duo beneficia, non potest lucrari duas distributiones, si præsens sit. Covar. lib. 3. var. res. cap. 13. num. 2. & 3. Monet. de distrib. p. 2. cap. 4. num. 6. Riccius in prax. p. 3. res. 467. n. 8. Neque dispensatus ad obtinendum censetur dispensatus ad retinendum. Rot. decis. 233. num. 23. p. 1. divers. apud Just. num. 45. & diximus in verb. Beneficium. num. 97. circa fin. Neque dispensatus ad ordines censetur dispensatus ad majores, nisi Pontifex sciret, dispensatum fuisse jam minoribus insignitum, vel adesset particula „ ad omnes. gl. in cap. litteras, de filiis Presbyt. in verb. ordinari. Pont. de matr. lib. 8. cap. 21. nu. 5. Sanch. de matr. lib. 8. disp. 1. num. 26. Dian. p. 8. tr. 3. res. 36. Justis loc. cit. num. 45. Et illegitimus dispensatus ad ordines non censetur dispensatus ad Beneficium simplex. DD. mox cit. & Pyr. Corrad. loc. cit. c. 5. num. 15. ubi quod id servetur de stylo Curiæ. Justis loc. cit. num. 46. Grat. disc. for. cap. 397. num. 38. Thes. de pœn. Eccles. p. 2. verb. illegitimi. c. 2. DD. apud Garz. de benef. d. c. 6. num. 70. contra Sayr. & alios.

Infertur tertio, dispensationem, utpote odiosam, non esse extendendam, licet major dispensatio esset concessa ea, qua opus est, ita dispensatus, ut possit retinere Beneficium Curatum, non potest virtute talis dispensationis possidere Beneficium simplex. Barbos. de offic. Episc. alleg. 33. num. 14. Corrad. loc. cit. n. 4. Just. num. 48. Neque dispensatus ad Beneficium majus est dispensatus ad pensiones. Rebuff. in prax. benef. tit. de dispens. ad plura &c. num. 65. Corrad. nu. 7. tex. in cap. quamvis & cap. cui de non, de præb. in 6. Neque ad ordines Tusc. concl. 466. num. 2. litt. D. Neque dispensatus ad dignitatem, est dispensatus ad Beneficium simplex, vel dispensatus ad Archi-Episcopatum, est dispensatus ad Episcopatum. iidem. 10

Limit. I. jam conclusio, quod dispensatio non est ita stricte interpretanda, ut reddatur inutilis, & illusoria, sed debet extendi ad necessario, & inseparabiliter connexa, sine quibus effectus dispensationis stare non potest. DD. sup. cit. Sperel. decis. 112. num. 19. Just. n. 81. Rot. decis. 444. n. 27. p. 5. rec. tom. 2. quare dispensatus super pluralitate Beneficiorum, est etiam dispensatus super residentia. DD. cit. glos. in cap. si quis in clero. verb. solemnibus. 7. q. 1. Et dispensatio, quod possit quis contrahere cum consanguinea in certo gradu, facit, quod etiam consanguinea sit dispensata ad contrahendum cum illo. Genuen. in prax. cap. 20. num. 7. & dispensatus Subdiaconus, ut possit contrahere matrimonium, est etiam dispensatus a recitatione horarum; quia hæc recitatio est annexa non characteri, sed statui. Sanch. de matr. lib. 8. disp. 8. n. 11. Just. loc. cit. n. 87. Ita minor 25. annis dispensatus, ut possit obtinere Parochiam, est etiam dispensatus, ne teneatur se facere promoveri infra annum. Sanch. loc. cit. num. 19. disp. 1. Sperel. decis. 112. num. 23. Just. n. 88. Et dispensatus ad Clericatum est etiam dispensatus ad pensiones. Justis loc. cit. n. 90. & citat Seraphin. decis. 1264. num. 2. Lother. de re benef. lib. 1. q. 40. num. 143. quamvis quoad beneficia etiam simplicia contrarium supra diximus. Et dispensatus ad Sacerdotium est etiam dispensatus ad ordines Sacros inferiores, & minores. Ita dispensatus ad testandum potest facere plura testamenta, annullatis prioribus. Fachin. lib. 5. contr. Jur. c. 99. Sarmient. de reddit. Eccles. p. 4. cap. 4. num. 3. Dian. p. 8. tr. 3. res. 41. vers. hinc infertur. Sanch. d. lib. 8. disp. 1. n. 18. Pont. loc. cit. num. 4. Just. num. 94. 11

Limit. II. cum dispensatio est super statuto, & per illam fit reditus ad Jus commune; quia talis dispensatio dicitur favorabilis. Sylv. in verb. privilegium. q. 3. Pont. & Sanch. apud Just. num. 95. ll. cit. 12

Limit. III. cum dispensatio est inserta in corpore Juris; tunc enim debet extendi ad omnes illos casus, in quibus eadem, vel major ratio militat. Sanch. loc. cit. nu. 7. & Dian. uti sup. res. 32. vers. infertur tertio. Tusch. litt. D. concl. 465. Hinc facultas concessa a Concil. Trid. sess. 24. cap. 6. de reform. dispensandi in omnibus casibus occultis non deductis ad forum contentiosum, excepta irregularitate ex homicidio voluntario proveniente, extenditur ad Capitulum Sede vacante, & alios Prælatos inferiores habentes Jurisdictionem quasi Episcopalem. Sanch. de matr. lib. 8. disp. 2. num. 10. maxime cum hæc Jurisdictio prædictis competat de jure 13

Ordi-

Ordinario, pro quibus faciunt tradita a Sanch. *loc. cit. lib.* 2. *disp.* 40. *num.* 14. & Barbos. *de offic. Episc. alleg.* 35. *num.* 15.

14 Limit. IV. Cum dispensatio fuit concessa motu proprio; tunc enim late extenditur, non tamen ultra naturam propriam verborum; quia tunc est mera gratia, & liberalitas Principis. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 1. *n.* 5. Pyr. Corrad. *loc. cit. cap.* 5. *num.* 30. *&* 31. Garz. *de benef. p.* 1. *c.* 6. *num.* 64.

15 Limit. V. In dispensatione debita, vel favorabili, uti cum agitur de publico favore Religionis, vel animæ. Sanch. *d. lib.* 8. *disp.* 1. *n.* 33. Sperel. *dec.* 112. *n.* 32. Just. *n.* 109. & late quando dispensatio dicatur debita, quando vero permissa, & quando prohibita, vide apud Sperel. *decis.* 111. *a n.* 5.

16 Lim. VI. quando minor includitur in majori, & quando casus, in quo dispensatur, expressam continet concessionis rationem: nam cum eadem reperitur ratio, non dicitur fieri extensio, sed declaratio, quod casus includatur. Paris. *de confid. q.* 42. *n.* 26. Corrad. *loc. cit. num.* 23. Lotter. *de benef. lib.* 2. *q.* 48. sic dispensatus in gradu majori, dicitur etiam dispensatus in minori ejusdem generis, uti consanguinitatis vel affinitatis. Et dispensatus ad comedendas carnes, est etiam dispensatus ad lacticinia. DD. *mox sup. cit.*

17 Limit. VII. In casibus a Jure æquiparatis, hinc dispensatus ut possit percipere fructus præbendæ, dum studet Theologiæ, erit etiam dispensatus, si audit Jus Canonicum; quia hæ scientæ in Jure æquiparantur. Dian. *p.* 8. *tr.* 3. *res.* 41. plura exempla, ampliativa, & limitativa prædictorum, vide apud DD. *cit.*

§. II.

Quis dispensare possit?

18 In primis S. Pontifex, ut est indubitatum, vel dispensative, vel declarative. Et quidem causæ matrimoniales, vel dispensationes in impedimentis matrimonialibus expediuntur aliquando per Cameram, & viam secretam, uti cum personis qualificatis: aliæ expediuntur per officium minoris gratiæ, seu Datariam; aliæ per Cancellariam, aliæ per Secretariam Brevium, & aliæ per Pœnitentiariam. Per Datariam expediuntur dispensationes in remotioribus gradibus, uti in quarto; vel tertio, & quarto ab uno, vel pluribus stipitibus. Per Cancellariam expediuntur litteræ in gradibus propinquis, ut in tertio, & in secundo, & tertio ex uno, vel pluribus stipitibus. Per secretariam Brevium expediuntur dispensationes in gradibus propinquioribus, ut in primo, vel primo, & secundo consanguinitatis, vel affinitatis, vel in primo, & quarto; primo & tertio ab uno, vel pluribus stipitibus. Pyr. Corrad. *in prax. disp. matr. lib.* 7. *c.* 4. *n.* 6. Just. *lib.* 1. *cap.* 3. *de dispens. per tot.* Per Pœnitentiariam expediuntur dispensationes pro impedimentis occultis, quæ diriguntur Confessario pro foro interno tantum: Et quando aliquot impedimenta sunt publica, & aliquot occulta, pro publicis datur dispensatio vel in Dataria, vel Cancellaria, vel Secretaria Brevium, juxta graduum propinquitatem in utroque foro: pro occultis datur in Pœnitentiaria; & si impedimentum occultum fiat publicum, non prodest dispensatio confessarii in foro externo, & proles habebitur pro illegitima in eodem foro externo. Justis *de dispens. lib.* 1. *cap.* 3. *n.* 19. *& cap.* 8. *per tot.* ubi late quomodo confessarius delegatus se gerere debeat.

19 Difficultas est, an litteræ Apostolicæ sint necessariæ ad valorem gratiæ? negant Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 29. *a num.* 2. Mascard. *de prob. concl.* 845. *num.* 14. Dian. *p.* 8. *tr.* 3. *res.* 84. Paris. *de resign. lib.* 8. *q.* 2. *n.* 8. *& lib.* 10. *q.* 1. *num.* 3. Pontius *de matr. d. lib.* 8. *cap.* 15. *num.* 2. & alii multi apud Justis *loc. cit. num.* 25. *& seqq.* quia in solo verbo, vel rescripto Papæ gratia perficitur. Affirmativa est communis, & de stylo Curiæ ob regulas Cancellariæ. Paris. *d. lib.* 10. *num.* 10. Lotter. *de re benef. lib.* 2. *q.* 36. *num.* 12. quia Cancellaria Apostolica est organum mentis, & vocis Papæ. Paris. *de resign. lib* 3. *q.* 6. *num.* 3. *& lib.* 9. *q.* 26. *num.* 4. Garz. *de benef. p.* 4. *cap.* 2. *nu.* 18. Vivian. *de Jurepatr. lib.* 13. *cap.* 2. *n.* 17. Pyr. Corrad. *in prax. dispens. lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 21. Just. *l. c. a nu.* 34. Et quod facit Cancellaria, ipse Papa facere videtur. Gomez *in reg. de trien. possess. q.* 7. *vers. præterea.* & stylus Cancellariæ prævalet Juri communi, ac facit jus. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 6. *n.* 210. Garz. *de benef. p.* 1. *cap.* 5. *nu.* 87. tam quia Pontifex non vult præjudicare officialibus, qui emerunt officia. Paris. *de resign. lib.* 10. *q.* 5. *num.* 15. Corrad. *lib.* 8. *cap.* 5. *num.* 15. Just. *num.* 38. & gratia aliter non conceditur, quam sub conditione, *si litteræ expediantur*, Paris. *d. lib.* 10. *q.* 1. *a num.* 10. ubi Bellamer. *cons.* 34. & alii; & quamvis daretur priori opinioni, quod valeat gratia sine litterarum expeditione, tamen ejus effectus, & usus suspenderetur, donec litteræ expedirentur.

Porro dispensationis impetratio prodest etiam igno- 20
ranti. Rot. apud Fatin. *decis.* 34. *num.* 6. *impress. post ejusdem cons. vol.* 2. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 26. *num.* 4. Dian. *p.* 8. *tr.* 3. *res.* 87. Pont. *de matrim. lib.* 8. *cap.* 15. *num.* 3. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 63. *num.* 16. Corrad. *lib.* 7. *cap.* 5. *num.* 101. & patet *ex cap. si motu proprio, de præb. in* 6. quod non tantum intelligitur de Beneficiis, sed quibuscumque gratiis. Just. *a num.* 51. Sanch. *loc. cit.* ut tamen dispensatus possit uti dispensatione, est necessarium, quod illam acceptet. DD. *cit.* Imo potest dari etiam absenti, cum sit actus Jurisdictionis voluntariæ, etiamsi sit tantum delegata. DD. apud Pignatel. *tom.* 1. *consult.* 20. *num.* 3. ubi Innoc. & Abb. *in cap. per venerabilem, qui fil. sint legit.* Sanch. *loc. cit. lib.* 3. *disp.* 34. *num.* 2.

§. III.

De nullitate Litterarum.

Ut vero litteræ Apostolicæ valeant, requiritur, quod 21
careant vitio, sub- vel obreptionis. Subreptio dicitur, cum verum reticetur, obreptio, cum falsum narratur. Mascard. *de prob. concl.* 1210. Leo *in thes. for. Eccles. p.* 2. *cap.* 16. *num.* 12. Corrad. *d. lib.* 7. *cap.* 4. *num.* 54. Just. *l. c. cap.* 4. *num.* 3.

Illarum vero rerum taciturnitas vitiat gratiam, quæ 22
jus exprimi jubet, vel de quibus in Jure decernitur, quod illis expressis Pontifex gratiam non faceret; quia talis præsumitur esse voluntas Principis, qualis est intentio Juris. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 21. *num.* 12. Ludovis. *decis.* 163. *num.* 6. Tusch. *litt. P. concl.* 53. *num.* 2. Rot. sæpius apud Just. *loc. cit. num.* 6. Paris. *de resign. lib.* 6. *q.* 2. *num.* 45. Fatin. *in prax. crim. p.* 1. *q.* 6. *num.* 48. *& consil.* 93. Mascard. *de prob. concl.* 846. *num.* 2. Menoch. *de arbitr. cas.* 201. *num.* 26. Dian. *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 53. Imo etiam taciturnitas illius, quod de stylo Curiæ esset exprimendum, vitiat gratiam; quia stylus Curiæ facit jus, & est pro lege servandus. Garz. *de Benef. p.* 1. *cap.* 5. *num.* 23. Paris. *de resign. lib.* 10. *q.* 2. *num.* 14. *seqq.* Sanch. *de matr. lib.* 3. *disp.* 29. *num.* 17. Dian. *p.* 4. *tr.* 4. *d. res.* 53. *& res.* 135. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gl.* 6. *nu.* 200. Justis *loc. cit. n.* 19.

Obreptio vero, vel falsi narratio vitiat gratiam, sive 23
falsitas contingat circa causam finalem, sive circa impulsivam solam. Barb. *in vot. Canon. lib.* 2. *vot.* 17. Crescent. *dec.* 8. *de præb. num.* 7. Mascard. *de prob. concl.* 846. *num.* 1. Garz. *de benef. p.* 6. *cap.* 2. *num.* 200. quia gratia Principis habet in se tacitam conditionem „ *si preces veritate nitantur*, licet expressum non fuerit. *cap.* 2. *de rescr.* & ibi glos. *verb. conditio.* quod limitatur a præfatis DD. quando falsitas non reddidit faciliorem ad faciendam gratiam, vel si veritas explicita non reddidisset difficiliorem ad dispensandum. Quam sententiam maxime in dispensationibus tuentur etiam Sperel. *dec.* 109. *n.* 38. Corrad. *in prax. dispens. matr. lib.* 1. *cap.* 1. *nu.* 10. & ibi Oldrad. *cons.* 256. *vers. primum videtur.* Dec. *in cap. cum cessante, de appell.* & DD. quos allegat Sanch. ut infra *nu.* 30. vide DD. *in cit. c.* 2. *& cap.* 20. *de rescrip.* Turricell. *de reb. Eccles. non alien. cap.* 9. *a nu.* 25. Menoch. *de arbitr. cas.* 201. *num.* 22. & alii, apud quos exempla habere poteris; quamvis contrariam sententiam, quod nimirum sola falsitas in causa finali irritet dispensationem, teneant magni DD. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 21. *nu.* 32. Dian. *p.* 8. *tr.* 3. *res.* 61. Cassad. *dec.* 12. *de præb. nu.* 15. Merlin. Pignatel. *contr. for. cap.* 54. Justis *num.* 28. Laym. *in theol. mor. lib.* 1. *tr.* 4. *cap.* 22. *nu.* 22. P. Pithing *in lib.* 1. *decret. tit. de rescr. nu.* 103. At quidquid sit de hac controversa quæstione, hoc unum est, quod in rescriptis maxime dispensationum, si unica ponatur causa, cum Pontifex sine causa dispensare velle non censeatur,

tur, ut pate ex elausula apponi solita „ *si preces veritate nitantur* &c. illa sit justificanda, alias gratia erit oulla, & sic illa causa censenda erit finalis, ad notara per cit. Pirhing *nu.* 105. *vers. quod si causa unica*. Sanch. *l. c. n.* 41. Guttierrez *Canon. quæst. l.* 2. *c.* 15. *n.* 113. *seq.* An vero quando plures causæ narrantur, debeant omnes justificari, an vero sufficiat unam justificare, vide cit. Sanch. *a n.* 42. *& DD. cit.* Pont. *de matr. d. l.* 8. *c.* 17. *§. ult. n.* 41. & dicemus infra *n.* 146.

24 Porro qualitates possunt esse in duplici differentia: quædam extrinsecæ, & ad dispensationem non pertinentes de Jure, vel stylo Curiæ; & hæ qualitates non sunt necessariu explicandæ, nec earum taciturnitas reddit irritam gratiam, licet Pontifex tali qualitate cognita, non dispensasset, v. g. si urator esset facinorosus, vel si impetraturus Beneficium non narret, quod pro illu concurrat familiaris Papæ; quod si sciret Papa, impetranti non daret, sed familiari: Item si quis fuit factus irregularis ob homicidium commissum contra Sacerdotem, & in dispensatione taceatur qualitas Sacerdotii: Ita si bigamus petat dispensationem, non est necesse, quod narret se ter, vel quater contraxisse. *DD. cit.* & Rot. *decis.* 258. *n.* 18. *p.* 7. *rec.*

25 Intrinsecæ qualitates sunt, quæ pertinent ad id, circa quod fit dispensatio, & quæ de Jure, stylo, vel consuetudine exprimi debent: & hæ sunt probandæ coram Delegato. Sanch. *l. c.* Pont. *l. c. cap.* 17. *§.* 4. *nu.* 24. Garz. *de benef. p.* 8. *c.* 3. *n.* 25. Just. *loc. cit. nu.* 32.

26 Quær. primu: quid si gratia esset divisibilis, uti cum quis petit dispensationem a voto ob periculum incontinentiæ, quod vere extat, & ab alio impedimento dirimente cum causa falsa, sed sine dolo, ac ignotanter, vitiabiturne tota gratia? Resp. negative, sed in ea parte tantum, in qua fuit allegata falsa causa. *arg. cap. si eo tempore, de rescr. in* 6. Vivian. *de Jurepatr. l.* 14. *c.* 3. *n.* 114. Pont. *l. c. c.* 16. *nu.* 9. Garz. *de benef. p.* 8. *c.* 3. *n.* 16. Dian. *p.* 8. *tr.* 3. *res.* 61. *vers. nec deferam.* quia in separabilibus utile per inutile non vitiatur: Si vero causa falsa fuit allegata dulose ab impetraute, in pœnam malitiæ, tota gratia irritatur. DD. *mox. cit.* & patet *ex d. cap. si eo tempore.* 9. *de rescrip. in* 6. *cap. ex tenore, & cap. super litteris, extr. eod.*

27 Et quamvis taciturnitas veri non vitiet gratiam motu proprio factam, juxta *cap. si motu proprio, de preb. in* 6. tamen si exprimitur falsa causa finalis, sine qua gratia non fuisset facta, irrita est. Menoch. *de arbitr. d. cas.* 201. *n.* 80. Sanch. *de matr. l.* 8. *disp.* 21. *nu.* 47. quia clausula *motu proprio* non firmat gratiam contra mentem concedentis. Michalor. *de fratr. p.* 3. *c.* 25. *nu.* 65. Just. *num.* 41. *cit. cap. si motu proprio*; & vide quæ diximus *in praxi clausul. Apost. n.* 1.

28 Quær. secundo: utrum executor, cui fuit commissa dispensatio, possit procedere ad executionem, si in litteris fuit expressa affinitas locu consanguinitatis? Resp. negative; quia licet oratores nullam commiserint fraudem, tamen executor non potest excedere fines mandati, nec verba Pontificis aliter ioterpretari, quam sonant. *cap. cum dilecta.* 22. *de rescr.* & licet executori constet de errote scriptoris, tamen ad illum non spectat cognoscere de valore, vel invaliditate litterarum. Pyr. Corrad. *de dispens. l.* 7. *c.* 5. *n.* 71. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 24. *num.* 19. Rot. sæpius apud Just. *numer.* 45. & ita stylus Curiæ, & faciunt tradita per Covarr. *in* 4. *decret.* 2. *p. cap.* 8. *§. num.* 11. Afflict. *decis.* 320. *num.* 12.

§. IV.

Quænam in specie vitient gratiam?

29 Licet error nominis oratorum non vitiet gratiam, cum constat de persona, cui facta est. Sanch. *de matr. l.* 8. *disp.* 21. *n.* 37. Parif. *de resign. l.* 11. *q.* 6. *n.* 53. Dian. *p.* 8. *tr.* 3. *res.* 63. tamen error in nomine, vel cognomine delegati vitiat. Capon. *disc. for.* 71. ubi Sanch. Pont. & alii; quia non fuit delegatus, nisi qui fuit expressus. Imu etiamsi error in nomine, vel cognomine impetrantis de jure non vitiet gratiam, ut præter DD. *cit.* teoet etiam Justis *d. c.* 4. *n.* 54. Rot. *dec.* 566. *n.* 3. *p.* 2. *rec.* Gratian. *disc. for. c.* 919 *n.* 5. & DD. apud cit. Justis; tamen teste Pyr. Corrad. *d. l.* 7. *c.* 5. *n.* 3. id non procedit de stylu, & praxi Curiæ in dispensationibus, in quarum litteris, si sit erratum in nomine, vel cognomine, non merentur dispensationem, nisi corrigantur, & hoc ad evitandas multas fraudes, quæ alias contingere possunt, nisi error sit verisimilis consistens in mutatione alicujus litteræ, aut Syllabæ; ut si pro *Antonio*, dictum fuerit *Antonino* &c. vide cit. Corrad. ubi etiam, quod si impetrans haberet duo nomina, ut puta *Francisci Antonii*, non vitiaretur gratia, si tantum unum nomen exprimeretur, *ob cons.* Bartol. 179. & Jo. de Anania *cons.* 17. *nu.* 10. & prima sententia etiam limit. quod error in nomine impetrantis, vel cognomine vitiat gratiam, vel dispensationem petitam in forma pauperum, ne detur locus fraudibus. Justis *de dispens. l.* 1. *c.* 3. *n.* 56. Ita licet error in expressione loci, vel locorum regulariter non vitiet, tamen si dispensatio fuit petita cum causa „ *ob angustiam loci*, vel *locorum*, nisi prius error fuerit correctus, illam vitiat. Corrad. *d. l.* 7. *c.* 5. *n.* 30. quia tunc error est in causa finali, & executor debet inhærere stricte verbis litterarum, vel commissionis, nec potest excedere fines mandati, licet Pontifex etiam sub expressione alterius loci, æque facile dispensasset. Parif. *de resig. l.* 9. *q.* 17. *n.* 133. Pyr. Corrad. *d. l.* 7. *nu.* 82. *c.* 6. Rot. apud Just. *nu.* 62. & mentio debet fieri loci originis oratorum, nec sufficit mentio loci domicilii: quod si oratores alibi extra locum originis domicilium contraxissent, id deberet exprimi dicendo, *exponitur pro parte N. & N. ex loco N. Diœcesis N. & in Civitate N. a biennio, & ultra commorantium &c.* vide late Corrad. *loc. cit.* In aliis casibus expressio loci non est necessaria, & de stylo Curiæ sufficit exprimere nomen Diœcesis oratorum, & quidem amborum, & tunc si erratur in nomine Diœcesis oratricis, subreptitia est dispensatio; quia Pontifex intendit committere dispensationem Ordinariu oratricis, conformiter Concil. Trid. *sess.* 22. *c.* 5. *de reform.* Sanch. *l. c. n.* 39. Corrad. *l.* 7. *c.* 5. *a n.* 28. *seqq.* Sbroz. *de Offic. Vicar. l.* 2. *q.* 36. *n.* 2. late Justis *l. c. a n.* 67. ubi quod talis sit stylus Curiæ.

30 Qualitas oratorum, uti nobilitas &c. duobus in casibus debet exprimi. Primo si nobilitas est causa finalis gratiæ. Secundo, si nobilitas exprimitur ad evitandam probationem alicujus clausulæ, quæ de stylo Curiæ apponi debuisset, uti clausula „ *Et si extra* „ quæ in nobilibus omittitur, licet sint in secundo, & [illegible] in consanguinitatis, vel affinitatis gradibus, & petatur dispensatio „ *ob angustiam*. Justis *n.* 70.

31 Quær. quid si postquam ob aliquod impedimentum dirimens fuit cum oratoribus ab executore dispensatum, & postmodum illi [illegible] enerint in n[illegible]titiam alterius impedimenti prius non expressi? Resp. esse obtinendam a S. Pont. gratiam „ *perinde valere*, narrando quod super alio impedimento fuerint dispensati, juxta praxin, quam dat Justis *n.* 74. Si tamen impedimentum est publicum: nam si esset occultum, recurritur ad sacram Pœnitentiariam. Si vero error fuit commissus in qualitate impedimenti, si fuit expressum duplex impedimentum, cum tantum unicum, & simplex adesset, tunc potest dispensari super illo impedimento, quod adest, dummodu cesset fraus; quia utile per inutile non vitiatur. Pyr. Corrad. *l. c. nu.* 80. Justis *n.* 76.

32 Error, qui fit in expressione graduum, exprimendo majorem pro minore, dummodo sit in eadem specie, non irritat dispensationem; quia eo ipso, quod dispensatur in majori, virtualiter dispensatur in minori, in eodem ordine, & eadem specie. Sanch. *lib.* 8. *disc.* 24. *num.* 17. Pont. *l.* 8. *c.* 17. *§.* 5. *n.* 31. quia in gradu superiori includitur inferior, & in majori minor ejusdem speciei. Sperel. *dec.* 112. *n.* 16. Rot. apud Justis *l. c. n.* 133. non e converso.

33 Si oratores laborent pluribus impedimentis, quæ non possunt tolli nisi via dispensationis, omnia sunt exprimenda: nam uno sublato, remanet aliud, & dispensatio super unu impedimento non extenditur ad aliud: nec Pontifex censetur sanare defectus, quos ignorat, juxta *cap. si eo tempore.* 9. *de rescr. in* 6. Ludovis. *dec.* 164. *n.* 7. Garz. *de benef. p.* 8. *c.* 3. *n.* 54. Grass. *de effect. Cler. eff.* 4. *n.* 56. Sperel. *decis.* 112. *n.* 23. Ludovis. *dec.* 87. *nu.* 6. Gratian. *disc. for. c.* 96. *num.* 8. Covar. *in* 4. *p.* 2. *cap.* 6. *§.* 7. *num.* 1. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 13. *numer.* 85. Et tunc tot sunt necessariæ dispensationes, quot sunt impedimenta. Rot. apud Justis *loc. cit. num.* 82. Ludovis. *dec.* 87. *num.* 16. Grat. *disc. for. cap.*

397. *n.*

297. *nu.* 39. Sperel. *loc. cit. nu.* 24. Et Pontifex tantum dispensat in impedimentis expressis, quod omnino certum est. Put. *dec.* 39. *lib.* 3. & alii apud Justis *n.* 83. Sanch. *loc. cit. n.* 40. apud quos exempla habere poteris.

34 Sed debent ne omnia impedimenta in una supplicatione explicari, vel sufficit, si separatim exponantur? Resp. omnino in eadem supplicatione exponi debere; quia duo fortius ligant, quam unum; & difficilius dispensatur in pluribus, quam in uno Gonxal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 13. §. 3. *n.* 92. Suarez *de LL. lib.* 6. *cap.* 24. Sanch. *d. lib.* 8. *disp.* 23. *nu.* 2. Pont. *lib.* 8. *cap.* 17. §. 5. *num.* 25. Dian. *p.* 2. *tr.* 10. *ref.* 39. *& p.* 8. *tr.* 3. *ref.* 25. qui quamvis, jure communi spectato, contrariæ adhæreat, tamen *d. ref.* 39. fatetur, illam esse contra praxim, & stylum Curiæ. Garz. *de benef. p.* 8. *cap.* 3. *num.* 54. *&* 55. & Theologi plures apud Justis *num.* 89. Limita, si impedimenta non se contingant, sed sint diversæ rationis, uti si petens dispensationem super impedimento dirimente habeat etiam votum castitatis, vel Religionis, quia tunc, si adsunt causæ ad dispensandum, vel commutandum, poterit prius peti dispensatio, vel commutatio super voto, & dein super impedimento dirimente. Sanch. Pont. & Garz. *ll. cit.* Navar. *conf.* 12. *de privileg.* Limit. secundo, quando unum impedimentum esset publicum, aliud occultum; tunc enim pro publico recurritur ad Datariam, & pro occulto ad Pœnitentiariam, explicato aidem quoque impedimento publico, super quo Pontifex dispensavit, ut voluit Sanch. *l. c. cit. num.* 7. Justis *l. c. a num.* 103.

35 Neque sufficit exprimere omnia impedimenta, sed si per dispensationem jus tertii lædatur, debet exprimi: quia nunquam Pontifex presumitur velle derogare Juri tertii, nisi exprimatur. Imo debet etiam oratorum inhabilitas ad contrahendum exprimi, uti si sunt pueri, furiosi &c. aliter dispensatio non valet. *cap. si motu proprio, de preb. in* 6. Rebuff. *in prax. benef. in tit. de dispensat. num.* 10. *fol. mihi* 277. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 21. *n.* 49. *&* 50. & plures apud Justis *lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 110.

36 Qualitas viduitatis non est necessario exprimenda pro valore dispensationis, nisi hæc petatur ob ætatem mulieris; quia ob hanc causam viduis non conceditur dispensatio. Just. *loc. cit. num.* 114. contra Pontium *de matrim. lib.* 8. *cap.* 17. §. *alt. n.* 42. *ad fin.*

37 Porro impedimenta ad dispensationem obtinendam debent explicari singula in propria specie, & gradu, aliter dispensatio non valebit: & ita exprimi debet præcisus gradus consanguinitatis, vel affinitatis, an ex uno communi, vel diversis stipitibus proveniat; quia, quo propinquior est gradus, & quo majora sunt impedimenta, eo difficilior est dispensatio. Sanch. & DD. *cit.* Item an distantia gradus sit in linea recta vel transversali. Item an oratores, qui sunt infra secundum gradum conjuncti distent in gradu inæquali, & fœmina sit propinquior stipiti; quia tunc Papa vel non dispensat, vel difficillime. Justis *l. c. n.* 15. *seqq.* DD. apud Sanchez *cit. disp.* 24. *n.* 5. *seqq.*

38 Si oratores distent in gradibus inæqualibus a communi stipite provenientibus, de stylo Curiæ debet uterque gradus exprimi, ad hoc ut super remotiori dispensetur, & super propinquiori dentur litteræ declaratoriæ, quod ejus distantia non obstet; quæ licet olim non fuerint necessariæ, hodie tamen consuetudine legitime introducta requiruntur, ita ut sine illis matrimonium contrahi non possit, etiam valide, ob declarationem Urbani VIII. apud Barbos. *in votis Canon. vot.* 4. *num.* 16. & Constitutionem Pii V. quæ incipit „ *Sanctissimus*, & quam refert Antonel. ut infra. Pyr. Corrad. *in prax. dispens. lib.* 7. *cap.* 7. *num.* 56. *seqq.* Non quia gradus propinquior obstat matrimonio, sed tantum remotior, qui trahit ad se propinquiorem, juxta Covar. *p.* 2. *cap.* 6. §. 10. *num.* 12. Sanch. *loc. cit. disp.* 24. *a num.* 24. Tusch. *litt. D. concl.* 476. *num.* 2. sed ad tollenda scandala plebis Jus ignorantis. Si itaque narratum fuisset Pontifici, oratores conjunctos esse in quarto, cum essent in tertio, & quarto, aliæ litteræ a Sed. Apost. sunt impetrandæ, ubi datur facultas exequendi priores, ac si in illis de utroque gradu fuisset facta mentio. Et declaratoriæ si desunt, non potest dispensatio executioni mandari: videatur d. declaratio Urbani VIII. apud Just. *lib.* 2. *cap.* 3. *nu.* 41. & ut infra *a n.* 122. & ita servat stylus Curiæ. Corrad. *d. lib.* 7. *cap.* 7. *num.* 56. quidquid in contrarium doceant Sanch. Pont. & Genuens. vide etiam Fagnan. *in cap. vir qui, n.* 15. *de consangu. & affin.* Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 8. *cap.* 11. Si vero petatur dispensatio super primo, & secundo a communi stipite, non dantur declaratoriæ super primo, sed dispensatur super utroque. Just. *d. lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 127.

39 Debet etiam, si petitur dispensatio super affinitate, narrari, an hæc oriatur ex uno, vel pluribus stipitibus. Just. *loc. cit. num.* 151. & ut supra memoravimus. An affinitas sit in linea recta, vel transversali; quia facilius in ista, quam in illa dispensatur. An ex matrimonio rato, & consummato, vel ex illicita copula. Just. *nu.* 152. Et super honestate debet exprimi, an oriatur ex sponsalibus, vel matrimonio rato; quia ex matrimonio oritur fortius vinculum. Sanch. *loc. cit. nu.* 26. Just. *n.* 152.

40 Et licet exprimi debeat, an honestas oriatur ex matrimonio, si tamen fuit dictum, quod honestas sit in secundo, tertio, vel quarto gradu, non est opus dicere, procedere ex matrimonio; quia jam satis constat impedimentum honestatis. Sanch. & Just. *ll. cit.* & in hoc impedimento sufficit exprimere gradum remotiorem, etiam sine declaratione *proximiorem non obstare*; quia Bulla Pii V. tantum loquitur de consanguineis, & affinibus. Sanch. Pont. & Just. *ut supra*.

41 Quid si aliquis habens tantum impedimentum publicæ honestatis ex matrimonio rato, & non consummato cum sorore fœminæ, quam ducere intendit, exponeret, se habere cum illa affinitatem ex matrimonio consummato, valeretne dispensatio? Resp. affirmative; quia in hujusmodi affinitate includitur illa honestas: ergo dum Pontifex vult auferre impedimentum affinitatis, eo ipso tollit etiam impedimentum honestatis. Sanch. *l. c. n.* 38. Pont. *loc. cit. cap.* 17. §. 5. *n.* 30. Just. *num.* 159. Secus si affinitas procederet ex illicita copula, & simul adesset honestas: tunc enim utrumque esset exprimendum. Garz. *de benef. p.* 8. *cap.* 3. *num.* 45. Sylvest. *in verbo matrimonium.* 8. *q.* 4.

42 Neque est opus exprimere, quoties copula fuerit habita, in affinitate; quia affinitas multiplicatur per diversas personas, non per diversas copulas; & cum multitudo copularum non augeat impedimentum, Pontifex non redditur difficilior ad dispensandum. Dian. *p.* 8. *tr.* 3. *ref.* 58. *ad fin.* Garz. *l. c. n.* 77. Just. *nu.* 162. Sanch. *d. disp.* 24. *n.* 7.

43 In impedimento cognationis spiritualis debet explicari qualitas illius; quia indecentius est contrahere cum filia spirituali, quam cum illius matre; debet etiam explicari, an oriatur ex Baptismo, vel Confirmatione; cum ex illo fortius sit vinculum. Just. *num.* 168. Et qui plures filios alicujus levat ex sacro fonte, vel in Confirmatione tenet, unam tantum contrahit cognationem. Dian. *loc. cit.* Garz. *loc. cit. n.* 78. qui citat declarationem Clem. VIII. dum esset Datarius Sixti V. Ex diversis tamen Sacramentis multiplicatur cognatio, vel si compatres unus alterius filios invicem levant. DD. *cit.*

44 In dispensatione voti vel juramenti est explicandum primo: an unum fuerit factum dependenter ab alio, & in voto religionis, & castitatis debet utrumque simul explicari. Pont. *lib.* 8. *cap.* 17 §. 4. *nu.* 24. vel prius petere dispensationem a voto Religionis, & postmodum a voto castitatis. Just. *num.* 176. idem dic de impedimento voti, & consanguinitatis, de quo Pontius *loc. cit.* Suarez *de LL. lib.* 6. *cap.* 24. *num.* 4. Secundo debet exprimi, an fuerit factum soli Deo, vel in favorem tertii; quia super hoc difficillime dispensatur. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 21. *num.* 50. nam nunquam præsumitur, quod Papa velit derogare juri tertii. Just. *num.* 178. Et valebit dispensatio obtenta super juramento, licet non super juramento, sed super voto necessaria fuisset, vel econtra; aut utroque. Sanch. *loc. cit. disp.* 2. *num.* 24. Just. *num.* 180. quia hæc duo æquiparantur: quod tamen verum dicit Sanch. si juramentum sit factum in voti confirmationem, secus vero si independenter ab illo sit emissum; nam tunc erit utriusque facienda mentio, si nempe utrumque adsit; & quamvis ante dispensationem votum sæpius fuerit repetitum, non erit necesse hoc narrare; quia hæc repetitio non auget impedimentum, nec novum inducit. Sanch. *de matr. loc. cit. num.* 25. secus si post executam dispensationem repeteretur. Just. *n.* 182. de reliquo, quando vota sunt plura, & diversa, ita ut unum in alio non includatur, tunc

de omni-

de omnibus est facienda mentio, alias dispensatio erit supreptitia. Sanch. lib. 8. disp. 21. num. 23. Just. num. 184. licet votum expressum esset gravius non expresso: sic Religiosus professus petens dispensari ad matrimonium contrahendum, si esset in sacris, teneretur explicare professionem, & ordinem Sacrum præcisum. Just. num. 185. ubi plura.

45 Raptus secutus ad finem contrahendi matrimonium cum rapta debet exprimi, an ad dictum finem, vel explendam libidinem fuerit commissus, vel facilitandam dispensationem in alio impedimento. Sanch. lib. 8. disp. 25. num. 19. Just. num. 187. maxime cum in literis apponi soleat clausula, *dummodo rapta non fuerit.* imo hæc clausula subintelligitur, etiamsi posita non fuerit, teste Sanch. l.c.

46 Super crimine, an obtineatur dispensatio, debet explicari qualitas criminis, an oriatur ex machinatione, vel adulterio, aut utroque; item an sæpius fuerit patratum; quia tunc Pontifex non præsumitur id genus criminis sæpius remittere; quia clementia Principis ad peccandum abutens non meretur veniam. Sanch. loc. cit. disp. 22. num. 20. Pont. lib. 8. cap. 17. §. 1. n. 8. Dian. p. 8. tr. 3. res. 75. dummodo idem crimen fuerit repetitum, secus si semel in machinatione deliquit, & alia vice in adulterio, tunc enim non erit necessaria hæc expressio. DD. apud Justis n. 196. & DD. cit.

47 Dispensatus semel super irregularitate ob commissum homicidium, si perpetret aliud homicidium, & vult dispensari, debet prioris dispensationis mentionem facere. Dian. loc. cit. res. 55. Tusch. litt. G. concl. 56. Fragos. de regim. Christ. Reipub. p. 1. lib. 4. disp. 11. §. 3. num. 309. DD. apud Sanch. d. lib. 8. disp. 22. num. 2. & 20. Navar. cons. 12. de privileg. Covar. lib. 1. var. res. cap. 20. nu. 8. ubi etiam DD. Secus si plura homicidia commisit ante dispensationem primam; tunc enim sufficit narrare irregularitatem contractam ex homicidio. Sanch. de matr. lib. 8. d. disp. 22. Zerol. in prax. p. 2. verb. irregularitas. §. 12. Garz. de benef. p. 8. cap. 3. n. 30. Ugol. de irregul. cap. 56. Diana loc. cit. res. 58. Suarez ut infra nu. 11. Si vero occisus erat Sacerdos, & Sacerdoti mentio facta non fuit, secundum Suarez de LL. lib. 6. cap. 24. n. 12. & alios, non valet, secundum Sanch. lib. 8. disp. 21. n. 22. Pont. lib. 8. cap. 17. §. 4. n. 24. Dian. p. 1. tr. 10. res. 38. & p. 8. tr. 3. res. 51. valet; quia hæc qualitas nec de Jure, nec de stylo est exprimenda.

48 Sed quid, si sit dispensatus, ut possit celebrare, præterquam in loco patrati delicti, & delictum fuit commissum in Civitate, potestne celebrare apud Regulares in suburbiis? videtur quod non; quia suburbia veniunt nomine Civitatis, & ideo natus in suburbiis dicitur natus in Civitate. L. qui in continentibus. ff. de V. S. & legatum bonorum, quæ sunt Romæ, extenditur ad bona, quæ sunt in suburbiis Romæ. L. cui, quæ Romæ. ff. de leg. 3. Bal. & Felin. in cap. Rodulphus, de rescr. de quo vide Menoch. de præs. lib. 4. præs. 126. per tot. Jo. Andr. in cap. si Civitas, de sent. excom. in 6. Tamen Diana p. 4. tr. 4. res. 123. tenet, posse, argum. d. cap. si Civitas, & Jura citata procedere tantum in favorabilibus. Bar. & Aleiat. in L. 2. ff. de V. S. Menoch. de arbitr. cas. 155. num. 10.

49 Si vero post litteras dispensationis a Pontifice impetratas, ante illarum executionem, supervenit affinitas matrimonium dirimens, erit recurrendum pro nova dispensatione, vel litteris „ *perinde valere*, utrumque impedimentum exprimendo: si vero jam erant executæ, & ante matrimonium supervenis affinitas, tunc sufficit obtinere dispensationem super hac affinitate, alio impedimento amplius non expresso, quia jam fuit sublatum. Sanch. lib. 8. disp. 23. num. 4. Just. num. 200. lib. 1. cap. 4.

50 Dispensatio, in qua non fit mentio matrimonii scienter inter gradus prohibitos initi, & si fuit consummatum, ipsius quoque consummationis, est nulla, cum enim Concil. Trid. sess. 24. cap. 5. cum his dispensari specialiter prohibeat, Pontifex non præsumitur, id facere velle. ita Justis l. c. num. 227. Navar. cons. 5. num. 5. de consangu. & affin. Garz. d. p. 8. cap. 3. num. 41. Zerol. in prax. p. 1. verb. dispensatio. §. tertio. Sanch. loc. cit. disp. 21. nu. 15. Diana p. 9. tr. 7. res. 36. & alii; Si vero affines, vel consanguinei contraxissent inter se cum dispensatione, & uno illorum mortuo vellet superstes dispensari ad aliud matrimonium, non erit opus narrare priorem dispensationem; quia hæ dispensationes sunt super diversis matrimoniis. Sanch. d. disp. 22. n. 13. Dian. l. c. res. 55. Justis n. 201. Ita, obtenta dispensatione ad contrahendum cum una consanguinea, si velit dispensari ad contrahendum alia, & ita non uti priori dispensatione, non tenetur illius mentionem facere. Ita si constitutus in Sacris, obtenta dispensatione, ut matrimonium contrahere possit, velit postea ducere consanguineam, aut affinem, non tenetur in hac dispensatione facere mentionem prioris, quia sunt res diversæ. Sanch. lib. 8. d. disp. 22. n. 5. Grat. disc. for. cap. 827. n. 14. Fragos. loc. cit. lib. 3. p. 1. disp. 6. n. 79. apud Justis n. 204.

Prima ergo dispensatio in petitione secundæ tribus in casibus est exprimenda. Primo, cum casus est a Jure expressus. Secundo, cum mentio prioris est necessaria, ut Pontifex non ignoret totum impedimentum, super quo dispensatio petitur. Tertio, quando per secundam dispensationem petitur major gratia super eo, super quo quis fuit alias dispensatus, ut Pontifex possit intelligere qualitatem, & quantitatem gratiæ, v. g. Si Beneficiatus fuit dispensatus super residentia ad quinquennium cum perceptione fructuum, si expleto tempore petit super eadem re aliam gratiam, & dispensationem per aliud v. g. quinquennium, debet exprimi prior dispensatio, aliter gratia est nulla. Jo. Andr. apud Felin. in cap. pen. de præscr. num. 2. quem refert Pontius d. cap. 17. num. 8. Sanch. Dian. ll. cit. Menoch. de arbitr. cas. 202. num. 68. Rot. apud Justis num. 206. Tusc. concl. 460. litt. D. Ita si dispensatus super voto castitatis ducat uxorem, & soluto matrimonio velit aliam ducere, tenetur novam dispensationem impetrare, & simul de jam obtenta mentionem facere. Pontius loc. cit. Pur. decis. 246. Menoch. loc. cit. cas. 203. Just. n. 207. Ita si illegitimus dispensatus super beneficio velit postmodum dispensari super pluralitate, debebit de dispensatione priori, & illegitimitate facere mentionem. DD. cit. quia verisimile est, quod Pontifex conscius prioris dispensationis secundam sit denegaturus. Et debet explicari qualitas illegitimatis, an sit spurius, adulterinus, sacrilegus &c. Sanch. lib. 8. disp. 24. num. 3. Pont. loc. cit. §. 5. num. 25. Covar. in 4. p. 2. cap. 8. §. 9. num. 2. Barb. in vot. Canon. vot. 58. num. 14. Just. lib. 1. cap. 4. num. 210. Limit. si dispensationem super illegitimitate jam obtinuerat. DD. cit. sic dispensatus cum aliqua limitatione, si velit postmodum dispensari absolute, tenetur prioris, cum limitatione datæ, mentionem facere. Just. n. 214. 51

Nec obstat valori dispensationis, si illa fuit prius petita, & denegata; quia nullibi reperitur, denegationem prioris petitionis esse exprimendam. Sanch. loc. cit. disp. 22. num. 14. Pont. lib. 8. cap. 17. n. 3. Dian. p. 8. tr. 3. res. 54. Suarez de LL. d. 6. cap. 22. contra Menoch. de arbitr. cas. 203. num. 6. 52

Minus obstabit, quod super eadem fuerit prius alia dispensatio obtenta, quæ ex aliqua causa fuit invalida; quia posterior valebit, etiam non facta mentione prioris. Sanch. loc. cit. n. 21. Dian. res. 59. Mascard. de prob. concl. 486. n. 22. Tusc. concl. 460. n. 3. litt. D. quia quod non valet, non præstat impedimentum. cap. non præstat; de R. J. in 6. 53

Sed difficultas non modica est, an copula inter consanguineos, vel affines præhabita sit necessario exprimenda Pontifici in dispensatione obtinenda super impedimento? sermo est de copula perfecta; nam imperfecta non proprie copula, sed tactus impudicus, & pœnalia sunt restringenda. Dian. loc. cit. resp. 83. Sanch. loc. cit. disp. 25. n. 10. contra Garz. n. 98. d. cap. 3. Item sermo est de copula formaliter incestuosa, hoc est, habita cum scientia impedimenti, alias certum est, non esse opus exprimere copulam. DD. cit. qui requirunt formalem incestum ex utraque parte. Item sermo est de copula habita ante dispensationem: nam habita post dispensationem non est incestuosa. Sanch. lib. 7. de matr. disp. 67. n. 9. & lib. 8. disp. 25. n. 4. Garz. de Benef. p. 8. c. 3. n. 74. Pyr. Corrad. in prax. lib. 8. cap. 1. a n. 43. Sermo est præterea de copula habita non ex animo facilitandi dispensationem; nam hæc certo explicari debet. DD. mox cit. & Pont. lib. 8. cap. 17. §. 6. n. 32. si pro causa copula fuit allegata, secus si alia causa fuit proposita. Navar. cons. 5. n. 5. de consang. & affin. Pont. loc. cit. num. 32. in fin. Dian. loc. cit. res. 82. Garz. loc. cit. cap. 3. num. 97. Just. num. 269. quæstio ergo est de copula ex fragilitate habita ante dispen- 54

pen-

pensationis litteras obtentas, vel ante illarum executionem? & esse exprimendam tenent Franc. Leo. *in thes. for. Eccles. l. 2. c. 8. n.* 48. Garz. *l. c. nu.* 30. *usque ad n.* 113. Dian. *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 135. Quarant. *in summ. Bullar. verb. matr. dispens. nu.* 13. Sanch. *loc. cit. disp.* 25. Zerol. *in prax. Episc. verbo dispensatio.* §. 4. Pyr. Corrad. *l.* 8. *c.* 1. *nu.* 3. quia expressa copula difficilior est dispensatio, & datur cum majori compositione; tum quia incestus est impedimentum matrimonii, & stylus Curiæ ita observat.

Non esse exprimendam, si alia causa allegetur, tenent Navar. *cons.* 1. *de consang. & affinit.* Pont. *l. c.* Dian. *p.* 1. *tr.* 10. *res.* 44. *& p.* 8. *tr.* 3. *res.* 81. Mat. Antonin. *var. res. lib.* 1. *res.* 112. *cas.* 33. Justis *num.* 280. qui hanc in praxi tutam vocat, & veram, & necessitas exprimendi copulam nullibi reperitur Jure cauta; *&* multis hanc defendit usque *ad numer.* 322. & respondet contrariis. Ad primum negat, fieri difficiliorem dispensationem, imo fieri faciliorem pro vitandis scandalis; & quod expressio copulæ faciat crescere compositionem, non pertinet ad causam motivam. Ad secundum pariter negat, incestum esse impedimentum, nisi ad summum impediens, quod non est exprimendum in dispensatione; ad tertium, stylus Curiæ, cum sit facti, est probandus, & quatenus probaretur, non inducit necessitatem Tribunalibus extra Curiam illum servandi, nisi talis stylus sit scriptus, probatus, notorius, & speciali decisione, vel declaratione Pontificis confirmatus. Lap. *alleg.* 52. Perez. *de matrim. disp.* 47. *sect.* 6. Dian. *p.* 10. *tr.* 15. *res.* 7. Gratian. *disc. for. cap.* 236. *num.* 29. Justis *num.* 345. quia est maxime variabilis, & modo albus, modo niger, secundum opinionem Datarii, Auditorum Rotæ, & Abbreviatorum. Paris. *de resign. lib.* 3. *q.* 6. *num.* 24. Cassad. *decis.* 7. *num.* 4. *de rescr.* ubi vero de stylo, ut dictum, constaret, utique in iis, quæ dependent a voluntate Papæ, tenemur illum sequi; nam talis est mens Papæ, qualis est stylus Curiæ, qui non potest non esse notus Pontifici. Felin. *in cap. in nostra. num.* 19. *de resc.* Cassad. *decis.* 12. *num.* 14. *de præb.* Rot. coram Cocein. *decis.* 328. *nu.* 2. *inter ejus collect.* & stylus Curiæ facit Jus. *cap. quam grave, de crim. fals. cap. ex litteris, de constitut.* & quamvis Cævallos *pract. qq.* 737. *num.* 20. dicat, stylum Curiæ non se extendere extra Curiam Romanam, hoc tantum procedit in iis, quæ expediuntur extra Curiam, non vero in iis, quæ expediuntur in Curia, uti dispensationes, & gratiæ Pontificiæ. Jam certum est de stylo Curiæ dispensationes concedi propter angustiam, defectum dotis, sedationem inimicitiarum, extinctionem litium, honoris oratricis reparationem, scandalorum vitationem, meritorum remunerationem, ætatem oratricis, & alias: ex his tamen causis, si concurrant, optio datur omnibus, ut quam volunt explicent, dummodo talis sit, ut ob illam soleat dispensatio concedi.

§. V.

Impedimenta Matrimonii, super quibus dispensandum.

Antequam ad praxim dispensationis super impedimentis descendamus, necessarium duximus, impedimentorum explicationem præmittere, super quibus dispensari solet. ideo sit

CAPUT I.

De Impedimentis Matrimonii in genere.

Supponendum pro certo, impedimenta dirimentia matrimonium post Concil. Trid. a solo Pontifice constitui posse, exclusis Principibus Sæcularibus. Patet ex Concil. Trid. *sess.* 24. *can.* 12. Dian. *p.* 1. *tr.* 2. *res.* 127. Gobat. *de imped. matr. cas.* 1. *n.* 19. cum enim matrimonii contractus per Christi institutionem elevatus sit ad rationem Sacramenti, res sacra facta est; ergo nullo modo subjecta potestati Principis sæcularis. Ex quo Pontius *de matr. l.* 6. *c.* 2. *n.* 3. Diana *loc. c.* & alii contra Sanch. & nonnullos alios arguunt, hoc non procedere solum ex eo, quod Summ. Pontifex hanc potestatem sibi reservaverit, sed ex defectu potestatis legem ferendi in hoc Sacramento. Quod tamen limitatur a DD. & signanter a Sanch. *de matr. l.* 7. *n.* 5. circa subditos infideles, cum illorum matrimonia non sint Sacramenta. Imo etiam exclusis Episcopis; neque enim Episcopus hanc potestatem habet de Jure divino, vel humano, juxta Perez. & Coninch. apud Dian. *p.* 8. *tr.* 1. *res.* 76. Neque de consuetudine, juxta communem sententiam, quam docet Laym. Pont. Avers. Carpens. Franc. Lugo. & alii apud Dian. *d. p.* 8. *tr.* 1. *res.* 76. & licet in contrariam sententiam iverint Sanch. *de matr. l.* 7. *disp.* 1. *n.* 9. Bonac. *de matr. q.* 2. *&* 3. *pun.* 1. & alii, volentes, quod spectato Jure divino, naturali, vel Canonico, possint etiam Episcopi impedimenta dirimentia statuere, tamen testantur, hodie non amplius posse. vide etiam Justis *l.* 2. *c.* 1. *n.* 35. Et quod S. Pontif. possit constituere impedimenta dirimentia, est omnium Catholicorum vera sententia, & patet ex Trid. *sess.* 24. *can.* 4. & contrarium dicere, esset hæreticum, tanquam contrarium *can.* 3. ejusdem Concil. *sess.* 24. Sanch. *de matr. l.* 7. *disp.* 1. *n.* 2. *& l.* 8. *disp.* 6. Gutier. *de matr. c.* 98. *&* 122. Bursat. *cons.* 461. *vol.* 4. Rebell. *de oblig. Just. p.* 2. *l.* 3. *q.* 15. Covarruv. *in* 4. *p.* 2. *c.* 6. §. 10. *n.* 16. quia sicut quilibet alius Princeps potest irritare contractus, si non fiant sub certis conditionibus, & solemnitatibus, & hoc quidem dupliciter; primo, mediate, reddendo personas inhabiles ad contrahendum; secundo immediate, scilicet irritando contractum: Ita S. Pontifex potest irritare matrimonium. Sanch. *l. c. disp.* 1. Bonac. *de matr. q.* 3. *pun.* 1. 55

Sunt autem hujusmodi impedimenta in duplici differentia; scilicet dirimentia contractum faciendum, & factum, alia impedientia contractum faciendum, non autem dirimentia jam factum. Dirimentia comprehenduntur his verbis. 56

Error, conditio, votum, Cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, vel forte coire nequibis,
Si Parochi, & duplicis desit præsentia testis,
Raptaque sit mulier, nec parti reddita tuta.

CAPUT II.

De Impedimentis in Specie.

57 Quod attinet Impedimentum erroris, dirimit matrimonium Jure naturæ, ut nec S. Pontifex possit in illo dispensare, nisi partes per novum consensum tacite, vel expresse ratificent; quia Pontifex non potest dispensare in iis, quæ sunt Juris Divini, vel naturalis; cum inferior non habeat potestatem in legem superioris: ratio vero est clara; quia cum matrimonium non possit stare, nec de potentia Dei sine consensu mutuo contrahentium, ut tenet Pont. *de matr. l.* 2. *c.* 3. *nu.* 4. Sanch. *eod. tr. l.* 2. *disp.* 26. Ochagau. *de Sacram. tr.* 2. *q.* 8. ut patet ex ejus definitione, quidquid in contrarium sentire videatur Dian. *p.* 8. *tr.* 1. *res.* 82. cum Tanner. Becan. & aliis; qui novam matrimonii speciem videntur tunc adstruere, & non illud, quod definitur communiter a DD. qui tamen consentiunt cum priore sententia, non posse S. Pontificem hunc consensum supplere, cum auctoritas concessa non reperiatur: Errantis vero nullus est consensus, per nota Jura: ergo in hoc impedimento dispensari non potest.

Impedimentum conditionis, scilicet servitus ignorata sive sit absoluta, sive diminuta, cum fuerit introductum lege positiva Pontificia, ut *in c. fin. de conjug. servor.* consequens est, quod eadem auctoritate tolli dispensative possit, juxta Juris regulam, *per easdem causas, per quas quid nascitur, per easdem dissolvi potest*; neque quoad hoc est inter DD. altercatio: & cum in praxi sit admodum rarus talis error, non minus ac muscæ albæ, ideo non diu immoramur. 58

Impedimentum tertium, est votum: ubi notandum, 59

votum

votum castitatis esse duplex, scilicet simplex, & solemne. Illud non dirimit matrimonium contractum, sed tantum impedit contrahendum, hoc vero dirimit etiam contractum. Est autem votum solemne castitatis illud, quod in solemni professione Religionis a Religioso emittitur in manibus Superioris, vel etiam quod, secundum aliquos, a Sacerdote in susceptione ordinum emittitur: & consistit in hoc, quod Ecclesiæ auctoritate statutum sit, nec differt a voto simplici essentialiter, sed tantum accidentaliter, juxta Theologos apud Garz. *de benef. p. 7. cap. 10. a n. 70.*

Quia vero voti hujus solemnitas, uti dictum, descendit a Jure positivo Pontificio, hinc est, quod a Papa super eo dispensari possit, uti sæpius dispensatum reperimus, & quidem ultimo a Sixto V. cum quodam P. Capucino, qui erat ex illustri familia de Giojosa in Gallia, ad conservandum, mediante prole, dominium, seu statum in Religione Catholica, qui alias ob defectum hæredum transivisset ad hæreticos; votum enim solemne solo Jure Ecclesiastico dirimit matrimonium, uti diximus supra. Sanch. *de matr. lib. 7. disp. 26. n. 2. & 4. in fin.* Suarez & Theologi passim apud Garz. *l. c. num. 76. & seq.*

Et quamvis juxta dicta votum simplex non sit impe- 61
dimentum dirimens, hoc tamen fallit in voto simplici castitatis, quod edunt Religiosi Societatis Jesu, post Bullam Gregor. VIII. quæ incipit, *Ascendente Domino*, finito biennio novitiatus; quia hoc votum omnino dirimit matrimonium, juxta Suarez *de Relig. tom. 3. lib. 2. c. 6. & 7.* Gobat *de imped. matrim. cas. 6. num. 149.* Tho. Tambur. *de matr. lib. 8. tr. 2. cap. 4. num. 2.*

Impedimentum quartum, est cognatio; cujus triplex 62
cum sit species, de qualiber seorsim aliquid breviter agendum est, omissis quæstionibus speculativam tangentibus, & solis practicis contenti. Cognatio ergo alia est naturalis, alia legalis, alia spiritualis. Prima est conjunctio, seu vinculum duarum personarum descendentium ab eodem stipite per carnalem propagationem. Cognationis naturalis duplex est linea, recta una quæ rursus subdividitur in lineam ascendentium, & descendentium, alia transversalis.

Arbor tertii, & quarti Consanguin. grad.

Joannes
Stipes

1 Octavius	1 Lucas
2 Antonius	2 Marcus
3 Stephanus Sponsus	3 Anna
	4 Catharina Sponsa.

Arbor quarti Consanguin. grad.

Petrus
Stipes

1 Antonius	1 Franciscus
2 Lucas	2 Joannes
3 Maria	3 Horatius
4 Matthæus sponsus.	4 Joanna sponsa.

Ubi nota; quod semper duæ personæ unum tantum gradum constituunt; juxta *cap. ad Sedem. §. quia vero, 35. quæst. 5.*

Arbor duplicis quarti consang. grad.

Polydorus Stipes		Trojanus Stipes	
1 Joan. Aloysius vir Juliæ	1 Franc.	1 Antonius	1 Julia, uxor Joan. Aloys.
2 Franc. Anton.	2 Fabritius Vir Portiæ	2 Portia uxor Fabritii	2 Fran. Anton.
3 Joan. Baptista	3 Octavius	3 Octavius	3 Joan. Baptista
4 Annibal sponsus.	4 Portia sponsa.	4 Portia sponsa.	4 Annibal sponsus.

Ubi vides, quod Annibal, & Portia Sponſi ex linea Polydori ſint invicem conjuncti in quarto gradu, ſimiliter etiam ex linea Trojani, cum Fabritius, & Portia fuerint conjuges, & ſic Portia Sponſa ex utraque linea, tam Polydori, quam Trojani proveniat: quod itidem contingit in Annibale Sponſo, propter conjugium Joannis Aloyſii ex linea Polydori, cum Julia ex linea Trojani.

Arbor quadruplicis quarti conſanguinitatis gradus.

	Joan. Stipes.			Franciſcus Stipes.	
1 Joannes Vir Mariæ	1 Margarita Uxor Antonii	1 Ludovicus Vir Joannæ	1 Maria Uxor Joannis	1 Antonius Vir Margaritæ	1 Joanna Uxor Ludovici
2 Catharina	2 Franciſca	2 Magdalena	2 Franciſcus	2 Ferdinand.	2 Antonius
3 Ludovica Uxor Franciſci cum diſpenſatione	3 Nicolaus	3 Franciſcus Vir Ludovicæ cum diſpenſat.	3 Nicolaus Vir Hieronymæ cum diſpenſatione	3 Franciſcus	3 Hieronyma Uxor Nicolai cum diſpenſatione
4 Joannes ſponſus.	4 Maria ſponſa	4 Joannes ſponſus.	4 Maria ſponſa.	4 Joannes ſponſus.	4 Maria ſponſa.

Joannes & Maria ultimo loco poſiti, ſunt in quadruplici quarto conſanguinitatis gradu, quia Franciſcus, & Ludovica genitores Joannis contraxerunt cum diſpenſatione in tertio conſanguinitatis gradu; & hoc quoad duplicem quartum gradum ex ſtipite Joanne. Similiter quoad alium ſtipitem Franciſcum, ſunt ipſi Joannes, & Maria, in duplici quarto conſanguinitatis gradu; quia Nicolaus, & Hieronyma genitores Mariæ, contraxerunt pariter, prævia diſpenſatione, etiam in tertio gradu conſanguinitatis. vide Pyr. Corrad. *in prax. diſp. lib. 7. cap. 5. num.* 89.

63 Hoc impedimentum cognationis an dirimat matrimonium tantum Jure Eccleſiaſtico, vel etiam naturali, controvertitur inter DD. & communis ſententia eſt, dirimere tantum Jure Eccleſiaſtico, etiam in primo gradu, excepto primo gradu deſcendentium, ut inter parentes, & filios. Dian. *p.* 8. *tr.* 1. *reſ.* 70. Perez *de matr. diſp.* 28. *ſect.* 5. S. Thom. 2. 2. q. 154. *a* 9. *ad* 3. ubi Cajet. Pont. Præpoſ. & alii. Contrarium tenent Sanch. *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 52. *n.* 11. Bonac. *de matr.* q. 3. Metat. *eod. tr. diſp.* 4. *ſect.* 7. Vaſquez, Rebel. & alii.

64 Difficultas hic naſcitur in ordine ad praxin, an ad effectum impediendi matrimonii contrahendi conſanguinitatis præſumatur, vel qualiter probetur, & quidem, an unico teſte, concluſio ad probandum impedimentum impediens matrimonium contrahendum, unus teſtis ſufficit, & plene probat. Juxta *c. ſuper eo, il.* 2. *de teſt. & atteſt.* ubi dicitur: quod mulier non eſt conjungenda viro, ſi mater alterutrius eſſe eos conſanguineos fatetur; ſecus ſi matrimonium jam fuit contractum. Idem deciditur etiam clare in *cap. praeterea il.* 2. *de ſponſal.* ubi habetur, quod dictum unius aſſerentis impedimentum, uti, quia teſtis habuit copulam carnalem cum ſponſa ſui fratris, quam frater intendit ducere, impedit matrimonium, ne deterius quid contingat: ex quibus liquet, unicum teſtem probare plene impedimentum matrimonii in ordine ad illud impediendum. Et ita docet Covar. *in* 4. *p.* 2. *cap.* 6. §. 10. *num.* 21. Abb. *in cap. præterea* 2. *de ſponſal. & in cap. ſuper eo, de teſtib.* Jaſ. *in L. admonendi. ff. de Jurejur.* Nevar. *in cap. ſacerdotes, de pœnit. diſt.* 6. Sanch. *de matr. lib.* 1. *diſp.* 71. Alex. de Nevo *in c. cum in tua, de ſponſal.* Guttier. *can. quæſt. lib.* 1. *cap.* 11. vide etiam quæ tetigimus in verb. *conſanguinitas. n.* 6.

65 Et concluſio ampliative procedit, licet non fuerit citatus, ſed eſſet denunciatus, vel ſe offerret ad impedimentum denunciandum, & ad exonerandam ſuam conſcientiam. Item licet teſtis allegaret ſuam turpitudinem, & propterea nollet publice dicere teſtimonium, vel quia etiam timeret præpotentiam contrahere volentium: ut eſt caſus *in d. cap. præterea*; & confirmatur ex doctrina doctorum aſſerentium, quemlibet teneri ſub culpa mortali denunciare impedimentum, licet occultum ſit, & illud non poſſit probare. Guttier. *loc. cit. & de matr. cap.* 59. Sanch. *de matr. lib.* 3. *diſp.* 13. *num.* 2. ſed ſi non crederetur teſti tali, nulla eſſet obligatio; utpote ſuperflua: ad quem finem enim obligare aliquem ad teſtificandum, cujus dicto fides haberi non poteſt? Bene verum eſt, quod concluſio procedit tunc, & eo caſu, quando teſtis non tantum denunciat, ſed etiam deponit, dummodo deponat cum juramento; quia teſti non jurato non creditur. *cap. tua.* ibi *ſola teſtimonia. de cohab. Cler.* Joa. Andr. & Hoſt. *in cap. præterea il.* 2. *de ſponſal.* Abb. *in cap.* 1. *de conſang. & affin.* Covar. & Guttier. *ll. cit.* & dummodo teſtis deponat, ſe non tantum audiviſſe, ſed certo ſcire; quia alias teſtificans de ſolo auditu, licet cum illo alius teſtis, ſed ſine juramento, diceret, ſe ſcire, non probat. Covar. *loc. cit.* Sanch. *loc. cit. num.* 11. Et ideo plus probat fama, vel unus teſtis juratus, quam duo teſtes, quorum unus dicit, ſe ſcire ex auditu, & alter non juratus aſſerit, ſe ſcire ex vera ſcientia. Abb. *loc. cit.* Maſcard. *de prob. concl.* 1035. Guttier. *loc. cit.* Excipe caſum, quo teſtis deponeret de conſanguinitate; tunc enim ſi deponeret juxta *cap. licet ex quadam, de teſt.* probaret conſanguinitatem. vide late Juſtis *de diſpenſ. lib.* 1. *c.* 6. *a num.* 412. *ſeqq.* hinc eſt.

Concluſio ſecunda: teſtis unus de auditu deponens de conſanguinitate duorum ad impediendum matrimonium inter illos contrahendum, non probat, niſi depoſuerit ſervata forma *d. cap. licet ex quadam.* Anchar. *in cap.* 1. *de conſang. & affinit.* Maſcard. *de probat. concl.* 410. *num.* 7. Card. & præpoſ. *in d. cap.* 1. *& in cap. tua nos, eod.* Covarr. *in* 4. *p.* 2. *cap.* 6. §. 10. *n.* 21. *prope finem.* Abb. *in d. cap. tua nos.* Felin. *in d. cap. licet ex quadam, de teſtib.* Guttier. *loc. cit.* Sanch. *de matr. lib.* 1. *diſp.* 71. *num.* 11. 66

Concluſio tertia, ad dirimendum matrimonium jam contractum, conſanguinitas non probatur niſi per duos ad minimum teſtes idoneos, qui proprio juramento affirment, quod ad ferendum teſtimonium in cauſa ipſa, odio, vel amore, timore, vel commodo non procedant, perſonas expreſſis nominibus, vel demonſtratione, vel circumlocutione ſufficienti deſignent, & ab utroque latere ſingulos gradus clara computatione diſtinguant, & in ſuo nihilo minus juramento concludant, ſe accepiſſe a ſuis majoribus, quæ deponunt; & credere ita eſſe. Nec tales ſufficiunt, niſi jurati deponant, ſe vidiſſe perſonas, vel ſaltem in uno prædictorum graduum conſtitutas pro conſanguineis ſe habere. Ita tex. expreſſus *in cit. cap. licet ex quadam, de teſt. & atteſt.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 243. *per totum.* Tuſc. *verb. teſtes. concl.* 180. *num.* 39. Farin. *de teſt. quæſt.* 69. *num.* 117. Tiraq. *de retr. lignag.* §. 1. *gl.* 16. *n.* 1. Lotter. *de re benef.* q. 11. *a n.* 94. Gonzal. *in lib.* 2. *decretal. in cap. licet ex quadam, de teſt.* plura vide apud Juſtis *d. cap.* 6. *num.* 430. & concorda, quæ ſupra diximus in verb. *Conſanguinitas.* 67

Ubi obſervandum, quod teſtis ad impediendum matrimonium deponens non facit fidem, ſi eſt perſona vilis, quia vilis perſona etiam ad impediendum peccatum, de quo eſt ſermo in *cap. ſuper eo de teſt. & atteſt. & in cap. præterea il.* 2. *de ſponſal.* non auditur. Panorm. *in d. cap. præterea. & cap. tua num.* 7. niſi factum ſit tale, quod aliter probari non poſſit, niſi per vilem perſonam, *cit. cap. præterea, de teſtib.* Sanch. *loc. cit. num.* 12. 68

Limit. concluſio prima, quod teſtis unus, etiam de ſcientia, & juratus non probat ad impediendum matri- 69

monium

menium juratum, vel dissolvenda sponsalia jurata; quia tunc Ecclesia certa esset de perjurio iisdem sponsalibus non impletis, incerta autem de impedimento, & ita quod est tutius, merito eligit, juxta gl. *in cap. super eo, de consangu. in verb. fama. & d. c. preterea*, ubi Abb. & Card. Sanchez tamen *loc. cit. num.* 8. contrariam tenet sententiam tanquam veriorem, & putat, sufficere testem unicum, dummodo sit integer, qualis non erat ille, cujus fit mentio *in d. cap. preterea:* quia allegabat propriam turpitudinem, scilicet copulam cum sponsa, & occulte, nomine suo non publicato. Abb. *in cap. super eo, de consang. n* 8. *& cap. super eo, de eo, qui cognovit consang. uxor. sua &c.* Covar. *loc. cit. n.* 22. Mascard. *de prob concl.* 1035.

70 Conclusio quarta: fama probat impedimentum matrimonii ordine ad illud impediendum, ne contrahatur. Ita tex. *in cap. super eo, de consangu.* licet sponsalia fuerint jurata; quia glossa explicat verba illa „ *fide data* „ per juramentum, quasi juramentum, & fides data æquipolleant. Abb. *ibidem*. Anchar. *in cap. preterea il.* 2. *de sponsal.* & ibi Henricus, Alex. de Nevo, & Præpos. Covar. *loc. cit. num.* 22. Sanch. *loc. cit. num.* 14. Mascard. *de prob. concl.* 1035. dummodo de fama constet Judici publice, & non tantum privatim, sicut etiam rumor legitime probatus eandem facit probationem: differt autem rumor a fama, quod hæc sit, quæ habetur majori parte viciniæ, ille vero sit, quem facit aliqua pars viciniæ, uti tertia, vel quarta.

71 Bene verum est, quod contra famam debent, & possunt admitti alii testes clarioribus probationibus. gl. *in cap. cum in tua, de sponsal.* ubi Anchar. Abb. Præpos. & Alex. de Nevo, Paris. *cons.* 23. *vol.* 1. *& cons.* 64. *vol.* 3. Navar. *in cap. sacerdos, de pœnit. dist.* 6. & ad probandum contra famam admittuntur etiam consanguinei; imo etiam juramentum contrahere volentium se non esse consanguineos, admitti potest arbitrio Judicis, qui attenta qualitate personarum, id poterit arbitrari. Menoch. *de arbi. Jud. cas.* 243. *& cas.* 454. Mascar. *de prob. concl.* 1035. Sanch. *de matr. lib.* 1. *disp.* 71. *n.* 17.

72 Cognatio legalis est, quæ fuit introducta Jure Civili, & reperitur inter adoptantem, & adoptatum, ejusque descendentes usque ad quartum gradum inclusive, sive in infinitum secundum Justis, ut intra *num.* 75. Inter adoptati conjugem, & adoptantem, & econtra. Et inter adoptatum, ac filios legitimos adoptantis. Et hæc cognatio tantum parit impedimentum dirimens inter personas mox enumeratas. Bonac. *de matr. q.* 3. *pun.* 5. §. 3. *n.* 5. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 63. Tho. Tambur. *de matr. lib.* 8. *tract.* 1. *cap.* 5. §. 3. dixi *legitimos* juxta Sanch. *l. c. n.* 30. quamvis contrarium quod nempe hæc cognatio oriatur etiam inter illegitimos, teneat Pont. *de matr. lib.* 7. *cap.* 41. *nu.* 8. sed Justis *n.* 51. adhæret primæ.

73 Sed quia duplex est adoptio, scilicet perfecta, quæ & arrogatio dicitur, quæ fit, quando adoptatus transit in potestatem adoptantis, fitque ejus hæres necessarius tam ex testamento, quam ab intestato. Alia imperfecta, quando scilicet adoptatus manet sub potestate alterius, uti patris naturalis, & est hæres necessarius solum ab intestato, juxta Sanch. Bonac. & Tambur. *ll. cit.* Gobat. *de imped. matrim. cas.* 8. *num.* 176. Oritur difficultas, an utraque adoptio, tam perfecta, quam imperfecta pariat impedimentum dirimens matrimonium? in quo dubio, diversæ sunt sententiæ. Sanch. solam docet adoptionem perfectam parere impedimentum dirimens. *l. c. num.* 9. quem sequitur Perez *eod. tract. disp.* 30. *sect.* 2. Coninch. *disp.* 32. *de matrim.* Aversa *eod. tit. quæst.* 16. *sect.* 3. ratio eorum est; quia hoc impedimentum, inter alia motiva fuit introductum, ad impediendam fornicationem, quæ solet esse facilis inter commorantes in eadem domo, sed per adoptionem imperfectam non traducitur adoptatus in domum adoptantis, ergo cessat motivum impedimenti: tum quia Jura prohibentia matrimonium sunt odiosa, utpote restrictiva libertatis matrimonii, quod alias est favorabile. Secunda sententia Pontii *de matrim. lib.* 7. *dict. cap.* 41. quem sequuntur Rebell. Præpos. Hurtad. & alii, docet, matrimonium dirimi tam per adoptionem imperfectam, quam perfectam: quibus accedit Gobat. *de imped. cas.* 8. *n.* 176. moventur; quia Jura inducunt impedimentum dirimens inter adoptantem, & adoptatum, & non distinguunt inter adoptionem perfectam, & imperfectam: quod autem Jus non distinguit, nec nos distinguere debemus: secundo, licet adoptatus non transeat in potestatem adoptantis, acquirunt tamen illi, quæ amittuntur per emancipationem. Quid dicendum? Resp. licet utraque sit probabilis, prima tamen videtur benignior, & Concil. Tridentino maxime adaptatur, quod ad minuenda peccata cognationis spiritualis, & affinitatis impedimenta reduxit. Et hanc opinionem sequitur etiam Diana *part.* 4. *tr.* 4. *res.* 120. qui citat Laym. & alios quibus addo De Justis *de dispens. lib.* 2. *cap.* 6. *n.* 56. apud quem plura. Imo ex adoptione imperfecta non tantum non oritur impedimentum dirimens; quia nullum Jus afferri potest, quod inducat hoc impedimentum, sed nec impediens, secundum Ochagau, Tannet. & alios apud Dian. *l. c. vers. non dirimam.* sed contrarium defendit Justis *l. c. n.* 59. quando vero finiatur, vide apud Justis *l. c.*

74 Cognatio spiritualis est vinculum inter plures personas ex regeneratione spirituali, hoc est Baptismo vel Confirmatione orta. Sanch. *de matr. lib.* 7. *disp.* 54. *n.* 1. Hæc hodie post Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. matr. cap.* 2. tantum contrahitur inter sequentes, primo inter Baptizatum, vel confirmatum, & Baptizantem, vel confirmantem, & patrinum, vel matrinam. Secundo inter patrinum, vel matrinam, & patrem, ac matrem Baptizati, vel Confirmati. Tertio inter patrem, & matrem Baptizati, seu confirmati, & Baptizantem, seu Confirmantem. & vide quæ diximus in prax. *Baptismi, & confirmationis*. Ex quibus liquet, hanc cognationem non oriri ex Catechismo. Sanch. *de matr. lib.* 7. *disp.* 10. *per tot.* Navar. *in man. c.* 12. *a n.* 72. Covar. *de sponsal. p.* 2. *cap* 6. §. 4. *in* 4. *n.* 11. Ludovic. Beia *in respons. cas. conscient. part.* 1. *cas.* 16. Gutierez *de matr. cap.* 100.

75 Præterea hæc cognatio non contrahitur in baptismo domi privatim ministrato, maxime in ordine ad dirimendum matrimonium post Concil. Trid. *loc cit.* intellige tamen in levante in baptismo privatim ministrato. Sanch. *loc. cit. disp.* 62. *num.* 14. Justis *de dispens. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 41. & apud illos alii. At in Baptizante aliud est dicendum; qui proinde cognationem semper contrahet, sive baptismus conferatur solemniter, sive privatim, ob jura indistincte loquentia, teste Justis *loc. cit. n.* 40. ubi Sanch. *loc. cit. n.* 10. Navar. *in man. cap.* 22. *n.* 40. Laym. *in theol. mor. lib.* 5. *tract.* 10 *p.* 4. *cap.* 8. *qu.* 3. *n.* 7. & alii, exceptis parentibus in necessitate baptizantibus. *cap. ad limina.* 30. *qu.* 1. Neque in Baptismo quod solenniter fuit iteratum, uti decidit Rot. Rom. apud Sanch. *l. c. disp.* 62. Ratio est, quia Iura decernunt ex Baptismo oriri cognationem; quia Baptismus est regeneratio; sed secundus Baptismus nec est verus Baptismus, nec regeneratio, tum quia si Baptismus repetitur sub conditione ob dubium validitatis prioris, postquam vero constiterit priorem Baptismum fuisse validum, non contrahetur hoc impedimentum: si vero erit dubium, sive positivum, sive negativum, an primus fuerit validus, non contrahetur ex secundo cognatio, secundum Tambur. contrahetur secundum Sanchez *l. c.* nec si puer domi baptizaretur, & deinde ceremoniæ supplerentur in Ecclesia, hæc cognatio contraheretur. DD. apud Justis *l. c.* Pyr. Corrad. *in prax. dispens. lib.* 8. *cap.* 8. *n.* 6. apud quos Sacr. Congr.

76 Quær. primo, an cognatio spiritualis contracta a viro transfundatur ad uxorem, vel econtra? Resp. quod non. Sanch. *de matr. lib.* 7. *disp.* 54. *num.* 11. Coninch. *de sacram. & Censur. tom.* 2. *disp.* 32. quia hæc cognatio non contrahitur nisi inter personas expressas a Trid. & ita decidit Pius V. in quodam motu proprio edito anno 1566. Sicut etiam non contrahitur inter patrinum, & matrinam.

77 Quær. secundo an, ut patrini contrahant hanc cognationem, requiratur intentio contrahendi compaternitatem? Resp. sufficere intentionem faciendi, quod intendit Ecclesia, vel quod faciunt patrini: quod si nec hanc intentionem haberent, nullam cognationem contraherent. Ratio est; quia obligatio non oritur nisi ex consensu, & baptizans sine omni intentione non contrahit cognationem, & quod hæc intentio sufficiat, est ratio; quia qui vult antecedens, vult etiam consequens illi necessario connexum, & non dependens ab ejus voluntate. vide Sanchez *d. lib.* 7. *disp.* 58. *per tot.* & statim intra *n. seq.* & Justis *l. c. n.* 54.

Quær.

78 Quær. tertio, an tactus ad contrahendam cognationem spiritualem in patrinis sit de substantia? concluditur quod sic. Caputaqu. *dec.* 246. *p.* 3. Vetal. *p.* 1. *dec.* 146. Justis *loc. cit. num.* 51. ubi qualis tactus requiratur; & apud Corrad. *loc. cit. num.* 8. sed quid si Patrinus dicit, se non habuisse animum tenendi instar veri patrini, an sit ei credendum in foro externo? dicendum est, non esse credendum; quia præsumptio Juris est contraria, ut patet *ex cap. per tuas, de prob.* ubi indignum dicitur, ut quod quis sua voce dilucide est protestatus, in eundem casum proprio valeat infirmare testimonio: tum quia nemo præsumitur dicere, quod in corde non habet. Menoch. *de præs. lib.* 6. *præs.* 35. *nu.* 2. *& lib.* 3. *præs.* 1. *a n.* 36. & in foro externo creditur homini contra se, non pro se. Abb. & Hostiens. *in cap. veniens, de testib.* Sanch. *de matr. lib.* 3. *disp.* 15. *n.* 9.

79 Quær. ultimo, an hanc cognationem contrahat, qui suscipit per procuratorem? Resp. nec principalem, nec procuratorem contrahere: non principalem; quia non suscipit personaliter: est enim actus personalis necessarius; quia canones inducentes hanc cognationem, uti sunt verba „ *levat, tenet, accipit, suscipit.* non verificantur per procuratorem; quia non suscipit nomine proprio, nec habet intentionem se obligandi ad id, nec est designatus. Sanch. *ut infra num.* 4. ubi DD. Limit. si consuetudo haberet, quod suscipiens per procuratorem contraheret cognationem; tunc enim illi standum esset. Sanch. *de matr. lib.* 7. *disp.* 4. *&* 60. *num.* 6. plura de hac materia vide apud Justis *d. lib.* 2. *tot. cap.* 5.

80 Impedimentum quintum, est crimen. Et crimen, quod dirimit matrimonium, est illud, quod est contra fidem matrimonii, & ex quo potest timeri conjugis sive viri, sive fœminæ occisio.

81 Hujusmodi vero crimen, quadruplex est. Primum est conspiratio cum occisione conjugis etiam sine adulterio, dummodo hæc conspiratio fuerit facta ab ambobus sive per consilium, sive per mandatum, animo contrahendi matrimonium, & fuerit exterius explicata; quia aliter non posset verificari conspiratio duorum. Pont. *de matr. lib.* 7. *cap.* 45. Sanch. *eod. tr. lib.* 7. *disp.* 78. *per tot.* Justis *de dispens. lib.* 6. *cap.* 16. *num.* 4. ubi DD. etiamsi mors postea sequatur culpa medicorum, vel negligentia ipsius percussi, ut contra Pont. *de matr. lib.* 7. *cap.* 45. *num.* 4. *in fin.* tenet Justis *l. cit. num.* 13. modo mandatum non fuerit revocatum in tempore. Justis *num.* 6.

82 Secundum crimen est adulterium cum occisione sine mutua conspiratione, dummodo occisio fuerit facta ex intentione ducendi adulteram, secus si fuit facta ex intentione ducendi aliam. Bene verum est, quod si occisor vult contrahere cum adultera, in foro externo præsumitur occidisse cum intentione ducendi adulteram; nec est necessarium, quod hæc intentio fuerit manifestata adulteræ. Sanch. *de matr. lib.* 7. *disp.* 78. *num.* 9. 12. *& seqq.* Tambur. *eod. tr. lib.* 8. *tr.* 1. *cap.* 6. §. 2. qui citat Aversam *de matr. q.* 18. *sect.* 4. quamvis contrarium teneat Pont. *eod. tr. lib.* 7. *cap.* 45. *num.* 5. citans S. Thom. & alios.

83 Tertium crimen est adulterium cum promissione matrimonii post mortem uxoris; dummodo tam adulterium, quam promissio interveniant durante priori matrimonio, etiam sine machinatione, & dummodo promissio fuerit acceptata a parte adultera; quia alias non est perfecta promissio, sed potius pollicitatio; & dummodo promissio non fuerit ficta. In foro autem externo præsumitur vera; quia nemo præsumitur habere in ore, quod non habet in corde. Præterea acceptatio debet esse externa: juxta Sanch. *loc. cit. disp.* 79. *per tot.* Est tamen verum, quod tacens consentire videtur in favorabilibus, quod favorabile esse, certe apprehenditur ab adultera, juxta Coninch. *de matr. disp.* 31. Hurtad. *de matr. lib.* 1. *difficul.* 2. Rebell. *lib.* 3. *q.* 8. Perez. *de matr. disp.* 33. *sect.* 5. Justis *l. c. num.* 32. contra Sanch. *l. c.* Bonac. *de matr. q.* 3. *pun.* 6. Castro Pal. & alios, putantes non præsumi consensum, cum simus in nocivis.

84 Quartum crimen est adulterium cum matrimonio attentato conjunctum, ad quod sufficit matrimonium attentatum fuisse solummodo ratum; nec requiritur, esse postea consummatum. Sed hic vel maxime venit advertendum in dispensationibus non sufficere exprimere crimen, sed insuper esse specificandam criminis qualitatem, aliter dispensationem fore sub, vel obreptitiam, ut supra diximus. *n.* 45.

Impedimentum sextum, est cultus disparitas: ubi supponendum pro certo est, matrimonium inter fidelem, & infidelem esse irritum, sicut etiam inter baptizatum, & Catechumenatum, cum Baptismus sit Janua Sacramentorum. Et quamvis in Jure non appareat præcise, a quo hoc impedimentum fuerit introductum, tamen consuetudine, & usu ab Ecclesia receptum fuit approbatum, videri potest Pont. *de matrim. lib.* 7. *cap.* 47. *num.* 4. *&* 5. Sanch. *eod. tr. lib.* 7. *disp.* 71. *num.* 7. Neque in contrarium refert Concil. Chalcedonen. quod permittit contractus fidelibus cum infidelibus; quia quidquid sit, an ex Jure scripto possit justificari hoc impedimentum, tamen ex Jure non scripto sufficienter probatur, nimirum ex supra scripta consuetudine: tum quia Concil. permittit contractus pure civiles, vel etiam sponsalia de futuro, & non de præsenti, quæ habent admixtam rationem sacramenti; & contractus, qui habent admixtam rationem sacramenti, propter suam præeminentiam, & dignitatem, non veniunt appellatione cæterorum contractuum. 85

Unde infertur, etiam matrimonium infidelis cum hæretico esse nullius momenti, cum hæretici revera sint subditi Ecclesiæ, & ideo veniunt nomine fidelium, Sanch. & Pont. *ll. cit.* 86

Verum non levis difficultas existit, an hoc Impedimentum sit Juris divini, vel Ecclesiastici; refert autem plurimum decisio hujus quæstionis pro dispensationibus: quia si sit Juris divini, uti aliqui volunt apud Sanch. *loc. cit. num.* 6. non erit dispensabile: DD. ergo apud Sanch. nonnulli existimant, hoc impedimentum esse introductum Jure divino naturali, & ideo semper fore invalidum matrimonium; tum quia Deus, Deuteron. *cap.* 7. interdixit Hebræis commercium cum gentibus ob periculum proximum seductionis; tum ex illo Pauli 2. ad Corint. *nolite jugum ducere cum infidelibus, quæ enim participatio justitia cum iniquitate, aut quæ societas lucis ad tenebras, aut quæ pars fideli cum infideli.* tum quia tale matrimonium adversatur fini ejusdem. 87

Verum hæc argumenta nimium probare videntur, nimirum etiam matrimonium Catholici cum hæretica, fore invalidum, quod tamen falsum esse clare demonstrat moderna praxis Europæ, in partibus, in quibus adhuc viget hæresis. Præterea nunquid Josephus valide contraxit matrimonium cum filiabus Ægyptiacis, & Jacob cum filia Laban. &c. illa ergo probant ad summum, illicitum fore hujusmodi matrimonium Jure naturali, non autem irritum. Bene verum est; pacta, quæ ineunt Catholici, etiam tantum per consensum, cum hæreticis, ut filius educatur in Religione Patris, sive vera, sive falsa, & filiæ similiter in religione matris, esse impia, & contra Jus Ecclesiasticum, quod mandat, ut proles sequatur conditionem parentis fidelis.

Impedimentum septimum, & octavum est vis, & ordo sacer. De vi, diximus in praxi *matrimonii*; de sponsalibus, ubi de metu. Ordinem sacrum, esse impedimentum dirimens matrimonium, nemo Catholicus post Concil. Trid. dubitare potest. Ita enim definitur *in sess.* 24. *de matrim. can.* 9. vide Sanchez *eod. tr. lib.* 7. *disp.* 26. Bellarmin. *in controvers. lib.* 2. *cap.* 22. Gutier. *de matr. cap.* 94. Azor. *inst. mor. p.* 1. *lib.* 13. *cap.* 12. *quæs.* 1. Tambur. *lib.* 8. *de matr. tr.* 1. *cap.* 9. apud quem Coninch. Reginald. & alii. Limita, si fuit per vim collatus, vel infanti, juxta communem apud Sanchez *de matr. lib.* 7. *disp.* 29. Azor. *tom.* 1. *lib.* 13. *cap. ult. q.* 8. Bonac. *de matr. q.* 3. *pun.* 9. Barbos. *in collect. tom.* 1. *lib.* 3. *tit.* 42. *cap.* 3. Vasquez *in* 3. *p. disp.* 246. Dian. *p.* 8. *tr.* 1. *res.* 43. apud quem Coninch. Sanch. Suar. Perez. & alii; quia hoc impedimentum Ecclesia non constituit, inter invitos suscipientes ordines; cum invitus sacrorum ordinum characterem non suscipiat. DD. apud Azor. *loc. cit.* ubi etiam pro, & contra disputat, an id procedat etiam erga ordinatos per metum cadentem in constantem virum. Quidquid sit an infans tunc characterem suscipiat. 88

Præterea ordinatus in sacris, si audet contrahere matrimonium, incidit in pœnam excommunicationis latæ sententiæ. *Clem. un. de consang. & affin.* & irregularitatem bigamiæ similitudinariæ, & post sententiam, etiam priva- 89

privationem Beneficii, juxta *cap. decernimus dist.* 28. an vero id procedat etiam in contrahentibus sponsalia de futuro, concorda, quæ diximus in verbo *Consanguinei. n.* 5. & verb. *Bigamia n.* 5.

90 Impedimentum nonum, est ligamen, & hoc impedimentum esse de Jure divino, vix est, qui dubitet, & patet ex Trid. *sess.* 24. *de reform. matr. can.* 2. & ex pluribus summorum Pont. decretis apud Sanch. *lib.* 7. *disp.* 80. *numer.* 1. qui id probat etiam ex illo Matth. 19. *quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*, & ex illo Matth. 19. *erunt duo in carne una*.

91 Est etiam de jure divino naturali: & primo quidem quoad pluralitatem virorum respectu unius uxoris patet, tum quia esset incerta proles, & sic adversaretur primario fini; tum quia ex plurium virorum coitu impeditur prolis generatio, quod pariter adversatur primario fini matrimonii, & docet experientia in meretricibus; tum quia impedit domesticam communicationem operarum, in ordine ad sustentationem familiæ; tandem, quia non extinguit, sed accendit libidinem. vide Sanch. *cit.*

92 Deinde quoad pluralitatem uxorum quoad eundem virum; quia matrimonium est mutua corporis traditio, sed quod uni est traditum quoad dominium, alteri sine injuria tradi non potest; tum quia vir non tenetur toties reddere debitum, quoties vellet uxor; quia posset contingere duas simul petere, ergo polygamia adversatur substantiæ matrimonii quoad pluralitatem uxorum, licet non adversetur forte fini illius, ut quia vir posset fœcundare plures mulieres..

Et si polygamia fuit apud antiquos Patres, illa fuit ex dispensatione divina propter necessitatem tunc urgentem, quæ dispensatio utique erat possibilis; cum non adversaretur primariis principiis Juris naturalis, plura vide apud Sanch. & Tambur. & alios passim.

93 Impedimentum decimum est publica honestas, & hoc impedimentum est, quod oritur ex sponsalibus, vel matrimonio rato contractis cum sorore, vel fratre illius, cum quo modo contrahere intendis. *cap litteras, de despons. impub. cap. juvenis. cap. ad audientiam. & cap sponsam, de sponsal. cap. un. eod. in* 6. Concil. Trid. *sess.* 24. *c.* 3. *de reform. matrim.* Sperel. *dec.* 95. *n.* 1. & alii apud eundem.

94 Si oritur ex sponsalibus per verba de futuro, non dirimit matrimonium nisi in primo gradu, juxta dispositionem ejusdem Concil. Trid. *loc. cit.* & ut declaravit S. Congr. sub Gregor. XIII. & Pio V. teste Gallemart. in d. loco Concilii. Si vero oriatur ex matrimonio rato, & non consummato, dirimit usque ad quartum gradum inclusive. Eadem S. Congregatio ubi licet ex matrimonio rato non consummato non oriatur affinitas, tamen oritur publica honestas. Rebell. *de oblig. Just. p.* 2. *lib.* 3. *q.* 14. Coninch. *de sacram. & cens. tom.* 1. *disp.* 32. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 68. *nu.* 11. Guttier. *de matrim. cap.* 103. Navar. *in man. c.* 22. Grilenzon. *cons.* 30. & patet ex constitutione Pii V. quæ incipit „ *ad Romanum Pontificem. anno* 1568. & sic per Concil. Trid. fuit correctum Jus commune, quoad honestatem tantum, quæ oritur ex sponsalibus de futuro, ut scilicet hoc impedimentum non extendatur ultra primum gradum, non vero quoad illam, quæ oritur ex matrimonio rato. Pyr. Corrad. *in prax. dispensat. l.* 8. *c.* 7. *n.* 6.

95 Porro hoc impedimentum non oritur ex sponsalibus quomodocumque invalidis, non tantum ex defectu consensus, sed etiam propter alia impedimenta, uti metus, erroris personæ, vel indeliberationis. Trevisan. *dec.* 9. *lib.* 1. Guttier. & Sanch. *ll. cc.* Tambur. *de matr. lib.* 8. *tr.* 1. *cap.* 11. §. 2. ubi citat alios. Quamvis enim olim hoc impedimentum oriretur etiam ex sponsalibus de futuro invalidis, dummodo talia non fuerint ex defectu consensus, ut patet *ex cap.* 1. *de sponsal. in* 6. hodie tamen Concil. Trid. *d. sess.* 24. *cap.* 3. illud sustulit, si sponsalia fuerint quomodocumque invalida. *DD. cit.* Sicut neque oritur ex sponsalibus conditionatis ante conditionis eventum, ob consensus defectum, qui suspenditur, donec conditio fuerit impleta. Sanch. *de matr. lib.* 7. *disp.* 69. *n.* 2. Coninch. & Guttier. *ll. cc.* Adveniente vero conditione enascitur etiam hoc impedimentum; quia tunc, cum jam fuerit impleta conditio, sunt vera sponsalia. Tambur. *l. c.*

Sed quid, oriturne publica honestas ex sponsalibus 96
invalidis ob defectum consensus interni, sicut si fuerint invalida ob alia impedimenta occulta? Resp. affirmative, & est communior apud Sanch. *loc. cit. disp.* 68. *num.* 14. tum quia Jure antiquo oriebatur ex dictis sponsalibus hoc impedimentum, juxta *cap. un. de sponsal. in* 6: ergo multo magis de Jure novo Concil. Trid. quod hujusmodi impedimentum instituit, vel confirmavit ad vitanda scandala, quæ certe non vitantur, quando in sponsalibus solum desideratur consensus internus. Justis *loc. cit. num.* 14. & 26. Pont. *de matr. lib.* 7. *cap.* 36. *num.* 10. Laym. *theol. mor. lib.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *cap.* 9. *num.* 2. Barbos. *de pot. Episc. alleg.* 51. *n.* 187. si impedimentum probari non possit. Limit. nisi sponsalia essent adeo clandestina, ut non possint probari, quod si impedimentum omnino erat occultum, & fuit probatum etiam falsis testibus, imo etiam falso, & sponsalia erant publica, ortum est impedimentum publicæ honestatis; quando vero illud impedimentum, quod invalida facit sponsalia, sive veris, sive falsis probationibus, & testibus non fuit probatum, cessat publica honestas. Si vero sponsalia sunt omnino clandestina, non oritur publica honestas. Sanz. *d. disp.* 69. *num.* 17. *lib.* 7. *circa fin.* saltem quamdiu in notitiam non veniunt.

Hoc autem impedimentum est perpetuum, & per- 97
severat etiam sponsalibus solutis per mutuum consensum. *arg. cap. accessit. verb. sane, de despons. impub.* Sanz. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 68. *num.* 20. Sperel. *dec.* 95. *numer.* 21. qui testatur, ita fuisse declaratum a S. Congreg. Concil. Bonacina *de matrim. quæst.* 3. *punc.* 11. quia, uti diximus, hoc impedimentum est perpetuum. *cap. sponsam. de sponsal.* Sanz. Bonac. & Sperel. *ll. cc.* tum quia hoc impedimentum non cessat etiam per alterius sponsi obitum. Iuxta *cap. sponsam de sponsal. cap. si quis desponsaverit, & cap. si quis uxorem.* 27. *quæst.* 2. Sanz. *loc. cit.* Gobat. *de impedim. matrim. cas.* 15. *num.* 373. Tamburin. *de matrim. l.* 8. *tract.* 1. *cap.* 11. §. 2. *num.* 6. P. Layman *moral. d. tract.* 10. *lib.* 5. *par.* 4. *cap.* 9. *numer.* 3. P. Perez *de matrim. disp.* 8. *sect.* 2. Bonacin. *de matrim. quæst.* 3. *p.* 11. contra Dianam *par.* 3. *tract.* 4. *resol.* 222. cui adhæret Justis *loc. cit. num.* 53. & 54. Ratio est, quia matrimonii impedimenta non dependent a contrahentium voluntate, sed ab Ecclesia, quæ illa constituit, cui sententiæ ultra declarationem S. Congreg. favet etiam stylus Curiæ, teste Pyr. Corrad. *loc. cit. num.* 14. ubi quod omnes curiales id sciant; quæ passim in hujusmodi casibus concedit dispensationes, utique non concessura, si impedimentum fuisset sublatum, cum dispensatio necessario supponat impedimentum; a qua sententia in praxi non est amplius recedendum post declarationem S. Congreg. sub Alexandro VII. quæ emanavit *Anno* 1658. & quam refert Tamburinus *l. c. n.* 8. Leo *in thes. for. Eccles. p.* 2. *c.* 9. *nu.* 92. & sic hodie cessare videtur probabilitas sententiæ contrariæ, quam docet Pontius *de matrim. l.* 7. *c.* 36. Barb. *in Concil. Trid. sess.* 24. *c.* 3. *num.* 8. & aliis: & sic dum petitur dispensatio, est facienda mentio hujus dissolutionis. Corrad. *n.* 25.

Accedendo nunc ad secundum caput, ex quo ori- 98
tur publica honestas, scilicet matrimonium ratum; ex hoc semper oritur publica honestas, licet matrimonium sit invalidum ex quocumque defectu, vel impedimento, dummodo non sit invalidum ex defectu consensus, uti declaravit Pius V. *in quodam motu proprio* qui incipit, *ad Romanum spectat.* apud Sanz. *loc. cit. disp.* 70. *num.* 5. Corrad. *in prax. dispensat. lib.* 8. *cap.* 7. *num.* 6. Justis *eo tract. cap.* 8. *lib.* 2. *num.* 12. Sperel. *decis.* 95. *num.* 1. ubi late, & quomodo probentur ad hunc effectum sponsalia. Vel consensus non fuerit metu gravi, & injuste extortus, vel non fuerit clandestinus ob non servatam formam Concil. Trid. quia talis consensus est nullus. Verum non desunt multi, qui defendunt, nasci impedimentum publicæ honestatis ex matrimonio rato, quando etiam est nullum ob consensum nulliter præstitum, puta ob non servatas solemnitates Concil. Triden. *sess.* 24. *c.* 1. *de reform. matrim.* Ita Pontius *de matrim. l.* 7. *c.* 35. *n.* 5. Perez *eodem tract. disp.* 32. *sect.* 3. Aversa *de matrim. quæst.* 17. *sect.* 5. Hurtadus & alii apud eundem Perez *l. c.* qui testatur, ita fuisse declaratum a S. Congreg.

Con-

Conclusio vero procedit etiam in matrimonio conditionali purificata conditione, secus dum conditio est in suspenso. *DD. sup. cit.* quibus adde Tamburin. *l. c.* §. 3.

99 Sed quæres an ex matrimonio rato invalide contracto, oriatur hoc publicæ honestatis impedimentum dissolvens priora sponsalia valida? v. g. contraxisti prius valide sponsalia de futuro cum Berta, postea contraxisti sponsalia de futuro aut etiam de præsenti cum Caja ejus sorore, & ita invalide, non tamen consummasti, postea vis fidem servare Bertæ, & cum illa contrahere matrimonium de præsenti, quæritur, an valide possis? & Resp. affirmative, quia hoc impedimentum non agit in præteritum, uti consanguinitas, aut affinitas, sed tantum in futurum. Sanch. *de matr. d. lib. 7. c. 68. n. 4.* Sperel. *d. decis. 95. n. 24. vers. non etiam.* Justis *d. lib. 2. cap. 8. n. 48.* Navar. *in man. cap. 22. num. 57.* & alii; & constat ex *cit. cap. un. de sponsal. in 6.*

100 Alios casus, in quibus ex sponsalibus non oritur hoc publicæ honestatis impedimentum, vide apud DD. cit. & signanter apud Pyr. Corrad. & Justis *ll. cit.* inter quos unus est, quando quis sponsalia contrahit ante legitimam ætatem in illis requisitam, nisi malitia suppleat ætatem. Item si fuerint contracta post votum solemne castitatis. Item si sint contracta cum persona incerta. Item si fuerint conditionata, ante eventum conditionis, nisi conditio sit turpis, aut impossibilis, quæ favore matrimonii habetur pro non adjecta. Item si sint contracta a parentibus nomine filiorum absentium, donec sponsalia ratificent, vel nisi fuerint præsentes, & non contradixerint &c. de quibus, & aliis casibus vide fusius apud *DD. cit.*

101 Et cum difficilius dispensetur in publicæ honestatis impedimento orto ex matrimonio rato, quam ex sponsalibus de futuro, ideo id in supplicatione exprimendum, an nempe oriatur ex matrimonio, an ex sponsalibus, ut supra *n. 39. seq.*

102 Impedimentum undecimum est affinitas, quæ Affinitas est propinquitas duorum orta ex copula licita vel illicita; eosdem habet gradus, quos consanguinitas; etenim persona addita per carnalem copulam mutat genus non gradum attinentiæ, ita Sanz. *de matrim. lib. 7. disp. 64.* Perez *eodem tract. disp. 31. sect. 2.*

103 Hæc, si fuit orta ex copula illicita hodie (quidquid fuerit de jure antiquo) dirimit matrimonium contrahendum tantum usque ad secundum gradum inclusive, juxta Conc. Trid. *sess. 24. cap. 4. de reform. matrim.* quod confirmavit constitutionem Innoc. III. *in cap. non debet de consanguin. & affinit.* & prout declaravit S. Congr. quam refert Gallemart. in Concil. Triden. *loc. cit.* & tenent Gutierez *Can. quæst. lib. 2. cap. 15.* Sanz. *de matrim. lib. 7. disp. 67. nu. 4.* Coninch. *de sacram. & Censur. tom. 2. disp. 32.* Tambur. *de matr. lib. 8. tr. 1. cap. 12.* §. 1. & ita declaravit Pius V. *in quodam motu proprio*, qui incipit, *ad Romanum, anno* 1566. Et in hac affinitate ex copula fornicaria attenditur gradus remotior, qui trahit ad se proximiorem, & ita valide contrahunt existentes in primo, aut secundo & tertio. Pyr. Corrad. *in prax. dispens. lib. 7. cap. 2. n. 28.* Et quod ex copula fornicaria jure naturæ oriatur affinitas, docet Rebellus *de Just. oblig. p. 2. lib. 3. quæst. 15.* Sanz. *de matrimon. lib. 7. disp. 66.* Coninch. *loc. c. disp. 32.* quamvis juxta cit. Sanch. *n. 4.* in nullo gradu matrimonium dirimat Jure naturæ, si nempe sit ex copula fornicaria; & *cap. 65. n. 9.* ubi quod affinitas ex copula fornicaria non sit naturalis, quod intellige in ordine ad impedimentum. Laym. *ut infra cap. 6. n. 6.*

104 Difficultas est, an hæc affinitas, orta ex copula fornicaria, habita in infidelitate impediat matrimonium contrahendum post Baptismum? & quidem negativam tenent Henriquez *in summa lib. 12. c. 1. & 3.* Sanch. *de matr. lib. 7. disp. 65. n. 11.* quibus favet Dian. *p. 3. tr. 4. res. 262.* quia cum hoc vinculum non sit naturalis, sed positivi Juris, ut supra diximus, & Justis *de dispens. lib. 2. cap. 7. n. 48.* non contrahitur tempore infidelitatis: quia Ecclesia non habet Jurisdictionem in non baptizatos. *DD. cit.* quibus adde Rebell. & Coninch. *loc. cit.* Laym. *mor. lib. 5. tr. 10. p. 4. cap. 6. num. 6.* Tamburin. *loc. c.* §. 2. *n. 2.*

105 Alia difficultas est, an affinitas extinguatur extincta illa persona, per quam, vel propter quam orta fuit? Resp. quod licet de Jure Civili extingui teneant aliqui ex Legistis. arg. *L. cui eorum.* §. *affinitates*. Ubi *de postulando.* Ciarl. *cap. 170. lib. 2. controv. forens. num. 1.* & quidquid sit quoad alios Juris effectus, tamen quoad impedimentum matrimonii non extinguitur. glos. *in d. L. cui eorum.* §. *præsentes.* Sanch. *loc. cit. disp. 64. num. 2.* tex. *in cap. fraternitatis. 35. qu. 10.* Tamburin. *l. c.* §. 1. *num. 8. & 9.* Justis *de dispens. lib. 2. cap. 7. n. 21.*

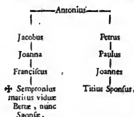
106 Affinitas orta ex copula licita, dirimit matrimonium usque ad quartum gradum inclusive; quia quoad hanc nihil immutavit Concil. Trident. & casus non exceptus manet sub dispositione Juris communis. Et hæc affinitas durat etiam mortuo illo, vel illa, cum qua orta est, ut mox supra diximus; Contrahitur etiam inter consanguineos illius, propter quem orta est, etiam postea tantum natos; quia copula, quæ fuit fundamentum affinitatis, revera præcessit, nec est necesse, quod perseveret. Tambur. *de matr. d. lib. 8. tr. 1. cap. 12.* §. *1. n. 8. 9. & 10.*

107 Superveniens matrimonio jam contracto, non dirimit illud; quia non debet esse in potestate malitiosi contrahentis dirimere matrimonium, ne fraus sua alicui patrocinetur; tum quia matrimonium est vinculum indissolubile, quod facto hominis solvi non potest. Sanch. & Tambur. *ll. cit.* Bene tamen impedit usum matrimonii, & facit, ne conjux nocens a conjuge, etiam innocente, debitum petere possit, sine dispensatione illius, qui auctoritatem habet dispensandi. Sed hic subintrat illa agitata a DD. quæstio, quæ etiam ad sacrum Pœnitentiariæ forum deducta, integra, & indecisa remansit, teste Navar. & Pontio infra citandis, an nempe maritus possit petere debitum, si adulterium commisit cum consanguinea uxoris suæ ultra secundum gradum, puta in tertio, aut quarto: & affirmative respondet Tamburin. *l. c. q. 12.* §. *3. nu. 3.* Laym. *in Theol. mor. lib. 5. tr. 10. p. 4. cap. 5. n. 3.* Sanch. *de matrim. lib. 9. disp. 27. n. 14.* Pont. *eod. tr. lib. 7. cap. 33. n. 6.* Garz. *de benef. p. 8. cap. 3. n. 75. & 76.* Justis *l. c. n. 72.* Navar. *lib. 4. cons. 3. de consangu. & affin. n. 3.* & apud illos alii, & Sacr. Cong. declar. quia cui conceditur id, quod est majus, conceditur etiam quod est minus, & in consequentiam venit; cum autem incestuosus ille non impediretur contrahere cum præsenti uxore, neque debet impediri usus matrimonii contracti. Sed negativam tenent multi apud *cit.* DD. Comitol. *lib. 1. quæst. mor. quæst. 138. num. 2.* Angles. *1. part.* Flor. *de matrim. quæst. 14. de imped. affin. art. 1. ante primam diffic. immediate.* & alii; quia Concil. Trident. *loc. cit.* loquitur tantum de affinitate in ordine ad impedimentum matrimonii, non vero in ordine ad petitionem debiti; cum ergo simus in correctoriis, & exorbitantibus a Jure, non est facienda extensio; & quia etiam hæc prohibitio petitionis debiti non provenit absolute ex affinitate. Et hanc probabilem vocat Ledesm. *de matrim. q. 55. art. 3. dub. 4.* sed si vera est declaratio Sac. Congr. illi standum erit.

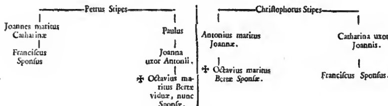
108 Quamvis vero conjux nocens petere non possit debitum, reddere tamen valebit innocenti, ne quis alterius odio prægravetur, & ferat pœnam culpæ alienæ, cum pœnæ suos debeant tenere auctores, *cap. discretionem, de eo, qui cogn. cons. uxor.* Limit. primo, si uterque conjux fuit complex delicti. Tambur. *in Decal. lib. 7. cap. 4.* §. 2. Justis *l. c. n. 79.* Limit. secundo, ut mulier vi oppressa non privetur Jure petendi debitum; quia cum culpam non habeat, neque pœnam meretur, & affinitas superveniens impedit usum matrimonii in pœnam peccati. *cit. cap. discretionem*. Sanch. *de matrim. lib. 9. disput. 31. num. 1.* Pont. *eod. tr. lib. 1. cap. 7. num. 6.* Limit. tertio, si vir, vel mulier ex metu gravi cogitur talem incestum committere; quia licet talis metus non excuset a peccato; quia ille non excusat a præcepto negativo, tamen excusat a tali pœna, quæ non præsumitur ab Ecclesia in tali casu infligi. Diana *ut infra.* Bonac. *de matr. quæst. 4. pun. 2. num. 5.* sed contrarium tenet Pont. *l. c. n. 6.* Justis *l. c. n. 82.* Sanchez *l. c. num. 4.* & apud illos alii. Quod ab aliquibus extenditur probabiliter etiam ad ignorantiam tam facti, quam Juris, etiam pœnæ; dummodo non sit affectata. Sanch. *l. c. disp. 32.* & plures apud Dian. *p. 11. tr. 5. res. 38.* & quod tunc non incurratur impedimentum probabilius etiam judicat Justis *l. c. n. 74.* ubi late.

109 Affinitas autem, ut dictum est supra *num.* 102. eosdem habet gradus, quos consanguinitas; affinitas enim nullos habet gradus, sed regulatur prout in consanguinitate; quia quoto gradu sum ego Antonio consanguineus, toto gradu sum Antonii uxori affinis, cujus arborem præ oculis pono.

Arbor Affinitatis in quarto æquali.

Arbor Affinitatis in secundo gradu ex uno, & secundo & tertio ex alio stipite.

Et sic quoto gradu distabat defunctus Octavius a Francisco Sponso, toto gradu ab eo nunc distat Berta Octavii defuncti uxor, quæ ex linea Petri, ut ex arbore apparet, est in secundo, & tertio affinitatis gradu conjuncta, & ex linea Christophori, in secundo æquali gradu distat; & sic ex duplici linea, quod proinde in litteris exprimendum erit, alias dispensatio erit subreptitia.

110 Porro facienda etiam erit mentio, an affinitas procedat ex copula licita vel illicita, & hoc de stylo Curiæ Romanæ, quia quando simpliciter loquitur de affinitate, intelligitur de illa, quæ orta fuit ex copula licita, nisi aliud exprimatur. Ita Pyr. Corrad. *d. lib.* 7. *cap.* 1. *n.* 13. *ad fin.* Justis *l. c. n.* 94. quia delicta non præsumuntur. *L. merito. ff. pro socio.* Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 24. *n.* 36. Covar. *in* 4. *p.* 2. *cap.* 6. *n.* 5. Rebuff. *in prax. benef. reg. de dispensat. in grad. prohib. glos.* 4. *pag. mihi* 429. ubi quod in dispensatione affinitatis ex copula illicita nulla solvitur compositio, sed dantur literæ clausæ, & tantum taxantur quoad expeditionem, ac si essent apertæ.

111 Hæc vero affinitas sive ex copula licita, sive illicita non contrahitur, nisi inter consanguineos unius conjugis cum altero conjuge & econtra; non vero inter alios, cum affinitas non pariat affinitatem: hinc est, quod consanguinei mariti non fiant affines consanguineis uxoris, nec vice versa; & ideo duo fratres possunt ducere duas sorores: pater sponsi, matrem, aut filiam sponsæ; & sic de reliquis, quod vide apud Justis *l. c. n.* 24. *seqq.*

112 Impedimentum duodecimum est impotentia; nam impotentia coeundi dirimit matrimonium de Jure naturæ, & non tantum Jure positivo; quia nemo potest tradere dominium sui corporis ad illum usum, qui est impossibilis, ut patet ex tot. tit. *de frigid. & malef.* Neque iure infertur, sterilitatem, hoc est impotentiam generandi esse impedimentum dirimens; quia differentia in eo versatur, quod impotentia non tantum reddit impossibilem finem primarium, sed etiam secundarium, scilicet remedium concupiscentiæ; sterilitas vero, esto redderet impossibilem finem primarium, scilicet prolis generationem, tamen relinquit finem secundarium. Sanch. *de matr. loc. c. d. lib.* 7. *disp.* 92. *n.* 26. DD. apud Justis *lib.* 2. *cap.* 17. *n.* 3.

Quæ licet vera sint, tamen impotentia superveniens matrimonio legitime contracto, illud non dirimit; quia matrimonium semel validum, invalidum reddi nequit. Est enim vinculum indissolubile, & patet *ex cap. hi qui.* 32. *q.* 7. Sanch. *de matr. lib.* 7. *disp.* 102. & DD. apud Gobat *de imped. matr. cas.* 17. *n.* 422. 113

Sed sciendum, quod impotentia hæc, est in duplici differentia: nam alia est absoluta, quæ scilicet omne, & quodcumque matrimonium impedit, & cum omnibus: alia respectiva, quæ impedit tantum matrimonium cum aliquibus, scilicet cum illis, cum quibus est impotentia. Sanch. *de matrim. d. disp.* 92. ubi alii. Et probatur ex tot. tit. *de frigid. & malef.* dummodo impotentia sit perpetua: oritur autem ex diversis causis, quæ videri possunt apud Gobat. & Sanch. *ll. cit.* & maxime ex aversione, quam quis habet a suo conjuge ob ejus deformitatem, taliter, ut cum cogitat de copula, totus frigescat, dummodo talis aversio sit inemendabilis, vide etiam Bonac. *de matrim.* q. 3. *pun.* 13. Nec refert, licet possit per miraculum auferri, vel per miraculum fuerit ablata; quia miracula non sanant nullitatem matrimonii. Lim. si per ordinarios exorcismos maleficium fuit ablatum. *cap. fraternitatis de frigidis.* ubi Abb. *n.* 6. Laym. *lib.* 5. *tract.* 10. *par.* 4. *cap.* 11. *n.* 4. *corol.* 2. Bonac. *l. c. n.* 4. 114

Et cum dixerimus, matrimonium dirimi ob impotentiam respectivam, nempe respectu illorum, quorum est impotentia, ideo sequitur, quod impotentia ex maleficio dirimat matrimonium tantum illorum, & quoad illos, respectu quorum est maleficium, non vero respectu aliorum. Bonac. *l. c. n.* 9. Et cum maleficium fuit sublatum, tenetur conjux redire ad primum maritum *d. cap. fraternitatis*. Limit. si maleficium non non præcessit, sed fuit subsecutum; tunc enim non dirimit matrimonium. Neque hoc adversatur illis, quæ diximus de miraculo; quia maleficium potest auferri sine miraculo. Bonac. *l. c. n.* 4. 115

Et sciendum, quod in dubio impotentia naturalis præsumitur præcessisse matrimonium, licet proveniat ex maleficio, secundum multos apud Gobat *de imped. matrim. cas.* 17. *num.* 432. at Vincentio de Justis *d. c.* 17. *n.* 21. arridet distinctio, quod nempe in hoc secundo casu tunc demum præsumatur impedimentum præ- 116

præcessisse; si conatus ad copulam fuisset habitus paulo post matrimonii contractum, secus si maximum tempus intercessisset. Et citat Sanchez *d. l. 7. disp.* 103. *n.* 5. & 6. Filliuc. & alios.

117 Sed quid dicendum de impotentia temporali, quæ antecedit matrimonium, dirimetne illud? dicendum non dirimere. Sanch. *loc. cit. disp.* 92. & probatur *ex cap. fraternitatis, de frigid. & malef.* Limita si proveniat ex immatura ætate.

118 Verum quando agitur de dissolutione matrimonii, ob materiæ gravitatem omnis diligentia, & cautela adhibenda est, ut omnis fraus, & error, quantum possibile est, excludatur, ut dicit Hostiens. *in cap. fin. nu.* 10. *vers. & bene caveat Judex, de frigid. & malef.* & ibi Anton. de Butr. *n.* 6. *vers. de cautela.* ideo non est credendum conjugibus instantibus pro dissolutione matrimonii, etiamsi ambo impedimentum confiteantur, *arg. cap. super eo. 5. de eo, qui cognovit consanguin. &c.* DD. apud Justis *l. c. n.* 21. & ideo Ecclesia induxit tam exquisitas solemnitates, antequam ad dissolutionem deveniatur, ut *in cap. laudabilem, & cap. fin. ac tot. tit. de frigid. & malef.*

119 Hinc si impotentiæ signa dubia sint, etiamsi uterque conjux fateatur impedimentum, requiritur ambarum partium juramentum, inspectio, ac visitatio peritorum medicorum, obstetricum &c. ac insuper experientia triennalis, ac nova postea inspectio, cum septima manu propinquorum, firmantium juramento, se commisceri carnaliter nequivisse, de quibus pro contingentia casus plura, ac quando scilicet prædictæ solennitates censeantur legitime observatæ, vide late apud Sperel. *dec.* 141. *per tot.* Rot. *dec.* 392. *per tot. p.* 4. *rec. tom.* 2. & ibi Rubeum *in Annot.* Justis *l. c.* Gobat *de imped. matr. cap.* 17. *num.* 429. *DD. in d. c. laudabilem.* ac alios passim.

Imo nec sufficiet triennalis cohabitatio, nisi probetur etiam ejus temporis condormitio in eodem lecto. Hostiens. *in d. cap. fin. post princ.* & ibi Jo. Andr. apud Sperel. *l. c. n.* 9. imo & quod conati fuerint incumbere operi nuptiali, & quod illud perficere non potuerint, quod conjuges juramento confirmare debebunt, juxta Rot. *l. c.* ad tex. *in d. c. fin.* & ibi glos. *in fin.* & Hostiens. *ibid. ante nu.* 1. ubi quod ille conatus probetur per juramentum conjugum. Et triennium debet esse sine magna interruptione; de quo Dian. *p.* 11. *tr.* 5. *ref.* 8. Hurtad. *de matr. disp.* 22. *differ.* 11. *n.* 41. Justis *loc. cit. n.* 29.

120 Prædicta tamen limitantur primo, si per inspectionem peritorum manifeste constet de impotentia perpetua; nam tunc prædicta non requirentur, sed posset statim deveniri ad sententiam super matrimonii dissolutione. *DD. cit.* Limit. secundo, cum de impotentia constat ex signis versimiliter evidentibus: tunc enim non requiretur triennalis experientia, sed exacto juramento conjugum, asserentium, se coire non posse, & adhibita septima propinquorum manu, aut, in priorum defectu, vicinorum, vel amicorum, jurantium ut supra, deveniretur etiam ad sententiam dissolutionis &c. Sperel. *l. c. n.* 7. Sanch. *l. c. disp. n.* 107. *n.* 4. & propinqui, de quibus supra, debent esse quatuordecim, septem ex parte viri, & septem ex parte mulieris, ne conjuges conspirare possint: quod si tot inveniri non possint, relinquitur arbitrio judicis. Pontius *de matr. l.* 7. *c.* 66. *n.* 5. Sperel. *l. c.* apud quos plura.

121 Si vero impotentia ex maleficio procedat, debent, durante triennio probationis fieri orationes, adhiberi exorcismi, & hæc de mandato Judicis. *DD. cit.* & Paul. Rub. *ut infra. num.* 26.

122 Quæt. primo, an illud triennium incipiat a die primi conatus, seu intentatæ copulæ, an vero a die decreti Judicis? Resp. quod secundum Justis *l. c. nu.* 28. & apud illum Filiuc. *tom.* 1. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 3. *num.* 112. Conink. *disp.* 31. *n.* 83. Bonac. *de matr. q.* 3. *punc.* 13. *n.* 21. Sanchez *de matr. d. l.* 7. *disp.* 110. *n.* 1. & 4. Innoc. *in d. cap. fin. de frigid. & malef.* & apud illos alii plures, computari debeat, non quidem a die celebrati contractus, sed a die conatus, seu intentatæ copulæ. Sed quod incipiat currere primum a die decreti Judicis, defendunt Hostiens. *in d. cap. fin. n.* 10. *de frigid. & malef.* & ibi Jo. Andr. *n.* 8. & 10. Anchar. *num.* 9. Butr. *n.* 10. Henric. Boich. *n.* 9. & 10. Rot. *decis.* 192. *n.* 4. & 5. & *decis.* 226. *nu.* 1. *post consil.* Farinac. *tom.* 2. quos, cum aliis, citat, & sequitur Antonel. *de tempor. legal. lib.* 2. *cap.* 52. *num.* 5. late Paul. Rubeus, ubi de veriori *in annot. ad decis.* 392. Rot. Rom. *p.* 4. *rec. tom.* 2. *num.* 22. Capell. Tholos. *decis.* 381. *num.* 6. *in fin.* Gonzal. *super reg.* 8. *Cancellar. glos.* 57. *num.* 74. *vers. ejus opinio*, ubi DD. contrarios reprobat. Et hanc opinionem constanter pluries tenuit Rota teste Rubeo *loc. cit.* & hæc in triennali experientia assignata maleficiato, aut ad experiendum, an impedimentum sit naturale, aut accidentale ex maleficio &c. nam quando sumus in casu impotentiæ naturalis ex frigiditate, erit arbitrarium Judici, an velit uti cohabitatione præcedenti decreto, ut in Rot. *d. decis.* 226. *numer.* 1. *vers. nihilominus. post* 2. *vol. consil.* Farin. apud Rub. *l. c. n.* 23. & sic abbreviare tempus, quod etiam admittit Capell. Tholos. *l. cit.* secus in impedimento ex maleficio, in quo erit expectandum triennium. *DD. cit.*

Quær. secundo, an ob impotentiam dissoluto matri- 123
monio, servatis servandis, ut supra, si conjuges postea modo aliquo naturali, ac ordinario potentes fiant ad copulam, an restaurari debeat matrimonium? Resp. affirmative, ut *ex cap. fraternitatis, de frigid. & malef.* docet Justis *loc. cit. a nu.* 63. vide late Sanch. *de matr. d. lib.* 7. *disp.* 99. *per tot.* & si interim alteruter conjugum fuisset sacris ordinibus initiatus, aut religionem professus, nihilominus tenebitur conjugi alteri petenti debitum reddere, non vero poterit petere. Limita nisi uterque fuerit religionem professus; quia tunc matrimonium ratum fuisset dissolutum per validam professionem. vide *DD. cit.*

Quær. tertio, an possit cum prædictis dispensari, ut 124
non obstante impotentia absoluta possint nihilominus cohabitare? Resp. affirmative, si velint cohabitare tanquam frater, & soror. *cit. cap. laudabilem de frigid. & malef.* modo vivant a thoro separati abstinentes ab omni commixtione, & tactibus impudicis, alias non essent tolerandi; imo si conjuges non possent se continere, tenerentur reclamare, & petere dissolutionem: DD. apud Justis *loc. cit. num.* 60

Impedimentum decimum tertium, est raptus; qui 125
in genere sumptus est violenta puellæ extractio e domo patris, vel aliorum, sub quorum potestate vivit, ad explendam libidinem vel ad contrahendum matrimonium. Dicitur vero violenta extractio etiam illa, quæ fit precibus importunis, quibus difficile resistitur. Gutierez, Bonac. & alii apud Gobat, *de impedim. matrim. cas.* 19. *num.* 544. Navar. *de raptor. & incend. cons.* 1. Zerol. *in prax. p.* 2. *verb. raptus.* Sanch. *de matr. d. lib.* 7. *disp.* 13. *num.* 11. Rebell. *de oblig. Justit. p.* 2. *Justit. p.* 2. *l.* 13. *q.* 11. Laym. & alii. Corrad. *l.* 7. *c.* 6. *n.* 54.

Itaque hodie de jure Trident. *sess.* 24. *de reform. matr.* 126
cap. 6. inter raptorem & raptam non potest consistere matrimonium, quamdiu rapta in potestate raptoris manserit. *DD. cit.* dummodo tamen, ut dictum, interveniat aliqua violentia, sive absoluta, sive per importunas preces, fraudem &c. nam si puella quædam amore cujusdam capta, propria sponte e domo exeat, illumque v. g. prætereuntem ab illo non allecta &c. sequatur, non esset raptus, ut dicit Navar. *cit. cons.* 1. non tamen requiritur, quod inter raptorem, & raptam intervenerit copula. Corrad. *l. c. n.* 60. Justis *de dispens. l.* 2. *c.* 18. *n.* 65.

Sed dubitatur, an raptus commissus puella rapta con- 126
sentiente, sed invitis parentibus, dirimat matrimonium? & duplex est opinio; affirmat Salzedo *in pract. c.* 78. Vega *in sum. tom.* 2. *c. c.* 34. *cas.* 157. Henriquez *in sum. l.* 11. *cap.* 14. Zerol. *in prax. Episc. p.* 2. *verb. raptus.* §. 1. Laym. & alii. Pyr. Corrad. *l. c. nu.* 55. Justis *l. c. num.* 83. ubi quod semper rapta sit ponenda in loco tuto, ac ibi exploranda illius voluntas; quia jam verificatur raptus, & ideo dirimit matrimonium; ad mentem Concil. Trid. Negativa tamen opinio videtur communior, quam docet Sanch. *de matr. lib.* 7. *disp.* 13 & 12. *num.* 36. Reginald. *in prax. for. pœnit. lib.* 22. Coninck. *de sacram. & censur. disp.* 31. Corn. *in* 3. *p.* S. Thom. *q.* 3. Leand. *de sacram. tom.* 2. *tr.* 9. *disp.* 22. *q.* 3. quia finis Concilii fuit, ne puella metu consentiat, qui cessat in nostro casu, sed quando cessat ratio legis adæquata, cessat lex, quod probatur a Fachin. *l.* 10. *contr. jur. c.* 74. & pro hac sententia negativa stat etiam Gobat *de impedim. matr. cas.* 19. *n.* 542. & alii plures,

quos refert, & sequitur Diana *p. 10. tr. 16. ref.* 83. & probat *ex cap. cum causam, de raptor.* Raptori tamen non crederetur, si diceret raptam consensisse in raptum, & hoc in odium raptus. Justis *l. c. nu.* 84. imo quod non sit audiendus, si id vellet probare, ex Alex. de Nevo *cons.* 12. *nu.* 10. Limita, si ab initio fuit puella invita, & postmodum consentit; quia tunc matrimonium remaneret nullum. Sanch. *loc. cit.* Bonac. *de matr. q. 4. pun.* 18. contra Dian. *loc. c.* quia alias per Concilium non fuisset sufficienter provisum libertati matrimonii.

127 Ut vero raptus impediat matrimonium, requiritur, quod fiat causa contrahendi matrimonii; hinc si fiat tantum explendæ libidinis causa, quidquid sit de aliis pœnis contra raptorem impositis, tamen matrimonium non dirimit. Salzedo *in pract. cap.* 78. Vega *in sum. tom.* 2. *c.* 34. *cas.* 157. Sanch. *loc. cit. num.* 4. Lessius *de just. c.* 3. *dub.* 9. Reginald. *in prax. for. pœnit. l.* 31. *nu.* 165. Justis *l. cit. nu.* 52. Sicut econtra raptus cum aliqua, etiam sine copula sufficit ad impediendum matrimonium, juxta Ric. *in prax. matr. p.* 4. *ref.* 451. apud quem DD. & patet ex verbis Tridentini *&* *supra n.* 1.

128 Quær. primo, an raptus, quo sponsus rapit sponsam propriam, dirimat, vel impediat matrimonium? Resp. negative cum Sanch. *l. c. n.* 15. Lessio *de Just. l.* 4. *c.* 3. Henriquez *in sum. l.* 22. *c.* 14. Laym. & aliis, quamvis stando verbis ejusdem Concilii, & illius fini, qui fuit libertas matrimonii, contrarium videretur dicendum, uti non inficiatur ipsemet Sanch. *l. cit.* Gobat *cas.* 19. Bonac. *d. q.* 4. *pun.* 18. *n.* 11. qui tamen limitat, dum sponsa fuit abducta ad contrahendum matrimonium, etiam invitis parentibus.

129 Quær. secundo quid si mulier rapuit virum, scilicet juvenem per se, vel per alium? Resp. non dirimere matrimonium juxta Farin. *in prax. crim. q.* 145. Sanch. *de matr. l.* 7. *disp.* 13. *n.* 16. Riccium *in prax. matr. p.* 4. *ref.* 452. Pont. *de matr. l.* 7. *c.* 69. *n.* 6. Dian. *p.* 10. *tr.* 16. *ref.* 83. cum de hoc casu tanquam insolito non videatur cogitasse Concil. sed ut verum fatear, verba Concilii sunt valde generalia, & licet masculinum regulariter non complectatur fœmininum in odiosis; tamen quando constat de contraria mente loquentis, & eadem in utroque militat ratio, & finis, contrarium est dicendum, alias multi S. Scripturæ textus possent in dubium revocari, an loquantur etiam de fœminis, ut ille tex. *qui vult venire post me, qui non tollit crucem suam*, & plures. Et ideo opinionem contrariam sequuntur Emanuel Sa. *in sum. tom.* 1. *c.* 232. Henriquez *in summa l. c. n.* 4. Vega *in sum. tom.* 2. *c.* 34. & alii apud Dian. *l. c.* late Justis *l. c. a nu.* 75. *seqq.* quia ubi militat eadem ratio, idem quoque jus est statuendum, cum ratio sit anima legis. Hinc est, quod licet Concil. Trid. non loquatur de sponsalibus, tamen raptus dirimit etiam ipsa sponsalia de futuro. Justis *l. c. n.* 63. *&* 64. Bonac. *l. c. n.* 9. *vers. tertia est.* Riccius *l. c. ref.* 354. ubi DD. Corn. & Leander, quos sequitur Dian. *d. p.* 10. *tr.* 16. *ref.* 83. alias essent elusoriæ leges.

130 Quær. tertio, an raptus, quo fuit rapta meretrix, corrupta, vel inhonesta, impediat, vel dirimat matrimonium? Resp. in negativam inclinare Riccium *in prax. p.* 4. *ref.* 439. *&* 440. sed affirmativam, si nempe raptus sit secutus ad effectum matrimonii contrahendi, tenet Justis *d. l.* 2. *c.* 18. *n.* 40. Sanch. *d. l.* 7. *disp.* 13. *nu.* 14. Bonac. *de matrim. quæst.* 4. *punc.* 18. *n.* 7. apud quos alii; quia Concil. Trid. indistincte loquitur, & etiam in istis per raptum offenditur libertas matrimonii.

131 Porro in raptu simplici non petitur dispensatio; tum quia illa non conceditur, quamdiu rapta est in potestate raptoris; tum quia, si fuerit posita in potestate raptoris; tum quia, si fuerit posita in loco, & postea libere in matrimonium consentiat, hoc ipso est sublatum impedimentum. Justis *loc. cit. a n.* 13. Hoc est bene verum, quod Episcopi requiratur licentia, cum ad illum spectet cognoscere de causa raptus, & an raptor adimpleverit conditiones in hoc requisitas a Sac. Concil. Trid. nempe an rapta consentiat, an sit posita in loco tuto, dotata &c. Si vero sit a Pontifice impetrata dispensatio super aliquo impedimento, non facta mentione raptus, erit de novo recurrendum ad sum. Pontificem, qui cum talibus non censetur velle dispensare, & ideo si delegatus competerit adesse inter oratores raptum, non poterit literas exequi, ex quo semper subintelligatur clausula *dummodo ad hoc mulier &c.* etiamsi in litteris posita non fuerit. Pyr. Corrad. *in prax. dispens. l.* 7. *c.* 6. *n.* 55. *&* 56. ubi tradit formam servandam in novo recursu ad sum. Pontif. faciendo. Justis *l. c. n.* 32. *&* 33.

§. VI.

Quot modus concedantur dispensationes in Curia, & extra?

Redeundo ad praxim dispensationum, prænotandum 132
nobis est, mandata de dispensando, aliquando concedi in Curia, aliquando vero extra Curiam, scilicet a Nunciis Apostolicis, & hæc mandata non concedi, nisi sub certis conditionibus, sub quibus hæc auctoritas a summis Pont. eisdem concessa reperitur.

Et quidem in Curia hæ dispensationes matrimonia- 133
les passim conceduntur, exceptis iis, qui sunt conjuncti in secundo gradu consanguinitatis, vel affinitatis, propter prohibitionem Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. matr. c.* 5. quæ non solent concedi, nisi inter magnos Principes, & ob causam publicam, & Pius V. declaravit hoc intelligi de gradibus consanguinitatis, & affinitatis. Et S. Congr. idem censuit in sponsalibus etiam de futuro, juxta Bullam Pii V. uti testatur Gallemart. in Concil. Trid. *loc. cit.*

In curia dispensationes matrimoniales communiter 134
dari solent, vel in forma ordinaria, vel in forma pauperum.

In forma pauperum dari non consueverunt nisi illis, 135
inter quos intercessit copula carnalis, scienter, vel ignoranter, vel saltem suspicio ejusdem copulæ, ita ut propter talem suspicionem mulier diffamata, vel infamis remaneret, quo casu, propter paupertatem mitior intrat componenda, maxime si copula fuit habita ignoranter. Extra Curiam vero dantur in forma pauperum, etiam illis, inter quos nulla fuit copula, vel suspicio, sed propter angustiam, vel alias causas infra enarrandas. Ut autem ejusmodi dispensationes obtineantur in forma pauperum tam in Curia, quam extra, debet transmitti fides Ordinarii in forma authentica, attestans, oratores esse pauperes, & miserabiles, ad quem finem debent ab Ordinariis examinari testes juxta instructionem ab Urbano VIII. ad ipsos transmissam, tenoris sequentis.

In primis testis moneatur de gravitate juramenti, in hoc præsertim negotio, & illius importantiam, & gravitatem.

Interrogentur de nomine, cognomine, patria, ætate, exercitio, & habitatione.

Interrog. an sit civis, vel exterus, & quatenus sit exterus, a quanto tempore sit in loco, in quo deponit,

Iterrog. an ad examen accesserit sponte, vel requisitus.

Interrog. an sibi pro hoc testimonio ferendo fuerit aliquid datum, promissum, remissum, vel oblatum a contrahere volentibus.

Interrog. an cognoscant ipsos contrahere volentes, a quanto tempore.

Si responderint negative, dimittantur.

Si responderint affirmative. Interrog. quid sponsus in omnibus suis bonis, generis cujuscumque, possideat, & ad quem valorem, & in causa scientiæ.

Interrog. quid, si bona prædicta locarentur, annuatim ex illis percipere posset, & in causa scientiæ.

Interrog. an alibi bona habeat, ex quibus majores fructus percipere posset, & in causa scientiæ.

Interrog. an esse possit, quod sponsus alia bona possideat, ipso teste ignorante; si negaverit, det rationem suæ negativæ.

Interrog. an sciat, quam dotem habeat sponsa, vel alia bona, & in quo dos consistat, an in mobilibus, vel immobilibus.

Interrog. quid, dotem locando, percipere posset annuatim, & in causa scientiæ.

Interrog. quæ onera, tam sponsus, quam sponsa habeant super bonis prædictis, tam ordinaria, quam extraordinaria, & in causa scientiæ.

Interrog. an sciant inter Oratores aliquod parentelæ vinculum intercedere, & quale: si affirment,

Mo

Moneantur delineare arborem, & dicere, quas personas ex illa cognoverit, & quomodo ab aliis reputarentur.

Interrog. an Oratores orthodoxæ fidei cultores existant, & in causa scientiæ.

Interrog. an ipsi testes in Paschate communicaverint,

Quo examine peracto ab Ordinario fit fides paupertatis, modo sequenti.

NOs &c. Universis, & singulis, præsentes visuris, lecturis, pariter & audituris, notum facimus, & attestamur, N. & N. qui super tertio, vel quarto (*exprimatur gradus*) consanguinitatis, vel affinitatis gradu, dispensari cupiunt, cum causa, in calce harum exprimenda, ita paupetes, & miserabiles esse, ut ex proprio tantum labore, & industria vivant, idque nobis constare ex fide dignorum testium jussu nostro, servata forma instructionis Almæ Urbis examinatorum, depositione, ambosque orthodoxæ fidei cultores existere, quorum fidem &c. Datum &c.

Quæ quidem fides expeditur illis oratoribus, qui nihil habent, seu nulla bona; si vero talia bona haberent, ex quibus tot fructus perciperent, ut ad tres, vel quatuor menses vivere possent, in fide paupertatis exprimi deberet, hoc modo.

N. & N. qui super &c. dispensari cupiunt, bona possidere, ex quibus, detractis oneribus tot florenos, &c. percipere possunt, in reliquis autem ita paupetes, & miserabiles esse &c.

Et hoc propter annatam, quam solvere debent.

§. VII.

Dispensatio in forma pauperum.

136 Hæc in curia non datur, ut diximus, nisi ad succurrendum honori mulieris, & vitanda gravia scandala, quæ ex copula inter sponsos habita vel ex familiari conversatione, ex qua orta sit suspicio copulæ, quamvis falsa, probabiliter timentur, & oratores debent esse pauperes, ac miserabiles, & ex proprio labore, & industria tantum viventes. Et ad dispensandum cum similibus summ. Pontifex movetur, ut succurrat famæ, & honori oratricis, ne oratrix cum animæ periculo diffamata, & innupta remaneat. Corrad. *in prax. disp. matr. lib.* 8. *cap.* 1. *num.* 1. & sola infamia mulieris est causa dispensationis. Just. *lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 48. & sufficit timor præsens; licet accidere posset, quod tractu temporis nuberet; quia quæ dependent a futuro eventu, non habentur in consideratione. Grat. *dis. for. cap.* 944. *num.* 23. & licet copula non verificetur, si verificatur infamia, dispensatio valet; quia hæc sola movet Pontificem. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 21. *nu.* 45. Dian. *p.* 10. *tr.* 11. *ref.* 43. *& p.* 8. *tr.* 3. *ref.* 65. Just. *d. lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 54. nisi sola copula fuisset falso allegata pro causa finali: & requiritur veritas causæ allegatæ, tempote datæ, nec sufficit, si postmodum copula, etiam ante executionem habeatur; quia Pontifici jam fuit narrata causa falsa, & ideo dispensatio est nulla. Ut infra num. & Justis *l. c. n.* 56. *&* 57. Sanch. *l. c.*

137 Quando vero petitur dispensatio in forma pauperum in gradibus remotioribus, sufficit allegare mulierem remansuram diffamatam, & innuptam; si vero petatur in gradibus propinquioribus, ut in secundo, vel infra secundum, hoc non sufficeret, sed deberet exprimi, quod remaneret graviter diffamata, & gravia scandala verisimiliter orirentur, & utrique oratori vitæ periculum immineat, juxta stylum Curiæ a tempore Pauli V. Pyr. Corrad. *lib.* 8. *cap.* 2. *n.* 2. Just. *l. cit. n.* 58. & quæ sint ab executore circa hoc verificanda, vide littera *executor.* & Just. *l. c. n.* 60.

138 Quamvis pauper ille dicatur regulariter, qui non habet tantum, ut se decenter, juxta suam qualitatem sustentare possit. Mascard. *de prob. concl.* 1154. *num.* 13. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 3. *cap.* 17. *num.* 23. & qui non habet sufficientia ad alimenta, sed cum industria supplere cogitur. Rot. coram Pennia *dec.* 543. *inter ejus select.* & judicis arbitrio relinquatur, quis dicatur pauper. Paris. *de resign. lib.* 5. *q.* 6. *num.* 136. Corrad. *in prax. disp. lib.* 8. *cap.* 5. *num.* 21. Rot. coram Pennia *loc. cit. & decis.* 507. *num.* 3. tamen, quia dispensatio in forma pauperum non datur, nisi cum clausula „ *quod sint ita pauperes, & miserabiles, ut ex proprio* &c. oratores debent esse in tali statu paupertatis, ut ob illum natura nos moveat ad commiserandum: & paupertas hæc est probanda, licet alias præsumatur; quia omnes pauperes nascimur. Sperel. *dec.* 138. *n.* 58. *& decis.* 156. *n.* 15. 16. *& seqq.* Just. *l. c. a n.* 80. Mascard. *ut sup.* Rot. apud Just. *num.* 82. Gratian. *disc. for. cap.* 7. *num.* 9. Rot. *decis.* 617. *num.* 15. *p.* 4. *rec. tom.* 3. Imo propter ly *miserabiles*, non sufficit, oratores esse paupetes, & eorum labore, & industria vivere, si ex locuplete industria vivant; quia tales non reputantur pauperes. Lotter. *de re Benef. lib.* 2. *q.* 36. *n.* 33. Mascard. *de prob. concl.* 1154. *num.* 36. Rot. apud Just. *num.* 86. Leoncil. *de privileg. paupert. p.* 2. *privil.* 249. *num.* 31. nam habere artem, & bona, æquiparantur, iidem.

139 Quær. an filiusfam. qui nihil habet, sed habet parentes divites, dici possit pauper? Resp. est affirmativa, si filius non habet bona; & a parte expulsus non habet alimenta, neque ei in vita parentum de Jure communi, vel statutario, competat aliqua portio pro legitima. Et ad effectum paupertatis debet respici, quid quis possideat, non quid speret. Sperel. *dec.* 156. Just. *loc. cit. num.* 108. & apud illos Innoc. *in cap. significantibus. n.* 4. & ibi Butr. *num.* 21. Imol. *num.* 23. *de offic. & pot. Jud. deleg.*

140 Porro in probatione paupertatis debet detrahi æs alienum & aliæ expensæ necessariæ. Barb. *axiom.* 37. Leoncil. *loc. cit. p.* 2. *privil.* 75. Cenc. *de cens. q.* 35. *num.* 1. *& p.* 1. *cap.* 3. *q.* 2. *art.* 1. *num.* 18. *&* 19. *in prim. impres.* & Rot. post illum. *dec.* 88. *num.* 5. Just. *loc. cit. num.* 121. Paris. *de confident. q.* 35. *num.* 32.

141 Si vero oratores sunt nobiles, & pauperes, & velint dispensari in forma pauperum, sufficit exprimere, quod sint ex honestis familiis, & paupetes, & eorum labore, ac industria vivant, plura quoad praxin, vide verb. *Executor.* & apud Just. *tot. d. cap.* 7.

§. VIII.

Causa requisita ad dispensandum.

142 Dispensatio in lege superioris sine causa, illiusque cognitione, & expressione, est nulla, etiam in casibus alias permissis. Innoc. *in cap. cum ad monasteria, de stat. Monach.* Abb. *in cap. cum in cunctis, de elect.* Barbos. *de offic. Episc. alleg.* 33. *num.* 4. *& de Jure Eccles. univers. lib.* 1. *cap.* 11. §. 6. *num.* 198. Sperel. *decis.* 109. *a num.* 10. Sanch. *de matr. lib.* 3. *disp.* 8. *num.* 1. *& lib.* 8. *disp.* 17. *nu.* 10. *&* 11. Justis *in prax. dispens. lib.* 3. *cap.* 1. *a num.* 1. *seqq.* Covar. *in* 4. *p.* 2. *cap.* 6. §. 9. *num.* 11. Azor. *inst. mor. tom.* 1. *lib.* 5. *cap.* 15. *q.* 9. & apud illos alii, & patet ex Concil. Trid. *sess.* 6. *cap.* 2. *& sess.* 25. *cap.* 18. *de reform. & sess.* 24. *cap.* 5. *de reform. matr.* & probatur etiam ex glos. *in cap.* 2. *de schismat. in verb. dispensatum. & in cap. litteras, de concess. preb. in verb. vacare noscatur. circa fin. vers. vel dic. & in cap.* 1. *de ætat. & qual. in* 6. *verb. dispensare. in princ.* ubi, quod promovendo inhabilem, aut indignum &c. non hoc ipso cum eodem dispensatur, nisi promovens hoc facere intendat cum causa &c. & Azor. *l. c. q.* 10. Imo, etiamsi adesset vera, & justa causa dispensandi, quod nihilominus, si dispensans illam non cognovit, dispensatio sit injusta, & nulla, saltem in foro externo, tenent Sanch. *d. lib.* 8. *disp.* 17. *num.* 10. *&* 11. Justis *loc. cit. num.* 29. Barbos. *d. cap.* 11. *num.* 198. Diana *p.* 1. *tr.* 10. *ref.* 34. Imo Azor. *l. cit.* verius judicat illam, tunc nec in foro interno valere, eo quod inferioribus non sit data facultas dispensandi in lege superioris, nisi cum causæ cognitione. Ut patet ex cit. Concil. Trid. Sufficit tamen cognitio summaria,

ria, ac extrajudicialis, ita ut prudenter, ac bona fide judicaverit dispensans, causam esse justam &c. nec requiretur judicialis, nisi ubi id expresse reperitur cautum. Ut contra nonnullos tenet Sanch. d. lib. 3. disp. 8. n. 3. & 4. vide etiam Barbos. d. cap. 11. §. 6. n. 198.

143 Similiter in summo Pontifice, qui valide, etiamsi sine causa, potest dispensare, (excepta tamen lege superioris, ut infra nu. 190. (Covar. & Azor. ll. cit. & sic cum sit supra Concilium. Cassador. decis. 2 de preb. n. 4. Leo. in thes. for. Eccles. p. 2. cap. 8. nu. 14. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. §. 1. n. 62. sic etiam in illo, etiam sine causa, valide dispensat. DD. apud Justis loc. cit. num. 5. & 6. tamen, ad hoc ut licite dispenset, requiritur justa causa. Sylvest. verb. dispensatio. §. 3. n. 5. Sanch. d. lib. 8. disp. 17. num. 24. Pontius de matr. lib. 8. cap. 14. per tot. Diana p. 8. tr. 3. res. 4. Justis loc. cit. num. 7. & dispensatus etiam a summ. Pontifice sine justa causa, non est tutus in conscientia. Hojed. de incompat. Benef. p. 2. cap. 12. num. 39. Mascard. de probat. conclus. 345. n. 14. vol. 1. Sperel. l. c. n. 15. Covar. l. c. n. 7. & 11. Fragos. de regim. Christian. Reipub. p. 1. lib. 3. disp. 6. num. 13. latius de hac materia vide apud cit. Sperel. d. decis. 109. per tot. Paul. Rubeum in annot. ad decis. 254. Rot. Rom. p. 9. rec. tom. 1. an. 123. Suarez de LL. lib. 6. cap. 18.

144 Et licet in dispensatione Pontif. quæ fit motu proprio, in sua lege præsumatur causa, etiamsi nihil dixisset. DD. apud Grat disc. for. c. 959. num. 4. & 5. Sanch. disp. 17. num. 14. & alii apud Just. l. c. num. 33. tamen cum dispensatur in jure divino vel naturali, aut gentium, causa non præsumitur in foro externo. Ricc. in prax. res. 410. num. 3. p. 2. Corrad. in prax. dispens. lib. 1. c. 1. num. 7. Sanch. & Just. ll. c. & vide in prax. clausul. Apost. claus. 1. secus in foro interno, in quo præsumitur pro superiore. vide Sanch. n. 15.

145 Et quandocunque Papa potest cum aliis dispensare, potest etiam in iisdem casibus secum dispensare proprie, & directe. Sperel. dec. 111. num. 44. Sanz. l. c. disp. 3. Dian. par. 8. tr. 3. res. 6. Pontius lib. 8. cap. 14. num. 5. Justis num. 31.

146 Causa dispensationis est duplex, finalis & impulsiva. Illa est, quæ funditus & totaliter movet animum dispensantis, alias non concessuri. Lother. de re benef. lib. 2. quæst. 36. num. 28. Mant. de conjectur. lib. 6. tit. 14. num. 7. Just. n. 46. Dian. l. c. res. 61. Sanch. l. c. disp. 21. nu. 11. Impulsiva dicitur, ob quam gratia facilius conceditur, sed etiam sine illa concederetur. Sanz. l. c. n. 8. Just. n. 54. cujus defectus, quando annullet gratiam, vid. sup. num. 23.

147 Si plures causæ fuerunt expressæ, illæque fuerunt adæquatæ, ita ut ex qualibet earum concessa fuisset dispensatio; sufficit unam ex illis verificari. Sanz. & Diana ll. cc. res. 65. Justis n. 59. Maresc. lib. 2. var. res. cap. 1. n. 125. Puteus dec. 69. lib. 2. & 193. lib. 1. Felin. & Ripa in cap. 2. de rescript. Pontius de matr. lib. 8. cap. 17. nu. 45. In dubio vero an causa allegata sit finalis, vel impulsiva, censetur impulsiva, nisi fuerit sola allegata. Sanz. d. disp. 21. n. 20. Pontius de matrim. d. lib. 8. c. 17. n. 41. Justis n. 67.

148 Et quia in dubio præsumendum est pro valore actus, ut magis valeat, quam pereat, juxta DD. mox cit. ideo dispensatio matrimonii in dubio censenda est valida. cap. abbas de V. S. §. contra. circa fin. Diana par. 3. tract. 6. res. 9. & par. 8. tract. 3. res. 62. Sanz. l. c.

149 Sed valebitne dispensatio cessante causa, propter quam concessa fuit? Respond. si causa cessat, antequam proponatur Pontifici pro dispensatione obtinenda, omnino non valet dispensatio. Sermo est de causa finali; si vero cessat post mandatum de dispensando Delegato commissum, non potest Delegatus dispensare; quia causa cessante cessare debet effectus. Sanz. de matrim. lib. 8. disp. 30. num. 12. Garz. de Benef. p. 6. cap. 2. num. 289. Pont. eodem tract. lib. 8. cap. 20. num. 3. & alii, quos citat & sequitur Just. num. 80. Diana d. p. 8. tr. 3. res. 24. Neque sufficit, quod causa sit vera tempore executionis, ut docuit Garz. l. c. num. 283. Pyr. Corrad. in prax. dispens. lib. 7. cap. 2. num. 28. sed debet etiam esse vera, seu verificari tempore petitæ dispensationis; ut contra praxatos, & alios tenet Justis in prax. dispens. d. lib. 3. cap. 1. n. 81. Sanch. ut infra. imo ipse Corrad. in contrarium citatus, ut patet n. 31. & 32. loquitur tantum, quando dispensatio fuit concessa in forma gratiosa, ita ut non egeat narratorum justificatione, quæ forma gratiosa, eodem teste, hodie non datur, præsertim, in dispensatio-matrimonialibus, sed omnes expediuntur in forma commissaria, & sic narrata juxta doctrinam Justis, l. c. semper erunt verificanda, scilicet tempore datæ, & etiam tempore executionis; quamvis forte tempore medio causa narrata cessaverit, si reviviscat tempore executionis: quia nihilominus, si verificarentur extrema, nempe de tempore datæ, & executionis, gratia valeret. Sanch. lib. 8. disp. 30. n. 16. Dian. p. 8. tr. 3. res. 24. vers. confirmatur. Just. l. c. & lib. 1. cap. 6. n. 302. si vero cessat causa finalis post dispensationem rite factam, nondum secuto matrimonio, & ita nondum consummato effectu dispensationis, valet dispensatio. Garz. de Benef. p. 6. cap. 2. num. 291. Pont. l. c. cap. 20. nu. 4. Barb. de Jur. Eccl. lib. 1. cap. 11. §. 6. nu. 197. Dian. d. p. 8. res. 24. Just. nu. 82. quia per dispensationem jam fuit sublatum impedimentum. Rot. apud Farin. dec. 642. n. 6. posthum. Limita si effectus dispensationis esset omnino indivisibilis a causa illius, ut si quis ob aliquam infirmitatem fuit dispensatus a jejunio quadragesimali; & post mediam quadragesimam plene convaluit, cessat dispensatio, & obligatur ad jejunium. Bonac. de LL. disp. 1. q. 2. pun. 12. §. 1. propos. 4. n. 11.

Ad dispensandum in voto solenni Religionis non sufficit causa privati boni, sed requiritur causa respiciens bonum commune, ut pacis totius Regni, vel ejus conversionis ad fidem. Sanch. lib. 8. disp. 8. n. 8. aliquæ causæ particulares pro dispensatione in voto solenni adducuntur a Gratian. dis. for. cap. 457. n. 13. usque ad num. 22. uti ne stirps nobilis deficiat sine hærede, & regnum non pereat; tunc enim Papa dispensat, quod Monachus capiat uxorem usque ad procreationem sobolis. ex Jason. in L. n. t. n. 3. Cod. de transact. sive pro magna guerra sopienda, aut pro cultu Dei ampliando, si essent pauci fideles, aut pro vitanda strage animarum: nam tunc Papa posset dispensare, ut possent contrahere matrimonium etiam Monialis, & Clericus. ex Anchar. in cap. sunt quidam, ante finem. 25. q. 2. Item ad componendas lites multorum regnorum: Eman. Rodriquez quæst. regul. 25. tom. 1. art. 2. qui refert, cum aliquibus Religiosis professis ob hanc causam fuisse dispensatum. Item quando votum solenne est impedimentum majoris boni, uti, si per matrimonium solemniter voventis posset pax patriæ procurari. Joan. Andr. in c. semel. 51. de Reg. Jur. Cordub. lib. 1. quæst. Theolog. c. 24. ad fin. Item quando timetur tumultus in Regno, nisi certus successor declaretur &c. 150

In dispensatione vero voti simplicis non admittitur pro causa sola solutio compositionis pecuniariæ, bene vero in commutatione illius. Sanch. l. c. disp. 20 num. 6. & ordinarie causa dispensationis solet esse, si dubitatur prudenter, an voti materia inutilis facta sit, vel mala; aut majus bonum impediens, vel si ob fragilitatem, pravum habitum, vel aliorum consortium, quod vovens vitare de facile non potest, est in periculo graviter peccandi contra votum; vel ob scrupulos continuo est anxius: & propter has causas, licet raro detur dispensatio, tamen commutatio conceditur. Sanch. l. c. Just. l. c. num. 97. Si vero cum voto concurrat juramentum, major requiritur causa ad dispensandum; quia duo vincula fortius ligant, licet ad commutandum non requiratur major causa; quia per commutationem vinculum non tollitur, sed transfertur in aliam materiam. Sanch. l. c. Just. n. 104. 151

Pro dispensatione in matrimonio rato, in quo, secundum communem, dispensari potest, juxta cap. ex publico, de convers. conjug. & ibi glos. in fin. & DD. Sanch. de matrim. lib. 2. disp. 14. Tusch. litt. M. concl. 153. Barbos. de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 2. num. 192. Garz. de Benef. p. 7. cap. 10. num. 83. Just. in prax. disp. lib. 2. cap. 10. a n. 15. & apud illos innumeri alii, causæ esse solent. Superveniens lepra alteri conjugi, vel gravis timor magni scandali, uti discordiarum, necis &c. Item conjugum disparitas in qualitate. Item si alter conjugum asserit, se non habuisse animum contrahendi, nec potest induci ad perseverandum in matrimonio illo. Item si vir fuit promotus ad Episcopatum, & hæc promotio est utilis bono communi. Item, si conjuges sunt inter se discordes. Item periculum perversionis, vel si est hermaphroditus: hæ sunt causæ finales. Impulsiva vero potest esse oratorum nobilitas. Sanch. l. c. Tusc. litt. D. concl. 477. Just. l. c. a n. 21. ad 34. 152

In cognatione paternitatis, vel maternitatis spiritualis, ut inter levantem, & baptizatum, raro, aut nunquam dispen- 153

dispensatur, & tunc ex urgentissima causa, uti in primo gradu affinitatis: in compaternitate facilius dispensatur, & ex causis levioribus. Ideo exprimenda erit qualitas hujus cognationis ut supra *nu.* 43. causa vero solet esse in paternitate, ob gravia scandala, & quod oratrix graviter diffamata remaneret, & periculum vitæ utrique imminens. Just. *lib.* 2. *cap.* 5. *a n.* 78. Pyr. Corrad. *lib.* 8. *cap.* 8. *n.* 4. *ad* 15. ubi, quod hæc dispensatio dirigatur secundum dispensationes concedi solitas in consanguinitate, aut affinitate.

153 In consanguinitate, quo propinquiores sunt gradus; eo major requiritur causa. Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 5. *de reform. matr.* & in secundo gradu non solet dari dispensatio, nisi inter magnos Principes, & ex causa publica, & raro aliæ causæ admittuntur, quam ad vitanda scandala, & vitandam mulieris infamiam, vel ob solutionem magnæ, & extraordinariæ summæ pecuniarum in pios, & publicos usus, tunc enim non diceretur dispensari sine causa. Pont. *de matr. lib.* 8. *cap.* 14. *num.* 13. vel pro illustris familiæ conservatione, aut ut bona in familia conserventur, vel ob excellentiam maritorum. Vel ad stabiliendam inter Principes fideles pacem, vel benevolentiam inter illos conservandam. Si vero ex illis causis nulla adsit, tunc plures ex levioribus conjunguntur. Vide Navar. *cons.* 6. *n.* 1. *de consang. & affinit.* Sanch. *lib.* 8. *disp.* 19. *num.* 5. *& per tot.* Pont. *lib.* 8. *cap.* 14. *num.* 10. Just. *lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 113.

154 Causæ vero leviores, quæ in remotioribus allegantur, sunt angustia loci, defectus dotis, ætas mulieris, sedatio inimicitiarum, compositio litium. Item si oratrix sit filiis gravata ex priori matrimonio. Scandala vitanda, majus bonum, vel vitatio majoris mali. Merita personæ, futurum bonum, commune bonum. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 19. Sperel. *dec.* 111. *per tot.* & reducuntur ad utilitatem, vel necessitatem Ecclesiæ. Quarant. *in sum. Bullar. verbo matrimoniales dispens.* Sanch. *l. c. lib.* 8. *d. disp.* 19. Justis *lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 121. Pyrrhus Corrad. *de dispens. matrim. lib.* 7. *cap.* 2. *per tot.*

155 Causa *ob angustiam loci*, debet verificari quoad locum originis, & non domicilii oratricis. Pyr. Corrad. *in prax. disp. libr.* 7. *cap.* 5. *nu.* 31. Just. *in prax. disp. lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 128. *& lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 3. Diana *p.* 8. *tr.* 3. *res.* 93. *vers. sufficiens etiam.* Barb. *de offic. Episc. alleg.* 4. *num.* 8. nisi Pontifex aliter expresserit. Porro angustia non tam stricte est accipienda, ut sit necessaria exacta perquisitio, an in oppido sint pares oratrici non consanguinei, vel affines, qui illam ducere velint, sed moraliter est intelligenda, ut licet aliqui sint non consanguinei paris conditionis, tamen difficile illis sit nubere æquali sibi, suisque parentibus grato. Just. *lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 14. paritas vero in matrimonio consideratur ex nobilitate, potentia, divitiis, honore, ætate, genio, & moribus. *arg. cap. super eo.* 2. *de testib.* Tusc. *litt. N. concl.* 157. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 19. *num.* 15. Dian. *p.* 8. *tr.* 3. *res.* 93. *vers. notat tamen.* ubi, quod sola æqualitas nobilitatis, aut divitiarum non attendatur; sic si major pars civium, vel incolarum loci sint oratrici consanguinei, vel affines, verificatur angustia. Item si in loco non æstimentur æquales, nisi consanguinei, scilicet morali hominum æstimatione. Pont. *lib.* 8. *cap.* 21. §. 2. *n.* 22. Just. *n.* 23. Imo sufficit, quod nullus sit in loco, non consanguineus, qui illam ducere velit, Pyr. Corrad. *l. c. nu.* 58. Item si oratrix per aliquos annos fuit ornata & exposita ad nubendum, & nullus æqualis illam petiit: quia mulieres non debent per se quærere maritum. Ludovis. *dec.* 414. *nu.* 11. Fontanel. & alii apud Just. *l. c. n.* 24. Corrad. *l. c. n.* 58.

156 Porro angustia loci sufficit, quod verificetur de tempore petitæ, & executæ dispensationis, prout sonant verba litterarum, quæ denotant tempus præsens; neque habetur in consideratione, quod mulier futuro tempore possit invenire æqualem: nam tempus futurum, utpote incertum, attendi non debet. Salgad. *in labyr. cred. p.* 2. *cap.* 22. *n.* 101. Just. *l. c. n.* 26. sed

157 Quær. primo, an Doctor Juris, ex ignobilibus parentibus natus, qui est vere talis, possit dici æqualis fœminæ nobili, ad effectum dispensationis *ob angustiam loci*? Resp. est affirmativa; quia doctoratus est dignitas *cap. quanto.* & ibi glos. magna *in fin. de magistr.* Ric. *in prax. for. Eccles. p.* 2. *res.* 467. *num.* 5. Pasch. *de patr. potest. p.* 2. *cap.* 5. *n.* 69. *&* 71. Gratian. *disc. for. cap.* 590. *n.* 20. Genuen. *in prax. for. Eccles. q.* 416. *n.* 4. Leo *in thes. for. Eccles. p.* 1. *cap.* 12. *n.* 27. Menoch. *de præsum. lib.* 4. *præs.* 189. *num.* 86. Fontanel. *de pact. nupt. claus.* 7. *gl.* 3. *p.* 15. *num.* 63. & alii apud Just. *l. c. nu.* 63. apud quos est unanimis, quod doctoratus causet nobilitatem; adeo, ut Comitissa etiam magna nubens Doctori, non dicatur nubere indigno. DD. *cit.* Paschal. *uti supra n.* 68. Farin. *de carcer. q.* 27. *n.* 77. dummodo Doctor sit eximius doctrina, & non tantum nominalis. Fragos. *de regim. Reip. Christ. p.* 1 *lib.* 3. *disp.* 6. *n.* 150. Just. *l. c. n.* 54.

158 Quær. secundo, si mulier volens nubere sit nobilis, sed pauper, & in oppido adsint personæ ignobiles, sed divites, qui velint illam ducere cum parva dote, eritne talis dicendus paris conditionis? Resp. negative; quia paritas non debet considerari ex divitiis, sed ex genere, & moribus, juxta *L. sed ea.* ibi *indignum moribus. ff. de sponsal. L. vidua.* ibi *ut si pares sint genere ac moribus. C. de nuptiis.* Menoch. *de præs. lib.* 4. *præs.* 189. *n.* 85. Genuen. *in prax. for. Eccles. q.* 706. *n.* 2. Nec tenetur mulier nobilis, licet pauper, nubere ignobili, quamvis diviti; quia tunc perdit nobilitatem, & fit ignobilis. Tiraq. *de nobilit. c.* 18. *num.* 16. Paschal. *loc. cit. p.* 4. *cap.* 2. *numer.* 35. Rot. etiam Cavaler. *dec.* 6. *num.* 11. tex. *in L. cum te. C. de nupt.* & talis manet etiam mortuo viro; quia sequitur conditionem viri. *L. fœmine ff. de senator.* Fontanel. *d. gl.* 3. *p.* 14. *num.* 48. Just. *loc. cit. a n.* 62. sicut ignobilis nubens nobili fit nobilis. *d. L. fœmine.* Fontanel. *& DD. sup. cit.*

159 Quær. tertio, quid si fœmina petens dispensationem ob angustiam loci, possit in locis vicinis nubere paribus non consanguineis, poteritne angustia loci verificari? Resp. affirmative; quia non tenetur mulier extra suam patriam nubere, quamvis locus sit vicinus, & cohærens patriæ. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 19. *n.* 13. Pont. *eod. tr. lib.* 8. *cap.* 21. §. 2. *num.* 22. Genuen. *in prax. Archiepisc. curiæ cap.* 20. *num.* 4. & ita declavit S. Congr. uti testantur Sanch. & Pont. *ll. cit.* Just. *num.* 70.

160 Quia vero in gradibus propinquioribus major requiritur causa, ideo si oratores sunt in secundo & tertio consanguinitatis conjuncti, addi solet in Curia clausula „ *& si extra* „ hoc est, si mulier extra suum locum nubere cogeretur, dos non esset competens, vel sufficiens ad nubendum æquali; quia vero hæc clausula est difficilis probationis, ad vitandam hanc difficultatem, illius loco solet exprimi, *quod oratores sint ex honestis familiis*, & licet non exprimatur nobilitas, dispensatio non irritatur, ut si taceretur, quod orator sit Comes, Baro &c. quæ est tutior, & facilior, sed auget Romæ componendam, hoc est expensas, in quinque aureis circiter. Justis *l. c. n.* 108. *&* 109. Pyr. Corrad. *in prax. disp. lib.* 7. *cap.* 2. *n.* 19.

161 Et quando in dispensatione fuit expressa sola nobilitas, cum illa narrativa „ *ex certis rationabilibus causis &c.* tunc non est opus nobilitatem verificare; quia tali casu oratores debuerunt solvere majorem taxam, quæ succedit loco causæ. Just. *ut sup. n.* 114 Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 35. *n.* 24. Pyr. Corrad. *l. c. nu.* 113. si vero hæc nobilitas fuit expressa ad vitandam probationem clausulæ „ *& si extra*, tunc debet probari. Just. *n.* 117. Pyr. Corrad. *n.* 115. Sanch. *n.* 25.

162 Sed quomodo dignoscitur, quod nobilitas in dispensatione stet pro causa finali? Resp. cognosci ex illis verbis „ *ut asseris*, *asserentes*, vel *sicut asserunt*, vel „ *ut ab ipsis asseritur*, quia tunc asserens debet probare. Barbos. *de claus. claus.* 116. *nu.* 1. Cassad. *dec.* 4. *num.* 1. *de probat.* Sperel. *dec.* 52. *num.* 21. quia nobilitas regulariter non inest a natura. Riccius *in prax. p.* 2. *res.* 286. *num.* 1. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 35. *num.* 25. *& dis.* 19. *n.* 6. si vero in litteris dicitur impersonaliter „ *ut asseritur*, quia hoc verbo non præsumitur nobilitas a partibus allegata, non est probanda. Cassad. *d. dec.* 4. *nu.* 9. *de prob.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gl.* 32. *num.* 12. Barb. *de claus. claus.* 188. *numer.* 3. Rot. sæpius apud Just. *n.* 121. & coram Coccin. *dec.* 89. *num.* 3. *& dec.* 138. *num.* 1. inter ejus select. Rot. in posth. Farin. *dec.* 510. *num.* 1. & de hac clausula *ut asseris*, & *ut asseritur*, diximus in prax. *clausularum Apostol. num.* 10.

Ut

163 Ut autem qualitas nobilitatis probetur, sufficit probare nobilitatem patris, & quod oratores nobiliter vivant, & ea exerceant, quæ spectant ad statum nobilem; ab illis vero abstineant, quæ popularia sunt. Pyr. *num.* 119. Just. *num.* 123. si vero fuit dictum, *de nobili genere procreatos esse*, tunc oportebit probare nobilitatem patris, & matris. Sanch. *lib.* 8. *disp.* 19. *num.* 6. de qua materia, & modo probandi nobilitatem plura vide apud Just. *loc. cit. num.* 126. & 136. Corrad. *loc. cit. cap* 2. *num.* 119. Mascard. *de probat. Concl.* 1090. *num.* 12.

Ut vero probetur, oratores esse ex honestis familiis, sufficit, quod testes dicant, eos honeste vivere, & eorum familias non turpitudinis vitio laborare. Corrad. *num.* 118. Just. *num.* 143. juxta tex. *in L. omnes C. de iis, qui ven. ætat. impetr. circa princ.* ibi. *sed etiam testibus idoneis* &c.

164 Causa *ob defectum dotis*, est secunda, & admittitur in gradibus remotioribus; in propinquioribus vero, ut in secundo, & tertio, & in primo publicæ honestatis, requiritur augmentum, quo casu executor non poterit dispensare, nisi prius ab oratore oratrici dos fuerit aucta. Just. *lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 10. Corrad. *lib.* 8. *capit.* 2 *numer.* 23. & 37. & debebit bene observare substantias oratoris, an possit implere quod promittit, vel non. Si vero oratrix sit omnino indotata, & orator velit illam ducere indotatam, illamque dotare ex integro, & competenter, est causa sufficiens ad dispensandum, & tunc delegatus non dispensabit, donec orator competenter illam dotaverit. Admittitur autem hæc causa *ob defectum dotis*, ne mulieres innuptæ remaneant, vel cogantur nubere indigno, & quia propter inopiam sæpe periclitatur honestas. Vel quia uxor indotata a viro male tractatur &c. Sperel. *decis.* 138. *numer.* 83. Sanch. *de matr. lib.* 4. *disp.* 26. *num.* 4.

165 Idem dic, si oratrix habet quidem dotem, sed litibus involutam, & orator vult in se suscipere lites. Corrad. *in prax dispen. lib.* 7. *cap.* 1. *num.* 48 & 58. Just. *loc. cit. num.* 27. Pont. *de matr. lib.* 8. *cap.* 21. §. 2. *num.* 23; Sanch. *e d. tr. lib.* 8. *disp.* 19. *n.* 20. dummodo orator sit habilis ad prosequendam litem & propter suam peritiam valde necessitius, ita ut oratrici difficile subveniretur, illo matrimonio non contracto, & lis sit super bonis magni momenti; quænam vero sint talia, relinquitur arbitrio Judicis delegati, habito respectu ad facultates, & qualitates oratorum, quia in paupere quæstio de porcello, diceretur magna. Just. *l. cit. n.* 30. Paris. *de resign. lib.* 5. *q.* 6. *num.* 113. Barb. *axiom. axiom.* 32. *num.* 1. & sufficit, quod mulier in patria ob dotis incompetentiam virum non invenit, eodem modo, quo diximus de angustia loci; & verificatur causa, licet aliqui pauci adessent non consanguinei, paris conditionis, sed difficile esset oratrici uni ex illis nubere: quia libertas matrimonii non est restringenda ad duos, vel tres. Just. *libr.* 3. *cap.* 2. *num.* 14 Dian. *p.* 8 *tr.* 3. *res.* 93. §. *sufficiens in fin.* quia non decet libertatem matrimonii ita restringi, & durum esset, si fœmina arctaretur ad unum, aut alterum invita & cum aversione &c.

166 Quær. primo, an fœmina censeatur pauper, & dote carere si nihil possideat, sed habeat parentes divites? Resp. negative: quia pater tenetur dotare, & potest compelli ad dandam dotem. Sperel. *dec.* 165. *numer.* 3. Sanch. *lib* 4. *disp.* 26 *num.* 8. & 11. & *lib.* 8. *disp.* 19. *n.* 21. Pont. *lib.* 8. *cap.* 21. *n.* 23. §. 2. Corrad. *lib.* 7. *c.* 2. *n.* 23. Justis *loc. cit. num.* 42. Tusch. *litt. D. concl.* 373. licet invito patre nubat, imo licet nubat indigno, si pater distulit illam collocare ultra 25. annos. Sanch. *lib.* 4. *disp* 26. *num.* 11.

167 Porro dicitur carere dote, non obstante morali certitudine, quam habet, quod frater, vel alius sit dotatus; quia si nulla fuit facta promissio, vel pactum, nullum jus habet ad dotem DD. *cit.* censetur etiam pauper, & dote carere, si parentes sint in tali statu, ut non possint se privare bonis, licet post mortem illorum sibi sint destinata; quia onera matrimonii incipiunt in ipsius contractu, & ita statim est necessaria dos. Just. *n.* 46. & *DD. cit.*

168 Quær. secundo, an fœmina dicatur pauper, si dos, quam habet, sufficit ad nubendum æquali, sed est minus sufficiens ad nubendum consanguineo etiam potentiori? Resp. negative. Just. *num.* 49. Pont. *lib.* 8. *c.* 21. §. 2. *n.* 23. Sanch. *loc. cit. n.* 17.

169 Porro licet fœmina tempore petitæ dispensationis vere fuisset pauper, tamen, si ante executionem fuit facta dives, non potest dispensari ob dotis incompetentiam, quæ non verificatur. Just. *loc. cit. num.* 56. & *cap.* 1. *n.* 81. *cit. lib.* 3. & diximus supra *num.* 148.

170 Quær. tertio, quid si mulieri pauperi fuit factum legatum, de quo illa nullam habuit notitiam, & bona fide petita dispensatione, cum causa *ob defectum dotis*, eaque obtenta, & consummato illius effectu, venit in notitiam ipsius legati, valebitne dispensatio? Resp. affirmative; quia paupertas expressa, vera, & certa ex communi errore vulgi, ab ipsis etiam oratoribus habebatur. Just. *lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 68. Pyr. Corrad. *loc. cit. n.* 27.

Sed quid, si dispensatio fuit petita ob mulierem omnino indotatam, & postea in verificatione narratorum reperiatur, habere aliquam modicam dotem, vel si petita fuit ob defectum dotis, & in verificatione reperiatur, Oratricem esse omnino indotatam, eruntne litteræ subreptitiæ? & affirmative Respondet Corrad. *in prax. dispens. lib.* 7. *cap.* 2. *num.* 50. sed negativam tenet Justis *loc. cit. nu.* 20. quia semper mens Pontificis verificatur, nempe ne Oratrix maneat innupta, sive deinde id sequatur, ex quo habeat dotem incompetentem, sive quia sit omnino indotata.

171 Tertia causa est *ob lites*, sive lites sint inter ipsos oratores, sive inter parentes, vel consanguineos, aut affines, dummodo lis sit super magnis rebus; quia modica non curantur. Quando sit magni momenti, remittitur arbitrio Judicis delegati: non sufficit, quod lis adfuerit, & fuerit composita: quia causa dispensationis tunc jam cessavit: & dummodo lites non procedant ex causa matrimonii contrahendi inter oratores; quia tunc Pontifex potius retraheretur a dispensando. Just. *lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 17. Imo si data opera, & crimine admisso, ut facilius Pontifex dispensaret, oratores, vel consanguinei, vel alii lites ipsas introduxissent, carere deberent dispensatione, & tenerentur de ejusmodi fine in petitione dispensationis mentionem facere. *loc. cit. num.* 18. Et delegatus non potest in tali casu dispensare, nisi prius illi constiterit, quod facta fuerit inter litigantes transactio propter clausulam in ablativo absolute posito, in literis apponi solitam, *facta prius litis cessione &c.* quæ formam inducit. Rubeus *dec. Rot.* 212. *n.* 21. *p.* 4. *rec. tom.* 2. Just. *lib.* 3. *cap* 4. *n.* 19.

172 Quarta causa est, *ob inimicitias*, dummodo hæ aliunde ortæ sint, quam ex causa matrimonii, & ante illius tractatum cœperint. Genuen. *in prax. Curiæ Archiepisc. cap.* 20. *in addit. num.* 16 Just. *lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 13. & dummodo inimicitiæ non sint leves, sed graves, & probentur. Ad tex. *in* §. *si vero quis.* ibi. & *approbaverit statim. authent. de testib.* Paris. *de resign. lib.* 5 *q.* 3. *n.* 259. Mascard. *de prob. concl.* 900. *n* 7. & quæ sint graves inimicitiæ, relinquitur arbitrio delegati. Tusch. *litt. I. concl.* 149. Paris. *loc. cit.* Pajatel. *exped.* 14. *num* 42. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cas.* 110. *num.* 3. Dicitur inimicitia gravis in Jure, quæ est capitalis, etiam ad effectum dispensationis matrimonialis, item quæ fuit orta ex injuria atroci, & offensus est promptus ad vindictam. Tusch. *loc. cit.* Mascard. *de prob. concl.* 1129. *num.* 5. Item si fuit orta ex controversia omnium, vel magnæ partis bonorum, vel ex querela criminali, nisi fuerit revocata. Rot. apud Farin. *dec.* 371. *num.* 12. *post* 2. *vol. consil.* Tusch. *loc. cit. num.* 8. Just. *num.* 23. Gravis etiam, & capitalis reputatur causa pecuniarum, ob quam de maxima substantia controvertitur. Menoch. *loc. cit.* Just. *num.* 27. Tusch. *loc. cit.* & semel inimicus præsumitur etiam de futuro inimicus, nisi probetur, quod inimicitia cessaverit. Iidem.

173 Quinta causa est *ob pacis confirmationem*: quia inimicitia gravis, etiam secuta pace, solet odia post se relinquere, ideo confirmatio pacis est causa ad dispensandum, ut magna mala, & delicta vitentur. Pyr. Corrad. *in prax. lib.* 7. *cap.* 2. *n.* 74. Just. *loc. cit. cap.* 6.

174 Sexta causa est, *pro oratrice filiis gravata*: & non admittitur in gradibus propinquioribus, sed tantum in remotioribus, & delegatus non potest procedere ad dispensationem, nisi postquam orator idonee caverit, se dictis filiis alimenta præstiturum, & quidem per scripturam authenticam, nec sufficit hypotheca sola, sed requiritur etiam fidejussor. Just. *loc. cit. cap.* 7.

Septi-

175 Seprima causa est, *ob ætatem mulieris*: hæc non admittitur ad dispensandum quoad viduas: quia lex non curat de viduis. Pont. *de matr. lib.* 8. *cap.* 17. §. *ult. n.* 42. *in fin.* Pyrr. *d. lib.* 7. *cap.* 2. *num.* 88. quia in litteris Apostolicis apponitur dictio „ *hactenus non invenit*, quæ importat tempus præteritum, & infert, oratricem nullum babuisse maritum. In gradibus propinquioribus dispensatur in 25. annis, sed in remotioribus sufficit, quod oratrix attigerit 24. annum Justis *cap.* 8. *num.* 11.

176 Ætas vero est verificanda coram delegato, vel ex libro baptizatorum patris, vel ex testibus. Paris. *de resig. lib.* 10. *q.* 3. *nu.* 38. Mascard. *de prob. concl.* 671. Grat. *disc. for. cap.* 767. *nu.* 47. Coccin. *dec.* 334. *num.* 1. non tamen probatur per patrem, vel matrem, aut fratres oratricis; quia memoria hominum fallax est, juxta Just. *d. cap.* 8. *num.* 15. quamvis apud eundem contrarium teneat Alex. de Nevo *cons.* 1. *num.* 12. & causa finalis debet stricte probari, & si una dies deesset, gratia esset subreptitia. Garz. *de Benef. p.* 6. *cap.* 2. *num.* 285. quia in iis, quæ a lege, vel legislatore sunt determinata, & limitata, non licet delegato arbitrari. Sanch. *de matr. lib.* 1. *disp.* 16. *num.* 4. & cum lex certi anni meminit, de perfecto intelligitur. *DD. cit.* & Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 1. *num.* 8. Rot. apud Merlin. *dec.* 496. *num.* 1. Mascard. *de prob. concl.* 666. *n.* 47. & quod delegatus non possit exequi literas, si unica dies desit, late comprobat. Just. *loc. cit. cap.* 8. *a num.* 13. neque sufficit, quod oratrix tempore executionis compleat ætatem, sed requiritur quod etiam tempore impetrationis illam expleverit. Garz. *loc. cit. num.* 285. Pont. *lib.* 8. *cap.* 20. *num.* 2. Paris. *de resign. lib.* 4. *q.* 2. *num.* 17. Just. *num.* 22. & ut supra *num.* 148.

177 Quæt. quid si oratrix habuit occasionem nubendi, & sponte recusavit? Corrad. *loc. cit. num.* 93. *vers. illud autem in fin.* credit, fore subreptitiam gratiam, ex quo per ipsam steterit. Sed Justis tenet, fore validam *n.* 30. quia licet fœmina ab initio proposuerit manere innupta, tamen quia voluntas hominis est ambulatoria, non dicitur in culpa, si casu eveniente mutet propositum.

178 Causa octava, *quia locus est ad littus maris &c.* est similis cum *angustia loci*, & movetur Papa ad dispensandum, ne mulier innupta remaneat. Just. *cap.* 9.

179 Causa nona, *ob excellentiam meritorum* est, ut si quis diutius pro fide catholica militavit, & vulnera toportavit. tex. *in cap. tali conjugio.* 1. *q.* 7. Sanch. *de matrim. lib.* 8. *disp.* 19. *n.* 32. & non tantum movetur Pontifex ex meritis oratoris, sed ex meritis illius, qui pro illo intercessit, & qui Ecclesiæ servitia præstitit. Porro merita hæc debent probari coram executore. Garz. *de Benef. p.* 6. *cap.* 2. §. 2. *nu.* 225. Tusch. *litt. D. concl.* 462. *num.* 2. Just. *cap.* 12. *nu.* 12. Pyr. Corrad. *in prax. dispens. lib.* 7. *cap.* 2. *num.* 110.

180 Causa generalis, scilicet, *ex rationabilibus causis*, est decima, in qua licet sint exprimendæ qualitates nobilitatis &c non tamen sunt necessario probandæ, & verificandæ coram executore, sicut nec causæ in genere expressæ; quia in his dispensationibus datur, & solvitur major compositio, quæ in pios usus impeditur. Corrad. *in prax. disp. lib.* 7. *cap.* 2. *num.* 112. Just. *cap.* 13. & diximus supra.

181 Causa undecima est, ut *bona conserventur in familia*; nam Reipublicæ interest familias conservari locupletes. *arg. L.* 1. §. *sed & si servus*, *vers. publice enim interest. ff. de ventr. inspic.* Sanch. *loc. cit. nn.* 30. Et non solet concedi nisi inter magnates, personasque illustres, divites, & potentes, attenta loci qualitate, etiam in propinquioribus gradibus, ut in primo & secundo, vel in secundo. Tusch. *litt. D. concl.* 546. Just. *cap.* 14. *num.* 10.

182 Causa duodecima, *ob illustris familiæ conservationem*, est; quia tenuit in bonum publicum, regulaturque ut mox antecedens, Just. *cap.* 15. & DD. *ibi cit.* Sanch. *l. c. n.* 31. Hinc S. Pontifex aliquando dispensat super voto castitatis, etiam solemni ad matrimonium contrahendum, cum hac differentia, quod super voto solemni, seu in professione, non dispensatur nisi ex publica causa, cum subdiaconis vero etiam ex privata causa. Prosp. Bottin. apud Just. *post cap.* 15. *per tot.* Sanch. *lib.* 8. *disp.* 8. *num.* 2. Card. Albicius *de inconstant. in fid. cap.* 36. *num.* 145. Fagnan. *in cap. cum ad monasterium. nu.* 64. *de stat. monac.* Bellet. *disquis. Cler. p.* 1. §. 9. *num.* 13.

& ita fuit dispensatum cum D. Comite Slabara ab Alex. VIII. & ut supra. *num.* 60.

183 Causa decima tertia est, *ad vitanda scandala*, & hac dictum est supra in dispensatione *in forma pauperum.* dicuntur vero gravia scandala, timor probabilis inimicitiarum, vel jurgiorum, item timor incontinentiæ. Nec requiritur, scandala esse certa, sed sufficit, quod probabiliter timeantur. Just. *lib.* 3. *cap.* 17. *per tot.* ratio autem hujus causæ est; quia ob scandalum vitandum debet prætermitti omne id, quod non est contra veritatem vitæ, doctrinæ, & justitiæ, vel, quod non est contra Deum; quia nunquam est mortaliter peccandum, imo nec venialiter. Non contra doctrinam; quia doctor, vel concionator, nunquam debet falsum dicere, non contra Justitiam; quia nunquam judex potest ferre falsam sententiam, nec testis falsum testimonium, licet veritas ob vitandum scandalum possit taceri, vel delinquens non puniri, sed non absolvi, & casus, in quibus scandala vitari possunt, vide apud Just. *loc. cit. num.* 34.

184 Causa decima quarta est, *ob matrimonium contractum ignoranter in gradu prohibito*, ad vitanda scandala, quæ ex divortio sequerentur, maxime si fuit consummatum, & adest proles. Dian. *p.* 8. *tr.* 3. *res.* 93. *in fin. vers. adverte.* & debet exprimi, an matrimonium fuerit ignoranter, vel scienter cum impedimento contractum. Item an denunciationes fuerint omissæ sive cum licentia Episcopi, sive sine illa, aliter dispensatio est nulla. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 25. *num.* 21. Just. *in prax. disp. lib.* 3. *cap.* 16. *num.* 6. vide Concil. Trid. *de reform. matr. sess.* 24. *cap.* 5.

185 Porro, si matrimonium fuit publice contractum, præmissis denunciationibus, vel omissis ex dispensatione Ordinarii, ignorantia impedimenti præsumitur. Rot. post Farin. *dec.* 234. *num.* 4. *post* 2. *vol. cons.* Sanch. *loc. cit. disp.* 21. *num.* 68. Rot. post Cenc. *de cens. decis.* 299. *num.* 3. Ludovis. *decis.* 461. *num.* 3. & 4. Tusch. *litt. M. concl.* 118. *num.* 9. imo bona fides in contrahentibus inducitur, ex assertione parochi asserentis, se habere licentiam copulandi. Ludovis. *loc. cit. num.* 10. si vero fuit matrimonium clandestine celebratum, præsumitur mala fides. Tusch. *litt. L. concl.* 447. Sanch. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 42. *nu.* 1. debet etiam exprimi, quod ambo oratores bona fide contraxerunt: nam si unus mala fide contraxisset, & non fuisset expressum, non valeret dispensatio. Just. *lib.* 3. *cap.* 16. *num.* 15. citans Navar. *cons. ult. de consangu. lib.* 4. *in* 2. *edit.* quem sequitur Sanch. *lib.* 8. *disp.* 25. *num.* 30. Genuen. *in praxi Curiæ &c. cap.* 20. *num.* 7. quando nempe fuit narratum Pontifici, oratores impedimentum ignorasse. Ignorantia an fuerit probabilis, probatur juramento, quia quæ consistunt in animo, aliter non possunt probari. Sanch. *de matr. lib.* 3. *disp.* 15. *num.* 8. Barbos. *de offic. Episc. alleg.* 32. *nu.* 23. Farin. *cons. crim.* 60. *num.* 100. Pyr. Corrad. *in prax. disp. lib.* 8. *cap.* 4. *num.* 58. Just. *loc. cit. num.* 21. ideo oratores in manibus delegati jurare debebunt.

§. IX.

Dispensatio an præsumatur, vel qualiter probetur?

186 Præsumitur ex scientia, & patientia superioris dispensare valentis, & impedire potentis. Dian. *p.* 8. *tr.* 3. *res.* 17. Sanch. *de matr. lib.* 3. *disp.* 35. *num.* 20. Item ex decennali possessione in Beneficio, Ludovis. *decis.* 57. *num.* 8. Paris. *de resign. lib.* 3. *q.* 6. *num.* 74. & *sequen.* Rot. coram Bichio *dec.* 198. *num.* 31. ubi Cassador. & alii, dummodo possessio allegetur ab illo, pro quo dispensatio præsumitur, secus si negatur ab illo, & ab alio contra eundem allegatur. Paris. *loc. cit. n.* 75. Ric. *in prax. p.* 2. *res.* 360. Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 24. *num.* 1.

187 In matrimonio vero, conjuges, qui præmissis denunciationibus in gradu prohibito contraxerunt, & steterunt in figura matrimonii, saltem per decem annos continuos, præsumitur, fuisse super impedimento directo dispensatos, maxime in favorem legitimitatis prolis. Ludovis. *dec.* 57. *num.* 8. Rot. coram Cavaler. *dec.* 123. *num.* 5. Tusch. *litt. D. concl.* 481.

Qua-

§. X.

Quædam dubia in materia dispensationum.

188 Quær. I. An dispensatio concessa, *quia fœmina remaneret innupta defectu dotis*, valeat, si maneret innupta tantum ob deformitatem? Resp. est affirmativa; quia causa finalis, & motiva est, ne mulier maneat innupta, quæ verificatur tam in deformitate, quam defectu dotis. Ita Sanch. *de matr. lib. 8. disp. 19.* & alii apud Dian. *p. 10. tr. 11. resl. 42.* & propter deformitatem, vel alias causas, tunc dos non potest dici sufficiens contra Guttierrez, apud quos tamen videbis rationes pro, & contra.

189 Quær. II. An dispensatio in primo gradu affinitatis valide, & licite a Summ. Pontifice concedi possit cum causa? Affirmant Dian. *p. 4. tr. 4. resl. 93. & p. 8. tr. 1. resl. 67.* & probat ex S. Thom. 2. 2. *q. 154. a. 3.* & probatur ex 3. *Reg. cap.* 2. ubi Adonias petiit Abisag in uxorem, quæ fuerat uxor ipsius patris, & obtinuit. Neque est contrarius S. Paul. 1. *ad Cor.* 5. ubi dicitur: *tanta auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat:* quia ille incestuosus novercam suam cognovit vivo adhuc patre.

190 Quær. III. An dispensatio S. Pontificis in lege propria sine causa valeat? Resp. affirmative; secus in lege superioris. Dian. *p. 8. tr. 3. resl. 4.* ubi plurimi. Est tamen illicita, juxta multos, mortaliter. Suar. *de LL. lib. 6. cap. 18. num.* 4. Covar. *in 4. p. 2. cap. 6. §. 9. num.* 8. juxta alios tantum venialiter. Ut sentit Dian. *p. 8. tr. 3. resl. 6.* & illa utens peccat venialiter, cessante scandalo, aut gravi damno proximi, alias fieret culpa mortalis. Juxta Sanch. *de matr. lib. 8. disp. 18. num.* 12. Idem dic de dispensatione Episcopi in legibus propriis. Et diximus de hoc supra *n.* 142.

191 Quær. IV. An dispensans in lege superioris possit dispensato imponere aliquod onus? Resp. negative, non ex contractu; quia redoleret Simoniam, non ex lege præcedenti; quia inferior non potest illam permutare, vel extendere in aliam materiam, neque de novo legem, vel præceptum imponere. Dian. *p. 8. tr. 3. resl.* 22. Sanch. *de matr. lib. 3. disp. 10. num. 9. & lib. 8. disp. 14. a num.* 2. ubi tamen etiam contrariam sententiam esse probabilem, & non damnandam dicit. Pallaus *tom. 1. tr. 3. disp. 9.* contra Sylvestr. & alios.

192 Quær. V. An dispensatio obtenta ad matrimonium, vel Beneficium prosit pro quolibet matrimonio, vel Beneficio, & non tantum pro primo? Resp. affirmative, si duret eadem causa dispensandi, quia hæc sustulit impedimentum matrimonio, vel Beneficio obstans, & dispensatio non respicit matrimonium, vel Beneficium, sed personam. Joan. Andr. *in capit. 1. de fil. Presbyt. in 6. & cap. non potest, de præb. in* 6. Dian. *p. 8. tr. 3. resl.* 40. Dummodo dispensatio fuerit absoluta, & non limitata. Sanch. *de matr. lib. 8. disp. 31. num* 8.

193 Quær. VI. An dispensatio cum Episcopo electo, ut possit retinere Beneficia, valeat, si non fuit facta mentio, vel derogatio Jurispatronatus Laicorum. Resp. affirmative. Vide Covarr. *pract. qq. cap. 36. n.* 12. Ventrigl. *de Jurep. annot. 2. §. 2. nu.* 6. Capon. *disc. fol. 1. n. 27. & disc.* 89.

194 Quær. VII. An illa quæ diximus de dispens. *in forma pauperum*, procedant etiam extra Curiam? Respondetur observandum cujusque Episcopi, uti etiam Nuntii Indultum, & authoritatem super hoc. Quia vero hodie communiter datur Episcopis a Papa facultas dispensandi cum pauperibus sine ulla clausula restrictiva, dispensari poterit cum quibuscumque pauperibus, licet miserabiles non sint, & industria propria tantum viventes uti observatur in praxi. Et quinam tali casu sint pauperes, remittitur Judicis, vel dispensantis arbitrio, uti ibi diximus; & quia facultas dispensandi utpote favorabilis latè est interpretanda, ut diximus ab initio hujus §. neque est necessaria Copula, vel Copulæ suspicio; quia hæc dispensatio extra Curiam non datur ob causam infamiæ mulieris tantum, sed etiam ob alias, uti *ob angustiam loci*, vel *locorum*, *dotis incompetentiam* & alias, ut fuit practicatum in Nuntiatura Viennensi & aliis.

DISTRIBUTIONES.

Praxis Distributionum.

Distributiones quotidianæ, quæ etiam Victualia dicuntur, sunt diurnum stipendium, quod Cathedralium, vel Collegiatarum Ecclesiarum Clericis distribuitur, quatenus vere, vel per fictionem juris Divini intersint, vel pro sui muneris qualitate inserviant. Moneta *de distributionibus par. 1. quæst. 4. n.* 10. Quoad substantiam introductæ sunt jure naturali, & divino; quoad modum vero jure humano, & Pontificio. Prior pars patet; quia naturale est, labori mercedem deberi, & remuneratio est naturalis *cap. charitatem 12. quæst.* 2. & Lucæ 10. *Dignus est operarius mercede sua:* quod vero quoad modum sint introductæ jure Pontificio patet; quia in S. Scriptura nullibi fit mentio quotidianarum distributionum, sed in Concil. Trid. *sess. 21. cap. 3. de refor.* ubi statutum est, quod tertia pars fructuum, & quarumcumque obventionum tam dignitatum quam Canonicatuum, personatuum, officiorum &c. separari debeat, & in distributiones converti. Et *sess. 22. cap. 3. de refor.* ubi Episcopi tanquam sedis Apostolicæ Delegati ex fructibus, & proventibus quibuscumque tertiam partem fructuum in distributiones convertere posse. Moneta *loc. cit. quæst. 5. per totam*. Vide etiam Bonac. *de hor. Canon. disp. 2. q. 1. punct.* 3. 1

Non veniunt appellatione fructuum Beneficii, nec dicuntur de corpore Beneficii. Oldrad. *cons.* 118. Cassad. *dec. un. de cler. non residen.* ubi, quod dispensatus, ut possit in absentia percipere omnes fructus beneficii, non possit per hoc percipere distributiones. *& dec. 6. de præben. n.* 6. Rota apud Put. *dec. 464. lib. 2. num.* 2. & apud Cæsarem de Grass. *dec. 116. de præb. num.* 1. Hojeda *de incompat. benef. par. 1. cap.* 12. Covar. *lib. 3. var. res. cap. 13. num.* 1. Moneta *de distribut. par. 1. quæst. 6. num.* 3. Paris. *de resign. lib. 6. quæst. 2. num.* 30. Limita in Canonicatibus, qui nullam habent præbendam, vel alios fructus præter distributiones quotidianas. Geminian. *in cap. præsenti de officio ordinar. in* 6. Moneta *loc. cit. n.* 14. 2

Aliæ sunt, & dicuntur grossæ, quæ nimirum dantur residentibus, & aliæ minutæ, quæ dantur illis, qui singulis horis canonicis intersunt. Monet. *l. c. quæst. 9. num.* 33. Put. *decis. 375. num. 5. lib.* 2. Rot. *decis. 330. num. 5. & 6. p. 1. in noviss.* Navar. *cons. 8. de Cler. non resid.* Fuscus *de visit. lib. 1. cap. 15. nu.* 25. Cæs. de Grass. *decis. 102. de præb.* Azor. *Inst. mor. p. 2. lib. 7. cap. 7. quæs.* 8. Quæ etiam proprie distributiones sunt, & dicuntur. Antonel. *de Regim. Eccles. lib. 3. cap. 16. num.* 1. Aliæ autem sunt extraordinariæ, & large dictæ, quæ dantur pro funeribus, seu anniversariis defunctorum, & aliis ejusmodi. *cap. un. de Cler. non resid. in* 6. Monet. *de distribut. p. 1. q. 3. num.* 12 Garz. *de benef. p. 3. cap. 4. num.* 15. nisi distributiones funeralium &c. essent unitæ cum horis. Garz. *l. c. vers. illa autem*. Ubi, an, & quando distributionibus privatus, censeatur privatus etiam istis. Quoad ortum, & originem suam sunt favorabiles; quia sunt inventæ favore cultus divini. Moneta *l. c. quæst. 5. conclus. 3. n.* 35. qui est favorabilis. *cap. si. de rescript. in 6.* Abb. *in cap. cum dilectus. num. 7. de Cler. non resid.* & summa est ratio, quæ pro religione facit. *L. sunt personæ. ff. de relig. & sumpt. funer.* & DD. apud Monetam *l. c. quæst. 10. a num.* 11. 3

Debentur ratione Canonicatus, vel Dignitatis, & debentur etiam supernumerariis; quia isti statim habent jura canoniæ, stallum in choro, & vocem in Capitulo, ac prærogativas, quas habent alii Canonici. Innoc. Hostiens. Gemin. Butr. Felin. Dec. & alii *in cap. statutum, de refer. in 6.* Hojed. *de Benef. incomp. p. 1. cap. 12. n.* 6. Gomez *de grat. expectat. num.* 28. S. Congregat. Concil. Trid. in una Segobiens. & Salernitan. apud Monet. *p. 2. q. 1. n.* 7. Limit. primo, si consuetudo introduxit, quod Supranumerarii non habeant jus Canonitæ. Limit. secundo, cum quis fuit receptus in Canonicum non simpliciter, sed ut esset Supernumerarius; quia tunc constat, quod Canonici noluerint frangere numerum. Lim. tertio, cum Papa mandavit, aliquem simpliciter recipi in Ecclesia, in qua est certus numerus Canonicorum, neque derogat certo numero, neque mandat recipi cum plenitudine Juris canonicalis. Mo- 4

Monet.

mandat recipi cum plenitudine Juris canonicalis. Monet. l. c. ubi DD. Debentur autem non tantum Canonicis, sed etiam Clericis beneficiatis, juxta cap. in de Cler. non resid. in 6. Concil. Trid. sess. 21. cap. 3. de reform.

5 Distributiones debentur etiam illis, quibus datus fuit a Papa coadjutor cum futura successione, uti etiam illorum Coadjutori, saltem in illius parte, in qua ei congrua portio loco stipendii assignetur. Monet. l. c. n. 22. & 30. Secus in illis, qui non recitant horas Canonicas, licet intersint choro, si non cantent per se, aut habeant suos cantores, vel mansionarios, & ita obtineat consuetudo. Monet. l. c. q. 2. per tot. ubi late, & diximus in verbo Canonicus. num. 7. & 13.

6 Distributiones debent assignari singulis horis, & Canonicis, & divinis officiis. gl. in cap. un. verb. ordinationem, de Cler. non resid. in 6. S. Congr. apud Monet. q. 3. n. 2. Garz. de Benef. p. 3. cap. 2. n. 464. Concil. Trid. d. sess. 21. cap. 3. Ubi, quod ubi sunt distributiones tenues, ita ut a Canonicis contemnantur, debeat fieri dismembratio tertiæ partis proventuum, applicandæ interessentibus divinis; de quo vide late Garz. l. c. Et ubi viget consuetudo, quod in Cathedrali, vel Collegiata recitetur etium Officium B. Virg., debent etiam illi Canonici, & Clerici interesse, sicut Vigiliis, & Officiis Mortuorum. Navar. de hor. Canon. cap. 10. nu. 2. Sylvest. in verb. Hora. q. 5. n. 6. & alii apud Monet. l. c. n. 5. & hoc spectat ad Officium, seu Episcopum, sicut etiam determinatio quantitatis. DD. in cap. cum omnes, de constit. Concil. Trid. d. sess. 21. cap. 3. & sess. 22. cap. 3. & Monet. l. c. a n. 15. Quamvis etiam valeat consuetudo, quod distributiones quotidianæ solvantur illis, qui non integris horis, sed etiam non omnibus intersunt, sed aliquibus tantum, & certis. Clem. 2. de ætat. & qual. ord. ubi gl. in verbo certis horis. & Card. q. 17. Anchar. n. 8. Hojed. de Benef. incompat. p. 1. cap. 17. n. 11. Monet. l. c. n. 43. licet contrarium teneat Butr. in cap. quia nonnulli, de Cler. non resid. Sicut etiam consuetudo facere potest, quod qui habet Canonicatum, & Dignitatem, duplices habeat distributiones. Covar. lib. 3. var. res. cap. 13. nu. 6. circa fin. quia talis consuetudo non est contra Jus naturale, nec damnosa Ecclesiæ. Monet. l. c. q. 4. num. 16. & 17. Bich. dec. 576. num. 4.

7 Non dantur absentibus, licet sint in Civitate, vel loco, ubi sita est Ecclesia, sed tantum iis, qui divinis horis, & officiis intersunt. cap. licet, de preb. Covar. l. c. n. 3. & probatur ex cap. fin. de rescr. in 6. & ibi gl. verb. exceptis. cap. cum non decoat, de elect. in 6. Concil. Trid. d. sess. 21. cap. 3. & sess. 24. cap. 12. §. distributiones vero de reform. Cassad. dec. un. de Cler. non resid. n. 1. & 2. Cæs. de Grass. dec. 116. de preb. nu. 3. Monet. l. c. q. 5. nu. 19. Licet deserviant per alium ex privilegio, & licet Beneficium nullos alios haberet redditus, præter distributiones. Idem n. 20. contra Azor. Imo licet abesset ex aliqua justa causa, ob quam alias percipere posset distributiones in absentia, si, cum non erat impeditus, non fuit solitus interesse, uti dicitur etiam de infirmis. Bichius decis. 567. n. 5. & 14. ubi quod allegans hoc impedimentum debeat probare, quod fuerit prius solitus interesse. Monet. n. 21. Oddo de rest. in integr. q. 27. art. 4. Quia tunc causa non dicitur ponere impedimentum, neque impedimentum affectatum excusat. Tiraquel. de retr. lignag. §. 35. gl. 4. n. 29. Felin. in cap. fin. n. 5. de testib. Odd. l. c. q. 27. art. 1. n. 2. Monet. n. 28. ubi signa affectationis. Neque illud impedimentum, quod processit ex culpa impediti, vel facile potuit illud removere, & non removit. Idem l. c. n. 41. & 42. Nec valet consuetudo, quod absentes lucrentur distributiones. Monet. p. 2. q. 12. nu. 31. & seq. Hojed. l. c. n. 20. Secus si Canonicus fuit impeditus facto Capituli, ne intersit Choro; tunc enim lucratur, ac si fuisset præsens. Bich. dec. 102. n. 1. & 21. ubi Rota. Moneta de distrib. par. 2. quæst. 16. n. 29. Barb. de Can. cap. 24. n. 47.

8 Plura vide in verbo Canonicus, ubi etiam de infirmis, quales non sunt senes; quia licet senectus ipsa sit morbus, tamen non excusat, nisi sit talis, & tam gravis, ut propterea in Ecclesiam ire Canonicus non possit, & divinis interesse. Azor. Inst. moral. lib. 7. cap. 7. q. 12. p. 2. Dummodo senex reliquo ætatis suæ tempore consueverit interesse. Hojed. de Benef. incomp. p. 1. cap. 17. n. 17. Bich. dec. 567. nu. 14. & 15. & ut supra n. antec. Et quomodo cognoscatur, quod senectus sit talis, quæ impedit accessum ad Ecclesiam, & interessentiam &c. Judicis arbitrio relinquitur. Barb. in cap. sedes, nu. 73. de rescr. Joa. Andr. in cap. quoniam frequenter, ubi Socin. & Felin. ut lit. non contest. Menoch. de arbitr. cas. 59. cent. 1. Hojed. l. c. num. 18. Monet. l. c. q. 7 n. 6. & 7.

9 Et quod distributiones non dentur nisi præsentibus, tenet etiam Rot. apud Merlin. dec. 153. n. 1. & quando accrescant præsentibus, vel Ecclesiæ, vide eundem Merlin. dec. 504. Covarruv. ut infra. vide etiam infra in verb. Jus accrescendi, & distributiones, quas Canonicus amittit ob non recitationem horarum, non accrescunt aliis Canonicis; quia licet regulariter illæ ob non residentiam accrescant præsentibus, secus tamen est ob non recitationem officii. Garz. de Benef. p. 3. cap. 2. nu. 445. usque ad num. 450. Item non accrescunt præsentibus, si singulis Canonicis, & Beneficiatis certa portio est assignata; tunc enim ad Ecclesiam pertinent. Surd. de aliment. tom. 1. q. 32. num. 16. Covar. lib. 3. var. res. cap. 13. nu. 7. Monet. de distrib. p. 3. q. 6. num. 16. Merlin. ubi Rot. d. dec. 504. Garz. de Benef. p. 3. cap. 2. §. 2. num. cit. Barb. de Canon. cap. 22. n. 14.

10 Non possunt dari, nisi habenti titulum, & possessionem Beneficii; nam jus ad distributiones acquiritur ratione Beneficii. Rot. apud Bonac. de hor. canon. disp. 2. q. 3. punc. 3. Menoch. de recuper. remed. 15. a nu. 580. Item habenti illam ætatem, ut intra annum possit suscipere ordinem suæ præbendæ annexum, alias non esset ad illas admittendus. Bonac. l. c. num. 2. Monet. de distribut. p. 2. q. 19. nu. 32. & 33. Garz. de Benef. p. 3. cap. 4. n. 12. & seq.

11 Non tantum debentur illis, qui intersunt horis Canonicis, sed etiam illis, qui intersunt Missæ conventuali; quia venit nomine officii divini. cap. 1. de celebr. Miss. & distributiones dantur interessentibus officiis divinis. cap. 1. de Cler. non resid.

12 Distributiones adeo Clericorum sunt, & fiunt, ut illi acquirant verum Dominium illarum. cap. un. de Cler. non resid. in 6. §. qui vero. Redoan. de Spol. Eccles. q. 3. §. & in hac materia. n. 4. Covar. in cap. cum in officiis. nu. 4. de testam. Crass. de successione. §. testamentum. q. 34. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. §. 7. num. 164. Monet. de distrib. p. 3. q. 1. n. 18. Quia distributiones aliud non sunt, quam merces laboris personalis, nec percipiuntur ratione Beneficiorum, nec illorum fructus sunt. Hinc testari de illis possunt libere, & donare. DD. cit. & Clar. in §. testamentum. q. 27. nu. 10. Et quamvis de Jure in fructibus Beneficii, non consanguinei, sed Ecclesia succedat. cap. cum in officiis, & cap. relatum. de testam. tamen in distributionibus quotidianis secus fit: ut late probat Monet. l. c. q. 3. a nu. 4. apud quem Rot. coram Seraph. dec. 594. n. 6. & non tantum donare, sed etiam transigere super illis possunt. Monet. l. c. q. 5. vide etiam Bich. dec. 102. Azor. Inst. moral. p. 2. lib. 8. cap. 3. q. 9. juxta quos DD. cit. Clerici possunt etiam de illis testari tam inter vivos, quam causa mortis. Vide etiam Carol. Felic. de Matha. de consister. caus. in addit. reddit. Eccles. nu. 100. Leo in Thes. for. Eccles. p. 3. cap. 3. nu. 27. & Bich. dec. 256. a n. 17. & dec. 102. n. 2. Vide tamen supra in verbo Clericus. n. 16. & illas assequi volens in judicio, deberet libellum offerre nomine proprio, non Ecclesiæ. Marian. Socin. in cap. 1. sub n. 112. de libell. oblat. apud Rubeum in annot. ad decis. 576. Rot. Rom. p. 4. tom. 3. num. 8. ubi Rot. Si nempe illis fuisset exclusus culpa propria.

13 Distributiones possunt esse materia Simoniæ, si quis admittitur ad illarum perceptionem pretio prius pacto; quia jus distribuendi distributiones est spirituali annexum saltem mediate, Monet. de distrib. p. 2. q. 18. n. 51. & 52. Sicut redimens pensionem sine auctoritate Pontificis committit Simoniam.

14 Distributionum amittendarum poena a Pontifice, vel a Canone ipso jure inflicta obligat in Conscientia, etiam ante omnem sententiam condemnatoriam, vel declaratoriam. Secus si fuit lata ab inferioribus, ut synodali constitutione alicujus Ecclesiæ. Prima pars patet ex capit. un. §. qui vero. de Cler. non resid. in 6. Concil. Trid. sess. 24. cap. 12. de reform. verb. distribut. Monet. l. c. p. 3. q. 7. n. 71. & per tot. ubi DD.

15 Ex distributionibus non solvitur decima, etiam Seminario, nec subsidium charitativum, neque annatæ. Limit. quoad decimam Papalem, si fuit imposita super omnibus proventibus, secus si fuit imposita super omnibus fructibus Beneficii; quia distributiones veniunt nomine obventionum, non vero fructuum. Monet.

l. c. q. 9. num. 8. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel.* §. 7. *num.* 174. Eman. Rodriq. *quæst. regul. tom.* 3. *q.* 74. *a.* 9. Lapus *alleg.* 136. *num.* 7.

16 Distributiones non debentur excommunicato vitando, suspenso, interdicto, vel degradato; nec eas recuperat. Monet. *de distrib. p.* 2. *q.* 15. *num.* 18. *per tex. in cap. pastoralis.* §. *verum. de appellat.* ubi Abb. *num.* 17. Ugol. *de cens. Eccles. tab.* 2. *cap.* 12. *num.* 1. Dec. *in d.* §. *verum.* Felin. *in cap. Apostolica. num* 12. *de except.* Garz. *de Benef. p.* 7. *cap.* 13. *num.* 90. *seqq.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gl.* 5. §. 9. *num.* 123. Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 13. *num.* 8. *vers.* 12. Rot. coram Seraph. *dec.* 1164. *num.* 2. Veral. *dec.* 66. *lib.* 1. sive excommunicatio sit major, sive minor, & quamvis talis excommunicatus appellet. *cap. is cui. de sent. excom. in* 6. *cit. cap. pastoralis.* §. *verum.* quoad suspensum, probatur ex Host. *in sum. tit. de sentent. excomm.* §. *si quis ejus effect. num.* 11. Præpos. *in cap. Pastoralis.* §. *verum. de appellat.* Felin. *in d. cap. Apostolicæ.* Limit. quoad injuste excommunicatum, vel suspensum. Navar. *cons.* 11. *n* 6. *de Cler. non resid. vol.* 1. Ugol. *l. c. tab.* 4. *cap.* 6. §. 7. *nu.* 4. Felin. *in d. cap. Apostolica.* & plures apud Monet. *l. c. n.* 42. Idem dic de interdicto. Monet. *n.* 46. Plura apud *DD. cit.*

17 Quær. an irregularis amittat distributiones? Resp. regulariter negative, nisi tribuantur ob exercitium ordinis, quem irregularis exercere non potest; quia irregularitas de per se duntaxat privat receptione, vel executione ordinum, non autem recitatione horarum canonicarum etiam in Ecclesia, cum illas recitare non sit exercere ordines. Monet. *l. c. p.* 2. *q.* 17. *num.* 36. Limit. primo, nisi irregularitas esset talis, quæ etiam privaret Beneficio, vel propter illam esset Clericus privandus. Monet. *l. c. n.* 39. Limit. secundo, nisi irregularitas redderet aliquem inhabilem ad obtinendum aut retinendum Beneficium. Monet. *n.* 37.

18 Distributiones non exactæ a Beneficiato trasmittuntur. Moneta *de distribut. par.* 3. *quæst.* 3. *num.* 20. Rota apud Bich. *dec.* 256. *n.* 17. & 18. & Paris. *cons.* 33. *nu.* 22. *lib.* 3. contra Dec. *cons.* 280. *num.* 1.

19 Distributiones, quæ pertinent ad massam grossam, ante distributionem non pertinent ad singulos, sed ad ipsam massam, & debentur illis, qui sunt de collegio tempore exactionis, quamvis annis præcedentibus maturaverint. Fel. *in cap. eam te. num.* 13. *de rescript.* & *in cap. Jacobus. num.* 1. *de simon.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. gl.* 37. *num.* 26. Garz. *de Benef. par.* 3. *cap.* 2. *nu.* 428. & 429. Bich. *l. c. num.* 19. Plura de hac materia distributionum, vide apud Rubeum *in annot. ad decis.* 576. *Rot. Rom. p.* 4. *rec. tom.* 3.

DIVISIONES.

Praxis Divisionum.

1 Divisio est contractus reciprocus ultro citroque obligatorius. Socin. *cons.* 25. *vol.* 4. Barb. *axiom. lib.* 4. *cap.* 41. *axiom.* 2. est species alienationis, *L.* 1. *C. commun. utriusque Judic.* Cyriac. *contr.* 196. *num.* 7. Bart. *in L. qui Romæ.* §. *duo fratres. ff. de V. O.* Carpzov. *p.* 3. *constit.* 15. *definit.* 44. *num.* 3. Tiraquel. *de retr. lignag.* §. 1. *gl.* 14. *n.* 77. Capon. *disc. for.* 112. & ideo in illa debetur evictio, licet non fuerit promissa, etiam inter fratres, ne sequatur inæqualitas. Cyriac. *d. contr.* 196. *a num.* 2. Bal. *in L. si familiæ. Cod. famil. ercisc.* Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 115. *num.* 13. & *cons.* 87. *num.* 83. contra Rol. & alios. Ubaldus *de duobus fratribus par.* 8. *num.* 23. tex. *in L. si fratres.* 7. *C. commun. utriusque jud. L. fin. C. de comm. rer. alien. L.* 10. *ff. com. divid. in fin.* glos. *in L. heredes* 26. §. *fin. in verb. de evict. ff. famil. ercisc.* Est etiam species permutationis. Tusc. *litt. D. concl.* 521. Capon. *l. c.* Habet vim transactionis. Barb. *l. c. axiom.* 9. Inter alios facta, tertio nocere non debet. *L. coheredibus.* 17. *Cod. famil. ercisc.* Idem. *axiom.* 7. Est necessaria. Idem. *axiom.* 1. Est actus necessarius, qui non potest impediri, licet major pars dissentiat, quia nemo tenetur manere in communione bonorum. Ciarl. *contr. for. cap.* 77. *L.* & *si omnes.* & *L. si quis in fin. ff. com. divid. L. arbitrium. ff. famil. ercisc. L. ult. C. com. dividundo.* Neque potest perpetuo prohiberi a testatore, sed tantum ad tempus. Fusar. *de substit. q.* 707. *a num.* 4. nisi fiat per modum conditionis. Cyriac. *contr. for.* 147. *L. in hoc judicium.* 14. §. *si conveniat. ff. commun. dividun.* & *L.* 4. ubi Bal. & Angel. *de condit. instit.* Bar. *in L. quintus. ff. de ann. legat.* Dec. *cons.* 349. Alex. *cons.* 18. *lib.* 2. Limit. si communis hæredum consensus juratus prohibitionem confirmaret. *arg. cap. cum contingat, de jurejur.* Jas. *in L. si non fortem.* §. *si centum. ff. de cond. indeb.* Dec. *cons.* 265.

2 Porro divisio a testatore hæredibus interdicta, intelligitur prohibita hæredibus nominatis tantum, maxime si adsint verba *dicti, prædicti* &c. quæ tanquam relativa, non possunt referri, nisi ad nominatos. Bar. *in L. qui liberis.* §. *hæc verba. ff. de vulg. & pupill.* Surd. *de alim. tit.* 9. *q.* 13. *n.* 32. Dec. *cons.* 213. *n.* 9. & Rot. coram Coccin. apud Bich. *dec.* 46. *n.* 6.

3 Divisio hæreditatis potest peti etiam post longum, & longissimum tempus, etiam ab eo, qui triginta annis v. gr. mansit in unione. Ita DD. apud Fachin. *lib.* 6. *contr. Jur. cap.* 36. Facta ex intervallo non concludit, bona divisa esse hæreditaria, cum illorum dominium medio tempore ab hæredibus acquiri potuerit. Bich. *dec.* 649. *n.* 11. Surd. *dec.* 339. *num.* 19. Merlin. *dec.* 383. *a n.* 4. & *dec.* 396. *n.* 1.

4 Divisio bonorum a patre facta inter filios, non importat donationem, sed quamdam concessionem in peculium, seu administrationem, quo casu sortitur naturam ultimæ voluntatis, ita ut pater de illis possit ad libitum disponere. Limit. nisi ex instrumento divisionis appareret, patrem bonorum dominium ex tunc transferre voluisse per viam contractus inter vivos, maxime si motivum divisionis in instrumento asseritur, fuisse ad sedandas discordias inter filios, quod fieri non poterat, nisi translatione dominii: vel nisi pater in divisione processit per viam assignationis: quia verbum „*assignare*, ubi natura patitur, est translativum dominii: vel si pater in divisione certam summam, de qua testari possit, sibi reservavit. Item si filios obligavit ad solvenda ejus debita. Item, si in casum contraventionis reservavit sibi regressum. Item, si filiis præcepit, quod filii deberent stare taciti, & contenti portione assignata. Bich. *dec.* 207. *per tot.* & DD. apud Fusar. *de substit. q.* 633. *a nu.* 6. Bar. *in L. si donatione.* §. *si vero.* ubi Decius *num.* 28. *C. de collat.* Bal. *in L. filium. num.* 39. *C. famil. erciscun.* Peregr. *de fideicom. a.* 6. *n.* 44. *circa finem.* quos vide. Hinc

5 Divisio a Patre in Liberos in potestate existentes facta, etiam jurata, potest revocari; quia talis divisio est ultima voluntas. Fachin. *lib.* 6. *contr. Jur. cap.* 69. quia juramentum sequitur naturam actus, cui apponitur, hic autem habet conditionem tacitam: *nisi revocavero.* & si non est jurata, non valet. Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 4. *num.* 27. Cacheran. *dec.* 120. *num.* 2. ubi etiam *num.* 4. per ibi allegata, probat, quod si sit jurata, revocari non possit, ob juramenti religionem, quod facit, ut tunc non censeatur habere vim ultimæ voluntatis, sed contractus, seu donationis inter vivos, quæ juramento firmatur, & hanc vocat tutiorem, ac veriorem, & secundum illam fuisse in illo Senatu judicatum; & hanc tenent DD. apud Seraphin. qui hanc communem appellat, quamvis ipse primæ adhæreat. *de privil. juram. privil.* 112. *num.* 3.

6 De Jure Canonico ita debet fieri, ut major dividat, & minor eligat. ad tex. *in cap.* 1. *de Paroch.* ibi: *ut ille dividat, qui amplius temporis in Episcopatu habet, & minor eligat.* De jure vero civili potest fieri per sortes. DD. apud Fachin. *l. c. cap.* 37. Binsfeld. *de conf. malef. in Comment. C. de malef. lib.* 9. *vide infra num.* 12.

7 Per sortes facta, licet non possit rescindi propter læsionem; quia commune est periculum. *L. verum. ff. de minor.* §. *Sciendum.* ibi: *occasione damni, non inconsulte accidentis, sed fato* &c. Bal. *in L. ait. Prætor. ff. eodem.* Si Partes habebant notitiam inæqualitatis; secus vero si ignorabant. Ciarl. *contr. for. cap.* 118. *num.* 25. Menoch. *præs.* 118. *lib.* 3. *num.* 16. Fachin. *l.* 8. *controv. Jur. cap.* 36. & licet non admittat appellationem; quia fortuna, quæ est Deus, non habet superiorem, tamen ubi constat de læsione enormi; reformatur in melius. Faber *in C. tit. commun. dividun.* & 4. apud Capon. *d. contr.* 112. Et quod possit revocari, & reformari per beneficium restitutionis in integrum, docent Bal. *in L. majoribus* 3. *C. commun. utrinque jud.* Ubaldus *de duobus fratribus par.* 11. Oddo *de restit. in integr.* apud Ciarl. *l. c.* Fachin. *loc. cit.* & quod tunc requiratur læsio ultra dimidium, tenent Rota post Pajatell. *dec.* 5. *num.* 3.

num. 3. Capon. *loc. cit.* glos. *in d. L.* 3. *verb. vel perperam. C. com. utr. judicii.* Cyriac. *contr.* 325. *num.* 28. Si nempe divisio sit facta ex conventione partium: secus si Legis, aut Judicis auctoritate, tunc enim minor sufficit læsio. Vide Fachin. & Cyriac. *ll. cit.* & DD. *in d. L.* 3. Ciarlin. *l. c.* Si vero fuit facta inter minores, ut reformetur, sufficit læsio ultra dimidium, licet habuerint scientiam inæqualitatis; quia non possunt sibi præjudicare sine decreto Judicis. DD. apud Ciarl. *loc. cit.* Fachin. *ut supra. vers. excipio.*

8 Facta inter fratres, quorum uni bona liberatantum, alteri fideicommissaria obtingunt, est nulla, & tanquam iniqua reformanda; quia habet vim permutationis, & in permutatione partes debent esse æquales. Menoch. *præs.* 118. *lib.* 3. Oddo *de restit. in integr. quæst.* 66. Mangil *de evictione. quæst.* 114. *n.* 4. 5. *&* 12. Ciarl. *cap.* 118. *a num.* 1. Cyriac. *d. controv.* 325. *a n.* 3.

9 Facta a minoribus sine decreto Judicis est nulla ipso jure. Menoch. *de arbitr. cas.* 171. *n.* 34. *& de præs. lib.* 3. *præs.* 61. *n.* 1. Ciarlin. *loc. cit. n.* 7. Facta vero procuratoribus præsentibus, & arbitris, non servatis solemnitatibus, est pariter nulla. Ciar. *l. c. n.* 11.

10 Facta per dolum, & fraudem, etiam in favorem, potest rescindi. Fachin. *d. lib.* 8. *contr. Jur. cap.* 36. tex. *in d. L.* 3. *C. comm. utriusque Jud.* & ibi glos. *in verb. per fraudem. & DD.*

11 Non præsumitur, sed est probanda. Menoch. *præs.* 60. *d. lib.* 3. ubi late quomodo etiam conjecturis probetur. Ciarl. *cap.* 16. *n.* 2. Gratian. *disc. for. cap.* 555. *num.* 2. Cyriac. *contr.* 650. *n.* 1. Inter rusticos qualiter facienda, vide Cyriac. *contr.* 392. non extinguit fideicommissum. Menoch. *præs.* 115. Rot. apud Merlin. *dec.* 250. *num.* 5.

12 Diximus, divisionem hereditatis inter fratres ita faciendam esse, ut major dividat, minor eligat, sed hoc intelligendum est non de majori ætate, sed de illo, qui diutius res paternas administravit, uti inter socios studii, is, qui diutius fuit in studio. Fagnan. *inp.* 1. *tertii Decret. cap. si Episcopus, de Paroch. n.* 7.

13 Divisio bonorum inæqualis inter filios potest fieri a patre, salva tamen illorum legitima. Cyriac. *controv.* 312. *num.* 6. Bich. *decis.* 30. *num.* 9. tex. *in* §. 1. ibi: *reliquum vero jacet in voluntate parentum: auth. de trient. & semiss.* Menoch. *de præsum. d. lib.* 3. *præs.* 118. *num.* 2.

DIVITIÆ.

Praxis Divitiarum.

1 Divitiæ non auferunt privilegium miserabilium personarum pupillis, viduis, & minoribus. Ciarl. *contr. for. cap.* 160. *n.* 57. Thes. *dec.* 177. *n.* 3. Covar. *pract. quæst. cap.* 6. *n.* 2. *post med.* Natta *cons.* 590. Gratian. *discept. for. cap.* 182. *num.* 2.

2 Divites mitius puniuntur quam paupetes. *cap. fin.* ubi gl. Host. Abb. Anchar. & alii. *de pæn.* & ibi glos. *in verb. nobilitati. cap. pastoralis.* ubi Felin. *de off. deleg.* Tiraq. *de pæn. temper. caus.* 31. Farin. *q.* 98. *caus.* 14. licet lex, vel statutum pœnale expresse infligeret pœnam sine misericordia. Rol. *cons.* 63. & DD. *cit.* quæ procedunt in pœna corporali, non vero in pecuniaria; nam sicut plebei in pœna corporali magis puniuntur, quam nobiles, ita nobiles in pecunia magis sunt puniendi quam plebei. Covar. *var. res. lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 3. Clar. *in* §. *fin. q.* 60. *nu.* 24. Farin. *l. c.* glos. *in cap. cum quidam verb. dignitate. in fin. de jurejur.*

3 Divitiæ, licet non sint necessariæ ad militiam, si tamen adsunt, faciunt militem majoris conditionis, & conferunt valde ad nobilitatem. Tiraq. *de nobilit. cap.* 3. Cyriac. *contr.* 201. *num.* 202.

4 Divitiæ sunt accidentales, sicut & bona extrema, quæ facile adsunt, & absunt hominibus. Pacian. *de prob. lib.* 1. *cap.* 54. *num.* 16. Acquiruntur, & amittuntur impetu fortunæ. Alciat. *de præs. reg.* 2. *præs.* 27. *num.* 3. Menoch. *de præs. lib.* 6. *præs.* 28. *num.* 8. & earum perseverantia non præsumitur. Mascard. *de prob. concl.* 526. *n.* 8. sed vide infra *num.* 11.

5 Divitiæ non præsumitur. Tusch. *litt. D. concl.* 547. Gratian. *disc. for. cap.* 689. *n.* 36. quia quilibet nudus, & pauper nascitur. Mascard. *de prob. concl.* 1154. Sperel. *dec.* 138. *nu.* 58. Just. *de dispensat. lib.* 1. *cap.* 7. *a num.* 80. Alciatus *loc. cit. in addit.* limit. *ut infra.*

Dives dicitur pauper, si suis divitiis uti non potest. 6
Rot. *dec.* 97. *p.* 2. *divers. nu.* 3. Lotter. *de re Benef. lib.* 2. *q.* 8. *n.* 59. Just. *loc. cit. n.* 109.

Divitiæ conferunt ad nobilitatem, sed non nobili- 7
tant. Tiraquel. *de prob. cap.* 3. *num.* 13. Pacian. *lib.* 2. *de prob. cap.* 27. Bar. *in L.* 1. *q.* 3. *num.* 47. *Cod. de dignit.* quia sine divitiis de nobilitate certare stultum est. Host. *in cap. tua, de consanguin.* Tiraquel. *de nobilit. cap.* 25. Barbos. *axiomat. lib.* 4. *cap.* 42. *axiomat.* 2.

Dives ille dicitur, qui bonis moribus est dives, pau- 8
per vero, qui malis moribus laborat. Bal. *in L. humilem. Cod. de incest. nupt.* & ideo magis creditur pauperi fideli, quam diviti vitioso. Bal. *in cap. si qui testium. num.* 5. *de test.* Campeg. *de test. reg.* 113. *in* 5. *fallent.* Farin. *de oppos. contr. test. pers. q.* 57. *num.* 43. quia non paupertas facit quem vilem, sed mali mores. Bal. *in d. l. humilem.* Cravet. *cons.* 294. *nu.* 12. Tusch. *pract. concl. litt. T. concl.* 20. apud Eccles. *obser. for.* 98. *a n.* 13. *ad* 18. ubi de testibus pauperibus.

Dives reputatur, qui potest facere, ut sit dives. *L.* 9
qui potest facere 135. *ff. de reg. Jur.* Ideo repudians alimenta ipsi ex legato debita, non potest alimenta petere ex officio Judicis qua pauper; quia per ipsum tunc stat, quod sit talis pauper, cum possit fieri dives, acceptando alimenta ex legato debita &c. *L. sed etsi* 28. §. *perinde. ff. de petit. hered.* Rot. *dec.* 72. *p.* 4. *rec. tom.* 1. *nu.* 5. *L. si vero.* 65. §. *pervenisse. ff. sol. matr.* Surdus *de aliment. tit.* 9. *quæs.* 4. *num.* 31.

Quær. quales divitiæ requirantur in avo materno, 10
ad effectum, ut in subsidium dotare teneatur neptem ex filia? Resp. non requiri quamdam exuberantiam, sive superfluitatem, sed sufficit, quod per assignationem dotis ipse dotans non constituatur in egestate. Roman. *cons.* 364. *nu.* 1. *seqq.* Thes. 211. *num.* 23. Rot. *dec.* 233. *p.* 2. *rec.* ubi quomodo probentur divitiæ.

Quær. secundo, an qui olim fuit dives, præsuma- 11
tur adhuc hodie dives? Resp. quod, si agatur de probandis divitiis simpliciter, & generaliter, qui olim fuit dives, adhuc præsumatur talis; quia non præsumitur amisisse dominium rerum suarum. DD. apud Alciat. *de præsum. d. reg.* 2. *præs.* 27. *num.* 1. & sic tunc fallit regula supra *nu.* 5. tradita, quod divitiæ non præsumantur. Secus vero dicendum, dum agitur de probandis divitiis in certa quantitate: nam qui olim habuit mille, non præsumitur adhuc hodie eundem illa habere, nisi probetur; quia ubi agitur de probanda continuatione alicujus universi, qui habuit in præteritum, non præsumitur hodie habere. *arg. L. in confirmando.* ubi Bart. *ff. de confirm. tut.* vide Alciat. *loc. c.*

An vero olim pauper, censeatur etiam hodie pau- 12
per? vide Menoch. *de præsum. lib.* 6. *præs.* 28. *num.* 1. Alciat. *loc. cit. num.* 3. qui contra nonnullos affirmative respondet, ob rationes supra allatas; & quod in futurum præsumatur, quod possit, & debeat ditari; quia rationi consentaneum est, ut homo, qui natus est ad laborem, sua industria, & laboribus indies efficiatur dives. Menoch. *loc. cit.*

Pauper vero dives factus, an præsumatur ex sua in- 13
dustria, an vero ex bonis alienis, ut in administratore, vide cit. Menoch. ubi, quod possit præsumi ditasse ex sua industria, si adsit aliqua causa id præsumendi v. g. ex qualitate negotii, alias secus.

Porro, quando non argumentatur de præterito ad 14
præsens, sed simpliciter de præsenti agitur, non præsumitur aliquis nec dives, nec pauper, sed probare debet, qui in ea se fundat. glos. *in L. si vero,* §. *qui pro rei qualitate. ff. qui satisd. cogan.* Alciat. *loc. cit. nu.* 4. ubi late. Et quomodo divitiæ probentur, vide DD. apud cit. Alciat.

DIVORTIUM.

Praxis Divortii.

Divortium potest considerari, & quoad vinculum, 1
& quoad thorum: quoad vinculum erat in usu apud Hebræos, qui poterant dare libellum repudii, juxta legem Moysis *cap.* 24. *Deuter.* & quidem secundum aliquos permissive tantum, vel Deo id permittente, tanquam minus malum, ad vitanda majora, ut docuit S. Thom, *in* 4. *dist.* 33. *q.* 2. *a.* 2. & ibi Scotus *q.* 3. S. Hieronym. in Matth. *lib.* 5. *cap.* 5. Tiraquel. *lib.* 9.

connub. n. 5. Covar. *de matrim. p. 2. c. 7. §. 4. nu. 4.* & probatur ex Matth. 19. ex illis verbis Christi, *quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras, ab initio autem non fuit sic.* Secundum plures vero etiam licite, dispensante Domino in matrimonii indissolubilitate, juxta Bellarm. *l. 1. de matr. cap. 17.* & alios apud eundem. Post legem vero Evangelii, nec est licitum, nec permissum dare libellum repudii etiam Judæis. Gonzal. *in 4. Decret. tit. 19. nu. 12.* Ciarl. *contr. for. cap. 42. nu. 72. & 73.* Sanz. *de matrim. lib. 10. disp. 1. n. 9.* & apud illos alii, ubi an, & quando unus ad fidem conversus possit transire ad secunda vota. Dabatur autem ab Hebræis libellus repudii quacumque ex causa; & non tantum ex causa fornicationis; patet ex Matth. *c.* 19. quia Pharisæi interrogarunt Christum, *an quacumque ex causa liceret uxorem dimittere*, ergo supponebant varias esse causas repudii.

2 Sed quid dicendum de matrimonio hæreticorum, saltem illorum, qui credunt, illud esse dissolubile, & licitum esse libellum repudii, erit ne validum illorum matrimonium? Resp. vel hæretici illi habent intentionem faciendi, quod facit vera Ecclesia in matrimonio, vel ut Christus instituit, & tunc validum erit illorum matrimonium, & indissolubile, licet hæretici illi existiment, matrimonium esse ex causa dissolubile, & licitum libellum repudii, imo licet etiam hunc errorem explicent, & non tantum mente retineant. Idem dic, si hæreticus velit contrahere juxta naturam matrimonii, quæcumque illa sit. Si vero expresse velint contrahere, & non aliter, sive illam intentionem explicent, sive mente retineant, sub conditione dissolubilitatis, nullum esse matrimonium; quia tunc volunt contrahere sub conditione, quæ est contra substantiam matrimonii, tales enim conditiones vitiant matrimonium. *cap. fin. de condit. appos.* Ponzius *de matrim. in append. c. 9. §. 2. n. 11.* Less. *de Just. l. 7. c. 18. dub. 15.* Gonzal. *in 4. decret. tit. 5. c. 7.* Barb. *in d. cap. si conditiones. fin. de condit. appos. l. 4.* Et tali casu, quando matrimonium hæreticorum nullum est, si unus convertetur ad fidem Catholicam, poterit contrahere cum Catholica; non vero si matrimonium cum hæretica contractum fuit validum, juxta distinctionem datam.

3 Considerando autem divortium tantum quoad thori separationem, illud non pendet a conjugum voluntate. *c. tua nos, de jurejur.* ubi Abb. Surd. *de alim. tit. 7. q. 17. a n. 17.* Gratian. *disc. for. c. 65. nu. 26.* Sperel. *dec. 138. nu. 10.* sed Ecclesiæ judicio & judicis determinatione separari debent. *cap. porro.* ubi Abb. *de divort.* glos. *in cap. plerumque de donat. inter vir. & uxor. verb. judicio.* Rot. apud Sperel *loc. cit.* & in dubio Judex debet adhærere parti, quæ impugnat separationem, & fiscus debet semper parti impugnanti adhærere. Sperel. *loc. cit.* & si de facto mutua se voluntate separarunt, Judex Ecclesiasticus debet illos compellere, ut reintegrent thorum, etiam sub censuris, & hoc ob periculum incontinentiæ. Sanch. *de matr. l. 9. disp. 4. nu. 5.* Abb. *in cap. per vestras, donat. inter vir. & uxor.* ubi Butr. *& in c. 5. de conjug. lepros.* & probatur *ex cap. significasti, de divort.* Farin. *de delict. carn. q. 143. §. expulsio.* Imo nec ob vinculum parentelæ, vel adulterii, ut dictum est in verb. *Conjugce, num. 3.* vide etiam infra *n. 22.*

4 Ampliatur primo, ut neque ob mariti sævitiem possit uxor discedere a marito propria auctoritate, nisi sit periculum in mora, sed est restituenda marito, data per illum cautione de non offendendo. *cap. ex transmissa, de rest. spol. cap. litteras, eod. tit. § fin.* ubi Abb. Butr. Imol. & alii. Covar. *de matr. p. 2. c. 7. §. 5. n. 1.* Sanch. *de matr. lib. 10. disp. 18. a n. 2.* Farin. *l. c. num. 132.* licet maritus incidisset in sævitiem ob culpam uxoris, vel ob adulterium. Sanch. *l. cit. nu. 5.* tex. *in cap. si de Benedicto. 32. q. 1. L. nec timorem. ff. de eo, quod met. caus.* Sperel. *decis. 139. n. 70.* ubi quod etiam tunc maritus cavere debeat.

5 Ampliat. secundo, ut neque ob omnem sævitiem divortium sit concedendum; quia modica, & discreta verberatio ad uxoris correctionem omni jure viro est licita. Sperel. *dec. 139. num. 6. L. unic. Cod. de emend. propinq.* Sanch. *de matr. d. lib. 10. disp. 18. n. 16.* Surd. *de alim. tit. 7. q. 16. num. 4.* Thes. *dec. 130 n. 2.* Farin. *cons. 158. & de delict. carn. q. 143. §. verberatio. a nu. 179.* Paschal. *de patr. pot. p. 3. cap. 4. numer. 20. & 21.* Menoch. *de arbitr. cas. 364. nu. 8.* adeo ut non possit cogi ad fidejubendum de non verberando moderate, Sur. *de alim. tit. 7. q. 16. n. 11.* & si de facto promisit, etiam cum juramento, non obligatur; quia est contra bonos mores. *arg. L. si plagii. 123. ff. de V. O.* Abb. *in d. cap. ex transmissa.* Gratian. *disc. for. c. 738. n. 71.* Sperel. *l. c. nu. 10.* Imo nec propter unicam percussionem atrocem, ex causa iræ prædominantis; quia ex uno actu sævities non concluditur. DD. apud Sperel. *loc. cit. num. 18.* qui tamen id regulariter intelligit verum esse. Et Sanch. *ubi sup. nu. 16.* licet graviter percutiens peccet mortaliter. Sanch. *loc. cit.* Bonac. *in Decalog. disp. 6. q. un. punt. 6.*

Limit. primo, si sævitia esset tam atrox, & talis timor, ut periculum sit, quod cautione non obstante, uxor offendatur; tunc enim non datur manutentio marito. *cap. litteras, de rest. spol. §. fin.* ubi Abb. & alii apud Sperel. *dec. 129. a nu. 48.* Sanch. *l. c.* Rot. apud Merlin. *dec. 446. n. 1. & 2.* ubi id relinquitur arbitrio Judicis, qui timor potest probari per testes. Item ex minis de occidendo, si sit solitus exequi minas; quia satisdatio malevolam animam non immutat. *§. novissime. & §. fin. Inst. de suspect. tut.* glos. *in cap. accedens. verb. inimicis. 4. ut lit. non contest.* Riccius *in prax. matr. res. 219.* Thes. *d. dec. 530.* Merlin. Menoch. Farin. *ubi supra.* Sperel. *loc. cit.* Cyriac. *contr. 172. a n. 20.* tunc itaque lite pendente super sævitia, & separatione thori, mulier sequestratur apud honestas matronas. *d. cap. ex transmissa.* glos. *in cap. si de Benedicto. 32. q. 1.* Capon. *disc. for. 29. num. 51.* ad quod, domus paterna, vel materna reputatur regulariter idonea, nisi soceri pudicitia sit suspecta Genero; tunc enim posset apud alios consanguineos, vel in Monasterio sequestrari. Cyriac. Farin. & Sperel. *ll. cc.* 6

Porro sævities debet probari testibus omni exceptione majoribus; quia causa separationis est ardua Sperel. *dec. 139.* Natta *cons. 616.* sed vide Rot. infra citandam. Servi tamen, & familiares admittuntur; quia quæ domi fiunt, non facile per exteros probari possunt. *cap. veniens 38. de testib.* Farin. *de delict. carn. q. 143. §. probatio sævitiei. n. 166.* Fedet. de Sen. *cons. 119.* & ut concludenter probetur, debet certis probationibus, non tantum præsumptivis, verificari. Nat. & Sperel. *ll. cc.* non dicitur probata ex eo, quod mulier fuerit audita in domo clamans, & plorans, & auxilium vicinorum invocans, nec per livorem, vel tumorem oculorum, quia hæc aliunde possunt causari. Farin. *loc. cit. a num. 169.* Sperel. *loc. cit. num. 91.* Rol. *cons. 27.* Sufficit tamen, quod probetur testibus singularibus; item per publicam vocem, & famam, maxime si cum fama concurrit unus testis. Sanch. *de matr. lib. 10. disp. 18. num. 11.* ubi DD. & Farin. *loc. cit. num. 173.* Dummodo testes singulares non sint tantum de auditu. Et quod probetur testibus singularibus, intellige, id procedere, quando agitur de probando habitu successivo sæviendi, & sic de sævitia in genere, non vero quando ageretur de probanda certa specie, & actu sævitiæ, ut de probando adulterio diximus in verbo *adulterium. num. 3.* & tenent Innoc. *in cap. qualiter, & quando. 24. col. 1. de accus.* Gratian. *disc. for. cap. 738. num. 52.* Sperel. *d. decis. 139. numer. 88. & 89.* Rot. *decis. 155. numer. 61. & 62. p. 6. rec.* quæ est decisio magistralis in hac materia separationis thori ex causa sævitiæ, odii capitalis &c. Hinc Farinac. *loc. cit. numer. 177.* docet, quod quando agitur de probanda sævitia in genere, magis credatur testibus deponentibus de affirmativa, quam deponentibus de negativa. Plura de hac materia sævitiæ, & qualis esse debeat, ac qualiter probata, pro emergentia casus videre poteris apud Farinc. *loc. cit. quæst. 143. a n. 128.* & DD. *mox cit.* Sanch. *de matrim. cit. l. 10. disp. 18. per tot.* Rot. *decis. 324. d. p. 6. rec.* & alios passim. Quid vero si pars innocens remisit injuriam istam. Vide infra *n. 12.* 7

Thori separatio conceditur etiam ob adulterium; dummodo fuerit sufficienter probatum; & licet sufficiat violenta præsumptio, & diximus in verbo *adulterium nu. 3.* hæc tamen non deducitur ex accessu viri ad meretricem; quia non omnes, qui accedunt meretrices, fornicantur; sed multi accedunt, ut discurrant, vel canentes audiant: neque ex eo, quod mulier marito objecerit adulterium, & ille riserit; quia in odiosis 8

non

non procedit regula, qui tacet &c. Sperel. dec. 140. nu. 14. & risus videtur causatus a Zelotypia uxoris, & factum quisque suum dubium declarare potest. Imo nec ob expressam adulterii confessionem a marito factam separatio fieri potest, ob collusiones, quæ inter conjuges separari volentes, intervenire solent, & possunt. Sperel. loc. cit. num. 17. quod tamen Farinac. de delict. carn. d. quæs. 143. num. 18. admittit, quando agitur de dissolutione vinculi, secus, si agatur de sola separatione thori, & quod tunc sufficiat confessio etiam extrajudicialis adulteri, tenuit Rot. decis. 337. num. 9. & 10. p. 12. & decis. 818. num. 4. p. 18. tom. 2. recent. ubi alia Rot. Cyriac. contr. 171. num. 13. & 14.

9 Sunt autem conjecturæ, & præsumptiones violentæ, si nudus cum nuda, solus cum sola, in eodem lecto, in locis secretis, hora suspecta inventi fuerint. gl. in cap. dixit Dominus. 32. q. 1. in verbo Suspicio. Vel si secrete fuit ingressus domum mulieris. Bonac. de matr. q. 4. pun. 5. Capon. disc. for. 29. vide etiam Cyriac. contr. 171. per tot. Farin. loc. cit. q. 143. num. 10. & quæs. 136. n. 18. & per tot. apud quos late, quomodo ad hunc effectum probetur adulterium.

10 Ampliatur, quod concedatur separatio ob pernoctationem uxoris extra domum contra voluntatem viri, etiam non probata fornicatione; quia suspicio adulterii sufficit ad separationem. L. confessum. Cod. de repud. gl. in cap. non oportet dist. 81. Riccius in prax. var. res. p. 3. res. 556. Bursat. cons. 228. num. 12. Quæ procedunt tamen, quando nescitur, quo uxor iverit, vel ivit ad loca suspecta.

11 Sed quid, si uxor expulsa, vel ob negata alimenta discedens, fuerit fornicata, habebitne locum thori separatio? Responsio est affirmativa. Diana par. 9. tract. 8. res. 38. Sanz. de matrim. lib. 10. disp. 5. num. 6. & alii apud eosdem contra Texedam putantem, expellentem videri adulterio consentire, qui id probant ex cap. significasti de divortiis. & cap. ex litteris. eodem. Farinac. loc. cit. n. 12. nisi maritus in adulterium consenserit, aut in hunc finem illam domo expulerit. vide Farin. loc. cit. Ventrigl. in prax. annot. 10. n. 3.

12 Quær. primo, quid si constat, adulterium, vel injuriam a marito fuisse remissam, uti tacendo, vel cognoscendo uxorem, & econtra. Respondetur non habere tunc locum thori separationem. Bar. & DD. in L. si uxor. ff. de adult. Osascus dec. 77. num. 36. Sanz. de matrim. lib. 10. disp. 14. Farin. de delict. carn. q. 142. num. 68. Sperel. dec. 140. num. 24. Cyriac. contr. 171. num. 29. apud quem, & apud Sanch. loc. cit. videre poteris aliquas limitationes. Idem dic de sævitie tacite remissa. Dicitur vero remissa, si dissimulavit, nec statim ad animum reduxit, vel per cohabitationem, aut taciturnitatem. Sperel. dec. 139. num. 94. Farin. cons. 157. n. 11. p. 2. Paschal. de patr. pot. par. 3. cap. 4. a num. 38. Rot. decis. 155. n. 12. p. 6. rec. ubi alia Rot. in decis. 135. n. 3. & decis. 193. post volum. 2. consil. Farinac. deberet tamen illa reconciliatio probari. Gratian. disc. for. cap. 738. num. 62. & apud illum Card. Seraph. decis. 25. num. 3. ubi illa probatio remansit exclusa, ex depositione ancillæ deponentis, post verbera uxorem non amplius cum viro concubuisse, sed semper cum eadem ancilla dormivisse. Imo etiamsi antiquæ injuriæ sint per reconciliationem remissæ, possunt adhuc in judicium deduci ad effectum separationis, si post reconciliationem nova sævities, etiam unica, limites correctionis excedens superveniat: non quidem principaliter, sed ad probandum antiquum odium, & consuetudinem sæviendi. Ita Rot. decis. 706. num. 4. p. 1. rec. Bursat. cons. 133. num. 11. seqq. Sperel. d. decis. 139. num. 94. nam remissio injuriæ sive ob adulterium, sive ob sævitiem, censetur facta de præteritis, non vero de futuris. DD. cit. Covar. in 4. p. 2. cap. 7. §. 6. n. 7.

13 Quæres secundo, an mulier, vel uxor possit civiliter accusare mariti adulterium, vel e contra? Respondetur de Jure civili non posse, bene vero de Jure Canonico. Sperel. d. dec. 140. a n. 1. Covar. de matrim. par. 2. cap. 7. §. 6. n. 7. & probatur in cap. Christiana. 32. quæst. 5. Abb. in cap. tuæ. de procuratoribus & in cap. 1. ut lite non contest. S. Thom. in quarto. quæst. 35. non tantum in ordine ad separationem thori, sed etiam ad restitutionem dotis. Clarus in §. adulterium. nu. 13. Sanz. de matrim. lib. 10. disp. 3. Farin. de delict. carn. quæst. 143. a num. 9. Gratian. disc. for. cap. 738. a num. 50. etiam ob simplicem fornicatione cum soluta habitam, & etiam ob unicum adulterium. Ventrigl. loc. cit. num. 5.

Quæres tertio, quid si uxor committat adulterium, 14
quia maritus illi recusat reddere debitum? Respondetur, quidquid dicat Riccius in praxi variar. resolut. par. 3. res. 570. num. 6. ammittere dotem, lucrum dotis, imo & paraphernalia. Farin. dicta quæst. 142. num. 11. Menoch. de arbitr. cas. 287. Surd. de alim. tit. 7. quæst. 16. Sanz. de matrim. lib. 10. disp. 5. a num. 3. Clar. in §. Adulterium. num. 12. & conceditur separatio thori. Farin. loc. cit. num. 12. nisi debitum negasset eo fine, ut fornicaretur.

Porro licet uxori debeantur a marito expensæ litis 15
super separatione thori, ut supra in verb. alimenta nu. 38. tamen si uxor succumbat, tenetur illas restituere, tum quia ab initio fuit in mala fide; tum quia inter Conjuges debet servari æqualitas. Sperell. dec. 138. num. 98. Et amittit dotem, ac lucrum dotis ob adulterium, licet matrimonium esset nullum ob parentelam &c. glos. ubi ponit rationes pro & contra. in cap. plerumque, de donat. inter vir. & uxor. in verb. repetere. Covar. in quarto par. 2. cap. 7. §. 6. num. 1. Surdus de aliment. tit. 7. quæst. 16. num. 22. & alii apud Farin. d. q. 142. Clar. in §. adulterium. num. 14. præcedente tamen Judicis sententia, & interim debet fidejubere de illis alimentis restituendis. Spell. loc. cit. Imo uxori ob illius adulterium a marito separatæ, non permittitur, ubi vult, habitare; sed cogitur permanere, ubi imposterum non possit impudice vivere. cap. de Benedicto. 32. quæst. 1. Cyriacus controv. 172. num. 106. neque potest petere dotem, nec alimenta. Farin. dicta quæst. 142. Plura vide in verb. alimenta a num. 18. & in verb. Conjuges.

Thori separatio conceditur etiam ob votum castita- 16
tis utriusque Conjugis, dummodo de illo constet; non sufficit enim, quod conjuges fateantur, se emisisse votum castitatis; quia in rebus prohibitis, quæ ex causa tantum conceduntur, vel permittuntur, assertio facientis non probat causam. Glos. in cap litteras. vers. divertit. de restit. spol. & in cap. fin. vers. in fraudem. de frigidis & maleficiatis. De hac materia, an nempe post matrimonium contractum licitum sit conjugibus mutuo consensu vovere castitatem, & an per hoc possint separari tam a thoro, quam a cohabitatione, vide Sanch. de matr. lib. 9. disp. 37. a n. 14. seqq.

Præterea thori separatio conceditur, si Conjux co- 17
natur alium perducere ad Sodomiam, vel cum aliis fuit sodomitatus; quia Conjux non tenetur cohabitare cum periculo vitæ spiritualis; sicut nec vitæ temporalis. S.S. Augustinus & Ambrosius apud Sperell. dec. 140. a num. 38. Covar. de matrim. par. 2. cap. 7. §. 5. Menoch. de arbitrar. cas. 286. n. 14. Sanz de matrim. lib. 10. disp. 4. a n. 3. Innoc. in cap. 1. de adulter. Sylvest. v. divortium. DD. apud Farin. d. q. 143. num. 83. & 87. & non minus in adulterio sodomitico, quam in naturali violatur thorus. Sanz. de matrim. loc. cit. Bonacin. de matrim. quæst. 4. puncto 5. Clarus in §. Sodomia num. 7. Hæc autem Sodomia non probatur juramento Conjugis, alias innumera fierent divortia; quia nemo debet esse testis in causa propria. Sperel. decis. 140. Potest vero probari, si testes deponant se interjecto pariete audivisse preces, vel minas unius, & tergiversationes alterius. Farin. de delict. carnis q. 148. a num 66. & de testib. quæst. 69. & ut testium dicta relevent, requiruntur etiam aliquot adminicula, ut si unus Conjux laborat infamia super tali delicto, & alter est timoratæ conscientiæ; simplici vero mulieris assertioni non creditur: Neque refert, quod Virgini asserenti, se ab aliquo cognitam, creditur; quia tunc ad credendum concurrit aliquod adminiculum, vel indicium, scilicet prægnantia. Paschal. de patr. pot. par. 1. cap. 5. num. 65. & 68. sufficiunt tamen testes etiam inhabiles, dummodo non sint inimici, vel de auditu alieno. Capon. disc. for. 29. num. 27. Quæ assertio ampliatur etiam ad pollutionem extra vas. Sanz. de matrim. d. lib. 10. disp. 4. Farin. loc. cit. quæst. 143. §. Sodomia. a n. 90. ubi vide. Limita vero conclusionem, quod non procedat in copula Sodomitica imperfecta ob semen non emissum. Diana par. 9. tract. 8. res. 37. Sanz. loc. cit.

Quæres, an sicut divortium conceditur ob adulterium 18
uxoris, ita etiam concedatur ob adulterium mariti? Respondetur affirmative juxta communiorem apud Capon. discept. for. 29. Sanz. de matrim. lib. 10. disp. 3. nu. 6.

Gratian. *discept. for. cap.* 738. *num.* 50. & Farin. *loc. cit. nu.* 22. & probatur *ex cap. si quis uxorem.* 32. *quæst.* 1. & *cap.* 2. *de divort.* Ventriglia *in praxi annot.* 10. §. 1. *n.* 2. contra Molfesium & alios.

19 Præterea divortium quoad thorum conceditur ob adulterium spirituale, scilicet hæresin, in quam unus conjugum lapsus est, aut apostasiam. *cap. fin. de convers. conjug. cap.* 2. & *cap. quarto*, *de divort.* Imo potest Catholicus propria auctoritate discedere, juxta *cap. de illa.* 6. *de divort.* & hoc ob periculum perversionis, & alias ob causas, de quibus Farin. *loc. cit. num.* 102. Sanch. *de matr. lib.* 10. *disp.* 15. *num.* 9. Pont. *de matr. lib.* 9. *cap.* 22. Diana *p.* 6. *tr.* 7. *ref.* 25. Nam habitare cum tali Apostata, vel hæretico est arduum, & infame. Clar. *in* §. *heresis. num.* 13. Canonistæ apud Farin. *de delict. carn. q.* 143. §. *heresis. num.* 98. Si tamen hæreticus resipiscat, tenetur, qui discessit ad illum redire. Farin. *loc. cit. n.* 120. Si separatio fuit facta auctoritate privata; si vero separatio fuit facta per sententiam, non tenetur redire. tex. Gonzal. & DD. *in cit. cap. de illa*, *de divort.* Imo vehementer suspecto de hæresi, non fit restitutio. Host. *in cap. ex transmissa*, *de heret.* Farinac. *loc. cit. num.* 105. & probatur *ex cit. cap. de illa.* Sanch. *loc. cit.* Neque requiritur, quod talis conjux conetur pervertere alium, ut concedatur divortium, quamvis in aliis criminibus illud non concedatur, nisi innocens perducatur ad peccatum; quia si conjux potest divertere ob periculum corporis, multo magis ob animæ periculum. Neque obstat *cap.* 2. *de divort.* quod videtur requirere conatum perversionis alterius; quia illud loquitur de communiter contingentibus, juxta *L. nam ad ea. ff. de LL.* quamvis enim non adsit actualis conatus, regulariter tamen periculum infectionis imminet, quod sufficit ad petendam separationem, seu ad divertendum a marito, quod fieri potest, quando timetur ruina animæ. Ad tradita per *gl. in cap. uxor. verb. uxor.* & *cap. idololatria. verb. sacrificare.* 28. *q.* 1. Innoc. *in cap.* 1. *de adult.* & *cap. de divort.* ubi Abb. S. Thom. *in* 4. *dist.* 39. *q. un. a.* 6. *ad* 3. Sanch. *lib.* 10. *disp.* 17. *num.* 5. Verum tamen est, quod maritus, si uxor sit implicita ejusmodi criminibus, licet non perducatur ad peccatum, possit divertere ad tempus ab illa, ad correctionem; quia ipsius, qui est caput, est uxorem corrigere, non vero e contra, nisi esset spes corrigendi maritum. Talia crimina sunt lenocinium, vel si conjux non vult cohabitare, nisi sub conditione peccati perpetrandi, uti latrocinii &c. vel si maritus ex rebus furto, vel usura acquisitis, alimenta præstat; quia tunc fit particeps peccati, si aliunde habere potest, secus si non potest. Sanch. *loc. cit. num.* 9. Et tunc ad hoc divortium ratione criminum, non est necessaria Judicis sententia; quia non est perpetuum. Sanch. *loc. cit. n.* 10. Non tamen sufficit ad divortium unicus actus hæresis, nisi adsit perseverantia cum contumacia &c. Farinac. *loc. cit. num.* 107. quamvis secus sit in adulterio.

20 Propter furorem, vel ebrietatem, si subsit grave periculum, licet divertere, licet non sit periculum vitæ; & ebrioso non restituitur, nisi præstita cautione de se non inebriando; requiritur tamen Judicis sententia. Vide Sanch. *loc. cit. disp.* 18. *num.* 18. Gobat. *de matrim. cap.* 33. *num.* 38.

21 Ob morbum gallicum non conceditur, nisi morbus fuerit concludenter probatus (qui tamen non probatur ex capillorum profluvio; quia potest contingere ex variis aliis causis,) & nisi morbus sit talis, ut probabiliter timeatur infectio, quo casu innocens, seu sanus excusatur a redditione debiti, si morbus non est perpetuus. Sanch. *de matr. lib.* 9. *disp.* 24. *nu.* 29. Sperel. *decis.* 140. *a num.* 2. Idem dic de lepra.

22 Sed potestne uxor propria auctoritate discedere ob adulterium carnale mariti, vel econtra? Resp. si adulterium est ita notorium, ut nulla tergiversatione possit celari, potest: aliter non Farin. *p.* 1. *d. quæst. crim.* 143. *num.* 52. ubi DD. pro, & contra. Barb. *in cap. significasti*, *de divort.* P. Pirhing. *lib.* 4. *tit.* 19. §. 4. *n.* 25. Idem dic de impedimento parentelæ. Et qualiter tunc maritus teneatur uxori præstare alimenta, diximus in verb. *Alimenta. num.* 38. & in verbo *Conjuges. n.* 3.

23 Quær an in ordine ad divortium in adulteriis detur compensatio? Resp. Si unus conjugum sit emendatus, & alter perseverat, ac sit incorrigibilis ad admonitiones sibi factas per emendatum, posse illum celebrare, & petere divortium; quia non sunt amplius paria delicta. Sanch. *de matr. lib.* 10. *disp.* 7. *numer.* 3. & 4. Farinac. *loc. cit. numer.* 72. Navar. *de divort. cons.* 3. & alii apud eosdem. Porro compensatio in paritate adulterii, non tantum datur in ordine ad divortium, sed etiam in ordine amissionis dotis, & ad alias pœnas. Sanch. *loc. cit. disp.* 8. *num.* 29. Pluta de hac materia compensationis vide apud cit. Farinac. *a nu.* 69. vide infra *n.* 27.

24 Si vero lata divortii sententia conjux innocens labatur in adulterium, adhuc, secundum probabiliorem non est locus compensationi delictorum: Judea tamen potest ex officio illos cogere ad conciliationem. Tamen quod non detur actio, patet; quia semel bene definitum non est retractandum. *cap. quod bene.* 6. *q.* 4. & servitus semel extincta, non renascitur. *L. qui res suas.* §. *arcam. ff. de solut.* ita Sanch. *lib.* 10. *disp* 9. *n.* 27. sed contrarium defendit Pontius *de matrim. lib.* 9. *cap.* 20. *n.* 6. vide DD. cit. supra in verb. *Conjuges. n.* 8. Ventrigl. *in prax. annot.* 10. §. 2. *n.* 11. Covar. *in* 4. *p.* 2. *cap.* 7. §. 6. *n.* 5. Clar. *in* §. *adulterium. n.* 17. *vers. facta autem*, & apud illos alii, qui tenent, quod etiam tunc detur actio.

25 Sed teneturne adulter innocenti petenti reconciliari post sententiam? Resp. affirmative; quia innocens per sententiam divortii non fuit privatus jure, & dominio suo in corpus adulteri; alias sententia faveret reo, contra quem lata est, & retorqueretur in damnum innocentis: contra *L. quod favore.* 6. *Cod. de LL.* & adulter ex delicto suo commodum reportaret; contra *L. itaque. ff. de furt.*, *gl. in cap. ex litteris. verb. redire.* (ubi arguit pro & contra) *de divort.* ubi Jo. Andr. & Abb. Felin. *in cap. lator. declar.* 8. *nu.* 9. *de sent.* & *re jud.* Sylvest. *verb. divortium. q.* 10. Sanch. *de matr. l.* 10. *disp.* 10. *n.* 3. Pluta de hac materia divortii vide etiam in verb. *Conjuges.* & *Matrimonium.*

26 Quær. an sententia divortii quoad thorum &c. transeat in judicatum? & negative ad favorem innocentis; quia is potest semper petere reconciliationem, affirmative vero quoad adulterum, ita ut is non possit amplius post elapsum terminum ad appellandum opponere de injustitia &c. Respondet Sanch. *loc. cit. l.* 10. *disp.* 9. *q.* 1. *per tot.* Ventrigl. *in prax. d. annot.* 10. §. 2. *n.* 10. Gratian. *disc. for. c.* 738. *n.* 45. ubi quod id non procedat quantum ad veritatem, sed solum quoad justitiam Judicis, adeo ut non debeat quis passim audiri post decendium, volens agere de injustitia, si a sententia non appellavit, ne detur processus in infinitum, ubi tamen quod tunc teneatur Judex, etiam sine partis præsentia, præmittere summariam informationem, seu cognitionem, utrum allegetur verisimilis causa, propter quam debeat reaudiri, illaque inventa debeat fieri novus processus. Vide Gratien. *l. c. num.* 45. & 46. Imo subjungit Sanch. *l. cit. quæs.* 2. *n.* 6. cum quo Ventrigl. *l. c.* Quod si post latam sententiam divortii etiam post decendium constet, condemnatum fuisse innocentem, vel constet utrumque conjugem fuisse adulteram, sententia sit retractanda, & conjuges reconciliandi, etiamsi forte alter mutaverit statum; quia innocenter condemnato instante, deberet ad illum redire. Vide Sanch. *loc. cit. d. quæs.* 2. & Ventrigl. *uti supra*, apud quos videbis etiam, quid sit agendum, quando pars innocenter damnata, aut certe utraque mutavit statum.

27 Quod autem diximus, quod detur compensatio in adulteriis in ordine ad divortium, intellige hoc procedere, quando delictum utriusque est notorium, & liquidum, secus si delictum unius sit dubium, & incertum. vide Ventrigl. *l. c. num.* 8. ubi etiam *num.* 9. declarat, quod, si agatur petitorio; quia nempe vir petit separationem propter adulterium uxoris, illa separatio impediatur, si uxor excipiat adulterium etiam a viro commissum, etiamsi illud non sit notorium, & sic admittuntur probationes uxoris super adulterio viri: si vero agatur possessorio, ut quia vir ejecit uxorem sine causa, & uxor sic spoliata petit restitui viro, vir non potest illam repellere exceptione adulterii, nisi excipiat de adulterio notorio, sed debet restitui, & sic in primo casu datur exceptio adulterii, etiam occulti, non vero in secundo: vide etiam Innoc. *in cap. significasti. in verb. constaret*, *de adulter.*

Quando vero compensatio adulterii debeat opponi, & an

& an poſſit opponi etiam poſt litem conteſtatam, vide DD. apud cit. Ventrigl. *num.* 9. ubi etiam *num.* 4. quod adulterium compenſari poſſit ob Sodomiam &c.

DOCTORATUS, DOCTOR, & ADVOCATUS.

Praxis Doctoratus, Doctoris, & Advocati.

1 Doctoratus eſt dignitas, & ideo Comitiſſa nubens doctori, non dicitur nubere indigno. Paſchal. *de patr. pot. p.* 2. *cap.* 5. *a num.* 69. Farin. *de carcer. & carcerat. q.* 27. *num.* 77. & ut diximus in praxi diſpenſationis *num.* 157. ubi DD. apud quos videre poteris plures prærogativas, quibus Doctores gaudent. Et eorum privilegia extenduntur etiam ad fratres illorum, dum vivunt in communi Paſchal. *loc. cit.* Natt. *conſ.* 1. & 25. Probatur etiam uno teſte. Maſcard. *de prob. q.* 11. Farin. *de teſt. q.* 63. *num.* 26. Capon. *diſc. for.* 52. non probatur tamen per ſimplices enunciativas. Rot. apud Bich. *dec.* 507. *n.* 8. maxime ſi ſunt de recenti, vel emanarunt ab ipſa parte.

2 Doctores gaudent privilegiis militum in teſtando, quæ fuerunt conceſſa propter dignitatem militiæ, non vero illis, quæ fuerunt conceſſa propter imperitiam illorum; uti teſtandi ſine ſolemnitatibus, & apicibus Juris; quia milites præſumuntur ignorare dictas ſolemnitates. *L.* 1. *ff. de milit. teſtam.* quæ ignorantia non militat in doctore, cui turpe eſt ignorare leges, in quibus verſatur. *L.* 2. *§. Servius aut Sulpitius ff. de Orig. Jur.* quod vero fruantur militum privilegiis, inde provenit, quia in majore ſunt dignitate conſtituti, quam milites, & utiliorem Reipublicæ navant operam. *L. advocatos. Cod. de Advocat. diverſ. Jud.* Hinc Doctor poteſt teſtari, licet mutus, aut ſurdus. Halbritter, *de privileg. Doctor. fol.* 40. Dian. *p.* 7. *tr.* 6. *reſ. ult.* Suæ tamen concubinæ relinquere, aut donare non poſſunt. Mantic. *de tacit. lib.* 21. *tit.* 3. *n.* 14. & 15.

3 Doctor quod ſit præferendus nobilibus, aut militibus, vide Grat. *diſc. for. cap.* 111. *num.* 85. ubi dicit, quod in actibus doctoreis præferatur Doctor, in militaribus miles. Capon. *diſc. for.* 52. Tuſch. *litt. N. concl.* 48.

4 Doctor Canonum eſt capax præbendæ Theologalis; quia Canones ſunt pars Theologiæ. S. Congr. apud Pignatell. *com.* 1. *conſ.* 147. Garz. *de Beneſ. p.* 3. *c.* 2. *num.* 64

5 Pro debito civili carcerari non poteſt. *L. medicos. Cod. de profeſſ. & medic. lib.* 10. Paſchal. *loc. cit. n.* 74. Farin. *loc. cit.* ubi ampliat, & limitat. Menoch. *de arbitr. q.* 88. *nu.* 7. gloſ. *in d. L. medicos.* Car. de Graſſ. *de except. in prælud. nu.* 100. & DD. apud Scacc. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 46. *num.* 17. niſi ſit ſuſpectus de fuga. Neque pro crimine levi, ſed tantum pro gravi. Scacc. *loc. cit. num.* 26. Limit. concluſ. cum ſe obligavit in forma cameræ cum Juramento: tunc enim carcerari poteſt. Eccleſ. *obſ. for.* 124. *num.* 11. Farin. *de carcer. q.* 27. *n.* 58.

6 Atteſtans de conſuetudine non probat, niſi pro illo loco, in quo eſt ipſe verſatus. Gabr. *de prob. concl.* 4. *ſub num.* 1. Seraph. *dec.* 1349. Sperel. *dec.* 132. *nu.* 40. Coccin. *deciſ.* 123. *num.* 27. & ut ſupra in verb. *conſuetudo numer.* 45. maxime ſi conſtet de conſuetudine contraria. Dian. *p.* 10. *tr.* 8. *reſ.* 3. Et illius dictum juxta legem, quam citat, debet intelligi. Grat. *diſc. for. cap.* 213. *n.* 33.

7 Si eſt advocatus, tenetur ſub peccato mortali gratis patrocinari cauſis pauperum, gravi neceſſitate laborantium, ſi nullus alius patrocinari poteſt, ut vult Bonac. *in Decalog. diſp.* 10. *qu.* 3. *pun.* 4. Navar. *in man. cap* 25. & a Judice poteſt compelli ſub pœna privationis, niſi cauſa excuſet. *L. providendum. Cod. de poſtul.* P. Pirhing *lib.* 1. *decretal. tit.* 37. *n.* 3.

8 Conductus ad annum, pro omni lite naſcitura, vel movenda illo anno, poteſt mercedem conventam juſte exigere in utroque foro, licet nulla fuerit lis exorta; quia per eum non ſtetit, & obligatio, quam advocatus interpoſuit, eſt pretio æſtimabilis, & ſi cliens plures habuiſſet lites, ratione quarum ſalarium conventum fuiſſet exiguum, deberet advocatus eſſe contentus. Dian. *p.* 2. *tr.* 15. *reſ.* 42. Rot. coram Durand. *dec.* 53. & 103. Barr. *in L.* 1. *§. divus. num.* 8. *ff. de var. & extraordin. cognit.* Gutierrez *pract. quæſt. lib.* 1. *q.* 23. Armilla *in verb. advocatus num.* 16. Zachias *de ſalar. q.* 52. *num.* 37. Natta *conſ.* 452. *nu.* 2. *vol.* 2. Rot. *deciſ.* 330. *num.* 2. *p.* 1. *rec.* ſive in lite ſuccubuerit, ſive victoriam reportaverit. *arg. L. ſed an ultro. ff. de negot. geſt. §.* 1. *gl. in cap.* 8. *diſt.* 83. non ſecus ac medico ſolvenda eſt merces, licet ægrotus moriatur. cit. gloſ. Carocius *de loc. & conduct. tit. de fruct. & lit. expenſ. q.* 8. *nu.* 11. Tiraquel. *de nobilit. cap.* 29. *num.* 55. Bald. *in L.* 1. *Cod. de Suffrag.* Zach. *loc. cit. n.* 62.

Saltem in foro externo non poteſt paciſci de quota litis, quidquid ſit in interno. Dian. *p.* 2. *tr.* 16. *reſ.* 49. Farin. *qu.* 106. P. Pirhing *lib.* 1. *tit.* 37. *§.* 2. *n.* 21. & adeſt *Conſtitutio Pii V.* incip. *Univerſi agri Dominici. §.* 18. quæ habetur in Bullar. magno *tom.* 3. *fol. mihi* 201. aliter privatur advocationis officio per ſententiam ſaltem declaratoriam. Navar. *conſ.* 1. *de procur.* Sylveſt. *in verb. advocatus, num.* 14. Marcheſan. *in prax. commiſſion. de commiſſ. appell. de cauſa mercedis. §.* 1. *fol.* 1195. *num.* 51. Durand. *dec.* 53. *n.* 1. Zach. *loc. cit. a num.* 69. neque contrahere poteſt cum cliente, niſi palam. Paſchal. *de patr. pot. p.* 1. *cap.* 4. *num.* 11. Et paciſcens de quota litis tenetur ad duplum, & expenſas factas amittit, & contra illum juratur in litem. Farin. *qu.* 106. quæ prædicta procedunt etiam in pacto de nimis magno palmario. vide *DD. citatos.* & de hac materia vide late Caroc. *de locat. & conduct. tit. de fructibus, & lit. expenſ. q.* 8. *in prim. part. a n.* 77. 9

Licet non poſſit in foro externo eſſe judex in cauſa, cujus fuit patronus, propter affectionem, & juris præſumptionem, juxta *L. Prætor. ff. de Juriſd. omn. Jud.* Menoch. *de arbitr. quæſt.* 73. *num.* 4. in foro tamen interno, in quo attenditur ſola veritas, poteſt. Dian. *p.* 3. *tr.* 5. *reſ.* 56. 10

Advocatus poteſt conſulere ſecundum probabilem, relicta probabiliori, etiam in cauſa ſanguinis, non tantum in probabilitate Juris, ſed etiam in probabilitate facti; tenetur tamen clienti ſuo manifeſtare minorem probabilitatem ſuæ cauſæ, aliter erit obligatus ad reſtitutionem expenſarum, & ad reſarcienda damna. Dian. *p.* 2. *tr.* 13. *reſ.* 4. quod autem poſſit conſulere juxta minus probabilem, ideo eſt, quod opinio, quæ advocato eſt minus probabilis, poſſit eſſe judici magis probabilis; ob quam rationem poteſt etiam in cauſa dubia patrocinari. Dian. *loc. cit. reſ.* 6. Angel. *in verb. advocatus. num.* 17. & idem Dian. *p.* 9. *tr.* 8. *reſ.* 62. hæc Diana; ſed quod advocatus non poſſit patrocinari, aut conſulere pro parte minus probabili, contra opinionem, quam credit probabiliorem, verius judicat Fagnan. *in c. ne innitaris, de conſt. n.* 387. *ſeqq.* etiamſi hoc ſuo clientulo pandat; quia nemo poteſt conſulere alteri id, quod ipſe abſque peccato exequi non poteſt. *cap. error, cum duob. ſeqq. diſt.* 83. Sanctus Thom. 2. 2. *q.* 71. *art.* 3. Canoniſtæ *in cap. tua nos, de homic.* ſed cliens non poteſt agere cauſam minus probabilem, nec Judex pro illa parte ſententiam ferre; cum uterque teneatur ſequi ſententiam probabiliorem, ut dicemus infra in praxi *dubitantium. nu.* 6. Navar. *in manual. cap.* 25. *num.* 28. & 201. *verſ. qui a principio,* ubi, quod ſi advocatus ſuſcepit cauſam, quam credidit probabiliorem, ſi poſtea comprehendat minus probabilem, teneatur illam deſerere. & DD. apud cit. Fagnan. Imo tenetur conſulere ſecundum forum interius, & non ſecundum externum. Fontanell. *deciſ. Cathalon.* 154. *num.* 18. apud Paul. Rubeum *in annot. ad deciſ.* 3. *Rot. Roman. p.* 3. *rec. num.* 40. ubi etiam *numer.* 41. quod ſcienter impugnans veritatem, contra Spiritum ſanctum peccare dicatur. 11

Tenetur de culpa levi. Ita Molin. *de Juſt. tr.* 1. *t.* 3. *d.* 370. Navar. *de reſt. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 3. & alii apud Dian. *p.* 2. *tr.* 15. *reſ.* 59. qui tamen contrariam putat eſſe probabiliorem. 12

Et ſi propter ejus negligentiam, vel imperitiam, Cliens perdit cauſam, tenetur ad reſtitutionem: Item ad omnia damna reſultantia parti ex defenſione injuſtæ cauſæ. Bonac. *in Decalog. diſp.* 10. *q.* 3. *pun* 4. 43

Licet non poſſit eſſe teſtis pro eo, pro quo eſt patrocinatus. *L. fin.* ibi gloſſ. *de teſtib.* ob ſuſpicionem corruptionis. *L. fin. C. de aſſeſſor. in fin.* pro parte tamen, contra quam patrocinatur, poteſt cogi ad teſtificandum, & debet: quia, quod fuit introductum in favorem 14

rum semper est bonæ fidei. Ansaldus *de Jurisd. par. 1, tit. 10. cap. 6.* Bal. *in L. 2. C. de rescinden. vend.*

4 Dans causam contractui bonæ fidei, illum irritat. Sperel. *dec. 150. a n. 50.* ubi allegationes & DD. secus in re levi. In contractu stricti juris vero econtra. *L. dolo*, & ibi glos. *verb. nascitur. C. de inutil. stipul.* nisi dolum passus velit stare contractui, juxta Gomez *ut infra*. Plura vide *Contractus, sponsalia & matrimonium*.

5 Dolus superveniens, vel incidens, sed non dans causam contractui, illum non irritat in utroque foro. *L. si quis affirmaverit. & L. eleganter, ff. de dol.* Gomez *var. ref. tom. 2. cap. 2. num. 21. vers. secundus casus.* Sanch. *de matr. lib. 1. disp. 64.* Dicitur dare causam contractui, quando sine illo contractus non fuisset celebratus; dicitur incidens, quando sine illo contractus fuisset celebratus, sed aliis conditionibus. Sanch. *loc. cit.*

6 Dolus non præsumitur, sed potius error, & ideo debet probari. *L. dolum. Cod. de dol.* Ciarl. *contr. for. cap. 2. num. 53.* apud quem Menoch. *cons. 533. num. 26.* Dec. *cons. 162. num. 11.* Crav. *cons. 151. num. 11.* Farin. q. 89. & cum sit quis latens in animo, probatur indiciis, & conjecturis, uti dictum supra. Farin. *loc. cit. inspect. 2.* Menoch. *l. c. num. 44.* quales sunt, primo solitum, si nimirum quis est solitus in similibus delinquere. Secundo ex qualitate facti, si nimirum de sui natura est mala. Tertio ex transgressione legis, vel statuti, vel omissionis solemnitatum. Quarto ex actu facto cum personis suspectis, tempore prohibito. Item in actibus, qui sunt de genere prohibitorum. Item ex mendaciis, & ex clandestinitate. Honded. *cons. 100. num. 35. lib. 2.* Farin. *q. 103. nu. 257.* de quibus; ac pluribus aliis, vide late Mascard. *de probat. concl. 531.* Menoch. *l. c. a n. 42. seqq.* Barbos. *axiom. loc. cit.*

7 Conjecturæ excludentes dolum sunt desumendæ, primo, ex qualitate personarum, uti subditorum respectu Principis, rusticorum, minorum, mulierum, & militum. Mascard. *de prob. d. concl. 531.* Menoch. *d. præs. 3. a num. 18. & de retin. possess. remed. 3. num. 636.* Secundo, ex causæ defectu. Hinc dolus non præsumitur, ubi lucrum non est, vel commodum, vel illud est leve. Mascard. & Menoch. *ll. cc.* Merlin. *decis. 216. num. 5.* gloss. *in cap. accedens, de crim. falsi.* Tertio ex eo, quod fit lege permittente, vel palam, vel solito. Quarto, ex actu gesto in personam benevolam. *DD. cit.* Quinto, ex obedientia Superioris, vel necessitate officii. Sexto, ex temporis intervallo. *DD. cit.* & pro doli exclusione semper militat juris præsumptio. Bich. *dec. num. 1. & 10.*

8 Dolus in alienatione prohibita, præsumitur ex scientia prohibitionis. Ciarl. *contr. for. cap. 43. num. 53.* maxime si alienans negligit recuperare post scientiam prohibitionis: nam tunc incidit in pœnam. Fusar. *de substit. q. 718. n. 1. & seqq.*

9 Dolus apparet in læsione ultra dimidium. Covar. *in cap. quamvis. p. 3. §. 4. de pact. in 6. nu. 3.* Gail. *lib. 2. obs. 147. n. 8.* Ciarl. *contr. for. cap. 219. num. 113. 114. & 115.* & quod dolus ex proposito præsumatur ex enormissima læsione, voluerunt plurimi DD. apud Gabr. *com. concl. tit. de arbitr. concl. 3. num. 49. L. omnes. §. Lucius. ff. quæ in fraud. cred. arg. L. si superstite. §. un. C. de dol.* Item in distractione pignoris viliori pretio. Rot. apud Bich. *dec. 95. num. 15.* Dec. *cons. 180. n. 6.* Barat. *dec. 75. nu. 7.* Item in eo, qui distulit agere, & non egit nisi post mortem alicujus informati. Menoch. *de præs. lib. 3. præs. 135. a num. 19.* Rot. apud Bich. *dec. 160. num. 7.* Item in eo, qui monitus judicialiter ad exhibendam aliquam scripturam penes eum existentem, exhibere recusat. Ludovis. *dec. 521. n. 6.* Menoch. *de præs. lib. 2. præs. 91. nu. 4.* Rot. apud Bich. *loc. cit. nu. 8. & dec. 178. num. 6.* Item in venditore non patefaciente emptori onera rei venditæ inhærentia. Rot. apud Bich. *dec. 638. nu. 3.* ubi Gratian. *dec. March. 13. n. 19.* aut aliquod vitium. Menoch. *loc. cit. num. 73.* Plures casus, in quibus præsumitur dolus, vide apud cit. Menoch.

10 Quær. an dolus Episcopi in occultando processum noceat Ecclesiæ, vel successoribus? Resp. negative; quia ipse non est Dominus bonorum, & jurium Ecclesiæ, sed administrator; Dominus vero est Deus, cui bona fuerant oblata. Bal. *in L. Jubemus. Cod. de SS. Eccles.* & probatur *ex cap. cum venerabilis. §. intelleximus. vers. licet autem. de except. & cap. delictum. 76. de R. J. in 6.* Rot. apud. Bich. *dec. 202. num. 13.* maxime, quando successor non venit ad causam prosequendo factum occultationis, sed pro tuitione jurium. *ibid. num 14.* Limit. si successor continuaret in possessione rei, vel commodi ex dolo antecessoris ad eum delati; tunc enim diceretur in eodem dolo continuare. Rot. *loc. cit. n. 17. & in decis. 325. n. 21. p. 9. rec. tom. 2.*

Dolus tertii, quando est causa immediata acquisitionis, nocet acquirenti, licet de dolo non participarit. Surd. *cons. 373. num. 34.* Rot. apud Bich. *dec. 395. num. 8.* Menoch. *de arbitr. cas. 395. num. 12.* 11

Dolus impetrantis excluditur, quoties in impetratione majorem qualitatem expressit. Rot. *decis. 4. sub num. 6. in fin. in antiq.* apud Bich. *dec. 325. num. 23.* 12

Dolus licet requiratur in pœna legali, juxta *L. si quis major. Cod. de transact.* Seraph. *dec. 819. num. 5.* tamen in conventionali non requiritur. Seraph. *loc. cit.* quia strictius interpretatur pœna legalis, quam conventionalis. Molin. *de contr. disp. 317. nu. 3* Rot. apud Bich. *dec. 470. nu. 19.* Laym. *in Theol. mor. lib. 3. tr. 4. cap. 16. num. 12.* 13

Dolus in omittendo non dicitur verus dolus, sed præsumptus. Farin. *q. 87. & 88. de delict.* Surd. *dec. 216.* Rot. 331. *num. 3. p. 3. rec.* Menoch. *de præs. lib. 4. præs. 164. num. 9.* 14

Doli capax in foro interno dicitur, qui potest peccare, etiam in ordine ad susceptionem Baptismi. *cap. 1. ubi Abb.* Butrius, & Hostiensis *de delict. puer.* Farin. *in prax. q. 92.* Menoch. *de arbitr. cas. 57. nu. 41.* Ciarl. *contr. for cap. 42. nu. 8.* Clar. *in §. fin. quæst. 60. num. 1. & 2.* Bursat. *cons. 231. num. 9.* 15

Dolus verus non cadens in speciale delictum, & nominatum, punitur arbitrarie, & alias regulariter punitur pœna illius delicti, in quo intervenit. de quo vide Farin. *quæs. 90.* Menoch. *d. præs. 3. lib. 5. num. 2.* Præsumptus dolus mitius punitur. Farin. *quæs. 87.* Et dolus commissus contra aliquem, quando potest purgari actione ex contractu, in quo dolus ipse intervenit, cessat actio de dolo civilis, quæ in subsidium tantum datur, & ideo non procedit actio criminalis, nec punitur dolus criminaliter. Bal. *cons. 14. ad fin. vers. sed & illud: & cons. 15. circa princ. lib. 1. & alibi*, ac alii apud Caball. *resol. crim. cap. 1. num. 15.* Et sine magna, ac evidenti calliditate, non datur actio de dolo. tex. *in L. eleganter. §. fin. ff. de dol.* Et etiam ob enormissimam læsionem non datur contra patrem, ob verecundiam, sed actio in factum. *L. si superstite. §. un. C. de dolo.* Neque datur ex simplici mendacio sine calliditate, & animo lucrandi dicto, ut ad tex. *in d. L. eleganter. §. fin.* docet Merlin. *decis. 216. num. 8.* Menoch. *loc. cit. n. 62.* 16

Discrimen autem inter actionem de dolo, & actionem ex dolo, seu quæ oritur ex dolo, puta in factum &c. vide *in L. 9. §. 1. ff. quod fals. tut. auth. L. 1. §. 1. L. 3. §. 5. & L. 4. ff. si mensor falsum mod. dixerit*, sicut & inter actionem de dolo, & actionem, quæ dolum coercet. *L. 8. in fin. ff. de tribut. act.* Et actio de dolo est semper famosa. *§. 2. inst. de pœn. temer. litig.* Barbos. *axiom. d. lib. 4. cap. 44. axiom. 10.* hinc conjecturæ illum probantes debent esse adeo urgentes, & concludentes, ut aliud inferre non possint. Castr. *in d. L. dolum. n. 2. C. de dolo.* Rot. *decis. 325. p. 9. rec. tom. 2. num. 4.* Menoch. *loc. cit. n. 44.* Ludovis. *decis. 169. sub n. 2.* 17

Dolus in delictis sufficit, quod in genere interveniat, etiamsi error contingat in corpore. Hinc occidens Paulum, cum voluerit per dolum occidere Petrum, punitur pœna homicidii ordinaria, de quo tamen vide DD. pro & contra apud Caball. *resol. crim. cas. 31. num. 9.* 18

Dolus de præterito remitti potest, non autem de futuro. Menoch. *de arbitr. cas. 337. num. 14.* Caball. *loc. cit. cas. 115. num. 12.* Sicut etiam dolus præsumptus remitti potest, non autem verus. Menoch. *de præs. lib. 4. præs. 164. num. 9. & d. lib. 5. præs. 3. num. 10.* Rot. *decis. 331. n. 1. p. 3. rec.* ubi exempla videre poteris. tex. *in L. si unus. §. illud. ff. de pactis. L. conveniri. ff. de pact. dotal.* 19

Dolus cum dolo compensatur, quando agitur civiliter: secus, si agatur criminaliter. Barbos. *loc. cit. axiom. 22. L. viro. 40. ff. sol. matr. L. si ambo. 10. §. 1. ff. de compensat. L. si duo. 37. ff. de dolo malo.* Alciat. *de præsumpt. regul. 3. præs. 27. num. 2.* ubi etiam quod habenti bonam causam liceat uti fraudibus ad excludendas fraudes al- 20

terius

terius patris. *cap. dominus.* 23. *q.* 2. & talis dolus dicitur bonus, & solertia. *L.* 1. §. *non fuit. ff. de dol.* sic qui per dolum recuperavit, quod suum erat, non tenetur ad restitutionem. Bal. *in L. ult. de dolo.* apud Barbos. *l. c. axiom.* 15. ubi etiam, quod advocatus habens justam causam possit decipere adversarium. *arg. cit. c. dominus.* Et de dolo, ac captiosis verbis, quibus se solent ludentes mutuo decipere, vide Alciat. *l. c.*

An vero liceat per dolum extorquere veritatem a Reis, illosque dicta confessione punire, vide Alciat. *l. cit.* & ibi Addend.

D O M I C I L I U M.

Praxis Domicilii.

1 Domicilium in aliquo loco non contrahitur sine animo ibi perpetuo manendi. Quando enim non apparet de tali animo, non censetur mutatum domicilium originis, ad tex. *in L. cives. C. de incol. l.* 10. Rot. *decis.* 589. *n.* 12. *p.* 5. *rec. to.* 2. *Surd. cons.* 346. *nu.* 12. Gratian. *disc. for. c.* 569. *n.* 5. Ciarl. *contr. for. c.* 109. *a n.* 16. Abb. *in c. fin. de Paroch.* Dian. *p.* 8. *tr.* 2. *res.* 15. & ut infra *nu.* 7. Neque ad hoc sufficit habitatio in loco ratione officii exercendi. Ita Rot. apud Rub. *dec.* 436. *p.* 5. *rec. tom.* 2. *n.* 16. Bar. *in L. quaesitum. ff. de leg.* 3.

2 Illud potest contrahi in aliquo loco, licet in illo non fuerit habitatum decem annis, modo cum habitatione concurrat declaratio animi, & aliquod adminiculum. Ciarl. *contr. for. c.* 83. *per tot.* Menoch. *de arbitr. cas.* 86. Tusc. *litt. D. concl.* 599. & 596. Mascard. *de prob. concl.* 534. Gail. *l.* 2. *obs.* 35. *nu.* 7. Ciarlin. *contr. for. c.* 83. *n.* 10. Rot. apud Merlin. *dec.* 193. *n.* 1. & 3. Imo contrahitur in momento, & in ictu oculi, si constet de animo contrahere volentis, saltem ex verisimili conjectura. Host. Abb. & Socin. *in cap. fin. de Paroch.* & DD. *mox supra cit.* nec est necesse ad hunc effectum, quod quis res suas cum familia illuc detulerit: hoc enim, & similia considerantur in dubio, ad eliciendas praesumptiones; secus vero quando adest aperta animi declaratio, tum ex verbis, tum ex facto, quando quis actualiter alio migravit. de quo Rot. *decis.* 629. *n.* 13. *p.* 4. *rec. tom.* 3. ad tex. in *L. cives. C. de incol. l.* 10. Menoch. *de arbitr. cas.* 86. *n.* 2. Animus tamen non sufficit sine actuali habitatione in loco electi domicilii. *L. domicilium. ff. ad municip.* Salyc. *in L. juris ordinem. n.* 8. *C. de jurisd. omn. jud.* apud Eccles. *obs. for.* 112. *n.* 14. Et domicilium vere quis habere dicitur, ubi transtulit majorem partem bonorum, & ibi habitat. *L. Senatores. C. ubi Senat. vel clariss. d. L. cives. C. de incol. l.* 10. Eccles. *l. c. n.* 19. Praesumitur contractum ex unica conjectura non levi, licet non adsit perpetua habitatio. Farin. *in fragment. litt. D. n.* 207. & 210. apud Ciarlin. *c.* 83. *n.* 12.

3 Domicilium potest quis habere in pluribus locis, non solum ratione habitationis. *cap. ex parte, de for. comp.* & ibi glos. *in verb. Andegavensi. L. assumptio.* §. 2. *ff. ad municip. d. L. Senatores. C. ubi Senat. vel clariss.* glos. *in cap. statutum.* §. *cum vero. verb. ejusdem civitatis, de rescr. in* 6. Eccles. *l. c. nu.* 16. sed etiam ratione originis, & habitationis. Rot. *decis.* 670. *n.* 24. *p.* 4. *rec. tom.* 3. quae sunt invicem compatibilia, & unum aliud non evellit. Rot. *l. c. nu.* 25. In duobus locis ratione habitationis non acquiritur, nisi quis in utroque loco aequaliter habitet, saltem moraliter. Gobat. *de imped. matr. cas.* 18. *sect.* 2. *num.* 513. Sanch. *de matrim. l.* 3. *disp.* 24. *n.* 2. & 3. Guazzin. *ad defens. reor.* 1. *c.* 26. *n.* 18. ubi quod tunc quis in utroque citari possit.

4 Domicilium contrahens in loco, censetur se obligare ad onera, & statuta illius. *DD. cit.* & Seraph. *dec.* 1018. & ibi potest conveniri; quia domicilium habitationis facit aliquem subditum, & praeponderat domicilio originis. Tusc. *litt. D. concl.* 500. Ciarl. *d. c.* 83. *n.* 6. & in dubio per *domicilium* intelligitur domicilium habitationis. Capon. *disc. for.* 295. glos. *in c. statutum.* §. *cum vero verb. unam dietam. ad med. de rescr. in* 6. Eccles. *d. obs.* 112. *n.* 19. Guazzin. *ad defens. reor.* 1. *c.* 26. *n.* 24.

5 Domicilium transferens perdit civilitatem, & originem quoad ejus effectus, & commoda (quidquid sit quoad alios effectus) si alienavit omnia sua bona libera, post 10. vel 20. annos. Rol. *cons.* 79. *a nu.* 29. Mascard. *de prob. concl.* 1146. *n.* 22. Ciarl. *c.* 37. *n.* 58. Et ut civilitatis privilegio fruatur absens, requiritur, ejus consanguineos sustinuisse onera, non tantum propria, sed etiam absentem tangentia ratione loci. Ciarl. *d. c.* 37. quod non praesumitur, nisi viverent in communi Tusc. *litt. H. concl.* 7.

Porro civilitas patris acquisita ratione originis transit ad filios, non autem nepotes. *L. filios. Cod. de municip. l.* 10. & DD. apud Noal. *de transmiss. cas.* 32. Ludovis. *dec.* 372. *n.* 6. Boss. *in pract. crim. de foro comp. n.* 38. Alex. *cons.* 16. *n.* 9. *l.* 5. glos. 1. *in d. L. filios.* & sic possunt compelli ad munera dictae Civilitatis. *DD. cit.* nisi nepotes fuissent nati vivo adhuc Avo. Civilitas vero Patris acquisita per Domicilium, vel incolatum, non transit ad descendentes; quia domicilium est mutabile ex voluntate patris. Noal. *l. c.* & sic filius civilitatem patris sequitur, illique adstringitur, non vero domicilium. *L. assumptio.* §. *filius.* & *L. libertus.* §. *patris. ff. ad municip.* & ibi glos. & duobus locis, scilicet ex civilitate, & domicilio obligari, si aliunde illud contraxit. glos. *in d. L. filios. verb. domicilii. C. de municip. l.* 10. *L. ult. ibid.* Rot. *decis.* 436. *n.* 27. *p.* 5. *rec.* secus acquisita ex pacto, & conventione inita cum Civitate; nam quatenus verba non repugnent, haec transit ad filios, & descendentes; quia contractus transmittitur ad haeredes. *arg. L. si pactum. ff. de prob.* Noal. *l. c. a n.* 4. & *per tot.* ubi plura. Marta *de success. legal. p.* 3. *q.* 15. *art.* 1. *n.* 10. dummodo contractus non sint mutabiles ex voluntate contrahentium; uti commodatum. Item *l. c.* Amplia, licet filii fuerint nati, antequam pater esset civis. Dian. *p.* 8. *tr.* 7. *res.* 39. Imo civilitas & origo acquiritur etiam ex Baptismo; quia per Baptismum dicimur nasci, *cap. debitum de Baptism.* dummodo absit omnis fraus. Grat. *disc. for. c.* 75. *n.* 1. & 17. Paschal. *de patr. pot. p.* 3. *cap.* 2. *n.* 35. Pyr. Corrad. *in prax. dispens. Apostol. l.* 4. *cap.* 5. *nu.* 33. Ciarl. *contr. for. c.* 149. *a n.* 11. acquiritur etiam ex nativitate fortuita uti peregrini. Felin. *in cap. Rudolphus. de rescript.* Ciarlin. *l. cit.* & *DD. cit.* nam Civis originarius quis proprie dicitur, qui nascitur in Civitate. *L. cives. C. de Incol.* Tusc. *litt. C. conclus.* 275. Riccius *in prax. sacram. ordinis resol.* 269. Et civis quis probatur ex testibus deponentibus, aliquem habitasse semper in aliquo loco, & in illo natum fuisse, ibique votum habuisse a Communitate. Rot. apud Rubeum *dec.* 436. *par.* 5. *rec.* ubi plura de hac probatione. 6

Redeundo ad domicilium nostrum illud praesumitur translatum ex lapsu decennii; quia praesumitur amissus animus repatriandi. Mascard *de probat. conclus.* 1146. Ciar. *contr. for. c.* 37. *n.* 58. & 59. Rota *divers. dec.* 327. *a n.* 1. *par.* 1. Secus ex habitatione accidentali sine animo ibi perpetuo manendi. Abbas *cons.* 100. Rol. *cons.* 29. Capon. *loc. cit.* Sperel. *dec.* 157. *nu.* 13. Ciar. *c.* 131. *n.* 54. & 57. Hinc famuli non contrahunt domicilium in loco, in quo serviunt, ullo tempore. Ciar. *loc. cit. c.* 10. *n.* 141. Bossius *in prax. tit. de foro compet.* Tusc. *litt. D. conclus.* 591. Farin. *in prax. quaest.* 7. sicut nec mercatores, studiosi, ac alii causa studiorum, mercaturae, dignitatis, litis, aut melioris educationis alio se transferentes, absque animo ibi perpetuo manendi. Rot. *dec.* 389. *n.* 11. *p.* 5. *rec. tom.* 2. *L.* 2. *C. de incol. l.* 10. *cum pluribus concordantibus* apud cit. Rot. tum quia etiamsi quis per centum annos in uno loco habitaret, absque animo ibi perpetuo manendi, non contraheret domicilium. Beltram. ad Ludovis. *dec.* 279. *n.* 26. tum quia domicilio originis nunquam censetur renunciatum, nisi per expressam animi declarationem, aut habitationem decennalem. *DD. cit.* & *L. assumptio. ff. ad municip.* & Gratian. *ut infra.* & quia domicilium in loco non praesumitur contractum, nisi quis in eo habitaverit per decem annos. *d. L.* 2. *C. de Incol. l.* 10. Mascard. *de probat. conclus.* 535. Tusc. *litt. D. conclus.* 596. Gratin. *discept. for. c.* 824. *n.* 38. Guazzin. *ad defens. Reor. defens.* 1. *c.* 26. *n.* 9. & 12. Trancheain. *cons.* 31. *n.* 16. Neque contractum censetur per habitationem quatuor mensium. Sanz. *de matrim. l.* 3. *disp.* 24. Ciar. *controv. f. c.* 131. *n.* 67. Gobat. *de Impedim. matrimon. cas.* 18. *n.* 512. 7

Domicilium contrahendi animus non probatur concludenter ex eo, quod quis uxorem duxerit in aliquo loco, secus in uxore, quae fit civis quoad domicilium habitationis in loco viri. de quo Rot. *decis.* 473. *n.* 7. *p.* 4. *rec. tom.* 1. ubi Honded. *cons.* 6. *n.* 4. *vol.* 2. quando 8

tamen

ramen aliquis uxorem duxit in aliquo loco, & apud eam transtulit lares, ibique habitavit, præsumitur, & probatur animus contrahendi domicilium. Alciat. *conf.* 719. *n.* 5. Menoch. *arbitr. caf.* 86. *n.* 28. Ciarlin. *contr. for. c.* 83. *n.* 11. & tunc observatur statutum domicilii uxoris in ordine ad dotis restitutionem, ut post Bal. *in L. ult. n.* 4. *C. si a non compet. judic.* Dec. *conf.* 283. *n.* 8. Rimin. jun. *conf.* 23. *n.* 122 tenuit Rot. *dec.* 98. *n.* 8. *p.* 15. *rec.* etiamsi contractus fuerit alibi celebratus. Surd. *conf.* 164. *sub n.* 32. *verf. tertio in fin.* Mantic. *de tacit. l.* 3. *tit.* 8. *n.* 2. & 3. Gratian. *disc. for. c.* 609. *n.* 24. apud Rot. *decif.* 85. *n.* 8. *p.* 14. *rec.* alias est regula, quod observetur statutum domicilii ipsius viri. Gratian. *l. c.*

9 Volunta contrahendi domicilium præsumitur ex aditione hæreditatis delatæ sub conditione in illo loco habitandi, & commorandi. DD. apud Merlin. *decif.* 193. *n.* 2.

10 Domicilium potest acquiri ab infante, pupillo &c. per tutorem, aut patrem, tanquam legitimum administratorem, puta adeundo hæreditatem pro filio, cui fuerat delata sub dicta conditione ibi commorandi. Bart. *in L. un. n.* 2. *C. ubi pet. tut. & curat.* Bald. *in L.* 1. *n.* 6. *C. ad municip. l.* 10. relati a Rota coram Merlin. *d. dec.* 193. *n.* 8. quia in pupillo, infante &c. non requiritur expressus animus contrahendi domicilium, sed ille insurgit, & resultat, ex acquisitione, & retentione majoris partis bonorum, cum continuatione habitationis. Bart. *in L. placet. n.* 2. *ff. ad municip. & in cit. L. un. n.* 1. & 2. *C. ubi pet. tut. & curat.* apud cit. Merlin. *n.* 6. & 7.

11 An aliquis sit subditus, non attenditur domicilium originis, sed habitationis. Ceph. *conf.* 317. *n.* 53. Seraph. *decif.* 843. *n.* 1. & alii apud Ciarlin. *d. c.* 83. *nu.* 5. Et quod domicilium mutare non possit subditus in præjudicium jurisdictionis Judicis prævenientis, aut partis, tenet Ecclesia *observ. for.* 112. *n.* 16. ad tex. *in cap. proposuisti, de for. comp.* & refert Jas. *in L. heres.* §. *si quis n.* 5. *ff. de judic.*

12 Quær. quid juris si in dubio, an quis majorem partem suorum bonorum, vel tantum aliquam partem, quis hoc probare debeat? Resp. satis esse ostendere, quod quis bona possideat in loco, in quo habitat, nec opus esse probare, quod illa sit major pars, sed id spectare ad illum, qui asserit quem possidere majorem partem bonorum alibi, quam ubi habitat, cum ibi præsumatur, quis habere majorem partem bonorum suorum ubi habitat. Ita Guazzin. *ad defens. reor.* 1. *c.* 26. *n.* 11. & apud illum DD.

13 Domicilium habere dicitur Clericus, ubi beneficium habet, & ibi habitat, licet a paucis annis, & ideo ibi erit citandus, & puniendus, licet ibi tunc non habitet. Guazzin. *l. c. nu.* 19. & apud illum Roman. *conf.* 342. *vol* 2. *verf. est etiam nulla. & conf.* 361. *verf. nec refragatur.* & alii.

14 Plura requisita ad contrahendum domicilium, vide apud DD. *in cap. fin. de Paroch.* Socin. *in cap. ult. de for. comp.* Menoch. *de arbitr. d. caf.* 86. *per tot. & de præsumpt. l.* 6. *præf.* 42. Gratian. *disc. for. c.* 181. & ibi de Luca. Tranchedin. *consult.* 16. *per tot.* Guazzin. *d. defens.* 1. *c.* 26. *per tot.* & alios passim, & in ordine ad sacros Ordines, ac matrimonium, vide infra in verb. *Ordo*, & *matrimonium*. vide etiam in verbo *Forus*.

15 Quibus interim hic adnotare placuit, quod suspecta domicili translatio pro matrimonio non suffragetur, de quo Rot. *decif.* 305. *n.* 21. *p.* 15. *rec.* ubi Tondut. *quæst. & resol. civil. p.* 2. *c.* 62. *n.* 13. *feqq.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. glof.* 9. §. 1. *nu.* 113. & quamvis, ut quis Parochianus efficiatur, opus non sit expectare, ut majori anni parte in Parochia habitaverit, sed in ictu, & momento oculi id fieri possit, ut supra *nu.* 2. tamen id accidit, quando constat, quem a suo domicilio discessisse animo non redeundi, alias secus. Rot. *decif.* 162. *n.* 20. & 21. *d. p.* 15. *rec.* ubi alia Rot. *in una Mutinen. matrimonii* 27. *Februarii* 1657. *coram Dunozet.* quod non præsumitur, nisi probetur *ut supra n.* 1. & 7. & quamvis etiam hoc subinde consistat solum in animo, utpote voluntas non redeundi, & ideo aliter probari non possit, quam juramento, ob regulam, quod in pendentibus ab animo stari debeat dicto asserentis cum juramento, se tale quid in animo habuisse, ut pluribus comprobat Seraph. *de privileg. juram. privileg.* 1. *a n.* 3. hæc tamen regula (quando etiam huic casui applicari posset) esset limitanda primo, quando animus aliter probari potest, quam per juramentum. glof. *in* §. *æque. verb. iniquum. inst. de except.* DD. apud Seraph. *l. c. n.* 20. Limit. secundo, quando militat aliqua præsumptio in contrarium. glof. *in L. non est verisimile. verb. præsumptioni circa princ. ff. de eo, quod met. cauf.* DD. apud Seraph. *loc. cit. n.* 22. quam tamen limitationem tunc demum admittit Alciat. *de præf. reg.* 3. *præf.* 16. *numer.* 2. *in fin.* quando præsumptio est efficacior juramento, alias secus. Limit. tertio, quando jurare volens, esset persona suspecta de perjurio; quia tunc non defertur juramentum. arg. tex. *in cap. ille qui.* 22. *q.* 5. *cum aliis concordantibus.* ibidem Seraph. *l. c. n.* 29. *feqq.* qui præter alios citat Card. *in Clem uni, d. jurejur. ver. porro.* 12. *quæf.* Angel. *in L. qui in judicio de accusat.* maxime si persona sit solita fidem frangere; quia semel malus, semper præsumitur malus in eodem genere delicti. per *not. jur.* & præsumitur calumniari, qui semel calumniatus est. Crav. *conf.* 75. *n.* 9. apud Seraph. *loc. cit. & n.* 40. ubi plura. Limit. tertio, quando agitur de magno præjudicio. Addend. ad Alciat. *loc. cit. ad fin.* hinc hoc erit Judici arbitrarium, qui considerabit qualitatem præsumptionis, & conditionem personæ, quæ jurare vult. Menoch. *de præf. l.* 1. *quæf.* 77. *n.* 14. & ibi Abb. *in cap. ult. n.* 9. *qui matr. accuf. poff.* Dec. *in cap. pastoralis. nu.* 7. *de except.* & hæc quoad forum externum, quidquid sit in interno.

DOMINIUM.

Praxis Dominii.

1 Dominium quod transferatur per sententiam, tenent aliqui apud Fachin. *l.* 1. *contr. jur. c.* 62. & probant *ex* §. *ult. in fin. inst. de off. Jud. & L. statu liberi a cæteris.* 29. §. *un. verf. sed verissimum.* ibi: *nec interesse, quo genere quisque dominus ejus fieret. ff. de stat. liber.* quia factum Judicis videtur factum ab ipsa parte. *L. si ob causam. Cod. de evict.* alii tenent contrarium, quia per sententiam res adjudicatur parti sub conditione, quod sit ejusdem: vel ergo est, & jam sententiam habuit dominium: vel non est: & non transfertur. Fach. *loc. c. ex L.* 3. §. *subtilius. ff. de condict. cauf. data.* glof. *in exceptio. ff. de excep. rei jud.* ubi quod id procedat, etiamsi fuerit secuta traditio. Cyn. & alii apud eundem a Jasone cit. *in L. ex hoc jure. nu.* 44. *ff. de Just. & Jur.* Et quod non sufficiat decretum Judicis, nisi sequatur traditio, vide Bichium *dec.* 161. *nu.* 6. Gratian. *disc. for. c.* 545. *n.* 38. glof. *in* §. *fin. inst. de offic. jud.* Mangil. *de subhast. quæf.* 26. *a n.* 4. Infantibus vero acquiritur per solam stipulationem Notarii in omni contractu. Tusc. *litt. D. concl.* 641.

2 Dominium Capellæ, vel sepulturæ vendi non potest, secus jus utendi. Riccius *in prax. p.* 1. *ref.* 39. non probatur illud ex insignibus. Idem. *ref.* 596. Bonac. *de Simon. disp.* 1. *q.* 4. §. 6. Limit. in antiquis; quia tunc probari potest per conjecturas. Rot. *decif.* 81. *num.* 13. *p.* 5. *tom.* 1. & *decif.* 193. *num.* 2. *p.* 2. *rec.* Rot. apud Bich. *dec.* 100. *nu.* 5. quales sunt insignia &c. Riccius *loc. cit. num.* 4.

3 Dominium non probatur sola fructuum perceptione. Cyriac. *contr.* 564. *n.* 5. & est plene, & concludenter probandum, tanquam fundamentum intentionis agentis. Rot. apud Bich. *dec.* 44. *nu.* 10. *ex L. nimis grave. Cod. de test.* Rol. *conf.* 57. *n.* 9. *l.* 1. Aym. *conf.* 157. *n.* 13. Rot. *dec.* 150. *n.* 2. *p.* 1. *rec.*

4 Dominium, etiam Ecclesiæ, non probatur sola investitura ad favorem infeudantis. Rot. *decif.* 193. *n.* 2. *p.* 2. *rec.* Curt. jun. *conf.* 41. *num.* 8. Rym. *conf.* 124. *n.* 11. Mascard. *de prob. concl.* 542. nisi concurrant alia adminicula, uti antiquitas temporis, renovatio investituræ, continuata Canonis solutio, enunciativæ partis adversæ in pluribus occasionibus. Farin. *dec.* 193. Mascard. *loc. cit.* Ciarl. *contr. for. cap.* 8. *numer.* 8. Pajatel. *exped.* 81. *num.* 11. *feqq.* Bichius *dec.* 100. Item ex confessione adversarii. Idem *decif.* 402. & aliis. Rot. *d. decif.* 193.

5 Probatur emptione, maxime concurrente bona fide, & longa possessione. *L. cum res. Cod. de prob.* Mascard. *prob. concl.* 612. Ludovif. *dec.* 133. *num.* 1. Ciarl. *c.* 92. *nu.* 6. Limita in præjudicium tertii, quia posset vendi res aliena. glof. *in cit. L. cum res. verb. vacuam.* Bich. *dec.* 44. *num.* 7. Castr. *in L. proprietatis. num.* 3. *Cod. de prob.* Cyriac. *contr.* 268. *n.* 15. & *contr.* 537. *num.*

16. Burat.

26. Burat. dec. 424. n. 4. nisi probato dominio venditoris. Ludovis. loc. cit. Pajatel. exped. 81. n. 11. Afflict. decis. 23. num. 4. ubi quomodo hoc dominium probetur, & apud illos Alex. cons. 98. vol. 2. & cons. 11. vol. 4. & alii.

6 Dominium pecuniæ amittitur commixtione cum alia, facta; sicut etiam in aliis rebus, dummodo concurrat bona fidea, & justa causa; secus in lusu, qui non est justa causa. Fachin. lib. 11. contr. jur. cap. 51. & 52. ubi late. Rot. apud Bichium dec. 627. nu. 20. quando nempe separari amplius non possunt, alias secus. vide tex. & DD. in §. cum ex aliena inst. de res. divis. L. si alieni. 78. ff. de solut. L. idem Pomponius 5. §. sed si plumbum ff. de rei vend.

7 Dominium supremum Principis non potest præscribi, uti nec potestas suprema. Abb. in cap. per venerabilem, qui fil. sint legit. & in cap. cum non liceat, de præscr. & probatur ex L. competit. Cod. de præscr. Covar. in reg. possessor. p. 2. §. 2. nu. 7. Fachin. lib. 13. contr. jur. c. 81.

8 Dominium utile, quod habet laicus emphyteuta Ecclesiæ, est quid laicale, & subjicitur statutis, & legibus, ac jurisdictioni Laicorum. Albert. Brun. de statut. fœm. exclus. art. 8. q. 2. Felin. & Dec. in cap. quæ in Ecclesiarum. num. 95. de constit. Tiraquel. de retr. lignag. §. 1. gl. 13. num. 8. Clar. in §. emphyteusis. quæs. 48. Menoch. de arbitr. cas. 180. num. 10. & 12. Marta de Jurisd. p. 4. cas. 17. & alii apud Ciarl. contr. for. c. 17. nu. 20. ob rationem; quia dominium utile emphyteutæ (ut ipsi dicunt) est separatum a dominio directo; quia directum est penes dominum, utile vero penes emphyteutam. DD. cit. Jo. Andr. Butr. & Abb. in cap. quoniam frequenter, ut lit. non contest. Grass. de effect. Cler. eff. 1. nu. 177. & 403. Verum non est recedendum a contraria, quam tenent DD. infr. cit. eo quod dominium utile sit ejusdem rationis, cujus est persona dominii directi, cui adhæret; quia bona sunt accessoria personæ, & quia dominium utile est connexum cum directo, quod spectat ad Ecclesiam, & connexorum idem est Judicium. Bero. in cap. quæ in Ecclesiarum. n. 9. de constit. Feder. de Sen. cons. 245. num 3. Gemin. in cap. fin. nu. 14. de for. comp. in 6. Farin. dec. crim. 305. num. 3. Tusc. litt. O. concl. 136. nu. 10. Fulgos. cons. 166. & alii, & pro omnibus Rot. in una Rom. domus. die 19. Jan. 1611. coram Coccin. impress. post Pacif. de Salvian. decis. 238. Thom. del Bene de immun. Eccles. p. 2. cap. 10. dubit. 16. per tot. Rot. decis. 89. nu. 5. p. 10. & decis. 42. per tot. p. 6. & decis. 325. p. 15. rec. ubi cum aliis pluribus Rotalibus decisionibus, reprobata priori, hanc secundam opinionem utraque parte informante comprobant, rationibus utriusque opinionis acerrime examinatis. Et quod talis emphyteuta, sive dominus utilis collectari non possit, dicemus infra in verb. Emphyteuta. qui Doctores proinde cum aliis pluribus ab eisdem relatis tanquam verum defendunt, dominium hoc utile, etiamsi sit penes laicos, remanente directo penes Ecclesiam, non esse quid pure Laicale, nec posse Judicem laicum in illo cognoscere; etiamsi agatur inter meros laicos, nec esse subjectum statutis Laicorum, quos vide. & Oldrad. cons. 240. n. 1. Surd. cons. 57. num. 23. ubi, quod dominium utile vere, & proprie, una ac eadem res sit cum dominio directo, & ejus naturæ, ut directum semper sequatur, sicut incrementum alluvionis, & insulæ. Gratian. disc. for. c. 447. n. 21. & 23. ubi, quod propter auctoritatem Rotæ difficile sit ab hac opinione recedere. Cyriac. contr. for. c. 12. n. 67. seqq. qui alios innumeros citant.

9 Dominium mediante clausula Constituti præcedente titulo habili transfertur. Bich. dec. 65. n. 4. ubi Bal. in L. 1. C. quando liceat ab emptione recedere. Jas. cons. 91. n. 8. l. 1. Rota decis. 46. n. 2. impress. post cons. Farinac. Per traditionem clavium non transfertur, sicut nec possessio, si illas tradens non est possessor, vel dominus. Bichius dec. 500. n. 11. L. clavibus 74. ff. de contrah. empt. & ibi glos. & in L. qua ratione §. item si quis merces. verb. proprietatem. ff. de acquir. rer. dom. Hilprecht in §. Item si quis numer. 3. Instit. de rerum divis.

10 Rei legatæ statim, ac hæres non solvit, transit ipso Jure in legatarium, & quidem a die obitus testatoris. Bichius dec. 132. num. 41. & dec. 590. num. 5. ubi Bar. in L. 1. num. 13. ff. de legat. 1. Rota apud Bich. l. c. Jas. & Aretin. in L. qui Roma. §. duo fratres nu. 27. ff. de V. O.

11 Dominium patris continuatur in filio sine nova acquisitione. Paschal. de patr. pot. par. 4. cap. 1. num. 7. ad tex. in L. cum ratio. in princ. ff. de portion. quæ liber. damnat. L. scripto. ff. unde liberi. alias, uti & possessio sine animo non acquiritur. Rota apud Bich. dec. 172. num. 5. L. 3. & L. quemadmodum. ff. de acquir. possess. Bal. in L. non dubium. nu. 18. C. de LL. Put. dec. 276. num. 5. lib. 3. Honded. cons. 18. lib. 2. n. 45. Rot. coram Ludovis. dec. 252. num. 4. & sic tunc dicitur acquiri titulo lucrativo, scilicet extraneo. Paschal l. cit. nu. 6. tex. in L. un. C. de impon. lucrat. descript. l. 10.

12 Dominium pecuniarum ad illum spectat, ad cujus creditum sunt descriptæ in libro Banchi. Bichius dec. 541. nu. 2. Rot. decis. 377. n. 5. ad med. p. 1. rec. quia dominium pecuniarum transfertur mediante descriptione in banco ad creditum alicujus. Bich. dec. 500. n. 2. qui citat Rotam post tract. Postii de manutenendo dec. 377. n. 5. quæ est in cit. p. 1. rec.

13 Dominium rei emptæ per maritum spectat ad uxorem, si post emptionem declaravit fuisse emptam de pecuniis dotalibus, & ad eam spectare. Bich. dec. 64. n. 4. Si vero non constat, pecunias fuisse dotales, cum præsumantur propriæ ementis, res empta erit mariti; quia res spectat ad ementem nomine proprio; maxime instrumentum habet clausulam ad habendum. quæ demonstrat emptorem sibi, & non alii acquirere voluisse. Idem nu. 6. & 7. Imo licet emerit pecuniis dotalibus, sed nomine proprio, sibi acquirit, & uxor tantum habet actionem pro repetitione pecuniarum in casum restitutionis dotis. Idem dec. 115. nu. 14. licet pecuniæ dotales marito fuissent solutæ cum expresso pacto, quod investirentur ad favorem uxoris. Bich. loc. cit. num. 115. Cavaller. dec. 221. n. 4. Gratian. discept. for. cap. 204. n. 3. L. nihil prohibet. & L. multum. C. si quis alteri vel sibi.

14 Dominium rei emptæ, & traditæ non acquiritur emptori ante solutionem pretii etiam cessante speciali reservatione favore venditoris. Bich. dec. 204. n. 5. Lim. si fuit habita fides de pretio, & venditor dominium sibi specialiter non reservavit. Idem loc. cit. num. 16. & dec. 552. n. 4. ubi Faber in C. l. 4. tit. 33. defin. 6. n. 1. Anton. de Amatis res. 3. n. 43. Dicitur habita fides, si emptori fuit data dilatio ad solvendum, vel scivit sibi statim solvi non posse.

15 Dominium rei venditæ reservatum venditori præsumitur ex clausula precarii in instrumento venditionis adjecta. Bich. dec. 629. numer. 4. quæ tamen præsumptio excluditur stantibus clausulis translativis dominii in emptorem. Idem dec. 627. nu. 34. Gratian. discept. for. c. 523. n. 13.

16 Dominus directi agens ad devolutionem tenetur probare rei identitatem per evidentes probationes. Bich. dec. 84. n. 1. & 9. ubi Maresc. l. 1. var. res. cap. 12. num. 33. Alex. cons. 57. nu. 7. Aym. cons. 293. num. 7. & quomodo identitas probanda sit, vide late Maresc. loc. cit. per tot. Rot. decis. 295. p. 1. rec. ubi de probandis confinibus. & decis. 150. ibid. & finita emphyteusi per mortem ultimi Emphyteutæ manutenendus est contra illius successores ratione civilis possessionis, quando devolutio est clara, & non dubia. Idem dec. 216. num. 19. & dec. 402. num. 1. sicut manutentio illi non competit, quando renovationi locus est, neque tenetur, qui renovationem petit, bona emphyteutica a se possessa dimittere Domino directi, ut iterum sibi ab eodem restituantur. Idem dec. 411. n. 2. Valasc. consult. 157. n. 29. vers. in quo articulo. Non potest ante sententiam Judicis capere possessionem rei emphyteuticæ ob lineam finitam devolutæ. Rota post tract. Pajatell. dec. 1. n. 4. vide Emphyteusis.

17 Dominus directi non potest antiquas investituras alterare in præjudicium comprehensorum. Bichius dec. 326. n. 4. ubi Menoch. cons. 61. n. 20. Ruin. cons. 37. n. 18. Potest tamen durante investitura investire alium de consensu ultimo comprehensi. Rot. post tract. Pajatel. dec. 19. n. 1. & 2. ubi multo magis id admittitur in summ. Pontifice. Bich. loc. cit.

18 Si post moram incursam recipit ab emphyteuta canones, dicitur velle perseverare in locatione, & moram remit-

remittere, licet illos cum præservativa receperit. Bich. dec. 341. num. 20. secus in solutione canonum decursorum ante caducitatem, seu illius declarationem. Ibid. num. 21. & censetur alienationem approbasse, si de Jure approbare potest. Ibid. num. 47. Fachin. lib. 1. contr. Jur. cap. 99. Clar. in §. emphyteusis. quæs. 19. Corbul. de caus. privat. ob non solut. canon. limit. 21. Marescot. lib. 2. var. res. cap. 138. num. 6. Surd. cons. 86. num. 14. Burat. dec. 124. numer. 10. vide etiam quæ tetigimus in prax. claus. Apost. num. 22. ubi de clausula sine præjudicio caducitatis.

19 Dominus directi pro canonibus decursis, & non solutis, non habet actionem hypothecariam, vel personalem in re scripta exequibilem contra tertium possessorem rei emphyteuticæ. Bar. in L. fin. Cod. de jur. emphyt. Roderic. de ann. reddit. lib. 2. q. 22. num. 43. Rot. dec. 659. num. 4. p. 3. rec. apud Bich. dec. 611. num. 6. nisi emphyteuta in instrumento pro observatione contractus se, & sua bona obligaverit; contrarium tamen, & quod habeat actionem hypothecariam, tenet Bald. in auth. si quas ruinas. num. 9. Cod. de SS. Eccles. Grat. disc. for. cap. 36. num. 34. Sperel. dec. 98. num. 15. Cassad. dec. 3. num. 2. de locat. Afflict. decis. 95. per tot. Pac. de Salvian. interd. inspect. 3. cap. 4. num. 540. præsertim si primus acquirens pro observatione contentorum in investitura omnia bona hypothecavit. Fulgin. de Jur. emphyt. tit. de controv. emphyt. q. 31. num. 7. maxime si successor scivit prædium esse emphyteuticum. Afflict. loc. cit. sub num. 6. Bich. l. c. num. 4. & ibi Roman. cons. 311. num. 2. & 3.

20 Si fecit declarationem de renovando investituram, ut cogi possit ad renovandum, requiritur, quod illa reducatur ad actum. Bich. dec. 411. num. 5. alias talis declaratio resolvitur in simplicem voluntatem, vel propositum, quod ad renovandum non obligat Ibid. num. 6. ubi Molin. de Just. tom. 2. tr. 2. disp. 202. sicut nec obligat tractatus de renovando, L. contractus. Cod. de fid. instrum. Mant. de tacit. lib. 4. tit. 3. nu. 10. Cyriac. contr. 452. num. 16. tex. in L. juris gentium. 7. §. adeo autem. in princ. ibi: re nondum secuta &c. ff. de pact. L. contractus. 17. circa fin. C. de fid. instrum. Inst. de empt. & vend. in princ. vers. in his autem. ad med. ibi: donec enim aliquid deest ex his, & pœnitentiæ locus est &c.

21 Agens ad caducitatem contra hæredem emphyteutæ, debet probara, quod hæres habuerit scientiam bonorum emphyteuticorum. Bich. dec. 485. num. 23. quæ quidem præsumitur ex cohabitatione, licet hæc præsumptio non militet in minore. idem num. 24. neque militat ex retentione liberculi, in quo solutiones canonum adnotantur. Idem num. 25. Neque ex solutione canonum, cum credere potuerit canones solvi ex contractu censuali. Idem num. 26. Mascard. de prob. concl. 1080. Mant. de tacit. lib. 22. tit. 27. nu. 40. Corbul. de caus. privat. ob non solut. can. limit. 20. n. 14.

22 Emphyteusin ad se reversam, si nolit pro se retinere, tenetur dare proximioribus agnatis, ita contra Fachin. lib. 1. contr. jur. cap. 100. Bich. dec. 57. num. 1. Gabr. de Jur. emphyt. concl. 1. num. 1. & 14. Plura in verbo Emphyteusis.

23 Dominus tenetur, etiam ante Judicis sententiam, de domino a suis famulis in famulatu suo aliis dato, & quidem in duplum; quia mala electio est in culpa, & electori imputatur; juxta tex. in L. 1. ff. de his, qui dejecer. & effuderint. Abb. in cap. licet, de rest. spol. Farin. in prax. q. 110. cap. 3. Sperel. dec. 57. nu. 5. & 6. Dian. p. 7. tr. 7. res. 73. Bonac. de restitut. disp. 1. q. 3. pun. 7.

24 Dominus non incidit in excommunicationem, si ejus procurator cum sufficienti mandato, puta cum generali mandato cum libera alienat rem Ecclesiæ, salvo Beneplacito Apostolico, & venit ad rei traditionem ante illius impetrationem; quia ad incurrendas non sufficit ficta alienatio; alienatio enim facta a procuratore tribuitur Domino per fictionem. Ricc. in prax. par. 1. res. 54. ubi communior DD. Natt. cons. 445. post Alex. cons. 39. vol. 1. Imo sunt, qui tenent, requiri mandatum speciale ad faciendum cadere dominum in pœnam. Crescent. dec. 5. de prab. Seraph. dec. 439. apud Riccium loc. cit.

25 Dominus non tenetur præstare salarium infirmis famulis pro tempore infirmitatis, nisi fuerint in extrema necessitate. Dian. p. 1. tr. 8. res. 86. Covar. lib. 3. var. res. cap. 13. num. 8. Zachias de salario q. 68. num. 14. & hanc de jure veriorem, & communem vocat Caroc. de locat. tit. de famul. num. 24. ubi tamen num. 23. contrariam vocat de æquitate, & pietate veriorem, multique apud eundem, & Dian. illam defendunt. Imo famulus tenetur solvere expensas domino, quas fecit in sua infirmitate, nisi essent modicæ. Prat. ad Paschal. de patr. pot. p. 1. cap. 3. Bat. in L. si uno. § item cum quidem ff. locat. Anchar. & Imol. in cap. potuit, de locat. Genuen. in prax. Archiep. cap. 56. n. 2.

Dominus expellens famulum ante tempus sine magna causa, tenetur ad totam mercedem, si aliis suas operas non locaverit, aut locare potuerit. Bonac. de contr. disp. 3. q. 7. pun. 4. quia non stat per famulum, quin serviat toto anno, pro quo promisit servire, & sic implevit suam promissionem. cap. imputari, 41. & cap. cum non stat. 66. de R. J. in 6. Rot. apud Zachiam. de salar. quæs. 68. num. 12. & 15. Pratus ad Paschal. de patr. pot. par. 1. cap. 3. vers. quid si famulus. L. qui operas. ff. locati. Caroc. ut infra num. 19. Ut tamen per famulum stet, debet, quandocumque a Domino fuit requisitus, redire, & operas suas præstare usque ad totum tempus conventum, aliter dicitur per ipsum stare. d. L. qui operas. ff. locat. Caroc. de locat. tit. de famul. q. 10. sub num. 20. Zach. loc. cit. num. 16. Si tamen res non sit amplius integra, sed famulus aliis suas operas locaverit, non tenebitur redire, & debebitur illi salarium præteriti temporis. Prat. ad Paschal. l. c. vers. sed pulchra est indagatio. Zachias l. c. num. 17. Vel debebit adhibere diligentiam, ut possit aliis suas operas locare, aliter non potest petere totum salarium. Zach. num. 18. Justa vero causa expellendi est, si non vult obedire, in quibus tenetur, vel aliquod damnum Domino attulit factis, vel verbis. Bonacos. de famul. q. 129. & 213. Zach. loc. cit. num. 19. Si vero Dominus sensit tantum damnum ex famuli discessu, quantum commodum habuit ex ejus servitio, non tenebitur etiam solvere salarium temporis præteriti ob mutuam compensationem Bonacos. loc. cit. q. 109. Dian. p. 3. tr. 6. res. 15. Zach. loc. cit. cit. n. 22. dummodo Dominus hoc damnum probet, saltem per juramentum. arg. L. si quando. Cod. unde vi. cap. fin. de iis, quæ vi, metusve caus. Mascard. de prob. concl. 471. n. 1. Zach. n. 24. apud quos DD. plura. 26

Dominus non potest cogere suos subditos, vel vasallos accedere sua molendina, nisi juvetur privilegio, præscriptione legitima, aut consuetudine præscripta. Thes. dec. 16. licet in investitura adsit clausula „ cum molendinis. Afflict. dec. 388. Capon. disc. for. 230. Cancer. p. 3. cap. 15. apud quos plura de hac materia, uti de præscriptione hujus servituris, & prohibitionis, ne alius possit nova molendina construere. 27

Dominus fundi est præferendus aliis in perceptione fructuum ex fundo, excepto mutuante semen Pajarel. exped. & annot. 86. vide debitor. num. 112. & 126. vers. item sub eadem. 28

Dominus census in emptione rei censuatæ, aliis est præferendus. Cenc. de cens. p. 2. cap. 2. q. 1. a. 3. num. 1. Ciarl. cap. 521. num. 2. Merlin. decis. 210. & 386. & potest hoc jus aliis cadere. Cyriac. contr. 254. num. 18. & 19. & si illo irrequisito fuit alii vendita, habet jus retractus. Seraph. dec. 1474. Cenc. loc. cit. vide in verbo census. a n. 60. seqq. 29

Dominus directi, cum emphyteusis transit in manus mortuas, scilicet Ecclesiam, vel Ecclesiasticos, potest illos cogere ad vendendum intra annum, ut reincidat in manus privatorum. Specul. de emphyt. §. nunc aliqua. num. 142. Clar. in §. emphyt. q. 33. Maresc. lib. 3. var. res. cap. 3. n. 17. qui loquitur de emphyteusi, cujus Dominus directus est Ecclesia. 30

Dominus feudi, feudum sibi apertum ob feloniam vasalli, potest illud, etiam vasallo mortuo ad se trahere, etiam contra hæredes. Fachin. lib. 7. contr. Jur. cap. 104. Clar. in §. feudum. q. 65. ubi id admittit in delicto notorio, & inexcusabili: alias secus; quia esset iniquum agere de delicto mortui, qui se defendere non potest. Lucratur melioramenta feudi ad se reversi ob culpam Vasalli. Consentiens alienationi feudi sine clausula „ salvo Jure directi. sibi non præjudicat in Jure directo. Fachin. lib. 7. q. 83. Schroder. de feud. p. 4. cap. 8. plura vide in littera Feudum. An transmittat jus privandi vasallum, vide Nnal. de transmiss. cas. 49. An possit alienare vasallos, vide infra verb. Vasallus. Potest prohibere 31

hibere venationem in suo fundo, & sibi reservare, modo id non cedat in damnum vicinorum, propter multiplicationem ferarum. Bonac, *de restit. disp.* 1. *q.* 3. *pun.* 7. *n.* 13. *vers. rursus*.

32 Dominus domus, in qua fuit ortum incendium, tenetur reficere damnum passo ob dirutas ædes, ne ultra grassaretur, & in subsidium vicini. Farin. *q.* 110. *n.* 148. *cap.* 3.

DONATIO.

Praxis Donationis.

1 Donatio alia est simplex, alia propter causam. Simplex non est contractus bonæ fidei, neque stricti juris; quia donatio simplex est mere liberalis, sine ulla obligatione, neque supponens ullum tractatum. Gratian. *disc. for. c.* 781. *n.* 33. Cutell. *de donat. discurs.* 1. *part.* 1. *n.* 35.

2 Donatio simplex dicitur, quæ ob solam liberalitatem, & ob nullam aliam causam fit. *L.* 1. *ff. de donat.* Gratian. *l. c. cap.* 782. *n.* 17. *&* 21. Ciarlin. *contr. for. c.* 9. *n.* 24. ubi Cravet. *cons.* 959. *num.* 9. Decian. *cons.* 3. *n.* 19. *lib.* 1. gloss. *in L. licet. C. de pact. verb. mortis causa*. Facta ob causam impulsivam non dicitur simplex, sicuti facta, ut faciat uxori suæ contra dotem, non est simplex, sed potius dotatio, obstante clausula *vere, pure, & libere:* quia tunc hæc clausula non facit donationem simplicem, sed per errorem aut fraudulenter videtur adjecta. *DD. mox. cit.* ubi Rimin. jun. *cons.* 283. *n.* 32. & de donatione propter nuptias, quod illa non sit simplex donatio, sed contractus, vide Cutel. *l. c. a n.* 36. *seqq.*

3 Donatio non subsistit inter patrem & filium. *L.* 2. *Cod. de inoff. donat.* Mant. *de tacit. lib.* 2. *tit.* 42. *nu.* 16. Bich. *dec.* 207. *n.* 24. Ciarlin. *d. c.* 9. *n.* 28. etiamsi sit jurata, secundum aliquos apud Fach. *lib.* 3. *cont. Jur. c.* 77. & apud Ciarl. *loc. cit. cap.* 9. *n.* 28. sed contrariam sententiam, quod nempe juramento firmetur, defendit Clar. *in §. donatio. q.* 8. *num.* 8. Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 27. *num.* 1. Gabr. *de donat. concl.* 4. *num.* 1. *&* 3. Rot. coram Pennia *decis.* 499. *n.* 1. *inter ejus select.* Fachin. *loc. cit.* Ciarlin. *contr. for. cap.* 137. *nu.* 2. Addit. ad Clar. *loc. cit. n.* 50. *vers. donatio ipsa.* & uti de donatione facta ultra 500. Solidos absque insinuatione late defendit Gail. *pract. observat. lib.* 2. *c.* 39. *a n.* 12. & apud illos alii plurimi, qui de communi hujus affirmativæ opinionis testantur: quia juramentum servari debet, quod servari potest sine detrimento animæ jurantis, per nota jura, & alibi late diximus; & hoc non sit contra bonos mores Juris Canonici; & Gail. *l. c. obs.* 38. *num.* 8. Paschal. *ut infra a n.* 61. secundum quos idem debet dici, si fuit facta sub vinculo fidei, vel cum clausula „ *pro jurato*. Limit. principalem conclusionem in donatione facta studiorum causa; nam hæc valet; quia talis donatio dicitur peculium quasi castrense. vide Mantic. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 14. *nu.* 3. *&* 6. Clar. *in §. donatio. q.* 8. *nu.* 6. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 29. *n.* 8. Diana *p.* 8. *tr.* 6. *res.* 23. Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 4. *a nu.* 21. Limita præterea in donatione remuneratoria. *DD. mox cit.* & Gad. *lib.* 2. *pract. observat.* 38. *num.* 5. *&* 6. ubi, quod tunc debeat filius probare merita, nec stetur patris assertioni; & Rot. *decis.* 586. *n.* 16. *p.* 5. *rec. tom.* 2. Fachin. *loc. cit. cap.* 76. Bene verum est, quod licet donatio ante emancipationem non valeat, per emancipationem confirmetur. Fachin. *lib.* 5. *cap.* 78. Paschal. *de patr. potest. p.* 1. *cap.* 4. *n.* 31. Sicuti confirmatur etiam per mortem patris, nisi antea fuerit revocata. Dian. *loc. cit. res.* 35. Gomez *tom.* 2. *variar. cap.* 4. *n.* 17. *&* 18. Clar. *in d. §. donatio. qu.* 9. modo tamen secuta sit ante mortem traditio, aut vera aut ficta, de quo Paschal. *loc. cit. a num.* 58. Clar. *loc. cit.* ubi DD. Et si fuit facta propter matrimonium, ut posset nubere nobiliori, valet, neque est computanda, nisi magna inæqualitas inter filios oriretur, secundum aliquos apud Fachin. *libr.* 5. *contr. jur. d. cap.* 78. ubi regulariter donatio simplex non confertur. *& lib* 6. *c.* 64. *& lib.* 12. *cap.* 46. Dian. *l. c. res.* 36. At quod donatio propter nuptias, causa dotis, augmentum dotis &c. debeat imputari in divisione bonorum, licet vocetur simplex, docent Mangil. *de imputat. quæst.* 28. *n.* 27. Thesaur. *dec.* 46. Ciarlin. *contr. for. cap.* 77. *n.* 13. Paschal. *l. c. nu.* 48. *arg. tex. in L. ut liberis. C. de collat.* & alii cum ipso Fachin. *lib.* 6. *d. c.* 64. *& d. lib.* 12. *c.* 46. Plura de hac materia donationis inter patrem, & filios, vide apud *DD. cit.* & de materia collationis, dicemus in verb. *filius*. An vero mater possit donare filio, vide Dian. *loc. cit. res.* 34. Gomez *d. cap.* 4. *n.* 25. *ad fin.*

4 Donatio valida potest revocari, vel ob ingratitudinem, de qua infra *n.* 29. vel ob supervenientiam filiorum, & hoc, sive donatio fuit facta alicui extraneo, ut *in L. si unquam. C. de revoc. donat.* sive sit facta filio, contra quam filii supervenientes possunt agere de inofficiosa donatione, ut in *L. si totas. C. de inoff. donat.* de quibus late Joseph. Altograd. *contr.* 63. *per tot.* Clar. *in §. donatio. quæst.* 22. *&* 23. *per tot.* Gomez *variar. tom.* 2. *c.* 4. *a n.* 11. & DD. *ut infra*. Et an id procedat etiam in donatione rei particularis, relinquitur arbitrio Judicis. Fachin. *lib.* 3. *contr. jur. cap.* 88. Menoch. *de arbitr. cas.* 133. *n.* 2. Clar. *d. quæst.* 22. *nu.* 5. vide etiam late Alciat. *de præsumpt. reg.* 1. *præs.* 13. *per tot.* & ibi Addend. Certe donatio magna ob dictam supervenientiam, revocatur *cit. L. si unquam*, licet patri donanti filii præmoriantur; quia militat eadem ratio, quod scilicet, si pater de filiis cogitasset, non donasset, & donatio habet implicitam hanc conditionem, *si filii non nascentur*. Fachin. *l. c. c.* 90. Conciol. *alleg.* 74. *nu.* 10. ubi Fontanel. *de pact. nupt. claus.* 5. *gloss.* 8. *p.* 3. Rot. *decis.* 591. *n.* 8. *p.* 3. *rec.* Mantic. *de tacit. lib.* 21. *tit.* 10. *n.* 20. Gomez *l. c.* Clar. *d. q.* 23. *n.* 9. qui tenet, quod, si donatio non sit revocata, morte filiorum reconvalescat. Et conclusio ampliatur, ut donatio revocetur etiam ob supervenientiam filiorum illegitimorum, si fuerint legitimati. *Dian. p.* 8. *tr.* 6. *res.* 62. Clar. *d. q.* 23. *n.* 6. ubi *n.* 7. quod si filii illegitimi tempore donationis jam erant nati, sed post illam primum legitimati, donatio non infringatur.

5 Limita præterea, si donatio fuit facta favore Ecclesiæ; quia cit. *L. si unquam*, utpote facta ab Imperatore, non ligat Ecclesiam, & donatio facta Ecclesiæ dicitur facta favore animæ, favor autem animæ præfertur favori liberorum. *c. ult.* 17. *q.* 4. Fachin. *l. c. c.* 86. quamvis de æquitate Canonica revocari possit, ne Ecclesia, quæ est cultrix justitiæ, locupletetur cum jactura filiorum contra mentem S. Augustini *in cit. cap. ult.* 17. *q.* 4. & hoc saltem pro quantitate legitimæ filiis postea natis debitæ, de quo vide late Covarruv. *var. res. lib.* 1. *cap.* 19. *per tot.* Altograd. *cit. controv.* 63. *a nu.* 39. Clar. *d. q.* 23. *num.* 2. Gabriel. *commun. concl. tit. de donat. concl.* 2. *n.* 61. Ludovis. *decis.* 539. *n.* 5. apud quos DD. cum enim legitima & ipsa contineat causam piam. Bero. *cons.* 26. *lib.* 2. *sub num.* 8. imo sit favorabilior qualibet pia causa, ac Ecclesia qualibet. arg. *cit. cap. ult.* ideo non minuitur, sed potius detrahitur de relictis ad pias causas. *auth. si qua mulier.* & ibi DD. *Cod. de sacros. Eccles.* DD. apud Ludovis. *loc. cit.*

6 An vero donatio revocetur ob supervenientiam filiorum, si sit juramento firmata? Resp. affirmative. Clar. *d. quæst.* 23. *numer.* 1. Rot. *d. decis.* 519. *numer.* 6. *&* 7. *p.* 3. *rec.* Mantic. *de tacit. libr.* 21. *tit.* 10. *n.* 29. quia etiam juramentum, quod sequitur naturam actus, cui apponitur, habet hic hanc tacitam conditionem, *rebus sic stantibus*.

7 Porro per supervenientiam filiorum non revocatur donatio in totum, sed usque ad legitimam filiis postea natis debitam, tanquam inofficiosa, si sit facta uni filio, & postea nascantur alii. *d. L. si totas. Cod. de inoff. donat.* secus si sit facta extraneo; nam tunc revocatur in totum. *cit. L. si unquam. C. de revoc. donat.* & ita distinguunt Gomez *d. cap.* 4. *n.* 11. *ante med.* Gabr. *l. c. n.* 3. Clar. *loc. cit. q.* 24. *n.* 1. Covarruv. *d. c.* 19. *n.* 1. Mangil. *de imputat. quæst.* 99. *nu.* 33. *&* 36. limita ut infra *n.* 11. Et jus revocandi donationem inofficiosam transmittitur. Noal. *de transmiss. cas.* 46. *n.* 10. & infra *n.* 13.

8 Prædicta limita primo, si pater cogitasset de filiis, vel renunciasset dictis. *L. si unquam, & L. si totas*, secundum aliquos apud Dian. *loc. cit. res.* 59. quæ cogitatio, & renunciatio debet esse specifica, & individualis, nec sufficit renunciatio generalis, per verba *renuncians omni legum auxilio* &c. ut per Roman. *cons.* 264. *n.* 3. Alex. *in L. penult. n.* 25. *C. de pactis*, relatos a

Rot.

Rot. *d. dec.* 591. *n.* 6. & 7. Mangil. *l. c.* *q.* 103. *nu.* 7. 8. 11. Gabriel. *d. concl.* 2. *n.* 49. & 64. ubi *n.* 50. quod stetur declarationi ipsius donantis, quod ipse non cogitaverit de filiis, stantibus, & concurrentibus conjecturis, apud quos plura videre poteris ad intelligentiam cit. *L. si unquam.* & *L. si totas.* Paschal. *de jur. patr. potest. p.* 1. *c.* 8. *nu.* 110. Intellige tamen quoad præjudicium donantis, non vero quoad præjudicium liberorum postea natorum, qui, non obstante renunciatione prædicta patris donantis, poterunt agere de inofficiosa &c. Paschal. *d. c.* 8. *n.* 111. vide etiam Thesaur. *dec.* 121. *n.* 6. Clar. *l. c. q.* 24. *n.* 1. post mortem tamen patris donantis, non vero eo vivente, quia eo tempore nullum jus habent. Mangil. *de imputat.* *q.* 100. *n.* 6. & 8. Imo quod etiam ipse donans, si renunciaverit dispositioni. *L. si unquam*, possit nihilo minus juvari beneficio cit. *L. si totas*, & in illius vim donationem revocare usque ad legitimam filiis postea natis debitam, defendunt DD. apud Joseph. Altograd. *d. controv.* 63. *nu.* 11. plura de hac materia renunciationis *d. L. si unquam*. vide etiam apud Mangil. *de imputat.* *q.* 102. & 103. *seqq.* ubi per plura capita examinat hanc materiam revocationis donationis ob filiorum supervenientiam.

9 Limita secundo in donatione remuneratoria, quæ non est proprie donatio. Gabriel. *l. c. n.* 45. Rot. *dict. decis.* 591. *num.* 10. *p.* 3. *rec.* & *DD. in d. L. si unquam.* Clar. *in §. donatio. d. q.* 23. *nu.* 3. quatenus tamen æquivalet meritis. Dian. *d. res.* 65. & ut infra *nu.* 17. vide late Paschal. *de patr. potest. p.* 1. *c.* 4. *a n.* 46. *seqq.* quin valet tantum pro rata meritorum. Gabr. *l. c.* Costa *de portione rata.* *q.* 75. Clar. *l. c.* & dummodo merita probentur, aliter non valet. Ciarlin. *contr. for. c.* 33. *n.* 125. Rot. *d. decis.* 591. *n.* 10. Clar. *l. c. q.* 3. & *DD. cit. supra num.* 3. Et cum talis donatio remuneratoria non sit proprie donatio, & ideo non veniat nomine donationis prohibitæ, licet excedat quingentos solidos, hoc est aureos, non est insinuanda. Gabr. *dict. tit. de donat. concl.* 1. *n.* 60. Clar. *in §. donatio.* *q.* 16. & ibi Addend. *n.* 5. & *ad q.* 3. *n.* 4. Gail. *lib.* 2. *pract. observ.* 40. *n.* 8. Caroc. *de locat.* & *conduct. tit. de mercede remuner. n.* 26. contra Fachin. *contr. for. d. lib.* 3. *c.* 82.

10 Limita tertio, quia non revocatur ob filios adoptivos, nisi donans id sibi expresse reservasset. DD. apud Gabriel. *loc. cit. num.* 77. & 78. *concl.* 2. apud quem etiam videre poteris plures ampliationes, & limitationes in hac materia revocationis donationis ob supervenientiam filiorum.

11 Dicitur itaque donatio inofficiosa, per quam parentes a liberis, vel econtra, a legitima excluduntur, & hæc potest revocari, tam a parentibus, quam liberis, usque ad legitimam tantum. de quo Clar. *in d. §. donatio.* *q.* 24. *n.* 1. & 2. Covar. *var. d. lib.* 1. *cap.* 19. *d.* 1. Gail. *loc. cit. observ.* 116. *num.* 4. DD. apud Dian. *loc. cit. res.* 66. Altograd. *d. contr.* 63. licet donans renunciasset *d. L. si unquam*. Merlin. *de legitim. lib.* 2. *tit.* 1. *q.* 21. *a n.* 17. *seqq.* ubi plures ponit casus. Bichius *decis.* 136. *num.* 24. si sit inofficiosa tantum re, & consilio; tunc enim etiam in hoc casu revocaretur in totum. Bichius *l. c. nu.* 20. ubi Honded. *cons.* 43. *n.* 22. *lib.* 1. Surd. *cons.* 473. *num.* 1. & *seqq.* Merlin. *loc. cit. num.* 18. Dicitur autem donatio inofficiosa re, quando pater ita donavit, ac in tanta summa, ut ipsi tot non remanserint, pro legitima filio danda, absque malo animo: inofficiosa vero re & consilio dicitur, quando pater ita donavit malo animo fraudandi filios in legitima, sicque ambæ istæ duæ qualitates requiruntur, ad hoc ut donatio dicatur inofficiosa re, & consilio. Merlin. *loc. cit.* ubi Clar. *in d. §. donatio.* *q.* 24. *vers. dicitur autem sub nu.* 2. Gabr. *cons.* 137. *num.* 29. *lib.* 2. & alii; nisi donatio esset facta uni ex filiis donantis: tunc enim etiamsi esset inofficiosa re, & consilio, revocaretur tantum usque ad legitimam. DD. apud Merlin. *loc. cit. n.* 22. Clar. *loc. cit. nu.* 2. quæ procedunt, etiamsi donatio sit facta Ecclesiæ, ut supra diximus. & Rot. *decis.* 161. *nu.* 4. post Pacif. *de Salvian.* & quamvis supra dixerimus *n.* 7. quod donatio inofficiosa facta extraneo revocetur in totum, id tamen admittit Merlin. *loc. cit.* ubi DD. si donatio fuerit inofficiosa re, & consilio; alias, si fuerit inofficiosa tantum re, quod etiam tunc revocetur tantum usque ad legitimam. ita *n.* 25. Clar. *l. c.* ad tex. *in L.* 1. 2. & *C. de inoff. donat.* quando vero arguatur donatio inofficiosa re, & consilio, vide apud cit. Merlin. ubi quod talis animus probari debeat, nec præsumatur inofficiosa re, & consilio. ita *n.* 27. & ibi Aretin. *cons.* 47. Socin. sen. *cons.* 108. *n.* 11. & Socin. jun. *cons.* 67. *n.* 59. *lib.* 2. & alii. Arguitur tamen talis, si tempore donationis jam extabant filii capaces. arg. *cit. L.* 1. *C. de inoff. donat. Authent. unde si parens. C. de inoff. testam.* Merlin. *l. c. n.* 29. alias etiam præsumptiones donationis factæ animo fraudandi filios, vide apud Altograd. *d. controvers.* 63. *a n.* 122. *ad* 140.

12 Non modica est difficultas, an donatio tanquam inofficiosa revocetur a filiis saltem usque ad legitimam, si hæc donatio a principio non erat inofficiosa; quia forsan Pater sibi tot bona reservaverat, quæ erant sufficientia pro legitima constituenda, sed postea etiam illa amisit, donatione, dissipatione, casu fortuito &c. de qua quæstione vide Altograd. *d. contr.* 63. ubi *per totam* late affirmativam probat. ubi etiam *nu.* 80. *seqq.* quod in calculanda legitima non solum attendatur tempus donationis, sed etiam tempus mortis, ad explicationem tex. *in L. cum quæritur. C. de inoff. testam. §. dudum. in fin. in auth. de immensis donat.* & *auth. unde si parens. C. de inoff. donat.* & *n.* 49. ex gloss. communiter approbata. *in L.* 1. *in verb. ex duabus unciis.* *q.* 8. & 9. *C. de inoff. donat.* & Antonio Faber. *in suo C. de inoff. donat. deff. ult.* quod donatio omnium bonorum non possit dici ab initio inofficiosa, sed quod maneat in suspenso usque ad mortem donantis. Et quod, si donans alia postmodum acquisivit bona sufficientia pro legitima filiorum, nihilo minus in calculanda dicta legitima, habeatur ratio etiam ad bona prius donata, quæ semper debebunt poni in cumulo aliorum bonorum tempore mortis relictorum, ad effectum, ut legitima fiat pinguior, quod etiam dicitur *in voto ad dictam Altogradi controver. in fine posito. n.* 169. juxta *cit. auth. de immens. donat.* & *auth. unde si parens.* & Surd. *cons.* 332. *n.* 14. ibique ponitur ordo in facienda legitimæ detractione, quod prius fiat ex bonis hæreditariis, si, habito respectu ad prius donata, sint sufficientia, & si hæc non sufficiant, ex bonis ultimo loco donatis titulo lucrativo, & his etiam non sufficientibus, ex bonis primo loco donatis.

13 Pro detractione legitimæ ex donatione inofficiosa, competunt filiis duo remedia: unum querelæ inofficiosæ donationis, & alterum petitionis legitimæ, vel ejus supplementi per condictionem ex lege. Primum est odiosum, & quinquennio præscribitur, nec ad hæredes extraneos transmittitur, nisi dicta querela fuerit a defuncto præparata. *L. Scimus antea. §. fin. C. de inoff. testam.* nec datur filio, qui agnovit sibi a patre relictum. *L. cum donationibus. C. de inoff. donat.* Joseph. Altograd. *d. controv.* 63. *n.* 109. *seqq.* Secundum remedium est favorabile, utpote sustinens voluntatem defuncti, & durat usque ad triginta annos. Gratian. *disc. for. c.* 247. *nu.* 71. ubi late quando habeat locum querela. Merlin. *de legitim. lib.* 5. *tit.* 3. *q.* 10. *n.* 11. Mangil. *de imputat. q.* 92. *nu.* 6. & 10. Fachin. *lib.* 12. *contr. jur. c.* 9. Ludovis. *decis.* 489. *n.* 1. Rot. *decis.* 419. *per tot. p.* 2. *recent.* apud quos alii plurimi, & late de hac materia. Et datur etiam illi, qui agnovit sibi a patre relictum. Altograd. *loc. cit. num.* 117. & in hæredes etiam extraneos transmittitur. late Merlin. *loc. cit. q.* 9. *per tot.* & quinquennium concessum querelæ incipit a die aditæ hæreditatis ad tex. *in d. L. scimus. §. fin. C. de inoff. testam.*

14 Prædicta declara, quod donatio non revocetur, nisi citato donatario. ita Gabr. *d. tit. de donat. concl.* 2. *n.* 60. ubi Bal. *in L.* 1. *C. de inoff. donat.* Sal. *in L. si totas. cod.* Ruin. *cons.* 106. *n.* 10. *vol.* 3.

15 Donatio facta a socero nurui ex causa dotis dicitur propter nuptias, licet vocetur simplex. Ciarl. *controv. for. c.* 77. *n.* 14. & facta causa dotis, vel propter nuptias non requirit solemnitates statutarias, licet fiat a muliere. Lambertheng *de contract. mulier. gl.* 21 Ciarlin. *c.* 124. *num.* 3. Andreol. *controv. for.* 73. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *gloss.* 14. *nu.* 91. Rot. *decis.* 177. *num.* 10. & 11. *p.* 1. *rec.* nisi mulier esset minor. Donatio vero propter nuptias soluto matrimonio revertitur ad maritum, vel donantem, nisi aliter statuto, pacto vel consuetudine cautum sit. *L.* 2. *C. de bonis quæ liber. cap. si. de donat. inter virum* & *uxor.* Mantic. *de tacit. lib.* 20. *tit.* 2. *num.* 15. Sperel. *dec.* 172. *nu.* 3.

Pajatell. *expedit.* 12. *n.* 35. Donatio propter nuptias Viduæ non debetur, si dotem promissam non solvit. Afflict. *dec.* 242. *n.* 1. Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. cap.* 68. vide plura apud Clar. *in §. donat. q.* 11. Menoch. *de recuper. rem.* 15. *n.* 166. Diana *par.* 8. *tr.* 6. *ref.* 126.

16 Facta absenti nullo stipulante pro Donatario, non valet, quamvis adessent mille testes. Sperel. *dec.* 168. *num.* 74. Clar. *in §. donatio. quæst.* 12. Thesaur. *dec.* 70. *num.* 1. Mant. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 7. Gomez *de donat. cap.* 4. *num.* 2. Trentacinq. *de donat. ref.* 93. limit. ut infra *n.* 23. & 39. Si vero fuit facta absenti, Notario pro eo stipulante, vel extraneo, cum actionum cessione non potest revocari etiam ante acceptationem donatarii. arg. *L. sicut. C. de act. & oblig. capit quod semel. de R. J. in* 6. nam donatio secundum plerosque est contractus nominatus, in quo non est locus pœnitentiæ. Clarus *in §. donatio. quæst.* 1. Sperell. *dec.* 168. *a n.* 53. *seqq.* Mant. *de tacit. libr.* 13. *tit.* 3. Imo si donans præmoritur acceptationi, donatio transit ad hæredes passive. Noal. *de transmiss. cap.* Diana *loc. cit. ref.* 101. Altograd. jun. *controv.* 95. *n.* 10. Covar. *libr.* 1. *var. resol. cap.* 14. *n.* 17. & *in* 3. *p. rubr. de testam. n.* 13. *vers. est autem necessaria ad med.* quia donatio est gratia, quæ non exspirat morte donantis; & ideo post mortem donantis potest a donatario acceptari. *L. absenti. ff. de donation.* nam voluntas donantis, cum non fuerit revocata, ex parte illius fuit perfecta, & dicitur perseverare usque ad acceptationem. Clar. *in §. donatio. quæst.* 13. Covar. *loc. cit.* Suarez *de LL. lib.* 1. *cap.* 31. *n.* 5. *ad fin.* Sperel. *dec.* 81. *nu.* 35. & *decis.* 168. *a num.* 60. Rot. *decis.* 270. *a n.* 1. *p.* 5. *rec. tom.* 1. Diana & Trentacinq. *ll. cit.* Lim. conclusio, quod donatio facta absenti, Notario pro eo stipulante non est usquequaque efficax, sed valet revocabiliter. *d. L. absenti. ff. de donat.* ita ut possit revocari in præjudicium donatarii ante illius acceptationem. Thesaur. *dec.* 70. *per tot.* ubi DD. & apud Gabr. *de V. O. concl.* 1. *n.* 102. & apud Caball. *resol. crim. cas.* 207. Decius *in L. contractus. ff. de R. J.* Contra Thesaurum sentit Cacheran. *dec.* 33. *n.* 12. cum Claro *in §. donatio q.* 13. ubi DD. & secundum istos talis donatio valet irrevocabiliter, ut dictum supra in conclusione. Tusc. *litt. D. concl.* 637. Ciarl. *c.* 137. *n.* 8. Mant. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 8. *n.* 9. Covar. *l. sup. cit.* Caball. *l. c. n.* 13. Sperell. *d. decis.* 168. *nu.* 60. Altograd. *d. contr.* 95. *n.* 4. Rot. *dec.* 270. *n.* 1. *p.* 5. & *dec.* 369. *n.* 3. & 488. *n.* 6. *p.* 2. *recent.* Beltramin. ad Ludovis. *decis.* 97. *nu.* 8. Grat. *disc. for. c.* 729. *nu.* 19. apud quos innumeri alii, & hoc ad effectum, ut donans non possit pœnitere; quidquid sit ad effectum, ut sit acquisitum dominium absenti ante illius acceptationem. De quo *DD. cit* juxta quos proinde donatio facta absenti, pro eo Notario stipulante, erit revocabilis respectu donatarii, qui illam acceptare non tenetur, irrevocabilis vero respectu donantis. Et quatenus esset etiam ex parte donantis revocabilis ante ratificationem donatarii, hæc tamen facultas revocandi non transiret ad hæredes donantis. Sperell. *d. dec.* 81. *n.* 36. Covar. *lib.* 1. *var. d. c.* 14. *n.* 17.

17 Quia supra diximus, donationem remuneratoriam non esse proprie donationem; Sciendum est, quod donatio, ut sit remuneratoria, merita debent esse talia, quæ sint obligativa, & præstare possint jus agendi contra beneficiatum; aliter si essent talia, ad quæ obligatis uti obsequialia, aut spiritualia, veluti doctrina Christiana, non erit donatio remuneratoria. Merlin. *dec.* 756. *num.* 8. Costa *de ratione rata. quæst.* 152. *n.* 8. Altograd. jun. *controv.* 29. & 96. *numer.* 236. & 242. Conciolus *alleg.* 75. *num.* 19. sed in hoc contrarium tenet Mantic. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 15. *n.* 16. & *lib.* 21. *tit.* 4. *n.* 31. Gratian. *disc. for. cap.* 386. *n.* 13. apud quos Rota & DD. Et si fuit facta consanguineo ob merita & amorem, non dicitur remuneratoria, sed facta ob consanguinitatem: quia causa naturalis, qualis est consanguinitas, præfertur accidentali meritorum. Mascard. *de probat. concl.* 160. *num.* 3. Carpan. *ad stat. Mediolan. cap.* 324. *num.* 5. Maresc. *lib.* 1. *var. ref. cap.* 50. *n.* 7. Merlin. *de legitim. lib.* 2. *tit.* 1. *q.* 10. *n.* 26. etiamsi fiat meritorum mentio. Imo quoties alicui permissum est donare ob benemerita, intelligitur de præteritis, & non de futuris. Solorzan. *de Jur. Indiar. tom.* 2. *lib.* 2. *c.* 7. *n.* 94. citans Butr. *in L.* 1. *C. de V. S.* nisi benemerita futura deducantur in pactum. Solorzan. *l. c. n.* 99. Quod si tamen donatio sit facta ob benemerita futura, & sic invalida, si tamen ante revocationem donationis illa superveniant, poterit sustineri, & sic inefficax fieri efficax. Solorzan. *l. c. n.* 96.

18 Donatio perfecta per acceptationem non potest alterari adjectione alicujus conditionis, vel modi. *L. perfecta. C. de donat. quæ sub mod. &c.* Rot. *decis.* 503. *n.* 7. *p.* 5. *rec. tom.* 2. Bich. *decis.* 235. *n.* 8. sed an possit adjici conditio in continenti, res dubia est. Affirmant Covar. *lib.* 1. *var. ref. c.* 14. *n.* 1. & ibi DD. quia quæ in continenti fiunt, actui inesse videntur. *L. petens. C. de pact. L. lecta. vers. dicebam. ff. si cert. pet.* ubi gl. *verb. stipulationi.* Gloss. *de except.* 7. *n.* 3. & in hac sententia relinquitur arbitrio Jud. quando conditio dicatur adjecta in continenti. Menoch. *de arbitr. cas.* 9. *n.* 5. Negativam sententiam tenent Capon. *discept. for.* 25. apud quem Castillo. *t.* 3. *c.* 10. *a n.* 89. Bal. *cons.* 327. *vol.* 1. Faber. *p.* 2. *de error. pragmat. decad.* 48. *error.* 5. *relatus* a Bajard. ad Clar. *in d. §. donatio in q.* 2. *n.* 2.

19 Donatio non dicitur causa mortis ex eo, quod in illa fuerit facta mentio mortis, nisi fuerit facta per modum causæ finalis, & non tantum per modum dilationis. Mant. *de conject. lib.* 1. *tit.* 13. *n.* 14. Capon. *discept. for.* 22. *n.* 15. sed dicitur inter vivos, & est irrevocabilis, licet ejus executio differatur post mortem. Imo licet in donatione fuisset dictum *causa mortis*; tamen si fuit jurata, & adest promissio de observando, & renuntiatio Legum auxiliis, & maxime revocabilitatis causa ingratitudinis, & supervenientiæ liberorum, non est donatio causa mortis, sed inter vivos; quia repugnat naturæ donationis *causa mortis*, quod sit irrevocabilis, cum in hoc potissimum differat a donatione inter vivos. Merlin. *ut infra. n.* 10. & 11. Clarus *in §. donatio. q.* 4. *n.* 5. Capon. *l. c. nu.* 16. Gabriel. *de jurejur. conclus.* 9. *n.* 2. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 35. *a n.* 16. Crass. *in §. donatio. q.* 21. & 28. Andreol. *controv.* 134. *à nu.* 101. & quando dicatur causa mortis, vide Rotam apud Merlin. *dec.* 664. & *DD. cit.* & *infra citandos*. Imo donatio in qua fuit dictum „ *dono tibi*, & *heredibus tuis fundum causa mortis*, non est donatio causa mortis, sed inter vivos & irrevocabilis; quia donatio causa mortis vivente donatore non transmittitur ad hæredes. *L. si filiof. & L. finali ff. de mort. caus. donat.* Mascard. *de prob. conclus.* 562. Tusc. *litt. D. conclus.* 655. Capon. *l. c.* Noal. *de transmiss. cas.* 45. *n.* 25. Menoch. *l. c. n.* 7. ubi late. Covar. *in* 3. *p. rubr. de testam. num.* 25. *sub vers. ex quibus.* apud quos plura videre poteris, an, & quando censeatur donatio causa mortis, an inter vivos. Ita donatio facta in testamento præsenti, & acceptanti dicitur donatio inter vivos secundum multos apud Fachin. *lib.* 5. *controv. Jur. c.* 32. qui tamen contrarium tenet, & cum ipso Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 1. eo quod verba sint intelligenda secundum subjectam materiam, juxta *L. si uno ff. locat.* tum quia donatio inter vivos in testamento fieri non potest. *L. heredes. ff. de testam. §. ult.* ubi, quod testamentum debeat fieri uno contextu, nullum actum (qualis esset donatio inter vivos) intermiscendo.

20 Est etiam donatio inter vivos, quam quis promisit, se non revocaturum. *L. ubi ita donatur. ff. de mort. caus. donat.* Clar. *in d. §. donatio. q.* 4. *n.* 3. Covar. *de testam. p.* 2. *n.* 13. Fachin. *l. c. c.* 23. & *DD. ut supra cit.* ubi quod in dubio censeatur donatio inter vivos. vide late Gomez *var. tom.* 2. *c.* 4. *n.* 22.

21 Si vero fuit adjectum tempus mortis substantiæ donationis, & non tantum ejus executioni, dicitur, & est donatio causa mortis. Fachin. *loc. cit. cap.* 22. & *DD. cit.* hæc evanescit per mortem donatarii ante donantem. *L. non omnis. ff. si cert. pet.* Noal. *de transmiss. cas.* 45. *n.* 1. quia lex præsumit, voluisse donare donatario tantum, & non ejus hæredibus. vide Noal. *de transmiss. d. cas.* 45. *n.* 25. & Cyriac. *contr.* 314. ubi plures casus elucidantur, in quibus donatio dicatur inter vivos, vel causa mortis. Donatio vero inter vivos non evanescit, licet donatarius præmoriatur donanti, sed transmittitur ad hæredes. *L. illam. Cod. de donat.* quia hæc est irrevocabilis, & comparatur venditioni, & transit non tantum in hæredes, sed etiam contra hæredes. Noal. *l. c. n.* 25. In dubio vero præsumitur donatio facta inter vivos, licet donans fuerit in articulo mortis. Clarus *in §. Donatio. q.* 4. *sub nu.* 2. Cyriac. *d. contr.* 314. *n.* 7.

An

22 An donatio causa mortis jurata possit revocari, sicut & testamentum non revocari juratum, revocari possit? vide Dian. d. p. 8. tr. 6. res. 79. ubi Covar. in 2. p. rub. de testam. num. 11. Gabr. de jurejur. concl. 1. n. 8. ubi DD. de more congerit affirmantes validam fore revocationem, sed revocantem incidere in perjurium; sed quod revocari non possit, tenet Covar. loc. cit. ex quo donatio illa tunc transeat in donationem inter vivos; juxta dicta & DD. ut supra nu. 19. & 20. & huic negativæ adhæret etiam cit. Diana; & aliquos congerit Gabriel. loc. cit. vers. contrarium. & in concl. 9. n. 2. ubi pluribus examinat rationem a Covarruv. allatam. & n. seqq. si pactum sit appositum in substantialibus, secus si in executivis. Rot. dec. 586. n. 5. p. 5. rec.

23 Diximus supra, donationem factam absenti, nemine pro donatario stipulante, non valere; sed hoc limitari debet primo in Ecclesia, nam donatio illi facta, etiam nemine stipulante, valet. Bal. in L. cum hi ff. de transact. Felin. in proœm. decret. nu. 57. & cons. 73. Tiraquel. de privileg. piæ causæ, privil. 115. Grat. disc. for. c. 358. a n. 24. Gomez var. res. t. 2. c. 9. n. 1. Mantic. de tacit. lib. 13. tit. 7. a num. 18. Sperel. dec. 81. n. 15. Dian. p. 8. tr. 6. res. 96. & 106. quia, quod donatur Ecclesiæ, donatur Deo, qui ubique est præsens, & acceptans; nam bona Ecclesiæ sunt sub immediato dominio Dei. Navar. de reddit. Eccles. q. 1. monit. 18. Suarez de immun. Eccles. c. 18. quod idem procedit in donatione facta pauperi & causæ piæ, videri potest Sanch. de matr. lib. 1. disp. 6. n. 16. Molin. de contr. tr. 2. disp. 263. n. 18. Mantic. ut infra Sanch. l. c. n. 25. & disp. 4. num. 9. apud quos plura, quando censeatur causa pia, ubi de promissione dotis, matrimonii &c. & DD. apud Sperel. loc. cit. maxime si donatio Ecclesiæ fuit facta per modum voti. Dicitur autem facta per modum voti, si donans direxit mentem suam ad Deum. Sanch. l. c. Bonac. de contr. disp. 3. q. 11. pun. 2. quod ampliatur etiam ad Ecclesiam nondum extructam. Dian. l. c. res. 125. Limit. secundo in donatione jurata juxta plurimos, quos vide apud Sperel. dec. 168. Mantic. de tacit. lib. 13. tit. 7. per tot. Clar. l. c. q. 12. Molin. loc. cit. n. 19.

24 Donatio facta Ecclesiæ, licet sit irrevocabilis, tamen si fuit facta ea conditione, ut Ecclesia donanti alimenta præstet, conditione non impleta, potest revocari. Fachin. lib. 8. contr. Jur. cap. 90. qui probat ex L. 1. Cod. de donat. quæ sub mod. licet alias propter ingratitudinem Prælati revocari non possit. Menoch. de recuper. remed. 9. n. 102. Paschal. de patr. pot. p. 1. c. 8. n. 105. Cutell. de donat. tom. 2. discurs. 1. special. 7. n. 12. nisi adsit pactum expressum, quod possit ob talem ingratitudinem revocari. Cutell. loc. cit. special. 8. nu. 7. & DD. in c. verum, de cond. appos. & in c. cum dilecti, de donat. Imo, quod cessante hoc pacto, non possit donatio revocari, etiam conditione non impleta præstandi alimenta, sed quod agere possit contra Ecclesiam, ut conditionem servet, tenet Covarruv. libr. 1. var. cap. 14. num. 6. & ibi DD. ob rationem, quod tunc in tali donatione causa finalis donandi fuerit liberalitas erga locum pium, alimenta vero solum causa impulsiva, seu modus, quo non adimpleto, non revocatur donatio. ex cit. cap. verum de cond. appos. quamvis possit agi pro illius adimplemento. Surd. de aliment. tit. 1. quæst. 48. n. 68.

25 Irritatur itaque etiam donatio, non impleta causa finali, secus vero impulsiva. DD. apud Covarruv. loc. cit. Rot. coram Merlin. decis. 229. & 392. per tot. inter ejus select. ubi late quando intelligatur causa, quod sit impulsiva, seu finalis.

26 Facta Religioni ex causa ingressus, habet tacitam hanc conditionem, si ingressus perseveravit, aliter cessante causa, cessat effectus, & post recessum a Religione potest repeti. Riccius in prax. p. 1. res. 550. ubi Natta cons. 180. Cutell. de donat. tom. 1. discurs. 2. p. 3. num. 5. Menoch. de præsum. lib. 3. præs. 36. num. 11. & videtur facta causa mortis, non obstante pacto, de non revocando: quia professio est mors civilis. Rot. apud Rub. dec. 586. nu. 2. p. 5. rec. tom. 2. Diana p. 8. tr. 6. res. 88. vide verb. Novitii renunciatio. & infra num. 3.

27 Licet prohibeatur de Jure non tantum infantibus, furiosis, mente captis, juxta §. furiosus, & §. pupillus. vers. sed. quod diximus. Inst. de inut. stipul. L. Julianus. ff. de curat. sed etiam filiisfam. de peculio profectitio. p. 8. tr. 6. res. 6. & Conjugatis, inter quos etiam donatio regulariter non valet. L. 1. & seqq. ff. de donat. inter vir. & uxor. Laym. mor. lib. 3. tr. 4. cap. 122. num. 7. Navarra de rest. lib. 3. cap. 1. tamen facta inter conjuges mortis causa valet, etiam non secuta traditione. Dian. loc. cit. res. 30. Molina de just. tom. 2. disp. 288. §. dubium. & probat Ulpianus in L. si cum servum. §. fin. cum duab. LL. seq. ff. de donat. inter virum & uxor. & L. ubi ita donatur 27. ff. de mort. caus. donat. L. 40. & L. penult. eod. Gomez tom 2. var. res. cap. 4. n. 18. Crass. in §. donatio caus. mort. quæst. 6. n. 1. Berlichius par. 2. conclus. practicab. conclus. 15. nu. 6. & par. 3. concl. 1. n. 30. Sanz. de matrim. lib. 6. disp. 10. ubi late hanc quæstionem examinat, & apud illum Acosta in cap. si pater. verb. legavit. p. 1. de testam. n. 6. Bajard. ad Clar. ut infra statim. n. 3. ubi DD. contra Clarum in §. donatio. quæst. 9. n. 1. & 2. Covar. in rubr. de testam. par. 3. num 2. Et Vidua secundo nubens non tenetur servare donata filiis primi matrimonii. Ita donatio inter patrem & filium, virum & uxorem etiam excedens Summam quingentorum aureorum, licet non fuerit insinuata, morte Donatoris, confirmatur usque ad Summam quingentorum aureorum. Fachin. libr. 3. controv. Jur. cap. 72. Gomez tom. 2. var. res. d. cap. 4. sub num. 17. Clarus in §. donatio. quæst. 17. num. 2. quia utile per inutile non vitiatur. cap. utile de R. J. in 6. tex. in L. sancimus. C. de donat. & taliter confirmatur, ut illa retrotrahatur ad diem donationis, non quidem quoad dominium, sed quoad fructus perceptos, saltem illius Summæ quingentorum aureorum; si nempe fuerit a tempore donationis secuta traditio, de quo vide Sanch. loc. cit. disp. 16. num. 1. seqq. Gomez d. cap. 4. sub num. 23. vers. advertendum tamen. Clar. in d. §. donatio. vers. sed quæro. num. 7. Covarruv. in 3. p. rubr. de testam. num. 5. & apud illos alii. tex. est etiam in L. donationes quas parentes. 25. Cod. de donat. inter vir. & uxor. §. si vero vel non amplior. & ibi gloss. in verb. referatur. & in L. talis scriptura. in fin. verb. universa. ff. de leg. 1. & quod donatio inter virum & uxorem morte confirmetur, secuta traditione vel vera, vel ficta, quamvis alias prohibita sit: vide Dian. l. c. res. 24. Clar. in d. §. donatio. quæst. 9. num. 6. Gail. lib. 2. obs. 40. Sanz. de matrim. d. lib. 6. disp. 14. Conciol. alleg. 18. a nu. 6. & 13. Et valet etiam donatio facta filiofam. ex causa dotis. Fachin. lib. 13. controv. Jur. cap. 60.

Donatio omnium bonorum præsentium, & futuro- 28
rum facta inter vivos non valet. Bar. in L. stipulatio. ff. de V. O. Clar. in §. donatio. quæst. 19. Fachin. lib. 6. controv. Jur. cap. 87. quia talis donatio est contra bonos mores, uti impediens liberam testamenti factionem. L. stipulatio hoc modo 61. ff. de V. O. late Mant. ubi DD. pro, & contra, lib. 13. tit. 26. per tot. de tacit. nisi fuerit jurata, vel donans sibi reservarit usumfructum, vel aliquid, de quo possit testari in omnes, & non tantum in certum genus personarum. Fachin. loc. cit. c. 88. 89. 90. & 91. Clar. loc. cit. num. 8. Diana par. 8. tract. 6. res. 40. & 41. seqq. Conciolus alleg. 38. a n. 3. Lim. 1. in donatione causa mortis. Clar. l. c. n. 7. Dian. res. 40. Lim. 2. in donatione titulo oneroso. DD. cit. Lim. 3. in donatione facta Ecclesiæ vel piæ causæ juxta illa verba Christi. Vade, & vende omnia, quæ possides, & da pauperibus. Clar. l. c. q. 20. n. 3. Felin. in cap. dilecti de except. Diana loc. c. res. 41. Covar. in 2. p. rubr. de testam. n. 6. Barb. de Jure Eccles. lib. 2. cap. 13. num. 17. late probat Mant. de tacit. lib. 13. tit. 28. a num. 8. & per tot. Et quamvis Theologi apud Dianam teneant, donationem præfatam validari juramento; Canonistæ tamen aliqui & Juristæ tenent contrarium, scilicet non validari, eo quod tale juramentum sit contra bonos mores. Clar. in §. donat. q. 20. n. 1. Clokius de contribut. c. 12. sed certe non desunt DD. tum Canonistæ, tum Civilistæ plurimi, qui defendunt, hanc donationem firmari juramento, ut Mantic. loc. cit. tit. 27. nu. 2. seqq. Covar. in 2. p. rubr. de testam. num. 5. & 6. Conciol. ubi de veriori & magis recepta sententia d. alleg. 38. n. 12. seqq. Fachin. lib. 6. contr. jur. cap. 88. Addend. ad Clar. in d. quæst. 20. in princ. & apud illos alii, & apud Cutell. de donat. tom. 2. discurs. 1. special. 1. nu. 18. & 19. & apud Fusar.

sar. *de subslit.* quamvis ipse contrariæ adhærere videatur. *quæst.* 108. *num.* 32. *seqq.* quia, ut etiam ipsemet Fusarius admittit, hæc donatio, quamvis adimat libertatem testandi, non est contra bonos mores Canonicos, sed ad summum contra bonos mores civiles, quod ultimum etiam ab aliquibus negatur, ut videre est apud *DD. cit.* cum enim juri divino, & naturali non repugnet, quod aliquis sibi adimat facultatem testandi, cum alias sit cuilibet arbitrarium, an velit testari, nec ne, & hæc donatio valeat favore Ecclesiæ, aut causæ piæ, sequitur, quod hoc juramentum servari possit sine detrimento animæ juranti, & ideo servari debeat, ut late per Sperel. *decis.* 46. *per tot.* & diximus in verb. *Contractus. num.* 18. & Dian. *loc. c. res.* 43. & diximus etiam alibi. Si vero donans sibi aliqua reservavit pro facultate testandi, & postea etiam illa donavit in vita, non propterea annullatur prima donatio, sed tantum secunda. Salgad. *in Labyr. p.* 2. *cap.* 4. *num.* 65. Porro donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum non valet etiam quoad præsentia. Bart. *in L. fin. C. de pact.* Mant. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 26. *num.* 28. Et donatio omnium bonorum, non complectitur futura. Clar. *l. c. q.* 10. *n.* 3. Thesaur. *decis.* 199. *per tot.* Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 139. *n.* 11. plura apud *DD. cit.*

29 Donatio quamvis propter ingratitudinem in judicio probatam revocari possit juxta *L. ult. C. de revocanda donatio.* etiamsi esset jurata. Dian. *l. c. res.* 57. uti si Donatarius Donanti intulit manus violentas, vel injuria atroci verbali affecit, grave damnum ejus rebus intulit, ejusdem vitæ insidias struxit, conditiones in donatione positas non implevit, vel propter alias ingratitudines similes vel majores, & non tantum ex causis ingratitudinis in d. Lege expressis, sed etiam ex causis non expressis arbitrio judicis, ut de communi testatur gloss. *in d. L. fin. verb. voluerit.* ubi si denegentur alimenta. Menoch. *de arbitr. cas.* 130. Clarus *in §. donatio. quæst.* 21. Gomez. *var. res. tom.* 2. *cap.* 4. *num.* 14. Diana *l. c. res.* 55. licet fuerit jurata; quia tale juramentum est contra bonos mores: tamen jus revocandi non transmittitur ad hæredes, nec contra hæredes; quia ingratitudo est personalis *d. L. fin.* Noal. *de transmiss. cas.* 46. *cap. fin. de donat.* Gomez. *var. d. cap.* 4. *de donat. numer.* 14. *vers. item adde.* quod tamen intellige, si donator scivit hanc ingratitudinem, & habuit tempus ad agendum, & tamen tacuit: secus vero si illam ignoravit, vel si scivit, agere non potuit; quia forte morte præventus &c. tunc enim transmitteretur ad hæredes, vel contra hæredes. Gomez. *l. c.* qui probat *ex cit. cap. fin. in fin.* ibi: *qui hoc tacuit.* Noal. *ubi supra num.* 7. ubi exemplum sumit a transmissione ad, & contra hæredes, juris opponendi contra adulterium uxoris; ibique DD. An vero ad hunc effectum sufficiat donatoris querimonia extrajudicialis, vel an debeat esse judicialis, vide Noal. *loc. cit. numer.* 8. ubi requirit judicialem, contra nonnullos. Item limita, si ingratitudo proveniret ob pacta non servata, vel proponeretur per viam exceptionis; quia forte res donata nondum fuit tradita. Noal. *loc. cit. num.* 4. juxta quem tunc transmittitur. An vero teneatur restituere etiam fructus perceptos ex re donata, vide infra *num.* 58. Neque Donatarius tenetur ex causa ingratitudinis restituere, nisi post sententiam Judicis. Covar. & alii apud Dianam *loc. cit. res.* 58.

30 Quamvis vero inter titulos ingratitudinis adsit etiam non impleta conditio, hoc tamen non procedit in donatione facta Ecclesiæ, nisi adsit clausula „*commissi*, sed tantum potest agi ad implementum. Imol. *in cap.* 6. *de donat.* Dian. *l. c. res.* 42. & ut supra *n.* 24. & regulariter donatio facta Ecclesiæ non potest revocari ob ingratitudinem Ecclesiasticorum; quia talis donatio est facta Deo, qui ingratus esse non potest. Clar. *in §. donatio. qu.* 21. ubi DD. Diana *p.* 8. *tr.* 6. *res.* 56.

31 Donatio ultra 500. solidos, vel aureos, ut valeat, debet insinuari Judici. *L. pen. Cod. de donat.* ne homines vel metu, vel fraude, vel temere sua profundant, aliter quoad excessum non valet. Gail. *lib.* 2. *obs.* 39. *num.* 1. Gomez. *var. res. tom.* 2. *cap.* 4. *nu.* 6. Dian. *l. c. res.* 46. Clar. *in §. donatio. q.* 17. *n.* 2. quæ insinuatio nihil est aliud, quam manifestatio suæ mentis facta coram Judice, quæ nullum requirit decretum, nec causæ cognitionem, sed solum redigitur in scriptis a Notario, & potest fieri etiam extra locum Judicii. Clar. *q.* 15. *n.* 4. Limita in Principe, vel Duce: Item in donatione antidotali, vel remuneratoria, vel propter causam, uti nuptiarum, vel dotis; quia hæc non est proprie donatio, sed solutio. Mascard. *de prob. concl.* 560. Dian. *l. c. res.* 115. & DD. cit. Item in donatione causa mortis, vel facta Ecclesiæ. *DD. cit.* & Prat. ad Paschal. *de patr. pot. p.* 1. *cap.* 4. *vers. ad num.* 36. Debet autem insinuari, licet fuerit facta pluribus successive, sed eodem tempore. Gabriel. *de donat. concl.* 1. *num.* 14. ubi *n.* 82. *&* 83. conclusionem principalem limitat, & excipit donationem juris quærendi. Scacc. *de Jud. lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 290. Clar. *l. cit.* Diana *l. c. res.* 48. Plura vide apud *DD. cit.*

32 Sed quid, si donatio ultra 500. aureos facta non insinuata, fuerit jurata? Resp. esse validam. Gail. *lib.* 2. *obs.* 39. *n.* 13. Fachin. *lib.* 3. *cap.* 83. Clar. *l. c. qu.* 18. Dian. *l. c. res.* 51. Bar. *in L. si quis. ff. de fidejuss.* Imol. *in cap. cum contingat, de jurejur.* Gomez *l. cit. n.* 8. Gabriel. *com. concl. tit. de donat. concl.* 1. *n.* 72. Et licet donatio non insinuata, nec jurata non valeat, ut contractus, valeat tamen ut nudum pactum. Dian. *res.* 52. Bar. & Imol. *ll. cc.* & reddit tutum donatarium in conscientia, ut non teneatur restituere. Dian. *res.* 53. Plura apud Gabriel. *de donat. concl.* 1. *per tot.*

33 Donatio, in qua fuerunt omissæ solemnitates statutariæ pro forma inductæ, non valet. Cyriac. *contr* 10. *n.* 47. Andreol. *contr.* 166. Altograd. jun. *contr.* 96. *n.* 122. nisi fuerit realiter jurata corporali juramento, adeo ut verbale non sufficiat. *DD. cit.* de quo ultimo vide quæ diximus in verb. *contractus n.* 8.

34 Donatio facta a Novitio, vel Regulari Monasterio, cessat, & revocatur propter exitum a Religione, & si transit ad aliam Religionem, acquiritur secundæ; quia talis donatio continet tacitam conditionem, *si in Religione perseveraverit usque ad mortem.* Cutell. & Menoch. *supra n.* 26. *citati.* vide Sylvestr. *verb. Religio.* 4. *sub n.* 10. Dec. *cons.* 86. *nu.* 5. Surd. *cons.* 445. *num.* 36. Capon. *disc. for.* 278. *nu.* 18. Pellicion. *quæst. illustr. q.* 21. *cap.* 10. quæ procedunt, cum donatio fit, non per legem, uti ob ingressum factum in Religione, & professionem, nulla facta dispositione, vel ob ea, quæ veniunt ad Regularem post Professionem, sed per ipsum ingredientem, uti novitium ante professionem. De hac materia donationis Religioni factæ, sive a Novitio post ingressum, sive ante illum, illiusque revocatione, vide Concil. Trid. *sess.* 25. *de Regular. cap.* 16. & post illud diversas ejusdem declarationes a Gallemart. collectas. Rot. *in una Romana donationis decis.* 586. *p.* 5. *rec. tom.* 2. Gratian. *decis. March.* 37. *per tot.* & ibi Addend. Garz. *de benef. p.* 11. *cap.* 9. *num.* 14. *seqq.* Cutell. *de donat. tom.* 1. *discurs.* 2. *particul.* 3. *num.* 137. *seqq. & per tot.* qui alios allegant, apud quos etiam plura de renunciatione facta a novitio, ante, seu post ingressum; & apud Mart. *de success. legal. p.* 3. *q.* 13. *art.* 1. *a num.* 23. Et hujusmodi donationes, seu renunciationes factæ ob futurum ingressum, non requirunt statuti solemnitates, & hoc vel ex eo; quia dicuntur ob causam, vel quia ingressurus in Religionem habet liberam facultatem disponendi de rebus suis, & ita etiam sine solemnitatibus, ut in terminis dicitur *in annot. ad d. decis.* 586. *p.* 5. *rec. num.* 25: ubi citat Bero. *in cap. in præsentia.* 8. *num.* 155. *de probat.* Dec. *cons.* 31. *num.* 3. Simon de Prat. *cons.* 72. *num.* 8. & alii. Plura infra in verb. *Novitius.*

35 Donatio facta Monacho ea conditione, ut non acquiratur dominium rei donatæ Monasterio, neque usus, valet: quia rei suæ quilibet est moderator, & arbiter, & potest imponere suis rebus eam legem, quam vult. *L.* 10. *Cod. de pact.* Abb. *in cap. Monachi, de stat. Monach.* Et si superior non consentit, quod donatarius habeat talem usum, donatio non valet. Ita Capon. *discept. for.* 197. *&* 278. vide Sylvest. *in verb. Religio.* 8. *num.* 5. ubi Panorm. *in c. Monachi, de stat. Monach.*

36 Donatio facta a Virgine, vel Vidua pro faciendo monasterio, ut in illo ipsa viveret, acceptante Episcopo, si velit nubere, potest revocari, non obstante pacto, etiam jurato de non revocando; quia talis donatio

natin dicitur causa mortis, scilicet professionis in Religione; tum quia oblati, si recedant, recuperant sua bona; tum quia non potuit sibi auferre libertatem nubendi; tum quia donatio potest revocari ob supervenientiam liberorum usque ad legitimam. Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 19. licet sit facta Ecclesiæ. Apud Capon. *disc. for.* 287. sed in Covar. *l. c.* hanc doctrinam non invenio.

37 Donatio facta ab Episcopo intra 20. dies ante obitum est nulla; quia præsumitur facta in fraudem Cameræ Apostolicæ, licet fuerit facta ad pias causas. Noguerol. *tom.* 1. *alleg.* 26. *num.* 259. apud Dian. *p.* 8. *tr.* 6. *res.* 88. Capon. *disc. for.* 138. & hoc quoad forum externum, nisi cesset suspicio fraudis, secus quoad internum. vide Dian. *l. c.* late Solorzan. *de Jur. Indiar. lib.* 3. *cap.* 10. *per tot.*

38 Donatio S. Pontificis de provinciis novi orbis facta Regi Hispaniæ, fuit valida. Borell. *de præstant. Reg. Cathol. cap.* 46. Mart. *de Jurisd. cent.* 1. *cas.* 24. *n.* 31. Dian. *p.* 6. *tr.* 4. *res.* 18. quia Indorum Reges fuerunt tyranni jure, & exercitio. Solarzanus *de Jure Indiarum. lib.* 2. *cap.* 23. *a num.* 68. *tom.* 1. ubi late.

39 Donatio facta a patre filiis nascituris, vel infantibus, notatio maxime pro illis stipulante, valet, & hoc eo magis si fuit jurata. Tranched. *cons.* 7. *a nu.* 5. *ubi DD.* Sperell. *dec.* 168. *num.* 89. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 6. *num.* 15. Dec. *cons.* 245. *num.* 3. Mantic. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 6. *num.* 7. Thes. *decis.* 70. *nu.* 2. *&* 15. late Merlin. *decis.* 404. *a numer.* 1. apud quos alii; etiam ante illorum acceptationem, ita ut donans illam exspectare teneatur. *DD. cit.* ad tex. *in L. jubemus. in fin.* ibi: *nisi infantes sint. C. de emancip. liberor. L. si quis operas. ff. de operis libert.* & ideo donans pœnitere non poterit. *DD. cit.*

40 Donatio facta a Principe filio intuitu meritorum patris est conferenda, & facta uxori intuitu meritorum mariti est mariti. DD. apud Clarum *in* §. *Donatio. quæst.* 10. Sanz. *de matrim. lib.* 6. *disp.* 26. Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 13. nec contrarium tenet Mangil. *de imput. quæst.* 24. *num.* 7. nisi id suadeant conjecturæ, Gabriel. *de Jure dot. conclus.* 5. Peregrin. *de fideic. art.* 36. *num.* 110. Crass. *in* §. *legitima quæst.* 23. Zachias *de Salario quæst.* 53. *a num.* 22. Bellonius *de Jure accrescendi cap.* 7. *quæst.* 42. *num.* 155. *seqq.* ubi de bonis profectitiis filii, quod illa patri acquirantur, & cogi possit a patre filius illa acceptare. vide etiam *Legatus Principis.*

41 Donatio facta contemplatione certi matrimonii, & filiorum inde nasciturorum, censetur illis acquisita uti filiis, non nisi hæredibus. Capon. *disc. for.* 332. & ideo in eorum præjudicium non potest gravari a sponsis, vel conjugibus. Item *l. c. nu.* 5. & sive affirmative, sive negative contemplatione filiorum fuerit concepta, intelligitur de filiis primi matrimonii, & communibus. Capon. *disc. for.* 63. & est irrevocabilis, nec expirat morte donatarii ante donantem. de quo vide late Bichium *dec.* 6. *&* 555. *n.* 2. *& per tot.*

42 Facta per litteras, acceptari non potest mortuo scribente, sicut neque facta per nuntium. *L.* 2. *ff. de donat.* §. *sed si quis donaturus.* & ibi gloss. verb. *constat.* concorda quæ supra *num.* 16. vide etiam Mantic. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 7. Sperel. *dec.* 170. *num.* 48. facta propter metum gravem non est ipso jure irrita, sed irritanda. Dian. *p.* 8. *tr.* 6. *res.* 129. ubi DD. pro, & contra. vide late Joseph. Altograd. *contr.* 96. *a num.* 192. ubi etiam de metu reverentiali, & illius probatione &c.

43 Facta Clerico in fraudem fisci, vel collectarum, non valet; In dubio vero non præsumitur facta in fraudem, nisi esset facta potius uni filio, quam alii, vel nisi donator retineret possessionem rei donatæ. Riccius *in prax. p.* 2. *res.* 431. Mant. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 29. *per totum.* ubi plures ponit fraudis conjecturas, etiam in aliis casibus. & DD. ut infra *n.* 45.

44 Donatio, in qua adest pactum de non revocando, in substantialibus, dicitur donatio inter vivos. Rot. apud Rub. *dec.* 586. *p.* 5. *rec.* & ut supra *num.* 20. *&* 22. Noal. *de transmiss. cas.* 45. *nu.* 10. ubi late hanc quæstionem examinat. *ob L. ubi ita donator. ff. de donat. causa mort.* Illius revocatio an præsumatur ex superveniente inimicitia? vide Menoch. *præs.* 37. *lib.* 3. *a num.* 16. *seqq.* ubi late, & alios ponit casus, in quibus hæc donatio præsumitur revocata, ad explicationem tex. *in* §. 1. *inst. de donat.*

45 Facta servatis solennitatibus loci, in quo fit, valet, licet non fuerint servatæ solennitates loci, in quo sunt bona donata. Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 139. *num.* 7. ubi Rot. Indiscreta, qua aliquis redigitur ad indigentiam, rescinditur: non dicitur: vero indiscreta, si donans sibi reservavit usumfructum. Ciarl. *contr. for. capit.* 124. *numer.* 26. Dian. *p.* 8. *tr.* 6. *res.* 84. Magna, facta sine causa, non dicitur spontanea, & sine dolo. Ciarl. *l. c. n.* 28. Facta a reo capitalis criminis, non valet, secuta condemnatione. *L. post contractum. ff. de donat.* Dian. *p.* 8. *tr.* 6. *res.* 5. Facta filio, occasione matrimonii an imputetur in legitimam, vide Thesaur. *decis.* 46. *num.* 11. Quando præsumatur suspecta de fraude, vide Altograd. jun. *contr.* 96. *a n.* 167. Merlin. *dec.* 745. *num.* 23. Cyriac. *contr.* 10. *nu.* 86. *& contr.* 495. *num.* 15. ubi quod debeat capi omnis interpretatio, quam donationis, maxime in mulieribus, quarum genus est avarissimum. Idem *n.* 17.

46 Donatio non obligat, si notabiliter mutetur status rerum. S. Thom. 2. 2. *q.* 110. *art.* 3. *ad* 5. Dian. *p.* 8. *tr.* 6. *res.* 105. Facta intuitu paupertatis, vel sanctitatis, non valet, si illa non verificatur, sed donata debent dari pauperibus. Dian. *loc. cit. res.* 109. Facta ob turpem causam, non valet ante peccatum; quia nemo potest obligari ad malum, secus post delictum ratione laboris impensi. Dian. *loc. cit. res.* 102.

47 Donatio Constantini in facto probatur *ex can. Constantinus. dist.* 96. Marta *de Jurisd. p.* 1. *cap.* 29. DD. apud Dian. *loc. c. res.* 136. Solorzan. *de Jur. Indiar. lib.* 2. *cap.* 22. *num.* 5. *tom.* 1. apud quos alii contra hæreticos.

48 Donatio Principis, etiam remuneratoria immoderata, non valet. *cap. intellecto, de jurejur.* Bar. *in L.* 3. *ff. quod vi.* Covar. *in cap. quamvis.* §. 2. *de pact. in* 6. *p.* 2. *num.* 4. *vers. quod autem Rex.* apud Dian. *l. c. res.* 123. maxime quæ offendit Rempubl. Confer. *de potest. Reg. q.* 4. & DD. *cit.* quia bona sunt suo modo coronæ vinculata ad defensionem Reipublicæ; nec juramento firmatur. Felin. *in cap. ad audientiam, de præscr.* Abb. & tex. *in d. cap. intellecto, de jurejur.*

49 Late interpretatur contra donantem, maxime si fuit facta personæ conjunctæ, & latius interpretatur quam legata, & ultimæ voluntates. Ciarl. *contr. for. c.* 54. *n.* 9. *&* 16. Alimentorum non cessat, licet alimentandus alimenta aliunde habere possit, nisi aliud ex verbis donantis constaret, arg. eorum, quæ tradit Surd. *de aliment. tit.* 7. *q.* 14. *n.* 5. *& quæst.* 15. *n.* 27.

50 Non probatur ex tractatu, neque præsumitur ex numeratione pecuniæ alicui facta, & potius error, & fatuitas præsumitur, quam donatio; omnis præsumptio sumitur, ut excludatur donatio. tex. *in L. cum de indebito. ante med. ff. de probat.* Surd. *l. c. tit.* 6. *q.* 1. *a num.* 6. late Barbos. *axiom. verb. donatio. num.* 13. & si dubitatur de qualitate donationis, illa præsumptio sumitur, quæ est favorabilior, quæ ut plurimum relinquitur arbitrio Judicis, attenta personarum qualitate. Vide Fachin. *lib.* 2. *contr. Jur. cap.* 53.

51 Donatio non vitiatur per læsionem, sed per fraudem, vel dolum. Ciarl. *contr. for. cap.* 124. *num.* 22. ubi inter alios Altograd. *cons.* 5. *nu.* 81. *lib.* 1. & Andreol. *contr. for.* 6. & quando consideretur in donatione læsio, vide Escobar. *de ratiocin. p.* 2. *cap. vel comp.* 6. *sub num.* 12. Paschal. *de patr. pot. p.* 1. *cap.* 8. *n.* 56. & generaliter læsio non consideratur in contractibus, in quibus non datur aliquid hinc inde. Gratian. *disc. for. cap.* 952. *n.* 25. *&* 27. ubi de contractibus, in quibus exercetur liberalitas.

52 Donatio facta a marito sene, vel ignobili, oxori nobili, vel juveni, valet. Dian. *p.* 8. *tr.* 6. *res.* 29. Clar. *in* §. *donatio. q.* 9. Tusc. *litt. D. col.* 691. Tiraquel. *de nobil. cap.* 18. Berlich. *p.* 2. *concl.* 15. quia talis donatio est remuneratoria. Paschal. *de patr. pot. p.* 1. *cap* 4. *n.* 45. Gomez. *var. tom.* 2. *cap.* 4. *num.* 23. *vers. dubium.* quod tamen admittit Clar. si fiat in actu donationis, secus vero post matrimonium contractum.

53 Donatio Jurispatronatus alteri facta a patrono, cum consensu, & auctoritate Vicarii, non habentis speciale mandatum ab Episcopo, non valet. Riccius *in prax. var. res. p.* 2. *res.* 469. quia donatio Jurispatronatus sine consensu Episcopi non valet. Si tamen subsequatur,

revali-

revalidatur in præjudicium consentientis, non vero in præjudicium tertii, juxta Riccium *in prax. præstandi consensum. res.* 289. *par.* 3. sufficit autem consensus tacitus, uti si donatio fieret in præsentia Episcopi. *Idem res.* 291. *par.* 3. ubi plura. quod tamen limitare videtur *in d. res.* 469. quando translatio fit de Laico in Laicum.

54 Donatio non probat Jurispatronatus spectare ad donatarium, nisi constet de Jure donatoris ad tradita per gl. & DD. *in L. cum res. Cod. de prob.* Riccius *de novissimis prob. Jurespat. res.* 232. apud Ciarl. *contr. for. cap.* 107. *num.* 75. ubi etiam Mantic. *decis.* 198. *num.* 1. Boer. *decis.* 42. *n.* 25. & alii.

55 Donata propter sponsalitiam largitatem in præmium virginitatis, si donataria non est virgo, non sunt restituenda in conscientia. DD. apud Sanch. *de matr. lib.* 6. *disp.* 27. *n.* 4. Dian. *p.* 8. *tr.* 6. *res.* 25. quia sola virginitas non est causa finalis donationis; quamvis aliqui apud eosdem teneant contrarium.

56 Donata inter vivos, non veniunt in restitutione fideicommissi; quia gravatus non restituit ea, quæ erat habiturus alio existente hærede: Idem est, si donatio fuit inter vivos, sed non valuit, morte tamen fuit confirmata, nisi testator nominatim in bonis donatis constituisset fideicommissum. *L. sequens questio. ff. de leg.* 2. Fusar. *de substit. q.* 646.

57 Donans pactum, vel modum donationi adjectum in favorem alterius, potest re integra revocare, eo etiam invito. Fachin. *lib.* 8. *contr. jur. cap.* 89. ubi Bar. *in L. qui Romæ. ff. de V. O.* quamvis ipse Tachin. contrariæ adhæreat, per regulam, *quod semel placuit* &c. & alias rationes, quas ibi vide.

58 Donatarius cui fuit revocata donatio ob ingratitudinem, non tenetur restituere. nisi fructus perceptos post motam litem, non vero perceptos ante revocatam donationem. Pasch. *de patr. pot. p.* 1. *cap.* 8. *num.* 109. Ante acceptationem, vel ratificationem, non acquirit jus in re, neque dominium, sed tantum jus ad rem, & actionem. Sperel. *dec.* 171. *num.* 24. Mantic. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 7. *n.* 25. Sperel. *dec.* 168. *num.* 55. & si res donata fuit alteri vendita, non potest illam ab emptore repetere per Sperel. *dec.* 171. *a n.* 62. sed vide dicta supra *num.* 16. *&* *DD. ibid. cit.* nisi emens sciverit. Secundus donatarius præfertur primo, si secundus donatarius prius acceptavit, non primus. Sperel. *l. c.* licet cæteris paribus primus sit præferendus. Bich. *dec.* 133. *nu.* 17. Clar. *in §. donatio. q.* 13. Gabr. *de empt. concl.* 2. *nu.* 8. quæ vel maxime procedunt, si secundo donatario sit possessio tradita. *DD. cit.*

59 Donatarius, cui fuit donatum a personis prohibitis, & ideo nulliter, non tenetur ad restitutionem, antequam repetatur a Curatore, vel minore per beneficium restitutionis in integrum. Dian. *p.* 8. *tr.* 6. *res.* 7. Sanch. *de matr. lib.* 6. *disp.* 38. *nu.* 31. An possit per donatorem fideicommissio gravari, vide infra Verb. *Substitutio.* & tex. *in L. sequens quæstio. ff. de legat.* 2.

60 Donatarius omnium bonorum, cum reservatione certæ summæ, de qua donator testari possit, si idem donator non testatur, non succedit in illa summa, sed hæredes; secus si donator sibi reservavit facultatem testandi super certa summa capienda ex bonis donantis; tunc enim si non testatur, est donatarii. Pajatel. *exped.* 46. *num.* 5. Thes. *dec.* 97. *n.* 3. Tenetur alere donantem pro rata fructuum. Clar. *in §. donatio. q.* 21. Costa *de ratione rata q.* 98. Surd. *de alim. tit.* 1. *q.* 48. *per tot.* ubi late de hac materia, & quando ob recusata alimenta donatio revocari possit, tam a donatario, quam ab ejus hærede, & an teneatur alere filios donantis, vide Surd. *l. c. quæst.* 49. affirmantem. Et donator tenetur probare hanc recusationem. de quo vide Surd. *l. c. nu.* 55. *&* 60. *seqq. d. quæst.* 48.

61 Non potest agere vivente donatore pro consecutione rei donatæ, quando effectus donationis fuit collatus post mortem donantis. *L. eum qui Kalendis. §. fin. ff. de V. O.* Peregr. *de fideicom. art.* 41. *num.* 4. Boer. *dec.* 354. *num.* 13. Cavaler. *dec.* 486. *num.* 4. apud Bich. *dec.* 38. *num.* 5.

62 Donatarius particularis non potest conveniri a creditoribus donantis actione personali. Bich. *dec.* 305. *n.* 25. minus reali, si super bonis donatis fuit constitutum particulare fideicommissum, quod non cadit sub hypothecis creditorum donantis. Idem *num.* 26.

63 Donatarius tenetur adimplere onera donationi adjecta, licet excedant fructus bonorum donatorum; quia de suo præstare debet, qui aliena tanti æstimavit. Bichius *dec.* 588. *nu.* 6. dummodo sciverit onera adjecta, maxime, quando donatio non consistit in quantitate, vel re particulari, sed in re universali. Ibidem *n.* 7. *&* 10.

Donatarius universalis tenetur solvere debita donantis ante donationem contracta, maxime cum in instrumento donationis illa fuerunt accolata. Bich. *dec.* 618. *num.* 14. *&* 15. An vero creditores donantis ex pacto donationi adjecto, quod donatarius teneatur satisfacere dictis creditoribus, iidem acquirant jus, & actionem contra dictum donatarium, vide Salgad. *in labyrint. creditor. p.* 2. *cap.* 26. *a num.* 15. ubi late negativam comprobat, sed quod teneantur convenire emptorem, cui contra donatarium competet actio ad pacti observantiam, ubi tamen ampliat, & limitat, quem vide & concordat doctrinam Strach. *de decoctor. p.* 5. *num.* 9. *fol.* 380. *ibidem.* Gratian. *disc. for. cap.* 532. *num.* 1. Tiraquel. *de retract. lignag. §.* 1. *glos.* 14. *n.* 114. *&* 116. Mangil. *de evict. q.* 49. *num.* 22. *& quæst.* 51. *num.* 17. & aliorum ad tex. *in L.* 2. *C. de hered. & act. vend. L. cum res.* 22. *C. de donat. L.* 2. *C. de cond. ob causam L.* 2. *C. de pactis.* & alios. In donatione pura acquirit possessionem ab initio per clausulam *constituti.* Bich. *dec.* 426. *nu.* 3. arg. tex. *in L. quod meo. ff. de acquir. poss.* & vigore dictæ clausulæ est manutenendus, pendente lite super nullitate ejusdem donationis. *ibid. num.* 7. Rot. *decis.* 270. *n.* 1. *p.* 1. *rec.* nisi ex probationibus factis Judici constaret de nullitate donationis, ita, quod non egeat ulteriori indagine: secus tamen si nullitas non est probata, sed probanda; tunc enim rejicitur ad petitorium. *ibid. n.* 8. 64

Donatio facta lite pendente rei litigiosæ, & sic in fraudem, non subsistit. *arg. cap.* 2. *de alien. judic. mutand. caus. fact.* ubi de alienatione facta Laico in Clericum animo mutandi judicium &c. nisi sit facta a patre filio pro sacris Ordinibus suscipiendis, seu pro titulo ad normam S. Concil. Trid. quia tunc illa causa tollit suspicionem fraudis, & sustinet donationem etiam lite pendente factam. Rot. coram Cerro *decis.* 6. *num.* 9. *&* 10. *inter ejus select.* & citat. Abb. *in d. cap.* 2. *num.* 10. *circa med. vers. si autem cessio fiat Clerico.* ad tex. *in L. non solum §. si quis autem. ff. de alien. Judic. mut. caus. fact.* 65

Antequam donatarius rei emphyteuticæ, quæ eidem fuit donata Domino directi irrequisito, quod fieri potest per DD. statim citandos, accipiat ejusdem rei possessionem, debet obtinere consensum ejusdem domini directi, alias esset locus devolutioni. Ludovis. *decis.* 520. *n.* 1. *&* 2. ubi Bal. *in L. fin. num.* 6. *C. de Jur. emphyt.* Imol. *in cap. potuit. nu.* 11. *de locat.* Clar. *in §. emphyteusis. quæst.* 15. *vers. arbitror.* 66

D O S.

Praxis Dotis.

Dos, alia est profectitia, alia adventitia. Illa est, quæ venit a patre, vel alio ascendente per lineam masculinam, qui dotare tenentur, vel quæ datur ab extraneo intuitu patris, vide late Mantic. *de tacit. lib.* 12. *tit.* 8. *per tot.* Hæc est, quæ venit ab extraneo. Bonac. *de contr. disp.* 3. *q.* 11. *pun.* 1. late Manc. *tit.* 9. Profectitia, revertitur ad patrem, vel dotantem, nisi mulier fuerit emancipata. *L. un. §. cum autem. Cod. de rei uxor. act. L. dos a patre. Cod. solut. mat.* Bonac. *l. c.* Licet filia moriatur relictis filiis; quia filius in patria potestate constitutus non habet hæredem, nec potest testari. Sed quidquid sit de jure communi in hac quæstione valde controversa, de consuetudine vulgari, per totum mundum contrarium servatur, nempe, quod dos ad ipsos filios, non autem ad patrem, seu dotantem pertineat, mortua uxore ... lia Maresc. *lib.* 1. *var. res. cap.* 42. *num.* 1. quod æquissimum vocat Thesaur. *decis.* 190. *a num.* 6. cui favet Rot. magistralis *in decis.* 708. *p.* 1. *rec.* quidquid sit, quando matrimonium dissolvitur per mortem viri. de quo vide cit. Rot. tunc patri faventem; & asserenti, prædictam consuetudinem in aliquo loco non servari, incumbit onus probandi. Maresc. *loc. cit. num.* 2. citans Odofred. *in L.* 3. *§. utram. ff. de minor. & in L. jure succursum. ff. de jur. dot.* vide etiam Mantic. *de tacit. d. lib.* 12. *tit.* 8. *n.* 23. 1

Dos,

2 Dos, alia dicitur æstimata, alia inæstimata; æstimata, alia est, quæ fuit æstimata æstimatione faciente venditionem, alia, non faciente venditionem. Illa est, cum dos ita æstimatur, ut marito tradatur tanquam vendita eo pretio, quo casu dominium acquiritur marito secuto matrimonio, & ad ipsum pertinent commodum, vel incommodum rei. L. cum fundus. ff. locati. Ista est, cum dos non ita æstimatur, ut res dotalis detur marito tanquam vendita, sed solum, ut sciatur valor rei, & ut illa pereunte culpa mariti, sciatur, quantum maritus restituere teneatur; & tunc dominium dotis remanet apud uxorem (quæ procedunt etiam in mobilibus) & commodum, vel incommodum rei spectat ad uxorem cum omni periculo. Mantic. de tacit. lib. 12. tit. 28. a num. 17. Seraph. decis. 568. Merlin. ubi Rot. dec. 517. Bonac. de contr. disp. 3. q. 11. pun. 1. Capon. disc. for. 347. & 348. Covar. pract. qq. cap. 28. ubi quando præsumatur æstimatio faciens venditionem. Fontanel. de pact. nupt. tom. 2. gl. 8. claus. 13. num. 30. & quando æstimatio faciat venditionem, vide Æstimatio. n. 9. & 11. & Mantic. de tacit. d. tit. 28. per tot.

3 Dos æstimata æstimatione faciente venditionem, non est restituenda eadem in specie, sed tantum ejus æstimatio, vel pretium, juxta valorem præsentem. L. plerumque. ff. de Jur. dot. L. quoties. Cod. eod. & tunc maritus habet optionem in rem, vel ejus pretium restituendi, cit. L. plerumque. §. si res. & ibi gloss. Bonac. l. c. cum vero est æstimata æstimatione non faciente venditionem, ipsa est restituenda in individuo, non pretium: & hæc, licet consisteret in mobilibus, non potest alienari sine consensu uxoris, quæ est domina dotis quoad proprietatem. L. si ex lapidicinis. ff. de Jur. dot. Bonac. l. c. pun. 6. & DD. cit. in verb. Æstimatio, a n. 9.

4 Dos debetur a patre filiæ etiam spuriæ innuptæ loco alimentorum, congrua tamen, & non excessiva, de quo vide infra in verb. Pater. & si excessiva fuit relicta, potest per hæredem reduci ad legitimum modum. Lup. in cap. per vestras. not. 3. de donat. inter. vir. & uxor. Covar. de sponsal. p. 2. cap. 8. §. 6. n. 12. Gabr. de alimen. concl. 1. n. 9. & 15. Gratian. disc. for. cap. 472. num. 4. & talis dos non transit ad spuriæ filios, sed revertitur ad hæredes donantis, nec de illa filia spuria potest disponere. Gabr. l. c. num. 39. nisi pater aliter disposuisset, quod dos data transiret ad hæredes. Gabriel. n. 40. vel nisi statutum aliter disponat. Idem numer. 41. Lup. de illegit. commer. cap. 2. §. 1. quia filii spuriæ sunt alendi a patre suo, non a matre. Ciarl. cap. 7. n. 56. & quod dos congrua succedat loco alimentorum, vide Maresc. lib. 2. var. res. c. 83. num. 34. & 35. ubi quod secundum illa taxetur.

5 De Jure non debetur a patre filiæ aliunde diviti, sicut nec alimenta. Fachin. lib. 10. cap. 38. Bar. in L. mulier. ff. ad Trebell. nec luxuriose viventi ante 25. ætatis annos completos. Sanch. de matr. lib. 4. disp. 24. num. 5. secus post 25. annum. vide late Antonel. de tempor. legal. lib. 2. quæst. 84. numer. 6. ubi plures ponit casus, & DD. apud Bonac. in Decalog. disp. 6. q. un. §. 2. pun. 5. n. 7. sed, quod regulariter dos debeatur filiæ etiam diviti, vel aliunde etiam habenti alimenta, decidit Rot. apud Bich. dec. 350. num. 47. Sanch. de matr. loc. cit. disp. 26. n. 5. Peregrin. de fideicommiss. art. 42. num. 68. Rot. apud Farinac. inter ejus select. in p. 1. tom. 1. decis. 66. num. 5. quia onus dotandi filias, quamvis aliunde habentes, uti annexum bonis, transit cum ipsa hæreditate. Castr. cons. 80. n. 1. lib. 1. Roll. cons. 85. n. 26. libr. 1. Rot. dec. 66. n. 5. p. 1. & dec. 28. nu. 2. & 3. p. 5. rec. an debeatur dos nubentibus contra voluntatem Parentum, vide Sanch. de matr. l. c. disp. 26. & in verb. Pater.

6 Porro dos vere non est, nec dici potest ante matrimonium; quia marito datur, non uxori. L. 1. ff. de Jur. dot. Ciarl. contr. for. cap. 45. n. 30. Ludovis. dec. 346. n. 5. L. fin. C. de donat. ante nupt. potest tamen consistere sine matrimonio secundum communem usum loquendi; & sic potest mulier dici dotata, antequam nubat. Unde solet dici, talis puella habet bonam dotem, de quo Ciarlin. l. c. & cap. 167. ante num. 22. Mangil. de imput. q. 57. num. 39. Merlin. de legit. lib. 3. tit. 1. q. 8. n. 47. itaque intellige conclusionem quoad formam dotis, & ejusdem privilegia; quoad effectum vero transmissionis & aliorum dos potest dici etiam ante matrimonium; nam ad hunc effectum sufficit, quod fuerit destinata; quia tunc subrogatur legitimæ. Mantic. de conject. lib. 11. tit. 23. Ciarl. c. 167. n. 4. Noal. de transmiss. cap. 17. n. 18. &

Licet dos relicta in stipulatione, vel promissione, 7
si filia moriatur ante matrimonium, non transmittatur; quia habet in se conditionem „ si matrimonium sequatur, & non possit dos esse sine matrimonio, & licet soluta possit condici, & repeti, maxime si fuit relicta ab extraneo. Noal. l. c. tamen si usus loquendi obtinuit, quod dos destinata dicatur patrimonium, & facultas &c. puellæ, transmittitur. Idem l. c. & cas. 18. & dicitur pure legata. Menoch. lib. 4. præs. 146. a n. 40. Mant. de conject. libr. 11. tit. 23. Ciarl. cap. 167. n. 22. Mangil. & Noal. ll. cc. & Cyriac. contr. 72. num. 36.

Et dos, maxime in bonis fideicommissi, non debe- 8
tur mulieri ante nuptias, nec illa transmittitur ante nuptias ad mulieris hæredes. Petra de fideicom. qu. 8. n. 449. Peregr. de fideicom. art. 42. num. 42. vers. sed hic. Menoch. lib. 4. præs. 189. n. 154. Ciarl. capit. 62. n. 9. & an possit detrahi ex fideicommisso, cum mulier alias est dives? vide Tranchedin. cons. 55. per tot. Peregrin. l. c. a n. 68. negantes. Rot. recent. decis. 66. n. 3. apud Farinac. inter ejus select. p. 1. tom. 1. ubi quod insufficientia dotis deberet probari a muliere tanquam fundamentum suæ intentionis. & decis. 737. p. 1. divers. & apud illos alii.

Dos tamen destinata pro maritaggio puellarum de- 9
betur, licet fiant moniales; quia tales dicuntur nuptias celebrasse. §. sed & hoc præsenti. auth. de sanctiss. Episc. Bar. & DD. in auth. nisi rogati. Cod. ad Trebel. Bal. novel. tr. de dote. p. 6. privil. Mantic. de conject. lib. 11. tit. 23. Sanch. de matr. lib. 1. disp. 33. n. 29. Fontanel. de pact. nupt. tom. 2. claus. 5. gl. 1. nu. 59. Capon. disc. for. 318. Menoch. de præs. lib. 4. præs. 148. num. 16. Rot. decis. 130. p. 1. rec. Limit. si dos, vel legatum fuit relictum per talia verba, ex quibus deducatur, mentem testatoris, vel dotantis fuisse dotare maritandam carnaliter, quia tunc cessat præsumptio, qua nititur conclusio. Mastril. dec. 153. & DD. cit. dummodo tales conjecturæ resultent ex ipsis verbis testatoris. Sed vide, quæ dicemus infra in verb. Legatum. §. 1.

Dos data puellæ pro Ingressu Religionis, si illa mo- 10
ritur ante professionem, non quæritur Monasterio, sed proximioribus puellæ. Menoch. cons. 396. Riccius in prax. p. 2. res. 138. ubi videre poteris rationes pro, & contra.

Dos Monialis non debet manere apud consangui- 11
neos, vel dotantes, nec Episcopus debet id permittere, licet de Jure fieri posset, sed debet deponi apud Mercatorem, vel aliam personam idoneam, qui illam solvat Monasterio, quando Monialis professionem emiserit. Ut declaravit S. Congr. apud Spetel. decis. 84. numer. 61. Et Quaranta in sum. Bullar. verb. monasteria monial. in fin. & apud Barbos. ut statim infra. Et si monialis est supranumeraria, illa debet impendi in tot fundis, vel emptione censuum: si vero est intra numerum, potest expendi pro usibus communibus Conventus. DD. cit. & debet solvi in ære, non in bonis. Barb. de Jur. Eccles. lib. 1. capit. 44. ubi S. Congr. a n. 31. seqq.

Dos congrua debet judicari secundum qualitatem 12
dotantis, dotatæ, & mariti. Item secundum consuetudinem Regionis, & numerum filiorum. L. si filiæ. 41. ff. de leg. 3. Mangil. de imput. q. 161. nu. 4. Surd. de alim. tit. 1. q. 10. n. 20. Rot. apud Merlin. dec. 293. a nu. 6. & 9. ubi quod non sit necessario regulanda a quantitate legitimæ. Peregrin. de fideicom. art. 42. nu. 78. Thes. decis. 192. num. 1. late Mantic. de tacit. lib. 12. tit. 21. num. 4. Antonel. de tempor. legal. libr. 2. cap. 98. num. 36. alias dicitur congrua, quæ absorbet quintam, vel ad summum quartam partem patrimonii dotantis, aliter dicitur excessiva. Bal. novel. de dote p. 7. privil. 17. apud Ciarl. cap. 7. num. 44. licet non sufficiat pro alimentis. Surd. l. c. Mangil. l. c. q. 160. Et censetur congrua, licet sit minor legitima; quia pater præsumitur capere optimum consilium pro filiis. Ciarl. l. c. n. 49. in dubio tamen. Capon. disc. for. 106. Marescot. lib. 2. var. res. cap. 69. num. 27. qui

vult,

vult, non debere esse minorem legitima cum multis, quos citat, attenta tamen Regionis consuetudine. Pajatell. annot. 90. & Cyriac. controv. 507. num. 9. & an ad hoc attendatur tempus dotis datæ, an vero tempus mortis patris dotantis, vide Peregr. l. c. num. 40. & art. 36. a num. 17. Antonel. l. c. num. 25. qui dicunt, attendi tempus mortis. Menoch. de arbitr. cas. 149. a num. 15. qui considerat tempus constitutæ dotis & late Ciarl. ut infra num. 21. & 41. Et congrua monialis dicitur, quæ congruit Monasterio. Riccius in prax. p. 2. res. 347. ubi quod dicatur congrua, etiamsi aliæ sorores, quæ carnaliter nupserunt, plus obtinuerint. Vide etiam Ludovis. decis. 63. per tot. & infra verbo Legatum.

13 Dos proprie dicitur, quæ est promissa. DD. apud Fachin. lib. 10. contr. Jur. cap. 24. Relicta titulo institutionis, transit ad hæredes. Mangil. de imput. q. 57. num. 31. Noal. de transmis. cas. 17. num. 23. Menoch. lib. 4. præs. 146. n. 41. Ciarl. cap. 167. & DD. cit. Dicitur pure relicta, non facta mentione alimentorum. Mant. de conject. lib. 11. tit. 23. Ciarl. l. c. num. 21. ubi quod dotis legatum sit pium.

14 Dos non succedit loco legitimæ, quando statutum excludit filias simpliciter, & postea mandat dotari. Si vero non excludit simpliciter, sed tantum dotatas, tunc succedit loco legitimæ. Peregr. de fideicom. art. 38. num. 23. Grass. in §. legatum q. 28. Maresc. lib. 1. var. res. cap. 10. num. 12. apud quem Rot. & Rot. post Pajatel. dec. 5. n. 9. Surd. de alim. tit. 3. q. 1. num. 73. Merlin. de legit. lib. 3. tit. 1. q. 8. a num. 9. Ciarl. l. c. num. 11. dos vero, quæ succedit loco legitimæ, debetur absque omni conditione, & gravamine. DD. mox cit. & Fusar. de substit. q. 297. num. 1. Tranchedin. cons. 57. num. 1. neque potest gravari fideicommisso. DD. cit.

15 Dos, quod sit debitum voluntarium, tam respectu mariti, cum potuerit abstinere a nuptiis, & ab initio se non obligare, quam hæredum, qui voluntarie se ingerunt in hæreditate, cum aliis tenet Mantic. de conjectur. lib. 10. tit. 2. Ciarl. cap. 189. num. 22. Bar. & DD. in L. qui dotem ff. sol. matr. quod vero sit debitum necessarium, tam respectu patris, quam hæredum, defendunt multi apud Ciarl. l. c. Tusc. litt. L. concl. 141. Grat. disc. for. cap 198. a num. 1. quos vide, ad videndum an legatum sit cum dotis debito compensandum; & de Luca ad d. Gratian. l. c. per tot. animadvers. ubi quot modis debitum dicatur necessarium, maxime in dote. Et diximus etiam in verb. compensatio.

16 Dos, cum est constituta in certa quantitate, cætera censentur data uti paraphernalia. Bal. in L. nulla. Cod. de Jur. dot. Farin. dec. 72. num. 4. p. 2. Dec. cons. 521. num. 10. si tamen ex se non valeret contractus paraphernalium, vestiretur a contractu dotis, cui adhæret, nisi diverso tempore id fiat. Vide Ciarl. cap. 9. a num. 68.

17 Dos consistens in pecunia, vel mobilibus, soluto matrimonio, restitui debet post annum a die obitus. L. un. §. cum autem. vers. exactio. Cod. de rei uxor. act. Surd. de alim. tit. 1. q. 45. nu. 3. Sperel. dec. 176. nu. 9. Bonac. de contr. disp. 3. q. 11. pun. 8. Et quam pater sibi, & hæredibus suis restituit, & filiæ stipulatus est, patri est restituenda. Conciol. alleg. 20. num. 5. quia dos data per patrem ad eum redire debet. L. dos a patre. 4. C. sol. matr. Thes. dec. 190. num. 2. Gratian. disc. for. cap. 556. num. 33. Rota dec. 329. num. 7. par. 5. recent. & ut supra num. 1. An sit restituenda mulieri, antequam reddat rationem tutelæ, vide Pasqual. de patr. pot. p. 3. cap. 10. num. 43.

18 Dos soluta partim in pecunia, partim in fundo æstimato, debet restitui in pecunia. Fachin. lib. 12. cap. 74. Covar. pract. quæst. cap. 28. Et quando non potest restitui in pecunia, restituitur in bonis, & quidem secundum æstimationem, & non cum beneficio pluris. Eccles. obs. for. 144. num. 9.

19 Dos accepta a Patre, & filio, ab utroque debet reddi pro rata, nisi adsit obligatio insoliditatis. Campeg. de dot. q. 169. Bal. novel. de dote p. 7. privileg. 38. Costa de ratione rata q. 21.

20 Dos est causa efficiens donationis propter nuptias; nam dos, & contrados sunt correlativa. Mant. de tacit. lib. 20. tit. 2. Tusc. litt. J. concl. 199. Ciarl. cap. 9. a num. 35. & DD. apud eosdem, & si non fuit soluta, uxor non lucratur donationem propter nuptias, Vide Donatio. num. 15.

Dos non augetur, auctis facultatibus dotantis. Ciarl. cap. 97. Sicut non diminuitur illis diminutis. Costa de portion. rata. q. 103. Bal. novel. de dot. p. 1. privil. 17. contrarium tenent Peregrin. & Antonel. sup. cit. nu. 12. & apud illos alii. 21

Quod dos data filiæ unius ex sociis omnium bonorum sit extrahenda ex communi massa, & sit imputanda in portionem patris tempore divisionis, tenent aliqui apud Fachin. lib. 12. cap. 13. inter quos Gabr. de Jur. dot. concl. 2. num. 3. Contrarium tenent, quod nempe in portionem patris non sit imputanda. Natta cons. 91. lib. 1. Rol. cons. 91. lib. 1. Menoch. de arbitr. cas. 127. num. 3. Fachin. lib. 8. cap. 4. eo quod videatur soluta ex communibus bonis. 22

Dos promissa a patre, & matre, præsumitur soluta, concurrente lapsu temporis. Rot. apud Merlin. dec. 485. num. 5. Menoch. lib. 3. præs. 135. num. 3. Rota apud Ludov. dec. 468. num. 8. & faciunt tradita supra in verb. debitor. num. 19. & 20. In probatione non est privilegiata, nec probatur per tractatum. Ciarl. cap. 82. a num. 16. ubi plura. 23

Dos relicta sub modo, est pura, & statim debetur, ac transmittitur, dummodo mulier caveat de nubendo, vide Noal. de transmis. cas. 17. num. 37. Idem, si fuit relicta, ut nubere possit. An promissa intuitu matrimonii, eo non secuto, debeatur, vide Pasqual. de patr. pot. p. 1. cap. 4. n. 72. & 84. seqq. 24

Dos constituenda Virgini pro ejus defloratione, transmittitur ad ejus hæredes, seu actio pro ea constituenda, quia non est tam dos, quam interesse deflorationis. Noal. loc. cit. cas. 19. num. 24. ubi Cancer. var. res. lib. 3. cap. 11. num. 132. Tex. in L. dies cautioni §. ult. ff. de dam. infect. an vero transmittatur etiam contra hæredes, vide Noal. loc. cit. affirmantem absolute de Jure Canonico; & dos debet constitui juxta facultatem stuprantis, & qualitatem stupratæ. Noal. l. c. & diximus alibi. 25

Dos debetur a die interpellationis, Seraph. dec. 1423. Mant. decis. 171. An compensetur cum legato, vide Compensatio. Sicut æs alienum est deducenda arg. L. Papinianus §. quarta. ff. de inoff. testam. Ciarlin. contr. for. cap. 47. num. 24. Neque debetur, nisi soluto ære alieno. Pajatel. annot. 90. n. 52. 26

Dos recepta a filiofam. de patris consensu, si pater decoquit, non est obnoxia creditoribus, imo nec contrados a patre filio donata, licet in eadem domo, sed propriis expensis vivat; quia tunc ususfructus dotis non acquiritur patri. Bal. novel. de dot. p. 6. privil. 36. Pinel. in L. 1. Cod. de bon. matern. Pasqual. de patr. pot. p. 1. cap. 3. a num. 46. Mantic. de tacit. lib. 12. tit. 30. nu. 1. quia dos deservit oneribus matrimonii. ita Capon. disc. for. 375. 27

Constituta super successione bonorum viventis absque ejus consensu, est nulla, tanquam contra prohibitionem Juris constituta, & sic contra bonos mores. L. fin. Cod. de pact. Fachin. lib. 8. cap. 72. ubi pactum de successione viventis non valet etiam de illius consensu, de cujus successione agitur, licet adesset ju[illegible]mentum. Cacheran. decis. 100. n. 31. Capon. disc. for. 315. nisi ille, de cujus successione agitur, perseveraverit in illo consensu usque ad mortem, ut dicitur in cit. L. fin. & quatenus etiam valeret, esset conditionalis, quatenus hæreditas constante matrimonio devolveretur ad dotatam. Capon. loc. cit. 28

Si fuit a muliere promissa, sed eidem per virum concessa dilatio solutionis, & pendente dilatione solvitur matrimonium per mortem viri, nihilominus inducit obligationem antiphati promissi. Afflict. dec. 333. Capon. loc. c. quod proinde lucrabitur uxor. 29

Data primo viro, præsumitur data etiam secundo. L. dotem. ff. de Jur. dot. L. divus ff. eod. L. penult. §. uxor. ff. sol. matr. Gail. l. 2. obs. 82. n. 7. Mant. de tacit. l. 12. tit. 15. etiam quoad ejus augmentum. DD. cit. & Pajatel. exped. & annot. 47. nu. 1. Cyriac. contr. 527. apud quos videre poteris ampliationes, & limitationes, & cum eisdem qualitatibus. Idem. contr. 528. Major constitui nequit a muliere secundo viro, quam primo, in fraudem legitimæ filiorum primi matrimonii, & ex dispositione L. hac edictali. C. de secund. nupt. mulier binuba non potest secundo viro plus relinquere, quam filiis primi matrimonii, imo prius detrahenda est legitima filiorum, & reliquum dividitur inter 30

ter

ter ipsos, & secundum virum, de qua materia late Bichius *decis.* 357. *per tot.* Gail. *l.c. nu.* 8. Rot. *decis.* 15. & 66. *p.* 4. *rec.* ubi an possit per statutum derogari huic legi.

31 Dos promissa, sed non numerata, vel tradita marito, si periit ex culpa lata, vel levi illius, ut quia illam non exegit, debet a marito restitui. *L. si extraneus. ff. de jur. Dot. L. ob res. ff. de pact. dot.* Molin. *de contr. disp.* 427. *n.* 1. Bonac. *de contr. disp.* 3. *q.* 11. *pun.* 6. Limita si dos erat solvenda ab ipsa uxore, aut ejus patre, vel ascendentibus paternis; quia tunc negligentia videtur causata a reverentia mariti, erga uxorem, vel ejus patrem; ergo par non est, ut reverentia noceat marito, quid quid in contrarium dicere videatur Bich. *dec.* 492. *n.* 16. citans Fontanel. *de pact. nupt. claus.* 6. *gl.* 1. *p.* 2. *n.* 77 Cyriac. *contr.* 110. *n.* 5. Rot. *decis.* 203. *n.* 6. apud Zachiam *de oblig. camer. & in una Civitatis Vetula, dotis* 27. *Febr.* 1643. §. 1. *vers. vel in omnem.* coram Cerro, quæ inter ejus selectas est *decis.* 86. *in n.* 6. quæ tamen loquitur de casu, quo extraneus promisit dotem, neque Cyriac. cit. loquitur expresse, quando Pater promiserat dotem: & tex. *in cit. L. si extraneus*, cum quo Molin. *l.c.* expresse dicit, quod in casu, quo pater promiserat dotem, periculum sit uxoris, non mariti, quod *in cit. L. si extraneus* dicitur etiam, si extraneus promisit non ex necessitate, sed ex liberalitate; quia non debet imputari marito, qui illum liberalem donatorem non præcipitavit ad solutionem; quæ ratio tamen cessat in hæredibus patris, seu liberalis donatoris. vide tex. & Molin. *cit.*

32 Dos habet potioritatem & privilegium prælationis in bonis mariti, etiam quoad creditores anteriores, etiam in bonis post matrimonium acquisitis, Andreol. *contr. for. c.* 9. Cancer. *contr. for. p.* 1. *c.* 9. Fachin. *lib.* 10. *c.* 35. Tranchedin. *cons.* 28. *nu.* 19. sed an hoc procedat tam in hypotheca tacita, quam expressa, vide quæ diximus in verb. *Debitor. nu.* 127. *seqq.* etiam Fisco: quia in dubio favendum est mulieri contra fiscum. Fachin. *d. lib.* 10. *vers. ad tertium.* Hinc potest contra creditores mariti in Judicio comparere, & pro dote sua opponere jura hypothecæ. Bal. novel. *de dot. p.* 7. *privil.* 24. Negus. *de pign. p.* 5. *memb.* 1. Ciarl. *c.* 94. quæ procedunt in dote vera tantum, non vero in confessata; quia confessio præsumitur facta in fraudem creditorum. Covar. *lib.* 1. *var. res. c.* 7. *n.* 5. Merlin. *dec.* 419. *a n.* 2. & *dec.* 652. ubi Rot. *n.* 2. & *seq.* & DD. cit. in verbo *debit. n.* 134.

33 Imo etiam vivente marito, si vergit ad inopiam potest petere, ut dotes ponantur in tuto & impedire alios creditores. Bal. *loc. cit.* Campeg. *de dot. p.* 3. *q.* 19. Tusc. *litt. D. concl.* 762. Gail. *lib.* 2 *obs.* 83. *a n.* 2. & 19. ubi qua actione ista repetitio sit facienda. Hering. *de fidejussor. c.* 6. *n.* 92. & *seq.* Ciarl. *cap.* 94. *per tot.* maxime cessionarios, Pajatel. *exped.* 4. *per tot.* ubi late de hac materia. Thes. *dec.* 207. & si maritus non potest illam assecurare, potest illam sequestrare. Limit. si scienter contraxit cum inope, Pajatel. *exped. & annot.* 4. *a n.* 4. quam opinionem in puncto juris veriorem vocat Gail. *lib.* 2. *obs.* 84. *n.* 5. ubi late, quamvis quod etiam in hoc casu uxor possit suam dotem repetere, dicat esse æquitati magis consentaneum, & matrimoniis favorabilius & contrarium minus tutam vocat Conciol. *alleg. for.* 77. *n.* 27. quos vide, ubi habebis textus, rationes, & DD. pro & contra. Tunc tamen non potest petere omnia mariti bona, sed quot pro dote sufficiunt. Conciol. *alleg.* 77. Tusc. *litt. D. concl.* 761. & tunc bona mulieri assignata non fiunt ejus libera, sed tantum acquirit administrationem illorum. Ciarlin. *l. c. num.* 6. ut tamen possit repetere dotem, debet prius probare inopiam mariti. Bar. *in L. cum tibi ff. pot. in pign.* Gratian. *disc. for. cap.* 87 2. *nu.* 19. Ciarlin. *d. cap.* 94. & *DD. cit.* Et hoc, si mulier agit contra tertios creditores, debet plene probare; quia dos in probatione non est privilegiata, si vero agit contra maritum, sufficit semiplena probatio. Bar. & DD. *in L. si constante. ff. sol. matr.* Bal. novel. *de dot. p.* 9. *privil.* 12. Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 6. *num.* 8. *vers. Item satis probatur.* Tusch. *litt. D. concl.* 762. Gratian. *loc. cit. num.* 20. & postquam per sententiam recuperavit a marito dotem, licet ille redeat ad pinguiorem fortunam, non tenetur illi eandem restituere. Bonac. *de contr. disp.* 3. *q.* 11. *pun.* 3. Ciarlin. *d. cap.* 94. *num.* 7. *glos. fin. in L. ubi adhuc. in verb. abutatur. C. de jur. dot.* Cyriac. *contr.* 277. *n.* 13. & hanc dotem repetere potest uxor, etiamsi maritus fidejussorem offerat, cum non teneatur uxor fragilitati cautionis se committere. *gl. in d. L. ubi adhuc in verb. ad inopiam circa fin.* DD. apud Conciol. *d. alleg.* 77. *n.* 9. & 10. Gratian. *disc. for. cap.* 44. *nu.* 24. & *decis. March.* 194. *n.* 10. Gail. *d. observ.* 83. *n.* 7. Pajatel. *d. exped.* 4. *n.* 18. & apud illos alii. Plura de hac materia vide apud *DD. cit.* ubi an, & quanto tempore huic juri repetendi præscribatur, an habeat locum jus offerendi, & alia.

34 Non solum ratione dotis, sed etiam paraphernalium, quæ maritus administravit consentiente uxore, habet tacitam hypothecam in omnibus bonis mariti. *L. ult. Cod. de pact. nupt.* & licet ratione dotis præferatur omnibus creditoribus, etiam anteriorem tacitam hypothecam habentibus, ut diximus in verbo *debitor n.* 127. juxta *L. assiduis. C. qui pot. in pign.* hoc tamen non procedit ratione paraphernalium. Merlin. *de pign. lib.* 3. *tit.* 2. *q.* 55. *n.* 3.

35 Dotis promissio incerta, uti pendens ab arbitrio patris dotantis, valet; quia detracto arbitrio lex intrat. Mant. *de tacit. lib.* 12. *tit.* 12. *per tot.* & *num.* 19. Afflict. *dec.* 337. *nu.* 10. Capon. *disc. for.* 288. & si extraneus dotavit, non habet hypothecam pro restitutione dotis. Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 2. *q.* 56. Pacific. *de salvian. inspect.* 3. *c.* 4. *n.* 63. si prætendat ex propria persona restitutionem dotis datæ.

36 Dotis confessio facta a marito, quam vere non accepit, animo donandi, secundum aliquos confirmatur juramento assertorio, cum scilicet maritus jurat, se recepisse dotem: alii negant, quia juramentum non confirmat actum simulatum, & juramentum assertorium non debet esse vinculum iniquitatis, nisi cum hoc concurrat juramentum promissorium. Quam quæstionem vide late pro & contra apud Gabr. *de donat. concl.* 3. *num.* 3. *seqq.* Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 7. *a n.* 5. Seraph. *de privil. juram. privil.* 71. *a num.* 57. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *pres.* 12. *a numer.* 40. Fachin. *var. lib.* 8. *cap.* 77. *seqq.* Gail. *lib.* 2. *pract. observ.* 81. *n.* 9 Hæc autem confessio facta a marito constante matrimonio, non præsumitur facta animo donandi, & in fraudem legis prohibentis donationem inter virum, & uxorem; sed animo, & spe futuræ numerationis. late Fachin. *loc. cit. cap.* 80. Covar. *lib.* 1. *var. res. c.* 7. *num.* 4. contra Gail. *lib.* 2. *d. obs.* 81. *n.* 3. & *alios.* & ideo marito, ac illius hæredibus competit exceptio non numeratæ pecuniæ intra legitimum tempus, non tamen post. Fachin. *l. c. cap.* 82. Gabr. *de Jur. dot. concl.* 4. *n.* 8. & *DD. cit.* nisi fuerit huic exceptioni a marito renunciatum. DD. apud Fachin. *l. c. cap.* 84. sed quod etiam hoc casu non præsumatur facta in fraudem, tenet ipse Fach. cum Covarru. *l. c.* & hanc materiam confessionis dotis, & quando præjudicet tertio, ultra DD. citatos, vide fuse apud Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 2. *quest.* 58. *per tot.* Menoch. *de præsum. lib.* 3. *præs.* 12. *per tot.* Ludovis. *decis.* 67. *nu.* 7. & ibi Beltramin. *n.* 14. Maresc. *lib.* 1. *var. cap.* 8. *per tot.* late Mascard. *de prob. concl.* 362. *per tot.* Rot. *decis.* 55. & 259. *p.* 6. *rec.* apud quos alii & ut in verb. *confessio.* Porro hæc exceptio potest opponi infra decem annos. Barb. *p.* 6. *in L.* 1. *ff. solut. matr.*

37 Dotis augmentum, vel sponsalitia largitas, est proprie donatio, & non nisi ex causa ingratitudinis revocari potest. *L. si mater. L. si filia. Cod. de donat. ante nupt.* Mantic. *de tacit. lib.* 20. *tit.* 1. *n.* 1. & 2. & pleno jure acquiritur sponsæ, ita ut post ejus mortem ad virum non revertatur. Mantic. *l. c.* & Sanch. *de matr. lib.* 6. *disp.* 18. *a n.* 2. Sperel. *dec.* 172. *num.* 2. Ciarl. *contr. for. cap.* 124. *numer.* 40. Gratian. *disc. for. cap.* 498. *num.* 39. Rota apud Fenzon. *ad statut. urbis dec.* 135. *per totam.* Differt a donatione propter nuptias, quia hæc revertitur ad maritum: & ut augmentum dotis possit dici donatio propter nuptias, requiritur, quod sit doti æquale. *L. fin. §. si igitur. Cod. de donat. ante nupt.* Pajatel. *exped.* 12. *a nu.* 57. Et in dubio potius præsumitur augmentum dotis, quam donatio propter nuptias; quia donatio propter nuptias, ut plurimum, non est in usu. Pajatel. *loc. cit. n.* 59. vide Mantic. *loc. cit.*

38 Dotis nomen mutans in simplicem donationem, nullum facit veritati præjudicium, quia hoc videtur facere in fraudem, & præsumitur simulatio de contractu

tractu ad contractum. Ciarl. *contr. for. cap. 9. a nu. 4.* Farin. *de falsit. & simulat. q. 162. a n. 3.*

39 Dotator necessarius nunquam præsumitur donare, secus voluntarius, nisi necessarius sit debitor dotatæ. Costa *de portion. rata. q. 220.* vide Merlin. *decis.* 112. *n.* 3. Bald. *in L. fin. n.* 12. *C. dote promis.* Menoch. *de arb. lib.* 2. *cas.* 88. *a n.* 39. Mant. *de tac. lib.* 16. *tit.* 6. *a n.* 15. *seqq.* Rota coram Gyptin, & Mellino in una Bonon. apud Merlin. *loc. cit.*

40 Dotalis fit res empta ex dote de consensu uxoris, si concurrat tamen ejus utilitas. *L. res quæ ff. de jur. dot.* & ibi glos. & *in L. ex pecunia. verb. non tibi. C. eod.* secus si res sit empta ex pecunia dotali sine consensu, & voluntate uxoris. *d. L. ex pecunia. C. de jur. dot.* & ibi glos. *verb. comparatus. & in d. L. res quæ.* nisi in subsidium, quod maritus non esset solvendo. *arg. L. uxor. ff. de donat. inter vir. & uxor. glos. fin. in d. L. ex pecunia.* Molin. *de contr. disp.* 428. *n.* 12. Bonac. *de contr. disp.* 3. *q.* 11. *pun.* 6. vide Conciol. *alleg. civil.* 18. per tot. Cyriac. *contr.* 524. *per tot.* apud quos plura de hac materia. Itaque quando maritus non est solvendo in subsidium, res empta ex pecunia dotis fit dotalis, & tanquam talis ab uxore vendicari potest. Bal. novel. *de dot. par.* 7. *privil.* 15. Mant. *de tac. lib.* 12. *tit.* 27. *n.* 9. Giurb. *dec.* 111. *n.* 15. *& ad consuet. Messan. c.* 14. *gl.* 1. *n.* 6.

41 Dotata etiam auctis facultatibus, non potest prætendere legitimam, vel supplementum. Ciarl. *cap.* 97. si dos fuit soluta a patre vivente qui eam nuptui tradidit, & contrarium tantum posset procedere quando dos fuit relicta in testamento. Anchar. jun. *q.* 51. *n.* 5. Alciat. *de præs. reg.* 1. *præs.* 2. *num.* 8. Surd. *cons.* 488. *n.* 6. & conclusio, quod non possit petere supplementum, maxime procedit, si statutum vult filiam esse contentam dote a patre data. Rota *dec.* 202. *num.* 20. *par.* 2. *divers.* Surd. & Ciarlin. *ll. cc.* contra primam conclusionem stant Peregrin. & Antonel. supra *c. n.* 12. plura vide apud Mantic. *de tacit. tet. lib.* 12. & infra in verb. *Pater.*

DUBITANS.

Praxis Dubitantium.

1 Dubia in materia fidei sunt interpretanda in sensu Catholico, nisi contrarium fateatur reus. DD. apud Dian. *p.* 4. *res.* 83. ubi Decian. *crim. lib.* 5. *c.* 37. *n.* 6. Rojas *de heret. par.* 1. *n.* 200. *& par.* 2. *n.* 164.

2 Dubia probatio, locutio, vel assertio venit interpretanda contra probantem, vel loquentem. *arg. cap. in præsentia.* ubi DD. *de prob.* Ciarl. *c.* 82. *nu.* 22. ubi Crav. *cons.* 218. *n.* 6. & alii.

3 Dubitans an sit excommunicatus, aut irregularis, non tenetur se habere pro excommunicato. Sperel. *dec.* 175. Covar. *in cap. si furiosus, de homicid.* & quidem in utroque foro. Dian. *p.* 5. *tr.* 9. *res.* 44. *& p.* 4. *tr.* 3. *res.* 35. sed contra Dian. saltem quoad forum internum. vide Ugolin. a nobis in praxi *censurarum n.* 30. *cit. tab.* 1. *c.* 14. *a n.* 10. *seqq.* ubi quæstionem quoad utrumque forum examinat. Tamburin. *de censur. lib.* 10. *tr.* 1. §. 3. *c.* 3. *& tract.* 4. *c.* 5. §. *un. per tot.* Covar. *l. c. princ. p.* 1. *n.* 3. & de dubitante in aliis diversis casibus vide Sperel. *l. c.*

4 Dubitans an fœtus, cujus abortum procuravit, fuerit animatus, secundum communem, est irregularis, apud Dian. *p.* 4. *tr.* 2. *res.* 16. contrarium tenent Gomez. *de delict. c.* 3. *n.* 32. Bajard. ad Clar. *in* §. *fin. q.* 68. *n.* 9. cum Dian. *l. c.* Tambur. *d.* §. *un. nu.* 18. sed tam Bajard. quam Gomez. *l. c.* loquuntur in ordine ad forum externum ad pœnam irrogandam &c. & in ordine ad irregularitatem incurrendam videntur adhærere primæ sententiæ, ut patet ex illis verbis. *& jura prædicta, in quibus fundantur Doctores cit. loquuntur quoad irregularitatem &c.*

5 Restat dicendum de dubia conscientia, qualiter tunc [illegible]erandum; & quamvis hæc materia spectet ad [illegible] [illegible]os, ut tamen etiam illi, qui tales non sunt, Theolo[illegible] [illegible]xi dirigere possint operationes, non erit a suas in p[illegible] nostro insti[illegible]uo alienum pauca quædam, & fundamentalia delib[illegible]re.

Sit ergo dubiu[illegible]: an aliquis contractus sit usurarius vel non; affir[illegible]ent probabilius aliqui, negent probabiliter alii, licebitne sequi sententiam probabilem illorum, qui negant esse usurarium, & relinquere sententiam probabiliorem illorum, qui affirmant esse usurarium? Respond. vel judicas inculpabiliter, omnibus motivis pro una & alia parte pensatis, sententiam minus probabilem esse veram, vel esse falsam, vel a motivorum utrinque militantium æquali pondere ita suspenderis, ut in nullam partem inclinare possis, sed positive dubius remaneas? si positive dubius remanes ob æquale pondus in utramque partem, operari non potes; quia sic dubitans de rectitudine, vel malitia actus, si operaris dubio non deposito, voluntatem habes faciendi opus, sive sit licitum, sive illicitum, quæ voluntas est intrinsece mala, & contemptiva divinæ legis, & amicitiæ. ita Suarez *de cens. disp.* 40. *sect.* 5. Vasquez 1. 2. *disp.* 65. *cap.* 1. Sanch. *lib.* 1. *in Decalog. cap.* 9. *&* 10. & alii apud Palaum *disp.* 3. *pun.* 1. Muniessa *de stimul. conscient. stimul.* 4. §. 2. *num.* 7. S. Anton. *part.* 1. *sum. tit.* 3. *cap.* 10. §. 10. *reg.* 6. Rev. P. Thyrsus Gonzalez *dissert.* 7. *de recto usu* §. 17. *nu.* 99. Si judicas, contractum esse usurarium, & ita sententiam illam, quæ censet contractum non esse usurarium; esse falsam, non potes sequi sententiam illam, quam judicas esse falsam, & relinquere illam, quam judicas esse veram, nimirum, contractum esse usurarium, & ita non potes contractum illum celebrare; quia ageres contra propriam tuam conscientiam, & peccares manifeste, juxta illud Apost. ad Rom. 14. *quod non est ex fide, peccatum est.* hoc est, *quod non fit bona fide, sed contra conscientiam, & bonam fidem, peccatum est.* uti explicant S. Ambrosius, & Chysostom. teste Muniessa *loc. cit.* nam eo ipso velles id, quod judicas esse illicitum, & peccatum, quod sine peccato omnino fieri non potest.

Neque vales dicere cum probabilistis, conscientiam operantis non fundari in judicio directo, quo judicas, contractum esse usurarium, & illicitum, sed in dictamine reflexo, quo judicas, certe tibi hic & nunc esse licitum celebrare illum contractum; quia implicat in terminis, quod ille qui judicat contractum esse usurarium, & illicitum, possit per dictamen reflexum judicare, eundem contractum esse non usurarium, & licitum; quia judicaret, hoc ipso esse licitum; quod judicat esse illicitum, quæ judicia omnino sunt repugnantia. Neque refert, quod alii Doctores credant talem contractum non esse usurarium, sed licitum; nam quoad illos, si ita inculpabiliter credunt, non inficiamur, ita contrahere posse; quia isti non operantur contra suam conscientiam.

Ad hæc, quomodo probabilista, qui sequitur probabilem relicta probabiliore, adimplebit præceptum Domini? *diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, ex tota mente tua, & ex omnibus viribus tuis?* nam, cum Deus sit veritas, tenemur diligere veritatem ex toto corde, & ex omnibus viribus; diligere vero, ut fatetur Scotus, est accedere ad DEUM non passibus corporis, sed cordis, & mentis affectu. Jam quæro, quomodo accedat ad Deum, & ad veritatem toto mentis affectu, qui credens sententiam asserentem, contractum esse usurarium, esse veram, ab illa secedit, terga illi vertens, & illam sequitur, quam credit esse falsam? dicens; *video meliora, proboque, deteriora sequor?* nunquid de illis dici potest illud Joan. *cap.* 3. *num.* 19. *& dilexerunt magis tenebras, quam lucem?* vide Muniessam *l. c. stimul.* 6. §. 9. *per tot.*

Dicunt probabilistæ primo, licet credas sententiam, quæ asserit contractum esse usurarium, esse veram, & contradictoriam esse falsam, adhuc tamen contradictoriam judicas esse probabilem; eo quod probabilior tibi non sit certa, ergo potes illam sequi. Resp. illum qui judicat sententiam de contractu usurario esse veram, ob motivorum præponderantiam, minime posse judicare, contradictoriam esse probabilem, sibi, sed tantum aliis, hoc est objective, non subjective probabilem; quia probabile ex P. Tirillo uno ex antesignanis probabilitatis, est, quod nititur talibus fundamentis, & motivis, quæ apta sunt ad assensum ab homine perito, & probe, ac irreprehensibiliter judicante impetrandum. ita *in tr. de consc. prob. q.* 2. *n.* 41. *& q.* 5. *n.* 12. *& in tom. de regul. mor. q.* 1. *n.* 7. & secundum P. Martinum Esparza *in append. ad quæst. de usu licite opin. prob. art.* 112.

opinio

opinio ut si probabilis, requiritur, quod nitatur fundamento absolute, & comparative magno, & fundamento, quod non tantum secundum se sit difficulter solubile, & per trahens ad assensum, sed quod comparatum etiam cum fundamento oppositæ partis, retineat adhuc vim magnam pertrahendi ad consensum. idem Esparza *art.* 102. ait, apud Authores latinos tam veteres, sanctis quoque comprehensis, quam recentiores, probabile sumi NB. pro approbabili, seu pro illo, quod approbare intellectus merito potest, cum formidine oppositi: at non potest intellectus pertrahi ad consensum tanquam veræ illi opinioni, quam judicat esse falsam, nec potest approbare sententiam, ut veram, quam judicat falsam. ita discurrit Rev. mus P. Thyrsus Gonzalez *de rect. usu opin. prob. dissert.* 1. §. 3. *n.* 17.

Ad hæc, non valet consequentia: sententia illorum, qui tenent, contractum non esse usurarium, si non est tibi probablis, ergo sententia tenens contractum esse usurarium erit certa, & non amplius opinativa, & ita teneremur sequi sententiam, non amplius probabiliorem, sed certam. *Resp.* sententia de non usuratio contractu non est mihi probabilis, ut mox diximus, & tamen non valet consequentia, ergo contradictoria est certa, sed tantum sequitur, quod contradictoria sit mihi probabilis, propter motiva præponderantia &c.

Dicunt secundo, qui operatur secundum opinionem probabilem, operatur prudenter; sed implicat operari prudenter, & peccare, ergo qui operatur secundum opinionem probabilem, non peccat. *Resp.* hic argumentandi modus, videtur jam damnatus ab Innoc. XI. Anno 1679. proposit. 3. qui hanc propositionem damnavit. *generatim dum de probilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus*. Ratio enim illius propositionis erat, quod sequens opinionem probabilem prudenter ageret. Cardenas *in Crisi disp.* 10. *cap.* 6. quia in hac propositione manifeste deciditur, non semper prudenter agere, qui confisus vera probabilitate, quamvis tenui, aliquid agit; quia tenuis probabilitas, probabilitas est, & tenuiter probabile, vere probabile est, sicut tenue peccatum vere peccatum est, & homo exiguus, vere homo est, & licet fundamentum opinionis tenuiter probabilis sit tenue quoad operantem, & quoad illos, qui contrariam sententiam tenuerunt, tamen quoad illos, qui illam docuerunt, fundamentum grave fuit, alias sententia probabilis non esset: jam vero apud hos probabilistas probabilem esse sententiam, & prudentem, idem est, ergo si ex mente sum. Pontificis, qui agit secundum probabilem non agit prudenter, revera modus argumentandi probabilistarum damnatus fuit.

In forma ergo, Achilles istorum probabilistarum ita prosternitur: qui operatur secundum opinionem probabilem, quam ipse judicat esse veram, prudenter operatur, conceditur qui operatur secundum opinionem probabilem, quam ipse judicat esse falsam, prudenter operatur, negatur, ita distincta minore, negatur consequentia. Videri potest P. Muniessa *in stimul. conscientiæ. stimul.* 3. *p.* 3.

Hoc unum certum est, in rebus, & materia justitiæ, uti Judici, & cum agitur de valore Sacramentorum, & Medicis, non licere sequi sententiam probabilem, relicta probabiliore; quia tam Medicus, quam Judex, ad hoc est conductus, sive institutus, ut secundum probabiliorem operentur. Et ita etiam qui curam animarum exercent, ne Sacramenta exponant periculo nullitatis, uti definitum fuit respectu Judicis, & Sacramentorum ab Innoc. XI. sanctiss. memor. qui contrarias damnavit in prima, & secunda propositione.

DUELLUM.

Praxis Duelli.

1 Duellum est prohibitum Jure Divino, Ecclesiastico, & Civili. Riccius in *prax. Bull. Clem. VIII. contra duellantes. p.* 3. *res.* 47. Martin. Del Rio *disquis. Magic. lib.* 4. *cap.* 4. *q.* 4. *sect.* 2. *vers. ut ut.* Farin. *de homicid. q.* 119. *nu.* 23. Conciol. *res. crim. verb. duellum. q.* 1. quia per illud divinum judicium tentatur, & permittentes duellum, ultra excommunicationem, quam ipso facto incurrunt, privantur suis statibus. Riccius *l. cit.* Capon. *disc. for.* 379. Et probatur *ex cap.* 2. *& glos. in cap.* 1. *in fin. de purg. vulgar. & c. Henricus, de Cler. pugn. in duel.* non obstante quacumque consuetudine, quæ potius corruptela dicenda est. Cherubin. *ad Bullam Julii II. schol.* 1. Barbae. *cons.* 62. *num.* 8. *lib.* 1. Gratus *cons.* 3. *num.* 5. *lib.* 2. Cabal. *de omn. gen. homic. a num.* 73. Conciol. *loc. cit. nu.* 2. & probatur etiam ex Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 19. *de reform.* & quando pœnæ contra duellantes habent locum, vide Antonel. *de tempor. legal. l.* 1. *c.* 29. *per tot.* Addend. & declarationes ad Concil. Trid. *l. c.*

Duellum est crimen mixti fori; quia utroque Jure 2
prohibetur, ut patet *ex L. un. Cod. de gladiat. l.* 10. *& in cap. monomachiam.* 2. *q.* 5. *cap.* 1. *&* 2. *de Cler. pugn. in duel.* Concil. Trid. *sess.* 25. *de refor. d. cap.* 19. Antonel. *de regim. Eccles. l.* 6. *c.* 16. *n.* 1. Pius IV. in constit. quæ incipit *Ea quæ.* ann. 1560. Greg. XIII. in constit. quæ incipit *Ad tollendum. Anno* 1582.

Ejus pœna de Jure Civili est mortis. Farin. *de ho-* 3
mic. q. 119. *num.* 23. De Jure Canonico, si sit extra rixam, ipso Jure duellans excommunicatur, excommunicatioque reservatur sum. Pontifici. Barb. *de offic. Episc. aleg.* 50. *n.* 120. Ciarl. *c.* 115. *per tot.* vide Bull. Clem. VIII. apud Quarant. verb. *duellum.* quæ incipit. *Illius vices. anno* 1592. non tantum privatur ipso Jure Beneficio, sed etiam pensionibus; quia incapax Beneficii, est etiam incapax pensionis Ecclesiasticæ. Farin. *dec. posthum.* 246. *&* 585. Gig. *de pens. q.* 14. *n.* 9. Paris. *de resign. l.* 4. *q.* 3. *n.* 48. Garz. *de Benef. p.* 1. *c.* 5. *n.* 130. apud quem Rota *in una Valentina pensionis coram Litta.* 31. *Jan.* 1600. sed vide Ciarl. *loc. cit.* id solum admittentem in pensione, quæ datur in titulum beneficii &c. Secus in ea, quæ datur titulo sæculari. Debet tamen per sententiam declarari privatus, quia in pœnis etiam ipso Jure incursis est necessaria sententia declaratoria, parte citata. *cap. cum secundum, de heret. in* 6. Ciarl. *loc. cit. num.* 33. Incurrit etiam infamiam, privaturque suis bonis tanquam homicida, ac etiam privatur sepultura Ecclesiastica. Riccius *in prax. p.* 2. *res.* 170. *num.* 101.

Ut pœnæ præfatæ incurrantur, debet præcessisse dif- 4
fidatio cum assignatione loci, & temporis. Ricc. *loc. cit. d. res.* 170. Antonel. *loc. cit.* unde se provocantes calore iracundiæ, dictas pœnas non incurrunt; quia non est præmeditata provocatio, & ex conventione. Riccius *loc. cit.* Diana ut infra. Licet intercesserit aliquod tempus, & pugna in loco determinato sit secuta, si duellantes inter illud tempus ad actus externos non diverterunt. Dian. *p.* 6. *tr.* 6. *res.* 21. Antonel. *l. cit.* & præsumitur factum ex primo iracundiæ calore. Menoch. *de arbitr. cas.* 361. *num.* 53. Antonel. *de tempor. legal. lib.* 1. *cap.* 29. *num.* 6. *&* 7. & quod sit necessarius præcedens tractatus, & deliberatio ad pœnas duelli, vide Farin. *de homicid. q.* 119. *numer.* 24. Conciol. *res. crim. verb. duellum. q.* 1. *num.* 4. Cyriac. *contr.* 101. *nu.* 53. Antonel. *de temp. legal. l.* 1. *d. c.* 29. *nu.* 1. Imo expressio loci generalis, puta civitatis, non expresso loco magis certo, & particulari, puta certæ plateæ &c. aut expressio temporis incerti, nisi specificetur certa dies, non esset sufficiens. Juxta Antonel. *de tempor. legal. d. c.* 29. *n.* 2. Porro duellum acceptans incurrit excommunicationem, licet acceptet ad defensionem sui honoris; quia per duellum honor minime defenditur, sed magis amittitur. Riccius *in prax. Bulla Clem. VIII. contra duellantes. part.* 3. *res.* 48. Barbos. ad Concil. Trid. *d. cap.* 19. *vers. an pro honoris.* & qualis acceptatio requiratur, vide infra *nu.* 9. Et si duellans est Clericus, ultra excommunicationem, quam incurrit, deponitur, juxta *c.* 1. *de Cler. pugn. in duel.* Antonel. *de regim. Eccles. l.* 6. *c.* 16. *n.* 2. *vers. Clericus.* sive illud obtulerit, sive susceperit.

Duellans, licet non possit sepeliri in loco sacro, si 5
duellum sit ita notorium, ut nulla tergiversatione celari possit, juxta Pereg. *de duell. q.* 7. *numer.* 3. tamen si dedit signa pœnitentiæ, privari sepultura Ecclesiastica non debet. Dian. *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 192. Idem si fuit mortuus extra locum duelli, eodem, vel alio die, etiam ex vulnere habito in duello. Si vero dedit signa pœnitentiæ, sed fuit mortuus in loco duelli, privatur sepultura Ecclesiastica. Dian. *d. part.* 4.

Barbos. *in Trid. sess. 25. d. cap. 19. numer. 20.* Capon. *disc. for.* 379.

6 Duellans, & suum inimicum occidens, gaudet immunitate Ecclesiastica. Farin. *de immun. Eccles. num.* 117. Ambrosin. *de immun. Eccles. cap. 8. numer.* 12. Bonac. *de censur. disp. 2. q. 3. pun. 16. §. 5. numer.* 9. Conciol. *loc. cit. res.* 2. licet contrarium teneat Barbos. *de Jur. Eccles. lib. 2. cap. 3. numer.* 101. P. Grassct. *de nece prodit.* 8. *num.* 28. & alii apud eosdem; sed pro prima stat etiam Del Bene *de immun. Eccles. p. 2. c. 16. dub. 20. sect. 6. pag.* 311. Dian. *p. 4. tr. 1. res.* 46. ob Bullam Gregor. XIV.

7 Duello adstantes, & spectatores, vi constitutionum Leon. X. Pii IV. Greg. XIII. Clem. VIII. & Concilii Trid. *sess. 25. d. cap.* 19. Si sunt nobiles, puniuntur pœna ducatorum 500. si ignobiles, pœna ducatorum 25. & excommunicationis. Barbos. *de off. Episc. alleg.* 50. *n.* 120. Mastrin. *de confisc. bon. q. 10. a num.* 2. Del Rio *disquis. Magic. lib. 4. cap. 4. q. 4. sect.* 2. Limit. Limit. quoad illos, qui adstant casualiter, vel transeuntes per locum duelli ad alium finem. Riccius *in prax. 3. res.* 54. Dian. *in summ. verb. duellum. nu.* 15. Item quoad illos, qui aspiciunt duellum ex occulto, & a longe, qui non incurrunt dictas pœnas. Alex. Peregr. *in tr. de duell. fol.* 24. Conciol. *loc. cit. res.* 3. Et prædictas pœnas incurrunt non tantum duellantes, sed etiam campum dantes, aut auxilium præstantes, ac non impedientes, cum facile potuerint. vide Bullas *supra cit.* apud Barb. *loc. cit.* vide etiam Quarant. *in sum. Bullar. verb. duellum*.

8 Easdem pœnas incurrunt Patrini, qui duello assistunt, uti videri potest apud Barb. *loc. cit.* Immo easdem incurrunt illi, qui non publice, sed privatim ex condicto, statuto tempore, & in loco convento, etiam sine patrinis duellum committunt, etiam sine litteris provocatoriis. Concil, Trid. *sess. 25. de ref. d. cap.* 19. Barb. *loc. cit.* Molina *de Just. tract. 3. disp.* 17. Del Rio *loc. cit.* Bonac. *de censur. disp. 2. quæst. 6. punct. 2. a num.* 1. Cabal. *in tract. de omni gen. homic. nu.* 76. Farin. *cons. 9. & DD. cit.* Plura vide apud Conciol. Trid. *l. c.* ibique declarationes, & remissiones Barbosæ.

9 Excommunicationem incurrit etiam acceptans duellum, etiam non secuta pugna, aut accessu ad locum destinatum, juxta Conciol. *l. c. res. 1. nu.* 6. ubi *nu.* 7. quod acceptatio debeat esse expressa, nec sufficiat generalis, & dubia, uti si dicat: *si fuero invasus, me defendam* &c. ubi Cyriac. *contr.* 101. *n.* 53. quem vide.

10 Ad duellum provocans, seu libere acceptans, si occidatur, vel mutiletur, nulla eidem, nec hæredibus facienda est restitutio; quia censetur prævidisse periculum, & condonasse: si vero occidatur ille, qui duellum aut diffidationem acceptavit coacte, metu infamiæ, aut alterius gravis damni, occidens tenetur ad restitutionem damnorum, & in illius defectum cooperantes. Thesaur. *de pœn. Eccles. p. 2. verb. duellum c. 5. §. ult.* aliter non possent absolvi, & citat inter alios P. Layman *in Theol. mor. lib. 3. de Justit. tr. 3. de injust. corp. læsion. p. 3. c. 6. nu.* 5. Azor. *tom. 3. l. 5. c. 3. q. 7. arg. tex. in L. 1. §. cum arietes. ff. si quadrup. pauper. feciss. dicatur*.

11 Duellum in foro externo debet probari cum omnibus supra dictis qualitatibus. Antonel. *de regim. Eccles. l. c.*

E B R I E T A S.

Praxis Ebrietatis.

1

Briositas aliud est, & aliud ebrietas. Prima est, quando quis est habitu, & consuetudine, sciens, prudensque inebriatur. Et secunda potest contingere etiam per accidens, inadvertenter &c. Gail. *pract. obs. l. 2. obs. 110. nu.* 27. uti quia non agnovit potentiam vini, aut fuit deceptus &c. Paul. *Rub. in annot. ad decis.* 28. *Rot. Rom. in p. 3. rec. n.* 126. ubi, quod ebriosus, si homicidium, aut aliud malum committat, pœna ordinaria plecti debeat, maxime si ille ebriosus consuevit in ebrietate esse rixosus &c. quia tunc excusatio ebrietatis culpam non minuit, sed augmentat. & citat Blanc. *in tract. crim. §. ebrius. per tot.* Bal. *in L. 1. num.* 40. *C. unde vi.* Angel. *in tract. malefic. in verb. scienter num.* 17. quia sciens tunc causam malorum præbuit. ad tex. *in L. quoniam.* ibi; *causam malorum præbuit. C. ad L. Jul. de vi publ. L. qui occidit. §. in hac actione. ff. ad L. aquil. L. si servus servum. §. si fornicarint. ff. eod.* Conciol. *res. crim. verb. ebrietas. resol. 1. nu.* 11. Gail. *pract. observ. l. 2. obs.* 110. *num.* 29. quod tamen non possit puniri pœna mortis, tenet Caball. *resol. crim. cas.* 296. *n.* 13. secutus Menoch. *de arbitr. cas.* 326. *num.* 9. Fernan. Vasq. Menchiac. *lib. 3. controvers. illustr. cap.* 96. *numer. 31. vers. tertia fuit opinio.* nisi data opera se inebriasset, ut homicidium committeret. ut dicit Caball. *loc. cit.*

2 Ebrius, non ebriosus, si in ebrietate delinquat, mitiori pœna punitur, arbitrio Judicis. Menoch. *loc. cit. nu.* 4. Conciol. *loc. cit. res.* 1. Imo si constaret Judici, quod quis fuerit plene ebrius, & insuper, quod fuerit a sociis deceptus aliqua materia vinum corrumpendo &c. ut inebriaretur, & sic, quod inebrians nullam ad hoc dederit operam, esset plene absolvendus, quodcumque crimen in ebrietate commiserit. ita Rubeus *l. c. n.* 122. & citat Vasq. *l. c. n* 14. Medices *de cas. fortuit. q. 17. n.* 6. & alios. vide etiam Conciol. *l. c. n. 5. 6. & 7. res.* 1.

3 Porro ut ebrietas mitiget pœnam, non sufficit, quod fuit levis, sed debet fuisse gravis, ac talis, quod diminuerit usum rationis. *DD. cit.* & ebrius, qui se vult excusare, debet probare, quod fuerit graviter ebrius tempore commissi delicti. Menoch. *d. cas.* 326. *num.* 11. Conciol. *loc. cit. res. 2. a nu.* 3. & debet probari ab eo, qui illam allegat. *DD. cit.* & Rubeus *loc. cit. num.* 164. ubi etiam de teste ebrio; quia ad hoc ut is ideo a testimonio repellatur, debet probari, quod fuerit ebrius tempore examinis. Probatur vero per signa, quæ videre poteris recensita apud Farin. *de pœn. temper. q. 92. num.* 26. Rub. *loc. cit. num.* 91. & 158. Mascard. *de probat. verb. Ebrietas. concl.* 578. & *DD. cit.* & ad hoc debent testes etiam non interrogati dare causam suæ scientiæ allegando motiva, & rationes sufficientes. Rub. *loc. cit. numer.* 160. ubi Rot. *in una Colonien. Canonicatus 27. Jan. 1627. coram Card. Ubald.* ubi non probata fuit per testes dicentes simpliciter, quod ille bibebat. Et quando testes sufficientes afferunt rationes, ebrietatem probant etiam per verbum *Credo.* Conciol. *d. res. 2. n.* 7.

4 Ebrius, si pacem cum alio inierat, & promiserat illum non offendere, si in ebrietate illum offendat, non dicitur frangere cautionem datam de non offendendo. Conciol. *l. c. res.* 3. apud quem Hercul. *de cantion. de non offend. c. 34. n. 19. seqq.* & alii. Rubeus *l. c. n.* 107.

5 Sic etiam ebrii confessio facta in ebrietate non valet; cum talis careat usu rationis. Ripa *in L. fin. nu. 78. C. de revoc. donat.* Farin. *de pœn. temper. d. q. 98. n.* 17. relati a Conciol. *l. cit. num. 4. res.* 1. nisi post ebrietatem illam confirmaverit.

6 Ita etiam ebrius, qui ebrietate aliquod delictum commisit, si postea post ebrietatem de illo glorietur, cum propter illam jactationem videatur ratum habere, ebrietate non excusatur. Menoch. *de arbitr. d. cas.* 326. *n.* 10. ubi Rip. *in d. L. fin. n. 89. vers. tertio intellige*.

7 Ebriorum contractus, & promissiones non tenent. glos. *in can. unusquisque in verb. quod ebrius.* 22. *q.* 4. *arg. cap. sane.* 15. *q.* 1. Rubeus *l. c. n.* 138. sicut nec testamentum in ebrietate conditum. Bal. *in cap. a crapula;*

de

de vit. & honest. cler. Rub. *loc. cit. num.* 140. nec sponsalia. Covar. *in epitom. decretal. p.* 2. *cap.* 2. *num.* 9. si nempe ebrietas sit talis, quæ consensum tollat; quod ab allegante erit probandum, ut supra diximus, & quod ebriosis concedatur restitutio in integrum tanquam furiosis. vide Oddo. *de rest. in integr. p.* 1. *q.* 11. *sub num.* 2.

8 Ebriosus, aut ille qui data opera se inebriavit, aliquem in ebrietate occidens, aut mutilans, fit irregularis, si sciebat, se in ebrietate solitum esse rixari &c. quia tunc per talem nimiam potationem dedit operam rei illicitæ, ac occasionem occisionis, aut mutilationis. Ita Rubeus *in annot. ad d. decis.* 28. *Rot. Rom. p.* 3. *rec. nu.* 156. ubi Marian. Socin. *in cap. ad audientiam. sub nu.* 55. *vers. unde distinguo, de homic.* Covar. *in Clem. si furiosus. eod. tit. sub n.* 4. *vers. posset quidem vera censeri, in* 3. *p. in princ.* An vero extra hunc casum, occidens in ebrietate fiat irregularis, non conveniunt DD. ut videre est apud cit. Rubeum, apud quem affirmativam tenent Sylvest. *verb. homicidium* 3. *q.* 4. *nu* 5. Card. Zabarell. & Imol. *in d. Clem. si furiosus, de homic. & alii.* sed negativam tenet, lateque defendit Covar. *loc. cit.* Azor. *inst. mor. p. l.* 7. *c.* 33. *q.* 7. *vers. in hac controversia*, ad quos pro contingentia casus recurrere poteris.

9 Multa vituperia, & turpitudines ebriositatis, vide apud cit. Rubeum: & Clericus ebriosus quod possit privati beneficio, si ter monitus non se emendaverit, diximus in verb. *Clericus*.

E C C L E S I A.

Praxis Ecclesiæ.

§. I.

Ecclesiæ Ædificatio.

1 Ecclesiæ ædificatio, & reparatio a pati procedunt. *cap.* 1. *& cap. de his. de Eccles. ædific.* ibi: *de his, qui Ecclesias Parochiales habent, duximus respondendum, quod ad reparationem, & institutionem earum, cogi debent.* Frances *de Eccles. Cathedr. cap.* 12. *n.* 12. ideo plura videre poteris infra Litt. R. verb. *Reparatio.* & etiam in L. O. verb. *Oratorium.* ubi etiam traditimus praxim.

2 Ecclesia quamvis possit a quolibet ædificari, ita ut non possit hoc prohiberi a Laicis; quia talis prohibitio repugnaret libertati Ecclesiasticæ. Juxta Barbos. *de jur. Eccles. univers. l.* 2. *c.* 2. *n.* 3. Dian. *p.* 1. *tr. de immun. Eccles. ref.* 128. ubi DD. & Universitatum responsa, quamvis quoad Principes territoriales contrarium teneat Solorzan. *de Jur. Indiar. tom.* 2. *l.* 3. *c.* 23. *num.* 31. *seqq.* ubi male citat Zerolam *in prax. p.* 1. *verb. Monachi.* §. 1. *&* 2. cum ibi loquatur de S. Pontifice.

3 Tamen sine consensu Episcopi Diœcesani in locis non exemptis, & in locis exemptis sine licentia Papæ, Ecclesiam ædificare nulli permittitur. Pax Jordan. *de re sacra l.* 5. *tit.* 8. *de ædif. Eccles. n.* 13. Barbos. *de offic. Episc. alleg.* 26. *in princ. & de Jur. Eccles. d. c.* 2. *n.* 4. Zerol. *in prax. p.* 1. *verb. Ecclesia.* §. 1. P. Pirhing. *lib.* 3. *decret. tit.* 48. *de Eccles. ædific. nu.* 1. tex. *in cap. nemo* 9. *& cap. placuit, de consecr. dist.* 1. *cap. ad hæc, de Religios. domib. cap. cum olim.* 14 & ibi gloss. *verb. revocari. vers. insuper, de privileg. cap. auctoritate, eod. in* 6. *Auth. de Eccles. titul.* §. *si quis autem voluerit. auth. ut nullus fabricet Oratorii domos, vers. sancimus col.* 1. Concil Trid. *sess.* 25. *cap.* 3. *de regul. in fin.* ibi: *nec de cætero similia loca erigantur sine Episcopi, in cujus Diœcesi erigenda sunt, licentia prius obtenta.* Neque Regularibus in locis non exemptis. vide Jordan. *l. cit. nu.* 34. *seqq.*

4 Et Ecclesia, Capella, vel Oratorium non potest etiam in proprio fundo ædificari sine dicto Episcopi consensu: nam licet cuilibet sit liberum opera facere pietatis, tamen, quia Ecclesia debet ædificari cum certis qualitatibus, de quibus Pax Jord. *loc. cit. textus citati.* & signanter in cit. *cap. nemo.* 9. *dist.* 1. *de consecr.* Riccius *in prax. p.* 2. *ref.* 11. scilicet ut ibi crucem figat, publice atrium designet, & ante præfiniat, quæ ad luminaria, & ministrorum stipendia sufficiant, & sic sufficientem dotem, *ut infra.* insuper, ut pars posterior respiciat orientem, & anterior, sive ostium respiciat occidentem, ut ædificetur in formam navis, & sine alterius Ecclesiæ præjudicio, ideo requiritur consensus Episcopi, ut prædictas qualitates examinare possit. *DD. cit.* & Barbos. *d. alleg.* 26. *n.* 2.

Sufficit tamen consensus Episcopi etiam tacitus, ve- 5
luti si sciverit Ecclesiam construi, & non impedivérit, nec contradixerit, cum facile potuisset. *DD. cit.* & apud Barbos. *de Jur. Eccles. d. cap.* 2. *n.* 5. ubi quod sufficiat etiam consensus superveniens post constructam Ecclesiam. P. Pirhing *ut supra num.* 2. imo si in illa sint celebrata divina per decennium, præsumitur ædificata cum consensu Episcopi. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 132. *n.* 51.

Sed quod requiratur consensus Episcopi limitatur, 6
quod possit quidem quilibet in suo fundo Ecclesias ædificare etiam sine auctoritate Episcopi, sed tunc non poterit dici Ecclesia, sed oratorium. *arg. can. unicuique, de consecr. dist.* 1. nec posset ibi missa celebrari sine consensu Episcopi. Juxta Concil. Trid. *sess.* 22. *cap. quanta cura, ad med.* §. *neminem, de observ. & evit. in celebr. missæ.* Zerol. *in prax. d. p.* 1. *verb. Ecclesia.* §. 2. P. Pirhing *in cit. l.* 3. *tit. de Eccles. ædif. n.* 1.

Ecclesia debet ædificari in loco congruo, eoque pro- 7
prio, & non alieno, invito domino: & si fuit instructa in fundo alieno ignorante domino, tamen non fit illius, sed manet libera, & interesse tantum illi est præstandum, non solum a fundatore, sed in illius defectum etiam ab Episcopo, qui locum designavit, aut primum lapidem fixit &c. Barbos. *de Jur. Eccles. d. c.* 2. *num.* 16. Pirhing *loc. cit. num.* 4. Et si fundi dominus scivit, & non contradixit, non per hoc ipse, sed ædificans, acquiret Jus patronatus, si Dominus fundi fuerit Laicus; quia sibi imputare debet. Idem. *loc. cit.* ubi Canis. *in cap. quoniam.* 3. *num.* 4. *de Jure patr.* si vero Dominus fundi fuerit Ecclesia, tunc Jus patronatus eidem acquireretur. Pirhing *loc. cit.* & in dubio præsumitur constructa a Domino fundi. Rot. apud Bich. *decis.* 133. *n.* 21. Et regulariter ædificari non potest in districtu Parochiæ sine consensu Parochi, cujus interest, sicut & Episcopi. Riccius *in prax. p.* 3. *ref.* 484. sed de hoc vide quæ supra diximus litt. B. verb. *Beneficium. a num.* 1. Barbos. *de Jur Eccles. c.* 2. *n.* 6. *cum plurib. seqq.* Prosp. Fagnan. & DD. *in c. ad audientiam. il.* 1. *extr. de Eccles. ædific.*

Sed quia diximus, Ecclesiam non esse ædificandam: 8
in fundo alieno, invito domino, occurrit hic illa quæstio, an vicinus possit cogi ad vendendum suum fundum, domum &c. tam pro nova Ecclesia ædificanda, quam pro illius reparatione, ampliatione &c. Et Resp. affirmative, & non tantum pro fabricæ necessitate, sed etiam pro commoditate. Ciarlin. *contr. for. cap.* 182. *num.* 16. Sperel. *decis.* 58. *num.* 19. Francesc. *de Eccles. Cathed. cap.* 10. *a num.* 123. ubi late. Et DD. apud eosdem, etiam pro domo parochiali restauranda. *DD. cit.* potest etiam compellere vicinum ad vendendum sibi servitutem. Ciarlin. *loc. cit.* Cyriac. *contr. for.* 231. *per tot.* patet ex *arg. L. si quis sepulchrum. ff. de relig. & sumpt. fun.* quod ampliatur ad omnes Ecclesias. Cæpol. *de servit. verb. præd. cap.* 28. *num.* 5. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 1. *cap.* 2. §. 1. limo etiam pro ampliatione atrii, dormitorio extendendo, monasterii viridario, vel illius ampliatione. Riccius *in prax. p.* 3. *resol.* 557. Sperel. *d. dec.* 58. *num.* 19. *seqq.* etiam pro capella construenda. Francesc. *de Eccles. Cathedr. cap.* 16. *nu.* 57. Utilitas simplex cum damno, & detrimento vicini tamen non sufficit. Cyriac. *d. contr.* 231. *nu.* 2. *&* 15. Capon. *disc. for.* 178. *num.* 20. Cwartuv. *lib.* 3. *var. resol. cap.* 14. *num.* 7. Riccius *d. ref.* 557. apud quos alii. Et arbitrio Judicis remissum erit, an Ecclesia habeat talem indigentiam, ut vicinis cogi possit ad vendendum. Cyriac. *loc. cit. num.* 14. Covar. *loc. cit. n.* 8. *ad fin.* & ut dictum, *d. Lex. si quis sepulchrum.* compellit quidem ad vendendum favore Religionis, sed sine præjudicio alterius, & soluta prius ipsius rei æstimatione. Rot. *dec.* 474. *n.* 13. *p.* 9. *rec. tom.* 2. Gomez *var. resol. tom.* 2. *cap.* 2. *num.* 51. apud quos alii, & late Giurb. *dec.* 88. *a num* 3.

Prædicta amplia, licet locus vendendus esset sub- 9
jectus fideicommisso. Genuens. *in prax. q.* 242. Francesc. *de Eccles. Cathedr. d. cap.* 10. *num.* 127. *&* 152. aut

aut tributarius etiam Ecclesiæ. Idem *loc. cit.* & citat Fontanel. *de pact. nuptial. gl. 1. p. 3. numer.* 120. *&* *gloss.* 12. *claus.* 4. *num.* 26. *seqq.* aut emphyteuticus. Rot. *loc. sup. cit.* & tunc Ecclesia emens res emphyteuticas, tenetur solvere laudemium Domino directi, nisi venditori solverit æstimationem ejus directi dominii, quod est pretio æstimabile; quia laudemium est onus reale inhærens rebus emphyteuticis. ita Rot. *loc. cit. a numer. 9. ad* 12. nec hoc est contra *cap. 1. de censib.* ubi requirit, quod locus, in quo Ecclesia fundatur, debeat esse liber ab omni censu, atque tributo: quia id solum intelligitur de tributis, & aliis oneribus, quæ solvuntur in recognitionem jurisdictionis sæcularis, non vero de aliis laudemiis &c. & hoc etiamsi vendens sit Ecclesia; quia non repugnat, quod una Ecclesia alteri onus reale solvat. gloss. *in d. cap. 1. in verb. ullo servitio. vers. sed verius credo.* & ibi Abb. *n.* 4. qui testatur de communi. *de censib. & in cap. novum genus. nu. 6. ante fin. de decim.* apud Rot. ubi DD. *ad n.* 25. Francesc. *l. c. n.* 198.

10 Porro, ut dictum est, hæc necessitas vendendi erit Judici arbitraria, qui considerabit, ne vicinus, qui cogitur vendere, magnum patiatur detrimentum, quod non solum commensuratur ex læsione justi pretii, sed etiam ex aliis damnis, & præjudiciis, quæ pati deberet ex illa venditione, etiamsi justum pretium persolveretur, de quibus vide Rot. *decis.* 372. *a num. 3. p. 1. rec.* Francesc. *loc. cit. num.* 134. *seqq.* Gratian. *disc. for. cap. 896. num. 7. seqq.* & hæc venditio necessaria debebit esse remedium extraordinarium, non concedendum, si posset Monasterium, Ecclesia aut hortus &c. ex alio latere ampliari. Rot. *loc. cit.* Antonel. *de regim. Eccles. d. lib. 1. cap. 2. numer.* 4. Hinc est, quod hoc Ecclesiæ privilegium, tanquam multum extraordinarium, non det actionem, sed tantum officii Judicis implorationem. Francesc. *d. cap.* 10. *num.* 132. & apud illum Rot. Plura vide apud *DD. cit.* & Francesc. *d. cap. 10. per tot.* ubi etiam *numer.* 164. prædicta extendit, si emptio peteretur pro platea ante fores Ecclesiæ extendenda, vel de novo facienda, aut amplianda &c. Gratian. *disc. for. cap. 896. num.* 27. ubi Rot. & ampliatur, ut etiam una Ecclesia possit cogere aliam ad vendendum pro supra dictis casibus in supplementum tamen, si domus Sæcularium non adsint. De Luca ad Gratian. *in d. cap. 896. num.* 5. de quo etiam Francesc. *loc. cit. nu.* 173. *seqq.* Giurba *dec.* 86. *n.* 15.

11 Si vero duæ Ecclesiæ ædificare vellent, præferenda esset Ecclesia Parochialis Monasterio, & Ecclesiæ Cathedrali Parochialis. Francesc. *l. c. a n.* 183.

12 An autem detur appellatio a sententia obligante vicinum ad vendendum pro fabrica Ecclesiæ &c.? negativam, quoad effectum suspensivum probat Francesc. *d. cap. 10. a num.* 191. sicut nec a decreto reparationis Ecclesiæ. Concil. Trid. *sess. 21. de reform. c.* 7. Francesc. *l. c. n.* 193.

13 Sed quis erit Judex competens? Resp. cum Covarruv. *d. lib. 3. var. res. c. 14. nu. fin. vers. secundo mihi videtur:* non tantum Principem, sed & quemcumque Judicem inferiorem posse compellere Dominos fundi ad vendendum necessaria pro ampliatione, aut ædificatione Ecclesiæ, aut pro nova Ecclesia construenda &c. quod tamen limitat Sperel. *d. decis. 58. num.* 18. quando agitur de formando arbitrio, ut supra diximus, an nempe pensatis circumstantiis, quis ad vendendum cogi possit; nam hoc spectat ad Judicem Ecclesiasticum, non vero ad Judicem Laicum, cum is teneatur judicare juxta communem opinionem in tali casu absque sui arbitrio. quem vide.

14 Ecclesia non debet ædificari absque sufficienti dote; alioquin Episcopus ædificari permittens, de propriis bonis tenetur dotare. *cap. cum sicut, de consecr. Eccles.* & ibi gloss. *verb. consecranda.* Barbos. *de Jur. Eccles. d. lib. 2. cap. 2. num.* 20. Francesc. *de Eccles. Cathedr. c. 13. num.* 1. ubi Piasec. *in prax. Episc. p. 1. cap. 4. num.* 2. Barbos. *in Past. alleg. 64. num.* 2. Pax Jordan. *de re sacra. lib. 5. tit. 8. de ædif. Eccles. num.* 25. Gonzal. & DD. *in d. cap. cum sicut, de consecr. Eccles.* nec debet consecrari, ut infra *num.* 15. quod tamen limitatur a cit. Gonzal. *num. 6. ad med.* quod Episcopus teneatur in dicto casu dotare, si id possit de bonis propriis sine præjudicio propriæ Ecclesiæ, ne delictum ipsius noceat Ecclesiæ, cui præest. *arg. cap. si Episcopum.* 3. 16. *q.* 6. Glos. *in d. cap. cum sicut. verb. consecranda, ad fin.* quod si de propriis bonis non possit, debebit dotare de bonis suæ Ecclesiæ, si id fieri possit sine enormi læsione. Jordan. *loc. cit. num.* 26. Et Episcopus non potest obligari, nisi prius discussæ fuerint facultates fundatorum, & inventæ fuerint non sufficientes. Gonzal. *loc. cit.* Petr. Gregorius Tholosan. *lib. 2. tit. de Benef. seu rei benef. cap. 15. num.* 3. potest enim fundator, seu qui Ecclesiam ædificavit, obligari ad illam dotandam, sicut & ipsius hæredes, de quo Gonzal. & Gregor. *ll. cit.* Riccius *in prax. p. 2. res. 11. sub num.* 6. Sicut dicitur de illo, qui Ecclesiam ædificare cœpit, qui cogendus est per Episcopum, & per civilem Judicem opus perficere, & eo defuncto cogi poterunt hæredes. Gonzal. *in cap. ad audientiam.* 3. *de Eccles. ædif. n. 3. auth. de Eccles. titul. §. si quis autem. & §. si quis ædificatione.* Gregor. *l. c.* ubi etiam *nu.* 5. quod hæc dos non possit constitui in solis oblationibus, ob incertitudinem, an futuræ sint oblationes: in quibus vero dos constitui possit, vide Gregor. *l. c. num.* 6. Si tamen ædificans donasset aliquid eidem Ecclesiæ, præsumeretur fecisse pro assignatione dotis, & sic compelli non posset ad novam dotationem. Jordan. *loc. cit. nu.* 33. qui citat Petr. de Perusio *in tract. de can. Episc. cap.* 7. Bal. de Bartol. de Perusio *in tract. de dot. 1. p.* Adden. ad Abbat. *in d. cap. cum sicut in fin. de consecr. Eccles.* Prædictà tamen de obligatione dotandi limita, quando capella, vel altare construuntur in Ecclesia jam sufficienter dotata. DD. apud Jordan. *loc. cit. nu.* 29. Francesc. *de Eccles. Cathedral. cap. 16. n. 46. &* 55. Barbos. *de Jur. Eccles. lib. 2. cap. 8. sub num. 20. ad med.* vide tamen, quæ diximus in litt. A. verb. *Altare. nu. 3. &* 5. Quanta vero requiratur dos, remittitur arbitrio Judicis, de quo vide *DD. citatos.*

Porro locus, seu area, ubi construenda est Ecclesia, 15
debet esse libera ab omni humano dominio, seu jure, ideoque forsan ex hac causa Jure civili non licebat locum sacrum construere, nisi cum assensu Principis ut in *L. sacra loca. 9. ff. de rer. divis.* ita Gonzal. *l. c. nu. 3. ad princ.* hinc est, quod locus ille debeat esse liber ab omni censu, tributo, aut quibuscumque oneribus solvendis in recognitionem Jurisdictionis sæcularis, ut supra diximus. *n.* & in verb. *Clericus. n. 53. &* 64. & in verb. *Decimæ. n.* 6. ubi idem diximus de dote. Jordan. *l. c. n.* 28. & est tex. & DD. *in c. 1. de censib. cap. secundum canonicam.* 23. *q.* 8. & ibi glos. verb. *manso.*

Ecclesia vero quibus expensis debeat ædificari, vide 16
quæ dicemus infra in verb. *Reparatio.* & P. Pirhing *lib. 3. decretal. tit. 48. a num.* 14. Fagnan. *in cap. ad audientiam, de Eccles. ædific.* & quæ supra tetigimus in verb. *Beneficium num. 14. &* 25. ubi etiam tradidimus praxim.

An vero Episcopus solus privative quoad Capitulum, 17
aut quoad Laicos pro fabrica contribuentes, possit formare modellum Ecclesiæ ædificandæ? negative Respondet Francesc. *de Eccles. Cathedr. cap. 12. a nu.* 44. quia rationi congruit, quod omnes interesse habentes intervenire debeant.

Ecclesiæ Mendicantium, aut quæ extruuntur in illo- 18
rum Monasteriis, possunt ædificari etiam sine dote; quia pro illa inserviunt eleemosynæ, quæ a fidelibus dictis Mendicantibus fiunt. Barbos. *de Jur. Eccles. d. c. 2. nu.* 23. Pax Jordan. *d. l. 5. tit. 8. n. 31. &* 32.

Quod si privatus ædificare vellet Ecclesiam servatis 19
servandis, & Episcopus consentire nollet sine justa causa, posset fieri recursus ad Superiorem, seu Archi-Episcopum Metropolitanum ad effectum, vel ut ipsemet consensum præstet, vel ut Episcopum cogat ad præstandum consensum. Pirhing *l. c. n.* 2. Pax Jord. *uti supra. n.* 45.

§. II.

Ecclesiæ Consecratio.

Ecclesia vero de novo fundata post ædificationem 20
est dedicanda, & consecranda, quæ paria sunt, nisi quod dedicatio importet titulum alicujus Sancti, cujus nomini dedicatur. Barbos. *de Jur. Eccles. d. lib. 2. cap. 2. num.* 25. Petr. Gregor. Tholos. *lib. 2. tit. de Benefic. seu rei. benefic. cap. 16. num. 1. &* 2. vide etiam Francesc. *de Eccles. Cathedr. cap. 34. a numer.* 16. ubi in quo

quo differant Dedicatio, Consecratio, & Titulus. Et quamvis non requiratur necessario ista consecratio, ut in ea valeant divina celebrari, tamen cum fieri potest, consecranda est. Barbos. *loc. cit. num.* 28. *&* 29.

21 Quia tamen Episcopus non potest subinde statim illam consecrare, sed cogitur ob varias causas dictam consecrationem ad tempus differre, ideo tunc debet mandare alicui Sacerdoti, ut illam interim benedicat ad normam *Ritual. Roman.* ad hoc, ut interim possint in eadem Missæ, & alia divina celebrari, alias Sacerdos sine licentia Episcopi in ea celebrans, posset puniri, juxta Jordan. *de re sacra. l.* 5. *tit.* 9. *n.* 82. *arg. tex. in cap. nullus* 15. *de consecr. dist.* 1.

22 Hæc consecratio fieri non potest, nisi ab Episcopo, & quidem Diœcesano. Gregor. *loc. cit. num.* 5. Jordan. *uti supra. num.* 5. Pirhing *lib.* 3. *decret. tit.* 40. *de consecr. Eccles. nu.* 1 Barbos. *loc. cit. num.* 30. tex. *in cap. nemo.* 9. *& cap. nullus.* 15. ibi: *in sacratis ab Episcopo locis. de consecr. dist.* 1. Nec potest hæc consecratio demandari simplici sacerdoti. *DD. cit. cap. aqua* 9. *consec. Eccles.* etiam valid. Azor. *inst. mor. lib.* 10. *c.* 26. *q.* 10. Nec Episcopus in aliena Diœcesi Ecclesiam aliquam consecrare potest, sine permissione Episcopi illius in cujus Diœcesi Ecclesia est sita; Frances. *loc. cit. nu.* 55. *&* 67. alias enim, quamvis hæc consecratio valeret, uno anno a Missarum celebratione cessare deberet, ut dicit textus *in cap. Episcopus.* 28. 7. *q.* 1. Pirhing *ut mox supra.* ubi Abb. *in cap.* 2. *n.* 2. *de consecr. Eccles. vel Altar.* Jordan. *l. c. n.* 10.

23 Quod si Regulares requisiverunt proprium Episcopum primarium lapidem ponere, Ecclesiam, Oratoria, vel Altaria dedicare, & Episcopus per quatuor menses id exequi neglexit, poterunt illi ad hunc effectum requirere quemcumque Catholicum Antistitem, ob privilegium quod habent ab Honorio IV. & a Joanne XXI. quibus per Concil. Trid. non fuit derogatum, de quo Pax Jordan. *loc. cit. n.* 9. Barbos. *de Jur. Eccles. d. c.* 2. *num.* 33. Ipsi vero non possunt etiam propriam Ecclesiam consecrare. Gavant. *in manual. verb. Eccles. consecratio. num.* 2. Tamburin. *de Jur. Abbat. tom.* 1. *disp.* 23. *q.* 7. *n.* 3.

24 Et Episcopus debet ipse solus totam consecrationem perficere, quamvis forte adessent alii præsentes: & si ex aliquo accidenti non posset ab eodem integre perfici, deberet ab alio de novo inchoari, atque compleri. Sacr. Rituum Congreg. *in una Ulixipon.* 22. *April.* 1615. Barbos. *in sum. Bullar. verb. Consecratio. vers.* 3. apud Jordan. *loc. cit. sub num.* 7. qui tamen *num.* 8. id limitat, nisi primus consecrator cum debita materia, & forma omnes duodecim Cruces inunxisset, ubi vide. Et Episcopus consecrans, non debet esse excommunicatus; quia tunc potius Ecclesia pollueretur. Jordan. *loc. cit. n.* 7. Azor. *inst. moral. p.* 1. *l.* 10. *c.* 26. *quæst.* 13. *vers. quinto quando.*

25 Notandum est tamen, quod si Ecclesia ædificata fuit sine dote, non debeat illa consecrari. *cap. cum sicut, de consecr. Eccles.* Pa. Jord. *loc. cit. nu.* 14. Et consulte aget Episcopus, si dote constituta, bona pro eadem assignata publicare fecerit per diploma, & citaverit interesse prætendentes; quia, ut supra dictum est, dos debet esse libera ab omni gravamine; alias Episcopus consecrans tenebitur in subsidium, ut supra *nu.* 14. diploma vero poterit expediri juxta praxim traditam in praxi *Jurispatronatus* mutatis mutandis.

26 Consecratio Ecclesiæ potest fieri omni die, etiam feriata. *cap. tua, de consecr. Eccles.* excepto tempore interdicti, & pomeridiano; quia debet fieri cum celebratione Missæ. Jordan. *loc. cit. numer.* 11. 12. *&* 13. Gavant. *in manual. Episc. verb. Ecclesia consecr. num.* 8. Barbos. *de offic. Episc. alleg.* 27. *num* 10. quæ Missa debet celebrari a consecrante, & non ab alio. Jordan. *ibid. num.* 17. quæ Missæ celebratio, & si non sit de substantia, est tamen de præcepto. *DD. cit.* Pirhing *l.* 3. *decretal. tit.* 40. *n.* 3.

27 Prædicta limita, quod consecratio fieri non possit, si in illa fuit sepultus infidelis, hæreticus, schismaticus, vel excommunicatus, nisi prius exhumentur: quod tamen non procedit in excommunicato, qui in morte fuit pœnitens, licet morte præventus absolvi non potuerit, quo casu tamen debet etiam post mortem absolvi, & ita non exhumari. Limitatio vero ampliatur etiam ad casum, quod excommunicatus, schismaticus, hæreticus, & infidelis fuerint sepulti in Cœmeterio; quia licet accessorium non trahat ad se principale, sed econtra; & sic violatio Cœmeterii, quod est accessorium, non trahatur ad Ecclesiam uti principalem. *cap. un. de consecr. Eccles. in* 6. tamen indecens est Ecclesiam consecrari polluto cœmeterio. *cap. Ecclesiam, de consecr. dist.* 1. Pax Jordan. *loc. cit. a nu.* 16. Præterea ampliatur limitatio etiam ad eos, quibus denegatur sepultura Ecclesiastica, uti usurarios manifestos: fures qui in ipso actu furti fuerunt occisi: Monachos proprietarios: occisores sui ipsius, & in notorio peccato decedentes, Ita aliqui apud Pac. Jordan. *l. cit. nu.* 20. & videtur probari ex *cap. quamquam, de usur. in* 6. *cap. fures. de furtis. cap. placuit.* 23. *q.* 5. sed ipse Jordan. tenet contrarium, & censet limitationem procedere tantum quoad non baptizatos, & excommunicatos.

28 Porro si in Ecclesia consecranda fuerunt sepultæ personæ prohibitæ, juxta mox dicta, non tantum debent exhumari, ut Ecclesia possit consecrari, sed insuper parietes abradi. Limita in reconciliatione; quia tunc per abrasionem murorum consecratorum Ecclesia execraretur, & ita egeret nova consecratione: quod si ossa fidelium, & infidelium discerni non possint, erunt relinquenda. Pax Jordan. *l. c. n.* 21. *&* 22.

29 Sed eritne capax consecrationis Ecclesia, in qua fuit sepulta mulier cum fœtu non baptizato, sed nec nato? Resp. affirmative; quia tunc fœtus cum sit pars ventris prægnantis, & sic accessorius, sequitur suum principale. Juxta *reg. accessorium, de R. J.* Jordan. *loc. cit. num.* 23.

30 Consecratio sub qua forma fieri debeat, vide *Rituale*, seu *Pontificale Romanum.* & apud Gregor. Tholos. *d. cap.* 16. *de Benef.* Cavendum tamen Episcopo, ne pro tali consecratione aliquid ex pacto recipiat, ne incurrat labem Simoniæ, alias Ecclesia deberet ab alio Episcopo per aquam benedictam reconciliari, non aliter, ac si ab excommunicato notorio fuisset consecrata. Procurationem tamen, sicut in Visitatione, sic etiam in consecratione, petere non prohibetur. *cap. cum sit Romana, de simonia.* non tantum ob laborem, sed etiam in signum superioritatis. Pax Jordan. *loc. c. a num.* 32. *seqq.* Frances. *de Eccles. Cathedral. d. cap.* 34. *num.* 59. Gavant. *in manual. Episcop. verb. Ecclesiæ consecratio. n.* 12. & dicemus de hac infra *litt. P.* in verb. *Procuratio.*

31 Consecratio, quia est quid facti, non præsumitur, sed est probanda, & si probatio deficit, debet ministrari sub conditione. *cap. solemnitates. il.* 1. *de consecr. dist.* 1. Alciat. *de præsump. reg.* 2. *præs.* 4. *numer.* 2. Jordan. *d. lib.* 5. *tit.* 9. *n.* 44. Frances. *loc. cit. n.* 120. ubi Mascard. *de probat. concl.* 582. Tusch. *litt. C. concl.* 745. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 17. Limita in Ecclesia Cathedrali ob ejusdem prærogativam, & ob Episcopi commoditatem, vicinitatem, & honorificentiam, cum sit ejus sponsus: quia licet verum sit, facta non præsumi, tamen hoc debet limitari in illis, quæ ordinarie fiunt. *DD. cit.* Sufficit autem semiplena probatio; & qualiter probetur, vide Pac. Jord. *loc. cit. a numer.* 49. Mascard. *de probat. d. concl.* 582. Et licet non præsumatur consecrata, præsumitur tamen benedicta, si in eadem sint longo tempore celebrata divina, cum non soleant ante benedictionem celebrari; quæ autem fieri consueverunt, facta præsumuntur. Barbos. *axiomat. lib.* 6. *cap.* 3. *verb. Factum. axiom.* 27. *vers. limita.* Antonel. *de loc. legal. lib.* 1. *cap.* 3. *n.* 52. ubi Sylv. *verb. Eccles.* 2. *n.* 1. *& seqq.* Mascard. *d. concl.* 582.

32 Probatur vero consecratio ex litteris in marmore, pariete, aut alibi incisis. Item ex libris, & scripturis Ecclesiæ hoc attestantibus. Mascard. *loc. cit. & concl.* 415. *num.* 2. Abb. & Felin. *in cap. cum causam, de probat. numer.* 2. dummodo libri sint tales, quibus a majoribus nostris adhibita fuit fides, nec tantum de auditu attestentur. Bar. *in L.* 1. *ff. si cert. pet.* Felin. *loc. cit.* Præterea probatur etiam ex unico teste; quia agitur de negotio favorabili, & nulli nocivo. Item ex Crucibus in pariete ipsius Ecclesiæ formatis. Item ex communi fama, & reputatione, & aliis indiciis, de quibus Azor. *inst. moral. p.* 1. *lib.* 10. *cap.* 26. *quæst.* 11. Barbos. *de offic. Episc. alleg.* 27. *numer.* 5. Jordan. *loc. cit. a n.* 49. Si tamen de consecratione dubitetur ob vetustatem, & abolitionem, potest consecrari.

Addend. ad Gavant. *in man. Episcop. Ecclesia consecratio. num.* 1. Glos. *in cap. proposuisti. verb. reconciliari, de consecr. Eccles.*

33 Ecclesia consecrata amplius consecrari non potest. *cap. Ecclesiis, de consecr. dist.* 1. nisi amiserit consecrationem. Barbos. *d. alleg.* 27. *nu.* 12. potest vero diversimode amittere consecrationem, primo, si totam suam formam amisit, uti, si in totum fuit destructa, vel pro majori parte. *d. cap. Ecclesiis, & cap. de fabrica, de consecr. dist.* 1. licet parietes destructi non sint, sed vel in totum, vel pro majori parte decrostati; & licet animo reficiendi eisdem materialibus, destruatur. Barbos. *l.c. & num.* 16. Jordan. *uti supra. nu.* 67. & 70. Limita, si parietes fuerint collapsi in totum quidem, verum non simul, sed successive, ita ut antequam laberetur una pars, restituta fuerit altera; tunc enim pars consecrata remanens, quæ est major, tanquam magis digna, trahit ad se non consecratam, & minus dignam eique consecrationem communicat. Jordan. *loc. cit. num.* 17. Barbos. *num.* 19. & Glos. *in d. cap. proposuisti. verb. reconciliari, de consecr. Eccles.* Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 1. *cap. ult. numer.* 3. & hanc, contra nonnullos probabiliorem vocat Azor. *d. cap.* 26. *quæst.* 12. *vers. at in dubium.* ideoque tunc deberet ad summum aquæ benedictæ tantum aspersione exorcizari. Antonel. Barbos. & glos. *ll. cit.* Similiter non amittit consecrationem si Ecclesiæ consecratæ fiat aliquod additamentum in longitudine, aut altitudine, aut solum tectum mutatur, salvis tamen parietibus vel in totum, vel pro majori parte remanentibus, neque si parietes tantum dealbentur, & sic nova crusta superponatur, cum crusta consecrata in illis permaneat. Pirhing *lib.* 3. *decret. tit.* 40. *num.* 14. vide *DD. cit.* apud quos plura habere poteris. An vero destructa Ecclesia si remaneat intactum Altare majus jam prius consecratum, si Ecclesia in eodem loco reædificetur, opus sit illud Altare violare, ad hoc ut Ecclesia consecrari possit, cum alias in tali consecratione dedicari debeat Altare majus? vide Jordan. *loc. cit. a num.* 75. negantem.

Postquam vero Ecclesia fuerit consecrata, aut dedicata ab Episcopo, juxta superius tradita, pro habenda perpetua istius consecrationis memoria, ab Episcopo expediri debent litteræ patentes, in quibus narretur, talem Ecclesiam sitam in loco N. sub invocatione sancti N. fuisse a se consecratam, & dedicatam anno &c. die, mense &c. servatis de Jure in similibus servandis, & easdem tradi Ecclesiæ Rectori, earumque copia authentica registrari in actis Cancellariæ, tenoris, ut statim infra, quæ etiam observari deberent circa consensum præstitum in eadem ædificanda, benedicenda &c. 34

Forma Litterarum Consecrationis Ecclesiæ.

UNiversis præsentes visuris salutem in Domino. Notum facimus, quod nos, die, & loco infra scriptis, in Pontificalibus existentes, servatis servandis, & ad normam Pontificalis Romani, consecravimus Ecclesiam N. loci N. sub invocatione sancti N. erectam anno &c. die &c. mense &c. & sufficienter dotatam ab N. N. prout ex instrumentis erectionis, nec non litteris ejusdem erectionis ab Officio nostro confectis, & in Archivio Cancellariæ nostræ spiritualis registratis, ad gloriam Omnipotentis Dei, Beatissimæ Virginis, & sanctorum N. N. Ac singulis Christi fidelibus, hodie unum, & in die anniversario Consecrationis hujusmodi ipsam visitantibus quadraginta dies indulgentiarum in forma Ecclesiæ consueta concessimus, in quorum fidem has fieri jussimus, & sigillo nostro muniri mandavimus. Datum &c.

Si vero contingat Consecrationem Ecclesiæ fieri non posse ab Ordinario proprio, vel quia sedes Episcopalis vacat, vel quia aliis negotiis legitime est impeditus, datur licentia alicui alii Episcopo eandem consecrandi servatis servandis, dummodo prius fuerit requisitus, ut hic infra.

NOs &c. Cum sedes Episcopalis vacet, ac interea Ecclesia sub invocatione sancti N. erecta hoc anno &c. loco &c. mense &c. die &c. consecrari non possit: hinc est, quod Dominationem Vestram Reverendissimam pro ejusdem consecratione requirendam duximus, prout præsentium tenore requirimus; concedentes propterea eidem licentiam, & facultatem Pontificalia, ad effectum tantum præmissum, in hac Diœcesi exercendi, ac Ecclesiam consecrandi &c. in quorum &c.

35 Et quamvis in supra posita forma litterarum mentionem fecerimus tantum de indulgentiis quadraginta dierum, id tamen tantum intelligendum est pro die anniversaria in perpetuum, secus in ipsa die dedicationis, in qua debet Episcopus unum annum indulgentiæ dictam Ecclesiam visitantibus concedere, Pax Jordan. *loc. cit. num.* 79. Frances. *de Eccles. Cathedr. d. c.* 34. *n.* 121. ubi id amplificat ad quascumque Ecclesias, etiam non Cathedrales.

36 Debet etiam Episcopus præcipere solemnitatem dedicationis Ecclesiæ singulis annis servandam, sicut & Episcoporum. *cit. cap. solemnitates. ll.* 1. & 2. *de consecr. dist.* 1. Jordan. *d. l.* 5. *tit.* 9. *nu.* 78. ubi Piasec. *in prax. p.* 1. *c.* 5. *n.* 8. *vers. diem autem. & sacr. Congr.* quæ designatio spectat ad Episcopum, in cujus Diœcesi Ecclesia consecrata sita est, etiamsi de licentia ejusdem Episcopi fuerit ædificata ab alieno Antistite, vel Patrono. Francesc. *loc. cit. n.* 55.

Sed quia quandoque contingit anniversarium Consecrationis diem ipsa die anniversaria commode celebrari non posse, ideo supplicari solet Ordinario, ut ejusdem loco alium deputare dignetur; hinc non abs re facturum existimavimus, si pro praxi formam, & methodum, qua ab Ordinariis ejusmodi concessio fieri solet, traderemus, hoc tamen prænotato, quod si dies ab Ordinario jam fuisset deputata, variari non posset. Sacr. Rituum Congr. apud Gavant. *in manual. Episcop. verb. Ecclesia Consecratio. num.* 9. & 10. Jordan. *loc. cit.* Francesc. *uti supra. nu.* 60. qui ultimus tamen cum Suarez *de Relig. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 6. admittit, id fieri posse ab Episcopo una, aut altera vice, non vero in perpetuum. Si vero dies dedicationis ignoretur, omnino dies consecrationis pro dedicatione deservire debet, vel alius statuendus erit. Francesc. *loc. cit.* Gavant. *in manual. Episc. verb. Ecclesiæ consecratio. n.* 14. 37

Formula Licentiæ.

NOs &c. Cum non sine consolatione intellexerimus, a DD. NN. Ecclesiam ad Dei Opt. max. honorem, & gloriam sub invocatione sancti N. ædificatam, atque erectam fuisse, & Reverendissimo D. N. N. Episcopo &c. nostra cum licentia, attenta sedis Episcopalis vacantia (*vel alia causa, quæ adfuit, inseratur*) præterito anno, in festo sancti N. rite consecratam, anniversarium autem dedicationis diem non posse commode in eodem festo celebrari, ob certas causas nobis expressas, & propterea nobis supplicatum fuerit, ut concedere dignaremur, quatenus in hac parte aliqua fieret gratiosa dispensatio: Idcirco tenore præsentium, & auctoritate nostra Ordinaria concedimus, ut solemnitas dedicationis, seu consecrationis Ecclesiæ præfatæ celebrari possit in die Dominica, seu die talis mensis &c. quod ut ad majorem semper Divinæ Majestatis gloriam, & sancti N. honorem, & animarum salutem feliciter cedat, animitus exoptamus in Nomine Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen. In quorum fidem præsentes litteras fieri, & Officii nostri sigillo muniri mandavimus.

Trans-

38 Translato autem dedicationis die in alium diem, etiam ipsa indulgentiarum concessio translata censetur, tanquam quid accessorium ad ipsam diem. Jordan. *loc. cit. n. 79. vers. si contingat.* Ista autem dedicationis mutatio fieri potest in actu consecrationis non solum a proprio Episcopo, sed etiam ab Episcopo alieno de licentia proprii Episcopi consecrante. Juxta Francesc. *loc. cit. num. 67.*

39 Quær. si occurrat in aliqua die celebrari anniversarium dedicationis Ecclesiæ Cathedralis, & etiam alicujus alterius Ecclesiæ propriæ, de quanam sit celebrandum? Resp. quod celebratio fieri debeat de dedicatione Ecclesiæ propriæ, quod est conformius capitulo *solemnitates. 1. & 2. de consecr. dist. 1. & cap. 1. eod. dist. 3.* Gavant. *in manual. verb. Eccles. consecratio. num. 20.* Francesc. *ubi supra num. 102.* & id pluries fuit in Rot. Roman. decisum, & signanter *in una Cæsaraugustana Dedicationis. Lunæ 9. Junii. 1614.* quæ in recent. reperitur *in p. 1. decis. 616.* Ludovis. *decis. 472. num. 5. & per tot.* Beltramin. ad cit. Ludovis. *decis. 493. num. 7.* & alibi passim; plures casus in quibus potest, vel non potest in certis diebus hæc solemnitas celebrari, vide apud Francesc. *loc. cit.* ubi etiam *num. 83.* an ad hanc Ecclesiæ Cathedralis dedicationis anniversariam diem celebrandam, uti etiam celebrare festivitatem Patroni Diœcesis, in qua degunt, & sic etiam se conformare Ecclesiæ matrici illius Civitatis teneantur Regulares; ubi pluribus numeris seqq. affirmativam defendit, de quo vide etiam Tamburin. *de Jur. Abbat. tom. 2. disp. 10 q. 7. num. 6.* ubi allegatur constitutio Gregor. XIII. *sub dat. Romæ 30. Decembr. 1573.* quæ incipit *Pastoralis Officii.* & Concil. Trid. *sess. 25. de Regular. cap. 12.*

§. III.

Ecclesiæ Pollutio, & Reconciliatio.

40 Sicut Ecclesia consecrata in aliquibus casibus amittit consecrationem, ut in §. *antecedenti*; sic etiam, sive sit consecrata, sive tantum benedicta, multis in casibus polluitur, ita ut reconciliationem indigeat, ad hoc, ut in illa possint divina celebrari, alias in illa sine licentia Episcopi celebrans deberet puniri, quamvis irregularitatem etiam scienter celebrans non incurrat. tex. *in cap. is qui. 18. de sent. excom. in 6.* & ibi gloss. *verb. in jure.* Pirhing *lib. 3. decret. tit. 40. n. 19. in fin.* & quod celebrans in Ecclesia polluta, quæ erat consecrata, ab ingressu Ecclesiæ tantum sit suspensus, dicit Gavant. *in manual. Episcop. verb. Ecclesia reconciliatio. num. 15.* ubi Sylvest. *verb. Consecratio. 2. quæs. 9.* Si vero celebret post interdictum ab Episcopo factum, celebrans est ab officio, & beneficio suspendendus, juxta tex. *in cap. tuarum, de privileg.* & ibi gloss. *verb. pœna suspensionis.* Antonell. *de loc. legal. d. lib. 1. cap. 3. num. 53.*

41 Polluitur vero Ecclesia primo injuriosa sanguinis humani effusione in ea facta. *cap. Ecclesiis. 20. de consecr. dist. 1. cap. fin. de consecr. Eccles. cap. un. eod. in 6. cap. Ecclesiis 3. dist. 68. cap. tuarum, de privileg.* Quæ sanguinis effusio debet esse injuriosa, & voluntaria. Suarez *de Sacram. disp. 81. quæs. 83. sect. 4. §. 2.* Passerin. *de pollut. Eccles. p. 6. per tot.* Murga *tom. 1. disquis. tract. 2. disquis. 2. per tot.* quos citat & sequitur Gonzal. *in cap. cæmeteria vero num. 6. de consecr. Eccles.* Unde effusio sanguinis per jocum accidens, etiam in magna quantitate, non violat Ecclesiam. Suarez *loc. cit.* Dian. *p. 11. tr. 2. res. 58.* Gonzal. *loc. cit.* & quod debeat effusio esse voluntaria, tenet etiam Riccius *in prax. pollut. Eccles. in p. 3. res. 257.* Debet etiam esse in magna quantitate, nec polluitur modica sanguinis missione, ut si guttatim effundatur in una aut altera gutta; quia effusio denotat abundantiam. Riccius *loc. cit. & res. 261.* Dian. *loc. cit.* Azor. *p. 1. inst. mor. lib. 10. cap. 26. quæs. 13.* Pax Jordan. *d. lib. 5. tit. 12. n. 46.* Barbos. *de potest. Episc. alleg. 28. num. 35.* Quando vero dicatur effusio sanguinis in magna quantitate, remittitur a plurimis DD. arbitrio Episcopi. Ita Jordan. *loc. cit.* Laym. *in Theol. moral. lib. 5. cap. 5. tr. 5. n. 8.* gloss. *in cap. cum illorum. verb. effusionem, de sent. excom.* nec, secundum Laym. *loc. cit. num. 8.* Antonel. *de regim. Eccles. lib. 1. cap. 16. num. 14.* polluitur copiosa sanguinis effusione orta ex percussione, aut injuria levi, & non mortaliter peccaminosa, & quod non polluatur, si ob percussionem pugno, aut alapa factam, fiat effusio sanguinis ex naribus etiam in magna quantitate, ex quo nasus sit organum facile ad sanguinis effusionem, defendunt P. Pithing *d. lib. 3. decret. tit. 40. n. 11.* Dian. *p. 6. tr. 6. res. 24.* Barbos. *de offic. Episc. d. alleg. 28. n. 36.* ubi Navarr. *in manual. cap. 2. 92.* Thom. Del Bene *de immun. Eccles. p. 1. cap. 2. dub. 2. sect. 2. n. 48.* & alii: quamvis Passerin. *de pollut. Eccles. lib. 6. cap. 4.* contrarium teneat. Porro non obstat, quod sanguis effusus in terram non decidat, sed effluat, aut excipiatur in aliquod vas &c. Gonzal. *loc. cit.* Riccius *d. resol. 257.* Antonel. *loc. cit. num. 1.* gloss. *in cap. un. de consecr. Eccles. in 6. verb. sanguinis.* & alii. Similiter polluitur Ecclesia, si percussio fuit facta in Ecclesia, licet effusio sanguinis sit facta extra illam; quia forsan percussus statim ab inimicis percutientibus aufugit. Riccius *loc. cit. res. 258.* Gonzal. *in d. cap. cæmeteria vero. num. 6. de consecr. Eccles.* Azor. *inst. mor. p. 1. lib. 10. cap. 26. q. 13.* Antonel. *loc. cit. nu. 2.* Laym. *in Theol. mor. d. lib. 5. tract. 5. cap. 5. num. 7.* Pithing *d. tit. 40. num. 11.* apud quos alii; a qua etiam tanquam communiori non ausus est recedere Antonel. *de loc. legal. d. cap. 3. num. 39.* Dian. *p. 6. tr. 6. res. 47.* quamvis contraria non parum eisdem arriserit, a qua tamen cit. Dian. absolute recessit *in p. 11. tr. 2. res. 58. vers. nota hic obiter.* Contrarium defendit etiam Thom. Del Bene *loc. sup. cit. num. 51. seqq.* quod nempe Ecclesia tunc non polluatur.

Hinc non polluitur Ecclesia ex percussione etiam gravi cum carnis contusione, ossium fractione &c. nisi adsit effusio sanguinis, *DD. cit.* nisi percussio in Ecclesia facta fuerit cum tumore tali, ut iste tumor debuerit scindi cum sanguinis effusione etiam extra Ecclesiam. Antonel. *loc. cit. num. 2. de regim. Eccles.* Passerin. *loc. cit. lib. 6. cap. 4.* Barbos. *d. alleg. 28. num. 35. ad med.* & quod non polluatur Ecclesia ex percussione quomodocumque gravi, citra mortem tamen, nisi adsit sanguinis effusio, docet etiam Pax Jord. *d. lib. 5. tit. 12. n. 48.* ubi Abb. *in cap. proposuisti. num. 4. de consecr. Eccles.* Imo nec polluitur sanguinis effusione ex mortuo, etiam a vulnere cum peccato mortali causata, ut si cadaver ad Ecclesiam delatum feriretur a superveniente inimico, & sanguis efflueret. Barbos. *ubi supra num. 32.* Jordan. *n. 53.* Thom. Del Bene *de immun. Eccles. p. 1. cap. 2. dub. 2. sect. 2. num. 49.* 42

Secundo polluitur Ecclesia homicidio in eadem commisso. *cap. si motum, de consecr. dist. 1. cap. proposuisti, de consecr. Eccles.* gloss. *in cit. cap. un. de consecr. Eccles. in 6. verb. sanguinis.* Etiamsi sequatur sine sanguinis effusione. *DD. cit.* quamvis occideretur infidelis, Judæus, hæreticus, excommunicatus &c. Juxta Pac. *d. tit. 12. num. 12.* quod tamen limitat Gonzal. *in d. cap. cæmeteria. num. 6. circa fin.* in casu, quo percussio fit quidem in Ecclesia absque sanguinis effusione, sed mors extra illam sequitur; nam tunc non censeretur Ecclesia violata, & citat Suarez *de Sacram. disp. 81. q. 83. sect. 4.* Passerin. *de pollut. Eccles. p. 5. cap. 2. & 5. per tot.* Dian. *p. 6. tr. 6. res. 26.* & alios. Contrarium tenet Laym. *in Theol. mor. lib. 5. tr. 5. cap. 5. num. 8.* & alii apud cit. Dian. & est conformior sententiæ *nu. 41.* traditæ. Vel si vulnus fuit inflictum extra Ecclesiam, quamvis mors secuta sit in Ecclesia. Passerin. *loc. cit.* Polluitur vero per homicidium in Ecclesia consummatum etiam sine sanguinis effusione. Idem *cap. 6.* Riccius *in prax. d. res. 258. d. p. 3.* Piasec. *in prax. p. 1. cap. 5.* nisi illud esset mere casuale. Passerin. *cap. 8.* In dubio vero an intervenerit culpa mortalis, vel levis, Ecclesia præsumitur polluta. Idem *cap. 9.* vel esset omnino involuntarium per coactionem, secus si secundum quid. Idem *cap. 12.* 43

Similiter non polluitur, quando ictus fuit directus in unum, & loco illius præter intentionem fuit alter occisus. Idem Passerin. *cap. 13. & 16.* sicut nec polluitur, quamvis vulnus esset mortale, & mors certo secutura in Ecclesia, tamen illa contigit ex alia causa, uti ex fulmine &c. secus, si ex medicorum imperitia. Idem *loc. cit.* 44

Sic non polluitur ex homicidio casualiter commisso; quia tunc deest voluntarium, & caret culpa. *cap. fin. de homicidio.* Gonzal. *l. c.* Nec polluitur homicidio justo pro necessaria suæ vitæ defensione commisso; quia tunc injuriosum non est. *L. ut vim. ff. de just. & jur. cap. 3.* 45

cap. 3. *de homicidio.* Passerin. *d. p.* 5. *cap.* 29. Gonzal. *l. c.* Jordan. *d. tit.* 5. *tit.* 12. *nu.* 37. Barbos. *de potest. Episc. d. alleg.* 28. *nu.* 16. *&* 17. Farin. *in pract. crim. tit. de homic. quaest.* 125. *num.* 22. servato tamen moderamine inculpatae tutelae, de quo *DD. cit.* nec per homicidium commissum a furioso, ebrio, puero, dormiente &c. ob rationem praedictam, de quibus Jordan. *loc. cit. num.* 33. *seqq.*

46 Polluitur tamen per homicidium jussu Judicis in Ecclesia factum; nam quamvis sit sententia forte justa quoad poenam, est tamen executio injuriosa Ecclesiae quoad locum. Gonsal. *loc. cit.* Jordan. *ubi supra nu.* 10. Barbos. *d. alleg.* 28. *num.* 25. secus tamen si sola sententia mortis fuisset lata in Ecclesia, sed illius executio extra illam. *DD. cit.*

47 Sic etiam polluitur per abortum foetus animati procuratum in Ecclesia secuto effectu, nisi is per accidens contigerit ad defensam cum moderamine inculpatae tutelae. Passerin. *cap.* 25. *&* 30. Item ex occisione sui ipsius post usum rationis, & sanae mentis, forte ex desperatione facta. Jordan. *loc. cit. num.* 13. gloss. *in cap. proposuisti, de consecr. Eccles. in fin.* ubi de illo, qui ex desperatione in Ecclesia se suspendit.

48 Tertio polluitur Ecclesia humani seminis effusione in ea facta. *cit. cap. si motum. cap. Ecclesiis, de consecr. dist.* 1. *cap. fin. de consecr. Eccles. cap. un. eod. in* 6. *cap. significasti.* 5. *de adult.* Passerin. *loc. cit. p.* 7. *& DD. supra cit.* etiamsi fiat etiam in modica quantitate, quia effusio etiam unius guttae est mortaliter peccaminosa, cum in hoc non detur parvitas materiae, & sic Ecclesiae graviter injuriosa. Dian. *p.* 11. *tr.* 2. *res.* 58. Jordan. *d. tit.* 12. *num.* 108. *&* 109. quamvis semen non perveniat ad pavimentum, dummodo fiat in Ecclesia. Dian. *loc. cit.* Debet tamen esse voluntaria; unde per nocturnas pollutiones quae fiunt in somnis, etsi forte contingerent ex culpa praecedenti, vel quae ex impetu accidunt forte in aliquo juvene ob visam formosam mulierem &c. non violaretur Ecclesia. Dian. & Jordan. *ll. cit.* Riccius *d. p.* 3. *res.* 257. *num.* 6. neque quae fiunt a furioso, amente, ebrio, & similibus. Jord. & *DD. cit.*

49 Polluitur vero per quamcunque seminis humani effusionem, aut copulam carnalem, sive illicitam, sive licitam cum propria uxore. *DD. cit.* quamvis quoad hoc ultimum videatur adesse aliqua altercatio inter Doctores: communiter tamen concludunt, quod etiam copula matrimonialis inter conjuges polluat Ecclesiam, nisi iidem cogerentur diu morari in Ecclesia, ut in obsidione &c. nec possent se continere. Ita Gonzal. *loc. cit. num.* 7. Antonel. *de regim. Eccles. d. lib.* 1. *cap.* 16. *nu.* 4. Sanchez *de matrim. lib.* 9. *disp.* 15. *num.* 7. ubi late. Bonac. *de matrim. quaest.* 4. *punc. ult. num.* 6. Jordan. *d. tit.* 12. *num.* 113. & apud illos alii, quos pro emergentia casus consulere poteris. An vero polluatur Ecclesia seminis humani effusione, si actus luxuriosus sit quidem in Ecclesia Inchoatus, sed effusio seminis extra illam sequatur? affirmative cum communi Resp. apud Antonel. *de loc. legal. lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 29.

50 Porro ut praedicta locum habeant, plura requiruntur; & primo quidem requiritur, quod dicti actus fiant in Ecclesia, ut supra dictum: etiamsi injuriam inferens sit extra Ecclesiam. Hinc si aliquis extra Ecclesiam positus jaculum mittat in aliquem in Ecclesia existentem, illumque vulneret cum sanguinis effusione, aut illum occidat, violaretur, & pollueretur Ecclesia; non vero si aliquis in Ecclesia existens jaculo feriat, aut occidat aliquem extra Ecclesiam existentem. Azor. *mor. p.* 1. *d. lib.* 10. *quaest.* 13. *vers. quares. in fin. cap.* 26. Barbos. *d. alleg.* 28. *num.* 26. Thom. Del Bene *de immun. Eccles. p.* 2. *cap.* 2. *dub.* 2. *sect.* 2. *n.* 6. *seqq.*

51 Nomine vero Ecclesiae quoad hunc effectum intelligitur totum illud spatium, quod pertinet ad internum corpus Ecclesiae a tecto inferiori usque ad pavimentum, & a parte interna portae majoris ipsius Ecclesiae usque ad ultimum parietem capellae, seu Altaris majoris. Antonel. *de Loc. legal. d. cap.* 3. *num.* 34. Barbos. *de potest. Episc. d. alleg.* 28. *num.* 45. Jordan. *d. tit.* 12. *num.* 72. Hinc si effusio sanguinis, aut seminis humani, aut homicidium &c. fiat super tectum dictae Ecclesiae, aut subtus eam, ut in cryptis, aut aliis locis subtus Ecclesiam aedificatis, non esset polluta Ecclesia. Jordan. *l. c. n.* 86. Antonel. *loc. cit. num.* 35. *& de regim. Eccles. d. lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 12. gloss. *in cap. un. verb. sanguinis de consecr. Eccles. in* 6. Ricc. *in prax. p.* 1. *res.* 479. Navar. *in man. cap.* 27. *num.* 256. Laym. *in Theol. mor. d. lib.* 5. *tr.* 5. *cap.* 5. *num.* 7. quod tamen diximus de cryptis, intellige de illis, quae non sunt ad divinum cultum aut sepulturam fidelium destinatae, nam in cryptis illis, seu subterraneis sacellis, quae in aliquibus Ecclesiis, maxime subtus chorum adsunt, & effodiuntur, in quibus etiam Missae celebrantur, aliter esset dicendum, ac proinde si in illis committeretur aliquod ex supra dictis delictis, pollueretur Ecclesia, sicut etiam in sepulchris; quia etsi sint, & videantur infra pavimentum, tamen reputantur pars Ecclesiae, & patet aditus ad ea per ipsam Ecclesiam. ita Jordan. *loc. cit. num.* 87. 88. *&* 89. Sanchez *ut infra n.* 27.

52 Si delictum sequatur in Sacristia, aut coemeterio, seu alio loco a reliquo Ecclesiae corpore per parietem intermedium separato, licet de uno ad alterum ingressus pateat, non per hoc polluitur Ecclesia. *cap. un. de consecr. Eccles. in* 6. Barbos. *d. alleg.* 28. *num.* 45. Antonel. *l. cit.* Sanchez *ut infra num.* 31. Neque si sequatur in Ecclesiae cubiculis, etiamsi sint constituta ad audiendum Sacrum ex eis. Jordan. *loc. cit. num.* 80. Sanchez *de matrim. lib.* 9. *disp.* 15. *num.* 29. Multo minus si sequatur in Campanili. *DD. cit.* quamvis e contrario, si polluatur Ecclesia, polluatur etiam coemeterium eidem contiguum. Antonel. *loc. cit.* Jordan. *num.* 91. *seqq.* ubi quod dicatur contiguum, quando tangit Ecclesiae parietes, non vero si adsit murus intermedius, quem vide.

53 Bene vero pollutio Ecclesiae potest cadere in scalis, per quas ab una parte Ecclesiae, ad aliam ascenditur. Item in Confessionariis, quae sunt intra Ecclesiam, nisi cellula, in qua sedet Confessarius, esset intra concavam parietis sita, tenuique quodam pariete ex lateribus &c. ducto, fenestella cratibus obducta, separata a loco, in quo existunt poenitentes in Ecclesia, juxta Sanchez *loc. cit. num.* 34. Jordan. *num.* 81. Item in pulpitis, in choro, etiam Monialium, quamvis sit aliqualiter clausus & separatus. Sanchez *loc. cit. n.* 33. Jordan. *num.* 77. Item in organo, & universim in iis, quae sunt intra Ecclesiam, de quibus late Passerin. *de pollut. Eccles. disp.* 2. *a cap.* 34. *ad* 49. *& DD. cit.* Sicut & in capellis intra Ecclesiam constructis; quia faciunt unum corpus cum ipsa Ecclesia, & sunt illius partes integrales. Jordan. *n.* 73. Sanchez *sub num.* 31.

54 Proprie tamen non cadit in omni loco sacro, sed tantum in Ecclesia, aut coemeterio; quia sacri Canones loquuntur tantum de istis: neque in omni Ecclesia, sed tantum in consecrata, vel benedicta; & ideo si Ecclesia non esset saltem benedicta, non pollueretur, neque reconciliatione indigeret. Barbos. *in cap. tuarum. n.* 10. *de priveleg. & de offic. & potest. Episc. d. alleg.* 28. *num.* 22. Navar. *in man. cap.* 16. *num.* 3. *vers. interrogatus autem.* Bonac. *de matr. d. q.* 4. *punc. ult. nu.* 9. apud Antonel. *de loc. legal. d. cap.* 3. *num.* 40. Jordan. *d. tit.* 12. *num.* 22. & 24. Passerin. *loc. cit. disp.* 2. *cap.* 2. Sanchez *loc. cit. num.* 24. Pirhing *lib.* 3. *decret. tit.* 40. *num.* 18. Neque cadit in Oratoriis privatis absque Episcopi auctoritate constitutis, in carceribus publicis, hospitalibus, eremitoriis, aut domibus privatis, aut Oratoriis Regularium &c. quia non sunt benedicta, etiamsi de licentia Episcopi in illis missae celebrentur. Dian. *p.* 9. *tr.* 2. *res.* 32. *sub vers. notabis obiter.* Bonacin. *loc. cit. num.* 9. Jordan. *num.* 26. vide Sanchez *loc. cit. num.* 39. Jordan. *num.* 27. ubi id limitant in dictis oratoriis privatis, si fuerunt erecta auctoritate Episcopi, quamvis adhuc non benedicta; quia loca sacra censentur, iisdemque privilegiis gaudent, per glos. *in cap. fin. verb. non consecrata, de consecr. Eccles. vel Altar.* Del Bene *de immun. d. p.* 1. *cap.* 2. *dub.* 2. *sect.* 7. *a n.* 20. quamvis multi apud eundem contrarium teneant; quorum opinionem etiam nunc servari in praxi testatur idem Del Bene *ibid. n.* 13. circa reconciliationem. Neque cadit in Oratoriis, quae sunt in Palatiis Cardinalium, vel Episcoporum. Passerin. *loc. cit. cap.* 12. Neque in Ecclesiis infidelium, nisi fuerint consecratae, aut benedictae, sicut neque in Ecclesiis totaliter auctoritate Episcopi destructis, vel etiam sine illa, ut amplius reaedificari non possint, aut certe illas reaedificandi spes non adsit; secus si sunt dirutae ad finem ut reaedificentur, de quibus, & aliis, vide Passerin. & Jordan. *ll. cit. & n.* 25.

Ulte-

55 Ulterius, ut Ecclesia sit polluta, requiritur publicitas, & notorietas saltem facti actionis polluitivæ, scilicet vel per confessionem Rei, vel per evidentiam facti. Del Bene d. cap. 2. dub. 2. sect. 2. a num. 22. nec sufficit quod populus fuerit præsens actioni, nisi etiam illam actionem adverterit. Passerin. de pollut. Eccles. disp. 4. cap. 2. Riccius in prax. p. 1. res. 479. sub num. 1. Barbos. de offic. & potest. Episc. d. alleg. 28. num. 37. Antonel. de loc. legal. d. cap. 3. num. 44. & de regim. Eccles. d. lib. 1. cap. 16. num. 11. ubi de communi. Ubi quod occulta illa actio polluitiva dicatur non solum, quando nulli adsunt testes, sed etiam quando id per testes probari potest, non tamen est publica fama notata, per glos. communiter receptam. in cap. de manifesta. 2. q. 1. Jordan. d. tit. 12. num. 63. Barbos. d. alleg. 28. num. 39. ubi quod occultum dicitur, si actus in præsentia paucorum privatorum hominum contingat: quia taliter gestus, interim dum non publicatur propter eorum taciturnitatem, occultus dicitur, neque sufficit, quod duo, vel tres adverterint. Idem Passerin. cap. 4. decem tamen forte sufficerent. cit. gloss. in cap. de manifesta, 2. q. 1. vers. pluribus. Menoch. de arbitr. cas. 166. num. 2. Neque si tres, aut quatuor testes tantum id sciant, modo auctor criminis non sit accusatus in judicio. Antonel. ll. cit. Ricc. in prax. p. 3. resol. 260. num. 1. etiamsi id neget, & probatur ex glos. in cap. Deus omnipotens. 2. q. 1. §. quando autem. verb. Judicis. vide etiam tex. & gloss. magnam in cap. significasti. 5. de adult. Specul. in p. 3. tit. de notor. crimin. §. sequitur, cum duobus seqq. Panorm. in cap. vestra, de cohab. Cler. & in cap. cum in tua, de sponsal. Sed requiritur, quod magna pars populi advertat, licet non sit major juxta arbitrium Judicis, de quo vide Menoch. d. cas. 166. per tot. Mascard. de probat. concl. 1101. Farin. q. 21. per tot. Jordan. d. tit. 12. a num. 61. seqq. apud quos alii. Sufficit tamen, si complicum multitudo, & non alii advertant. Passerin. loc. cit. cap. 6. Præterea non sufficit, quod actio fuerit nota, sed debet de præsenti esse nota, ut sit locus reconciliationi. Passerin. loc. cit. cap. 7. Neque sufficit, quod in foro externo possit probari, vel ad forum contentiosum fuerit deducta, nisi mox esset publicanda. Idem cap. 10. Neque sufficit judicialis probatio, nisi populus credat: neque publica fama, nisi sit credibilis. Idem cap. 14.

56 Pollutio itaque occulta non iodiget reconciliatione, nec impedit celebrationem Missarum, quamdiu latet. Antonel. ll. cit. Navar. in man. cap. 27. num. 256. Azor. inst. mor. p. 1. lib. 10. d. cap. 26. quæst. 13. vers. quinto. ad fin. Riccius d. res. 260. Jordan. loc. cit. num. 61. & 67. ita ut possit interim celebrare etiam sacerdos ille, qui hujus delicti notitiam habet, imo & ille, qui commisit delictum Ecclesiæ polluitivum. Riccius & Jordan. ll. cit. Del Bene uti supra num. 25. An vero requiratur sententia Episcopi declaratoria, dicemus infra num. 64. Si vero pollutio facta fuerit manifesta, ac publica, seu secuta divulgatione delicti pollutionem inducentis, opus erit reconciliatione, etiamsi tempore quo delictum mansit occultum, Missa fuisset celebrata. Jordan. loc. cit. num. 68. Antonel. de Regim. Eccles. d. cap. 16. nu. 11. in fin. vers. quando vero. Riccius in prax. p. 3. res. 262. Quod tamen Jordan. num. 70. remittit arbitrio Judicis, si post plures menses, & annos primum fieret pollutionis revelatio. Imo Gavant. in manual. Episc. verb. Ecclesia reconciliatio. num. 14. dicit, quod si hodie polluatur Ecclesia, & ignoratur, & post octo dies ad notitiam venerit, intereaque fuerit celebratum, non sit opus reconciliatione, & citat Alfon. Castr. lib. 2. cap. ult. in fin. de leg. pœnal. cui adhærere videtur Riccius d. res. 262. Zerol. in prax. verb. pollutio Eccles. §. 5. Del Bene l. c. sect. 11. num. 5. ubi DD.

57 Ulterius, & pro tertio polluitur Ecclesia sepultura fidelis excommunicati, vel infidelis, & de excommunicato est textus in cap. consuluisti, de consecr. Eccles. Passerin. de pollut. Eccles. p. 8. per tot. Azor. d. p. 1. moral. lib. 10. cap. 26. quæs. 13. vers. Tertio. Barbos. de potest. Episc. d. alleg. 28. num. 52. Pax Jordan. d. tit. 12. num. 123. & de infideli est textus in cap. Ecclesiam, de consecr. dist. 1. Azor. loc. cit. vers. quarto. & DD. cit. quod tamen limitat Frances de Eccles. Cathedr. cap. 26. num. 180. ubi Victorel. in not. ad Possevin. de offic. Curati. cap. 14. si solum per paucum temporis spatium tale corpus fuerit tumulatum, & postea statim fuerit extractum. Quorum corpora proinde, quatenus ab aliis discerni possint, erunt exhumanda & in locum profanum projicienda. cit. cap. Ecclesiam. cap. sacris, de sepultur. & hoc antequam Ecclesia reconcilietur. DD. cit.

58 Limita primo, quia hodie post extravag. Martini V. ad evitanda. Ecclesia solum polluitur sepultura excommunicati publice denunciati, aut notorii Clerici percussoris. Jordan. loc. cit. num. 125. Gonzal. in cap. cœmeteria. num. 8. de consecr. Eccles. Ciarlin. contr. for. cap. 26. num. 31. Antonel. de regim. Eccles. d. lib. cap. 16. num. 8. ubi Navar. in man. cap. 27. nu. 35. Bonacin. de matrim. q. 4. punc. ult. num. 22. hinc non polluitur Ecclesia per sepulturam hæreticorum in Germania, quamvis hæretici sint excommunicati; quia non sunt nominatim, & publice denunciati, ac vitandi, sed tolerati. Laym. in Theol. mor. lib. 5. tr. 5. cap. 5. sub num. 8. Del Bene loc. cit. sect. 5. num. 3. P. Pithing lib. 3. Decretal. tit. 40. num. 13. & faciunt tradita per Navar. loc. cit. & cons. 15. nu. 2. de hæretic. in mea impressione. Jordan. loc. cit. num. 127. quamvis tales non gauderent sepultura Ecclesiastica juxta superius dicta in prax. censura. num. 49. & sic essent exhumandi.

59 Limit. secundo in excommunicato, qui dedit signa pœnitentiæ, quia talis foret etiam post mortem absolvendus, & sic ob suam pœnitentiam sepultura Ecclesiastica gauderet, juxta dicta in prax. censuræ d. n. 49. Barbos. d. alleg. 28. num. 52. Antonel. loc. cit. Jordan. nu. 130. Del Bene d. sect. 5. num. 10. & probatur ex cap. is cui. ibi: nisi pœnituerit. de sent. excommun. in 6.

60 Limit. tertio quod diximus de infideli, in Catechumeno, quia præsumitur decessisse cum Baptismo flaminis. Bonac. loc. cit. num. 23. Barbos. num. 53. ubi Ugolin. de potest Episc. cap. 29. §. 5. Limita quarto in filio fidelis mortuo sine Baptismo: quia quamvis talis non debeat sepeliri in loco sacro, si tamen actualiter in loco sacro sepeliatur, ex illa sepultura non violaretur Ecclesia; nam talis non est proprie gentilis, aut infidelis, Passerin. de pollut. Eccles. disp. 8. cap. 21. Jordan. loc. cit. nu. 121. ubi Ugolin. d. cap. 29. §. 5. in fin. & Sayr. lib. 5. cap. 16. num. 24. apud Bonac. loc. cit. qui tamen tenet, per hanc sepulturam Ecclesiam violari, ubi Suarez Coninch. & alii. Hoc unum est, quod notat Jordan. loc. cit. quod simile cadaver, quatenus possit ab aliis discernoi, sit exhumandum, prout dicitur de aliis cadaveribus in loco sacro sepeliri prohibitis, quamvis illorum sepultura Ecclesiam non polluat. Potest tamen infans non baptizatus, si in utero matris mortuus sit, una cum matre fideli in loco sacro sepeliri, ut supra diximus. Pithing. loc. cit. num. 14. Laym. d. cap. 5. num. 8. in fin. Si tamen infans non baptizatus esset filius infidelium, Ecclesiam violaret. Bonac. l. c. secus si tantum unus ex genitoribus esset infidelis, alter vero fidelis, etiam in dubio. vide Passerin. loc. cit.

61 Quarto polluitur Ecclesia juxta aliquos, si ab Episcopo excommunicato non tolerato, seu denunciato, aut notorio Clerici percussore consecratur, vel benedicitur. Hostiens. Jo. Andr. & Panorm. in cap. consuluisti, de consecr. Eccles. Angel. verb. consecr. Ecclesiæ. num. 6. Zerol. in prax. verb. pollutio. §. primo. Azor. d. lib. 10. cap. 26. q. 13. vers. quinto. Bonac. de matrim. d. quæs. 4. punc. ult. num. 22. ubi de communiori. Jordan. d. tit. 12. num. 132. seqq. Alii tamen negant, eo quod iste casus non sit expressus in Jure, & in pœnalibus non sit facienda extensio, nec valeat argumentum a pari. Ita Suarez, Thom. del Bene d. sect. 5. num. 16. Ugolin. & alii apud Passerin. loc. cit. disp. 3. cap. 3. Pithing ubi de veriori. d. tit. 40. num. 15. Gonzal. in d. cap. cœmeteria. num. 8. ad med. Antonel. de regim. Eccles. d. cap. 16. num. 10. apud quos alii; quia pollutio supponit Ecclesiam jam consecratam, & quatenus etiam prima sententia tenenda foret, illa solum procederet quoad necessitatem dictam Ecclesiam reconciliandi, non vero quoad effectum validitatis; cum etiam excommunicatus, aut hæreticus, si debitam formam alias servet, valide Ecclesiam consecret. Jordan. l. c. num. 136. Antonel. & DD. cit. & quod tamen Ecclesiæ, si ab hæreticis consecratæ, vel occupatæ fuerint, debeant a Catholicis reconciliari, tenet etiam ipse Gonzal. d. num. 8. in fin. ubi allegat Concil. Aurel. 1. can. 11. maxime si hæretici in eadem sepulti fuerint. Thom. Del Bene de immun. Eccles. d. d. p. 1. cap. 2. dub. 2. sect. 13. num. 3. Quamvis alias Ecclesia non polluatur per exercitia hæreticæ Religionis

ligionis, ut dicit idem Del Bene *loc. cit. num.* 5. ubi etiam *num.* 6. subjungit, quod si ab aliqua Ecclesia prius consecrata, & postea ab hæreticis occupata, dicti hæretici expellantur, satis sit, si per Episcopum visitetur, inspiciatque, num altaria fracta sint, ipsamque aqua benedicta aspergat, seu ut id alicui Sacerdoti committat, quod si tamen Missa in eadem celebranda sit, altare portatile adhibeat, saltem ad cautelam.

62 Et tandem polluta videtur Ecclesia, ita ut reconciliationem indigeat, si diu fuit absque tecto, & absque jannis, plena spurcitiis, animalibus, hominumque usui patens. Ita Del Bene *d. sect.* 13. *num.* 4. citans Durand. *lib.* 1. *rational. cap.* 6. *num.* 41. ubi, quod non sit forte malum, eam in tali casu solemniter ab Episcopo reconciliari; ob alia vero delicta in Ecclesia commissa, puta blasphemiam, furtum sacrilegum &c. non polluitur Ecclesia. vide *DD. cit.*

Porro pollutio Ecclesiæ non est proprie pœna, sed
63 signum indecentiæ. Passerin. *de pollut. Eccles. disp.* 2. *cap.* 8. Differt ab execratione; quia polluta Ecclesia, polluuntur etiam omnia altaria, in ea existentia, sicut & cœmeterium &c. Econtra vero execrata Ecclesia per incendium, ruinam, decrostationem parietum &c. si altaria remaneant intacta, non sunt execrata. Del Bene *de immun. Eccles. d. cap.* 2. *p.* 1. *dub.* 2. *sect.* 15.

64 Pollutionis Ecclesiæ effectus sunt plures. Primo, quod non possit celebrari in Ecclesia polluta. *cap. Ecclesiam.* 1. *&* 2. *de consecr. dist.* 1. *cap. is qui, de sent. excom. in* 6. ita ut mala fide celebrans, quando pollutio Ecclesiæ est publica, mortaliter peccet peccato sacrilegii, juxta DD. apud Del Bene *l. c. sect.* 11. *num.* 8. An vero ut iste effectus locum habeat, sit necessaria sententia declaratoria, vel sufficiat publicitas facti, non conveniunt DD. & quod requiratur sententia declaratoria, tenent Dian. *p.* 6. *tract.* 6. *resol.* 27. Del bene *l. c. sect.* 2. *num.* 27. Sed Suarez, Mazzuchel. Fagund. Alterius, & alii apud Passerin. *disp.* 9. *cap.* 2. tenent, sufficere publicitatem facti, & quas pœnas incurrat celebrans in Ecclesia polluta sive ante, sive post interdictum Episcopi, vide supra *num.* 40. Si vero violetur Ecclesia, dum aliquis Sacerdos celebrat, an debeat a celebratione cessare? affirmative resp. si nondum ad Canonem pervenerit: si vero ad Canonem jam pervenerit, illumque inchoaverit, pergere debet. Laym. *in Theol. mor. lib.* 5. *tr.* 5. *cap.* 5. *num.* 13. Bonacin. *de matrim. quæst.* 4. *punc. ult. num.* 24. An autem possit quis celebrare de licentia Episcopi, & an possit Episcopus hanc licentiam dare urgente necessitate, vide Jordan. *d. lib.* 5. *tit.* 12. *num.* 151. ubi DD. pro & contra. & apud Barbos. *de Offic. Episc. d. alleg.* 28. *num.* 61. & quamvis affirmativæ adhærere videatur Gavant. *in man. Episc. verb. Ecclesiæ reconciliatio. num.* 8. tamen *num.* 9. dicit, tutius esse in tali casu concedere, quando Episcopus ob distantiam illam reconciliare statim non posset, ut in loco non sacro celebretur attento Jure communi, vel post Tridentinum in Oratoriis privatis, aut locis ad divina destinatis. Barbos. *loc. cit. num.* 62.

65 Secundo, non possunt in Ecclesia polluta ministrari Sacramenta, nec divina officia celebrari etiam secreto: uti nec horæ Canonicæ a Clericis, exceptis Laicis. Passerin. *cap.* 31. Jordan. *d. tit.* 12. *num.* 137. *&* 138. Tertio prohibetur in Ecclesia polluta sepultura, nisi urgente necessitate de licentia Episcopi, ut si alius non adesset locus. Passerin. *cap.* 47. Barbos. *d. alleg.* 28. *nu.* 54. Jordan. *loc. cit.* Limita in Sacramento Baptismi, quod potest administrari etiam in Ecclesia polluta; quia potest administrari in Ecclesia etiam tempore interdicti. *cap. non est nobis in fin.* ibi: *præter Baptismum, de sponsal. cap. quoniam, de sent. excom. in* 6. Ugolin. *de censur. tab.* 5. *cap.* 7. §. 4. *num.* 1. *& de potest. Episc. p.* 2. *cap.* 29. §. 7. *vers.* 2. Jordan. *d. lib.* 5. *tit.* 12. *num.* 140. Passerin. *loc. cit. cap.* 9. *&* 10. tam parvis, quam adultis, tam sanis, quam infirmis. Idem. *cap.* 12. *&* 13. etiam solemniter. *DD. cit.* & possunt etiam suppleri solemnitates, & cæremoniæ Baptismi privatim administrati. Passerin. *cum DD. cit. cap.* 16. *&* 17. Limita secundo quoad Confirmationem, juxta tex. & Abb. *in cap. responso.* 43. *vers. preterea, de sent. excom. d. cap. quoniam. eod. in* 6. Antonel. *de Regim. Eccles. lib.* 2. *cap. ult. num.* 5. & plures apud Passerin. *cap.* 18. eo quod confirmatio sit accessoria Baptismi, & sic concesso principali videatur etiam concessum accessorium: contrarium tamen tenent Theologi non pauci, eo quod confirmatio non sit necessaria etiam necessitate præcepti præciso contemptu. Bonacin. *de sacram. disp.* 3. *q.* 1. *punc.* 2. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 25. *& p.* 5. *tr.* 3. *resol.* 30. Limit. tertio quoad sacramentum Pœnitentiæ, quod potest administrari eodem modo, ac si Ecclesia polluta non esset. Passerin. *loc. cit. cap.* 19. Limita quarto quoad Eucharistiam, quæ potest administrari per modum Viatici tamen, & non aliter. *cap. quod in te, de pœnit. & remiss.* Passerin. *loc. cit.* hinc si urgeret necessitas communicandi infirmum pro Viatico, & Ecclesia ex qua sacrum Viaticum esset sumendum, violata existeret, nec posset illico reconciliari, neque alia existeret Ecclesia, tunc hisce concurrentibus, posset celebrari in ea pro conficiendo Viatico. Jordan. *loc. cit. num.* 147. Ugolin. *d. cap.* 29. §. 7. *num.* 5. Limita quinto in Extrema unctione, quando per accidens esset necessaria ad salutem, uti si infirmus nullum aliud Sacramentum posset recipere. DD. apud Passerin. *loc. cit. cap.* 21. Limita sexto in Sacramento matrimonii, uti videri potest apud Passerin. *cap.* 23. contrarium tenent Antonel. *de regim. Eccles. d. lib.* 2. *cap. ult. num.* 9. & alii, vide supra in prax. *Censura Interdicti.* Prohibetur autem exercitium solemne Ordinum, non tamen concionari, nec benedictiones. Passerin. *cap.* 34. *&* 36.

Quæ prædicta indifferenter locum habent usque ad 66
reconciliationem, etiam in illis diebus, in quibus alias suspenditur Ecclesiæ interdictum a Jure, & permittitur celebratio, quos supra numeravimus in praxi *censuræ interdicti.* & numerantur in *cap. Alma, de sent. excom. in* 6. Gloss. *in cap. tuarum. verb. ad reconciliationem, de privileg.* Jordan. *d. tit.* 12. *num.* 141. ubi Villad. *de irregular. cap.* 5. *num.* 10. Sayr. *de censur. lib.* 5. *cap.* 16. *num.* 30. Ugolin. *de potest. Episc. cap.* 29. §. 7. *num.* 1. *vers.* 2. quia hoc interdictum Ecclesiæ ob ejusdem pollutionem non est ab homine, sed a Jure. Del Bene *de immun. Eccles. d. p.* 1. *cap.* 2. *dub.* 2. *sect.* 11. *num.* 17.

Differentia vero inter pollutionem Ecclesiæ ab Epi- 67
scopo consecratæ, & Ecclesiæ solummodo benedictæ potissima hæc est, quod Ecclesia consecrata, si polluatur, reconciliari possit a solo Episcopo proprio, vel ab Episcopo extradiœcesano de licentia proprii, nec possit committi simplici Sacerdoti, etiam Vicario, nisi ex summi Pontificis commissione. Del Bene *loc. cit. a num.* 1. *seqq.* Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 15. Jordan. *d. tit.* 12. *num.* 157. Barbos. *de potest. Episc. d. alleg.* 28. *nu.* 55. & DD. passim, & contrariam consuetudinem vocat corruptelam Barbos. *loc. cit.* Jordan. *loc. cit. num.* 158. Ecclesia vero non consecrata, sed tantum benedicta potest reconciliari a quocumque Sacerdote. vide *DD. cit.* etiam cum aqua lustrali a se ipso benedicta: Et quamvis Jordan. *num.* 160. & Del Bene *num.* 18. dicant non requiri mandatum, aut licentiam Episcopi, ob tex. *in cap. fin. de consecr. Eccles. in fin.* ibi: *aqua protinus exorcizata lavetur*, quod verbum *protinus* non diceretur, si esset expectanda licentia Episcopi, tamen consultum, decens, & consuetum est, id prius Episcopo Ordinario significare. Del Bene *loc. cit.* quando vero reconciliatio Ecclesiæ consecratæ delegatur alteri Episcopo, debet Delegatus uti aqua ab Episcopo Delegante benedicta, cujus formam videre poteris in *Rituali Roman.* & apud *DD. cit.* Potest fieri quacunque die, ut supra diximus de consecratione, modo fiat de mane. vide Jordan. *loc. cit. numer.* 166. ac debeant parietes abradi, diximus supra *num.* 28.

Si ille, qui violavit Ecclesiam, certus sit, ejus ex- 68
pensis reconciliatio fieri debet: si vero violans nescitur, vel est pauper, reconcilianda est expensis Parochianorum. Antonel. *loc. cit. num.* 18. ubi Ricc. *in collectan. decisc.* 3264. Præscindendo a particulari consuetudine cujusvis loci, quæ servanda foret. Antonel. *loc. cit.*

Tandem nota, quod illa, quæ diximus de Eccle- 69
sia, locum habeant in cœmeterio, quod iisdem modis violatur, & reconciliatur, quibus Ecclesia. vide Del Bene *loc. cit. sect.* 11. Si vero adsint duo, vel plura cœmeteria contigua ad eandem Ecclesiam spectantia, an, si unum contingat violari, censeatur viola-

tum

rum etiam aliud contiguum? Resp. negative; quia etsi respectu Ecclesiæ utrumque sit accessorium, tamen quoad se unumquodque principale judicatur, proprioque jure utitur. *cit. cap. un. in fin.* & ibi Glos. *fin, de consecr. Eccles. in 6.* Azor. *inst. moral. d. lib.* 10, *cap.* 26. *q.* 13. *vers. quinto. in p.* 1. Del Bene *loc. cit. sect.* 9. *num.* 6. Jordan. *d. tit.* 12. *num.* 95. ubi *num.* 96. quod tunc dicantur plura cœmeteria, quando ab invicem separantur vel solo pariete intermedio, etiamsi pateat aditus unius ad alterum per portam intermediam. *ex cit. cap. un.* quod si delictum violationis contingeret in porta dividente utrumque cœmeterium, & quidem in medio, illud cœmeterium erit violatum, cujus causa paries, & porta facta fuit, quasi sit illius accessus. Del Bene *loc. cit. num.* 8. Jordan. *ubi supra. num.* 97. quod si porta, seu paries sit factus causa utriusque, vel certe dubium sit, cujus causa sit factus, utrumque pollutum censebitur. *DD. cit.* Pirhing. *d. lib.* 3. *decretal. tit.* 40. *num.* 34.

70 Polluens Ecclesiam injuriosa sanguinis effusione non est tradendus Curiæ sæculari, sed ab Episcopo extrahendus, & puniendus propter sacrilegium. Ciarlin. *contr. for. cap.* 13. *num.* 18. 20. 29. *& per tot.* ubi late, quem proinde vide, & licet sacrilegium sit mixti fori, tamen in hoc casu Judex Laicus non potest prævenire, antequam ab Episcopo fuerit extractus, vel ipse sponte exiverit, quo casu demum potest esse locus præventioni. DD. apud Ciarlin. *loc. cit.* Passerin. *l. c. disp.* 1. *cap.* 13. vide tex. *in cap. cum sit generale.* ubi gloss. Hostiens. Socin. & DD. *de for. comp.* Abb. *in cap. si Clericus Laicum. num.* 1. 2. *&* 12. *de for. comp.* Covar. *var. res. lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 18. Grass. *de effect. Cleric. eff.* 1. *num.* 614. 619. *&* 620. Bellet. *Disquis. Cler.* §. 4. *num.* 9. Giurb. *cons.* 70. *a num.* 10. Guazzin. *ad defens. reor. lib.* 1. *defens.* 1. *cap.* 11. *num.* 19. *seqq.* Caball. *resol. crim. cas.* 194. *per tot.* An possit vero tunc Judex Ecclesiasticus præveniendo punire Laicum occidentem alium Laicum in Ecclesia non solum ratione injuriæ Ecclesiæ illatæ, & sic ratione sacrilegii, sed etiam ratione ipsius homicidii, aut delicti mere sæcularis, & sic non solum pœnis spiritualibus, sed etiam temporalibus, vide *DD. cit.* & affirmativam late defendit Ciarlin. *l. c. tot. cap.* 15. ubi refutat contrarium sentientes. Cardin. Tuschus *tom.* 4. *lit. J. concl.* 59. *sub num.* 17. ubi latissime Doctoribus, & auctoritatibus hanc affirmativam comprobat teste etiam Guazzin. *loc. cit.* & quod etiam tunc sit locus præventioni, dicit Del Bene *de immun. Eccles. p.* 2. *cap.* 16. *dub.* 19. *sect.* 10. *num.* 4. *seqq.*

§. IV.

Ecclesiæ privilegia.

71 Ecclesia dicitur in territorio Principis sæcularis quoad protectionem tantum, quoad Jurisdictionem vero soli subest Episcopo. Sperel. *decis.* 104. *n.* 47. quia licet Ecclesia sit in territorio Principis sæcularis, juxta *cap.* 1. *de immun. Eccles. in 6.* non tamen est de territorio illius Sperel. *loc. cit.* & diximus alibi: & Ciarlin. *contr. for. cap.* 10. *num.* 15. Grass. *de effect. Cleric. eff.* 1. *n.* 617.

72 Hinc Ecclesiæ seu illarum bona sunt immunes a gabellis, & collectis; non tantum Jure positivo, sed etiam divino, & naturali, ut late diximus in verb. *Clericus a num.* 50. *seqq.* Et in illis casibus in quibus ad illas tenetur, non potest ad illas solvendas compelli a Judice Laico, sed tantum ab Ecclesiastico, ex quo talis compulsio sit actus Jurisdictionis, quam non habent Laici in Ecclesia, vel Clericos. ita Natt. *cons.* 311. *sub nu.* 4. Ferrer. *de Gabell. num.* 433. Carol. de Grass. *de effect. Cleric. eff.* 3. *num.* 296. ubi DD. quos cum aliis refert, & sequitur Rubeus *in annot. ad decis. Rot. Rom.* 412. *num.* 80. *p.* 9. *rec. tom.* 2. Neque ligari potest statutis Laicorum, nec indirecte. *arg. cap. quanta, de privileg. cap. statutum.* 9. *de heret. in 6.* Ciarl. *cap.* 17. *nu.* 49.

73 Et Ecclesia gaudet immunitate, etiamsi in illa non celebrentur divina: nam eo ipso quod auctoritate Episcopi fuerit constructa, immunitate gaudebit; quia talis locus est religiosus, & divinis obsequiis dicatus, sufficitque, quod divina celebrari possint in illa, quamvis per accidens non celebrentur. Dian. *p.* 6. *tr.* 1. *res.* 1. *vers. verum ad confirmationem.* ubi Farin. *de immun. cap.* 17. *num.* 258. & alii. Del. Bene *de immun. p.* 1. *cap.* 2. *dub.* 2. *sect.* 7. Antonel. *de loc. legal. lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 35. ubi Bellet. *disquis. cler. p.* 1. *tit. de favor. cler. real.* §. 4. *num.* 27. Sic etiam Ecclesia non tantum consecrata, sed etiam tantum benedicta auctoritate Episcopi, licet in ea nondum fuerint celebrata divina, est exempta, & soli subest Episcopo, gaudetque prædicta immunitate. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 10. ad tex. in *cap. Ecclesiæ.* ubi Abb. *de immun. Eccles.* Clar. *in* §. *fin. q.* 30. *num.* 4. Covarruv. *lib.* 2. *var. res. cap.* 20. *num.* 4. Ciarlin. *contr. for. cap.* 10. *num.* 6. & hoc etiam licet fuerit polluta, & interdicta. Dian. *loc. cit. vers. nota secundo.* Clar. *loc. cit. num.* 5. Imo licet fuerit destructa, sed sine auctoritate Episcopi, aut cum spe illam reædificandi; secus si sit destructa cum auctoritate Episcopi, sine spe reædificationis. Clar. *loc. cit. nu.* 6. Dian. *ubi supra. vers. verum affirmativa.* ubi Farin. *d. cap.* 17. *num.* 260. Ambrosin. *de immun. cap.* 10. *num.* 3. *& alii.* Thom. Del Bene *d. dubit.* 2. *num.* 7. *sect.* 14. Sanchez *de matrim. lib.* 9. *disp.* 15. *sub num.* 37. & Farinac. apud Dian. *loc. cit. vers. verum.* extendit prædicta etiam ad Ecclesiam nondum perfecte constructam: nam eo ipso quod auctoritate Episcopi cœpit construi, dicitur locus divinis obsequiis dicatus, & sic gaudet immunitate.

74 Excipiuntur tamen Oratoria privata; quia illa non gaudent immunitate Ecclesiæ, etiamsi de licentia Episcopi in eis Missæ celebrentur; ex quo illa ad voluntatem Domini domus hodie possint esse Oratoria, & cras camera &c. ita Clar. *l. c. nu.* 7. Del Bene *l. c. sect.* 7. *num.* 16. Sanchez *de matrim. d. disp.* 15. *num.* 39. quod tamen limitatur a Del Bene *l. c. num.* 10. id procedere solum quoad oratoria privata auctoritate erecta, secus quoad Oratoria publica, seu illa, quæ ad publica divina Officia semel ab Episcopo fuerunt deputata, etiamsi forte consecranda, aut benedicendi non sint, ex quo talis Episcopi deputatio æquivaleat benedictioni, & ideo locis sacris annumeranda sint, iisdemque privilegiis ac immunitate gaudeant. & Pax Jordan. *lib.* 5. *tit.* 12. *n.* 27. Ciarlin. *d. cap.* 10. *num.* 11.

75 Nomine Ecclesiæ ad effectum immunitatis venit tota Ecclesiæ fabrica, puta tectum, sacristia, campanile, scalæ, cœmeterium, porticus, & atrium quolibet modo Ecclesiæ adhærentia. *cap. si quis in atrio. & cap. si quis contumax,* ubi Glos. *in verb. adhærentibus.* 17. *q.* 4. Antonel. *de loc. legal. d. lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 29. *& de regim. Eccles. d. lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 17. Et Ecclesia gaudet immunitate in suo ambitu usque ad quadraginta passus, si sit matrix, & per triginta, si sit alia Ecclesia, de quo Clar. *loc. cit. num.* 2. Antonel. *de regim. Eccles. d. cap.* 9. *num.* 20. Dian. *d. p.* 6. *tr.* 1. *res.* 2. ubi quod non valeat consuetudo in contrarium, dummodo Ecclesia habeat hoc spatium, nec sit occupatum domibus, seu ædificiis Laicorum, secus ædificiis ad Ecclesiam spectantibus existentibus intra dictum spatium. vide Dian. *loc. cit. vers. primum.* hinc confugientes ad januam Ecclesiæ, etiamsi Ecclesiam inveniant clausam; Item amplectentes exterius muros Ecclesiæ, & similes, gaudent immunitate, de quibus vide *DD. cit.* & Dian. *res.* 3. *d. tr.* 1. reliqua vide in verb. *immunitas.*

76 Ecclesia pluribus aliis prærogativis gaudet, & quidem gaudet privilegio fisci temporalis, si subsit identitas rationis, ut valeat argumentum a fisco ad Ecclesiam. Item privilegio militum, alimentorum, dotis, Reipublicæ &c. de quibus, & aliis late Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 2. *cap.* 13. *per tot.* Item privilegio minorum; imo major est ratio in Ecclesia, quam in minoribus; cum illa magis subjaceat fraudibus; quia regitur tantum alieno arbitrio, minor vero suo, & alieno. Barbos. *axiom. lib.* 5. *cap.* 2. *verb. Ecclesia. axiom.* 5. ubi, quod ideo Ecclesia per juramentum non fiat major, cum semper possit restitui. Venit etiam nomine pauperum. Ciarlin. *cap.* 218. *num.* 27. ubi quod legatum factum pro pauperibus possit præstari Ecclesiæ, quæ indiget reparatione. ex Jo. Andr. *in cap.* 2. *num.* 6. *de testam. in 6.* Bald. *in L. si quis ad declinandam col.* 4. *vers. sed juxta hoc quæro, C. de Episc. & Cler.* & aliis. Acquirit dominium rerum sine traditione, *L. ut inter divinum.* 23. *C. de sacros. Eccles.* Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 13. Et ejus possessio nunquam dicitur vacua; quia nunquam moritur. Et donatio omnium bonorum ejus favore valet, ut supra in verb. *donatio. num.*

77 Ecclesia restituitur in integrum doctо de aliquali

læsio-

læsione. Ciarlin. contr. for. cap. 135. num. 32. Sperel. decis. 154. num. 21. modo tamen illam probet, & hoc non obstante decreto, vel beneplacito Apostolico: etiam contra præscriptionem 40. annorum, modo illam petat intra quadriennium, ne detur processus in infinitum, & quidem a die habitæ scientiæ. Sperel. decis. 135. nu. 144. seqq Fachin. lib. 8. contr. Jur. cap. 103. Barbos. de Jur. Eccles. lib. 2. cap. 3. num. 185. & 187. Imo subinde conceditur etiam post elapsum quadriennium, quando læsio est enormissima, seu sententia notorie injusta, aut aliis ex causis, de quibus Sperel. & Barbos. ll. cit. Turricel. de reb. Eccles. non alien. cap. 29. a nu. 29. & per tot. etiam ex capite ignorantiæ, sed justæ, & probatæ, juxta Turricel. loc. cit. a nu. 3. seqq. ubi Rota pluries, sed de hac materia vide latius infra in verb. restitutio in integrum. Restituitur in integrum etiam contra sententiam etiam post quadriennium ob enormissimam læsionem. Cassador. decis. un. de empt. & vend. nu. 5. tex. & Glos. in cap. 1. de in integr. rest. in 6. aut cum sententia est notorie injusta. DD. cit. Restitutionem in integrum petere valet coram Judice Ecclesiastico etiam contra Laicum, ne cogatur litigare coram Laico, & sic illum ad suum forum trahere valet, ut contra Covarruv. qui hæsitanter tamen in contrariam inclinare videtur. in lib. 1. var. res. cap. 4. n. 2. defendit Sperel. d. decis. 135. num. 8. & citat Innoc. in cap. cum sit generale, de for. comp. sub num. 2. vers. tamen quidam. & ibi Abb. nu. 10. & in cap. 1. num. 18. & in cap. constitutus. il. 1. de in integr. restit. Odd. de rest. in integr. p. 1. q. 32. num. 123. Marant. de ordin. judic. p. 6. vers. secundus articulus principalis. num. 10. & alios. ad tex. optimos in d. cap. 1. de in integr. restit. & in cap. penult. de reb. Eccles. alien. vel non. & sic.

78 Præterea Ecclesia habet electionem fori contra Laicum, cum agit ad caducitatem, sive pro consequendis fructibus rei Ecclesiæ eidem laico locatæ, aut in emphyteusim traditæ, & sic sive agatur actione reali, sive personali. tex. in cap. si Clericus laicum, de for. comp. DD. apud Ciarlin. contr. for. cap. 188. num. 2. Sperel. decis. 98. num. 2. ubi Beller. disquis. cler. tit. de favor. Cler. reali. §. 5. num. 2. & 6. Guttierrez canon. quæst. lib. 1. cap. 34. num. 13. Rot. decis. 42. p. 6. rec. per tot. late Fagnan. in d. cap. si Clericus. num. 25. seqq. & per tot. Olasch. decis. 32. num. 6. qui tamen ibid. contrarium tenet, si agatur mera actione personali, ut puta ex locato ad mercedem, in qua non veniat restitutio rei Ecclesiasticæ, vel Clerici, quia tunc vult, quod tunc laicus debeat conveniri coram suo Judice, & quod debeat conveniri coram suo Judice, si agatur actione personali, & non de re Ecclesiastica, dicit etiam Fagnan. sub num. 28. in cit. loc. Limita conclusionem principalem, si laicus negat, rem esse emphyteuticam, aut Ecclesiæ &c. tunc enim causa esset remittenda ad Judicem Laicum, nisi notorie constet, rem esse Ecclesiæ. Sperel. d. decis. 98. num. 44. Fagnan. loc. cit. num. 1. seqq. Thesaur. quæst. for. 15. lib. 2. tex. in cit. cap. si Clericus. sublimita limitationem nisi Ecclesia, vel Clericus offerat statim summarie docere de Jure Ecclesiæ, de illius emphyteusi &c. tunc enim Ecclesiasticus Judex de Ecclesiæ actricis consensu cognoscere summarie potest de hujusmodi qualitate jurisdictionem tribuente, ad tex. in cit. cap. si Clericus. cujus dispositio alias redderetur nullius momenti, ita Fagnan. loc. cit. a num. 10. Sperel. d. num. 44 multos allegans, inter quos Abb. in cap. cum sit generale de for. comp. num. 14. ubi etiam, quod Judex Ecclesiasticus cognito summarie Jurisdictionem non esse suam, Ecclesiam, seu Clericum actorem in expensas condemnabit, causamque ad suum Judicem remittet; apud quos plura videre poteris. Si vero Ecclesia semel elegerit forum Laicale, non potest variare, nec debet illud dedignari usque ad ultimum causæ exitum, etiam coram Judice appellationis: & ideo Judex Laicus, qui fuit competens in causa principali, erit etiam competens in causa appellationis, ut diximus in verb. Appellationis num. 59. quia in causa appellationis illemet est actor, qui in prima instantia ad Judicium provocavit: cum itaque in prima instantia fuerit incæpta lis v. g. coram Laico, & sic prævenerit in causa, illius jurisdictio fuit perpetuata, ita ut ab illo tribunali amplius extrahi non possit ad aliud diversum, ita late Ciarlin. d. cap. 188. num. 7. & 8. & 25. ubi DD. & in causa appellationis semper debet adiri superior Judicis a quo, & sic a laico ad Laicum, & ab Ecclesiastico ad Ecclesiasticum. arg. tex. in §. illud, & §. illo videlicet. in authent. de appellat. & intra quæ tempor. deb. appel. cap. si duobus. §. ult. de appellat. & ibi Gonzal. sub num. 11.

79 Non obligatur ex mutuo, nisi probetur, pecunias fuisse versas in ejusdem utilitatem, uti dicitur de Civitate. Fachin. contr. Jur. lib. 2. cap. 75. arg. tex. in L. Civitas. ff. de reb. cred. & si cert. pet. quod probari debet a creditore, ut dicit Glos. in d. L. civitas. vers. non civitas. & ut de minore dixit Menoch. de præsumpt. lib. 6 præs. 27. in fin. late Ventriglia in prax. annot. 37. §. un. per tot. Mantic. de tacit. lib. 8. tit. 12. per tot. ubi de Civitate, nec probatur in rem versio ex eo, quod probetur Ecclesiam indiguisse, ut defendit Fachin. loc. cit. cap. 76. ubi Mascard. de probat. vol. 3. concl. 1161. num. 8. Imol. in cap. 1. num. 17. de deposit. Rip. ad L. si is qui bona. num. 10. ff. de pignor. Ventrigl. loc. cit. num. 9. ubi plura. Similiter non tenetur restituere pecunias habitas in contractu nullo, nisi fuerint in illius utilitatem conversæ. Glos. in cap. 2. seu cap. hoc jus 10. q. 2. verb. qui vero. Ricciusin prax. alien. rer. Eccles. p. 1. res. 99. Ciarlin. cap. 183. num. 104. Sperel. decis. 154. num. 63. & ut in minori, qui non fuit factus locupletior, dicit Rot. in decis. 1. nu. 10. & 32. seqq. p. 5. rec. tom. 1. ad tex. in L. prædiorum. ubi Bart. & DD. C. de præd. & aliis reb. minor. & quod tunc onus probandi versionem in utilitatem &c. incumbat ei, qui cum minore contraxit, dixit Rot. loc. cit. num. 35. ubi Glos. in d. L. prædiorum. verb. constiterit. Menoch. loc. cit. Rot. decis. 678. num. 7. p. 1. rec. & alii, quidquid sit, si contractus fuerit validus, de quo DD. cit. ubi etiam quomodo probetur hæc versio: non tamen est necesse, quod hæc utilitas duret, sed sufficit, quod fuerit mutuum utile tempore contractus, ut diximus in verb. alienatio num. 24. & docet Ventrigl. loc. cit. num. 2. Turricel. de reb. Eccles. non alien. cap. 17. nu. 13. Et quod Ecclesia gaudeat privilegio minorum, & pupillorum, probatur ex cap. 1. de in integr. restit. & ibi Glos. verb. jure minoris. Gabr. comm. concl. tit. de testib. concl. 21. nu. 48. Sperel. decis. 130. num. 39. ubi DD. Idem dic de locis piis, & hospitalibus, ac confraternitatibus. Sperel. decis. 135. num. 6. Emptor tamen bonæ fidei tunc habet actionem contra male alienantem similia bona, & contra illius hæredes ad pretium & interesse, non vero contra Ecclesiam. Glos. in cit. cap. hoc jus. verb. qui vero. 10. q. 2. Ventrigl. in prax. d. annot. 37. §. un. num. 4. Francis. Leo. in thesaur. for. Eccles. p. 1. cap. 15. num. 64. in mea impress. Riccius in prax. p. 1. res. 17. num. 2. & per tot. & p. 3. res. 559. an vero procedat etiam in emptore malæ fidei in odium male alienantis res Ecclesiæ, vide cit. Riccium, ubi quod possit agere pro repetitione pretii soluti, non vero pro interesse. Quid si pecunia Ecclesiæ mutuata, & in illius utilitatem convertenda casu periit ante versionem, an tunc Ecclesia obligetur? vide Ventrigl. loc. cit. num. 12. affirmantem, si sint servata servanda.

80 Ecclesia contra privatos præscribit spatio triginta annorum. cap. sanctorum, de præsc. sed contra illam quadraginta anni requiruntur. cap. illud autem. & ibi Glos. eod. tit. cap. 2. eod. in 6. Barbos. de Jur. Eccles. lib. 2. cap. 3. num. 182. Ipsa vero, uti etiam loca religiosa nullo tempore præscribuntur a laicis, sicut nec jura Ecclesiastica, ob illorum incapacitatem. Barbos. loc. cit. num. 184. & de hac materia vide quæ fusius dicemus infra in verb. præscriptio. & quæ tetigimus in verb. decima. num. 79. seqq.

81 Potest habere jurisdictionem temporalem in Laicos. arg. cap. omnes: & ibi Glos. verb. cælestis. dist. 22. Ciarlin. cap. 56. num. 6. Potest agere contra tertios possessores non excusso principali debitore, ut probat Riccius in prax. p. 2. res. 423. Potest quidem pœnitere, vel in contractu inito persistere, ut diximus in verb. alienatio. non potest tamen partem contractus approbare, & partem improbare, quia contractus quoad approbationem est individuus. Turricel. de reb. Eccles. non alien. cap. 22. num. 8. ubi Rot. apud Seraph. decis. 540. Beltramin. ad Ludovis. decis. 647. num. 16. quamvis in illius favorem contractus claudicare possit. DD. cit.

Miscel-

§. V.

Miscellanea aliqua Ecclesiæ.

82 Appellatione Ecclesiæ, veniunt etiam loca pia, Monasteria, ac etiam Monachi, & personæ ipsius Monasterii in materia favorabili. Antonel. *de loc. legal. lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 27. & ibi Card. *in Clem.* 2. *q.* 3. *de judic.* Seraph. *decis.* 606. *num.* 5. *&* *decis.* 1025. *num.* 10. Et in generali sermone odioso non continetur Ecclesia. Ciarlin. *cap.* 144. *numer.* 26. ubi Mart. *de jurisd. p.* 4. *cas.* 4. *num.* 14.

83 Ecclesiæ fundatæ, & exstructæ intra limites Parochialium illis non sunt subjectæ, secus si essent intra limites Cathedralis; quia illa fundat intentionem suam in Jure super subjectione alterius Ecclesiæ etiam fundatæ intra limites suæ Parochiæ, exceptis juribus Parochialibus, de quibus Rot. *decis.* 552. *num.* 11. *seq. p.* 5. *rec. tom.* 2. ubi DD. Et Ecclesia statim ac est fundata, est in potestate Episcopi, nec ædificans facere potest, quod Episcopo non subsit. Ludovis. *decis.* 4. *num.* 9. *&* 10. quidquid sit de hospitalibus, quando eriguntur sine auctoritate Episcopi. Imo Episcopus aliquam Ecclesiam a se eximens, non potest a se abdicare visitationem, & correctionem &c. nisi forte id fiat in limine fundationis. Ludovis. *loc. cit. num.* 13. *&* 14. & Episcopus consentient in limine fundationis, quod Ecclesia erigenda sit libera a visitatione Episcopi, validat dictam ordinationem non solum in sui, sed etiam in successorum præjudicium. Ludovis. *loc. cit. n.* 12.

84 Ecclesia gravata restituere fideicommissum alteri Ecclesiæ, non potest detrahere Trebellianicam, quia privilegiatus in specie utitur privilegio contra pariter privilegiatum in genere, vide Peregrin. *de fideicommis. art.* 3. *num.* 69. *seq.* Fachin. *lib.* 13. *contr. jur. cap.* 63. *&* *lib.* 5. *cap.* 17.

85 Ecclesia finita emphyteusis Ecclesiastica non potest cogi ad renovandum, sed potest, si velit, pro se retinere. Clar. *in §. emphyteusis. quæst.* 43. *vers. sed quid si Ecclesia.* ubi Abb. *in cap. bona. il.* 2. *de postul. Prælat. num.* 28. Riccius *in prax. p.* 3. *res.* 159. quidquid sit, quando Ecclesia non vult pro se retinere, sed extraneo concedere; nam tunc si adessent agnati, seu cognati ipsius prioris emphyteutæ, ut *DD. cit.* volunt, essent præferendi, etiamsi non essent comprehensi in prima investitura, alias illis fieret injuria. Rot. *decis.* 176. *nu.* 28. *seqq. p.* 5. *rec. tom.* 1. & posset alias appellari, & peti, ut extraneus investitus removeatur. Rot. *loc. cit.* ubi plura.

86 Ecclesia domina directi recipiendo canones, & quindennium, censetur alienationem factam in manum mortuam approbasse, maxime si recepit per longum tempus, de quo Bichius *decis.* 483. *nu.* 47. dummodo concurrerint debitæ solemnitates, puta Beneplacitum Apostolicum &c. vide Bich. *loc. cit.* An possit in Ecclesiam alienari emphyteusis, vide Ludovis. *decis.* 520. *num.* 12. *seq.* & ibi Beltramin. *n.* 14.

87 Ecclesia libera non potest subjici servituti Jurispatronatus etiam per Episcopum, multo minus per seipsam. Garz. *de Benef. p.* 5. *cap.* 9. *num.* 128. Rot. *decis.* 318. *num.* 7. *p.* 5. *rec. tom.* 1. Bichius *decis.* 118. *num.* 10. nec potest Episcopus Ecclesiam reversam ad pristinam libertatem redigere in servitutem Jurispatronatus, ut decidit Rot. apud Garz. *loc. cit. num.* 130. ubi etiam Abb. *cons.* 106. *p.* 2. *num.* 4. Nec Ecclesia patronata vindicat libertatem, si constat, patronos non præsentasse; quia ad hunc effectum insimul debent concurrere actus positivi contrarii. Bich. *d. decis.* 118. *num.* 16. ubi Rot. *decis.* 109. *num.* 8. *p.* 2. *divers. &* *decis.* 53. *num.* 57. *p.* 5. *rec. tom.* 1. Gemin. *in cap. cum de beneficio. num.* 9. *de preb. in* 6. Lambertin. *de Jurepatr. lib.* 2. *p.* 1. *q.* 3. *art.* 15. *num.* 3. plura in verb. *Juspatronatus.*

88 Ecclesia Parochialis non est incompatibilis cum Beneficio simplici, quod de generali consuetudine personalem residentiam non requirit. Bichius *decis.* 13. *num.* 3. ubi Card. *in cap. fin. num.* 16. *de Cler. non resid.* Alex. *cons.* 1. *n.* 2. *lib.* 7. vide *Beneficium*, & *Residentia.*

89 Ecclesia constructa ex eleemosynis, vel donationibus particularibus, non fit jurispatronatus, sed manet libera. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 3. *cap.* 6. §. 3. *num.* 26. ubi Cavaler. *decis.* 159. *num.* 9. nisi fuisset constructa nomine communitatis, quæ dedit eleemosynam. Barbos. *de potest. Episc. alleg.* 70. *num.* 11. *post med.* cit. ab Antonel. *loc. cit.* quod tamen in mea impressione non invenio. plura vide in verb. *Beneficium*, *Juspatronatus*, *Reparatio.* & alibi suis locis.

90 Ecclesia an obligetur ex debito sacristæ ab eodem pro sacrario contractu, vide Ventrigl. *in prax. annot.* 37. *num.* 14. negantem, nisi in quantum facta fuit locupletior. Tenetur solvere procuratorem, seu expensas ab eodem factas, qui nomine dictæ Ecclesiæ de mandato Rectoris, vel Capituli litigavit, licet non probetur versio in utilitatem, Ventrigl. *l. c. num.* 15. An teneatur solvere debita contracta ab Episcopo in necessitate, vide Ventrigl. *loc. cit. num.* 10. affirmantem ex æquitate.

EDICTUM.

Praxis Edicti.

1 Edicta sive generalia, sive specialia ab Episcopo lata, seu promulgata extra Synodum, regulariter temporanea sunt, & ideo extinguuntur per ejus mortem, aut recessum. *arg. cap. licet* 30. *de offic. deleg.* gloss. *in cap. a nobis. in verb. non subditi. post med.* ibi: *quid si moriatur. de sent. excomm.* Sperel. *decis.* 14. *num.* 21. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 1. *cap.* 1. §. 6. *num.* 73. apud quos Bertachin. *in tract. de Episcop. p.* 2. *lib.* 4. *q.* 15. Riccius *in decis. Cur. Neapol. decis.* 149. *num.* 1. *p.* 1. & quamvis quoad statuta Episcopi, quod nempe morte ejusdem Episcopi non expirent, defendant Federic. de Senis, *cons.* 16. *n.* 14. *seq.* Genuen. *in prax. Archiepisc. cap.* 1. *num.* 18. qui ultimus citat Abb. *in d. cap. a nobis.* & tex. *in cap. fin.* ubi DD. *de offic. leg.* quibus favet gloss. cit. *in d. verb. non subditi in fin.* ibi: *Sed cum definiendo statutum sive decretum aliquod facit, ligat etiam post recessum; quia statuta talia perpetua sunt. cit. cap. fin. de offic. legat.* tamen Sperell. *loc. cit.* illos intelligendos dicit de statutis Synodalibus. Zerol. *ut infra.* quod pro certo etiam supponere videtur Rota *in una Montis Regalis Jurisdictionis. Lunæ* 24. *Maii* 1604. *coram Coccin.* quæ reperitur *in p.* 1. *rec. decis.* 79. *num.* 6. quam citat etiam Sperell. *loc. cit.* Si tamen prædicta sint facta in Synodo Diœcesana, sunt perpetua, & non expirant morte conditoris. glos. *loc. cit. & in cap. ut animarum. in verb. statuto, de constit. in* 6. Zerol. *in prax. verb. edicta seu statuta. sub* §. 3. Barbos. *de offic. & potest. Episc. alleg.* 93. *n.* 24.

2 Edicta tamen, quæ fiunt a Vicariis Episcoporum, expirant eorum morte, aut remotione ab officio. Antonel. *loc. cit. num.* 47. Genuen. *d. num.* 18. apud quos Bartol. *in L. omnes populi. ff. de Just. & Jur. num.* 8. Sperel. *loc. cit. num.* 20.

3 Edicta contra jus commune facere non possunt, qui Superiorem recognoscunt; cum sit absurdum, inferiorem jura Superioris subvertere posse. *arg. cap. cum inferior, de major. & obed. L. formam. C. de offic. Præf. prætor. Orient.* Tranchedin. *var. consult. cons.* 5. *num.* 2. & ibi Ruin. *cons.* 109. *num.* 10. *lib.* 4. Riccius *in prax. p.* 3. *res.* 267. Fragos. *de Regim. Reipubl. Christian. p.* 1. *lib.* 3. *disp.* 7. *in princ. num.* 14. *&* *lib.* 7. *disp.* 19. §. 3. *num.* 107. & alii. Hinc etiam Episcopi non possunt facere statuta, aut edicta contraria sacris Canonibus, aut dispositionibus summorum Pontificum. *cap. quod super his, de major. & obed.* Antonel. *de Regim. Eccles. d. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 69. Barbos. *de offic. Episc. d. alleg.* 93. *n.* 29. *& seqq.* ubi videre poteris aliqua limitationes: etiam in Synodo Diœcesana. Riccius *d. res.* 267. *n.* 3. ubi DD.

4 Edictorum simplex affixio, & publicatio, antequam compareat, & se opponat aliquis contradictor, est actus mere extrajudicialis. Rot. coram Cerro *decis.* 329. *num.* 4. *inter ejus selectas.* ubi citatur Caldetin. *cons.* 2. *sub num.* 2. *vers. pro ista ult. opin. de elect.* Lambertin. *de Jurepatr. p.* 2. *lib.* 2. *q.* 9. *princ. art.* 12. *nu.* 1. *fol. ibid.* 95. & alii: & incipit fieri judicialis post comparationem legitimi contradictoris. Rot. *loc. cit. nu.* 5. ubi alia Rota: & ideo ex dictorum edictorum affixione non dicitur introducta litis pendentia. Rot. *loc. cit.* ubi Lambertin. *loc. cit. lib.* 2. *p.* 2. *q.* 2. *princ. n.* 3. *seqq.* & alii. Idem Cerreus *decis.* 489. *num.* 6. *&* 7. *&* 493. *num.* 27.

EDITIO.

Praxis Editionis.

1 Edere generaliter loquendo idem est, seu significat, ac in publicum producere, & exhibere. Gonzal. *in cap. 1. de probat. n. 9.* Et instrumentorum editio nititur naturali æquitate, ut probatur *ex L. 1. L. qui accusare. L. edita. & L. fin. C. de edend.* Gonzal. *loc. cit. num.* 10. Menoch. *de arbitr. cas.* 175. *num.* 5. In Judicio vero, *edere*, & *exhibere* differunt inter se, ut colligere est ex diversis titulis tam in Pandectis, quam in Codice positis, nempe *de edendo.* & tit. *ad exhibendum.* & Editio ad actiones, rationes, instrumenta, & acta publica refertur, de quibus sunt textus *in L. 1. in princ. & §. edenda. L. 4. L. 6. L. 9. & L. 11. ff. de edend. L. qui accusare. & L. procurator. C. eod.* Exhibere autem, est facere in publicum potestatem apprehendendi, ac videndi rem, ut actor copiam ejus habens illam vindicare possit. *L. 2. ff. ad exhib. L. 3. §. ait Prætor. ff. de liber. hom. exhib. L. plus est. 22. ff. de V. S.* Hinc fit, quod etiamsi reus regulariter non teneatur edere sua instrumenta, ut infra dicemus, tenetur tamen rem exhibere, ut actor illam videre possit, & cognoscere ac videre, an illam vindicare possit: vide Gonzal. *loc. cit. tot. num.* 9. dummodo tamen actor dicat signa rei, quam petit exhiberi, si illa scire possit, ut per Gratian. *disc. for. cap.* 262. *num.* 2.

2 Editio instrumentorum litis, alia est præparatoria Judicii, & alia est instructoria Processus. Prima fit ante litem contestatam; quia actor Reo petenti edere debet non solum copiam libelli, sed etiam instrumenta litis, quorum mentio facta fuit in libello, vel de quibus actor se jactavit, ut idem reus visis actoris juribus deliberare possit, velitne contendere, vel cedere. Innoc. *in cap. 1. de probat.* quem citat Fachin. *lib.* 11. *contr. Jur. cap.* 80. *vers. secundo igitur.* late Pajatel. *annot.* 13. *per tot.* Olea *de cess. jur. tit. 6. q. 9. nu.* 18. Capell. Tholos. *decis.* 295. *num.* 1. & 2. quod si non sint in promptu, proceditur interim ad ulteriora. vide *DD. cit.* Specul. *de instrum. edit. §. nunc. sub num.* 5. Eccles. *obs.* 48. *nu.* 29. & *observ. for.* 47. *num.* 3. ubi tamen quod sufficiat ostendere Judici originalia, vel relinquere in actis copiam, juxta Innoc. *in cap. cum in Jure, de offic. & potest. Judicis deleg.* Foller. *in addit. ad Marant. in specul. p. 6. tit. de edit. act. num.* 12. Secunda est, quæ fit post litem contestatam ad probandam intentionem actoris, quæ editio fieri debet non obstante prima editione facta ante litem contestatam. Eccles. *loc. cit. num.* 4. & 5. & de qua infra *num.* 25.

3 An vero sint edenda etiam fundamenta, seu allegationes Juris, sicut cætera Judicii acta, vide rationes, & DD. pro & contra apud Menoch. *de arbitr. cas.* 175. *per tot.* Et an debeat edi, seu proponi certum nomen actionis, quam intentare intendit, dicemus in verb. *libellus.*

4 In editione instrumentorum aliter judicatur in actore, & aliter in Reo, ut ex *DD. infra citandis* apparebit. Et in actore quidem est regula, quod is teneatur, & cogatur edere reo petenti instrumenta ad ejus exceptionem fundandam, etiamsi dicta instrumenta non sint communia, sed propria actoris, tex. *in L. non est novum. & L. fin. C. de edend.* Gonzal. *in d. cap. 1. num.* 10. & 17. *de probat.* Eccles. *observ. for.* 48. *num.* 1. Pajatel. *annot.* 13. *num.* 2. etiamsi dicta instrumenta sint privata, seu ab ipso actore privatim scripta pro se nemine mandante, ut sunt libri familiares &c. Eccles. *loc. cit. num.* 14. Genoa *de scriptur. privat. lib. 4. tit. 1. de libris rationum. num.* 149. *fol. mihi* 200. ita ut contra denegantem edere Judex animadvertere possit Pajatel. *loc. cit. n.* 3. & quod si actor, qui debet instrumenta petita edere, illa non edat, possit Judex contra eum decernere, quod omnia intelligantur, in contumaciam ipsius esse probata, dicit Eccles. *loc. cit. obs.* 47. *num.* 23. *seqq.* imo quod & carcerari possit, & mulctari dicit Cyriac. *contr. for.* 544. *num.* 7. & 8. etsi esset nobilis, aut Clericus, dicit Olea *de cess. Jur. tit. 5. quæst.* 8. *num.* 10. quæ maxime procedunt quoad instrumenta, seu alias scripturas enunciatas in libello. Eccles. *d. obs.* 48. *num.* 8. An vero teneatur edere omnia instrumenta, seu scripturas, quæ faciunt, aut facere possunt pro exceptione Rei, etiamsi actor eisdem in judicio uti non intendat, non conveniunt Doctores, ut videre est apud Eccles. *d. obs.* 48. *a num. 2. seqq.* qui cum pluribus affirmativæ adhæret ob æquitatem: negativam vero tenent Olea *de cess. Jur. tit. 6. q. 9. n.* 13. Capell. Tholos. *decis.* 295. *n.* 1. alias limitationes vide infra *num.* 19. *seqq.*

Reus vero econtra non tenetur edere actori instrumenta propria ad probandam ejus intentionem; quia ille debet venire instructus ad judicium, & arma non sunt sumenda de domo Rei. ad tex. in *L. nimis grave. C. de testib. L. qui accusare. & L. ult.* C. *de edend.* Cyriac. *contr. for.* 116. *num.* 11. & 20. Gonzal. *l. c. num.* 16. ubi plures. Genoa *de scriptur. privat. d. tit.* 1. *num.* 140. Menoch. *de arbitr. cas.* 499. *num.* 1. *in lib.* 2. *centur.* 5. & non tenetur etiam de æquitate, etiamsi summarie, & de plano procedatur, ut dicit Eccles. *loc. cit. obs.* 49. *num.* 1. Limita primo in Curatoribus, procuratoribus, ac negotiorum gestoribus, qui tenentur actori edere instrumenta, ac tutelæ rationes &c. dum reddunt rationes suæ administrationis. Eccles. *d. obs.* 49. *num.* 15. *seqq.* Gonzal. *loc. cit. num.* 12. Escobar. *de ratiocin. cap. 3. per tot.* Menoch. *de arbitr. cas.* 209. *num.* 14. Item in argentariis, ac aliis, qui habent officia publica. *DD. cit.* Fachin. *contr. Jur. lib.* 11. *cap.* 86. sicut & Judæi, ac reliqui usurarii: cum enim clam, & secreto contractus usurarios inire soleant; merito obligantur edere actori suos libros rationum, ac reliqua instrumenta ad fundandam ejus intentionem. Gail. *pract. obs. lib. 1. obs.* 106. *nu.* 12. Fachin. *loc. cit. cap.* 87. ad tex. *in clem. 1. §. cæterum, de usur.* sublimita quoad nautas, caupones, stabularios, qui non tenentur edere suos codices, cum exerceant artem licitam, & soleant palam contrahere, ita Fachin. *loc. cit. cap.* 88. quamvis multi apud eundem contrarium teneant, & Gail. *loc. cit.* Pirhing *ut statim infra sub num.* 27. *vers. idque communiter.* Item sublimita in mercatoribus nostri temporis; quia nec illi tenentur exhibere suos privatos codices, juxta Gonzal. *in d. cap. 1. sub num.* 11. *de probat.* Fachin. *loc. cit. cap.* 89. sed hoc ultimum vide latius apud Eccles. *loc. cit. obs.* 50. *per tot.* 5

Limita secundo principalem conclusionem; quia instrumenta sunt a Reo edenda, quando illa petuntur ab actore non ad fundandam suam intentionem, sed ad fundandam suam replicationem contra exceptionem a reo factam; quia cum dictus actor replicat, dicitur reus. *L. in exceptionibus. ff. de probat.* ita Eccles. *loc. cit. observat.* 49. *num.* 12. ubi Thes. *quæst. for.* 76. *num.* 1. *lib.* 1. & DD. *in L. 1. §. editiones. ff. de edend.* ad tex. *in L. maritus. §. fin. ff. ad Leg. falcid.* Pirhing *lib. 2. tit. 19. num.* 25. *vers. limit. quarto.* sed quod neque tunc teneatur reus edere instrumenta, ut possit actor fundare suam replicationem, defendit Gonzal. *in d. cap. 1. num.* 17. *ad med.* quod juri magis consonum dicit, & contraria resolvit, & citat Salycet. Fulgos. & alios, & Donel. *in L. fin. num.* 9. *C. de edend.* 6

Limita tertio in reconventione, quando nempe reus conventus actorem reconvenit; quia reconventio non est exceptio, sed magis actio, & ideo tunc reus reconveniens, cum sumat partes actoris, tenetur reconvento edere tanquam actor. Eccles. *loc. cit. obs.* 49. *n.* 25. & 26. & ibi Faber. *in Cod. tit. de edend. defin.* 6. 7

Limita quarto, cum reus instrumentis est usurus in judicio. Pirhing *d. lib. 2. decret. tit. 19. de probat. num.* 25. *vers. limitatur tertio.* Eccles. *d. obs.* 49. *num.* 3. ubi, quod si reus utatur instrumentis, vel aliis scripturis in judicio, vel sit usurus, ex eo, quod instrumentum produxerit verbo, vel realiter ante tempus, vel de illis mentionem fecerit in suis exceptionibus, debeat illa edere actori, sicut actor reo, ad tex. in *d. L. 1. §. edenda. ff. de edend.* & ibi Glos. *in verb. quis usurus.* & Dec. *in d. L. qui accusare. num.* 10. *C. eod.* 8

Limita quinto favore Ecclesiæ, quæ habet privilegium, quod possint cogere reum ad edenda instrumenta etiam non communia. Tranchedin. *var. consult. cons.* 73. *nu.* 46. ubi Genuens. *in pract. quæst.* 175. *per tot.* Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 63. n.* 47. Pereira *de universa instrum. edit. tit. 5. res.* 3. *num.* 48. Item quando agitur de probandis dotibus, in legatis ad pias causas, alimentis, hospitalibus, & in omnibus causis piis. Ecclesia *d. observ.* 49. *n.* 9. *seqq.* ubi Butr. *in cap. 1. num.* 10. *de probat.* & ibi Abb. *num.* 19. & alii. Pirhing. *d. tit.* 19. *num.* 9

26. Sie

26. Sic successor beneficiati potest cogere hæredes prædecessoris, ut sibi edant libros, & rationes. Tranchedin. *loc. cit.* quod etiam dicitur favore fisci. Gail. *lib. 1. pract. observ. obs.* 106. *num.* 11. Eccles. *loc. cit. num.* 11. ad tex. *in L. ne quisquam. ff. de edend.* Gonzal. *in d. cap. 1. de probat. sub num.* 13. & 14. quod tamen limitat Pirhing. *loc. cit.* si fiscus agere vellet contra reum criminaliter ad pœnam corporalem, vel si fiscus ageret contra alium fiscum, cum privilegiatus non gaudeat privilegio contra pariter privilegiatum.

10 Limita sexto in instrumentis communibus; nam illa debent edi tam a reo, quam ab actore, sive eisdem sint usuri, sive non. *L. procurator. C. de edend.* Eccles. *d. observ.* 49. *num.* 15. Tranchedin. *d. consult.* 73. *num.* 45. Escobar. *de ratiocin. cap.* 10. *num.* 25. & 33. Pirhing *lib. 2. decretal. tit.* 22. *de fid. instrum. num.* 46. *vers. notandum tertio.* Gonzal. *in d. cap. 1. de probat. num.* 16. etiam a fisco, si forte apud eum sint *d. L. procurator. C. de edend.* Gonzal. *loc. cit.* vide Glos. *in L. in fraudem. §. ex iis bonis. in verb. pertinentia. & in §. neque instrumenta. ff. de Jure fisci.* quænam vero sint instrumenta communia, vide Gonzal. *loc. cit.* Pirhing *lib. 2. decret. tit.* 19. *de probat. n.* 23. *per tot.*

11 Limita septimo; quia ex causa reus semper tenetur edere actori Judicis officio, & ejusdem Judicis arbitrio, ut ad tex. *in L. 1. C. de edendo.* & ibi Bart. *num.* 1. Alciat. *num.* 25. Jas. *num.* 5. Purpurat. *num.* 9. dixit Eccles. *d. obs.* 49. *num.* 22. vide Menoch. *de arbitr. cas.* 499. *per tot.* Postium *de manuten. observ.* 99. *num.* 1. Pajatel. *expedit.* 62. *n.* 6. *seqq.* Genoam *d. tit.* 1. *n.* 144. Imo in aliبus locis practicatur, quod indistincte actor reo, & reus actori edant, teste Gonzal. *loc. cit. sub num.* 14. Olea *de cession. Jur. tit.* 6. *q.* 3. *num.* 8.

12 Limitatur octavo, quod etiam reus debeat edere sua instrumenta actori petenti, si is actor habeat jam fundatam suam intentionem, quando nempe non agitur de substantia obligationis, sed tantum de modo, & quantitate, ut quia reus fatetur quidem v. g. venditionem factam, sed non constat de conditionibus in venditione positis, illasque actor probare aliter non potest, quam per instrumenta penes reum existentia. Pirhing *d. tit.* 19. *num.* 25. quod Bal. *in L. ult. num.* 7. *C. de edend.* apud cit. Pirhing extendit ad colonos, emphyteutas &c.

13 Et hæc dum a collitigantibus editio petitur: quod si non pars litigans, sed tertius aliquis, sive extranea persona editionem petat, ea decernenda non est, nisi prius petens probet sua interesse editionem instrumentorum; quia forte sunt communia &c. Pirhing *d. lib. 2. tit.* 22. *n.* 46. *vers. notand. quarto.* apud quem Gail. *lib. 1 obs.* 69. *n.* 6. & *obs.* 106. *num.* 3. similiter si petatur editio non a collitigante, sed a tertio, puta notario, objici eidem potest exceptio *tua non interest: non est ille tu, de quo instrumentum mentionem facit &c.* Gail. *d. obs.* 106. *n.* 1. nam tunc Notarius, aut quilibet alius conficiens rationes, scripturas &c. etiam ratione officii publici, non tenetur illas edere illi, cujus mandato non sunt confecta, nisi probet, sua interesse, tunc enim essent edenda, etsi non sint facta de ejus mandato. vide Gail. *loc. cit.* vide etiamsi Fachin. *lib.* 11. *contr. Jur. cap.* 84. *per tot.* Pajatel. *annot.* 62. *n.* 10. Genoam *de scriptur. privat. d. lib. 4. tit. 1. de libr. ration. num* 143. *fol. mihi* 199. apud quos aliqui volunt, non sufficere solum mandatum sine utilitate, nec solam utilitatem sine mandato, sed utrumque requirunt. & Osasc. *decis.* 57. *n.* 1. Beltramin. ad Ludovis. *decis.* 129. *n.* 5. ubi Rot. Sufficit tamen de suo interesse docere summarie aliqualiter illud probando. Pajatel. *d. annot.* 62. *n.* 10. Rot. apud Farinac. *p.* 1. *decis.* 250. *n.* 1. & 2. *inter ejus select. ad tex. in L. 3. §. sciendum. ff. ad exhib. cap. veniens*; cum ibi notatis per Felin. *n.* 13. *de testib.* imo etiam probari potest solo juramento petentis. Gratian. *disc. for. cap.* 262. *nu.* 5. Pajatel. *l. c. n.* 11. & citat Jas. *in §. præterea. n.* 43. *inst. de action.* Bart. *in L. 1. nu.* 5. *ff. quemadm. testam. aper.* Rot. apud Farin. *decis.* 278. *n.* 2. *p. 2. in crim.* tex. *in L. thesaurus. ff. ad exhibend. L. ult. C. de fide instrum.* contrarium quod imo juramentum non sufficiat, probat Osasc. *decis.* 57. *num.* 5. Similiter privatus, si non sit collitigans, ut supra, non tenetur edere libros, quos sibi privatim confecit memoriæ servandæ causa. Genoa *loc. cit. num.* 141. *vers. clarum est.*

14 Editio instrumentorum peti potest vel officio Judicis, vel ad instantiam partis condictione *ex L. 2. de edend.* de quibus vide Pirhing *d. tit.* 22. *n.* 46. *vers. notand. secundo.* Fachin. *d. lib.* 11. *contr. jur. cap.* 90. *per tot.* gloss. *in d. L. 2. vers. exhiberi: & in cap. G. perpetuus; verb. communium. de fid. instrum.* vel per speciales actiones tutelæ, pro socio, mandati, & similes. Eccles. *d. observ.* 49. *num.* 18. & *observ.* 51. *num.* 4. ubi etiam *num.* 2. quod ab argentariis, vel Notario petatur officio Judicis, ut infra tamen *num.* 16. Ita ut si Judex editionem non mandet fieri, ab illo appellari possit. Pirhing *ut statim supra num.* 45. & probat *ex d. cap. G. perpetuus. de fid. instrum.*

Porro edere instrumenta quis non tenetur, aut obligari potest, nisi probata illorum existentia penes eundem. Pajatel. *annot.* 13. *num.* 23. & *annot.* 62 *num.* 1. Ecclesia *d. observ.* 48. *nu.* 18. *seqq.* & latius *in observ.* 51. *per tot.* Genoa *de script. privat. d. tit.* 1. *nu.* 149. *vers. alterum vero est.* Ludovis. *decis.* 199. *num.* 1. & quidem de tempore motæ litis, & concludenter *DD. cit.* Rot. *decis.* 259. *n.* 1. *p.* 1. *rec.* ubi tamen duo casus distinguendi sunt; nam, vel ille, a quo petitur editio instrumentorum, erat obligatus illa conficere, & custodire, vel non: si non erat obligatus, & negat illa penes se reperiri, tunc debet eorum existentia apud eundem plene, & concludenter probari, etiam de tempore motæ litis. *DD. cit.* ita ut non valeat tunc argumentum a tempore præterito ad tempus præsens, seu motæ litis. Beltramin. ad Ludovis. *decis.* 129. *n.* 6 & 7. Rot. *d. decis.* 259. *n.* 6. *p.* 1. *rec.* Eccles. *d. obs.* 51. *n.* 12. Gratian. *disc. for. cap.* 262. *n.* 7. & 23. Cyriac. *contr. for* 544. *nu.* 22. Rot. coram Coccin. *decis.* 63. *nu.* 3. *inter ejus select.* apud quos alii: imo potest etiam illorum amissionem, seu perditionem, aut quod illa non habeat probare per juramentum, nisi petens plene probet illorum existentiam penes eundem. Cyriac. *loc. cit. num.* 15. & 18. *seqq.* ubi DD. Genoa *d. tit.* 1. *num.* 149. *vers. duo tamen.* Eccles. *d. obs.* 51. *num.* 24. Gratian. *disc. for. d. cap.* 262. *num.* 23. & 53. ubi tamen *num.* 29. requirit, quod concurrant aliquæ conjecturæ, integritas jurantis, & quod non agatur de nimio præjudicio &c. & Pajatel. *annot.* 13. *num.* 28. & in defectum juramenti, debet amissio concludenter probari. Eccles. *loc. cit. num.* 24. ubi etiam *num.* 25. quod si probata fuerit existentia post litem motam, non admittatur amissionis probatio per juramentum, etiamsi petatur editio, seu exhibitio officio Judicis ab eo, qui non erat obligatus custodire, & citat Farin. *decis.* 278. *num.* 7. *in crimin.* 15

Si vero petatur editio ab eo, qui erat obligatus instrumenta custodire, ut in sequestratio, aut alio custode &c. aliter est dicendum, tam quoad probationem existentiæ, quæ præsumptionibus etiam probari potest, & valet argumentum a tempore futuro ad tempus præsens: quam quoad probationem amissionis, in qua non habet locum juratoria probatio etiam in persona integræ fidei. de quibus vide *DD. cit.* & Pajatel. *d. annot.* 13. & 62. ubi *num.* 31. ponit exemplum in notario, qui mihi v. g. fecit instrumentum, & dicit, se protocollum amisisse; quia tunc teneretur jure actionis. & Gratian. *d. cap.* 262. *num.* 53. 16

Prædicta locum habent etiam in hæredibus, qui etiam tenentur edere instrumenta etiam non probata existentia penes illos: ita tamen, quod si fuerint hæredes illius personæ, quæ tenebatur illa instrumenta custodire, non stetur ejus juramento, eadem ad suas manus non pervenisse, secus si defunctus non tenebatur custodire. de quo Pajatel. *d. annot.* 62. *n.* 8. & 9. Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præs.* 61. *num.* 9. & 10. ubi DD. Eccles. *obs. for.* 51. *an.* 19. *seqq.* ubi de hæredibus Notarii. 17

Imo non tantum ille edere tenetur, qui possidet, sed etiam ille, qui desiit possidere probata illorum existentia, & dolosa amissione, ad tradita per Osasc. *decis.* 16. *num.* 3. Eccles. *loc. cit. d. obs.* 51. *num.* 11. sicut & ille, qui licet non habeat scripturam penes se, est tamen penes personam, cui ille præcipere potest. Pajatel. *d. obs.* 62. *num.* 12. ubi Seraph. *decis.* 1224. *num.* 3. Beltramin. ad Ludovis. *ut statim infra. num.* 9. plura vide apud *DD. cit.* apud quos etiam quomodo probetur amissio, & apud Cyriac. *d. contr.* 544. *per tot.* & tangemus forte aliqua in verbo *scriptura.* 18

Hoc unum pro ultimo notandum, quod quis non teneatur collitiganti propria instrumenta edere, si ab alio, puta a Notario haberi possint; nam tunc vel debet quis 19

illa petere a notario, vel certe reficere expensas solutas Notario in levando scripturam, prout notatum fuit in Rot. coram Ludovis. *inter ejus select. decis.* 129. *num.* 3. *&* 4. ubi Alex. *in L. servum filii.* §. *eum qui chirographum. num.* 6. ubi etiam Jas. *num.* 11. *ff. de leg.* 1. Pajarel. *d. annot.* 13. *n.* 12. *&* 13. Rot. coram Merlin. *decis.* 58. *num.* 9. *inter ejus select.* nam est regula, & quod instrumenta suis sumptibus a notario redempta, seu quæ altera pars contrahentium sibi a notario suo ære confici curavit, cum etiam tunc sint propria redimentis, quis edere non teneatur, etiamsi alterius utilitatem quoque contineant. Gail. *pract. obs. lib.* 1. *obs.* 106. *num.* 7. Pajarel. *loc. cit. n.* 13. ad tex. *in L. qui accusare.* ubi Paul. de Castr. *n.* 2. Jas. *in* 2. *notab. C. de edend.* DD. apud Gail. *loc. cit.* & quod editio fieri debeat sumptibus petentis. *L.* 4. *in fin. ff. de edend.* Barbos. *in suis axiom. lib.* 5. *cap.* 3. *verb. editio. num.* 2.

20 Insuper etiamsi quis teneatur ex æquitate Canonica instrumenta etiam propria edere, ut supra diximus, ex Ludovis. *d. decis.* 129. *n.* 2. id tamen fallit, ubi ageretur de detegenda turpitudine illius, a quo petitur exhibitio. Beltramin. ad Ludovis. *d. decis.* 129. *n.* 11. ubi Veral. *dec.* 94. *p.* 1. Pajarel. *d. dec.* 62. *nu.* 14. & ibi Caputaq. *dec.* 293. *p.* 1. Capyc. *dec.* 127. *nu.* 1. Cyriac. *d. controvers.* 544. *n.* 33. *seqq.* ubi alii.

21 Item non tenetur actor edere Reo, quando adest exceptio præscriptionis. Pajarel. *d. annot.* 62. *num.* 14. ubi citat Bal. *in L. instrumenta. circa princ. C. de fideicom.* & Natt. *cons.* 8. *num.* 5. *in fin. lib.* 1. Item non tenetur actor reo edere ad effectum deliberandi, si reus esset verisimiliter informatus de contentis in illis instrumentis. Capell. Tholos. *dec.* 295. *nu.* 1. Olea *de cess. jur. tit.* 6. *q.* 9. *num.* 21. *&* 22. Pajarel. *sæpe d. annot.* 13. *num.* 7. quamvis aliquid apud eosdem contrarium teneant, quos vide. Item nec quando instrumentum in libello mentionatum non est proprium mentionantis, nec commune, sed alienum. Specul. *tit. de instrum. edit.* §. *nunc. num.* 5. quem sequitur Olea *loc. cit. n.* 24.

22 Formam, ac praxim petendi editionem, sicut & ipsius productionis & exhibitionis instrumentorum, vide apud Specul. *in tit. de instrum. edit.* §. *videndum.* ubi late plura videre poteris. Et editio actorum in qualibet parte judicii peti potest, licet semel edita fuissent, ut per Ecclesiam *obs. for.* 94. *num.* 7. Et instrumenta regulariter edi debent Judici in originali relicta eorum copia in actis.

23 Quæ vero diximus de editione, regulariter procedunt, etiam in exhibitione; cum illa sit præparatoria actionum, quibus quis agere intendit, & potissimum actionis rei vindicationis, *L.* 1. *&* 3. §. *est autem. ff. ad exhib.* obligando reum, ad rem, quam petit, sibi exhibendam, *ut supra num.* 1. de qua late Gratian. *disc. for. cap.* 262. Eccles. *obs. for.* 51. *per tot.* ita ut sufficiat, quod ille, qui petit sibi exhibere libros, declaret, se velle illis stare. Gratian. *num.* 3.

24 Sed quæres, an ille, qui aliquod instrumentum, aut rationum librum edi, aut exhiberi petit, censeatur dictum instrumentum, aut librum, ac in illis contenta approbare? & affirmativam defendit Aym. *cons.* 275. *n.* 2. *ad* 4. Simon de Præt. *de interp. ult. vol. lib.* 5. *dub.* 4. *num.* 66. Surd. *decis.* 199. *num.* 6. quos refert Escobar *de ratiociniis cap.* 10. *num.* 32. qui tamen *num.* 33. illorum sententiam tanquam juri, ac rationi minus consentaneam refellit, ex quo exhibitionem instrumenti communis petens, nec falsum, nec verum profiteatur, sed tantum illud exhiberi intendit ad videndum, an ex eo experiundi causa adsit. ad tex. *in L. exhibere. ff. ad exhiben. & L. locum habet.* §. *hoc interdictum. ff. de tab. exhib.* & sic in tantum contenta approbare videtur, in quantum instrumentum, aut liber probat. & citat Bart. *in L. post legatum. num.* 2. *in fin. ff. de his quib. ut indign.* Alex. *cons.* 124. *num.* 4. *vol.* 7. Osasc. *decis. pedem.* 38. *num.* 10. Mascard. *de probat. concl.* 16. *num.* 7. sequitur Cyriac. *contr.* 213. *num.* 15. ubi, quod qui petit exhiberi libros rationum &c. non teneatur declarare, an velit pro bonis habere, antequam illos videat. Postius *de manuten. obs.* 99. *n.* 2. *in fin.* quæ tamen procedunt, si simpliciter editio petatur, secus vero si petatur ad suam intentionem fundandam; nam tunc videretur approbare. Post. & Cyri. *ll. cit.* & etiam respondere teneretur, an velit eis stare. Pajarel. *expedit.* 62. *num.* 11. ubi Marches. *dec.* 60. saltem arbitrio boni viri, nisi contrarium doceatur, ut dicit Rot. coram Ludovis. *dec.* 79. *num.* 4. *inter ejus select.*

25 Editio vero, quæ fit post litem contestatam ad Instructionem processus, sed ad probationem, debet fieri parte præsente, & citata, & datur copia parti cum termino opponendi, si quid &c. alias instrumenta non probarent: Eccles. *loc. cit. obs.* 47. *num.* 7. *seqq.* Osasc. *decis.* 1. *num.* 47. Bellamer. *concl.* 27. *vers. sed cave, quia termini ad dicendum contra producta sunt substantiales.* Cassador. *decis.* 12. *num.* 10. *super regul. Cancell.* si tamen pars hoc petat, Eccles. & Osac. *ll. cit.* Et qui semel produxit, non potest amplius pœnitere, & instrumenta producta retrahere in præjudicium partis adversæ. Eccles. *loc. cit. num.* 14. nec errorem allegare, dicendo, se per errorem edidisse. Specul. *in tit. de instrum. edit.* §. *videndum. num.* 12. Eccles. *loc. cit.*

26 Si vero instrumenta producenda sunt in partibus, dantur compulsoriales, quarum praxim vide apud Postium *de manuten. obs.* 99. *a num.* 4. Si instrumenta sint deperdita, & non sciatur, quis illa habeat, dantur monitoria. ut infra *litt. M.*

E L E C T I O.

Praxis Electionis.

§. I.

Electionis Forma, & quotuplex illa sit, ad explicationem cap. quia propter, de elect.

1 Electio fieri non potest per sortes, ut diximus in prax. *Electionis Abbatum.* §. 1. *ex cap. Ecclesia vestra, de sortileg.* sed debet fieri vel per scrutinium, vel per inspirationem, vel per compromissum: quamvis in Electionibus Regularium electiones per compromissum & inspirationem fuerint sublatæ a Concil. Trid. *sess.* 25. *de Regular. cap.* 6. Garz. *de Benefic. p.* 5. *cap.* 4. *num.* 203. ubi Sac. Congr. & apud Passerin. *de elect. cap.* 1. *quæst.* 4. *num.* 56. 57. *&* 59. Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 157. *& cap.* 45. *num.* 5. ubi Castellin. *de elect. cap.* 7. *num.* 4. *vers. ad quorum.* & patet; quia juxta Concil. Trid. electio Abbatum &c. debet fieri per vota secreta, quod haberi non potest per inspirationem, vel compromissum: sustineretur tamen hæc electio per compromissum, si hoc fuisset scrutinio mixtum servatis scrutinii substantialibus, ut late per Rot. *post tom.* 3. Tambur. *de Jur. Abbat. decis.* 22. *nu.* 30. *& decis.* 23. *num.* 38. ubi traditur forma.

2 Similiter & electio per viam inspirationis Spiritus sancti ob peccata nostra hodie raro occurrit, ut dicit Rot. *in una Meten. Monasterii* 2. *Julii* 1621. quæ in recent. reperitur *in p.* 4. *tom.* 2. *decis.* 312. *num.* 20. & ibi notat Joan. Andr. *in cap. quia propter, de elect. nu.* 40. Petrus de Bais *in suo director. elect. p.* 3. *cap.* 16. *num.* 2. quæ duplex est, una per inspirationem, quando nempe eligentes nullo ordine servato quasi inebriati aliquem eligunt, seu potius acclamant, uti contigit in electione aliquorum Sanctorum. Altera per quasi inspirationem, quando de repente unus post alium servato tamen aliquo ordine eligunt. Rot. cit. *num.* 16. *&* 17. Passerin. *loc. cit. q.* 4. *num.* 62. apud quos Hostiens. *in d. cap. quia propter num.* 50. & ibi etiam Abb. *num.* 3. Oldrad. *cons.* 155. *num.* 1. *&* 2. & alii. Et hæc electio non subjacet dispositionem *cap. quia propter.* Rot. *ibid. num.* 5. ubi Innoc. *nu.* 6. Hostiens. *d. num.* 50. Abb. *in* §. *nisi num.* 1. *in fin. in cit. cap. quia propter.* Sylvest. *in summ. verb. elect.* 2. *num.* 27. Passerin. *loc. cit.* Sufficit autem, quod unus dissentiat ad effectum, quod electio non dicatur facta per inspirationem, ut ex Joan. Andr. *in d. cap. quia propter. num.* 39. & ibi Bellam. *in* §. *nisi forte. n.* 1. *&* 3. & aliis notat Rot. cit. *n.* 18. Passerin. *cap.* 23. *q.* 1. *& per tot.* ubi plura. & infra *n.* 44.

3 Electio vero per compromissum non valet, nisi omnes electores consentiant in tale compromissum. Glos. *in d. cap. quia propter. verb. vice omnium, de elect.* Abb. *in cap. in causis. num.* 3. *eod.* Passerin. *loc. cit. cap.* 22. *q.* 4. quia cum sit actus mere voluntarius, & omnium interfuit, ab omnibus debet approbari, & quidem expresso consensu. P. Pirhing. *lib.* 1. *tit.* 6. *sect.* 4. §. 6. *sub num.* 204. Passerin. *loc. cit. q.* 7. *num.* 32. Et tale compromissum non potest fieri in Laicos, sed tantum in Cle-

Clericos. Pirhing. l. c. n. 205. ubi Abb. in cap. causam. 8. de elect. Gonzal. in d. cap. causam. sub n. 7. circa med. etiamsi clerici sint extra gremium. ut in d. cap. causam, de elect. & ibi Gloss. verb. contulerint. Passerin. d. cap. 22. q. 1. sub num. 3. etiam numero pares, licet melius fiat in impares, ut in d. cap. in causis. 30. & cap. cum dilectus, & cap. cum in jure, de elect. imo etiam in unum, ut in cit. cap. causam. Pirhing num. 206. seq. Passerin. d. cap. 22. q. 1. sub num. 3. Non valet tamen compromissum, ut is eligatur a compromissariis, in quem minor pars Canonicorum consenserit. Passerin. d. cap. 22. quest. 2. ad med. bene vero ut eligatur is, in quem major pars Canonicorum consenserit. Pirhing l. c. n. 209.

4 Conclusio vero quod omnes debeant in compromissum consentire, procedit in compromisso simplici, non vero in compromisso mixto, & limitato, in quo sufficit, quod consentiat major pars eligentium, ut distinguunt aliqui apud Passerin. d. cap. 22. num. 20. Est autem differentia inter compromissum simplex aut absolutum, & mixtum aut limitatum; quod in compromisso simplici censeatur omnis potestas eligendi a capitularibus translata in compromissarios, ita ut possint eligere quemcumque velint, modo sit idoneus, etsi non sit de gremio, juxta Glos. in cap. cum dilectus. 32. verb. de gremio, de elect. non vero in compromisso mixto, aut limitato, nisi sub certa restrictione, puta, ut unum de gremio eligere debeant, vel ut illum eligant, in quem major, seu sanior pars electorum consenserit exquisitis secreto, & singillatim voluntatibus singulorum Capitularium &c. quod & mixtum dicitur. Pirhing loc. cit. num. 208. & est tex. in d. cap. cum dilectus. & in hoc tenentur compromissarii servare formam citati cap. quia propter. Passerin. d. cap. 22. num. 7. & 21. seqq. ubi late. & apud Rot. post tom. 3. Tambur. de Jur. Abb. decis. 23. a nu. 35. per tot. ubi etiam formam videre poteris. Et hoc compromissum potest re integra revocari saltem a majori parte vocalium. Passerin. d. cap. 22. q. 6. num. 25. ubi a sensu contrario probat ex d. capit. in causis. 30. de elect. ubi etiam Gloss. in verb. cum res non esset integra. & licet quando sunt plures compromissarii, possit unus ex illis eligi, a reliquis compromissariis, de quo late Passerin. d. cap. 22. tot. q. 9. si tamen compromissarius fuit unicus, non potest se ipsum eligere. idem Passerin. l. c. q. 8. n. 38. Gonzal. in cap. causam. n. 7. ad fin. de elect. plura vide apud eosdem: & signanter apud Passerin. tot. cap. 22. ubi etiam formam videre poteris eligendi compromissarios.

5 Sed quæres, si compromissarii in compromisso simplici, & absoluto, elegerint personam minus idoneam, & compromittentes illam acceptare nolint, prout non tenentur, etiamsi in compromisso nulla idoneitatis mentio facta fuerit, cum illa subintelligatur, ut dicit Gonzal. in d. cap. causam. sub num. 8. Glos. in cap. in causis. 30. verb. idonea. de elect. an tunc jus eligendi devolvatur ad superiorem, an vero ad ipsos compromittentes revertatur? Resp. cum Gonzal. loc. cit. quod revertatur ad ipsos compromittentes, nisi illis elapsum fuerit tempus a Jure statutum ad eligendum. ad tex. in cap. si compromissarius. 37. de elect. in 6. vel nisi & ipsi compromittentes talem electionem approbaverint, ut dicitur in d. cap. si compromissarius. similiter dicitur, si major pars compromissariorum eligat indignum, minor vero dignum, vide Passerin. loc. cit. cap. 22. a num. 46.

6 Ulterius electio facta non servata forma d. cap. quia propter. 42. de elect. est nulla ipso jure, ut supra diximus, in verb. Abbatis Electio. num. 4. late Passerin. cap. 9. q. 7. num. 49. de elect. Tamburin. de Jur. Abbat. tom. 1. disp. 5. q. 5. num. 5. etiam absque alia sententia, ut ex Glos. in d. cap. quia propter verb. vice omnium. & ibi Compostellan. num. 20. vers. nunquid illa. Jo. Andr. num. 37. in vers. non valeat. & ibi etiam Innoc. num. 6. & aliis defendit Rot. in d. decis. 312. num. 4. ubi de veriori, contra Hostiens. p. 4. rec. tom. 2. Gonzal. in d. cap. quia propter. num. 8. apud quos aliis. Sperel. decis. 181. num. 12. & DD. passim, contra nonnullos dicentes, non esse ipso jure nullam, sed potius irritandam. Et conclusio procedit, licet aliquid etiam minimum in substantia fuerit omissum: cum d. cap. quia propter. inducat formam, forma autem, & substantia rei sit indivisibilis, & ad unguem servanda, per tradita a Gratian. disc. for. cap. 853. num. 28. Costa de Jur. & fact. ignor. inspect. 71. num. 9. Rubeo in annot. ad decis. 542. Rot. Rom. num. 59. p. 4. rec. tom. 3. Felin. in cap. quoniam frequenter. num. 4. ut lit. non contest. Passerin. d. cap. 9. a num. 35. seqq. ubi tamen admittit parvitatem materiæ electionem non irritantis, si non sit contra substantiam, quem vide, & quæ sint de substantia, quæ vero de solemnitate, dicemus infra num. 56. seqq.

7 Quæres, an forma cit. cap. quia propter. fuerit sublata per Concil. Trid. sess. 25. cap. 6. de regular. Affirmat Mirand. in man. tom. 2. q. 23. art. 15. ex eo, quod, cum voluerit electionem omnino esse secretam, abstulerit electionem auricularem, sed negat Passerin. loc. cit. num. 48. ubi quod non tantum non abstulerit, sed imo auxerit: quia Concil. non abstulit electionem auricularem, sed illi addidit majus secretum, volens, ut eligentium nomina nunquam, nec in publicatione scrutinii, publicentur, quod in cap. quia propter; non erat prohibitum: & quod dictum Concil. Trid. non intenderit derogare dispositioni cap. quia propter. dixit etiam Rot. supra cit. decis. 312. num. 57. p. 4. rec. tom. 2. ita etiam Barbos. ad d. cap. quia propter. & de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 19. num. 158. & cap. 45. num. 4 Tamburin. de Jur. Abbat. d. disp. 5. q. 5. num. 9. tom. 1. Antonel. de regim. Eccles. lib. 7. cap. 4. num. 6. Riccius in prax. p. 4. res. 29. num. 11.

8 Porro forma d. cap. quia propter, est servanda in electione Episcoporum, Prælatorum Regularium, & illorum, qui exercent jurisdictionem generalem, nempe in criminalibus, & civilibus in Ecclesiis collegiatis, & ob quorum mortem Ecclesiæ dicuntur viduatæ. Glos. in cap. cum terra 14. verb. diligentiam. ad fin. & in cap. quia propter. verb. Ecclesiis, de elect. ubi Innoc. in princ. Panorm. num. 7. & 8. & alii. Barbos. ut statim infra. num. 153. Passerin. d. cap. 9. a num. 51. ubi late, & DD. ac Rot. sæpius. & d. decis. 312. num. 9. & 10. Lambertin. de Jurepatr. lib. 2. p. 2. q. 2. art. 18 & de Abbatum electione dicit Tamburin. de jur. Abb. disp. 5. q. 5. num. 2. tom. 1. Barbos. de jur. Eccles. lib. 1. cap. 19. num. 150. seq. Pellizzar. in man. Regul. tr. 9. cap. 2. sect. 1. num. 2. ad fin. Rot. decis. 574. num. 3. p. 4. rec. tom. 3. ubi late. Secus in electione Canonicorum, dignitatum, vel personatuum; quia ob eorum mortem Ecclesiæ non manent viduatæ. Barbos. loc. cit. num. 159. Passerin. loc. cit. num. 55. Neque in Electione Abbatissarum, vel Priorissarum. Pellizzar. de monial. cap. 10. Barbos. de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 45. a num. 6. seqq. quos refert, & sequitur Passerin. loc. cit. num. 56.

9 Debet tamen electio Abbatissæ fieri per scrutinium votis secretis. Concil. Trid. sess. 25. cap. 6. de regular. & diximus supra litt. A. in prax. Electionis Abbatissæ. Episcopus tamen potest vel per se, vel per alium singulatum vota recipere oretenus. Garz. de Benef. p. 5. cap. 4. num. 190. Zerol. in prax. verb. Abbatissa. num. 6. ubi Sac. Congr. Sperel. decis. 161. num. 1. & 2. nec potest eligi ad vitam, sed tantum ad triennium, & postmodum per triennium abstinere. Antonel. de regim. Eccles. lib. 7. cap. 4. num. 4. ob Constit. Gregor. XIII. incipit. exposcit debitum. quod in Italia observatur teste Barbos. de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 45. num. 30. & ex tribus partibus debent concurrere duæ, nisi aliter habeat consuetudo, aut constitutiones particulares. Barbos. d. cap. 45. n. 27. tex. in cap. indemnitatibus 43. §. sane. ibi: quæ a duabus partibus. de elect. in 6. & si sunt discordes, potest Episcopus nominare unam, quam magis idoneam judicaverit. Antonel. loc. cit. nu. 7. ubi Sac. Congr. modo prius monialibus discordantibus tempus competens assignaverit ad se concordandum, ut ex cit. Sac. Congregatione dicit Barbos. d. cap. 45. num. 27.

10 Ulterius dispositio d. cap. quia propter, non est necessaria in electione Vicarii Capitularis, neque dispositio Concilii Tridentini l. c. Garz. de benef. p. 5. cap. 7. n. 21. & 22. apud quem Sacr. Congr. & apud Dian. p. 8. tr. 4. res. 60. Antonel. de Regim. Eccles. lib. 4. cap. ult. n. 58. Zerol. in prax. verb. Capitulum. §. 3. dummodo sint præsentes duæ partes Canonicorum, nisi absentes vocati fuerint, & non venerint: quia generaliter actus Capituli non valet, nisi fuerit factus a majore illius parte, Capitularibus etiam absentibus vocatis, vel ab omnibus extracapitulariter. Antonel. loc. cit. n. 59. alios casus, in

quibus d. cap. dispositio non est necessaria, vide apud Passerin. cap. 9. a num. 31.

11 Electio ergo debet fieri juxta formam cit. cap. quia propter, scilicet per scrutinium, compromissum, aut inspirationem: Debent vocari interesse volentes, & tres de Capitulo eligi, qui omnium vota exquirant, ut dicemus infra §. 5. & in scriptis per se, vel Notarium redigant, & illico, antequam ad alia deveniant, illa publicent Capitulo. Abb. in d. cap. quia propter. aliter electio non valet, & potestas providendi devolvitur ad Summ. Pontif. cap. quamquam, de elect. in 6. Rot. decis. 574. n. 2. p. 4. rec. tom. 3. & electores pro illa vice privantur voce, seu potestate eligendi, non quidem ipso jure, sed per sententiam, & sic hæc pœna est ferendæ sententiæ. Pirhing lib. 1. tit. 6. de elect. num. 41. ad tex. in cit. cap. quia propter. §. qui vero. & ibi gloss. in verb. priventur. & in cap. Cumana 50. verb. privantes. eod. tit. de elect. Passerin. d. cap. 9. quæst. 9. num. 61. ubi DD. Gonzal. in d. cap. quia propter. num. 10. Sperel. decis. 181. num. 22. quia verbum priventur, cum sit futuri temporis, importat sententiam ferendam. arg. eorum. quæ dicit gloss. in cap. quicunque 2. verb. innodetur, ce heret. in 6. Bais in suo director. electionis. p. 1. cap. 22. num. 1. Unde electores ante sententiam cognito errore possunt defectum emendare, & iterum eligere. DD. cit. & Passerin. uti supra num. 62. quam secundam electionem ante sententiam privationis factam defendunt etiam Lother. de re Benef. lib. 2. q. 19. num. 66. & 67. & lib. 3. quæst. 17. a nu. 105. Tondut. resol. canonic. q. 17. num. 6. teste Gonzal. loc. cit. Imo si major pars elegat contra formam requisitam in d. cap. quia propter, & velit defectum emendare, id potest facere, etiam minore parte repugnante, de nullitate protestante, & appellante; quia major pars non amisit jus eligendi ante sententiam.

12 Quæres, an forma cap. quia propter, sit etiam servanda in postulatione Episcopi? affirmant Innoc. in cap. cum causis. 30. numer. 1. de elect. Abb. in dicto cap. quia propter. Layman. de elect. Prælat. quæst. 80. Negant Hostiens. in summa num. 10. Sylvestr. verb. postulatio. quæst. 2. ad med. ubi tamen quod sit tutius prædictam formam servare.

§. II.

Ad quem spectet Jus electionis, & quinam sint ad illam vocandi?

13 Electio vero spectat ad Collegium, vel Communitatem, cujus Prælatus est eligendus, vel ad Canonicos capitulariter sumptos. Passerin. loc. cit. cap. 10. a nu. 3. & ad hoc sufficit, quod sint in quasi possessione eligendi. cap. consultationibus. de Jurepat. quia electio, vel præsentatio est fructus juris eligendi, qui spectat ad possessorem, non ad Dominum. L. bona fidei. 48. ff. de acquir. rer. domin. cap. gravis. de restit. spol. Abb. in cap. cum Vintoniensis, de elect. Passerin. loc. cit. d. cap. 11. a num. 14. & ideo electus ab eo, qui erat in possessione eligendi, præfertur electo, seu præsentato a proprietario. vide late tex. & DD. in d. cap. consultationibus. & Gonzal. in cap. querelam. 24. a num. 9. de elect. Maresch. lib. 1. variar. cap. 53. a num. 14. Beltramin. ad Ludovis. decis. 77. num. 12. Rot. decis. 73. a num. 17. p. 11. rec. quos vide.

14 Collegii vero jura possunt in uno durare, uti si e tribus vel pluribus de collegio omnes moriantur, vel excommunicentur, vel quovis modo reddantur inhabiles uno excepto, hic poterit eligere, non tamen se ipsum, ut vult communior. Sylvest. v. electio. 1. num. 2. Innoc. & Hostien. in cap. 2. de postul. Prel. Panormit. in cap. nullus. de elect. num. 6. Castellin. de elect. cap. 5. num. 3. & 86. Barb. de Jure Eccl. lib. 1. cap. 19. num. 46. de VVaix. lib. 1. cap. 2. num. 2. Rota apud Passerin loc. cit. num. 8. Unde si in uno Collegio sunt tres vocales, duo, vel unus renuntient, aut recedant, qui remanet, potest eligere. Castellin. loc. cit. cap. 5. num. 86. & S. Congreg. apud Passerin. loc. cit. num. 9. vide etiam Glos. in cap. si forte. dist. 63. in verb. si forte.

15 Ad electionem omnes sunt vocandi, qui debent, volunt, & possunt commode interesse electioni. cap. coram. & ibi Glos. verb. in provincia. cap. bona memoria 36. cap. quod sicut. 28. de elect. Gonzal. in cap. 18. num. 8. eod. Panorm. in d. cap. quia propter. sive sint præsentes, sive absentes, nisi adsit consuetudo contraria saltem decem annorum quoad absentes. VVaix. loc. cit. lib. 3. cap. 9. Tamburin. de Jure Abb. tom. 1. disp. 5. quæst. 3. nu. 17. Barb. loc. cit. num. 89. Glos. in d. cap. bona memoria. verb. in provincia ad fin. aliter electio erit irritanda ad illorum, qui non fuerunt vocati, petitionem, & non aliter. Gonzal. ut statim infra sub num. 10. Sperel. decis. 181. num. 42. Riccius in prax. elect. res. 45. in p. 4. ubi DD. & si postea semel consensit, non potest amplius impugnare, late Tamburin. de Jur. Abb. d. disp. 5. q. 3. num. 9. & per tot. quæ procedunt, nisi illorum inhabilitas esset ita notoria, ut nulla tergiversatione celari possit; imo requiritur sententia declaratoria, quod ultimum tamen solum admittit Riccius loc. cit. res. 46. si notorietas non sit certa, & indubitata, alias secus: & faciunt tradita per Gonzal. in d. cap. cum inter: 18. num. 11. de elect. quod tales citandi non sint, & si nondum sit discussum, an inhabiles sint, cum sufficiat, quod possint postea convinci, ex doctrina Lavor. cap. 17. de elect. num. 7. Barbos. de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 19. sub num. 89. subjungit tamen, servandam esse consuetudinem illius Ecclesiæ, in qua debet fieri electio; inhabilitas vero ex pluribus capitibus procedit, de quibus in §. seq. & horum non est habenda ratio, nec expectandi, etiamsi fuerint vocati. de qua Fagnan. in d. cap. quia propter. num. 41. vide Glos. in cap. indemnitatibus. §. sane, verb. non obstante, de elect. in 6. & in Clem. quod circa. in verb. quæ in facto. eod. tex. in cap. cum inter, de elect. Nisi contempti tacite ratificarint, uti non reclamando ante confirmationem. late Sperel. dec. 181. num. 42. sunt autem citandi absentes a loco vel per litteras, vel per nuntium. cap. cum inter. 18. de elect. Castellin. de elect. cap. 8. num. 1. Barb. loc. cit. num. 90. Passerin. de elect. cap. 11. num. 42. Debent citari ad certam diem, non est tamen necesse, quod citentur ad certam horam. Panorm. in cap. consuluit. de off. Deleg. Passerin. loc. cit. num. 44. sed in citatione debet adesse protestatio, quod si absens determinato die & hora non comparuerit, tamen procedetur ad electionem, & hoc ubi viget talis consuetudo, alias protestatio non est necessaria. Passerin. uti supra num. 46. Et si nescitur, ubi sit citandus, citatio fit per edictum ad valvas Ecclesiæ; Tholosan. de elect. cap. 14. num. 13. si vero scitur, debet fieri personaliter vel in ejus domo. Barb. de Jure Eccles. lib. 1. cap. 19. num. 91. juxta cap. Causam. & ibi Glos. post verb. legitime. & cap. Venerabilis. de dolo & contumac. Illi vero, qui sunt præsentes in loco, citantur voce, vel campana. DD. cit. Castellin. loc. cit. Passerin. num. 49. & hæc citatio ideo requiritur, ne non citatus agere possit de contemptu.

Sed quinam agunt de contemptu? Resp. quod illi, 16
qui non fuerunt citati, & debuerunt citari, secus si citari non debuerunt, & non potest de contemptu agi, nisi ab eisdem contemptis, non vero a contemnentibus. Tamburin. de Jur. Abbat. tom. 1. disp. 5. q. 3. num. 6. ubi DD. & diximus in verb. Capitulum. num. 12. in fin. Citari vero non debent, qui commode intervenire non possunt, & tales non dicuntur contempti. Fagnan. in cap. quia propter. de elect. num. 41. quod commodum est intelligendum ex parte Ecclesiæ, seu communitatis, non autem ex parte personarum vocandarum. Tambur. loc. cit. num. 15. ubi Panorm. in d. cap. quia propter. num. 5. & alii. ubi de communi. Barbos. de Canon. & Dignit. cap. 39. num. 4. in fin. ut statim infra. quia ad contemptum in ordine ad rescindendam electionem requiritur, quod sit formalis, & injuriosus, & dolosus in odium non vocatorum. Felin. in cap. si quis. 2. num. 7. de major. & obed. Passerin. de elect. cap. 14. num. 48. quia contemptus est actus non simpliciter contra legem vel hominem gestus; sed in odium, & injuriam factus. S. Tho. 2. 2. quæst. 186. art. 9. ad 3. Castellin. de elect. in prælud. §. 11. unde bona fides excusat a contemptu, & justa ignorantia ex causa etiam injusta. DD. mox cit. Barbos. loc. cit. n. 88. & in cap. 2. de postul. Prælat. nu. 3. Fermosin. in cap. illa. de elect.

Citari etiam non debent Canonici, qui sunt extra 17
provinciam, præsertim in regione hostili. cap. coram. 33. de elect.

de elect. ubi Abb. *num.* 3. Fermosin. *in cap. cum inter. num.* 3. *de elect.* nisi sint vicini, & facile citari possint, ut dicit Glos. *in cap. coram verb. in provincia, de elect.* Gonzal. *in d. cap. cum inter. sub num.* 12. *de elect.* Neque illi, qui sciunt vacationem Ecclesiæ & diem indictum electioni; quia vocatio absentium non est de forma electionis; sed de solemnitate, quæ suppletur per notitiam, & si talis non venit, censetur nolle interesse, & sibi imputare debet. Abb. *in cap. cum Ecclesia.* 57. *numer.* 19. *de elect.* & in *d. cap. cum inter.* Passerin. *d. cap.* 11. *num.* 66. nam certus non est amplius certiorandus, & pro præsenti de vice habetur, qui scit, & potest venire. Castellinus *de elect. cap.* 8. *num.* 10. Ita non debet citari Canonicus absens; cum ex tali vocatione Capitulo imminet periculum in bonis, quia tunc respectu Ecclesiæ non possunt commode intervenire, ut Tambur. Panorm. & Barbos. *ut supra.* & probatur ex *d. cap. quia propter.* ubi gl. & Abb. Lavor. *de elect. tit.* 4. *cap.* 17. *numer.* 12. Castellin. *loc. cit. cap.* 8. *numer.* 5. Ita non est citandus, si imminet periculum Ecclesiæ, non obstante quacumque consuetudine etiam jurata. Castellin. & Passerin. *ll cc. num.* 33. P. Pirhing *l. c. tit.* 6. *sect.* 3. *num.* 127. Item si adest periculum schismatum, intrusionum Laicæ potestatis, seditionum, & similium præsertim propter bella. Abb. *in d. cap. coram. de elect.* & si non possunt tuto vocari. Tholos. *de elect. cap.* 14. *numer.* 13. & darentur factionum, & corruptionum aditus. Lavor. *de elect. tit.* 4. *cap.* 17. *num.* 12. & tumultuum. Passer. *loc. cit. num.* 33. Card. de Luca. *de Regular. discurs.* 53. *a num.* 9. Fagnan. *in cap. cum ex injuncto. a num.* 36. *de nov. oper. nunt.* & hæc ob rationem prædictam, quod commoditas sit consideranda respectu Ecclesiæ. Neque sunt citandi ad constituendum procuratorem, si absunt propria culpa, & defectu, & non possunt venire ob periculum Ecclesiæ, ut quia adhærent hostibus; secus si absunt sine propria culpa & defectu, & non possunt venire ob aliquam inimicitiam timentes de sua persona. Innoc. *in cap.* 2. *de nov. oper. nunt.* Barb. *in L. omnes populi. ff. de just. & Jur.* Abb. & Felin. *in cap. cum omnes. de constit.* Ita citari non debent justa caussa expulsi, & banniti vel declarati hostes; quia tales perdunt omnia jura. vide Fagnan. *in d. cap. cum ex injuncto*; quando vero præsumantur citati, qui vocandi erant, vide in verb. *Capitulum. n.* 12.

18 Porro ad valorem electionis non requiritur præsentia omnium Capitularium; sed requiritur, & sufficit, quod sint præsentes duæ partes ex tribus, & ex his duabus partibus major pars consentiat. Fagnan. *in d. cap. cum ex injuncto. num.* 48. aliter non valet: in quo numero non computantur non vocandi, vel qui vocati venire neglexerunt; quia isti reputantur pro extraneis, ac si non essent de Capitulo, licet isti essent in majori numero; quia se faciunt alienos. Abb. *loc. cit.* late Petr. Gregor. Tholos. *lib.* 2. *tit. de elect. cap.* 24. *num.* 15. Pirhing *ut statim infra. numer.* 126. Rot. *decis.* 169. *num.* 1. *p.* 19. *rec.* maxime si a Capitulo sine causa recesserunt. Compostella. *in cap. statuimus. de elect.* licet appellarint. Waix. *de elect. par.* 3. *cap.* 13. Passerin. *de elect. cap.* 11. *quæst.* 11. *num.* 92. *seq.* Card. de Luca *de Canon. discurs.* 27. *num.* 9. *& de Regular. disc.* 53. *num.* 8. Rota *in recent. dec.* 313. *num.* 13. *par.* 19. P. Pirhing *lib.* 1. *tit.* 6. *sect.* 3. *num.* 135. *cum duob. seqq.* dummodo major pars remanserit. Pirhing & Passerin. *ll. cit. num.* 128. Laym. *in cap. cum nobis. num.* 4. *de elect.* ubi limitat. Idem dic, si manent in Capitulo, & nolunt votare. gl. *in Clem. quod circa, de elect. verb. quæ in facto, ante, ante fin.* Coccin. *dec.* 1431. Rota coram Merlino *dec.* 591. *num.* 3. licet dies ad electionem præstituta non esset peremptoria. Passerinus *loc. cit.* Hostien. *in cap. cum nobis. de elect. n.* 17. quia eo ipso, quod Capitulum fuit congregatum legitime pro habenda electione, illam inchoavit, & ita fuit jus quæsitum manentibus pro illa complenda, ita Passerin. *loc. cit.* Fermosin. *de elect. quæst.* 3. *num.* 9. Abb. *in cap. cum nobis n.* 9. *de elect.* Bellamera *in cap. Ecclesia vestra. de elect. n.* 6.

§. III.

Qui eligere non possint?

I. Furiosi, & mente capti ob defectum libertatis. 19
Navar. *in cap. si quando de rescript.* Castellinus & Vvaix. *ll. cc.* Passerin. *loc. cit. c.* 10. *n.* 10. *seqq.* electio tamen ab illis facta tempore dilucidi intervalli valet. Passerin. *num.* 12. & præsumitur actus factus tempore dilucidi intervalli, si actus stultitiam non sapit. Bal. *in L. furiosum. C. qui testam. facere poss.* Covar. *in* 4. *Decretal. par.* 2. *cap.* 2. *num.* 6. Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 45. *num.* 62. & 66. Mant. *de conject. ult. volunt. lib.* 2. *tit.* 5. *a num.* 6. Ita electio facta per iracundiam, vel in ebrietate non valet. Pax Jord. *lib.* 1. *tit.* 6. *num.* 2. modo iracundia & ebrietas sit talis, quæ auferat usum rationis.

II. Laici eligere non possunt, sed Ecclesiastici subdia- 20
coni. *cap. sacrosancta* 51. *de elect. cap. nullus. dist.* 63. *cap. ex eo.* §. *in Ecclesiis. de elect. in* 6. Clem. *ut ii, de ætat. & qualit.* Tamburin. *de Jur. Abb. tom.* 1. *disp.* 5. *q.* 8. *n.* 8. Barb. *de Jure Eccles. l.* 1. *c.* 19. *nu.* 79. Castellin. *c.* 5. *n.* 64. Passerin. *de elect. c.* 10. *n.* 17. non obstante quacumque consuetudine. Passerin. *l. c. n.* 18. ubi Panorm. *in cap. querelam. n.* 6. *& cap. quod sicut. n.* 6. *& cap. fin. de consuet.* & alii.

III. Non Capitulares non possunt eligere valide Syl- 21
vest. *verb. electio. q.* 4. *n.* 5. Castellin. *loc. c.* Rot. apud Passerin. *l. c. num.* 21. quæ invenitur post *tom.* 3. Tambur. *de Jur. Abb. decis.* 19. Ita neque absentes; quia electio debet fieri a collegialiter congregatis, neque valet, si votum fuit datum per litteras, etiam consentiente Capitulo. Limit. quoad infirmos, si sunt in loco electionis; quia tunc scrutatores ad eos accedere debent, & eorum votum accipere. Sylvest. *in verb. electio. q.* 5. Innoc. *in d. cap. quia propter.* Barb. *de Jur. Eccles. l.* 1. *c.* 19. *n.* 108. Riccius *in prax. elect. res.* 42. *inp.* 4. Passerin. *loc. cit. num.* 32. Per procuratorem tamen possunt eligere *d. cap. quia propter. cap. si quis justo. de elect. in* 6. Barb. *loc. cit. a nu.* 100. dummodo absens sit legitime impeditus, & fides fiat de justo impedimento, saltem juramento. de quo vide *DD. cit.* si tamen votum datum per procuratorem non expresso legitimo impedimento fuit admissum ab omnibus Capitularibus nemine contradicente, non potest amplius in dubium revocari. Rot. *decis.* 169. *n.* 4. *&* 5. *p.* 19. *rec.* ubi Panorm. *in cap. quia propter* §. *illud. n.* 4. *de elect.* Barbos. *l. c. n.* 110. Passerin. *d. cap.* 10. *n.* 41. *seq.* qui citat Lavor. *de elect. tit.* 4. *c.* 17. *a n.* 30. *ad* 40. juxta quos proinde potest Capitulum hoc onus remittere. Procurator vero debet esse unus de collegio, & saltem in Ordine subdiaconatus. Riccius *l. c. nu.* 4. Barbos. *num.* 104. vide Tamburin. *de Jur. Abbat. tom.* 1. *disp.* 5. *q.* 4. *n.* 2. *&* 3. & is non potest dare votum nomine suo uni, & nomine alterius alteri, nisi fuisset procurator constitutus ad determinatam personam. Et extraneus procurator esse non potest, Capitulo non consentiente: neque omnis absens potest mittere procuratorem, sed qui est in tali loco, ubi commode potest vocari. Glos. & Canonistæ *in d. cap. quia propter.* ubi Barbos. *& lib.* 1. *de Jur. Eccles. cap.* 19. *num.* 108. Passerin. *loc. cit. n.* 37. ubi Rot.

IV. Excommunicati, suspensi, interdicti, & irre- 22
gulares eligere non possunt (sermo est de excommunicatis non toleratis) aliter electio non valet. Innoc. Abb. *in cap.* 2. *de postul. Prælat.* Suarez *de cens. dis.* 14. *sect.* 2. *numer.* 17. Castellin. *de elect. cap.* 5. *num.* 28. Covar. *in cap. alma mater. part.* 1. §. 7. *num.* 9. Barbos. *loc. cit. a nu.* 56. Navar. *cons.* 11. *juxta meam impressionem. de elect.* quia gesta per excommunicatum non valent. Passerin. *loc. cit. num.* 65. Et si excommunicatus sine magno periculo, capitulo expelli non potest, electores debent protestari, se nolle illi jus eligendi communicare. DD. apud Passerin. *loc. cit. nu.* 68. Quoad suspensum vero requiritur, quod sit suspensus ab officio; quia nomine officii intelligitur omne exercitium Clericatus: secus si tantum esset suspensus a Beneficio. Glos. *in cap. cum Vintoniensis,* §. *nos igitur. verb. admiserant. de elect.* ubi Panorm. *n.* 10. Passerin. *loc. cit. a n.* 90.

V. Voce privatus eligere non potest, si per senten- 23
tiam,

tiam, & Juridice fuit privatus, & talis potest expelli ex capitulo, etiam violenter, si sine scandalo fieri potest: quia tunc non privari non dicuntur violentiam inferre, sed suam possessionem defendere, quam perturbat privatus per sententiam, si velit electioni interesse. Panorm. *in d. cap. cum Vintoniensis, de elect.* Castellin. *in addit. ad cap. 5. num. 78.* Limit. nisi privatus in tempore appellasset; quia appellatione pendente non potest privatus repelli ab electione. *arg. cap. venientes 19. de Jurejur.* Passerin. *de elect. cap. 10. nu. 127.* ita neque infames, nisi sint infames infamia facti tantum, quæ non fovetur a jure, quales non repelluntur, sicut nec infamis infamia juris, qui non fuit sententiatus, vel declaratus. vide Passerin. *l. c. n. 142.*

24 Notandum tamen, quod Electores excludi non possunt prætextu inhabilitatis, nisi inhabilitas sit notoria, quæ nulla tergiversatione celari possit. *ut supra nu. 15.* & Passerin. *de elect. cap. 11. num. 73.* Abbas *in cap. 2. de postulat. Prælat. n. 15.* Gonzalez *in cap. inter universas. n. 12. de elect.* Lavorius *de elect. c. 17.*

25 Diximus, furiosum eligere non posse; quia electio debet esse actus liber: sed oritur difficultas, an electio coactata ex parte eligibilium per superioris præceptum, vel legem, aut consuetudinem ad certam personam, unam, vel plures, vel eum exclusione unius, vel plurium alias dignorum, sit ipso jure nulla? *Resp.* quod si fuit coactata ad unam tantum personam, est nulla ipso jure; quia est contra substantiam electionis, quæ esse non potest, ubi non sunt plura eligibilia, & contra libertatem Electorum. Castellin. *de elect. cap. 8. numer. 7.* Passerin. *eodem titulo cap. 2. a numer. 5.* si vero coactatio fuit ad plures, vel tres, valet electio; quia talis coactatio non valet, & Electores possunt contempta coarctatione eligere, quem volunt. Passerin. *loc. cit. a numer. 18.* ubi DD. Quamvis alii velint, electionem coactatam etiam ad plures esse nullam ipso jure. Panormit. *in cap. licet. 6. de elect.* Castellin. *de elect. cap. 3. n. 7.* Barb. *de Jure Eccles. lib. 1. c. 19. n. 233.* quorum sententia videtur probabilior, & conformior declarationi S. Congr. allatæ a Barbos. *loc. cit.* & quod non dicatur libera electio, si unica persona alias digna eligi prohibeatur, dicit Rot. *decis. 65. num. 6. p. 1. rec.* Neque valet consuetudo in contrarium. An ad certum genus personarum cum exclusione alterius generis coarctario fieri possit lege vel consuetudine, vide Passerin, *l. c. num. 45. & seq.* ubi quod non, regulariter, nisi mutando conditiones requisitas in eligendo. vide Barb. *loc. cit.* qui asserit esse nullam, & affert declarationem S. Congreg. *Rot. loc. cit.* Ita coarctatio ex parte eligentium facta auferendo vocem activam aliquibus Capitularibus non valet, nisi fuerit facta a S. Pontifice; quia privatio vocis activæ supponens culpam, & ita in pœnam, fieri non potest, nisi juris ordine servato. Passerin. *de elect. cap. 3. num. 5.* Hinc etiam facta per abusum Laicæ potestatis non valet, ut diximus *in prax. Elect. Abbat. litt. A. § 1. num. 9.* Dicitur facta per abusum Laicæ potestatis, si Laici requiruntur ut Coelectores, vel super certa persona eligenda requiritur eorum consensus, vel eorum minæ intervenerunt. Sperell. *dec. 181. num. 39.* Et gravantes illos, qui nolunt eligere certam personam, sunt ipso jure excommunicati, suspensi, aut interdicti respective ad personarum gravantium qualitatem. *cap. sciant cuncti. de elect. in 6.* & ibi Laym. Passerin. *loc. cit. cap. 4. q. 3. per tot.* Thesaur. *de pœn. Eccles. p. 2. verb. electio. cap. 7.* quæ pœna est latæ sententiæ, ut patet ex verbo. *ipso facto.* & ut de pœnis latis contra electum per abusum laicæ potestatis in illam consentientem, dicit. Passerin. *loc. cit. cap. 8. numer. 15. & infra num. 57.* cum quibus tamen Episcopus an possit dispensare, vide infra. *nu. 57.* quæ quidem procedunt tantum in electione ad Episcopatus, & prælaturas, quia de his loquitur *cap. quia propter. & cap. quisquis.* juxta Passerin. *loc. cit. num. 3.* quamvis aliqui apud eundem hæc extendant ad quamcumque dignitatem, & beneficia, & ut infra *num. 57.* quod videtur verius.

§. IV.

De loco electionis.

Electio Episcopi debet fieri intra ambitum Ecclesiæ 26
Cathedralis. *cap. quod sicut de elect. cap. qua fronte.* & ibi Glos. *verb. Canonicum. de appellat.* vel in choro Ecclesiæ *cap. cum nobis de elect.* Et si ob ingruentem necessitatem non potest peragi in Cathedrali, sufficit, quod major pars Capitularium conveniat, & statuat locum faciendæ electionis, ad quam minor pars debebit se conferre, aliter sine illis ad electionem procedi poterit. Abb. *in cap. bonæ. de elect.* Fagnan. *in cap. cum ex injuncto, de nov. oper. nunc. num. 19. & 20. cum seqq.* vide Passerin. *loc. cit. c. 12. q. 2. per tot.* Regulariter ergo debet fieri in Cathedrali; & si major pars Capitularium ob metum personalem absit, puta ob inimicitias privatas, minor pars non tenetur exire, & accedere ad majorem partem. Passerin. *loc. cit. cap. 12. q. 2. nu. 6.* ubi Vvaix. *p. 3. cap. 12. n. 3.* Absentes vero, si volunt eligere, debebunt mittere Procuratorem; quia præsentes regulariter constituunt Capitulum. Vvaix. *de elect. d. cap. 12. par. 3. n. 2.* si inquam metus est personalis ob inimicitias, quas habent absentes; si vero metus est realis, absentes non tenentur venire, nec mittere Procuratorem. Vvaix. *l. cit.* & Mandagot. *de elect. nov. Prælat. c. 13. litt. C.* Gl. *in cap. bonæ, verb. metuebant. de elect.* ubi Panorm. Dicitur vero metus realis, quando timetur impressio circa rem, puta circa electionis actum, scilicet violentia; tunc enim absentes possunt petere, ut mutetur electionis locus, & si denegetur, appellare ad superiorem. Porro locus, dummodo sit honestus, non est de substantia electionis. Passerinus *de elect. cap. 12. quæst. 3. n. 11.* & ita facta in loco interdicto valet. Passerin. *loc. cit. num. 16.* cum quilibet locus, ubi Capitulum est congregatum, dicatur Capitularis. Tamburin. *d. disp. 5. q. 6. n. 3.* & diximus in praxi *Coadjutoria. n. 35.* & late Antonel. *de loco legal. l. 1. cap. 17. per tot.*

Locus scrutinii, & Electorum debet esse separatus, 27
ne possint audire vocem scrutatorum; dummodo a longe Electores possint videre scrutatores. Passerin. *de elect. cap. 18. nu. 3.* Vvaix. *eodem tit. par. 3. cap. 25. num. 2.* Hinc non obstat valori electionis, si Capitulares in loco solito Capituli congregati post electos scrutatores ad alium locum contiguum se conferant, & inde ad dandum votum singuli redeant singulariter, donec, votis per scrutatores inter se collatis, omnes denuo ad locum Capituli redeant ad audiendam communem electionem. Vvaix. *loc. cit.* Mandagot. *tom. 15. tract. de elect. nov. Prælat. c. 24.* Zerol. *in prax. Episc. verb. Electio, in formula instrumenti electionis.* ibi: *e loco illo, nimirum Capitulo, ad alium contiguum recedentes &c. circa med.* Passerin. *loc. cit. & c. 19. sub num. 4.* & ita habet consuetudo generalis Germaniæ, & declaravit S. Congreg. Consistorialis, ac confirmavit, tanto magis, quod electio communis, in qua consistit essentia electionis, fiat coram omnibus in eodem loco congregatis: & hæc Germaniæ praxis tanto magis est approbanda, quod multæ electiones, ob loci Capitularis angustias, secretæ esse non possent, maxime si fierent auriculariter. vide P. Reiffenstuel. *de elect. l. 1. tit. 6. § 5. n. 114.* ubi plura.

§. V.

De tempore ad eligendum.

Tempus ad eligendum incipit a die notitiæ vacationis Ecclesiæ, sive per mortem, sive per translationem. 28
cap. quia diversitatem, de concess. præb. Garz. *de Benef. part. 10. c. 2. n. 15.* Pax Jord. *l. 10. tit. 12. num. 2.* Tambur. *de Jur. Abb. disp. 5. q. 7. n. 4. tom. 1.* Castellin. *de elect. loc. cit. nu. 2.* Passerin. *de elect. c. 13. q. 3. n. 16.* etiam quoad Regulares, nisi particularia statuta aliter disponant. Sufficit autem notitia præsumpta. *DD. mox cit.* quod de jure communi est trimestre in electione Prælatorum; in aliis vero beneficiis, est semestre. Passerin. *loc. cit. num. 19.* ubi tamen *numer. 20.* quod quilibet debeat servare sua statuta, qui quidem terminus restringi potest, sed non dilatari. Passerin. *loc. cit. q. 5. n. 33.*

Si

29 Si vero electione facta intra annum, illa fuerit ex quavis causa reprobata, vel electus noluerit consentire, vel post consensum renunciaverit juri suo, eligendi potestas revolvitur ad electores cum eodem termino. Passerin. *n.* 40. & ut infra *n.* 52.

30 Electio potest haberi etiam die festo; quia est actus extrajudicialis. Passerin. *loc. cit. numer.* 45. & ex causa rationabili potest haberi etiam de nocte. Cuchus *lib. 4. de elect. num.* 22. Navar. *lib. 1. conf.* 8. Passerin. *l. c. q.* 8. *per tot.*

§. VI.

De assumptione scrutatorum, scrutinio, & de qualitatibus eligendi.

31 Scrutatores debent assumi per electionem vocalium, in qua tamen electione non est necessario servanda forma *cap. quia propter*. Passerin. *loc. cit. cap.* 16. *num.* 11. isti debent esse ex Collegio. Passerin. *l. c. nu* 16. ubi DD. Tamburin *de Jur. Abb. tom.* 1. *disp.* 5. *q.* 6. *n.* 9. vide etiam infra *n.* 60. & 61. numero tres, nisi electores sint minus quam quatuor; quia tunc sufficiunt duo: & si vocales sunt tantum duo, sufficit unus. Passerin. *nu.* 19. Neque plures quam tres esse possunt. DD. apud Passerin. *loc. cit. nu.* 21. Barb. *in cap. quia propter*. Tamburin. *de Jure Abbatum to.* 1. *dis.* 5. *quest.* 6. *n.* 7. Castellin. *de elect. c.* 4. *nu.* 63. Scrutatores non debent esse cæci, nec surdi. Passerin. *loc. cit. nu.* 31. Item debent esse fide digni, licet hæc dignitas non sit de substantia. Idem *nu.* 32. & illis est credendum, nisi unus ex scrutatoribus cum Notario, qui electioni, licet non de necessitate, interesse potest, contrarium affirmet, vel cum Notario omnes Electores concordarent. Idem. *n.* 41. plura de electione scrutatorum, vide apud Passerin. *d. c.* 66. *q.* 4. & *per tot.*

32 Scrutinium potest esse auriculare, vel fieri per schedas; quia Concil. Trid. in hoc non revocavit Lateran. *in dicto cap. quia propter*. Passerin. *loc. cit. cap.* 17. *num.* 4. & ut supra. *num.* 7. & hoc etiam quoad Prælatos regulares, vel Abbatissas. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 4. *n.* 190. Tamburin. *de Jure Abbatum to.* 1. *disp.* 5. *quest.* 6. *n.* 10. Castellin. *de elect. cap.* 4. *n.* 4. Passerin. *loc. cit.* modo fiat per vota secreta, ut fieri debet. Garz. *de Benef. p.* 5. *c.* 4. *n.* 183. ubi *n.* 184. quod electio sit nulla, si unus solus votum manifestaret. Et licet unus, vel plures Electorum ante scrutinium dixerint, quem velint eligere, electio non redditur nulla, quia potuit alium eligere. Garz. *de Benef. part.* 5. *c.* 4. *a nu.* 196. Item si post electionem unus vel alter manifestet suum votum: ita Navar. *l.* 1. *conf.* 4. *de elect.* Castellinus *d. c.* 4. *n.* 3. Barb. *de Jure Eccles. l.* 1. *c.* 19. *n.* 209. nisi culpa, vel dolo totius, vel majoris partis Capituli vota publicentur, vel publicatio votorum fiat in ipsa electione; quia tunc non dicitur facta per vota secreta. Idem dic, si unius solius voti publicatio fiat in electione consentiente toto Capitulo, vel majore parte, alias minor pars, majore invita, posset nullam reddere electionem, & aperiretur via fraudibus & violentiis. Passerin. *loc. cit. num.* 13. *c.* 17. Votum vero publice datum vel a majori parte, vel certe de majoris partis consensu est nullum ipso jure tanquam datum contra formam & decretum irritans, & vitiat electionem, licet ignoranter sit datum. Passerin. *num.* 15.

33 Porro vota eligentium debent esse certa, & determinata, pura, & gratuita *cap. in nomine Domini. dist.* 23. Barb. *ad cap.* 2. *de elect. in* 6. Sylvester *verb. electio.* 2. *n.* 6. Lavor. *de elect. cap.* 19. *n.* 60. Passerin. *c.* 18. *n.* 16. aliter vota sunt ipso jure nulla, neque numeranda, ac si non essent de Capitulo *cap. in elect. in* 6. ac renunciassent, vel exivissent de Capitulo. Passerin. *l. c. num.* 24. ubi Navar. *lib.* 1. *conf.* 7. *de elect.* qui tamen votum dedit alternativum, conditionale, vel inutile, ante publicationem scrutinii potest pœnitere, & dare aliud votum; quod tamen procedit duntaxat in scrutinio auriculari; nam schedæ semel missæ in urnam revocari non possunt: sicut in scrutinio auriculari electores, ante publicationem illius possunt variare, non vero in scrutinio per schedas. Passerin. *n.* 30. nisi major pars vocalium petat scrutinium non publicare; quia vult votum variare, & ideo petat schedas daras comburi. vide etiam Riccium *in prax. elect. ref.* 48. *in p.* 4.

34 Si vero post publicationem scrutinii ante communem electionem, electio appareat nulla, ut quia intelligibilis fuit electus, potest scrutinium revocari, & aliud procedi. DD. *in cap. Ecclesia vestra, de elect.* Vvaix. *de elect. p.* 3. *c.* 3. *q.* 5. Cuchus *l.* 4. *tit. de elect. n.* 243. Lavor. *de elect. c.* 19. *n.* 112. Passer. *d. c.* 18. *n.* 38. quo casu etiam unus solus potest resistere futuræ electioni communi, & ne fiat, protestari, & si fiat, ab ea appellare. Lim. si scrutinium non esset ipso facto nullum, sed tantum annullandum; quia ad scrutinium, licet annullandum, debet sequi electio. Passerin. *num.* 40. In scrutinio auriculari prius scrutantur se ipsos scrutatores: ita ut duo scrutentur votum tertii. Rot. *dec.* 574. *num.* 34. *p.* 4. *rec. tom.* 3. cum vero dantur schedæ, possunt etiam post electores dare schedas suas. DD. apud Passerin. *l. c. nu.* 47. & *seq.* Panorm. *in cit. cap. quia propter*.

35 In scrutinio per schedas ante omnia scrutatores debent numerare schedas, & videre, an numerus schedarum correspondeat numero eligentium: & si non concordant, debent schedæ comburi, & habendum novum scrutinium. Passerin. *numer.* 65. Si vero concordant, debent ab omnibus scrutatoribus legi, & describi illi, qui nominati fuerunt, aliter electio esset nulla, utpote contra formam *cap. quia propter*. Barb. *de Jur. Eccles. cap.* 19. *num.* 213. Castellin. *de elect cap.* 3. *numer.* 16. Passerin. *numer.* 66. ubi DD. & Rot. *decis.* 389. *n.* 30. *p.* 6. & *dec.* 244. *nu.* 4. *p.* 8. *rec.* & licet non videatur de substantia, quod omnes scrutatores vota scribant, tamen consultius est, quia unus potest errare. Passerin. *l. c. n.* 67.

36 Scrutinium est publicandum ab uno ex scrutatoribus nimirum a primo ex honestate, & hoc ideo, ut sciri possit, quis eligi debeat, dicendo v. g. *Titius habuit vota tria, Cajus sex &c.* ut infra *n.* 64. & *seqq.* Passerin. *c.* 19. *n.* 3. & 4. Collatio debet fieri numeri ad numerum, meriti ad meritum, & zeli ad zelum, quæ tamen procedere potest in scrutinio auriculari, non vero per schedas, in quo fit collatio numeri ad numerum. late Passerin. *d. c.* 19. *a n.* 7. & 20. ubi quando id procedat, & infra. *n.* 40. & 65.

37 Eligendus debet habere usum rationis; hinc perpetuo amens non potest valide eligi, secus amens ex causa transeunte, sicut solitus inebriari; quia tales sunt irregulares, nec possunt ad ordines promoveri. Farinac. *in fragment. crim. p.* 7. *litt. C. nu.* 252. Barb. *de offic. Episc. alleg.* 28. *num.* 11. & *in cap. a crapula. n.* 2. *de vit. & honest. Cler.* Lavor. *de elect. cap.* 16. *n.* 79. Passerin. *cap.* 25. *n.* 10. & 11. Ita dæmoniaci, & arreptitii. Item *l. c. nu.* 12. Debet habere scientiam sufficientem, quia ignorantia reddit ineligibilem: quanta debeat esse scientia, est arbitrarium. Idem *num.* 16. Tanta esse debet, ut electus possit, si velit, in substantialibus non errare, & de Jure Ecclesiastico sufficit, quod sciat legere, & scribere, in ea lingua, quæ est necessaria ad exercitium sui officii. In Episcopo quanta debeat esse, vide *cap. cum in cunctis*. 7. *de elect.* Concil. Trid. *sess.* 7. *c.* 1. *de reform.* & *sess.* 22. *c.* 1. & 2. Passerin. *n.* 25. Debet esse Catholicus, hinc carens Baptismo est ineligibilis. Sicut etiam illegitimi sunt ineligibiles: non sunt vero illegitimi, qui sunt nati de matrimonio nullo, sed secundum usum gentis valido; neque nati ex matrimonio occulte nullo, & bona fide contracto, *cap. ex tenore*, 14. *cap. cum igitur*. 2. & *cap. pervenit*, 11. *qui fil. sint legit.* ubi Panorm. Put. *dec.* 77. *lib.* 2. Passerin. *loc. cit. num.* 109. Vel legitimati; tales enim possunt eligi, modo sint legitimati canonice ab habente potestatem Ecclesiasticam. Præterea sunt ineligibiles, qui habent infirmitatem perpetuo impedientem exercitium officii, ad quod eliguntur. Concil. Trid. *sess.* 22. *cap.* 4. *de reform. cap. nisi cum pridem. de renunc.* & *tot. tit. de cor. vitiat.* & *de Cler. ægrot.* Passerin. *num.* 416. Debet eligendus ad minimum esse subdiaconus in ordine ad Episcopatum, & ad Prælaturam Regularium debet esse professus. Passerin. *d. c.* 25. *nu.* 345. & 352. ad Episcopatum eligendus debet habere 30. annos completos. Barb. *de Jur. l.* 1. *c.* 8. *n.* 105. Passerin. *l. c. num.* 434 Menoch. *de arbitr. cas.* 427. *num.* 24. Ad Prælaturam vero Regularium sufficiunt 25. anni inchoati. Tambur. *de Jur. Abb. disp.* 5. *q.* 9. *n.* 3. *tom.* 1. Passerin.

ferin. *numer.* 436. Castellin. *de elect. cap.* 11. *numer.* 8. quamvis in supremis Regularium Generalibus, aut in habentibus Jurisdictionem quasi Episcopalem saltem de honestate requirantur juxta Tamburin. *loc. cit.* 30. anni, ut in *Episcopo*, quæ ætas computatur a die nativitatis. Covar. *in* 4. *p.* 2. *c.* 8. §. 2. *num.* 3. Passerin. *num.* 439. Excommunicati sunt ineligibiles, nec sufficit absolutio post electionem obtenta ad illius valorem *arg. cap. dudum.* 22. *de elect.* Passerin. *d. c.* 25. *num.* 458. ubi Garz. *de benef. p.* 7. c. 13. *num.* 8. & alii; licet ipse electus, & electores ignorent excommunicationem. Lavor. *de elect. c.* 16. *nn.* 86. Panorm. *in cap. pen. de Cler. excom.* Cassad. *dec.* 1. *de preb. num.* 1. & 5. Navar. *conf.* 13. *de Cler. excom. num.* 4. Garz. *de Benef. p.* 7. *d. cap.* 13. *nu.* 9. Glos. *in cap. Apostolica. verb. probabili. circa med. de Cleric. excom. ministr.* & ibi DD. *cap. postulastis. eod.* DD. apud Garz. *loc. cit.* Covar. *in cap. alma. p.* 1. §. 7. *n.* 3. & procedunt hæc etiam in excommunicatione minore, quæ irritat ipso jure electionem, etiamsi sit ignorata, secundum Covar. *in d. cap. Alma mater. p.* 1. §. 8. *num.* 3. Garz. *loc. cit. num.* 27. & ut supra diximus in verbo *Censura. n.* 76. quamvis contrarium teneat Passerin. *loc cit. n.* 475. ubi quod sit irritanda. Ita suspensus ab officio non potest valide eligi, neque interdictus. Passerin. *a num.* 477. Irregularis, licet valide eligatur, tamen electio irritari potest, vide DD. pro & contra apud Passerin. *loc. cit. a num.* 510. Infamis infamia Juris est ineligibilis, si vel delictum, propter quod infamia incurritur, sit notorium, vel per sententiam declaratoriam publicum: & infamia ex delicto notorio, per pœnitentiam triennalem aufertur. Passerin. *num.* 563. Neque privatus voce passiva eligi potest, aliter electio non valet, si fuit privatus per sententiam, a qua non fuerit appellatum; nam appellatio suspendit sententiæ effectum. *cap. venientes. de jurejurando.* & ita illa pendente condemnatus potest eligi. Passerin. *l. cit. nu.* 602. Tandem neque alterius Ecclesiæ sponsus eligi potest. Passerin. *c.* 24. *de postul.* de quo infra in verbo *Postulatio*. Et si electio fuit cassata vitio personæ, non potest amplius eligi, etiam in alio loco, Abb. *in cap. qualiter, de elect.*

38 Etiam indigni eligi non possunt, quales sunt illiterati, criminosi habituati, ambitiosi &c. aliter eligentes indignum scienter privantur jure eligendi, secus si ignoranter elegerunt. *cap. cum in cunctis de elect. pro prima vice tamen tantum.* Passerin. *cap.* 29. *num.* 73. & quamvis in dubio electio de indigno præsumenda videatur ignoranter facta, cum in dubio benignior interpretatio sit facienda, & delinquere nemo præsumatur, ad tradita in *L. ea quæ* 153. *ff. de R. J.* tate Menoch. *de præs. lib.* 5. *præsumpt.* 2. *per tot.* in hoc casu tamen, quod hæc scientia de facili præsumatur, docent Barbos. *de Jur. Eccles. d. lib.* 1. *cap.* 19. *nu.* 68. Riccius *in prax. p.* 2. *res.* 441. *a num.* 7. quos sequitur Passerin. *loc. cit. cap.* 29. *sub nu.* 78. cum electores teneantur inquirere de moribus eligendorum, & ignotos non eligere; quia tamen subinde delicta indignitatem inducentia secreto committuntur, aut in absentia &c. ideo *DD. cit.* id relinquunt arbitrio Judicis, & in omnem eventum possent electores ignorantiam probare juramento. Glos. *in cap. innotuit. verb. ignorantiam. de elect.* & ibi Barbos. *num.* 26. & alii apud Passerin. *loc. cit. num.* 55. & quod electores ab hac pœna excusentur, licet ignorantia esset crassa; quia hæc quamvis non excuset a culpa, excusat tamen a pœna, tenent DD. apud Passerin. *loc. cit. numer.* 78. quamvis hæc esset ab allegantibus probanda. Passerin. *d. num.* 55. & *glos. cit.* Præterea eligentes scienter indignum sunt per triennium suspensi, sermo est de eligentibus ad Episcopatum & superiores dignitates. Thesaur. *de de pœn. Eccles. par.* 2. *verb. electio. cap.* 3. Passerin. *loc. cit. numer.* 91. *cap. cum in cunctis*. §. *ult: de elect.* quod an in omnibus electionibus procedat, vide *DD. cit.*

39 Quæres quid dicendum de illo, qui Electores sollicitat pro sua electione, eorum vota directe, vel indirecte procurans, erit ne eligibilis? Resp. omnino negative. Abb. *in cap. per inquisitionem. de elect.* Passerin. *loc. cit. num.* 75. *quæst.* 6. & *cap. cum post petitam de elect.* quia talis vota pro se sollicitans reddit se indignum. Diana *par.* 2. *tract.* 16. *res.* 37. Donat. *in prax. par.* 3. *tract.* 1. *quæst.* 11. & talis electio irritatur ut patet ex *juribus cit.* quia incurrit crimen ambitionis. Sollicitatio vero votorum pro aliis Dignis, vel dignioribus non est illicita. Passerin. *l. c. num.* 54. & *tot. cap.* 6. ubi late de hac materia.

§. VII.

Miscellanea ad Praxim & formam servandam in electione, & alia &c.

40 Electio ut valeat, requiritur nedum majoritas votorum, sed etiam sanioritas, uti etiam in aliis dispositionibus Capitularibus. Desumitur vero sanioritas tum ex persona electi, tum eligentium, scilicet merito, prudentia, & zelo. Abb. *in cap. Ecclesia vestra de elect.* & hæc duo nempe sanioritas, & majoritas requiruntur copulative. Porro sanioritas desumitur ex dignitate, ætate, antiquitate majore eligentium, & ordinibus *cap. dudum.* 22. & *cap. in Genesi. ubi Abb. de elect.* late Passerin. *loc. cit. cap.* 19. *a num.* 20. Limita, si ex una parte esset majoritas notabilis uti ex duplo, vel si sanioritas non multum excederet, quia tunc majoritas vinceret, & haberet pro se præsumptionem, quod sit sanior. Passerin. *loc. cit. num.* 20. Rot. *dec.* 171. *num.* 4. *p.* 19. *rec.* & ibi DD. hinc ad effectum annullandi electionem ob contradictionem minoris, sed sanioris partis debet constare, quod minor pars sit sanior. Rot. *loc. cit. num.* 3. ubi alia Rota coram Coccin. *decis.* 2088. *num.* 37. & *decis.* 2341. *num.* 38. & 39. Lim. præterea si electio a minore parte fuisset facta de digno, & a majore de indigno. Abb. *in cap. dudum. de elect.* Passerin. *l. c.*

41 Publicatio electionis in Capitulo, quæ est idem ac electio in communi, licet sit de forma validitatis, tamen publicatio extra Capitulum populo facienda non est de substantia & valore illius. Passerin. *numer.* 34. *d. cap.* 19. Innocent. Panormit. Jo. Andr. *in cap. quia propter* §. *electiones. de elect.* Vvaix. *de elect. par.* 3. *cap.* 37.

42 Electio est nulla, si Electus consensit ante electionem, vel ante scrutinii publicationem. Lambertin. *de Jurepatr. lib.* 2. *par.* 1. *quæst.* 9. *art.* 13. *numer.* 4. Cuchus *lib.* 4. *de elect. num.* 324. Tamburin. *de Jure Abbatum to.* 1. *disp.* 5. *quæst.* 22. Passerin. *de elect. cap.* 20. *numer.* quia incurrit crimen ambitionis; tamen consentiente Electo post scrutinii publicationem non corruit electio; quia non est contra ordinem *in cap. quia propter.* præscriptum, neque ambitio incurritur. Passerin. *loc. cit. n.* 16.

43 Electus vero intra mensem tenetur consentire electioni, vel repudiare, aliter privatur, vel cadit jure suo. *cap. cupientes de elect. in* 6. de hoc vide Petr. Gregor. Tholosan. *de elect. cap.* 18. *pro tot.* Tamburin. de Jur. Abbat. *tom.* 1. *disp.* 5. *q.* 7. *n.* 5. & 6. si vero electus est regularis, mensis currit a die consensus ab illius superiore præstiti. *cap. si religiosus. de elect. in* 6. DD. apud Passerin. *l. cit. c.* 21. *a n.* 23.

44 Facta per inspirationem ut valeat, debet esse facta ab omnibus consentientibus in unam partem, dummodo fiat sine præcedente tractatu de certa persona. Vvaix. *par.* 3. *c.* 16. *n.* 3. Abb. *in d. cap. quia propter.* Sylvester verb. *Electio* 2. *num.* 28. Passerin. *de elect. cap.* 23. *quæst.* 1. *seq.* & si unus est absens & contemptus, non dicitur facta per inspirationem; licet contemptus illam postmodum ratam habeat. *DD. mox cit.* & Passerin. *ut supra quæst.* 2. Tusch. *litt. E. conclus.* 74. *n.* 2. Facta per inspirationem, si vere constet, quod fuerit facta per inspirationem, non eget confirmatione; secus in dubio. Passerin. *l. c. quæst.* 3.

45 Quæres primo, an electus nulliter teneatur in foro interno dimittere officium. Resp. affirmative, ita communis apud Sperell. *decis.* 162. *num.* 27. (quamvis ipse contrariam sequatur) quia dispositio *cap. quia propter.* inducens formam electioni, est justa, & ita in utroque foro servanda, juxta DD. & signanter Covar. *in c. cum esses. a n.* 6. *de testam.* Felicianus a Solis *de cens. to.* 2. *lib.* 1. *cap.* 8. *numer.* 7. Scaccia *de cambiis*. §. 1. *quæst.* 1. *num.* 535. Rota *decis.* 205. *nu.* 8. *par.* 1. *divers.* Suaz. *de LL. lib.* 3. *cap.* 23. & *lib.* 5. *cap.* 24. & *lib.* 6. *cap.* 7. apud quos innumeri alii, quidquid sit, quando lex est fundata in aliqua præsumptione particulari.

Quæ-

46 Quætes fecundo, an Electus poffit ftatim administrare in fpititualibus, & temporalibus. Refpondetur affirmative, fi fuit electus in Concordia extra Italiam, etiam ante confirmationem. Abb. *in c. innotuit, & cap. nihil. de elect.* VVinzler. *tit. 5. de Jure Epifcop. Germaniæ.* Pithing *lib. 1. tit. 6. n. 303. verf. quare etiam.* Laym *in c. nihil. 44. de elect. nu.* 12. Limita quoad poftulatum. Dicitur vero electus in concordia, fi fuit electus a majore parte, quamvis quoad hoc non conveniant DD. nam quod debeat effe electus in concordia, id eft nemine difcrepante, tenent Fagnan. *in d. cap. nihil. n.* 12. *de elect.* & citat Glof. *in Clem. ne Romani* §. 1. *in verb. concorditer. eod.* clarius Glof. *in c. cupientes.* §. *ad hac. in verb. concordem. eod. in 6.* & Compoftel. *n. 4. in verb. in concordia. in d. cap. nihil.* & alios Abb. *in d. cap. nihil n. 4.* Gemin. *in d. cap. cupientes.* §. *ad hac. num. 7.* & ibi Franc. *num.* 3. & alii; quos citat Pafferin. *de elect. cap. 33. n.* 129. tamen Pithing *loc. cit. n. 297.* Laym. *in d. c. nihil. n. 6.* contrarium verius judicant: ubi quod ad hunc effectum electio in concordia facta dicatur, fi vel omnes, vel major, & fanior pars confenferit, ita ut pars minor, fi nullam juftam caufam contradicendi habeat, confentire, & approbare debeat, & fic nullus adfit legitimus contradictor; hos fequitur P. Reiffenftuel *dict. tit. 6. de elect. n. 49.* ita etiam Pafferin. *d. n.* 129. ubi, quod contrariæ fententiæ jura procedant in iis actibus, qui fiunt a pluribus, ut a fingulis, non vero in iis, qui fiunt a pluribus jure Collegii, in quibus fufficit confenfus majoris, & fanioris partis. De reliquo, quod excepto cafu, quo electus in concordia eft in remotis, puta extra Italiam, electus non poffit administrare, & pœnas contra taliter adminiftrantes, vide tex. & DD. *in d. cap. nihil. de elect.* late Pafferin. *d. cap. 33. per tot.* Fagnan. *in d. cap. nihil.* Gonzal. *in cap. nofti, & in cap. transmiffam. eod. tit.* & alios paffim.

47 Electio debet fieri de Digniore non tamen ad valorem. Concil. Trid. *feff. 24. cap. 1. de ref.* ne omnis electio calumniam pati poffit, & aperiatur janua infinitis litibus. Barb. *de Jure Ecclef. libr. 1. capit. 19. a num.* 134. Pafferin. *de elect. toto cap.* 30. Marefcot. *lib. 3. var. ref. cap. 21. num.* 52. Mant. *de conject. libr. 11. tit. 7. n.* 12.

48 Electio in qua non privati cum privatis jure eligendi ob delictum, elegerunt, fi hæc accepit validitatem ab electione privatorum, uti fi non privati erant pauciores, dicitur diftincta & nova electio, licet non habuerit effectum ob Electi diffenfum, ad effectum ut delictum privatorum dicatur purgatum, & privatio extinguatur. Abb. *in cap. cum Vintonien. de elect.* Pafferin. *de elect. cap. 29. num.* 80. 81. & 82. ubi ad explicationem eorum, quæ fupra diximus *num.* 38. quod nempe eligens fcienter indignum privetur jure eligendi pro prima vice, late explicat, quænam fit dicenda prima vices, feu prima electio, qua privatus eft.

49 Debet fieri ex redditibus, vel fumptibus Prælaturæ vacantis. *cap. ut præterita. de elect. cap. cupientes* 16. §. *ad hac de elect. in 6.* fermo eft de expenfis neceffariis, & non fuperfluis & infra *num.* 83. Et ad illam Capitulum non poteft admittere extraneos. Pafferin. *de elect. cap.* 3. 10. & 14. *n.* 23. nifi extraneus fit in quafi poffeffione juris eligendi. Barb. *in cap. cum Ecclefia de caufa poffeff. num.* 20. Pafferin. *loc. cit. nu.* 28. Poteft tamen idem Capitulum eligere extraneum, quamvis in gremio fit idoneus, quia poteft renunciare favori fuo. *cap. fi diligenti. de foro compet.* fed vide late Pafferin. *cap. 25. tot. quæft. 58. n.* 648. Si vero electio fieret a fuperiore jure devoluto, debet fieri de uno ex gremio, ne fiat injuria Capitulo. Abb. *in cap. per inquifitionem. de elect.* fi ex gremio adfit idoneus. Pafferin. *d. cap. 25. n.* 660.

50 Quamvis electioni fit præmittenda Miffa, & Communio, hæc tamen non funt de fubftantia electionis. Tamburin. *de Jure Abb. difp. 5. tom. 1. q. 6. num.* 34. Barb. *de Jure Ecclef. lib. 1. cap. 19. n.* 181. Lavor. *de elect. cap. 19. num.* 43. Pafferin. *de elect. cap. 15. nu.* 3.

51 Jus eligendi non devolvitur ad fuperiorem ex eo quod Electores intra debitum tempus non elegerunt, fi inter illos pendet lis fuper poteftate eligendi; quia per illos non fterit, & ideo non poffunt dici negligentes. Abb. *in cap. quoniam de Jurepatron. numer.* 6. Ceffante vero lite prædicta fi intra tempus legitimum Canonici non conveniunt, devolvitur ad fuperiorem propter eorum negligentiam; cum verum fit dicere, eos non providiffe tempore debito. *cap. 2. de conceffione preben.* Abbas *in cap. cum Ecclefia de elect.* nimirum poft tres menfes. Barb. *de poteft. Epifc. p. 3. alleg.* 126. *a n.* 38. Idem dic de compromiffariis. *cap. fi compromiffarius. de elect. in 6.* nam fibi imputent Electores, quod in tales compromiferint, fi vero compromiffarii elegerunt ignoranter indignum, tunc devolvitur ad compromittentes ut fupra *n.* 5. quia tunc cum compromiffarii functi fuerint officio fuo, non poffunt amplius fine novo compromiffo eligere, nifi illorum electionem promittentes fcienter ratam habuerint; tunc enim electio devolveretur ad Superiorem; fi vero fcienter elegerunt indignum, funt fufpenfi ab officio per triennium, fed compromittentes nullam pœnam incurrunt, juxta *cap. fi compromiffarius;* fi vero aliquot ex compromiffariis elegerunt indignum, ad alios propterea non devolvitur electio, fed ad Capitulum, modo minor pars elegerit dignum.

52 Electione tempore debito celebrata, fi electus aut non confentit, aut renuntiat, aut moritur, aut ob occultum ejus vitium electio irritatur, Electores habent integrum tempus ad eligendum, quod currit a die renuntiationis, aut irritationis. *cap. fi electus. 26. de elect. in 6.* P. Anacletus Reiffenftuel *lib. 1. tit. 6.* §. 11. *n.* 282. Pafferin. *de elect. c. 13. n.* 40. Caftellin. *de elect. c. 6. n.* 7. Mandag. *de elect. par. 1. cap. 1.* P. Pirhing *lib. 1. tit. 6. fect. 5. nu.* 246. Petr. Gregor. Tholofan. *tit. de elect. cap. 18. num.* 5.

53 Jus eligendi Epifcopum de Jure Divino pertinet ad S. Pontificem, ad quem fuit dictum, *pafce oves meas*, & licet Apoftoli habuerint hanc poteftatem a Chrifto, tamen illam non tranfmiferunt ad fucceffores, quia erat perfonalis. Diana *par. 10. tract. 1. ref.* 1. nec unquam pertinuit ad populum, qui quamvis interveniret electioni, non tamen interfuit ut eligens, fed ut atteftans fufficientiam & Dignitatem eligendi, & ut confentiens electioni a Clero factæ. Diana *loc. cit. ref.* 2. *& feqq.* Duallius *de poteft. Pontif. par. 3. cap. 6.* Fuit hæc poteftas aliquando apud Principes ex connivenția Pontificum, & eorum præpotentia, quibus contradicere tunc non poterant, quorum auxilio egebant contra tyrannos. vide Dianam *l. c. ref.* 5. & 6. quam tamen, cum in fimoniacam pravitatem declinaret, abrogarunt Martinus I. & Nicolaus I.

54 Jus eligendi ad Beneficia competens Capitulo in Cathedralibus ob ejus negligentiam devolvitur ad Epifcopum, in cafum vero delicti, fi omnes deliquerunt conferendo indigno, devolvitur ad eundem Epifcopum, fi vero non omnes deliquerunt, devolvitur ad innocentes. *cap. gratum de poftul. prælat.* ubi Abb. etiamfi innocentes fint numero pauciores. *cap. dudum* 22. *de elect.* Abb. *in cap. cum in jure in fin. eod.* apud Rot. *dec. 219. num. 5. p. 9. rec. tom.* 1. ubi, quod id procedat, etiamfi jus eligendi duntaxat remaneat penes unum. Glof. *in c. fi forte. verb. fi forte ad fin. dift.* 65. quia pœna eligentium incapacem, non debet afficere innocentem. *arg. capit. quæfivit, de his, quæ fiunt a major. part. capit.* Barbof. *de Jur. Ecclef. cap. 19. n. 86. lib.* 1. Rot. *loc. cit. n.* 6.

55 Et poteft hic opportune quæri, an minor pars in aliquo Capitulo poffit jure concurrere cum majori parte ad eligendum indignum notorie talem, acquiefcendo &c. & negativam vide apud Dian. *p. 10. tr. 13. ref.* 31. ubi contrariam reprobat.

56 Redeundo ad requifita electionis, ex prædictis colligitur illa partim effe de fubftantia, quorum defectus, vel in unico requifito annullat electionem ipfo facto, ut fupra *n.* 6. alia vero de folemnitate electionis, quæ non annullant eandem ipfo facto, fed folum reddunt eam annullandam, fi fiat oppofitio a legitimo contradictore &c. Subftantialia autem ad decem reducit Pellizzarius *in manual. Regularium tom. 2. tract. 9. cap. 2. fect. 1. n. 6.* & quidem.

57 Pro primo requifito fubftantiali ponit, *ut electio fiat cum libertate;* quia ceffat electio, ubi adimitur libertas eligendi. *cap. ubi periculum.* §. *cæterum, de elect. in 6.* & de hoc requifito diximus fupra §. 3. *a num.* 19. & 25. ubi de electione coarctata, aut facta per abufum laicæ poteftatis, & late tractat Petr. Gregor. Tholof. *lib. 2. tit. de elect. cap. 5. per tot.* ubi etiam, an, & quomodo poffit Princeps fæcularis fe opponere electioni

ctioni alicujus certæ personæ. Et eligentes per abusum laicæ potestatis ab officiis, & beneficiis per triennium suspenduntur, & eligendi potestate privantur, & electio est nulla, Sperel. *decis.* 181. *numer.* 6. & consentiens electioni de se factæ per abusum laicæ potestatis privatur talis electionis commodo, ut supra diximus *num.* 25. & insuper remanet ineligibilis imposterum ad quamcumque dignitatem, donec cum eo dispensetur, ut est tex. *in capit. quisquis.* 43. *de elect.* Sperel. *loc. cit. num.* 5. 6. & 7. late Gonzal. *in d. capit. quisquis per tot.* ubi DD. & apud Fagnan. & Laym. *in d. cap. quisquis.* & quamvis Passerin. *de elect. cap.* 8. *numer.* 3. defendat, illum textum procedere duntaxat in electione ad Episcopatus, & Prælaturas, ex quo ille textus fit desumptus ex Concilio generali posito *in cap. quia propter*, quod loquitur tantum de similibus electionibus ad Episcopatus, & Prælaturas, tamen quia *d. cap. quisquis* indistinctè loquitur, ideo multi DD. contrarium defendunt, quod imò procedat in omnibus dignitatibus, beneficiis &c. ita Innoc. & Abb. *in d. cap. quis.* Castellin. *de elect. cap.* 5. *a num.* 84. Rodriquez *quæst. regul. tom.* 2. *quæst.* 52. *art.* 10. quos citat, & sequitur Sperel. *d. decis.* 181. *num.* 7. Suarez *tom.* 5. *in* 3. *p. disp.* 31. *sect.* 3. *num.* 14. *in fin.* Bonacin. *de censur. disp.* 3. *q.* 4. *p.* 5. *num.* 6. quos cum Azor. *lib.* 5. *cap.* 4. *quæst.* 28. pro hac sententia citat idem Passerin. *loc. cit.* Fagnan. *in d. cap. quisquis. sub num.* 3. *vers. procedit.* probat Laym. *eod. cap. num.* 8. textus *in capit. si quis deinceps.* 12. *caus.* 16. *q.* 7. ibi: *similiter etiam de inferioribus Ecclesiasticis dignitatibus constituimus.* & §. *si quis.* ibi: *vel alicujus Ecclesiastica dignitatis* & notat Glos. *ibid. in princ.* quod tamen possit in hoc Episcopus dispensare, dicunt DD. apud Passerin. *cap.* 8. *num.* 16. *de elect.* & Laym. *loc. cit. numer.* 6. quamvis contrarium late probet Fagnan. *in d. cap. quisquis. n.* 7. *seqq.* ubi etiam examinat, an istæ pœnæ sint latæ, vel ferendæ sententiæ, & Laym. *l. c. n.* 5.

58 Similiter nulla erit electio facta per metum cadentem in constantem virum. Glos. *in cap. bona memoria.* 2. *verb. metuebant. de elect.* & DD. apud Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *d. cap.* 19. *num.* 232. Fagnan. *in d. cap. quisquis. num.* 23. *seqq.* ubi remissive, differentia inter metum, & impressionem, non punientur tamen tunc eligentes per metum consentientes. Laym. *l. sup. cit. numer.* 10. Fagnan. *numer.* 27. apud quos alii.

59 Secundum substantiale requisitum a cit. Pellizzario positum, est, *quod omnes, qui debent, possunt, & volunt interesse electioni, simul congregentur in unum locum, ad hoc destinatum.* qualis vero debeat esse locus, diximus *supra* §. 4. & sic non esset sufficiens, si electores singulariter consensum præstarent, puta domi, vel alibi, sed debent in loco destinato collegialiter consentire; & de hoc tradit Petr. Gregor. Tholos. *d. tit. de elect. cap.* 15, *per tot.* & sunt textus *in cap. cum terra, de elect. cap in Genesi* 55. & *cap. in causis.* 31. *eod.* & alii.

60 Tertium substantiale requisitum est, *quod ex iis sic congregatis assumantur tres, aut etiam duo tantum* (si sint pauci electores) *qui singulorum suffragia scrutentur, seu perquirant.* & de hoc diximus supra §. 6. *nu.* 31. & quod scrutatores debeant esse tres, & non plures, dixit Rot. *decis.* 574. *num.* 10. *p.* 4. *rec. tom.* 3. ubi citat Abb. *in d. cap. quia propter. numer.* 13. *vers. tertium substantiale.* ubi de communi. & ibi Imol *numer.* 7. Innoc. *numer.* 4. cum aliis. Goffred. *in sum. tit. de elect. num.* 7. Hostiens. *in sum. eod.* §. *qualiter facienda. verb. sed verba Concilii.* VVaix. *de elect. p.* 3. *cap.* 23. Bertrand. *cons.* 187. *num.* 1. ubi de communi, & quod ab hac opinione non sit recedendum in consulendo, neque in judicando, & alios plures. Hinc si fuerint assumpti tres scrutatores de collegio, & etiam tres extra collegium, electio foret nulla; tum quia essent sex scrutatores; tum quia non essent omnes de collegio. dixit Rot. *loc. cit. n.* 5. & 6. quamvis quoad hoc ultimum, ex quo utile per inutile non vitiatur. *L.* 3. *ff. de testam. milit.* contrarium admiserit alia Rot. *decis.* 312. *num.* 33. *p.* 4. *rec. tom.* 2. & ibi Bal. *in d. cap. quia propter. num.* 2. *de elect.*

61 Et quod scrutatores debeant esse de Collegio, alias electio sit nulla, dicit pariter esse communem opinionem Rot. *d. decis.* 574. *n.* 13. & citat Abb. *in d. cap. quia propter. num.* 13. *vers. quartum substantiale.* & ibi Imol. *num.* 8. Jo. Andr. *num.* 11. Butr. *num.* 22. *vers. dicitur septimo.* & alios, ubi quoad utrumque membrum reprobat consuetudinem in contrarium. ita *a n.* 24. *seqq.* quamvis quoad hoc ultimum passim contrarium servetur in Germania, ubi eliguntur scrutatores Ecclesiastici etiam extra collegium, pro quo facit Rota *decis.* 312. *num.* 33. *p.* 4. *rec. tom.* 2. ubi admisit, quod circa scrutatores possit ex consuetudine tolli forma tradita *in d. cap. quia propter.* tutius tamen erit ad tollendam viam litibus servare formam *d. cap. quia propter*, ut notat Tholos. *loc. cit. cap.* 16. *n.* 2.

62 Quartum substantiale requisitum est, *quod hi scrutatores in secreto exquirant suffragia.* ut supra *n.* 32. & dicit Tholos. *d. cap.* 16. *num.* 3. Quintum substantiale ponit, *quod talis inquisitio fiat singillatim, non autem a pluribus simul.* quod vel maxime procedit in scrutinio auriculari, ut liberius loqui electores possint, ut notat Passerin. *de elect. cap.* 18. *q.* 2. *sub n.* 4. ubi, quod in scrutinio per schedas facto non vitietur electio, si tres, vel quatuor electores una simul comparerent, & schedulas in calicem ponerent, quamvis consultius, & securius sit, si singillatim veniant.

63 Sextum substantiale requisitum ponit, *quod omnium suffragia exquirantur, nullo prorsus prætermisso:* nam contemptus unius ex præsentibus redderet electionem ipso jure nullam, quamvis contrarium sit in contemptu unius absentis, ut supra diximus *n.* 15. & 16. & notat Tamburin. *de Jur. Abb. tom.* 1. *disp.* 5. *quæst.* 6. *numer.* 11.

64 Septimum substantiale requisitum ponit, *quod singuli scrutatores scribant per se, aut per notarium propria suffragia.* sed vide supra *num.* 11. & 35. & Tholosan. *d. cap.* 16. *num.* 8. Octavum substantiale requisitum est, *quod dicta suffragia sic scripta in continenti publicatur toti Capitulo, nullo actu contrario interjecto*, peracto enim scrutinio, non sufficit publicare, seu venire ad electionem communem, sed debent publicari etiam vota, alias electio est nulla. Rot. *decis.* 574. *num.* 46. *p.* 4. *rec. tom.* 3. DD. apud Passerin. *de elect. capit.* 19. *q.* 2. *per tot.* Tamburin. *de Jur. Abbat. d. disp.* 5. *q.* 6. *num.* 15. Tholosan. *d. cap.* 16. *n.* 11. & quidem coram tota congregatione electorum, ac statim, antequam divertant ad alios actus contrarios, unoque contextu, ut dicitur de testamenti factione *in L. heredes palam.* §. *fin. ff. de testam.* ita Tholos. *loc. cit.* & diceretur interruptio moralis, si interponeretur alius actus pertinens ad impediendam, sive differendam ipsam electionem: vel si absque aliqua causa cogente, Congregatio, non facta publicatione dissolveretur *arg. cap. cum post*, 46. *de elect.* Tamburin. *loc. cit.* Modus autem publicationis est, ut scrutator, cui hoc incumbit, ut supra *n.* 36. dicat v. g. *habemus Episcopum, Priorem &c. nam cum essemus decem. S. habuit vota sex. & V. vota duo, & P. votum unum, & aliud votum fuit album*, vel *alternativum*, vel *inutile &c.* ita Passerin. *d. q.* 2. *num.* 4. *ad fin.* Qua scrutinii publicatione facta amplius variare non licet. *cap. publicato* 58. *de elect.* nam electores jam functi sunt eorum officio, & ne aperiretur via fraudibus, & tolleretur jus quæsitum electionis, quod non licet. Tamburin. & Tholos. *ll. cit.* & sic procederetur ad ulteriora non obstante, ac remota quacumque appellatione. Passerin. *loc. cit. q.* 3. quod limitatur, si hæc publicatio nondum sit secuta; nam tunc potest quis mutare suum votum, si velit in scrutinio auriculari, *ut supra n.* 33. & si denegaretur, posset protestari, & appellare. vide Passerin. *loc. cit.*

65 Nonum substantiale requisitum ponit cit. Pellizzar. *quod facta publicatione prædicta fiat collatio numeri ad numerum, meriti ad meritum, zeli ad zelum.* ut supra *n.* 36. & 40. & *DD. ibid. cit.* quibus adde Tholos. *d. quæst.* 16. *de elect. a n.* 13. Tamburin. *d. q.* 6. *n.* 17. & quamvis in electione unanimi non sit facienda hæc collatio numeri ad numerum, meriti ad meritum, vel zeli ad zelum. Rot. *decis.* 574. *n.* 47. & 48. *p.* 4. *rec. tom.* 3. debet tamen fieri collatio meriti, numeri, ac zeli, ad videndum, an electus sit dignus, an habuerit sufficientia vota, sive omnia, sive majorem partem, an omnes electores habuerint votum &c. Tamburin. *loc. cit. n.* 17. Rot. *l. c. n.* 49. alias esset in arbitrio scrutatorum pronunciare quem malent. Similiter quando quis eligitur a duabus partibus. Rot. *cit.* in electionibus tamen Regularium teste Tamburin. *loc. cit.*

cit. n. 18. hæc collatio meriti ad meritum, ac zeli ad zelum est sublata per Concil. Trid. *sess.* 25. *de Regul. cap.* 6. ubi prohibet, ne vota eligentium unquam publicentur, quod fieri deberet, si hæc collatio facienda esset, & Passerin. *d. cap.* 19. *nu.* 17. Similiter collatio zeli ad zelum fit, dum, teste Tholosan. *l. c. d. c.* 16. *n.* 5. scrutatores interrogare diligenter debent electores, quare consentiant in eum, quem nominant, quove zelo, & ob quæ merita &c. quod non practicatur in scrutinio per schedas.

66 Decimum, & ultimum substantiale, quod ponit Pellizzar. est, *quod facta ea collatione fiat communis electio per unum de Collegio ab ipso destinatum ad talem effectum, & quidem nomine totius Capituli.* quæ publicatio fit his, vel similibus verbis: *placet vobis electionem publicari?* Resp. *placet*: deinde sic sequitur. *Ego N. nomine meo, & omnium electorum præsentium, qui mecum consenserunt, eligo in Prælatum &c. N. N. in nomine Patris &c.* quam formulam paulo latiorem, & fusiorem ponunt Tholos. *d. cap.* 16. *sub nu.* 17. Barb. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 19. *nu.* 225. & hæc publicatio potest committi vel primo scrutatori, vel qui Capitulo præest, vel qui primam vocem obtinet. Tamburin. *d. quæst.* 6. *num.* 22. vide etiam Tholos. *loc. cit.* quæ electio debet statim post collationem prædictam, & eodem contextu fieri, ut *ex cap. cum post petitam.* 46. *de elect. & d. cap. quia propter.* §. *fin. eod.* dicit Tholosan. *d. cap.* 16. *num.* 16. Barbos. *de Jur. Eccles. d. cap.* 19. *numer.* 226.

67 Quibus supra dictis requisitis, aliud addunt Tambur. *l. c. n.* 35. & Tholos. *n.* 4. quod nempe sit necessario, & de forma observandum, ut electores jurent publice de eligendo magis idoneo secundum Deum, & conscientiam suam, quamvis secundum Tholosan. hoc juramentum non spectet ad formam substantialem Concilii generalis. *cap. quia propter*.

68 Alia requisita electionis non substantialia, sed tantum de solemnitate ponit idem Pellizzar. *l. c. n.* 7. & primo quidem *tractatus de electione.* postquam enim post missam de Spiritu sancto, & communionem Vocalium in unum locum convenerint, electores debent habere tractatum antequam eligant, in quo discurriuntur ea, quæ facienda sunt, absque electione, & conclusione &c. de quo Tholosan. *d. tit. de elect. cap.* 15. *sub n.* 3. ubi quod alias electio non valeat, ex Glos. *in cap.* 1. *verb. tractantes. dist.* 23. *cap. in genesi.* 55. §. *nec plene de elect.* ibi: *tractatum non extitit.* & quod regulariter loquendo tractatus non sit de substantia electionis, probat Passerin. *de elect. c.* 5. *a n.* 63. & *c.* 15. *sub n.* 7. excepto uno alterove casu, *ut ibi*.

69 Secundo ponit, *præfixionem diei*; quæ præfixio diei, aut temporis potest ab electoribus abbreviari, etiamsi aliqui minorem partem constituentes contradicant. Rot. *decis.* 5. *p.* 18. *rec. tom.* 1. tamen, si nulla subsit necessitas accelerandi electionem, non potest abbreviari in præjudicium absentis, maxime si sit in itinere, & de brevi adventurus; quia tunc esset expectandus. Rota *ibid. n.* 6. quæ citat Lavor. *in var. elucubrat. tit.* 4. *de elect. cap.* 15. *n.* 25. Mantic. *decis.* 288. *n.* 3. & 4. idem dicit Rot. *decis.* 350. *p.* 17. *rec. per tot.* An vero vocatus expectari debeat post præfixum terminum, si sit de brevi adventurus, vide Passerin. *de elect. cap.* 19. *n.* 88. & 89. negantem stando rigori juris, ubi quod hora sit sumenda de momento ad momentum, & vocatus ad certam horam antemeridianam, non sit expectandus etiam eadem die post prandium adventurus, dummodo sufficiens tempus ad veniendum, & non nimis breve destinatum, & præfixum fuerit, quod tamen absentes, quamvis sint pauciores, debeant expectari etiam elapso termino, si absque periculo, & commode fieri possit, & absentes aliqua justa causa, puta pluvia &c. detinerentur, nec longe abessent, tenet Barbos. *de Jur. Eccles. d. lib.* 1. *cap.* 19. *numer.* 97. ubi citat Abb. *in cap. cum nobis, num.* 9. *de elect.* Mantic. *decis.* 288. *nu.* 3. Sigism. a Bononia *de elect. dub.* 13. Lezan. *in sum. quæst. Regul. tom.* 3. *verb. electio. n.* 5.

70 Tertium requisitum de solemnitate ponit, *quod scrutatores sint viri fide digni.* ut dicit *cit. cap. quia propter.* & ibi Glos. *verb. de collegio.* dicuntur autem viri fide digni, contra quos nihil opponitur, quod fidem eorum imminuere possit. ad tex. *in cap. fine de præsum.* Tholos. *d. cap.* 16. *numer.* 1. ubi quod non debeant esse excommunicati suspensi &c. & idonei præsumantur, donec contrarium probetur. tex. & DD. *in cit. cap. fin.* & Gloss. *ibid. verb. præsumatur*.

Pro quarto requisito de solemnitate electionis, po- 71
nit *locum, in quo electores congregentur*, de quo diximus *supra.* §. 4. tex. *in cap. cum terra.* 14. *de elect.* late Antoncl. *de loco legal. lib.* 1. *cap.* 17. *per tot.* ubi quod actus regulariter sit nullius roboris, si Capitulares non congregentur in loco consueto, si commode fieri possit, & sic certus locus non est de substantia electionis. vide etiam Tholosan. *l. c. c.* 15. *per tot.*

Quintum requisitum de solemnitate electionis ponit, 72
quod in casu mortis Prælati, non fiat electio, antequam sepeliatur defunctus. tex. est *in cap. bonæ memoriæ.* 36. §. *electionem autem, de elect.* Tholos. *l. c. cap.* 13. *n.* 5. & faciunt tradita per Antoncl. *de temp. legal. lib.* 1. *c.* 13. *num.* 20. ubi, quod quamdiu vivit Prælatus Ecclesiæ, licet ejus vita desperata sit, tractari non possit de electione successoris, imo nisi post tres dies depositionis defuncti Prælati, ita ut tractatus antea factus invalidus sit, sicut & citatio ad electionem peragendam. tex. *in cap. nullus.* 7. *dist.* 79. Tholosan. *loc. cit. num.* 4. quem vide.

Quintum requisitum ponit de solemnitate, *quod vo-* 73
centur absentes. & de hoc diximus *supra num.* 15. & 16. ita ut unus solus contemptus possit irritare electionem. *DD. citati supra d. num.* 15. is tamen qui contemptus fuit, etiamsi possit annullare electionem, tamen solus eligere non poterit, sed fiet iterum ab iisdem electoribus electio, poteritque rursum eligi, qui in prima electione electus erat. Tholosan. *l. c. cap.* 14. *n.* 5. ubi late & *num. seqq.* quinam & quando absentes sint citandi &c. & quomodo ac quando contempti possint ratificare electionem.

Sextum requisitum ponit, *decretum continens gesta* 74
in electione a principio usque ad finem. Et Octavum ponit *invocatio sancti Spiritus, & Missa de Spiritu sancto.* de quo supra *n.* 50.

Quorum prædictorum, ac aliorum formulare, seu 75
instrumentum pro exemplari canonicæ electionis ponit Zerol. *in prax. Episc. electio. p.* 1. & alia formularia citationis absentium, ac aliorum ad praxim electionis diximus supra *in prax. Electionis Abbatis. litt. A.* §. 1.

Porro electio quando est valida, vel saltem non est 76
evidenter nulla, etiamsi veniat irritanda, & propterea debeat prius judicialiter cassari, præstat impedimentum secundæ, seu ulteriori electioni, donec prima fuerit cassata. *cap. consideravimus.* 10. & ibi Glos. & Bellamer. *n.* 8. *de elect. & in cap. cum terra. n.* 6. *eod.* Compostel. *in cap. quod sicut. dicto tit.* Mandagot. *cap.* 31. & 32. *de elect.* Lotter. *de re benef. lib.* 3. *q.* 17. *num.* 110. & 124. *seqq.* apud Rot. *dec.* 210. *n.* 35. *p.* 9. *rec. tom.* 1.

Quær. an, & quando electus teneatur probare vali- 77
ditatem suæ electionis? Resp. quod, cum electio præsumatur Canonica, non teneatur electus ejus validitatem probare, sed quod illi incumbat nullitatem probare, qui contra eandem aliquem defectum opponit. ita Rot. *in una Toletan. Canonicatus Pœnitentiariæ* 1640. *coram Coccino*, quæ reperitur *in p.* 8. *rec. dec.* 244. *n.* 34. *seqq. & in una Legionen. Canonic. Magistralis.* 1634. *coram eod.* quæ est *dec.* 289. *n.* 27. *p.* 6. *rec.* Sperel. *dec.* 181. *n.* 33. Limita primo, si alius sit in possessione; quia tunc electus tenetur probare validitatem, juxta citatas Rotas *ll. cc.* ubi Geminian. *in c. licet Episcopus. n.* 12. *vers. si autem possessor. de præb. in* 6. Ægid. *decis.* 76. *n.* 5. & alii. Limit. secundo, si præsumptio sit contra electores. Rot. *ll. cit.* ubi Jo. Andr. *in cap.* 1. *de concess. præb. in* 6. & *in cap. sicut. nu.* 11. *de sent. & re jud.*

Quær. secundo, quinam impugnare possint electio- 78
nem, ac nullam dicere ob non servatam formam *cap. quia propter*. Resp. quod solum illi impugnare possint quorum interest. ad tex. *in cap. cum inter.* 16. §. *nos attendentes.* ibi: *nisi quorum interest.* & ibi Butr. *nu.* 14. *de elect.* Castellin. *de elect. cap.* 16. *num.* 14. apud Sperel. *dec.* 181. *numer.* 25. ubi, quod taliter electionem impugnans, debeat specialiter, & concludenter probare sua interesse, id est ad ipsum, tanquam ad unum ex electoribus, & habentibus vocem in Capitulo pertinere electionem, alias non diceretur legitimus contradictor, & citat Anchar. *in cap. cum venissent.*

n. 2. *de integr. restitut.* Roman. *conf.* 499. Hostiens. *in sum. tit. de elect. n.* 5. *in princ.* & alios.

79 Quær. tertio, an electio facta post appellationem valeat? Resp. primo, si appellatio sit extrajudicialis, vel si in genere appellatur, *ne electio non nisi canonice fiat*, si post dictam appellationem fiat electio canonica, illam esse validam; quia tunc nihil agitur contra appellationem, cum tunc electio non fiat contra formam appellationis, sed potius secundum illam. tex. & DD. *in cap. cum nobis olim.* 19. *de elect.* & ibi glos. magna, & Gonzal. *n.* 8. & sic illa appellatio non operatur effectum suspensivum, ita ut si postea agnoscatur canonice facta, non sit ob appellationem tanquam attentata irritanda. Laym. *in d. cap. cum nobis. n.* 2. ubi D.D. ubi respondet ad tex. *in cap. consideravimus.* 10. *de elect.* qui videtur cootrarius *cap. cum nobis.* quod nempe ideo electio post appellationem facta fuerit cassata, quia electio non fuerat canonice facta; quod patet ex verbis textus in princ. ibi: *& contra tenorem privilegiorum Ecclesiæ vestra fuerit celebrata*. Quod si vero appellatio sit judicialis, vel si appelletur, *ne electio hoc vel illo modo fiat*, & tamen contra appellationem celebretur, electio foret nulla. vide *DD. cit.* qualis appellatio judicialis etiam censeri debet, quæ fit a Prælato (quamvis extra judicium) cujus est de electione judicare, eamque confirmare, quæ etiam causat attentata, ut ad ulteriora procedi non possit, nisi illa, ut manifeste frivola rejiciatur. Laym. *loc. cit.*

80 Porro appellans contra electionem, postulationem &c. jurare debet, quod credat, vera esse, quæ objecit, & se probare posse, alias non audiretur, nec sufficeret jurare, se credere vera esse objecta, & a se probari posse saltem ea, quæ sufficiant ad causæ victoriam. vide tex. ubi Laym. & DD. *in cap. is cui* 19. *de elect. in* 6. & ibi Glos. ac deberet servari forma tradita *in cap. ut circa* 4. *de elect. in* 6. *cap. constitutio.* 41. *eod.* Rot. *decis.* 289. *num.* 36. *p.* 6. *rec.* Sperel. *decis.* 181. *n.* 28. quod intellige de appellatione extrajudiciali, juxta *cit. cap. constitutio.* ac *DD. cit.* & sic debet fieri in scriptis causa inserta, & quidem infra decem dies, postquam sciverit se gravatum, quibus elapsis non amplius audietur. ad tex. *in cap. concertationi, de appellat. in* 6. & ibi Glos. *in verb. sciveris.* Sperel. *d. dec.* 181. *nu.* 27. Rot. *d. decis.* 289. *n.* 47 *seqq. p.* 6. *rec.* ubi late, & an, & quando possit tunc saltem agi de nullitate per viam querelæ, & an possit appellari, aut per viam querelæ de nullitate agi, ab illo, qui semel electioni consensit, vide Sperell. *loc. cit. a n.* 29. negantem, nisi ex nova causa, vel antiqua, sed ignorata.

81 Quæres quarto, an in paritate votorum possit electus electioni de se factæ consentire, ita ut ejus consensus connumeretur in numero, & sic facere possit majorem partem votorum? Resp. affirmative, si electio sit facta per viam compromissi: & ita si ex septem compromissariis tres eligant quartum ex illis, & alii tres eligant alium non compromissarium, confirmabitur electio quarti compromissarii electioni de se factæ consentientis, ad tex. & Glos. *in cap. cum in jure peritus.* 33. *de elect.* & Gonzal. *n.* 3. & DD. Paris. *de resignat. lib.* 9. *quæst.* 17. *n.* 108. Rot. *decis.* 219. *n.* 7. *p.* 9. *rec. tom.* 1. & apud illos alii, modo tamen alii coelectores ante ipsum coelectorem electioni de se factæ consentientem elegerint: nam si aliquis ex dictis compromissariis nondum auditis aliorum coelectorum suffragiis se ipsum nominaret, tanquam ambitiosus, & sic tanquam indignus repellendus foret, ut notat Laym. *in d. cap. cum in jure. n.* 1. *vers. quadam tamen.* apud quem plura. Si vero electio fiat per scrutinium, juxta formam *d. cap. quia propter.* non posset electus a medietate votorum electioni de se factæ consentire, & consentiendo facere majoritatem. Gonzal. *l. c. num.* 7. Laym. *n.* 6. & probatur *ex cap. cumana.* 50. & ibi Glos. 1. *vers. item hic probatur, de elect.* & quod tunc in paritate votorum sit electio nulla, dicit Tamburin. *de Jur. Abbat. tom.* 1. *disp.* 5. *q.* 6. *n.* 25. *cap. in genesi* 55. *& cap. Ecclesia vestra. il.* 2. *de elect.*

82 Electio autem in paritate votorum quomodo debeat dirimi saltem circa beneficia Canonicatus &c. vide in quodam *Motu proprio* Leonis X. posito apud Garz. *de benef. p.* 5. *cap.* 4. *nu.* 160. *in col.* 3. *ad med.* & quod tunc Capitulum gratificare non possit, vide apud Rot. *dec.* 244. *a n.* 42. *p.* 8. *rec.*

83 Lite mota super electione, procurator constitutus a majori parte Capituli, debet habere expensas ab ipso Capitulo; quia tunc dicitur tractari de Jure Ecclesiastico, cujus interest habere pastorem. Rot. *decis.* 138. *n.* 3. *p.* 1. *rec.* ubi Angel. *cons.* 295. *n.* 4. *vers. quin imo interest.* Federic. de Sen. *cons.* 119. *nu.* 1. Bal. *in cap. ut præterita. n.* 3. *in fin. de elect.*

84 Electionem sequitur confirmatio, quam petere debet electus intra tres menses, ut infra in verb. *Episcopus n.* 31. dein consecratio, circa quarum praxim concorda, quæ diximus in Verbo *Abbas.* §. 2. & vide late Petr. Gregor. Tholosan. *de elect. cap.* 19. *seqq.* Tamburin. *de Jur. Abbat. disp.* 6. *q.* 1. *tom.* 1. & alios passim.

85 Et an electus habeat prefixum terminum ad capiendam possessionem, & an interim possit resignare beneficia, quæ habet, vide late Garz. *de Benefic. p.* 11. *c.* 6. *n.* 34. *& per tot.*

86. Praxim inquisitionis formandæ ante confirmationem Episcopi vida infra in verb. *Processus.* ac in verb. *Abbas.* §. 2. *supra litt. A.* & Pithing *lib.* 1. *decret. tit.* 6. *de elect. sect.* 7. §. 4. *n.* 316. *seqq.*

§. VIII.

Praxis Electionis quoad profana.

1 Electio in alternativis regulariter spectat ad debitorem. Bichius *dec.* 218. *n.* 13. vide supra in verbo *Debitor. n.* 183. nisi particula alternativa *vel* fuerit adjecta in solutione favore creditoris. Bichius *decis.* 250. *n.* 10. Quod si debitor tenetur solvere alternative intra certum tempus, electione intra dictum tempus non facta, jus eligendi transfertur in creditorem, & stante mora debitoris in eligendo, electio habetur pro facta ad favorem creditoris. Cyriac. *contr.* 481. *n.* 4. Bichius *decis.* 248. *n.* 18. *&* 19. & quod debitor morosus in eligendo amittat electionem, dicit Glos. *in cap. inter cæteras. verb. istorum.* & ibi Rip. *n.* 72. *de rescr.* Bar. *in L. stychum. n.* 2. *vers. ex quo nota. ff. de solut.* Paris. *cons.* 23. *n.* 4. *&* 5. *lib.* 3. apud Rot. *decis.* 364. *n.* 25. *p.* 4. *rec. to.* 2. non tamen censetur amissa deficiente interpellatione. Rot. *decis.* 241. *n.* 30. *p.* 17. *rec.*

2 Electio in alternativa restituendi dotem in natura vel in æstimatione, in dubio spectat ad maritum. ad tex. *in L. plerumque.* 11. §. *si res in dotem, vers. aut si nihil. ff. de jur. dot.* Natt. *cons.* 650. *n.* 4. *lib.* 4. Mantic. *de tacit. lib.* 12. *tit.* 28. *n.* 32. *vers. tertius casus.* Rot. *decis.* 419. *n.* 4. *p.* 4. *rec.* apud aliam Rot. *dec.* 241. *nu.* 10. *&* 11. *p.* 17. *rec.*

3 Electio non tantum verbis, sed etiam factis pro facta habetur. Tondut. *resol. civil.* 90. *nu.* 15. apud Rot. *d. dec.* 241. *n.* 29. *p.* 17. *rec.*

4 Est variabilis quousque solutio fiat. *L. qui & pluribus.* 106. *vers. tamdiu autem.* ubi Glos. *litt. C. ff. de V. O.* Rot. *d. decis.* 241. *p.* 17. *rec. nu.* 32. Etiam post sententiam. *L. cum qui.* 138. §. *cum pure. ff. de V. O.* Rot. *loc. cit. num.* 33.

5 Electio in legatis est legatarii. Rot. *dec.* 238. *nu.* 7. *p.* 4. *rec. tom.* 2. ubi alia Rot. *decis.* 203. *num.* 3. *p.* 1. *rec.* idem *in dec.* 159. *num.* 14. *p.* 4. *rec. tom.* 2. Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 431. *nu.* 13. Maresc. *lib.* 2. *var. res. c.* 97. *n.* 1. 2. *&* 3. si tamen verba executiva referantur ad legatarium, ut si fuerit dictum: *percipito talem, aut talem rem.* Maresc. *l. c.* secus si verba referantur ad hæredem; nam tunc ejus esset electio, juxta Maresc. *l. c.* At in dubio spectaret ad Legatarium. *DD. cit.*

6 Electio personæ incertæ de certis, potest committi, de qua vide Rot. *decis.* 38. *a n.* 19. *p.* 6. *rec.* Covar. *in cap. cum tibi. n.* 14. *de testam.*

7 Quando hæres habet electionem incertæ personæ de certis, tunc etiam post moram hæredis in eligendo, durat facultas eligendi in dicto hærede, donec illi certi, vel unus ex eis petierit. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 97. *n.* 9. & ibi Bart. *in L. cum quidam. la.* 2. *sub n.* 6. *de legat.* 2. & alii.

8 Electio de familia alicujus si facienda sit ab aliquo vigore pacti &c. ad hoc ut electus succedat in bonis, si ille nunquam elegerit, apertum est jus illis de familia, perinde, ac si electio facta fuisset, da quo Rot. *dec.* 262. *per tot. p.* 7. *rec.*

9 In gratiis in dubio est electio gratiati. Ludovis. *dec.* 431. *num.* 2. ubi alios allegat, ubi, quod electio exa-

ctio-

ctionis pensionis reservatæ in pecunia, vel in quanti-
tate, sit pensionarii, quem vide.

10 An vero executor testamentarius nominatus a testa-
tore ad erogandam certam pecuniam pauperibus, pos-
sit se ipsum eligere, si sit pauper, vide Layin. *in cap.*
cum in jure. sub nu. 3. vers. sed ponamus, de elect. ubi
pro concordia Doctorum sibi contrariantium distin-
guit, nempe: si testator jusserit unum aliquem paupe-
rem ab executore eligi, cui pecuniæ certa summa, aut
annua pensio, alimentorum loco tribuatur, quod non
possit executor se ipsum eligere: sin autem executori
jusserit, ut certam pecuniæ summam inter pauperes,
pro cujuscumque conditione, ac necessitate distribuat,
ipsi vero executori specialiter nihil relictum sit, par-
tem aliquam legati tanquam pauper, eodem jure quo
alii, accipere non prohibeatur.

11 In contractibus, quando sumus in dubio, quod e-
lectio sit promissoris, dicit tex. & ibi Glos. *in L. qui*
ex pluribus. 106. in verbo voluerit. ff. de V. O.

¶ E L E E M O S Y N A.

§. I.

Eleemosyna quid sit, & qualis esse debeat, & quid operetur?

1 Eleemosyna † est beneficentia miseris propter Deum
exhibita. S. Thom. 2. 2. *qu. 32. & in 4. sent. dist. 15.*
qu. 2. apost. ad Ant. de Butr. *cons. 28. v. eleemosynam.*
2 † Eleemosyna differt ab oblatione; quia Eleemosyna
fit secrete, oblatio vero fit publice. Anch. *cons. 429.*
Quæstio talis, n. 3. ubi, quod Ecclesia recipit Eleemo-
synam a quocumque, sed oblationem non recipit ab
3 excommunicato, & impœnitente. † Amplia; quia Ec-
clesia recipit Eleemosynam ab excommunicato, & im-
pœnitente, ut per eam pœniteat. Anch. *d. cons. 429.*
4 *n. 2.* † Voluntaria debet esse Eleemosyna, & ideo si
avia dat partem dotis, & Eleemosynæ nepti moniali
effectæ, non potest dici obligata ultra id quod dedit,
si alias de jure non teneretur; quia actus exercens
Eleemosynam non obligat ultra. *l. voluntaria, de ex-*
cus. tut. Bart. *in l. 3. C. ne uxor. pro marito.* Alex. *in l.*
naturaliter §. nihil commune. nu. 50. ff. de acq. possess.
5 Dec. *in l. 1. nu. 11. C. de eden.* † Extende, quia nemo
invitus compellitur facere Eleemosynam. *c. 1. & 2. 83.*
6 *dist.* Abb. *in cap. 1. col. 3. de empt. & quod* † Amplia;
quia Eleemosyna multum operatur in pœna, *de pœnit.*
7 *dist. 1. c. medicina.* † Item liberat a morte, non uti-
que ab illa quam Christus semel sanguine suo extin-
xit, & a qua nos Baptisma liberavit, sed ab ea, quæ
postmodum per delicta serpit. *de pœnit. dist. 1. c. miror.*
8 Roman. *cons. 364. Dum secundo, num. 7.* † Declara ta-
men; quia Eleemosyna data pro mediocriter bonis tunc
prodest, ut citius liberentur ab igne Purgatorii, si pro
mediocriter malis, prodest ut minus puniantur, non
9 autem ut liberentur. Roman. *d. cons. 364 in fi.* † Item
textus divinæ scripturæ, quem citat Roman. *d. cons. 364.*
num. 7. dicit. *Date Eleemosynam, & omnia sunt munda*
10 *vobis.* † Limita; quia decedens in peccato mortali
non licita facit legata pia, & Ecclesia non recipit, se-
cundum Bart. *in l. 1. C. de sacros. Eccl. numer. 30.* sed
Anch. *d. cons. 429. num. 2. & 3.* dicit procedere, quan-
do per modum oblationis, secus si per modum Elee-
11 mosynæ. † Defendit Anton. de But. Bart. ab impu-
gnatione Anch. hoc modo, quod Anch. dicit verum
quoad differentiam, sed Bart. dicit verum quoad rece-
ptionem, quia Eleemosyna recipitur ab impœnitente,
dum est in vita, quia potest effici pœnitens; secus si
esset impœnitens in morte, quia non recipitur etiam
Eleemosyna, quia deficit spes pœnitendi; ita Ant. de
Butr. *cons. 25. in fi. ver. non obstat.* & plenius *d. cons. 28.*
in fi. ver. non obstat. ubi, quod neque orandum pro
eo, qui decessit impœnitens, *d. cons. 25. nu. 11.* ubi,
quod est communis opinio Theologorum, & quod ta-
les non percipient de suffragiis Ecclesiæ, idem Ant. de
But. *d. cons. 28. in fi.* ubi, quod pariter est comm. o-
opin. Theologorum, quibus standum est.

§. II.

Eleemosyna facta per errorem an possit subrogari pro Eleemosyna ex obligatione?

Eleemosyna † facta per exequutorem testamenti pro 1
anima Petri in scutis viginti, supra summam debitam,
quam teneretur, potest in foro conscientiæ delegari al-
teri obligato facere eleemosynam in dictis scutis vigin-
ti pro anima Andreæ, & dicitur satisfacere per solam
delegationem & remissionem inter eum qui solvit &
recepit, & qui solvere debet. Lap. *allegat. 72. Marti-*
nus, per totam, ubi, hoc procedere in foro conscien-
tiæ asserit, in quo de apicibus juris non curatur. ¶

¶ E M A N C I P A T I O.

§. I.

Emancipatio qualiter fiat, ut valida sit, & quam solemnitatem requirat?

Emancipatio † potest fieri a patre per procuratorem, 1
quia non est necessaria præsentia utriusque, & sufficit
quod sit facta per nuntium vel procuratorem. Angel.
de Perus. *cons. 44. Pater quidam v. solum igitur, usque*
in fi. † Contrarium tenet Azo. *in summa C. de eman-* 2
cip. liber. ubi, quod requiritur præsentia utriusque.
† Declara; quia requiritur præsentia per se ipsum, vel 3
per procuratorem, aut nuntium, quia idem est sequuta
ratificatione. Angel. *d. cons. 44. per tot.* † Extende, 4
quia valet emancipatio filii absentis, facta per rescri-
ptum Principis, quia sufficit, quod ratificet. Angel. *d.*
cons. 44. in fi. † Amplia, quia emancipatio facta etiam 5
non servata forma tradita, & quæ esset nulla, tamen
per lapsum decennii convalidatur, ut nulla allegari non
possit. Rom. *cons. 402. In proposita consultatione, circa*
fi. v. quoad secundum. † Declara tamen, quia si datur 6
aliqua forma faciendi emancipationem, & prohibeatur
aliter fieri, prout est Senis, non valet intra decem an-
nos emancipatio facta contra formam, & emancipatus-
met potest dicere de nullitate, & venire contra factum
suum hoc casu ante lapsum decennii. Roman. *d. cons.*
402. per tot. † Extende; quia vixit per decem annos 7
vel viginti, tanquam paterfamilias, præsumatur eman-
cipatus, & licet requiratur scriptura, bene valet eman-
cipatio. Afflict. *decis. 183. num. 2.* † Amplia, quia e- 8
mancipatio potest fieri coram judice quocunque haben-
te jurisdictionem, quia est actus voluntariæ jurisdictio-
nis. Jas. *Inst. quib. mod. jus patr. pot. solv. numer. 4.*
in addit. ad Porc. † Emancipatio quam solemni- 9
tatem requirat, quando fit de Infante, vide tex. *in l.*
pen. & fi C. de emanc. lib. relative Anch. *cons. 430.*
fuisset expediens, in pr. † Amplia; quia valet facta co- 10
ram notario, qui habeat jurisdictionem Chartularii or-
dinariam, quia si interposuit decretum, valet. Angel.
cons. 93. visis & inspectis, in pr. † Restringe, ut non 11
procedat, quando esset simpliciter creatus notarius,
quia tunc non dicitur habere aliquam jurisdictionem,
& non valet emancipatio coram eo facta. Angel. *d.*
cons. 93. num. 2. ver. in contrarium. ubi dicit procede-
re, etiam si partes prorogaverint illius jurisdictionem,
quia non valet prorogatio, cum funditus careret omni
jurisdictione. vide §. *prox. seq.* † Limita. quia eman- 12
cipatio non valet, nisi intervenerit judicis authoritas.
Dec. *cons. 3. num. 34. v. non obstat, lib. 1.* † Limita, 13
& regula est, quod pater non potest emancipare filium,
& filius pariter non potest compellere patrem ad eman-
cipandum. Castr. *cons. 152. videtur dicendum, col. 1. in*
fi. v. videmus, lib. 2. † Extende, quia Emancipatio 14
non potest fieri, nisi de consensu, ideo sicuti pater non
potest emancipare invitum filium, ita e converso non
potest filius compellere patrem ad emancipandum. Castr.
cons. 142. videtur dicendum, col. 1. ver. videmus, quod
sicut. lib. 2.

§. II.

Emancipatio coram quibus fieri possit?

1 Emancipatio † potest fieri coram quocunque Magi-
stratu habente jurisdictionem. Castr. *cons.* 24. *visa di-*
2 *cta facti narratione, col.* 2. *l.* 1. † Amplia, quia coram
Notario potest fieri, quando in creatione est Notarius,
& judex Chartularius creatus, alias secus, videlicet si
esset simplex Notarius. Castr. *d. cons.* 84. *per tot.* ubi
dicit; quod debet interponere decretum vigore suæ fa-
cultatis *l.* 1. † Extende quia valet, etiamsi interposuit
suum, & Communis auctoritatem, quia sustinetur ex
sua, & potest ipse rogari de instrumento & decreto,
& ita servatur de consuetudine. Castr. *d. cons.* 84. *per
tot.* ubi casus, *l.* 1. vide §. *superiorem*.

§. III.

Emancipatio coram quibus fieri possit?

1 Vid † Masc. *concl.* 596. *Emancipatum esse asserens*,
& plenius *concl.* 598. *Emancipatio an præsumatur*. vide
Tusch. *Litt. O. verb. Observantia diuturna operatur mul-
ta. concl.* 59.

§. IV.

Emancipatio tacita ex quibus inducatur, vel non?

1 Emancipasse † videtur pater filium dando eidem po-
testatem donandi causa mortis. *l. tam is, ff. de do-
nat.* Oldrad. *cons.* 26. *Pater consensit*, ubi alia similia.
2 † Amplia; quia pater permittendo filium habitare se-
orsum a se per decennium, videtur emancipasse eum,
ita ut si quid acquisivit filius, sit proprium filii. Ma-
3 scard. *concl.* 598. *Emancipatio an præsumatur*. † Limi-
ta, quia pater non dicitur emancipare filium, licet eum
tradat in adoptionem extraneo. Decian. *cons.* 3. *numer.*
34. *& seq. v. non obstat: lib.* 2. vide Tusch. *Litt. O.
ver. Observantia diuturna operatur multa, & quando se-
cus. concl.* 59.

§. V.

Emancipatio quid operetur?

1 Emancipatio † filii facta per patrem de jure opera-
tur, ut pater in quærendis per filium post emancipa-
tionem, nullum jus, & nullum usumfructum habeat,
in quæsitis vero ante emancipationem, durante patria
potestate, ex causa adventitia pater habet medietatem
ususfructus. Old. *cons.* 214. *Factum tale est, in instru-
mento*, & quod filius emancipatus acquirit sibi, &
non patri. Bald. *cons.* 138. Pettinus Isei. *in pr. lib.* 1.
2 † Contrarium videtur velle Jas. *in addit. ad Porc. Inst.
quib. mod. jus patr. pot. solv. num.* 3. §. *præterea*, ubi,
quod de consuetudine pater remanit usumfructum. *l.*
3 *cum oportet. C. de coll. bonor. in fi.* † Tamen ista con-
suetudo, & usus non videtur verus; quia *l. cum oportet*,
§. *cum autem. C. de bon. quæ lib.* videtur tollere con-
suetudinem contrariam, de qua *in l. ut liberis. C. de
collat. bon.* quæ est lex Leonis, & ista ultima est Ju-
stiniani, & illa consuetudo erat circa proprietatem,
& nunc lucratur usumfructum pro medietate, si nihil
dicitur, ea consuetudo contraria nihil facit, & ad ista
faciunt multa, quod filio est utilis emancipatio. Dec.
cons. 41. *n.* 12. *l.* 1. & ideo iste usus donandi fit a vo-
lentibus, non tamen obligat, ut declarat Aldobrand.
d. §. *præterea. Inst. quib. mod. jus patr. pot. solv. nu.* 51.
& seq. & videtur declarare plene. Imol. *in l. utrum,
4 ff. de verb. obl.* † Amplia, ut procedat, etiam si pa-
ter in emancipatione sibi retineret usumfructum quæ-
rendorum, etiamsi decretum judicis super hoc fuerit
interpositum, quia cum ista retentio præsupponat habi-
tum, & de jure nullum jus habeat in acquirendis,
tanquam erronea nihil operatur. Oldr. *d. cons.* 214. *per
5 tot.* † Amplia; quia emancipatio operatur, quod filios
emancipatus amplius non est agnatus patri, & conse-
quenter, quod omnes descendentes ex tali emancipato
non sunt agnati avo emancipati; quia sublato funda-
mento corruit ædificium, & eandem naturam habent,
quam radix a qua proveniunt. Alex. *cons.* 174. *Super eo,
num.* 6. *usq. in fi. lib.* 5. † Amplia; quia emancipatio 6
operatur quod filius emancipatus nedum acquirit sibi,
& non patri, sed etiam dicitur per se paterfamilias,
& ipse tenetur ad onera bonorum acquisitorum, & non
pater, Bald. *d. cons.* 138. Pettinus de Iseo. *in pr. & per
tot. lib.* 1. *& cons.* 139. *Consuetudo est in terra, in pr.
eod. lib.* ubi, quod maxime hoc dicit procedere, si ha-
bitat seorsum a patre emancipatus. † Amplia; quia 7
per emancipationem tollitur jus patriæ potestatis. Bald.
d. cons. 139. *in fi. lib.* 1. *Inst. quib. mod. jus patr. pot.
sol.* §. *præterea*, Alex. *cons.* 142. *circa primum, in pr. l.*
2. † Extende, quia etiam filii concepti post emancipa- 8
tionem, non sunt in potestate avi, secus si tempore e-
mancipationis essent jam concepti. Alex. *cons.* 161. *Ex-
aminatis, in pr. lib.* 2. vide Tusch. *Litt. P. verb. Pa-
tria potestas multis modis solvitur. concl.* 132. † Am- 9
plia; quia emancipatio operatur, quod filii nati ex e-
mancipato, tempore emancipationis, remanent in po-
testate avi emancipatoris. Bald. *cons.* 404. *visis itaque,
nu.* 3. *v. prima sit, lib.* 1. Alex. *cons.* 19. *circa primum,
in pr. v. secundo adduco, lib.* 6. ubi, quod jus suitatis
obtinet primum locum in nepote ex filio emancipato.
† Si vero concepti sunt post emancipationem, non 10
incidunt in potestatem avi. Castill. *cons.* 6. *supponitur,
in pr.* ubi, quod incidunt in potestatem patris eman-
cipati, cui sunt hæredes necessarii. † Amplia; quia e- 11
mancipatio secundum jus civile tollit successionem, &
consequenter jus dicendi testamentum patris nullum,
licet nisi possit contra tabulare. Rom. *cons.* 179. *Am-
plissime Doct. num.* 11. *ver nec refragatur, & num.* 12.
ubi expresse hoc dicit. † Amplia, quia emancipatio o- 12
peratur quod inter patrem & filium potest cadere obli-
gatio & contractus; ideo valet donatio inter patrem &
filium emancipatum, quando est legitime facta, prout
inter alios Angel. de Perus. *cons.* 44. *Pater quidam, in
pr.* † Amplia, quia emancipatio facta de filio, qui ha- 13
bet multa debita, operatur, quod non teneatur, nisi in
quantum facere potest, licet prius teneretur in totum,
& posset carcerari. Soc. *in reg.* 16. *Filius familias*,
ubi declarat. † Limita; quia emancipatio non opera- 14
tur quin filii emancipati debeant hodie institui, prout
alii existentes in potestate, & non emancipati, ideo
præteriti rumpunt testamentum. Alex. *d. cons.* 142. *Cir-
ca primum, in pr. lib.* 2. ubi dicit, quod ita tenent
omnes Doct. *in auth. ex causa, C. de liber. præter.*
† Limita; quia hodie emancipatio nihil operatur quo- 15
ad successionem, quia ita succedunt filii emancipati,
sicut non emancipati parentibus eorum, & procedit
etiam quoad nepotes ex filio emancipato conceptos post
emancipationem, quia mortuo eorum patre emancipa-
to succedunt avo paterno in stirpes, una cum eorum
patruo filio avi in potestate ipsius avi existentis; quia
sublata est omnino differentia emancipationis, & pa-
triæ potestatis. Castill. *d. cons.* 6. *supponitur, in princ.*
maxime *num.* 5. *v. amplius*. † Declara; quia licet ho- 16
die sit sublata differentia emancipationis quoad modum
succedendi ab intestato, non tamen est sublata ex te-
stamento; ideo si pater habet filium emancipatum, &
ex eo nepotem natum ante emancipationem, licet pa-
ter instituat filium emancipatum, si præteriit nepotem,
testamentum est nullum, quia jus suitatis primo capi-
te residet in nepote ex filio emancipato, ideo debet
institui, vel ex causa exhæredari. Alex. *d. cons.* 19. *cir-
ca primum in princ. v.* 2. *adduco. lib.* 6. ubi, quod ita
tenetur per gl. & alios. † Contra declarationem est 17
communis, & magis communis opinio, ut Alex. *d.
cons.* 29. *num.* 6. *ver. non obstat id, quod secundo. lib.* 6.
ubi quod gl. & contrarium tenentes communiter re-
probantur. † Limita; quia per emancipationem non 18
tollitur, neque solvitur origo, neque domicilium.
Bald. *d. cons.* 139. *in fi. lib.* 1. † Limita; quia hodie 19
emancipatio non tollit effectum juris succedendi licet
tollat modum, & ideo pariter succedit emancipatus
cum suo. Bald. *cons.* 403. *Punctus talis est in fi. lib.*
1. *& d. cons.* 404. *visis itaque, num.* 4. *v. tertia con-
clusio. lib.* 1.

§. VI.

Emancipatio debet probari per scripturam, & quando secus?

1 Vide † Mascard. concl. 597. Emancipatio an per
scripturam. vide Tusch. litt. P. verb. Probatio per te-
stes non admittitur, si per scripturam fieri potest, &
quando secus. concl. 772.

§. VII.

Emancipatus filius quid consequatur ab invito patre, & e contra?

1 Filius † emancipatus potest compellere patrem ad
restituendum lucra illicita facta per filium, ad quæ
ipse filius fuit condemnatus. Dyn. cons. 12. Factum
2 tale est, n. 5. v. item dictus filius. † Amplia; quia et-
iamsi filius non fuerit condemnatus, potest tamen
compellere patrem ad restituendum usuras, & lucra
illicita ex persona filii acquisita, quando filius insta-
ret ut animam sum liberaret. Dyn. d. cons. 12. num. 6.
v. item dictus filius, & ibi apostilla quæ adducit con-
3 cord. in v. teneatur. † Extende; quia multo magis
filius potest penes se retinere lucra illicita, ut resti-
tuat, nec potest compelli a patre, ut ipsi solvat, si fi-
lius vult illa restituere illis a quibus fuerunt extorta.
4 Dyn. d. cons. 12. in fi. num. 9. v. item super eo. † Am-
plia, quia filius emancipatus, licet habuerit legitimam
suam a patre, non potest compelli ad renunciandum
successioni paternæ. Dyn. d. cons. 12. in fi. num. 10. v.
5 item super eo. † Amplia; quia licet pater habens fi-
lium in potestate, lucretur usumfructum bonorum fi-
lii, tamen filio emancipato, tenetur restituere proprie-
tatem & medietatem ususfructus ipsi filio. Dyn. d.
cons. 12. v. item super eo. num. 11. vide Tusch. Litt.
F. verb. Filius quando & in quib. patri acquirat,
6 concl. 353. † Amplia, in dote uxoris filii emancipa-
ti, quia pater tenetur restituere dotem ipsi filio, a
quo habuit, & ab uxore debet liberari. Dyn. d. cons.
12. nu. 8. v. Item pater, ubi apost. in v. onera matri-
monii. quæ concord. multos allegat. vide Tusch. Litt.
D. verb. Dos soluto socero quando consignari debeat fi-
lio, marito, vel non. Conc. 778. ¶

EMPHYTEUSIS.

Praxis Emphyteusis.

§. I.

Quid sit emphyteusis, & in quo differat ab aliis contractibus feudi locationis &c. & ejus requisita, & quotuplex sit?

1 Emphyteusis est contractus nominatus, quo quis dat rem suam immobilem alii quoad dominium utile, retento dominio directo, vel in perpetuum, vel ad vitam ejus, cui conceditur, aut plures generationes, sub pensione reali in recognitionem dominii directi, de qua, & aliis hujus definitionibus vide Bonacin. de contractib. disp. 3. q. 8. Pithing lib. 3. decret. tit. 18. de locat. n. 31. & DD. in eod. tit. Bajard. ad Clar. in §. emphyteusis. q. 1. nu. 3. & tex. in L. 1. C. de Jur. emphyt. quod sit contractus bonæ fidei, probat Bajard. loc. cit. q. 2. n. 19. seqq. sed quod sit contractus stricti juris, dicit Corbulus in tr. de causis, quibus emphyt. jure suo privatur, de caus. privat. ab finit. lineam. n. 3. Rot. decis. 737. n. 6. p. 4. rec. tom. 3.

2 Ad illius validitatem requiritur primo scriptura. DD. apud Clar. in §. emphyteusis. quaes. 4. Rot. decis. 558. numer. 2. p. 3. rec. & probat tex. in d. L. 1. C. de Jur. emphyt. & ibi Glos. verb. scriptura: ideoque probari debet per scripturam, nisi aliud servet consuetudo. Glos. in d. L. 1. loc. cit. vert. additio. Clar. loc. cit. Mascard. de probat. concl. 603. num. 1. 2. & 3. Mantic. de tacit. lib. 1. tit. 10. num. 8. Ciarlin. contr. for. cap. 2. num. 26. Dian. p. 8. tr. 7. resol. 25. Rot. decis. 8. nu. 2. d. p. 3. rec. ubi DD. nec potest probari per testes, nisi simul probetur amissio scripturæ. Mascard. loc. cit. Ciarlin. uti supra. quod autem scriptura non sit de substantia emphyteusis, dicit Vvius in sua sylva com. opinion. opin. 4. num. 5. Si tamen per scripturam appareant solutiones factæ ex causa emphyteusis sufficeret, nec esset opus ostendere scripturas antecedentes. tex. in L. quicumque. C. de apoch. lib. 10. Rot. d. decis. 8. & quod quando aliunde probatur rem esse emphyteuticam, præsumatur scriptura tanquam antecedens, necessarium dixit Rot. d. decis. 558. num. 2. & decis. 420. num. 5. p. 3. rec. & ibi Cravet. de antiquit. temp. p. 3. n. 40. ubi quod scriptura subsequens probet scripturam antecedentem.

Secundo requiritur canonis annua solutio ab emphy- 3
teuta facienda. Mantic. de tacit. lib. 22. tit. 4. num. 6. ubi quod alias non valeret sive in magna, sive in modica quantitate, qui canon potest etiam esse fructibus adæquatus detractis expensis, & habita ratione laudemii: canon enim solvitur in recognitionem dominii, non autem pro fructibus. Clar. in §. emphyteusis. q. 8. vers. cum enim. Gail. pract. observ. lib. 2. obs. 23. num. 25. Bajard. ad Clar. in d. §. emphyteusis. quaes. 3. num. 12. Rot. decis. 699. numer. 1. p. 3. rec. dominium autem recognosci potest quacumque vel minima alia præstatione. Bajar. l. c. ubi citat Bal. in rubr. C. de Jur. emphyt. Valasc. in tr. de Jur. emphyt. q. 1. n. 11. & q. 11. n. 19. vers. tu adverte, & alios.

Tertio, juxta aliquos, requiritur, quod a principio 4
præstetur certa quantitas, de quo vide Clar. loc. cit. q. 3. ubi distinguit, & admittit distinctionem inter emphyteusim titulo oneroso, & titulo gratuito pro solo annuo canone concessam.

Porro licet emphyteusis & feudum sint ejusdem na- 5
turæ. Noal. de transmiss. cas. 49. numer. 3. ubi Specul. in tit. de feud. §. quoniam. numer. 63. in fin. vers. non interest. Hostiens. in sum. eod. tit. in princ. & alii. Mantic. de tacit. d. l. 22. tit. 4. num. 1. ita ut de uno ad aliud procedat argumentum. Noal. loc. cit. nisi aliud reperiatur expressum. Mantic. loc. cit. n. 19. tamen in multis emphyteusis a feudo differt, & septem differentias ponit Mantic. loc. cit. a n. 8. seqq. quarum prima est, quod emphyteusis detur pro annuo canone, feudum vero ex benevolentia pro servitio personali, ad quem proinde te remittimus.

A contractu locationis ad tempus concessæ, seu et- 6
iam in perpetuum quomodo distinguatur, vide tex. in §. adeo. inst. de locat. & L. 1. C. de Jur. emphyt. late Maresc. lib. 2. var. res. cap. 76. per tot. Mantic. d. lib. 22. tit. 2. per tot. ubi viginti ponit differentias, quem vide, & Ciarlin. contr. for. cap. 6. num. 33. & c. 8. a n. 48. seqq. inter quas sunt istæ differentiæ, quod emphyteusis solum in rebus immobilibus, locatio vero etiam in mobilibus constitui possit: item, quia per emphyteusim transfertur utile dominium, in locatione non item, sed tantum usus, seu commoditas fructuum, saltem quando non est perpetua. Item quia emphyteusis tunc proprie dicitur, quando canon est modicus, locatio vero, quando pensio correspondet fructibus &c. vide DD. cit.

A contractu libellario distinguitur, quia contractus 7
libellarius tunc dicitur, quando vasallus, vel emphyteuta pro annua pensione alteri concedit prædium, quod ipse in feudum, vel emphyteusim habebat. vide Mantic. l. c. tit. 3. Alias differentias inter emphyteusim, & alios contractus, vide apud cit. Mantic. tit. 2. 3. & 4. Clar. in §. emphyteusis. quaes. 1.

Alia est Ecclesiastica, quando nempe constituitur in 8
re, cujus dominium directum, seu proprietas spectat ad Ecclesiam, vel Collegium Canonicorum, vel monasterium, aut alium locum pium: seu Religiosum, etiamsi Laico in emphyteusim concedatur. Alia vero dicitur civilis, sive profana, aut secularis, cum nempe dominium directum est penes Laicum, puta Principem, Civitatem, municipium, vel privatum. Bajard. ad Clar. loc. cit. q. 1. num. 2. Item alia dicitur ex pacto & providentia, & alia hæreditaria, alia vero mixta: prima est, quam quis acquisivit pro se & filiis, seu descendentibus, nulla facta mentione hæredum. Clar. loc. cit. q. 16: sub num. 1. Rot. decis. 39. sub num. 1. p. 4. rec. tom. 1. Bichius decis. 58. nu. 15. Rot. decis. 483. num. 1. p. 4. rec. tom. 2. vel cum est concessa alicui ad ejus vitam, aut certam generationem. Secunda est, quam quis acquisivit pro se & hæredibus, vel pro se, & quibus dederit &c. mixta vero est, quam quis ac-

quisivit pro se, filiis & hæredibus, de quibus vide *DD. cit.* & Valasc. *de Jur. emphyt. q.* 42. *&* 43. Osasc. *decis. Pedem.* 161. *n.* 5. *&* 9. & ut *in §. seq.*

§. II.

Quæ res in emphyteusin dari possint; quamdiu emphyteusis duret, & in quos transeat?

9 Quod res Ecclesiæ in emphyteusin, cum hæc sit species alienationis, a Prælato &c. dari non possint, nisi sint solitæ alienari, diximus in verb. *alienatio. n.* 13. & de hoc tradit Riccius *in prax. alienat. in p.* 1. *res.* 121. Clar. *in §. emphyteusis quæst.* 6. & ibi late Bajard. & Mantic. *de tacit. d. lib.* 22. *tit.* 7. *per tot.* & DD. *supra in d. verb. alienatio cit.* ubi de utilitate, & solemnitatibus requisitis. Et quod ex lapsu triginta annorum præsumatur emphyteusis non solum utilis, sed etiam cum solemnitatibus facta, dicit Rot apud Ludovis. *dec.* 343. *n.* 1. & ibi Beltramin. *n.* 4. *& per tot.*

10 Si est privati, in dubio præsumitur esse perpetua, quia talis est ejus natura, ut in perpetuum porrigatur. Riccius *in prax. empht. in p.* 3. *res.* 151. *sub nu.* 1. ubi DD. si vero est Ecclesiastica, in dubio præsumitur esse concessa, & durare usque ad tertiam generationem, quia talis est ejus natura, ut tantum quoad tertiam generationem, concedatur. ad tex. *in §. emphyteusin. auth. de non alien.* Riccius *loc. cit.* Tranchedin. *consult.* 53. *numer.* 1. 2. *&* 3. Mantic. *de tacit. d. lib.* 22. *tit.* 25. *numer.* 2. Antonel. *de tempor. legal. lib.* 2. *cap.* 57. *num.* 1. Rot. *decis.* 170. *num.* 1. *p.* 2. *rec.* apud quos alii; & quidem connumerata persona ipsius recipientis, & consequenter solis filiis, & nepotibus, & non ultra, ut *in d. §. emphyteusin.* & dicit Accurs. *in §. alienationis. in* 2. *gl. in d. auth. de non alien.* relatus a Mantic. *loc. c. tit.* 15. *num.* 9. Gabriel. *tit. de emphyt. concl.* 4. *n.* 6. & ut infra. *num.* 68. nisi adsit consuetudo concedentis in contrarium. Riccius *loc. c.* Mantic. *ut supra. nu.* 28. Antonel. *loc. cit.* quæ procedunt, etiamsi non constet de dictæ emphyteusis origine, sed sit acquisita per legitimi temporis usucapionem. Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 17. *num.* 6. Antonel. *l. c. n.* 2.

11 Sic emphyteusis Ecclesiastica olim de jure communi concedi non poterat, nisi tribus personis. *cit. §. emphyteusim. auth. de non alien.* hodie tamen novissimo jure concedi potest etiam in perpetuum, hoc est pro omnibus descendentibus. *auth. perpetua. C. de sacros. Eccles.* Specul. *de emphyt. §. nunc aliqua. vers. septimo. num.* 8. *& in vers.* 115. *num.* 141. DD. apud Mantic. *d. lib.* 22. *tit.* 25. *nu.* 13. Rot. apud Ludovis. *decis.* 522. *numer.* 11. quæ etiam paucis mutatis reperitur *in p.* 4. *rec. tom.* 1. *num.* 7. *decis.* 94. modo adsit justa causa, beneplacitum Apostolicum, & reliqua, ut in verbo *alienatio* diximus. & Mantic. *loc. cit. tit.* 7. Tranchedin. *loc. cit.* An vero emphyteusis sine Beneplacito Apostolico in perpetuum concessa, sit in totum nulla, an vero saltem valeat usque ad tertiam personam &c. vide quæ diximus in verb. *alienatio. n.* 34. & Ciarlin. *contr. for. c.* 8. *a n.* 26.

12 Hinc emphyteusis Ecclesiastica de sui natura, & de Jure Canonico non est transitoria ad extraneos. Ludovis. *decis.* 529. *n.* 1. Peregrin. *de fideicom. art.* 32. *num.* 52. Cyriac. *contr.* 113. *num.* 2. Vivius *com. opin.* 248. *numer.* 1. ubi DD. etiamsi sit usucapione acquisita, ut per Covarruv. *d. cap.* 17. *num.* 6. nisi adsit consuetudo in contrarium. Rot. *decis.* 642. *n.* 8. *p.* 1. *rec.* & semel transiens ad extraneos semper transit. Noal. *de transmiss. cas.* 64. *num.* 5. *vers. octavo.* Ciarlin. *d. cap.* 8. *num.* 60. extante eadem necessitate, *ut supra.* vide etiam Mantic. *d. l.* 22. *tit.* 19. *n.* 32. *seqq.*

13 Et si in ea vocantur hæredes, intelligitur de hæredibus sanguinis acquirentis. Clar. *in d. §. emphyteusis. quæst.* 28. *nu.* 6. *&* 7. Peregrin. *loc. cit.* Fusar. *de substit. quæst.* 339. *n.* 33. Riccius *in prax. p.* 3. *res.* 170. late Marescot. *l.* 3. *var. res. cap.* 1. *per tot.* Tranchedin. *consult.* 53. Bichius *decis.* 483. Sperl. *decis.* 120. *a num.* 38. Rot. *decis.* 288 *numer.* 4. *p.* 1. *rec.* & apud illos alii, apud quos etiam videre poteris plures ampliationes, & limitationes.

14 Imo Ecclesiastica recepta pro se, & suis filiis, ac hæredibus ex eis legitime descendentibus, dicitur partim ex pacto & providentia, & partim hæreditaria, in qua succedere prætendentes debent habere utramque qualitatem, quod nempe sint descendentes legitimi, & hæredes hæreditaris, non autem sanguinis tantum. Rot. *decis.* 750. *n.* 1. *p.* 3. *rec.* ubi Covarruv. *l.* 2. *var. res. c.* 18. *nu.* 3. Velasc. *de jur. emphyt. quæst.* 44. *n.* 11. vide etiam Clar. *in d. §. emphyteusis. quæst.* 37. ubi hanc conclusionem limitat, si sit recepta pro se, ac filiis, non facta mentione hæredum. Et an tunc transeat ad institutum in re certa, si adsit hæres institutus universalis capax, vide negativam apud Fachin. *lib.* 4. *contr. jur. cap.* 20. Covarruv. *loc. cit. num.* 5. Clar. *in §. emphyteusis. quæst.* 38. Noal. *de transmiss. cas.* 64. *num.* 3. *&* 6. Gratian. *disc. for. cap.* 372. *n.* 12. *&* 13. quidquid sit in emphyteusi concessa a privato, vel quando non fuit facta mentio hæredis, & in aliis casibus de quibus *DD. cit.* Rot. *decis.* 261. *num.* 2. *p.* 1. *rec.* ubi de legatario, quod dicatur quodammodo hæres. Vivius *com. opin.* 248. *vers. ult.* Debet itaque succedere volens in emphyteusi Ecclesiastica recepta pro se, & suis hæredibus, habere utramque qualitatem, quod sit legitimus descendens, & etiam hæres, remanente in reliquis natura emphyteusis Ecclesiasticæ, & providentiæ, ne in quemlibet hæredem extraneum, sed ad ipsos tantum descendentes legitimos transire possit. Rot. *d. decis.* 750. *n.* 1. Paul. Rubeus *in annot.* 26. *ad dec. Rot. Rom. d. p.* 3. *num.* 31.

Porro conclusio, quod emphyteusis Ecclesiastica ad hæredes extraneos non transeat, pluries limitatur a DD. & decem limitationes ponit Noal. *de transmiss. d. cas.* 64 *n.* 5. & quidem si facta fuit cum juris solemnitatibus. Clar. *in §. emphyteusis q.* 28. *sub num.* 6. *§. & in specie. post med.* modo tamen facta sit verbis, quæ translationem in extraneos importare possint: nam ut dicit idem Noal. *ibid. num.* 6. solemnitates non extendunt dispositionem, nec operantur aliquid novi, sed roborant factum tantum prout est. *cap. ex parte Abbatissæ in fin. cap. quia intentionis, de privileg. cap. illa, ne sed. vacant.* Glos. *in L. ex verbis. in verb. exi. C. de donat. inter vir. & uxor.* & sic solæ solemnitates non facerent illam transitoriam in extraneos. Mantic. *de tacit. d. l.* 22. *tit.* 19. *n.* 19. 15

Verba autem translationem in extraneos hæredes importantia essent primo, si emphyteusis concessa sit *pro omnibus, & quibuscumque hæredibus*, servatis tamen semper debitis solemnitatibus. Noal. *loc. cit. nu.* 5. *in princ.* Clar. *in §. emphyteusis. quæst.* 28. *vers. sed quæro. n.* 9. Covarruv. *l.* 2. *var. cap.* 17. *sub n.* 5. *§. quarta conclusio, ad med. vers. quin etsi emphyteusis.* Rot. *decis.* 280. *n.* 2. *p.* 1. *rec.* Rubeus *in annot. ad decis.* 26. *Rot. Rom. p.* 3. *rec. nu.* 19. Mantic. *de tacit. d. l.* 22. *tit.* 19. *n.* 22. non tamen ad hunc effectum sufficeret dicere *pro hæredibus, & successoribus*, nisi adesset particula *omnibus*, & *quibuscumque*. Noal. *l. c. nu.* 6. Mantic. *nu.* 20. Bichius *decis.* 483. *n.* 1. 16

Secundo censeretur transitoria in extraneos, si cum debitis solemnitatibus esset concessa cum clausula *ad habendum*, & *quibus dederit*, ut diximus in prax. *clausul. communium. n.* 20. Rot. coram Merlin. *inter ejusd. select. decis.* 583. *num.* 8. Ciarlin. *contr. for. c.* 6. *num.* 2. Bichius *decis.* 483. *num.* 2. Noal. *l. cit. vers. secundo, & vers. tertio.* late Paul. Rubeus *loc. cit. num.* 11. *ad* 19. *loc. cit. nu.* 24. *&* 25. nisi etiam adsit prohibitio alienationis. Bich. *decis.* 483. *n.* 19. 17

Tertio censeretur transitoria in extraneos, si cum debitis solemnitatibus fuisset concessa pro se, & hæredibus *in perpetuum:* quia illud verbum, *perpetuum*, facit emphyteusim transitoriam in extraneos. Paul. Rubeus *l. c. nu.* 15. ubi plures decisiones Rotales. & DD. Rot. *decis.* 294. *num.* 4. *p.* 2. *rec.* Noal. *loc. cit. sub n.* 6. quamvis apud eundem multi contrarium teneant, cum quibus Ciarlin. *cap.* 8. *num.* 47. Rot. *decis.* 319. *num.* 3. *p.* 13. *& decis.* 381. *num.* 4. *p.* 5. *rec.* ubi quod Rotæ contrariæ intelligendæ multæ sint, ubi adest talis observantia. Mantic. *de tacit. de tit.* 19. *n.* 21. & pro ex *§. emphyteusim. auth. de non alien. & §. licentiam auth. de alien. & emphyt.* hoc unum notandum est cum Claro *loc. cit. quæst.* 28. *num.* 4. *vers. primus casus.* quod si in emphyteusi in perpetuum concessa non sit facta mentio hæredum, sed solum dictum sit *pro se, & filiis*, quod solum intelligatur de filiis & descendentibus, non vero de extraneis, vide etiam in prax. *clausularum commun. n.* 23. 18

Quar-

19 Quarto censeretur transitoria in extraneos, & absolute hæreditaria, ex licentia data alienandi in quocumque. Rot. *decis.* 750. *p.* 3. *rec. num.* 3. & apud Bichium *decis.* 483. *num.* 3.

20 Item emphyteusis cum debitis solemnitatibus concessa transiret in hæredes extraneos, quando concessa est ad certum tempus, veluti usque ad viginti, vel triginta annos, & hoc usque ad illum annotum numerum. Clar. *in d. §. emphyteusis. quæs.* 28. *num.* 3. Noal. *d. cas.* 64. *num.* 5. *vers. quinto transit.* quod tamen intelligit Mantic. *d. tit.* 19. *num.* 29. si sit concessa pro se, & hæredibus usque ad 40. annos v. g. secus si sit concessa pro se, filiis, aut nepotibus: nam si tunc ille qui emphyteusim suscepit, moriatur sine liberis, hæres extraneus non succederet, sed emphyteusis ad Ecclesiam rediret etiam non exspectatis illis 40. annis.

21 Item transiret in extraneos, si semel cum debitis solemnitatibus fuerit taliter concessa, ut possit ad extraneos transire, *ut supra num.* 12. nam facta semel alienabilis, & transitoria ad extraneos, si ad Ecclesiam reverteatur, poterit de novo etiam sine solemnitatibus secundum prioris tenorem alteri concedi, juxta dicta tamen in verb. *alienatio. num.* 13. & Ricc. *in prax. p.* 1. *res.* 121. *per tot.* ubi remissive quid sit solitum, & consuetum. & Ciarlin. *d. cap.* 8. *num.* 58. *seqq.* An vero, si in secunda concessione non sit facta mentio de hac qualitate, censeatur nihilo minus concessa juxta tenorem primæ, vide Noal. *loc. cit. vers. ampliatur.* affirmantem & infra. *num.* 104.

22 Item esset transitoria ad hæredes extraneos, si res, quæ ob illorum deteriorationem locari non possunt, in emphyteusim tradantur: nam tunc censeretur actum, ut illæ res melioratæ ad hæredes etiam extraneos transire possint. Noal. *loc. cit. num.* 5. *vers. sexto.* Mantic. *d. tit.* 19. *num.* 30. tex. *in cap.* 2. *§. si quas ruinas.* 10. *quæs.* 2. *cap. ad aurec. de reb. Eccles. non alien. §. si vero. auth. de alienat. & emphyt.*

23 Item, si non constabat bona in emphyteusim concessa fuisse Ecclesiæ, & mediante hac concessione, recipiens illa ab Ecclesia recognosceret, tunc, etiamsi concessio esset simpliciter facta *pro se, & hæredibus*, transiret ad hæredes etiam extraneos, quia tunc Ecclesia debet esse contenta, quod senserit commodum recognitionis, cum alias non potuerit probare dominium. ita Clar. *num.* 8. Mantic. *num.* 31. Noal. *vers. septimo. in ll. cit.*

24 Item denique, quando contractus non est proprie emphyteuticus, sed potius locatio, cum nempe census correspondet fructibus, etiamsi sit perpetua, transiret ad hæredes etiam extraneos *DD. cit.* quod tamen non admittit Ciarlin. *contr. for. d. cap.* 8. *num.* 42. *ad* 49. *seqq.* quia alienatio bonorum Ecclesiæ in perpetuum, sive fiat per contractum emphyteuticum, sive per contractum locationis, semper est prohibita sine debitis solemnitatibus, & expressa licentia seu beneplacito Apostolico, cum etiam locatio perpetua veniat nomine alienationis, & sic prohibita a Concil. Trid. *sess.* 25. *de reform. cap.* 11. *§. locationes vero.* & sic in hoc non videtur differentia inter emphyteusim, & locationem perpetuam, seu ad longum tempus, quæ etiam non transit ad extraneos. Valasc. *de Jur. emphyt. lib.* 1. *q.* 29. *num.* 8. apud cit. Ciarlin. ubi plura videre poteris & plures casus, in quibus Ecclesiastica emphyteusis non præsumitur hæreditaria, & in extraneos transitoria, vide apud Bichium *decis.* 483. *per tot.*

25 Porro Ecclesiastica emphyteusis, licet sit in multis casibus transitoria ad extraneos, non transit tamen ad spurios, quia Ecclesia propter suam dignitatem, non videtur cogitasse de spuriis, aut filiis naturalibus tantum, sive natis ex illegitimo thoro. Clar. *in d. §. emphyteusis. quæs.* 30. *num.* 1. Mantic. *de tacit. d. lib.* 22. *tit.* 10. *num.* 3. Tusch. *litt. E. concl.* 168. Gratian. *disc. for. cap.* 218. *num.* 35. Ciarlin. *contr. for. cap.* 6. *num.* 51. Sperel. *decis.* 72. *num.* 8. Limita primo, quando ab initio similibus personis fuit concessa. Gratian. & Mantic. *ll. cit.* Limita secundo, quod quamvis emphyteusis Ecclesiastica non sit transitoria in spurios, potest tamen ab initio ab illis acquiri, juxta probabiliorem apud Gratian. & Mantic. *ll. cit.* Sperel. *d. decis.* 73. *num.* 9. *seqq.* si constet de illorum vitæ bonitate, scientia &c. vide *DD. cit.* Limita tertio in legitimatis vel per subsequens matrimonium. Mantic. *loc. cit. d. tit.* 11. *num.* 18. Peregrin. *de fideicom. art.* 24. *num.* 10. *& seqq.* quem vide ubi latissime an procedat etiam quando adest clausula *ex legitimo thoro natis* posita a concedente emphyteusim. Michalor. *de fratribus p.* 3. *cap.* 24. *num.* 14. Gratian. *loc. cit. num.* 37. vel a Pontifice, aut ab habente ab illo specialem facultatem, nec sufficerent verba universalia, sed specialis facultas requiritur. Mantic. *d. tit.* 11. *num.* 10. Gratian. *loc. cit. num.* 44. imo requiritur quod quis fuerit specialiter legitimatus, ut in dicta emphyteusi possit succedere, juxta *DD. cit.* Sublimita in legitimatis per rescriptum Principis, cum non possit disponere circa bona Ecclesiastica. Sperel. *loc. cit. num.* 43. *seqq.* Peregrin. *num.* 10. Mantic. *num.* 4. *&* 9. plura vide apud *DD. cit.* Et conclusionem principalem amplia, quod non solum illegitimi aut legitimati per rescriptum sint incapaces emphyteusis Ecclesiasticæ, sed etiam eorum filii, licet legitime procreati. per Mantic. *uti supra, num.* 5. *& tit.* 10. *num.* 6. & prædicta locum habent non solum in emphyteusi, sed etiam in locatione. Mantic. *d. tit.* 10. *num.* 5. Gratian. *loc. cit. num.* 47.

26 Emphyteusis Ecclesiastica tamen de sui natura est transitoria etiam in fœminas, quia Ecclesia non curat de servitio personali, sed bursali. Magon. *decis. Lucen.* 7. *num.* 1. Clar. *in d. §. emphyteusis. q.* 32. *num.* 1. Tranchedin. *consult.* 22. *num.* 1. *&* 2. Cyriac. *contr. for.* 223. *a nu.* 9. Bicchius *decis.* 326. *num* 2. ubi Seraphin. *decis* 604. *nu.* 4. Fulgin. *de jur. emphyt. tit. de succession. in bon. emphyt. q.* 9. *num.* 13. *&* 20. quando tamen verba in concessione posita sunt apta comprehendere etiam fœminas, ut si dictum sit *pro se & heredibus*. Clar. *loc. cit. num.* 1. *§. hec tamen.* Gabr. *ut infra. num.* 104. Mantic. *loc. cit. tit.* 14. *num.* 22. Vivius *com. opin.* 242. *num.* 1. nam tunc succederent etiam fœminæ, dummodo sint hæredes. Corbulus *de caus. ex quib. emphyt. jur. suo priv. tit. de caus. privat. ob lineam finitam. num.* 34. Item si fuisset concessa *pro se, filiis, & descendentibus*, quia tunc nomine descendentium venirent etiam fœminæ. Corbul. *loc. cit num.* 53. Item si fuit concessa *pro se, filiis, & nepotibus usque in ejus tertiam generationem*, quia tunc filiæ, & neptes comprehenduntur. Corbul. *n.* 39. Item si fuit concessa *pro se, & libris*, quia nomine liberorum veniunt etiam fœminæ. Corbul. *loc. cit. num.* 43. Gabr. *com. concl. lib.* 6. *tit. de Verb. signif. concl.* 6. *num.* 102. Mantic. *d. lib.* 22. *tit.* 14. *num.* 20.

27 An vero emphyteusis Ecclesiastica concessa *pro se, & filiis juris*, seu *pro se, filiis, ac nepotibus*, veniant etiam fœminæ? major videtur difficultas; & affirmativam tenet Covarruv. (quamvis contrariam magis communem afferat) *in lib.* 2. *var. res. cap.* 18. *sub num.* 1. *ad med. vers. sed & in hoc casu*, ubi citat Salycet. *in L.* 2. *q.* 12. *&* 17. *nu.* 26. *vers. confirmata. C. de Jur. emphyt.* quem citat etiam Rot. *in decis.* 239. *num.* 8. *p.* 15. *rec.* & alios. Mantic. ubi DD. *d. lib.* 22. *tit.* 14. *num.* 10 *&* 16. sed negativam defendunt Corbul. *l. sup. cit. a num.* 3. Clar. *loc. cit. quæs.* 32. *§. sed quid. num.* 2. Gabriel. *ut supra. num.* 95. Marescot. *lib.* 1. *var. res. cap.* 2. *a num.* 1. Rot. *decis.* 198. *num.* 18. *& decis.* 381. *num.* 1. *p.* 15. *rec. & decis.* 737. *nu.* 3. ubi, quod hæc sit vera conclusio. *in p.* 4. *rec. to.* 3. apud quos plurimi alii.

28 Conclusionem tamen limita primo, si in concessione dictum sit *pro se, & omnibus filiis, ac nepotibus*: nam sub illa particula universali *omnibus*, comprehenderentur etiam fœminæ. Corbul. *loc. cit. n.* 51.

29 Limita secundo, quandu emphyteusis est recepta ab eo, qui non habet nisi unicam filiam, & est in tali ætate constitutus, in qua verisimiliter non poterat amplius alios filios suscipere: nam tunc sub illis verbis *pro se & filiis*, comprehenderentur etiam fœminæ. Gabriel. *de Verb. signif. d. concl.* 6. *num.* 97. Maresc. *d. cap.* 2. *num.* 8.

30 Limit. tertio, quando emphyteusis fuit stipulata a fœmina *pro se, & filiis*, quia tunc comprehenderentur etiam fœminæ, ex quo non sit verisimile, nec credendum, quod ipsa propria sexum neglexerit. Maresc. *d. cap.* 2. *num.* 16. Gabr. *loc. cit. num.* 98. Rot. ubi DD. *d. decis.* 737. *num.* 1. *&* 2. Mantic. *d. tit.* 14. *num.* 25. Et emphyteusis semper transit ad fœminas, quando fœminæ semel sunt vocatæ. Maresc. *loc. cit. n.* 15.

31 Limita quarto, quando emphyteusis concessa pro se, & filiis, ac nepotibus concessa fuit propter bene merita, quia tunc lata sit interpretatio. Maresc. *loc. cit. num.* 7. ubi citat Dec. *cons.* 223. *num.* 3.

Limi-

32 Limita quinto, ubi adest consuetudo, & communis loquendi usus, quod filiorum, & nepotum nomine, etiam filiæ, ac neptes intelligerentur, seu quod fœminæ cum masculis admitterentur. Maresc. *num.* 9. Gabr. *num.* 96. Mantic. *num.* 24. *in ll. cit.* nam a communi usu loquendi contractus accipiunt interpretationem ad tradita per Tiraquel. *de retr. lignag.* §. 2. *gl.* 1. *num.* 5. *&* 6. Qui tamen loquendi communis usus, cum sit quid facti, deberet a fœminis, admini volentibus ad emphyteusim, probari. Corbul. *d. tit. de caus. privat. ob lineam finit. num.* 41. §. *septimo declaratur. ad fin.* ubi Mascard. *de probat. concl.* 329. *num.* 2. *vol.* 1. ubi quomodo probetur. & apud Bart. *in L. Labeo. num.* 6. *seq. ff. de supel. legat.* & alios apud cit. Corbul. plures ampliationes, & limitationes vide apud *DD. cit.*

33 Porro in casibus, in quibus admittuntur fœminæ, illæ cum masculis in eodem gradu existentibus concurrunt. Mantic. *d. tacit. d. lib.* 22. *tit.* 18. *num.* 20. Fulgin. *de success. emphyt.* q. 7. *num.* 1. apud Rot. *decis.* 239. *num.* 9. *p.* 15. *rec.* Et si fœmina sit proximior, excludit masculum remotiorem, ita ut nepos juvari non possit patris, vel matris repræsentatione, quæ in similibus contractibus emphyteuticis ex pacto, & providentia, seu factis pro se, filiis, ac nepotibus excluditur. ita Rot. *cit. num.* 10. *&* 11. *& decis.* 230. *num.* 3. *p.* 11. *rec.* Mantic. *loc. cit. num.* 9. *seqq.* & in terminis sororis excludentes nepotem masculum ex altera sorore, est Rot. coram Otobon. *decis.* 148. *num.* 5. *inter ejus select.* *& decis.* 71. *num.* 6. *p.* 10. *rec.* quidquid sit in emphyteusi hæreditaria, ubi admittitur jus repræsentationis *in cit. decis.* 71. *a num.* 5. Conclusionem principalem tamen limitat Mantic. *loc. cit. num.* 22. si adsit statutum exclusivum fœminarum, nam tunc fœminæ solum succederent in defectum masculorum, quem vide, ubi ex Alex. & Anchar. tollit objectum, quod bona Ecclesiæ non subsint statutis Laicorum. vide etiam Clar. *loc. cit.* q. 32. *num.* 3. *vers. sed pone.* Peregrin. *de fideicom. art.* 17. *num.* 24. plura vide apud cit. Mantic.

34 Concessa Clerico in sacris constituto, pro se, filiis, & nepotibus, si Clericus ingreditur Monasterium, acquiritur Monasterio, sive fuerit concessa ab Ecclesia, sive a privato. Riccius *in prax. p.* 3. *res.* 171. *num.* 2. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 5. *cap.* 16. *num.* 21. quia cum non possit filios ex matrimonio suscipere, stipulando pro filiis, censetur stipulatus pro Monasterio, quod succedit, & habetur pro filio.

35 Quær. an emphyteusis Ecclesiastica transeat in aliam Ecclesiam, aut Monasterium, si emphyteuta illud ingrediatur? negant aliqui, quia fieret deterior conditio Ecclesiæ: nulla enim subesset spes caducitatis ob lineam finitam, nisi fuisset concessa pro quibuscumque, de qua quæstione late Riccius *in prax. p.* 1. *res.* 633. *& p.* 3. *res.* 152. Clar. *in d.* §. *emphyteusis quæs.* 33. Ludovis. *decis.* 529. *num.* 1. Antonel. *de tempor. legal. lib.* 2. *cap.* 25. *per tot.* alii volunt posse transire, ita tamen, ut prima Ecclesia post biennium emphyteusim possit ad se revocare. Riccius *loc. cit.* Rot. apud Merlin. *decis.* 649. *num.* 1. *inter ejus select.* & ut infra *n.* 41. & sic non transire in Monasterium, si Ecclesia vult ad se revocare, quia emphyteusis Ecclesiastica de sui natura non est transitoria in extraneos. *DD. cit.* Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 5. *cap.* 16. *a num.* 15. nisi esset hæreditaria: ac proinde Ecclesia proprietaria, seu domina directi habebit electionem, velitne emphyteusim ad se revocare, vel transitum in aliam Ecclesiam concedere, & quidem infra biennium, ut dicit Antonel. *loc. cit. num.* 11. computandum a die professionis. & ibi Genuen. *in tract. de Eccles.* q. 95. quo casu debebit eidem Ecclesiæ proprietariæ solvi æstimatio. Riccius *d. res.* 171. *sub num.* 1. *vers. circa hanc conclusionem.* Conclusionem principalem limita in emphyteusi privati, seu a privato concessa, quia cum sit de natura sua transitoria in extraneos, transibit etiam in Ecclesiam, ut contra Clar. *d. quæs.* 33. defendit Riccius *d. res.* 171. *num.* 4. quem vide, quod tamen limitat Antonel. *loc. cit. num.* 18. si ex conventione non posset transire in extraneos, quod si tamen emphyteusis ex conventione non potest alienari in manus mortuas, si est privati, potest nihilo minus transire in monasterium, si emphyteuta illud ingrediatur, quia sub tali prohibitione non comprehenditur alienatio legalis, quæ fit per ingressum, sed tantum alienatio hominis. DD. apud Riccium, & Antonel. *ll. cit.*

§. III.

An, & quando possit emphyteuta res emphyteuticas alienare, donare, aut legare &c. sine consensu Domini directi, aut in præjudicium vocatorum?

Emphyteuta alienare, aut vendere non potest bona 36
emphyteutica Domino irrequisito, alias incurrit caducitatem, ut infra dicemus. *L. fin. in C. de jur. emphyt. cap. potuit.* ubi Fagnan. & Barbos. *de locat.* Clar. *in d.* §. *emphyteusis. quæs.* 13. Tiraquel. *de retr. lignag.* §. 1. *glos.* 2. *per tot.* Fulgin. *de Jur. emphyt. tit. de alien. quæs.* 1. *num.* 1. Tranchedin. *consult.* 67. *num.* 1. Corbul. *de caus. privat. ob alienat. num.* 1. & alii communiter, & ratio est, tum ut Dominus possit offerre idem pretium, & ita præferri, tum ut consequi possit laudemium, tum ne contemnatur, & cogatur invitus habere alium emphyteutam forte difficilioris conventionis &c. de quibus Tranchedin. *loc. cit. num.* 2. Corbul. *num.* 2. Gonzal. *in d. cap. potuit. num.* 8. *de locato.* Quoad ipsos contrahentes tamen valide alienari potest etiam irrequisito Domini consensu, & tunc demum annullabitur, ac in commissum cadet, si Dominus voluerit. Corbul. *loc. cit. ampl.* 31. *num* 5.

Quamvis vero emphyteuta non possit rem emphy- 37
teuticam alienare, potest tamen illam, etiam specialiter, hypothecare, cum Dominus directi contentus prohibitione Legis, sibi non providit de speciali prohibitione. Clar. *in d.* §. *emphyteusis. quæs.* 18. & ibi Bajard. Sperel. *decis.* 74. *num.* 3. gloss. *in L. fin. in Verb. aliis vendere. C. de Jur. emphyt.* quamvis regulariter id facere non possit Prælatus circa bona Ecclesiastica. Sperel. *l. c. num.* 1. & diximus in verb. *alienatio.* Modo non fuerit hypothecata pro tanta summa, & tradita creditori, ut non sit spes luitionis; tunc enim esset potius alienatio, & induceretur caducitas. Corbulus *loc. cit. limit.* 33. *num.* 6. Merlin. *de pignor. & hypoth. lib.* 2. *tit.* 1. *quæs.* 8. *num.* 41. *seqq.* Gratian. *disc. for. cap.* 43. *num.* 10. Pacific. *de salvian. inspect.* 3. *cap.* 2. *num.* 41. adud quos plura. & apud Sperel. ubi DD. pro & contra *loc. cit. a num.* 74. quos vide: & quod possit emphyteuta servitutem rebus emphyteuticis imponere duraturam, quamdiu durat emphyteusis, dicit Pacif. *loc. cit. num.* 40. ubi Peregrin. *de fideicom. art.* 40. *num.* 113. Afflict. *decis.* 380. *num.* 2. *&* 3. & alii. Tiraquel. *de retr. lignag.* §. 1. *glos.* 7. *num.* 48. Antonel. *de tempor. legal. lib.* 1. *cap.* 67. *num.* 5. tex. *in L.* 3. *ff. de servit. L. lex vectigali. ff. de pignor.* Imo Pacific. *loc. cit. num.* 47. conclusionem principalem limitat etiam, si alienatio esset prohibita late sumpto vocabulo, quia tunc dicitur prohibita etiam hypotheca. & ibi Glos. *in L. fin. in verb. vel hypothecam. C. de reb. alienis non alien.* Neguſ. *de pignor. in* 3. *membr.* 2. *p. nu.* 71. Rot. *divers. decis.* 426. *num.* 8. *p.* 1. Rot. *decis.* 120. *num.* 6. *p.* 4. *rec. tom.* 2. Merlin. *d. q.* 8. *num.* 36. Mantic. *ut infra num.* 30. imo etiamsi ejusmodi bona veniant sub generali obligatione suorum bonorum, quia in contractu stricti Juris, qualis est emphyteusis, stricta fit interpretatio, hypotheca vero non est proprie alienatio. de quo Pacific. *d. cap.* 2. *num.* 2. *seqq.* id tamen fallit, quando universaliter esset prohibita omnis alienatio late etiam sumpto vocabulo. Rot. & Merlin. *ll. cit.* plures ampliationes, & limitationes, quandonam veniat sub generali obligatione, vide apud Pacific. *tot. cit. cap.* 2. Mantic. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 4. *num.* 23. *seq.* Resoluta vero per devolutionem emphyteusis, resolvitur etiam hypotheca. Merlin. *d. quæs.* 8. *num.* 46. Gratian. *disc. for. d. cap.* 43. *num.* 2. Corbul. *loc. cit. limit.* 34. *num.* 1.

Emphyteusis Ecclesiastica etiam in casibus, in qui- 38
bus est licita alienatio, etiamsi irrequisito Domino, non potest alienari in personas prohibitas de Jure. Bal. *in auth. quas ruinas. num.* 13. *vers. tertio modo. C. de sacros. Eccles.* Redoan. *de reb. Eccles. non alien.* q. 79. *cap.* 9. *num.* 2. Clar. *in* §. *emphyteusis. quæs.* 15. *vers. arbitror tamen. n.* 2. Corbul. *d. tit. de caus. privat. ob alienat. ampliat.* 12. *n.* 1. Maresc. *lib.* 3. *var. res. cap.* 3. *num.* 7. non obstante quod Ecclesia domina directi sit æque potens: Ludovis. *decis.* 529. *num.* 15. Sunt autem in Jure personæ prohibitæ, per quas fit deterior conditio Domini directi. Maresc.

loc. cit. num. 8. uti loca pia, Ecclesiæ, in quibus non est spes caducitatis, item Universitates sæculares. *DD. cit.* Rot. *decis.* 603. *num.* 2. *p.* 1. *rec.* Riccius *in prax. p.* 1. *res.* 633. *sub num.* 1. Ciarlin. *contr. for. cap.* 8. *a num.* 85. Bene verum est, quod quando emphyteusis fuit relicta Ecclesiæ, debeatur ejus æstimatio. Maresc. *loc. cit. num.* 20. nisi in investitura adsit pactum expressum non alienandi in manus mortuas, nam tunc neque æstimatio debetur. Antonel. *loc. cit. nu.* 8. *in fin.* Ludovis. *decis.* 529. *num.* 9. *seq* Maresc. *loc. cit. num.* 23. ubi DD. Merlin. *decis.* 649. *num.* 2. *in fin.* Imo Dominus directi, licet sit Ecclesia, potest cogere etiam Ecclesiam ad vendendam dictam rem emphyteuticam privato intra annum. *DD. cit.* Clar. *loc. cit. quæs.* 33. *in fin.* Rot. *decis.* 603. *num.* 1. *&* 2. *p.* 1. *rec.* & quod etiam Civitas possit cogi ad ponendas res emphyteuticas extra ejus manus, dicit. Paul. Rubeus *in annot. ad decis.* 16. *Rot. Rom. p.* 3. *rec. num.* 52. Porro hoc jus cogendi ad ponendum rem emphyteuticam extra manus mortuas, sed ad vendendam privato non præscribitur contra Ecclesiam nisi 40. annis. *arg. tex. in auth. quas actiones. C. de sacros. Eccles. & cap. de quarta, cum concordantibus, de prescr.* Antonel. *loc. cit. n.* 6. *& de tempor. legal. lib.* 2. *cap.* 25. *n.* 7.

39 An vero alienatio, seu translatio emphyteusis Ecclesiasticæ in potentiorem censeatur approbata per receptionem canonis, & laudemii factam per Rectorem Ecclesiæ? negat Antonel. *de regim. Eccles. d. lib.* 5. *cap.* 16. *sub num.* 6. & ibi Burat. *decis.* 601. *num.* 8. *&* 9. quia Rector nec expresse, nec tacite Ecclesiæ præjudicare potest. Bichius *decis.* 483. *n.* 49. ipsa tamen Ecclesia, aut capitulum videretur approbasse. vide Bich. *loc. cit.*

40 Emphyteusis transitoria ad extraneos cum pacto, quod non possit alienari sine consensu domini, si Dominus requisitus noluerit consentire sine rationabili causa, soluto sibi laudemio, valet alienatio sine illius consensu, quem supplere potest Judex. Rot. *decis.* 280 *n.* 4. *p.* 4. *& decis.* 351. *num.* 3. *p.* 3. *rec.* & ut de vasallo dicit Menoch. *de arbitr. cas.* 182. *num.* 11.

41 Prohibita specialiter a Domino alienari, potest legari, & donari ipso etiam irrequisito, ut per glos. *in L. fin. verb. aliis vendere. C. de Jur. emphyt.* & ibi Jas. *nu.* 70. *seq.* Jo. Andr. *in cap. potuit. sub num.* 7. *vers. in glos. tertia.* & ibi Butr. *extra locati.* Clar. *in d. §. emphyteusis. quæs.* 15. Corbul. *loc. supr. cit. limit.* 13. *a num.* 1. *& per tot.* ubi late, cum quibus, ac aliis Sperel. *decis.* 120. *num.* 94. apud quos alii plurimi, contrarium tamen cum multis, defendit Fachineus *lib.* 3. *contr. Jur. cap* 97. quia consensus non solum requiritur ut Dominus directi possit offerendo pretium præferri, sed etiam ob alias causas, ut nempe sciat, quis sit novus emphyteuta &c. & hanc æquam vocat Clar. *loc. cit. in fin.* Quamvis tamen contraria sit communior apud *cit. DD.* pluries tamen venit limitanda, & primo, ut donatarius, vel legatarius ante possessionem Domini directi consensum requirat, & obtineat, (quem præstare debebit. *ut num. antec.*) alias esset locus devolutioni. Sperel. & Corbul. *ll. cit. num.* 5. Rot. *decis.* 351. *num.* 2. *p.* 3. *rec.* quæ reperitur etiam inter selectas Ludovis. *decis.* 520. Clar. *loc. cit. sub num.* 2. *vers. quarto.* & dictus consensus debet expectari per duos menses, ut dicit Clar. *ibid. num.* 2. *ad fin.* quod tamen præsumatur possessio capta tempore licito, dicit Ludovis. *decis.* 520. *num.* 5. Secundo, ut donatarius solvat laudemium sub eadem pœna caducitatis. Sperel. *loc. cit.* & Ludovis. *num.* 3. & ibi Beltramin. *num.* 13. ubi tamen hoc vocat valde controversum. Tertio, ut donatio, aut legatum non fiat in potentiorem. *ut supra num.* 38. Quarto, ut donatio, aut legatum fiat de re tanquam emphyteutica; nam si fieret tanquam de allodiali, esset locus devolutioni. Corbul. *loc. cit. num.* 6. Clar. *ut supra. vers. tertio.* Vivius *com. opinion.* 242. *vers. si vero.* ubi dat rationem, quia tunc pararetur donatario causa contra Dominum præscribendi, & sic donans diceretur male uti re emphyteutica. Et quod donatio, nulla facta mentione emphyteusis, præsumatur facta tanquam de re allodiali, ac in præjudicium Domini, dicit Corbul. *in cit. caus. privat. ob alien. ampliat.* 42. *num.* 8. ubi DD. Quinto, ne aliqua interveniat fraus, vide *DD. cit.* apud quos plura, & infra, & sexto tandem, ne adsit consuetudo in contrarium, quæ foret servanda. Clar. *ibid. in fin.* Ex quibus proinde docet ibidem Clar. quod Dominus offerens pretium non esset præferendus donatario. An vero donatio resolvatur, si donans moriatur, antequam donatarius investituram accipiat, vide affirmativam apud Corbul *d. limit.* 13. *num.* 8.

42 An vero super re emphyteutica possit creari census, vide supra, in verb. *Census. num.* 4. & an possit emphyteutica res ab emphyteuta permutari, alteri locari, servitus in eadem constitui, inter emphyteutas dividi &c. vide Clar. *l. c. quæs.* 14. *seqq.* Corbul. *l. sup. cit. limit.* 6. *seqq.*

43 Alienandi emphyteusim facultas per clausulam *tibi, & quibus volueris.* censetur concessa solum primo acquirenti, Ludovis. *decis.* 529. *num.* 2. & ibi Beltramin. *num.* 22. ubi Rota & hæc quoad præjudicium Domini directi.

44 Sed quæres an Emphyteusis, quam pater pro se, & filiis acquisivit, possit ab eodem patre uni ex filiis prælegari, cum qua coincidit quæstio, an primus acquirens possit illam alienare in præjudicium vocatorum? in qua quæstione, cum tam diversi sint inter se Doctores, placuit aliquas conclusiones hic attingere, remittendo te in reliquis ad Doctores citandos. Sit igitur.

45 Conclusio prima, in emphyteusi antiqua pater non potest filiis in emphyteusis investitura vocatis, præjudicare, si non sit hæreditaria, sed ex pacto, & providentia, puta quia concessa pro se, & filiis simpliciter, aut usque ad certam generationem, quia tunc filiis vocatis est jus quæsitum: secus si sit simpliciter hæreditaria, puta, quia fuit accepta pro se, & hæredibus, vel pro se & hæredibus quibuscumque, vel cum clausula *quibus dederis &c.* ita Clarus *l. c. quæs.* 16. *num.* 3. De Luca ad Gratian. *decis. March.* 65. *num.* 1. *&* 2. Dicitur autem emphyteusis nova, quæ habet originem in personam ipsius emphyteutæ, qui vult de illa disponere; antiqua vero, quæ habet originem ab alio ascendente. vide Clar. *loc. cit.*

46 In emphyteusi nova, quam pater stipulatus est pro se, & filiis hæredibus, potest pater præjudicare filiis, illam uni ex illis prælegando: nam, vel tunc filius est hæres, & tunc non potest venire contra factum defuncti, vel non est hæres, & tunc illam non potest prætendere, juxta superius dicta *num.* 14. ita Gabriel. *commun. concl. tit. de re emphyt. concl.* 2. *num.* 1. Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 18. *num.* 2. *vers. quarta conclusio.* item si sit concessa cum facultate illam alienandi etiam in extraneos. Rot. *decis.* 267. *num.* 30. *p.* 15. *rec.* aut cum clausula *ad habendum &c.* Rot. *decis.* 450. *num.* 1. *& seqq. p.* 3. *rec.*

47 Concl. tertia, in emphyteusi concessa patri, seu primo acquirenti pro se, & filiis, & quidem non solum intuitu patris, sed etiam intuitu filiorum, ut si dictum sit, *pro se, & Titio filio suo*, specialiter nominato, non posset eidem præjudicare illam alteri filio prælegando. Ciarlin. *cap.* 158. *a num.* 6. *seqq.* Clar. *d. quæs.* 16. *num.* 1. *in fin.* Gabr. *loc. cit. num.* 11. ubi tamen *num.* 9. quod censeatur in dubio concessa contemplatione patris, nisi constet de contrario. Item quod non posset præjudicare, si sit concessa pro se, & filiis ex titulo lucrativo ex mera gratia, & beneficio concedentis, tenet idem Gabriel. *l. c. n.* 13. *&* 45. DD. apud Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 11. *glos.* 6. *sub num.* 25. Maresc. *ut infra.*

48 Conclusio quarta, pater qui emphyteusim simpliciter pro se, & filiis suis stipulatus est, & quidem ex titulo oneroso, puta ex re ipsius patris stipulantis, potest filiis præjudicare, illam uni prælegando, aliis exclusis, dummodo aliunde habeant suam legitimam. Gabr. *l. c. num.* 45. *seqq.* Clar. *d. quæs.* 16. *sub nu.* 1. §. *his præmissis. post med.* Maresc. *lib.* 1. *var. res. cap.* 74. *num.* 2. *&* 3. Sperel. *decis.* 73. *a nu.* 1. Gratian. ubi de veriori *disc. for. cap.* 405. *num.* 1. Merlin. *decis.* 699. *num.* 4. apud quos plurimi alii Doctores; & apud Tiraquel. *l. sup. cit.* & quod emphyteusis alienari possit a primo acquirente in præjudicium vocatorum in investitura, tenet Rota *in decis.* 438. *num.* 1. *p.* 1. *rec.* quæ reperitur *in p.* 3. *decis.* 450. & alibi, quamvis multi magni nominis Doctores contrarium teneant, quod nempe non possit tunc pater illam uni ex filiis prælegare, ut videre est apud *DD. cit.* & Covar. *res. d. cap.* 18. *num.* 2. Fachin. *lib.* 6. *contr. Jur. cap.* 63. Peregrin. *de fideicom. art.* 6. *a num.* 20. Gratian. & ibi De Luca *decis. March.* 65. *per tot.* apud quos alii plurimi, quos proinde videre poteris: & etiam prima sententia venit limitanda primo juxta *DD.*

supr.

fupr. cit. in concessione mere gratuita, & Beltramin. ad Ludovis. *decis.* 529. *nu.* 23. ubi Rot. De Luca *in animadverf. ad Gratian. in d. cap.* 405. *num.* 3. ubi *num.* 4. quod dicatur concessa titulo oneroso, si sit facta ob benemerita patris. Salgad. *in Labyr. credit. p.* 2. *cap.* 27. *num.* 10. ibi *vel meritis*. Limit. secundo, quia illa procedit, dummodo filii sint in potestate patris, alias secus. Ciatlin. *cap.* 158. *num.* 14. *seqq.* Gabr. *l. c. num.* 49. Gratian. & Sperel. *ll. cit.* Limita tertio, quia requiritur consensus Domini directi juxta Gratian. *decis. Marchiæ.* 65. *num.* 15. contrarium in casu posito, quando legatur uni ex filiis vocatis tenet de Luca *ad d. decis.* 65. *sub num.* 11. *vers. distinguitur.* ubi Natta *cons.* 475. Crass. *in §. legatum. q.* 14. *num.* 20. plures ampliationes, & limitationes in hac intricata quæstione, & an, & quando possit pater filiis præjudicare ob delictum aliquod, propter quod venit privandus, vide cit. Gabriel. *in d. concl.* 2. & Tiraquel. *d. §.* 11. *glos.* 6. *per tot.* Corbul. *de cauf. privat. ob rei deteriorat a num.* 15. & quod diximus de patre, an procedat etiam in matre, vide Gratian. *disc. for. d. cap.* 405. *per tot.* Ciatlin. *d. cap.* 158. *a n.* 16.

49 Et an primus acquirens præjudicare possit fratri in investitura vocato, negativam, quando fuit nominatim vocatus, vide adud Ciatlin. *contr. for. d. cap.* 158. *n.* 7. & 16.

§. IV.

De Caducitate, ac Devolutione, ac de causis il'am causantibus.

50 Caducitas etiamsi ob alienationem aut non solutum canonem &c. sorte incurratur ipso Jure, id tamen intelligitur Domino volente, & declarante se velle locum esse caducitati, tex. *in L.* 2. ibi: *sed omnimodo si Dominus voluerit repellendo. C. de Jur. emphyt.* Clar. *in d. §. emphyteusis. q.* 9. Corbul. *de cauf. privat. ob non solut. canonem limit.* 21. *num.* 7. & latius *in ampliat.* 45. *per tot.* Sperel. *decis.* 74. *num.* 30. ubi, quod illa declaratione cessante non possit fieri nova investitura in præjudicium antiquæ: & citat. *DD. sup. cit.* & Burgos. *de laudem. p.* 3. *inspect.* 20. *num.* 29. Et an, postquam Dominus declaravit suam voluntatem quod velit locum esse caducitati, requiratur sententia Judicis declaratoria, negat idem Clar. *loc. cit. vers. aut vero quæris.* & ibi Bajard. *num.* 2. *seqq.* Fachin. *lib.* 1. *contr. Jur. cap.* 93. ubi contraria resolvit. Gail. *lib.* 2. *pract. obs.* 51. *num.* 7. Corbul. *d. ampliat.* 45. *sub num.* 1. *seqq.* ubi *num.* 3. ex communi DD. docet, emphyteusim ob non solutum canonem ad Dominum reversam ante Judicis sententiam, imo etiam ignorante, & non citato emphyteuta, qui in canonis solutione cessavit, posse ab Ecclesia, & Domino alteri concedi. & *num.* 8. docet, sufficere tacitam Domini declarationem, quæ censetur facta ex eo, quod emphyteusim alteri concedat, & Gratian. *disc. for. cap.* 36. *num.* 12. sed quod imo requiratur sententia Judicis declaratoria, docent late Speculat. *de emphyt. §. nunc aliqua. num.* 60. *seqq.* ubi, quod ante sententiam Judicis declaratoriam possit rem vindicare. Mynsing. *singul. observ. cent.* 3. *obs.* 65. Menoch. *recuper. remed.* 1. *num.* 78. & 79. ubi quod alias spoliatus esset omnia restituendus. Manh. de Afflict. *decis.* 97. *num.* 3. ubi, quod sine citatione, & sententia, non possit quis de facto spoliari; quia forte posset multas exceptiones opponere, & hanc sequuntur plurimi alii Doctores allegati *a sup. citatis.* & late probat Gonzal. ubi de æquiori, & probabiliori. *in cap. potuit. sub num.* 8. *de locato.* & quamvis contraria sententia videatur communior apud *DD. cit.* & apud Mantic. *de tacit. lib.* 22. *tit.* 27. *num.* 31. & *seqq.* posterior tamen videtur æquior teste Bajard. *loc. cit. num.* 2. *in fin.* ubi *num.* 4. quod hæc secunda opinio multo magis procedere debeat, ubi emphyteuta negaret: v. gr. se cessasse a solutione canonis, & Dominus directi affirmaret, & ita essent in contradictorio: tunc enim esset expectanda sententia Judicis. ita enim Fachin. *loc. cit. vers. ad tex.* imo & ipsemet Gratian. *loc. cit. num.* 13. quamvis primæ sententiæ adhærens, fatetur, quod quamvis possit Dominus directi emphyteusim ad se devolutam v. gr. ob non solutum canonem, in alium absque declaratoria Judicis transferre quoad jus proprietatis, possessio tamen postea juris remediis sit avocanda: & ibi citat Castr. *cons,* 68. *lib.* 2. Afflict. *l. sup. cit.* Peregrin. *de Jur. fisc. lib.* 1. *tit.* 3. *num.* 6. & quod requiratur declaratoria Judicis, amplia, ut infra *num.* 51. & 52. plura de caducitate ob non solutum canonem, vide infra *num.* 79. *seqq.*

51 Prædicta Domini declaratio tamen debet fieri primo, ex eadem causa, propter quam inducta fuit caducitas: nam si alteri daret investituram ob non solutum canonem a primo emphyteuta, & fuisset devolutio facta v. gr. ob alienationem, non esset sufficiens declaratio. Corbul. *de cauf. privat. ob non sol. canon. d. ampl.* 45. *num.* 14.

52 Item deberet dicta declaratio fieri vivente adhuc emphyteuta, nam caducitas declarari non potest mortuo patre, qui non solvit canonem contra filium. Cassador. *decis.* 2. *de locat. & cond.* Menoch. *ut infra.* Corbul. *l. c. num.* 17. Ludovis. *decis.* 529. *num.* 17. Rot. *decis.* 167. *num.* 5. *p.* 4. *rec. tom.* 1. Neque declarari potest per successorem post mortem antecessoris. DD. apud Gabr. qui tamen contrariæ adhæret, *com. concl. tit. de jur. emphyt. concl.* 3. Rot. *decis.* 347. *num.* 12. *d. p.* 4. *rec. tom.* 1. Rubeus *in annot. ad decis.* Rot. 420. *num.* 64. *d. p.* 4. *rec. tom.* 2. Menoch. *de præsum. lib.* 3. *præs.* 112. *num.* 28. *per tot.* nisi defunctus ignoraverit devolutionem, quæ ignorantia etiam præsumeretur. Rot. *l. c. num.* 12. & 13. de qua tamen vide Corbul. *l. c. a num.* 25. limita ut *num.* 50.

53 An vero declaratio fieri possit a Procuratore? Resp. negative, nisi habeat speciale mandatum. Corbul. *l. c. num.* 13. ratificatio tamen Domini superveniens retrotrahitur, & mandato æquiparatur. Mantic. *d. lib.* 22. *tit.* 27. *num.* 33.

54 Prædicta tamen quod ad caducitatem requiratur declaratio Domini directi, limitantur in caducitate, seu devolutione ob lineam finitam, in qua talis declaratio non est necessaria, sed potest peti etiam ab hæredibus Domini directi, & sic etiam a successore. Paul. Rubeus *in annot. ad decis. Rot. Rom.* 420. *num.* 65. *p.* 4. *rec. tom.* 2. ubi Caldas. *in tr. de emphyt. extinct. lib.* 4. *c,* 16. *n.* 17. Jas. *in L.* 2. *n.* 10. *C. de Jur. emphyt.*

55 Et in caducitate incursa ob negationem dominii directi, requiritur Judicis declaratoria, nec incurritur ipso jure. Rot. *decis.* 167. *num.* 9. *p.* 4. *rec. tom.* 1. Specul. *in d. §. nunc aliqua, de emphyt. q.* 65. *num.* 82. ibi: *unde merito privandus est.* Corbul. *de cauf. privat. ob mendac. num.* 17. & ante caducitatem non petitam ex hac causa, potest emphyteuta suum errorem corrigendo, & negationem revocando caducitatem impedire. Rot. *l. c.* late Corbul. *l. c. num.* 13. Tiraqu. *de retr. convent. §.* 1. *glos.* 5. *num.* 20. Gabr. *commun. concl. tit. de acquir. vel amist. possess. concl.* 5. *num.* 27. ubi late, & DD. apud quem videre poteris alias ampliationes, & limitationes; & apud cit. Corbul. *tot. cap.* 1. *de cauf. privat. ob mendac.*

56 Porro, an, & quando possit Dominus directi capere possessionem propria auctoritate emphyteusis devolutæ; vide DD. supra. *num.* 46. *cit.* & in verbo *Dominium. num.* 1. Corbul. *loc. cit. cauf.* 13. *a n.* 18. Ludovis. *decis.* 105. *num.* 11. Cassador. *decis.* 2. *de locat. & conduct.* Tranchedin. *consulc.* 21. *num.* 5. Specul. *de emphyt. d. §. nunc aliqua. num.* 62. *vers. quadragesimo octavo.* Antonel. *de tempor. legal.* qui negativæ adhæret. *lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 88. Clar. *loc. cit. q.* 11. ubi negativam tutiorem, & æquiorem vocat. Rot. *decis.* 85. *sub num.* 4. *p.* 2. *rec.* & *decis.* 30. *p.* 4. *rec. tom.* 1. ubi, quod etiamsi possit forte emphyteuta expelli propria auctoritate ob non solutum canonem, hoc tamen fieri non possit in devolutione ob lineam finitam, sed requiratur declaratoria judicis, ita etiam Ludovis. & Tranchedin. *ll. cit.* licet existat pactum ingrediendi propria auctoritate. Ludovis. *ibid. num.* 12. Et an possit etiam emptor rei emphyteuticæ propria auctoritate expelli, vide Matth. de Afflict. *decis.* 97. *num.* 1. cui negativa arridet. Et quod quando caducitas est turbida, non possit dominus directus capere possessionem rei, non citatis existentibus in ejus possessione, sed isti sint interim manutenendi, dicit Rota *decis.* 420. *num.* 20. *p.* 4. *rec. tom.* 2. DD. apud Ciatlin. *cap.* 6. *num.* 38. ex quo redditur periculosa, & restitutioni spolii obnoxia sententia afferens cum communiori, quod quando devolutio,

tio, seu caducitas est clara ob non solutum canonem &c. possit emphyteuta propria auctoritate expelli, ob arbitria quæ intrare possunt, an dicta caducitas fuerit clara, possitque illam emphyteuta diversis exceptionibus turbidare; quælibet enim causa etiam minus justa credendi sufficere solet pro excusanda caducitate, etiam imaginaria, & colorata, teste Rota *decis.* 26. *p. 9. rec. tom.* 1. *n.* 23. Ludovis. *decis.* 388. *num.* 4. Seraphin. *decis.* 1227. *num.* 5. Corbul. *de caus. privat. ob non solut. canon. limit.* 17. *num.* 2. *ad tex. in L. igitur* §. *potest. vers. & generaliter. ff. de liberal. caus.* & ideo fit omnis interpretatio possibilis ad excludendam pœnam caducitatis. Rot. *decis.* 293. *num. p.* 6. *rec.* Neque expelli posset propria auctoritate, si existerent melioramenta, propter quæ competeret retentio. Tranchedin. *d. consult.* 21. *nu.* 8. Ludovis. *d. decis.* 105. *n.* 12. neque, si adeundo Judicem, semel agnovisset judicium. Idem. *a num.* 14.

57 Emphyteusi finita, dominus debet immitti in naturalem possessionem, & datur illi manutentio vigore civilis possessionis, ad recuperandam naturalem, ut diximus in verb. *Dominus. num.* 1. Ciarlin. *cap.* 6. *num.* 35. ad tradita per Menoch. *retinend. remed.* 3. *num.* 22. *seqq.* Rot. *decis.* 420. *num.* 22. *p.* 4. *rec. tom.* 2. & ibi Paul. Rub. *in annotat. num.* 41. nam finito contractu utile dominium consolidatur cum directo, & naturalis possessio confunditur cum civili. Paul. Rubeus *l. c. num.* 36. & ibi Valasc. *de jur. emphyt. q.* 18. *num.* 9. & alii. Et si hæredes ultimi investiti nolint eam restituere, competit Domino directi remedium reintegratorium *Legis si quis conductionis. C. locati.* Paul. Rubeus *l. c. a n.* 42. *cum plurimis seqq. & in annot. ad decis.* 613. *Rot. n.* 33. *p.* 5. *rec. tom.* 2. ubi late de effectibus hujus remedii, quando locum habeat, & an possit contra illud opponi exceptio dominii, ubi cum plurimis DD. negativam probat, nisi excipiens paratus esset statim suam exceptionem probare, vel nisi esset clara, & notoria & in continenti probanda. *ibid. a n.* 82. quem vide.

58 Porro, ad hoc ut hæc manutentio concedatur, requiritur primo, quod concludenter probetur emphyteusis, seu rem esse emphyteuticam, ad tradita per Rubeum *ad d. decis.* 420. *num.* 102. Trachedin. *ut infra num.* 9. & quod emphyteuticæ rei dominium ac effectum caducitatis sit plene probandum, dixit Rot. *decis.* 249. *num.* 1. & 2. & *decis.* 606. *num.* 1. *p.* 1. *rec.* ubi quomodo probetur, & apud Specul. *de emphyt. d.* §. *nunc aliqua a num.* 71. Tranchedin. ubi DD. *num.* 8. Secundo probare debet, quod devolutioni evenerit casus, vel citata parte. Bal. *cons.* 103. *num.* 2. *lib.* 5. Natt. *cons.* 653. *num.* 2. Peregrin. *de fideicom. art.* 48. *num.* 18. Ludovis. *d. decis.* 105. *num.* 18. & ibi Beltramin. quos refert, & sequitur Tranchedin. *consult.* 95. *num.* 1. vel debet eidem manutentio concedi cum clausula *sine præjudicio tertii*, quæ præservat jus partibus tam in petitorio, quam in possessorio &c. vide Tranchedin. *loc. cit.* Et quod Dominus directi probare debeat lineam esse finitam, dixit Rot. *decis.* 211. *p.* 3. *rec.* Tranchedin. *consult.* 21. *num.* 17. ubi Seraphin. *decis.* 1458. *per tot.*

59 An vero finita linea subinvestiti, aut emphyteusi caducata ob alienationem, aut aliud delictum a subinvestito commissum, illa revertatur ad Dominum immediatum, an vero ad Dominum mediatum, seu superiorem Dominum directi, vide Cyriac. *contr.* 82. *per tot.*

60 In emphyteusi pluribus concessa in solidum, culpa, & mora unius socii alteri nocet: & hinc si unus non solvat canonem pro sua parte, emphyteusis cadit in totum. DD. apud Corbul. *de caus. privat. ob non solut. canon. ampl.* 33. si tamen fuerit pluribus concessa sine insoliditate, seu absque clausula *in solidum*, cum tunc cuilibet censeatur concessa pro rata, ad tex. *in L. cum qui ita.* 56. *in princ. & L. si mihi, & Titio.* 110. *ff. de V. O.* Costa *de port. rata. q.* 2. *num.* 10. Rot. *decis.* 143. *sub num.* 2. *p.* 4. *rec. tom.* 1. & ibi Bart. *in L. fraudati. ad fin. vers. & ideo si poterem. ff. de publican.* & alii, tunc quemlibet obligat pro rata, & solum pars solvere cessantis caderet in commissum. Bart. *loc. cit.* Bald. *cons.* 116. *num.* 1. Jas. *in L. fin. num.* 57. *vers. secundo limita post* Alberic. *ibi in* 9. *quæs. C. de Jur. emphyt.* & alii, quos citat, & sequitur Rot. *l. c.* Et quando est concessa alicui pro se, & filiis, dicitur primo investitus pater in solidum, & post illius mortem, filii pro rata. Costa *l. c. q.* 204. & an pars caducata, seu devoluta devolvatur ad dominum, an vero accrescat alteri, vide Clar. *in* §. *emphyteusis. q.* 39. Rot. *decis.* 435. *p.* 1. *rec.*

61 Porro causæ caducitatis, & devolutionis sunt plures, quas late examinat Corbulus *in suo cit. tract. de causis, ex quibus emphyteuta Jure suo privatur.* Et primam causam ponit *ob mendacium*, quando nempe emphyteuta requisitus solvere canonem, negat se esse emphyteutam, & rem esse emphyteuticam, tunc enim convictus de mendacio, rem suam amittit, ut supra tetigimus. *num.* 51. Vivius *commun. opin.* 4. *num.* 7. *in fin.* Carol. de Grass. *de except. except.* 17. *num.* 20. & quidem vel in totum si totam negat, vel in partem, si in partem negat. Corbul. *ibid. num.* 4. ubi videre poteris plures ampliationes, & limitationes. Secundam ponit, *ob inobservantiam pactorum*. Tertiam; *si non ostendit Domino instrumenta suæ investitura, aut renovationis*, uti infra etiam *num.* 93.

62 Quartam causam ponit, *ex eo, quod emphyteuta rem incultam reliquit*. Dummodo propter hoc eveniat rei emphyteuticæ damnum perpetuum, secus si tendat tantum ad curam fructuum, quorum damnum spectat solum ad emphyteutam. Corbul. *ibid num.* 4. plura infra *num.* 73. emphyteuta enim debet rem meliorare, saltem in refectionibus minimis, & quotidianis, & debita cultura agrorum, non tamen novis ædificiis, & magnis sumptibus. Tranchedin. *consult.* 21. *num.* 55.

63 Quintam causam ponit, *ob non petitam investituram intra legitimum tempus*; quando nempe novus emphyteuta, qui titulo donationis, aut alio titulo rem acquisivit, intra duos menses a die contractus investituram de emphyteusi acquisita a Domino non recipit; & probat ex tex. *in L. fin. C. de Jur. emphyt.* ubi videbis plures ampliationes, & limitationes. Ubi tamen emphyteusis transit jure hæreditario in comprehenses in investitura, tunc petenda non est nova investitura, nec laudemium solvendum. Rot. *decis.* 152. *num.* 4. *p.* 2. *rec.* ubi Salycet. *in L. fin. num.* 11. *vers. aut ultra. C. de Jur. emphyt.* Socin. jun. *cons.* 70. *num.* 27. *vers. neque Juris hæreditarii. lib.* 3. Et penes renovationem emphyteusis devolutæ ob lineam finitam, ex quo forte sit proximior ultimo emphyteutæ defuncto, non auditur, si non petierit infra annum. Corbul. *ibid. in d. caus.* 5. *num.* 5. vide late Gabr. *commun. concl. tit. de emphyt. concl.* 1. *a num.* 10. & Mantic. *de tacit. lib.* 22. *tit.* 32. *per tot.* & infra. §. 5.

64 Sextam causam ponit, *ex eo, quod emphyteuta possessorem rei emphyteuticæ propria auctoritate expellit*, nam tunc incidit in pœnam *L. si quis in tantam. C. unde vi.* nam tunc fundus quoad commoditatem fructuum applicatur expulso. vide late Corbul. *ibid.* Specul. *de emphyt.* §. *nunc aliqua. num.* 64. & fusius apud Gabr. *l. c. lib.* 5. *concl.* 1. *per tot. de acquir. vel amittit. possess.*

65 Septimam causam ponit *ob mortem civilem emphyteutæ*, ut si ingrediatur Monasterium incapax bonorum tam in communi, quam in particulari: nam tunc si non adsint alii vocati, revertitur ad Dominum. ubi *n.* 3. quod illam non recuperet, si postea ingressus Religionem bonorum incapacem, fiat capax, ex quo forte fiat Episcopus &c. Si vero ingrediatur Monasterium bonorum capax, tetigimus supra *num.* 35. & late examinat Corbul. *in d. caus.* 7. *a num.* 4.

66 Octavam causam ponit, ibique late examinat, *ob renunciationem*, quam nempe emphyteuta de re emphyteutica facit: quamvis enim emphyteuta renunciare non possit invito Domino, ex quo emphyteusis sit contractus nominatus ultro citroque obligatorius. Antonel. *de tempor. legal. lib.* 3. *q.* 7. *num.* 89. Clar. *in d.* §. *emphyteusis. q.* 2. Corbul. *in d. caus.* 8. *num.* 4. Specul. *in d.* §. *nunc aliqua. num.* 154. *vers.* 128. Tiraquel. *de retr. lignag.* ubi DD. §. 34. *glos.* 1. *numer.* 2. nisi adsit consuetudo in contrarium, aut nisi pereat, aut omnino destruatur, vel emphyteutæ inutilis redderetur res emphyteutica, ut tangemus infra *num.* 64. Tiraquel. *loc. cit.* tamen si Dominus acceptat, eadem ad ipsum devolvitur. Et si quidem renunciatio est realis, comprehendit omnem casum, & perpetuo durat; ita ut si adfuerint alii in investitura comprehensi, aut ex jure accrescendi vocati, illique deficiant, illa non redeat ad renunciantem ob abdicationem semel a se factam, sed ad Dominum, secus si sit renunciatio tantum personalis, utpote quia facta ad favorem certæ per-

sonæ

fonæ, & non absolute pro se & descendentibus suis &c. Corbul. *l. c. a num.* 2. ubi quando dicatur renunciatio realis, & quando personalis. Et an tunc redeat libera ob omni onere, dicemus infra *n. 96.*

67 Renunciatio autem realis facta *pro se, & hæredibus suis &c.* nocet quidem ipsi renuncianti, & ipsius hæredibus, si erat hæreditaria; si tamen erat ex pacto, & providentia, non nocet sequentibus filiis aut nepotibus in investitura vocatis, qui non tanquam hæredes renunciantis, sed ex persona propria, & jure proprio peterent ad emphyteusim admitti. late Corbul. *in d. caus. 8. a n.* 71. ubi DD. concorda tamen quæ supra diximus *a n. 44. ad 46.*

68 Quod autem diximus emphyteutam non posse renunciare contractui invito Domino, limita, si emphyteutæ non sit remissio pensionis, quam fructibus correspondentem solvit, ob corrosionem a flumine fundo factam. Thesaur. *decis.* 20. *n. 6. & decis.* 120. *a n.* 1. Paschalis *de patr. potest. p. 4. cap. 6. nu.* 85. ubi se remittit ad cit. Thesaur. Item si tractu temporis evaderet contractus iniquus ob nimiam læsionem, quam pateretur emphyteuta: tunc enim, vel deberet reduci ad æquitatem, vel posset renunciari. Thesaur. *d. decis.* 120. Tiraquel. *de retr. lignag. d. §.* 34. *glos.* 1. *n.* 4. & an emphyteuta teneatur ad integrum canonem, si res emphyteutica in totum; vel in parte pereat, dicemus infra *num.* 92.

69 Nonam causam ponit, *ex eo, quod emphyteuta patitur alium de emphyteusi ad se spectante investiri:* ubi cum multis, contra multos, tanquam verius probat requiri consensum expressum, nec sufficere tacitum, etiamsi sit præsens novæ investituræ, & non contradicat, quia in odiosis, & præjudicialibus, sola scientia, & patientia non nocet. quem vide *a nu. 4. per tot. in d. caus. 9.*

70 Decimam causam ponit *ob mutatam rei formam:* nam si emphyteuta mutet v. g. sylvam, quam in emphyteusim accepit, in pratum, aut domum in aream, invito domino, jure suo cadit, si vero id facit inscio Domino, cadit jure suo, si res deterioretur, secus si per id fuerit meliorata, nisi illa mutatio fuerit vel tacite, vel expresse a Domino prohibita. vide Corbul. *d. caus.* 10.

71 Undecimam causam ponit, *ob tempus finitum*, & concessa v. gr. ad 29. annos pro se, filiis, ac nepotibus &c. finito illo tempore revertitur ad Dominum, etiamsi adhuc extent filii. Imo si durante illo tempore deficit linea, revertitur ad Dominum, illo tempore etiam non elapso. Corbul. *in d. caus.* 11. *n. 9. &* 10. ubi etiam *n.* 16. quod renovata investitura ad alios 29. annos, tempus secundæ investituræ incipiat currere a die contractus secundæ investituræ, non autem a die finiti temporis primæ investituræ; maxime si sit dictum *hinc ad 29. annos proxime futuros*, nam illa dictio *hinc*, idem importat, ac si dictum esset *de isto die usque &c.* Glos. *in L. placet. verb. ab hinc. C. de sacros. Eccles.* Si vero sit concessa ad tempus indefinitum, ut si dictum sit *illam concedo ad tempus*, nec fuit addita quantitas temporis, quando illa finiatur, vide remissive apud cit. Corbul. *n.* 18. ubi se remittit ad Jas. *in L. 2. n.* 136. *q. 7. C. de Jur. emphyt.*

72 Huic similis est devolutio *ob generationes finitas*, quando nempe fuit concessa ad tres, vel quatuor generationes, quibus finitis emphyteusis devolvitur, de quo late Mantic. *de tacit. d. lib.* 22. *tit.* 25. *per totum*.

73 Concessa autem usque ad tertiam v. g. generationem non devolvitur, donec adsunt superstites, & descendentes a primo emphyteuta existentes sub dicta tertia generatione. Rot. *decis.* 186. *p. 3. rec. num.* 1. cum concessa usque ad tertiam generationem comprehendat omnes personas existentes in dictis tribus generationibus. Rot. *decis.* 499. *d. p. 3. num.* 2. ubi Anchar. *cons.* 44. *in princ.*

74 An vero in emphyteusi concessa usque ad tertiam generationem includatur, seu connumeretur etiam stipes, seu primus acquirens, major est difficultas, & quod in emphyteusi privatorum stipes non connumeretur, dicit Gabriel. *com. concl. tit. de emphyt. concl.* 4. *num.* 6. an vero id procedat etiam in emphyteusi Ecclesiastica, non conveniunt DD. & non connumerari defendunt Riccius *in prax. p. 1. ref.* 122. Beltramin. ad Ludovis. *decis.* 522. *num.* 20. Clar. *in §. emphyteusis. q.* 34. Mantic. *de tacit. d. tit.* 25. *per tot.* ubi DD. quia etiamsi emphyteusis Ecclesiastica non possit de Jure communi concedi ultra tertiam generationem, & quidem connumerata persona ipsius recipientis ut supra *n.* 10. diximus, hodie tamen novissimo Jure concedi potest in perpetuum, ut supra *num.* 11. & sic videtur corruere argumentum, quod in dubio concessa videatur ad normam Juris, & sic solum ad nepotes, verum Manticam cum sequacibus refellit Rota coram Merlin. *decis.* 420. *num.* 6. *inter ejus select. tom.* 1. Alii proinde communius distinguunt: quod si in concessione emphyteusis dictum sit simpliciter *usque ad tertiam generationem*, tunc prima generatio in emphyteusi fuerit dictum *usque in tertiam ejus generationem*: tunc enim propter pronomen *ejus*, primus acquirens non comprehenditur, cum nemo possit generare se ipsum. ita late Matescot. *var. ref. lib. 2. cap.* 53. *a nu.* 1. Gabriel. *d. concl. 4. num. 1. &* 3. Ciarlin. *contr. for. cap.* 183. *n.* 96. Farin. *decis. Rot.* 305. *nu. 1. &* 2. *inter ejus select. p.* 1. Merlin. *d. decis.* 420. *a num.* 1. & cur id illud pronomen *ejus* faciat, quod primus acquirens non connumeretur, dixit etiam Rot. *decis.* 94. *a nu. 1. p. 4. rec. tom. 1. & decis.* 221. *nu. 1. p. 3. rec.* Ludovis. *decis.* 522. *n.* 1. & ibi Beltramin. *n.* 20.

Item primum acquirentem non comprehendi dicunt aliqui, quando in investitura fuit dictum *usque ad tertiam generationem completam*. ita Cla. *l. c. vers. idemque.* Farin. *d. decis.* 305. *num.* 2. Gabriel. *d. concl. 4. n.* 5. Merlin. *decis.* 454. *num.* 1. qui tamen *n.* 3. id non admittit sine difficultate, & citat DD. in contrarium. Item non comprehendi, quando in investitura fuit dictum *tibi, & post mortem tuam filiis & nepotibus usque in tertiam generationem*, dicit Matesc. *d. cap.* 53. *n.* 5. aut si dictum sit *usque ad tertiam generationem inclusive*. Gabr. *loc. cit. num.* 7. plura vide apud *DD. cit.* 75

Duodecimam causam ponit Corbulus, *ob lineam finitam:* illamque ibi late examinat, & devolutionem petens ex hac causa, probare debet lineam esse finitam, quando illa semel extitit, ut supra diximus *numer.* 54. ex Rot. *decis.* 211. *num. 2. p. 3. rec.* ubi *n.* 3. quod non probetur ex confessione unius in præjudicium aliorum. 76

Decimam tertiam causam ponit *ob rei deteriorationem*; quando nempe emphyteuta rem in emphyteusim acceptam deterioravit, ad tex. & DD. *in auth. qui rem. C. de sacros. Eccles.* hinc sine consensu Domini non potest arbores frugiferas incidere, alias diceretur rem emphyteuticam deteriorasse, & ideo posset expelli. Corbul. *d. caus.* 13. *sub num.* 1. Schroder. *de feud. p. 9. c. 6. num.* 64. Rosenthal. *eod. tract. cap.* 10. *concl.* 33. *nu.* 3. & alii apud Ciarlin. *contr. for. cap. 2. num.* 2. Clar. *in §. emphyteusis. q.* 26. Gratian. *disc. for. cap.* 21. *per tot.* late Mantic. *de tacit. d. lib.* 22. *tit.* 29. sive sit emphyteusis Ecclesiæ, sive privati. Clar. *loc. cit.* Tusc. *litt. A. concl.* 481. Pasqual. *ut infra numer.* 48. Limita primo, si arbores non sunt fructiferæ, ut diximus in verb. *Arbor. n.* 4. Mantic. *l. c.* Limita secundo quoad arbores ab ipsomet emphyteuta plantatas juxta aliquos apud Corbul. *d. caf.* 13. *numer.* 2. *in fin.* sed contrarium tenet Gratian. *d. cap.* 21. *n.* 33. 77

Porro ad caducitatem incurrendam arborum incisio debet esse cum magna deterioratione. Corbul. *loc. cit. num.* 24. Pasqual. *de patr. potest. p. 4. cap. 6. a num.* 50. Mantic. *d. tit.* 29. *n.* 19. Hinc duarum, vel trium arborum incisio non dicitur magna, ad effectum caducitatis. *DD. cit.* imo nec quinque, juxta Ciarlin. *l. c. n.* 57. ubi Giovagn. *cons.* 15. *numer. 3. lib.* 2. & sic devolutionem petens probare deberet hanc magnam deteriorationem, nec sufficeret probare arborum incisionem, sed deberet probari illas fuisse virides, grandes, utiles, & frugiferas. ita Ciarlin. *l. c. nu.* 32. ubi citat Claud. & Bertaz. *cons.* 423. *litt. A.* Pacian. *cons.* 32. *num. 2. ad fin. & cons.* 33. *nu.* 9. Et quæ dicatur magna incisio, seu deterioratio, remittitur Judicis arbitrio. Menoch. *de arbitr. lib. 2. caf.* 78. *nu.* 7. Pasqual. *loc. cit. num.* 50. ubi Tiraquel. *in L. si unquam. C. de revoc. donat. in verb. omnia. n.* 31. Mantic. *loc. cit. nu.* 20. Ciarlin. *loc. cit. num.* 58. Si tamen emphyteuta jurasset, vel fecisset pactum meliorandi, si deterioravit etiam leviter, potest expelli. *DD. cit.* quod tamen non absolute admittit Ciarl. *loc. cit. sub n.* 106. 78

Itaque

79 Itaque ob fundi deteriorationem non inducitur caducitas, nisi tribus concurrentibus; primo, damno notabili, ut supra, & vide late Ciarlin. *d. cap. 2. per tot.* Secundo, quod damnum sit perpetuum; seu quod deterioratio tendat ad perpetuam fundi devastationem, & sic contingat in ipsa proprietate, secus si noceat solum fructibus ab ipso emphyteuta percipiendis. Pasqual. *loc. cit. num.* 53. Corbul. *d. num.* 24. & Tertio, quod interveniat dolus, aut culpa lata, vel levis, nec sufficeret levissima. Corbul. *loc. cit.* Paschal. *loc. cit. n.* 54. ubi Rol. a Vall. *cons.* 49. *num.* 22. *lib.* 2. si nempe levissima culpa consistat in omittendo, secus si consistat in committendo. *DD. cit.* & sic non sufficeret probare arborum, v. g. incisionem, nisi etiam probetur fuisse succisas ab ipso emphyteuta aut de ipsius mandato speciali, nec sufficeret generale, late Ciarlin. *loc. cit. a num.* 109. apud quem plura videre poteris, ubi etiam *num.* 7. *&* 63. an deterioratio compensetur cum melioramentis factis, ubi affirmative resolvit, si melioratio contingat cum ipsa deterioratione, ut puta quia abscindendo arbores, melioravit fundum illum liberando nociva umbra &c. negative vero, si melioratio, & deterioratio in diversis rebus contingant. §. *scire. auth. de non alien. reb. Eccles. auth. qui rem. C. de sacros. Eccles.* Mantic. *d. tit.* 29. *num.* 9. *&* 14. Corbul. *d. caus.* 13. *numer.* 13. *&* 14. Caroc. *de loc. & conduct. tit. de recusat. q.* 7. *n.* 9. *pag. mihi* 195. *integr.* Et ante pater possit deterioranda præjudicare filiis, aut aliis vocatis, vide remissive supra *n.* 44. *in fin.*

80 Huic causæ similis est alia, *quia emphyteuta male versatur in re emphyteutica*, ut si meretricibus locet domum in emphyteusim acceptam &c. de qua vide Pasqual. *d. c.* 6. *n.* 58. Menoch. *de arbitr. d. cas.* 78.

81 Decimam quartam causam ponit Corbulus *ob alienationem irrequisito Domino factam*, ut supra §. 3. diximus, & non obstante clausula, etiam geminata, consensus Domini obtinendi, si secuta fuit traditio, quia tunc protestatio est contraria facto. Riccius *in prax. p.* 1. *res.* 53. *num. v.* Clar. *in §. emphyteusis. q.* 13. *num.* 5. *vers. item quæro.* Corbul. *d. caus.* 14. *ampl.* 31. Pajarel. *expedit. & annot.* 10. *num.* 1. nisi adsit clausula *non aliter, nec alias &c.* de quo *DD. cit.* & supra in prax. *clausul. commun. numer.* 18. Corbul. *loc. cit. limit.* 37. quod Corbul. *loc. cit. ampl.* 39. ubi DD. extendit etiam ad alienantem meliorationes in re emphyteutica factas, absque licentia Domini directi, qui etiam jure suo caderet. Speculat. *in tit. de emphyt. d. §. nunc aliqua num.* 145. & certum supponit Rota *in decis.* 40. *n.* 14. *p.* 7. *rec.* & plures hujus conclusionis ampliationes videre poteris apud cit. Corbul. Et de subinvestito alienante, vide Cyriac. *contr.* 82. *num.* 2. *& per tot.* Rot. *decis.* 40. *num.* 14. *&* 17. *p.* 7. *rec.* ubi etiam, quod emphyteuta non possit alium subinvestire sine consensu Domini directi.

82 Conclusionem principalem limita primo, si venditio sit nulla forte ob defectum solemnitatum Juris, aut statuti, late Tiraqnel. *de retr. lignag.* §. 1. *glos.* 2. *a num.* 6. Corbul. *loc. cit. limit.* 22. *per tot.* & *d. ampl.* 31. *n.* 6. ubi quod hæc limitatio non procedat, quando venditio est solum nulla ob defectum consensus Domini directi, alias nunquam cadetet emphyteuta jure suo ob alienationem. Limita secundo, si ante declarationem Domini directi obtinuit rescindi venditionem. Rot. *decis.* 45. *nu.* 13. *p.* 7. *rec.* vel si rem venditam statim reemit; & hoc saltem de æquitate. Vivius *com. opin. num.* 240. *numer.* 1. ubi de rigore juris contrarium tenet, & multo magis limit. tertio, si non sit secuta traditio. Corbul. *loc. cit. limit.* 38. late Tiraquel. *loc. cit. a num.* 43. *cum tota Doctorum cohorte.* Vivius *loc. cit.* Limit. quarto juxta aliquos in venditione simulata. Corbul. *loc. cit. limit.* 23. vide Tiraqnel. *d. glos.* 2. *a num.* 12. *seqq.* Limit. quinto, quando alienatio fit in vocatos in investitura. Vivius *l. c. opin.* 241. *n.* 1. Corbul. *ibid. lim.* 6. & plura vide apud eundem, ne omnia hic transcribamus.

83 Decimam quintam, & ultimam causam ponit, *ob non solutum canonem*. hinc emphyteuta non solvens canonem per biennium, si sit Ecclesiastica, vel per triennium si sit laicalis, cadit jure suo, incurritque caducitatem. *cap. potuit, de locat. cap. hoc jus.* §. *qui rem.* 10. *quæst.* 2. *Auth. qui rem. C. de sacros. Eccles.* §. *si vero quis. auth. de alien. & emphyt. L.* 2. *C. de jur. emphy.* Cirlador. *decis.* 2. *de locat. in princ.* Clar. *in §. emphyteusis. quæst.* 8. *num.* 1. Fachin. *lib.* 1. *contr. jur. cap.* 93. Imo emphyteuta qui juravit solvere canonem singulis annis, si non solvit primo anno, incurrit caducitatem; nisi in contractu adsit etiam clausula, quod sit locus devolutioni ob non solutionem canonis per biennium, aut triennium juxta Marescot. *lib.* 1. *var. res. cap.* 61. *a num.* 1. ubi DD. Pasqual. *de patr. potest. p.* 2. *cap.* 9. *numer.* 9. Gabr. *com. concl. tit. de transact. concl. un. num.* 41. Bal. *in cap. querelam. vers. nota propter duas. extr. de jurejur.* Vivius *in sylva com. opinion. opin.* 239. *num.* 1. Corbul. *in d. caus.* 15. *ampl.* 40. *n.* 3. ubi quod difficile esset in praxi contrarium judicare, & alii passim, nihilominus contrarium defendit Clar. *in d. §. emphyteusis. q.* 8. *num.* 2. Covar. *in cap. quamvis,* ubi de veriori. §. 4. *sub num.* 5. *de pact. in* 6. *in* 1. *part. relect.* Dian. *moral. p.* 10. *tr.* 16. *res.* 56 Doctores apud Seraphin. *de privileg. juram.* qui tamen priori adhæret. *privileg.* 84. *a num.* 2. *ad* 7. ubi late Antonel. *de tempor. legal. lib.* 2. *cap.* 55. *num.* 12. Rot. *decis.* 719. *num.* 4. *p.* 4. *rec. tom.* 3. & apud illos alii; tum quia de natura emphyteusis est, ut in commissum cadat ob cessationem a solutione canonis per biennium, aut triennium, *ob jura cit.* juramentum autem sequitur naturam actus, cui apponitur *cap. quemadmodum*, & ibi Panorm. *in* 7. *notab. de jurejur.* tum quia nulla lege cautum reperitur, quod emphyteuta sit privandus ob perjurium: tum quia hoc juramentum duo diversa continet; primum, quod velit singulis annis solvere, & secundum, quod cadat a jure suo ob cessationem in solvendo per biennium, aut triennium, juxta naturam hujus contractus. vide *DD. cit.*

Limita primo conclusionem principalem, si emphyteuta sit pauper, nam paupertas excusaret, nisi in illam incidisset sua culpa præordinata ad hunc effectum, ut de obligaretur ab hac solutione, alias secus. Corbul. *loc. cit. limit.* 29. *num.* 1. *&* 2. Antonel. *d. cap.* 55. *sub num.* 12. Oddus *de restit. in integr. p.* 1. *q.* 11. *art.* 10. *num.* 58. ubi, quod hæc præordinatio, utpote stulta non præsumatur. Pasqual. *de patr. pot. p.* 3. *cap.* 5. *numer.* 12. arg. eorum quæ diximus in verb. *debitor. num.* 53. 84

Limita secundo, si Emphyteuta moram purgaverit, prout facere potest ante declarationem Domini directi, canonem debitum statim solvendo. Fachin. *lib.* 1. *contr. jur. cap.* 93. *in princ.* Rot. coram Merlin. *decis.* 648. *num.* 5. *&* 6. *inter ejus select.* & est tex. *in cit. cap. potuit. extr. de locato. & cap. propter sterilitatem. eod.* Dian. *p.* 10. *tr.* 16. *resol.* 57. *& res.* 56. *in princ.* ubi quod praxis sit, ut semel admoneatur, & si statim solvit, purgetur mora. Imo etiam post declarationem Domini directi, si celeriter fiat. Merlin. *l. c. num.* 8. Dian. *ibid. vers. in emphyteusi vero.* Covar. *lib.* 3. *var. resol. cap.* 17. *sub num.* 4. Mantic. *de tacit. d. lib.* 22. *tit.* 27. *num.* 35. Corbul. *loc. cit. limit.* 41. *numer.* 9. *seqq.* Rot. *decis.* 577. *num.* 2. *in fin. p.* 2. *rec.* quæ celeris satisfactio, quomodo capiatur, remittitur arbitrio Judicis. Glos. *in d. cap. potuit in verb. celeri.* Covar. *loc. cit.* Antonel. *de tempor. legal. lib.* 2. *cap.* 55. *num.* 4. Merlin. *l. cit. num.* 9. Menoch. *de arbitr. jud. lib.* 2. *cas.* 7. *num.* 13. Thesaur. *decis.* 77. *numer.* 3. Seraphin. *de privileg. juram. privileg.* 84. *num.* 29. & hæc in emphyteusi Ecclesiastica, an vero id procedat etiam in emphyteusi privati, non conveniunt DD. ut videre est apud Dian. *loc. cit.* Fachin. *loc. cit.* ubi late negativam defendit, sed quod de æquitate canonica admittatur hæc moræ purgatio etiam in emphyteusi privati dicit Clar. *l. c. q.* 8. *num.* 15. *in fin.* 85

Hanc secundam limitationem sublimita primo quando interpositum fuit juramentum de solvendo certo tempore, nisi fuerit legitime impeditus & hoc in pœnam perjurii. Dian. *d. resol.* 57. *vers. secundo declarant.* Corbul. *loc. cit. limit.* 41. *num.* 13. *&* 14. Gabriel. *de transact. d. concl. un. num.* 10. Afflict. *decis.* 174. *nu.* 5. *&* 6. fallit de æquitate canonica, quæ admittit purgationem moræ non obstante juramento. Gabriel. *l. c. num.* 12. Ursill. ad Afflict. *l. c.* quem refert Antonel. *loc. cit. num.* 27. ubi quod ita servetur communiter. Sublimita secundo, quando mora fuit geminata. Antonel. *l. cit. num.* 28. Gabr. *num.* 21. plures sublimitationes vide apud *DD. cit.* 86

Limita tertio conclusionem principalem, nisi fuerit legi- 87

legitime impeditus, puta vel belli calamitatibus, sterilitate &c. Antonel. *loc. cit. lib.* 1. *cap.* 38. *num.* 27. Clar. *loc. cit. q.* 8. *num.* 6. quia regulariter quælibet causa colorata, etiam injusta excusat a caducitate. Clar. *l. c. & in lib.* 5. §. *fin. quæs.* 60. *num.* 22. *vers. & generaliter.* aut si emphyteuta fuerit absens. Antonel. *loc. cit. d. cap.* 55. *num.* 11. *in fin.* Rot. *decis.* 719. *num.* 8. *p.* 4. *rec. tom.* 3. ubi Corbul. *loc. cit. limit.* 10. *num.* 3. etiamsi canonem solvere jurasset. *DD. cit.* quid vero si Dominus directi non erat in loco, quia forte emphyteuta erat diversi fori, & ideo non solvit, quia Dominus non fuit in loco domicilii, vel quia mutavit forum &c. vide Bajard. ad Clar. *d. q.* 8. *sub num.* 32. Scacc. *de commerc. & camb.* §. 2. *gl.* 5. *num.* 222. ubi quod debeat adire domicilium Domini directi, & ibi solvere. Seraphin. *de privileg. juram. d. privileg.* 84. *sub num.* 19. *vers. nono limita*, ubi concludit, quod excuset a caducitate, nec sit opus consignatione, vel depositione, & quod Dominus probare debeat se fuisse in loco, ubi erat solvendum. Item excusatur, si emphyteuta ignorabat rem esse emphyteuticam saltem de æquitate. Clar. *loc. cit. q.* 8. *num.* 9. Seraphin. *loc. cit. sub n.* 16. ubi, quod hæc ignorantia præsumatur. *arg. L. altius.* ibi: *si vi, vel clam fecisse convincatur. C. de servit. & aqua.* alias causas excusantes vide late apud Corbul. *in d. caus.* 15. *per. tot.*

88 Similiter ad evitandam caducitatis pœnam sufficit canonis oblatio, secus quoad effectum consequendi plenariam liberationem a canone solvendo, quia tunc requiritur non solum oblatio, sed depositio, & consignatio. DD. apud Marescot. *lib.* 1. *var. res. cap.* 61. *n.* 5. dummodo tamen oblatio sit realis, cum pecunia in manu, nec sufficit verbalis, fiatque loco, tempore, ac modo debito, ut Dominus non habeat justam causam illum recusandi, de quibus Marescot. *loc. cit.* Corbul. *d. caus. privat. ob non solut. canon. limit.* 37. & multo magis liberatur per depositum canonis factum, etiam post declaratam a Domino caducitatem, si celeriter fiat, ut supra *n.* 81. Sperel. *decis.* 71. *n.* 29.

89 An vero non solvens canonem pro parte, privetur in totum, dic, quod si annuus canon præstandus est pro tota re, puta decem aurei pro aliqua domo, quod tunc non solvens pro parte, cadat in toto, secus quando plures res sub distincta pensione conceduntur, puta decem campi sub pensione scutorum decem, vel si pensio præstaretur ad ratam, puta, si pro qualibet mensura terræ, solvi debeant decem solidi: cum enim tunc quilibet campus, aut quælibet mensura habeat suam constitutam pensionem, ideo non solvens pro uno, non cadit in reliquis. Antonel. *de tempor. legal. lib.* 2. *cap.* 55. *num.* 6. Gratian. *disc. for. cap.* 36. *num.* 32. Clar. *d. quæs.* 8. *num.* 4. & quod possit canon etiam invito Domino pro parte solvi, dummodo plene fiat debito tempore. vide Corbul. *loc. cit. q.* 7. & 8. Gloss. *in L.* 2. *verb. cautum est in fin. C. de Jur. emphyt.*

90 Sed quia caducitas ob non solutum canonem non incurritur sine mora solvendi, hine oritur Quæstio I. an ad moram contrahendam in emphyteuta requiratur interpellatio Domini directi? Resp. negative in emphyteusi, quia dies interpellat pro homine, quidquid sit in aliis, de quibus in verb. *mora. cap potuit. in fin. de locato*, ubi Gloss. *verb. statuta. L.* 2 *C. de Jur. emphyt.* late Gonzal. *in d. cap. potuit. num.* 5. Fagnan. *ibid. numer.* 7. Corbul. *d. caus.* 15. *ampl.* 3. Gabr. *com. concl. tit. de solution. & liberat. concl.* 9. *num.* 7. *vers. quinto amplia.* concorda tex. *in L. magnam. C. de contrab. & commit. stipul.*

91 Quær. II. a quo tempore incipiat biennium, vel triennium? Resp. quod incipiat currere a die concessionis, seu investituræ, non autem a die destinatæ solutionis? Antonell. *d. cap.* 55. *a numer.* 2. ubi Cevall. *in spec. opin. commun. contr. comm. q.* 14. Pax Jordan. *de re judic. lib.* 14. *tit.* 8. *de dilat. numer.* 102. apud quem Maria *de clausul. p.* 1. *claus.* 319. Corbul. *d. caus.* 15. *q.* 1. quod biennium, vel triennium debet esse continuum: hinc si uno anno solverit, alio vero non, tertio vero anno solverit, & quarto iterum non, & sic deinceps, non esset locus caducitati, quia in pœnalibus tempora non conjunguntur. Antonel. *l. c. num.* 16. Corbul. *loc. cit. q.* 3.

92 Quær. III. quando, seu quo tempore canon solvi debeat? Resp. quod in hoc sit servanda expressa partium conventio, vel Regionis consuetudo. glos. *in L.* 2. *C. de jur. emphyt. in verb. cautum est:* quibus deficientibus facienda erit in fine anni. Gomez. *var. res. tom.* 2. *cap.* 3. *de locat. & conduct. sub numer.* 13. Paschalis *de patr. potest. p.* 4. *cap.* 6. *nu.* 62. Corbul. *d. caus.* 15. *q.* 8. & quod solvi possit per partes in duabus nempe, aut tribus vicibus, diximus supra. An vero cogatur Dominus directi acceptare anticipatas solutiones pro annis futuris. Resp. negative apud Corbul. *l. c. limit. q.* 17. *num.* 3. Speculat. *de emphyt. in* §. *nunc aliqua* 33. *num.* 44. Si tamen Dominus anticipatas solutiones acceptaverit, illæque adhuc durent, non caderet emphyteusis in commissum, si emphyteuta successori Domino non solverit. Corbul. *d. limit.* 17. *n.* 1.

Quær. IV. quia supra diximus, Dominum agentem 93
ad caducitatem, debere probare evenisse casum devolutionis, an debeat Dominus in contradictorio probare emphyteutam non solvisse canonem, an vero spectet ad emphyteutam probare solutionem? Resp. spectare ad emphyteutam: Glos. *in L.* 2. *verb. repellere, ad med. C. de jur. emphyt.* ubi quomodo probetur solutio. Corbul. *d. caus.* 15. *quæs.* 4. Gomez. *d. c.* 3. *num.* 13. *vers. item adde.* ubi, quod si probetur solutio facta ultimis tribus annis, præsumatur solvisse etiam in præteritum, nisi Dominus contrarium probaverit, idem dicit Vivius *commun. opin.* 236. ubi quod possit solutio probari per duos vel tres testes.

Quær. V. an emphyteuta liberetur a caducitate, si 94
tertius pro illo solvat, an Dominus directi possit compelli recipere canonem a tertio? vide in verb. *Debitor. num.* 12.

Quær. VI. an ad vitandam caducitatem ob non so- 95
lutum canonem, possit opponi compensatio? vide affirmativam supra in verb. *compensatio. numer.* 16. Corbul. *d. caus.* 15. *limit.* 5. Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.* 18. *de locat. num.* 37. & quid si jurasset solvere? vide itidem *in verb. compensatio a num.* 1. Dian. *p.* 10. *tr.* 16. *resol.* 60.

An emphyteuta tenetur solvere canonem, si res 96
fuerit capta ab hostibus sive bello justo, sive injusto, vide diversas opiniones apud Fachin. *contr. jur. lib.* 1. *cap.* 90. ubi concludit, quod non teneatur solvere, si fundum ingredi non potest. Gail. *pract. observ. lib.* 2. *obs.* 23. *n.* 13. etiam tempore treugæ ob metum instantis adhoc belli. Vivius *com. opin.* 247. *numer.* 7. Sicut econtra solvere integrum canonem tenetur, licet res emphyteutica fuerit deteriorata etiam sine culpa emphyteutæ: cum enim canon solvatur in recognitionem dominii, quod est indivisibile, non autem pro fructibus. Rota *decis.* 699. *numer.* 1. *p.* 3. *rec.* Clar. *in d.* §. *emphyteusis. q.* 8. *sub numer.* 8. *vers. cum enim.* Corbul. *d. caus.* 15. *ampl.* 11. *num.* 2. ideo tenetur integrum præstare canonem, donec res emphyteutica, seu illius pars existit, & funditus non perit. Glos. *in cap. potuit. verb. expelli. post med. vers. idem si fundus. de locat.* communiter recepta teste Abbat. *ibid. num.* 16. Natt. *cons.* 377. *num.* 2. Bero. *cons.* 130. *num.* 4. *& seq. vol.* 1. Rot. *divers. decis.* 720. *numer.* 6. *p.* 1. Seraph. *decis.* 286. *num.* 3. Corbul. *l. cit. per tot.* relatis a Rota *d. decis.* 699. *num.* 1. etiamsi Dominus promisisset defendere, & indemnem emphyteutam servare, quia id intelligeretur ex causis de præterito, non vero de futuro, & post concessionem emphyteusis, evenientibus: ad tradita per Rot. *ibid. num.* 3. Tiraquel. *de retr. lignag.* §. 1. *glos.* 9. *n.* 35. quod tamen Clar. *d. q.* 8. cum quo Corbul. *l. c. nu.* 7. in duobus casibus limitat: primo, si canon correspondeat fructibus, quos ob deteriorationem amplius percipere non posset: secundo, nisi canon esset constitutus ad ratam bonorum, puta ad rationem certæ summæ pro singulis agri perticis &c. ita etiam Thesaur. *decis.* 20. *per tot.* & hæc, si deterioratio proveniat in ipsa proprietate: quid vero si contingat in ipsis fructibus, puta ob anni sterilitatem &c. vide Corbul. *loc. cit. ampliat.* 12. Antonel. *de tempor. legal. l.* 1. *cap.* 38. *per tot.* Gail. *d. obs.* 13. *per tot.* & *DD. cit.* Si vero res in totum pereat, emphyteuta in totum liberatur. *DD. cit.*

Emphyteuta autem, qui Dominò solvit canonem, 97
sed ignorat in quo fundo emphyteusis sit fundata, tenetur ad instantiam Domini supponere unum fundum certum specialiter obligatum pro solutione canonis.

Riccius

Riccius *in prax. p. 3. resol.* 153. *num.* 2. *sub vers. verior tamen.* Rot. *decis.* 150. *num.* 6. *p.* 1. *rec.* nam alias tenetur suo Domino edere instrumenta emphyteutica, & titulos suos ostendere, ac confines, alias Judex potest decernere esse finitam emphyteusim, aut prætendere, quod omnia bona ab emphyteuta ibidem possessa sint emphyteutica. vide Riccium *loc. cit.* Bichium *decis.* 485. *num.* 4. Beltramin. ad Ludovis. *decis.* 575. *nu.* 11. Fusar. *de substitut. quæs.* 618. *n.* 49. Peregrin. *de fideicom. art.* 44. *num.* 23. nisi adsit præscriptio longi temporis. Antonel. *ut infra.* & Gratian. etiam *ut infra.* satis tamen erit, quod emphyteuta ostendat certam quantitatem, quæ si est proportionata canoni, petens majorem quantitatem, probare tenetur. Rot. *d. decis.* 150. *num.* 6. ubi Speculat. *in d. §. nunc aliqua. num.* 79. *de emphyt.* Afflict. *cap.* 1. *§. illud. num.* 22. *in fin. de probib. feud. alien.* Roland. *cons.* 66. *num.* 1. 2. & 7. *lib.* 3. Riccius *loc. cit.* & hæc si emphyteuta fatetur se talem: si vero negat, utique actori incumbet probatio. Riccius *l. c.* quæ emphyteusis ad effectum solutionis canonis probatur levioribus probationibus, & sufficiunt etiam indicia, ut per Rot. *decis.* 470. *n.* 15. *p.* 4. *rec. tom.* 2. & latius *in decis.* 249. *per tot. p.* 1. *rec.*

98 An vero Dominus ad instantiam emphyteutæ teneatur de Jure suo, seu de emphyteusi docere, ubi emphyteuta longo tempore canonem solvit? Resp. negative si longo tempore canonem solvit, secus vero si tantum brevi tempore solvit, alias emphyteuta liberaretur. de quibus Antonel. *de tempor. legal. lib.* 2. *d. cap.* 55. *num.* 32. Gratian. *disc. for. cap.* 411. *num.* 8. Specul. *in d. §. nunc aliqua. num.* 80. ad tex. *in cap. pervenit.* 5. *de censib.* & an qui solvit de præterito, teneatur solvere in futurum, vide *census. num.* 69. Riccium *d. res.* 153. *a num.* 1. Gonzal. *in d. cap.* 5. *sub num.* 4. *ad med. de censib.*

99 Quod si emphyteuta per multum temporis spatium, puta 30. aut 40. annis non solverit canonem, quæritur, an præscripserit seu proprietatem, seu canones decursos, seu libertatem solvendi in futurum? & an possit per hoc expelli? Resp. I. quod vel ille qui non solvit, est ille ipsemet, qui rem in emphyteusim accepit, vel qui recognovit aliquando ipsam emphyteusim a Domino, & tunc proprietatem nunquam præscribit, tum quia ei obstat mala fides, quæ impedit omnem præscriptionem: tum quia Dominus directus possidet semper ministerio emphyteutæ, possidenti autem non currit præscriptio. *L. sciendum. §.* 1. *vers. item quis. ff. qui satisd. cog. L. cum notissimi. §. imo. C. de præsc.* 30. *ann. cap. si diligenti, de præsc.* Corbul. *de Jur. emphyt. d. caus.* 15. *limit.* 31. *num.* 2. Fachin. *contr. Jur. lib.* 8. *cap.* 99. *in fin. vers. non repugno.* Gratian. *disc. for. cap.* 912. *numer.* 41. quod etiam ampliatur ad successorem illum, cui obstat mala fides auctoris. Corbul. *d. limit.* 31. *num.* 3. Gratian. *l. c. num.* 46. ubi Tiraquel. *de præscript. §.* 1. *glos.* 12. *ad fin.* late Gabriel. *de præscr. concl.* 5. *a numer.* 1. Dian. *p.* 8. *tr.* 7. *res.* 36. aut vero ille qui non solvit, est extraneus, qui non recognovit emphyteusim a Domino, & possedit talem rem uti liberam & propriam 30. aut 40. annis, & tunc etiam proprietatem præscribit. Gratian. Corbul. Fachin. *ll. cit.* & faciunt tradita per Balb. *de præscr.* 4. *part.* 4. *p. princip. q.* 8. *ad fin.* & alios apud *DD. cit.*

Resp. II. circa canones decursos juxta distinctionem datam: nam qui est in mala fide certe nunquam præscribit. *cap. possessor malæ fidei.* 2. *de reg. Jur. in* 6. *cap. vigilanti, & d. cap. si diligenti, & cap. veniens, de præsc.* & DD. apud Gratian. *l. c. num.* 44. secus si præscribens esset in bona fide. vide *DD. cit.* concurrente tamen scientia, & patientia Domini, sine qua non præscribitur possessio non solvendi, juxta dicta supra in verb. *Decima. nu.* 31. & dicit Gratian. *loc. cit. num.* 43. citans Peregrin. *de Jur. fisci. lib.* 6. *tit.* 8. *n.* 28. Cum. juo. *cons.* 60. *num.* 17. & alios: & si præscriptio hæc esset contra Ecclesiam, quod illa esset restituenda ex capite ignorantiæ &c. dicit Corbul. *d. limit.* 31. *num.* 4. ubi DD. Dian. *d. res.* 36. late Tiraquel. *de retract. lignag. §.* 35. *glos.* 4. *num.* 35. *seqq.* sed de hoc dicemus in verbo *restitutio.*

Resp. III. circa libertatem solvendi in futurum (in qua variant DD.) sub priori data distinctione, quod nempe extraneus, ut supra, cum possit præscribere proprietatem, possit etiam in consequentiam præscribere liberationem a solutione canonis. Fachin. *loc. cit.* Ille vero qui rem in emphyteusim accepit, aut illam recognovit &c. quod nunquam præscribat liberationem a solutione canonis in futurum, ut contra aliquos late defendit Fachin. *d. cap.* 99. *per tot.* ubi contraria resolvit. Antonel. *de tempor. legal. lib.* 4. *cap.* 11. *num.* 8. Gratian. *l. cit.* Anton. Thesaur. *decis. Pedem.* 179. *sub num.* 5. *vers. sed hæc distinctio.* Mynsing. *singul. observ. centur.* 3. *obs.* 13. ubi quod hoc fuerit comprobatum in camera Imperiali. & ibi Guid. Pap. *decis.* 406. 407. & 408. Capell. Tholos. *decis.* 343. & tenuit Rota *in decis.* 164. *num.* 1. *p.* 2. *recent.* & *decis.* 161. *num.* 27. *p.* 15. *rec.* quæ citat Rosenthal. *de feud. cap.* 9. *membr.* 1. *concl.* 97. *num.* 30. idem defendit Speculat. *in d. §. nunc aliqua. q.* 44. *num.* 54. *seqq.* Mantic. *de tacit. lib.* 22. *tit.* 24. *num.* 23. Gail. *pract. observ. lib.* 2. *obs.* 73. *num.* 1. Bajard. ad Clar. *in d. §. emphyteusis. quæs.* 7. *num.* 2. *seqq.* apud quos alii, & probatur ex *L. male agitur. & L. cum notissimi. §. fin. C. de præscr.* 30. *vel* 40. *ann.* juncta glos. requiritur ergo tam in præscriptione proprietatis, quam libertatis a solutione, ultra tempus 30. vel 40. annorum, interversio possessionis Domini, quam tamen sola animi destinatione sibi immutare aut pervertere non potest. Mantic. Bajard. Gail. Antonell. *ll. cit.* Gratian. *ut supra num.* 40. concorda etiam, quæ diximus in verb. *Census. num.* 88. & 89.

Si tamen non ageretur de præscriptione, sed solum controverteretur super liberatione canonis, emphyteuta dicente sibi remissum fuisse, tunc ex tanto tempore præsumeretur in dubio illum hujusmodi liberationem obtinuisse, ut dicit Thesaur. *d. decis.* 179. *sub num.* 5. fretus auctoritate textus *in L. jubemus. C. de fund. patrim. lib.* 11. & contraria Domino incumberet probatio, per Mascard. *de probat. lib.* 2. *concl.* 601. *num.* 3.

Resp. IV. non solvens per triginta aut 40. annos, si a Domino nunquam fuit interpellatus, etiamsi non præscribat, quod nihilo minus non possit expelli, sed solum ad solutionem cogi. ita Thesaur. *d. decis.* 179. *n.* 1. & 5. *arg. textus in L. competit. C. de præsc.* 30. *vel* 40. *ann.* & ibi Glos. *cit. L. cum notissimi. §. fin. eod. L. Jubemus. C. de fund. patrim. lib.* 11.

§. V.

An emphyteusis devoluta, seu caducata redeat ad Dominum libera ab omni onere, & an emphyteuta recuperet meliorämenta in illa facta?

Quod emphyteuta possit rem emphyteuticam hypothecare, aut eidem aliquam servitutem ad vitam emphyteutæ duraturam imponere, diximus supra *nu.* 37. quod tamen emphyteusi finita obligatio hujusmodi, & servitus imposita evanescat, & sic libera ad Dominum redeat, est tex. *in L. Lex vectigali. §. item quæsitum. ff. de pignor.* quando nempe redit ad Dominum jure dominii, puta ob alienationem in extraneum ab emphyteuta factam, aut non solutum canonem aut finitam lineam. Rot. *decis.* 86. *per tot. p.* 5. *rec. tom.* 1. Antonel. *de tempor. legal. lib.* 1. *cap.* 67. *num.* 6. ubi Surdus *de aliment. tit.* 9. *q.* 42. *num.* 19. & 20. Cyriac. *contr. for.* 55. *num.* 28. & 35. & alii, cessante tamen fraude: unde si appareret, emphyteutam alienasse, aut canonem non solvisse ad hunc effectum, ut fieret resolutio, aliter foret dicendum. Antonel. *l. c. n.* 23. Cyriac. *nu.* 39. ad tex. *in L. bovem* 43. *§. si quis cum consilium. ff. de ædil. edict.* 100

Quod si transeat ad Dominum ex contractu libero inter eundem & emphyteutam, ad quem emphyteuta cogi non poterat, puta voluntaria renunciatione, datione in solutum, venditione &c. Domino facta, tunc transit cum dictis oneribus. *DD. cit.* & Corbul. *de caus. privat. ob renunciat. num.* 9. Tiraquel. *de retr. lignag. §.* 34. *glos.* 1. *num.* 7. & 10. tum quia tunc Dominus succedit emphyteutæ, non ut Dominus, sed ut privatus, & sic est quidam novus contractus, qui non potest tertio præjudicare, tum quia alias esset in potestate emphyteutæ per similes contractus fraudandi suos creditores. vide *DD. cit.* & late Tiraquel. *de retr. convent. §.* 3. *gl. un. a n.* 9. *cum multis seqq.* Item transiret

firet cum onere, si fuisset data facultas alienandi, si hæc facultas non fuit limitata ad tempus, quo durat emphyteusis. Item si Dominus consensit impositioni hujus oneris, de quibus Sperel. *decis.* 120. *a num.* 23. *seqq.* ubi DD.

101 Quod emphyteuta teneatur meliorare rem juxta pacta investituræ, quæ observari debent, dicit Rot. coram Merlin. quæ inter ejus select. est *decis.* 356. *nu.* 1. an vero melioramenta emphyteuta, aut illius hæredes recuperent?

Resp. I. Melioramenta, quæ ex natura contractus necessaria (quæ enumerantur *in L.* 1. *&* 2. *& L. impensæ necessariæ. ff. de impens. in reb. dotal. fact.*) aut ex conventione, quis facere tenetur, emphyteuta non recuperat, sicut nec illa, quæ conservationis causa fiunt, ad quæ tenetur emphyteuta. Paul. Rubeus *in annot. ad decis. Rot. Rom.* 12. *n.* 34. *&* 37. *p.* 3. *rec.* Citans Cepol. *de servit. urban. præd. cap.* 59. *n.* 18. *q.* 10. & alios, ac Rot. vide tamen Garf. *de expens. cap.* 6. *n.* 21. *&* 22. Menoch. *recuperanda. remed.* 15. *n.* 502.

Resp. II. melioramenta item non recuperat emphyteuta, quando adest pactum in concessione rei, ut illa revertatur cum melioramentis, quamvis sint pretiosa; nam tale pactum pars pretii reputatur. *L.* 17. §. *melior. ff. de in diem addict. L. fundi partem. ff. de contrah. empt. L. dominus horreorum.* §. 1. *vers. cum id non convenisset. ff. locati.* DD. apud Rubeum *loc. cit. num.* 45. Rot. *decis.* 60. *num.* 9. *p.* 5. *rec. tom.* 1. quæ citat Gamm. *decis.* 75. *num.* 2. *& decis.* 41. *num.* 6. *&* 7. *& decis.* 326. *num.* 8. Menoch. *recuperand. remed.* 15. *num.* 504. Rot. *decis.* 34. *num.* 19. *p.* 18. *rec. tom.* 1. & quod tale pactum valeat, dicit Rot. *decis.* 294. *num.* 7. *p.* 1. *rec.* & ibi Jas. *in L.* 2. *num.* 28. *C. de jur. emphyt.* post Bart. *in L. jubemus. n.* 2. §. *sane. C. de sacros. Eccles.* Valasc. *in quæst. emphyt. q.* 25. *num.* 18.

Resp. III. Melioramenta quæcumque item non recuperat emphyteuta, quando culpa sua, puta ob non solutum canonem &c. ab emphyteusi expellitur. tex. *in cap. hoc jus.* §. *qui rem.* 10. *q.* 2. *L.* 2. *C. de Jur. emphyt. auth. qui rem. C. de sacros. Eccles.* Clar. *in* §. *emphyteusis, q.* 45. *num.* 1. Gail. *pract. observ. lib.* 2. *obs.* 121. *num.* 15. Graf. *de expens. d. cap.* 6. *num.* 20. *circa fin. vers. namque in emphyteuta*, qui tamen limitat *ut infra statim.* Guid. Pap. *decis.* 438. *num.* 1. *vers. non tenetur Dominus talem impensam reficere emphyteuta, si cadat in commissum.* ac plurimi alii apud cit. Rub. *num.* 48. *&* 49. ubi de communi, ac Rotæ. Mantic. *de tacit. d. lib.* 22. *tit.* 29. *num.* 9. & ut *supra num.* 75. quamvis eodem Rub. teste non desint contradictores in hoc passu circa melioramenta, ad quæ emphyteuta non tenebatur, cum quibus Garz. *loc. cit. num.* 22. ubi Valasc. *jur. emphyt. d. q.* 25. *num.* 3. ubi, quod secundum hanc æquam sententiam sit judicatum. Molinæus *in consuet. Parisien. tit.* 1. §. 1. *glos.* 5. *num.* 73. *&* 77. & alii. Menoch. *loc. cit. nu.* 503. & quod magnas impensas etiam in hoc emphyteuta deducat, testatur Rubeus *l. c. num.* 53. ubi de receptiori, citans Pinell. *in L.* 2. *C. de rei vindic. p.* 2. *cap.* 3. *num.* 9. vide Clar. *loc. cit. num.* 5. Menoch. *loc. cit. num.* 552. *&* 553. ne emphyteuta locupletetur cum alterius jactura.

Resp. IV. melioramenta, quæ non veniunt ex natura contractus, & ad quæ emphyteuta non tenebatur, finita emphyteusi ob lineam, vel tempus finitum, emphyteuta deducit, & ad hæredes transmittit. ita *DD. cit.* Tranchedin. *consult.* 21. *num.* 58. Rot. *decis.* 12. *num.* 2. *p.* 3. *rec.* Fachin. *lib.* 1. *contr. jur. cap.* 92. *in fin.* Dixi emphyteusi finita: nam illa durante, emphyteuta melioramenta non repetit, nec excusatur a caducitate, si interim sub spe illorum repetendorum canonem non solvat. Carocius *de locato & cond. tit. de expens. sub num.* 47. *fol. mihi* 221. *terg.* Quasnam vero expensas repetat, & quomodo illas probare debeat emphyteuta, vide Caroc. *& DD. cit.* Rot. *decis.* 193. *a num.* 9. *p.* 18. *rec. tom.* 1. & latius infra in verb. *Melioramenta litt. M.* & quod non repetat impensas excessivas, ita ut non possit Dominus eas commode solvere, ex quo tunc nec necessario, nec utiliter factæ videantur, dicit Menoch. *l. sup. cit. num.* 552. Caroc. *l. c. num.* 42. late Tiraquel. *de retract. convent.* §. 7. *gl.* 1. *num.* 5. & facit tex. *in L. si servos. ff. de pignor. act. L. in fundo. ff. de rei vind. L. sed an ultro.* §. 1. ibi: *quid enim si eam insulam. ff. de negot. gest. L. utilium. ff. de impens. in rem. dot. fact.* plura de melioramentis vide apud Tiraquel. & Menoch. *citatos* sicut & apud Caroc. *l. c. in quæst.* 1. *& seqq.* quando vero dicantur impensæ excessivæ, remittunt arbitrio Judicis. *d. L. si servos. in fin.*

§. V.

De renovatione Emphyteusis, & quis in ea sit præferendus, & an possit augeri canon?

Emphyteusis renovatio fit ex quatuor causis: primo ratione vetustatis: secundo ratione necessitatis, quando nempe adest pactum renovandi: tertio ratione obscuritatis, ut quando necesse est venire ad clariorem expressionem rei, & ejusdem confiniorum &c. in emphyteusim concessæ; & quarto ratione mutationis personæ. Conciol. *alleg. for. civil.* 15. *a num.* 1. *seqq.* ubi Fulgin. *de Jur. emphyt. in tit. de renovat. q.* 9. *&* 10. *per tot.* & alii, & quamvis his causis cessantibus non possit emphyteuta cogi recipere novam investituram, teste Conciol. *l. c.* sicut nec quando emphyteusis est hæreditaria, *ut supra num.* 59. Mantic. *de tacit. lib.* 22. *tit.* 32. *num.* 2. quidquid sit in feudo, ut per Mantic. *ibid.* dominium tamen tenetur recognoscere toties, quoties fuerit a Domino requisitus. Rot. *decis.* 279. *num.* 3. *p.* 4. *rec. tom.* 1. & ibi Guid. Pap. *q.* 417. imo quando subest timor, ne tractu temporis dominium controvertatur, tenetur emphyteuta renovare dominium investituræ. Rot. *loc. cit.* Et ob mutationem personæ ex tribus causis devenitur ad renovationem: primo ut Dominus directus consequatur laudemium, de quo infra in verb. *laudemium.* secundo, ut novus emphyteuta teneatur solvere canonem: & tertio, ut attendatur ejus persona, & suorum successorum quoad deficientiam generationis, de quibus Conciol. *l. c. a n.* 17. 102

Quod Ecclesia, aut Dominus finita emphyteusi, illam renovare non teneatur, si velit pro se retinere, diximus in verb. *Ecclesia. num.* 1. & in verb. *Dominus. num.* 22. *& DD. infra citan.* late Rot. *decis.* 11. *p.* 2. *& decis.* 66. *p.* 15. *rec.* Bichius *decis.* 57. *a nu.* 1. Vivius *comm. opin.* 244. *num.* 2. ubi quod si renovare velit, teneatur præferre consanguineos &c. proximiores emphyteutæ defuncti, & si Ecclesia extraneum investiat excluso proximiore, iste proximior potest appellare, & petere, ut extraneus investitus amoveatur. Rot. *decis.* 176. *num.* 31. *p.* 5. *rec. tom.* 1. citans Rip. *in L.* 1. *num.* 10. *ff. de privileg. cred.* Alciat. *in L. si mihi, & Titio. num.* 31. *ff. de V. O.* Gozad. *cons.* 39. *num.* 21. Card. Mantic. *decis.* 10. *num.* 9. Gratian. *disc. for. cap.* 477. *num.* 20. *&* 21. Clar. *in* §. *emphyteusis. q.* 43. *num.* 1. ubi etiam quod teneatur præferre ipsum emphyteutam, illa devoluta ob tempus finitum. Et hæc proximitas erit consideranda respectu ultimi emphyteutæ, seu ultimi defuncti, non vero respectu primi investiti. Gabr. *com. concl. tit. de Jur. emphyt. concl.* 1. *num.* 27. Fulgin. *d. tit. de renovat. q.* 1. *num.* 6. *&* 51. & alii apud Rot. *decis.* 66. *num.* 1. *& decis.* 381. *num.* 5. *&* 6. *p.* 15. *rec.* ubi quod mater ultimi defuncti excludat amitam, patruum &c. Ruin. *cons.* 47. *num.* 6. *vol.* 3. sub qua proximiorum appellatione indistincte veniunt tam agnati, quam cognati, sive sint descendentes, sive transversales, dummodo sint magis propinqui ultimo defuncto. Riccius *in prax. p.* 1. *res.* 79. *num.* 4. & prout juxta veriorem decidit Rot. *d. decis.* 66. *num.* 2. *p.* 15. *rec.* & citat. Gabriel. *l. c. num.* 16. *vers. contrarium est verius.* Bart. *in L.* 1. *in princ. ff. de privileg. cred.* Fulgin. *d. quæst.* 1. *num.* 5. *&* 6. & alios etiamsi non sint hæredes; per Rot. late *cit. decis.* 66. *per tot.* & hæc in emphyteusi ea pacto, & providentia, quando devolvitur, ob tempus, aut generationes finitas &c. nam in hæreditaria sufficit, quod quis sit hæres ultimi defuncti, posthabita proximitate sanguinis. Rot. *d. decis.* 66. *num.* 12. Riccius *l. c. num.* 10. Gabr. *l. c. num.* 18. Rot. coram Merlin. *inter ejus select. decis.* 531. *per tot. & decis.* 381. *n.* 13. *p.* 15. *rec.* 103

Ad petendam autem hujusmodi renovationem proximioribus datur annus a die, quo sciverint emphyteusim esse finitam, quo tempore elapso non amplius audiuntur. *cap.* 1. *tit.* 22. *quo tempore mil. invest. pet. deb. in lib.* 1. *feud.* Mantic. *de tacit. d. lib.* 22. *tit.* 32. *num.* 5. *&* 6. Clar. *in* §. *emphyteusis. q.* 43. *sub num.* 3. *vers. quin imo.* Maresc. *lib.* 1. *var. res. cap.* 3. *a num.* 15. Antonel. 104

de tem.

de tempor. legal. lib. 2. *cap.* 27. *numer.* 15. ubi ex cit. Maresc. quod cum agatur de amissione juris, hæc scientia debeat plene, & concludenter probari cum suis qualitatibus, & sic, quod proximiores sciverint emphyteusim fuisse reversam ob lineam finitam, & citat Seraphin. *decis.* 630. *num.* 1. Riccium *in prax. p.* 1. *res.* 79. *num.* 11. & 12. qui etiam citat Rot. *decis.* 7. *de dol. & contum. in antiq.* Mohedan. *decis.* 160. *& alias.* imo etiamsi hanc devolutionem sciverint, si tamen renovationem non petierint ob aliquod justum impedimentum, puta mortis, inimicitiæ capitalis, infantiæ &c. jus suum non amittunt. vide tex. & Glos. *in d. cap.* 1. Mantic. *loc. cit. num.* 8. Rot. *decis.* 381. *a num.* 9. *p.* 15. *rec. & DD. cit.* imo subdit Mantic. quod si alius agnatus, sed remotior sit interim investitus, possit proximior illam alienationem intra annum revocare: si vero sit investitus extraneus, concedatur dicto proximiori tempus 30. annorum. Glos. *in cap.* 1. §. *Titius filios. in verb. per annum. tit.* 26. *si de feud. defuncti contentio sit inter Dominum & agnat. in lib.* 2. *feud.* ubi dat rationem: quia quando est investitus agnatus, licet remotior, censetur lapsu unius anni proximior consentire: secus, quando extraneus est investitus, quam glossam sequuntur plurimi DD. apud Mantic. *l. c. vers. quarto.* Maresc. *d. c.* 3. *nu.* 22. Tiraquel. *de retr. lignag.* §. 1. *gl.* 10. *n.* 9. Et si unus proximior non petat, possunt petere sequentes. Antonel. *l. c. n.* 26.

105 Hæc renovatio proximioribus concedenda est, etiamsi proximiores sint fœminæ, quamvis ex tenore prioris investituræ masculi tantum vocentur, quia nihilo minus Ecclesia, aut alius Dominus directus tenetur proximioribus fœminis renovare. Riccius *d. res.* 79. *num.* 5. & 6. Maresc. *d. cap.* 3. *n.* 4. & 5. apud quos Bero. *cons.* 98. & 99. *l.* 1. & Rot. *decis.* 176. *n.* 30. *p.* 5. *rec. tom.* 1. etiam in concursu masculorum, sed remotiorum. Antonel. *loc. cit. n.* 5.

106 Et si agnati petentes renovationem sint plures in eodem gradu, illa omnibus æqualiter est concedenda, licet in priori investitura unus tantum fuerit vocatus. Maresc. *loc. cit. n.* 7. & 8. Riccius *nu.* 3. apud quos alii; & quod ad hunc effectum admittatur etiam jus repræsentationis, dicit Maresc. *loc. cit. n.* 31. etiam in concursu veri proximioris.

107 Prædicta limita, ut illa procedant solum in emphyteusi finita in casu generationis finitæ, secus in emphyteusi caducata ob culpam emphyteutæ, v. g. ob non solutum canonem &c. Maresc. *loc. cit. n.* 10. Riccius *n.* 8. Gabr. *de Jur. emphyt. n.* 8. & 9. quod sublimitatur in vocatis in investitura, quibus non potest alter præjudicare, ut supra diximus, plures ampliationes, & limitationes vide apud *DD. cit.*

108 Porro renovatio nihil mutat, nec dicitur nova investitura, sed antiquæ renovatio, & ideo a priori investitura regulatur, & censetur facta juxta tenorem primæ, de quo Rubeus *in annot. ad decis. Rot. Rom.* 26. *num.* 27. *p.* 3. *rec.* ipsa Rot. *ibid. nu.* 3. Corbul. *de caus. privat. ob finis. lin. nu.* 7. imo renovatio debet fieri cum pactis in priori investitura positis. Maresc. ubi de communi. *loc. c. n.* 6. quod tamen intellige primo, quando renovatio fit ex necessitate, uti in proximiores &c. ut supra, secus si fit ex liberalitate Domini directi, cui erant bona devoluta, nam tunc non habetur ratio pactorum primæ investituræ, ut distinxit Rota *decis.* 603. *num.* 4. *p.* 1. *rec.* & *decis.* 176. *num.* 26. & 27. *p.* 5. *rec. tom.* 1. ubi Alciat. *in L. si mihi, & Titio. n.* 27. *vers. idque simpliciter his verbis. ff. de V. O.* Ruin. *cons.* 15. *num.* 11. *lib.* 1. Menoch. *cons.* 593. *n.* 6. & 7. & alii. Intellige secundo conclusionem procedere circa ipsa pacta in priori investitura posita, secus vero quoad qualitatem personarum, quibus fit renovatio; non enim est necesse, ut sint ejusdem qualitatis, cujus erant vocati in prima investitura. Maresc. *loc. cit.* ubi Bero. *cons.* 99. *lib.* 1. Intellige tertio conclusionem procedere in renovatione ob generationem finitam, secus in nova concessione facta post emphyteusim caducatam ob delictum &c. tunc enim non dicitur renovatio, sed nova concessio, per Rot. *d. decis.* 176. *n.* 35. & 36. *p.* 5. *rec. tom.* 1. & *decis.* 90. *n.* 9. *p.* 18. *rec. tom.* 1. si nempe adsint nova pacta, alias secus. Bichius *decis.* 517. *n.* 9. Intellige quarto, nisi extraneus offerat majus pretium: tunc enim renovatio potest fieri agnato proximiori cum eadem conditione & pretio, quod extraneus offert. Antonel. *de tempor. legal. lib.* 2. *cap.* 27. *num.* 33. citans Ripam *in L.* 1. *ff. de privileg. cred.* Gabriel. *loc. concl.* 1. *numer.* 28. nisi res esset redacta ad culturam ab antecessoribus; quia tunc pro pretio antiquo agnatus proximior est præferendus, etiamsi ab extraneo majus offeratur. Antonel. *loc. cit.* & ibi Maresc. *var. res. l.* 1. *c.* 3. *nu.* 24. nisi Ecclesia offerat melioramenta. *DD. cit.* vide tex. & ibi Abb. *n.* 5. *in c. ad aures, de reb. Eccles. non alien.* Bart. *in L. quicumque la.* 2. *C. de omn. agr. desert. l.* 11. Cæs. de Grass. *decis.* 4. *n.* 10. & *decis.* 5. *n.* 1. *de reb. Eccles. non alien.* Et alias quod emphyteuta non possit obligari ad majorem canonem re per ipsum meliorata, dixit Rota *dec.* 11. *n.* 5. *p.* 2. *rec.* tex. *in d. L. quicumque. la.* 2. *C. de omni agro deserto, l.* 11. & ibi DD.

§. VI.

Miscellanea Emphyteusis, & Emphyteutæ.

Emphyteusis privati, si est hæreditaria, & transit ad Ecclesiam & sic quando versamur circa obligationem perfectam, transit cum eadem obligatione: si vero versamur circa ea, quæ ortum habent in persona successoris, uti est mora, tunc attenditur privilegium successoris, de quo Riccius *in prax. p.* 2. *res.* 443. Maresc. *l.* 1. *var. resol. cap.* 77. Et emphyteusis laica transiens ad Ecclesiam quod non fiat Ecclesiastica, dicit Rot. coram Merlin. *decis.* 872. *n.* 2. *inter ejus select.* nisi transeat ad Ecclesiam ex subrogatione bonorum Ecclesiæ, quia tunc subrogatum inducit naturam subrogati. Merlin. *loc. cit. num.* 3. late Riccius *in prax. emphyt. Eccles. p.* 3. *res.* 162. *per tot.* 109

Emphyteusis relicta ab Ecclesia non venit in restitutione fideicommissi, licet fuerit concessa pro se, & filiis suis, nisi fuerit concessa pro se, & hæredibus quibuscumque, vel fuerit concessa ab Ecclesia servata solemnitate in alienatione adhiberi solita, vel substitutus sit de comprehensis in investitura, vel testator expresse gravarit filium, & hic adiverit hæreditatem sine ulla protestatione, quia tunc censetur approbasse factum patris: vel nisi fideicommissum fuerit constitutum a primo acquirente. vide Fusar. *de substit. quæs.* 630. *per tot.* ubi citat Bart. *in L. si patroni. ff. ad Trebell.* Bal. *in L. cum virum. col. penult. vers. ex hac igitur. C. de fideicom.* Anchar. jun. *q.* 19. *lib.* 1. Simon. de Præt. *de interpret. ult. vol. fol.* 351. *nu.* 6. Mantic. *de conjectur. lib.* 7. *tit.* 9. *n.* 5. Petra *de fideicom. q.* 8. *nu.* 281. Surd. *decis.* 93. *num.* 15. & alios. Limita in emphyteusi concessa a Republica, juxta Bar. *in d. L. si patroni. ff. ad Trebell.* Mantic. *loc. cit.* Crass. *in §. fideicommissum. q.* 51. *n.* 1. Menoch. *de præs. l.* 4. *præsum.* 197. *n.* 12. sicut etiam concessa a privato. Magon. *decis. Lucen.* 5. *n.* 23. Trentacinq. *de substit. p.* 4. *cap.* 8. *n.* 27. Fusar. *d. q.* 630. *n.* 1. 16. & 17. apud quos vide plures alias ampliationes, & limitationes. 110

Emphyteusis concessa pro se, & filiis in infinitum, vel descendentibus in infinitum cum pacto, quod ipse investitus, vel filii aliquid inter eos conventum acquirant Domino directi, tunc dicitur libera, & affrancata impleto pacto investito, & filii possunt affrancare, licet pater non affrancaverit, quia tunc filii veniunt ex persona sua. de quo vide Rot. *dec.* 558. *p.* 5. *rec. tom.* 2. 111

Emphyteuta tenetur ad onera, & collectas Principi solvenda, non vero Dominus directus. *L.* 2. *C. de Jur. emphyt.* ibi *publicarum functionum.* Corbul. *de caus. privat. ob non solut. can. ampl.* 14. *n.* 2. Costa *de portion. rata. quæs.* 170. nisi solvat canonem fructibus correspondentem; tunc enim ambo tenentur pro rata. Clar. *in §. emphyteusis. quæs.* 46. Garz. *de expens. cap.* 15. *a nu.* 14. ille enim debet habere similia onera, qui habet fructuum commodum. Osasc. *decis. pedem.* 83. *n.* 6. Sperel. *decis.* 41. *n.* 26. non obstante pacto in contrarium ab emphyteuta cum Domino directo inito, quod nempe non ipse emphyteuta, sed Dominus ad similia onera teneatur, quia idem est, ac si non esset initum. tex. *in L. jus emphyteutici prædii. C. de fund. patrim. l.* 11. *L. fin. C. sine censu & reliq.* Ciarlin. *contr. for. c.* 24. *n.* 19. Rot. *decis.* 23. *n.* 8. *p.* 5. *rec. tom.* 1. limit. primo nisi pactum hoc fuisset a Principe confirmatum, ut probant *textus & DD. cit.* Limit. secundo, quia tale pactum non confirmatum a Principe censeretur nullum so- 112

lum in favorem fisci, ut probat tex. *in L. inter debitorem. ff. de pact.* ibi *inter debitorem, & creditorem convenerat, ut creditor onus tributi prædii pignorati non agnosceret, sed ejus solvendi necessitas ad debitorem spectaret; talem conventionem NB. quantum ad fisci rationem non esse servandam respondi.* Ciarlin. & Rot. *ll. cit.* quoad ipsos tamen contrahentes, hoc pactum foret validum, & servandum, ut probat tex. *in L. epistolam. §. pactum. ff. de pact.* glos. *in d. L. jus emphyteutici. C. de fund. patrim. lib. 11. & in d. L. fin. C. sine censu & reliqu. in verb. retinere. DD. cit.* apud quos Valasc. *de jur. emphyt. q. 17. n. 28.* & alii.

113 An vero emphyteuta Ecclesiasticus possit per principem sæcularem collectari ratione sui utilis Dominii, non conveniunt DD. quorum multi affirmativam defendere conantur, quos videre poteris apud Ciarlin. *contr. for. cap. 17. num. 107.* & apud infra citandos, Menoch. *de arbitr. cas.* 180. *num.* 8. Felician. Oliva *de for. Eccles. p. 1. q. 34. nu* 50. & alii ea ratione ducti, quod illud dominium utile reputetur laicale: verum pro veritate negativam defendunt Andr. Fachin. *lib. 1. contr. jur. cap. 91.* Sperel. *decis. 41. num. 25.* & expressius *in decis. 121. a num. 77.* Ciarlin. *d. cap. 17. num. 108.* & fusius *in cap. 129. per tot.* apud quos Bart. *in L. privata. num. 2. C. de excusat. muner. lib. 10.* Oddus *cons. 70. per tot. & num. 31.* ubi quod hæc sit verior, magis æqua, & secura. Sylvan. *cons. 9. per tot.* Marc. Anton. Eugenius *cons. 96. num. 23. lib. 1.* Jas. *in auth. quas actiones. num. 42. C. de sacros. Eccles.* quos cum aliis sequitur Rot. *in una Ravennat. emphyteusis coram Merlino ann. 1631. Veneris. 28. Martii. num. 17.* quæ est *decis. 42. p. 6. rec.* quam refert & sequitur etiam Thom. del Bene *de immun. Eccles. p. 1. cap. 7. dub. 1. sect. 2. num. 21. & p. 2. cap. 10. dub. 16. nu. 40. & 55.* late probat Conciolus *allegat. for. 14. a num. 3.* Jo. Franc. Leo *in thesaur. for. Eccles. p. 4. cap. 1. num. 102. seqq.* apud quos plurimi alii, tum quia dominium utile sequitur dominium directum, & est ejusdem naturæ, ut dixim. in verb. *decimæ n. 116.* & in verb. *Domin. num. 8.* tum quia quoties Dominus ad collectas non tenetur, non tenetur etiam emphyteuta. bonus tex. *in L. privata. C. de excusat. muner. lib. 10.* ubi emphyteuta Principis ad illas non tenetur, quia nec ipse Princeps tenetur, plura vide apud *DD. cit.* qui contrariis etiam respondent, & quod non valeat consuetudo in contrarium etiam immemorialis, late probat Sperel. *d. decis.* 121. & aliis tanquam damnata a sacris Canonibus, a Bulla Cœnæ & a Jure Civili *in auth. Cassa. C. de sacros. Eccles.*

114 Similiter quod emphyteuta Ecclesiæ non fiat de foro Ecclesiastico, cum non negat, sed recognoscit dominium Ecclesiæ, & tantum est lis de utili dominio cum alio laico prætendente se esse emphyteutam, quia sequitur tanquam accessoria personam tanquam principalem, & utile dominium tanquam quid laicale possit subjici Judici Laico, quando non agitur de præjudicio Ecclesiæ, ut in præsenti quæstione, tenent Mynsing. *centur. 4. obs. 95.* & pluribus Doctoribus, & rationibus late defendit Ciarlin. *contr. for. cap. 17. per tot.* qui tamen admittit esse locum præventioni: sed quod imo etiam tunc solus Ecclesiasticus sit Judex competens, decidit sæpius Rota, ut *in una Roman. domus 19. Januarii 1611. coram Coccin.* quæ inter ejus select. est *decis.* 574. ubi contraria late resolvit, quam postea in contingentia casus semper Rota secuta est, ut *in d. Ravennat. Emphyt.* quæ est *decis. 42. in p. 6. rec.* & quidem utraque parte informante; & ut diximus in verb. *Decimæ num. 116. & in una Romana Vineæ*, posita post tract. Statil. Pacif. *de salvian. decis. 239. num. 6.* item *in decis. 472. p. 2. rec.* & alia apud Cyriac. *contr. for. cap. 12. numer. 67. 68.* DD. apud Gratian. *disc. for. cap. 447. num. 22. seqq.* ubi quod propter auctoritatem Rotæ difficile esset ab hac opinione recedere. Fagnan. *in cap. nullus. n. 47. de for. compet.* late probat Thom. Del Bene *de immun. Eccles. p. 2. cap. 10. dub. 16. per tot.* apud quos plurimi alii: tum quia dominium utile non separatur a dominio directo; tum quia interest Ecclesiæ videre, & scire, ac judicare quemnam habeat emphyteutam, & sic agitur de illius præjudicio &c.

115 Ultimus de generatione habens facultatem nominandi unam personam, si decedit sine testamento, censetur nominasse venientes ab intestato. Gratian. *decis. Marchiæ. 135. num. 11. & 12. vers. in nominationem*, & alii apud Bichium *decis. 61. num. 2.* ubi etiam Sanch. *respons. moral. lib. 4. cap. 1. dub. 33. num. 1. ante med.* tex. *in L. 4. C. de contrah. & commit. stipul.* Gomez. *var. res. tom. 2. cap. 11. num. 7. vers. quarta conclusio.* nisi emphyteusis fuerit limitative concessa ad certam generationem, & in qua jus nominandi sub conditione expressa, vel tacita concipitur. Bich. *loc. cit. num. 3.* De Luca ad Gratian. *decis. Marchiæ. in d. decis. 135. num. 4.* ubi *num. 7.* quod in primo casu emphyteusis spectet ad natu majorem, & inter alios citat Fusar. *de substit. q. 505. num. 3.*

116 Emphyteuta expulsus ob non solutum canonem, non potest a Domino directo obligari ad solvendas pensiones temporis præteriti, nisi hoc jus sibi expresse reservaverit. Menoch. *lib. 3. præs. 112. num. 12. & 28.* Antonel. *de tempor. legal. lib. 2. cap. 56. num. 6.* limita in emphyteusi Ecclesiastica, quia est speciale, quod favore Ecclesiæ possit utrumque consequi. *auth. qui rem. C. de sacros. Eccles.* Mantic. *de tacit. lib. 22. tit. 27. num. 72.* Menoch. *de præsump. lib. 3. præs. 112. nu. 26.* Antonel. *l. c.* Clar. *in §. emphyteusis. q. 10. n. 2.*

117 Imo Ecclesia habet privilegium, quod eidem emphyteuta teneatur solvere canonem, licet contractus fuerit nullus ob non servatas solemnitates. Riccius *in prax. p. 1. resol.* 126. quem vide & in verb. *Ecclesia supra.*

118 Non solvens canonem amittit non solum rem emphyteuticam, sed etiam fructus, quos tamen non amittit a die moræ, sed a die declarationis Domini directi esse locum caducitati. Beninten. *in concl. seu decis. Bononien. 37. per tot.* relatus a Seraphin. *de privileg. juram. privileg. 84. num.* 12. & a Vivio *in sylva com. opinion. opin.* 238. *num.* 5. Et cadit a jure suo ob non solutum canonem non solum emphyteuta privatus, sed etiam Ecclesia, si illa possideat res emphyteuticas, & canonem non solvat. Seraphin. *loc. cit. num. 14. vers. quarto. amplia.* eidem tamen competit restitutio in integrum. Antonel. *de tempor. legal. d. lib. 2. cap. 55. num. 17.* ubi Speculat. *de emphyt. §. nunc aliqua. vers. 15. num. 26.* Ruin. *cons. 111. num. 7. lib. 1.* & ut de minore dicit Ciarlin. *cap. 58. num. 5. & 14.* quod tamen limitat Seraph. *loc. cit.* si emphyteusim haberet ab alia Ecclesia, ex quo restitutio in integrum non concedatur contra pariter privilegiatum, ubi etiam, quod Prælatus ob non solutionem non possit præjudicare Ecclesiæ, ut res dicatur incidere in commissum. ad tex. *in cap. constitutus, de relig. domib. §. cum autem.* & emphyteusi pluribus concessa dividualiter, puta duobus fratribus, si illorum unus in minori ætate constitutus non solvat canonem, & restituatur in integrum a pœna caducitatis, illa restitutio non prodest fratri majorenni pro sua parte. Ciarlin. *l. c. num.* 15. Corbulus *de caus. privat. ob non petit. investit. num.* 32.

119 In emphyteusi quando habeat locum jus accrescendi, vide Clar. *in d. §. emphyteusis. q. 39.* Rot. *decis. 435. an. 1. p. 1. rec.* late Bellon. *de Jur. accrescend. cap. 6. q. 38. per tot.*

120 Quod emphyteusis concessa ob benemerita, dicatur concessa ex titulo oneroso, diximus *supra num.* 44. de cætero, quod ad videndum an sit concessa ex titulo lucrativo, vel oneroso, non sit habenda ratio canonis parvi solvendi, sed quod illo non obstante possit dici concessa ex titulo lucrativo, dicit Bellon. *de Jure accres. d. cap. 6. q. 38. num.* 197. secus si sit concessa magno pretio, etiamsi pecunia data non æquivaleat justo pretio: vel si imposita fuit annua pensio fructibus correspondens: & aliis casibus, de quibus Bellon. *loc. cit. a num.* 173.

121 An ultimus emptor rei emphyteuticæ teneatur solvere canones ab ejus prædecessore, seu venditore non solutos? vide affirmativam apud Antonel. *de tempor. legal. lib. 2. cap. 56. n. 7.* ubi citat Fab. *in suo Cod. lib. 4. tit. 42. de emphyt. defin.* Mastril. *decis. 171. num.* 15. Cancer. *var. p. 1. cap. 11. num. 92.*

122 Emphyteusim alienatam Dominus potest revocare inter decem annos, quibus elapsis licentiam concessisse præsumitur Cyriac. *contr. for.* 309. *num.* 12. Gabr. *com. concl. tit. de præsump. concl. 1. num. 1. & 2.* Antonel. *loc. cit. lib. 3. cap. 7. num.* 3. quæ licentiæ concessio tamen tunc præsumitur, quando constat, quod Dominus hanc alienationem sciverit, & intra hoc tempus

non

non revocavit. *DD.* apud Antonel. *loc. cit. num.* 4. Et sicut Domino competit jus prælationis in emptione rei emphyteuticæ, ut per Antonel. *ibid. n.* 1. & 2. De Luca ad Gratian. *ut infra, n.* 1. ita etiam competit jus Prælatis in retractu dictæ rei aliis venditæ. Gratian. *disc. for. cap.* 903. *num.* 1. ubi Rota. Antonel. *l. c. num.* 5. ubi etiam *num.* 7. quod si Dominus sit minor, restituatur adversus lapsum temporis. & ibi Cancer. *lib.* 2. *c.* 1. *n.* 7.

113 Quod Dominus directi recipiens canonem post devolutionem per biennium aut alienationem censeatur illam remittere, diximus in verbo *Dominus*. vide late Menoch. *de præsum. lib.* 3. *præs.* 112. *per tot.* Et quod Prælatus sine consensu Capituli post caducitatem recipiens pensionem non possit præjudicare Ecclesiæ, quo minus possit emphyteutam talem expellere, dicit glos. *in cap. potuit. verb. expelli, de locat.* Vivius *in sylva commun. opinion. opin.* 238. *num.* 11. *vers. limitatur similiter.* Clar. *in* §. *emphyteusis*. *q.* 10. *num.* 3. Menoch. *loc. cit. numer.* 17. plura de materia emphyteusis vide apud Clar. *in tot. cit.* §. *emphyteusis*. & apud Mantic. *de tacit. tot. lib.* 22.

Praxim emptionis, vide in verb. *Venditio*.

EPISCOPUS.

Praxis Episcopi.

§. I.

Quoad absolutionem.

1 Episcopus absolvit ab excommunicatione lata a Jure, sed nemini reservata. *cap. nuper, de sent. excom.* §. *in secundo vero casu*, ibi: *quia tamen conditor canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit &c.* Co- Covarruv. *in cap. alma mater, de sent. excom. p.* 1. §. 12. *num.* 4. Fagnan. *in d. cap. nuper. num.* 16. ubi quod id procedat non solum in Episcopo, sed etiam in alio sacerdote, ita ut excommunicatus per statutum Episcopi possit a proprio sacerdote absolvi, quando Episcopus sibi excommunicationem non reservavit. Gonzal. *in d. cap. nuper. numer.* 3. P. Pithing *in d. tit.* §. 3. *numer.* 128. *vers. notan. quarto. sect.* 4. & *sect.* 5. §. 1. *n.* 141.

2 Similiter Episcopus absolvit ab excommunicatione majori, quam aliquis incurrit communicando cum excommunicato in crimine, propter quod fuerat a dicto Episcopo excommunicatus. v. g. Episcopus excommunicat suum Parochianum propter delictum, & Parochianus alterius ei in delicto communicat, favorem impertiendo, consilium, aut auxilium in dicto crimine impendendo &c. talis non absolvitur a suo Episcopo, sed ad Episcopo excommunicante, quia tunc in illum videtur delinquere, secus si communicaret extra delictum, quia tunc absolveretur ab excommunicatione minori, quam tunc incurrit vel a suo Episcopo, vel proprio sacerdote. glos. *in d. cap. nuper. in princ. & in verb. tunc erit.*

3 Non absolvit ab excommunicatione majori ab homine, puta ab alio Episcopo lata, a qua de Jure communi solum absolvere potest, qui eam tulit, aut ejus superior, vel successor, aut ejus delegatus. P. Pirhing *cit. loc. num.* 143. ubi Avil. *p.* 2. *c.* 7. *disp.* 1. *dub.* 9.

4 Non potest juxta aliquos absolvere ab excommunicatione lata in Bulla Gregor. XIV. contra turbantes immunitatem Ecclesiasticam per violentam extractionem confugientium ad Ecclesias. Mar. Ital. *in tract. de immun. Eccles. c.* 6. §. 2. *n.* 3. Farin. *eod. tr. cap.* 20. *n.* 315. Duard. *in Bull. cœn. Dom. can.* 15. *q.* 16. Philiuc. *mor. tom.* 1. *tr.* 15. *cap.* 6. *nu.* 155. Lavor. *in tract. de indulg. & Jubil. p.* 2. *cap.* 21. *nu.* 90. Quarant. *in sum. Bullar. in verb. casus reservati.* Peregrin. *de immun. Eccles. cap.* 15. *num.* 9. *vers. sed contra n.* 10. 11. *& seq.* Dian. *mor. p.* 6. *tr.* 1. *resol.* 34. *vers. & tandem.* quos refert Ciarlin. *contr. for. cap.* 155. *nu.* 6. quibus addo Barbos. *de jur. Eccles. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 167. ubi Sacr. Congr. Cat. Anton. Thesaur. *de pœn. Eccles. p.* 2. *verb. immunitas. cap.* 1. ubi de versori. *& in verb. asolutio. cap.* 3. *vers. postea.* De Luca ad Gratian. *infra citand. a n.* 2. Sperel. *decis.* 105. *num.* 43. ubi quod Genuens. *infra citandus* graviter lapsus sit contrarium defendendo, & gravius alios in suum errorem traxerit, quem vide; & se fundant partim *in cap.* 3. *de pœnit. & remiss. inter extravag. communes*. ubi Paulus II. diversos sibi reservat casus, inter quos primus numeratur, *offensa Ecclesiastica libertatis*. partim *in Decreto Clem. VIII. dat. Romæ die* 9. *Januar.* 1601. incip. *sacra Congregatio*. cum declaratione ejusdem *sub* 26. *Novembr.* 1602. quod fuit innovatum a Paulo V. *sub die* 7. *Januar.* 1617. ut apud Lavor. *in tract. de indulg. & jubil. p.* 2. *cap.* 27. teste Ciarlin. *d. cap.* 155. *num.* 2. ubi fuit positum, & declaratum, ut Confessarii, quicumque illi sint, non possint absolvere a quibusdam casibus, inter quos ponitur *violatio immunitatis Ecclesiastica*. quibus accedit, quod extrahentes per vim fugientes ad Ecclesiam, facere videantur contra Bullam Cœnæ, in qua excommunicantur violantes libertatem Ecclesiasticam, & facit etiam Sact. Congr. declaratio relata a Ciarl. & Dian. *ll. cit.* ob cujus auctoritatem difficile esset ab hac opinione recedere; quæ etiam tutior est, & ideo si facile fieri posset, esset recurrendum ad sum. Pontif. maxime ab illis, qui non sunt in possessione absolvendi in simili casu.

Nihilo minus, quod in hoc casu absolutio pertineat, aut dari possit ab Episcopo, facta tamen prius restitutione, non pauci Doctores tanquam probabile defendunt, quos citat, & sequitur Ciarlin. *d. cap.* 155. *a n.* 10. inter quos Genuen. *prax. Archiep. cap.* 17. *numer.* 12. *in mea impress.* Guazzin. *ad defens. reor. defens.* 1. *cap.* 30. *num.* 8. Barbos. *de offic. Episc. alleg.* 51. *num.* 72. Riccius *in prax. p.* 2. *res.* 333. *numer.* 1. *in fin.* ubi quod ita sit in praxi tenendum. Gratian. *disc. for. cap.* 414. *nu.* 4. 12. 13. & 14. Homobon. *de exam. Eccles. p.* 2. *tr.* 11. *cap.* 12. *quæs.* 26. *supp.* 3. ubi de communiori *vers. porro certum. pag.* 405. & alii plurimi; quibus addo Thom. Del Bene *de immun. Eccles. p.* 2. *cap.* 16. *dub.* 38. *sect.* 1. & 2. quia talis censura nullibi reperitur Pontifici reservata: non *in cit. textibus & Decretis Pontificiis*, tum quia loquuntur tantum de violantibus libertatem Ecclesiasticam, non vero de violantibus immunitatem: aliud est autem lædere libertatem Ecclesiasticam, & aliud lædere immunitatem Ecclesiasticam; libertas enim Ecclesiastica refertur ad personas, immunitas vero ad loca: tum quia illa Decreta Pontificia loquuntur tantum de Confessariis, non autem de Episcopis. vide *DD. cit.* & quod lædens immunitatem Ecclesiasticam non incurrat excommunicationem latam, & reservatam in Bulla Cœnæ dicunt Gratian. Ciarlin. & Del Bene *ll. cit.* apud quos plurimi alii, quod ultimum tamen ibi limitant, nisi factum fuisset statutum disponens, & permittens extractionem hanc, tunc enim non tantum immunitas, sed etiam libertas Ecclesiastica læderetur. Vides ergo amice Lector hanc quæstionem hinc inde agitari. hinc Ciarl. *loc. cit. numer.* 10. *vers. Verumtamen*, non putat damnandos illos qui absolvunt, maxime si sunt in possessione absolvendi, ac in partibus Roma distantibus, suadet tamen, ut illi, qui non sunt in possessione, abstineant, maxime si Roma non distant. Et quamvis ad citatas Declarationes Sacr. Congr. respondeant, de illis non constare authentice, cum suis requisitis, ut supra diximus in verbo *Declaratio*, non potest tamen negari, quod non faciant opinionem probabilem, tutiorem, ac consulendam, ut dicit Del Bene *l. c. n.* 12. & qui non credit Doctoribus gravibus, dum allegant Declarationes Sacr. Congregationis, si sunt amantes veritatis, Romam consulant, & ibi veritatem invenient.

Ab excommunicatione Papæ reservata, regulariter 5
non potest absolvere. Pithing *lib.* 5. *decret. tit.* 39. *de sent. excom. num.* 142. & DD. passim, sic non potest hodie absolvere hæreticos etiam occultos, quia facultas Episcopis concessa in Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 6. *de reform.* est revocata per Bullam Cœnæ Domini, ut dicemus infra, in verb. *Hæreticus*. Limita primo in excommunicatis, qui non possunt ire Romam, etiam hæreticis. Dian. ubi DD. *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 58. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 8. *cap.* 6. *a n.* 1. Laym. *in Theol. mor. lib.* 1. *p.* 2. *tr.* 5. *cap.* 6. *numer.* 3. Barbos. *de offic. Episc. alleg.* 41. *numer.* 6. Quamvis Bonacin. *de censur. in comm. disp.* 1. *q.* 3. *punc.* 2. *numer.* 4. *vers. ego vero.* contra Henriquez. Duard. Avil. & alios, quos sequitur Dian. *loc. cit.* velit, quod, si facile fieri possit, teneatur excommunicatus mittere Romam saltem Epistolam, pro obtinenda ibidem absolutione: imo aliqui

ex

ex *DD. cit.* volunt, quod si impedimentum non sit perpetuum, debeat ab Episcopo absolutio dari cum obligatione se sistendi Romam sublato impedimento, imo etiam, quod non possit Episcopus absolvere, si possit adiri Nuncius. quos vide. Limit secundo in omnibus Episcopis, qui possunt absolvere Clericos collegialiter viventes excommunicatos ob percussionem etiam gravem, non tamen atrocem; quia ratione communionis facilius rixantur. *cap. quoniam, de vit. & honest. Cler.* Sylvest. *verb. absolutio.* 4. *num.* 3. Dian. *part.* 9. *tr.* 4. *ref.* 56. Bonac. *de censur. disp.* 2. *q.* 4. *punc.* 5. *num.* 9. Sicut etiam, impuberes, mulieres, senes, ob difficilem accessum ad Curiam. Idem *ref.* 54. *& seqq.* Ita pauperes, valetudinarios. Item omnes, cum percussio est levis, vel occulta. Item *ref.* 63. Quando vero percussio dicatur gravis, vel levis, remittitur arbitrio Judicis ex circumstantiis temporis, & loci. Dian. *d. part.* 9. *tr.* 4. *ref.* 45. Antoncl. *de regim. Eccles. lib.* 8. *cap.* 5. *a num.* 2. Bonacin. *loc. cit. num.* 8. In dubio, percussio præsumitur potius levis, quam gravis. Abb. *in cap. cum in illorum, de sent. excom.* ubi Innoc. & glos. Contrarium tenet Suarez *de cens. disp.* 22. *sect.* 1. *num.* 88. apud Dian. *loc. cit.* ubi DD. quos ipsemet Dian sequitur. Bonacin. *loc. cit. vers. mediocris.* quod judicare debebit Episcopus, nec erit opus recurrere ad summum Pontif. juxta *DD. cit.* Dicitur levis, si nullam maculam, vel sugillationem post se reliquit, licet percussio fuerit publice facta. Barb. *d. alleg.* 41. *num.* 3. Limit. tertio, quia Episcopus potest tales percussores absolvere, quando adest legitimum impedimentum eundi Romam. Justa impedimenta sunt, cura animarum, uxor, filii, inimicitiæ capitales, infirmitas, minorennis ætas. Dian. *l. c. ref.* 47. *& p.* 2. *tr.* 16. *ref.* 23. Barbos. *loc. cit.* & plures casus videre poteris apud Carol. de Grassis *de effect. cleric. eff.* 9. *a num.* 158. *seqq.* Bonacin. *d. disp.* 2. *a nu.* 9. *seqq.* & *DD. cit.* ubi etiam, an & quando possit absolvere Regulares.

6 Potest absolvere post Conc. Trid. *sess.* 24. *de reform.* ab irregularitate ob delictum occultum deductum ad forum contentiosum, si reus per sententiam fuit absolutus. Dian. *p.* 7. *tr.* 2. *ref.* 18. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 34. *num.* 57. Bonacin. tamen *de Censur. disp.* 7. *q.* 5. *punc.* 1. *num.* 5. *vers. hæc doctrina.* cum quo Suarez *de censur. disp.* 41. *sect.* 2. *num* 6. Id solum admittit, quando delinquens fuit absolutus, quia nihil fuit contra illum probatum, nam tunc delictum remanet occultum, secus si fuisset delictum saltem semiplene probatum, quamvis non sufficienter ad condemnandum, nam tunc oritur aliqua infamia, quæ facit, ut delictum non possit amplius dici occultum. vide DD. relatos a Barbos. *de offic. Episc. alleg.* 39. *a num.* 20. *&* 32. ubi quando delictum dicatur occultum, & infra *a numer.* 39. An absolvat a juramento &c. vide infra verb. *Habilitatio.*

§. II.

Quoad alienationem.

7 Quoad alienationem bonorum Ecclesiæ, tenetur illam ratam habere, si fuit facta a prædecessore, qui Ecclesiam hæredem instituit. Barb. *de offic. Episc. alleg.* 115. nam ex ea persona, ex qua quis lucrum capit, pro ea parte, qua illam repræsentat, non potest venire contra illius factum. *L. ex qua persona* 192. *ff. de R. J.* tum quia hæres videtur contrahere cum testatore ad effectum adimplendi ejus voluntatem. Barb. *loc. cit.* plura vide supra verb. *alienatio.*

§. III.

Quoad administrationem.

8 Episcopus electus, & confirmatus, potest administrare ea, quæ sunt Jurisdictionis spiritualis, quamvis non sit consecratus. DD. apud Riccium *in prax. p.* 2. *resol.* 136. imo etiam licet non fuerit missus in actualem possessionem. *argum. cap. nosti. cap. transmissam. & c. qualiter, de elect. cap. avaritia, eod. in* 6. Abb. *in d. cap. transmissam.* Felin. *in cap. ne Dei, de simon.* Capell. Tholos. *decis.* 444. *n.* 1. Lambertin. *de Jurep. p.* 3. *lib.* 2. *q.* 11. *art.* 6. *&* 7. Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 16. *nu.* 6. Garz. *de Benef. p.* 5. *cap.* 4. §. 3. *num.* 243. S. Congr. & DD. quamvis aliqui apud eundem contrarium teneant, modo litteræ Apostolicæ fuerint extensæ, & communicatæ Capitulo. *cap. injuncta, de elect. in extravag. commun.* Garz. *loc. cit.* ubi Rota, quam ibi ponit per extensum, ubi vide & ut supra verb. *Beneficium. n.* 157. nam antea Capitulum non tenetur desistere ab administratione. Hinc etiam non consecratus potest concedere indulgentias ad tempus. Riccius *ref.* 306. *in p.* 2. dummodo sit confirmatus, ut ibid. *n.* 4.

Ante confirmationem vero, non potest administrare, aliter cadit jure suo. *cap. nosti, & cap. qualiter, de elect. cap. avaritia. eod. in* 6. Limit. in Episcopis Germaniæ, si electio fuit facta in concordia, ob distantiam, & Ecclesiarum necessitatem. *capit. nihil, de elect. in* 6. VVintzler, *de Jur. Episc. German. tit.* 5. vide Verb. *electio. num.* 46. ad confirmationem, qualis debeat præcedere inquisitio, vide infra verb. *Processus.* & P. Pirhing *lib.* 1. *tit.* 6. *sect.* 7. §. 4. Licet non sit consecratus, sed tantum confirmatus, cognoscit, an reus gaudeat immunitate. DD. apud Dian. *p.* 6. *tr.* 1. *ref.* 30. *q.* 2. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 2. *cap.* 3. *sub n.* 157. 9

Cum Capitulo debet decernere ea, quæ ad spiritualem Ecclesiæ gubernationem pertinent. Potest compellere Clericos ad assistendum, & recitandum Divinum Officium in choro, juxta Concil. Trid. *sess.* 24. *c.* 12. *de reformat.* Potest etiam distributionum quantitatem decernere interessentibus, cujus jacturam faciant etiam Canonici non residentes. Bonac. *de hor. canon. disp.* 2. *q.* 4. *pun.* 1. Imo Capitulum ipsum, etiam sine consensu Episcopi, id facere potest. Bonac. *l. c. n.* 4. *in fin.* 10

§. IV.

Quoad Beneficia.

Episcopus conferens scienter Beneficium indigno, non tantum peccat mortaliter, sed etiam tenetur Ecclesiæ de damnis, & interesse, & ad fructuum a Beneficiato perceptorum, restitutionem. Felin. *in cap. si quando, n.* 7. *de resc.* Navat. *de reddit. Eccles. q.* 2. *monit.* 23. Covar. *in reg. peccatum. p.* 2. §. 7. *n.* 2. Vivian. *de Jurepat. lib.* 6. *cap.* 5. *num.* 126. Sperel. *dec.* 112. *num.* 85. Si tamen subesset spes discendi, posset tolerari illiteratus. Idem Sperel. *num.* 78. *& seqq. &* 86. Conferens Beneficium, potest ante collationem exigere juramentum de non renunciando seu resignando cum pensione, aut in favorem, sed libere, ut contra Navar. *cons.* 1. *ut Eccles. Benef.* Paris. *de confid. q.* 52. Ugolin. *de simon. tab.* 1. *cap.* 8. §. 3. *num.* 2. defendit. Garz. *de Benef. p.* 8. *cap.* 2. *num.* 29. *& seqq.* 11

Post quadrimestre confert Beneficia Jurispatronatus jure devoluto, (sermo est de Jurepat. Laicorum) ut fusius dicemus in verb. *Juspatronatus.* Non potest tamen illud ad se devolutum subjicere servituti sine Beneplacito Apostolico. Riccius *in prax. p.* 3. *ref.* 483. apud quem Rota. In præsentatione a pluribus facta, quando adest paritas votorum, potest aggratiare, secundum aliquos: sed veritas est, quod debet instituere digniorem. *cap.* 3. *de Jurepat. cap. si forte. dist.* 63. Lambertin. *de Jurepat. lib.* 2. *p.* 2. *q.* 26. Rochus *eod. tit. verb. honorificum. q.* 16. Riccius *in prax. Jurispat. ref.* 217. *in p.* 1. & ut infra in verb. *Præsentatio.* & supra in verb. *Beneficium. num.* 116. & in verb. *Juspatr. in §. de institutione.* tenetur instituere præsentatum, licet a patrono fuerit præsentatus minus dignus, omisso digniore. Garz. *de Benef. p.* 9. *cap.* 2. *nu.* 257. *&* 269. non tenetur instituere præsentatum absentem, licet ejus notitiam habeat, nisi præsentatus personaliter compareat, & examen subeat. Garz. *de Benef. p.* 4. *cap.* 1. *num.* 18. & ut supra in verb. *Absens. num.* 4. Potest tamen, si velit, licet præsentatus sibi esset ignotus. Abb. *cons.* 76. Roch. *loc. cit. q.* 6. Lambertin. *p.* 1. *lib.* 2. *q.* 11. *de Jurepatr.* Garz. *loc. cit.* & ut infra verb. *Juspatronat. quoad Jus præsentandi.* 12

Non potest sub pœna suspensionis conferre Beneficia reservata Papæ. Riccius *in prax. reservat. p.* 3. *ref.* 381. Et conferens reservata virtute alternativæ, amittit Beneficium alternativæ, licet ignoraverit, si ignorantia fuit juris; secus si facti, sed probabilis, puta, quia nescivit defunctum esse officialem Pontificis. Garz. *de Benef. p.* 5. *cap.* 1. §. 10. *in princ. & num.* 481. *&* 738. ubi, quod cum hæc sit pœna, ab illa quælibet causa etiam 13

non

non justa excuset, ponitque ibi diversas Rotæ decisiones. Potest tamen conferre virtute alternativæ, quando con constat, an Beneficiatus fuerit mortuus in mense Pontificio, vel Episcopali, quia pro Episcopo stat præsumptio, & possessio; habet enim fundatam intentionem in jure communi conferendi omnia Beneficia suæ Diœcesis, & reservatio est odiosa. Garz. *de Benef. loc. cit. num.* 527. *seqq.* ubi late & supra in verb. *Beneficium. num.* 60. Neque potest Episcopus admittere, vel expedire permutationes Beneficiorum reservatorum Pontifici. Rot. *dec.* 1. *de rer. permut.* Felin. *in cap. cum in nostra, num.* 12. *de resc.* Cassad. *decis.* 1. *de rer. permut* Tusch. *litt. P. concl.* 307. Garz. *de Benef. p.* 11. *cap.* 4. *nu.* 82. apud quem alii, & Mantic. *de tacit. lib.* 25. *tit.* 9. *numer.* 12. ubi late. Ratione alternativæ potest etiam conferre Beneficia, quæ sunt extra suam Diœcesim, quia regula non limitat. vide Garz. *p.* 5. *cap.* 1. §. 12. *num.* 705. ubi Rota.

14 Non potest extinguere Beneficia & illorum redditus alicui pro loco applicare, quia non potest præjudicare Ecclesiæ in jure quæsito, tum quia est tantum administrator, non dominus. DD. apud Riccium *res.* 611. *p.* 1. Neque potest post Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 5. *de reform.* derogare qualitatibus in fundatione Jurispatronatus appositis, etiam pro una vice, etiam de consensu Patronorum, nisi concurrat consensus ipsius fundatoris. Rot. & S. Congreg. apud Ciarlin. *cap.* 1. *num.* 90. Garz. *de Benef. p.* 7. *cap.* 1. *num.* 107. Monet. *de commut. ult. volunt. cap.* 10. *q.* 5. *num.* 351. Farin. *dec.* 216. *num.* 5. *p.* 2. *rec.* idem Ciarlin. *cap.* 211. *numer.* 60. ubi Louet. *de re benef. lib.* 2. *q.* 11. *numer.* 4. & *q.* 47. *numer.* 64. *seqq.* & alii; nisi adsit justa, & necessaria causa, ut quia alias mens fundatoris impleri non posset &c. vide Ciarl. *loc. c.* Potest tamen cum consensu Patroni Beneficio imponere novum onus pium, & Ecclesiæ utile, & nulli præjudiciale. *cap. significatum, de præb.* Rochus *de Jurepatr. qu.* 13. apud Ciarlin. *cap.* 69. *a num.* 1. ubi alii, quod tamen limitat id procedere in beneficio vacante, secus vero ubi jam collatio fuit facta: tunc enim non poterit Beneficiato novum onus injungere, imo Riccius *in prax. Episcop. p.* 1. *resol.* 503. postquam posuit opinionem, quod possit Episcopus imponere beneficio vacanti novum onus, ob cit. tex. *in d. cap. significatum.* & ibi glos. & *in cap. penult. in verb. unius præbendæ. ad fin. de Magistris.* & citat etiam Roch. *loc. cit.* Lambertin. *de jurepatr. p.* 1. *lib.* 1. *quæst.* 9. *princ. numer.* 9. Mohedin. *decis.* 1. *de jurepatr.* & alios, tamen in fine concludit se contrarium consuluisse, ob auctoritatem Gilet. *in sua Margarita casuum conscientiæ. verb. Beneficium.* ubi refert Sacr. Congreg. quam etiam refert Ciarlin. *l. c. num.* 3. Garz. *de benef. p.* 3. *cap.* 2. *numer.* 490. qui sic sonat. *Episcopus non potest dignitatibus, personalibus, & officiis, statuere certam officii, & servitii formam præter solitam pro lucranda tertia parte præbenda in distributiones conversa.*

15 Non potest unire Beneficia reservata, vel affecta, quia non potest tollere reservationem. *arg. cap. cum inferior, de major. & obed. cap. ut nostrum, de appellat.* Louet. *de re Benef. lib.* 1. *quæst.* 19. *num.* 41. Ciarlin. *cap.* 214. *num.* 7. Gratian. *disc. for. cap.* 278. *num.* 1. & ibi De Luca. *num.* 9. quæ procedunt, quando Pontifex non tantum reservavit sibi collationem Beneficiorum, sed etiam dispositionem, & quamcumque ordinationem, secus, si tantum reservasset sibi collationem, non in perpetuum, sed ad favorem certæ personæ; tunc enim tantum suspenderetur effectus unionis Beneficii reservati, donec consumarut reservatio. De Luca ad Gratian. *loc. cit.* Felin. *in cap. cum in nostra, de rescrip.* Rebuff. *in prax. Benef. de union. nu.* 31. Garz. *de Benef. p.* 12. *cap.* 2. *n.* 92. Ciarlin. *d. cap.* 214. *n.* 10. & alii apud Turricel. *de union. Benef. cap.* 6. *a nu.* 20. *seqq.* plura in verb. *Unio.*

16 Potest revocare unionem Beneficiorum cessante causa illius, scilicet necessitate. Ciarlin. *cap.* 213. *num.* 8. Garz. *loc. cit. num.* 305. Rebuff. *in prax. benef. part.* 1. *tit. de union. revoc. num.* 2. Tanquam delegatus Apostolicus potest revidere, & irritare omnes uniones factas post Concil. Trid. ad cujusvis instantiam, nisi eas legitimis causis coram se verificatis emanasse deprehenderit. Concil. Trid. *sess.* 7. *cap.* 6. *de reform.* Ciarlin. *loc. cit. num.* 5.

Non potest Beneficiis imponere pensiones perpetuas, sed tantum ad tempus, imo neque ad tempus de Jure, sed tantum de consuetudine, de quo vide supra in verb. *Beneficium. a num.* 168. & Riccium *in prax. Jurisdiction. p.* 3. *res.* 268. Tusch. *litt. B. concl.* 269. Gigas *de pens. quæst.* 6. *num.* 4. Garz. *de Benef. p.* 1. *cap.* 5. *a num.* 331. ubi late hanc materiam examinat; multo minus transitorias ad successores. Garz. *loc. cit.* Neque potest consentire pensioni, ubi intervenit partium conventio; neque resignationi, aut cessioni. Garz. *l. cit.* Paris. *de resign. lib.* 7. *quæst.* 11. *num.* 17. Potest cogere Beneficiatos ad suscipiendos ordines Beneficiis annexos. Riccius *in prax. Episcop. res.* 496. 17

Vacante Parochia deputat vicarium taxata eidem mercede competente, donec de alio Parocho fuerit provisum, maxime si lis pendet inter compatronos intra quadrimestre, non obstante appellatione, ut diximus in verb. *Beneficium. a num.* 105. Barb. *de offic. Episc. alleg.* 59. & 60. *num.* 1. Præsumitur scire vacantiam Beneficiorum, quia præsumitur scire, quæ spectant ad suum officium. Riccius *in prax. p.* 2. *res.* 184. quem vide ubi DD. pro, & contra. 18

Cui fuit datus Coadjutor ob senectutem, vel impotentiam, confert Beneficia privative quoad coadjutorem. Garz. *de Benef. p.* 5. *cap.* 4. *num.* 265. Petr. Gregor. Tholos. *p.* 2. *de re benef. cap.* 38. *num.* 20. Doctores remissive apud Pavin. *de potest. Capitul. sede vac. p.* 2. *quæst.* 1. *col.* 3. *vers. quando autem Coadjutor.* nisi esset Episcopus mente captus &c. vide *DD. cit.* 19

§. V.

Quoad Clericos, Collectas, & Canonicos, Consecrationem & Confirmationem.

Episcopus non potest imponere collectas extraordinarias suis subditis. *cap. cum Apostolus, §. prohibemus de censib.* P. Pirhing *lib.* 3. *tit.* 39. *sect.* 2. §. 4. *n.* 53. De subsidio charitativo diximus suo loco. 20

Non potest procedere contra Canonicos Cathedralis, vel Collegiatæ sine adjunctis Capituli duobus, quorum consilio uti debet. Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 6. *de reform.* Riccius *p.* 4. *res.* 600. ubi quid debeat observare. Limit. cum totum Capitulum deliquit. Idem *d. res.* 600. & Pignatel. *tom.* 1. *consf.* 73. & 74. Limit. secundo, quoad privationem canonicatuum ex causa, quod ordines suis præbendi annexos non susceperint. Garz. *de Benef. p.* 3. *cap.* 4. *numer.* 22. ubi Sacr. Congr. & apud Riccium *in prax. Episc. res.* 498. 21

Non potest dictis Canonicis, aut Parochis, sine legitima causa in Jure expressa, dare licentiam abessendi a suis Ecclesiis ultra tempus a Concil. Trident. permissum *in sess.* 24. *de reform. cap.* 12. *vers. præterea.* & alibi in decretal. tit. *de Cler. non resid.* Laym. *in cap. cum ad hoc. numer.* 2. *de Cler. non resid.* & *in cap. relatum. num.* 3. *eod.* ubi, quod ille possit dispensare, qui potest obligare. Garz. *de Benef. p.* 3. *cap.* 2. *a numer.* 406. ubi diversas refert declarationes Sacr. Congregationis, inter quas est hæc: *nec Episcopus potest aliquem excusare a residentia in choro, nisi juxta dispositionem cap.* 1. *de cler. non resid. in* 6. & sequitur Pyr. Corrad. *in prax. dispensat Apostol. libr.* 5. *cap.* 6. *numer.* 10. subdens, quod qui forsan Episcopi interpretabantur aliter dictum Concilium *in sess.* 6. *cap.* 2. *de reform.* propterea, ne illis verbis, *expediens videbitur*, prætenderent aliquam fuisse eis facultatem attributam desuper dispensandi in residentia ex quavis causa sibi bene visa, alia emanarit ejusdem Sacræ Congregationis declaratio super *dict. capit.* 1. quæ sic ait: *Per hoc non datur facultas Ordinariis dispensandi in residentia ex quavis ratione.* quam ponit etiam Garz. *loc. cit. numer.* 409. Pax Jordan. *de re benefic. in lib.* 10. *tit.* 40. *numer.* 85. Et quod Episcopus mortaliter peccet, si sine justa causa hanc Canonicorum absentiam dissimulet illos, pœnis contra non residentes a Jure, aut Concilio Tridentino latis, ad residentiam non obligando, tenent Garz. *loc. cit. num.* 151. Vivian. *in prax. Jurispatr. lib.* 15. *cap.* 3. *n.* 165. apud quos Navar. *cons.* 3. *n.* 2. *de Cler. non resid.* Ugolin. *de offic. Episc. cap.* 16. *vel* 19. *numer.* 6. Et quod pœna a *d. Concil. Trid.* contra non residentes lata non possit ab Episcopo remitti, cum non possit dispensare con- 22

tra

tra Concilium, dicit idem Garz. *num.* 149. ubi Ugolin. *loc. cit.* quamvis possit ante sententiam ex causa illam minuere, vel augere, ut *ex tex. in L. quid ergo. §. pœna gravior. ff. de his qui not. inf. m.* Tiraquel. *de pœn. in præfat. a num.* 16. Covar. *var. lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 8. & aliis dicit idem Garz. *loc. cit. num.* 150. ubi Sact. Congregatio, quæ sic sonat: *fructus præbendæ, in quibus Canonici absentes ultra tres menses mulctantur, sunt applicandi Ecclesiæ ad utilitatem ipsius, potest tamen Episcopus hanc pœnam ante sententiam minuere, vel augere, sed non in totum tollere.* Vivian. *loc. cit. num.* 163. vide etiam in verb. *Capitulum.* & in verb. *distributiones.* & plura apud *DD. cit.* & apud Rebuff. *in prax. Benef. tit. dispensatio de non residentia. per tot.* Barbos. *de potest. Episc. alleg.* 53. *nu.* 123. & 145. Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.* 4. *num.* 42. apud quos videre etiam poteris causas in jure expressas, ob quas Episcopus potest dispensare, & apud alios passim. Et quamvis, maxime ante Concil. potuerit Episcopus dare licentiam abessendi ad septennium studiorum causa. *cap. cum ex eo*, 34. *de elect. in* 6. id tamen hodie fallit in Parochis. Pyr. Corrad. *loc. cit. cap.* 12. *num.* 2. ubi Sacr. Congr. relative apud Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. glos.* 6. *num.* 250. cum hodie Parochiæ dari debeant per concursum dignioribus, & sic supponitur, quod jam studuerint, & illam refert etiam Quarant. *in sum. Bullar. verb. residentia. in addit. vers. item limita in Parochis. fol. mihi* 443. Pirhing. *loc. cit. n.* 36. Garz. *d. cap.* 2. *n.* 81. reliqua vide in verb. *Canonicus*, & in verb. *residentia.* & *Distributiones.*

23 Clericos delinquentes potest pœna pecuniaria punire. Riccius *in praxi composit. Cleric. par.* 4. *res.* 118. Imo potest cum illis componere ex causa tamen justa, uti si Reus esset senex, minor, vel nobilis, vel si dubitatur, an is vere deliquerit, vel si delictum est commissum per simplicitatem, vel est singulare, ut quia Clericus non fuit solitus delinquere. Riccius *loc. cit. res.* 126. dummodo compositio fiat parte concordata, & fiat pro correctione. Limit. in delictis gravioribus, uti adulteriis, & similia. Limit. secundo post sententiam, post quam non potest fieri compositio, nisi in sententia adesset clausula „ *salva moderatione.* Limit. tertio in compositione excessiva, a qua potest appellari. Riccius *loc. cit. res.* 124. alia vide supra, verb. *Compositio.*

24 Clericos non potest privare Beneficiis, quibus a sum. Pontifice fuerunt provisi, nisi ob crimen superveniens. Riccius *in prax. p.* 2. *res.* 352.

25 Clericis non potest dare potestatem conducendi prædia, quia illis omni Jure est prohibita negotiatio, de quo vide in verb. *Clerici a num.* 20. Non potest prohibere Clerico habenti Beneficium simplex, ne possit discedere a Diœcesi. Barbos. *de Offic. Episc. alleg.* 21. *num.* 6. Pignatel. *ut statim infra.* etiam de hoc, vide in verb. *Clerici num.* 41. nec obligare ad residendum. Pignat. *tom.* 3. *cons.* 56. *num.* 2. Garz. *de Benef. p.* 3. *cap.* 2. *a num.* 3. *ad* 12. ubi late.

26 Neque potest illos obligare ad assumendum habitum, nisi caususive, quatenus velint fieri privilegiati. Sperel. *dec.* 66. *num.* 6. & 7. Conc. Trid. *sess.* 23 *cap.* 6. *de reform.* sermo est de minoribus. Neque potest illos cogere sub pœna privationis privilegii Clericalis ad suscipiendos ordines majores. Sperel. *loc. cit. nu.* 28. ubi S. Congr.

27 Minus potest illos obligare ad servanda statuta Laicorum, quamvis propter necessitatem, vel alium bonorum finem, possit suis edictis coadjuvare dicta statuta Laicorum. Navar. *in man. cap.* 23. uti fecit S. Carolus Borrom. teste Sperel. *dec.* 13. *num.* 5. & 14. quem vide.

28 Potest illis dare licentiam ferendi arma, ex causa. Riccius *in prax. Episc. p.* 1. *res.* 482. Genuen. *in prax. Archiepis. cap.* 92. *sub nu.* 6. ibi: *si licentia Episcopi careant.* Ugolin. *de offic. & potest. Episc. cap.* 13. §. 12. *vers. secundo excipitur*, apud Sperel. *dec.* 122. *num.* 12. quia Episcopus, tanquam Princeps non debet habere inferiorem jurisdictionem, quam alius Magistratus, ejusmodi causæ sunt, & esse possunt, itineratio, inimicitiæ capitales, defensio tum propriæ personæ, cum proximi. vide *DD. cit.*

29 Clericus a Laico captum non repetens, est perjurus, & pœna dignus. Riccius *in prax. p.* 2. *res.* 475. Ciarl. *cap.* 20. *num.* 45. Clar. *in §. fur.* 4. 36. *num.* 22. & ibi Bajard. *num.* 26. Gratian. *disc. for. cap.* 190. *num.* 7. & 8.

Farinac. *in prax. q.* 8. *num.* 46. *vers. amplia decimo octavo*, & apud hos alii: & quomodo fiat remissio, inter alios vide Clar. *loc. cit. n.* 48.

30 Non debet illi dare licentiam alienandi suum patrimonium, ad cujus titulum fuit ordinatus, nisi habeat Beneficium, vel unde honeste vivere possit, nec valet alienatio sine tali licentia. Riccius *in prax. p.* 1. *res.* 82. Barb. *de offic. Episc. alleg.* 19. *a num.* 75. *ad* 88. *seqq.* & *alleg.* 99. *num.* 20. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 1. *cap.* 4. §. 4. Paris. *de resignat. lib.* 2. *q.* 6. *num.* 10. & 36. nisi haberet unde viveret. vide *DD.* Eum, qui longo tempore fuit in Diœcesi, licet sit alienigena, non potest cogere ad ostendendas commendatitias sui Ordinarii. S. Congreg. apud Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 31.

31 Intra tres menses post consensum electionis præstitum, confirmationem petere tenetur, alias amittit jus suum, & electio fit inanis. Barb. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 3. *cap. quam sit de elect. in* 6. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancellariæ. gl.* 15. *num.* 51. Vivianus *de Jurepatr. lib.* 5. *cap.* 5. *nu.* 53. Cochier. *in reg.* 8. *Canc. gl.* 7. *num.* 19. *vers. septimus.* sufficiet tamen, si amicus electi confirmationem petat pro electo, etiam sine mandato, modo electus intra dictos tres menses ratificet. Barbos. *loc. cit.* Covar. *var. res. lib.* 3. *cap.* 16. *n.* 5. Potest autem illam petere a superiore omisso medio, uti hodie fit, plura vide apud cit. Barbos.

32 Confirmatus vero intra tres menses ab habita confirmatione, debet consecrari sub pœna amissionis fructuum, & negligens consecrari per aliud trimestre, Ecclesia est ipso jure privatus. Barbos. *loc. cit. n.* 34. Concil. Trid. *sess.* 7. *de reform. cap.* 9. & *sess.* 23. *de reform. cap.* 2.

§. VI.

Quoad dispensationem.

33 Episcopus, etiam cum consensu patroni, non potest dispensare, ut Beneficium sacerdotale detur non sacerdoti. Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 54. contrarium tamen tenet Cyriac. *contr.* 19. ubi Felin. *in cap. cum accessissent, de constit.* Lambert. *de Jurepatr. par.* 1. *lib.* 2. *quæst.* 7. *art.* 30. Gonzal. *in tract. de mens. & altern. ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 15. *num.* 71. Navar. *de hor. can. cap.* 3. *nu.* 73. Corset. *ad Abb. in cap. cum accessissent* 8. *de constit.* saltem pro una & duabus vicibus, & alii, sed pro prima sententia vide *DD. supra num.* 14. *citatos*, & in verb. *Beneficium. num.* 42. & 74. Neque cum filiis illegitimis, ut habeant Beneficia suorum parentum, vel aliud in Ecclesia, ubi parentes habent, vel habuerunt, vel ut possint in illis ministrare, & hoc ad arcendam memoriam paternæ incontinentiæ. Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 15. *de reform.* Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 3. Garz. *de Benef. p.* 7. *cap.* 3. *num.* 5. & 6. Barbos. *de offic. Episc. alleg.* 65. *num.* 30. Neque ut quis habeat plura Beneficia, etiam simplicia sed uniformia, sub eodem tecto. DD. apud Garz. *p.* 11. *cap.* 5. §. 2. *nu.* 18. Item duas dignitates, vel personatus, officia, vel curata ad tex. & Glos. *in cap. dudum*, *il.* 2. §. *licet verb. intitulatam. de elect. cap. de multa, de præb. cap.* 1. *de consuet. in* 6. *cap. ordinarii, de offic. ord. in* 6. secus in pluralitate difformium simplicium, & residentiam non requirentium. Hojed. *de incompat. p.* 2. *cap. ult.* DD. apud Garz. *loc. cit.* Barbos. *de offic. & potest. Episc. alleg.* 62. *num.* 87. ubi plura, & supra in verb. *Beneficium. num.* 95. Neque potest dispensare, ut Beneficium detur non habenti 14. annos. Garz. *loc. cit. p.* 7. *cap.* 4. *num.* 8. Riccius *in prax. res.* 342. *p.* 1. Barbos. *alleg.* 60. *num.* 75. Vivian. *de Jurepatr. lib.* 6. *cap.* 6. *num.* 6. Pyrrh. Corrad. *prax. dispens. lib.* 4. *cap.* 1. *nu.* 5. Neque ut Clerici conjugati habeant Beneficia, vel obtinere possint. Garz. *loc. cit. cap.* 5. *n.* 4. Paris. *de resignat. benef. lib.* 4. *cap.* 2. *n.* 29. apud quos Selva *de benef. p.* 1. *q.* 7. *n.* 17. & 18. & alii. Neque ut instituatur præsentatus, qui non habet qualitates in fundatione positas. Ciarl. *cap.* 38. *n.* 50. ubi Garz. & ut *supra n.* 14.

34 Non potest dispensare, ut corrupta eligatur in Abbatissam, vel Priorissam. Felin. *in cap. at si Clerici.* §. *de adulteriis sub num.* 21. *de judic.* Tambur. *de Jur. Abbatiss. disp.* 23. *q.* 12. Sperel. *dec.* 112. *num.* 98. Castellin. *de elect. cap.* 17. *a num.* 5. Diana *par.* 3. *tract.* 2. *res.* 99. ubi Sacr.

Congr.

Congr. & apud Passerin. de elect. Abbatiss. cap. 40. num. 49. & 51. ubi plura.

35 Non potest dispensare, ut celebretur in Ecclesia polluta. Passerin. de pollut. Eccles. disp. 9. cap. 6. secus cum causa. Idem loc. cit. disp. 9. cap. 26. Antonel. de regim. Eccles. lib. 1. cap. 16. n. 16. vide Ecclesia.

36 Neque dispensare potest, ut denunciationes matrimoniales fiant die feriato, tenet Pax Jordan. de re sacra lib. 3. tit. 7. num. 40. ubi Ugolin. de offic. Episc. cap. 15. §. 11. n. 3. Bonacin. de matrim. q. 2. punc. 6. sub num. 7. vers. dixi, ad med. Gratian. disc. for. cap. 83. num. 28. Barbos. de offic. & potest. Episc. alleg. 32. num. 14. qui testantur ita fuisse a Sacr. Congr. declaratum, ita etiam Riccius in prax. for. Eccles. p. 1. resol. 235. num. 3. in mea impressione. Addend. ad Genuen. in prax. Archiepisc. cap. 20. num. 32. in mea impress. ubi, quod debeant potius omitti. Zerol. in prax. Episc. p. 1. verb. matrimonium vers. quarto, & apud illos alii, & Gavant. in manual. Episcop. verb. matrimonii denunciationes, n. 5. Quamvis hæc conclusio soleat a Doctoribus limitari, si in aliquo profesto, aut die feriato ad Ecclesiam concurreret, aut accesserit ingens aliqua hominum multitudo, veluti in adventu alicujus Principis, vel Prælati, sive ad addiendum aliquem insignem Concionatorem &c. quo casu volunt fieri tunc posse denunciationes. ita Jordan. loc. cit. ubi quod id concedant omnes, ex quo tunc satisfiat menti Concilii Tridentini, quod solum desiderare videtur frequentiam populi, ut multi sciant matrimonium contrahendum, ut possint detegere impedimenta &c. ita etiam Pishing. lib. 4. decret. tit. 3. §. 4. num. 28. Laym. in theol. mor. lib. 5. tr. 10. p. 2. cap. 4. n. 10. in fin. Sanchez de matr. lib. 3. disp. 6. nu. 10. Gavant. loc. cit. num. 6. Barbos. loc. cit. num. 15. Bonac. num. 18. & alii passim, quo casu volunt posse concedi, ut fiant etiam extra Ecclesiam, quos vide.

37 In delictis majoribus, in adulterio nunquam dispensat, nisi permissum ei appareat. Host. in cap. at si Clerici, §. de adult. de Jud. & alii apud Sperel. dec. 110. num. 52. secus in minoribus, & in ipso adulterio. DD. apud Sperel. loc. cit. & dec. 111. & 112. Archid. in cap. licet canon. num. 2. de elect. in 6. ubi Butt. §. de adulteriis sub nu. 12. Jo. Andr. in d. cap. at si Clerici. nu. 4. §. de adulter. de Jud. Dispensat in delictis etiam post sententiam, & pœnam remittit. vide Sperel. ll. cc. ubi latissime hanc materiam dispensationum contra sacros Canones tractat: quem proinde consule.

38 Non dispensat, ut matrimonium celebretur tempore vetito cum solemnitatibus. Gobat. de imped. matr. cas. 2. num. 73. contrarium tenet Pontius de matrim. lib. 6. cap. 8. nu. 11. ubi alii. Item in impedimentis impedientibus. Idem. num. 572. Item in voto ingrediendi Religionem, multo minus in voto castitatis perpetuæ, quamvis simplici. Lim. ob periculum incontinentiæ, quando est difficilis aditus ad S. Pontificem. Diana par. 6. tract. 6. res. 50. Sanz. de matrim. lib. 8. disp. 9. num. 6. vide Antonel. de temp. legal. lib. 1. cap. 77. ubi Gutierrez Canon. quæst. lib. 2. cap. 22. Diana p. 1. tr. 11. resol. 57. Bonacin. de Legib. disp. 4. q. 2. punc. 7. §. 4. num. 21. Azor. moral. p. 1. lib. 11. cap. 19. quæs. 6. ubi, quod dispensat in voto temporali.

39 Vigore Concilii Trid. sess. 24. de reform. cap. 6. dispensat in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum. vide cit. Concilium. & late Passerin. de elect. cap. 27. a num. 2. Barbos. de offic. Episc. alleg. 39. a num. 20. & in collectan. ad d. Concil. post cit. cap. 6. de reform. ubi diversos ponit casus. & post cap. 7. in sess. 14. de reform. Et quod Episcopus possit dispensare in irregularitate etiam ex homicidio occulto, urgente magna necessitate scandali vitandi, si sit difficilis recursus ad Sum. Pontificem vel propter inopiam, vel magnam distantiam, tenent aliqui, quos refert, & sequitur Dian. p. 4. tr. 2. res. 100. Pirhing. lib. 5. tit. 12. de homic. num. 20. quod tamen limitatur quoad Beneficium etiam simplex. Dian. loc. cit. An vero dispenset etiam in irregularitate contracta ob non servatum moderamen inculpatæ tutelæ ex homicidio occulto ad sui defensionem commisso? affirmant Barbos. d. alleg. 39. num. 53. Passerin. loc. cit. num. 28. Navar. in manual. cap. 27. n. 239. Pirhing loc. cit. num. 128. Laym. in theol. mor. lib. 3. tr. 3. p. 3. cap. 12. nu. 12. Antonel. de regim. Eccles. lib. 2. cap. 8. nu. 10. Riccius in prax. p. 3. resol. 266. Dian. p. 7. tr. 2. resol. 29. Bonacin. de censur. disp. 7. q. 4. punc. ult. num. 9. apud quos alii plurimi: ob rationem, quia quamvis hoc homicidium sit culpabile ratione excessus, non potest tamen dici voluntarium, de quo loquitur Concil. Trid. sed potius necessarium, aut casuale.

40 Sed non conveniunt DD. an Episcopus vigore cit. Concil. Trid. possit dispensare ab irregularitate contracta ex homicidio justo, & sic ob defectum lenitatis, ut contingit in Judice, testibus &c. nam affirmativam tenent Covar. in Clem. si furiosus. p. 2. §. 3. num. 7. in fin. Navar. d. cap. 27. num. 40. vers. quarto. & in rubr. de judic. num. 109. vers. tertio, cum seqq. Campanil. in divers. Jur. Can. rubr. 11. cap. 23. num. 138. & alii, quos refert, & sequitur videtur Barbos. d. alleg. 39. num. 47. Sed contra hos contrariam tanquam probabiliorem defendunt tum rationibus, tum auctoritatibus Passerin. de electione d. cap. 27. a num. 23. Garz. de Benef. p. 7. cap. 11. a num. 39. seqq. Pirhing loc. cit. num. 129. Antonel. d. cap. 8. num. 18. Laym. loc. cit. num. 5. Navar. cons. 34. num. 1. de homic. aut cons. 39. juxta diversas impressiones. Ugolin. de irregular. cap. 33. §. 1. num. 1. & cap. 44. §. 2. num. 4. Avil. de censur. p. 7. disp. 6. sect. 5. dub. 1. & apud illos alii, ratione ducti, quia nempe in cit. Concil. Trid. datur solum facultas dispensandi in irregularitate proveniente ex delicto, qualis non est ista, cum ex tali homicidio non committatur delictum: tum quia hoc homicidium, quamvis sit justum; est voluntarium.

41 Potest dispensare in irregularitate proveniente ex homicidio casuali; modo sit occultum. Passerin. loc. cit. num. 25. seqq. ubi diversos ponit casus homicidii casualis. Garz. loc. cit. nu. 12. Barbos. loc. cit. nu. 48. & DD. cit. item in irregularitate ex occulta membri mutilatione, etiam voluntaria, cum Concil. Trid. excipiat solummodo homicidium voluntarium. DD. cit. Non tamen dispensat ab irregularitate contracta ex homicidio orto ex inopinata rixa, juxta Passerin. loc. cit. num. 31. contra nonnullos: quia etiamsi rixa sit forte casualis, & inopinata causa homicidii, non sequitur, quod etiam homicidium sit casuale, cum post rixam illud sit volitum, & ex proposito commissum, & citat Molin. tom. 4. disp. 79. num. 7. Suarez de censur. disp. 44. sect. 1. num. 3. & hanc probabiliorem vocat Diana p. 2. tr. 15. resol. 19.

42 Occultum delictum vero dicitur in præsenti, quod non est publicum, etiamsi ab aliquibus sciatur, puta duobus, vel tribus, & potest tergiversatione celari, nec de illo est fama: quia Concil. Trid. d. cap. 6. excipit solum deducta ad forum contentiosum, ergo non excipit occulta, etiamsi probari possint, ita communis DD. apud Barbos. de potest. Episc. d. alleg. 39. num. 21. Passerin. loc. cit. cap. 26. num. 18. ubi caterva Doctorum, inter quos Navar. in man. cap. 27. num. 255. Sanchez in decalog. lib. 2. cap. 11. num. 19. & de matrim. lib. 2. disp. 37. num. 11. & lib. 8. disp. 34. n. 55. Azor. inst. mor. p. 1. lib. 8. cap. 10. q. 9. qui tamen potest allegari etiam pro sententia contraria, sunt enim verba propria hujus auctoris, *heresis occulta intelligitur ea, quæ non est notoria per evidentiam facti, vel per sententiam Judicis, vel per propriam heretici confessionem in judicio, & NB. quæ item testibus probari nequit.* Alios congerit etiam Garz. de Benef. d. p. 7. cap. 11. num. 45. inter quos Zerol. in prax. p. 2. verb. irregularitas. §. 1. Genuen. in prax. Archiep. cap. 67. num. 2. Piasec. in prax. Episc. p. 1. cap. 1. num. 56. quibus addo Tamburin. de Jur. Abbat. tom. 2. disp. 17. q. 6. sub num. 3. vers. delictum occultum. Glos. in cap. manifesta. 2. q. 1. ubi occultum etiam quandoque dici potest, quod quinque sciunt, & potest probari. Verum Garz. loc. cit. num. 46. hanc sententiam solum admittit probabiliter posse defendi quoad Brevia pœnitentiariæ in foro conscientiæ, in quibus adest clausula, *dummodo impedimentum occultum sit*, de quibus Sanchez d. num. 55. at in præsenti casu vult tanquam verius occultum dici, quod non potest probari, cum id proprie dicatur occultum. cap. vestra, de cohab. Cler. & facit declaratio Sacr. Congregationis super d. cap. 6. sess. 24. quæ sic sonat. *absolutus, vel dispensatus a proprio Episcopo in materia delicti perpetrati coram duobus vel tribus testibus, quod tamen non fuit notorium, non est tutus in conscientia, quia Concilium utitur verbo* occulti, *quod proprie loquendo*

dici-

dicitur, quod probari non potest. Abb. *in cap. vestra, de cohab. Cleric. eo quod duo testes probare possunt, & verba Concilii secundum proprietatem sunt accipienda.* Et hanc sequitur etiam Riccius *in prax. p. 1. res. 460. in mea impress.* ubi tamen quod diceretur occultum, si tantum unus sciret, vel si duo quidem scirent, sed essent testes singulares. Barbos. *alleg. 40. n. 3.*

43 Non potest dispensare in irregularitate, si delictum fuit deductum ad forum contentiosum, & finito judicio punitum; quia tunc non potest negari esse deductum ad forum contentiosum, & ideo non est amplius occultum, sed publicum, ita contra aliquos, quos videre poteris apud Ciarlin. affirmativæ adhærentem *in cap. 208. n. 40.* docet Barbos. *d. alleg. 39. num. 35.* Tamburin. *de jur. Abbat. d. q. 6. sub num. 4. vers. quod si delictum.* Bonacin. *de censur. dis. 1. q. 3. punc. 2. nu. 2. & disp. 7. q. 5. punc. 1. num. 6.* apud quos Gutierrez *canon. quæst. lib. 1. cap. 3. ad fin.* & alii. Antonel. *de regim. Eccles. lib. 8. cap. 3. num. 9. vers. hac tamen.* Garz. *d. cap. 11. num. 50.*

44 Sed quia in Concil. Trid. *d. cap. 6.* excipiuntur delicta deducta ad forum contentiosum, ut in illis Episcopus dispensare non possit, controvertunt Doctores, quidnam ad hunc effectum dicantur deductum ad forum contentiosum? aliqui enim volunt tunc demum dici delictum deductum ad forum contentiosum, quando fuit lis contestata. ita Barbos. *d. alleg. 39. num. 29.* Diana *q. 4. tr. 2. resol. 95. in fin. & p. 7. tr. 2. res. 17.* & alii, sed hanc refellit Passerin. *d. cap. 26. num. 22. & 23.* maxime cum in criminalibus soleant sæpe testes examinari, antequam constituatur Reus, & ideo sequeretur, quod reus nondum constitutus, & tamen testibus jam convictus posset ab Episcopo absolvi, quod videtur absurdum. Alii autem volunt, tunc esse delictum ad forum contentiosum deductum, quando reus accusatus jam fuit citatus, quamvis nondum constitutus, nec sufficere solam accusationem sine citatione. ita Passerin. *loc. cit.* Tamburin. *de Jur. Abb. tom. 2. d. disp. 17. n. 4.* ubi, quod si Judex causam apud se retineret, nec parti intimaret, delictum remaneret occultum, & citat Sayr. *de censur. lib. 4. cap. 17. num. 22.* Graff. *tom. 2. lib. 5. cons. 2. numer. 26. de homic.* Sanch. *de matr. lib. 8. disp. 34. num. 58. & cap. 11. num. 21:* & alios. Genuen. *d. cap. 67 num. 5.* Riccius *in prax. p. 1. res. 459. num. 1.* & alii. Sed etiam hæc opinio videtur contraria declarationi *sacr. Congr. num. antec. cit.* quia posset esse, quod Judex accusationem penes se retineret, & tamen quod duo, vel tres testes id delictum scirent, quos Judex si sciret, illosque examinaret, delictum probari posset. Alii tandem volunt sufficere solam accusationem, seu deductionem in judicium, quamvis non sit probatum. Garz. *de Benef. d. cap. 11. nu. 50.* Mar. Altes. *tom. 2. disp. 8. de suspens. cap. 3.* quem pro hac sententia citat Passerin. *loc. cit. nu. 22.* & alii, quia Concil. Trid. absolute excipit deducta ad forum contentiosum, & sic sufficit deductio, quæ opinio, si duo vel tres scirent, quamvis per accidens examinati non fuerint &c. videtur magis conformis declarationi supra traditæ, & facit *alia declaratio sacr. Congr. ad d. Concil.* quæ sic ait: *Idem respondit de illis, qui occasione delictorum occultorum ab officio inquisiti, sed quia non potuerunt delicta probari. Rei ipsi non fuerunt absoluti nec definitive, nec alio modo, sed simpliciter dimissi, recepta promissione de se præsentando, non posse istos uti hujus Canonis beneficio, quia causa fuit deducta ad forum contentiosum, sicque NB. sufficit sola deductio, quidquid inde sequitur.* Si vero fuit secuta absolutio, an possit tunc Episcopus dispensare, vide *DD. cit.*

45 Dispensat in irregularitate publica in uno loco, sed occulta in alio, in quo petitur dispensatio, si non sit timor publicationis. Sanchez *in Decalog. cap. 11. num. 20.* Avila *p. 2. cap. 7. disp. 1. dub. 11. concl. 3.* Duard. *in Bull. Cœn. lib. 3. §. 2. q. 11. num. 10.* Leander *p. 4. tr. 11. disp. 17. q. 57.* Tamburin. *d. disp. 17. q. 6. sub num. 4. vers. dicitur etiam*, & alii quos refert Passerin. *d. cap. 26. num. 21.* quibus addo Dian. *p. 7. tr. 2. res. 16.* sed contrariam sententiam, quod imo tunc Episcopus non dispenset, tenet ipse Passerin. *loc. cit.* ubi, quod hæc sententia sit amplectenda, quia publicum non dicitur ex loco, sed ex eo quod sciatur, licet ab aliquibus ignoretur, & citat Navar. *cons. 43. de tempor. ordin.* quod tamen in mea impressione non invenio, bene vero contrarium in causa simili *in cons. 2. de Cler. non ordin. ministr.* ubi quod Episcopus possit dispensare in irregularitate, quam contraxit excommunicatus in alia Diœcesi, vel alia Urbe, celebrans in alia, ubi nescitur, an sit excommunicatus, ultra Navarrum citat etiam Sayr. *in florib. decis. 64. sub tit. de tempor. ordin.* Suarez *tom. 4. in p. 3. vel 4. disp. 30. sect. 2. num. 2.* Palaum *p. 1. tract. 4. disp. 4. punc. 3. §. 1. num. 14.* Sanctarell. *de hæresi, cap. 5. dub. 6.* quibus addo Bonacin. *de censur. disp. 1. q. 3. punc. 2. num. 3.*

Dispensat etiam vigore *cit. cap. 6. Concil. Trid.* in ir- 46
regularitatibus & suspensionibus cum suis subditis, qui sunt extra Diœcesim, vel si ipse est extra illam, juxta probabilem apud Dian. *p. 4. tr. 4. res. 116.* ubi citat Sanch. *in summa tom. 1. lib. 2. cap. 11. num. 12.* Barbos. *de potest. Episc. d. alleg. 39. n. 7.* & alios, quibus addo Bonacin. *de censur. disp. 7. q. 5. punc. 1. num. 5. vers. dixi.* Passerin. *d. cap. 26. num. 29.* sed hoc non audet asserere Genuen. *d. cap. 67. num. 16.* & quod non possit dispensare cum subdito extra Diœcesim existente, declaravit Sacr. Congreg. *in d. cap. 6.* quæ sic ait: *Quærebatur an Episcopus in causa hujus* cap. 6. *habeat facultatem dispensandi cum suo Diœcesano absente in aliena Diœcesi legitime impedito, commoranti? Congregatio censuit, quod forensis in casu hujus* cap. 6. *potest absolvi in Sacramento pœnitentiæ ab illo Episcopo, in cujus Diœcesi vel Civitate commoratur, NB. non autem ab alio dispensari &c.* & hanc tenent aliqui apud Dian. *loc. cit.* & apud Passerin. *loc. cit.* ubi Suarez *tom. 4. in 3. p. disp. 30. sect. 2. n. 10. & 12.* Et quod nec possit Episcopus existens extra suam Diœcesim dispensare cum suis subditis ubicumque existentibus, tenent Genuen. *loc. cit.* Bonacin. *ubi supra.* Riccius *in prax. irregularitatis. p. 1. res. 455. n. 7. in mea impress.*

Et quod Episcopus non dispenset cum non subditis, 47
etiamsi commorentur in Diœcesi ejusdem Episcopi, tenent communiter DD. ut Riccius, Genuen. Bonacin. & alii *ll. cit.* & facit etiam declaratio Sacr. Congr. in Concil. Trid. *d. cap. 6.* quæ sic ait: *qui non sunt subditi Episcopi, puta Medicus, Prætor, & similes exteri, qui tamen habitant in Civitate, hoc decreto comprehenduntur, etsi commiserint crimina in aliis Civitatibus: habita tamen hac distinctione, quod scilicet possent absolvi in Sacramento pœnitentiæ a suis criminibus, non tamen dispensari super his.* Quod si tamen non subditus delinquat in aliena Diœcesi, quod possit tunc absolvi a Diœcesano loci, in quo deliquit, ex quo ratione delicti efficiatur subditus, dicit Genuens. *d. cap. 67. n. 16. ad fin.* an autem nomine subditorum comprehendantur vagi, qui nullum habent domicilium, & ideo tales alias subdantur Episcopo in cujus Diœcesi reperiuntur, vide DD. relatos a Barbos. *in d. cap. 6. in verb. quoscumque sibi subditos.* & plura vide apud *DD. cit.*

Notandum tamen primo, quod hæc facultas dispen- 48
di concessa *in d. cap. 6.* prosit tantum quoad forum internum. Passerin. *d. cap. 26. num. 32. & 33.* ubi quod dispensari possit etiam extra confessionem sacramentalem, ubi tamen vide Doctores pro, & contra. Riccium *in prax. irregularit. d. res. 455. num. 8. in mea impress.* Barbos. *d. alleg. 39. num. 8.* Garz. *de Benef. p. 11. cap. 10. nu. 139.* ubi Sacr. Congreg. *super d. cap. 6.* & contra hos Sanch. *de matrim. lib. 8. disp. 34. num. 19.* Dian. *p. 1. tr. 5. res. 2. ad fin. vers. notandum.* Homobon. *de exam. Eccles. p. 1. tr. 5. cap. 5. q. 31. vers. octavo.* Suarez *de legib. lib. 8. cap. 6. num. 16.* ubi, quod sacramentalis confessio requiratur in absolutione quoad vinculum culpæ, non vero quoad vinculum pœnæ, puta censuras &c. & alios. Notandum secundo hanc facultatem dispensandi concessam *in d. cap. 6. Concil. Trid.* non competere, ubi dictum Concilium Trid. non fuit receptum. Passerin. *loc. cit. cap. 27. num. 2.* Barbos. *d. alleg. 39. num. 3.* Garz. *d. p. 7. cap. 11. num. 23.* & apud hos alii. An vero hæc facultas *in d. cap. 6. Concil. Trid.* extendatur etiam ad casus post *d. Concil.* sedi Apostolicæ reservatos, aut in Bulla Cœnæ? vide Genuens. *d. cap. 67. num. 10.* Passerin. *d. cap. 26. num. 35.* Dian. *p. 7. tract. 2. resol. 20.* Garz. *de Benef. p. 11. cap. 10. nu. 115. seqq.* Bonacin. *de censur. disp. 1. q. 3. punc. 2. num. 1. vers. primo hoc decretum.* Et Genuen. *loc. cit.* affirmativam tenet quoad casus post Concil. Trid. reservatos in aliis constitutionibus extra Bullam Cœnæ latis: negativam vero quoad casus reservatos in ipsa Bulla Cœnæ, ut supra *num. 5.*

num. 5. & de hæreticis occultis dicemus in verb. hereticus. Similiter hæc facultas non se extendit ad irregularitates, quæ non proveniunt ex delicto. DD. cit. & de illegitimis vide infra num. 44.

49 Et quia dispensatio major, ac difficilior est absolutione. Pyr. Corrad. in prax. dispens. Apostol. lib. 5. cap. 12. num. 3. ideo per facultatem attributam absolvendi ab omnibus censuris, & pœnis Ecclesiasticis, non venit potestas dispensandi in irregularitatibus. Navar. in man. cap. 27. num. 194. Henriq. lib. 14. cap. 17. §. 4. Zerol. in prax. p. 1. verb. irregularitas vers. decimotertio est notandum. apud Corrad. loc. cit. ubi quod ita sit stylus Curiæ, nec audiendi sint contrarium tenentes. Et quod Episcopus in illis irregularitatibus, quæ oriuntur ex delicto, a quo non potest absolvere, dispensare non possit, ex quo interdicta minori, scilicet facultas absolvendi, censeatur interdicta major, scilicet facultas dispensandi, multis defendit Passerin. d. cap. 27. num. 12. & 13. seqq. ubi, quod quia Episcopus non potest absolvere ab hæresi etiam occulta, ut dicemus in verbo hereticus, non possit etiam absolvere ab irregularitate inde contracta.

50 Dispensat super bigamia similitudinaria, ut diximus in verbo Bigamia. num. 4. Garz. de Benef. p. 7. cap. 6. num. 15. Passerin. de elect. d. cap. 27. num. 69. Dian. p. 4. tr. 2. resol. 61. modo in sacris constitutus, aut voto solemni adstrictus contraxerit cum virgine, & non cum vidua. vide DD. cit. & siquidem bigamia similitudinaria est publica, Episcopus dispensat ad minores Ordines suscipiendos, vel exercendos: si vero est occulta, dispensat etiam ad majores. Dian. & Passerin. ll. cit.

51 Item ut illegitimus ordinatus sive bona, sive mala fide in susceptis ministret. Antonel. de reg. Eccles. lib. 2. cap. 7. num. 10. Laym. mor. lib. 1. tr. 5. p. 5. cap. 5. num. 2. Dian. p. 4. tr. 2. res. 64. & p. 7. tr. 2. res. 24. sed quoad utrumque contrarium defendit Passerin. de elect. cap. 25. num. 190. cum illegitimis dispensat ad ordines minores, & beneficia simplicia, secus ad Canonicatus in Cathedrali ob eorum præeminentiam, & alia beneficia curata. Garz. de Benef. p. 7. cap. 2. num. 69. Barbos. alleg. 45. numer. 31. Antonel. loc. cit. lib. 2. cap. 7. nu. 5. Bellet. disquis. Cler. p. 1. tit. 1. §. 3. Dian. part. 4. tr. 2. res. 64. dispensat tamen quoad Canonicatum in Collegiata Barbos. loc. cit. num. 2n. Garz. loc. cit. modo Ordinem sacrum privilegio, consuetudine, aut statutum non requirat. Antonel. loc. cit. num. 4. Dispensat etiam cum illegitimo jam in sacris constituto ad Canonicatum, etiam Ecclesiæ Cathedralis. Navar. cons. 4. de fil. presbyt. Antonel. loc. cit. num. 17. secus ad Beneficium curatum, vel ad dignitates, & personatus. Non dispensat tamen cum illegitimis ex delicto occulto post Concil. Trid. sess. 24. cap. 6. Piasec. in prax. Episc. part. 1. cap. 1. & alii apud Dian. p. 2. tr. 15. res. 21. & DD. cit.

52 Non dispensat cum penitus illiterato ad ordines. cap. nullus, de temp. ordin. in 6. cap. 1. dist. 36. Vivian. de Jurepatr. lib. 6. cap. 5. num. 123. Neque ad Beneficia, etiam simplicia. Barbos. p. 2. alleg. 46. num. 11. secus cum minus litterato, maxime si sit Regularis. Dian. p. 4. tr. 2. res. 74. Antonel. loc. cit. lib. 2. cap. 4. num. 7. Bellet. loc. cit. §. 4. Garz. loc. cit. a num. 12. in p. 7. cap. 7. Parisius de resignat. lib. 4. cap. 4. num. 4. res. Neque cum corpore vitiatis. Riccius p. 2. res. 271. Neque cum degradato, Idem res. 221. Ciarl. cap. 208. num. 6.

53 Dispensat in interstitiis. Riccius p. 4. res. 214. Concil. Trid. sess. 23. de reform. cap. 13. ex causa tamen utilitatis, vel necessitatis Ecclesiæ, non tamen cum suo familiari non subdito. Idem res. 218. & dispensat. licet esset tantum Episcopus Beneficii. Dian. p. 8. tr. 2. res. 35. Garz. de Benef. p. 2. cap. 4. num. 15. etiam cum Regularibus. Riccius, Barb. & Quarant. apud Dian. p. 3. tr. 2. res. 32. & apud Bonacin. de Sacram. disp. 8. q. un. punc. 5. num. 52. etiam ad ordinem eum familiare suo, dummodo illi det Beneficium. Concil. Trid. sess. 23. de reform. cap. 9. Dian. p. 3. tr. 4. res. 190. Antonel. de regim. Eccles. lib. 2. cap. 3. num. 9. plura in verbo Ordo.

54 Dispensat etiam cum promotis per saltum, ex causa tamen. Concil. Trid. sess. 23. de reform. cap. 14. Sperel. dec. 514. num. 6. dummodo in ordine male suscepto non ministraverit, quia tunc esset irregularis. Barb. de Offic. Episc. alleg. 47. a num. 1. Dian. p. 5. tr. 10. res. 27. Antonel. loc. cit. cap. 9. lib. 2. num. 25. Bellet. disquis. Clerical. par. 1. tit. de discipl. Cleric. §. 5. num. 57. si delictum sit publicum. Barbos. loc. cit. num. 5. Promovens indignum, vel inhabilem, non censetur cum eo dispensare, uti Pontifex, quia in Episcopo requiritur cognitio causæ. Glos. in cap. un. de etat. & qual. in d. verb. dispensare. & Glos. fin. in cap. 9. de concess. prab. Sperel. decis. 115. a numer. 22. quem vide.

55 Dispensat a suspensione a divinis, quam incurrunt Regulares admittentes fœminas intra claustra, dummodo sit occulta. Barb. de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 11. num. 145. non tamen a Censuris, quas incurrunt propter ingressum ad monasteria monialium, licet delictum sit occultum. ita Barbos. loc. cit. citans Garz. de Benef. par. 11. cap. 10. numer. 122. sed Bonacin. de claus. quæst. 2. punc. 5. num. 1. contrarium tenet, si delictum sit occultum ob Concil. Trid. supra cit. sess. 24. cap. 6. de reform. Non potest etiam cum iisdem Regularibus dispensare, ut possint ad minus strictam observantiam transire, neque ut possint ire ad studia absque Abbatis consensu, neque ut possint esse executores testamentarii, neque ut possint munus Procuratoris, vel advocati obire etiam in suis negotiis absque Abbatis consensu. Barb. de offic. Episc. alleg. 105. num. 6. seqq.

56 Potest dispensare in impedimentis occultis matrimonii, quando non potest consuli S. Pontifex, maxime si matrimonium fuit bona fide contractum. Sanz. de matrim. lib. 2. disp. 40. a numer. 3. Diana par. 8. tract. 3. resol. 80. & par. 5. tract. 14. resol. 18. Antonel. de regim. Eccles. lib. 8. cap. 8. num. 3. & seq. Diana par. 2. tract. 16. res. 19. Riccius in prax. p. 1. res. 239. Leo in thesaur. for. Eccles. p. 2. cap. 8. num. 43. Barbos. alleg. 35. num. 4. de pot. Episc. non sufficit autem necessitas privata, sed requiritur publica; dicitur vero publica necessitas, si non possunt sine incommodo & scandalo separari, & non separati sunt in periculo incontinentiæ. DD. cit. & in hoc sufficit bona fides unius ex conjugibus. Diana d. par. 5. tract. 14. res. 18. & d. p. 8. tr. 3. res. 79. Antonel. loc. cit. ubi alii. Sed Garz. de benef. p. 11. cap. 5. num. 357. requiritur bonam fidem utriusque. In iisdem impedimentis potest dispensare etiam ante contractum matrimonium, cum urget necessitas, vel reparationis famæ, vel scandali vitandi, quod vitari non posset, si esset recurrendum Romam. Antonellus de regim. Eccles. lib. 8. cap. 8. num. 3. Sanz. de matrim. lib. 2. disp. 40. num. 3. Barb. de pot. Episc. d. alleg. 35. Dian. d. res. 80. & hanc potestatem potest delegare, quia illam habet jure ordinario. Diana loc. cit. vide DD. cit. ubi etiam quando dicatur impedimentum occultum ad hunc effectum; & Sanchez loc. cit. lib. 2. disp. 37. n. 11.

57 Potest dispensare, ut in sua Civitate vel Diœcesi comedantur carnes in quadragesima ob periculum pestis, vel infirmitatum contagiosarum; quia quæ sunt licita ad sanandum, sunt etiam licita ad præservandum. Diana par. 10. tract. 14. res. 3. alias 5.

58 Non potest dispensare, ut Missa alibi celebretur, quam a Testatore fuit ordinatum sine magna causa, quia non potest mutare ultimas voluntates, ut supra n. 14. Riccius in prax. Missar. p. 4. res. 95. & 104. Tranchedin. consult. 78. per tot. Neque a præcepto audiendi missam diebus festis tempore pestis. vide Diana loc. cit. Neque dispensat in ultimis voluntatibus defunctorum: neque potest alterare conditiones Beneficiorum, nisi jubeat testator & consentiat, quod procedit etiam de consensu hæredum. Clem. quia contingit. de relig. dom. Concil. Trid. sess. 25. cap. 5. de reform. & DD. ut supra. nu. 14. etiam in melius. Pyrrhus Corrad. in prax. dispens. lib. 9. cap. 7. n. 4. Limita si adesset causa justa & necessaria; quia tunc causæ cognitione adhibita, & vocatis quorum interest, si aliter non potest impleri dispositio, potest dispensare.

59 Non potest dispensare, quod Christiani possint quocumque modo servire Judæis. DD. apud Sperell. dec. 112. num. 93. Leo in thesauro fori Ecclesiastici cap. 4. p. 4. num. 45.

60 Dispensans, vel dans licentiam Judici Laico exhumandi cadaver occisi, ad finem inquirendi in genere,

non fit irregularis; quia non est causa propinqua, vel directa mortis. Riccius in prax. tom. 1. resol. 463. & Genuen. in praxi. cap. 42. n. 10. Diana par. 4. tract. 2. res. 95. Hieronym. Venerus in exam. Episcop. lib. 2. cap. 23. num. 19.

61 Dispensat in juramento, & voto simplici suorum subditorum, præstito intuitu divini obsequii. Innoc. in cap. ad aures. de his, quæ vi. & in cap. debitores, n. 2. de jurejur. apud Barb. de pot. Episc. alleg. 36. a nu. 1. Covar. in cap. quamvis. p. 1. §. 3. num. 9. vers. nono. Sylvest. verb. juramentum. 5. quæst. 3. modo habeat justam, & rationabilem causam, uti si votum esset inductivum mali, vel impeditivum boni, aut inutile, & modo non fiat in præjudicium tertii; hinc, si quis vovit dare calicem monasterio certo acceptanti, non potest ex dispensatione Episcopi dare alteri monasterio, vel operi pio, quia jam fuit jus quæsitum monasterio. Antonel. de regim. Eccles. lib. 8. cap. 2. num. 7. Sanch. in sum. tom. 1. lib. 4. cap. 41. num. 13. quem sequitur Dian. p. 6. res. 61. & alii, sed contrarium tenet Barbos. loc. cit. num. 3. Azor. inst. mor. p. 1. libr. 11. qu. 12. Sylvest. verb. votum. 4. quæst. 7. vers. quartum. & alii, quos vide, non potest tamen dispensare in votis castitatis perpetuæ, intrandi Religionem, peregrinandi in terram sanctam, ad S. Jacobum Compostellæ, visitandi limina Apostolorum. Limita, si votum non fuit editum simpliciter, sed in pœnam. Barb. alleg. 37. num. 7. Antonel. loc. cit. num. 10. vers. limitatur, & alii, quod quidem de facili procedere potest ante commissam pœnam: sed quod post commissam pœnam, puta quia votum quis fregit, non possit in istis Episcopus dispensare, tanquam tutius defendit Covar. in d. §. 3. sub num. 12. Azor. l. c. q. 13. in fin. & alii, apud cit. Barbos.

62 Dispensat cum eo, qui cum voto simplici castitatis matrimonium ratum contraxit, ad effectum, ut possit petere debitum, sicut, qui post matrimonium consummatum vovit castitatem, potest dispensari ab Episcopo, ut possit petere debitum: quo tamen casu, si votum erat perpetuum, non potest mortua uxore ducere aliam, sine Pontificis dispensatione, quia Episcopus non dispensat in castitate perpetua. Barb. & Antonel. ll. cit.

63 In casibus sibi permissis, non potest dispensare sine causa, cap. licet canon, in fin. de elect. in 6. Abb. in cap. si Clerici, §. de adulteriis sub n. 12. de Jud. aliter dispensatio est irritanda Felin. in capit. præterea, nu. 8. de test. cogend. Sbroz. de Offic. Vicar. lib. 2. q. 37. n. 6. Sanch. de matr. lib. 3. disp. 8. n. 1. Sperel. dec. 109. a n. 1. quæ procedunt, cum dispensat in lege superioris, & ut supra in verb. dispensatio. n. 142. nam in propria, etiam sine causa, valide dispensat, nisi fuerit a Papa confirmata, propter manifestam appositionem. DD. cit. Sanch. de matr. lib. 8. disp. 17. nu. 27. & seqq. Dian. p. 8. tr. 3. res. 73. vide etiam Barbos. de potest. Episc. alleg. 34. a n. 5. etiam in casibus Pontificiis dispensat ob necessitatem urgentem. Sanch. de matr. lib. 2. disp. 40. a num. 2. Barb. de potest. Episc. alleg. 33. num. 26. Sperel. dec. 51. num. 13. Dispensat etiam, ut impuberes matrimonialiter copulentur, tamen causa cognita. cap. 2. de desp. impub. Pirhing lib. 4. tit. 2. §. 7. num. 33. ad fin. quando nempe sunt prope legitimam ætatem, ut dubium sit, an malitia suppleat ætatem.

64 Universaliter Episcopus dispensat contra jus Canonicum, & leges Pontificias, nisi inveniatur expresse prohibitum, ut tenent multi apud Sperel. dec. 110. a num. 3. & probant ex cap. nuper §. in secundo. ibi: quia tamen conditor canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit &c. de sent. excom. sed hic textus loquitur de absolutione, & non de dispensatione; absolutio vero non vulnerat jus, uti dispensatio, sed promovet; ideo contrariam sententiam tenet Barbos. quod nimirum Episcopus non possit dispensare contra jus Canonicum, nisi in casibus sibi permissis. ita alleg. 33. a numer. 18. quia Episcopi sunt canonum magistri, & custodes. cap. cum quibus. 24. quæst. 3. tex. in cap. nulli fas. 25. quæst. 1. & cap. ridiculum. dist. 12. tum quia Episcopis præcipitur, ut canones observent ad unguem. Leo Pap. Epist. 84. relat. in cap. igitur. 25. q. 2. & Episcopus canones non observans, magis delinquit, quam Princeps sæcularis, & fit perjurus, sicut etiam non servari faciens. Sperel. dec. 113. num. 70. cap. institutionis. 25. qu. 2. & tandem quod inferior nullam habet potestatem in legem superioris, nisi id ei specialiter concedatur, aut expresse, aut tacite, tenent DD. plerique apud Sperel. loc. cit. & Garz. de Benef. p. 11. cap. 9. §. 4. numer. 339. ad 344. Dian. p. 3. tr. 6. res. 82. Suarez de Legib. lib. 6. cap. 14. num. 4. Sanch. de matr. lib. 8. disp. 5. n. 1. Pontius de matrim. lib. 8. c. 6. per tot. Rot. apud Sperel. loc. cit. & alii. Limita cum est dubium, an casus egeat dispensatione. Dian. p. 3. tr. 6. res. 82. & p. 8. tr. 3. resol. 72. Barb. de pot. Episc. alleg. 35. n. 18. ubi potest declarare, indigere vel non indigere dispensatione. & DD. quos tamen vide & Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 6. n. 18.

Potest dispensare in lege superioris ad vitandum magnum scandalum. cap. quia circa, de consangu. & affin. Sanch. de matr. lib. 2. disp. 40. a numer. 3. & lib. 8. disp. 6. num. 20. Suarez de LL. cap. 14. lib. 6. nu. 10. Sperell. dec. 112. n. 47. Item si supervenit causa maxima, vel nova. Diana par. 8. tract. 3. res. 71. Barb. dicta alleg. 33. Garz. d. par. 11. cap. 5. a nu. 340. modo causa ista concernat publicam utilitatem, & Pontifex de facili consuli non possit, ut supra diximus. 65

Qui habet potestatem dispensandi pro una vel altera vice, & bis vel ter dispensavit, non potest amplius dispensare; nam permissum ad tempus, post illud censetur prohibitum. arg. L. boves. ff. de V. O. in §. hoc sermone. L. si unus. §. si cum reo. ubi Bal. ff. de pact. L. 11. §. 1. ff. de legat. 2. Ciarlin. controv. for. cap. 211. num. 54. Tiraquel. de retr. convent. §. 1. glos. 2. n. 45. & 46. Olasc. decis. 85. numer. 13. Rot. dec. 475. n. 1. in fin. p. 2. rec. 66

§. VII.

Quoad Ecclesiam & ejus reparationem.

Ecclesiam suæ Diœcesis non potest totaliter eximere a sua jurisdictione. Riccius in praxi Episc. res. 474. in p. 1. ubi Abb. in cap. cum venerab. n. 3. de cens. Fel. in cap. cum inter. de sent. & re jud. & alii; neque subditos sine consensu Capituli. Barb. de potest. Episc. alleg. 88. num. 5. 67

Tanquam Delegatus Apostolicus, Ecclesiam, quæ reparari non potest, potest alteri, uti Matrici, vel viciniori unire, licet esset Parochialis, vel Jurispatronatus, & dirutam in usus prophanos, sed honestos convertere. Conc. Trid. sess. 21. cap. 7. §. parochiales vero, de reform. Sperell. dec. 67. n. 14. & fructus superfluos unius Ecclesiæ potest assignare fabricæ alterius Ecclesiæ. Riccius in praxi reparat. par. 4. res. 341. Ecclesiæ res infeudari solitas potest suis consanguineis infeudare, juxta Faclrin. lib. 7. controv. Jur. cap. 31. cum id nulla lex prohibeat, quamvis aliqui apud eundem contrarium teneant. 68

Parochialem potest erigere in Collegiatam, sicut etiam aliam Ecclesiam. Zerolla verb. Episcopus. quæst. 17. apud Dianam par. 3. tract. 6. res. 38. Novar. quæst. for. par. 1. quæst. 24. n. 4. Garz. de Benef. par. 12. cap. 5. n. 4. & alii. Sed Barbosa de Jure Eccles. libr. 2. cap. 6. contrarium tenet, citans Rotam apud Rubeum dec. 99. num. 9. p. 7. recent. & S. Congr. de Anno 1629. 27. Jun. & est communior. Rebuff. in prax. Benef. tit. de erect. in Colleg. in princ. Lotter. de re benef. lib. 1. qu. 14. n. 49. 69

Quando possit cogere Parochos ad reparationem Ecclesiæ Parochialis, & qualiter vide quæ dicuntur in praxi reparationis, ex Barb. de officio Parochi par. 1. cap. 13. a n. 2. 70

§. VIII.

Quoad excommunicationem.

Potest excommunicare turbantes suam Jurisdictionem etiam sine admonitione. cap. dilectos. de sent. excom. in 6. Covar. in cap. alma mater. par. 1. §. 9. num. 6. vers. hinc denique. Bulla Cœnæ istus quolibet anno monet. Riccius in praxi par. 3. res. 231. & 497. modo id faciat in continenti. P. Pirhing lib. 5. tit. 39. sect. 6. num. 187. Non potest tamen excommunicare suum subditum existentem extra Diœcesim, ut diximus in verb. censura. num. 2. quamvis Laym. in Theol. mor. lib. 1. 71

lib. 1. tr. 5. p. 1. cap. 4. numer. 7. teneat, quod si subditus ratione domicilii commisso delicto fugiat, is possit etiam absens per nuncium, vel litteras citari, & si non compareat, sed sit contumax, excommunicari. *arg. cap. ex tua, de cler. non resid. & numer.* 8. cum quo Pirhing *loc. cit. num.* 29. *vers. notandum secundo*, subjungit, posse Episcopum suis subditis etiam in alieno territorio aliquid præcipere sub pœna excommunicationis, etiam ipso facto incurrendæ: vel etiam particularem sententiam in eos ferre ob delictum notorium, quod nullam probationem, aut causæ cognitionem requirit, sicut etiamsi alter Episcopus, in cujus Diœcesi res agitur, facultatem det judiciarium processum instituendi. Neque potest aliquem excommunicare pro injuria propria, secus Ecclesiæ. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 11. *numer.* 233. nisi propria injuria redundet in Ecclesiam, vel nisi habeat nulla alia media, sua bona &c. defendendi.

72 Excommunicationem non incurrit remittens emphyteutæ caducitatem ob canonem non solutum, quia sapit magis jus quærendum, in quo potest præjudicare Ecclesiæ, quam jus quæsitum. Riccius *in praxi. par.* 1. *res.* 129. Clarus *in §. emphyteusis quæst.* 19. *num.* 3. qui id admittit, si Ecclesia non est Collegiata, alias requirit Capituli consensum.

73 Licet de Jure communi posset excommunicare Regem, & Imperatorem juxta Alterium *tom.* 1. *disp.* 10, *lib.* 3. *cap.* 5. tamen hodie non potest, quia Reges habent privilegium a Pontifice, ne possint ab Episcopis excommunicari ob reverentiam Majestatis. Bonacina *de censur. disp.* 2. *punc.* 4 *quæst.* 1. *num.* 19. Diana *par.* 3. *tract.* 1. *res.* 9. quod tamen privilegium est personale, & ideo non extenditur ad Regis Consiliarios, Dian. *l. c.* ubi Doctores.

74 Ratione delicti potest excommunicare non subditum, dum est in sua Diœcesi. DD. apud Dianam *par.* 5. *tract.* 9. *res.* 36. Subditum vero suum, dum est extra Diœcesim, tunc tantum potest excommunicare, quando delictum est ita notorium, ut non requirat causæ cognitionem. DD. apud Dianam *loc. cit.* quamvis contraria sententia teneatur a Joan. Præposito *in* 3. *p. D. Thom. quæst.* 1. *de censur. in commun. dub.* 5. *num.* 34. apud Dianam *loc. cit. res.* 35. qui probat *ex cap. Episcopum.* 9. *quæst.* 2. quia jurisdictio contentiosa non potest exerceri in alieno territorio, vide tamen DD. supra *num.* 64. *cit.* potest tamen excommunicare subditum delinquentem in monasterio exempto, quia licet illud non sit de Diœcesi, est tamen in Diœcesi. Dian. *l. c. res.* 66.

75 Non potest excommunicare Inquisitores, nec ipse ab illis excommunicari potest. Diana *loc. cit. res.* 51. Et ordinarie neque regulares sine delegata facultate a Pontifice. Diana *par.* 5. *tract.* 9. *res.* 43.

76 Episcopus excommunicatus, vel alia Censura ligatus tempore quo Episcopatus ordinem suscipit, fit irregularis, quia Episcopatus est ordo. Bellarmin. *de ord. lib.* 1. *cap.* 5. & multi apud Dianam *par.* 5. *tract.* 10. *res.* 41. sed S. Thom. & Theologi multi defendunt, quod non sit ordo, apud cit. Dianam.

§. IX.

Quoad Festa.

77 Debet curare celebrationem festorum. Riccius *in prax. p.* 4. *res.* 377. & habet intentionem fundatam, ut possit illorum observationem præcipere etiam Regularibus exemptis. vide Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 12. *de Regular.* nihil potest recipere pro licentia laborandi die festo; potest tamen mutare opus servile in eleemosynam convertendam in pios usus. Riccius *loc. cit. res.* 383. Et quod possit transgressores pœna pecuniaria punire, dicit Riccius *loc. cit.*

78 Non potest inducere novum festum sine consensu Cleri, & populi. Pignatel. *tom.* 1. *cons.* 11. ubi Suarez & S. Congr. nisi alid habeat consuetudo, & probatur *ex cap conquestus, de fer.* ibi: *quas singuli Episcopi in suis Diœcesibus cum Clero, & populo duxerint solemniter venerandas &c.* DD. apud Dian. *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 178. Capon. *disc. for.* 208. quamvis contrarium, quod imo non requiratur populi consensus, tanquam verius judicet Genuen. *in prax. Archiepisc. cap.* 51. *aut* 122. *juxta diversas impressiones.* Barbos. *de potest. Episc. alleg.* 105. *n.* 39. Gavant. *in manual. Episc. verb. festi dies. n.* 3. quibus adhærere videtur Dian. *loc. cit.* & apud hos alii. *& ad cit. cap. conquestus.* respondet Genuen. *ibid.* & quod adhibeatur populus, non ut cum Episcopo statuat, sed potius ut Episcopus ab eo audiat, ne multiplicitate festorum oneretur, dicit Barbos. *ibid. nu.* 36. Non potest instituere festum alicujus Beati, nondum canonizati, juxta Dian. *p.* 3. *tr.* 5. *res.* 9.

§. X.

Quoad Jejunium, & Indulgentias.

Jejunium incidens in aliquo festo, vel in ultima, aut penultima die Bacchanalium, non potest transferre in diem Sabbathi præcedentis vel sequentis, etiamsi prævideat illud male observandum. Et ita respondit S. Congr. Archi-Episcopo Salisburgensi, de anno 1704. contra Pignatel, *tom.* 3. *cons.* 14. Dian. *p.* 3. *tr.* 6. *res.* 66. & alios. 79

Tantum 40. dierum indulgentias dare potest, De quo vide plura in praxi *Indulgentiarum.* 80

§. XI.

Quoad Jurisdictionem, & Judicialia.

Episcopus potest in omni loco suæ Diœcesis pro tribunali sedere, modo locus sit honestus, & litigantes sine magno suo incommodo possint eo convenire. *c. cum Episcopus, de offic. ordin. in* 6. Barbos. *de offic. Episc. p.* 2. *alleg.* 80. Sicut potest Cathedralem, & tribunal in alium locum transferre suæ Diœcesis. Riccius *in prax. p.* 2. *res.* 350. saltem ad aliquod tempus, etiam longum ex justa causa. 81

Episcopus non potest exercere suam Jurisdictionem contentiosam extra suam Diœcesin. Barbos. *de offic. Episc. p.* 2. *alleg.* 6. *num.* 10. Ciarl. *cap.* 60. *nu.* 5. Tusc. *litt. E. concl.* 250. Gratian. *decis. March.* 98. *nu.* 4. Cabal. *res. crim. cas.* 120. *num.* 3. Ugol. *de off. Episc. cap.* 4. §. 14. *num.* 4. tex. *in clem. un. in princ.* & ibi glos. *verb. jurisdictionem, de for. compet.* nisi sit expulsus a sua diœcesi, ut *in cit. Clem.* Barbos. *loc. cit. alleg.* 80. *numer.* 10. vel nisi effectus conferatur in propriam Diœcesim, & non vertatur causæ cognitio. Gratian. *disc. for. cap.* 127. *num.* 8. Barbos. *alleg.* 6. *num.* 18. nam extra Diœcesim habetur loco privati, exceptis iis, quæ sunt Jurisdictionis voluntariæ. Barb. *d. alleg.* 6. *num.* 16. Ita nec potest facere sequestrum, vel arrestum in aliena Diœcesi, vel citationem, quia tales actus sunt turbativi, & puniuntur pœna stellionatus. Ciarl. *loc cit. num.* 7. Neque potest exequi in bonis sitis extra suam Diœcesim. *DD. apud* Ciarl. *dict. cap.* 60. *num.* 10. Neque potest ingredi alienam Diœcesim ad impertiendas benedictiones sine gravi injuria. Ciarl. *cap.* 67. *num.* 13. Gratian. *disc. for. cap.* 467. *num.* 59. *&* 66. quia sunt actus Jurisdictionis & potestatis. Ita nec potest concionari in aliena Diœcesi, sine Diœcesani consensu. Riccius *in prax. Episc. res.* 475. *in p.* 1. Genuen. *in prax. Archiep. cap.* 58. *in mea impres.* Potest tamen sibi eligere confessarium non subditum, absque alia licentia Diœcesani. *cap. fin. de pœnit.* Riccius *in prax. Episc. res.* 480. qui tamen refert declarationem S. Congreg. in contrarium, ubi confessarius non est ab Ordinario suo approbatus, & late probat Fagnan. *in cap. fin. a n.* 5. *&* 53. 82

Habens Jurisdictionem temporalem, licet committat causam Judici, ex qua sequitur pœna sanguinis, non fit irregularis. Sperel. *decis.* 86. *n.* 15. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 6. *cap.* 43. *cap. fin. ne Clerici vel Monachi. in* 6. Bellet. *disquis. Cleric. tit. de discip. cler.* §. 5. *n.* 135. Bonac. *de censur. disp.* 7. *quæst.* 4. *punc.* 1. *nu.* 28. Diana *par.* 4. *tr.* 2. *res.* 78. Fusc. *de visit. lib.* 1. *c.* 32. *n.* 5. In causa Immunitatis est Judex, & quomodo debeat judicare, vide *Judex Ecclesiasticus.* 83

Est Judex in prima instantia suorum Diœcesanorum. Barbos. *de offic. Episc. alleg.* 81. habet fundatam intentionem in Jure communi quoad omnes suos subditos in tota Diœcesi, & in qualibet ejus parte. Maresc. *lib.* 1. *var. res. cap.* 11. *n.* 2. Ciar. *cap.* 67. *numer.* 29. Potest esse Judex in causa suæ men- 84

mensæ, vel Ecclesiæ, de partium tamen consensu. Sperel. *dec.* 93. *a num.* 19. Tusc. *litt. E. concl.* 257. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 5. *cap.* 10. Sbroz. *de Offic. Vicar. lib.* 3. *q.* 60. & ideo potest recusari suspectus in causa suæ Ecclesiæ, vel suæ mensæ; sicut etiam illius Vicarius. DD. apud Sperel. *loc. cit. per tot.* ubi vide & apud Scacc. *de appell. q.* 8. *a num.* 57. Ciarl. *cap.* 65. *num.* 24. apud quos plura de hac materia.

85 Causam delegatam cognoscit ut Delegatus, non ut Ordinarius, & Episcopus. Sperel. *decis.* 97. *num.* 8. ubi quomodo possit illam subdelegare suo Vicario. Hinc non potest se ingerere in causa delegata Vicario generali, etiam sub nomine dignitatis, vel Officii, neque exequitur litteras Apostolicas directas Vicario, nec vice versa, de quibus vide in verbo *Delegatus*, *Executor*, & *Vicarius*.

86 Habet territorium, & Curiam armatam, ut probatur *ex cap. contra idolorum.* 26. *q.* 5. & ibi Glos. *verb. verberibus. cap. attendendum*, & ibi Glos. *verb. & carceri.* 17. *q.* 4. *cap. omnes Basilica.* 16. *q.* 7. late Joan. Francisc. Leo *in Thesaur. for. Eccles. p.* 1. *cap* 9. *a num.* 16. *seqq.* Sbroz. *de offic. Vicar. lib.* 2. *q.* 147. *num.* 1. Ciarlin. *contr. for. cap.* 50. *num.* 25. Barbos. *de offic. & potest. Episcop. alleg.* 107. *a nu.* 1. Solorzan. *de jur. Indiar. tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 81. Mart. *de jurisd. p.* 1. *cap.* 50. *a num.* 5. Pignatel. *tom.* 1. *consult.* 82. *num.* 13. Riccius *in prax. Episcop. p.* 1. *res* 483. Dian. *p.* 6. *tr.* 2. *res.* 5. ubi Sacr. Congr. Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 3. *de reform.* Conciol. *resolut. crimin. verb. Episcopus resol.* 1. *num.* 2. Jul. Clar. *in §. fin. q.* 80. *sub num.* 5. & apud hos innumeri alii, quia alias esset inutilis ejus potestas.

87 Habet etiam fiscum, & jus confiscandi, etiam contra Laicos, illosque mulctandi seu puniendi pœna pecuniaria. Ciarlin. *contr. for. cap.* 50. *num.* 37. late Solorzan. *loc. cit. num.* 77. Cabal. *resol. crimin. cas.* 194. *num.* 11. Covarruv. *lib.* 2. *var. resol. cap.* 9. *num.* 9. Sperel. *decis.* 4. *a num.* 1. Bajard. ad Clar. *in §. fin. q.* 80. *num* 1. *& DD. supra cit.* ita tamen, ut mulctæ applicentur usibus piis, quamvis, quod has mulctas Laicis impositas pro crimine Ecclesiastico, aut mixto, possit Episcopus applicare suæ cameræ, cum habeat fiscum, dicit Vivius *in sua sylva commun. opin.* 255. *num.* 2. de quo tamen vide infra. *numer.* 141. & Clar. *in §. fin. d. q.* 80. *num.* 5.

88 Potest contra Laicos pro crimine Ecclesiastico, aut mixto præveniendo procedere, non tantum censuris, sed etiam aliis pœnis, uti carceris, arresti &c. etiamsi non haberet proprium territorium temporale. Marta *de jurisdict. p.* 1. *cas.* 50. *numer.* 5. Barbos. *de potest. Episc. d. alleg.* 107. Covarruv. *pract. quæst. cap.* 10. *nu.* 2. Sperel. *d. decis.* 4. *a numer.* 1. & 4. Ciarlin. *contr. forens. cap.* 50. *numer.* 34. Tusch. *pract. concl. litt. M. concl.* 293. *numer.* 41. & 42. Guazzin. *ad defens. reor.* ubi de veriori *defens.* 1. *cap.* 8. *num.* 28. *& cap.* 11. *num* 33. Felin. *in cap. cum sit. num.* 20. *vers. contrarium, de for. comp. & in cap. significasti. num.* 4. *in fin. de off. deleg.* Genuens. *in prax. Archiep. cap.* 13. *sub num.* 1. apud quos innumeri alii, contra paucos relatos a Clar. *in §. fin. q.* 37. *num.* 8. & videndus est etiam Farinac. *de hæresi. q.* 182. *numer.* 90. & faciunt textus *supra numer.* 86. *citati.* & pro omnibus Concil. Trident. *d. sess.* 25. *cap.* 3. *de reform.* cujus verba hic ponere placuit, & sic sonant: *In causis vero Judicialibus NB.* ecce, quomodo Judex Ecclesiasticus etiam in causis judicialibus, seu civilibus procedere possit. *mandatur omnibus Judicibus Ecclesiasticis, cujuscumque dignitatis existant, & quandocumque executio realis, vel personalis. NB.* ecce, quomodo Judex Ecclesiasticus, possit etiam executione reali, aut personali per capturam procedere. *in qualibet parte judicii propria auctoritate. NB.* illud propria auctoritate: ergo non est requirendus consensus Judicis Laici, & ut infra dicemus. *ab ipsis fieri poterit, abstineant se tam in procedendo, quam definiendo a censuris Ecclesiasticus, seu interdicto: sed liceat eis, si expedire videbitur, in causis civilibus ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus. NB.* ecce, quomodo etiam causæ civiles ad forum Ecclesiasticum spectent. *contra quoscumque, etiam Laicos, per mulctas pecuniarias, quæ locis piis ibi existentibus, eo ipso, quod exacta fuerint, assignentur; seu per captionem pignorum, personarumque districtionem.* ecce iterum auctoritatem mulctandi pœna pecuniaria, & carcerandi etiam Laicos Ecclesiastico Judici competentem. *per suos proprios, aut alienos executores.* ecce, quod Episcopus possit habere proprios executores, & familiam armatam. *faciendam, sive etiam per privationem beneficiorum, aliaque Juris remedia procedere, & causas definire &c.* Et potest facere executiones prædictas, tam in civilibus, quam criminalibus in Laicorum bonis, etiam Judice Laico irrequisito; nam si potest personam constringere, cur non magis bona. Concil. Trid. *loc. cit.* Ciarlin. *d. cap.* 50. *num.* 41. Solorzan. *de Jur. Indiar. d. cap.* 7. *numer.* 80. ibi: *sed meo judicio non recte.* ubi late, quidquid dicat Covar. *pract. quæst. d. cap.* 10. *numer.* 2. *vers. tertio illud.* cujus doctrina forte procedit, quando bona mulctati sunt extra territorium temporale ipsius Episcopi, & ideo extra ejusdem territorium executio est facienda, vide etiam supra in verb. *brachium sæculare*.

Potest punire Laicos, & alios exemptos, qui offen- 89
derunt Cursores, & Officiales suæ Curiæ, munus suum exercentes ratione offensæ jurisdictionis, quæ delicto prorogatur. ad tex. *in L. addictos C. de Episc. audient.* Ciarlin. *cap.* 48. *num.* 7. Genuens. *in prax. Archiepisc. cap.* 10. *in mea impressione. per tot.*

Potest etiam ponire Laicos deturpatores, vel lace- 90
rantes cedulones excommunicationis, vel male loquentes in contemptum censuræ, quia videntur male sentire de potestate Ecclesiastica, & sunt suspecti de hæresi. Ciarlin. *d. cap.* 48. *numer.* 9. Genuen. *ut supra cap.* 7. *num.* 6.

In delictis mixti fori non obstante præventione Ju- 91
dicis Laici, potest punire delinquentem pœnis Ecclesiasticis, & ita diversis ab illis, quas inflixit Judex Laicus. vide *Judex Ecclesiasticus*.

Non potest delegare causas Ecclesiasticas, vel Cle- 92
ricorum Laicis. Dian. *p.* 1. *tract.* 2. *res.* 112. neque potest impertiri brachium suum, cum constat de injustitia causæ. vide *Judex Ecclesiasticus*.

§. XII.

Quoad Laicos.

Laicus non potest concedere jus percipiendi Deci- 93
mas, decimarum tamen fructus potest ad tempus illis concedere ex justa causa, uti si est benemeritus Ecclesiæ. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 121. *num.* 2. vide supra verb. *Decimæ. num.* 60. *&* 71. Non potest dare licentiam Laicis exercendi jurisdictionem in Ecclesia. vide *Judex Laicus*.

Potest compellere Laicos ad eleemosynam tempore 94
penuriæ; Item cogere, ut eodem pretio merces, & victualia peregrinis vendat ac incolis. Item ad dandam eleemosynam Concionatori, ubi ita obtinuit consuetudo, juxta Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 4. *de reform.* Item ad vendendum frumentum tempore penuriæ. Item ad solvenda legata pia. Barb. *de potest. Episc. par.* 2. *alleg.* 82. *per tot.* Item tam Laicis, quam Clericis potest prohibere disputationes inanes, & periculosas, ac inutiles tam publicas, quam privatas. *cap. quicumque. §. inhibemus. de hæret. in* 6. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 8. Item ne sacræ litteræ ad scurrilia trahantur. Item ne novi libri de rebus Ecclesiasticis tractantes sine sua licentia imprimantur sub pœna excom. ita Barb. *loc. cit. num.* 12. *d. cap.* 11. Azor. *instit. mor. p.* 1. *lib.* 8. *cap.* 17. *q.* 1. *seqq.* ex Concil. Lateran. sub Leone X. *sess.* 10. *de impress. libror.*

Quamvis debeat curare, ut omnes discant cateche- 95
sim, non potest tamen pueros sub pœnis etiam in casu notabilis negligentiæ cogere, nisi aliud de consuetudine servetur. Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 4. *de reform.* Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *d. cap.* 11. *a num.* 5. vide supra in verbo *Doctrina Christiana*.

Neminem potest cogere ad se reconciliandum cum 96
inimico. S. Congreg. apud Barb. *loc. cit.* sed P. Pirhing. *lib.* 1. *tit.* 34. cum Abb. *in cap. innovamus de pace.* tenet contrarium. Limit. si privati diffident, qui Pirhing tamen loquitur de concordia, & transactione inter litigantes &c. facienda, quem vide.

Nundinas & mercatus diebus festivis potest prohi- 97
bere. Riccius *in praxi Episc. res.* 491. Non potest cogere ad audiendas missas in parochia etiam in casu nota-

notabilis negligentiæ. Barb. *de off. Episc. p. 2. alleg.* 24. *num.* 17. ob consuetudinem & privilegia Regularium. Diana *p.* 10. *tract.* 13. *res.* 25.

98 Debet prohibere, ne Laici, etiam Præfecti, habeant sedem io presbyterio cum sacerdotibus. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 19. nec permittere, quod in Ecclesia supellectilia Laicorum custodiantur, nisi in gravi necessitate, puta inopinato incendio, hostium invasione &c. Barbos. *l. c. n.* 25.

99 Licentiam legendi libros prohibitos nec Laicis, nec Clericis dare potest. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 90. *n.* 7. plura vide in verbo *Judex Ecclesiasticus*.

§. XIII.

Quoad Immunitatem.

100 An possit extrahere Clericos delinquentes ab Ecclesia, vide quæ diximus *in praxi Clericorum. n.* 86.

101 Non potest extrahere Reum, qui fugit ad Ecclesiam post processum fabricatum a Laico in contumaciam sine licentia S. Pontificis. Ciar. *controv. for. cap.* 10. *n.* 52. Guazzin. ad defens. Reorum. *defens.* 20. *cap.* 9. *num.* 30. potest infligere censuras contra violantes Immunitatem Ecclesiasticam. *cap. cum pro causa. de sent. excom.* plura vide in verbo *immunitas*, & *Judex Ecclesiasticus*.

§. XIV.

Quoad matrimonium.

102 Episcopus non potest interdicere matrimonium illis, qui ignorant orationem Dominicam; quia matrimonii prohibitio non est regulariter inducenda, nisi in casibus a Jure expressis S. Congreg. & DD. apud Riccium *in praxi var. resol.* 586. *par.* 1. Sanch. *ut infra num.* 19. ubi quod possint demum suaviter detineri ad tempus (quatenus non instent) donec necessaria addiscant. Neque potest prohibere, quod non possit contrahi in domo. Barb. *de pot. Episcop. par.* 2. *alleg.* 32. *num.* 18. ubi S. Congreg. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 15. *num.* 20. quia sufficienter celebratur in facie Ecclesiæ, si contrahitur coram Parocho & testibus. Leo *in thesaur. for. Eccles. p.* 2. *cap.* 9. *num.* 48. Item non potest condere leges matrimonium irritantes. Diana *par.* 10. *tract.* 13. *res.* 23.

§. XV.

Quoad Missas.

103 Missarum onera in fundationibus posita non potest reducere, quomodocumque redditus sint tenues. S. Congreg. sub Urbano VIII. apud Riccium *in praxi Missarum post resol.* 105. Concil. Trid. *sess.* 25. *capit.* 4. *de reform.* Barbos. *de offic. & pot. Episc. alleg.* 29. *numer.* 9. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 1. *cap.* 14. *numer.* 8. nisi aliter fuerit usu receptum, dummodo Concil. Trid. ab initio non fuerit receptum; nam si fuit receptum, usus contrarius non valet, nisi spatio quadraginta annorum fuisset præscriptus; si vero ab initio non fuit receptum, sufficit non usus decem annorum. vide Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 1. §. 19. *num.* 137. Neque in Beneficiis sine fundatione certum numerum requirentibus, vide plura in verbo *Missa.* & late Dian. *p.* 1. *tr.* 14. *res.* 1. *seqq.*

104 Potest etiam extra suam Diœcesim celebrare in portatili missam, sive sit in transitu, sive non. Diana *p.* 4. *tract.* 4. *res.* 15. Venerur *in exam. Episcop. lib.* 4. *c.* 17. *n.* 14. Gavant. *in man. Episc. verb. Episcopus. n.* 9. ubi Ugolin. *de potest. Episc. lib.* 1. *c.* 2. §. 2. *n.* 4. & apud hos alii, modo sit extra Romam, imo hoc privilegium aliqui apud *DD. cit.* concedunt tantum, dum Episcopus est in transitu.

105 Potest dare licentiam, ut missa celebretur extra Ecclesiam pro exercitu die festo; item in cubili personæ Illustris pro una vel duabus vicibus, si est ægrota, ut sumat Eucharistiam ex præcepto, vel ob viaticum. Item tempore pestis. Item in mari, in magna navi, ubi non est periculum effusionis. Dian. *p.* 9. *tr.* 1. *res.* 44. vide etiam infra in verbo *Oratorium*.

§. XVI.

Quoad Moniales, & accessum ad illas.

Monialium monasteria ingrediens, secundum Bullam Greg. XIII. debet secum ducere majores seu seniores, non moribus, sed ætate. Riccius *in prax. par.* 1. *res.* 606. quia præsumuntur prudentiores. 106

Potest sub excommunicatione prohibere accessum ad Monasteria Monialium, etiam Regularibus subjecta. Sperel. *dec.* 97. *n.* 30. ubi Ugolin. *de off. Episc. cap.* 21. §. 4. *n.* 4. Gratian. *disc. for. cap.* 393. *n.* 23. *seqq.* quos vide; & Quarant. *in sum. Bullar. verb. Monasteria Monialium. vers. hinc tangenda. fol. mihi* 350. Mulieri nuptæ, ob lites cum marito, an possit dare licentiam ingrediendi monasterium? vide Dian. *p.* 3. *tr.* 1. *res.* 130. vide plura in prax. *Monasteriorum*. 107

Debet is per se, vel Vicarium examinare Novitiam, antequam profiteatur, licet Monasterium esset exemptum. Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 17. *de regular.* Barb. *de off. Episc. alleg.* 100. Tambur. *de Jur. Abbatis. disp.* 4. *q.* 2. Ciarl. *cap.* 194. *per tot.* Riccius *in praxi explorationis. par.* 4. *res.* 195. apud quos, quod hoc examen seu exploratio debeat bis fieri, scilicet ante habitus susceptionem, & ante professionem, an illis possit dare licentiam exeundi e monasterio. vide *Novitia*. 108

Abbatissæ, vel alii Moniali tenetur dare licentiam exeundi e Monasterio ad præstandum juramentum fidelitatis Principi propter feudum, quod ab illo habet, si hoc non potest præstare per procuratorem; ita tamen, ut præstito juramento statim debeat redire, dummodo exeat cum honesta societate, ob privilegium Bonifacii VIII. *in cap. periculoso. de statu regular. in* 6. §. *verum.* quod non fuit revocatum. Bonacin. *de clausura. quæst.* 1. *p.* 9. *numer.* 9. Debet cogere Moniales ad clausuram; & quidem sibi subjectas jure ordinario, exemptas vero jure Delegato. Concil. Tridet. *sess.* 25. *cap.* 5. *de regular. d. cap. periculoso.* §. *& quoniam.* & secundum aliquos potest sibi reservare casus Monialium contra clausuram, etiam quoad exemptas. DD. apud Dianam. *par.* 10. *tract.* 13. *res.* 52. ubi vide pro, & contra. 109

Non potest dare licentiam ingrediendi Monasteria monialium, nisi ob necessitatem Monasterii, vel Monialium manifestam. Conc. Trid. *d. sess.* 25. *cap.* 5. Motus proprius Gregor. XIII. qui incipit. *ubi gratiæ. cit. cap. periculoso de statu regular. in* 6. uti Confessario pro infirma, vel Medico. vide Bonacin. *de clausura. quæst.* 4. *punc.* 4. quoad Novitias. vide *Novitia*. plure in verbo *Moniales*. 110

§. XVII.

Quod oratoria & ordines.

Episcopus oratorium privatum, & in eo celebrandi licentiam concedere non potest. Passerin. *de pollut. Eccles. disp.* 2. *cap.* 6. nisi ex gravi & urgente necessitate. Concil. Trid. *sess.* 22. *in decreto de observandis, & evitandis in celebratione Missæ*. Riccius *in prax. Episc. res.* 470. Barb. *de potest. Episc. par.* 2. *alleg.* 23. S. Congreg. apud Quarantam *in sum. Bullar. verb. Missa*. Ipse vero potest habere unum oratorium privatum in suo palatio pro sua familia tantum. Diana *par.* 9. *tract.* 1. *res.* 38. etiam extra Diœcesim. vide *Oratorium*. 111

Qui renuntiavit loco, & Dignitati non potest conferre ordines, etiam ab alio rogatus, secus si tantum loco renuntiavit. Diana *par.* 8. *tract.* 2. *res.* 7. vide Venerum *in exam. Episc. lib.* 1. *cap.* 12. *a n.* 24. 112

Invitatus ad ordinandum in aliena Diœcesi, non potest tantum suos subditos ordinare, sed etiam alienos, dimissorias suorum Episcoporum habentes, etiam sine nova licentia Episcopi, vel Capituli invitantis. Vener. *in exam. Episc. lib.* 1. *cap.* 12. *n.* 51. & alii apud Dian. *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 144. Barbos. *de offic. Episc. alleg.* 4. *n.* 64. vide Concil. Trid. *sess.* 6. *cap. fin. de refor.* & ibi Gallemart. & infra in verbo *Vicarius Capitularis*. 113

Non debet ordinare Regularem, nisi iste juramento, & chirographo sua manu scripto promittat, se professionem suam alias factam, confirmare, & ratificare, & hoc scriptum debet in archivio Episcopi conservari. Dian. 114

p. 4. tr. 4. ref. 82. Gavant. *in Enchirid. Episc. verb. Ordines major. num.* 28. & tunc ordinantur ad titulum paupertatis.

115 Ordinans ad primam tonsuram non subditum, sine dimissoriis, est suspensus a collatione tonsuræ; imo post Concil. Trid. *sess.* 14. *cap.* 2. *& sess.* 23. *cap.* 8. *de reform.* est suspensus per annum a collatione omnium Ordinum. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *ref.* 194. Suarez *de censur. disp.* 31. *sect.* 5. Barbos. *de off. Episc. p.* 2. *alleg.* 6. *num.* 1. Bonac. *de censur. disp.* 3. *pun.* 5. §. 2. *num.* 4. quamvis aliqui velint esse tunc suspensum solum a collatione tonsuræ.

116 Episcopus Domicilii potest ordinare sine dimissoriis Episcopi originis. Riccius *in prax. p.* 3. *ref.* 475. Non potest ordinare peregrinos, nec permittere illos celebrare sine commendatitiis. Barb. *de off. Episc. p.* 2. *alleg.* 21. *a num.* 1. limita ut supra. *num.* 30.

117 Licet de Jure non possit denegare ordines Laico sine causa; post Concil. Trid. tamen *sess.* 23. *cap.* 16. *in princ.* ibi: *cum nullus debeat ordinari, qui judicio sui Episcopi non sit utilis, aut necessarius &c.* potest. Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 33. *num.* 77. Riccius *in prax. par.* 1. *ref.* 597. non potest ordinare suum subditum in temporalibus tantum. Riccius *in prax. p.* 4. *ref.* 586. nisi habeat dimissorias sui Episcopi.

118 Ut aliquem ordinet ad titulum, potest illi immediate, vel paulo ante conferre Beneficium, & talem ordinare. Dian. *p.* 10. *tr.* 11. *ref.* 48. quia jus, ut quis ab Episcopo non ordinetur, si non est subditus ratione domicilii, tantum requirit, ut obtineat Beneficium legitime, nec distinguit, quo fine illud obtineat; quod ob identitatem rationis extenditur etiam ad Beneficium tenue, contrarium tamen tenent Quarant. Riccius, Barb. & alii, apud Dian. *loc. cit.* quia talis collatio videtur facta in fraudem legis; fraus vero, vel dolus nemini debet patrocinari, & frustra requireret Concil. Trid. ut sit familiaris triennalis, & illi statim conferat Beneficium post ordinationem. Et certe si ordinandus nondum haberet primam tonsuram, quod tunc Episcopus extradiœcesanus non possit eidem conferre beneficium, ad effectum, ut illum sibi faciat subditum, docet Tambur. *de sacram. lib.* 7. *cap.* 7. §. 2. *nu.* 29. quia sicut non potest valide conferri beneficium non habenti saltem primam tonsuram, sic per illam collationem, utpote nullam, non potest quis effici subditus.

119 Conferens invito primam tonsuram, suspenditur per annum ab ejus, & aliorum Ordinum collatione, sicut, si confert Infanti, illiterato, non subdito, sine dimissoriis, si Pontificalia exercet in aliena Diœcesi sine Diœcesani consensu. Item, si confert tonsuram conjugato. Item conferens uno die duos ordines majores, vel sacerdotium indigno. Item ordinans scienter publice pœnitentem, vel Bigamum, vel Monachum exemptum sine Abbatis licentia. Item suspenditur per triennium ordinans aliquem sine titulo, cum pacto inito cum Clerico, de non petendo ab Ordinante patrimonium. Barb. *de pot. Episc. p.* 3. *alleg.* 111. Non potest ordinare in Ecclesia græca secundum ritum latinum, neque Græcus in latina secundum ritum græcum, nec hanc licentiam dat Vicarius. Pignatel. *tom.* 3. *consf.* 60. Peccat mortaliter, si denegat Ordines habenti Beneficium, vel in dignitate Ecclesiastica constituto sine causa, aut dimissorias. Barb. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 33. *num.* 76. plura vide in verbo *Ordo*.

§. XVIII.

Quoad Obedientiam.

120 Episcopus feudatarius Regis, debet prius obedire Pontifici, quam Regi, quia majus est vinculum spirituale, quam temporale. *cap. solita, de major. & obed.* Dian. *p.* 3. *tr.* 1. *ref.* 6. Marta *de Jurisd. patr.* 4. *cas.* 18. *n.* 22. ex quo colligitur, quod subditi, etiam Laici, tenentur potius obedire Episcopo præcipienti, quam potestati Laicali contraria jubenti, de quibus plura infra in verbo *Obedientia*.

§. XIX.

Quoad Parochias, & Parochos.

121 Episcopus non potest Parochiam, vel aliud Beneficium in suis manibus resignatum, suo consanguineo vel familiari conferre, ubi est recepta Bulla Pii V. Dian. *part.* 5. *tr.* 14. *ref.* 26. vide Barbos. *de potest. Episc. alleg.* 69. *n.* 48. Garz. *de benef. p.* 11. *cap.* 3. *n.* 270. Jo. Franc. Leo *in thes. for. Eccles. p.* 2. *cap.* 2. *n.* 69. Paris. *de resign. lib.* 5. *cap.* 6. *n.* 188. & infra. *n.* 169.

Tenetur facere concursum Parochialium spectantium ad aliorum collationem, quando sunt plures præsentati, & tunc ex pluribus eligere magis idoneum, cui inferior tenetur conferre; communior apud Garz. *de Benef. p.* 9. *cap.* 2. Genuen. *in prax. Archiep. cap.* 66. vide Barbos. *de offic. Episc. alleg.* 60. *a num.* 18. & supra in verb. *Beneficium. num.* 116. 122

Potest constituere novas Parochias ob distantiam locorum, vel numerositatem Parochianorum. Concil. Trid. *sess.* 21. *cap.* 4. *de reform.* Riccius *in prax. Episc. in p.* 1. *ref.* 486. dummodo quatuor concurrant, primo justa causa, secundo, consensus Parochi, tertio, consensus majoris partis Parochianorum, quarto Episcopi decretum. vide *Beneficium.* §. 3. *per tot.* 123

Potest Parochos noviter examinare, si defectus scientiæ est notus, vel errores commisit. Concil. Trid. *sess.* 21. *cap.* 6. Barbos. *de pot. Paroch. p.* 1. *cap.* 2. *num.* 10. Pignatel. *tom.* 1. *consf.* 133. Dian. *p.* 4. *ref.* 59. *tr.* 4. ubi an id possit facere, etiam ubi non constat de defectu scientiæ aut errore commisso &c. & apud bos alii, & Sacr. Congr. 124

Potest Parochum cogere ad assumendum coadjutorem, quando ob populi multitudinem non potest supplere assignando illi congruum stipendium ex redditibus Parochiæ, & Ecclesiæ, etiam invito Parocho. Concil. Trid. *sess.* 21. *cap.* 4. *de reform.* & ut in verb. *Beneficium. num.* 18. & probatur *ex cap. ad audientiam il.* 1. *de Eccles. ædif.* Parochis potest inhibere, ne sinant Regulares celebrare in suis Ecclesiis. Pignatel. *tom.* 3. *consf.* 9. 125

§. XX.

Quoad præcedentias, & Pontificalia.

In choro debet sedere in altiori loco. Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 3. In sua Ecclesia præcedit Reges. Abb. *in cap. cum Vintonensis, de elect.* Pignatel. *tom.* 1. *consf.* 7. & probatur ex Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 17. *de reform.* Potest habere Baldachinum etiam in Ecclesiis exemptis Regularium, & potest excommunicare nolentes illud erigere. Riccius *in prax. p.* 2. *ref.* 313. qui tamen loquitur de Archiepiscopo. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 80. *nu.* 14. sicut etiam uti aliis insignibus Episcopalibus, & aliis, & quæ non habent mixturam jurisdictionis, & superioritatis. vide Gratian. *disc. for. cap.* 467. *a num.* 25. 126

In aliena Diœcesi potest celebrare in Pontificalibus, quia nullus canon id prohibet, neque Concil. Trid. *sess.* 6. *cap.* 5. quia loquitur tantum de usu Pontificalium cum aliquo exercitio jurisdictionis. ita Tambur. *de Jur. Abb. tom.* 1. *disp.* 15. *q.* 15. *num.* 4. Quarant. *in summ. Bullar. verb. Archi-Episcopi auctoritas. vers. auctoritas est* XXXIII. §. *præterea* Gratian. *loc. cit. & num.* 33. Barbos. *de pot. Episc. alleg.* 80. *num.* 15. Cochier. *de Jurisd. p.* 2. *q.* 45. *num.* 34. *&* 69. quamvis quod baculus, & mitra sint signa jurisdictionis, & ideo non possit Episcopus illis uti in aliena Diœcesi absque licentia Ordinarii, defendunt Dian. *p.* 4. *tr.* 4. *ref.* 143. Gavant. *in man. Episcop. verb. functiones Episcopales. num.* 12. *&* 13. & alii, & ut supra verb. *Confirmatio. num.* 8. *in fin.* 127

§. XXI.

Quoad Regulares.

Episcopus potest carcerare Regularem notorie delinquentem, & sumpta sine mora informatione illum puniendum remittere cum copia processus ad suum superiorem. Piasec. *in praxi Episc. par.* 2 *cap.* 3. Barb. *de officio Episc. alleg.* 105. *num.* 20. Diana *par.* 3. *tract.* 2. *ref.* 132. Non acquirit jurisdictionem in illos, etiam ex possessione illos judicandi, quia illi nec expresse, nec tacite possunt renunciare suis privilegiis. Rota apud Dian. *d. p.* 3. *tr.* 2. *ref.* 134. 128

Non

129 Non potest Regularem denuntiare excommunicatum ut vitetur, nisi in casibus, in quibus id illi specialiter permittitur, puta si extremæ unctionis, vel Eucharistiæ sacramenta ministrasset, vel matrimonium solemnizavit. Diana *par. 3. tract. 2. res.* 35. Zerol. *in prax. p. 1. verb. excommunicatio, de excommunicationis causa materiali, in fin.* quia antequam denuntietur irregularis debet prius declarari incurrisse in excommunicationem, quod fieri non potest nisi causa cognita & parte citata, sed cognitio causæ hujusmodi spectat ad superiorem Regularem non ad Episcopum, nisi delictum esset notorium. Ugolin. *de potest. Episc. cap.* 29. §. 10. *n.* 2. Barb. *alleg.* 105. *nu.* 73. Diana *l. c.* quamvis contrarium, quod imo possit Episcopus declarare Regularem incidisse in excommunicationem juris, tanquam verius judicet Riccius *in prax. p. 2. res.* 210. *nu.* 4. & alii relati per Dian. *l. c.*

130 Non potest prohibere, ne Regulares concionentur in suis Ecclesiis ex Bulla Pii V. quæ incipit *Mendicantium. Datum Romæ Anno* 1567. Quamquam contrariam sententiam doceant Portellus *in dubiis Regularium. verb. Prædicatores. n.* 7. Piasecus *in praxi Episc. par. 2. c. 3. art. 6. n.* 7. Leo *in thesaur. for. Eccles. par.* 1. *c.* 8. *n.* 9. Quia Gregorius XIII. revocavit dictam Bullam. DD. apud Dianam *par. 3. tract. 2. res.* 58. vide verb. *Concionatores. nu.* 4. Eosdem punit, si indecenter se gerunt in Missa in sua Ecclesia. Pignatell. *to. 1. cons.* 265. ubi S. Congreg.

131 Potest excommunicare Regulares nolentes venire ad Processiones. Riccius, Genuen. & alii, quos citat Barb. *de potest. Episc. par. 3. alleg. 78. num.* 25. qui affert declarationem S. Congreg. late Pignatel. *tom. 3. cons.* 46. *per tot.* Zerol. *in prax. verb. processiones.* §. 2. *vers. ad secundum.* Antonel. *de regim. Eccles. lib. 7. cap. ult. n.* 1. Carol. Anton. de Luca *in scholiis ad Gratian. ut infra. n.* 4. & alios, quos citat Dian. ut infra contrariæ adhærens, nam cum Regulares in casu prædicto subsint Episcopo, ita ut possint ab eodem ad processiones compelli, ut patet ex Concil. Trid. *sess.* 25. *c.* 13. *de Regular.* & dictum Concilium non restringat modum compellendi, remittitur ejus arbitrio; & alias rationes videre poteris apud citatum Pignatel. Concil. Trid. *sess.* 35. *c.* 31. nisi aliqui Regulares essent privilegiati, vel nimium distantes a Civitate. vide etiam Gratian. *dec. Marchiæ. cap.* 232. *num.* 15. Ciarlin. *controv. for. cap.* 50 *a num.* 20. contra Dianam & alios. *par. 8. tract. 7. resol.* 5. Potest dispensare cum Regularibus exemptis, si cedant exemptioni. Diana *par. 8. tract. 3. res.* 48. ubi late.

132 In Ecclesiis Regularium potest prædicare, iis etiam invitis, quia est actus tantum honoris, licet Peyrin. contrarium teneat. *tom. 1. ob Constit.* 26. Leon. X. §. 25. vide Dian. *p. 3. tr. 2. res.* 109. & supra in verb. *Concionatores.*

133 Regulares ad confessiones potest approbare ad tempus, ac etiam limitate ad viros. Dian. *p. 3. tr. 2. res.* 25. ubi DD. contra alios. Non potest illos cogere ad exhibendam fidem de celebratis Missis legatariis. Pignatel. *tom. 3. cons.* 9. ubi contraria resolvit, & explicat verba Concil. Trid. *sess.* 22. *cap.* 8. *&* 9. *de reform.* & hoc ob defectum jurisdictionis, & affert declarationem Sacr. Congr. quamvis aliqui apud eundem contrarium teneant.

134 *. Sine Episcopi, seu Ordinarii localis examine, & approbatione nemini licet, cujuscumque Ordinis, aut Instituti Regularis existat animarum curam assumere, & exercere. Benedict. XIV. Const. *Cum nuper*, §. 7. Ejusdem Episcopi, seu Ordinarii correctioni subsunt hujusmodi Regulares non solum in iis, quæ ad exercitium curæ Animarum, & administrationis Sacramentorum spectant, seu ut dicitur *in officio officiando*, sed etiam in iis, quæ ad eorum vitam, & mores pertinent, quatenus relationem habent cum recto, & utili eorum muneris exercitio: non tamen in iis, quæ eorum Regularis Instituti observantiam concernunt, in quibus a suis Superioribus Regularibus privative dependent. Idem §. 5. In quibus autem hujusmodi Regulares Episcoporum simul, & Regularium Prælatorum jurisdictioni cumulative subsunt, si aliter ab uno, aliter ab alio Superiore judicari contingat, Episcopi judicium Regularis Superioris judicio semper præferri debet. Ibidem. Si vero contingat, in Domino expedire, ut Regularis Parochus ab animarum cura removeatur, neque Regularis Superior compelli potest hujusmodi remotionis causas Episcopo significare; neque Episcopus ad similem remotionem procedens, Regulari Prælato notas facere tenetur causas, quibus ad id adductus fuerit. Ibidem *.

§. XXII.

Quoad Residentiam.

Episcopus tenetur ad residentiam, etiam tempore pestis, & cum periculo vitæ, nisi idoneum relinquat substitutum; tunc enim excusatur. Riccius *in prax. resid. p. 3. res.* 398. ubi DD. secus si imminet furor tyranni. Idem *loc. cit.* non excusatur ob servitium Principis Laici. Barbos. *de potest. Episc. alleg.* 53. Leo *in thes. for. Eccles. par. 2. cap. 2. a nu.* 4. Covar. *l. 3. var. res. c. 13. n.* 9. apud quos plura de obligatione residentiæ, & in Concil. Trid. *sess. 6. cap. 1. & sess. 23. c. 1. de reform.* & infra suo loco, & Garz. *tot. cap. 2. p.* 3. Non residens, non gaudet alternativa sex mensium ob residentiam sibi concessorum, licet prius resederit, & acceptaverit. Garz. *de Benef. p. 6. c. 1. n.* 682. *seqq.* ubi Rot. Abb. *cons.* 93. & alii. Pro tempore, quo abest, non gaudet alternativa ejusdem mensis. Rot. apud Garz. *loc. cit.* debet autem residentia esse cum animo perseverandi, & non casualis, momentanea, & cum animo discedendi. Rot. apud Garz. *l. c.* Riccius *in prax. Episc. res.* 472. apud quos plura late. 135

Non residens in sua Ecclesia, est interdictus ab Urbano VIII. ab ingressu Ecclesiæ, ita ut non possit celebrare in Ecclesia, nec ibi audire divina officia, nec in sacro loco, etiam cœmeterio sepeliri, potest tamen extra Ecclesiam sub Dio, vel tentorio celebrare, item in Oratorio privato, non erecto auctoritate Episcopi. Potest etiam in Ecclesia Sacramenta percipere; item ingredi Ecclesiam ad orandum private, & breviter. Gavant. *in man. Episc. verb. suspensio. num.* 11. Dian. *p. 10. tr. 13. res.* 2. ubi Gemin. & Franc. *in cap. is cui, de sent. excom. in 6.* sed quod interdictus ab ingressu Ecclesiæ non possit in illa etiam privatas preces fundere, dicit Ugolin. *de censur. tab. 5. c. 16.* §. 3. *n.* 1, vide *DD.* a Diana *l. c. citatos.* 136

§. XXIII.

Quoad Synodum.

Potest facere synodum sine consensu Cleri, non tamen sine illius consilio. Ciarl. *c. 61. num.* 11. & tenetur illam facere quotannis, (quod tamen non est in usu) Ciarl. *d. c. 61. n.* 9. Abb. *in cap. quanto, n. 4. & 5. de his quæ fiunt a Prel. fin. cons. capit.* Quarant. *in sum. Bullar. verb. synodus n.* 1. Leo *in thes. for. Eccles. p. 1. c. 9. n.* 12. Barb. *de pot. Epis. alleg.* 93. *n.* 2. ubi S. Congr. Riccius *in prax. synod. res.* 444. & ad illam tenentur venire etiam exempti qui cessante exemptione deberent interesse, ut supra in verb. *Abbas. num. 12. & 21.* §. 5. Concil. Trid. *sess. 24. cap. 2. de reform.* Gratian. *disc. for. cap.* 620. *a numer.* 14. Mart. *de Jurisd. p. 2. cas.* 33. vide etiam Ricc. *loc. cit. res.* 446. *& DD. cit.* Pignatel. *tom. 3. consult.* 57. *n.* 17. *& tom. 4. cons.* 132. *n.* 3. ubi plures declarationes Sacr. Congr. Imo ex causa potest bis in anno illam celebrare, vel etiam infra in verb. *Synodus.* 137

Potest ab Episcopo congregari etiam ante consecrationem, non tamen ab Archi-Episcopo antequam habuerit pallium, per quod acquirit plenitudinem potestatis. DD. apud Riccium *l. c. res.* 443. Conclusio est intelligenda de synodo Diœcesana: nam provincialis tantum ab Archi-Episcopo congregatur, & generalis a Pontifice. Riccius *in prax. Synod. p. 3. res.* 442. Et Diœcesana potest etiam congregari a Capitulo sede vacante. Idem. *res.* 445. quæ vero solemnitates in Synodo sint observandæ, & alia, vide apud Quarant. *loc. cit.* 138

Cir.

§. XXIV.

Circa subsidium Charitativum.

139 Potest exigere subsidium charitativum, primo pro consecratione, & pro debitis in illa factis: secundo, pro conservatione Jurium Ecclesiæ, & pro expensis magnis factis in negotiis Ecclesiæ, & illius fabrica: tertio pro itinere ad Papam, vel Imperatorem pro Ecclesiæ suæ communi bono: quarto pro visitatione liminum Apostolorum; quinto, pro itinere ad Concilium provinciale. Item, si debet excipere Imperatorem, a quo maxime regalia habet. Barbos. *de pot. Episc. alleg.* 87. *per tot.* Bellenc. *de charit. subsid. quæst.* 1. *num.* 1. Menoch. *de arb. cas.* 178. Navar. *cons.* 7. *de cens.* Lapus *alleg.* 20. quæ ampliantur, licet non fuerit consecratus; nam illius exactio est actus Jurisdictionis. Barb. *loc. cit. num.* 8. Non tamen debetur pro necessitate, in quam sua culpa incidit. Menoch. *de arbitrar. cas.* 182. *numer.* 58. Paschal. *de patr. pot. part.* 3. *cap.* 5. *num.* 12.

140 Subsidium debet solvi etiam a pensionariis pro rata. Bellenc. *de char. subsid. quæs.* 37. Costa *de port. rata. q.* 10. *numer.* 3. Barbos. *loc. cit. numer.* 52. Paris. *de confident. q.* 23. *numer.* 8. vide Gig. *de pension. q.* 38. *per tot.*

141 Debetur Episcopo etiam pro expeditione Bullarum, si redditus Ecclesiæ sunt insufficientes ad hunc effectum, & imminet necessitas pro illis solvendis. Riccius *in prax. subd. ref.* 88. *num.* 2. Barb. *de pot. Episc. d. alleg.* 87. *num.* 23. ubi quod possit exigere pro sua consecratione.

142 Non debetur ultra taxam, nisi aliter observet consuetudo inveterata. Riccius *loc. cit. ref.* 89. Bellenc. *loc. cit. q.* 62. quænam vero sit justa taxa, remittitur arbitrio Judicis, de quo DD. apud Menoch. *de arbitr. cas.* 179. *n.* 4. vide *cap.* 1. *vas electionis. in extravag. commun. de cens.* §. *præmissis*. Barbos. *d. alleg.* 87. *n.* 37. Non debetur ex distributionibus quotidianis, quia tantum solvitur de fructibus Beneficiorum. Riccius *loc. c. ref.* 90. *n.* 1. Bellenzin. *de subsid. charitat. quæst.* 27. & hoc de Jure communi, nisi aliter statutum fuisset. Barb. *loc. cit. n.* 44. Monet. *de distrib. p.* 3. *q.* 9. *nu.* 19.

143 Non potest exigi a Clericis subditis, sed existentibus in aliena Diœcesi, nisi forte ratione beneficiorum in Diœcesi existentium. Barb. *d. alleg.* 87. *nu.* 39. Debetur a Parocho, cujus Parochia est in Diœcesi, licet fundi sint extra illam: si vero Parochia confinat cum duabus Diœcesibus, debent Episcopi concordare cum alternativa, Barbos. *loc. cit. a n.* 51. non potest præscribi, quia contra charitatem præscriptio non valet. Idem *ut sup. nu.* 25. non debetur inferioribus Episcopo, nisi eis competat ex privilegio, vel ex consuetudine. Riccius *in prax. subsid. charit. ref.* 87. Abb. *in cap. cum Apostolus, de censib.* Barbos. *loc. cit. nu.* 17. Neque debetur a Monasteriis, quia hoc est de lege Diœcesana, a qua eximuntur Monasteria. Barb. *loc. cit.* de quo ultimo vide in verb. *Abbas.* §. 5. *n.* 12. *&* 21.

144 Contra solvere recusantes potest Episcopus apponere speciale interdictum, non vero generale. Riccius *in prax. subsid. charit. ref.* 87. quem tamen vide, & quomodo possit Episcopus Clericos cogere ad solvendum hoc subsidium præter cit. Riccium, vide etiam Barbos. *loc. c. a n.* 5.

§. XXV.

Quoad Statuta

145 Episcopus potest facere statuta, etiam pœnalia, & ipso jure pœnam infligentia, dummodo tamen Juri Canonico non sint contraria. *cap. ut animarum.* ubi Glos. *verb. statuto.* & Anchar. *n.* 9. *de constitut. in* 6. *cap.* 2. ubi Felin. *de major. & obed.* Bar. *in L. omnes populi. nu.* 8. *ff. de J. & J.* Tusch. *litt. E. concl.* 251. *num.* 4. Fuscus *de visitat. lib.* 1. *c.* 33. *nu.* 3. Ciarl. *contr. for. c.* 61. *nu.* 1. Bonac. *de LL. disp.* 1. *q.* 1. *punc.* 3. *nu.* 21. & tali statuto ligantur etiam Laici, Regali quoque dignitate fulgentes in iis, quæ concernunt bonum spirituale, & res Ecclesiasticas *arg. cap. novit, de Jud.* Ciarl. *l. cit. n.* 3. & tale statutum, si est factum in synodo, est perpetuum, donec revocetur. Barbos. *de pot. Episc. alleg.* 93. *n.* 24. potest etiam facere statutum contra mulierum vestes provocantes ad libidinem. DD. apud Ciarl. *loc. cit. num.* 4. Contra Sacros Canones tamen statuere non potest, etiam in synodo. Sperel. *dec.* 66. *n.* 4. Antonel. *de regim. Eccles. l.* 1. *c.* 1. §. 6. *num.* 68. Pignatel. *tom.* 9. *cons.* 111. *n.* 8. Barbos. *de potest. Episcop. alleg.* 93. *n.* 29. Ciarlin. *cap.* 61. *num.* 16. Gratian. *disc. for. cap.* 894. *num.* 14. apud quos videre poteris aliquas limitationes.

146 Potest etiam facere Statuta, & edicta etiam extra synodum, etiam sine consensu Capituli, vel Cleri, quæ tamen ejusdem morte expirant; ipse tamen Statuens non ligatur suo statuto, vel edicto, quia sermo generalis non comprehendit personam loquentis. Riccius *in prax. p.* 2. *ref.* 162. Barbos. *d. alleg.* 93. *n.* 27. ubi, quod Episcopus, qui publicavit edictum ne luderetur sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, si ludat, non teneatur hac pœna.

147 Non potest statuere contra Jus Canonicum, nisi in casu a Jure Canonico omisso, vel ad coadjuvandum jus commune. Bal. *in L. omnes populi. n.* 30. *ff. de Just.* Felin. *in cap. quod super his, de major. & obed.* sicut etiam contra Jus Civile statuere potest. Ciarl. *contr. for. d. c.* 61. *n.* 16. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 93. *nu.* 23. Ugolin. *de offic. Episc. c.* 48. *n.* 4.

148 Potest cogere illos, qui faciunt statuta contra bona & personas, ad declarandum Clericos, & eorum bona in illis non esse comprehensa. Sperel. *decis.* 100. *n.* 29. ubi Sacr. Congr. & Mart. *de jurisd. p.* 2. *cas.* 44. *n.* 19. Ciarl. *c.* 63. *nu.* 29. Nec potest Laicorum statutis se submittere. Sperel. *dec.* 10. *per tot.* Neque prohibere Clericis mimotibus, ne possint suos habitus dimittere. Sperel. *dec.* 66. *n.* 26. ubi S. Congr.

§. XXVI.

Quoad Pœnas.

149 In casu, in quo jus statuit pœnam corporalem, vel aliam spiritualem, non potest illam in pecuniariam mutare, nisi habeat auctoritatem dispensandi super criminibus, & tunc illa pœna esset infligenda, quæ magis timetur. *cap. at si Clerici, de Jud.* Fagnan. *in* 2. *part.* 5. *decret. in cap. licet. de pœnis. a n.* 1. & hæc contra Clericos; contra Laicos vero sibi temporaliter non subjectos, non potest in criminibus etiam spiritualibus imponere pœnam pecuniariam, juxta Host. & Joa. Andr. *in c.* 1. *de homicid. in* 6. Clar. *in* §. *fin. c.* 37. *n.* 8. contraria tamen videtur magis vera, & praxi conformis. Abb. *in d. cap. licet nu.* 8. *de pœn.* Gemin. & Franc. *in d. cap. cum Episcopus, de offic. Ord. in* 6. & alii apud Fagnan. *l. c. n.* 18. Farin. *tom.* 1. *q.* 19. *n.* 51. Barb. *de pot. Episc. part.* 3. *alleg.* 107. *nu.* 18. & alii apud Dian. *p.* 10. *tr.* 8. *ref.* 1. Concil. Trid. *sess.* 25. *c.* 3. *de reform.* & ut supra *n.* 87. *&* 88. quia in talibus delictis Laici Ecclesiasticæ Jurisdictioni se subjiciunt. *cap. statuimus.* 16. *q.* 1. *cap. quisquis.* 17. *q.* 4. & Abb. *in d. cap. licet, de pœn.* quas pœnas, licet de jure antiquo posset applicare suo fisco, ut tenent DD. apud Dian. *loc. cit. ref.* 2. & Covar. *l.* 2. *var. ref. c.* 9. & ut supra *n.* 80. tamen post Concil. Trid. non potest. *d. sess.* 25. *c.* 3. Ciarl. *c.* 50. *n.* 37. Barb. *l. c.* Mart. *de Jurisd. part.* 1. *cas.* 50. & S. Congr. apud Dian. *loc. cit.* non obstante quacumque consuetudine contraria; ubi Genuen. *in prax. c.* 69. sed debent applicari usibus piis. Antonel. *de reg. Eccles. l.* 6. *c.* 5. nisi Episcopus esset valde pauper, & indigens, uti resolvit S. Congreg. apud Solorzan. *de Jur. Ind. tom.* 2. *l.* 3. *c.* 7. *n.* 77. Quarant. *in sum. Bullar. verb. pœna. & DD. cit.* qui tamen dicunt, quod in dubio sit consulenda Sacr. Congr. & hoc procedit tam quoad pœnas, quæ sunt, quæ infliguntur a Jure, quam quoad mulctas, quæ sunt, quæ infliguntur a Judice; quia ratio Concilii fuit removere ab Episcopis sordes avaritiæ, uti declaravit S. Congr. apud Barb. *l. c.* vide Fagnan. *in* 2. *par.* 5. *Decret. in cap. licet, & cap. presbyteri, de pœn.* Pignatel. *tom.* 1. *cons.* 42. quamvis Covarruv. *l. cit. nu.* 9. *vers. quintum.* cum DD. per ipsum citatis, & apud Dian. *loc. cit.* velit, quod Episcopus possit pœnas a statuto vel lege impositas sibi applicare, cum tunc ob statuti, vel Legis auctoritatem cesset suspicio avaritiæ, quod tamen limitat

Fagnan.

Fagnan. *in d. cap. licet. nu.* 11. in ipso statuti conditore, cum possit dictum statutum condere, vel non condere, & sic non cesset suspicio avaritiæ; quamvis *nu. seq.* absolute dicat in utroque casu debere applicari usibus piis. Quod si non agatur de mulcta, aut pœna pecuniaria, sed de confiscatione omnium bonorum alicujus Laici, quod tunc illa bona applicentur fisco sæculari, non autem Episcopali, tenet Conciol. *ut infra n.* 9. Bajard. ad Clar. *in §. fin. q.* 80. *n.* 1. Peregrin. *de Jure fisci* & alii. Ejusmodi pœnæ, licet sint applicandæ usibus piis, non possunt tamen applicari Ecclesiæ Cathedrali, vel ejus Sacristiæ, juxta Genuen. *in prax. d. c.* 69. Riccium *in prax. composit. ref.* 127. Conciol. *ref. crimin. verb. Episcopus ref.* 1. *n.* 10. *& DD. cit.* bene vero alicui alteri Ecclesiæ. Riccius *l. cit.* Neque pro salario Vicarii, vel aliorum Officialium. Idem Riccius *ref.* 130. *n.* 1. Genuen. *d. c.* 69. *n.* 2. Antonel. *l. c. n.* 5. ubi Piasec. *in prax. Episc. p.* 2. *c.* 4. *n.* 97. ubi Sacr. Congr. Vulp. *in prax. judic. c.* 46. *n.* 3. Conciol. *d. resol.* 1. *n.* 10. Quarant. *in d. verb. pœnæ*.

150 Potest aggravare, & remittere pœnam a Vicario impositam. Genuens. *in prax. cap.* 57. Riccius *in prax. pœnarum. ref.* 215. contra alios; præsertim in casibus, in quibus potest dispensare, quia habet merum, & mixtum Imperium. Sperel. *dec.* 116. *nu.* 78. ubi Genuen. *d. c.* 57. & alii.

§. XXVII.

Quoad Sacramenta, & sepulturam.

151 Potest conferre sacramentum Confirmationis, etiam non subdito, etiam extra Diœcesim, quia est actus Jurisdictionis voluntariæ juxta aliquos apud Riccium *in prax. ref.* 24. *p.* 2. quod juxta Dian. *part.* 3. *tr.* 4. *ref.* 24. videtur procedere, quando non subditus affert dimissorias sui Episcopi, ut confirmetur, alias secus. Riccius *loc. cit.* quamvis confirmans in sua Diœcesi subditum alterius in nullam censuram, vel culpam incidat, cum præsumi possit id gratum fore proprio Episcopo. Formans in Confirmatione Crucem non pollice, sed indice, vel manu sinistra, secundum Suarez, & alios peccat mortaliter, contrarium tenet Diana *loc. cit. ref.* 22. plura de hoc, & aliis Sacramentis, vide suis locis, & ut in verbo *Confirmatio*.

152 Episcopus potest sibi eligere sepulturam etiam extra Diœcesim: tunc tamen expensæ debent fieri ex bonis defuncti, licet acquisitis intuitu Ecclesiæ. Antonel. *de regim. Eccles. l.* 1. *c.* 12. *§.* 4. *n.* 45. ubi Vener. *de exam. Episc. l.* 4. *c.* 17. *n.* 7. Gemin. *cons.* 1. *n.* 5. & alii.

§. XXVIII.

Circa Translationem, & Visitationem.

153 Episcopus translatus de uno in alium Episcopatum, non potest asportare ad novum Episcopatum libros, ornamenta, paramenta, ac argentaria ex redditibus prioris Episcopatus empta, secus res non pretiosas. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 19. *nu.* 35. ubi Barbat. *cons.* 20. *n.* 11.

154 Potest visitare Confraternitates, & loca pia, etiam in Ecclesiis Regularium existentia, & obligare ad reddendas rationes. Gratian. *discept. for. cap.* 481. *n.* 15. 8. Congr. apud Ciarlin. *cap.* 65. *num.* 6. ubi S. Congr. Innoc. & Abb. *in c.* 1. *de Immun. Eccles.* vide etiam in verbo *Confraternitas*. *n.* 3. *&* 16. late Genuens. *in prax. Archiep. c.* 33. *per totum*. non vero altaria, & Capellas Regularium, vide etiam in verb. *Abbas*. *§.* 5. *n.* 12. *&* 13. & Ciarlin. *l. c. nu.* 7. *&* 8. Potest visitare etiam Ecclesiam principaliter unitam Ecclesiæ alterius Diœcesis.

155 In Visitatione non potest recusari tanquam suspectus, nec ab ejus decretis visitalibus appellari ad effectum suspensivum. Ciarlin. *controv. for. c. d.* 65. *nu.* 20. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 73. *a nu.* 32. Lancellot. *de attent.* & alii apud Barb. *loc. cit.* dummodo procedat sine processu. vide in verb. *Appellatio*. *n.* 35.

156 Tanquam sedis Apostolicæ Legatus habet jus visitandi quæcumque Hospitalia, Confraternitates Laicorum, Collegia, & alia loca pia quocumque nomine censeantur, etiam exempta nisi sint sub immediata protectione Regum, vel potestate. Clem. *quia contingit. de Relig. dom.* Concil. Triden. *sess.* 22. *c.* 8. *de reform.* Fuscus *de Visitat. lib.* 2. *c.* 12. *a n.* 21. Marta *de jurisdict. dict. par.* 2. *cas.* 18. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 75. *n.* 2. sicut non potest visitare Hospitalia, sub immediata Regum, vel Principum supremorum jura imperii habentium, & superiorem non recognoscentium, potestate existentia. Barb. ad Concil. Trid. *sess.* 22. *d. cap.* 8. Fuscus *loc. cit.* & prædicta, his exceptis, potest visitare non obstante quacumque consuetudine vel statuto in contrarium. Gratian. *loc. cit. numer.* 26. Marta Ciarlin. *ubi supra*. & ad Episcopum spectat cognitio an hospitale sit sub immediata Regum potestate. vide *Judex Eccles.* An possit petere rationes ab Administratoribus, vide *Administrator*.

Resistentem Visitationi potest excommunicare, si est in possessione, vel quasi, visitandi, secus si resistens est in possessione ne visitetur, quia de facto nemo est spoliandus sua possessione. Ciarlin. *d. c.* 65. *n.* 10. Ugolin *de potest. Episc. par.* 2. *cap.* 49. *§.* 6. *num.* 6. Fuscus *de visitat. par.* 2. *cap.* 19. *num.* 1. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 74. *n.* 22. etiam sine trina monitione; quia tunc non procedit, ut Judex, sed ut pars se defendens & sua jura conservans. *DD. cit.* Genuen. *in prax. Archiep. c.* 30. *n.* 2. *&* 3. *in mea impress.* 157

In jure visitandi est manutenendus, quia habet juris assistentiam. Riccius *in prax. p.* 1. *ref.* 357. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 74. Ciarlin. *controv. for. loc. cit. nu.* 9. Capon. *discept. for.* 46. Rota apud Verallum *dec.* 203. *par.* 2. etiam non probata alia possessione, & diximus in verb. *Abbas*. *§.* 4. *a n. seqq.* 158

Visitat Parochos Religionis Melitensium quoad curam animarum, & eorum Ecclesias, & ab illis procurationem exigit, sicut etiam taxam pro seminario. Pignatell. *to.* 3. *cons.* 58. qui plures allegat S. Congreg. declarationes, ubi constitutio Greg. XIII. & Clem. VIII. Fuscus *de visit. l.* 2. *c.* 20. *n.* 28. *&* 30. Riccius *in prax. p.* 2. *ref.* 176. *n.* 1. Visitat etiam exemptos, qui nullam habent jurisdictionem, non vero illos, qui habent jurisdictionem quasi episcopalem. vide Ciarlin. *l. c.* Maxime uti Delegatus. Riccius *in praxi par.* 2. *d. ref.* 176. etiam Capitulum in iis quæ gessit sede vacante. Diana *par.* 8. *tract.* 4. *ref.* 15. An visitet archivium Capituli Cathedralis Ecclesiæ, vide Pignatell. *cons.* 66. *tom.* 1. & infra in verb *Visitatio*. 159

In visitatione nihil potest recipere, neque esculenta, neque poculenta ad domum transportanda. Riccius *in praxi Visitationis*. *ref.* 546. plura in verbo *Visitatio*. 160

Potest inquirere in vitam subditorum ad fraternaliter illos corrigendum. Diana *patr.* 7. *tract.* 3. *ref.* 12. Imo etiam extra visitationem potest inquirere super adulteriis, & aliis criminibus ac judicare, & ulcisci. *c.* 1. *de officio Judicis ordin.* P. Pirhing *l.* 5. *tit.* 1. *sect.* 2. *§.* 2. *a n.* 50. 161

Ob reverentiam sedis Apostolicæ singulis annis idibus Maii debet visitare limina Apostolorum, & qui sunt remoti, id per alios facere possunt, vel impedimenti causas per litteras exponere. Barb. *de offic. & potest. Episc. alleg.* 111. *n.* 41. ubi late de pœnis contravenientium. 162

§. XXIX.

Quoad Vicarium, & ultimas voluntates.

Episcopus non tenetur de imperitia sui Vicarii. Farin. *quæst.* 111. *a* 16. *num.* 462. saltem in foro externo. Præsumitur scire facta Vicarii propter identitatem tribunalis. DD. *in cap. sicut. de accusat.* Rota apud Rubeum *dec.* 548. *p.* 5. *rec. tom.* 2. quia factum Vicarii censetur factum Episcopi. 163

Sine licentia S. Pontificis non potest testari de bonis Ecclesiæ etiam ad pios usus; de patrimonialibus vero potest, si fecit inventarium; vel si non fecit, aliunde de illis constat. Capon. *discept. for.* 140. Pyrrhus Corrad. *de dispens. lib.* 10. *cap.* 1. *n.* 4. Neque de bonis acquisitis intuitu Ecclesiæ potest testari etiam ad pias causas, non obstante consuetudine contraria, quæ fuit reprobata in *cap. quia sæpe. de elect. in* 6. Barb. *de potest. Episc. par.* 3. *alleg.* 114. Capon. *discept. for.* 328. In dubio Episcopus præsumitur non habuisse bona patrimonialia in odium negligentis conficere inventarium.

Barb.

dic. lib. 1. *cap.* 46. *num.* 17. liberatur a patria potestate quoad odiosa, secus quoad favorabilia, quia suum officium nemini debet esse damnosum Barbos. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 12. *n.* 21. *cap. per Venerab. qui filii sint legit.* Covar. *in cap. quia nos. num.* 5. *de testam.* Molina *de just. tract.* 2. *disp.* 229. Mart. *de jurisd. par.* 4. *cas.* 27. *num.* 4. Addit. *ad Abb. in cap. indecorum. num.* 4. *de ætate, & qualit.* & alii apud Barb. *loc. cit. num.* 21.

181 Si procedit jure ordinario, ab eo appellatur ad Metropolitanum, si vero jure delegato, ad delegantem. Riccius *in prax. part.* 2. *res.* 449. quando vero dicatur procedere Jure proprio, vel delegato, vide Antonel. *de Regim. Eccles. lib.* 5. *cap.* 12. *per tot.* Barbos. *de potest. Episc. alleg.* 92. *per tot.* vide etiam Scacc. *de appell.* q. 8. *art.* 2. *a num.* 52. & 87.

182 Episcopus novus, facultatem absolvendi sæculares ab antecessore datam, potest suspendere, & Regulares vocare ad novum examen. Dian. *part.* 3. *tr.* 2. *res.* 22. & *part.* 4. *tr.* 4. *res.* 200. Riccius *in prax. part.* 4. *res.* 71. *n.* 3. Sac. Congr. sub Pio V. & DD. apud Dian. communiter. Facultatem a se semel concessam Regularibus audiendi sæcularium confessiones, non potest sine justa causa ad confessiones ipsas pertinente revocare valide, quia facultas illi data fuit ad ædificationem, & talis revocatio esset ablatio juris quæsiti. Dian. & Ric. *ll. cit.* Sac. Congr. apud Barbos. *de potest. Episc. alleg.* 25. *a num.* 30. *part.* 2. Tambur. *de Jur. Abbat. tom.* 2. *disp.* 6. *q.* 12. *num.* 7. ubi tamen *num.* 8. dicit, quod in dubio sit semper pro superiori præsumendum, illiusque inhibitio non sit parvi facienda, sed timenda, ne in præjudicium animarum confessiones nulliter excipiantur. Limita, si concessio fuit facta ad tempus, vel ad beneplacitum. *DD. cit.* Porro causa justa debet esse talis, quæ pertineat ad confessiones. *DD. cit.*

183 Episcopus, sicut alius Clericus non potest ejici e Regno, etiam prætextu rebellionis, vel illum remittendi ad sum. Pontificem, sed est expectanda illius resolutio. Dian. *part.* 5. *tr.* 1. *res.* 5. aliter Rex incidit in censuram Bullæ Cœnæ. DD. apud eundem. Dian. & *part.* 1. *tr.* 2. *res.* 57. ubi Bonac. *de LL. disp.* 1. *q.* 1. *punc.* 6. *n.* 29. Duard. *in Bullam Cœnæ lib.* 2. *can.* 11. *quæst.* 9. Suaz. *de censur. disp.* 21. *sect.* 2. *num.* 7. & alii.

184 Episcopus titularis non potest licite conferre Ordines absque expressa licentia proprii Episcopi. Concil. Trid. *sess.* 14. *cap.* 2. *de reform.* Dian. *p.* 8. *tr.* 2. *res.* 5. etiam suo familiari triennali. Concil. Trid. *d. sess.* 14. *cap.* 2. *de reform.* Paris. *de resign. lib.* 1. *q.* 17. Ugolin. *de pot. Episc. cap.* 4. §. 14. In suo Palatio extra Romam potest habere oratorium privatum. Dian. *p.* 9. *tr.* 1. *res.* 47. ubi DD. & Lonct. *de re Benef. lib.* 1. *q.* 9. *num.* 67. Contrahit verum Matrimonium cum sua Ecclesia, licet illa sit in partibus; quia proprie Episcopus est Concil. Trid. *sess.* 14. *cap.* 2. *de reform.* Dian. *p.* 12. *tr.* 1. *res.* 51. Gonzal. *in* 1. *decret. tit.* 7. *in cap. inter corporalia, sub num.* 3. *in verb. nullius de translat. Episc.* plura vide in verb. *suffraganeus.*

185 Episcopus potest creare notarium in sua Jurisdictione. Abb. & Felin. *in cap. cum P. tabellio, de fide instrum.* Tusc. *litt. E. concl.* 290. & *Litt. N. concl.* 70. & alii apud Ciarl. *contr. for. cap.* 63. *num.* 14.

186 Episcopo inferior potest dici Ordinarius. Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 15. *num.* 13. Gratian. *disc. for. cap.* 212. *num.* 38. Ciarl. *cap.* 46. *num.* 19. vide infra verb. *Ordinarius.*

187 Episcopis debetur quarta decimatum. Barb. *alleg.* 86. *n.* 33. quam tamen a Laicis exigere non potest, sed a Parochis. Seraph. *dec.* 1449. *num.* 6. Barbos. *loc. cit. n.* 35. nullum possunt eximere a decimis, nec decimarum quantitatem minuere. Rebuff. *de decim. q.* 13. *num.* 29. vide in verbo *Decimæ.* Illorum causæ cognoscuntur tantum a sum. Pontif. Riccius *in prax. part.* 4. *res.* 496. vide Scacc. *de appell. q.* 8. *sub n.* 98. Barbos. *ut infra.* & citati non possunt, nec tenentur comparere, nisi citatio fuerit signata manu Papæ. Barb. *de pot. Episc. part.* 3. *alleg.* 112. *a num.* 6.

188 Episcopi persona non venit in generali sermone, nisi de illa fiat specialis mentio. Riccius *in prax. part.* 1. *res.* 497. nisi forte in materia favorabili. Abb. *in rubr. de vit. & honest. Cler.*

189 Episcopi decretum pronunciantis Jus patronatus ad aliquem spectare, non valet, nisi citatis citandis, & ideo non probat. Riccius *in prax. part.* 1. *res.* 136. *num* 6. Gratian. *disc. for. cap.* 310. *num.* 89. Ciarl. *contr. for. cap.* 107. *n.* 85. Illius confessio, si habet administrationem diversam a Capitulo, nocet Ecclesiæ, si est necessaria, secus si habet communem; nam tunc sine Capitulo non nocet. Barbos. *de pot. Episc. alleg.* 125. *num.* 2. Illius solius sententia super nullitate professionis non valet. vide *sententia.* Ejus palatium existens intra 40. passus, gaudet immunitate Ecclesiastica. vide *Immunitas.*, & *Palatium.* plura vide in suis locis.

EQUITES.

Praxis Equitum.

Equites Melitenses sunt veri Religiosi, & gaudent fo- 1
ri, Canonis & Clericali privilegio. DD. apud Sperel. *dec.* 21. *num.* 8. Garz. *de Benef. part.* 1. *cap.* 4. *num.* 3. Rot. apud Merlin. *dec.* 395. *num.* 5. & pleritque Canonistæ contra Theologos. Gratian. *disc. for. cap.* 457. *num.* 24. & 27. qui citat. Rotam *divers. dec.* 491. *num.* 5. *par.* 1. Navar. *cons.* 21. *lib.* 3. *num.* 1. *De Regular.* Luduvis. *dec.* 87. *num.* 2. ubi Beltramin. *litt. A.* qui citat Rotam. *dec.* 87. *num.* 1. *par.* 2. *recent.* Barb. *de Jur. Eccles. lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 26. Diana *par.* 4. *trac.* 1. *res.* 36. Non tenentur ad horas Canonicas, etiam ratione præceptoriarum. Barb. *de Jur. Eccles. lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 26. & 36. quia non in Choro, sed in militia servire debent. Secundum probabiliorem sunt capaces feudorum. Fachin. *lib.* 7. *contr. jur. cap.* 36. Riccius *in prax. Religios. par.* 4. *res.* 175. Curt. jun. *de feud. par.* 3. *quæst.* 10. Natta *cons.* 507. *num.* 9. *lib.* 3.

Equites S. Jacobi Calatravæ, sunt veri Religiosi, & 2
uti tales gaudent fori, canonis, & Clericali privilegio. Sperel. *dec.* 2. *n.* 58. quia fuerunt canonice institutæ, & a Pontifice approbatæ religiones, & tria vota substantialia emittunt: quia post emissam professionem ad sæculum redire nequeunt, nec ad alium ordinem transire, sine magni Magistri licentia, ut patet ex Bullis Alexandri III. & Innoc. IV. Diana *part.* 3. *tr.* 2. *res.* 30. & ante 16. annos completos profiteri non possunt. Dian. *part.* 1. *tr.* 2. *res.* 49. & 72. & an valeat professio cum conditione, quod non teneantur ad castitatem. vide Covar. *in* 4. *de sponsal. par.* 2. *cap.* 3. §. 1. *n.* 18. Barbos. *de pot. Episc. alleg.* 12. *n.* 45. Riccium *in prax. part.* 4. *res.* 181. Rotam post Post. *de manut. dec.* 398. *n.* 5. An male insumentes redditus commendæ peccent contra paupertatem, vide Dian. *p.* 2. *tr.* 15. *res.* 54. cum multis negantem, contra Azor. *tom.* 1. *lib.* 13. *cap.* 4. *q.* 10. Suarez *de Relig. tom.* 3. *lib.* 8. *cap.* 16. *num.* 24. Jurant tacta Cruce sui habitus. Post. *de manut. obs.* 84. *num.* 63. apud Eccles. *obs. for.* 63. *part.* 2. *n.* 12.

Equites Melitenses in Parochia defuncti, possunt ir- 3
requisito Parocho, in cujus Parochia mortui sunt, & sine ejus licentia ab aliis Equitibus deferri ad propriam Ecclesiam, licet in alia Ecclesia elegerint sepulturam. DD. apud Pignatell. *tom.* 4. *cons.* 199. Imol. & Card. *in Clem. Dudum. de sepult.* Neque fratres Capellani in Ecclesia dictorum Equitum possunt ministrare Sacramenta Laicis infirmis, qui ad illas quacumque ex causa fugerunt. Pignatel. *loc. cit. ad* 4. propter *Clem.* 1. *de privil.* & Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 1. *de Regular.* quod comprehendit etiam Hierosolymit. Sperell. *dec.* 21. *n.* 53. Barb. *de officio Episc. alleg.* 74. *num.* 26. Pius V. constitut. 136. Greg. XIII. in const. *circumspecta.*

EREMITÆ.

Praxis Eremitarum & Eremitorii.

Eremita etiam sæcularis, qui non emisit vota, non 1
gaudet fori privilegio, si sub nullius obedientia vivat. Ricc. *in prax. var. part.* 2. *res.* 149. eodem fori privilegio gaudet, si edito voto castitatis, aut paupertatis, vel alia suscepta obligatione apud Prælatum, vel Episcopum Ecclesiæ alicui specialiter addictus est, secus si est profugus, & nulli superiori Ecclesiastico subest. Marta *de Jurisdict. par.* 4. *cas.* 213. Squillante *de privilegio Clericali. cap.* 7. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 12. *num.* 42. Ansaldus *de Jurisdictione par.* 2. *tit.* 11. *cap.* 11. Bonacina *in Bullam Cœnæ disp.* 1. *quæst.* 16. DD. apud Dianam *par.* 4. *tract.* 1. *res.* 35. Antonell. *de regim. Eccles.* 4. *cap.* 5. *num.* 24.

Veniunt

numer. 12. maxime si confessio emanavit pro exoneratione conscientiæ, & est adminiculata. Bal. *in L. fin. numer.* 3. *Cod. de prob.* Grammat. *dec.* 8. *num.* 9. *&* *dec.* 72. *numer.* 4. Boer. *dec.* 163. *numer.* 17. apud cit. Bich. *loc. cit.*

11 Error ad retardandam manutentionem debet esse omino clarus: & talis dici non potest, si pendet a quæstione Juris valde intricati, & dubii. Bich. *dec.* 390. *n.* 14. Seraph. *dec.* 976. *n.* 3. *&* *dec.* 705. *n.* 3. *&* 4. Post. *de manuten. obs.* 64. *n.* 12. Capyc. *dec.* 10. *n.* 19. *&* 20. Rot. post tract. Pacifici *de salv. interd. inspect.* 2. *cap.* 2. *n.* 85.

Error expressus in transactione si oculariter apparet ex lectura instrumenti, impedit executionem transactionis; & eo stante, transactio, vel promissio in transactione tantum ope exceptionis rescinditur. Salyc. *in L.* 1. *numer.* 3. Cod. *de error. calcul.* post glos. fin. ibidem. Seraph. *dec.* 1277. *numer.* 5. apud Bich. *dec.* 192. *numer.* 11.

12 Error circa substantiam Matrimonii, semper dirimit, cum scilicet versatur circa personam. Item error qualitatis, cum redundat in personam, vel substantiam, cum scilicet consideratione alicujus qualitatis fit conceptus personæ determinatæ. Gobat. *de imped. matr. cas.* 4. *n.* 108. Item cum qualitas est finis matrimonii. vide Bonac. *de contr. disp.* 3. *q.* 2. §. 1. Sanz. & alios. vide infra *in praxi matrimonii.*

13 Error juris resistentis actui non inducit malam fidem quoad actum, sed tantum quoad juris effectus, sed nec bonam fidem producit sufficientem ad præscriptionem etiam longissimi temporis, quæ tamen est necessaria ad initium cujuscumque præscriptionis. Error vero juris nec assistentis nec resistentis bonam fidem inducit, scilicet credulitatem quod res est propria. Covar. *in neg. possessor. par.* 2. §. 7. *n.* 7. *vers. secundo & tertio.* quamvis Fachin. *l.* 8. *controv. Jur. c.* 28 indistincte adhæreat sententiæ, quod error juris non prosit ad præscriptionem longi temporis.

E U C H A R I S T I A.

Praxis Eucharistiæ.

Omissis variis, & subtilibus quæstionibus, quæ de hoc Sacramento moveri solent, & ad Theologos spectant, nos, qui ad praxin collimamus, non nulla ad eandem pertinentia, brevi manu tangemus.

1 Episcopus debet aliquando, præsertim Paschæ, aliarum solemnitatum, ac indulgentiarum festis, propria manu Eucharistiam ministrare fidelibus, ad excitandam & eorum devotionem, & ministrorum fervorem, ac diligentiam, juxta formam, quæ traditur in Rituali: sed rara hæc felicitas temporum.

2 Curare saltem debet eandem in Parochia, & Cathedrali honorifice custodiri, tum ad viaticum infirmorum, cum ad adorationem. *cap. Presbyteri, de consecr. dist.* 2. *cap.* 1. *de custod. Euchar.* Concil. Trid. *sess.* 13. *cap.* 6. & prout declaravit S. Congr. non debet permittere hoc Sacramentum in privatis ædibus, vel Capellis, vel aliis Ecclesiis extra Cathedralem, Parochialem, Collegiatam sæcularem, aut Regularem, imo neque intra septa Monasterii asservari, neque talem licentiam Episcopus concedere potest, nisi extrema necessitas id postulet; ut si in Parochia, vel &c. ob refectionem ejusdem, vel periculum hostium, vel aliud impedimentum decentius asservari non possit: & ita debet intelligi S. Congr. quam refert Pax Jord. *de re sacra.* *l.* 3. *tit.* 3. *nu.* 7. Piasec. *in prax. Episc. par.* 2. *c.* 3. *n.* 33. & Barb. *de off. Episc. alleg.* 22. *num.* 8. multo minus hoc potest concedi monialibus intra Chorum, & Monasterii septa. Conc. Trid. *sess.* 25. *c.* 10. *de Regular.* Pax Jord. *loc. cit. nu.* 9.

3 Insuper tenetur Episcopus facere Processionem solemnem in festo Corporis Christi, & SS. Eucharistiam suis manibus ferre, & curare, ut per totam octavam publice in Altari proponatur, dum officia divina peraguntur, quibus & ipse deberet interesse ad devotionem augendam: ipsa vero die, vel alias, & quandocumque prohibetur deferri in Processione Tabernaculum SS. Eucharistiæ Sacerdotum humeris, sed tantum manibus celebrantis, non obstante quacumque consuetudine, quæ potius est abusus, & corruptela, ut declaravit Sac. Rit. Congr. apud Pac. Jord. *l. c. num.* 11. Gavant. *in man. Episc.* V. *Euch. n.* 16.

Ad hanc Processionem, sicut etiam alias, vocati accedere compelluntur Regulares, etiam Monachi, juxta Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 13. exceptis iis, qui in strictiori clausura vivunt, & iis, qui a Civitate distant ultra milliare. Item illis, qui habent privilegium non accedendi, uti sunt, qui nec in Choro cantant, nec ad mortuos accedunt, sed tantum studiis & lectionibus vacant, justa Bullam Pii V. quæ incipit, *etsi mendicantium.* & possunt compelli accedere per censuras, juxta illos quos citat, & sequitur Barbos. *de pot. Episc. alleg.* 105. *numer.* 45. qui affert declarationem S. Congr. & probatur ex Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 13. & licet Quarant. in verb. *Processio.* citet Sac. Congreg. declarationem, quod non possint Regulares cogi ad accedendum ad processiones, tamen illa procedit in iis Regularibus, qui vel sunt privilegiati, vel distant a Civitate ultra milliare, prout tenent etiam Zerola *in prax. par.* 1. *verb. processio.* §. 1. *vers. ad secundam.* Ciarl. *contr. for. cap.* 50. *numer.* 21. Macerat. Campanil. & plurimi apud Dian. *part.* 8. *tr.* 7. *res.* 5. *&* Laur. de Franch. *de controv. inter Regul. & Episc. quæst.* 6. Solorzan. *de Jure Ind. lib.* 3. *cap.* 17. *numer.* 57. *& seq. & num.* 61. contra Tambur. *de Jur. Abb. com.* 1. *disp.* 19. *q.* 7. & alios apud Dian. *part.* 3. *tr.* 2. *res.* 76. quibus consentit ipse Diana *d. par.* 8. *trac.* 7. *res.* 5. existimantes, declarationem S. Congr. pro parte contraria non esse authenticam. 4

Præterea debet curare Episcopus, ut sacrum Viaticum infirmis opportune ministretur a Parochis, cum Cotta, Stola, & Pluviali, superposito mundo vello, sub umbella, vel baldachino, ante pectus cum omni reverentia serendo, lumine præcedente, & campanula. Debet autem Parochus secum ferre plures hostias consecratas, ne redeundo populus adoret pyxidem sine Sacramento, & si ob infirmorum multitudinem, vel Parochi incuriam negligentis secum ferre plures hostias consecratas, omnes particulæ essent distributæ, exutis sacris vestibus, sine lumine, & campanula redeat privatim domum. Rursus observet in tali casu Parochus, dum Viaticum Infirmis ministrat, ne omnes particulas consecratas ex Ecclesia asportet, ne interim ab ingredientibus Ecclesiam adoretur inadvertenter Sacramentum, quod non adest. Adsint ergo duæ pyxides, aut pro secunda adhibeatur calix cum sua palla, in quo recondi possint aliquæ particulæ consecratæ, quæ, dum Parochus ministrat Viaticum, ab ingredientibus Ecclesiam adorari possint, & pro communicandis in Ecclesia, deservire queant. Propter difficultatem tamen viarum, & distantiam permittitur Parocho includere hostias consecratas in vase argenteo intra bursam incluso, & ad collum appendere; nullatenus tamen illud transmittere per Laicum, non obstante quacumque necessitate. *cap. pervenit, de consecr. dist.* 2. Pax Jord. *loc. cit. numer.* 19. *&* 24. secus per Diaconum, juxta communiorem, & probabiliorem DD. sententiam, & cum Sacerdos non potest illas ministrare duobus digitis consuetis, omitti debet. 5

Peste infectis debet ministrari eodem ritu, sicut aliis, sine instrumento, licet honesto, & tuto. Dian. *p.* 5. *tr.* 3. *res.* 50. Pax Jord. *loc. cit. n.* 23. & alii apud eosdem, contra Possevin. *de offic. Curat. seu Parochi.* Marcant. & alios. Et si infirmus non posset sumere sacram Hostiam etiam per vehiculum vini, posset muniri pro viatico sacro sanguine juxta Ochagaviam, Nugnum & alios apud Dianam *par.* 5. *tract.* 34. quia præceptum viatici est divinum, præceptum vero non communicandi sub utraque specie est Ecclesiasticum, ubi autem majus, minus cessat. Suaz. tamen, Fagundea, Sylvius & alii apud Dianam volunt hoc in casu præceptum non obligare. Debet etiam Viaticum ministrari etiam non jejuno, quia præceptum divinum prævalet Ecclesiastico. Ampliatur etiam ad damnatum pœna capitali, quamvis quoad talem contrarium non pauci probabiliter teneant. vide Pacem Jord. *d. l.* 3. *tit.* 3. *de re sacra n.* 24. nisi jam fregisset Reus jejunium, & ita mori deberet sine viatico. Item debet ministrari eidem infirmo, qui Viaticum semel habuit. Conich. Suaz. & alii apud Dian. *par.* 2. *tract.* 14. *res.* 75. & Pacem Jord. *l. c.* contra 6

Vasquez & alios; dummodo ad minimum sex dierum intervallum ab una ad aliam Communionem intercedat. Diana *loc. cit. ref.* 77. Pax Jord. *loc. cit. n.* 28. & 29. vel trium dierum secundum alios Layman. & Vasquez apud Dianam *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 44. & *par.* 9. *tract.* 9. *ref.* 46. & 47. Et si infirmitas ad eam extremitatem devenerit, ut a Sacerdote nequeat illi ministrari viaticum, nisi Sacerdos cucurrerit, tenetur Sacerdos illud intermittere ob Majestatem Sacramenti & reverentiam Sacerdotis, quia hoc Sacramentum non est necessarium necessitate medii sicut baptismus & pœnitentia; tunc enim utique deberet Sacerdos omni meliori modo, etiam citato cursu periclitanti succurrere. Necessitas autem præcepti non obligat tanto cum incommodo, irreverentia, & indecentia. Pax Jord. *loc. cit. num.* 32.

7 Adeo vero Episcopus debet esse folicitus ne oves moriantur sine hoc pharmaco Immortalitatis, ut si aliqua fuisse per judicem condemnata ad mortem subeundam, antequam hoc Sacramentum illi ministrari posset, deberet ex officio Dominos temporales, & jus dicentes admonere, imo Juris mediis compellere ad concedendum Reo tempus confitendi peccati & sacro viatico se muniendi non obstante quacumque consuetudine in contrarium, quæ cum sit contra jus divinum, potius corruptela & abusus est vocanda, & nullius valoris. Pax Jordan. *loc. cit. nu.* 39. Imo si pœnitens intra prædictum tempus non fuit confessus, tenetur Judex in foro conscientiæ prorogare terminum ad duos vel tres dies, quamvis ad hanc prorogationem per Episcopum compelli non possit.

8 Debet etiam curare imo compellere oves suas ad communionem tempore paschali, & ad obviandum fraudibus pro diversitate locorum diversa praxis fuit introducta. Alicubi enim parochus, ad quem solum pro tempore paschali pertinet ministrare S. Eucharistiam exclusis etiam Regularibus, qui ad hoc non habent privilegium speciale a S. Pontifice, vel ab Episcopo aut parocho licentiam sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ juxta *Clem. relig. de privil.* dat cuilibet certam schedam cum quadam impressione sancti, seu nominis JESU, quam a quolibet suorum Parochianorum finito tempore Paschali recolligere debet, ad hoc ut appareat, quisnam eorum satisfecerit. Debet autem tali schedæ inscribi numerus anni. Præterea, ut fraudibus obvietur, illisque via præcludatur, debet Parochus quolibet anno descriptum habere præcisum numerum suorum parochianorum, qui communionis sint capaces, & ad illam sint approbati, & juxta illum numerum conficere tot schedas, non pauciores, nec plures, aliter contingere posset, & revera contigit sæpius, quod aliquis turpis lucri gratia, quid enim non mortalia pectora cogit amor divitiarum? pluries accederet ad sacram synaxim ac infra dictum tempus plures schedas colligeret, illasque aliis venditaret; sed observandum, ut cuilibet schedæ nomen communicandi inscribatur, & ab aliquo, vel etiam duobus, qui tali casu assistere debeant, distribuantur, alibi alia viget praxis, ut communicantes, dum ad sacram Synaxim accedunt, sua nomina ab aliquo ad hoc deputato describi curent, quæ videtur facilior pro oppidanis, & Civibus, sed pro exteris priorem laudarem, ita tamen, ut permixti oppidanis ad sacram Synaxim accederent. Cæterum quælibet Regio abundet suo sensu.

9 Incipit Paschale tempus quoad hoc, a die Cœnæ, usque ad Dominicam in albis inclusive, nisi aliæ Regiones privilegiatæ desuper existant, quibus integrum jus suum relinquimus. vide Pacem Jordan. *loc. cit. a num.* 56.

Quinam autem ex Regularibus possint tempore Paschali ministrare Sacramentum Eucharistiæ, vide Barbos. *de off. Paroch. par.* 2. *cap.* 20. *numer.* 8. ubi probat ex *Clem.* 1. *de privil.* eos incurrere excom. reservatam Pontifici, & citat Alterium *de censur. disp.* 22. *cap.* 3. *dub.* 3. Bonac. *de Sacram. disp.* 4. *quæst.* 5. *p.* 1. *nu.* 8. nisi bona fides illos excuset, aut periculum mortis, *num.* vero 8. affert privil. quæ privilegia immerito a non nullis ad omnes extenduntur, secundum Suarez *de Relig. tom.* 4. *tr.* 10. *lib.* 9. *cap.* 3. Portell. *in dub. Regul. tom.* 1. Villalob. Nugnum. Fagundez. & alios apud Dian. *part.* 2. *tr.* 14. *ref.* 73. contra la Crux de stat. Relig. *libr.* 2. *cap.* 5. Ludovic. Bejam. *in respons. cas. 2. part. 4. casu.* qui numerat privilegia Nicolai V. Pauli III. Pii IV. ac Pii V. quæ, cum habeant clausulas *motu proprio*, *ex certa scientia*, & *plenitudine potestatis*, videntur confirmare privilegia etiam per non usum revocata.

Porro Parochi, facta collectione schedularum, si quis ex suis Parochianis deprehendetur, qui non satisfecerit præcepto Paschalis Communionis, debebit eundem Ordinario denuntiare, qui captis desuper debitis informationibus, servatisque de Jure servandis, declarabit, & denuntiabit, eundem interdictum ab ingressu Ecclesiæ, ad normam sequentis formulæ: *Nos &c. declaramus, & denunciamus N.N. de loco N. Plebis N. interdictum ab ingressu Ecclesiæ, quia etiam specialiter monitus, præcepto Ecclesiastico annuæ Confessionis, & Communionis Paschalis non satisfecit, & prout latius in actis Officii nostri &c. In quorum fidem &c.* Unde patet, debere præcedere trinam monitionem, vel unam peremptoriam pro tribus. 10

Ex qua vides, antequam deveniatur ad talem declarationem, saltem pro majori, & abundanti cautela, & non de rigore, cum a Jure sufficienter sit monitus &c. posse præcedere specialem monitionem. Parochi tamen monitio, etiam eo elapso, est necessaria, antequam denunciet, juxta Rituale Rom. 11

Sed post hæc scripta incidi in aliam praxim Parochis, & Ordinariis facillimam, ad inveniendum eum, qui præcepto Paschalis Communionis non satisfacit. Ante tempus Paschale distribuat Parochus schedam, cui inscriptum sit nomen communicaturi, & quando communicabunt, quilibet communicans teneatur illam restituere deputato a Parocho, eo tempore, quo sacra Synaxis distribuitur, & sic multis fraudibus obviabitur.

Curent etiam Episcopi, ut in suis Diœcesibus instituatur oratio 40. horarum, uti in Adventu, & Quadragesima, ac aliis necessitatibus publicis, in illis tamen locis tantum, in quibus servatur S. Eucharistia: vel quibus ipse concedere voluerit, nocturno vero tempore, soli custodes assistant, qui si non possint, claudatur Ecclesia, & suppleatur de die. Et maxime Monialibus interdicantur preces 40. horarum continuandæ de nocte: ita ut ostium Ecclesiæ claudi debeat, & recondi S. Eucharistia, & moniales orent in choro. Pax Jord. *loc. cit.* 12

In Cathedralibus, & Parochiis, habenda est Confraternitas SS. Sacramenti, & tertia quavis Dominica Mensis, processio instituenda.

Quia supra diximus, debere Episcopum esse solicitum, ut S. Eucharistia ministretur pro viatico morituris, advertere summopere debet, ne illa ministretur indiscriminatim omnibus, uti infantibus, & illis, apud quos est periculum irreverentiæ: notoriis peccatoribus, qui tales sunt vel notorietate Juris, ut quia sunt damnati a Judice, vel confessi: vel notorietate facti, quæ nulla tergiversatione celari possit: ut meretricibus, usurariis, & similibus, etiam post pœnitentiam privatam, nisi publica præcedat, vel saltem fuerit publicata, ad evitanda scandala, & ideo Parochi non sint in tali occasione nimis faciles, sed consulant Ordinarium. Imo nec post pœnitentiam publicam, nisi probata prius fuerit eorum constantia. Limit. in articulo mortis. Pax Jord. *de re sacra lib.* 3. *tit.* 3. *num.* 60. 13

Sed quær. in qua Ecclesia teneantur sacerdotes satisfacere præcepto communionis Paschalis. Resp. in quacumque illis bene visa. Pax Jord. *lib.* 3. *tit.* 3. *n.* 81. *v. Sacerdotes*. Azor. *moral. lib.* 7. *cap.* 41. 14

Sed quia, ut in praxi Baptismi dicebamus, in Sacramentis consideratur materia, & forma certa, & dubia, & ex materia, vel forma certa una est præscripta ab Ecclesia; ideo severe puniantur illi, qui vel in materia dubia, vel cum forma dubia, vel cum materia aut forma certo sufficienti, sed diversa ab illa, quæ fuit præscripta ab Ecclesia, consecrare præsumpserint. 15

Aliud quoque dubium occasione Communionis Paschalis venit resolvendum: utrum Regulares virtute suorum privilegiorum, possint ministrare Eucharistiam vagis, advenis, & peregrinis in die, vel tempore Paschali, ad satisfaciendum præcepto communionis annuæ? & Resp. est affirmativa. *Azor. moral. par.* 1. *lib.* 7. *cap.* 41. *quæst.* 7. Sanch. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 23. *numer.* 17. Tambur. *de Jur. Abb. tom.* 2. *disp.* 5. *quæst.* 3. *num.* 6. Portel. *in dub. Regul. verb. Sacramentum.* & alii apud Dian. 16

Dian. *part. 3. tr. 2. ref. 12.* quia *Clem. 1. de privileg.* in qua excipitur tempus Paschale, in quo non possunt ministrare Eucharistiam Regulares, in vim privilegiorum, quæ alias dicta Clem. illis concedit, habuit pro fundamento favorem Parochorum, ut eo tempore Parochiani confluerent ad Parochiam; sed in nostro casu nulla potest considerari injuria, quæ irrogetur Parochis, qui ratione peregrinorum non sunt Parochi.

17 Eucharistia abutens ad Sortilegia, ac spurcitias &c. de Jure Civili punitur pœnæ mortis: de Jure Canonico traditur Judici sæculari. Cyriac. *contr. 435. a n. 8. & 33.* Anchar. *conf. 15. n. 3.* Decian. *crim. l. 6. c. 33. n. 28.* Bosell. *de magistrat. l. 2. c. 8. n. 21.* Covar. *l. 2. var. ref. c. 20. sub n. 7. vers. nec tamen inficior.* Del Rio *disquis. magic. lib. 5. sect. 16. vers. porro si spes.* Farin. *de furt. quæst. 172. n. 15.*

18 Eucharistia non potest retineri in Ecclesia non Parochiali, pro adoratione populi, sine licentia Pontificis. S. Cong. apud Gavant. *Verb. Eucharistia n. 55.* Lim. in Regularibus, Collegiatis. Piasec. *in prax. Episc. par. 2. c. 3. n. 33. vers. huc pertinet.* Barb. *de officio & potest. Episcopi alleg. 22. n. 7.* qui citat Fuscum *de Visitatione citat. l. 1. c. 5. n. 9.* Pax Jord. *de re sacra l. 3. tit. 3. n. 7.* nisi necessitas aut congruentia aliud suaderet.

19 * Eucharistia Infantibus ante usum rationis, & pueris in Missa ministrari a Græcis Presbyteris interdicitur Benedict. XIV. Const. *Etsi Pastoralis. §. 7.*

¶ E U G E N I A N A.

1 Eugeniana est quædam Constitutio Eugenii IV. per quam confirmantur privilegia concessa Curialibus, & Officialibus Romanæ Curiæ, ne possint tam in civilibus, quam in Criminalibus coram alio Judice conveniri, quam coram Magistratu Decurionum, ad hoc ut tutius possint se promptiores exhibere obsequiis Sedis Apostolicæ, & statuit quod debeant conveniri coram A. C. qui solus privative quoad omnes alios sit illorum Judex competens. Gratian. *discept. forens. cap. 421. per tot.* ubi etiam an prævaleat privilegio. *l. un. Cod. quando Imp. inter pupill. & vid.* late Ridolphin. *in prax. p. 3. c. 4. n. 159. & seqq. per tot.* ubi qui veniant sub nomine Curialium, & alia, Fagnan. *in c. licet, a n. 43. de for. compet.* Tenorem dictæ Constitutionis Eugenianæ ponit idem Ridolphin. *in fine dicta prax. fol. 611.* & quid operetur De Luc. *de Judic. disc. 3. n. 49.*

2 Eugeniana comprehendit etiam Clericos, non tamen prodest Clericis Cameræ, qui in Curia non resident. Gratian. *d. c. 421. n. 74. & 75.* Ridolph. *loc. cit. num. 182. & seqq.* ubi nec prodest Clericis curam animarum habentibus vigore Concil. Trident. *sess. 23. c. 1. & sess. 24. c. 11.* Fagnan. *loc. supr. cit.*

3 Eugeniana comprehendit Curiales reos, non autem actores, & ideo quando ipsi sunt actores, sequi debent forum rei. Rot. post Marchesi. *de Commiss. part. 2. tit. de Commiss. super Eugen. §. un. nu. 1.* ubi multa in materia Eugenianæ. Ridolph. *in prax. part. 3. c. 4. nu. 173. & seqq. per tot.* ubi quod etiam non procedit quando Curiales intentarent remedium *l. diffamari*, & non docerent de sua possessione, nec adversus privilegiatos, vigore *l. un. Cod. quando Imper. inter pupill. & vid.* nec in aliis casibus, de quibus *ibidem per tot.* Idem Fagnan. *loco supra adducto.*

4 Hunc locum simpliciter citat, nil aliud addendo Com. August. Fontan. *in Biblioth. leg. part. 4. verb. Eugeniana. fol. 523.* & quia materia bene tractatur a Gratian. & Ridolph. *in loc. cit.* ad eos sufficiat remissio, & de illa aliqua tradit etiam Camil. Capuce. *in Praxi. tom. 1. c. 2. art. 15. n. 301. & 302. fol. 22.* & Eminent. De Luca, *in Indice, verbo Eugeniana.* Fagnan. *sup. Decretal. pariter in Indice, verb. Eugeniana.*

5 De alia Eugeniana Constitutione, vel Bulla in favorem Academiæ Salmantinæ, per quam studentes, & legentes in ea faciunt fructus suos beneficiorum, non obstante non residentia, a qua illius vigore excusantur, plene Mendo *tr. de Jur. academic. l. 4. quæst. 2. per tot. fol. 402. & l. 3. quæst. 20. n. 22. &c.* ubi plura etiam an scholastici, & academici habentes beneficia, & præbendas, excusentur a residentia, & faciant fructus suos, licet non distributiones quotidianas, & alia ad rem, de quibus dixit Sabellus *in §. absentia. n. 9. & seqq.* ¶

E V I C T I O.

Praxis Evictionis.

1 Evincere in genere est rem auferre. *L. non tamen ff. de evict.* aut contra venditorem venire. Bal. *in fin. §. in computatione. Col. fi. C. de Jure deliber.* Rota Floren. apud Magon. *dec. 93. n. 5.* vel melius secundum alios est rem a possessore jure Dominii vel hypothecæ avocare, & per Judicem, seu judicium auferre. & ita DD. apud Mangil. *de evict. q. 1. n. 3.*

2 Evictiones aliæ sunt propriæ, aliæ impropriæ, aliæ tacitæ, aliæ expressæ. Propria evictio est, quando res evincitur ratione dominii, & potest agi ad pretium seu duplum. Impropria est, quando solum pretium est restituendum. *L. emptorem. §. fi. C. de act. empt.* Caballin. *de evict. §. 2. n. 23.* quæ pretii restitutio, cum sit pars evictionis, peti potest & id quod interest. *L. si venditione ff. de evict.* Expressa est, quando res fuit tradita & evicta post traditionem, quo casu requiritur sententia. *L. 3. C. de evict. & L. habere licere ff. eod.* Tacita dicitur, cum res non fuit tradita nec tradi potest; quæ non est proprie evictio, ut emptor agere possit de evictione, sed debet agere ad interesse. *L. 1. ff. de act. empt.*

§. I.

Quinam agant de evictione & contra quos?

3 Emptor agit de evictione, qui titulo emptionis rem acquisivit, aut simili causa onerosa contra vendentem vel concedentem. *L. libera C. de sent. & interloc. omn. Jud.* Mangil. *de evict. quæst. 2.* & habet etiam locum in contractibus *Do ut des, vel facias* stipulatione vallatis. Et ideo de evictione agit emptor contra venditorem. *L. 1. ff. de evict. L. emptor fundi C. eod. cap. fin.* ubi Canonistæ *de empt. & vendit.* & hæc obligatio transit ad & contra hæredes *L. si per imprudentiam. §. non mirum ff. de evict.* & si quis rem habeat a Judice. Adeo ut Venditor, qui scivit rem venditam onere aliquo affectam & emptori non notificavit, illi teneatur ad interesse. *L. 1. §. 1. Julianus in princ. & L. quæro. ff. de empt.* Alex. *conf. 14. n. 8. & 9. l. 5.* Rom. *conf. 503. sub n. 10.* Bald. *in L. si traditio. nu. 7. C. de act. empt.* Ruin. *conf. 141. sub nu. 9. vers. & tamen etiam sub tali interesse l. 1.* Rimin. *sen. conf. 297. n. 10.* Surd. *conf. 13. n. 34. & conf. 15. n. 15. & dec. 265. n. 8. dec. 288. n. 46.* Mangil. *loc. c. n. 9.* & parificantur promissio indemnitatis, evictionis, & litis in se suscipiendæ. Paris. *conf. 16. n. 125. l. 3.* Ruin. *conf. 187. n. 2. & 3. l. 1.* Capella Tholos. *dec. 408.* Cavalc. *dec. 11. n. 10. par. 1.* Mangil. *loc. cit. n. 13.*

§. II.

Ut possit agi de evictione, quæ requirantur?

4 Octo requiruntur, ut de evictione agi possit. Primo quod emptor denuntiaverit litem sibi fuisse motam, & requisiverit vendentem ad illam defendendam. *c. fin. de empt. & vend.* Secundo debet emptor probare rem sibi venditam evictam fuisse per Judicis sententiam. *L. utique. ff. de rei vendic. L. si cum queritur. C. de evict. L. si dictum. §. si compromisero. ff. de evict.* Tertio debet emptor probare, quod causam viriliter defenderit. *L. emptori C. de evict. L. si ideo. in princ. ff. eod.* quarto quod sententia lata fuerit data executioni. *L. habere licere ff. de evict.* 5. quod sententia fuerit lata super proprietate rei evictæ, & non tantum super possessione. 6. quod emptor fuerit condemnatus a suo Judice, & non ab arbitro. *d. L. si dictum.* 7. quod appellaverit. *L. Herennius. ff. de evict.* 8. quod injuste in causa non succubuerit per obstaculum alicujus exceptionis, quæ ab ipso emptore traxerit originem. *L. hoc jure & L. seq. & L. si rem. §. si duplex. ff. de evict.*

5 Hinc est primo, quod emptor, qui non denuntiavit litem, non agat de evictione, quia dicitur esse in dolo. *L. si fundo vendito. §. si eum possit. ff. de evict.* Menoch. *de præs. l. 5. præs. 3. n. 68.* Covar. *var. res. l.*

3. c. 17. nu. 2. Bursat. 106. num. 19. l. 1. Ant. de Butr. Card. & Abb. in cap. fin. de empt. & vend. ubi Ant. de Burgos. & Barbat. num. 4. ac plurimi apud Mangil. loc. cit. n. 2. & 3. Tum quia Venditor præsumitur magis informatus, quam emptor.

6 Qualiter autem facienda sit denuntiatio, & an sufficiat simplex denuntiatio, disputant DD. affirmant Bald. & Salyc. in L. 1. C. de peric. & comm. rei vend. Dyn. in cap. cum qui certus. De R. J. Alex. & Jas. in L. non solum. §. morte ff. de nov. oper. nunt. Imol. in cap. cum M. Ferrarien. de constit. & in cap. fin. ubi Barbat. & Burgos. col. 4. De empt. & vend. Negant alii communius, sed volunt debere venditori denuntiari litem fuisse motam a tali persona super bonis sibi venditis aut permutatis aut cessis & in solutum datis cum duobus confinibus, & ut venditor requiratur ad assistendum liti, eamque defendat, & ideo copiam libelli transmittat, & venditionis sibi factæ cum expressione pactorum &c. Bart. & Rom. in d. L. non solum. §. morte. ff. de nov. oper. nunt. & in L. 2. §. voluntatem ff. sol. matrim. Specul. & Jo. And. in tit. de empt. & vend. §. fin. ad fin. Fel. in d. cap. cum M. Covar. var. res. l. 3. c. 17. sub n. 3. vers. secundo non sufficit. Capella Tholos. dec. 408. Ruin. cons. 136. num. 8. l. 1. & alii apud Mangil. de evict. quæst. 3. sub n. 4. vers. altera est. sed omnium tutissimum est, ut emptor Venditorem aut auctorem suum in libello supplici judicialiter nominet, & Judicis officium, ut litteras denuntiatoriales ad eum decernat, imploret, ut tradit Rosent. de feud. l. 1. c. 8. conclus. 30.

7 Porro in tantum est necessaria denuntiatio, ut si res sine denuntiatione facta evincatur, Venditor ad nihil teneatur, nec ab emptore conveniri possit. L. si parentes. vers. empti & L. si cum quæstio. C. de evict. cap. fin. De empt. & vend. Quamvis in contractu suscepisset vel promisisset suscipere litem. Et non tantum requiritur denuntiatio molestiæ judicialis, sed etiam extrajudicialis, & si mortuus est Venditor, denuntiatio debet fieri ejus hæredibus, vel hæreditati jacenti, & si plures vendiderunt, uti socii, omnibus facienda est denuntiatio, etiam quando Venditor scit litem fuisse motam. Vivius lib. 3. commun. opin. 428. Covar. lib. 3. var. res. c. 17. nu. 3. Castr. cons. 308. l. 1. Dec. cons. 74. Capella Tholos. d. dec. 408. Natta cons. 38. Carpan. ad statut. Mediol. c. 417. n. 788. & 789. quia denuntiatio fit non tantum, ut Venditor sciat litem motam, sed etiam ut veniat ad defendendum. Bart. in d. L. non solum. §. morte. Cavar. loc. cit. Caballin. de evict. §. 3. an. 22. Felin. in d. cum M. Mohed. dec. 160. & alii apud Mangil. loc. cit. quæst. 4. n. 14. etiam pupillis denuntiatio facienda est. Etiam ab Ecclesia, & minoribus juxta aliquos. Covar. loc. cit. n. 4. Carpan. ad statut. Mediol. c. 43. nu. 10. Surd. dec. 179. num. 6. & alii apud Mangil. loc. cit. n. 17. Lim. 1. quod denuntiatio non est necessaria, quando emptor, & venditor simul in eodem judicio conveniuntur, si venditor comparet & defendit emptorem. Lim. 2. si denuntiationi per pactum fuit renuntiatum. Lim. 3. si venditor juravit suscipere defensionem, quam primum fuerit mota lis. Lim. 4. quando notorie constat de non Jure Venditoris, & de Jure evincentia. Natta cons. 232. n. 5. Capyc. dec. 106. n. 4. Socin. jun. cons. 120. nu. 11. l. 3. Afflict. dec. 49. Covar loc. cit. n. 6. Guttierez de juramen. conf. par. 1. c. 61. n. 18. Surd. de alim. tit. 9. quæst. 42. n. 28. quia culpa non est, si non fecit, quod factum non profuisset. Mangil. loc. cit. quæst. 4. n. 55. & 56. Lim. 5. si Venditor promisit de evictione, quomodocumque res evincatur.

§. III.

Quo tempore debeat fieri denuntiatio, & ubi Venditor comparcat?

8 Diversæ in hoc sunt DD. sententiæ apud Mangil. loc. cit. quæst. 5. per tot. aliqui volunt esse faciendam saltem ante conclusionem in causa, ut venditori remaneat tempus ad se defendendum. Felin. in cap. cum dilectus de fide instrum. Bart. in L. concubinam. §. si heres. ff. de leg. 3. & in L. si rem. C. de evict. Communis concordat, quod debet fieri tempore congruo, ut Venditori salvum jus maneat faciendi suas defensiones, & eo tempore, quo integra sunt jura ipsius defensionis. Covar. l. c. d. cap. 17. n. 8. Gomez. de contrac. cap. 2. n. 33. seq. Maran. de ord. Jud. par. 6. tit. de laudan. nu. 5. Mangil. de evict. quæst. 5. nisi tamen fuerit remissa denuntiandi necessitas.

9 Quæres: an Clericus Venditor, cui fit denuntiatio litis motæ, debeat comparere coram Judice Emptoris, si est Laicus, aut coram Judice Ecclesiastico. Et quod Clericus non possit declinare tunc forum Laicale, tenent multi. Ancharan. in cap. significasti. nu. 15. de foro compet. & in cap. ea qua quæst. 17. n. 21. de R. J. in 6. Burgos. in cap. fin. n. 16. de Empt. & Vend. Maran. de ord. Jud. par. 6. memb. 5. tit. de laudan. n. 6. & alii. Sed quod possit declinare forum, defendunt Specul. tit. de primo & secundo decreto §. restat. tit. quid si Dominus Clericus nu. 24. Abb. in cap. quoniam. Ut lite non contest. vers. & hæc faciunt ad quæst. Boer. dec. 69. n. 17. Grammat. dec. 21. n. 2. & 9. qui testatur ita fuisse sæpius decisum in Concilio Neapol. Butr. in d. c. quoniam. Angel. in L. si suspectam. 1. ff. de inoff. testam. & in L. non solum ff. de usucap. Castr. in L. 3. C. de Jure fisci. & alii plures apud Mangil. l. c. quæst. 6. n. 9. & 24. ubi secundam opinionem, quod Clericus ad Ecclesiasticum Judicem sit remittendus, approbat. Vide Clericus. n. 77.

10 De cætero Venditor, contra quem agitur de evictione, sequi debet forum emptoris. L. Venditor. & L. 1. C. ubi in rem act. ubi Castr. Bald. & alii, exceptis, ut supra dictum fuit, Clericis, & fisco. L. cum vendente. L. ad fiscum. C. ubi caus. fisc. Mangil. quæst. 7. n. 4. apud quem plures.

§. IV.

Evictio quo tempore debeatur?

11 Ut venditor teneatur de evictione, debet constare de sententia lata, & de reali evictione & executione facta. L. qui rem, & L. si status. C. de evict. L. utique. ff. de rei vendic. Crav. cons. 845. n. 12. Osasc. dec. 24. n. 4. Gomez. var. res. to. 2. c. 2. n. 39. Magon. dec. flor. 93. Bursat. cons. 194. n. 41. l. 2. Thes. dec. 85. & 102. Surd. dec. 265. num. 7. Caballin. de evict. in princ. & Mangil. eod. trac. quæst. 8. n. 1. quamvis in instrumento fuerit dictum quod emptor lite mota recuperet pretium, quia verba debent intelligi cum effectu, & non videtur lis mota, nisi effective res evincatur, quia semper dubius est litis eventus. Thes. d. dec. 85. n. 3. Neque sufficit, quod sententia fuerit lata a Judice primæ instantiæ, nisi etiam appellatio ad Judicem superiorem interponatur & sententia ab illo confirmetur. Bart. & Bald. in L. Herennius ff. de evict. Pinell. in L. 1. par. 3. n. 50. vers. lim. tertio C. de bon. mat. Capyc. dec. 106. n. 4. Dec. cons. 74. n. 6. & interea Venditor nullas tenetur solvere expensas.

12 Lim. 1. si debitor dedit creditori scienter rem alienam, quia tunc creditor propter interesse suum poterit agere contra debitorem antequam res in solutum sibi tradita a se avocetur, & evincatur. L. servus quem a me §. fin. ff. de act. empt. L. si hominem. ff. de solut. Gabr. cons. 129. n. 13. l. 1. Surd. dec. 253. n. 10. Rota in Rom. pecun. 25. Jun. 1601. post tract. Cenc. de censib. dec. 198. n 1. coram Card. Pamphil. Seraph. dec. 321. n. 4. Mangil. d. quæst. 8. n. 9.

13 Lim. 2. si emptor motam litem Venditori denuntiavit, quia lata sentia potest agere contra venditorem secundum quosdam, licet non fuerit secuta effectiva evictio; quia sufficit quod possit evinci, cum venditor dolose vendidit rem alienam, DD. cit. Item si non tertius, sed ipse venditor vult evincere, alias plures limitationes videre potes apud Mangil. l. c. per tot.

§. V.

Evictio non debetur, si debitor non se defendit.

14 Preterea ut agat de evictione, debet ostendere quod litem sibi motam rite defenderit, & nihil neglexerit substantiale, sed omnia sua jura & probationes exhibuerit. Gratian. disc. for. cap. 549. numer. 16. Escobar. de ratiocin. cap. 19. numer. 6. Surd. dec. 208. numer. 17. Vivius dec. 155. num. 10. Dec. cons. 70. Caballin.

de

de evict. §. 5. num. 40. Mangil. eod. tract. quest. 9. nu. 3. Unde non potest agere si sua culpa fuit interrupta præscriptio cum præscribere potuisset. Gomez. de contrac. cap. 2. sub num. 43. Item si sua culpa desiit possidere. Gomez. & Caballin. ll. cc. aut habuit pro derelicta, aut fecit pactum de non petendo, aut jusjurandum detulit decisivum, aut propter ineptam petitionem succubuit. L. si mancipium. §. 1. ff. de evict. Lim. 1. conclusionem non procedere quando Venditor fuit præsens in judicio. in L. emptor. C. de evict. Imol. in cap. fi. De empt. & vend. Item si emptor non defendit causam omnino perituram. Bald. in L. res inter alios. C. quib. res judic. non nocet. Natta cons. 462. nu. 8. lib. 2. Lim. secundo, si emptor non opposuit exceptiones a statuto prohibitas, quia tunc non potest dici neglexisse. Bart. in L. antiqui. §. cum me. ff. de negot. gest. aut fuerit absens ex justa causa, & ideo ad sententiam comparere non potuerit. Bald. in L. si ideo ff. de evict. aut si pacto ejusmodi culpa fuit remissa. Bald. cons. 67. numer. 4. lib. 4. Surd. dec. 24. num. 1. Item si emptor probat rem ad evincentem spectare, quamvis evincatur per compromissum. Bald. in L. Libera. C. de sent. & interloc. omn. Jud.

15 Præterea si evictio non tantum sequatur ex facto, & culpa emptoris, sed etiam ex facto, & culpa Auctoris, tunc non præstatur. DD. apud Mangil. loc. cit. quest. 10. per totam. quamvis addita fuissent verba geminata, solum, duntaxat, non aliter, nec alio modo. DD. apud Mangil. de evict. qu. 10. num. 5. Et quod dicitur de evictione promissa, idem procedit in promissione indemnitatis, qua stante promittens tenetur non solum ad resarciendum damnum, quod passus est promissarius una cum interesse & fructibus, sed etiam ad liberandum a molestiis, & statim suscipiendum judicium motum; quia idem est promittere indemnitatem, & defensionem. Paris. cons. 119. n. 37. & 38. lib. 1. Socin. jun. cons. 94. n. 26. lib. 3. Borgnin. dec. 9. n. 10. & alii apud Mangil. l. c. quest. 10. a nu. 34.

16 Et si venditor promisit de evictione pro dato & facto suo simpliciter tenetur etiam de facto hæredis, & si hæres promisit pro suo dato & facto, tenetur etiam de facto defuncti, præsertim, si adivit hæreditatem sine benef. legis & invent. Bart. in L. qui in futurum §. 1. ff. de pact. Tiraquel. de retrac. convent. §. 1. gl. 6. n. 1. & 4. Cephal. cons. 630. n. 13. Ruin. cons. 42. n. 13. & 14. lib. 7. Menoch. de præs. lib. 3. præs. 47. nu. 8. & alii apud Mangil. l. c. quest. 11. n. 1. & 2.

17 Quod si quis promisit de suo dato & facto tantum, quod teneatur etiam de facto hæredis sui, tenent Castr. & Rom. in L. stipulatio ista. ff. de V. O. Bald. in L. fin. C. de act. empt. Ruin. cons. 94. n. 3. & 6. lib. 1. Castr. in L. Servus ff. de cond. furt. nisi adessent verba magis declarantia mentem Contrahentium. Gabr. de V. S. conclus. 5. Surd. cons. 36. n. 18. libr. 1. Fab. de Mont. de empt. & vend. par. 6. punc. quest. 19. n. 70. vers. non obstat. sed negativam tenent Alex. Aret. & Jas. in d. L. stipulatio ista Bald. in L. qui se patris. C. unde liberi. Bart. in L. si sic. de V. O. Cagnol. in L. 2. C. de pact. inter empt. & Vend. sed Mangil. accedit priori l. c. q. 11. n. 13. quia taxativa tantum &c. non excludit casus similes & habentes similem rationem. L. ob æs. C. de præd. min. Felin. in cap. Lator. de homicid.

§. VI.

An sufficiat ad evictionem, quod fuerit avocata Possessio sine Dominio, & quid si per compromissum?

18 Ad hoc ut competat evictio, sufficit, quod fuerit avocata possessio etiam sine Dominio. L. emptorem. §. Idem Neratius ff. de act. empt. & ibi Castr. L. Datio in princ. ff. eod. Bald. in L. 1. C. de peric. & commod. rei vend. Jas. in L. domus §. de evict. n. 11. ff. de leg. 1. Berous cons. 158. n. 34. lib. 1. Rimin. sen. cons. 490. num. 3. lib. 3. Surd. dec. 22. num. 7. Seraph. dec. 671. numer. 6. Rota dec. 77. num. 4. par. 2. recent. apud Ludovis. decis. 88. num. 2. & 7. Cephal. cons. 168. num. 22. Gratian. disc. for. cap. 950. num. 18. Ratio est, quia evicta possessione res non dicitur libere tradita. DD. apud Mangil. de evict. quest. 12.

19 Quæres an evictio competat si res fuit evicta per compromissum? Dicendum non competere. Surd. cons. 452. n. 29. lib. 3. Rimin. Sen. cons. 93. num. 16. lib. 1. Menoch. cons. 361. nu. 3. lib. 4. & alii apud Mangil. de evict. quest. 13. Ratio est, quia fides & authoritas Judicis ordinarii publice a Principe vel populo approbata est, non vero arbitri a partibus electi. Lim. 1. si fuit promissa evictio quomodocumque & qualitercumque vel quomodolibet revincatur, quia per ejusmodi dictiones venit illa evictio, quæ alias de natura actus vel sub promissione de evictione non comprehenderetur. Imola in L. si domus n. 2. ff. de leg. 1. ubi Bald. n. 1. vers. & ideo ex sententia arbitri. Alex. cons. 4. nu. 2. lib. 3. Rimin. cons. 362. n. 2. lib. 3. Berous qu. 56. Cæpolla caut. 97. Blanc. de Comprom. q. 9. n. 95. Mangil. l. c. n. 3. Lim. 2. si emptor fuit coactus ad compromittendum vigore statuti, quia tunc compromissum factum ex necessitate vim habet, ut commissa sit stipulatio de evictione. Bald. in L. fin. n. 3. C. de Jud. & cons. 447. Card. in cap. fin. q. 4. de empt. & vend. ubi Imola n. 7. Caballin. de evict. § 5. n. 17. vers. secundo. Lanfranc. in c. quoniam contra. vers. recusationes n. 18. de probat. quia tunc tales Compromissarii habent potius vim Judicum delegatorum, quam arbitrorum ob Jurisdictionem quam obtinent. Bart. in L. fin. 2. not. C. de Jud. Jas. in L. si convenerit. de sent. & re jud. Surd. de alim. tit. 8. privil. 56. a nu. 33. nisi tamen compromissum fuisset factum post tempus a statuto præfixum; quia tunc diceretur compromissum voluntarium non necessarium, vel compromissum fuisset factum absque citatione venditoris. Et dummodo compromissum ad normam statuti fuerit factum Judice jubente & decernente, alias diceretur compromissum voluntarium, quamvis Mangil. l. c. n. 12. judicet non esse necessarium decretum Judicis, ut compromissum dicatur necessarium, qui citat Blanc. de compromiss. q. 1. sub n. 18.

Dicitur etiam Compromissum necessarium, quando 20
Judex cogit partes ad compromittendum ut litium detur finis, & hoc etiam casu debebitur evictio. Caputaqu. dec. 166. par. 1. Blanc. de compromiss. quest. 10. n. 5. vers. & ratio. Mangil. l. c. n. 21.

§. VII.

Ut evictio debeatur, an emptor debeat appellare a sententia?

Conclusio est affirmativa. L. ab eo. C. quomodo & quan- 21
do Jud. Speculat. in tit. de appel. §. 1. sub nu. 8. vers. sed nunquid. Alex. cons. 117. numer. 3. lib. 7. Rimin. Sen. cons. 274. n. 16. lib. 1. Rol. cons. 52. numer. 23. lib. 4. Ruin. cons. 7. n. 21. lib. 3. Caballin. de evict. §. 5. nu. 50. Natta cons. 208. libr. 1. Scaccia de appel. quest. 5. num. 14. & seq. Mangil. quest. 14. num. 2. & debet appellari legitime, qui appellatio nulla non relevat, & nullum operatur effectum, & debet etiam appellationem prosequi usque ad finem, & venditorem certificare etiam in secunda instantia, ut litem seu judicium defendere possit. d. L. Herennius. §. Caja. vers. venditore ff. de evict. Covar. lib. 3. var. res. cap 17. num. 9. vers. quaratione si Venditor. Mangil. loc. cit. num. 4. quamvis ex processu appareret sententiam esse justam. DD. mox cit. & si deseruit sententiam appellationis Emptor, privatur eodem modo evictione, ac si non appellasset. Covar. loc. cit. Alex. cons. 117. num. 4. vers. etiam in casu lib. 7. Ruin. cons. 84. numer. 3. lib. 5. Bald. in d. L. Herennius. §. Caja. ff. de evict. Burgens. & Canonistæ de empt. & vendit. Lim. 1. si emptor fovet malam causam, quia tunc potest bonam fidem agnoscere. Natta cons. 208. per totum; sed quod etiam tunc requiratur appellatio, tenet Dec. cons. 24. Lim. 2. in fidejussore, qui appellare non tenetur, sed potest agnoscere bonam fidem. Item si Emptor est pauper, quia ob paupertatem excusatur. L. si procuratorem. §. ignorantes. ff. mandati. apud Mangil. numer. 16. quamvis Bart. velit, quod pauper tantum excusetur a prosecutione appellationis; non autem ab appellatione. Lim. 2. quia Emptor non tenetur appellare, si facta denuntiatione seu intimatione absenti Venditori non appellat etiam ipse venditor, & appellationem prosequitur. Bald. in L. emptor. sub numer. 6. C. de evict. Lim. 3. quando a Venditore in instrumento hæc solemnitas fuit remissa. Bald. in L. cum pœna. ff. de arbitr. Caballin. de evict. §. 3. num. 168. Covar. lib. 3. var. res. cap. 17. num. 7. Alex. cons. 4. sub num. 1. lib. 3.

Nisi emptor non obstante tali remissione tamen appellarit absque ulla protestatione. Immo licet appellarit, privatur evictionis actione, si in prosecutione appellationis & causæ defensione negligens fuisse appareat. Craveta *conf.* 132. *sub nu.* 4. *vers. similiter*. Socin. *sen. conf.* 273. *n.* 6. *l.* 3. Alex. *conf.* 98. *nu.* 4. *l.* 7. Rol. *conf.* 52. *n.* 25. *l.* 4. Menoch. *conf.* 75. *sub n.* 6. *l.* 1. quia ex omissione mediorum præsumitur dolus. Lim. 4. in possessorio, in quo appellatio non datur quoad suspensivum, quia ad devolutivum appellare posset & deberet. Mangil. *de evict. loc. cit. n.* 30.

22 Et an Venditor possit appellare a sententia, vide Doctores apud Mangil. *de evict. quæst.* 15. ubi Castr. *in L. ab Executore*. §. *alio condemnato. nu.* 2. *cas.* 2. *ff. de appell.* Covar. *pract. qq. c.* 17. *n.* 2. *vers. tertio deducitur*. Ruginell. *de appell.* §. 2. *c.* 1. *n.* 25.

§. VIII.

Evictio proveniens a sententia injusta, aut per Jud. Imprudentiam, an & quando debeatur?

23 Evictio proveniens a sententia injusta, vel per imprudentiam, stultitiam, aut sordes Judicis prolata, non debetur. *L. si per imprudentiam in princ. ubi gl. & DD. ff. de evict. & L. exceptionem.* ubi Bart. *ff. de fidejussor.* Bald. *conf.* 460. *lib.* 4. Alex. *conf.* 4. *l.* 3. Ruin. *conf.* 171. *n.* 7. *lib.* 4. & alii apud Mangil. *quæst.* 16. quia iste casus dicitur fortuitus, de quo non videtur fuisse cogitatum. Bart. *in L. stipulatio ista.* 3. *memb. ff. de V. O.* & quia Venditor de sententia injusta non tenetur, nisi fuerit in culpa, ut quia non appellavit. gl. *in L. emptorem. ff. de act. empt.* & periculum casus fortuiti pertinet ad emptorem. Et conclusio procedit, quamvis nulla intervenerit emptoris culpa. Covar. *l.* 3. *var. res. c.* 17. *n.* 10 Caballin. *de evict.* §. 5. *n.* 7. Menoch. *conf.* 361. *sub n.* 1. Mangil. *l. c. n.* 6. Etiamsi verbis generalibus & amplissimis fuerit promissa evictio. *DD. max. cit.* sicut nec fidejussor tenetur, quando sententia fuit lata per imprudentiam, quia casus fortuitus spectat ad emptorem. Nisi venditor promiserit defendere de jure & de facto. Item si promisit defendere litem, vel nisi dubium esset, an sententia fuerit lata per Judicis imprudentiam, quia tunc præsumitur pro justitia sententiæ. Ita non tenetur Venditor de evictione, si Judex nullo juris ordine servato tulit sententiam, quia non censetur se obligasse ad casum insolitum.

24 Ita Venditor non tenetur de evictione, si emptor per violentiam fuit spoliatus sua possessione via facti & non juris. Gomez. *de contract. cap.* 2. *nu.* 43. Abb. *in cap. fin. nu.* 7. ubi Barbat. *col. penult.* & Burgos. *de emptione & vend.* Natta *conf.* 281. Rol. *conf.* 45. *n.* 19. *l.* 3. Mangil. *quæst.* 17. licet Venditor promiserit quod velit teneri, quomodocunque res evincatur etiam de facto, quia non intelligitur de violentia extrajudiciali. *DD. cit.* & quamvis emptor sine sua culpa ceciderit possessione. *L. si rem quam.* §. *si dupla. & L. mancipium. ff. de evict.* Gomez. *loc. cit. n.* 43. Mangil. *loc. cit. nu.* 5. *&c.* quia quando res in Judicio evicta non fuit, venditor de evictione nunquam tenetur. *L. non tamen. ff. de evict.* Immo esto, quod emptor mandato Principis sua possessione ceciderit, tamen evictio ei non debetur. Ratio est, quia factum Principis reputatur casus fortuitus. Et secuta evictione facto Principis Venditor potest petere pretium, vel si habuit, retinere. Put. *dec.* 381. *sub n.* 3. *in. fi. L. Lucius. ff. de evict.* Mangil. *loc. cit. nu.* 11. Lim. 1. si injuria aut violentia judicialis aut extrajudicialis illata fuit in odium Venditoris aut ejus culpa. Bald. *conf.* 460. *nu.* 3. *l.* 4. Ruin. *conf.* 59. *sub nu.* 13. *l.* 4. quamvis Venditor odio gratis haberetur sine sua culpa. Bart. *in L. penult. ff. sol. matrim.* Ruin. *conf.* 85. *sub n.* 5. *l.* 1. Lim. nisi Venditor scivisset Principem id facturum, & tacuisset. Sot. *de Just. & Jur. l.* 6. *quæst.* 3. *art.* 2. *a fol.* 578. *in fi.* vel nisi periculum casus fortuiti ante venditionem perfectam contigisset, non vero si post perfectam conditionem contigit, sive fuerit empta res certa sive incerta.

25 Sed quid si Venditor promisit defendere de Jure & de facto, teneturne defendere Emptorem si vi armata expellatur? Conclusio est negativa; quamvis promiserit defendere quomodocumque res evincatur. Mangil. *l. c. quæst.* 19. *per tot.* & DD. apud illum.

§. IX.

An debeatur evictio, quæ sequitur ex natura rei, vel negotii?

Dicendum, evictionem non deberi, cum res evincitur ex natura rei, vel negotii, neque damna aut interesse, nec pretium illius esse restituendum. Bal. Angel. Salyc. & alii. *in L. si familiæ. C. famil. erciscun.* Berous *conf.* 41. *num.* 48. Rol. *conf.* 51. *num.* 19. *lib.* 4. Mastril. *dec.* 61. *n.* 6. Dec. *conf.* 411. *nu.* 4. Ruin. *conf.* 7. *n.* 18. *l.* 3. Rosenthal. *de feud. c.* 9. *conclus.* 54. *n.* 17. & alii apud Mangil. *de evict. quæst.* 21. sed sibi debet imputare qui ita contraxit, præsertim si scivit qualitatem & naturam rei. *L. si quis domum.* §. *penult. ff. locat.* quia tunc videtur suscepisse periculum & casum post traditionem contingentem, sicut cum res subjecta fideicommisso alienatur scienti. Et ita scienter emens rem communem de evictione non agit secuta divisione neque ad damna neque ad interesse, uti nec emens rem subjectam restitutioni. Lim. 1. si emptor ignoravit qualitatem & naturam rei. Gabr. *conf.* 90. *nu.* 43. *l.* 1. Surd. *conf.* 311. *num.* 27. *lib.* 3. Lim. 2. si fuit promissa indemnitas ab omni lite & controversia, quia tunc licet res natura sua non sit evictioni subjecta; evictio debetur. Bursat. *conf.* 173. *n.* 42. *lib.* 3. Dec. *conf.* 323. *n.* 3. Seraphin. *decis.* 787. *n.* 1. & 10. 25

Ex pluribus & plerisque contractibus titulo oneroso celebratis debetur regulariter evictio, uti ex permutatione, Donatione reciproca, aut remuneratoria, Dote, Emphyteusi, in feudo, Datione in solutum, in transactione, in locatione, & quocumque alio contractu dominii translativo. Mangil. *quæst.* 23. *usque ad n.* 13. & in Venditione præcipue; quia Venditor rei tenetur rem liberam tradere, vacuam, & expeditam. *L. si in emptione* §. *vacuam. ff. de act. empt. cap. cum Jo. de fide instrum.* Rota *post tract. statil. de salv. interd. dec.* 220. *n.* 1. & 2. & *dec.* 77. *n.* 1. *par.* 2. *recent.* Dec. *conf.* 119. Berous *dec.* 158. *n.* 31. *l.* 1. Osasc. *dec.* 24. *nu.* 4. Surd. *conf.* 13. *n.* 16. *l.* 1. Et ideo emptor, etiam ante motam litem, potest agere ex empto, ut res libera tradatur, alias fiat deductio pretii. Mangil. *loc. cit. a n.* 13. & *seq.* & quandocumque Venditor scienter rem alii obligatam vendidit, agi potest ad interesse etiam ante evictionem. *L. servus quem a me.* §. *fin. ff. de act. emp.* Nisi emptor sciverit rem esse obligatam. 27

Emptor, cui res aliena fuit vendita, agit de evictione, etiam antequam molestetur, & uti potest jure retentionis pretii, immo potest ab emptione discedere, quia Venditor tenetur exprimere omne id, quod potuisset emptorem retrahere a contrahendo. *L. Julianus.* §. *qui pecus &* §. *quod autem. ff. de act. empt.* & quod possit retrahere aut rescindere contractum, quando res vendita est aliena, tenent Berous *conf.* 158. *n.* 20. & 39. Surd. *dec.* 253. *n.* 16. Mangil. *loc. cit. c.* 14. & *seq.* 28

§. X.

Evictio, damna, & interesse, an & quando debeantur ex venditione rei expresse alienari prohibitæ?

Videtur non deberi, quia venditio ab initio est nulla ipso jure ob expressam alienationis prohibitionem. Bart. *in L. filiusfam.* §. *Divi. n.* 6. *ubi Castr. n.* 7. *ff. de leg.* 1. quamvis fuerit promissa evictio, quia omnes promissiones in dicto contractu factæ tanquam accessoriæ sunt nullæ. Grat. *conf.* 91. *n.* 20. & 21. *l.* 1. Gabr. *de claus. conclus.* 10. *n.* 3. Menoch. *conf.* 559. *nu.* 2. & 10. *l.* 6. præsertim si Venditor ignoravit prohibitionem, quia ratione ignorantiæ excusatur a præstatione damnorum & interesse. Abb. post Hostien. *in cap. Ecclesia S. Mariæ. num.* 10. *ut lite pend.* ubi Imol. *num.* 4. quod exemplificatur in hærede succedente in jus alterius juxta *cap.* 2. *de constit.* Bart. *in L. Julianus. De act. empt.* Contrarium tamen tenet Mangil. *de evict. quæst.* 58. *a n.* 6. ubi diversimode probat, & respondet contrariis. 29

Quæres: an is qui alienavit contra expressam prohibitionem, si tenetur de evictione, possit revocare alienationem, quamvis res prohibita expresse alienari alias possit revocari, præsertim ab illo in cujus favorem 30

rem prohibita est alienatio, & resp. negative juxta Jas. in auth. res quæ num. 24. C. commun. de leg. Natta cons. 144. num. 13. Bursat. cons. 173. num. 61. lib. 1. Surd. cons. 284. Honded. cons. 4. num. 61. lib. 1. Petra de fideic. quæst. 14. num. 322. Magon. dec. Floren. 91. num. 15. Rota dec. 73. num. 1. par. 1. recent. sed contrarium, quod immo possit revocare defendunt Bald. in L. 2. numer. 10 C. de revoc. donat. Cephal. cons. 272. num. 54. Afflict. dec. 240. num. 8. Grammat. dec. 111. Rota dec. 110. num. 2. par. 2. in Noviss. Vivius dec. 185. num. 8. vide Mangilium de evict. quæst. 59. num. 11. 12. & 13. qui priori sententiæ adhæret ob L. cum pater. §. libertis. ff. de leg. 2. & quia nemo potest venire contra factum proprium. L. post mortem. ubi DD. ff. de adopt. Surd. cons. 284. num. 5.

31 Et quando alienatio fuit facta propter necessitatem, hæredis gravati & prohibiti alienare valet alienatio Ruin. cons. 93. num. 3. lib. 1. Cephal. d. cons. 261. num. 21. Crass. in §. fideicommissum. quæst. 58. Petra de fideicom. quæst. 8. n. 316. & 319. Peregr. de fideic. art. 40. num. 20. & cons. 47. lib. 3.

32 Quæres 2. an non obstante expressa alienationis prohibitione teneat alienatio facta ab ignorante, ita ut revocari, aut vendicari non possit; nam in tacita prohibitione, qualis est in fideicommissu, patet, quod si alienatio fiat ab ignorante ignoranti, valeat irrevocabiliter juxta L. quam ita. §. ultimo. ff. ad Trebell. L. si heres. & L. fin. §. fin. ubi Bart. Bald. Imol. Castr. ff. de leg. 2. Rol. cons. 85. num. 18. lib. 1. Rimin. jun. cons. 23. numer. 324. Cephal. cons. 261. num. 31. Gabr. cons. 118. & 119. lib. 1. Menoch. cons. 44. num. 16. lib. 1. Petra de fideicom. quæst. 3. num. 36. Grass. in §. fideicom. quæst. 56. num. 4. Peregr. de fideic. art. 14. num. 50. Osasc. dec. 73. Magon. dec. Flor. 102. num. 12. Ludovic. dec. Perus. 29. num. 30. par. 1. Rota dec. 31. par. 1. in noviss. Ideo ad quæstionem respondetur quod non teneat alienatio, quia lex ab initio annullat alienationem & tribuit vendicationem. Castr. in L. fin. C. commun. de leg. Alex. cons. 93. lib. 2. Afflict. dec. 334. Gram. dec. 93. Menoch. cons. 89. n. 77. lib. 1. esto fiat ab ignorante ignoranti. Gl. in L. cum pater. §. libertis ff. de leg. 2. Castr. in L. fin. §. fin. in fi. ff. de leg. 2. Surd. cons. 116. n. 17. lib. 1. Honded. cons. 42. num. 50. lib. 2. Peregr. de fideic. art. 40. num. 39. & cons. 35. num. 4. lib. 2. Rota dec. 21. & 22. par. 1. & dec. 49. num. 4. par. 2. in noviss. ubi de magis comm. & dec. 268. par. 1. recent. Mangil. de evict. quæst. 60. num. 4. & 5.

33 Si vero res fuerit alienata lite pendente & amplius haberi non possit, quia forte est res mobilis alio translata, aut immobilis per procuratorem detenta, de Jure canonico implorato Judicis officio potest Reus cogi subrogare aliam rem. cap. Ecclesia. 2. ut lite pend. De jure vero civili in duplum æstimationis pretii teneretur, quia res ipsa statim ac facta fuit litigiosa, non potest amplius alienari vel pignorari. L. Divus ff. de petit. hered. ff. & C. de litigios. Abb. in d. cap. Ecclesia. num. 9. Lim. si emptor & Venditor ignorat rem esse litigiosam, quia tunc neuter punitur; nam ignorantia pœnam non meretur. cognoscentes de constit. Mangil. loc. cit. num. 11.

34 Emptor malæ fidei, si non sit stipulatus pretium rei evictæ, nihil consequitur. L. si fundum. C. de eviction. L. si fratres. C. commun. utriusque Jud. Jas. in L. fin. §. si empt. num. 2. C. commun. de leg. Gail. lib. 2. obs. 139. num. 16. Sicut nec scienter emens rem alienari prohibitam, secuta evictione ad pretium agere potest. Rota dec. 48. nu. 4. post tract. Cenc. de censib. Mangil. l. c. nu. 25. & 26. Lim. si expresse de evictione fuit stipulatus. Bart. in L. qui Romæ. §. duo fratres n. 25. ff. de V. O. Tiraquel. de retrac. lignag. §. 12. gl. l. 1. n. 11. Surd. dec. 243. Gamma. dec. 20. apud Mangil. l. c.

§. XI.

Quando alienans bona prohibita alienari, possit illa recuperare non obstante oblig. evictionis?

35 Pater, qui alienavit bona adventitia filii, quæ prohibentur alienari per L. fin. §. sin autem æs alienum. tit. 1. C. de bon. quæ liber. nisi fiat ex causa necessaria æris alieni, quod filius solvere tenetur, potest rem a se venditam vendicare ab emptore, & irritare nomine filii. gl. & post illam Bald. Salyc. & alii in L. cum a matre. C. de rei vendic. arg. L. quemadmodum. C. de agricol. & censib. lib. 10. quamvis emptori teneatur de evictione, si de ea promisit, aut si emptor ignoravit, etiam ad interesse. Mangil. de evict. quæst. 62. num. 6. & 7. Sicut maritus alienans rem dotalem contra Juris prohibitionem potest rem alienatam etiam constante matrimonio avocare. Gl. in L. un. §. & cum lex. C. de rei uxor. act. verb. alienare. Bald. Novell. de dote par. 7. privil. 1. limit. 12. Campeg. de dote par. 4. quæst. 25. Bart. in L. cum vir. ff. de usucap. num. 3. & ibi Imol. Et Prælatus alienans bona Ecclesiæ contra prohibitionem SS. Can. potest illa vendicare nomine Ecclesiæ, quia tunc censetur alia persona. Imol. Berous & alii, in cap. si quis presbyt. de reb. Eccles. non alien. Receptior tamen Doctorum concludit filium ipsum admittendum ad bonorum adventitiorum alienationem revocandam. Bald. in L. fin. §. in computatione n. 17. C. de Jure delib. & tunc patrem esse compellendum ad consentiendum filio, quamvis ipse Pater promiserit se nunquam venturum contra alienationem. Pinell. de bon. matr. par. 3. num. 74. & 75. Bart. in L. si constante. num. 36. ff. sol. matrim. Covar. lib. 1. var. res. cap. 8. num. 6. & seq. Socin. cons. 34. num. 12. lib. 1.

Non desunt tamen casus, in quibus Pater potest alie- 36
nare bona adventitia filii etiam irrevocabiliter, uti si gravi laboret egestate. Cordub. in L. si quis a liberis. ff. de liber. agnosc. Sicut in summa egestate potest vendere etiam filium, multo magis bona illius, cum persona sit dignior bonis, & rebus. gl. in cap. cum olim. de major. & obed. L. 2. C. de patre qui fil. distrah. L. fin. §. sin autem æs alien. C. de bon. quæ lib. & qualis debeat esse necessitas, vide Surd. de aliem. tit. 8. privil. 37. num. 5. Mangil. de evict. quæst. 62. n. 18. & seq.

§. XII.

An & quando debeatur evictio pro re legata?

Conclusio est negativa; quia nemo tenetur de evi- 37
ctione, nisi qui vendit, vel tradit ex causa onerosa, quia in istis casibus debetur evictio, quamvis nihil dictum fuerit. L. si duo. §. si quis juraverit. ubi gl. ff. de jurejur. L. ex empto in princ. ubi Bart. ff. de act. empt. L. non dubitatur. C. de evict. sed in re legata non agitur de causa onerosa, sed lucrativa, pro qua non datur evictio. L. si substitutio. §. 1. ff. de leg. 1. apud Mangil. l. c. Menoch. de præs. lib. 3. præs. 118. num. 4. Rimin. jun. cons. 823. n. 14. lib. 7. Peregr. cons. 29. n. 1. lib. 4. Nisi legatum fiat in genere, quia tunc debetur evictio. L. heres servum. ff. de evict. ubi gl. & DD. Bart. in d. L. si domus. §. 1. n. 3. ff. de leg. 1.

Cessat evictio in legato rei communis, sive testator 38
sciat, sive ignoret rem esse communem, quia semper legatum restringitur ad jus, quod defunctus habebat. d. L. si domus. §. fin. ff. de leg. 1. & L. servi electio. ff. eod. apud Mangil. l. c.

Conclusio vero de re in specie legata non procedit, 39
si culpa ipsius hæredis res legata evicta fuit, quia tunc agi potest de evict. Bart. in L. qui Romæ §. duo fratres. num. 28. ff. de leg. 1. & L. si paterf. ff. famil. erciscun. Præterea non procedit, si legatum fuit relictum personæ conjunctæ, quia tunc ab hærede præstanda est evictio. L. cum alien. C. de legat. Covar. in cap. filius. nu. 4. De testam. Mant. de conject. lib. 9. tit. 9. n. 4. Sim. de Præt. de interpret. ult. volun. lib. 5. interpret. 2. dubit. 3. num. 109. Caballin. de evict. §. 4. num. 22. quamvis fuerit factum legatum rei alienæ. L. cum alienam. cit. & si res aliena præstari non potest, debetur illius æstimatio. L. si res obligata. ff. de leg. 1. L. rem alienam. C. de leg. Item si fuit relictum amico valde dilecto. Menoch. de arbitr. cas. 146. Nisi hæres esset conjunctior, quia ille legatum luere non tenetur. Borgin. de usufr. sub n. 103. quia tunc privilegia conquassantur. L. verum. §. penult. ff. de min. Abb. in cap. cum causam. de præb. Natta cons. 141. num. 4. Surd. cons. 423. n. 21. lib. 3. & cons. 335. num. 70. Cephal. cons. 7. n. 16. & 17. lib. 1. apud Mangil. l. c. n. 25. Item non procedit, dum res aliena fuit legata, quia tunc hæres tenetur de evict. L. cum alienam. ubi DD. C. de legat.

Evi-

40 Evictio in legatis, seu prælegatis uni personæ factis, secus si pluribus, non debetur jure actionis, quamvis res fuerit legata vel prælegata conjunctæ personæ. *L. cum pater. §. evictis.* ubi Bart. *num. 1. ff. de leg.* 2. & si divisio fit a testatore, unus ex hæredibus non tenetur alteri de evict. jure actionis, sed ope exceptionis, nisi legatum veniret computandum in legitimam, quia tunc hæres tenetur de evictione juxta *d. §. evictis. & L. scimus.* ubi Bart. *C. de inoff. testam. aut* nisi divisio fieret a parte aut a Judice, quia tunc alter tenetur de evict. jure actionis. Bart. *in d. §. evictis. nu.* 4. Mangil. *de evict. quæst. 67. num.* 4.

41 Hæres vero regulariter tenetur de evictione duplici remedio. Primo actione ex testamento, si non fuit præstita cautio, quasi res legata non fuerit soluta; ex quo evinci potest, vel evincitur, & hæres tenetur facere rem legatam irrevocabiliter legatarii. *L. qui concubinam. §. si heres. ff. de legat.* 3. quia non dicitur res soluta, si non durat soluta. *L. etiam ff. de solut. L. Julianus. §. 1. ff. de V. O.* Differunt tamen emptor & Legatarius in petenda evictione, quia Legatarius, quando agit contra hæredem de evictione, petit rem legatam, ac si nunquam soluta fuisset. *L. si Domus. ff. de usufr. & L. qui concubinam. §. si heres ff. de leg.* 3. Emptor vero agit ex empto ad interesse. *L. non dubitatur. C. de evict. L. si in venditione & L. venditor hominis. ff. de evict.* & ratio discriminis est, quia venditor regulariter non tenetur, nisi ad tradendam, non autem ad dandum. *L. 1. ff. de rer. permut. L. ex empto. in princ. ff. de act. empt. L. si. ff. de cond. ob caus.* & ideo facta traditione sublata est actio ex empto, quamvis res vendita sit aliena. Ideo re evicta agere non potest contra venditorem ad interesse. Hæres vero in casibus, in quibus tenetur de evictione, non liberatur sola traditione, sed tenetur facere rem accipientia irrevocabiliter, quod non fit, quando evinci potest.

§. XIII.

Evictio an concedatur in Donatione?

42 Regula est, quod donator non teneatur de evictione, quando donatio incepit a traditione, secus si incepit a promissione; quia qui donat, potius distrahit, quam contrahat. *ff. 1. Instit. quib. mod. re. contrah. oblig.* qui autem promittit, contrahit, & ideo obligatur; & est magna differentia in donatione & venditione; nam in venditione ideo Venditor tenetur de evictione, quia emptor solvit pretium, est autem injustum, quod quis careat re & pretio. In Donatione vero Donatario nihil abest. Tum quia donans tradendo non habet animum se obligandi, & ideo evictionis non tenetur, secus promittens Et quando donatio incipit a promissione, hæc intelligitur promissio donationis faciendæ, quæ donatio non intelligitur facta, nisi translato dominio. *L. senatus. §. 1. ff. de donat. cauf. mort.* apud Mangil. *de evict. quæst. 68. num.* 18. & ita si res aliena tradatur, promissio non adimpletur, & consequenter actio non tollitur, quæ competit ad donandum. *d. L. qui concubinam. §. si heres. ff. de leg.* 3. Bart. & Castr. *in L. Aristo. §. fin. ff. de ædil. edic.* Dicitur autem donatio incipere a traditione, quando simul & semel quis promittit donare, & effective donat. Abb. *in cap. fin. de empt. & vend. n.* 10.

43 Conclusio vero tenetur communiter a Doctoribus. Rol. *cons* 1. *num.* 21. *lib.* 4. Bald. *in L. Julianus. §. qui fundum. num. 3. ff. de V. O.* ubi Imol. Alex. Jas. & alii. Caballin. *de evict. §. 4. num. 4. & seq.* Vivius *in commun. suis opinion. opin.* 214. Seraph. *dec.* 534. *num.* 3. Rota *dec.* 198. *num.* 12. *post trac.* Cenc. *de censib.* Franc. *dec.* 213. *num.* 7. Mangil. *de evict. quæst. 68. & 69. num.* 1. & procedit etiam in donatione, quæ incipit a traditione etiam ficta, si donator constituit se nomine Donatarii possidere, quia constitutum est ficta traditio. Bart. *L. si is qui pro emptore col. penult. ff. de usu. cap.* Vivius *loc. cit.* ratio est, quia licet constitutum sit facta traditio, tamen ex eo transfertur vera & propria possessio eodem modo, ac si vera traditio intervenisset. DD. apud Mangil. *loc. cit. num.* 3. Et procedit in quacumque donatione titulo gratuito, uti si quis auget dotem mulieris, quia tale augmentum est datio gratuita.

44 Lim. autem 1. conclusio, si donator expresse promisit evictionem, & ad illam se obligavit. Mant. *de tacit. lib. 13. tit. 4. num. 19. & 20.* Dec. *cons.* 322. Bald. & Salyc. *in L. 2. C. de evict.* Mangil. *loc. cit. num.* 9. aut si promisit donatarium servare indemnem a quacumque lite & controversia; quia tunc Donans tenetur ad interesse. Abb. *cons.* 43. Ruin. *cons.* 186. & Mangil. *l. c. num.* 10. secundo si dolus donatoris intercessit. Beltramin. *ad Ludovis. dec. 340. litt. A.* Tertio in donatione facta a Patre filio, quia hac evicta potest filius agere de evictione contra hæredes Patris. *L. scimus in princ.* ubi Jas. *C. de inoff. testam.* & quia talis donatio imputatur in legitimam. Socin. Sen. *cons. 18. num. 11. lib.* 4. si fuit confirmata morte, non vero si fuit ab initio valida, ut distinguit Covar. *in cap. Raynald. §. 2. num. 6. de testam.* Mangil. *de imput. quæst. 48. num. 1. & de evict. quæst. 69. num.* 18. & DD. apud eundem. Quarto in donatione remuneratoria, in qua intrat obligatio evictionis, quamvis inceperit a traditione. Craveta *cons.* 64. *num.* 2. Boer. *dec.* 67. Vivius *commun. opin. in verb. Donatio l. c.* Caballin. *de evict. §. 4. num.* 4. Moneta *de commut. ult. volunt. cap. 11. num.* 340. Menoch. *cons. 422. nu. 119. lib.* 5. Mangil. *l. c. num.* 26. quia talis donatio est potius similis dationi in solutum, quam donationi, quod procedit etiam in donatione dotis causa, quæ non est mera donatio saltem ex parte viri. *L. Seia. ff. de evict.* Quinto in feudo alienari concesso. Sexto in donante rem alienam, asserente tamen esse suam in pœnam mendacii. Mangil. *loc. cit. num. 39. & 40.* Septimo in donatione facta propter merita, aut ex causa, quamvis incipiat a traditione. Bart. & DD. *in L. Julianus. §. 1. ff. de V. O.* Gomez. *to. 2. var. res. cap. 2. num.* 35. Bursat. *cons. 31. num. 5. lib.* 1. Alex. *cons. 47. lib.* 3. Mangil. *num.* 41. Item in donatione reciproca. Seraph. *dec. 534. num.* 3. si tamen evictio contigit culpa donatarii; quia tunc nullo in casu donans tenetur de evictione. Menoch. *de recuper. possess. rem. 15. num.* 95.

§. XIV.

An Vendens bona fideicommisso subjecta, aut alteri obligata teneatur emptori de evictione?

45 Alienans bona fideicommisso subjecta, aut alteri obligata, emptori tenetur de evictione, & ad damna ac interesse juxta illius æstimationem. Bald. *in L. si traditio quæst. 4. C. de evict.* Statil. *de salv. interd. fol. 227. num.* 148. Ruin. *cons. 141. nu. 9. lib.* 1. Seraph. *dec. 787. num. 4. & 9.* quæ loquitur de interesse intrinseco, non de extrinseco; nam ad intrinsecum tenetur, sive scienter, sive ignoranter alienaverit. Seraph. *l. c. num.* 9. Bart. *in L. stipulationes non dividunt. v. ad tertium venio ff. de V. O. & L. 1. vers. item quæro ff. de act. empt.* Alex. *cons. 63. num. 17. lib.* 6. Dec. *cons.* 102. Cephal. *cons. 407. nu.* 39. Surd. *cons. 13. num. 25. lib.* 1. Rota apud Seraph. *dec.* 671. quæ conclusio habet etiam locum in cedente, quamvis in cessione fuerit appositum pactum, quod in casum evictionis possit cessionarius redire ad primæva jura, perinde ac si instrumentum factum non fuisset, quia adhuc cedens tenetur ad interesse, quia tale pactum est ad cessionarii favorem, & in ejus electione est vel redire ad primæva jura, vel petere æstimationem *L. 2. ff. de L. commiss.* Ruin. *cons. 35. num. 31. lib.* 1. procedit etiam conclusio etiam non secuta evictione; quia regula, quod ante evictionem agi non possit ad eam juxta *L. qui rem. C. de evict.* non procedit, quando debitor tradit scienter rem obligatam; quia tunc etiam evictione non secuta licet de evictione non agatur, tamen agi potest, ad interesse ex empto *L. servus quem §. si sciens ff. act. empt. L. si hominem. ff. de solut.* Rota *in Romana Census die Martii* 1577. *dec.* 321. Item procedit etiam respectu fidejussoris, quia etiam iste obligatus est ad æstimationem bonorum; quia quamvis fidejussor non plus obligetur quam principalis, tenetur tamen ad omnia, quæ principalis promisit. *L. si servum. §. nunc videamus & L. mora rei. ff. de V. O.* Alex. *cons. 34. num. 5. & 6. lib.* 2. Covar. *cons. 272. num. 2. & 5.* Immo procedit, quamvis venditor fuerit in contractu protestatus, quod nolit teneri de evictione, nisi de dato & facto suo tantum, qua protestatione non obstante tenetur ad æstimationem, quatenus scivit bona vendita fuisse subjecta fideicommisso. *L. emptorem. §. fin. ff. de act. empt.* Osasc. *dec. 24. sub num.* 2. & tenetur etiam de facto

suorum

suorum autorum. Bar. *& DD. in L. si servus in princ. ff. de condict. furt.* Tiraquel. *de retrac. convent.* §. 1. *gl.* 6. *n.* 5. Rota *in Romana pecuniaria* 25. *Jul.* 1690. *coram Pamphil.* & *dec.* 198. *nu.* 8. *post trac.* Cenc. *de censib.* Mangil. *de evict. quæst.* 106. *usque ad n.* 13.

46 Lim. conclusio 1. si emptor scivit rem esse subjectam fidecommisso aut alienam, quia licet evictio sit de natura emptionis, tamen scienti non fit injuria, & sufficit, quod sciverit rem esse communem, & quod in genere tantum habuerit notitiam de Jure, quod venditor habebat in re, & illud ad venditorem non spectare, quamvis ignoret ad quem spectet. Immo sufficit, quod scire potuerit, rem esse alienam. Tiraquel. *de retrac. lignag.* §. 12. *gl.* 1. *n.* 9. Mangil. *l. c. per tot.*

§. XV.

Evictionis actio in divisione bonorum fideicom. subjectorum, ac similium an detur?

47 Quæres, si inter fratres fuit facta divisio rerum communium, & uni, res in partem suam obventa fuerit legitime ab alio evicta jure dominii aut ex causa pignoris; debeturne evictio? Respondetur deberi, quamvis non fuerit promissa. *gl. in L. heredes.* §. *item curare. ff. famil. hercisc.* Bald. Castr. & alii. *in L. si familiæ. C. eod.* Alex. *cons.* 30. *numer.* 7. *lib.* 6. Petr. de Ubald. *de duob. fratr. par.* 8. *quæst.* 22. *numer.* 23. Lamberteng. *de contract. eorum, qui sine cert. solemn. &c. gl.* 1. *numer.* 35. Caballin. *de evict.* §. 4. *num.* 51. Menoch. *cons.* 87. *nu.* 92. Surd. *cons.* 311. *num.* 26. *lib.* 3. quia divisio est similis permutationi. *DD. in L. commun. dividun.* §. *si debitor. ff. commun. divid. L. cum pater.* §. *hereditatem, &* §. *evictis. ff. de leg.* 2. ubi Bart. Bald. Castr. Mangil. *l. c. quæst.* 114. *n.* 2. *&* 3. sive divisio fuerit facta extrajudicialiter a partibus sive a judice judicialiter? Dummodo dividentes ignorarint rem esse alienam, quia ignorantia excludit præsumptionem mutui periculi in rebus divisis suscepti. *L. si per errorem ff. de Jurisd. omn. Jud.* Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 118. *num.* 16. Borgnin. *de usufr. num.* 100. Peregr. *de fideic. art.* 52. *nu.* 56. *&* 65. Fachin. *lib.* 6. *controv. Jur. cap.* 68. quamvis frater, cui fideicommissi bona obvenerunt, sciverit illa esse fideicommisso subjecta, sed ignorabat, quod illa, quæ aliis obvenerunt, libera essent, quia tunc poterit frater, cui bona fideic. obvenerunt, petere seu agere de evictione, quia cessat ratio mutui periculi. Vide Mangil. *l. c. d. quæst.* 114. *per totam.*

48 Quæres 2. an divisio bonorum erronea cognito errore retractetur non obstante promissione de evictione? Respondetur quod talis divisio erronee facta non præjudicat, sed datur repetitio, sive erretur in jure, sive in facto. Castr. *in L. fi.* §. *item quæsitum est num.* 2. *ff. de cond. indeb.* & *cons.* 125. *num.* 5. *lib.* 2. Alex. *cons.* 168. *nu.* 8. Dec. *cons.* 350. *n.* 4. Socin. Jun. *cons.* 128. *num.* 121. *lib.* 1. Bald. *cons.* 386. Anchar. *cons.* 291. *num.* 3. quamvis in divisione dictum fuerit de nunquam aliquid petendo aut quærendo. Dec. *cons.* 205. *num.* 1. & alii apud Mangil. *l. c. quæst.* 116. *per totam.* & quamvis condict. indebite fuerit renuntiatum etiam juramento. Dec. *cons.* 250. *num.* 8.

49 Quæres 3. an evictio præstetur in feudo? Respondetur deberi saltem quoad pretium, & interesse. Nisi emptor sciverit rem a se emptam esse feudalem, & considerare potuerit rem aliquando ad agnatos, vel dominum esse reversuram, & de evictione non prospexerit. DD. apud Mangil. *quæst.* 118. *num.* 8. quia volenti & scienti non fit injuria neque dolus, ut supra dictum fuit Tiraquel. *de retrac. lignag.* 12. *gl.* 1. *num.* 8. Caballin. *de evict.* §. 5. *num.* 31. neque potest agere ad pretii restitutionem, nisi expresse sibi cautum fuerit de evictione. Gomez. *var. res. de empt. & vend. cap.* 2. *num.* 42. *vers. septimus casus.* contra Covar. & alios contra quos tenet etiam Mangil. *l. c. n.* 14.

50 Quæres 4. an evictio habeat locum in Ecclesia, pro loco, ac Beneficiis? dicendum, quod in Ecclesia aut pio loco evictio non habet locum, nisi probetur pretium fuisse conversum in utilitatem Ecclesiæ, quæ nunquam restituit pretium ex contractu habitum, nisi probetur conversum in ejus utilitatem. Alex. *cons.* 4. *num.* 4. *vers. confirmo prædicta lib.* 3. Innoc. *in cap.* 1. *de depos.* ubi Abb. *n.* 9. & Butr. Abb. *in cap. quod quibusdam. num.* 5. *de fidejuss.* contrarium tenet Mangil. *l. c. quæst.* 128. *n.* 5. Seraph. *dec.* 366. *n.* 2. Surd. *dec.* 356. *n.* 9. Molin. *de primogen. Hispan. lib.* 4. *cap.* 4. *n.* 22. Rota *coram Ludovis. decis.* 511. *num.* 9. *& dec.* 38. *par.* 1. *recent.* Mant. *de tacit. lib.* 8. *tit.* 13. *num.* 2.

In Beneficiis non datur actio evictionis contra Collatorem, si illud fuerit evictum. Innoc. *in cap. quia diversitatem de concess. præb. col.* 3. ad instar donatoris. & DD. apud Mangil. *l. c. per tot. & n.* 7. uti nec in spiritualibus, quæ sine simonia vendi non possunt. Mangil. *l. c. quæst.* 129. *per tot.* 51

§. XVI.

Evictio an habeat locum in retractu?

Venditor non tenetur de evictione, quando consanguineus, vel vicinus retrahit, quia hoc non accidit ex illius culpa, nec ex suo proprio facto, aut auctorum suorum provenit. *L. hoc jure & seq. ff. de evict.* apud Mangil. *de evict. quæst.* 134. tum quia res non ideo evincitur, quod non sit venditoris, juxta *L. minor. ff. de evict.* sed jure speciali, & quia jus retractus contra emptorem competit statutorum dispositione *d. L. hoc jure.* qui emptor, vel scivit, vel scire debuit rem venditam subjectam esse retractui; quamvis promiserit, quod velit facere consentire omnes habentes interesse nunc aut in futurum, quia hæc promissio non intelligitur de vicino vel consanguineo, sed de habentibus causam in præterito. *L.* 3. *ff. de evict.* Rota coram Millino *in Rom. retract.* 28. *April.* 1600. Menoch. *cons.* 418. *lib.* 5. Surd. *cons.* 70. *nu.* 17. *lib.* 1. Tiraquel. *de retrac.* §. 1. *gl.* 9. *num.* 36. quos citat. Mangil. *l. c. num.* 6. Immo quamvis promiserit de evictione, quia futurus casus superveniens post perfectam emptionem non pertinet ad venditorem. Surd. *loc. cit.* Mangil. *loc. cit. quæst.* 134. *a num.* 8. Neque sufficiunt clausulæ generales, sed requiritur, quod venditor promittat rem tutam, & securam præstare etiam contra retractum vicinorum, quo casu teneretur non tantum promittens, sed illius etiam hæredes, quia in re, quæ sui natura evincitur, non sufficit generalis promissio vel stipulatio de evictione, sed requiritur specialis expressio Bart. *in L. si familiæ n.* 14. *vers. vide istam C. fam. hercis.* ubi gl. Castr. Tiraquel. *loc. cit. gl.* 9. *n.* 56. Menoch. *l. c.* Carpan. *ad constit. mediol. cap.* 417. *num.* 759. Rol. *cons.* 51. *n.* 10. *lib.* 4. Rota *dec.* 152. *num.* 4. *par.* 2. *divers.* Mangil. *l. c. num.* 10. nisi evictio fuisset promissa verbis universalibus, cui clausula, *quomodocumque, vel qualitercumque evinceretur.* Tiraquel. *loc. cit. num.* 98. Honded. *cons.* 3. *num.* 75. *lib.* 1. quoniam eo etiam casu censetur promissa evictio, quæ fit ex natura rei. Tiraquel. *d.* §. 1. *gl.* 9. *num.* 34. *usque ad num.* 98. Lim. conclus. quod venditor tenetur de evictione, quamvis nominatim de evictione non promiserit, si dixit emptori, quod res vendita non erat subjecta retractui. DD. apud Tiraquel. *l. c. num.* 99. Item cum ex probabilibus conjecturis apparet Venditorem voluisse teneri de evictione, etiam ex causa retractus. Caballin. *de evict.* §. 5. *num.* 35. Mangil. *eod. tract. num.* 13. de quibus plura apud Mangil. *de evict. d. quæst.* 134. per totam & sequen. 52

§. XVII.

An & quando evictio procedat in permutatione, transact. Datione in solutum?

Conclusio est teneri permutantes de evictione. *L.* 1. *de ff. de evict. L. si permutationis. C. eod.* quia permutatio assimilatur venditioni. Decian. *cons.* 555. *num.* 8. Surd. *dec.* 257. *numer.* 4. Menoch. *cons.* 888. *num.* 22. *& de præs. lib.* 3. *præs.* 118. *num.* 18. Franc. *dec.* 34. *num.* 2. Magon. *dec. flor.* 62. *num.* 5. Bertaz. *cons.* 445. *num.* 2. *lib.* 2. *crim.* Mangil. *de evict. quæst.* 140. Lim. 1. in permutatione rei venalis, cum species permutatur cum alia veniali, quia tunc evictione secuta non datur condictio ob causam ad repetendam rem datam pro evicta. Castr. *in L.* 1. *n.* 10. *ff. d. til.* Angel. *in L. sciendum.* §. 1. *ff. de ædil. ed.* Pinel. *ad L.* 2. *par.* 2. *par.* 2. *cap.* 1. *num.* 14. *C. de rescind. vend.* nisi contrahentes pro observantia obligassent omnia sua bona & constituissent ea tenere &c. 53

Porro permutanti contra quem res permutata fuit evicta pro

cta pro

cta pro indemnitate succurritur, si rem, quæ erat sua, recuperare non possit.

54 Datur evictio etiam in transactione, quando res traditur, secus si dimittitur, seu retinetur *gl. in L. si pro fundo.* ubi Bart. Bald. Castr. Alex. & alii. *C. de transact.* Bertrand. *cons. 1. num.* 55. *part.* 1. Gabr. *cons.* 90. *num.* 45. *lib.* 1. quia qui rem per trasactionem dimittit, non transfert dominium in adversarium. *L. si domus §. de evict. ff. de leg.* 1. Alex. *cons.* 152. *num.* 1. Mangil. *de evict. quæst.* 142. Quod idem dicitur, quando traditur illa eadem res, super qua erat lis, non vero si alia, ratio est, quia is, qui dimisit solum jus, quod in re habet, vult remittere & non se obligare; is vero qui fundum, v. g. retinet, & alium quasi proprium tradit, ut adversarius a lite recedat, se ipsum obligat. Mant. *de tacit. lib. 2. tit. 4. sub num.* 88. Mangil. *l. c. quæst.* 142. *per totam*, & in transactione super feud. plures casus vide apud eundem. *quæst.* 143.

55 Evictio etiam competit, quando res fuit data in solutum, *L. libera. C. de sent. & interlocut. omn. Jud.* quia contractus dationis in solutum non differt a contractu venditionis, sed pro venditione habetur. *L. si prædium C. de evict.* Natta *cons.* 207. *num.* 3. Tiraquel. *de retrac. lignag. §. 1. gl. 14. a num.* 2. Afflict. *dec.* 369. *num.* 1. Ruin. *cons.* 134. *num.* 1. *&* 6. *lib.* 4. Mangil. *l. c. quæst.* 144. quod etiam procedit in datione in solutum facta a Judice, quia factum Judicis dicitur factum partis. Bart. *in L. ob causam. C. de evict.* Tiraquel. *de retrac. lignag. §. 1. gl.* 14. *nu.* 13. Surd. *dec.* 286. Mangil. *l. c. quæst.* 146. *per tot.*

§. XVIII.

Miscellanea de evictione.

56 Evictio cum imminet in limine contractus, præstanda est a venditore fidejussio, aliter emptor non tenetur solvere pretium. Sperel. *dec.* 78. *num.* 4. *L. si post perfectam. Cod. de evict.* & ad hoc potest cogi ab emptore, quia ad hoc videtur venditor se obligasse. *L. ex empto. ff. de act. empt.* Caroc. *de sequestr. part.* 3. *q.* 10. *disp.* 96. Mastril *dec.* 160. Covar. *var. ref. lib. 3. cap. 4. num. 6. vers. duodecimo hinc deducitur.* Tenmacinqu. *lib. 3. var. ref.* 16. *numer.* 3. Caballin. *de evict. §.* 5. *numer.* 49. licet lis non fuerit contestata, sed sufficit controversiam esse motam & licet agatur de executione instrumenti in forma e[…]rali, & pro toto pretio. Cost. *de port. rata. q.* 14. Dicitur autem evictio imminere in limine contractus, cum lis supervenit, antequam solvatur totum pretium, licet pretium fuisset depositatum, & sic ficte solutum. Sperel. *dec.* 78. Surd. *cons.* 101. *num* 23. Joan. And. ad Speculat. *tit. de empt. & vendit. §. 1. litt.* G. Bursat. *cons.* 294. *num.* 13. Rota *dec.* 281. *num. 6. par. 2. divers.* sive lis fuerit super possessorio, sive petitorio, & licet lis mota fuerit per transactionem finita, vel per sententiam; imo si constaret evidenter de bono jure litigantis, neque fidejussorem teneretur acceptare. Sperel. *dec.* 21 *num.* 62. Non dicitur vero imminere in limine contractus, cum constat litem moventi, vel movere volenti nullam competere actionem; item si actio fuit mota per calumniam. Menoch. *de arbitr. cas.* 224. *per tot.* Sperel. *l. c.* vide Mangil. *de evict. quæst.* 85. *per tot.*

57 Evictio, qualiter debeatur in divisione bonorum, vide Cyriac. *contr.* 514. & in verb. *divisio* & DD. apud eundem.

58 Cessat, cum non fuit facta litis, vel molestiæ denuntiatio. Caballin. *de evict. §.* 3. Farin. *dec.* 589. Ciarl. *contr. for. cap.* 92. *num.* 18. *&* 19. Pajatel. *exped. & annot.* 18. *num.* 4. *&* 23. Mangil. *de evict. q.* 3. *& seqq.* Non debetur expulso de facto, nisi denuntiaverit venditori, ut se defenderet. *L. fin. Cod. de act. empt.* Pajatel. *loc. cit.* an debeatur a cedente cessionario, vide in verb. *Creditor & Cessionarius.*

59 Evictio nunquam debetur, quando illa fit culpa, vel facto ipsam patientis. Cyriac. *contr.* 197. Menoch. *lib. 3. præs.* 118. *num.* 11. Fachin. *lib. 6. controv. Jur. cap.* 68. Neque sufficit generalis promissio evictionis, sed requiritur specialis in casum istum evictionis. Cyriac. *loc. cit. numer.* 3. Marescot. *var. ref. lib. 2. cap.* 19. *num.* 39. *a num.* 26. vel cum emptor scivit, vel dubitavit rem esse alienam. Pajatel. *exped. & annot.* 58. Mangil. *de evict. q.* 8. *a num.* 26. *& q.* 16. Præterea non debetur, cum illa provenit ex natura rei. DD. in *L. qui Romæ. ff. de V. O.* Tiraquel. *de retr. §. 1. gl. 9. a num.* 34. Tusc. *litt. E. concl.* 367. Neque cum illa provenit ex Judicis imperitia. Ciarl. *contr. for. cap.* 92. *a num.* 26. & DD. cit. neque cum emptor scivit rem emptam esse fideicommissariam, nisi in instrumento fuerit taliter stipulatum; & tunc ad damna, & interesse etiam intrinsecum non datur actio. Ciarl. *cap.* 173. Mangil. *loc. cit.* Neque cum ex Salviano avocatur detentio. Rot. apud Merlin. *dec.* 696. Farin. *dec.* 422. & Beltramin. & Ludovis. *dec.* 88. *num.* 11. Surd. *cons.* 481. *num.* 14. Neque immisso ex Salviano. Rota apud Merlin. *dec.* 317. Regulariter non habet locum inter cohæredes, sive pater diviserit, sive ipsi hæredes, nisi expresse promiserint de evictione. Fachin. *lib. 6. contr. Jur. cap.* 68. Fusar. *de substit. q.* 599. Caballin. *de evict. §.* 4. neque locator, vel ejus hæredes, aut fidejussor, si mortuus fuit ante impletum tempus, in casu, in quo successor non tenetur stare locationi antecessoris, quia talis locatio finitur, ac si res locata periisset. *L. si quis damnum. ff. locati.* quia conductor prævidere debuit locatorem præmori posse. Ampliatur, licet conductor in re conducta fecisset expensas. Barb. *de offic. Episc. part. 2. alleg.* 94. Non debetur a donatore donatario, si donatio est simplex, secus, si est donatio ex causa, vel remuneratoria. Menoch. *cons.* 422. & alii apud Dian. *part. 8. tr. 6. ref.* 118.

60 Non debetur, nisi post ablatam ab emptore possessionem rei emptæ, licet fuerit lata sententia. Maresc. *lib. 2. var. ref. cap.* 79. debetur tamen illi interesse, sub quo venit fructuum amissio, & damnorum refectio, quæ emptor occasione evictionis patitur. vide Pajatel. *exped. & annot.* 18. Neque debetur nisi quoad ea, quæ fuerunt vendita. Rot. apud Maresc. *lib. 2. var. ref. cap.* 55. *n.* 5. Cyriac. *contr. for.* 619. *num.* 14.

61 Evictionis actione tenetur hæres alienantis feudum, quod ab agnato evictum fuit, si emptor ignoravit esse feudum, secus si scivit. Fachin. *lib. 7. contr. Jur. cap.* 14. si tamen fuerat promissa evictio, hæres tenetur ad interesse. Bichius *dec.* 445. *num.* 28. Item Dominus Vassallo in feudo, licet evictio non fuerit promissa, sicut venditor emptori. *L. non dubitatur. C. de eviction.* ubi Bald. Ludovis. *dec.* 25. Cintlin. *cap.* 92. *per tot.* debetur etiam in assignatione in solutum judiciali ab eo cui prodest solutio. Mangil. *de subhast. q.* 20. non a Judice. Ecclesia *obs. for.* 138. *num.* 10. Altogtad. jun. *controv.* 77. *per totam.*

62 Porro denuntiatio litis motæ debent fieri in tempore, hoc est, dum durat judicium, tam in prima, quam in secunda instantia, & hoc, ut venditori salvum suum jus esse possit faciendi suas defensiones, hoc est, ante publicationem processus. Covar. *lib. 3. var. ref. cap.* 17. *num.* 8. Gomez. *de contr. cap.* 2. *num.* 39. *& seq.* si conventus habet causam onerosam, secus si causam lucrativam, quia tunc deberet fieri ante litis contestationem. Mangil. *de evict. q.* 20. nisi fuisset remissa denuntiandi obligatio; facta autem denuntiatione venditor debet defendere emptorem causative, quia sententia contra illum lata præjudicat venditori absque alio processu, secus si denuntiatio non fuit facta, nisi contrahenti essent pupilli, si venditor scivit litem motam. Mangil. *l. c. quæst.* 5. *num.* 14.

63 Licet vero emptor ob denuntiationem litis venditori non factam, non possit agere de evictione, tamen, quando venditor fecit pactum se nolle teneri de evictione, tenetur ad pretii restitutionem. *L. emptorem ff. de act. empt.* nisi ex pacto etiam pretii restitutio fuisset remissa, juxta *d. L. emptorem. §. qui autem.* & ibi Bart. Mangil. *loc. cit. num.* 22. *& seq.* sicut nec in divisione, in qua actum est, neminem teneri de evictione, quia cum quilibet suscipiat in se periculum, non tenetur ad restitutionem pretii. *glos. in L. familiæ. C. de famil. hercisc.* & ibi Bart. præterea ad pretii restitutionem non tenetur, cum pactum fuit factum in specie, scilicet *si res evincatur a Cajo*, secus si in genere, *uti a quocumque. L. qui libertatis ff. de evict.* DD. apud Mangil. *l. c. num.* 26.

64 Si vero tale pactum inter venditorem, & emptorem non intercessit, tunc emptor, licet scienter emerit rem alienam, pretium repetere potest, licet venditor quoad damna, & interesse de evictione non teneatur. Mangil. *l. c.* sed contrarium tenet Covar. *lib. 3. var. ref. cap.* 17.

Ven-

65 Venditor laudatus tenetur in emptoris foro litem suscipere, licet esset Clericus, juxta aliquos, sed contraria, quod imo Clericus possit opponere exceptionem fori coram Judice Laico, & causam ad Judicem Ecclesiasticum trahere, est communior apud Mangil. *l.c. q.6.* ubi Abb. Specul. Butr. Decian. Castr. & alii.

66 Evictione per venditorem promissa, ut ad illam agatur, constare debet sententiam latam esse, & executam. Osasc. *decis.* 24. *n.* 4. Gomez *var. res. tom.* 2. *cap.* 2. *n.* 39. Thes. *dec.* 85. Rot. apud Mangil. *de evict. qu.* 8. licet in instrumento fuerit dictum, quod lite mota emptor recuperet pretium, quia verba sunt intelligenda cum effectu, re evicta per executionem, emptor non tantum potest agere de evictione, sed etiam incipere ab executione tam pro pretio, quam pro damnis, & interesse liquidis: neque satis est sententiam esse latam a Judice in prima instantia, nisi fuerit etiam confirmata in appellatione. Mangil. *l.c. n.* 2. Limit. primo, si debitor scienter creditori suo tradidit rem alii obligatam, quia tunc creditor potest contra debitorem agere de evictione, etiam ante executam evictionem. Rot. post Cenc. *de cens. dec.* 198. Mangil. *l. c. nu.* 9. Limit. secundo, quando emptor mota lite illam denuntiavit venditori; quia lata sententia etiam ante executionem, agere potest contra venditorem. *L. habere licere. ff. de evict.* Limit. tertio, quando venditor fovet malam causam facta denuntiatione, quia non tenetur emptor actionem prosequi.

67 Evictionis actio, ut competat emptori contra venditorem, requiritur, quod causam & litem legitime defenderit, alias emptor diceretur in lata culpa, & sua culpa evictionem passus; hinc agere non potest, si sua culpa fuit interrupta præscriptio, & præscribere potuisset, puta, cum desiit possidere. Limita primo, si venditor fuit præsens in Judicio. Limita secundo, quando alias causa erat certo peritura. Item cum præsentia emptoris nihil profuisset, vel si emptor abfuit ex justa probabili causa. Caballin. *de evict.* §. 5. ideo emptor a sententia contra se lata, tenetur appellare. Scacc. *de appell. q.* 5. *num.* 24. Mangil. *de evict. quæst.* 14. *nu.* 2. Caballin. *de evict.* §. 5. *num.* 50. Rol. *cons.* 52. *libr.* 4. *num.* 23. Natta *cons.* 208. *lib.* 1. Bichius *dec.* 288. *n.* 28.

68 De evictione non tenetur venditor illi, qui compellitur restituere ob jus retractus. Bich. *dec.* 321. *num.* 29. Tiraq. *de retract. lignag. ad fin. tit. n.* 48. Neque hæres tenetur de evictione legatario rei particularis, quidquid sit legatario generis, maxime si testator ignoravit rem legatam esse alienam, & illam tanquam liberam acquisivit, & possedit. *L. si a substituto* 47. §. *primo. L. si dominus* 74. *ff. de leg.* 1. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 118. *num.* 4. Cancer. *vars. res. p.* 3. *cap.* 4. *n.* 27. Bichius *dec.* 445. *n.* 28. & 29. licet legatum fuerit factum conjunctæ personæ, si hæres testatori magis fuit conjunctus, quam legatarius; quia tunc non præsumitur, quod testator voluerit hæredem sibi magis conjunctum obligare de evictione legatario minus conjuncto. Borgnin. *de usur. num.* 103. Mangil. *de evict. q.* 63. *n.* 5. apud Bichium *l.c.*

69 Venditor tenetur de evictione, licet ignoraverit bona, quæ vendidit, esse prohibita alienari, & ad damna, ac interesse. Bichius *dec.* 343. *n.* 28. qui citat Rot. coram Coccin. *in una Tudertin.* 20. *Febr. ann.* 1619.

70 Qui promisit evictionem tantum quoad sortem principalem census, non tenetur ad fructus evictos ultra conventa. Bich. *dec.* 156. *n.* 9. apud quem Rot. *decis.* 136. *n.* 14. *p.* 5. *rec.*

71 Evictio promissa cum obligatione, quod debitor cessus est solvendo eumque manutenendi, operatur non tantum respectu veritatis crediti, sed etiam exigibilitatis; secus si evictio, vel conservatio indemnitatis fuit simpliciter promissa, nulla facta mentione, quod nomen cessum sit solvendo, tunc enim sufficit unum esse verum. Bichius *dec.* 518. *n.* 18. Castr. *cons.* 170. *lib.* 2. *n.* 3. Addend. ad Gregor. 15. *dec.* 579. Rodetic. *de ann. reddit. lib.* 2. *q.* 21. *nu.* 14. 20. & 21. Mastril. *decis.* 240. *n.* 9. & 10.

72 Promittens de suo dato, & facto sine taxativa *tantum*, tenetur de evictione, etiam pro dato, & facto hæredis, & econtra, si hæres adivit hæreditatem sine beneficio legis, & inventarii. Tiraquel. *de retr. convent.* §. 1. *glos.* 6. *num.* 4. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 47. *num.* 8. Mangil. *de evict. q.* 11. *nu.* 1. & 2. secus si promisit de facto, & dato suo tantum, juxta veriorem apud Mangil. *l.c. n.* 13.

73 Emptori violenter, & de facto spoliato, non competit evictionis actio, licet venditor promiserit se velle obligari de evictione, quomodocumque res evincatur, etiam de facto, quia non intelligitur de violentia extrajudiciali. Gomez *de contract. cap.* 2. *num.* 42. Mangil. *de evict. n.* 17. *a num.* 3. Natta *cons.* 281. Rol. *cons.* 45. *n.* 19. *lib.* 3. Abb *in cap. fin. nu.* 7. *de empt. & vend.* neque tenetur de casu fortuito; quia in tam generali promissione non includitur casus fortuitus, maxime insolitus. Medices *de cas. fortuit. part.* 1. *num.* 21. *quæst.* 11. Mangil. *loc. cit. numer.* 13. Limita, si venditor suscepit in se periculum etiam casus fortuiti.

74 Evictio debetur de natura venditionis, licet hoc non fuerit expressum, & re evicta venditor tenetur in primis interesse quanti minoris. Item damnorum, & lucri cessantis. vide Mangil. *de evict. tot. q.* 20. ubi plura, ad quæ tenetur venditor.

75 Vendens rem cum alio communem, tenetur eam libere tradere, si in contractu communionis mentio facta non fuit, vel ad omne interesse & pretii restitutionem pro ea parte, quæ erat Venditoris. Castr. *cons.* 417. & gl. Bald. *in L. evicta & in L. servus.* §. *fin. de act. empt.* Osasc. *dec.* 24. *num.* 4. Surd. *cons.* 13. *numer.* 16. & 17. *lib.* 1. & alii apud Mangil. *de evict. quæst.* 133.

EXCEPTIO.

Praxis Exceptionis.

§. I.

De exceptionibus in genere, ejus Essentia, & Divisione.

1 Exceptio est actionis, aut intentionis exclusio. *L.* 1. *ff. de except. L.* 2. *ff. de except.* Host. *in sum. de except.* §. 1. *per totum.* Pax Jord. *lib.* 14. *tit.* 23. *n.* 1. aliæ sunt peremptoriæ, aliæ dilatoriæ. Illæ sunt, quæ perimunt actionem, & intentionem Actoris. Specul. *de except.* §. 1. *num.* 1. Dilatoriæ vero, quæ & declinatoriæ dicuntur, sunt, quæ causam differunt. §. *appellant. Instit. de except.* Specul. *loc. cit. num.* 4. *in fi.* Pax Jord. *loc. cit. num.* 3. P. Pirhing *lib.* 2. *tit.* 25. §. 1. *num.* 2. Peremptoriæ sunt exceptio *doli mali*, *metus*, *erroris*, *pacti de nunquam petendo*, *Jurisjurandi*, *solutionis*, *transactionis*, *præscriptionis*, *rei judicatæ* & similes. Specul. *l. c.* ejusmodi sunt etiam exceptio non numeratæ pecuniæ & dotis. Item exceptio Vellejani, & Macedoniani in factum. Specul. *l.c.*

2 Dilatoriæ aliæ sunt declinatoriæ fori, quæ respiciunt personam Judicis, utpote carentis jurisdictione, aut suspecti Reo convento. Dilatoriæ debent opponi ante litis contestationem & probari. Et potest Judex præfigere parti terminum ad proponendum omnes exceptiones, quo elapso amplius non auditur. Gonzal. *lib.* 2. *tit* 25. *cap.* 4. qui citat Vultejum *de Jud. lib.* 2. *c.* 7. *n.* 805. Carleval. *de Jud. lib.* 2. *disp.* 5. Fragos. *de regim. Christ. Reipubl. part.* 1. *lib.* 5. *disp.* 12. §. 7. & alios multos, nisi tribus in casibus. Primo quoad exceptiones, quas nominatim sibi reservavit. Secundo quoad illas, quæ de novo emergunt. Tertio quoad præteritas ignoratas; dummodo juret, quod tantum postmodum ad illarum notitiam venerit. *cap. pastoralis. de except.* Papien. *in form. libelli in actione reali sub rubr. de declinat. jurisdict.* Pax Jord. *l. c. num.* 6. Specul. *l. c.* §. 2. *num.* 4. Aliæ, quæ respiciunt personam litigantis, ut repellatur ab agendo, veluti pupillus sine tutore, minor sine curatore, filiusfamil. sine consensu patris, procurator sine mandato, prodigus, cui administratio bonorum fuit interdicta. Excommunicatus. Marant. *de ord. Jud. part.* 6. *memb.* 9. *cit. except. nu.* 2. & 4. Pirbing. *loc. cit. num.* 2. *vers. exceptiones circa fin.* aliæ respiciunt personam procuratoris, quod talis, utpote minor esse non possit, aut carens mandato. Lim. 1. quod non possunt opponi exceptiones dilatoriæ antequam reus libellum habuerit. *cap. afferatur.* 3. *quæst.* 3. & *cap.* 1. *de libelli oblat.* quod tamen procedit in ordinariis, non vero in summariis: *cap. quoniam. de prob. cap. qualiter.* 2. §. *debet de accusat.*

cusat. Specul. §. 2. *de except. num.* 29. Pax Jord. *loc. cit. num.* 9. Lim. 2. in exceptione excommunicationis, quæ potest in quacumque parte judicii proponi, ne quis cogatur communicare cum excommunicato cum periculo suæ salutis. *cap. exceptionem. de except. & cap.* 1. *eod. in* 6. Specul. *loc. cit. num.* 8. Pax Jord. *loc. cit. num.* 10. Gonzal. *loc. cit. cap.* 12. *num.* 3. Suarez. *de censur. disp.* 5. *sect.* 2. Moneta *de commut. ult. vol. cap.* 8. *num.* 775. Barb. *in cap. exceptionem.* 12. *de except.*

3 Peremptoria exceptio ante litis, contestationem est protestanda, sed post litem contestatam est proponenda, & probanda. Specul. *in tit. de except.* §. 3. *nu.* 1. & 3. exceptis illis, quæ impediunt litis contestationem, uti exceptio litis finitæ, judicatæ, aut transactæ. Specul. *l. c. num.* 34. Pax Jord. *loc. c. num.* 23. *vers. Exceptiones.* ubi quando ejusmodi exceptiones proponi possint post publicatas attestationes, aut etiam post sententiam.

4 Sed quæres, a quo exceptio probari debeat? Respondetur, quod excipiens probare debet, quia excipiendo fit actor, *cap. in præsentia. de probat. L.* 1. *& L. in except. ff. de probat.* Specul. *tit. de except.* §. 4. *n.* 2. Pax Jordan. *l. c. nu.* 44. excipe exceptionem non numeratæ pecuniæ, aut non solutæ dotis, quæ non sunt probandæ ab excipiente, sed adversario. *L.* 1. *&* 3. *C. de non numer. pecun.* Pax Jord. *l. c. n.* 49. Excipe secundo, si exceptio non opponit affirmative; ut si minori agenti opponatur, quod non sit major, quia tunc minor debet probare se majorem, si vero exciperetur affirmative, uti dicendo: *tu es minor*, quia tunc excipiens deberet probare minorennitatem. Specul. *l. c. n.* 2. & §. 2. *n.* 23.

5 Quæres secundo, an Reus excipiens videatur fateri ea, quæ in exceptionibus comprehenduntur? Responsio est negativa. *cap. cum Venerabilis. de except.* ubi Fel. *n.* 12. *L. non utique.* 9. *ff. de except.* Barb. *in c. cum venerab.* 6. *de except.* ubi etiam Gonzal. *num.* 9. P. Pyrring. *lib.* 2. *tit.* 25. §. 6. Pax Jord. *de except. n.* 105. *lib.* 14. *tit.* 23. *de re Jud.* contra Speculat. *in tit. de except.* §. 4. *numer.* 3. & Joan. Andr. *ibi in addit.* quia semper exceptio videtur opposita sub ea conditione, si actor intentionem suam probaverit, quæ tamen procedunt in casu dubio, secus si constaret oppositam fuisset exceptionem, ut Reus fateatur intentionem actoris veram esse, & exprefse id asserat, aut ex forma proponendi ita colligatur. DD. apud Gonzal *loc. cit. n.* 11. *circa medium.*

§. II.

De iis, qui excipere possunt, vel non.

6 Excipere possunt Rei & eorum hæredes, ac fidejussores, si exceptiones non fuerint personales. Host. *in sum. de except. n.* 4. Et si exceptio a Reo legitime proposita per Judicem non admittatur, potest appellari. Abb. *in cap. ult. num.* 4. *de libelli oblat.* Specul. *de except.* §. *viso quando. qui est quartus. nu.* 27. & citat *cap. ex parte.* 13. *de offic. Jud. deleg.*

7 Et si exceptio dilatoria aut declinatoria, re vel verbo a Judice fuit rejecta, potest quidem Judex, ad quem cognoscere super exceptione, an bene vel male a Judice fuerit rejecta, non vero super causa principali, cujus cognitio remitti debet ad Judicem primæ instantiæ. *cap. olim.* 7. *de except.*

8 Etiam excommunicatus comparens in Judicio tanquam Reus, potest excipere, appellare; non tamen reconvenire actorem. *cap. intelleximus. de Judic.* Tiraquel. *de nobilit. cap.* 24. *n.* 8. Peregr. *de jure fisci. lib.* 3. *tit.* 11. *a n.* 21. Ricciul. *de jure personar. lib.* 4. *cap.* 33. & 34. Bonacin. *de censur. tom.* 1. *disp.* 2. *de sent. excom. quæst.* 2. *punct.* 7. Gibalin. *de censur. disquis.* 7. *q.* 8. Salgad. *de protect. reg. part.* 1. *cap.* 2. *n.* 168. & alii apud Gonzal. *lib.* 2. *tit.* 25. *cap.* 5. *n.* 6. quia exceptio est defensio, quæ etiam excommunicatis permitti debet, juxta *cap. significaverunt.* 12. *de except. & L. defensionis.* 11. *C. de except.* cum sit de Jure naturali debita. *Clem. pastoralis.* §. *cæterum. de re jud.* quoad originem & substantiam, quamvis quoad formam & solemnitatem sit juris civilis, ut placuit Hostiens. Abb. & aliis communiter. *De except.* Ratio vero est, quia cum Excommunicatus conveniri possit, ne ex sua malitia commodum reportet. *cap.* 1. *de Jud.* contra expressum text. *in cap. etsi necesse.* 5. *de donat. inter.* & in *L. itaque fullo.* 12. *ff. de furt.* merito ei permitti debet se defendere *L. non debet.* 22. *ff. de R. J.* P. Pirring. *lib.* 2. *tit.* 25. *n.* 6. Gonzal. *l. c. a nu.* 10. Neque refert, quod Reus in excipiendo fiat actor. *L. in exceptionibus. ff. de probat.* quia hoc procedit quoad onus probandi exceptiones propositas, quod regulariter incumbit actori juxta *L. actor. C. de probat.* non vero simpliciter fit actor, quia sibi non petit dari, aut fieri. §. 1. *Instit. de act. L.* 1. *ff. de except.*

Exceptio vero excommunicationis, quamvis sit dilatoria, quæ, ut supra diximus, deberet opponi ante litis contestationem, tamen potest opponi in quacunque parte judicii etiam post conclusionem in causa usque ad latam sententiam; quia excommunicatus vitandus in quacunque parte Judicii repelli potest, & quamvis Judex excommunicatum toleratum semper repellere possit, non tamen tenetur veluti vitandum, quia toleratum non tenetur vitare. Suarez *de Censur. disp.* 16. *sect.* 3. *n.* 2. P. Pirring *lib.* 2. *tit.* 25. §. 3. *n.* 9

Potest autem excommunicationis exceptio dupliciter opponi. Primo in vim seu per modum dilatoriæ ad impediendum, vel differendum processum Judicii. Secundo in vim, seu per modum exceptionis peremptoriæ: ut si electo Prælato petenti confirmationem objiciatur, quod tempore electionis fuerit excommunicatus, aut electus ab excommunicatis; quia tunc omnino perit jus actoris, si exceptio fuit probata, & quidem apertissimis argumentis. Pirring *l. c. vers. notandum* 2. & *n.* 22. 10

Prætetea si is, qui plura habet Beneficia, contra alium excipit de pluralitate Beneficiorum, non auditur juxta *cap. cum Ecclesiastica.* 3. *de except.* quia non debet aliquis in alio reprobare, quod in se ipso approbat, & quod quisque Juris in alium statuit, & ipse uti debet. *cap. cum omnes. de constit.* Pirring. *l. c. n.* 33. Laym. *in d. cap. cum Ecclesiastica.* 3. *de except.* qui explicant canonem loqui de Beneficio incompatibili ob aliquod statutum Canonicorum, vi cujus volebant excludere provisum Apostolicum, cum tamen ipsi illud non observarent, & plures DD. apud Gonzal. *lib.* 2. *tit.* 25. *d. cap.* 3. *n.* 2. 11

Exceptione opposita, si illa non obstante Judex prosequitur in negotio, censetur illam tacite rejicere. *cap. ex parte.* 2. *de appell.* Gabr. *de except. conclus.* 1. Seraphin. *dec.* 227. *n.* 4. Pax Jord. *lib.* 14. *tit.* 23. *n.* 79. Castr. *in L. fin. col.* 2. *ff. si cert. pet.* Gabr. *de fidejuss. conclus.* 1. Et exceptiones reprobatas a statuto merito rejicit Judex. Bart. *in L.* 1. *ff. quod vi*, sicut rejiciuntur irrelevantes. 12

Sed dato, quod statutum prohibeat omnes exceptiones, cum tamen dentur non paucæ, quæ in generali prohibitione non comprehenduntur, ideo istæ examinari debent. Hinc sit 13

§. III.

Quæ exceptiones non comprehendantur in statuto illas prohibente?

Et primo quidem quando exceptiones sunt de jure, & statuentes sunt inferiores, statutum esset invalidum ob defectum potestatis, cum inferior non habeat potestatem in legem Superioris. Decius *in cap. ex parte.* 2. *num.* 38. *de off. Deleg.* Socin. jun. *cons.* 30. *nu.* 11. *vol.* 1. & *cons.* 141. *num.* 8. *vol.* 3. quia nec populi, nec Principes carentes jurisdictione possunt facere talia statuta. Bart. *in L. omnes populi. numer.* 8. ubi Jas. *num* 6. *ff. de Just. & Jur.* Natta *cons.* 12. *nu.* 1. Surd. *cons.* 161. *num.* 6. Carol. de Grass. *de except. except.* 1. quamvis tales Principes exercerent merum & mixtum imperium. Bald. *in d. L. omnes populi.* ubi Jas. *ff. de Just. & Jur.* Rol. *cons.* 4. *num.* 30. *lib.* 3. Nisi tamen Principes superiores illa confirmassent. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 62. *num.* 14. 14

Statutum rejiciens omnes exceptiones, non censetur rejicere illam, in qua statutum se fundat. Abb. *in cap. Item cum quis numer.* 6. *de restit. spol.* Bart. & Bald. *in L. Divus Trajanus num.* 1. *ff. de milit. testam.* Franc. & Gemin. *in cap. cupientes.* §. *quod si per viginti. de elect. in* 6. Dec. *in cap. ex parte.* 2. *nu.* 10. *De off. Deleg.* 15

& in

& in c. consuluit. num. 1. de appellat. Berous in cap. Item cum quis. numer. 27. de restit. spol. Socin. jun. cons. 67. num. 19. vol. 1. quia quando qualitas est causa alicujus effectus, non sufficit adesse factum, nisi adsit etiam illa qualitas. L. non solum. §. sed ut probari. ubi Bart. ff. de oper. novi nunt. Bald. in L. matrem. numer. 2. C. de prob. v. 8. si statutum disponeret quod contra instrumentum non possit opponi aliqua exceptio, poterit tamen opponi, quod illud quod fuit productum non sit instrumentum. Dec. d. cap. ex parte num. 40. & ibi Abb. Menoch. cons. 259. num. 2. lib. 3. & de adipisc. rem. 3. n. 167. Craveta cons. 211. Surd. dec. 289. n. 5. Menoch. de præs. lib. 2. præs. 48. num. 1. Mascard. de prob. conclus. 1294. nu. 5. Scaccia de Jud. lib. 1. cap. 71. n. 3. Vant. de nullit. tit. quis possit dicere de nullit. n. 4. & Carol. de Grass. except. 2. nu. 3. qui plures alios citat. Item si statutum disponeret, quod contra instrumentum publicum nulla possit opponi exceptio, poterit tamen opponi, quod instrumentum non est publicum. Dec. loc. cit. Caphal. cons. 627. n. 4. Bald. in cap. pastoralis. nu. 4. de appell. Afflict. dec. 283. n. 1. Cravera cons. 6. n. 72. & alii apud Grass. loc. cit. n. 4. quamvis qualitas quæ requiritur a statuto, requireret altiorem indaginem. Socin. jun. cons. 67. n. 19. vol. 1.

16 Exceptio *inhabilitatis personæ* agentis non censetur rejecta a statuto prohibente omnes exceptiones. Dec. in d. cap. ex parte 2. n. 42. De off. Deleg. Ant. Butr. in cap. licet. de elect. Mascard. de prob. conclus. 1376. n. 9. Menoch. de præs. lib. 2. præs. 48. numer. 6. Gig. de pens. quæst. fin. nu. 17. Jo. Andr. in cap. fin. in verb. spoliationem. De ord. cognit. quia exceptio contra personam nunquam censetur rejecta a statuto. Menoch. loc. cit. n. 6. Uti exceptio excommunicationis. cap. decernimus. de sent. excom. cap. 1. de except. Ugolin. de censur. tit. de excom. cap. 15. §. 7. n. 1. ubi dicitur quod hæc exceptio non dicitur rejecta, quamvis per pactum fuisset juratum de illam non opponendo. Peregr. de Jure fisci. lib. 3. tit. 11. num. 8. Vivius dec. 99. num. 7. Menoch. loc. cit. nu. 8. Gig. loc. cit. num. 18. Grass. except. 4. nu. 4. & 5. & hanc potest opponere etiam Judex ex officio imo etiam tertius. cap. 1. in fin. de except. in 6. etiam parte invita. Abb. in cap. exceptionem n. 7. de except. Dec. in cap. intelleximus nu. 15. de Jud. Peregr. loc. cit. n. 16. Ugolin. loc. cit. Grass. loc. cit. n. 7. qui plures alios citat.

17 Exceptio *notoria* non censetur rejecta a statuto prohibente omnes exceptiones. Dec. loc. cit. & ibi Fel. n. 7. Berous in cap. cum quis. nu. 29. de restit. spol. Ruin. cons. 131. n. 13. l. 4. Natta cons. 563. nu. 35. Menoch. de præs. l. c. n. 2. Rimin. sen. cons. 355. n. 8. Grass. except. 5. n. 1. Dummodo hæc notoria exceptio oriatur ex instrumento, in quo se fundat actor. Natta cons. 374. n. 35. Alex. cons. 95. n. 1. Ratio est, quia notorium nunquam subjacet regulis Juris communis. Bursat. cons. 225. n. 12. Rimin. jun. cons. 416. n. 29. vol. 4.

18 Ita exceptio quæ potest probari in continenti non censetur sublata a statuto. Abb. in cap. super num. 7. de off. Deleg. & in cap. sciscitata verb. effectum. De restit. in integr. ubi Gl. Dec. loc. cit. Fel. in cap. ex parte 2. n. 48. De off. Deleg. Surd. cons. 252. n. 6. l. 2. Menoch. de arbitr. cas. 7. num. 7. Vivius decis. 107. num. 4. Berous in cap. Item cum quis nu. 29. De restit. spol. Cravera cons. 207. num. 7. Honded. cons. 18. num. 79. l. 1. Grass. except. 7. quæ quidem exceptio admitti debet etiam contra executionem instrumenti in forma cameræ. Surd. cons. 186. n. 2. l. 2. Sim. de Præt. cons. 85. nu. 2. l. 1. Mascard. de prob. conclus. 687. nu. 4. nisi exstaret præsumptio calumniæ vel fraudis. Ratio vero est, quia quæ in continenti fiunt inesse. videntur. L. lecta. vers. dicebam. ff. si cert. pet. Vivius l. c. Dicitur autem in continenti probari, quod probatur infra triduum. L. fin. C. de error. advocat. Vivius l. c. Surd. cons. 99. n. 41. l. 1. Rim. jun. cons. 585. n. 67. vol. 5. Menoch. de arb. cas. 17. in fi. qui nu. 8. dicit, quod an in continenti quid probetur, relinquendum sit Judicis arbitrio. Vivius d. dec. 107. num. 15. Cephal. cons. 541. nu. 17. lib. 4. Rimin. jun. cons. 404. num. 43. lib. 4. Grass. loc. cit. num. 8.

19 Si exceptio *Erroris* non censetur a statuto rejecta, licet rejiciat omnes exceptiones. Bart. in L. non fatetur. n. 5. & 15. ff. de confess. Jas. in L. 2. n. 23. C. de Jur. & fact. ignorant. Socin. sen. cons. 79. n. 50. l. 4. Thes. dec. 26. num. 15. Grass. except. 8. etiam in instrumento guarentigiato, quia ubi adest error, nullus potest esse consensus. Mascard. de prob. conclus. 1118. error vero probatur eo ipso quod demonstratur quod res aliter se habuit. L. post divisionem. ubi Bart. C. de Jur. & fact. ignor. Alex. cons. 102. n. 8. l. 1. Grass. loc. cit.

20 Neque censetur rejecta a statuto exceptio, quæ inest ex natura rei, actus, seu negotii, super quo instrumentum celebratum fuit, quamvis in instrumento non sit expressa. Felin. in cap. ex parte. 2. nu. 2. ubi Dec. De off. Deleg. n. 57. Berous in cap. cum quis num. 32. de restit. spol. Menoch. de præs. lib. 2. præs. 48. nu. 14. Caroc. in in trac. de excuss. par. 1. quæst. 14. n. 11. & 18. Grass. except. 10. n. 1. quia verba etiam generalia & multiplicata nunquam referuntur, & tollunt id, quod provenit ab intrinseca natura ipsius actus. Bart. in L. 1. §. & parvi. ff. quod vi aut clam. quales sunt exceptiones cedendarum, & excussionis. Imo hæc exceptio semper intelligitur opposita, quamvis de illa in specie nihil fuerit dictum. Innoc. in cap. pastoralis. De except. Felin. in d. cap. ex parte. Berous in cap. Item cum quis. n. 32. De restit. spol. Menoch. & Grass. ll. cit. qui citat plures alios, quamvis Creditor adivisset hæreditatem principalis debitoris, quia tunc tenetur cedere etiam contra se ipsum. Lim. 1. quando mulier agit ad repetendas suas dotes, quia tunc non potest opponi exceptio cedendarum, licet facto ipsius mulieris fuerint læsa sua jura. Vivius dec. 100. n. 1. Grass. except. 10. n. 24. Socin. sen. cons. 200. n. 2. l. 2. Berous cons. 49. n. 9. nisi fidejussor, qui convenitur pro restitutione dotis, fidejussisset contemplatione alterius confidejussoris, aut quoties non exstarent alia bona mariti.

21 Exceptio etiam *metus* non censetur exclusa a statuto rejiciente omnes exceptiones. Dec. loc. cit. ubi Fel. num. 10. Menoch. loc. cit. num. 17. Bald. in L. qui in carcerem ff. quod met. caus. Grass. except. 11. quia factum dici non potest, quod metu factum est. L. metum. §. volenti. §. quod met. caus. & promittens aliquid ex metu, non tenetur promissa servare. L. ait Prætor. ff. quod met. caus. Natta cons. 50. n. 9. l. 1. Innoc. in cap. quod sicut. n. 11. de elect. Bald. in cap. 1. §. item Sacramenta. n. 1. & 9. de pac. juram. firm. Cæpolla cons. 40. Et metu gesta attendi non debent nec rata haberi. L. 1. ff. quod med. caus. Boer. dec. 100. n. 1. Socin. jun. cons. 77. n. 91. l. 1. Rol. cons. 190. nu. 129. l. 4. Honded. cons. 23. nu. 18. & cons. 29. n. 15. l. 1. Et metus reddit actum nullum, licet fuerit juratus. L. interpositas. ubi DD. & Bald. n. 5. C. de de transact. cap. 2. de eo qui duxit in matrim. ubi Abb. n. 5. Felin. in cap. si vero. col. si de jurejur. Honded. loc. cit. nu. 21. Lim. 1. In metu reverentiali, quia hic non rescindit contractum. Alex. in d. L. interpositas. n 5. C. de transact. Boer. dec. 100. num. 2. Intrigl. cons. 6. nu. 93. nisi hunc metum pateretur mulier. Menoch. de arbitr. cas. 135. nu. 4. Covar. in 4. Decretal. par. 2. c. 3. §. 4. n. 9. Honded. cons. 29. nu. 29. vel nisi cum metu adfuerint minæ. Socin. sen. cons. 261. nu. 3. l. 2. Innoc. Abb. & Felin. in cap. causam matrimonii. De off. Deleg. Bald. Alex. & Jas. in d. L. interpositas. Boer. loc. cit. Afflict. dec. 69. n. 4. Aut nisi ex contractu meticuloso resultaret enormis læsio, quia tunc metus reverentialis rescindit contractum. Castr. cons. 174. nu. 2. l. 1. Cravet. cons. 11. num 22. l. 1. Vinc. de Franch. dec. 119 n. 5. Osasc. dec. 177. num. 5. Menoch. cons. 1. n. 493. l. 1. & de arb. cas. 136. per tot. Honded. loc. cit. nu. 43. præsertim si metum passus esset minor. DD. cit. & Socin. jun. cons. 47. nu. 32. l. 3. Grass. except. 11. n. 18. & seq.

22 Præsumitur vero metus reverentialis in filiis erga patrem, nisi filia nupsisset, & esset in domo mariti. Item in Uxore erga suum virum. Item in fratre erga majorem. Item in filiis erga matrem. Item in Nepote erga patruum, & in nuru erga socerum. In subdito erga Superiorem. In Clerico erga suum Episcopum. In libero erga Patronum. Metum tamen allegans, debet illum probare. Grass. d. except. 11. n. 24. & seq. & n. 22. Mascard. de prob. cons. 1051. & 1052. & quomodo probetur vide Mascard. loc. cit. & Menoch. loc. cit. Gabr. de testib. conclus. 4. num. 15.

23 Exceptio *simulationis* nunquam censetur rejecta a statuto rejiciente omnes exceptiones. Bald. in L. fin. §. in computatione. n. 18. & in L. precibus. in princ. C. de Jure delib. Alex. cons. 101. n. 5. vol. 3. Gabr. cons. 3. n. 9. l. 2.

Barbat. in cap. ad nostram col. 2. De empt. & vendit. Corbul. in tract. ex quib. caus. emphyteuta jure suo privetur. tit. de caus. privat. ob alienationem. lim. 23. num. 2. Felin. in cap. ex parte 2. num. 13. ubi Dec. nu. 62. De off. Deleg. Tiraquel. de retrac lignag. §. 1. gl. 2. num. 13. & 14. & plurimi apud Grass. except. 12. num. 1. & seqq. Dummodo talis simulatio sit probata præsumptione Juris & de jure juxta Bart. in L. 1. §. & parvi. num. 4. ff. quod vi aut clam. quod tamen non esse verum dicit Grass. loc. cit. Ratio vero conclusionis est, quia instrumentum simulatum non dicitur instrumentum. Bald. in L. 1. C. plus valere, quod agi. Corbul. loc. cit. nu. 2. Grass. ut supra num. 2. Tiraquel. loc. cit. & statutum loquens de instrumento non intelligitur de instrumento simulato Seraph. de privil. juram. privil. 59. n. 13. Et simulatio, cum non præsumatur, non tantum debet probari, sed debet etiam designari species ipsius simulationis. Dec. cons. 463. num. 8. Bursat. cons. 175. num. 13. vol. 2. Natta cons. 537. n. 33. lib. 3. Seraph. d. privil. 59. numer. 23. Cephal. cons. 533. numer. 33. lib. 4. Vivius dec. 104. numer. 1. Mascard. de prob. conclus. 448. numer. 2. Caroc. de excuss. par. 2. quæst. 17. numer. 43. & plurimi alii apud Grass. except. 12. numer. 12. dummodo declaratio seu designatio a parte petatur, & non tantum debet exprimi species fictionis, sed etiam causa illius. Bald. in L. ab Anastasio. num. 11. & Castr. in L. jurisgentium §. dolum. num. 2. ff. de pact. Berous cons. 170. num. 5. lib. 1. Dec. cons. 548. num. 6. Aocharan. cons. 226. numer. 3. Franc. a Ponte cons. 2. numer. 63. Handed. cons. 46. num. 3. & alii apud Grass. except. 12. num. 14. Item debet probari modus, quo contractus simulatus fuit celebratus. Tiraquel. de retract. §. 1. gl. 14. num. 59. Mascard. d. conclus. 448. numer. 6. Et debet probari, quod ita fuit pactum in principio inter contrahentes, & debet probari certa persona, propter quam fuit facta simulatio. Quomodo vero probetur simulatio, vide Mascard. de prob. conclus. 439. usque ad 449. Menoch. de arb. cas. 136. per tot. Olasc. dec. 42. num. 2. Et an possit opponi non obstante juramento probatorio, vide Grass. loc. cit. n. 24. affirmantem Seraph. privil. 59. cit. & plures apud eosdem, & negantem in juramento assertorio, ut cum juravit quis omnia & singula contenta in instrumento esse vera.

24 Ita etiam exceptio quæ oritur ex instrumento, ex quo actio a statuto rejecta non censetur. Dec. d. cap. ex parte 2. De off. Deleg. n. 64. & 66. Alex. cons. 119. num. 2. vol. 1. Bald. in L. si ex prædiis. C. de evict. Dec. cons. 421. num. 2. Olasc. dec. 51. num. 19. & 20. Surd. cons. 248. n. 15. lib. 2. Afflict. dec. 403. num. 17. Surd. de alim. tit. 8. privi. 53. num. 11. Scaccia de Jud. lib. 1. cap. 63. num. 1. vers. Item licet. Menoch. de præs. lib. 2. præs. 48. n. 23. Grass. except. 13. n. 3. quæ exceptio potest opponi, licet promisisset solvere omni molestia & exceptione remota. Rol. cons. 40. numer. 40. vol. 2. Natta cons. 51. n. 18. & seq. lib. 1. Alex. cons. 95. n. 2. vol. 2. Rimin. sen. cons. 300. n. 35. vol. 2. Castr. cons. 270. num. 3. vol. 2. & alii apud Grass. loc. cit. & hanc exceptionem potest Judex supplere ex officio, imo tenetur, quamvis a parte non opponatur. Mascard. de prob. conclus. 1387. num. 2. Dec. cons. 441. n. 7. quamvis instrumentum, de cujus executione agitur, fuerit juratum. Jas. in L. si duo §. si quis juraverit. num. 4. ff. de Jurejur. Magon. dec. Lucen. 11. num. 4. Natta cons. 360. numer. 1. lib. 2. Hinc exceptio pretii non soluti nunquam censetur sublata a statuto, quia habet ortum instrumento, ex quo nascitur actio. Bald. in L. peremptorias. num. 10. C. sent. rescind. & in L. 1. C. de Jur. & fac. ignor. & hæc exceptio est privilegiata sicut actio, quam Judex licet non fuerit opposita a parte, tamen si ex actis constat pretium non fuisse solutum, supplere debet. Bald. in L. si pater. num. 2. C. de act. empt. Grass. d. except. 13. numer. 22. Sic exceptio adimplementi non facti ex parte actoris non dicitur a statuto sublata. Bart. in L. 1. §. & parvi ff. quod vi aut clam. Dec. cons. 119. numer. 3. Cravera cons. 151. n. 10. Olasc. dec. 51. n. 20. Cephal. cons. 312. n. 100. & cons. 407. num. 15. & 19. Jos. Ludovic. dec. Lucen. 50. num. 3. lib. 1. Mascard. loc. cit. quamvis ex parte actoris contractus non fuerit impletus in minima parte. Rol. cons. 53. numer. 29. lib. 1. Bald. in L. pacta conventa. §. jurisgentium. num. 1. ff. de pact. Menoch. cons. 1. n. 168. & cons. 55. lib. 1. Handed. cons. 86. n. 16. lib. 1. Natta cons. 673. num. 19. libr. 4. Surd. cons. 52. num. 35. lib. 1. Et quamvis contractus fuerit juratus. DD. supra cit. Grass. except. 13. num. 40. Et quamvis de adimplemento dubitetur. Imo licet actor implere fuisset impeditus. Butr. & Abb. in cap. sicut. ult. de Jurejur. Dec. in L. cum proponas. num. 3. C. de pact. Natta cons. 50. num. 7. lib. 1. Rol. cons. 69. num. 12. vol. 4. Surd. cons. 186. n. 21. lib. 2. Mascard. d. conclus. 1387. n. 43. Grass. loc. cit. n. 44.

Porro hæc exceptio non potest opponi nisi ab eo, 25
cui fuerat implendum. Alex. cons. 127. num. 5. lib. 7. Dec. cons. 452. n. 10. Menoch. d. cons. 1. nu. 370. & Mascard. l. c. n. 63. Grass. l. c. n. 48. Item si implere debens fuit impeditus culpa & facto illius, cui impleri debebat. argum. L. Jure civili. ff. de condit. & demonst. L. qui operas. ff. locati. Sim. de Pret. cons. 28. n. 7. Mascardus l. c. num. 63. Grass. nu. 49. Item non admittitur hæc exceptio de non adimplemento alterius obligationis separatæ ab illa, cujus vigore agitur. Bursat. cons. 191. num. 5. vol. 2. Alex. in L. cum proponas. num. 2. C. de pact. Cephal. cons. 48. nu. 42. vol. 1. & alii apud Grass. loc. cit. n. 50. Et opponens hanc exceptionem illam non tenetur probare, sed actor debet probare, quod impleverit. L. Julianus. §. offerri. ff. de act. empt. Menoch. d. cons. 1. n. 369. lib. 1. Rol. cons. 69. n. 9. lib. 4. Rimin. jun. cons. 52. num. 11. lib. 1. Natta cons. 226. n. 2. Magon. dec. Lucen. 11. nu. 8. & dec. 61. n. 1. & alii apud Grass. nu. 51. & hanc quoque Judex tenetur supplere ex officio, licet non opponatur. DD. supra cit. & Grass. n. 53. Mascard. de prob. conclus. 1387. n. 23. Magon. d. dec. 11. & dec. 61. n. 2. Cephal. cons. 312. n. 148. Intrigl. cas. 14. n. 114. de casib. consc. & hæc exceptio potest allegari etiam post sententiam.

Sed quæres: quid si pendente Judicio actor, qui 26
prius conventa non implevit, velit implere, potestne? Dicendum: quod si vult implere ante factam oppositionem, posse. Menoch. de arb. Jud. quæst. 16. nu. 64. Cephal. cons. 112. n. 17. & 18. lib. 2. post factam vero oppositionem non posse. Castr. cons. 70. n. 8. vers. nam sufficit. lib. 1. Cravera cons. 192. nu. 16. Magon. d. dec. 61. n. 10. Mascard. l. c. n. 60. Bursat. cons. 144. n. 32. Surd. cons. 158. n. 30. & alii apud Grass. l. c. nu. 56.

Præterea exceptio, quæ fundatur in confessione par- 27
tis adversæ facta in Judicio, non censetur exclusa a statuto rejiciente omnes exceptiones. Bald. in L. si unus. §. pactus ne peteret. 2. ff. de pact. Fel. in d. cap. ex parte. lim. 14. & ibi Dec. n. 66. Menoch. de præs. l. c. n. 19. quia confessio facta in judicio inducit notorium. cap. olim. de V. S. cap. vestra. de cohabit. mul. & Cler. Trivis. dec. 46. n. 4. lib. 2. Afflict. dec. 372. n. 8. Surd. cons. 188. n. 2. lib. 2. Boss. in suo tract. crim. de confess. n. 8. Gramm. dec. 31. n. 8. & alii apud Grass. except. 14. n. 2. & confessio facta in judicio habet vim rei judicatæ. Bart. in L. ictus fustium. n. 4. ff. de iis, qui not. infam. Afflict. dec. 182. n. 9. Rota dec. 425. in nov. Jas. in L. filia. nu. 39. ff. de V. O. Maran. in pract. part. 6. act. 5. n. 12. Grass. l. c. n. 3. Dicitur autem confessio facta in judicio, quando fit coram Judice sedente pro tribunali, & Notario, & Actuario scribente. Joan. And. in addit. ad speculat. in tit. de depos. §. 2. Abb. in c. fin. n. 17. de confess. & in cap. at si Clerici. n. 6. & ibi Fel. n. 1. de Jud. Bart. in L. cum scimus. nu. 6. C. de Agricol. & censit. lib. 11. Ant. Butr. in d. cap. fin. de confess. Lanfranc. in cap. quoniam contra. in verb. confessiones. de prob. Grass. l. c. nu. 4. & si fieret coram Judice non sedente pro tribunali, aut coram Notario, non diceretur confessio facta in judicio. DD. cit. Tiraquel. de retract. lignag. §. 36. gl. 2. n. 54.

Conclusio vero procedit etiam in confessione extra- 28
judiciali, quæ fuit geminata, quæ producit eundem effectum, quem confessio judicialis. Bart. in d. L. cum scimus. n. 6. C. de agricol. & censit. lib. 11. Mynsing cons. 1. n. 7. Ruin. cons. 72. n. 1. & 3. lib. 4. Maran. l. c. n. 15. Afflict. dec. 337. n. 5. Castr. in L. Publia. §. fin. ff. depositi. Gabr. de confess. conclus. 1. n. 61. & conclus. 3. nu. 1. & alii apud Grass. except. 14. a n. 7. quamvis talis confessio probaretur testibus singularibus. Castr. cons. 300. Grass. l. c. n. 10. ubi per tot. de effectu verborum geminatorum. Dummodo tamen talis confessio fuerit facta interpolatis temporibus, & non eodem instanti, aut unico contextu. Glos. in L. si convenerit. ff. de pignor. act. Felin. in cap. si cautio. numer. 44. de fide instrum. & in cap.

fin,

fin. de offic. Deleg. Dec. in L. 2. nu. 7. ff. de errore calc. Mascard. de prob. conclus. 1264. n. 48. Afflict. decis. 285. n. 12. Grass. nu. 44. Item quamvis confessio facta fuerit per verbum *Credo*, quæ confessio præjudicat confitenti, ac si fuisset facta per verbum assertivum veritatis. Gl. in cap. ex litteris. de jurejur. Abb. in cap. litterae. n. 3. de juram. calum. quamvis secus sit in teste, qui deponens per verbum *Credo* nihil probat. L. testium. C. de testib. Bald. in L. 2. §. idem Labeo. n. 5. ff. de aqua pluv. arcend. Fel. in cap. quoties. n. 7. de testib. Vivius in suis commun. opin. in verb. Testis deponens de credulitate. opin. 965. Trivis. dec. 49. n. 42. l. 2. Hond. cons. 15. n. 26. nisi testes essent periti in arte, qui licet deponant per verbum *Credo*, plene probant. L. 1. ubi Bart. nu. 4. ff. de ventr. inspic. cap. significasti. 2. §. & quidem. de homicid. Bald. in leg. septimo mense. n. 2. ff. de stat. hom. Ludovic. dec. Perus. 28. n. 18. Cæpol. cons. 61. num. 9. in criminal. & alii apud Grass. except. 14. a num. 58. vel nisi ageretur de probando aliquid, quod certitudinarie sciri non potest. Bald. in leg. testium. C. de testib. Abb. Imol. & Butr. in cap. quoties. de testam. ubi Fel. n. 10. Bursat. cons. 87. num. 50. lib. 1. Honded. cons. 15. nu. 28. Aut testis deponeret ad defensam, aut deponeret contra producentem. Craveta cons. 201. n. 7. vol. 2. Socin. jun. cons. 69. nu. 11. vol. 1. Cephal. cons. 435. nu. 70. Gabr. de testib. conclus. 1. nu. 15. Honded. cons. 79. n. 61. Bursat. cons. 20. n. 23. l. 1.

29 Conclusio procedit etiam in confessione facta in judicio parte absente. Maran. in pract. part. 6. act. 5. nu. 21. Surd. cons. 151. num. 42. Grass. loc. cit. n. 65. Item in confessione extrajudiciali jurata, quia præsumitur cum maxima deliberatione facta. Alex. cons. 85. num. 4. lib. 7. Surd. cons. 151. nu. 43. Gramm. cons. crim. 40. n. 17. Grass. loc. cit. n. 66. Limitatur tamen conclusio, quando Adversarius confessionem non acceptat, sed conatur illam impugnare. Bald. in leg. cum precum. in princ. C. de lib. caus. & in leg. si quis testib. C. de testib. Sicut producens Scripturam, licet videatur approbare omnia contenta in illa, quod non procedit, quando pars conatur illam impugnare. Bald. in leg. si magnam. C. qui accusar. non poss. Alea. ad Bart. in leg. certum. C. de Confess. Felin. in cap. si cautio. col. 7. vers. secunda declaratio. de fide instrum. Osasc. dec. 39. nu. 8. Surd. d. cons. 151. n. 94. Grass. l. c. n. 68.

30 Pariter exceptio, quæ fundatur in alio instrumento æque solemni, non censetur exclusa a statuto excludente omnes exceptiones. Bald. in cap. pastoralis. n. 6. de appell. Dec. in d. cap. ex parte. 2. num. 69. de offic. deleg. Menoch. de præs. l. 2. præs. 48. n. 20. Grass. except. 15. sicut nec

31 Exceptio *compensationis*. Menoch. de præs. l. c. n. 24. Tiraquel. de retract. lignag. §. 3. gl. 3. n. 4. Sebast. Med. de compens. part. 2. quæst. 20. Intrigl. cons. 8. n. 14. l. 1. Surd. decis. 191. num. 10. & cons. 268. num. 27. lib. 2. Bursat. cons. 305. num. 7. lib. 3. Zerola in prax. Episcop. verb. Compensatio. vers. septimo idem, etiam adversus executionem instrumenti in forma Cameræ. Fel. in c. cum inter. nu. 24. & 25. de except. & in cap. ex transmissa. num. 9. de præscript. & in cap. cum Joannes. de fide instrum. ubi Abb. Grass. except. 16. etsi statutum diceret, quod contra instrumentum publicum nulla possit opponi exceptio, nisi solutionis, quia adhuc compensationis exceptio locum habet. Fel. in cap. suborta. de re jud. Medic. l. c. part. 1. quæst. 20. n. 20. Menoch. de præs. l. c. n. 35. Castr. cons. 66. n. 2. l. 2. Socin. jun. cons. 79. n. 9. l. 3. Gig. de pens. quæst. ult. n. 6. Osasc. dec. 92. nu. 12. & plures apud Grass. except. 16. n. 3. nisi statutum requireret realem solutionem, quia tunc compensationis exceptio non haberet locum, cum compensatio sit tantum ficta solutio.

32 Quæres, quid si promissio de solvendo fuit jurata, poteritne jurans opponere compensationem? Affirmant Bart. in leg. amplius non pet. n. 8. ubi Alex. in addit. litt. H. & I. ff. rem rat. hab. & Ang. Fulgos. Castr. Anchar. in cap. statutum. §. si quidem. de rescript. in 6. Capell. Tholos. dec. 139. Osasc. decis. 92. num. 18. Zerola l. c. vers. sexto an compensatio. & alii apud Grass. except. 16. num. 19. quibus tamen contrariam tenet sententiam, & probat ex cap. ad nostram. de jurejur. ubi Innoc. Jo. And. Ant. de Butr. Anchar. Felin. Berous cons. 155. nu. 27. l. 1. Cavaler. dec. 9. nu. 11. l. 1. & dec. 28. n. 45. lib. 2. Honded. cons. 18. n. 40. Natta cons. 54. n. 1. l. 1. Rol. cons. 6. num. 31. Gabr. de jurejur. conclus. 7. num. 1. Surd. cons. 246. n. 15. l. 2. Tiraquel. de retr. lig. §. 3. glos. 3. n. 6. & plurimi alii, quos pro se citat Grass. loc. cit. n. 19. per tot. quæ tamen sententia secunda plures patitur exceptiones. Primo, quod compensatio poterit opponi non obstante juramento, quando de debito compensando constat per publicum instrumentum. Gl. & DD. in d. cap. ad nostram. de jurejur. Secundo, quando proceditur ex æquo & bono sola veritate facti inspecta. Ludovic. dec. Perus. 15. num. 9. & 10. Cavalcan. dec. 9. n. 11. l. 1. Gabr. d. conclus. 7. nu. 12. de jurejur. Osasc. dec. 92. n. 35. Tertio, quando debitum, de quo petitur compensatio, esset posterius debito, quod petitur ab actore. Osasc. loc. cit. nu. 30. & 34. Afflict. dec. 381. n. 3. Honded. cons. 18. n. 45. Covar. in cap. quamvis pactum. 1. part. relect. §. 4. nu. 6. Quarto, quando debitor esset pauper aut gravatus onere filiorum. Paris. cons. 121. num. 41. l. 1. Tiraquel. loc. cit. n. 6. Afflict. dec. 163. Gabr. loc. cit. nu. 11. Honded. cons. 18. nu. 41. Osasc. dec. 92. nu. 35. Quinto, cum tractatur de vitando perjurio vel pœna. Tiraq. & Gabr. ll. cit. Grass. l. c. num. 26. Sexto, si non fuit promissa in specie solutio, sed satisfactio. Gabr. loc. cit. Surd. cons. 166. num. 30. l. 2. Septimo, si debitor non juravit in specie solvere in pecunia, sed simpliciter solvere. Bart. Ang. Cuman. & Alea. in L. amplius. ff. rem rat. habend. Bald. & Abb. in cap. ad nostram. 1. de jurejur. secus si promisit solvere in pecunia. Surd. cons. 246. n. 18. l. 2. & de elim. tit. 8. privil. 53. n. 2.

33 Quæres secundo, an exceptio *compensationis*, quæ potest opponi contra cedentem, possit etiam opponi contra cessionarium? Dicendum, quod sic. DD. in L. apud Celsum. §. sed cum legitima. & §. cum de authoris. ff. de except. doli. & in L. doli mali. §. diversam. ff. de novat. Bart. in leg. si quis in rem. ff. de procurat. Socin. jun. cons. 74. n. 7. vol. 3. Thes. dec. 221. n. 1. Surd. cons. 82. n. 29. l. 1. Grass. loc. cit. n. 29. per totum.

34 Quæres tertio, an compensatio, quæ potest opponi a debitore principali, possit etiam opponi ab illius fidejussore? Respondetur affirmative. Paris. cons. 121. n. 7. l. 1. & alii apud Grass. loc. cit. n. 33.

35 Quæres quarto, an hæc compensatio possit opponi, quando debitum oppositum est litigiosum? Responsio est affirmativa. leg. si compensationem. ff. de compensat. Surd. cons. 146. n. 3. l. 1. nisi tamen debitum requireret altiorem indaginem, & de eo statim doceri non posset. Alex. cons. 12. in fin. vol. 2. & alii apud Grass. loc. cit. num. 33. De qua materia plura vide in praxi Compensationis.

36 Etiam exceptio *cessionis bonorum* non dicitur exclusa a statuto prohibente omnes exceptiones contra instrumentum, quia hæc est similis liberationi & pacto de non petendo, quæ non excluduntur a statuto, & quidem in tantum, ut si bonis cesseris ignominiose, quamvis veneris ad pinguiorem fortunam, non teneatur amplius satisfacere creditoribus. Guido Papa decis. 343. Menoch. de arbitr. cas. 183. num. 22. & 23. Paris. de Put. de syndicatu in verb. pœna. sermo autem est de debitis contractis ante cessionem, secus de contractis post cessionem. leg. 3. C. de bon. auth. Jud. poss. Brunus de cessione bonor. quæst. 2. nu. 9. quæ tamen cessio ignominiose fieri non potest invito creditore. Grass. except. 17. a n. 7. usque ad 10.

37 Neque exceptio *incompetentia Judicis* censetur exclusa a statuto. gl. fin. Clem. 1. de sequest. possess. & fruct. Bald. in leg. exceptionem. n. 27. C. de probat. Dec. in toties cit. cap. ex parte. de off. Deleg. n. 73. & in leg. generaliter. C. de Episc. & Cler. Anchar. in Clem. 1. de re jud. Maran. in pract. part. 4. dist. 16. n. 7. Abb. nu. 6. Felin. n. 16. in d. cap. ex parte. Castr. cons. 99. nu. 2. l. 2. Socin. jun. cons. 78. vol. 1. Gabr. de statut. conclus. 3. n. 1. Nata cons. 413. n. 3. l. 2. Covar. in reg. possessor. 1. par. relect. n. 5. vers. quinto hic apparet. de R. J. in 6.

38 Ita exceptio *Recusationis Judicis* non censetur a statuto exclusa, quia remota exceptione non censetur remota recusatio. gl. in cap. quoniam contra. verb. exceptiones. de prob. ubi Abb. & Dec. n. 102. & in d. cap. ex parte. n. 82. Menoch. de præsumpt. l. 2. præs. 48. n. 32. quia recusatio Judicis dicitur defensio. cap. cum inter. de except. Franc. in cap. postremo. nu. 2. de appell. & in cap. pastoralis. n. 20. de appell. Bald. in leg. reos. n. 36. C. de accus. Grass. except. 24. Et statutum tollens appellationem

non censetur tollere recusationem. Specul. in tit. de recusat. §. 2. vers. sed quid si. Bart. & Salyc. in leg. fin. C. de sent. Fel. in cap. postrema. de appell. Abb. in cap. cum speciali. de appell. quæ recusatio de jure civili probatur solo recusantis juramento. gl. in leg. apertissimi. verb. recusare. & ibi Bald. num. 8. C. de judic. Bart. in leg. quia poterat. n. 2. ff. ad Trebell. Dec. in cap. cum speciali. de appell. Covar. pract. quæst. cap. 26. n. 1. Marches. de commiss. commiss. 3. cap. 1. num. 8. sed de jure canon. debet probari causa suspicionis. DD. mox cit. & Scaccia de Jud. lib. 1. cap. 66. num. 16. Rota dec. 563. n. 1.

39 Imo hæc exceptio recusationis a statuto tolli non potest. DD. apud Grass. de except. except. 24. num. 10. ubi citat. DD. neque per Principem in causa criminali. Marches. loc. cit. cap. 1. num. 43. Rol. cons. 12. vol. 3. secus in civili. Abb. in cap. ad hæc. in fin. de rescript. Fel. in cap. cum inter. n. 5. de except. Franc. in cap. postremo. de appell. & alii apud Grass. loc. cit. n. 11. Debet autem hæc exceptio proponi in principio causæ. L. fin. C. de except. Bart. & Alex. in L. quidam consulebant. ff. de re jud. & in L. si conveneris. ff. de jurisdict. omn. Jud. Mynsing. obs. 59. cent. 4. Marches. l. c. n. 20. nisi causa suspicionis esset nova, aut de novo reperta, quia tunc potest opponi usque ad calculum ferendæ sententiæ. Dec. in c. cum super. n. 2. de off. Deleg. Fel. in cap. causam quæ. eod. Grass. l. c. n. 14.

40 Limit. quod hæc exceptio locum non habet contra merum Executorem, nisi aliquo modo debeat cognoscere de causa executiva, veluti in exceptionibus, quæ contra executionem objiciuntur. DD. & Dec. in cap. novit. n. 6. de appell. Bertachin. de Episc. 2. part. lib. 4. n. 22. Abb. in cap. super. n. 3. de offic. Deleg. Grass. loc. cit. n. 15. Cavalc. dec. 28. nu. 95. lib. 2.

41 Causæ vero recusationis possunt esse 1. inimicitia inter Judicem & partem litigantem. L. apertissimi. C. de Jud. Menoch. de præs. lib. 1. quæst. 89. n. 54. Trivis. in tract. de modo procedendi inter Regulares. cap. 15. n. 6. Vivius dec. 363. n. 3. Rot. cons. 16. n. 3. lib. 2. Osasc. dec. 15. num. 7. quamvis non esset inimicus ipsi litiganti, sed illius affini, & undequaque proveniat inimicitia, quia contracta cum uno ex Consanguineis dicitur contracta cum omnibus, quamvis inimicitia non sit capitalis, sed sufficit qualis qualis, & dummodo allegetur specie, & non tantum in genere. Franc. in d. cap. postremo. num. 20. vers. 32. causa de appell. Capyc. dec. 138. num. 32. Craveta cons. 6. num. 31. lib. 1. Rol. loc. cit. num. 4. Imo licet inimicus fuisset reconciliatus de proximo. Secundo Consanguinitas vel affinitas usque ad decimum gradum juxta aliquos. Vivius d. dec. 363. secundum alios vero usque ad septimum. DD. vide apud Grass. l. c. num. 35. quamvis affinitas per mortem fuisset dissoluta, nisi Judex esset æqualiter conjunctus utrique parti. Tertio, ob amorem, benevolentiam, aut amicitiam unius partis. Quarto, ob compaternitatem Jud. cum una parte. Quinto, si Judex sit ejusdem patriæ cum uno ex litigantibus, si sunt in partibus longinquis. cap. penult. ut lite non contest. Abb. in cap. fin. de appell. Maran. in pract. part. 6. act. 2. n. 39. Grass. l. c. n. 56. Sexto, si unus fuit datis Judex ad instantiam unius ex litigantibus. Bald. in L. qui jurisdict. ff. de jurisdict. omn. Jud. Maran. l. c. n. 52. Ludovic. dec. Perus. 108. n. 7. Marches. d. cap. 1. n. 26. Trivis. dec. 64. num. 7. lib. 2. Grass. loc. cit. num. 57. Septimò, si Judex loquitur secretè ad aures cum una ex partibus. Maran. loc. cit. n. 44. nisi illi fuisset commissum, ut causam expediat sine strepitu & figura Judicii, aut Judex palam dicat, quæ secreto cum parte locutus est. DD. apud Grass. loc. cit. n. 61. & 62. Octavò, si Judex habet consimilem causam propriam in alio tribunali. Specul. in tit. de Judic. deleg. §. superest videre. num. 19. Franc. in cap. penult. vers. 38. de appell. Maran. l. c. n. 46. Grass. n. 64. Nono, si ab illo fuit appellatum per recusantem tam in causa, in qua fuit appellatum, quam in alia pendente tali appellatione.

42 Exceptio, quæ patet ex inspectione ipsius instrumenti, non videtur rejecta à statuto rejiciente omnes exceptiones, uti si instrumentum esset defectuosum. Ant. de Butr. in cap. cum Bertholdus, de re Jud. Bald. in L. si non fortem. §. 1. n. 6. ff. de cond. indeb. Dec. in d. cap. ex parte, ubi etiam Fel. num. 7. Caroc. de excuss. part. 2. quæst. 14. n. 15. Mascard. de prob. quæst. 8. n. 18. Grass. except. 19. quæ requirantur ad valorem instrumenti, vide eundem Grass. l. c per totum.

Exceptio nullitatis non censetur exclusa à statuto rejiciente exceptiones contra instrumentum. Bald. in L. scire oportet. §. hac de iis, n. 1. ff. de excus. Tut. Dec. in toties cit. cap. ex parte, n. 75. de off. deleg. Franc. in c. dilecto. n. 134. de appell. Socin. sen. cons. 83. n. 3. Rimin. jun. cons. 48. num. 58. lib. 1. Cavalcan. dec. 21. n. 82. lib. 1. Mascard. de prob. conclus. 159. n. 73. Vant. de nullit. tit. quid sit nullitas, n. 7. in fin. Menoch. de præs. lib. 2. præs. 48. n. 24. Vivius dec. 220. n. 1. Grass. except. 20. n. 1. quia est potius defensio, quam exceptio. Berous in cap. Item cum quis. n. 3. de restit. spol. Lancell. de attent. tit. de attent. nullitate pend. Menoch. loc. cit. n. 25. 43

Quid verò si per statutum fuit etiam exclusa exceptio nullitatis? Respondetur etiam tunc posse excipi de nullitate sequentibus in casibus. Primo, si nullitas est notoria & evidens. Vant. de nullit. tit. quis possit dicere de nullit. num. 54. Menoch. de adipisc. rem. 4. n. 893. & de arb. cas. 9. n. 2. Vivius dec. 220. num. 2. Scaccia de Jud. lib. 1. cap. 97. num. 192. Natta cons. 120. num. 14. Rol. cons. 29. n. 43. lib. 1. Felin. in cap. ex parte. 2. n. 7. de off. Deleg. Grass. except. 20. n. 4. Dicitur autem notoria & evidens, quæ legi potest oculis corporeis. Franc. in cap. dilecti. n. 153. de appell. Cephal. cons. 201. lib. 1. Bursat. cons. 74. num. 21. lib. 1. Item si nullitas est geminata. Item si nullitas provenit a jure naturali. Item si est dolosa. Item nullitas ex defectu jurisdictionis, quamvis cum juramento fuisset promissum non allegare nullitatem. Gabr. loc. cit. de statut. conclus. 3. n. 7. Item licet statutum exceptiones, & defensiones simul excludat. Scaccia de Jud. lib. 1. c. 97. num. 191. 44

Exceptio quæ causatur ex dolo alterius seu partis adversæ, uti quia fuit dolus causa contractus, non obstante tali statuto opponi potest. Ant. de Butr. in cap. cum Bertholdus, vers. secundus casus. de re jud. Franc. in cap. cum dilecti quæst. 62. lim. 7. De appell. Fel. & Dec. in d. cap. ex parte. Natta cons. 166. n. 26. lib. 1. Socin. jun. cons. 48. num. 52. lib. 2. Menoch. de præs. lib. 2. præs. 48. num. 29. Grass. except. 22. quia alias statutum præberet occasionem delinquendi & esset nutritivum peccati, & ideo non valeret. 45

Exceptio solutionis non obstante statuto prohibente exceptiones opponi potest. Bald. in L. si non fortem §. 1. n. 5. ff. de cond. indeb. Dec. loc. cit. Menoch. de præs. loc. cit. n. 33. Gig. de pens. quæst. ult. n. 1. Anchar. cons. 260. Grass. except. 25. quia solutione tollitur omnis obligatio, & exceptio solutionis est potius defensio, quam exceptio. Covar. in reg. possessor. relect. 1. n. 5. De R. J. in 6. Bald. in addit. ad specul. tit. de except. §. 1. vers. defensio. Grass. loc. cit. n. 7. qui citat alios, ubi plures casus solutionis deciduntur. 46

Exceptio S. C. Macedoniani aut Vellejani opponi potest, non obstante statuto de quo suprà. Menoch. loc. cit. num. 38. Dec. loc. cit. Grass. except. 27. quia hæc dicitur potius defensio. Idem dic de exceptione Usurarum. Feder. de Sen. cons. 96. num. 1. Menoch. loc. cit. n. 38. Borgnin. dec. 21. n. 82. par. 1. Dec. loc. cit. Grass. except. 28. quia causa usurarum est de foro Ecclesiastico, & statuta Laicorum non possunt circa illam disponere. DD. mox cit. & ex contractu usurario non oritur obligatio, nec datur actio. Navar. cons. 10. n. 1. de usur. Vivius dec. 369. n. 19. Alex. cons. 113. vol. 6. & DD. in Clem. 1. de usur. Grass. loc. cit. ubi qualiter probetur usura; & an qui juravit solvere usuras teneatur solvere præteritas. 47

Exceptio Falsitatis non censetur exclusa a statuto rejiciente omnes exceptiones. Bart. in L. Lucius. ff. ad Turpil. Bald. ad speculat. tit. de execut. sent. vers. & nota. quod ista exceptio. Castr. in L. si feriaris. ff. de fer. Dec. in d. cap. ex parte n. 89. Menoch. loc. cit. n. 40. Gramm. cons. 66. n. 9. in civil. præsertim si de falsitate potest in continenti constare per publ. instrumentum. Berous in cap. Item cum quis. De restit. spol. aut si instrumentum esset evidenter falsum. Jas. cons. 85. col. 2. lib. 1. Mascard. de prob. concl. 739. n. 6. Caroc. in trac. de deposito quæst. 54. part. 3. Thes. dec. 26. n. 15. Grass. except. 29. n. 2. quia instrumentum falsum dicitur nullum. L. Paulus. ff. de V. S. Potest autem falsitas instrumenti per tres aut duos saltem testes etiam non descriptos in instrumento probari. DD. in L. in exercendis. C. de fide instrum. & in L. 1. §. si quis neget. ff. quemadm. testam. aper. Gramm. loc. cit. Grass. loc. cit. n. 5. 48

Quæ-

49 Quæres an credatur Notario asserenti se fecisse falsum instrumentum? Dicendum quod non in præjudicium tertii, quamvis Notarius esset constitutus in articulo mortis. Castr. *in L. seja. ff. ad Vellejan.* Bart. *in L. si quis in gravi §. 1. ff. ad syllan.* Bald. *in L. generaliter in ult. not. C. de non num. pecun.* ubi Salyc. Ang. *in L. errore. C. de testib.* Natta *cons.* 124. *num.* 15. *lib.* 1. Surd. *cons.* 173. *num.* 81. *lib.* 2. & alii apud Grass. *except.* 29. *n.* 6. Et falsitas in una parte instrumenti si est in substantialibus reddit nullum totum instrumentum, secus si est falsum in accessoriis. Innoc. *in cap. fraternitatis de heret.* Speculat. *in tit. de instrum. edit. §. instrumentum. vers. quid si aliquod instrumentum.* Gabr. *de malef. conclus.* 3. *n.* 1. Grass. *l. c. n.* 13.

50 Exceptio *rei non existentis* non censetur rejecta a statuto. Dec. *l. c. n.* 90. Asinius *in pract.* §. 31. *cap.* 49. Menoch. *de præs. loc. cit. nu.* 41. Magon. *decis. Lucen.* 69. *n.* 23. Grass. *except.* 30. Item exceptio *resolutionis contractus.* Grass. *except.* 31. *ubi DD.*

51 Exceptio moratoria, guidatica, vel quinquennalis dilationis non censetur exclusa a statuto rejiciente omnes exceptiones. Dec. *cons.* 352. *n.* 8. Castr. & Jas. *in L. fi. n.* 21. *ff. qui satisdare cog.* Surd. *cons.* 299. *num.* 16. Ratio est, quia Princeps potest derogare statutis, ea tollere, & alterare. Bald. *in L. qui se patris. col.* 8. *vers. & suas. C. unde lib.* Grass. *except.* 32. quia potest concedere debitoribus dilationem ad solvendum. *L.* 2. *C. de precib. Imper. offer.* Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 70. *n.* 2. Quod in debitis non juratis est certum. Hæ autem dilationes moratoriæ a Principe concessæ an extendantur ad debita jurata, controvertitur, negativam tenent Alex. *cons.* 38. *n.* 5. *vol.* 3. Nevizan. *cons.* 59. *n.* 15. Felin. *in cap. constitutus n.* 20. *De rescript.* Menoch. *de arbitr. cas.* 337. *n.* 19. Marches. *de commis. seu rescript. comm.* 4. *cap.* 1. *n.* 28. Surd. *cons.* 299. *n.* 14. *lib.* 2. Thes. *dec.* 186. *n.* 4. & plurimi alii apud Grass. *excep.* 32. *nu.* 5. quia Princeps sæcularis concedens ejusmodi moratorias non potest remittere juramentum, nec dispensare circa contractus juratos, sed hoc spectat ad Papam. *cap. venerabilem. De elect. cap. novit. de Jud.* Surd. *l. c.* Natta *cons.* 233. *num.* 1. Alex. *cons.* 27. *vol.* 1. Hostien. *in cap. quanto de jurejur.* Gramm. *dec.* 12. *n.* 3. & plures apud Grass. *l. c.* Neque Papa si non facit expressam mentionem, videtur velle derogare juramento *cap. constitutus. De rescript. cap. cum non deceat. & ibi gl. in verb. effectus. De elect. in* 6. Innoc. *in cap. cum inter. De jurejur.* Abb. *in cap.* 1. *num.* 7. *De iis, quæ fiunt a majo. parte Capit.* Marches. *l. c.* & alii apud Grass. *loc. c. nu.* 7. sed contrariam defendunt alii propter consuetudinem, & quia ita practicatur a Principibus, qui moratorias dant etiam in debitis juratis, uti testatur Boet. 296. *num.* 5. Surd. *cons.* 299. *num.* 15. *libr.* 2. Thes. *dec.* 186. *nu.* 6. ea ratione, quia juramentum semper intelligitur præstitum salva authoritate superioris. *L. fin. ubi Alex. numer.* 2. *ff. qui satisdare cog.* Surd. *loc. cit.* Bursat. *cons.* 334. *n.* 14. *lib.* 3. Grass. *loc. cit. n.* 11. adstipulatur negativæ sententiæ, si fuit juratum in specie de non opponenda moratoria, secus si simpliciter tantum de solvendo. Et quid debeat narrare qui vult impetrare moratoriam, ut valeat impetratio, tradit Grass. *loc. cit. n.* 17. *& seq.*

52 Quæres 1. An Princeps sæcularis possit concedere Moratoriam illi, qui debet Ecclesiæ? Responsio est negativa, quia Princeps Laicus nihil potest statuere circa res Ecclesiasticas, nec de illis ullo modo disponere. Gl. *in cap. fin. vers. Laici & Princeps. De reb. Eccles. non alien.* Redoan. *in tract. de reb. Eccles. non alien. q.* 4. *numer.* 7. Menoch. *de arbitr. cas.* 203. *num.* 20. Grass. *loc. c. n.* 35.

53 Quær. 2. An dilatio concessa principali debitori prosit etiam ejus fidejussoribus? Respondetur negative, si non fuerunt in supplicatione expresse nominati. Bald. & Salyc. *in L. quoties. C. de precib. Imper. offer.* Bart. *in L. filiusf. §. si stipulatus sum. n.* 2. *ff. de V. O.* Menoch. *loc. cit. num.* 26. Marches. *loc. cit. numer.* 25. quia concessio est personalis, nisi concessio alias foret inutilis, quia ne sit inutilis, extenditur etiam ad fidejussores, sicut etiam si dilatio fuit concessa motu proprio, præsumitur tamen concessa ad instantiam partis. Grass. *loc. cit. num.* 45. Et quia dilatio solet esse personalis, non transit ad hæredes debitoris. Talis vero moratoria incipit currere a die Datæ. Guido Pap. *dec.* 109. & alii apud Grass. *loc. cit. num.* 48.

Porro debitor, qui obtinet moratoriam, tenetur satisdare de solvendo in fine dilationis. *L. universa C. de precib. Imper. offer.* Natta *cons.* 591. *n.* 1. *lib.* 3. Afflict. *dec.* 378. *num.* 1. Marches. *loc. cit. commis.* 4. *cap.* 1. *n.* 7. Guido Papa *dec.* 109. & alii, quos citat Grass. *loc. cit. num.* 97. quamvis in moratoria remittatur talis cautio. Castr. Bald. Fulgos. Salyc. & Gl. *in L. universa. C. de precib. Imper. offer.* ubi etiam Jas. *num.* 15. Afflict. *loc. cit. num.* 3. Grass. *numer.* 98. nisi in rescripto adesset clausula, *Non obstante*, quam tamen cautionem debitor dare non tenetur, nisi petatur a creditoribus. *L. si quis filium. §. stipulatio ff. de collat.* Brun. *in tract. de cessione bonor. quæst.* 21. *num.* 2. Surd. *cons.* 124. *nu.* 1. *&* 2. *lib.* 1. Ruin. *cons.* 26. *num.* 33. *vol.* 4. Grass. *loc. cit. num.* 101. Et si debitor non invenit propter suam paupertatem fidejussores, admittitur ad cautionem juratoriam, juxta *L. omnes.* ubi Bald. *C. de Episc. & Cler.* Staphyl. *in tract. de litteris just. cap. ulterius pro declaratione. n.* 12. Marches. *d. commis.* 4. *cap.* 1. *num.* 11. Ludovic. *dec. Perus.* 63. *n.* 6. Grass. *d. except.* 32. *n.* 19. *& seq.* 54

Quæres ult. si Debitor non vult præstare cautionem de solvendo in fine dilationis, sed vult dare pignora sufficientia, erit ne admittendus ad usum dilationis moratoriæ? Respondetur affirmative, quia, qui tenetur dare fidejussores, liberatur dando pignora sufficientia. Bart. *in L. plus cautionis.* ubi Dec. *n.* 3. *ff. de R. J. & in L.* 1. *ff. qui satisdare cog.* quia major est cautio pignorum, quam fidejussorum. §. *furti. instit. de act. quæ ex delicto.* Ludovic. *decis. Perus.* 63. *num.* 14. Grass. *loc. cit. n.* 123. & DD. apud illum. 55

Sequitur exceptio *conditionis non impletæ*, quæ non censetur rejecta a statuto rejiciente omnes exceptiones contra instrumentum publicum. Alex. *cons.* 119. *vol.* 1. & DD. apud Grass. *except.* 33. quia debitor sub conditiones non dicitur proprie debitor, & lex loquens de Debitore non comprehendit debitorem sub conditione. Asinius *de execut. cap.* 2. *num.* 22. *&* §. 2. *cap.* 26. & pendente conditione debitum non dicitur inesse. Decian. *cons.* 3. *n.* 43. *lib.* 1. Rol. *cons.* 29. *n.* 16. *lib.* 4. Cephal. *cons.* 767. *n.* 7. *lib.* 1. Honded. *cons.* 73. *nu.* 102. & pendente conditione cessat omnis obligatio. *cap. fin. de sponsal. in* 6. nec datur actio. *L. necessario. §. quod si pendente. ff. de peric. & com. rei vend.* Bald. *in L. si prædium. n.* 8. *C. de ædil. edic.* Menoch. *cons.* 60. *n.* 48. *lib.* 1. Tiraquel. *de retract. lignag. §.* 1. *gl.* 2. *nu.* 21. *& gl.* 10. *nu.* 50. Surd. *cons.* 186. *n.* 12. *lib.* 2. Cephal. *cons.* 311. *num.* 7. Grass. *d. except.* 33. *num.* 9. Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 11. *n.* 2. qui dicit, quod prius debet constare Judici citato reo, quod evenerit conditio, antequam fiat executio, & probat ex *L. hoc jure. ff. de V. O.* & eventus conditionis debet probari ab Actore, qui in illa se fundat. Cephal. *cons.* 667. *numer.* 43. *libr.* 5. Honded. *cons.* 34. *num.* 6. Natta *cons.* 676. *numer.* 7. *lib.* 4. Magon. *dec. Lucen.* 21. *numer.* 16. Rimin. jun. *cons.* 126. *num.* 31. *lib.* 2. Grass. *loc. cit. numer.* 15. neque sufficit præsumptiva probatio, sed debet vere probari. Berous *cons.* 19. *num.* 14. *& cons.* 90. *numer.* 4. *vol.* 3. Ruin. *cons.* 68. *num.* 18. *lib.* 1. Cephal. *cons.* 441. *numer.* 88. *vol.* 3. Cavalc. *decis.* 46. *num.* 23. *lib.* 1. Grass. *loc. cit. num.* 16. & conditio debet adimpleri in forma specifica, & non sufficit fuisse impletam per æquipollens. DD. *cit.* nisi conditio esset necessaria, quia tunc posset impleri per æquipollens. Paris. *cons.* 74. *nu.* 6. *lib.* 3. Cephal. *cons.* 312. *n.* 143. Magon. *loc. cit.* Rimin. jun. *cons.* 37. *numer.* 3. *lib.* 1. Si vero conditio habet tractum successivum & exigentem perseverantiam, non sufficit adimpleri, sed debet durare adimplementum. *L. si quis ita legaverit. ff. de cond. & demonstr.* Berous *cons.* 27. *nu.* 14. *lib.* 2. Alex. *cons.* 53. *num.* 12. *lib.* 6. Rimin. jun. *cons.* 112. *num.* 99. *lib.* 2. Hond. *cons.* 29. *num.* 84. *lib.* 1. Et si stat per eum, in cujus incommodum debet adimpleri conditio, quo minus adimpleatur, habetur pro impleta. *cap. cum non stat. de R. J. in* 6. ubi Gl. Bart. *in L. jure civili. ff. de cond. & demonstr.* Natta *cons.* 283. *n.* 5. *lib.* 2. Surd. *cons.* 156. *nu.* 5. *lib.* 2. Vivius *dec.* 383. *n.* 1. Grass. *loc. cit. n.* 22. 56

Exceptio *restitutionis in integrum* non censetur sublata a statuto ut supra. Bald. *in L. in causa. ff. de minor.* Socin. sen. *cons.* 242. *&* 299. *n.* 5. *lib.* 2. Cephal. *cons.* 53. 57

num. 23. lib. 1. Rol. conf. 68. nu. 33. lib. 3. Oddo de restit. in integr. par. 1. quæst. 42. num. 26. & quæst. 15. num. 35. Honded. conf. 18. num. 84. lib. 1. Nevizan. conf. 17. num. 7. Menoch. de præs. lib. 2. præs. 48. num. 42. Bald. de præscript. in 4. par. 4. par. princ. quæst. 29. num. 5. Graff. except. 34. quia verba Legis aut statuti, aut pacti quamvis generalia nunquam tollunt beneficium restitutionis in integrum, neque illi derogant, nisi de illo fiat specialis mentio. Bald. conf. 236. lib. 1. Honded. conf. 18. num. 82. & 83. Jas. in L. si infanti. num. 17. C. de Jure deliber. Ruin. conf. 35. num. 35. lib. 1. Craveta conf. 201. num. 35. lib. 1. Cephal. conf. 3. numer. 129. lib. 1. Oddo loc. cit. quæst. 15. art. 6. qui ait ad hoc, ut hæc excludatur debere fieri specialem mentionem, admittitur autem hæc exceptio, si de illa fuerit exceptum ante cœptam executionem, non vero postea. DD. in cap. sciscitatur de integr. restit. Oddo loc. cit. quæst. 42. art. 6. nisi tamen restitutioni in integrum fuerit renuntiatum cum juramento. Oddo de restit. in integr. quæst. 26. per totam, ubi quod non sufficiat renuntiatio generalis, omni Legum auxilio, sed requiratur specialis. Oddo loc. cit. quæst. 26. art. 1. num. 3. Bald. in L. si minor. §. minor. ff. de minor. Graff. except. 34. n. 7. quia in generali sermone non veniunt ea, quæ requirunt specialem mentionem, uti restitutio in integrum.

Hæc tamen exceptio restitutionis in integrum non admittitur, si opponitur adversus executionem trium conformium. Bald. in L. 1. C. ne liceat tertio provoc. & DD. apud Graff. loc. cit. num. 16.

58 Exceptio, quæ perimit actionem ipso jure, non videtur exclusa a statuto rejiciente omnes exceptiones. Bald. in L. si non sortem. §. 1. num. 4. & 5. ff. de condict. indeb. & in L. 2. C. de execut. rei jud. Imol. in L. fin. col. 8. ff. a quib. appell. non lic. talis exceptio est pacti de non petendo, aut in acceptilatione; quia ejusmodi exceptiones æquipollent exceptioni solutionis. L. si quis obligatione. ff. de R. J. Bart. & Jo. de Imol. in L. Aquil. ff. de donat. Alex. in L. creditori. C. de pact.

Exceptio, quod instrumentum est illiquidum, non excluditur a statuto. Bald. in L. 2. nu. 2. C. de execut. rei jud. Socin. conf. 51. lib. 1. Craveta conf. 231. num. 9. lib. 2. Surd. dec. 23. per tot. quia statutum semper intelligitur de instrumentis liquidis; quia, cum statuta sint correctoria juris communis, debent stricte interpretari. Socin. jun. conf. 181. num. 78. lib. 2. Dec. conf. 323. col. 2. Berous quæst. 57. Menoch. de arbitr. cas. 17. n. 2. sermo est, quando liquidatio requireret altiorem indaginem, secus si posset in continenti liquidari; quia tunc instrumentum haberetur pro liquido. Dicitur autem posse in continenti liquidari, si liquidatio potest fieri intra tempus datum ad solvendum. Alex. conf. 166. num. 5. lib. 2. Ofasc. dec. 92. n. 36. Decian. conf. 93. num. 23. lib. 3. Menoch. de adipisc. rem. 5. num. 59. ad quam tamen liquidationem est necessaria partis citatio. Covar. lib. 2. var. res. cap. 11. nu. 2. vers. in summa. Graff. loc. cit. n. 8. 9. & 10.

59 Exceptio proveniens ex facto Adversarii non censetur exclusa a statuto. L. qui officii. §. fin. ff. de contrah. empt. L. cum proponas. C. de naut. fœn. Socin. sen. conf. 27. num. 32. lib. 4. Dec. conf. 230. col. 2. Asinius in pract. §. fin. n. 56. Neque censetur exclusa per renuntiationem omnium exceptionum, tenet Mascard. de prob. conclus. 1264. n. 34. Rol. conf. 95. n. 38. lib. 1. Dec. conf. 19. n. 54. lib. 3. & alii apud Graff. except. 37. per tot.

60 Exceptio proveniens ex inhabilitate personæ contrahentis, uti si contrahens fuit minor, aut furiosus tempore contractus, non videtur exclusa a statuto rejiciente omnes exceptiones. Seraph. de privil. juram. privil. 77. n. 84. Castr. in L. 1. nu. 6. ff. de constit. pecun. Jo. And. in addit. ad Specul. in tit. de sent. §. ut autem. & alii apud Graff. except. 38.

61 Exceptio, quæ provenit ex defectu formæ, non censetur exclusa a statuto rejiciente omnes exceptiones contra instrumentum. Bart. in L. Divus. num. 1. ff. de testam. milit. Intrigliol. conf. 2. n. 87. Graff. except. 39. ratio est, quia forma non servata corruit actus & redditur nullus. Rol. conf. 30. num. 16. vol. 4. licet esset modicus defectus formæ.

62 Exceptio, quod dies solutionis nondum advenit, potest opponi non obstante statuto aut pacto rejiciente omnes exceptiones. Castr. conf. 327. num. 2. vol. 2. Imol. 136. Cephal. conf. 387. n. 21. & 22. Alex. conf. 95. num. 1. vol. 1. Graff. except. 41.

Denuntiatio evangelica nunquam censetur exclusa a statuto. Bald. in auth. Clericus. C. de Episc. & Cler. Berous in cap. item cum quis. nu. 37. De restit. spol. Asinius in pract. §. 31, cap. 34. n. 3. Menoch. de præs. lib. 2. præs. 48. n. 44. & 45. Graff. except. 42. 63

Exceptio non numeratæ pecuniæ potest opponi non obstante statuto rejiciente omnes exceptiones infra biennium tantum non obstante juramento. Jas. in leg. qui pecuniam num. 7. ff. si cert. pet. Fel. in cap. si cautio. n. 47. De fide instrum. Gomez var. res. de contrac. cap. 6. n. 3. Fachin. lib. 2. controv. Jur. cap. 84. L. fin. C. de non num. pecun. Seraph. de privil. juram. privil. 60. n. 18. ubi quod debet petere absolutionem a juramento. Graff. except. 43. per tot. 64

Tandem exceptio quod obligatio fuit facta sine causa, non censetur exclusa a statuto. Seraph. de privil. juram. privil. 77. n. 67. Alex. conf. 77. nu. 15. vol. 3. Cephal. conf. 108. num. 1. vol. 1. & alii plures apud Grass. except. 40. per totam. 65

§. IV.

Miscellanea de Exceptionibus.

Exceptio dupliciter potest opponi; civiliter, & criminaliter. Civiliter, ad elidendam accusatoris intentionem, criminaliter, ut pœna illi infligatur. Clar. in §. fin. q. 19. num. 2. Scacc. de Jud. lib. 1. cap. 75. num. 2. & tunc debet exprimi tempus, & locus objecti criminis. Clar. ut supra sub n. 3. & q. 12. n. 10. & 11. & Bart. in L. 1. n. 8. ff. de except. Boer. decis. 321. nu. 2. & an probata exceptione possit Judex ferre sententiam criminalem, si exceptio fuerit civiliter opposita. vide Clar. loc. cit. 66

Exceptio perjurii impedit processum ad ulteriora, & facit, quod perjurus non audiatur, & est processus annullativa, ac repellit ab agendo. arg. L. si quis major. 41. C. de transact. Riccius in prax. part. 3. res. 251. Scacc. de Jud. lib. 2. cap. 2. q. 1. cas. 1. n. 114. Maresc. lib. 2. var. res. cap. 121. n. 83. Speculat. in tit. de actore. n. 16. 67

Mandati, est peremptoria, & potest opponi in quacunque parte judicii. arg. cap. in nostra. in fin. de procurat. L. licet. ff. de judic. DD. apud Vantium de nullit. ex defect. inhabil. seu mandati. nu. 59. & alii apud Scacc. lib. 1. cap. 101. n. 36. & seq. 68

Rei judicatæ, sicut omnis alia processus impeditiva, tollitur transitu ad ulteriora. Bart. & Bald. in L. a procedente. Cod. de dilat. Abb. in cap. cum super. n. 9. de offic. deleg. Ciarl. contr. for. cap. 13. nu. 16. cum pars tacendo acquievisse videatur. Non relevat, nisi concurrat identitas personarum, & causæ. Ciarl. cap. 5. Et si est facta in judicio summario, obstat in ordinario. Fachin. lib. 10. contr. jur. cap. 80. 69

Dilatoria solutionis potest opponi etiam post litem contestatam. Bart. in L. exceptionem. Cod. de probat. Felin. in cap. exceptionem. de except. Scacc. de Jud. l. c. num. 61. 70

Patenter calumniosa, est rejicienda. Talis dicitur, cum non servit causæ decisioni. Eccles. obs. 52. num. 8. & seq. cap. licet causam. de probat. Mascard. de prob. concl. 253. Afflict. dec. 351. num 7. alias est in arbitrio, an velit admittere calumniosam, quæ non est talis patenter. Innoc. in cap. post elect. de concess. præb. Alex. conf. 65. num. 5. lib. 1. Menoch. de recup. rem. 15. num. 333. apud Eccles. loc. cit. num. 9. si id facit ex vehementi præsumptione. 71

Perjurii, potest opponi usque ad sententiam. Ciarl. 122. n. 11. Innoc. in cap. constitutus. de rescript. & Gemin. in cap. 1. col. 4 de lit. contest. Bart. in L. eleganter. §. si quis potest. n. 6. ff. de cond. indeb. Coccin. dec. 268. nu. 5. Farin. dec. posthum. 54. n. 2. part. 2. ubi Rota. 72

Non implementi, repellit agentem in contractibus ultro citroque obligatoriis. Eccles. obs. for. 118. n. 6. Potest opponi etiam, quando statutum prohibet exceptiones. Pajarel. annot. 7. Craveta conf. 151. num. 10. Rol. conf. 53. n. 32. lib. 1. Cephal. conf. 407. n. 18. Ludovis. dec. Perus. 50. n. 3. & dec. Lucen. 2. n. 3. Menoch. de præs. lib. 2. præs. 48. n. 15. Graff. except. 13. n. 7. 73

Exceptio, alia est emergens, & dicitur illa, quæ post litem motam est orta, alia incidens, quæ ante litem motam est orta, alia incidens, quæ ante litem motam fuit. Bart. & gloss. in L. quod jussit. ff. de re 74

jud.

jud. Capon. decis. for. 352. Opposita ad unum finem, ad alium non prodest. Rot. dec. 256. num. 3. p. 2. rec. Bich. dec. 82. num. 6. Debet esse clara, sicut actio, & in specie proponi. L. scire. §. scire autem oportet. ff. de excusat. tut. Felin. in cap. pastoralis. num. 13. de except. Bald. in L. 1. num. 44. Cod. unde vi. Bich. dec. 301. num. 6. Manenro dec. 15. num. 45.

75 *Non implementi*, non est probanda per possibile, sed concludenter, cum in ea excipiens sit actor. L. 1. ubi Bart. ff. de except. Paris. cons. 45. lib. 1. num. 2. Rot. apud Bich. dec. 156. num. 22. maxime si apparet omnia promissa fuisse observata per æquipollens Mantic. dec. 270. num. 3. Seraph. dec. 1243. num. 2. & exceptio non implementi respectu unius capituli, non retardat executionem quoad alia capitula separata ejusdem contractus. Surd. cons. 101. num. 107. Burat. dec. 571. num. 2. Bichius dec. 391. num. 16.

76 Exceptio juris dubii æquiparatur exceptioni facti, sicut etiam in quo adsunt hinc inde opiniones. Capyc. dec. 10. num. 19. Seraph. dec. 271. num. 6. Rot. apud Statil. de salv. interd. dec. 64. num. 6. idem Statil. inspect. 2. cap. 2. num. 85. & ideo tanquam requirens altiorem indaginem non retardat judicium executivum associationis, & obligationis cameralis. Bich. dec. 391. num. 26. neque retardat executionem litterarum cambii. Bich. decis. 501. num. 13. Scacc. de camb. §. 7. gl. 4. num. 1. & universaliter non admittitur. Post. de manut. obs. 42. nu. 44. Ciarl. cap. 114. num. 18. Gratian. disc. for. 926. num. 27. Limit. si exceptio oriretur ex ventre ipsius instrumenti obligationis Cameralis. Cassad. dec. 19. num. 1. & 6. de rescr. Bich. dec. 196. num. 30. Seraph. dec. 430. num. 5. Maresc. lib. 2. var. res. cap. 12. etiam propter enormissimam læsionem, nisi in continenti possit probari. DD. apud Sperel. dec. 83. n. 21. 22. & 23.

77 *Nullitatis census* non admittitur in sumariissimo, sed rejicitur ad petitorium. Seraph. dec. 1471. a num. 5. Bich. dec. 589. nu. 17. Cavaler. dec. 8. num. 4. Merlin. dec. 57. nu. 9. sicut etiam exceptio *non juris* rejicitur ad petitorium, nisi fuerit in continenti probata; tunc enim manutentionem non retardaret. Bich. dec. 128. num. 18. Rot. dec. 3. de rest. spol. in noviss. & dec. 698. num. 3. p. 2. rec. & dec. 876. num. 7. coram Burat. Seraph. dec. 876. num. 2. Postius de manut. obs. 42. num. 137. & 155. ita *dominii* in judicio manutentionis rejicitur ad petitorium. Bart. in L. naturali. §. nihil commune. num. 3. ff. de acquir. possess. Natta cons. 419. num. 5. Menoch. de retin. remed. 3. num. 675. Rota apud Post. dec. 201. num. 6. Bich. dec. 621. num. 19. nisi probetur in continenti per partis confessionem, vel rem judicatam. Seraph. dec. 555. num. 8. Burat. dec. 360. num. 7. Addend. ad Gregor. 15. dec. 107. num. 5. Ita nullitatis optionis, si non est omnino clara, non retardat manutentionem illi, qui optavit. Bichius decis. 219. num. 11. *Obreptionis*, quando est turbida, rejicitur ad petitorium, & interim possessor manutenetur in Beneficio. Burat. dec. 540. nu. 17. Mohedan. dec. 11. ut lit. pend. Rot. apud Bichium dec. 461. num. 14. sicut non retardat gratiosam subrogationem. Mantic. dec. 71. num. 9. & alii apud Argel. dec. acquir. possess. q. 18. num. 31. Ut possit tardare immissionem gratiose subrogato, debet in continenti probari. Rot. dec. 200. num. 6. p. 4. rec. tom. 2. apud Bichium dec. 405. num. 15.

78 Exceptio *anterioris hypotheca* non excludit ipso Jure posteriorem creditorem, tacente creditore anteriore. Bich. dec. 115. num. 11. nec potest allegari a tertio, nisi anteriori solvisset. Thes. dec. 4. num. 8. Surd. cons. 98. num. 11. Rot. apud Bich. loc. cit. num. 12. & 13. & multo minus retardat immissionem actoris.

79 *Creditoris anterioris* repellit creditorem posteriorem agentem ex Salviano interdicto. Bich. dec. 144. n. 15. juxta L. 2. ff. qui pot. in pign. Rot. dec. 74. num. 11. & dec. 176. num. 6. apud Statil. de Salvian. Sicut exceptio fideicommissi anterioris, obstat petenti immissionem ex fideicommisso posteriori. Bichius dec. 112. nu. 4. Rot. dec. 34. num. 1. & dec. 151. num. 2. p. 7. rec. Fusar. de substit. q. 622. num. 1. si est omnino clara. Seraph. dec. 200. num. 6. Burat. dec. 853. num. 4. Bich. dec. 310. num. 37.

80 Exceptio *fideicommissi*, rejicitur in judicio Salviano, quoties ultimus status stat pro libertate bonorum. Bichius dec. 496. num. 15. ubi Rot. dec. 387. num. 3. & dec. 559. num. 7. p. 1. rec.

Juris tertii, quando est exclusiva juris agentis, allegari potest a tertio. Castr. cons. 77. num. 6. lib. 2. Aym. cons. 144. num. 25. Surd. cons. 213. num. 16. Rot. dec. 277. num. 7. & dec. 438. num. 3. p. 1. rec. & dec. 415. coram Gregor. 15. ubi Addend. numer. 6. Bart. in L. commodare. num. 2. ff. commod. Socin in L. 2. num. 6. ff. de except. rei judic. Barb. in L. viro, atque uxore. num. 24. ff. solut. matr. Menoch. de adipiscend. rem. 4. num. 595. Burat. dec. 257. num. 13. Item a possessore, cum dicta exceptio jus proprium includat, & tendat ad possessionem suam tuendam. Surd. cons. 557. Rot. dec. 277. num. 3. & dec. 438. num. 3. p. 1. rec. Gregor. 15. dec. 415. num. 4. ubi Addend. num. 6. Bichius dec. 36. num. 8. & 533. num. 21. Eadem exceptio juris tertii opponi nequit, antequam tertius declaravit, quod eo jure uti velit. Bart. in L. 2. num. 1. ubi Socin. num. 8. ff. de except. rei jud. Thes. dec. 4. nu. 3. Rot. decis. 22. num. 4. p. 1. divers. Bich. dec. 65. num. 19. 81

Exceptio *læsionis*, utpote respiciens petitorium, non admittitur in judicio summariissimo manutentionis. Bich. dec. 648. nu. 26. Gregor. 15. dec. 120. num. 17. Burat. dec. 778. num. 15. sicut etiam exceptio *consumptionis* detractionum requirens altiorem indaginem, non impedit immissionem hæredis, sed post illam discutienda est. Bich. dec. 612. n. 23. & 24. Surd. cons. 252. num. 16. 82

Non numerata dotis opponi non potest Viduæ, nec ab hæredibus, nec a creditoribus illius, si constat de præcedente promissione dotis, quæ tollit præsumptionem simulationis, vel animi donandi in fraudem legis. Seraph. dec. 795. nu. 1. Bich. dec. 131. nu. 6. Fontanel. de pact. nupt. tom. 2. claus. fin. gl. un. num. 35. Covar. lib. 1. var. res. cap. 7. n. 6. Maresc. var. res. lib. 1. cap. 8. num. 13. Sanch. de matrim. lib. 6. disp. 9. n. 10. 83

Non numerata pecuniæ potest tolli per statutum. Menoch. de arbitr. cas. 199. Fachin. lib. 2. contr. jur. cap. 84. habet locum etiam inter mercatores. Fachin. loc. cit. post biennium regulariter excluditur. Limit. quoad Civitatem, cui illa perpetuo competit. Fachin. ut supr. cap. 81. non potest opponi, si adest pactum de non petendo, aut geminata confessio. Paschal. de patr. pot. part. 1. cap. 8. n. 90. Natta cons. 196. Pajarel. exped. & annot. 11. n. 10. & 19. Competit etiam in confessione jurata. Mascard. de prob. concl. 695. Pajarel. loc. cit. vide in praxi numerationis. 84

Melioramentorum opposita a tertio possessore rei litigiosæ, non impedit executionem rei judicatæ, nisi fuerit opposita ante sententias, vel saltem in termino citationis *ad videndum relaxari mandatum pro executione rei judicatæ*. Bichius dec. 153. num. 17. Post de manuten. obs. 12. num. 49. Mantic. decis. 145. num. 2. Peregr. de fideicom. art. 50. num. 81. Fusar. de substit. q. 672. num. 17. vid. verb. *melioramenta*. 85

Attentatorum suspendit sententiæ executionem; quia illa inprimis purgari debent, & ante omnia. Maresc. lib. 2. var. resol. cap. 121. num. 57. ubi citat Rotam. dec. 1. de ord. cognit. in antiq. & cap. non solum de appell. in 6. Caputaq. dec. 231. lib. 1. in manuscript. etiam respectu fructuum non liquidorum, nisi notorie constet de non jure petentis, uti cum sententia transiit in judicatum. Cassador. dec. 3. de restit. spol. vel ubi in actis constat de appellationis desertione. Lancell. de attent. par. 2. cap. 12. ampl. 1. num. 21. & ampl. 17. n. 15. & seq. 86

Rei non traditæ retardat executionem contra instrumentum. Mangil. de eviction. quæst. 98. num. 5. Ecclesia obs. f. 118. num. 6. Grass. except. 13. num. 7. Gratian. disc. for. cap. 411. ubi Ant. de Luca. Et illa, de qua fuit cognitum in causa, non admittitur in executione sententiæ. Ciarlin. controv. for. cap. 49. nu. 31. vid. *Executor*. An transeat in singularem successorem. vid. *Tertius*. *Simulationis*. vid. *simulatio*. *Retentionis*. vid. *Jus retentionis*. *Nullitatis*. vid. *nullitas contra testes*. vide *Reprobatio*. 87

Solutionis, pacti, transactionis, & rei judicatæ suspendunt executionem, quamvis requirant altiorem indaginem. Grass. de except. in except. 25. num. 228. Gratian. discept. for. cap. 411. num. 25. Ecclesia obs. for. 118. num. 13. Coller. de processu execut. cap. 1. par. 4. quia sunt peremptoriæ. 88

Exceptio mere personalis non transmittitur. L. exceptiones ff. de excep. Lim. durante vita transmittentis. L. si tibi. ff. de pact. neque contra successorem singularem ex causa onerosa, nisi vellet uti accessione authoris, 89

secus

secus contra successorem singularem ex causa lucrativa. Vid. Noal. *de transmiss. cas.* 26. Speculat. *in tit. de except. §. viso. n* 47.

Evictionis imminentis retardat executionem etiam obligationis cameralis, vide *obligatio*. Excussionis, vide *Debitor*.

90 *Rei non traditæ* transfert onus probandi in asserentem traditionem. vid. Conciol. *alleg.* 23. Magon. *dec. Lucen.* 11. *d.* 10. Osasc. *dec.* 51. *n.* 8. *& seq.* Gail. *de except.* 13. *n.* 12. *&* 17. Cyriac. *controv.* 327. *n.* 26. *&* 27. si tamen Reus excipit affirmative, secus si negative. Menoch. *de præs. l.* 6. *præs.* 14. *n.* 2. Surd *decis.* 649. *n.* 9. *Inepti libelli, litis pendentiæ & excussionis sunt dilatoriæ opponendæ ante litis contestationem.* Gail. *l.* 2. *obs.* 27. Scaccia & alii. *ll. cc.*

91 *Recusationis Judicis* debet proponi in principio causæ. *L. fin. Cod. de except.* Bart. *in L. quidam consulebant. ff. de re jud.* Mynsing. *cent.* 4. *obs.* 59. Carol. de Grass. *de except. excep.* 24. *nu.* 13. nisi causa suspicionis esset nova, vel de novo exorta, quia tunc potest proponi usque ad calculum ferendæ sententiæ. Felin. *in cap. causam quæ, de offic. deleg.* Decius *in cap. cum super. n.* 2. *eod.* Rebuff. *in tit. de recus. art.* 1. *gl.* 6. *n.* 2. apud Grass. *loc. cit.*

92 Quær. an dictæ exceptiones recusationis prohiberi possint a statuto? Resp. negative. Dec. *loc. cit.* Menoch. *de præs. l.* 2. *præs.* 48. *n.* 32. ratio est, quia Judicis recusatio dicitur defensio *in cap. cum inter. de except.* Franc. *in cap. postremo. num.* 2. *de appell. & in cap. pastoralis. num.* 20. *eod.* Bald. *in L. reos, num.* 36. *Cod. de accusat.* apud Grass. *loc. cit. except.* 24. *num.* 10. sicut neque a Principe potest tolli, si sumus in criminalibus, juxta Marchesi. *tr. de commission. seu rescriptis. commis.* 3. *c.* 1. *n.* 43. *& seqq.* quia recusatio est defensio proveniens a Jure naturali. *cap. quod suspecti, in fin.* 3. *q.* 5. *cap. secundo requiris.* ubi Franch. *n.* 6. *de appell.* Abb. *in cap. cum inter. numer.* 9. *de except.* si sumus in civilibus, Abb. *in cap. ad hæc, de rescr.* Felin. *in cap. cum inter. n.* 5. *de except.* & Philip. Franc. *in cap. postremo, de appell.* tenent, quod tolli possit a Principe. Lancellot. Corradus vero, apud quem Barbat. & alii, *in templ. Judic. l.* 1. *§.* 4. *de Imperat. tit. jus positivum tolli, n.* 6. dicit, quod contraria opinio sit honestior, & tutior, & eidem adhærendum, cui favere videtur Grass. *l. c. n.* 11. *in fine.*

93 Exceptio, *dolo petis, quod statim restituturus es,* non habet locum in Judicio spolii. Peregr. *cons.* 2. *n.* 62. *lib.* 1. Cyriac. *controv.* 389. *numer.* 16. Gail. *l.* 2. *obs.* 75. *num.* 4. *vers. locum non habet regula dolo facit.* Rota *in Rom spolii.* 9. *Jun. coram Merlino. & in Assisien. spolii.* 26. *Jun.* 1613. coram Dunozeto. Seraph. *dec.* 804. *n.* 1. coram Coccino *dec.* 97. *nu.* 2. & coram Buzano *decis.* 731. *n.* 1. *&* 2. & coram Ludovis. *dec.* 105. *n.* 10. Rubeus *in annot. ad Rot. Rom. dec.* 420. *n.* 47. *p.* 4. *rec.*

94 Plura videri possunt apud eundem Grass. *in suo tract. de except.* & apud Paccin Jord. *l.* 14. *tit.* 23. maxime de dilatoriis, vel declinatoriis, quæ causam differunt, & regulariter proponi debent ante litis contestationem. *c. pastoralis, de except. cap. inter Monasterium, de re jud.*

95 Sed an exceptio *compensationis* dilatoria, sit proponenda ante litis contestationem, dubitatur. Affirmat Seraphin. *dec.* 227. *n.* 1. *& dec.* 383. *nu.* 8. Negat Statil. *de Salviano interdicto inspect.* 2. *cap. fi. nu.* 313. *& seq.* qui vult posse opponi in omni parte judicii etiam post sententiam. Pax Jord. *l.* 14. *tit.* 23. *de re judic. n.* 8. *& seq.* Et aliquæ peremptoriæ proponi possunt etiam ante litis contestationem, uti litis finitæ, judicatæ, transactæ. Specul. *de except. §.* 3. *n.* 34. *&* 36. Pax Jord. *loc. cit. nu.* 23. *vers. exceptiones.* Cæteræ vero peremptoriæ post litem contestatam sunt proponendæ, ante litem tamen contestatam protestandæ. Speculat. *loc. cit. nu.* 2. Pax Jord. *n.* 23.

96 Exceptio *metus* a statuto rejiciente omnes exceptiones non censetur exclusa; quia factum dici non potest, quod metu factum est, & actus metu factus jure naturali nullus est. Innocent. *in cap. quod sicut, de elect.* Decius *in cap. ex parte de officio Deleg.* ubi Felin. *n.* 10. Menoch. *de præsumpt. l.* 2. *præsumpt.* 48. *n.* 17. Bal. *in L. qui in carcerem. ff. quod metus caus.* Carol. de Grass. *de except. except.* 11. per totam; licet contractus metu gestus fuerit juratus. Dummodo metus sit gravis & cadens in constantem virum. Idem dic de metu reverentiali, si accesserunt minæ graves ab illo qui potest & solet exequi. Grassus *l. c.* vid. ver. *Metus*. Neque metus exceptioni renunciari potest in eodem instrumento in quo adest obligatio metu contracta; bene vero in alio instrumento, in quo cessat causa metus. Sperell. *dec.* 80. *n.* 14. Grass. *d. except.* 11. *n.* 80.

97 Exceptioni *Remissionis pensionis*, quando dicatur renuntiatum, vid. Conciolum *alleg.* 37. *nu.* 29. 30. *& seq.* qui affirmat per generalem renuntiationem pensionis remissioni renuntiari. Adden. ad Alexand. *cons.* 11. *verb. auxilio. lib.* 2. Caroccius *de locat. in tit. de remissione mercedis quæst.* 7. *n.* 112. Barb. *de claus. claus.* 133. *n.* 10. Surd. *cons.* 43. *nu.* 37. *vol.* 1. Marta *de claus. claus.* 136. *n.* 6. Capyc. *decis.* 87. *nu.* 10. Gratian. *discept. for. cap.* 534. *num.* 45. *per.* 3. contra Beccium *cons.* 82. *num.* 22. & Bertazol. *de claus. claus.* 40. *gl.* 6. *num.* 5. Hæc vero exceptio, si requirat altiorem indaginem, non retardat executionem instrumenti. Caroc. *de Locat. & conduc. par.* 4. *de remiss. merced. quæst.* 8. *numer.* 114. Conciol. *loc. cit. num.* 29. *&* 30. maxime obligationis Cameralis. Zachias *de oblig. camer. quæst.* 18. *num.* 10. Praxis Ridolphini *par.* 1. *cap.* 8. *num.* 230. nisi exceptio fuerit concludenter probata, quia tunc non dicitur amplius altiorem indaginem requirere. Zachias *l. c. n.* 11. apud quem Rota *decis.* 105. *nu.* 7. Conciol. uti supra *n.* 31. *&* 32. Pajarel. *exped.* 12. *n.* 19.

98 *Contra personas, & dicta testium*, cum testes sunt plures, & adminiculati, bene informati, & reddunt optimam causam scientiæ, non admittuntur. Rot. *dec.* 315. *n.* 5. *& dec.* 342. *n.* 7. *dec.* 406. *nu.* 6. *p.* 1. *rec.* apud Bichium *dec.* 590. *nu.* 8. Bursat. *cons.* 72. *nu.* 48. Farin. *de test. quæst.* 65. *num.* 129. Rota post Statil. de Salv. *dec.* 294. *n.* 5.

99 Exceptiones contrariæ possunt a reo convento opponi, uti v. g. pecuniam non fuisse numeratam, & fuisse solutam. Bichius *dec.* 259. *n.* 14. Sed donec reus secundam probabit, urgebit contra ipsum præsumptio oriens ex allegatione primæ exceptionis. Bart. *in L. nemo. num.* 2. *ff. de except.* Dec. *in cap. pastoralis. nu.* 58. *eod.* Felin. *in cap. cum venerabilis. num.* 13. *eod.* Gabr. *de action. concl.* 1. *numer.* 11. gloss. fin. in *cap. nullus pluribus. vers. unde verius. de R. J. in* 6. Rot. apud Bich. *dec.* 259. *n.* 7.

100 Excipiens de *compensatione*, se debitorem fatetur. Bald. *in L. cum Papinianus. n.* 8. *Cod. de sent. & interloc.* Surd. *dec.* 24. *n.* 6. *&* 7. Rot. apud Bichium *dec.* 166. *n.* 2. alias regula est in contrarium, quod excipiens non videtur fateri. *c. cum venerabilis. de except.* P. Pithing *l.* 2. *tit.* 25. § 6. Riccius *in prax. part.* 2. *ref.* 173.

101 Exceptiones in continenti probatæ vel probandæ admittuntur in quolibet judicio, quantumvis summario & executivo. *L.* 3. *ff. ut. possess. caus. leg.* ubi gloss. in verb. *hodie.* & Bart. *numer.* 1. Dec. *in cap. interposita. n.* 1. *de prob.* Ang. *cons.* 135. *n.* 2. Osasc. *dec.* 26. *n.* 1. Rubeus *in annot. ad dec.* 420. Rotæ Rom. *part.* 4. *rec. to.* 2. *n.* 88. quamvis statutum rejiceret omnes exceptiones. gl. *in cap. suscitata. verb. effectum. de restit. in integr.* Abb. *in cap. super. nu.* 7. *de off. deleg.* Grass. *except.* 7. Vivius *dec.* 107. *nu.* 3. Rota coram Ludovis. *dec.* 425. *n.* 3. Rubeus *l. c. n.* 89.

E X C E S S U S.

Praxis Excessus.

1 Excessus in subhastatione facta de bonis in executione non comprehensis, reddit nullam subhastationem propter individuitatem decreti Judicis. Rot. coram Gregor. 15. *dec.* 555. *nu.* 4. & coram Burat. *dec.* 115. *n.* 4. *& dec.* 250. *num.* 2. *p.* 5. *rec. L. si non sortem. §. si centum. ff. de condict. indeb.* Bald. *in L. certi conditio. §. quoniam. ff. si cert. pet. n.* 8. Rot. apud Bich. *dec.* 2x. *nu.* 3. *&* 4. Gabr. *cons.* 31. *nu.* 7. *l.* 2. Honded. *cons.* 20. *n.* 25. *l.* 2.

2 Excessus in re non vitiat liberationem, nisi simul sit in summa, & mandato, dummodo liberatio non excedat fines executionis, quæ rite præcedere debet. Salust. Tiberius *in prax. A. C. l.* 1. *q.* 42. Mangil. *de subhast. q.* 133. *n.* 27. Rot. coram Gregor. 15. *dec.* 224. *n.* 2. & coram Burat. *dec.* 91. *n.* 4. Bichius *l. c. n.* 7.

3 Excessus in sententia facit, quod si fuit executa, non sit locus illius reformationi, sed, parte instante, in totum revo-

revocari debet, ut spolium, quod causavit, purgetur. Bich. *dec.* 44. *num.* 21. Put. *dec.* 315. *lib.* 1. Rot. *dec.* 205. *part.* 2. *divers.* apud Bich. *l. c.* limita, si excessus sit modicus.

4 Excessus non præsumitur, sed est plene probandus, & concludenter. Seraph. *dec.* 1189. Rot. apud Bichium *dec.* 124. *num.* 17. maxime si de tali excessu nunquam fuit oppositum durante lite per plures annos. Burat. *dec.* 96. *num.* 3. resultat ex petitione facta a procuratore in judicio ultra summam debitam, & principalis executioni mandando sententiam super tali petitione latam, petitionem ratificasse censetur. Lancellot. *de attent. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 63. & 64. Vant. *de nullit. tis qualiter sententia. num.* 103. Rot. coram Gregor. 15. *dec.* 176. *num.* 9. nec potest procuratoris mandatum, vel petitio impugnari a principali non docto de errore. Abb. *in cap. ult. nu.* 22. *de confess.* Gratian. *disc. for. cap.* 3. *num.* 9.

5 Excessus sententiæ in parte, eam reddit in totum injustam, maxime si fuit executa. Bichius *dec.* 510. *n.* 1. & 3. & 547. *num.* 3. secus si non fuit data executioni, & excessus est modicus, neque salvatur ex clausula *salvo Jure &c.* posita in libello; quia ad hunc effectum attenditur sententia, non libellus; nisi sententia esset relativa ad libellum: nec salvatur ab excessu per protestationem creditoris exigentis partem crediti, quod non intendit sibi præjudicare in juribus suis. Gratian. *disc. for. cap.* 33. *n.* 16. & *cap.* 455. *n.* 27. Burat. *decis.* 46. *n.* 18. Bichius *dec.* 547. *a num.* 12.

6 Excessus mandati, si fuit executioni datum, facit corruere mandatum una cum executione, & liberatione secutis. Bich. *dec.* 218. *n.* 16. *L. si centum. ff. de condict. indeb.* Bald. *in L. certi conditio. §. quoniam. n.* 8. *ff. si cert. pet.* si vero nondum fuit executum, sustinetur in summa debita. Bichius *decis.* 562. *n.* 22. Rot. *dec.* 388. *nu.* 4. apud Bichium *decis.* 562. *num.* 22. Addend. ad Burat. *dec.* 91. *num.* 6. Salust. *in prax. A. C. lib.* 1. *cap.* 37. *num.* 4.

Excussio. vide *Debitor.*
Excommunicatio. vid. *Censura.*

¶ EXCULPATIO.

1 Exculpatio offensi defuncti tollit omnia indicia existentia contra inculpatum de delicto, ita quod ex illis ad torturam deveniri non possit, nisi ex agentibus, & proximis indiciis veritas appareat in contrarium. Clar. *§. fin. quæst.* 52. *ver. potest etiam.* Marsil. *singul.* 22. *ver teneas tamen menti*, Guaz. *diff.* 30. *cap.* 4. *num.* 23. *in fi.* vide *in §. Indicia & §. Socius num.* 52. Mascard. *de prob. concl.* 1130. Tusch. *litt. E. concl.* 467. *per tot.* Conciol. *resol. crim. verb. Exculpatio. resol.* 1. ubi quod licet exculpatio regulariter prosit ad tollendum indicia, tamen secus est quando de delicto plene constat, vel per indicia urgentissima, cum non sit in facultate offensi remittere delicta, & pœnas in præjudicium Reipublicæ. D. Fulvi. Majoran. *in Opoprax. crim. lib.* 2. *c.* 8. *n.* 137. & *seqq. fol.* 229. vide Jul. Chartar. *dec.* 27. *num.* 9. & 10. *decis.* 28. *n.* 6. & 29.

2 Quod exculpatio socii criminis, vel mandatarii relevet socium, sive mandantem quando exculpator est in fortiis Curiæ, & in se ipsum assumit delictum, alias secus. Bardellon. *cons.* 123. *num.* 10. & *seqq. lib.* 2. Conciol. *loc. cit. resol.* 2. ubi limitat etiam non procedere, quando reus esset aliunde convictus, vel prius ab eodem exculpante inculpatus, nisi exculpatio fiat in articulo mortis, ut infra. Bellegrand. *in compendios. rer. crim. method. tract.* 3. *quæst.* 24. *sub num.* 13. ubi quod socius criminis exculpans, ut exculpato prosit, debet esse in carceribus, & cum tortura, alias præsumitur corruptus. Quod offensus negando se fuisse offensum ab aliquo, in præjudicium fisci non probat, maxime stantibus indiciis. Bart. *in l. Interdum, §. recte, ff. de furt.* Alex. *cons.* 24. *num.* 15. *vol.* 2. Mascard. *de probat. concl.* 389. Majoran. *loc. sup. cit. n.* 138.

3 De exculpatione facta a socio criminis in articulo mortis, vel in Confortetia, & patibulo, qualiter tollat inculpationem aliorum prius ab eodem in tortura factam, ante executionem sententiæ, non autem alia indicia separata, quæ (sublata inculpatione) remanent in suo robore, vel levitate. Farinac. *de indic. & tortur. quæst.* 46. *num.* 69. & *seqq.* Mastrill. *decis.* 195. *per tot.* ubi agebatur de condemnato ad mortem, ita quod ante executionem justitiæ torqueretur, tanquam cadaver, & bene Sanfelic. *dec.* 382. *ver. ita pariter*, ubi plures alios citat tenentes exculpationem non tollere alia indicia gravia & proxima, quin ex illis possit etiam ad torturam deveniri, non obstante dicta exculpatione. Anton. de Ballis. *tract. var. lib.* 1. *quæst.* 26. *numer.* 55. & *seqq.* Conciol. *resol. crim. verb. Exculpatio, resol.* 2. *num.* 9. & 10. & *verb. Socius, resol.* 2. *num.* 22. vide Farinac. *quæst.* 43. *num.* 10. & *seqq. ad* 24. D. Fulvi. Majoran. *loco sup. cit.* & *numer.* 110. & *seqq. fol.* 223. Basilic. *dec.* 34. *per tot.* vide Osasc. *decis.* 79. *num.* 19. *in fine, cum plurib. sequent.* Spad. *cons.* 96. *num.* 7. & 8. *vol.* 1. & *cons.* 105. *num.* 4. *eod. vol.* 1. Garon. *ad Constitutiones Mediolani tit. de Pœn. in prælud. prim. num.* 10.

4 Exculpatio facta ad favorem alicujus per non existentem in fortiis Curiæ, etiam delictum in se assumendo tanquam extrajudicialis, & suspectæ de subordinatione non est attendenda, nec prodest inquisitio, quidquid sit in exculpatione, vel confessione accusatoris, sive instigatoris, quæ prodesse potest reo ad absolutionem. Mascard. *de probat. concl.* 1135. *lib* 3. Farinac. *qu.* 43. *nu.* 23. Anton. de Ballis *tract. crim. lib.* 1. *qu.* 10. *num.* 56. Guaz. *defens.* 32. *cap.* 33. *num.* 10. Conciol. *resol. crim. verb. Exculpatio, resol.* 3. ubi etiam an dicta exculpatio faciat indicium ad torturam contra exculpantem si postea ad manus Curiæ deveniat, & dicit quod non, ad Farinac *quæst.* 82. *num.* 38.

5 Exculpatio mandatarii asserentis se occidisse, vel vulnerasse ex propria causa, & inimicitia, & non de mandato alterius, prodest mandanti inculpato de mandato, ut non possit torqueri, intelligendo ut supra, quando mandatarius est in fortiis Curiæ, & nisi in contrarium alia urgeant præsumptiones, & conjecturæ, Plaz. *Epit. Delict. cap.* 15. *n.* 14. *lib.* 1. Menoch. *de arbitr. cas.* 474. *num.* 4. Farinac. *q.* 44. *n.* 23. cum aliis per Conciol. *loc. sup. cit. res.* 4. *per tot.* & *in verb. Mandatum, res.* 11. *nu.* 15. D. Fulvi. Majoran. *in Opoprax. crim. lib.* 2. *cap.* 8. *nu.* 110. & *seqq. fol.* 223. Ansald. *cons.* 125. *num.* 37. & *seqq.* ubi quod exculpatio maxime extrajudicialis, præcedentem inculpationem juramento, & tormento formatam tollere nequaquam potest.

6 De exculpatione damnati, vel rei, & ejus effectibus, Valenzuel. *cons.* 102. unice relatus a Castejon *Alphab. juridic. verb. Exculpatio.* & Sabellum etiam unice refert. Co. Aug. Fontan. *Biblioth. legal. part* 4. *eod. verb. fol.* 535. Adde Basilic. *decis.* 34. *per tot.* Chartar. *decis.* 27. & 28. Quod exculpatio facta in articulo mortis, vel in confortatorio, aut dum ducitur ad patibulum, vel in ipso patibulo a teste, vel asserto socio criminis, qui alium inculpaverat, tollat omne gravamen, & indicium resultans ex inculpatione, nec amplius inculpatus torqueri possit, ubi alias culpatio fuisset sufficiens ad torturam, pluribus citatis probat Cyriac. *contr.* 150. *n.* 121. maxime si exculpatio habeat verisimilitudinem pro se, & vide Farinac. *quæst.* 46. *num.* 68. 71. & 73. & *cons.* 19. *num.* 12. & *cons.* 185. *n.* 21.

7 Exculpatio inquisiti facta a vulnerato, vel aliter offenso in articulo mortis constituto, illum relevat, ut non possit torqueri ex indiciis etiam urgentibus, alias contra eum existentibus; quod procedit nedum in exculpatione explicita & expressa, verum etiam in implicita & tacita per imputationem aliorum, & quamvis exculpans prius eumdem inculpasset, intelligendo de exculpatione in articulo mortis, alias secus, nisi doceatur de errore inculpationis nihil tamen prodest exculpatio, ubi de delicto plene constat, vel adsunt plusquam urgentia, sive urgentissima indicia contra imputatum, nisi cum exculpatione concurrant alia innocentiæ signa, sive verisimilitudo arbitrio judicis, juxta facti, & personarum qualitatem æstimandæ, ut colligitur ex late traditis per Farinac. *qu.* 46. *num.* 104. & *seqq. per tot.* Vulpin. *in suco d. quæst. numer.* 13. 14. & 15. & alios citatos a Pascal. *de patr. potest. part.* 2. *cap.* 1. *num.* 124. ¶

EXECUTIO & EXECUTOR.

Praxis Executionis.

§. I.

Executio, & Executor in genere.

1 Executio sententiæ latæ contra principalem ob contraventionem, si in causa non fuerunt vocati fidejussores, contra illos fieri non potest. Cabal. *ref. crim. cas.* 25x. *num.* 6. apud quem Specul. *tit. de execut. sent.* §. *sequitur. num.* 10. Bart. *in L.* 1. *num.* 1. *vers. quæro. ff. jud. solv.* & in *L. a sententia. num.* 3. *vers. ex quo. ff. de appell.* Bald. *in L. duobus.* §. *igitur si quis. ff. de jurejur.* Anchar. *cons.* 35. *num.* 2. Alex. *cons.* 131. *num.* 7. *vers. eo maxime. lib.* 2. Gabr. *cons.* 43. *num.* 33. Sententiæ latæ a Judice Laico contra Clericum fieri non potest, sed tantum ab Ecclesiastico. DD. apud Sperel. *dec.* 7. *num.* 16. & 20. Abb. *in cap. qualiter.* 8. *de Jud.* Bald. *in cap.* x. *eod.* Gratian. *disc. for. cap.* 141. *num.* 9.

2 Executio sententiæ non retardatur revisione petita. Cyriac. *contr.* 185. *num.* 7. Specul. *in tit. de supplicat.* §. *differt. num.* 2. Maran. *in pract. tit. de appell. num.* 16. Lancell. *de attent. part.* 2. *cap.* 19. *num.* 16. & 17. contra hæredem fieri non potest, nisi prius probetur, quod sit hæres, de quo vide *Heres.* An restitutione in integrum, vide verb. *Restitutio.*

3 Executio sententiæ impeditur, quando ejus nullitas apparet ex actis: Covar. *pract. quæst. cap.* 25. *nu.* x. Abb. *cons.* 44. dummodo nullitas proveniat ex defectu citationis, mandati, vel Jurisdictionis. Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 121. *num.* 38. Cephal. *cons.* 263. *num.* 15. *lib.* 2. si nullitas tamen incidenter proponitur, secus, si principaliter. Marescot. *loc. cit. num.* 39. Vant. *de nullit. tit. quot & quib. mod. num.* 34. Afflict. *dec.* 283. Menoch. *de adipisc. remed.* 4. *num.* 882. retardatur etiam per exceptionem melioramentorum propter jus retentionis, si de illis constet saltem in genere. Item per exceptionem compensationis, non tamen in obligatione Camerali. Pajatel. *exped. & annot.* 64. Impeditur etiam per tertium contradictorem non citatum ratione possessionis rei alteri adjudicatæ, imo etiam trium conformium. Rot. apud Maresc. *loc. cit.* secus, si tertius contradictor non possidet. Item a successore, non jure hæreditario, sed vel majoratus, vel alio. Item si a die sententiæ latæ lapsi sunt triginta anni, vel acta non fuerunt integre transportata. Item pendente causa restitutionis in integrum, nisi contradictor sciverit causam agitari, & post sententiam comparuit ad impediendum. Rot. & DD. apud Maresc. *var. res. lib.* 2. *d. cap.* 1x1. & in dictis casibus executio retardatur non obstante clausula *si quid exequendum, inprimis, & ante omnia exequatur*; quia intelligitur, prout de Jure. Lancellot. *de attent. part.* 2. *cap.* 18. Rot. apud Marescot. *loc. cit. num.* 7. etiam data cautione de restituendo. Bart. & DD. *in L. is a quo. ff. de jud.* Felin. *in cap. veniens. num.* 10. *eod.* Boer. *decis.* 79. *num* 3. imo licet ipse quoque possideat. Alex. *in L. a divo Pio.* §. *si super rebus. num.* 24. *ff. de re jud.* Natta *cons.* 457. *num.* 2. *lib.* 2. Honded. *cons.* x5. *num.* 19. *lib.* 1. Covar. *pract. qq. cap.* 13. *n.* x. apud Maresc. *loc. cit.*

Executio sententiæ Judicis a Quo, qui lapso termino ad docendum de prosecutione appellationis præfixo executus fuit, non dicitur attentata. Feder. de Sen. *cons.* x7. *num.* 2. Rota *decis.* 13. & x5. *de appell. in nov.* Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 121. *num.* 65.

4 Executio rei judicatæ non potest fieri in bobus aratoriis, vel instrumentis rusticalibus, vel in libris scholarium, vel armis militum, nisi in subsidium, aliis rebus non extantibus. *L. executores.* ubi Bart. & Bald. *Cod. quæ res pignor.* Caroc. *de locat. part.* 5. *de invect. q.* x8. Menoch. *de arbitr. cas.* 378. Mantic. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 15. *num.* 34. Ciarl. *contr. for. cap.* 112. Maran. *in spec. par.* 6. *tit. de execut. sent. num.* 30. & 31. ne cultura cum detrimento utilitatis publicæ destituatur: etiam in pignore conventionali, & in omni debito. Limita si contraria vigeat consuetudo, vel cum instrumenta non sunt necessaria eo tempore, quo non laboratur, primo ergo fit in pecuniis; dein in mobilibus, quæ non serviunt ad usum quotidianum. vide Eccles. *obs. for.* 119. Gabr. *de execut. concl.* x. aliter executio est nulla & in subsidium executori potest resisti de facto. Ciarlin. *cap.* 11x. *n.* 13. & 14. Pascal. *de patr. pot.* 4. *cap.* 6. *n.* 69.

5 Executio potest fieri contra tertium possessorem, qui lite pendente rem acquisivit, & semper fuit citatus pro suo jure, & interesse, nec unquam contradixit, prout est necessarium, ad impediendam executionem. Item contra tertium, qui emit lite pendente super actione reali, & super dominio rei litigiosæ, sive sciverit rem esse litigiosam, sive ignoraverit; quia ignorantia excusat quidem a pœna contra ementes res litigiosas, non tamen illos defendit ab executione; in qua tamen executione tertius possessor de æquitate saltem citari debet, si ante sententias in judicatum lapsas citatos non fuit, & agitur de executione rei judicatæ in alia re non expressa in sententiis. Decius *in L.* 2. *n.* 44. *C. de edendo.* tunc enim non dicitur res inter alios acta. Menoch. *cons.* 63. *nu.* 25. Surdus *cons.* 334. *num.* 12. Castr. *in L. cum filiusf. num.* 3. *vers. sed si. ff. de V. O.* & Maranta *in praxi p.* 6. *act. ult. num.* 17. Afflict. *dec.* 157. *num.* x. Bich. *dec.* 153. *per tot.* ubi Rota.

6 Executio recta via potest fieri contra tertium possessorem, in quem res litigiosa transit: quia res litigiosa alienari prohibetur, alias vitium litigiosi transit in singularem successorem. *L. fi. C. de litigios.* ubi DD. & Gratian. *discept. for. cap.* 5xx. *per totum.* a Ponte *cons.* 161. *lib.* x. *num.* 5. Merlin. *de pignor. lib.* 1. *quæst.* 18. *n.* x4. Trentacinq. *lib.* 2. *cons.* 1. *num.* 88. Bich. *dec.* 473. Covar. *pract. quæst. cap.* 15. *num.* 6. Socin. jun. *cons.* 9x. *num.* 8. *lib.* 3. Lim. prædicta non procedere favore dotis, sive agatur de illa restituenda, sive constituenda; & licet alienans haberet alia bona, ex quibus dotem solvere posset. Rota apud Bich. *loc. cit. num.* 6.

7 Executio sententiæ facta termino pendente ad appellandum non privat possessorem sua possessione, quia est attentata, dummodo simus in causa appellabili. Bich. *decis.* 381. *cap. non solum de appellat. in* 6.

8 Rei judicatæ non potest impediri a tertio exceptione melioramentorum, si illa non sunt probata; & probata & non liquidata post executionem jam factam non suffragantur ad effectum retentionis, quia per executionem legitime factam possessor suam possessionem amisit. Peregrin. *de fideic. art.* 50. *num.* 81. Fusar. *de substit. quæst.* 672. *num.* 17. & x1. qui citat Menoch. *cons.* 704. *num.* 17. & *seq.* Socin. jun. *cons.* 6x. *num.* 6. *lib.* 2. Beroum *in cap.* 1. *num.* 33. *de restit. in integ.* Peregr. *loc. cit. num.* 81. Surd. *de alimen. tit.* 8. *privil.* 6x. *num.* 9. & Rotam apud Put. *dec.* 471. contra Bart. Tiraquel. & alios & contra Menoch. *de recuper. tom.* 15. *numer.* 569. Bich. *dec.* 153. *num.* 17.

9 Rei judicatæ in materia habente tractum successivum potest quandocumque reiterari, si inferatur nova turbatio, & ut præscribatur in materia habente tractum successivum, requiritur, quod constet evenisse casum contraventionis, & Victor tanto tempore acquieverit, ut potuerit induci præscriptio, puta triginta annorum. Put. *dec.* 326. *lib.* 1. Rota apud Bich. *dec.* 544. *n.* 15.

10 Executio decreti in possessorio summariissimo obtenti non suspenditur per appellationem a sententia lata in petitorio. Bich. *dec.* 348. *num.* 4. Lancellot. *de attent. par.* 2. *cap.* 1x. *limit.* 2. *num.* 18. Gabriel. *de acquirenda possessione conclus.* 6. *num.* 11. Gratian. *decis. Marchiæ.* 132. *num.* 18. Postius *de manut. obs.* 6. *num.* 31. & probatur *ex cap. teneamur.* 17. *de appellat.*

11 Debiti confessati nequit retardari sub prætextu non redditæ rationis, neque liquidata particulari solidatione inter socios sub prætextu rationis generaliter reddendæ, nisi de manifesto errore doceatur. *L. semel. C. de apoch. publ. lib.* 10. *L. un. C. de errore calculi* Menoch. *de arbitr. cas.* 209. *num.* 37. Escobar. *de ratiocin. cap.* 41. *n.* 1. Bich. *dec.* x26. *n.* 3. Surdus *dec.* 184. *n.* 3. Jo. And. Archid. & alii *in cap. un. de Cler. ægrot. in* 6. Socin. sen. *cons.* 92. *n.* 1. *lib.* 4. Dec. *cons.* 64. *num.* 4.

Crediti liquidi vigore obligationis cameralis non potest retardari per exceptionem fideicommissi requirentem altiorem indaginem, vid. quæ diximus supra in praxi *exceptionis*.

12 Executio manutentionis potest peti a Judice a quo, si causa appellationis fuit commissa cum clausula *sine præjudicio.* Lancellot. *de attent. par.* 2. *cap.* x0. *limit.* 13. *num.* 2. Coccin. *dec.* 144. *num.* 7. Addend. ad Greg. XV. *dec.* 23x. *num.* 4. Bichius *dec.* 348. *num.* 7. apud quem Rota & *dec.* 609. *num.* 1. *par.* x. *recent.* Marta *de claus.*

par.

par. 1. clauf. 159. num. 9. Grass. dec. 3. num. 4. de sen. & re jud. Gonzal. super reg. 8. Canc. in annot. De nullitate. num. 224. Executio nulla in parte fit nulla in totum. Afflict. dec. 218. num. 4. Gratian. discept. for. cap. 162. num. 20. Rota apud Post. de manut. dec. 257. num. 5. & apud Bich. dec. 274. num. 10. Nulla ob non servatas solemnitates sustinetur, donec solvatur debitum. Osasc. dec. 34. num. 3. Covar. lib. 2. var. resol. cap. 11. num. 3. Ecclesia obs. for. 163. Decius cons. 449. col. 3. Rebuff. de sent. execut. art. 7. gl. 14.

13 Contra singularem successorem uti emptorem propter sententiam latam contra Venditorem in re vendita fieri non potest, nisi emptore citato. Lancellot. de attent. lib. 2. cap. 40. Caroccius de except. rei judicatæ except. 108. & DD. apud Sperell. dec. 7. num. 15. & 17. Capyc. dec. 128. num. 12. & 13. Asinius in prax. §. 31. cap. 2. lim. 25. neque contra tertium possessorem, nisi is fuerit citatus. vide *Tertius*. In bonis uxoris pro debitis mariti fieri non potest nec in jocalibus. Eccles. obs. for. 160. juxta L. ob maritorum. C. ne uxor pro marit. L. res. uxoris. C. de donat. int. vir. & uxor. & sufficit, si uxor probat, quod est in possessione, licet non probet dominium Parr. in d. L. ob maritorum. Bald. num. 3. Dicitur autem uxor eas res possidere, quæ ad ejus usum sunt destinatæ, ut sunt vestes muliebres, jocalia. Bald. loc. cit. Ecclesia loc. cit. n. 3.

14 Legati, cum fuit legata species existens in aliqua Diœcesi, spectat ad Episcopum rei sitæ, non ad Episcopum originis, vel domicilii. Jacob de Canib. de execut. ult. volunt. col. ult. par. 1. Tusc. litt. C. concl. 293. Marta de jurisdict. par. 2. cap. 10. Barbos. de potest. Episc. par. 3. alleg. 82. num. 15. Ciarlin. ut infra num. 16. cum vero fuit legata pecunia pro emenda specie in aliena Diœcesi, pertinet ad Episcopum originis. DD. cit. & Ciarlin. cap. 5. n. 22. juxta L. nulli. §. sin autem. ubi Bald. num. 14. C. de Episc. & Cler. & DD. mox cit.

15 Ultimarum voluntatum maxime piarum est popularis, ita ut quilibet de populo possit admitti ad agendum & petendum executionem, quia Reipublicæ interest ut ultimæ voluntates executioni dentur. L. civitatibus., ubi Bar. & Bal. ff. de leg. 1. Mant. de conject. lib. 2. tit. 5. Ciarlin. d. cap. 5. etiam non piarum post annum spectet ad Episcopum, quia post annum testamentum incipit esse pium. vide *Episcopus*.

16 Executio testamenti, quando nullus executor fuit constitutus, pertinet ad hæredem, quia succedens in jura, succedit etiam in oneribus. cap. nos quidem. & cap. si hæredes, de testam. Covar. in d. cap. nos quidem a nu. 8. ubi Abb. Bonac. de contr. disp. 3. q. 18. pun. 4. n. 4.

17 Piæ causæ est mixti fori. cap. nulli. Cod. de Episc. & Cler. DD. in cap. tua nobis, de testam. Tiraq. de privil. piæ causæ, privil. 149. Surd. de alim. tit. 8. privil. 9. per tot. Mart. & Barbos. ll. cc. Ciarlin. cap. 28. num. 16. vide Dian. part. 5. tr. 1. res. 23. Gratian. disc. for. cap. 60. num. 30. Covar. de sponsal. §. 8. par. 2. num. 6.

18 Executio obligationis retardatur, cum ex ventre instrumenti apparet de nullitate. Maresc. lib. 2. var. res. cap. 121. num. 33. quamvis obligatio sit in forma cameræ, quia nullitas instrumenti facit probationem esse nullam, qua ablata non constat de obligatione. Afflict. dec. 285. num. 1. & Rota coram Pallcoto apud Marescot. loc. cit. Concessa cum clausula, *deductis prius deducendis*, si fuit facta sine deductione deducendorum, non valet. Pajatel. exped. & annot. 63. num. 6. & seq.

19 Testamenti profani spectat ad Judicem Laicum, licet fuerit institutus Clericus in hæredem. vide *Testamentum*.

20 Executionem paratam habens, non habet opus libello, vel litis contestatione, sed sufficit summaria quævis cognitio. Sperel. dec. 83. num. 17. Seraph. dec. 736. num 3.

21 Executive non proceditur pro legatis consequendis. Fachin. lib. 5. contr. jur. cap. 31. secus autem in instrumentis a principio liquidis, vel postmodum liquidandis per extrinsecas probationes, juxta Bart. in l. 1. num. 17. ff. de leg. 2. Scacc. de appell. q. 17. limit. 9. nu. 24. Covar. lib. 2. var. res. cap. 11. num. 111. Osasch. dec. 129. nu. 10. Gales. de oblig. camer. q. 31. num. 6. Seraph. de privil. juram. privil. 77. num. 38. Gratian. disc. for. cap. 183. nu. 37. Andreol. contr. 107. num. 2. & alii apud Conciol. alleg. 1. quia liquidatio retrotrahitur ad diem factæ petitionis, & operatur, ac si in principio ante petitam executionem esset facta. Menoch. cons. 858. nu. 6. Rot. apud Merlin. de pignor. dec. 124. num. 11. & 12. Costa de retrotr. cas. 9. a num. 10. Gales. loc. cit. apud Conciol. loc. cit.

Executor testamentarius universalis potest vendere bona hæreditaria ad exequendum, secus particularis, nisi a testatore venditio ei permittatur. L. hæredes. ff. de alim. & cib. leg. Dicitur autem Executor universalis, qui nullo hærede instituto nominatim fuit electus a testatore ad distribuenda omnia sua bona, & legata solvenda. Abb. in cap. Joannes. de testament. col. ult. Covarruv. in dict. cap. Jannes. ubi DD. de testam. Diana par. 3. tract. 5. resol. 32. Ad legata pia potest agere contra hæredes, & quoscumque alios. L. si quis ad declinandum. C. de Episc. & Cler. si vero legata non sunt ad pias causas, sed profana tantum, potest implorare officium Judicis. L. hæreditas. ff. de petit. hæred. Lim. si executor haberet partem legati; tunc enim posset agere. Non potest mutare leges nec pacta, nec mutare adjecta in dispositione testatoris. Riccius in praxi par. 2. res. 302. ubi Rota. etiam pie procedendo non potest facere contra præscriptum a Testatore. Ciarl. contr. for. cap. 5. num. 70. 22

Executores testamentarii, quando sunt plures, si unus est Clericus, Laici debent conveniri coram Judice Ecclesiastico, quia executio est individua. Maranta in speculo. par. 4. dist. 11. num. 24. Grass. de effect. Cleric. eff. 1. num. 137. Ciarlin. controv. for. cap. 34. n. 30. Covar. pract. quæst. cap. 34. num. 1. Afflic. dec. 213. n. 7. ubi Visil. Osasc. dec. 103. num. 919. Gail. lib. 1. obs. 37. num. 2. Fachin. lib. 9. controv. Jur. cap. 31. Seraph. dec. 957. num. 11. Marr. de jurisdict. par. 4. cas. 118. num. 8. Bellet. disquis. Clerici. par. 1. tit. de favore Cler. pers. §. 16. num. 25. & rationem debent reddere coram Episcopo. Diana par. 8. tract. 5. res. 29. & quia officium illorum est voluntarium, non tenentur in ullo foro illud acceptare. Diana par. 4. tract. 4. res. 162. & quia est pietatis officium, non habent salarium de jure. Diana par. 8. tract. 5. res. 39. Si acceptarunt, tenentur exequi, alias amittunt legatum sibi relictum. Covar. in cap. Joannes de testam. num. 3. Et inter plures ille præfertur in voto, qui est dignior, vel consanguineus, vel qui magis accedit voluntati testatoris. Diana par. 8. tract. 5. res. 30. ubi DD. si fuerunt jussi petere consilium, non tenentur consilium datum sequi. Idem res. 33. possunt solvere debita etiam invito hærede. Idem. res. 38. si non possunt mandata in testamento exequi, quid debeant agere. vid. Merlin. dec. 456. ubi si nequit secundum impositam formam mandata in testamento exequi, debent secundum id, quod sciunt aut præsumatur voluisse testatorem, & secundum legem ac Canonum sanctiones ejusdem Testatoris licitam voluntatem ad effectum perducere, juxta L. nulli C. de Episc. & Cleric. cap. Joan. cap. tua nobis. & cap. nos quidem. de testam. Jacob. de Canib. in tract. de execut. ult. volunt. par. 2. §. 1. num. 21. & ipse debet supplere, declarare, & interpretari mentem testatoris, & voluntatem exequi; & illius declaratio est omnino attendenda, maxime si apparet, quod testator expresse fidem executoris secutus sit. Bald. cons. 259. lib. 4. & cons. 468. num. 3. Anchar. cons. 329. num. 2. fi. Simon. de Prætis de interpret. ult. volunt. lib. 1. solut. 7. Mant. de conjecturis ult. volunt. lib. 3. tit. 1. num. 20. Et cum Executores sunt plures, potest unus procedere sine alio, quia censetur constitui in solidum. cap. Religiosus de testam. in 6. Gratian. discept. for. cap. 329. num. 20. Tusch. litt. E. conclus. 534. Bonacin. de contract. disp. 3. quæst. 18. punct. 4. 23

Quæres: si testator jussit pecuniam pauperi dare, & duos deputavit executores, potestne unus eorum nominare alterum, si is pauper vere sit. Respondetur affirmative; quia in hoc casu executor pauper non censetur in propria causa authoritatem præstare, quod jure prohibetur, sed alteri præstanti consentire; si vero unicus Executor fuerit a testatore nominatus, qui pecuniam pauperibus dare debeat, quod possit se ipsum eligere, si vere pauper sit, tenet Sanz. lib. 6. moral. cap. 11. num. 53. negant probabilius & communius alii. Bald. in cap. cum in jure. de elect. & elec. potest. num. 6. ubi etiam Abb. Rodriquez to. 2. regular. quæst. 70. Sylvest. in verb. testamentum. 2. quæst. 2. dict. 5. sed Laym. in d. cap. cum in jure. distinguit, aut enim testator jussit unum aliquem pauperem ab Executore eligi, cui legatum detur, non potest Executor se ipsum eligere, 24

quia

quia talis electio repugnat intentioni testatoris, si autem jussit testator executori, ut certam pecuniæ summam inter pauperes distribueret aut divideret, si ipsi, tanquam pauperi nihil fuit relictum, potest aliquam legati partem sibi attribuere, ne officium illi damnosum sit. S. Thom. 2. 2. *quæst.* 33. *art.* 9. Laym. *loc. cit. nu.* 3. *vers. sed ponamus*.

25 Executor sententiæ non debet admittere exceptiones merita causæ concernentes, sed ad Delegantes eas deferre. *L. a Divo Pio.* ubi Bart. & DD. *ff. de re judic. cap. de cætero.* ubi DD. *eod. tit.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 74. *n.* 8. *L. a Divo Pio. §. si super reb.* ubi Bart. & DD. *ff. de re Jud. & cap. de cætero. ubi DD. eod.*

§. II.

Executor Apostolicus.

26 Executor litterarum executorialium tenetur tantum illas partibus intimare; non potest tamen contra contumaces procedere ad declarationem excommunicationis, cum id spectet ad Delegantem. Gutierez *Can. qq. lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 28. Cassador. *dec.* 6. *num.* 10. *de caus. poss. & propriet.* Rot. post Consilia Farin. *dec.* 283. *num.* 1. & 2.

27 Executor est merus, quando non adest possessor, vel legitimus contradictor, licet in litteris adsint clausulæ aptæ ad efficiendum executorem mixtum. Seraph. *dec.* 1422. *num.* 11. Lotther. *de re Benef. lib.* 3. *quæst.* 14. *nu.* 86. Rota coram Dunozzeto apud Bich. *dec.* 431. *num.* 14. Calderin. *cons.* 10. *vers. quod id verum de prob. ..t.* Efficitur mixtus stante clausula *amoto* apposita in litteris. Addend. ad Burratum *dec.* 171. *num.* 8. Bich. *dec.* 275. *num.* 22. nisi clausula fuerit posita in parte executiva, & gratia sit legitime justificata, & litteræ non fuerint expeditæ sub intrusione. Moneta *de commut. ult. volunt. cap.* 11. *num.* 467. Gonzalez *ad reg.* 8. *Cancell. in adnotatione contra nullitatem. num.* 237. Barb. *claus.* 7. *num.* 10. & quando est mixtus, debet Judicis partes assumere, & procedere servatis servandis. Felin. *in cap. de cætero. num.* 9. *de re judic.* Seraph. *dec.* 1056. *num.* 2. Mohed. *dec.* 7. *num.* 5. *de restit. spoliat.* Bich. *dec.* 339. *num.* 18. Achill. *dec.* 6. *num.* 5. *super reg. de trienn. ..* Rota *dec.* 51. *num.* 9. *part.* 7. *recent.* fit etiam mixtus stantibus clausulis. *Dummodo tempore Datæ præsentium non sit alteri jus quæsitum, & amoto &c.* Addend. ad Gregor. XV. *dec.* 413. *num.* 4. Rota coram eodem Gregorio XV. *dec.* 91. *num.* 4. & coram Burrato apud Bichium *loc. cit. num.* 19. secus si non adest legitimus contradictor.

28 Executor Apostolicus non potest exequi litteras ante earum præsentationem, alias executio laborat vitio nullitatis. Gabriel. *de execut. rei judic. conclus.* 3. Molina *de Just. & Jur. to.* 3. *disp.* 599. Garz. *de Benef. part.* 6. *num.* 51. *& seq. cap.* 2. ubi Rota in una Tridentina. Vivianus *de Jure patr. part.* 2. *lib.* 13. *cap.* 5. & patet ex *cap. super eo. de appell.* Cassad. *dec.* 8. *de restit. spol. num.* 12. Franc. *in cap. super eo.* 2. *col.* 3. *de appel.* Bellam. *dec.* 110. *col.* 2. & Felin. *in cap. sciscitatus. col.* 8. *de rescript. vers. lim. hanc partem.* Debent autem litteræ præsentari in originali, vel in transumpto authentico. Abb. *in cap. cum in Jure. de officio deleg. &* ibi Felin. ac DD. cit. Vivian. *l. c. n.* 6. *&* 7.

29 Si vero litteræ Apostolicæ fuerunt directæ Vicario, non potest illas exequi Episcopus, nec Vicarius illas potest exequi, si fuerunt directæ Episcopo, sive delegatio fuerit facta Vicario sub nomine proprio, sive sub nomine Dignitatis, vel officii. Vivianus *de Jure patron. loc. cit. num.* 9. Rebuff. *in praxi benef. in form. Vicarii. num.* 161. Genuen. *in praxi cap.* 83. *nu.* 51. Garz. *de Benef. loc. cit.* Abb. & Decius *in cap. quoniam. de off. deleg.* Cardin. *in Clem. & si principalis. quæst.* 9. *de rescript.* Sperell. *dec.* 97. *num.* 10. Sbroz. *de offic. Vicar. quæst.* 136. *lib.* 2. qui licet id limitet, quando delegatio fuit facta sub nomine Dignitatis tantum, eo quod dignitatem non habeat jure proprio, sed ab Episcopo; tamen non est audiendus, quia communior tenet contrarium, quos inter Barbosa. *de Episcopo. lib.* 4. *part.* 5. Lazzarus *de monit. sect.* 1. *quæst.* 6. Gratian. *disc. for. cap.* 92. *num.* 6. Nec e contra Vicarius potest illa exequi, quæ fuerunt delegata Episcopo, nisi ab eodem fuerit subdelegatus. Rebuff. *l. c.* Decius *in cap. quia. de off. deleg.* Vivianus ubi supra.

30 Quæres; an Vicarius Executor delegatus possit delegare alium pro executione, vel subdelegare? Resp. affirmative; quia hic intrat regula, quod Delegatus Principis potest subdelegare. *L. un. C. qui pro sua jurisdict. L. a Judice.* ubi Jas. *C. de Jud. cap. fin. de off. deleg. cap. cum causam. de appell.* Sanch. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 31. *numer.* 1. Sperell. *dec.* 106. *num.* 46. Maranta *de ord. jud part.* 4. *dist.* 5. & quidem quoad totam causam. Rot. *decis.* 104. *num.* 9. *&* 10. *p.* 13. *rec.* Lim. si executor per se vel suis manibus causam expedire fuit jussus; quia tunc dicitur electa industria personæ. Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præs.* 21. *num.* 8. Item si fuit expressum nomen personæ deleganti cognitæ, quia etiam tunc videtur electa industria personæ. Sanchez *de matrim. lib.* 8. *disp.* 27. *numer.* 16. *& lib.* 3. *disp.* 7. *num.* 20. vide text. & DD. *in cap. quoniam.* ubi Abb. & Felin. *de off. & pot. Jud. deleg. & in cap. is cui, eod. tit. in* 6. Sperell. *decis.* 106. *num.* 56. *in fin.* licet negotium esset leve.

31 Sed major est difficultas, an Delegatus possit subdelegare, quando executoris conscientia fuit onerata, & quando in delegatione fuit dictum, *conscientiæ tuæ committimus*, aut *conscientiam tuam oneramus &c.* & affirmativam posuimus supra in prax. *clausularum Apostolicarum, claus.* 28. *n.* 31. ubi tamen nos retulimus ad hunc locum. Sed quod verior, & receptior videatur opinio, quod, dicta clausula non obstante, subdelegare possit, tenuit Rota, quamvis una parte tantum informante. *in decis.* 104. *n.* 11. *p.* 13. *recent.* & citat aliam Rotam *in decis.* 18. *per tot. de concess. præb. in nov.* ubi in terminis executoris deputati in gratia *in forma dignum* cum clausula *conscientiam tuam oneramus*, & quod major pars DD. ita tenuerit, *& decis.* 63. *per tot. eod. tit. in antiq. & decis.* 130. *n.* 4. *p.* 2. *divers. &* coram Pennia *decis.* 99. *n.* 8. *secundum impress. Lugdun. & inter ejus selectas in mea impress. invenio id in decis.* 80. *num.* 11. Garz. *de Benef. p.* 6. *cap.* 2. *num.* 100 *seqq.* & ibi DD. Abb. *in cap. ult.* §. 1. *num.* 7. *de off. Deleg. & in cap. eam in veteri de elect.* Fel. *in d.* §. 1. *num.* 2. Navar. *cons.* 6. *de off. Delegat.* & Sacr. Congr. ex quo illa verba, *super quo conscientiam tuam oneramus*, sonent potius in monitionem, & excitationem, quam in electionem industriæ personæ. Gratian. *decis. Marchiæ* 157. *num.* 7. *&* 8. & ibi Addit. *num.* 3. *&* 4. ubi, quod dicatur dictæ clausulæ satisfactum, dummodo committatur cognitio, & examen personis in dignitate constitutis, & ibi De Luca *in animadvers. ad decis.* 167. *num.* 1. *&* 2. vide late Pac. Jordan. *de re judiciar. lib.* 13. *tit.* 6. *a num.* 24. *ad* 47. Sperel. *decis.* 106. *a num.* 54. Genuen. *in prax. Archiepisc. cap. mihi* 85. *num.* 5. apud quos alii, ubi examinantur clausulæ: *super quo conscientiam tuam oneramus, de tua industria, & circumspectione tua confidentes, personaliter cognoscas, vel proprio judicio*, & alias, vide etiam Gail. *pract. observ. lib.* 1. *obs.* 97. *per tot.*

32 Et quamvis concederentur, non posse in hoc casu subdelegari, id solummodo procederet, quando delegatio emanavit motu proprio, secus, si ad instantiam partis; tunc enim licet fuisset electa industria personæ, tamen partibus consentientibus posset subdelegari. Sperel. *d. decis.* 106. *num.* 58.

33 Licet forte executor, præsertim Apostolicus, quando fuit electa industria personæ, quia in litteris Apostolicis ordinarie adest clausula: *conscientiæ tuæ committimus*, non possit subdelegare juxta supra citatos, quibus adde Noal. *de transmis. cap.* 52. ipsam tamen verificationem causæ, puta testium examen, maxime quando testes sunt remoti &c. subdelegare non prohibetur, non obstante clausula „ *conscientiæ tuæ committimus*; tum quia hæc clausula secundum multos non facit esse electam industriam personæ, sed est potius monitoria, & excitatoria Judicis, juxta Garz. *de Benef. d. part.* 6. *cap.* 2. §. 2. *n.* 100. Abb *in cap.* 2. *de off. deleg.* & DD. cit. licet adesset clausula: *discretioni tuæ mandamus*; tum quia licet fuisset electa industria personæ, hæc tamen industria non versatur in ipsa causæ verificatione, sed in ipso actuali ministerio. Tambur. *de matrim. lib.* 8. *tr.* 2. *cap.* 52. §. 1. *num.* 15. & DD. cit. & ideo verificatio causæ, non vero ipsum ministerium, puta, ipsa dispensatio subdelegari potest.

34 Regula, quod delegatus Principis possit subdelegare,

ultra

ultra relatas limitationes, hanc etiam patitur exceptionem, quando nimirum causa est ardua, veluti causa meri imperii, & ejusmodi. Menoch. de arbitr. q. 54. num. 15. & 16. Fachin. lib. 1. contr. jur. cap. 47. & lib. 12. cap. 84. Felin. in cap. cum super quaestione. de offic. deleg. vel alias causa gravissima. Antonel. de regim. Eccles. lib. 5. cap. 9. num. 7. ubi de causa matrimoniali. ubi Riccius in prax. p. 4. res. 270. Sbroz. de Vicar. Episc. lib. 2. q. 43. nu. 12. & quamvis executor Apostolicus regulariter debeat esse constitutus in dignitate; juxta cap. statutum. de rescr. in 6. Riccium in prax. alien. part. 1. res. 100. ubi Rot. & Sperel. dec. 167. num. 32. vers. quod autem. & ideo etiam subdelegatus debeat esse in dignitate constitutus, juxta Rot. de praeb. in antiq. dec. 58. tamen juxta Capell. Tholos. dec. 12. subdelegatus ad ministerium purum, seu verificationem causae, uti ad examen testium, potest esse etiam non constitutus in dignitate. Sperell. loc. cit.

Similiter executor deputatus ad merum factum, ac nudum, & sine jurisdictione, non potest subdelegare, quia tunc censetur merus executor, ut si mandetur excommunicatio alicujus, simplex dispensatio, & similia. Pax Jordan. de re judic. d. lib. 13. tit. 6. num. 27. ad text. clarum in cap. fin. §. caeterum. de offic. & potest. jud. deleg. Antonel. de regim. Eccles. lib. 5. cap. 9. sub num. 7. ubi quod tunc dicatur electa industria personae. Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 27. num. 14. Gail. pract. observ. lib. 1. d. obs. 97. num. 1. Genuen. in prax. Archiep. d. cap. 85. num. 6. quod limitatur in judice ordinario, qui potest demandare etiam ea, quae sunt puri facti. Jordan. l. c.

35 Quaer. secundo, an Vicarius successor possit exequi ea, quae fuerunt commissa Vicario antecessori? Resp. cum distinctione: si commissio fuit facta sub nomine proprio, successor non potest ullatenus se ingerere in tali executione; quia cum commissio fuerit personalis, personam illius, cui fuit facta, egredi non potest. Ita DD. apud Noal. de transmiss. cas. 51. Bonacin. de LL. disp. 1. q. 3. punct. 8. §. 1. Sanch. de matrim. lib. 8. disp. 27. Sperel. dec. 166. Gratian. disc. for. cap. 92. Garz. de Benef. part. 6. cap. 2. num. 29. si vero commissio fuit facta sub nomine dignitatis, vel sub utroque, fuit realis, & ideo transitoria in successorem in dignitate; quia videtur facta ipsi dignitati, vel officio, quod nunquam moritur. cap. quoniam, ubi Abb. & DD. de off. & pot. Jud. ord. & DD. mox sup. cit. & ideo Vicarius successor, licet Vicariatus non habeat successorem, nec sit dignitas perpetua, tamen potest exequi illa, quae fuerunt mandata suo antecessori, ob rationem supra dictam. Noal. loc. cit. Sperel. dec. 166. Barb. de pot. Episc. alleg. 54. num. 13. Garz. de Benef. part. 7. cap. 2. num. 34. Paris. de resign. lib. 1. q. 11. Sanch. de matr. lib. 8. disp. 27. Maresc. lib. 2. var. res. cap. 7. Vivian. de Jure patr. part. 2. lib. 13. cap. 5. num. 11. Genuen. in prax. cap. 85. Sbroz. de off. Vicar. lib. 2. q. 66. Put. dec. 487. lib. 2. & diximus etiam supra in verbo delegatus. num. 4.

36 Noal. tamen loc. cit. num. 6. tenet, quod licet commissio fuerit data sub nomine proprio Delegati, qui tamen incognitus est deleganti, delegatio intelligatur facta Dignitati, si Delegatus est in dignitate constitutus, & ita transeat ad successorem juxta L. penult. §. si autem. ff. de reb. dub. Jas. in L. more. num. 65. ff. de jurisd. omn. Jud. Abb. & Dec. in cap. quoniam. num. 13. de off. Deleg. Men. de arbit. Jud. lib. 1. quaest. 68. a num. 17. & alii apud eosdem. Hinc secundum eundem Noalem loc. cit. num. 10. quando in delegatione fuit expressum nomen proprium, & nomen Dignitatis, sentit, quod si nomen dignitatis praecessit nomini proprio, intelligatur delegatio esse realis, & transire in successorem, si vero nomen proprium praecedat Dignitati, dicatur delegatio personalis juxta Bart. in L. more. ubi etiam Jas. num. 65. Dec. num. 55. ff. de jurisd. omn. Jud. & in d. cap. quoniam. ubi etiam Abb. num. 12. & Berous num. 91. Sanz. de matrim. lib. 8. disp. 27. nu. 18. Menoch. de arbitr. lib. 1. quaest. 68. num. 16. Roland. cons. 1. lib. 2. num. 178. quia ordo Scripturae designat ordinem voluntatis. L. quoties. ff. de usufr. nisi contrarium suadeant conjecturae, uti cum Delegans non habet notitiam personae; quia tali casu tantum nomen dignitatis operaretur, & attendendum esset, vel si altero nomine retento dispositio esset inutilis, vel si Delegatus est conjunctus, vel valde amicus deleganti; quia hoc casu licet delegatio sit facta Dignitati, tamen videtur facta contemplatione personae, & ita est personalis, & non transitoria in successorem. gloss. in cap. Religiosus. de testam. in 6. cap. requisisti. §. si vero. de testam. ubi Covar. num. 1. & 7. Specul. in tit. de Instrum. edit. §. nunc vero. n. 7. Abb. in cap. quoniam. n. 8. & ibi Felin. num. 4. de off. deleg. Bettachin. de Episc. part. 6. n. 66. Menoch. loc. cit.

37 Caeterum Vicarius Capitularis nunquam potest expedire ea, quae fuerunt commissa suo antecessori vel Vicario Episcopi, etiam sub nomine Dignitatis, ut tenuit Rota apud Seraphin. dec. 816. Sbroz. loc. cit. Vivianus l. c. num. 13. Sperell. dec. 31. num. 2. Leo in thesaur. for. Eccles. part. 1. cap. 10. num. 8. Barb. de Jure Eccles. lib. 1. cap. 32. num. 57. & alii plures apud Dianam part. 8. tract. 4. resol. 66. Garz. de Benef. part. 6. cap. 2. a num. 44. contra Sanz. Pontium & alios. Et ratio est, quia hujusmodi commissiones Sede vacante, non solent fieri Vicario Capitulari, sed Ordinario viciniori. Leo l. c. Ciarlin. controv. for. cap. 46. numer. 15. Garz. loc. cit. Diana l. c. Guazzin. jun. ad defens. animarum. lib. 2. defens. 1. cap. 9. Barb. loc. cit. & in collect. Concil. Trid. sess. 24. cap. 16. de reform. Flamin. Marcherus in praxi Vicar. Capit. part. 2. tit. 13. num. 17. qui testatur ita fuisse declaratum a S. Congreg. 2. Aug. 1631. & Pax Jord. lib. 12. tit. 2. num. 28. qui citat declarationem S. Congreg. praefatam.

38 Ulterius Executor ante executionem debet advertere, an non authoritas sua exspiraverit. Et quidem si non est gratia facta, sed facienda, certum est illam expirasse, si Delegans fuit mortuus re integra, uti dictum fuit in praxi alienationis bonorum Ecclesiae, quibus addere placet Vivianum de Jure patr. l. 13. part. 2. cap. 6. Sanch. de matrim. lib. 8. disp. 28. Gutierez Can. qq. lib. 2. cap. 17. & probatur ex cap. super gratia. de officio Deleg. in 6. Lapus alleg. 17.

39 Quando vero dicatur gratia facta vel facienda, certa regula tradi non potest, eo quod sit maxime controversum inter Canonistas & Theologos; si enim inquiras, an commissio de dispensando sit gratia facta, si adest clausula, si preces veritati nitantur, & relate ad certam personam, plurimi tenent esse gratiam faciendam, & ideo re integra exspirare morte concedentis. Ugolin. de irregul. lib. 4. cap. 62. Gigas de pens. quaest. 91. Genuen. in prax. cap. 94. Guttierrez lib. 1. can. qq. cap. 15. Peguera dec. 128. Fontanella de pact. nuptial. tom. 1. claus. 4. gl. 13. part. 1. Bonac. de LL. quaest. 3. puncto 1. & 7. & probatur ex cap. si cui. de praebend. in 6. vid. etiam Gabr. de praeb. conclus. 1. numer. 6. lib. 6. ubi dicit, quod, quando litterae executoriales emanant per viam commissionis, esse gratiam faciendam, & ideo exspirare morte concedentis re integra juxta Bald. in L. fin. ff. de constit. Dec. in cap. relatum. de off. Deleg. nisi facultas executoris fuisset data in gratiam ipsius Executoris per text. in cap. si cui nulla. de praeb. in 6. Idem docet gratiam esse faciendam, quando executio gratiae requirit causae cognitionem adhibendam per Executorem, & probat ex Rota in noviss. dec. 349. Domin. in cap. si super. de officio Deleg. in 6. Roman. in L. 2. ff. de donat. Jas. in L. more. ff. de Jurisd. omn. Jud. Felin. in cap. relatum. de off. Deleg. & ideo Gratiam in forma Dignum non esse gratiam factam, quamvis haec doctrina quoad gratiam in forma Dignum multos habeat contradictores, & signanter Garz. de Benef. part. 6. cap. 2. §. 3. n. 300. Gig. de pens. quaest. 91. Guttierrez loc. cit. Sanch. de matrim. lib. 8. disp. 28. num. 87. qui volunt talia mandata dici gratiam factam. Vivianus de Jure patr. part. 2. lib. 13. cap. 6. & diximus alibi.

40 Praeterea si inquiras, an mandatum de providendo de certo Beneficio vacante in forma gratiosa, sit gratia facta, vel facienda? affirmat Gabr. loc. cit. num. 37. esse gratiam factam. Vivianus loc. cit Noal. de transmiss. cap. 53. n. 8. & 11. secus quoad mandatum de providendo de Beneficio vacaturo juxta cap. si cui. de praeb. in 6. Riccius in prax. var. res. p. 2. res. 318. ubi late. Noal. de transmission. cap. 53. num. 7. & 8. Sanch. loc. cit. d. lib. 8. disp. 28. a n. 48.

41 Delegatio si fuit facta ad arbitrium Delegantis, ejusdem morte exspirat, quia morte cessat omne arbitrium Bal. in L. fin. C. de contrah. empt. Decius cons. 108. Boreus quaest. 103. Rota in antiq. dec. 580. & probatur ex cap. si gratiose. de rescript. in 6. & L. 4. ff. locat. Gabr.

lib. 6. de prebend. conclus. 1. *num.* 22. secus si fuit facta ad arbitrium non Delegantis, sed dignitatis, vel officii. Noal. *de transmiss. cas.* 94. *num.* 4. *vers. declaratur.* text. & DD. *in cap. si gratiose. de rescr. in* 6. Bald. & Jason. *in L. centesimis. ff. de V. O.* Dec. & Felin. *in cap. ex litteris. de constit.* Mascard. *de prob. conclus.* 188. Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 15. *num.* 2. Menoch. *de arb. Jud. quest.* 69. quia dignitas vel officium nunquam moritur. Sanz. *de matrim. l.* 8. *disp.* 28. *num.* 49. Bonacina *de LL. disp.* 1. *quest.* 3. *punct.* 1. Tambur. *de poenit. cap.* 4. §. 10. *num.* 5. & quando dicatur concessa ad beneplacitum personæ, vel dignitatis, præter DD. cit. vide apud de Luca ad Gratian. *disc. for. cap.* 92. *nu.* 13. *ad fin.* Limit. in Delegatione facta a Vicario, cujus Dignitas & jurisdictio non est perpetua, nec habet successorem. Noal. *loc. cit.* Francus *in d. cap. si gratiose.* & Sanz. *loc. cit. num.* 58. sicut patet in Dignitate Nuntii vel Legati, quæ cum non habeat successorem, nec sit perpetua, sed sit ad nutum revocabilis, Delegatio facta ad arbitrium Dignitatis hujusmodi exspirat, aut finitur morte vel amotione Nuntii vel Legati ab officio, uti docet Abb. *in cap. novit. de off. Legat.* Gambar. *de potest. Legati. lib.* 8. *num.* 98. Abb. *in cap. quoniam.* ubi Butrius, Decius, ac Felin. *de off. deleg.* Berous *cons.* 102. Gemin. & Francus *in cap. statutum. de rescript. in* 6. Noal. *de transmiss. cas.* 51. *num.* 12. Porro conclusio procedit tantum, quando res est integra, secus si res non est integra; vel Delegatio fuit facta cum clausula *Donec revocavero*, quia tunc non exspirat morte concedentis vel delegantis, sed requiritur expressa revocatio. Dian. *p.* 6. *tr.* 6. *res.* 48. Noal. *loc. cit. num.* 9. Menoch. *de arbitr. q.* 69. *num.* 12. Sanch. *loc. cit. num.* 52. ubi ponit differentiam inter verba *donec voluero, donec placuerit &c.* & inter verba *donec revocavero.* Molin. *de primogen. Hisp. lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 14. Vant. *de nullit. ex def. jurisd. deleg. num.* 104. Decius *cons.* 108. Feder. de Sen. *cons.* 257. Joan. Andr. *in cap. si gratiose. de rescript. in* 6. Bart. *in d. L. centesimis. ff. de V. O.* Cabr. *loc. cit.* & probatur ex cap. *si Delegatus. de off. Deleg. in* 6. secus si adest clausula *Donec voluero*, quia cum hæc denotet actum positivum, & non pure negativum, exspirat morte Delegantis; quia mors omnia solvit, & post illam nullum datur velle, aut nolle. Francus *in cap. si diligenti. de off. Deleg.* An vero facta ad arbitrium delegantis exspirat per ejusdem excommunicationem, vide in verbo *Delegatio, num.* 10.

42 Observandum est præterea Executorem apostolicum procedentem non servata forma Brevis nihil agere; sed omnia per eum acta laborare vitio nullitatis. Seraph. *dec.* 1071. Ciarlin. *controv. for. lib.* 1. *cap.* 41. Turricell. *de reb. Eccles. non alien. cap.* 9. *num.* 31. Merlin. *dec.* 710. Durand. *dec.* 205. & patet *ex cap. per tuas. de arbitr. cap. cum dilecta. de rescript. & cap.* 1. *de off. Deleg.* Riccius *in prax. par.* 1. *res.* 109. Farin. *dec.* 430. *par.* 2. *tom.* 1. DD. apud Ciarlin. *controv. for. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 37. Ludovis. *dec.* 1. *num.* 1. Coccin. *dec.* 225. *num.* 2. *& seq.* Cyriac. *controv.* 287. *num.* 1. *lib.* 2. Ampliatur, ut Executor etiam pie agendo non possit procedere contra formam rescripti. Lim. tamen, quod Executor in alienatione rerum Ecclesiæ excedere possit fines mandati ad favorem ipsius Ecclesiæ; quia tunc non dicitur proprie agere contra formam rescripti, sed illam pinguius adimplere. Riccius *in prax. par.* 1. *res.* 102. ubi Rota & DD. & probatur ex *L. si quis mihi bona. ff. de acquir. hered.* Alex. *in L. puberem. C. de Jure delib.* Riccius *in prax. par.* 1. *res.* 91. Ciarlin. *d. cap.* 8. *num.* 37. Seraph. *dec.* 1307. *num.* 9. Farin. *dec.* 293. *num.* 9. *par.* 2. Turricell. *de reb. Eccles. non alien. cap.* 10. *num.* 28. *&* 29. Duran. *dec.* 225. *a num.* 2. Rota *dec.* 577. *n.* 10. *par.* 1. *recent.*

43 Hactenus de executione rescriptorum, quæ dantur per signaturam gratiæ, quod vero attinet ad executionem rescriptorum justitiæ, vel quæ dantur per signaturam justitiæ, alibi actum est, vid. etiam Scacciam *de Judic. lib.* 1. *cap.* 32. Hic addimus Executorem Apostolicum etiam in materia Justitiæ non teneri citato mittere originalem commissionem teste Riccio *in prax. p.* 2. *res.* 424. *& par.* 2. *res.* 62. Gail. *lib.* 1. *obs.* 48. *num.* 17. Mynsing. *cent.* 4. *obs.* 1. Comparenti tamen citato, & petenti teneri illam exhibere ad ocularem inspectionem; alias sufficit copiæ transmissio. Riccius *loc. cit.* Scaccia *loc. cit. cap.* 32. *num.* 34. Non potest procedere extra locum in rescripto deputatum; quia delegatio ad unguem est servanda. ita Riccius *in praxi causar. delegat. res.* 432. *par.* 1. Ideoque non potest, ubi vult locum judicii eligere; *cap. statutum. §. in nullo de rescript. in* 6. Rota *divers. dec.* 8. *par.* 2. Bald. *in cap. unico a num.* 6. *de mut. petit.* & si in rescripto locus non fuit assignatus, debet citare ad locum territorii intra limites jurisdictionis tutum, & honestum, & partibus non multum incommodum. *L. si locus. ff. de Jud.* & non ultra dietam. *cap. statutum de rescript. in* 6. Maranta *in Specul. par.* 6. *memb.* 1. Scaccia *de Judic.* 1. *cap.* 32. *num.* 34.

44 Præterea debet notare Executor rescripti justitiæ suam jurisdictionem esse perpetuam, quia rescriptum ad lites est perpetuum, & tamdiu durat, quamdiu durat actio, super qua fuit obtentum. Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. cap.* 65. Abb. & Felin. *in cap. plerumque de rescript.* Menoch. *de arbitr. Jud. cas.* 202. *num.* 77. Et licet rescriptum gratiæ ob vel subreptitium sit nullum ipso Jure; tamen rescriptum justitiæ ob vel subreptitium non est nullum ipso Jure, sed tantum ope exceptionis. ita Paris. *cons.* 124. *lib.* 4. Vant. *de nullit. ex defectu Jurisdict. num.* 59. *&* 60. *& rubrica qualiter sententia, & processus. num.* 59. Menoch. *de arbitr. cas.* 201. *num.* 3. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 64. *num.* 9. Lim. 1. si esset rescriptum avocatorium. Vant. & Scaccia *ll. cc.* Lim. 2. si esset rescriptum terminans causam. Bonac. *de LL. disp.* 1. *quæst.* 2. *punct.* 4. Rom. *cons.* 330.

45 Quando vero rescriptum est dubium, taliter est interpretandum ab executore, ut sit conformius Juri communi, & secundum illud, quia intentio Pontificis non est, nec censetur difformis a Jure scripto, & talis præsumitur intentio Principis, qualis esse debet. Bal. *in L. ex facto. ff. de vulgar. & in cap.* 1. *apud quem decid. controv. deb.* Riccius *in praxi Rescriptorum. par.* 3. *res.* 369. & quod verba rescripti debeant reduci ad jus commune, licet natura verborum non patiatur, docet gl. *in cap. paratus.* 23. *quæst.* 1. Panorm. *in cap. causam quæ de rescript.* Rom. *cons.* 334. & ut ad jus commune reducatur, si sit necesse, sunt improprianda verba. Ruin. *cons.* 123. maxime ut jus tertio non auferatur. Redoan. *de spol. quæst.* 1. licet rescriptum nihil operaretur. Anchar. *cons.* 353. Gemin. *in cap. licet. de elect. in* 6. Decius *cons.* 209. quia rescriptum proprie est id, quod scribitur ad observantiam Juris, & inde fit, quod rescripta sint modici præjudicii, & contra jus non valent, etiamsi sint facta a supremo Principe, nisi facta fuerit mentio Juris. Gl. *in cap.* 1. *de constit. in* 6. Imo Executor rescriptum contrarium Juri communi non debet exequi. *L. omnes. C. si contra jus. cap. rescripta.* 25. *quæst.* 2. Ripa *in cap. si quando. de rescript.* Bar. *in L. fi. ff. de constit. Princip.* Berous *in c. super litteris de rescript. & in cap.* 1. *de off. Deleg. & in cap. Item. de restit. spol.* Bursat. *cons.* 73.

46 Tandem notandum est, quod Executor alius dicitur merus, alius mixtus. Mixtus dicitur, qui assumit partes Judicis, & cum causæ cognitione procedere debet. Paris. *de resignat. lib.* 11. *quæst.* 10. *n.* 33. Menoch. *de recuper. poss. remed.* 8. *nu.* 51. Franch. *in cap. licet. de preb. in* 6. Genuen. *in prax. cap.* 83. Ita ut si procedat Juris ordine non servato dicatur attentare, & ab illo possit appellari sicut ab omni & quocumque alio Judice, In quo differt vel maxime ab Executore mero, quia iste non assumit partes Judicis, & procedit extrajudicialiter Juris ordine non servato. Garz. *de Benef. par.* 6. *cap.* 2. §. 2. & ab illo non datur appellatio. Scaccia & Maranta *ll. cc.* Imo Executor merus non assumit partes Judicis, licet in rescripto adesset clausula *vocandis vocatis*, juxta Paris. & Genuen. *ll. cc.*

§. III.

De executione in forma gratiosa.

47 Executor litterarum Apostolicarum in forma gratiosa dicitur, quando scilicet collatio Beneficii fuit jam facta a Papa, & non committitur alii facienda, quæ quidem literæ solent habere cordas rubri & crocei coloris, & sunt directæ ipsi proviso una cum aliis litteris seu bullis minoribus executorialibus directis personis in Dignitate constitutis habentes cordulas canapis albi coloris. Garz. *de Benef. par.* 6. *cap.* 2. *a num.* 1. Vivianus *par.* 2. *lib.* 13. *cap.* 5.

Exe-

48 Executor litterarum Apostolicarum in forma *Dignum* est, quando collatio Beneficii non fit a Papa, sed committitur Ordinario loci prævio examine facienda. Et hæ literæ solent habere cordulas albas, & insuper dantur aliæ litteræ, vel Bulla parva cum cordulis canapis, quæ dicuntur executoriales, & committitur uni ex viciniorihus Episcopis vel Vicariis eorundem, ut si primus executor intra triginta dies a litterarum præsentatione computandos non contulerit, secundus conferat, uti videri potest apud Garz. *de Benef. p. 6. cap. 2. nu.* 59. Paris. *de resignat. lib.* 8. *quæst.* 7. Vivian. *loc. cit. num.* 16. *&* 17. secundus tamen Executor non potest etiam requisitus illico exequi, nisi legitime illi constet de negligentia primi Executoris; quia jurisdictio secundi est conditionalis, si nimirum primus fuerit negligens, & in mora, qui potest etiam elapsis triginta diebus re integra purgare moram. Archid. & Francus *in cap. si Capitulo. de præb.* Cassador. *dec.* 8. *de præb.* Mar. Antonin. *var. resol. lib.* 2. *res.* 112. *cap.* 3. Garz. *p. 6. cap.* 2. *numer.* 59. *&* 60. ubi plures Rotæ decis. contra Vivian. *loc. cit.* juxta quem sufficit, ut dicatur secundo Executori constare legitime de negligentia primi, quod ex actis transmissis factis coram primo Executore constet de præsentatione litterarum, de requisitione facta per provisum, & quod nulla executio appareat ex actis. Vivianus *loc. cit.* Etiam Riccius his non est contentus, sed vult secundum Executorem debere notificare primo Executori, qualiter comparuerit coram se NN. cum litteris executorialibus, quas cum effectu præsentavit, & institit expediri, &c. & assignare primo Executori terminum competentem, aliter eundem termino elapso citare ad allegandum, quare ipse secundus non debeat venire ad executionem. *ita par.* 2. *res.* 296. qui in facto ita consuluit & obtinuit, aliter executio secundi Executoris est nulla, juxta Felin. *in cap. fin. de præsumpt.* & in *cap. si Capitulo. de concess. præb. in* 6. Abb. *in cap. accepimus. de ætate & qualit.* quia non dicitur legitime constare secundo Executori de negligentia primi, nisi præcesserit trina monitio. Ægid. *in Clem. dudum. de sepultur.* Rota apud Riccium *loc. cit.* Garz. *de Benef. part. 6. cap.* 2. *num.* 59. *&* 60. quod si primus Executor alleget aliquas rationabiles causas, ob quas non potuit exequi, tenetur secundus supersedere, & eundem audire. Quid si enim primus Executor non fuit executus, quia provisus non erat idoneus, vel litteræ sunt subreptitiæ, nunquid statim exequi debet secundus Executor? minime; tunc enim non datur recursus ad secundum Executorem, utpote cujus jurisdictio est tantum conditionalis, quæ quidem conditio negligentiæ vel moræ primi tunc non verificatur. Debet ergo tali casu provisus, si senserit vel putaverit gravatum uti remedio appellationis apud Sedem Apostolicam, ut decidit Rota apud Vivian. *de Jure patr. part.* 2. *lib.* 13. *cap.* 5. *num.* 14. *&* 15.

49 Porro Executores litterarum Apostolicarum tam in forma *Dignum*, quam gratiosa dicuntur meri Executores, nisi adsit legitimus Contradictor, vel Intrusus; tunc enim fiunt Executores mixti, & tenentur assumere partes Judicis, & judicialiter procedere cum causæ cognitione & definitiva sententia, quod Juris fuerit pronuntiare. *cap. ult. de præsumpt.* ubi Abb. & Felin. Vivianus *loc. cit. num.* 19. præsertim si adsit clausula *vocatis vocandis*. Felin. *in cap. exhibito. de Judic.* Marches. *de commiss. part.* 2. *cap.* 3. & tunc a tali sententia datur appellatio ad effectum suspensivum, quia ab Executore mixto recte appellatur. gl. *in cap. pastoralis, de off. Deleg.* Ratio est, quia clausula, *Contradictores compescendo*, tantum procedit in contradictoribus facti, non Juris. gl. & Abb. *in cap. pro illorum. de præb.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gl.* 9. §. 1. Covar. *pract. qq. cap.* 16. *num.* 5. Amyden. *de stylo Dataria. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 77. ubi Cardin. *in cap. quia contingit.* §. *Contradictores. de relig. dom.* Felin. *in cap. super eo. num.* 5. *fall.* 2. *de off. Deleg.* Put. *dec.* 99. *num.* 8. *part.* 1. Rota *dec.* 20. *de restit. spol. in antiq.* Cassad. *dec.* 4. *num.* 7. *eod.*

§. IV.

Quis sit legitimus Contradictor?

Dicitur, & est legitimus contradictor, qui contradicit lege permittente, vel ex Legis præscripto. *L. legem obvenire. ff. de V. S.* ad quod quinque concurrunt conditiones. Prima est modus, qui potest esse duplex, nempe directus, quando quis recta via negat aliquem esse immittendum. Indirectus, cum etiam Contradictor petit se immitti in possessionem. Secunda est Causa, quæ quidem causæ sunt citatio, jus proprium, virtute cujus etiam sine citatione quis contradicit; uti ex prætensione possessionis vel tituli. Tertia est tempus, ante sententiam, vel post illam, sed ante immissionem, vel post sententiam & immissionem. Quarta Res, scilicet materia beneficialium vel aliarum rerum. Quinta finis, vel effectus, ut absolute impediatur immissio, vel via executiva impediatur, & causa fiat ordinaria, aut impediatur duratio effectus ipsius immissionis, vel ut prius agatur de proprietate juris ante immissionem. Hinc possidens ordinarie est legitimus Contradictor, si velit adversarium impedire, quominus summarie procedendo possessionem consequatur; & sic possidens vi gratiosæ subrogationis est legitimus Contradictor contra intentantem hoc beneficium vi alterius gratiosæ subrogationis. Put. *dec.* 308. *lib.* 1. *& dec.* 131. *lib.* 2. Verall. *decis.* 329. Argell. *de legitim. contradictore. quæst.* 2. *art.* 1. *num.* 3. *& num.* 10. ubi Peregr. *de fideic. art.* 48. *num.* 23. 50

Ulterius provisus ab Ordinario & possidens est legitimus Contradictor contra provisum vel subrogatum a Papa, quando reservatio non est notoria, sed de ea potest juste dubitari. Rota, de qua testatur Vivianus *loc. cit. num.* 114. *vers. Tertio.* maxime si esset notorium, nullam exstare reservationem; quia Ordinarius in non reservatis habet parem potestatem cum Papa. *cap. si a sede. de præb. in* 6. Limit. 1. in eo, qui ab Ordinario habet quidem titulum, sed non est in possessione, qui non est legitimus Contradictor ad impediendam immissionem in possessionem proviso Apostolico stante reservatione; nam ad impediendum par titulus necessarius est. Menoch. *de adipisc. rem.* 4. *num.* 581. & Rota, de qua testator Vivianus *l. c.* Rosa *de execut. litterarum Apostolicarum. cap.* 8. *num.* 116. ubi si concurrit provisus Apostolicus cum proviso ab Ordinario, & provisus habuit Beneficium a Papa tanquam reservatum, & reservatio est clara, hic debet immitti in possessionem, & non provisus ab Ordinario, quia Ordinarii collatio & provisio fuit nulla, & non facie provisum legitimum Contradictorem, licet esset in possessione, quia non sunt vexandi provisi a Papa a male provisis ab Ordinario. Amyden. *de stylo Dataria. lib.* 1. *cap.* 5. *a num.* 70. Rosa *loc. cit. num.* 117. si vero reservatio fuerit dubia, & provisus ab Ordinario non sit in possessione, non erit legitimus Contradictor ad agendum ordinarie. Rota citata apud Bichium *dec.* 280. *num.* 16. & Rota *dec.* 327. *num.* 14. *part.* 10. *rec.* apud Rosam *loc. cit. num.* 121. sed tantum ad impediendam immissionem, quo casu, si reservatio non probatur, immissio erit danda proviso ab Ordinario, quia Pontifex non censetur velle præjudicare Ordinario, vel cum illo concurrere, & prævenire. *cap. quamvis. & cap. si propter. de rescript. in* 6. *cap. super eo.* ubi Abb. *de off. deleg.* Molfes. *in sum. tract.* 6. *cap.* 10. *num.* 36. Campanil. *in diversf. jur. Can. rub.* 11. *cap.* 13. *num.* 124. Rota apud Duran. *dec.* 14. & apud Cavaler. *dec.* 278. vide etiam Argel. *de legit. contrad.* q. 15. *art.* 5. *num.* 113. 118. *& seqq.* Limit. secundo, cum provisus fuit ab Ordinario in Beneficio litigioso, quia Beneficium litigiosum, etiam moriente uno ex collitigantibus, non dicitur vacare, sed pendet ejus status usque ad rem judicatam. Vital. *in Clem.* 1. *ut lit. pend.* Ordinarius vero nullum jus habet in collatione Beneficiorum non vacantium. Put. *dec.* 495. *lib.* 2 Rot. apud Vivian. *loc. cit.* dummodo lis non sit calumniosa, quæ non facit Beneficium litigiosum. Cassad. *dec.* 7. *de dol. & cont.* Limita tertio, etiam lite cessante, cum Beneficium est notorie reservatum. *cap. quamvis. & cap. si propter. de resc. in* 6. 51

Quær. an sit legitimus Con[illegible]tor præsentatus, sed 52

nondum institutus ad impediendam gratiam *in forma dignum*, in qua adest clausula, *dummodo alteri non sit jus quæsitum &c.* conclude quod sic cum Vivian. *part.* 2. *lib.* 13. *cap.* 5. *num.* 24. qui ita testatur fuisse decisum a S. Rot. dummodo præsentatio fuerit acceptata a præsentato, & fuerit facta a majori parte Patronorum.

53 Jurisdictio executoris durat, usque quo provisus pacifice possideat. Staphyl. *de litt. grat. tit. de vi & effect. clauf.* §. *significatio.* & probatur *ex cap. litteris, de offic. deleg.* Mat. Anton. *var. res. lib.* 1. *res.* 29. *& seqq.* Vivian. *in praxi Jurispat. part.* 2. *lib.* 13. *cap.* 5. *num.* 25.

54 Ita etiam in profanis Executor, qui non habet rationem hæredis, vel saltem Tutoris ipsius hæredis, qualis est Episcopus, quando pauperes Christi fuerunt instituti pro hæredibus, si hæredes petant immitti, Executor a testatore deputatus, vel Episcopus est legitimus Contradictor non quidem directe, sed indirecte, & per modum actionis. Argell. *de legit. contradict. quæst.* 14. *art.* 1. Novar. *de privil. miserabil. person. privil.* 48. si vero Executor non habet rationem hæredis, sed certus est hæres institutus, Executor vero nondum aliquem actum exercuit, sed res omnino integra, non est legitimus Contradictor. Spin. *de testam. gl.* 34. *num.* 31. quia Executor debet capere de manu hæredis, & non propria authoritate. Medic. *de acquir. possess. gl.* 1. *part.* 2. *num.* 201. Novar. *loc. cit.* Argell. *loc. cit. art.* 2. *in addit.*

55 Et quando Executor vendidit rem a Testatore possessam, ut exequeretur ejus voluntatem, & æs alienum, non est quidem formaliter legitimus Contradictor, cum ipse non possideat; sed virtualiter, quia est causa, quominus hæres in rei alienatæ possessionem immitti possit, quia factum Executoris censetur factum Testatoris. *L. unum ex familia.* §. *si de falcid. ff. de legat.* 2. Argell. *loc. cit. art.* 3. Marta *de success. leg. part.* 4. *quæst.* 15. *a.* 1. *&* 2. Rota *divers. part.* 5. *dec.* 365.

56 Ita venter prægnans, quando certo moraliter constat de ejus prægnantia, vel obstetricum depositione, vel rei evidentia, vel hæredis, qui immitti petit confessione, est legitimus Contradictor contra hæredem petentem se immitti; quia qui in utero est, quantum concernit ejus utilitatem, pro nato habetur. *L. qui in utero. ff. de statu hom.* sed natus est legitimus Contradictor, & leges magis favent utero, quam nato. *L.* 1. §. *& generaliter. ff. de ventr. in possess. mitten.* Argel. *loc. cit. art.* 4. *a num.* 13. neque refert, quod incertum sit, an filius sit nasciturus, vel fœmina abortum factura, sed incerta certis præjudicare non possunt. *L. Titia. ff. de leg.* 1. & *cap. Abbati. de V. S.* Peregr. *cons.* 58. *num.* 12. *vol.* 1. De Præt. *de interpret. ult. vol. lib.* 2. *interpr.* 4. *dub.* 4. *solut.* 4. *n.* 42. quia incerta non præjudicant certis, quia incertum est, an institutus sit justus hæres, quod dependet a partus eventu.

57 Si vero prægnantia esset adeo recens, ut de illa probabiliter possit dubitari, ita ut merito ab hærede negari possit, & negetur, non est legitimus Contradictor, quia paria sunt non esse, vel non apparere. *L. in lege. ff. de contrah. empt. cap. solemnitates. de consecrat.* §. 1. Cravet. *cons.* 48. *numer.* 4. & *de antiquit. temp. par.* 2. *num.* 32. Argell. *de legit. contrad. quæst.* 14. *art.* 4. *num.* 20. Bald. *cons.* 62. *vol.* 3. Sed contrarium tenet Argell. *loc. cit. num.* 24. ubi probat illud usque ad *num.* 31. & respondet contrariis, ubi Addenda citat Rotam, & Gratian. *discept. for. cap.* 72.

58 Sed quid dicendum de Capitulo, estne legitimus Contradictor ad impediendam immissionem in possessionem Canonicatus proviso Apostolico? Responsio est negativa. Rota apud Mohedan. *dec.* 13. *ut lite pend.* & plures aliæ, quas citat Argell. *loc. cit. art.* 5. *num.* 38. quia Capituli non interest Provisum immitti vel non immitti. Rota apud Argell. *loc. cit. num.* 42. adeo ut illud neque citandum sit. Bald. *in L. ab eo. num.* 17. *C. quomodo, & quando.* Felin. *in cap. exhibita. num.* 1. *de re jud.* Rota apud Argell. *loc. cit. num.* 42. tum quia non possidens non est legitimus Contradictor. Fel. *in cap. veniens. il.* 2. *de test.* Rol. *cons.* 1. *num.* 71. *vol.* 1. Dec. *cons.* 84. *&* 218. & Rota apud Argell. *de legit. contrad. quæst.* 15. *art.* 5. *num.* 44. sed patet, quod Capitulum non possideat. Lim. si Capitulum alleget observantiam suorum statutorum; tunc enim esset legitimus Contradictor, & deberet citari, & Executor assumere partes Judicis Argell. *loc. cit. num.* 48. Dummodo in continenti se offerret probare suam exceptionem. Argell. *loc. cit. num.* 51. ubi Dec. *cons.* 424. *num.* 6.

59 Neque refert, quod possit agi de præjudicio singulorum Canonicorum veluti in antianatu, vel re consimili, & ita nulli sit inferendum præjudicium, vel jus quæsitum auferendum. *L. id quod nostrum. ff. de R. J.* quia singulorum præjudicium non facit Capitulum legitimum Contradictorem, quia aliud est præjudicium singulorum, aliud præjudicium Universitatis. Felin. & DD. *in cap. eam te. num.* 13. *de rescript.* & Rota coram Mant. *in una Prænestina Juris pascen.* 12. *Maii* 1596. & in *una Barcinon. Canonicatus.* 30. *Octobris* 1640. *coram Sacrato* apud Argell. *loc. cit. num.* 48.

60 E converso non est legitimus Contradictor filius, qui aliquam bonorum partem loco legitimæ occupavit, & vult impedire, quo minus hæres in ea immittatur, quia talis non est justus possessor, quia in illius potestate non est eligere bona pro sua legitima, sed sunt partes Judicis. Bart. *in L. in quartam. vers. quarto quæro. ff. ad L. Falc.* Bald. *in L. scimus. C. de inoff. test.* & plures, quos citat Gabr. *de legit. conclus.* 4. *num.* 4. & *de fideicom. conclus.* 5. *num.* 2. Menoch. *de adipis. rem.* 1. *num.* 107. Limit. propterea conclus. si filius authore prætore bonorum partem nomine legitimæ fuit adeptus, & ita juste possidet juxta *L. juste possidet. ff. de acquir. possess.* Gabriel. *lib.* 6. *conclus.* 4. *de legit.* quia in Judicis arbitrio positum est assignare legitimam filio. DD. apud Menoch. *de arbitr. cas.* 165. *num.* 21. Grass. *in* §. *legitima. quæst.* 16. *num.* 1. & Rota apud Argell. *de legit. contrad. quæst.* 13. *art.* 2. Rota *in Perusina* 20. *Martii* 1589. *coram Gypsio.* nisi Judex non simpliciter immisisset, sed cum clausula præservativa *sine præjudic. Jurium utriusque partis tam in possessorio, quam in petitorio*, quia tunc immissus non habetur pro possessore quoad præjudicium hæredis, sed possessio remanet conditionalis. Argel. & ibi Addit. *loc. cit. nu.* 19. qui citat Rotam ex Merlino *num.* 4. Lim. præterea, si filius a Testatore in re certa pro legitima fuit institutus, sive illius possessionem propria, sive Judicis authoritate adiverit. Rota apud Post. *de manut. dec.* 119. Gratian. *disc. for. cap.* 73. *n.* 2. Addit. ad Argell. *n.* 27. Limit. ulterius, si filius pro indiviso cepit possessionem ratione suæ ratæ, & respectu illius tantum vult impedire hæredem, ne immittatur in solidum, sed pro sua portione vult manuteneri. Argell. *loc. cit. art.* 4. *n.* 36. Neque refert, quod filius non debet propria authoritate capere legitimam, sed ab hærede medio Judice assignanda sit, juxta Bald. *in L.* 2. *C. quando & quibus quarta p rs. lib.* 10. Gabr. *loc. cit. n.* 4. Grass. *in* §. *legitima. quæst.* 16. *n.* 3. quia hæc procedunt, quando filius vult capere legitimam pro diviso in certa re. Argell. *loc. cit. num.* 39. Merlin. *de legitim. lib.* 3. *tit.* 4. *quæst.* 8. *n.* 1.

61 Fideicommissarius pro indiviso in parte in possessionem singulorum bonorum potest immitti; quia possessio certæ quotæ pro indiviso potest capi. *L. locus.* ubi gl. & DD. *ff. de acquir. poss.* sed quod spectat ad fideicommissarium certa quota est, scilicet illa, quæ remanet detracta legitima, & Trebellianica, tum quia, ut concedatur immissio pro indiviso, sufficit quantitatem, in quam fit immissio, esse certam respectu Universitatis. Neguf. *de pignor. membr.* 2. *part.* 2. *num.* 2. Tiraquel. *de constit.* 2. *part. ampl.* 32. *num.* 11. Rota *decis.* 59. *part.* 2. *divers. coram Sacrato in una Viterb.* & apud Burat. *dec.* 63. *num.* 10. Merlin. *de legit. lib.* 5. *tit.* 4. *quæst.* 10. *nu.* 14. Argell. *de legit. contrad. quæst.* 13. *art.* 6. *num.* 70.

62 Ita etiam hæres fit legitimus Contradictor ratione melioramentorum ad impediendam immissionem fideicommissarii, donec melioramenta fuerint æstimata, & liquidata propter jus retentionis, quod illi competit. *L. si in area. ff. de condict. indeb. L. in fundo. ff. de rei vendic.* Bald. *in L. in fundo. ff. de rei vendic.* Rol. *cons.* 28. *nu.* 1. *lib.* 1. Capyc. *dec.* 17. *num.* 9. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 112. apud quem Rota Dec. *cons.* 272. *nu.* 9. Argell. *loc. cit. art.* 7. *num.* 76. nisi a fideicommissario, vel illo, qui petit immissionem, cautio idonea data fuerit, usque ad liquidationem melioramentorum, quia pro melioramentis non liquidis non datur jus retentionis oblata cautione. Rebuff. *in tract. de litter. oblig. art.* 1. *gl.* 9. *num.* 10. Neguf. *de pignor.* 5. *part.* 4. *memb. nu.* 16. Castr.

16. Castr. conf. 370. dub. 2. n. 3. lib. 2. Berous in c. 1. n. 33. de restit. in integ. Rota apud Argell. loc. cit. n. 91. nisi de melioramentis constaret saltem in genere, quia tunc esset præfigendus terminus ad eorum liquidationem, & durante tali termino non datur immissio. Rota apud Put. dec. 11. de re jud. & apud Argell. loc. cit. n. 92. & dec. 188. & 360. part. 5. divers. & apud Cavaler. dec. 32. apud Burat. dec. 269. Post. de manut. obs. 12. n. 49. & seqq.

63 Neque Dominus directi defuncto emphyteuta ad impediendam immissionem hæredis est legitimus Contradictor; quia hæres habet intentionem in testamento, & possessione defuncti. Dominus verò directi fundat suam intentionem in conditione emphyteutica, & emphyteusis devolutione; ergo illam probare tenetur; quæ probatio, cum altiorem requirat indaginem, in judicio Salviani possessorio non admittitur. Tum quia injuste possideos non est legitimus contradictor; sed Dominus Directi, qui possessionem rei emphyteuticæ propria authoritate cepit, injuste possidet, quia nemini licet sibi jus dicere. L. non est singulis. ff. de R. J. Afflict. dec. 97. num. 2. & 3. & Ursillus ibi & probat Alex. conf. 128. col. 1. contra Dec. quia etiam in casu, in quo emphyteuta ipso jure privatur, est necessaria citatio, & sententia ob multas exceptiones, quæ opponi possunt, cap. cum secundum. de heret. in 6. Imo neque prætextu illo, quod res emphyteutica ceciderit in commissum, si hæres hoc negat, quia hæres habet regulam pro se immissionis, juxta Bart. in l. 2. C. de Jure emphyt. nisi in continenti probetur, quod ceciderit in commissum. Rol. conf. 2. n. 38. lib. 3. Menoch. de adipisc. rem. 4. num. 381. Put. dec. 276. lib. 3. & Rota apud Argell. loc. cit. quæst. 16. art. 3. n. 51. & seq. & art. 4. Et quid dicendum sit de Domino Directi in feudis, vide Argell. per totam quæst. 17. usque ad vigesimam inclusive, in quibus eædem ferme sunt resolutiones ac in Domino Directi in emphyrensi.

64 Legatarius, qui propria authoritate possessionem obtinuit ex licentia hæredis contra hæredem petentem immissionem in rem legatam, est legitimus contradictor, quia licentia data ab hærede habet vim restitutionis. L. 2. C. de acquir. possess. L. restituta. ubi Bar. ff. ad Trebell. Put. dec. 134. n. 6. lib. 1. Menoch. de adipisc. rem. 4. n. 584. & de recuper. rem. 15. n. 95. Argell. de legit. contrad. quæst. 12. art. 7. n. 7. Gratian. discept. for. c. 731. n. 3. & Rota apud Burat. dec. 115.

65 Est etiam legitimus Contradictor, qui titulum a defuncto, & possessionem a se obtinuit, nisi limites excedat tituli, nisi legatum dodrantem excedat, & ita sit locus falcidiæ, quia tunc non est legitimus contradictor. Argell. de legit. Contradict. quæst. 10. art. 13. Berous conf. 60. num. 3. lib. 2. Menoch. de adipisc. rem. 4. n. 590. sicut est etiam legitimus contradictor legatarius institutus in re certa, qui propria authoritate ex licentia Testatoris cepit rei legatæ possessionem. Marth. de success. leg par. 4. q. 16. n. 27. art. 3. Gratian. disc. for. c. 542. n. 59. Argell. loc. cit. art. 19. n. 44. Bart. in L. ex facto. 2. ff. de heredib. instit. Berous conf. 16. num. 37. vol. 2. Lim. in Legatario, qui potest possessionem propria authoritate capere & illam cepit, quia non est legitimus contradictor contra hæredem volentem immitti, ut falcidiam detrahat. Argell. loc. cit. quæst. 10. art. 6. 9. & 10. Gratian. loc. cit. Rota apud Burat. dec. 101.

66 Venientes ab intestato si non possident, nec allegant aliquam causam exclusivam juris hæredis, veluti quod testamentum fuerit abolitum, vel annullatum, non sunt legitimi contradictores contra hæredem scriptum. Argell. loc. cit. quæst. 11. art. 1: quia ad hoc, ut quis sit legitimus contradictor, est necessaria possessio cum titulo. Berous conf. 60. n. 4. vol. 2. Rol. conf. 98. vol. 3. sed in nostro casu venientes ab intestato nec possident, nec habent titulum, quia explorati juris est, quod existente testamento cessat causa intestati. L. antequam. C. commun. de success. L. nec is. §. fin. ff. de acquir. hered. L. quamdiu. ff. de R. J. Argell. loc. cit. n. 1. usque ad 6. Fab. in C. lib. 7. tit. 14. defin. 3.

67 Sed quid si aliquis fuit institutus sub conditione, pendente conditionis eventu, quis adibit hæreditatem? non institutus, quia pendente conditione non dicitur delata hæreditas. L. hereditas. L. is cui hereditas. ff. de acquir. hered. L. delati. ff. de V. S. non venientes ab intestato, quia viget spes hæredis testamentarii. L. si quis sub condit. ff. de testam. tut. L. quamdiu. 2. & L. nec ei. §. fin. ff. de acquir. hered. Non substitutus vulgariter, quia nondum defecit institutio. Neque fideicommissarius, quia fideicommissum non habet locum nisi adita hæreditate. L. eam quam. C. de fideicom. Peregr. de fideic. art. 2. num. 13. sed neque debet voluntas testatoris manere in suspenso. L. fin. ff. commun. præd. & hæreditas non debet stare in aere. Respondetur, vel institutus sub conditione est in rerum natura, aut speratur, uti si filius nasciturus fuit institutus. In casu priori debet dari bonorum possessio secundum tabulas Instituto conditionaliter, ut tanquam Curator interea administret & creditoribus hæreditariis & Legatariis satisfaciat. L. si quis instituatur heres, ubi Gl. & Bart. ff. de hered. instit. & pendente conditione nihil sibi acquirit, sed futuro hæredi reservat. Bart. & DD. in L. si quis instituens ff. de hered. instit. Menoch. conf. 105. n. 50. usque ad 61. lib. 1. Grass. in §. bonorum possessio. quæst. 5. n. 7. Surd. conf. 125. Argell. de legit. contrad. quæst. 11. art. 1. n. 11. si vero institutus sub conditione non est in rerum natura, ut quia speratur nasciturus, si aliquis a testatore fuit substitutus, poterit hic agnoscere bonorum possessionem, & tanquam Curator bonis datus administrare, si vero nullus fuit substitutus, tunc Curator deputari debet, qui speratur Pater instituti nascituri, si probabilis est spes filii nascituri, & non venientes ab intestato. Argell. loc. cit.

Si vero venientes ab intestato possident, sed nihil al- 68
legant, quod sit exclusivum juris instituti, non sunt legitimi contradictores, quia successio ab intestato, quamdiu adsunt hæredes testamentarii, non datur, & possessio injusta non facit aliquem legitimum contradictorem. Crav. conf. 104. n. 14. Menoch. de adipisc. rem. 4. n. 365. Rol. conf. 78. num. 14. lib. 3. Rota coram Seraphin. dec. 56. & aliæ plures, quas citat Argell. loc. cit. art. 2. num. 33. Oldrad. conf. 1. Neque sufficit possessio ad constituendum aliquem legitimum contradictorem; sed est necessaria possessio una cum pari titulo; nisi venientes ab intestato ante immissionem exciperent de vitio visibili in parte substantiali testamenti, tunc enim impedirent immissionem hæredis testamentarii. Menoch. de adipisc. rem. 4. num. 699. Peregr. de fideicom. art. 48. n. 28. Rot. apud Post. dec. 284. Argell. loc. cit. n. 37. & seq. & Addit. ad num. 15. nisi hæres testamentarius testibus adjuvet testamentum, & probet in continenti illud vitium non esse considerabile, sed etiam hoc casu contrarium tenet Argell. loc. cit. n. 48. Conclusic vero, quod venientes ab intestato non sint legitimi Contradictores, notabiliter limitatur in eo casu, in quo statutum continuat possessionem in hæredem, & venientes ab intestato possident vigore talis statuti, ita non pauci apud Argellum art. 5. quibus. tamen ipse num. 73. contrarium tenet & probat.

Contradictor directus alius est, & indirectus alius, 69
ille est, qui contradicit per viam exceptionis. Indirectus vero qui non contradicit per viam exceptionis, sed idem remedium intentando, uti si contra institutum in testamento producit aliud testamentum, aut contra provisum apostolicum producit aliam provisionem Apostolicam, & ita ambo immissionem petunt. Argell. de legit. contradict. quæst. 2. art. 1. Peregr. de fideic. art. 48. numer. 23. Put. dec. 249. lib. 1. Mohed. dec. 5. ne lite pend. Et veniens ex testam. ab eodem Testatore condito post decretum de immittendo, sed ante immissionem est legitimus contradictot. Peregr. loc. cit. num. 23. vers. amplia. Argell. loc. cit. art. 2. num. 110. per totum. Et quidem in beneficialibus videndus est Garz. de Benef. par. 6. cap. 2. num. 143. & 144. citans Covar. pract. qq. cap. 16. n. 1. Menoch. de arb. lib. 2. cas. 18.

Citatus est legitimus contradictor ad effectum retar- 70
dandi viam executivam, donec deliberare possit, an contendere vel cedere velit, quia citatio approbat citatum, ut in judicio contendere possit, & ita debet audiri absque eo, quod doceat de suo interesse. Fel. in cap. cum inter. num. 11. & ibi Dec. num. 16. de except. & ibi Innoc. Vant. de nullit. in tit. quis possit dicere de nullit. num. 22. Bursat. conf. 129. a numer. 17. lib. 1. Bart. in L. cum mulier. n. 43. vers. preterea. ff. sol. matrim. Bald. in L. 2. C. de pact. Surd. dec. 104. num. 9. Seraph. dec. 144. num. 5. Rota coram Pamphil. apud Argell. loc.

cit. quæst. 3. art. 1. num. 20. quia alias citatio esset inanis, & citans in Judicio quasi contrahendo approbat citatum. Lim. si fuit citatus cum clausula *si sua putat interesse*, quia tunc citatio est conditionalis, quæ non habilitat citatum, nisi fuerit purificata conditio, & talis debet docere de suo interesse saltem apparenter & summarie. DD. cit. & Argell. loc. cit. art. 2. num. 73. Quod si citatus compareat post sententiam, & immissionem, sive citatio fuerit pura, sive conditionalis, immissio amplius non revocatur, si comparens nihil allegat exclusivum juris immissi, & ita citatus tunc est legitimus Contradictor quia; justa possessio non est revocanda, & major est vis executionis, quam rei judicatæ. Ita Menoch. de acquir. poss. rem. 4. num. 629. Argell. loc. cit. art. 5. num. 142. ubi Bart. & alii. Si vero comparens post immissionem alleget aliquid juris exclusivum, puta dicendo testamentum fuisse cancellatum, aut testatorem in morte non possedisse res, in quas hæres fuit immissus; tunc non auditur in possessorio, sed rejicitur ad petitorium, quia in possessorio adipiscendæ non admittuntur exceptiones de jure tertii, sed allegare jura exclusiva intentionis immissi nil est aliud, quam opponere exceptionem de jure tertii. Argell. loc. cit.

71 Neque est legitimus contradictor possidens cum vitio. *L. communi dividundo. §. inter prædones. ff. de com. divid.* Ciav. cons. 104. num. 14. Menoch. de adipisc. rem. 4. numer. 3. lib. 5. Argell. loc. cit. quæst. 4. art. 1. Lim. si petitio fundatur in non jure petentis, cui jus non competere ex tali possessione apparet. Gabr. cons. 46. num. 3. Argell. loc. cit. numer. 8. quæst. 4. art. 1.

72 Ut quis sit legitimus Contradictor, tria requiruntur. Primo ut possideat. 2. ut possideat bona fide, tertio ut in continenti doceat de jure suo, adeo ut habens solum titulum non sit legitimus contradictor, quia solus titulus non dat justum interesse ad revocandam tenutam, ergo nec ad impediendam immissionem. Bald. *in L. manifestissimi. ff. de furt.* Dec. & alii apud Argell. loc. cit. quæst. 5. art. 2. num. 39. Et qui non habet dominium, nec possessionem, non potest alium impedire ab obtinenda immissione; habens vero solum titulum non habet dominium, neque possessionem. *L. traditio ff. de acquir. rer. domin.* & titolus procedit tantum ex contractu, vel quasi, ex contractu vero tantum obligatio oritur, & non dominium. *L. 1. ff. de act. & oblig.*

73 Qui vero titulum & possessionem habuit a Testatore, est legitimus Contradictor, quia non potest facere hæres, quod non poterat facere defunctus, quia in illum non plus juris transit, quam esset in defuncto. *L. nihil aliud est hereditas. ff. de R. J. L. pactum ff. de pact.* Rota *in una Viterbien. coram Pirovano 14. Martii 1614.* apud Argell. loc. cit. quæst. 6. art. 1. sed defunctus non poterat venire contra habentem titulum, & possessionem a se ipso. Menoch. de adipisc. rem. 4. num. 583. & hæres non potest venire contra factum defuncti. *L. cum a matre. C. de rei vendic.* Menoch. loc. cit. num. 586. Oldrad. cons. 118. num. 9. Natta cons. 502. num. 5. Socin. jun. cons. 77. num. 161. lib. 1. Menoch. loc. cit. & Rota mox supra citata. Sebast. Med. de acquir. posses. gl. 1. par. 2. num. 201. & Duran. dec. 84. Ita qui vivo testatore habet possessionem & titulum utrumque justum & validum, sed non a Testatore, sed a tertio, sed non Domino cum bona fide non completa tamen usucapione est legitimus contradictor. Faber. *in C. lib. 6. tit. 14. def. 2. annot. num. 9.* Argell. loc. cit. art. 2. q. 6. num. 18. ubi Addit. secus dicendum quoad illum, qui post mortem testatoris & titulum, & possessionem a tertio obtinuit, nisi non tantum titulum & possessionem probaret, sed etiam dominium vel suum, vel sui authoris; tunc enim esset legitimus contradictor. Afflict. dec. 119. n. 6. Menoch. de adipisc. rem. 4. n. 604. Bald. cons. 344. Argell. quæst. 7. art. 1. n. 8. & 26. Medic. de acquir. posses. gl. 1. par. 2. a n. 201. & Rota apud Mant. dec. 313.

74 Fideicommissarius, qui non possidet, & qui non potest propria authoritate possessionem capere, non est legitimus Contradictor contra hæredem petentem immissionem, licet in continenti de jure suo docere sit paratus. Bar. *in L. filiam fratribus. ff. ad Trebell.* Boer. quæst. 156. num. 1. Menoch. de adipisc. rem. 4. n. 630. Peregrin. de fideicom. art. 48. num. 33. Rota coram Seraph. dec. 83. apud Argell. de legit. Contradict. quæst. 10. art. 1. num. 12. Dec. cons. 424. num. 18. Menoch. loc. cit. ref. 632. Rol. cons. 1. num. 71. lib. 1. Jos. Ludovic. dec. 47. num. 15. Ratio est, quia ante restitutionem sibi vel re vel verbo factam nullum jus habet. *L. facta. L. restituta. ff. ad Trebell.* Neque refert, si instrumentalem possessionem obtinuerit. Si vero fideicommissarius non possidens habet facultatem capiendi possessionem propria authoritate, est legitimus Contradictor contra hæredem, quia quilibet jus suum defendere potest, & providere, ne sua conditio fiat deterior non tantum in corpore, & vita, sed etiam in bonis; sed fideicommissarius contradicendo suum jus tuetur, nimirum ingrediendi possessionem propria authoritate a Testatore sibi concessum, quod sibi per immissionem hæredis gravati a Judice auferretur. Menoch. d. rem. 4. num. 24. Peregrin. de fideicom. art. 47. num. 55. Simon. de Præt. de interpret. ult. volunt. lib. 5. interpret. 2. dub. 1. n. 121. Argell. loc. cit. art. 2. a num. 38. Rota divers. part. 5. dec. 1368. Dummodo tamen Fideicommissarius de Jure suo docere in continenti sit paratus. Dec. cons. 84. & alii apud Argell. loc. cit. numer. 93. Fusar. de substit. quæst. 613. numer. 22.

Fideicommissarius, qui propria authoritate poterat capere possessionem, & cepit, si hæres ob detractionem 75
Trebellianicæ sibi competentem immissionem petit, est legitimus Contradictor, si oblata possessione pro indiviso ratione Trebellianicæ in reliqua parte contradicat, quia hæres non est immittendus, nisi pro rata Trebellianicam respiciente. Argell. loc. cit. art 9. num. 134. Fusar. de substit. quæstion. 613. & 672. Rota apud Ludovis. decis. 206. ubi Beltramio. & apud Cavaler. dec. 573. Hodierna ad Surd. dec. 333. & Rota apud Buratt. dec. 946. Idem est dicendum, quando hæres petit immissionem ob detractionem legitimæ sibi competentem. Non est autem legitimus Contradictor, quando hæres uti creditor hæreditarius petit immissionem eo consilio, ut detrahat primo, quod sibi debetur, reliquum vero deinde restituat, quia Fideicommissarius non habet jus nisi ad id, quod in hæreditate continetur, hæreditas vero non dicitur nisi detracto ære alieno, & si hæres est creditor, non potest sciri, quantum sit in hæreditate. Peregr. de fideic. art. 35. num. 12. Mont. de conject. ult. vol. lib. 7. tit. 8. num. 13. & 15. Surd. decis. 224. & 1333. num. 19. Rota divers. dec. 680. part. 1. & apud Cavaler. dec. 573. Argell. loc. cit. art. 11. n. 172. aliter dicendum est, si hæres petat immissionem, ut hæreditariis creditoribus extraneis primo satisfaciat, dein reliquum fideicommissum restituat, quia tunc Fideicommissarius est legitimus Contradictor, quia restituta hæreditate partes Fideicommissarii sunt, & non hæredis creditoribus satisfacere pro portione restituta. *L. facta. L. restituta. ff. ad Trebell.* Argell. art. 12. num. 186.

Præterea Fideicommissarius non est legitimus Contra- 76
dictor, qui obtinuit possessionem non vacantem nec Testatore, nec jure id permittente, quia ut Fideicommissarius sit legitimus Contradictor, requiritur, quod legitime possideat, & in continenti doceat de jure suo. Ciav. cons. 69. Menoch. de adipisc. rem. 4. num. 634. Bart. *in L. filiam. ff. ad Trebell.* Socin. jun. cons. 75. n. 18. lib. 1. Rota dec. 520. part. 1. divers. Imo licet sit paratus docere in continenti de Jure suo, non fit legitimus Contradictor ob possessionis vitium, quia illam debebat capere de manu hæredis. Dec. cons. 84. Peregr. de fideicomm. art. 47. n. 73. Farin. de furt. quæst. 175. num. 293. Rota loc. cit. Rol. cons. 78. n. 20. lib. 3. vide Fusar. de substit. quæst. 613. n. 14. & Argell. loc. cit. quæst. 10. art. 16. n. 233. qui distinguit conclusionem, quod non sit legitimus Contradictor procedere, quando hæres prætendit justas detractiones æris alieni, Trebell. & legitimæ &c. si vero non prætendit, tunc esse legitimum Contradictorem. Sebast. Medic. de acquir. posses. gl. 1. part. 2. num. 201. Fusar. loc. cit. Fab. in C. lib. 6. tit. 14. defin. 2.

Ulterius Fideicommissarius, si obtinuit possessionem 77
a tertio privato, & est paratus in continenti de Jure suo docere, non est legitimus Contradictor contra hæredem petentem immissionem, si sciebat tertium non esse hæredem, quia res inter alios acta alteri nocere non debet. *L. 1. C. res inter alios acta.* Anchar. cons. 21. Argell. loc. cit. art. 19. numer. 264. Imo licet possessionem ha-

habuisset a Judice, quia male Judex procedit dando Fideicommissario possessionem, quæ non a Judice, sed ab hærede danda est; maxime si non concurrit Testatoris facultas. Rota apud Buratt. *dec.* 165. Rota apud Ludovis. *decis.* 206. Argell. *quæst.* 10. *artic.* 21. *numero* 273.

§. V.

De modo tenendo ab Executore, tam in forma dignum, *quam in forma gratiosa.*

78 Executor litterarum Apostolicarum nequit exequi, nisi citato prius possessore, si adest, maxime si in litteris poneretur necessitas citandi. Flor. de Mena *var. res. lib.* 1. *quæst.* 4. *num.* 26. Rot. coram Othobon. *in una Compostell. Parochialis.* apud Bichium *decis.* 393. *numer.* 1. aliter, nulliter exequitur, licet contra possessorem Beneficii fuisset lata sententia privationis. Bich. *decis.* 399. *numer.* 15. & licet fuisset vigore Constitutionum Pontificiarum privatus ipso jure, quia possessor commodo suæ possessionis privari non debet, nisi præcedat declaratoria; imo licet possessor fuisset intrusus, nisi de intrusione notorie exactis constaret, & nullam ei defensionem competere. *cap. licet Episcopus. de præb. in* 6. Burat. *decis.* 186. *num.* 4. Flor. de Men. *loc. cit.* Rot. *post consilia.* Farin. *dec.* 279. *n.* 9. Gabr. *cons.* 31. *num.* 20. *lib.* 2. Rot. *dec.* 211. *num.* 1. *part.* 2. *rec.* & apud Postium *de manuten. dec.* 234. *num.* 1. sive executor sit mixtus, sive merus, & licet ignoret adesse possessorem aliquem. Bich. *dec.* 597. *num.* 7. 8. & 9. Menoch. *de adipisc. remed.* 4. *numer.* 456. Galletin. *cons.* 227. *nu.* 3. nisi lex vel constitutio Pontificia cum decreto irritante possessionem primi possessoris impedivisset procedendo ad annullationem actus per decretum irritans. Cassador. *dec.* 1. *numer.* 1. *de restit. spol.* Put. *dec.* 197. *n.* 3. *lib.* 3. Rota *dec.* 510. *nu.* 5. *part.* 3. *diversar.* Mandos. *in reg.* 1. *Cancell. quæst.* 3. *numer.* 4. quia decretum irritans inficit naturalem, & civilem possessionem, ac etiam detentationem. Gabr. *de claus. concl.* 3. *num.* 50. Crescent. *dec.* 4. *nu.* 4. *de privileg.* & tollit omnia remedia possessoria, quæ consistunt in fomento juris. Rota post Post. *de manut. dec.* 215. *nu.* 15. & 18. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 66. *n.* 29. Garz. *de Benef. part.* 9. *cap.* 1. *n.* 427. vel nisi notorie constaret de non jure possessoris, quia talis etiam non citatus potest a Judice spoliari. Roman. *cons.* 499. Dec. *cons.* 191. *colum.* 3. Zuchardus *in L. fin. num.* 131. C. *de edict. Divi Adriani tollend.* quod tamen non procedit lite pendente. Lancellot. *de attentat. part.* 2. *cap.* 4. *declar.* 4. *a numer.* 19. vide etiam in verbo *Citatio. num.* 41.

79 Executor in forma *Dignum* non tenetur verificare nisi ea, quæ in litteris sibi fuerunt commissa, scilicet idoneitatem impetrantis, & idoneitas consistit in legitimis natalibus, legitima ætate, bonis motibus, & sufficienti scientia. Et si adesset legitimus Contradictor, omnia, quæ sunt in rescripto, essent verificanda. Gregor. Tholosan. *de Benef. cap.* 35. Rebuff. *de rescript. si neutri.* Paris. *de resignat. lib.* 11. *q.* 10. *n.* 15. 21. 33. & 34. Garz. *de Benef. part.* 6. *cap.* 2. *n.* 110. ubi DD. Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 18. *de reform.* & *sess.* 7. *cap.* 1. *de reform.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gl.* 4. & hæc quidem verificatio ab Executore nunquam potest omitti, licet Executor sciret impetrantem esse idoneum, aliter collatio erit nulla ob formam literarum non servatam. Oldrad. *cons.* 41. Card. *in Clem.* 1. *de concess. præb.* & si idoneitas esset notoria, illa esset exprimenda ab ipso Executore in collatione. Sanch. *de matr. lib.* 3. *disp.* 33. etsi beneficium est Parochiale, nunquam potest omitti examen, non obstante quacunque notorietate. Gonzal. *loc. cit.* Fuscus *de visit. libr.* 2. *cap.* 5. Garz. *de Benef. part.* 6. *cap.* 2. *num.* 265. Paris. *de resig. lib.* 8. *quæst.* 9. *num.* 83. & 84. Vivian. *in prax. Jurispat. part.* 2. *lib.* 13. *cap.* 5. *n.* 35. & 40. *seq.* vide in Praxi *Parochialium*, & *Resignationis.*

80 Difficultas est de Executore litterarum Apostolicarum in forma *gratiosa*, quid teneatur verificare? Et quidem videtur, quod nihil teneatur verificare, nisi alius esset in possessione, vel adesset legitimus Contradictor; quia tunc Executor ex mero fit mixtus: & sic impetrans tenetur verificare narrata, maxime parte opponente; quia subintelligitur clausula, *si preces veritati nitantur. cap.* 2. *de rescr.* Zechius *de Benef. & pens. cap.* 9. & 13. Veral. *dec.* 39. *part.* 2. Cæsar. de Grass. *decis.* 48. 56. & 66. parte vero non opponente sunt verificanda illa, quorum falsitas vitiat gratiam. Cæsar de Grass. *dec.* 47. Veral. *dec.* 310. Vivian. *loc. cit. n.* 28. uti Clericatus, ætas, & valor Beneficii, seu ejus reddituum. Veral. *dec.* 128. Put. *dec.* 187. *libr.* 1. Vivian. Paris. & Garz. *ll. cc.*

81 Quod autem impetrans teneatur verificare narrata, etiam in gratiosis, docent Paris. *de resign. lib.* 3. *quæst.* 2. *numer.* 25. & *libr.* 1. *quæst.* 15. *numer.* 11. Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 1. *per totum.* ubi Rot. maxime quæ sunt fundamentum gratiæ, quæ plene sunt probanda, prout ultra Vivian. *loc. cit. num.* 28. docent Bellamer. *dec.* 694. Lotter. *de re Benef. lib.* 1. *qu.* 43. & desumitur *ex cap.* 1. *de litt. cont. in* 6. *cap.* 1. *de rescript.* ubi Abb. Cravet. *cons.* 124. Dian. *part.* 8. *tr.* 3. *res.* 50. Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 20. Menoch. *de arbitr. cas.* 201. *a numer.* 29. licet contrarium senserint Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 21. Tusc. *litt. N. conclus.* 1. & *litt. R. concl.* 721.

Sa Illud apud plerosque convenit, quod impetrans ab Ordinario, qui censetur conferre motu proprio, & providet Ecclesiæ, non personæ, ac præsumitur informatus de qualitatibus suorum subditorum, non teneatur quidquam verificare; vel si obtinuit a Pontifice cum clausula *motu proprio*, quæ tollit subreptionem, pariter non teneatur verificare, nisi provisus ab Ordinario agat ad exclusionem alterius. Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 1. *numer.* 179. ubi Rot. & plures DD. & patet *ex cap. si motu proprio. de præb. in* 6. vel nisi exprimatur causa falsa, vel de facto alieno. *cap.* 2. *de rescr.* Felin. *in cap. causam. de test.* Gabr. *de claus. concl.* 2. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cas.* 201. *a numer.* 219. Put. *decis.* 187. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 21. Garz. *de Benef. part.* 6. *cap.* 2. Abb. *in cap. ad aures, de testib.* Matt. *de clausul. claus.* 19. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 64. *numer.* 13. & 15.

83 Veniamus modo ad Executores in forma *Brevis*: est autem Breve Apostolicum diploma, seu rescriptum a Papa, vel Pœnitentiario magno emanatum, vel, clarius: est Scriptura modica in parvis concessa negotiis, in papyro, vel membrana scribi solita, cera rubra, annuloque Piscatoris sigillata. Rebuff. *in prax. Benef. de Brevi Apost. fol. mihi* 451.

84 Olim Breve Apostolicum non concedebatur, nisi in materiis concernentibus justitiam, hodie autem per Breve expediuntur etiam negotia concernentia gratiam. Conceditur ergo Breve. Primo in negotiis concernentibus justitiam. Gomez *in tract. Brevium numer.* 3. quæ quidem Brevia, cum æquiparentur Bullæ expeditæ per Cameram juxta Cardin. *in cap. memoriam. dist.* 19. ideo eadem, quæ vitiant Bullam, vitiabunt etiam Breve, quod quidem Breve, si fuit vitiatum, poterunt impetrari literæ *perinde valere* per aliud Breve. Præterea licet per Breve non committantur appellationes extra urbem, id tamen fallit in pauperibus, & miserabilibus personis. Ægidius *conclus.* 44. vel nisi altera pars habuerit commissionem per Breve in partibus, ut servetur æqualitas inter partes. *cap. non liceat. & cap. in Judiciis de R. J. in* 6. *cap.* 1. *de Judic. in* 6.

85 Secundo conceditur per Breve facultas testandi de bonis acquisitis intuitu Ecclesiæ de modica summa, quo casu nulla datur compomenda. Quod Breve, si conceditur Regularibus, vel Religiosis, in illo statuitur certa summa arbitrio Papæ taxanda, & quod de licentia sui Superioris testetur, juxta Clem. *Religiosus. de procurat.* Ægid. *concl.* 247.

86 Tertio per Breve conceditur licentia vendendi res Ecclesiæ, & exponendi pecuniam in utilitatem evidentem Ecclesiæ, quando valor rei alienandæ non excedit centum, vel in censu quinque ducatos. Rebuff. *l. cit. fol. mihi* 453. *num.* 39. Bene verum est, quod pro Regularibus, & aliis hodie datur ejusmodi facultas per Breve etiam in majori summa a Sac. Congreg. Concil. Trid. vel Regularium, ut in praxi sæpius vidi, & observavi.

87 Quarto conceditur altare portatile, nobilibus tamen, aut graduatis, vel dignis personis, ut celebrare valeant in oratoriis, vel domibus. Præterea per Breve datur licentia comedendi carnes, vel lacticinia in

Quadra-

Quadragesima, de consilio tamen utriusque Medici, animæ scilicet, & corporis. gloss. & DD. *in cap. fin. dist. 28.*

88 Quinto, per Breve datur licentia extra Curiam suscipiendi omnes Ordines a quocunque Catholico Antistite, cum clausula tamen, *de licentia sui Ordinarii. cap. nullus. de Paroch.* nec non dispensatio extra tempora promovendi, & in ætate.

89 Sexto, per Breve datur dispensatio Regulari, ut non teneatur suscipere habitum intra sex menses, nec professionem emittere Regularem. Item manendi extra Monasterium deserviendo Ecclesiæ Curatæ. *cap. 2. de stat. Monach.* Item manendi in alio Monasterio, ad quos sine licentia sui superioris convolarat, cum absolutione ab Apostasia, & censuris quibuscumque, ac pœnis, hac occasione incursus. *cap. 2. ne Cler. vel Monac. in 6.* Roman. *consf.* 341. Item Moniali transeundi ad aliud monasterium, juxta *cap. Deus, de vit. & honest. Cler. Clem. 1. de elect.* Item ex justa causa, ut in domo patris, vel fratris, aut matris extra monasterium, quoad vixerit, religiose vivere possit, de licentia tamen sui superioris, & ea durante. *c. periculose, de stat. Regul. in 6.*

90 Septimo, datur per Breve exemptio ab Ordinario, ex causa tamen, ut tradit Rebuff. *l. c. fol. mihi* 455. ubi Staphil. *in tract. Brevium. vers. datur.*

Item octavo datur per Breve dispensatio super defectu oculi ad omnes sacros, etiam Presbyteratus, ordines, dummodo in oculo non appareat tanta difformitas, ut ex hac possit scandalum generari. *cap. 2. de corp. vitiat.* & si supplicans est extra Curiam, committitur Ordinario, ut inspiciat oculum, de quo plura infra in prax. *Ordinum.*

91 Nono conceditur per Breve licentia commutandi legata ad pias causas, in alias pias causas, quæ licentia a solo Pontifice concedi potest. Clem. *quia contingit. de Relig. domib.* Aufrer. *decis. Tholos.* 26. imo quando legatum erat factum ad certum opus pium, non solet commutari, ut voluntas defuncti servetur. *L. in conditionibus. ff. de cond. & demonstr.* Rebuff. *l. c. n. 56.*

92 Decimo, per Breve solet concedi prorogatio temporis ad Episcopum consecrandum, ad biennium computandum a fine trium mensium datorum de Jure *cap. cum in cunctis, de elect.* & plures alios casus vide apud Rebuff. *loc. cit.*

93 Brevia vero ejusmodi jure confecta tantam habent virtutem, quantam habent litteræ Apostolicæ, & alia rescripta. Felin. *in rubr. de rescr. colum. ult.* & corrumpens tale Breve incidit in pœnam falsi, quia litteræ Apostolicæ dicuntur. *cap. ad falsariorum, de crim. fals. cap. in memoriam. dist.* 19. Gomez *in tract. Brevium. nu.* 5. Et tale Breve potest derogare Bullæ, si est posterius, juxta regulam, *posteriora derogant prioribus. c. 1. de const. in 6. cap. cæterum, de resc.*

94 Executor in forma Brevis debet observare clausulas in eo contentas, & causas, quæ fuerunt fundamentum gratiæ, & illas facere verificari: Bene tamen verum est, quod proprie in Brevibus multis non dicitur quis executor, uti in materia Ordinum, sed cum ad Ordinarium spectet approbare ordinandos, ad eum quoque pertinet cognoscere, an similia Brevia sint subreptitia, an non; item an impedimentum fuerit sublatum.

95 Generaliter, qualiter executor Apostolicus litterarum in forma Brevis debeat procedere, vide Garz. *de Benef. part. 6. cap. 3.* Dantur etiam ejusmodi Brevia ad capiendam possessionem in Beneficiis reservatis via executiva ad utilitatem provisi: & tunc debebit verificari reservatio, in qua fundatur Breve. DD. & signanter Lancellot. apud Garz. *l. c.* & quid operetur clausula *sublato, & parito Brevi*, in ejusmodi Brevibus poni solita, vide eundem Garz. ut supra, & in praxi Clausularum, *supra litt. C*

96 Nunc accedendo ad executionem gratiæ *si neutri*, scire oportet, quod hæc importat duas conditiones ab executore necessario verificandas: prima conditio est, quod Beneficium, quod erat litigiosum, vacet per mortem unius ex collitigantibus, vel cessionem liberam, secundo, quod neutri ex collitigantibus jus competat in dicto Beneficio. Cerra *dec.* 283. Rebuff. *in prax. Benef. fol. mihi* 129. & 263. Vivian. *in prax. Jurispat. part. 2. lib. 13. cap. 3. n.* 33. qui testatur ita fuisse decisum a S. Rot.

§. VI.

Executio Brevis pro absolutione Irregularitatis, ob homicidium.

97 Postquam fuerit Breve præsentatum, debet fieri decretum, quod capiatur informatio pro verificatione expositorum, simili modo: Impetrans præsentat litteras Apostolicas Domino Executori, cum sequenti instantia.

98 *Die, loco, & anno &c. comparuit N. & Reverendissimæ suæ Dominationi præsentavit litteras Apostolicas, humiliter petendo, ad earum executionem deveniri, & fieri, prout in illis.*

Decretum.

Reverendissimus Dominus Vicarius litteras Apostolicas, ea, qua decet, reverentia recipit, & obtulit se ad ea, quæ Juris; mandando de expositis, & narratis in litteris prædictis informationes capi. & ita &c.

99 Capta informatione, & constito de narratis, Executor interponit decretum, tenoris sequentis.

Decretum.

VIso Brevi Apostolico nobis directo, Romæ, sub annulo piscatoris expedito apud S. Mariam majorem Pontificatus S. D. N. &c. non cancellato, non abraso, sed omni vitio, & falsitatis suspicione carente; visis testium depositionibus, aliisque scripturis præsentatis: visis videndis, & consideratis de Jure considerandis, dicimus, decernimus, & declaramus, preces Sanctissimo Domino nostro Papæ pro parte N. porrectas, fuisse, & esse veras, omniaque in illis narrata veritate niti, eundemque N. cum fisco concordasse, pacem a parte offensa habuisse, & ideo fore, & esse absolvendum ab omnibus pœnis Ecclesiasticis, quas quomodolibet propter homicidium in actis deductum, quovis modo incurrit, prout præsentium tenore, auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, absolvimus, & liberamus, & eundem N. super irregularitate, ob idem homicidium quomodolibet contracta, dummodo ei aliud canonicum non obstet impedimentum, Clericali charactere, quo alias rite fuit insignitus, illiusque privilegiis uti, ac in susceptis per eum pariter rite quatuor Ordinibus minoribus, nec non Sacris Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus Ordinibus, in altaris ministerio, libere, ac licite possit, & valeat ministrare, eadem auctoritate Apostolica dispensamus, non obstantibus quibuscumque, quæ non obstare voluit, & mandavit idem Sanctissimus Dominus noster, dummodo dictus N. non celebret in loco commissi delicti, & eidem pro pœnitentia salutari injungimus, ut qualibet feria sexta, per annum jejunet, & ita dicimus, decernimus, & declaramus, & absolvimus, non solum præmisso, sed & omni &c.

Post hoc decretum fit absolutio cum insertione tenoris Brevis uti sequitur.

NOS. &c. Universis &c. Noveritis qualiter nuper coram nobis comparuerit N. & præsentaverit Breve expeditum Romæ sub annulo Piscatoris tenoris sequentis. *(hic venit totus tenor Brevis)* pro cujus debita executione fuit per nos super expositis capta informatio, & servatis servandis editum decretum tenoris ut sequitur *(hic inseritur decretum)* quæ omnia ad vestram & omnium deducimus notitiam, ut in futurum ignorantiæ causa a nemine allegari valeat. Dat. &c.

§. VII.

Executio Brevis pro concessione oratorii privati pro Baronibus & Principibus,

101 Præsentato Brevi pro concessione Oratorii privati debet dari commissio ab ordinario alicui, qui facto ad locum accessu visitet oratorium, an sit segregatum a Domesticis curis, & an sit instructum paramentis, ornatu, aliisque necessariis utensilibus pro celebratione Missæ ut dictum fuit in praxi Oratorii, & maxime observare, an supra Oratorium dormiatur, quod omnino non licet, & si omnia fuerint inventa bene disposita, fit decretum cum insertione Brevis tenoris, ut sequitur.

102 *Viso Brevi Apostolico nobis præsentato pro parte N. expedito Romæ sub annulo Piscatoris apud S. Mariam &c. Pontificatus &c. viso accessu per N. jussu nostro ad locum N. facto, in quo inventum fuit oratorium segregatum a Domesticis Curis bene, & decenter ornatum, & in eo adesse omnia sacra supellectilia ad sacrificium Missæ devote celebrandum. Dicimus, decernimus, & declaramus fore, & esse licitum dicto Domino N. vigore dicti Brevis sacrificium missæ in dicto oratorio celebrari facere coram se & sua familia, licentiamque concedimus tam sæcularibus, quam Regularibus celebrandi in dicto Oratorio exceptis diebus solemnibus* (hic specificentur festa) *& citra præjudicium Jurium parochialium, & hoc ad nostrum beneplacitum & arbitrium servata forma Brevis prædicti non obstantibus &c. quæ &c. Dat.*

Deinde expediuntur litteræ patentes, uti supra §. mox superiori.

§. VIII.

Executio Litterarum Apostolicarum, in quibus fit provisio Beneficiorum.

103 Facta præsentatione litterarum Apostolicarum & ut supra &c. edito decreto capiendarum informationum, examinantur testes super redditibus Beneficii juxta valorem in illis expressum, & probatur per testes vel ex libro mortuorum obitus prædecessoris in mense reservato, vel qualitas, quæ facit Beneficium reservatum. Item probatur idoneitas provisi; & si est Canonicatus in Cathedrali, vel Collegiata examinatur provisus super idoneitate beneficii obtenti, & super cantu Gregoriano, & si sit Beneficium Parochiale debet examinari ab Examinatoribus prosynodalibus & quidem pro forma; quibus præmissis fit decretum tenoris sequentis.

104 *Visis litteris Apostolicis Romæ &c. nobis pro parte N. præsentatis: Visis informationibus captis, ex quibus apparet preces narratas Sanctissimo veritate niti, & prædictum N. esse idoneum ad dictum Beneficium, prout idoneus repertus est a nostris Examinatoribus, dicimus, decernimus, & declaramus dictum Canonicatum cum præbenda ut supra vacantem esse conferendum dicto N. prout tenore præsentium Apostolica authoritate, qua fungimur in hac parte, conferimus cum omnibus suis fructibus, proventibus, & emolumentis & oblationibus dependentibus, & emergentibus, annexis &c. ipsumque in realem, corporalem, & pacificam possessionem dicti Canonicatus, & Beneficii ponimus & inducimus,* (vel si per alium) *in actualem, realem & corporalem possessionem immitti mandamus amoto quolibet alio illicito detentore, quem amotum per præsentes decernimus authoritate prædicta, mandantes omnibus Dignitatibus & Canonicis dicti Capituli, ut dictum N. provisum Apostolicum in fratrem, & Canonicum recipiant, & stallum in Choro assignent, illumque ut talem habeant & tractent, & portionem ei faciant, prout habent alii Canonici dictæ Cathedralis, non obstantibus Constitutionibus, Consuetudinibus contrariis quibuscumque tam generalibus, quam particularibus dictæ Cathedralis vel Collegiatæ. Et ita dicimus &c. & Apostolica authoritate conferimus, non solum præmisso, sed & omni alio &c.*

Post quod decretum expediuntur litteræ patentes tenoris ut in §. *ut supra*.

105 Quando vero impetratio Beneficii fuit facta certo modo, ut cum quis male impetravit Beneficium puta per sub, vel obreptionem, & tunc impetratio facta hoc modo duo continet mandata, scilicet de privando male provisum Beneficio, illudque conferendo illi, qui litteras certo modo impetravit, quo casu Executor semper est mixtus, & citare debet male provisum.

106 Tunc Delegatus dat terminum ad probandam narrativam noviter proviso, citato prius male proviso, & hic terminus est communis, in quo termino debet probari mala expressio facta ab illo, ob quam litteræ impetratæ fuerunt nullæ & ideo privandus Beneficio, debet etiam probari narrativa valoris Beneficii, & suæ idoneitatis. Decretum vero est, ut sequitur;

107 *Et per Reverendissimum &c. Delegatum Apostolicum fuit provisum & decretum, quod detur, prout præsentium tenore datur terminus dierum &c. ad probandam narrativam, & incumbentia citato N. ex adverso principali.*

108 Quibus facti probationibus proceditur ad sententiam privationis, citato male proviso, uti sequitur:

Parte & mandato Reverendissimi Domini Delegati Apostolici citentur N. primo provisus, & secundus. NN. qualiter, die &c. ad dicendum, opponendum, & allegandum quidquid &c. tam in jure, quam in facto, & quare &c. & eodem termino ad audiendum tenorem definitivi decreti. Ideo &c.

Hac citatione facta & debite intimata fit sententia, ut sequitur:

109 *In causa & causis coram nobis authoritate Apostolica Delegate vertente & vertentibus inter N. actorem ex una, & N. Reum conventum ex altera super privatione Beneficii sub titulo &c. illiusque provisione in personam dicti N. actoris ut in actis. Visis litteris Apostolicis nobis præsentatis, expeditis Romæ sub plumbo, sub &c. Viso termino dato, testiumque depositionibus. Visa conclusione in causa, Visa citatione ad sententiam hac die, & hora cadente: Visis videndis & consideratis omnibus de jure considerandis, per hanc nostram definitivam sententiam, quam in sciptis ferimus, dicimus, & decernimus, declaramus ac definitive sententiamus dictum N. propter malam expressionem & subreptionem adhibitam in impetratione dicti Beneficii fore & esse privandum, prout præsentium tenore Apostolica authoritate privamus, & privatum esse decernimus, dictumque Beneficium cum omnibus fructibus, proventibus, & juribus suis ac integro statu fore & esse conferendum, prout tenore præsentium authoritate prædicta Apostolica conferimus & assinamus N. actori, qui omnia narrata in litteris Apostolicis coram nobis verificavit, ac idoneum ad dictum Beneficium obtinendum se coram nobis probavit, ac in realem, actualem & corporalem possessionem dicti Beneficii immittimus, illiusque possessionem tradimus. Amoto dicto N. Convente, seu alio illicito detentore, quem nos per præsentes authoritate Apostolica amovemus & amotum esse decernimus.*

110 Sententia parti intimata, scilicet illi, qui fuit privatus, si appellet, non erit in causa amplius procedendum; si vero non appellat, expediuntur litteræ patentes ad favorem provisi, ut supra in hoc eodem paragrapho.

§. IX.

Executio litterarum Apostolicarum in dispensatione Matrimoniali.

111 Delegatus, quoad exercitium nullam acquirit jurisdictionem, priusquam litteræ Apostolicæ sibi fuerint præsentatæ, licet a die Datæ acquirat jurisdictionem in habitu. Gratian. *discept. for. c.* 170. *num.* 20. Garz. *de Benef. part.* 6. *c.* 2. *nu.* 8. Gabr. *de execut. rei judic. concl.* 3. Seraph. *dec.* 1010. *n.* 2. Barb. & alii apud Justis *l.* 1. *c.* 6. *nu.* 2. Sperell. *dec.* 85. *num.* 31. Sanch. *de matr. l.* 8. *disp.* 29. *nu.* 10. licet ille scientiam aliunde haberet, & exemplum Commissionis illi fuisset exhibitum. Lotther. *de re Benef. l.* 1. *quæst.* 40. *n.* 27.

112 Hinc si obtentis Bullis Oratores illis Delegato non exhibitis matrimonium contrahant, nulliter contrahunt, & nova egent dispensatione, imo licet exhibuerint, sed illæ non fuerint executioni datæ. Pyrrhus Corrad.

in

in praxi dispens. lib. 8. *cap.* 1. *num.* 44. de Justis *loc. cit. num.* 12. quia novum contrahunt impedimentum, quod est necessario exprimendum. Concil. Trident. *sess.* 22. *c.* 5.

113 Præsentatis Bullis originalibus Delegatus debet videre, an illæ non contineant clausulas insolitas ; quia tunc essent de falso suspectæ. Gonzalez *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 36. *n.* 86. Justis *l. c. n.* 13. si vero Bullæ sunt juxta solitum stylum, solito plumbo, & cordulis munitæ, tunc poterit servatis servandis ad executionem procedere, & servatis illis, quæ in Bullis vel Brevi fuerint præscripta. Et ideo ante omnia considerabit clausulas litterarum; quæ solent esse.

114 Primo ponitur nomen Pontificis, quamvis propterea per mortem illius non cesset Delegatio etiam re integra, si delegatio fuerit facta nomine Dignitatis, dicendo v. g. Sedes Apostolica tibi commisit. Sanz. *de matrim. l.* 8. *disp.* 28. *n.* 44. nam mortuo Pontifice Ecclesia non dicitur remanere sine capite, quod est Christus. Lonher. *de re Benef. l.* 2. *quæst.* 27. *n.* 32. Bellarmin. *de controv. fidei. to.* 1. *l.* 2. *c.* 12. Justis *l. c. nu.* 54. Dein ponitur Delegatus, sequitur salutatio, dein exprimuntur nomina & cognomina Oratorum, sequitur nomen Diœcesis Oratorum, alias hac omissa, vel si in illa fuit erratum, vitiatur dispensatio tanquam concessa contra intentionem Pontificis, qui vult scire Diœceses Oratorum, ut litteras possit dirigere Episcopo originis oratricis ad normam Concil. Trid. uti testatur Pyrrhus Corrad. *in prax. Dispens. matrim. l.* 7. *c.* 5. *nu.* 24. Justis *nu.* 117. Exprimitur præterea locus Oratorum, quæ tamen expressio necessaria non est, nisi quando dispensatio impetratur ob angustiam loci, vel locorum, & tali casu error in expressione loci invalidat gratiam. Justis *nu.* 125. & ordinarie attenditur locus originis Oratorum, & non domicilii. Unde si commissio fuisset facta Ordinario Oratorum absque expressione & specificatione loci, intelligitur facta Ordinario originis. Corradus *loc. cit. num.* 31. Justis *nu.* 129. & Garz. *de Benef. part.* 7. *c.* 9. *n.* 22.

115 Et licet verbum *ortus* proprie intelligatur de illo, qui in loco natus est, *oriundus* vero intelligatur ille, qui originem ab eo loco ducit, unde fuerunt ejus majores, juxta Garz. *de Benef. part.* 7. *c.* 9. *num.* 25. & Justis *nu.* 132. Marcus Antonin. *var. res. l.* 1. *res. fin. c.* 33. Cæs. de Graff. *dec.* 61. *alias* 15. *nu.* 4. Rota *dec.* 327. *n.* 3. *part.* 1. *divers.* tamen ex consuetudine confunduntur, & pro eodem sumuntur. Garz. *loc. cit.* Vivianus *de Jurepatr. l.* 6. *c.* 11. *num.* 14. adeo ut, si pro petenda dispensatione ob angustiam loci fuit dictum oratricem esse ex loco A. in quo illius pater natus est, licet oratrix fuerit nata in loco B. gratia non erit sub vel obreptitia, sed sufficit probare angustiam loci A. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 4. *nu.* 8. Lælius Altogradus *cons.* 24. *l.* 2. *nu.* 40. quia nativitas propria vel materna facit aliquem Civem. Vivianus, Altograd. & Just. *ll. cc. nu.* 135. Lim. nisi fortuito quis in aliquo loco natus fuerit: quia tunc non fit quis oriundus, vel civis illius loci. Barb. *loc. cit.* Justis *n.* 136. Neque habitatio, etsi longissima facit aliquem esse ortum in aliqo loco. Garz. *l. c.* & ita si in commissione adsunt illa verba *ortus*, non sufficit probare habitationem etiam longissimam etiam immemorabilem in illo loco, sed gratia erit subreptitia, licet Papa, si scivisset, dispensasset, quia casus non expressus habetur pro omisso, & concessio facta in uno casu non porrigitur ad alium. Leo *in thes. for. Eccles. part.* 2. *c.* 8. *nu.* 49. Justis *n.* 141. quæ procedunt, licet Oratores ex privilegio essent cives illius loci, quia adhuc non dicuntur orti in illo. Barbos. *axiom.* 113. *num.* 5. Rota apud Merlin. *dec.* 882. *n.* 15.

116 Dein in litteris sequitur petitio Oratorum, cum expressione impedimenti, v. g. consanguinitatis, vel affinitatis in tali, ac tali gradu, ac causa petendi dispensationem. ex gr. *angustia loci*, quando impedimentum est dubium, an adsit, vel non, tunc debet judicari non esse opus dispensatione, sed standum pro libertate. Justis *l.* 1. *c.* 6. *n.* 118. Guttierez *de matrimon. c.* 122. *n.* 5. Bonac. *de LL. disp.* 1. *quæst.* 2. *p.* 1. *nu.* 18. Sanch. *de matr. l.* 8. *disp.* 6. *num.* 18. Pont. *eod. tr. l.* 8. *c.* 13. *n.* 1. Dian. *part.* 8. *tr.* 3. *res.* 72. Sperell. *dec.* 119. *n.* 57. Ampl. idem procedere in conflictu opinionum, si est probabilior.

117 Succedunt verba „ *absque Sedis dispensatione &c.* & sequitur absolutio a censuris, ut Oratores reddantur habiles ad gratiam, quæ alium effectum non operatur, ut supra in verbo *Absolutio*.

118 Dein veniunt verba „ *discretioni tuæ*. quæ non impediunt subdelegationem, nec faciunt esse electam industriam personæ. Gratian. *disc. for. c.* 738. *nu.* 1. & 2. sed potius arbitrium regulatum. Verbum *mandamus* importat necessitatem, & præceptum.

119 Verba „ *deposita per te omni spe cujuscumque muneris, etiam sponte oblati*, non important consilium, sed præceptum rigorosum sub pœna excommunicationis, non obstante quacumque contraria consuetudine: neque esculenta, neque poculenta, etiam quæ paucis diebus consumi possunt. S. Congr. apud Garziam *part.* 8. *c.* 1. *n.* 102. Rot. apud Pyr. Corrad. *l.* 7. *c.* 6. *n.* 14. quidquid dicant Sanch. *de matrim. l.* 8. *disp.* 35. *n.* 10. Dian. *part.* 8. *tr.* 3. *res.* 111. imo neque sub prætextu studendi processui, legendi examen testium, itineris faciendi pro examinandis testibus, neque ratione sigilli, aut taxæ potest delegatus aliquid accipere. S. Cong. apud Sbroz. *de offic. Vicar. l.* 2. *q.* 36. Dian. *par.* 5. *tr.* 13. *res.* 71. Corrad. & Garz. *ll. cc.* Just. *n.* 243. Genuen. *in prax. Archiep. c.* 20. *n.* 10. *in summar.* Ventrigl. *in prax. annot.* 36. §. *un. n.* 11. Limita post executam dispensationem non prohiberi aliquid sponte datum accipere, dummodo nulla præcesserit Pactio expressa, vel signis evidentibus ostensa.

120 Sequitur clausula „ *de præmissis te diligenter informes.* ad cujus executionem, & implementum, non sufficit Oratorum confessio de impedimento, & de aliis in supplicatione narratis; sed delegatus debet ab aliis se diligenter informare. Genuen. *in prax. cap.* 20. *nu.* 12. Corrad *loc. cit. num.* 20. licet Pontifici narrata notoria sint, & notorium non egeat probatione. Gratian. *disc. for. c.* 925. *n.* 13. Sperell. *dec.* 109. *nu.* 44. tamen hæc clausula importat conditionem, & formam, ob illud adverbium *diligenter*. Sanch. *de matr. l.* 8. *disp.* 34. *n.* 26. Garz. *de Benef. part.* 6. *c.* 2. *n.* 265. Gratian. *disc. for. c.* 596. *n.* 2. & 3. Hinc si delegatus ante captas hujusmodi informationes, & ante verificationem precum dispensaret, dispensatio esset irrita, tanquam facta non servata forma mandati. Riccius *in prax. part.* 1. *res.* 104. Rota coram Penia *dec.* 484. Sanz. *loc. cit.* Justis *num.* 250.

121 Quamvis clausula, quæ succedit, *si preces veritati &c.* referatur ad omnia narrata, si de narratis aliqua sint superflua vel falsa, gratia non dicitur sub vel obreptitia, nisi agatur de præjudicio tertii. Rota apud Farin. *dec.* 270. quia non omnia parimodo respicit, sed aliqua uti substantialia, alia uti accidentalia. Substantialia sunt necessario verificanda, non vero accidentalia. Sanz. *de matrim. l.* 8. *disp.* 21. *n.* 32. Justis *n.* 259. qui citat Cencium *de censib. quæst.* 66. *n.* 10. Lælium Altograd. *cons.* 64. *n.* 49.

122 Porro pro verificatione precum non requiritur necessario & de necessitate formali testium examinatio, nec judicialis cognitio, sed sufficit, quod Delegatus se diligenter informet. Altograd. *l. c.* Sanz. *l. c. disp.* 36. & ideo potest se sine ordine & figura judicii testibus etiam non jurantibus informare. Sanz. *loc. cit.* Mascard. *de prob. conclus.* 1362. *n.* 16. si vero adversarius aliquis se opponeret, tunc debet citari pars & acta in scriptis redigi. Garz. *l. c. part.* 6. *num.* 247. Debet tamen etiam in informatione extrajudiciali videre, an testes sint fide digni, & si de eorum integritate non satis fidit, suppleat numero. Seraphin. *dec.* 241. Rota coram Buttrato *dec.* 143. *nu.* 12. *part.* 1. *divers.* Si vero omnibus coram Delegato verificatis, Delegato contrarium constaret, non potest dispensare, quia non potest operari contra conscientiam, quæ oneratur in litteris Apostolicis. Sanch. *de matrim. l.* 8. *disp.* 24. *n.* 21. Garz. *de Benef. part.* 6. *c.* 2. *n.* 251. Just. *n.* 271.

123 Ad probanda impedimenta matrimonii admittuntur potius consanguinei, etiam Pater, & Mater, quam extranei; quia sunt magis informati. Mascard. *de prob. conclus.* 410. *nu.* 35. Zerola *in prax. Episc. verb. matrim.* §. 14. Ludovis. *dec.* 471. *numer.* 4. Pyrrh. Corrad. *dict. cap.* 6. *numer.* 46. Rota coram Penia *dec.* 534. *num.* 12.

124 Ad quem finem se informandi Delegatus habet potestatem non solum cogendi censuris quascumque personas,

sonas, quæ subdelegationis sunt capaces ad suscipiendum munus subdelegationis. *cap. pastoralis. de off. Deleg.* sed potest cogere etiam testes ad veritatem dicendam, eosque mulctare, & excommunicare. Rota coram Merlin. *dec.* 610. *a num.* 2. non tamen bannire, quia hoc est meri imperii. Menoch. *de arbitr. cas.* 438. *a num.* 23. nec uti manu armata pro executione suæ sententiæ. Justis *num.* 279. Immo potest punire testes coram se falsum deponentes. Genuen. *in prax. cap.* 85. *n.* 1. *in fin.* Ventriglia *in prax. annot.* 38. *num.* 8. Grass. *de effect. Cleric. eff.* 1. *num.* 1153. sive testes fuerint Laici; sive Regulares. *L. nullum. C. de test.* Maranta in Spec. *part.* 6. *act.* 12. *num.* 3. Zerola *in prax. Episc. verb. cas.* §. 1. Bellet. *disquis. Clerical. part.* 1. *tit. de favor. Cleric. reali.* §. 5. *num.* 25. quia concessa jurisdictione censentur concessa illa, sine quibus ea exerceri non potest, & ideo punit contumaces, invocat brachium sæculare & alia. Tusc. *litt. I. conclus.* 438. Ratio est, quia Delegatus in causa delegata gerit vices Pontificis, & est omnibus superior. Gratian. *discept. for. cap.* 167. *num.* 57. Et concessa sibi ab eodem Pontifice jurisdictione censentur etiam illa concessa, sine quibus illa explicari non potest. *cap. præterea. de off. Judic. deleg.* Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 19. Gratian. *l. c. cap.* 738. *num.* 30. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 39. §. 4. *num.* 54. Rota coram Melino *dec.* 610. *n.* 27. *cap. cum contingat.* ubi Anchar. *num.* 6. Host. *n.* 1. Joan. Andr. *nu.* 4. Socin. jun. *n.* 5. apud Merlin. *l. c.* Justis *lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 278.

125 Clausula, *si preces veritate niti repereris*, quæ subsequitur, facit, quod delegatus non sit Executor merus, sed mixtus, quia Executor merus dicitur, qui post negotium jam plene discussum deputatur, ita ut illi nihil aliud remaneat, quam sola executio. *L. Executores.* 8. *C. de execut. rei judic.* Grass. *de effect. Cler. effect.* 1. *num.* 833. & ideo non potest admittere exceptiones respicientes merita causæ principalis, neque illas, quæ infringunt directe executoriales, quia non qualiter lata sit sententia, sed qualiter exequenda sit, cognoscere debet. Exceptiones tamen suam jurisdictionem infringentes cognoscere potest, & debet, uti sub vel obceptionis ad effectum supersedendi, & delegantem informandi. *cap. de cætero. de sent. & re judic.* Abb. *in cap. pastoralis, de off. Deleg.* Salgado *de protect. reg. part.* 4. *cap.* 6. mixtus vero Executor non tantum admittit exceptiones merita causæ concernentes, sed etiam pronuntiat se competentem, vel incompetentem. *cap. significantibus. de off. Deleg. Clem.* 1. *de rescript.* Salgado *loc. cit.* Præterea mixtus non potest cognoscere exceptiones concernentes merita causæ principalis, sed illas debet remittere ad Delegantem, & interim procedere ad ulteriora in executione. Illas tamen, quæ attingunt nullitatem sententiæ, potest admittere non ad effectum determinandi super illis, sed ad effectum eas remittendi ad Superiorem, & interim supersedendi in executione. Felin. *in cap. de cætero. de re Judic.* ubi gloss. *in cap. pastoralis. de off. Deleg.* Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *quæst.* 38. *num.* 4. Salgad. *l. c. num.* 33. licet hæc exceptio proponeretur post tres conformes. Vant. *de nullit. verb. quot. & quibus modis. num.* 32. & 33. Covar. *pract. quæst. cap.* 25. *num.* 2. Illas vero, quæ non impugnant sententiam, nec illam labefactant principaliter, sed in parte temperant, aut modificant, & executionem tantum respicitur, tenetur admittere. Felin. & Menoch. *ll. cc.* nisi jam fuissent propositæ in Judicio ante sententiam, & super illis fuisset cognitum. Panorm. *in cap. fin. de juram. calum.* Tusch. *litt. E. conclus.* 381. Sald. *l. c.* secus si de tali exceptione non fuit cognitum, vel pronuntiatum. Salgad. *l. c. num.* 84. Debet etiam admittere exceptionem, quæ oritur ex ventre sententiæ. Cassador. *dec.* 10. *de rescript.* Tuscus & Salg. *ll. cc.* Ecclesia *obs. for.* 151. *n.* 9.

126 Executor etiam merus tenetur admittere exceptionem ortam de novo, quæ si a Judice delegante fuisset cognita, supersedisset. Felin. *in cap. pastoralis. de off. Deleg.* Menoch. *ut sup.* sicut etiam exceptionem impugnantem jurisdictionem Delegantis. *cap. si a subdeleg.* ubi Archidiac. & Jo. Andr. *de off. Deleg. in* 6. Lapus *alleg.* a. Vant. *de nullit. senten. tit. coram quo*, & si non admittit, potest appellari. Eccles. *l. c.*

127 A quo tempore narrata Pontifici debeant esse vera, an a die Datæ, vel tempore executionis, non conveniunt Doctores; aliqui volunt debere verificari tempore executionis. Garz. *de Benef. part.* 6. *cap.* 2. *num.* 283. Pyrrhus Corrad. *in prax. lib.* 7. *cap.* 2. *num.* 25. & 28. Alii volunt sufficere, si verificentur tempore Datæ. Mascard. *de prob. conclus.* 1123. *num.* 22. Rota coram Cavaller. *dec.* 196. *num.* 1. & coram Penia *dec.* 147. *num.* 2. & aliæ apud Just. *lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 298. Probabilius videatur, quod in dispensationibus, quæ fiunt per viam Commissionis, debeant verificari, & tempore impetrationis, & tempore executionis. Sanz. *de matrim. lib.* 8. *disp.* 30. Pont. *de matr. lib.* 8. *cap.* 20. Bonac. *de LL. disp.* 1. *quæst.* 2. *p.* 10. *num.* 4. Dian. *part.* 8. *tract.* 3. *res.* 24. & 77. quibus adhæret Justis *l. c. num.* 299. Guttierez *de matrim. cap.* 126. *num.* 2.

128 Sequitur clausula, *super quo conscientiam tuam oneramus*, quæ cum insit de Jure omnibus commissionibus nihil operatur. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 67. *num.* 3. Gratian. *disc. for. cap.* 496. *num.* 33. nisi ut censeatur remissus rigor juris. Barb. *de claus. claus.* 24. & res relicta arbitrio boni viri, ita non teneatur procedere cum judiciali causæ cognitione. Sperell. *dec.* 109. *num.* 48. Justis *l. c. num.* 310. Bene verum est, quod talis causa, cum fuit onerata Delegati conscientia, non possit subdelegari, nisi quoad informationem vel processum faciendum, & ita nudum ministerium, non vero ipsa dispensatio. Sanz. *de matrim. lib.* 8. *disp.* 27. *num.* 14. Innoc. *in cap. fin. de off. Deleg.* ubi Abb. §. *fin. num.* 6. & Fel. *num.* 4. Rota coram Penia *dec.* 80. *num.* 11. Justis *l. c. num.* 312. Genuen. *in prax. cap.* 85. *num.* 6. & 7. Garz. *de Benef. part.* 6. *cap.* 3. *numer.* 105. Corrad. *lib.* 7. *cap.* 6. *num.* 41. Zerola *in prax. Episc. verb. Delegatus*, §. 5. *part.* 1. hæc procedunt, quando Delegatio fuit facta Dignitati, vel officio, & electa personæ industria, de hac, & aliis clausulis vide etiam aliqua, quæ diximus in verbo *Alienatio.* & *in praxi clausul. num.* 31.

129 Delegatus autem Pontificis, si delinquat in causa delegata, v. g. non procedendo, non potest puniri a Pontifice, & si Oratores graventur a Delegato, debent recurrere ad Delegantem. Genuen. *in prax. cap.* 38. *num.* 6. Ventriglià *in prax. for. Eccles. annot.* 38. at si delinquat per se agendo, vel jurisdictione abutendo, aut illam excedendo, vel procedendo, antequam doceat de delegatione, potest puniri ab Ordinario, non ut Delegatus, sed ut criminosus. DD. cit. & Justis *num.* 324. Zerola *in praxi Episc. verb. Delegatus* §. 16. *p.* 1.

130 Quamvis vero dispensationes matrimoniales non soleant committi, nisi personis in dignitate constitutis, imo nec possint subdelegari, nisi personæ in dignitate constitutæ, juxta *cap. statutum.* 11. *de resc. in* 6. & in hoc Delegatus Pontificius differat a Delegato inferioris Prælati, quod iste possit etiam simplices Clericos subdelegare, tamen quoad simplices informationes habendas, potest etiam a Delegato Pontificio simplex Sacerdos subdelegari, imo simplex Clericus, etiam Notarius sæcularis, etiam extra Diœcesin Delegati. Just. *loc. cit. num.* 327. Graz. *loc. cit.* §. 1. *num.* 106. Gratian. *disc. for. cap.* 738. *num.* 35. Sanch. *de matr. lib.* 8. *desp.* 27. *num.* 43. Pyrr. Corrad. *lib.* 7. *dispens. matr. cap.* 6. *num.* 47.

131 Sequitur clausula, *tunc cum N. N.* quæ denotat, quod non ante sed post captas informationes, & ea impleta, quæ in mandato fuerunt commissa, possit ad dispensationem procedi. Genuens. *in prax. cap.* 20. *num.* 9. Corrad. *in prax. lib.* 7. *cap.* 6 *n.* 67. Justis *n.* 335.

132 Quær. quid si unus ex Oratoribus, vel ambo post obtentam perfectam dispensationem, & illius executionem, cum aliis personis contrahant, & hæ moriantur, possuntne uti beneficio dispensationis jam executæ? Resp. affirmative, cum Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 32. *num.* 6. Pont. *de matr. lib.* 8. *cap.* 16. §. 3. *num.* 20. Dian. *part.* 8. *tr.* 3. *res.* 85. Justis *loc. cit. num.* 336. quia per dispensationem executam jam fuit vere sublatum impedimentum, secus si ante executionem matrimonium cum aliis contraxerunt; quia vinculum mansit, & oratores mandato de dispensando tacite renuntiarunt. Leo *in thes. for. Eccles. part.* 2. *cap.* 8. *num.* 46. Sanch. *l. c. disp.* 30. Just. *num.* 340.

133 Clausula „ *dummodo dicta mulier propter hoc &c.* facit executorem mixtum. Just. *num.* 341. Rota coram Penia *dec.* 187. *num.* 2. Pyrrhus Corrad. *lib.* 8. *cap.* 4. *num.* 56. non intelligitur de quocumque raptu, sed tantum de illo, qui fit ad effectum matrimonii contrahendi cum ipsa rapta; quia hic raptus directe tendit contra matrimonii libertatem. Idem dic, si fuisset

factus

factus causa explendæ libidinis, & matrimonium contrahendi. Corrad. *l. c. n.* 55. & licet hæc clausula litteris apposita non fuisset, tamen de stylo Curiæ subintelligeretur.

Verba, „ *quod impedimento quarti consanguinitatis gradus*, prioribus succedant, ubi notandum: Pontificem in linea inæquali, semper remotiori gradu dispensare, quia is tantum obstat matrimonio contrahendo, & imbibit, ac trahit ad se proximiorem. Sanch. *d. lib.* 8. *disp.* 24. *n.* 24. & super propinquiori conceduntur litteræ declaratoriæ. vide Just. *nu.* 345. Guttierez *de matrim. cap.* 124. *num.* 11.

134 Clausula „ *non obstantibus ordinationibus, ac constitutionibus Apostolicis*, derogat constitutionibus contrariis, non tamen regulis Cancellariæ, nisi id expresse dicatur. Gomez *ad reg.* 8. *Cancel. q.* 5. *litt. F.* Loner. *de re Benef. lib.* 2. *q.* 39. *num.* 19. Paris. *de resign. lib.* 8. *q.* 7. *nu.* 176. neque constitutionibus Conciliaribus. Paris. *loc. cit. lib.* 6. *q.* 2. *num.* 38. Put. *dec.* 494. Rot. coram Durand. *dec.* 238. *num.* 33. neque tollit obstacula personalia. Vivian. *de Jurepat. part.* 2. *lib.* 13. *cap.* 8. *claus.* 36. *num.* 155. neque ipsas ordinationes, & constitutiones Apostolicas, quas solum suspendit, ut gratia facta non extinguatur. *cap. fin. §. fin. de sent. excom. in* 6. & illas tantum constitutiones suspendit, quæ requirunt specialem mentionem ad sui derogationem, ut sunt illæ, quæ continent in se clausulas derogatoriarum derogatorias.

135 Sequitur clausula, *matrimonium publice, &c.* dicitur matrimonium publice contractum, si coram Parocho, & testibus, præmissis denuntiationibus, fuit celebratum, quamvis in ædibus privatis. Barbos. *de potest. Episc. alleg.* 32. *n.* 17. Sanch. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 15. *nu.* 20. Justis *l. c. n.* 375. Bonac. *de matrim. quæst.* 2. *p.* 6. *n.* 4. Palma *cons.* 87. *n.* 8. alias si fuit celebratum coram mille personis, sed sine Parocho, non valet, quia non dicitur contractum in facie Ecclesiæ. Just. *l. c.*

Qui falso credentes se laborare impedimento dirimente, quod tamen non adest, matrimonium contrahunt, valide contrahunt. Sanch. *de matr. lib.* 2. *disp.* 33. *num.* 2. Dian. *part.* 3. *res.* 293. Ludovis. *dec.* 461. *n.* 9. Præterea matrimonium contrahentes sub conditione, *si pater consenserit*, si ante consensum copulam habeant affectu maritali, matrimonium fit purum, *cap. tua.* 6. *de condit. appos.* Sylvest. *verb. matr.* 3. *q.* 11. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 156. ubi S. Congr. licet contrarium probabile judicent. Just. *num.* 380. quod nimirum requiratur novus consensus, qualis consensus requiritur, quando matrimonium fuit contractum cum conditione, *si Papa dispensaverit*; quia secuta dispensatione debet renovari consensus, ut Ecclesiæ constet, matrimonium esse purum, & absolutum, quod alias constabat esse tantum conditionale. Just. *num.* 380. ubi Pont. Sanch. & alii.

136 Ordinarius mox, ac impedimentum inter duos Oratores denuntiatum fuerit, licet sciat de dispensatione antea legitime pro foro interno facta, debet conjuges separare; quia sibi, ut Ordinario, & Judici impedimentum fuit denuntiatum, & ita illud non est amplius occultum. Sanch. *de matr. lib.* 3. *disp.* 15. Navar. *cons.* 5. *de privil.* quamvis Thes. *de pœn. Eccles.* quem citavimus in verb. *absolutio*, credat Episcopum posse dissimulare. Et si matrimonium in foro externo, vel quoad forum externum nondum fuit contractum, ad illud impediendum sufficit unicus testis, quia agitur de peccato vitando. Sanch. *de matr. lib.* 1. *disp.* 71. Piasec. *in prax. Episc. part.* 2. *cap.* 4. *num.* 36. Mascard. *de prob. concl.* 1359. dummodo testis non solum denunciet, sed simpliciter deponat cum juramento asserens se certo scire; nisi essemus in impedimento consanguinitatis; tunc enim sufficeret testis de auditu. vide plura in verb. *Dispensatio*. Si vero matrimonium fuerat jam rite, & bona fide contractum, & impedimentum denuncietur, tunc requiruntur probationes concludentissimæ. Covar. *de sponsal. part.* 2. *cap.* 8. §. 12. *nu.* 7. Caputaq. *dec.* 205. & *dec.* 150. *num.* 8. & 9. *part.* 2. apud Rot. coram Merlin. *dec.* 194. *num.* 8. & coram Penia *dec.* 165. *num.* 13. & 14. neque duæ, vel plures præsumptiones possunt jungi ad faciendam plenam probationem, sed requiruntur duo testes omni exceptione majores. *cap.* 1. *de consanguin. & affin.* Ludovis. *dec.* 351. Gabr. *de testib. conclus.* 8. *num.* 1.

137 *Servata forma Concil. Trident. contrahere.* Hinc nota, quod Delegatus possit exequi dispensationem, licet Ordinarius denuntiationes remiserit; cum id a Concil. remittatur prudentiæ & arbitrio Ordinarii, licet in litteris fuerit facta specialis mentio denuntiationum, uti solet fieri, cum dispensatio petitur ab Oratoribus, qui in aliena Diœcesi commorantur. Sanz. *de matrim. lib.* 8. *disp.* 35. *num.* 19. Pyrrhus Corrad. *d. lib.* 7. *cap.* 7. *num.* 17. Justis *num.* 450. imo licet in denuntiationibus non esset dispensatum, tamen matrimonium sine illis contractum valeret, sed esset illicitum: quia licet hæc verba sint prolata in ablativo, tamen non important conditionem, quia exprimitur forma Juris communis eo modo, quo inest; & mens Pontificis tantum est monere, ut servetur jus commune, secus si constitutio mandaret aliquid fieri aliter, ac esset de Jure communi. Sanch. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 33. & *lib.* 8. *disp.* 35. *num.* 19. Corrad. *l. c.* Just. *l. c. n.* 450.

138 *Et in eo postmodum remanere libere, & licite possint.* Hæc clausula facit, quod Oratores, non obstantibus impedimentis Pontifici expressis, & super quibus fuerunt legitime dispensati, possint matrimonium contrahere sine alia sententia, seu licentia ad contrahendum. Sanch. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 54. *a numer.* 6. Gratian. *disc. for. cap.* 47. *num.* 15. & 16. Rota coram Merlin. *dec.* 503.

139 *Authoritate nostra dispenses.* Licet Oratores obtinuerint a S. Pontifice mandatum de dispensando, & licet Executor repererit preces veritate niti, & nihil obstet, quominus exequi possit, non possunt tamen matrimonium valide, & licite contrahere, donec cum effectu a Delegato fuerit dispensatum; quia aliud est dispensatio, aliud mandatum de dispensando. Leo *in thes. for. Eccles. p.* 2. *cap.* 8. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 30. *num.* 12. Put. *dec.* 256. Pyr. Corrad. *l. c. lib.* 7. *cap.* 7. *num.* 55. Rota *dec.* 721. *num.* 1. *part.* 3. *recent.* apud Justis *ut mox infra*, aliter liberi ex tali matrimonio procreati erunt illegitimi. Just. *num.* 484. Talis vero dispensatio, cum sit actus jurisdictionis voluntariæ, potest fieri etiam extra Diœcesin. Sanch. *de matr. lib.* 3. *disp.* 8. *num.* 6. Cambar. *de off. & potest. legat. lib.* 10. *num.* 358. Squilant. *de privil. Cler. cap.* 2. *num.* 8. Pellicionus *quæst. Illustr. quæst.* 6. *cap.* 7. *col.* 1. Rota *dec.* 69. *num.* 1. *part.* 4. *recent.* apud Justis *loc. cit.* non tamen poterit extra Diœcesin formari processus, cum testium examine, quia hic est actus jurisdictionis contentiosæ. Sanch. *l. c.*

140 Si vero Delegatus de validitate litterarum pro foro externo dubitans nollet exequi, & interim moreretur, vel ab officio removeretur, posset ejus successor in officio pro dispensatione adiri, nisi antecessor pronunciasset litteras esse subreptitias, quia tunc nec ipse, nec successor potest se amplius ingerere. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 27. *num.* 39. Ludovis. *dec.* 486. *num.* 8. Rot. coram Cavaller. *dec.* 347. Coccin. *dec.* 336. & 323. Rot. coram Merlin. *dec.* 131. & 489. *n.* 3. neque Delegatus potest reassumere causam, etiam de partium consensu juxta *cap. significantibus.* 38. *de offic. deleg.* Tusc. *litt. I. conclus.* 434. Limita, si commissio fuit personalis. Just. *n.* 496. quamvis vero Delegatus non possit se amplius retractare, tamen si dispensasset, & postmodum cognosceret se errasse, poterit, non uti Delegatus, sed uti Ordinarius impedire, ne matrimonium contrahatur, vel si contractum sit, separare. *cap. porro.* 3. *de divort.* Marant. *in Specul. part.* 6. *q.* 9. *num.* 136. Sanchez *de matrim. lib.* 8. *disp.* 27. Et quando Delegatus præmissa informatione, juxta sibi commissa, dispensavit, non potest Ordinarius se ingerere in cognitione dispensationis a Delegato factæ, nisi subreptio esset evidens, vel ex confessione partis, vel ex tenore Bullæ, si hæc illi præsentetur, licet ei directa non fuerit. Genuen. *in prax. cap.* 20. *num.* 15. Pyr. Corrad. *l. c. n.* 75. Just. *n.* 495.

141 Porro gratia, uti etiam dispensatio facta, non expirat morte concedentis, seu dispensantis, secus si gratia est facienda; dignoscitur autem gratiam esse factam, si potestas dispensandi fuit concessa in gratiam Delegati: si vero dubitatur, an fuerit facta in gratiam Delegati, vel dispensandorum, censetur facta in gratiam dispensandorum, & dicitur gratia facienda: sicut dicitur gratia facienda, si Delegatus est voluntarius, quia a voluntate Delegati dependet; si vero est necessarius, cui præcipitur executio, gratia dicitur facta: Justis *in prax. dispens. lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 506. Vivian. *de Jurepatr. lib.* 13. *cap.* 6. *num.* 9. Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 28. *n.*

28. *n.* 87. Garz. *de Benef. part.* 6. *cap.* 2. *nu.* 309. *&* 310. Dian. *part.* 8. *tr.* 3. *ref.* 98. *verf. fed ego.* Gabr. *de præb. conclus.* 1. differentia est, quia in una commissione nemini est jus quæsitum, non Delegato; in cujus favorem non fuit concessa: non dispensandis; cum dispensatio pendeat ab arbitrio dispensaturi; in alia vero commissione dispensandis est jus quæsitum; quia si preces veritate nituntur, Delegatus tenetur exequi. sed vide, quæ supra diximus & infra in verbo *Gratiæ.* ubi quid si res sit integra, vel non.

142 Delegatus in executione dispensationis sibi commissæ non potest dispensatis imponere aliquam mulctam, maxime ex contractu, quia hie esset simoniacus. Sanch. *de matr. lib.* 3. *disp.* 10. *num.* 8. Dian. *part.* 8. *tr.* 3. *ref.* 22. Bonac. *de LL. disp.* 1. *q.* 2. *punct.* 3. *n.* 23. Justis *lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 510. nisi in commissione aliud contineatur.

143 Dispensatio matrimonii finitur unico actu; unde uno ex dispensatis mortuo, si superstes vult cum alio consanguineo contrahere, eget nova dispensatione, quia prior dispensatio fuit tantum cum illo, qui mortuus est. Sanch. *lib.* 8. *disp.* 31. *num.* 13. Justis *l. c. num.* 512. dispensatio vero facta in voto castitatis, vel religionis in ordine ad matrimonium non finitur primo actu, durante causa, ob quam fuit concessa, nisi aliter fuerit expressum, sed perseverat. Sanchez *l. c.* si vero Episcopus in urgente necessitate dispensavit super voto Papæ reservato, dispensatio ultra illum casum non extenditur, quia ultra illum Episcopus nullam habet potestatem. Sanch. *l. c.* Neque ob simplicem renunciationem dispensatorum dispensatio amittit vires suas. Sanch. *d. lib.* 8. *disp.* 32. nisi Legislator illam acceptarit.

144 Tandem sequitur data; quia litteræ Apostolicæ fine data sunt nullius valoris; nam carent fide, & probatione. Additur *ad S. Petrum*, vel *S. Mariam majorem*; quia de stylo Curiæ in litteris Apostolicis poni solet locus residentiæ Pontificis. Just. *l. c. n.* 563.

§. X.

Forma dispensationum in Matrimonialibus.

145 Præsentatis litteris Apostolicis pro dispensatione alicujus impedimenti dirimentis, Delegatus format sequens decretum.

Die tali &c Reverendissimus Dominus litteras sibi ab N. præsentatas, omni, qua decet, reverentia recepit, & mandavit super expositis, & narratis in prædictis litteris debitas capi informationes, ad hoc &c. & ita &c.

Si dispensatio sit expedita ob angustiam loci, debent examinari testes, qui deponere debent super impedimento in litteris Apostolicis expresso, secundo, super angustia loci, quod scilicet locus, in quo nata est puella, sit angustus, & ob ejus angustiam, puella non possit invenire facile virum paris conditionis, nempe ætatis, qualitatis, morum, &c. cui nubere possit. Tertio, debent deponere, quod puella non fuerit rapta, & in omnibus debent dare rationem sui dicti, vel scientiæ, quibus sic probatis, fit infra scriptum decretum:

Visis litteris Apostolicis nobis directis, expeditis Romæ sub plumbo, apud S. Mariam majorem, Kalend. &c. anno &c. Pontificatus sanctissi. Domini nostri divina providentia Clementis Papæ XI. anno ejus quinto, pro parte N. & N. præsentatis; Visis informationibus desuper captis, ex quibus constat preces Sanctissimo narratas, & in litteris expressas veritate niti, & oratricem facile non invenire paris conditionis virum, cui nubere possit in dicto loco N. Diœcesis N. ob illius angustiam, dicimus, decernimus, declaramus fore & esse eum dictis NN. Oratoribus dispensandum super impedimento quarti Consanguinitatis gradu inter ipsos existente, prout præsentium tenore authoritate Apostolica, qua fungimur, in hac parte dispensamus, ita ut factis proclamationibus in eorum parochiali Ecclesia valeant matrim. juxta ritum S. Rom. Ecclesiæ solemnizare, & in eo postmodum remanere licite & libere, prolem exinde nascituram legitimam pronunciando, prout pronunciavit idem Sanctissimus Dominus noster in litteris suis non obstantibus constitutionibus, ordinationibus quibuscumque, quæ omnia non obstare voluit, & decrevit idem Sanctissimus Dominus noster. Et ita dicimus, decernimus, & declaramus, ac authoritate Apostolica nobis commissa dispensamus. Et ita &c.

Si vero dispensatio fuit impetrata in forma pauperum cum copula, vel suspicione copulæ, post factam litterarum præsentationem Vicarius, Delegatus debet separare Oratores, si invicem cohabitent. Deinde debet illis pœnitentiam imponere, ut ex sequenti Decreto.

Reverendissimus Dominus Delegatus &c. pro executione litterarum Apostolicarum super impedimento quarti gradus inter N. & N. existente mandavit Oratores ab invicem separari, ne amplius cohabitare valeant, donec &c. & quod N. per tres menses continuos operam suam personalem præstare debeat pro servitio suæ Ecclesiæ Parochialis, de quo servitio fides fiat a Rectore ejusdem Ecclesiæ ad finem &c.

Præterea Delegatus debet capere informationes super expositis, primo circa impedimentum explicatis gradibus. Secundo circa copulam vel illius suspicionem, quæ probari potest per Oratorum confessionem, & quod propterea oratrix innupta remaneret, & verisimiliter inter illius consanguineos scandala oriri possent. Tertio examinari debent testes super paupertate & miserabilitate Oratorum. Ubi nota, quod si testes fuerunt examinati, quando fides paupertatis fuit missa Romam, sine qua litteræ non expediuntur, post earundem litterarum præsentationem, testes debent repeti, & interrogari, *an a se deposita ratificent, vel aliquid addendum, vel detrahendum habeant, & quid.*

Præterea *an sciant, vel dici audiverint, quod Oratores ab illo tempore, quo testes fuerant examinati, acquisiverint alia bona, ex quibus majores fructus percipere possent, & quæ, & quos fructus majores percipere possent.*

Item an esse possit, quod alia bona acquisiverint, ex quibus majores fructus percipere possent, ipsis testibus ignorantibus. Et in omnibus interrogatoriis semper dent rationem sui dicti, & scientiæ.

Et si dixerint, quod esse possit Oratoribus obvenisse alia bona ipsis testibus ignorantibus, assumantur alii testes magis informati.

Tandem interrogentur, *an oratrix fuerit rapta, vel sua permanserit in libertate, & quomodo sciat.*

An orthodoxæ fidei cultores existant, & in causa scientiæ.

Generalia observentur ut in aliis.

In executione Executor mandat Parocho, ut Oratores absolvat ab incestus reatu servatis servandis. Et sententia publicatur tenoris, ut superior mutatis mutandis. Quibus finitis expediuntur litteræ patentes tenoris sequentis.

NOs &c. ad infra scripta Executor specialiter deputatus &c. universis præsentes visuris salutem in Domino. Litteras prælibati N. sigillo munitas, & de more subscriptas coram nobis per N. & N. hujus N. Diœcesis, præsentatas, noveritis, ea, qua decuit reverentia recepisse, tenoris, ut in illis, ad quas &c. Dat. &c. Pontificatus Sanctiss. NN. &c. post quarum quidem literarum præsentationem, & receptionem coram Nobis, & per nos, ut præmittitur, factas, fuimus deinum per dictos N. & N. debita cum instantia humillime requisiti, ut ad executionem earum procedere dignaremur. Nos igitur attendentes requisitionem hujusmodi fore justam, & rationi consonam, quia per informationes a testibus fide dignis susceptas, in dictis litteris narrata, & expressa veritate fulciri repetimus; Idcirco auctoritate prædicta Nobis commissa, & qua fungimur in hac parte, cum prædictis exponentibus, quod impedimento &c. hujusmodi non obstante, libere valeant matrimonium inter se publice, servata Concil. Trid. forma, contrahere, illudque in facie Ecclesiæ solemnizare, & in eo postmodum licite remanere misericorditer dispensamus per præsentes, attento quod dicta N. propter hoc rapta non fuit. Prolem suscipiendam exinde legitimam fore decernentes, non obstante dicta &c. ac constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque &c. In quorum fidem &c. Datum &c. die, Mense, Anno &c.

¶ EXEMPLA.

§. I.

Exempla non restringunt regulam, & quando secus?

1 Exempla † non restringunt regulam. *l. scire oportet,*
§. oportet, ff. de excus. tut. est ista est regula juris no-
tissima, inquit Rom. *cons. 295. Donatio patris num. 6.*
2 *vers. est enim notissima.* † Et licet lex etiam exorbi-
tans loquatur in reo, habet locum in actore; si in ma-
sculo, procedit in fœmina; si in rustico, procedit et-
iam in aliis; quia ratione frequentioris usus lex, vel
glossæ, vel Doctores loquentes in uno, non excludunt
alium. Alex. *cons. 54. visa puncto, num. 6. vers. & pro*
3 *illa glos. lib.* 4. quod est Vincentii Palæoti. † Am-
plia, etiam si per modum formæ exemplum tradatur,
quia licet in purgatione, quam facit diffamatus de cri-
mine, juret se non commisisse delictum, vel crimen,
& purgatores jurent se credere illum innocentem, jux-
ta formam *cap. accedens, de purgat canon.* tamen si pur-
gatio fiat super defectu natalium, jurabunt se credere
fore legitimum mutata forma data per modum exem-
pli. Lap. *alleg.* 83. *num.* 4. *circa fin. ver. & est simi-*
4 *le.* † Idem est in juramento quod præstatur super quar-
ta dilatione obtinenda, cujus forma apponitur *in cap.*
In causis, & in cap. ultra tertiam, de Testib. quod
petens juret se non percunctatum esse dicta testium exa-
minatorum, quia si nullos examinavit, quia non po-
tuit, non servatur illa forma, sed mutatur. Lap. *d. al-*
legat. 83. *num.* 4. *vers. ad primum*, ubi, quod illa for-
ma exemplaris non restringit, quod non detur, nisi
5 quod alii sunt examinati. † Amplia in modo eligen-
di per scrutinium, quia debent eligi tres Canonici,
qui vota omnium inquirant; quia si tot non extant,
sufficiunt duo etiam in formalibus, quando materia non
adest, juxta not. in *cap. quia propter, de elect.* Lap *d.*
alleg. 83. *num.* 5. *ver. idem in similibus*, ubi idem de
suspenso a beneficiis, si desistat ab objectu, quia si
non habet beneficia, debet intelligi, secundum quod
6 potest applicari. † Amplia in exemplis de Episcopo lo-
quentibus, quia etiam in inferiore habent locum, ubi
alius inferior est loco Episcopi, maxime in jurisdictio-
nalibus contentiosis prophanis, qoia licet per modum
exempli lex loquatur de Episcopo, tamen non debet
fieri restrictio. Lap. *allegat.* 79. *num*, 10. vide Tusch.
Litt. E. verb. Episcopo quæ competunt tanquam ordi-
naria, possunt etiam competere inferioribus, & quan-
7 *do secus. concl.* 303. † Amplia; quia Doctores loquen-
ses de casu fortuito in se suscepto, quod non compre-
hendat insolitum, qui raro, vel puta semel in mille
annis solet evenire, non tamen restringunt regulam,
dando exemplum in mille annis; quia etiamsi eveniat
in minori tempore, dummodo sit omnino insolitus,
sufficit; quia exempla non restringunt. Alex. *cons.* 107.
8 *Perspectis, num. 16. vers. & licet quidam, lib.* 3. †
Limita; quia dispositio generalis restringitur, etiamsi
si dicatur per modum exempli, quando subjicitur spe-
cies post genus per dictionem restrictivam, prout di-
ctio, *scilicet.* Bald. *cons.* 200. *Quicunque in solidum,*
per tot. lib. 4.

§. II.

Exempla declarant regulam, & multa operantur.

1 Exempla † declarant regulam, & aperiunt, *l. præ-*
tor, alias *§. Julianus quoties, ff. de collat. honor.* ibi,
quod dica exempla, ut manifestius fiat. Oldr. *cons.* 244.
2 *num. 14. ver. quinto & ultimo.* † Et hoc argumento
utitur Clar. *in §. fin. qu. 76. in pr.* dum dicit *cap. quan-*
quam de cens. in 6. non habere locum de consuetudi-
ne, quia in Civitate Romana, & in aliis locis Status
Ecclesiæ non servatur, & circa observantiam Juris Ca-
nonici alia para mundi recipit exemplum & regulam
3 † Declara; quia non est bona ratio Clari; quia debet
sumi exemplum in bono, non in malum, ultra quod
Papa bene potest ex causa aliquid licite tolerare, quod
in omnibus permissum non est, quandoque enim di-
spensat, quod immunitas Ecclesiæ in casu non permis-
so non obstet, & tamen seculares non excusarentur.
Exempla, † sicut digitus, rem ostendunt & tactui qua- 4
dam modo subjiciunt. Bald. *cons.* 358. *Nulla mulier,*
num. 4. ver. sed quid est, lib. 1. † Exempla magis mo- 5
vent, quam verba, ideo Dominus noster Jesus Christus
cœpit prius facere, postea docere, in *Act. Apostol. cap.*
1. † Et alibi in Evangelio. *Exemplum dedi vobis ut* 6
quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. † Et ca- 7
vendum est a malo exemplo, ut *in lib. Machabæor.* 2.
cap. 6. ubi Eleazarus maluit mori, quam malum exem-
plum juvenibus præbere, ibi; *non enim dignum est fin-*
gere, ut multi adolescentes arbitrantes Eleazarum nona-
ginta annorum transisse ad vitam alienigenarum, & ipsi
propter meam simulationem decipiantur. Quamobrem se-
nectute dignus apparebo, adolescentibus autem forte exem-
plum relinquam, si prompto animo, ac fortiter pro gra-
vissimis, & sanctissimis legibus honesta morte perfun-
gar. † Et sic: *Ab operibus enim eorum cognoscetis eos,* 8
inquit Salvator noster Dominus Jesus Christus. † Et B. 9
Paulus *ad Tit. cap. 1. In omnibus te ipsum præbe exem-*
plum bonorum operum in doctrina, in integritate, in gra-
vitate, verbum sanum irreprehensibile, ut is, qui ex ad-
verso est, vereatur, nihil habens malum dicere de no-
bis. † Exempla namque & observantia in terris Eccle- 10
siæ super usuris permissis Hebræis operantur, quod Prin-
cipes seculares, & Communitates sequantur eadem e-
xempla, & permittant Judæis mutuari ad usuras, &
dicunt fieri sine peccato postquam Papa facit. Castr.
cons. 397. *non videtur expediens, per tot.* maxime *col.*
2. *in fi. ver. nec peccant, lib.* 2. † Exempla bona ex 11
gestis a Principe religioso, etiam quod sonent in ma-
lum, interpretantur in bonum. vide plura *in* Tuscho
Litt. v. vers. Usus & solitum patris familias servit pro
interpretatione actus dubii. concl. 364.

§. III.

Exemplis non est judicandum, & quando secus?

Judicandum † non est exemplis, ut quia alius ita 1
judicavit, sed legibus judicari debet. *l. nemo l. de sen-*
tent. & interloq. omn. judic. l. sed licet, ff. de offic. Præsid.
Alex. *cons. 105. In causa, num. 7. vers. præterea non exem-*
plis, lib. 6. † In contrarium facit text. *in c. 1. de re ju-* 2
dic. in 6. ubi Gem. & Franc. & quod imo exemplis sit
judicandum. Cæpol. *cons. 18. statutum, col.* 3. ubi respon-
det ad *d. l. nemo.* quod procedit quando res in con-
trarium est certa; quia tunc non licet propter veritatem
exempli a veritate recedere, sed ubi res est dubia, tunc
licet sequi authoritatem judicum & Doctorum, ut di-
citur in *l. an apud, ff. de manumiss. vind.* de Labeone,
& Trebatio, & *Inst. de codicill. in princ.* Bald. & Salyc.
in d. l. nemo. † Declarat Alex. *d. cons. 150. num. 7. lib.* 3
6. quod exemplis non est judicandum, quando legibus
constat, quod veritas est contra exemplum, quia etiam
exemplum Principis non esset attendendum, nisi Prin-
ceps cum causæ cognitione & definitive ita statuisse. † 4
Limita; quia quando judicatum ita fuit per Rotam,
vel magnos Judices, præsumptio est, quod judicium
fuerit bonum, & judicando exemplo ejus, qood serva-
tur, habet pro se magnam præsumptionem. Ægid. *cons.*
2. *num. 10. vers. per prædicta.* † Limita, quando su-
mus in casu dubio, ut supra in contrario. Cæpol. *d.*
cons. 18. col. 3. † Limita, quando fuit ex certa scientia 5
judicatum contra legem ad inducendam consuetudinem,
gl. in l. sed licet, ff. de offic. Præsid. allegat text. *in*
§. fin. Instit. de satisdat. † Limita; nisi latæ sint tot 6
sententiæ, quæ consuetudinem inducunt contra legem,
gl. & DD. *in l. de quibus, ff. de legib.* vide Socin.
reg. 8. Legibus, non exemplis judicandum est, ubi li-
mitat tribus modis.

§. IV.

Exemplum, & copia non probat, & quando secus?

Exemplum † & copia Instrumenti sumptum ex alia 1
copia in quodam processu non probat. Alex. *cons.* 108.
viso, num. 4. ver. quia ad hoc respondetur, lib. 5. ubi
Apostill. *in vers. alia.* † Imo exemplum, & copia re- 2
gulariter non probat, etiam si producatur originale, a
quo fuit sumptum exemplum, puta a processu facto
inter alios, quia sicuti non probat processus, minus
probat

probat sumptum ab eo. Alex. *d. cons.* 108. *nu.* 4. *vers.*
3 *quin imo*, *lib.* 5. † Extende, ut procedat, etiam si
quis producat talem copiam & scripturam, seu proces-
sum non authenticum, neque solemnem, quia non
propterea efficitur authentica contra producentem. Alex.
d. cons. 108. *num.* 5. *ver. non obstat*, *l.* 5. Vide Tusch.
*Litt. P. verb. Producens scripturam censetur fateri
contenta in scriptura & quando secus. concl.* 872.
4 † Extende, ut procedat, etiam si exemplum sit anti-
quum, quia licet præsumatur solemne, si tamen con-
stat, quod scriptura a qua fuit sumptum exemplum,
est privata, & non probabat tempore exempli, non
probat exemplum. Alex. *cons.* 150. *In causa*, *nu.* 5. *&*
5 *seq. vers. & fortius posset*, *lib.* 6. † Amplia, etiamsi
sit authentica, quando est levata ab alieno protocol-
6 lo, parte non citata. Cravet. *cons.* 197. *nu.* 11. † Ex-
tende idem, si parte citata, quando intervenit licen-
tia judicis. Dec. *cons.* 467. *nu.* 8. Alex. *cons.* 187. *viso*,
7 *n.* 4. *ver. est etiam advertendum*, *l.* 6. † Extende, quia
licentia exemplandi, seu authenticandi aliena instru-
menta, debet constare aliunde quam ex assertione No-
tarii, qui exemplavit, quia ei non creditur. Alex, *d.*
8 *cons.* 187. *n.* 4. *in fi. l.* 6. † Restringe, quando esset ab
eodem qui fecit originale cum solemnitatibus requisi-
tis, quia dicitur originale, & probat Cardin. Zaba-
rell. *cons.* 72. Bart. *in l. si quis ex argentariis*, §. *fin.
ff. de edend.* Dec. *in auth. si quis in aliquo*, *c. de e-*
9 *den.* † Idem quando a Notario, cui imbreviaturæ de-
functi notarii sunt commissæ. *c. cum P. Tabellio*, *de
fide instrum.* Bart. Dec. & alii. *d. auth. si quis in ali-*
10 *quo*, quia reputant originale, ut ibi. † Idem, quando
fieret transumptatio authoritate judicis citata parte. *c. si.*
11 *de fide Instrum.* † Declara, quia recurretur ad origi-
nale, si transumptata plura essent diversa. Abb. *in c.
pen. de probat.* Vide Tusch. *Litt. O. in ver. Origina-
le & protocollum Notarii si discordat ab exemplato,*
12 *statur originali*, *& quando non*, *Concl.* 202. † Decla-
ra; quia non valet instrumentum transumptatum ab a-
lio notario, quam ab eo qui fuit rogatus, nisi faciat
de autoritate & licentia judicis competentis, alias nul-
lam fidem facit. *c. cum P. Tabellio*, *de fide Instrum.*
de qua licentia debet constare, aliter quam per asser-
tionem Notarii, qui transumptavit. *l.* 2. *de fid. Instr. c.*
1. *eod. tit.* Alex. *cons.* 187. *lib.* 6. Vide Tusch. *Litt. N.
ver. Notario quando & in quibus non credatur*, *vel e*
13 *contra. Concl.* 83. † Restringe Florentiæ in parte, qui
potest levare instrumenta filii defuncti, & e contra,
sine alia licentia judicis competentis, & probant, dum-
modo is, qui levavit, sit bonæ famæ, quæ præsumitur
14 in dubio. *gl. in c.* 1. *extra*, *de testib.* † Limita, quia
non plus creditur copiæ, quam originali. Cravett. *cons.*
15 41. *n.* 2. † Et plus non potest probare testis de auditu
a tertio, quam probet ille tertius, a quo audivit, quia
testis non admittitur, cujus author repelleretur. Cra-
vett. *cons.* 6. *n.* 67. *& cons.* 112. *n.* 13. Vide plene Tusch.
Lit. T. ver. Testis de auditu non probat & quando se-
16 *cus. Concl.* 180. † Amplia, quia quod dicitur de pri-
mo exemplo, quod non probet, multo magis in ex-
emplo exempli. Vid. Mascard. *concl.* 212. *Exemplum
exempli regulariter non probat*, ubi ampliat, & limi-
17 tat multis modis. † Limita, quando exemplum man-
dati est in actis, & in sententia dicitur, quod fuit
productum instrumentum, vel Notarius attestatur hoc,
quia tunc probat juncta judicis declaratione super legi-
timo mandato. Petr. de Anch. *cons.* 41. *Prima facie*
18 *per tot.* † Limita in parte citata, & nihil opponente,
quia tunc simplex copia probat. Crav. *cons.* 150. *n.* 2.
19 ubi ponit alia exempla. † Limita; quando copia ha-
bet observantiam, quia tunc probat. Crav. *cons.* 65. *n.*
11. *& cons.* 101. *n.* 4. *& cons.* 158. *in princ.* plenius *de
antiq. tempor. part.* 1. §. 4. Limitatur *num.* 14. *& seq.*
20 † Limita, nisi sit exemplatum parte citata, vel simus
21 in antiquis, ultra centum annos. † Declara, quia
tempus antiquum computatur usque ad litem, subdu-
cto toto tempore litis. Pur. *decis.* 358. *& dec.* 440. *l.*
2. Ant. Aug. *decis.* 131. *l.* 3. Vide Tusch. *Lit. J. ver.
Instrumentum probat quoad multa*, *& quando secus.
Concl.* 242. Vide eund. *ead. Lit. ver. Insertum non
probat & quando secus*, *Concl.* 193. Vide eund. *Lit.
T. ver. Transumptum scripturæ quando probet vel non
concl.* 374. Vide *Fides non facit fidem & quando se-
cus. concl.* 337. Vide plenissime Masc. *concl.* 711. *Ex-*

emplum an probet non exhibito originali, ubi ponit
regulam negativam, adducit multas rationes, postea
ampliat, & limitat multis modis.

EXEMPTIO.

Praxis Exemptionis.

§. I.

Quid & quotuplex sit Exemptio?

Exemptio est libertas a jurisdictione Ordinarii. 1
Dom. *in cap. si Papa. de privil. in* 6. Mandos. *de si-
gnat. grat. tit. de exempt.* Alia est realis, alia persona-
lis. DD. *in c. volentes. de privil. in* 6. Ang. *in summa.
verb. exemptio.* Abb. *in cap. tuarum. n.* 8. *de privil.* Rea-
lis est, quæ personæ competit ratione bonorum vel re-
rum aut locorum. *d. c. volentes.* personalis vero, quæ
competit ratione personæ, & personam sequitur. *c. pri-
vilegium. de R. J. in* 6. ubi DD. Franc. *in c.* 1. §. *in
eos autem. nu.* 2. *de privil. in* 6. Realis non extenditur
ad alias res, nec ad delicta vel contractus extra locum,
seu rem exemptam gestos. *cap. volentes cit.* sed perso-
nalis ossibus inhæret personæ, & eam ubique sequitur
ceu umbra corpus. Abb. *in cap. sui. n.* 11. *vers. quod-
dam est privilegium. de foro compet.* & ibi Felin. *nu.*
16. Erasm. Kochier. *de jurisd. ordin. in exempt. part.*
1. *quæst.* 2. *n.* 3. *& seq.*

Quæres. In dubio an exemptio sit præsumenda rea- 2
lis vel personalis? Dicendum, quod præsumitur realis.
Menoch. *de præs. l.* 3. *præs.* 103. Franc. *in c. privile-
gium. cit. n.* 4.

Quæres secundo, quomodo exemptio sit interpretan- 3
da, stricte, vel late? Respondetur esse stricte interpre-
tandam, quia est strictissimi juris. Franc. *in d. c. vo-
lentes. nu.* 2. *de privil. in* 6. Jas. *in L.* 1. *ff. de constit.*
Cavalc. *dec.* 31. *nu.* 18. *part.* 1. quamvis exemptio esset
plena, nisi derogaretur constitutioni. Innoc. *c. volentes.*
Et quia privilegia explicanda sunt ex mente conceden-
tis, quamvis verba debent impropriari. *L. scire opor-
tet.* §. *sufficit. ff. de excus. Tut.* Franc. *in cap.* 1. §. *ex
parte. n.* 2. *de concess. preb. in* 6. Ideo exemptio dijudi-
cari debet ex inspectione privileg. & ex illius tenore
adamussim spectando. Est præterea exemptio alia ge-
neralis, & alia specialis, generalis est, quæ conceditur
ratione plurium personarum vel rerum. *c. cum & plan-
tare. privil. c. auditis. de præscript.* specialis est, quæ
uni loco, aut personæ conceditur, cui conceditur unus
exemptionis articulus. Host. *in sum. de rescriptis.* §.
quod continet jus commune. Realis est perpetua, quia
rei adhæret, quæ semper durat.

Quæres tertio, an exemptio sit favorabilis, aut odio- 4
sa? Respondetur, quod si eximens motus fuit princi-
paliter ob favorem, possit dici favorabilis. Communi-
ter tamen hoc jus exemptionum est odiosum, quia sic-
ut Pontifex est Diœcesanus totius orbis. *cap. cuncta per
mundum.* 1. 9. *quæst.* 13. Ita Episcopus habet fundatam
intentionem in omnes suæ Diœcesis. *c. cum Episcopus.*
& ibi DD. *de off. ordin. in* 6. *c. cum contingat. de foro
compet.* & ita exemptio est contra jus commune. Abb.
in c. recepimus. n. 4. *de privil. & in c.* 1. *n.* 10. *de off.
ordin.* & quæ repugnant juri communi, sunt odiosa.
Abb. *in c. quia circa. not.* 3. *de privil. & in c. olim
super. ubi gl.* 1. *de V. S.* quia omnis recessus a jure est
odiosus. Abb. *in c. cum dilectus. de consuet. c.* 1. *&* 2.
de fil. Presbyt. & c. quæ a jure. de R. J. in 6. Bald. *in
L. non possunt. ff. de LL. in* 2. *lect.* Ideoque exemptio-
nes sunt restringendæ. Franc. *in c.* 1. *n.* 7. *vers.* 3. *nota
de privil. in* 6. Abb. *in c. sane. de privil.* Innoc. *in cap.
dudum. de privil.* Felin. *in cap. causam quæ. de rescript.*
Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *gl.* 9. *num.* 180. Bald.
in cap. super litteris. col. 1. *de rescript.* Rebuff. *in
prax. Benef. part.* 1. *tit. differentia inter privil. &
rescriptum. numer.* 23. Et ideo exemptio concessa Fra-
tribus minoribus non extenditur ad sorores ejusdem Or-
dinis. Bald. *in L. quidquid. col.* 4. *C. de serv. fugit.* A-
lex. *cons.* 13. *num.* 3. *vol.* 4. Tiraquel. *loc. cit. num.* 183.
Dec. *in L. fœmina. a nu.* 65. *ff. de R. J.* Et ideo licet
exemptus ab Ordinario & immediate subjectus Papæ
non possit se submittere extraneo Superiori sine licentia
Papæ, tamen Ordinario suo subjicere se potest, quia

tunc fit reditus ad jus commune, & reditus ad jus commune est favorabilis, sicut recessus est odiosus. c. ab exordio. ubi gl. dist. 35. Felin. in cap. cum accessissent. col. 1. de constit. Abb. in cap. olim. nu. 5. de V. S. Rebuff. l. c. apud Kochier. de Jurisdict. ordin. in Exempt. part. 1. quæst. 4. n. 12.

5 Porro quamvis Exemptio diverso respectu sit favorabilis, & odiosa, tamen cum concurrit favor & odium, reputatur simpliciter odiosa. Jo. And. cap. ult. super gl. 5. ubi Anchar. & Franc. nu. 6. de V. S. Bald. in L. 1. col. 1. vers. Item note. ff. de constit. Princ. & alii apud Kochier. ll. cc. nu. 14.

§. II.

Quis possit eximere?

6 Inprimis eximere potest Princeps non recognoscens Superiorem, puta Imperator &c. in civilibus suos subditos, non vero Ecclesiasticos, neque contra Ecclesiasticos. cap. dudum. de Decimis. cap. bene quidem. dist. 96. cap. Ecclesia S. Mariæ. de constit. Abb. Host. ibidem. c. nullus. de Jurepatr.

7 Episcopus vero non potest suos subditos in totum eximere. gl. in cap. 1. de privil. & in cap. constitutus. de Relig. dom. in cap. cum venerabilis. de censib. & Fel. in cap. cum inter. n. 3. & 4. de re jud. & quidem non potest eximere a visitatione, a procuratione & a correctione. gl. in cap. visis. 16. quæst. 2. nec a Cathedratico. cap. pastoralis. ubi Host. de donat. neque a jure reverentiæ. Bald. in L. fin. C. de bon. lib. Felin. in dict. cap. cum inter. de re jud. nu. 3. Put. 115. l. 3. nec a charitativo subsidio. cap. cum Apostolus. de censib. Bellencin. de charit. subsidio. quæst. 47. quia hæc jura sunt inpræscriptibilia. Neque a jure institutionis. cap. cum satis. de off. Archid. cap. 1. de Capell. Monach. in 6. neque ab illis, quæ dependent a potestate ordinis. Limit. quia tacite, quamvis non expresse eximere potest, uti præscribi patiendo, aut a sententia, quæ pro exemptione fuit lata, non reclamando, aut appellando, & sicut Clericus potest tacite jurisdictionem alieni Episcopi prorogare, non vero expresse, ita Episcopus licet non possit expresse, potest tamen tacite Ecclesiæ præjudicare. Bertachin. de Episc. par. 4. princ. quæst. 7. n. 22. Kochier. loc. cit. part. 1. quæst. 3. num. 8. & 9. Conclusio limitatur, quod Episcopus possit eximere Ecclesiam initio suæ fundationis; quia tunc Episcopatus nondum habet jus quæsitum superioritatis. Ant. de Butr & Imola in cap. cum inter de consuet. ubi Felin. numer. 4. & repudiatio juris futuri non est alienatio. L. alienationis. §. qui occasione. de V. S. Fab. de Mont. de empt. & vend. quæst. 4. quæst. 22. nu. 15.

8 Archiepiscopus vero in sua Diœcesi eadem quidem potest, quæ Episcopus in sua, in Diœcesi tamen suffraganeorum eximere non potest. cap. sicut unire. de excess. præl. cap. duo. & cap. pastoralis. de off. ordin. Abb. in d. cap. cum inter. quia, quamvis Archiepiscopus sit Ordinarius suæ provinciæ, non ideo tamen est Ordinarius cujuslibet de provincia, sed jurisdictio illius in quemlibet est impedita exceptis quibusdam casibus, de quibus gl. in cap. pastoralis. de off. ordin. Pavin. de visit. part. 1. quæst. 10. Host. de off. ordin. §. sunt autem. quos affert Erasmus Kochier. loc. cit. n. 9. vers. ratio.

9 Legatus etiam a latere eximere non potest; tum quia exemptio est de reservatis Papæ. Abb. in cap. ult. nu. 2. de confirm. util. gl. in cap. quod translationem. de off. Legati. Franc. in cap. 1. de privil. in 6. numer. 4. vers. in gl. 2. tum quia Legatus a latere nihil potest facere contra jus commune. cap. fin. num. 2. de confirm. util. vel inutil. Villadiego de Legato. part. 1. quæst. 9. n. 64.

10 Summus Pontifex a sua jurisdictione & potestate in totum neminem eximere potest. Abb. in cap. si quis. n. 2. de major. & obed. Selva de Benef. part. 3. quæst. 8. num. 16. & de jurejur. part. 4. nu. 39. Bellencin. de charit. subsidio. quæst. 58. num. 4. Restaurus de Imper. quæst. 10. n. 32. Felin. in cap. cum non liceat. nu. 14. de præscript. neque enim præscriptione exemptio a potestate Papæ acquiri potest. Felin. in cap. cap. cum nobis. de præscript. & d. cap. cum non licet. Abb. in cap. ad audientiam. n. 18. & 19. de præscript. Restaurus de Imperat. quæst. 54. num. 6. ne dentur acephali, quos Ecclesia abhorret. cap. nulla ratione. dist. 93. ubi gl. Dixi in totum, quia a præstandis subsidio charitativo, decima papali, & similibus potest quis a Pontifice eximi. Hinc neminem eximere potest a punitione, seu quod non possit a Papa excommunicari, vel ab obedientia, quia Papa habet locum Dei in terris. cap. 2. de translat. præl. ergo non potest, eximere aliquem a sua potestate, quia eximeretur a potestate Dei, & ideo contra potestatem Papæ non valet præscriptio. Innoc. in cap. bona. de postul. præl. Felin in cap. cum non liceat. n. 14. de præscript. Abb. in cap. per venerabilem. 9. & 37. qui filii sint legitimi. tum quia non potest Papa munus abjicere, & sibi ligare manus. c. innotuit. de elect. Sayr. to. 1. theol. mor. lib. 5. cap. 10. n. 12. Kochier. de jurisd. ordin. in exempt. part. 1. quæst. 3. n. 16. & 17.

§. III.

Exemptio an possit acquiri præscriptione?

11 Dicendum est posse. ita Abb. in cap. cum non liceat. de præscript. & in cap. dilectus. num. 18. de capell. monac. Felin. in d. cap. non liceat. Franc. in cap. cum persona. §. si autem. n. 1. de privil. in 6. Bald. in addit. ad Specul. de testib. §. nunc videndum. col. 2. vers. item opponunt. Paris. cons. 96. vol. 4. Butr. & Imol. in cap. fin. de præscript. Alex. cons. 110. vol. 2. apud Kochier. de Jurisdict. ordin. in exempt. par. 1. quæst. 6. nu. 1. Balb. de præscript. part. 1. par. 5. princ. quæst. 12. sed quantum tempus requiritur ad hanc præscriptionem? Respondetur, quod debeat esse quadragenaria cum titulo. gl. in cap. cum persona. §. si autem. de privil. in 6. c. 1. ubi Franc. de præscript. in 6. DD. in cap. de quarta. de præscript. Navar. cons. 2. n. 2. de rescript. Kochier. loc. cit. quæst. 6. num. 8. Limit. conclusio, quod emptio non potest præscribi extinctive, sed tantum translative. Felin. in cap. cum non liceat. n. 9. vers. circa elegantem. de præscript. Castr. in L. is qui putat. n. 4. ff. de acquir. hered. Rota dec. 1. de præscript. in nov. Milis in repert. verb. præscribi non potest exemptio. qui citat Rom. cons. 239. Oldrad. cons. 165. & 241. Felin. in cap. ad audientiam. num. 20. vers. vera eodem tit. Caccialup. de unionibus. art. 3. a n. 20. Kochier. loc. cit. nu. 10. & eodem modo exemptio acquiri potest consuetudine. Bellam. cons. 10. col. 16. Rochus de Curte de consuet. n. 567. quæ procedunt improprie loquendo; non vero proprie, quia exemptio a jurisdictione ordinarii est reservata Papæ. gl. in cap. quod translationem. de temper. ordin. & in cap. 1. verb. exemptionis. ibi Franc. n. 4. de privil. in 6. cap. illud. & cap. pervenit. dist. 93. & quæ Papæ sunt reservata, non possunt acquiri consuetudine, nisi sit immemorialis, aut accedat Papæ scientia. Rochus l. c. n. 214.

12 Qui vero prætendit se præscripsisse exemptionem ab Episcopo, & se subesse immediate Papæ, debet probare, quod a Papa fuerit tractatus tanquam immediate subjectus; quia sola generalis præeminentia Papæ non redacta ad actus Ordinario præjudiciales, non sufficit, ne sequatur absurdum, quod præscriptio libertatis contra Episcopum probata semper existeret, eo quod omnes Papæ subjecti sint. Felin. in cap. cum non liceat. col. 6. de præscript. Balb. de præscript. 1. par. 5. part. princ. quæst. 12. nu. 4. vers. prædictam conclusionem. Kochier. loc. cit. num. 15.

13 Exemptionem vero a reverentia Episcopo debita, nemo in totum præscribere potest. Castr. in L. sed si hac. §. patronum. n. 4. ff. de in jus vocan. Felin. in cap. si diligenti. n. 24. de foro compet. & in cap. cum inter. n. 3. de re jud. Balb. loc. cit. quæst. 12. nu. 6. in parte vero præscribi potest, ut quod Prælatus inferior in sua Parochia præcedat Episcopum. ita Fel. loc. cit. Balb. ut supra. Kochier. loc. cit. num. 16. aut non teneatur ire obviam Episcopo.

14 Porro inferior, ut possit præscribere exemptionem a jurisdictione contra Ordinarium, requiritur, quod sit diligens, alias eo negligente Ordinarius recuperat suam jurisdictionem. Rota noviss. dec. 514. n. 1. part. 1. Abb. & Felin. id cap. irrefragabilis. n. 1. de off. ord. & in in cap. cæterum. n. 5. de Jud.

15 Ex quibus sequitur, quod Scriptura non sit de substantia exemptionis, sed tantum requiratur ad illius proba-

probationem. Abb. in cap. 1. n. 40 de his, quæ fiunt a Præl. L. contrahitur. ff. de pignor. Clem. dudum. §. nos enim. de sepulturis. ubi gl. & cap. institutionis. 25. quæst. 2. Innoc. in cap. constitutus. de rescript. Navar. conf. 6. de privil. Selva de Benef. part. 3. quæst. 22. per tot. quia scriptura nullum dat jus in re vel ad rem, sed sola exemptionis concessio.

§. IV.

Qualiter probetur Exemptio?

16 Exemptio, tanquam quid facti non præsumitur. L. in bello. §. facta. ff. de capt. & post. Menoch. de præs. l. 6. præs. 14. Dec. cap. porro. nu. 3. & ibi Abb. & gl. de privil. c. 1. de constit. in 6. Abb. in c. recepimus. n. 4. de privil. Franc. in c. cum persona. n. 3. de privil. in 6. Zerola in prax. Episc. part. 2. verb. exempti. Caputaq. dec. 391. part. 2. quia præsumptio subjectionis in tota Diœcesi stat pro Ordinario. gl. in c. cum Episc. de off. ordin. in 6. cap. cum contingat. de foro compet. Gail. l. 2. obs. 62. nu. 9. ita ut in quovis loco suæ Diœcesis jus reddere possit. Navar. conf. 3. de off. ordin. Bellenc. de subsid. charitativo quæst. 32. n. 3. Cuchus instit. Canon. l. 1. c. 12. vers. c. cum Episcopus. adeo ut si in jus vocati coram Ordinario privilegium exemptionis non allegent, condemnari debeant ab Ordinario in expensis. Abb. Felin. & DD. in cap. cum ordinem. de rescript. Cassad. dec. 3. n. 5. de appell. Aufrer. de potest. sæcul. super Ecclesiast. person. reg. 2. n. 33. Bellamera dec. 226. Felin. in cap. exemptionem. de except. nisi tamen exemptio esset notoria, ut quia pateret ex actis, vel esset clausa in corpore juris. Ang. in sum. verb. exemptio. n. 3.

17 Probatur autem primo exemptio scriptura juxta dicta superius. cap. porro. & c. recepimus. de privil. c. accepimus. de fide instrum. Gail. l. 2. obs. 1. Abb. in cap. inter dilectos. nu. 8. & 9. de confirm. util. & inutil. Et non probatur confirmatione in forma communi, nisi fuerit facta ex certa scientia. Abb. in c. examinata. n. 3. & 6. & in cap. venerabilis. n. 1. de confirm. util. Felin. in c. inter dilectos. n. 6. 7. 13. & seq. de fide instrum. Kochier. de jurisd. ordin. in exempt. part. 1. quæst. 8. nu. 7. & 8. probatur autem innovatione exemptionis, & quidem plene, c. cum olim. ibi Abb. & DD. de privil. c. cum dilecta. ubi DD. de confirm. util. dummodo pars, cujus interest, præsens fuerit vocata, nisi is innovet, qui concessit, quo casu non est opus citatione. Abb. in c. ex parte. nu. 3. & 7. de privil. quomodo vero, aut qua forma exemptio probari debeat, vide Bonif. VIII. in cap. cum persona. de privil. in 6. ubi Franc. Villadięgo de Legat. part. 1. quæst. 6. n. 26. Specular. de appell. §. restat videre. n. 5. & 6. part. 4. & tex. in cap. accepimus. de fide instrum.

18 Porro quamvis Reus Actori edere non teneatur juxta L. 1. & L. qui accusare. & L. ult. C. de eden. tamen Exemptus Ordinario edere tenetur scripturam exemptionis tum favore jurisdictionis ordinariæ, tum quia Exemptus hac in parte excipiendo habetur pro actore. L. 1. ff. de except. gl. in cap. cum persona. verb. tradere. de privil. in 6. Kochier. loc. cit. nu. 12.

19 Quæres I. ex quibus verbis concessa probetur exemptio? Respondetur quovis verborum modo concedi posse exemptionem. cap. si Papa. §. licet autem. de privil. in 6. c. 1. §. per illa verba. de V. S. in 6. Tamen solet exemptio concedi primo, si quid solemniter dicitur existere juris B. Petri, aut ad proprietatem Romanæ Ecclesiæ spectare. cap. cum tempore. de arbitr. cap. 2. §. nos igitur. de restit. in integr. cap. cum olim. 2. de privil. cap. si Papa. §. si autem. de privil. in 6. Item si Papa privilegio eximat ab Ordinarii potestate, si eximat cum plena libertate. cap. si Papa. Innoc. in cap. veniens. nu. 7. de V. S. Bellenc. de charit. subsid. quæst. 32. nu. 8. Item si dicat Pontifex, nec audeat Episcopus ibi cathedram collocare, aut quamlibet potestatem exercere. tex. in cap. luminoso. 18. quæst. 2. Bellencin. quæst. 32. nu. 3. l. c. Item si recipiat aliquos in subjectos Romanæ Ecclesiæ. d. cap. si Papa. & Abb. in cap. recepimus. de privil. Item si dicit, Locum vel Ecclesiam esse liberam, aut gaudere libertate Ecclesiæ Romanæ, aut speciali ejus prærogativa gaudere. c. cum olim. 1. de privil. Item si fuit dictum, quod locus aut Communitas plena gaudeat libertate, quia hæc verba important omnimodam exemptionem tam a Lege Diœcesana, quam jurisdictionis. Franc. in c. 1. §. illam. n. 3. de V. S. in 6. Item si fuit indefinite dictum, quod Romanæ Ecclesiæ censum solvat ad perceptæ indicium libertatis. d. cap. si Papa.

20 Quæres II. quid dicendum, si Pontifex aliquos recipiat in filios? eruntne tales exempti? Respondetur negative, neque licet argumentari a Domino servum eximente a servitute, omninando servum filium. L. un. §. similius modo. C. de latina libert. tollen. quia non est similis ratio in Domino liberante servum a servitute, & in Pontifice eximente, quia Dominus sibi soli præjudicat; Pontifex vero jurisdictioni ordinariæ Episcoporum, quæ est favorabilis. cap. pervenit. 11. quæst. 1. c. cum persona de privil. in 6. & cap. ne aliqui. ubi Franc. & DD. eod. in 6. & c. si Papa. §. nunc sic filios. ubi gl. & Franc. de privil. in 6. Host. in cap. cum Capella. de privil. Idem dic, si Pontifex aliquem recepit in sua protectione, quia per hoc non dicitur exemisse. c. ex parte tua de privil. gl. & Abb. in d. cap. recepimus.

21 Quæres III. quid si Ecclesia alicui fuit concessa pleno jure? Dicitur autem de jure, Canonico Ecclesia ad aliquem spectare pleno jure si in ea Episcopus nullum jus Episcopale exercet, & ideo præsentatio, institutio, destitutio pertinet ad eum, qui pleno jure possidet. Abb. in cap. cum inter. de re jud. Zerola in prax. Episc. part. 1. verb. exemptio. §. 8. & in verb. Ecclesia. §. 19. Innoc. in d. cap. cum. cum inter. & c. conquestus. a n. 1. de foro compet. & ibi Abb. Kochier. l. c. quæst. 9. n. 6. Respondetur, quod tunc Ecclesia dicitur exempta a jurisdictione Episcopali. gl. in cap. cum & plantare. verb. pleno jure. ubi Abb. n. 5. & Host. in cap. quoniam. ubi Abb. de privil. quod si in privilegio adessent illa verba: Volumus autem, quod in charitate priori cum suo Episcopo remaneat, tunc per hanc clausulam censeretur reservatum Episcopo jus specialiter illi competens. cap. charitas. de pœnit. dist. 2. quod idem concludit de charitativo subsidio. Bellencin. quæst. 32.

22 Quæres IV. an verba enuntiativa Papæ sive Principis probent exemptionem? Respondetur cum distinctione inter verba pure *narrativa*, & inter verba *dispositiva seu assertiva*. Pure narrativa sunt, quæ super eo, quod principaliter agitur non proferuntur principaliter, seu quæ non sunt in ipsa causa finalis dispositionis. Assertiva vero sive dispositiva sunt quæ non incidenter proferuntur, sed principaliter, & sunt finis dispositionis & in quibus intentio Papæ fundatur. Franc. in c. si Papa n. 1. & Abb. in c. cum oporteat post n. 7. de accus. priora hoc est *narrativa* tantum non probant, sed ad summum faciunt tale quale adminiculum. *assertiva* vero aut *dispositiva* plene probant. Milis in repert. verb. privil. Abb. in cap. dudum cum Apost. nu. 3. de privil. Franc. in d. cap. si Papa. Kochier. de Jurisdict. ordin. in exempt. par. 1. quæst. 9. n. 10.

23 Quæres V. An solutio census ratione perceptæ libertatis arguat & probet exemptionem; tanto magis cum census arguat subjectionem. Responsio est negativa. Abb. in cap. omnis omnia n. 3. de censib. & in cap. quoniam n. 4. de privil. quia solutio census plura potest significare uti subjectionem, protectionem, & exemptionem. Fel. in cap. ad audientiam nu. 21. & Innoc. cap. præterea. quarto loco de transact. Abb. in cap. fin. nu. 4. de caus. possess. & propriet. apud Kochier. loc. cit.

§. V.

Requisita pro valore exemptionis.

24 Dicendum primo, quod privilegium concessum, alio, cujus interest non citato, non valet juxta Castr. in L. 2. n. 4. C. de tempor. appell. & alii quos citat Kochier. l. c. quæst. 12. qui tamen stat pro valore, quia concessio exemptionis non est actus judicialis, & ideo nemine citato fieri potest. Abb. Fel & DD. in cap. cum olim. de re jud. Jas. in L. Gallus. §. & quid si tantum. n. 41. & 47. ff. de liber. & posthum. sicut nec in impetratione rescriptorum, privilegiorum &c. non est necessaria partis citatio. Fel in d. cap. cum olim. n. 6. Gig. de pens. quæst. 37. Cacialup. de pens. quæst. 24. a. 8. Milis in repert. verb. citatio. Hæc de jure communi, de jure tamen speciali sive singulari Concil. Lateran. sub Leone

X. *sess.* 10. ad esse exemptionum requiritur citatio ordinariorum, ratione adjectæ clausulæ irritantis, cujus verba sunt. *Exemptiones autem de cætero absque rationabili causa, & quorum interest, minime citatis pro tempore concessas nullius roboris & momenti esse decernimus*. Ant. de Prat. *De jurisd. Episc. c.* 8. *n.* 1. & 2, Kochier. *l. c. quæst.* 12. *n.* 3.

25 Quamvis vero Papa non obstante Concilio possit aliquem eximere nemine citato, qui Concilii decretis derogare potest. *cap. significasti de elect.* Abb. *in cap. ex gestis. De Cler. non resid.* tamen cum Pontifex derogat Concilio, opus est clausula derogatoria specifica, alias gratia reputabitur subreptitia. Gl. *in cap. ex parte, verb. de quo nulla mentio de Capell. Monac.* Milis *in repert. verb. gratia facta*. Fel. *in cap. non nulli n.* 2. & 3. *de rescrips.* Kochier. *de jurisd. ordin, in exempt. par.* 1. *quæst.* 50. *n.* 33. præsertim si gratia fuit facta ad preces alicujus, nisi talis concessio emanaverit motu proprio vel ex certa scientia, cujus effectum habes *in c. si motu proprio de præb. in* 6. Censetur autem Papa concessisse ex certa scientia, si ipse in rescripto hoc exprimit. Gl. *in Clem. si principalis de rescript. & in c. statutum verb. litterarum de rescript. in* 6. aut si in rescripto apposuit verbum privilegii vel Concilii, cui vult derogare. *c. penult. de confirm. util.* & Gl *in cap. pastoralis §. præterea. verb. ex certa scientia. De officio Deleg.* aut si dixit se id fecisse cum causæ cognitione. Kochier. *loc. cit. nu.* 35, vide quæ dixi in praxi clausularum.

§. VI.

An & quæ Monasteria sint exempta?

26 De jure communi Monasteria sunt exempta a Lege Diœcesana, non vero a Lege jurisdictionis. Abb. *in c.* 1. *de statu Monach. & cap. dilectus. De off. ordin.* Bertach. *in trac. de Episc. l.* 4. *par.* 2. *quæst.* 85. *nu.* 80. Kochier. *loc. cit. quæst.* 16. *n.* 1. Est autem lex jurisdictionis, quæ obedientiam, subjectionem, correctionem, reformationem, jurisdictionem causarum audientiam, Sacramentorum collationem, & ea omnia complectitur, in quibus Monasteria Diœcesis subjiciuntur. Bertachin. *loc. cit.* Zerola *in prax. Episc. par.* 2. *verb. jura Episcopalia*. Cuchus. *Instit. jur. can. lib.* 2. *tit.* 12. *vers. hæc jura*. Kochier. *de Jurisd. ordin. in exempt. part.* 1. *quæst.* 15. *n.* 7. Lex Diœcesana est, in qua disponitur de cathedratico, de charitativo subsidio & cætera omnia a quibus Monasteria jure communi sunt exempta. Abb. *in d. cap. dilectus n.* 4. *ubi DD. cit.*

27 Sunt autem exempti Cistercienses de jure communi, proprio vero privilegio sunt exempti Prædicatores, Minores, Carmelitæ, Benedictini, & ferme omnes Regulares directe, vel indirecte per participationem privilegiorum. Item PP. Societ. S. August. servi B. M. V. S. Francisci de Paula, Jesuat. Canonici Regulares Ord. S. August. Canonici Regulares Congreg. S. Salvatoris, Monachi montis Oliveti, Vallis Umbrosæ, Carthusienses, Camaldulenses, S. Hieronymi a Pisis, Congreg. S. Hieronymi Fesulani, S. Hieronymi Hispan. Cœlestini, Cruciferi, Redemptionis Captivorum, SS. Trinitatis, Theatini, Ministri infirmorum, Præmonstraten, Congreg. Clericor. regularium. Item status tertii ordinis. Kochier. *loc. cit. part.* 1. *quæst.* 17. *per tot.*

28 Etiam plene oblati Religioni exemptæ gaudent illius exemptione. Franc. *in c. per exemptionem n.* 2. ubi Abb. *& in c. ut privilegia n.* 3. *de privil.* Innoc. *in c. recepimus. n.* 3. *de privil.* Dicuntur autem plene oblati, qui se & sua omnia qualiacumque Religioni obtulerunt, & donarunt. Abb. *in c. tuarum n.* 4. *c. cum & plantare n.* 4. *c. ut privilegia. nu.* 3. *de privil.* Kochier. *loc. cit. quæst.* 19. *nu.* 2. & 3. Ita etiam Conversi sunt exempti, quia gaudent privil. Religionum. Etiam Novitii Religionum exemptarum; quia Novitii, quamdiu non apparent signa & conjecturæ, quod ad sæculum redire velint, dicuntur personæ annexæ, & efficaciter obligatæ Religioni. Franc. *in c. super eo & c. statuimus. De Regular. c. non solum. eod. in* 6. & mutatio voluntatis non præsumitur. Alciat. *de præsumpt. reg.* 2. *præs.* 16. tum quia Novitii sunt destinati ad Religionem, sicut destinatus ad ordines sacros & ad Clerum, qui, quamvis Clerici non sint, tamen gaudent privilegio Clericali, & Beneficia illis conferri possunt. Fel. *in cap. cum adeo, nu.* 2. *de rescript.* Selva *de Benef. par.* 3. *quæst.* 5. *fol.* 57. Staphil. *de litteris gratiæ* 6. *nova forma n.* 35. Kochier. *loc. cit. nu.* 20. quamvis Menoch. *de præs. l.* 4. *præs.* 83. *nu.* 73. & 74. velit novitios ante professionem non acquirere exemptionem suæ Religionis.

29 Hoc certum est apostatas non retinere exemptionem, Papon. *l.* 1. *tit.* 6. *arrest.* 6. Gaill, *de arr. st. Imper. c.* 10. *n.* 11. quia per crimen privilegium amittitur. *c. privilegium* 11. *quæst.* 3. & ibi gl. Abb. *in c. fin. n.* 11. *de foro compet.* Jas. *in L. fi. vers. secundo principaliter. ff. de constitut. Princ.* & patet ex Conc. Trid. *sess.* 25. *c.* 19. *de Regular.* Navar. *de Regul. comment.* 4. *n.* 73. & 77. quamvis retineant privilegium Canonis si quis suadente. Navar. *de oratione Miscell.* 37. *nu.* 58. quod extenditur etiam ad ejectos solemniter.

30 Quæres 1. an quando Canonici sunt exempti, dicatur etiam exemptum Capitulum? Respondetur negative, sicut neque quando exemptum est Capitulum, dicuntur exempti Canonici ut singuli, sicut aliud est Collegium, & aliud singuli de Collegio. Fel. *in c. eam te de rescript.* Navar. *cons.* 23. & 24. *n.* 6. *tit. de sent. excom.* & ideo debitum a Capitulo non potest exigi a singulis Capituli etiam pro rata; quia singuli nihil debent, ratio est, quia Capitulum est corpus fictum.

31 Quæres 2. an habens exemptus jus cessum a privato non exempto utatur privilegio exemptionis, aut jure privati cedentis? Respondetur uti jure exemptionis & proprii sui fori, quia jus cessum non est amplius cedentis, sed proprium cessionarii. Ita Jac. de Arena apud Kochier. *loc. cit. quæst.* 25. *num.* 3. sed contrarium omnino disposuit Concil. Trid. *sess.* 14. *c.* 5. *de ref. in verb. aut quominus*, sicut fiscus succedens privato non utitur jure suo seu privilegio, sed jure privati. *L. cum quidam. §. fiscus. ff. de usur.* Et sic e converso, si exemptus cedat jus suum privato, privatus non gaudet exemptione cedentis; quia exemptiones non transeunt de persona in personam. *L. in omnibus* 69. *ff. de R J. L. forma. §. quamquam. ff. de censib. cap. privilegium. de R. J. in* 6.

32 Quæres 3. an exemptus a Jurisd. Legati, sit etiam exemptus a jurisdictione ordinarii? Respondetur negative. Jo. And. *in cap.* 1. *de V. S. in* 6. quia in disparatis non fit illatio præsertim in materia odiosa. Koch. *loc. cit. quæst.* 28.

33 Quæres 4. An uxor gaudeat privilegiis mariti? Respondetur gaudere juxta *L. fœminæ. ff. de senator. L. quoties. C. de privileg.* Corset. *de potest. reg. par.* 3. *quæst.* 29. Tiraquel. *in LL. connub. l.* 16. *gl.* 2. Imo idem privilegium retinet in Viduitate. DD. *in L. filii §. vidua. ff. ad municip.* Bart. *in L. fin. C. de privil. scholar. lib.* 12. Castr. *in L. cum quædam. n.* 4. *ff. de jurisd. omn. jud.* Guido Pap. *quæst.* 279. & 380. Contrarium defendit Kochier. *de Jurisd. ordin. in exempt. par.* 1. *quæst.* 29. *n.* 3. qui pro se citat Bald. *in L.* 2. *C. de Episc. & Cler.* Socin. *cons.* 84. Dec. *in L. in omnibus. n.* 10. *ff. de R. J.* Franc. *in cap. ne aliqui n.* 2. & 3. *de privil. in* 6. Fel. *in cap. nullus judicum. n.* 3. *vers. pro hoc. de foro comp.* Et ideo privilegium fori Clericorum non extendi ad eorum uxores volunt DD. mox *cit. ex cap. un. §. in cæteris nu. fin. de Cleric. conjug. in* 6. contra Felin. Abb. & alios *in d. cap. nullus*. Aufrer. *de potest. sæcul. super Eccles. pers. reg.* 2. *n.* 34.

34 Quæres quinto, an familiares exemptorum sint exempti? Respondetur affirmative, quia licet exemptiones personales, sicut etiam privilegia non extendantur de persona in personam, nec personam exemptam egrediantur juxta *cap. privilegium personale. de R. J. in* 6. tamen se extendunt ad personas accessorias, & familiares accessorie a privilegiatis dependentes. Dec. *in L. in omnibus casib. n.* 10. *ff. de R. J.* Gomez *ad reg. Cancell. tit. de impetrat. Benef. per obitum famil. Cardinal.* & probatur ex *L.* 1. & 2. *Cod. de Episc. & Cler. c. Ecclesiarum servos.* 12. *quæst.* 2. *c. indicatum. dist.* 89. Castr. *in d. L.* 1. *n.* 6. *C. de Episc. & Cler.* sicut privilegium Hospitali concessum extenditur ad illius Ministros, & exempta Ecclesia ejus Ministri censentur exempti, quia sine familia superesse sibi commode nemo potest. Oldrad. *cons.* 1. *c. extirpandæ*. ubi Abb. *de præbend.* sive familiares sint perpetui, sive temporales, quamvis etiam sint mercenarii. Franc. *in c. licet. nu.* 2. sed contrarium tenet Aufret. *de potest. sæculari super Ecclesiasticis personis. reg.* 2. *n.* 36. *vers. sed Archidiac.* Et Archid. *in cap. Clericum,*

11. *quæst.*

11. quæst. 1. gl. in Clem. 1. de Reliquiis & venerat. Sanctor. & in Clem. 1. de Relig. & c. penult. de privil. Betous quæst. 36. & speciale est in familia Episcopi, quod ad illam extendatur. vide Kochier. de jurisd. ordinar. in exemptos. Bene verum est, quod servientes Ecclesiis, militiis, aut domibus exemptis gaudent exemptione, si habent has circumstantias. Prima, quod actu serviant. 2. si intra eorum septa & domos resideant. 3. si sub eorum obedientia vivunt. 4. si professionem earum militiarum fecerunt, de quibus omnibus constare debet ordinario, gl. in c. cum capella vers. in quantum & cap. porro de privil. Castr. in L. un. C. in quib. caus. milit. for. præscript. & declaravit S. Congreg. sub Gregor. XIII. uti testatur Zerola in prax. Episc. part. 1. verb. exemptio. §. 3. Conc. Trid. sess. 24. c. 11. Castr. loc. cit. Kochier. loc. cit. quæst. 30. num. 7. Felin. in cap. insinuante. col. 2. de off. Deleg. Card. cons. 126. num. 11. & ideo tantum servi perpetui gaudent exemptione. Archid. in cap. Clericum. 11. quæst. 1. Betous loc. cit.

35 Quæres sexto, an exemptiones cedi possint? Respondetur, quod loquendo de personalibus omnino certum est, cedi non posse, quia sunt affixæ ossibus privilegiatorum. Argumento L. qui ergo. in fin. & ibi gl. & Castr. in L. si sticho. ff. de peculio. L. 1. ubi DD. ff. de act. & oblig. Specul. de cess. act. §. 1. vers. quid si haben. n. 24.

36 Quæres septimo, an Ecclesiæ exemptæ gaudeant centenaria præscriptione Romanæ Ecclesiæ? Respondetur negative. Guido decis. 36. Archid. cap. de præscript. in 6. sibi contrarius. Bald. in Auth. quas actiones. C. de SS. Eccles. apud Kochier. loc. cit. quæst. 35. nisi præscriptio habeat annexam consuetudinem; quia tunc sufficeret quadragenaria etiam contra Papam & Romanam Ecclesiam. Butr. in cap. fin. de consuetud. Fel. in cap. ad audientiam. col. penult. vers. lim. tertio. de præscripe. Balb. de præscript. par. 1. part. 5. princ. vers. veniene itaque ad primam. n. 22.

37 Quæres octavo, si exemptus ædificet in loco non exempto Ecclesiam, an illi Ecclesiæ acquiratur exemptio? Respondetur Exemptos non posse ædificare Ecclesias in Diœcesi Episcopi sine ejus licentia. cap. cum olim. 2. de privil. cap. auctoritate. eod. in 6. alias cedit Dominio, & jurisdictioni Episcopi. Abb. in d. cap. cum olim. num. 9. Franc. in d. cap. auctoritate. Specul. tit. de privil. part. 4. numer. 3. Ant. de Pratis de jurisdict. Episc. cap. 1. a numer. 3. Ang. in sum. verb. Exemptus. num. 11. Selva de Benef. part. 1. quæst. 6. si vero accedat licentia Episcopi ante ædificationem aliquid reservantis, tunc Ecclesia ab Exempto ædificata exempta censebitur. Innoc. in cap. dudum. nu. 2. vers. Item videtur. de privil. cap. inter dilectos. de fide instrum. Kochier. loc. cit. quæst. 36.

38 Quæres nono, an exemptio extendatur ad futura? Respond. quod si est sermo de extensione ad futura per augmentum, tunc extenditur ad futura. cap. quia circa. de privil. cap. ex parte. cap. penult. de Decimis. Bart. in L. damni infecti. 6. si is, qui ades. ff. de damno infecto. Albert. Brunus in tract. de augmento. conclus. 9. per totam. dummodo exemptio non tendat in præjudicium tertii. DD. apud Kochier. l. c. q. 37. & 38. De cætero generaliter exemptio non extenditur ad Ecclesias seu res futuras seu postea quæsitas. Clem. 1. de censib. Clem. fin. de rescript. cap. quia circa. ubi Abb. de privil. quia regulariter beneficia, & privilegia non extenduntur ad Creata de novo, si tendant in præjudicium tertii. Kochier. d. quæst. 38. per tot.

§. VII.

Quid possint, vel non possint Exempti?

39 Exemptus potest quidem arbiter esse, sed cogi ab Ordinario ad hoc officium suscipiendum non potest. Blaneus de compromiss. quæst. 2. numer. 2. quo casu a Laudo appellari poterit ad Superiorem exempti, non ad Ordinarium, licet alius arbiter esset non exemptus; quia exempti sunt auctoritate & dignitate præstantiores. cap. per tuas. ubi gl. de major. & obed. cap. si Apostolica. de prabend. in 6. cap. 1. de concess. prab. in 6. Rota dec. 12. num. 1. de prabend. in nov. sed magis dignum trahit ad se minus dignum, & causa potentior trahit ad se minus potentem. cap. quod in dubiis. de Consecr. Eccles. L. præcipimus. vers. eadem observanda ubi Bart. C. de appell. Barbat. cap. super quæstionum. §. si vero. ubi DD. de off. Deleg. Blanc. de arbitr. quæst. 10. nu. 35. sic a Laudo vel sententia Judicis Clerici, & Laici appellari debet ad Superiorem Clerici, Bart. in L. 1. §. si quis. n. 13. ff. de appell.

40 Majus dubium est, an possint esse tutores, & pro negativa militare videtur L. neque. L. 4. & L. fin. C. qui dari tutor. quia datio Tutoris spectat ad Magistratum sive ad Ordinarium loci. Gail. lib. 1. obs. 1. n. 48 Fab. in L. un. ubi DD. C. ubi petan. Tutor. quibus exempti subjecti non sunt. Affirmativa videtur verior, quia in iis, quæ sunt jurisdictionis voluntariæ, exempti possunt se subjicere Ordinario etiam sine Superioris licentia. Jo. And. in cap. 1. de privil. in 6. Lap. in cap. cum in illis. de emptor. ordin. in 6. in qua non intrat ulla causæ cognitio aut citatio, vide plura apud Kochier. loc. cit. quæst. 46. per totam.

41 Fidejubere de judicio sisti non possunt, quia fidejussor debet esse ejusdem fori, in quo fidejubetur. Bart. in L. 33. n. 11. ff. de fidejus. Card. in Clem. 1. quæst. 8. de censib. Abb. in cap. 1. n. 2. in addit. & num. 6. de fidejuss. apud Kochier. qu. 47. Limit. in contractibus, in quibus exemptus potest fidejubere, quia tunc fidejussor sine exceptione conveniri potest. Bart. loc. cit. Abb. loc. cit. coram suo Judice tamen, & ideo recusari fidejussor potest, sicut fidejussor exempti conveniri debet coram suo judice. Specul. de compet. jud. adit. §. 1. vers. sed pone Clericus. n. 26. Guido Papa quæst. 562. n. 6. Auffer. de potest. sæcular. super Ecclesiast. pers. reg. 4. nu. 26. Mynsing. lib. 2. obs. 5.

42 Quæres primo, an exemptio concessa simpliciter eximat universaliter? Dicendum primo, quod exemptione capitis non censetur concessa exemptio membrorum. Innoc. in cap. ex ore. de privil. Et ideo exempto monasterio, ejus membra, seu Capellæ exemptione non gaudent. Abb. in d. cap. ex ore. a nu. 1. cap. cum Capella. ubi DD. de privil. Ubal. de Canonica portione. cap. 4. quæst. 8. & seq. Kochier. de Jurisdict. ordin. in exempt. quæst. 13. num. 1. & 2. quia cum exemptio juxta dicta sit stricti juris, non est extendenda de persona ad personam, nec de loco ad locum. cap. sane. cap. cum capella. de privil.

Dicendum secundo, quod exempta Ecclesia non censetur exemptus populus. Ideo Episcopus poterit tunc exercere ordinariam potestatem in Parochianos. Franc. in cap. per exemptionem. numer. 3. vers. 5. de privil. in 6. Ang. in sum. verb. Exemptus. numer. 1. vers. & exempta. apud Kochier. loc. cit. num. 4. Sicut neque exempto populo videtur exempta Ecclesia. Franc. l. cit. n. 3. vers. ult.

Dicendum tertio, quod exemptis Clericis Ecclesiæ, etiam Canonici exempti esse censentur. cap. per exemptionem. in fin. de privil. in 6. ubi Franc. num. 3. vers. ultimo not. Et exemptio concessa terræ intelligitur concessa personis seu hominibus ejusdem. L. si non speciali. ubi Bald. C. de testam.

§. VIII.

Quam habeat jurisdictionem Legatus in Exemptos, & Ordinarius?

43 Legatus cum potestate Legati a latere, seu Legatus a latere jurisdictionem habet in exemptos. cap. veniens. ubi Franc. de V. S. in 6. cap. si Abbatem. de elect. in 6. Abb. in cap. cum venerabilis. n. 3. de consuet. Fel. in cap. grave. num. 3. de off. ordin. Rom. cons. 398. Villadiegn in tract. de Legat. part. 1. quæst. 8. num. 20. Paris. cons. 28. num. 31. part. 4. Kochier. de Jurisd. ordin. in exemptos. part. 2. quæst. 2. n. 7. & seq.

44 I. Ordinarius habet jurisdictionem in exemptos in diœcesi delinquentes, ita ut illos punire possit secundum statuta Diœcesana, secus vero, si delinquunt in loco exempto. cap. 1. ubi DD. de privil. in 6. Franc. in cap. 2. n. 10. de constit. in 6. Card. in Clem. 2. qu. 9. de constit. Gemin. Joan. Andr. & Franc. in cit. cap. 1. §. nunquid. apud Kochier. loc. cit. quæst. 45. Ampl. ut, quamvis personæ non exemptæ delinquant in loco exempto, adhuc ab Episcopo puniri possint. Marsil. in cap. 2. de constit. in 6. Feder. de Sen. cons. 2. Anchar. in cap. a nobis. de sent. excomm. & in cap. postulasti. col. 16. quæst. 4. de foro comp. quia locus exemptus est in Diœcesi

Episco-

Episcopi. cap. grave. de off. ordin. ubi Abb. & DD. in cap. cum Episcopus de offic. ordin. in 6. & Episcopi interest, quod sua Diœcesis purgetur malis hominibus. Contrariam sententiam, quod imo non exemptus delinquens in loco exempto ab Episcopo puniri non possit, tenent Cald. in d. cap. 2. de constit. in 6. Jo. Andr. Franc. & Card. ibidem. Franc. in cap. 1. de stat. Regul. Jas. in L. fin. col. 1. ff. de jurisdict. omn. jud. Zabarel. in cap. perpendimus. col. 22. vers. sed quid si deliquit. de sent. excomm. Marian. Socin. cons. 271. vol. 2. Paludan. in 4. sent. dist. 18. quæst. 2. art. 1. Angel. in sum. verb. statutum. §. 2. Sylvest. verb. Excommunicatio. 1. §. 15. vers. circa prædicta. & alii apud Kochier. loc. cit. part. 2. qu. 45. quorum ratio est, quia paria sunt locum esse extra territorium, aut esse exemptum. d. cap. grave. ubi DD. gl. in Clem. 1. de foro compet. Gemin. in cap. Episcoporum. n. 8. vers. subdit. eelam. de privil. in 6.

45 II. Habet jurisdictionem in exemptum, ut illum possit condemnare in expensis, & punire contumaciam, si non proposuit declinatoriam, nisi exemptio sit notoria, quam non est opus allegare. Dec. & DD. in cap. cum ordinem de rescript. gloss. in cap. super litteris. eod. Mysing. lib. 6. obs. 7. apud Kochier. de jurisdict. ord. in exempt. part. 2. q. 6.

46 III. Exemptus simpliciter ratione personæ aut secundum quid ratione rei vel loci, si obtinet Ecclesias Parochiales aut alia officia, quorum administratio & regimen seu cognitio ad Episcopum spectat, si illorum ratione delinquat, seu contrahat, subest jurisdictioni Episcopi. Covar. pract. quæst. cap. 11. num. 5. Franc. in cap. 1. §. illum. num. 4. de V. S. in 6. Et quamvis aliquis sit exemptus, si tamen sit Prior Monasterii non exempti, tanquam Prior illius Monasterii, potest conveniri coram Ordinario. Capyc. dec. 59. numer. 2. ob cap. 1. de privil. in 6. quia potest quis esse pro parte exemptus, pro parte subjectus. Franc. in cap. si Papa. §. & est. n. 2. de privil. in 6.

47 IV. Quamvis Monasteria de jure exempta sint a Lege Diœcesana Episcopi, non sunt tamen exempta a Lege jurisdictionis. Bertachin. ne Episc. lib. 4. part. 2. q. 35. num. 80. Bellencin de charit. subsid. quæst. 28. Abb. in cap. dilectus. de off. ordin. Kochier. loc. cit. par. 2. q. 45. Et quamvis Ordinarius non possit judicare de delictis exemptorum, potest tamen declarare & pronuntiare eos deliquisse, & ad ferendam talem declaratoriam exemptos citare. Felin. in cap. non potest. num. 3. de re jud. Card. in Clem. fin. quæst. 1. de pœn. Gemin. in cap. Episcoporum. numer. 8. de privil. in 6. præsertim si delictum sit notorium.

48 V. Ubi est periculum fugæ, possunt exempti capi, & remitti ad Judicem competentem. Felin. in cap. fin. num. 7. de foro comp. Card. in Clem. fin. quæst. 3. de off. ordin. Abb. in cap. sacris. de sepult. & in cap. cum non ab homine. n. 3. ubi Felin. de Jud. Mynsing. cent. 2. obs. 65. sicut Clericus, qui in periculo fugæ non tantum a Judice Laico, sed etiam ab ipso Creditore retineri potest sine incursu excom. Abb. in cap. fin. de foro compet. & in cap. ut fama. de sent. excom. Caccialup. de debitore suspecto. q. 4. n. 2. Peck de jure sisten. cap. 4. n. 14. Innoc. & DD. in cap. ut fama. Auster. de potest. sæcul. super Eccles. person. reg. 3. n. 15.

49 VI. Episcopus visitat Ecclesias quascumque quomodolibet exemptas Curatas. Conc. Trid. sess. 7. de ref. cap. 7. secus non curatas, & ideo non potest visitare Ecclesias Hierosolymit. ut declaravit S. Congr. declar. 77. Pius V. in constit. 136. quæ incipit Exposcit. ubi statuit dictas Ecclesias exemptas visitari solum posse in his, quæ concernunt curam animarum, & administrationem Sacramentorum. Villadieg. in spec. visit. fol. 32. num. 6. Et quamvis Ecclesia exempta ratione fundationis non possit ab Episcopo visitari jure potestatis suæ ordinariæ, potest tamen tanquam a Delegato Apostolico visitari. Ita Sac. Congreg. declar. 418. Zerola in prax. Episc. part. 2. verb. Exempti. Zabarella in Clem. attendentes. num. 2. in princ. & num. 8. de statu Regularium. Conc. Trid. sess. 7. cap. 7. de ref. prout visitant quæcumque Beneficia Curata & non Curata sæcularia, regularia qualitercumque commendata, & exempta tanquam Delegati Apostolici. Villadiego d. fol. 32. nu. 7. Kochier. l. c. part. 2. q. 45. n. 11.

50 VII. Cogit Monasteria exempta servare clausuram, ad quod Episcopus obligatur in conscientia. cap. periculoso. de statu regular. in 6. Clem. attendentes. de stat Monac. Angel. verb. Exemptus. n. 10. vers. possunt. ex cap. 1. §. fin. de statu Regul. in 6.

VIII. Exempti subsunt Episcopis in omnibus, quæ dependent a potestate ordinis, uti in petitione Chrismatis, consecratione Ecclesiarum, susceptione ordinum &c. cap. veniens. ubi Abb. de præscript. Balb. de præscript. in 1. part. quint. part. quæst. 11. n. 7. Franc. in cap. 1. n. 7. vers. in glos. de privil. in 6. & cap. cum nullus. de tempor. ordin. in 6. 51

IX. Cognoscit inter exemptos in causa Decimarum. Franc. in cap. fin. §. Diœcesani. de Decimis. in 6. si vero Ecclesiæ essent exemptæ, & ita decimæ ipsis debitæ de jure communi, tunc Diœcesani se non possunt intromittere, sed si Ecclesiæ non sunt exemptæ, tunc Diœcesanus seu Ordinarius intromittere se potest, quamvis decimæ sint exemptæ, aut Ecclesiæ sint ipsorum exemptorum. Dom. & Franc. in d. §. Diœcesani. num. fin. ubi gloss. in verb. exempti. 52

X. Ordinarius absolvit Moniales exemptas ab excommunicatione, si se percusserint. cap. de Monial. ubi Abb. de sent. excom. ubi gloss. & Felin. Joan. de Lignano in tract. de censur. Eccles. §. 26. n. 12. Koch. l. c. n. 19. Item exercet jurisdictionem in casibus. cap. volentes. de privil. in 6. videlicet ratione rei vel loci delicti aut contractus non obstantibus privilegiis Apostolicis postea impetratis. Specul. part. 4. de privil. n. 3. 53

XI. Punit eum, qui ex loco exempto jaciendo lapidem læsit alium existentem in loco non exempto. Abb. in cap. patentibus. de privil. num. 4. & 5. Franc. in cap. 1. num. 5. eod. in 6. & in cap. fin. de foro compet. Abb. in cap. cum Capella. numer. 6. de privil. Item sonantem campanas in loco exempto ad seditionem excitandam in loco non exempto, quod extenditur etiam ad mandantem. Abb. & Innoc. in dict. cap. patentibus. numer. 4. Felin. in cap. fin. num. 44. ubi Abb. n. 25. apud Kochier. loc. cit. 54

XII. Præfati exempti ratione membrorum non exemptorum tenentur ire ad synodum, & coram Episcopo possunt conveniri. Abb. in cap. ex ore. n. 1. vers. 2. de privil. Concil. Trid. sess. 24. cap. 2. de ref. Franc. cap. ut Apostolica. de privil. in 6. quia licet probetur exemptio capitis, non ideo sequitur, quod sit probata exemptio membrorum. Innoc. in dict. cap. ex ore. & in cap. quod super de major. & obed. Ita Monachus Monasterii exempti, si sine habitu incedit extra Monasterium, poterit ab Ordinario puniri, secus si intra Monasterium. Franc. in cap. 1. n. 5. de privil. in 6. apud Kochier. loc. cit. n. 33. 55

XIII. Episcopi in locis exemptis possunt facere solemnes benedictiones, & divina officia celebrare. Franc. cap. Abbates. num. 1. vers. in glossa. de privil. in 6. Ang. in summa verb. Archiepiscopus. n. 3. Pavinus de visitatione. q. 3. part. 2. n. 9. Clem. fin. de privil. etiam in Pontificalibus. Kochier. loc. cit. n. 34. 56

XIV. Monachus in loco non exempto excommunicatus remanet excommunicatus, etiam postquam rediit ad Monasterium, si proprio nomine fuit excommunicatus, secus si sub nomine prioratus, vel officii. Franc. loc. cit. 57

XV. Exercet jurisdictionem in allegantem se exemptum ex Præscriptione, donec de præscriptione plene probaverit, secus si allegaretur exemptio ex privilegio. cap. cum persona. §. si vero. ubi Franc. & DD. de privil. in 6. Kochier. loc. cit. n. 38. Potest declarare Monachum exemptum esse excommunicatum, ut sui subditi illum vitent. Franc. in cap. Episcoporum. nu. 3. de privil. in 6. gl. in cap. tuarum. de privil. quæ declaratio non afficit exemptos, sed tantum subditos declarantis. Navar. cons. 2. nu. 2. de sent. excom. quod procedit, si Monachus fuit excommunicatus per proprium suum Judicem. Navar. loc. cit. & in man. cap. 27. Lancellot. de attent. part. 1. cap. 4. lim. 2. n. 7. fol. 160. Gabr. de R. J. lib. 6. conclus. 3. a n. 41. & 43. 58

XVI. Exigit rationem a Religiosis exemptis, qui fuerunt executores testamentorum. Zabarell. Clem. un. de testam. Specul. de instrum. edit. §. nunc aliqua. num. 45. & alii apud Kochier. loc. cit. n. 41. 59

XVII. Potest prohibere, ne excommunicati aut usurarii sepeliantur in loco etiam exempto, dummodo hic sit in Diœcesi. Abb. in cap. sacris. n. 7. de sepult. imo præcipere, ut sepulti exhumentur, cap. ad hæc. de privil. & 60

contravenientes punire. Franc. *in dict. cap. Episcoporum. numer.* 3. *eod. in* 6. *Clem.* 1. & 2. *de sepult.* Felin. *in cap. ult. numer.* 7. *de sepult.* Koch. *l. c. part.* 2. *quæst.* 45. *num.* 44.

61 XVIII. Si exempti sunt negligentes in conferendis Beneficiis, devolutio collationis fit ad Episcopum, qui confert authoritate Apostolica. *cap. cum singuli. de præben. in* 6. Rebuff. *in praxi Benef. tit. de devolut. num.* 37. Et exempti debent servare generale interdictum Ordinarii, Felin. *in cap. ult. num.* 6. *de foro compet.* Zabarel. *Clem.* 1. *n.* 10. *de sent. excom.* Abb. *in cap. cum inter. n.* 3. *de consuet.* textus est *Clem. ex frequentibus. de sent. excom.* Kochier. *loc. cit. num.* 46. Compellit venire ad processiones publicas seu supplicationes illos, qui in perpetua clausura non vivunt, aut alias non sunt privilegiati. Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 13. *de reform.* apud Garz. *de expens. cap.* 21. *num.* 38. Abb. *in dict. cap. cum inter. num.* 4. *de re jud.* Felin. *in cap. dilectus. nu.* 7. *de off. ordin.* Paris. *de resign. lib.* 3. *quæst.* 11. *nu.* 8. *vers.* 16. Et in jurisdictione voluntaria exempti subjiciuntur Ordinario. Jo. And. *in cap.* 1. *de privil. in* 6. Lap. *in cap. cum in illis. de tempor. ordin. in* 6. & *in Clem. attendentes.* §. *caterum. de statu Regular.* Panorm. *in cap. significasti. de foro compet.* & alii apud Kochier. *loc. cit. num.* 53. Debent servare dies festivos ab Episcopis indictos. Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 12. *de reform.* Navar. *in man. cap.* 13. *num.* 5. *vers.* 8.

62 Ordinarius, quoties Exempti in loco exempto aliquid committunt, cujus effectus porrigitur extra locum exemptionis, potest sibi cognitionem usurpare. Abb. *in dict. cap. cum inter. n.* 3. *de consuet.* Bart. *in L.* 2. §. *si quis in suo. ff. ne quid in loco publ.* si exemptio fuit concessa ratione certi loci, secus si fuit concessa personæ ratione personæ. Kochier. *loc. cit. n.* 60. ubi DD.

65 Ordinarius merito aditur pro administratione justitiæ, si exempti sunt negligentes in illa administranda, si non sit facilis recursus ad Papam, aut Superiorem Exemptorum. Auster. *in Clem.* 1. *quæst.* 10. *nu.* 3. *vers. unde in principali. de off. ordin.* ubi Card. *num.* 16. Kochier. *loc. cit. n.* 63.

64 XIX. In causis civilibus mercedum, & miserabilium personarum Regulares extra Monasterium degentes quomodolibet sint exempti, quamvis in partibus habeant Conservatorem aut certum Judicem a Papa deputatum; in aliis vero causis tantum, cum nullum Judicem aut Conservatorem habent, coram Ordinariis tanquam delegatis Apostolicis conveniri possunt, & jure ita exigente ad solvendum compelli. Conc. Trid. *sess.* 7. *cap.* 14. *de reform.* & *sess.* 14. *cap.* 5. *de ref.* Navet, *de Regular. tom.* 1. *comment.* 2. *n.* 63.

65 XX. Subjiciuntur Episcopo quoad confessiones obeundas, ut non obstante *Clem. dudum. de sepult.* non exponant se pro audiendis Confessionibus, nisi fuerint approbati ab Episcopo. Conc. Trid. *sess.* 23. *cap.* 15. Paris. *de resign. lib.* 3. *quæst.* 11. *vers.* 14. Kochier. *loc. cit. num.* 82. Sicut etiam ad conciones debent approbari ab Episcopo. Conc. Trid. *sess.* 5. *cap.* 2. & *sess.* 24. *cap.* 4. *de reform.*

66 XXI. Punit exemptos, qui excedunt in numero campanarum eis a Jure vel statuto præscripto. Et quidem mendicantes debent esse contenti una campana exceptis Prædicatoribus. Abb. *in cap. patentibus. de privil. super gl.* 2. *cap. nimis iniqua. de excess. Prælat.* Item coercet exemptos, qui exercent illicitas negotiationes in locis non exemptis. gl. *in Clem.* 1. *de vita & honest. Cleric.* ubi Card. *in q.* 2. Jo. de Anan. *cap. ad abolendum. col.* 7. *de hæret.*

67 XXII. Cogit exemptos præsentantes aliquem ad aliquam Curam, ut ei assignent congruam portionem, & ante talem assignationem præsentationem non admittit. *Clem.* 1. *de jurepatr. cap.* 1. *de præben. in* 6. *cap. de Monachis. eod.* & si contingat ab assignatione portionis per exemptos appellari, tali appellationi Ordinarius deferre non debet, sed ad ulteriora procedet, quia talis assignatio relinquitur conscientiæ Ordinarii. Jo. de Imol. *cap. Canonum statuta. col.* 7. *de constit.* Card. *in cit. Clem.* 1. ubi gl. Bellam. *concl.* 18.

68 XXIII. Exempti tam sæculares quam Regulares puniuntur ab Ordinario, qui tempore interdicti in casibus prohibitis admittunt ad sepulturam Usurarios, Interdictos, aut Excommunicatos, quia isti absolvi non possunt, nisi satisfecerint illis, quibus injuria fuit illata ad arbitrium Episcopi. *Clem.* 1. *de sepult. cap. cum & plantare.* § *excommunicatos. de privil.* Abb. *in cap. sacris. n.* 7. *de sepult.* præsertim si delictum est notorium, quia potest Ordinarius tunc illos declarare excommunicatos. Et potest deferentibus ad loca sua exempta ejusmodi cadavera, si transeant per Diœcesim impune, etiam via facti resistere, non vero postquam venerunt in locum exemptum. Bald. *cons.* 270. *part.* 4. Abb. *in d. cap. sacris. num.* 7. *de sepult.* Argumento *L. fin. C. de sep. viol.* Kochier. *loc. cit. numer.* 92. Item si absolvunt ab excommunicationibus Synodalibus. *Clem.* 1. *de privil.* Item si ministrant Parochianis sine licentia Eucharistiam, aut extremam Unctionem. *dict. Clem.* 1. Item si quæstores se ingerunt in promulgandis Indulgentiis sine litteris Papæ aut Ordinarii. Conc. Trid. *sess.* 21. *cap.* 9. quos Ordinarius poterit incarcerare, aut excommunicare, prout expedire deprehenderit. Innoc. & Abb. *in cap. ex litteris. de constit.* Imol. & Anan. *in cap. inquisitionis. in princ. de accus.*

XXIV. Cognoscit ordinarius contra exemptos in om- 69
nibus delictis actualem vel solemnem degradationem requirentibus. Jo. de Lignan. *cap. ne in agro de stat. Monach.* Abb. *in cap. cum contingat. col.* 6. *de foro compet.* uti si sunt falsarii litterarum Papæ. *cap. ad falsariorum. de crim. falsi.* ubi Abb. Innoc. & Host. Item punit exemptos, qui sibi Episcopalia arrogant, & declarat Ecclesias, in quibus exercuerunt interdictas. *cap. cum & plantare.* §. *de confratribus. vers. quod autem de privileg.* Item punit exemptos, quia Beneficia, quorum collationem habent, onerant pensionibus illicitis. *Clem. un.* §. *eadem quoque de supplen. neglig. prælat.* Innoc. & Host. *in c. Lateranen. de præben. cap. pastorali de privil.*

XXV. Exemptus citatus ad recognoscendum proprium 70
characterem tenetur comparere & obedire. *cap.* 1. §. *fin. de foro compet. in* 6. ratio est, quia incompetentia quoad scripturæ recognitionem allegari non potest. Kochier. *l. c. n.* 104. Item habet jurisdictionem in exemptos pro causæ coram se agitatæ salario, ne continentia & connexitas causæ dividatur. Idem *n.* 105. & 106. Et quamvis exempti non possint cogi ad interessendum processionibus, quæ indicuntur ex levi causa *cap. nimis prava.* & ibi DD. *de excess. Prel.* tamen quando instituuntur ex gravi causa, tenentur accedere. Argumento *cap. rogationes. dist.* 3. *de consecr. cap. revertimini.* 16. *q.* 1. *cap. pervenit. de Imm. Eccles. cap. quod omnes. de R. J. in* 6. Bald. *in L. fi. C. de bon. quæ liber.* apud Kochier. *l. c. numer.* 109. quia rogare Deum pro salute populi omnium interest.

XXVI. Subditi ordinarii delinquentes quamvis deli- 71
querint in loco exempto, possunt conveniri coram ordinario propter delictum commissum in loco exempto aut etiam extra Diœcesim. Jo. And. *in cap. ut animarum de constit. in* 6. Jo. de Lignan. *in Clem. pastoralis. de re jud.* Andr. Siculus *in cap. cum contingat. col.* 5. *de foro comp.* Franc. *in d. cap. ut animarum* §. *statuto.* Abb. *in d. cap. cum contingat. num.* 6.

XXVII. Potest excommunicare & suspendere exem- 72
ptos impedientes revocationem conjugis e monasterio exempto, si iste conjux valide non fuerit professus, uti sine licentia alterius conjugis aut illius in sæculo manentis nullum sit votum continentiæ, aut saltem temporale, nisi tamen exempti privilegium habeant, ne possint excommunicari, suspendi, aut interdici, quale habent mendicantes & Societas Jesu juxta Bullam Pauli III. teste Sanz. *de matrimon. lib.* 7. *disp.* 33. *n.* 21. & 23. ratio est, quia Episcopo competit omni modo jurisdictio in extraneos & exemptos impedientes suam jurisdictionem. Innoc. *in cap. dilectus in fi. de pœnis.* Aufret. *de potest. secul. super Ecclesiast. pers. n.* 23. Rojas *de hæret. par.* 1. *n.* 155. Sanz. *l. c.*

Quia vero præmissæ exemptiones solent esse causa 73
perturbationum in jurisdictione Episcopali, & exemptis præbere occasionem laxioris vitæ, quæ multum nocuerunt Ecclesiasticæ disciplinæ & plurimum displicuerunt S. Bernardo, Baron. *in annal. Eccles. fol.* 8. *sub anno* 676. sub Pontificatu Adeodati *fol.* 517. Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 11. *de ref.* Paris. *de resign. lib.* 3. *q.* 11. *n.* 5. Ideo Concil. Trid. non obstantibus quibuscumque privil. plenam dat authoritatem Episcopis tanquam sedis apostolicæ delegatis super exemptos ut recognoscere possint, & judicare de quibuscumque Clericorum etiam Exemptorum criminibus præveniendo etiam exemptorum

rum

rum jurisdictionem; non vero impediendo. Kochier. *l.c. n.*84. Paris. *l.c. n.*5.

§. IX.

In Judicialibus quomodo procedendum cum Exemptis?

74 Quæres 1. an in impetratione rescripti contra exemptum sit necessario facienda mentio illius exemptionis? affirmativa probatur ex *L.* 1. *ff. de natal. restit.* Fel. & DD. *in cap.* 1. *cap. cum ordin. in cap. ad audientiam. de rescript.* Menoch. *de arbitr. cas.* 202. *num.* 39. Innoc. *in cap. significantibus de off. Deleg.* Socin. *cons.* 164. Negativa probatur 1. authoritate Innoc. & DD. *in cap. constitutus de rescript.* Navar. *cons. on. num.* 4. *&* 5. *de feud.* Sed Kochier. *de jurisdict. ordin. in exemptos par.* 2. *quæst.* 3. adhæret priori, quamvis praxis, & Curiæ Romanæ stylus qui vim Legis obtinet, confirmant *cap. ex litteris. de constit.* Staphil. *de commis. & litteris justitiæ.* §. *dicendum est. num.* 66. Abb. *in cap. ex parte.* 1. *num.* 5. *de privil.* Fel. *in cap.* 1. *nu.* 14. *vers. tertio restringe & cap. cum ordinem num.* 7. *De rescript.*

75 Quæres 2. An Exemptus possit conveniri *ex L. diffamari C. de ingen. & Manumiss.* coram ordinario? Respondetur affirmative. ita Alex. *cons.* 103. *lib.* 5. qui citat Bart. Abb. & alios. Felin. *in cap. ea quæ de re jud. cap. sin autem de testib.* Natta *in Clem. sæpe col.* 36. *de V. S.* Gail. *lib.* 1. *obs.* 9. tum quia Laicus conveniens Clericum ex hac causa, illum convenit coram Judice sæculari. Alex. *d. cons.* 103. Boer. *dec.* 113. tum quia diffamatus agens ex hac Lege non dicitur agere, sed excipere & non est actor, sed Reus, & pluribus probat Kochier. *l.c. q.* 4. *a n.* 7.

76 Quæres 3. An exemptus a jurisdictione illam prorogare possit? Dicendum pro responsione primo, quod exemptus non possit suæ exemptioni renunciare. *cap. cum tempore.* ubi Abb. *num.* 2. *de Arbitr.* Franc. *cap scienti. num.* 4. *de R. J. in* 6. Abb. *in cap. si terra num.* 5. *de privil.* Castr. *cons.* 431. *par.* 1. Gail. *lib.* 1. *obs.* 40. quia in exemptione agitur non tantum de favore exempti, sed etiam superioris qui exemit, cujus interest ejusmodi exemptionem conservari, & ideo huic favori ab exempto renuntiari non potest. *DD. in L. si quis in conscribendo.* ubi Alciat. *C. de pact.* Abb. *in d. cap. cum tempore num.* 2. Fel. *in cap. cum accessissent. de constit.* Gail. *lib* 1. *obs.* 40 Argumento *cap. si diligenti.* ubi DD. *de foro comp.* Et ideo jurisdictionem alterius a quo fuit exemptus, nec tacite, nec expresse prorogare potest. Abb. *in cap. licet.* 35. *cit.* Bald. *cons.* 246. *vol.* 2. Alex. *cons.* 13. *colum.* 4. *vol.* 1. Gail. *loc. cit. numer.* 3. Felin. *in cap. cum accessissent. n.* 28. *De constit.* Kochier *l.c. num.* 4. *quæst.* 7. Nisi exceptio fuerit allegata, qua non obstantia sententia fuerit secuta, quo casu sententia valebit in præjudicium exempti, sed non in præjudicium superioris, cui præjudicari potest. Fel. *in d.c. significasti n.* 4. *vers. demum.* & Abb. *in d. c.* 1. *nu.* 19. Fel. & DD. *in c. ad audientiam. de præscript. & c. dilectus. de Capell. Monach.* Kochier. *loc. cit.*

77 Quæres 4. quis opposita exceptione exemptionis cognoscat de illius existentia? Respondetur, quod quamvis regulariter ad Judicem spectet cognoscere, an sibi jurisdictio competat, juxta *L.* 2. ubi DD. *ff. si quis in jus vocat. non ierit. L. in præscriptione. C. si contra jus.* Abb. & Felin. *in c. super litteris. De re script.* tamen in materia exemptionis non spectat ad ordinarium cognoscere de sua jurisdictione. Abb. & Fel. *in d.c. super litteris n.* 10. *vers. quartus casus. nu.* 24. *vers. fallit. de rescript.* quia in hac cognitione esset suspectus. Innoc *in c. venerabili.* ubi Abb. *num.* 3. *&* 4. *de censib.* Item *in c. ex parte. de V. S.* quia in exemptione agitur de totali fundamento jurisdictionis & proprietate illius, & ideo hæc cognitio spectat ad S. Pontificem. Kochier. *de Jurisd. ordin. in exempt. par.* 2. *q.* 13.

78 Quæres 5. sed quid si causa exempti fuit commissa ordinario, censetur ne illius jurisdictio excitata, vel delegata? Respondetur, si commissio fuit facta similibus verbis. *Mandamus tibi ut justitiam facias.* Item *committimus &c.* tunc dicitur jurisdictio excitata. Innoc. *in c. licet. De off. ordin.* ubi Abb. *no.* 3. si autem dixerit. *Vice nostra, authoritate nostra, authoritate Apostolica*, aut similes clausulas, tunc dicitur jurisdictio delegata, uti etiam per commissionem jurisdictio ordinarii alteratur, diminuitur, vel augetur. Kochier. *loc. cit. quæst.* 14. *per totam.*

79 Quæres 6. An instantia cœpta contra exemptum transeat in illius hæredem non exemptum? Respondetur affirmative. *L. tam ex contractibus*, ubi DD. *ff. de Jud. L. si cum hominem.* ubi Bart. *ff. de fidejus.* Abb. & Fel. *in c. quia V. de Jud.* Milis *in reper. verb. Judex.* & Kochier. *loc. cit. quæst.* 18.

80 Quæres 7. finita exemptione an conveniri quis possit coram ordinario, de gestis tempore exemptionis? Respondetur negative, quod probat Kochier. *l.c. quæst.* 21. Barbachio. *de Episc. par.* 5. *no.* 50. Bald. *in L. affinitatis. C. commun. de success.* Abb. *in c. un. de oblig. ad ratiocin.* Hinc Clericus deposito habitu clericali vel Clericatu de gestis tempore Clericatus coram sæculari non convenitur. DD. cit.

§. X.

Quæ observare debeant agentes coram Ordinario?

81 Dicendum primo exemptum reconveniri posse coram ordinario, sicut Clericus coram Laico, est communis DD. sententia. Bart. *in auth. & consequenter. col. fi. C. de sent.* Bald. *in L.* 2. §. *sed si agant. ff. de Jud.* Specul. *de reconvent.* §. *nunc dicamus. vers. sed pone.* Maran. *de ord. Jud. part.* 4. *dist.* 6. *n.* 44. Mynsing. *cent.* 2. *obs.* 67. *vers. primus.* dummodo reconventio non fiat de causa spirituali, aut criminali infamante, aut nisi Laica sit causa, cur conveniatur, ut occasionem habeat reconveniendi Clericum coram sæculari, prout limitant DD. supra cit. Porro reconventio datur etiam, quando causa pendet coram Delegato, videri potest in praxi Clericorum. & Koch. *l. c. quæst.* 29.

Dicendum secundo, Exemptum agentem coram Ordinario debere servare ordinatoria judicii, non vero decisoria statuta. Kochier. *quæst.* 30.

82 Dicendum tertio, Exempti non possunt compelli ad dicendum testimonium, nisi a suo Superiore, uti Clerici non possunt compelli ad dicendum testimonium in foro sæculari a Judice Laico; sed debent habere licentiam Episcopi. Abb. Felin. *in cap. cum nuntius. de testib.* Gail. *lib.* 1. *obs.* 100. *num.* 16. Farin. *de testib. lib.* 2. *tit.* 6. *quæst.* 61. *num.* 99. *&* 97. gl. *in cap. fin.* 14. *quæst.* 2. Specular. *de testib.* §. *sequitur. vers. quid de presbytero.*

83 Dicendum quarto, Interveniens ad assistendum causæ, & illam una cum principali instruendum & defendendum, sermo est de exempto, non trahit causam ad suum Judicem, sed causam debet defendere coram Ordinario. Abb. *cap. fin. de empt. & vendit.* Afflict. *dec.* 227. Natta *cons.* 324. Kochier. *de jurisdict. ordin. in exempt. part.* 2. *quæst.* 37. *num.* 17. si vero tertius interveniens exemptus remoto litigatore intervenit, ac omnem causam animo novandi in se suscipit, ita ut causa concernat principaliter intervenientem, & ita judicium substantiatur, & radicatur in persona exempti intervenientis, tunc is ex sua persona poterit declinare forum Judicis ordinarii, & causam trahere ad suum forum. Auster. *ad Capell. Tholos. dec.* 360. *vers. secus ubi Laicus.* Caballin. *de evict.* §. 3. *num.* 121. Socin. jun. *cons.* 66. *num.* 5. *par.* 1. Cavalc. *part.* 1. *dec.* 8. *num.* 16. Rimin. *cons.* 576. *vol.* 4. Decian. *cons.* 118. *num.* 6. *vol.* 3. Mindanus *de contin. caus. cap.* 8. *art.* 17. & alii apud Kochier. *loc. cit. n.* 18.

84 Quæres, an sententia contra exemptum lata ab Ordinario valeat? Dicendum primo, sententiam ab Ordinario latam in exemptum esse invalidam ob incompetentia Judicis. Castr. *cons.* 431. *par.* 1. *per totum.* Abb. *in cap.* 1. *num.* 19. *de re jud.* Fel. *in cap. significasti. num.* 4. *vers. demum. de foro comp.* ubi Abb. *in cap. cum tempore.* ubi DD. *de arbitr.* Specul. *de sententia.* §. 8. *vers. Item est nulla.* Nellus *de Bannitis rubr. de his qui possunt bannire. nu.* 2. Et ideo sententia excommunicationis lata a quolibet Ordinario exemptos afficere non potest. Gig. *de pens. quæst.* 60. Bellencin. *de charitat. subsid. quæst.* 24. *num.* 2. Lim. 1. nisi de exemptione in judicio fuisset cognitum per modum declinatoriæ, & exceptio fuisset rejecta procedendo ad ulteriora citra appellationem. Fel. *in cap. significasti nu.* 4. *vers. demum.* & Abb. *d. cap.* 1. *num.* 19. *vers. secus puto si exemptus.* Fel. & DD. *in cap. ad audien-*

dien-

dientiam. de præscript. cap. dilectus. de Capell. Monac. Lim. 2. si Ordinarius bona fide reperitur in quasi possessione jurisdictionis contra exemptos. Abb. in cap. dilectus. num. 5. de relig. dom. nisi decretum haberet clausulam irritantem. Balb. de præscript. 5. par. quint. par. quæst. 8. & 9. Navar. in comment. spol. Cleric. §. 14. n. 2.

Dicendum secundo, sententia lata in articulo & quæstione exemptionis superiore, cujus interest, nec præsente, nec vocato non subsistit. Felin. in cap. auditis. num. 25. de præscript. & in cap. ad audientiam. & in cap. cum accessissent.

§. XI.

An Exemptiones revocari possint?

85 Regula est affirmativa. gl. in cap. decet. de R. J. in 6. & ibi Franc. num. 4. cap. dilecti de privil. cap. ult. in fin. de sent. excom. in 6. cap. Clericis. §. non obstantibus. ubi gl. de Immun. Eccles. in 6. Gail. lib. 2. obs. 60. num. 17. quia Papa aut Princeps sibi manus ligare non potest. cap. fin. ubi gl. de rescript. in 6. cap. innotuit. de elect. & adversum facultatem revocandi nulla unquam præscriptio currit, ita Bald. cap. sicut. col. 3. de jurejur. Bart. in L. imperium. ff. de jurisd. omn. Jud. Restaur. in tract. de Imperat. quæst. 55. num. 2. Kochier. de jurisd. ordin. in exempt. part. 3. quæst. 1. Limit. si exemptio non staret in vim privilegii, sed in vim contractus, quia tunc esset irrevocabilis Felin. in cap. 1. de prob. Bart. in L. omnes populi. num. 29. ff. de just. & jur. Innoc. in cap. in nostro. de jurejur. Koch. loc. cit. nu. 4. Dicitur autem exemptio data via contractus, si fuit concessa non subdito. cap. novit. & ibi DD. de Jud. Rota Neapol. dec. 361. Dec. in cap. quæ in Ecclesiarum. nu. 37. de constit. Gemin. cons. 74. Restaur. loc. cit. quæst. 55. numer. 5. & 6. Gail. loc. cit. obs. 60. Item si fuit concessa pro pretio in recompensationem servitii per viam conventionis Dec. cons. 276. col. 2. Bald. in L. qui se patris. C. unde liber. Et si exemptio continet gratiam & contractum, prævalet ratio contractus. Dec. cons. 286. Fel. in cap. novit. de constit. quia Princeps obligatur contractu tam naturaliter quam civiliter. Kochier. l. c.

86 Et Successor potest revocare omnes exemptiones & privilegia concessa per viam gratiæ, quia sicut Princeps aut Papa sibi manus ligare non potest, minus potest ligare manus Successorum. cap. fin. ubi gl. de rescript. in 6. cap. innotuit. de elect. cap. fin. de sent. excom. in 6.

87 Quæres primo, an exemptio exspiret morte eximentis? Responsio est negativa. Innoc. in cap. quod translatus. de off. Deleg. Selva de Benef. part. 3. quæst. 14. n. 23. ex cap. decet. & cap. indultum. de R. J. in 6. Franc. in cap. ult. num. 5. de rescript. in 6. Navar. in cap. placuit. n. 16. quæst. an licentia morte exspiret. de pœnit. dist. 6. Kochier. loc. cit. quæst. 5. num. 2. & seq. quamvis exemptio fuerit concessa cum clausula Donec revocavero, quia per mortem non revocat, secus si fuit concessa cum clausula donec voluero, donec placuerit, aut ad beneplacitum meum, quia hæc omnia morte cessant, scilicet beneplacitum & voluntas cap. si gratiose ubi Franc. Molina de just. & jur. disp. 298. Kochier. loc. cit. n. 3. & 4.

88 Quæres secundo, an cessante causa exemptionis cesset ipsa exemptio? Respondeo, quod si cessat causa finalis exemptionis, sine qua concessa non fuisset exemptio, cessat exemptio, secus si cessat tantum impulsiva, sine qua exemptio concessa fuisset, sed difficilius. Dyn. in cap. decet. de R. J. in 6. Ripa de peste. tit. de privil. ult. vol. num. 30. Bald. in L. generaliter. col. 3. vers. secundo oppono. C. de Episc. & Cler. Kochier. loc. cit. quæst. 7. apud quem Specul. & alii. Et in dubio causa præsumitur fuisse impulsiva, requiritur tamen tunc sententia declaratoria seu rescissoria. Bald. in dict. cap. decet. ubi Jo. And. & Franc. de R. J. in 6. & in cap. cum secundum. de heret. in 6. Tiraquel. in tract. cessante causa. part. 1. num. 220. & in L. si unquam. verb. revertatur. num. 398. C. de revoc. donat. Koch. l. c. n. 4.

89 Quæres tertio, an exemptio censeatur revocata per clausulam generalem non obstantibus privilegiis, exemptionibus &c. Dicendum primo generalem derogationem exemptionum non comprehendere privilegia, vel exemptiones scriptas in corpore juris. gl. in L. 2. §. legatis. in verb. non compelluntur. ff. de Jud. Feder. de Sen. de interpret. juris. part. 2. num. 26. Specul. de instrum. edit. §. nunc autem. num. 5. vers. si vero. Felin. in cap. nonnulli. n. 26. de rescript. Lauden. de rescript. quæst. 87. quia Princeps non videtur voluisse uno verbo tollere jura, quæ tot vigiliis fuerunt promulgata. L. si quando. C. de inoff. testam. Vitalis in tract. claus. verb. in claus. generali. Fel. in cap. 1. n. 12. de rescript. Boer. in L. consentaneum. C. quomodo & quando. Kochier. de Jurisd. ord. in Exempt. part. 3. quæst. 9.

90 Dicendum 2. exemptio, quæ non est inserta in corpore juris, non tollitur per contrariam dispositionem, in qua dictæ exemptionis non fit mentio, quia illam Princeps potuit probabiliter ignorare. Milis in repert. verb. privilegium non insertum. per cap. 1. de constit. in 6. ubi Jo. Andr. Ant. de Amat. dec. 17. n. 5.

91 Dicendum tertio, quod speciali derogatione censetur exemptioni derogatum. Specul. de instrum. edit. §. nunc autem. vers. & scias. n. 5. Si vero exemptio continet clausulam derogatoriam non facientem propriam & specialem mentionem, non censetur abrogata per clausulam non obstantibus, vide Kochier. l. c. n. 6.

§. XII.

Quibus aliis modis Exemptio amittatur?

92 Dicendum primo, quod exemptio amittatur præscriptione quadragenaria, quo casu tamen non sufficit cursus temporis, sed requiritur præterea scientia Superioris, cui exempti subjiciebantur. Capyc. dec. 57. Abb. in c. cum dilectus, nu. 8. de Relig. dom. & in cap. conquerente. 8. de off. ordin. Bart. in L. si publicanus. n. 2. ff. de publican. Felin. in cap. creditis. de præscript. & requiritur scientia illius, quem res tangit, & non sufficit scientia substituti. vide Kochier. l. c. q. 12. per totum.

93 Dicendum secundo, exemptionem amitti per non usum, si uti potuit exemptus, & non fuit usus, uti fuit dictum in praxi privilegiorum. ubi vide. Item amittitur per actum contrarium, nisi ab exempto fiat protestatio in contrarium. Gig. de pens. q. 61. & 73. Bellencin. de subsid. charit. q. 61. Abb. in cap. cum Ecclesia. n. 24. de caus. possess. & propriet. Menoch. de præs. lib. 1. præs. 25. Kochier. l. c. q. 14. aut nisi exemptionis privilegium habeat clausulam irritantem. Archid. in cap. cum de Benef. n. 2. de præben. in 6. ubi Franc. n. 3. & 4. Gail. lib. 2. obs. 60. n. 12. Kochier. l. c. n. 3.

94 Dicendum tertio, qua ex causa donationes revocari possunt, eadem etiam immunitas & exemptio revocantur. Imol. in cap. cum M. col. 2. de constit. Dec. in cap. novit. col. 7. vers. 4. fallit. de Jud. Bald. in L. 2. in fin. C. de libert. & eorum liber. Apostilla ad Abb. in cap. cum accessissent. n. 7. verb. renuntiare privilegio. de constit. Rebuff. in prax. Benef. tract. de privil. & rescript. nu. 38. fol. 71. & seq. Lauden. de rescript. q. 48. Cutt. de feud. part. 5. n. 1. & 2. Kochier. loc. cit. quæst. 16. n. 3. dummodo ingratitudo non sit levis, sed magna, & præcedat declaratoria Judicis, & solemnis privatio. Restaur. de Imperat. quæst. 55. num. 9. per totum. & quæst. 114. n. 3. Gail. lib. 2. obs. 156. Kochier. l. c. n. 4.

95 Dicendum quarto, si Exemptus Ordinarium opprimit, cadit jure exemptionis, ut in quo quis deliquit, in eo puniatur. Cassad. decis. 6. numer. 4. de privil. cap. pastoralis. in fin. de jurepatr. cap. privilegium. 11. quæst. 3. & prætextu privilegii crescere non debet flagitiorum auctoritas. L. 2. C. de privil. scholar. lib. 12. & Kochier. loc. cit. q. 17. per totam.

96 Dicendum quinto, quod perempta re pereunt quoque illius jura tam activa, quam passiva. Albert. Brunus de interitu & perempt. conclus. 5. per tot. L. 1. C. de jure emphyt. L. sicut. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solv. & ita destructo loco Superioris authoritate, perit etiam loci exemptio. cap. Abbate. ubi gl. Abb. & DD. de V. S. Innoc. in cap. cum ex injuncto. numer. 2. ubi DD. de nov. oper. nunt. Dummodo destructio fuerit facta Superioris auctoritate juridica, & non privata. gl. & Franc. in dict. cap. privilegium. & cap. pastoralis. Gail. libr. 2. obs. 61. num. 6. & 7. quia talis locus destructus nostro modo intelligendi intelligitur vivere, & ejus animam sine corpore extare, & omnia privilegia retinere. Limit. secundo, si locus destructus in alio loco ædificetur. Bellen. cons. 1. numer. 5. Si vero locus destructus auctoritate

Supe-

Superioris fine spe refectionis fuerit, & nullæ illius remaneant reliquiæ, sublata sunt omnia privilegia & exemptiones. DD. cit. Albert. Brunus *de mutat. & transform. membr. 2. conclus. 16. n. 68.* Pettus de Perus. *tract. de mutat. status Ecclesi. in princ. nu. 3. & 4.* Bald. *in cap. Imperialis. nu. 10. de pac. & constit.* Alex. *cons. 44. vol. 1.* Gail. *lib. 2. obs. 61. num. 4.* quia actio semel extincta non reviviscit. *L. quires. §. aream. ff. de solut.* si vero locus fuit destructus fatali casu, sive a non habente auctoritatem, eo restaurato revivifcit etiam exemptio, juxta superius dicta.

Quæres, an unus de collegio impedire possit cæteros, ne exemptioni præjudicent? Respondetur affirmative. Abb. *in cap. veniens. n. 21. de præscript.* ubi Felin. *n. 4. & in cap. cum omnes. n. 18. vers. fallit. 2. de constit.* & hoc favore libertatis, & favore S. Sedis, cujus interest plures habere subjectos. Kochier. *dict. part. 3. quæst. 26.*

97 Exemptio amittitur, si sit damnosa, & alteri præjudicialis. *cap. suggestum. de Decim. cap. non debet. de consang. & affinit.* quia privilegium rescindi debet, ne tertius ex illo lædatur. *L. quoties. C. de pretib. Imper.* Felin. *cap. 2. de rescript.* Abb. *in d. cap. suggestum. & in cap. per novalt. de V. S. & in cap. pervenit. de consanguinit. & affinit.*

98 Et si Pontifex ex certa scientia judicat contra exemptionem, censetur eam revocate. *cap. suborta.* ubi gl. & DD. *de re jud.* Abb. *in cap. 1. n. 19. eod. & in cap. suggestum. de Decimis.* Speculat. *de instrum. edit. §. nunc autem videndum. n. 10. vers. sexto.* Kochier. *l. c. quæst. 30.*

§. XIII.

Ad quid teneantur vel non teneantur Exempti?

99 Conclusio prima, quamvis interdictum ab Ordinario ferri non possit contra exemptos. *cap. 1. de V. S. in 6. cap. quanto de privil.* Tamen exempti servare tenentur interdicta quæ servat Ecclesia matrix. *Clem.* ubi Card. *n. 10. de sent. excom.* Fel. *in cap. licet. numer. 6. vers. & nota quod exempti. De foro compet.* Abb. *in cap. internum. 3. de consuetud.* nec in contrarium præscriptio, vel consuetudo subsistit, & privilegium in contrarium obtentum censetur subreptitium. *cap. cum inter.* ubi Jo. Andr. Fel. Abb. & alii. *de consuetudine cap. in Lateranen. de præben.* quia violaretur nervus Ecclesiasticæ disciplinæ contra *Clem. 1. verb. nervum Ecclesiasticæ discipl. de sent. excom.* Et quando interdictum est latum ab ordinario, non licet celebrare divina nec sacrere nec publice. *cap. quod in te. de pœnit.* Host. & Innoc. *in cap. nuper. vers. orando. de sent. excom. & d. Clem. 1. eod.* sicut quando fuit latum a Prælato exemptorum quo casu potest celebrari secrete, sed

100 Quæres si Exempti non patuerint interdicto lato ab ordinariis, an possint ab illis puniri? Affirmat Monach. *de privil. in 6. per cap. tuarum. eod. Clem. cum ex eo. §. quod si in verb. satisfactione præmissa &c. de sent. excom. & cap. cum & plantare §. excommunicatos. de privileg.* Imola vero & Cardin. *in Clem. 1. n. 20. quæst. 9.* consulit, ut ordinarius denuntiet Papæ ad obtinendum judicium delegatum. Koch. *loc. cit. par. 4. quæst. 14.*

101 Quæres 2. An personæ privilegiatæ a Pontifice ne excommunicari, aut interdici possint, sint exemptæ a sententiis ordinariorum? Respondetur negative, sed possunt tali privilegio non obstante interdici, nisi sint Reges, aut Reginæ, aut filii eorum aut Religiosi particulares, & certi. *cap. ne aliquid de privil. in 6.* Sylvest. *in sum. in verb. Interdictum.* Henriquez *lib. 13. de excom. cap. 25. §. 5.* Kochier. *loc. cit. n. 8.* Gl. *in cap. ne aliqui in verb. ratione. De privileg. in 6.* aut si privilegium esset concessum ratione loci religiosi, Monasterii vel ordinis. Henriquez *lib. 7. de Indulg. cap. 24. §. 2. & lib. 13. cap. 24. §. 1.*

102 Conclusio 2. Exempti non tenentur præstare juramentum fidelitatis ratione populi non exempti; quia juramentum præstatur in signum subjectionis, quæ in exemptis stare non potest. *cap. cum olim. 2. de privil.* Gl. *in cap. antiquo eod. cap. nimis prava.* ubi Butt. *De excess. Prælat. cap. cum capella de privil.* ubi DD. contra Kochier. *loc. cit. quæst. 16.*

103 Conclusio 3. Abbates aut alii exempti, quamvis non teneantur venire ad synodum, cum hoc sit signum subjectionis. *cap. si de caus. possess. & propriet.* Specul. *De test. §. nunc videndum. vers. intendit prælaten. 11.* Milis *in repert. verb. Episcopus. §. 1.* præsertim si synodus sit de lege jurisdictionis juxta Host. *in cap. dilectus* & ibi Jo. Andr. *De off. ordin. & in cap. conquerente eod.* Gemin. *in cap. 5. 10. quæst. 1.* quamvis alii velint esse de lege Diœcesana ut Gl. *in d. cap. dilectus.* ubi Abb. Innoc. *in cap. 1. de statu Monach.* Imol. *in cap. dilectus col. 2. & in cap. super his. not. 2. de major. & obed.* & licet exempti non subjiciantur legi Diœcesanæ, tamen tenentur venire ad synodum Diœcesanam. *cap. quod super his de major. & obed. cap. fin. dist. 18.* Kochier. *loc. cit. quæst. 19.* tamen tenet quod exempti teneantur venire ad synodum, si habent populum non exemptum. *cap. ex ore de privil.* ubi Abb. *cap. 1. & gl. verb. instituta. eod. in 6.* Feder. de Sen. *cons. 183.* apud quem Lapus *alleg. 89.* & ut in verb. *Abbas. in coll n. 11.*

Quæres: quam Prælati habeant in suos subditos jurisdictionem? Respondetur habere quasi Episcopalem, non posse tamen conferre ordines Sacros. Gl. *in Clem. 1. verb. propril. de reb. Eccles. non alien.* Navar. *cons. 13. de privil.* & alii apud Kochier. *loc. cit. quæst. 20.* Et ideo possunt suos subditos excommunicare. Sayr. *in thes. Theol. moral. lib. 1. cap. 6. nu. 13. par. 1.* in alienationibus suam possunt interponere authoritatem. Vota suorum irritant, commutant, & dispensant. Navar. *in man. cap. 12. num. 76.* Sylvest. *in verb. votum 4. quæst. 3.* Navar. *in man. cap. 27. num. 254.* & pleraque quæ potest Episcopus exceptis indulgentiis quas concedere non possunt. vide *Abbas.* 104

Quæres 2. An exempti possint ab Episcopo visitari? Respondetur non posse ab Episcopis visitari, si procedunt jure ordinario, secus si procedunt jure delegato tanquam sedis Apostolicæ Delegati. Cardin. *in Clem. attendentes quæst. 6. & 7. De statu Monach.* Concil. Trid. *sess. 7. cap. 7. de reform.* nisi sint subjecti alicui alteri Prælato, quia tunc nec jure ordinario, nec Delegato illos Episcopus visitare potest. 105

Conclusio 4. Exempti resignant vel permutant tantum in manibus Pontificis. Paris. *de resign. lib. 2. quæst. 7. & lib. 3. quæst. 11.* juxta *cap. dilecti de renunt. cap. si Abbatem.* ubi Franc. *de elect in 6.* Mandos. *in signat. gratiæ. tit. exemptiones col. 4. vers. exempta beneficia* quia Pontifex est ordinarius eorum. *cap. nulli dist. 93. cap. authoritate. de privil. in 6.* Abb. *in cap. nihil. de elect.* Sarnen. *in reg. Cancell. tit. de infirm. resign. quæst. 4.* Paris. *de resign. lib. 11. quæst. 4.* Kochier. *loc. cit. quæst. 27.* apud quem alii. 106

Quæres. Exemptus delinquens intra Diœcesim Episcopi an possit ab illo puniri? Affirmativam possunt persuadere sequentia motiva. Primo quia ratione delicti quis sortitur forum non suum. *auth. qua in provincia. C. ubi senatores.* Host. *in sum. de foro comp. n. 6.* nullo obstante privilegio, aut exemptione; quia reatus omnem honorem excludit. 2. quia frustra legem & privilegium invocat, qui spe illius delinquit, ne crescant prætextu privilegiorum flagitia. *cap. fin. de Immun. Eccles. cap. quia frustra de usur. L. 2. C. de privil. scholar. lib. 11. 3.* quia exemptio fuit concessa & concedi solet propter oppressionem Ordinariorum; ergo si exemptus delinquendo opprimit Ordinarium, debet amittere privilegium, ut puniatur in quo deliquit. *cap. privil. 11. quæst. 3. cap. recolentes. §. 1. De statu Monach. cap. Abbates in fi. De V. S. cap. fi. de vita & honest. Cleric.* 4. quia nec consuetudo, nec lex, nec pactum, nec appellatio debet Delinquenti esse præsidio. *cap. fin. de consuet. cap. fin. de præscript. L. si unus. §. pacto. ff. de pact. cap. cum speciali. §. porro. de appell. cap. licet de off. ordinar. cap. tuarum §. 1. in fi. de privil.* Contrariam tamen sententiam ut vera defenditur a Kochier. *loc. cit. quæst. 32. n. 2.* & probat. *ex cap. frater noster 16. quæst. 1. cap. sicut nobis §. fin. de supplen. neglig. prælat. cap. in singulis. §. ordinetur. cap. ea quæ §. hac eadem. de stat. Monach. cap. cum & plantare §. fin. de privil.* 107

Sed quid dicendum de illis qui in casu a Jure sibi permisso Episcopo non obtemperant? Respondetur Episcopum non posse illos punire, sed agere debere coram illorum superiore ut eos cogat ad parendum, ac non obedientes puniat. *Argumento cap. nullus de jurepatron.* Abb. *in cap. si. n. 5. vers. si vero populus. de Cleric. peregrin.* ubi DD. Kochier. *loc. cit. quæst. 33.* 108

Tenentur exempti Episcopo ad jus reverentiale? Negant Paris. *de resign. lib. 3 cap. 11.* Put. *dec. 115. par. 3.* sed affirmant Castr. *in L. sed si hac lege §. patronum num. 4. ff. de in jus vocando.* Oldrad. *cons. 224.* Bald. *in L. fin. C. de bon. libert.* Balb. *de præscript. par. 1. 5. part. princ. quæst. 12. nu. 6.* Felin. *in cap. cum inter n. 4. circa med. de re jud. & in cap. cum non liceat, num. 2. de præscript. & in cap. conquerente* 109

querente in prim. De off. ordin. Bellencin. *de charitativo subsid. quæst.* 28. Lim. quod prior sententia procedere possit quando exemptio fuit data a S. Pontifice, secunda vero quando fuit data ab Episcopo. Put. *d. dec.* 115. Kochier. *loc. cit. quæst.* 34.

110 Conclusio ultima, Exempti puta Regulares, qui ordinario fuerunt præsentati ad audiendas confessiones, si sine justa causa non fuerunt admissi, possunt perinde audire confessiones, ac si admissi & probati fuissent, non obstante Concilio Tridentino *sess.* 23. *cap.* 15. *de ref.* quia ejusmodi præsentatus, & sine causa ab Episcopo rejectus habetur pro approbato, sicut Regularis qui petiit licentiam transeundi ad strictiorem regulam, quæ si sine causa denegetur, habetur pro concessa. *cap. licet. de Regular.* & sicut Abbas, qui si petat benedictionem ab Episcopo, habetur pro Benedicto, si Episcopus sine justa causa illam deneget. *cap.* 1. *de supplen. negligentia prælatorum.* Navar. *in man. cap.* 27. *n.* 264. & Concilium Triden. non videtur derogasse juri communi, imo jura juribus concordanda sit. Kochier. *loc. cit. quæst.* 77.

111 Quæres? si Episcopus celebret in loco exempto, cujus erunt oblationes in Missa factæ? videri posset, quod Episcopi, quia tota Diœcesis est Parocina Episcopi. *cap. licet.* 16. *quæst.* 3. & alii Curati dicuntur Adjutores Episcopi. *cap. fin. de off. Archipresbyteri.* & oblationes sunt accessoriæ ad Missam, ergo debentur celebranti *cap. accessorium. de R. J. in* 6. at contrarium suaderi potest, quia licet Diœcesano sit permissum celebrare in loco exempto juxta *Clem. Archiepiscopo. de privil.* tamen de oblationibus nihil videtur dispositum, & sic omissum, vel casus non exceptus remanet sub dispositione juris communis. *L. commodissime. ff de liber. & posthum* sed verius videtur, quod si Episcopus celebret exequendo officium pastorale, eidem oblationes debeantur; secus si voluntarie celebret. *arg. cap. accessorium. & L. si fidejussor. ff. qui satisdare cog.* Anchar. *in d. Clem. Archiepiscopo.* vide Kochier. *par.* 4. *quæst.* 18. *per totum.*

112 Quæres præterea, an in dispositione generali comprehendantur exempti? Videtur quod non. 1. quia dispositio generalis non extenditur ad casus speciales & privilegiatos, sed eorum gratia venit restringenda. Abb. *in cap. cum verum. num.* 22. *de foro compet.* Gl. & tex. *in cap.* 2. *de preben. in* 6. *L. in testamentis. C. de testam. L. hac consultissima.* ubi Gl. *C. qui testam. facere poss.* Tum quia in generali collectarum indictione non videntur comprehensi exempti. Archid. *in c. si propter. De rescript. in* 6. Bertachin. *de gabell. par.* 7. *n.* 29. Lucan. *de fisco par.* 3. *tit. de Immun. n.* 9. Gig. *De pension. quæst.* 59. *n.* 9. Dec. *conf.* 154. Gutierrez *de gabell. quæst.* 87. Tum quia sub generali nomine beneficiorum non veniunt exempta. DD. & ex *in cap. si propter de rescript. in* 6. Rota *dec.* 1. *privil. in antiq.* Præterea in generali nomine Clericorum non veniunt exempti. Gl. *in cap. grave. & cap. ex parte de privil.* Gl. *in Clem. si Beneficio. de præben.* & ibi Cardin. Gl. *in Clem. frequens. de excess. prælat.*

113 Contrarium tamen videtur verius ipsi Kochier. *de jurisdict. ordin. in exempt. par.* 1. *quæst.* 5. quia S. Pontifex est Diœcesanus & superior exemptorum. Franc. & gl. *in cap. auctoritate.* §. *inhibemus vers. in glossa. de privil. in* 6. Abb. *in cap. nihil. de elect.* ergo cum Papa generaliter aliquid constituit, ligat omnes suos subditos. *cap.* 1. *de constit. & cap.* 1. *de censib.* quamvis autem omnes sint subditi Papæ, magis tamen subjiciuntur exempti, cum isti non habeant alium Judicem, tum quia dispositio generalis non complectitur duntaxat causas, sed etiam personas privilegiatas. Bald. *in L. in fraudem.* §. *ult. ff. de testam. milit.* Dec. *in L.* 1. *n.* 9. *ff. de R. J.* Tiraquel. *de retrac. lignag.* §. 1. *gl.* 14. *n.* 95. *& seq. usque ad n.* 103. & non tantum in favorabilibus, sed etiam in odiosis, & licet in uno appareret major gratia, quam in alio, qui citat Gozad. pluribus in consiliis. Quare in generali prohibitione includuntur etiam exempti. Franc. *in d. cap. auctoritate de privil. in* 6. Lim. 1. quod prædicta procedunt duntaxat in materia communi & indifferenti, secus si in prohibitione generali verteretur aliquod præjudicium speciale exemptionis; quia tunc sub illa non comprehenderentur exempti. *arg. L. stichus.* ubi Bart. *ff. de alim.* Bald. *in L. omnes populi. vers. item nota quod generale statutum ff. de Just. & jur.* Dec. *in L.* 1. *n.* 10. *&* 11. *ff. de R. J.* Tiraquel. *l. c. de retract.* §. 1. *gl.* 14. *n.* 105. quia per tales dispositiones generales revocarentur exemptiones, quod Jus non admittit. *cap.* 1. *de constit. in* 7. *L. Decurionibus.* ubi Gl. & DD. *C. de silent. lib.* 12. & quod privilegio speciali non derogetur per legem seu dispositionem generalem non facientem de illo mentionem. *L. Decurionibus. C. de silent. lib.* 12. Bald. *in L. non plures. C. de SS. Eccles.* nisi in dispositione generali adjectæ essent clausulæ prægnantes. *uti non obstantibus &c. etiamsi de verbo ad verbum. Cujuscumque status.* aut subjecta materia, vel disponentis præsumpta voluntas aliud suaderet. videri potest Gomez *in proœmio Regul. cancellariæ quæst.* 4. *&* 5. Fel. *in cap. accedentes de præscript.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præs.* 12. *n.* 3. *& l.* 6. *præs.* 38. *&* 40. Kochier. *d. par.* 1. *quæst.* 5. *n.* 14. *&* 15. qui respondet ad argumenta supra in contrarium allegata.

§. XIV.

Quam Corollaria ex prædictis & Miscellanea.

Exceptio exemptionis seu privilegii exemptivi non impedit manutentionem, sed rejicitur ad petitorium; quia manutentio dependet a possessione, non a privilegiis. Rota *dec.* 562. *n.* 3. *part.* 1. *recent. & in Hispalen. coram Corrado sub* §. *quia fuit responsum. & in Toletana Decimarum coram Celso sub* §. *non obstant privilegia.* nisi privilegium esset adeo clarum & indubitatum, ut nullus superesset dubitandi locus. Rota *dec.* 508. *n.* 13. *part.* 5. *recent.* apud Ottobon. *dec.* 185. *n.* 8. *&* 9. 114

Privilegium Pii IV. eximens a Decimis bona Religionis Calatravæ non suffragatur pro bonis patrimonialibus, quia non loquitur de bonis patrimonialibus, sed tantum de bonis Religionis. Rota apud Seraph. *dec.* 605. quam citat Ottobonus *loc. cit. n.* 10. & illud loquitur expresse de decimis extraordinariis debitis de jure humano, non autem de ordinariis debitis jure divino, neque continet derogationem. *cap. nuper.* 34. *de Decimis.* quod tamen tanquam Conciliare requirit derogationem specificam. Archid. *in cap.* 1. *n.* 2. *vers. vel dicplanius. de constit. in* 6. Molled. *dec.* 7. *n.* 2. *de locat.* Rota *dec.* 123. *part.* 1. *divers.* coram Coccino *dec.* 279. *n.* 6. apud Ottobon. *l. c. n.* 14. *&* 15. 115

Exemptio a solutione dationum non suffragatur, si apparet, quod spatio quadraginta annorum ab exempto fuerint soluta, quia stante contrario usu tanti temporis exemptus sibi præjudicavit, & privilegio, seu exemptioni renuntiasse videtur. *cap. si de terra.* 5. *& cap. accedentibus.* 15. *de privil.* gl. *in L.* 1. ubi Bart. *ff. de nundinis.* Rum. *conf.* 125. *n.* 7. *lib.* 4. Suarez *de LL. lib.* 8. *cap.* 34. *n.* 15. *&* 16. Rota *in Messanen. Decanatus* 23. *Maii* 1644. *coram Terracin.* apud Ottobon. *dec.* 175. *n.* 8. Imo exemptio per non usum, vel usum contrarium amittitur non obstante decreto irritante in litteris exemptionis apposito, quia privilegia præscripta suffragari non possunt juxta mox dicta, & decretum irritans nihil operatur ob defectum intentionis S. Pontificis concedentis exemptionem. Rota *dec.* 32. *num.* 21. *part.* 6. *recent.* apud Ottobon. *dec.* 229. *n.* 4. *&* 5. Dec. *in cap. cum accessissent.* 8. *n.* 17. *de constit.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 67. *n.* 52. Gratian. *disc. for. cap.* 516. *n.* 8. 116

Exemptio a solutione Decimarum, quamvis contineat negativam solutionis, si est concepta, & sonat in factum affirmativum exemptionis, probare potest per testes non secus ac affirmativa. Aretin. *in cap. in nostra. num.* 19. *vers. aliquando testes.* ubi Fel. *num.* 6. *de testib.* Gibr. *de testib. conclus.* 4. *num.* 8. Rota *dec.* 129. *num.* 4. *part.* 2. *divers.* Caputaq. *dec.* 44. *part.* 1. & alii apud Bich. *dec.* 47. *num.* 2. *&* 3. 117

Exemptio a decimis, quæ debentur jure divino, non venit sub generali communicatione privilegiorum, nisi expresse fuerit derogatum. *cap. nuper. de decimis.* Rota *dec.* 214. *n.* 5. *part.* 2. *recent. & dec.* 40. *n.* 1. *&* 3. *part.* 4. *recent. & in Urbinat. Decimarum coram Innoc. X. post tract. Tambur. de jure, Abb. dec.* 95. *num.* 4. *& in Mediolan. decimar. coram Coccino dec.* 279. *a n.* 2. Aldend. ad Buratt. *dec.* 704. *n.* 13. apud Bich. *dec.* 386. *n.* 34. 118

Exemptio a jurisdictione Episcopi resultat, si privilegium exemptivum expresse prohibet, ne Episcopus in loco exempto aliquam exerceat jurisdictionem, quia illa particula *aliquam* est universalis secundum subjectam materiam, & minimum quoque jurisdictionis actum 119

comprehendit. Cened. post lib. pract. & canon. quaest. singul. 5. n. 5. Barb. dist. 21. n. 2. Gratian. discept. for. cap. 509. n. 35. Surd. dec. 283. n. 8. Monac. dec. Floren. 50. n. 18. Bich. decis. 459. n. 6. praesertim si in privilegio Apostolico prohibetur, ne Episcopus in personas sententiam excommunicationis vel interdicti promulget, sicut illi liceret, si aliquis jurisdictionis actus apud ipsum remaneret. cap. cum Capella. 16. & cap. quanto. 26. de privil. Jo. Aud. de interd. n. 23. Kochier. de jurisd. ordin. in exempt. part. 2. quaest. 45. n. 122. Gig. de pens. quaest. 60. n. 1. Bellencin. de charit. subsi. quaest. 24. n. 2. Bich. loc. cit. n. 7.

120 Exemptio concessa circa jurisdictionem in Parochum & populum, quae Episcopo reservatur, conservat Episcopo totum jus Episcopale respectu populi & Parochi. cap. per exemptionem. ubi gl. verb. curam habet. de privil. in 6. & ibi Gemin. num. 14. Anchar. nu. 3. Lother. de re Benef. lib. 1. quaest. 24. n. 107. & 118. Seraph. decis. 1058. sub numer. 6. Rota decis. 324. numer. 6. part. 1. Bich. dec. 665. n. 43.

121 Exemptio Monialium & Monasterii a jurisdictione Ordinarii & subjectione Abbatis probatur ex privilegiis Apostolicis suscipientibus sub protectione B. Petri & Sedis Apostolicae nedum Monasterium, sed etiam personas & bona, praesertim si concurrit prohibitio, ne Ordinarius possit illas excommunicare. d. cap. cum capella. 16. & cap. quanto. de privil. Kochier. de jurisd. ord. in exemptos. part. 2. quaest. 45. num. 122. Gig. de pens. d. quaest. 60. num. 1. Bellencin. de charit. subsid. quaest. 24. n. 2. Bich. d. dec. 459. nu. 3. & 7. Item probatur, si in privilegio Monialibus indulgetur, quod chrisma, oleum sacrum, consecrationes altarium, ordinationes Clericorum ad sacra, & similia petant a quocumque Antistite. Jo. Andr. in cap. 1. n. 7. de privil. in 6. Brunel. de legat. conclus. 10. Gratian. disc. for. cap. 212. sub nu. 49. Lother. loc. cit. quaest. 25. n. 6. Ludovis. dec. 434. n. 13. Kochier. l. c. cit. n. 16.

122 Exemptio Clericorum tam quoad personas, quam quoad bona, quod sit de Jure Divino, diximus jam in praxi Clericorum, ubi probavimus ex cap. 47. Gen. ubi Joseph totam terram fecit Regi tributariam, excepta terra sacerdotum. & ex 1. Hesdr. 7. ubi exempti fuerunt sacerdotes a lege solvendi tributa Regi Persarum. & 3. Numeror. ubi Sacerdotes, & Levitae ab onere tributorum fuerunt exempti, & Sacerdoti Aaron subjecti, vide ibi.

123 Exemptio competens Episcopis, Clericis, & scholaribus, an competat eorum familiaribus, vid. verb. Familiares, Regularium ab onere solvendi decimas, an communicetur aliis Regularibus, & eorum Colonis, vide Regulares.

124 Exemptio, vel immunitas contra Principem praescribitur 30. vel 40. annis. cap. cum personae, de privil. in 6. Ciarl. contr. for. cap. 110. n. 12. apud quem Bart. in L. licitatio. ff. de public. §. earum. Curt. jun. cons. 61. col. 2. Peregr. de Jur. fisc. lib. 6. tit. 8. nu. 28. & 29. Surd. cons. 335. num. 55. Ex titulo oneroso transit ad quemcumque singularem possessorem. Jas. in L. si sic stipulatus. n. 13. ff. de V. O. Menoch. de praes. lib. 3. praes. 103. n. 22. Bursat. cons. 16. n. 44. Cyriac. contr. 141. n. 21. Festas. de aestimo. par. 4. cap. 8. nu. 11. Surd. cons. 262. n. 45. Socin. cons. 266. n. 37. vol. 2. Realis alicui competens ratione fundi, transit ad quemcumque singularem possessorem cum fundo. L. via ff. de servit. praed. rust. Tusch. litt. F. concl. 558. Ciarlin. l. c. n. 5. & extenditur etiam ad bona acquirenda post illam. Maresc. lib. 2. var. res. cap. 85. Competens venditori, competit etiam emptori. Tusch. litt. E. concl. 558. Ciarl. cap. 22. n. 11. Sperel. dec. 41. n. 7. Gabr. cons. 191. lib. 2.

125 Exemptio ab Episcopo non probatur ex sola solutione census facta Pontifici, nisi concurrant alia indicia, & quod in signum subjectionis Pontifici solverit. cap. recepimus de privil. & cap. si Papa eod. in 6. ubi Abb. & alii. Socin. n. 3. Dec. n. 2. Barbos. de pot. Episc. part. 3. alleg. 123. n. 21. apud quem DD. An totalis exemptio ab Episcopo possit praescribi, vide Obedientia.

126 Exemptio a Decimis Divinis non venit sub generali communicatione privilegiorum, nisi expresse concurrat derogatio. cap. nuper de Decimis. Rota dec. 414. n. 5. par. 2. recent. dec. 40. n. 1. & 3. par. 4. Rota apud Coccinum dec. 279. n. 2. Adden. ad Burat. dec. 704. n. 13. Bich. dec. 386. num. 34. Rota apud Compagnum decis. 17. part. 15. recent. Rubens dec. 5. par. 14. rec. quod intellige, quando communicatio fit de Religione in aliam Religionem, secus si fit de Monasterio in Monasterium ejusdem Religionis, quo casu sufficit generalis mentio Conciliorum, & generalis derogatio cum clausula non obstantibus; cum privilegium unius Monasterii facile communicetur alteri ejusdem Religionis, imo toti Religioni. Rota dec. 5. par. 14. tom. 1. recent. apud Rubeum. vide etiam Garz. de Benef. par. 4. cap. 5. n. 39. 40. & 41.

127 Concessa uni Monasterio propter paupertatem, si postea communicetur aliis Monasteriis, communicatio debet intelligi, quatenus de tempore communicationis illa Monasteria, quibus fit communicatio, probent paupertatem, ne alias dicatur plus communicatum, quam concessum. Rota apud Compagnum dec. 9. par. 19. rec. num. 32. ubi Nogueroll. alleg. 39. num. 14. Rota decis. 665. num. 1. par. 3. divers. & coram Seraph. dec. 951. num. 2. coram Bichio decis. 750. num. 2. & 3. & apud Rubeum dec. 97. par. 10. rec. & privilegium non solvendi decimas concessum alicui Religioni propter paupertatem, sicut taliter concessum praesumitur, ita ea cessante, censetur ipso Jure revocatum, cap. suggestum. ibique Glos. de decim. Menoch. cons. 156. num. 9. & 34. Rebuff. de decim. quaest. 14. numer. 35. Monet. cod. tr. cap. 4. q. 3. n. 62. Rot. decis. 67. & 24. p. 13. rec. apud aliam Rot. decis. 511. p. 18. rec. tom. 2. nu. 5. quamvis fuerit concessum pro bonis tam acquisitis, quam acquirendis. Card. in d. cap. suggestum, de decim. & in Clem. 1. num. 10. q. 18. de cens. & ibi Imol. n. 9. in fin. Marches. de commis. p. 1. de appellat. in caus. decim. §. 1. numer. 127. Cancer. var. res. p. 1. cap. 23. num. 4. apud Rot. cit. decis. 511. n. 6. ubi quomodo probentur divitiae. & decis. 9. p. 19. rec. etiamsi ultra motivum paupertatis adsit etiam clausula, ut possent melius divinis vacare: si hoc impedimentum proveniebat a paupertate: quia cessante causa finali paupertatis cessat etiam clausulae effectus, contra regulam, quod cessante una ex causis finalibus, firma remaneat altera aeque principaliter considerata, ex qua privilegium sustineri potest. nam causa finalis dicitur illa, sine qua disponens non disposuit. Gratian. disc. for. cap. 558. n. 21. Rot. dec. 102. n. 1. & dec. 400. n. 28. p. 9. rec. Sum. Pont. autem privilegium non concessisset, nisi Monachi fuissent pauperes, & cultus divinus tunc fuit causa impulsiva, & occasionalis, quae stat consecutive, & dependenter ad causam principalem. Gratian. disc. 971. n. 45. Rot. dec. 229. n. 14. p. 12. rec. ita cit. Rot. in d. decis. 512. per tot. quae Rotae loquuntur etiam in casu, quo privilegium habuit jam suum effectum, & sic ob divitias supervenientes.

128 Ad acquirendum vero privilegium non solvendi decimas ob paupertatem, probanda est paupertas ab impetrante hoc privilegium, ad amittendum autem illud privilegium ob supervenientes divitias, illas probare debet, qui eas allegat. Rot. dec. 17. p. 15. rec. quia asserens supervenientiam divitiarum firmat mutationem status, quae ut plurimum facta non creditur. Mascard. de probat. concl. 526. n. 4. & 5. & alii apud cit. Rot.

129 Exemptio a Decimis per Breve Pontificium restricta ad certum locum, ad alia loca extendi non potest, etiam ex identitate rationis juxta text. in L. jus singulare. ff. de LL. Rota coram Buratto dec. 19. n. 5. in recent. & dec. 316. n. 10. par. 9. & dec. 65. par. 15. nu. 2. & 3. recent. vid. etiam privilegium.

130 Exemptio Decimarum, etiamsi regulariter tanquam odiosa contra jus sit restringenda, & stricte interpretanda, & ita v. g. de solis temporalibus, hoc tamen solum procedit in exemptionibus gratiosis, & generalibus quoad omnia bona tam acquisita, quam acquirenda, secus in onerosis ad certa bona restrictis, & pro publica utilitate concessis, & in novalibus ab impetrante exemptionem factis, in quibus exemptio facile conceditur, cum nulli per eam praejudicium inferatur. Abb. in cap. dudum. 31. sub n. 1. de privileg. Rebuff. de Decimis. q. 14. n. 32. & alii apud Rotam dec. 299. par. 12. recent. Hinc etiam in exemptione pro terris nondum ad culturam redactis, sed primum reducendis non est necessaria derogatio. cap. nuper de Decimis. Host. in d. cap. nuper n. 1. ante fin. vers. solvebantur. Rota loc. cit. numer. 32. Sic etiam quando sumus in concessione onerosa, ut supra privilegium absolute & simpliciter eximens a solutione Decimarum intelligitur non solum

de

de temporalibus, sed etiam de spiritualibus, stante præsertim verbo *Decimæ*, quod secundum germanam & propriam vocis significationem Decimas spirituales importat. Ita utraque parte informante recedendo a prioribus decisis decidit Rota *dicta dec. 299. par. 12. recent.* per ibidem adducta.

131 Exemptioni a jure reverentiali Episcopi non potest ab Episcopo præscribi minori spatio, quam quadraginta annorum. Burrius *in cap. pervenit. num. 18. de censib.* Balbus *de præscript. par. 5. princ. quæst. 12. nu. 8.* Bertachin. *de Episc. lib. 4. par. 2. princ. quæst. 20. num. 54.* Bich. *dec. 421. num. 9.* Hinc Societas Jesu, quæ a Paulo III. & Gregor. XIII. habet amplissima privilegia exexemptionis tam respectu personarum, quam bonorum quorumcumque ab omni superioritate, jurisdictione, & correctione ordinariorum est etiam exempta a jure reverentiali Ordinariis præstando, licet secus sit in exemptione non plena, vel data ab ordinario ipso, quamvis Episcopus alleget se præscripsisse jus obedientiale. Hæc exemptio societatis suffragatur etiam in Ecclesiis ejusdem Collegiis accessorie unitis, licet ante unionem hæ Ecclesiæ præstiterint prætensam obedientiam; quia de tali unione judicatur uti de incremento per alluvionem contingente. Lud. Bell. *cons. 59. numer. 17.* Mant. *dec. 224. n. 3.* Cavaller. *dec. 330. num. 5.* Rota *dec. 710. n. 2. par. 2. recent.* Barb. *de potest. Episc. alleg. 105. n. 17.* Felin. *in cap. in nostras nu. 30. de rescript.* Bich. *dec. 421. per tot.* & plura de hoc dicemus in praxi Unionis. Erasmus Kochier. *De Jurisd. ordin. in exexempt. par. 4. quæst. 34. n. 3.* Lotter. *de re benef. lib. 1. q. 23. n. 32.* Seraph. *dec. 1025. n. 19.*

132 Exemptio a Jurisdictione Episcopi, resultat, si privilegia exemptiva expresse prohibent, ne Episcopus in loco exempto ullam exerceat Jurisdictionem, sive sermo sit de Jurisdictione criminali, sive de civili. Bich. *dec. 459. num. 4.* DD. *in L. 2. ff. de Jurisd. omn. Jud.* Macerat. *var. res. lib. 3. res. 4. num. 2.* Gratian. *disc. for. cap. 509. num. 33.* Surd. *dec. 283. n. 3.* Item ex prohibitione, quod nullus Episcopus valeat tales privilegiatos excommunicare, vel interdicere; quia tunc dicitur ab illo ablata omnis jurisdictio. *cap. cum capella. 16. cap. quanto 26. de privileg.* Joa. Andr. *in tract. de interd. n. 23.* Kochier. *de Jurisd. in exempt. part. 2. q. 45. nu. 122.* Gigas *de pens. q. 60. n. 1.* Bellencin. *de charit. subsid. q. 24. n. 2.* Rot. apud Bich. *l. c. n. 7.*

133 Exemptio concessa citra Jurisdictionem in Parochum, & populum, quæ Episcopo reservatur, conservat Episcopo totum Jus Episcopale, respectu Parochi, & populi in loco exempto. *cap. per exemptionem, de privileg. in 6.* ubi glos. Gemin. & Ancharan. Lotter. *de re Benef. lib. 1. q. 24. num. 107. & 118.* Seraph. *dec. 1058. n. 6.* Rot. *dec. 324. n. 6. part. 1. rec.* apud Bich. *dec. 665. n. 43.*

134 Exemptio monasterii a Jurisdictione Episcopi, probatur, si in privilegio Apostolico monasterium sub protectione B. Petri, ac sum. Pontificis, nedum quoad personas, sed etiam quoad bona recipitur. Bich. *d. decis. 459. num. 3.*

135 Exemptus locus constituit separatum territorium vere, & proprie, & non improprie, neque per modum æquiparationis, licet sit intra limites Diœcesis Episcopi, si plenarie, & non tantum simpliciter fuit exemptus. Gemin. *in cap. cum Episcopus. nu. 4. de offic. Ordin. in 6. & in cap. 2. n. 9. de constit. in 6.* Rot. post consilia Farinacii *lib. 2. decis. 42. num. 2.* Addend. ad Buratt. *dec. 578. n. 21.* Bich. *decis. 459. n. 12. & 13.* ubi Rot. Kochier. *de Jurisd. in exempt. part. 2. q. 45. n. 121.* Lotter. *de re Benef. lib. 1. q. 24. n. 124.* præsertim si in litteris Apostolicis illud monasterium enuncietur nullius Diœcesis, & has litteras Episcopus executioni demandavit, quia tunc censetur ab eodem Episcopo locus agnitus pro tali. *cap. ex ore vers. per hoc, de his, quæ fiunt a major. part. capit.* Dec. *cons. 206. num. 7.* Bichius *l. c. n. 15.*

136 Exemptus ab Episcopo non potest suæ exemptioni renunciare, quia nullus potest se eximere a Jurisdictione sui superioris. Barbos. *de potest. Episc. part. 3. alleg. 123. a n. 41.* neque exemptus ab Episcopo potest sine licentia Pontificis eidem se subjicere. *cap. cum tempore, de arbitr.* ubi Abb. *Clem. un. de sent. excom.* Abb. *in cap. 1. de re jud. & in cap. significasti, de for. compet.* Felin. *in cap. cum olim, de præscr.* Gail. *lib. 1. obs. 40.* Rot. apud Rub. *dec. 461. par. 5. rec.* Exemptus a Jurisdictione Episcopi nemo præsumitur, sed debet probari, quia Episcopus habet fundatam intentionem in Jure communi. *cap. omnes Basilicæ. 16. q. 7.* Ciarl. *contr. for. cap. 67. n. 29.*

Exemptus delinquens in loco non exempto, potest in eodem puniri. Riccius *in prax. exempt. part. 4. res. 107.* sicut non exemptus delinquens in loco exempto. Idem *res. 108.* uti Canonicus delinquens extra locum, ratione cujus est exemptus. Fagnan. *in cap. capella. part. 2. lib. 5. de privileg.* Barbos. *de potest. Episc. d. alleg. 123. per totum.* 137

Exemptus locus licet non sit Diœcesis, vel de Diœcesi, dicitur tamen in Diœcesi. Riccius *l. c.* 138

Exemptus a captura pro debito civili, non potest cogi ad cedendum bonis cum infamia. Scacc. *de Jud. lib. 1. c. 46. n. 29. circa fin. vers. si vero* & DD. apud eundem. 139

Eximens detentum juste in carceribus ex causa criminis, est reus læsæ Majestatis, & eadem pœna afficitur. Menoch. *de arbitr. cas. 301. n. 21.* Mascard. *de prob. concl. 266.* Facbin. *lib. 9. contr. jur. cap. 64.* licet reus fuisset injuste captus; secus si a Judice incompetente. Caball. *res. crim. cas. 8.* Clar. *in §. fin. qu. 66.* Farin. *de carcerib. & carcerat. q. 30.* Et quando aliquis eximit vi e carceribus ante manibus satellitum captum pro delicto, de quo Reus fuit convictus aut condemnatus tenetur *L. Jul. Majestatis. L. 4. ff. ad L. Jul. majest.* ubi Bart. Guido Pap. *dec. 579. n. 1.* Clar. *loc. cit. quæst. 68. num. 10.* Gomez *var. res. tom. 3. cap. 2. n. 7.* Farin. *loc. cit. n. 101. vers. ampl. 2.* Idem dic si exemptus e manibus familiæ fuit captus pro crimine capitali. Lim. 1. in uxore quæ eximit maritum e manibus Curiæ, quæ tantum arbitrarie punitur. 2. in marito eximente uxorem. 3. in patre eximente filium & e contra. Conciol. *res. crim. verb. eximitio res. 2.* Clar. *in §. fin. quæst. 29.* ubi Bajard. *q. 68. n. 44.* Farin. *de carcer. q. 32. nu. 97.* Guaz. *def. 5. cap. 5. n. 20. & 29.* Calvin. *De æquit. lib. 1. cap. 17. n. 6.* 140

Exponens infantes, vide *infantes*.

¶ EXPECTANS.

§. I.

Expectantium diversæ formulæ, & species, & quæ?

Expectativa † quandoque consuevit concedi ad pri- 1
mum beneficium vacaturum, & hæc forma, quia non
includebat, nisi unicum beneficium primo vacaturum,
consumebatur, sive expectans obtinuisset, sive non ex
negligentia sua, *c. si clericus, primo respons. de præb. lib.*
6. Gem. *cons. 108. in princ. ver. sed antequam.* † Alia 2
est expectativa secundum stylum hodiernum Curiæ,
quæ datur super vacaturis beneficiis in plurali pro uno,
quod expectans duxerit acceptandum, & hæc est uberior
gratia, quia includit nedum primum, sed centesimum
vacaturum, quod duxerit acceptandum. Gem.
cons. 108. in princ. var. quandoque Papa. † Alia est 3
forma, per quam quis creatur Canonicus sub expectatione
præbendæ, & si primam præbendam negligebat
acceptare, perdebat rescriptum, sed tamen poterat acceptare
aliam præbendam nemini debitam, non vigore
rescripti, sed ex dispensatione juris communis, quæ
habet, quod Canonicus non sit sine præbenda. *dict.*
cap. si Clericus, 2. respons. de præb. in 6. Gem. *dict.*
cons. 108. in princ. ver. si tamen Papa. † Alia est, 4
quæ confert unum, duo, tria, aut plura beneficia, usque
ad summam certam, & hæc forma non comprehendit
infinitatem beneficiorum, sed numerum expressum,
& duo alia, quæ veniunt sub illo verbo, & plura.
Bald. *cons. 342. Casus talis, lib. 5.* vide Tusch.
Litt. P. ver. Pluralis numerus uno non contentatur.
concl. 367. † Forma erat tempore Eugenii IV. quod 5
deberet expectans intra mensem a die vacationis acceptare,
& postea intra tres menses suam acceptationem &
provisionem publicare. Abb. plene *cons. 99. Illud in præsentiarum,*
per tot. lib. 1. ubi, qualiter debeat fieri ista
publicatio; quia si non fiat gratia, & acceptatio est
nulla. † Expectativa solet concedi ad incerta benefi- 6
cia, non de certo beneficio, quia daret votum captandæ
mortis, sed bene Papa, si vult, potest concedere.
Afflict. *decis. 293. circa fin.* † Amplia; quia Rex 7

potest dare expectativam ad feudum certum vacaturum per mortem feudatarii; quia licet adesse possit votum captandæ mortis, tamen istud est præter intentionem Regis. Afflict. *d. decis.* 292. ubi, quod talis expectativa est irrevocabilis sine causa, sed cum causa posset revocari. Alia est in forma pauperum & quæ beneficia capiat infra §. *prox. seq.* Alia est in specie, & multiplex, de qua Expectativa in specie, quæ dicatur, §. 7. *sequenti*. Alia est in genere ad primum vacaturum, ut infra. *Expectativa ad primum &c.* §. 10.

§. II.

Expectans in forma pauperum, quæ beneficia capiat, vel non?

1 Expectativa † in forma pauperum habens clausulam, *etiam si animarum cura sit annexa*, operatur, quod expectans capit curatum, etiamsi non sit in ordinibus sacris; nec defectus ordinum sit expressus. *cap. si pro Clericis de præb. in 6.* Lap. *alleg.* 80. *Innocentius Papa*,
2 *num.* 1. *ver. pro declaratione*. † Amplia; ut idem sit in beneficio Sacerdotali, quando statutum non disponit, quod debeat esse actu Sacerdos, sed quod intra tantum tempus debeat promoveri: secus si statutum requirit Sacerdotium actu; quia non caperet, nisi sit expresse derogatum. Lap. *d. alleg.* 80. *num.* 1. *ver. item*
3 *si habeat annexum*. † Limita, quia gratia in forma pauperum non capit Hospitale. Lap. *d. alleg.* 80. *num.* 1. *in fi. ver. item in hac forma*, & idem dicit Gemin. *cons.* 168. *in fi. ver. circa secundum*. ubi generaliter loquitur, quod in gratiis expectativis non includuntur Hospitalia, etiam solita dari in beneficium, si de eis
4 non est facta mentio. † Expectativa in forma pauperum communiter in Italia restringitur ad certam summam taxatam, puta 30. ducatos in non curatis, & 50. in curatis. Lap. *d. alleg.* 80. *num.* 2. *ver. item scias*, & datur de facto mensis ad acceptandum, ut ibi dicitur. vid. §. *prox. seq.*

§. III.

Expectans in forma pauperum capit vacantia beneficia de jure tantum, non autem de facto.

1 Expectans † in forma pauperum tenetur acceptare, & capit beneficia vacantia de jure tantum, & non de
2 facto. Old. *cons.* 282. *in pr. ver. primum*. † Amplia in tantum, ut si vacatio juris erat notoria, post mensem non possit beneficium hujusmodi acceptare, quod postea de facto vacavit. Old. *d. cons.* 282. *in fi. vers.*
3 *quartum*. † Amplia idem in expectante, seu habente mandatum de providendo in genere ad primum vacaturum, secus si sit in specie, quia & potest capere vacantia de jure tantum, & sibi currit mensis a die notæ privationis, seu vacationis de jure Lap. *alleg.* 85. *num.* 9. *ver. sed quæro.* vide Tusch. *Litt. E. verb. Executor ad providendum de beneficio vacante de jure*, *Concl.* 316. vide infra §. X. *ver. Expectans ad primum in genere vacaturum. capit vacantia etiam de jure tantum.* vide Tusch. *Litt. V. verb. Vacatio beneficii narrata debet probari vera, de jure, & de facto*. *Concl.* 7.

§. IV.

Expectans in forma pauperum, quas qualitates habere debeat?

1 Expectans † in forma pauperum, antequam admittatur ad obtinendam expectativam, de tribus examinatur: quia debet bene legere, bene construere, & bene cantare, sufficit tamen, quod duo concurrant ex tribus, licet in Gallia præponderet cantus constructioni. Lap. *alleg.* 80. *Innocentius num.* 4. *ver. item antequam*. ubi, quod postea detur expectativa in forma commissionis, si est vitæ laudabilis & conversationis honestæ, juxta *clem. unic. de concess. præb.*

§. V.

Expectans in forma pauperum habet privilegia plura.

1 Expectativa † in forma pauperum habet derogatoriam tacitam respectu sequentium; & posteriorum expectantium. *c.* 1. *de rescript. cum ibi not.* Ægid. Bellam. *cons.* 33. *n.* 9. † Item sola vacatio habet effectum eundem, quem habet vacatio, & acceptatio pro expectante non in forma dignum. Ægid. Bellam. *d. cons.* 33. *n.* 14. *in fi. ver. nec obstat*, ubi tamen videtur velle, quod concurrat agnitio etiam in expectante in forma pauperum, ut habeat eundem effectum.

§. VI.

Expectativa in forma pauperum qualiter extinguatur?

Expectativa † in forma pauperum extinguitur, si expectanti ante effectum gratiæ provideatur, & aliud beneficium adipiscatur. Lap. *alleg.* 80. *Innocentius Papa*. 1
num. 1. *in fi. ver. item si impetrans*. † Amplia, ut extinguatur per renunciationem expectantis ipsi expectativæ in genere. Bald. *cons.* 228. *Per sanctissimum, per* 2
tot. maxime *in fi. lib.* 4. vide infra §. XXXI. *verb. Expectans post acceptationem non consumit gratiam, si beneficium acceptatum alteri debetur*. ubi, quando extinguatur per acceptationem beneficii non debiti.

§. VII.

Expectativa in specie quæ dicatur?

Triplices † esse litteras speciales expectativarum, dicit Ægid. Bellam. *cons.* 33. *n.* 10. Aliquæ † sunt statim 1
afficientes certum beneficium vacans, vel vacaturum pro certa persona, ut si Papa de certo beneficio vacante, vel vacaturo mandat provideri Titio, & istis non præjudicatur per provisionem, etiam si motu proprio 2
fieret. Ægid. Bellam. *d. cons.* 33. *n.* 10. † Aliquæ sunt 3
litteræ speciales, quæ non afficiunt pro certa persona certum & determinatum beneficium, ut si Papa mandat mihi provideri de primo beneficio, quod acceptare duxero intra mensem, istæ enim sunt speciales, & dividuntur in duas species; quia quædam sunt, per quas non est descensum ad certam speciem; quædam vero per quas factus est descensus ad certam speciem determinatam. Ægid. Bellam. *cons.* 33. *numer.* 10. *ver.*
sunt & alia littera. † Illæ vero, per quas est factus 4
descensus ad certam speciem, ut quia jam vacavit beneficium cadens sub gratia, quod intra mensem acceptavit impetrans, idem operantur, ac si essent, prout speciales a principio; quia æquiparantur litteræ speciales, & litteræ generales, quando ad speciem est de-
ventum. Ægid. *d. cons.* 33. *num.* 10. *ver. in iis*. † Il- 5
læ autem, per quas non est descensum ad certam speciem, ut puta si jam vacasset beneficium cadens sub gratia, quod nondum sit acceptatum, non operatur, quod si conferatur per ordinarium, non valeat collatio ante acceptationem; si vero conferatur per ordinarium, vel executorem gratiæ posterioris in data intra mensem, collatio non valet propter decretum, & inhibitionem Papæ. Ægid. Bellam. *d. cons.* 33. *numer.* 10.
circa med. ver. in illis autem. † Operantur litteræ spe- 6
ciales ad certum corpus & certam personam, & generaliter deductæ ad speciem post acceptationem, quod non tolluntur propter derogationem, & clausulam præservativam, *aut si aliqui, &c.* quia non tollitur inhibitio, neque decretum, secus vero est, si non est facta acceptatio; quia jus quæsitum certæ personæ ad certam rem fortius est, quam sit jus in confuso, & conditionale; quia conditio detrahit de essentia obligationis. Ægid. Bell. *d. cons.* 33. *num.* 10. *& seq. ver. iis suppositis*, ubi adducit plura similia, quia facilius impeditur jus quærendum, quam tollatur quæsitum; & facilius tollitur modicum impedimentum, quam maximum; & quia gratiæ derogatoriæ interpretantur, ut
aliquid prosint & parum lædant. † Alia est Expecta- 7
tiva specialis, quando conceditur in forma pauperum, quia ex quo primum vacaturum complectitur, dicitur in forma speciali. Ægid. Bell. *d. cons.* 33. *n.* 14. *in fi. ver. nec obstat*, vide §. *prox. seq.*

§. VIII.

Expectans in specie quando præferatur expectanti in genere, vel non?

1 Habens † expectativam in specie ad certum benefi-
cium, & concurrens cum expectante in genere ad
primum vacaturum, præfertur in illo beneficio specia-
li, etiam si habens in genere primo possessionem ce-
2 perit. Bald. *cons.* 491. *Petr. de Sessa. lib.* 1. † Amplia
ut procedat, etiam si habens expectativam in genere
effectus fuerit post datam gratiæ familiaris Papæ, quia
ista familiaritas posterior non attenditur. Bald. *dict.*
3 *cons.* 491. *lib.* 1. *num.* 3. *vers. secundo nota.* † Amplia,
quia expectans in specie præfertur expectanti in gene-
re, antequam acceptet, licet sit posterior in specie, &
nullam fecerit mentionem de expectante in genere.
Ægid. Bell. *cons.* 33. *numer.* 9. *vers. secundo hoc dedu-*
4 *co.* † Ratio est, quia expectans in specie dicitur ha-
bere jus fortius; quia est certum, & non conditiona-
le. Ægid. Bell. *d. cons.* 33. *num.* 10. *& seq. ver. iis*
5 *suppositis.* † Limita, nisi habens expectativam in ge-
nere habeat clausulam, *anteferri* & alius non. Zab.
6 *cons.* 28. *Diebus elapsis, circa princ.* † Contrarium
tenet Ægid. Bell. *d. cons.* 33. *numer.* 10. ubi, nisi ha-
beos generales litteras devenerit ad speciem per acce-
ptationem & vacationem, non præfertur. vide Tusch.
*Litt. C. ver. Clausula, aut si aliquid super provisioni-
bus &c. Concl.* 315. vide eund. *Litt. G. ver. Gratia
specialis præfertur generali etiam priori. Concl.* 61.

§. IX.

Expectativa est gratia odiosa, & restringenda.

1 Expectativa † ad beneficia cum cura, & sine cura,
tanquam restringenda & odiosa, non capit præstimo-
nium, quando maxime in loco est consuetudo, quod
non venit appellatione beneficii. Abb. *cons.* 47. *Illud*
† *de jure, per tot.* maxime *in fi.* Extende, quia expe-
ctativa ad beneficium curatum, vel ad parochialem,
non capit curatum, seu parochialem cum Capitulo,
quia est dignitas. Abb. *d. cons.* 47. maxime *in fi. lib.* 2.

§. X.

Expectans primum in genere vacaturum capit vacantia etiam de jure tantum.

1 Expectans, † seu habens mandatum de providendo
in genere de primo vacaturo, potest capere beneficium
vacans, etiam de jure tantum; secus si esset specialis
expectativa, vel mandatum de certo beneficio. Lap.
alleg. 85. *num.* 9. *ver. quero, tempore*, ubi reddit ra-
tionem diversitatis propter votum captandæ mortis,
2 quando est ad certum beneficium. † Acceptare tene-
tur talis expectans in genere beneficium vacans de ju-
re intra mensem a die notæ vacationis, alias lapso
mense non poterit acceptare. Lap. *d. alleg.* 85. *num.* 9.
3 *ver. sed quero.* † Amplia, quia idem est in expectati-
va generali in forma pauperum. Old. *Cons.* 282. *in pr.*
4 † Declara, quia imo expectans in forma pauperum, ca-
pit vacantia de jure tantum, non autem de facto. vi-
de supra §. III. *Expectans in forma pauperum capit va-
cantia de jure.*

§. XI.

Expectans primum vacaturum, quæ beneficia non capit?

1 Papa † concedens alicui gratiam de providendo de
primo vacaturo ad collationem certi Prælati, non ca-
pit beneficia ejusdem collatoris, quando unicum bene-
2 ficium potest talis collator conferre. † Amplia, ut
idem sit in gratia de providendo de aliqua dignitate
in tali Ecclesia, quia si in dicta Ecclesia est unica di-
gnitas, tunc non venit sub tali gratia, quia non præ-
sumitur Papa voluisse privare Ecclesiam unica dignita-
te collativa; & quia aliud est conferre dignitatem in
Ecclesia, aliud Ecclesiam ipsam sub dignitate compre-

hensam. Gem. *Cons.* 36. *quod collat.* † Amplia, quia 3
non capit Hospitalia, si de Hospitali non est facta
mentio, etiam quod illud consueverit in beneficium
assignari. Gem. *Cons.* 107. *in fi. ver. circa secundum:*
vide Tusch. *Litt. H. ver. Hospitalia an veniant appel-
latione Ecclesiarum in reservationibus, & aliis dispu-
tationibus. Concl.* 166. † Amplia; quia non capit re- 4
servata; vide infra §. XXVI. *ver. Expectans beneficium
acceptandum non capit reservata.* † Amplia; quia non ca- 5
pit dignitatem; vide infra §. XXII. *ver. Expectans dignita-
tem non capit in Cathedrali.* † Amplia, quia habens gra- 6
tiam ad primum ad collationem, non capit beneficia
ad electionem; vide infr. §. XVIII. *ver. Expectans be-
neficia ad collationem.* † Amplia; quia expectans non 7
capit beneficia devoluta ad sedem Apostolicam, si non
est dictum. Bald. *Cons.* 387. *Archidiaconus, in fi. lib.* 1.
licet non firmet pro absoluto, sed movet difficultatem.

§. XII.

Expectans non capit beneficia juris Patronatus.

Expectans † beneficia vacatura non capit beneficia 1
jurispatronatus. Abb. *cons.* 28. *In causa Communis, in
pr. lib.* 2. † Extende, ut procedat, etiam si patronus 2
laicus nondum præsentasset, dummodo duret tempus
quatuor mensium laicis concessum ad præsentandum;
quia non dicitur negligens; Abb. *d. cons.* 28. *in pr. vers.
cum ergo, lib.* 2. † Extende, ut idem sit, si elapsum 3
est tempus, quando præsentavit in tempore; quia licet
non sit facta institutio, tamen non refert, quia Epi-
scopo non est limitatum tempus ad instituendum. Abb.
d. cons. 28. *in fi. ver. cum ergo, lib.* 2.

§. XIII.

Expectans primum officium, vel Canonicatum de numero, capit etiam supra numerum, & quando secus?

Habens † gratiam expectativam ad primum vacans 1
vel vacaturum officium officialium descriptorum pœni-
tentiariæ, capit officium vacans per obitum officialis
supra numerum descriptorum, alias deputati. Old. *cons.*
265. *Joannes Episcopus.* † Amplia, ut idem sit in ex- 2
pectante Canonicatum, & præbendam. Old. *dict. cons.*
265. *in fi. ver. insuper quæst.* ubi dicit ita judicatum
per tres sententias. Lap. *all.* 14. *numer.* 6. *ver. septima
conclusio*, ubi, quod expectans Canonicatum & præ-
bendam, potest acceptare solum Canonicatum supra nu-
merum sine præbenda. † Limita, quando numerus cer- 3
tus esset redactus post excessum deputatorum, quia tunc
expectans non potest capere, donec ad redactum nu-
merum sint redacti, ita loquitur *l. non plures. C. de Sa-
crosf. Eccles. & l. comperimus*, ubi Bart. *C. de prox. sa-
cror. scr. lib.* 12. Oldr. *d. cons.* 265. *numer.* 4. *ver. aut
e contra.*

§. XIV.

Expectans certam determinatam præbendam, non capit aliam, & quando secus?

Habens † expectativam ad certam determinatam præ- 1
bendam, non potest capere aliam, ut si expectativa di-
cat ad primam vacaturam, non capiet secundam. *c. si
Clericus, de præbend. in* 6. Gem. *cons.* 108. *in pr. ver.
si tamen Papa.* † Limita, quando prima esset alteri de- 2
bita, quia tunc ordine successivo aliam capiet. Gemin.
cons. 30. *num.* 12. *ver. non obstat, si dicatur.* † Exten- 3
de limitationem, ut procedat, etiamsi non capiat pri-
mam præbendam ex quacunque causa, quando esset jam
Canonicus creatus cum expectatione primæ præbendæ;
quia licet gratia consumatur, tamen capiet aliam præ-
bendam nulli debitam; non ex rescripto consumpto,
sed ex dispensatione juris communis, quæ est, ut Ca-
nonicus non sit sine præbenda. Gemin. *d. cons.* 108. *in
pr. ver. si tamen Papa.*

§. XV.

Expectans Canonicatus sine prebenda prabendam, prafertur alteri expectanti in prabenda, & quando secus.

1 Canonicus † creatus cum expectatione primæ præ-
bendæ per Papam, si habet gratiam puram, & concur-
rat cum habente expectativam conditionalem in forma
pauperum sub eadem data, præferri debet, etiamsi a-
lius habet clausulam, *anteferri*; etiamsi purificavit gra-
tiam suam ante vacationem, etiamsi fuerit diligentior
in præsentando litteras suas exequutori, quia cum præ-
benda sit affecta pro Canonico, & habeat jus ad rem
in ea, & habeat datam puram, præfertur. Gem. late
Cons. 138. *Reverendissime Pater*, ubi pro utraque par-
2 te allegat, & ita concludit. † Extende, quod Cano-
nicus habens gratiam specialem ad præbendam, præfer-
tur habenti generalem gratiam, etiam cum clausula *an-
teferri*, quando est conditionalis, & non est purifica-
3 ta conditio. Cardin. *cons.* 18. † Amplia in casu con-
verso, ut Canonicus habens gratiam conditionalem cum
clausula, *anteferri*, & decreto irritanti ad primam præ-
bendam, si ante vacationem purificavit suam gratiam,
præfertur habenti gratiam puram sub eadem data ad
quodcunque beneficium etiam curatum; etiamsi iste ha-
bens gratiam puram fuerit diligentior. Rota *in novis. decis.*
12. *de conceff. prab. si Papa facio gratiam*, alias 382.
4 † Amplia, quia Canonicus receptus habens gratiam ad
primam præbendam, vel etiamsi habens Canonicatum
& præbendam, jam acceptavit Canonicatum, præferri
debet posteriori expectanti in genere habenti clausulam,
anteferri, nisi in clausula, *anteferri*, fiat mentio spe-
cialis, etiamsi sint priores in data, & recepti in Ca-
nonicum, nec sufficit generalis expressio. Zabar. *cons.*
5 136. *num.* 3. *& seq.* ubi late. † Extende multo magis,
quando Canonicus receptus, vel habens specialem ad
Canonicatum habet datam anteriorem cum eadem clau-
sula, *anteferri*, quia præfertur posteriori habenti gene-
ralem cum clausula etiam, *motu proprio*, *& ex certa
scientia.* Zabar. *d. cons.* 136. *num.* 3. *& seq.* maxime
6 *num.* 5. † Limita, quia quando Canonicus habens gra-
tiam specialem ad præbendam sine clausula, *anteferri*,
& alter habens gratiam specialem cum clausula, *antefer-
ri*, concurrunt, præfertur habens generalem gratiam.
7 Card. Zabar. *cons.* 18. *Diebus elapsis*, *per tot.* † Declara;
quia clausula, *anteferri*, ad decretum irritans, nihil
operatur in gratia conditionali ante purificatam con-
ditionem, nisi sit appositio mensis ad acceptandum;
quia licet sit conditio, tamen non suspendit effectum
clausulæ & decreti. Cardin. Zab. *d. cons.* 18. *per tot.* ma-
xime circa *princ.* Vide Tusch. *Litt. C. ver. Clausula*, an-
teferri, *qualis sit & quid operetur*. *Concl.* 314.

§. XVI.

Expectantes inter plures; si sint ejusdem data, & gratia, quis praferatur?

1 Expectans † sub eadem data præfertur habenti simi-
lem gratiam, etiamsi primo acceptasset, vel primo sibi
provideri fecisset. Lap. *alleg.* 85. *Dominus Papa*, *num.*
6. *ver. quero*, *quidam Clericus*, ubi de quatuor nomi-
natis vigore ejusdem gratiæ, qui omnes acceptarunt idem
beneficium, ut attendatur primo nominatus, vel atten-
dantur alia, de quibus *in c. duobus*, *de rescr. in* 6. Bald.
cons. 182. *ad evidentiam est sciendum*, ut quod primus in
2 data, & qui primo acceptavit, præfertur. *lib.* 2. † Ex-
tende, ut procedat, etiam si litteras primo exequutori
suo præsentasset. Gem. *cons.* 143. *num.* 2. *ver. quoad Ja-
cobum*, & idem si primo præsentavit litteras ordinario
collatori. *c. duobus de rescript. in* 6. & Gem. *d. Cons.* 145.
3 ubi sup. † Declara, ut non procedat contra expectan-
tem Auditorem Rotæ, qui habet privilegium, ut præ-
feratur habenti parem datam, etiamsi alius fuerit dili-
gentior, dummodo sit inferioris dignitatis, quam Au-
ditor. Gemi. *cons.* 113. *per tot.* ubi est insertum privi-
4 legium. † Amplia, ut præferatur is qui habet clausu-
lam, *anteferri*, in pari data & gratia. vide Tusch. *Litt.
C. ver. Clausula*, anteferri &c. *Conclus.* 314. † Am- 5
plia, quia plures concurrentes ad eandem rem multi-
plicabilem ordinario successivo, si utraque dispositio va-
let, effectum successivum habere debent. Gemin. *cons.*
30. *num.* 9. *ver. hoc fundamento*, vide Tusch. *Litt. C. ver.
Concursus plurium dispositionum ad eandem rem. Concl.*
369. † Si vero sunt ejusdem datæ, sed gratiæ sunt di- 6
spares, ut quia unus habet gratiam puram collationis
Canonicatus, & præbendæ primo vacaturæ, alter vero
habet gratiam in forma pauperum, & sic conditiona-
lem, præferri debet habens gratiam puram, etiamsi ha-
bens gratiam conditionalem, purificasset eam ante va-
cationem. † Extende, etiamsi habens gratiam in forma 7
pauperum, haberet clausulam retrotractivam, *anteferri*,
& etiam fuisset diligentior in faciendo sibi provideri,
quia nihilo minus præfertur habens gratiam puram de
Canonicatu & præbenda; quia clausula retrotractiva non
aufert jus quæsitum alteri ad rem; & quia inducit con-
cursum per fictionem, quæ cum data vera non debet
concurrere, Gem. *cons.* 138. *Reverendissime Pater*, *per
tot.* qui loquitur in gratia in forma pauperum condi-
tionali, quatenus idoneus sit, etiam quod ante vaca-
tionem Canonicatus fuerit purificata; & movetur, quia
habens collationem Canonicatus, habet jus ad rem in
præbenda, quod non tollitur per clausulam, *anteferri*.
† Amplia, quia habens gratiam specialem ad certum 8
beneficium, præfertur habenti generalem sub eadem da-
ta ad primum vacaturum. Bald. *cons.* 491. *Petr. de Sef-
sa*, *lib.* 1. vide supra §. 8. *ver. Expectans in specie
quando &c.* † Amplia, quia habens datam anteriorem, 9
præfertur habenti posteriorem, etiamsi in utraque gra-
tia sint clausulæ præventivæ & præservativæ, quia quan-
do sunt pares in gratia, semper primus in data præfer-
tur. Ægid. Bellam. *dec.* 33. *num.* 16. *& seq. ver. septi-
ma concl.* ubi plene hoc probat. † Limita, quia non 10
procedit diligentia anterior in diversis beneficiis, sed
ad idem beneficium; & ideo si duo expectant sub ea-
dem data, & vacant duo beneficia, quorum unum tan-
tum potest cadere sub gratia expectantium, is præfertur
qui expectavit, & fecit sibi provideri de beneficio,
quod cadit sub gratia, etiamsi alius fuerit diligentior
in acceptando beneficio, quod non potest consequi;
quia hæc diligentia non nocet alteri expectanti quoad
aliud beneficium. Gem. *d. cons.* 143. *num.* 3. *ver. nec
obstat*, *si dicatur*. vide Tusch. *Litt. D. verb. Data tem-
pus attenditur. concl.* 19. & *verb. Data in concursu quis
&c. concl.* 21.

§. XVII.

Expectans prior in data prafertur posteriori, & quando secus.

Expectans † prior in data præfertur posteriori, ma- 1
xime cum fuerit etiam primo receptus ad dignitatem
postea vacantem, ad quam expectabatur. Old. *cons.* 150.
In Ecclesia valentina, *per tot.* maxime *in fi. ver. quar-
tum est.* † Amplia; ut imo præferatur is, qui habet da- 2
tam anteriorem, etiamsi habens posteriorem primo es-
set provisus, vel primo acceptasset. Lap. *alleg.* 85. *num.*
6. *ver. quare*, *quidam Clericus*, concord. Zab. *cons.* 76.
in fi. qui loquitur, quando secundus acceptavit, & fe-
cit sibi provideri intra mensem primi, ut non valeat
provisio, etiamsi primus non acceptavit. † Extende in 3
tantum quod si secundus in data acceptavit intra men-
sem datum primo expectanti, quatenus primus postea
acceptet; annullatur acceptatio secunda, ita ut non pos-
sit ei provisio fieri. Ægid. Bell. *cons.* 35. *num.* 8. *ver.
secundo. quia.* † Limita, in habente mandatum de pro- 4
videndo, quia prioritas attenditur in præsentatione gra-
tiæ ipsi collatori, non in data mandati. Innoc. *in c.
mandatum*, *de rescript. in pr.* † Limita, in gratia spe- 5
ciali de certo beneficio, quæ præfertur gratiæ generali
etiam primo loco concessæ. Oldr. *cons.* 198. *circa pri-
mum*, *num.* 3. *ver. illud etiam non videtur*, ubi dicit
hunc esse stylum Rom. Pontificis, Feder. de Sen. *cons.*
69. *Casus talis est*, *per tot.* ubi idem tenet, quod ha-
bens gratiam posteriorem specialem ad certum Canoni-
catum, præfertur habenti generalem in forma paupe-
rum anteriorem cum mensis appositione, & latius Fe-
der. *cons.* 196. *cujus talis est*, *quidam nomine*, *& cons.*
197. *Quamvis supra dicti Patres*, *per tot.* ubi, quod
habens

habens gratiam generalem anteriorem cum mensis ap-
positione, cum clausula, *quod duxeris acceptandum*,
non præfertur habenti gratiam in specie posteriorem. †
6 Contrarium tenet Rota, ut refert Oldr. *cons.* 283. ubi,
quod ita judicavit Palatium pro qua Lap. *in addit. ad*
cons. Feder. 196. Rota *decis.* 40. *de concess. preb. in an-*
tiq. & dec. 13. *de rescript. in nov.* & Ægid. Bellam. *dec.* 77.
7 & Cassad. *dec.* 8. *in fin. de concess. preben.* † Declara ut
per Feder. de Sen. *cons.* 197. *Quamvis supradicti*, *in*
pr. ver. non sic esset, ut prima opinio procedat, quod
specialis gratia posterior præferatur generali priori,
quando generalis habet clausulam, *quod duxeris acce-*
ptandum, secus, si sit ad primum vocaturum, quia
8 tunc habet vim specialis gratiæ. † Limita, quando ha-
bens prærogativam, passus est labi mensem, quia licet
dederit procuratores non in solidum, & unus accepta-
verit, acceptatio est nulla, & lapso mense, acceptatio-
ne secundi facta intra mensem eundem remanet fir-
ma. Castr. *cons.* 282. *In causa ista*, *col. antepen. num.* 8.
9 *ver. venio ad quartum*, *lib.* 1. † Limita, quando ha-
bens datam anteriorem, habet etiam clausulam præser-
vantem graduatos in licita facultate, quia tunc neces-
sario concludit posteriorem in data, quia si haberet
datam anteriorem, præferri deberet; si vero habet pa-
rem, propter gradum, præfertur ex regula, Rom. *cons.*
372. *non videtur per tot.* ubi dicit non considerari quod
graduatus non habebat gratiam, ergo præservari non
potuit, quia præservatio non loquitur de gratia, sed
de persona graduati, & apostill. ibi *in ver. in rerum*
10 *natura*. † Limita, quando primus non servasset for-
mam, quia tunc posterior habens gratiam puram præ-
fertur. Gemin. *cons.* 108. *in pr.* allegat *cap. quamvis*,
11 *cum ibi not. lib.* 6. *de preben.* † Declara limitationem,
nisi primus haberet gratiam præservativam; quia omni
casu præferri debet secundo. Gemin. *d. cons.* 108. *in pr.*
ver. si autem. Vide Tusch. *Litt. D. verb. Data tem-*
pus attenditur. *Concl.* 19. *& ver. Date tempus non*
attenditur. *Concl.* 20. Vide eund. *litt. G. ver. Gratia spe-*
cialis prafertur generali etiam anteriori. *Concl.* 61.

§. XVIII.

Expectans ad collationem quorumcunque, capit ad collationem unius, non e converso.

1 Habens † gratiam expectativam ad primum vacatu-
rum ad collationem quorumcunque collatorum, capit
beneficium vacans, etiamsi spectet ad collationem unius
collatoris tantum; quia in plurali inest singulare. *l. plu-*
ralis, *ff. de Reg. Jur.* Bald. *cons.* 242. *Factum tale est*,
2 *lib.* 3. † Contrarium infra, §. XX. *ver. Expectans ad cer-*
3 *tam summam quando capiat minorem vel non.* † Am-
plia, quia expectativa ad collationem quorumcunque
collatorum, & collatricum, puta in Regiensi civitate,
vel diœcesi, capit beneficia ad collationem eorum, qui
sunt extra Civitatem, & diœcesim Regii, dummodo
beneficia sint in civitate vel diœcesi, quando est ex-
pectativa motu proprio favorabilis, plene Rom. *cons.*
376. *Questio est*, *per tot.* quia attenditur locus Bene-
4 ficii, & late interpretatur. † Limita, quia si expecta-
tiva esset de beneficio ad collationem cujuscunque, non
tamen caperet beneficium ad collationem plurium si-
5 mul. Bald. *d. cons.* 242. *in pr. lib.* 3. † Limita, quia si
mandatur conferri beneficium spectans ad collationem
Capituli, etiam si dicatur communiter, vel divisim,
non venit beneficium ad collationem solius Prælati ma-
joris, vel etiam inferioris, licet sit de Capitulo. Bald.
d. cons. 242. *num.* 2. *vers. Item quaritur*, *Doctor. lib.* 3.
6 † Limita, quia expectativa concessa ad collationem
certæ Ecclesiæ, si illa Ecclesia est unita alteri Ecclesiæ
accessorie, non valet expectativa, quia Ecclesia unita
7 nihil retinet. Anch. *cons.* 114. *circ. fi.* † Extende, ut i-
dem sit in duabus Ecclesiis æqualiter unitis, quia ex-
pectans ad unam non capit beneficia alterius Ecclesiæ
principaliter unitæ, licet sit ejusdem Rectoris. Petr. de
8 Anch. *d. cons.* 114. *cir. fi.* † Limita, quia expectans ad
collationem Patriarchæ, & Capituli Aquilegien. non
capit beneficium ad electionem Capituli inferioris Ec-
clesiæ Collegiatæ Aquilegien. quia non nominatus in
expectativa non includitur. Zabar. *cons.* 61. *ad dubia*
9 *premissa*, *in princ.* † Limita, quia mandatum Papæ
de providendo de beneficio spectante ad vicissitudina-
tiam collationem, semper censetur gravare eum cui scri-
bitur pro sua vice, non pro vice socii. Jo. de Anan.
Cons. 43. *Stante vicissitudine in pr.* † Extende, quia 10
licet quis privetur sua collatione vicissitudinaria, non
tamen mandatum gravare censetur alium, ad quem si-
militer collatio vicissim spectaret. Jo. de Anan. *d. cons.*
43. *per tot.* ubi Bologn. in apost. † Extende, ut idem 11
sit in mandato de providendo de beneficio ad præsen-
tationem plurium patronorum per vicissitudinariam præ-
sentationem, quia non gravabit alium cui non scribi-
tur. Bologn. *in addit. ad d. cons.* Jo. de Anan. 43.
ubi in fin. dicit communem,

§. XIX.

Expectans beneficia ad collationem, non capit ad electionem.

Expectans † habens mandatum a Papa, quod sibi 1
provideatur de beneficio spectante ad collationem Epi-
scopi & Capituli, non debet consequi beneficium spe-
ctans ad eorum electionem, nisi sit dictum. Oldr. *cons.*
146. *Factum tale est*, vide Tusch. *Litt. P. verb. Pro-*
visio quid importet. &c. Concl. 950. † Amplia, etiam- 2
si tale beneficium spectans ad electionem Capituli &
Decani, de consuetudine, & non de Jure sit electi-
vum, & confirmationem non expectet ad præsentatio-
nem eligentium, sed statim electione facta installetur
electus per Decanum, vel caput Capituli. Oldr. *d. cons.*
146. *Factum est tale*, *per tot.* † Amplia; quia habens 3
mandatum ad collationem, provisionem, præsentatio-
nem, & Conventus certi loci, conjunctim, vel divi-
sim, non capit beneficium ad electionem monasterii,
& confirmationem Abbatis. Cald. *cons.* 236. alias 15.
de preb. † amplia; quia habens expectativam simplici- 4
ter ad dignitatem, non capit electivam. Bald. *cons.* 387.
Archidiaconus, *in fi. ver. amplius*, *lib.* 1. † Amplia; 5
quia habens expectativam ad collationem, provisio-
nem, præsentationem, electionem, seu quamvis aliam
dispositionem Episcopi, non capit beneficia electiva, in
quibus Episcopus habet solam confirmationem Bald *cons.*
486. *Verba Papa*, *lib.* 5. ubi, quod tales gratiæ, ne-
dum sunt ambitiosæ, sed enormes. † Amplia; quia 6
expectativa ad beneficia, & Canonicatus ad provisio-
nem & Collationem Episcopi, non capit Canonicatum
ad electionem Capituli. Abb. *cons.* 38. *in quest. col.* 2.
ver. quarto posset attentari, *lib.* 2. † Extende; quia 7
procedit nedum in dignitatibus, & prælaturis, sed e-
tiam in aliis minoribus beneficiis, quia eadem est ra-
tio. Abb. *d. cons.* 38. *col.* 2. *ver. quarto posset lib.* 2.
Vide Tusch. *Litt.* C. *ver.* Clausula *ad collationem*
&c. Concl. 316.

§. XX.

Expectans ad certam summam quando capiat minorem, vel non.

Expectans † beneficium, vel præbendam certi valo- 1
ris, non potest acceptare beneficium minoris valoris;
cap. cui de concess. preben. in 6. ubi Jo. Andr. & Franch.
post alios. Lap. *alleg.* 79. *num.* 3. *ver. sed quare.* Zab.
cons. 136. *n.* 4. ubi allegat *c. quamvis*, *l.* 1. *de preb. in* 6.
& dicit esse mirabile; quia in majori summa minor
inest; secus in litteris ad vacatura propter illarum re-
strictionem, contrarium tenet Bald. *cons.* 242. *pactum*
tale, *lib.* 3. † Adde quia ista qualitas quod quis ha- 2
beat expectativam ad majorem summam, non inducit
aliquam prærogativam prælationis ad beneficium, quod
cadit super gratia duorum expectantium sub eadem da-
ta. Gemin. *cons.* 143. *n.* 2. *ver. nec obstant.* † Limi- 3
ta; nisi adsit clausula, *vel minoris*, quatenus decla-
raret, ut in casu *alleg.* Lap. 80. etiam *n.* 3. *in princ.*
† Limita, nisi expectativa esset usque ad certam sum- 4
mam, quia tunc intra dictam summam potest accepta-
re, & idem, si dicitur, dummodo non excedat sum-
mam certam. Lap. *d. alleg.* 80. *num.* 3. *in fi. ver. nam*
dicit. Gemin. *cons.* 143. *num.* 2. *ver. quoad Jacobum.* † Li- 5
mita, nisi adsit clausula, *nostra intentionis tamen est*,
quod de beneficio minoris valoris, *quod intra mensem*
duxerit acceptandum, *possit provideri*; quia tunc potest
acceptare intra mensem, non post, vigore hujus clau-
sulæ,

3 *circa fi. ver. Item litteræ iftius.* † Reftringe, quando be-
neficia effent nulliter refervata, quia tunc poffunt acce-
ptari per acceptantem. Rom. *conf.* 335. *circa primum*
4 *num.* 11. *ufque in fi.* & ibi apoft. † Reftringe; quia non
habet locum in beneficiis fpecialiter refervatis, quia ifta
poffunt acceptari per expectantes, quia Regula Cancel-
lariæ loquitur folum de generaliter refervatis, ita apoft.
ad Rom. *d. conf.* 260. *in pr. in ver. expectativis*,
5 *in ver. rurfus limita.* † Contrarium tenent Rebuff.
& alii, quos allegat d. apoft. ad Rom. *dict. conf.*
6 260. *in ver. expectativis, ver. videatur tamen.* † Decla-
ra, quia de jure communi non poteft expectans acce-
ptare beneficia refervata; five in genere, five in fpe-
cie, & regula, licet loquatur de refervatis in genere,
non tamen procedit a contrario fenfu, contra jus com-
mune; & ad correctionem juris communis, & ita de-
clarat dicta apoftilla ad Roman. *d. conf.* 260. *in ver. ex-*
7 *pectativis, circa fi. ver. fed quidquid.* † Amplia, quia
expectantes nullo modo capiunt beneficia refervata, *c.*
2. *de preb. in* 6. & ideo fi infirmus refignat beneficium
in manibus Papæ, & fiat collatio Titio, & intra vi-
ginti dies refignans moriatur, beneficium vacat in Cu-
ria per refignationem, & non poteft per expectantes
acceptari. Rom. *conf.* 432. *quoad primum num.* 2. *ver.
ftat ergo*, ubi apoft. *in ver. refervata.*

§. XXVII.

Expectantes non capiunt beneficia in turno ordinarii.

1 Expectantes † non capiunt beneficia in turno ordi-
narii. Gem. *conf.* 143. *in pr. ver. ex quibus infertur*, alle-
gat *confti. ad regim.* † Amplia in tantum, ut ordina-
rius poffit libere conferre beneficia vacantia in fuo tur-
no, non obftante decreto irritanti in expectativis in-
ferto, quia modificatur fecundum naturam gratiæ. Gem.
d. conf. 143. *in pr. ver. Item ex ifto infertur.* vide Tufch.
*Litt. C. ver. Collatio facta per ordinarium quando va-
leat tempore expectantium. Concl.* 435. vide fupra §. XXIII.
ver. Expectantes cum claufula, fi repereris idoneum,
ante purificatam &c.

§. XXVIII.

Expectantes habent menfem ad acceptandum, & quare.

1 Menfis † datur de facto expectantibus in forma pau-
perum ad acceptandum. Jo. Andr. *in c. fi pauper. de preb.
in* 6. *in nov.* quem refert, & fequitur Lap. *all.* 80. *Inno-*
2 *centius Papa, num.* 2. *in fi.* † Et hodie de ftylo Curiæ
menfis apponitur in omnibus expectativis. Gemin. *conf.*
34. *nu.* 7. *ver. non obftat, & num.* 8. *ver. nam hodie de fty-*
3 *lo, & conf.* 78. *in fi.* † Ratio, quare menfis apponatur,
eft, ne diuturnæ vacationes Ecclefiarum periculofæ ad-
mittantur. Lap. *alleg.* 85. *num.* 7. *circa fin. ver. fed hic que-
ro, & alleg.* 121. Fulcinius, *col.* 3. *ver. confideravit.*
Zab. *in clemen. unica de conc. preb.* §. *fin.* ubi tex. hoc
4 dicit. † Et ideo acceptare debent intra menfem datum
a die vacationis, alias non poffunt acceptare poft men-
fem, nec exequutor poteft eis providere poft menfem.
Lap. *alleg.* 122. *circa fi. ver. veritas videtur*, ubi quod
expectans primus, qui acceptavit, non excludit fecun-
dum, qui aliud beneficium acceptavit, licet primus pri-
vetur fuo, quia fibi non erat debitum, quando non eft
intra menfem ad acceptandum beneficium acceptatum
5 per fecundum expectantem. Zab. *conf.* 99. *per tot.* †
Currit autem menfis a die notæ vacationis in Ecclefia,
etiam fi expectans ignoraverit, etiamfi per rerum na-
turam fcire non potuerit, quia nihilo minus in hoc
præfumitur fcire, & fibi currit menfis *d. clem. un. in fi.*
ubi Zab. ponit multa, & late etiam Lap. *d. alleg.* 121.
Fulcinius, *in pr. ver. nam dicta gratia.* Anch. *conf.* 385.
6 *in pr.* † Imo, quod non currat menfis, nifi a die fcien-
tiæ vacationis, id eft, quod potuerit fcire collator,
quia alias collatio non effet valida. Zabar. *conf.* 99. ubi
7 requirit vacationem & verifimilem fcientiam. † Decla-
rat tamen Lap. *d. alleg.* 121. *ver. in contrarium*, quod
non loquatur clemen. in cafu, quando quis acceptavit
beneficium fibi collatum, quod poftea compulfus eft
alteri dimittere, quia fibi non erat debitum, quia men-
fis fibi non currat. *& col. pen. ver. Item licet aliqui.*
† Amplia, ut in tantum menfis præjudicet acceptare de- 8
benti, ut habens expectativam ad beneficium certi valo-
ris intra menfem acceptandum, cum claufula, *quod pof-
fit acceptare beneficium minoris valoris*, fi eft negligens
intra menfem acceptare beneficium valoris fibi debitum,
non poterit poft menfem acceptare beneficium minoris va-
loris. Cald. *conf.* 237. alias 16. *de preb. in pr.* † Limita; 9
quia claufula ifta; *quod intra menfem duxeris acceptan-
dum*, non refpicit exequutorem, quia poterit poft men-
fem quandocumque conferre, fi acceptatio intra men-
fem fuerit facta. Cald. *conf.* 253. alias 32. *de prebend.*
† Contrarium, quod fi acceptatio non eft intra men- 10
fem, & collationem exequutoris non impediat ordinarius,
& non valeat. Zabar. *conf.* 61. *ad dubia premiffa, ver. ad
fecundum*, ubi pro utraque parte, & hanc partem tue-
tur, quia odiofæ expectativæ funt. † Declara, dummo- 11
do etiam in exequutore poft acceptationem non caderet
notabilis negligentia, quia tunc ejus facultas expirat,
puta fi ftaret ultra fex menfes, ne diuturnæ vacatione
beneficiorum inducantur Cald. *conf.* 254. alias 33. *de
preb.* ubi quod eft arbitrarium judici. † Regula eft fa- 12
cta fuper acceptatione facienda intra menfem, quæ fic
debet intelligi a die vacationis beneficii, & fcientiæ.
Zabar. *conf.* 99. *in fi.* qui etiam dicit, quod regula non
ligat extra Curiam, nifi fit publicata, & intimata, fed
in hoc reprobatur, quia fufficit publicatio in Cancella-
ria, ut afficiat omnes. Caffad. *dec.* 31. *fuper num.* 2. &
3. vide Tufch. *Litt. A. ver. Acceptandi tempus quando
incipiat currere expectantibus. Concl.* 72. † Operatur men-
fis appofitio, quod non poteft conferri beneficium expe-
ctanti habenti intra menfem, etiam fi vacaret longe
poft menfem, & alteri non fit collatum; fecus, fi ef-
fet in forma litterarum, de qua *in c. fi Clericus, de pre-
bend. in* 6. ita Anch. *concl.* 388. *Titius permutavit, in pr.*

§. XXIX.

Expectanti primo currit menfis in primo menfe fecundo Expectanti, & aliis ordine fucceffivo.

Expectantes † plures habentes menfem ad acceptan- 1
dum, tenentur acceptare intra menfem, videlicet ordi-
ne fucceffivo, ut primus expectans habeat menfem, quo
elapfo, fi non acceptavit, poterit fecundus intra alium
menfem acceptare, & fic deinceps, quando eft data fuc-
ceffivitas. Oldr. *conf.* 137. *Plures funt*, ubi multa hinc
inde adducit, & tandem diftinguit, quod in iis qui ha-
bent ordinem fucceffivum, non eft idem menfis, vel
tempus idem. Oldr. *conf.* 306. *num.* 3. *& feq.* ubi late Ge-
min. *conf.* 143. *num.* 3. *ver. fed quando*, ubi hoc tenet in
habentibus diverfas datas. † Amplia, ut menfis appofi- 2
tio, intra quem expectans debet acceptare, operetur,
quod manus ordinarii funt ligatæ, fecus fi nullum tem-
pus præfixum eft. Oldr. *conf.* 304. *nu.* 10. *ver. illud etiam
mirabiliter*, ubi idem de viginti diebus datis ad optan-
dum, & de aliis cafibus fimilibus. Vide Tufch. *Litt.
O. ver. Ordo fucceffivus quando attendatur inter vocatos
copulative. Concl.* 199. Vide eund. *Litt. T. ver. Tem-
pus datum pluribus an omnibus expiret æqualiter vel or-
dine fucceffivo. Concl.* 42. † Limita; quia menfis appofi- 3
tio habet ordinem fucceffivum inter plures expectantes di-
verfarum datarum; fecus fi fint ejufdem datæ, quia uter-
que in primo menfe poteft acceptare. Gem. *conf.* 143.
num. 3. *verf. fed quando.* † Contrarium, quod imo 4
idem, & unicus fit menfis omnium expectantium, five
fint ejufdem datæ, five non; quia poteft fieri acceptatio
fub conditione, fi fibi debeatur. Zab. *conf.* 103. *num.* 8.
ver. ad fecundum, & conf. 104. *nu.* 4. & *conf.* 105. *num.* 2.
& plenius *n.* 17. quod eft Collegii Paduæ, ubi quod in
acceptatione eft unus menfis, fecus in collatione & pro-
vifione, & fic fe declarat, & *n.* 4. *ver. fexto pro hoc.* Vi-
de Tufch. *Litt. C. ver. Collatio facta intra menfem pri-
mi expectantis eft nulla. Concl.* 436.

§. XXX.

Expectans cum menfe fi quis eft, quid operetur appofitio menfis?

Expectans † habens menfem in fua gratia, licet non 1
acceptet, tamen impedit alium, qui acceptare, & fibi
conferri, obtinere non poteft valide intra eundem men-
fem.

fem. Oldr. conf. 136. Quod ex productis, in pr. num. 3.
ver. collatio itaque facta; idem tenet Oldr. conf. 175.
2 Thema tale est, Titius, ver. praterea. † Contrarium
tenet Zabar. conf. 103. num. 8. ver. ad secundum, ubi,
quod valet acceptatio posterioris, quando primus non
acceptavit, licet sit facta intra mensem primi, & idem
3 tenet conf. 140. in pr. ubi late. † Declara, quia respe-
ctu acceptationis illa potest fieri etiam intra mensem
aliorum expectantium, & valebit, si ipsi non accepta-
verint; quo vero ad collationem ordinarii, vel execu-
toris est verum, quod non valet intra mensem aliorum
expectantium. Zabar. conf. 104. in princ. & per tot.
maxime num. 4. ubi constituit differentiam, plenius
conf. 105. per tot. maxime num. 17. quod est Collegii
4 Paduæ. † Et hodie de stylo in omnibus expectativis,
apponitur mensis, secundum Gemin. conf. 34. num. 7.
ver. non obstat, si dicatur, & num. 8. ver. nam hodie
5 de stylo. † Amplia, ut mensis appositio cum decreto
operetur, ut Ordinarius, & alii inferiores collatores
habeant ligatas manus. Lap. alleg. 85. num. 8. ver. sed
6 quid si Episcopus. Gem. conf. 78. in fi. † Et non facit
gratiam conditionalem, ita ut decretum non liget an-
te acceptationem, quia imo ligat, & clausula, anteferri,
operatur, quæ alias in alia conditione nihil ope-
7 raretur. Zab. conf. 18. num. 1. † Contrarium, & Tu-
schus credit male, tenet Zab. conf. 61. Ad dubia præ-
missa, num. 3. ver. ad tertium, ubi, quod præfertur pro-
visus ab Ordinario, quando est facta provisio ante ac-
ceptationem expectantis, maxime, quando collatio e-
8 xequutoris expectantis non fuit intra mensem. † De-
clarat idemmet Zab. conf. 104. ubi, quod non valet
collatio, quia aut ab initio est valida, aut nulla, &
non potest esse valida, obstante decreto, nec convali-
datur lapsu temporis, etiamsi primus non acceptet, ma-
xime num. 2. & seq. & plenius conf. 105. quod est
9 Collegii Patavini, præsertim num. 8. & seq. † Amplia,
ut idem sit, si alius terminus certus sit appositus; se-
cus si nullus terminus certus esset appositus. Oldr. conf.
10 304. num. 10. ver. illud etiam. † Amplia, quod apposi-
tio mensis operatur, quod si acceptatio non est facta
intra mensem, non potest amplius acceptare. Lap. alleg.
121. circa fi. ver. veritas videtur, latissime Zab. in clem.
1. de concess. præb. §. secus in 8. q. num. 5. Cald. conf. 237. in
11 prin. alias 16. de præb. Anchar. conf. 388. in prin. † Exten-
de, etiam si illud beneficium non acceptatum intra men-
sem a die notæ vacationis adhuc vacet, & alteri non
sit collatum. Anch. d. conf. 388. Titius permutavit, in
12 princ. † Amplia; quia appositio mensis in gratia expe-
ctativa operatur, ut decretum afficiat etiam ignorantes,
etiam si is, pro quo gratia est facta, gratia non ute-
retur. Oldr. conf. 306. num. 4. 5. 6. Vide Tusch. Litt. D.
13 ver. Decretum irritans ligat, &c. Concl. 117. † Limi-
ta, quoad acceptationem, quæ non est prohibita intra
mensem appositum in gratiis priorum expectantium, sed
solum est prohibita collatio. Oldr. conf. 198. circa pri-
mum, in fi. ver. ad quintum, ubi, quod licet collatio
intra mensem expectantium non valeat, etiam si non
acceptaverint intra mensem, tamen valet acceptatio in-
tra mensem facta, & provisio subsecuta post mensem.
14 Oldr. conf. 98. in fi. ver. ad quintum. † Limita; quia
habens priorem datam cum mense, non impedit secun-
dum acceptantem, quando primus acceptavit, & obti-
nuit sibi provideri, & secundus pariter de alio obti-
nuit provideri intra mensem, quia si beneficium per
primum expectantem acceptatum illi non erat debitum,
& evincatur ab eo, non poterit post mensem velle ac-
ceptare secundum beneficium datum secundo expectan-
ti, quia præfertur secundus hoc casu, secundum Lap.
alleg. 121. Fulcinius, per tot. ubi late de hoc, & se-
15 quitur idem tenendo Gemin. conf. 143. per tot. † Li-
mita; quia mensis appositio in gratia generali in for-
ma pauperum, ut non possit ordinarius conferre, licet
liget ordinarium, non tamen ligat exequutorem alte-
rius gratiæ specialis de certa præbenda, vel certo bene-
ficio. Fed. conf. 69. Casus talis est, in fi. ver. item
non obstat clausula mensis, maxime si non habet pri-
ma gratia decretum irritans, & idem tenet conf. 197.
16 num. 2. ver. nec obstat, quod intra mensem. † Exten-
de hanc limitationem, ut procedat, etiamsi in expecta-
tiva secundi habentis specialem, adsit clausula, aut si
aliqui &c. per quam reservatur jus aliorum, quia in-
telligitur quoad habentes speciales, alias nunquam gra-
tia specialis haberet effectum, quia de stylo semper ap-
ponitur hæc clausula. Feder. de Sen. d. conf. 197. ver.
non obstat, quod dicitur, usque in fin. † Limita; quia 17
si ordinarius haberet indultum conferendi etiam reser-
vata, sicuti expectativa cum mense, non impediret Pa-
pam conferentem ante acceptationem expectantis, ita et-
iam non impediret ordinarium habentem indultum ad
conferendum reservata. † Extende, quia imo si acce- 18
ptatio expectantis præcessisset collationem ordinarii ha-
bentis indultum conferendi reservata, dummodo alteri
non sit jus quæsitum, si collatio ordinarii præcessit col-
lationem exequutoris, is præferri debet. Zabar. d. conf.
61. in fin. † Limita; quia neque expectativa impedit 19
collationem ordinarii, quando non est facta purificatio
gratiæ, quæ debet fieri intra mensem, etiam si plures
sint expectantes. Zabar. conf. 76. per tot. Vide Tusch. Litt.
C. ver. Collatio facta intra mensem primi expectantis est
nulla, Concl. 436.

§. XXXI.

Expectans post acceptationem non consumit gratiam, si beneficium acceptatum alteri datur, & quando secus.

Expectans † non consumit gratiam suam per accepta- 1
tionem, si beneficium alteri debeatur, & non sibi,
quia hæc conditio tacite inest, si sibi debeatur. Oldr.
conf. 307. Quod quando dies, num. 3. ver. ad id quod
dicitur, † Declara, nisi scienter, acceptaverit benefi- 2
cium alteri debitum. Bald. conf. 228. circa med. ver.
interdum de jure, lib. 4. Card. Zabar. conf. 18. col. 1.
in fin. ver. si autem quæritur. † Amplia in tantum, 3
ut non teneatur expectare sententiam super hoc, quod
alteri debeatur, quando erat notorium. Oldr. conf. 304.
num. 8. ver. non obstat, & conf. 307. num. 4. circa
fin. Lap. alleg. 121. Fulcin. col. pen. num. 2. vers. nec
est vera. † Amplia; quia acceptatio non consumit gra- 4
tiam, quando acceptatio non valuit, quia acceptans
fuit probabiliter deceptus; sed tamen incumbit onus
probandi ei, qui dicit non valuisse acceptationem. Ge-
min. conf. 103. num. 6. ver. si ergo, usque ad ver. quo-
ad secundum. † Amplia, quia gratia non consumitur, 5
quando acceptatio non valuit; quia forma non est ser-
vata, nam tunc Ordinarius libere conferre potest bene-
ficium acceptatum nulliter, & expectans aliud poterit
acceptare. Gemin. conf. 108. num. 3. & seq. ver. patet er-
go, & hoc procedit in expectativa exuberanti cum clau-
sula, quod duxerit acceptandum. † Amplia in expectan- 6
te ad primum vacaturum in forma pauperum, quia si
non valet de jure acceptatio, poterit aliud beneficium
acceptare, & non consumitur gratia. Bald. conf. 228.
Per Sanctissimum in Christo, in pr. lib. 4. † Extende, 7
ut idem sit, quando acceptatio pauperis valet de jure,
sed de facto exequutio est impossibilis. † Contrarium, 8
quod imo non valeat secunda acceptatio, quia consumitur
gratia ex acceptatione primi valida, etiam si executio sit 9
impossibilis. † Declara, quia prima opinio est æquior, se-
cunda verior. Jo. Andr. in c. litteris, de offic. deleg. † De- 10
clara, quia prima opinio procedit, quando pauper ac-
ceptavit, ignorans, quod de facto executio esset impos-
sibilis, secunda vero procedit, quando sciebat, & ni-
hilo minus acceptavit. Bald. d. conf. 228. circa med. ver.
interdum de jure, lib. 4. ubi, quod præsumitur igno-
rantia, & ita videtur tenere Card. Zabar. conf. 18. Die-
bus elapsis, post col. 1. in fi. ver. si autem quæritur. † 11
Extende, ut valeat secunda acceptatio, non obstante
prima, quando expectans primæ renunciavit, quia du-
bia erat in jure, nam non perdit tunc expectativam,
neque illam consumit. Bald. d. conf. 228. per tot. ubi
est casus, maxime in fi. ver. interdum acceptatio, lib.
4. † Amplia, quia acceptans ignoranter beneficium de- 12
bitum alteri habenti gratiam expectativam cum clausula,
anteferri, poterit secundo loco acceptare, si expectans,
cui debetur, acceptavit, & ante provisionem mortuus
est; sed tamen prima acceptatio non suffragatur. Zab. d.
conf. 18. per tot. maxime circa fin. † Limita, quod ex- 13
pectans acceptando beneficium, quod postea apparet re-
servatum, & sibi non deberi, consumit gratiam, nisi
protestetur secundum formam c. cum in multis, de re-
script. Lap. alleg. 85. num. 8. ver. quid igitur, & al-
leg. 121. Fulcinius, col. 3. ver. in contrarium, ubi, quod
a jure & a practica approbatur hæc protestatio, & al-
legat

14 alegat multos DD. de ea mentionem facientes. † Limi-
ta; quia expectans per solam acceptationem factam de
vacanti, etiamsi non sit facta provisio, consumit gra-
tiam suam, quia aliud non poterit acceptare. Gem. *conf.*
203. *Pro responsione, in prin.* ubi dicit hoc procedere,
donec probetur, quod acceptatio fuit invalida, quia in-
terim, qui dicit gratiam consumptam ex acceptatione,
habet fundatam intentionem, & multa allegat per to-
tum consilium, ubi est casus. & ponit hoc esse regu-
15 lare. † Declara, hanc materiam consumptionis expe-
ctativæ per acceptationem, vel si gratia est ad primum
vacaturum, tunc quælibet negligentia acceptantis, vel
dolus consumit gratiam, quia gratia non est, nisi ad
unum, si vero gratia est ad plura, sed restringitur ad
id, quod expectans duxerit acceptandum, tunc negli-
gentia & dolus non ita de facili consumit, quia gra-
tia est restricta ad unum, sed exuberans. Gemin. *conf.*
108. *Difficultas dubii, num. 4. ver. nam ille text. us-
que in fin.* ubi allegat Jo. Monach. & Jo. Andr. *in c.
ne captandæ, de conceff. prab. in 6.* & idem dicit Franc.
16 *d. c. ne captandæ, num. 7. & seq. ver. in ea gloss.* †
Declara, ut plenissime per Rom. *conf. 329. Præsens
consultatio, in princ.* ubi allegat in confuso plurimos
in hac materia diversimode sentientes, videlicet quia
aliqui tenent, quod non consumit gratiam acceptans
beneficium sibi non debitum, etiamsi sciat, quia suf-
ficit, quod dimittat beneficium acceptatum lata senten-
tia, & non consumitur gratia. Alii tenent, quod imo
sufficit, quod sciat vel scire debeat sibi non deberi, &
si dolose litigat, non diminens, nisi post sententiam;
17 quia consumitur gratia. † Et Rom. dicit, quod si ac-
ceptat expectans beneficium, quod a principio scit ac-
ceptare non posse, vel quia sub ejus gratia non sit in-
clusum, vel quia alias sibi non sit debitum, consumit
gratiam, ut non possit aliud acceptare, & probat juri-
bus, & autoritatibus, & ejusdem Rom. consilium esse
celeberrimum dicit prima apostilla ibi allegans Ferret.
conf. 96. Quia ut audio, in fi. & apost. 2. *in vers. gra-
tia*, dat concord. allegat multa jura, quia eligens scien-
18 ter indignum, vel nulliter, privatur jure eligendi. †
Si vero justo, vel probabili errore acceptavit benefi-
cium non cadens sub sua gratia, tunc non privatur ju-
re acceptandi aliud. Rom. *d. conf. 329. col. 2. num. 2.
ver. aut errore probabili*, ubi apost. *in ver. non consu-
mitur*, citat plurimos concord. sed intelligit Rom. ibi
num. 5. & seq. ver. secundum autem membrum, dum-
modo statim, quod scit sibi non deberi, relaxet pos-
sessionem, quia si contrarium faceret, gratia consumi-
tur, & non debet expectare sententiam, & ita apost.
ibi in ver. consumpta, & latius *in ver. expectativæ*,
ubi citat plurimos, & dicit quod Rota Romana appro-
bat hoc consilium, quod non debet expectare senten-
tiam, quando notorie scit sibi non deberi, alias secus,
19 & multas decisiones antiquas & modernas citat. † Se-
cus, si acceptat beneficium sibi debitum, quia tunc si-
ne difficultate gratia consumitur, & non potest pœni-
tere, neque variare. Rom. *d. conf. 329. num. 3. in fi.
cum seq. ver. Aut acceptat sibi debitum*, ubi apost. *in
20 verbo Acceptatio*, dat multos concord. † Imo etiamsi
concordaret, vel transigeret, aut cederet litiganti, con-
sumitur gratia propter negligentiam. Rom. *d. conf. 329.
num. 8. & seq. ver. cæterum.* ubi apostill. *in ver. concessio-
ne*, dat plurimos.

§. XXXII.

*Expectans revertitur ad beneficia dimissa, si expe-
ctatum ab eo evincatur, & quando secus.*

1 Expectans, † qui dimisit beneficium primum, quod
obtinebat, ut vigore expectativæ pinguius consequere-
tur, revertitur ad primum, si secundum ab eo evin-
2 ceretur. *cap. si beneficia de preb. in 6.* † Limita in eo
qui ut assequeretur secundum curatum promisit dimit-
tere primum, quia si litigando in solo possessorio re-
portavit duas conformes contrarias, & cessit liti, juri,
& causæ, adhuc primum dimittere tenetur; quia sen-
tentiæ in possessorio non sibi præjudicabant respectu ti-
tuli. Cald. *conf. 226.* alias 5. *de preb. per tot.* ubi pro
utraque parte ponit motiva, sed tenet hanc partem.
Vide Tusch. *Litt. B. ver. Beneficia incompatibilia &c.
Concl. 70.*

§. XXXIII.

Expectans tenetur ad multa, & quæ.

Expectans † tenetur publicare suam provisionem in- 1
tra tres menses, alias provisio est nulla. Gem. *conf. 75.
num. 2. in fi. ver. secundo dicitur*, ubi quæ requirantur
pro publicatione. vide Tusch. *Litt. R. ver. Regula de
publicandis &c. concl.* 101. † Acceptare tenetur bene-
ficium vacans, & post acceptationem intra mensem de-
bet sibi provideri facere; quia mensis currit a die ac-
ceptationis specificæ, non autem incertæ. Anch. *conf.*
413. *ultra rationes, per tot.* ubi, quod acceptatio ge-
neralis & incerta non præjudicat. Vide Tusch. *Litt. A.
ver. Acceptatio quale jus conferat acceptanti Concl. 71.* ¶

EXTENSIO.

Praxis Extensionis.

Extensio etiam in odiosis est permissa ob identitatem 1
rationis, vel in correlativis. Menoch. *de arbitr. cas.* 343.
Ciarl. *contr. for. cap.* 154. *a num.* 10. & 50. Sperell. *decis.*
84. *a num.* 6. sicut etiam argumentum ab identitate ra-
tionis, etiam majoris valet in dispensationibus, etiam
in pœnalibus, & odiosis. *L. nec in ea. ff. ad L. Jul. de
adult.* Sed quod in pœnalibus non possit fieri extensio
ex identitate rationis, etiam ex majoritate, defenditur
a Garz. *de Benef. part.* 11. *cap.* 10. §. 2. *num.* 206. Franc.
in cap. 1. de tempor. ordin. in 6. Dec. *in L. si quis id quod.
num. 47. ff. de jurisd. omn. Jud.* Avil. *de censur. par. 7. disp.
7. dub.* 5. & probatur *ex cap. odia. de R. J. in 6. cap.
pœna. de pœnit. dist.* 1. Etiam in privilegiis admittitur
extensio juxta *cap. ex parte. de decim.* ubi privilegium
non solvendi decimas, extenditur etiam ad novalia. &
cap. per venerabilem. qui fil. sint legit. ubi Pontifex
ita argumentatur, quod in majori conceditur, licitum
etiam esse videtur in minori: & dispensatio, quam de-
dit Pius V. exeundi e Monasterio ex causa incendii;
extenditur etiam ad causas similes; quamvis contrarium
teneat Sanch. *de matr. lib. 8. disp. 1. num.* 32. qui citat
Covar. *in 4. decretal. 2. part. cap.* 8. §. 8. *num.* 11. Mandos.
in reg. 20. Canc. quæst. 7. nu. 10. Sarmiento *de reddit. part.
4. cap. 4. num.* 5. Molina *tom. 3. de Just. disp.* 591. *num.* 2.
quem sequitur Diana *part. 8. tr. 3. ref.* 41. nisi una ra-
tio esset inclusa in alia, & dispensatio esset concessa a
Jure, & non ab homine. Item si casus essent a Jure
æquiparati, vel dispensatio esset favorabilis.
Extensio de casu expresso ad omissum fieri non po- 2
test. Mantic. *de conjectur. lib. 3. tit.* 19. Capon. *disc.
for.* 205. apud quem Menoch. *conf.* 232. Peregr. *de fi-
deicom. art. 1. num.* 36. Mascard. *de prob. concl.* 1136.
& probatur ex *cap. susceptum. de rescr. in 6.* & *ex L.
si extraneus. ff. de condict. ob caus.* non enim præsu-
mitur, quod expresse non nominatur: quæ procedunt
in dispositionibus ultimarum voluntatum, in contracti-
bus, in legibus, rescriptis, concessionibus, sententiis,
statutis, & consuetudinibus. Tusch. *litt. O. conclus.* 116.
Limita primo, quando casus omissus potest intelligi
virtute expressi, vel natura actus. Bart. *in L. gallus. ff.
de liber. & posthum.* Limita secundo, si verisimilis mens
testatoris ita suadet. Limita tertio, si militat eadem,
vel major ratio in casu omisso, vel casus omissus est si-
milis expresso, Tusch. *l. c.* Menoch. *conf.* 14. Capon. *l. c.*
Extensio testamenti ex verisimili testatoris volunta- 3
te, nisi ex dispositis colligatur, non fit. Fusar. *de sub-
stit. q.* 460. *num.* 17. Sperel. *dec.* 144. *num.* 32. qui citat So-
cin. sen. *conf. 9. num.* 11. *lim.* 3. Sim. de Præt. *de
interpret. ult. volunt. fol.* 169. *n.* 120. quia si testator vo-
care voluisset, expressisset. *L. un. ff. de caducis. tollend.
§. sin autem ad deficientis*,
Extensio in conditione voluntaria posita in testamen- 4
to non fit de casu in casum ex identitate rationis. Fu-
sar. & Spetel. *ll. cc.* nisi considerasset testator aliquem
effectum, qui etiam in alio casu militaret, uti agna-
tionis conservationem. Limita in conditione necessa-
ria, in qua testator videtur effectum potius, quam mo-
dum considerare. Capon. *l. c.* sed quod in fideicom-
misso non fiat ultra personas & casus a testatore ex-
pressos. vide Bich. *dec.* 46. *num.* 8. & ibi Fusar *de substit.
quæst.* 458. *num.* 15. & Rotam *dec.* 300. *num.* 20. *part.* 1.
recent.

recent. nisi ex aliquibus demonstrationibus appareret maxima affectio testatoris, & voluntas conservandi rem fideicommissariam in familia. Fusar. *de substit. quæst.* 628. *num.* 75. Put. *decis.* 438. Rota apud Bich. *dec.* 279. *num.* 35.

5 Extensio de casu ad casum, & de persona ad personam non admittitur etiam in statutis. Bich. *dec.* 137. *num.* 28. Cyriac. *controv.* 284. *num.* 53. Magon. *dec. Flor.* 147. *num.* 9. Surd. *cons.* 416. *num.* 9. maxime de casu ad casum, in quo requiritur implementum in forma specifica. Bich. *dec.* 196. *num.* 23. ubi Rota.

EXTREMA-UNCTIO.

Praxis Extremæ-Unctionis.

1 Hoc Sacramentum Episcopus dempta necessitate, non tenetur administrare; & licet simplex Sacerdos valide illud administret, quia non est actus Jurisdictionis, sed Ordinis, licite tamen non potest sine gravi peccato, nisi habeat Jurisdictionem expeditam. Barbos. *de Offic. Paroch. cap.* 22. Bonac. & alii apud Pacem Jord. *lib.* 3. *de re sacra. tit.* 5. *num.* 3. Laym. *moral. lib.* 5. *tit.* 8. *cap.* 6. *num.* 1. Homob. de Bon. *de exam. Eccles. tract.* 4. *quæst.* 53. Henriquez *de extrem. unct. cap.* 13. *num.* 2. Conc. Trid. *sess.* 14. *cap.* 3.

2 Regularis vero Sacramentum hoc administrans, etiam Clericis sæcularibus, incurrit ipso facto majorem excommunicationem Apostolicæ Sedi reservatam privative quoad alios. *Clem.* 1. *de privileg.* Barb. *de offic. Episc. alleg.* 50. *num.* 96. Pax Jord. *l. c. num.* 4. Bonac. *l. c. n.* 6. Zerola *in prax. verb. extrema unctio.* §. 2. Azor. *mor. part.* 1. *cap.* 13. *lib.* 12. *quæst.* 5. *vers. primum.* Miranda *in man. prælat. tom.* 1. *quæst.* 44. qui tamen Regularis non prohibetur ministrare hoc Sacramentum cum proprii Parochi licentia: Item sine illa Regularibus etiam non professis, Oblatis, Conversis, Donatis, & famulis sæcularibus, & pauperibus in suis hospitalibus degentibus, ob privilegium Eugenii IV. Fratribus minoribus concessum, de quo Tamburin. *de Jur. Abbat. tom.* 2. *disp.* 7. *q.* 3. Barbos. *de offic. Paroch. l. c.* Rodrig. *in comp. quæst. Regular. res.* 64. *num.* 1. Miranda *in man. Prælat. tom.* 1. *q.* 46. *art.* 11. *vers. sed pro.* Pax Jord. *l. c. num.* 5. ad quem effectum possunt Regulares tenere oleum sanctum in sua Ecclesia, neque Episcopus id illis prohibere potest, uti declaravit S. Congreg. apud Barb. *l. c. num.* 5. & testatur Pax Jord. *num.* 6.

3 Et quamvis quoad Oblatos, Donatos, & famulos hoc privilegium fuisse revocatum existiment aliqui, ita ut illis Regulares, si Parochi resistant, hoc Sacramentum ministrare non possint in foro externo, quidquid sit de foro interno, tamen vivæ vocis oraculo Pii V. fuisse declaratum, privilegium hoc non fuisse revocatum, docent Barbos. *de offic. Paroch. cap.* 22. *num.* 5. Tamburin. *l. c. q.* 3. *in fin.* & alii.

4 Ita etiam in casu necessitatis, sicut quilibet alius simplex Sacerdos, ita & Regulares hoc Sacramentum ministrare non prohibentur Bonac. *de Sacram. disp.* 3. *q. un. pun.* 4. *n.* 6. Barbos. *l. c. num.* 6. Pax Jord. *num.* 8.

Quibus hoc Sacramentum sit ministrandum, vide Thom. Tambur. *lib.* 6. *de exterm. Unction.* quibus vero cæremoniis, vide *Ritual. Roman.*

5 Peste infectis potest ministrari virga argentea, imo si inde Parocho vitæ periculum immineat, poterit omitti. Pax Jord. & Bonac. *ll. cc.* apud quem Suarez *de pænit. tom.* 4. *disp.* 40. *sect.* 3. Barbos. *l. c. num.* 17. Sed notandum, quod si quis ob negligentiam Parochi decederet sine hoc Sacramento, præter peccatum mortale, quod certe Parochus committeret, deberet ab Episcopo severe puniri, & si æger moriatur in ipso ministerio, antequam fuerit perfectum, debebit omitti.

6 Extrema-Unctio denegatur damnatis ad mortem. Riccius *in prax. part.* 2. *res.* 455. Fel. *in cap. ad abolendam. n.* 3. *de hæret.* Archid. *in cap. oleo.* 95. *dist.* Gemin. *in cap. super eo. de hæret. in* 6. neque est danda pueris, qui non sunt capaces Eucharistiæ. DD. apud Dian. *part.* 3. *tr.* 6. *res.* 89. licet contrarium probabilius existimet Laym. *mor. lib.* 6. *tr.* 7. *cap.* 4. quem sequitur etiam Diana *l. c.* In defectu olei in necessitate potest ministrari etiam cum solo Chrismate, juxta Dian. *part.* 10. *tr.* 11. *res.* 15. contra Layman. *l. c.*

7 Collata non graviter ægrotanti an valeat. vid. Dian. *part.* 9. *tr.* 6. *res.* 45. conferri non debet bis in eodem morbo, nisi superveniat novum periculum. Dian. *part.* 10. *tr.* 11. *res.* 11. ubi DD.

EXPENSÆ.

Vide in verbo *Impensæ.* & in verbo *Lis.* & in verbo *Sumptus.*

FINIS TOMI PRIMI.